Rius te Cypriāe p̄ſbyterorum ſtudioſiſſime et de illo
rus nuēro ſuper quibus audiuit moyſes. Elige p̄ſbyte
ros quos tu ipe ſcis dignos ēe: tātū epiſtolis nouerā
et beati uiri uocabulum cōſecutus: qui legē dei die ac
nocte meditatur. nunc aūt quia exterioris quoqꝫ ho
minis nobis inuicem ē facta cognitio: et poſt ſalutati
onem dulcesqꝫ cōplexus: quibus ſibi amicitia copu
latur: ut probes uerum eſſe quod audieras: ſtatim a
me poſtulas ut difficillimum pſalmum qui apud græ
cos et latinos octogeſimus et nonus iſcribitur tibi e
diſſerā nō cōpoſita orone uerborum plauſuque po-
pulari: qui ſolet imperitorum aures decipere atque
palpare: ſꝫ orone ſimplici et eccleſiaſtici eloquii ueri
tate. Ut ſcilicet iterpretatio noſtra nō alio interprete
indigeat. quod pleriſque nimium diſertis accidere ſo-
let. ut maior ſit intelligentiæ difficultas in eorum ex
planationibus: q̄ in his quæ explanare conātur. Ag
grediar opus difficillimum: et ſantarum p̄cum tuarū
fultus auxilio illius uerſiculi recordabor. dominus
dabit uerbum euangeliſātibus uirtute multa. Ac pri
mo ſciēdum ꝙ pſalmi iſtius iuxta hebraicum titulus
ſit. Oratio moyſi uiri dei iuxta lxx. Oratio moyſi ho
minis dei. Inter hominem aūt et uirum quid ſit ſan
cta ſcriptura nos doceat. Loquitur quiquagenarius
ad Heliam. Homo dei rex uocat te: cui ille reſpōdit.
Si hō dei ego ſum deſcendat ignis de cœlo et come
dat te: et quiquaginta uiros tuos. Ad timotheū quo
que apoſtolus ſcribit. Tu autē hō dei hæc fuge. Por
ro de uiro dei idem apoſtolus inſtruit. Uolo autem
uos ſcire ꝙ omis uiri caput chriſtus ſit: caput autem
mulieris uir: caput uero chriſti deus. Iſte uir eſt qui
uelare caput nō debet: cum ſit imago et gloria dei:
et quotidie orans loquitur. Nos autem omnes re-
uelata facie gloriam domini contemplantes in ean-
dem imaginem tranſformamur a gloria in gloriam:
ſicut a domini ſpiritu. Et in alio loco donec pueniā
mus omnes in uirum pſectum: in menſuram ætatis
plenitudinis chriſti. Siue igitur uiri ſiue hōis appel
latio ſancto uiro cōpetit: et ei qui uidit facie ad faciē
deum: et ſalua facta eſt anima eius: cuius ore creatu
ram mundi eorum dumtaxat quæ uiſibilia ſunt cōdi
tionem hōis et omis retro hiſtoriæ didicimus uerita
tem: qui nō ſolum nobis quinque reliquit libros: ge
neſim: exodum: leuiticum: numeros et deuterono
mium: ſꝫ undecim quoque pſalmos ab octogeſimo-
nono cuius principium eſt. domine refugium factus
es nobis uſque ad nonageſimum nonum: qui inſcri
bitur pſalmus in cōfeſſione. Quod autem in pleriſqꝫ
codicibus nonageſimuſoctauus hēt titulum pſalmus
dauid: in hebraico nō tenetur. Hāc habente ſcriptura
ſancta cōſuetudinem ut omnes pſalmi: qui cuius ſint
titulos nō habent. his deputentur: quorum in priori
bus pſalmis nomina cōtinētur. Quatuor autem pſal
mi ſunt: qui habent orationis titulum. ſextuſdecimus
qui iſcribitur oratio dauid: et incipit. Exaudi domine
iuſtitiam: et octogeſimuſquintus. Inclina domine ſi
militer oratio dauid: et octogeſimuſnonus qui nunc
eſt in manibus: domine refugium factus es nobis: et
cēteſimuſprimus: qui habet titulum oratio pauperis.
cum āxius fuerit et in cōſpectu domini effuderit pre
cem ſuam dauid: et pauper qui cum diues eſſet pro
nobis pauper factus eſt refertur ad Chriſtum qui ſe
dit ſuper pullum aſinæ: iuxta Zachariā pauper atque
manſuetus. Moyſes autem per quem dominus le
gem dedit. cuius ore audiuimus loquentem deum.
Faciamus hominem ad imaginem et ſimilitudinem
noſtram: ſtatimque infertur et fecit dominus deus
hōiem ad imaginem dei: fecit illum maſculum et fe
minam creauit illos. Ab initio cōditionis hōis uſqꝫ
ad mortem et reſurrectionem: omnia explicat qualis
creatus ſit quanto uiuat tpore: quid agat in ſæculo:
quem fructū uitæ habeat propter quid laboret: quo
ire intendat. Et quoniam ipſe qui hæc ſcribit: hō ē ſub
pſōa ſua de omni generis humani cōditiōe teſtatur.
Sunt autem qui hunc pſalmum ſiue orationem ad
iſraheliticum populum referant quo mō in ſolitudie
offenderit deum: atqꝫ cōciderit et nō meruerit terras
repromiſſionis intrare: proque pribus ingreſſi ſunt fi
lii. et rurſum placatum expectent deum: quod in chri
ſti cōtemplatur aduētu. Oratio iuxta gramaticos om
nis ſermo loquentium eſt: cuius æthimologiā ſic ex
plicat. oratio eſt oris ratio. In ſcripturis autem ſāctis
difficile orationem iuxta hunc ſenſum legimus. Sed
eā q̄ ad p̄ces et obſecratōes ptinet. Aiūt hebræi uno
pſalmorum uolumine quinque libros cōtineri: a pri
mo uſque ad quadrageſimū: et a quadrageſimo pri-
mo uſque ad ſeptuageſimumprimum: et a ſeptuoge
ſimo ſecundo uſqꝫ ad octogeſimumoctauum et ab
octogeſimonono qui quarti libri initium eſt: et quem
nunc differimus uſque ad centeſimumquintum. In
quorum omnium fine duplex amen poſitum eſt: ꝙ
ſexaginta tranſſerūt fiat fiat: et a cēteſimoſexto uſqꝫ
ad finem iſtar xii prophetarum: qui et ipſi cum pro
prios libros ediderunt: unius nomine uoluminis cō
tinētur. Illud autē quod pene p̄terii aſſerens iter. xi.
moyſi pſalmos ēt nonageſimumoctauum eſſe: i quo
poſitum eſt. Exaltate dominū deum noſtrum: et ado
rate ſcabellum pedum eius. Moyſes et Aaron i ſa
cerdotibus eius et ſamuel in illis qui inuocant nomē
illius. Uidetur ſentētiæ noſtræ cōtraire quomō moy
ſi ſit: qui Samuelem nominet quem multa poſt tem
pora fuiſſe cognoſcimus: cuius quæſtionis facilis ſo
lutio eſt: prophetarum eſſe Samuelis nomen: qui tā
ti meriti fuit ut cum moyſe poneretur. In Hieremia.
Si ſteterit Moyſes et Samuel iuxta illud exēplum
quō hō dei loquitur in ſamaria ad altare Hæc dicit do
minus. Ecce filius naſcetur domui dauid. Ioſias no
men eius. Sciamus quoque errare eos qui omnes
pſalmos dauid arbitrantur: et non eorum quorum
nominibus inſcripti ſunt: Unde et hunc pſalmum uo
lunt ſub nomine Moyſi et dauid eſſe cōpoſitum ꝙ
ſcilicet legiſlator comunē humani generis offenſam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et calamitatem et deinde expectationem ſalutis Sa
cro ore deſcribat. Dominus habitaculum factus es
nobis in generatione et generationem. Septuagin-
ta. Domine refugiuꝫ factus es nobis a generatione
et generatione. pro habitatione et refugio in hebrai
co: maô ponitur: quod magis habitationem q̄ refu
gium ſonat. narraturus autem triſtitias et genus hu
manum deploraturus a laudibus dei incipit hic ut et
quicquid homini poſtea accidit aduerſoruꝫ non crea
toris duritia ſed eius: qui creatus eſt culpa accidiſſe
uideatur. Qui ſuſtinet tempeſtatem: uel petræ uel te
cti refugium quærit: queꝫ hoſtis pſequitur ad muros
urbium confugit: feſſus uiator tam ſole q̄ puluere
umbræ quærit ſolatium: ſi ſæuiſſima beſtia hominis
ſanguineꝫ ſiciat: cupit utcunqꝫ potuerit præſens uita
re diſcrimen: ita et homo a principio creationis ſuæ
deo utitur adiutore: et cum illius ſit gratiæ ꝙ creatus
eſt: illiusqꝫ miſericordiæ ꝙ ſubſiſtit et uiuit: nihil bo
ni operis agere poteſt abſqꝫ eo: qui ita liberum con
ceſſit arbitrium: ut ſuam per ſingula opera gratiā nō
negaret: ne libertas arbitrii redundet ad iniuriam cō
ditoris: et ad eius contumaciam: qui ideo liber con
ditus ē: ut abſque deo nihil ſe eſſe nouerit. Quod
autem dicit in generatione et generationem omnia
ſignificat tempora et ante legem et in lege et in euā
gelii gratia. Unde et apoſtolus dicit gratia ſalui fac
ti eſtis p fidem: et hoc non ex uobis ſꝫ ex dei dono:
et omnes epiſtolæ eius in ſalutationis principio nō
prius pacem habent: et ſic gratiam: ſed ante gratiam
et ſic pacem ut donatis nobis peccatis noſtris paceꝫ
domini conſequamur. Anteq̄ montes naſcerentur
et parturiretur cætera terra et orbis a ſæculo et uſqꝫ
in ſæculum tu es deus. ſeptuaginta. Anteq̄ montes
firmarentur et figeretur terra et orbis a ſæculo et uſ-
que in ſæculum tu es deus. Hunc locum quidam pra
ua diſtinctione ſubuertunt: maxime hi qui uolunt ā
te fuiſſe animas q̄ hō i ſexti diei numero cōderetur.
ita enim legunt atqꝫ diſtingunt. Domine refugiuꝫ fa
ctus es nobis a generatione in generationem: priuſ
q̄ mōtes formarentur et figeretur terra et orbis: ut
ſcilicet poſtea conſequatur a ſæculo uſqꝫ ad ſæculum
tu es deus. Ita enim dixerunt. Si dominus anteq̄
montes firmarentur et figeretur terra orbiſqꝫ terra-
rum refugium fuit hominum. ergo fuerunt animæ i
cœleſtibus anteq̄ hominum corpora formarentur.
Nos auteꝫ ut propoſuimus lectionem ita debemus
diſtinguere: anteq̄ montes firmarentur et figeretur
terra et orbis terrarum a ſæculo uſqꝫ in ſæculum tu
es deus: ut non refugium noſtrum fuerit ante cōditi
onem mundi: qui necdum eramus. ſed quod deus
ab æterno uſqꝫ in æternum ſit ſemper deus. pro eo
enim quod latinus interpres poſuit a ſæculo et uſqꝫ
in ſæculum et hebraice dicitur olam rectius interpre
tabimur a ſempiterno uſqꝫ in ſempiternum. Simile
quid et in prouerbiis ex pſona ſapiētiæ quæ chriſtus
eſt legitur. Dominus creauit me in initio uiarum ſua
rum: in opera ſua ante ſæcula fundauit me: in princi-
pio anteq̄ terram faceret et abyſſos: Priuſq̄ proce
derent fontes aquarum: Priuſq̄ montes firmaren
tur: ante omnes colles generauit me. nullum au-
tem debet uerbum creationis mouere cum i hebræo
non ſit creatio quæ dicitur bara: ſed poſſeſſio. ita eniꝫ
ſcriptum ē adonay camar breſit quod i ligua noſtra
exprimitur dn̄s poſſedit me initio uiarum ſuaruꝫ. In
ter poſſeſſionem autem et creationem multa diuerſi-
tas eſt. Poſſeſſio ſignificat quod ſemper filius i patre
et pr̄ i filio fuerit. Creatio autē eius qui prius non e

rat conditionis exordium. poteſt iuxta legis tropolo
giam hoc quod dicitur anteq̄ mōtes firmarentur et
figeretur terra et orbis terrarum ſignificare: ꝙ āteq̄
aiæ noſtræ ſublimia dogmata firmarētur et terra cor
poris noſtri figeretur ſiue ſtabiliretur a deo et orbis
terrarum qui hebraice dicitur tebel græce ſignificanti
us dicitur οἰκουμένη. quam nos habitatam tranſ-
ferre poſſumus. Firmaretur ſiue ſtabiliretur: deus no
bis ſemper refugium fuerit. Habitata eſt autē anima
non deſerta quæ hoſpiteꝫ meretur habere deum dicē
te ſaluatore. Ego et pater ueniemus et manſioneꝫ a
pud eum faciemus. Illud autem quod et hebraicuꝫ
hēt: et omnes alii interpretes Anteq̄ montes naſce
rentur et parturietur terra manifeſte ad tropologiam
nos trahit. Neqꝫ enim montes natiuitatem parturi
tionemqꝫ recipiunt ſed cōditionem. Ex quo liquido
demōſtratur ſc̄os quoqꝫ excelſaſqꝫ uirtutes dei ſēp
miſericordia procreari. Conuertes hōiem uſqꝫ ad cō
tritionem et dicis. Reuertimini filii adaꝫ. Septuagi
ta. Ne auertas hōieꝫ i humilitatem. et dixiſti cōuerti
mini filii hominum. Iuxta hebraicuꝫ. quod dicit hoc
eſt o deus qui hominem condidiſti et ab initio eius
es refugium et habitatio cōuertes eum uſqꝫ ad con
tritioneꝫ. feciſti eum atqꝫ plaſmaſti ut contereretur: i
morte et uas tuum extremo uitæ ſuæ tempore frāge
retur: Qui cum immineat iſta cōditio: ut ortus intereat
et quamuis lōgo uixerit tēpore tamen fine diſolua
tur extremo. quotidie ei loqueris p prophetas: Re
uertimini filii adaꝫ qui culpa ueſtra offendiſtis deuꝫ
et de immortalibus facti eſtis mortales. Præcipientis
enim audire noluiſtis imperiuꝫ: de omni ligno quod
eſt in paradiſo comedes: de ligno autem ſcientiæ bo
ni et mali ne comedas. In quacunqꝫ enim die guſta
ueris de eo: morte morieris. Porro iuxta id quod
ſeptuaginta tranſtulerunt Ne auertas hōieꝫ in humi
litatem et dixiſti Conuertimini filii hominuꝫ: hūc ha
bet ſenſum. Obſecro ut hominem quem ad tuaꝫ ima
ginem et ſimilitudinem condidiſti et tantum eum ho
norare dignatus es: ut de ſeruo filium nuncupares:
ne eum humilies peccato perpetuo ne ſuper illum ui
geat antiqua ſententia Terra es et in terram ibis: Tu
enim nobis promiſiſti pœnitentiam dicēs: nolo mor
tem peccatoris ſꝫ tātum ut cōuertatur et uiuat. Tu e
nim dixiſti omnium ſanctorum tuorum eloquio: cō
uertimini ſiue reuertimini filii hominum ad clemen
tiſſimum patrem qui occurrit uenientibus et ſignum
quod ſuo uitio perdiderant offert et ſtolam icorrup
tionis largitur antiquam Quia mille anni in oculis
tuis et dies externa quæ præteriit trāſit et uigilia no
cturna ſiue in nocte qui per prophetam ſemper nos
ad pœnitentiam prouocas dicens: Reuertimini filii
hominum petimus ut ante iam dixi ne facias homi
nem in humilitate ſempiterna retineri nec putamus
lōgum eſſe quod promittis et ſalutem nobis poſt tē
pora multa tribuendā. æternitati cōparata breuis eſt
omnium temporum longitudo. In cōſpectu eniꝫ tu
o mille anni quaſi una dies reputātur. ſtatimqꝫ ipſe
ſe reprehēdit male dixi unam diem et unius diei ſpa
tio mille annorum apud te longitudineꝫ computari:
cum magis debuerim dicere unius uigiliæ ſpatium i
ſtar habere mille annorum prolixitatem. Nox i qua
tuor uigilias diuiditur: quæ ſingulæ triuꝫ horaruꝫ ſpa
tio ſupputantur. Unde dn̄s quarta uigilia ad nauigā
tes uenit apoſtolos. Sicut igitur una noctis uigilia
cito ptrāſit maxime uigiliarum labore defeſſus: ſic et
mille annorum ſpatia apud te qui ſemp es: et futu
rus es: et fuiſti pro breuiſſimo tempore cōputantur.

Quodqꝫ infert ſicut dies externa quæ præteriit iuxta
illud apoſtoli ſentiamus quod ſcribit ad hebræos Je
ſus chriſtus heri et hodie ipſe et in ſempiternus. Ego
arbitror ex hoc loco et ex epiſtola: quæ nomine petri
apoſtoli ſcribitur. Mille ānos pro una die ſolitos ap
pellari. ut ſcilicet quia mundus in ſex diebus fabrica
tus eſt. ſex milibus ānorum tantum credatur ſubſiſtere
et poſtea uenire ſeptenarium numerum. et octonari
um. in quo uerus exercetur ſabbatiſmus et circum
ciſionis puritas redditur. Unde et octo beatitudinis
bonorum operum p̄mia promittuntur. Scribit autē
Petrus hoc mō. Unum hoc uos nō prætereat dilec
tiſſimi. quia una dies apud dominum quaſi mille āni.
et mille āni quaſi dies unus. Nō moratur dominus
in promiſſo ut quidam morari exiſtimant. Percutiē
te te eos ſomnium erunt: mane floruit et abiit. ad ue
ſperam cōteretur et ſiccabitur. Septuaginta. Quæ pro
nihilo hñtur eorum āni erunt. mane ſicut herba tran
ſeat mane floreat et tranſeat: ueſpere decidat induret
atqꝫ areſcat. Iuxta hebraicum hic ſenſus eſt multum
conuerſioni noſtræ contulit et ſaluti: q̄ omnis uita
mortalium quaſi ſomnium ita ueloci morte contrac
ta eſt: quæ in ſimilitudine florum atqꝫ fœni in eodē
pene tempore ſiccatur et deperit. Percutiente te in
quit eos idest homines: et illo ſermone cōpleto Stul
te hac nocte repetent a te aīas tuas. quæ autem p̄pa
raſti cuius erunt. Oīs huāna cōditio ſomnio cōpara
bitur: ſic eīm mane uirens herba et ſuis floribus uer
nās delectat oculos cōtēplātium: paulatimqꝫ marceſcēs
amittit pulchritudinē et i fœnum quod terēdum ē cō
uertitur: Ita oīs ſpēs hōium uernat i paruulis: floret
in iuuenibus: uiret in p̄fectæ ætatis uiris: et repēte dū
neſcit icaneſcit caput: rugatur facies: cutis prius extē
ta cōtrahitur: et extremo fine quod hic dr̄ ueſpera id
eſt ſenectute uix moueri pōt: ita ut non cognoſcatur
quis prior fuerit: ſꝫ pene in alium cōmutetur. Quid lo
quimur de ifantiæ tp̄oribus: uſqꝫ ad extremam et de
crepitam ſenectutē: cum hoc et lāguor faciat et inediæ
mœror ut uultus prior pulcherimus feminarum ad
tātā trāſeat fœditatē ut amor in odia cōmutetur: Su
per hac cōditione mortalium et Eſaias loquitur. oīs
caro fœnum et oīs gloria eius quaſi flos fœni: fœnum
aruit: flos decidit. Iuxta ſeptuaginta quoqꝫ ſimiliter
explanādum ē Omne quod in ſæculo longum uidetur
apud te deus breue ē. Dies eīm et āni quibus huāna
uita cōtracta ē: ſi comparētur æternitati reputabuntur
pro nihilo. Sicuti eīm herba mane creuit floruit et ex
ſiccatur ad ueſperam: indureſcit et deperit ita erit oīs
hōis pulchritudo. Cōſumpti eīm ſumus furore tuo:
et idignatōe tua cōturbati ſumus. Septuaginta quia
defecimus i ira tua et i furore tuo cōturbati ſumus:
pro eo q̄ nos diximus turbati ſumus Symmachus
et Aquila trāſtulerunt accelerauimus. Breuitatē autē
uitæ ſignificat huānæ Quodqꝫ itulit i ira tua et in fu
rore tuo ſentētiæ dei oſtēdit p̄ſeuerātiā: cui oēs hōies
ſubiacemus illi uidelicet Terra es et i terrā ibis. Pul
chre aūt nō ut i ſeptuagīta cōtinetur turbati ſumus.
ſꝫ iuxta hebraicum accelerauimus dicuntur: ut q̄uis
ætas hōium lōga uideatur: tñ comparatōe æternitatis
breuis ſit. Qd̄ et illuſtris poſtea teſtatur dicēs. Sꝫ fu
git interea fugit ireparabile tp̄us. Et iterū Rhebe diu.
res ſi qua diu mortalibus ulla uiximus. Poſuiſti ini
quitates nr̄as corā te. negligētias nr̄as i luce uultus
tui. ſeptuagīta. Poſuiſti iniquitates nr̄as in cōſpectu
tuo: ſæculum nr̄m in illuminatione uultus tui. Ubi
nos iuxta hebraicū et Symmachū poſuimus negli
gētias nr̄as. pro quo Septuagīta trāſtulerunt ſæculum

in Hebraico ſcriptum ē Alomenu. quod quīta editio
interpretatur adoleſcentiam: Aquila παροράσεισ
et nos in nr̄as liguas uertere poſſumus errores ſiue
ignorantias. Unde dicit et alio loco. Delicta iuuētu
tis meæ et ignorātias meas ne memineris domine.
et iterum delicta quis itelligit: ab occultis meis mun
da me domine: et ab alienis parce ſeruo tuo. Aliena
eīm nobis ſunt uitia: quæ ſæpe uoluntate interdum in
gnorantiæ errore cōmittimus. et tamē cum nō ſit uo
luntas i crimine: error in culpa ē. miror autē cur ſep
tuaginta uoluerint pro adoleſcētia uel negligētiis et
erroribus ſiue ignorationibus ſæculum dicere. niſi for
te eo q̄ in ſæculo et in uitæ huius tp̄ore uicia cōmit
tātur: quodqꝫ intulit in illuminatōe ſiue i luce uultus
tui hunc hēt ſenſum. Nihil te nr̄orum latuit pc̄corum:
Secreta quoqꝫ nr̄a tuus oculus inſpexit. Iuxta illud
quod ſcriptum ē. Tenebræ nō abſcōdētur a te: et ſcru
tās corda et renes deus. Et iterum ſicut tenebræ eius
ita et lumen eius. Hō eīm uidet i facie. deus i corde.
Oēs eīm dies nr̄i trāſierunt: et in furore tuo cōſumi
mus ānos nr̄os. quaſi ſermones loquēs. Septuagin
ta. Quoniam dies noſtri defecerunt et i ira tua defeci
mus: āni nr̄i ſicut aranea: meditati ſunt breuitatem hu
manæ uitæ quæ ſentētiæ dei huicuſque ſubiecta eſt: et
quam in priori uerſiculo ſomnio cōparauit dicens p̄
cutiēte te eos ſomnium erunt. Nunc ſermoni loquē
tium cōparat ut quomō ſermo: qui ore uerſatur dum
profertur intercipitur et eſſe deſiſtit. ſic et oīs uita no
ſtra p̄tranſeat atqꝫ deſiſtat: et hoc in ira et in furore
dei. cui ēt merito ſubiacemus uiuente in nobis. ut ſu
ſupra diximus ſnīa dei quæ ſi autem ira et furor dei
crebrius diximus: nō quod ulciſcatur iratus. ſꝫ quod
patientibus pœnas iratus eſſe uideatur. Quod eīm in
nos ex p̄turbatōe deſcēdit: in illo eſt ex iudicii uerita
te. pro ſermone loquētis. ſeptuaginta meditationem
Araneæ trāſtulerunt. Quomodo enim loquentis ſer
mo præteruolat: ita et opus Araneæ i caſſum texitur.
De quo ſup p̄ſona hæreticorum in Eſaia ſcriptum ē.
telam Araneæ texūt quæ parua et leuia capere pōt
aīalia ut muſcas culices et cætera huiuſmodi: a for
tioribus autē rumpitur inſtar leuium: in eccleſia ſim
pliciumqꝫ. qui eorum decipiuntur erroribus. cum ui
ros in fidei ueritate robuſtos nō ualeāt obtinere. Di
es ānorum nr̄orum in ipſis. ſeptuaginta āni. Si autē
multum octoginta et quod āplius eſt labor et dolor.
Septuaginta. Dies ānorum nr̄orum in ipſis ſeptuagin
ta āni. Si autem in potētatibus octoginta āni et āpli
us eorum labor et dolor: Pro eo qd̄ nos poſuimus
i ipſis et in hebraico hētur Balie. Symmachus ſigni
ficātius trāſtulit: aiſaobaroy quod magis ad ſenſum
q̄ ad uerbū transferre poſſumus uniuerſi. Quicquid
ergo uiuimus et in quo delectabilis eſt uita mortali
um ſeptuaginta annorum ſpatio cōtinetur. Sin autē
multum et ut interpretatum ē Symmachus cōtra opi
niones octuoginta ſunt āni: quicquid ſup̄ fuerit mor
bis et ifirmitate tranſigitur: quæ eſt ſotia ſenectutis ca
ligantibus oculis: dolentibus uel cadentibus duriſſi
mis prius dentibus: Quod diuinus ſermo in eccleſi
aſte plenius deſcribit. Qñ ueniunt dies malitiæ et in
quibus dicimus nō ē nobis uoluntas: quādo obſcu
ratur ſol et luna et ſtellæ et conuertuntur nubes poſt
pluuiam: indie: quia mouebuntur cuſtodes domus
et ſubuertentur uiri uirtutes: ceſſentqꝫ molentes qui
a paucæ factæ ſunt et obſcurantur: quæ uidēt in fora
minibus et clauduntur ianuæ in foro et ifirmitate uo
cis molentis: et exurget ad uocem auis et huiliantur
omnes filiæ cantici. Et quidem ab alto aſpicient: et pa

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mores in uia et florebit amygdalus:et incraſſabitur
locuſta:et ſcindetur capparis:quoniam abiit hō ī do
mo æternitatis ſuæ et gyrabunt in foro qui plangit:
quoaduſqȝ nō pulſetur funiculus argēti: et cōteratur
ornamentum auri:et cōfringatur hydria ad fontem:
et impediatur rota in lacu:et cōuertatur puluis in ter
ra ſicͭ fuit:et ſpiritus reuertatur ad deum qui dedit e
um. Vanitas uanitatum dixit eccleſiaſtes uniuerſa ua
nitas:Quæ omnia humanæ uitæ et maxime ſenectutis
miſerias cōprehendunt. et quem ſolum bēant in lo
co ſuo diſſeruimus:ſunt qui iſtum locum allegorice in
terpretantes et ſabbati circumciſioniſqȝ miſterium re
ferunt: ꝙ primum requieſcamus in lege et poſtea
ueræ circumciſionis in euangelio ſacramenta nos te
neāt admonētes et illud Da partes ſeptem et da par
tem octo: et Lxx milia atqȝ Lxxx milia hōium multi
tudines a quibus tēplum ſub Salamone cōſtructum
eſt:ſȝ quid hoc ad p̄ntem locum:cui ſufficit pura et ſim
plex explanatio quæ nō doctrinæ glorias in multipli-
catōe ſermonum:ſed legentis debet itelligēti aſ quære
re:quoniam trāſiuimus cito et uolauimus. Lxx. quo
niam ſuperuenit māſuetudo ſup nos et corripiemur.
Pro quo ī græco ſcriptum eſt παιδευσομεθα Qđ
uerbum ābiguum eſt et tam correptionem ꝙ̄ eruditi-
ones doctrinamque ſignificat. Quem enim diligit do
minus corripit:flagellat oēs filium quem recipit. Quē
locum ita Symmachus tranſtulit. Succidimur eis
repēte et auolamus. Quinta editio hoc mō Quoniā
tranſiuimus celeriter et diſſoluimur. et ē ſenſus poſt
Lxx ānos et multum Lxxx quibus hōium uita trāſigi
tur: cum aīa fuerit a corpore ſegregata uēto ſimiles
uolamus:ſiue quia ſupra herbæ uirēti et florum pul-
chritudini et ad ueſperam ſiccitati hōies comparat.
Nunc pro ariditate et ueſpere ſucciſionem florum po
nit et cum ptranſierit inquit oē quod uiuimus ſubito
diſſoluimur:quod autem dixere Lxx: Quia ſuperue
nit māſuetudo et corripiemur hunc hēt ſenſum. Poſt
Lxx ānos et Lxxx cum uenerit dūs manſuetudo et
dies nobis ultimus ingruerit cum iudicabimur non
iuxta meritum ſȝ iuxta clemētiam:et quæ putatur cor
reptio eſſe eruditio eſt atque doctrina:ſatiſque mira
mur quod noluerint Lxx uerbum hebraicum Theo-
docio et ſexta editio trāſferre māſuetudinem:cum A
quila et Symmachus et quinta editio feſtinationes
et repente uelociterqȝ trāſtulerint. Quis nouerit for
titudinem iræ tuæ et ſecundum timorē tuum indigna
tionem tuam. Lxx. Quis nouit poteſtatem iræ tuæ et
præ timore tuo iram tuā dinumerare? inter hebraicū
et Lxx diuerſa diſtinctio eſt: Lxx enim dinumeratōes
timori et furori dn̄i copulāt: Porro hebraicum ſequē
ti aptat uerſiculo ut ſequatur ut numerētur dies no-
ſtri ſic oſtēde et ueniemus corde ſapienti quod breui
ter ita nobis differēdum uidetur Quis poteſt noſſe ꝙ̄
diu ira tua ex qua timor naſcitur hūano generi perſe
ueret niſi te docēte qui deus es? Itaqȝ obſecro ut tē
pus uitæ noſtræ indices nobis: quo poſſimus corde
ſapiēti tuo nos iudicio præparare. Quod autem dicit
Quis nouit fortitudinē ſiue poteſtatem iræ tuæ:et ſe
cundum timorem tuum indignationem tuam:oſten-
dit eſſe difficile iræ timoriſqȝ et īdignatiōis dei ſecre
tum rationēqȝ cognoſcere: Unde et propheta lachry
mabiliter deprecatur: Domine ne ī ira tua corripias
me:neqȝ in furore tuo arguas me. Nō enim corripit
ut interficiat atqȝ diſpdat:ſed ut corripiat et emēdet:
ꝙ̄obrem et in oſeæ populo iudæorum cui multum ira
tus ē:dicit ſe nequaꝙ̄ iraſci nec uiſitare nurus eorū:
cum adulterauerint Et p ezechielē loquitur ad hieru

ſalē. Iā nō iraſcatur tibi et zelus meus receſſit a te et ī
uerbis dierum ſonat quādo pgit iſrahel aduerſum ho
ſtes in prælium corde pacifico ut numerentur dies
ānī:ſic oſtēde et ueniemus corde ſapiēti. Lxx. Dexte
ram tuam ſic notam fac et eruditos corde ī ſapientia
Quod Aquila et Symmachus et quinta editio ita
uerterūt Dies noſtros ſic oſtēde ut ueniamus corde
ſapiēti errorqȝ pſpicimus:cur pro diebus Lxx dextera
dixerint. Lamenu quippe uerbum cōpoſitum ſignifi
cās dies noſtros quod ſingulari numero ſi ſcribatur
extrema littera quæ appellatur nō exprimit dexteram
ſicͭ eſt illud in nomine Beniamin qui interpretatur fi
lius dexteræ: ſin autem menhabet diem uel dies ſonat.
Eſt autē ſenſus Numerum annorum dierumque no
ſtrorum quibus in hoc ſæculo nos uiuere decreui
ſti oſtēde nobis ut præparemus nos aduentui tuo:et
cōtēpto errore mortalium ad te pgere feſtinemus cu
piamuſqȝ præſentiam tuam:et ad te feſtinemus cor
de ſapiēti. Nihil.n.ita decipit hūanum genus ꝙ̄ dum
ignorant ſpatia uitæ ſuæ lōgiorē ſibi ſæculi huius poſ
ſeſſionem repromittunt. Unde et illud ægregie dictum
eſt Nullus tam ſenex et ſic decrepitæ ſenectutis ut nō
ſe adhuc uno plus āno uiuerē ſuſpicetur. ad hūc ſenſum
pertinet et illud quod dr̄ Memento mortis tuæ et n̄
peccabis. Qui.n. ſe recordatur quotidie eſſe moritu
rus cōtēpnit præſētia et ad futura feſtinat. hoc ē ꝙ et
Dd̄ in alio loco pcatur dicens Ne auferas me ī dimi
dio dierum meorum priuſꝙ̄ abeam:et nō ſubſiſtam
Quod ita exponitur. Ne eo tēpore facias me mori
quando adhuc me putabā eſſe uicturum: et pcc̄a cor
rigere pnīa. Si enim hoc feceris iuuentus in delictis
meis eſſe ceſſabo. Nō quod ſpē reſurrectionis neget:
ſȝ quod ī eo te neget poſſe ſuſtinere apud quē omnes
qui in uitiis pſeuerant pro nihilo computantur. Ubi
nos iterpretati ſumus eruditos corde in ſapiētia Alii
tranſtulerunt cōpeditos uerbi ambiguitate decepti. ſi
enim dicas πεπεδημένους cōpeditos ſin autē πε
παιδευμένους eruditos ſigificat. Reuertere dn̄e
uſque quo et exorabilis eſto ſuper ſeruos tuos Lxx
ſimiliter. Quia agimus pœnitentiam et ſcientes uitæ
noſtræ breuitatē ad te corde ſapiēti cupimus puenire
et tu domine reuertere ad nos. Peccatis enim noſtris
Lōge receſſeras et dimiſeras nos. ut ambularemus
ſecundum uolontatem et cogitationes noſtras. Quod
autē īfert uſquequo illam hēt itelligētiā pſtringi breui
ter ut nec te pœniteret ſexus tui:nec uiros ſuum nomē
erigere: in quorum cōdēnationem feminarum ī ſcrip
turis ſanctis uita laudatur. Gaudio et uelut quodam
tripudio effertur aīus meus cum in babylone īueni
untur Daniel Ananias Azarias et Miſabel. O quā
multi ſunt ſenes et iudices iſrahel quos Rex babylo
nis frigit in ſartagine ſua: quam multæ ſuſanne quod
interpretatur lilium quæ candore pudicitiæ ſpōſo ſer
ta cōponunt:et coronam ſpineam mutant in glorias
triumphantis. hēs ibi ī ſtudio ſcripturarum et in ſan
ctimonia mentis et corporis Marcellam et Aſellam.
quarum altera te per prata uirētia et uarios diuino
rum uoluminum flores ducat ad eum: qui dicit ī cā
tico canticorum Ego flos campi et lilium cōuallium.
Altera ipſa flos domini tecum mereatur audire ut li
lium in medio ſpinarum: ſic proxima mea in medio
filiarum Et quia de floribus et liliis loqui cœpimus
ſemperqȝ uirginitas floribus cōparatur optimum mi
hi uidetur:ut ad florem chriſti ſcribens de multis flo
ribus diſputem. Quadrageſimumquartum pſalmum
legens in titulo repperi. In finem pro his:qui cōmu
tabuntur: filiorum chore itelligētiæ canticum pro di

lecto in hebraico ſcriptum eſt lamanaſſe al Soſannā
labue chore meſchil ſur ididot Quod nos latine uer
timus uictori pro filiis filiorum chore eruditionis cā
ticum amātiſſimi. Symmachus more ſuo manifeſti-
us triumphum pro floribus interpretatus eſt. Igitur
ſoſanim uel pro his qui cōmutādi ſunt uel in lilia trā
ſfertur et flores: et melchil quoqꝫ et eruditionem et
doctiſſimum ſonat. Idida ātiquum Salamonis ē no
mē. qui alio ſenſu pacificus appellatur. Quatuor au
tem pſalmi licet in poſteriori titulorum parte diſſen
tiāt hoc principio denotantur quadragintaquatuor
quinquagintanouem ſexagintaocto ſeptuagintanouē
e quibus duo mediū inſcribuntur. Dauid primus et
nouiſſimus filiorum chore et aſaph. De cunctis non
eſt dicere huius tēporis. ques cœpimus explicemus
Recte qui in ſæculorum fine mutandi ſunt de quibus
apoſtolus loquitur Omnes dormiemus: ſed nō om
nes imutabimur referuntur ad finem et hoc ipſum
myſterium lectorem præparat ad intelligentias ſpiri
tuales. Ubi enim ſimplex et apertus eſt ſenſus quid
neceſſe eſt audientes intelligentiæ promoneri: et dici
ad eum Qui habet aures audiendi audiat. Cāticum
quoqꝫ canitur cariſſimo atqꝫ dilecto quia propter il
lum ueniet ſanctis promiſſa mutatio: quæ quidem et
in hac uita intelligi poteſt: quādo exuimur ueteri ho
mine: et induimur nouo: qui renouatur in cognitiōe
ſecundum imaginem creatoris: et glorias domini cō
templantes in eandē imaginem transformamur: qua
ſi a gloria in gloriam: nec eſt tempus ullus quo non
mutetur ꝑteritorum obliuiſcens et in futurum ſe ex
tendens cum interior noſter hō renouetur de die in
diem: et imutabilis deus qui loquitur per prophetā.
Ego deus et non mutor: propter nos mutauerit fa
ciem ſuam: formam ſerui ſcdam acceperit et de iudæ
a transmigrans ad Philiſtinum qui interpretātur po
culo corruentes inebriati eis fuerant aureo calice ba
bylonis Primum deriſus ſit propter ſtultitiam cru-
cis: deinde ſuſceptus propter glorias triumphorus.
Lætiſſimus autem ille eſt: de quo Eſaias canit Canta
bo canticum dilecto uineæ meæ et euangelium. Hic
eſt filius meus dilectus in quo mihi cōplacui: ipſum
audite. cui nō unus propheta ſꝫ ois chorus filiorus
chore nē laudes canit. Qui ſint autē filii choræ ideſt
Caluariæ in xli pſalmo cōpetentius diſputatur. et ut
ſciamus textum cantici titulo cōuenire mutationē de
alio ad aliud dicit: et filia cui ꝑcipitur ut antiqui parē
tis oblita regis ſe amplexibus paret. Uictorem autē
eum eſſe qui dicit Confidite ego uici mundus: et ad
quem iſta adoleſcentis oratio eſt. A te uictoria et ſa
pientia et gloria et ego ſeruus tuus. profecto nouit
qui domino uincente ſuperauit et eſt particeps triū-
phorum eius. et qui imarceſſibilem gloriæ coronam
de candore bonorum operum et de uarietate uirtu-
tum texuit ſaluatori. Eructauit cor meum uerbus bo
num. Pro quo interpretatus eſt Symmachus Com
motum eſt cor meus uerbo bono indicās ad alterius
ſermonem cor meum dicentis eſſe motum et ſpiritu
ſcō futura chriſti ſacramenta pandente: et hunc i elo
quium prorupiſſe ut quēadmodum cæteri de aduen-
tu illius ſunt locuti: et iſte loqueretur. Ructus autes
proprie dicitur digeſtio cibi: et cōcoctarum eſcarum i
uentum efflatio. Quomodo igitur iuxta qualitatē ci
borum de ſtomacho ructus erumpit et uel boni uel
mali odoris flatus inditiū ē: Ita iterioris hōis cogitati
ones uerba proferunt. Ex abundātia enim cordis os
loquitur. Iuſtus comedens replet aias ſuam: cumqꝫ
ſacris doctrinis fuerit ſaciatus de bono theſauro cor
dis profert ea quæ bona ſunt: et cum apoſtolo loqui-
tur An experimentus quæritis eius qui i me loquitur
chriſtus. Quidam ex pſona pris dictus intelligi uolūt
qꝫ ex imis uitalibus et cordis arcanis uerbum ſuus
quod in ſe erat ſemp protulerit iuxta alterius pſalmi
uaticinium Ex utero añ luciferum genuite. et quomo
do uterus nō ſignificat uterum: neqꝫ eis ds diuiditur
in mēbra: ſed eādes ſubſtantiā pris filiiqꝫ demoſtrat:
Sic cor et uerbum quod profertur ex corde pres o
ſtendere et filium. Et quod ſequitur Dico ego opera
mea regi illi aptāt itelligentiæ ipſe dixit et facta ſunt:
ipſe mandauit et creata ſunt: quod dicente pre opera
ſua eſt filius Oia quæ pr facit eadem et filium facere
ſimiliter et pres in eo manentem operari cuncta per
filium. Dico ego opa mea regi propheticus chorus
chriſti et eccleſiæ ſacramenta dicturus ne carmine ui
deatur indignus et ob conſcientiā pcćatorum dicatur
ei ut quid tu enarras iuſtitias meas et aſſumis teſta
mentum meus per os tuum opa ſua regi quē lauda
turus ē cōfitetur. ut uel ſi bona ſunt ipſe ſuſcipiat uel
ſi mala ſunt mundet faciatqꝫ quod iuſtus eſt Dic tu
iniquitates tuas ut iuſtificeris. et iuſtus accuſator ſui
ē in principio ſermonis: idioma autem nō ſolum he
braicæ ſꝫ ēt latinæ liguæ eſt pro ſyntagmatibus opu
ſcula dicere et ſcriptis. Ergo et iſte qui laudes cātatu
rus ē dño carmē ſuus et opuſculus cōſecrat ei Et pro
muſis gētilius ſpus iuocat i pricipio quē laudaturus
ē Ligua mea calamus ſcribæ uelociter ſcribētis: pro
quo nos iterpretati ſumus ligua mea ſtilus ſcribæ ue
locis. Extrema ps prologi ē et cus ꝑcedētibus iunge
qđ ſequitur. Eructauit cor meum uerbum in laudes
dei bonum et opuſcula mea quibus eum laudaturus
ſum ipſi potiſſimum cōſecraui. Debeo ergo et liguas
meā quaſi ſtilus et calamum ꝑparare ut p illam i cor
de auribus audiētius ſcribat ſpūs ſcūs. meum ē eim
quaſi organum ꝑbere liguā illius quaſi p organum
ſonat quæ ſua ſunt ſtilus ſcribit in cera calamus uel i
charta uel mēbranis uel i quacūqꝫ materia q̄ apta eſt
ad ſcribēdus. mea autes ligua quā i duodecimo pſal
mo legimus Uſqꝫ quo dñe obliuiſceris me in fines.
Qui.n.i āguſtia cōſtitutus ē: ſerum ei uidetur auxili
um dei: et propterea ipēſius depcatur ut cito adiuto-
rem dominum ſentiat: et nequaquam iratum iudices
ſꝫ placatum. Imple nos matutina miſericordia tua et
laudabimus et lætabimur i cunctis diebus nris. Lxx.
Repleti ſumus mane miſericordia tua et exultaui-
mus et delectati ſumus in omnibus diebus nris. In
cuntis pene locis hāc hēnt Lxx cōſuetudinem: ut q
apud hebræos in futurus oſtēditur hoc illi quaſi iā fa
ctus et præteritum referunt. Hoc igitur nō ut illi uo
luerunt dicunt ſe impletos matutia miſericordia dei
atqꝫ lætatos: Alioquin ſi hoc factum erat quomodo
poſtea deprecātur et dicunt. Reſpice in ſeruos tuos
et i opa tua: ſꝫ totum qđ poſtulant ideo depcātur ut
mereātur matutinam miſericordiā eius: quam cus fu
erint conſecuti laudent eum atque lætentur in cuntis
diebus uitæ ſuæ. Uidetur autem mihi reſurrectionis
ſpem et æternæ uitæ pmia depcari dicens Imple nos
matutina miſericordia tua. Quod quides et uiceſimi
primi pſalmi titulus ſonat: qui proprie ad myſterius
domini et ad reſurrectionem eius pertinens inſcribi
tur pro aſſumptione matutina. Lætifica nos pro die
bus quibus nos afflixiſti et ānis in quibus uidimus
mala. Lxx. Lætati ſumus pro diebus quibus nos
humiliaſti annis quibus uidimus mala. Et lazarus
quia receperat mala i uita ſua in ſinu Abrahæ æterno
quieſcit gaudio. Mala autē nō ea appellat quæ con

traria bonis ſunt. ſꝫ pro afflictione ponit et āguſtiis.
Quibus malis et Sara afflixit Agar ancillam ſuam et
de quibus in euangelio ſcribitur ſufficit diei malitia ſu
a. Quāto igitur in hoc ſæculo paupertate inimicorum
pſecutōibus ſeu potentia uel morborum cruciatibus
fuerimus afflicti tanto poſt reſurrectionem in futuro
maiora premia conſequemur . Pulchre autem non
dixit ſuſtinuimus mala ſꝫ uidimus. Quis ē.n.hō qui
uiuat et nō uideat mortē? Quæ nō tā ad diſſolutōes
corporis referenda eſt ꝙ̄ ad multitudinem peccorum
iuxta quam dī Aia quæ peccauerit ipſa morietur: Appa
reat apud ſeruos tuos opus tuum et gloria tua ſup
filios eorum. Ergo in ſeruis ſuis ipſe dominus ope
ratur opus ſuum: nec propria quis ſalute cōtentus eſt
ſꝫ quærit gloriam filiorum.i.ſeruorum dei filios autem
nō tā illos qui de eorum ſtirpe generati ſunt ꝙ̄ diſci
pulos accipere debemus: de quibus et Paulus loq̄
batur Filioli mei quos iterum parturio. Unde et Johā
nes apoſtolus ſcdm merita filiorum ſuorum profec
tusqꝫ opus ſingulorum ſcribit ad paruulos: ſcribit ad
iuuenes: ſcribit ad pr̄es . Et ſic decor domini dei nr̄i
ſup nos: et opus manuum nr̄arum fac ſtabile ſup nos
et opus manuum nr̄arum cōfirma. LXX Et ſit ſplēdor
domini dei ſuper nos et opus manuum nr̄arum diri
ge ſuper nos : et opus manuum noſtrarum dirige
Ubi ſunt qui liberi arbitrii ſui poteſtate plaudentes
in eo ſe putant dei grā cōſecutos ſi hēant poteſtatem
faciendi uel nō faciendi bona uel mala. Ecce hic bea
tus Moyſes poſt reſurrectionem: quam poſtulauerat
dicens Imple nos matutina miſericordia tua: et lau
dabimus et lætabimur in cunctis diebus nr̄is nequa
ꝙ̄ ſe reſurrexiſſe contētus ē: et æternæ uitæ p̄mia cō
ſecutus : ſꝫ poſtulat ut decor dn̄i dei ſui ſit ſuper eos
qui ſurrexerint et ſplendeat in aīabus cordibusque
ſcorum et opa manuum eorum ipſe dirigat faciatqꝫ eē
ppetua ipſeqꝫ confirmet quicquid in ſcis uidetur bo
ni. Sic.n. humilitas depcātis meretur p̄mia ita ſupbia
cōfidentis dei auxilio deſeretur.

Scio me pricipia ī chriſto filia a ple
riſqꝫ rephendi ꝙ interdum ſcribā ad
mulieres et fragiliorē ſexum mari
bus præferam et iccirco debeo pri
mum reſpōdere obtrectatoribus me
is et ſic uenire ad diſputationē quā
rogaſti. Si uiri de ſcripturis quære
rent mulieribus nō loquerer. Si barach ire uoluiſſet
ad prælium Delbora de uictis hoſtibus nō triumphaſ
ſet. Hieremias carcere clauditur: et quia periturus iſ
rahel uirum nō receperat prophetantem Holda eis
mulier ſuſcitatur. Sacerdotes et phariſæi crucifigunt
filium dei: et maria magdale ne plorat ad crucem: un
guenta parat: quærit in tumulo: hortolanum interro
gat: dominum recognoſcit: pgit ad apoſtolos: reptū
nunciat. Illi dubitant: iſta cōfidit Uere pyrgitis uere
turris cādoris et libani: quæ proſpicit faciē damaſci:
ſanguinem uidelicet ſaluatoris ad ſacci pœnitētiā pro
uocantem Defecerant Sare muliebria et ideo Abra
ham ei ſubiicitur: et dī ad eum Oia quæ dicit tibi Sa
ra audi uocem eius: illi defecerant muliebria: tu nun
ꝙ̄ habuiſti. Sexus deferebatur uirgine: chriſtus por
tat in corpore iam poſſidet quod futura eſt . Rebec
ca pgit ad interrogandum deum et eius reſpōſione con
digna audit oraculum. Duæ gētes ī utero tuo et duo
populi in uētre tuo diuidētur. Illa duos generat diſſi
dentes: tu unum quotidie cōcipis: parturis: generas
unione fœcundum: maieſtate multiplicem: trinitate cō
cordem. Maria ſoror moyſi uictorias domini canit
et bethelehem nr̄as atqꝫ effraten ſtirpe nominis ſui
ſignat in poſteros. Filiæ ſalphat hæreditatem inter fra
tres merentur accipere. Ruth et Heſter et Judith tā
tæ gloriæ ſunt ut ſacris uoluminibus nomina indide
rint Anna propheteſſa generat filium Leuitā prophe
tam iudicem: ſacro crine uenerabilem: et offert eum
in tabernaculo dei. Tecnites mulier regem dauid inter
rogatione concludit enigmate docet: exēplo dei miti
gat. Legimus et alias ſapientes feias quæ cum obſi
deretur ciuitas et pp unus rebellē dux exercitus Io
ab muros ariete quateret: loquta eſt ad populū in ſa
ſapientia ſua et tantæ multitudinis periculum mulie
bri auctoritate ſedauit Quid loquar de regina Sab
ba quæ uenit a finibus terræ audire ſapientiam Sala
monis: et teſtimonio dn̄i cōdēnatura eſt oēs filios iſ
rahel. Elizabeth utero prophetizat et uoce. Anna fili
a phanuelis in templo templum efficitur dei: et quo
tidiano ieiunio cæleſtē inuenit panem. Sequuntur mu
lieres ſaluatorem: et miniſtrant ei de ſubſtantia ſua.
ille qui de quinqꝫ panibus quinqꝫ milia hōium excep
tis mulieribus et paruulis aluit eſcas ſanctarum mu
lierum nō recuſat accipere. Cum ſamaritana loquitur
ad puteum et ſaturatur conuerſione credentis cibos
qui ēpti fuerant negligit. Apollo uirum apoſtolicum
et in lege doctiſſimum Aquila et Priſcilla erudiunt
et inſtruunt illum de uia domini. Si doceri a feia nō
fuit turpe apoſtolo : mihi quare turpe ſit poſt uiros
docere et feias Hæc et huiuſcemodi σεμνοτατη id
eſt pudiciſſima in ſimilitudinem ſcribæ uelocis quem
notarium intelligere poſſumus quodam ſignorum cō
pendio breuitatem euangelii ſtructūqꝫ ſermonem exa
rabit in tabulis cordis carnalibus ſi.n.lex p manum
mediatoris digito dei ſcripta eſt: et quod deſtructum
ē glorificatum eſt quantomagis euangelium qd̄ man
ſurum eſt p meam linguam ſcribetur a ſpū ſco ut illi
us laudes ad quem in Eſaia dī Uelociter ſpolia de
trahe: cito prædare: uelox in corde credentium ſermo
deſcribatur ſpetioſus forma præ filiis hominum : in
hebraico decor pulchrior es filiis hominum. Finito
prooemio hic narrationis exordium eſt et fit apoſtro
pha ad ipſum amantiſſimum et dilectum et regē cui
dicentis opa cōſecrata ſunt. Quæritur autem quomo
do cunctis ſit pulchrior filiis hōium: de quo legimus
in Eſaia. Uidimus eum et nō hēbat ſpēm neqꝫ deco
rem ſꝫ erat ſpēs eius inhōrata et deficiens a filiis hōi
num. Hō in plaga poſitus et ſciens ferre infirmitatē.
quia auertit faciem ſuam nec ſtatim ſcriptura diſſonā
uidetur : quia ibi ignobilitas corporis pp flagella et
ſputa et alapas et clauos et iniurias patibuli comme
moratur: hic pulchritudo uirtutum in ſacro et uenerā
do corpore: nō quo diuinitas chriſti hōibus cōpara
ta Formoſior ſit hæc.n.nō hēt cōparationē ſꝫ abſque
paſſionibus crucis uniuerſis pulchrior eſt. Uirgo de
uirgine qui nō ex uoluntate uiri: ſꝫ ex deo natus eſt.
niſi eim huiſſet et in uultu quiddam oculiſqꝫ ſidereum :
nunꝙ̄ eum ſtatim fuiſſent ſecuti apoſtoli: nec qui ad
cōprehendendum eum uenerant corruiſſent. Deniqꝫ
et in p̄ſenti teſtimonio in quo ait. Hō ī plaga poſitus
et ſciens ferre infirmitatem: Reddit cāꝫ quā iſta per
peſſus eſt quia auertit faciem ſuam.i.paululum diui
nitate ſubtracta corpus iniuriæ dereliquit: Quidam
hunc uerſiculum ſuperioribus copulāt uti ſpetioſus
forma præ filiis hōium nō ad chriſtum: ſꝫ ad calamū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

referatur. Effuſa eſt gr̃a ĩ labiis tuis propterea unxit
te ds̃ i æternus Jn editiõe uulgata pro bñdixit unxit
legimus. Sʒ ſciendum q᷑ error ſcriptorum Lxx tranſ
latoribus non debeat imputari qui hoc loco cum he
braica ueritate nõ cõcordant legẽtes illud Jeſus pro
ficiebat ſapiẽtia et ætate et gr̃a apud deum et hoĩes:
et in alio loco Admirantur ſup uerbis gr̃æ illius quæ
egrediebatur de ore eius: et q᷑ in poteſtate hẽat ſer
monem intelligere poſſumus quo ſenſu dictum ſit:
effuſa eſt gratia in labiis tuis. Nõne inuenit gr̃am a
pud dñuʒ ĩ diebus ſuis et moyſes et reliqui prophe
tarum: Sʒ ois multitudo gr̃e in labiis ſaluatoris effu
ſa eſt: quæ in breui tempore repleuit totum orbẽ tan
q̄ ſponſus proceſſit de thalamo ſuo a ſummo cœlo
egreſſio eius: et occurſus eius uſque ad ſummum
eius. Nam et ſancta maria quæ conceperat illum in
quo ois plenitudo diuinitatis hitat corporaliter ple
na gr̃a ſalutatur: et apoſtolus ſciẽs predicationẽ ſuas
nõ in eloquentia ſæculari. ſʒ ĩ uirtute dei oẽs mundi
ſuperaſſe doctrinas ait et ſermo meus et predicatio
mea nõ in huãne pſuaſibilibus ſapientiæ uerbis: ſed
in oſtenſione ſpũs et uirtutis ut non ſit ſides nr̃a in
ſapientia hoĩus ſʒ in uirtute dei ſeqʒ ipſum reprehẽ
dens quia dixerat ap̃lius autẽ oibus laboraui: ſtatim
intulit non autẽ ego ſʒ gr̃a dei quæ mecum eſt et rur
ſum quia gr̃a eius qui in me eſt non fuit uacua. Pro
prie autem in ſaluatorem uerbum effuſionis adiungi
tur ut ſignificet gr̃æ largitatẽ ſcd̃m illud effundam de
ſpũ meo ſup oẽs carnem: Et charitas dei effuſa ẽ in
cordibus ur̃is. Et nota q᷑ oius quæ dicuntur itelligẽ
tiam ad pſonã eius referas qui aſſumptus ex maria
uirgine eſt q᷑ pp gr̃am labiorum in æternus benedi
ctus eſſe dicatur tale quid apoſtolo predicante humi
auit ſe factus obediens uſqʒ ad mortem mortem autẽ
crucis: pp quod deus illum exaltauit et donauit illi no
mẽ quod eſt ſup oẽ nomẽ. Sic.n. ibi forma ſerui paſ
ſionis iiuria eſt: et exaltatio noiſqʒ donatio ad pies
redditur: ita hic effuſio gr̃æ et benedictionis in ſempi
ternum ad eum referenda eſt: qui põt humiliari et cre
ſcere. Accingere gladio tuo ſup femur tuum potentiſ
ſime ſpe tua et pulchritudine tua. Jn hebræo Accin
gerẽ gladio tuo ſup femur fortiſſime gloria tua et de
core tuo Juſtum locum te arbitror optime intellige
re. et accinctam chriſti gladio militare. Ut autem ſcias
ſemp uirginitatem gladium hẽre pudicitiæ p quem
truncat opa carnis et ſupat uoluptates. Gẽtiles quo
qʒ error deas uirgines finxit armatas: Accinxit et Pe
trus lumbos ſuos: et ardentem lucernam habuit in
manibus: q᷑ autem femur ſignificet opa nuptiarum his
breuiter exemplis doceberis Abrahã mittens ad u
xorem quærendã filio ſuo Jſaac dicit maiori domus
ſuæ: Pone manum tuã in femore meo et adiurabo te
p deum cœli: Nõ dubium quin p eum qui de eius ſe
mine erat naſciturus: Jacob poſtquã luctatus eſt cum
homine qui ei apparuerat ad torrentem iaboth me
ſopotamia derelicta et terram repromiſſionis ingre
diens non ante iſrahel ſortitus eſt nomen: q̄ ſan
guis femoris eius emanuit: et ad filium loquitur. nõ
deficiet pñceps ex iuda: neqʒ dux d̃ femoribus eius
Et rurſum ipſe moriturus ioſeph adiurat in femoꝛ ſu
o: ne eum ĩ egypto ſepeliat. Jn iudicum quoqʒ libro
legimus: Gedeonis erãt filii Septuaginta: qui egreſ
ſi ſunt de femoribus eius. Jn cantico cᷓ canticorum
Ecce lectus Salamonis ſexaginta potentes in circui
tu eius: de potentibus Jſrahel oẽs tenentes gladius
docti ad bellum. uir: et gladius eius ſup femur eius.
Gloria ergo et decore ſuo ſiue ſpẽ et pulchritudine

diuinitatis ſuæ carnis opa mortificans et uirginibus
uirginitatis princeps fuit. Et intende proſpere proce
de et regna. Propter ueritatem et manſuetudinem et
iuſtitiam et deducet te mirabiliter dextera tua. Jn he
bræo decore tuo proſpere aſcẽde pp ueritatẽ et mã
ſuetudinẽ iuſtitiæ: et docebit te mirabiliter dextera tu
a. Sermo ſcriptus ẽ ad hebræos decore tuo: ne quis
idipſum uitio librariorum repetitum putet: et ẽ figu
ra quæ apud rhetores repetito nominatur more er
go panegyrici: quo laudatores loqũtur ad eos quos
præcõniis efferunt armatum cohortatur ad prælium
ut ſemel arrepta bella nõ deſerat et ſup hoſtium ſtra
ges uictor incedens præparet ſibi regnum. ĩ his quos
diaboli eripiens poteſtate ſuo copulauit imperio: et
dicat ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper ſion
mõtem ſanctum eius. Nulliqʒ dubium ueritatem et
manſuetudinem et modeſtiam et iuſtitiam chriſtum
appellari qui dicit: Ego ſum uia ueritas et uita et di
ſcite a me quia mitis ſum: et humilis corde: et qui fa
ctus eſt nobis a deo iuſtitia et redemptio et ſctitas.
Hæc autem uniuerſa dicuntur in corpore ut exigãtur
ĩ mẽbris. Uictoria dñi ſeruorum triumphus ẽ. Ma
giſtri eruditio diſcipulorum profectus. Et quod ſequi
tur: Et deducet te mirabiliter dextera tua. Aut de ſi
gnis quæ in euãgelio præparauit aut tropicos de cæ
de quam exercuit in hoſtibus ſentiendum eſt. Cor ſa
piẽtis in dextera et cor ſtulti in ſiniſtra eius. Chriſtus
in dextris eſt: antichriſtus in ſiniſtris Hebraica inter
pretatio diſtat in uerbis: non diſtat in ſenſu. Sagittæ
tuæ acutæ potentiſſimæ: populi ſub te cadent ĩ corda
inimicorum regis. Jn hebraico abſqʒ potentiſſimæ re
liqua ſimiliter et hic uerſiculus potiſſimum tibi aptus
eſt: quæ iaculo domini uulnerata cum ſponſo in can
tico canis. Uulnerata caritate ego ſum: Nec mirum ſi
ſponſus tuus habeat plures ſagittas: de quibus ĩ cẽ
teſimo nonodecimo pſalmo dᷓ. Sagittæ potentis acu
tæ cum carbonibus deſolatoriis: cum pr̃is ipſe ſit iacu
lum: Et loquatur in Eſaia. Poſuit me quaſi ſagittam
electam et in pharetra ſua abſcondit me: His ſagittis
et Cleophas in itinere cum altero uulneratus aiebat.
Nõne cor noſtrum ardens erat in nobis de Jeſu dum
loqueretur nobis in uia et aperuit nobis ſcripturas:
Et in alio loco legimus Sic ſagitte in manu potentis
ita filii excuſſorum. His ſagittis totus orbis uulnera
tus et captus ẽ. Paulus ſagitta domini fuit uulnera
ratus qui poſtq̄ a hiereſolymis uſqʒ ad illyricum miſ
ſus arcu domini huc illucqʒ uolitauit: ad Hiſpanias
ire feſtinat ut uelox ſagitta ſub pedibus domini oriẽ
tem occidentemqʒ proſternat. Et quia plures ſunt po
tentiſſimi regis inimici: qui uulnerati fuerant ignitis
ſagittis diaboli: et quia ſeruus ſpiculo pcuſſus ĩ ieco
re ſegittæ domini mittuntur ignitæ cum carbonibus
deſolatoriis ut quicquid uitii in corde inimicorum re
gis fuerit excoquant et ſaluteri igne ignem eiiciãt per
ditorem. Sedes tua deus in ſæculum ſæculi uirga di
rectionis uirga regni tui Dilexiſti iuſtitiam et odiſti ĩ
iquitatem propterea unxit te deus deus tuus oleo tu
o lætitiæ p̄ participibus tuis. Jn hebraico thronus tu
us deus in ſæculum ſæculi et in æternum ſceptrum æ
quitatis ſceptrum regni tui dilexiſti iuſtitiam et odiſti
iniquitatem propterea unxit te deus deus tuus oleo
exultatiõis præ participibus tuis. Duas pſonas eius
qui unctus ẽ dei: et qui unxit intellige. Unde et Aqui
la Loim uerbum hebraicum non nominatiuo: ſʒ uoca
tiuo interptatur dicens θεὲ et nos pp intelligentiam
poſuimus quod latina lingua non recipit dualem nu
merum ne quis pūerſe putet domini dilecti et aman

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tiſſimi et regis bis pr̄em nominari:quāquā pr̄ i fili
o:et filius in pr̄e : et alter horum ſibi et habitator et
thronus fuit : tamen in hoc loco ad regem qui deus
eſt ſermo dirigitur:et dr̄ ei ꝙ imperius eius:(hoc eis
intelligo thronuz iuxta illud quod ſcriptuz eſt De fru
ctu uentris tui ponaz ſup thronum tuum) finem non
habet:quod quidem et mariæ angelus nuntiauit. Da
bit ei dominus thronuz dauid pr̄is ſui et regnabit ſu
per domum iacob in æternum et regni eius non erit
finis. Nec putemus hoc illi eſſe contrarium: quod a
poſtolus ſcribens ad chorithios ait filium traditurus
regnum et ſubiiciendum ei:qui ſibi ſubiecit oīa:ut ſit
deus oīa i oībus. Nō.n. dixit tradet pr̄i ut uideretur
filium ſeperare ſʒ tradet deo:hoc eſt habitanti in aſſū
ptione corporis deo ut ſit deus oīa in oībus et chri
ſtus qui ante per paucas uirtutes erat in ſingulis per
oēs in oībus cōmoretur. Sceptrum autē et uirgaʒ in
ſigne eſſe regnātis ipſe propheta ſignificat dicens ſce
ptrum æquitatis ſceptrum regni tui Quidaʒ de Eſaia
teſtimonium proferentes Exiet uirga de radice ieſe
et flos de radice eius aſcendet hōieʒ: qui eſt aſſump
tus intelligunt. cui et deferatur imperium et qui prop
ter dilectam iuſtitiam:et exoſam iniquitatem regnare
dicatur:et unctus ē oleo exultationis ꝓ participibus
tuis: quaſi ꝓmium caritatis et odii in unctione ſump
turus. Docemur autem in utrāqʒ p̄tem et amoris et
odii eſſe in nobis ſemina: cuʒ ipſe qui primitias maſ
ſæ noſtrorum corporum leuauit ad cœlos:et dilexe
rit iuſtitiā et oderit iniquitates . Unde dauid Nonne
odientes te oderaʒ domine: et ſup inimicos tuos ta
beſcebā:pfecto odio oderā illos. Quod ſequitur Un
xit te deus deus tuus Primum nomen dei uocatiuo
caſu intelligendum eſt ſequens nominatiuo. quod ſa
tis miror: cur Aquila non ut cœpat in primo uerſicu
lo uocatiuo caſu iterp̄tatus ſit. ſʒ noīatiuo bis nomi
nans deum qui ſupradictus unxerit deum. In hoc lo
co Photinus opprimitur. ſʒ Arrius caput leuat de e
uangelio teſtimonium proferens. Aſcendo ad pr̄em
meum et ad pr̄eʒ uɾuʒ et deum meuʒ et deum uɾuʒ.
Sʒ cum dilectum audiat eum accinctum gladio ſup
femur et regnare pp̄ iuſtitiā et ueritatem et māſuetu
dinem et ungi pp̄ dilectam iuſtitiā et exoſaʒ iniquita
tem et unctum eſſe præ conſortibus ſuis de quibus
ſcriptum eſt. Participes chriſti facti ſumus ſi tñ prin
cipium ſubſtātiæ uſqʒ in finem firmum retineamus.
miror cur ſoluʒ deuʒ dei calumniā uocet. quaſi uni
uerſa quæ dc̄a ſunt diuinitati uerbi nō hūanitati hōis
conueniant. audiat actus apoſtoloruʒ Jeſum Naza
renum queʒ unxit ds̄ ſpū ſc̄o. Audiat euāgeliuʒ Spi
ritus ſanctus ſupueniet i te et uirtus altiſſimi obum
brabit tibi .pp̄ quod quod naſcetur i te ſc̄um uocabi
tur filius dei. Jpſum quoque dn̄um audiat itonātes
Spiritus domini ſuper me:propter quod unxit me:
participes autē apoſtolos credenteſqʒ ſignificat. qui
bus unctiōis ſuæ uocabulū tribuit:ut ab uncto uocē
tur uncti.i. chriſtiani. myrrha et gutta et caſia a ueſti
mentis tuis a domibus eburneis ex quibus delecta
uerunt te filiæ regum in honore tuo . Præfatio ipſa
te doceat iccirco me hunc pſalmus explanar̄ uoluiſſe:
quia ad uirginem ſcribens pro liliis et floribus titu
lum repperi. Jtaqʒ conſequenter et iſtos uerſiculos
ad te referā:cui uolumen hoc ſcribitur. Mortificaſti
membra tua ſup terrā et quotidie chriſto offers myr
rhā:chriſti bonus odor es: et propterea ſtacten ideſt
ſtillam uel guttam exhibes domino. Narrāt et hi qui
dicunt aromatus noueʒ uirtutes:ſtacten florem eſſe
myrrhæ . Quod autem ſequitur Caſia ipſa eſt quæ

ab aliis σύριγξ ideſt fiſtula nuncupatur i laudes de
i uocalis et omnes pituitas et rheumata uoluptatus
ſuo calore exquoquens:ubi in nr̄is codicibus ſcriptū
eſt gutta uel ſtacten in hebraico Aloth legitur. Unde
et Nicodemus centuʒ libras myrrhæ et aloes ad ſe
peliendus dominus præparauit. Et ſponſus loquitur
ad ſpōſaʒ. Myrrha et Aloe cum omnibus unguen
tis Et illa reſpōdit. Manus meæ diſtillauerunt myr
rham : digiti mei myrrha pleni. Proiice et tu mortis
opa chriſti in baptiſmate conſepulta : et huic mundo
mortua et nihil aliud niſi de cœleſtibus cogitans loq̄
re ad ſponſuʒ tuum. Manus meæ diſtillauerunt myr
rham:digiti mei myrrha pleni. Legimus et unguētū
ſacerdotale. cuius et dauid meminit. Sicut unguētuʒ
in capite quod deſcendit in barbā barbā aaron. quod
deſcendit in orā ueſtimenti eius:in quo cum cæteris
aromatibus miſcetur et ſtacten. Offerūt et magi mu
nera: et in præſenti loco initium ueſtimentorum chri
ſti eſt ſuſcipere mortem illius et in ſua carne mōſtrare
Hæc idumenta para ſponſo tuo : his a te ueſtibus cō
ptus icedat. Cumqʒ ei huiuſcemōi texueris ueſtimē
ta efficieris ipſa tēplum domini et lætificabis euʒ de
domibus eburneis ſiue ut melius in hebraico ſcribi
tur De tēplo dentiuʒ et laudes domino canes totaqʒ
mundo mortua āgeloruʒ imitaberis choros. Ebur e
nim et dentes inſigne eſſe mortis et uocis ipſa nomi
nuʒ natura teſtatur . et conſequātur eidē adiunctum
eſt Ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honor̄
tuo: Rex reguʒ et dominus dominātium ſponſus tu
us eſt . Reges iſti qui ſub tāto rege reguli ſunt pr̄es
tui ſunt qui te euāgelica doctrina genuerunt. Horum
tu filia hōrificas in oībus ueſtimētis et odoribus bo
nis et tēplo eburneo eum cui ſupradictus eſt : Effuſa
eſt gratia in labiis tuis et accingere gladio tuo ſuper
femur tuuʒ potentiſſime. et ſagittæ tuæ acutæ et thro
nus tuus deus i ſæculum ſæculi pro eo quod nos trā
ſtulimus domibus eburneis. quia in græco ſcriptus
eſt ἀπὸ βαρέων quidaʒ latinorum ob uerbi ābigui
tatem a grauibus interpretati ſunt : cum βαρισ uer
bum ſit ἐπιχώριον ideſt gentile palæſtinæ : et uſqʒ
hodie domus ex omni p̄te concluſæ et in modum æ
dificatæ turriuʒ ac mœniuʒ publicoruʒ βάρεισ appel
lētur: Aſtitit regina in ueſtitu deaurato: Quod ſequi
tur circundata uarietate excepta editiōe uulgata nul
lus interpretum tranſtulit In hebraico ſtetit coniunx
in dextra tua in diademate aureo Ubi nos coniugē
uertimus in hebræo legitur ſegal pro quo : Aquila
σύνκοιλον Symmachus et quita editio παλλα
κὴν .i. pellicem ideſt concubinam lxx et Theodocion
et ſexta editio reginaʒ interpretati ſunt. Deinde ubi e
go poſui diademate aureo Symmachus trāſtulit in
auro primo: Aquila quita et ſexta editio i tictura uel
in auro ophir Quæ filiæ reguʒ ſunt:et in ſponſi parā
tur āplexus:ꝑ myrrhā guttā et caſiā et domus ebur
neas delectāt eum cuius thronus in ſæculuʒ ſæculi ē.
Quæ autem iam ſup petrā chriſtus ſtabili radice fun
data eſt catholica eccleſia una columba pfecta et pro
xima ſtat a dexteris eius et nihil i ſe ſiniſtruʒ habens
ſtat i ueſtibus deauratis. De ſermonibus ſcripturaruʒ
ad ſenſum trāſiēs et cunctis uirtutibus plena: ſiue ut
nos trāſtulimus in diademate aurato. ē.n. regina re
gnatqʒ cum rege: cuius filias poſſumus itelligere et
in cōmune credentiuʒ aīas et proprie uirginum cho
ros. Ophir genus auri eſt uel a loco indiæ uel a colo
re noīe inditus. Septem quippe apud hebræos auri
uocabula ſūt . Uxorē quoqʒ et cōcubinā itelligamus
de cātico Salomonis quæ ſine ſpōſo ſuo uel marito

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dormire nō poteſt. Audi filia et uide et inclina aurē
tuaꝫ: et obliuiſcere populuꝫ tuuꝫ: et domuꝫ pr̄is tui
et cōcupiſcet rex decoreꝫ tuuꝫ. quoniaꝫ ipſe eſt domi
nus deus tuus: et adorabunt euꝫ. In hebraico. Audi
filia et uide et inclina aurē tuam: et obliuiſcere popu
li tui: et domus pr̄is tui: et cōcupiſcet rex decorem tu
um. quia ipſe eſt dominus deus tuus: et adora eum.
Hucuſqꝫ ꝑ prophetę linguam quam calamo ſcriben
ti uelociter cōparat loquitur ſpiritus ſanctus ipſuꝫ re
gem et bellatorem et deum ſpōſumqꝫ cōpellans. Hic
ꝑſona pr̄is inducitur loquentis ad ſponſam filii ſui:
et cohortantis eam: ut ueteris gentilitatis et idolatrię
errore cōtempto: primuꝫ his quę dicantur attendat:
et propter quod de alienigena filia nominetur. dein
de uideat uel ipſa quę dicuntur uel uniuerſaꝫ cōditi
onem ex uiſibilibus intelligens inuiſibilia et ex creatu
ris ſentiens creatorem et diligenter inclinet aureꝫ ſu
am et quę dicuntur memoriter teneat: Cumqꝫ audi
erit uiderit inclinauerit aurem ſuaꝫ totamqꝫ ſe doctri
nę tradiderit et eorum intelligētię quę dicuntur obli
uiſcatur primū populū ſuuꝫ: et cuꝫ Abrahā de chaldę
a egrediēs reliquat terraꝫ natiuitatis et cognationis
ſuę. Nemo dubitat pr̄eꝫ nr̄uꝫ anteq̃ adoptaremur a
deo fuiſſe diabolum de quo ſaluator ait Vos ex pr̄e
diabolo eſtis nati. Cum ergo ait antiqui pr̄is fueris
oblita: et talem te exhibueris depoſitis priſtinis ſor
dibus ut ſuꝑ fratruelem dealbata cōſcendas et quaꝫ
poſſit diligere filius meus: tunc cōcupiſcet rex decorē
tuum: Et ne putes unum eſſe de turba a quo aman
da es ipſe eſt rex tuus: et dominus tuus. quia uero
interdum qui reges et domini ſunt: ſunt quidem po
teſtate reges et domini: tamen eiuſdem naturę cuius
ſunt illi: in quos dominantur et regnant: īdico tibi ꝙ
et d̄s tuus ſit et debeas adorarē euꝫ. Lxx īterp̄tes nō
dixerūt: adorabis euꝫ: ſꝫ adorabūt eū: ut ſit ſēſus iſte
qui te amaturus ē: qui tuā pulchritudineꝫ dilecturus
deus eſt et adorandus ab hominibus quod de ec
cleſia de gētibus cōgregata expoſuimus. unuſquiſqꝫ
ad ſeipſum referat aīamqꝫ credentis ꝙ prioribus ui
tiis derelictis adoptetur in filiam: inclinet aurem ſuā.
obliuiſcatur ueteris conuerſationis: et cum apoſtolo
dimittat mortuum pr̄eꝫ et talem ſe prębeat qui ame
tur a rege. Ipſe eſt enim dominus eius: cui flecterē de
beat genu: et depoſita ſuꝑbia iugum humilitatis aſſu
mere. Interrogemus iudęos quę ſit iſta filia: ad quā
loquitur deus. non dubito quin ſynagogā reſponde
āt. Et quomodo d̄r ſynagogę et iſrahelitico populo.
dimitte populuꝫ tuum et domuꝫ pr̄is tui: nunquid re
liquit gentem hebręam et abrahā pr̄eꝫ antiquuꝫ. Si
dixerint de uocatione ſignificari Abrahę quia chal
dęos reliquerit. certe alius qui loquitur Quis ē iſte
rex qui amaturus eſt decorem Abrahę audi filia: et
alius de quo loquitur Cōcupiſcet rex decorem tuuꝫ:
qui alius non ſolum rex ſꝫ ēt dominus et deus ē qui
adorandus eſt. Filia tyri in muneribus uultuꝫ tuum
deprecabuntur omnes diuites plebis. In hebręo. O
filia fortiſſima in muneribus uultum tuum depreca
buntur diuites populi. Verbum hebraicus ſor: quod
in Ezechiele legimus iuxta Lxx īterpretari poteſt et
tyrus et tribulatio et fortiſſimus ſiue fortiſſima et ſi
lex et lapis duriſſimus. Unde in pręſenti loco error
ortus eſt: Aquila enim et Lxx: et Theodocion et qui
ta editio tyrum interpretati ſunt. Sexta uerbum he
braicum poſuit ſor: Symmachus κρατειλαν ideſt
fortiſſimam. Nos idipſum ad deum retulimus ut il
la cui ſupra dixerat: Audi filia et uide filia fortiſſimi
nuncupetur aut certe ipſa fortiſſima ſit. quia imitata ē
fortem patrem: cuius uultum in diuerſis muneribus
deprecabuntur diuites plebis diuites in cunctis ope
ribus bonis et ſcia. ſiue qui et diuites putantur in ſę
culo ſapientes huius mundi et philoſophorum diſci
plinis eruditi uel quod melius eſt qui āte diuites fu
erunt habentes eloquia dei et teſtamenta et prophe
tas ideſt de populo iſrahel. ut eniꝫ āte ſaluatoris ad
uentum hi qui de tyro erant hoc eſt de populo genti
um et proſeliti eſſe cupiebant deprecabantur diuitem
populum iſrahel: et ꝑ eos introducebantur in tēpluꝫ
ſic poſt aduentum domini quicunqꝫ ex iſrahele redi
re uoluerint diuites quadā familiaritate et protectiōe
dei uenient ad filiam tyri et offerentes uaria dona
uirtutuꝫ et cōfeſſionis in chriſtum deprecabuntur eā:
ut ſaluteꝫ quam ꝑdiderunt in iudęa īueniat in genti
bus. Omnis gloria eius filię regis abintus in fimbri
is aureis circum amicta uarietatibus In hebręo oīs
gloria eius filię regis intrinſecus faſciis aureis ueſti
ta eſt: pro eo quod ī Lxx ſcriptum ē: ἐσωθεν et nos
interpretati ſumus abintus uel intrinſecus In quibus
dam exemplaribus inuenitur ἑξέρων. quod cogitati
ones ſonat in quo oſtenditur omneꝫ gloriā eccleſię
cui ſupradictum eſt Audi filia et uide et o filia tyri et
nunc appellatur filia regis eſſe intrinſecus et in cogi
tationibus ideſt ī interiori homine et in circūciſione n̄
manu facta: ſꝫ ſpū habente fiduciā in cōſcientia apud
deum: et tota pulchritudine poſita magis in ſenſuum
cognitione q̄ in uerborum flore. Quomodo autem ī
ſtamine ex quo ſubtegmen intexitur dependent fim
brię et tota ueſtimenti uirtus in ſtamine eſt. Ita ī au
reis ſenſibus ſcripturarum: in quibus ueſtis eccleſię
oīs itexitur miſcētur aliqua de natura de moribus.
Et hoc ipſuꝫ ſignificat ueſtis aarō auro: purpura: coc
co: byſſo: hiacynthoqꝫ cōtexta: quā fecerūt mulieres
quibus deus dedit ad texendum ſapientiā. Et ut ītel
ligere poſſimus omnem ornatum filię regis intrinſe
cus ipſam loquitur in cātico. Introduxit me rex in cu
biculuꝫ ſuum: in quo clauſo oſtio labiorum deus pa
treꝫ iubemur orare. Vis ī. viiii. quoqꝫ pſalmo cuius
titulus inſcribitur pro abſconditis filii uariam habuit
et Ioſeph tunicā: quā ei texuit mater eccleſia. De his
fimbriis ſaluatoris αιμοροσα una ſaluatorē tetigit
et ſanata eſt. Quod auteꝫ in hebraico ſcribitur faſciis
aureis ueſtita eſt idipſum ſignificat qđ ſupra oīs glo
ria filię regis intrinſecus: faſciis ſenſum diuinoruꝫ in
teriora mēbra obuoluuntur eccleſię: et tota uteri tegi
tur ābitio. Harum faſciarum non poteſt obliuiſci ſpō
ſa ſecundum Hieremiā Quia māmas ligent et pec
tus in quo cogitationes ſunt protegunt. Adducentur
regi uirgines poſt eā proximę eius afferentur tibi: af
ferentur in lętitia et exultatione. adducentur in tēplū
regis. Iuxta Lxx prior uerſiculus adhuc de filię ca
nitur ornatu: ſequens ad ipſuꝫ ſponſum regemqꝫ di
rigitur. Porro iuxta hebraicum nomen totum ad ſpō
ſam d̄r uſqꝫ ad eum locum ubi ſcriptum eſt Pones
eos principes ī uniuerſa terra et legitur in ſcutulatis.
Ducentur ad regem uirgines: ſequentur eam amicę
eius: ducentur illuc ducentur in lętitiis et exultatiōe
ingredientur in thalamuꝫ regis. multam eſſe diſtanti
am animorum in chriſto credentiuꝫ demōſtrat cāticuꝫ
cāticorum ubi ſcriptum eſt Sexaginta ſunt reginę et
octogita cōcubinę: et adoleſcentulę quarum nō ē nu
merus. Una eſt colūba mea ꝑfecta mea proxiā mea
de qua d̄r. Viderunt eā filię et beatificant eā et regi
nę et cōcubinę laudant eā. Quę ergo ꝑfecta eſt et ſā
cta corporē et ſpiritu et columba et proxima meretur
uocari. Hęc eſt filia de qua ſupradictum eſt. Aſtitit re

gina a dextris tuis in ueſtitu deaurato. Quæ autez ſu
pergreſſæ ſunt ſex dies mundi et futura regna ſuſpirāt
reginæ appellātur: ſi qua uero circūciſiones quidem
habet octauæ diei ſʒ adhuc nō uenit ad nuptias: hæc
concubina uocitatur: diuerſa autem multitudo credē
tium: quæ necdum poteſt ſponſi āplexibus copulari:
nec de eo liberos parere adoleſcentula dr̄. Ego puto
de iſtis uirginibus quæ ſequuntur eccleſiā et in primo
ponuntur gradu et te ēe et oēs qui ī uirginitate corpo
ris et aīæ pſeuerāt proximas autē et amicas uiduas
eſſe et in matrimonio cōtinentes quæ oēs ī lætitia et
exultatione ducuntur ī tēplus quaſi ſacerdotes dei et ī
thalamus quaſi ſponſæ regis et ſpōſi. Hoc templus et
Joānes uidit in Apocalypſi: et propheta deſiderat V
nā inquit petii a domino: hāc requiram ut inhabitem
ī domo domini oēs dies uitæ meæ Et Item Domine
dilexi decorem domus tuæ et locum holocauſti glori
æ tuæ Et in alio loco Quia tranſibo in locū taberna
culi admirabilis uſqʒ ad domus dei: ī uoce exultatio
nis et cōfeſſionis ſonitus feſta celebrātius. Scutulata
autem quibus ſponſo ſuo ꝛgina cōponitur ipſa ſunt:
quæ in Lxx legimus circumamicta uarietate. Pro pa
tribus tuis nati ſunt tibi filii: cōſtitues eos principes
ſup omnes terrā In hebraico Pro pr̄ibus tuis erunt
tibi filii: pones eos principes in omnem terrā. Et ex
pr̄is pſona nequaq̄ de filia ſʒ rurſus ad filiā ſermo ī
telligi poteſt. Et ex ſpiritus ſcī: et ex filiorum choræ ſi
ergo ad ſpōſas ſermo dirigitur. Spōſa autez de nati
onibus cōgregata eſt: cui ſupra dr̄ obliuiſcere populū
tuum et domum pr̄is tui: debemus ſpōſæ patres noſ
ſe: ut cōſequenter nouerimus et filios: pro patribus
tuis de quibus in Hieremia locuta eſt q̄ falſa poſue
runt pr̄es nr̄i idola: et nō eſt in eis qui pluat. Pro pla
tone pro cæteris diuerſorum dogmatum et errorus
magiſtris nati ſunt tibi filii quos cōſtituiſti principes
tuos et feciſti in populis præceptores. Vel certe tali
ter O eccleſia filii tui quos genuiſti tibi uertētur in pa
tres tuos cum de diſcipulis feceris eos magiſtros et
ī ſacerdotali gradu omnius teſtimonio collocaueris.
Sin autem pr̄es eccleſiæ intelligimus. Abrahā Iſaac
et Jacob: et reliquos patriarchas Filios qui ei in pa
trum hōre ſunt nati apoſtolos intelligamus: qui miſ
ſi ſunt a domino prædicare uſqʒ ad extremus terræ: et
baptiſare credētes in nomine trinitatis. Sed quæri
tur quomodo eccleſia de gētibus patres habere poſ
ſit Abrahā Iſaac et Jacob: cum ei ſupradictus ſit O
bliuiſcere populum tuum et domus patris tui. Lega
mus euāgelius Nolite dicere patrē habemus Abra
ham: potens ē deus de lapidibus iſtis hoc eſt de du
ro corde gentilium ſuſcitare filios Abrahæ: et in alio
loco Si filii Abrahæ eſſetis opa Abrahæ faceretis.
Et in geneſi. ad ipſum Abrahā loquitur deus In ſeie
tuo inquit benedicētur oēs gentes. Sicut. n. ille ī præ
putio ex fide iuſtificatus eſt: ita et nos iuſtificabimur
ī fide eadem ſi habuerimus fides et opa patris noſtri
Abrahæ poteſt hoc ipus et ad ſaluatorē dici uel a pa
tre uel a populi choro et a ſpiritu ſcō pro patris tui
ſtirpe uidelicet iudæorum qui te reliq̄runt et negaue
runt nati ſunt tibi filii apoſtoli et ēt de nationibus cre
dentes quos conſtituiſti principes in uniuerſa terra
Memor ero nominis tui domine in omni generati
one et generationem propterea populi cōfitebuntur
tibi ī æternum et in ſæculus ſæculi. In hebraico Re
cordabor nominis tui in omni generatione et genera
tiones propterea populi cōfitebuntur tibi in ſæculum
et in æternum. Quod nos interpretati ſumus: cōfite
buntur tibi. Symmachus trāſtulit laudabunt te. Re

gina quæ ſteterit a dexteris regis in ueſtitu deaurato
et iuſſa fuerit obliuiſci populi et domus patris ſui. et
iterum illi dictum erat Pro patribus tuis nati ſunt ti
bi filii cōſtitues eos principes ſup oēs terrā. itelligēs
quantum decorāda ſit gloria et quibus p̄miis ſubleuā
da cōuertit ad ſpōſum ſuum uoces ſuas et pollicetur
recordaturā ſe ſemper nominis ſponſi ſui in omni ge
neratione et generationem. Quod promiſit uidemus
expletus ipſa chriſtiana nobis omnibus chriſtianorū
nomen impoſuit: nomen nouus: in quo benedicentur
oēs familiæ gētius. recordatur autez nō ī una genera
tōe ſʒ ī oībus uel cunctas ſignificās natiōes: uel duas
generationes iudæorum atqʒ gentilium. Et quia hoc
paruz eſt ſi in duabus generationibus nominis domi
ni recōditur: propterea populi cōfitebuntur qui in ec
cleſia fuerint et laudabunt dominum in æternum et ī
ſæculum ſæculi. Quando et tu o filia. Principia ſacto
rum mixta choro inter uirgines duceris ad reges: et
ex domibus eburneis delectabis ſponſum in honore
tuo tunc recordare et mei: qui huius pſalmi tibi do
mino reuelāte intelligentiā tribui: et dicito. Memor
ero nomis tui: ut quæ ptes itellexiſti carminis: itelli
gas ſi uita comes fuerit: et totum cāticum cāticorus.

Beati Hieronymi expoſitio pſalmi xlprimi. Sicut cer
uus deſiderat ad fontes aquarum ad renatos in uigi
lia paſcæ habita fœliciter.

OMne pſalterium ſagaci mente perlu
ſtrās nuſq̄ inueio q̄ filii choræ aliquid
triſte cātauerint: Semp in pſalmis eo
rum læta ſunt et iocunda: ſemper terre
nis humilibuſqʒ cōtemptis cæleſtia et
æterna deſiderāt cōgruentes interpretationi nominis
ſui. ſiquidez choræ iterp̄tatur caluicies: quia ergo do
minus noſter in loco caluariæ crucifixus eſt et ſepul
tus: Quicunqʒ in cruce eius credunt: et in reſurrectio
ne: hi filii choræ. i. filii caluariæ nominātur. Sup qua
caluaria dominus noſter ieſus poſt reſurrectiones ad
cæleſtia regna cōſcendens irridetur a paruulis et ab
incredulis iudæorum. Sed Eliſſæum irridentes urſi
comederunt. Hoc de titulo ſcriptum dixiſſe ſufficiat.
Nunc ad pſalmi principium reuertamur. Sicut cer
uus deſiderat ad fontes aquarum: ita deſiderat aīa
mea ad te deus: ceruorum natura ē ut ſerpētus uene
na cōtemnant: qui potius naribus ſuis eos extrahāt
de cauernis ut interficiant atqʒ dilacerant: Cus uene
num cœperit intrinſecus æſtuare: et q̄uis eos non
poſſit occidere: tamē ſitis ardorē et incēdium tolerā
tes tunc illi fontes deſiderant: et puriſſimis aquis fer
uētia uenena reſtingunt. quomodo itaqʒ illi cerui de
ſiderāt fontes aquarum: ita niſi qui de ægypto et de
ſæculo ꝛcedētes interfecerunt Pharaonē in aquis ſu
is: Et oēm exercitus eius ī baptiſmo necauerūt Poſt
īterfectionē diaboli deſiderāt fōtē eccleſiæ pr̄es et filiū
et ſpiritus ſanctus. De pr̄e q̄ fons ſit ſcribitur in Hie
remia me dimiſerunt fontē aquæ uiuæ et foderunt ſi
bi lacus detritos: qui nō poſſunt aquam cōti[illegible]. De
filio quodam loco legimus Dereliquerunt [illegible] api
ētiæ. Porro de ſpiritu ſancto qui biberit de a[illegible]
de deo orietur in eo fons aquæ ſaliētis in uitam æter
nam Statim exponitur euangeliſta dicēte: q̄ de ſpiri
tu ſancto ſermo fuit ſaluatoris: ex quo manifeſtiſſime
liquet tres in eccleſia fontes trinitatis eſſe myſterium
hos deſiderat aīa credentis: hos deſiderat aīa bapti
zantis et dicit. Sitiuit aīa mea in deum fontē uiuus.
Non enim leuiter uidere uoluit deum: ſʒ toto deſide

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rabat ardore:toto ſitiuit incendio ãteꝗ̃ baptiſma con
ſequeretur. Loquebãtur inter ſe inuicẽ atqꝫ dicebãt
Quãdo ueniã:et apparebo ante faciẽ domini? Ecce
fratres demũ impletus eſt quod petebãt: uenerunt et
ſteterunt ante faciẽ dei: apparuerunt ante cõſpectum
altaris.et myſterius ĩtellexerunt: Hoc eis nõ merẽtur
uidere: niſi illi qui ex cõſciẽtia:et ex imo proferũt cor
de memorãtes. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes
die ac nocte. Per oẽs.n.quadrageſimã uacauerant o
rationi atqꝫ ieiunio:in ſacco et cinere dormierunt fu
turã uitã pccorus ſuorum cõfeſſione quærẽtes. Sed
quia fuderunt lachrymas:et fuerũt triſtes:dicitur eis
Qui ſeminat in lachrymis : in gaudio metẽt:et beati
lugẽtes quoniã ipſi cõſolabuntur . Pro quibus uni
uerſis cũ illis diabolus ĩſultaret et diceret ubi eſt de
us tuus admiſſi et in uitali fõte renati cõfidenter lo
quũtur et dicunt Trãſibo ĩ locus tabernaculi admirabi
lis uſqꝫ ad domus dei : Domus dei eccleſia ẽ hoc ẽ
admirabile tabernaculũ qđ hitauerit ĩ eo uox exulta
tionis et cõfeſſionis et ſonus epulãtis. Gaudent quip
pe ſub fide et cõſecutiõe uitæ æternæ:quã fratres no
ſtri nũc accipe meruerunt ãgeli ĩ cælis omneſqꝫ uirtu
tes. Si eis ſup uno agẽte pñiaꝫ et ĩ una ouicula mor
bida quæ paſtoris humeris eſt recepta gaudẽt ãgeli
atqꝫ lætãtur:quãto magis in tot fratribus uitali gurgi
te renatis atqꝫ mũdatis uniuerſa exultãt regna cælo
rum uidẽtia hoies ueteri pccatorus labe purgatos ſu
o incolatui præparari. Dicite ergo uos qui chriſtum
nũc iduti eſtis:et ductus noſtrus ſequẽtes quaſi piſcicu
lus hamo ita ſermone dei de gurgite iſtius ſæculi ſub
leuamini:in nobis rerus natura mutata eſt. Piſces e
nim qui de mari extracti fuerĩt moriuntur. Nos ideo
apoſtoli de mundi iſtius mari extraxerunt atqꝫ piſca
ti ſunt ut uiui ex mortuis fieremus. Quãdiu eramus
in hoc ſæculo:oculi noſtri in profundo et uita noſtra
uerſabatur in ceno poſtꝗ̃ de fluctibus erepti ſumus:
cœpimus ſolẽ : cœpimus uerus lumen aſpicere : et
præ nimio gaudio cõturbati ad aiam nr̃am dicimus
ſpera in deo quoniã cõfitebor illi ſalutare uultus me
i et deus meus. Et deinceps. Propterea memor ero
tui de terra iordanis et hermonii a mõte modico: a
byſſus abyſſum inuocat et nos de terra iordanis : ĩ
deſt de flumĩe ubi dominus baptizatus eſt et hermo
nii hoc eſt de ſæculi iſtius maledictione:quoniam her
mon interpretatur anathema:et de mõte modico hu
ius mundi. Quãuis eĩm aliquis ſanctus ſit dum in ĩ
ſto uerſatur ſæculo nõ eſt in mõte grãdi atqꝫ ſublimi:
ſꝫ in mõte eſt modico atqꝫ humili clamamus ad do
minus et profundus ipſius ſcripturarus ſenſum de a
liis ſcripturarum teſtimoniis interꝑtamur. Quicquid
in abſconſo ueteris teſtamẽti nõ poſſumus inuenire:
hoc de abſcõſo noui teſtamẽti ſoluimus ĩ uoce catar
ractarus dei : hoc eſt prophetarus ipſius et apoſtolo
rus Omnia excelſa domini et fluctus ipſius et impe
tus fluminis qui lætificat ciuitatẽ dei ſup nos trãſie
runt in chriſto ieſu: cui eſt honor et gloria ĩ ſæcula ſæ
culorus Amen.

¶Expoſitio pſalmi cxvii uidelicet Cõfitemini domino
quoniam bonus ꝑ modum concionis habita ad neo
phytos in die ſancto paſcæ ubi ẽt acriter inuehit ĩ iu
dæos.

IN omni pſalterio dominus noſter Jeſus
chriſtus prophetatur atqꝫ canitur . ſiqui
dẽ ipſe habet claues dauid quæ aꝑit et ne
mo claudit:claudit et nemo aꝑit:ſꝫ præcipue in cente
ſimodecimoſeptimo pſalmo qui nunc pſallẽdo lectus

eſt reſurrectionis myſterium prædicatur. Hic eis pſal
mus in quo a ſpiritu ſancto præſignati uocãtur ad cõ
fitendus domino in laude: uel ad cõfeſſionem genti
um ueri iſrabelitæ in pœnitentia ſummi ſacerdotis aa
ron domus qđ eſt eccleſia: Siue generaliter omẽs ti
mentes deus:recte pro tãtis muneribus pietatis pris
qui filio ſuo nõ pepercit:ſꝫ pro nobis oibus tradidit
illum a cõfeſſione incipitur. Quoniaꝫ bonus:quoniã
in ſæculus miſericordia eius. Quis enĩs noſtrus pote
rit eſſe conſiderans ea quæ in eo quotidie reſultãs ca
nit eccleſia hoc eſt paſſionem dñi ſaluatoris reſurrec
tionem ſiue aſcenſiones et nõ magis erumpat in uo
ce compar illorus paruulorus effectus domino cum
ramis et palmis reſultãtium O domine ſaluos nos
fac: o domine bene proſperare. Unde et ipſe uictor
ad pr̃es aſcendens imperat ãgelis dicens Aperite mi
hi portas iuſtitiæ et ingreſſus in eas cõfitebor domi
no. Hæ ſunt portæ de quibus ĩ uiceſimotertio pſalmo
inter ſe inuices ãgeli loquebãtur ingreſſum præparã
tes domini. Leuate portas principes ueſtras: et ele
uamini portæ æternales et introibit rex gloriæ.ſꝫ pul
chre leuari uidentur portæ et in ſublime erigi:ſiquidẽ
iuxta diſpenſationẽ carnis myſterium et uictoriã cru
cis maior regreditur ad cælos ꝗ̃ ad terras uenerat .
Hæc porta domini:iuſti intrabunt ꝑ eã.per hanc por
tam ingreſſus eſt petrus:ingreſſus eſt paulus:ingreſſi
ſunt omnes apoſtoli:igreſſi ſunt et martyres: et quo
tidie ſancti quiqꝫ ingrediuntur.ꝑ hanc portã primus
latro cum dño igreſſus eſt: Habetote fiduciã:et uos
parate ſimilia. Sic enim apoſtolus ipſe dicit Si con
ſurrexiſtis cum chriſto quæ ſurſus ſunt ſapite : ubi
chriſtus in dextera dei patris ſedet. Nõ dicit hic pſal
mus ſoli prophetæ apoſtoli martyres introibunt per
eam ſꝫ iuſti introibunt ꝑ eã Quicunqꝫ ergo iuſte agit
et inter iuſtos domini eſſe meruerit fiducialiter agat.
in eo ſperet quia intrabit ꝑ hanc portã . Quia domi
nus non quærit ſanguines cõfitentius : ſed fides pro
qua ſanguis effunditur credentium: ſi habuerimus fi
dem quæ poteſt fundere ſanguinem imputabitur no
bis et cruoris effuſio. O uere infelices iudæi o miſe
ri atqꝫ miſerabiles lapidẽ:qui ꝑ Eſaiam repromiſſus
eſt : ꝙ poneretur in fundamentis ſion et populum u
trumqꝫ iungeret eſſe dominum ſaluatorem eſſe filiũ
dei Hunc uos reprobaſtis:ædificantes quondã cõgre
gationem domini et templi dei et myſteria cuſtodien
tes:qui reprobatus a uobis factus eſt in caput angu
li:et primã eccleſiã de populo iudæorum congregatã
et credentes ex nationibus in unus gregẽ et myſteri
um fœderauit. A domino factum eſt iſtud hoc eſt mi
rabile in oculis noſtris ut nos qui ante paſſionem do
mini ſine teſtamento eramus exleges adoptaremur
in filios dei et priori cingulo putreſcente aliud ſibi de
us Lumbare contexeret:alium populus prepararet.
uos ergo iudæi habetis ſcripturã:uos legitis libros:
et nos in eum : qui in eis ſcriptus eſt libris ipſum a
dorãtes credimus: Uos tenetis paginas:nos ſenſus
paginarum : uos cõplicatis mẽbranas aialium mor
tuorum:nos poſſidemus ſpiritum uiuificãtem: Quid
mirabilius eſſe poteſt iſtiuſmodi ſacramẽto?quid hac
die felitius : in qua dominus iudæis eſt mortuus: et
nobis reuixit: in qua ſynagogæ cultus occubuit:et ẽ
ortus eccleſiæ:in qua nos oẽs fecit ſecum reſurgere:
et uiuere et ſedere in cæleſtibus?et impletum eſt illud
qđ ſcriptus eſt in euangelio Cum autem exaltatus fu
ero a terra omnia trahã ad me. Hæc eſt dies quas fe
cit dominus exultemus et lætemur in ea. Oẽs quidẽ
dies fecit dominus ſꝫ cæteri dies poſſunt eſſe iudæo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rum:poſſunt eſſe gentiliuꝫ. Dies dominica dies reſur
rectionis:dies chriſtianorũ eſt:dies noſtra ē. Unde
et dominica dr̄ quia in ea dn̄s uictor aſcēdit ad prẽs.
Quod ſi a gētilibus dies ſolis uocatur et hoc libẽtiſſi
me confitemur. Hodie enim lux mundi orta eſt: Ho
die ſol iuſtitiæ natus eſt:in cuius pēnis ē ſanitas. Nun
quid ſol pennas habet. Reſpōdeāt iudæi:et qui tan-
tũ ſecundum litteraꝫ ſcripturas intelligunt ſimiles iu
dæorum. Nos autem dicimus quia quicunqꝫ ſub a
lis iſtius ſolis fuerit qui dicit in euāgelio: Quotiens
nolui congregare filios tuos quaſi gallina pullos ſu
os ſub alas ſuas: et noluiſti. Iſte ſecurus erit ab acci
pitre diabolo: ab aquilis uolātibus. in Ezechiele et
omnia peccatorum eius uulnera ſanabuntur. Ut au
tem ſciatis fratres mei: ꝙ proprie pſalmus iſte de do
mino ſcriptus eſt et in euāgelio pueri ſicut ſupra me
minimus qui intrāte hieroſolymā ſaluatore palmas
leuātes clamauerunt atqꝫ dixerunt O ſanna in excel
ſis. De cēteſimodecimoſeptimo pſalmo iſtos uerſicu
los aſſumpſerunt. O domine ſaluum me fac. In he
bræo ſcribitur oſanna. Unde et iudæi impatienter fe
rentes uolunt prohibere paruulos:de quibus in Eſa
ia dominus loquebatur Ecce ego et pueri mei quos
mihi dedit dominus. Iacentibus enim ſenibus et in
uidiæ liuore cruciatis paruuli clamāt chriſtus: paruu
li confitentur. Quod ſi et illi tacuiſſent lapides utiqꝫ
clamarent ideſt gentilius populus:de quibus in euā
gelio ſcriptum eſt Potens eſt deus ſuſcitare filios A
brahæ de lapidibus iſtis:nos ſignificās:qui duro quō
dam corde fuimus:ſꝫ nunc credētes chriſto ieſu in fi
lios Abrahā: in filios dei omnipotentis adoptati ſu
mus per ipſum dominum cui eſt gloria in ſæcula ſæ
culorum Amen.

Beati Hieronymi ad marcellā de pſalmo. c. xxvi. ui
delicet. Niſi dominus ædificauerit domum: Ubi pa
nem doloris: et filios excuſſorum ſecundum hebrai
cam ueritatem interpretatur.

Beatus Pamphilus martyr:cuius
uitā Euſebius cæſarieñſis epiſcopus
tribus ferme uoluminibus explica
uit cum Demetrium phalereum:
Et Piſiſtratum in ſacræ bibliothe
cæ ſtudio uellet æquare:imagines
qꝫ ingeniorum quæ uera ſunt et æ
terna monumēta toto orbe pquireret: tunc uel maxi
me Origēis libros ipēſius proſecutus Cæſarieñſi eccle
ſiæ dedicauit:quā ex pte corruptam Acatius dehic et
euzonius eiuſdem eccleſiæ ſacerdotes in mēbranis
inſtaurare conati ſunt Hic cum multa reperiret et in
uentorum nobis indicem derelinqueret: C xxvi pſal
mi cōmentarius et ſe litteræ tractatum ex eo quod ñ
ſcripſit confeſſus eſt nō reptum. Nō quo talis tantus
qꝫ uir (Adamantium dicimus) aliquid præterierit:ſed
quo negligentia poſterorum ad noſtram uſqꝫ memo
riam non durarit.hoc ideo ut quia mihi de eodē pſal
mo propoſuiſti: qui eſſet panis doloris i eo quod di
citur Uanum eſt uobis ante lucē ſurgere:ſurgite poſt
ꝙ̄ ſederitis: qui māducatis panes doloris:oſtenderē
me de origenis cōmentariis quid ſenſerit nō habere.
Unde ad hebræum decurrens inueni pro pane dolo
ris ſcriptum eſſe lamaaſabim quod Aquila interpre-
tatus ē ἄρτον τῶν Διαπονοῦντων:ideſt panes
elaborationum, Symmachus ἄρτον κατατούμε
νον quod exprimitur panem erumnoſum. Quinta e
ditio et theodocion qui in cæteris cum Lxx tranſla
toribus facit panē idolorum Sexta πλάνησ ideſt
erroris. Nec mirādum de Aquila ſi τα πονήματα
pro idolis ponat cum opa manuum hominis ſint:et
prophetice populus arguatur ad templum diluculo
fruſtra cōſurgere: et poſt quietem ad ſanctuarium fe
ſtinare: cum idola dei honore uenerentur:ſecundum
ꝙ et Ezechiel ſcripſit in ipſo templo ſacrificare idolis
ſacerdotes: Ut autem plenius adducaris pro dolore
in hebræo idola poſita hoc ipſum uerbum hoc eſt a
ſabim etiam in cxiii pſalmo ſcriptum. Lxx quoqꝫ ido
la tranſtulerunt. Nam in eo loco ubi legimus idola
gentium argentum et aurum opa manuum hominū
In hebræo habet aſabeem quod interpretatur aquila
elaborationis eorum: Unde cum ita ſe ueritas habe
at: fruſtra quidam doloris panem aut hereticorum in
telligunt ſacramenta:aut uitæ iſtius miſerabilis et erū
noſe interpretantur laborem: apud quam in ſudoř fa
ciei comedimus panem noſtrum inter ſpinas et tribu
los breuis uitæ alimenta naſcuntur. Illud quoqꝫ de
eodem pſalmo interrogare dignata es qui ſunt filii ex
cuſſorum. Miror te in hilarii cōmentariis non legiſ-
ſe excuſſorum filios credentium populos interpreta
ri.quod uidelicet apoſtolos illo nomine putauerit ap
pellatos: quibus in euangeliis ſit præceptum Inquā
cunqꝫ ciuitatem introierint et non fuerint recepti ex
cutere puluerem pedum ſuorum in teſtimonium non
credentium.licet tu argute præcaueris non poſſe apo
ſtolos ſub nomine excuſſorum intelligi cum aliud ſit
excutientium:aliud excuſſorum. Quia excutiētes ſint
qui excutiant. Excuſſi uero qui ab aliis excutiantur:et
icongruuꝫ eſſe apoſtolos accipi qui magis excutiētes
debuerant appellari. Quid igitur faciam: tantum ui
rum et ſuis temporibus diſertiſſimuꝫ reprehendere
non audeo: quia et confeſſionis ſuæ merito: et uitæ
induſtria et loquente claritate:ubicunqꝫ romanuꝫ no
men eſt prædicatur. niſi qđ non eius culpæ aſcriben
dum eſt qui hebræi ſermonis ignarus fuit. Græcarũ
qꝫ litterarum quandam auraꝫ cœperat: ſꝫ Heliodori
pſbyteri quo ille familiariter uſus eſt ea quæ intelli
gere non poterat quomodo ab origene eſſent dicta
quærebat. Qui quia in hoc pſalmo cōmentarium Ori
genis inuenire non potuit opinionem magis inſinu
are ſuam: ꝙ̄ in ſcientiam uoluit confiteri. Quam ille
ſumptam claro ſermone diſſeruit et alienum errorem
diſertius executus eſt. Reſtat igitur ut iterum ad fō
tem ſermonis recurramus hebræi: et uideamus quo
modo ſcriptum eſt. ubi nos habemus ſicut filii excuſ
ſorum ibi legitur cenbnānaurim qđ Aquila interpre
tatus eſt ſicut filii pubertatum. Simmachus et The
odocion ſic filii iuuētutis Sexta ἀκόνεσσ νοῦ qđ
nos dicere poſſumus exacuti ſenſus. Ex quo manife
ſtum eſt adoleſcētiæ populos intelligi chriſtianos ſe
cundum illud exemplum ꝙ deus ſanctos ſuos i mo-
dum ſagittarum dicatur extendere ut in propheta za
charia. Quoniam extendi mihi iudam et arcum.et ſal
uator de ſemetipſo Poſuit me ſicut ſagittam electaꝫ
et in pharetra ſua abſcondit me. Deniqꝫ in ſequenti
uerſu exceptis Lxx qui aliter tranſtulerunt in hebræ
o et in cunctis editionibus repperi Beatus uir qui
repleuit pharetram ſuam ex ipſis ut quia methapho
ram ſemel ſumpſerat ex ſagittis: in pharetra quoque
tranſlatio ſeruaretur:excuſſos autem et cōſuetudo hu
mani ſermonis uegetos et robuſtos et expeditos uo
cat: et ipſi Lxx interpretes in Eſdræ libro pro iuueni
bus tranſtulerunt: in quo ita ſcribitur Et factum eſt
ex die illa: medii excuſſorum faciebant opus: et me
dii eorum habebant haſtas et ſcuta et arcus et thora

caſ: et principes poſt omnem domum iuda ædificātium in muro. ex quo animaduertimus et in præſenti loco pro adoleſcentibus atqꝫ puberibus excuſſos poſitos non ut ille opinatus eſt pro apoſtolis: qui excuſſi a pedum excuſſione dicātur. Legi et cuiuſdaꝫ librū: et elegātem in eo ſenſum repperi excuſſos iudæos dici a templo et lege et gratia domini: pro eo qd ē reprobos: eorum eſſe filios apoſtolos qui ex eoruꝫ ſemine procreātur: et in ſimilitudinem ſagittarum manu domini contineantur: In ſequenti quoqꝫ pſalmo Heliodorus magiſqꝫ Hilarius noſter errauit: qui in eo loco in quo ſcriptum eſt Labores fructuuꝫ tuorū manducabis uera opinatus aſſeruit magis ſtare ſentētiā ſi ſcribatur fructus laborum aliquē manducare et non labores fructuuꝫ. Unde ſpiritualē intelligentiaꝫ debere ꝑquiri: et ex hac occaſione i longaꝫ egrediēs diſputationē tanta operoſitate qd nolebat intelligi uſus eſt pſuadendi: quanta ſemp falſitas indiget ut uera uideatur cum in hoc loco non LXX interpretes ſed latini de greci uerbi ambiguitate decepti καρπους fructus magiſquā manus interpretati ſunt cum καρποι manus quoque dicantur: qd in hebræo ponitur chac et Symmachus quintaque editio tranſtulerint manuum tuarum: ut ambiguitatem prioris ſermonis effugerent: cum hæc furtiui ut aiunt operis ad lucubratiunculā uelox notarii manus me dictante ſignaret et plura dicere cogitarem iam ferme quarta noctis hora exceſſerat: et repente ſtimulis quibuſdaꝫ dolentis ſtomachi ſuſcitatus in orationē proripui ut ſaltes reliquo horaruꝫ ſpatio ſubrepente ſomno fruſtraretur infirmitas.

Epiſtolaris prologus beati Hieronymi ad damaſuꝫ papā in expoſitione cantici epithalamici canticorum ſecunduꝫ Origenē cuius doctrinā et eloquentiaꝫ laudibus effert.

Beatiſſimo pape Damaſo Hieronymus. Origenes cū in cæteris libris omnes uicerit: in cantico cāticoruꝫ ipſe ſe uicit. Nā .x. uoluminibus explicitis quæ ad .xx. uſqꝫ uerſuuꝫ milia pene ꝑueniunt Primus LXX interpretes: Deinde Aquilaꝫ et Symmachuꝫ: Theodocionē et ad extremū quītā editionē quā i actio littore iueniſſe ſe ſcribit: ita magnifice aperteqꝫ diſſeruit: ut inde uideatur mihi in eo cōpletum eſſe qd dī introduxit me rex in cubiculuꝫ ſuuꝫ. itaque illo ope ꝑtermiſſo: quia ingētis ē otii laboris et ſūptuuꝫ tātas res digne i latinuꝫ trāſferre ſermonē Hos duos tractatus quos in morē quotidiani eloquii paruulis adhuc lactentibusqꝫ cōpoſuit fideliter magiſqꝫ ornate interpretatus ſuꝫ guſtuꝫ tibi ſenſuuꝫ eius non cibū offerēs: Tu aiaduertas quāta ſint illa æſtimāda: quæ magna ſunt: cuꝫ ſic poſſint placere quæ parua ſunt.

Trāſlatio duoruꝫ tractatuuꝫ uel omiliaruꝫ origenis i cātica cāticoruꝫ e græco i latinum ubi primo ponitur ipſius origenis præfatio de cātico cāticoruꝫ.

Quomodo didicimus ꝑ moyſen eſſe quædaꝫ nō ſolū ſcā: ſꝫ et ſcā ſcōruꝫ: et alia nō tātum ſabbata ſꝫ et ſabbata ſabbatoruꝫ: ſic nc̄ docemur docēte Salomone: eſſe quædā non ſolū cātica ſꝫ et cātica cāticorum. Beatus quidē is qui igreditur ſcā: ſꝫ beatior qui ingreditur ſcā ſcōrum. Btūs qui ſabbata ſabbatiꝫat: ſed beatior qui ſabbatiꝫat ſabbata ſabbatoruꝫ. Beatus ſimiliter et is qui itelligit cātica et caīt ea. Nemo quippe niſi i ſolēnitatibus canit: ſꝫ multo beatior ille: qui canit cātica cāticoruꝫ: Et ſicut is qui igreditur ſcā pluribus adhuc indiget ut ualeat introire in ſcā ſcōrum et qui ſabbatum celebrat quod a dño populo cōſtitutuꝫ ē: multa adhuc neceſſaria hēt: ut agat ſabbatū ſabbatoruꝫ: eodē mō difficile reperitur qui oīa quæ in ſcripturis cōtinētur cātica pagrās ualeat aſcēdere ad cātica cāticorū. Egredi te oportet ex ægypto et egreſſuꝫ de terra ægypti ꝑtrāſire mare rubruꝫ ut poſſis primuꝫ cāticuꝫ canere dicēs. Cātemus domino. glorioſe eīs magnificatus ē. Licet aūt primuꝫ dixeris canticuꝫ adhuc lōge es a cātico cāticoruꝫ. Perābula terrā deſerti ſpiritaliter donec uenias ad puteuꝫ: quē foderunt rēges ut ibi ſcd̄uꝫ cāticuꝫ canas. Pōſt hæc ueni ad uiciniā ſcæ terræ et ſupra iordanis ripā cōſtitutus cātes cāticuꝫ moyſi dicēs. Attēde cælu ꝫ et loquar: et audiat terra uerba oris mei: Rurſuꝫ hēs neceſſariuꝫ ut milites: et terrā ſcāſ hæreditate poſſideas: et apes tibi prophetet: et apes te iudicet: Delbora quippe apes interꝑtatur ut poſſis et illud carmē qd in libro iudicū cōtinetur edicere. ad regnoruꝫ deīceps uolumē aſcēdēs ueni ad cāticuꝫ quādo dd fugit d māu oiuꝫ iimicoruꝫ ſuoruꝫ et de manu ſaul et dixit Domius firmamētuꝫ meuꝫ et fortitudo mea et refugium meuꝫ et liberator meus. Perueniēduꝫ tibi ē ad Eſaiā ut cum illo dicas cātabo cāticuꝫ dilectæ uineæ meæ: Et cum uniuerſa ꝑtranſieris ad altiora cōſcēde ut poſſis aīa decora cum ſpōſo: et hoc canere cāticuꝫ cāticoruꝫ. qd quot expſoīs cōſtet icertus ſuꝫ. orātibus auteꝫ uobis et reuelāte dño quatuor i his mihi uideor iueniſſe pſonas Viruꝫ et ſpōſā cuꝫ ſpōſa et adoleſcētulas cū ſpōſo ſodaliuꝫ gīges. alia dicūtur ab ſpōſa: alia ab ſpōſo ñ nulla a iuuēculis: quædā a ſodalibus ſpōſi. Cōgruū quippe ē ut in nuptiis adoleſcētularuꝫ ſit multitudo cū ſpōſa: iuuenuꝫ turba cum ſpōſo. Hæc oīa noli foris quærere: noli extra eos qui prædicatione euāgelii ſaluati ſunt: chriſtuꝫ ſpōſum itellige eccleſiā ſpōſā ſine macula et ruga: de qua ſcriptum ē ut exhiberet ſibi glorioſā eccleſiā nō habētē maculā neqꝫ rugā: aut aliquid eoruꝫ: ſꝫ ut ſit ſcā et imaculata. Eos uero qui cum ſint fideles nō ſunt tamen iſtiuſmodi quales ſermo præfatus ē: ſꝫ iuxta modum quendā adepti uidētur ſalutē aiaduerte credētium aīas et adoleſcētulas eſſe cum ſpōſa. Angelos uero et eos qui ꝑuenerunt in uirum ꝑfectum itellige uiros eſſe cuꝫ ſpōſo. Inde igitur mihi uidētur quatuor ordines unum et unam: duos coros inter ſe continētes ſpōſam canere cum iuuēculis: ſponſum canere cum ſotiis. Et cum hoc intellexeris audi cāticum cāticorum et feſtina intelligere illud et cum ſpōſa dicere ea quæ ſpōſa dicit ut audias quæ audiuit et ſpōſa. Si autē nō potueris dīe cum ſpōſa quæ dixit: ut audias ea quæ dicta ſunt ſpōſæ: feſtina uel cum ſpōſi ſodalibus fieri: Porro ſi et illis inferiores: eſto cum adoleſcētulis quæ in ſpōſæ delitiis cōmorātur. Hæc quippe i hoc libro fabula pariter et epithalamiū ſunt pſonæ. ex quo et gētiles ſibi epithalamiuꝫ uēdicarunt: et iſtius generis carmē aſſūptū ē. Epithalamiū ſiquidē cāticuꝫ cāticoruꝫ Primuꝫ ſpōſa orat et ſtatis i mediis ꝑcibus exauditur: uidet ꝑſentē ſpōſum: uidet adoleſcētulas ſuo comitatui copulatas. Deinde reſpōdet ei ſpōſus: et poſt ſpōſi eloquia dum ille pro eius patitur ſalute reſpōdent ſodales donec ſpōſus ſit i recubitu: et a paſſione cōſurgat

ſe quædã ſponſæ ornamenta facturos. Verũ iam ip
ſa uerba ponenda ſunt in quibus prius uox ſponſæ
deprecantis auditur.

Omilia prima exorigene traducta.

O Sculetur me ab oſculis oris ſui: quo
rum iſte ſenſus eſt. Quouſque mihi
ſponſus meus mittit oſcula p moy-
ſen: mittit oſcula p prophetas. Iã ipſi
us cupio ora contingere ipſe ueniat:
ipſe deſcendat. Orat igitur ſponſi pa
trem: et dicit ad eum Oſculetur me
ab oſculis oris ſui: et quia talis eſt ut compleatur ſu
per eas propheticũ illud in quo dr̃ Adhuc te loquẽ
te dicam ecce adſũ: ſponſam ſponſi pr̃ exaudit: mit
tit filium ſuũ. Videns illa eum cuius deprecabatur
aduentum orare deſiſtit: et ad ipſum cominus loqui
tur Quoniam bona ubera tua ſup uinũ: et odor ue
ſtimentorum tuorum ſup omnia aromata. Sponſus
igitur chriſtus miſſus a pr̃e uenit unctus ad ſponſam
et dr̃ ad eum Dilexiſti iuſtitiã et odiſti iniquitatẽ: pro
pterea unxit te ds̃ tuus oleo exultatiõis præ participi
bus tuis. ſi me tetigerit ſponſus: et ego boni odoris
ero: et ego liniar unguentis: et ad me uſq; unguenta
eius puenient: ut poſſim cũ apoſtolis dicere Chriſti
bonus odor ſumus in omni loco. Nos autem cum
hæc audiuimus adhuc pc̃cẽtis uitiiſq; fetemus: de qui
bus propheta pœnitens loquitur Putruerunt et cor
ruptæ ſunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ prudẽ
tiæ meæ: peccatũ putridi eſt odoris: uirtus inſpirat
unguenta. Quorum typos reperies in exodo. Inue
nies quoq; ibi ſtactẽ: onica: galbanem: et reliqua:
Hæc quidẽ ad incenſum. Deinde ad opus unguenta
rii uaria ſumuntur unguẽta: in quibus eſt nardus et
ſtacten. Et deus qui cælũ fecit ac terrã Loquitur ad
moyſen dicens Ego impleui eos ſpiritu ſapientiæ et
intellectus: ut faciant opus artis unguentariæ: et un
guentarios deus docet Hæc ſi non ſpiritaliter intelli-
gantur: non ne fabulæ ſunt: niſi aliquid habeant ſecre
ti: non ne indigna ſunt deo? Neceſſe igitur eſt eum
qui audire ſcripturas ſpiritaliter nouit: aut certe qui ñ
nouit et deſiderat noſſe: omni labore contendere ut ñ
iuxta carnem et ſanguinem conuerſetur quo poſſit di
gnus ſpiritaliũ fieri ſecretorum et ut aliquid audẽti
us dicam ſpiritali cupidine uel amore. Siquidem eſt
et ſpiritalis amor Et quomodo eſt quidã carnalis ci
bus et alius ſpiritalis: et alia carnalis potio: alia ſpiri
talis: Sic eſt quidẽ amor carnalis a ſathana ueniẽs:
alius amor ſpiritus a deo exordiũ habens: et nemo
põt duobus amoribus poſſideri. Si carnis amator
es: amorem ſpiritus non capis. Si omnia corporali
a deſpexiſti: non dico carnem et ſanguinem ſed argen
tũ et poſſeſſiones: ſʒ ipſam terram ipſumq; cælum.
Hæc quippe ptranſibunt. ſi omnia iſta contempſiſti: et
ad nullum horũ anima tua obligata eſt: neq; quoq̃
uitiorum amore retineris: potes amorem capere ſpi
ritalem. Iſta locuti ſumus quia euenit occaſio ut de
amore ſpiritali aliqua diceremus. Expedit autem no
bis Salomonis cuſtodire præceptũ: et magis illius:
qui p Salomonẽ loquebatur de ſapientia dicens
Ama illã et ſeruabit te: circunda illam et exaltabit te:
honora illã ut ãplectatur te. Eſt quidem ſpiritalis ã
plexus: atq; utinam contingat ut meã ſponſam alti
or ſponſi ãplexus includat ut ego quoq; poſſim dice
re: quod in eodem libro ſcriptum eſt. Siniſtra eius
ſub capite meo: et dextera eius ãplexabitur me Oſcu
letur me ergo ab oſculo oris ſui: Moris eſt ſcriptu
rarum imperatiuum modum pro optatiuo ponere.
Vt ibi Pater noſter qui es in cælis ſanctificetur no
men tuum: adueniat: pro utinam ſanctificetur et nc̃ ẽ
in preſenti Oſculetur me ab oſculis oris ſui: pro eo
qd̃ eſt utinam oſculetur. Deinde conſpicit ſponſum:
uenit delibutus unguentis. nec aliter ad ſponſam po
terat uenire: nec decebat aliter patrem ad nuptias fili
um deſtinare: Variis eum unxit unguentis: fecit illũ
chriſtum Venit diuerſis odoribus ſpirans: et audit:
quia bona ubera tua ſup uinum. Congrue ſermo di
uinus eandem rem pro locorum qualitate diuerſis
uocabulis nuncupat. Quando hoſtia offertur in le
ge: et uult intellectum oſtendere pectuſculum ſeperati
õis affatur: Quando uero recumbit aliquis cum
ieſu: et ſenſuum eius communione pfruitur nõ pectu
ſculũ ut ſupra: ſed pectus alloquitur. Porro cũ ſpõ
ſa loquitur ad ſponſum: quia nuptiale carmen indu
citur: non pectuſculum ut in ſacrificio: non pectus ut
in Ioanne apoſtolo diſcipulo: ſed ubera nominat di
cens. Quia bona ubera tua ſup uinum. Cõmunica ut
ſponſa cum ſenſibus ſponſi et ſcies quia inebriant et
q; lætificant iſtiuſmodi cogitatus. Quomodo autem
calix domini iebrians perquã optimus eſt: ſic ubera
ſponſi omni meliora ſunt uino: quia bona ubera tua
ſup uinum. In mediis pc̃ibus uerba ad ſponſũ con
uertit. Et odor unguentorum tuorum ſuper omnia a
romata. Nõ uno ſed omnibus ſponſus uenit unctus
unguentis. Si autem et ad meam animam factã ſpõ
ſam ſuam uenire dignabitur: quam oportet eſſe for
moſam: ut illum de cælo ad ſe trahat: ut deſcender fa
ciat ad terras: ut ueniat ad amatã quali pulchritudine
decoranda eſt: quali debet amore feruer: ut ea loqua
tur ad illam: quæ ad perfectam locutus eſt ſponſam.
Quia ceruix tua: quia oculi tui: quia genæ tuæ: quia
manus tuæ: quia uenter tuus: quia humeri tui: quia
pedes tui: de quibus ſi conceſſerit dominus: diſputa
bimus quomodo ſponſæ uarientur mẽbra. et ſingula
rum partium laus diuerſa dicatur: ut poſt diſputatio
nem etiam ad noſtram dici animam ſimiliter labore-
mus. Bona igitur ubera tua ſuper uinum: Si uideris
ſponſum tunc intelliges uerum eſſe quod dicitur: quo
niam bona ubera tua ſuper uinum et odor unguento
rum ſuper omnia aromata. Multi habuerunt aroma
ta. Regina auſtri detulit aromata Salomoni: et plu
res alii aromata poſſederunt. Sed habuerit quis quã
talibet non poſſunt chriſti odoribus cõparari: de quo
nunc ſponſa ait Odor unguentorum tuorum ſup oĩa
aromata: Ego arbitror quia et moyſes habuit aro
mata: et Aaron et ſinguli prophetarum. Verũ ſi ui
dero chriſtum et ſuauitatem unguentorum eius odo
re percepero ſtatim fero ſententiam dicens Odor un
guentorum tuorum ſuper omnia aromata: Oleũ ef
fuſum nomen tuum: propheticum ſacramentum eſt
Tantũmodo nomen ieſu uenit in mundum: et unguẽ
tum predicatur effuſum In euangelio quoq; mulier
accipiẽs alabaſtrũ ũguẽti nardipiſtici pcioſi caput ieſu
pedeſq; perfudit. Diligẽter obſerua: quæ de duabus
ſuper caput fuderit ſaluatoris: Siquidem peccatrix
ſuper pedes: et ea quæ dicitur non fuiſſe peccatrix ſu
per caput eius fudiſſe monſtratur. Obſerua iquã et i
uenies in euangelica lectione non fabulas et enarra
tiones ab euangeliſtis: ſed myſteria eſſe conſcripta.
Impleta eſt itaq; odore unguenti domus. Si quod
peccatrix habuit ad pedes referendum eſt: ſi quod ea
quæ non peccatrix ad caput. Nec mirum domum fu
iſſe odore repletam cum hoc odore mundus cõple

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tus ſit. Scribitur in eodem loco de Simone leproſo
et domo eius . Ego puto leproſuꝫ mundi iſtius eſſe
principem: et hunc leproſum ſimonem nuncupari: cu
ius domus ad aduentum chriſti odore ſuaui cõpleta
ſit: agente pœnitentiã peccatrice: et ſancta caput ieſu
unguenti odoribus ꝑfũdente. Unguentum effuſum
nomen tuum. Quomodo unguentum quod effuſiõe
ſua odorem longe lateqꝫ diſpergit . ſic chriſti nomen
effuſum eſt In uniuerſa terra: chriſtus nominatur: in
omni mundo prædicatur dominus. Unguentum eiꝫ
effuſum eſt nomen eius . Nunc moyſi nomen audi
tur: quod prius iudææ tantum claudebatur anguſtiis.
Neqꝫ enim græcorum quiſpiam meminit eius: neqꝫ
in ulla gentilium hiſtoria litterarum de illo ſeu cæ
teris ſcriptum aliquid inuenimus . Statim ut ieſus
radiauit in mundo: eduxit ſecum legẽ et prophetas:
et uere completum eſt unguentum effuſum nomẽ tu
um. Propterea iuuenculæ dilexerunt te. Quia per ſpi
ritum ſanctuꝫ caritas dei diffuſa in corda noſtra con
grue nomen effuſionis infertur. Unguentum effuſũ
eſt nomen tuum. Hec dicẽs ſponſa adoleſcẽtulas cõ
ſpicit. Quando illa ſponſi patrem rogabat: et ad ipſuꝫ
ſponſum cõminus loquebatur: necdum adoleſcentu
læ aderant. In mediis uero ꝓcibus ingreditur iuuen
cularum chorus: et ſponſæ laudatur eloquiis: prop
terea iuuenculæ dilexerunt te et attraxerunt te: adole
ſcẽtulæqꝫ reſpondent poſt te in odore unguentorum
tuorum curremus. Quoniam pulchræ ſponſi pediſſe
quæ necdum habent fiduciam ſponſæ . Sponſa non
poſt tergum ſequitur: ſed iuncta lateri igreditur. Apꝓ
hendit dexteram ſponſi: et manus eius ſponſi dexte
ra continetur. Famule uero ingrediuntur poſt euꝫ Se
xaginta ſunt reginæ: octoginta concubinæ: et iuuencu
le quarum non eſt numerus . Una eſt columba mea
perfecta mea: una eſt matri ſuæ: una eſt quæ concepit
illam. Poſt te ergo in odore unguentorum tuorum
curremus. Cum omni honeſtate deambulantibus di
ctum eſt Poſt te in odore unguentorum tuorum cur
remus ſecundum illud curſum cõſummaui : et illud
qđ qui in ſtadio currunt : omnes quidem currunt: u
nus autem accipit brauium. Brauium chriſtus eſt et
hæ quidem adoleſcentulæ quas propter amoris ex
ordium foris ſtare cognoſcimus: iuxta illud exẽpluꝫ
Amicus autem ſponſi ſtans et audiens eum gaudio
gaudet ꝓꝑ uoceꝫ ſponſi: tale quiddaꝫ et adoleſcentu
læ ſuſtinent introeunte ſponſo forinſecus remanent .
Sponſa uero ſpetioſa perfecta ſine macula: ſine ruga
in ſponſi cubiculum: in regium penual ingreſſa reuer
titur ad iuuenculas et nuntiat eis quæ ſola conſpexe
rat: diceteqꝫ Introduxit me rex in cubiculum ſuuꝫ. Nõ
ait introduxit nos plures in cubiculum ſuum: plures
foris remanent: in cubiculum ſola ingreditur ſponſa
ut uideat theſauros tenebroſos et abſconditos: renũ
tietqꝫ iuuenculis. Introduxit me rex in cubiculum ſu
um. Rurſum adoleſcentulæ ideſt ſponſarum incipien
tium turba compluríma . Ingreſſa ſponſa cubiculum
ſponſi et uidente diuitias uiri ſui dum illius præſtolã
tur aduentum Lætæ concinunt exultabimus et læta
bimur in te pro ſponſæ perfectione lætantur. Non eſt
æmulatio in uirtutibus. Amor iſte mundus : amor i
ſte ſine uitio eſt: exultabimus et lætabimur in te . Dili
gemus ubera tua. Illa quæ maior eſt iam tuoruꝫ ube
rum lacte perfruitur: et loquitur exultans bona ubera
tua ſuper uinum. Iſtæ uero quæ exultationem et læti
tiam deferunt adoleſcentulæ quippe ſunt: deferunt ca
ritatem et dicunt Exultabimus et lætabimur in te: Di
ligemus ubera tua ſuper uinum: Diligemus inquiunt

non diligimus. Deinde loquitur ad ſponſaꝫ æquitas
dilexit te: Laudãt ſponſaꝫ nomen illi æquitatis a pro
priis uirtutibus imponentes: æquitas dilexit te. Rur
ſuꝫ ad adoleſcentulas ſponſa reſpondet Nigra ſuꝫ et
formoſa filiæ hieruſalem ut tabernacula cedar: ut pel
lis Salomonis. Ne intueamini me quia ego ſuꝫ de
nigrata quoniam deſpexit me ſol. Spetioſa quidem
eſt: et poſſum inuenire quomodo ſpetioſa ſit ſponſa:
quærimus autem quomodo nigra et ſine candore ſit
pulchra. Pœnitentiaꝫ egit a peccatis : ſpecieꝫ ei largi
ta eſt conuerſatio: et ideo ſpetioſa cantatur. Quia ue
ro necduꝫ omni peccatorum ſorde purgata: necdum
lota eſt in ſalute: nigra dr̃. ſed in atro colore non per
manet . fit itaqꝫ cãdida quando ad maiora conſurgit:
et ab humilibus incipit ad maiora conſcendere : dici
turqꝫ de ea Quæ ẽ iſta quæ aſcendit dealbata et quo
manifeſtius ꝑfectæ myſterium deſcribatur non ait ut
in pleriſqꝫ codicibus legitur. Innixa ſuper fratrueleꝫ
ſuuꝫ ideſt epiſite rizomene ſed: epiſe etizome ene : id
eſt ſuper pectus eius recumbẽs . Significãterqꝫ de
anima ſponſæ et ſermone dicitur ſuper pectus illi
us recumbens: quia ibi pricipale cordis ẽ noſtri. Un
de a carnalibus recedẽtes ſpiritalia ſentire debemus
et intelligere multomelius eſſe ſic amare ꝙ amare
deſiſtere. Aſcendit igitur recumbens ſuper pectus fra
trueles ſui et quæ nunc in exordio cantici nigra poni
tur: in epithalamii fine de ea cantatur: Quæ ẽ iſta quæ
aſcendit dealbata ? Intelleximus quomodo et nigra
et formoſa ſit ſponſa. Si auteꝫ et tu non egeris pœ
nitentiaꝫ caue ne anima tua nigra dicatur et turpis :
et duplici fœditate turperis Nigra propter peccata ꝓ
terita: turpis propter hoc quia in iiſdeꝫ uitiis perſeue
ras: Si uero pœnitentiam egeris : nigra erit anima
tua propter antiqua delicta tua: Propter pœnitentiaꝫ
uero habebit aliquid ut ita dicam æthiopici decoris.
Et quia ſemel æthiopem nominaui: Uolo teſteꝫ ſcrip
turam ſuper hoc aduocare ſermone Aaron et maria
murmurant quia moyſes æthiopiſſam habet uxorẽ:
et nunc moyſes æthiopiſſaꝫ ducit uxoreꝫ: Siquideꝫ
lex eius ad hanc noſtraꝫ æthiopiſſam tranſmigrauit .
Murmuret Aaron ſacerdotiuꝫ iudæoruꝫ murmuret
et Maria ſynagoga eoruꝫ moyſes de murmuratio
ne non curat: amat æthiopiſſaꝫ ſuaꝫ: de qua et alibi di
citur per prophetam. Ab extremis fluminum offerẽt
hoſtias: Et rurſuꝫ Aethiopia præueniet manus eius
deo Pulchre præueniet: Quomodo eniꝫ illa mulier
in euangelio quæ ſanguineꝫ defluebat archiſynago
gi filiaꝫ curatione ꝓuenit: ſic æthiopiſſa iſrahel ægrotã
te ſanata eſt. Illoruꝫ eniꝫ delicto ſalus gentibus fac
ta eſt ad æmulanduꝫ eos. Nigra ſuꝫ et ſpetioſa filia
hieruſalem et tu eccleſiaſtica anima ad filias iſrahel
conuerte ſermoneꝫ : et dic. Me plus amat ſponſus:
me magis diligit ꝙ uos: quæ multæ filiæ iſrahel uos
foris ſtatis: et ſponſaꝫ cubiculuꝫ uidetis intranteꝫ. ne
mo dubitat nigraꝫ uocataꝫ eſſe formoſaꝫ qui nos ſu
mus ut cognoſcamus deuꝫ ut cantica cantici prædi
cemus : ut ab æthiopiæ finibus ut ab extremo terræ
ueniremus ſapientiaꝫ ueri audire Salomonis. et qñ
uox ſaluatoris intonantis auditur Regina auſtri ue
niet in iuditiuꝫ: et condẽnabit hoĩes generationis hu
ius: quia uenit a finibus terræ audire ſapientiaꝫ Sa
lomonis: et ecce pluſꝙ ſalomõ hic audi myſtice quæ
dicantur Regina auſtri uẽit a finibus terræ: eccleſia:
et condẽnat hoĩes generationis huius ideſt iudæos
carni et ſanguini deditos. Uenit a finibus terræ au
dire ſapientiaꝫ Salomonis: non illius qui teſtamen
to ueteri prædicatur: ſed huius qui in euãgelio ſalo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mone maioꝛ eſt: Nigra ſum et ſpecioſa filia hieruſa
lem. Nigra uelut tabernaculum cedar: et pellis ſalo
monis: quas eo tempore in tabernaculi ornamento
compoſuit Ipſa quoqꝫ nomina cum ſponſæ decore
cōueniunt. Aiunt hebræi cedar iterpretari tenebras.
Nigra ergo ſuꝫ ut tabernaculuꝫ cedar ut æthiopes:
ſpecioſa ut pelles ſalomonis: quas eo tempore in ta
bernaculi ornamenta compoſuit: quando tēplus ſum
mo ſtudio et labore fabricatus eſt. Diues quippe Sa
lomon et in omni ſapientia illius nemo p̄ceſſit illuꝫ.
Nigra ſuꝫ et ſpecioſa filia hieruſalem in tabernacu
la cedar ut pelles ſalomonis: ne intueamini me: quia
ego ſum denigrata. Satiſfecit de nigrore ſuo et per
pnias ad meliora cōuerſa annuntiat ſe filiabus hieru
ſaleꝫ nigraꝫ quideꝫ eſſe: ſꝫ pulchram ſecunduꝫ quod
ſuperius expoſuimus: et dicit ne intueamini me: qui
a ego ſum denigrata. Ne inquit admiremini coloris
eſſe me tetri: ſol deſpexit me. Pleno quippe radio in
me luminis ſui fulgor illuxit ut eius ſim calore ſu
ſcata. Neqꝫ enim ut decuerat ut ſolis dignitas expe
tebat illius in me lumen excepi. Delicto eoruꝫ ſalus
gentibus facta eſt et rurſuꝫ icredulitate gentium ſcieꝫ
tia iſrahel: Habes utrunqꝫ apud apoſtolum Filii ma
tris meæ pugnauerunt aduerſum me: et quando ad
uerſum eam fratrum pugna ſurrexit. Vide paulꝫ ec
cleſiæ perſecutoreꝫ: et intelliges quomodo filius ma
tris eius pugnauerit contra eam. Perſecutores eccle
ſiæ egerunt pœnitentiam: et aduerſarii eius rurſuꝫ ad
ſororis ſigna conuerſi prædicauerunt fidem quaꝫ an
te deſtruebant. Hoc prophetico ſpiritu ſponſa nunc
cantans ait Dimicauerunt in me: poſuerunt me cuſto
dem in uineis: uineam meam non cuſtodiui. Ego ec
cleſia ego ſponſa: ego ſine macula: plurimarum ſum
cuſtos poſita uinearum a filiis matris meæ qui cōtra
me aliquando pugnauerant. Qua ſolicitudine curaqꝫ
diſtricta dum plures cuſtodio uineas: uineam meam
nō cuſtodiui Intellige mihi hoc de paulo et alio quo
cunqꝫ ſanctorum: qui pro oīum ſit ſalute ſolicitus: et
uidebis quomodo uineam ſuaꝫ non cuſtodiens alio
rum uieas cuſtodiat: quomodo ut alios lucrifaciat ip
ſe in quibuſdaꝫ damna ſuſtineat: et enī cum fuerit li
ber ex oībus: ſeipſum ſeruuꝫ fecit ut oēs lucrifaceret:
Factus ſuꝫ inquit infirmis infirmus: iudæis iudæus
his qui ſub lege erant quaſi ſub lege: Dicatqꝫ uineaꝫ
meam non cuſtodiui. Deinde conſpicit ſponſuꝫ: qui
conſpectus abſceſſit: et frequenter hoc in toto carmi
ne facit Quod niſi quis ipſe patiatur non poteſt intel
ligere Sæpe deus teſtis eſt. Sponſum mihi aduenta
re conſpexi et mecum eſſe ꝗ̄ plurimuꝫ. Quo ſubito re
cedente: inuenire non potui quod quærebas Rurſus
igitur deſidero eius aduētus et nonnunꝗ̄ iteruꝫ ue
nit et cum apparuerit: meiſqꝫ manibus comprehen
ſus rurſum elabitur et cum fuerit elapſus a me rur
ſum inquiritur: et hoc crebro facit: donec illuꝫ uere te
neam et aſcendam innixus ſuper fratruelem meum
Annūtia mihi queꝫ dilexit aīa mea: ubi paſcis: ubi cu
bas in meridie Non quæro alia tempora quando ue
ſpere: quando diluculo: quando in ſolis paſcis occu
bitu. Illud tempus inquiro quando in florēte die: qñ
plena luce in maieſtatis tuæ ſplendore uerſaris. An
nuntia mihi quem dilexit anima mea: ubi paſcis: ubi
cubas in meridie. Diligenter obſerua ubi meridiem
legeris Apud ioſeph meridie fratres prandium cele
brant: Angeli meridie abrahæ ſuſcipiuntur hoſpitio
et cætera iſtiuſmodi: quære et inuenies ſcripturas di
uinaꝫ non fruſtra ſeu fortuitu unumquemqꝫ uſurpaꝫ
ſermones. Quiſputas eſt dignus e nobis ut ad meri
dies uſqꝫ perueniat: et uideat ubi paſcat: ubi cubet in
meridie ſponſus. Annuntia mihi queꝫ dilexit anima
mea ubi paſcas: ubi cubes in meridie. Niſi enim tu
annuntiaueris mihi incipio errabunda iactari. Et duꝫ
te quæro in alioruꝫ greges incurro: et quia aliorum e
rubeſco facies atqꝫ ora contingere: ſuꝫ quippe ſpon
ſa formoſa: et aliis nudaꝫ facies meaꝫ non oſtendo
niſi tibi ſoli queꝫ iam pridem deoſculata ſuꝫ Annun
tia mihi queꝫ dilexit anima mea ubi paſcis ubi cubas
in meridie ne quādo fiam ſicut cooperta ſup greges
ſodalium tuoruꝫ. Ut iſta non patiar ut non fiaꝫ co
operta ut ora non contegaꝫ et ad alios uſqꝫ perueni
ens: incipiaꝫ forſitan et eos amare quos neſcio: iccir
co nuntia mihi ubi te quæraꝫ et inueniaꝫ in meridie
ne forte ſciaꝫ quaſi cooperta ſuper greges ſodalium
tuoruꝫ: Poſt hæc uerba ſponſa ei cōminatur et dicit
Aut agnoſces temetipſaꝫ quoniā regis es ſponſa et
formoſa et a me facta formoſa. ſiquidē ego mihi ex
hibui glorioſaꝫ eccleſiā non habentē maculā aut ru
gā: aut ſcito quia ſi te non cognoueris: et tuā ſcieris
dignitateꝫ patieris hæc quæ ſequuntur. Quanā iſta
ſunt ſi non cognoueris temetipſaꝫ o pulchra in muli
eribus egredere tu in ueſtigiis greguꝫ et paſce nō gre
ges ouiuꝫ non agnorum ſed hædos tuos. Statuet
quippe oues a dextris et a ſiniſtris hædos. Si nō co
gnoueris temetipſaꝫ o pulchra in mulieribus egrede
re tu i ueſtigiis greguꝫ et paſce hædos tuos i taberna
culis paſtoruꝫ i ueſtigiis iquit paſtorū nouiſſiā fies: ñ
iter oues ſꝫ i ter hædos tuos cuꝫ quibus hītās ñ po
teris mecuꝫ. i. cuꝫ bono eſſe paſtore. Equitatui meo i
curribus Pharaonis aſſimulaui te Si uis intelligere
o ſponſa quomodo ſcire te debeas: cognoſce cui te
cōparaueris: et tunc uidebis talē te eſſe quæ turpari
non debeas cuꝫ tuā ſpētē cognoueris. Quid eſt igi
tur equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimulaui
te? Scio equitē ſponſuꝫ propheta dicente et equitati
o eius ſalus: Aſſimulata es ergo equitatui meo i cur
ribus Pharaonis. Quantuꝫ differt meus equitatus
qui ſuꝫ dominus et demergo in fluctibus Pharaonē:
et triſtatos eius et aſcenſores eius et equos eius et
currus eius quantuꝫ iquā differt equitatus meus ab
equis Pharaonis: tanto melior es omnibus filiabus
tu ſponſa tu eccleſiaſtica anima omnibus animabus
quæ non ſunt eccleſiaſtice. Igitur ſi eccleſiaſtica ani
ma es: omnibus animabus melior es: ſi non es me
lior nō es eccleſiaſtica: equitatui meo i curribus Pha
raonis aſſimulaui te proxima mea: Deinde pulchritu
dinē ſponſæ ſpiritali amore deſcribit Genæ tuæ ut tur
turis faciē illius laudat: et genarum rubore ſuccendi
tur pulchritudo. quippe mulieruꝫ i genis dicitur eſſe
quāplurima. Itaqꝫ et nos pulchritudinē animæ intel
ligamus in genis. Labia uero eius et linguā intelligē
tiā prædicemus: Collum tuum monile ut ornamētū
qđ ſolet uirginum collo pendere et nuncupatur ormi
ſcos. Itaqꝫ ſine hoc decore tuum ipſum collum eſt
ornamentum Poſt hæc fit ſponſus in recubitu requi
euit ut leo ut catulus leonis obdormiuit ut deinceps
poſſit audire: quis ſuſcitabit illum. Quo interim dor
miente apparent ſponſæ ſponſi ſodales angeli et his
eā ſermonibus conſolantur nos tibi aurea ornamen
ta facere non poſſumus: tam diuites non ſumus ut
ſponſus tuus qui aureum tibi monile largiatur. nos
ſimilitudinem auri faciemus: non enim habemus au
rum: et hoc quoqꝫ lætandum eſt ſi ſimilitudines au
ri ſi ſtigmata argenti faciamus: Similitudines auri
faciemus tibi cum ſtigmatibus argenti: uerum nō om
ni tempore ſed donec ſponſus tuus ſurgat a cubitu.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Cum enim ille ſurrexerit: ipſe tibi aurū: ipſe faciet ar
gentū Ipſe tuā mentem ſenſumqꝫ decorabit. Et eris
uere diues in ſponſi domo ſponſa formoſa cui glori
a in ſæcula ſæculorū. Amen

Secunda omilia ex origene traducta.

AB eo loco in quo ſcriptū eſt Nar
dus mea dedit odorē ſuū uſqꝫ ad
eū locum ī quo ait: Quia uox tua
ſuauis et forā tua ſpecioſa oēs aīæ
motiões uīuerſitatis ꝯditor ds crea
uit ad bonum: ſꝫ pro uſu nr̄o fit ſæ
pe ut res quæ bonæ ſunt ꝑ naturā
dū male his abutimur nos ad pec
cata deducant. Unus de animæ motibus amor eſt:
quo bene utimur ad amandum: ſi ſapientiā amemus
et ueritatem. Quando uero amor noſter ī peiora cor
ruerit: amamus carnē et ſāguinē. Tu igitur ut ſpirita
lis audi ſpiritaliter amatoria uerba cātari: et diſce mo
tū animæ tuæ: et naturalis amoris īcēdiū ad meliora
transferre ſecundum illud Ama illā et ſeruabit te: cir
cunda illā et exaltabit te. Uiri diligite uxores ueſtras
ait apoſtolus. Sed non ſtetit in eo quod dixerat. Ui
ri diligite uxores ueſtras. Uerum ſciens eſſe dilectio
nem in uxoribus quoqꝫ propriis inhoneſtā ſciens eſ
ſe placentes deo docuit quomodo uiri uxores ſuas
amare deberēt inferens Uiri diligite uxores ueſtras
ſicut et chriſtus eccleſiā. Et hec quidem in proœmio
corū quæ poſtea differenda ſunt diximus: quia ami
ci ſponſi: dum rex in recubitu ſuo eſt (requieſcens
enī dormiuit ut leo et ut catulus leonis) ſpōſæ pro
miſerant donec ille conſurgeret ſimilitudines auri et
argenti ſe eſſe facturos. Non habentes aurū ut ſpō
ſus et quodāmodo aliis uerbis ſponſi paſſio ꝑdicata
eſt: non irrationabiliter ad hæc ſponſa reſpondit: et ip
ſa diſpenſationem quādā paſſionis intelligens: ad id
qđ audierat ſimilitudines auri faciemus tibi cū ſtig
matibus argenti donec rex in recubitu ſuo eſt ait Nar
dus mea dedit odorem ſuum. faſciculus guttæ fratru
elis meus mihi in medio uberum meorū demorabi
tur. Quomodo igitur aptabimus ei qđ ꝑceſſit donec
rex in recubitu ſuo eſt: id quod ſequitur Nardus me
a dedit odorem ſuum. Loquitur euangelium Quia
uenit mulier habens alabaſtrū unguenti nardi piſti
ci ꝑcioſi: Non illa peccatrix: ſed ſancta: de qua nunc
mihi ſermo eſt. Scio quippe Lucā de peccatrice: mat
thæum uero et Joannem et marcum non de peccatri
ce dixiſſe. Uenit ergo non peccatrix illa ſed ſancta: cu
ius nomen Joannes quoqꝫ inſeruit. Maria quippe
erat habēs alabaſtrum unguenti nardi piſtici ꝑcioſi:
et effudit ſuper caput Jeſu: Deinde ſuper hoc idignā
tibus non omnibus diſcipulis ſed iuda ſolo dicente
potuit uenundari trecentis denariis et dari pauperi
bus Reſpondit magiſter atqꝫ ſaluator Semper pau
perēs habetis uobiſcum: me uero non ſemper. Præ
ueniēs quippe hæc in diem ſepulturæ meæ fecit. Jde
o ubicunqꝫ fuerit prædicatum hoc euangelium iſtud
dicetur et quod fecit hæc in memoriam eius In figu
ra igitur iſtius quæ nunc loquitur Nardus mea dedit
odorem ſuū illa ſup caput domini fudit unguētū.
Et tu igitur aſſume nardum ut poſtq̄ caput Jeſu
ſuaui odore perfuderis poſſis audenter effari Nar
dus mea dedit odorem ſuum et a ieſu reciprocū au
dire ſermonem Quia ubicunqꝫ prædicatum fuerit e
uangelium hoc in toto mundo dicetur: Et quod fecit
hæc in memoriā eius: Tu quoqꝫ facito: in uniuerſis

gentibus prædicato. Quando autem hoc facies: ſi fa
ctus fueris ut apoſtolus et dixeris Chriſti bonus o
dor ſumus in omni loco in iis qui ſaluantur: et in his
qui pereunt bona opa tua nardus ſunt. Si uero pec
caueris: peccata tetro odore redolebunt. Dicit quippe
pœnitens Computruerunt et corruptæ ſunt cicatrices
meæ a facie inſipientiæ meæ. Non de Nardo propo
ſitum eſt nunc ſpiritui ſancto dicere: neqꝫ de hoc qđ
oculis intueamur euangeliſta ſcripſit unguento: ſed
de nardo ſpiritali: de nardo qui dedit odorem ſuum
Faſciculus ſtactes ideſt guttæ ſiue ſtillæ fratruelis me
us mihi Gutta unguenti caſiam galbani in exodo le
gimus præcepto domini in thymiama et in ſacerdo
tale chriſma confectum. Si ergo uideris ſaluatorem
meum ad terrena aut humilia deſcendentem uidebis
quomodo uirtute magna et maieſtate diuina ad nos
quædam ſtilla defluxerit. De hac ſtilla et propheta ce
cinit dicens et erit De ſtilla populi eius congregādus
congregabitur iacob: et ſicuti ſecundum aliū ſenſū
lapis erat præciſus e monte ſine manibus: noſtri in
carne ſaluatoris aduentus: neqꝫ enī totus mons fu
it qui deſcendit ad terras: nec poterat hūāna fragili
tas totius mōtis magnitudinem capere: ſed lapis ex
monte: lapis offenſionis et petra ſcandali deſcendit ī
mundū: ſic ſecundū aliū intellectū ſtilla nuncupa
tur. Oportebat quippe ut quia oēs gentes in ſtillam
ſitulæ reputate ſunt is qui pro ſalute oiū factus eſt
oia ēt ſtilla ad eas fieret liberandas. quid enī pro no
ſtra ſalute non factus ē? nos inanes: et ille exinani
uit ſemetipſū formā ſerui accipiens. Nos populus
ſtultus: et non ſapiens et ille factus eſt: et ſtultitia præ
dicationis: ut fatuū dei ſapiētius fieret hōibus. nos
infirmi: infirmū dei fortius hōibus factū eſt. Quia i
gitur uniuerſæ gentes ut ſtilla ſitulæ: et ut momentū
ſtateræ reputatæ ſunt: Jccirco factus eſt ſtilla: ut per
eum a ueſtimentis noſtris odor ſtillæ procederet iux
ta illud Myrrha et caſia et ſtilla a ueſtimentis a do
mibus elephātinis: ex quibus lætificauerunt te filiæ
regum in honore tuo quæ in quadrageſimoquarto
pſalmo dicuntur ad ſpōſas Faſciculus ſtillæ fratruelis
meus mihi: Conſideremus quid ſibi et fratruelis no
men uelit: Eccleſia quæ hoc loquitur de fratruele nos
ſumus ex gentibus congregati: ſaluator noſter ſoro
ris eius eſt filius ideſt ſynagogæ. Duæ quippe ſoro
res ſunt eccleſia et ſynagoga. Saluator ergo noſter
ut diximus filius ſynagogæ ſororis: uir eccleſiæ ſpō
ſus eccleſiæ fratruelis eſt ſponſæ ſuæ: faſciculus ſtillæ
fratruelis meus mihi in medio uberū meorū com
morabitur. Quis ita beatus eſt ut habeat hoſpitem in
principali cordis in medio uberū in pectore ſuo ſer
monē dei? Tale eſt quippe quod canitur In medio u
berum meorum cōmorabitur. Si non fractæ mam
mæ tuæ in medio earū habitabit ſermo diuinus. De
cebat in carmine nuptiali māmas potius q̄ pectus
appellare. Et perſpicuū eſt cur ad expoſitionē eius
quæ dicit In medio uberum meorum cōmorabitur
ſit aſſumptum: ſi non fuerint fractæ māmæ tuæ: in me
dio uberum tuorū cōmorabitur ſermo diuinus. un
de dixi ſi non fuerint fractæ māmæ tuæ? De Ezechie
le. In eo quippe loco ubi hieruſalem dominica corri
pitur uoce iter cætera dicitur ad eam In ægypto fra
ctæ ſunt māmæ tuæ: Caſtarum ubera nō franguntur:
ſed meretricum ubera laxis pellibus irrugātur: Pudi
carum erecta ſunt ubera: et uirginali robore tumenti
a ſuſcipiunt ſermonem ſponſi et dicunt In medio u
berum meorum cōmorabitur. Botrus cypri fratrue
lis meus mihi. Initium eſt ſermonis in germine: et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

initiū cypri.i.floritionis in uerbo unde ait botrus cy
pri ideſt floritionis fratruelis meus mihi Non omni
bus eſt botrus cypri: ſed his qui eius flore ſunt di
gni. Aliis uua uaria eſt: huic ſoli quæ et nigra ē et for
moſa in floris decore ſe ꝓbet. Botrus cypri fratrue
lis meus mihi non ſiplicite: ait Botrus cypri fratrue
lis meus. ſed cū additamento mihi. ut doceret nō oi
bus eſſe botrus cypri. Videamus autē in quibus re
gionibus botrus iſte ſit ſponſæ In uineis engaddi qđ
interpretatur oculus tentationis. in uineis igitur ocu
li tentationis botrus cypri fratruelis meus mihi. Tē
tationis oculus in præſenti eſt. Siquidē in tentatione
moramur in hoc mundo. et tentatio eſt uita huāna
ſup terrā: Hus in hac luce uerſamur in uineis ſumus
engaddi. Si autē meruerimus poſtea tranſplantari
a noſtro agricola transferemur. Nec dubites quia poſ
ſis de engaddi uineis ad loca meliora trāſferri. Agri
cola noſter ad transferendā uineā crebra meditatiōe
iā calluit uineā ex ægypto trāſtuliſti: eieciſti gentes: et
plantaſti eā. Operuit montes umbra eius: et arbu
ſta eius cedros dei. Et hæc quidē quæ expoſuimus
locuta ſit ſponſa de ſponſo ſignificans amorē ſuus et
ſponſi uenientis hoſpitius quō in medio uberus et
ſui cordis arcano ſponſus ueniens cōmoretur. Rur
ſus ſponſi ad eā ſermo dirigitur et dicit ecce ſpecio
ſa proxima mea: ecce ſpecioſa: oculi tui oculi colūbæ
Illa ſic dicit ad ſponſus Ecce fratruelis meus ſpecio
ſus non adiungit et proximus meus: Hic autē quan
do alloquitur eā ecce ſpecioſa adiungit et proxima
mea. Quare autē et illa non dicit Ecce ſpecioſus pro
ximus mihi: ſed tantus ecce ſpecioſus. Quare ille nō
ſolus ſpecioſa es dicit: ſed ſpecioſa es proxima mea.
Sponſa ſi longe fuerit ab ſponſo non eſt ſpecioſa
tunc pulchra fit quando dei uerbo coniungitur: et me
rito nunc docetur ab ſponſo ut proxima ſit et a ſuo
latere non recedat. Ecce ſpecioſa proxima mea: ecce
ſpecioſa Incipis quidē eſſe ſpecioſa ex eo ꝙ proxiā
mihi es. Poſtꝙ eſſe cœperis ſpecioſa etiā ſine addi
tamento proximæ abſolute es ſpecioſa. Ecce ſpecio
ſa proxima mea ecce ſpecioſa. Videamus et aliā lau
dē ſpecioſæ ut et nos æmulemur ſponſæ fieri. Oculi
tui colūbæ. Qui uiderit mulierē ad concupiſcēdus eā:
iā mœchatus ē eā in corde ſuo: oculos non habet co
lūbæ. Si quis uero oculos nō hēt columbæ domus
fratris ſui igreditur infelix non ſeruans illud quod in
prouerbiis eſt præceptus. In domus autē fratris tui
ne intres infelix Pro eo qđ Lxx infelix interpretati
ſunt: Aquila hebræā exprimens ueritatē Atreon ſo i
deſt ſtultus poſuit: Qui autē habet oculos colūbæ ui
det recta: et miſericordiā promeretur. Videns quip
pe recta miſericordiā conſequetur. Porro quis uidet
recta niſi qui caſto conſpectu: et puris intuetur oculis
Noli igitur mihi de his tantus carnis oculis intellige
re quæ dicta ſunt: licet et de his intellexiſſe non inuti
le ſit: ſed ingrediens ad interiora cordis tui: et alios
oculos mente perquirens qui et a dei mandato illu
minantur: Mandatus quippe dei illuminans oculos
illud enitere: labora: contende: ut certe ſancte itelligas
uniuerſa quæ dicta ſunt: et ſimilis ſpiritui qui in ſpeci
e deſcendit colūbæ audias quia oculi tui columbæ: ſi
itelligas legē ſpiritaliter oculi tui colūbæ ſunt: ſi itelli
gas euāgeliū ut ſe uult euāgeliū itelligi et ꝑdicari ui
dēs Ieſū oēs lāguorē et ifirmitatē ñ ſolū eo tpoꝛ quo
carnaliter facta ſunt fuiſſe medicatū ſꝫ hodieqꝫ medi
cātē: et ñ tātus tunc ad hōies deſcendiſſe: ſꝫ hodieqꝫ
deſcendere: et eſſe præſentē Ecce eis uobiſcū ſus om
nibus diebus uſqꝫ ad conſumationē ſæculi oculi tui

colūbæ ſunt. Ecce ſpecioſa proxima mea: ecce ſpecio
ſa oculi tui columbæ. Has de ſe ſpōſa audiēs laudes
ſponſo uicē in laudibus tribuit. non quo ei quod non
habet ſuo præconio largiatur: ſed intelligens decorē
eius atqꝫ conſpiciens ait Ecce ſpecioſus fratruelis me
us equidē pulcher: lectus noſter umbroſus. Quæro
lectus in quo ſponſa requieſcit cus ſponſo: et ni fal
lor corpus huānus eſt. Siquidē ille in euangelio pa
ralyticus qui iacebat in lecto Et abire in domus ſuā
ſublato grabato uoce iuſſus eſt ſaluatoris anteꝙ ſa
naitur ſuper debile ſuorus mēbrorū corpus iacebat.
quod poſtea dei uirtute ſolidatus eſt. Sic ego intelli
go. Tolle grabatus tuus et uade in domus tuā Neqꝫ
enis ad hoc filius dei de cæleſtibus ad terrena deſcen
derat ut de lectulis iperaret: et conſurgentē ab ægrota
tione ſua ſine lectulo non pateretur abſcedere Tolle
inquiens grabatus tuus et uade in domus tuā ut cus
ad te uelut ad ſponſas uenerit ſponſus et in eo
tecum fuerit reclinatus dicas Ecce ſpecioſus fratrue
lis meus equidē pulcher accliatio nr̄a umbroſa: ecce
ſpecioſus fratruelis meus: ipſe et ſpecioſus et ūbro
ſus eſt. Per diē quippe ſol non uret te: neqꝫ luna per
noctē. Trabes domuū noſtrarus cædri multitudinis
uerba ſunt. Videtur aūt mihi hoc uiri dicere: qui cus
ſponſo ſunt de quibus ſuperius ſermo præfatus eſt
domos cædrinas trabibus intextas et cypreſſis con
tignatas. Siquidē pro ſtibe aſcēdet cypreſſus et pro
coniza aſcendit myrtus. Requirens igitur cuius na
turæ iſta ſunt ligna: et cædrus iputribilē et cypreſſum
odoris optimi deprehendens: labora et tu ita conti
gnare domus tuā ut de te quoqꝫ poſſit dici Trabes
domuus noſtrarus cædri et cōtignationes noſtræ cy
preſſi. Poſt hæc ſponſus loquitur Ego flos cāpi et li
lius conuallius propter me qui in ualle erā deſcendit
in uallē. Et in uallē ueniens fit lilius Pro ligno uitæ
quod plantatus eſt iparadiſo dei totius cāpi ideſt toti
us mundi et uniuerſæ terræ: flos factus eſt Quid eis
ſic poteſt eſſe flos mundi ut uocabulus chriſti: Vn
guentus effuſus nomen eius. Aliter idipſus dicitur. e
go flos cāpi et lilius conuallius et hæc quidem de ſe
metipſo. Deinde ſponſas laudās ait Vt lilius in medi
o ſpinarus: ſic proxima mea in medio filiarus. Sicut
lilius ſpinis non poteſt cōparari: inter quas ſemper e
xoritur: eodē modo proxima mea ſuper oēs filias li
lius eſt in medio ſpinarus. Iſta audiens ſponſa uicē
reddit ſponſo: et ſentiens etiā illius ſuauitatē in uocē
laudantis erumpit Vnguentorum quippe odor licet
ſuauiter ſpiret et ſenſus odore demulceat: non tamē
eiuſmodi eſt ut ſuaue ſit ad edendus. Eſt autē aliquid
quod optimi et ſaporis ſit et odoris .i. ut fauces dul
core delectet: et ſpiritus mulceat odoratu. Tale eſt ma
lus et iſtiuſmodi eſt naturæ ut in ſe utraqꝫ poſſideat ic
circo uolens non ſolus beneolentiā ſermonis: ſed et
dulcorē eius ſponſa laudare ait Vt malus in lignis
ſiluæ ita fratruelis meus in medio filiorus Omnia li
gna: omnes ſiluæ arbores ad cōparationē ſermonis
dei ſiluæ inferaces exiſtimātur. Ad chriſtus ſaltus eſt
oē quod dixeris et infructuoſa ſunt omnia Quæ eis
poſſunt dici ad eus cōparata fructifera etiā ligna quæ
uidebantur fructibus incuruari: ad collationē aduen
tus eius infructuoſa monſtrata ſunt. Ideo ut malus
in lignis ſiluæ: ita fratruelis meus in medio filiorū.
In umbra eius concupiui et ſedi. Quā pulchre non a
it In umbra illius concupiſco ſed in umbra eius con
cupiui: et non ſedeo ſed ſedi? Siquidē in pricipio ñ
poſſumus cum eo proprium conferre ſermonē. uerū
etiā in pricipio ut ita dicā quadā maieſtatis illius um

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

bra perfruimur. Vnde et in prophetis legitur Spiri
tus faciei nr͞e chriſtus dominus: Cui diximus in um
bra eius uiuemus in gētibus et ab umbra ad umbrā
aliā tranſmigramus. Sedentibus enim in regione et
in umbra mortis lux orta eſt eis. Et tranſeamus ab
umbra mortis ad umbram uitæ Semper iſtiuſmodi
ſunt profectus ut in exordio deſideret quiſpiam ſaltis
in uirtutis umbra conſiſtere. Ego puto ideo et nati
uitatem ieſu ab umbra cœpiſſe: et non in umbra ſed
in ueritate finitam. Spiritus inquit ſanctus ueniet in
te et uirtus altiſſimi obumbrabit tibi. Natiuitas chri
ſti ab umbra ſumpſit exordius. Non ſolus autē i ma
ria ab umbra eius natiuitas cœpit: ſed et in te. ſi di
gnatus fuerit naſcitur ſermo dei. Fac igitur ut poſſis
capere umbram eius: et cum umbra fueris dignus ef
fectus: ueniat ad te ut ita dicam corpus eius: ex quo
umbra naſcitur Nam in modico fidelis et in maiori
bus erit fidelis. In umbra eius concupiui et ſedi. Vi
des quia non ſemper in umbra ſtetit: ſed inde ad me
liora tranſierit dicens. Et fructus eius dulcis in gut
ture meo: ego inquit deſideraui in umbra eius requi
eſcere. Sed poſtq̄ ſua me contexit umbra: etiam fru
ctu illius ſaturatus ſum. Et fructus eius dulcis in gut
ture meo: Introducite me in domum uini. Foris ſte
tit ſponſus et ab ſponſa ſuſceptus eſt: In medio quip
pe uberum eius requieuit. Proximæ iuuenculæ non
ſunt iſtiuſmodi ut ſponſum hoſpitem habere mereā
tur. Multitudini foris in parabolis loquitur Quam
uereor non multæ adoleſcentulæ nos ſimus Introdu
cite me in domum uini: Cur tam diu foris maneo? ec
ce ſto ad hoſtium et pulſo ſi quis mihi aperuerit: in
grediar ad eum et cœnabo cum eo et ipſe mecum In
troducite me. Et nunc eadem dicit ſermo diuinus Ec
ce Chriſtus loquitur Introducite me Vobis quoque
catechuinis loquitur Introducite me non ſimpliciter
in domum: ſed in domum uini: Impleatur uino lætiti
æ: uino ſpiritus ſancti anima ueſtra: et ſic introducite
in domum ueſtram ſponſam uerbum ſapientiam ue
ritatem Poteſt autem et ad eos dici: qui nūdum per
fecti ſunt Introducite me in domum uini: ordinate i
me caritatem. Eleganter locutus eſt ordinate Pluri
morum quippe inordinata eſt caritas: quod i primo
loco debent diligere: diligunt in ſecundo qđ in ſecun
do diligunt in primo: et quod oportet amare quarto
amant tertio: et rurſum tertium in quarto et eſt in ple
riſq; caritatis ordo peruerſus: Sanctorum uero cari
tas ordinata eſt. Volo ad intelligendum hoc quod
dictum eſt Ordinate in me caritatem aliqua exēpla
replicare. Vult te ſermo diuinus diligere patrem et fi
lium filiam: uult te ſermo diuinus diligere Chriſtum:
nec dicit tibi ne diligas liberos: ne parentibus caritate
iungaris. Sed quid tibi dicit? ne inordinatam habe
as caritatem: ne primum patrem: aut matrem: deinde
me diligas: ne filii et filiæ pluſq̄ mei caritate tenearis
Qui amat patrem aut matrem ſup me non eſt me di
gnus. Qui amat filium aut filiam ſuper me: non eſt
me dignus. Recolæ ɔſciētiā tuā de patris matris fra
tris ue affectu. conſidera qualem circa ſermones dei
et ieſum habeas caritatem: ſtatim deprehendens ma
gis te filium et filiam diligere q̄ uerbum magis te
parentes amare q̄ chriſtum. Quis putas ita profecit
e nobis ut præcipuam et primam inter omnes ſermo
nes dei habeat caritatem: qui i ſecundo loco liberos
ponat? Iuxta hunc modum ama uxorem tuam. Nul
lus quippe aliquando ſuam carnem odio habuit: ſed
amat ut carnem. Et erunt inquit duo in carne una: ñ
in uno ſpiritu: Ama et deum ſed ama illum non ut

carnem et ſanguinem: ſed ut ſpiritum. Qui eis adhæ
ret deo unus ſpiritus eſt. Igitur ordinata eſt caritas
in perfectis. Vt autem poſt deum etiam inter nos or
do ponatur: primum mandatum eſt: ut diligamus pa
rentes: ſecundum ut filios tertium ut domeſticos no
ſtros. Si autes filius malus eſt: et domeſticus bonus
domeſticus in caritate filii collocetur. et ita fiet ut ſan
ctorum caritas ordinata ſit. Magiſter quoq; noſter
et dominus in euangelio præcepta de caritate conſti
tuens ad uniuſcuiſq; dilectionem proprium aliquid
appoſuit: et dedit intelligentiam ordinis his qui poſ
ſunt audire ſcripturam dicentes Ordinate i me carita
tem: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tu
o: et ex tota anima tua: et ex tota mente tua: et ex to
ta uirtute tua: et diliges proximum tuum ut te ipſus.
Non proximum ex toto corde: et ex tota anima: et
ex tota uirtute: et ex tota mente. Rurſum inquit dili
gite inimicos ueſtros: et non appoſuit ex toto corde.
Non eſt inordinatus ſermo diuinus: nec impoſſibilia
præcepit: nec ait diligite inimicos ueſtros ut uoſmet
ipſos: ſed tantum diligite inimicos ueſtros: Sufficit
eis q̄ ſi eos diligimus et odio non habemus. Proxi
mum uero ut temetipſum. Porro deus ex toto cor
de et ex tota anima et ex tota mente: et ex tota uirtu
te. Si hæc intellexeris et intellecta compleueris: feci
ſti quod ſponſi ſermone præcipitur. Introducite me
in domum uini: ordinate in me caritatem Quis
putas e nobis caritatis eſt ordinatæ? Confirmate me
in unguentis. Vnus de interpretibus oinanon alias

Hec autem ſponſa lo
quitur: ſtipate me in malis inquibus malis? Vt malū
in lignis ſiluæ: ita fratruelis meus in medio filiorum
iccirco in malis eius ſtipate me quia uulneratæ carita
tis ego. Quam pulchrum eſt q̄ decorum a caritate
uulnus accipere: Alius iaculum carnei amoris acce
pit: Alius terreno cupidine uulneratus eſt: tu nuda
membra tua: et præbe te iaculo electo: iaculo formo
ſo: Siquidem deus ſagittarius eſt. Audi ſcripturam
de hoc eodem iaculo loquentem immo ut amplius
admireris: audi ipſus iaculus quid loquatur Poſuit
me ut ſagittā electā: et in pharetra ſua ſeruauit: et di
xit mihi. Magnus eſt tibi hoc uocari puerum meus
Intellige ſagttā quid dicat et quomodo a deo ſit elec
ta Quam beatum eſt hoc iaculo uulnerari. Hac ſagit
ta fuerant uulnerati illi: qui inter ſe inuicem confere
bant Cor noſtrum erat ardens in nobis in uia cum
aperiret nobis ſcripturas. Si quis ſermone noſtro:
ſi quis ſcripturæ diuinæ magiſterio uulneratur et po
teſt dicere quia uulneratæ caritatis ego: hunc et illud
forſitan ſequitur Quid forſitan dico? manifeſtam pro
mo ſententiā Siniſtra eius ſub capite meo: et dexte
ra eius amplexabitur me. Habet in ſiniſtra et in dex
tera ſermo dei ſapientiam. Cum pro intellectus uari
etate ſit multiplex in ſubiacenti una eſt: ipſe Salomō
de leua et dextera ſapientiæ docuit dicens Longitu
do enis et anni uitæ in dextera eius: In ſiniſtra autē
eius diuitiæ et gloria. Igitur leua eius ſub capite me
o: ut me faciat requieſcere: et brachius ſponſi fiat cer
uical meus: et reclinetur animæ principale ſuper ſer
mones dei Leua eius ſub capite meo Non expedit ti
bi habere ceruicalia quæ lamentatio ſequitur. In Eze
chiele ſcriptum eſt Ve his qui conſuunt ceruicalia
ſub omni cubitu manus: Noli conſuere ceruicalia:
noli capiti aliunde requiem quærere. Habe ſponſi le
uā ſub capite tuo: et dic leua eius ſub capite meo: quē
cum habueris: omnia tibi quæ ſunt in leua tribuun
tur: Dicis quippe in ſiniſtra eius diuitiæ et gloria e

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dextera eius complexabitur me. Totum te ſponſi dex
tera complectatur. Longitudo quippe et anni uitæ in
dextera eius: et ob id longæ uitæ et multorum anno
rum eris ſup terram bonā quam dominus deus tuus
dat tibi: Adiuraui uos filiæ hieruſalem in uirtutibus
et in uiribus agri. Quid adiurat ſponſa filias hieruſa
lem: ſi leuaueritis et ſuſcitaueritis caritatem: Quādiu
caritas dormit in uobis o filiæ hieruſalē: o adoleſcen
tulæ: que in me non dormit quia uulnerata ſum cari
tate: in uobis autem quæ plures eſtis et adoleſcentu
læ et filiæ hieruſalem: dormit caritas ſponſi. Adiuraui
ergo uos filiæ hieruſalem ſi leuaueritis et non ſolum
leuaueritis: ſed et ſuſcitaueritis quæ in uobis eſt cari
tatem Creator uniuerſitatis cum uos conderet: inſe-
ruit cordibus ueſtris ſemina caritatis. Nunc autem ſi
cut alibi dicitur iuſtitia dormit in ea ſic dilectio dor-
mitat in uobis. Iuxta quod et alibi dicitur Spon-
ſus requieuit ut leo et ut catulus leonis Adhuc
in infidelibus et in his qui corde ſunt dubio dor-
mitat ſermo diuinus: Vigilat in ſanctis: dormit in
his qui tempeſtatibus fluctuant: Suſcitatur uero eo
rum uocibus qui cupiunt ſponſo uigilante ſaluari: ſta
tim fit eo uigilante tranquillitas: ſtatim undarum mo
les conquieſcunt: ſpiritibus contrariis increpatur: flu
ctuum rabies ſilet: Illo dormiente tempeſtas: mors
et deſperatio eſt: Adiuro ergo uos filiæ hieruſalem ī
uirtutibus et in uiribus agri. cuius agri? nempe illius
agri pleni quem benedixit dominus. Si leuaueritis
et ſuſcitaueritis caritatem quoadusq; uelit Vox fratru
elis mei. Ecce hic uenit ſaliens ſuper montes. hæc
adhuc loquitur eccleſia exhortās adoleſcētulas ut ad
ſponſi præparentur aduentum: ſi tamen uenire uolue
rit: et ſuum illis præbere colloquium. Adhuc igitur
loquente ea aduenit ſponſus: quem digito monſtrat
et dicit Ecce hic uenit ſaliens ſuper montes. Intellige
ſponſæ animā beatā atq; perfectā: quæ citius uideat
citius ſermonis contēpletur aduentum: quæ ſibi ſapiē
tiā ueniſſe ſentiat et caritatē: et dicat non uidentibus
ecce hic uenit: Orate ut et ego poſſim dicere ecce
hic uenit: Si enim potuero dei diſſerere ſermonem
quodāmodo et ego dico ecce hic uenit. Quo? non u
tiq; ubi uallis: nō ubi humilia loca. quo uenit? saliēs
ſuper montes: tranſiliens ſuper colles. Si fueris mōs
ſalit in te ſermo dei: ſi non ualueris eſſe mons ſed fu
eris collis ſecundus a monte tranſiliet ſuper te. Quā
uero pulchra et conuenientia rebus uocabula? Salit
ſuper montes: quia maiores ſunt: tranſilit colles: qui
a minores ſunt. Non tranſilit ſuper montes: non ſa
lit ſuper colles. Ecce hic uenit ſaliens ſuper montes
tranſiliens ſuper colles. Similis eſt fratruelis me
us capreæ Aut hinnulo ceruorum in mōtibus bethel.
Hec duo animalia frequentius in ſcripturis nominā
tur. Et quo āplius admireris ſæpius iuncta ponūtur.
Et hæc ſunt ait quæ māducabis Poſt paululum infe
rens capreā et ceruum. In præſenti quoq; libro pari
ter appellantur ceruus et caprea. Quodāmodo enim
cognita ſibi et uicina ſunt iſta animalia. Caprea ideſt
dorcas acutiſſime uidet: ceruus ſerpentum īterfector
eſt. Quis putas eſt dignus e nobis qui iuxta dignita
tem loci atq; myſterii plenā poſſit explicare rationē?
Oremus deum ut nobis largiatur ſenſum ad aperien
das ſcripturas et poſſimus dicere: Quomodo aperi-
et nobis ieſus ſcripturas. Quid igitur dicimus: quia
dorcas hoc eſt caprea ſecundum eorum phyſiologias
qui de naturis omnium animalium diſputant: ex inſita
ſibi ui nomen acceperit. Ab eo enim ꝙ acutius uideat
ideſt ἀπό τοῦ ὀξέωσ Δέρκειν dorcas appellata ē.

Ceruus uero ſerpentum inimicus ac debellator eſt: i
ta ut ſpiritu narium eos extrahat de cauernis: et ſupa
ta pernicie ueneni eorum pabulo delectetur. Forſitan
ſaluator meus caprea ſit iuxta theoriā: Ceruus iuxta
opera. Quænā iſta ſunt opera? Interficit ipſe ſerpen
tes: contrarias fortitudines iugulat. Ideo dicā ei. Tu
contriuiſti capita draconum ſuper aquā: tu contriuiſti
capita draconis. Similis eſt fratruelis meus capreæ
hinuloq; ceruorū ſup mōtes bethel. bethel quippe i
terpretatur domus dei: Nā oēs montes domus dei
ſunt: ſed hi qui mōtes eccleſiæ ſunt. Inueniuntur quip
pe et alii mōtes erecti et cōſurgētes aduerſus ſciētiam
dei mōtes allophylorum et ægyptiorum. Vis ſciī qui
a ſimilis ē fratruelis meus capreæ hinnuloq; ceruo
rum ſup mōtes bethel? Eſto mōs eccleſiaſticus: mōs
domus dei et ueniet ad te ſpōſus ſimilis capreæ uel
hinnulo ceruorum ſup mōtes bethel. Cernit ſpōſum
appropiquaſſe uicinus: qui añ ſup mōtes uerſabatur
et colles. aſſimulat eum tranſiliētē atq; ſaliētē et poſt
hæc ad ſe et ad alias adoleſcentulas aduniſſe cogno
ſcens dicit Ecce hic retro poſt parietē nrūm Si ædifica
ueris parietē et feceris ædificationē dei: ueniet poſt
parietē tuum proſpiciēs p feneſtras: Una feneſtra u
nus ē ſenſus. p hunc proſpicit ſponſus: Alia feneſtra
alius ē ſenſus: et p hunc ſpōſus ſolicite cōtuetur. Per
quos eis ſenſus nō proſpicit ſermo dei? Quid ſit añt
proſpicere p feneſtras: et quō p eas ſpōſus aſpiciat
ſequēs docebit exēplum. Ubi nō proſpicit ſpōſus: ibi
mors īuenitur aſcēdēs ut legimus ī Hieremia. Ecce
mors aſcēdit p feneſtras urās. Qñ uideris mulierem
ad cōcupiſcendum eā: iā mors aſcendit p feneſtras tu
as. Eminēs p retia Intellige quia ī medio laqueorum
ābulas: et ſubtus machinas trāſeas iminentes. Oia
retibus plena ſunt: diabolus laqueis cuncta cōpleuit.
Si añt uenerit tibi ſermo dei: et cœperit eminere de
retibus: dices Aia nrā ſicut paſſer erepta eſt de laqueo
uenātium: Laqueus cōtritus eſt: et nos liberati ſumus
Benedicti uos domino qui fecit cælum et terrā Emi
net igitur ſponſus per retia uiā tibi faciēs. Ieſus de
ſcēdit ad terras ſubiecit ſe retibus mundi. Videns ma
gnum hominum greges retibus impeditum: nec ea ab
alio niſi a ſe poſſe conſcindi: uenit ad retia aſſumens
corpus humanum quod inimicarum fortitudinum laq̃
is tenebatur. Ea tibi dirupit et loqueris. ecce hic retro
parietem noſtrum proſpiciens per feneſtras eminens
per retia. Cum eminuerit dicit tibi: Reſpondit fratrue
lis meus et dicit Surge ueni proxima mea: uiā tibi
feci: conſcidi retia: ſic ueni ad me proxima mea: ſpeci
oſa mea: colūba mea. Cur ait ſurge: cur propera? ego
pro te ſuſtinui rabiē tēpeſtatū: ego fluctus qui tibi de
bebantur excepi. Triſtis eſt facta anima mea propter
te uſq; ad mortem. Surrexi a mortuis fractis mortis
ianuis et inferni uinculis diſſolutis. Ideo dico tibi
ſurge ueni proxima mea ſpecioſa mea: columba me
a: quia ecce tranſiuit hiems: pluuia abiit: flores uiſi
ſunt in terra. ego a mortuis ſurgens tempeſtate com
preſſa tranquillitatem reddidi. Et quia ſecundum di
ſpenſacionem carnis ex uirgine et uoluntate patris
creui et ſapientia atq; ætate profeci: flores uiſi ſunt
in terra: tempus ſectionis adeſt. ſectio remiſſio pecca
torum eſt Omnem enim ait ramum in me manentē
et afferentē fructum pater meus mundat ut fructus
maiores afferat habeto fructus et priora quæ in te ī
fructuoſa ſunt auferentur. Tempus quippe ſectionis
adeſt. Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Non ſi
ne cā in ſacrifitiis aſſumitur par turturum aut duo pul
li columbarum. Nam idem ualent et nunc̄ dictum ē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſeparatim par tantum mō columbarum:ſed par turtu
rum aut duos pullos columbarum. Colūba ſpiritus
ſanctus eſt: Spiritus autem ſanctus quando de ma
gnis et occultioribus ſacramentis et quæ multi cape
re non poſſunt loquitur in turturis appellatione ſigna
tur ideſt i eius auis quæ ſemper in mōtium iugis et ī
arborum uerticibus cōmoratur In uallibus autem et
in his quæ ad homines uſqꝫ perueniunt:columba aſ
ſumitur: Deniqꝫ ſaluator quia dignatus eſt homines
aſſumere uenit ad terras:multiqꝫ tunc circa iordanē
peccatores erant. Iccirco ſpiritus ſanctus non in tur
turem uertitur:ſed columba fit inter nos pp hominū
multitudinē auis māſuetior ꝯuerſatur. turtur aūt uid
tur uerbi gra moyſi et uni cuilibet prophetarum rece
dentius in montes et deſerta: et ibi accipientium ſer
mones dei. Vox ergo turturis audita eſt in terra no
ſtra. ficus produxit groſſos ſuos. A ficu dinoſcite pa
rabolas Cum ramus eius tener factus fuerit et folia
miſerit:ſcitote quia iuxta eſt æſtas. Vult nobis dei e
loquius nuntiare poſt hyemes:poſt procellas anima
rum appropiquaſſe meſſes:et ait Ficus produxit groſ
ſos ſuos:uites floreſcunt dederunt odorē: ſi ias rum
puntur in florē. tempus adueniet et erunt uuæ. Sur
ge ueni proxima mea: ſpecioſa mea: columba mea.
Hæc quæ ſuperius expoſuimus ſponſa non audienti
bus adoleſcētulis:ſed ſola ſponſa audiens loquitur.
Volumus autes et ipſius ias audire ſermonē Loquē
tis ad ſponſas Surge ueni proxima mea:colūba me
a:et ueni columba mea ſub tegmine petræ et moyſes
ſub tegmine petræ ponitur: ut uideat poſteriora dei i
tegmine antemuralis. Primus ueni ad id ꝙ ante mu
rum eſt:et poſtea poteris introire ubi murus ē petræ
Oſtende mihi faciē tuā Vſqꝫ ad præſentē diē. ſimilia
dicuntur ad ſponſas. Necdus enim habebat fiduciā:
ut reuelata facie gloriā domini contemplaretur. Qui
a uero ias ornata eſt: atqꝫ compoſita dicitur ei Oſtē
de mihi faciē tuā. Nondus enis erat uox eius ita ſua
uis ut mereretur ei dici Audiꝫ me fac uocē tuā. Quā
do ergo didicit loqui: Tace enis ait et audi iſrahel: Et
ſcito quid loquaris: et ſuauis facta eſt uox eius ſpon
ſo ſecundus illud propheticus Suauis fiat ei poſtula
tio mea. Tunc ad eas ſpōſus effatur et audire me fac
uocē tuā quia uox tua ſuauis eſt. Si aperueris os tu
us uerbo dei dicet tibi ſponſus Vox tua ſuauis eſt:et
aſpectus tuus ſpecioſus. Quapropter conſurgentes
deprecemur dominus ut digni efficiamur ſponſi ſer
mone Sapientia chriſto ieſu cui eſt gloria et imperiū
in ſæcula ſæculorus Amen.

¶ Cōmentarius in cantica canticorus in quatuor libros
uel omelias diſtinctus quod in quodā exemplari no
mine beati Hieronymi repperi prænotatus. quod
probare uidetur eius aſſertio in libro uirorus Illuſtri
us: Vbi ſe quatuor omelias in cantica canticorus ſcri
pſiſſe cōmemorat Sed in uetuſto et probato uolumi
ne hoc ipſus cōmentarius Origenis inſcribitur Sed
minime duabus præſcriptis ex Origene traductis cō
uenit quæ ēt ſuperſluo traductæ uel poſt repetitæ fuiſ
ſent. Sagax igitur lector inquirat.

Epithalamiū libellus. ſ. nuptiale car
mē i modū mihi uidetur dramatis
a ſalomone conſcriptus: Ques ceci
nit inſtar nubentis ſponſæ et erga
ſponſus ſuus qui eſt ſermo dei cæle
ſti amore flagrātis. Adamauit enis
eus ſiue anima quæ ad imagines e
ius facta eſt:ſiue eccleſia. Sed et magnificus hic ipſe
atqꝫ perfectus ſponſus quibus uerbis uſus ſit ad cō
iunctā ſibi animā uel eccleſiā hæc ipſa ſcriptura nos e
docet. Sodales ſponſæ quoqꝫ adoleſcentulæ cus ſpō
ſa poſitæ quæ dixerint quæqꝫ etias amici ac ſodales
ſponſi ex eodē nihilominus libro qui cāticuscantico
rum attitulatur agnoſcimus. Poſſibilitas enim data ē
ēt ipſis amicis ſponſi aliqua dicere:ea dumtaxat quæ
audierant ab ipſo ſponſo Letantes de coniunctione
ſponſæ. Fit ergo ſermo ab ipſa ſponſa non ſolus ad
ſponſus ſed etiā ad adoleſcentulas: Et rurſus ſponſi
ſermo non tātummō ad ſponſas:ſed etiā ad amicos
dirigitur ſpōſi. Et hoc eſt quod ſupra diximus carmē
nuptiale in modus dramatis eſſe conſcriptus Drama
enis dicitur ut in ſcænis agi fabula ſolet ubi diuerſæ p
ſonæ introducuntur Et aliis accedentibus: aliis etias
diſcedentibus a diuerſis et ad diuerſos textus narra
tionis expletur. Que ſingula ſuo ordine ſcriptura hæc
continet: totumqꝫ corpus eius myſticis formatur elo
quiis. Sed primo ſcire nos oportet: quoniam ſicut
puerilis ætas non mouetur ad amores poſſibilium:
ita nec ad capiendus quides uerba hæc paruula et in
fantilis interioris hominis ætas admittitur: illorum
ſcilicet qui lacte in chriſto aluntur nō cibo forti et qui
nunc primus rationabile et ſine dolo lac concupiſcūt.
In uerbis enis canticicanticorus: ille cibus eſt de quo
dicit apoſtolus. Perfectorus autes eſt ſolidus cibus
Et tales requirit auditores qui pro poſſibilitate ſumē
di exercitatos habeāt ſenſus ad diſcretiones boni uel
mali. Et quides paruuli quos diximus ſi ueniant ad
hæc loca Poteſt fieri ut nihil quidē ex hac ſcriptura
proficiāt: nec tamē ualde læd ātur uel ipa quæ ſcripta
ſunt legentes: uel quæ ad explanationē eorus dicēda
ſunt recenſentes. Si uero aliquis acceſſerit qui ſecun
dum carnē tātummodo uir eſt huic tali non parum
ex hac ſcriptura diſcriminis periculiqꝫ naſcetur. Audi
re enis pure et caſtis auribus amoris nomina neſciēs
ab interiore homine ad exteriorem et carnalē uirum
omnem deflectet auditus. Et a ſpiritu conuertetur ad
carnes nutrietqꝫ in ſemetipſo concupiſcentias carna
les: et occaſione diuinæ ſcripturæ cōmoueri et incita
ri uidebitur ad libidinē carnis. Ob hoc ergo moneo
et conſilius do omni qui nundus carnis et ſanguinis
moleſtiis caret. neqꝫ ab affectu naturæ materialis ab
ſcedit ut a lectione libelli huius: eorumqꝫ quæ in eo
dicentur penitus temperet. Aiūt enim obſeruari etiā
apud hebræos qđ niſi quis ad ætates pfectā maturā
qꝫ puenerit Libellum hunc quidē nec in manibus te
nere permittatur. Sed et illud ab eis accepimus cu
ſtodiri: quoniā quidē moris eſt apud eos omnes ſcri
pturas a doctoribus et ſapientibus tradi pueris ſimul
et eas quas Δευτερώσεισ appellant: Ad ultimum
quatuor iſta reſeruari ideſt principius geneſis: in quo
mundi creatura deſcribitur: Et Ezechielis prophetæ
principia in quibus de cherubi profertur: et finem in
quo templi ædificatio continetur: et hunc canticican
ticorus librus. Igitur neceſſarius mihi uidetur ante
ꝙ ad ea quæ in hoc libello ſcripta ſunt diſcutienda ue
niamus de amore prius ipſo qui eſt ſcripturæ huius
cā præcipua pauca differere: Et poſt hæc de ordine li
brorus ſalomonis in quibus hic liber tertio loco po
ſitus uidetur: Tus etiā de attitulatione libelli ipſius
Cur canticumcanticorum ſuperſcriptus ſit: atqꝫ etias
quomodo dramatis in modum et tanꝙ fabula quæ
in ſcænis, perſonarum inmutatione agi ſolet uideatur
eſſe cōpoſitus. Apud græcos quidem plurimi erudito
rus uirorus uolentes inueſtigare ueritatis imagines

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de amoris natura multa ac diuerſa etiã dialogoꝛũ
ſtilo ſcripta protulerũt conantes oſtendere non aliud
eſſe amoris uim niſi quę animam de terris ad faſtigi
a cęli celſa perducat : nec ad ſummã poſſe beatitudi
nem perueniri niſi amoris deſiderio prouocãte . ſed
et quęſtiones de hoc quaſi in conuiuiis propoſitę re
feruntuꝛ inter eos puto inter quos ñ ciboꝝ ſed uer
borum conuiuium gerebatur . Alii uero etiam artes
quaſdam quibus amor hic in anima gigni uel augeri
poſſe uidetur conſcriptas reliquerunt . ſed has artes
carnales homines ad uicioſa deſideria et culpabilis
amoris miniſteria traxerunt. Non ergo mirũ ſit ſi et
apud nos ubi quanto plures ſimpliciores tanto plu
res et imperitiores uidentur difficilem dicimus et pe
riculo proximã de amoris natura diſputationem: cũ
apud gręcos qui ſapientes et eruditi uidentur: fuerit
tamen aliqui qui de iis non ita acceperint ut ſcriptũ
ẽ: ſ; occaſiõe eorũ q̃ d̃ amoꝛ dc̃a ſunt ĩ lapſus carnis
et in ĩpudicitię pręcipitia corruerũt: ſiue ex his q̃ ſcri
pta erãt ut ſup̃ mẽorauimus admõitiões quaſdã et
icitamẽta ſumẽtes : ſiue incontinentię ſuę uelamen
ſcriptis ueterum pręferentes. Ne ergo et nos tale a
liquid incurramus: ea quę a ueteribus bene et ſpirita
liter ſcripta ſunt uitioſe et carnaliteꝛ aduertentes tam
corporis q̃3 animę noſtrę palmas protendamus ad
deum ut dominus qui dedit uerbum euangelizanti
bus uirtute multa donet et nobis in uirtute ſua uer
bum quo poſſimus ex his quę ſcripta ſunt intellectũ
ſanum et ad ędificationem pudicitię aptum uel no-
mini ipſi uel naturę amoris oſtendere. In principio
uerborum Moyſi ubi de mundi conditione conſcri
bituꝛ duos inuenimus homines creatos referri. Pri
mum ad imaginem et ſimilitudinem dei factum: ſecũ
dum e limo terre factum. Hoc Paulus apoſtolus be
ne ſciens et ad liquidum in his eruditus in ſuis litte
ris apertius et euidentius binos eſſe et per ſingulos
quoſq3 homines ſcripſit. ſic enim dicit Nã ſi his qui
foris eſt homo noſter corrumpitur ſed ille qui intus
eſt renouatur de die in diem. Et iterum Condelector
enim legi dei ſecundum interiorem hominem et his
ſimilia aliquanta conſcribit. Unde puto neminem iã
debere dubitare quod Moyſes de duorum homi
num factura uel figmento ſcripſerit in principio gene
ſis cum uideat Paulum qui melius utiq3 quã nos i
telligebat ea quę a moyſe ſcripta ſunt Duos homi
nes eſſe per ſingulos quoſq3 dicentem: quorũ unũ
ideſt iteriorẽ renouari per ſingulos dies memorat:
Alium uero idẽ exteriorem in quibuſdam ſanctis et
talibus qualis erat Paulus corrumpi perhibet et in
firmari. Quod ſi et alicui uidebitur de hoc adhuc ali
quid dubitandum. in locis propriis melius explana
bitur . Nunc autem propteꝛ quod memoriam feceri
mus interioris et exterioris hominis proſequamur.
Oſtendere enim ex his uolumus qd̃ ſcripturis diui
nis per mononymas ideſt per ſingulas appellatiões
immo per ſingula uocabula et exterioris hominis
mẽbra et illius interioris hominis partes affectuſq3
nominantur: eaq3 non ſolum uocabulis ſed et rebus
ipſis ſibi inuicem comparantur. Uerbi gratia Uetatur
eſſe aliquis puer ſecundum interiorem hominẽ quẽ
poſſibile eſt creſcere et ad ętateꝫ iuuenis adduci : at
q3 inde ſuccedentibus incrementis peruenire ad ui
rum perfectum et effici patrem . His autem nomini
bus uti uolumus ut conſona diuinę ſcripturę illi ſcili
cet quę ab Joanne ſcripta eſt uocabula poneremus.
Ait eiꝫ ille Scripſi uobis pueri quoniã cognouiſtis
pr̃eꝫ: ſcripſi uobis patres quoniam cognouiſtis eum
qui ab initio eſt . Scripſi uobis iuuenes quoniam
fortes eſtis: et per uerbum dei qd̃ manet in uobis ui
ciſtis malignũ . Euidens utiq3 eſt nec ab ullo oĩno
arbitror dubitari q̄ pueros hic Joannes uel adoleſcẽ
tes aut iuuenes uel etiã patres ſecundũ animę non
ſecundum corporis appellat ętatem Sed et paulus
dicit in quodã loco Non potui uobis loqui quaſi ſpi
ritualibus ſ; quaſi carnalibus Tã q̃3 paruulis ĩ chriſto
Lac potũ uobis dedi non eſcã. In chriſto auteꝫ par
uuli procnldubio ſecundum animę non ſecundũ car
nis nominantur ętatem. Deniq3 idem Paulus etiã
in alio loco ait. Cum eſſem paruulus ſicut paruulus
loquebar : ſicut paruulus ſapiebã: ſicut paruulus co
gitabã. Cum auteꝫ factus ſũ uiꝛ: deſtruxi quę erant
paruuli. Et iterum alias dicit donec occurramus om
nes in uirum perfectum in menſuram ętatis plenitudi
nis chriſti. Scit enim occurſuros eſſe omnes qui cre
dunt in uirum perfectum et in menſuram ętatis ple
nitudinis chriſti. Igitur ſicut hęc quę memorauimus
ętatum nomina eiſdem uocabulis et exteriori homi
ni aſcribuntur et interiori: ita inuenies etiã mẽbrorũ
nomina corporalium transferri ad animę mẽbra ſeu
potius efficientie hę animę affectuſq3 dicendi ſunt.
Dicitur ergo in eccleſiaſte Sapientis oculi in capite e
ius. Item in euãgelio. Qui habet aures audiendi au
diat. In prophetis quoq3 ſermo domini qui factus ẽ
in manu Hieremię prophetę ſiue alterius cuiuſlibet
Simile eſt et illud quod ait Pes autem tuus non of
fendit. Et iterum Mei autem paulominus moti ſũt
pedes Euidenter quoq3 et uenter animę deſignatur
ubi dicitur Domine a timoꝛ tuo in utero cõcepimus.
Nam inde quis dubitet cum dicitur Sepulchrũ pa
tens eſt guttur eorum. Et iterum Pręcipita domine
et diuide liguas eorum. Sed et qd̃ ſcriptum eſt Den
tes peccatorum contriuiſti: Et iterum Contere brachi
um peccatoris et maligni. Et quid opus ẽ me de his
plura colligere cum abundantiſſimis teſtimoniis ſcri
pturę diuinę repletę ſunt: ex quibus euidenter oſten
ditur mẽbrorum hęc nomina nequaquã corpori ui
ſibili aptari poſſe . ſed ad inuiſibilis animę partem
uirtuteſq3 debere reuocari Quoniã et uocabula qui
dem habent ſimilia: aperte autem et ſine ulla ãbigui
tate non exterioris ſed interioris hominis ſignifican
tias gerunt. Eſt ergo materialis huius hominis: qui
et exterior appellatur cibus potuſq3 naturę ſuę co
gnatus corporeus iſte ſcilicet et terrenus: Similiter
autem et ſpiritalis hominis ipſius qui et interior di
citur eſt proprius cibus ut panis ille uiuus qui de cę
lo deſcendit: Sed et potus eius eſt ex illa a qua quã
promittit ieſus dicens Quicũq3 biberit ex hac aqua
quam ego do ei non ſiciet inęternum . Sic ergo per
omnia ſimilitudo quidem uocabulorum ſecundũ u
trumq3 hominem ponitur: rerum uero proprietas u
nicuiq3 diſcreta ſeruatur. Et corruptibili corruptibilia
prębentur . Incorruptibili uero incorruptibilia pro-
ponuntur Unde accidit ut ſimpliciores quidaꝫ neſci
entes diſtinguere ac ſecernere quę ſint quę in ſcriptu
ris diuinis interiori homini : Quę uero exteriori de
putanda ſint uocabulorum ſimilitudinibus falſi ad
ineptas quaſdam fabulas et figmenta inania ſe cõtu
lerint ut etiã poſt reſurrectionẽ cibis corporalibus u
tendum crederent potumq3 ſumendum non ſolum
ex illa uitę uera et uiuente in ſęcula uerũ et ex iſtis
uitibus et fructibus ligni. S; de his alias uidebimus
Nunc ergo ut pręcedenti obſeruatione diſtinximus
eſt quidem ſecundum interiorem hominem alius ſi
ne filiis et ſterilis: alius uero abundans in filiis : ſe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cundum quod et illud aduertimus dictum ſterilis pe
perit ſeptem et fœcunda in filiis infirmata eſt . Et ut
i benedictionibus dicitur non erit i uobis ſine filiis et
ſterilis. Igitur ſi hæc ita ſe habēt ſicut dicitur aliquis
carnalis amor quem et cupidinem poetæ appellaue
runt: ſecundum quem qui amat in carne ſeminat: ita
eſt et quidam ſpiritalis amor ſecundum quem ille in
terior homo amans in ſpiritu ſeminat: et ut euidenti
us dicam ſi quis eſt qui portat adhuc imaginem ter
reni ſecundum exteriorem hominem agitur cupidine
et amore terreno: Qui uero portat imaginem cæleſtis
ſecundum interiorem hominē agitur cupidine et amo
re cæleſti . Amore autē et cupidine cæleſti agitur ani
ma: cum perſpecta pulchritudine et decore uerbi dei
ſpeciem eius adamauerit: et ex ipſo telum quoddam
et uulnus amoris acceperit . Eſt enim uerbum hoc i
mago et ſplendor dei inuiſibilis primogenitus omnis
creaturæ in quo creata ſunt omnia quæ in cælis ſunt
et quæ in terris ſiue uiſibilia ſiue inuiſibilia. Igitur ſi
quis potuerit capaci mente conicere et conſiderare
borum omnium quæ in ipſo creata ſunt decus et ſpe
cies ipſa enim rerum uenuſtate percuſſus et ſplendo
ris magnificentia ſeu iaculo ut ait propheta electo te
rebratus ſalutare ab ipſo uulnus accipiet et beato i
gne amoris eius ardebit . Oportet autem nos illud
ſcire Illicitus amor et contra legem ſicut accidere po
teſt homini exteriori Verbi gratia ut non ſponſam uel
coniugem amet ſed aut meretricem aut adulteram: i
ta et interiori homini hoc eſt animæ accidere poteſt
amor non in legitimum ſponſum quem diximus eſſe
uerbum dei: ſed in adulterum aliquē et corruptorem.
Quod ſub hac eadem figura euidenter declarat Eze
chiel propheta ubi oollam et oolibam introducit ſub
ſpecie ſamariæ et hieruſalem adulterino amore corru
ptas: ſicut locus ipſe ſcripturæ propheticæ euidētius
oſtendit uolentibus plenius ſcire Exardeſcit autem e
tiam hic ſpiritalis amor animæ aliquādo quidem ut
edocuimus erga aliquos ſpiritus nequitiæ aliquādo
erga ſpiritum ſanctum et uerbum dei qui eſt ſponſus
fidelis et eruditæ animæ uir dicitur et cuius ipſa ſpō
ſa i hac pcipue ſcriptura quæ habetur in manibus no
minatur: ſicut domino præſtante plenius oſtendemus :
cum uerba ipſius libelli explanare cœperimus. Vide
tur autem mihi ꝙ diuina ſcriptura uolens cauere ne
lapſus aliquis legentibus ſub amoris nomine naſce
retur pro infirmioribus quibuſqȝ eum qui apud ſapi
entes ſæculi cupido ſeu amor dicitur honeſtiori uoca
bulo caritatem uel dilectionem nominaſſe. Verbi gra
tia ut cum dicit de Iſaac Et accepit Rebeccā et facta
eſt ei uxor et dilexit eam Et iterum de Jacob et Ra
chel ſimiliter dicit ſcriptura Rachel autem erat deco
ra oculis et pulchra facie et dilexit Jacob Rachel et
dixit Seruiam tibi ſeptem annis pro rachel filia tua
iuniore. Euidentius autem immutatus uſus uocabu
li huius apparet in āmon qui adamauit ſororem ſuā
Thamar . Scriptum eſt enim Et factum eſt poſt hæc
Et erat Abſolon filio Dauid ſoror decora ualde Fa
cie et nomen ei Thamar et dilexit eam Ammon filius
dauid. Dilexit poſuit pro adamauit. Et tribulabatur ā
mon inquit ita ut infirmaretur propter Thamar ſoro
rem ſuam quoniā uirgo erat et graue uidebatur in o
culis āmon facere ei aliquid. Et poſt pauca De uiolē
tia quā intulit āmon Thamar ſorori ſuæ ita dicit ſcrip
tura Et noluit Ammon audire uocem eius ſed inua
luit ſuper eam et humiliauit eam et dormiuit cum ea.
Et odiuit eam āmon odio magno ualde: quoniā ma
ius erat odium quo oderat eam ꝙ̄ dilectio qua dile
xerat eā . Et in his ergo et in aliis pluribus locis inue
nies ſcripturā diuinā refugiſſe amoris uocabulum et
charitatis dilectioniſqȝ poſuiſſe. Interdum licet raro
proprio tamen uocabulo amorem nominat et inuitat
ad eum atqȝ incitat animas : ut cum dicit in prouer
biis de ſapientia: Adama eam et ſeruabit te: circunda
eam: et exaltabit te: honora eam ut āplectatur te Sed
et in eo libello qui dicitur ſapientia Salomonis ita
ſcriptum eſt de ipſa ſapientia Amator factus ſum de
coris eius . Arbitror autem ꝙ ubi nulla lapſus uide
batur occaſio: ibi tantum nomē amoris inſeruit. Quid
enim paſſibile aut quid indecorum poſſit aliquis ad
uertere in amore ſapiētiæ uel in eo qui ſe amatorem
profiteatur eſſe ſapientiæ. Nā ſi dixiſſet quia adama
uit uel Iſaac rebeccā uel Jacob rachel Paſſio utiqȝ
aliqua indecora Per hæc uerba erga ſanctos dei ho
mines potuiſſet itelligi : apud eos præcipue qui neſci
unt a littera conſcendere ad ſpiritum. Apertiſſime au
tem in hoc ipſo libello qui habetur in manibus amo
ris nomen charitatis uocabulo permutatum eſt in e
o ubi dicit. Adiuraui uos filiæ hieruſalem ſi inueneri
tis fratruelē meum ut ānuncietis ei: quia uulneratæ ca
ritatis ego ſum. Pro eo utiqȝ ut diceret āoris eius te
lo pcuſſa ſum. Nihil ergo intereſt i ſcripturis diuinis :
utrum amor dicatur an charitas an dilectio: niſi ꝙ in
tantum nomē charitas extollitur ut etiā ds ipſe cha
ritas appelletur ſicut Joānes dicit Chariſſimi diliga
mus inuicē quia charitas ex deo eſt et omnis qui dili
git ex deo natus ē et cognoſcit deū: qui autē ñ diligit
non cognoſcit deum quia ds charitas ē. Et ꝙ̄uis al
terius tporis ſit de his aliquid dicere quæ exēpli cā ex
Joānis epiſtola protulimus: tamē breuiter aliqua ēt
inde pſtringere non uidetur abſurdum . Diligamus
inquit inuicē quia caritas ex deo ē Et poſt pauca De
us charitas ē: In quo oſtendit et ipſum deum charita
tem eſſe: et iterum Eum qui ex deo eſt charitatē ēe. quis
autē ex deo eſt niſi ille qui dicit Ego ex deo exiui et
ueni in hunc mundum. Quod ſi deus pater charitas ē
et filius charitas eſt: Charitas autem et charitas unū
eſt et in nullo differt: Conſequēter ergo pater et filius
unum bene dicuntur et ideo conuenienter chriſtus ſicut
ſapientia et uirtus et iuſtitia et uerbum et ueritas ita
et charitas dicitur. Et ideo dicit ſcriptura Quia ſi cha
ritas manet in nobis: deus in nobis manet Deus au
tem .i. pr̄ et filius qui et ueniunt ad eum qui pfectus i
charitate eſt ſecundum uerbum domini et ſaluatoris di
centis Ego et pater meus ueniemus ad eum et man
ſionē faciemus apud eum Sciendum ergo ꝙ hæc cha
ritas quæ deus eſt in quo fuerit nihil terrenum : ni
hil materiale nihil corruptibile diligit . Contra natu
rā nāqȝ eſt ei corruptibile aliquid diligere cum ipſa ſit
incorruptionis fons Ipſa eſt enim ſola quæ habet im
mortalitatē Siquidem eſt deus charitas qui ſolus ha
bet immortalitatē lucem habitans inacceſſibilem Quid
autē aliud imortalitas niſi uita æterna eſt: quam datu
rum ſe promittit deus credentibus in ipſum ſolum ue
rum deum et quē miſit ieſum chriſtum filium eius? pro
pter ea ergo in primis et ante omnia hoc amabile et
placitum eſſe dr̄ deo: ut quis diligat deum dominum
ſuum ex toto corde ſuo et ex tota anima ſua et ex to
tis uiribus ſuis: Et quia deus charitas eſt et filius qui
ex deo eſt charitas eſt ſui ſimile aliquid requirit i no
bis : ut per hanc charitatē quæ eſt in chriſto ieſu deo
qui eſt charitas uelut cognata quadā p charitatis no
men affinitate ſociemur ſicut et ille qui iā coniunctus ei
dicebat. Quis nos ſeparabit a charitate dei: quæ eſt i
chriſto domino noſtro ieſu? Hæc autē charitas oēm

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

homines proximuʒ diligit Ob hoc arguit ſaluator quē
dā:qui opinabatur ꝙ iuſta anima erga eā quæ in ini
quitatibus īuoluta eſt propinquitatis iura non ſeruet:
et iſta de eā texit illā parabolā quæ dicit ꝙ in latrōes
incidit quidā duʒ deſcendit ab hieruſalē in hierico et
culpat quidē ſacerdotē ac leuitā qui uidentes ſemine
cē ꝑterierūt:āplectitur autē ſamaritanuʒ qui miſericor
diā fecerit:et hūc fuiſſe ei proximū ipſius qui propoſu
erit reſponſione firmauit. Et ait ei Uade et tu fac ſimi
liter. Et enī natura omnes nobis inuiceʒ proximi ſu
mus. Operibus uero charitatis fit proximus ille qui
poteſt benefacere ei qui non poteſt. Unde et ſaluator
noſter factus eſt proximus nobis:nec pertranſiit nos
cum ſemineces ex latronuʒ uulneribus iaceremus.
Igitur ſciēduʒ ē dei charitatē ſemper ad deuʒ tendere
a quo et originē ducit et ad proximuʒ reſpicere cum
quo participiuʒ gerit utpote ſimiliter creatuʒ in incor
ruptione. Sic ergo quæcunqꝫ de charitate ſcripta ſūt
quaſi de amore dicta ſuſcipe nihil de nominibus cu
rans. Eadē nāqꝫ in utroqꝫ uirtus oſtenditur. Quod
ſi quis dicat quia et pecuniā et meretrices et alia ſimi
liter mala eodeʒ uocabulo qđ a charitate duci uide
tur diligere appellamur. Scienduʒ eſt in his non pro
prie ſed abuſiue charitatē nominari. Sicut uerbigra
tia. Et deus nomen principaliter in eo eſt ex quo om
nia et per quem omnia et in quo omnia qđ utiqꝫ ap
te uirtutes ēt naturā trinæ ſingularitatis enuntiat: Se
cundo uero in loco et ut ita dixeris abuſiue deos di
cit ſcriptura ēt illos ad quos ſermo dei fit ſicut confir
mat ſaluator in euāgelio. ſed et cæleſtes uirtutes ſub
hoc nomine appellari uidentur cuʒ dī Deus ſtetit in
ſynagoga eoruʒ:in medio auteʒ deos diiudicat. Ter
tio uero in loco non iā abuſiue ſed falſo dii gentiuʒ
dæmones appellātur: cuʒ dicit ſcriptura Omnes dii
gētiuʒ dæmonia. Ita ergo et primus charitatis nomē
in deo eſt:propter quod iubemur diligere deuʒ ex to
to corde nr̄o et ex tota anima noſtra:et ex totis uiri
bus noſtris:utpote euʒ de quo habemus hoc ipſum
ut diligere poſſimus. In ipſo iaʒ ſine dubio contine
tur ut et ſapientiā et iuſtitiā et pietatē et ueritatē: oēs
qꝫ uirtutes pariter diligamus. Unum enī atqꝫ idem
ē diligere deuʒ et diligeꝛ bona. Secundo ī loco quaſi
abuſiuo atqꝫ īn deriuato noīe et proximuʒ diligere
iubemur tanꝙ noſipſos. Tertius uero eſt quod falſo
ſub caritatis titulo nominatur diligere uel pecuniam
uel uoluptates uel omne quicquid ad corruptelā per
tinet et errorē. Non ergo itereſt utruʒ amari dicatur
deus aut diligi. Nec puto qđ culpari poſſit ſi quis de
um ſicut Joannes caritatē: ita ipſe amorē nominet.
Deniqꝫ memini aliquē ſanctoruʒ dixiſſe Igātiuʒ no
mine de chriſto:Deus autē amor crucifixus ē. Nec
reprehēdi euʒ pro hoc dignuʒ iudico. Sciendum ta
mē ē ꝙ omnis qui uel pecuniā diligit uel ea quæ in
mundo ſunt materiæ corruptibilis uirtutē caritatis
quæ ex deo eſt ad terrena et ad caduca deducit et re
bus dei abutitur ad ea quæ non uult deus. Non enī
dilectionē deus horuʒ ſʒ uſum hominibus deus de
dit. Hæc autē paulo latius diſcuſſimus uolētes de na
tura caritatis et amoris apertius attētiusqꝫ diſtigue
re:ne forte q̄m ſcriptura dicit quia dūs ē caritas om
ne qđ diligitur ēt ſi corruptibile ſit ex deo eſſe et hoc
caritas et dilectio putaretur. Sʒ oſtēditur res quidē
dei et munus eius eſſe caritas non tamen ſemper ab
hoīnibus ad ea quæ dei ſunt:et quæ deus uult opus
eius adſuʒ. Sed et hoc ſcire oportet qđ īpoſſibile eſt
ut non ſemꝑ hūāna natura aliquid amet. Omnis nā
qꝫ qui ad id ætatis uēerit:quā pubertatē uocāt amat
aliquid ſeu minus recte cuʒ amat quæ nō oportet ſeu
recte et utiliter cum amat quæ oportet. Ueruʒ non
nulli hunc amoris affectus qui aīæ rationabili iſitus
ē beneficio cōditoris aut ad amorē pecuniæ trahunt:
et auaritiæ ſtudiuʒ:aut erga gloriā captādā:et fiunt ī
anisgloriæ cupidi :aut erga ſcorta ſectanda et inueni
untur impudicitiæ libidinisqꝫ captiui:aut ad alia his
ſimilia uirtutē tāti boni huius effundunt. Sed et cuʒ
erga diuerſas artes amor iſte ducitur quæ manu mi
niſtrātur:aut per ſtudia præſentis uitæ non ſolum ne
ceſſaria Ut uerbigratia dixeris erga artē palæſtricā uel
curſus exercitia aut ēt erga geometricā uel muſicam
uel arithmeticā confertur : atqꝫ ad alias uel huiuſce
modi diſciplinas:nec ſic quidē uidetur mihi uſus eius
probabiliter ſummi. Si enī qđ bonuʒ eſt:hoc et pro
babile eſt: Bonuʒ ergo proprie non erga uſus corpo
reos. ſed in deo primuʒ et in animi uirtutibus intelli
gitur. conſequenter ergo ſolus ille amor probabilis
eſt:qui deo et animi uirtutibus coaptatur. et hoc ita
ſe habere diffinitione ipſius ſaluatoris oſtēditur ubi
interrogatus a quodā quod eſſet mandatum maius
omniuʒ et primum in lege reſpondit. Diliges domi
nuʒ deum tuuʒ ex toto corde tuo:et ex tota anima tu
a:et ex totis uiſceribus tuis. Secundum uero ſimile
illi Diliges proximum tuum ſicut teipſuʒ. Et adiecit
In his duobus mandatis omnis Lex pendet et pro
phetæ oſtendens per hæc duo iuſtum amorem legiti
mumqꝫ conſtare:atqꝫ in his uniuerſam legē prophe
tasqꝫ pendere. Sed quod et Paulus ait non adulte
rabis:non occides:non furtum facies:non falſum te
ſtimoniuʒ dices:et ſi quod eſt aliud mandatum ī hoc
uerbo inſtauratur in quo ait diliges proximum tuuʒ
ſicut teipſuʒ. Quod hoc modo facilius explanabitur.
Ponamus uerbicauſa mulierem amore uiri alicuius
ardentē:cupientēqꝫ in conſortium eius aſciſci. Non
ne omnia ita aget et omnes motus ſuos ita tempera
bit ut ſcit illi placere quē diligit ne forte ſi in aliquo ꝯ
tra uoluntatē illius egerit conſortia eius uir ille opti
mus refutet ac ſpernat. Poterit ne hæc mulier quæ
erga amorē uiri illius toto corde: tota anima totiſqꝫ
uiſceribus feruet:aut adulterium cōmittere:quæ euʒ
nouerit amare pudicitiā:aut homicidiuʒ quæ eum no
uerit mitē:aut furtuʒ quæ ei ſciat liberalitatē placere:
Aut concupiſcet aliena: quæ omnes concupiſcentias
erga amorē uiri illius habeat occupatas: Sic ergo in
caritatis perfectione: et omne mādatuʒ inſtaurari di
citur et legis uirtus prophetarumqꝫ pēdeꝛ. Propter
iſtud caritatis uel amoris bonuʒ ſancti nec in tribula
tione anguſtiātur nec aporiati exaporiātur:nec deiec
ti depereunt:ſed quod in præſenti eſt momentaneuʒ
et leue tribulationis eorum ſupra modum æternum
gloriæ pondus operatur illis. Non enī omnibus ſʒ
paulo et his qui ei ſimiles ſunt præſens hæc et mo-
mentaria ac leuis dī tribulatio:quia ꝑfectā charitatē
dei in chriſto ieſu per ſpiritum ſanctum habent ī cor
de ſuo diffuſas. Sic deniqꝫ et iacob patriarchā amor
Rachel ꝑ ſeptē ānos cōtinuos in laboribus poſitū:
diurni æſtus et nocturni frigoris uſtionē ſentire nō ſi
nit. Sic ipſuʒ Paulum in amore huius incenſum au
dis dicentē Charitas omnia patitur:omīa credit:om
nia ſperat omnia tolerat: caritas nunꝙ cadit. Nihil
ergo eſt quod non toleret qui perfecte diligit. Plura
autem quando non toleramus certum quod ob hoc
quia caritatē quæ omnia tolerat non habemus: et ſi
non ferimus aliqua patienter : Idcirco eſt ꝙ caritas
nobis quæ omnia patitur deeſt. In luctamine quoqꝫ
eo quod eſt nobis aduerſus diabolum quo frequen

ter cadimus: non dubium ē quin ob hoc fiat q̄ non
ē in nobis caritas illa quæ nunq̄ cadit. Hunc ergo a
morem loquitur præſens ſcriptura quo erga uerbus
dei aīa btā uritur et inflāmatur. Et iſtud epithalamiū
carmen per ſpiritum canit quo eccleſia ſponſo cæleſti
chriſto coniungitur ac ſociatur deſiderans miſceri ei
per uerbum: ut concipiat ex eo et ſaluari poſſit. per
hanc caſtā filiorum generationē cum permanſerint in
fide et ſanctitate: cum ſobrietate utpote fuerint cōcep
ti ex ſemine quidē uerbi dei: editi uero gēitiqȝ uel ab
immaculata eccleſia uel ab anima nihil corporeum:
nihil requirente materiale: ſed ſolo uerbi dei amore
flagrante. Hæc interim nobis ad præſens de amore
uel charitate quæ in epithalamio hoc canticicantico
rum refertur occurrere potuerunt. Sed ſciendum ē
tā multa eſſe quæ dici debeāt de charitate hac quāta
et de deo. ſiquidē ipſe eſt charitas. ſcit enim nemo pa
trem niſi filius: et cui uoluerit fillius reuelare: ſimili
ter autem etiā ipſum filium quoniā et ipſe caritas ē:
nemo ſcit niſi pater et ſecundum hoc quod charitas
dī. ſolus autem ſpiritus ſanctus eſt qui ex patre pro
cedit: et ideo ſcit quæ in deo ſunt: ſicut ſpiritus homi
nis ſcit quæ in homine ſunt. Hic ergo paraclitus ſpiri
tus ueritatis qui de patre procedit circuit quærens ſi
quas inueniat dignas: et capaces animas: quibus re
uelet magnitudinem charitatis huius quæ ex deo ē
Nunc ergo iā ipſum deum patrem qui charitas eſt i
uocantem per eum qui ex ipſo eſt charitatem etiam
ad reliqua diſcutienda ueniamus: et tentemus primū
de eo requirere quid illud ſit: q̄ cum tria uolumina ec
cleſiæ dei a ſalomone ſcripta ſuſcepit Primus ex ipſis
prouerbiorum liber poſitus ſit: ſecundus is qui Eccle
ſiaſtes appellatur. Tertio uero in loco cāticicāticorum
uolumē habeatur. Quæ ergo nobis occurrerē poſſunt
in hoc loco iſta ſunt. Generales diſciplinæ quibus ad
rerus ſciētiā puenitur tres ſunt quas greci Aethicam
Phyſicā et Enopticen appellauerunt. Has nos dicerē
poſſumus moralē: naturalē: inſpectiuā. Nonnulli ſa
ne apud græcos etiā logicen: quam nos rationabilem
poſſumus dicere quarto in numero poſuere. Alii non
extriſecus eā ſed per has tres quas ſupra memoraui
mus diſciplinas innexā conſertāqȝ p oē corpus ēe di
xerunt. Eſt enim logicē et uelut nos dicimus rōnalis
q̄ uerborū dc̄orūqȝ uidtur ɔtieē rōnes proprietateſqȝ
et iproprietates gēeraqȝ et ſpēs et figuras ſigulorus
quorūqȝ edocerē dc̄orū Quā utiqȝ diſciplinā n̄ tā ſepa
ri q̄ inſeri cæteris conuenit et intexi. Moralis autes
dī per quā mos uiuendi honeſtus aptatur et inſtituta
ad uirtutē tēdētia preparātur. Naturalis dicitur ubi u
niuſcuiuſqȝ rei natura diſcutitur. quo nihil contra na
turā geratur i uita: ſed unumquodqȝ his uſibus depu
tetur in quos a creatore productum ē. Inſpectiua dici
tur qua ſupgreſſi uiſibilia: de diuinis aliquid et cæleſti
bus contēplamur eaqȝ ſola mēte intueamur q̄m corpo
reum ſupergrediuntur aſpectus. Hæc ergo ut mihi ui
detur ſapiētes quiqȝ græcorus ſumpta a ſalomone ut
pote qui ætate et tēpore Lōge ante ipſos prior ea per
dei ſpiritum didiciſſet tāq̄ propria inuēta protulerunt
et inſtitutionum ſuarum uoluminibus cōprehenſa po
ſteris tradenda reliquere: Sed hæc ut diximus Salo
mon ante omnes inuenit et docuit per ſapientiā quas
accepit a deo: ſicut ſcriptum ē. Et dedit deus prudētias
Salomoni et ſapiētiā multā ualde: et latitudinem cor
dis: ſic harenā quæ ē ad orā maris. Et multiplicata ē
in eo ſapiētia ſuper oēs antiquos filios hominū et ſu
p oēs ſapiētes ægypti Salomon ergo tres iſtas quas
ſupradiximus generales eſſe diſciplinas ideſt moralē
naturalē et inſpectiuā diſtinguere abinuicē ac ſecernerē
uolens tribus eas libellis edidit ſuo quoqȝ ordine ſin
gulis conſequenter aptans. Primo ergo in prouerbiis
moralem docuit locum ſuccictis ut decuit breuibuſqȝ
ſententiis uitæ inſtitnta componens: Secundus uero
qui naturalis appellatur: comprehendit in eccleſiaſten
in quo multa de rebus naturalibus diſſerens et inani
a ac uana ab utilibus neceſſariiſqȝ ſecernens relinquē
dā uanitates monet et utilia rectaqȝ ſectanda: In ſpec
tiuū quoq̄ locus i hoc libello tradidit qui habetur i ma
nibus ideſt in canticocanticorum: In quo amorem cæ
leſtius diuinorumqȝ deſiderium incutit animæ ſub ſpe
cie ſponſæ ac ſponſi: charitatis et amoris uiis perueni
endum docens ad conſortium dei. Hoc uero eum ue
ræ philoſophiæ fundamentum ponentem et ordinem
diſciplinarum inſtitutionumqȝ condentē qđ non latue
rit: neqȝ ab eo abiectus ſit etiā rationalis locus euidē
ter oſtendit in principio ſtatim prouerbiorum ſuorum
Primo omnium per hoc ipſum qđ prouerbia attitula
uit libellum ſuum. Quod utiqȝ nomen ſignificat aliud
quidem palā dici Aliud uero intrinſecus indicari. hoc
enis et cōmunis uſus prouerbiorum docet et Joānes
in euāgelio ſaluatorē ita ſcribit dicentē Hæc in prouer
biis locutus ſum uobis Veniet hora cum iā non i pro
uerbiis loquar uobis: ſed manifeſte de patre ānunciē
uobis. Hæc interim in ipſa tituli inſcriptione. In ſequē
ti uero ſtatim ſubiungit diſcretiones uerborum: et diſti
guit ſcientiā a ſapientia: et a ſcientia diſciplinā: et itelle
ctum uerborum aliud ponit: et prudentiā dicit in eo eſ
ſe ut excipere quis poſſit uerborus uerſutiā. Diſtiguit
etiā iuſtitiā uerā a directione iudicii: ſȝ et aſtutiā nomi
nat quādā iis quos imbuit neceſſariā illā credo p quā
ſophiſmatum intelligi ac declinari poſſit argutia. Et iō
dicit innocentibus p ſapiētiā dari aſtutiā ſine dubio ne
in uerbo dei decipiātur fraude ſophiſtica. Sȝ et i hoc
mihi uidetur rationalis diſciplinæ meminiſſe p quam
doctrina uerborum dictorumqȝ ſignificātiæ diſcernun
tur: et uniuſcuiuſqȝ ſermonis proprietas certa cum ra
tione diſtinguitur: i qua præcipue erudiri cōuenit pue
ros. Hoc enim hortatur cum dicit Vt det puero iunio
ri ſenſum et cogitationē. Et qȝ qui i his eruditur neceſ
ſario rationabiliter p ea quæ didicit ſemetipſum guber
nat et uitā ſuā moderatius librat: propterea dicit: itel
ligens autē gubernationē acquiret: Poſt hæc uero co
gnoſcēs in uerbis diuinis quibus p prophetas huma
no generi traditus ē ordo uiuēdi diuerſos eſſe eloquii
tropos et uarias dicendi ſpecies: ac ſciens haberi in
eis aliquā figurā quæ parabola appelletur: et aliā q̄
obſcura dc̄io dicatur: aliaſqȝ q̄ ēigmata noiētur: et ali
as q̄ dc̄a ſapiētū dicātur ſcribit itelliges quoq̄ parabo
lā et obſcurum ſermonē: dictaqȝ ſapiētum et enigma
ta. Per hæc ergo ſingula rationalē locum manifeſte et
euidenter exponit: ac more ueterum ſuccinctis breui
buſqȝ ſentētiis ingentes et perfectos explicat ſenſus.
Quæ ſi quis eſt qui in lege meditetur die ac nocte et ſi
quis eſt: ſic iuſti os: quod meditatur domini ſapiētias
inueſtigare diligentius poterit et inuenire: ſi tamen rec
te quæſierit et qurens pulſauerit oſtiū ſapiētiæ petens
a deo ut aperiatur ei: et mereatur accipere p ſpiritum
ſanctum uerbum ſapiētiæ et uerbum ſciētiæ: fieriqȝ p
ticeps illius ſapientiæ quæ dicebat Extendebā eis uer
ba mea et non audiebatis. Et merito extēdere ſe dicit
uerba in eius corde: cui dederit deus ſicut ſupradixi
mus latitudinē cordis. Dilatatur namqȝ illius cor qui
poteſt ea quæ breuiter in myſteriis dicta ſunt Latiore
doctria ſūptis ex uoluminibus diuinis aſſertionibus
explanare. Oportet igitur ſecundum hanc eandē ſapi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

entiſſimi Salomonis doctrinã eum qui ſapiẽtiã ſcire
deſiderat:incipere ab eruditione morali:et intelligere
illud quod ſcriptum eſt. Concupiſti ſapiẽtiã:ſerua mã
data et dominus dabit eas tibi. Ob hoc magiſter hic
qui primus homines diuinã philoſophias docet:ope
ris ſui exordium prouerbiorum propoſuit libellum .
In quo ut diximus moralis traditur locus . ut cũ in
tellectu moribuſq; quis profecerit:ueniat etiã ad natu
ralis intelligẽtiæ diſciplinã atq; ibi rerum cãs naturaſ
q; diſtinguẽs agnoſcat uanitatẽ uanitatum reliquẽdã
ad æterna autẽ et ꝑpetua properãdum. Et iõ poſt pro
uerbia ad eccleſiaſtẽ uenitur:qui docet ut diximus uiſi
bilia oĩa et corporea caduca ẽe et fragilia. Quæ utiq;
cum ita ẽe ꝯphẽderit is qui ſapiẽtiæ ſtudet:ſine dubio
ꝯtẽnet ea ac deſpiciet:et uiuerſo ut ita dicã ſæculo ĩnũ
tiãs tẽdet ad inuiſibilia et æterna quæ ſpiritalibus qui
dẽ ſenſibus:ſ; et adopertis amorum quibuſdã figuris
docẽtur i cãticiſcãticorum. Ideo eis nouiſſimum locũ
tenet hic liber:ut tunc ad eum uẽiatur cũ et moribus
quis fuerit defæcatis: et rerum corruptibiliũ atq; in
corruptibiliũ ſciã diſtictionẽq; didicerit:quo i nullo
poſſit ex his figuris quibus ſpõſæ ad ſpõſum cæleſtes
ideſt aĩæ ꝑfectæ amor ad uerbũ dei deſcribitur ac for
matur offendeĩ. Præmiſſis nãq; his quibus purifica
tur aĩa ꝑ actus et mores et in rerum diſcretionẽ natu
raliũ ꝑducitur:cõpetẽter ad domeſtica uenitur et my
ſtica atq; ad diuinitatis cõtẽplatões ſincero et ſpiritali
amoꝛ cõſcẽditur. Hãc ergo triplicẽ diuiæ philoſophiæ
formã ẽt i illis ſcis ac btis uiris arbitror præſignatas :
pro quorũ ſciſſimis iſtitutõibus ds ſummus dici uo
luit ds Abrahã:et ds Iſaac et ds Iacob. Abrahã tan
q̃ moralẽ declarat philoſophiã ꝑ obediẽtiã. Tãta eim
fuit eius obediẽtia:et tãta obſeruatio mãdatorum :ut
cum audiret Exi de terra tua:et de domo pris tui: nõ
ſit cunctatus:ſ; ſtatiſ fecerit:imo et plus ãplius ali
quid fecerit. Audiẽs ut imolaret filium ſuum: Nec iñ
quidẽ dubitat:ſ; obtẽperat præcepto: et ad exẽplũ o
bediẽtiæ quæ ẽ moralis philoſophia poſteris dãdum:
nec filio ſuo unico pepcit. Iſaac quoq; naturalẽ philo
ſophiã tenet:et cũ puteos fodit et profunda rimatur.
S; et Iacob iſpectiuũ obtinet locũ: Quippe qui et
iſrahel ob diuinorum cõtẽplationẽ noĩatus ſit: et qui
caſtra cæli uiderit et domum dei atq; ãgelorũ uias.i.
ſcalas a terris i cælũ porrectas proſpexit:unde et meri
to iueniemus tres iſtos btõs uiros altaria fixiſſe deo
hoc ẽ philoſophiæ ſuæ ꝯſecraſſe profectus quo ſcilicet
edocerẽt nõ hæc ad artes hũanas :ſ; ad dei glãs refe
rẽda. S; et i tabernaculis degunt:ut ꝑ hæc oſtẽdãt ne
q; in terris hẽndũ ẽe aliquid propriũ huic qui diui
næ philoſophiæ ſtudet:ſ; ſemꝑ promouẽdum:nõ tãs
de loco ad locũ q̃ de ſcĩa inferiorum ad ſcĩas ꝑfecto
rũ. S; et alia multa in ſcripturis diuinis iuẽies:quæ
ordinẽ hunc quẽ i libellis Salomonis cõtineri dixĩus
ſcdm hãc eãdẽ formã deſignãt. S; ea nc nobis perſe
qui aliud i manu hẽntibus lõgũ ẽ. Si quis ergo pri-
mum locũ i emẽdãdis moribus mãdatiſq; ſeruãdis
qui ꝑ prouerbia deſignatur ipleuit : Poſt hæc autẽ ẽt
deprehẽſa uanitate mundi et rerum caducarum fragi
litate ꝑſpecta uẽit i hoc ut renuntiet mundo et oĩbus
quæ i mundo ſunt cõſequẽter ueniet ẽt ad cõtẽplanda
et deſiderãda ea quæ nõ uidẽtur et æterna ſunt. Ad q̃
tamẽ ut ꝑuenire poſſimus indigemus diuia miſericor
dia: ſi forte ualeamus ꝑſpecta pulchritudĩe uerbi dei
ſalutari i eiũ amore ſuccẽdi:ut et ipſe dignetur huius
modi aĩas diligeꝛ q̃ deſideriũ ſui hẽre perſpexerit.
Poſt hæc exigit nos cõſequẽtia ſermonis dicere ẽt de
ſupſcriptione ipſa cãticicãticorũ. Sile.n.ẽ hoc illis q̃
i tabernaculo teſtimonii appellãtur ſcã ſcõrum et illis
quæ i numerorũ libro memorãtur opa opum: quæ
q; apud Paulũ dicuntur ſæcula ſæculorũ. S; quo
differãt a ſcis ſcãſcõrum i exodo:et q̃uo differãt opa
ab opibus opus i numerorũ libro tractatibus prout
potuimus dictũ ẽ a nobis.ſ; et de ſæculo ſæculorum
i locis quibus occurrit nõ omiſſum ẽ et ne eadẽ repe-
tamus illa ſuffitiãt. Nunc autẽ requiramus priõ quæ
ſint cãtica quorũ cãticorum hoc ẽe cãticum dicitur .
Puto ergo quod cãtica ſint illa quæ dudũ ꝑ prophe
tas uel ꝑ ãgelos canebãtur. Lex.n.dr ꝑ ãgelos mini
ſtrata i manu mediatoris. Illa ergo oĩa quæ ꝑ illos ã
nuntiabãtur cãtica erant ꝑ amicos ſpõſi præcedentia.
Iſtud uero unũ cãticũ ẽ: quod ipſi iã ſpõſo ſpõſam
ſuã ſuſcepturo epithalamii ſpecie erãt canẽdum i quo
ſpõſa ñ adhuc ꝑ amicos ſpõſi cãtari ſibi uult:ſ; ipſius
iã ſpõſi præſentis audiꝛ uerba deſiderat dicẽs.

O ſculetur me ab oſculo oris ſui. Unde et oĩbus
cãticis ꝑfertur. Videntur.n.cætera cãtica quæ
lex et prophetæ cecinerunt ꝑuulæ adhuc ſpon
ſæ et quæ nondũ ueſtibula maturæ ætatis igreſſa ſit
decãtata. Hoc uero cãticũ adultæ iã et ualdẽ robuſtæ et
quæ capax ſit iã uirilis potentiæ ꝑfectiq; myſterii de-
cãtari uidetur:ſcdm quod dr de ipſa quia una ſit ꝑfe
cta columba. Quaſi perfecta ergo perfecti uiri ſponſa
perfectæ ſuſcepit uerba doctrinæ.

P Rimũ ergo cãticũ cecinit deo moyſes et
filii iſrahel quãdo uiderunt ægyptios mortu
os ad littus maris:et quãdo uiderũt manus
fortẽ et brachium excelſum domini et crediderunt de
o et famulo eius moyſi. Tunc cãtauerunt dicẽtes. Cã
temus domino glorioſe eñ glorificatus ẽ. Ego autẽ
arbitror quod nõ poſſit ad iſtud perfectũ quis et my
ſticũ cãticum peruenire : et ad iſtã perfectionẽ ſponſæ
quæ in hac ſcriptura cõtinetur:niſi prius ãbulet per ſic
cũ i medio mari et fiat ei aqua murus dextera leuaq;
et ſic euadat de maĩbus ægyptiorũ ita ut uideat eos
mortuos ad littus maris:atq; intuẽs manum fortẽ
domini quã fecit et ægyptios credat domino ac famu
lo eius Moyſi: Moyſi autẽ dico legi atq; euãgeliis
oĩbuſq; diuinis ſcripturis Tunc enim merito cãtabit et
dicet. Cãtemus domino glorioſe eñ glorificatus eſt .
S; iſtud cãticũ canet quis cumquis liberatus fuerit
a ſeruitute ægyptiorum . Poſt hoc autẽ cum trãſierit
per hæc oĩa quæ i exodo et quæ in leuitico ſcripta ſũt
et uenerit ad hoc ut i diuinos numeros aſſumatur.

N Unc iterum ſecundum cãticum canet cum exi
erit de ualle zareth:quod interꝑtatur aliena de
ſcẽſio:et uenerit ad puteum: de quo ſcriptum
ẽ et dixit dominus ad Moyſem Cõgrega populum
et dabo eis aq̃ de puteo bibere. Ibi enim cãtabit et di
cet. Iniciate ei puteum. Foderunt illum principes:ex
cuderunt eum reges gentium in regno ſuo cum domi
nãtur eorum. S; de his plenius i numerorum libro:
ſecundũ quod dedit nobis dominus dictũ ẽ. Opor
tet ergo uenire ad puteum qui a pricipibus foſſus ẽ :
et a regibus excuſus. In quo opere nemo plebeius o
peratur:ſ; oẽs pricipes: oẽs reges regales ſcilicet et
pricipales aĩæ quæ altitudinẽ putei aquã uiuã cõtinen
tis inquirunt.

P Oſt iſtud cãticum uẽnitur ad Deuteronomii
cãticũ de quo dicit dominus et tunc ſcribite
nobis uerba cãtici huius et docete illud filios iſrahel:
et inicite iſtud in os eorum ut fiat mihi cãticum iſtud
ad teſtimonium in filiis iſrahel:et uide q̃tum et qua-
le ſit cãticum iſtud:cui ad audiẽdum terra non ſufficit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed cõuocatur et cælus. ait eim Attẽde cælũ et loquar
et audiat terra uerba ex ore meo. Vide ꝗ magna ſint
ꝗ ingẽtia quæ dicuntur. Expectetur ait ſicut pluuia e
loquium meum et deſcẽdat ſicͭ ros ſuper gramẽ et ſicͭ
nix ſuper fœnus: q: nomẽ domini iuocaui et reliqua.

Quartum cãticum ẽ in libro iudicum de quo
ſcriptum eſt Et cãtauit Debbora et Barach fi
lius Abinoem i die illa dicẽtes. In incipiẽdo
pricipes i iſrabel In propoſito populi benedicite do
minum: Audite reges auribus: pcipite ſatrapæ et reli
qua. Hæc autẽ quæ canit apeſ eſſe debet: cuius opus
tale ẽ quo ⁊ges et mediocres utãtur ad ſanitatẽ. Deb
bora nãqꝫ apes iterpretatur: quæ iſtud cãticum canit:
Sed et Barach cum ipſa. Interpretatur autẽ Barach
coruſcatio. Et canitur iſtud cãticus poſt uictoriã: quia
nec ante quis poteſt quæ perfecta ſunt canere: niſi ad
uerſarios uicerit. Sic deniqꝫ et in ipſo cãtico dı̄ Exur
ge Exurge debbora: exſuſcita milia populi: exurge ex
urge cane cãticum exurge barach. Verum et de his
plenius in illis oratiunculis quas de libello iudicus e
didimus diſerta reperies.

Quintum poſt hæc cãticum ẽ i ſecundo libro re
gnorum cus locutus eſt dauid ad dominus uer
ba cãtici huius i die: qua liberauit eum dominus de
manu oium inimicorum eius: et de manu ſaul et dixit
Dominus mihi petra et munitio mea: liberator domi
nus deus meus cuſtos erit mihi. Si ergo et tu potue
ris conſiderare qui ſint inimici dauid: quos in primo
et in ſecundo regnorum libro ſuperat ac proſternit: et
quõ dignus fc̃us ſit ut domini adiutorius mereãtur:
et liberaretur ab huiuſmodi inimicis: tunc poteris et
tu quintum iſtud cãticum canere.

Sextum eſt cãticum in primo paralipomenõ
libro: ubi cõſtituit dauid i principio ad laudã
dum dominũ Aſaph et fratres eius et ẽ ini
tium cãtici ipſius tale Laudate dominum et cõfitemi
ni et inuocate eum in noie eius notas facite i populis
uoluntates eius: Cãtate ei et hymnum dicite: narrate
oẽs adiuẽtiões eius quas fecit dominus et cætera Sci
ẽdus tamẽ ẽ ꝙ cãticum quidẽ quod ẽ i ſecundo regno
rus libro uald̃ ſimile ẽ pſalmo ſeptimodecimo. Quod
autẽ ẽ i primo libro paralipomenon: i initiis quidẽ uſ
qꝫ ad eum locum ubi dicit Et i prophetis meis nolite
malignari. Sile ẽ cẽteſimoquarto pſalmo: Poſterio
ra uero ab hoc loco ſilitudinẽ gerunt primarũ ptium
nonageſimi et quiti pſalmi: ubi dı̄ Cãtate domino ois
terra uſqꝫ ad eum locum ubi ait Quia uenit iudicaı̄ ter
rã. Igitur ſi in his cõcludẽdus ẽ numerus cãticorum:
ſeptimo i loco ponẽdus uidebitur liber hic cãticicãtico
rum. Si quis uero ẽt Eſaiæ cãticus cum cæteris nume
rãdus putet lꝫ nõ ualde cõuenire uideatur ut præceſſiſ
ſe putetur Eſaiæ cãticum qd̃ lõge poſterioribus tẽpori
bus Eſaias ſcripſerit: tamẽ ſi quis putet ꝙ prophetica
dc̃a nõ tpore ſꝫ rõne pẽſanda ſunt: adiunget ẽt iſtud cã
ticum: et dicet hoc quod Salomõ cecinit cãticum eſſe
canticorum: non tantum eorum quæ prius: ſꝫ et quæ
poſt modus canẽda uidebãtur. Si quis uero putet ẽt
ex libro pſalmorum debere aſſumi ſic ubi i eo uel cãti
cum ſcribitur uel cãticum pſalmi: multitudinẽ cõgrega
bit præcedẽtium cãticorum. Iunget. n. cæteris ẽt quin
decis ſimul graduum cãtica: et requirẽs ſingulorus uir
tutes cãticorus: atqꝫ ex his proficiẽtis aiæ gradus col
ligẽs ac ſpiritualis itelligẽtiæ ordinẽ iterum: cõſequen
tiãqꝫ cõponẽs oſtẽdeı̄ poterit ꝗ magnificis greſſibus
icedẽs ſpõſa p hæc oia pueniat uſqꝫ ad thalamum ſpõ
ſi digrediens i locum tabernaculi admirabilis uſqꝫ ad
domum dei i uoce exultationis et cõfeſſionis ſonus e
pulãtis: et puenĩẽs uſqꝫ ad ipſus ut diximus thalamũ
ſponſi ut audiat et loquatur cuncta hæc: quæ cõtinẽtur
i cãticocãticorum. Adhuc autẽ poſſumus et hæc iqui
rere priusꝙ ad ipſum corpus libelli ueniamus cur Sa
lomon qui uidetur i iſtis tribus libellis miniſtraſſe uo
luntati ſpiritus ſancti In prouerbiis quidẽ dı̄ Salomõ
filius dd̃ qui ꝛgãuit i iſrabel i ſc̃do ũo libello ñ ſalomõ
ſcribitur ſꝫ uerba inquit eccleſiaſtes filii dauid regis iſ
rabel in hieruſalẽ et filium quidẽ ẽe dauid ſimiliter ut
in primo et regẽ iſrabel ſcribit. Sed ibi prouerbia: hic
uerba poſuit: et ſeipſum quẽ ibi Salomonẽ hic eccleſi
aſtẽ nominauit: Et cum ibi gẽtẽ ſolã in qua regnauerit
poſuiſſet: hic et gẽtẽ ponit et locum regni hieruſalẽ de
ſignat. In cãticocãticorum uero neqꝫ gẽtis nomẽ ne
qꝫ locum in quo regnet neqꝫ omnino ꝙ rex ſit neque
ꝙ prem dauid hẽat ſcribit: ſꝫ tãtummodo cãticum ait
cãticorum qd̃ ẽ ipſi Salomoni. Et ꝗuis difficile mihi
uideatur aut pſcrutari aut pertingere poſſe horum dif
ferẽtias aut utcunqꝫ inueſtigatas palã proferı̄: et char
tulis credere: tamẽ in quãtum capere uel ſenſus nı̄ uel
auditus legẽtius põt paucis apire tẽtabiũs. In pluris
ſalomonẽ typũ chriſti ferı̄ uel ſecdus hoc ꝙ pacificus
dı̄ uel ſc̃dũ ꝙ ꝛgia auſtri uẽit a finibus terı̄ audiı̄ ſapi
ẽtiã Salomonis ñ puto dubitãdum. Hic ergo et ſecũ
dum qd̃ filius dauid dı̄ regnat in iſrabel: Et ſecundus
quod ſupra eos reges pro quibus ipſe rex regum dici
tur regnat: et rurſus uerus eccleſiaſtes ipſe ẽ: qui cum
in forma dei eſſet: ſemetipſum exinaniuit formã ſerui
accipiẽs ut cõgregaret eccleſiã. A congregãdo enim ec
cleſiã eccleſiaſtes appellatur. Cum uero quis ita Salo
mon ideſt pacificus ut dominus noſter ieſus chriſtus
qui factus eſt nobis ſapiẽtia a deo et iuſtitia et pax: I
gitur in primo prouerbiorum libro cum nos morali
bus inſtituit diſciplinis rex eſſe dı̄ in iſrabel necdum in
hieruſalẽ. Quia et ſi iſrabel dicamus propter fides nõ
dum tamẽ in hoc puẽtus ẽ ut ad hieruſalẽ cæleſtẽ pue
niſſe uideamur. Ubi uero profecerimus et in hoc uen
tum fuerit ut eccleſiæ primitiuorum quæ in cælis ẽ ſo
ciemur atq̃ hieruſalẽ cæleſtẽ diſcuſſis diligẽtius priſcis
et naturalibus cauſis: mı̄em nr̃as noſcamus cæleſtes:
tunc iã nob[illegible] ẽt ipſe chriſtus eccleſiaſtes efficitur: et ñ
ſolum in iſrabel: ſꝫ et in hieruſalẽ regnare dı̄. Cum ue
ro ad pfectionẽ omnium uẽtum fuerit: et ſpõſa ei pfe
cta omnis dumtaxat rõnalis ↄ̃atura iungetur: q: pacifi
cauit p ſanguinẽ ſuum non ſolus quæ in terris ſunt: ſꝫ
quæ in cælis: tunc ſalomõ tãtummõ dicetur: cum tra
diderit regnum deo et pr̃i: cum euacuauerit oẽm prici
patum et poteſtatẽ. Oportet. n. eum regnare donec
ponat inimicos ſuos ſub pedibus ſuis: et nouiſſimus
inimicus deſtruatur mors. Et ita pacificatis omnibus
pr̃iqꝫ ſubiectis cum erit iã deus omnia in omnibus: ſa
lomõ tãtummõ. i. ſolus pacificus nominabitur. Cõpe
tẽter ergo in hoc libello qui de amore ſpõſæ et ſpõſi e
rat ſcribẽdus Etiã pro hoc neqꝫ filius dauid: neqꝫ rex:
neqꝫ aliud horum quod ad corporeum pertinere poſ
ſit i itellectus ſcribetur ut merito de eo perfecta iã ſpõ
ſa dicat. Quia et ſi aliqñ cognouimus chriſtum ſecun
dum carnẽ: ſꝫ nc̃ iã nõ nouimus: ne quis putet eũ cor
poreum aliquid amare aut in carne poſitum: et macu
la aliqua amori eius ↄ̃datur induci: Propterea cãticus
cãticorum ſalomoni tãtummõ ẽ: et neqꝫ filio dauid:
neqꝫ regi iſrabel neqꝫ aliqua in his prorſus miſcetur
carnalis nois intelligentia. Et ne mireris ꝙ cum unus
atqꝫ idẽ ſit dominus atque ſaluator nr̃: dicamus eum
uelut minorẽ primo in prouerbiis: et inde proficientẽ
in eccleſiaſtẽ et poſt hæc perfectiorẽ in cãticocãticorũ:

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cum hæc ēt in euāgeliis uideas ſcripta ubi pp nos: et
ipſe in nobis dr̄ proficere. Sic.n.refertur q: ieſus pro
ficiebat ætate et ſapiētia apud deus et hoies. Puto er
go ꝙ pro his omibus neqȝ filius dauid neqȝ rex iſra
hel ſcribitur: ſȝ et pro eo adhuc qđ in cātico cāticorum
ſpōſa iaȝ in tātus profecerat ut maius aliquid eſſet ꝙ̄
ē regnum hieruſalē. Nā hieruſalē cæleſtē dicit apoſto
lus eſſe atqȝ ad eā memorat credētes accedere. Hunc
ergo ſpōſum ad quē nc̄ ſpōſa feſtinat idē Paulus eus
cum pōtificē maximum dicit ita de eo ſcribit. quaſi qui
non in cælis ē: ſȝ penetrarit et ꝑtrāſierit oēs cælos: et
illic quoq̄ eum hæc ſua ꝑfecta ſpōſa ſectetur: imo illuc
adhærēs ei et cōiuncta cōſcēdit. Et.n. facta cum eo u
nus ſpiritus. Unde uidetur mihi et ad petrum qui nō
poterat cum primo ſequi cum diceret Quo ego uado
uos non poteſtis uenire mō dixiſſe Sequeris autem
poſtea. Quod autē ſit aliquid maius et ab iſrahel ide
colligimus ꝙ in numerorum libro oīs quideȝ iſrahel
numeratur: et duodecim tribubus iſrahel ċīs ſub nuē
ro cēſetur. Tribus uero leuitica utpote cæteris eminē
tior ſupra hunc numerum hētur: et nequaꝙ̄ iſrahelitī
co numero deputatur. Dicit.n.ita. Hæc eſt uiſitatio in
qua recēſiti ſunt filii iſrahel ſcđꝫ domus familiarum
ſuarum. Ois uiſitatio eorum cum uirtute ſua: ſexcen
ta tria milia: quīgēti quīquagita. Leuitæ autē nō ſunt
numerati cum eis ſic præcepit dominus moyſi. Vides
qūo ut eminētiores a filiis iſrahel ſequeſtrātur Leui
tæ nec in eorum numero ſociātur? Et rurſum leuitis e
minētiores ſcribuntur ſacerdotes. Sic.n.in eadē ſcri
ptura cōtinetur Et locutus ē inquit dominus ad moy
ſen dicens Accipe ſummā leuitarum et ſtatues eos in
ɔſpectu Aarō ſacđotis et miniſtrēt ei Vides et in hoc
qūo ſupiores leuitis noiet ſacđotes Et rurſus leuitas
emiētiores ponit filiis iſrahel. Hæc autē uiſi ſumus di
ſcutere paulo curioſius uolētes ēt ꝑ hæc oñdeꝛ rōnē
qua in ipſis quoqȝ attitulatiōibus librorū ſuorum Sa
lomō differētiis uſus ē neceſſariis. Sȝ aliud i prouer
biis: aliud in eccleſiaſte aliud ēt in cāticocāticorum ex
ipſa iſcriptiōe tituli deſignauit. Et adhuc qđ in cantico
cāticorum ubi iā ꝑfectio oſtenditur: neqȝ filius dauid
neqȝ rex ſcribitur poteſt ēt hoc dici: q: cum factus fue
rit ſeruus ſic dn̄s et diſcipulus ſic magiſter uidetur iaȝ
neqȝ ſeruus ēe ſeruus ſctus uidlicet ſic dn̄s: neq̄ diſci
pulus ēe diſcipulus quippe qui ſic mgr̄ effectus ē: Sȝ
fuiſſe quidē aliquādo diſcipulus: nc̄ uero eſſe ſic magi
ſter: et fuiſſe quidē ſeruus aliquādo: nc̄ uero eſſe ſicut
dominus. Simili igitur rōne ēt de rege: et in his i quos
regnat aduerti poſſe uidebitur cum regnum iā tradetur
deo et prī. Sȝ et hoc nō lateat: nōnullos attitulationē
libelli huius cāticacāticorū ſcribere qđ nō recte ſcribi
tur. Nō.n.pluraliter ſȝ ſingulariter: cāticum hic dr̄ cā
ticorum. Hæc quaſi i præfatione dc̄a ſunt a nobis de
ſupſcriptione ipſa libelli uel attitulatione. Iā nc̄ domi
no nr̄o nos adiuuāte: ipſius operis adoriamur exor
dia: et tamē ne illud quidē remaneat in nobis omiſſū
quod quibuſdā requirēdum uiſum ē adhuc de ipa atti
tulatione ac ſupſcriptione libri: quæ ita hētur cāticum
cāticorum qđ ē ipſi ſalomoni. Sic.n.accipiunt quaſi
cāticum hoc ēe dixerit cāticorum Salomonis: ut ex
pluribus ſuis cāticis hoc unum ēe ſignauerit. Sȝ nos
quō recipiemus huiuſmodi intelligētiā: cum neqȝ ec
cleſia dei ulla extrinſecus ſalomonis cantica legēda ſu
ſceperit: neqȝ apud hebræos a quibus eloquia dei ad
nos uidētur ēe tranſlata aliquid præter hos tres libel
los ſalomonis: qui et apud nos ſunt āplius hēatur in
canone? Volunt tamē qui hæc aſſerunt inde cōfirmaꝛ
ſentētiā ſuā: quod in regnorum tertio libro ſcriptum ē
multa fuiſſe ſalomonis cātica: ut unum ex multis hoc
ēe cōfirmēt. Ibi ergo refertur ita Et deus dedit prudē
tiā ſalomoni et ſapiētiā multā ualde. Et latitudinē cor
dis ſic harenā quæ ē ad orā maris: et factus ē ſapiēs
Salomō ualde ſup ſapiētiā oium ātiquorum et ſuper
oēs ſapiētes ægypti: et ſup Gethā zaritē et enā et thal
cat et Doida filiis eMaol e ala. Et locutus ē Salomō
tria milia parabolarū et erāt cātica eius quinqȝ milia:
Et ex his quinqȝ milibus cāticis uolunt uideri hoc u
num ēe cāticum quod hēmus. ſȝ iſta quæ uel ubi cāta
ta ſint: nō ſolum ad uſum ſȝ ne ad notitiā quidē ꝑuenit
eccleſiarum dei. Operoſum ē autem et procul ab ope
re propoſito: ſi uelimus nc̄ requirere ꝙ̄ multorum li
brorum cōmemoratio fiat in ſcripturis diuinis: quorū
lectio nobis nulla oio ē tradita: ſȝ neqȝ apud iudæos
hēri quidē uſum huiuſmodi reperimus lectiōuȝ: quæ
ſiue pro eo quod aliqua ſupra huānā intelligētiā cōti
nebāt placuit ſcō ſpiritui auferri de medio: ſiue ꝙ ſcri
pturis his quæ appellātur apocriphæ pro eo ꝙ multa
in eis corrupta et cōtra fidē ueram inueniuntur dari a
maioribus nō placuit locum: nec admitti ad auctorita
tē ſupra nos eſt pronuntiare de talibus. Illud tamē pa
lā ē: multa uel ab apoſtolis uel euāgeliſtis exēpla eſſe
prolata: et nouo teſtamēto inſerta: quæ i his ſcripturis
quas canoicas hēmus nunꝙ̄ legimus In apocriphis
tamen inueniuntur: et euidenter ex ipſis oſtenduntur
aſſumpta. ſȝ nec ſic quidem locus apocriphis dandus
eſt: Nō.n.trāſferendi ſunt termini quos ſtatuerunt pa
tres nr̄i: Potuit.n.fieri ut apoſtoli uel euāgeliſtæ ſcō
ſpiritu repleti ſcierit quid aſſumendum ex illis eſſet ſcri
pturis: quidue refutādum. Nobis autem nō eſt abſqȝ
periculo aliquid tale præſumere: quibus nō eſt tāta ſpi
tus habundātia: Et iō de præſenti uerſiculo nos eā te
nemus editionē quā ſupra expoſuimus maxie cū eui
dens in eo habeatur diſtinctio ubi ait cāticumcāticorū
quod eſt ipſi ſalomoni: ſi.n.uoluiſſet itelligi cāticorum
ſalomonis hoc eſſe cāticum dixiſſet utiqȝ cāticum can
ticorum quæ ſunt ſalomoni uel cāticum ex cāticis ſalo
monis. Nunc autem q: dixit quod eſt ſalomoni: oſten
ditur iſtud cāticum qđ eſt i manibus et qđ erat ei canē
dum hoc eſſe ſalomonis: et hoc de attitulatione quaȝ
propoſui cōtinere. Videamus ergo iā ēt quæ ſequun
tur.

Incipit Omilia prima.

Oſculetur me ab oſculo oris ſui.
Meminiſſe oportet illud qood in
præfatione præmonuimus Quia
libellus hic epithalamii habēs ſpe
tiem dramatis in modum cōſcribi
tur Drama autem eſſe diximus u
bi certæ ꝑſonæ introducuntur quæ
loquuntur et aliæ iterdū ſupuēiūt: aliæ ıcedūt aut acce
dunt et ſic totū in mutatōibus agitur ꝑſonarum. Hæc
ergo erit totius libelli ſpecies: et ſecundum hāc pro ui
ribus hiſtorica a nobis aptabitur expoſitio. ſpiritalis
uero intelligentia ſecundum hoc nihilominus quam
in præfatione ſignauimus uel de eccleſia ad chriſtum
ſub ſpōſæ uel ſpōſi titulo uel de aiæ cum uerbo dei con
iunctione dirigitur: Introducatur ergo nc̄ ꝑ hiſtoriæ
ſpecies ſpōſa quædā: quæ ſuſceperit quædā ſpōſaliorū
et dotis titulo digniſſima munera ab ſpōſo nobiliſſiō
ſȝ plurimo ꝑpore morā faciente ſponſo: ſolicitari eam
deſiderio amoris eius: et cōfici iacentem domui ſuæ
et agentem oia: quatenus poſſit aliquādo uidre ſpōſū
ſuum atqȝ oſculis eius ꝑfrui. Quæ cum differri amorē
ſuum nec adipiſci ſe poſſe quod deſiderat uidet: cōuer

tat ſe ad orationē: et ſupplicet deo: ſciēs eum eſſe pñēs
ſponſi ſui. Conſideremus ergo eā leuātē ſcās manus
ſine ira et diſceptatione in habitu ornato cum uerecun
dia et ſobrietate: ornatam digniſſimis ornamētis: qui
bus ornari decet nobilē ſponſas: æſtuātē uero deſideri
o ſponſi et in terno uulnere amoris agitatā orationes
ut diximus fundere ad deum et dicere de ſpōſo ſuo oſ
culetur me ab oſculo oris ſui: Hæc ſunt quæ dramatis
in modum cōpoſita hiſtorica continet explanatio Jnte
rior uero itellectus Videamus ſi hoc mō poterit con
petēter aptari. Eccleſia ſit deſiderās chriſto cōiungi.
Eccleſiā autē cœtum oium aduerte ſcōrum. Hæc ergo
eccleſia ſit quaſi oius una pſona quæ loquatur et dicat
Omnia hēo: repleta ſum muneribus quæ ſpōſaliorū
uel dotis titulo ante nuptias ſumpſi Dudum. n. cum
præpararer ad cōiugium filii regis et primogeniti ois
creaturæ obſecuti ſunt et miniſtrauerunt mihi āgeli ſā
cti eius deferētes ad me legē ſpōſalis muneris loco.
Lex nāqʒ p angelos diſpoſita dicitur in manu media
toris. Miniſtrauerunt mihi ēt prophetæ. Locuti ſunt
eīʒ oia et ipſi: p quæ nō ſolum oſtēderēt et idicarēt mi
hi de filio dei: cui me delatis his quæ appellātur arris
et muneribus dotalibus ſpōdere cupiebāt: uerum ut
et in amorē me eius deſideriumqʒ ſuccēderēt: denunti
auerunt mihi propheticis uocibus de aduētu eius et
de inumeris uirtutibus operibuſqʒ eius imēſis reple
ti ſpiritu ſcō prædicauerunt. Pulchritudinem quoqʒ e
ius et ſpeciē ac māſuetudinē deſcripſerunt: ita ut omni
bus his ad amorē eius itolerabiliter iſlāmarer. Sed
quoniā ſaeculum iā pene finitum ē: et ipſius quidem
præſentia nō datur mihi: ſolos autē miniſtros eius ui
deo aſcēdētes et deſcēdētes ad me propter hoc ad te
patrē ſpōſi mei pcē fundo: et obſecro ut tādē miſeratus
amorē meum: mittas eum: ut iā nō mihi p miniſtros
ſuos āgelos dumtaxat et prophetas loquatur: ſʒ ipſe
p ſemetipſus ueniat: et oſculetur me ab oſculis oris ſui
i uerba ſcilicet in os meum ſui oris ifundat. Jpſum au
diā loquētē: ipſum uideā docētē: Hæc. n. ſunt chriſti o
ſcula quæ porrexit eccleſiæ cum aduentu ſuo: ipſe præ
ſens in carne poſitus locutus ē ei uerba fidei et chari
tatis et pacis: ſecundum quod Eſaias promiſerat præ
miſſus ad ſponſam dixerat nō legatus neqʒ āgelus ſʒ
ipſe dominus ſaluabit eos. Tertio uero expoſitionis
loco itroducamus aiā: cuius oē ſtudiūʒ ſit coniungi et
ſociari uerbo dī: et itra myſteria ſapiētiæ eius ac ſciæ
eius uelut ſpōſæ cæleſtis thalamos itraī: cuiqʒ aiæ pñ
tia eius ēt munera data ſunt dotis ſcilicet noīe. Sicut
eīm eccleſiæ dos fuit Legis et prophetarum uolumia
ita huic lex naturæ et rationabilis ſenſus ac libertas ar
bitrarii: dotalia munera deputētur. habēs autē hæc do
tis ſuæ munera ſit ei pmæ eruditionis doctria amoni
toribus doctoribuſqʒ deſcēdens ſʒ qm in his nō eſt ei
plena atqʒ pfecta deſiderii ſui et amoris expletio: dep
cetur ut mēs eius pura et uirginalis ipſius uerbi dei il
luminationibus ac uiſitationibus illuſtretur. Cum eis
nullo hominis uel āgeli miniſterio diuinis ſenſibus et
itellectibus mens repletur: tunc oſcula ipſius uerbi de
i ſuſcepiſſe ſe credat. Propter hæc ergo et huiuſmodi
oſcula: dicat aia orās ad deum Oſculetur me ab oſcu
lo oris ſui: Dum. n. inde capax fuit ut ipſius uerbi dei
caperet uerā ſolidāqʒ doctrinam: neceſſaria ſuſcepit o
ſcula ideſt ſenſus ab ore doctorum. Vbi uero ſpōte iā
cœpit obſcura ēnei: enodaī pplexa: inoluta diſſolueī:
parabolas et ænigmata dcāqʒ ſapiētū ɔpetētibus itelli
gentiæ lineis explicare: tunc iā oſcula ipſius ſpōſi ſui i
deſt uerbi dei ſuſcepiſſe ſe credat. Jdeo autē et plurali
ter oſcula poſuit ut itelligamus uniuſcuiuſqʒ obſcuri ſē

ſus illuminationē oſculum eſſe uerbi dei ad animā per
fectā delatum. Et ſecundum hoc forte dicebat prophe
tica et pfecta mens Os meum aperui: et attraxi ſpiri
tum Os autē ſpōſi itelligamus uirtutē dei: qua illumi
nat mētē: et uelut ſermone quodā amoris ad eā facto
ſi tamen capere mereatur tātæ uirtutis præſentiā inco
gnita quæqʒ et obſcura maifeſtat: et hoc ē uerius pro
priuſqʒ et ſanctius oſculum: quod ab ſpōſo dei uerbo
porrigi dī ſpōſæ puræ ſcilicet aiæ et pfectæ. Cuius rei
imago eſt illud oſculum quod in eccleſia ſub tēpoī my
ſteriorum nobis inuicē damus Quotiens ergo i cord
nrō aliquid qd de diuinis dogmatibus ſenſibuſqʒ quæ
ritur: abſqʒ monitoribus inuenimus: totiēs oſcula no
bis data ēe a ſpōſo dī uerbo credamus. Vbi uero quæ
rentes aliquid de diuinis ſenſibus inuenire non poſſu
mus: tunc affectu orationis huius aſſumpto petamus
a deo uiſitationē uerbi eius et dicamus Oſculetur me
ab oſculo oris ſui. Scit autē pī uniuſcuiuſqʒ aiæ capa
citatem: et nouit i tēpore cui aiæ quæ oſcula uerbi por
rigere i itellectibus dumtaxat et ſenſibus debeat. Qui
a bona ſunt ubera tua ſup uinum. et odor unguētorū
tuorū ſup oia aromata. Jntellige prius quaſi in hiſto
riæ dramate ſpōſam eleuatis ad deum manibus orati
onē fudiſſe ad pēm et oraſſe ut iā ueniret ad eā ſpon
ſus et ipſe ei oſculum proprii oris infunderet. Dumqʒ
hæc orat ad patrē in ipſa oratione qua dixit Oſculetur
me ab oſculo oris ſui: parat ēt alia oratiōis uerba ſub
iungere ac dicere qꝛ in hoc principio ſermonis affuiſ
ſet ſpōſus: et orāti ei aſtitiſſet ac reuelaſſet ubera ſua:
ipſumqʒ ſpōſus ūguētis et mirificis et quibus fragra
re ſponſus decebat cōſtitiſſet delibutum. Sponſa uero
ubi adeſſe uidit eū pro quo orabat ut adeſſet et adhuc
loquēti ſibi præſtitutus quod orabat: ac data ſibi ab ip
ſo oſcula quæ popoſcerat Læta pro hoc reddita: et de
core uberum ac fragrātiæ ipſius odore pmota propo
ſitæ orationis ſermonē cōuertit ad præſentiā ſpōſi qui
aderat Et cum dixiſſet Oſculetur me ab oſculis oris ſu
i: ſubiungit poſt hæc ad præſentes iā ſpōſum loquens
Bona ubera tua ſup uinum: et odor unguentorum tu
orum Hæc interim ſcdus hiſtoricā intelligētiā: quā dra
matis in modum pdiximus textā. Nunc uero quid in
tellectus interior hēat requiramus. Diuerſis uocabu
lis principale cordis appellari in ſcripturis diuinis in
uenimus: quæ uocabula pro cauſis et rēbus de quibus
agitur aptari ſolent. Jnterdum. n. cor dī ut beati mun
do corde: et corde creditur ad iuſtitiā. Si uero conui
uii tēpus ſit pro ſpecie et ordine diſcumbentium uel ſi
nus uel pectus appellatur: ſicut Joānes i euāgelio re
fert de quodā diſcipulo quē amabat ieſus: qꝛ in ſinu e
ius uel ſupra pectus ipſius recumberet. Jlle profecto
cui inuēs ſimon petrus dicebat Jnterroga: quis ē hic
de quo dicit: Poſt hæc uero recumbēs ſup pectus ie
ſu dicit ei Domine quis es. Jn his eīʒ ōtum ē qꝛ Joan
nes in principali cordis ieſu atqʒ in ternis doctrinæ e
ius ſenſibus requieuiſſe dicatur ibi requirens et pſcru
tans theſauros ſapiētiæ et ſciētiæ: qui reconditi erant
in chriſto ieſu. Sʒ ſinus chriſti ſi in hoc loco dogmatū
ſanctorum accipiatur: puto idecens non uideri. Diuer
ſis ergo modis ut dicere cœperamus pricipale cordis
in ſcripturis ſcis deſignatur: ſicut et i leuitico nihilomi
nus ubi de ſacrifitiis pectuſculus ſeparatiōis et brachi
um ſacerdotibus ſequeſtratur. Et in hoc eīʒ ſequeſtra
tum ac ſepatum pectuſculum: et brachium pcellēs cæ
teros homines principale cordis: et operū decus uult
eſſe in ſacerdotibus. De quo plenius in libro leuitico
prout dominus dare dignatus eſt: expoſuimus. Secū
dum hæc ergo ēt in præſenti loco qm quidē amatoriū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

uidetur drama qđ agitur Jn uberibus pricipale cordis
itelligamus: ut tale uideatur eſſe quod dī: Cor tuum o
ſponſe et mens: hoc eſt dogmata quæ intra te ſunt: uel
doctrinæ gratia ſup̄ oē uinum qđ cor hois lætificat: ſo
let. Sic eiꝫ in his de quibus dicit quia deus uidebunt:
cor competēter dictum eſſe uidetur et inter diſcumben
tes ſinus ac pectus poitur pro habitu ſine dubio diſcū
bētium formaqꝫ cōuiuii et rurſus ut apud ſacerdotes
pectuſculuꝫ et brachium myſticis deſignatur eloquiis
ita arbitror ēt i præſenti loco ubi amātiuꝫ hitus et col
loquia deſcribuntur gratiſſime hoc ipſuꝫ pricipale cor
dis i uberibus appellatum. Bona ergo ſunt ubera ſpō
ſi: q̄m quideꝫ theſauri ſunt in eis ſapientiæ et ſcientiæ
reconditi. Vbera autem hæc uino comparat ſponſa
ſed ita comparat ut præferat. Vinum autem illa intel
ligenda ſunt dogmata et doctrinæ quæ per legē et pro
phetas ante aduentum ſponſi ſumere ſponſa conſue-
uerat. Sed nunc cōſiderās hāc doctrinā quæ ex uberi
bus profluit ſponſi miratur et ſtupet: uidens eā longe
præſtātiorē q̄ illā ex qua ante aduētum ſponſi lætifica
ta fuerat tanq̄ ex uino ſpiritali quod miſtrabāt ſancti
patres et prophetæ: qui ēt huius generis plātauerant
uineas: ut Noe primus et Eſaias in cornu i loco ube
ri et coluerant eas. Vidēs nc multā eſſe eminētiā dog
matum et ſciæ apud ſponſum: et longe ex eo pſectiorē
quam fuit apud antiquos emanare doctrinaꝫ dicit bo
na ſunt ubera tua ſup uinum: Super illā ſcilicet doctri
nā i qua lætificabar ab ātiquis. De hoc eiꝫ ātiquoruꝫ
uino intelligēdus ē eccleſiaſtes dicere ubi ait Dixi ego
in corde meo ueni et tētabo te in lætitia et uidebo i bo
no. Et iterum de eiſdem uineis loquēs idē eccleſiaſtes
dicit Magnificaui mihi opus meum ædificaui mihi
domos plātaui mihi uineas: feci mihi ortos et paradi
ſos et īliqua. Sunt autē huius uini myſtici ēt miniſtri
quidā qui uini fuſores appellantur. Sic eiꝫ idem dicit
Et feci mihi cātores et cātatrices: et in lætitia filiorum
hoīnum uini fuſores et uini fuſitrices. Vid ergo ſi poſ
ſumus cum in cæteris: tum etiam in hoc intelligere ſal
uatorem ueterum uino nouella uberum ſuorum fluē
ta miſcentem cum maria et Joſeph quærentes inuene
runt eum in templo ſedentem in medio doctorum et
audiētē: atqꝫ interrogātem eos: quādo et mirabantur
oēs ſup reſpōſis eius. Sed et ibi fortaſſis ſpecies for
mæ huius expletur ubi aſcēdēs in montē docebat po-
pulos et dicebat Dictum ē ātiquis Non occides. Ego
autē dico uobis. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cā
reus erit Et dictum ē ātiquis non adulterabis. Ego au
tē dico uobis: Ois qui uiderit mulierē ad cōcupiſcen
dum eā iā mœcatus ē eā in corde ſuo Jnquātuꝫ ergo
doctrina hæc eius p̄cellit illā ātiq̄. intātum ſponſa in
telligit ac pronuntiat bona eſſe ubera eius ſup uinum
Sꝫ et q̄ uorax dī filius hois et bibens: et dicunt Ec
ce hō uorax et uinum bibens: ad hoc nihilominus re
ſpicit. Tale et illud uinum fuiſſe in cana galileæ: qđ bi-
bebatur in conuiuio nuptiali: quo deficiēte fecit ipſe et
aliud uinum: Cui teſtimoniū reddit Architriclinus q̄
ſit ualde bonum: et illo uino qđ expenſum fuit multo
præſtātius cum dicit Ois hō primum bonum uinum
ponit: et cum inebriati fuerint tunc id quod deterius
ē: tu autē ſeruaſti bonum uinuꝫ uſqꝫ nunc. Sꝫ et ſalo
monē qui pro accepta dei ſapiētia in admiratione fuit
reginæ ſabæ quæ uenerat tētare eum in quæſtionibus
in quibus eum eadē regina ſcrutetur et miretur: audi
ſcripturā referētē Et uidit inquit regina ſaba oēꝫ ſapiē
tiā Salomōis et domū quā ædificauit et apparatū cōui
uii eius et ſedē puerorū eius et ordinē miſtrorū eius:
et ueſtes eius et uiſuſores eius: et holocauſtōata eius

quæ offerebat in domo dei et obſtupefacta ē Et Reli
qua. Jn his ergo aduerte: quomodo hæc quæ uenit a
finibus terræ audire ſapiētiā Salomonis inter cætera
miratur et cibos cōuiuii eius et uinifuſores eius et ſu
per his dī obſtupuiſſe. Neſcio autē ſi ita ieptam pute
mus fuiſſe reginam quæ ob hoc uenerat a finibus ter
ræ ut audiret ſapiētiam Salomonis: ut miretur cibos
corporales: et uinum iſtud cōmune ac pincernas uini
īminiſterio regis. Quid eim i his admiratione dignuꝫ
reginæ uidetur: quæ cōmunia pene oibus ſunt hoīni
bus? Sꝫ mihi uidetur mirata eſſe cibos doctrinæ eius
et uinuꝫ dogmatum: quæ ab eo p̄ diuinā ſapiētiā præ
dicabātur. Hoc erat uinum et illud qđ p̄ Hieremiā re
fertur de filiis iōadap filii Rechab: qui eo tēpoī quo
peccata populi inualuerāt: et pro iniquitatibus plebis
captiuitas iminebat: cōuocati ſunt ut biberent uinum
et dixerunt q: mādauerat eis pī ſuus ionadap ne bibe
rent uinum ipſi et filii ſui i ſæculum: neqꝫ domos ædi
ficarent: neqꝫ ſeminarēt ſemē: neqꝫ plantarēt uineas.
ſed i tabernaculis habitarēt oibus diebus uitæ ſuæ. et
amplectitur eos deus eoq̄ cuſtodierit præceptum pa
tris ſui et noluerit bibere uinum: pro peccatis eiꝫ tūc
populi et iniquitatibus eorum erit uinea eorum ex ui
nea ſodomorum: et palmites eorum ex gomorra: V
ua eorum uua fellis et botrus amaritudinis: Venenū
aſpidum: et furor draconum erat uinum eorum. Pro
pter hoc ergo laudabiles hēntur filii ionadap qui tale
uinum uenenata ſcilicet dogmata et aliena a fide dei
bibere et ſuſcipere recuſarūt. Propter hoc ergo fortaſ
ſis p̄cuſſit uineas ægyptiorū. ſicut ipſalmo ſcriptuꝫ ē
ne tale facerēt uinum. Jgitur ſi intelleximus uini diffe
rētias: eaſqꝫ pro diuerſitate dogmatum cōſtare p̄ſpe
ximus quod ait hic ſponſa Quia bona ſunt ubera tua
ſuper uinum: Super uinum utiqꝫ intelligamus bonū
non malum. Bonis eiꝫ non malis comparata dogma
tibus ſponſi dogmata præferuntur. Bonum enim ui
num guſtauerat prius in lege et prophetis: ex quo ue
lut p̄meditata erat ſponſa lætitiā cordis accipere: ac p̄
parare ut capere poſſet ēt illā: quæ affutura erat p̄ ube
ra ipſius ſponſi excellentioreꝫ cunctis cernens eorum
doctrinā: et ideo dicit bona ſunt ubera tua ſup uinum
et Vide ſi adhuc formæ huic aptare poſſimus illā euā
gelii parabolā: quæ dicit Simile eſt regnum cælorum
theſauro abſcondito in agro quē qui inuēnerit: abſcō
dit: et p̄ gaudio eius uadit et uendit oia q̄ hēt et emit
agrum illum Eſt ergo theſaurus hic non indeſerto ali
quo loco neqꝫ in ſiluis: ſed in agro abſcōditus. et poſ
ſibile utiqꝫ eſt agrum illum habere ēt uineas. quæ affe
rant uinum: Habere ēt theſaurum propter quē diſtrac
tis oibus emit agrum illum is qui inuenerat ibi theſa
uruꝫ. poteſt ergo dicere ille qui emit agrum q: bonus
ē theſaurus qui ē in agro magiſq̄ uinum quod ē in e
o. Jta ergo et bonus ē ſponſus atqꝫ ubera ſponſi: qui
uelut theſaurus abſcōditus ē in lege et prophetis ma
giſq̄ uinum quod ē in eis illa ſcilicet doctrina quæ pa
lā ē et lætificat audiētes. Bona ſunt ergo ubera ſponſi
Theſauri enis ſunt ſapiētiæ et ſciæ in eo abſcōditi Qui
cum apti et reuelati fuerint oculis ſponſæ: multo præ
ſtātiores ei uidebuntur quaꝫ fuit prius iſtud uinum le
gis et doctrina prophetica: Sꝫ et ſi terciā expoſitioneꝫ
de anima p̄fecta et uerbo dei ſentire debeamus poſſi
mus dicere in his Quia donec quis puulus ē et non
dum ſemetipſum ex integro obtulit deo bibit uinum
quod affert ager ille: qui habeat intra ſe ēt theſaurus
abſconditum: et bibens lætificatur ex uino. Cum autē
obtulerit et deuouerit ſemetipſum deo ac uaſarius fu
erit effectus: atqꝫ inuenerit theſaurum abſconditus et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ad ipſa ubera fonteſq̄ꝫ peruenerit uerbi dei: uinum et
ſicerã iã non bibet dicens ad ipſum dei uerbum de his
theſauris qui in ipſo ſciẽ et ſapiẽtiẽ reconditi ſunt qui
a bona ſunt ubera ſuper uinum: Sunt autẽ unguẽta e
tiã quẽdã ſponſi quorum fragrantia delectata eſt ſpõ
ſa et dicit Odor unguentorum tuorum ſup oĩa aroma
ta. Aromata ſpẽs ſunt pigmentorum. Spõſa ergo ha
buit quidẽ uſum et notitiã aromatum hoc ẽ uerborum
legis et prophetarum quibus ante aduentum ſponſi
mediocriter lꝫ iſtrui tamẽ uidebatur et exerceri ad cul
tum dei utpote paruula adhuc et ſub curatoribus et a
uctoribus agens et pedagogis. Lex enim inquit peda
gogus noſter fuit ad chriſtum. Hẽc ergo oĩa aromata
fuerant in quibus enutriri uiſa eſt et ſponſo ſuo ꝓpara
ri. Sꝫ ubi uenit plenitudo tẽporum et adoleuit atque
unigenitum ſuum pater ſpiritu ſcõ unctum miſit ĩ hũc
mundum odorata ſponſa diuini unguenti fragrãtiã ſẽ
tienſq̄ꝫ ꝙ illa oĩa aromata: quibus prius uſa uideba
tur Longe inferiora ſunt ad comparationẽ ſuauitatis
noui huius et cẽleſtis unguenti ait Odor unguentorũ
tuorum ſup oĩa aromata. Et q̃m chriſtus idem ſpõſus
atq̄ꝫ idẽ pontifex dr̃: Pontifex quides ſecundum hoc
q̄d mediator ẽ dei et hoĩuꝫ oĩſq̄ꝫ creaturẽ: pro qua et
propitiatio factus ẽ ſemetipſum offerendo hoſtiã pro
peccato mundi: Sponſus uero ſcd̃um hoc q̄d eccleſiẽ
iungitur non habenti maculã aut rugã aut aliquid ho
rum: cõſidera ne forte unguentum illud põtificale q̄d
ĩ exodo cõponi iubetur arte pigmẽtarii iſtius unguẽti
q̄d nunc odorata ſpõſa miratur teneat rõnẽ: Et uidẽs
ꝙ illa quidẽ aromata quibus cõpoſitum unguẽtuꝫ ui
debatur quo aaron unctus ẽ q̃m erãt terrena et materi
ẽ corporalis: hoc autẽ unguẽtum quo nunc unctuꝫ ui
dit ſponſum ſpiritale ẽ et cẽleſte. Jccirco dicat Quia o
dor unguẽtorum tuorũ ſup oĩa aromata. Videamus
ergo quõ cõpoſitum ſit illud unguẽtum. Et locutus ẽ
dominus inquit ad moyſen dicẽs Accipe tibi florem
mirrhẽ electẽ quingentos ſiclos et cynamomum ſua
ue ducẽtos quinquaginta ſiclos: et calamum ſuauem
ducẽtos quinquaginta ſiclos ſecundum ſiclum ſanctũ
et oleuꝫ ex oliuis et facies illud oleum chriſmatis ſan
cti unguentuꝫ arte pigmẽtarii. Hẽc autẽ in lege quidẽ
referri audierat ſpõſa: ſꝫ rõnẽ eorum ueritatẽq̄ꝫ nẽ per
ſpicit. Vide ergo quod iſte quatuor ſpẽs ũguẽti illius
formã tenebãt incarnationis uerbi dei q̄d ex quatuor
elemẽtis cõpaginatum corpus aſſumpſit in quo corpo
re mirrha illa mortis eius quaꝫ ſiue ut põtifex pro po
pulo: ſiue ut ſpõſus pro ſpõſa ſuſcepit ſeruat iuditia q̄d
uero nõ ſimpliciter mirrha ſꝫ flos mirrhẽ et mirrhẽ e
lectẽ ſcriptum ẽ nõ ſolum mortẽ eius ſꝫ et primogeni
tum eum futurum ex mortuis indicabat: atq̄ꝫ eos qui
cõplãtati fuiſſent ſimilitudini eius mortis: non ſolum
uocatos ſꝫ electos futuros. Cynamomum uero ima
culatum dr̃ ꝓp eccleſiã ſine dubio quã purificauit laua
cro aquẽ et imaculatã fecit nõ hñtẽ maculã aut rugã
aut aliquid huiuſmodi. Sꝫ Calamus aſſumitur qui
a lingua eius eſſet calamus ſcribẽ uelociter ſcribentis
doctrinẽ gr̃am pigmẽti deſignãs ſuauitate. Jn eis quo
q̄ꝫ ſpẽs adhibetur calidiſſima ut fertur et ardẽtiſſima ĩ
qua uel ſpiritus ſcĩ feruor uel futuri ꝑ ignẽ iudicii oſtẽ
ditur forma. Numerus uero quingẽtorum ſiue ducẽ
torum quiquaginta: uel quinq̄ꝫ ſenſuuꝫ in eo myſteri
um tenet cẽtupliciter ꝑfectorum ut remiſſionẽ peccato
rum ꝑ eum datã ſignificet. Quinquagenarius.n. iobe
lẽus in iis eſt quincupliciter poſitus. Sꝫ hẽc oĩa ole
o puro colliguntur ꝑ quod oſtẽditur uel miſericordiẽ
uel ſalutis cã fuiſſe ꝙ is qui erat in forma dei formaꝫ
ſerui ſuſceperit: uel ea quẽ ex materiali ſubſtãtia ĩ chri

ſto fuerãt aſſumpta: ꝑ ſpiritum ſanctuꝫ redacta in unũ
fuiſſe atq̃ ĩ unã ſpẽs q̃ ẽ ꝑſõa mediatoris effecta. Jllud
ergo oleuꝫ materiale nullo gñe oleũ lẽtitiẽ appellari
potuit Jſtud autẽ oleũ .i. ſpiritus ſancti unguẽtũ quo
unctus eſt chriſtus: et cuius nẽ odorem ſpõſa proſpici
ens admirata ẽ oleum lẽtitiẽ: quia ſpiritus gaudium
ẽ merito appellatur: quo unxit euꝫ deus qui dilexit iu
ſtitiã: et odio habuit iniquitatẽ. Propterea eis dr̃ Vn
xit eum dominus deus ſuus oleo lẽtitiẽ preparticipi
bus ſuis: et iõ odor unguẽtorũ eius ẽ ſup oĩa aroma
ta. Simili autẽ expoſitione utimur ẽt ſi ad unãquãque
aĩaꝫ in amore et deſiderio uerbi dei poſitã trãſferatur
hic ſermo: cui fuerint oẽs doctrinẽ ꝑ ordinẽ decurſẽ:
Jn quibus ante agnitionẽ uerbi dei exercitata uidetur
et erudita: ſiue ex moralibus deſcendẽtes: ſiue ex natu
ralibus ſcholis. Erãt.n. ei oĩa iſta aromata quẽdã pro
eo ꝙ in his iſtitutio probabilis et morum conquiritur
emẽdatio: ꝙ deprehẽditur in his uanitas ſẽculi et ca
ducarum rerum reſpuuntur falſa miracula. Erãt ergo
hẽc oĩa uelut aromata et odoramenta quẽdã aĩẽ pig
mẽta. Sꝫ ubi ad agnitionẽ diuinorum miſteriorum:
et diuinorum dogmatum ſciaꝫ uẽtum ẽ ubi ad ianuas
ſapiẽtiẽ ipſius et non ſapiẽtiẽ huius mundi neq̄ꝫ prin
cipum huius mundi qui deſtruuntur acceſſum ẽ. ſꝫ et
ad ipſam dei ſapiẽtiã: quẽ inter ꝑfectos diſſeritur: et u
bi myſteriũm quod prioribus generationibus non fu
it notum filiis hoĩuꝫ: reuelatum ẽ: ubi inquã aĩa mea
ad agnitioẽ tãti huius aſcẽdit arcani merito dicit odor
unguẽtorum tuorum ſpiritalis ſcilicet itelligẽtia et my
ſtica ſup oĩa aromata moralis naturaliſq̄ꝫ philoſophi
ẽ. Non autẽ lateat nos ꝙ in quibuſdã exemplaribus
pro eo ꝙ legimus: quia bona ſunt ubera tua ſup uinũ
inuenimus ſcriptum Quia bonẽ ſunt loquelẽ tuẽ ſuper
uinum: Quod q̃uis ſignificaſſe uideãtur euidẽtius ea
ipſa quẽ a nobis ſpiritali iterꝑtatione diſſerta ſunt: Ta
men nos Lxx iterꝑtum ſcripta ꝑ oĩa cuſtodimus ẽti ꝙ
ſpiritus ſcũs myſteriorum formas obtectas ẽẽ uoluit
in ſcripturis diuinis: et non palã atq̄ꝫ in propatulo ha
beri. Vnguẽtum exinanitum nomẽ tuum: propterea
adoleſcẽtulẽ dilexerunt te: ac traxerunt te poſt ſe: Jn o
dorẽ unguẽtoruꝫ tuorum curremus. Hiſtorica quidẽ
expoſitio eadẽ quẽ in ſuperioribus in prẽſenti ꝑcurrit
ẽt loco: donec fiat aliqua mutatio ꝑſonarum. Jtaque
ordo dramatis: qui a nobis ĩ hac expoſitiõe receptus
ẽ poſcit. Poteſt ſane ĩ his prophetia quẽdã uideri ex
ꝑſona ſpõſẽ prolata de chriſto quod futurum eſſet ut
in aduẽtu domini et ſaluatoris noſtri nomẽ eius ita ꝑ
orbẽ terrẽ et ꝑ uniuerſum mundum diffunderetur ut
fieret odor ſuauitatis in oĩ loco ſiẽ et apoſtolus dixit.
Quia chriſti bonus odor ſumus in oĩ loco. Aliis qui
dẽ odor ex morte in mortẽ: Aliis autẽ odor de uita ĩ
uitam Si enim omnibus fuiſſet odor uitẽ in uitam
dixiſſet utiq̄ꝫ et hic omnes dilexerunt te: et traxerunt
te. Sꝫ nẽ ait. Vbi nomẽ tuum ẽ factum unguẽtum exi
nanitum: dilexerunt te non ille uetulẽ ac ueterẽ hoĩeꝫ
indutẽ aĩẽ neq̄ꝫ rugas hñtes neq̄ꝫ maculas: ſꝫ ado
leſcẽtulẽ ĩ augmẽto ſcilicet ẽtatis et pulchritudinis po
ſitẽ aĩẽ: quẽ ſemper inouãtur et de die in diẽ renouã
tur nouum ſe hoĩem induentes qui ſecundum deum
creatus ẽ. Propter iſtas ergo adoleſcẽtulas et in aug
mentis uitẽ ac profectibus poſitas exinaniuit ſe ille:
qui erat in forma dei ut fieret unguentum exinanitum
nomen eius ut non iã inacceſſam lucẽ tãtummodo ha
bitaret: et in forma dei permaneret: ſꝫ uerbum caro fi
eret quo poſſent iſtẽ adoleſcẽtulẽ et in augmẽtis pro
fectuum poſitẽ aĩẽ non ſolum diligere: ſꝫ et trahere
eum ad ſe. Trahit.n. unaq̄q̄ꝫ aĩa et aſſumit ad ſe uerbũ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dei pro capacitatiſ et fidei ſuæ menſura. Cum autē tra
xerint ad ſe aiæ uerbum dei et ſenſibus ſuis atq3 itelle
ctibus inſeruerint ac dulcedinis eius et odoris ſenſe
rit ſuauitatē ubi ūguētorū eius fragrātiā ceperit iuēire
dumtaxat aduentus eius et redemptionis ac paſſiōis
cāſ caritatēq3 agnouerint: qua pro ſalute omnium uſ
q3 ad mortem crucis immortalis acceſſit: et his omni
bus uelut diuini cuiuſdā et ineffabilis unguenti odo
ribus inuitatæ adoleſcentulæ ideſt animæ plenæ uigo
ris atq3 alacritatis effectæ: currunt poſt ipſus: atq3 ad
odorem ſuauitatis eius non leni gradu: nec tardis paſ
ſibus: ſ3 rapido curſu et tota properatiōe feſtināt: quē
admodum et ille qui dicebat: ſic curro ut comprehen
dā. Uerum quod ait Unguentum exinanitum nomē
tuum propterea adoleſcentulæ dilexerunt te et traxe
runt te poſt ſe in odorem unguentorum tuorus curre
mus trahunt ad ſe chriſtum adoleſcentulæ ſiquides de
eccleſiis intelligatur: quæ una quidem eſt cum perfec
ta eſt: multæ uero ſunt adoleſcentulæ cum adhuc iſtru
untur et proficiunt. Iſtæ ergo ad ſe trahunt chriſtus ꝑ
fidē: q: chriſtus ubi congregatos uiderit duos uel tres
in fide nominis ſui: uadit illuc et ē i medio eorum: ſi
de eorum tractus et unanimitate prouocatus. Si ue
ro tertia expoſitione de aia uerbum dei ſequēte intelli
gi hæc oportet: quæcunq3 aia fuerit erudita primo in
moralibus: ſecundo ēt in naturalibus exercitata: ꝑ il
la oia quæ in his diſciplinis edoceri ſupra oſtēdimus:
ipſa morum emendatio et eruditio rerum ac probitas
diſciplinæ trahit ad ſe uerbus dei: et libēs trahitur: gra
tiſſime. n. ad eruditas aias uenit et trahi ſe ab his idul
gēter accipit benigneq3 cōcedit. Requiro ſane ſi ſolū
nomē eius q: unguentum factum ē exinanitum tātus
opis egerit: Et ita ſuſcitauerit adoleſcētulas ut primo
eus traherent ad ſe: et hētes eum apud ſe caperēt un
guētorum eius odorē: et ſtatim currerent poſt eum ſi
hæc inꝙ oia ſuo noie eius effecta ſunt quid putas fa
ciet ipſa eius ſubſtātia? Quid ex illa adoleſcentulæ iſtæ
uirtutis: quid uigoris accipiēt? ſi quo pacto potuerint
aliquādo ad ipſam eius incōprehēſibilē atq3 ineffabi
lē eius ſubſtātiā ꝑuenire. Ego puto q̄ ſi in hoc aliquā
do ꝑuenerint iā non ābulāt neq3 currunt: ſ3 uinculis
quibuſdas caritatis eius aſtrictæ adhæreāt ei ne ultra
mobilitatis alicuius ullus in eis reſideat locus: ſ3 ſint
cum eo unus ſpiritus et cōpleatur in illis hoc qđ ſcrip
tum ē Sicut tu pr̄ in me et ego in te unum ſumus ita et i
ſti in nobis unum ſint. S3 nc̄ interim ut uidetur ſpōſa
cōſotiatis ſibi adoleſcentulis multis: quarum in poſte
rioribus nullus eſſe numerus dr̄ ab uno ſolo ſenſu .i.
odoratu tātummodo capta currere ſe in odorē unguē
torus ſponſi cōmemorat: ſiue q̄ ipſa curſu indigeat ad
huc et profectu: ſiue qđ ipſa quidem ꝑfecta ſit pro his
autē adoleſcētulis quæ adhuc curſu et profectibus in
digent ēt i pſa currere ſe fatetur: ſicut et ille qui cum ipſe
ſub lege ñ eēt: fit tñ ſub lege: ut eos qui ſub lege ſunt
lucrifaciat. et itē cu3 i lege ſit chriſti: his tñ qui ſie lege
ſūt fit et ipe ſie lege: ut eos qui ſie lege ſunt ſaluet. Et
hoc fit ut diximus: ſolo adhuc odoratu eius accepto.
quid putas ageret cū ad auditū earu3 et uiſu3: et tacū
guſtumq3 occupauerit uerbum dei: et ſingulis quibuſ
q3 ſenſibus uirtutes ex ſe cōpetētes naturæ earum ca
pacitatiq3 ꝓbuerit: ita ut oculus ſi uidere potuerit glo
riā eius: gloriā tāq̄ unigeniti a pr̄e aliud ultra uidere
iā nolet: neq3 auditus aliud q̄ uerbum uitæ et ſalutis
audiā. S3 et cuius manus palpauerint de uerbo uitæ
nihil ultra materiale nihil fragile caducumq3 palpabit
nec guſtus cum guſtauerit bonum uerbum dei carnes
q3 eius et panes qui de cælo deſcendit aliud quid poſt

hæc guſtare patietur Præ dulcedine nāq3 ipſius et ſua
uitate ois reliquus ei ſapor aſper uidebitur et amarus
Et ideo hoc ſolo ueſcētur: Oēs nāq3 ſuauitatē quācū
q3 cupierit in hoc iueniet ad oia nāq3 aptum ſe reddet
et habilē. Denique his qui ex corruptibili ſeſe generan
tur rōnabile et ſine dolo efficitur lac. His uero qui in
firmātur in aliquo oleum ſe præbet ad hoſpitalitatis a
miciciā et grās His uero qui pro poſſibilitate ſumendi
exercitatos hēnt ſenſus ac diſcretionē boni ac mali ci
bu3 ſe ſolidus ꝓbet. Si qui uero ſunt qui exierit de æ
gypto et ſecuti columnā ignis et nubis in heremus ue
nerint de cælo ad illos deſcēdit minutum et ſubtilem
præbēs eis cibum āgelico ſimilē: ita ut panē āgelorus
māducet hō. Habet et alias multas inſemetipſo atq3 i
numeras ciborus differētias: quas interim pelle quis
et carne oſſibuſq3 indutus et neruis capere nō poteſt.
Qui autes dignus fuerit redire et eſſe cum chriſto: qui
q3 in paruo fidelis inuentus conſtituetur ſuꝑ multa il
le guſtabit et capiet uoluntatē domini ꝑductus ad lo
cum qui pro huius modi ciborum copiis et uarietati
bus delitiarum noiatur locus. Propter qđ et in eden
poſitus dr̄ qđ delitias i dicat. Ibi ei3 dr̄ ad eum Deli
tiare i domino. Delitiabitur autem nunc nō in uno ſo
lo edēdi guſtādiq3 ſenſu: ſed et auditu delitiabitur et
uiſu. et tactu odoratuq3 delitiabitur i odorē nāq3 un
guenti eius curret. Et ita omnibus ſenſibus ſuis delit
abitur i uerbo dei is qui ad ſummā ꝑfectionis ac beati
tudinis uenerit. Unde et his poſiti locis deꝑcemur
auditores horū ut mortificēt carnales ſēſus ne quid
ex his quæ dicuntur ſecundum corporis motus ex ci
piant: ſed illos diuiniores interioris hois ad hæc cu
pienda ſenſus adhibeant: ſicut Salomon edocet nos
dicēs Sēſum autem diuinum inuenies Et ut paulus
quoq3 ad hebræos ſcribit de perfectis ut ſupra memo
rauimus qui exercitatos hēnt ſenſus ad diſcretiones
boni uel mali oſtēdēs eē i hoies præter hos corpore
os quinq3 ſenſus alios nihilominus qui ꝑ exercitia
quæruntur: et exercitati dicuntur cum ſcilicet intelligē
tiā rerum acumine acriore diſcutiunt. Nō. n. ꝑfuncto
rie et ut libet audiēdum ē qđ apoſtolus de ꝑfectis di
cit: Quia exercitatos hēnt ſenſus ad diſcretionem boni
uel mali: Quod ut clarius eluceſcat ſumamus ſi uide
tur exēplum ab his corporalibus ſenſibus Et ita demū
ad illos diuinos quos ſcriptura noiat ſenſus iterioris
hois ueniemus. Si ergo corporeus oculus exercitiū
uiſus hēat nullo ipediēte obſtaculo integre et abſque
ulla falſitate: uel colores corporum uel magnitudies
qualitateſq3 deprehēdet. Nam ſi aut caligine aut alia
qualibet infirmitate ipediatur aſpectus: et rubrus pro
albo: et uiride pro nigro: aut rectum aliquid putet eſ
ſe: cū curuū ſit et tortuoſus cōturbabitur ſine dubio iu
dicium mētis: et aliud pro alio agetur: Ita ergo et in
terior uiſus niſi erudtione et induſtria fuerit exercita
tus quo ꝑ multā peritiā diſcretionē boni hēat ac ma
li: ſ3 ignorantia ei et iperitia tanq̄ caligo oculis inſide
rit: aut etiā malitiæ alicuius lāgor tāq̄ lippis acceſſerit
diſcrimen boni aut mali capere nullatenus poſſit: Et i
de fit ut mala pro bonis agat bona uero pro malis ſꝑ
nat. Secundum hāc uero formas quā de uiſu corpor
is animæq3 tractauimus: conſequēter ēt de auditu et
guſtu et odoratu tactuq̄ ꝑ ſingulas quaſq3 ſui generis
uirtutes ſenſuum corporalium referens ad animæ ſen
ſus quæ in ſingulis adhiberi debeāt exercitia quæque
uel emēdatio parari inlucide recognoſcens Hæc autē
paulo latiori exceſſu proſecuti ſumus oſtēdere uolen
tes odoratum ſponſæ et adoleſcētularum: quo odora
tæ ſunt odorē unguētorum ſponſi nō corporis ſenſus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſ3 diuini odoris illius et iterioris qui appellatur hoīs
dici. Hic ergo odorationis ſenſus in quo ſanus ē et ī
teger odoī chriſti accepto ex uita adducit ad uitā: ſi ue
ro non ſit ſanus hoc odore ſuſcepto de morte in mor
tē deicit ſecundum illum qui dicebat Quoniaʒ chriſti
bonus odor ſumus: aliis quidē de uita in uitam Aliis
aūt odor de morte in mortem. Deniq3 et hi quibus ī
tellectus herbarum pigmentorum q3 peritia ē: ferunt
eſſe quædā eſſe pigmēta: quorum et ſi odrē ceperint
nōnulla animalia continuo intereūt: Alia uero eodē
odore recreantur uitamq3 recipiunt. Et nunc ergo in
his ipſis expoſitiōibus et ſermōibus quos habemus
in manibus uidetur aliis eſſe uita ex uita. Aliis uero
mors ex morte. Nam ſi hæc exponi ita audiat anima
lis qui dr̄ hō qui non poteſt pcipere et intelligere quæ
ſunt ſpiritus dei Irridebit ſine dubio atq3 inepta hæc
eſſe et inania pronuntiabit: ſomnia dicēs potius q̄p re
ru3 cās et dogmata diuina tractari. His ergo odor hic
cātici canticorum efficitur de morte in mortem ſcilicet
de morte infideltatis ī mortem iudicii et cōdēnationis
Sequētibus uero ſpiritalē ſenſum et ſubtilē: atq3 i tel
ligētibus maiorem in eſſe ueritatem i his q̄ nō uiden
tur: q̄p i his quæ uidētur et ueriora haberi apud deu3
inuiſibilia et ſpiritalia magiſq̄p uiſibila et corporalia
Amplectenda ſine dubio huiuſmodi intelligentia uide
bitur et ſequenda. Agnoſcunt. n. tale eſſe intelligendæ
ueritatis iter quo puenitur ad deum. S3 ſiquidē alie
nus a fide ſit is qui hæc ſtulta iudicat et ridenda: nihil
mirum. Si uero aliquis ex his ſit qui uidentur ċdere
et ſcripturarum auctoritatē recipere nō tamen recipit
expoſitionis huius ſpiritalis formā: ſ3 irridet et dero
gat tētemus ex aliis ſcripturarum locis inſtruere eum
ac pſuadere: Qui ſi forte poterit ſic reſipiſcere et talia
quædā dicamus ad eum Scriptum eſt Præceptus do
mini lucidum illuminās oculos Dicat ergo nobis qui
ſunt oculi qui illuminātur luce præcepti: Et iteru3 Qui
hēt aures audiendi audiat. Quæ ſunt aures iſtæ: quas
qui habuerit ipſe ſolus uerba chriſti audire dicatur? et
iterum Quoniā chriſti bonus odor ſumus deo Et in a
liis Guſtate et uidete q̄m ſuauis eſt domius Et quod
alius ait Manus nræ palpauerunt de uerbo uitæ. Pu
taſne in his oībus nō mouebitur ut aduertat hæc uni
uerſa non de corporeis ſenſibus dc̄a: ſ3 de his quos
ſecundus interiorē hominē ineſſe unicuiq3 docuimus
niſi ſi contentionis et iactātiæ uitio agitur qui eiuſmo
di ē? quibus uitiis. q̄m et uiſus ille iterior excæcatur: et
odoratus occluditur et obturatur auditus: merito nec
uidere quæ ſpiritalia ſunt nec audire poteſt: ſ3 nec odo
rem iſtum chriſti capere. quo nē recepto adoleſcētulæ
iſte in quibus bene ſanus et uigens erat hic ſenſus In
odores unguentorum eius currunt poſt ipſum nec de
ficiunt currentes aut laborant: q2 ſuauitate odoris ip
ſius qui eſt de uita in uitā refectæ iugiterr inualeſcunt
Poteſt adhuc et hoc modo accipi quod ait unguētum
exinanitum nomen tuum propterea adoleſcentulæ di
lexerunt te. Unigenitus dei filius cum in forma dei eſ
ſet exinaniuit ſemetipſum et formā ſerui accepit. Exia
niuit autes de plenitudine ſine dubio in qua erat. Illi
ergo qui dicunt Quia de plenitudine eius nos oēs ac
cepimus ipſi ſunt adoleſcentulæ quæ de ea plenitudie
ex qua ſe ille exinaniuit: et factum eſt unguentum exi
nanitum nomen eius præcipientes dicunt Poſt te in
odorē unguētorū tuorū curremus. Niſi. n. exinaniſſet
unguentum hoc eſt plenitudinem diuini ſpiritus et hu
miliaſſet ſe uſq3 ad formas ſerui capere eum nullus in
illa diuinitatis plenitudine potuiſſet: niſi ſola fortaſſis
ſponſa pro eo qd̄ uidetur indicare quia unguentum i

ſtud exinanitum non ſibi ſ3 adoleſcentulis dilectionis
dederit cām. Sic. n. dicit Unguentum exinanitu3 no
men propterea adoleſcentulæ dilexerunt te. Ac ſi dice
ret Adoleſcentulæ quidē propterea dilexerunt te quia
exinaniſti te de forma dei et factum ē unguentum exi
nanitum nomen tuum. Ego autem dico non pro exia
nito unguento ſ3 pro ipſa plenitudine unguentoru3 di
lexit te Hoc enim indicat in eo ubi dicit Odor unguen
torum tuoru3 ſup oia aromata Quod uero ēt ipſa cū
adoleſcentulis urit poſt ipſu3 ſe curſurā dicit: hanc aio
ēē cām q̄ pfecti quiq3 oia oibus fiant: ut omnes lucri
faciant ſicut iaʒ ſupra expoſuimus Introduxit me rex
ī cubiculum ſuū: et iocundemur in te Sum idicaſſet
ſponſo ſuo ſpōſa q̄ adoleſcentulæ odore captæ currēt
poſt ipſu3 cū quibus etiā ipſa curſura eſſet: ut eis for
mam præberet in omnibus: nunc quaſi laboris ſui cō
ſecuta iā palmā pro eo q̄ cōcurrerit cum currentibus
introductā ſe dicit ab ſponſo rege in cubiculum eius ut
ibi uideret cunctas opes regias. In quo utiq3 merito
iocundatur: et exultat utpote quæ ſecreta iā regis et ar
cana proſpexerit. Hic eſt ſecundum propoſitu3 drama
tis ordines quaſi hiſtoricus intellectus S3 q̄m cui res
agitur eccleſia eſt ad chriſtum ueniens uel anima uer
bo dei adhærens quid aliud cubiculu3 chriſti et prom
ptuarium dei ċdendum eſt in quo uel eccleſias uel ani
mā cohærentē ſibi introducat: niſi ipſe arcanus ſenſus
eius et reconditus? de quo et paulus dicebat: Nos au
tē ſenſu3 chriſti habemus ut ſciamus quæ a deo dona
ta ſunt nobis. Hæc illa ſunt quæ oculus non uidit: nec
auris audiuit: nec i cor hominis aſcēderunt: quæ pre
parauit deus his qui diligunt eum Cum igitur animā
chriſtus in intelligētiā ſui ſenſus inducit: in cubiculum
regis introducta dr̄: In quo ſunt theſauri ſapientiæ ac
ſcientiæ eius abſconditi. Non mihi autē uacuum uide
tur qd̄ cum potuiſſet dicere Introduxit me ſpōſus me
us aut fraternus meus aut aliquid huiuſmodi ut ei
moris eſt: Nunc quia cubiculum dictura erat: regis di
xerit cubiculum: et non aliud nomen poſuerit in quo
poſſet fortaſſis aliquis et mediocris intelligi: S3 prop
terea arbitror in his regē nominatum ut oſtenderetur
p hoc nomen prædiues cubiculum utpote regium et
multis atq3 imēſis opibus repletum Prope hunc oio
mihi uidetur fuiſſe et ille qui dixit raptum ſe eſſe uſq3
ad tertium cælum: et inde in paradiſum: et audiſſe uer
ba ineffabilia quæ non l3 hoī loqui. Quid enī3 putas
eſſe illa uerba quæ audiuit: nonne a rege audiuit et in
cubiculo aut prope cubiculum poſitus audiuit? Et erāt
ċdo illa uerba talia quædā quæ hortarētur eum ad ma
iorem profectum et promitterent ei q̄ ſi pſeueraret uſ
q3 in fines et ipſe poſſet regis intrare cubiculum ſecun
dum illud qd̄ p prophetā quoq̄ promittitur. Dabo ti
bi theſauros obſcuros occultos inuiſibiles. Aperiam
tibi ut agnoſcas quia ego ſu3 dominus deus tuus: qui
uocaui nomen tuum iſrahel Currunt ergo adoleſcen
tulæ poſt ipſum et in odores eius. Unaquæq3 tamen
pro uiribus: Alia quidē uelocius Alia paulo tardius
Alia inferius cæteris: et ultimo alia in loco: uerum ta
men currunt oēs: S3 una ē pfecta quæ currit ſic: ut p
ueniret et ſola acciperet palmā. Sola enim ē quæ di
cit introduxit me rex in cubiculum ſuum: cum prius ſi
de ſola ſ3 de pluribus dixiſſet: q2 poſt te in odorem un
guentorum tuorum curremus. Introducitur ergo in
cubiculum regis: et efficitur regina. Et ipſa eſt de qua
dr̄ Regina aſtitit a dextris tuis in ueſtitu deaurato cir
cumāmicta uarietatibus. De his autem adoleſcētulis
quæ poſt ipſas cucurrerant: et procul ab ea in ipſis cur
rēdis ſpatiis remāſerunt dr̄ Adducētur regi uirgines

poſt eã proximæ eius adducentur tibi. Adducentur in
lætitia et exultatione inducentur in templum regis. ſʒ
et illud etiã in hoc aduertere debemus q̄ ſic rex habet
cubiculum quoddã in quod reginã ſiue ſponſam ſuaʒ
introducit: ita habet et ſponſa ſuus cubiculum in quod
monetur ꝑ uerbuʒ dei ingreſſa claudere oſtium: et ita
concluſis illis omnibus diuitiis ſuis intra illud cubicu
luʒ orare patreʒ qui uidet in abſcondito: et ꝑſpicit quã
tas opes animi ſcilicet uirtutes intra cubiculum ſuum
ſponſa condiderit: et uidens eius diuitias det ei petiti
ones ſuas. Omni enim habenti dabitur. Quod auteʒ
ait Exultemus et iocundemur in te: uidetur ex ꝑſona
adoleſcentularum dici uel optantium et ꝑcantium ab
ſponſo: ut quemadmodu ſponſa conſecuta eſt quæ ꝑ
fecta ſunt: et exultat. ita etiã ipſæ implere ſuum curſuʒ
Et ꝑuenire uſqꝫ ad regis cubiculum mereãtur: ut per
ſpectis et intuitis omnibus his de quibus gloriatur: e
tiã ipſæ exultent ſicut et illa et iocũdẽtur i eo: Uel etiã
ad ſponſam poteſt dictum uideri ab adoleſcentulis cõ
gratulãtibus ei et promittentibus petentibuſqꝫ q̄ par
ticipes fiant exultationis et lætitiæ. Diligemus ubera
tua ſup uinum. Sponſa quideʒ poſteaq̄ oſcula meru
it ab ipſo ſponſi ore ſuſcipere: et uberibus eius ꝑfrui
ait ad euʒ Bona ſunt ubera tua ſup uinum. Adoleſcẽ
tulæ uero quæ nondum in id beatitudinis uenerãt: ne
qꝫ ſummã ꝑfectionis acceperãt: neqꝫ uſu et operibus
fructus ꝑfectæ caritatis expleuerãt: ut quaſi exptæ pro
nuntiarent de uberibus eius quia bona ſunt: uidẽtes
tamen ſponſam dalectari et refici ex uberibus ſpõſi ex
fontibus ſcilicet ſapiẽtiæ et ſcientiæ quæ de uberibus e
ius fluunt et pocula cæleſtis doctriæ ſumentem: tanq̄
imitatrices ꝑfectionis eius: et deſiderantes eiſdem ue
ſtigiis incedere promittunt et dicunt: Diligemus ube
ra tua ſup uinum. ideſt nos quidem nondum in id per
fectionis aſcendimus ut iaʒ diligamus ubera tua plus
q̄ uinum: uel certe ubera tua quæ ſunt ſup uinuʒ utro
qꝫ enim modo ſenſus ſtare uidebitur gerimus tamen
ſpem utpote adoloſcentulæ in id ætatis proficere quo
poſſimus non ſolum paſci et ali ex uberibus uerbi dei
ſʒ et diligere alentem. Iſtæ ſunt autem adoleſcentulæ
ut ſæpe iam diximus animæ quæ primis et i itio ualẽ
tibus eruditionibus uidentur ibutæ et uelut uino quo
dam letificate: inſtitutione tutorum dumtaxat curato
rumqꝫ pædagogi: utpote paruulæ: et quæ haberẽt qui
dem in uiribus amare uinum: non tamen haberent i
ætate: ut amore uberuʒ ſponſi moueri aut excitari poſ
ſent. Sed ubi aduenit iam plenitudo temporũ et chri
ſtus in eis profecit ætate et ſapientia: iam ſentire cœpe
runt quid ſint ubera ſponſi: queqꝫ in his ꝑfectio uerbi
dei et doctrinæ ſpiritalis plenitudo deſignetur et ꝑmit
tunt q: pluſq̄ uinus qđ nc̄ tanq̄ paruulæ diligunt dilec
turæ ſint ubera ſponſi: ideſt propenſiores futuræ erga
ꝑfecta et omni plenitudine decreta chriſti dogmata.
quæ iam antea ſiue in cõmunibus ſtudiis: ſiue in legis
et prophetarum uiſæ ſunt inſtitutionibus extitiſſe. Ae
quitas dilexit te etiaʒ hoc mihi uidẽtur adoleſcentulæ
proloqui uelut ſatiſfacientes pro eo quod dilecturas
ſuper uinum ſe promiſerant ubera ſponſi: et non iam
in præſenti diligant neqꝫ integrã uim caritatis oſtẽdãt
Eſt ergo uox iſta uelut incuſantium ſemetipſas quaſi
quæ nondum æbiecta omni iniquitate peruenerint ad
æquitatem ut poſſint iam diligere ſup uinuʒ ubera ſpõ
ſi ſcientes inconuẽiens omnino eſſe: ut aliquid adhuc
reſideat iniquitatis in eo qui ad perfectionem ſpirita
lis et myſticæ doctrinæ ꝑuenerit Quia ergo ſumma ꝑ
fectionis in caritate conſiſtit: caritas auteʒ nihil iniqui
tatis admittit: Ubi auteʒ nihil iniquitatis eſt: ibi ſine

dubio eſt æquitas: Merito ergo æquitas eſſe dr̄: quæ
diligit ſponſum Et inde ſi non ob hoc etiam uidetur il
lud in euangelio a ſaluatore dictũ Si diligitis me mã
data mea ſeruate. Si ergo qui diligit chriſtum mãda
ta eius cuſtodit et qui mandata eius cuſtodit. nulla eſt
in eo iniquitas: Sed æquitas in eo permanet. Aequi
tas ergo eſt quæ et mãdata cuſtodit et diligit chriſtum.
Et rurſum ſi is qui mandata cuſtodit ipſe diligit chriſtũ
mandata autem in æquitate ſeruantur et æquitas eſt
quæ diligit chriſtum: qui iniquum aliquid gerit neque
mandata cuſtodit neque diligit chriſtum. Erit ergo ut
quantum iniquitatis in nobis eſt tantum longe ſimus
a dilectione chriſti: et tantum mandatorum eius præ
uaricatio habeatur in nobis: Et ideo regulã quãdaʒ di
rectam ponamus eſſe æquitatem ut ſi quid in nobis ii
quitatis eſt Hanc adhibentes et ſupducentes directo
riã mandatorum dei: ſi quid in nobis curuum ſi quid
tortuoſum eſt: ab huius regulæ linea reſecetur: ut poſ
ſit et de nobis dici: æquitas dilexit te. Poſſumus autẽ
etiaʒ ſic accipere ut uideatur ſimile eſſe quod dixit Ae
quitas dilexit te: ac ſi dixiſſet iuſtitia dilexit te: et ueri
tas et ſapientia et pudicitia et ſingule quæqꝫ uirtutes.
Nec mireris ſane ſi dicimus uirtutes eſſe quæ diligũt
chriſtum: cum in aliis ipſarum uirtutum ſubſtantiam
chriſtum ſoleamus accipere. Quod et frequenter iue
nies i ſcripturis diuinis pro locis et opportunitatibus
aptari Inuenimus nãqꝫ ipſum et iuſtitiã dici et pacem
et ueritatem. Et rurſum ſcriptum eſt in pſalmis Iuſtiti
a et pax oſculatæ ſunt Et ueritas de terra orta eſt et iu
ſtitia de cælo proſpexit: que utiqꝫ omnia et ipſe eſſe et
rurſum ipſum dicuntur amplecti. Sed et ſponſus ideʒ
dr̄: idẽ ẽt ſpõſa nomiatur ut in prophetia ſcriptum eſt
Sicut ſponſo impoſuit mihi mitram: et ſicut ſponſam
ornauit me ornamento.

Explicit Omilia prima. Incipit ſecunda

FUſca ſuʒ et formoſa filiæ hieru
ſalẽ ut tabernacula cedar ut pel
les Salomonis. In aliis exem
plaribus legimus Nigra ſuʒ et
formoſa: Rurſus in hoc perſo
na ſponſæ loquentis introduci
tur Loquentis autem non ad il
las adoleſcentulas quæ cum ip
ſa currere ſolent: ſʒ ad filias hie
ruſaleʒ: Quibus taq̄ quæ derogauerint fœditati eius
reſpondere uidetur et dicere. Fuſca quidem ſuʒ uel ni
gra: quantum ad colorem ſpectat Filiæ hieruſalem:
formoſa uero ſi quis in terna mẽbrorum liniamenta
ꝑſpiciat nam et tabernacula inquit cedar: quæ eſt gẽs
magna nigra ſunt: et ipſa gens cedar nigredo uel ob
ſcuritas iterpretatur. Sed et pelles Salomonis nigre
ſunt: nec tamen ob hoc tanto regi in omni gloria ſua
pellium uiſa eſt indecora nigredo Non ergo mihi o fi
liæ hieruſalem exprobretis culpã coloris cum ſiue na
turalis ſiue exercitio quæſita corpori pulchritudo nõ
deſit. Hæc continet hiſtoricum drama: et propoſitæ fa
bulæ ſpeties. Sʒ redeamus ad ordineʒ myſticuʒ. hæc
ſponſa quæ loquitur eccleſiæ ꝑſonam tenẽt ex gẽtibus
congregatæ. Filiæ uero hieruſalem ad quas et ſermo
ẽ illæ ſunt animæ quæ propter electionem patrum Ca
riſſimæ quidem dicuntur: inimicæ autem propter euã
gelium. Iſtæ ſunt filiæ hieruſalem huius terrenæ. quæ
uidentes eccleſiam ex gentibus ꝯuiſ pro eo ignobilẽ
quod generoſitateʒ ſibi Abrahaʒ et Iſaac et Iacob nõ
poſſit aſcribere: obliuiſcentẽ tamen populum ſuum et

domū patris ſui: atqȝ ad chriſtus uenientem ſpernunt
eam Et pro ignobilitate generis offuſcāt. Quod ſpon
ſa ſentiens filias prioris populi imputare ſibi. et pro
hoc etiam nigram ſe appellari: quaſi quæ paternæ eru
ditionis non habeat claritatem. Reſpondens ad hæc
dicit Nigra ſum quidē o filiæ hieruſalem: pro eo ꝙ ñ
deſcendo de ſtirpe clarorum uirorum. Neqȝ illumina
tionem moyſi legis accepi: habeo tamen pulchritudi
nem meam mecum. Nāqȝ et in me illud primum eſt:
quod ad imaginem dei in me factum eſt: et nč accedēs
ad uerbus dei: recepi ſpeciem meam. Quāuis eis pro
coloris obſcuritate comparetis me tabernaculis cedar
et pellibus Salomonis: tamen et cedar ex Hiſmaele
deſcendit. Secundo nāqȝ loco ex Hiſmaele natus eſt
qui Hiſmael nō fuit expers diuinæ benedictionis: Sȝ
et pellibus ſalomonis comparatis me quæ non aliæ
ſunt ꝗ̄ pelles tabernaculi dei. Et tamen miror uos o
filiæ hieruſalem coloris mihi exprobrare uelle nigredi
nem. Quomodo non meminiſtis qđ in lege ueſtra ſcri
ptus eſt: quid paſſa ſit maria quæ derogauit moyſi: cū
æthiopiſſā nigrā accepiſſet uxorē: Quō ignoratis illius
legis adūbratiōes i me nč ueritate cōpleri? Ego ſū illa
æthiopiſſa: ego ſū nigra quidē pro igōbilitate gñis for
moſa uero pp pœnitentiā et fidem. Suſcepi enim in
me filium dei: recepi uerbum carnem factum. Acceſſi
ad eum qui eſt imago dei primogenitus omnis crea-
turæ: et qui eſt ſplendor gloriæ: et figura ſubſtantiæ dei
et facta ſum formoſa. Tu ergo ut quid improperas cō
uertenti ſe a peccato qđ lex fieri uetat: et quomodo tu
gloriaris i lege ꝑuaricans legē. Uerus q̄m i his locis
ſumus ubi eccleſia quæ ex gentibus uenit nigrā ſe eſſe
dicit et formoſam ꝗuis longum uideatur ēe et opero
ſum colligere ex ſcripturis diuinis in quibus uel qua
liter ſacramenti huius forma preceſſerit. tamen nō mi
hi penitus omittendus uidetur: ſȝ ꝗ̄ potuerit breuiter
memorandum. Primo ergo in numerorum libro de
æthiopiſſa ita ſcriptum eſt. Et locuta eſt maria ad aarō
et derogauerunt moyſi propter mulierem æthiopiſſā
quam accepit uxorem: et dixerunt Nunquid moyſi
ſoli locutus eſt dominus? Nonne in nobis locutus
eſt? Et iterum in tertio regnorum libro ſcriptum eſt de
regina Saba: quia uenit a finibus terræ audire Sapi
entiam Salomonis hoc modo regina Saba audiuit
nomen Salomonis et nomen domini et uenit tentare
eum in parabolis: et uenit in hieruſalem in uirtute mā
gna ualde: et cameli portantes odoramenta et aurum
multum ualde et lapidem ꝑcioſus: et ingreſſa eſt ad ſa
lomones et locuta eſt ei omnia uerba quæ erant in cor
de ſuo: Et enuntiauit ei Salomon omnia uerba eius
Et non fuit uerbum quod omiſerit rex: et non enuntia
uerit rex ei. Et uidit regina Saba omnem prudentias
Salomonis et domum quam ædificauit et cibos Sa
lomonis et ſedes puerorum eius et ordinem miniſtro
rus eius: et ueſtes eius: et uinifuſores eius: et holoca
uſta eius: quæ offerebat in domo domini et obſtupu
it et dixit ad regem ſalomonem Uerus eſt ſermo quē
ego audiui in terra mea de uerbo tuo et prudentia tua
et non credidi his qui loquebantur mihi uſqȝquo ue
nirem et uiderunt oculi mei: et ecce nec media pars ē
quæ nuntiabantur mihi: Addidiſti enim bona ſup om
nes auditiones quam audiui in terra mea. Beatæ mu
lieres tuæ beati pueri iſti: qui aſſiſtunt in conſpectu tuo
ſemper: et audiunt omnem prudentiam tuam. Sit do
minus deus tuus benedictus qui tibi dedit ſedem iſra
hel Quoniam deus dilexit dominus iſrahel: et uoluit
eum ꝑmanere ineternum: poſuit te regem ſup eos: ut
facias iudicium cum iuſtitia: et iudices eos: et dedit ſa
lomoni centumuiginti talenta auri: et odoramēta mul
ta ualde: et lapidem precioſum. Nunꝗ̄ talia uenerant
odoramenta: nec in tantā multitudine: quæ dedit regia
Saba regi ſalomoni. Hanc autem paulolatius repete
re uolumus et inſerere huic expoſitioni noſtræ: ſcien
tes in tantum conuenire hæc ad ꝑſonam eccleſiæ quæ
ex gentibus uenit ad chriſtum ut ipſe dominus in euā
gelijs reginæ huius faceret mentionem: dicens eas ue
niſſe a finibus terræ: ut audiret ſapientias ſalomonis.
Auſtri autem reginā dicit eam pro eo ꝙ æthiopia i au
ſtri partibus iaceat: et a finibus terræ quaſi in ultimo
poſita Inuenimus autem huius ipſius reginæ etiam
Joſephum in hiſtoria ſua facere mentionem addentē
ēt hoc ꝙ poſteaꝗ̄ egreſſa eſt inquit a ſalomone cū abiſ
ſet rex ēet miratus eius ſapiētiā quā ſie dubio ex ſalo
monis ſapiētia ſuſceperat: cognouit inquā nomē eius
meroen. Refert autē ꝙ non ſolum æthiopiæ ſed et æ
gypti regnum tenuerit. Addemus autem adhuc et eā
quæ in lxvii pſalmo de hac eadem forma cōtinētur ait
ergo ibi. Diſperge gentes quæ bella uolunt: uenient le
gati ex ægypto æthiopia præueniet manus eius deo.
Eſt adhuc quarto in loco apud ſophoniā prophetam
de hac eadem figura hoc modo ſcriptum. Propterea
ſuſtine me dicit dominus in die reſurrectionis meæ in
martyrio hoc eſt in teſtimonio q̄m iudicium meum ē
et congregationes gentium: ut ſuſcipiā reges et effun
dam ſup eos oēm irā indignationis meæ: in igne zeli
mei conſumetur oīs terra. Quoniā tunc conuertam in
populis linguam in generationē eius: ut inuocēt oēs
nomen domini: et ſeruient ei ſub iugum unum. De ul
tra flumina ſuſcipiā eos æthiopiæ qui diſperſi ſunt: et
afferent ſacrificium mihi: In die illa non confunderis
ſaba ab omnibus adinuentionibus tuis in quibus im
pie egiſti in me. ſȝ et in Hieremia ſcriptum eſt: Quod
princeps quidā populi iſrael miſerit Hieremiā in lacū
melchiæ filii regis, qui erat i domo carceris: et depoſu
erunt eum cum funibus: et in lacu non erat aqua ſȝ ce
num: et erat in ceno. Audiens autē Abdimelech æthi
ops uir eunuchus qui erat i domo regis: qȝ miſerunt
Hieremiā in lacum locutus eſt regi et dixit. Domine
rex: male fecerunt uiri iſti omnia quæ fecerunt in Hie
remias prophetas quia miſerunt eum i lacum et mori
etur ibi a facie famis: quoniam non ſunt iam panes
in ciuitate Et præcepit rex ipſi Abdimelech æthiopi di
cens. Tolle hinc triginta homines et educ eus de lacu
ut ñ ibi moriatur. Et quid plura? Abdimelech æthiops
fuit qui Hieremiā eduxit đ lacu. Et paulo poſt factus
eſt ſermo domini ad Hieremiā dicens Uade et dic Ab
dimelech dicens. ſic dixit dñs deus iſrael Ecce ego ad
duco uerba mea ſup ciuitatē iſtā in mala et non in bo
na: et ſaluabo te in die illa: et non te dabo in manus
hominum quos tu times. A facie eorus ſaluās ſalua
bo te et in gladio non cades: ſȝ erit anima tua in ſalu
tem: q̄m confiſus es in me dicens dominus: Hæc inte
riȝ ad preſens de ſcripturis ſanctis occurrere potuerūt
quibus mihi uidetur propoſiti de cāticis canticorum
uerſiculi myſterius comprobari in quo dicit Fuſca ſus
ſiue nigra et formoſa filiæ hieruſales ſicut tabernaculū
cedar: et ſicut pelles ſalomonis. Inuenitur ergo moy
ſes in numeris accipere æthiopiſſas uxorē fuſcā uel ni
grā: pro qua Maria et Aarō derogant ei: et indignan
tes dicant Nunquid moyſi ſoli dominus locutus eſt?
Nonne et nobis? In quo ſi diligenter conſideres hæc:
non conſequentiā ſermo inuenitur habere hiſtoricus
Quid enis conuenire ad rem uidebitur ut indignantes
pro æthiopiſſa dicant Nunquid ſoli Moyſi locutus
eſt dominus? nonne et nobis locutus eſt? Oportebat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

enis ſi hoc erat i cauſa dicí ab eis Nõ oportuit te mo
yſes uxores accipere æthiopiſſas de ſemine cabin: ſed
de genere tuo: et de domo leui. Uorus nihil dicũt ſʒ a
iunt Nunquid moyſi ſoli locutus ẽ deus? Nõne et no
bis locutus eſt. In quo mihi uidetur ſcd̃m myſterium
magis itellexiſſe qd̃ geſtum eſt et uidiſſe qd̃ iã moyſes
ideſt ſpiritalis lex in nuptias et coniugium congregate
ex gẽtibus migrarẽt eccleſiæ: et mariã q̃ ſynagogæ de
relictæ formã et Aaron qui ſacdocii carnalis tenebat
imaginẽ uidentes ablatum ẽẽ a ſemetipſis regnum: et
datuʒ ẽẽ gẽti facienti fructus eius dice: Nunquid mo
yſi ſoli locutus eſt deus? nõ ne et nobis locutus ẽ? De
niqʒ et moyſes ipſe cuʒ tãta et tã magnifica eius opa
fidei ac paciẽtiæ referantur: nunq̃ tãtis adeo elatus ẽ
laudibus ut nũc: cum æthiopiſſaʒ accepit uxorẽ. Nunc
de eo dr̃ q: moyſes hõ manſuetus ualde ſup oẽs ho
mines qui ſunt ſup terras: nũc et illud de eo dicit domi
nus q: ſi fuerit i uobis propheta in uiſſionibus loquar
ei aut in ſomniis non ita ut famulo meo moyſi: qui ĩ
omni domo mea fidelis ẽ. Os ad os loquar ad eum.
In ſpecie et non in enigmate gloriam domini uidit. Et
cur nõ timuiſtis detrahẽ de famulo meo moyſe? hæc
oia pro ꝯiugio æthiopiſſæ moyſes audiẽ meruit a do
mino. Uerus de his plenius in libro numerorum pro
ſecuti ſumus quæ ſi quis dignum iudicat noſcere: illa
ꝑquirat. Nunc autẽ ſufficiat approbaẽ ex his q̃ ipſa ẽ
nigra et hæc formoſa: quæ et æthiopiſſa: quã moyſes
ideſt lex ſpiritalis qui ſine dubio uerbus dei et chriſtus
ẽ in cõiugium ſuum aſciſcit lʒ obtrectent et derogent fi
liæ hieruſalẽ plebs. ſ. illa cum ſacerdotibus ſuis. Ui
deamus autẽ et ea quæ ex tertio regnoruʒ libro protu
limus de regina Saba: et ipſa nihilominus æthiopiſſa
Cui teſtimõium dat dominus in euangeliis q̃ ĩ die iu
dicii ueniat cum uiris generationis incredulæ: et cõdẽ
net eos: q: uenit a finibus terræ audire ſapientiã Salo
monis et addit. Quia plus Salomone hic: docens per
hoc plus ẽẽ ueritatẽ q̃ ueritatis figuras. Uenit ergo
et hæc: imo et ſcd̃m figurã eius eccleſia uenit ex genti
bus audiẽ ſapientiã ſalomonis ueri et ueri pacifici do
mini nr̃i ieſu chriſti. Uenit et hæc primo quidẽ tentãs
eum ꝑ enigmata et quæſtiones quæ ei prius inſolubi
les uidebãtur: atqʒ ab ipſo de agnitione ueri dei et de
c̃aturis mundi: uel de imortalitate aiæ: et iudicio futu
ro qd̃ apud eã et apud doctores eius gẽtiles dũtaxat
philoſophos incertum ſemp aut dubium manebat ab
ſoluitur. Uenit ergo in hieruſalẽ ad uiſionẽ ſcilicet pa
cis: cuʒ multitudine et uirtute multa. Non. n. cuʒ una
ſola gente ut prius ſynagoga ſolos habuit hebræos:
ſʒ cum totius mundi gentibus uenit deferẽs ẽt munẽ
ra digna chriſto odoramentorum ſiquidẽ ſuauitates:
opa ſcilicet bona quæ ad deum ꝑ odorem ſuauitatis a
ſcendunt: ſʒ et auro uenit repleta ſenſibus ſine dubio
et rõnalibus diſciplinis: quas ãte fidẽ adhuc ex cõmu
ni et ſcholari eruditiõe collegerat. Detulit ẽt lapidẽ p̃ci
oſum. quæ ornamẽta moruʒ poſſumus itelligere. Cũ
hoc ergo apparatu intrat ad pacificum regem chriſtus
et ipſe apit cor ſuum ĩ cõfeſſiõe et pn̄ia. ſ. ꝑcedentium
delictorum et locuta ẽ ei oia quæ erãt in corde ſuo pp
qd̃ et chriſtus qui ẽ pax nr̃a enũtiauit ei oia uerba eius
et non ẽ uerbuʒ qd̃ omiſerit rex et non enuntiauerunt
ei. Deniqʒ cuʒ iã t̃pus paſſionis appropinquauerit: ſic
loquitur ad eã ide ad electos diſcipulos ſuos. iã nõ di
caʒ uos ſeruos ſed amicos: quia ſeruus neſcit quid fa
ciat domius eius. Ego aũt nota feci uobis omia quæ
cunqʒ audiui a p̃re meo. Sic ergo ipletur quod dixit
Quia non fuerit uerbum quod non enunciauerit paci
ficus dominus reginæ ſaba ecceleſiæ ex gẽtibus ꝯgre

gatæ. Nã ſi ituearis eccleſiæ ſtatum et diſpenſaciones
eius: ordinacionesqʒ eius conſideres: tunc aduertes
quomodo regina mirata ſit omnem prudentiam ſalo
monis. Simul et requirere cur non dixerit omnem ſa
pientiam: ſed omnem prudentiã ſalomonis. Quoniã
quideʒ eruditi uiri prudentiam de humanis negociis:
ſapientiam de diuinis intelligi uolũt: Iccirco fortaſſis
et eccleſia nunc interim chriſti prudentiã miratur duʒ
in terris ẽ: et inter homines conuerſatur. Cum autem
uenerit quod perfecum eſt: et de terris tranſlata fuerit
ad cœluʒ: tunc uidebit omnem ſapientiam eius: cuʒ iã
non per ſpeciem non per ænigmata: ſed facie ad faci
em de ſingulis quibuſque perſpiciet. Uidit autem et
domuʒ quam ædificauit ſine dubio ĩcarnationis eius
myſteria. Ipſa eſt enim domus quam ædificauit ſibi
ſapiẽtia. uidit et cibos ſalomõis illos puto de quibus
dicebat meus cibus ẽ ut faciã uoluntatẽ eius qui mi
ſit me: ut perficiam opus eius. Et uidit ſedem puero
rum eius: Eccleſiaſticum puto ordinẽ dicat: qui in epi
ſcopatus uel præſbyterii ſedibus habetur. Uidit et or
dinationes ſiue ſtationes miniſteriorum eius: Diaco
norum ut mihi uidetur ordinẽ memorat aſtantium di
uino miniſterio: Sʒ et ueſtes eius uidit: illas c̃do qui
bus induit eos de quibus dr̃: Quicunqʒ autẽ ĩ chriſto
baptizati chriſtum induiſtis. Sʒ et uinifuſores eius ar
bitror dici doctores qui uerbum dei et doctrinã quaſi
uinum populis miſcent: quod auditorum corda lætifi
cet: Uidit et holocauſta eius oratiõum ſine dubio ſup
plicationũqʒ myſteria. hæc ergo oia ubi uidit ĩ domo
r̃gis pacifici imo pacifici chriſti nigra hæc et formoſa
obſtupuit: et ait ad eũ Uerus ẽ ſermo quẽ audiui ĩ ter
ra mea de uerbo tuo et d̃ prudẽtia tua Propter uerbũ
enim tuum qd̃ agnoui uerum eſſe uerbum ueni ad te.
Omnia et eiʒ uerba quæ dicebãtur et quæ audiebã cũ
eſſem in terra mea a doctoribus ſcilicet ſæculi et philo
ſophis non erant uera. Iſtud eſt ſolum uerum uerbus
quod eſt in te. Sʒ fortaſſis quærenduʒ uidebitur: quo
modo dicebat regi regina hæc q: nõ c̃didi his quæ di
cebãtur mihi de te: cum utiqʒ nec ueniſſet ad chriſtum
niſi c̃didiſſet. Sʒ uide ſi poſſumus hoc mõ ſoluere qd̃
proponitur. Non his inquit c̃didi qui loquebãtur mi
hi. Non eniʒ fidẽ meã in illos qui locuti ſunt de te: ſʒ
in te direxi: ideſt non hominibus ſʒ tibi c̃didi deo: Et p
illos quidẽ audiui: ad te autẽ ueni: et tibi c̃didi: Apud
queʒ multo plura uiderunt oculi mei q̃ ãnuntiabãtur
mihi. Reuera enim cum ꝑuenerit nigra hæc et formo
ſa in hieruſalẽ cæleſtẽ et ingreſſa fuerit uiſionẽ pacis
multo plura et magnificentiora q̃ nunc ei ſunt ãnunti
ata ꝑſpiciet. Nunc enim tanquam in ſpeculo et enig
mate: tunc autẽ uidebit facie ad faciem cum cõſequæ
tur ea quæ oculus non uidit: nec auris audiuit: nec in
cor hominis aſcenderunt. Et tunc uidebit quia nec me
dietas eorum eſt: quæ audiuit: in hac ſua terra poſita.
Beate ergo ſunt mulieres ſalomonis anime ſine du
bio quæ uerbo dei et paci eius participes ſiunt Beati
pueri eius qui aſſiſtunt in conſpectu eius ſemp nõ illi
qui aliquando aſſiſtunt: et aliquando non aſſiſtunt: ſʒ
qui ſemper et ſine itermiſſione aſſiſtunt uerbo dei: ue
re beati ſunt. Talis erat et illa maria quæ ſedebat ſecuſ
pedes ieſu: et audiebat eum: cui et teſtimonium reddi
dit ipſe dominus dicens ad marthã: Maria optimam
partem elegit: quæ non auferetur ab ea. Adhuc nigra
hæc et formoſa dicit Benedictus qui uoluit dare te ſu
per ſedẽ iſrahel. Uere enim quia dilexit dominus iſ
rahel: et uoluit ut ſtaret in æternum: poſuit te regeʒ ſu
per eum. Quẽ? Pacificum ſine dubio: Chriſtus ẽ pax
noſtra qui fecit utraqʒ unum et medium parietẽ ſepis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſoluit. Et poſt hæc oia dedit iquit .c.xx.talēta auri regi
gi Salomoni regina Saba. Numerus hic.c.xx.cōſe
cratus ē uitæ hoiu3 eoru3 qui fuerunt in diebus Noe:
quibus illud conceditur ſpacium uitæ quo iuitātur ad
pniam. Ipſe autē numerus ānoru3 et moyſi uitæ fuit.
Offert ergo chriſto eccleſia in auri ſpecie et pōdere nō
ſolum multitudinē ſenſuu3 ſuorum et intellectuus:ſed
lege dei conſecratos idicat ſenſus ſuos. Per hunc qui
moyſi ānos uitæ continet numerum. Offert ēt ſuauita
tes odoramentoru3:quales et quāte nunq̄ uenerant:
Vel oōnes i hoc uel opa miſericordiæ itellige:nunq̄
eni3 uel tā recte orauerat ut nē cum acceſſit ad chriſtu3
uel tā pie opata fuerit ut cū cognouit iuſtitiā ſuā nō fa
cere corā hominibus ſ3 corā pře: qui uidet in abſcōdi
to et reddet palā. S3 multu3 ē alienis in locis ſimul u
niuerſa pſequi hæc quæ teſtimonii gīa uidētur aſſump
ta. Sufficiāt iſta de tertio libro regnoru3. Videamus
aliqua et ex his quæ đ.lx.vii.pſalmo protulimus:ubi
ait æthiopia præueniet manus eius deo. Si eni3 intu
earis quō ex đicto iſrael ſit ſalus gētibus:et q illoru3
lapſus itroeundi uiā natōibus dedit aduertes quō præ
uenit et præcepit æthiopiæ māus:hoc ē gentium popu
lus illos ad deu3:quibus primis data ſunt eloquia đi
et i hoc cōpleri:æthiopia pueniet manus eius deo: et
ſit nigra iita formoſa:ēt ſi uolunt:ēt ſi iuidēt:et obtrec
tāt filiæ hieruſalē. S3 et prophetæ teſtimoniu3 qđ po
ſuimus ſuſcepit dominus ēt eos qui ueniunt de locis
quæ ſunt ultra flumina æthiopu3 et offerunt oſtias de
o ſimili ſēſu3 aduertēdu3 puto. Videtur.n.mihi quod
ultra flumina æthiopiæ ēē đi ille qui nimiis et ſup abū
dātibus peccatis iſuſcatus ē: et atro malicie fuco iſec
tus niger et tenebroſus ē redditus:et tamē ne hos qui
dē repellit dominus: ſ3 oēs qui ſacrificia contribulati
cordis offerunt deo:cōfeſſionis ſcilicet ac pœnitētiæ ti
tulo ad eu3 cōuerſi nō repelluntur ab eo. Sic.n.pacifi
cus dicit dominus noſter Ego uenietē ad me nō repel
lo. Poteſt autē et de illis dictu3 uideri q ultra flumia
æthiopu3 poſiti uenięt ēt ipſi ad deum hoſtias deferen
tes:qui poſteaq̄ intrauerit ois plenitudo gētiu3: quæ
fluminibus æthiopu3 cōparatur:uenięt ēt ipſi: et tunc
ois iuda ſaluabitur. Et pro eo ultra flumina dicantur
quaſi qui ulteriores et poſteriores ſint his ſpaciis in
quibus currit inūdatq3 gētium ſalus. Et ita forte cōple
ri uidetur hoc qđ dicit q: i die illa nō cōfunderis ois iſ
rael ex oibus adiuētiōibus tuis:quibus i pie egiſti in
me. Supeſt ut illud teſtimoniu3 qđ de Hieremia aſſū
pſimus explicetur ubi Abdimelech nihilominus æthi
ops: uir eunucus cum audiſſet q: Hieremias i lacum
miſſus eſt a principibus populi: educit eum inde.
Et puto incōuenies nō uideri: q ſi dicamus eu3 quē
principes iſrael cōdēnauerunt et i lacum mortis tra
diderunt iſte alienigenæ et obſcuræ gētis hō et degene
ris.i.populus gētiu3 educit eu3 de lacu mortis: reſur
rectiōe3.ſ.eius a mortuis cđēs: et fide ſua hunc que3
illi i mortē tradiđrāt iſte đ iſernis reuocat ac reducit. ſ3
et eūuchus hic æthiops ēē đi cđo qđ caſtrauerit ſeme
tipſū pp ignū dei uel ēt qui ſemē malitiæ i ſemetipſo ū
hēbat: Seruus quoq3 ē regis: q: ſeruus ſapiēs iperat
ſtultis dominis. Interpťatur autē Abdimelech ſeruus
regu3. Et iō domius reliquēs populu3 iſrael pro pec
catis ſuis ad æthiopē uerba dirigit et ad ipſū mittit pro
phetā et dicit Ecce ego adduco uerba mea ſup ciuitatē
iſtā i mala et nō i bona et ſaluabo te i die illa:et non te
dabo i manus hoiu3:ſ3 ſaluās ſaluabo te. Salutis au
tē cā hæc ē ei q: eduxit prophetā de lacu: ideſt q fide
ſua quæ chriſtu3 reſurrexiſſe cđat a mortuis eduxiſſe e
u3 uidetur ex lacu. Hēt ergo plurima teſtia fuſca hæc

uel nigra:et formoſa i quibus libere agat: Et cu3 fidu
tia dicat ad filias hieruſalē:q: fuſca ſis quidē uel nigra
ſic tabernacula cedar formoſa autē ſic pelles Salomo
nis. De pellibus ſalomonis ſcriptu3 aliquid proprie
nō memini. Puto autē referri poſſe ad gloriā eius de
qua dicit ſaluator: Quia nec ſalomō i oi glia ſua optus
ē:ſic unu3 horu3. Nomē tamē ipſius pelliu3 i taberna
culo teſtimonii iuēimus frequēter referri:ſic cu3 dicit
et facies pelles ex capraru3 pilis opimētu3 ſup taber
naculu3 teſtimonii. Vndecim pelles facies. Lōgitudo
pellis ūius trigita cubitoru3: Latitudo quatuor cubito
ru3. Eadē mēſura erit undecim pellibus. Et coniunges
quiq3 pelles ſimul et alias ſex ſimul:et replicabis ſextā
pellē a frōte tabernaculi:et facies quiquaginta āſulas
p horā pellis unius:et quiquagita āſulas p orā pellis
alterius:p quas cōiungātur altera ad alterā. Et facies
circulos æreos quiquagēos et cōiunges ex ipſis pel
les:et erit unum totum: Et replicabis qđ ſupeſt ex pel
libus medietatē pellis unius a frōte tabernaculi: Et ex
alia medietate qđ ſupeſt: uelabis poſteriora taberna
culi:cubitum hinc:et cubitum inde:ex eo quod habun
dat in longitudine pellium. Et erit adoptum tabernacu
lu3 ex lateribus hinc inde:et puto ergo q harum pelli
um mētio fiat in cāticocāticorum:et iſtæ dicātur eſſe ſa
lomonis qui accipitur in pacificum chriſtum:ipſius er
go ē tabernaculum:et ea quæ ad tabernaculu3 ptinēt.
Et pcipue ſi illud tabernaculum cōſideremus: qđ dici
tur tabernaculum uerum:qđ fixit deus et nō hō:et qđ
ait:nō ei3 in manu fca ſcā itrauit ieſus exēplaria uero
ru3. Si ergo pulchritudinē ſuā ſpōſa pellibus cōparat
ſalomōis:illarum ſine dubio pellium gloriā et pulchri
tudinē dicit quæ opuit illud tabernaculum:quod fixit
deus et nō hō. Si uero nigredinē ſuā quæ exprobrari
a filiis hieruſalē uidebatur pellibus cōtulit Salomo
nis huius tabernaculi quod exēplar ueri tabernaculi
appellatur accipiendæ ſunt pelles quaſi quod et ipſe ni
græ ſint quidē utpote caprarum pilis textæ: et tamē u
ſum ornatumq3 exhibeāt diuino tabernaculo. Quod
autem uideatur una ēē perſona quæ loquitur et pluri
bus ſe uel tabernaculis cedar in nigredine uel ſalomo
nis pellibus comparauit: ita accipiēdum ē:quia una
quidē perſona uidetur eccleſiæ innumeræ tamen ſunt
quæ per orbē terræ diffuſæ ſunt atq3 imēſæ congrega
tionis ac multitudines populorum. Sic et regnum cæ
lorum unum quidē đi ſ3 multæ ēē māſiones memora
tur apud přem. Poteſt autē et de unaquaq3 aīa quæ
poſt pcca plurima cōuertitur ad pniam dici q nigra ſit
pro peccatis: formoſa autē propter pniam et fructus
pœnitētiæ. Deniq3 et de hac ipſa quæ nē dicit nigra ſū
ſ3 formoſa: q: non in finē in nigredine iſta permanſit
Poſt hæc dicunt de ea ipſa filiæ hieruſalē Quæ ē iſta q̄
aſcēdit dealbata: icumbēs ſuper fratrē ſuum. Ne uide
atis me q̄m infuſcata ſum ego: q: deſpexit me ſol: Infu
ſcata ſiue dēigrata. ſi cōpetēter nobis uidť aptata ex
poſitio: quam in ſuperioribus uel de æthiopiſſa quæ a
moyſe ſuſcepta ē in cōiugium uel de regina ſaba æthio
pum quæ ſapiētiā ſalomonis uenit audire texuimus:
merito nē hæc quæ fuſca uel nigra ē ſed formoſa ſatiſ
facere uidetur pro nigredine uel fuſcatione ſua: cāsq3
reddere exprobrātibus: quaſi quæ nō natura talis: nec
ita a conditore cāta ſit: ſ3 ex accidētibus hoc paſſa ſit.
Ex eo inquit q ſol deſpexit me. In quo oſtēdit n̄ de ni
gredine corporis fieri ſermonē: quod utiq3 ſol obfu
ſcare et denigrare ſolet cum reſpicit magis q̄ cum de
ſpicit. Ita deniq3 et apud illā oēm gētem æthiopum fe
runt cui iā naturalis quædā ineſt ex ſeminis carnalis
ſucceſſione nigredo quod in illis locis ſol radiis acrio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ribus ſerueat et aduſta iã ſemel atq; in fuſcata corpora
gemini uicii ſucceſſione permaneat. Contrarii uero or
dinis ē aix nigredo . Nã neq; aſpectu ſed deſpectu ſo
lis inuritur: neq; naſcēdo ſed negligendo conquiritur
Et iō ſic ignauia : aſſumitur ita induſtria repellitur: et
repulſatur. Denique ut ſuperius dixi: hæc ipſa quæ nūc
nigra dī circa finē cãtici huius dealbata memoratur a
ſcēdere icumbens ſuper fraternum ſuum. Effecta ē er
go nigra q: deſcendit: Si autē cœperit aſcēdere : et in
cumbere ſuper fratrē ſuuz: et adherere ei nec oio ſepa
rari ab eo erit dealbata et cãdida abiectaque oī nigredi
ne ueri luinis circumfuſa luce radiabit. Dicit ergo nūc
ad filias hieruſalē pro nigredine ſua ſatiſfaciēs Non
putetis o filiæ hieruſalem q naturalis eſt iſta nigredo
quã uidetis in uultu meo : ſed ſcitote q̄m deſpectu ſo
lis facta ē. Sol eim iuſtitiæ q: me non inuēit recte ſtã
tē: nec ipſe in me rectos direxit lucis ſuæ radios. Ego
enim ſum populus gentium qui prius non aſpexi ad
ſolem iuſtitiæ: nec ſteti ãte domius. Et iō nec ille me a
ſpexit: ſed deſpexit: neque aſtitit mihi ſed ꝑteriit . Hoc
autē ita eſſe ēt tu qui iſrael diceris re ipſa expertus: iã
iamque cognoſces: et dices Sic enim me aliquãdo ñ
credente tu aſſumptus es: et miſericordiã conſecutus:
et te reſpexit ſol iuſtitiæ: me autē utpote inobediētē et
incredulum deſpexit et ſpreuit : ita et nūc q: tu incredu
lus et inobediens factus es: ego ſpero reſpici a ſole iu
ſtitiæ et miſericordiã conſequi. q autē mutua nobis ſit
ſolis iſta deſpectio: et ego primo pro inobedientia me
a deſpectus ſim: tu uero reſpectus : nūc autē ēt tibi non
ſolum deſpectus ſolis ſed et cæcitas quædam licet ex
parte contigerit: teſtem tibi producã magnificuz: et ex
lectis ſecti conſcium Paulum: qui ita dicit . Sic enim
uos de gentibus ſine dubio loquens aliquando non
cdidiſtis deo: nūc autē miſericordiã conſecuti eſtis pro
pter iſtorum incredulitatez ita et iſti nunc non credide
runt in ueſtra miſericordia ut et ipſi miſericordiã cōſe
quãtur. Et itē in aliis dicit . Quia cæcitas ex parte con
tigit in iſrael donec plenitudo gentium intraret . hinc
ergo ē in me quã exprobras iſta nigredo : q: deſpexit
me ſol propter incredulitatē et inobediētiã meã: Cuz
uero recte ſtetero ãte eum et : nō fuero obliquus i ali
quo neq; declinauero ad dexterã neq; ad ſiniſtrã: ſed
fecero rectas ſemitas pedibus meis contra ſolem iuſti
tiæ incedēs i omnibus iuſtificationibus eius ſine que
rela tunc et ipſe rectus me reſpiciet et nulla erit obli
quitas: nec erit cã ulla deſpectus et tunc reddetur mi
hi lux mea et ſplendor meus : In tantum propelletur
a me quã nūc exprobreatis iſta nigredo ut etiã lux mun
di merear appellari. Sic ergo ſol iſte quidem uiſibilis
ea corpora quibus a libramine ſummo inſederit infu
ſcat et urit: ea uero quæ procul ſunt et ab iſta collibra
tione longius poſita conſeruat in candore ſuo nec om
nino urit ea ſ; illuminat: Sol uero ſpecialis qui ē ſol
iuſtitiæ in cuius pennis ſanitas eſſe dicitur: e contrario
eos quidē quos ſcti cordis iuēerit et ad liberã ſui ſplē
doris cōſiſtentes illuminat ſ; omni fulgore circundat:
eos autem qui obliqui incedunt cum eo neceſſario ēt
ipſe oblique non tam reſpicit q̄ deſpicit hoc eis præſtã
te inconſtantia ſua et inſtabilitate. Quomodo eniz qui
pūerſi ſunt poſſunt ſuſcipere quod rectum eſt: Velut ſi
curuo ligno adhibeas æquiſſimam regulam uidebitur
quidem per regulam argui materiæ prauitas : non ta
men regula eſt: quæ ligno cauſam peruerſitatis impo
ſuit Et ideo feſtinandum eſt ad uias rectas: et ſtanduz
in ſemitis uirtutuz ne forte ſol iuſtitiæ rectus incedēs:
ſi nos obliquos ſtare inueniat et peruerſos deſpiciat
nos et efficiamur denigrati: In quantum uero incapa
ces fuerimus lucis eius: in tantum tenebris et nigredi
ni dabimus locum. Hinc enim eſt ipſe ſol qui et lux ue
ra: illuminans omnem hominem uenientem in hunc
mundum et qui in mundo erat: et mundus per ipſum
factus eſt. Non eniz per iſtud uiſibile lumen mundus
eſt: cum et ipſum portio ſit mundi : ſed per illud uerũ
lumen a quo lumine ſi nos peruerſi inceſſerimus de
ſpici dicimur. Et ipſum enim nobis peruerſe incedenti
bus peruerſum quoq; incedit. ſicut ſcriptum eſt in ma
ledictionibus leuitici Et ſi iceſſeritis inquit mecuz per
uerſi: et nolueritis obedire mihi . Aduciam uobis pla
gas ſeptē . Et poſt pauca. Et ſi nō fueritis inquit emē
dati: ſed inceſſeritis mecuz peruerſi: incedã et ego uo
biſcū peruerſus. Siue ut i aliis exēplaribus legimus.
Si inceſſeritis mecum obliqui: icedã et ego uobiſcum
obliquus: Et poſt aliquanta iterum dicit ad ultimum.
Et q̄m ãbulauerunt in conſpectu meo obliqui: et ego
ãbulabo cum eis in furore obliquus. Hæc autem aſſū
pſimus: ex quibus probaremus qualiter deſpicere hoc
eſt oblique aſpicere ſol dicatur. Et euidenter claruit q
hos deſpiciat : et cum his oblique incedat ac peruerſe
qui oblique incedunt cum eo: Sed et hoc quod ãmo
nuit præſens locus in diſcuſſum non omittamus. quia
ſol duplicis uidetur eſſe uirtutis Unius qua illuminat
alterius qua adurit : Sed pro rebus aut materiis ſub
iacētibus aut illuminat aliquid luce aut infuſcat: et ob
durat ardore. Secundum hæc ergo fortaſſis et iduraſ
ſe dī deus cor pharaōis q ſcilicet talis fuerat materia
cordis ipſius quæ præſentiã ſolis iuſtitiæ non ea parte
qua illumiat ſed qua adurit et idurat exceperit ꝑꝑ hoc
ſine dubio q et ipſe affligebat hebræorum uitaz in op
ibus duris : et q luto et latere conficiebat eos Et erat
utiq; cor eius ſecundum ea quæ cogitabat luteum Et
limoſum: Et ſicut materiam luti ſol iſte uiſibilis ſtrigit
et indurat: ita ſol iuſtitiæ his eiſdem radiis quibus illu
minabat populum iſrael pharaonis cor cui inerant lu
teæ cogitationes pro ipſis motuum ſuorum qualitati
bus indurabat hæc autem q ita ſe habeant : et non cō
munē ut hominibus uidetur hiſtoriã famulus dei per
ſpiritum ſcūm ſcribebat oſtenditur etiam inde q ubi re
fert ingemuiſſe filios iſrael: non dicit a luto neq; a late
re neq; a paleis ingemuiſſe eos: ſed ab operibus ſuis
inquit. Et rurſus. Et aſcendit inquit clamor eorum ad
deum. Non dixit a luto et latere. ſed iterum ab operi
bus ſuis: Propter quod et ſubiungit. Quia exaudiuit
dominus gemitum ipſorum cum utiq; non exaudiuit
eorum gemitum qui non ex operibus ſuis clamãt ad
dominum. Hæc q̄uis per exceſſum dicta uideãtur: ta
men locorum opportunitate commoniti nequaq̄ iu
dicauimus omittenda maxime cuz habeant aliquid ſi
militudinis ad hoc quod dicit: hæc quæ infuſcata ē: q:
deſpexerit eã ſol . Ad utiq; oſtenditur ibi accidere ubi
peccatorum cauſa præcedit et ibi infuſcari uel aduri ali
quem ſole ubi peccati materia ſubſiſtit. Ubi uero non
eſt peccatum: ſol neq; adurere dicitur: neq; infuſcare:
ſicut de iuſto refertur in pſalmis Per diē ſol non uret
te neq; luna per noctē Vides ergo quia ſanctos i qui
bus pccorum nulla cã ē ſol nunq̄ adurit. Ut. n. dixius
duplicis uirtutis ē ſol. iuſtos aūt illūinat pccores uero
ñ illumiat ſ; adurit: q̄m et ipi odrūt lucē: q: male agūt
Deniq; ob hoc et deus noſter ignis dicitur eſſe conſu
mens: nihilominus lux in quo tenebræ non ſunt : lux
ſine dubio iuſtis: et ignis efficitur peccatoribus: ut cō
ſumat in eis omne quod in anima eorum corruptibili
tatis aut fragilitatis inuenerit. Quod autem in multis
ſcripturæ locis et ſol: et ignis non iſte uiſibilis: ſed ille
inuiſibilis et ſpiritalis dicatur etiam ipſe ſi recēſeas ab

undanter iuenies. Filii m̄ris meæ dimicauerunt ī me:
poſuerunt me cuſtodem in uineis: uineam meam non
cuſtodiui. Adhuc ipſa quæ fuſca quidē pro delictis pri
oribus: Formoſa uero eſt pro fide et conuerſione ēt
hæc dicit aſſeuerans: q̄ filii matris ſuæ dimicauerunt
non contra eam ſed in ea. Et poſt hoc bellum quod in
ea geſſerunt conſtituerunt eam uinearum cuſtodē non
unius uineæ ſed multarum. Aſtruit autem hæc eadeꝫ
q̄ præter has quas a filiis matris ſuæ cuſtodire poſita
eſt habuerit aliā propriā uineaꝫ quam non cuſtodierit.
Hæc ē propoſiti dramatis fabula. Sꝫ nūc requiramus
quæ ſit mater ſponſæ huius quæ hæc allegat: qui ſint
ēt filii eius qui dimicauerunt in ea: et cōfecto bello tra
diderint ei uineas quas cuſtodiret: quaſi quæ non po
tuiſſet ſeruare eas niſi ab illis dimicatum fuiſſet. illa ue
ro ſuſcepta aliarum cuſtodia uinearum propriā uineā
noluiſſe uel non potuiſſe ſeruare. Ad Galathas Pau
lus ſcribens ait Dicite mihi qui ſub lege uultis eſſe le
gem ñ audiſtis? Scriptuꝫ eſt enim q̄m abraam duos
habuit filios unum ex ancilla: et unum de libera. Sed
is quideꝫ qui de ācilla ſecundum carnē natus eſt: qui
uero de libera ſecundum repromiſſionem quæ ſunt al
legorica. Hæc eniꝫ ſunt duo teſtamenta: Unum quidē
in monte ſyna in ſeruituteꝫ generans quæ eſt agar. ſy
na enim mons eſt in arabia qui confertur huic quæ nūc
eſt hieruſalem: et ſeruit cum filiis ſuis. Quæ autem ſur
ſum eſt hieruſalem libera ē: quæ eſt mater omnium no
ſtrum. Hanc ergo hieruſalem cæleſtem dicit eſſe Pau
lus et ſuā et omnium noſtrum matreꝫ credentium. de
niqꝫ additur in poſterioribus et dicit. Propter quod
fratres non ſumus filii ācillæ ſed liberæ. Qua libertate
liberauit nos chriſtus. Euidēter igitur Paulus pronū
tiat. q̄ omnis qui ꝑ fidē a chriſto conſequitur libertatē
filius ſit liberæ: et hanc dicit eſſe ſurſum hieruſalē quæ
libera eſt quæ mater eſt omnium noſtrum. Huius er
go matris et ipſa ſponſa filia eſſe intelligitur: et hi qui
dimicauerunt in ea et conſtituerunt eam uinearum cu
ſtodem. Unde uideantur iſti qui tantum poteſtatis ha
buerint ut et bellum gererent in ea: et ordinarent eam
uinearum cuſtodem: non cuiuſcunqꝫ humilis aut con
tēnēdi loci fuiſſe. Poſſumus ergo et apoſtolos chriſti
accipere filios matris ſponſæ: hoc eſt hieruſalē filios
cæleſtis qui pugnauerint prius in iſta quæ ex gētibus
congregatur: Pugnauerunt autem ut uincerent in ea
illos quos prius habuit infidelitatis et īobediētiæ ſen
ſus: et omnem elatiōem extollenteꝫ ſe aduerſus ſciam
chriſti: ſicut Paulus dicit Cogitationes deſtruentes: et
oēm altitudineꝫ extollētem ſe aduerſus ſciam chriſti.
Pugnauerunt ergo non aduerſus eaꝫ: ſꝫ in ea hoc eſt
in ſenſibus et corde eius: ut deſtruerent et depellerent
oēm infidelitateꝫ oē uitium: omneſqꝫ doctrinas quæ
ei inter gentes poſitæ falſis ſophiſtarum aſſertionibus
īoleuerant. Fuit ergo apoſtolis chriſti grāde belluꝫ:
donec omnes ex ea mēdacii turres: et muros peruer
ſæ doctrinæ ſubruerent: donec īiquitatis argumēta pro
ſternerent: et operantes hæc ac ſuccedentes in corde
eius demones debellarent. Ubi ergo effugauerunt ab
ea omnes ſenſus infidelitatis antiquæ ñ eā relinquunt
otioſam ne forte per otiuꝫ rurſum antiqua ſurrepant:
et redeāt quæ depulſa ſunt: ſꝫ dant ei opus quod agat:
et cōſignāt ei cuſtodiā uinearuꝫ. Uineas accipiamus
ſingula quæqꝫ uolumina legis ac prophetarum. Erat
enim unuſquiſqꝫ eorum: ſicut ager plenus: queꝫ bene
dixit dominus. Hæc ergo iſti uiri fortes poſt uictoriaꝫ
bella ſeruanda ei: et cuſtodienda conſignant. Non. n.
relinquunt eam ut diximus otioſam: ſed et euangelica
ſcripta atqꝫ ipſorum apoſtolorum litteras. poſſumus

ſimiliter uineas accipere quas huic quæ ex gentibus
congregatur pro qua etiaꝫ dimicauerunt: cuſtodiēdas
colendaſqꝫ tradiderunt. Quod uero ait Quia ſuā pro
priā uineaꝫ non cuſtodierit: illā poſſumus eruditionē
dicere qua unuſquiſqꝫ exercebatur ante fidem: q̄m ſi
ne dubio credens relinquit ac deſerit: et ea quæ ſibi lu
cra uidebantur: dicit propter chriſtum detrimenta. Si
cut et Paulus gl̄iatur legis obſeruātias et oēs iudaicæ
īſtitutiōis gloriā fuiſſe ſibi ut ſtercora: tātū ut ī chriſto
īuēīatur nō hēns ſuā iuſtitiā quæ ex lege ē: ſꝫ iuſtitiā
quæ ex deo eſt: Sicut ergo Paulus accepta Chriſti fi
de non cuſtodiuit uineam ſuaꝫ iudaicæ. ſ. traditōis ob
ſequia: et iccirco fortaſſe non cuſtodiuit: Quia cū plan
tata eſſet a deo uitis uera: conuerſa ē in amaritudines
uitis alienæ: et erat iaꝫ uinea ſodomorum uitis eorū:
et palmes eoruꝫ ex gomorra: et botrus amaritudiīs ī
eis: et furor dracōū uinū eorū et furor aſpidū īſanabi
lis: Ita et apud gētes erāt pluriæ huiuſmodi doctriæ:
quas poſt illa bella: quibus pro fid et agitiōe xp̄i a doc
toribus diīcatus ē ſupatas dicit puto q̄ oio cris loco
ducatur ſi cuſtodierit aliquis huiuſmodi uīeas et agrū
colat ultra uenenatis et noxiis conſituꝫ diſciplinis. nec
mireris ſi his culpis aliquādo fuiſſe uideatur obnoxia
hæc: quæ ex nationum diſperſione colligitur: et iā chri
ſto ſponſa præparatur. Recordare quomō prima mu
lier ſeducta eſt et in præuaricatione facta: quæ non ali
ter ſalua fieri dr̄: niſi per filiorum generationem: illo
rum dumtaxat qui permanent in fide et charitate cum
ſanctitate. Hoc ergo quod de adā et eua ſcribitur ſic aſ
ſeuerat apoſtolus. Myſterium magnum eſt in chriſto
et in eccleſia: Qui eā ita dilexit: ut ſemetipſum traderet
pro ea: cuꝫ eſſet adhuc impia hæc ipſa: ſicut ipſe dixit.
Cuꝫ eniꝫ adhuc ſecunduꝫ tēpus ipii eſſemus: chriſtus
pro nobis mortuus eſt. Et iterum: Quia cuꝫ adhuc in
fideles eſſemus chriſtus pro nobis mortuus eſt. Nō
ergo mirum eſt: ſi hæc quæ ſeducta et in præuaricatio
ne facta et quæ impia ſecunduꝫ tēpus fuit et peccatrix
talē dicatur uineā coluiſſe eo tēpore: cuꝫ adhuc impia
erat: quā relinquere debuerit: et nequaq̄ oio ſeruaꝛ.
Quod ſi ēt tertiuꝫ explanationis locuꝫ placet exequi
referamus hæc ad unāquāqꝫ aiā: quæ cōuerſa ad deū
et ad fideꝫ ueniens patitur ſine dubio cogitationuꝫ pu
gnas et obluctationes dæmonuꝫ reuocare eam niten
tiuꝫ ad prioris uite illecebras: uel infidelitatis errores
Sed ne hoc fiat: neue rurſum dæmonibus in ea tātū
liceat proſpexit diuina prouidētia: ut paruulis quibuſ
qꝫ. Et his qui pro ſemetipſis aduerſus aſtutias diabo
li et dæmonum pugnas dimicare non poſſunt utpote
infantes adhuc et lactentes in chriſto: daret angelos
propugnatores et defēſores: qui uelut tutores et pro
curatores conſtituti ſunt a deo eorum qui infra æta
teꝫ poſiti pro ſemetipſis ut diximus pugnare non poſ
ſunt: et ut hoc maiore cum fiducia agant conceditur e
is ſemꝑ uidere faciem patris. qui in cælis eſt. Et iſtos
puto eſſe paruulos quos uenire ad ſe ieſus iuſſit: et ñ
ſinit prohiberi: et quos ſemꝑ dixit uidere faciē patris.
Nec tibi contrarium uideatur: ſi eos hæc anima quæ
ad deuꝫ tendit matris ſuæ filios appellat. Si eniꝫ aia
ruꝫ mater hieruſalē cæleſtis eſt et angeli nihilominus
cæleſtes nominantur nihil diſſonās uidebitur ſi hi qui
ſimiliter cæleſtes ut ipſa ſunt filii ab ea matris appellā
tur. Super omnia autem congruum uidebitur et con
ueniens: ut quibus unus eſt pater deus una ſit et hie
ruſalem mater. Quod uero ait Uineam meaꝫ non cu
ſtodiui inſtituta illa ac mores et propoſitum in quo ex
ercēbatur ſecundum ueterem hominem uiuens indica
re uidetur laudabiliter a ſe non ēe ſeruata: ex quo au

tē adiutorio āgelorum dimicauit et uicit eam penitus
a ſe effugauit ueteres hominem cum actibus ſuis: cō
ſtituta q₃ eſt ab eis uinearum cuſtos ſenſuum ſcilicet
ac dogmatum diuinorum ex quibus poſſit uinus bibe
re quod lætificet cor hominis. Annuntia mihi quem
dilexit anima mea ubi paſcis ubi cubas in meridie: ne
forte efficiar ſicut adoperta ſuper greges ſodaliū tuo
rus. Adhuc ſpōſa loquitur etiam hæc: ſ₃ ad ſponſum
et non ia₃ ad filias hieruſale₃. Igitur ab initio ubi ait
Oſculetur me uſq₃ ad hunc locum ſuper greges ſoda
lium cuncta quæ dicta ſunt uerba ſunt ſponſæ: S₃ pri
mo ſermo eius ad d̄um factus eſt: ſecundo ad ſponſus
Tertio ad adoleſcentulas: inter quas et ſponſum me
dia quædā₃ et ut ſe drāmatis huius ſpecies habet qua
ſi meſchorus effecta: nē ad ipſa₃: nunc etiam ad filias
hieruſalem reſpondens dirigit uerba. Hos ergo nunc
ultimos ſermones ſuos ad ſponſum facit requirēs ab
eo ubi paſcat in meridie ubi collocet gregem uerēs ne
dum requirit eum incurrat in ea loca ubi ſodales ſpon
ſi collocatos per meridiem greges ſeruant Oſtenditur
autem per hæc quia ſponſus hic etiā paſtor ſit. In ſupi
oribus autem didiceramus eum eſſe et regem: pro eo
ſine dubio ꝙ homines regat. Paſtorem uero pro eo
ꝙ oues paſcat Sponſum autē pro eo ꝙ habeat ſpon
ſam quæ cum eo regnet ſecundum ꝙ ſcriptum eſt Aſti
tit regina a dextris tuis in ueſtitu deaurato. Hæc inte
rim continet drāmatis ipſius qui ē quaſi hiſtoricus or
do. Nunc autes requiramus intelligentiam myſtica₃.
Et ſi oportet præuenire paululum ea quæ in poſterio
ribus referenda ſunt: quo quis effectus ſit horum ſo
dalium pateat: memoremus illud quod ſcriptum eſt
Quia ſginæ ſunt ſexaginta: S₃ et ex his oībus una ſit
columba: et una pfecta ac particeps regni: ceteræ ue
ro iā iferiores ſunt: quæ octoginta appellantur cōcu
bine. Adoleſcentulæ uero quarum numerus nullus ē
poſt ordinem concubinarum ponuntur. Iſtæ autē om
nes animarum earu₃ differētiæ ſunt quæ in chriſto cre
dētes diuerſis ei affectibus ſociantur. Ut uerbigratia
dicamus omnem eccleſiam per aliam figura₃ corpus
eſſe chriſti apoſtolus dicit: in quo corpore diuerſa mē
bra eſſe pronuntiat: et alios eſſe oculos: alios manus
alios etia₃ pedes: et ſingulos pro opu₃ ſtudiorumq₃
ſuoru₃ meritis i mēbra corporis huius aptari. Scd̄m
hanc ergo ſpeciē: etiam hæc intelligenda ſunt: Et alias
quide₃ animas putandum eſt in hoc ſponſali drāmate
quæ magnificentiori affectu ſponſo atq₃ illuſtriori ſo
ciantur: apud eum reginarum loco et affectu haberi a
lias quaru₃ inferior ſine dubio i profectibus et uirtuti
bus honor eſt concubinarum loco duci: et alias adole
ſcentularu₃: quæ uidentur extra aulā quidē poſitæ: nō
tamen extra urbe₃ regiā. Poſteriores uero et poſt om
nes quæ ſupra memoratæ ſunt eſſe eas animas quæ o
ues appellantur: Si uero proſpiciamus attentius ad
huc fortaſſis etiam haru₃ omniu₃ inuēiemus inferio
res alias et ultimas omniu₃: illas ſcilicet quæ in ſodali
u₃ eius gregibus numerantur: Et ipſi eni₃ habere gre
ges quoſdā dicuntur in quos non uult ſponſa incur
rere et ob hoc petit ab ſponſo: ut annuntiat ſibi ubi pa
ſcat: ubi meridiē faciat ne forte inquit efficiar ſicut ad
operta ſuper greges ſodaliu₃ tuorum. Quæritur ergo
ſodales iſti qui habe₃ quoſdā greges dicuntur Utru₃
ſponſo operā dantes et ſub ipſo uel paſtoru₃ pricipe
agentes hoc faciant: quādo quidē ſodales eius nomi
nantur: an propriu₃ aliquid et ſequeſtratu₃ habentes:
et ꝙ non ſit eu₃ animo ſpōſi quādoquidē ifugit ſpō
ſa: et ueretur ne forte incurrat ſodalium greges: dum
ſponſum ſuum requirit. S₃ et qd̄ dixit ne forte effici
ar non adoperta: ſed ſicut adoperta: require ne forte
per hoc eſſe aliquē uel aliquas ſodaliu₃ quaſi ſpōſas
habentes etiā ipſas habitum ſponſale₃: et ēe adoptas
et ſicut apoſtolus dicit uelamen et poteſtatē habentes
ſuper caput: Et ut manifeſtior ſermonis huius fiat: ite
rum quaſi drāmatis ordine quod d̄i exequamur. Ex
poſcit ab ſponſo ſuo ſponſa: ut ei locus ſecti ſui indi
cet et quietis quoniā quidē amoris ipaciens etiā p me
ridiē cupit adire ſponſum eo pcipue tēpore: quo clari
or lux et ſplēdor diei perfectus et purus ē: ut aſſiſtat
ei oues paſcenti uel refrigerāti: et ſtudioſe uult uiam
diſcere: qua ire ad eum debeat: ne forte ſi non fuerit
edocta itineris huius āfractus incurrat greges ſodali
u₃: et uideatur ſimilis eſſe alicui illarum: quæ adoper
te ueniūt ad ſodales eius: nec pudoris curā gerūt: aut
uerentur paſſis diſcurrere et multis apparere. Ego au
tē quæ a nullo inquit alio uideri uolo niſi a te ſolo: ſci
re deſidero: quo ad te itinere ueniā: ut ſecretum ſit ut
nemo ſit medius: ut nullus arbiter peregrinus et alie
nus occurrat. Et forte ob hoc requirit iſta loca: inqui
bus paſcit ſpōſus oues ſuas: et oſtendit ei uerecundiā
ſuā: pro qua non uult incurrere greges ſodaliu₃. ut il
le ſegreget oues ſuas a ſodalibus et ſeorſum paſcat:
ut non ſolum ſponſa non uideatur ab aliis ſed et arca
nis et ineffabilibus myſteriis ſponſi ſecretius perfrua
tur. Nunc ergo iā uideamus per ſingula et primo qui
dē uide ſi poſſumus dicere: ꝙ dominus cuius: portio
erat iacob et funiculus hæreditatis eius iſrael: ipſe in
telligendus ſit ſpōſus: ſodales uero āgeli illi ad quorū
numerū cū diuideret excelſus gētes: et diſpgeīt filios a
da₃: ſtatuit terminos gentium ſecundu₃ numerum ut
ait angelorum dei: et iſti ſint fortaſſis greges ſodaliu₃
ſponſi: gentes cunctæ quæ uelut pecora ſub āgelis pa
ſtoribus conſtitutæ ſunt grex uero ſponſi ille dicantur
de quibus ipſa in euangelio ueritas dicit Oues meæ
uocē meā audient. Uide eni₃ et obſeruanter intende
Quoniā dicit oues meæ: quaſi ſint et aliæ oues quæ ñ
ſint eius ſicut et ipſe in aliis dicit uos non eſtis de oui
bus meis. Quæ ſingula huic occulto myſterio conue
nienter uidebuntur aptari. Quod ſi hæc ita ſe habēt cō
petenter et ſponſa uniuſcuiuſq₃ ſodaliu₃ gregē ſponſā
eius intelligi uoluit: quā adopertā nominauit. S₃ q̄m
certa erat ꝙ ſuper omnes illas ipſa eſſet: nō uult ſimi
lis uideri alicui illaru₃ utpote quæ ſciret tantum ſe de
bere pcellere illas ſodalium ſponſas quas ſponſa no
minat: uelut adopertas q̄ntum eminentiæ ſponſus ſu
us habeat ad ſodales. S₃ et pro his adhuc uidebitur
pcunctandi cās habuiſſe: quandoquidē boni paſtoris
ſcit eſſe ſtudiu₃: ut optima ouibus paſcua requirat et
ut uiridantia atq₃ opaca quæq₃ ad requiē nemora me
ridiani æſtus inueniat. Quod quidē ſodales ſponſi fa
cere neſciunt: nec intelligendis paſcuis aut ſcientie
tantum aut ſolicitudinis gerant. Et ob hoc dicit ānunti
a mihi ubi paſcis: ubi cubile habes in meridie: cupiēs
tempus ſcilicet illud quo copioſius mundo lumen in
funditur: quo magis merus eſt dies et purior et floru
lentior eſt lux. Tunc inquit enuntia mihi o tu quē dile
xit anima mea ubi paſcis ubi cubile habes in meridie
ne forte efficiar ut adoperta ſuper greges ſodalium tu
orū. Nouo nē noīe ſpōſa appellauit ſpōſu₃ Sciēs eis
ſpu₃ ēē filiū caritatis imo ipum ēē caritatē q̄ ex d̄o ē
quaſi uocabulū ei iſtud poſuit: quē dilexit aīa mea. Et
tamen non dixit: quē dilexi: ſed quē dilexit anima me
a: ſciens non qualicunq₃ dilectione: ſed ex tota anima
et ex totis uiribus: et ex toto corde habendam eſſe di
lectionem ſponſi. Ubi paſcis iquit et ubi cubile habes
Puto autem quod et propheta de hoc loco ques nē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſponſa diſcere ab ſponſo deſiderat et audire : etiā ipſe
ſub eodē poſitus paſtore dicat. Dominus regit me ſi
ue ut in aliis legimus: dominus paſcit me: et nihil mi
hi deerit. Et quoniam ſciebat alios paſtores uel igna
uia uel imperitia faciente: greges in locis aridioribus
collocare: et de hoc optimo paſtore domino dicit : In
loco uiridi ibi me collocauit. Sup aquā refectionis e
ducauit me oſtendens paſtorem hunc non ſolum abū
dantes aquas ouibus ſuis ſꝫ et ſalubres ac puras et
quæ per omnia reficiant prouidere: Sꝫ q̄m ab hoc ſta
tu quo ut ouis ſub paſtore degerat conuerſus ad ra
tionabilia in excelſiora profecit. Idq; adeptus eſt per
conuerſationes: ſubiungit et dicit Animā meā conuer
tit. Deduxit me ſup ſemitas iuſtitiæ pp nomen ſuum.
Hinc uero quādoquidē in hoc profecerat ut iuſtitiæ
incederet uias: iuſtitia autem ſine dubio impugnantes
ſe in iuſtitiā . Et neceſſe eſt eum qui iuſtitiæ iter incedit
habere pugnas aduerſantius: fide conuerſus et ſpe di
cit ergo de eis. Nā et ſi ābulem in medio umbræ mor
tis non timebo mala quoniā tu mecum es. Poſt hæc
uero quaſi gratiā referens ei qui ſe paſtoralibus ibue
rat diſciplinis : Virga inquit tua et baculus tuus : qui
bus inſtitutus uideor ad paſtoris officius ipſa me con
ſolata ſunt. Hic uero ubi ſe a paſtoralibus uidet paſcu
is ad rationabiles cibos: et myſtica ſecreta tranſlatū:
addit et ſubdit Paraſti in conſpectu meo menſā aduer
ſus eos qui tribulāt me. Impinguaſti in oleo caput me
um et calix meus inebrians q̄ præclarus eſt: et miſeri
cordia tua ſubſequetur me omnibus diebus uitæ meæ :
ut inhabitem in domo domini in longitudine dierū.
Illa ergo prima ideſt paſtoralis inſtitutio initium eorū
fuit in loco uiridi collocatus ſup aquam refectionis e
ducaretur. Hæc uero quæ ſequuntur de profectibus et
perfectione referuntur. Et quoniā de paſcuis et uiridi
tate propoſuimus conueniens etiam uidetur de euan
geliis confirmare quæ dicimus Inueni ēt ibi paſtores
hunc bonum de paſcuis ouium diſſerentē ubi ad hoc
q paſtorem ſe profitetur: ēt oſtium ſe eſſe commemo
rat et dicit Ego ſum oſtium: p me ſi quis introierit ſal
uabitur et ingredietur et egredietur : et paſcua inueni
et . Nunc ēt nō ſponſa pcunctatur: ut ab eo audiat et di
ſcat in quibus paſcuis oues agat: uel in quibus amœ
nitatibus meridianos pcurret æſtus : meridiem appel
lans illa ſcilicet cordis ſecreta: quibus clariorem ſcien
tiæ lucem a uerbo dei anima conſequitur . Hoc enim
tempus ē quo ſol celſiorem circuitus ſui uerticē tenet.
Si quando ergo et ſol iuſtitiæ chriſtus: eccleſiæ ſuæ ex
celſa et ardua uirtutū ſuarū ſecta māifeſtat: amœna eā
paſcua cubiliaq; meridiana uidebitur edocere. Nam
cum adhuc initia habet diſcendi: et prima ut ita dicam
ab eo ſcientiæ ſuſcipit rudimenta: tunc dicit propheta.
Et adiuuabit eam mane diluculo nō ergo quia pfectio
ra iam quærit: et excelſiora deſiderat meridianum ſciē
tiæ lumen expoſcit. Hinc puto et Abrahæ poſt multas
eruditiones quibus apparens ei deus imbuit eum de
ſingulis et docuit. Poſt refertur quia uiſus ſit ei deus
ad q̄rcum manibræ ſedenti: ad oſtium tabernaculi ſui
meridie: Sed reſpiciens inquit oculis ſuis et uidet: et
ecce tres uiri ſtabant ſuper eū Quod ſi credimus hæc
p ſpiritum ſanctum ſcripta non puto fruſtra placuiſſe
diuino ſpiritui ut ēt tempus et hora uiſionis ſcripturæ
paginis mādaretur: niſi et horæ iſtius: et temporis ra
tio aliquid conferret ad ſcientiā filiis Abrahæ: quibus
utiq; ſicut opera Abrahæ faciēda ita et uiſitatiōes iſtæ
ſperandæ ſunt. Qui enim poteſt dicere: Nox præceſſit
dies autem appropinquauit ſicut in die honeſte ābule
mus: non in cōmeſſationibus et ebrietatibus : non in
cubilibus et impudicitiis: nō in contentione et æmula
tione: et cum hæc omnia tranſierit ſupergreſſus : uide
bitur tempus hoc quod nox præceſſit et dies appropi
quauit: et feſtinare non ad initium diei ſed ad meridiē
ut et ipſe ad gratiam perueniat Abrahæ. Si enim lux
quæ in ipſo eſt mentis: et puritas cordis clara fuerit et
ſplendida: iſte meridianū tempus i ſemetipſo habere
uidebitur. Et per hanc puritatem cordis: quaſi in meri
die poſitus deum uidebit: ſedens ad q̄rcum manibræ:
quod ad uiſiones interpꝛtatur. Apud uiſionem ergo ſe
det in meridie: qui uacat ad uidendum deum. Inde de
niq; non dr intra tabernaculū: ſꝫ foris ad oſtiū ſede
re tabernaculi. Foris et enī ē extra corpus poſita mēs
eius: qui longe eſt a corporalibus cogitationibus: lon
ge a carnalibus deſideriis: et ideo ab his omnibus fo
ris poſitum uiſitat deus. Eiuſdem quoq; myſterii eſt
q et ioſeph cū et fratres ſuos ſuſcepiſſet i ægypto me
ridie eos paſcit: et in meridie adorant eum cū mune
ribus. Propterea deniq; puto et de his: quæ iudei in
ſaluatore cōmiſerunt: nullum euangeliſtarum uoluiſſe
ſcribere: quia meridie hæc geſta ſint : cum utiq; ſexta
hora nō aliud q̄ meridianū tempus oſtendit: nullus
tamen meridiem nominauit. Sꝫ matthæus quidē ita
dicit. Ab hora autem ſexta tenebræ factæ ſunt ſup om
nem terrā uſq; in horam nonam. Lucas uero erat iā
quaſi hora ſexta et tenebræ factæ ſunt ſuper omnē ter
ram uſq; in horā nonam deficiente ſole. Sꝫ et Mar
cus : Cum autem eſſet facta hora ſexta tenebræ factæ
ſunt ſuper omnem terram uſq; in horam nonam. Vn
de apparet quia in uiſitatione quidem Abrahæ : et in
conuiuio patriarcharum apud Ioſeph non indigebat:
ut tēpus iſtud ſub nomine ſexti numeri ſignificaretur.
ſed ut meridies diceretur . Volebat enim ſponſa quæ
iā tunc in illis adumbrabatur: diſcere ubi paſceret ſpō
ſus: et ubi haberet cubile: et ideo meridiē nomīat. euā
geliſtæ uero in his quæ narrabant non meridianū tē
pus: ſed horæ ſextæ numerū requirebant ad enarran
dum ſcilicet ſacrificium hoſtiæ eius : quæ oblata eſt in
die paſcæ pro redemptione hominis: qui in die ſexta
formatus eſt a deo poſteaq̄ terra produxit animas ui
uentem ſecundum genus quadrupedia et repentia et
beſtias terræ : Ob hoc igitur in pſenti loco illuminari
ſponſa deſiderat pleno ſcientiæ lumine: ne per imperi
tiam errans in aliquo ſimilis efficiatur illis doctorum
ſcholis: quæ non per ipſam dei ſapientiam: ſꝫ p ſapiē
tiā mundi: uel principū huius mundi exercentur. hoc
enī et apoſtolus dicere uidetur in eo ubi ait. Quia lo
quitur dei ſapiētiā in myſterio abſconditā: quā nemo
principum huius mundi cognouit . Et iterum hæc ea
dē ſignificat cum dicit· Non enī ſpiritum huius mun
di accepimus: ſed ſpiritum qui ex deo eſt : ut ſciamus
quæ a deo donata ſunt nobis . Ob hoc ergo requirit
ſponſa chriſti meridiana cubilia: et plenitudinem ſcien
tiæ poſcit a deo ne uideatur ſic una eſſe ex philoſopho
rum ſcholis quæ adoperta nominantur pro eo q ple
nitudo ueritatis apud eos tecta eſt et adoperta. Spō
ſa autē chriſti dicit. Nos autem reuelata facie gloriā
dei ſpeculamur . Niſi cognoueris te o bona ſiue pul
chra inter mulieres : egredere tu in ueſtigiis gregum:
et paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum . Vnius
chilonis ſcilicet ex ſeptem quos apud græcos ſingula
res fuiſſe in ſapientia fama concelebrat Hæc inter cæte
ra mirabilis ſententia fertur qua ait Scito teipſum uel
cognoſce teipſum. Quod tamen Salomon quem pre
ceſſiſſe Omnes hos tempore et ſapientia ac rerū ſci
entia in præfatione noſtra docuimus: ad animas qua
ſi ad mulierem ſub comminatione quadam loquens

dicit Niſi cognoueris temetipſam o pulchra inter mu
lieres: et agnoueris pulchritudinis tuæ cãs ide deſcē
dere ꝙ ad imaginē dei facta es per quod ineſt tibi plu
rimum naturalis decoris. Et agnoueris: q̄ pulchra e
ras ex initio: q̄uis et nunc iam præcellas cæteras mu
lieres: et pulchra inter eas ſola dicaris: tamen niſi co
gnoueris teipſam quæ ſis non enim ex comparatione
inferiorum: uolo bonam uideri pulchritudinem tuaȝ:
ſȝ ut tibi ipſi et decori tuo collata atqȝ exequata reſpō
deas. Quod niſi feceris iubeo te exire: et in ultimis gr̄
gum ueſtigiis collocari: et non iā oues neqȝ agnos ſȝ
hædos paſcere: illos uidelicet qui pro prauitate et laſci
uia a ſiniſtris ſtaturi ſunt regis iudicio præſidentis. Et
cuȝ tibi introductæ in cubiculum regium oſtenderē ꝙ
ſumma ſunt bona ſi nō agnoueris temetipſam: oſtēdā
tibi ēt quæ ſint ultima mala: ut ex utroqȝ proficias tā
malorum metu q̄ bonorum deſiderio Si enim neſcie
ris temetipſam: et ī ignorātia tui uixeris: nec ſcientiæ
ſtudiuȝ geſſeris: ſine dubio nec tabernaculum propri
uȝ habebis: Sȝ et per paſtorū tabernacula diſcurres:
et nunc in illius paſtoris tabernaculis paſces hædos: i
quietuȝ animal et uagum: ac peccatis deputatuȝ. hæc
autē patieris donec ꝛbus ipſis et experimētis itelligas
q̄tum mali ſit animā neſcire ſemetipſaȝ. neqȝ pulchri
tudinem ſuā per quas præcellat cæteras: non uirgines
ſed mulieres illas ſcilicet quæ corruptiones paſſæ ſunt
nec in uirginitatis integritate permanſerunt. Hæc ſunt
quæ ſponſus poſt illa omnia quæ locuta fuerat ſponſa
auſtera quadam cōminatione ne ſponſæ animos ad a
gnitionis ſuæ curā ſuſcitans: per ordines propoſiti drā
matis dicit. Sed nunc conſequenter ut cætera ad chri
ſtum hæc et ad eccleſiā referamus qui ad ſponſam ſu
am: ad animas ſcilicet credentium loquens: ſummam
ſalutis et beatitudinis in ſcientiæ agnitione conſtituit.
Quomodo ergo anima cognoſcat ſemetipſam: nec fa
cile puto: nec breuiter explicari poſſe Tamen pluribus
pauca ex multis aperire tētabimus. Videtur ergo mi
hi duplici modo agnitionem ſui animā capere debeȝ.
Quidue ſit ipſa: et qualiter moueatur ideſt quid in ſub
ſtantia: et quid in affectibus habeat: utputa ut itelligat
ſi boni affectus ſit aut non boni: aut recti propoſiti aut
non recti. Et ſiquidem recti ſit ſi erga omnes uirtutes
eundeȝ tenorem habeat tam in intelligendo q̄ in agē
do: an erga neceſſaria tantum et quæ in promptu ſunt
et utruȝ in eo ſit ut recipiat profectus ut augeatur ī itel
lectu reruȝ augmentoqȝ uirtutum: an in eo ſtet et reſi
deat: in quod potuit peruenire. Et utruȝ erga ſemetip
ſaȝ tantum modo uacet excolendā: an aliis prodeſſe et
conferre aliquid utilitatis ſtudeat uel in uerbo doctri-
næ uel in exemplis geſtoruȝ poſſe. Si uero cognoſcat
ſemetipſam non eſſe boni affectus neqȝ recti propoſi
ti in hoc ipſo ut itelligat utrum ei ſatis deſit: et procul
a uia uirtutum ſit: an in ipſo iam poſita ſit itinere et in
cedere iam conetur: cupiens quæ in ante ſunt apprehē
dere: et quæ retro ſunt obliuiſci: ſed nondum appropi
quauerit: aut proxima quidem ſit nondum tamē ad ꝑ
fectionē uenerit. Sȝ et utrum in eo opus uidetur eſſe
aīæ cogōſcētis ſemetipſā ſcit ſi hæc ipa q̄ opatur mala:
ea ex affectu et ſtudio opetur ā fragilitate q̄dā ā ut ille
ait: q̄d quaſi n̄ uult agēs: et q̄ odit faciēs: et rurſus ea q̄
bona ſunt affectibus et recto propoſito gerere uidea-
tur. Verbigratia Si iracundiā apud aliquos quidem
cohibet: apud aliquos auteȝ effert: an ſemper eam co
hibet: et apud nullū oio profert. Siliter et triſtitiā ſi ī a
liquibus quidē negotiis uicit: ī aliquibus aūt ꝛcipit: ā ī
oibus oio n̄ ꝛcipit. Ita et timorē aliaqȝ ſiliter q̄ uirtu
tibus uidentur eſſe contraria. Adhuc et iſtud opus eſt

animæ cognoſcentis ſe: ſi gloriæ multuȝ cupida ſit aut
parum aut omnino nihil. Quod inde colligit: ſi laudi-
bus multum: aut mediocriter delectetur: an omnino
nihil: et ſi in obrobriis ſatis aut parum aut omino ni
hil contriſtetur. Sed in dando et accipiendo cognoſcē
tis animæ ſemetipſaȝ ſunt quædā indicia: ſi quod tribu
it et præbuit: ita cōmunicabili affectu et quaſi cui æqui
tatem haberi inter homines placeat: an ut ille ait ex tri
ſtitia aut neceſſitate: uel certe: gratiam ſiue ab accipien
tibus ſiue ab audientibus quærens. Sed et in accipiē
do anima quæ cognoſcit ſemetipſam obſeruabit utruȝ
indiferenter habeat ea quæ accipit: an uelut ſuper ali
quo bono gaudeat. Sed et in intellectu pēſabit ſemet
ipſaȝ huiuſmodi anima: ut cognoſcat utrū facile āmo
neat cuiuſcunqȝ ueriſimilitudinis auditio: et ſurrepa
tur ei arte uel ſuauitate uel calliditate ſermonum: an
raro hoc: an nunq̄ omnino patiatur. Sed ſufficiant
hæc in hoc agnitionis genere a nobis dicta. Poſſibile
eniȝ eſt uolenti horum ſimilitudinē: et alia innumera
colligere: quibus cognoſcere ſemetipſaȝ anima probe
tur: et pulchritudinē ſuā: quā ad imaginē dei in condic
tione ſuſcepit: ſi ꝛparare ac reſtituere potuerit contem
plari. Hoc igitur eſt quod præſēs ſermo ſub ſpecie mu
lieris animā docet: ut cognoſcat ſemetipſaȝ: et ait Niſi
cognoueris temetipſaȝ hoc eſt niſi ꝑ hæc ſingula quæ
ſupra memorauimus duxeris ſenſus tuos et diſcretio
nē ſingulorum tenueris quæ agenda ſint: quæ cauēda.
quid deſit tibi: et quid abundet quid emendandum ſit:
quidue ſeruanduȝ. Sed ſi uolueris indifferenter ageȝ
inter cæteras aīas cōmunis uitæ hominuȝ: quas hic
mulieres appellat: inter quas tu pulchra es: utpote ut
quæ iā et oſcula uerbi dei ſuſceperis et cubiculis eius
arcana perſpexeris: ſi inq̄ nō te cognoueris: ſed indif
ferenter: et ut cōmune uulgus agere uolueris. exi in
ueſtigiis greguȝ. Ideſt eſto ī reliquo grege: ſi nihil eg
gium poſt hæc omnia quæ in te collata ſunt agis: neqȝ
temtipſaȝ cognoſcens a conuerſatione gregali ſeque
ſtraueris: et eris nō ſoluȝ in grege ſed in ueſtigiis gre
gum. Vltimus eniȝ fiet et nouiſſimus: qui primatus
ſuos non intellexit. Et ob hoc ubi iā ſcientiā neglexerit
neceſſe eſt ut circūferatur omni uento doctrinæ: ad de
ceptionē erroruȝ: ita ut modo quidē apud illuȝ paſto
rē ideſt doctorē uerbi tabernaculum ponat: nunc uero
apud aliuȝ: et ſic ubiqȝ circūferatur paſcens nō oues
quod eſt animal ſimplex: ſed hædos laſciuos ſcilicet et
inquietos ſenſus atqȝ ad peccatuȝ deputatos diuerſis
doctoribus excolens ad hoc ipſum quæſitis Et hæc e
rit pœna culpæ illius animæ quæ ſeipſaȝ non cuſtodie
rit agnoſcere: et illum ſolum ſequi paſtorē: qui animā
ſuā poſuit pro ouibus ſuis. Hæc eſt una ſpēs: qua itel
ligere ſemetipſam anima in affectibus et actibus ſuis
debeat. Illa uero alia pars profundior eſt et difficilior
qua iubetur anima quæ tamē iā in mulieribus pulchra
eſt agnoſcere ſemetipſā Quod ſi obtinere potuerit ſpe
ret ſibi bona omnia. Si minus: ſciat exeundū ſibi poſt
ueſtigia gregum et paſcendum hædos in tabernaculis
paſtorum alienorū a ſe. Videamus ergo et icipiamus
pro uiribus ēt huius partis agnitionē diſcutere. Dicit
ꝑ prophetā ſermo diuinus Illuminate uobis lumē ſci
ētiæ. Sed ī donis ſpiritalibus unus quidē donuȝ ma
ximus ē: ꝙ per ſpiritus ſcūȝ miniſtratur: ſermo ſciētiæ:
cuius ſciæ opus illud pricipale ē: quod in euāgelio ſe
cundus Matthæum quidē ita dicit Nemo nouit filiū
niſi pr̄: neqȝ prēȝ quis nouit niſi filius: et cui uoluerit
filius reuelare. In luca autē ita ait Nemo ſcit quid ſit
filius niſi pater: et nemo ſcit qui eſt pater niſi filius:
et cui uoluerit filius reuelare. Secundus Ioānē uero

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ita ſcriptus ē ſic agnoſcit me pī: et ego agnoſco paīez. i
· xlv. ūo pſalō dicit Uacate et cogōſcite q̄m ego ſuz de
igitur pīcipale munus ſciæ ē agnoſceꝛ tītitatē. ſcdo ue
ro īloco cognoſceꝛ ćaturā eius: ſcdūs eūs qui dicebat
ipſe eis mihi dedit horum q̄ ſunt ſcias uerā ſubſtātiam
mundi et uirtutē elemētoruz iitius et finē et medietatē
tīporuz: et āliqua. Inter hæc ergo aiæ erit q̄das ēt ſui a
gnitio: p quæ ſcire debet quæ ſit eius ſubſtātia: utrum
corporea an īcorporea: et utruz ſimplex: ā ex duobus
aut tribus: an uero pluribus cōpoſita. ſed et iuxta quo
rundā quæſtiones: utrum facta: an omnino a nullo ſit
facta: et ſi facta ſit: quomodo facta ſit: Utrum ut putāt
aliqui in ſemine corporali ēt ipſius ſubſtātia cōtietur:
et origo eius pariter cum origine corporis traducitur
an perfecta ex triſecus ueiens: parato iā et formato ī
ter uiſcera muliebria corpore īduitur. Et ſi ita ſit: utrū
nuper creata ueiat: et tunc primum facta cum corpus
uidetur eſſe formatum ut cā facturæ eius aiandi cor
poris neceſſitas extitiſſe credatur: an prius et oli facta
ob aliquā cauſam ad corpus ſumēdum ueire extime-
tur: et ſi ex cā aliqua ī hoc deduci creditur: quæ illa ſit
cā ut agnoſci poſſit ſciæ opus ē. ſed et illud requiritur
utrum ſemel tantum corpore induatur et id poſtmo
dum depoſitum ultra non quærat: an cum ſemel ſuſce
ptus depoſuerit: iterū aſſumat: et ſi ſecundo ſumptus
ſemper habeat an aliquādo iterus abiiciat. Et ſiquidē
ſecundus auctoritatē ſcripturaꝝus cōſumatio imineat
mundi et corruptibilis ſtatus hic ī icorruptibilē cōmu
tabitur: ābiguum nō uideri: ꝙ in præſentis uitæ ſtatū
ſecundo aut tertio ī corpus ueire non poſſit. Nam ſi
recipiatur hoc neccario ſequitur ut huiuſmōi ſucceſſi
oibus ꝯſeq̄ntibus finē neſciat mūdus et adhuc ī cogi
tiōē ſui aia requirat ſi ē aliquis ordo: aut ſūt aliqui ſpi
tus eiuſdē cum ipſa ſubſtātiæ alii uero non eiuſdē ſed
diuerſi ab ea: Ideſt ſi ſunt et alii ſpiritus rationabiles
ut ipſa ē et alii carētes ratione. Et ſi eadē ē ipſius quæ
et āgelorum ſubſtātia q̄m rationabile a rationabili ne
quaq̄ differre cēditur: Aut ſi nō ē quidē talis p ſubſtā
tiā ſed erit talis p gratiā ſi meruerit: an non poſſit om
nino ſimilis effici āgelis: niſi hoc naturæ ſuæ qualitas
aut ſimilitudo īceperit. Reddi eis poſſe uidebitur qđ
amiſſus ē: non tamen conferri id quod ex initio condi
tor non dederit Sed et hoc adhuc ad cognoſcendam
ſemetipſaz aia requirat ſi uirtus aiæ eius accedere po
teſt et decedere. An ē imutabilis: an ad quiſita ſemel
ultra non defluit. et quid opus ē plura cōmemorare?
quibus ex cauſis ſemetipſam cognoſcat anima ne for
te ſi neglexerit pfecte ſemetipſā cognoſcere exire iube
atur in ueſtigiis gregum et paſcere hædos: et hoc non
in proprio tabernaculo: ſed in tabernaculis paſtorum:
cum præſto ſit uolenti hæc pſequi Largiſſimas occaſio
nes ex his quæ ſup̄ memorauimus ſumere in quibus
exercere in ſermone ſcientiæ pro uiribus poſſit. Dican
tur uero hæc a uerbo dei ēt ad animā quæ in profecti
bus quidē poſita ē nondum tamē ad ſummas pfectio
nis aſcendit. Quæ pro eo quidē ꝙ proficit pulchra dī:
ut autē puenire poſſit quo ad iperfectionē fiat ad eā
cōminatio neceſſaria ꝙ niſi p iſta ſingula quæ ſupra di
ximus ſemetipſam cognouerit et uigilāter exercuerit ī
uerbo dei: et lege diuina: continget ei de his ſingulis
opiniones colligere diuerſorum: et ſequi homines ni
hil egregium: nihil ex ſpiritu ſcō locutos. hoc ē eis ire
in ueſtigiis gregum: et eoruz doctrinā ſectari qui ut ſi
ipſi pmāſerint peccatores: nullus peccātibus remediū
prouidere potuerint Quos qui ſequitur hædos utiq̄z
qui peccatorum inditium tenēt: uidebitur paſcere: cir
cuiens tabernacula paſtorū diuerſas ſcilicet ſectas phi
loſophoruz. Intuere ergo plenius ꝙ terribile ē quod
ſub hac adumbratur figura. Exi inquit in ueſtigiis gre
gum: Quaſi ad eā loquitur quæ intus iā ſit anima et ī
tra myſteria collocata: pro eo tamē ꝙ negligat ſeme
tipſā cognoſcere: et requirere quid ſit: et quid uel quo
modo agere debeat quid ue non agere: dicitur ei: exi
tu: quaſi quæ ob hanc deſidiæ culpā foras mittatur ab
eo qui præeſt Sic ingens animæ periculum eſt: ſcienti
am ſui agnitionēq̄z negligere. Sed fortaſſe quia dupli
cē expoſitionē dedimus agnitionis ſuæ animæ uidebi
tur cuipiā ſecundum eas quidē quæ de moribus et de
actibus ſuis diſcutere negligit et inquirere de profecti
bus ſuis: aut pſcrutari de uitiis: merito ei dici exi per
quod uideatur quaſi de interioribus foras propelli. ſi
uero ſecundum æditionem aliam quam diximus ꝙ
naturam ſubſtantiamque ſuam agnoſcere debeat:
Et ſtatum uel in quo fuerit: uel in quo erit graue cre-
ditur. Quæ enim facile talis anima inuenietur ita pfec
ta: ita præpotens: cui horum omnium ratio et īteligē
tia pateat? Ad hoc reſpondebimus q̄m ſermo qui ha
betur in manibus non ad omnes animas fit: neq̄z ad
adoleſcetulas hic quidē loquitur ſponſus: neq̄z ad cæ
teras mulieres: neq̄z ad octoginta concubinas: aut ſe
xaginta reginas: ſed ad illā quæ inter omnes mulieres
ſola pulchra dī et perfecta. Unde apparet ad dilectas
qualſq̄z animas hæc dici: quibus cum gratia multa ſen
ciēdi et intelligendi a deo data ſit: negligunt tamen ſci
entiæ partes: et cognoſcendi ſemetipſas nullum adhi
bent ſtudium. His ergo comminatur ſermo diuinus:
quia quibus multum datur: multus ex eis exigitur. et
huilis quidē uēia et miſericordia dignus erit: potētes
aūt potēter cruciabūtur. ſi ergo et tu aia q̄ pulchrior es
et eminentior inter cæteras Uerbigratia doctoris ne
gligas temetipſas: et in ignorātia tui maneas: quomō
poterunt uel hi qui ædificari deſiderant inſtrui: uel cō
uinci et argui contradicentes: Digne ergo cuz cōmina
tione quadam ad eam dicitur Exi tu in ueſtigiis gre
gum: et paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum.
Poteſt ad hoc trahi ēt illud quod moyſes ſcribit. Ad
ſi qua iſrahelitica mulier adulterauerit: lapidetur. Si
uero filia ſacerdotis: ignibus exuratur. Sic ergo iuſta
uidebitur ēe cōminatio in eos qui capaces eſſe poſſūt
ad agnitionē et ſciētiā: ſed per deſidiam negligunt. In
quos iuſtiſſima idignatio ſpōſi ē: quia ſcit unius negli
gētiā cedere ad dāna multorum. Similis enis uidebi
tur huiuſmodi aia uel illi qui acceptum denarium ab
ſcondit in terrā: ne lucri aliquid ex eo pecuniæ domi
nus acquireret: uel illi quē occidiſſe dī deus quia mali
gnus erat onas ſcilicet qui accepta ſemina ſciæ natura
lis poſteritati inuidens profundebat ī terrā. Paſtores
quoq̄z ſic et ante iā diximus: ſiquidē ad eccleſiā cōmi
nationis hic ſermo fit mundi huius principes accipiē
di ſunt: uel illi āgeli: ſub quorum cura reliquæ gentes
habentur ſiue ſorte ī hoc: ſiue ſecretioribus cauſis qui
buſdā ſeductæ: Si uero ad unāquāq̄z animā cōminati
o iſta referatur quæ ſemetipſam negligit agnoſcere ſa
pientes et magiſtri huius ſæculi itelligendi ſunt: docen
tes ſapiētiā huius mundi ut in ſumma hoc intelligatur
quia neceſſe ē aimā eā præcipue quæ bona et pulchra
ē: ſenſibus et igenio uigilās cognoſcere ſemetipſam:
et dare operā ad agnitionē ſui per exercicia doctrinæ:
et ſtudia diuina: ac p hoc agi ſpiritu dei et ſpiritu adop
tionis: Aut ſi talis hæc aia ſemetipſas neglexerit: et a
diuinis ſtudiis declinauerit neceſſe ē eam operā dare
ſtudiis mundanis et ſapiētiæ ſæculi: et agi ſpiritu mun
di huius iterus ī timore. Quod deſignat apoſtolus cū
dicit. Nos autē nō ſpiritum huius mundi accepimus

ſed ſpiritum qui ē ex deo. Et iterum Non accepiſtis e
nim iterum in timore ſpritum ſeruitutis: ſed ſpiritus ac
cepimus adoptiōis i quo clamamus abba pater. Hęc
interim nobis de pręſenti loco occurrere potuerunt:
nunc iam conuertamur ad conſequentia. Equitatui
meo in curribus Pharaonis: ſimilem te arbitratus ſu3
proxima mea. Hiſtoricus quidem ſenſus hoc ē quod
uidetur oſtendere Sicut inquit tunc in ęgypto: cum
Pharao perſequens populum iſrael proceſſit in curri
bus et equitatu: et meus hoc ē domini mei ſponſi e
quitatus longe pręcellebat currus Pharaonis: et pręſtandior erat utpote qui illos ſuperauerit et in mare de
merſerit: ita et tu proxima mea ſponſa pręcellis omēs
mulieres ſimilis effecta equitatui meo: qui pharaōis
curribus comparatus potentior utiq3 eſt et magnificē
tior. interim uidetur ordo ſermonum ipſorum uerbo
rumq3 directio. Videamus autem ne forte ſecundum
intelligentiā myſticā animas quę ſunt ſub illo ſpirituali
pharaone et ſub ſpiritalibus nequitiis poſitę: currus
dicat eſſe pharaonis et quadrigas eius quas ipſe agit
et ducit ad perſequendum populum dei et ad opprimē
dum iſrael: Certum enim ē quia tentationes et tribula
tiones: quas excitāt dęmones ſanctis per animas ali
quas excitant ad hoc ipſu3 aptas et cōuenientes. Qui
bus tanq̄ curribus aſcenſis exagitant et impugnāt uel
eccleſiā dei uel ſingulos quoſdam fidelius. De equita
tu uero domini: qui ſit eius iſte equitatus i exodo qui
dem ubi ſuperantur currus pharaonis demerguntur
in mare nihil legimus ſcriptum niſi tātum ꝙ dominus
currus pharaonis et exercitum eius proiecit in mare
rubrum. Inuenimus tamen quarto regnorum libro
Quod Heliſęus de aduētibus hoſtium qui cum equi
tatu et curribus uenerāt formidāti puero ſuo dicit. ne
timeas: q̄m plures ſunt nobiſcum q̄ cum illis. Et ora
uit inquit Heliſęus et dixit Domine aperi oculos pue
ri huius ut uideat. Et aperuit dominus oculos eius et
uidit. Et ecce mons plenus equitibus erat: Et currus
ignei in circuitu Heliſęi qui deſcenderant ad eum. S3
et in propheta Abacuc manifeſte et euidenter legimus
dee quitatu domini: et ꝙ aſcendant equos ſuos Sunt
ergo ſcripturę uerba hęc. Nunquid fluminibus iraſce
ris domine aut in fluminibus furor tuus? aut in mari
rubro impetus tuus? quia aſcendens equos tuos: et e
quitatus tuus ſalus. Sunt ergo equi domini quibus
aſcendit et equitatus eius. Quos ego non alios ēe pu
to: q̄ illas animas quę frenum diſciplinę eius accipi
unt: et iugum portant ſuauitatis eius: et quę ſpiritu de
i aguntur: et in hoc eſt eis ſalus. In reuelatione Joan
nis Legimus ꝙ apparuit ei equus: et ſedēs ſuper eū
quidem fidelis et uerus: et cum iuſtitia iudicās: cuius
nomen eſt uerbum dei Ait ergo et uidi cęlum apertu3
et ecce equus albus: Et qui ſedebat ſuper eu3 uocaba
tur fidelis et uerus: et cum iuſtitia iudicās et pugnās:
et oculi eius ſicut flāma ignis et ſuper caput eius dia
demata multa: habentia nomen ſcriptum quod nemo
nouit niſi ipſe et adopertus erat ueſtimentum ſangui
ne conſperſum et uocabatur nomen eius uerbum dei
Et exercitus eius erat in cęlo et ſequebantur eum in e
quis albis induti biſſino albo puro. Sed opus eſt gra
tia dei: quę horum nobis aperiat intellectum: quo poſ
ſimus aduertere: quid iſtę indicent uiſiones: qui ſit e
quus albus: et qui ſit qui ſedet ſuper eu3: cuius nomē
ē uerbum dei. Et forte quidē dicet aliquis album ēē e
quu3 corpus quod aſſumpſit dominus et quo ille qui
in pricipio erat apud deu3. Deus uerbum uel ueſtitus
uel uectus eſt: Alius autem animā dicet: quā aſſump
ſit primo genitus omis creaturę: et de qua dicebat: po
teſtatē hēo ponendi eā: Et poteſtatē habeo iterum ſu
mendi eā. Alius uero utrunq3 ſimul corpus atq3 ani
mā quaſi ubi peccatum non fuerit equum dici album
putabit: alius adhuc quarto loco eccleſiā dicet: quę et
corpus eius nominatur album uideri equum: quaſi ñ
habentē maculā aut rugā: quā ſibi ipſe ſanctificauit la
uacro aquę. Secundum hęc autē ſingula ēt i la accipi
quę ſequuntur militiam cęli et exercitum uerbi dei: et
quomodo ſinguli quiq3 eorum ſequentes uerbu3 dei
equis albis ſedeant et biſſinis albis induantur et mun
dis. Huic ergo equo albo quo ipſe uehitur. qui uerbi
dei appellatur: uel huic equitatui cęleſti: qui eu3 ſequi
tur in albis nihilhominus equis comparat: et ſimilem
facit chriſtus eccleſiā ſuā. In curribus autē pharaonis
uel ita poſſumus accipere ut quātum hic domini equi
tatus: equitatu3 et currus pharaonis eminet et pręcel
lit: tantum tu quę pulchra es in mulieribus pręcellis
et emines omnes reliquas animas quę adhuc iugū
pharaonis portant et ſeſſores eius patiuntur: uel cer
te ꝙ equitatus hic meus qui lauacro aquę mundatuſ
purus et candidus factus ē: et uerbum dei meruit ha
bere ſeſſorem: ex curribus aſſumptus ē pharaonis. In
de enī3 omnes ueniunt credentes: quia chriſtus uenit
in hunc mundum peccatores ſaluos facere. Hoc ergo
modo poteſt explanari uerſiculi huius ſenſus. Equita
tatui meo qui fuit ante in curribus pharaonis: et nunc
ſequitur me in equis albis: purificatus lauacro aquę
ſimilem te arbitror proxima mea. Beatę ergo ſunt il
lę animę quę dorſum ſuum curuauerunt ut ſuſcipiāt
ſeſſorem uerbum dei ſup ſe et frena eius patiuntur: ut
quocūq3 ipſe uoluerit flectat eas: et agat habenis pręceptorum ſuorum: quia iam non propria uoluntate in
cedunt: ſed ad omnia dicuntur et reducuntur uolunta
te ſeſſoris. Et fortaſſis uidebitur ſecundum hoc ꝙ ex
multis animabus congregata ē eccleſia: et exēplu3 ui
tę accepit a chriſto: quod non tā ab ipſa deitate uerbi
dei acceperit quę utiq3 ſupereminet eos actus uel af-
fectus: qui ad exēplum dari hominibus debeant: ſed
illa anima quę aſſumpta ē ab eo in qua fuit ſumma p
fectio: illa ſit ad exemplu3 poſita et ipſa dicat hic proxi
ma mea cuius ſimilitudinē habere debeat ēt eccleſiā:
quę ex multis congregatur animabus illis ſcilicet quę
prius fuerant ſub iugo et curribus pharaonis et equi
tatus domini appellātur. Quę autē ex duabus expoſi
tio cōuenire māgis propoſito uerſiculo uideatur: pro
babis ēt tu qui legis Quā ſpecioſę factę ſunt genę tu
ę: tanq̄ turturis ceruix tua: ſicut redimicula. ordo drā
matis huiuſmōi uidetur habere cōſequētiā: qd poſte
aq̄ auſteriore uſus ē cōmonitione ſponſus ad ſponſā
proteſtatus ei: qd niſi cognoſceret ſemetipſam exitura
eſſet in ueſtigiis gregum et paſceret non oues ſed hę
dos: erubuerit ſuper auſteritate pręcepti ſed et rubor
uerecundię diffuſus i uultu: ſpecioſas effecerit genas
eius et multo q̄ fuerant pulchriores. Non ſolum au
te3 genę ſed et ceruix eius tā decora ſit reddita quaſi
monilium redimiculis adornata. Pulchritudo ergo
genarū turturibus comparatur: ꝙ p huiuſmodi aueſi
ſimul honeſtas uultus et alacritas indicetur. Hęc ē h
ſtorici drāmatis explanatio. Sed ueniamus ad rem.
Paulus apoſtolus ſcribēs ad eccleſiā chorinthioru3.
ita ait Corpus autē non ē mēbrum unum: ſed multa:
et ſi dixerit pes quia nō ſu3 manus: non ſum de corpo
re: non propterea non ē de corpore: et ſi dixerit auricu
la quia non ſu3 oculus: non ſum de corpore non pro
pterea non ē de corpore: Si totum corpus eſt oculus
ubi d auditus? Si totus auditus ubi odoratus? Nunc
aūt deus poſuit unumquodq3 mēbru3 i corpore ſicut

uoluit. Et cum plura diſputaſſet ad ultimus dicit. Vos
autem eſtis corpus chriſti: et mēbra ex parte: Et iterū
ad Epheſios ſcribēs dicit. Subiecti inuicem in timorē
chriſti. Mulieres uiris ſuis ſubiectæ ſint: ſicut domi
no: quia uir caput ē mulieris: ſicut et chriſtus eſt caput
eccleſiæ: ipſe ſaluator corporis. Sed ſicut eccleſia ſub
iecta eſt chriſto: ita et mulieres uiris ſuis in omnibus.
Viri diligite uxores ueſtras ſicut et chriſtus dilexit ec
cleſiā ſuā: et ſemetipſū tradidit pro ea: ut eā ſcificaret
lauacro aquæ in uerbo: ut ipſe ſibi ꝑpararet glorioſam
eccleſiam non habentē maculas aut rugā: aut aliquid
huiuſmodi: ſed ut eſſet ſancta et imaculata et poſt pau
ca. Nemo enim inquit aliquādo carnē ſuā odio habu
it et nutrit et fouet eam: ſicut et chriſtus eccleſiā quia
mēbra ſumus corporis eius et Reliqua. Per hæc er
go edocemur: quomodo ſpōſa chriſti: quæ eſt eccleſia
etiā ſit corpus eius et mēbra. Si ergo audias ſponſi
mēbra nominari: eccleſiæ mēbra dici intellige: In qui
bus ſic ſunt aliqui qui dicuntur oculi: pro intelligentiæ
ſine dubio ac ſcientiæ lumine: et alii aures pro audien
do uerbo doctrinæ: Alii manus pro bonis operibus
religioſiſq; miniſteriis. Ita ſunt aliqui: qui et genæ eius
appellētur. Genæ autē partes uultus dicuntur: in qui
bus honeſtas et uerecundia aimæ agnoſcitur. Per q̄d
ſine dubio illi in mēbris eccleſiæ declarantur: qui caſti
tatis et pudicitiæ excolunt hōeſtatē. Pro his ergo ad
omne corpus ſpōſæ dī: Quā ſpecioſæ factæ ſunt genæ
tuæ: Et obſerua quia non dixit Quā ſpecioſæ ſunt ge
næ tuæ ſed ꝙ ſpecioſæ factæ ſunt ut oſtendat prius qui
dē nō eaſ ita fuiſſe ſpecioſas ſed poſteaꝙ ſuſcepit oſcu
la ſponſi et ipſe qui loquebatur ꝑ prophetas prius af
fuit: et mundauit ſibi ipſi eccleſiā ſuā lauacro aquæ: et
fecit eā non habere maculā aut rugas et agnitionē ſui
præſtitit ei: tunc factæ ſunt ſpecioſæ genæ eius. Nunc e
nim caſtitas et pudititia: et uirginitas: quæ prius non
fuerat: per eccleſiæ genas ſpecioſo decore diffuſa eſt:
Quæ tamen genarum ſpecies ideſt pudicitiæ et caſtita
tis turturibus comparatur. Turturus ferunt huiuſmo
di naturam eſſe ut neq; maſculus præter unam femi
nam adeat aliam: neq; fœmina amplius ꝙ unum pa
tiatur marem: ita ut ſi accidat altero intercepto ſuper
eſſe: alterum pariter cum coniuge extinctus ei ſit con
cubitus amor. Conuenieter igitur ſimilitudo turturis
aptatur eccleſiæ. Quod uel alterius uiri poſt chriſtum
coniugium neſciat uel quod continentiæ et pudicitiæ
in ea tanꝙ turturum uoliret multitudo. Secundum
hanc intelligentiā etiam ceruicem ſponſæ accipiamus
Quæ ſine dubio illæ intelligi debeāt animæ: quæ chri
ſti iugum ſuſcipiunt dicentis. Suſcipite ſuper uos iu
gum meum: quia iugum meum ſuaue eſt. Obediētia
ergo eius ceruices eius appellantur. Ceruix ergo eius
ſpecioſa facta ē ſicut ridimicula. et merito Quā enim
prius præuaricationis inobedientia turpem fecerat:
nunc obedientia fidei ſpecioſam fecit et pulchram. Cer
uix ergo tua ſpecioſa facta ē ſicut ridimicula. Ad utrū
q; enim ſubauditur ſpecioſa facta eſt: ſicut redimicula
Redimicula hic dicit conſtrictiones uel connexiones
monilium quæ in ceruicibus ſedere ſolent: ex quibus
deducitur et deſcendit per omne collum reliquus or
natus. Ipſi ergo ornamento quod ceruicibus impo
ni ſolet ceruicem ſponſæ comparauit Quod dictus ita
aduertimus. Ceruicem diximus ſubiectionem et obe
dientiā dici pro eo q quaſi iugum chriſti ſuſcipiat et fi
dei eius obedientias præbeat. Ornamentum ergo cer
uicis eius: quæ ē obedientia: chriſtus eſt. Ipſe eni pri
or factus eſt obediens uſq; ad mortem. et ſicut ꝑ uni
us Adæ ſcilicet inobedientiā peccatores cōſtituti ſunt
multi: ita et per unius obediētiam chriſti dumtaxat iu
ſti conſtituentur multi. Ornamentum ergo et monile
ceruicis eccleſiæ obedientia chriſti eſt. Sed et ceruix
eccleſiæ ideſt obedientia eius ſimilis effecta ē obediē
tie chriſti quod ē monile ceruicis. Magna ergo i hoc
laus ſponſæ ē: magna eccleſiæ gloria: ubi imitatio obe
diētiæ eius exæquatur obedientiæ chriſti quē imitatur
eccleſia. Hæc etiam ipa ſpēs monilis: ēt in geneſi me
moratur a iuda patriarcha thamar nurui ſuæ: quando
cum ea quaſi cum meretrice concubuit data. Quod
non omnibus patet myſterius Intelligitur per hoc q
chriſtus eccleſiæ: quam ex multorum dogmatum pro
ſtitutione collegerat futuræ perfectionis hæc dedit pi
gnora: et iſtud obedientiæ monile ceruici eius impoſu
it. Similitudines auri faciemus tibi cum diſtinctioni
bus argenti quoaduſq; rex ſit i recubitu ſuo. Supra
diximus quod ſpecies drāmatis libellus hic ordiatus
perſonarum immutatione contexitur. et nunc ergo ui
dentur hæc amici: uel ſodales ſponſi ad ſponſam locu
ti: qui ſecundum intelligentiā myſticam et ut ſupra iā
diximus aut āgeli uel etiam prophetæ aut patriarchæ
poſſunt intelligi. non enim tunc ſolum cum poſt bap
tiſmum Joannis in deſerto tentatus eſt a diabolo do
minus: acceſſerunt āgeli: et miniſtrauerūt ei: ſed ante
aduētum præſentiæ corporalis miniſtrauerunt ſemp.
Nam et lex diſpoſita in manu per āgelos dicitur medi
atoris. Sed ad hebræos ſcribens apoſtolus dicit. Si
enim qui ꝑ angelos habitus ē ſermo factus ē firmus
Ipſi ergo erant uelut auctores et procuratores appo
ſiti paruulæ ſponſæ cum pædagogo lege: donec pleni
tudo temporum ueniret: et mitteret deus filium ſuus
natum ex muliere: factum ſub lege: et adduceret eam
ſub auctoribus et procuratoribus et pædagogo lege
ut ipſius uerbi dei oſcula: doctrinā ſcilicet uerbaque
ſuſciperet. Anteꝙ ergo tempus horum adeſſet i mul
tis angelorum miniſterio excolebatur ſponſa: qui ap
parebant tunc hominibus et loquebantur ea quæ res
poſcebat et tempus. Non enis tu mihi ex aduentu ſal
uatoris incarne ſponſa dici: aut eccleſiam putes:
ſed ab initio humani generis et ab ipſa conſtitutio
ne mūdi. Immo ut paulo duce altius myſterii huius
origines repetam: ante etiam conſtitutionem mundi.
Sic. n. dicit ipe. ſic elegit i chriſto añ ꝯſtitutiōes mūdi:
ut eſſemus ſancti et immaculati coram ipſo in chari
tate prædeſtinans nos i adoptionē filiorum. ſed et in
pſalmis ſcribitur Memento congregationis tuæ do
mine: quam congregaſti ab initio. Prima et enis fun
damenta congregationis eccleſiæ ſtatim ab initio ſunt
poſita. Unde et apoſtolus dicit ædificari eccleſiam nō
ſolum ſuper apoſtolorum fundamentum: ſed etiam
prophetarum. Inter prophetas autem numeratur et
Adam: qui magnum myſterium prophetauit in chri
ſto et in eccleſia dicens. Propter hoc relinquet homo
patrē ſuum et matrem ſuam et adhærebit uxori ſuæ:
et erunt ambo in carne una. euidenter enim de his di
ctis eius dicit apoſtolus Quia myſterius hoc magnū
ſit. Ego autem dico in chriſto et in eccleſia. Sed et idē
apoſtolus cum dicit. Sic enim eccleſiam dilexit ut ſe
metipſum traderet pro ea ſanctificans lauacro aquæ:
non utiq; oſtendit eam prius non fuiſſe: quomodo
enim dilexiſſet eam quæ non erat. Sed eam ſine du
bio dilexit quæ erat. Erat autem in omnibus ſanctis
qui ab initio ſæculi fuerant facti. Diligens igitur eam
uenit ad eam. Et ſicut pueri ſui communicauerunt car
ni et ſanguini ſimiliter et ipſe particeps factus eſt eo
rundem: ac ſemetipſum pro eis tradidit. Ipſi enis erāt
eccleſia quā dilexit: ut eam uel numeroſitate augeret

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

uel uirtutibus excoleret: uel perfectionis caritate: de
terris transferret ad cælum. Miniſtrauerunt ergo et
prophetæ ab initio: miniſtrauerunt et angeli. Quid e
nim aliud fiebat tunc cũ apparuerũt tres uiri abrahæ
ſedẽti ad quercũ mãbræ? Licet illa ãgelorũ ſpẽs plus
aliquid ꝙ̃ ãgelicũ oñdrit miſſteriũ. nã trinitatis ſibi my
ſteriũ prodbatur. hoc erat et ĩ exodo Cũ ãgelus domi
ni dr̃ in flãma ignis apparuiſſe moyſi in rubo. Conti
nuo autem ĩ ſubſequentibus dominus. Et deus loqui
in angelo ſcribitur: et ipſe deus eſſe Abrahã et deus
Iſaac et deus Iacob deſignatur. Quod quidã hæreti
corum legentes dixerunt deum legis et prophetarũ
longe inferiorem eſſe ꝙ̃ ieſum chriſtum et ſpiritus ſan
ctum: et eo uſq; impietatem ſuam pertenderunt: ut
plenitudinem quidẽ in chriſto ponant: et in ſpiritu ſan
cto. Imperfetiones uero et infirmitates in deo legis.
Sed hæc alias: Nunc autem nobis propoſitum eſt o
ſtẽdere quomodo ſancti angeli qui ante aduentũ chri
ſti uelut paruulæ adhuc ſponſæ tutelam procurabant
ipſi ſunt amici et ſodales ſponſi: qui ad eam dicere ui
deantur. Faciamus tibi ſimilitudines auri cum diſtin
ctionibus argenti uſq; quo rex ſit in recubitu ſuo. indi
cant ergo ꝙ ipſi faciant ſponſæ non aurum: neq; enĩ
habebãt tale aurum quale dignũ erat offerri ſponſæ:
ſed pro auro ſimilitudines auri ſe facere promittunt:
Et non unã ſimilitudinem ſed multas. ita etiã dicunt
de argento ſed quaſi habentes licet paruã argenti ma
teriam promittunt ei ſe facere: non ſimilitudines ſed di
ſtinctiones argenti: utpote quibus non tanta abunda
ret argenti materia: ut connexum aliquid et ſolidum
opus ex eo producere poſſent: ſed diſtinctiones ſolaſ
ac ſigna: quædam parua uelut puncta interſererent illi
operi: quod ex auri ſimilitudine faciebant Hæc ergo
amici ſponſi illi de quibus ſupradiximus ſponſæ faci
unt ornamẽta. ſʒ quid ĩ his ſecreti cõtineatur: et quid
elocutionis nouitas ipſa parturiat: omnipotentis uer
bi ac ſponſi partem precemur: ut ipſe nobis arcani hu
ius clauſtra patefaciat: quo poſſimus non ſolum ad ĩ
telligẽda hæc illuminari: uerum ẽt ad proferenda ac
ſecundum menſuram eorum: qui lecturi ſunt mode
rationem eloquii ſpiritalis accipere. Auri ſpeciem in
multis ſæpe oſtendimus figuram tenere intelligibilis
et incorporeæ naturæ: argentum uero uirtutem uerbi
ac rationis ſecundum ꝙ et dominus dicit per prophe
tam. Dedi uobis argentum et aurum: uos autem feci
ſtis argẽtea et aurea baalim oſtendens per hæc et di
cens: quia dedi uobis ſenſũ et rationem: qua me de
ũ et ſentĩr poſſetis et colere: uos autem et ſenſum et
rationem: quæ in uobis eſt ad colenda dæmonia tran
ſtuliſtis. ſed et eloquia domini eloquia caſta: argen
tum igne probatum. Et item in aliis argentũ ignitũ:
iuſti lingua memoratur. Cherubin uero aurea dicun
tur: quoniã quidẽ plenitudo ſcientiæ dei interpretã
tur. ſed et candelabrũ in tabernaculo teſtimonii aure
ũ et ſolidum poni iubebatur: quod mihi uidetur do
num tenere naturalis legis in qua lux ſciẽtiæ habetur.
ſed quid opus eſt multa congregare teſtimonia: cum
in promptu ſit ſcire uolentibus in multis ſcripturæ lo
cis hoc indicari: quod aurum ad ſenſum mentemque
reuocetur: argentum uero ad uerbũ atq; eloquia re
feratur: Nunc ergo properemus ad contemplandum
quomodo ſecundũ ea quæ ꝑmiſimus amici ſponſi di
cant ſe ſimilitudines auri facere ſponſæ cum diſtinctio
nibus argenti. Videtur ergo mihi ꝙ lex quæ per ãge
los diſpoſita eſt in manu mediatoris. quandoquidem
umbram habeat futurorum bonorum: non ipſã ima
ginem rerum Et quæcunq; contingebant illis qui ĩ le
ge referuntur in figura: et non in ueritate contingebãt
iſta omnia ſimilitudines auri fuerunt non aurum ue
rum. Quod ſcilicet aurum uerum in illis quæ incorpo
rea ſunt et inuiſibilia ac ſpiritalia intelligatur. ſi multitu
do uero auri in quo non eſt ipſa ueritas: ſʒ umbra ue
ritatis iſta corporea et uiſibilia accipiantur. Verbigra
tia. ſimilitudo auri fuit iſtud tabernaculum manufac
tũ de quo dicit apoſtolus Non enim manufacta iſta
introiuit ieſus exẽplaria uerorum ſed in ipſum cælũ.
Ergo q̃ in cælis ſunt inuiſibilia et incorporea illa ſunt
uera. iſta autem quæ in terris uiſibilia et corporea: ex
emplaria uerorum dicuntur eſſe non uera. iſta tamen
ſunt quæ ſimilitudines auri appellantur in quibus eſt
et arca teſtamenti et propitiatorium et cherubin et al
tare icenſi: et menſa propoſitionis et panes. ſed et ue
lamen et columnæ ac ſeræ et altare holocauſtorum: et
ipſum templum atq; omnia quæ in lege ſcripta ſunt.
Omnia hæc ſimilitudines erant auri. ſed et ipſũ aurũ
uiſibile pro eo ꝙ uiſibile erat non erat aurum uerum
ſed ſimilitudo erat illius ueri auri inuiſibilis. iſtas er
go ſimilitudines auri fecerunt ſponſæ eccleſiæ ſponſi
amici angeli uidelicet et prophetæ qui miniſtrauerunt
in lege cæteriſq; myſteriis. Hoc opinor et paulus in
telligens dicebat: in religione angelorum in his q̃ uult
fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ. Omnis ergo iudai
cus cultus et religio ſimilitudines ſunt auri. Cum au
tem conuerſus fuerit quis ad dominũ et ablatum fue
rit ab eo uelamẽ: tunc uidebit aurum uerum: cuius au
ri ãte quã: adeſſet: et cognoſcendum ſe præberet ſimi
litudines fecerunt ſpõſæ amici eius: ut ex illis ſimilitu
dibus commonita et prouocata ueri auri deſiderii ca
peret. Hoc enim factum indicat Paulus cum dicit hæc
autem in figura contingebant illis. ſcripta autem ſunt
propter nos in quos finis ſæculorum deuenit. ſed fi
nem quidem dicit paulus: non intelligas corporalẽ
Finis eiũ corporalis multos inueniet pro quibus nõ
ſunt ſcripta hæc. Neq; enim huiuſmodi de his recipi
ent intellectum. ſed finem ſæculorum perfectionẽ re
rũ intellige: quæ utiq; Paulo et ſimilibus eius adue
niſſe: et propter ipſos ſcripta hæc eſſe dicuntur: ſʒ hæc
in excurſu diximus uolẽtes oſtendere quomodo ami
ci ſponſi dicãt ad ſponſam facere ſe ei ſimilitudines au
ri cum diſtinctionibus argenti: per ea ſcilicet quæ in le
ge et prophetis per figuras et imagines et ſimilitudi
nes et parabolas ſcripta tradiderunt. ſunt tamẽ in his
et paruæ quædã diſtinctiones argenti: inditia ſcilicet
ſenſus ſpiritalis uerbi et interpretationis rationabilis
ſcilicet et ualde rara et exigua. Ante aduentum nanq;
domini uix ſicubi prophetarum aliquis parum quid
occulti ſermonis aperuit. Verbigratia ut Eſaias: cum
dicit uinea domini ſabaoth domus iſrael ẽ: et domus
iuda nouella dilecta. Et iterum alibi aquæ multæ gen
tes multæ ſunt: et Hiezechiel nominãs duas ſorores
Oolam et Oolibam aliam ſamariam diſtinguit eſſe:
et aliam iudæam: et ſicubi talia quædam ipſis prophe
tis interp̄tãtibus aperiãtur: iſtæ diſtinctiones argenti
dicuntur. Vbi uero ſaluator et dominus noſter ieſus
chriſtus aduenit: nota faciens omnia uerbo uirtutis
ſuæ: in paſſione eius indicium datum eſt ꝙ ea q̃ in ab
ſconditis tenebãtur: et arcana erãt in lucem proferen
tur: et ad manifeſtationem uenirẽt: per hoc ꝙ uelũ tẽ
pli quo ad uiſus ſanctorũ ſancta arcana uelabãtur: ſciſ
ſum ẽ de ſurſum eius uſq; deorſum: palã fore denun
tiãs oĩbus quod intriſecus uidebatur obtectum. ſic er
go illud quod per angelos et prophetas miniſtratũ ẽ
ſimilitudo auri fuit: cum diſtinctionibus paruis et exi
guis argenti Hæc autem quæ per ipſum dominus no

ſtrū ieſum chriſtum tradita ſunt: ī auro uero et argēto
ſolido collocata ſunt. Hæc enī quæ ꝑ amicoſ ſpōſi fa
cta eſt ſimilitudo auri cū diſtinctionibus argenti. nō
in ſempiternū manſura promittitur ſed tēpus ei ſtatu
itur ab illis ipſis dicētibus uſqꝫquo rex ī recubitu ſuo
Cum enī recubās dormierit: ut leo et ut catulus leo
nis. et poſt hec ſuſcitauerit eū pater: et reſurrexerit
e mortuis: ſi qui fuerint cōformes reſurrectionis eius
iam non ī ſimilitudine auri ideſt non ī rerum corpora
lium cultu manebunt: ſed uerum aurū ab ipſis perci
piēt credētes et ſperātes nō ea quæ uidētur: ſed quæ
non uidentur: nec quæ in terris ſunt ſed quæ ī cælis:
ubi chriſtus eſt in dextera dei ſedens et dicent quia et
ſi cognouimus chriſtū aliqñ ſcđum carnem: ſed nunc
iam non nouimus. Nō ergo iam diſtinctionibus par
uis argēti ſed ī latitudinē diffuſo utentur argēto. Au
diēt enim quia ī illa auri ſimilitudie petra quæ ſequi di
citur: et potum populo ꝓbere chriſtus ē: et mare bap
tiſmus ē: et nubes ſpiritus ſanctus ē: et māna uerbū
dei ē: et agnus paſcæ ſaluator ē: et ſanguis agni paſſi
o chriſti ē: et uelum quod ē in ſanctis ſanctorum: quo
diuina illa et arcana tegebātur caro eius ē: aliaqꝫ mūe
ra ex eius reſurrectione patebunt: non iam parua ut
prius diſtinctione: ſꝫ latiſſima expoſitione patefacta.
Adhuc autem ut clarius fiat: quod dicit Vſqꝫquo rex
ſit in recubitu ſuo: etiam de ſecunda Balaam prophe
tia que de chriſto ita continet proferemus. Orietur in
quit ſtella ex Jacob: et exiet homo de ſemine eius et
dominabitur gētibus multis. Exaltabitur gog regnum
eius: et creſcet regnū eius Deus educet eum ex ægy
pto ſicut gloria unicornis: et comedet gentes inimico
rum ſuorum: et craſſitudines eorum medullabit et ia
culis ſuis ſagittabit eos Recūbens ut leo requieſcet:
et ſicut catulus leonis. Quis ſuſcitabit eum: Conſide
ra ergo et ex his diligentius: et uide quomodo omniſ
ſimilitudo auri uſqꝫ ad extremum tempus ad recubi
tū regis. ſ. ſtatī memoratur. Poſt hæc ergo exaltabitur
gog ideſt ſupertecta regnum eius: cum uidelicet de ter
ris ad cæleſtia fuerit tecta tranſlatum Sed de his ple
nius pro ut dominus dedit in numer orum libro pro
ſecuti ſumus. Requiramus ſane ſi etiam ſanctiſ patri
bus ipſis et prophetis: qui miniſtrauerunt uerbum ā
te aduētum domini noſtri ieſu chriſti perfectionis hu
ius ueri qꝫ auri gratia data ſit: an tantum futura hæc
intellexerint: et in ſpiritu uentura ꝓuiderint: Atqꝫ ob
hoc ſolū dixerit domius de Abrahā. Quia deſidera
uerit uidere diē eius et uiderit: et lætatus ſit ꝙ ſcilicet
in ſpiritu futura præuiderit: et magis fortaſſe hoc ita
ēē etiā ille ſermo confirmet qui ait multi iuſti deſide
rauerunt uidere quæ uidetis: et non uiderunt: et audi
re quæ auditis et nō audierunt. Quamuis nec illis po
tuerit defuiſſe perfectio ueniens ex fide. Quæ eīs nos
facta credimus: hæc illi maiore cū expectatione futu
ra credebant. Sicut ergo ex aduentu chriſti credentes
ꝓteritorum fides ita et illos futurorum ad ſummam
ꝑfectionis adduxit. Quod ſi ad unamquanque animā
referatur expoſitio: uidebitur donec paruula ē adhuc
aīa et imperfecta et ſub tutoribus: et procuratoribus
poſita ſiue doctoribus eccleſiæ: ſiue angelis qui paruu
lorum cuſtodes eſſe dicuntur: et uidere ſemper facieſ
patris: qui in cælis eſt: ſimilitudines auri fiunt ei: cum
non ſolidis et fortibus alitur uerbi dei cibis ſed ſimili
tudinibus imbuitur: uelut ſi dicamus parabolis et exē
plis docetur: pro quibus et ipſe chriſtus dicitur ætate
creſcere et ſapientia et gratia apud deum et homines.
Jn illis ergo ſimilitudinibus imbuitur et fiunt ei par
uulæ diſtinctiones argenti. Aperiuntur enim interdū

et his qui imbuuntur parua aliqua et rara de ſecretio
ribus myſteriis ut deſiderium concipiant maiorum.
Neqꝫ enim deſiderari quid poteſt ſi penitus ignore
tur. Et incipiētibus et primis in eruditionibus poſitis
ſicut non ſunt ad ſubitum cuncta pandenda: ita neque
penitus abſcondenda ſunt ſpiritalia myſtica: ſed ut ait
ſermo diuinus faciendæ ſunt eis diſtinctiones argenti
et ſcintillæ quædam ſpiritalis intelligentiæ animis eo
rum initiandæ ſunt: ut guſtum quodam modo deſide
rādæ dulcedinis ſumāt ne ut diximus: ſi penitus igno
retur: nec omnino deſideretur. Verum ꝙ paruulā no
minamus animam: nem o ita accipiat quaſi ſecundum
ſubſtantiam paruula dicatur: ſed ſi cui deeſt eruditio et
in qua eſt exiguus intellectus: ac minima peritia hāc
paruulam dicimus animam. Jgitur hæc fieri conuenit
uſqꝫ quo rex ſit in recubitu ſuo. i. uſqꝫ quo in id pro
ficiat huiuſmodi anima: ut capiat regem et habeat re
cumbentē in ſemetipſa. Sic eīs dicit hic rex quia habi
tabo in eis: et inambulabo in eis: profecto qui tantam
uerbo dei cordis ſui latitudinem præbent: ut etiam in
eis deambulare dicatur: ſpatiis ſcilicet amplioribus in
telligentiæ agnitioniſqꝫ diffuſioris. Jta ergo et recuba
re dī in anima illa ſine dubio de qua ipſe dominus di
cit per prophetam Super quem requieſcam: niſi ſup
humilem et quietum et: trementem ſermones meos?
Habet ergo rex iſte qui eſt ſermo dei in ea anima quæ
iam ad perfectum uenerit recubitum ſuū ſi tamē nō
ſit in ea aliquod uitium: ſed plena ſit ſanctitate: plena
pietate: fide caritate: pace omibuſqꝫ uirtutibus. tunc
enī delectat in ea recubare regem et habere recubitū.
Ad hanc enim animam dominus dicebat. Quia ego
et pater meus ueniemus: et cœnabimus cum eo: et
manſionē faciemus apud eum. Vbi ergo cœnat chri
ſtus cū patre: et ubi manſiones facit: quid ni et recum
bit. Beata illius latitudo animæ: beata ſtrata illius mē
tis. ubi pater et filius. ut non dubito una cum ſancto
ſpiritu recumbit et cœnat et manſionem facit. Quibuſ
putas opibus: quibus copiis tales cōuiuæ paſcuntur?
Pax ubi primus cibus eſt: humilitas ſimul apponitur
ac pacientia: manſuetudo quoqꝫ et lenitas: et quod
ſummæ ei ſuauitatis eſt puritas cordis. Caritas autē
in hoc conuiuio principalem obtinet locum. Tali ergo
modo etiam tertia expoſitione ad unamquāqꝫ animā
referri poſſe uidebitur. quod ait. Similitudines auri
faciemus tibi cum diſtinctionibus argenti: quoaduſqꝫ
rex ſit in recubitu ſuo. Nardus mea dedit odorem ſu
um ſiue odorem eius Jn ſpecie drāmatis uidetur hoc
oſtendi ꝙ poſt hæc uerba ingreſſa ſit ſponſa ad ſpon
ſum: et unguentis ſuis unxerit eum ac miro quodam
genere quaſi nardus quæ prius odorem non dederat
cum eſſet apud ſponſam tunc dederit odorem ſuum:
cum corpus contigit ſponſi ut non tam ille ex nardo o
dores: ꝙ̄ nardus ex ipſo ſumpſiſſe uideatur. Si uero
ſecundum hanc differentiam quæ in aliis inuenitur
exemplaribus legimus Nardus mea dedit odorem e
ius inuenitur adhuc aliquid diuinius ut uideatur un
guentum hoc nardi quo unctus eſt ſponſus non tan
tum ſuum qui nardo ineſſe naturaliter ſolet: ſed ipſius
ſponſi odorem cœperit et ipſius odorem ad ſpōſam re
portauerit nardus: ut in eo quo unxit eum odorē ſpō
ſi: ipſius unguenti munus acceperit: et hoc ſit quod di
cere uideatur Nardus mea qua unxi ſponſum regreſ
ſa ad me odores mihi detulit ſponſi: et uelut ſuperato
naturali ſuo odore ꝑfragrātia ſponſi ipſius mihi detu
lit ſuauitatem. Hæc habet hiſtorici drāmatis explanati
o: Sed ueniamus iam nunc ad intelligentiā ſpiritales
Ponamus hic ſponſam eccleſiam in ꝑſonas mariæ ꝗ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

decenter utiqꝫ dr̄ afferre libram unguenti nardi piſtici
ꝓcioſi et ungere pedes ieſu et detergere capillis ſuis: et
recipere quodam modo ac recuperare per crines capi
tis ſui ad ſemetipſam unguentum ex qualitate ac uirtu
te corporis eius infectum et odorem non tā nardi per
unguentū quā ipſius uerbi dei ad ſe trahentē ꝑ capil
los quibus abſtergebat pedes: et impoſuit capiti ſuo
non tā nardi ꝗ̄ chriſti fragrantiam: et dicere quia nar
dus mea miſſa in corpus chriſti reddit mihi odorem e
ius. Deniqꝫ uide quomodo hęc ipſa referuntur. Ma
ria inquit attulit libram unguenti nardi piſtici ꝓcioſi: et
unxit pedes ieſu: et extersit capillis capitis ſui. Domus
autē inquit tota repleta ē odore unguenti. Quod uti
qꝫ indicat: quia odor doctrinę qui procedit de chriſto
et ſancti ſpiritus fragrantia: repleuit omnes mundi hu
ius domus ac totius eccleſię domum Vel certe reple
uit omnem domum animę illius: quę odoris chriſti
ſuſcepit participium offerens primo fidei ſuę munus
uelut unguentum nardi et recipiens ex hoc gratiā ſpi
ritus ſancti: et ſpiritalis doctrinę fragrātiā. Quid ergo
intereſt utrum in cantico canticorum ſponſa perungat
unguento ſponſū: an in euangelio diſcipula magiſtrū
et Maria chriſtū: ſperās ut diximus redirē ad ſe ex hoc
unguento odorem uerbi et fragrantiam chriſti: ut eo
ipſa dicat Bonus odor ſumus deo. Et ꝗm plenum fi
de fuit iſtud unguentū et ꝓcioſi affectus: ob hoc et ie
ſus teſtimonium reddidit ei dicens Bonum opus ope
rata ē in me Sic ego rurſus in cāticocanticorū poſt
aliꝗ̄ta amplectitur emiſſiones ſponſę: ſicut hic opus
Marię. Ait enim Emiſſiones tuę paradiſus cum fru
ctu pomorū Cyprus cum nardis. Nardus et crocus
Amplectitur ergo et in his emiſſiones ac munera ſpō
ſę. Obſeruauimus ſane quod in iis quę nunc memo
rauimus pluraliter primo: poſtmōm ſingulariter nar
dum poſuit. Quod puto ſecundum illam rationem di
ctum: quia negotiator regni cęlorum: plures primo
margaritas negotiatur: uſqꝫquo ad unam perueniat
ꝓtioſā. Et forte quod dixit Emiſſiones tuę paridiſus
cū fructibus pomorum illos indicat fructus cū nar
dis plurimis: quos afferimus ex inſtitutionibus et do
ctrina prophetica. Ex doctrina uero ipſius domini no
ſtri ieſu chriſti: emiſſiōnes noſtrę: et munera: nō plu
res habet nardus ſed unam: ſed nunc redeamus ad e
am ꝗ̄ dicit Nardus mea dēdit odorē ſuū: et uide ſi poſ
ſumus adhuc etiā hoc in loco itelligere præſenti qđ
ſiquando ualuerimus integre et decēter exponere de
itate chriſti: uirtuteſque eius ac maieſtatem dignis
aſſertōibus ꝯſignarē: tūc fortaſſiſ merito dicet uel eccle
ſia illa uel anima illa quę ita manifeſte potuerit gloriā
eius exponere. Nardus mea dedit odorē ſuum Nec
mirum uideri debet ſi chriſtus quēadmodum fons eſt
et flumē aquę uiuę de quo procedunt et quemadmo
dū panis ē et uitā dat: ita et nardus eſt: et odorē de
dit: et unguentum ē quo qui uncti fuerint chriſti fiant
ſicut dicit in pſalmo Nolite tangere chriſtos me-
os. Et fortaſſe ſecundum illud quod dicit apoſtolus
His qui exercitatos habent ſenſus ad diſcretionē bo
ni ac mali: ſingulis quibuſque ſenſibus animę ſingula
queque chriſtus efficitur. Idcirco enim et uerū lumē
dicitur. ut habeāt oculi animę quo illuminātur Idcir
co et uerbū: ut habeant aures quod audiāt Idcirco et
panis uitę: ut habeāt guſtus animę quod deguſtet. Ic
circo ergo et unguentum uel nardus appellatur. ut ha
beāt odoratus animę fragrantiā uerbi. Idcirco et pal
pabilis: et manu tractabilis: et uerbū factus dr̄: ut poſ
ſit interioris animę manus contingere de uerbo uitę
Hęc autem omnia unum atqꝫ idem ē uerbum dei: qđ
per hęc ſingula affectibus orationis commutatū nul
lum animę ſenſum gratię ſuę relinquat expertem. Al
ligamētum guttę fratruelis meus mihi in medio ube
rum meorum manebit ſiue commorabitur Eiuſdē ad
huc uerba ſponſę ſunt ad adoleſcentulas loquentis
Prius quidē dixerat quia nardus ſua dediſſet ei odo
rem ſponſi et quia per unguentum quo unxerat eum
Odoris eius fragrantiā recepiſſet: nunc autem ait fra
ter meus mihi guttam redolet. Et hanc non diffuſā
neqꝫ ubilibet diſperſam: ſed colligatam et conſtrictam
quo ſcilicet odor ipſius ſuauitatis denſior reddatur et
uehementior Et hic inquit cum talis ſit in medio ube
rum meorū demoratur: et cōmanet et requiē ac mā
ſionem ſuam facit in loco pectoris mei. Verum quod
nunc proximum cognominauit eum fraternum ſuum
ſponſa: et nominis huius appellatione ꝑ totum pene
libelli textum frequenter utitur: dignū puto: ut prius
requiramus appellationis ipſius cauſam et quid uel
unde fraternus dr̄: exponamus: Fraternus appellatur
fratris filius Requiramus quis ſit primo frater ſpō
ſę cuius hic filius habeatur. Vide ſi poſſumus dicerē
ſponſam quidem eſſe ex gentibus eccleſiā fratrē uero
eius priorem populum: et fratrem indicat utiqꝫ ſeni
orem Quia ergo ex illo populo chriſtus ſecundū car
nem naſcitur. Ob hoc ab eccleſia gentium fratris fili
us appellatur. Quod ergo ait Alligamentū guttę fra
ternus meus mihi: corporeę natiuitatis eius indicat
ſacramentum. Videtur enim quodammodo alligamē
tum eſſe et uinculum quoddam animę corpus: quod
alligamentū gutta in chriſto diuinę uirtutis ac ſuaui
tatis aſtringitur. Si autem ad unāquāqꝫ animā quę
dicta ſunt referuntur alligatura guttę dogmatum con
tinentię: et conſtrictio diuinarum ſententiarum ac no
doſitas intelligitur. Innexę enim ſibi inuicem ſunt fidi
rationes et uinculis ueritatis aſtrictę. Deniqꝫ et Lex
mundū dicit eſſe omne uas quod alligatum ē: imun
dum uero quod ſolutum fuerit et non ligatū Cuius
rei hęc profecto figura erat: quod chriſtus i quo nun
quam fuit ulla immunditia peccati: alligamentum gut
tę dicitur Et ideo anima non debet contingere aliquid
diſſolutum: et quod non ſit ratione ſubnixum: et dog
matum ueritate conſtrictum: ne imunda fiat. Qui eīm
immundū contigerit imundus erit ſecundum legē.
Contigit nāqꝫ eū ſenſus irrationabilis et alienus a ſa
pientia dei et faciet eum imundum. Vide autē ſi for
te filium dei in carne guttā dictum: et quaſi breue ali
quid et exiguum nominatum poſſumus accipere ſicut
et Daniel de eo dicit Lapidem paruum de monte ex
ciſum ſine manibus et poſt hęc montem magnū uel
ſicut in libello duodecimo prophetarum nihilominus
gutta quidem futura dr̄ quę congreget populum. Eſt
ergo et in populis ita ſcriptum. Et erit ex gutta popu
li huius congregatus congregabitur Iacob. Decebat
enim eum qui ueniebat congregare non ſolū Iacob
ſꝫ et omnes gentes quę ſicut propheta dicit. reputatę
ſūt tāꝗ̄ gutta ex ſitula exinanīētem ſe diuitatis forma ef
fici ipſum ut guttam et ſic uenire ad congregandā gut
tam gentium: et guttā nihilominus reliquiarū iacob.
Sed et in xliiii pſalmo dr̄ ad dilectum cui etiam ipſe
pſalmus aſcribitur. Mirra et gutta et caſia a ueſtimen
tis tuis. A ueſtimentis ergo uerbi dei quę ē doctrina
ſapientię procedit myrra mortis dumtaxat inditium
pro humano generē ſuſceptę. Gutta ut ſupra diximus
exinanita diuinitatis forma: ſeruilis formę ſuſcepta
dignatio. Caſia quoqꝫ quoniā id genus herbę aquis
indeſinentibus nutriri dr̄ et coaleſcere: redemptionē
humani per aquas baptiſmi indicat datam. Sic ergo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

alligaturā guttæ fraternum ſuum ſponſa tanꝙ nuptia
li drāmate loquens:inter medium uberum ſuorū cō
morantē dicit Ubera ut ſuperius iam diximus princi
pale cordis aduerte in quo eccleſia chriſtum : uel ani
ma uerbum dei:deſiderii ſui uinculis alligatum tenet.
et aſtrictum : ſi quis enim uerbum dei toto affectu in
corde ſuo: et toto amore conſtringit ipſe ſolus poterit
odorem fragrātiæ eius et ſuauitatis accipere. Botrus
cypri fraternus meus mihi in uineis engaddi. Quan
tum ad litteræ ipſius explanationem hēt aliquid ābi
guum:ꝙ ait Botrus cypri fratruelis mihi:quia et uua
florens cyprus appellatur:et ſpēs q̄dā extriſecus uir
gulti ē q̄ cyprus dicitur ferēs etiam floridum quendā
fructum in modum florentis uuæ prolatum. Sed uidē
tur magis ad fructum uitis reſpicere ſermo:quoniam
quidem uinearum engaddi facta eſt memoria. Engad
dum autem ager terræ iudaeæ eſt non tantum uineis:
ꝗ̄tus balſamis florēs. Hic ergo erit hiſtoricus ſenſus
ſponſæ loquētis ad adoleſcentulas : ut intelligatur di
cens Primo quidem nardus mea odorem mihi ſpon
ſi mei reddit. Secundo uero alligamentū guttæ effe
ctus ē fraternus meus mihi demorans inter media u
bera mea. Tertia botrus cypri ex uineis ēgaddi ſupe
rans oē quicquid ē in odoribus et floribus ſuauitatis
quo ſcilicet audientes hæc adoleſcētulæ magis ac ma
gis ad claritatem ſponſi concitentur et amorem. Iccir
co autem ſingulatim et per ordinem Primo nardum
ſuam deinde guttam Poſt hæc ēt botrum cypri nomi
nat ut per eos gradus quoſdam profectus doceat ca
ritatis. Sed uideamus iā quid ſpiritalis habeat itelle
ctus. Siquidem hic qui appellatur botrus ad fructū
uitis referendus ē. Verbum dei accepimus ſicut ſapi
ētiā et uirtutē et theſaurum ſciæ : aliaꝗ multa ita et ui
tē ueraꝫ dici. Sicut ergo his quibus efficitur ſapiētia:
et ſcientia non ad ſubitum ſed per profectus quoſdam
et gradus pro ſtudiis et intentione ac fide eorum:qui
ei uel in ſapiētia uel in ſcia:uel in uirtute participantur
ſapientes eos et ſciētes reddit uigenteſꝗ uirtutibus: i
ta et in quibus uitis uera efficitur. non eis ad ſūmū
maturos botros producit et dulces:nec repente eis ef
ficitur uinum ſuaue:et lætificans cor hominis:ſed pri
mo producit eis ſuauitates tantum modo odoris i flo
rem. Botrus hic florens eſſe memoratur in uineis en
gaddi ut gratia fragrantiæ ipſius immittatur in initiis
animæ ut Poſt hæc pati poſſit acerbitatem tribulatio
nū et tentationum:q̄ pp uerbum dei īdētibus excitā
tur. Et ita demum maturitatis eis dulcedinem præbet
uſꝗ dum pducat eos ad torcularia : ubi effūditur ſan
guis uuæ:ſanguis noui teſtamēti:qui bibatur in die fe
ſto in ſuperioribus ubi ſtratum magnum paratum eſt:
Sic ergo per ſingulos hos profectus graduū incede
re oportet eos qui per ſacramentū uitis et botrū cy
pri initia[...]ad pfectionem feruntur:et calicē noui teſta
menti ab ieſu ſuſceptum bibere contendunt. Quod ſi
cyprus ſui generis arbor accipiēdus ē:cuius fructus
etiam flos non tantum odoris ſuauitatem : quantum
et uim calefaciendi ac fouendi dī poſſidere:illa ſine du
bio accipitur ſpōſi uirtus qua incaleſcunt animæ erga
fidē eius et caritatē quæ contingebat eos qui dicebāt.
Nonne cor noſtrū erat ardens intra nos:cum adape
riret nobis ſcripturas? Vel certe q̄m de uineis ēgaddi
botrus hic florens nominatur eſſe engaddi autem in
terpretatur oculus tentationis meæ. Si quis ē qui in
tellectum habere poteſt quomodo tentatio ē uita ho
minis ſup terrā et intelligit quomodo quis in deo eri
pitur a tentatione: et qui agnoſcit qualitatem tentatio
nis ſuæ:ita ut poſſit de ipſo dici Quia in his omnibus
nō peccauit labiis ſuis corā deo. Huius botrus cypri
de uineis engaddi efficitur uerbum dei Obſeruādū
tamen ē ꝙ uerba ſponſæ ita referuntur ut et nardus et
alligamentum guttæ et botrus cypri:ipſi ſoli ſint utpo
te quæ in hos iā profectus aſcenderit. Sola enim per
fecta anima ē: quæ ita habeat purū et purgatū odo
ramentū ſui ſenſus:ut poſſit nardi.et guttæ.et cyri ex
uerbo dei procedentis fragrantiā capere:et gratiā diui
ni odoris haurī.

Explicit ſecunda Omilia. Incipit tertia.

Ece es ſpecioſa proxia mea ec-
ce es ſpecioſa: oculi tui colum
barum. Secundo iam ſponſus
cum ſponſa in uerbo colloquio
ꝗ miſcetur. Et primo quidem
ſermone inuitauit eā ad hoc ut
cognoſceret ſemetipſam: dicēs
ei ꝙ bona quidē eſſet inter mu
lieres:ſed niſi cognoſceret ſeme
tipſaꝫ:certa quæq̄ pateretur:et quaſi quæ uelociter ad
agnitionem ſui ſenſu intellectuꝗ cucurrerit comparat
eaꝫ equis ſuis uel equitatui:quibus obtinuerit currus
pharaonis. Simul et genas eius pro inſigni uerecun
dia et cōuerſationis pernicitate turturibus comparat:
ceruicēꝗ eius ornamētorū īdiminculis. Nc aūt iā ſpe
cioſā profitetur eā et ſpecioſaꝫ ū ſic prius i mulieribus
tātū ſꝫ quaſi proximā ſibi: et adhuc i maius titulū lau
dis extollit:et affirmat:quia non tantum cuꝫ proxima
ē ei ſpecioſa ſit:ſed et ſi contingat ei abſentem eſſe etiā
ſic ſpecioſa ſit. Hoc enim indicatur in eo ꝙ cum dixiſ
ſet Ecce es ſpecioſa proxima mea: Addit poſt hæc ab
ſolute et ſine ulla adiunctione:ecce es ſpecioſa. Sed i
ſuperioribus non laudauerit uiſum eius credo qꝛ non
dum ad intuitum profecerat ſpiritalis intelligentiæ.nc
ergo ait oculi tui columbarum. Grandis in hoc profe
ctus eius oſtenditur: ut quæ prius tantum ſpecioſa in
mulieribus dča ē:nc ut proxia ſpecioſa dicatur:ex ſpo
ſine dubio ſpōſo ſplendorem decoris accipiens: ut ſe
mel ab ipſo ſumpta pulchritudine : ēt ſi accidat ei pau
lulum ſponſi abſentiā pati nihilominus pulchra pma
neat. Quod autem oculi eius comparantur columbis
ob hoc profecto:quia diuinas ſcripturas non iā ſecun
dum litteram ſed ſecundum ſpiritum intelligat et aſpi
ciat in eis ſpiritalia myſteria. Columba enim inditium
ē ſpiritus ſancti. Spiritali ergo ſenſu intelligere legem
et profetas. hoc ē oculos columbæ habere. Et hic qui
dem columbæ oculi eius appellātur: in pſalmis uero
huiuſmodi anima pennas ſibi dari columbæ deſiderat
ut uolare poſſit in intellectum ſpiritaliū myſteriorū
et requieſcere i atriis ſapiētiæ: Sed et ſi dormire quis
poſſit:hoc ē collocari et requieſcere in medio fortium
atꝗ intelligere fortium uirtutes: et cognoſcere diuini
iudicii cās : non ſolum pennæ columbæ quibus in ſpi
ritalibus intellectibus uolet promittuntur ei: ſed et de
argentatæ pennæ ideſt uerbi et rationis ornamento
decoratæ. Scapulæ quoꝗ eius in ſpecie auri fieri di
cuntur:ubi conſtantia fidei et dogmatum ſtabilitas in
dicatur perfectorum. Ergo ſi caput eſſe chriſtus dī:ni
hil puto abſurdum uideri : ſi et oculi eorum qui ſecun
dum interiores hominem ſpiritaliter intelligunt: et ſpi
ritaliter diiudicant:ſpiritus ſanctus eſſe dicantur Et ob
hoc fortaſſis in lege ſicut agnus poſitus ē : p cuius ho
ſtiā populus purificaretur i paſcha :ita et columbæ po
ſitæ ſunt quibus purificatur hō igreſſus hunc mundū
Sed et de eo nunc dicere:et hoſtiarum qualitates diſ
cutere longior uidetur exceſſus et propoſito operi mi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nime conueniens. Hæc autem memoraſſe ſufficiat
pro eo ꝙ p̄ſens ſermo ꝯtinet oculi tui columbæ: qua
ſi diceret oculi tui ſpiritales ſunt: ſpiritaliter uidentes:
ſpiritaliter intelligētes. Poteſt adhuc profundiore for
taſſis ſacramento quod dixit Ecce es ſpecioſa proxi
ma mea intelligi de præſenti ſæculo dictum quia ſpecioſa
quidem ſit et hic eccleſia cum proxima ē chriſto et eum
imitatur chriſtum Quod uero iterauit et dixit ecce es
ſpecioſa: poteſt ad futurum ſæculum ꝑtinere ubi iam
non ſolum imitatione: ſed ipſa ſui perfectione formo
ſa ē et ſpecioſa. et ibi dicat eſſe oculos eius columbarū
ut duorum oculorum columbæ duæ intelligantur eſſe
filius dei et ſpiritus ſanctus. et ne mireris ſi columba
ſimul dicatur cum uterqȝ ſimiliter aduocatus dicatur
ſicͭ Joannes Euangeliſta declarat ſpiritum quidem ſan
ctum dicens paraclitum quod ē aduocatus Et de ieſu
chriſto nihilominus ī epiſtola ſua dicit Quia ipſe ſit ad
uocatus apud patrem pro peccatis noſtris. Sed apud
Zachariā prophetā duæ oliuæ ad dexterā et ad ſiniſtrā
candelabri poſitæ unigenitum nihilominus et ſpūs ſā
ctum deſignare creduntur. Ecce es bonus fraternus
meus: et quidem ecce es ſpecioſus cubile noſtrum um
broſum. Nunc primum uidetur attentius inſpexiſſe
ſponſi ſui pulchritudines ſponſa: et conſideraſſe illis o
culis qui columbæ dicti ſunt decus et ſpecies uerbi dei
Quia re uera nō poteſt prius perſpici nec agnoſci quā
ta ſit in uerbo magnificentia: niſi prius oculos quaſi
columbæ ideſt intelligentiam ſpiritalem accipiat. Com
mune autem cubile ſibi quod dicit eſſe cum ſpōſo cor
pus hoc mihi uidetur īdicari animæ in quo adhuc po
ſita digna habita ſit aſciſci ad conſortium uerbi dei. Id
qȝ umbroſum utpote non aridum ſed fructuoſum me
morat et tanꝙ̄ denſitate boni operis nemoroſum. Sȝ
hæc ſponſa dicit anima dumtaxat quæ columbæ iam o
culos habet. Hi uero qui tantummodo credunt ſpon
ſo non tamen perſpicere potuerunt in uerbo dei quā
ta ſit pulchritudo dicunt et uidimus et nō habebat ſpe
ciem neqȝ decorem ſed ſpecies eius indecora et defici
ens ꝑ filiis hominum. Quæ autem bene proficit et ſu
pergreſſa eſt adoleſcentularum: et octoginta concubi
narum Et lx reginarum ordinem iſta anima poteſt di
cere. Ecce es decorus fraternus meus et quidem ſpe
tioſus: Sed et ſi adhuc in corpore poſitus intelligam
denſitatem ſpiritalium ſenſuum intelligentiam ſcriptu
rarum diuinarum tam crebra opacitate contextam ut
rapidior æſtus qui multos ſolet adurere: Et areſacere
fructus eorum: ne tamen penetrare non poſſit nec ul
la uis tentationum fidei in germen areſacere: tunc poſ
ſum dicere quia cubile noſtrum: quaſi communem ſibi
cum ſpōſo corporis ſui indicās eſſe locum ad illam ſimi
litudinem dictum intellige qua et paulus dixit. Quia
corpora noſtra mēbra chriſti ſunt. Cum enim dicit cor
pora noſtra quaſi ſponſæ id eſſe corpus oſtendit. Cum
uero membra chriſti memorat: eadem corpora etiam
ſpōſi eſſe corpus indicat. Hæc ergo corpora ſi umbro
ſa ſint ut ſuperius diximus bonis dumtaxat operibus
referta: et ſpiritalium ſenſuum denſitate cumulata: de
his talibus dici poteſt Per diem ſol non uret te: neqȝ
luna per noctem. Juſtum nāqȝ tentationis ſol non ad
urit requieſcentem ſub umbra uerbi dei. Jſte enim ſol
qui adurit iuſtum non ē laudabilis: ſed ille magis qui
ſe tranſfigurat in angelum lucis. Bonus ergo et deco
rus dī fraternus: et ꝙ̄tomagis inſpici potuerit oculis
ſpiritalibus tanto ſpecioſior inuenitur et pulchrior. qȝ
non ſolum illius ſpecies et pulchritudo mirabilis appa
rebit uerum et inſpicienti atqȝ intuenti eum decus in
gēs et ſpecies formæ noua ac mirabilis orietur: ſecun
dum illud quod apoſtolus uerbi dei intuens pulchritu
dinē dicit Nam etſi is qui foris ē homo nr̄ corrum
pitur: ſed qui intus ē renouatur de die in diem. Me
rito ergo talis hæc aīma cōmune habet cubile cum uer
bo corpus ſuum. Peruenit enim diuina uirtus uſque
ad corporis gratiam cum in eo uel caſtitatis donum
uel cōtinentiæ aliorumqȝ bonorum operum collocat
gratiā. Conſidera ſane ne forte poſſit ēt illud corpus
quod aſſumpſit ieſus: cōmune ei cum ſponſa cubile no
minari. ꝙ̄mquidem uidetur per ipſum eccleſia chriſto
eſſe ſociata: et participium uerbi dei capere potuiſſe: ſe
cundum quod mediator dei et hominum dicitur: et ſe
cundum quod apoſtolus dicit. Quoniam in ipſo habe
mus acceſſum per fidem ī ſpe gloriæ dei. Tigna domo
rum noſtrarum cædri: trabes noſtræ cypreſſi. Uidetur
ab ſponſo reſponderi ad gratiam eorum quæ dicta fu
erunt prius ab ſponſa: quibus edoceat eam cuiuſmo
di ſint tecta iſta cōmunia: et qualis in eis materia cō
tignationis habeatur. Hæc habet hiſtorica narratio: ui
detur autem eccleſia deſcribi a chriſto quæ eſt domus
ſpiritalis: et domus dei ſicut docet Paulus dicens Si
autem tardius uenero ut ſcias quomodo te oporteat
in domo dei conuerſari: quæ ē eccleſia dei uiui colum
na et firmamentum ueritatis. Si ergo eccleſia domus
dei ē: quia oīa quæ habet pater filii ſunt: eccleſia do
mus filii dei ē. Frequenter autem et plurali numero
appellantur eccleſiæ ut ait ibi Nos talem conſuetudi
nem non habemus neqȝ eccleſiæ dei. Et iterum ſcribit
eccleſiis Galatiæ Paulus et Joannes ſeptem eccleſi
is. Sunt ergo ſiue eccleſia uel eccleſiæ domus ſponſi
et ſponſæ ſiue aīæ uerbi domus: in quibus tigna ſunt
cædrina. Legimus ēt quaſdam cædros dei: ſuper quas
uinea quæ trāſlata ē de ægypto extendiſſe dicitur tra
duces ſiue arbuſta ſua: ſicut ait ī pſalmis Operuit mō
tes umbra eius: et arbuſta cædros dei. Euidēter igitur
per quædam eccleſia cædri dei nominatur. cum ergo
dicit ſponſus Tigna domorum noſtrarum cædri intelli
gere debemus cædros dei eſſe eos qui eccleſiā conte
gunt. Et eſſe aliquos horum ualidiores qui trabes ap
pellantur. Et puto ꝙ conuenienter hi qui epiſcopatum
bene miniſtrāt ī eccleſia trabes dici poſſunt quibus ſu
ſtentatur et tegitur omne ædifitium uel ab imbrium la
be: uel ab ardoribus ſolis. Secundo autem horum
loco tigna p̄ſbyteros opinor appellari. et trabes qui
dem dici cypreſſos: quibus et fortitudo robuſtior: et
odoris ſuauitas ineſt: ꝑ quod et in operibus ſolidum:
et in doctrinæ gratia fragrantem deſignat epiſcopum.
ſimiliter autem et tigna cædros appellauit: ut per hoc
īcorruptionis uirtutis et odoris ſciētiæ chriſti plenos
deſignaret debere eſſe p̄ſbyteros. ego flos campi et li
lium conuallium. ſicut lilium in medio ſpinarum: ita
proxima mea in medio filiarum. Hæc ille qui ſponſus
et uerbum et ſapientia ē de ſemetipſo et de ſponſa ad
amicos ac ſodales ſuos loqui uidetur. ſȝ ſecūdum pro
poſitæ expoſitionis ordinem chriſtus hæc de eccleſia
loqui intelligendus ē: et ipſe dicere ſe flores eſſe cāpi:
et lilium conuallium. campus planities terræ dicitur
cui cultura adhibetur et excolitur ab agricolis. conual
les uero ſaxoſa magis et inculta indicant loca. Poſſu
mus autem et cāpum illum intelligere populum: qui
ꝑ prophetas colebatur et leges. conuallem uero ſaxo
ſum et incultum gentium locum. ſponſus ergo hic ī iu
dæorum populo flos fuit. ſed quoniam neminem ad
perfectum adduxit lex: Jccirco in illo non potuit uer
bum dei ad florem proficere: et ad perfectiōem fructu
um peruenire. Jn iſta tamē conualle gentium effectus
ē lilium. cuiuſmodi autem lilium Tale ſine dubio: qua

le et ipſe ĩ euangeliis dicit. Quod pater cæleſtis ueſtit:
Et neqꝫ ſalomon in omni gloria ſua indutus ſicut u-
num ex iſtis: Fit ergo lilium in hac conualle ſponſus:
in eo quod ueſtiuit eum pater cæleſtis tali ueſtimẽto
carnis: quale nec ſalomõ ĩ omni gloria ſua habere po
tuit. Non enim Salomon habuit abſqꝫ concupiſcẽtia
uiri et concubitu mulieris immaculatam: et nulli pror
ſus peccato obnoxiam carnem. Sed et cãs cur is qui
in cãpo flos fuerat: uoluerit ẽẽ in conuallibus lilius ui
detur oſtendere. Cum enim multo tempore flos fuiſ
ſet in campo nullum dicit ex ipſo campo flores ad imi
tationem ſui ac ſimilitudinem proceſſiſſe. Ubi uero fa
ctus ẽ in conuallibus lilium: continuo ẽt efficitur pro
xima eius imitatione ipſius lilium ut operæ pcium fu
erit: quoniam ipſe effectus ẽ lilium: ut ẽt proxima ſua
ideſt unaquæqꝫ anima quæ ei approximat et exẽplus
eius imitationemqꝫ ſectatur lilium fiat. Quod ergo a
it. ſicut lilium in medio ſpinarum: ita proxima mea in
medio filiarum: accipiemus eccleſiam gentium dici ꝙ
uel e medio infidelium: et non credentium quaſi ex ſpi
nis emerſerit: uel pro hæreticorum circũſtrepentium
ſe morſibus in medio ſpinarum poſita dicatur. Quod
et magis uidebitur uériſimile: pro eo qđ dicit Ita pro
xima mea in medio filiarum. Non enim filias appel
laſſet illas animas quæ nunꝙ oio uenerunt ad credẽ
dum. Omnes ergo hæretici primo ad credulitatẽ ueni
unt et poſt hæc ab itinere fidei et dogmatum ueritate
dei declinant: ſicut et Joannes apoſtolus in epiſtola
ſua dicit: Quia a nobis exierunt: ſed non erant ex no
bis: Nam ſi fuiſſent ex nobis permanſiſſent utiqꝫ no
biſcum. Poſſumus autem et ad unãquãqꝫ animam id
referrentes. Huic quidem animæ quæ pro ſimplicita
te ſui. et plãitie uel æquitate cãpus dici poteſt florẽ fie
ri uerbum dei: et initia bonorum operum docere. His
uero qui profundiora iam quærunt et demerſiora ſcru
tantur quaſi in conuallibus: uel pro claritate pudicitiæ
uel pro fulgore ſapientiæ efficitur lilium ut et ipſi fiãt
lilia erumpentia de medio ſpinarum ideſt pungentes
cogitationes et ſolicitudines ſæculares quæ ſpinis in
euangelio comparatæ ſunt ſicut arbor mali inter ligna
ſiluæ: Ita fraternus meus inter medium filiorum. Jn
umbra eius concupiui et ſedi: et fructus eius dulcis in
faucibus meis. Decuit quidem ſponſum et de ſemet
ipſo dicere: quid eſſet in campo: quid etiam in conual
libus: et de ſponſa quæ eſſet: uel qualis inter cæteras fi
lias haberetur. Sponſam uero ad hæc reſpondentẽ:
non conueniebat de ſemetipſa aliquid dicere ſed effici
totam erga admirationem ſponſi et ipſius laudibus ĩ
hærere. Comparat ergo eum arbori mali. Sed ne
ex ſimilitudine ſermonis ſimpliciores aliqui arborẽ
mali malã arborem putent: et a malitia dictã dicamus
nos arborẽ meli græco quidẽ nomine utentes: ſed ſim
plicioribus quibuſqꝫ latinorum plus notiore ꝙ mali.
Melius ẽ enim ut grãmaticos offendamus: ꝙ legen
tibus ſcrupulum aliquod in ueritatis explanatione po
namus. Comparat igitur eum arbori mali: ſodales ue
ro eius reliquis arboribus ſiluæ. Sed ſponſum ita
arbori huic mali ſimilem dicit: ut etiam concupiſſe
ſe dicat ſub umbra eius ſedere: fructumqꝫ eius dul-
cem ſibi effectum in faucibus aſſeueret. Et hæc ad ado
leſcẽtulas loqui uidetur ſicut et ſponſus locutus ẽ pri
us ad ſodales ſuos. ſed nunc uideamus ſecundum my
ſterium quos dicat ſponſa filios: inter quos tanꝙ ar
bores mali præcellere reliqua ſiluæ ligna aſſerat ſpon
ſum. et uide ſi poſſumus ſecundum ea quæ in ſuperio
ribus de filiabus et ſpinis dupliciter expoſuimus ita
hic etiam filios: uel eos qui aliquando fuerunt et non

ſunt uel multitudinem cæleſtium miniſtrorum dictos
eſſe intelligere. Ad omnes enim in initio pertinet illud
quod ſcriptum eſt. Ego dixi dii eſtis: et filii excelſi om
nes. Sed differentia interceſſit per hoc: quod ait Uos
autem ut homines moriemini: et ſicut unus de princi
pibus cadetis. Sed et illud in hoc reſpicit: q̃m quis in
nubibus æquabitur domino aut quis aſſimulabitur ei
inter filios dei. Sicut ergo arbor mali inter reliqua li
gna ſiluæ: ſic ẽ ſpõſus inter reliquos filios: habens fru
ctum qui non ſolum ſapore omnes: ſed et odore præ
cellat et duos animæ ſenſus ideſt guſtum et odoratum
efficiat: Diuerſis nãqꝫ copiis menſam ſuã nobis præ
parat ſapientiam. in qua non ſolum panem uitæ appo
nit et immolat carnes uerbi: et non ſolum miſcet in cra
tere ſuum uinum: ſed et mella odorata ſatis adhibet et
dulcia: quæ non in ore et labiis ſuauitatem reddant ſꝫ
et interioribus tradita faucibus dulcedinem ſeruant.
Poſſumus autem ligna ſiluæ accipere eos ãgelos: qui
uniuſcuiuſqꝫ hæreſeos auctores fautoreſqꝫ uiſi ſunt
extitiſſe ita ut uideatur eccleſia comparans ſuauitatem
doctrinæ chriſti ad aſperitatẽ hæreticorum dogmatum:
ac ſteriles infructuoſamqꝫ doctrinam dicere mella qui
dem ſuauia et dulcia eſſe dogmata eccleſiaſtica quæ in
chriſti eccleſia prædicantur: Ligna uero ſiluæ eſſe ea q̃
diuerſis hæreticis affirmantur. Et de iſtis uidebitur in
fructuoſis lignis ſiluæ dici: quod in euangeliis ſcriptũ
eſt. Ecce iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. om
nis ergo arbor quæ non facit fructum bonum: excide
tur et in ignem mittetur. Fraternus ergo ſponſæ ẽ ut ar
bor meli in eccleſia ſponſi: cæteri uero hæreſiarchæ tã
ꝙ infructuoſa ligna ſiluæ diuino iudicio ut ſecuri exci
denda: et in ignem mittenda. Jgitur in huius meli um
bra concupiſcit ſponſa reſidere uel ut diximus in pro
tectione filii dei uel anima refugiẽs omnes reliquas
doctrinas: et adhærens uni ſoli uerbo dei: cuius etiam
dulcem habeat fructum meditando ſcilicet indeſinen
ter leges dei: et ſemper eam uelut mundum animal ru
minando. Uerum de appellatione umbræ iſtius ſub
qua ſedere concupiſſe ſe dicit eccleſia non puto abſur
dum: ſi ea quæ inuenire poſſumus in ſcripturis diuiniſ
proferamus ĩ medium: ut quæ ſit umbra meli huius di
gnius et diuinius agnoſcatur. Ait Hieremias in lamẽ
tationibus Spiritus uultus noſtri: chriſtus dominus
cõprehenſus ẽ: ĩ corruptionibus noſtris: cui diximus
in mẽbra eius uiuemus in gentibus: Uides ergo quo
modo ſpiritu ſancto permotus propheta uitam de um
bra chriſti præberi gentibus dicit. Et quomodo non ui
tã nobis præbeat eius umbra: cum et in conceptu cor
poris illius ad Mariam dicatur Spiritus ſanctus ue
niet ſup te et uirtus altiſſimi obumbrabit tibi: Si ergo
obumbratio fuit altiſſimi in conceptu corporis eius:
merito umbra eius uitã gentibus dabit. Et merito ſpõ
ſa eius eccleſia ſub meli umbra ſedere concupiſcit: ſine
dubio ut uitæ quæ ẽ in eius umbra particeps fiat. Re
liquorum uero lignorum ſiluæ umbra talis ẽ: ut qui
ſederit ſub ipſa ſedere uideatur in regione umbræ mor
tis. Sed adhuc ut magis ac magis planior reddatur
locus: qui habetur in manibus requiramus quomõ
apoſtolus dicat Legem umbram habere futurorum
bonorum: et omnia quæ uel de diebus feſtis: uel ſab
batis: uel neomeniis ſcripta ſunt umbram eſſe memo
rat futurorum bonorum ĩ his ſcilicet quæ ſecundum litte
ram gerebantur: et quomodo omnem ueterum cultu
ram exemplar et umbram pronuntiet eſſe cæleſtium.
Quod utique ſi ita ẽ: oſtenduntur ſub ũbra legis ſediſ
ſe omnes quicunque ſub lege erant: et umbram ma
gis ueræ legis habebant. Nos autem alieni ſumus ab

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

umbra eorum:q̃m non ſumus ſub lege:ſʒ ſub gratia:
ſʒ q̃uis non ſumus ſub umbra illuſquã legis littera
faciebat:ſumus tamen ſub umbra meliore. Jn umbra
enĩ chriſti uiuimus inter gentes. Et eſt profectus
quidam de umbra legis uenire ad umbram chriſti ut
quia chriſtus ẽ uita et ueritas et uia:efficiamur primo
in umbra uitæ:et in umbra uitæ: et in umbra ueritatis
ut comprehendamus ex parte:et in ſpeculo ac ĩ enig
mate ut poſt hæc ſi incedamus per hanc uitã quæ eſt
chriſtus quo peruenire poſſimus in hoc ut facie ad fa
cies comprehendamus ea quæ prius quaſi in umbra
et in enigmate uideramus. Non enĩ quis poterit ad
illa quæ uera ſunt et perfecta:ꝑuenire:niſi prius deſid
rauerit et concupierit in hac umbra reſidere. Sed et
Job omnem hominum uitam dicit eſſe ſuper terram
credo pro eo ꝙ anima in hac uita uelamento huius
craſſi corporis obumbratur. Omnes ergo qui in hac
uita ſunt neceſſe eſt in umbra quadã eſſe. Sed alii qui
dem ſunt ſedentes in regione umbræ mortis: hi profe
cto qui non credunt chriſto. Eccleſia uero cum fiduci
a dicit Jn ũbra ſpõſi ↄcupiui et ſedi. quãuis ẽ te fuerit
tp̃s quo potuerit quis ſub ũbra legis ĩſidẽs ↄſẽdi adu
ritia ardoris et æſtus. Sʒ trãſiit illud tẽp̃s. Uẽiẽdũ ẽ
nũc ad arboris meli ũbrã: et q̃uis diuerſa quis utatur
ũbra uidetur tñ oĩs aĩa dõec ĩ p̃nti uita ẽ ũbrã hẽre ne
ceſſariã. Propter illum ẽdo ardorem ſolis:qui cum
exortus fuerit:continuo ſemẽ qđ in alta radice demer
ſum ẽ areſcit:et deperit. Sed hunc ardorem tenuiter
quidem legis umbra propellit: chriſti uero umbra in
qua nunc in gentibus uiuimus ideſt incarnatiõis eius
fides auertet penitus et extinguet. Jlle enim adurebat
ambulãtes ſub umbra legis tempore paſſionis chriſti
ſicut fulgur uiſus ẽ excidiſſe de cælo. quãuis ẽt huius
umbræ tempus in finem ſæculi compleatur: quia ſicut
diximus poſt conſumationem ſæculi iam non per ſpe
culum nec in enigmate ſed facie ad faciem uidebimus
ueritatem. ſimile eſſe puto et illud quod ſcriptum eſt
ſub umbra alarum tuarum exultabo. ſed et in ſequen
tibus huius libelli ita dicit ſponſa Fraternus meus mi
hi:et ego illi ipſi:qui paſcit inter lilia:donec reſpiret di
es:et amoueãtur umbræ: edocens per hoc quia ueni
et tẽpus ꝑ miſericordiam dei patebit cum oẽs umbræ
remouebuntur:et ꝑmanebit ueritas ſola. ſed et quod
ait et fructus eius dulcis in faucibus meis: illius ani
mam hoc credo dicere quæ nihil emortuum: nihil in
ſenſibile habet in faucibus ſuis: et in nullo prorſus ſi
milis ẽ illis de quibus dr̃. ſepulcrum patens ẽ guttur
eorũ. Quicunqʒ enĩ uerba mortis et interitus de fa
ucibus proferunt:ipſorum fauces ſepulchra dicuntur
ſicut ſunt omnes qui uel contra ueraʒ fidẽ loquuntur:
uel contra diſciplinam caſtitatis et iuſtitiæ et ſobrieta
tis aliquid proferunt: Jpſi ergo ſunt quorum fauces
ſepulchra ſunt et loca mortis unde mortis uerba pro
feruntur. Juſtus autem dicit Quã dulcia faucibus me
is eloquia tua. Et alius qui uerba uitæ docebat. ita di
cit. Os noſtrum patet ad uos o chorinthii:cor noſtrũ
dilatatum eſt. ſed et alius qui uerbo aperuit os ſuum:
Os meuʒ aperui et attraxi ſpiritus. Jntroducite me ĩ
domus uini. ſponſæ uerba adhuc ſunt: ſed ad amicos
et familiares ſpõſi ut arbitror diriguntur: a quibus ui
detur expoſcere:ut introducant eã in domuʒ lætitiæ:u
bi uinum bibitur:et epulæ parantur. Quæ autem uide
rat cubiculuʒ regiuʒ deſiderat etiaʒ nunc regale introi
re conuiuium: et frui uino lætitiæ: ſupra iaʒ diximus
amicos ſponſi prophetas et oẽs qui miniſtrauerunt
uerbum dei ab initio ſæculi intelligendos:ad quos re
cte uel eccleſia chriſti: uel anima uerbo dei adhærens

dicat ut ſe introducant in domum uini ideſt ubi ſapien
tia miſcuit in cratere uinũ ſuuʒ:et deprecatur per ſer
uos ſuos oẽs inſipienteʒ et egenteʒ ſenſu dicens. Ue
nite mãducate panes meos et bibite uinuʒ quod mi
ſcui uobis. Jſta eſt domus uini:domuſqʒ conuiuii: in
quo conuiuio oẽs qui ueniunt ab oriente et occiden
te recumbent cũ Abrahã iſaac et iacob in regno dei:
Ad quaʒ domus et ad quod conuiuiuʒ prophetæ per
ducunt aĩas:quæ tamen eos audiunt: et intelligunt:
ſed et ſancti ãgeli cæleſteſqʒ uirtutes qui in miniſterio
mittuntur ꝑꝑ eos qui hæreditatẽ capiunt ſalutis. iſtud
ẽ uinuʒ cui ſcribũtur illi pſalmi qui pro torcularibus at
titulantur iſtud ẽ uinũ qđ attulerunt illi palmites qui ĩ
ieſu ꝑmãſerunt:nõ ſoluʒ in terris:ſed etiã in cælis. ſic
enĩ audio illud quod dr̃. Quia omnis palmes qui nõ
manet in me:non poteſt afferre fructuʒ: Nemo enim
producit fructũ uini huius niſi qui ꝑmãet in uerbo et
ſapientia et ueritate et iuſtitia et pace: omnibuſqʒ uir
tutibus. Jſtud eſt uinum quo etiam inebriari iuſtis et
ſanctis quibuſqʒ optabile dr̃. Hæc puto et in ſpiritu iã
tunc Noe contuens inebriatus eſſe dr̃. Et dauid admi
ratus huius conuiuii caliceʒ dicit. Et populus tuus in
ebrians q̃ꝫ ꝑclarus ẽ. Ad hanc ergo domuʒ uini:eccle
ſia uel anima unaquæqʒ deſiderant quæ perfectæ ſunt
intrare et dogmatibus ſapientiæ myſteriiſqʒ ſcientiæ:
epularuʒ uelut ſuauitate et uini lætitia ꝑfrui. Sciẽduʒ
ſane eſt:quia ſicẽ eſt iſtud uinuʒ:quod de dogmatibus
ueritatis preſſuʒ commiſcetur in cratere ſapientiæ: ita
et contrariuʒ uinuʒ: cuʒ iniqʒ inebriantur peccatores:
et hi qui falſæ ſcientiæ dogmata pernitioſa ſuſcipiunt.
De quibus ſalomon ĩ prouerbiis dicit. Hi autẽ edunt
cibos impietatis: uino auteʒ iniquo inebriantur. De
hoc eodẽ uino iniquo ẽt in Deuteronomio legimus
ita ſcriptuʒ ex uineis ſodomoruʒ uitis eoruʒ et palmes
eoruʒ:ex gomorra uua eoruʒ uua fellis: et botrus a
maritudinis eis: Furor draconuʒ uinuʒ eorum: et fu
ror eorum aſpiduʒ inſanabilis. Jllud autem uinuʒ qđ
de uite uera procedit nouum ſemper eſt ſemper enim
ꝑ profectus diſcentium ſcientiæ et ſapientiæ diuinæ in
nouatur agnitio. Et iõ dicebat ieſus diſcipulis ſuis q:
nouum illud bibã uobis in regno patris mei: Jnnoua
tur enim ſemꝑ agnitio ſecretorum arcanorumqʒ reue
latio ꝑ ſapientiã dei:non ſolum hominibus ſed et ãge
lis cæleſtibuſqʒ uirtutibus. Ordinate in me charitatẽ
Eiuſdem ſponſæ ad eoſdem uerba ſunt:niſi quod poſ
ſunt fortaſſe ẽt apoſtoli chriſti inter eos hẽri ad quos
iſta memorantur. Quod ergo ait Ordinate in me cha
ritatem Hunc habent ſenſuʒ Omnes homines amãt
ſine dubio aliquid: et nullus ẽ qui ad id ætatis uene
rit ut amare iam poſſit:et nõ aliquid amet: ſicut etiam
in præfatione huius operis ſufficienter oſtẽdimus. ſʒ
hic amor:uel hæc caritas in non nullis quidem ſuo or
dine et conueniẽter aptata procedit. Jn plurimis uero
contra ordinẽ. Dicitur auteʒ contra ordineʒ eſſe in ali
quo charitas:cum aut id diligit:quod non debet:aut
quod debet diligit. ſed plus iuſto diligit:aut minus iu
ſto. Jn iſtis ergo inordinata eſſe charitas dicitur: in il
lis uero quos ualde paucos arbitror eſſe qui ſcilicet
per uiam uitæ incedunt et non declinent neqʒ ad dex
teram neqʒ ad ſiniſtram: in ipſiſ ſolis ordinata ẽ chari
taſ et ordinem ſuum tenet. Eſt autem ordo eius et mẽ
ſura huiuſmodi. Uerbigratia Deum diligere nullus
modus:nulla menſura eſt niſi hæc ſola: ut ei totuʒ exi
beaſ quantum habes. in chriſto enim ieſu diligenduſ
eſt deus ex toto corde:et ex tota anima: et ex totis ui
ribus. in hoc ergo nulla mẽſura ẽ. Diligere uero pro
ximum eſt etiam aliqua menſura. Proximum inquit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tuum diliges ſicut teipſum. Si ergo aut in dei dilecti
ōe minus aliquid feceris ꝙ̄ potes: et quas in uiribus
tuis eſt: aut inter te et proximus tuum non ſeruaueris
æquitatem: ſed aliquid differentiæ habueris. non eſt i
te caritas ordinata: nec ordinem ſuum tenens. Verū
quoniam nobis ſermo de ordine charitatis ē diligen
tius per ſingula requiramus. Vel quos diligi uel quā
tum diligi oporteat. Nam ſi ut dr̄ membra alterutrus
ſumus: puto ꝙ hunc affectum erga proximos habere
debeamus: ut eos non quaſi aliena corpora: ſed uelut
mēbra noſtra diligamus. Secundum hoc ergo ꝙ mē
bra nr̄a inuicem ſumus: æqualem erga oēs hēre dilec
tionem ſimilemqꝫ conueniet. Secundum hoc uero ꝙ
ſunt in corpore aliqua mēbra hōrabiliora et honeſtio
ra: alia uero inhoneſtiora et inferiora: Puto ꝙ rurſus
pro membrorum meritis et honore etiā dilectionis
librari debeat modus. Si quis ergo rationabiliter cū
cta agere ſecundus uerbus dei: actus ſuos et affectus
temperare proponit. Puto ꝙ erga hæc ſingula ordi
nem caritatis et ſcire debeat et tenere. Verum ut aper
tius fiat quod dicimus. paulo euidentioribus utamur
inditiis. Si quis uerbigratia laboret in uerbo dei: atqꝫ
animas noſtras inſtruat et illuminet: uiam ſalutis do
ceat: uiuendiqꝫ ordinem tradat: non tibi uidetur et hic
proximus eſſe quidem. ſed multo amplius alio pro
ximo diligendus qui horum nihil gerit. Nam et ille
quidem diligendus eſt: pro eo ꝙ membra unius cor
poris ſumus: uniuſqꝫ ſubſtantiæ Sed hic multo āpli
us quicunqꝫ et ius proximi nobis cum habeat: quod
cæteri homines habent: dat tamen hanc maiorem ca
ritatis erga ſe cauſam ꝙ uiam dei oſtendit: et aiæ ſa
lutem diuini uerbi illuminationibus confert. Quod ſi
aliquis me errantes et in ꝑcipitio poſitum muliebris
peccati ad lucem reuocet ueritatis: et de ipſo iam inte
ritu eripiat ac retrahat ad ſalutem atqꝫ ex ipſis fau
cibus æternæ mortis abripiat. Non tibi uidetur: ꝙ
illa ipſa ſi fieri poteſt plenitudine caritatis qua deum
diligimus diligēdus ſit poſt deum. Et ne putes quod
nos ꝑſumimus audi et apoſtolus Paulus de his qui
in uerbo dei laborant dicentem ut ſuperabundantius
habeatis i caritate eos qui huiuſmodi ſunt propter o
pus ipſorus. Videamus autem et alium adhuc ordi
nes caritatis: eius dumtaxat quæ erga proximos ha
beri iubetur. ſi ſit aliquis non quidem habens docen
di uel inſtruendi gratiā: neqꝫ uerbum domini prædi
candi: ſed tamen ſanctæ uitæ uir innocens immacula
tus: et qui in iuſtificationibus et mandatis dei ingredi
atur ſine querela: uidetur ne tibi talis hic uir in eodes
caritatis ordine habendus: quo ille qui nihil horus a
git: quoniamquidem uterqꝫ proximus dr̄? Nonne et
hic propter opus ſuum: et uitæ meritum ſecundum a
poſtoli dictus ſimiliter ut ille qui in uerbo dei laborat
ſuperabundantius habendus eſt in caritate propter o
pus uitæ ſuæ? Eſt adhuc alius ordo charitatis. Iube
mur enis et inimicos noſtros diligere: ſed uideamus
ſi etiam in ipſis unus ſolus modus erit dilectionis an
ibi habebit locum ſermo iſte qui dicit Ordinate in me
caritates. Puto ergo ꝙ in his ſit ordo caritatis. Ver
bigratia Eſt aliquis mihi quidem inimicus in aliis ta
men bene agens: pudicus ſobrius: mandata plurima
dei ex parte cuſtodiens: in aliquibus tamen errans ut
homo et alius qui inimicus quidem ſit et ipſe nobis
tn̄ ſit ſuæ uitæ atqꝫ aiæ inimicus paratus ad ſcelera:
ꝑceps ad flagitia: nihil ſcī: nihil ꝛligioſi ducēs. n̄ tibi uid
tur etias eſſe inter ipſos inimicos quædam diuerſitas
habenda caritatis? Puto quidem ꝙ ex his ſatis pa
tuerit ēe uerrū quidē caritatē unā: multas tn̄ habere
cauſas ēt multos ordines diligendi: et propter hoc nē
dicere ſponſam. Ordinate in me caritatem: Hoc ē do
cete me diuerſos ordines caritatis. Quod ſi adhuc ad
dendum his aliquid uidetur: poſſumus illud in medi
us adducēr qđ ait apoſtolus Viri diligite uxoīs ur̄as
ſicͭ corpora ur̄a: ſicͭ chriſtus dilexit eccleſiā. quid ergo.
đbent quidē uiri uxores ſuas diligēr: alias uero mu
lieres nō debēt oīo diligere: in ōni caſtitate et ſcitate.
An non uidebuntur etiam ipſe eſſe proximis? ſꝫ impē
denda quidem eſt dilectio uel in coniugem uel in ma
tres: uel in ſororem: ſi tamen fideles ſint et deo adhæ
rentes: et erga aliam mulierem nullā ſecundum quod
et ipſa proxima dr̄: eſt nobis ipēdenda dilectio Quod
ſi hoc abſurdum uidetur: debet autē ſcđum mandati
ordines etiam erga eas caſta haberi dilectio prorſus
inter ipſas perſonas fœminarus. quibus impendēda
dilectio eſt: habendus profecto eſt ordo quidem in ca
ritate: conueniensqꝫ diſtinctio. Et maiore quidem cus
honorificentia matri deferenda dilectio eſt: ſequēti ue
ro gradu cum quadam nihilominus reuerentia ēt ſo
roribus: proprio uero quodam et ſequeſtrato ab his
more caritas coniugibus exibenda. Poſt has uero
perſonaſ pro meritis ēt et cauſis unicuiqꝫ in omni ut
ſupradiximus caſtitate deferēda dilectio ē. Secundū
uero etiā hæc de patre uel fratre atqꝫ aliis propiquis
obſeruabimus: Erga ſanctos uero qui nos in chriſto
genuerunt ſed et paſtores atqꝫ epiſcopos uel qui uer
bo dei præſunt preſbyteri: aut qui bene miniſtrant in
eccleſia: uel qui in fide præcellunt cæteros. Quomodo
uero pro uniuſcuiuſqꝫ meritis affectio penſabitur ca
ritatis? Longe eminentior ꝙ̄ erga eos haberi poteſt
qui autem nihil horum aut non integre egerunt ſed et
inter fideles parenteſ et infideles et fratres fideleſ ac
infideles: ſororeſqꝫ: Poteſt ne fieri ut non erga hos
ſingulos diuerſus ordo habeatur caritatis? Quas di
uerſitates intuens ſponſa et uidens: De hiſ omnibus
animæ ad perfectionem tendēti neceſſariam uideri ſci
entiā rerum: ut uniuſcuiuſqꝫ loci et ordiniſ menſuras
poſſit tenere caritatis dicit ad amicoſ ſponſi eos uide
licet qui uerbum dei miniſtrant Ordinate in me carita
tem: hoc eſt docete me: et tradite mihi quomodo per
hæc ſingula ordinē ſeruare debeam caritatis. Omnes
enim homineſ ſicut iam diximus ſecundum hoc ꝙ ſi
miles et ex nobis ſunt ſimiliter diligendi ſunt: immo
oīs rationabilis natura a nobis utpote rationabilibuſ
æqualiter diligenda eſt: Adiiciendum tamen in cari
tate eſt unicuiqꝫ ad hoc quomodo ē. Et ad hoc quod
rationabiliſ eſt Si uerbigratia aut in moribus: aut in
opere aut in propoſito aut in ſcientia aut in ſtudiis cæ
teroſ precellit pro his ſinguliſ ſecundum ſuum quēqꝫ
meritum ad generalem dilectionem addendum ē ēt
ſpecialis aliquid caritatis. Verum ut maior de his ha
beatur auctoritas ab ipſo deo capiamus exemplum et
ipſe enim amat omnia quæ ſunt equaliter: ut nihil eo
rum quæ fecit: neqꝫ enim fecit aliquid qđ odio habe
ret. Non tamen ob hoc ſimiliter dilexit hebræos ut æ
gyptios et Pharaonem ut Moyſen et Aaron. Nec
rurſus aliquos filios iſrahel ſimiliter dilexit ut Moy
ſen et Aaron et Mariam: nec iterum Aaron et Ma
riam ſimiliter dilexit ut Moyſen: ꝗ̄uis uerum ſit ut
dr̄ ad eus Parcis autē omnibus quia omnia tua ſunt
domine amator animarum. Spiritus enim incorrup
tionis ē in omnibus. Tamen ille qui mēſura et nume
ro et pondere diſpoſuit omnia. ſecundus menſuras ſi
ne dubio uniuſcuiuſqꝫ meritorus etiā dilectionis ſuæ
temperat libram. Nunquidnā putabimus quia non ſi
militer ab eo dilectus eſt Paulus tum cum perſeque

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

retur eccleſiam dei: ſicut dilige batur cum ipſe pro ea ꝑ
ſecutiones cruciatuſqꝫ tolerabat. Et cuꝫ dicebat ineſſe
ſibi ſolicitudiē oīuꝫ eccleſiarū . multū ē nē ut iter iſtos
ordīes caritatis : ēt ꝺ effectu odii qui uidtur huic ca
ritatis effectui ꝯtrarius inſeramus. qꝛ ēt dñs dicit Ini
micus ero inimicis tuis: et aduerſabor aduerſariis tu
is. Et iterum ſi peccator tu aſſiſtis . et ei queꝫ odit do
minus amicus es: Quæ utiqꝫ hanc habent abſolutio
nem quā et illud quod dictum eſt: Honora patrem tu
um et matreꝫ tuam et iterum Qui non odit patrem et
reliqua In quo profecto inimicus caritatis in deum
his qui aduerſantur contrarium generare uidetur eſſe
ctuꝫ: dum nulla poteſt eſſe cōſonātia luci et tenebris :
et chriſto cum belial: nec eadeꝫ portio eſſe fideli cuꝫ in
fidele. His igitur ut potuimus de caritatis ordinibus
expoſitis patet ad intelligendum quid ſit quod poſcat
ſponſa : ideſt eccleſia uel anima tendens ad perfectio
nem præſtari ſibi ab amicis ſponſi Quoniam introdu
ci ſe popoſcerat in domum uini: ubi ſine dubio intelle
xerat in omnibus his quæ uideret eminere et præcel-
lere gratiam caritatis: et ipſam didicerat maioreꝫ om
nium ſolāqꝫ eſſe caritatem quæ nunꝙ cadet . ideo de
poſcit ut ordinem eius diſcat: ne forte aliquid inordi
natum faciens uulnus ab ea aliquod accipiat: ſicut in
poſterioribus dī: Vulneratæ caritatis ego ſum . Ea au
teꝫ ſiue ad angelos dici accipiamus a quibus ſe inſtru
i poſtulat et muniri. nihil abſurduꝫ uidebitur ſecundū
hoc quod de populo dicitur. Lætamini gentes cuꝫ po
pulo eius: et confortent eos omnes angeli dei : Et ut
in aliis item dicitur Circundat angelus domini in cir-
cuitu timentium eum: et eripiet eos Et item alibi No
lite contemnere unum ex minimis iſtis qui in eccleſia
ſunt: quia angeli eorum ſemper uident faciem patris
mei qui in cælis eſt. Sed et in apocalypſi Ioannis an
gelo tyacirenſi teſtimonium dat filius dei : ꝓ caritate
quaꝫ ordinauit angelus ipſe in eccleſia ſibi commiſſa.
Sic enim ſcriptum eſt ſcio opera tua : et caritatem tuā
et fideꝫ et miniſterium et patientiā: et opera tua nouiſ
ſima maiora ꝙ priora. Sed etſi ad prophetas hæc re
feramus: qui miniſtrauerunt uerbum dei ante aduen
tum ſponſi: ut per ipſorum doctrinam uideatur eccle
ſia uelle ordinē diſcere caritatis ideſt propheticis iſtru
i uoluminibus non uidebitur abſurdum . Sed et om
nes ſancti qui de hac uita diſceſſerunt habentes adhuc
caritatem erga eos qui in hoc mundo ſunt ſi dicantur
curaꝫ gerere ſalutis eorum: et iuuare eos precibus at
qꝫ interuentu ſuo apud deum non erit inconueniens.
Scriptum nāqꝫ eſt in machabæorum libris Ita Hic ē
Hieremias propheta dei qui ſemper orat pro populo
Sed et ad apoſtolos hæc dici ut ſupra iaꝫ dixi non ui
debitur alienum. Per hos eniꝫ omnis eccleſia dei uel
anima quærens deum introducitur in domum uini ut
ſupra diximus: et aromatibus atqꝫ odoribus repletur
et cōponitur in melius: ſicut in poſterioribus legimus
et edocemur omnem ordinem rationemqꝫ caritatis.
Confirmate me in unguentis : ſtipate me in malis: qꝛ
uulneratæ caritatis ego ſum. In græco quidem habet
confirmate me in amyris. Amyrim genus quoddam
arboris nominans : quod latini putantes myrrā dic
tum unguenta interpretati ſunt Igitur ordo ſermonis
huiuſmōi ē Poſteaꝙ ſpōſa et uerba ex oī ipius ſpōſi
audiit et cubiculū īgīs igīſſa ē: et domū uini locūqꝫ cō
uiuii ac ſapiētiæ et ī eo uictias et craterē mixtū ſacramē
tis eius aſpexit : quaſi in horum omnium admiratio
ne ſtupēs et ſaucia poſtulat ab ipſis nihilominus ami
cis et ſodalibus ſponſi ut confirmaretur et quaſi defi
ciens ſuſtentaretur incumbens paululum ſuper arbo

rem amyram uel meliā . Amoris etiam uulnere per
cuſſa arborum ſolatia: ſiluarumqꝫ ſectatur. hæc ſecun
dum litteram . Sed ex his ut exequi poſſimus intelli
gentiaꝫ ſpiritalē : indigemus illa gratia: quā conſequi
a deo meruit ipſe Salomon qui omnium quæ ſunt ra
dicum et arborum et uirgultorum naturas didicit ut
ſciremus et nos : quæ uis et quæ natura ſit arboris a
myræ: quo competenter ex hac ſpiritalis aptari poſſit
expoſitio. Hoc eſt āt ſolum quod peruenire ad nos de
huius arboris notitia potuit : quia odorem ſolum ha
beat ſuauem: nullum tamen afferat fructuꝫ : Melia
uero arbor notum cunctis eſt quod non ſolum ferat
fructum ſed et dulciſſimum et ſuauiſſimum ferat. Om
nes igitur hoīes arbores dicuntur ſiue bonæ ſiue ma
læ et fructuoſæ ſiue infructuoſæ: ſicut et dominus in e
uangelio dicit Aut facite arborem bonam: et fructum
eius bonuꝫ: aut facite arborem malam et fructuꝫ eius
malum: Et omnis arbor quæ non facit fructuꝫ bonuꝫ
excidetur et in ignem mittetur. Tres ergo differentiæ
in hominibus uidentur eſſe: Quidam qui omnino nul
lum fructum afferunt: et ecce alii qui afferant: Sed in
his qui afferunt: aut mali ſunt fructus aut boni . Hic
ergo ſponſa ideſt eccleſia chriſti cōfirmari ſe poſtulat :
et reclinari quidem ſuper unam arborem melian affe
rentem fructus bonos: et recte ac competenter. Sup
his enim confirmatur et ſtipatur eccleſia qui in bonis
operibus fructificant et creſcunt. Quid auteꝫ eſt quod
in amyris infructuoſis : ſcilicet arboribus confirmari
uult: odore ſolo gaudētibus. Ego puto ꝙ iſtos qui ſo
lo odore gaudēt: et necduꝫ fructus fidei afferunt illos
dicat quos Paulus ad Chorinthios ſcribens dicit. qui
inuocant nomen domini noſtri ieſu chriſti in omni lo
co ipſoruꝫ et noſtruꝫ. Pro eo ergo ꝙ inuocant nomē
domini noſtri ieſu chriſti habent in ſemetipſis odoris
quādā ex ipſa inuocatione nominis ſuauitatē: Pro eo
uero ꝙ non cuꝫ omni fiducia et libertate accedunt ad
fideꝫ nullos fidei afferunt fructus. In loco hoc poſſu
mus nos catechuminos eccleſiæ intelligere ſup quos
ex parte aliqua confirmantur eccleſiæ. Habent eniꝫ et
in ipſis non parum fiduciæ: et ſpei plurimum quod et
ipſi fiant aliquando arbores fructiferæ et plantentur
in paradiſo dei ab ipſo agricola patre. Ipſe enim ē qui
plātat huiuſmodi arbores in eccleſia chriſti : quæ ē pa
radiſus delitiaruꝫ ſicut et dominus dicit. Omnis plā
tatio quaꝫ non plantauit pater meus cæleſtis eradica
bitur . Stipatur eccleſia et inter melias et ſuper ipſas
requieſcit . Quæ mala illæ putandæ ſunt animæ quæ
quotidie innouātur ad imagineꝫ eius qui creauit eas.
Quia enim per innouationem ſui: imaginem reparāt
filii dei merito et ipſæ arbores meliæ appellātur: quia
et ipſe ſponſus earum in ſuperioribus dictus eſt ſicut
arbor melian eſſe in lignis ſiluæ. Et ne mireris ſi ideꝫ
ipſe et arbor uitæ. et diuerſa alia dicatur: cum idem et
panis uerus: et uitis uera : et agnus dei et multa alia
nominetur. Omnia nanqꝫ hæc uerbum dei uniciuqꝫ
efficitur pro ut menſura uel deſiderium participantis
expoſcit ſe ad quod ſignificanduꝫ illud ꝙ ē et mana u
niciuqꝫ eſſet unus cibus: uniciuqꝫ tamen deſiderii ſui
reddebat ſaporem . Præbet ergo ſeipſum non ſolum
eſurientibus panem et ſitientibus uinum: ſed et deliti
ari uolentibus ſemetipſum et fragrantia exibet poma.
Propterea ergo et ſponſa uelut refecta iaꝫ et bene pa
ſta fulciri in meliis ſe poſcit: ſciēs in uerbo eſſe ſibi nō
ſolum omnem cibum: ſed et omnes delitias: et per ea
maxime diſcurrit : dum ſe uulneratam ſentit eſſe iacu
lis caritatis. Si quis uſꝙ eſt: qui fideli hoc amoꝛ uer
bi dei arſit aliquando : ſi quis ē ut propheta dicit qui

Electiſ iaculiſ eiuſ dulce uulnuſ plagamqꝫ accepit :
ſi quiſ eſt qui ſcientiæ eiuſ amabili confixuſ eſt telo:i
ta ut diurniſ euꝫ deſiderijſ nocturniſqꝫ ſuſpiret: aliud
quid loqui non poſſit: audire aliud nolit: cogitaꝫ aliud
neſciat : deſiderare preter ipſum aut cupere aliud uel
ſperare nõ libeat: iſta anima merito dicat: Uulneratæ
caritatiſ ego ſum . Et ab illo uulnuſ accepi de quo di
cit Eſaiaſ. Et poſuit me ſic̄ iaculum electum: et in pha
retra ſua abſcondit me. Tali uulnere decet deum per
cutere aīaſ talibuſ iaculiſ teliſqꝫ configere ac ſaluta-
ribuſ eaſ uulneribuſ ſauciare : ut quia deuſ caritaſ
eſt: dicant et ipſæ. Quia uulneratæ caritatiſ ego ſum.
Et quidem in hoc quaſi amatorio drãmate ſponſa ca
ritatiſ ſe dicit uulnera ſuſcepiſſe . Poteſt autem ſimili
ter feruenſ anima erga ſapientiam dicere Quia uulne
ratæ ſapientiæ ego ſuꝫ: illa ſcilicet quæ ſapientiæ eiuſ
pulchritudinem potuit intueri . Poteſt et alia anima
uirtutiſ eiuſ magnificentiã contuenſ: et admirata po
tentiam uerbi dei dicere Quia uulneratæ uirtutiſ ego
ſum. Taliſ credo aliqua ſicut erat illa quæ dicebat. do
minuſ illuminatio mea et ſaluator meuſ quem time
bo. Sed et anima erga amorem iuſtitiæ eiuſ feruenſ
et diſpenſationuꝫ ac prouidentiæ eiuſ iuſtitiam contu
enſ dicit ſine dubio. Uulneratæ iuſtitiæ ego ſum. Et a
lia bonitatiſ eiuſ ac pietatiſ imenſitatem ꝓſpicienſ ſi
milia loquetur. Sed et horum omnium generale eſt i
ſtud caritatiſ uulnuſ quo ſe uulnerataꝫ prædicat ſpon
ſa. Sciendus tamē eſt: ꝙ ſicut ſunt iſta dei iacula: quæ
animæ habenti deſiderium bonorum ſalutiſ uulnuſ
infligunt ita ſunt et iacula maligni ignita. quibuſ aīa
quæ non ē ſcuto fidei protecta uulneratur in mortem
De ipſiſ dicit propheta. Ecce peccatoreſ intenderunt
arcum: parauerunt ſagittaſ ſuaſ in pharetra. ut ſagit-
tent in obſcuro rectoſ corde. hic peccatoreſ de occul
to ſagittanteſ : dæmoneſ inuiſibileſ dicit . Et ipſi ſunt
habenteſ quædam iacula fornicationiſ : alia cupidita
tiſ et auaritiæ: quibuſ ꝙ plurimi uulnerantur . Habēt
etiam ſpicula iactantiæ et uanæ gloriæ . ſed iſta ualde
ſubtilia ſunt ita ut confixã ſe anima ab eiſ ſautiataſqꝫ
uix ſentiat niſi ſi induta eſt armiſ dei : et ſtat uigilãſ et
imobiliſ erga aſtutiaſ diaboli: ſcuto ſemetipſam fidei
per omnia contegenſ et nullã prorſuſ corporiſ par
tem fidei nudã relinquenſ. Quantacunqꝫ autē dæmo
neſ fecerint tela: ſi inueniant menteſ hominiſ fidē mu
nitã ēt ſi fuerint ignita etiã ſi cupiditatum flãmiſ et in
cendijſ ardeãt uitiorum: fideſ plena cuncta reſtringit.
Leua eiuſ ſub capite meo et dextera eiuſ amplectetur
me. Deſcriptio eſt quidem amatorij drãmatiſ ſponſæ
feſtinantiſ ad connubium ſponſi uelut tamen paulo a
pertioribuſ corporiſ appellatiõibuſ currit: ſꝫ conuer
te te ueloriuſ ad ſpiritum uiuificantem : et refugienſ
appellationeſ corporeaſ uere perſpice quæ ſit uerbi
dei leua quæ ſit dextera: quod ēt caput ſponſæ eiuſ a
nimæ ſcilicet perfectæ uel eccleſiæ: et non te rapiat car
naliſ: et paſſibiliſ ſenſuſ: Ipſa enim ē hic ſponſi dexte
ra et leua: quæ in prouerbijſ de ſapientia dr̄ : ubi ait.
Longitudo eniꝫ uitæ in dextera eiuſ. In ſiniſtra uero
eiuſ diuitiæ et gloria. et ſicut hic ſapientiã non in deo
aliquã fœminam dici putabiſ quia fœmineo nomine
appellari uidetur: ita ne in hoc quidem q̄m maſculino
genere ſponſuſ uerbum dei dr̄: corporaliter intelligeꝫ
debeſ: leuam eiuſ aut dexteram: uel ãplexuſ ſponſæ
uel animæ pro feminini generiſ declinatione percipe
re: ſed uerbuſ dei ꝙuiſ apud græcoſ maſculino apud
noſ neutro proferatur. ſuper maſculinuꝫ tamen et ne
utruꝫ ac fœmininum genuſ et ſuꝑ omne omnino qđ
ad hoc reſpicit eſſe cogitãda ſunt iſta de quibuſ ſermo
ē. Et non ſolum uerbum dei : ſed et eccleſia eiuſ atqꝫ
anima perfecta: quæ et ſponſa nominatur: ſic enim et
apoſtoluſ dicit. In chriſto enim neqꝫ maſculuſ neqꝫ
fœmina ſed omneſ in ipſo unum ſumuſ. Hæc autem
propter homineſ qui aliter audire nõ poſſunt: niſi hiſ
uerbiſ quæ in uſu habentur a ſcriptura diuina humani
more referuntur eloquij: ut uerbiſ quidem notiſ eaſ
et ſolitiſ audiamuſ. ſenſu tamen illo quo dignum eſt
de diuiniſ rebuſ et incorporeiſ ſentiamuſ. Naꝫ ſicut
iſ qui amatoreꝫ ſe dicit eſſe pulchritudiniſ ſapientiæ.
hoc oſtendit quod naturalem qui in ſe ē caritatiſ affe
ctum : ad ſtudia tranſtulerit ſapientiæ Ita et hic ſpon
ſa depoſcit uel animalia uel eccleſia ut ſponſuſ ſuuſ
qui ē uerbum dei . Leua quidem ſua caput eiuſ ſuſtē
tet: dextera uero eiuſ omne eiuſ reliquum complec
tatur et conſtringat corpuſ. eſt autē leua in qua ſapiē
tia diuitiaſ cõtinere et gloriã dr̄ . Quaſ auteꝫ habet
diuitiaſ eccleſia et quã gloriaꝫ niſi illaſ . quaſ accepit
ab eo qui cuꝫ diueſ eſſet: pauper factuſ ē: ut illiuſ pa
upertate eccleſia fieret diueſ? Quæ autē ē gloria ? illa
ſine dubio de qua dicit Pater clarifica filium tuuꝫ: paſ
ſioniſ ſine dubio gloriã deſignanſ . Fideſ ergo paſſi
oniſ chriſti gloria et diuitiæ eccleſiæ ſunt quæ in leua
eiuſ continētur Leuã autē puto uerbum dei hoc mo
do debere intelligi: q̄mquideꝫ ſunt in eo quædã diſpē
ſationeſ ante incarnationē geſtæ : ſunt uero aliquæ et
per incarnationē. Illa parſ uerbi dei quæ ante aſcenſi
onem carniſ in diſpenſationibuſ peracta ē dextera po
teſt uideri : hæc uero quæ per incarnationē ſiniſtra ap
pellari. Unde et ſiniſtra diuitiaſ et gloriã habere dici
tur . per incarnationem nãqꝫ diuitiaſ et gloriã quæſi
uit omniuꝫ ſcilicet ſalutē. In dextera autē lõgitudo ui
tæ ēe dr̄: per quod ſine dubio illa eiuſ parſ quæ in pri
cipio apud deuꝫ deuſ erat uerbuꝫ ſempiternitaſ indi
catur. Hanc ergo leuã eccleſia cuiuſ chriſtuſ ē caput
optat habere ſub capite ſuo: et fide incarnationiſ eiuſ
caput ſuuꝫ muniri Dextera uero eiuſ ãplecti ideſt illa
agnoſcere: et de illiſ inſtrui: quæ ante huiuſ quoqꝫ ꝑ
incarnationē geſta diſpenſationiſ tempuſ in arcaniſ
habentur et recunditiſ . Dextera nanqꝫ ibi putanda
ſunt eſſe omnia ubi nihil de peccatoruꝫ miſerijſ: nihil
de fragilitatiſ lapſu cõtinetur. Hic uero Leua ubi uul
nera noſtra curauit : et peccata noſtra portauit factuſ
etiã ipſe pro nobiſ peccatuꝫ: et maledictum. quæ om
nia ꝙuiſ caput et fidem ſuſtentent eccleſiæ merito ta
mē ſiniſtra uerbi dei appellabuntur: in quibuſ aliqua
ēt præter illã naturã quæ tota dextera ē : et tota lux et
ſplēdor et gloria pertuliſſe memoratur. Adiuraui uoſ ſ
filiæ hieruſalē in uirtutibuſ: et in uiribuſ agri: ſi eleua
ueritiſ et ſuſcitaueritiſ caritatē quoadu ſqꝫ uelit ſpon
ſa adhuc ad adoleſcentulaſ loquitur: prouocanſ eaſ
et exhortãſ immo et adiuranſ per ea quæ eiſ cara eſ
ſe nouit et amabilia: ut ſi forte eleuare cœperint carita
tē iacentem quippe ĩ eiſ et excitare eã : utpote adhuc
dormienteꝫ apud eaſ ĩ tantum eleuent eam in tantuꝫ
ſuſcitent in quantum uoluerit ſponſuſ: nec minuſ ali
quid in ea agant ꝙ uoluntaſ ipſiuſ patitur . Hæc ē e
nim amantiſ ſponſæ ꝑfectio ut a nullo uelut contra a
nimoſ et uoluntatem eiuſ fieri quē diligit . et ut hoc
non negligenter aut ſegniter agant per uirtuteſ agri
ideſt per plantaria : et uirgulta quæ in agro ſunt et ꝑ
uireſ eiuſ ſine dubio per ea quæ in eo ſata ſunt adiu
rantur Tali ordine taliqꝫ uerborum compoſitione tex
tuſ hiſtorici drãmatiſ dirigatur : nunc iaꝫ quid arcani
intrinſecuſ contegat: requiramuſ. Omniſ anima præ
cipue quæ filia ē hieruſalem habet aliqueꝫ agruꝫ pro
prium qui ei ſacrata quadã per ieſum meritorum ſor

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

te delatus ē: ſicut fuit et ille ager iacob: cuius ſuauitate
permotus iſaac patriarcha myſticis aiebat eloquiis
Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni quem benedi
xit dominus. Hēt ergo unaquæqꝫ anima: ut diximus
agrum ſuum: Vita namqꝫ et conuerſatio eius ager eſt
eius. In hoc agro anima quæ diligens et ſtudioſa ē ſa
tis agit et ſtudet plantare bonos ſenſus: et omnes ex
colere animi uirtutes. Non ſolum autem animi uirtu
tes ſꝫ et uires opus quibus uidlicet ipleri poſſunt mi
ſteria mandatorum Eſt ergo ut diximus: unicuiqꝫ ani
mus ſuus ager quem colit et plantat et ſeminat ſecun
dum hæc quæ diximus. Ē autem et omnium ſimul fi
liarum hieruſalem unus quidā et communis ager de
quo Paulus ait. Dei agricultura eſtis uos Quē agrus
communem: exercitium eccleſiaſticæ fidei et conuerſa
tionis accipiamus: In quo certum ē uirtutes ineſſe cæ
leſtes et uires ſpiritalium gratiarum Vnaquæqꝫ aīa ꝗ
nunc filiæ hieruſalem hic appellantur ſcientes ꝙ ma
tres habeat hieruſalem cæleſtē conferat aliquid neceſ
ſe ē ad agrum hunc excolendum et cæleſti eum poſſeſ
ſione dignum cupiat effici. In iſtius ergo agri uirtuti
bus eleuari caritatem chriſti et exercitari ab adoleſcen
tulis et initiis fidei habentibus proteſtatur eccleſia et
dicit ad eas. Si leuaueritis et excitaueritis caritatem
quoadusqꝫ uelit. Hoc ē ſi iam in hoc ueneritis ut inci
piatis agi nō ſpiritu timoris ſed ſpiritu adoptiōis et i
hoc profeceritis ut pfecta in uobis dilectio foras mit
tat timorem et ut eleuetis atqꝫ exaltetis in uobis cari
tatem: et excitetis eam tam diu eleuate eam et tās diu
extollite: quādiu ipſe uelit filius caritatis: imo ipſe qui
ex deo ē caritas: ne forte putantes ſufficere humanæ
caritatis menſuras in caritate dei minus aliquid quā
deo dignus ē agatis. Menſura enim caritatis hæc ſo
la ē ut tantum q̄tum ipſe uult diligatur. Voluntas au
tem dei ſemper eadem ē nec unq̄ mutatur. Nunq̄ er
go immutatio aliqua aut finis ullus in dei caritate re
cipitur. Notandum ſane ē ꝙ nō dixit ſi acceperitis ca
ritatem ſed ſi leuaueritis. Quaſi quæ eſt quidem in uo
bis: ſed iacet et nunq̄ erecta ē. Et rurſum non dixit ſi
inueneritis: ſed ſi excitaueritis caritatem. Quaſi quæ
ſit intrinſecus quidem ſed iaceat et dormiat in eis do-
nec inueniat ſuſcitantes: Ipſam credo et Paulus ſuſci
tabat tunc adhuc in diſcipulis dormientē cum dicebat
Exurge qui dormis et continges chriſtum. Vox frater
ni mei Frequenter nos āmonere conuenit ꝙ libellus
hic in modum drāmatis textus. Præſens enim uerſi-
culus quē propoſuimus tale aliquid idicat: ꝙ cū ſpō
ſæ ſermo eſſet ad adoleſcentulas filias hieruſalem: ſu
bito quaſi eminus uocem ſponſi ſenſerit quaſi cum ali
quibus loquentis interrupto ſermone: quem faciebat
ad adoleſcentulas ſponſa aurem conuertit ad auditus
qui ad eam peruenerat et dixerit uox fraterni mei. ſpō
ſum uero intellige primo quidem anteq̄ appareret o
culis ſponſæ uoce ei ſola agnitum: Poſt hæc uero etiā
conſpectibus eius apparuiſſe ſuper montes quoſdā
uicinos illi loco in quo ſponſa morabatur ſalientem et
magnis quibuſdā paſſibus non tanq̄ ſaltibus colles
monteſqꝫ in modum cerui uel capreæ tranſcendentes
et ita ad ſponſam ſuam omni cum properatione ueni
entem. Vbi uero ad domum intra quam ſponſa com
morabatur aduenit ſtetiſſe eū paululum intellige poſt
domum ita ut ſentiretur quidem adeſſe: nondū tamē
domum palam uellet et euidenter intrare: ſed prius
quaſi ſub amatoris ſpecie per feneſtras aſpicere uelle
ſponſā. Intellige autem retia quædam prope domū
ſponſæ aut laqueos eſſe poſitos ut ſi forte ipſa uel ali
qua ſodalium eius ex filiabus hieruſalē exiſſet aliquā
do caperetur: ad iſta retia ueniſſe ſponſum certum eſt
qui capi ab eis non poſſet. ſed fortior eorum effectus
diſruperit ipſa retia: diſruptiſqꝫ eis ſuper ipſa incedēs
etiam per ipſa proſpexit: et poſtq̄ hoc opus fecerit di
cat ad ſponſam. Exurge ueni proxima mea: ſpōſa me
a columba mea. Hoc autem dicat ut ipſo opere oſten
dat ei quomodo cum fiducia debeat contemnere iā
retia quæ ei tetenderat inimicus: nec timeat laqueos
quos ab ſe iam uiderat eſſe diſruptos et adhuc ut am
plius ad ſe ſponſam prouocet feſtinare: dicat ei Quia
omne tempus quod iam graue uidebatur tranſiuit et
hyems quæ ei cauſa exorta uidebatur abſceſſit: plu
uiæqꝫ inutiles abierunt: et tempus iam floridum ue
nit nihil moreris iter aggredi ueni ad me. Ecce enī et
agricolæ: quia ueris iā tempus arriſit: uineas colunt.
Vox enim cum et aliarum auium tum etiā ſonora et
grata turturis uernantis auditur. Sed et ficus de ue
ris certa temperie germen ſuū produxit: Vites uero
in tantum de temporis tranquillitate non dubitant ut
flores ſuos iam audeant odoreſqꝫ proferre. Hæc qui
dem de tranquillitate temporis indicant ſponſæ ut ma
iore cum fiducia arripere iter audeat pergendi ad ſpō
ſum: Sꝫ et locū deſcribit ei i quo uult eā ſecum ꝗuie
ſcere: et dicit uelamento cuiuſdam ſaxi quod muro ip
ſi uel loco promurali contiguum ſit opaciſſimum quē
dam effici locum ad quem uenire eam uult et ablato
uelamine ibi eius reuelatam faciem contineri: ut facie
ad faciem innoteſcat ſponſo ſuo et non ſolum faciem
eius reuelatā uideat ſponſus et liberā ſꝫ et uocē eius
ibi audiat certus iā ꝙ et facies eius pulchra ſit et uox
eius ſuauis ē ac delectabilis. Hæc āt præuenienter cō
iunximus ne ordinem drāmatis et hiſtoriæ textum ui
deremur irrumpere. Sed ꝓuenientes paululum uſqꝫ
ad illum locum fabulæ ordinem proſecuti ſumus ubi
ait Quoniam uox tua ſuauis facies tua ſpecioſa. nunc
ergo repetētes uideamus primo quid ē quod ait Vox
fraterni mei Ex uoce ſola ab eccleſia ſua primo chri-
ſtus agnoſcitur. Primo enim uocem ſuam præmiſit ꝑ
prophetas: et cum non uideretur audiebatur tamen.
Audiebatur āt ꝑ ea quæ annuntiabantur de eo et tam
diu ſponſa ideſt eccleſia quæ ab initio ſæculi congrega
batur ſolam uoces eius audiuit uſqꝫ quo oculis ſuis
eum uideret et diceret ecce hic uenit ſaliens ſuꝑ mon
tes: tranſiliens ſuꝑ colles. Saliebat eis ſuper prophe
ticos montes et ſāctos colles: Illos ſcilicet qui in hoc
mundo imagines eius formamqꝫ geſſerunt. Sed etſi
in apoſtolis eum ponas quaſi in montibus ſalientes
et eminentem cunctis et in collibus nihilominus his
dumtaxat qui ſecundo loco electi ab eo et miſſi ſunt
non erit inconueniens. In his enim ſimilis efficitur
capreæ et hinnulo ceruorum. Capreæ ꝙ omnes uiſus
uiſus eius præcellit: Et ceruo quod ad interitum ſerpē
tis aduenit: Sed et unaquæqꝫ anima ſi qua tamen eſt
quæ uerbi dei amore conſtringitur ſiquando in diſpu
tatione ſermonis ē poſita ut nouit omnis qui expertus
ē quomodo cum in arctum uenitur et āguſtiis propo
ſitionum quæſtionumqꝫ concluditur ſi quando eū le
gis ac prophetarum uel ænigmata: uel obſcura quæqꝫ
dicta concludunt ſi forte adeſſe eum ſentiat anima et e
minus ſonitum eius accipiat. ſubleuatur ſtatim: et ubi
magis ac magis propiare ſenſibus eius cœperit: et il
luminare quæ obſcura ſunt tunc eum uidet ſalientem
ſupra montes et colles altæ ſcilicet et excelſæ ſenſus ſi
bi intelligentiæ ſuggerentem ita ut merito dicat hæc a
nima ecce hic uenit ſaliens ſuper montes tranſiliens
colles. Hæc āt dicimus non immemores ꝙ iam et in
ſuꝑioribus coram poſitus præſenti collocutus ſit ſpō

ſæ. Sed quoniam ut ſæpe diximus drãmatis ſpeciem
libellus hic continet: nunc in præſenti dicuntur aliqua:
nunc etiam in abſenti: et ſic agitur immutatio perſona
rum ut uterq; ordo competenter dirigi uideatur. Quã
uis enim promittat ſponſus et dicat ad ſponſam ſuã
qui ſunt electi diſcipuli eius: quia ecce ego uobiſcum
ſum omnibus diebus uſq; ad conſumationem ſæculi:
tamen iterum p parabolas dicit quia paterfamilias uo
cauit ſeruos ſuos et unicuiq; diſtribuit pecuniam ne
gotiandi gratia et profectus ẽ. Et iterum dicit. Quia
abiit petere ſibi regnum. Et iterum quaſi de abſente ſpõ
ſo dicitur Quia media nocte clamor factus eſt: dicen
tium quia uenit ſponſus. Sic ergo nunc præſens eſt
ſpõſus et docet: nunc abſens dr̃ et deſideratur: et utrũ
q; uel eccleſiæ uel animæ ſtudioſe conueniet. Cum eis
pati perſecutiones et tribulatiões permittitur eccleſia
abſens ei uidetur. Et rurſum cum in pace proficit et ĩ
fide ac bonis operibus floret præſens ei eſſe intelligi
tur. Sed et animæ cum quærit aliquem ſenſum ãgno
ſcere obſcura quæq; et arcana deſiderat: donec inueni
re non poteſt: abſens ei ſine dubio eſt uerbum dei. V
bi uero occurrerit et apparuerit qđ requiretur: quis
dubitat adeſſe uerbum dei et illuminare mentem ac ſci
entiæ lumen ei pbere: et iterum ſubduci nobis eum at
q; iterum adeſſe ſentimus per ſingula quæ aut aperiun
tur aut clauduntur in ſenſibus noſtris. Et hoc eo utiq;
patimur donec tales efficiamur ut non ſolum reuiſere
nos: ſed et manere dignetur apud nos ſecundum qđ
interrogatus a quodã diſcipulo dicẽte Domine quid
ẽ factum: q incipis nobis manifeſtare temetipſum et
non huic mundo: Reſpondit ſaluator. Si quis diligit
me: uerbum meum cuſtodit: et pater meus diligit eum:
et ad ipſum ueniemus: et manſionem apud eum facie
mus. Si ergo et nos uolumus uidere uerbum dei at
q; animæ ſponſum ſalientem ſupra montes et exultã
tem ſupra colles: primo audiamus uocem eius. Et cũ
audierimus eum in omnibus tunc ẽt eum uidere poteri
mus ſcđm ea quæ in pſenti loco uidiſſe deſcribitur ſpõ
ſa. Nam et ipſa qͣuis et prius eum uiderit: non eum
tamen ita uiderat ut nunc ſalientem ſupra montes et
exultantem ſuper colles: neq; per feneſtras ſuas pro
cumbentem: neq; per retia proſpicientem: ſed magis ui
detur q prius hyemis tempore eum uiderit: Nunc e
nim dicit Quia hyems tranſiit. Igitur ut res indicat ẽt
per hyemem ſponſæ ſuæ apparet: ideſt tribulationum
et tentationum tempore: Sed et alia ẽ uiſitatio in qua
uiſitatur paululum: et iterum deſeritur: ut probetur ac
rurſus requiritur ut caput eius ſuſtentetur: et ut tota
cõplectatur: ne forte aut ĩ fide titubet: aut corpus eius
tẽtationum pondere prægrauetur. Et ideo uidetur mi
hi hyems fuiſſe illud tẽpus cum caput ſuum fidei ſcili
cet ſummitatem leua ſponſi ſcilicet contineri poſcebat:
et dextera eius omne corpus ãplecti: Nunc ãt iſta ui
ſio quæ de mõtibus apparet et collibus gratiarum pu
to ſpiritalium altitudines potẽtiaſq; deſignet. Sed et
per feneſtras qđ pſpicere dr̃ ſenſibus mihi lumen uidẽ
tur præbere. Et retia quæ diſrumpit et conterit laque
os indicari diabolicos puto: utpote tentationum tem
pore: tanq̄ hyeme iam peracta. Oſtenduntur ẽt ſigna
ueris et æſtatis ſicut in pſalmis dictum ẽ Aeſtatẽ et uer
tu feciſti ea. Inde deniq; et flores profectuum protulit
eccleſia tentationibus ſuperatis et putationis diſpẽſa
tione tranſacta: ſicut in ſuis locis cum ad hæc differen
da uentum fuerit oſtendetur. Ecce hic uenit ſaliens ſu
per montes tranſiliens ſuper colles. Hiſtoricum ordi
nem iam proſecuti ſumus: Nunc ãt quomodo chriſtus
ad eccleſiam uenĩes ſaliat ſuper montes et exiliet ſup

colles uidendum ẽ. Exiliens enim magiſq̄ tranſiliẽs
propoſiti ſermonis proprietas habet. Iſaac enim ãbu
lans et progrediens maior fiebat: uſq; quo fieret ma
gnus ualde: Paulus autem non iam ãbulando profe
cit ſed currendo eum dicit Curſum conſumaui. Salua
tor autem noſter et eccleſiæ ſponſus neque ambula
re neque currere. Sed ſuper hæc ſalire dicitur et exili
re. Si enim conſideres quomodo parui temporis ſpa
tio occupatum falſis ſuperſtitionibus mundum ſermo
dei percucurrit: et ad agnitionẽ ueræ fidei reuocauit:
intelligẽs quomodo ſaliat ſup montes: magna uideli
cet quæq; regna ſaltibus ſuis ſuperans: et ad recipien
dã cognitionem diuinæ religionis inclinans: et exiliat
ſuper colles: cum ẽt minora regna uelociter ſubiugat:
atq; ad pietatem ueri cultus adducit: et ſic de loco ad
locum de regno ad regnum: de prouintiis ad prouinti
as prædicationis illuſtratione tranſiliens per eum qui
dicebat Quia ab hieruſalẽ in circuitu uſq; ad illyricum
repleuit euangelium dei: intelligẽs quomodo ſup mõ
tes ſaliens ueniat et exiliens ſuper colles: Sed et alio
modo poteſt intelligi ſicut ſupra diximus. Quoniam
quidẽ Moyſes de ipſo ſcripſit: et prophetæ nihilomi
nus đ ipſo ãnuntiauerunt. Sed et hæc ãnuntiatio in lecti
one ueteris teſtamenti uelamen habet ſuperpoſitum:
Ubi uero ſponſæ eccleſiæ ſcilicet ad deum conuerſæ ab
latum ẽ uelamen: ſubito uidet eum in iſtis montibus le
gis dumtaxat uoluminibus ſalientẽ: et in collibus ſcri
pturæ propheticæ peraperta et euidenti manifeſtatio
ne non tam apparentem quam exiliẽtem: Verbigrati
a quaſi reuoluens ſingulas propheticæ lectionis pagi
nas inueniat de ipſis exilientem chriſtum: et p loca ſin
gula lectionum ablato non demum quo prius tegeba
tur uelamine ebulire eum cernat et emergere: atq; e
uidenti iam manifeſtatione prorumpere. Ob hoc cre
do et ipſe ieſus cum ad transformandum ſe uenit: nõ
in aliqua planitie aut conualle fuit: ſed montem cõſcẽ
dit ibi et tranſformatus ẽ: ut ſcias eum ſemp in monti
bus aut in collibus apparere: et ut te doceat ne uſq̄ e
um niſi in legis et prophetarum mõtibus quæras. qđ
ãt quiq; montes appellãtur multis ſcripturæ locis iue
nies indicari ſicut ait in pſalmis. Fundamenta eius in
montibus ſanctis. Et iterum. Leuaui oculos meos ĩ
montes unde uenit auxilium mihi. Auxilium nãque ĩ
tribulatiõibus et ſcripturarũ diuiarũ ſẽſibus capiamus:
Poſſumus adhuc et montes in quibus ſalire uerbum
dei dr̃ et quaſi liberius efferri: nouum accipere teſtamẽ
tum: Colles uero de quibus quaſi diu compreſſus et
occultatus exiliit ueteris teſtamẽti ſentire uolumina:
Sed et apud Hieremiam uenatores et piſcatores qui
mittuntur capere homines ad ſalutem in montibus et
collibus eos capere dicuntur. Sic enim ait Ecce mitto
multos piſcatores et multos uenatores: et capiẽt eos
ſuper omnem montem et ſuper omnem collem: quod
ego magis ad futurum tempus ĩ cõſummatõe ſæculi
iplẽdum puto: ut cum miſſi fuerint ãgeli ſcđm euãge
licã parabolã meſſis tpore ut ſeparẽt frumẽta a zizani
is qui excelſioris uitæ et eminentioris fuerit conuerſa
tionis iſte in montibus inuenietur aut ĩ collibus Non
inuenietur in humilibus et deiectis locis ne ibi mixtus
uideatur eſſe zizaniis ſed in excelſioribus ſenſibus et
in eminentia fidei poſitus ſalienti in montibus uerbo
dei: et exilienti in collibus ſemper adhærens Quod p
aliam nihilominus parabolam ſub eodẽ tamen intelle
ctu dicitur in euangelio Si quis in tecto eſt non deſcen
dat tollere aliquid de domo Poteſt adhuc et alius no
bis ſenſus prædiues iſte præſentis uerſiculi ſermo ſug
gerere Poſſibile nãque eſt omnem qui plena fide cre

360-

dit in deuꝫ uel montem uel collem appellari pro qua
litate ſcilicet uitæ et magnitudine intelligentiæ ēt ſi fuit
aliquādo uallis proficiente i eo ieſu ætate et ſapienti
a et gratia omnis uallis replebitur . ſuperbi autē qui
qꝫ et elati ut montes et colles humiliabuntuꝛ quoniā
qui ſe exaltat humiliabitur et qui ſe humiliat exaltabi
tur. De ipſis enim dicitur . Qui confidunt in domino
ſicut mons ſyon Et de hieruſalem dicitur . montes in
circuitu eius . Unde puto ꝙ merito ēt ſaluator noſter
quoniā et ipſe dꝫ lapis de mōte exciſus ſine manibus
et factus eſſe mons magnus : ſicut rex regum et ponti
ficuꝫ pontifex poteſt ēt mons montium appellari: ue
rum ut ēt tertia expoſitio habeat locum : adunāquan
qꝫ animā ſermo dirigitur. Si qui ſint capaciores uer
bi dei: qui ab ieſu aquā ſibi datā biberunt: et hec facta
ē in eis fons aquæ uiuæ ſalientis in uitam æternaꝫ In
his ſcilicet in quibus uerbuꝫ dei crebris ſenſibus et co
pioſis uelut per ennibus ebulit fluētibus: in his uitæ:
ac ſcientiæ et doctrinæ merito montibus et collibus
effectis. digniſſime ſalire uerbum dei dꝫ et exilire. fac
tus in eis per affluentiā doctrinæ fons aquæ uiuæ ſali
entis in uitaꝫ æternam. Similis ē frater meus capreæ
hynnuloqꝫ ceruoruꝫ in montibus bethel. Caprea uel
ceruus ꝙ inter munda habeātur animalia manifeſte
ex his quæ in deuteronomio ſcripta ſunt indicatur . ē
eniꝫ hoc modo ſcriptum Hæc enim ſunt animalia quæ
manducabitis uitulum et agnum ex pecoribus: et hir
cum ex capris. ceruum et capreā et bubalum: et trage
laphum et ibicem. camelum: et pardalum . Sed et ꝙ
ſcus ceruo cōpatuꝛ i multis ſcripturæ diuinæ locis ut i
pſalmo ubi dicit Sicut ceruus deſiderat ad fontes a
quarum: ita deſiderat anima mea ad te deus. Uerum
tamen in ſermonibus quos ex deuteronomio aſſum
pſimus : ēt hoc non negligenter conſiderandum uide
tur Quā dignum in animalibus mundis enumerādis
ordinem tenuerit: ut primo uitulum ſecundo agnuꝫ:
tertio hircum ſcriberet: In his uero quæ ſecundum eū
dē Moyſen non offeruntuꝛ ad altare primo ceruuꝫ.
ſecundo capreā nominat . Et ita poſt hæc reliqua ꝑ or
dinem ſcribit animantia. Quorum ratio his quibus a
bundantior gratia ſpiritalis in dono ſcientiæ conceſſa
ē ꝑ ſpiritum ſanctum manifeſta et euidens fiet. Nobis
interim quoniaꝫ de ceruo et caprea dicere nunc in ex
poſitione præſentis uerſiculi in cumbit conueniens ui
detur ex ſcripturis diuinis ꝯgregare pro uiribus quæ
de his animalibus referuntur: de quibus idem Mo
yſes cum de carnibus loqueretur quæ in omni deſidē
rio animæ comederentur: non oblatæ ad altare : ſicut
capꝛa inquit: et ceruus. Egregiꝫ uero quid uiceſimuſ
octauus pſalmus ubi de uirtutibus et efficatia uocis
dei per ordinem ſcribit de ceruo hoc modo dicit. uox
domini perficientis ceruos : ideſt perfectos facientis
ceruos et reuelabit condenſa . ſicut enim uox domini
intercidere dicitur flāmā ignis: et concutere deſertuꝫ :
ita perficeꝛ ceruos ac reuelare condenſa memoratur.
ſed et in Job de ceruo ita inuenimus referri ubi domi
nus ad Job per turbinem loquitur et nubē Ait Aut er
go obſeruaſti partus ceruorum: aut numeraſti mēſes
eorum plenos ad partum: dolores autem eorum ſol
uiſti aut nutriſti eorum natos: aut ſine doloribus par
tus eorum emittes . Abrumpent filii eorum et multi
plicabuntur in natiuitate: exibunt et non reuertentur:
His adiungēda ſunt ēt illa quæ i prouerbiis legimus
hoc modo. Ceruus amicitiarum: et pullus gratiarum
loquatur tibi: Hæc interim ad præſens de ceruo nobis
ſcripta occureꝛ potuerunt. Quæ ob hoc aſſumpſimuſ:
ut loquamur non in doctrina humanæ ſapientiæ: ſed i

doctrina ſpiritus ſpiritalibus ſpiritalia computantes .
Et ideo inuocemus deum patrē uerbi: quo nobis uer
bi ſui manifeſtet arcana: ſenſumqꝫ noſtrum remoueat
a doctrina humanæ ſapientiæ: et exaltet atqꝫ eleuet ad
doctrinam ſpiritus ut non ea quæ ſentit carnalis audi
tus: ſed ea quæ continet uoluntas ſpiritus ſancti pro-
loquamur. Paulus nos apoſtolus docet. ꝙ inuiſibilia
dei ex uiſibilibus itelligātur: et ea q̄ ñ uidētur ex eorū
q̄ uidētur rōne et ſiilitudie cōtēplētur: oñdēs ꝙ uiſibi
lis hic mundus de inuiſibili doceat et exēplaria q̄dā cæ
leſtium contineat poſitio iſta terrena: ut ab his quæ de
orſum ad ea quæ ſurſum ſunt poſſimus aſcendere: at
qꝫ ex his quæ uidemus in terris: ſentire et intelligere
ea quæ habentuꝛ in cælis . Ad quorum ſimilitudinem
quandā quo facilius colligi per hæc ac ſentiri poſſent
diuerſitates creaturarum: quæ in terris ſunt ſimilitudi
nem cōditor dedit. Et fortaſſis ſicut homines deus ad
imagines et ſimilitudinem ſuā fecit ita ēt cæteras crea
turas ad alias quaſdā cæleſtes imagines per ſimilitu
dinem condidit et fortaſſe in tantum ſingula quæque
que in terris ſunt habent aliquid imaginis et ſimilitudi
nis in cæleſtibus: ut ēt granuꝫ ſinapis quod minimuꝫ
ē in omnibus ſeminibus habeat aliquid imaginis et
ſimilitudinis i cælis . Et hoc quod talis ei quædā com
poſita ē alternatio naturæ ut cum minimum ſit omni
um ſeminuꝫ maius fiat omnibus holeribus: ita ut poſ
ſint uenire aues cæli: et habitare in ramis eius ſimili
tudinem ferat non ſolum alicuius cæleſtis imaginis ſꝫ
ipſius regni cæloruꝫ. ſic ergo poſſibile ē ēt cætera ſemi
na quæ in terris ſunt ut habeant aliquid in cæleſtibus
ſimilitudinis et rationis. Quod ſi ſemina : ſine dubio
et uirgulta: Et ſi uirgulta : ſine dubio et animantia uel
alituꝫ: uel repentium et quadrupedum. ſed et illud ad
huc poteſt intelligi ꝙ ſicut granum ſinapis non unaꝫ
ſimilitudinem tenet regni cælorum: habitationes auiū
in ramis ſuis: ſed habet et aliaꝫ ſimilitudineꝫ uel ima
ginem ꝑfectionis ſcilicet fidei: ita ut ſiquis hebeat fidē
ſicut granum ſinapis: dicat monti tranſferri ſe: et tran
ſferet . Ita poſſibile ē ut ēt cætera non in uno aliquo
ſed in pluribus ſpeciem et imaginē cæleſtiuꝫ ferant. et
cuꝫ plures ſint Uerbigratia in grano ſinapis uirtutes:
quæ reruꝫ cæleſtium imagines teneant ultimus et ex
tremus eius uſus ē iſte : qui habetur apud homines
in miniſterio corporali: ita ēt i reliquis uel ſeminibus:
uel uirgultis uel herbaruꝫ radicibus uel ēt in animā
tibus intelligi poteſt: ut uſum quidē et miniſteriuꝫ ho
minibus præbeant corporale. Habeant auteꝫ incorpo
ralium reruꝫ formas et imagines: quibus doceri ani
ma poſſit et inſtrui ad contēplanda ēt ea quæ ſunt inui
ſibilia et cæleſtia: et hoc fortaſſis ē quod ille ſcriptor di
uinæ ſapientiæ: dicit Ipſe eniꝫ mihi dedit eorum quæ
ſunt ſcientiā uerā: ut ſciā ſubſtantiā mundi et uirtutes
elementoruꝫ: initiuꝫ et finē et medietatē tēporuꝫ uici
ſitudinuꝫ ꝑmutationes: et conuerſationes tēporuꝫ: ā
ni circulos: et ſtellaruꝫ poſitiones: naturas animaliuꝫ
et iras beſtiaruꝫ: ſpirituuꝫ uiolentias: et cogitationes
hominuꝫ differentias uirgultoruꝫ: et uirtutes radicuꝫ
ſed et quæcunqꝫ occulta ſunt: et manifeſta ſunt cogno
ui . Uide ergo ſi poſſumus ex his ſcripturæ ſermoni
bus ea quæ diſcutere propoſuimus lucidius euiden
tiuſqꝫ colligere. Et eniꝫ ſcriptor iſte ſapientiæ diuinæ
cuꝫ ſingula quæqꝫ enumeraſſet: ad ultimuꝫ dicit Quia
occultoruꝫ et manifeſtoruꝫ acceperit ſcientiā oſtēdēs
ſine dubio ꝙ unumquodqꝫ eoruꝫ quæ in manifeſto
ſunt referatur ad aliquid eorum quæ in occulto ſunt. i.
ſingula quæqꝫ uiſibilia habere aliquid ſimilitudinis et
rationis ad inuiſibilia. Quia ergo impoſſibile ē homi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ni in carne uiuēti agnoſcere aliquid de occultis et inui
ſibilibus: niſi imagines aliquā et ſimilitudinem conce
perit de uiſibilibus: ob hoc arbitror ꝙ ille qui omnia
in ſapientia fecit: ita creauit unāquanqꝫ uiſibilius ſpe
ciem in terris ut in his doctrinā quādā: et agnitiones
rerum inuiſibilium: et cæleſtium poneret quo per hæc
aſcenderet mens humana ad ſpiritalem intelligentiā:
et rerum cās in cæleſtibus quæreret: ut poſſet edocta
per ſapiētiā dei ēt ipa dicere: quæ i occulto ſunt et quæ
i māifeſto cognoui. Scđm hæc quoqꝫ agnoſcit et ſub
ſtātiā mundi: nō ſolus hāc uiſibilē corporeāqꝫ q̄ palā
ē: ſꝫ et illā icorporeā inuiſibilēqꝫ quæ i occulto ē. agno
ſcit ēt elemēta mundi: nō ſolus uiſibilia: ſꝫ et inuiſibilia
et utrorūqꝫ uirtutes. Sꝫ et iitius qđ dicit et finē et me
dietatē tporus. Initius ait uiſibilis quidē mundi qđ ā
te ſex milia nō itegros ānos iitius deſignat Moyſes:
medietatē quoqꝫ ſcđm tporū rōnē finēqꝫ illus qui ſpe
ratur cus cælus et terra trāſibit: Scđm occultorus ue
ro ſcias iitius illud: qđ itelligit is: q̄ꝫ ſapiētia dei docu
erit qđ nulla poſſunt tpora: nulla ſæcula cōprehēdere:
Medietatē uero hæc quæ nc̄ ſunt: Finē uero ea quæ
futura ſunt. i. pfectionē cōſuātionēqꝫ uniuerſitatis: q̄
tū ex his uiſibilibus cōiici poſſunt et itelligi. Sꝫ et ui
ciſſitudinus pmutatōes et tporus ꝯuerſiōes: et āni cir
culos: ex his quæ uidētur refert ad inuiſibiles rerum i
corporalius pmutatōes ac uiciſſitudies: circulos quo
qꝫ ānorus tporalius et pſētius īfert ad antiquiores ali
quos ac ſempiternos ānos: ſcđm eus qui dicebat. Et
ānos æternos i mēte habui. Sꝫ et ſtellarus poſitōes
nō dubitabit ab his quæ palā uidētur īferre ad illa q̄
i occultis ſunt: qui occultorus manifeſtorusqꝫ ſciam
meruit: et dicet ēē aliqđ ſcōrus gēus: qđ de Abraam
pcipue ſtirpe deſcendit ſic̄ ſtellas cæli: Sꝫ et īſurrectio
nis futuræ gloriā ſtellas ēē ſcđm occultorus ſcias pro
nuntiabit ſequēs eum qui dixit Alia gloria ſolis et ali
a gloria ſtellarus. Stella. n. a ſtella differt i gloria: ita
et reſurrectio mortuorus. Niſi ſcđm hæc itelligeretur
illud qđ ait naturas aīalius nunq̄ dixiſſet in euāgeliis
ſaluator. dicite uulpi huic: Neqꝫ Ioānes de quibuſdā
dixiſſet ſerpentes generatio uiperarum: Sꝫ neqꝫ pro
pheta diceret de nōnullis: ꝙ equi emiſſarii fci ſunt: et
itē alius hō cus i hōre ēēt nō itellexit cōparatus ē iu
mētis iſipiētibus et ſimilis fcus ē illis: Sꝫ et ille diligē
ter agnouit iras beſtiarus qui dicebat furor illis ſcđm
ſimilitudinē ſerpētis ſic̄ aſpidis ſurdæ et obturātis au
res ſuas. Hæc erit rō ēt đ eo qđ ait ſpirituus uiolētias
uiſibiliter quidē de uētis et flatibus aeris inuiſibiliter
uero de uiolētiis imundorus ſpirituus loquēs: quos
et Paulus uētos doctrinæ noiauit. Poſt hæc iā ſequi
tur ut et cogitatōes hōinus ſciat: corporaliter quidē
quæ de huāno corde procedunt: Inuiſibiliter āt itelli
gat eos qui iniitiunt hoīnibus malas et peſſimas co
gitatōes ſic̄ i euāgelio ſcriptus ē: Cum diabolus miſiſ
ſet i cor Iudæ ſcariothis ut tradret domius: Et ut i pro
uerbiis dr: Si ſpiritus ptātes hēntis aſcēderit ſup te:
locus tuū ne dereliquas: qꝛ ſanitas cōpeſcit pccta ma
gna: Sꝫ et bonarus cogitationus ē aliquis auctor pp
qđ et i pſalmis puto ſcriptus ē Beatus hō cuius ē au
xilius abs te domie aſcēſus i corde diſpoſuit. Et iterū
Cogitatio hois confitebitur tibi: Et reliquie cogitatio
num diē feſtus agent tibi. Ita igitur cuncta ſcđm ea q̄
præfati ſumus: ex uiſibilibus referri poſſunt ad inuiſibi
lia: et a corporalibus ad icorporea: et a manifeſtis ad
occulta: ut ipa cātura mundi tali quadā diſpenſatione
cōdita itelligatur p diuinā ſapiētiā quæ rebus ipis et e
xēplis inuiſibilia nos de uiſibilibus doceat: et a terrēis
nos trāſferat ad cæleſtia. Hæ āt rōnes nō ſolū i cāturis

oibus hēntur: ſꝫ et ſcriptura diuina tali quadā ſapien
tiæ arte cōſcripta ē. Propter q̄dā nāqꝫ occulta et my
ſtica uiſibiliter populus educitur de ægypto iſta terre
na: et iter agit p deſertum ubi ſerpēs mordēs et ſcor
pius. et ſitis: ubi non erat aqua et cætera quæ i his ge
ſta referuntur. Quæ oia ut diximus occultorus quorū
dam formas: et imagines tenēt. Et hoc nō i ſcripturis
tātum ueterum: ſꝫ et i geſtis domini et ſaluatoris nři
quæ i euāgeliis referuntur iuēies. Igitur ſi oia quæ i
manifeſto ſunt ſcđum ea quæ ſupius approbauimus
ad aliqua referuntur: quæ i occulto ſunt: cōſequens ſi
ne dubio ē ut ceruus iſte uiſibilis uel caprea quæ i can
tico cāticorum ſcribitur ſecundū rationem naturæ ſuæ
quas corporaliter gerunt: referantur ad aliquas rerū
incorporalium cauſas: ut illis ocultis et inuiſibilibus
ceruis uideatur poſſe conuenire quod dictum eſt Vox
perficientis ceruos. Quæ enim perfectio ex uoce do
mini fiat iſtis uiſibilibus ceruis? Aut quæ ad eos doc
trina unq̄ ex domini uoce deſcendit? Si uero ſpirita
les ceruos quæramus: quorum formam et imaginē
tenet illud animal corporale illos inuenias ad ſum-
mam perfectionis ex uoce domini poſſe perduci. Sꝫ
et quorum ceruorum dominum ſeruare decuerit par
tus et uelut medendi officia præbentes parturiētibus
aſtare conuenerit: donec parerent filios tales qui ad
uerſarētur et perſequerentur ſerpentium genus ut di
gnum eſt diuina maieſtate debemus aduertere quali
um ceruorum domini decet ſeruare partus ne in ab or
ſum decidant: ſed et menſes eorum numerare: plenoſ
ad partum: eorumqꝫ labores et dolores cuſtodire ut
generationes eorum non cadant in uanus: ſed ut per
fecta ſit eorum natiuitas et tam diu parturiant donec
formetur chriſtus in eis Huiuſmodi ceruorus pullos
dominus nutrit: eorum duntaxat qui iactant in domi
no cogitationē ſuam ut ipſe eos nutriat: et ipſe ſeruet
doloris partus eorum cum ex timore dei in uentre cō
ceperint et parturierint et ſpiritus ſalutis pepererint:
Huiuſmodi partus dolores ipſe dominus ſeruat: et
curat: Sed et emittit dolores eorus ut euntes eant et
fleant portantes ſemina ſua: et ſint in doloribus homi
num ac flagellentur cum hominibus ne forte teneat
eos ſuperbia. Iſti quoqꝫ ipſi cerui abrumpunt ut ait
natos ſuos. Quos enim genuerint per euangelius ab
rumpunt eos a uinculis peccatorum et a laqueis dia
boli ne ultra uoluntati eorum teneantur obſtricti. Iſti
etiam multiplicabuntur et ut ait reuertentur. Non e
nim imitabuntur uxorem Loth non redibunt retror-
ſum. Sciunt eim quia qui mittit manum ſuam ad ara
trum: ſi retroſpexerit: aptus non erit regno cælorum.
Sed ſemper quæ retro ſunt obliuiſcuntur. Et in ea q̄
ante ſunt ſe extendunt. Tales enim ceruos uox domi
ni facit eſſe perfectos. Quæ uox domini niſi illa quæ
in lege et in prophetis habetur et peruenit uſqꝫ ad Io
annem qui erat uox clamantis in deſerto? Et ipſa eis
uox Ioannis qui dicebat Parate uiam domini: rectas
facite ſemitas dei noſtri perfectos faciebat ſeruos: ut
eſſent perfecti in eodē ſenſu et in eadē ſcientia. Qui eni
talis eſt merito dicit Sicut ceruus deſiderat ad fontes
aquarum ita deſiderat anima mea ad te deus. Ceruus
quoque amicitiarus quis alius uidebitur: niſi ille qui
peremit ſerpentem illum qui ſeduxerat Euam et allo
quii ſui flatibus peccati in ea uenena diffundens om
nem poſteritatis ſobolem contagio præuaricationis i
fuderat. et uenerat ſoluere inimicitias in carne ſua
quas inter deum et hominem noxius mediator effece
rat: Pullus uero gratiarum poteſt accipi ſpiritus ſan
ctus a quo ſitientes et deſiderantes deum: ſpiritales

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

362

gratias et dona cæleſtia conſequuntur. Hæc autem om
nia a nobis dicta ſunt ut manifeſtior fieret cauſa qua
ſponſa comparare uidetur fraternum ſuum hinnulo
ceruuorũ. Quod ſi etiam hoc requirendum eſt. cur nõ
ceruo: ut in aliis ſed hinnulo ceruorum cõparatur: il
lud aduerte: quod quum in forma dei eſſet filius datus
ẽ nobis: et puer natus eſt nobis: cuius poteſtas ſuper
humerũ eius: Ideo ergo hinnulus ceruorũ quia paru
lus puer natus ẽ: Et forte poſſũt cerui accipi ſãcti qui
que ut Abraam Iſaac et Iacob et Dauid et ſalomon
et omnes ex quorum ſemine chriſtus ſecũdũ carnẽ de
ſcendit. Quos ceruos uox domini perfectos facit: et
ipſorum eſt hinnulus iſte: qui ex ipſis ſecundum carnẽ
natus eſt puer. Mouet me etiam illud quod in centeſi
mo tercio ſcriptum eſt ubi ait Montes excelſi ceruis
et quidem de ceruis iam ſuperius diximus. quod ſan
cti quique accipiuntur: Qui ob hoc i hunc mundum u
enerunt: ut ſerpentis uenena perimerent. Qui aũt ſunt
montes excelſi uideamus: qui quaſi ſolis ceruis ſequ
eſtrati uidẽtur: et ad quos niſi ceruus ſit aliquis nõ po
ſſit aſcẽdere. Ego puto quod ſcientiã trinitatis mon
tes excelſos appelauerit ad cuius capacitatẽ nullus ni
ſi ceruus efficiatur aſcẽdit. ſed uidẽ ipſi qui hic montes
excelſi pluraliter appellantur: In aliis mons excelſus
ſingulariter dicitur. Sicut Eſaias ait in mõtẽ excelſũ a
ſcẽde qui euangelizas ſyon Exalta in fortitudine uo
cem tuam qui euangelizas hieruſalem. Idem nanque
ipſe qui ibi trinitas propter diſtinctionẽ perſõarũ hic
unus deus intelligitur pro unitate ſubſtanciæ Satis ſit
iſta de hinnulo ceruorum. Nunc uideamus quo mo
do etiã capreæ uel damulæ cõparetur fraternus. hoc
animal quantum ad greca uocabula nomen a uidẽdo
atque clarius perſpiciendo ſortitũ eſt Et quis eſt qui ita
uideat ut uidet chriſtus: Solus nanque eſt qu iuidet
uel agnoſcit patrem Nam etſi dicantur hi qui mund
o ſunt corde: deum uiſuri uidebunt ipſo ſine dubio re
uelante quia et caprea habet i natura ſua ut nõ ſolũ ui
deat ipſa et perſpiciat acerime ſed et aliis uiſũ præbeat
Aſſerunt nanque hi quibus medicinæ peritia eſt ineſſe
huic animali intra uiſcera humorẽ quendã qui calligi
nem depellat oculorum et obtuſiores quoſque uiſus
exacuat. merito ergo capreæ uel dãulæ chriſtus cõpa
ratur: quia non uidet ipſe patrẽ: ſed et uideri ab aliis fa
cit quorum uiſus ipſe curauerit obſerua autem ne au
diens patrem uideri corporeum aliquid ſentias et deũ
uiſibilem putes. Viſus quo deus uidetur nõ eſt corpo
ris ſed mentis ſpiritus. Quod et ipſe ſaluator in euan
gelio uocabulo proprio diſtinguẽs dixit Nemo uidit
patrem niſi filius. Denique et his quos facit deum ui
dere da t ſpiritum ſcientiæ et ſpiritum ſapientiæ. ut per
ipſum ſpiritum uideant deũ Et ideo dicebat ad diſcipu
los. Quia qui me uidet uidet et patrẽ: Et utique non i
ta inepti erimus ut putemus quod qui ſecũdũ corpus
eum uidit uiderit etiam patrẽ. Alioquin inueniuntur et
ſcribæ et phariſæi et hipocritæ et pilatus qui eum fla
gelis cecidit et omnis populus qui clamabat crucifige
crucifige eum uidẽtes ieſum ſecundum carnẽ etiã deũ
patrẽ uidiſſe. Quod utique non ſolum abſurdum uide
tur ẽẽ. ſed et inpiũ: Sicut enim cum turbæ eũ cõprime
rẽt euntẽ cum diſcipulis nullus eorum qui premeabãt
et coartabãt eum tetigiſſe dicitur eũ niſi illa ſola quæ
profluxum ſãguinis paſſa uenit: et tetigit fimbriã ueſti
mẽti eius et ipſi ſoli teſtiõium perhibet dicens Quia
tetigit me aliquis: ego enim ſenſi uirtutem de me exiſſe:
Ita et cum plures eſſẽt qui eum uidebãt nullus eum ui
diſſe dicitur niſi qui agnouit quod uerbũ dei et filius
dei eſt. In quo utique ſimul agnoſci et uideri dicitur
pater Sed et hoc nos nõ pretereat quod prius capre
æ et ſic hinnulo ceruorum cõparatur: cum utique ma
ius animal ceruus quã caprea uideatur Sed animad
uerte ne illa potius in his habenda ſit ratio: quia cum
dupliciter conſtet ſalus credentium per agnitionem fi
dei et operum perfectionem: Ratio fidei quæ pro in
tuitu et inſpectione contẽplationis capreæ ut diximus
comparatur primus habeatur ſalutis gradus ſecundo
uero in loco operum perfectio que cerui formã tenet
uincẽtis et perimentis uenena ſerpentium .i. artes dia
bolicas memoretur. Sic ergo ſponſa ſimilẽ dicit eſſe
fraternum ſuum capree uel hinnulo ceruuorum in mõ
tibus bethel. Bethel domus dei interpretatur. montes
ergo qui in domo dei ſunt poſſunt legis et propheta
rum ſed et euangelica et apoſtolica accipi uolumina:
ex quibus et fides dei perſpicitur et contemplatur et o
perum perfectio diſcitur et adimpletur. Ecce hic ſtetit
poſt parietẽ noſtrum incumbẽs ſuper feneſtras pro
ſpiciens per retia. Reſpondit fraternus meus mihi.
Cum conſidero dificultates inueſtigãdi ſenſus in his
qui propoſiti ſunt ſcripturæ ſermonibus ſimile me ali
quid pati uideor huic: qui adinueſtigandam uenatiõẽ
odoratibus ſagacis cãis procedit: ubi interdum mor
is ẽ ut cũ ueſtigiis itẽtus proxiũ ſe uẽator latẽtibus ef
fectum putauerit eſſe cubilibus ſubito ueſtigiorum de
feratur inditiis et rurſum fixius impreſſis odoratibus
eaſdem quas explicauerat retrorſum redeat uias: do
nec inueniat locum in quo ſe altius excutiens uenati
o latenter ad aliam tranſtulit uiam: Quã cum uenator
iuexerit alacrior iſequitur ſpe prædę certior: et ueſtigi
firmitate ſecurior. Ita ergo et nos ubi ſe propoſitæ ex
planatiõis quodã modo ſubtraxere ueſtigia paululus
repetentes et planiorẽ quãdudum uidebatur expoſiti
onis ordinem perſequentes: ſperamus quod dõmus
deus nẽr: tradat in mãus nrãs uẽatiõẽ quã præparã
tes: et ſecundum ſciẽtiã mãris Rachel ratõabilis uer
bi ſalibus condiẽtis: bẽedictiões: mereãur cõſequi aſp
iritali pãre Iacob Propter quod neceſſarium uidetur
ut diximus breuiter repetẽtes explanatõem priorẽ re
texere: ut qui ſit lucidior ſẽſus apperiatur. Intelligi igi
tur mihi uidetur ex initio propoſiti drãmatis ſpõſam
foris ſtare in biuio et ob amorẽ ſpõſi hinc atque inde
proſpicere ſi forte ueniat ſi forte aperiat nec ſuã ingre
di uelle aliquã dum ignorat unde magis ueniat nec dõ
i ſed foris ſtare et deſiderio eius agitatã dicere: Oſcu
letur me oſculo oris ſui. Ubi autẽ uenit ſpõſus dicat
bona ſunt ubera tua ſuper uinum et reliqua uſque ad
eum locum ubi ait Poſt te currẽus. Poſt hec dilecta
tã et uicẽ caritatis ab ipſo ſpõſo recipiẽs introducatur
in cubiculum eius et dicat. introduxit me rex in cubicu
lum ſuum ſed et cetera quæ poſt hec poſita ſunt ſcripta
itus loquatur ad ſpõſum preſẽtibus et aſſiſtẽtibus ſpõ
ſæ: quidẽ adoleſcentulis ſpõſi uero ſodalibus Uerum
tamẽ intelligatur ſpõſus utpote uir non ſẽper eſſe in
domo. neque ſẽper aſſidere ſpõſæ intra domum poſi
tæ: ſed exeat frequẽter et illa eum quaſi amore eius ſo
licita requirat abſẽtẽ. ſed et ipſe interdum redeat ad eã
Propter quod et uideatur per totum libellum aliquã
do quidẽ uelut abſẽs requiri ſpõſus aliquãdo uelut pr
eſẽs colloqui cum ſpõſa. ipſa autẽ ſpõſa cum multa et
magnifica in ſpõſi cubiculo peruidiſſet petit ſe etiã in
domus uini itroduci. Quo cum igreſſa proſpexiſſet ſpõ
ſus utpote uir nõ reſederit in dõo. ipſa uero rurſus a
more eius exagitata exierit foras: et circuiẽs peragret
circum dõum ingrediẽs et ex omni parte proſpiciat:
quãdo ad eã redeat ſpõſus. Et ecce ſubito uideat eum.
uicinorum mõtium iuga inmẽſis ſaltibus ſuperãtem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

deſcēdere ad domum: i qua amore eius ſolicita æſtuat
ſponſa: Perueniēs uero ſponſus ad parietem domus
ſtet paululum poſt ipſum conſiderans ut fieri ſolet ali
quid et āio retractās. Jā uero ēt ipſe ſentiēs aliquid ā
oris erga ſpōſā uſus altitudine ſua: quæ attingit uſque
ad dōus feneſtras: quæ feneſtræ habeāt partē aliquā
operis ut aiunt reticulati et cum incumbat quidem per
feneſtras ēinētior autē ſit etiā feneſtris et attingat uſq3
ad ſuperiora earum quæ reticulato ut diximus opere
diſtictæ ſunt: inde proſpiciēs alloquatur ſpōſā et dicat
ei. Exurge: ueni proxima mea: formoſa mea: columba
mea et reliqua Hæc ſunt quæ ut ſuperius deſignauius
difficultatē plurimas dirigendi ordinis et aperiēdæ in
telligētiæ hēre nobis uiſa ſūt: quæ ut puto euidētiora
fecerit repetita hec nunc idago ſermōū. Spiritalis āt
in his expoſitio nō ita laborioſa ac dificilis habeatur.
Spōſa enis uerbi anima quæ eius i domo regali hoc
eſt in eccleſia cōſiſtit: docetur a uerbo dei: qui ē ſpōſus
ſuus quecunque repoſita ſunt et recōdita intra aulā re
giā: et cubiculum regis. Diſcit in hac domo quæ eſt ec
cleſia dei uinum etiā uini illius quod de ſāctis torcul
aribus cōgregatum ē cellā uini nō ſolū noui: ſed et ue
teris ac ſuauis: quæ ē doctrina legis et prophetarum
i quibus ſufficiēter exercitata recipiat inſeipſā qui erat
apud deum in principio deus uerbum: ſed non ſēper
ſecum permanentes Non enis poſibile ē hoc humāæ
naturæ: ſed interdum quidē uiſitetur ab eo: interdum
uero reliquatur ut āplius deſideret eu3. Eu3 uero uiſi
tatur a uerbo dei ſecundum propoſiti uerſiculi ſēſum
per mōtes ſaliēs uenire dicitur ad eā: excelſos ſcilicet
et eleuatos reuelās ei cæleſtis ſciētiæ ſenſus: ita ut per
ueniat uſque ad ædificationē eccleſiæ que eſt domus
dei uiui columna et firmamētum ueritatis et ſtet iuxta
parietē et poſt parietem ut neque pēitus abſcondatur
neque ōnino in prōptu ſit. Verbum enis dei et ſermo
ſciētiæ non in publico et palā poſitus: neque cōculcan
dus pedibus apparet: ſed cum quæſitus fuerit iuētitur
Et inuenitur non ut diximus in propatulo poſitus ſed
obtectus et quaſi poſt parietē latēs. Anima autē quæ
in eccleſia eſſe dicitur non intra ædificia parietus collo
cata intelligitur: ſed intra munimēta fidei et ædificia ſa
pientiæ poſita celſis q3 ueſtigiis caritatis obtecta. Pro
poſitum ergo bonus et fidēs rectorus dogmatum eſſe
animā in domo eccleſiæ facit. Cuius dōus mēbra que
dam ſunt: quæ uel cubiculum: uel domus uini uel alia
huiuſmodi pro gratiarus ſcilicet gradibus: et dōorus
ſpiritalium diuerſitatibus appellātur: ſic ergo et pari
es nunc pars quedā domus huius eſt que poteſt indi
care dogmatum firmitatē ſub qua ſtare dicitur ſpōſus
et in quibus tas magnus et excelſus ē ut emineat ōne
ædificium et proſpiciat ſponſā ideſt animā et nundus
quidē aptum ſe ei totum q3 māifeſtet ſed quaſi p retia
proſpiciēs hortetur eā et prouocet non ſedere intrinſe
cus ſegnes ſed exire ad ſe foras et conari: ut non iam
per feneſtras et retia neque per ſpecula et in enigmate
ſed procedēs foras facie ad faciē uideat eū Nunc enis
quia nundum poteſt ita eum intueri propterea nō āte
ſed retro ei et poſt parietē ſtet. Incumbit autē per fene
ſtras quæ ſine dubio patebant ad recipiēdum lumen
ad illuminandā domus. Per has ergo ſermo dei incū
bens et proſpiciēs prouocat exurgere et ad ſe uenire
animā. Poſſumus autē ſēſus corporeos feneſtras in
telligere p quos āt mors: āt uita itrat ad aniā Sic enis
deſignat Hieremias propheta cum de peccatoribus lo
quitur dicēs. Aſcēdit mors per feneſtras ueſtras quo
modo aſcendit per feneſtras Si oculi peccatoris uide
āt mulieres et moecatur eam in corde ſuo ſic mors in

greſſa: ē ad animā: per feneſtras oculorum. Sed et cū
recipit quis auditum uanum: et præcipue falſæ ſciētiæ
dogmatum peruerſorum: tunc per aurium feneſtras
mors intrat ad āimā Si uero āima intuēs ornamētū
mundi et ex pulchritudine creaturarum conditorē ōni
um intelligat deum: et opera eius miretur laudet que
operum creatorē: Ad hanc āimā uita igreditur per fē
eſtras oculorum. ſed et cum auditum iclinat ad uerbū
dei: et rationibus ſapienciæ ac ſcientiæ eius delectatur
Huic per aurium feneſtras ad animā ſapiētiæ lumen
ingreditur Per has ergo feneſtras proſpitiēs uerbus
dei et proſpectum ſuus ad ſpōſam animā dirigēs: aſſur
gēr hortatur eā et uēiī ad ſe ideſt corporea et uiſibilia
relinquere: et ad incorporea et inuiſibilia ac ſpiritalia
properare quoniam quæ uidentur tēporalia ſunt: quæ
autē non uidētur æterna ſunt Sic et ſpiritus dei circui
re dicitur et quærere dignas āimas: quæ apte fieri poſ
ſint ad habitaculum ſapiētiæ. Quod autē per retia fēe
ſtrarum proſpicere dicitur illud ſie dubio idicat: quod
donec in domo huius corporis poſita ſit ania: nō po
teſt nudā et apertā dei ſapientiā capere: ſed per exēpla
quedam et indicia atq3 imagies rerum uiſibilium: illa
quæ ſunt inuiſibilia et incorporea cōtēplatur et hoc ē
proſpicere ad eā ſpōſum per retia feneſtrarum. Si ue
ro de chriſto hæc et eccleſia exponamus: domus in
qua habitabat eccleſia ſcripturæ ſunt legis et prophe
tarum. Ibi enis et cubiculum regis ē omnibus diuitiis
ſapiētiæ et ſciētiæ repletum. ibi et domus uini doctrina
ſcilicet uel myſtica uel moralis. quæ lætificat cor hois
Adueniēs ergo chriſtus ſtetit paululum poſt parietes
ueteris teſtamēti: ſtetit enis poſt parietē cum non māi
feſtaretur ad populum. Ubi uero affuit tēpus et coe
pit per fēeſtras legis ac prophetarū per ea ſcilicet quæ
de eo prædicata fuerant apparere et oſtendere ſe ecclē
ſiæ intra domum: hoc ē intra litterā legis: ſedenti: pro
uocat eā ide exire: et uēire foras ad ſe: Niſi eim exeat
niſi procedat et progrediatur a littera ad ſpiritum: nō
poteſt ſpōſo ſuo cōiungi: neque chriſto ſociari: Uocat
ergo eā et iuitat a carnalibus ad ſpiritalia: a uiſibilibus
ad inuiſibilia: a lege uēire ad euāgelia Et ideo dicit ei
Surge ueni proxia mea formoſa mea: columba mea.
Et ut aliqua etiā de his quæ poſtmodum dicenda ſunt
preueniamus. timētes ſenſum perdere qui occurrit in
hoc loco. propterea fortaſſis et illud dicit ad eā quia ēt
hiems trāſiit pluuia abiit ſimul et tēpus paſchæ idicās
quod trāſacta hyeme et deiectis imbribus paſſus eſt:
ſimul et illud per ſpiritalē deſignans intelligētiā quod
uſq3 ad illud tp̄s quo chriſtus paſſus ē ibres fuerunt
ſup terrā. Mādabat ēis adhuc dn̄s ibribus prophecii
ut pluerēt uerbi pluuiā ſuper terrā. Sed quia uſq3 ad
Joannem baptiſtā prophetica finiuntur officia merito
imbres abiiſſe et diſceſſieſſe dicuntur. Ceſſarunt autem
prophetici imbres non ad damnum credencium: ſed
ad maiora eccleſiæ lucra. Quid enis imbribus opus ē
ubi flumē dei lætificat ciuitatē ubi i corde uniuscuius
q3 credētium fons aquæ uiuæ ſit ſaliētis i uitā æternā
Quid opus eſt imbribus: ubi iā flores apparuerunt in
terra noſtra: et ex aduētu domini iam non exciditur fi
culnea: quæ prius non attulerat fructum. nunc enim
iā produxit groſſos ſuos: ſs et uineæ dederunt odorē
ſuum. Unde et unus quidē ex iſta uiea dicebat Quia
chriſti bonus odor ſumus deo in omni loco i his qui
ſalui fiunt et i his qui pereunt Sed hæc ſicut ſupra de
ſignauimus āte quā ad ipſa ſcripturæ loca ueniremus
præſumpſimus: ne forte fugeret nos ſēſus qui occurri
ſe uidebatur i tēpore. Nunc repetāus quomodo per
retia proſpicere dicatur. ſcriptum ē Rō. n. iique tēdun

tur retia auibus et iterum iuſtuſ ſi incurrerit i peccatū
effugere iubetur: ſic damula ex laqueis et aues ex re
tibus. Plena ē ergo uita mortaliū laqueis offenſion
um. retibus plena decepcionū: quas tēdit aduerſum
genus humanum: ille qui cōtra dōinum gigas uena
tor nēbroth appellatur. uerus et enim gigas quis ali
us ē niſi diabolus qui ēt aduerſum deum rebellat laqͥ
igitur temtatiōum et decipulæ iſidiarum diaboli retia
appellantur. Et quoniā hæc retia ubiqꝫ tetenderat ini
micus atqꝫ i ipſis pene ōnes inuoluerat: neceſſarium
fuit adeſſe aliquē qui fortior et eminētior fieret his et
cōtereret ea ut ſequētibus ſe uiā poſſet apperire iccir
co ergo et ſaluator priusq̄ꝫ i coniugium et i ſocietates
ueniret eccleſiæ tentatur a diabolo ut uincēs retia ten
tationum per ipſa proſpiceret et per ipſa uocaret eam
ad ſe docēs ſine dubio et oſtēdens ei quod non ꝑ oti
um et delicias: ſed ꝑ multas tribulationes et tētatiō
es ueniendum ſibi eēt ad chriſtum Nullus ergo alius
fuit qui retia iſta ſuperare potuerit. Omnes enī ſicut
ſcriptum ē peccauerunt: Et rurſus ſicut ſcriptura dicit
Non eſt iuſtus ſuper terram qui fecerit bonum et non
peccauerit et iterum Nemo mundus a ſorde nec ſi uni
us diei fuerit uita eius Solus ergo eſt dominus et ſal
uator noſter ieſus qui peccatum nō fecit: ſed peccatū
eum pater fecit pro nobis ut in ſimilitudine carnis pec
cati de peccato damnaret peccatum. Uenit ergo ad
iſta retia: ſed inuolui in eis ſolus ipſe non potuit quin
mo diſruptis eis et contritis dat eccleſiæ ſuæ fiducias
ut audeat iā calcare laqueos et trāſire per retia: et cū
ōni alacritate dicere Anima nōra erepta ē de laqueo
uenātium: laqueus contritus ē et nos liberati ſumus
Quis autē cōtriuit laqueos niſi ille qui ſolus i eo ten
eri non potuit. quāuis enim et in morte fuerit ſed uo
luntarie: et non ut nos neceſſitate peccati ſolus enim
ē qui fuit inter mortuos liber: et quia liber inter mor
tuos fuit: iccirco deuicto qui habebat mortis imperi
um abſtraxit captiuitatē quæ tenebatur in mortē. et nō
ſolum ſemetipſum ſuſcitauit a mortuis ſed et eos qui
tenebātur in morte ſimul excitauit: ſimul qꝫ ſedere in
cæleſtibus fecit. Aſcēdens enim in altum captiuā duxit
captiuitatē non ſolum āimas educens: ſed et corpora
eorum reſuſcitās ſicut teſtatur euāgelium. quia multa
corpora ſāctorum reſuſcitata ſunt: et apparuerūt mul
tis et introierunt in ſāctā ciuitatē dei uiuētis hieruſalē
Hæc nobis expoſitio de retibus ſecundo inloco aſſū
pta eſt: ſit ſane legentis iudicium quæ earum myſticis
dignius aptari poſſit eloquiis.

Finis tertiæ omiliæ Incipit quarta.

SURGE UENI PROXIMA
mea ſpecioſa mea columba mea. quo
niam ecce hyems tranſiit pluuia abi
it et diſceſſit ſibi: flores uiſi ſunt in ter
ra: tēpus putationis aduenit: uox turturis audita ē in
terra noſtra: arbor fici porduxit germia ſua: uites florē
tes dederunt odorē. Quid cōtineat ordo drāmatis iā
ſupra deſcripſimus. Nunc uero quid uel ſermo dei ad
animā ſe dignā ſibi qꝫ aptā: uel quid chriſtus ad eccle
ſiā dicere intelligēdus ſit aduertamus Sed interi pri
mus ſermo dei loquatur ad hanc ſpecioſā decētēqꝫ āi
mā cui per ſenſus corporeos ideſt per intuitum lectiō
is: et per auditum doctrinæ quaſi per fēeſtras apparu
it proceritateqꝫ ei ſuæ magnitudinis demonſtrauit: ita
ut in ſuperioribus ei loqueretur incumbēs atqꝫ inde
euocans eam ut procedat foras. et extra ſēſus iā cor
poreos effecta deſignat eſſe in carne ut merito audiat
Uos autē nō eſtis incarne ſed in ſpiritu nō. n. aliter di
ceret eam uerbum dei proximam ſibi: niſi iungeret ſe
ei et fieret cum eo unus ſpiritus. nec diceret eā ſpecio
ſam niſi uideret imaginē eius renouari de die in dies
Et niſi uideret eā capacē ſpiritus ſācti qui inſpe colum
bæ deſcēdit in iordane ſuꝑ ieſum non ei diceret colum
ba mea. Cōceperat enim amorē uerbi dei et cupiebat
ad ipſum celeri uolatu ꝑuenire dicens Quis dabit mi
hi pēnas ſicut columbæ et uolabo et requieſcā. Uola
bo ſēſibus: uolabo intellectibus ſpiritalibus et requieſ
cam cum conprehēdero ſapiētiæ et ſciētiæ theſauros.
puto enim quod ſicut hi qui mortē chriſti recipiunt: et
mortificāt mēbra ſua ſuꝑ terrā cōſortes efficiūtur ſili
tudis mortis eius: ita et hi qui uirtutē ſpūs ſci recipi
unt: et ſāfificātur ex eo et doniseius replentur: quia
ipſe in ſpe columbæ apparuit ut etiā ipſi columbæ fiāt
ut de terrenis et corporeis locis euolēt ad cæleſtia: pē
nis ſācti ſpiritus ſubleuati. Quod ſit āt tꝑs opportunū
quo hæc fieri poſſint conſequenter inſeruit quia ecce
hyems inquit trāſiit pluuia abiit non enim āte āima
uerbo dei iungitur et ſociatur niſi ōnes ex ea hyemes
ꝑturbatiōūs uitiorūqꝫ procella diſceſſerit ut ultra iā
nō fluctuet et circūferatur ōni uēto doctrīæ ubi ergo ex
ania hæc cuncta diſceſſerint: deſideriorūqꝫ ab ea tē
peſtas diffugerit: tunc incipiēt in ea flores. uernare uir
tutum: tunc ei et tꝑs putatiōis adueniet et ſi quid ſuꝑ
fluum quidqꝫminus utile fuit in eis ſenſibus uel intel
lectibus iſecetur: et ad ge mmas ſpiritalis inteligētiæ
iuocetur. tunc etiā uocē turturis audiet illius ſine du
bio ſapiētiæ: quam diſpenſator uerbi loquitur inter
ꝑfectos ſapiētiæ dei altioris. quæ abſcōdita ē i miniſte
rio. Hoc nāqꝫ idicat appellatō turturis. Hæc nāqꝫ auiſ
i ſecretōribs et remotis amultitudie locis uitā trāſigit:
āt deſerta mōtiū diligēs aut ſecreta ſiluarum procul ſē
ꝑ a multitudie poſita: et a turbis aliēa: qđ autē et aliud
qđ opportunitati tēporis huius amēitatiqꝫ cōuēiat ſi
cus iquit produxit germia ſua Nōdum quidē fructus
ipſius ſpiritus qui ſunt gaudiū caritas. pax et cætera.
Sed iam tamē germia horum profere incipit ſpiritus
Omnis qui in ipſo ē figuraliter ficulnea nōinatus ſicut
·n. generaliter in eccleſia diuerſæ arbores ſingulæ qqꝫ
animæ credētiū itelligūtur de quibus dicit. Uis arbor
quā plantauit pr̄ meus cæleſtis eradicabitur: et iterum
paulus qui ſe dicit adiutorē dei eſſe in agricultura dei.
ait etiā ipſe ego plātaui: apollo rigauit: ſed et dominus
i euāgeliis: aut facite arborē bonā et fructum eius bo
num aut arborē malā et fructū eius bonum Sicut er
go generaliter ita ſinguli quiqꝫ credentium: diuerſæ ar
bores intelliguntur eſt ergo et in anima ficus quedā
quæ producat germē ſuum: et ē uitis quæ floreat et id
dat odorem ſuum. Cuius uitis palmites: purgat pa
ter cæleſtis agricola ut fructum plurimum afferant.
Sed hæc primo ꝑ odoris ſuauitatem quæ ex flore red
ditur lætificat odoratum ſecundum eum qui dicebat:
Quoniā chriſti bonus odor ſumus in ōni loco hæc er
go initia uirtutum uidēs ſermo dei in anima uocat eā
ad ſemetipſū ut feſtinet et exeat. et abiiciens cūcta cor
porea ueniat ad eum et ꝑfectionis eius ꝑticeps fiat. ic
circo igitur quaſi adhuc iacēti et in rebus corporeis re
cubanti primo dicit exurge: et quaſi quæ ſtatim obedie
rit et obſecuta ſit uoluntati collaudatur ab eo: et audit
proxima mea columba mea: et poſt hæc ne ad tētatiō
um turbines trepidaret ānuntiat ei quod hyems diſceſ
ſerit et pluuia trāſierit et abierit ſibi. Bene autē uitio
rum et peccatorum naturā uno miro ſermōe prolato
ſignificauit ut diceret huiuſmodi hyemē ac pluuiāque
ex uitiorum delicto tēpeſtateqꝫ deſcēdunt: ſibiqꝫ abiiſ
ſe idicās et ꝑ hoc nullā eē ſubſtāciā peccatorum: non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

enim decidẽtia de homĩe uitia ad aliã aliquã ſubſtãtiã
cõgregãtur: ſed ſibi abeunt: et i ſemetipſa ĩſoluta euã
eſcunt: atqꝫ i nihilum ĩdiguntur: et ideo dixit. quia ab
iit ſibi. Sic ergo tranquillitas animæ apparente ei uerbo
dei: et ceſſãte peccato: et ita dẽum florẽte uiea icipient
uirtutes atqꝫ arbuſta. i. bonorum operum fructum ger
miare. Sed nunc iterum chriſtus hæc loquitur ad eccle
ſiã: et i ãni circulum õne præſẽtis ſæculi ſpatium põit:
uitæ et ꝑ hyemẽ quidẽ illud idicat tẽpus quo uel ægy
ptios grãdo et turbies ac ĩliqua decẽ plagarum uerbe
ra flagellabãt: uel cum diuerſa bella pſeĩbat iſrael: uel
etiã cũ corã ipſo ſaluatore reſtitit: et ĩcidulitatis turbie
correptus ẽ et naufragio fidei ſũmerſus· Ubi ergo il
lorũ delicto ſalus gẽtibus facta ẽ uocat nunc ad ſe ec
cleſiã eiqꝫ dicit Exurge et ueni ad me quia iã hyems q̃
ſũmerſit icredulos: et uos i ignorãtia ĩprimebat abſceſ
ſit. ſed et pluuia ptrãſiit. i. iã nõ mãdabo nubibus pro
phetis. ſ. ut pluãt pluuiã uerbi ſup terras ſed ipſa uox
turturis hoc ẽ ipſa dei ſapiẽtia loquetur i terris et dicet
Ipſe qui loquebar aſſum Flores ergo credentium po
pulorum et oriẽtium eccleſiarum apparuerunt i terra:
ſed et putatiõis tẽpus ꝑ fidẽ meæ paſſiõis et ĩſurrecti
õis aduẽit. Amputãtur ẽis et execrãtur ab hominibus
peccata: cum in baptiſmo dõatur ĩmiſſio peccatorum:
Uox quidẽ turturis ut dixius iã nõ per diuerſos pro
phetas ſed ipſius ſapientiæ dei auditur i terris et ficul
nea germiat quæ poteſt i fructibus ſãcti ſpiritus accipi:
qui nunc primum aperiuntur et demõſtrãtur eccleſiæ
uel etiã i littera legis q̃ ãte aduẽtum chriſti clauſa erat et
cõſtricta et idumẽto quodã itelligẽtiæ carnalis obtecta
ex præſẽtia uero eius et aduẽtu prolatum ẽ ex ea ger
men ſpiritalis itelligẽtiæ et ſẽſus uiridis ac uitalis: qui
in ea tegebatur apparuit: ut eccleſia q̃ tegebatur a chri
ſto i ficulnea. i. i lege nõ apparuit arida: et occidẽtẽ lit
terã ſequi. ſed florẽtẽ et uiuificãtẽ ſpiritum. Sed et ui
tes florere dicuntur et dediſſe odorem ſuum Poſſunt
quidẽ et diuerſæ eccleſiæ quæ ꝑ orbẽ terræ habẽtur ui
tes dici florei ut uineæ. Uinea domini ſabaoth dõus
iſrael ẽ et homo iuda. dilecta nouella. Iſtæ ergo uineæ
cum prĩo accedunt ad fidẽ florei dicuntur. Cum uero
ꝑ ĩligionẽ horum opum ſuorum ſuauitate adornãtur
odorẽ ſuum dediſſe dicuntur. Et nõ ſie cauſa puto ꝙ
nõ dixerit odorẽ dederunt: ſed odorẽ ſuum ut oſtẽde
ret ieſſe unicuiqꝫ animæ uim poſſibilitatis et arbitrii liber
tatẽ qua poſſit agei õne quod bõum ẽ. Sed quia hoc
naturæ bõum ꝑuaricatiõis occaſione deceptum uel ad
ignauiã uel ad laſciuiã fuerat iflexum: ubi ꝑ gratiã ĩpa
ratur: et ꝑ doctriuã uerbi dei ĩſtituitur odorẽ ĩddit illũ
ſine dubio quẽ primitus cõditor deus inoleuerat: ſed
peccati culpa ſubtraxerat. Poſſũt autẽ et uites uel uieæ
itelligi uirtutes cæleſtes et ãgelicæ quæ hõibus largi
untur odorẽ ſuum. i. doctriæ et iſtitucıõis bõum quo
itroeunt et ibuunt anias donec ad pfectionẽ uẽiãt et i
cipiant capaces fieri dei: ſicut et apoſtolus ad hebræos
ſcribẽs dicit: Nonne ões ſunt miniſterialis ſpiritus in
miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatẽ capiẽt ſa
lutis Et ideo dicuntur ab ipſis quaſi prium florem et o
dorẽ bonorum opum capere homies: ipſos uero fru
ctus uitis ab eo ſpare qui dixit. Non bibã de genera
tiõe uitis huius dõec bibam illum uobiſcum nouum i
regno patris mei. Illi ergo pfecti flores et fructus ab
ipſo ſpãdi ſunt. initia uero ut ita dicã proficiẽdi ſuitas
põt a cæleſtibus uirtutibꝫ miſtrari: uel ꝯte ꝑ eos qui di
cebãt ut ſupradixius Quoniã chriſti bõus odor ſumus
deo i õni loco. Sed et alio modo poſſumus adhuc i
telligei hæc quæ habẽtur i mãibus: ut dicamus uelut
propheiã quandã uideri ad eccleſiã factã. ꝑ quã uoce

ad reprõiſſiões futuras et quaſi poſt cõſumationẽ ſæcu
li cum tẽpus ĩſurrectiõis aduenerit dicatur ei exurge:
Et quia ſermo hic ſtati opus reſurrectiõis aſſignat: tãꝗ
ex ĩſurrectiõe clarior et ſplẽdidior effecta inuitatur ad
ĩgnum et dicitur ei ueni proxia mea: ſpecioſa mea colũ
ba mea quia hyems trãſiit. Hyemẽ ſine dubio huius
ꝓſentis uitæ procellas et turbies nominãs: quibus hu
mana uita tentatiõum procellis agitatur. Tranſiit ergo
hyẽs iſta cũ pluuis ſuis abiit ſibi. Sibi enĩ unuſquis
qꝫ egit in hac uita õne quod egit. Pricipium uero ĩpro
miſſionum futurarum flores: ſecuris ad radicẽ arboris
poſitã i cõſumationẽ ſæculi ut excidat õnẽ arborẽ non
faciẽtẽ fructum bõum tps putatiõis itellige. Uocẽ ue
ro turturis q̃ i litteris ĩpromiſſiõis auditur quã mãſue
ti i hæreditatẽ ſuſcipient: chriſti pſonã facie ad faciẽ et
nõ iã ꝑ ſpeculum et i enigmate docentis aduerte Ficul
nea uero q̃ germẽ ſuum producit tocius cõgregatiõis
iuſtorũ fructus habeatur Ille uero ſanctæ et beatæ ãgeli
cæ uirtutes quibus electi quiqꝫ et beati ex ĩſurrectiõe ſo
ciabuntur: qui erunt ſicut angeli dei ipſe ſunt uites flo
rentes et uineæ q̃ odorẽ ſuum unicuiqꝫ animæ et gratiã
quã a cõditore ſuſcepit prius: et nunc iterum pditã ĩp
auit iptiuit ſuauitateqꝫ cæleſtis odoris fetorẽ tandẽ ab ie
ctæ ab eis mortalitatis corruptiõisqꝫ depellit Surge et
ueni proxia mea colũba mea: in uelamento petre iuxta
promurale. Oſtende mihi faciẽ tuã et auditã fac mihi
uocem tuam quõiam uox tua ſuauis et facies tua ſpe
cioſa Secũdum propoſiti drammatis ordinem ſpõſus
qui ſaliens ſuper montes exiliens ꝑ colles ad ſponſam
uenerit proſpiciens eam et intuens per fẽeſtras ſecun
do iam hoc dicit ad eã Surge. uẽi. prxima mea ſpecio
ſa mea. Nunc uero addit etiã hoc ut oſtẽderet ei locũ
ad quẽ uẽire debeat qui locus ſub uelãento et tegmie
ſaxi ſit poſitus: ſit ãt idẽ locus nõ tã iuxta murum quã
iuxta promurale quoddã. Promurale ãt dicitur cum
extra muros qui ãbiunt ciuitatẽ alius ducitur murus
et ẽ murus ãte murum. Tum deide quaſi ĩuerẽtiæ cau
uſa ipſa ſpõſa obtecta ſit et uelata. petit ab ea ſponſus
ut uẽiẽs ad eum locum quẽ ſupra oſtẽdit utpote ſeci
tiorẽ ibi et quaſi ĩiecto uelãine oſtẽdat faciẽ ſuam. Et
quia pro multa ĩuerẽtia taceret ſpõſa deſiderat ſponſus
aliquãdo etiã uocẽ eius audire et delectari i uerbis ei
us et dicit ut auditã ſibi faciat uocẽ ſuã. Uidetur tãen
ꝙ nõ ei pẽitus incognita ſit facies eius: neqꝫ uocis ei
us ignarus ſit: ſed quia ĩterceſſerit aliquid aut in quo
nec faciẽ eius uiderit nec uocẽ audierit. Iſte ſit propoſi
ti drãmatis textus cui et hoc additur: quod ueris tps
agi uideatur cum et flores apparuiſſe mẽorãtur in ter
ra: et uox turturis pſõarẽ et germẽ arbores produxiſſe
propter quod uelut opportuno tpe progidi prouocat
ſpõſã q̃ ſie dubio hyemẽ totã itra domus clauſtra ĩſe
derit. Sed hæc nullã mihi uidẽtur quãtum ad hiſtori
cã narrationẽ ptinet utilitatẽ cõferre Legẽtibus aliquã
ſaltẽ narratiõis ipſius ſeruare cõſequẽtiã ſicut icæteris
ſcripturæ hiſtoriis iuẽius Unde neceſſe ẽ cũcta ad ſpiri
talẽ trãſſere itelligẽtiã. Prio ergo intellige mihi animæ
hyemẽ: cum adhuc paſſiõum fluctibus iactatur: et ui
tiorum procellis ac duris malignorum ſpirituum flati
bus uerberatur. In his poſitã non hortatur eã ſermo
dei foras exire: ſed itra ſemetipſã colligi et muniri un
diqꝫ ac cõtegi cõtra pnicioſos malignorum ſpirituum
flatus. Nulli tunc i diuinis litteris ſtudiorum flores a
pud eã: nec profundioris ſapiẽtiæ ſecreta et ĩcondita
myſteria quaſi ꝑ uocẽ turturis ĩſõant ſed neqꝫ odora
tus eius gratiæ aliquid quaſi ex uineæ floribus ĩcipit
neqꝫ uiſus eius tãquã i ficulneæ germine delectatur:
ſed ſufficit ut in tẽpeſtatibus tẽtationum a lapſu pecca

ti tuta ac munita permaneat. Quod ſi obtiuerit ut ille
ſa perduret hyems tranſiit et uenit ei uer. Ver nanqꝫ
ei eſt: cum quies animo datur. et tran quillitas menti
tunc ad eam uenit uerbum dei tunc eam uocat ad ſe
et hortatur ut exeat non ſolum extra domum ſed extra
ciuitatē idē nō ſolum extra carnis uitia effitiatur ſed ex
tra omne quicquid corporeum et uiſibile cōtinetur in
mundo. Nāqꝫ figuraliter i lege ciuitatē iā i ſupioribus
euidēter oſtēdimus. Euocatur ergo aīma extra murus
et uſqꝫ adpromurale producitur: cum abiitiēs et relin
quēs ea quæ uidētur: et tēporalia ſunt cōtendit ad ea:
quæ nō uidentur et æterna ſunt. Oſtēditur autē ei iter
iſtud ſub uelamēto petræ agēdū nō ſub aere nudo neqꝫ
ut patiatur ſolis ardoris. Ne iterum fuſca fiat: ne Jte
rum dicat: deſpexit me ſol: propterea ſub uelamēto pe
træ agit hoc iter. Hoc autē ipſum uelamen ñ uult ex frō
dibꝫ eſſe ei aut linteis aut pellibuſ: ſed petrā uult ei eſſe
uelamē idē firma et ſolida chriſti dogmata. Jpſum nā
qꝫ eſſe petram. Paulus pronunciat dicens Petra aut
em erat chriſtus. Chriſti ergo doctrinæ fide ſi obtegatur
ania et ueletur tuto poteſt ad illud peruenire ſecretum
ubi reuelata fatie gloriam domini ſpeculetur. Merito
autē uelamē iſtud petræ tutum creditur. quia et Salo
mō de ea dicit i prouerbiis quod ueſtigia ſerpētis non
poſſint deprehēdi ſuper petrā. Sic enim ait. Tria ſunt
quæ ipoſſibille ē mihi itelligere et quartum quod igno
ro. Veſtigia aquilæ uolātis: et uiā ſerpētis ſuper petrā.
et ſemitas nauis in pelago: et uias uiri i iuuētute: Ser
pentis ergo diaboli ueſtigia idē ſigna aliqua peccati. in
hac petra quæ ē chriſtus iueniri nō poſſunt: quia ſolus
ē qui peccatū non fecit. Huius igitur petre uero uelāie
aīa tuto peruēit ad promuralē locū: idē ad cōtēplāda i
corporalia et æterna. De hac eadē petra alia uerbi ſpe
cie dauid in decimo ſeptimo pſalmo dicit. Et ſtatuit ſu
pra petram pedes meos. et direxit ſemitas meas. Nec
mireris ſi apud dauid petra hæc quaſi fundamētum et
crepido ē animæ per quā pergit ad deum et apud ſalo
monem uelamen eſt animæ ad myſtica ſapientiæ ſecre
ta tēdētis cum et ipſe chriſtus nunc uia dicatur per quā
credētes incedunt nunc etiā præcurſor. ſicut ait paulus
Jn quod precurſor introiuit pro nobis ieſus Simile ē
illud quod per moyſen dicitur a deo. Ecce poſui te in
foramie petræ et uidebis poſteriora mea. Jgitur petra
iſta: quæ chriſtus eſt: non eſt ex ōni parte clauſa ſed ha
bet foramina. Foramen uero eſt Petræ qui reuelat et i
noteſccere facit hōibus deum. nēo ergo uidet patrē
niſi filius. Nemo ergo uidit poſtrema dei: ideſt quæ in:
poſtremis tēporibꝫ fiunt: niſi poſitus in foramie petræ
ſcilicet cum ea chriſto reuelāte didicerit. Et hic ergo ſub
uelamine petre āimā proximā ſibi effectā iuitat ſermo
dei. ad prōuralē locum ſicut ſupra iam diximus ad con
tēplanda ea quæ non uidētur et æterna ſunt et ibi dicit
ad eam. Oſtende mihi fatiē tuā: profecto ut uideat ſi
nihil i uultu eius ueteris adhuc uelaminis habeatur:
ſed poteſt intrepidis obtutibꝫ gloriā domini ſpeculari:
ut hæc ipſa dicat: Et uidimus gloriā eius gloriā tāquā
unigēiti a patre plenum gratiæ et ueritatis. Sed et cū
digna fuerit ut de ipſa dicatur ſicut et de moyſe dictum
eſt quia moyſes loquebatur et deus reſpondebat ei:
tūc cōpletur in ea quod ait. Auditā fac mihi uocē tuā:
Jngēs uero laus eius oſtēditur i eo quod dicitur Vox
tua ſuauis. Sicut eni ſapiētiſſimus propheta dauid di
cebat Suauis ſit ei diſputatio mea. Suauis autē eſt
uox anime cū uerbum dei loquitur cum fide et dogma
tibꝫ ueritatis exponit: cum diſpēſationes dei et iuditia
eius explanātur Si uero āt ſtultiloquiū: aut ſcurr ilitas
aut uanitates de ore eius procedunt. aut uerbum otio

ſum de quo redenda ſit ratio in die iudicii: inſuauis et
in iocunda uox iſta eſt. Ab hac uoce chriſtus auertit
auditū ſuū. Et ideo queqꝫ perfecta aīma ponit ori ſuo
cuſtodiam et oſtium circunſtātie labiis ſuis ut talē ſēper
ſermonē proferat: qui ſale cōditus det gratiā audienti
bus et dicat de ea uerbum dei. Quia uox tua ſuauis.
Sed et faties tua inquit ſpetioſa: Si intelligas illam
faciē de qua Paulus dicit. Nos autem omnes reuela
ta fatie Et item cum dicit. tunc āt facie ad faciē: tūc uide
bis q̄ ſit aīæ facies q̄ laudetur a uerbo dei et ſpecioſa eſ
ſe dicatur Jlla ſine dubio q̄ quotidie īnouatur ad iagnē
eius qui creauit eā q̄ nō habet i ſe maculā: aut rugā aut
aliquid huiuſmōi ſed et ſācta et imaculata: qualē et ipe
ſibi exhibuit chriſtus eccleſiā animas. ſ. q̄ ad perfectio
nem uenerunt q̄ ōnes ſimul efficiunt corpus eccleſiæ
Quod corpus utiqꝫ pulchrum uidebitur et decorum ſi
animæ ex quibus corpus illud efficitur in ōni pfectio
nis decore pmāſerint. Sicut enīꝫ cum aīa i iracundia
eſt turbatum: et ferum reddit corporis uultum: Cum
uero in māſuetudie et trāquillitate pſiſtit placidum mi
temqꝫ reddit aſpectum ita et eccleſiæ facies pro uirtu
tibus: et motibus credētium aut decora pronunciatur
aut turpis: ſecundnm quod et ſcriptum legius ueſtigi
um cordis in bonis uultus hilaris. Et itē alibi Cordis
læti facies florida in triſticiis āt poſiti moeſtus eſt uul
tus. Cor ergo lætum eſt cum habet in ſe ſpiritum dei
cuius primus fructus caritas eſt ſecundus gaudium
eſt. Ex is puto quoſdā ſapientes ſeculi aſſumpſiſſe illā
ſentētiā que dicit Quia ſolus ſapiens ſpetioſus ē ōnis
autē nequā turpis ē. Supereſt nobis ut aliquid aper
tius etiā de nomine promuralis dicamus. Quod ſicut
ſupradiximus indicat murum eſſe ante murum quod
etiā in Eſaia hoc modo dicitur. Ponit murum et circa
murum. Murus munimētum ciuitatis ē. Alius uero
murus ante murum: uel circa murum maiora et uali
diora munimēta deſignat. Per quod oſtenditur. quia
euocās ſermo dei animā et educēs eā a corporalibꝫ
negotiis et corporis ſenſibus docere eā de futuri ſecu
li myſteriis cupit: et inde ei muimēta cōquirere ut ipe
futurorum munita et circundata in nullo poſſit uel ille
cebris uici: uel tribulatiōibꝫ fatigari. Nūc etiā uideāuſ
quomō hæc a chriſto ad eccleſiā dicātur que eſt proxia
ei et ſpecioſa. Spetioſa autē nulli alii niſi ſoli ipi. hoc
enim ſignificat: cum dicit ſpetioſa mea: hāc ergo exuſ
citat chriſtus et ipſi euāgelium reſurrectionis ānuntiat
et ideo dicit Exurge. ueni proxia mea: ſpecioſ a mea.
Quia autē dedit et ei pennas columbæ poſtea quam
dormiuit in medio ſortium media autē inter duas uo
cationes iſraelis eccleſia uocata eſt quia primo iſrael
uocatus ē: poſt hec ubi ipſe offendit et occidit uocata
eſt eccleſia gētium. cum autē plenitudo gentium intro
ierit tunc iterum omnis iſrael uocatus ſaluabitur Jn
medio ergo duarum ſortium dormit eccleſia. Et pro
pter hoc dedit ei pēnaſ columbæ deargētatas quod ſi
gnificat rationabiles pennas in ſancti ſpiritus donis.
Et poſteriora dorſi eius uel i uiriditate auri ut quidā
legunt: uel ut alii ſcriptū habēt. Jn pallore auri. Quod
oſtēdere poteſt: quia poſterior illa uocatio: quam ex
iſrael futurā dicit a poſtolus Non erit in obſeruantia
legis: ſed in pretioſitate fidei. Auri nanqꝫ uiriditatis
gerit. Fides autē uirtutibꝫ florens. Poteſt autem dici.
Jn medio ſortium dormire uel quieſcere eccleſia i me
dio duorum teſtamentorum et pennæ eius deargen
tatæ ex ſenſibꝫ legis aurū i poſteriorbꝫ dorſi eius in
telligi euāgelici muneris do nū. Ad hāc ergo eccleſiā
dicit chriſtus. Veni tu columba mea et ueni in operi
mēto petræ: docēs eā ut opta uēiat ne quid patiatur

ab incurſãtibꝫ ẽam tẽtationibus: ſed ſub umbra petræ
incedat obtecta dicẽs Spiritus uultus noſtri chriſtus
dominus cui diximus. In umbra eius uiuẽmus i gẽtibꝫ
Obtecta autẽ incedit et adoperta: quia debet poteſtatẽ
habere ſup caput propter ãgelos Cum autẽ puenerit:
ad promuralẽ locum idẽ ad futuri ſæculi ſtatum: ibi ad:
eã dicit. Oſtẽde mihi fatiẽ tuã et auditã mihi fac uocem
tuã: quia uox tua ſuauis eſt. Auditã uult fieri uocem ec
cleſiæ ſuæ quia qui eũ cõfeſſus fuerit corã hominibus:
et ipſe cõfitebitur eum corã pa tre ſuo qui in cælis eſt.
Quia uox tua ſuauis ẽ: et quis nõ fateatur ſuauẽ uocẽ
eccleſiæ catholicæ fidẽ uerã cõfitẽtis. inſuauẽ uero et
iniocundã eſſe hæreticorũ uocẽ qui non dogmata ueri
tatis ſed blaſphemias in deum: et iniquitatẽ in excelſũ
loquuntur. Sic et fatieſ eccleſiæ ſpetioſa eſt. Hæretico
rum uero trupis et foeda: ſi quis eſt tamẽ qui bene nõ
uerit pulchritudinẽ uultus probare ideſt ſi quis ſpiri
talis eſt: qui ſcit examinare õnia. Nã apud imperitos
et animales homines pulchriora uidẽtur mendacii ſo
phiſmata: quã dogmata ueritatis. Poſſumus autẽ ad
huc de loco promurali etiã hoc addere ꝙ promurale
ſit patris in quo poſitus unigenitus filius enarrat õia
et enuntiat eccleſiæ ſuæ quæcunque in ſecretis et abſcõ
ditis patris ſinibus cõtinẽtur. Unde et quidam ab eo
edoctus dicebat Deum nemo uidit unquã. Unigeni
tus filius qui ẽ in ſinu patris. ipſe enarrauit. Illuc ergo
euocat ſpõſã ſuã chriſtus ut et de õnibꝫ eã quæ apud
patrem habẽtur edoceat et dicat. Quia omnia uobis.
nota feci. quæ audiui a patre meo: et ut iterum dicat.
Pater uolo ut ubi ego ſum: illic ſit et miniſter meus
Capite nobis uulpes puſillas exterminãtes uieas: et
uineæ noſtre florebunt Secundum dramatis ordinẽ
mutata eſt perſona. Nõ eni iam ad ſponſã ſed ad ſo
dales loquitur ſpõſus: et ipſis dicit ut capiant uulpes
puſillas quæ inſidiãtur uineis ubi primum germẽ oſtẽ
derint: nec ſinunt eas puenire ad florẽ. Capi ergo eas
præcipit ſaluti et utilitati cõſulẽs uinearum. Sed hæc
ut coepimus ſpiritali expoſitiõe diſcutiẽda ſunt. Et pu
to ꝙ ſi de aĩa hæc que ſe uerbo dei cõiungit aduer
tas: uulpes cõtrariæ poteſtates et nequitie dæmonũ
intelligi debeant per cogitaciones prauas et intelligẽ
tiã peruerſã exterminãtes in anima uirtutum florẽ et
fructum fidei perimẽtes. Promiſſione igitur dei uer
bi qui eſt dominus uirtutum mãdat angelis ſuis. qui
ad miniſterium miſſi ſunt propter eos qui hæreditatẽ
capiunt ſalutis: ut capiãt ex una quaque anima huiuſ
modi cogitationes a dæmõibꝫ imiſſas ut abiectis eis
poſſint florẽ uirtutis affere. Capiunt autẽ cogitatiõeſ
malas in eo cum ſuggerunt mẽti non eſſe eas a deo
ſed eſſe a maligno ſpiritu. et dãt aniæ diſcretionẽ ſpiri
tuũ ut itelligat q̃ ſit cogitatio ſecundum deum: et quæ
ſit ex diabolo. Ut autẽ ſcias eſſe cogitationes quas
immitit diabolus in cor hominum: uide in euangelio
quod ſcriptum eſt. Cum autẽ immiſiſſet inquit diabo
lus i cor iudæ ſchariotis ut traderet eum. Sunt ergo
huiuſmodi cogitationes quæ a dæmonibꝫ initiuntur i
cordibꝫ hominum. Sed quia nõ deeſt diuia prouidẽ
tia: ne forte per huiuſmodi importunitatẽ turbaretur
libertas arbitrii: et nõ eſſet iuſta cauſa iuditii: Iccirco
benignis ãgelis et amicis poteſtatibꝫ hominum cura
mãdatur: ut cum deceptores quaſi uulpes incurſare.
coeperint animã hominẽ dextris auxiliis ſubleuetur.
Et ideo dicitur Capite nobis uulpes puſillas. Conpe
tenter ſane cum ad huc puſillæ ſunt capi eas mandat
et cõprehendi. Dum eni cogitatio mala in initiis eſt:
facile poteſt abiici a corde. Nã ſi frequẽter iteretur et
diu permaneat: adducit aniã ſine dubio ad cõſẽſum.

Et poſt cõſenſum intra cor ſuum cõfirmatum certum
eſt quia ad peccati tendat effectum. Dum ergo ĩ initiis
eſt: et puſilla eſt: capi debet et abiici: ne ſi adulta fuerit
et inueterata: iam ñ poſſit expelli. Denique et iudas
initium mali habuit in amore pecuniæ. Et hæc fuit illi
uulpes puſilla. ſed ab hac cum uiderit dominus iudæ
aniã quaſi florẽtem uineã lædi capere eã uolẽs et abii
cere ex eo cõmiſit ei pecuiæ loculos ut poſſidẽs quod
amabat a cupiditate ceſſaret· ſed ille utpote habẽs ſui
arbitrii libertatem ñ eſt ãplexus medici ſapientiã: ſed
indulſit ſemetipſum illi magis cõſilio. quo extermina
batur aĩa ſua ꝙ̃ quo ſanabatur. Si uero hæc de chri
ſto et eccleſia intelligamus ſermo uidebitur ad docto
res eccleſiæ dirigi et mãdari eis de captione uulpium
exterminãtium uineas. Uulpes autẽ puerſos docto
res hæreticorum dogmatum poſſumus itelligere: qui
per argumentorum calliditatem ſeducunt corda inno
cẽtium: et uineã domini exterminãt ne floreant in fide
recta. Datur ergo præceptum doctoribus chtolicis: ut
dum adhuc puſillæ ſunt iſtæ uulpes et nõdum plures
animas deceperunt ſed initium habet praua doctrina
arguere hos et refrenare feſtinent et uerbo ueritatis
cõtradicentes reuincere et capere hos aſſertionibꝫ ue
ris. Si eni permãſerint in principiis et indulſerint: ſer
mo eorum ſicut cãcer ſerpit: et fiet iſãabilis: ut multi
inueniãtur: qui decepti ab eis pugnare iam pro ipſis
icipiãt: et defẽdere ſuſcepti erroris auctores. Sic ergo
puſillas dignum eſt uulpes capere. et doloſa hæretico
rum ſophiſmata in ipſis ſtatim initiis ueris aſſertionibꝫ
cõfutare. Ut autem utriuſque expoſitonis noſtræ eui
dentior clareſcat aſſertio cõgregemus ex diuinis uolu
minibꝫ: ſicubi animalis huius mentio facta eſt Inueni
mus ergo in lxii pſalmo de impiis ita dici Ipſi uero in
uanum quæſierunt aniã meã: itroibunt inferiora ter
ræ: tradentur i manus gladii: ꝑs uulpium erunt. Sed
et in euãgelio ſecundum matthæum ſaluator ad ſcri
bã qui dicebat. Magiſter ſequar te quocunqꝫ ieris. re
ſpondit Uu lpes foueas habent: et uolucres cæli ni
dos: ubi requieſcãt. Filius autem hominis non habet
ubi caput ſuum reclinet. Similiter autem et in euãge
lio ſecundum Lucã ad eos qui dixerunt domino. Exi
et uade hinc quia Herodes uult te occidere: reſpõdit
ieſus. Euntes dicite uulpi huic. Ecce ego eiitio dæmo
nia et ſanitates perfitio hodie et craſtina: et i die tertia
cõſummabor In libro quoqꝫ iudicum ſampſon: cum
ei uxor quæ erat ex genere philiſtinorum fuiſſet ei ab
lata ait ad patrem eius Innocens ſum ego hac uice
ab allophylis quia fatiã nobiſcũ mala. Et abiit Sam
pſon et acce pit trecentas uulpes: et accepit lãpadas:
et ligauit caudã ad caudã: et poſuit lãpada unã inter
duas caudas uulpium: et accendit ignem in lãpadibꝫ
et emiſit eas per meſſes alophylorũ: et incendit õneſ
meſſes eorum: et ſtipulas eorum: et uineas eorum:
et oliueta eorum. Adhuc etiã i ſecundo libro Heſdræ:
ubi Tobias ãmanites impedit ædificationem eorum
qui de captiuitate redierãt ut ædificarẽt tẽplũ et murũ
ait ad allophylos Nunquid iſti ſacrificabunt aut cõ
medent iolata in hoc loco? Nonne aſcendent uulpes
et deſtruent murum ipſorum quẽ ex lapidibꝫ ædificãt.
Hæc ſunt interim quæ ad præſens nobis ex ſcripturis
diuinis occurrere potuerunt in quibꝫ animalis huius
facta memoria eſt. ut ex iis ſapiẽs quiſqꝫ lector pru
denter poſſit cõiicere: ſi apta uſi ſumus expoſitione ĩ
his: q̃ propoſita ſunt nobiſ ad explanãdũ id quod ait.
Capite nobis uulpes puſillas. Et quãuis opoſum ſit
ſingula quæ exempli cauſa aſſumpſimus explanare:
tamen quæ poterimus breuiter cõtingemus. Et prio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de.lxii.pſalmo uideãus :ubi cum iuſti aimã pſeq̃rẽtur i
pii ille pſalebat dicẽs. Jpi ãt in uanum quæſierunt aimã
meã introibunt in inferiora terræ tradẽtur i mãus gla
dii ptes uulpium erunt . Jn quo utiq₃ oſiẽditur q̃ ua
nis et iambus uerbis praui doctores decipe uolentes
aimã iuſti itroire dicuntur in inferiora terræ terrã utpo
te ſapiẽtes: et de terra loquẽtes atq₃ i iferiora eius.i.i
profundum ſtulticiæ deſcẽdẽtes Puto enĩs q̃ hi qui car
naliter uiuunt quia ſibi ipis tãtummõ nocẽt terra eſſe et
i terra habitaĩ dicũtur. Hi uero qui terrẽis et carnalibꝫ
ſenſibus ſcripturas intelligunt et alios ita docẽdo deci
piũt.pro eo ipo q̃ argutias quaſdã et argumẽta carna
lis et terrenæ ſapiẽtiæ cõfingãt in inferiora terræ dicã
tur ingredi Vel certe quia grauius delinqunt qui terre
na docẽt q̃ꝫ qui ita uiuunt eis futura poena etiã graui
or iminet. Jdẽq₃ ipi in mãus gladii tradẽdi prorhetã
tur illius fortaſſis flãmei et uerſatilis. Quomõ ãt et pa
rtes uulpiũ fiunt uidãus. Omis aĩa aut ps ẽ dei:aut
ps ẽ cuiuſcunq₃ qui accepit poteſtatẽ ſup homies. Nã
cum diuideret altiſſimus gẽtes:et diſpgeret filios adã:
ſtatuit fines gentium ſecundum numerum angellorum
dei et facta ẽ portio dõini iacob. Cum ergo cõſtet unaſ
quãq₃ aimã aut in pte dei aut in pte eſſe alterius cuiuſ
libet quoniã quidem p arbitriũ libertatẽ poſſibile eſt un
umquenq₃ ex pte alterius trãſire:uel ad partem dei ſi
melius ipſo iuuante elegerit uel ſi nequius ad dẽonus
portiõẽ Hic horus mẽtio hẽtur i pſãlo Qui i uãum quæ
ſierunt aiã iuſti ptes erunt uulpium uelut ſi diceret
et peſſimorum:et nequiſſimorum dæmonum ptes eru
nt:ut unaq̃q₃ maligna uirtus et doloſa:p quã decepcio
nes et fraudes falſæ ſciẽtiæ introductæ ſunt figuraliter u
ulpes appellẽtur hi qui in hunc errorẽ deducũtur:et no
lunt aquieſcere ſanis ſermõibus dõini noſtri ieſu chriſ
ti et doctrinæ q̃ ſecundum pietatẽ eſt:ſed decipi ſe patiũ
tur a talibus iſti talium ptes uulpiũ ſiẽt : et itroibũt cũ
eis i inferiora terræ. Jpi ſunt et illi in quibus ſecundum
euãgelium uulpes iſtæ quas ſupra mẽorauimus foueaſ
hẽre dicuntur in quibus filius hõinis nõ hẽt:ubi caput
ſuum iclinet. Herodẽ quoq₃ uulpẽ nõinatum pro fala
ci calliditate ẽdẽdum ẽ. Nã ſi ſãplõ tercẽtas uulpes coe
piſſe et colligaſſe p caudas atq₃ i teieciſſe lanpadas ar
dẽteſ i medio caudarũ atq₃ imiſiſſe p meſſes alophilo
rum et incendiſſe eas cum ſtipulis et oliuetis uineiſq₃
mẽoratur ualde mihi difficilis formæ huius uel figure
uidetur explanacio. Tentẽus tãen aliqua ex eis pulſare
pro uiribus:et ponãus ſicut expoſitio nr̃a i ſupioribus
cõtinet uulpes eſſe fallaces puerſoſq₃ doctores. Hos
ſãpſon qui ueri et fidelis imaginẽ tenet doctoris capiẽſ
uerbo ueritatis caudam ad caudã colliget ideſt aduer
ſantes ſibi et diuerſa a ſe iuicen ſentientes docenteſq₃
confutet atq₃ ex ipſorum uerbis propoſiciones collecti
oneſque accipiens in allophilorum ſegetem ignem cõ
cluſionis emittat:et expropriis eorum argumentis o
mnes eorum fructus atque uineas et olíueta peſſiæ
gẽeratiõis icendat.ſed et ipe numerus tercẽtarum uul
pium q̃ a ſemetipſis diueriæ et diſſõantes erãt triplices
formã idicãt peccatorum. Omne enĩs peccatum:aut in
facto aut in uerbo aut in cõſenſu mẽtis admittitur De
rum ne illud quidẽ quod in ſecundo libro Heſdræ ſcrip
tum dixius pẽitus õmitẽdum ẽ. Ubi cum ædificarẽtur
ſãcta ſãctorum.i.cum fides chriſti:et ſanctorum eius
myſteria cõderẽtur:iimici ueritatis fideiq₃ cõtrarii qui
ſunt ſapiẽtes huius ſæculi uidentes abſq₃ grãmatica et
peritia philoſophica cõſurgere muros euãgelii: uelut
cum irriſiõe quadã dicunt pfacile hoc poſſe deſtrui calli
ditate ſermõuꝫ.p aſtutas fallacias:et argumẽta dialec
tica Hæc iterim quãtum breuitas potuit pati de aſſum

ptis exẽplis dicta ſyfficiãt. Nunc iã adpropoſitum re
uertãur Uidetur ergo i cãticocãticorum præceptum da
ri ab ſpõſo aicis ſibi uirtutibus ut capiãt et arguãt cõtra
rias poteſtates: q̃ iſidiãtur aimabus hoinum:ne exter
miẽt eorum iitia fidei florẽq₃ uirtutum ſub ſpe ſectæ ali
cuius et occultæ ſapiẽtiæ q̃ quaſi uulpes i foueis:ita in
his hoinibus qui ſemetipos ad hæc ſectãda pbuerit de
liteſcunt et quo facilius cõfutari poſſint et argui:dum
paruæ ſit uulpes ipæ et iitia haẽt peſſiæ pſuaſiõis capi
iubẽtur. Nã forte ſi creuerit et maiores fuerit uulpes ef
fectæ :iã neq̃ant ab aicis ſpõſi:ſed ab ipo fortaſſis ſolo
ſponſo capi poterũt. Sed et ſcti quiq₃ doctores et ma
giſtri eccleſiæ ſicut acceperunt poteſtatẽ calcãdi ſup ſer
pẽtes et ſcorpiões:ita accipiunt poteſtatẽ etiã capiendi
uulpes. Sic.n.data ẽ põtas eiſ ſup oẽs uirtutẽ inimici
Una ſiñ dubio ex ceteris inici uirtutibus ẽ uulpes q̃ ex
termiat uineas : q̃q₃ cum adhuc parua ẽ capi iubetur:
ſic et i cẽteſio triceſioſeptio pſalmo beatus dicitur qui
tenet: et allidet puulos babylõis ad petrã.nec pmittit
ſẽſum babylõum ẽcere i ſemetipo et augeri:ſed cum ẽ
in iniuis allidit eum et tenet ad petrã.tunc eis facile pi
metur. Sic eis ordo explãatiõis pcurrat. Capite uulpeſ
nobis puſillas q̃ uulpes exterinãt uineas florẽtes. Qu
od ãt dixit nobis hoc ẽ mihi ſpõſo et ſpõſæ. Vel certe
mihi et uobis qui eſtis ſodales mei. Poteſt ãt et ita ac
cipi Capite uobis uulpes et poſt diſtictionẽ dici puſillas
exterinãtes uieas ut puſillas nõ tã ad uulpes q̃ꝫ ad uie
eas referãus.ut uideãtur puſillæ quidẽ uieæ exterina
ri poſſe.i.paruæ q̃q₃ aniæ et initia habẽtes nõ firmæ et
robuſtæ lædi poſſe a cõtrariis poteſtatibus ſicut i euãge
lio dicitur Si quis ſcãdaliſauerit unum de puſilis iſtis
i quo oſtẽditur quia ſcãdaliſari nõ põt grãdis et pfecta
ſed puſila et rudis aĩa.ſicut i pſalmo dicitur. Pax mul
ta diligẽtibus nomẽ tuum:et nõ ẽ illis ſcãdalum. Sili
ergo exẽplo põt uideri q̃ puſila q̃q₃ uiea icipiẽs uide
licet aĩa poſſit a uulpibus.i. malignis cogitationibus
uel prauis doctoribus lædi. Perfecta uero et ualida nõ
poſſit. Sed ſi capiãtur a bõis doctoribus uulpes iſtæ:
et abiciãtur ex aĩa tunc proficiet i uirtutibus:et flore
bit in fide. Amen

Epiſtola Beati Hieronymi ad cyprianum:in qua pri
mo ponit quid apud hebræos differant uel ſignificent
min et men et exponit finẽ pſalmi octogeſioctaui .

FRater Cariſſime Cypriane ſcito p
noſcẽs quia ſi ſcribatur extrẽa litte
ra q̃ appelatur min expꝛit dextrã
ſic ẽ illud i nõine Bẽiãm qui.iterp
tatur filius dextræ Sin ãt men habeat diẽ uel dies ſo
nat. Eſt ãt ſẽſus Numerum ãnorum dierumq₃ noſtro
rum:quos i hoc ſæculo uiuere decuiſti: oſtende nobis
ut pparẽus nos aduẽtui tuo et cõtẽpto errore mortali
um ad te pgere feſtinẽus. cupiãuſq₃ pſẽtiã tuã:et ad te
feſtinemus corde ſapiẽti. Nihil.n.ita decipit humãum
gẽus q̃ꝫ q̃ dum ignorãt ſpatium uitæ ſuæ:longiorẽ ſibi
ſaeculi huius poſſeſſionẽ repromittunt . Unde et illud
egregie dictum ẽ Nullum tas ſenẽ eſſe:et ſic decrepitæ ſe
nectutis:ut non ſe adhuc plus uno ãno uiuere ſuſpice
tur. Ad hunc ſẽſum ptinet et illud quo dicitur Memẽ
to mortis tuæ et non peccabis. Qui ſe rcordatur quo
tidie moriturum cõtẽnit præſentia et ad futura feſtinat
Hoc ẽ quod et dauid i alio loco pcatur dicẽs. Ne auſe
ras me i dimidio dierum meorum priuſq̃ꝫ abeas et nõ
ſubſiſtã .Quod ita exponitur. Ne eo tẽpore facias me
mori quãdo adhuc putabã me eſſe uicturum et pecca
ta corrigere p poenitẽtiã. Si eis hoc feceris iuẽtus i
delictis meis eſſe ceſſabo. Non q̃ ſpe reſurrectioni ne

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

get poſſe ſubſiſtere apud quē oēs qui in uitiis perſeuerauerint pro nihilo computãtur. Ubi nos interpretati ſumus eruditos corde in ſapiētia alii trãſtulerũt compeditos: uerbi ambiguitate decepti. Si eni dicas πεπεδημένουσ compeditos ſin autem πεπαιδευμενουσ eruditos ſigificat. Reuertere dñe uſqꝫ quo et exorabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Lxx ſimiliter Quia agimus poenitētiã et ſcientes uitæ noſtræ breuitatē ad te corde ſapienti cupimus ꝑuenire. et tu dñe reuertere ad nos. Peccatis eni noſtris lõge receſſeras: et dimiſeras nos: ut ãbulēus ſecũdum uolũtatē et cogitatiões noſtras. Quod autē infert uſqꝫquo illã habet intelligētiã: quã in duodecimo pſalmo diximus Uſqꝫquo dñe obliuiſceris me in finē. Qui eni in anguſtia cõſtitutus eſt: ſerũ ei uidetur dei auxilium: et propterea impẽſius deprecatur: ut cito domium adiutorē ſentiat: et nequaꝙ iratum iudicem ſed placatum inueniat. Imple nos matutina miſericordia tua et laudabimus et lætabiũr in cuntis diebus noſtris Lxx. Repleti ſumus mane miſericordia tua et exultauimus et delectati ſumus in õibus diebus noſtris. In cunctis pene locis hanc habent lxx conſuetudinem ut quod apud hebræos i futurum oſtenditur hoc illi quaſi iam factum et præteritum referãt. Hic ergo nõ ut illi uoluerunt: dicũt ſe ipeditos eſſe miſericordia dei matutina atqꝫ lætatos. alioquin ſi hoc factum erat quomodo poſtea deꝑcantur et dicunt reſpice in ſeruos tuos et i opera tua. Sed totum hoc quod poſtulãt ideo deprecãtur ut mereãtur matutinã miſericordiã eius. Quã cũ fuerint cõſecuti: laudent eũ atqꝫ lætētur in cunctis diebꝫ uitæ ſuæ. Uidētur autem mihi reſurrectionis ſpem et æternæ uitæ p̄mia deprecari dicētes: Imple nos matutiã miſericordia tua. Quod quidē et uigeſimi primi pſalmi tytulus ſonat: qui proprie ad myniſterium domini: et ad reſurrectionē eius pertinēs inſcribitur Pro aſſũptiõe matutina. Lætifica nos pro diebꝫ quibꝫ afflixiſti nos: et annis quibꝫ uidimus mala. Et laſarus quia receperat mala i uita ſua i ſinu abrahæ æterno quieſcit gaudio. Mala nõ ea appellat quæ bonis cõtraria ſunt: ſed pro afflictione et anguſtiis ponit. Quibꝫ malis et Sara afflixit Agar ãcillam ſuam et de quibꝫ i euãgelio ſcribitur Sufficit diei malitia ſua. Quãto ergo in hoc ſæculo de perſecutionibus paupertate inimicorum potentia uel morborum cruciatibꝫ fuerimus afflicti tãto poſt reſurrectionē in futuro maiora premia cõſequemur. Pulchre autē nõ dixit Suſtinuimus mala. ſed uidimus mala. Quis eni eſt homo qui uiuat et non uideat mortē? Quæ non tã ad diſſolutionem corporis referēda eſt ꝙ ad multitudinē peccatorum. Iuxta quã dicitur Ania quæ peccauerit ipſa morietur. Appareat apud ſeruos tuos opus tuum et gloria tua ſuper filios eorum. Ergo in ſeruis ſuis ipſe dominus operatur opus ſuum nec propria qui poſtulat ſalute cõtentus eſt: ſed quæ ſit gloria filiorum ideſt ſeruorum dei. Filios autem nõ tã illos qui de eorum ſtirpe generati ſunt ꝙ diſcipulos accipe. De quibus et Paulus loquebatur: Filioli mei quos iterũ parturio. Unde et Ioãnes apoſtolus Secundum merita filiorum ſuorũ profectuſqꝫ operum ſingulorũ ſcribit ad paruulos: ſcribit ad iuuenes: ſcribit ad patres. Et ſit decor domii dei noſtri ſup nos et opus manuũ tuarum fac ſtabile ſuper nos et opus manuum tuarum cõfirma. Lxx. Et ſit ſplendor domini dei noſtri ſuper nos et opus manuum noſtrarum dirige ſuper nos: et opus manuum noſtrarum dirige. Ubi ſunt qui liberi arbitrii ſibi poteſtatē plaudētes i eo ſe putãt dei gratiã cõſecutos ſi habeãt poteſtatē fatiendi uel non fatiēdi bona ſiue mala. Ecce hic beatus moyſes poſt reſurrectionē quã poſtulauerat dicens. Imple nos matutina miſericordia tua et laudabimus et lætabimur in cunctis diebꝫ noſtris nequaꝙ reſurrexiſſe cõtētus ē ſe qꝫ æternæ uitæ premia cõſecutum: ſed poſulat ut decor domini dei ſui ſit ſuper eos qui reſurrexerunt et ſplēdeat i animabꝫ cordibuſqꝫ ſãctorum et opera manuum eorũ ipſe dirigat fatiatqꝫ eſſe perpetua. Ipſeqꝫ cõfirmet quicquid in ſanctis uidetur boni. Sicut eni humilitas deprecãtis meretur p̄mia: ita ſupbia cõfidētis dei auxilio deſeritur

Tractatus quartus ſecundæ partis cõtinēs ſermões beati. Hierõymi aliquibꝫ diebꝫ feſti accõmodatos. Sermo de natiuitate dominica in ipſius dei cõmēdationē ubi aliqua de crucis trophæo.

HODIE UERUS SOL ortus eſt mundo: hodie in tenebris ſeculi lumen ingreſſum eſt: deus factus ē homo: ut homo deus fieri. Formã ſerui dominus accepit ut ſeruus uerteretur in dominum: Cælorum habitator et conditor habitat in terris: ut homo colonus terræ migraret ad cælos. O dies omni ſole lucidior: o tēpus cunctis ſæculis expetatius: quod præſtolabãtur angeli: quod cherubin et ſeraphin et cælorum miniſteria neſciebãt: hoc in noſtro tēpore reuelatum ē: quod illi uidebãt ꝑ ſpeculum et in enigmate: nos cernimus in ueritate: qui populo iſraelitico ꝑ Eſaiã Hieremiam cæteroſqꝫ prophetas: nunc nobis per filium loquitur. Uidete quid ſit inter uetus teſtamētum et nouum. In illo loquebatur per nebulam: nobis loquitur per ſerenum. Ibi deus uidebatur in rubo: hic de uirgine naſcitur. Ibi ignis erat populi peccata cõſumēs: hic homo eſt populi peccata cõſumēs: immo ignoſcēs ſeruis ſuis. Nemo eni poteſt peccata dimittere niſi ſolus deus. Siue hodie dominus ieſus natus ſiue hodie baptiſatus eſt diuerſa quidē opio fertur in mundo: et per traditionē uarietatē ſentētia ē diuerſa. Nobis illud cõſtat ad liquidum ꝙ ſane hodie natus eſt ex maria ſiue renatus ex baptiſmo: et natiuitatis carnis et ſpiritus nobis proficit utrumqꝫ myſterium meum: utrumqꝫ utilitas mea eſt: Deus filius nõ habebat neceſſarium ut naſceretur: ut baptiſaretur. neqꝫ eni peccatũ fecerat quod ei remitteretur in batiſpmo ſed illius humilitas nr̄a ſublimitas: illius crux noſtra uictoria ē: illius patibulũ noſter triumphus eſt. Gaudentes hoc ſignum leuemus in humeris noſtris. Uictoriarum uexilla portemus: in mortale lauacrum portemus in frontibꝫ. Cum hoc ſignum diabolus cõſpexerit in frõtibꝫ noſtris: cõtrēiſcit. Qui aurata capitolia nõ timent: crucē timent. Qui cõtēnunt ſceptra regalia: et purpuras cæſarum: et dapes chriſtianorum ſordes: et ieiunia pertimeſcunt. Deniqꝫ cum i Ezechiele propheta: cum omnes qui miſſus fuerat angelus occidiſſet et interfetio coepiſſet a ſanctis illi tãtum mõ ſoſpites reſeruãtur quos tau littera ideſt crucis pictura ſeruauerit. Exultemus itaqꝫ ad crucis ſimilitudines ſãctas: in cælo leuemus manus: cum ſic nos armatos dæmones uiderint opprimētur. Quãdo moyſes erectas habebat manus uicebatur Amelech. Si paululum ille cõciderãt inualeſcebãt antēnæ nauium et uelorũ cornua ſub figura noſtræ crucis uolitãt: aues ipſæ quãdo in ſublimiora tolluntur et pendent ꝑ aerē extēſis alis imitãtur crucem. Sed et trophæa ipſa et uictoriæ triumphorum ornamēta crucis ſunt: quam nõ ſolum in frontibꝫ ſed in manibus quoqꝫ noſtris habere debemus: ut ſi ſic fuerimus armati: calcēus ſup aſpidē et baſiliſcum. per domium noſtrum ieſum chriſtum. cui eſt honor et gloria i ſæcula ſæculorum. Amē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sermo de Epiphania exponẽs græcum uocabulum et de ſaluatoris baptiſmo pertractãs: cui accõmodata et exponit pſalmum uiceſimum octauum Afferte domino.

Dies epiphãiorũ græco nõine ſic uocatur: Quod enĩ apud nos apparitiõẽ uel oſtẽſionẽ dicimus Græci epiphaniam uocãt. Hoc autẽ ideo quia dñs noſter hodie ſaluator apparuit ĩ tenebris. licet enĩ olim natus eſſet ex Maria: et triginta iam annorum expleſſet ætates tamen ignorabatur a mundo. Eo tẽpore cognitus eſt: quo ad Joannẽ baptiſtam ut in iordane baptizaretur aduenit: et uox de cælo patris intonãtis audita eſt: Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui: quẽ pater de cælis mõſtrauerat uoce: hunc ſpiritus ſãctus uerſus in columbã: et ſup caput illius ſedẽs tactu quoqꝫ ipo uoluit demõſtrare: ne quis alius dei filius putaretur ex populo. Quid hac humilitate ſublimius? quid hac uilitate nobilius? baptizatur a ſeruo: et a domĩo filius appellatur. Inter plublicanos et meretrices et peccatores ad lauacrum uẽit: et ſãctior eſt baptiſta ſuo. Lauatur a Joãne in carne. et ipſe Joãnem in ſpiritu lauat Aquæ quæ cætera mundare cõſueuerunt domino noſtro lauãte mũdatæ ſunt: Jordanis fluuius qui eo tẽpore quãdo populum iſrael eduxit Jeſus ad terrã repromiſſionis fuerat exſiccatus nunc mẽbris domini tactis ſi potuiſſet undiſ uno loco Voluerat cõgregari ut domini corpus attingeret. Uidete fratres quomodo id quod in euangelio lectum eſt in uigeſimooctauo pſalmo fuerat ãnte pdictus Vox domini ſup aquas. Locutus eſt enĩ dei filius ad Joannem Sine modo ſic enim oportet nos iplere omnem iuſticiã. Sequitur. Deus maieſtatis intonuit quando pater filio teſtimonium reddidit dicẽs. Hic eſt filius meus dilectus ĩ quo mihi bene complacui. Vox domini cõfringẽtis cædros. Baptizatus eſt chriſtus et erecti prius: atqꝫ ſublimes dæmones corruerunt. Succidit eos dominus tãꝙ cædros libani: et cõminuit eos dominus tãꝙ uitulus fragmẽta arborum uentilãs: et calcibꝫ ſtirpes in diuerſa diſpergẽs. Et econtrario de ſaluatore quid dicitur et dilectus ſicut filius unicornium filius crucis de quo dicitur in cãtico Abacuc cornua in manibus eius: ibi abſcõdit fortitudiẽ ſuã. Poſtꝙ ergo dilectus iſte crucifixus . eſt inpletum eſt illud quod ſequitur in pſalmo. Vox domini intercidẽtis flãmã igniſ Jllo enĩ baptizato et uniuerſo mundo chriſto lauante mundato gehẽnæ ignis extinctus eſt. Vox domini cõcutiẽtis deſertum. Deſerta fuit eccleſia quæ filios non habebat Ad pdicationẽ chriſti deſerta cõmota eſt. Et parturiit et peperit: et nata ẽ in una die gens tota ſimul illa: quæ ãte dicebatur deſertum cades hoc eſt deſertũ ſãctitatis. ſiquidẽ quæ nõ habuerat ſãctitatẽ coepit parere ceruos et ſãctorum emittere greges: qui ſerpẽtes interſitiunt: qui uenena cõtemnunt: quibꝫ diſcurrẽtibꝫ in toto orbe et chriſti euãgelium prædicãtibus in tẽplo eius omnes dicẽt gloriã deo: dominus diluuium inhabitare facit: Cõſideremus totum orbẽ reſpiciamus barbaras natiões romanum quoqꝫ mẽte Luſtremus imperium: ubiqꝫ in chriſtum credunt: ubiqꝫ ĩ noſtrum deum baptizãtur: et ita fit ut ĩ una aqua: ſed quodãmõ ſit diluuium baptiſmorum: quapropter cõſumatum eſt tabernaculum. Hoc enim pſalmi iſtius titulo prænotatur. Quoniã eccleſia uiuis lapidibꝫ extructa eſt. Afferamus dño filios dei: afferamus ei filios arietũ apoſtolorum atqꝫ ſãctorum: et imitemur ſaluatorẽ noſtrum quia ipe et paſtor: et agnus et aries appellatur: qui pro nobis imolatur in ægypto: qui pro Jſaac cornibꝫ tenetur in ſentibꝫ et dicamus. Dominus paſcit me et nihil mihi deerit ĩ loco paſcuæ: ibi me collocauit. Sup aquã refectionis educauit me. cui eſt honor et gloria in ſæcula ſæculorum Amen.

Sermo de quadrageſima ad abſtinentiã inuitans: ubi etiã de tentatione ſaluatoris: et myſtico exitu de egypto tractatur.

Quomodo miles ſẽper exercetur ad prælium et ſimulatis ictibus ueris poſtea uulneribus præparatur: Jta oiſ quidẽ chriſtianorum uita indiget abſtinentia: ſed maxime quando hoſtiſ prope ẽ. Et præparatũ aduerſus nos exercitum ducit inimicus. Omni ſeruis dei tempore ieiunandum eſt: ſed tunc ãplius cum ad imolationẽ agni ad myſterium baptiſmatis: ad chriſti carnẽ et ſãguĩes præparamur. Stati ut oues ſuas recedere uelle de proprio grege uiderit diabolus fremit iraſcitur furit. et totis aduerſus eas uiribus cõmouetur pire ſibi extimãs quicquid chriſto ſaluatur: et mori ſynagogæ ſuæ: quicquid eccleſiæ uiuificatur . Quia ergo fratres cariſſimi ad domini ſacramentum quadraginta dierum ieiunio præparamur ieiunẽus tot diebus pro peccatis noſtris quot pro ſceleribus noſtris dominus ieiunauit. Jllus poſt baptiſmum tentat diabolus. Nõ enĩ ſciebat eũ ẽe filium dei propterea negligebat. Deniqꝫ poſtea cognoſcere cupit in tentatione dicẽs ſi filius dei es. dic ut lapides iſti panes fiãt: et ſi filius dei es mitte te deorſus Nos autẽ quia ſcit uelle filios dĩ fieri propterea expugnare nititur. et quaſi ſerpens lubricus noſtros inuoluere pedes: ne aſcendere ualeamus ad cœlum . Si ãt dominum tentare auſuſ ẽ uerſipellis et nequã quanto magis nos decipere nõ timebit: ſi contra dei filius et figulum ſuum uas perditum repugnauit. quanto magis cõtra nos qui iferioris ab eo nature ſumus ſimul audbit iſurgere? Si iuſtus uix ſaluabitur ipii et peccatores ubi permanebunt? Non quo dominus noſter dcipi potuerit a diabolo ſed quõ formã ſerui acceperat in omnibus ſe tribuere uolens exemplũ ut nemo ſibi in ſanctitate confidat cum etiã ille tẽtatur: quẽ nõ poſſunt tentamẽta ſuperare. Hoc totum iccirco replicauimus fratres cariſſimi. ut ſolicita mente caueamus: ne exeuntes de ægypto: et ſic per xl dies quaſi per xl annos ad repromiſſionis terrã per heremum feſtinãtes deſideremus carnes et ollas ægypti: et a ſerpentibus mordeamur. Exiuimus de ægypto: quid nobis cum ægyptiis cibis? qui habemus cæleſtẽ panẽ: terrẽa alimenta quid quærimus? Relinquimus pharaonẽ iuocemus auxilium domini: ut nobis ægyptius rex in credentium baptiſmate ſumergatur. ibi peant equi. et aſcẽſores eius: ibi fremens aduerſarii necetur exercitus ñ murmuremus aduerſus dominũ: ne a domino peuntiamur: non detrahamus ſacerdotibꝫ noſtris: et magis a uiciis ieiunemus ꝙ a cibis licet et ciborũ abũdãtia ſint fomẽta uitiorum. Si aaron et maria cõtra moyſẽ murmurãtes dei pro ſeruo ſuo ſenſerunt uidictã ꝙto magis ſi aliquis ueſtrum præpoſitum ſuum uipeo ore lacerabit diuina ſentẽtia punietur? Sꝫ et ſacerdotibꝫ ſimpliciter præcauẽdũ ẽ: ne duplici mẽte ſit: ne dñi ãbigãt poteſtatẽ. Si etiã moyſes et aaron: qui ad aquã contradictionis uiſi ſunt fluctuare: nõ meruerunt terrã repromiſſiõiſ itrare. utiqꝫ multo magis nos qui peccatorum premimur põdere nõ ualebimus fluentũ iordanis trãſire. et ad locum circunciſionis uenire ideſt ad Galgala peruenire ſi ſcãdalizauerimus unum de minimis iſtis: unde tã labores paſtoris ꝙ gregis fœcunditas: tã ubertas meſſiũ ꝙ agricolæ ſtudiũ dñi horreis

pꝛæparetur. Toto nixu ac laboꝛe tendamus: ut digni
efficiamur aduentu paſchæ: et carnibꝫ ac ſanguĩe agni
chriſti ieſu Amen.

¶ Sermo eiuſdẽ in uigilia paſchæ đ imolatione agni ty
pici ubi quæ habẽtur ĩ Exodo. xii. c. de ipſo agno tẽpe.
ac mõ mãducandi myſtice interpꝛetatur docẽs tẽpoꝛe
eſus agni etiã a pꝛopꝛiis uxoꝛibus abſtinendum.

Hodie fratres cariſſimi populus iſra
el et uere homo uidẽs deũ hoc quip
pe ĩterpꝛætatur iſrael egredi iubetur
ex ægypto. Hodie agnuſ dei qui tol
lit peccata mundi pꝛo oĩus ſalute iu
gulatur: hodie ſãguine illius poſtes domoꝝ: ideſt frõ
tes noſtræ depiguntur. hodie occiduntur ægyptii et đ
ſeruitute pharaõis populus dei liberatur. Hodie per
cutiuntur pꝛimogenita ægyptioꝝ et iſraelitaꝝ nõ ſolũ
liberi ſed et irrationabilia iumenta ſaluãtur. Homines
et iumenta ſaluos faties domine. Pꝛæparemus nos
fratres cariſſimi ad imolationẽ agni et appꝛehẽdamuſ
illus: nõ quãdo dubia lux ẽ et adhuc lunæ coꝛnua non
iplẽtur: nõ quãdo creſcere icipit uel đcreſcere: ſꝫ quar
ta decima die ideſt lumine conſumato atqꝫ pfecto: quã
do tota eius lãpas: totus eius oꝛbis ipletur. Nec pute
mus agnũ iſtus anniculũ ubicunqꝫ poſſe comedi. pꝛæ
cipitur nobis ut in una illum comedamus domo: ideſt
ne extra eccleſiã agnus imolari putemus. Ex quo mãi
feſtum ẽ ꝙ iudæi et hæretici et oĩa cõuenticula et dog
mata pueꝛſoꝝ: qui agnum in eccleſia nõ comedunt ñ
eos agni carnes comedere. ſꝫ draconis qui datus uix
pſalterium in eſcã populis æthiopũ. Quomõ eni in
diluuio nõ ſaluatur. niſi qui in arca fuerit. Noe et coꝛ
ruente hierico una tantũmõ Raab meretrix. i. eccleſiæ
credẽtiſ ex gẽtibꝫ cuſtoditur domuſ. Ita imolatõe agni
tũc uerꝫ agnuſ occiditur: cuꝫ ĩ una mactatur domo. Erit
inquit uobis agnus imolatus. đ agnis et hædis ſũetis
euꝫ. Pꝛæcipitur et ĩ alio loco ut qui pꝛio mẽſe paſcha
facere nequierit. ſecundo faciat: iuxta qđ et nunc iube
tur qui nõ põt habere agnus ſaltẽ habeat hædus. Chri
ſtus eni non ex hædis ſit quos a ſiniſtris ſtare iubet. ſꝫ
pꝛo diuerſitate meritoꝝ uniuſqꝫ aut agnus aut hæ-
dus fiat. Quæritur etiã cur non in die agnus iſte imo
latur: ſed ad ueſpas. Huius cã manifeſta eſt. Dominus
eni noſter atqꝫ ſaluatoꝛ in cõſumatione ſæculoꝝ paſ
ſus eſt. Unde et Ioãnes in epiſtola ſua loquitur. Filio
li nouiſſia hoꝛa ẽ. quãdo autẽ nouiſſima hoꝛa ẽ finito
die noctiſ initius eſt. Sꝫ hoc intelligẽdus ẽ ꝙ quãdiu ĩ
iſto ſæculo ſumus. i. uerſamur in ægypto: nõ ſumus in
luce ſꝫ in tenebꝛis atqꝫ caligine. ſꝫ eccleſia. i. luna quaſi
in nocte reſplẽdeat: tamẽ ueri ſolis nõ ualemus ſplen
doꝛẽ hẽre. In una quoqꝫ domo cõedetis carnes aſſas
igni: et azima cuꝫ amaritudĩqꝫ mãducabitis: nõ come
detis ex eis crudum aut coctus aqua ſed tantus aſſus
igni. Iubetur nobis ut panes abſqꝫ fermẽto ueteriſ ma
litiæ et nequitiæ comedamus. De quo fermẽto ĩ euan
gelio dominus diſcipulis dicit. Cauete a fermẽto pha
riſæoꝝ. Et poſtea interpꝛætatur fermẽtum phariſæoꝝ
eſſe doctrinã. Et nos igitur ſi a doctrina ſæculi iſtiuſ uo
lumus eẽ alieni: et quaſi extraneos a mundi conuerſa
tione nos faceꝛ: pſecutionibꝫ et pꝛæſſuris ſubiecti ſu-
mus. Et ſecundus apoſtolus Comedamuſ azyma ſyn
ceritatis et ueritatis. Uis intelligere qđ dico: dic qđ ue
rum eſt: loqͤre quod ſyncerus ẽ: nulliuſ pſonã accipiaſ
nõ diuitias non potentias: quãlibꝫ ſit potẽs: quãlibet
ſit nobilis: ſi peccauerit coꝛripe eum: et comediſti azy
ma ſyncæritatis et ueritatis in amaritudine. Unde et
apoſtolus ait. Inimicus factus ſum uobis uera dicens

Et pꝛouerbium ſæculi gentilis quoqꝫ poeta exprimẽs
Obſequius inquit aicos: ueritas odius parit. Qđ autẽ
ſequitur non crudas carnes agni: nꝫ elixas comedẽus
illud eſt ne ſcripturas diuias quæ ueræ carnes agni ſũt
aut iuxta hiſtoꝛiã tãtus itelligamus: et ſicut crudaſ eas
aſſumamus ĩ cibo: Aut ruꝛſus ſecundus hæreticoſ qui
buſdã allegoꝛiis et nubilo ĩterpꝛætatõis ad pueꝛſa que
qꝫ dogmata deriuemus: et eneruemus eaſ: et ſuci ue
ritate ſublata umbꝛas quaſdã et imagines offẽdamus
ſꝫ intelligamuſ eas et iuxta hiſtoꝛiã ſicut ſcriptæ ſũt et
nihilominus eas ſpiritus ſancti excoquamus ardoꝛe:
et quicquid in illis ſecundus litterã uidetur incõgruus
ẽe: uel clauſus ſpiritali expoſitione pãdamus: Caput
cuꝫ pedibus et inteſtinis comedetis: Caput mihi uide
tur agni illud quod in euãgelio Ioãnis ſcribitur. In pri
cipio erat uerbus: et uerbus erat apud deus: et deus
erat uerbus hoc erat ĩ pꝛicipio apud deus. Pedes autẽ
homo: quẽ pꝛo noſtra ſalute dignatus eſt aſſumeꝛ. Sꝫ
et aliter ſentiri põt. Caput itelligentia ſpiritalis pedes
ſiplex iuxta hiſtoꝛiã narratio. Inteſtia autẽ quicquid ĩ
triſecus in lꝛa latet: quicquid in ſupfitie nõ uꝛ. ſꝫ diligẽ
ti examiatione cõmolitus. atqꝫ rumiatus a doctoꝛibꝫ
pꝛofertur ĩ medium: et qđ putabatur ẽe fœdus et ĩdco
ꝛum: hoc repietur ẽe uitale: Uerbi gꝛa Quid turpius ĩ
ſcripturis dici põt ꝙ ſi oſeæ meretricẽ iubetur hẽre uxo
ꝛẽ: et Iudas cum thamar nuru ſua cõcubat: et Dauid
Bethſabe adulterio ſoꝛdidetur: et ona filius iudæ ſe
men pꝛoſtitat ĩ terrã ne liberoſ generet. Hæc ſi ſecun
dum litterã itelliguntur nonne a gẽtibꝫ et icreduliſ qui
buſqꝫ quaſi ſcripturarus ſtercoꝛa cõdẽnãtur atqꝫ irridẽ
tur? Sed ſi illa excutias: ſi laues: ſi ſpiritus ſancti igne
excoquas: uertẽtur in cibuꝫ: et quod putabatur iutile:
inuenietur myſterius. Nõ reliquetis de eo ĩ mãe: et os
nõ cõteretis ex eo: et qđ reliquus fuerit de eo uſqꝫ in
mane igne cõburetis illud: nihil de carnibus agni ĩ fu
turum ſæculus reſeruemus: Quãtumcunqꝫ poſſumus
comedamus: ꝙ ſi qua ĩ ea foꝛtia ſunt dogmata uideli
cet de eccleſiaſtica: de trinitare: de reſurectione: de aĩa
de angelis: et de cæteris huiuſmodi. Hæc nõ iuxta no
ſtrã opinionẽ pꝛauis differamus interpꝛetationibus:
et cõteramus illa: ſꝫ ita ut ſunt foꝛtia pdicẽuſ. Si quid
autẽ quaſi hõies et pterierit et nõ poterimus de carni
bus agni comedere. ſcire debemus quod ĩ futuro ſæcu
lo doctrina ſpiritus ſancti nobis aperiẽdus ſit: et come
demus illud. Sic autẽ comedetis illud. Lumbi ueſtri
accincti et calciamẽta ueſtra in pedibus ueſtriſ: et bacu
lus in mãibꝫ ueſtris: et comedetis illud cuꝫ feſtiatiõe
paſcha ẽ eni domini dei noſtri. Hucuſqꝫ pꝛæceptus eſt
quales agni carnes comedere debeamus. Nunc iube
tur quo a nobis habitu comedẽdæ ſunt. Lumbi iquit
ueſtri accincti. Et ad apoſtolos dicitur. Sit lumbi uꝛi
pꝛæcincti et lucernæ ardẽtes in manibꝫ ueſtris. Et Ioã
nes zona pellice accingitur: et Helias nihil ĩ ſe habẽs
molle atqꝫ muliebꝛe ſꝫ totus uirile et rigidus. Hõ quip
pe hirſutus erat cingulum habuiſſe deſcribitur. Et nos
ergo ſi uolumus carnes agni comedere: moꝛtificemuſ
lumbos noſtros: moꝛtificemus opera carnis. Et hoc
qđ in Iob de diabolo dicitur. Uirtus eius ĩ lumbis ei
us: et foꝛtitudo eius in umbilico uẽtris eius occiditur
in nobis ne caro cõcupiſcat aduerſus ſpiritus: ſꝫ ſpiritu
opera carniſ moꝛtificemus et purificati ueſcemur agni
carnibus. Ut autẽ ſciamus fratreſ cariſſimi quoniã qui
cunqꝫ uxoꝛi debitus reddit: uacare nõ põt oꝛatiõi: nec
de carnibus agni comedeꝛ ut moyſi pcipitur ut popu
luſ qui aſcẽſurus erat ad mõtẽ oꝛeb: ãte treſ dieſ purifi
cetur: Et dauid cuꝫ ueniſſet ad Abimelech ſacerdotẽ ĩ
terrogatus ſi mundi ſunt pueri. Reſpõdit purificatoſ.

eos eſſe ab heri et nudiuſ tertiuſ. Si autē paneſ propo
ſitionis nō poterāt ab his qui uxores ſuas tetigerāt co
medi: quanto magis panis ille qui de cælo dſcēdit: non
pōt ab his qui coniugalibꝫ paulo āte hæſere cōplexibꝫ
uiolari atqꝫ cōtingi? Non quo nuptias condēnemus
(Hoc eni nō dicimus) ſed quo eo tēpore quo carnes a
gni māducaturi ſumus: uacare carnis opibꝫ nō debea
mus. Qd autē ſequitur. Et calciamēta i pedibꝫ ueſtris
et baculus in māibus ueſtris. Hoc iubetur: ut quā diu
in heremo huius ſæculi gradimur calciati ſimus calcia
mentis pacis: nec ubi i deſerto ſcorpius et coluber obē
pat: nec ubi ſerpēs plantā gradiētis iuadat. Qd ſi forte
aduerſum nos conſurrexerit: habeamus uirgā i māibꝫ
et pcutiamus eus: et dicāus Virga tua et baculus tuuſ
ipſa me cōſolata ſunt: Vide et myſterius ſcripturarus
quādiu p ſolitudies āmbulamus neceſſe habemus hēre
et pelles quibꝫ pro calciamētis noſtri tegantur pedes:
Quādo uero terrā repromiſſionis itramus: dicitur no
biſ cū Jeſu naue: Solue calciamēti tui corrigiā. Locuſ
eni i quo ſtas ſāctus ē. Et nos ergo qui itramuſ regna
cælorus nō habebimus opus calciamētis: ñ his pſidiiſ
quibꝫ cuſtodimur i ſæculo. Sꝫ ut nouus dicā agnū illū
qui pro nobis occiſus ē ſeqmur. Sed et de nobis dicit
Joānes Jſti ſunt qui ueſtimēta ſua nō coinquinauerūt
uirgieſ eis pmāſerūt: qui ſequūtur agnus quocunqꝫ ua
dit: chriſtū ieſū: cui ē honor et gloria i ſæcula ſæculorū.

Sermo de dominico paſchæ illius diei gloriā attollēſ
ac docēs ſpetimus i octauus et ſabbatus i diē domini
cum immutatum.

Non queo fratres cariſſimi quē mēte
concepi et ore proferre ſermonē: et
cordis mei lætitiā lingua nō explicat
Hoc autē nō ſolum ego patior: qui
cupio narrare: quæ ſentio: ſed etiā et
uos mecus patimini plus exultātes
in conſciētia quā in eloquio proferētes. Videtur mihi
hæc dies cæteris diebus ēe lucidior. ſol mundo clarior
illuxiſſe. Aſtra quoqꝫ oīa et elemēta lætari: et quæ pati
ente domio proprius lumē retraxerāt: et fugerāt et no
luerant creatorē ſuus aſpicere crucifixus: Hæc nunc ul
torē illum et ab inferis reſurgentē ſuo ſi dici pōt fulgo
re: ſuo proſequuntur offitio: credit cælum: credit terra:
et ſagena quæ totum piſcata ē: iudæos tenei nō potuit
Hæc dies quā fecit dominus: exultemus et lætemur i
ea: Quomō Maria uirgo mater dñi noſtri inter oēs
mulieres pricipatum tenet: ita iter cæteros dies hæc oī
um dierus maior eſt. Rē nouā dico ſed quæ ſcriptura
rum uocibus cōprobatur. Hæc dies et una de ſeptē: et
extra ſeptē ē. Hæc eſt dies quæ appellatur octaua. Vnd
et i quibuſdā pſalmorus titulis ſupraſcribitur pro octa
ua. Hec ē in qua ſynagoga finitur: et eccleſia naſcitur
Hæc i cuiuſ numero octo aiæ ſeruatæ ſunt in arca noe
Similiter inquit et Petrus Nos ſaluos fecit eccleſia.
Hæc ē de qua eccleſiaſtes pcipit. Date pteſ ſeptē: date
et octo. Hi ſunt octo gradus p quos in Ezechiele tem
plus dei ſcādimus: Hæc octaua dies: d cuius ſacramē
to et oium nationum i chriſto fide octauus quoqꝫ pſal
mus icipit. Doīne doīus nr̄ ꝙ admirabile ē nomē tu
um i uniuerſa terra. Et quid me neceſſe ē pluria et infi
nita replicare: dies me deficiet: ſi uoluero ōne diei iſti
us expōere ſacramētum. Hoc tamen dico ꝙ uniuerſa
ſabbati gratia et ātiqua illa feſtiuitas populi iudæorus
diei iſtiuſ ſolēnitate mutata ē: Jlli i ſabbato nō fatiebāt
opus ſeruile nos i die domica: hoc ē i die reſurrectio
nis opus ſeruile nō facimus: quia uitiis et peccatis nō
ſeruimus. Qui eni facit peccatus ſeruus ē peccati. Jlli

de domibus ſuis nō egrediebantur: et nos de domo
chriſti nō egredimur: ſumus eni in eccleſia. Jlli nō ac
cendebāt ignē in die ſabbati: nos ecōtrario accēdius
nobis ignē ſpiritus ſancti: et oē uitius excoquimus pec
catorus: de quo igne dominus ait: Jgnē ueni mittere i
terrā et quē uolo ut ardeat deſiderat dominus iſtum
ignem ardere i nobis hoc ē ſecundus apoſtolum Spi
ritu nos ſācto feruere: ut nō frigeſcat i nobiſ caritas dī
Jlli p diē ſabbati nō āmbulabāt i itiere. Perdiderunt eis
illum qui dixit: ego ſus uia. Nos autē dicimus: Beati
imaculati in uia qui ambulāt in lege domini et iterus
Viā ueritatis elegi: et uiā iuſtificationus tuarum doce
me. Jlli de ſpinis dominus coronauerunt: Nos autes
ſi fuerimus lapides prætioſi noſtrus dominus corona
bimus. Caput ipatorus huius ſæculi ornat diadema.
Nos ideo i capite noſtri regis iponimur: ut ornemur
a capite. Jlli nō ſuſceperunt chriſtum et ſuſcepturi ſunt
antichriſtum. Nos recepimus humilē filius dei ut po
ſtea hēamus triumphātē. Ad extremus noſter hircus
ante domini imolatur altare: Jllorum hircus antichri
ſtus conſputus et maledictus proiicitur in ſolitudines.
Noſter latro cum domio igreditur paradiſus: Jllorum
latro hōicida atqꝫ blaſphemus moritur i peccato ſuo
Jllis barrabaſ dimittitur: nobiſ chriſtus occiditur. Pro
quibus uniuerſis fratres cariſſimi cōſona pariter uoce
cantemus. Hæc dies quā fecit dominus exultemus et
lætemur in ea. Jgnitā illā romphеā et paradiſi ianuas
quā nullus potuit effringere: hodie chriſtus cus latro
ne reſerauit. Jdeo chriſtus dixit ad angelos. Aperite
mihi portas iuſtitiæ ingreſſus i eas confitebor domio
quæ cum ſemel apta ē: nunꝙ credētibus clauditur. Ex
eo tēpore quo paſſus ē dominus uſqꝫ ad pſentē diem
ſēper hæc porta clauſa eſt et reſerata: clauſa ē peccatori
bus et icredulis: reſerata eſt iuſtis et credentibus. Per
hāc ingreſſus ē petrus: ingreſſus ē paulus: p hāc oēs
ſancti martyres intrauerunt: per hanc quotidie d toto
mundo iuſtorus aiæ igrediuntur. Duæ portæ ſunt por
ta paradiſi et porta eccleſiæ. Per portā eccleſiæ itrāus
portas paradiſi. Jta debemus uiuere ne eiiciamur de
domo illa: et eiecti foras a beſtiis deuoremur: quas in
alio loco propheta formidādas ait. Ne tradas domie
beſtiis aias confitētium tibi: ecce dñs ſtanſ in paradiſi
ianua loquitur ad nos qui ſumus i domo ipſius: quā
quicunqꝫ ſāctorum igreſſus fuerit ꝙuis diabolus pro
hibeat: ꝙuis inimicus accuſet: ipe ē ſiquidē accuſator
fratrum noſtrorus: ipſe ē uidex inimicus ſicut i cēteſio
uiceſimo ſexto pſalmo dicitur. Qui ſāctus fuerit nō cō
fundetur cum loqtur inimicis ſuis i porta: in chriſto ie
ſu cui ē honor et gloria i ſæcula ſæculorus.

Alius ſermo Beati Hieronymi de reſurrectiōe domi
nica. Jn quo et dæmonus metum et deſiderius patrus
in deſcēſu chriſti ad iferos cōtēplatur: et paſſiōes quo
qꝫ ac reſurectionem ipſius ueteris teſtamenti figuris a
nuntiatā declarat.

Exulta cælum: et in lætitia eſto terra
dieſ iſte amplius nobiſ ex ſepulchro
radiauit ꝙ de ſole reſulſit. Quet
infernus: quia reſolutus ē: gaudeat
quia uiſitatus ē: reſultet quia ignotā
lucem poſt ſæcula longa uidit: et in
profundæ noctiſ caligine reſpirauit. O pulchra lux q̄ d
candido cæli faſtigio promicaſti: et inter fluenta ppera
ſedētes in tenebris et umbra mortiſ ſubita claritate ue
ſtiſti. Cōfeſti ergo æterna nox iferorus chriſto deſcē
dente reſplēduit: Siluit ſtridor ille lugentius: dirupta
ceciderunt uicula dānatorum. Attonite mētes obſtu
puerunt: tortotus ois ſimul officina ipia cōtremuit cū

chriſtum repente a ſu is ſedibus uidit. Vox igitur fer
ruginei ianitores deſcendente chriſto talia inter ſe excl
p umbroſa ſilētia metu incubante ſūmurmurant: Quiſ
nā inquiunt ē iſte terribilis et miro ſplendoꝛ coruſcus?
nunꝗ̄ talē noſter excepit tartarus: nunꝗ̄ i noſtrā cater
uā talē euomuit mundus: inuaſoꝛ ē iſte nō debitoꝛ: ef
fractoꝛ ē nō p̄catoꝛ: iudicē uidemus ñ ſupplicē: pugna
re uēit nō ſuccumbeꝛ: eripe nō māere: Vbi iā putatis
ſotii noſtri Janitores doꝛmiebāt duꝫ iſte debellatoꝛ cla
ſtra uexabat: iſte ſi reus ēēt: audax nō eſſet: ſi eum ali
qua delicta fuſcarēt nunꝗ̄ fulgoꝛ ſuo noſtras tenebraſ
diſſiparet: ſꝫ ſi deus ē: utquid huc uenit? ſi hō ē: quid p̄
ſumpſit? Si deus: quid i ſepulchro facit? Si hō: quare
captiuoſ ſoluit? Nun quidnā iſte cuꝫ auctoꝛe noſtro fœ
dus cōpoſuit? An forte et ipſiꝰ agreſſū uicit et ſic ad
noſtra regna trāſit? certe moꝛtuus: certe uictus erat. Il
luſus ē pꝛœliatoꝛ noſter i mundo: neſciuit quia hic ſtra
gē procuraret iferno. o crux illa fallēs gaudia noſtra.
p lignus ditati ſumus. p lignus euertimur: periit pote
ſtas illa cunctis ſēper populis foꝛmidata: nulluſ ſub cæ
de noſtra captiuus palpitauit. En qd̄ gemēdū ē exultat
nulꝗ̄ audiuntur antiqui fletus: nulli iaꝫ reſonāt eiula
tus: oīs mugitus gemētiuꝫ obmutuit: putaſne iſte ſine
nīo redibit exitio: nemo unꝗ̄ ad nos uiuuſ itrauit: ne
mo hic audax fuit: nemo hic carnifices terruit: nunꝗ̄ i
hac habitatione nigra ſēp et fuligie cæca iocundum lu
men apparuit: an foꝛte ſol de mundo migrauit. ſed nec
cælum nobis aſtraqꝫ parēt et tamē ifernuſ lucet. Quid
faciemus? quo cōuertēur? defēdere contra iſtum ouā
tes domos et obtinere noſtræ cateruæ poꝛtaruꝫ cuſto
dias nō ualemus: male itrauimus: tantā lucē obtene
bꝛare nequiuimus: oppꝛimere tanta uirtute p̄ditus nō
ualemus: noſtra quoqꝫ urgeri colla cōſpicimus: et de
noſtro inſup iteritu foꝛmidamus. Quid nobis e cælo
plagis recentioꝛibus iuſta ultione flagellamur? et nīa
nocte cōtenti fuimus: antris noſtriſ occultabamur: qua
re radiis ſolis pꝛodimur? quare uiolētia diſturbamur?
quare i noſtris ſedibus captiuamur? Vox igitur chri
ſtus in illos crudeles miniſtros pœnaruꝫ atieſ dirigit:
atqꝫ iplacabiles turmas framea dominica cōcidit. fre
munt diri ſub toꝛtoꝛ carnifices et rabidoſis adacti ſtri
doꝛibus cōtabeſcunt ipſa quoqꝫ antra ferrei cubilis in
trante foꝛtiſſimo a foꝛtioꝛe æternis uectibus colligātur
Hoc nāqꝫ ita futuruꝫ dominus ipſe pꝛomiſerat. dicēs
Nemo itrat i domuꝫ foꝛtiſ: et uaſa eius diripit: niſi pri
us alligauerit foꝛtē: et ſic uaſa eiuſ diripiet. Triſteſ ergo
mox lugēteſqꝫ diuturno ſqualloꝛe turbæ populiqꝫ ue
xati cōcurrunt: et ereptoꝛis ſui ueſtigiis aduoluuntur.
Ecce apoſtolica dicta pꝛobantur. In nomine ieſu oē ge
nu flectatur cæleſtiuꝫ terreſtriuꝫ et ifernoꝛuꝫ. Vox igi
captiuæ aīæ de cuſtodiiſ relaxatæ a tartaro pꝛodeunt: re
gnaqꝫ cæloꝛuꝫ iſta ſupplicatiōe deploꝛāt Veniſti tādē
clementiſſie ieſu: ſuccurre iā et parce feſſis. Nunc chri
ſte ſæuas extigue minas: iā miſerādo reſolue mugitus
idemiſti uiuos cruce tua: eripe moꝛtuos moꝛte tua: pa
ri nobis cum ſoꝛte mundus ſpe iterierat: Ad aduentuꝫ
tuum oīs creatura pēdebat. te nīa toꝛmēta ſuſpirabāt:
te ſēper ifernus iſte pauebat. dum hic es abſolue reos
dum aſcēderis defēde tuos. dū hic es uniuerſa clauſtra
ſoluātur: dum aſcēderis nō claudātur. Tu ſolus caput
draconis cōminuere potuiſti: tu poꝛtaſ æreas: et uecteſ
ferreos ualuiſti cōterere: pateat qͥſumuſ p̄cātibꝫ iāua
lux nō deſit pia: et ſi redieris ad coꝛpus maieſtate tua:
nō priuetur ifernuſ potētia tua. Poſt auditaſ itaqꝫ p̄ceſ
poſt cōpoſitas leges poſt diuerſos i altæ uoraginis foſ
ſa terroꝛes. Rex noſter hodie de inferis triumphatoꝛ
et laureatus exiuit. nec cādidatuꝫ offitium defuit: ſed
læta cum p̄ricipe ſuo oīs beatoꝛuꝫ turba proceſſit. Sic
in euāgelio ſcriptū ē: Quia reſurgēte domio multa coꝛ
poꝛa ſāctoꝛuꝫ qui doꝛmierāt ſurrexerunt: et exeūteſ de
monumētis poſt reſurrectionē uenerunt i ciuitatē ſāctā
apparueruntqꝫ multis. Repedat igitur ad ſtudiū ſuum
triumphatoꝛ iteruꝫ uiuus: ut nouert oiſ munduſ quia
rediuit ab ifernis chriſtus. Gloꝛientur ergo credentes
plaudant manibus oēs gētes: quia rex noſrer et i ſæcu
lo triumphauit et iferos uicit: Beneficia dei noſtri cuꝫ
magna atqꝫ mirifica ſint: tamē nec noua pꝛobātur eſſe
nec ſubita ſed ab initio ſæculi et p̄dicta ſunt oꝛaculis et
p̄figurata myſteriis. Sacrā dñi paſſionē ab ipſis mun
di coaleſcētis exoꝛdiis ueteris teſtamenti reſpōſa cecie
runt: et ideo chriſtum dominū p̄dicatuꝫ atqꝫ nunciatū
ſuis fidelibus apparere ex ipſorum libris ac uolumini
bus aſſerimus. ualidis abſqꝫ dubio nititur priuilegiis
qui cauſam de aduerſariis aſſerit inſtrumentis. Speci
oſa uictoria eſt contrariam partem chartulis ſuis uelu
ti pꝛopriis laqueis irretire: et teſtimoniorum ſuorum
uocibus confutare: et æmulum ſuis telis euincere: ut
oppugnatoꝛis tui argumemta tuis pꝛobentur utilitati
bus militare. Itaqꝫ in domini noſtri perſona dum ex
Adæ primi hominis coſta mater cunctoꝛum uiuentiū
Aeua pꝛoducitur. Ex huius ſacro latere ac ſalutari uul
nere eccleſia oiuꝫ fideliuꝫ parens reparāda mōſtratur
In eius typo Abel uictus occiditur: et inoceus frater
na tanꝗ̄ iudaica ipietate mactatur. Hic idē dominus i
nouiſſia mundi ſceneſcētis ætate per figuras beati abra
hæ longæui patris offertur ad uictimā. Quo tēpoꝛ duꝫ
nouo ſacriſitio in unici filii ſui iugulū piuſ p̄cida cōſur
git ex iprouiſo aries oculis eius appꝛuit ſic loquitur di
uinus ſermo: et uidit Abraaꝫ arietē inter uepres hærē
tē coꝛnibꝫ: Inter uepres iquit requiramus q̄ ſit iſta no
uitas. i. i multitudie circunſtātiuꝫ peccatoꝛum hærentē
coꝛnibus. i. ad crucis coꝛnua clauoꝛuꝫ affixiōe pēdētē
ſicut i alio loco legimus coꝛnua i māibꝫ eiuſ ſunt. Hoc
ideo quia uenerādas māus eius patibuli brachia ſuſce
perunt. Inter uepres autē deputatuſ ē quādo ſpieo ſer
to inocentiæ et iuſtitiæ auctoꝛ illuſus ē. Sꝫ altius itro
ſpicere debēus: quidnā ſit qꝛ Iſaac a patre altaribꝫ ad
mouetur: ac ſubito pro eo aries nō mutata ſed duplica
ta oblatione ſupponitur. Gemia hic adorāda ſubſtan
tia redēptoꝛis oſtenditur. dei eni unigenitus offertur
et uirginis primogenitus imolatur. Hoc quoqꝫ domi
nicæ paſſionis p̄figurabat inſignia qꝛ legimus beatum
Heliſæum ſepulchro cōditū ingeſto a latrunculis cada
uere intra tumulū ſuuꝫ coꝛpus extincti tactu ſacri coꝛ
poꝛis ſuſcitaſſe. Quis hic alius p̄figurabatur niſi domi
noſter ieſus chriſtus qui reſurectionē d̄ moꝛte largitur
et uitā ſepultus opatur? In latronibus eteni mundus i
pꝛophetæ uirtutibꝫ chriſtus dominuꝫ recognoſce. Ad
huc celeberrime p ſcripturas ſāctas etiā i pꝛophetæ Jo
ne laboꝛibꝫ et erumniis chriſti paſſio ac reſurectio p̄ſi
gnātur. Hic Jonas qd̄ fidei nīæ nō arbitramur icogni
tum typuꝫ geſſiſſe domini p̄ſcribitur. Ipſe eni dominuſ
dic̄ Sicut fuit Jonas in uētre ceti tribus diebꝫ et tribꝫ
noctibus. Ita erit filius hōis in coꝛde terræ tribꝫ diebꝫ
et tribus noctibus. Hic eni Jonas ad p̄dicādū niniuitiſ
iræ cæleſtis offenſā domio iubēte dirigitur. Sꝫ p̄ſcius
triſtē ſententiā pꝛopheta populi cōuerſione uacādā na
ui pꝛofugus q̄ tarſuꝫ petebat igreditur: Sꝫ nautis ex
oꝛta tēpeſtate turbatis ſoꝛte fluctibꝫ datur: et faucibus
ceti piſcis dimerſus excipitur. Sed piſce illæſuꝫ eruc
tāte depoſitus tertia die terris refunditur. Videte do
minuꝫ et in ueteri teſtamēto i ſerui foꝛma mirabiliter
apparere: Videte quomō ſe āteactis ſæculis idicauit ſe
cundum ſeruilis foꝛmæ humilitatē uenturū. Jōas iraꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dominí p̄dicaturuſ ad magnā niniuitarū deſtinatur ur
bem dicturus Adhuc.xl.dies et niníue ſubuertetur:et
chriſtus ad mundi mittitur ciuitatē ut diē ſalutis et præ
finitum iudicii tēpus ānuntiet. Jonas naui expetit:chri
ſtus eccleſiā: Jonas fluctibus agitatur:chriſtus mundi
turbinibus exercetur:niſi Jonas p̄ditus detur: naufra
giū nauis periculū nō ſedatur:ſic et nō liberatur eccle
ſia:niſi chriſti morte ſaluetur. Nautæ dimiſſuri Jonā ta
men uerentur et dicunt. Domine ne des ſup nos ſāgui
nē inocentē:nōne uobis uidetur nautarū īpcatio pila
ti cōfeſſio ēe:qui tradit chriſtum tamē lauat manus ſu
as et dicit:mundus ego ſum a ſāguie iuſti huius:q̄ cō
grue p pſonā gentilē fides gentiū p̄dicatur:dicit itaq̄
ionas in oratiōe ſua Tolle igitur domie aiā meam :
quia mihi melior ē mors quā uita. Dicat hec rebꝰ dn̄ſ
noſter ieſuſ chriſtus:Quia melior ē mihi morſ q̄ uita:
ideſt uiuens unā iudæorū gētē ſaluare nō potui:mori
ar ut uniuerſus mundus una morte ſaluetur. Jonā ce
tus piſcis excepit imerſum:ſed nō cōtigit deuoratū:et
quē malitia hominū p̄didit:beſtia eſuriēs cuſtodiuit :
pleniſ uiſceribꝰ famē patitur:et i p̄dā quā abſorbuit nīl
ſibi licere miratur. Quis ē hic qui inter auidos rictus
aſſumi poteſt: conſumi nō poteſt:cibus ē corruptio n̄
eſt. Traditur p̄ditiōis profundo:et ſeruatur ipſius mor
tis obſequio. Quis ē iſte qui uaſtiſſimos ſinuſ periculo
rum totus ingreditur:et altitudine cōcluſuſ imēſa atq̄
mortifera uitali aere paſcitur:et dimiſſus in alienā rerū
naturā in uitæ exilium cum uita pegrinatur:et morti ſu
perſtes ānuntiat mundi ſalutē. Puto q̄ hic ē dominus
noſter ieſus chriſtus:quē ſæua morſ i explebilis belua
in eſcā ſuā rapuit:et p̄dā ſuā captiuā contremuit:cōtre
muit inquā. Nā ſi nouerat crucifixū:tamē quē memi
nerat reum nō poterat tenere dānatum:quia culpā nō
facit pœna ſed cauſa.quaſi ſolitum cibū p̄ditum i ori
gine mundi hominē deuorauit:ſed magnā eſſe cibi ipſi
us dignitatē præfocata cognouit atq̄ ita diuinuſ cōme
morat et præcipit dominus piſci et euomit Jonā i ari
dā. Præcipit morti ſēper eſurienti:præcipit abyſſis:p̄ci
pit iferno ut mundo reſtituat ſaluatorē. Euomuit autē
Hoc debemus accipe q̄ ex imiſ uiſceribus mortis me
retrix uita remeauerit:atq̄ eā ex imis præcordiis īfer
ni perditio exulcerata reddiderit. Videmus itaq̄ i pro
phetæ afflictionibus apertiſſime p̄figuratā et mortē pa
riter et reſurrectionē. Quapropter qd̄ ipletū cernis in
ſeruo:credere nō cuncteris i domio. Quæ cum ita ſint
pſpice o hō quātum ualeas :et ppende quid debeas :
pſpice quātū ualeas ut tandē uilis ēe tibi deſinas: ut
uel pro hoc erubeſcēdis ſubiacere uitiis dedigneriſ:dū
generoſitatē tuā de creatoris ac reparatoris dignitate
metiris. Habet cauſas quibus te ipſe cōfundat.cur indi
gniſ domis uicto corde ſubdatur cui æterna gloria pro
mittitur:ac ſi gemino priuilegio:qui dudū diuinæ ima
ginis participatione fulgebas efficeris etiā cōmertii
nobilitate præcioſus. Unde q̄ fortis ēe poſſiſ cōtra ho
ſtē tuum interroga ſtatum tuum.q̄ tibi dominus ad d̄
bellādum i mēbris tuis mundi p̄cipē et ſpirituales ne
quitias ſuperādas liberā contulit facultatē:ac ſic ipoſſi
bile nō putes ut trāſferri obtineas in angelicas beatitu
dines :cum in hoc ſæculo angelicas deuiceris poteſta
tes. Nō ergo te degenerē ac deſpectū faciat uita ques
uel factura probatur illuſtrē protuliſſe: uel gr̄a.ſ3 cur
ſū fidelis chriſti ſāguis ad ſupna fiduttaliter extollat.
Nā qui ſe cæleſti precio uident redēptos ad cæleſtia
nō dubitēt p̄paratos.

Sermo Beati Hieronymi ad Paulā et Euſtochiū ac
uirgines reliquas de aſſumptione glorioſæ dei genetri
cis in quo poſt præfationē queſtionē Si cū corpore
aſſumpta ſit.proponēs et temere diffinire nō audēs in
ſolutā relinquit. Geſta ipſius poſt aſcēſionē domini
contēplatur plurima ad gloriā eius d̄ beatæ mariæ mul
ta de myſterio incarnationis loquitur. et ad extremū
ad ipſius imitationē uirgieſ exhortatur.

COGITIS me o Paula et Euſtochi
um imo caritas chriſti me compellit
qui uobis dudū tractatibus loqui cō
ſueuerā ut nouo loquēdi genere ſan
ctis que nobiſcum degunt uirginibꝰ
latino utens eloquio exhortationis
gratia ſermonē faciā de aſſumptione beatæ et glorioſæ
ſēper uirginis mariæ more eorū qui declamatorie in
eccleſiis ſolent loqui ad populū qd̄ utiq̄ genus docē
di nec dum attigerā:ſed quia negare nequeo quicquid
iniungitis nimia ueſtra dilectione deuictus experiar.q̄
hortamini affectu infātium more balbutiētiū qui quæ
cunq̄ audierit fari geſtiunt cum necdum poſſit ad ple
num uerba formare:maxie quia propter ſimpliciores
quaſq̄ id me depromere cōpellitis ut habeāt latio ſer
mone quibus ſe occupēt laudibus eadē die quibus ue
diuinis uacēt lectionibus p̄ſerti cum et eadē i multis fe
ſtiuitatibus multorū ſanctorū patrum ſtudia miro cu
derint eloquio.quæ de hac quidē uberius ubiq̄ i ſcri
pturis diuinis p̄dicata leguntur. Quid eni aliud ſonāt
euangelia:niſi naſcētē dominū ex maria uirgie et oia
eius icremēta quouſq̄ fuit i mundo dumtaxat diuiniſ
efferunt p̄coniis. Porro ab exordio ſancti euāgelii Ga
brielē archangelū colloquentē mariæ didiciſtis.et De
inceps plenius legiſtis reliqua:ad p̄ſepe quoq̄ o Pau
la te teſte nato puero multitudinē angelorū inter cre
pundia noui partus et querelas neſcii ploratus profe
ſſēninis gloria in excelſis deo:et in terra pax hōibus
bonæ uoluntatis cantantē audiſti:et radiantē ſtellā uidi
ſti paſtoribus iſup euangelizātibus credidiſti: Magos
præterea tria deferētes munera i uiſione beatis oculis
conſpexiſti:ipſa eadē munera bene itelligēdo uotis oī
bus fide deo obtuliſti. Nā et cum eiſdē magis deum
puerū in præſepe adoraſti. Sed forte conq̄ſta me de
latorē q̄ te prodideri clamabis. Ad qd̄ego: Si celatū
eſſe uolebas:teſte cōſcientia mihi narrare āte p̄ſepiū:
ubi plurimū lachrymata es nō debueras : quoniā ut
uerū fatear chriſti præconia:etiā ſi uoluero adiuratus
neq̄ tuas laudeſ oio tacere queo. Idcirco tuæ te iterro
gent filiæ quas lacte nutris : Tu ea melius referabis q̄
neſcio ſi p ſpeciē aliquā certe autē i ſpiritu uidiſti: Und
uos o filiæ pulſatæ matrē p̄cibus pulſate ad oſtiū inui
tantis alci ſi quomō tāndē uobis apiantur:quæ iſera
ta ſunt matri. Uerum tamen de his quid plura dicā :
Oia ſaluatoris geſta et beatæ Mariæ obſequia:necnō
actus uitæ ex euangelio didiciſtis: et nunc quid ſupeſt
ut ab aliquo doctore requiratis: De aſſumptiōe tamen
eius qualiter aſſumpta ē:quia id uia depoſcit itentio
præſentia abſēs ſcribere uolens curaui q̄ abſentia p̄ſēs
deuotiuſ obtulit ut habeat ſāctum collegiū uīm i die tā
tæ ſolēnitatis munuſ latini ſermōiſ i quo diſcat tenera
iſātia lactis experiri dulcedines:et d̄ exiguis eximia co
gitare qualiter fauente dō p ſigulos ānos tota hæc di
es expēdatur i laudes et cū gaudio celebretur ne for
te ſi uenerit i manibus ueſtris illud apocryphū d̄ trā
ſitu eiuſdē uirginis dubia pro certis recipiatis:qd̄ mul
ti latiorū pietatis amore ſtudio legēdi carius āplectū
tur:p̄ſerti cum ex his nihil aliud expediri pōt pro cer
to niſi q̄ hodierna die glorioſa migrauit a corpore.
Mōſtratur autē ſepulchrū eiuſ cernētibus nobiſ uſq̄
ad p̄ſēs i uallis Joſaphath medio : q̄ uallis ē iter mō
tē ſiō et mōtē oliueti poſita.quā et tu o Paula oculis

cōſpexiſti: ubi i eius honoꝛ fabricata ē eccleſia miro la
pıde tabulata i qua ſepultā fuiſſe ut ſcire poteſtiſ ab oi
bus ibidē prædicatur. Sed nunc uacuū ēe manſoleū
cernētibus oſtēditur. Hæc iccirco dixeri: quia multi no
ſtrorum dubitant: Utrum aſſumpta fuerit ſimul cū coꝛ
poꝛe: An abierit relicto coꝛpoꝛe. Quomō autē uel quo
tēpoꝛe: aut a quibus pſonis ſāctiſſimum coꝛpus eius i
de ablatum fuerit uel ibi trāſpoſitum: Utrum ne reſurre
xerit neſcitur. Quis nōnulli aſtruere uelint eā reſuſci-
tatā et beata cum chriſto imoꝛtalitate in cæleſtibus ue
ſtiri. qđ et de beato Joāne euāgeliſta eiuſ miniſtro: cui
uirgini a chriſto uirgo cōmiſſa ē plurimi aſſueuerant .
quoniā in ſepulchro eius ut fertur nō niſi māna iueni
tur: qđ et ſcaturire cernitur. Uerum tamē qđ hoꝛū ue
rius cēſeatur ābigimus. Melius tamē totum deo cui
nihil iposſibile ē cōmittimus: ꝙ aliquid temere diffini
re uelimus auctoꝛitate nr̄a qđ nō pꝛobamuſ ſicuti et đ
his quos cum domino teſte euāgelio credimus reſurre
xiſſe. Sz utrum redierunt in terræ puluerē certum non
hēmus: niſi qđ legimus. Quia multa coꝛpoꝛa ſāctoꝝ
qui doꝛmierunt: ſurrexerunt et uenerunt i ſāctā ciuita
tē. ſ. hieruſalē et apparuerunt multis . De quibus pro
fecto nōnulli doctoꝝ ſēſerunt et etiā ſuis reliquerunt
i ſcriptis qđ iā in illis cōpleta ſit ppetua reſurrectio. Fa
tentur eni ꝙ ueri teſtes nō eſſēt niſi et uera eoꝝ eſſet
reſurrectio. Unde et beatus Petrus dixiſſe legitur cū
de Dauid loqueretur i teſtimoniū et ſepulchrū iquit
eiuſ apud nos ē quaſi nō auſus ſit dicē ꝙ ipſe aut coꝛ
pus eius apud nos ē ſed tantū ſepulchrū quo condi
tuſ fuerat. hic aiunt reſurrexiſſe et ipſū cum cæteris ſā
ctis: et ideo uacuum remanſiſſe monumētū uti nunc
beatæ mariæ cernitur. Qđ ſāe factum et de aliis quibuſ
libet locis ſcripturarū affirmare conātur ꝙ iā cum chri
ſto regnēt reſuſcitati i æterna ſocietate ꝙ quia đo nihil
ē iposſibile et nos de beata Maria factum abnuimus
ꝙꝙ propter cautelā ſalua fide pio magis deſiderio o
pinari opoꝛteat ꝙ icōſulte diffinire qđ ſine piculo ne
ſcitur: unde de his ex quibus certi ſumus tātiſp loqua
mur et ad exhoꝛtationē noſtrā qualicunqꝫ ſermōe ad
ædificationē et honoꝛē nois dei: ut et religio ſeruetur
pio famulatu: et deuotio augeatur pro affectu . Quo-
niā hæc ē uirgo ſola q̄ iteremit uniuerſā hæreticā praui
tatē: ſola ſit poſt deum q̄ nos cōfirmet i oi ueritate: ſu
iſqꝫ cōmendet meritis et precibus auxilietur ut et ipſi
digni iueniamur i eiuſ laudibus. Qđ ſi q̄ritur poſt aſcē
ſionē domini quid egerit: unū pro certo ē quia uirgo
ſācta coꝛpoꝛe ac mēte permanſit: quā ſāe angelus Ga
briel ac ſi cæleſtis paranymphus intactā cuſtodiuit. Et
Joānes apoſtoluſ et euāgeliſta: cui chriſtuſ eā de cruce
cōmiſit uirgo uirginem ſeruauit: ſuiſqꝫ deſeruiuit obſe
quiis: nō ꝙ eximiuſ ille choruſ ſāctoꝝ apoſtoloꝝ eā
deſeruerit: iter quoſ poſt reſurrectionē intrās et exiens
familiarius cōtulit de chriſti icarnatione. tāto ſiquidē
uerius quāto ab initio plenius p ſpiritum ſanctum cun
cta didicerat: et pſpexerat oculiſ uniuerſa. Licet et apo
ſtoli p eundē ſpiritum oia cognouerunt: et in oēs edoc
ti peruenerunt ueritatē. Quā ſāe beatā uirginē etſi oēs
uenerati ſunt diſcipuli eiqꝫ famulabantur affectu dilec
tionis: Joānes tamē āplius et ſpetialius uſqꝫ ad finē
uitæ qui ſibi cōmiſſā accepit i ſuā quaſi matrē filius cui
benignus magiſter de cruce Mulier inquit ecce filius
tuus: ad diſcipulū autē ecce mater tua: ut uirgo uirgi
ni cohæreret ut deſeruiret offitioſiſſie cura adoptionis
Nō. n. pudiciſſima uirginitas alicui diſcipuloꝝ recti
us ꝙ uirgini cōmēdatur ut eſſet ad iuicē gr̄a ſocietas et
floridus aſpectus necnō et uenuſtus cōuerſādi uernās
alternati pudicitiaꝝ ſplēdoꝛ decoꝛatus: una ſiquidē

uirtus uirginitatis i ambobus ſed altera pꝛopoꝛtio in
maria: Altera quidē quia fœcundioꝛ ſed ipſa. Ipſa ue
ro ſed altera: quia et ſi ipſa eadēqꝫ icoꝛruptio tamen
fœcunditas integritatis longe glorioſioꝛ ꝙ uirginitas.
Jccirco et fœcunditas i illa tota deifica ē et uirginitas.
Alioquin nuſꝙ ſecundū naturā naſcēdi uirginitaſ ubi
fœcunditas pdicatur: neqꝫ fœcunditas: ubi uirginitas
itegra conſeruatur. Ideoqꝫ totū ſupexcellunt de illa q̄
dicuntur quia ſunt diuina atqꝫ ieffabilia. Und uirgini
tas et fœcunditas prolis ſupueniēs nouitas ē: quamꝙ
humanū cernatur ex carne qđ naſcitur. Uerū tamē et
ſi magnificētioꝛ multum uirginitaſ in Maria pꝛopter
gratiæ excellentiā. Una tamen itegritas carnis et una
uirtus quæ ad iuicē quaſi cognata ſotiantur. Hinc quo
qꝫ Joānes quicquid ē qđ Maria genuit euāgelizādo
ſuo cōmēdat eloquio. qđ i pꝛicipio erat uerbū : et uer
bum erat apud deū: et deus erat uerbū. Hoc quoqꝫ
uerbū qđ erat i pꝛicipio. apud deū erat: et deus erat
uerbū ipꝫ. Deū genuit beata et glorioſa uirgo maria
ex ſe carnē factum. Jccirco et uirginitas lōge ſacratioꝛ
et fœcunditas ut ita dicā multo ineffabilioꝛ: ꝙ ſuo po
tuerit ille explicare eloquio. Uerū tamen quanto uirgi
nitas cognatioꝛ uirginitati: tanto beatuſ euangeliſta cæ
teris excellentioꝛ et uiciniꝛ uerbo. Ideo quicquid eſt
qđ uirgo genuit prout potuit hō p ſpiritum ſāctū nobiſ
reſerauit manifeſtius et docuit. Cæterum ad exēplum
humanæ uitæ cōuerſatio eiuſ poſt aſcēſionē domini ge
neraliter cū apoſtolis fuit quouſqꝫ diſpguntur ſicuti
Lucas meminit dicēs. ꝙ regreſſi quidē a monte oliue
ti hieroſolymā uenerunt: et aſcēderunt i cœnaculū ubi
māebāt: Petrus et Joānes. Jacobus et Andreas Phi
lippus et Tomas. Bartholomeus et Mattheus Jaco
buſ alphei et Simō zelotes et Judas Jacobi. Hi oēs i
quit erant perſeuerantes unanimiter i oratione cum
mulieribus: et maria matre ieſu et fratribus eius. Ecce
ieſu aſcēdente cum quibus uirgo uacat i ſchola uirtu
tum et meditatur i lege mādatoꝝ dei ut et ipſa ſit foꝛ
ma diſciplinæ chriſti et exēplum pfectionis uirginibus
cōuerſatur autē cum teſtibus ſanctæ reſurrectioniſ et ipſa
teſtis: cōuerſatur cū ſenatoꝛibuſ cæli intra curiā paradi
ſi: ſub ſpiritus ſancti diſciplina et magiſterio diuinæ ma
geſtatis inuēitur pꝛima beata maria iter pꝛimos ſūmi
regis cohæredes quoꝝ uita nō erat iā de terris . In
quibus chriſtus prælibabatur ſed de cælis. Hic aſcēdiſſe
leguntur in cœnaculū i quo paſcha digniſſime celebra
tur: ibi quippe manebant cum maria matre Jeſu unani
miter aſpirati i caritate pſeuerātes in oratione donec
induerētur uirtute ex alto : Cœperāt eni iā oꝛare qui
dudum cum domino conuerſantes uirtutibus et mira
culis paſcebantur: Et bene perſeuerabāt in oratione ni
hil hæſitantes . donec acciperent munera ſpiritus ſan
cti quæ poſcebant. Quos et uos o filiæ imitamini quæ
in ſchola chriſti permanere uouiſtis pſeuerate i oratio
nibus unanimiter uiuētes quouſqꝫ itrare poſſitis gau
dia æterne uitæ quo beata uirgo fœliciter hodie in
trauit alternantibus hymnidicis angeloꝝ choris in
tra paſcua æternæ uiriditatis ubi una ſocietas ciuium
ſupnoꝝ: ubi dulciſ ſolēnitas angelorū: ubi poſt labo
res: et erumnas fœlix et ſuauiſ refectio aiarū. Hodie
nāqꝫ glorioſa ſēp uirgo maria aſcēdit cælos. rogo gau
dete. quia ut fateoꝛ ieffabiliter ſublimata cum chriſto
regnat i æternū. Regia mundi hodie de terris et de
preſenti ſæculo neꝙ eripitur. Iterū dico gaudete quia
ſecura đ ſua imarceſſibili gloria ad cæli iā pueniт pala
tium. Exultate iꝙ et gaudete et lætetur ois orbis quia
hodie oibus nobis eius iterueniētibꝫ meritis ſalus au
cta ē: uobis quoqꝫ diligētibus eā honoꝛ et uirtus una

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cum reliquis uirginibus ſacris ãplior præſtatur et grã.
Jcirco dilectiſſimi lætamini et laudate quia ſi deus oẽ
prophetico i ſanctis ſuis laudare iubemur: multo ma
gis eum i hac celebritate beatæ uirginis mariæ matris
eius oportet cum hymnis et cãticis diligẽtius extolleẽ
et dignis deo iubilare pconiis ac myſticis honoraẽ mu
neribus. Nulli dubius quin totum ad gloriã laudis ei
us pertineat quicquid digne genitrici ſue ipẽſus fuerit
ac ſolemniter attributũ. Ex quo timeo ſatis et ualdẽ p
timeſco dum ueſtris cupio parere profectibus ne for
te ſicut iprobus ita et idignus laudator iueniar profec
to cum nec ſãctitas uel facundia ſuppeditet: ut beatã et
glorioſã uirginẽ mariã digne laudare queã: quoniã ut
iterum fateor quicquid humãis dici põt uerbis minus
ẽ a laude cæli quia diuinis ẽ et ãgelicis excellentius p
dicata et laudata præcõiis: a prophetis quidẽ pronun
tiata: a patriarchis figuris et ænigmatibs pfigurata ab
euãgeliſtiſ exhibita et mõſtrata: ab ãgelo uenerabiliter
et offitioſiſſime ſalutata. Præterea qualiſ et quãta ẽet
ab eodẽ diuinitus declaratur cum ait. Aue maria grã
plena dominus tecum benedicta tu i mulieribus. Talibs
nanqȝ decebat uirginẽ mariã oppignorari muneribus
ut eſſet gratia plena: quæ dedit cælis gloriã: terris dñi
pacẽ: quæ refudit fidẽ gẽtibus: finẽ uiciis: uitæ ordinẽ
moribs diſciplinã. et bene ad uirginẽ angelus mittitur
quia ſẽper ẽ angelis cognata uirginitas. profecto i car
ne pter carnẽ uiuere nõ terrena uita ẽ: ſed cæleſtis: Vn
de i carne angelicã uitã acquirere: maius ẽ meritum q̃
habeẽ. Eſſe eni angelus felicitatis ẽ: ẽe uero uirginẽ uir
tutis: dum hoc obtinere uiribus nititur cum gratia: qđ
habet angelus ex natura. Vtrumqȝ tamẽ et ẽe uirgiẽ
et angelum diuini muneriſ ẽ offitius nõ humanũ. Aue
inquit gratia plẽa Et bene plena quia cæteris p partes
pſtatur: mariæ uero ſimul ſe tota ifudit gratiæ plẽitudo
Hoc quippe canit dauid Deſcẽdet ſicut pluuia i uellus
Vellus itaqȝ cum ſit de corpore: neſcit corporis paſſio
nẽ. Sic et uirginitas cuȝ ſit i carne neſcit uitia carnis.
Cæleſtis plane iber i uirgineum uellus placido ſe effu
dit elapſu et tota diuinitatiſ unda ſe cõtulit i carne: quã
do uerbuȝ caro factuȝ ẽ: ac deide p crucis patibulum
expreſſum terris oibus pluuiã ſalutis effudit: et ſtillici
dia gratiæ humãis pſtitit mẽtibus. Dominus tecuȝ in
quit mira res Et iã erat cum uirgie qui ad uirginẽ mit
tit angelus: et pceſſit nuntium ſuuȝ deus ſed a deo nõ
receſſit nec teneri potuit locis: qui oibus hẽtur i lociſ:
et totus ubiqȝ ẽ: ſie quo nihil totũ: ergo uerbuȝ patriſ
nunq̃ a patre diſcedẽs: hõ proprie nobiſ fieri dignatuſ
ẽ: ſecreto ſuo myſterio: qđ ipe nouit. Qui quoniã totũ
ſuſcepit qđ ẽ hominis hõ totus ẽ et totum accipiẽs qđ
dei ẽ: Oio aliud ẽ q̃ deus. qui natus ẽ ex maria ẽe nõ
potuit. Scit eni deus oia et põt: propterea quia ita eſt
ſciuit ſe ac potuit i utero uirginis ſie ſui corruptiõe mi
ſceri atqȝ uniri: ut unus ẽet chriſtus deus et hõ: una p
ſona: unaqȝ ſubſtãtia. Ob quod dei genitrix electa et p
electa iure ab angelo gratia ſalutatur et pdicatur plena
uere plẽa p quã largo ſpiritus ſãcti ibre pfuſa ẽ oĩs cre
atura: et ideo ſatis eas deuotiſſie primus angeluſ uene
ratur et ſalutat. Miratur itaqȝ ipſe qualis aut quanta
ſit quã ſalutat. Nõ eni ſiplex uel cõſueta erat iſta ſalu
tatio: ſed oi admiratione digniſſima. Siquidẽ uenera
tionis fuit delati oblatio muneris famulatuſ obſequii
quia ſi et i ſãctis patribus et prophetis grã fuiſſe credi
tur: nõ tamẽ eatenus plena. Jn mariã uero totius grãe
quæ i chriſto ẽ plẽitudo uenit quanq̃ aliter. Et ideo i
quit Benedicta tu iter mulieres ideſt pluſ bñdicta quã
oẽs mulieres. Ac per hoc quicquid maledictiõis ifuſũ
ẽ p Euã: totum abſtulit benedictio Mariæ. Jnſuper et

gratiã refudit chriſti ortus quã non habuit prius oĩs
mundus. Jgitur qđ natura ñ habuit uſus neſciuit: igno
rauit rõ: mẽs nõ capit humana pauet cælus: ſtupet ter
ra: creatura etiã oĩs cæleſtis miratur. Hoc totus ẽ qđ p
Gabrielẽ mariæ diuinitus nunciatur et p chriſtus adim
pletur. Qua de cã de tali tãtaqȝ loqui me idignus fate
or: ſed et puto q̃ nemo ſit qui pſumat niſi qui quãta
ſit quæ pãduntur pẽitus ignorat. Tamẽ et ſi nemo ad
hæc idoneus iuenitur uotis oibus ceſſaẽ nõ debet qui
libet etiã peccator a laudibus q̃uis explere nõ queat
quod ſẽtit. Vnde ſermo diuinus cum de peccatoẽ age
ret i pſalmis Sacrificius iquit laudiſ honorificabit me
protinus addidit Et illic ẽ iter quo oſtẽdã illi ſalutare
dei Ac ſi patenter dicat. Jllic iter laudis ẽ ad æternam
laudẽ ſie fie mãſurã. Sȝ nemo apprehẽdet illud niſi e
go pmonſtrauero. Propterea cariſſimæ quia iter ſalu
tis nẽæ i laudibs ſaluatoriſ ẽ Hortor uos: et cõmoneo
in hac ſacra ſolẽnitate genitricis dei mariæ nolite ceſſa
re a laudibus: Qđ ſi uirgo es: gaude quia meruiſti eſſe
et tu quod laudas tantuȝ cura ut ſis q̃ digne laudare
poſſis. Quod ſi cõtinẽſ ẽ caſta ẽ ueneraẽ et lauda quia
nõ aliunde cõſtat ut poſſiſ ẽe caſta q̃ ex grã chriſti quæ
fuit pleniſſime i maria quã laudas. Qđ ſi cõiugata cer
te aut peccatrix nihilominus cõfitere: et lauda quoniã
ide miſericordia oibus profluxit et gratia ut laudẽt: Et
q̃uis nõ ſit ſpecioſa laus i ore peccatoris noli ceſſare
a laude: quia ide tibi promittitur uẽia: Vnde et oibus
ut laudes alioquin niſi iuxta modulũ ingenii nẽi deus
laudare i ſãctis ſuis ſtudeamus: quomõ eum ſecundũ
quod canimus iuxta multitudinẽ magnitudinis eius
laudare poterius. oĩs quippe ptermittẽduȝ nõ ẽ qđ im
pleturi ſumus quãdoqȝ quod dicitur Beati qui habi
tant i domo tua domie: i ſæcula ſæculoruȝ laudabunt
te. Jnterdũ uero quia imẽſus ẽ qđ uoce nõ poſſumus
nec facundia ualemus exequamur uotis: et medullis
cordis quia magnus et bonus ẽ atqȝ imẽſus tãtus ac
talis quãtuȝ et qualẽ ipſe ſe nouit ore ac ſpiritu cõfite
amur ad iuſticiã et ſalutẽ. Hinc ergo oẽs piter feſtiuita
tẽ glorioſe ſẽper uirginis mariæ deuotiſſie celebrẽus:
quia hæc ẽ dies pclara i qua meruit exultari ſup cho
ros angeloruȝ et peruẽire ultra q̃ nẽæ humanitatis ẽ
natura ubi nõ ſubſtãtia tollitur: ſed gloriæ magnitudo
mõſtratur cuȝ eleuatur i dextrã patris: ubi chriſtuſ pro
nobis introiit põtifex factus in æternuȝ ad cæli palatiũ
Hæc ẽ inquã dies in qua uſqȝ ad throni celſitudinẽ in
temerata mater et uirgo proceſſit atȝ i regni ſolio ſub
limata poſt chriſtuȝ glorioſa reſedit. Sic itaqȝ ubique
cõfidẽter ſãcta dei cãit eccleſia: qđ de nullo alio ſãcto
rum fas ẽ credeẽ: ut ultra ãgeloruȝ et archangelorum
dignitatẽ merito trãſcẽderit quia et ſi ſimilitudo repro
mittitur ſãctis ueritas nõ negatur. Hoc quippe priui
legiuȝ nõ naturæ ẽ ſȝ grãe beatæ uirginis mariæ đ qua
natus ẽ ipſe deus et hõ. Jccirco et ipa plus ẽ meritis
et nõ natura q̃ uirgo et hõ. Vnde et ſi cæteræ uirgieſ
imitãtur Mariã illã uſqȝ ad cõceptũ partus et Gabri
elis nouæ ſalutatiõis obſequiuȝ deinceps totuȝ diui
num qđ opatur in ea teſte angelo ſpiritus ſãctuſ et uir
tus altiſſimi obumbrabit te Ante hoc ipuȝ ſãæ uirginiſ
uterus q̃uis mundus q̃uis impolutus et aliẽus a cõ
tagiõe peccati q̃uis ſãctus tamẽ adhuc utilitate huma
nitatis induitur ut ita dicã ut ſi lana cãdidiſſima ſuiqȝ
coloris dealbata. Ad quã ſãe cum acceſiſſet ſpirituſ ſã
ctus quaſi ipſa eadẽqȝ lana cum inficitur ſãguine cõci
lii uel muricis uertitur in purpurã. uerſa ẽ et ipſa ſine
coitu in matrẽ ut nõ ſit iã admoduȝ qđ fuerat ſȝ pur
pura ueriſſima ad indumẽtũ et gloriã ſummi regiſ diui
nitas aptiſſime dedicata ut nulli deinceps cauti uſu ſæ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mieo licuerit niſi ḋo: quippe ut ita loquar beata et glo
rioſa uirgo maria ꝑmutata ē eo mō ꝙuis dudum icō
parabilis eſſet uniuerſiſ quæ ſub cælo ſunt uirginibus
ut decenter poſſet i ſe ſuſcipere diuinitatiſ admixtionē
ſalua utraqȝ natura tamē cum gr̄a repletur cuȝ ſpiritu
ſancto refunditur: cum uirtute altiſſimi obumbratur ſit
ꝓcioſior meritis: celſis ſublimior faſtigiiſ: pulchrior ſā
ctitate: glorioſior ſuorum ꝓrogatiuis meritorum. ita ut
nullis iā uſibus ſit ipſa eadēqȝ mācipāda niſi diuinis.
unde o ſāctiſſime uirgines etſi imitari oportet tantā ac
talē uirginē tā ꝙ̄ ꝓclarā uenerari multū cōuēit et ultra
angelicā quodāmō dignitatē quātus fas ē cuȝ gaudio
digniſſime offerri quæ ut diximus nō temere ꝑ chriſti
gratiā ſup choroſ angelorum exaltata deuotiſſie hodie
ꝓdicatur quia præceſſit eā deuſ et ſaluator noſter ex ea
uera fide genitus ad cæleſtia ut pararet ei ſic ipe ſuis re
promiſit diſcipulis i æthereis māſionibus locuȝ. Hinc
quoqȝ Dauid propheta oli gratulabundus chriſto ca
nit. A ſūmo inquit cælo egreſſio eius: et occurſus eius
uſqȝ ad ſummuȝ eius. Aſcēdit ergo eādē gloriā reſum
pturus licet nō amiſerit quā prius habuerat ātē ꝙ̄ mū
dus fieret. Aſcēdit et præparauit huic ſāctiſſ. ac glo
rioſiſſimæ uirgini locum imortalitatis: ut cum eo ignaȝ
poſſet in ꝑpetuum: et hæc ē huius ꝓſentis diei diuini
feſtiuitas i qua glorioſa et fœlix ad æthereuȝ peruenit
thalamū. Quæ profecto feſtiuitaſ: ſicuti beata Maria
icōparabilis ē uirginibus cæteris: ita incōparabilis eſt
oium ſāctorum feſtiuitatibus: et admirāda ē etiā āgeliciſ
uirtutibus propter quod ex ꝑſona ſupnoruȝ ciuius in
eius aſcēſione admirans ſpiritus ſāctus ait in cāticis.
Quæ ē iſta quæ aſcēdit per deſertuȝ ſicut uirgula fumi
ex aromatibus. Et bene quaſi uirgula fumi quia gra
cilis et delicata quia diuinis extenuata diſciplinis: et cō
cremata intus i holocauſtius icēdio pii amoris et deſi
derio caritatis. Ut uirgula iquit fumi ex aromatibuſ ni
miruȝ: quia multis repleta ē uirtutuȝ odoribuſ: manāſ
ex ea flagrabat ſuauiſſimus odor etiā ſpiritibus angeli
cis. Aſcēdebat autē dei genetrix de deſerto ꝓſentiſ ſæcu
li uirga de radice ieſſe oli exorta ſed mirabātur electo
rum aiæ præ gaudio quæ nā ēet q̄ etiā meritoruȝ uirtu
tibus angeloruȝ uinceret dignitatē. De qua rurſus idē
ſpiritus ſanctus in eiſdē canticis. Quæ ē iquit iſta quæ
aſcendit quaſi aurora cōſurgēs pulchra ut luna: electa
ut ſol terribilis ut caſtroruȝ acies ordinata: admiratur
autē ſpiritus ſāctus quia oēs de aſcēſu huius uirginis
admirantes facit. qd̄ quaſi noui diluculi aurora rutilās
aſcēſu ſuo reſplēdeat multis freta et uallata ſanctoruȝ
agminibus. Unde dicitur terribilis ut caſtrorū atieſ or
dinata. Siquidē terribilis ſuis facta uirtutibȝ ut caſtro
rum acies ordiata admoduȝ hinc ide ſāctoruȝ fulta ꝓ
ſidiis: pulchra ut luna imo pulchrior ꝙ̄ luna: quia iam
ſie defectu ſui coruſcat cæleſtibus illuſtra fulgoribus.
Electa ut ſol a fulgore uirtutuȝ quia ipe elegit eā ſol iu
ſticiæ ut naſceretur ex ea. Ad cuius profecto exequias
quātus faſ ē credeȝ famulabātur angeli et uniuerſæ cæ
loruȝ cōgratulabātur curie. Nec mirū quia honor ma
ternus eius ē: qui ē natus ex ea: quē oiſ cæloruȝ ordo
ueneratur et adorat ſup ſe eleuatus cum patre in ſede
maieſtatis dn̄i. Legimuſ igitur ꝙ̄ ſæpe ad funera et ad
ſepulturas quorunlibet ſāctoruȝ āgelos aduēiſſe: et ex
equiis eorum obſequia ꝓſtitiſſe: necnō et aiæ electoruȝ
uſqȝ ad cælos cuȝ hymnis et laudibus detuliſſe: ubi et
utriuſqȝ ſexus chori cōmemorātur frequēter auditi lau
deſqȝ cecinisse iterea et qd̄ ꝑſpicatius ē multo nō nū ꝙ̄
lumine eoſdē reſplēduiſſe. Inſup et adhuc uiuentes in
carne ibidē miri odoris fragrantia diutius ꝑſēſiſſe. Qd̄
ſi ad recreādā ſpē dilectiſſimæ filiæ et ad corroborādā

fidē interdū aſtātius ſaluator noſter chriſtus ob merita
ſuorum āplius cōprobāda et tāta dignatus ē exhibere
ꝑ ſuos cæli miſtros circa defunctos quāto magis credē
dum ē hodierna die militiā cæloruȝ cum ſuis agmini
bus feſtine ob uiā ueniſſe genitrici dei eāqȝ igēti lumie
circumfulſiſſe: et uſqȝ ad thronuȝ oli ſibi etiā āte mun
di cōſtitutionē paratuȝ cum laudibus et canticis ſpirita
libus ꝑduxiſſe: Nulli dubius quin oēs illā cæleſtē hieru
ſalē. tunc exultaſſe ieffabili lætitia: tunc iocundatā ēe i
eſtimabili caritate: tunc cuȝ oi gratulatiōe iubilaſſe: quo
niā feſtiuitas hæc q̄ nobis hodie reuoluitur annua illis
oibus facta ē continua. Nec imerito. Creditur eni ꝙ
ſaluator noſter oium ipſe ꝙ̄tuȝ datur itelligi ꝑ ſe totuſ
feſtinus occurrit et cuȝ gaudio eaȝ ſecuȝ i trono collo
cauit. Alias autē quomō ipleſſe creditur qd̄ i lege ipſe
præcepit: Honora patrē tuum et matrē tuā. Porro ꝙ
patrē honorauerit ipſe ſibi teſtis ē cum ad iudæos ait:
Ego gloriā meā nō quæro: ē qui quærat et iudicet: ſed
honorifico patrē meum et uos ihonoraſtiſ me: De ma
tre uero euāgeliſta cum redirent ueniēs nazareth ait.
Et erat ſubditus illis. Sed alia ē natura qua deuſ pa
ter ſecunduȝ ſe honoratur. Alia qua ideȝ parētibus ſu
bditur. In utraqȝ tamē unus idēqȝ chriſtus recte credi
tur eo ꝙ caro factum ē et hitauit i nobis: unus emanu
el quod ē nobiſcū deuſ. Hāc quippe unionē diuinitatiſ
atqȝ humāitatis cōfuſā idiuiſāqȝ fideſ catholica ſeruat
Quā ſaneiitelligēdo cognoſcit naturalis atqȝ ſecunduȝ
ſubſiſtentiā cōuentio unitatis ut neqȝ cōuerſio i alteru
trā duarum ſubſtantiarū partes recipiatur neqȝ diui
ſio. Sic nāqȝ credere honoraȝ ē matrē domini: quæ et
deum nobis genuit et hominē: neqȝ homineȝ ſie deo
neqȝ ſine homine deuȝ: ſed deuȝ et homineȝ unum et
uerum ieſuȝ chriſtuȝ. Alioquin dei genetrix dici n̄ poſ
ſet. qd̄ multi hæreticoruȝ negare conati ſunt: niſi deuȝ
uere genuiſſet icarnatuȝ. Et propterea duaſ i chriſto re
cte confitemur natiuitates. Unā uidelicet de patre ſine
matre ſine initio et ſine tꝑe ſempiternā et coæternam
deo patri: alterā de matre cum tempore: quando miſe
rationeȝ induens et miſericordiā ſpontanea uoluntate
ad nos deſcendit natus deus hō: Ac per hoc iuxta ue
ritatē et matris geſtatur utero qui ſēper deus agnoſci
tur. Hic etiā theotocon eaȝ ueraciter cōfitemur dei ſci
licet genitricē: necnō chriſtotocō nō ꝙ uerbuȝ carnē ſe
cum detulerit: neqȝ oli ꝓfatæ carni copulatum ſit: ſed
tunc quando uerbuȝ caro factuȝ eſt: ex carne uirginiſ di
uinitatis atqȝ humāitatis ſubſtātia in utero ita cōfuſæ
unitur ut una ꝑſona ſit hō et chriſtus. Ex duabȝ ſiqui
dem naturis ſine cōfuſione alterius nō niſi unuſ iuēia
tur iſinitus ieſus dominus manens deus i forma dei
qui ſemetipſū exinaniuit formā ſerui accipiens: manēſ
unus idemqȝ i forma ſerui ꝙ̄ accepit. Totuſ quippe de
us i carne uirginis de qua natus eſt et totus hō. Hinc
quoqȝ apoſtolus in quo iquit habitat oīs plenitudo
diuinitatis corporaliter quapropter o filiæ eſtote pru
dentes ſicut ſerpentes et ſiplices ſic columbæ ut ex pru
dentia ꝑfecte: intelligentiæ āuluȝ fidei uiæ et margarit
tā pro qua omnia reliquiſtis integrā inuiolatāqȝ ſerue
tis ne dotē ſimul et arrā ſpiritus ſancti quod abſit ꝑda
tis. diligentius itaqȝ procurate ſi quomō ſiplicitas co
lumbæ q̄ fuit i maria illæſa inuiolataqȝ in uobis cuſto
diatur: de qua Salomō in cāticis quaſi in eius laudeȝ
Ueni colūba mea imaculata mea. Iā eniȝ hyemſ abit
et receſſit. Hac deinde inquit: ueni de libāo ueni: nec i
merito ergo de libano uenire iubetur quia libānus cādi
datio iterpretatur. Erat. n. cādidata beata Maria mul
tis meritorum uirtutibus: et dealbata niue candidior
ſpiritus ſancti muneribus ſimplicitatem columbæ in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

omnibuſ repræſētās. quoniā quicquid in ea geſtum eſt
totum puritas et ſimplicitas: totum ueritas et gratia fu
it: totum miſericordia et iuſticia quæ de cælo proſpexit
Et ideo imaculata quia in nullo corrupta. Circumdedit
eni uirum in utero ſicut Hieremias ſāctus teſtatur: et
nō aliunde accepit. Faciet inquit dominus nouum ſup
terrā: et mulier circundabit uirum. Vere nouum et ōni
um nouitatum ſupeminens nouitas uirtutum quando
deum quē ferre nō poteſt mundus neqꝫ uidere aliquiſ
ut uiuere poſſit ſic ingreſſus eſt hoſpitium uētris ut cor
porale clauſtrum neſcieret: ſicqꝫ geſtatus ut totus deuſ
in eo eſſet: et ſic inde exiuit: ut. Eſechiel teſtatur omnis
clauſa. Unde canitur in eiſdē cāticis de ea. Hortus con
cluſus eſt fonſ ſignatus: emiſſiones tuæ paradiſus. Ve
re hortus delitiarum: in quo cōſita ſunt uniuerſa florū
genera et adornamēta uirtutum: Sicqꝫ cōcluſus ut ne
ſciat uiolari neqꝫ corrūpi ullis inſidiatorum fraudibꝫ.
Fons itaqꝫ ſignatus ſigillo totius trinitatis ex quo fōs
uitæ manat: In cuius lumine omnes uidebimus lumē:
Quia iuxta Joannē ipſe ē qui illumiat oēs hominē ue
nientē in hunc mundū. Cuius profecto emiſſio uteri
ſupnorū ciuium oīum ē paradiſus. De iſto nanqꝫ uen
tris agro patriarcha Jſaac longe adorās aiebat dicēs
Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni quē benedixit do
minus: Quis putē parum itelligentes qđ priores ſācti
minus de chriſto itellexerit myſterium icarnationiſ eius
et ipſi eadē ſaluati ſit gr̄a. Unde cōſtat tēpus nō ꝑiudi
caſſe ſacramētū uniti hōis ac dei. ita ut iā eſſet in illo
ꝑ unitatē perſōæ ab initio ſæculi qui necdū erat natuſ
ex Maria uirgīe qđ multis ſcripturarū declaratur in
diciiſ. Unde dominus ad iudæos Anteq̄ Abraā inquit
fieret ego ſū: quibus utiqꝫ uerbiſ oſtēdit ſe qui loque
batur i eo ſēp fuiſſe myſterio unitatis quā ut cōmēda
ret Anteq̄ Abraā iquit fieret ego ſū. Nā Abraā āteq̄
fieret humāitatis ē breuitas: Ego autē ſū æternitaſ na
turæ declaratur: In qua nimirū æternitate iā ſe fuiſſe
qui loquebatur ꝑ ſacramētum ſuæ incarnationis iſiuat
Qđ apoſtolus Judas uolēs dilucidare aptius: Jeſus i
quit populū ex ægypto ſaluās ſecundo eos qui non
crediderunt perdidit. Et alibi Paulus Neqꝫ tētemus
chriſtū ſicut quidā ex eis tentauerunt: Nō ꝙ iā Jeſus
ēēt aut chriſtus natus ex Maria: Sed quia i illo uni
co dei filio iā unitas ꝑſonæ cōmēdatur: quæ occulta e
rat i myſterio. Qđ et alibi euidēter Qui elegit noſ iquit
ante mundi cōſtitutionē in ip̄o quia profecto quicquid
deus fecit ab initio chriſtus totū fecit ꝑ unitatē ſacra
menti. Et ideo iā Jeſus erat i filio qui educebat popu
lū et chriſtus i eo qui tētabatur: quoniā ſemp ꝑ ſacra
mēti unitatē in deo fuiſſe nō dubitatur. Alioquin ni
ſi ita credideris aut chriſtus deus nō erit oīo aut con
tra ꝓhetā deus recēs eē uidebitur: Sꝫ ne talibꝫ qua
tiamur calumniis ſcrutādæ ſunt ſcripturæ: i quibus uni
tas in chriſto cōmendatur ꝑſonæ quoniā non ꝑiudicat
tp̄s ne unus ſēper dicatur. Hic quoqꝫ beatus Petrus
loquēs de patribus ait Per gratiā domini dei nr̄i Jeſu
chriſti credimus ſaluari quēadmodū et illi. Namqꝫ il
los dominus ſolus ducebat et nō erat cū eo deus a
lienus: Unde nec nobiſcū deus recenſ quia unus idē
qꝫ ē: qui et eorū ductor fuit et noſter per paſſionē car
nis ſuæ redēptor: unus ſiquidē ſua i carne: unus in ſa
cramēto atqꝫ unus i ſpiritu: nec admittit oīo ut alius
filius hōis: alius filius dei itelligatur: qui nec tēpore ꝑ
ſcribitur: nec paſſiōe ſuperatur: ſꝫ totus deus i chriſtū
et chriſtus i deum trāſiit ut quicquid dei filiuſ ē chriſtuſ
dicatur: et quicquid i carne chriſtus ꝑtulit: id deus ꝑtu
liſſe recte credatur: Alioquin ſi ad rōes reſpicias et ad
ſenſus humāos nequaq̄ ita hactenus potuerunt inter
ſe cōuenire deitas et humana cōditio: Conuenerunt ta
mē in chriſto et unus ex ābobus Emanuel. Unde mi
hi uidetur ꝙ altitudinē myſterii diligēter itelligeꝛ et ui
dere nō potuerunt: qui aut duos filioſ certe aut aliud
chriſtū q̄ dei filium exiſtimauere. Quapropter nec noſ
hominē ſeorſum colimuſ qđ fas n̄ ē nec adoramuſ. Sꝫ
deum magis icarnatū qui propriū ſibi corpus aīatum
uniuit: ita ut deus uerbum caro fieret: et nō i aliū quē
libet ſed in ſemetipſū: qui unus et uerus dei filius ſē
per erat. Jccirco nō alium q̄ eundē ipſumqꝫ filium dei et
colimus et adoramus qui nihil i ſe pro aſūpto homie
eſt auctus. Nihil qđ uerbū caro factus ē iminutuſ uel
imutatuſ. Et idō unus idēqꝫ ſēp filius cū deo patre a
doratur nō nouus: nō recēs ex tēpore nō aliēus a na
tura uel genere. Qđ ſi nouum tibi uidetur propter qđ
hominē aſſumpſit noueris ꝙ hoc ſēper cum eo et in
eius cōſilio fuit ut ſic fieret et nunc quādo plenitudo tē
poris uēit id factū ē qđ i chriſto ſēper factum fuit. Ta
libus quippe priores ſancti diuinitus aſſitiebātur ado
ramētis. talibus inſpirabātur de chriſto ꝑſagiis ꝙ naſci
turus eſſet i mundo: i quo ēēt oīum ſalus et benedictio
æternæ hæreditatis. Iſtæ ſiquidē ſunt fidei ueſtes iſtæ
quibus priores ſācti ueſtiebātur: Iſtæ quas rebecca im
mo ſpiritus ſāctus ſecū domi habuit quibus iduit Ja
cob filium ſuū. Alias autē niſi ab ſpiritu ſācto ſeruata
domi et prolata eſſēt quid miri odoris in eiſdē pater
Jſaac hauriret ita ut diceret cū ꝑſēſiſſet ueſtimētorū
fragrātias. Ecce odor filii mei ſicut odor agri plēi quē
benedixit dominus: Sed forte dicturus ē aliquis quid
ad rebeccā ſpiritus ſāctus pertiet cum multis i locis ꝑ
ſonæ pro deo figuratæ accipiātur. Verū tamē et ſāctuſ
ſpiritus i hebræo ruha fœmieo genere dicitur nō ꝙ ſe
xus in deū monſtretur imo ne forte ſuſpicetur ſub re
gula trium liguarū ſpiritus ſāctuſ diuerſimode accipi
tur: In hebræo ſcilicet ut dixi fœmieo genere legitur.
In græco uero ne ſexus i eo credatur πνεῦμα neu
tro iuenitur: et in latio maſculinū ēē decernitur. Qui ni
mirū ſpiritus ſāctus ꝑ rebeccā bene itelligitur. Et idō
totum ē in myſterio qđ geritur ut ꝑ ueſtimentorū fra
grātiā chriſtus anuntietur quē nos oēs quicunqꝫ bap
tiſamur iduimur i quo benedixit nos nō qualecunqꝫ
ſed oī ut apoſtoluſ ait benedictione ſpiritali i cæleſtibꝫ.
Unde et angelus Marie loqui icipiēs a benedictione
exorſus ait Benedicta tu i mulieribuſ et benedictuſ fru
ctus uētris tui. Cuius profecto i ſpiritu lōge odorem
trahēs pater Jſaac benedicebat filium i quo cæleſtiſ oīſ
benedictio mundo effloruit: et bene ab eo plēus ager
dicitur: quia plēa gr̄a uirgo Maria pronuntiatur: De
cuius utero fructus credētibus effulſit: Et nos inquit e
uāgeliſta de plenitudine eius accepimus gr̄as pro gr̄a:
Quapropter obſecro uos o filiæ talē ac tātā gratiā ne
in uacuū recipiatis quæ ē i chriſto Jeſu i quo ē deus
et hō ſic unitus in una eadēqꝫ ꝑſona ut legatur q̄ ſæ
pe in ſcripturis diuinis. Homo deo coæternus prop
ter unionē ſubſtātiæ: ac deide deus homini uideatur cō
paſſus. Cum nec initiabilis ſit hō: nec paſſibilis deus:
tamē ſic unitus ē deus ſuo corpori ut nullā patiatur fie
ri inter deū et hominē humana opinione diſtātiā. Ne
forte quod abſit alius filius dei alius filius hominis
credatur: præſertiꝫ quia ſcriptura diuina ſic cōnectit et i
corporat deū et hominē ut nec in tp̄re hominē admo
dum quis a deo nec in paſſiōe poſſit diſcernere deū ab
homine. Unde ſi ad tp̄s reſpicias inuenies ſēp filium
hōis cū filio dei. Si ad paſſionē inuēies ſēp cū filio
hominis eundē dei filium ita unitus et indiuiduus q̄tū
ad uocē ſcripturæ ꝑtinet: ut nec homo ſeparari a deo
tēpore: nec ab homine deus ualeat paſſiōe. Siquidem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut hæc apertius itelligatis ipſius chriſti uerba diſcutite
Nemo inquit aſcēdit in cælum niſi qui de cælo deſcen
dit filius hominis qui ē in cælis. Quis ē q̄ſo qui loqui
tur: chriſtuſ utiqȝ: ubi rogo tunc erat cū hæc loq̄batur?
In terra ſcilicet. et quomō ſe de cælo anteq̄ naſceretur
deſcēdiſſe teſtatur etiā et cum loquitur in cælo ſe ēē fa
tetur eundēqȝ filius hominis eſſe dicit cuȝ utiqȝ ð cæ
lo niſi deus deſcēdere nō potuerit: et cuȝ i terris loqui
tur nō niſi unus idēqȝ chriſtus ē. Et hæc mira et admi
rabilis nouitas imo oīus nouitatuȝ ſupeminēſ nouitaſ
nouitatis. Quā niſi diligēter uirgo prudēs ab exordio
ſācti euāgelii animaduertas magiſ errare i oī ſcriptura
uideberis diuia: q̄ itelligeꝛ ueritatē. Cōſtat igitur unū
eundēqȝ chriſtus ſecundus utraſqȝ formas operatum
humanitatis. ſ. ac diuinitatis: et per hoc duas extitiſſe
opatiōes: operata ē eni utraqȝ forma uel natura cum
alterius cōmunione qđ proprius habuit uerbo ſiquidē
opante qđ uerbi ē: et carne exequente q̄ carnis erāt: cō
municāte ſiquidē ei uerbo i eadē opatiōe: dnȝ et idem
deuſ atqȝ homo i una ſubſtātia uel perſona ſie diuiſiōe
aut cōmixtione creditur et præcognita una identitas p
dicatur. Verumtamē deus uerbus ē et nō caro: quāq̄
carnē rationabiliter aiatā aſſumpſit. Hācqȝ ſibi unitōe
naturali: et ſecundus ſubſtātiā couniuit. Similiter et
caro ē animata et nō uerbuȝ: licet dei uerbi caro cōſpe
cta ſit et uiſa. Vnde et Ioānes qđ fuit ab initio et qđ
audiuimus iquit et uidimus et pſpeximus et māuſ nīæ
ptractauerunt de uerbo uitæ: profecto cum nemo deū
uerbus uidere aut poſſit tractare manibus niſi p ſacra
mētum uniti ſibi hominis: quæ nimiruȝ unitio tā mira
ē ut diſcerni nequeat: Alioqui qđ fuit ab initio uerbuȝ
quomō recte dicitur hoc totuȝ eē qđ apoſtoli audierāt
quod uiderāt: quod māibus tractauerāt: niſi quia chri
ſtus unus idēqȝ erat? Ac p hoc qđ audierāt q̄đ uiderāt
qđ māibus tractauerāt: uerbuȝ uitæ erat: et nihil aliud
ex duabus naturis q̄ unus iuxta ſubſtantiā uel pſonā.
Hic ē q̄ unus idēqȝ manēs filius unigenitus idiſſepa
tus i utriſqȝ naturis cōſpicitur: et quæ ſunt eiuſdē ſub
ſtātiæ naturaliter operatur ſecundus uniuſqȝ iſitā eſſē
tialē qualitatē uel naturalē proprietatē qui ſi naturā ha
beret ſigularē et icōiunctā nō ageret utiqȝ. Nunc auteȝ
emanuel deus unuſ ē et i eo ipſo uterqȝ idē deuſ et hō
quæ utriuſqȝ naturæ ſunt ueraciter geſſit ſecundus aliud
aliter q̄ geſta ſunt operās. Ergo ſecundus quod deuſ
idē ipe ē egit q̄ diuina ſunt: ſecundus qđ homo idē ipe
q̄ humana ſunt ſeipſuȝ uolēs oſtēdeꝛ: qđ deuſ idē ipſe
et hō ē: et iō idē ipe tā q̄ diuia ſūt agit q̄ q̄ hūana ſimili
ter et loquitur. Et non alius quidē miracula operatus
eſt: alius ppetrauit humana paſſioneſqȝ ſuſtinuit: ſed
unus idēqȝ chriſtus dei filius atqȝ hominis filius qui
et diuina geſſit et humana. Siquidē iſeparabiliter atqȝ
indiuiſe cōmunes chriſtus habuit actiones. Sed itelli
gēdæ ſunt ipſoruȝ operuȝ qualitates cōpræhendēdūqȝ
ſēper ad quæ prouehatur humilitas carnis: et ad quæ
iclinetur altitudo diuinitatis ita ut per oēs textuȝ ſancti
euangelii uideatur: et nihil caro ſine uerbo agere: neqȝ
uerbum ſine carne quicq̄ efficere. Vnde quod cōcipit
et parit uirgo ſicut nō ſine potētia uerbi ē: Ita nō ſine
uirtute carnis quod naſcitur quod faſciis pannoruȝ ia
cet inolutus et i pſepio reclinatur. Porro q̄ ſtella duce
a magis adoratur: ſic deitatis ē ita et humanitatis qđ
i ægyptuȝ per fugā ne capiatur abducitur. Sic itaqȝ
oīa uirtutuȝ opera cōſiderāda ſunt ut reddamuſ deo q̄
dei ſunt et homini q̄ hominis ſunt quoniā ſicuti ē unuſ
qui laȝarum uerbo potētiæ ſuæ uocat ut exeat foras a
monumento ſic idē ipſe unus ē qui fleuit humanitatis
affectus. Sic quippe cuncta oportet cōſiderare quāte

nus et plena diuinitas i chriſto itelligatur homini uni
ta et plena humanitas i deus aſſumpta. Hæc iccirco di
xeri tāuſper de fide icarnationis cariſſiæ Quia plures
orientalium circūennt ſuis fæcibȝ obuoluti ne ſuo noſ
nubilare uelint obſcuritatis eloquio uel græco turbine
latinā cōfundere puritatē. Sunt eni prudentes uirgieſ
ſunt et fatuæ et ideo dilectiſſimæ imitamini quā amatiſ
imitamini beatā et glorioſā urginē cuius hodie i terriſ
feſta colitis: de qua dicitur: Maria aūt cōſeruabat oia
hæc uerba q̄ de chriſto dicebātur. ſ. cōfereſ i cord ſuo
Cōferte ergo et uos i cordibus ueſtris cariſſiæ: quæ de
ipſo eodēqȝ domio catholice dicuntur ut fidē itegrā ſer
uare poſſitis et matrē eius debite uenerari: quoniā nul
lus honor eius ē alius niſi cuȝ ille iure honoratur qui
naſci dignatus ē ex ea. Cæterum rogo quæcunqȝ eſtis
filiæ quæcunqȝ matres cogitate attētius et ppēdite di
ligentius quibus afficiebatur beata et itemerata Virgo
doloribus poſt chriſti ad cælos aſcenſum: expletiſ oibȝ
quæ de ipſo erāt ab angelis prædicata et a prophetis
multifarie multiſqȝ modis præſignata: diuinis declara
ta oraculis uirtutibus exhibita et quæ humāitatis ſunt
oſtēſa pſagiis. Quæſo ſi qua i uobis uiſcera ſunt pieta
tis: cōſiderate quo cruciabatur amore: quo ue deſiđrio
æſtuabat hæc uirgo: cuȝ reuolueret aīo cuncta: quæ au
dierat: q̄ uiderat: quæ cognouerat. Puto q̄ quicquid
cordis ē: quicquid mētis: quicquid uirtutis humanæ ſi
totum adhibeas nō ſufficit ut cogitare ualeas quanto
ideſinenter cremabatur ardore pii amoris quātis mo
uebatur repleta ſpiritu ſācto ſecretoruȝ cæleſtiuȝ incita
mentis. quia etſi diligebat chriſtuȝ ex toto corde et ex
tota aīa: et ex tota uirtute: nouis tamē quotidie iſlāma
batur pſentia abſēs deſideriorum affectibus: tanto ſiqui
dē ualidius: quāto diuinis illuſtrabatur itus uiſitationi
bus quā totā repleuerat ſpiritus ſācti gr̄a totā icandue
rat diuinus amor: ita ut in ea nihil ēet mundāus quod
uiolaret affectuſ ſed ardor cōtinuus et ebrietas profuſi
amoris. Nā et chriſtus ē ab oibus amādus ex toto
corde: et ex tota aīa: atqȝ ex tota uirtute quærendus:
maxie tamen ab ea ardentius cuius et dominuſ erat et
filius. Fortaſſis ergo pnimio amoꝛ i loco quo ſepultuſ
dicitur iterdum eā habitaſſe credimus quatenus piis
paſceretur internus amor obtuitibus. Sic nāqȝ locus
medius eſt hinc inde conſtitutus: ut adire poſſis aſcen
ſionis eius ueſtigia et locū ſepulture eius ac reſurrectō
nis: ſeu omnia in quibus paſſus eſt loca in uiſcere nō
q̄ iā uiuentem q̄reret cum mortuis: ſed ut ſuis cōſola
retur aſpectibus. Hoc quippe habet impatiens amor:
ut queȝ deſiderat. ſemp inuenire ſe credat. Ignorat ſi
quideȝ iudiciuȝ: rōe multociens caret: modus neſcit:
nec aliud cogitaꝛ pōt q̄ qđ diligit: amor nō accipit de
impoſſibilitate ſolatium: neqȝ ex difficultate remedium
Quæ. ſ. beata uirgo q̄uis iā in ſpiriu eſſet: tñ dnȝ in car
ne uixit: carneiſ mouebatur ſenſibus: et ideo q̄ ſæpe lo
corum recreabatur uiſitationibuſ: et queȝ genuerat mē
tis cōplectebatur āplexibus: Deniqȝ amor chriſti deſiđ
rium pariebat: deſiderium uero gliſcens quaſi nouis
reparabatur ardoribus in tātuȝ ut credā nō nunq̄ q̄
omnia etiā et ſemetipſā trāſcenderit: quia ōnino amor
impatiens quod amat nō pōt nō uidere. Hinc ē cariſſi
me q̄ oēs ſācti omnia quæ meruerāt pro paruis duxeꝛ
ſi dominum quem amauerāt nō uiderēt: ſicuti et uene
rabilis uirgo beata maria nōdum dignum pro innume
ris et immenſis bñficiis reddebat interdum obſequiū
ſāctitatis: dum benefitiorum in terris poſita non pote
rat uidere largitorem. Et ideo dilectiſſime hodie leua
tur ſup choroſ āgelorum: ut poſſit ſpetiem uultumque
uidere ſaluatoris quem amauerat: quem cupierat ex

toto deſiderio cordis. Quod ſi gaudium ſit in cælo de
quolibet peccatore cōuerſo: multo magis putandum
pro tātæ uirginis exaltatione et gloria ꝙ exultatio fiat
ī ſupnis: cuius nimirum feſtiuitas oīum ſupnorum ciui
um eſt gratulatio ꝑſerti quia eius celebritas laus et fa
uor ē ſaluatoris. Unde credimus ut ſupra dictum ē: ꝙ
nō hunc dies tātus ſolennē ducāt pro eius honore an
nuum. Uerum etiā cōtinuus et æternus iocunditatis læ
titiæ ac ueneratiōnis obſequio cum oī colunt amoris
et gaudii tripudio. Nec imerito igitur oīs illa cæleſtis
ciuitas cōgratulatur et ueneratur matrem cuius ſup ſe
adorat filium regē: ante quē tremunt poteſtates. et cur
uatur oē genu. De huius nimirum aſcenſione ad cælos
multo admirātis intuitu ſecretorum cōtēplator cæleſtium
in cāticis Uidi ſpetioſā inquit aſcēdētē quaſi columbā
deſup riuos aquarum et uere ſpetioſa quaſi columba:
quia illius ſpetiē columbæ ac ſiplicitatē ꝑmonſtrabat q̄
ſuper dominus uenit et docuit Joannem ꝙ hic eſt qui
baptiſat: Et bene deſup riuos aquarum: quia ſup refe
ctionis aquā educarat eā domius et nutrierat. Ex qua
multi deducti riui omnē irrigāt terrā delitiarum et ifun
dunt hortum uoluptatis: ex quibuſ cotidie lota et ꝑfuſa
beata dei genitrix aſcēdit hodierna die ſpetioſa ualde et
admirabilis: cuius iæſtimabiliſ odor erat nimis: et idō
ineffabilis ad cuius profecto fragrātiā odoris oīs illa
cæleſtis hieruſalē læta decurrit: quā circundāt floreſ ro
ſarum et lilia cōuallium eo ꝙ oēs aiæ martyrio rubrica
tæ eā æternæ dilectionis cōplectuntur āplexibus: et uir
ginitatis ſplendore cādidatæ ac ſi lilia in ualle humili
tatis enutritæ. Circundāt eā ueneratiōis gratia obſeqn
tes. Recte ergo quoniā beata dei genitrix: martyr et
uirgo fuit quāuis in pace uitā finierit. Hic quoqꝫ ꝙ
uere paſſa ſit Simeon propheta loquēs ad eā Et tuā
inquit aīmam ptrāſibit gladius. Ex quo conſtat ꝙ alii
quoqꝫ ſācti etiſi paſſi ſunt pro chriſto in carne: tamē in
aīa quia imortaliſ ē pati nō potuerunt. Beata dei geni
trix quia i ea parte paſſa ē q̄ ipaſſibilis habetur Jdeo
ut ita fateor quia ſpiritaliter et atrocius paſſa ē gladio
paſſionis chriſti plu ſq̄ꝫ martyr fuit: Unde cōſtat: quia
plus oībus dilexit propterea et plus doluit i tātū ut aī
mā eius totā ptrāſiret et poſſideret uis doloris ad teſti
monium eximiæ dilectiōis. Quæ quia mēte paſſa ē pluſ
q̄ꝫ martyr fuit. Nimirum ut eius dilectio āplius fortis
q̄ꝫ mors fuit: quia mortē chriſti ſuā fecit. Nunc autem
circundāt eā flores roſarum ideſinēter admirātes eius
pulchritudinē iter filias hieruſalē. i qua rex poſuit thro
num ſuum: quia cōcupiuit eius ſpetiē et decorē. Fuit. n.
plēa caritate et dilectionis. Jccirco ſequitur poſt eam
purpuratorum exercitus et cādidatorum grex: quia ſi di
ligentius aſpicias nihil uirtutis ē nihil ſpecioſitatis: ni
hil cādoris gloriæ qđ ex ea ñ reſpiēdeat: et Jccirco be
ne circundāt eā flores roſarum et lilia cōuallium ut uir
tutes uirtutibus fulciātur: et formoſitas decore caſtita
tis augeatur. Nā oīs ſplēdor et gloria quanto illuſtra
tur fulgor ſuo ſublimius tāto apparet ꝑſtātior claritate
quorumlibet ſubiectorum et eximior ꝑdicatur. Sic et
beata dei genitrix cuiuſ plātatio ac ſi roſe in hierico ſpe
tialius refulſit: et cādor uirginitatis ſplēdidius emicu
it: cum circundatur offitio caritatis: ſubmittitur ſāctorū
clari tas: ut eius amplius gloriæ cōmēdetur: q̄ ſup āge
lorum choros eleuata ēē beatiſſima ꝑdicatur. Nā ange
lorum q̄uis cælſior natura ſit: nō tamē maior gra: quia
et ipſi gratuita gra ne corruerēt ſunt ſaluati. Unde Da
uid īquit Uerbo domini cæli firmati ſunt: et ſpiritu o
ris eius oīs uirtus eorum. Quod ſi ſpiritu dei oīs uir
tus eorum ſubſiſtit: cōſtat beatā et glorioſā uirginē in
quā ſupuenit ſpiritus ſāctus et deus totus illapſuſ por

tatur nouē mēſibus i utero āpliora promeruiſſe priui
legia uirtutū et pcepiſſe gratiā ab angelis etiā collauda
tā. Unde et ſi admirabilis eorum uirtus ē et firmitas ꝑ
petuitatis mirabilior tamē i Maria quā obumbrabat
uirtus altiſſimi ut ultra oēs uirtutē ſit āgelicā qđ factū
ē in ea et admirabile cunctis ſæculis ſacramētum Ac ꝑ
hoc etiā angelis exīde maior ꝑſtatur gra cum iſtauran
tur oīa ab eo quē uenerātur et adorāt ſup ſe chriſtum ī
gem dominum natum ex eadē uirgie. Hic et maria cū
ctis tāto uenerabilior: quāto gracioſior: et quāto uirtu
te altiſſimi extollitur ad ſublimia: tāto clarior reſultat i
gloria. Plena ſiquidē gra plena deo. plēa uirtutibus ñ
pōt nō poſſidere pleniter gloriā claritatis æternæ quā
plēiſſime accepit: ut mater fieret ſaluatoris. Quā uide
runt oēs filiæ ſyon et beatiſſimā ꝑdicauerunt et regine
laudauerunt eā: quoniā tantā uiderunt quantā nullus
narrādo expleuit mortalium q̄to magis deus qui talē
ac tantā fecit eā: ut ipſe fieret ꝑ eā. Unde Dauid et hō
īquit natus ē i ea: et ipſe fundauit eā altiſſimuſ. Beata
igitur talis ac tāta natiuitas: beata et ſupnorum ciuium
ſocietas: et admirabilis caritatis eorum unanimitas.
Ubi nemo angelorum: nemo archāgelorum: nō dico be
atæ uirginis mariæ. Uerum neqꝫ alicuius ſāctorum inui
det gloriā: ſed totum i altero poſſidet uniuſcuiuſqꝫ qđ
gratis ꝑſtatur oībus ut de oībus et i oībꝫ glorificetur
deus: honoretur et adoretur ab oībus: ubi nō ſexus:
ñ ætas: nō dignitaſ generis ſed meritorum qualitaſ ſola
diſcernitur ut plurimū ſtella a ſtella differt claritate q̄ꝫ
uis oēs ſi i ſuo ordine ſuſcitādi. Nā ſi ē alia claritaſ ſo
lis: alia lunæ: et alia claritaſ ſtellarum: una tamē claritaſ
ē: qua illuſtrātur oīa. Jccirco beata dei genitrix: q̄ ad
huc tātis i terra ꝑdicatur laudibus nō imerito creditur
hodierna die exaltata: et glorificata quātum nouit ille
qui eā elegit i ſua ſapiētia qua diſpoſuit oīa ꝙſi i domo
patris māſiōes multæ ſunt ſplendidiorē matri credius
hodie filium ꝑſtitiſſe. quā ſibi oli ædificauit ſubnixā co
lumnis ſeptē. Jn qua nimirum domo parantur nuptiæ
eccleſiarum dei et fœderātur terrēis cæleſtia: Jn eo nā
qꝫ utero uirginis ſpōſo imortaliſ uirginitaſ cōſecratur:
ut ſit totum cæleſte comertiū. Et ideo cariſſimæ celebra
te ſolēniter uirgis feſtum: quæ celeſtē uobis uitā i ter
ris oſtēdit. Quoniā qui nō nubēt neqꝫ nubērur: erunt
ſicū angeli icelo. Nec mirū ſi angelis cōparatur uirgini
tas: q̄ angelorum domis fœdere copulatur nuptiarum.
Et ſi quælibet uirginitas tātū erigitur ut angelis cōpe
tur: multo magis beata uirgo glorioſa maria quæ ſigu
lari cōmēdatur priuilegio et imēſo ditatur mercimōio.
Jccirco dilectiſſimæ amate quā colitis: et colite: quam
amatis. quia tunc uere eā colitis et amatiſ ſi imitari ue
litis de corde toto quā laudatis. Hæc nāqꝫ uita uobis
de cælo fluxit quā profeſſe eſtis ſupra uſus naturæ hæc
uita ē quā tenetis: et ideo de cælo uēit ſpōſus quem ſe
qui debetis una cum matre. Nec imerito uiuēdi uſū ď
cælo q̄ſiſtis quæ uobis ſpōſū de cælo petiſtis. Jdeo con
uerſatio ueſtra ſēp i cælis ſit: quoniā uerbū dei qđ ama
tis nō niſi in ſinu patris inēitur. Licet ergo ubiqꝫ to
tus ſit: et nō lōge ab uno quoqꝫ noſtrum tamē non niſi
caſto rurſus hauritur pector. Prope ē eis īquit Moy
ſes i ore tuo: tantū eum recto ſi quæſieris Unguētum
eni exinanitum ē nomē eius propterea ac ſi adoleſcētu
læ diligite aīo qđ pro uobis effuſum ē. Habetis nāqꝫ
habetis ſāctæ uirgines ſpōſum uirginē uirginitatis et ca
ſtitatis amatorē qui matrē uirginē ideo elegit ut ipa oī
bus ēēt exēplum caſtitatiſ q̄ quaſi in ſpeculo refulget for
ma uirtutis. Habetis igitur in ea magiſteria probitatiſ
expreſſa quid primum eligere: quid reſpuer quid ſequi
debeatiſ. Prima eiuſ uirtus ē fundamētum oīum uirtutū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et cuſtos humilitas ipſa de qua gloriatur. Quia iquit
reſpexit humilitates ancillæ ſuæ. ecce enim ex hoc be
atā me dicēt oēs generationes: ergo primus diſcēdi ici
tamētus ē nobilitas magiſtri: Deide merces laboriſ op
timi fructus beatitudinis. quid ergo nobiliuſ matre do
mini? quid ſplēdidius ea quā ſplēdor elegit æternæ glo
riæ? Quid caſtius quæ corporiſ chriſti ſine cōtagiōe cor
poris generauit: et tamē i ea ſolā humilitatē reſpexiſſe
dominus profitetur quæ cuſtos ē cæterarus uirtutus.
Collocauerat eni in tuto ſtationis portu ſublimia meri
torus ſuorus exercitia: et ideo diuinitus illuſtratur. Un
de domius ait. Ad quē ante reſpiciā niſi ad humiles et
quietus et tremētē ſermoneſ meos. fecit eni quod pro
miſerat et reſpexit humilitatē ancillæ ſuæ. Unde et bea
ta iā ab oi ſæculo ꝑdicatur. Jccirco et uos o filiæ ſi ueē
uirgies ēe cupitis humilitatē ſectamini: et matrē domi
ni quæ ſe ancillā uocat corde ac moribus imitari pro
curate q̄ didicit ab ipo ſpōſo. cui uoſ deuouiſtis humi
litatē quā ex ſe docuit uos: Unde idē ait Diſcite a me
quia mitis ſus et humilis corde. Nō ergo beata dei ge
nitrix a filio ſuo domio noſtro didicit cælos fabricare.
nō angelos creare: nō miracula deitatis iſignia opari:
ſed tantus humiliari: cæteraqȝ uirtutus documēta inter
humilitatis cuſtodiā aggregare. Unde cum ea ſēp ſin
gularus uirtutum pudicitia comeſ irremota māſit: quia
oio pudor idiuiduus uirginitati ēe debet ſine quo recte
caſtitas uera ſeruari nō pōt. Nunq̄ ergo beata maria
ſie pudoris ſui cuſtode proceſſit: Et ideo ſi placet uobiſ
cariſſimæ talis et tāta uirgo: placeat et opus uirtutis ei
us: cuius uita oius diſciplina ē: cuius moreſ iſtituta ſūt
eccleſiarus: quæ præcellit cunctos ſupereminet uniuer
ſis. Propterea q̄cunqȝ uirgo ſibi ab ea optat ꝑmius: i
plorat auxilius debet imitari exēplus. Rogo uos o uir
gines: rogo uos et uiduæ imitamini Paulā matrē ui
duā exēplar cōtinētiæ et caſtitatis: imitamini et Euſto
chius quā habetis uobiſcum uirginē et formā pfectæ in
tegritatis. Ad ſi minus i illis ē q̄ i matre domini imo
quia ē: habetis prole fœcundā et uirgiuē ppetuā: quia
ſicut i cōparatiōe dei: nemo bonus: ita et i cōparatiōe
matris domini: nulla iuenitur pfecta: q̄uis uirtutibus
eximia cōprobetur: Unus ē pater noſter qui i cælis ē:
unuſ et magiſter: Una ē et forma uirginitatiſ i Maria:
cui uos oēs ut imaginē reformetis itegritatis faciē de
betis ipꝛimere i ſculptura ſpiritus ſacti. Quoniā hæc ē
hortus cōcluſus: fōs ſignatus: puteus aquarus uiuen
tium: ad quā nulli potuerunt doli irrumpe neqȝ præua
luit fraus inimici: ſed pmāſit ſācta mēte et corpoꝛ mul
tis donorus priuilegiiſ ſublimata. Jccirco hāc imitami
ni moribus: ſequimini caſtitate huiuſ iplorate auxiliū.
Ad ſi me quia ita loquoꝛ ꝑſumptioniſ uelit arguere in
uiduorus aliquis qd uobis ſcripſeri: arguat caritatē at
qȝ dilectionē: quia rogātibus uobis ne hoc quidē iex
ptuſ iudicaui negādus. Malui eni excipe luborē pudo
ris: q̄ nō exequi iuſſionē ueſtrā. quarus pcibuſ nō nun
q̄ deus noſter obedire uidetur ꝑferti cus habeatis uo
biſcum quas imitari uirtutis ē cus quibus diſcere pote
ſtis. Affectum a me potius q̄ magiſterius ad laudē hu
ius diei requiſiſtis. Unde excuſari nō dbui propter ob
ſeruātiā grauitatis ne ipertirē ee deuotionis uix q̄ mā
daſtis. Ad ſi docere nequiui ſaltē ad laudē tāte uirgis
exhortari oio curaui quatenus nō deeſſē uobis quem
diligitis i die tantæ feſtiuitatis: ſed iungerer pcibus: iun
gerer uotis: ſi quomō mēte ad ea eleuari uobiſcus me
rear ueſtris ſuffragātibus meritis: ad q̄ puēit beata et
itemerata uirgo Maria. Ecce hodierna die ad illus ꝑ
clarus et ſplēdidiſſimus thronus archāgelorus ipa p hu
militatē p integritatē carnis aſcēdit. Unde itēpātia oli
eximioſ āgelorus et ſupbia deicit. Quapropter gaudete:
gaudete: iq̄ quia uobis uia patefacta cælorus. q̄uiſ. n.
eadē promittātur nobis: uobiſ tamē iā ꝑſto ſunt: q̄ cus
angelis i corruptionē ſeruatis: Quæ licet de hoc mun
do ſitis fauēte deo iā in hoc mundo nō eſtis: quia et
ſi ſæculus uos habere meruit: teneꝛ oio nō potuit. Be
ata igitur maria hodie iā ab oibus gētibus lōge lateqȝ
ꝑdicatur et uobis q̄ ſecutæ eſtis exēplum tāte uirginita
tis beatitudo cōdonatur cæleſtis quas nō illecebre ſo
licitāt corporiſ nō colluuio ꝑcipitat uoluptatiſ: nō æſtuſ
iflāmat incētiue carnis imo angelica imitatio dlectatur
i terriſ quorus i futuro equalitas repromittitur i cæliſ.
Beatæ ergo eſtis filiæ ſed et beatæ uidue q̄ et cælibē uo
biſcū ducunt uitas i chriſto. quia ſecundus apoſtolum
liberatæ a lege uiri ſic pmāſerunt. Beatior iquit erit ſi
ſic permāſerint ſecundus meum cōſilius. Puto eni ait
q̄ et ego ſpiritus dei habeā euidēter uolēs exprimere
quid iterſit inter eā quæ adhuc uincta ē lege uiro et in
ter eā quæ iā ſoluta uinculo beatior ꝑdicatur: Quod ſi
utraqȝ beata quia in chriſto: beatior tamē quæcunqȝ
iā ſoluta ē et cæleſtia ſectatur. Jdeo uidue ſēp uirginibꝫ
bene copulātur: ut ait apoſtolus. Mulier inupta et uir
go cogitat quæ ſunt domini: ut ſit ſācta corpore et ſpiri
tu. Quodāmō enis magiſterius uirginitatis uiduarum
gliſcit et cōfortatur exēpliſ quæ cus uiris caſtus cōſerua
uerunt cōnubius: docent itegritatē magiſ uirginibꝫ deo
ſeruandā et quod prope modus nō inferioris uirtutis
ē a cōiugio abſtinere quod aliquādo delectauerit: q̄
cōiugii delectamēta neſciꝛ. Jn utroqȝ ſiquidē gradu for
titudo laudatur et cæleſtiſ uitæ ꝑdicatur uirtus: iccirco
cognationē iā cum chriſto uterqȝ ordo ſortitur. Unde
dominus Si quis fecerit uoluntatē patris mei qui i cæ
lis ē: ipſe meus frater ſoror et mater ē: ubi nō ſexus ñ
cōditio: nō ætas diſcernitur. Sed quis fecerit iquit uo
luntatē patris mei qui in cælis ē. Unde quia libera fa
cultas cunctis ꝑſtatur eſtote cariſſimæ id ad qd uoſ chri
ſti gr̄a uocauit: eſtote matres chriſti ac ſpōſe: eſtote ſo
rores ac propiquæ quia quod carne nō potuiſtis gr̄a
totus cōdonatum ē uobis. Et ideo diligite matrē domi
ni quæ uobis ſpōſus genuit imortalē cuius et uobiſcus
ſoror ē ipa: quia uoluntatē patris fecit ut eſſet mater:
Propiqua quidē nobis ñ carne ſed ſpiritu ut unitas cō
mendetur eccleſiæ et ſocietas corporis itelligatur: ex
quo dominuſ. Uolo pater quia ego et tu unus ſumuſ:
ut et ipſi unum in nobis ſint. Quæ profecto unitas per
unus mediatores dei et hominus efficitur. Facite ergo
uoluntates patris et uos utunus ēē poſſitis. Ornate lā
pades ueſtras: occurrite ſpōſo: quia iā ad hoſtius pul
ſat. Et matres ſi eā diligitis ſequimini. Jntus autes pa
rate et hornate lāpades ueſtras: quia filiæ regis eſtis.
Omnis igitur gloria ueſtra ab intus ſit: et intus habete
quod foris luceat. ne forte inter has ſollennitates pri
uſq̄ ſpōſus ueniat extinguatur. Nā celebritas huius
diei nō niſi accenſis lāpadibus intus uel foris recte co
litur: ideo emendus eſt oleus dum uacat: ne cū ſpōſus
uenerit quod abſit uacuæ iueniamini: propterea q̄ ſur
ſum ſunt ſapite ubi beata puenit uirgo: et nō q̄ ſup ter
rā quia ueſtra cōuerſatio ſi eſtis qd iā uouiſtis in cælis
fore debet. Jlluc dirigite mentes: illuc abſcōdite ueſtrā
uitas donec furor ptranſeat domini quo beata dei ge
nitrix hodie peruenit. Jbi nanqȝ ſpōſus habetis: ibi pō
tificem. ibi omnia q̄cunqȝ quæſiſtis. Jlluc dirigite men
tem ut cum chriſtus uirginis filius apparuerit in fine
ſæculi cū ipo et uos appareatis in gloria amen.

¶ Sermo de eadē aſſūptiōe ititulatus qui annuciatiōis
incarnatiōis ac uirginitatis attollit iſignia et propterea
pōt aliiſ quoqȝ beatæ dei gēitriciſ feſtiuitatibꝫ coaptari

LCIENTES fratres dilectiſſimi au
ctori noſtro multū nos debere con
ditos: plus redēptos redēptionis no
ſtræ cōmertium ueneremur: et illum
ſacratiſſimū uterum: ex quo homini
deus unitus apparuit: et ſi nō hono
remus meritis ſaltē celebremus ob
ſequiis ſcientes erroris noſtri tenebras parti eius ful
gore diſpſas: quia quæ ꝑ protoplaſti negligētiā primæ
matris cōtumacia tā arrogātia ꝙ gula ꝑdiderat: hu
ius ſacræ uirginis partus nō ſolum reſtaurauit: ſed dōa
cōtulit ſēpiterna. Et ideo cunctis ꝑconiis ueneremur au
ctricē q̄ dūs auctorē ſuum cōcepit excelſus nobis redē
ptorē oſtēdit i ſæculo. Et quia ad uicē eius matris nīæ
eccleſiæ forma cōſtituitur ipſa eā inter procellas ſæculi
frequētes aſpitiat: ipſa inter curſus mundiales cōtinua
oratiōe cōfoueat. Neqꝫ eni dubium illā q̄ meruit pro
liberādis ꝑferre prætiū: poſſe ip̄tiri ſuffragium liberta
tis. Noſtra iter hæc oratio iugis ad dominum dirigatur
ut qui pro honore nominis ſui uiſcera illa q̄ ſāctificatu
rus itrauit ſedulitate debita ueneramur proſit nobis ad
remedium qd̄ per eā ſe nobis dedit ꝑcium. Merito bea
ta maria ſingulari a nobis ꝑconio attollitur q̄ ſingulaꝛ̄
cōmertium mundo ꝓbuit: merito iter fœminas tunc etiā
lætabatur: cum ſingularē medicinā pudica aluo geſtabat
Sciebat quidē pōdera uentris: q̄ pudorē nō ꝑdiderat
caſtitatis. Mirabatur iſignia: q̄ nulla nouerat uiri con
tagia. O bene fœcunda uirginitas q̄ nouo iauditoque
genere et mater dici poſſet et uirgo. Peperit eni a quo
cōcepit: portauit a quo creata extitit. Siquidē ipſe eſt
auctor mariæ qui ē ortus ex maria. Sic ienarrabiliter
beata maria mater et uirgo ē: dum fructus ꝓgnatiōis
extitit. itegritatis expēdium nō icurrit. Apud quā ita cæ
leſtis prouidētia negocii ipſius cōditionē diſpoſuit ut
magis obediētiā exhiberet i mādato: cum honorificen
tiā ſuā agnoſceret ex angelo. Neqꝫ eni fidem derogat
nuntii quæ dignitatē itelligit nuntiāte angelo et dicēte.
Spiritus eni ſāctus ſupueniet i te et uirtus altiſſimi ob
umbrabit tibi. Ideoqꝫ et quod naſcetur ex te ſāctum uo
cabitur filius dei. Credidit admonita quod audiuit: me
ruit ſāctificata: quod credidit. Deniqꝫ tātum ſeſe ad cæ
li faſtigium ſubleuauit: ut uerbum i pricipio apud deum. i.
dei filius de ſūma cæli arce ſuſciperet. Cumqꝫ ſe ꝑ my
ſticum diuinitatis arcanum carni noſtræ fragilitatiqꝫ cō
miſceret: Latuit i homie diuinitas: ut diuinitate humāi
tas nō ꝑiret: et ſub uelamēto aſſumptæ carnis abſcōdi
tus præcioſius redemit ꝑditos ꝙ ſi deſēſaret ab iminē
te hoſte captiuos. Immēſa pietas: et ſupra ꝙ fieri poſ
ſet predicāda maieſtas. Uiſcera puellæ aura ſācti ſpiri
tus iple bat: inupta uirginis uulua uerbi ſemie creſcēte
turgebat. Replebātur in ꝙ arcana uiſcerum ſacri ſpiritus
fœcunditate repleta: et erat ſpes i ꝑtu: quia nō erat uo
luptas i coitu. Stupebat ꝑcioſiſſima dei gētrix: et apd̄
ſe tacita rerum nouitate mirabatur: urebat æſtu cogita
tiōis ambiguæ: et ꝑcuſſa rerum nouitate obſtupeſcebat
mirabiliter: ſciens autē ſuā itegritatē mirabatur uētris
ubertatē. felix maria o genitrix glorioſa: o puerꝑa ſub
limis: cuius uiſceribus auctor cæli terræqꝫ cōmittitur.
Felicia oſcula labris impreſſa lactētibus: cum iter cre
bra iudicia reptātis iſātiæ utpote uerius ex te filius ti
bi mater alluderet. cum uerus ex patre dominus iperaret
Nā auctorē tuum ipſa cōſpiciēs ediſti i tēpore puberē
quē habueras ante tēpora conditorē. Felix puerperiū
lætabile āgelis: expectabile ſāctis: neceſſarium ꝑditis: cō
gruum profligatis: qui poſt multas aſſumptæ carnis in
iurias ad ultimum uerberatus flagris: potatus felle: pa
tibulo affixus: ut te uerā matrē oſtēderet: uerum ſe ho
minē patiēdo tormēta mōſtrauit: Tu uero beata glori
oſaqꝫ maria inter iſta et propter iſta laudabilis quæ ſic
meruiſti donum fœcunditatis: quæ uirginitatis nō ami
ſiſti ſuffragium. Tu es eni benedicta inter mulieres: tu
ꝓrogata cunctis uirginum cateruis tu ſequeris agnum:
quocunqꝫ preserit. Tu uirgieos choros et ab icētiuis
carnis illecebris alienos ꝑ albētia lilia: roſaſqꝫ uernan
tes ad fontē perennis uitæ iuitas. Tu in illa beatorum
feliciſſia regiōe primi ordinis dignitatē adepta es: plau
dis roſcidis oberrās iter ꝑadiſi amœnitates gramieos
choros tenero poplite ꝑgēs felicīqꝫ palma uiolas imar
ceſſibiles carpis: Tu cōtinētibus ſine fie angelis coniun
cta archāgeliſqꝫ ſociata: i defeſſa uoce clamitare ſāctus
ſanctus ſanctus nō deſinis: Sed quid dicā paup igēio:
cum de te quicquid dixero minus profecto ē ꝙ digni
tas tua meretur? Si matrē uocē gētium præcellis: ſi for
mā dei appellē: digna exiſtis: Si nutricē cæleſtis panis
uocitē: lactis dulcedinē replēs. Lacta ergo mater cibū
noſtrum: lacta panē noſtrum: lacta cibum āgelorum: lacta
eum qui talē te fecit: ut ipſe fieret i te: qui tibi munus
fœcunditatis attulit cōceptus: et decus uirginitatis nō
abſtulit natus: qui priuſꝙ naſceretur: te matrē creauit
ex qua naſceretur: ut illic procederet tāꝙ ſpōſus d̄ tha
lamo ſuo: quo mortalibus oculis poſſet uideri. Quā
ta fuit hæc dignatio: ut crearetur ex te quā creauit: por
taretur manibus: quas formauit: ſugeret ubera tua: q̄
ipleuit. Quas itaqꝫ laudes claritati dei dicemus? quas
gratias ei agemus? qui nos ita dilexit ut propter nos
homo fieret: ut uterū nīæ cōditiōis itraret: ut cōtume
lias nati iſātis ſubiret: atqꝫ cuncta humāitatis neceſſa
ria ſuſtineret. Agētes ergo quātum ſufficimus creatori
noſtro gratiā aſſumptionē ꝑcioſiſſime gētricis cū gau
dio celebremus. Dignū nāqꝫ ē cum ſūma ei gratulatio
ne famulari: ꝑ quā iſignia uirginitatis pullularunt. Si
quidē ipſa uirgo extitit āte cōiugiū: uirgo in cōiugio:
uirgo ꝓgnās: uirgo pariēs: uirgo lactās: et dicata meri
to: et mater nō demerito. Sācte quippe matri oīpotēs
filius nullo mō natus uirginitatē abſtulit: quā naſcitu
rus elegit. Exultēt ergo uirgies: uirgo pepit chriſtū. Ni
hil ex eo qd̄ nouerūt putēt exterminatū: quia māſit uir
go poſt partum: Exultēt uiduæ feſtum uirginis celebran
tes: Anna uidua uirginē matrē agnouit. Exultēt cōiu
gatæ ſolēnia beatæ mariæ frequētātes. Eliſabeth coniu
gata a uirgie matre domini ē ſalutata: Exultēt pueri cō
tinētiā uouētes puero. Ipſe itegritatē puetritiæ cōſer
uauit: qui ſuæ matri fœcunditatē attulit: uirginitatē nō
abſtulit. Ipi gloria ꝑ ifinita ſæcula ſæculorū amē.

Tractatus beati Hieronymi ad Euſtochium de uinculis
beati Petri declarās unde ſolēnitas ipſa habuit initiū:
et expōit pſalmum cētēſimum triceſimū octauum Domie
probaſti: oſtēdēs illum ipſi beato apoſtolorum principi
conuenire.

SAEPISSIMO rogatu o uirgo
chriſti Euſtochium a me tua depoſcit
caritas: ut tibi tuiſqꝫ uirginibus no
tum faciā: unde beati Petri apoſtoli
in Calēdis auguſti quæ celebratur fe
ſtiuitas initium hūit: Et quai nec poſt
nec ante: ſed prima die mēſis. Ingeritis autē quoſdam
ēe: qui hoc die apoſtolum Petrum ab angelo eductum
eſſe de carcere credant. Ad ultimum petitis uobis decla
rari: qualiter pſalmus cēteſimus triceſiuus octauus apo
ſtolorum pricipi beato Petro cōueīat uel ſi de ipo pro
phetatus ſit Ad q̄ duo priora me breuiter reſpōdere o
portet ut in pſalmo liceat imorari: Beatus Petrus apo
ſtolus hoc die eductus de carcere ēe qui credit ipſius e
reptionis legat textum: et iueniet errorē ſe paſſus ēe. In

tantus eni apte refert utcunctis legētibus facilſ ſit ad
itelligēdus. Nā Herodes rex Herodis maioris filius:
qui in ſaluatoris necē cōſentiēs fuit domini noſtri ieſu
chriſti doctrinā q̄ per apoſtolos p̄dicatur ſubuerte: ſtu
dēs miſit manus ut affligeret quoſdā de eccleſia. Ubi
datur itelligi plures ipſius ſignificatos cōatus ēe. Qui
adhuc ſuperbiæ ſuæ ramos extēdēs occidit Jacobum
fratrē Joānis gladio: et hoc tātus facinus diebus azy
morus agere ſtuduit. Erat iquit dies azymorus ut qui
dominus ſaluatorē anno præterito diebus azymorus
occiderāt: Petrus apoſtolus i ipſis diebus extinguere
ſatagebāt. Quē cus apprehēdiſſet: miſit i carcerē: tradēſ
qȝ quattuor quaterniōibus militus cuſtodiēdus uolēs
poſt paſcha producere eus populo: ſed nō ē ſciētia: nō
ē ſapiētia: nec fortitudo aliqua cōtra deū: In ipſa iquit
nocte cus producturus eum ēēt Herodes: erat Petruſ
dormiēs iter duos milites uictus catēis duabus: et cu
ſtodes ante ianuā cuſtodiebāt ante carcerē. Et ecce an
gelus domini aſtitit: et lumē refulſit i habitaculo carce
ris: percuſſoqȝ latere Petri excitauit eus dicēs Surge
uelociter: et ceciderunt catene de māibus eius: et exiēſ
ſequebatur angelus. Ecce quomō Petrus diebus azy
morus carceratus: et poſt paſcha ereptus ſit: et nō i ca
lēdis auguſti. Sed hæc feſtiuitas tāti apoſtoli qualiter
adinuenta ſit: pandam: Octauianus cæſar imperii
ſui æmulus. M. Antonius habuit: quē aſſiduiſ cōgreſ
ſionibus actis uix extinguere ualuit. Quē cōiunx mor
tuus dolēs ſeipſā uiuā ſepeliēs uberibus ſuis aſpides
apponēs: maluit uiro ſuo cōmori: q̄ manus icurrere
romanorus. Cæſar uero de tyrāno cælebrata uictoria:
romā repedauit ducēs ſecus iſinitus captiuorus nume
rus et antiquorus ptolemæorus oius gazas ut nec āte
nec poſt tāta copia auri argēti gēmarumqȝ romā addu
cta fuiſſe noſcatur. Cus autē hoc die romā igrederetur
ob triumphus tātæ uictoriæ ac pacē firmiſſimā toto or
bi collatā: uocatus ē auguſtus. Qui primo ſolus cæſar
dicebatur. Coronatur ciuitas: fit lætitia igēs i populo:
ſtatuitur a Senatu et oibus romāis ſcriptis firmatur:
nuntiaturqȝ p uniuerſus orbē oibus gētibs Octauianū
auguſtus inter deos debere coli: et mēſiſ iſte quiītīqui
tus i ordie mēſius ſextilis dicebatur i honorē auguſti
auguſtus uocetur: et hoc tripudius ſolēnitatiſ ob trium
phum auguſtalis uictoriæ lege ppetua uolumuſ cuſto
diri. Sicqȝ uſqȝ ad magni Cōſtātini iperius uentus ē.
Qui poſtq̄ dignatiōe ſupna p ſāctos apoſtoloſ Petrū
et Paulus uiſitatus et per Siluestrus papā baptizatuſ
ē: ex pſecutore fidei defēſor: et mādatorus chriſti cuſto
ditor aſſiduus factus horus ſolēnitatus phātaſmata p
horreſcēs papæ dixit Silueſtro Hactēus pater humāiſ
utēs legibs: ſic ipe oi ſtudio alioſ excolebā: Nunc quia
placuit domio ieſu chriſto me peccatorē ſibi famulum
facere iniquus mihi uidetur harus celebritatus fauora
bilibus laudibus extolli. Vide ergo quo mō ad bono
rē ſummi dei beato apoſtolo hāc diē dedices Sāctus
autē Silueſter hoc audiēs gaudio repletuſ gratiaſ deo
retulit et cus cōſilio Auguſto reſpondit. Eſt carcer in
quo beatus Petrus apoſtolus pro chriſto agoniſās ui
culatus fuit: et ſacri fōtis lauacro pluribus ibi baptiza
tis dedicauit. Hunc oi ſorde purgari facias quatenus
ibi eccleſia fabricata ad honorē tāti apoſtoli fidelius ibi
uota perenniter deo reddātur. Hoc audiēs Auguſtus
lætus efficitur: purgatur locus: fabricatur eccleſia: et
hæc cōſecratur ab eodē papa. Affuit ibi auguſtus et ſa
cris ſcriptis p ueredarios toto orbe mādare ſtuduit in
hæc uerba Notus ēe uolumus oibus chriſtus pie colē
tibus beatum Petrus apoſtolus a deo nobis datus pa
ſtorē et pricipē ſummo ſtudio uenerari uelle aſſidue et
maxie i hac die calēdarus auguſtarus: in quo ut deus a
nobis ſoliti eramus adorari: ut ipſe pius paſtor p̄cibuſ
deo fuſis noſ et iperius noſtrus adiuuaī dignetur. Va
lete. Sāctus autē Silueſter hunc diē celebrē oibus ec
cleſiis ēe iſtituit: ut ſicut celebratur ad honorē terreni
pricipis ad decus celebretur clauigeri cæleſtis. Accepit
autē hæc celebritas nomē beati petri apoſtoli uincula
propter uinculorus q̄ ibi paſſus ē tormēta: ut ubi abun
dauit peccatus: ſupabundaret gr̄a: et domuſ uinculorū
hoc ordie facta ē domuſ ſāctarus orationus. Hæc bre
uiter ad duo iquiſita reſpōdi. Nunc ad pſalmus ueniā
et ſi beato petro cōueīat ut i nullo ueſtrus bonus deſiō
rium defraudetur oſtēdā Dicat ergo uerbiſ propheticiſ
domio beatus petrus Domie probaſti me: quoniā uo
caſti: cognouiſti: quādo p̄ſumpſi et auſus fui dicere: ēt
ſi oportuerit me mori tecus nō te negabo. Tu autē co
gnouiſti oēs cogitatiōeſ meas a lōge anteq̄ eas cogi
tarē ſemitā meā et directionē meā iueſtigaſti et oēſ uiaſ
meas præuidiſti et probaſti quia nō erat dolus i ligua
mea cus dicerē ſi me oportet mori tecū nō te negabo:
Tu autē firmaſti me et poſuiſti manus tuā ſup me: fir
maſti me de tua p̄ſciētia qđ eſſē negaturus: et poſuiſti
manus tuā ſup me ut peccatus lachrymæ ſequerētur:
Mirabilis facta ē p̄ſciētia tua ex me: cōfortata ē: nec
potero ad eā. Conatus ſum nō negare: promiſi ēt me
mori magis eligere q̄ negātis crimē icurrere: ſed p̄ſciē
tia tua ita cōfortata ē ut nō potuiſſē ad eā. Quid nunc
faciā: negaui dominus et magiſtrum: nec ut quidā opi
nātur hominē negaui: Ego illum negaui cui dixi Tu eſ
chriſtus filius dei uiui: Illus negaui: quē pedibus am
bulātem ſup undas exptus ſum. Illum quē uoce ſola
uidi mortuus uocātem de ſepulchris: Illus quem cælis
patentibus uidi cum Moyſe et Helia et uocem ſup
eum de cælo: Hic eſt filius meus dilectus: ipſum audi
te: Illum qui cæcum tactu ſuo illumiauit: qui uerbo le
proſos mundauit: qui iuſſu dæmōia expulit: et multas
uirtutes ſuæ deitatis oſtendit. Quid nunc facimus No
uatione? pdimus apoſtolum petrum an recipimus re
uertentem ed chriſtum? Ecce chriſtuſ eum recipit: tu eli
cis. Sed clamat cōtra te Paulus Si deus iuſtificat: tu
quare cōdemnas? dicis certe baptizatis nō debere pœ
nitentibus ſubueniri. Ecce apoſtolo pœnitēti ſuccurrit
qui ē epiſcoporus epiſcopus: et maior graduſ redditur
plorāti: q̄ ſublatuſ ē denegāti: qđ ut doceā illud oſtēdo
q̄ nulluſ apoſtolorus nomē paſtoriſ accepit. Solus. n.
domius ieſus chriſtus dicebat Ego ſum paſtor bonus
Et iterus Me iquit ſequuntur oueſ meæ. Hoc ergo no
mē ſāctus et ipſius nominis poteſtatē Poſt reſurrectiō
nes ſuā Petro pœnitenti cōceſſit. Et ter negatus nega
tori ſuo quā ſolus habuit tribuit poteſtatē: ut nō ſolus
recupaſſe q đ amiſerat probaretur. Verus etiā et mul
to āpliuſ pœnitēdo q̄ negādo pdiderat acquiſiſſe. Hoc
magiſter bonus i electo diſcipulo formauit exēplus ut
ois diſcipulus chriſti ſit itegro aio: et pœniteat: ſi ita e
uenerit uel deliquat: nec rē noxiā ſibi pmittere debet ut
decreſcat et qui tāto citius uicitur quāto citius repurga
tur. Certe ois ſāctitas ad deus ducit et oē peccatus ad
diabolus: et ſub domio bono poſiti quomō credimus
nobis poſſibilitatē ad diabolus eundi cōceſſā: et reuer
tēti ad dominus denegatā. Addo aliquid Certe homi
nē p peccatum a ſe recedē deus nō uult: et peccatorē
ad ſe uenire oēm uult: et ſi illud potuit fieri qđ deuſ n̄
uult: quāto magis hoc pōt fieri qđ deuſ uult? Ideo de
niqȝ cogitatio peccati nō ē a deo prohibita p naturā:
ſed p ipius: ut laboris eius pugna icumberet: p̄mius d
certamie prouēiret. Voluit eni deus homini opis fati
gatiōe reliquē ne i aliqua detrimēti pte p̄miū ipediret

Duos certe bonorum et malorum populos eẽ nemo
eſt qui neſciat. bonos dicimus credentes· et peſſimos
nõ credentes: nõ credentes eſſe ſub diabolo: Et creden
tes ſub deo: magna prædicatio tua ẽ o Nouatiãe: qui
ſeruum diaboli ad te uocas: ſeruum dei a te repellis:
quaſi qui uelis deum lucrari qđ nõ habet et pdere qđ
habet. Huic adiicias et illud quod poſſit deus mortuoſ
ſuſcitare: et iſirmoſ ſaluaꝛ nõ poſſit: ná icreduli mortui
ſunt: et ecce credentes licet peccatores ſit uiuunt i iſir
mitate ſua. Et ſi ſaluator noſter habet imo quia habet
ptiá mortuos ſuſcitãdi quomõ nõ habet quæcunque
fuerit iſirmitateſ curãdi? Ex utroque latere blaſphema
tur a uobis qui pœnitentibus negatis effectum. Si. n.
poſſe eum docetis iſirmitatẽ oẽm curare. Sed ſi nollet
ipium arguitis: ſi uelle et nõ poſſe eum forſitã dixeritiſ
a deitate excluditis: et miſericordiá uobis ex utroqꝫ la
tere cõdemnati denegetis. cum negatis familiæ dei pe
unti nõ poſſe ſuccurri. Hactenus cuꝫ nouatianis ſi lo
cutus. Reuertamur ad apoſtolus pœnitẽtẽ et flentẽ a
mariſſime atqꝫ dicentẽ. Quo ibo a ſpiritu tuo? et quo
a fatie tua fugiá? Scio quia tu es chriſtus filius dei ui
ui: quá ſciẽtiá nõ mihi ĩuelauit caro et ſãguiſ: ſed pater
tuus qui i cælis ẽ. Quo fugiá: qui te deuꝫ noui: et oipo
tentẽ agnoui? Si i cælos aſcẽdero tu illic es: ſi deſcẽde
ro i infernuꝫ ades. Ibi eni p paſſionẽ ſpetialiter deſcẽ
diſti ubi p potẽtiá tuá ſicut ubiqꝫ generaliter præſto es:
Si ſumpſero pẽnas meas diluculo. i. ante lucẽ pẽnas
hoc loco pro cogitationibus poſuit q̃ repẽtino uolatu
ubiqꝫ ſunt i cælo et i terra et in abyſſo: et ubicunqꝫ fi
niuntur maria. Si ergo iquit illuc ãte lucẽ reſurrectio
nis tuæ uadã: ubicunqꝫ iacceſſibilitas ſolet fugitiuum
abſcõdere: ut illuc ire poſſi manus tua deducet me: et
quaſi fugitiuuꝫ tenebit me dextera tua. Ante lucẽ hic
ante reſurrectionẽ poſuit ſaluatoris: quia in tenebris
fuit oẽ ſæculuꝫ iacẽte domio in ſepulchro: i quo tẽpoꝛ
pœnitẽtia Petri apoſtoli agebatur: in quo etiã dixit for
ſitan tenebræ cõculcabunt me. Et in tribus negatiõibus
ſuis tres fugarũ partes clauſaſ ẽe ſibi ſi fugeret memo
rabat i cælo i inferno et in poſtremis maris. Ergo ne
gare tenebræ ſunt: et fugeꝛ cõculcatio tenebrarũ: hoc
timẽs ne ab eis cõpræhẽſus ab ipſis tenebris cõculcaꝛ
tur quaſi tenebris malis ſuis ſũmerſus opibus eſſet ã
ditus tenebrarũ habẽs tractus perennẽ iuges lachry
mas: dolores æternos: Hoc eni mõ cõculcãtur tenebꝛ
mortis huius: qua corporaliter morimur. Si uere fue
ro moriẽs iquit nõ cõculcabor a tenebris: ſed ad deli
tias ſãctorũ attingã. nox ipa mortis illumiatio mea ẽ
in delitiis meis. Ibi eni habebo lucẽ chriſtuꝫ meus qui
nõ patitur obſcuritatẽ tenebrarũ. In cuius cõſpectu
nox ſicut dies illuminabitur. Hæc docti pdicãte Petro
apoſtolo et cãtamus et credimus: quia ſicut tenebræ ei
us ſunt ita et lumẽ eius ẽ. Tenebræ eni nõ oibuſ crea
turis obſcurũ faciunt: ſiquidẽ et feræ oẽs ſed et nocti
uagæ beſtiæ noctiuꝫ nullũ patiuntur obſcurũ: ſꝫ aueſ
ſunt q̃ i noctibus uolãt. Unde docemur natura oculos
nõ oia aialia a creatore hoſ ẽe ſortita ut i tenebriſ uidre
nõ poſſit. Deus eni ad requiẽ hominũ nocteſ iſtituit
ut generatiõi humãæ quiete poſſit ẽe cõſultũ. Ipſius
ſunt ergo tenebræ cuius ẽ lux: qđ Manichæus negat.
Ipſe etiã creator corporũ noſtrorũ cõtra qđ ſuſcipit
qui ipœnitẽs Petrus dicitur Tu poſſediſti renes meoſ
qui ſuſcepiſti me: ex utero matris meæ Sicut i ore duꝫ
loquimur: et in ope aliqua dum opamur cordis noſtri
cogitata oſtẽdimus: ita qđ incogitamus ãteq̃ dicẽdo
uel opando pãdatur a renibus gignitur ſecundũ illud
quod in alio pſalmo dicimus deo quoniã tu poſſediſti
renes meos. dic eni quia ita tibi in me nihil occultatuꝫ
eſt ut nõ ſoluꝫ cogitata quæ ſunt cõſideres: ſed et cogi
tãda quæ ſunt in renibus cernas. Tu domine qui ſuſce
piſti me de utero matris meæ: ita ut quicquid ab ortu
meo ſemiſonis balbutiẽtis in facie uerbis aliquando
forte peccaui cognoſcas. In hoc etiã tibi cõfiteor qui
terribiliter mirificatus eſ mira opera tua quæ et oculiſ
meis uidi: et te exercẽte domine ieſu chriſte cognoui.
Et aia mea nouit nimis: intra me ẽ quod credidi: nõ i
ſupſtitie uerborũ: ſed intus in uiſceribus aiæ: quod ita
ẽe tibi nõ ẽ occultuꝫ. Siquidẽ tibi occultuꝫ nõ ẽ nec oſ
meuꝫ ideſt os meum quod feciſti i occulto. Si ergo
nec os meuꝫ tibi occultuꝫ ẽ qđ occultuꝫ ẽe naturaliter
uoluiſti: quãdo ante te occultũ i corde erit quod mani
feſtare iuſſiſti? Ad altiora ducimur cuꝫ de oſſibus et ſu
bſtãtia quæ i inferioribus ẽ terræ tractamuſ. Agitur. n.
hoc loco q̄ dum dies reſurrectionis aduenerit ubicun
qꝫ fuerit os meuꝫ et ſi i iferioribuſ terræ fuerit ſubſtan
tia mea. Impfectuꝫ meuꝫ uiderunt oculi tui: quia ſolo
aſpectu oculorũ tuorũ exurget In libro eni reſurrec
tionis oẽs homies qui nati ſunt ſcribuntur quot quot
de die i diẽ formabuntur: et nemo i eis qui ibi ſcriptus
nõ ſit in quo libro mihi nõ ſunt i amore: niſi ſoli amici
tui deus: nimis eni cõfortatus ẽ principatus eorũ. Si
quidẽ participes eos tui ẽe æterni iperii repromittis.
Nec hæretici audiẽdi ſunt qui dicunt Nõ debuit mun
dus ſubſiſtere p eum: qui præſciuſ erat homines p pec
cata et ſcelera ſua ad æternuꝫ gehennæ icẽdiuꝫ deſtinã
dos. Si. n. ita putetis fieri debuiſſe cõſultuꝫ magis reiſ
iudicatis ẽe q̃ ſãctis. Si eni mundus a ſuo fuiſſet tran
ſitu reuocatus nullus fuiſſet ſãctorũ particeps regni.
Et dum prouidebatur malis ne ad iteritũ deuenirent
Et ut nõ perirẽt pro merito ſuo mali hanc boni accipie
bãt ſentẽtiã ne uel tẽporalẽ uitã ſuſciperent quibus de
bebatur æterna. Nos autẽ cuꝫ propheta gaudeamus
cum ſanctis dei: et cuꝫ apoſtolo Petro dignis honori
bus amicos domini recordemur: quorũ tãtuſ numeruſ
ut ſup harenã multiplicati ẽe noſcãtur. Quid autẽ erit
ſi occidat dñs peccatores: occidat neronẽ? et poſt eum
oẽs uiros ſanguinarioſ qui ſãctos domini occiderunt?
Si ueſtrũ o hæretici deus ẽet ſecutus cõſiliũ ne pirẽt
Nero aut diocletianus uel cæteri iterfectores ſãctorũ
nec feciſſet nec apoſtolos: nec martyreſ naſci eſſet par
iuditiũ iiuſtis et iuſtis et oẽs una pueniẽs ſẽtẽtia per
quã oẽs uiderentur ante puniti q̃ nati. Sed uos o ui
ri ſãguinũ declinate a nobis qui dicitis quia i uanum
acceperunt ciuitates. Ciuitates ſuas hoc ẽ ſie cauſa ſũt
mortales effecti: et oia cuꝫ mundo pereunt. Et par eſt
ipſa pditio: nõ ẽ ita. Oẽs eni i libro ſcripti ſunt: oẽs re
ſurgunt ſed aliiſ dabitur odor uitæ i uitã æternã. Aliiſ
odor mortis in mortẽ perpetuã. Ubi deueniunt hi qui
bus dicitur Nõ ne qui oderunt te deus odio habui: et
ſup inimicos tuos tabeſcebã. Hæc Petrus loquitur: et
eccleſia i petrũ pronuntiat. Perfecto iquit odio ode
rã illoſ: et inimici facti ſunt mihi. Et idõ hiſ anathemati
ꝫatis Proba me domie: et ſcito cor meũ: quid de te ſẽ
tiã: quid de te credã: iterroga me et ſcito ſemitas meaſ
Sic tibi ſolicitudo de eccleſia tua: et de ouibus tuis: et
de paſtoribus tuis: et uide ſi uia iniquitatiſ in me ẽ: uia
iniquitatis diabolus ẽ: qui ſe ad ambulãduꝫ in ea icre
dulis et hæreticiſ præbet. Vide inquit i populo tuo ne
ſit aliquis in quo uia iniquitatis iter erroribus pbeat:
excludẽs uiã iniquitatis: deduc me in uiã æternã. ut
portæ mortis et inferi nõ præualeãt mihi ſecunduꝫ uer
buꝫ tuũ dñe ieſu chriſte: qui regnas i ſæcula ſæculorũ.
A M E N

Incipit tractatus quītus ſecundæ partis de hebraicis lo
cis noĩbus et iterptatiõe hebræorũ nominũ.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Libellus de hebraicis locis: uel locoꝝ diſtātiis: quē beatus Hieronymus Euſebium imitatus ſcripſit. loca ipſa ꝑ litteras alphabeti diſtinguēs: ſicut prologus indicat.

EVSEBIVS qui a beato Pāphilo martyre cognomētū ſortitus ē. Poſt decē eccleſiaſticæ hiſtoriæ libros poſt tēporū canōes: quos nos i latina ligua edidimus: poſt diuerſarū uocabula nationum ꝗ quo mō apud hebꝛæos oli dicta ſint et nunc dicātur expoſuit: poſt chorogaphiā terræ iudeæ: et diſtinctas tribuū ſortes ipius quoqꝫ hieruſalē tēpliqꝫ in ea cuꝫ breuiſſima expoſitione picturā: ad extremū i hoc opuſculo laborauit ut cōgregaret nobis de ſcriptura oiuꝫ pene urbiuꝫ: montium: fluminuꝫ: uiculoꝝ: et diuerſoꝝ locoꝝ uocabula quæ uel eadē manēt: uel imutata ſunt poſtea: uel aliqua ex parte corrupta: Vnde et nos admirabiliſ uiri ſequentes ſtudium ſecunduꝫ ordinē litterarū: ut ſūt i græco poſita trāſtulimus reliquētes ea quæ digna memoria uidētur: et pleraqꝫ mutātes. Semel eni et i temporꝫ libro ꝑfatus ſum me uel iterpꝛætē ēe uel noui operis cōditoꝛē: maxie cum quidā uix primis ibutus litteris hunc eundē librꝫ auſus ſit i latinā linguā nō latie uertere cuius iperitiā ex cōparatione eoꝝ quæ trāſtulimus prudēs ſtati lector inuenit. Vt eni excelſa mihi ñ uēdico: ita terræ ibærentia me ſupgredi poſſe credo.

Tractatus.

ARARATH Armēia ſiquidē i mōtibus Ararath arca poſt diluuiꝫ ſediſſe perhibetur. et dicuntur ibidē uſqꝫ hodie ꝑmanere ueſtigia. Memīnit hoꝝ mōtiū et Hieremias i uiſione cōtra babylonē. Joſephus quoqꝫ i primo antiquitatū iudaicarū libꝛo ſecularium litterarum hiſtoricos proferēs Animaduertēs inquit Noe terrā diluuio liberatā ſeptē alios dies abire ꝑmiſit: et uniuerſa aialia beſtiaſqꝫ patētibus clauſtris emittēs: ipſe cum ſua prole egreſſus ē imolās deo hoſtias gaudenſqꝫ cum liberis. Hunc locum Armēi exitꝫ uel egreſſꝫ uocāt. Siquidē ibi cultores illarū regionum arcā ſediſſe teſtātur. et lignorum quædā ſupeſſe monumēta Arcæ huius et diluuii oēs qui barbaras ſcripſere hiſtorias recordātur. Quoꝝ unus ē Beroſus chaldæus qui ſup diluuio referēs locutus ē Dicitur huius nauis i armēia propter montē carduenoꝝ pars aliqua ꝑmanere: et quoſdaꝫ bitumē ex ea auellētes circunferre: quo utuntur uel maxime hi qui luſtrātur uel ſe expiant: Sed et Hieronymus ægyptius: qui antiquitates phœnicuꝫ pulchro ſermone cōſcripſit: et Manaſeas et multi alii. Nicolaus quoqꝫ damaſcenus in nonageſimo ſexto libro refert. Et i armenia ſup miniadē mōs nomie Beas: ad quē multos i diluuio cōfugiſſe autumat ibiqꝫ ſaluatos eſſe: Alios uero i arcæ alueo ſupnatātes ad eius uerticē ſuꝑueniſſe: et uſqꝫ ad multas ætates ligna arcæ mōſtrari ſolida: quos quidē ego puto nō ēe alios niſi eos quos Moyſes legifer iudæoꝝ i ſuis uoluminibus edidit.

Achar urbs regni Nembroth i babylone. Porro hebꝛæi hāc ēe dicunt meſopotaniæ ciuitatem. quæ hodie quoqꝫ uocatur Niſibi a Lucullo quondā romāo conſule obſeſſā. captāqꝫ et ante paucos annos a romano imperatore perſis traditam.

Agai ad occidentales plagā uergit Bethelis nō multū ab ea diſtās. Sita autē ē betel euntibus eliā de neapoli leua parte uix duodecimo circiter miliario ab helia et uſqꝫ hodie paruus licet uicus oſtēditur. Sꝫ et eccleſia ædificata ē ibi dormiuit Jacob ꝑgēs meſopotamiā. Vnde et ipſi loco bethel idē domus dei nomē impoſuit. Agai uero uix paruæ ruinæ reſidēt: et locus tātummō mōſtratur. Et ſciēduꝫ ꝙ in hebꝛæo .g. litterā nō hēt hoc nomē ſed uocatur ai. ſcribiturqꝫ per elemētuꝫ quod apud eos dicitur aim.

Aſtaroth carnaym terra gygantiuꝫ quōdā i ſupcilio domoꝝ Sodomoꝝ quos iterfecit chodorlagomor Sunt hodie duo caſtella i bathania hoc uocabulo nouē iter ſe milibꝫ ſepata Jnter adarā et Abellā ciuitates.

Arboch corrupte in noſtris codicibus arbor ſcribitur. cū in hebꝛæis legatur arbe. i. quattuor: eo ꝙ quattuor patriarchæ Abrahā Jſaac et Jacob ſepulti ſunt: et Adā magnus ut in Jeſu libro ſcriptꝫ ē licet euꝫ quidā cōditꝫ in loco caluariæ ſuſpicātur. Hæc ē autē eadē chebrō oli metropolis philiſtinoꝝ et habitaculꝫ gigantiuꝫ regumqꝫ poſtea Dauid in tribu Juda ciuitas ſacerdotalis et fugitiuoꝝ. Diſtat ad meridianā plagam ab Helia milibus circiter uigiti duobus quercus Abrahā quæ ē mābræ uſqꝫ ad Cōſtātini regis iperiū monſtrabatur: et mauſoleuꝫ eius ipræſētiarū cernitur. Cumqꝫ a noſtris iā ibidē eccleſia ædificata ſit a cunctis i circuitu gētibus terebiti locus ſupſtitioſe colitur. eo ꝙ ſub ea angelos Abrahā quondā hoſpitio ſuſceperat. Hæc ergo primꝫ arbe: poſtea thebrō uocata filioꝝ thaleb ſortita uocabulum ē lege uerba dierum.

Ahilath in extremis finibus palæſtinæ iuncta meridianæ ſolitudini et mari rubro unde ex ægypto iudæā et ide ad ægyptꝫ nauigatur. Sedit ibi legio romana cognomēto decima. et oli quidē aylat a ueteribus dicebatur. nunc uero appellatur Ayla. Sed et helimitaꝝ ꝗdā natio fuit cui iperauit cordorlamogor cuius i actibꝫ quoqꝫ apoſtoloꝝ mētio fit et in regnoꝝ libris urbs quædā palæſtinæ elam ſcribitur.

Adama una de quinqꝫ ciuitatibus ſodomorum euerſa cum cæteris.

Aſophōnthamar. Jn hac habitabant quondā amorei quos interfecit chodorlamogor iuxta heremū cades. Eſt et aliud caſtellꝫ Thamara unius diei itinere a māphis oppido ſeparatꝫ ꝑgētibus Aylā de hebron ubi nunc romanꝫ præſidiꝫ poſitꝫ.

Allus regio Jdumæorum ꝗ nunc geballene dicitur uicina petræ ciuitati.

Nam euntibus thamā nunc deſertus locus et proxius tainne uico grādi: qui ſitus ē inter Heliā et dioſpolim. Eſt fōs i ſupradicto Aena loco unde et aenā. i. fōtis nomē accepit: Jn quo ſtās idolꝫ maxime illius regionis ueneratione colitur. Porro hebræi affirmāt Aenā nō locꝫ ſignificare ſed biuiū ubi certo Jntuitu neceſſariū ſit ad unā de duabus uiis eligēdā.

Areaatat locus trans iordanē in quo plāxerunt quondā Jacob tertio ab hierico lapide duobus milibus ab iordane: qui nunc uocatur betaglia: qđ iterpꝛætatur locus Jacob: qđ ibi more plāgentiꝫ circumeunt in funere Jacob.

Aelim caſtra filioꝝ iſrael ē locus i deſerto i quo .xii. fōtes et .lxx. palmarꝫ arbores Moyſes ꝯ mari rubro exiēs reppent.

Aelus in deſerto ubi filii iſrael caſtrametati ſunt.

Aſſeroth pars heremi ubi Maria et Aarō cōtra Moyſen locuti ſunt habitauerunt quondā enei i aſſeroth uſqꝫ ad urbē Satā. Verū hæc loca nō aſſeroth ſꝫ aſſeri appellari hebꝛæi putāt.

Aſſemona caſtra filioꝝ iſrael: in deſerto ab etan pro quo Aquila et Symmachus exploratoꝝ uiā iterpꝛætati ſunt: ubi aduerſū canāeꝫ qui ab auſtro cōtra iſrael eruperat in ſolitudine dimicatur.

Achie ꝗ et achalgai pro hac Symmachus iterpretatur

e.3.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

nituli.ē autē e regione quōdā moabnuch areopoleoſ
ad orientalem plagam.

Aron rupes q̄dā i ſublime proiecta in finibus amoreo
rum inter moab et amoreos. Moab uero Arabie ciui
tas quæ ē etiā areopolis nomiatur: oſtēdunt regiōis il
lius accolæ locus uallis iterruptæ diuerſe ſatis horri
bilem et periculoſus: qui a pleriſqꝫ nunc arnoas appel
latur: extēditurqꝫ ad ſeptētrionē areopolis: in quo et
militus ex oi parte p̄ſidia diſtributa: plenum ſāguinis et
formidinis teſtātur igreſſus. Hic quondā moabitarus
fuit. et poſtea Seon rex amorreorus iure belli eus ob
tinuit. Sed et terra filiorus iſrael trās iordanē ab Ar
none icipiēſ uſqꝫ ad mōteſ. hermō et libanū oſtēditur.

Ar locus uel oppidus Arnoe q̄d a .lxx. iterpretibꝫ per
extēſā uocalē et dicitur Aſemō locus deſerti: deniqꝫ et
ipſus uocabulum icultā terrā deſertāqꝫ ſignificat.

Abelſathin locus i deſerto ad meridianus moabitarū.

Azor ſiue zazer terminus urbis amō quæ nunc phila
delphia dicitur diuidēs eā amorreorus uſqꝫ regionē.
et ē i octauo circiter lapide eius ad ſoliſ occaſus uicuſ
zazer uſqꝫ i preſētē diem permanens.

Aroer oppidus moabitarus q̄d ſitus ē ſup ripā torrē
tis Arnō poſſeſſus oli a gente termiacuimē. et poſtea
retētus a filiis Loth. i. moabitis cus priores accolas
ſubuertiſſēt et oſtēditur uſqꝫ hodie i uertice montis il
lius Sed et torrēs per abrupta deſcēdēs in mare mor
tuum fluit. Cecidit autē Aroer i ſortē tribus Gad con
tra faciē Rabba.

Aſtaroth antiqua ciuitas Og regis baſſā i qua habita
uerunt gigātes et poſtea cecidit i ſortē tribus manaſſe
regionis bethanex: et ſex milibuſ ab Adar urbe arabie
ſeparata ē. Porro Araab Oſtra .xxv. milibuſ diſtat di
xius et ſupra de Aſtaroth Carnaym.

Agriſpetula mōs ē moabitarus i quē adduxit ballach
filiuſ Sophor balaā diuinus ad maledicēdus iſrael ſu
per uerticē qui propter uehemēs p̄ruptus uocatur exci
ſus: et unum mari mortuo procul ab Arnoe.

Araboth moab ubi ſecundo numeratuſ ē populus. q̄d
Aquila iterpretatur humilia ſiue æqualia. Moab hanc
habēs cōſuetudinē ut heremus propter planitiē oma
na. i. qualē iterpretetur et planā deniqꝫ Symmachus
pro Araboth moab capeſteria moab trāſtulit: et ē uſqꝫ
hodie locuſ iuxta montē phogor euntibus aliba adæ in
elbum Arabiæ cōtra hierico: qui ita appellatur. Araba
hāc ut ſupra aquila trāſtulit plagā Symmachus inter
dum cāpeſtrē interdus inabitabilē Theodociō occiden
talem.

Atharoth ciuitas oli amoreorus trās iordanē: quæ po
ſtea cecidit in ſortē tribus Gad: uocatus ē autē Acha
roth a filiis Salma ſiue ſalmō ut in paralipomenō ſcri
ptum eſt.

Atharoth ſophā et hæc ciuitas tribus Gad.

Arath ciuitas amoreorus uicina deſerto cades: et uſqꝫ
nunc oſtēditur uilla ad oppidus Mallatiſ quarto lapi
de achebron uiceſimo in tribu Juda.

Aſemōa ciuitas i deſerto: ad meridiē Judææ diuidenſ
ægyptus et ſortē tribus iudæ: ad mare uſqꝫ ad occiden
tē poſui et ſupra aſemōa caſtra filiorus iſrael.

Achabi terminus iudææ prouitiæ ad oriētalē reſpiciēs
tribus iudæ. Eſt autē et uicus nunc uſqꝫ grādis noues
milibus a neapoli cōtra oriētē deſcēdētibuſ ad iordanē
et Jeribui p eā q̄ appellatur atrabitie: ſꝫ et cōfiniū amo
reorus acrabi dicitur. de quo loco nō exterminauit ali
enigēas tribuſ neptali ut i iudicus libro ſcriptus ē.

Aſada cōfinius iudææ reſpiciēs ad aquilonē.

Arath terminus et ipe iudææ cōſtās a chedrō milibus.
xx. ad meridiē de quo ſupra poſitus eſt.

Marenā terminus iudææ ad ſeptētrionē Aſernai termi
nuſ et ipſe iudææ.

Arbeſa terminus et ipſe iudææ ortus ſolis aſpitiēs: Eſt
et uſqꝫ hodie uicus Arbel trās iordanē i finibuſ pellæ
ciuitatiſ palæſtinæ et alius hoc uocabulo i caupopgrā
diſtās ab oppido legiōis milibus nouē.

Aulon nō græcus ut quidā putāt ſed hebræus uocabu
lus eſt. appellatur autē uallis grādis atqꝫ cāpeſtris in
imēſā lōgitudinē ſe extēdēs: quæ circundatur ex utra
qꝫ parte mōtibus ſibi iuicē ſuccedētibus et cohærētibꝫ
qui icipiētes a libāo et ultra eus uſqꝫ ad deſertus pha
ran puenīunt. Suntqꝫ i ipſo aulone. i. uallone cāpeſtri
urbes nobileſ. Sito poliſ tyberias: ſtagnusqꝫ propter
eā: Sed et hierico mare mortuū et regioneſ i circuitu p
quas medius iordanis fluit oriēs de fōtibus paneadiſ
et i mari mortuo intuens.

Amalechites regio i deſerto. ad meridiē iudææ trans
urbē prætereuntibꝫ aialā cuius et ſcriptura recordatur
dicēs Amalech habitat in terra ad auſtrus: ſed et iuxta
eus alius cananeus habitabat qui et dimicauit cōtra fi
lios iſrael i deſerto: de quibꝫ ita ſcribitur. Amalech au
tē et chananeus habitabāt i ualle.

Araba planū Aquila et Symmachus cāpeſtrē inter
pretātur ſicut ſupra dictus ē. Porro ē et alia uilla ara
ba nomie i finibus dioceſareæ quæ oli Saporie dice
batur et alia tribuſ milibus a Sicopoli cōtra occidētē.

Animan q̄ nunc philadelphia urbs arabiæ nobilis. in
qua habitauerunt hodie raphaim gēs ātiqua quā iter
fecerunt filii loth habitātes pro eis i aiman.

Argob regio regis baſſā Og ſup iordanē quæ cecidit
i ſortē dimidiæ tribus manaſſe. et ē uſqꝫ hodie uicus
circa Jeraſā urbē arabiæ. xv. ab ea diſtās milibuſ cōtra
occidētē qui arta appellatur quod interpretatur Sym
macus mēſerā.

Aſedoch urbs amoreorū quæ cecidit i ſortē tribus ru
bē Appellatur autē additio cognomēto Aſedoch pha
gan. q̄d in lingua noſtra reſonare abſciſſum.

Abarin mōs ē i quo mortuus ē Moyſes. dicitur āt
et mōs eſſe Naban in terra moab cōtra Jerico ſupra
iordanē Jnſup aliophaga. Oſtēditurqꝫ aſcēdētibus de
libiade in eſbim antiquo hodieqꝫ uocabulo: iuxta mō
tem phogor nomē priſtinus retinēte a quo cōtra eum
regio uſqꝫ nunc appellatur phaſga.

Anochiar qp iterpretatur Eciayaician Hæc ē baſſan i
qua ſunt uici. lx. i mōte galaad. qui ceciderunt i ſortē di
midiæ tribus manaſſe: qui locuſ nunc uocatur Golon
in terra baccanea.

Antilibanus: ea q̄ ſupra libanus ad oriētalē plagā reſpi
ciētia antilibanus appellātur cōtra regionē damaſci: q̄
cecidit i ſortem tribus manaſſe.

Azecha ciuitas cananeorus i parte tribus iudæ ad quā
uſqꝫ proſecutus ē Jeſus quinque reges: Sed et hodie
uocatur uilla Azecha inter elutheropoli et Eliā.

Aioli uallis aq̄ præruptū ſup q̄d orāte quōdā Jeſu lu
na ſtetit iuxta uillā quæ uſque nunc aiolin dicitur cōtra
orientē bethellis tribuſ ab ea milibuſ diſtās aut procul
a Gabaa et raia Saulis urbibus. Porro hebræi affir
māt Aioli uicū ēe iuxta Jntopoli i ſecundo lapide per
gentibus heliam.

Achor hebraice dicitur Emathachor q̄d iterp̄tatur ual
lis tumultus uel turbarū eo q̄ ibi tumultuatus et tur
batuſ ſit iſrael i qua lapidauerūt quōdā Achā propter
furtum anathēatis. Eſt autē a ſeptētriōe Jerico et uſqꝫ
hodie a īgiōiſ accoliſ ſic noiatur meminit huius Oſee
propheta.

Aſedoch alia ciuitas nō q̄ ſupra licet eodē noine uoce
tur quā expugnauit quōdā ieſuſ rege eius iterfecto.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Aſor ciuitas regni Jabin quã ſolã itẽdit Jeſuſ: quia me
tropolis erat oĩum regnorum philiſti. ẽ et alia uilla uſ
qȝ hodie Aſor in finibus Aſcalõis cõtra oriẽtẽ eius q̃
cecidit i ſortẽ tribus Judæ. cuius et ſcriptura meminit
appellãs eã ad diſtinctionẽ ueteris aſor nouã.
Armõ regio Aeneorum: quã obtinuit Jeſus: hebræus
uero quo pie legẽte ſcripturaſ didici affirmat mõtẽ Her
mõ paneadi iminere: quẽ quõdã tenuere aenei et amo
rei: de quo nunc æſtiuæ niues tyrum ob delitias dferũ
tur. Sed Halach mõs quẽ Aquila iterptatur diuidẽ
tẽ mõtẽ .i. limpidum ſiue lubraim.
Armõ mõſ amoreorũ de quo nunc dictum quẽ ſini
ces uocãt. Samor et amoreus appellauit Sauir dic
turqȝ in uertice eius iſigne tẽpluȝ qd̃ ab ethnicis cultui
habetur e regione paneadis et libani et terra filiorum
iſrael trans iordanẽ a ſolis ortu a prærupto Armõ uſ
qȝ ad mõtẽ Aermõ extẽditur.
Auober ciuitas quã expugnauit Jeſus: et ẽ uſqȝ hodie
uilla iuxta dioſpolim quaſi quarto miliario ad oriẽtalẽ
plagã q̃ uocatur Bethoanabal. pleriqȝ autẽ affirmãt i
octauo ab ea miliario ſitã appellari bethanabal.
Aſdod in ſortibus Judæ quæ nunc uocatur Azotus: i
qua drelicti ſunt gigãtes qui appellabãtur Enathin et ẽ
uſqȝ hodie iſigne oppiduȝ palæſtinæ.
Ader urbs quã expugnauit Jeſuſ rege illius iterfecto.
Afec et hæc ciuitas eſt quã rege ipſius trucidato expu
gnauit Jeſus.
Achſaph et cõtra huius regẽ philoſophuſ pugnaſſe de
ſcribitur: appellaturqȝ uilla theſſaluſ i octauo lapid̃ dio
ceſareæ ad radicẽ mõtis Tabor in cãpeſtribus.
Accaron in tribu dan ſiue ut ego arbitror i tribu iudæ
ad leuã cananeorũ urbs una de quinqȝ oli ſatrapiſ pa
læſtinæ et decreta ẽ quidẽ tribui iuda. nec tamen tẽta ab
ea: quia habitatores priſtinos nequiuit expellere: Sȝ
et uſqȝ hodie grãdis itus ciuium iudæorũ Accarõ di
citur inter Azotum et Jaman ad orientẽ reſpitiẽs: Quĩ
dã putãt Accarõ turri ſtratonis poſtea ceſareã nuncu
patam.
Azotuſ quæ ſupra Aſda uſqȝ hodie nõ ignobile muni
cipiuȝ palæſtinæ et una de quinqȝ ciuitatibus Allophy
lorũ decreta quidẽ tribui iudæ ſȝ nõ retẽta ab ea: quia
nequaq̃ ueteres accolas potuit expellere.
Aſcalon urbs nobilis palæſtinæ quæ et ipſa ãtiquitus
una fuit de quinqȝ ſatrapis philiſtinorũ ſepata quidẽ
tribui iudæ p ſortẽ tamẽ nõ retẽta ab ea quia hitatoreſ
eius ſupare non potuit.
Afeta terminus amoreorũ ſup iordanẽ in ſortẽ tribuĩ
ruben. Sed et uſqȝ hodie eſt caſtellum grãde afeta no
mine iuxta oppidum palæſtinæ.
Agad ſita ad radices montis Hermõ. Aemach urbs q̃
cecidit in ſortẽ ruben. Sed et nunc amatuſ uilla dicitur
trãs iordanẽ in uiceſimo primo miliario a pelle ad me
ridiẽ. Eſt et alia uilla in uicinia gadare nomĩe Amatha
ubi calidæ aquæ erumpunt. In regnorũ quoqȝ libris
ſcribitur Ab introitu Emath uſqȝ ad mare hoc ẽ deſer
ti qd̃ ẽ mare mortuum. Ego autẽ inueſtigãs repperi E
math urbẽ coeleſ Syriæ appellari: q̃ nũc græco ſermo
ne epiphania dicitur.
Amorri trãs iordanem in tribu gad hoc eſt Aman de
qua diximus ſupra philadelphia ciuitas illuſtriſ arabiæ.
Adara in tribu iuda iuxta deſertum. ẽ quoqȝ et alia uil
la i finibus dioſpoleaſ iuxta thamuiticã regionẽ q̃ atha
uina uilla uſqȝ hodie ſic uocatur.
Athaica uicus i deſerto ſitus. i poſſeſſiõe tribus iudæ
pro qua Symmachus iterp̃tatur pauimentum.
Acor in tribu iudæ: de qua et ſupra diximus Adomin
quõdã uillula nunc ruinæ in ſorte tribus iudæ: qui lo
cus uſqȝ hodie uocatur male domini et græce dicitur a
naba   Latine autẽ appellari poſ
ſunt aſcenſus. Ruforũ ſiue rubentiũ propter ſangui
nẽ qui illis crebro a latronibus funditur. Eſt autẽ cõfi
niũ tribus iudæ et Beniamin deſcendentibuſ ab helia
Jericum: ubi caſtellũ inſituȝ eſt ob auxilia uiatorũ hu
ius ſanguinarii et cruenti loci domius quoqȝ i parabo
la deſcendẽtiſ iericus de hieroſolyma recordatur.
Aman in tribu iuda.
Aſer in tribu Judæ. appellatur autẽ nunc · icuſ pgrãdiſ
pgentibus Aſcalonẽ de azota.
Aſarſaul in tribu iudæ urbs ſacerdotibuſ ſeparata. Eſt
uſqȝ hodie uilla bethemĩnin nomine i ſecundo lapide
de atherebintho hoc ẽ tabernaculuȝ Abrahã quattuor
milibus ab hebron.
Aſtaol in tribu iudæ uſqȝ hodie uilla uocabulo Aſto i
ter Azotum et aſcalonem permanet.
Aſna in tribu iudæ:
Adolã i tribu iudæ et uſqȝ hodie uicus nõ paruus ad
orientẽ Eleutheropoleos in decimo eius miliario hoc
uocatur nomine.
Adithã in ſorte tribus Judæ. Dicitur antẽ et quædã uil
la atlia iuxta Gazan: et alia adita iuxta dioſpolin quaſi
ad orientalẽ plagã reſpiciens.
Adaſa in tribu iudæ uſqȝ hodie uicuſ iuxta guſnaſ. Sȝ
miror quomõ guſnenſẽ regionẽ in tribu iudæ poſuerit
cum pſpicuũ ſit ſecundum librũ ieſu ſorte eam tribuĩ
Effraim cecidiſſe.
Acher in tribu Judæ.
Aſan in tribu iudæ eſt uſqȝ hodie uicus nomine betha
ſan ad heliam pertinens in. xv. ab urbe miliario.
Aſennan in tribu iudæ.
Agaf in tribu iudæ nunc uſqȝ uicus in finibus Eleuthe
ropolis eſt: Eſt et alia uilla grãdis iudæorum nomine
Aena darona contra auſtralẽ plagã chebronis noues
ab ea milibuſ ſeparata.
Aſtamos in tribu Judæ uicus et ipſe Judæorum in da
roma ad aquilonem loci auem.
Auim in tribu iudæ Eſt uicuſ auea iuxta alterũ d̃ quo
ſupra diximus ad orientalẽ plagã reſpitiens cunctis
habitatus chriſtianis.
Afeta in tribu iudæ.
Auata in tribu iudæ.
Areba in tribu iudæ.
Aſtaroth cõtra Rama in tribu Joſeph.
Aſtaroth ciuitas in tribu effraim nunc uicus ad aqui
lonẽ ex haſte in quarto eius miliario acurus dicitur.
Adara ciuitas tribus effraim.
Aſer ciuitas tribus manaſſe nunc demõſtratur uilla d̃
ſcendentibus ab neapoli ſintopoli in. xv. lapide iuxta
uiam publicam.
Acharoth ciuitaſ tribuſ beniamin. Sunt aũt duæ acha
roth haud procul ab helia. Araboth ciuitas ſortis be
niamin ſacerdotibus ſaparata in tertio ab helia milia
rio. de qua et hieremias propheta fuit.
Adar ciuitas ſortis beniamin.
Aelmon ciuitas tribus beniamin ſacerdotibuſ ſepata.
Aiuxt caſis. i. uallis caſis in tribu beniamin.
Auim in tribu beniamin.
Aphra in tribu beniamin. Eſt et hodie uicus efrem in
quinto miliario bethellis ad orientem reſpiciens.
Aumienia in tribu beniamin.
Affini in tribu beniamin.
Arim in tribu beniamin eſt et uilla iuxta dioſpoli quæ
nunc appellatur uſqȝ betariph.
Ampla in tribu beniamin.
Aſar in tribu Simeon.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Amarthabob in tribu ſimeonis ciuitas ſacerdotibus ſe
parata.
Aſenna in tribu ſimeonis.
Amathar in tribu zabulon.
Auiuia in tribu zabulon: et alia uilla auiuia euntibus
de neapoli heliam in decimo miliario.
Anuaton in tribu zabulon.
Achaſelut ē ciuitas tribus iſachra Appellatur autē et
quidaʒ uicus Facalus iuxta montē Tabor in cāpeſtribꝫ
in octauo miliario dioceſareę ad orientē reſpiciēs. ſicẽ
ſupra diximus.
Affraim ciuitaſ tribus Iſachar ē hodieqꝫ uilla Affarea
noie in ſexto miliario legionis cōtra ſeptētrionē alime
dech ſortis aſſis.
Amach in tribu aſſer.
Amef in ſorte tribus iſachar.
Auerich in ſorte tribus iſachar.
Adiſap in tribu Aſſer ciuitas ſeparata leuitis.
Amer in tribu aſſer ē q̄dā uilla nomine bethenea i qui
to decimo lapide a cęſarea ſita i mōte cōtra orientales
plagā in qua et lauacra dicuntur eſſe ſalubria.
Acrau in tribu Aſſer.
Amon in tribu aſſer.
Accho q̄ nūc ptholemais appellatur ſortis aſſer d̄ qua
habitatores priſtinos nequiuit expellere.
Achzif in tribu Aſſer in qua alienigene permāſerunt.
Hec eſt et diſpa in nono miliario ptolomaidis ꝑgenti
bus tribus.
Auiuia ſortis aſſer.
Affec ſortis aſſer i qua habitatoreſ priſtini ꝑmāſerunt.
Adeuiue in tribu neptalim.
Aſſor in tribu neptalim. quā rex aſſyrion prophetaſſe
ſcribitur.
Aſſeddi in tribu neptalim.
Amath in tribu neptalim.
Azanoth in tribu neptalim: ē autē et nunc uicus ad re
gionē diocęſareę pertinēs in campeſtribus.
Abilon ſordis dan ſeparata leuitis. et ē hodie uicus a
lius haud procul a nicopoli. Sciendus ꝙ abilon ſeptu
aginta ediderunt ubi erant urſi.
Arad ē ciuitas ihabitatores filii Hebad: ſoceri Moy
ſi in medio iſraelis.
Ader apud quē Gedeon caſtrametatus eſt.
Ariſoth ciuitaſ ſiſar pꝛicipis Iabis. Eſt autē Iabis trāſ
iordanē nunc uilla ꝑgrādiſ a ciuitate Pelles ſex milibꝫ
diſtans pergentibus Heraſam.
Aredh aſcēſus pro quo Aquila interpꝛętatur ſaltuum
Symmachus montiuꝫ. Aruir ubi dimicauit Iepthe ē
hodieqꝫ uilla in mōte ſita uiceſimo ab Helia lapide ad
ſeptentrionē.
Arma ubi ſcriptura refert ſediſſe Abimelech.
Aialim ciuitas in terra zabulon de qua fuit et ille Aio
lon qui iudicauit populum iſrael.
Abel uinearuꝫ ubi dimicauit iepte i terra filioꝛuꝫ Amō
nā et uſqꝫ in ꝑſētē diē i ſeptimo lapide philadelphię
uilla Abel cernitur uinetis cōſita. Alia quoqꝫ ē ciuitaſ
nomie abillauini tertilis: i duodecimo a gadaris milia
rio: cōtra oꝛientalē plagā necnō et tertia i phœnice Ab
illa inter damaſcum et Paneadē.
Aramethē Sophi: ciuitas Helcane et Samuelis i re
giōe tānitredis iuxta dioſpolim. unde fuit Ioſeph qui i
euangeliis Abarimathia fuiſſe ſcribitur.
Abueser qd̄ iterꝑtatur lapis adiutoꝛii ſiue lapis auxili
atoꝛ. Eſt autē locus ubi tulerunt philiſtim arcā teſtamē
ti iter Heliā et Aſcalonē iuxta uillā bethamus.
Aphes domuſ: ubi dimicauit Saul: pro quo Aquila
poſuit in finibus domui.

Annegel pro quo Aquila auſtruꝫ Symmachus meri
diem tranſtulerunt.
Arith ubi Dauid ē uilla Arath noie ad occidētalē heli.
Aialim pro quo Aquila trāſtulit ceruoꝛuꝫ: Theodociō
lapides ceruoꝛuꝫ Endoꝛ que ē i eꝫraela abi filii iſraeliſ
ſe ad ꝑlius pꝛęparātes caſtra poſuerūt. Et ē hodie grā
dis uicus Endoꝛ iuxta mōtē Taboꝛ ad meridiē i quar
to miliaro.
Afech iuxta endoꝛ iſraelis ubi dimicauit Saul.
Arma ad quē locum ſpolioꝛum partē miſit Dauid.
Aterith ad hunc quoqꝫ locuꝫ miſit ꝑdę parte i Dauid.
Am a in deſertuꝫ euntibus gabaō ethonodacheſis pro
quo Symmachus poſuit iferioꝛē uiam.
Areaoꝛne ideſt hieruſalem.
Aſſur ciuitas iudę quā edificauit Salomon.
Abelmaula urbs unius de pꝛicipibus Salomōis Vu
de fuit et Heliſeus propheta. Eſt autē nunc uicus i au
lone d̄ quo ſupꝛa diximus i decimo a ſitopoli miliario
cōtra auſtralē plagā noie Bethaula: Sed et Abel in ea
uillula nunc nuncupatur iter neapoli et ſintopolim.
Anothar ciuitas unius de pꝛicipibus Salomonis.
Ailath ſupra littus rubri maris i terra dā d̄ quo ſupꝛa
dictum eſt.
Aeloth quā extoꝛſit Azarias.
Aenda huiuſ expugnatoꝛ Aſſa rex fuit atqꝫ ſubuerſoꝛ.
Aſiongaber i hoc loco claſſiſ Ioſaphat tēpeſtate i atria
ē. Fertur āt ipa ēe eſſia haud procul ab Ailach i rubꝛo.
Aela boꝛgozau nomia fluminuꝫ i terra medoꝛuꝫ ad
quoꝛum montes captiuus iſrael ductus eſt.
Albana fluuius damaſci.
Aopſithe uel Aphaſoti qd̄ Aquila in libertatē uertit.
Ailā quā expugnauit rex Aſſyrioꝛū Achia i aſſyrioꝛū
Aſſima oppiduꝫ in terra iudę qd̄ ędificauerunt hi qui
ad eam uenerunt de Emath.
Arthē refert Ioſephus hāc ēe petrā urbē nobilē palę
ſtinę.
Ardamellech idolū Aſſyrioꝛuꝫ qd̄ et Samarite uene
rati ſunt.
Armonim iuxta Iſaiā uix nomē ē in uiſiōe cōtra Mo
ab pro quo Aquila ouoꝛaim.
Agalli et huius Iſaias meminit i uiſiōe cōtra Moab.
Eſt autē Agalli uicus ad auſtralē plagā partē Areopo
lios diſtans ab eo milibuſ octo.
Aelim puteus dimon et huius loci i eadē uiſione Iſa
ias recoꝛdatur.
Ariel huius quoqꝫ Iſaias mēinit quā Aquila et Sym
machus interpꝛętati ſunt leonē dei hanc putāt ēe qui
dā ariopoli eo ꝙ ibi nunc uſqꝫ ariel idoluꝫ colunt uo
catuꝫ acratoi aperota amarte. Vnde et ciuitatē dictam
ſuſpicātur. Mihi autē uidetur iuxta cōſequētiā textus
qꝫ prophetię Ariel ibi ag. allegoꝛice hieruſalē: ſiue tē
plus ſignificare hoc ē leonē dei qd̄ forte regnuꝫ fuerit
et potēs. De hoc i libꝛis hebꝛaicaruꝫ quęſtionuꝫ pleni
us dictum eſt.
Adama in Iſaia pro quo Aquila et Symmachus hu
mum: Theodocion terrā interpꝛętantur.
Age fullonis et hoc i Iſaia ſcriptuꝫ ē. Oſtenditur aūt
nunc uſqꝫ locus in ſuburbanis hieruſalem.
Aſedech et hāc Iſaias propheta futurā in ęgypto uati
cinatur. Sciēduꝫ autē ꝙ in hebꝛęo pro hoc noie ſcrip
tum ſit arabes qd̄ ſiccitatē quidā iterpꝛętātur in ſolē: et
alii i teſtā trāſferunt uolētes uel Heliopolim ſignificari
uel Oſtracinē. Sed et huius rei diſputationē quia lon
gioꝛ ē i libꝛis hebꝛaicaruꝫ quęſtionuꝫ reperis.
Arafad urbs Damaſci quā oppugnauit rex aſſyrioꝛū
ſicē i Iſaia et Hieremia et libꝛis regnoꝛuꝫ ſcribitur.
Auēgaba et huius Iſaias mēinit: quā Aquila trāſtulit

aut graua.ſ.u.ſyllabā quæ i medio nominis poſita ē i
coniunctionē et interpræatatus: Symmachus uero ſolí
citauit et humiliauit legimus ſup hoc i regnorū libris.
Armenia in Eſaia quæ eſt Ararat.
Aſael huius meminit Zacharias propheta.
Auauel turris hieruſalē ſicͨ i Zachariæ libro ſcriptus ē.
Aſſeremot in Hieremia pro quo i hebræo ſcriptū ſada
moth qd aquila interpræatatur ſuburbana.
Aeoth i Hieremia aquila uertit i officiaſ uel tabernaſ.
Alaoth in Hieremia pro qu in hebræo legitur luit.
Aethan in Hieremia quā aquila.ualidā Symmachuſ
interpræatatur antiquam.
Acheldemach ager ſāguinis: qui hodieqꝫ monſtratur
ad auſtralē plagā montis ſion Jeuon iuxta Salim ubi
baptiſabat Joānes: ſicut in euāgelio circa Joannē ſcri
ptum ē. Et oſtenditur nunc uſqꝫ locus i octauo lapide
ſincopoleoſ ad meridiē iuxta ſalē et Jordanē.

BABEL quæ babylon interptatur cō
fuſio. Erat autē ciuitaſ regni nēbroth
i qua eorū qui ædificauerunt turrī
lōge diuiſæ ſūt liguæ: quorū pricipē
Joſephuſ fuiſſe nembroth affirmat.
Teſtem quoqꝫ eius hiſtoriæ Sibyl
lā græcā exhibēs: locus iquit in quo turri ædificauerūt
nunc appellatur babylon propter cōfuſionē ſermonis
eorū qui altiſſimā turri oī ſtudio fabricabāt. Siquidē
hebræi confuſione babel uocāt. De hac turre et diuer
ſitate linguarū ſcripſit et Sibylla in hunc modū. Cū
oēs mortales una lingua uterētur quidā ex his altiſſi
mā turri ædificauerunt cælum per eā cupiētes ſcā de
re: dii uero turbines mittētes euertere turri: et propria
et diuerſā unicuiqꝫ tribuere linguā. Unde urbē quoqꝫ
contigit appellari babylonem.
Bethelualis in duodecimo ab Helia lapide ad dextras
euntibus Neapoli quæ primus Juza.i. amygdalū uo
cabatur: et cecidit in ſortē tribuſ beniamin iuxta bethan
et Gai: quā expugnauit Jeſus ɩge illius iterfecto. Por
ro quidā putāt ſecundū errorē græcorū uoluminū
Halamiaulas ātiquitus nuncupatū uehemēter errāt
Uerbū quippe hebræū et nomē ipſius ciuitatulæ pa
riter miſcuerunt: cū ullā ſignificet prius.i. πρότερον
luza uero amitha   : et ſit ſēſus uocabatur āt
bethel prius luza. Nec bethaim quod aut oppidum ſi
gnificat: hebræi putāt eandē ēe bethel. Sed ex eo tem
pore quo ibi ab Hieroboam filio Nabath uituli aurei
fabricati ſunt et a. X. tribubus adorati uocatū ē betha
im ideſt domus idoli: quæ ante uocabatur domuſ dei:
Sed et ſup hoc i libris hebraicarū qſtionū plenius
diximus.
Bala: ꝗ et Segor nunc azora nuncupatur ſola ꝗ quin
qꝫ ſodomorū urbibus Loth precibus reſeruata. Im
minet autē mari mortuo et præſidiū in ea poſitus eſt
militū romanorū: habitatoribus quoqꝫ propriis fre
quentatur: et apud eā gignitur balſamū: poma palma
rum antiquæ ubertatis indicia. Nullū autē moueat
ꝙ Segor eadē zoara dicitur cum idē nomē ſit puulæ
uel iunioriſ. Sꝫ Segor hebraice zora ſyriace nūcupa
tur. Bala autē iterpretatur abſorpta: ſup quo in libris
hebraicarū quæſtionū plenius diximus.
Balanus ideſt quercus luctus. ſub qua rebecce nutrix
ſepulta eſt.
Barath iter cades et Barath hodieqꝫ agar puteus de
monſtratur.
Bethelecm ciuitas Dauid i ſorte tribus iudæ: In qua
deus noſter atqꝫ ſaluator natus ē in ſexto miliario ab
Helia cōtra meridianā plagā: iuxta uiā ꝗ ducit chebron
ubi et ſepulcrū cum Abimelech ſociauerunt iurantes.
Nec mouere debet quēqꝫ ſi interdum ciuitates Judæ
eaſdē in tribus ſimeonis uel beniamin reperiat tribus
iuda bellicoſiſſimis uiris pollēs et crebro aduerſarios
ſuperās in oībus tenuit principatū: et iccirco et aliarū
tribuum ſortes in eius iterdū funiculo nuncupantur:
Alioquin i medio tribus iudæ habitaſſe Simeonē ſcri
ptura manifeſtiſſime docet.
Balam in tribu iuda.
Baſchat in tribu iuda.
Bethdagon i tribu iuda. ſed et uſqꝫ hodie grādiſ uicuſ
caſodago inter dioſpolim et Januā demōſtratur.
Bethaloth in tribu iudæ.
Bethaſitin in tribu iuda uicuſ trās raphim milibꝫ. xiiii.
euntibus ægyptū qui eſt terminus palæſtinæ.
Bethoraba pro qua Symmachus trāſtulit i locis qui
iuxta inhabitabilē ſunt ſignificās heremū.
Beſchala i tribu mānaſſe ſepata a leuitiſ i ɩgiōe baſāitidi
Bethaim i tribu beniami iuxta gai et bethel cōtra maci
nas: ſed pleriqꝫ ut ſupra dictum ē idē putāt ēe bethel.
Baliloth in tribu beniamin.
Bethſur in tribu iuda uel beniamin. et ē hodie bethſu
ra uicus euntibus nobis ab helia chebro i uiceſimo la
pide. Juxta quā fons ad radices mōtis ebuliens ab ea
dē in qua gignitur ſorbetur humo: et apoſtolorū acta
referunt eunuchum cādacis reginæ in hoc ēe baptiza
tū a Philippo. Eſt et alia uila bethſor i tribu iuda mille
paſſibus diſtans ab Eleutheropoli.
Beroth in tribu beniamin.
Bola in tribu Simeonis.
Bou in tribu beniamin.
Bethaloth in tribu beniamin pro quo Symmachus
interpretatur in campeſtribus.
Bethalla in tribu beniamin.
Borooth in tribu beniamin.
Balla in tribu ſimeonis.
Bathul in tribu Simeonis.
Beraraoth in tribu Simeonis.
Beth in tribu ſimeonis.
Baale in tribu ſimeonis.
Bethabaeth in tribu ſimeonis.
Bethleē i tribu zabulō ad cuius diſtinctionē altera be
thleem appellatur Judæ.
Bethphaſeſ in tribu Jſachar.
Bethue in tribu aſſer: et nunc appellatur uicus bethetē
in octauo miliario ptolemaidis cōtra orientem.
Bethagon locus i quo duæ tribus zabulon et Jſachar
habent confinia.
Bethameth quod interpretatur Symmachus uallis.
eſt autem ſortis Aſſer.
Bethana i tribu neptalim et ē uillæ nomē bethanea in
quītodecimo a cæſarea lapide i qua dicuntur lauacra
ēe ſalubria ꝗ et ſupra noie Aueane poſuimus.
Bene in tribu Dan.
Barath i tribu Dan uſqꝫ hodie prope ad Azotum.
Berecha uiculus appellatur.
Beſel urbs regis adembezeth: et hodieque duæ uillæ
ſunt noie bezeth uicīæ ſibi i ſeptiuo lapide a Neapoli
denſcendentibus ſintoploi.
Bethſan ex hoc oppido tribus manaſſe accolas priſti
nos nō potuit expellere. et nunc appellatur ſintopoliſ
urbs nobilis palæſtinæ quā iterdū ſcriptura cognomi
nat domū ſan: qd in nīa ligua interptatur iniquus.
Bethſanies ciuitas ſacerdotalis i tribu beniamin i qua
uſqꝫ hodie demōſtratur de eleutheropoli pgētibꝫ Ni
copolin i decimo miliario cōtra oriētalē plagā.
Bethnatin ſorte tribus neptali. Sꝫ nec de hac priſtios

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

accolas. tribus neptalim naluit expellere.
Bethſanies altera i tribu neptalim in qua et ipſi culto
res priſtini permanſerunt.
Baalemõi mõs circa libanus in finibuſ allophylorũ.
Baleth in tribu dan.
Bethara qđ iterptatur domus aquæ ſiue putei: quã in
expeditione ſclaudi occupauit Gedeon.
Bethaſepta ubi terga uertit madiã.
Balanus. i. quercus ſitbiniorũ ubi regnauit Abime
ech q̃ uſq3 hodie oſtẽditur i ſuburbão rure nepoleos
prope ſepulcrũ Joſeph.
Bõthõii qđ iterptatur aquila et Symmachus tribuloſ
Bera ubi Abimelech Joatan fuiſſet hitauit. Diſtat ãt
uicus beraa bereopoli octo milibus ad aquilonẽ.
Baalthamar iuxta gaba ubi filii iſrael aduerſus tribuñ
beniamin iniere certamẽ: et uſq3 hodie bethamari i ſu
pradictis locis uiculus appellatur.
Betchur uſq3 ad hunc locũ populus iſrael fugiẽtes p
ſecutus ẽ aliẽigẽas appellãs eũ lapidẽ adiutorii.
Bauia ubi Saul ungẽduſ i regẽ cũ Sãuele cibũ ſum
pſit. Porro bauia aquila ſẽp excelſã tranſtulit.
Boſeth nomẽ petræ ſup qua i libris hebraicarũ q̃ſtio
num diximus.
Beſſor turris ad quã uenit Dauid.
Beroſan ad quã prædæ partẽ Dauid miſit.
Barim locus ad quẽ uſq3 pſecutuſ ẽ Michol filiã Sa
ul uir ſuus lachrymans.
Baalaſſor iuxta effrai ubi ab elaſon pecora tõdebãtur.
Bethamaca uſq3 ad hanc proſecutus ẽ Joab pduelleſ
ſabe: et poſt eã legimus ab Aſſyriorũ rege captã. Eſt
autẽ aſcẽdẽtibus de eleutheropoli Eliã i octauo lapide
nunc uilla quæ achanus dicitur.
Ballath urbs quã ædificauit Salomon.
Bethſariſſa unde uenit homo cũ muneribus ad Heli
ſeũ prophetã. Eſt autẽ in finibuſ dioſpoleos. uilla. xv
ferme ab ea milibus diſtãs cõtra ſeptẽtrionẽ i regione
taunitica.
Bethagan uia per quã Othoziam fugiſſe legimus.
Baſethath urbs antiqua Judæ.
Bethſathath uicus ſamariæ: ad quẽ uẽit Hieu rex iſra
el qui i altiſſimo cãpo ſitus ẽ nõ ãpliuſ duodecim mili
bus a legionis oppido ſeparatur. pro quo Aquila iter
ptatur domus curuantiũ. Symachus domus ſigulo
rum eo q̃ auguſtus et humilis itroitus ſigulos tãtũ:
et nec ipſos ſtãtes ingredi ſuſtineret.
Beuich quam conſtruxerunt Samaritani: qui de baby
lonis regione tranſierunt.
Biblos ciuitas phœnicis cuius meminit Ezechiel pro
qua in hebraico continetur gobel.
Babaſtus ciuitas ægypti: iuxta Ezechielẽ.
Bar in terra cedar ſicut ſcribit Hieremias.
Babylon idolum eſt obel.
Bethſaida ciuitas ẽ i galilæa Andreæ Petri Philippi
apoſtolorũ prope ſtagnũ genazareth.
Bethfage uilla i mõte oliueti ad quã uenit dñs ieſus.
Bethania. uilla i ſecundo ab Helia miliario i laterẽ mõ
tis oliueti: ubi ſaluator nr̃ Lazarũ ſuſcitauit: cuius et
monumentũ eccleſia nunc ibidẽ extructa d̃mõſtratur.
Bethaiba trãs iordanẽ ubi Joannes i pœnitẽtiã bapti
zabat: unde et uſq3 hodie plurimi de fratribus hoc ẽ d̃
numero credentiũ ibi renaſci cupiẽtes uitali gurgite
baptizantur.
Bethſaida piſcina i hieruſalẽ q̃ uocabatur probatica et
a nobis iterptari põt pecualis. hæc quīq3 quõdã porti
cus habuit. oſtẽduntur gemini lacus: Quorũ unuſ hy
bernis pluuiis adimpleri ſolet: Alter miro in mõ rubeus
quaſi cruentis aquis antiqui i ſe operis ſigna teſtãtur.
Nam hoſtias i eo lauari a ſacerdotibus ſallitas ferunt
unde et nomen acceperit.

CORONA: Aſtaroth carnaym
nunc uicus grãdis in angulo batha
nos: et appellatur carnea tranſfluen
ta iordãis: traduntq3 fuiſſe ibi domũ
Job. Sz et ſupra memorauimuſ car
nẽ uituli in nono ab Aelia miliario.
Cades ubi fõs ẽ iudtii: et cades barne i deſerto q̃ cõ
iungitur ciuitati Petræ i Arabia: ubi occuluit Maria:
et Moyſes rupe percuſſa aquã ſitienti populo dedit.
Mõſtratur ibidẽ uſq3 i præſẽtẽ diẽ ſepulchrũ uia ſed
pricepes amelech ibi achdorlamagor cæſi ſunt.
Cene regio principum Idumæorũ.
Caraitami filii ruben. Nunc autẽ ẽ uicuſ chriſtianuſ oĩ
bus florẽs iuxta mediabã urbẽ arabiæ. et appellatur co
raiatha. in decimo miliario ſupradictæ urbiſ: contra oc
cidentalẽ plagã uicinus eius loci qui appellatur baiae.
Cariachbarbe uillula quarta q̃ et chebron de qua iã ſu
pra diximus.
Canath uicus arabiæ qui nunc chanatha dicitur: quaz
cũ cepiſſet Nabau appellauit nabothliã: fuit autẽ in
tribu manaſſæ in regione traconitidis iuxta boſtiã.
Caathacha chriſia. i. aurea. Sunt autẽ mõtes auri ferti
les in deſerto procul undecim milibuſ achochiel iuxta
quos Moyſes deuteronomiũ ſcripſiſſe prohibetur.
Sed in metallo aeris fabo q̃ noſtro tempore corruit
montes uenarũ auri plenoſ oli fuiſſe uicinoſ extimãt.
Cademoth in deſerto ex quo loco miſit legatoſ Moy
ſes ad Sean regem amoreorũ.
Cariath uicus qui ſub gama metropoli fuit.
Cedes ciuitas quã cepit Jeſus rege ipſius iterfecto. Eſt
autẽ in ſorte tribus Judæ.
Cath ẽoth altera ciuitas filiorũ rubẽ urbſ ſepata leuitiſ
Capſaol in tribu iudæ.
Cina in tribu iudæ.
Cella in tribu iuda ubi quõdã ſedit Dauid: et nunc cel
la ad orientalẽ plagã Eleutheropoleos pgentibus che
bron quaſi octauo miliario: in qua ſepulcrũ mõſtratur
prophetæ Abacuch.
Cariathbal ciuitas Jari in tribu Juda.
Cana in tribu ephraiz.
Capſa in tribu ephraim.
Caue in tribu manaſſe.
Cariathiarim quæ et cariathbaal ciuitas ſaltuũ una d̃
urbibus gabaonitarũ ptinẽs ad tribũ Judæ: euntibus
ab elia dioſpolim miliario uno. De hac fuit Urias pro
pheta: quẽ iterfecit Joachim i hieruſalẽ ſicut ſcribit Hie
remias: Sed et in paralipomenon libro filiuſ ſubal ap
pellatur cariathiarim.
Ciſon in tribu Jſſachar ciuitas ſeparata leuitis.
Carto in tribu Zabulon ſeparata leuitis.
Cana uſq3 ad ſidonẽ maiorẽ ẽ quippe et altera minor
ad cuius diſtinctionẽ maior hæc dicitur. Fuit autẽ cana
ĩ tribu Aſſer ubi dominus noſter ſaluator aquã cõuer
tit i uinũ. Unde et Nathanael uir iſraelita ſaluatoriſ te
ſtimõio cõprobatur et ẽ hodie oppidũ i galilæa gẽtiũ
Cedes ſortis neptali ciuitas ſacerdotaliſ ac fugitiuorũ
in galilæa ſup mõtẽ neptali: Sed et has cepit rex aſſy
riorum q̃ nunc adaſus appellatur i uiceſimo Tyri mi
liario iuxta paneadem.
Cariã i tribu neptalim ciuitas ſeparata leuitis.
Cerõ in tribu Zabulõ i qua priſtini remãſere cultores.
Carcar ubi erãt zebee et Salmana quos iterfecit Ge
deõ. et ẽ uſq3 hodie caſtellũ cognomẽto carcaria uni
us diei itinere a petra diſtans.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Chamon ciuitas ĩ qua ſepultus ē Jaiar cuꝫ p̄rimus iu dicaſſet populus iſrael: Appellatur autē hodie uicuſ ca noana ĩ cāpo latiſſimo ſex milibus a legione ad ſeptē trionalē plagā pergentibus ptolemaidem.
Ciſon torrēs iuxta mōtē tabor: ubi cōtra Siarā dimica tum eſt.
Cadomi torrēs iuxta quē Delbora belluꝫ geſſit.
Cellaſtitanoꝝ. i. uallis gigātuꝫ aduerſus quos præ liatus eſt dama.
Clautomō. i. fletuꝫ locuſ a plāctu nomē accepit.
Cera regio philiſtim.
Carmeliuſ ubi quondā nabal carmeliuſ fuit: et nunc uil la eſt Cermella ĩ deſerto lapide oppidi chebron urgēs ad orientalē plagā ubi et romanus p̄ſidiuꝫ ē poſitum.
Chedrō appellatur torrēſ ſiue uallis cedrō iuxta hieru ſalē ad oriētalē plagā: cuius Joānes euāgeliſta mēinit
Cyrene ĩ finibus ægypti: ad quē locuꝫ rex aſſyrioꝝ trāſtulit damaſcenos thoa quæq; ē iuxta ægyptum.
Charcedrō. i. cathaggi: cuiuſ Eſaiaſ et Ezechiel ĩ uiſiōe tyri recordatur: pro quo ĩ hebraico tarſiſ ſcriptū: Sꝫ et de hac ĩ libris hebraicaꝝ quæſtionuꝫ plenius dixius.
Cela. i. uallis Joſaphat iter hieruſalē et montē oliueti lege prophetam Johel.
Cedon in Ezechiel qđ Aquila et Symmachus interp̄ tantur orientem.
Cedar in Ezechiel p̄ricepe cedar Sed et Eſaiaſ et Hie remias ĩ uiſiōe Arabie huius uocabuli recordātur. Eſt autē regio in heremo ſaracenoꝝ a filio iſmaeliſ cedar ita cognominata.
Carioth ĩ regiōe moabitaꝝ: ſicut Hieremiaſ dicit.
Capharnauꝫ iuxta ſtagnum genaſareth uſq; hodie op pidum in galilæa gentium ſitum ĩ finibus zabulon et neptalim.
Hucuſq; per. C. litterā. i. græcæ legere debemus: exide p elementuꝫ chi qđ aſpirationē in ſe cōtinet: et a latiniſ minime habetur ſcribenduꝫ pariter ac legēduꝫ.
Challamie ciuitas regni nembroth ĩ babylone cuiuſ et Eſaias mēinit dicēs: et challiāne ubi turris ædificata ē.
Challach aſſirioꝝ egrediēs de terra Senar.
Charrā ciuitas Meſopotamiæ trās edeſſā q̄ uſq; ho die charra dicitur ubi romanus cæſus eſt exercitus et Craſſus dux captas.
Cedron qui quōdā appellabatur Arbe licet male ĩ græ cis codicibus habeatur arboch: cōdita ē autē ante ſep tē annos q̄ tanus urbs ægypti cōderetur. diximus đ hac et ſupra. Fuit autē et metropolis et quos gigātes et potētes intelligere debemus.
Chobaa ad leuā partē damaſci: ē autē chobaa uilla in iiſdē regionibus habēs accollas hebræos: qui credēteſ ĩ chriſtum oia legis p̄cepta cuſtodiunt. Et a p̄ricipe hæ reſeos hebeōitæ nuncupantur cōtra iſtiuſmodi dogma Paulus apoſtolus ſcribit ad Galathas.
Chabrata qđ interpretatur Aquila
.i. iuxta uiā q̄ ducit ĩ ephrata. i. rethelēē: ubi Rachel cum beniamin pepiſſet occubuit. Sup hoc uerbo quid nobis uidetur ĩ libro hebraicaꝝ q̄ſtionꝫ diximus.
Chaſbi ubi gemios iudæ filios thamar edidit. oſtendi tur autē nunc locus deſertus iuxta odolā ĩ finibuſ eleu theropoleos. De hoc quoq; ĩ libris hebraicaꝝ q̄ſtio num plenius diſputandum eſt.
Choreb mōs dei in regiōe madian iuxta montes ſyna ſupra arabiā ĩ deſerto cui iungitur mōs et deſertuꝫ ſara cenorum qui uocatur pharā. Mihi autē uidetur q̄ du plici noie idē mons nunc ſyna nunc choreb uocetur.
Charada caſtra filioꝝ iſrael.
Cheuerth mare ubi ē terminus iudææ ĩ tribu neptalim ſed et oppiduꝫ qđ poſitus ĩ honorē Tiberii cæſaris He rodes rex iudææ iſtauratuꝫ appellauit tiberiadē ferunt hoc primuꝫ appellatum nomine.
Cheffira uicuſ ad ciuitatē p̄tinēſ gabaō ĩ tribu beniami
Chalion in tribu iudæ.
Chaptis in tribu iuda.
Chermel unde Nabal chermellus fuit đ quo et ſupra dictum eſt: ſchilon in tribu iuda.
Chofri in tribu beniamin.
Chaſſelatabor in tribu zabulon.
Chethchimi terra cethim aprus dicitur ĩ qua ciuitatē condidit luza. Nā et urbs hodieq; aprinuꝫ appelatur chari ad quē locum proſecutus ē Joab res nouas mo lientem ſabet.
Chomarim ubi Joſias ſimulacra combuſſit.
Challanne ubi turris ædificata eſt iuxta Eſaiam ſicut ſu pra diiximus.
Charan ciuitas aſſirioꝝ ĩ regiōe thomat iuxta Eſaiā
Chaſelath iuxta Tabor: terminus Zabulon: diximuſ đ ea et ſupra ſub nomine chaſſellus.
Chabol reminus aſſer.
Chalab đ hac cultores priſtios aſſer n̄ ualuit expelleꝛ.
Chorab torrens trans iordanē ubi abſconditus ē Heli as e regione eiuſdem fluminis.
Chotbath regio aſſyriorum.
Chobar flumē babyloniꝫ ſicut ĩ Ezechiele.
Charchanus ciuitas iuxta flumen euphratem.
Charmoam uilla iuxta bethleem.
Chamos idolum moab.
Choraā oppiduꝫ galilææ qđ et chriſtuſ propter ĩcredu litatē miſerabiliter deplorat plāgit. Eſt autē nō đſertus in ſecundo lapide acapharnaum.
Chrinarus. i. torrēs cedrō de quo et ſupra diximus in ter montē oliueti et hieruſalē: ubi dominuꝫ ſaluatoreꝫ Joannes euangeliſta parat traditum.

DASSEM Urbs aſſirioꝝ nobi lis quā extruxit Aſſur iter niniuē et Chaladris. i. q̄rcus mābre iuxta che brō q̄ uſq; ad ætatē iſātiæ meæ et Cō ſtātii regis iperiuꝫ therebituſ mōſtra batur peruetus: et ānos magnitudīe idicās ſub qua hitauit Abrahā miro āt cultu ab ethni cis habitata ē: et uelut quōdā inſigni noie cōſecrata.
Damaſcus nobilis urbs phœniciæ. Eodē autē uocabu lo et Maſeth ancillæ Abrahā filius appellatuſ ē. Por ro malet quid ſibi uelit ĩ libriſ hebraicaꝝ q̄ſtionuꝫ ple nius diſputaui. hic iterpres iterpretum ſuꝫ functus of ficio nō quo ancillā Abrahæ Maſeth nuncupatā pro bemus.
Dan uicus in quarto a paneade miliario euntibus ty rum qui uſq; hodie ſic nocatur terminus iudææ proui ciæ cōtra ſeptētrionē de quo et iordanis flumē erum pens a loco ſortitus nomē Jor quippe piſpon idē flu uium ſiue riuuꝫ hebræi uocant.
Dannaba ciuitas ballach filii regis poſt quē regnauit Jodab licet mihi uidetur lōge aliter et ē hodie uſq; dā ua in octauo miliario areopoleos p̄gētibuſ Amonē et altera damnaba ſup mōtē phegor ĩ ſeptio lapiđ eſby
Dothaim ubi inuenit Joſeph fratres ſuos pecora pa ſcentes qui et uſq; hodie in duodecimo a ſebaſte mili ario contra aquilonis plagam oſtenditur.
Debō q̄ et dibō ĩ ſolitudie caſtra filioꝝ iſrael: Eſt āt et alia dibō uilla p̄grādis iuxta Arnonē q̄ cuꝫ prius fuiſ ſet filioꝝ Moab: et poſt eā Seō rex amoreoꝝ bel li iuꝛ tenuiſſet a filiis iſrael capta atq; poſſeſſa ĩ p̄tē ue nit tribus Gad. Mēinit huius Hieremias et Eſaiaſ ĩ uiſione contra Moab debō gad filioꝝ iſrael caſtra.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Diſmemoab. i. ad occidentē moab iuxta iordanē contra Jerichus ubi balach rex moab et maiores natu madian iſraelē iſidiis decæperunt i quo loco et Moyſes deuteronomium ſcripſit.
Dabira ciuitas i tribu Dan cuius regē iterfecit Jeſus. Eſt autē et alia uillula iudæorus i mōte Tabor regionis ad diocæſareā ptinens.
Dornafeth qđ Symmachus trāſtulit dormaritia hoc ē dora i nono miliario cæſareæ palæſtinæ pgētibus tyrum nō deſerta q̄ cus cecidiſſet in ſortē tribus manaſſe eā poſſidere non potuit quia in ea habitatores priſtini permanſerunt.
Dabir in tribu iuda q̄ uocabatur ciuitaſ litterarus hanc poccupauit Gothomel frater Caleph iterfectiſ i ea enachim. Fuit autē et ipſa ſacerdotibus ſepata Porro Gotoniel quidā arbitrantur filium fratris Caleph.
Dabir ſuper iordanem ciuitas amoreorus.
Dimora in tribu iuda.
Deima i tribu iuda: eadē āt ē q̄ et dabir ciuitaſ litterarū
Deaia ſiue Dauid i tribu iudæ.
Duma i tribu iudæ uicus grādis i doroma hoc ē ad auſtralē plagā i finibus eleuteropoleos decē et ſeptē ab ea miliaribus diſtans.
Dauna in tribu zabulon ciuitas ſeparata leuitis.
Daſbach in tribu Zabulon.
Dabreh in tribu Jſſachar urbs ſeparata leuitis.
Drus. i. quercus i ephrata in tribn manaſſe. Unde fuit Gedeon Et de hac quid nobis uiſus fuit i libriſ hebraicarum q̄ſtionus diximus. Quæritur quomō ephrata in tribu manaſſe nunc ēe dicatur.
Dibon de qua ſupra diximus cuius meminit Eſaias i uiſione contra Moab.
Deſet quod Aquila trāſtulit pietē Symmachuſ murū
Dodaum de qua Eſaias in uiſione ſcribit Arabiæ. Eſt autem iuxta areopolim.
Daron huius meminit Eſechiel: quod Symmachus uertit in aphricam.
Dioſpolis ciuitas ægypti ſic ſcribit Eſechiel.
Dadan i regiōe cedar. de qua ſcribit Hieremias.
Deblataim i terra Moab ſicut ſcribit Hieremias.
Dedā i regiōe Jdumæa ſup qua ſcribit Hieremiaſ. Eſt autē i quarto miliario a metallo fano cōtra aquilonē.
Decapolis: ſicut in euangelio legimus. Eſt autē regio decem urbium trans iordanē circa Hipipum et Pelami et cadariam.

EDEN DEI: ſacer paradiſi locus ad orientē quod in uoluptatē deliciaſ q3 transfertur.
Euilla ubi aurus præcioſus qđ hebraice dicitur Zaab et gēmæ præcioſiſſiæ carbunculuſ ſmaragduſq3 naſcuntur Eſt autē regio ad orientē uergēs quā circuit de paradiſo phiſon egrediēs quē noſtri mutato noie Gangē uocant. Sed et unus de minoribus. Noe euila dictuſ ē: quē Joſephus refert cus fratribus ſuiſ a flumie cefene et regione Jndiæ uſq3 ad eus locū qui appellatur Jerre poſſediſſe. Sed et Jſmael i ſolitudine Euilla habitaſſe ſcribitur quā ſcriptura ſancta eſſe ait i deſerto Sur contra faciē ægypti et tēdere uſq3 ad terrā aſſyriorus.
Euphrates fluuius meſopotamiæ in paradiſo oriens Porro Saluſtius auctor certiſſimus aſſerit tā tygriſ q̄ euphrates in Armenia fōtes demōſtrari. Ex quo aiaduertimus aliter đ paradiſo et fluminibuſ eiuſ itelligēdū
Eleſſar ciuitas regis Arioth.
Ephrata regio bethleē ciuitatis Dauid: i qua natus eſt chriſtus. Eſt autē in tribu iuda licet pleriq3 male exiſtiment i tribu beniamin iuxta uiā ubi ſepulta ē Rachel quinto miliario ad hieruſalē in eo loco qui a. lxxx. uocabatur hippodromus legimus ephratā i paralipomenon libro ſupra dictum eſt.
Codorna in deſerto caſtra filiorum iſrael.
Emath quam tranſtulerunt exploratores qui ab Jeſu miſſi ſunt.
Eruia ubi pars populi cæſa ē iſraelis ab Amalech et cananæo quē i deuteronomio amoridus ſcriptura uocat.
Eſebon ciuitas Seō regis Amoreorus i terra Galaad q̄ cus fuiſſet ante moabitarus ab amoreis belli iui poſſeſſa ē. Meminit huius Hieremias Eſaias quoq3 i uiſione cōtra Moab. Porro nunc uocatur Eſbus urbs inſignis Arabiæ in mōtibus qui ſunt cōtra Jerico uigiti a iordane milibus diſtās. Fuit autē in tribu Ruben ſeparata leuitis.
Edray: ubi iterfectus ē Og rex baſſan gigas potēs oiſ q3 illius cæſus exercitus. Nunc autē ē adara iſignis ciuitaſ Arabiæ in uiceſimo quarto lapide ab Oſtia.
Eleale ciuitas amoreorus i Galaad q̄ cecidit i ſortē tribus ruben. Meminit huius et Eſaias i uiſiōe contra Moab et Hieremias: ſed et uſq3 hodie uilla grandis oſtenditur in pmo ab eſbus miliario.
Enna quæ eſt iuxta deſertum cades.
Ermon mōs Ermon quē phœnices cognomināt Samoriā ſupra poſuimus.
Emathator qđ interpretatur uallis acor. i. tumultus atq3 turbarus. ubi Achas lapidibus oppreſſus ē eo q' q̄dā đ anathemate ſuſtuliſſet. Eſt autē locuſ iuxta Jerico haud procul a gallalis. male ergo quidā putāt ualles Acor nomine eius qui lapidatus ē nuncupatā cus ille acham dictus ſit et nō achor uel achar.
Eglon quæ et odolam in tribu iudæ: cuius nomie regē dabir interfecit Jeſus. Eſt autē nunc uilla pgrandis in duodecimo de eleuteropolim lapide contra orientē de qua et ſupra diximus.
Eſron quæ et Aſſur iuxta heremus i tribu iuda de qua ſupra dictum eſt.
Enachim et i hac interfecit Jeſus enachim ſed habitozum Ebron.
Ephron in tribu iuda eſt uilla grandis.
Eprea noie cōtra ſeptētriōes i uiceſio ab Aelia miliario
Eſdre in tribu iuda.
Etna in tribu iuda.
Eleozothia in tribu iuda.
Eum in tribu iuda.
Elolath in tribu iuda.
Ereb in tribu iuda ē: hodieq3 uilla in darama. i. auſtrū quæ heremita nuncupatur.
Eſau in tribu iuda.
Elul in tribu iuda. Eſt et hodie i regione ad Aeliā ptinente uilla nomine ab illa iuxta chebron.
Elethoce in tribu iuda ē: hodieq3 cetna uicus in nono ab Aelia miliario cōtra meridianā plagā de qua fuit Amos propheta cuius ſepulcrus ibidē oſtenditur.
Engaddi in tribu iudæ ubi abſcōditus ē Dauid i ſolitudine q̄ ē in aulone hoc ē in regione illa cāpeſtri de qua ſupra diximus: uocatur uſq3 hodie uicuſ pgrādis iudæorus Engaddi: iuxta mare mortuus. Un opobalſamus uenit: quas uineas Engaddi Salomon nuncupat.
Eſchemo ciuitas ſacerdotalis nuc oſtenditur pgrādis uicus iudæorus in daroma qui locus ad eleutheropoleos pertinet per regionem.
Emath Raphin. i. uallis Raphin i tribu beniamin.
Eduma in tribu beniamin nunc uero oſtenditur uilla eduma in Acranathemе duodecim feme milibuſ diſtāſ

a neapoli contra orientalem plagam.
Erma et hanc ieſus cepit rege illius iterfecto q̃ fuit in
ort e Simeonis ſiue iuda.
Echer ſortis Simeōis et nunc ē uilla pgrādis noie Je
chira: in iteriore daroma iuxta Malatham.
Etha in tribu Simeonis.
Elechath in tribu aſſer leuitis ſeparata.
Eſdray in tribu neptalim.
Eſchaul in tribu dan ubi mortuus ē Sampſon: q̃ uſq3
hodie oſtenditur in decimo eleutheropoleos miliario
contr[illegible]quilonem pergentibus Nicopolim.
Elth[illegible]n tribu dan ſeparata leuitis.
Elba: de hac tribuſ aſſer accolas priſtioſ nequit expellerē
Eremmon uicus iudæorus pgrādis i ſexto ab eleuthe
ropoli miliario contra meridianus in daroma.
Emathdor in tribu neptalim ſeparata leuitis.
Emath terminus allophylorus in regiōe damaſci.
Ergab ad quē locus Jonathan uenit filius Saul uerū
diligit militaribus iaculis ſe exercēdus. Pro quo Aqui
la et Symmachus interpretati ſunt lapidē uel alio lo
co Symmachus pro hoc.
dixerit.
Enebella ubi abſcōditus ē Dauid: nunc uero ecella uil
la dicitur i ſeptio ab eleutheropoli miliario: iuxta quā
et ſepulcrus Abacuch prophete oſtenditur.
Elmon locus quiſpiā interpretatur pro quo Aquila et
theodocion tranſtulerunt.
q̄d nos dicere poſſumus hunc uel illus. Porro licet le
ctor agnoſcat: q̄ in principio quoq3 libri huiuſ aliqua
ex parte perſtrinxiſſe me nō oia q̄ trāſfero probare. S3
iccirco quædā iuxta auctoritatē græcā relinquere. quia
de his in libris hebraicarus quæſtionus plenius diſpu
taui. Eſt Matha ad quē locum Dauid miſit.
Eloth quas ædificauit rex Azarias.
Emath in Eſaia damaſci ciuitaſ quā oppugnauit rex aſ
ſyriorus meminit huius Zachariaſ et Ezechiel i Amoſ
quoq3 emath Rabba ſcribitur q̄d uobiſcus ſōat emath
magna: diximuſ d̄ hac et ſupra: quid nobis uidetur hāc
ē epiphaniam iuxta emeſſā quæ uſq3 hodie ſuo no-
mine dicitur ſic.
Eſer urbs quam ædificauit Salomon.
Elceſia de quo loco et Naum propheta fuit nā appel
latur elceſeus.
Enachi q̄d Symmachuſ et Aquila trāſtulerūt uallum.
Emmaus de quo fuit Cleophas cuius Lucas meminit
euāgeliſta: hæc ē nunc Nicopoliſ iſigniſ ciuitaſ palæſtinæ
Ephaim iuxta deſertus ad quā uenit Jeſuſ cus diſcipu
lis ſuis: diximus de hac et ſupra ſub ephiron uocabulo.
Hucuſq3 per correptā litterā. e. nominus ſunt lecta pri
cipia. Exinde per extenſum legamus elemētus q̄d græ
ce dicitur ΗΤΑ.

FISON. Quod iterpretatur caterua
fluuius quē noſtri Gangen uocāt de
paradiſo exiens et pgens ad indiæ
regiones: poſt quas erumpit in pela
gus. Dicit autē ſcriptura circumiri ab
hoc uniuerſā regionē euilla ubi aurū
pcipuus naſcitur et carbunculus et lapis praſinus.
Faran nunc oppidus trās arabiā: iunctus ſaracenis qui
in ſolitudine uagi errāt: p hoc iter fecerunt filii iſrael
cus de mōte ſina caſtra mouiſſēt: ē ergo ut diximuſ trāſ
Arabiā cōtra auſtralē plagā: et diſtat ab euila cōtra ori
entē itinere trium dierum. In deſerto autem pharan
ſcriptura cōmemorat habitaſſe Jſmaelē. Unde et Jſma
elitæ qui nunc ſarracēi: legimuſ quoq3 codorlogomor
regē pcuſſiſſe eos qui erant in deſerto faran.
Filiſtim quæ nunc dicitur Aſcalon et contra eā regio
palæſtina.
Fanuel locus in quo Jacob tota nocte colluctās iſrae
lis uocabulus meruit iuxta torrētē Jacob. Fanuel autē
interpretatur facies dei ab eo q̄ ibi deum uiderit.
Fogo ciuitas Adad regis q̄ in regione gaballitica.
Fenon caſtra filiorus iſrael in deſerto. Fuit autē quōdā
ciuitas principus edon: nunc uiculuſ i deſerto ubi æriſ
metalla dānatorus ſuppliciis effodiuntur iter ciuitates
Petrā et Zoarē de qua et ſupra diximus.
Fiton ciuitas ægypti quā ædificauerunt filii iſrael.
Fin caſtra filiorus iſrael in deſerto.
Fotura ciuitas trās meſopotamiā. Unde fuit Ballaas
ariolus: ſed et iuxta Eleutheropolim q̄dā uilla noie fa
tura nuncupatur euntibus gaſan.
Fogor et bethfogor mōſ moabitarus: ad [illegible]ue Balā rex
adduxit balaā ariolus in ſupcilio libiadis. Sed et alia
uilla fogor haud procul a bethleem cernitur: q̄d nunc
phaora nuncupatur.
Faſga ciuitas amorreorus: ē autē et mōs cōtra oriēta
lē plagā faſga: pro quo Aquila iterpretatur excīſus. S3
et .lxx. iterptes faſga i quodā loco excīſus trāſtulerunt
Fanuel ciuitas quā ædificauit Hieroboam.
Fanuel turris quā ſubuertit dedeō. Sed et unuſ filiiſ
Or uocatus eſt Famier.
Fratō unā fuit abdō iudex populi iſrael mōte amelech
Felmomalmon q̄d Aquilla iterptatur illum uel iſtum
Symmachus uero neſcio quē locus Theodociō illus
locum admonuit: de quo i libris hebraicarum q̄ſtionus
plenius diſputandum eſt.
Fogor ciuitas regni edon.
Farfar fluuius damaſci.
Fature regio ægypti iuxta Ezechielē et Hieremiā i qua
profugi habitauerunt iudæi.

GEON fluuius qui apud ægyptios
Nilus uocatur in paradiſo oriens et
uniuerſā æthiopiā circumiens.
Gomorra una de quinq3 ciuitatibuſ
ſodomorus quæ cum reliquis diuia
ultione ſubuerſa eſt.
Gerara ex cuius noie nunc gararetica uocatur regio
trās daroma procul ab Eleutheropoli uiginti milibus
et quinq3 ad meridiē. Erat olim terminus cananæorū
ad auſtralē et ciuitas metropolis palæſtinæ ſcriptura cō
memorat fuiſſe eā inter cades et ſur hoc ē iter duas ſo
litudines: quarus una ægypto iungitur: ad quā popu
lus trans fretum rubri maris aduenit. Altera uero ca-
des uſq3 ad ſarracenorus heremus extenditur.
Gallaad mōſ ad quē ſeptimo die profectionis et char
ris Jacobus profugus uenit. Eſt autē ad tergā phœni
cis et arabiæ collibus libani copulatuſ extenduntur q3
p deſertus uſq3 ad eum locum ubi trās iordanē habita
uit oli rex Seon amorreorus. Cedit ſupra dictus mōſ
i ſortē filiorū Ruben et Gad et dimidiæ tribuſ mānaſſe.
Sed et Hieremias loquitur Galaad tu mihi initius li
bani: a quo monte ciuitas in eo condita ſortita ē uoca
bulus quā et cepit de amorreorus manu: Gallaad fili
us machir filii Manaſſe.
Gader turris ubi habitāte Jacob ruben patriſ uiolauit
thorus: q̄ abſq3. g. littera i hebræo Ader ſcribitur.
Geſē rgio ægypti quā ihabitauit Jacob cus liberiſ ſuiſ.
Ganongaber caſtra i ſolitudine filiorus iſrael ſic in nu
merorus libro ſcriptus ē. Porro iuxta deuteronomius
ciuitas ē eſau quā nunc eſami nuncupari putāt iuxta
mare rubrus et Ailam.
Gethami pro qua i hebræo poſitus ē auit ciuitaſ adad

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

qui quartus regnauit i idumæa terra: q̃ gebalē dicitur.
Gay in ſolitudine caſtra filiorū iſrael: et uſqȝ bodie
gaya urbs dicitur Palæſtinæ iuxta ciuitatē petrā.
Gelmō deblatā caſtra .i. māſio filiorū iſrael i deſerto.
Gadgad mōſ i deſerto ubi caſtrametati ſunt filii iſrael.
Gaza ciuitas æneorū i qua habitauerūt cappadoces pri
ſtinis cultoribus interfectis: apud ueteres Erat terminus
canāæorū iuxta ægyptū: cecidit qȝ i ſortē tribus iudæ
ſed eā tenere nō potuit: quia Euachim .i. gigātes fortiſ
ſime Allophylorū reſtiterunt et ē uſqȝ hodie iſignis
ciuitas palæſtinæ. Quæritur autē quo mō i quadā pro
phetia dicatur Futura i cumulū ſēpiternū: Quod ſol
uitur ita Antiqua ciuitaſ locus uix fundamētorū ueſti
gia. Hāc autē q̃ nunc cernitur i alio loco pro illa q̃ cor
ruit ædificatā.
Gargaſi ciuitas trās iordanē iuncta monti galaad quā
tenuit tribus Manaſſe. Et hæc eſſe nunc dicitur.
Geraſa urbs iſignis Arabiæ. Quidā autē ipſā ēe gada
rā exiſtimāt. Sed et euangelium meminit geraſariorū
Gadgad ubi aquarū torrētes ſunt. Eſt autē locus in
ſolitudine.
Gaulon ſiue galon: galō i tribu manaſſe: ciuitas ſacer
dotalis et fugitiuorū i regione baſſanitidi. Sed et nūc
galon uocatur uilla pgrādis i bethanea ad cuiuſ nomē
et regio ſortita uocabulū ē.
Gebal mōs in repromiſſiōiſ terra: ubi ad iperiū moy
ſi altare cōſtructū ē: Sunt autē iuxta Iericū duo mō
tes uicini contra ſe inuicē reſpitientes: E quibus unus
garicim alter gebal dicitur. Porro ſamaritani arbitran
tur hos duos mōtes iuxta Neapoli eſſe: ſed uehemen
ter errant: plurimum inter ſe diſtāt: nec poſſūt inuicem
benedicētiū ſiue maledicētiū inter ſe audire uoces qd
ſcriptura cōmemorat:
Garicim mōſ ſuper quē ſteterunt hi qui maledicta reſo
nabāt iuxta ſupradictū mōtē Gebal.
Golgol quæ et ſal iuxta quem montes eſſe ſcribuntur
garizim et gebal.
Galgal autē locus eſt iuxta Iericum. Errāt igitur Sa
maritāi qui iuxta neapolim gazaris et gebal mōtes oſtē
dere uolunt: cū ipſos iuxta galgal eſſe ſcriptura teſtatur
Galmoab quod interpretatur uallis moab iuxta fogor
ubi ſepultus eſt moyſes.
Galgalla hæc eſt quā ſupra poſuimus golgol ad orietā
lē plagā antique Ier
iordanem ubi Ieſus ſecundo populū circumcidit: et
paſca celebrauit: et deficiēte māna triticeis panibꝫ uſus
eſt iſrael: In ipſo loco lapides quoqȝ quos d̄ alueo ior
danis tranſtulerunt ſtatuerunt ibi et tabernaculū teſti
monii fixis multo tēpore fuit: Cecidit autē i ſortē tribꝫ
iudæ et oſtenditur uſqȝ hodie locus deſertus in ſecun
do Iericus miliario ab illius regionis in orientalibus
miro cultu habitus: ſed et iuxta quidā aliam galgolam
ſuſpicantur.
Gay iuxta bethan et bethel quā expugnauit Ieſus re
ge illius interfecto: et habitauit illā quondā citra iorda
nē amorreus. nunc deſertus tantū oſtenditur locus.
Gabaon unde gabonitæ ſupplices uenerunt ad Ieſus
Erat oli metropolis et regaliſ ciuitas Eueorū: cecidit
qȝ i ſortē tribus beniamin: et nunc oſtēditur uilla eodē
nomine i quarto miliario bethelis cōtra occidentales
plagā: iuxta rama et Remon: Ubi Salomon hoſtiis
imolatis diuinū meruit oraculū. Fuit autē et ipſa ſe
parata leuitis.
Gabe ſortis beniamin et hæc leuitis ciuitas ſeparata.
Gazei in ſorte tribus ephraim urbs ſepata leuitiſ quā
et ipſā expugnauit Ieſus rege illius iterfecto: Aedifica
ta ē autē poſtea a Salomōe nunc gazara uilla dicitur
i quarto miliario neapoleos cōtra ſeptētrionē. Uerū
tamen ſciendū ꝙ alienigenas ex ea ephraim non po
tuit expellere.
Goſſon et hāc expugnauit Ieſus Ethim hanc gigātes
qui uocabantur Eathimi et philiſtinorū accolæ pmāſe
runt oſtēditur uicus i quinto miliario ab eleutheropo
li euntibus dioſpolim.
Geſon ciuitas alienigenarū q̃ ē et gercaſſi i baſſāitide
de qua filii iſrael expellere nō uoluerunt geruſi.
Gader et huius regē iterfecit Ieſus Legiꝰ ꝙ Iacob
trans turri gader fixerit tabernaculū ſuum.
Goym i gelgel quod Aquila et Symmachus iterptā
tur gentes in gelgel.
Gelgel et hāc cepit Ieſus: et nunc oſtēditur uilla noie
galgalis: ab ātipatride i ſexto miliario cōtra ſeptētriōes
Gallath thamaim locus qui iterptatur poſſeſſio aquæ
Gadgad in tribu iudæ. eſt autē hodieqȝ uilla i extremiſ
finibus Daroma cōtra oriētē imīnēs mari mortuo.
Gadera in tribu iudæ nunc appellatur uilla ad regionē
ciuitatis elimenſis pertinens nomine gadara: contra
therebinthim.
Gaedar in tribu iuda hodieqȝ uocatur.
Gethremon in tribu manaſſe ciuitas ſeparata leuitis.
Gay uallis ſiue præruptum.
Geennon quod interpretatur uallis hennon: et ab hac
quidā putāt appellatā geennam. Cecidit autē in ſortes
tribus beniamin: iuxta tur.
Gerdus uicus pgrādis i decimo miliario dioſpoleos
pergentibus eleutheropolim.
Glabli terra allophylorum.
Giſon in tribu iuda.
Gelon in tribu iuda.
Gethepher in tribu Zabulon.
Gabathon i tribu dan ciuitas ſeparata leuitis. Eſt quo
qȝ oppidum qd uocatur gabe i ſextodecimo miliario
cæſareæ: et alia uilla Gabata i finibus diocæſareæ iuxta
grāde cāpū legiōis. necnō gabaa et gabatha uiculi cō
tra orientalē plagā darome ſed et alia gabata i tribu be
niamin: ubi fuit domus Saul alienigenarū quoqȝ in
regnorū libris q̃dā Gabatha ſcribitur et iuxta bethle
em in tribu iuda.
Getremon alia ciuitas i tribu dan ſeparata leuitis. Eſt
autē nunc uilla pgrandis in duodecimo miliario dioſ
poleos pgentibus ad eā de metropoli.
Galiboth locus iuxta iordanē i tribu beniamin ubi al
tare domino cōſtruxerunt filii Ruben.
Gaas mōs in tribu ephraim: In cuius ſeptentrionali
plaga ſepultus Ieſus filius Naue: et uſqȝ hodie iuxta
uicum Thamnā ſepulcrū eius iſigne mōſtratur.
Gabaath in tribu beniamin: urbs phinees filii Eleaza
ri: ubi ſepultus ē Eleazarus. Eſt autē gabatha uilla in
duodecimo miliario eleutheropoleos ubi et ſepulcrū
prophetæ Abacuch oſtenditur.
Gabaā uſqȝ ad hanc delatum ē cōtra tribum beniami
ſicut in libro Iudicum ſcribitur.
Getha ad quē locum trāſtulerunt arcā teſtamēti d̄ azo
to nunc uicus grādis uocatur githam iter ātipatrionē
et Ramā: Sed et alia uilla appellatur gethim.
Galli unde fuit faltbi qui poſt fugā Dauid Micol uxo
rē eius acceperat: meminit et huius loci Eſaias. dicitur
autē eſſe quidā ad raron uicus qui uocatur galla.
Gelanſur regio allophylorum.
Gelboe mōtes alienigenarū: in ſexto lapide a ſinto
poli: in quibus etiā uicus ē grādis qui uocatur gelbos
Sꝫ ut ad quā deſcēdit Dauid pro aquila τον ευζωνον
.i. expeditum uel accinctum: Symmachus latronum
cuneum tranſtulerunt.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Gazera ubi dauid ꝑcuſſit alieīgēas: poſuimuſ et ſupra gazer.
Geſſuri regio alienigenarum in ſyria.
Gilon unde fuit Achitofel.
Gol ubi cōmiſſum eſt prelium.
Galilææ due galilææ ex quibus una galilæa gētiuꝫ uocatur uicia tyriorūꝫ finibus: ubi et Salomon uiginti ciuitates donauit Chiram regi tyri i ſorte tribus Neptalim: Altera galilæa dicitur erga tyberiadē et ſtagnum genazareth in tribu zabulon.
Gion: ubi Salomō unctus eſt in regem:
Geu locus i quo percuſſit Hyeu rex iſrael Ochoziam regem iudæ iuxta Jeblaam.
Gethachof unde Jonas propheta fuit.
Gaddi quam percuſſit Azael rex damaſci poſita eſt et ſupra gadda.
Gemella regio Jdumæorūꝫ pro qua Aquila et Symmachus interpretantur uallem galis.
Gebin meminit huius Eſaias et ē uilla Geba quinto miliario a guſius euntibus Neapolim.
Gozā in regione Emath et huius meminit Eſaias. Eſt autem in finibus damaſci.
Gareb iuxta hieruſalē ſicut ſcribit Hieremias.
Gabarth pro Aquila interpretatur in ſepibuſ Symmachus uero in collis lege Hieremiam.
Gepta nomē regionis ut in Eſaia ſcriptum eſt.
Gamē ſiue gamon regio moabitarum iuxta Eſaiam.
Gadara urbs trans iordanē contra ſintopolim et tyberiadan ad orientalē plagā ſita in monte: de cuius radice aquæ calidæ erumpunt balneis deſuꝑ ædificatis.
Gergeſa ubi eos qui a dæmonibus uexabantur ſaluator reſtituit ſanitati. et hodie ſuper mōtē uiculus demōſtratur iuxta ſtagni tyberiadis: in quo porci præcipitati ſunt: diximus de hoc ſupra.
Gethſamani locus ubi ſaluator ante paſſionē orauit. Eſt autē ad radices mōtis oliueti: nunc eccleſia deſuꝑ ædificata.
Golgotha locus caluariæ in quo ſaluator pro ſalute oīum crucifixus ē: et uſqꝫ hodie oſtēditur i Aelia ad ſeptentrionē plagā montis ſion.

HELAEH regio pricipuꝫ etlom et ciuitas Eſau in decimo a Petra miliario contra orientē.
Heroim ciuitas i ægypto ad quā occurrit Joſeph patri ſuo Jacob.
Helioſpolis ciuitas ſolis urbs i ægypto pro qua i hebræo ſcriptuꝫ ē on i qua Phutiſar fuit ſacerdos: meminit huius et Ezechiel.
Heganius i tribu iuda nunc ē uicus iuxta bethel.
Henaim in tribu iuda hodieqꝫ uilla eſt betrium circa therebintum:
Hendoe in tribu manaſſe ubi phitoniſſa a Saule iudæ rege cōſulitur diximus ſupra et de endor quæ ē iuxta oppidus Naim i cuius portis Saluator filiuꝫ uiduæ ſuſcitauit. Eſt autē circa Sintopolim.
Hengaui in tribu Jſachar ciuitas ſeparata leuitis ſed alia quædā ciuitas Hengania dicitur cura geratā.
Honcida in tribu Jſachar. Eſt autē uſqꝫ hodie uilla q̄ dā noie enadab ꝑgentibus de eleutheropoli Aeliam quaſi in decimo miliario.
Henaſor in tribu neptali poſita eſt ſuꝑ Aſſur.
Herecon terminus tribus dan iuxta Jopen.
Hetam: ubi habitabat Sāpſā i ſpelunca iuxta torrētē.
Hela legimus uallē Hela quā Aquila et Theodotion interpretatur uallem quercus.
Hengadi deſertuꝫ i quo abſcōditus ē Dauid poſuimuſ et ſupra engadi in tribu iuda iuxta mare mortuuꝫ contra eodecimum.
Hemath regio alophyllorūꝫ Porro iuxta Hieremiaꝫ ciuitas damaſci.
Heuan terminus damaſci ſicut i Ezechiel legimus ad orientē uergens athieman et palmetes quæ et cæteri iterpretes ediderunt thamar.

JABOC fluuius quo trāſmiſſo luctatus ē Jacob aduerſus eum qui appruerat uocatuſqꝫ ē iſrael. fluit i aiam .i. philadelphiā et Jeraſā de quarto miliario eius et ultra procedens iordani fluuio cōmiſcetur.
Jdumæa regio Eſau: q̄ ex eo ꝙ ille Edō uocabatur nomē accepit. Eſt autē circa urbē Petrā quæ dicitur nunc gebalene.
Jetheth regio principuꝫ Edon in eadē de qua ſupradiximus gebalene.
Jroth locuſ deſerti ad quē uenerunt filii iſrael mare rubrum trās fretātes.
Jebata caſtra in ſolitudine filiorum iſrael.
Jncēdium .i. enthipitnoch locus in deſerto ubi quādā partē populi flamma combuſſit.
Juchaath caſtra in deſerto fil. iſrael Janna q̄ ē in cāpo moab: ſubtus uerticē faſga ideſt excelſi. quod reſpicit ad deſertum Armon.
Jaſſa ubi aduerſus Seō amorreorūꝫ regē dimicatur. Meminit huius Eſaias i uiſione contra Moab. Sz et Hieremias et uſqꝫ hodie oſtēditur inter medabam et deblatai.
Jacer ciuitas amorreorūꝫ i decio lapide philadelphiæ ad ſolis occaſuꝫ trās iordanē quæ fuit terminus tribus gad: extēditurqꝫ uſqꝫ aroer. q̄ ipſa reſpicit Edrabā meminit urbis iacer et Eſaias in uiſione moab ſed Hieremias. Fuit autē ſeparata leuitis: et diſtat ab Eſebeon quindecim milibus: e qua magnus flumē erumpenſ a Jordane ſuſcipitur.
Jordanis fluuius diuidēs Judæā Arabiā et Aulonem de quo ſupra diximus et uſqꝫ ad mare mortuuꝫ fluēs qui poſt multos circuitus iuxta ierico mortuo cōmixtus mari nomen amittit.
Jethabatha locus in deſerto ubi torrentes aquarum demonſtrantur.
Jerico urbs quā iordane trāſgreſſo ſubuertit Jeſus rege illius iterfecto pro qua extruxit aliā ozā d̄ bethel ex tribu ephraim: quā dominus noſter atqꝫ ſaluator ſua ꝑdicatione uel præſētia illuſtrare dignatuſ ē. Sed et hoc eo tēpore quo hieruſalē oppugnabatur a romāis propter ꝑfidiā ciuiuꝫ capta atqꝫ deſtructa ē: pro qua tertia ædificata ē q̄ hodie ꝑmāet: et oſtēduntur utriuſqꝫ urbiſ ueſtigia uſqꝫ in præſentem diem.
Jeruſalē i qua regnauit Adomberzeth: et poſt eum tenuere Jebuſei e quibus ſortita ē uocabulū: quos multo poſt tēpore Dauid exterminauit totius eā iudææ prouinciæ metropolim fabricatus ē: eo ꝙ ibi locum tēpli emerit et extructure ipēſas Salomoni filio dereliqͥt: hāc ēē Joſephus refert quod i geneſi ſcribitur Salem ſub rege melchiſedech. Fuit autē in tribu beniamin.
Jebus ipſa ē quæ hieruſalem.
Jarim ciuitas gabonitarum.
Jarinuith ciuitas quā ſubuertit Jeſus quarto diſtāſ ab eleutheropoli lapide iuxta uillā Eſchaol.
Jinuint ubi abſcōditus ē Dauid de qua et ſupra quid nobis uidetur diximus ponētes bethlinuit. Sed et i regnorum libro primo pro iſinuit Aquila iterꝑtatur diſſipatā Symmachus uero deſertā.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Jedua i ſexto ab eleutheropoli lapide pgētibuſ chebrō
Jethonā ciuitas carmeli quā cepit Jeſus rege illius in
terfecto.
Jayr ciuitas tribus manaſſe.
Jamuel in tribu iuda: Eſt uſqȝ hodie oppidus Palæſti
næ iannia inter dioſpolim et Azotum.
Jaber ciuitas litterarus in tribu iuda.
Jagur in tribu iuda.
Jerinus i tribu iuda. Eſt autē uſqȝ hodie uilla Jermur
cha i decio ab eleutheropoli lapide aſcendētibuſ eliā.
Jethel in tribu iuda.
Jecthan in tribu iuda.
Jether in tribu iuda ciuitas ſacerdotalis. Et nunc ē uil
la pgrādis Jechira noie in uiceſimo miliario eleuthe
ropoleos habitatores quoqȝ eius oēs chriſtiani ſunt.
Sita eſt autē in interiore daroma iuxta malathā dixi-
mus de hac et ſupra.
Janum in tribu iuda eſt uilla iania in tertio miliario le
giōis cōtra meridiē: ſed nunc uidetur ipſa ēe q̄ ſcribitur
Jethan i tribu iuda ciuitas ſacerdotalis ē: hodieqȝ mōſ
pgrandis iudæorus in octauo lapide ab eleutheropoli
ad auſtralē partem in daroma.
Jeſrael in tribu iuda: ſed nō ē ipſa quæ ſupra ieſrael i
tribu manaſſe hodieqȝ uilla pergrādis uicus oſtēditur
i campo maximo inter ſintopolim et legionē. Fuit autē
terminus Jſachar: Sed et unus de poſteriſ ephrate ſic
i paralipomenō legimus uocatus eſt ieſrael.
Jedaan in tribu iuda.
ephechi in tribu Joſeph.
Jano in tribu ephraim. Hāc quoqȝ cepit rex aſſyriorū
et hodieqȝ uicus oſtenditur iano i trabitena regione i
duodecimo lapide a neapoleos contra orientem.
Janum pro qua et Symmachus iterpretatur dexterā
Jaſap pro quo hebræi habitatores legunt inemeth pro
qua Aquila et Symmachus tranſtulerunt in ualle.
Jeblaā in tribu manaſſe de qua alienigenas non ualuit
expellere.
Jerſel in tribu beniamin.
Jecnal in tribu Zabulon ciuitas ſeparata leuitis.
Jaſchie in tribu Zabulon nunc uſqȝ ioppe uocatur aſcē
ſus iapho Sed oppidum Sicaminus noie de cæſarea
Ptholemaidē pergentibus prope mare ſuper montes
carmellum epha dicitur.
Jeſtael in tribu Zabulon.
Jeldella in tribu Zabulon.
Jermoth in tribu iſachar urbs ſacerdotibus ſeparata
poſuimus et ſupra cernuit cuius et Oſee propheta
meminit.
Jococ ſortis neptali in cōfinio trium tribus. i. in tribu
Zabulon ad auſtralē plagā i tribu Aſſer ad occidentalē
porro in tribu iuda ad ſolis ortum.
Jabuel in tribu neptalim.
Jeron in tribu neptalim.
Jetlan in tribu dan.
Jelon in tribu dan.
Jud in tribu dan.
Jaraco aque in tribu dan.
Julethi pro quo Aquila interpretatur in maxilla.
Jabis gallaad et hanc oppugnauerunt filii iſrael: Nūc
autē uicus eſt trās iordanē i ſexto miliario ciuitatiſ pel
læ ſuper montē euntibus graſam.
Jaar ſaltus in quo examē apium fuit.
Jerameli regio Allophyllorum.
Jether ad quā miſit Dauid nunc ē uilla in daroma no
mine iethira: de qua et ſupra diximus.
Jeſniaam ciuitas principum Salomonis.
Jthabyrim pro quo Aquila et Symmachus in Oſee
propheta tranſtulerunt thabor: Eſt autē mōs thabor i
cāpo maxio ad orientalē plagā legionis.
Jethoel nomen petræ in regnorum libris.
Jethaba urbs antiqua iudææ.
Jnazeb pro quo Symmachus trāſtulit in ualle Zeb.
Jnachi ſiue Jbachim pro quo Aquila et Symmachuſ
trāſtulerunt i fletu: mēinit huius Micheas propheta.
Joppe oppidum palæſtinæ maritimus: in tribu dan.
Jnaraba pro quo Aquila tranſtulit in humili uel plāo:
porro Symachus in cāpeſtri iturea et traconidis rgio
cuius tetrarcha fuit Philippus: ſicut i euangelīis legi
mus. traconidiſ autē dicitur terra iuxta Arabiæ deſertū
quod boſdre iungitur.

LASSA terminus cananæorus con
tra ſidonem.
Luza in tribu beniamin quā poſtea
cognominauit Jacob bethel. Eſt aūt
uſqȝ hodie uilla in ſiniſtra parte iude
neapoli pergentibus Aeliam.
Luza hæc altera quæ cecidit i ſortē filiorus Joſep iuxta
Sichem in tertio lapide neapoleos.
Lothan urbs ducum Edom.
Lenima in deſerto caſtra filiorum iſrael.
Lobon locuſ ſolitudinis trans iordanē: in quo Moy
ſes deuteronomium legit.
Lachis in tribu iuda: Sed et hāc cepit Jeſuſ rege eiuſ
interfecto. meminit huius Eſaias et Hieremias. et nūc
ē uilla in ſeptimo miliario ab eleutheropoli euntibus
Daromam.
Lebna in tribu iuda ciuitas ſacerdotalis quā tenuit Je
ſus rege illius iterfecto: nunc ē uilla i regione eleuthe
ropolitana: q̄ appellatur lobna. Scribit d̄ hac Eſaias.
Laſſaron et hanc cepit Jeſus rege illius iterfecto.
Lapis filiorus ruben: ē autē terminus tribus iude.
Laboth in tribu iuda.
Labaoth in tribu ſimeon.
Labamath in tribu Aſſer.
Lachum terminus neptalim.
Labormath pro quo Aquila interpretatur ingreſſus
Emath.
Leſſē hāc filii dan i captā cognominauerunt dan.
Luza altera iuxta bethel: i terra cham quā cōdidit ille
qui abierat de bethel ſicut hiſtoria narrat.
Lechi pro quo Aquila et Theodociō iterp̄tātur maxil
la de qua iam ſupradiximus.
Layſa hāc filii Dan captā manu poſſederunt eūs ēet
procul a ſidone: et uocauerunt eā dan. Fuit autē termi
nus iudææ terræ contra ſeptētrionē a dan uſqȝ ad ber
ſebee ſe tendētis. Meminit huius Eſaias. Sita ē autē
iuxta paneadē: de qua iordanis fluuius erumpit.
Lamathara: ad quē locum Jonatha ſpicula dirigebat
pro quo Aquila interpretatur ad ſignus Symmachuſ
ad conductum.
Ladabar ubi erat memphiboſte.
Lodabar unde fuit Machir.
Libanus mons phœnicis altiſſimus.
Linch huius meminit Eſaias: et uſqȝ hodie uicus iter
Areopolim et Azoaram noie lintha.

MISSE regio iudæ in qua habitaue
runt filii zecthan filii Heber.
Mambre hoc ē chebrō iuxta quam
ſepultuſ ē Abrahā et Jſaac et Jacob
de qua ſupradiximus.
Mandre autē et unus uocabatur ai
torum Abraham.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Madian urbe ab uno filiorũ Abrahã ex cethura ſic uocata: ē autē trāſ Arabiā ad meridiā i deſerto ſaracenorũ cōtra orientē maris rubri unde uocātur madiānei et madianea regio: legimus et filias Joab ſoceri Moyſi filias madian ſz hæc alia ciuitas ē omonyma eiuſ iuxta arnonē et Ariopolim cuius nunc ruinæ tantummodo demonſtrantur.

¶ Moab ab uno filiorũ Loth qui uocabatur Moab urbs Arabiæ q̄ nunc Ariopolis dī ſic uocata ē cuiuſ et ſupra meminimus. Appellatur autē Moab ex nomine urbſ et regio porro ipſa ciuitaſ quaſi proprius uocabulum poſſidet rabbath moab .i. grandis moab.

¶ Maſſartha ciuitaſ regni Edom contra gabalenem.

¶ Mabſar uſq̄ȝ ad preſētē diē uicus grādis in regione gebalena appellatur mabſara ad urbē petrā ptinens.

¶ Magdiel et hæc in regione gabalena poſſeſſa olim a ducibus edom.

¶ Magdolus ad quā filii iſrael cū exiſſent de ægypto puenerunt anteq̄ⁿ tranſirent mare rubrum. Legimus et in Ezechiele de magdalo uſq̄ȝ ſienē. porro Hieremiaſ iudæos qui ſecum fugerāt a babyloniorũ īpetu declinaſſet in hac urbe habitaſſe refert.

¶ Marra qd̄ iterpretatur amaritudo. Eſt aūt locuſ i quo amaras aquas iactu ligni Moyſes in dulcem uertit ſaporem.

¶ Memoriæ .i. ſepulchra concupiſcentie caſtra filiorum iſrael in deſerto ubi poſt eſus carnium aſcendit ira dei ſuper illos.

¶ Macheloth caſtra filiorum iſrael in ſolitudine.

¶ Maſurith caſtra filiorum iſ. in deſer.

¶ Machane q̄ nunc dicitur Malchana ſita ē in Arnōe duodecio miliario procul cōtra orientalē plagā medabs

¶ Miſſor ciuitas Og regis baſſan. ſignificat uero miſor loca plana atq̄ȝ campeſtria.

¶ Machanarath terminus urbis āman quæ et philadelphiæ dicitur.

¶ Machbaies quā nos uocamuſ heremus hanc hebræi matharim nominant.

¶ Miſaida filiorum iachim locus in ſolitudine in quo obiit Aron.

¶ Maceda in hac cōcluſit Jeſus quinq̄ȝ i ſpelunca: quoſ interfecit cū rege maceda quæ fuit i tribu iuda: et nūc ē i ſeptimo miliario eleutheropoleos cōtra ſolis ortus

¶ Madon ciuitas i qua rex fuit Joab: aduerſuſ quē bellum geſſit Jeſus.

¶ Meſſeſa i tribu iuda: apud quā habitabat iephta iuxta chariathiarim: ubi quōdā arca teſtamēti fuit: et Samuel populus iudicauit meminit huius Hieremias.

¶ Meron aq̄ ad quas exercitu p̄parato caſtra ſunt poſita. Eſt autē nunc uicus merrus nomie in duodecio miliario urbis ſebaſte iuxta dothaim.

¶ Meſſephoth marin pro quo Aquila Maſrephota Symmachus maſrephoth maris interpretatī.

¶ Maibati urbs amorreorũ ſuper iordanē iuxta montē Ermon: de qua exterminare nō ualuerunt filii iſrael mathateum.

¶ Marum et hanc cepit Jeſus rege illius interfecto poſita ē ſupra et marrus.

¶ Maggedo et hāc cepit Jeſus rege illius iterfecto quæ cum cecidiſſet in ſortē tribus manaſſe nequaq̄ⁿ poſſedit eā: quia priſtinos habitatores nequiuit expellere.

¶ Miſſor pro quo Aquila et Symmachus humilē interpretati ſunt. Eſt autē ciuitas tribus ruben ſepata leuitis in regione gabalena.

¶ Medeba uſq̄ȝ hodie urbs arabiæ antiquū nomē retinens iuxta eſebon.

¶ Meſaath in tribu beniamin. Sed et alia ē trāſ iordanē in qua præſidiũ romanorũ eſt militũ ꝓpter uicinā ſolitudinem.

¶ Maſſa in tribu gad ſeparata leuitis. Eſt autem et alia nunc maſſa in finibus eleutheropoleoſ cōtra ſeptētrionē pergentibus Aeliam pertinens ad tribum iudæ.

¶ Manai i tribu gad ſepata leuitis i regiōe gad galatidē.

¶ Medamana in tribu iudæ: cuius meminit Eſaias: et nunc eſt meonis oppidũ iuxta ciuitatē gaza.

¶ Magdal in tribu iuda.

¶ Mereſſa in tribu iuda cuius ſunt tātūmō ruinæ i ſecundo lapide eleutheropoleos.

¶ Maon in tribu iuda contra ſolis ortus darone.

¶ Maroth in tribu iuda.

¶ Madi in tribu beniamin.

¶ Mathechaboth in tribu manaſſe.

¶ Maralla aſcenſus Zabulon.

¶ Moladab in tribu iudæ uel ſimeo.

¶ Maſſan in tribu aſſer iuxta carmellũ ad mare ciuitaſ ſeparata le.

¶ Mare almarus quod uocatur mortuũ ſiue aſflati .i. bituminis inter ierico et zoaram.

¶ Melep terminus neptalim.

¶ Magdihel in tribu neptali et hodieq̄ȝ paruus uicus oſtēditur i quinto miliario dore pgētibus ptolemaidē

¶ Mons oliuarũ ad orientē hieruſalē i quo diſcipuloſ erudiebat Jeſus.

¶ Meſegebā pro quo Aquila iterpretatur ſocius Symmachuſ uicinarũ.

¶ More nomē eſt collis de quo in libris hebraicarũ q̄ſtionũ plenius diſputatur.

¶ Menuit ubi iepte pliatus ē· nunc autē oſtēditur Manuit uilla quarto lapide eſous pgētibus philadelphiā.

¶ Machinas uſq̄ȝ hodie uicus grandis oſtenditur in finibus Aelie ātiquũ nomē retinēs nouē ab ea milibuſ diſtans iuxta uillam Rama.

¶ Meſſab hoſtile oppiduum iuxta Gabaa.

¶ Magdon ſiue magion ubi ſedit Saul.

¶ Maſſafain moab ad quā profugus Dauid cum Saul inſidias declinaret uenit.

¶ Maſereth in qua ſedit Dauid nunc deſerta pro quo Aquila interpretatur monitiones Symmachus refugia. Theodocion ſpeluncas.

¶ Maſbath ciuitas hoſtilis regis Adrazar.

¶ Mela .i. gamella quā Aquila et Symmachus trāſtulerunt ualle ſalis: diximus de hac et ſupra.

¶ Maacha regio Geſurim.

¶ Modim uicus iuxta dioſpolis: ubi fuerunt machabæi quorũ hodieq̄ȝ ibidē ſepulcra monſtrantur. Satis itaq̄ȝ miror quomō Antiochiæ eorū iliquiaſ oſtēdunt aut quo hoc certo auctore ſit creditus.

¶ Mabſartur pro quo Aquila et Symmachus iterptātur munitam.

¶ Magao urbs quā ædificauit Salomon.

¶ Meeber: pro quo Aquila trāſtulit
Symmachus .i. trāſ illis ā cōtra.

¶ Mathes urbs unius pricipiſ Salo.

¶ Mello ciuitas quā ædificauit Salomon porro Symmachus et Theodocion ad ipletionē trāſtulerunt: et de hac i libris hebraicarũ q̄ſtionũ plenius cōticetur.

¶ Medan ciuitas quam ædificauit Sa.

¶ Mōfis ciuitas ægypti: cuius oſee Ezechiel Hieremias recordātur. Sed et iudæi qui cū Hieremia de hieroſolymis profugi exierāt habitauerunt in mēbris.

¶ Machoas in Oſee pro quo Aquila et Symmachus concupiſcentias interpretantur.

¶ Miletus ciuitas Aſiæ de qua Ezechiel ſcribit.

¶ Marboth cuius mēinit Ezechiel dicēs uſq̄ȝ ad aquā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

maribotb:pro qua Aquila lites Symmachus iurgia uel contradictiones interpretantur.
Moraſchi unde fuit Micheas propheta. Eſt autē ui cus contra orientē eleuteropoles.
Maſagan regio moabitarū ut ſcribit Hieremias.
Miſor regio moab iuxta Hieremiā.
Moſath regio moabitarū ſicut in Hieremia legimus poſita eſt et ſupra meſra.
Maon regio moabitarum iuxta Hie.
Melchon idolum amabitarum ſic ſcribit Hieremias.
Magedan ad cuius fines Mattheus euāgeliſta ſcri pſit dominū peueniſſe: Sed et Marcuſ eiuſdes recorda tur. nūc autē regio dicitur Maceda contra Ieraſā.

NAID terra in qua habitauit Cbaim uertitur autē in ſalim.i. motum ſiue fluctuationem.
Niniue urbs aſſyriorū quā ędifica uit Aſſur egrediens de terra ſennaar.
Eſt et alia uſq₃ hodie ciuitas iudęo rum nomine niniue in angulo arabię quā nunc corru pte niniuem uocant.
Naaliel iuxta arnonē caſtra filiorū iſrael.
Naaban qđ hebraice dicitur nebo mōs ſupra iordanē contra Iericū in terra moab: ubi Moyſes mortuus eſt: et uſq₃ hodie oſtēditur i ſexto miliario urbiſ Eſbuſ contra orientalem plagam.
Naboth ciuitaſ Ruben filiorū i regiōe gallaad: cuiuſ meminit Eſaias contra in uiſione Moab et Hiere mias: Eſt et cuiuſdā uiri uocabulū Nabaā: qui Caan et cęteros uicos qui circū erāt ex ſuo noīe nūcupauit naaboth: Sed et uſq₃ hodie oſtēditur locus deſertus.
Naaba diſtans a ciuitate eſbus milibus octo cōtra me ridianā plagam.
Nageb auſter apud hebręos nageb dicitur qđ Sym machus interpretatur meridiem.
Sciendū autē ꝙ eadē plaga apud hebręos tribuſ uo cabulis appellatur nageb theman darom: qđ nos poſ ſumus auſtrū affricū et meridiē ſiue eurū iterꝑtari.
Nephendor qđ Symmachus interꝑtatur maritimas: Dor autē oppidū iā deſertū i nono miliario cęſareę ꝑgentibus ptolemaidem.
Naptho nomen fontis in tribu ben.
Naama ciuitas tribus iudę.
Neelib i tribu iuda q̄ uocatur uiſibi i ſeptimo miliario eleutheropoleos pergentibus chebron.
Nepſan in tribu iuda.
Naarath Ephraim et nunc ē naoroth uilla iudęorum in quinto miliario Ezithus.
Naphet in tribu manaſſe.
Naalon in tribu Zabulon ciuitas ſeparata leuitis.
Nozeb in tribu neptalim.
Neela de hac alienigenas Zabulon nō ualuit expellere Eſt hodieq₃ in regione bathanea uiculus noīe neila.
Naba ſiue noba: ad quā aſcēdit Gedeon urbſ ſacerdo tib₃ ſepata quā poſtea legius furore Saulis ſubuerſā.
Nemira ciuitas tribus ruben in terra galaad ē uſq₃ ho die uicus grandis.
Narama in regione bathanea.
Namoch in regione rama locuſ ubi ſedit Dauid et hoc in libris hebraicarum quęſtionū diximus.
Nachon area nachon: pro qua Aquila interpretatur area pręparata.
Naphat ciuitas unius princi ſalo.
Neriger et hanc extruxerunt i regiōe iudęę Samari maritani: qui de babylonia ſunt profecti.
Naſab quā condiderunt Enei in terra iudęę.

Neſarochi idolum aſſyriorū.
Nemrim cuius meminit Eſaias in uiſiōe cōtra moab et Hieremias: nunc autē eſt uicus benameri ad ſepten trionalem plagam zoara.
Nabeoth regio de qua ſcribit Eſaias.
Nazareth unde et dominus noſter ſaluator nazarenus uocatus ē. Sed et nos apud ueterēſ quaſi pro probro nazarei dicebamur: quos nunc chriſtianos uocant. Eſt autē uſq₃ hodie i Galilęa: uiculus cōtra regionē i qui todecimo eius miliario ad oriētalem plagā iuxta mon tē tabor nomine Iaſora.
Naim oppidum in quo filius uiduę a mortuis domi nus ſuſcitauit: et uſq₃ hodie i ſecundo miliario tabor montis oſtenditur contra meridien iuxta endor.

ORETH ciuitas regni Nembroth i babylone.
Olibama ciuitas principum edom.
Odolā diximus de hoc et ſupra cu ius meminit Eſaias.
Otho ubi ſecundo filii iſrael caſtra metati ſunt egrediētes de ſochot iuxta deſertū quādo profecti ſunt de ęgypto.
Ofter et hanc cepit Ieſus regē ſi.
Oli ciuitas in tribu Aſſer.
Ophramia ophra ducens ad terram ſoal.
Huculq₃ per o breuē litterā legimus: exinde per exten ſum legamus elementum.
On urbs i ęgypto q̄ heopolis gręce dicitur.i. ciuitas ſolis quā ędificauerunt filii iſrael. ſicut. lxx. interpreteſ arbitrantur. Alioquin i hebraicis uoluminibus nō ha betur et recte ſiquidē anteq̄ Iacob ingreditur ęgyptū erat extructa iā ciuitas: q̄ et ſacerdotē phutifarē patrē Aſenoth habebat.
Om mōs in quo mortuus ē Arō iuxta ciuitatē Petrā ubi uſq₃ ad pręſentē diē oſtenditur rupes qua ꝑcuſſa Moyſes aquas populo dedit.
Obth in deſerto caſtra filiorum iſrael.
Oia in tribu Aſſer.
Oram in tribu neptalim.
Ophir ūde ſic i regnorū libris legius aurū affereba tur Salomōi. Fuit autē unus de poſteris Heber noīe Ophir ex cuius ſtirpe uenientes a fluuio cophene uſq₃ ad regionē Indię q̄ uocatur Ieria habitaſſe refert Io ſephus a quo puto et regionē uocabulū conſecutā.
On ciuitas Samarię pro qua in hebraico ſcriptū eſt haim qđ et Aquila et Symmachus interꝑtantur inu tile Theodocion iniquitatem.
Ocho ciuitas ſacerdotalis.
Oranai urbs moabitarū ſicut in Hieremia ſcriptū ē.

PVTEVS iuramēti quē fodit Abra hā ideſt Berſabe in regiōe geraritica diximus de hoc et ſupra.
Puteus uiſionis in deſerto ad quem habitauit Iſaac.
Puteus iudicii uſq₃ i pręſētē diē i re gione geraritica. uocatur autē berdā noīe quod latine dicitur puteus iudicii.
Puteus iuramēti ubi iurauerunt Iſaac et Abimelech uocaturq₃ oppidū Iſaac. Sunt autē et alii plures pu tei in ſāctis ſcripturis qui hodieq₃ i geraritica regione et iuxta Aſcalonem demonſtrantur.

PETRA ciuitas Arabię in terra edom q̄ cognominata eſt iectabel et ab Aſſyriis Recem dicitur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Robooth ciuitas aſſyriorū quā ædificauit Aſſur egrẽ
diens de terra Senar: et de hac in libris hebraicarum
quæſtionum plenius diximus.
Robooth urbs alia iuxta fluuiū: ubi erat rex edom: et
uſqȝ hodie ē præſidiū in regione gebalena et uicus grā
dis qui hoc uocabulo nuncupatur.
Rameſſe urbſ quā ædificauerunt filii iſrael in ægypto
oli autē et uniuerſa prouintia ſic uocabatur in qua ha
bitauit Jacob una cum liberis ſuis.
Roab ad quā tranſierunt exploratores qui ab Jeſu fi
lio Naue miſſi ſunt: et uſqȝ hodie uicus rooba i quar
to lapide ſ. topoleos ſic uocatur qui et leuitiſ ſepatuſ ē.
Rafata in deſerto ubi filii iſrael caſtrametati ſunt.
Raphidim locus in deſerto: iuxta montē choreb i quo
de petra fluxere aquæ cognominatuſqȝ ē tētatio: ubi et
Jeſus aduerſus Ama dimicat prope frau.
Rathma in deſerto caſtra fi. iſrl.
Reminon phares ubi filii iſrael caſtrametati ſunt.
Reſſa caſtra filiorum iſrael.
Ramoth in tribu gad ciuitas ſacerdotalis et fugitiuo
rū in terra galaditide. Nunc autē ē uicus i quintodeci
mo miliario philadelphiæ contra orientem.
Rozē hoc ē petra ciuitas Arabiæ i qua regnauit Raā
quē iterfecerunt filii iſrael. Dicitur autē ipſe rex quoqȝ
Madiam.
Rinimon in tribu Simeonis uel Judæ: hodieqȝ ē ui
cus reminon iuxta Aeliam contra aquilonē in quinto
decimo eius miliario.
Rogel nomē fontis in tribu beniamin.
Rama in tribu beniamin ciuitas Saulis: i ſextodecio
miliario ab Aelia ad ſeptētrionalem plagā cōtra betbel
Meminit huius Hieremias.
Rezem in tribu beniamin.
Reminon petra.
Remon in tribu Simeonis uel Zabulon.
Rabooth in tribu Jſacar ē uſqȝ hodie alia uilla rebbo
in finibus eleutheropoleos ad ſolis ortum.
Rethem in tribu Jſachar.
Roob in tribu Aſſer ciuitas ſeparata leuitis.
Rama i tribu Aſſer uſqȝ ad ciuitatē munitā tyriorū.
Rama in tribu neptalim apud nos unū nome ſōare
uidetur apud hebræos diuerſis litteris ſcribuntur. No
mia uiculorū tribubus uariis aſſignātur: quia aūt aꝗ d
nos unus nomē ſonare uideātur: apud hebræos diuer
ſis litteris ſcribuntur.
Reethath in tribu neptalim.
Rima q̄ etaximas ubi ſedit Abimelech: ſicut in libro
iudicū ſcriptū ē q̄ nunc appellatur remptiſ. Eſt autē in
finibus dioſpoleos et a pleriſqȝ arimathea dicitur.
Remniath ad quā Dauid prædæ partē miſit.
Rachel et ad hanc Dauid ſpoliorū partē miſit.
Remath gallaad uilla trās iordanē iuxta fluuium Ja
cob diximus de hac et ſupra.
Rabbath ciuitas regni Amon nunc philadelphia: cu
ius meminit Hieremias.
Roos quā ptrāſiuit Dauid pro quo Aquila et Sym
machus iterpretātur arē.
Rogeli unde fuit Berzelai galladitis amicus Dauid.
Raphaim uallis Allophylorū ad ſeptētrionalē pla
gam hieruſalem.
Ramianā ciuitas regū ſyriæ iuxta damaſcum.
Reth hanc percuſſit Aſſa rex.
Rathen pro qua Aquila interpretatur
.i. iuniparus: Symmachus umbraculum.
Remon huius mēinit Eſaias in uiſiōe cōtra Moab.
Reſeph ciuitas ſyriæ urbs aſſyriorū in regiōe thenā
de qua in Eſaia ſcribitur.

Rebla in terra emath: unde uictor Pharāo adductum
Jonatam tranſtulit ægyptus.
Rēma mons in Aſia: pro quo Aquila interpretatur
mos emona Symmachus i Armēia. Eſt autē et uilla
remmuiſ in daroma. Porro in regnorū libriſ Romō
domus dicitur idoli damaſceni.
Reblata regio babyloniorū uel urbs quā nunc Anti
ochiam uocant.
Ramale pro quo Aquila iterpretatur exaltabitur ſcri
ptus ē in Zacharia. Eſt autē et alius locus in tribu beni
amin iuxta bethlees pro quo dicitur Vox i rama audi
ta ē: de hoc i libriſ hebraicarū q̄ſtionū plēius dicitur
Rinocor ueſtra ciuitas ægypti: cuius meminit Eſaias
Sciendū autē q̄ hoc uocabulū in libris hebraicis nō
habetur. Sed a. lxx. iterptibus propter noticiā loci ad
ditum ē: q̄d i libris hebraicorū nominū diximus hoc
etiā nunc in litteris uidetur titulo pnotādū. apd̄ hebre
os tria ēe. S. hoc ē Samet et Sade et Sin: q̄ cū apd̄
græcos et latinos ſono ſimili proferāturei ſua ligua ali
ter atqȝ aliter reſonāt. Unde accidit ut eadē noia apd̄
nos diuerſus ſonare uideātur: et pluſq̄ ceteræ litteræ
hæc habeant: non eni ex una ſed tribus litteris loca et
urbes et uiculi deſcribuntur.

SIDON urbs phœnicis iſſigniſ olim
cananæorū ad aquilonē reſpiciēſ: et
poſtea regionis iudææ: cecidit autē
in ſortem tribus Aſſer: ſed non eam
poſſedit: quia hoſtes nunq̄ ualuit
expellere.
Senaar cāpus babylonis: in quo turris extructa ē: Un
de egreſſus Aſſur ædificauit Niniuē: meminit huiuſ lo
ci Joſephus in primo antiquitatū libro ita ſcribēs de
cāpo qui i babylonia regiōe uocatur Senaar: Heſcbi
nes hiſtoricus dicenſ quidā ſacerdotū profugi de tem
plo emal Jonis ſacra rapientes in ſenaar campus ba
bylonis peruenire.
Sichē et Salē quæ latine et græce Sichama uocata
ē ciuitas Jacob nunc deſerta. Oſtēditur autē locus in
ſuburbanis Neapoleos iuxta ſepulchrū Joſeph: quā
ſubuerit Abimelech et ſeminauit Salē. Sicut i libro iu
dicū ſcriptus ē. Poſtea uero iſtaurata ē a Hieroboā
ut regnorū narrat hiſtoria: Sita ē in finibus ephrai ſz
et filius emor appellatur Sichem a quo et locuſ nomē
acceperat. Fuit autē altera in mōte ephraim ciuitas fu
gitiuorū Senaar unde fuit Amaphel: qui aduerſus
regeſ ſodomorum bellum geſſit.
Sodoma ciuitas ipiorū diuino igne cōſumpta iuxta
mare mortuum.
Seboim et hæc ciuitas ipiorū i æternos cineres diſſo
luta iuxta urbem Sodomam.
Sophera mons orientis in India: iuxta quē habitaue
runt filii Jectā filii Heber: quos Joſephus refert a con
fene flumine et indiæ regionibus uſqȝ ad id locorū p
ueniſſe: ubi appellabatur regio Jera. Sed et claſſiſ Sa
lomōis per triennium hinc quædā cōmertia deportabat
Sora urbs iuxta Sodomā quæ eſt Segor et Zora de
qua ſupra diximus. Sane ciuitas antiqua i qua habi
tauerunt ozei gens ualida ſup regionē ſodome quā ex
cidit chodorlamogor.
Seir mons i terra edom: in quē habitauit Eſau i regio
ne gebalena: quæ ex eo q̄ Eſau piloſus ēet et hiſpiduſ
Seir. i. piloſi nomē accepit: In quibus locis prius ha
bitauit Chorreus quē interfecit Chodorlamogor: me
minit montis Seir et Eſaias in diuiſione Jdumææ.
Salē ciuitaſ Sichimiorū quæ ē Sichen: Sed et alia
uilla oſtēditur uſqȝ i pſētē diē iuxta aeliā cōtra orietalē

plagā hoc nomie ī octauo quoqꝫ lapide a ſintopoli in
cāpo uicus ſalimias appellatur. Joſephus uero Salē
ēe affirmat: ī qua regnauit Melchiſedech: q̄ poſtea di
cta ē Salyma et ad extremum Hieroſolyme nomen
accepit.

Sur ubi iuenit angelus ancillā ſare Agar inter cades
et barach. Extēditur autē deſertus Sur uſqꝫ mare ru
brus qđ ad cōfinia puenit porro cades ſolitudo ē ſup
urbē petrā: ſed et ſcriptura deſertus cades cōtra faciem
ægypti extēdi memorat: ad qđ primus uenere hebræi
rubro mari tranſuadato.

Segor q̄ et bala et azoara una de quinqꝫ ciuitatibus
ſodomorꝫ ad preces Loth de incendio reſeruata quæ
uſqꝫ nunc oſtēditur: meminit huius et Eſaias in uiſiōe
contra moab de qua et ſupra diximus.

Soene. i. tabernacula locus ī quo hitauit Jacob īgreſ
ſus Meſopotāia qui ligua hebraica appellatur ſochoc

Sochoch prima māſio filiorꝫ iſrael ī deſerto poſtq̄ d
ægypto ſunt profecti anteq̄ mare tranſirēt rubꝛum.

Sin deſertus iter mare rubꝛꝫ et ſolitudinē Sina: nā
a deſerto Sin filii iſrael uenerunt et Raphidim et ara
phidim in deſertus ſina iuxta mōtē ſina ubi Moyſes
tabulas legis accepit: deſertus autē Sin idē dicit eſſe
ſcriptura qđ et cades ſed hoc iuxta hebꝛæos. Exterꝫ ī
lxx. iterpꝛetibus non habetur.

Salmona caſtra filiorum iſrael.

Saphar mons in deſerto caſtra filiorꝫ iſrael.

Sartim ubi populus pollutus ē foꝛnicatione filiorum
Moab. Eſt autē iuxta mōtē phogoꝛ: unde et ieſus ex
ploꝛatores ad inueſtigādā et noſcēdā terrā miſit ierico

Sabama ciuitas moab in terra galaad quæ cecidit ī ſoꝛ
tē tribꝫ rubē et huius mēinit Eſaias ī uiſiōe cōtra moab

Semia terminus iudææ et uſqꝫ hodie oſtēditur ī ſep
timo lapide ierichi cōtra ſeptētrionalē plagā uilla noīe
magdalſemia quod iterpꝛetatur turris ſemia.

Selcha ciuitas regionis Og in regione baſſanitide.

Sephania terminus iudææ ad ſolis ortum.

Sedala terminus iudææ.

Semeron et hanc cepit Jeſus rege illius interfecto.
Dicunt autē nunc pro ea ſebaſte uocari oppidꝫ palæ
ſtinæ. ubi ſancti Joannis baptiſte reliquiæ cōditæ ſunt.
legimus in regnorꝫ libris q̄ auri rex iſrael emerit io
ptem ſomeron a quodā ſemora et ædificauerit in uerti
ce eius ciuitatē quā ex nomine domini appellauit Se
meron.

Seyra et hanc cepit Jeſus.

Selcha ciuitas in regione baſſanitidi.

Sior locus contra faciē ægypti ſed et oſtenditur uilla
noīe Sior inter Aeliā et eleutheropoli ī tribu iuda ſu
per hoc in libris hebraicarꝫ q̄ſtionꝫ plenius dixiꝫ.

Saorth in tribu ruben ſuper iordanem.

Sachoth in tribu gad ſuper iordanem.

Saphā in tribu gad ſup iordanem.

Sacharna in tribu iuda.

Samen in tribu iuda.

Saal in tribu iuda uel ſimeonis.

Siceleg quā achis rex alienigenarꝫ dedit ad hitādꝫ
Dauid: eſt autē in daroma ſoꝛtis iudæ uel ſimeonis.

Sauſana in tribu iuda.

Salei in tribu iuda.

Saara uicus in finibus eleutheropoleos contra ſeptē
trionē pergentibus nicopolim quaſi ī decimo miliario
in tribu dan ſiue iuda.

Socho in tribu iuda. Sunt autē uſqꝫ hodie uiculi duo
pergētibus aeliā de eleutheropoli ī nono miliario uiæ
publicæ imis in monte: et alter in campo poſitus: qui
Sochoth nuncupatur.

Saraim in tribu iuda.

Semain in tribu iuda.

Saphir uilla in montanis ſita inter eleutheropolim et
aſcalonem in tribu iuda.

Soiho de qua ſupradictū ē. Dicuntur autē ſamaritā
qui de babylone profecti ſunt hunc uiculus cōdidiſſe.

Seacha in tribu iuda.

Selo in tribu ephrai in quo et eo arca teſtamēti māſit:
et tabernaculꝫ domini uſqꝫ ad tēpora Samuelis. Eſt
autē ī decimo miliario neapoleos ī regiōe athabitana
Sed et iudæ patriarchæ filiū ſelon appellatus legiꝫ.

Secheu in tribu Manaſſe ciuitas ſacerdotalis et fugi
tiuorꝫ in mōte Ephraim: ubi ſepelierunt oſſa Joſeph
de qua et ſupra diximus.

Sames ideſt fons in tribu beniamin pro quo Aquila
interpretatur fontem ſolis.

Semri in tribu beniamin.

Sela in tribu beniamin.

Sabæ in tribu ſimeon.

Sarith terminus Zabulon.

Samis pro quo Aquila et Symmachus trāſtulerunt
ſolis.

Semron in tribu Zabulon.

Surem in tribu Jſachar et uſqꝫ hodie mōs oſtēditur
nomine ſule in quinto miliario Tabor montis contra
auſtralem plagam.

Seon ſiue ſoen in tribu Jſachar hodieqꝫ oſtēditur uil
la iuxta montem Thabor.

Siaſima terminus Jſachar.

Son in tribu Aſſer.

Sinam quercus pertinens ad tribum neptalim.

Soreth in tribu dan ubi Sāpſon fuiſſe legimus iuxta
eſtaol: de qua ſupra diximus.

Sames in tribu dan: de qua et ſupra memoriā fecimꝰ
ſub nomine bethſamus.

Salab in tribu dan uſqꝫ hodie grādis uicus oſtēditur
in finibus ſebaſtenis nomine ſalaba.

Sephet cananæorum locus.

Sorotha quo confugit iudex Ahoc diximus autem et
ſupra de ſeyra.

Simboreb quod Aquila interpretur horeb.

Sebnon mons quē conſcendit Abimelec aduerſus ſe
thimam dimicans.

Sephima pro quo Aquila et Symmachus interpre
tantur aquilonem.

Sorech nomē torrētis de quo loco fuit Delila illa Sā
pſonis. Sꝫ et uſqꝫ hodie ad ſeptentronalē plagā eleu
theropoleos uicus oſtenditur nomie caphar.

Soreth iuxta uillā ſacra unde fuit Sampſon.

Sophim mons epraim in loco aramathan.

Saliſa quam ſaul tranſiit.

Seuam nomen petræ.

Saalim uilla quā pertranſiit ſaul in finibus eleuthero
poleos contra occidentē ſeptē ab ea milibus diſtās.

Sciph ubi Samuel inuenit ſalem.

Sabin ubi ſaul probatus eſt.

Sunan unde fuit mulier ſunamitis: ē autē uſqꝫ hodie
ī finibus ſebaſte in regione atrabitena uocabulo ſaui.

Sophamoth ad quē locum miſit dđ.

Seyrar nomē putei a quo Joab fecit reuerti principē
exercitus abner.

Soba cuius regem percuſſit Dauid.

Sarthan quæ eſt ad radices ieſrael.

Sophera quæ ē in ſophir: unde ueniebant naues Sa
lomonis: de qua ſupra diximus. Eſt autē mons orien
tis pertinens ad indiæ regionem.

Sarara ciuitas pergentibus edom.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Saba ciuitaſ regaliſ æthiopiæ quã Joſephuſ et cãbyſe rege meron cognomiatã ex ſororibus uocabulo refert

Sela ubi percuſſus eſt Joas.

Sapharnã de quibus locis aſſyrii tranſmigrantes habitauerunt in Samaria et ab ipſi Samaritanorũ gẽs ſumpſit exordium meminit borũ et Eſaias.

Sademotp ubi Oſias rex idolorũ ſigna combuſſit.

Sarepta ciuitas Sydoniorũ i uia publica ſita ubi habitauit quondam Helias.

Saran cuius et Eſaias meminit dicẽs in paludes uerſus ẽ Saron uſqȝ in præſentẽ autẽ diẽ regio inter mõtem thabor et ſtagnũ tyberiadis Sisonas appellatur ſed et a cæſarea palæſtinæ uſqȝ ad oppidũ Joppe ois terra quæ cernitur dicitur Sazonas.

Sephela ſicut ſcribit Eſaias pro quo Aquila cãpeſtrẽ Symmachus uallẽ interpretatur uſqȝ hodie oiſ regio iuxta eleutheropoli cãpeſtris et plana quæ uergit ad aquilonẽ et occidentem cephella dicitur.

Senaar pro quo Aquila ſemina Symmachus interpretatur uberẽ: meminit huius et Micheas propheta.

Sedrach terra damaſci legimus in Zacharia Samaria quæ nunc ſebaſtis dicitur.

Syon mons urbis hieruſalẽ.

Samaria ciuitas regaliſ in iſrael q̃ nunc ſebaſte dicitur Sed et ois regio quæ fuit circa eã a ciuitate quondam nomen acceperat.

Sor tyrus metropolis phœnicis: in tribu neptalis.

Soane ciuitas thebaidis ſicut ſcribit Eſechiel.

Sabarim iter damaſcũ et emath ſic ſcribit Eſechiel.

Sais ciuitas ægypti cuius meminit Eſechiel a qua et ſartbes pagas.

Sadala terminus iude. ſicut ſcribit Eſechiel.

Sariſa pro quo Aquila interpretatur triennalẽ mẽinit huius Hieremias.

Sichar ante neapoli iuxta agrũ quẽ dedit Jacob filio ſuo Joſeph In quo dominus noſter atqȝ ſaluator ſecũdũ euangeliũ ſamaritãæ mulieri ad puteũ loquitur ubi nunc ædes fabricata ẽ.

TIGRIS fluuius de paradiſo exiẽs iuxta ſcripturæ fidẽ pergenſqȝ cõtra aſſyrios: et poſt multos circuitus ut uult Joſephus in mare rubrũ effluens: uocatur autẽ hoc noie propter uelocitatẽ inſtar beſtiæ nimia pernicitate currentis.

Therebinthus in ſichimis ſub qua abſcõdit Jacob idola iuxta neapolim.

Tabath ubi pugnatũ ẽ aduerſus madian.

Thobteram in qua habitauit Jepte.

Thopher in ualle filiorũ emon ubi populus iſrael gẽtium ſimulacra ueneratur. Eſt autem locus in ſuburbanis hieruſalem.

Thanis ciuitas ſicut Eſaias et Eſechiel ſcribunt in hac habitauerunt qui ob metũ babyloniorũ cum Hieremia fugerunt.

Traconitis regio ſiue ithuria: cuius tetrarches fuit philippus iuxta euangeliũ Lucæ: diximus de hac et ſupra Eſt autẽ trans boſdrã arabiæ ciuitatẽ in deſerto contra auſtralẽ plagã quaſi ad damaſcum reſpiciens.

Huculqȝ per. T. ſiplicẽ litterã legimus Verũ quoniã quæ ſequuntur apud hebræos nõ ex thet ſed ex tau. ſ. ſcribuntur cum aſpiratione legere debemus.

Thoman regio pricipũ Edom i terra gebalitica Athe man filio eliſaz filii Eſau ſortita uocabulũ: ſed uſque hodie eſt uilla noie theman diſtãs ab urbe Petra quiqȝ milibus ubi ẽ romanorũ militũ præſidiũ. Sed et de quo loco fuit Eliſaz rex themanorũ unuſquoqȝ filiorũ Jſmael appellabatur theman. Sciendũ autẽ ꝙ ois auſtralis regio hebraice theman dicitur.

Thamnan ubi oues ſuaſ totõdit iudas oſtẽditur hodie grandis uicus in finibus dioſpoleos euntibus Helias in tribu dan ſiue iudæ.

Thamnia ciuitas alia principũ edõ. Sed et cõcubina Eliſaz filii Eſau thamna appellata ẽ q̃ peperit ei Amalech unde amalechitæ.

Thaphol locus in deſerto trans iordanẽ in quo deuteronomiũ ſcripſit Moyſes contra Jericho.

Thath caſtra filiorũ iſrael.

Thara caſtra filiorum iſrael.

Thaphu in tribu iuda ciuitas: quã expugnauit Jeſuſ rege illius iterfecto: diximus et ſupra de termino paleſtinæ et ægypti quæ appellatur bethaphu.

Thanath ciuitas quã expugnauit Jeſus rege illius interfecto: Fuit autẽ in tribu manaſſe ſeparata leuitiſ et nũc in quarto miliario oppidi legionis hoc nomine uicus oſtenditur.

Thenath in tribu Joſep hodieqȝ uilla ẽ thena in decio miliario neapoleos cõtra oriẽtẽ deſcẽdẽtibus iordanẽ

Thaphiphur in tribu Joſeph.

Thaphut in tribu manaſſe.

Theto uſqȝ hodie iuxta deſertũ ciuitas æliæ uicus oſtenditur unde et Amos propheta fuit.

Therſa et hanc cum rege ſuo cepit Jeſus.

Therma in tribu beniamin.

Thola in tribu iuda ſiue ſimeoniſ.

Thabor terminus Zabulon. Eſt autẽ mõs in medio galilææ cãpo mira rotunditate ſublimis diſtãs a diocæſarea decẽ milibus cõtra oriẽtalẽ plagã: qui cõfinius inter tribum Jſachar et neptalim fuit.

Thalcha in tribu Simeon nunc uicus grãdis iudæorũ dicitur thala: quaſi in ſextodecio miliario eleutheropoleos contra orientalẽ plagam.

Thamnaſara ciuitas Jeſu filii Naue in monte ſita: de qua et ſupra ſub nomie thamnæ diximus in qua uſqȝ i præſentẽ diẽ ſepulchrũ magnũ oſtẽditur in tribu dan

Thaariac ciuitas iuxta quã Delbora aduerſus Siſarã dimicauit in tribu manaſſe ſeparata leuitis quã tenere nõ potuit priſtinis cuſtodibus nequaꝙ̃ eleuatis. Eſt ãt uilla nunc pergrãdis diſtans elegione milibus tribus.

Thebes urbſ quã cũ oppugnaret Abimelech fragmie molæ ictus interiit. Eſt autẽ uſqȝ hodie uicus nomine thebes in finibus neapoleos pgẽtibus ſintopoli quaſi in tertiodecimo eius lapide.

Thamnata poſuimus et ſupra thãna in tribu iuda.

Thalamuge locus i quo Abner miſit ad Dauid. Sed ſciendũ ꝙ pro hoc uerbo Aquila iterpretatur extẽplo Symmachus pro ſemetipſo.

Thaath iuxta galaad.

Thanuſa terminus regni Salomonis.

Theremoth quã ædificauit Salomõ. Eſt i deſerto: cuius i libris hebraicarũ q̃ſtionũ mẽtionẽ pleniuſ feciuſ

Tharſis unde aurũ afferebatur Salomoni: hãc putat Joſephus tarſũ urbẽ ẽe Ciliciæ porro iuxta Eſechielẽ prophetã carthago ſentitur. Siquidẽ in eo loco ubi ſecũdũ. lxx. iterp̄tes legiuſ Carthaginẽ i hebræo hẽmuſ tharſis ſcriptũ. nonnulli Jndiã putauerunt: et de hoc tã in libro epiſtolarũ quas ad Marcellã ſcripſimus ꝙ̃ in libro hebraicarũ quæſtionũ plenius dictum eſt.

Tharſa ubi Aſſa rex iſrael fuit.

Tharſilla unde fuit Maneen uſqȝ hodie ẽ uicus ſamaritanorũ in regione bathanea quæ tharſilla dicitur.

Theſba unde ortus ẽ Helias propheta theſbytes.

Thomã iuxta Eſechielẽ ciuitaſ Jdumææ: porro Eſaiaſ

in uiſione ponit eã Arabiæ:mẽinit huiuſ et Hieremias Abdias autẽ ſcribit ciuitatẽ Eſau Sed et unus filiorũ theman appellabatur ſicut ſupra diximus.
Tharchat:quã in terra iudææ Euei condidere.
Thallaſſar regio Syriæ.
Thogorina legimuſ in Ezechiele.
Thaphet legimus in Hieremia alanitaphet. Eſt autẽ i ſuburbanis aeliæ'uſq; hodie locus qui ſic uocatur iux ta piſcinã fullonis et agrus acheldemac.

VR chaldæorũ:ubi mortuus ẽ Arã frater Abrahæ: cuius hodieq; ſicut Joſephus refert tumulus oſtẽditur: et ſupra hoc quid nobis uideatur in libris hebraicarũ quæſtionum ple nius diximus.
Vlamãs pro quo in hebræo ſcriptus habetur luza. Ea dẽ eſt autẽ quæ erbethel ſicut ſupradiximuſ:ſed et quæ dã uilla ubbaman in duodecimo ceſareæ lapide oſtẽdi tur contra ſolis ortum.
Vs unde fuit Job in regione auſitidi. Sed et unus de poſteris Eſau us appellabatur:de quo in libris hebrai carum quæſtionum diximus.

Oopon regio principum edom quæ nunc uocatur gebalena.
Sib in tribu iuda.
Soab ciuitas amorreorũ ſita i mõte Armone:de quo ſcriptus ẽ propterea i libro bellorũ domini Joab iſlãma uit et torrens arnon.
Sephrona terminus iudææ ad ſeptentrionem.
Saleth uallis Jareth in parte deſerti.
Siph in tribu iuda.
Sanobua in tribu iuda uſq; hodie i finibus eleuthero poleos aeliam pergentibus uilla Janua nuncupatur.
Sif in octauo miliario chebron.uſq; hodie uicus oſtẽ ditur ubi abſcõditus ẽ Dauid. Fuit autẽ tribus iudæ in daroma in finibus eleutheropoleos.
Siph mõs ſqualidus uel caligãs ſiue nebuloſus iuxta Siphin:quo ſedit Dauid prope chermellã quæ in ſcri pturis carmellus appellatur uicus hodieq; iudæorũ unde fuit Nabal carmellus ſed et unus de poſteris ca leph dictus ẽ Siph lege paralipomenon.
Sogora in hieremia ciuitas moabitarũ.hæc ẽ q̃ nunc uocatur zoara ſiue ſegor una de quinq; ciuitatibus ſo domorum.
Seb ciuitas aman hodieq; uilla oſtenditur in quintode cimo lapide philadelphiæ contra occidentẽ de qua ſcri bit Hieremias.
Soleth nomẽ lapidis ubi adomas imolauit uictimas: iuxta fontem rogel.

Epiſtola ſub nomie Paulæ et Euſtochii ad Marcellã hortatoria ut urbe ſecedens migret in iudæã ubi ciuita tẽ ſanctã hieruſalẽ et bethlemiticus rus miris effert p̃ coniis miſteria in illis geſta recenſcẽs et ab ĩpugnatiõe defendẽs. Ad extremus cuncta ſancta peregrinationis loca per iudæã breui epilogo cõcludẽs:quæ ex ſtili ele gantia Hieronymi eſſe conicitur.

MENSVRAM charitas non hẽt et ĩpatientia neſcit modus: et deſide rium non ſuſtinet. Unde et nos obli tæ uirius noſtrarũ et nõ quid poſſiuſ ſed quid uelimus tantum cogitantes magiſtrus cupimus docere diſcipulæ et ut ẽ uulgare prouerbius ſus artius repertricẽ: Tu q̃ primã ſcintillã nobis fomitis ſubiecitti:quæ ad hoc ſtu dium nos et ſermone hortata es et exemplo: et quaſi gallina congregaſti ſub alas pullos tuos. Nunc nos li bere abſq; matre uolitare patieris:et accipitris pauere formidinẽ:ad omnẽ umbrã prætervolantiũ auium for midare? Jgitur quod ſolum abſẽtes facere poſſimus q̃ rulas fundimus præces:et deſiderius noſtrum nõ tam fletibus q̃ꝫ eiulatibuſ cõteſtamur ut marcellas noſtram nobis reddas et illam mitem:illã ſuauem:illã oĩ melle et dulcedine dulciorẽ:nõ patiaris apud eas ẽe rigidã et triſtẽ rugare frontẽ:quaſ affabilitate ſua ad ſimile ui tæ ſtudius prouocauit. Certe ſi ſunt meliora quæ poſci mus:nõ ẽ ĩpudens deſiderius: Si cunctæ ſcripturarũ uoces n̄ræ ſententiæ congruunt:non facimus audacter ad ea te prouocantes:ad quæ tu nos ſepiſſime cohor tata es. Prima dei uox ad Abrahã Exi inquit de terra tua:et de cognatione tua et uade in terrã quã monſtra uero tibi. Jubetur patriarchæ ad quẽ primus de chriſto facta eſt repromiſſio ut relinquat chaldæos: relinquat confuſionis urbẽ et Roboöth.i. latitudinẽ eius: relin quat cãpum Senaar in quo ſuperbiæ eius uſq; ad cæ lum erecta turris ẽ:et poſt fluctus huiuſ ſæculi:poſt flu mina:ſuper quæ ſederunt ſancti et fleuerunt cũs recor darẽtur ſion: Poſt gurgitẽ grauẽ colur:d̃ quo Ezechiel capillo uerticis ſubleuatus hieruſalẽ uſq; trãſfertur:ut habitet terrã repromiſſiõiſ quæ nõ rigatur ut ægyptuſ deorſum: ſed deſurſum:nec facit holera languentium cibos:ſed temporaneus et ſerotinus de cælo expectãs ĩbrẽ. Hæc terra montuoſa et in ſublimi ſita quantum a delitiis ſæculi uacat:tãtum maiores habet delitias ſpi rituales. Deniq; et maria mater domini poſtq̃ꝫ ad eã angeli facta ẽ repromiſſio et uterum ſuũ intellexit eſſe domum dei:derelictis cãpeſtribus ad montana perexit De hac urbe Allophylo quondã ſuperato hoſte:et dia bolice percuſſa frontis audacia.poſtq̃ꝫ ille in fatiẽ cor ruit:exultantium animarũ turba proceſſit:et cõcinens chorum decẽ milium Dauid noſtri uictoriã prædicauit Jn hac angelus gladium tenens:et totã ĩpietatiſ deua ſtans urbẽ in horreæ iebuſæorum regis area tẽplũ dñi deſignauit iã tunc ſignificãs eccleſiã dei nõ in iſrael ſed in gentibus cõſurgentẽ. Recurre ad geneſim et Mel chiſedech regẽ ſalẽ Huius ciuitatis principẽ iuenies: qui iã tunc in typo chriſti panẽ et uinus obtulit et my ſterium chriſtianum in ſaluatoris ſãguine et corpore dedicauit.tacita forſitan mẽte reprehendas: cur nõ ſe quamur ordinẽ ſcripturarum: Sed paſſim et quicquid obuiã uenerit turbidus ſermo perſtringat: et in princi pio teſtatæ ſumus dilectionẽ ordinẽ nõ habere: et ĩpa tientiam neſcire menſuram. Unde et in canticocãtico rum quaſi dificile precipitur Ordinate in me charitatẽ Et nunc eadẽ dicimus nos nõ adulatione uel ignora tione ſed affectu labi. Deniq; ut multo inordinatius aliquid proferamus antiquiora repetẽdo in hac urbe i hoc tunc loco et habitaſſe dicitur. Et mortuuſ ẽe Adã Unde et locus in quo crucifixus ẽ dominus caluaria appellatur: ſcilicet q̃ꝫ ibi ſit antiqui hominiſ caluaria condita: ut ſecundus Adã et ſãguis chriſti d̃ cruce ſtil lans Primi Adã et protoplaſti iacentis peccata diluc ret et tunc ſermo ille apoſtoli compleretur. Excitaꝛ qui dormiſ:et exurge a mortuis:et illuminabit te chriſtus. Quantos hæc urbs prophetas: quantos emiſerit ſan ctos uiros longum ẽ enarrare. Totum myſterium no ſtrum iſtius prouinciæ urbiſq; uernaculum ẽ. in tribus nominibus trinitatis demonſtrat fidẽ. iebus et ſalem: et hieruſalem appellatur. Primũ nomẽ calcata: Se cundum pax:Tertium uiſio pacis ẽ: Paulati quippe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

peruenimus ad fidē. Et poſt cōmunicationē ad uiſionem
pacis erigimur. Ex qua pace Salomon .i. pacificus in
ea natus ē et factus ē in pace locus eius. Et in figura
chriſti ſub ætymologia urbis dominus dominantium et
rex regum nomen accepit. Quid referamus Dauid: et
totā progeniē eius: quæ in hac ciuitate regnauit? Quā
to iudæa cæteris prouintiis: tanto hæc urbs tota iudæa
ſublimior ē: et ut hoc coactius diſſeramus: totius pro
uinciæ gloria metropoli uēdicatur: et quicquid i mem
bris laudis ē: oē refertur ad caput. Iā dudū te cupientē
in uerba prorumpere ipſi litterarum apices ſentiunt et
uenientē contra charta intelligit queſtionē. Reſpōdeas
quippe et dicas Hæc oli fuiſſe quādo dilexit dominus
portas ſion ſuper oia tabernacula Iacob: et fundamēta
eius i montibus ſanctis. Licet et hæc altius poſſint iter
pretari. Poſtq̄ uere cōſurgentis domini uox illa perto
nuit Ecce relinquetur domus ueſtra deſerta: et flebiliter
ruinā ipſius prophetauit dicēſ Hieruſalē hieruſalē quæ
occidis prophetas et lapidas eos qui ad te miſſi ſunt:
quotiens uolui cōgregare filios tuos ſicut gallina con
gregat pullos ſub alis ſuis: et noluiſti. Ecce dimittetur
uobis domus ueſtra deſerta: Et poſtq̄ uelū tēpli ſciſſū
ē: et circundata ab exercitu hieruſalē et dominico cruo
re uiolata: tunc etiā angelorum præſidia et chriſti gratiā
receſſiſſe. Deniqꝫ etiā Ioſephus qui uernaculus ſcrip
tor ē iudæorum aſſerere dicitur illo tēpore quo dominus
crucifixus ē ex adytis tēpli uirtutum cæleſtium erupiſſe
uocē dicentium Trāſmigremus ex his ſedibus: ex qui
bus et aliiſ apparet ubi abundauit gratia: ibi ſuperabun
daſſe peccatum. Et poſtq̄ audierunt apoſtoli Euntes
docete oēs gentes: ipſi apoſtoli dixerunt. Oportebat
quidē uobis primum anuntiare uerbum: quoniā autem
noluiſtis ecce tranſimus ad gentes: tunc oē ſacramen
tum iudææ et antiquā familiaritatē dei per apoſtolos i
nationes fuiſſe tranſlatā. Ualida quidē quæſtio: et quæ
poſſit etiā eos qui ſcripturarum aliquid attigerunt cōcu
tere: ſed perfacile ſoluitur. Nunq̄ eni fleret eā dominuſ
corruētē niſi diligeret: fleuit et lazarū quia amabat illū
Et hoc tamē prima fronte cognoſcito: nō loci ſed hoi
num fuiſſe peccatum. Uerum quia iterfectio populi ca
ptiuitas ē ciuitatis: propterea ē urbſ deleta ut populuſ
puniretur. Ideo tēplum ſubrutum ut typicæ hoſtiæ tol
lerentur. Cæterum quātum ad locum pertinet p profectuſ
tēporum multo nunc anguſtior ē: q̄ ante fuit. Uenera
bantur quondā iudæi ſancta ſāctorum. quia ibi erāt che
rubis et propitiatorium et arca teſtamēti: et māna et uir
ga Aaron et altare aureum. Nonne tibi uenerabilius
uidetur ſepulchrum domini? Quod quotienſcunqꝫ in
gredimur: totiens in ſindone iacere cernimus ſaluato
rem. Et paululum ibidē cōmorātes: Rurſus uidemus
angelum ſedere ad pedes eius et ad caput ſudarium cō
uolutum: Cuius ſepulchri gloria multo anteq̄ excide
retur a Ioſeph Eſaiæ uaticinio prophetatur dicētis. Et
erit requies eius honor qd .ſ. ſepulturæ domini locus
eſſet ab homine honorandus. Sed dicis quomodo in
apocalypſi Ioānis legimus: et occidet illos: Haud du
bium quin prophetas beſtia quæ aſcendit ex abyſſo et
corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ q̄
uocatur ſpiritualiter ſodoma et ægyptus ubi et domi
nus eorum crucifixus ē: Si enim aīs ciuitas magna in
qua crucifixus eſt dominus nulla ē alia niſi hieruſales
Ubi autē crucifixus ē dominus ſpiritualiter ſodoma
appellatur et ægyptus. Ergo hieruſalē ſodoma ē et æ
gyptus i qua crucifixus ē dñs. Scire te uolumus oēm
ſcripturā nō poſſe eſſe ſibi cōtrariā. et maxie unum ad
uerſum ſe nō diſcrepare librum: Et ut plus adiiciāuſ eun
dē eiuſdēqꝫ libri locum in apocalypſi quippe de qua
nunc teſtimonium protuliſti āte decē circiter uerſiculoſ
ſcribitur ſurge et metire tēplum dei et altare et adorātes
in eo: Atrium autē quod ē foris tēplum eiice foras et
ne metiaris illud qd datum ē gētibus et ciuitatē ſanctā
calcabunt menſibus quadraginta duobus. Si eni apo
calypſis multo poſt paſſionē domini ſcripta ē a Ioāne
et in ea ciuitas ſancta apppellatur: quomō rurſus ſpiri
tualiter ſodoma uocatur et ægyptus. Nec ſtati potes
dicere ſanctā dei hieruſalē cæleſtē quæ futura eſt et ægy
ptum et ſodomā eā quæ corruit appellari: quia de futu
ra dicitur. Quod beſtia q̄ de abyſſo aſſcenſura ē faciat
aduerſus duos prophetas bellum et uincat illos et oc
cidat et corpora eorum iaceāt in plateis ciuitatis ma
gnæ: de qua ciuitate et in fine eiuſdē libri ſcribitur: Et
ciuitas in quadro poſita ē et longitudo eiuſ et latitudo
tanta ē: quanta et altitudo: et mēſus ē ciuitatē harūdine
aurea per ſtadia duodecim milia: et longitudo et latitu
do et altitudo æqualia ſunt: Et mēſus ē muros eius cē
tum quadraginta quattuor cubitorum menſura homis
q̄ ē angeli et erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpide
ipſa uero ciuitas auro mundo et cætera. Ubi quadrum
ē nec longitudo nec latitudo appellari poteſt. Et quæ ē
iſta menſura: ut tāta ſit longitudo et latitudo: quāta al
titudo eius. et muri de lapide iaſpide et tota ciuitaſ au
ro mundo: et fundamēta et plateæ eius de lapidibus
pretioſis et duodeci porte fulgentes margaritis. Cum
hæc nō poſſint carnaliter accipi. Abſurdum quippe ē p
duodecim milia ſtadiorum tantā ciuitatis longitudinem
et latitudinē quātā et altitudinē prædicari: ſpiritualiter
itelligēda ſunt ſingula: Et ciuitas magna quā uidelicet
prius ædificabat Chain et nominauit eā ex uocabulo
filii ſui: hic mundus accipiēdus ē: quē accuſator fratrū
ſuorum diabolus et fratricida periturus et extruxit uitiis
ſceleribus cōdidit: iniquitate cōpleuit: q̄ ſpiritualiter ap
pellatur ſodoma et ægyptuſ. De qua ſodoma ſcribitur
Reſtituetur ſodoma in āntiquum. Qd .ſ. ita reſtituēdus
ſit mundus ut ante fuit: Neqꝫ eni poſſumus credere
rurſum ædificādā Sodomā et cæteraſ uidelicet Gomor
ram et Adaman: et Seboim in ppetuos cineres relin
quēdas. Aegyptus autē nunq̄ pro hieruſalē legimus
ſed ſēper pro hoc mundo: et quia lōgum ē de ſcripturiſ
inumerabilia exēpla cōgerere unum teſtimonium profe
ramus ubi māifeſtiſſime mundus hic ægyptus appel
latur. In epiſtola chatolica Iudas apoſtolus frater Ia
cobi ſcribit dicens. Cōmouere autē uos nolo ſcientes
ſemel oia quoniā Ieſus populum de terra ægypti ſal
uans ſecundo eos qui nō crediderunt pdidit: et ne pu
taremus dici de Ieſu filio Naue ſtati ſequitur Ange
los uero qui non ſeruauerunt ſuum principatum: ſed
dereliquerunt ſuum domicilium in iudicium magni dei
uinculis æternis ſub caligine reſeruauit. Et ut credas
ubicunqꝫ ægyptus et Sodoma et Gomorra noiatur:
nō loca ſed mundum hunc interpretari ſtati iungit exē
plum Sicut Sodoma et Gomorra et finitimæ ciuita
tes ſimili modo exfornicate et abeuntes poſt carnē al
terā factæ ſunt exēplum ignis æterni pœnā ſuſtinentes
Et quid neceſſe ē plura cōquirere: cum poſt paſſionē
et reſurrectionē domini Matthæus euāgeliſta cōme
moret Et petre ſciſſæ ſunt: et ſepulchra aperta: plurima
corpora dormiētium ſanctorum ſurrexerunt et egredien
tes de ſepulchris poſt reſurrectionē ſuā ingreſſi ſunt
ſanctā ciuitatē et apparuerunt multis. Nec ſtati hieru
ſalē cæleſtis ut pleriqꝫ ridicule arbitrātur i hoc loco in
telligitur cum ſignum nullum ēe potuerit apud homiēs
domini reſurgētis: ſi corpora ſanctorum i cæleſti hieru
ſalē uiſa ſunt. Cum ergo euāgeliſtæ et ois ſcriptura hie
ruſalē ſanctā nominēt ciuitatē: Et pſalmiſta præcipiat

ut adoremus in loco ubi ſteterunt pedes eius: ne pati
aris audire appellari eā ſodomā et ægyptus per quas
dominus iurari uetat: quia ſit ciuitas magni regis: Ma
ledictā terrā nominant: q cruorē domini hauſerit: et
quomō benedicta loca putāt: in quibus Petrus et Pau
lus chriſtiani exercitus duces ſanguinē ſuum fudere
pro chriſto? Si ſeruorum et hominum cōfeſſio glorioſa
ē: cur domini et dei nō ſit glorioſa cōfeſſio? Martyrum
ubiqꝫ ſepulchra ueneramur. et ſanctā fauillā oculis ap
ponētes Si liceat etiā ore contigimus: et monumētum
in quo dominus ē cōditus quidā exiſtimāt negligēdū.
Si nobis nō credimus: credamus ſaltē diabolo et an
gelis eius: qui quotiens ante illud de obſeſſis corpori
bus expelluntur quaſi i conſpectu tribunalis chriſti ſtā
tes contremiſcunt: rugiunt: et ſero dolēt crucifixiſſe quē
timeāt. Si poſt paſſionē domini ut ſcelerata uox cōcre
pat: hic deteſtabilis locus ē: quid ſibi uoluit Paulus
hieruſolyma feſtinare ut ibi faceret pentecoſten? Qui
retinentibus ſe locutus ē dicēs. Quid facitis flētes et
conturbātes cor meum. Ego eni nō ſolum ligari: ſꝫ mo
ri in hieruſalē paratus ſum pro nomine domini Jeſu.
Quid cæteri ſancti et illuſtres uiri quorum uota et obla
tiones poſt prædicationē chriſti ad fratres qui erāt hie
roſolymis deferebantur? Longū ē nunc ab aſcēſu do
mini uſqꝫ ad preſentē diē per ſingulas ætates currere
qui epiſcoporum qui martyrum: qui eloquentiū utrorū
in doctrina eccleſiaſtica hieroſolymā uenerint putātes
ſe minus religionis minus habere ſciētiæ nec ſummā
accepiſſe manum ut dicitur uirtutum: niſi in illis chriſtum
adorātes locis: in quibus primum euangelium de pati
bulo corruſcauerat. Certe ſi etiā præclarus orator rep
hendēdum neſcio quā putat. q litteras græcas nō athe
nis: ſed libye latinas nō Romæ ſed ſcicilia didicerat
qd uidelicet una queqꝫ prouītia habeat aliquid pro
prium: qd aliæ æque habere nō poſſunt cur nos putāus
abſqꝫ athenis noſtris quēq ad ſtudiorum faſtigia per
ueniſſe? Nec hoc dicimus qd renuamus regnum dei in
tra nos ēe et ſanctos uiros etiā in cæteris ēe regionibus
ſed hæc aſſeramus uel maxime eos: qui in toto orbe
ſunt primi: huc pariter cōgregari: ad quæ nos loca nō
ut primi: ſed ut extrēi uenimus ut primos in eis oium
gentium cerneremus. Certe flos quidā et pręcioſiſſimus
lapis inter eccleſiaſtica ornamēta monachorum et uirgi
num chorus ē. Quicunqꝫ in gallia fuerit primus huc
properat. Diuiſus ab urbe nīa britannus ſi in religiōe
proceſſerit: hoccidua ſole dimiſſo quærit locum fama ſi
bi tantum et ſcripturarum relatione cognitum. Quid re
feramus Armenios Quid Perſas Quid Indie et Ae
thiopum populos: ipſāqꝫ iuxta ægyptum fertilē mona
chorum Pōtum et Cappadociā: Syriā Calen et Me
ſopotamiā cunctaqꝫ orientis examina quæ iuxta ſalua
toris eloquium dicētis ubicunqꝫ fuerit corpus: Jlluc
congregabuntur Aquilæ concurrunt ad hec loca et di
uerſarum nobis uirtutū ſpecimā oſtēdunt. Vox quidā
diſſona: ſed una religio: tot pſalētium chori: qd gentium
diuerſitates: Jnter hæc quæ uel prima in chriſtianis uir
tus ē: nihil arrogās: nihil decontinētia ſupercilii: humi
litatis inter oēs potentior ē: Quicunqꝫ nouiſſimus fu
erit: hic primus putatur: Jn ueſte nulla diſcretio nulla
admiratio. Ut cunqꝫ placuerit icedere nec detractiōis
ē nec laudis: Jeiunia quoqꝫ neminē ſubleuāt: nec de
feruntur in ediæ: nec moderata ſaturitas condēnatur:
ſuo domino ſtat unuſquiſqꝫ aut cadit. Nemo iudicat
alterum: ne a domino iudicetur. Et qd in pleriſqꝫ pro
uintiis familiare ē: ut gemino dente ſe lacerent: Hic pe
nitus nō hētur. procul luxuria: procul uoluptas. Tāta
in ipſa urbe orationū loca ut ad pagrādū dies ſufficeī

ſi poſſit: Verum ut ad uilulā chriſti: et ad Mariæ diuer
ſorium ueniamus (plus eni laudat unuſquiſqꝫ qd poſ
ſidet) quo ſermone: qua uoce: ſpeluncā ubi ſaluatoris
poſſumus exponere: et illud præſepe: i quo iſantulus
uagiit? Silentio magis q̄ iſirmo ſermōe honorādum
ē. Ubi ſunt late porticus: ubi aurea laquearia: ubi do
mus miſerorum pœnis et dānatorum laboris ueſtitæ ē
Ubi ad inſtar palatii opibus priuatorū extructe baſilē
cæ: ut uilæ homis corpuſculum precioſius iambulet et
quaſi mundo poſſit ēe aliquid hornatius: tecta ſua ma
gis uelit aſpicei q̄ cælū? Ecce hoc paruo terræ foramie
cælorum cōditor natus ē: hic iuolutus pānis: hic uiſus
a paſtoribus: hic demōſtratus a ſtella: hic adoratus a
magis: et puto ſanctior locus ē rupe Tarpeia q̄ de cæ
lo ſepius fulminata oſtēdit. Quid domino diſpliceret.
lege apocalypſi Joānis: et quid de muliere purpurata
et ſcripta in eius fronte blaſfemia ſeptē mōtibus aquis
multis et babylonis cātetur exitu contuere: Exi iquit
de illa dominus popule meus: et ne particeps ſis delic
torum eius et ne perſtringaris plagis eius: Ad Hiere
miā quoqꝫ regrediēs: ſcriptum pariter attēdite fugite
de medio babylonis: et ſaluate unuſquiſqꝫ animā ſuā
cecidit eni cecidit babylon magna: et facta ē habitatio
dæmonum: et cuſtodia ſpiritus imundi. Eſt quidē ibi ſā
cta eccleſia: ſunt trophæa: apoſtolorum et martyrū: eſt
chriſti uera cōfeſſio: et ab apoſtolo prædicata fides: et
gentilitate calcata i ſublime ſe cotidie erigens uocabu
lum chriſtianum: Sed ipſa ambitio potētia magnitudo
urbis uideri et uidere: ſalutari et ſalutare: laudare de
trahere: uel audire uel proloqui et tantā frequētiā hoī
num ſaltē inuitum uidere: a propoſito monachorum et
quiete aliena ſunt: Aut eni uidemus uenientes ad nos
et ſilentium perdimus: aut nō uidemus: et ſuperbiæ ar
guimur: Jnterdumqꝫ ut uiſitantibus reddamus uicem
ad ſuperbas fores pergimus: et inter linguas rodētiū
miniſtrorum poſtes ingredimur auratos. Jn chriſti ue
ro uillula ut ſupra diximus tota ruſticitas: et extra pſal
mos ſilentium ē. Quocunqꝫ te uerteris arator ſtiuā te
nens alleluia decantat. Sudans meſſor pſalmis ſe ad
uocat Et curua attondens uitē falce uinitor aliquid da
uiticum cantat. Hæc ſunt i hac prouīcia carmina: hæc
ut uulgo dicitur amatoriæ cantiones hic paſtorum ſi
bilus: hæc arma culturæ. Verum quid agimus: Ne quid
deceat cogitantes: ſolum quod cupimus hoc uidemus.
O quando illud tēpus adueniet: cum anhelus nuntius
uiator apportet Marcellā nīam ad palæſtinæ litus ap
pulſā: et toti monachorum chori: tota uirginum agmina
concrepabunt: obuiā iā iāqꝫ geſtimus occurrere: et nō
expectato uehiculo concitum pedibus ferre corpus te
nebimus manus: ora cernemus: et a deſiderato uix a
uellemur amplexu. Ergo ne erit illa dies: quādo nobis
liceat ſpeluncā ſaluatoris intrare in ſepulchro domini
flere cum ſorore: flere cum matre: Crucis demus lignū
lābere: et in oliueti monte cum aſcēdēte domio uoto
et aīo ſubleuari: Videre Lazarum exire faſceis colli
gatum: et fluenta iordanis ad lauacrum domini purio
ra. Jnde ad paſtorum caulas pergere in Dauid orare
mauſoleo. Amos prophetā etiā nunc bucina paſtora
li in ſua conſpicere rupe clangentē: Abraā: Jſaac: et Ja
cob: trium quoqꝫ illuſtrium fœminarum uel ad taberna
cula properare uel memorias: Videre fontē in quo a
Philippo eunuchus ē tinctus. Samariā pergere: et
Joannis baptiſtæ: Heliſæi quoqꝫ Abdiæ pariter cineres
adorare. Jngredi ſpeluncas in quibus perſecutionis et
famis tēpore prophetarum agmina ſunt nutrita. Jbi
mus ad nazareth et iuxta iterpretationē nomis eius
florē uidebimus galilææ. Jnde haud procul cernetur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

chana ī qua aquæ ī uinum uerſe ſunt. Pergemus ad
hytabyrium: et ad tabernacula ſaluatoris non ut pe
trus quondā in uoluit cum moyſe et helia: ſed cū pie
cernemus et ſpiritu ſancto. Inde ueniemus ad mare
geneſaret et de quique et ſeptē panibus uidebimus in
deſerto quinque et quatuor milia hoīum ſaturata.
Apparebit oppidum Naym in cuius portis uiduæ fi
lius ſuſcitatus eſt: Videbitur hermonium et torrēs en
dor in quo ſuperatus eſt ſiſara: capharnaum quoque
ſignorum domini familiaris et omis pariter et galilææ
cernetur. Tunc comitante christo cum p ſylo et bethel
et cætera loca in quibus eccleſiæ quaſi quædam uictori
arum domini ſunt erecta uexilla ad noſtram ſpeluncā
redierimus: canemus iugiter: crebro flebimus: indeſi
nenter orabimus: et uulnerate iaculo ſaluatoris in cō
mune dicemus Inueni quē quæſiuit anima mea: tene
bo eum et nō dimittam eum.

Tractatus beati Hieronymi de decē tētationibus iſrae
litici populi quibus dominum irritauit in deſerto ubi tē
pora illarum et loca deſignat.

HAEC ſūt uerba: que locutus ē moy
ſes ad omnem iſrael in trāſitu iorda
nis in ſolitudie campeſtri contra ma
re rubrum iter pharan et thophel et
aſſeroth et laban et auri abundantiā.
Undeci dierū iter de choreb ad mō
tem Seir uſque ad cades barne. Hæc ſunt uerba qui
bus corripuit moyſes filios iſrael pro decē tētatiōibꝫ
quibus domini tētauerant. Unde dominus ī libro nu
merorum dicit. Attamē omnes hoīes qui uiderunt fa
ciem maieſtatē meam et ſigna quæ feci in ægypto: et in
ſolitudine: et tētauerunt me p decem uices: nec obau
dierunt uoci meæ: nō uidebunt terram: pro qua iuraui
patribus eorum Quas tētationes breuiter et obſcure
hic moyſes enumerat dicens. In ſolitudine in qua oſ
tendit eos pro aquæ penuria duabus uicibus tentaſſe
dominū. De prima tētatione ita in exodo legitur Iur
gatus populus contra moyſē ait Da nobis aquam ut
bibamus. Quibus reſpondit moyſes. Quid iurgami
ni cōtra me? Cur tētatis dominum? De ſcda tētatiōe
ita ī libro numerorum dicitur Cūque indigeret aqua
populus: et cetera uſque ad eum locum in quo ait.
Hæc eſt aqua cōtradictionis: ubi iurgati ſunt filii iſrael
cōtra dominū et ſanctificatus ē in eis. Tertia tētatio
continetur in eo quod ait ī cāpeſtri cōtra mare rubrū
In quo loco murmuraſſe dicuntur contra dominum:
quia perēptos ægyptios fuiſſe moyſi nō crediderunt
ſibi de uerbo domini dicēti: ſed potius eos ſe ſubſequi
timuerunt. Unde dicitur. Patres noſtri nō intellexe
runt mirabilia et cetera. Quarta et quita tētatio cōtine
tur in eo quod ait. Inter pharan et thophel et laban:
Pharan iterpretatur onager. Thophel ſtultitia. Labā
album. Quod ita intelligitur Quia ſimiles onagro fac
ti filii iſrael ſtulte egerunt tētantes dominum duabus
uicibus ſuper albo .i. manna. Manna uero album di
citur: ut eſt illud exodi. Appellauitqꝫ domus iſrael no
men eius man: quod erat quaſi ſemē coriandri albi.
Una tētatio fuit ſuper idē māna ſicut in exodo dicitur
Hic eſt ſermo quē præcepit dominus: Colligat ex eo
unuſquiſque quantum ſufficit ad ueſcendum. Et poſt
pauca dixit ad eos moyſes: nullus ex eo reſeruet ī ma
ne: qui nō audierunt eum ſed diuiſerunt ex eo quidā
uſque mane. Altera tētatio de qua poſt pauca in eodē
libro dicitur. Sed ſex diebus colligite. In die autē ſep
tima ſabbatum eſt domini: Idcirco non inuenietur.

Ueit autē ſeptima dies et egreſſi de populo: ut collige
rent nō inuenerunt. Dixit autē dominus ad moyſē
Uſquequo nō uultis ſeruare mādata mea: et legē me
am et cætera. Sexta tētatio cōtinetur in eo quod ait
et aſſeroth. Aſſeroth uero ciuitas eſt uicina ſolitudini:
et interpretatur uilla: in cuius territorio ideſt in ſepul
chris concupiſcentiæ facta fuiſſe legitur ſecunda tētatio
carnium: in qua ēt prima tētatio carnium cōplectitur.
De prima ita in libro exodi legitur Dixerunt moyſes
et aaron ad omēs filios iſrael. Veſpere ſcietis qꝛ do
minus eduxerit uos de terra ægypti: et mane uidebi
tis gloriam domini. Audiuit enim murmur ueſtrum:
nec contra nos eſt murmur ueſtrum: ſed contra domi
num. Et poſt pauca locutus eſt dominus ad moyſē di
cens. Audiui murmurationes filiorum iſrael: loquerē
ad eos Veſpere comedetis carnes: mane ſaturabimini
panibus: ſcietis qꝛ ego ſim dominus deus ueſter. Fac
tum eſt ergo ueſper: et conſcendens coturnix operuit
caſtra. De ſeptia autē in numeris dicitur. Interea
ortum eſt murmur populi quaſi dolentium pro laborē
contra dominum: Quod cum audiſſet iratus ē et accē
ſus ignis domini: et deuorauit extremam partē caſtro
rum. Et poſt pauca. Sanctificamini cras: et comedetis
carnes. Ego eni audiui uos dicē: Quis dabit nobis eſ
cas carnium? Bene nobis erat ī ægypto. Dabit domi
nus uobis carnes: et comedetis non uno die nec duo
bus uel quique aut decem uel uiginti quidem: ſed uſ
que ad menſē dierum donec exeat p nares ueſtras: et
uertatur in nauſeam: eo qꝛ repuleritis dominum qui
ī medio ueſtri eſt: fleueritis coram eo dicentes Quarē
egreſſi ſumus de ægypto: Itē paulo poſt Adhuc car
nes erant inter dentes eorum: nec defecerat huiuſcē
di cibus Et ecce furor domini cōcitatus ī populum p
cuſſit eum plaga magna nimis. Octaua tētatio cōtie
tur in eo quod ait Tibi aurum eſt plurimū. Notan
dum nanqꝫ qꝛ in hebræo et abundantia auri habeatur.
Abundātia autē intelligitur uitulus aureus: quē fabri
cati ſunt ſibi filii iſrael in deos morāte moyſe cum do
mino in monte ſynai. Idcirco abundantia auri dicitur
quia ī idolo moles omium peccatorū conſiſtit: et ido
lum pro omibus peccatis abundat. Nona tentatio
cōtinetur in eo quod ait. Undecim diebus de choreb
p uiam montis ſeyr. Quod in hæbreo ita habetur. Un
dci dierum iter de choreb ad montē ſeyr. Fabricato i
taque in choreb idolo: undecimo die uenerunt ad mō
tē ſeyr qui eſt in ſuburbano ciuitatis cadeſbarne: ubi
filii iſrael tentauerunt dominum ſicut in libro nume
rorum ſcribitur. Uſquequo multitudo hæc peſſima mur
murat cōtra me? querelas filiorum iſrael audiui. Dicit
ergo eis. Uiuo ego dic dominus: ſicut locuti eſtis au
diente me: ſic faciam uobis In ſolitudine hac iacebūt
cadauera ueſtra Et poſt paululū. Iuxta numerum qua
draginta dierum quibus conſideraſtis terram annus
pro die computabitur. Quadraginta annis recipietis ī
iquitates ueſtras: et ſcietis ulcionem meam: quoniā
ſicut locutus ſum ita faciam huic multitudini peſſimæ
quæ conſurrexit aduerſum me: in ſolitudine hac mori
etur et deficiet. Itēqꝫ locus eſt moyſes uniuerſa uer
ba hæc ad filios iſrael: et luxit populus nimis: Et ecce
mane primo ſurgētes aſcenderunt uertices montis et
dixerunt Parati ſumus aſcendē ad locum de quo lo
cutus ē dominus quia peccauimus: Quibus moyſes
Cur inquit tranſgredimini uerbum domini: quod uo
bis non cedet in proſperum. Nolite aſcendere. Non
eſt dominus in medio ueſtrum: ne corruatis coram ī
imicis ueſtris. Itēqꝫ At illi contenebrati aſcenderunt
uerticem montis. Archa autem teſtamenti domini et

moyſes non receſſerunt de caſtris. Deſcendit amale
chites et chananeus qui habitabant i monte: et percuti
ens eos et cōcidens ꝑſecutus eſt uſqꝫ orma mōs iſte
in quo amalechites et chananeus habitare dicuntur:
Mons ſeyr intelligitur ſicut in deutronomio ſcribitur
Itaque egreſſus Amorreus qui habitabat i montibus
et obuiam uenięs ꝑſecutus eſt uos ſicut ſolēt apes per
ſequi . et cecidit de ſeyr uſque orma. Decima tētatō
continetur in ea quod ait uſqꝫ cadeſbarne. Hæc tētatio
fuit in cadeſbarne: Unde moyſes miſit exploratores
ad cōſiderandū terram chanaan: ſicut in libro numero
rum dicitur. Et locutus eſt dominus ad moyſē dicēs
Mitte uiros qui conſiderēt terram chanaan: et cæte
ra: Quam daturus ſum filiis iſrael: et cætera et paulo
poſt: Et dixit dominus ad moyſes Uſquequo detra
het mihi populus iſte: quouſqꝫ nō credent mihi i omi
bus ſignis quæ feci corā eis. feriā igitur eos peſtilētia
atque cōſumam. Te autē faciam ingētem magnā. Ite
rum poſt paulum Attamen omēs hoīes qui uiderunt
maieſtatē meam quæ feci in ægypto et in ſolitudie: et
tētauerūt me: et cætera: nō uidebunt terrā pro qua iura
ui patribus eorum: nec quiſꝙ ex illis: Qui detraxit mi
hi intuebitur eā. Nec moueatur quis ꝙ a deſerto pha
ram nō de cadeſbarne moyſes exploratores miſit: Ca
des .n. barne ipſa eſt Pharan quod in libro Ioſue ita
dicitur. Locutus eſt caleph ad Ioſue. Noſti ꝙ locu
tus ſit dominus ad moyſē de me ad te in cadeſbarne.
Quadraginta annorum erā: quando me miſit moyſes
ad terram cōſiderandam.

Si quis de locis ſanctis amplius a beato Hieronimo
noſce deſiderat requirat in epiſtola ad Damaſum de
Melchiſedech: et ad dardanum de terra repromiſſio
nis et i funebri de obitu ſanctæ paulæ quarum priores
iter quæſtiones ueteris teſtamēti alterā inter funebres
iuenies.

Epiſtola beati Hieronymi ad paulam Urbicam de al
phabeto hebræorum iſinuās uniuſcuiuſque litteræ ſeu
elementi iterpretationem atqꝫ ad ſtudia ſcripturarum
exhortans.

Nudius tertius cum centeſimumdeci
mumoctauum pſalmum tibi iſinuaī
conarer: et dicerē omnē moralem lo
cum in eo eſſe cōprehenſum: et quo
modo philoſophi ſolēt diſputatiōes
ſuas in phyſicam: ethicam logicāqꝫ
partiri: ita et eloquia diuina aut de natura diſputare ut
in geneſi et in eccleſiaſte: aut de moribus ut in prouer
biis et in omibus ſparſim libris: aut de logica pro qua
noſtri theologicē ſibi uēdicant: ut in canticocanticorū
et in euangeliis. Licet apoſtolus ſæpe proponat: aſſu
mat: confirmet atque concludat: quæ proprie artis dia
lectice ſunt. Studioſiſſime ꝑquiſiſti quid ſibi uelint he
bræx litteræ: quæ pſalmo quē legebamus uidebātur i
ſertæ. Reſpondi ſcđs ordinem litterarū eum eſſe com
poſitum quod uidelicet ex pria littera que uocatur apđ
eos aleph octo uerſus inciperent: Rurſus ex ſequenti
beth totidem uerſus exordium ſumpſerint: ac poſtea
ex gimel idem numerus compleretur Atqꝫ ita uſque
ad Tau Quæ apud eos extrema littera eſt: pſalmū eſſe
conſcriptum et ex ſingulis quibuſqꝫ elemētis ſecundū
interpretationem eorum debere itelligi quæ ſequeren
tur. Identidem flagitaſti ut tibi interpretationem litte
rum ſingularum dicerem. Dixi fateor. Uerum quia
propter barbaries linguæ mēoria labitur. Omne quod
diximus deſideras cōmentariolum fieri ut ſi in aliquo
forte titubaueris: obliuionem lectio cōſoletur. At pri
uſꝙ de ſingulis diſſeram. ſcīr debes quatuor pſalmos
ſecundum ordinē hebræorū icipere elemētorum. Cēte
ſimumdecimū et cēteſimumundecimū et hunc de quo
nunc ſcribimus et centeſimumquadrageſimusquartus
Uerum debes ſcire in prioribus pſalmis ſingulis litte
ris ſinglōs uerſiculos qui trimetro iābico uerſu conſtāt
eſſe ſubnexos: inferiores uero tetrametro iābico cōſta
re ſicut et deutronomii canticum ſcriptum eſt. In cente
ſimooctauodecio pſalmo ſiglās litteras octoni uerſus ſe
ſequūtur. In centeſimoquadrageſimo quarto ſingulis
litteris ſinguli uerſus gemini deputātur. Sunt qui et
alios putent hoc ordine incipere. Sed falſa eorū opi
nio eſt. Habes et i lamētationibus Hieremiæ quatuor
alphabeta: de quibꝫ duo prima quaſi ſapphico metro
ſcripta ſunt quia tres uerſiculos cōnexi ſunt: et ab una
tantum littera icipiunt heroici cōma concludit. Terti
um alphabetum trimetro ſcriptum eſt ex ternis litteris
ſed iidem terni uerſus incipiunt. Quartum alphabe
tum ſimile eſt primo et ſecundo. Prouerbia quoque
ſalomonis ad extremum claudit alphabetum quod te
trametro iambico ſupputatur. Ab eo loco in quo ait
Mulierem fortē quis iueniet: Quomodo autē in his
noſtris litteris nō poteſt quis ad legēda uerba texēda
qꝫ procedeī: niſi prius ab elemētis ceperit: ita et i ſcrip
turis diuinis nō ualemus ea quæ maiora ſunt noſce ni
ſi ab ipſis ethicæ mandatis habuerimus exordium ſe
cundum illud quod propheta dicit A mandatis tuis i
tellexi: quod uidelicet: poſt opera cœperit habeī ſcienti
am ſecretorum. Uerum iam cōplendum: quod petiſti
ut ſenſum uniuſcuiuſqꝫ elemēti interpretatio adnexa
ſignificet. Aleph doctrina iterpretatur: Beth domus.
Gimel plenitudo. Deleth tabularum: he iſta: Uau et
Zai hec: heth uita: teth bonum: Ioth principium: Caph
manus: Lameth diſciplinæ ſiue cordis: mem ex ipſis:
Nun ſēpiternum: ſamech adiutorium: Ain fons ſiue o
culus: Fe os ab ore non ab oſſe dictum itellige: ne litte
rarum ambiguitate fallaris. Sade iuſtitiæ: Coph uoca
tio: res capitis: ſen dētium: Tau ſigna. Poſt iterpre
tationem elemētorum itelligentiæ ordo dicendus eſt.
Aleph beth gimel deleth. Prima cōnexio eſt Doctria
Domus Plenitudo Tabularum: A quo uidelicet doc
trina eccleſiæ quæ domus dei eſt i librorum reperiatur
plenitudie diuinorū. Scđa cōnexio eſt he. uau. zai.
heth. Iſta et hec uita. Quæ .n. alia pōt eſſe uita ſine ſci
entia ſcripturarū ꝑ quā ēt ipſe chriſtus agnoſcitur: qui
eſt uita credētium? Tertia cōnexio habet theth ioth
bonum principiū: Quia quāuis nunc ſciamus uniuer
ſa quæ ſcripta ſunt: tamē ex ꝑte cognoſcimus: et ex par
te prophetamus. Et nunc ꝑ ſpeculū uidemus i enig
mate. Cum autē meruerimus eſſe cū chriſto et ſimi
les angelis fuerimus: tunc librorum doctrina ceſſabit.
Quarta cōnexio eſt Caph Lamech manus diſciplinæ
ſiue cordis. Manus itelliguntur in opere: cor et diſci
plina iterpretātur in ſenſu: quia nihil facere poſſumus
niſi prius que facienda ſunt ſcierimus. Quinta cōne
xio eſt. Men Nun ſamech: ex ipſis ſempiternum adiu
torium: hoc explanatione non indiget: ſed omni luce
manifeſtius eſt ex ſcripturis æterna ſubſidia miniſtari.
Sexta cōnexio habet Ain Fe ſade: fons ſiue oculus o
ris iuſtitiæ: ſecundum illud qđ i tertio numero expoſui
mus. Septima cōnexio eſt quæ et extrema quo et i
ipſo quoqꝫ ſeptenario numero ſit myſticus itellectus
Cof: Res: ſen: Tau: uocatio capitis dentium ſigna ꝑ
dentes articulata uox promitur: et his ſignis ad caput
omnium qui eſt chriſtus ꝑuenitur: ꝑ quē uenitur ad re
gnum ſēpiternum. Oro te quid hoc ſacratius ſacramē
to. quid hac ſacramenti uoluptate iocundius? qui cibi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quæ mella ſunt dulciora q̄ dei ſcire prudentiā:et ī ab-
dita eius intrare et ſēſum creatoris inſpicere: et ſermo
nes domini tui qui ab huius mūdi ſapientibs deriden
tur plenius diſcere ſapientia ſpiritali:habeant ſibi exte
ri ſuas opes gemis bibant: ſerico niteant plauſu popu
li delectentur: et p uarias uoluptates diuitias ſuas uī
cere nequeāt. Noſtræ diuitiæ ſūt in lege domini medi
tari die ac nocte:pulſare ianuā non patentē:panes tri
nitatis accipei:et ſeculi fluctus domio præeunte calca:
Saluta Bleſillā et euſtochius tyrunculas noſtras: Sa
luta felitianam ueī carnis et ſpiritus uirginitate felicē.
Saluta reliquū caſtitatis chorum et domeſticas tuam
eccleſias: cum omia ēt quæ tuta ſīt timeo ne dormiēte
pr̄efamilias iīmicus homo zizania ſuperſeminet. Quā
uis.n. dicere audeant:ego ciuitas firma: ciuitas q̄ non
oppugnatur: nullus hoſtili exercitu obſcidēte ſecurus
eſt. Nemo ut Beatus Cyprianus ait ſatis tutus peri
culo proximus: Exemplar epiſtolæ ſi accipei uolue
rit. φιλοπονοτατη noſtra Marcella tribuito et me
mēto mei obſecrās ut dominus noſter ieſus chriſtus
cōterat ſathanā ſub pedibz noſtris uelociter.

Beati Hieronymi ad Marcellā de decē noibus: qui
bus apd hebræos dicitur deus:et ſingula noia latie ex
ponentis.

NONAGESJMO psalmus le
gens in eo loco qui ſcribitur Qui ha
bitat in adiutorio altiſſimi i protecti
one dei cæli cōmorabitur:dixeram a
pud hebræos pro dei cæli eſſe poſitū
ſadday:quod aquila iterpretatus ē:
qđ nos robuſtū et ſufficiētē ad omia
ppetrāda accipere poſſumus. Vnūqs eſſe de decē nōi
nibz quibs apud hebræos deus uocatur: Jlico ſtudio
ſiſſime poſtulaſti:ut tibi uniuerſa noia cum ſua iterpre
tatione dirigeres:faciam quod petiſti. Primū nomen
dei eſt hel quod ſeptuaginta deum. Aquila ætymolo
giam eius exprimens ισχυρον ideſt fortem inter
pretatur:deinde eloim et eloe qđ et ipm deus dicitur.
Quartus ſabaoth qđ.lxx.uirtutū: Aquila et theodotiō
exercituus trāſtulerūt. Quītum elion:quē nos excel
ſum dicimus. Sextus eſerieie quod i exodo legitur
Qui eſt miſit me. Septimū adonay:quē nos domi
num generaliter appellamus. Octauum ya quod i
deum tātum ponitur: et in alleluya extrema quoqz ſil
laba ſonat. Nonus τετραγραμματον quod
ανεκφωνητον ideſt ineffabilem putauerunt: et his
litteris ſcribitur Joth he uau he. quod quidā non itel
ligētes propter elemētorū ſimilitudiez cum i græcis
litteris repererint πιπι legere conſueuerunt. De
cimum quod ſuperius dictum eſt ſadday et i eſechiele
iterpretatum ponitur. Scire autē debemus q eloïs cō
munis numeri ſit:qđ et unus deus ſic uocetur: et plu
res. Ad quas ſimilitudiez cæli quoqz appellātur et cæ
lum ideſt ſamaym unde et ſepe iterpretes uariāt: Cu
ius rei exēplum nos i lingua noſtra habere poſſumus
αθηνας θηβας ſalonas

Eiuſdem ad eādem Marcellā tria uerba hebraica ex
pluribus exponetis uidelicet. Alleluya Amen Mara
natha: Vbi rationē reddit quare i aliā linguas a.lxx. in
terpretibz uel ab apoſtolis traducta nō fuerint.

NVPER cum pariter eſſemus nō p
epiſtolam ut ante aſſueueras ſed pre
ſēs ipſa quæſiſti: quid ea uerba quæ
ex hebræo in latinū nō habemus expreſſa apud ſuos
ſonarent cum ſine interpretatione ſint poſita: ut eſt il
lud Alleluya: Amen: Maranatha ephod et cætera:
Quæ i ſcripturis diſperſa mēoraſti. Ad quod nos
quia dictandi āguſtia coartamur breuiter reſpōdemus
ſiue lxx interpretes ſiue apoſtolos id curaſſe: ut quā
primū eccleſia ex iudeis fuerat congregata nihil ad cre
dentiū ſcādalum innouarēt ſed ita ut a paruo ibiberāt
traderēt. Poſtea uero q̄ in uniuerſas terras uel gen
tes euāgelii dilatatus eſt ſermo nō potuiſſe ſemel ſuſ
cepta mutari. Licet et illud in libris ſuis quos ζητη
τικους uocat origenes aſſerat propter uernaculū
liguæ uniuſcuiuſqz idioma nō poſſe ita apud alios ſo
nare: ut apud ſuos dicta ſunt:et multo eſſe melius in
terpretata ponere q̄ uim eorū iterpretatione tenuai:
Jgitur alleluya exprimitur laudate dominū. Ja quip
pe apđ hebreos unum de decē dei nominibus ē:et illo
in pſalmo ubi legimus Laudate dominum quoniam
bonus eſt pſalmus: Apud hebræos legitur Alleluya:
σικποβεζα μμενamē uero Aquila πεπιστομενος
exprimit q nos fideliter poſſumus dicei ductū aduer
bium ex noie fidei αμηνα Porro.lxx γενοιτο id
eſt fiat. Vnde et in fie librorū in quinqz ſi quidē uolu
mina pſalteriū apđ hebræos diuiſum ē: fiat. fiat tranſ
tulerunt. quod in hebræo legitur Amē Amen: quo ſci
licet ea uere dicta quæ ſupra ſunt confirmentur. Vnde
et paulus aſſerit nō poſſe aliquē reſpondere amē ideſt
confirmare que predicta ſunt niſi itellexerit prædicatio
nē. Maranatha magis ſyrum eſt: q̄ hebræum: tamet
ſi ex cōfinio utrarumqz liguarum aliquid et hebræum
ſonet et interpretetur dominus noſter uenit ut ſit ſēſus
Si quis nō amat dominū ieſum anathema ſit: et il
lo completo deinceps iferatur dominus noſter uenit.
qđ ſuperfluum ſit aduerſum eū odiis ptinacibus uel
le contēdere:quem ueniſſe iam conſtet. Vellem tibi ali
quid de diapſalmate ſcribere quod apud hebræos dici
tur ſela et de ephod et de eo qđ in cuiuſdam pſalmi ti
tulo habetur pro melech: et cæteris iſtiuſmōi. Sed mo
dum epiſtolici characteris excederē:et tibi auiditatem
magis dilatæ facei deberēt quæſtiones. Tritū quippe
ē prouerbiū ultroneas putere merces. Vnde et nos
de iduſtria dicenda reticemus ut auidius uelis audire
que tacita ſunt.

Ad eandē. Quid dipſalma ſignificet latine qđ in fine
pſalmorū iſcribitur docens ſcās origenē poni pro ſe
mel uel ſēpiterno et de tribz uerbis quorū alterum a
pud hebræos in fine librorū ſubnectitur.

QVE ACCEPERJS reddēda cū
fœnore ſunt: ſortiſqz dilatio uſurā p
turit. De diapſalmate ſentētiā noſtrā
flagitaras. Epiſtolæ breuitatē cauſati
ſumus: et rē libri nō poſſe explicari
litis ptexuimus. Verū quid prodeſt
ατενοτομοκτειν meū: maior tibi cupiditas ſilētio cō
citatur. Jtaqz ne te diutius traham: habeto pauca pro
pluribz. Quidā diaſpalma cōmutationē metri dixerunt
eſſe: alii pauſationem ſpiritus ſci: nōnulli alterius ſen
ſus exordiū. Sunt qui rythmi diſtinctionē: et quia pſal
mi tunc tēporis: iuncta uoce ad organum canebantur
cuiuſdaz muſicæ uarietatis exiſtiment ſilentiū. Nobis
nihil botum uidetur cum aquila qui uerborum hebræ
orum diligētiſſimus explicator ē ſela: hoc ē diaſpalma
qđ ex ſamel lameth he ſcribitur ſēper tranſtulerit: et in
ueniamus in ſpalmorū quoqz fine diaſpalma poſitū
ut eſt illud in tertio. Dentes peccatorum cōtriuiſti et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

domini eſt ſalus: et ſup populus tuum benedictio tua
ſela ideſt ſemp: et i uiceſimotertio: Quis eſt iſte rex glo
rix: dominus uirtutus ipſe eſt rex glorix ſemp: et con
tra in pſalmis multorum uerſuus nõ iueniatur in trice
ſimo uidelicz ſexto: et ſeptuageſimoſeptio et cẽteſimo
octauodecimo: rurſus nonus pſalmus diſtinguatur cã
ticum diapſalmatis: cum utiqꝫ ſicut quibuſdã uidetur
diapſalma inditius ſilentii eſſe nõ poſſit: ex quo aimad
uertimus hoc uerbus ſuperiora pariter et iferiora con
nectere: aut certe docere ſẽpiterna eſſe qux dicta ſunt:
ut ē illud in tertio Multi dicunt aix mex nõ eſt ſalus
ipſi i deo ſuo ſẽper. Et rurſum Uoce mea ad dominus
clamaui: et exaudiuit me de mõte ſancto ſuo ſẽper. Et
in quarto Ut quid diligitis uanitatẽ: et quxritis mẽda
cium ſẽper. Et alibi Qux dicitis in cordibs ueſtris: i cu
bilibus ueſtris compungimini ſemp. Scire autẽ debe
mus apud hebrxos i fine librorum unus e tribs ſolere
ſubnecti: ut aut amẽ ſcribatur: ſela: aut ſalon: qđ expri
munt pacem: Unde et ſalomõ pacificus dicitur. Jgitur
ut ſolemus nos cõplectis opiſculis: ad diſtinctionẽ rei
alterius ſubſequẽtis medium iterponere explicit: aut
feliciter aut aliquid iſtiuſmõi: ita et hebrxi ut qux ſcrip
ta ſunt roborentur facere ſolent ut dicant Amen: aut i
ſẽpiternum et ſcribenda cõmẽorant ut ponãt ſela:: aut
tranſacta feliciter proteſtãtur: pacẽ in ultimo ſubnotan
tes. Hxc nos de intimo hebrxorum fonte libauimus
nõ opinionum riuulos pſequẽtes: neqꝫ errorus quibs
totus mundus eſt expletus uarietate perterriti: ſed cu
piẽtes et ſcire et docere qux uera ſunt. Quod ſi tibi nõ
uidetur: Quid Origenes de diapſalmate ſenſerit uer
bum interpretabor ad uerbum. ut quia nouicia muſta
contẽnis: ſaltẽ ueteris uini auctoritate ducaris. Sxpe
pquirẽs cauſas cur i quibuſdã pſalmis iterpretatur di
apſalma obſeruaui diligẽtiſſime i hebrxo et cus grxco
cõtuli: ineniqꝫ quia ubi lingua hebrxa ſela: grxca uero
habet ſẽper aut quid iſtiuſmõi: ibi. lxx. et Theodocion
et Symachus trãſtulerunt diapſalma. Neqꝫ uero no
cet exemplis affirmare qđ dicimus i ſeptuageſioquar
to pſalmo: cuius principius eſt Confitebimur tibi deus
cõfitebimur et iuocabimus nomẽ tuus: Poſt illđ ego
confirmaui colũnas eius apud ſeptuagita et theodoci
onem et ſymachus eſt diapſalma: pro quo apud aqui
lam ponderaui colũnas eius ſemp. Jn quita editione
Ego ſum qui paraui columnas eius ſemper: Ju ſexta
uero firmaui columnas eius iugiter. Porro i hebrxo
habet Poſt ammuda qđ eſt colũnas eius ſela: et rurſũ
in ſeptuageſioquinto cuius principius ē Notus in iu
dxa deus iuenimus apud ſeptuaginta et Theodocio
nem Poſt ſcutus et frameas et bellus diapſalma. Apđ
ſymachus poſt Clipeum et gladiũ et bellus ſimili diap
ſalma. Pro quo apud aquilã poſt clypeum et gladius
et bellum ſemp. Apud quintas uero editionẽ poſt ſcu
tum: et rumpheã et bellus ſẽper. Jn ſexta uero poſt ſcu
tum et gladius et bellus i fines: eratqꝫ rurſum i hebra
ico: Poſt omala ama quod eſt et bellum ſela. Et in eo
dẽ pſalmo poſt illus locum ut ſaluos faciat mitxs ter
rx diapſalma. Apđ Symmachus ſimili diapſalma: et
apud aquilã ſemp. Necnõ et apud quintam. Jn ſexta
uero in finẽ: et in hebraico erat poſt α νιϵαρισ qđ eſt
mites terrx ſela: atqꝫ ita cum talẽ uniuſcuiuſqꝫ editio
nis opinionẽ reppeꝛiſſemus hxc ãnotauimus. Utrum
autẽ cuiuſdã muſicx cãtilenx aut rythmi imutationes
qui iterptati ſunt diapſalma ſenſerint: aliud ue itellexe
rit tuo iudicio reliquo. Huc uſqꝫ Origenes cuius nos
maluimus in hac diſputatione duntaxat peritias ſequi
ꝗ ſtultam habeꝛ ſcientiã neſcientium.

Beati Hieronymi ad Dardanum de diuerſis generibs
muſicorum: uidelicet Organo: Tuba: Fiſtula: Cithara
Sãbuca: Bucina: pſalterio: Tympano: et Choro: qux
in ſcripturis mẽorantur: oſtendẽs qualis eorus forma
fuerit apđ hebrxos et quid myſtice ſpiritaliterqꝫ ſigni
ficent.

COGOR Dardane a te ut tibi de ali
quibs generibus muſicorus ſicut res
docet uel uiſiõe uel auditu breui ſer
mone ſimpliciqꝫ reſpondeã. Alia ei
ad lucidus proferre nõ poſſum: quia
unaquxque res ſcđs ingenius eius ē
Qux autẽ poſſunt enarrari libenter explicabuntur: Pri
mũ omnium ad organorum eo ꝙ maius eſſe his i ſo
nitu et fortitudie nimia cõputãtur clamores ueniam:
de duabs elephãtorum pellibus concauus cõiungitur:
et per duodecim fabrorum ſufflatoria compẽſatur per
quindeci cicutas xreas i ſonitũ nimius: quos in mõm
tonitrui concitat: ita ut p mille paſſuus ſpatia ſic dubio
ſenſibiliter utiqꝫ amplius audiatur. Sic apđ hebrxos
de organis qux ad hieruſalẽ uſqꝫ ad mõtem oliueti et
ãplius ſonãtur audiuntur: cõprobãtur. Duo genera or
gani a pleriſqꝫ eſſe dicuntur. Primum eſt quod prx
diximus: et aliud qđ de peregrinatione iſraelitici popu
li apud babylonios inſcribitur ſuper flumina babylo
nis et cxte. Hoc totum figulariter ac ſpirituali ſignifi
cat euãgelium chriſti. Quod et illud duabus pellibs id
eſt duarum legum aſperitate cõiungitur p quideci ſuf
flatoria fabrorus ideſt p patriarchas ac prophetas: per
duodecim cicutas xreas ideſt p apoſtolos ſonum ni
mius emittit ſicut ſcriptus eſt Jn oẽs terrã exiuit ſonus
eorum et reliqua: Quod i modum tonitrui ideſt uox e
uãgelii i toto orbe terrarum ſicut ſcriptum eſt Uox to
nitrui tui deus i rota p mille paſſus. i. p perfectum nu
merum decẽ uerborum legis impletur: ſonus eius i ſa
licibs. i. p laborem uniuſcuiuſqꝫ doctoris labiorus euã
gelium prxdicatur. Tuba itaqꝫ de qua in daniele ſcrip
tum eſt. Cus audieritis uocẽ tubx: fiſtulx: citharx et re
liqua diuerſis figuris ac formis efficiuntur. Aliter eni
eſt tuba congregationis populi: aliter conductionis: a
liter uictorie: aliter pſequendi iimicos. aliter concuſſio
nis ciuitatum et reliqua. Tuba autẽ cõſuetudinis apđ
rerum peritiſſimos: Hoc modo itelligitur tribus fiſtu
lis xreis in capite anguſto inſpiratur in capite p quatu
or uociductus xreos qui p xreum fundamẽtus quater
nas uoces producunt mugitum nimium uehemẽtiſſi
mumqꝫ profert. Jta euangelium terna cõfeſſione trius
pſonarum ſancte trinitatis in capite anguſto i natiuita
te chriſti diuinitate iſpiratur. Et p quatuor uociductus
quatuor euãgeliſtas: p xreum fundamẽtus ſtabilitates
fidei et operũ in toto orbe uoce nimia clamores quos
in modum tube congregationis fortiteꝛ emittit. Fiſtula
prxterea artis eſſe myſticx ſicut ſi fundes earum rerũ
affirmant reperitur ita bumbulus xreum ductile qua
dratam: latiſſimumqꝫ quaſi in modum coronx cum fi
ſocolo xreo: ferreoqꝫ cõmixto: atqꝫ in medio cõcuſſo
quod in ligno alto ſpatioſoqꝫ formatum ſuperiore ca
pite conſtringitur: alterum altero capite demiſſo ſed ter
ram non tangit a pleriſqꝫ putatur et peꝛ ſingula latera
duodeci bombula xrea duodeci fiſtulis in medio poſi
tis in catena fixis dependent: ita tria bombula uno in
latere peꝛ circuitum utiqꝫ figuntur et concitato primo
bombulo et concitatis duodecim bombulorum fiſtu
lis i medio poſitis clamoꝛem magnum fragoremqꝫ ni
mium ſupra modum ſimul profeꝛunt. Bombulum ita
qꝫ cus fiſtulis ideſt doctor i medio eccleſix eſt cus ſpu

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſancto qui loquitur i eo cōſtringitur i ligno alto ideſt i
chriſto: qui a ſapiētibꝫ ligno uitæ comparatur in catena
ideſt in fide: et nō tāgit terram idē opera carnalia: duo
decim bōbula .i. duodeci apoſtoli cū fiſtulis .i. diuinis
eloquiis. Cithara de qua i quadrageſimoſcđo pſalmo
ſcriptum eſt Confitebor tibi i cithara deus deus meus
proprie cōſuetudinis eſt apđ hebræos que cū chordis
uigitiquatuor quæ i mōm deltæ litteræ ſiē peritiſſimum
tradūt utiqꝫ cōponitur: et p digitos Pindari uariis uo
cibꝫ tinnuliſqꝫ ictius in diuerſis modis cōcitatur. Ci
thara autē de qua ſermo ē eccleſia ſpiritali: quæ cum
quatuor et uigiti ſeniorū dogmatibꝫ trinā formas ha
bens quaſi i mōm deltæ litteræ per fidem ſcē trinitatis
manifeſtiſſime ſine dubio ſignificat: et p manus uiri pe
tri apoſtoli qui predicator illius eſt: in diuerſos modu
los ueteris et noui teſtamēti: aliter in littera: aliter i ſē
ſu figuraliter cōcutitur. Sambuca itaqꝫ quæ apud peri
tiſſimos hebræorū ignota res eſt: ātiquis tpibus apđ
chaldæos fuiſſe reperitur ſicut ſcriptū ē. Cum audieri
tis uocē tubæ: fiſtulæ: citharæ: ſambucæ et reliqua. Bu
ca uocatur tuba apud hebræos: deide p diminutiones
bucina dicitur. Sābuca autē ſola apđ hebræos interp
tatur ſicut ſcriptum eſt ſāpſon ſoleorum. Propterea āt
apud eos ſambuca inſcribitur: quia multi corticē arbo
ris eſſe putant et p ſoliditatē mellis uenei ac mutabilē
quaſi i mōm tubæ de ramo arboris moueri pōt: ido ſā
buca dicitur quia æſtatis tpe fieri pōt et uſqꝫ ad frigo
ris tps durare poteſt. Areſcit eni ſecundū cōmunē cō
ſuetudinē. Typus eorū qui dominū ſuis i bonis lau
dāt in tpe frigoris idē in tempore tribulationis uel p
ſecutionis laudare eum nō poſſunt propter īfidelitatē
uitæ et abundant iā diuitiarum ſuarū. Pſalterius he
braice nablon: græce autē pſalterium. Latine autē lau
datorium dicitur: de quo in quiquageſimoquarto pſal
mo ſcribitur Exurge pſalterium et cithara: Non quaſi
in mōm citharæ ſed quaſi i mōm clipei quadrati cōfir
mat cum decē chordis ſicut ſcriptū ē in pſalterio decē
chordarum pſallā tibi. Si hinc inde corde eius contri
ta ē ut reſurgentē ab inferis ad cælorum regna p indi
cium manuum cōcitatis ab uno in altum ſignificarent.
Pſalterium itaqꝫ cum decē chordis eccleſia ē cum de
cē uerbis legis cōtritis: contra oēs hæreſiñ quadratas
p quatuor euāgelia intelligitur. Tympanus paucis uer
bis explicari oportet que minima res eſt: eo ꝙ in māu
mulieris portari poteſt ſicut ſcriptum ē in exodo Sum
pſit autē maria propheteſſa ſoror Aaron tympanum
in manu ſua: et eſt tuba cum una fiſtula in capite āguſ
to per quod inſpiratur et ē minima ſapiētia legis uete
ris in manu iudeorum. Sinagogae antiquis tpibꝫ fu
it chorus quoqꝫ ſimplex pellis cum duabꝫ cicutis ære
is et per primā inſpiratur: p ſecundā uocē emittit. Ty
pus populi prioris qui āguſtā itelligētiam legis accep
at et p anguſtā uoluntatē prædicationis omnia īſirmi
ter prædicauit. Si autē terrena ſapienter ac diligēter re
ſpiciam: et ſpiritaliter ac myſtice itelligēda ſunt.

¶ Beati Hieronymi ad Marcellam epiſtola in qua uici
oſā expoſitiones Retici gallici in cāticacanticorū rep
hēdit et eo maxie ꝙ tharſis urbē pro tharſo Ofas pro
petro interpretatus ſit docens iuxta hebraicā ueritatē
p tharſis lapidē: per ofas ſpeties auri ſignificari.

SVPER cum Retici auguſtudinen
ſis epiſcopi qui quondā a Cōſtantio
imperatore ſub ſiluestro epo ob cau
ſam mōteſinentium romanos cōmē
tarios in cā canticorum cāticum ple
giſſē: qđ hebræi uocant ſyraſim uehemēter miratus ſū
uirum eloquētes præter ſenſū cæterorum tharſis urbē
putaſſe tarſum: in qua Paulus apoſtolus natus ſit: et
aurum ofas Petrum ſignificare: qui ceſas in euāgelio
ideſt petrus ſit appellatus habuerat et in eſechiele uti
qꝫ idipſum uerbum ubi de quatuor aialibus ſcribitur.
Et ſpēs rotarum ſicut ſpeties tharſis: et i daniele de do
mino et corpus eiuſdē de tharſis qđ aquila chryſolitū
Symmachus iacynthū iterpretantur: et in pſalmo In
ſpu uiolento conteres naues tharſis et inter lapidem
qui in ornatu ſacerdotis tribuum nominibꝫ ſculpti ſūt
eiuſdē lapidis nomē inſeritur: et ois fere ſcriptura hoc
referta uocabulo ē. De ofas uero quid dicā cum ſupra
dictus propheta in tertio anno Syri regis pſarū: poſt
tres ebdomadas ieiunii atqꝫ triſtitiæ dicat Extuli ocu
los meos et uidi: et ecce uir unus ueſtitus habdyn et
renes eius cincti auro ofas. Plura quippe apud hebræ
os auri ſunt genera: unde ad diſtictionē nunc ofas po
ſitum eſt: ne quis zaab putaret qđ in geniſi naſci cum
lapide carbunculo prædicatur. Quæris ſi tharſis lapis
chryſolithus ſit aut iacynthus ut diuerſi interptes uo
lunt. Ad cuius coloris ſimilitudies dei ſpeties deſcribi
tur: Quaī Jonas propheta tharſis ire uelle dicatur: et
ſalomon Joſaphat in regnorum libris naues habnerit
quæ de tharſis ſolitæ ſint exercere cōmercia. Ad quod
facilis reſponſio ē omonymum eſſe uocabulum: quod
Indiæ regio ita appellauit: et ita ēt ipm mare quia cæ
ruleum ſit: et ſæpe ſolis radiis pcuſſum colorē ſupradic
torum lapidum trahat et a colore nomē acceperit: lics
Joſephus tau littera cōmutata græcos putet tarſus ap
pellaꝛ pro tharſis. Innumerabilia ſūt: quæ in illius mi
hi cōmentariis ſordere uiſa ſunt. Eſt quidē ſermo com
poſitus et gallicano cothurno fluēs: ſed quid ad inter
ptem cuius officium eſt: nō quomodo diſertus appaꝛ
at. Sed quomodo eum qui lecturus eſt ſic faciat intel
ligere quomodo intellexit ipe qui ſcripſit. Rogo non
habuerat decem Origenis uolumina: nō interptes cæ
teros: non certe aliquos neceſſarios hebræorum: ut āt
iterrogaret aut legeret: quid ſibi uellēt quæ ignorabat:
ſed tā male æſtiaſſe de cæteris uidetur: ut nēo de eius
erroribus poſſit iudicare. Fruſtra igitur a me eiuſdem
uiri cōmētarios poſtulas cum mihi in illis multo diſpli
ceant plura ꝙ placeant. Quod ſi oppoſueris: cur cæte
ris dederi: audies nō omēs eiuſdē ueſci debere cibis.
Jeſus in deſerto plures ordeaceis panibꝫ paſcit frumē
taceis paucis. Corinthii in quibꝫ audiebatur fornicatō
qualis nec inter gentes lacte paſcuntur: quia necdum
poterāt ſolidum cibum capere. Epheſii autem in quibꝫ
nullum crimē arguitur ab ipſo domino cæleſti uſcūtur
pane: et ſacramētum quod a ſeculis abſconditum fue
rat agnoſcunt. Neqꝫ uero qui a me exēplaria accepe
runt uel auctoritate uel ætate ducaris. Cum et Daniel
puer ſenes iudicet et Amos paſtor caprarum in ſacer
docio princeps inueniatur.

¶ Incipit quintus tractatus ſcđæ partis principalis. Ubi
de ſcriptoribus græcis atqꝫ latinis diuerſis iterpretibꝫ
ac optimo modo interpretandi ac ſcribendi genere. Ar
gumētum in librum uirorum Illuſtrium ex epiſtola be
ati Hieronymi ad deſiderium excerptum.

SCRIPSI librum de uiris illuſtri
bus ab apoſtolis uſqꝫ ad noſtram æ
tatem: imitatus Tranquillus græcus
qꝫ Appolonium: Et poſt Catalogum
plurimorum me quoqꝫ in calce uolu
minis quaſi abortiuum et minimum

omnium chriſtianorum poſui: ubi mihi neceſſe fuit: uſqꝫ ad quartumdecimum ānum Theodoſii principis quæ ſcripſerim breuiter ānotare.

PROLOGUS.

HORTARIS dexter ut Tranquillus ſequens eccleſiaſticos ſcriptores in ordine digerā: et q̄d ille in enumerandis gētilium litterarum uiris fecit illuſtribus: Ego in noſtris faciā .i. ut a paſſione chriſti uſqꝫ ad .xiiii: Theodoſii impatoris ānum oēs qui de ſcripturis ſanctis memoriæ aliquid prodiderūt tibi breuiter exponā. Fecerit quidē hoc idē apud græcos Hermippus peripateticus Antigonus caryſtius: ſatyrus doctus uir et lōge omnium doctiſſimus: Ariſtoxenus muſicus. Apud latios autē Varro ſantrinepus iginus: et ad cuius non exemplum uis prouocare tranquillius: ſed nō mea et illorū ſimilis eſt condictio. Illi eni ueteres hiſtorias ānaleſqꝫ replicātes potuerūt quaſi de ingenti prato nō paruam opuſculi ſui coronā texere: Ego quid acturus ſum qui nullus præuius ſequēs peſſimum ut dicitur magim me metipſum habeo: quāꝙ Et Euſebius pamphili in decē eccleſiaſticæ hyſtoriæ libris maxio nobis adiumēto fuerit et ſingulorum de quibꝫ ſcripturi ſumus: uolumina ætates auctorum ſuorum ſæpe teſtētur: itaqꝫ dominum Jeſum precor ut q̄d cicero tuus qui i romanæ arce ſtetit eloquētiæ nō ē facer dedignatus in Bruto oratorū latinæ liguæ texens catalogum: id ego in ecclie ſcriptoribꝫ enumerādis digne cohortatiōe tua ipleā. Si qui tū de his qui uſqꝫ hodie ſcriptitāt a me i hoc uolumie prætermiſſi ſunt: ſibi magis ꝙ mihi iputare debebunt: Neqꝫ eni celantes ſcripta ſua de his quæ nō legi noſſe potui. Et q̄d aliis forſitā ſit notum mihi hoc terrarum āgulo fuerit ignotum certe cum ſcriptis ſuis claruerint nō magnopere noſtri ſilentii diſpēdio ſuſpirabunt: Diſcāt ergo celſus Porphyrius Julianus Rabidi aduerſus chriſtum canes: diſcāt eorum ſectatores qui putant eccleſiā nullos phōs et eloquētes nullos habuiſſe doctores: quāti et quales uiri eā fundauerint: extruxerint: et ornauerint: et deſināt fidē noſtrā ruſticæ tātum ſimplicitatis arguere: ſuamqꝫ potius imperitias agnoſcāt.

Explicit prologus: Incipiunt Capitula.

Simon petrus.
Jacobus frater domini.
Matheus qui et leui dictus eſt.
Judas frater Jacobi.
Paulus qui et ante ſaulus.
Barnabas qui et Joſeph.
Lucas euangeliſta:
Marcus euangeliſta.
Joannes apoſtolus et euangeliſta.
Ermas qui et paſtor.
Philo Judeus.
Lucius anneus Seneca.
Joſephus Mathatie filius.
Juſtinus tyberienſis.
Clemens Epiſcopus.
Ignatius Epiſcopus.
Poliparpus epiſcopus.
Papias epiſcopus.
Quadratus epiſcopus:
Ariſtides philoſophus.
Agrippa caſtoris.
Hegeſippus hiſtoricus.
Juſtinus epiſcopus.
Milito epiſcopus.
Theophilus epiſcopus.
Apolinaris Epiſcopus.
Dioniſius epiſcopus.
Phinitus Epiſcopus.
Tatianus epiſcopus.
Phillippus epiſcopus.
Muſanus.
Modeſtus.
Bardeſanes epiſcopus hereticus.
Victor Epiſcopus.
Hirenus epiſcopus
Pantenon philoſophus.
Rhondon Tatiani diſcipulus.
Clemens preſbiter.
Milciades.
Appollinius.
Serapio.
Appollinius alter Senator.
Theophilus alter Epiſcopus.
Bachillus epiſcopus.
Pollicrates epiſcopus.
Heraclitus epiſcopus.
Maximus.
Candidus
Apprius.
Sextus.
Arabianus.
Judas.
Tertulianus preſbiter.
Origenes preſbiter qui et amanti.
Ammonius.
Ambroſius diaconus.
Tripho Origenis diſcipulus.
Minucius felix.
Gaius.
Berillus epiſcopus.
Hippolitus epiſcopus.
Alexander epiſcopus.
Julius aphricanus.
Geminus preſbiter.
Theodorus epus et Gregorius.
Cornelius epiſcopus.
Cyprianus.
Pontianus diaconus.
Dioniſius epiſcopus.
Nouatianus hereticus.
Martion preſbiter.
Archelaus epiſcopus.
Anatholius epiſcopus.
Victorinus epiſcopus.
Pamphilus preſbyter.
Pierius preſbyter.
Lucianus preſbyter.
Philiatres epiſcopus.
Arnobius rhetor.
Firmianus rhetor.
Euſebius Epiſcopus.
Rethitius epiſcopus.
Methodius.
Juuencus preſbyter.
Euſtochius epiſcopus.
Marcellus epiſcopus.
Athanaſius epiſcopus.
Anthonius monachus.
Baſilius epiſcopus.
Theodorus epiſcopus.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Euſebius alius epiſcopus.
Thriphilus epiſcopus.
Donatus hereſiarcha.
Aſterius preſbyter.
Luciferus epiſcopus.
Euſebius alius epiſcopus.
Fotinianus epiſcopus.
Archaius epiſcopus.
Serapio epiſcopus.
Hilarius epiſcopus.
Victorinus rhetor:
Titus epiſcopus.
Damaſus epiſcopus.
Apolinaris epiſcopus.
Gregorius epiſcopus.
Pacianus epiſcopus.
Fotinus hereſiarcha.
Febanus epiſcopus.
Didimus.
Optatus epiſcopus.
Attilius epiſcopus.
Cyrillus epiſcopus.
Euſonius epiſcopus.
Epiphanius epiſcopus.
Ephrem diaconus.
Baſilius alter epiſcopus.
Gregorius alter epiſcopus.
Lucius alter epiſcopus
Theodorus epiſcopus.
Eunomius hereſiarcha.
Priſcilianus epiſcopus.
Latronianus epiſcopus.
Tyberianus epiſcopus.
Ambroſius epiſcopus.
Euagrius epiſcopus.
Ambroſius didimi diſcipulus.
Maximus philoſophus.
Gregorius alius epiſcopus.
Joannes epiſcopus preſbyter.
Gelaſius epiſcopus.
Theotrinus epiſcopus.
Dexter uir conſularis.
Amphilotius epiſcopus.
Sophronius epiſcopus.
Hieronymus preſbyter.

Expliciunt capitula feliciter.

Liber de uiris illuſtribus editus a beato Hieronymo: cui que addidit Gennadius ãnectuntur.

SIMON PETRUS filius Joan
nis prouinciæ gallilex uico bethſaida
frater Andreæ apoſtoli: et princeps
apoſtolorum poſt Epiſcopatũ antio
chẽ ecleſiæ et predicatõnẽ diſperſio
nis eorum qui de circunciſione credi
derunt in ponto Gallatia: Cappadocia: Aſia: bithynia
ſcdo Claudii ãnno ad expugnãdum Simonẽmagum
Romã pergit: ibiq3 uigitiquiq3 ãnis cathedrã ſacerdo
talem tenuit uſq3 ad ultimum ãnum Neronis.i.quar
tumdecimũ a quo et affixus cruci martyrio coronatus
eſt capite ad terrã uerſo et inſublime pedibs eleuatis:
aſſerens ſe idiguus ut ſic crucifigeretur ut dominus ſu
us. Scripſit duas epiſtolas quæ canonicæ appellantur
Quarum ſcda a plerīq3 eius eſſe negatur: propter ſtili
cum priore diſſonãtias. Sed et euãgelium iuxta Mar
cum qui auditor eius et interpres fuit: huius dicitur: li
bri autẽ e quibs unus actorũ eius iſcribitur. Alius euã
gelii: tertius prædicatiõis: quartus apocalypſeos: qui
tus iudicii iter apocriphas ſcripturas cõputantur. Se
pultus ẽ Romæ in uaticano iuxta uias triumphalẽ:
totius urbis ueneratione celebratur.

IACOBUS qui appellatur frater domi
ni cognomento iuſtus: ut nõnulli exiſtiãt
ioſeph ex alia uxore: ut autẽ mihi uidetur
mariæ ſororis matris domini: cuius Joã
nes in libro ſuo meminit filius: poſt paſſionẽ domini
ſtati ab aplis hieroſolymarũ epũs ordinatus unã tã
tum ſcripſit epiſtolã: quæ de ſeptẽ canonicis eſt: quæ et
ipſa ab alio quodã ſub noie eius edita aſſeritur: licet
paulatim tpe procedente obtinuerit auctoritatẽ. Hege
ſippus uicinus appoſtolicorũ tẽporum i quinto cõmẽ
tariorũ libro de Jacobo narrãs ait Suſcepit eccleſiã
hieroſolyme poſt apoſtolos frater domini Jacobus
cognomẽto iuſtus. Multi quidẽ iacobi uocabãtur: hic
de utero matris ſcẽs fuit. Uinum et ciceram nõ bibit: car
nẽ nullam manducauit: nunquã attonſus eſt: nec unc
tus unguento: nec uſus balneo. Huic ſoli licitum erat
ingredi ſancta ſanctorũ. Siquidẽ ueſtibus laneis nõ
utebatur: ſed tãtum lineis. Soluſq3 ingrediebatur tem
plum: et fixis genibs pro pplõ deprecabatur in tantũ
ut camelorũ duritiam trãſiſſe eius genua crederẽtur.
Dixit et alia multa quæ enumerare longum ẽ: Sed Jo
ſephus i uiceſimo libro ãtiquitatũ refert et Clemens i
ſeptimo υποτυπωσεωτυ libro ſic ait Mortuo feſto
qui iudæã regebat miſſũ eſſe a Nerone ſucceſſorẽ eius
Albinum qui cũ necdum ad prouiciã peruniſſet Ana
nus inquit põtifex adoleſcẽs Anani filius de genere ſa
cerdotali accepta occaſione concilium
cõgregauit: et cõpellens publice Jacobũ ut chriſtũ dei
filiũ negaret contradicentẽ lapidari iuſſit: qui cum pci
pitatus de pinna templi cõfractis cruribs adhuc ſemiui
uus tẽdens ad cælum manus diceret Domie ignoſce
eis: qd eni faciunt neſciunt fullonis fuſte quo rudia ue
ſtimẽta extorqueri ſolẽt in cerebro pcuſſus interiit. Tra
dit idem Joſephus tãtæ eum ſãctitatis fuiſſe et celebri
tatis i populo ut propter eius necẽ creditum ſit ſubuer
ſã eſſe hieroſolymã: Hic ẽ de quo Paulus apoſtolus
ſcribit ad Gallatas dicẽs Alium autẽ apoſtolorum ui
di neminẽ niſi Jacobũ fratrẽ domini. Et apoſtolorum
ſub hoc crebrius acta teſtãtur. Euangeliũ quoq3 qd ap
pellatur ſecundum hebræos: et a me nuper i grecũ la
tinumq3 ſermonẽ tranſlatum ẽ quo et origenes ſæpe u
titur poſt reſurrectionẽ ſaluatoris refert Dominus au
tẽ cum dediſſet ſindonẽ ſeruo ſacerdotis iuit ad Jaco
bum et apparuit ei. Jurauerat.n. Jacobus ſe nõ comeſ
turum panẽ ab illa hora qua biberat calicẽ domini do
nec uideret eũ reſurgẽtẽ a dormiẽtibs. Rurſusq3 poſt
paululum Afferte.n.ait dominus mẽſam et panẽ: Sta
tiq3 additur Tulit panẽ et benedixit et fregit et dedit ia
cobo: et dixit ei Frater mi comede panẽ tuum quia ſur
rexit filius hois a dormiẽtibs. Triginta itaq3 ãnis hie
roſolymæ rexit eccliam ideſt uſq3 ad ſeptimũ Neronis
ãnum: et iuxta tẽplum ubi pcipitatus fuerat ſepultus ẽ
Titulum uſq3 ad obſidionẽ Titi: et ultimã Hadriani no
tiſſimum habuit. Quidã e noſtris in mõte oliueti eum
conditum putãt: ſed falſa eorum opinio ẽ.

MATTHEUS: qui et leui ex publicano a
poſtolus prius in iudæa propter eos qui
ex circunciſione crediderunt euangelium
chriſti hebræis litteris uerbiſq3 cõpoſuit.
Qd quis poſtea in græcum tranſtulerit non ſatis certus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eſt. Porro ipſum hebraicum hētur uſqꝫ hodie in ceſari
enſi biblyotheca: quam Pāphilus martyr ſtudioſiſſie
cōfecit et ornauit. mihi quoqꝫ a naſareis qui i berſabe
beroſa urbe ſyriæ hoc uolumie utuntur deſcribendi fa
cultas fuit. In quo animaduertēdum ē ꝙ ubicunque
euāgeliſta ſiue ex pſona ſua: ſiue ex domini ſaluatoris
ueteris ſcripturæ abutitur teſtimoniis nō ſequatur. lxx
trāſlatorum auctoritatē ſꝫ hebraicā e quibus illa duo
ſunt: Ex aegypto uocaui filium meū: et quoniā naſa
reus uocabitur.

IVDAS frater Iacobi unā paruā quæ
de ſeptē canonicis ē epiſtolā reliquit: et
quia de libro Enoch qui apocriphus eſt
i ea teſtionium aſſumpſit a pleriſqꝫ reiici
tur. Tamē auctoritatē iā uetuſtate et uſu meruit ut in
ter ſāctas ſcripturas cōputetur.

PAVLVS apoſtolus qui āte ſaulus ex
tra numerū duodeci apoſtolorum de tri
bu Beniamin et oppido iudææ: Egiſcalis
fuit: quo a Romanis capto cū parētibus
ſuis Tarſum Cilicie cōmigrauit: a quibus ob ſtudia le
gis miſſus hieroſolymā a Gamaliele uiro doctiſſimo:
cuius lucas meminit eruditus eſt. Cum autē interfuiſſꝫ
nece martyris ſtephani: et acceptis a pōtifice tēpli epiſ
tolis ad pſequēdos eos qui in chriſto crediderāt Da
maſcū pergeret reuelatione cōpulſus ad fidē quæ in ac
tibus apoſtolorum ſcribitur i uas electionis de pſecuto
re trāſlatus ē: Cūqꝫ prio ad prædicationē eius Sergi
us Paulus proconſul Cypri crediſſet ab eo ꝙ eum
chriſti fidei ſubegerit ſortitus ē nomē. Et iuncto ſibi bar
naba multis urbibus pagratis reuertēſqꝫ hieroſolymā
a petro Iacabo et Ioanne gentium aplūs ordiatur. Et
quia i actibꝫ apoſtolorꝫ pleniſſie de cōuerſatiōe eius
ſcriptum ē hoc tātum dicā· qđ poſt paſſionē domini uice
ſimoquito āno. i. ſcđo Neronis et tpe quo Feſtus pro
curator iudææ ſucceſſit felici: Romā uictus mittitur et
biēnium i libera manēs cuſtodia aduerſus iudæos de
aduētu chriſti cotidie diſputabat. Sciēdum autē i pria
ſatiſfactione necdum Neronis impio roborato: necdū
in tāta erumpēte ſcelera quāta de eo narrant hiſtoriæ
Paulus a Nerone dimiſſum ut euāgelium chriſti i oc
cidētis quoqꝫ partibꝫ prædicaretur: ſicut ipe ſcribit i ſe
cunda epiſtola ad Timotheum eo tpe quo et paſſus eſt
et de uinculis dictat epiſtolā i pria mea ſatiſfactione ne
mo mihi affuit: ſed oēs me reliquerunt: nō eis ipute
tur: Dominus autē mihi affuit et cōfortauit me: ut per
me predicatio cōpleretur: et audirēt oēs gentes et libe
ratus ſum de ore leonis manifeſtiſſime leonē eſſe pro
pter crudelitatē neronē ſignificās: et i ſequētibꝫ Libe
rauit me dominus de ore leonis. Et ſtati liberauit me
domius ab oi ope malo: et ſaluabit i regnum ſuum cæle
ſte qđ ſcilꝫ præſēs ſibi ſētiret iminere martyrium. Nam
in eadē epiſtola præmiſerat Ego. n. iā imolor: et tēpus
repoſitiōis meæ inſtat. Hic ergo quartodecio āno Ne
ronis eodē die: quo petrus rōæ pro chriſto capite trun
catur: ſepultuſqꝫ ē in uia hoſtiēſi āno poſt paſſionē do
mini triceſimoſeptio. Scripſit autē is ad ſeptē eccleſi
as nouē eplās. Ad Romanos unā. Ad corithios du
as. Ad Gallatas unā. Ad Ephesios unā. Ad philippē
ſes unā. Ad theſſalonicenſes duas. Ad Collocēſes u
nam. Præterea ad diſcipulos ſuos Thimotheo duas.
Tito unā. Philomōi unā. Epiſtola autē quæ fertur ad
Hebræos nō eius eſſe creditur propter ſtili ſermoniſqꝫ
diſtantiā: ſed uel Barnabæ ſcđs Tertulianum: uel lucæ
euāgeliſtæ ſecundum quoſdam: uel Clementis Romæ
poſtea eccleſie epiſcopi: quē aiunt ipſā adiunctā ſentē
tiis Pauli proprio ordiaſſe et ornaſſe ſermōe: Vel cer
te quia Paulus ſcribebat ad hebræos et propter inui
diā ſui apud eos nomis titulum in pricipio ſalutatiōis
āputauerat. Scripſerat autē ut hebræus hebræis he
braice: ideſt ſuo eloquio diſſertiſſime ut ea quæ eloquē
ter ſcripta fuerant in hebræo eloquētius uerterentur i
græcū: et hanc eſſe cauſā ꝙ a cæteris pauli epiſtolis diſ
crepare uideatur. Legunt quidā epiſtolā ad Laudicen
ſes: ſed ab oibꝫ exploditur.

BARNABAS cyprius qui et Ioſeph
leuites cum paulo gētium aplūs ordina
tus unā ad ædificationē eccleſiæ ptinētē
epiſtolā cōpoſuit quæ inter apocriphas
ſcripturas legitur: hic poſtea propter Ioānē diſcipulum
qui et marcus uocabatur ſeparatus a paulo nihilomi
nus euāgelicæ prædicationis iiunctum ſibi opus exer
cuit.

LVCAS medicus anthiochenſis ut eius
ſcripta indicāt græci ſermonis nō ignarus
fuit ſectator apli pauli et ois peregrinatō
nis eius comes ſcripſit euāgelium: de quo
idē apoſtolus Miſimus iquit cum illo frēs cuius laus
in euāgelio ē per oēs ecclias: et ad Coloceſes. Salu
tat uos Lucas meus cariſſimus medicus: et ad Timo
theum Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quoqꝫ uolumē
edidit egregium qđ titulo apoſtolicarum actionum
prænotatur: Cuius hiſtoria uſqꝫ ad bienni
um Romæ cōmorante Paulo puenit uſqꝫ ad quartū
Neronis ānum. Ex quo itelligimus i eadē urbe librum
ēe cōpoſitum Igitur .i. uiſionē Pauli et Te
de et totam baptiſati leonis fabulā iter ſcripturas apo
criphas cōputemus quale. n. ē ut indiuiduus comes
apoſtoli inter cæteras eius res hoc ſolum ignorauerit:
ſed et Tertulianus uicinus illorum tēporum refert preſ
byterum quēdam i Aſia .i. amatorē apo
ſtoli Pauli cōiunctus apđ Ioannem et ꝙ auctor eſſet li
bri et confeſſum ſe hoc Pauli amor feciſſe et loco exci
diſſe. Quidam ſuſpicātur quotiēſcunqꝫ Paulus i eplis
ſuis dicat Iuxta euāgelium meum de lucæ ſignificai uo
lumie. Et Lucā nō ſolum ab apoſtolo paulo didiciſſe
euāgelium: qui cum domino in carne nō fuerit: ſed a cæ
teris apoſtolis qđ ipe i principio uoluminis ſui decla
rat dicens Sicut tradiderunt nobis qui a principio ip
ſi uiderunt et miniſtri fuerunt ſermonis euāgelium igi ſi
cut audierat ſcripſit. Acta uero Apoſtolorum ſicut ipe
uiderat conſcripſit: uixit. lxxxiiii. annos uxorē habens:
ſepultus ē Conſtātinopoli ad quā urbē uiceſimo Con
ſtātini anno oſſa eius cum reliquiis Andreæ apoſtoli
tranſlata ſunt de Achaia.

MARCVS diſcipulus et interpres Petri
iuxta qđ audierat Petrum referētē roga
tus Romæ a fratribꝫ breue ſcripſit euan
gelium. Quod cum petrus audiſſet proba
uit et eccleſiis legēdum ſua auctoritate edidit ſicut ſcri
bit Clēēs i ſexto υποτυπωσεωτυ et papias Hiero
politanus epūs mēinit huius Marci et petrus i prima
epiſtola ſua: ſub noie babylonis figuraliter Romam
ſignificās. Salutat uos eccleſia quæ eſt in babylone e
lecta. et filius meus Marcus. Aſſumpto itaqꝫ euange
lio qđ ipe cōfecerat perrexit aegyptum et prius Alexā
driæ chriſtum ānuntians conſtituit eccliam. Tātæ doc
trie et uitæ cōſtātia fuit ut oēs ſectatores chriſti ad ex
emplum ſui cogeret deniqꝫ philo diſſertiſſimus iudeo
rum uidēs Alexandrie primā ecclias adhuc iudaiſātem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quaſi in laudē gētis ſuæ librum ſup eorum cōuerſatio
ne ſcripſit: et quomodo Lucas enarrat Hieroſolyme
credētes oīa habuiſſe cōmunia: ſic illi ꝙ Alexādrie ſub
Marco fieri doctore cernebat tradidit mēoriæ. Mor
tuus eſt āt ī tertiodecīo Neronis āno: et ſepultus ale
xādriæ ſuccedente ſibi Anniano.

IOANNES apoſtolus q̄s Jeſus dilexit
plurimum filius zebedæi frater Jacobi a
pli quē Herodes poſt paſſiones domini
decollauerat nouiſſimus oius ſcripſit euā
gelium: rogatus ab Aſiæ epiſcopis aduerſus Cherintus
alioſq; hereticos: et maxīe tunc Ebionitarū dogma cō
ſurgēs: Qui aſſerunt chriſtum āte Mariā nō fuiſſe un
de et iā cōpulſus eſt diuinā eius natiuitatē edicere. ſʒ
et aliā cauſā huius ſcripturæ fuerunt: qđ cuʒ legiſſʒ ma
thei: marci: et Lucæ uolumia probauerit quidē textū
hiſtoriæ et uera eos dixiſſe firmauerit: ſed unius tātus
āni in quo paſſus ē poſt carcerē ioānis hiſtoriā texuiſ
ſe: pretermiſſo itaq; āno cuius acta a tribʒ expoſita fu
erāt ſuperioris tp̄is anteꝗ̄ Joānes clauderetur ī carce
rē geſta narrauit: ſic manifeſtum eſſe pōt his qui qua
tuor euāgeliorū uolumia legerint q̄ res Διαφωνιαν
quæ uidebātur Joānis eſſe cuʒ cæteris tulit. Scripſit
autē unas epiſtolam cuius exordius hoc ē qđ fuit ab ī
itio qđ audiuimus et uidimus oclis nr̄is qđ pſpexius
et manus noſtræ tractauerūt de uerbo uitæ que ab u
niuerſis eccliaſticis: et erudītiſſimis uiris cōprobatur.
Reliquæ āt duæ quarus principius ē ſenior electe do
mie et natis eius et ſequētis ſenior Caio cariſſimo quē
ego in ueritate diligo Joānis preſbyteri aſſeruntur: cu
ius et hodie alterum ſepulchrū apud Epheſus
oſtenditur: et nōnulli putāt duas mēorias eiuſdē Joā
nis euāgeliſtæ eſſe: Super quaʒ cum p ordiēʒ ad papi
ā auditorē eius uētum fuerit diſſeremus. Quartodeci
mo igitur āno ſecundā poſt Neronē pſecutionē mouē
te Domitiano in Pathmos urſulā relegatus ſcripſit a
pocalypſim: quā interpretātur Juſtinus martyr: et Hi
reneus. Interfecto autē Domitiano et actis eius ob ni
miā crudelitatē a ſenatu reſciſſis ſub nerua pricipe re
dit epheſum. Ibiq; uſq; ad Traianus principē pſeue
rās totas Aſiæ fundauit et rexit ecclias: cōfectuſq; ſe
nio ſexageſimooctauo āno poſt paſſionē domini mor
tuus et iuxta eandē urbē ſepultus ē.

HERMAS cuius ap̄ls paulus ad Rōa
nos ſcribēs meminit Salutate Flegūtā
et Hermā Patrobas Hermam: et qui ſūt
cum eis fratres. Hunc aſſerunt auctorem
eſſe libri qui appellatur paſtoris et apđ quaſdā græciæ
ecclias et publice legitur reuera utilis liber multiq; de
eo ſcriptorum ueterum uſurparunt teſtionia: ſed apud
latios pene ignotus eſt.

PHILON iudæus natione Alexādrius
de genēʒ ſacerdotum idcirco a nobis iter
eccliaſticos ſcriptores ponitur quia librū
de pria Marci euangeliſtæ apđ Alexan
driā ſcribēs ecclia in nr̄orum laude uerſatus eſt. Non
ſolum eos ibi ſʒ ī multis quoq; prouītiis eſſe mēoras
et habitacula eorum dicēs mōaſteria. Ex quo apparet
talē primus chriſtus credētium eſſe uel fuiſſe eccleſiam
quales nūc mōachi ēe nitantur et cupiunt ut nihil cuiuſ
ꝗ̄ proprium ſit: Nullus inter eos diues: nullus paup
patrimonia egētibʒ diuidātur: orationi uacetur et pſal
mis. Doctrie quoq; et cōtinētie: quales et lucas refert
primum hyeroſolimæ fuiſſe credētes aiunt hunc Ro

mæ ſub. C. callicula periclitatus: quo legatus gētis ſuæ
miſſus fuerat: cuʒ ſcđa uice ueniſſʒ ad Claudium ī ea
dēʒ urbe locutum eſſe cū apoſtolo petro: eiuſq; habu
iſſe amicitias: et ob hāc cauſam etiam Marci diſcipuli
Petri apđ Alexandriaʒ ſectatores ornaſſe laudibʒ. Ex
tant huius præclara et inumerabilia opera in quinq; li
bros moyſi: de cōfuſione linguarum libeʒ unus: de na
tura et iuentione beſtiarum: repentiʒ: uolatilium: et
piſcius libri tres. De iis quæ ſenſu precamur et deteſta
mur liber unus. De eruditionibus liber unus. De heē
de diuinarum rerum liber unus. De diuiſione æqualiū
et cōtrariorus liber unus. De tribʒ uirtutibʒ liber ūus
Quare quorundā in ſcripturis imutata ſunt nomia li
ber unus. de pactis libros duos. De uita ſapiētus liber
unus. De gigātibʒ liber unus. Quod ſomnia mittātur
a deo libris quinq;. Quæſtionus et ſolutionum in exo
do libros quiq;. De tabernaculo et de calogo libros
quatuor: necnon et de uictimis et repromiſſionibʒ ſiue
maledictis de prouidentia: de iudæis: de cōuerſatione
uitæ. De Alexandro et ꝙ proprias rationē muta ania
lia habeāt et ꝙ oīs inſipiens ſeruus ſit: et de uita nr̄o
ruʒ liber de quo ſupradiximus unus. De aplicis uiris
quē et inſcripſit θεορητικησ qđ uideliʒ cæleſtia con
tēplentur et ſemp orēt deum et ſint ſub altis iudicibus
iudices. De agricultura libros duos. De ebrietate li
bros duos. Sunt et alia monumēta ingenii eius quæ ī
nr̄as manus nō peruenerunt. De hoc uero uulgo apđ
græcos dicitur η ο πλατων φιλονιζει η ο φιλωνπ
λατονιζει Aut Plato philonē ſequitur: aut platonē
philo. Tanta ē ſimilitudo et ſenſuum et eloquii.

LUCIUS anneus Seneca cordubēſis
Sotionis ſtoici diſciplūs et patruus Lu
cani poetæ cōtinentiſſimæ uitæ fuit: queʒ
nō ponerē in cathalogo ſctōrus niſi me il
læ litteræ prouocarēt quæ legūtur a plurimis pauli ad
Senecā: et ſenecæ ad paulum. In quibʒ cum eſſet Ne
ronis magiſter et illius tp̄is potentiſſimus et optare ſe
dicit eius loci eſſe apud ſuos: cuius ſit Paulus apud
chriſtianos. Hic ante biennium ꝗ̄ Petrus et Paulus
martyrio coronarētur a nerone interfectus eſt.

IOSEPHUS mathatiæ filius ex hiero
ſolymis ſacerdos a Veſpaſiano captus:
et cuʒ Tito filio eius relictus eſt hieroſo
lymis. Hic romaʒ ueniēs ſeptē libros iu
daicæ captiuitatis Imperatoribʒ patri et filio obtulit:
qui bibliothecæ publicæ traditi ſunt: et ob ingenii glori
am ſtatuam quoq; meruit. Scripſit et alios uiginti an
antiquitatus libros ab exordio mundi uſq; ad quartus
decimum Domitiani annum cæſaris et duos περι αυ
τοκαρτυσ λογισμου .i. de potētia dicēdi aduerſus
Applonē grāmaticum Alexandrinū qui ſub. C. Callicu
la legatus miſſus ex pte gentilium: cōtra philonē et li
brum uituperationē gentis iudaicæ cōtinentem ſcripſe
rat. Alius quoq; libeʒ eius inſcribitur
et ualde elegans habetur: in quo et Machabeorus di
gæſta ſunt martyria. Hic. n. in octauodecimo antiqui
tatum libro manifeſtiſſime cōfitetur propter magnitu
dinē ſignorum chriſtum a iudæis interfectum: et Joan
nē baptiſtam uere prophetā fuiſſe: et propter interfec
tionē Jacobi apoſtoli hieroſolymaʒ dirutam: ſcripſit
autē de domino ī hunc modum. Eodem tp̄e fuit ieſus
uir ſapiens. Si tn̄ uirum euʒ dicere oportet: Erat eniʒ
mirabilium patrator operum: et doctor eorum qui libē
ter uera ſuſcipiunt quæ uera ſunt audiuit plurimos quo
q; tam de iudæis ꝗ̄ de gētibus ſui habuit ſectatores:

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et credebatur eſſe chriſtus: cumqꝫ inuidia nřorum prici pius cruci eum pilatus addixiſſet: nihilominus qui primus dilexerāt eum perſeuerauerunt in fide. Apparuit āt eis tertia die uiuēs. Multa et hæc et alia mirabilia carminibꝫ prophetarum de eo uaticinātibꝫ et uſqꝫ hodie chriſtianorum gēs hoc ſortita uocabulum nō defić

IUSTINUS tyberiēſis de prouīcia galilææ conatus ē et ipe iudaicarū rerum hiſtoriā texeř: et quoſdam cōmētariolos deſcripſit: ſꝫ hunc Joſephus arguit mendatus. Cōſtat āt illuꝫ eo tpe ſcripſiſſe quo et Joſephus

CLEMENS de quo aplūs Paulus ad Philippēſes ſcribēs ait Cum clemente et cæteris coadiutoribꝫ meis: quorum noīa ſcripta ſunt ī libro uitæ. Quartus poſt Petrum Romæ Epiſcopus: ſi quidē ſcđs linus fuit. Tertius Cletus. Tametſi pleriqꝫ latinoruꝫ ſcđꝫ poſt apoſtolum petrum fuiſſe Clementē putēt. Scripſit ex pſōa Rōanæ ecclię ad ecclias Chorinthiorum ualde utilē Epiſtolā quæ et in nōnullis locis publice legitur q̄ mihi uidetur χαρακτηρι epiſtolæ q̄ ſub Pauli noīe ad Hebræos fertur cōuenīꝫ: ſꝫ et multis de eadē eplā nō ſēſibꝫ ſolum: ſꝫ iuxta uerboruꝫ quoqꝫ ordiēs abutitur: et oīno grandis in utraqꝫ ſimilitudīe. Fertur et ſecunda ex noīe eius epiſtola: q̄ a ueteribꝫ reprobatur. et diſputatio petri et Appionis lōgo ſermōe cōſcripta. Quā Euſebius in tertio ecclaſticæ hiſtoriæ uolumīe coarguit. Obiit tertio Traiani āno: et noīs eius mēoriā uſqꝫ hodie rōæ extructa ecclia cuſtodit.

IGNATIUS Antiochene ecclię tertius poſt petrum aplūs eps pſecutionē cōmouēte Traiano dānatus ad beſtias romā uinctus mittitur. Cumqꝫ nauigās Smyrnā ueniſſet ubi policarpus auditoř Joannis eps erat: Scripſit unam ad Epheſios: alterā ad Magneſianos. Terciā ad Troenſes: et Quartā ad Rōanos. Et inde egrediēs ſcripſit ad Philadelphenos et Smyrneos: et proprie ad Policarpum Epiſcopuꝫ cōmendans illi Antiochenā ecclīaꝫ: in qua de euāgelio qđ nup a me trāſlatum ē ſuper pſōam chriſti ponit teſtimonium dicēs Ego uero poſt reſurrectionē in carne eum uidi: et credo quia ſit: et quādo uēit ad petrum: et eos qui cuꝫ petro erant dixit eis Ecce palpate me et uidete quia non ſum dæmonium incorporale: et ſtatim tetigerunt et crediderunt. Dignus āt mihi uidetur: quia tāti uiri fecius mentionē: et de eplā eius quā ad rōanos ſcripſit pauca ponerē De ſyria uſqꝫ Romā pugno ad beſtias in mari et in terra nocte et die ligatus cum .x. leopardis: hoc eſt militibꝫ qui me cuſtodiunt quibꝫ cum benefeceris peiores fiunt. Iniquitas āt eorum mea doctrina ē: ſed nō icciřco iuſtificatus ſum. Utinā fruar beſtiis quæ mihi ſunt præparatæ: quas et oro ueloces mihi eſſe ad interitum et ſupplicia. Et alliciaꝫ eas ad comedēdum meme ſicut et aliorum martyrum nō audeant corpus attigeř: Qđ ſi uenire noluerint: ego me ingerā: ego uim faciam ut deuorer. Ignoſcite mihi filioli: quid mihi proſit ego ſcio: nunc īcipio chriſti eſſe diſcipulus: nihil de his q̄ uidētur deſiderās ut chriſtum iueniā Jeſuꝫ: ignis crux. beſtiæ cōfractio oſſium mēbrorumqꝫ diuiſio et totius corporis cōtritio: et tormēta diaboli in me ueniāt tantum chriſto fruar. Cumqꝫ iā damnatus eſſet ad beſtias et ardoř patiendi rugientes audiret leones īquit Frumētum chriſti ſum: dētibus beſtiaruꝫ molar: ut panis mundus iueniar. Paſſus ē anno undecimo traiāi

reliquiæ corporis eius Antiochiae iacēt extra daphniticam portaꝫ in cimiterio.

POLICARPUS Joānis apli diſcipulus et ab eo Smyrnæ eps ordinatus totius Aſiæ princeps fuit. Quippe qui nōnullos apoſtolorum et illorum qui dominum uiderunt magros habuerit et uiderit. Hic propter quaſdā ſup diē paſchæ quæſtiones ſub Antonino pio Imperatoř eccleſiam in urbe regēte Anacleto Rōaꝫ uenit ubi plurimos credentium Martionis et Valētiniani pſuaſione deceptos reduxit ad fidē. Cumqꝫ ei fortuitu obuius fuiſſꝫ Marciō: et diceret An ſe cognoſceret reſpondit Agnoſco priogēitum diaboli. Poſtea uero regnāte .M. Antonino et .L. Aurelio cōmodo Quarta poſt Neronē pſecutione Smyrnæ ſedēte proconſule et uniuerſo pplō in āphiteatro aduerſus euꝫ pſonāte igni traditus ē. Scripſit ad philippenſes ualde utilē epiſtolam quæ uſqꝫ hodie in Aſiæ cōuentu legiꝫ.

PAPIAS Joānis auditor Hieropolitanus eps in Aſia quiqꝫ tātum ſcripſit uoluia quæ ꝑnotauit explanationum ſermonum domini: in quibꝫ cum ſe in prefatione aſſerat nō uarias opiniones ſequi: ſed aplōs hēꝫ auctores ait Cōſiderabam quid Andreas: quid petrus dixiſſent quid Phillippus: quid Thomas: quid Jacobus: quid Joānes: quid mattheus: uel quid alius quilibet diſcipulorum domini: quid ēt Ariſtiō et ſenior Joānes diſcipuli chriſti loquebātur. Nō .n. tantum mihi libri ad legendum proſunt quantū uiua uox: et uſqꝫ hodie in ſuis auctoribus pſonās. Ex quo apparet in ipſo cathalogo nominum alium eſſe Joannem qui inter apoſtolos ponitur: alium eſſe ſeniorē Joannem q̄ꝫ poſt Ariſtionē enumerat: Hoc autē diximus pp priorē opinionē: quam a pleriſqꝫ retulimus traditam ī duas poſteriores eplās Joannis nō apli eſſe: ſed preſbiteri. Hic dicitur mille annorum ediđiſſe iudaicam ****** idem nouitatē quē ſecuti ſunt Hireneus et Apolliaris et cæteri qui poſt reſurrectionē aiunt ī carne cum ſcis domini regnaturum. Tertulianus quoqꝫ ī libro de ſpe fideliu: et Victorinus pictauionēſis. et Lactantius hac opinione ducuntur.

QUADRATUS Apoſtolorum diſcipulus publio athenarum epiſcopo ob chriſti fidē martyrio coronato in locum eius ſubſtituitur: et ecclīam grādi terrore concuſſā et diſperſā fide et induſtria ſua cōgregat. Cumqꝫ adrianus athenis exegiſſet hyemē ſymmyſteſqꝫ Eleuſinæ ī oībus pene Græciæ ſacris iniciatus dediſſet occaſionē his qui chriſtianos oderāt abſq̄ precepto imparatoris uexare credētes porrexit ei librum pro noſtra religione cōpoſitum ualde utilē plenumq̄ rationis et fidei et aplica doctria dignum: ī quo et āntiquitatem ſuæ ætatis oſtēdens ait plurimos a ſe uiſos qui ſub domino uariis in iudæa opreſſi calamitatibus ſanati fuerāt: et qui a mortuis reſurrexerant.

ARISTIDES Athenienſis Philūs eloquētiſſimus et ſub priſtio habitu diſcipulus chriſti uolumē noſtri dogmatis rationē cōtiēs eodē tpe: quo et quadratus Hadriano pricipi dedit. ī. απολογητικον pro chriſtiāis qđ uſq̄ hodie pſeuerās apud philo logos ingenii eius iudicium eſt.

AGRIPPA cognomēto caſtoris uir ualde Doctus aduerſum uigintiquatuor Baſilidis

hęretici uolumia quę in euāgelium cõfecerat fortiſſie
diſſeruit prodēs eius uniuerſa myſteria et prophetas
enumerās barchabā et barchobeth et ad terrorē audi
entium alia quędam barbara noia et dominū maximū
eius abraxas: qui quaſi ānum cõtinēs iuxta grẹcorum
numerum ſupputetur. Mortuus eſt autē Baſilides a
quo gnoſci in Alexandria tpibus Hadriani: qua tēpeſ
tate et Cochebas dux iudaice factionis chriſtianos ua
riis ſuppliciis enecauit.

HEGESIPPVS uicinus Appoſtolico
rum tēporum et oēs a paſſione domini uſ
qꝫ ad ſuam ętatem eccliaſticorum operū
hiſtorias texēs: multaqꝫ ad utilitatē legē
tium pertinētia hic inde cõgregās: quiqꝫ libros cõpo
ſuit ſermone ſīplici ut quorum uitam ſpectabatur dicē
di quoqꝫ exprimeret characterem: Js aſſerit ſe ſub Ani
ceto ueniſſe Rõam qui decimus poſt Petrum eps fu
it: et perſeueraſſe uſqꝫ ad Eleuterium eiuſdē urbis epi
ſcopum qui Aniceti quõdam diaconus fuerat. Prẹte
rea aduerſus idola diſputās quo primum errore creuiſ
ſent ſubtexit hiſtoriā. Ex quo oſtēdit qua floruerat ętā
te. Ait. n. tumulos mortuis tēplaqꝫ fecerunt: ſicut uſqꝫ
hodie uidemus: e quibꝫ ē et Antinous ſeruus huius
Hadriani cęſaris cui et gymnicus agon exercetur apd
anthinoum ciuitatē quā ex eius noie condidit et pro
phetas ſtatuit in templo. Antinoum āt habuiſſe in deli
tiis Hadrianus cęſar ſcribitur.

IVSTINVS phlūs ſitiuqꝫ phōſopho
rum incedēs de Neapoli urbe paleſtinę
pře Priſchobrachio pro religiõe Chriſti
plurimū laborauit in tātum ut Antonino
quoqꝫ pio et filio eius et ſenatui librum contra gētes
ſcriptum daret ignominiāqꝫ crucis nõ erubeſceret: et a
lium librum ſucceſſoribus eiuſdē Antonini. M. Anto
nio uero et L. Aurelio cõmodo. Extat et aliud uolu
mē cõtra gētes ubi de dęmonum quoqꝫ natura diſpu
tat: et quartum aduerſum gētes cuius titulum prẹnota
uit ελεγχοσα idest caſtigatio: ſed et aliud de monar
chia dei: Eſt alius liber quē prẹnotauit pſaltē. Et alius
de aia: et dialogus cõtra iudęos q̃m habuit aduerſus
Tryphonē principē iudęorum. Sed et contra Marci
onē in ſingula uolumia quorum Hireneus quoqꝫ in
quinto aduerſus hęreſim libro meminit: et alius liber
cõtra oēs hereſes cuius facit mētionē in apologetico
quē dedit Antonino pio Hic cum in urbe Rõa hēret
διατριβασ .i. ludos exercitatorios et creſcēſē cynicū
qui multa aduerſus chriſtiāos blaſphemabat redargu
erit guloſum et mortis timidū luxurięqꝫ et libidinum
ſectatorē ad extremum ſtudio eius et inſidiis attractus
accuſatuſqꝫ φ chriſtiāus eſſꝫ pro chriſto ſāguiēꝫ fudit.

MELITO Aſianus ſardinēſis eps librum
Jmpatori M. Antonio uero Frõtonis
oratoris diſcipulus fuit pro chriſtiāo dog
mate dedit. Scripſit autē et alia de quibꝫ
iſta ſunt quę ſubiecimus: De paſcha libros duos. De
uita prophetarum librū unum. De ecclia librum unū
De die dominica librum unū. De ſēſibꝫ librū unum.
De fide librum unum. De plaſi librum unum. De aia
et corpore librum unum. De baptiſmate librum unū.
De ueritate librum unum. De generatione chriſti librū
unum. De prophetia ſua librum unū. De φιλοξενια
librum unū. et alium librum qui clauis iſcribitur. De
dyabolo librum unum. De apocalypſi Joānis librum
unum librum unum: et de eglotarum

libros ſex. Huius elegās et declamatoriū igenium Ter
tulianus in ſeptē libris quos ſcripſit aduerſus eccleſiaꝫ
pro mōtāo cauillatur dicens eū a pleriſqꝫ nřorum pro
phetā putari.

THEOPHILVS ſextus Anthiochenę
ecclię eps ſub imperatore M. Antonio
ſcđo librum cõtra Martiones cõpoſuit:
qui uſq̃ hodie extat. Feruntur eius et ad
autolycum tria uolumia: et contra hęreſim Hermoge
nis liber unus: et alii breues elegāteſqꝫ tractatus: ad e
dificationē ecclie ptinētes. Legi ſub noie eius et in euā
gelia et i prouerbia ſalomonis cõmentarios qui mihi
cum ſuperiorū uoluminum elegātia et phraſi non ui
dentur congruere.

APOLLINARIS Aſię Hieropolita
nus eps ſub iperatore. M. Antonino ſe
cundo floruit: cui inſigne uolumē pro fiđ
chriſtiana dedit. Extāt eius et alii quinqꝫ
aduerſum gētes libri et de ueritate duos et aduerſum
cataphrygas duos tūc primus cum priſcha et maxi
milla iſaniębāt uaticināntes uatibꝫ incipiēte Mõtano.

DIONISIVS Corinthiorum ecclię epi
ſcopus tātę eloquētię et induſtrię fuit ut
nõ ſolum ſuę ciuitatis et prouincię popu
los: ſed et aliarum urbiū et prouīciarum
epōs eplīs erudiret: e quibꝫ una ē ad Lacedęmonios
alia ad Athenienſes: Tertia ad Nicomedienſes: Quar
ta ad Cretēſes: Quīta ad eccliam aſmadrinā et ad reli
quas põti ecclias. Sexta ad Gnoſianos et ad Phym
tum eiuſdē urbis epm. Septia ad rõanos quā ſcripſit
ad Sotyrē eorum epm. Octaua ad Chriſophorā ſanc
tā feminā. Claruit ſub Jmperatore. M. Antonio ſecū
do: et. L. Aurelio cõmodo.

PHIRATVS cretenſis gnoſcię urbis e
piſcopus ſcripſit ad Dyoniſium corinthi
orum epꝫ ualde elegātē eplās. Jn qua do
cet nõ ſēp lacte pplōs nutriēdos ne quaſi
puuli ab ultimo occupētur die: ſed ſolido ueſci debeꝫ
cibo ut ad ſpiritalē proficiāt ſenectutem et hic ſub. M.
Antonino ſcđo: et. L. Aurelio comodo floruit.

TACIANVS qui primus oratoriā do
cēs nõ paruā ſibi ex arte rhetorica gliaꝫ
cõpauit Juſtiī martyris ſectator fuit flo
rens in ecclia q̃diu ab eius latere nõ diſ
ceſſit: poſtea uero inflatus eloquētię tumore nouā cõ
didit hereſim quę encraticarum dicitur: quā poſtea Se
uerus auxit: a quo eiuſdē ptis hęretici ſeueriani appel
lātur uſqꝫ hodie. Porro Tatianus infinita conſcripſit
uolumina. E quibꝫ unus cõtra gētes florētiſſimus ex
tat liber qui īter cętera opa eius fertur inſignis: et hic
ſub. M. Antonino ſcđo: et. L. Aurelio como. floruit

PHILIPPVS epus cretēſis hoc eſt
urbis Cortinę cuius Dionyſius in eplā
ſua meminit quā ſcribit ad eiuſdē ciuitatis
eccleſiam preclarā aduerſum Marcionē
edidit librum tpibus. M. Antonini ſcđi: et. L. aurelii
commodi claruit.

MVSANVS nõ ignobilis īter eos qui
de eccliaſtico dogmate ſcripſerūt ſub Jm
peratore. M. Antonino ſcđo confecit li
brū aduerſus quoſdā fratres qui ab eccle
ſia ad encraticarum hęreſim declinauerant.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

MODESTVS et ipſe ſub īparore. M. ā to. et. L. Aure. aduerſū Martionē ſcripſit librū qui uſqʒ hodie pſeuerat. Feruntur ſub noīe eius et alia cynagmata: ſed ab eruditiſſīs quaſi pſeudepigrapha. i. falſæ ſupraſcriptionis repudiantur.

BARDASANES ī meſopotāīa clarus hitus ē: qui primus Valētiniani ſectator fuit: Deinde cōfutatus nouā hæreſim ipſe condidit. Ardēs eius ab aſſyriis prædicatur īgenium: et ī diſputatione uehemēs. Scripſit iſinita uolumia aduerſum oēs pene hæreticos qui ætate eius pullulauerant. In quibus clariſſimus ille et fortiſſimus liber ē: quē. M. antonino de faſto tradidit et multa alia ſup pſecutione uolumina quæ ſectatores eius de ſyra lingua uerterunt in græcā. Si āt tāta uis et fulgor ē ī interptatione quantā putabimus ēe in ſermone proprio.

VICTOR tertiuſdecimus rōæ epſ ſuper quæſtione paſchæ: et alia quædā ſcribens opuſcula rexit ecclias ſub ſeuero pricipe annis decē.

IRENEVS Fotini epſ qui lugdunenſē in Gallia regebat eccliam preſbyter a martyribʒ eiuſdem loci ob quaſdā ecclie quæſtiones legatus romā miſſus honorificas ſup noīe ſuo ad Eleuterius epm perfecit litteras Poſtea iā fotino prope nonagenario ob chriſti martyrium coronato ī locus eius ſubſtituitur. Conſtat āt policarpi cuius ſupra fecius mentionē ſacerdotis et martyris hunc fuiſſe diſcipulum. Scripſit quiqʒ aduerſus hereſes libros et cōtra gētes uolumē breue et de diſciplia aliud: et ad Martianum fratrē de aplica prædicatione et librum uariorum tractatuum et ad blaſcus de ſchiſmate et ad florinus de monarchia ſiue φ dominus nō ſit cōditor malorum et de octaua die πει ογ δοα δοσ egregium συνταγμα .i. documentum in cuius fine ſignificās ſe aplicorum tēporus uicinum ſcripſit. Adiuro te qui trāſcribis librum iſtus p dominus noſtrum ieſus chriſtus et p glorioſum eius aduētus quo iudicaturus ē uiuos et mortuos ut cōferas poſtq̄ conſcripſeris et emendes illum ad exēplar unā ſcripſiſti diligētiſſime: hāc quoqʒ obteſtationē facio ſimili facias et transferas ut iueniſti in exēplari. Feruntur et eius alie ad Victorē romanum epm de quæſtione paſchæ epiſtolæ: quibus cōmonet eum nō facile debeī unitatē collegii ſcindere. Si quidē uictor multos Aſiæ et oriētis epos: qui quartadecima luna cum iudæis paſcha celebrabāt ēe dānandos crediderat: ī quā ſentētiā etiā hi qui diſcrepabāt ab illis Victori nō dederāt mānus: Floruit maxie ſub cōmodo principe qui. M. anto. ſcdo in īperium ſucceſſerat.

PANTENVS ſtoicæ ſecte Phūs iuxta quandā ueterē in Alexādria cōſuetudinē ubi a Marcho euāgeliſta ſēper eccliaſtici fuere doctores tātæ prudētiæ et eruditionis tā in ſcripturis diuinis q̄ in ſeculari litteratura fuit: ut in Indiā quoqʒ rogatus ab illius gētis legatis a Demetrio Alexādriæ epo mitteretur: ubi reppit bartholomeū de. xii. aplis aduētus domīi nrī ieſu chriſti iuxta matthæi euāgelium predicaſſe qd hebraicis litteris ſcriptum reuertēs alexandriā ſecum tulit: Huius multi quidā in ſcās ſcripturā extāt cōmentarii: ſʒ magis uiua uoce profuit eccleſiis docuitqʒ ſub ſeuero principe et antonino cognomēto caracalla.

RODON genere aſianus a Tatiāo de quo ſupra diximus rōæ in ſcripturis eruditus: edidit plurima opuſcla præcipuumqʒ aduerſus Martio opus in quo refert quomodo ipi quoqʒ inter ſe mar martionitæ diſcrepāt et appellē ſenē alius hereticum a ſe quondā cōuictum fuiſſe et riſui habitum: eo φ deus quē coleret ignoraī diceret. Meminit in eodem libro quē ſcripſit ad Cæleſtionē Tatiani ſe fuiſſe rōæ auditorem: et ī hexameron elegātes tractatus cōpoſuit et aduerſus cataphrygas inſigne opus tpibuſqʒ Comodi et Seueri floruit.

CLEMENS Alexādrinæ ecclæ preſbyter panthem de quo ſupra retulimus auditor poſt eius mortē Alexandriæ eccleſiaſticā ſcholā tenuit: et cathetecſeon. i. doctrinarum magiſter fuit. Feruntur eius inſignia uoluminā plēaqʒ eruditionis et eloquētiæ tā de ſcripturis diuinis: q̄ de ſecularis litteraturæ iſtrumēto: e quibʒ illa ſunt ſtrōatus. i. uarietatum octo libri υποτυ πωσεων .i. informationus libri octo: aduerſus gētes liber unus Pedagogi libri tres. De paſcha liber unus. De ieiunio liber unus. De diſputatione liber unus. Et alius liber qui inſcribitur Quinam diues ille ſit qui ſaluetur. De obtrectatione liber unus. De canonibʒ eccliaſticis et aduerſus eos qui iudæorum ſequuntur errorē liber unus: quē proprie Alexādro hieroſolymarum epicopo προσεφωνησεν In ſtomatibʒ ſuis meminit uoluminis Tatiani aduerſus gētes de quo ſupradiximus: et Caſſiani cuiuſdā Χωρογραφιοισ qd opuſculum iuenire nō potui: necnō et de iudæis ariſtobulus quendā: et Demetrium et Eupolenius ſcriptores aduerſum gētes refert: qui ī ſimilitudiēs Joſephi αρχαιογυνη ideſt principia tēporum moyſi et iudaicæ gētis aſſeruerunt. Extat Alexādri hieroſolymorus epi: qui cuʒ narciſſo poſtea rexit eccleſiā eplā ſub ordinatione Aſclepiadis cōfeſſoris ad ātiochēſes cōgratulātis eis. In qua ponit in fine confirmās. Hæc uobis domini frēs ſcripta trāſmiſimus p Clemētem beatum preſbyterus uirū illuſtrē et probatum quē uos quoqʒ ſcitis et nunc plēius cognoſcitis. Qui cuʒ huc ueniſſet iuxta prouidētias et uiſitationē dei cōfirmauit et auxit domini ecclā. Cōſtat origenē huius fuiſſe diſcipulus. Floruit autē ſeueri et Antonini filii eius tpibus.

MILTIADES cuius rhodon ī opere ſuo qd aduerſus Montanum Priſcā et maximillā cōpoſuit recordatus ē ſcripſit cōtra eoſdē uolumē præcipuus et aduerſus gētes iudæoſqʒ libros alios: et principibʒ illius tpis apologeticum dedit. Floruit āt. M. Antonini cōmodiqʒ temporibus.

APOLLONIVS uir diſertiſſimus ſcripſit aduerſum Priſcā et Maximillā et mōtanum inſigne uolumē et longum in quo aſſerit Montanum et inſanas uates eius periſſe ſuſpēdio: et multa alia in quibʒ de priſca et Maximilla refert. Si negāt eas accepiſſe munera cōfiteantur nō ēe prophetas qui accipiār: Et hoc mille teſtibus approbabo: ſed et aliis fructibus probātur prophetæ. Dic mihi crimē fucat prophetes: Stibio oculos linit: prophetæ ueſtibʒ et gēmis ornātur prophetes tabula ludit et teſſeris prophetes fœnus accipit. Reſpondeāt utrus hoc fieri liceat: an nō. Meus ē probai: hæc quæ fecerunt. Dicit in eodē libro quadrageſimus ēe annus uſqʒ ad tps hoc quo et ipſe ſcripſerat librum ex quo hereſis cataphrygarum habuerit exordium Tertulianus ſex uoluminibus aduerſus ecclias editis quos ſcripſit de extaſi: et ſeptimum proprie aduerſus Apollonium elaborauit: in quo oia q̄ ille arguit cōatur defēdeī. Floruit āt Apollōius ſub Cōmo. Seueroqʒ pricipibʒ.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

SERAPION undecimo cōmodi iperatoris anno āthiochiæ ep̄s ordiatus: ſcripſit eplās ad Carinū et Pontius de hæreſi Mōtani in qua: et hoc addidit. Ut autē ſciatis falſi huius dogmatis .i. nouæ prophetiæ ab omi mūdo inſaniā reprobari miſi uobis Apollinaris beatiſſimi: qui fuit i Hieropoli Aſiæ ep̄s litteras ad dominū quoqꝫ qui pſecutionis tp̄e ad iudæos declinauerat uolumē cōpoſuit: et aliud de euāgelio qđ ſub noie petri fertur et librus ad Roſenſē Ciliciæ ecclias quæ in hæreſē eius ex lectione diuerterat leguntur et ſpſim breues e ſuo epiſtolæ auctoris ſui αχεσ i ideſt itelligentiæ et uitæ cōgruētes.

APOLLONIUS romanæ urbis Sēator ſub cōmodo pricipe: ac Seuero proditus ꝙ chriſtianus eſſet Impetrato ut fidei ſuæ rationē redderet: iſigne uolumen cōpoſuit: qđ in ſenatu legit: et nihilominus ſnīa Senatus pro chriſto capite truncatur ueteri apđ eos obtinēte lege abſqꝫ negatiōe nō dimitti chriſtianos qui ſemel ad eorum iudicium protracti eſſēt.

THEOPHILUS ceſareæ paleſtiæ quæ olī turris Stratonis uocabatur ep̄s ſub Seuero principe clarus habitus eſt et aduerſus eos qui quartadecia lūa cū iudæis paſcha faciebant cum cæteris epiſcopis: ſynodicā et ualde utilem compoſuit epiſtolā.

BACHILUS corinthi Epiſcopus ſub eodem Seuero principe clarus habitus eſt: et de paſcha et omniū qui in Achaia erāt ep̄orum pſona elegātem librum cōpoſuit.

POLICRATES Epheſiorum ep̄s cū cæteris ep̄is Aſiæ qui iuxta quandā ueterē cōſuetudiēs quartadecia luna cū iudæis paſcha celebrabāt: Scripſit aduerſū Uictorē rōanum ep̄m ſynodicā eplās in qua docet ſe apli Joannis et ueterum auctoritatē ſequi: de qua Et hæc pauca excerſimus. Nos igitur iuiolabilē cælebramus diē: neqꝫ addētes aliquid neqꝫ diminuētes. Et ei in Aſia elemēta maxia dormierunt quæ reſurgēt in die dn̄i quando uēturus ē in noie patris de cælis in maieſtate ſua et ſuſcitaturus oēs ſāctos Philippum loquor de duodeci aplis qui dormiuit Hieropoli Et duas filias eius quæ uirgies ſenuerunt et aliā filiā ſuā quæ ſpiritu ſancto plena i Epheſo occubuit: ſed et Joānes qui ſup pectus domini recubuit: et pōtifex eius fuit aureā lamiā i frōte portās martyr et doctor i epheſo dormiuit: et policarpus ep̄s et martyr ſmyrnæ requieſcit. traſeas quoqꝫ ep̄s et martyr de ēnoea i eadē ſmyrna requieſcit qđ neceſſe ē ſagaris martyris et ep̄i recordari qui in laodicia ſoporatur: et Papirii et beati Millitonis in ſp̄u ſancto eunuchi qui ſēper domino ſeruiēs poſitus ē in ſardis: et expectat in aduētu eius reſurrectionē. Hi oēs obſeruauerunt diē paſchæ quartadecima luna ab euāgelica traditione in nullā p̄tē declināntes et eccleſiaſticus ſequētes canonē. Ego quoqꝫ minimus ueſtrorum oim policrates ſcđꝫ doctrinā propiquorū meorum quos et ſecutus ſum Septē ſi quidē fuerunt propinqui mei ep̄i: et ego octauus ſemp paſcha celebraui quādo populus iudæorum azima faciebat. Itaqꝫ fres Sexaginta et ſex ānos ætatis meæ habēs i domino et a multis de toto orbe fratribꝫ eruditus peragrata omi ſcriptura nō formidabo eos qui nobis minātur. Dixerunt ei maiores mei obediū magis oportere deo q̄ⱥ hominibus. Hæc propterea poſui ut ingenium et auctoritatē uiri ex paruo opuſculo demōſtrarē: floruit ſeueri pricipis tp̄ibꝫ eadē ætate qua marciſſus hieroſolymæ.

HERACLITUS ſub Cōmodi Seuerīqꝫ imperio in apoſtolum commentarios plurimos edidit.

MAXIMUS ſub hiſdem principibꝫ famoſiſſimā quæſtionem inſigni uolumine uentilauit unde malum et ꝙ materia a deo facta ſit.

CANDIDUS regnantibus ſupradictis in examerон pulcherrimos tractatus edidit.

APPION ſub ſeuero principe ſimiliter in examerон tractatus fecit.

SEXTUS ſub imperatore Seuero de reſurrectione librum ſcripſit.

ARABIANUS ſub eodem principe edidit quedam opuſcula ad chriſtianum dogma pertinentia.

IUDAS de ſeptuaginta apud danielē ebdomadibus pleniſſime diſputauit chriſtoriographiā ſuperiorum tēporum uſqꝫ ad decimum Seueri pertinacis ꝑduxit annū i qua erroris arguitur ꝙ aduētum antichriſti circa ſua tp̄a futurum eſſe dixerit: ſꝫ hoc ideo quia magnitudo pſecutionū præſentē mundi minabatur occaſum.

TERTULIANUS presbyter qui tum primus demus poſt Uictorē et Appollonium latinorum ponitur prouintie aphrice ciuitatis cartaginenſis. patre proconſulari centurione hic acris ac uehementis ingenii ſub ſeuero principe et Antonino et caracalla maxie floruit: multaqꝫ ſcripſit uolumina q̄ quia nota ſunt plurimis ꝑtermiſimus. Ego uidi quēdam Paulus cōcordiæ quod oppidum italie ē ſenē qui ſe beati Cypriani iā grandis etatis notarium cum ipſe eſſet ad modum adoleſcens romæ uidiſſe diceret: referreqꝫ ſibi ſolitum nunquā cyprianum abſqꝫ Tertuliani lectione unā preteriſſe diem ac ſibi crebro dicentē Da mihi magiſtꝛm Tertulianus uidelicet ſignificās hic uſqꝫ ad mediā etatē preſbyter africanæ eccleſiæ ꝑmanſit: inuidia poſtea et cōtumeliis clericorum rōanæ eccleſiæ ad Montani dogma dilapſus i multis libris nouæ prophetie meminit. Specialiꝫ āt aduerſum ecclias texuit uolumina de pudicitia: de pſecutione: de ieiuniis: de monogamia: de extaſi libros ſex: et ſeptimum quē aduerſus Appolonium compoſuit. Ferturqꝫ uixiſſe uſqꝫ ad decrepitā etatē et multa que non extant opuſcula condidiſſe.

ORIGENES qui et adamātinus decio ſeueri pertinacis anno aduerſus chriſtianos pſecutione cōmota ac leonide patre chriſti martyrio coronato cū ſex fratribꝫ et matre uidua paup reliquitur ānos natus circiter .17. Rem ei familiarē ob confeſſionē chriſti fiſcus occupauerat. Hic alexandriæ diſperſa ecclia .18. ætatis ſuæ anno catetheſeon .i. doctrinarum opus aggreſſus ē. Poſtea a demetrio eiuſdē urbis ep̄o in locum clemētis pſbyteri cōfirmatus ꝑ multos ānos floruit. Et cum iam me diæ eſſet ætatis et propter ecclias Achaiæ quæ pluribus hæreſibus uexabantur ſub teſtimonio eccliaſtico epiſtolæ athenas ꝑ palæſtinam ꝑgeret a theoniſco et alexandro ceſareæ et hieroſolymorum ep̄is preſbiter ordinatus demetrii offēdit animum qui tāta aduerſus eum debacchatus ē inſania ut per totum orbē ſuper nomē eius ſcripſerit. Conſtat eum anteq̄ⱥ cæſareā ꝑgeret fuiſſe rōæ ſub Seuerino Epiſcopo: et ſtatim Alexādriā

reuerſum Heraclam preſbyterum qui in hitu phli pſe
uerabat adiutorem ſibi feciſſe qui quidē
et poſt demetrium Alexādriæ obtinuit eccleſiā. Quan
tæ āt gloriæ fuerit: hinc apparet ꝙ firmanus cæſareæ
eps cum oi cappadocia eum inuitauit: et diu tenuit: et
poſtea ſub occaſione ſactorum locorū p palæſtinā ue
niēs diu cæſareæ ab eo in ſcripturis ſcis eruditus ē: ſꝫ
et illud qđ ad mameam matrē Alexandri imperatoris
religioſā feminā rogatus uenit Antiochiam et ſummo
honore hītus ē: et ad phillippū iperatorē qui primus
de regibus romanis chriſtianus fuit et ad matrē eius
litteras fecit quæ uſqꝫ hodie extāt. Quis ignorat ꝙ tā
tum habuit in ſcripturas ſcās ſtudii ut et iā hebraicam
linguā cōtra ætatis gētiſqꝫ ſuæ naturā diſceret: et excer
ptis. lxx. iterptibꝫ alias quoqꝫ editiones in unū cōgre
garet Aquilæ ſcilicꝫ pōtici: et proſeliti et theodocionis
hebionei et ſymachi eiuſdē dogmatis: qui in euāgeliū
quoqꝫ κατα ματθαιον ſcripſit commētarios de quo
et ſuum dogma affirmare conatur. Preterea quītā et
ſextā et ſeptiā editionē quas et nos ēt de eius bibly
otheca habuimus miro labore reperit et cum cæteris
editionibꝫ cōparauit: et quia iudicē operū eius i uolu
minibꝫ eplārum quas ad paulā ſcripſimus in quadā
eplā contra Patronis opera cōferēs poſui nunc omit
to: illud de imortali eius ingenio nō tacens ꝙ dialecti
cā quoqꝫ et geometriā: arithmeticā: muſicā: gramaticā
et oim philoſophorum ſectas ita didicit ut ſtudioſos
quoqꝫ ſæcularium litterarum ſectatores ſui haberet et
interptaretur eis quotidie: cōcurſuſqꝫ quotidie ad eū
mirifici fierēt: quos ille propterea recipiebat ut ſub oc
caſione litteraturæ ſæcularis in fide chriſti eos inſtrue
ret. De crudelitate āt pſecutionis quæ aduerſus chriſti
anos ſub Decio conſurrexit: eo ꝙ in religionē Philip
pi deſæuiret quē interfecerat ſuperfluum ē dicei cū et
iā Fabianus romanæ ecclæ eps in ipa occubuerit et a
lexander et Babillas hieroſolymorū et Antiochenæ
ecclæ pōtifices i carcere pro cōfeſſione chriſti dormie
rint. Et ſi quis ſup origenis ſtatu ſcire uelit quid actū
ſit primū quidē de eplis eius quæ poſt pſecutionē ad
diuerſos miſſæ ſunt: Deide de ſexto Euſebii cæſarien
ſis eccliaſticæ hiſtoriæ libro et pro eodē origene a ſex
uoluminibꝫ poſſit liquido cognoſcere. Vixit āt uſqꝫ ad
gallum et Voluſianum. i. uſqꝫ ad Sexageſimūnonū
ætatis ſuæ ānum: et mortuus ē in urbe tyri i qua et ſe
pultus eſt.

AMMONIUS uir diſertus et ualdē
eruditus in philoſophia eodē tpe Alexan
driæ clarus habitus ē qui iter multa inge
nii ſui et præclara monumēta ēt de conſo
nātia moyſi et ieſu elegans opus cōpoſuit: et euāgeli
cos canones excogitauit: quos poſtea ſecutus eſt Euſe
bius cæſarienſis. Hunc falſo accuſat Porphyrius ꝙ
ex chriſtiano ethniticus fuerit: cum cōſtet eum uſqꝫ ad
extremā uitā chriſtianum pſeueraſſe.

AMBROSIUS primus martionites
fuit: Deinde ab origene correctus eccleſiæ
diaconus et cōfeſſionis dominicæ gloriæ
inſignis fuit. Cui dū uiueret pro theochri
ſto preſbytero liber origenis de martyrio deſcribitur:
Huius īduſtria et ſumptu et inſtantia adhuc infinita
origenis dictauit uolumia: ſed ēt ipſe quippe ut uir no
bilis nō in elegātis igenii fuit: ſicut eius eplē ad Orige
nem inditio ſunt: Obiit āt ante mortē Origenis: et in
hoc a pleriſqꝫ reprehēditur ꝙ uir locuples amici ſui ſe
nis et pauperis moriens nō recordatus ſit.

TRIPHON Origenis auditor ad quē
nōnullæ eius eplē extāt in ſcripturis eru
ditiſſimus fuit qđ quidē et multa eius ſp
ſim oſtendunt opuſcula: ſꝫ precipue liber
quē compoſuit de uacca rufa in deuttronomio et de di
choromematibus. i. de qualibet ætate animalibꝫ q̄ offe
rebātur in lege cū colūba et turture ab Abrahā ponū
tur in geneſi.

MINUTIUS felix romæ inſignis cauſi
dicus ſcripſit dialogū chriſtiani et ethni
ci diſputātis qui octauius inſcribitur: ſꝫ et
alius ſub noie eius fertur de facto uel cō
tra mathematicos: qui cū ſit et ipe diſerti hominis nō
mihi uidetur cum ſuperioris libri ſtilo cōuenire. Me
minit et huius minutii lactantius in libris ſuis.

GAIUS ſub ſeuerino romanæ urbis epi
ſcopo et ſub Antōino Seueri filio diſpu
tationē ſuam aduerſus proculum monta
ni ſectatorē ualde inſignē habuit arguēs
eum temeritatis ſup nouā prophetiā defendēdā: et in
eodē uolumie eplās quoqꝫ Pauli. xiii. tantū enume
rans quartādecimā quæ fertur ad hebræos dicit non e
ius eſſe: ſed apđ rōanos uſqꝫ hodie Pauli apli nō ha
beatur.

BERILLUS arabiæ boſtrenus eps cū
aliquāto tpe glorioſæ rexiſſet ecclīam ad
extremum lapſus in hæreſim quæ chriſtū
ante icarnationē fuiſſe negat ab origene
correctus ſcripſit uaria opuſclā et maxie eplās i quibꝫ
origeni gratias agit: ſed et origenis ad eum litteræ ſūt
Extat et dialogus origenis et Berilli in quo hæreſeos
eius coarguitur. Claruit āt ſub Alexādro mameæ filio
et maximo et gordiano qui ei in imperiū ſucceſſerunt

HIPPOLITUS cuiuſdā ecclæ eps no
mē quippe urbis ſcire nō potui rationes
paſchæ et tēporū canonumqꝫ ſcripſit uſꝫ
ad prius ānū Alexādri impatoris et āno
rū. xvi. circulus quē greci ἑξ καὶ δεκατεριδα uocāt
repperit: et Euſebio qui ſup eodē paſchæ canone decē
et nouē ānorū circulū. i. εννεα καὶ δεκατεριδα cō
poſuit occaſionē dedit: ſcripſit nōnullos in ſcriptura cō
mētarios e quibus hæc repperi in numerum et in exo
dum et in cāticumcāticorum: et in geneſim et in zacha
riam de pſalmis et in Eſaian de Daniele de apocalyp
ſi: de prouerbiis: de ecclīaſte: De ſaule et phitoniſſa: de
Antichriſto: et de reſurrectione contra martionē: De
paſcha cōtra oēs hæreſes et ſimilia. De laude domini
ſaluatoris in qua præſente Origene in ecclīa ſe loqui
ſignificet i huius æmulationē Ambroſius: quē de mar
tionis hæreſi ad uerā fidē correctum diximus cohorta
tus ē Origenē in ſcripturas cōmentarios ſcribere præ
bens ei ſeptē et amplius notarios eorumqꝫ expēſas et
librariorum parem numerum qđqꝫ his maius ē: incre
dibili ſtudio quotidie ab eo opus exigēs. Unde et in
quadā eplā dioethē. i. operis cōpulſorē eum origenes
uocat.

ALEXANDER cappadotie eps cum dē
ſiderio ſactorum locorum Hieroſolymā
pgeret et Narciſſus eiuſdē urbis eps iā
ſenex regeret ecclīā: et narciſſo et multis
clericis eius reuelatum ē altero die mane itrare Epm
qui adiutor ſacerdotalis cathedræ eſſe deberet. Itaque
re ita cōpleta ut prædicta fuerat cunctis in palæſtina e
piſcopis cōgregatis in unū admittente quoqꝫ ipo uel
maxime Narciſſo hieroſolymitanæ eccleſie cum eo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

gubernaculuꝫ ſuſcepit. Hic ī fine cuiuſdā epiſtole ſue quam ſcripſit ad Aronitas ſuꝑ pace eccliæ ait Salutat uos Narciſſus ſenex qui ante me hic tenuit Epiſcopalem locum et nunc mecuꝫ eundē orationibus regit ā nos natus circiter. C.xvi. et uos mecuꝫ precatur: ut unum idēqꝫ ſapiatis. Scripſit et aliā ad Antiochenſes per Clementē presbyterum Alexandriæ de quo ſupra diximus: necnon et origenē et pro origene contra Demetrium: et ꝙ iuxta teſtimoniuꝫ Demetrii eum presbyteruꝫ cōſtituerit: ſꝫ et aliæ eius ad diuerſos fuerunt epiſtolæ. Ardente āt pſecutione ſub Decio quo tpe Rabillas Antiochiæ paſſus ē ductus cæſareā et clauſus ī carcerē ob confeſſionē chriſti martyrio coronatur.

IVLIVS aphricanus: cuius quinqꝫ de tpibus extant uolumina ſub imperatore Marco Aurelio Antonino qui macrio ſucceſſerat legationē pro inſtauratiōe urbis Emaus ſuſcepit quæ poſtea Nicopolis appellata ē Huius ē eplā ad origenē ſuper quæſtiones ſuſānæ eo ꝙ dicat in hebræo hāc fabulā nō haberi: nec cōuenire cuꝫ hebraica ueritate a potu primi priſecoa a potu ſchiſchiſe: cōtra quē doctā eplās ſcripſit Origenes. Extat eius ad ariſtidē altera eplā ī qua ſuꝑ diaphonia ꝗ uidetur eſſe in genealogia ſaluatoris apud matthæuꝫ et lucam pleniſſime diſputat.

GEMINVS antiochenæ ecclie pauca ī genti ſui monimēta cōpoſuit florens ſub Alexādro principe et epo urbis ſue ſeuerino eo uel maxie tpe quo Heraclas alexandrinæ ecclesiæ pontifex ordinatus eſt.

THEODORVS qui poſtea gregorius appellatus ē neoceſareæ pōti eps ad modum adoleſcēs: ob ſtudia græcaruꝫ et latinarum litterarum de Cappadocia Berithum et inde cæſareā paleſtinæ tranſiit: iuncto ſibi fre Athenodoro: Quorum cuꝫ egregiā indolē uidiſſet origenes hortatus ē ad philoſophiā in qua paulati chriſti fidē ſubintroducēs ſui quoqꝫ ſectatores reddidit. Quinquēnio eruditi ab eo remittuntur ad matrē e quibꝫ theodorus proficiſcēs πανηγυρικον ευχαριστιας ſcripſit Origeni et cōgregata grādi frequētia ipo quoꝫ origēe præſēte recitauit: qui uſqꝫ hodie extat. Scripſit ēt μεταφρασιν In eccleſiaſten breuē quidē ſꝫ ualde utilem: et aliæ eius uulgo feruntur eplē: ſꝫ præcipue ſigna atqꝫ miracula ꝗ ēt eps cum multa eccliarū glia ꝑpetrauit.

CORNELIVS urbis romanæ eps ad quē octo Cypriani extāt epiſtolæ. Scripſit epiſtolā ad Fabiuꝫ antiochēſis ecclīæ epm de ſynodo romana et italica et affricana: et aliā de Nouatiano et de his qui lapſi ſunt. Tertiā de geſtis ſynodi. Quartā ad eundē Fabiū uald prolixam et nouatianæ hæreſeos cauſas et anathema continentē: Rexit ecclias ſub gallo et uoluſiano ānis. xii. cui ob chriſti amorē martyrio coronato ſucceſſit lucius

CYPRIANVS affer primuꝫ glorioſæ rhetoricā docuit: deide ſuadēte presbytero Cecilio a quo et cognomētuꝫ ſortitus ē chriſtianus factus oēs ſubſtātiā ſuā pauperibꝫ erogauit: Ac nō poſt multuꝫ deide tpis electus ī presbyteruꝫ ēt eps carthaginēſis ē cōſtitutus: Huius ingenii ſuꝑfluuꝫ indicem texere: cuꝫ ſole clariora ſint opera eius. Paſſus ē ſub Valeriano et Galliēo principibus pſecutiōe octaua eodē die quo rōæ cornelius ſꝫ non eodē anno.

PONTIVS diaconus Cypriani uſqꝫ ad diē paſſionis eius cuꝫ ipſo exilium ſuſtinēs egregium uolumē uitæ et paſſionis reliquit Cypriani.

DIONISIVS Alexādrinæ urbis eps ſub heracla pbro κατηχησεων ſcholam tenuit: et origenis uel īſigniſſimus auditor fuit: hic in Cyprianæ et affricanæ ſynodi dogma cōſentiēs de hereticis et baptiſādis plurimas ad diuerſos miſit eplās ꝗ uſqꝫ hodie extāt: ſed ad fabiuꝫ antiochenæ ecclie epm ſcripſit de pœnitētia et ad romanos ꝑ hippolitum alterā: et ad ſixtum qui ſtephāo ſucceſſerat duas eplās: et ad philemonē unā: et ad dionyſiuꝫ Ro. urbis presbyteruꝫ duas: et ad eundē Dionyſium poſtea rōæ epm: et ad Nouatianuꝫ cauſantem ꝙ inuitus rōæ eps ordiatus eſſꝫ: cuius eplē hoc exordium ē Dionyſyus Nouatiano frī ſalutē Si inuitus ut dicis ordiatus es probabis cū uolēs receſſeris: Eſt eius ad dionyſiuꝫ et ad Didymū altera eplā et cortaſtice. De paſcha plurimæ declamatorio ſermōe cōſcriptæ: et ad Alexādrinā ecclias de exilio: et ad herecliā ī ægypto epm: et aliā de mortalitate et de ſabbato et de pigynaſio: et ad Hermionem alia de pſecutione Decii: et duo libri aduerſum nepotē epm qui mille ānorum corporale regnum ſuis ſcriptis aſſeuerat. In quibꝫ et de apocalypſi Ioānis diligētiſſime diſputat: et aduerſus ſabelliuꝫ et Ammoniū Beronicis epm: et ad Teleſphorum: et ad eufram: et quatuor libri ad dionyſiuꝫ ro. urbis epm: et ad Laodicenſes de pœnitētia. Itē canō de pœnitētia ad origenē de martyrio. Ad armenos de penitētia: et de ordine delictoruꝫ: de natura ad Timotheuꝫ. De tētationibꝫ ad Euphranorē: et ad Baſilidē quoqꝫ multæ epiſtolæ: In quarum una aſſerit ſe ēt in eccleſiaſten cœpiſſe cōmētarios ſcribeꝛ: ſꝫ et aduerſus Paulus ſamoſacenuꝫ āte paucos ꝙ̄ moreretur dies iſignis eius fertur epiſtola. Moritur decioſexto Galieni āno

NOVATIANVS ro. Urbis presbiter aduerſus Corneliuꝫ cathedrā ſacerdotalē conatus inuadere nouatianoruꝫ ꝗđ græce dicitur Cheron dogma cōſtituit nolēs apoſtatas recipeꝛ pœnitētes. Huius auctor Nouatus Cypriani presbiteꝛ fuit. Scripſit āt de paſcha de ſabbato. De circunciſione. De ſacerdote: et oratiōe: de cibis iudaicis. de inſtātia. De Attalo: multaqꝫ alia: et de trinitate grāde uolumē quaſi επιτομην operis Tertuliani faciēs ꝙ plurimi neſciētes cypriani extimant.

MARTION diſſertiſſimus anthiochenæ ecclīæ presbiteꝛ quippe qui in eadē urbe rhetoricā florētiſſime docuerat aduerſus paulum Samoſacenuꝫ qui ātiochenæ eccleſiæ eps dogma Artemonis iſtauraret excipiētibꝫ notariis diſputauit: qui dialogus uſqꝫ hodie extat: ſed et alia grandis eplā ex pſona ſynodi ab eo ſcripta ad dionyſiū ro. ur. Et maximuꝫ alexādrinæ ecclīæ epiſcopos dirigitur ſub cladio et Aureliano principibus.

ARCHELAVS eps meſopotaniæ librum diſputationis ſuæ quā hubuit aduerſus manichæum exeuntē de perſide ſyro cōpoſuit ſermōe qui trāſlatus a græcis habetur a multis. Claruit ſub imperatore probo qui Aureliano Tacitoqꝫ ſucceſſerat.

ANATHOLIVS Alexādrinus laoditiæ: ſyrie epus ſub Probo et Caro iperatoribꝫ floruit miræ doctriæ uir in arithmetica geōetria

Aſtronomia: grāmatica: rhe torica: dialetica: cuius īge
nii magnitudiēm de uolumie qđ ſup paſcha cōpoſuit:
et. x. libris' ariſmetricæ iſtitutionis itelligere poſſumus

VICTORINUS ep̄s pictauienſis non
æque latine ut græce nouerat liguæ dicuſ
ſionē Unde et opa eius grādia ſēſibz ui
liora uidētur cōpoſitione uerborus. Sūt
āt eius cōmentarii in Geneſim i Exodū et leuiticū et e
ſaiam: et Ezechielē in Abachuch i eccleſiaſtē in cantica
cāticorum: et in apocalypſim Joānis aduerſum omēs
hæreſes: et multa alia ad extremū martyrio corōatus
eſt.

PAMPHILUS presbyter Euſebii ce
ſarienſis ep̄i neceſſarius tāto bibliothecæ
diuinæ amore flagrauit: ut maximā partē
origenis uolumīnū ſua māu deſcripſerit
quæ uſqȝ hodie cæſarieſi in bibliotheca hētur: ſed i du
odeci prophetas uigintiquiqȝ ζητήσεων Origenis
uolumia eius manu exarata repperi: q̄ tāto āplector et
ſeruo gaudio ut Croeſi opes habe: me credā. Si enis
lætitiæ ē unā eplās habere martyris q̄to magis tot mi
lia uerſuus que mihi uidētur ſui ſāguinis ſignaſſe ueſti
gia. Scripſit antequā Euſebius ſcriberet apologeticus
pro origene et paſſus ē cæſareæ palæſtinæ ſub pſecuti
one maximiani.

PIERIUS Alexādrinæ ecclæ preſbiter
ſub Caro et diocletiano pricipibus et ipe
quo eandē ecclias Theonas ep̄s regebat
florentiſſime populus docuit: et in tantā
ſermonum diuerſorusqȝ tractatuus qui uſqȝ hodie ex
tāt uenit elegātiā ut origenes iunior uocaretur. Cōſtat
hūc miræ ἀσκήσεως et appetitorē uoluntariæ pau
pertatis ſcientiſſimūqȝ dialeticæ artis poſt pſecutionē
omē uitæ ſuæ tp̄s rōe fuiſſe uerſatum. Huius ē longiſſi
mus tractatus de prophetia Oſeæ quē i uigilia paſchæ
habitus ipe ſermo demonſtrat.

LUCIANUS uir diſſertiſſimus Nicō
diæ ecclæ preſbyter tātum i ſcripturarus
ſtudio laborauit ut uſqȝ nūc exemplaria
lutiana nuncupētur. Feruntur eius de fid
libelli: et breues ad nōnullos epiſtole. Paſſus ē Nico
mediæ ob cōfeſſionē chriſti ſub pſecutione Maximia
ni. Sepultuſqȝ ē helenopoli bithynie.

PHILEAS De urbe ægypti q̄ uocatur
Thebais nobilis genere et nō paruis opi
bus ſuſcepto epiſcopatu elegātiſſimum li
brum de martyrum laude cōpoſuit et diſ
putatione hita auctorum aduerſus iudicē qui eus ſacri
ficare cogebat pro chriſto capite truncatur: Eodē in æ
gypto pſecutionis auctore quo Lutianus nicomediæ

ARNOBIUS ſub diocletiano pricipe Sic
chæ apđ Aphricā florētiſſime rhetoricā docu
it: ſcripſit aduerſus gentes uolumina quæ uul
go extant.

FIRMIANUS qui lactātius Arnobii diſci
pulus ſub diocliciano principe accitus cuȝ fla
uo grāmatico cuius de medicina uerſus con
poſiti extāt Nicomediæ rhethoricā docuit: ac
penuria et inopia diſcipulorū ob græcā uidelicȝ ciuita
tē ad ſcribēdus ſe cōtulit. Hēmus eius συμπόσιον
qđ adoleſcentulus i ſcholis ſcripſit Aphricæ: et ὁδοιπ
ορικόν de affrica uſqȝ ad nicomediā hexametris de

ſcriptus uerſibȝ: et alium librus qui inſcribitur Grāma
ticus: et alium pulcherrimū de ira dei: et inſtitutionum
diuinarus aduerſus gētes lib. vi. et ἐπιτομήν eiuſdes
operis in librum unus ἀκέφαλον et ad aſclepiadem
lib. ii. et de pſecutiōe lib. unum. Ad probus eplārum li
bros quatuor. Ad Seuerum eplārus lib. duos. Et ad e
undē de opificio dei uel formatiōe hominis lib. unus
Hic extrema ſenectute magiſter cæſaris Chryſippi filii
Cōſtātini i Gallia fuit qui poſtea a pr̄e interfectus eſt.

EUSEBIUS Cæſareæ palæſtinæ ep̄s i
ſcripturis diuinis ſtudioſiſſimus: et bibli
othecæ diuie cū pāphilo martyre diligē
tiſſimus pueſtigator edidit iſinita uolaia
e quibus hec ſunt euāgelicæ ἀποδείξεως libr. xx. εὐα
γγελικῆς παρασκευῆς lib xv. θεοφανίας lib. v
eccliaſticæ hiſtoriæ lib. x. Χρονικῶν κανόνων oimo
dāhiſtoriā et eorū διαφωνίαν Et i Eſaiā lib. x. et cōtra
Porphyrium qui eodē tp̄e ſcribebat in Sicilia ut qui
dā putāt lib. xxx. de quibȝ ad me. xx. tātum puenerunt
τοπικῶν lib. i. ἀπολογίας pro origene lib. 6. De
uita Pamphili lib. iii. De martiribus alia opuſcula: et
i pſalmos. C. l. eruditiſſimos cōmētarios et multa alia
Floruit maxime ſub cōſtantino imperatore et Cōſtanti
no: et ob amicitiā pamphili martyris ab eo cognomē
tus ſortitus eſt.

RHETICIUS heduorum ep̄s. i. Auguſtodi
nēſis ſub cōſtātio celeberrimæ famæ habitus
ē. In gallia leguntur eius cōmentarii in canti
cum cāticorum et aliud grāde uolumē aduerſū Noua
tianum: nec præter hoc quicq̄ operus eius repperi.

METHODIUS olympi liciæ et poſtea Tyri
ep̄s nitidi compoſitiqȝ ſermōis: aduerſus por
phyrium cōpoſuit libros: et συμπόσιον x.
uirginum: et de reſurrectione opus egregiuȝ cōtra Ori
genē aduerſus eundē περὶ πυθωνίσσης καὶ περὶ
αὐτεξουσίου i gēeſi quoqȝ et i cātica cāticorus cōmē
tarios et multa alia quæ uulgo lectitātur. Ad extremū
nouiſſimæ perſecutiōis fine ut alii affirmāt ſub Decio
et Valeriano i chalcide græciæ martyrio coronatus ē.

IUUENCUS nobiliſſimi generis hiſpanus
preſbyter quatuor euāgelia hexametris uerſi
bus pene tranſferēs ad uerbus quatuor libris
cōpoſuit: et nōnulla eodē metro ad ſacramētorus ordi
nē ptinētia. Floruit ſub cōſtātino principe.

EUSTATHIUS genere pamphilus ſidites
primū Beryæ ſyriæ ep̄s: deinde antiochiæ re
xit eccleſiā aduerſus arrianum dogma multa
cōponēs ſub conſtātino principe pulſus ē in exilius tra
ianopolim thratiarus: ubi uſqȝ hodie cōditus ē. Extāt
eius uolumina de aīa: et de engaſtrimytho aduerſum
origenē et iſinite eius eplē quas enumera: longus ē.

MARCELLUS anticyranus ep̄s ſub Cōſtā
tino et Cōſtantio pricipibus floruit: multaqȝ
ὑποθέσεων diuerſarus ſcripſit uolumina et
maxīe aduerſus arrianos: feruntur cōtra hunc Aſterii
et Appollinaris libri ſabellianæ eum hæreſeos arguen
tes: ſed et Hilarius in. xii. aduerſus Arrianos libro no
minis eius quaſi hæretici meminit. Porro ille defēdit
ſe nō eſſe dogmatis cuius accuſatur: ſed cōmunione iu
lii et Athanaſii ro. et Alexādrinæ urbis pontificum ſe
eſſe munitum.

ATHANASIUS alexādrine urbis ep̄s mul
tas arrianorum ppeſſus inſidias ad cōſtantes
Galliarum principē fugit. Unde reuerſus cū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

litteris: et rurſus poſt mortē illius fugatus uſqȝ ad Iouiniani imperiuȝ latuit: a quo recepta ecclia ſub ualente moritur. Feruntur eius aduerſuȝ gētes libri .iii. et cōtra ualentē et urſatiuȝ lib. i. de uirginitate lib. i. de perſecutione arrianorum plurimi: et de pſalmoruȝ titulis: et hiſtoria Antonii mōachi uitā continēs et ἑλεΧὸσ epiſtola: et multa alia q̄ enumerare lōgum eſſet.

ANTONIUS monachus cuius uitā Athanaſius Alexādriæ eps̄ inſigni uolumīe proſecutus eſt miſit ægyptiace ad diuerſa monaſteria apoſtolici ſēſus ſermōiſqȝ eplās ſeptē: quæ i grecā liguā trāſlatæ ſunt: Quarum præcipua ē ad arſenoitas Floruit ſub Cōſtantino et filiis eius regnantibus.

BASILIUS ancyranus eps̄ artis medicīe ſcripſit contra Marcelluȝ: et de uirginitate librum unuȝ: et nō nulla alia: et ſub rege cōſtātio macedoniæ ptis cuȝ Euſtathio ſebaſteno princeps fuit.

THEODORUS heracleæ thratiarum eps̄ elēgātis aptiqȝ ſermōis et magis hiſtoricæ intelligētiæ edidit ſub cōſtantino principe cōmētarios: in Mattheum et Ioannem et in apoſtolum et in pſalterium.

EUSEBIUS emiſenus Eps̄ elegātis et rhetorici ingenii inumerabiles et qui ad plauſus populi ptinēt cōfecit libros magiſqȝ hiſtoriā ſecutus ab his qui declamare uolunt ſtudioſiſſime legitur: e quibȝ uel pcipui ſunt aduerſuȝ iudæos et gētes et nouatianos et ad Gallathas lib. x. et in euāgelia omeliæ breues ſȝ plurimæ. Floruit āt tpibus Cōſtantini imperatoris ſub quo et mortuus et Anthiochiæ ſepultus eſt.

TRIPHILUS cypriletēſis ſiue leucontheon eps̄ eloquētiſſimus ſuæ ætatis: et ſub rege Conſtātino celeberrimus fuit: legi eius i canticis canticorum cōmētarios: et multa alia cōpoſuiſſe fertur quæ in mānus nr̄as minime puenerunt.

DONATUS a quo donatiani p aphricā ſub Conſtantino conſtantioqȝ principibȝ pullularunt aſſerens a nr̄is ſcripturas in perſecutiōe ethnicis traditas totā pene Aphricaȝ et maxīe Numidiā ſua pſuaſione decepit. Extāt eius multa ad ſuā heresim ptinētia et de ſpu ſancto liber arrianoruȝ dogmati congruens.

ASTERIUS arrianæ philoſophus factiōis ſcripſit regnāte cōſtātino in eplās ad ro. et in euāgelia: et in pſalmos cōmētarios: et multa alia quæ a ſuæ ptis hominibȝ ſtudioſiſſime leguntur.

LUCIFER Caralitanus eps̄ cum pācratio et Hilario ro. ecclīæ clericis ad Cōſtantinuȝ iperatoreȝ a liberio eps̄o pro fide legatus miſſus cum nollet ſub noīe Anaſtaſii nicenā dānare fidē in paleſtinā relegatus miræ cōſtantiæ: et præparati animi ad martyrium cōtra Conſtātinuȝ ſcripſit libruȝ: eiqȝ legendū miſit ac nō multo poſt ſub Iuliano principe reuerſus Caralis ualētiniano regnāte obiit.

EUSEBIUS natione ſardus et ex lectoꝛ urbis ro. Vercellēſis eps̄ ob cōfeſſioneȝ fidei a Conſtātio Principe Scythopolim et deinde cappadociā relegatus ſub Iuliāo iperatore ad eccliam ſuā reuerſus edidit in pſalteriuȝ cōmentarios Euſebii cæſarienſis quos de græco in latinuȝ uerterat et mortuus ē ſub ualētiniano et ualente regnātibȝ.

FORTUNATIANUS natiōe affer aquilegienſis eps̄ iperante Conſtantio in euāgelia titulis ordinatis breui ſermōe ruſticoqȝ ſcripſit cōmentarios et in hoc habetur deteſtabilis ꝙ Liberium ro. urbis eps̄m pro fide ad exiliuȝ pgentē primus ſolicitauit et fregit et ad ſubſcriptioneȝ hæreſeos compulit.

ACATIUS quē qꝛ luſcus erat μονοφθαλμον nuncupabāt cæſariēſis ecclīæ i palæſtia epiſcopus laborauit in eccliaſtē .17. uolumia: et συμμικτων ζητηματων .vi. et multos: Præterea alios diuerſoſqȝ tractatus. In tantuȝ āt ſub Cōſtātio iperatore claruit ut i Liberii locum rōæ Felicē arrianuȝ eps̄m conſtitueret.

SARAPION inbuſeos eps̄ qui ob elegantiā ingenii cognomē ſcholaſtici meruit carus Antonii mōachi edidit aduerſuȝ manichæuȝ egregium librū: et de pſalmoruȝ titulis alium: et ad diuerſos utiles eplās: et ſub conſtātio principe ēt in cōfeſſiōe inclitus et præclarus fuit.

HILARIUS urbis pictauoruȝ Aquitaniæ eps̄ factiōe ſaturnini Arelatēſis epi de ſynodo biturēſi Phrigiaȝ relegatus .xii. aduerſus arrianos cōfecit libros: et aliuȝ librum de ſynodis q̄m ad galliarum eps̄os ſcripſit: et in pſalmos cōmentarios primuȝ uidelicȝ et ſcd̄ȝ: et a quinquageſimoprīo uſqȝ ad quiquageſimūſecunduȝ: et a centeſimooctauodecio uſqȝ ad extremuȝ: in quo opere imitatus origenē non nulla etiā de ſuo addidit. Eſt eius ad Conſtantiuȝ libellus quē uiuēti Conſtantinopoli porrexerat: et aliuȝ in conſtantiuȝ quē poſt mortē eius ſcripſit: et liber aduerſus ualentē et urſacium hiſtoriā Ariminēſis et Sileucēſis ſynodi cōtinens: et ad præfatuȝ Saluſtinuȝ ſiue cōtra Dioſcoruȝ: et liber hymnoruȝ et myſterioruȝ alius et cōmētarii in mattheuȝ et tractatus i Iob: quos de græco origenis ad ſēſum tranſtulit: et alius elegās libellus cōtra Auxentiuȝ: et non nullæ ad diuerſos epiſtolæ. Aiunt quidā eum ſcripſiſſe in cātica canticorum: ſed a nobis hoc opus ignoratur. Mortuus ē pictauis ualētiniano et ualente regnātibus.

VICTORINUS natione affer rōe ſub Cōſtantio principe rhetoricā docuit: et in extrēa ſenectute chriſti ſe tradēs fidei Scripſit aduerſum Arrium libros moꝛ dialectico uald̄ obſcuros: qui niſi ab eruditis nō itelliguntur· et cōmentarios in apoſtolum.

TITUS Boſtrenus eps̄ ſub Iuliano et iouiniano pricipibus fortes ſcripſit aduerſus manichæos libros et nō nulla alia uolumīa: moritur autē ſub ualente principe.

DAMASUS ro. urbis eps̄ elegās i uerſibȝ cōponendis igeniū habuit: multaqȝ et breuia opuſcula heroico metro edidit et prope octogenarius ſub Theodoſio principe mortuus ē.

APOLLINARIS Laodicenſis ſyriæ eps̄ patre preſbitero: magis grāmaticis dedit in adoleſcentia operā: et poſtea in ſacras ſcripturas innumerabilia ſcribēs uolumia ſub theodoſio imperatore obiit. Extāt eius aduerſuȝ phorphyrium triginta libri: qui inter cætera operuȝ eius uel maxīe probātur

GREGORIUS bæthicus hiliueꝛti eps̄ ad extremā ſenectutē diuerſos mediocri ſermōe tractatus cōpoſuit: et de fid̄ elegantē librum: qui uſqȝ hodie ſupereſſe dicitur.

PACIANUS i pyrenei iugis Barzelone Epiſcopus caſtigatæ Eloquētiæ et tā uita ꝙ ſermōe clarus ſcripſit uaria opuſcula de quibȝ ē certus cōtra Nouatianos et ſub theodoſio principē iā ultīma ſenectute mortuus eſt.

FOTINUS de Gallogrætia marcelli diſcipulus: et Smyrmi eps̄ ordiatus Hebiōis hæreſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inſtaurare conatus eſt:et poſtea a ualentiniano princi
pe pulſus eccleſia plurima ſcripſit uolumia: In quibus
uel precipui ſunt contra gētes et ad ualētinianum libri

PHEBADIUS agenni galliarum ep̄s edidit
contra arrianos libros: dicuntur eius et alia
eſſe opuſcula: q̄ necdum legi uiuit uſqꝫ hodie
decrepita ſenectute.

DIDIMUS Alexādrinus captus a parua æ
tate oculis et amiſſis et ob id elemētorum quo
qꝫ ignarus tātum miraculum ſui oibꝫ præbuit
ut dialecticā quoqꝫ et geometriā q̄ uel maxie uiſu indi
get uſqꝫ ad pfectum didicerit: Hic pluria nobiliaqꝫ cō
ſcripſit:cōmentarios in pſalmos oēs:cōmentarios in e
uangelium Joānis et Matthei: De dogmatibus: et cō
tra arrianos libros duos. De ſpū ſācto lib.unum:quem
ego in latinum uerti:et in Eſaiam τομουσ.x.et octo
in oſeæ:ad me ſcribēs cōmētariorum libros.iii. Et in za
chariā me rogatu lib. v. Et cōmētarios in Job:et īfini
ta alia ſcripſit:q̄ de genere proprii igenii ſunt:uſqꝫ hodi
e uiuit:et octogeſimumtertium ætatis ſuæ ānum exceſſit

OPTATUS Afer ep̄s mileſitanus ex par
te catholica ſcripſit ſub ualēte et ualentiniano
principibꝫ aduerſum donatianæ partis calūni
am libros ſex: In quibus aſſerit crimē dōatianorum in
nos falſo retorqueri.

ACILIUS ſeuerus hiſpanus de genere illius
Seueri:ad quē Lactātii lib.ii. eplārum ſcrip
ti ſunt cōpoſuit uolumē quaſi itinerarium odæ
poricum totius uitæ ſuæ ſtatum cōtinēs tā proſa q̄ uerſi
bꝫ qd̄ uocauit καταστροφην.i.cōuerſiōē ſiue perā
et ſub ualētiniano principe obiit.

CIRILLUS hieroſolymæ ep̄s ſæpe pulſus
ab ecclia:et receptus et ad extremum ſub theo
doſio pricipe ſeptē ānis in cōcuſſum ep̄atum
tenuit. Extāt eius κατηχησεισ quos in adoleſcētia
compoſuit.

EUSONIUS apd̄ Theſſeſium rhetorē cum
gregorio nazanzeno ep̄o adoleſcēs cæſariæ e
ruditus ē:et eiuſdem poſtea urbis ep̄s ordina
tus plurio labore corruptā iam biblyothecā origenis
et pāphili i mēbranis inſtaurare conatus ē:et ad extre
mū ſub Theodoſio principe ecclia pulſus ē. Feruntur
eius uarii multiplicesqꝫ tractatus quos noſſe pfacile ē

EPIPHANIUS cypri Salamie ep̄s ſcrip
ſit aduerſum oēs hæreſes libros: et multa ali
a q̄ ab eruditis propter res: a ſimplicioribus
propter uerba quoqꝫ ignota lectitātur:unus ē uſqꝫ bo
die et in extrema ſenectute uaria cōdidit opuſcula.

EPHREM edeſenæ ecclīæ diaconus multa
ſyro ſermōe cōpoſuit opuſcula:et ad tātā ue
nit claritudinē ut poſt lectionē ſcripturarum pu
blice i quibuſdā eccleſiis eius ſcripta recitētur. Legi de
ſpū ſācto uolumē eius: qd̄ quidā de Syriaca ligua uer
terat in græcum:et acumē ſublimis igenii eius:ēt interp
tatione cognoui deceſſit ſub ualēte principe.

BASILIUS cæſareæ Cappadociæ quæ pri
us mazaca uocabatur ep̄s egregios cōtra Eu
nomium elaborauit libros:et de ſpūſācto uo
lumē et in hexaemeron omilias nouē et ασκητικον
et breues uarioſqꝫ tractatus. moritur iperāte gratiāo

GREGORIUS nazianzenus Ep̄s uir Elo
quētiſſimus præceptor meus et a quo ſcriptu
ras illo explanāte didici ad.xxx.milia uerſuū
opera ſua oia cōpoſuit. Ex quibꝫ illa ſunt de morte fra
tris cæſarii: Cypriani laudes: Macabeorum laudes:
athanaſii laudes: laudes Maximi preſbyteri ab exili
o reuerſi quē falſo noie quidā herōa ſcripſerunt quia
eſt et alius liber uituperationē eiuſdē maximi cōtinens
quaſi nō licuerit eundē et laudare et uituperare pro tē
pore:et liber hexametro uerſu uirginitatis et nuptiarū
cōtra ſe diſſerētium aduerſus eunomium lib.ii. De ſpū
ſancto lib.i. Contra iulianū iperatorem lib.i. Secutus
ē āt Palemonē dicēdi characterem:uiuoqꝫ ſe ep̄m in lo
co ſuo ordināns ruri monachi uitā exercuit. Deceſſit ā
te hoc ferme triēnium ſub Theodoſio principe.

LUCIUS poſt Athanaſium arrianæ partis E
piſcopus uſqꝫ ad Theodoſium pricipē a quo
et pulſus ē Alexādrinā ecclīam tenuit: et ſtant
eius ſolēnes de paſcha eplē et pauci uariarum υποθε
σέων libri.

THEODORUS Tharſenſis ep̄s dum Anti
ochiæ eēt preſbyter magis claruit. Extāt eius
in apoſtolum cōmētarii:et alii ad Euſebii ma
gis emeſem χαρακτηρα ptinētia:cuius cum ſēſum ſe
cutus ſit:eloquētiam imitari nō potuit propter ignorā
tiam ſecularium litterarum.

EUNOMIUS Arianæ partis cyricenus E
piſcopus in apertam hæreſeos ſuæ blaſphemiā
prorumpēs ut quod illi tegunt: hoc iſte publi
ce fateretur uſqꝫ hodie uiuere dicitur in Cappadocia:
et multa alia contra ecclīam ſcribere. Reſponderunt
ei Apollinaris Didymus Baſilius cæſarienſis Grego
rius nazianzenus et emeſenus.

PRISCILIANUS abilex ep̄s qui Hidici
et rhetici et tyberis factione a maximiano Ty
ranno occiſus ē:edidit multa opuſcula de qui
bus et ad nos aliqua puenerunt:hic uſqꝫ hodie a non
nullis gnoſtice.i.baſilidis uel marci de quibus Hyrēe
us ſcripſit hæreſeos accuſatur defendētibus aliis non
eum ſenſiſſe ut arguitur.

LATRONIANUS prouinciæ hiſpaniæ uir
ualde eruditus et in metrico opere ueteribus
cōparandus: cæſus eſt ipſe cū priſciliano et
tyberio et feliciſſimo et Juliano euchrotia eiuſdem fac
tionis auctoribus. Extant eius ingenii opera diuerſis
metris edita:

TYBERIANUS Bæthicus:ſcripſit pro ſuſ
pitione qua cum Priſciliano accuſabatur hæ
reſeos απολογητικον tūido cōpo
ſitoqꝫ ſermone:ſed poſt ſuorum cædem tedio uictus
exilii mutauit propoſitum et iuxta ſcripturā ſcās cāis
reuerſus ē ad uomitū ſuum Filiam deuotā chriſto uir
ginem ſibi matrimonio copulauit.

AMBROSIUS Mediolanenſis Ep̄s uſ
qꝫ in præſentē diē ſcribit de quo quia ſupereſt
meum iudicium ſub trahā ne i alterutrā partē
aut adulatio in me reprehendatur aut ueritas

EUAGRIUS Antiochiæ ep̄s acris et feruē
tis igenii: cum adhuc eſſet preſbyter diuerſa
rum υποθεσεων tractatus mihi legit:
Quos nec ipſe edidit uitam quoqꝫ beati Antonii de
greco Athanaſii in ſermonem noſtrum tranſtulit.

AMBROSIUS Alexandrinus auditor
Didymi: ſcripſit aduerſum Apollinarem uo
lumen multorum uerſuum de dogmatibus et
ut ad me nup quodam narrante perlatum eſt Cōmen
tarios in Job:qui uſqꝫ hodie ſuperſunt:

MAXIMUS philoſophus natus Alexādrie
Conſtantinopolim ep̄s ordinatus:et pulſus
Inſignē de fide aduerſum Arrianos ſcripſit li
brum quē mediolani Graciano principi dedit.

GREGORIUS emenſenus epiſcopus fra
ter Baſilii cæſarienſis āte paucos annos mihi
et Gregorio nazianzeno contra Eunomium

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

legit libros: qui et alia multa ſcripſiſſe et ſcribe dicitur

IOANNES antiochenæ eccleſiæ preſbyter Euſebii emeſeni Theodoriqꝫ ſectator: multa componere dicitur: de quibus tantum περὶ ἐρώτησεως audiui nequaquam legi.

GELASIUS cæſareæ epiſ palæſtinæ poſt euzoniū accurati limatiqꝫ ſermonis fertur quædam ſcribere ſed celare.

THEOTIMUS cetiniorum epiſ in morem dialogorum et ueteris eloquētiæ breues commaticoſqꝫ tractatus edidit. audio eum et alia ſcribere

DEXTER patiāi de quo ſupra diximus filius clarus ad ſæculum: et chriſti fidei deditus fertur ad me omimodā hiſtoriā texuiſſe quā necdus legi.

AMPHILOCIUS Hyconii epiſ nuper mihi librum legit de ſpiritu ſancto ꝙ ſit deus: ꝙ adorandus: ꝙqꝫ omnipotens.

SOPHRONIUS uir apprime eruditus laudes bethleē ad huc pure et nuper de ſubuerſione idoli ſerapis in ſignem librū compoſuit: de uirginitate quoqꝫ ad Euſtochium: et uitam Hylarionis monachi opuſcula mea in græcū ſermonem tranſtulit diligentiſſime. Pſalteriū quoqꝫ et pſalmos et prophetas quos nos de hebræo i latinum uertimus.

HIERONIMUS preſbyter pater Euſebio natus oppido Stridonis quod a Gothis euerſum Dalmatiæ quondam Pannonieqꝫ confiniū fuit uſqꝫ in præſentem ānū ideſt: Theodoſii principis quartumdecimum Hec ſcripſit. Vitā Pauli monachi: epiſtolarum ad diuerſos librum unum et ad Heliodorum exhortatoriam epiſtolam: altercationē luciferiani et orthodoxii χρονικον omnimodæ hiſtoriæ in Hieremiam et Eſechieles Omilias Origenis .xxviii. quas de græco in latinū uerti De ſeraphim et Oſanna: de frugi filio et luxurioſo. De tribus queſtionibus legis ueteris omilias. 4. In cātica canticorū.ii. aduerſus Heluidiū.i. eplās: De Marie uirginitate ꝑpetua ad Euſtochiū. De uirginitate ſeruāda et ad marcellam librum unum eplārum. Conſolatoriā de morte filiæ ad paulam. In eplām pauli ad Galathas. Cōmētariorum libros tres. In eplām eiuſdē ad timotheum librum unum. In eplā ad Philomonē librum unum. In eccliaſten cōmentarios Queſtionum hebraicarum In Geneſim librum.i. De locis lib.i. De ſpu ſācto didymi quē i latinum tranſtuli lib.i. Hebraicorum nominū lib. unum. In lucā omilias. 38. In pſalmos a decem uſqꝫ ad. 16. tractatus. 7. captiuum mōachum. Vitā beati Hilarionis. Nouum teſtamētum græcæ fidei reddidi. Vetus iuxta hebraicā tranſtuli. Epiſtolarum āt ad Paulā et Euſtochium quia cotidie ſcribuntur incertus nūerus eſt: Scripſi præterea in michea explanationum lib.ii. In Naū lib. unum. In abachuch lib. duos. In ſophoniam li.i. In aegeum lib. unum: multaqꝫ alia de genere prophetali q̄ nunc habeo in manibꝫ: Et necdum expleta ſunt aduerſum Iouinianum lib.ii. et ad Pammachium: Apolegeticum: et Epitaphium.

Euſebii Hieronymi explicit liber uirorū illuſtrium. Incipit Virorum illuſtrium poſt Hieronymum Gēnadius quondā preſbiter maſſilienſis feliciter prio caplā.

Iacobus.
Iulius.
Paulinus.
Vitellius.
Macrobius preſbyter.
Heliodorus preſbyter.
Pachonius monachus.
Theodorus.
Oreſieſis mōachus.
Macarius monachus.
Euagrius monachus.
Theodorus alius monachus.
Prudentius.
Audentius epiſcopus.
Commodianus.
Fauſtinus preſbyter.
Rufinus preſbiter.
Ticonius:
Seuerus preſbiter.
Antiochus epiſcopus.
Seuerianus epiſcopus.
Niceas epiſcopus.
Olympius epiſcopus.
Bacṫarius preſbyter.
Sabatius epiſcopus.
Iſaac.
Vrſinus.
Macarius.
Heliodorus alius epiſcopus.
Ioannes epiſcopus.
Paulus epiſcopus
Heluidius.
Theophilus epiſcopus.
Euſebius.
Vigilantius preſbiter.
Simplicianus epiſcopus.
Vigilius epiſcopus.
Auguſtinus epiſcopus.
Orſius preſbyter.
Maximus epiſcopus.
Petronius epiſcopus.
Pelagius hæreſiarches.
Innocentius epiſcopus.
Cæleſtius.
Iulianus epiſcopus.
Lucianus preſbiter.
Auitus preſbyter.
Paulinus epiſcopus.
Eutropius preſbyter.
Euagrius alter.
Vigilius alter diaconus.
Atticus epiſcopus.
Neſtor hæreſiarches
Cæleſtinus epiſcopus.
Theodorus epiſcopus.
Faſtidius epiſcopus.
Cyrillus epiſcopus.
Timotheus epiſcopus.
Leporius preſbiter.
Victorinus rhetor.
Caſſianus preſbyter.
Phillippus preſbyter.
Eucherius epiſcopus.
Vincentius epiſcopus.
Syagrius.
Iſaac preſbyter.
Siluanus preſbyter.
Hilarius epiſcopus.
Paulinus.
Hilarius epiſcopus.
Leo epiſcopus.
Mocimus preſbyter.
Timotheus hæreſiarches.

Aſclepius epiſcopus.
Petrus epiſcopus
Paulus epiſcopus
Paſtor epiſcopus
Victor epiſcopus
Victorinus epiſcopus
Muſæus presbyter
Vincentius alius presbyter
Syrus monachus
Samuel
Claudianus presbyter
Proſper
Fauſtinus epiſcopus
Seruus dei epiſcopus
Victor alius
Theodorus epiſcopus
Gennadius epiſcopus
Theodorus presbyter
Joannes presbyter.

Explicíunt Capitula.

IACOBUS Cognomento ſapiens
Niſibene nobilis perſarum modo ci
uitatis epiſcopus: unus ex numero
ſub maximiano pſecutoꝛ cõfeſſorum
et eorum qui i Nicena ſynodo aria
nam peruerſitatẽ homouſion oppoſiti
one damnarunt. Hunc uirum beatus Hieronymus in
libro uelut magnarum uirtutum hominẽ nomi
nans in Catalogo ſcripturarum cur non poſuerit faci
le excuſabitur Si cõſiderẽus ipos tres uel quatuor ſy
ros quos poſuit interpretatos i grecum relegiſſe tracta
tum: Unde conſtat eum illo tpe ignoraſſe ſyram linguã
uel litteras: Et ideo hunc qui necdum i alia uerſus eſt
lingua neſciſſe ſcriptorẽ. Cõprehendit ãt oẽ opus ſuum
in. xx. et ſex libros idẽ de fide cõtra oẽs hæreſes. de ca
ritate generali: de ieiunio: de oratione: de dilectione er
ga proximum ſpetiali: de reſurrectiõe: de uita poſt mor
tẽ: de humilitate: De pœnitẽtia: de ſatiſfactione: de uir
ginitate: de ſenſu aie: de circunciſione: de azimo bene
dictione pro quo in Eſaia legitur. Nõ exterminatur bo
trus de chriſto qđ filius dei ſit: et cõſubſtãtialis patris
de caſtitate aduerſus gẽtes: de cõſtructione tabernacli
de gẽtium conuerſatione: de regno perſarum: de perſe
cutione chriſtianorum cõpoſuit chriſto miores
quidẽ græcorum curioſitatis: ſed maioris fiduciæ: quia
diuinarum ſcripturarum auctoritate conſtructus compri
mit ora eorum qui preſumptuoſa ſuſpitione de aduen
tu antechriſti uel domini nři inaniter philoſophantur:
moritur hic uir Cõſtãtii tpibus et iuxta præceptum pa
tris eius Conſtantini intra muros Niſibenis ſepelitur
ob cuſtodiã uidelicet ciuitatis qđ ſecundum fidẽ Cõſtã
tini euenit. Nã poſt ãnos igreſſus Julianus niſibẽ uel
gloriæ ſepulti inuidẽs uel fidei Conſtãtini cuius ob id
donum pſequebatur iuſſit efferri de ciuitate ſancti cor
poris reliquias: et poſt paucos mẽſes conſulẽde. r. p.
Jouianus ipator qui iuliano ſucceſſerat tradidit barba
ris ciuitatẽ: q̃ uſq; hodie pſarum ditioni eius finibus ſuis
ſubiecta ſeruit.

IULIUS ro. urbis epſ ſcripſit ad Dionyſiũ
quendã de incarnatione domini eplãs unam
q̃ illo quidẽ tpe utilis uiſa ẽ aduerſus eos qui
ita duas per incarnatiões aſſerebãt in chriſto perſonas
ſicut naturas. nunc ãt pnitioſa probatur. fomentum eni
ẽ eutichyanæ et timothianæ impietatis.

PAULONAS presbyter diſcipulus beati E
phrem diaconi homo acris ualde ingenii et i
diuinis doctus ſcripturis: ſed uiuẽte magiſtro
clarus in doctoribs eccliaſticis fuit et maxie ex tẽporis
declamator. Poſt illius ãt obitum amore primatus et
nomis ſeparãs ſe ab ecclia ſcripſit cõtraria fidei multa.
Huic obiturus beatus ephrem aſtãti dixiſſe fertur. Vi
de Paulona ne te mittas cogitationibs. Sed cum te ad
parum cõprehendiſſe putaueris domini crede nec intel
lexiſſe: preſenſeras eni illum ex ſtudiis uel ſermonibus
eius noua ineſtigaꝛ et imenſum itellectum tenere: un
de eum frequẽter bardeſanẽ nouellum uocat.

VITELLIUS affer donatianorum ſchiſma
defẽdẽs ſcripſit de eo q̄ odio ſint mũdo dei
ſerui i quo ſi tacuiſſet de noſtro uelut pſecuto
rum nřorum egregiam doctrinam ediderat. Scripſit ad
uerſum gẽtes et aduerſum nos uelut traditores in pſe
cutione diuinarũ ſcripturarum: et ad regulã eccleſiaſticã
ptinẽtia multa diſſeruit. Claruit ſub Cõſtante filio Cõ
ſtantini principis.

MACRIBIUS presbiter ut et ipe ex ſcripto
optati cognoui donatianorum poſtea in urbe
roma occultus epſ fuit: Scripſit cum adhuc
in ecclia dei presbiter eſſet et ad cõfeſſores et ad uirgi
nes librum. i. moralis quidẽ ſed ualde neceſſarie doctri
ne: et pcipue ad cuſtodiẽdã caſtitatẽ aptiſſimis ualđ ſẽ
tentiis ordinatum: claruit inter noſtros primum aphri
cæ et inter ſuos ideſt donatianos mõteſes: poſtea rõe

HELIODORUS presbyter ſcripſit librum
unum de naturis rerum exordialium. In quo
oſtẽdit unum eſſe principiũ: Nec quicq̄ coæuũ
deo: nec mali conditorẽ deum: ſed ita bonorum oium
creatorem: ut materia q̃ ad malum uerſa ẽ poſt inuẽta
malitia ad oẽs re facta. Nec quicq̄ materialium abſq;
deo creditur ãt fuiſſe aliarum rerum creatorẽ præter de
um: qui præſentia ſua cum uiderit mutandã naturã p
monuit de pœna.

PACOMIUS monachus uir tã in docẽdo
q̄ in ſigna faciendo apoſtolicæ gr̃æ et funda
tor ægypti cænobiorum: ſcripſit regulã utriq;
generi monachorum apte quã angelo dictãte precepe
rat: et ſcripſit ad collegas ppoſituræ ſuæ eplãs: in quibs
alphabetum myſticis tectum ſacramẽtis uelut humanæ
conſuetudinis excedẽte intelligẽtiam clas te ſolis credo
eorũ gratiæ uel meritũ mãifeſtũ: unã ad abbatẽ corne
liũ unã et abbatẽ ſyrũ: unã ad ois mõaſteriorũ ppoſi
tos ut i unũ antiquius mõaſterium qđ lingua ægyptiaca
uocatur baum congregati paſcæ diẽ uelut eternã leges
concelebrẽt: eplãs unã ſimiliter et ad dies remiſſionis
q̃ mẽſe auguſto agitur ut in unum præpoſiti congrega
rẽtur: eplãs unã et ad fratres qui foras mõaſterium miſ
ſi fuerãt operari epiſtolã unã.

THEODORUS ſucceſſor gratiæ et præpo
ſituꝛ ſupradicti abbatis Pachomii: ſcripſit ad
alia monaſteria ſcripturarum ſanctarum eplãs
ſermone digeſtas: In quibus tamẽ frequẽter meminit
magiſtri et inſtitutoris pachomii et doctriæ eius acutæ
ponit exẽpla q̃ ut doceret angelos admiſtrãtes didice
rat ſimul et hortatur pmanẽdum i propoſito cordis et
ſtudii et redire in cõcordiã et imitari eos qui poſt abba
tis obitum diſceſſione facta a cœtu ſemetipos abſcide
rãt unitatis. Sunt autẽ huius exhortationis epiſtolæ
tres

ORESIESIS monachus amborum pacho
mii et theodori collega uir in ſcripturis ad p
fectum inſtructus cõpoſuit librum diuino cõ
ditum ſale totiuſq; monaſticæ diſciplinæ inſtrumentis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

conſtructum et ut ſimpliciter dicã in totus pene uetus
et nouum teſtamẽtus cõpendioſis diſertionibus iuxta
mõachorum dũtaxat neceſſitates iuenietur expoſitum
qui tamẽ uice teſtamẽti prope diẽ obitus ſibs obtulit

MACARJUS mõachus ille egyptius ſignis
et uirtutibus clarus unã tantum ad iuniores
profeſſioni ſuæ ſcripſit epiſtolã i qua docet illus pfecte
poſſe ſe deo ſeruire qui cõditionem creationis ſuæ co
gnoſcẽs ad omnes ſemetipſũ inclinauerit labores luc
tando atq3 aduerſum omne quod in hac uita ſuaue eſt
auxilius implorando ad naturalem quoq3 perueniens
puritatẽ cõtinẽtia uelut naturæ debitũ munus optimũ.

EUAGRJUS Monachus ſupra:dicti Maca
rii familiaris diſcipulus diuina et humana lit
teratura in ſignis cuius etiam libro qui attitulatur uita
patrus uelut continẽtiſſimi uiri mẽtionẽ facit . Scripſit
multa monachorum neceſſaria: e quibus iſta ſunt ad
uerſum octo principalius uiciorum ſuſgeſtiones:quas
aut primus aduertit: aut inter primos didicit : octo et
ſanctarum tãtum ſcripturarum teſtimoniis oppoſuit li
bros ad ſimilitudinẽ uidelicet domini qui tẽtatori ſuo
ſemper Scripturarum teſtimoniis obuiauit: Jta ut
unaqueq3 uel diaboli uel uitiate nature ſuggeſtio num
cõtra ſe habeat teſtionium qđ tamẽ opus eadẽ ſimpli
citate quã in græcis ueni iuſſus i latinus tranſtuli:cõ
poſuit et anachoreus ſimpliciter uiuẽtibs librus centũ
ſẽtentiarus p capitula digeſtus:et eruditis ac ſtudioſis
quiquaginta ſẽtentiarum quẽ ego in latinus primus fe
ci: Nã ſuperiore olim trãſlatus quia uitiatus et p tem
pus cõfuſum uidi ptim reinterpretaudo: ptim emẽdãdo
auctores ueritatẽ reſtitui. Compoſui de cœnobiotis ac
ſynodotis doctrinã aptã uitæ cois et ad uirgines deo
ſacratã libellum cõpetentẽ religiõi:et ſex edidit:et pau
cas ſentẽtiolas ualde obſcuras:et ut ipe i his ait ſolis
monachorum cordibus cognoſcibiles:quas ego ſimi
liter latinis dedi. Vixit longa ætate ſignis et uirtutibus
pollens

THEODORUS Anthyochiæ eccleſiæ pſbi
ter uir ſẽtentia cautus et ligua diſertus: ſcrip
ſit aduerſum Apollinariſtas et Anomeos de
incarnatione domini libros .xv. ad xv. uerſus cõtinen
tes:Jn quibs ratione puriſſima et teſtimoniis ſcriptura
rum oſtendit dominum ieſum ſic plenitudiẽs deitatis:
ita plenitudinẽ humanitatis habuiſſe:docet et hominẽ
duabus tãtum ſubſtãtiis cõſtare.i.aia et corpore: ſen
ſumq3 et ſpiritus nõ alterã eſſe ſubſtãtiã:ſed officia ani
mæ ingenita:quibus inſpirat:quibs rationabilis ẽ: qui
bs ſẽſibile facit corpus.i 4.ãt huius operis libros pro
prie de increata et ſola incorporea ad omia quæ omni
us ſcẽ trinitatis:et de creaturarus ratione diſerens pio
ſenſu cũ auctoritate ſãctarus ſcripturarus explicuit.xv.
uoluie totum operis ſui corpus ciuitatis ẽt patrus tra
ditionibus cõfirmauit et cõmuniuit.

PRUDENTJUS uir ſecularis litaturæ eru
ditus cõpoſuit throceum de toto ueteri et no
uo teſtamẽto pſonis excerptis cõmentatus ẽ
et in morẽ græcorus hexamerõ de mundi fabrica uſq3
ad conditionẽ primi hois: et puaricationẽ eius:cõpo
ſuit et libellos quos græca appellatione ptitulauit apo
theoſis pſycho machia:a martigenia.i.de diuinitate:d
compugnãtia aimi:de origine peccatorus fecit et i lau
dẽ martyrum ſub aliquorum nominibs inuitatorius ad
martyrium librum unus:et hymnorum alterus:ſpetia
li tamẽ intẽtione aduerſum Symmachum idolatrias
defendentẽ ex quorum dilectione agnoſcitur palatinis
ſimul fuiſſe.

AUDENTJUS ẽps hiſpanus ſcripſit aduer
ſus manichæos et ſabellianos et arianos ma
xime quoq3 itẽtione ſpetiali tamẽ cõtra fotini
acos:qui nunc bonoſiaci uocãtur librum quẽ ptitulauit
de fide aduerſus hæreticos: in quo oſtẽdit antiquitatẽ
filii dei coæternalẽ patri fuiſſe: Nec itium deitatis mẽ
a pie deo acceperit cum a Maria uirgine homo dõ fa
bricãte cõceptus et natus eſt.

COMMODJANUS dum iter ſæculares
litteras legit occaſionẽ acceptã fidei factus ita
q3 chriſtianus et uolens aliqđ ſtudiorum ſuo
rus munus offerẽ chriſto ſuæ ſalutis auctori ſcribit me
diocri ſermone quaſi uerſus aduerſus paganos et qui
a patrum noſtrorum attigerat litteras magis illorum
deſtruere potuit quã noſtra firmare:unđ et de diuinis
promiſſionibs aduerſum illos uili ſatis et craſſo ut ita
dixeris ſenſu differuit:illis ſtuporẽ nobis deſperatiões
incutiens. Tertulianum et Lactãtius: et Papiã aucto
res ſecutus moralẽ ſane doctrinã et maxime uolunta
riæ paupertatis amore optime proſecutus incalcauit.

FAUSTJNUS presbiter ſcripſit ad pſonas
Fractile regine aduerſus arianos et macedo
nianos libros ſeptẽ:his eos maxie ſcriptura
rum teſtimoniis arguẽs et cõuincẽs quibus illi prauo
ſenſu utuntur ad blaſphemiã ſcripſit et librum quẽ Va
lentiniano Theodoſio et Arcadio iperatoribus pro de
fenſione ſuorum cum marcellio quodã preſbitero ob
tulit. Ex quo oſtẽditur luciferianos ſciſmatico cõſenſiſ
ſe quia Hilarium pictauienſẽ:et Damaſum urbis rõæ
ẽpos culpat quaſi male cõſuluerit ecclæ qđ puaricato
res epiſcopi ſe in cõmunionẽ et ſacerdotium pacis re
cuperãde gratia recepiſſent:quod Luciferianis ita diſ
plicuit recipere epiſcopos qui in Ariminẽſi cõcilio ari
anis cõmunicauerant quo nouatianos apoſtatas pœ
nitẽtes .

RUFJNUS Aquilegienſis eccleſiæ preſbiter
nõ minima pars eccleſiæ doctorum et in tranſ
ferendo de græco in latinus elegão ingenius
habuit. Deniq3 maximã partẽ græcorum biblyothecã
latinis exhibuit. Baſilii ſcilicet cæſarienſis cappadociæ
epiſcopi: Gregorii naſianzeni eloquẽtiſſimi hominis
Clemẽtis romani cognitionum libros Euſebii cæſariẽ
ſis palæſtinæ eccleſiaſticã hyſtoriam:ſexti ſẽtẽtias.eua
grii ſẽtentias . Pãphili martyris aduerſum mathema
ticos:horum omnium præmiſſis q̃cunq3 prologis lati
nis leguntur a Rufino interpretata ſunt : quæ ãt ſine
prologo ab alio trãſlatas qui prologum facere noluit.
Origenis ãt nõ omia quia et Hieronymus trãſtulit ali
quãta quæ ſuo prologo diſcernuntur proprio autes la
bore imo gratia dei et dono expoſuit :idẽ Rufinus ſi
bolum ut in eius cõparatione alii expoſuiſſe credãtur
differuit et benedictionẽ Jacob ſup patriarchas triplici
idẽ hyſtorico morali et myſtico ſẽſu:ſcripſit epiſtolas
ad timorẽ dei hortatorias multas in quas plene nitẽt
illæ quas ad probã dedit:hiſtoriã ẽt eccliaſticã quã ab
Euſebio ſcriptã et ab iſto diximus iterptatã. addit.x.et
.xi.librum ſ3 et ob trectatori opuſculorum ſuorum re
ſpondit duobs uoluminibs arguens et cõuincẽs ſe dei
intuitu et ecclæ utilitate auxiliãte domino ingenius a
gitauiſſe: illum uero æmulationis ſtimulo incitatus ad
obloquium ſtilum uertiſſe.

TJCONJUS natus affer in diuinis litteris
eruditus iuxta hiſtoriã ſufficienter et in ſecula
ribus nõ ignarus fuit:in eccleſiaſticis quoque
hiſtoriis ſtudioſus: ſcripſit de bello iteſtio libros et ex
poſitiones diuerſarum cauſarum:in quibus ob ſuorus
defenſionẽ antiquorum meminit ſynodum e quibus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

426.

omnibus agnoſcitur donatiãæ partis fuiſſe cõpoſuit
ad inueſtigãdã et inueniẽdã intelligẽtiã ſcripturarum
nouẽ quaſi uolumina concluſit. expoſuit et in Apoca
lypſim Joannis in integro nihil in ea carnalẽ ſed totũ
intelligẽs ſpiritale : In qua expoſitiõe dñi angelicã ratõ
nẽ corpus dixit eſſe mille annorum quoqȝ regni i terra
iuſtorum poſt reſurrectionẽ futuri ſuſpitionẽ tulit. Ne
qȝ duas in carne mortuorum reſurrectiones futuras:
Unã iuſtorum aliã iniuſtorum ſȝ unã et tunc ſemel om
nium in qua ſurgunt abortiui et deformati: ne quid hu
mani generis deformatus et aiatum ſubſtãtia iterea oſ
tẽdit diſtinctione ſane duarum reſurrectionũ: Ita facit
ut prima quã iuſtorum apocalypſi dicit credamus mo
do i hiſtoriæ cremẽto ubi iuſtificari p fidẽ a morticinis
peccatorum ſuorum p baptiſmus ad uitæ eternæ ſtipẽ
dium ſuſcitamur. Scdas uero generaliter oĩs hominũ
carnis. Floruit hic etate qua ãte mẽoratus Rufinus
Theodoſio et filiis eius regnãtibus .

SEVERVS preſbyter cognomẽto Sulpici
us Aquitaniæ prouinciæ uir genere et littere
nobilis et pauptatis atqȝ humilitatis amore
cõſpicuus carus et ſanctorum uirorum Martini Turi
nẽſis epĩ et paulini Nolenſis ſcripſit non contẽnenda
opuſcula Nã eplãs ad amorẽ dei et contẽptum mundi
exhortatorias ſcripſit ſorori ſuæ multas q̃ et notæ ſunt
ſcripſit et ad ſupradictus paulinus nolanus duas: et ad
alios alias: ſȝ quia in aliquibs et familiaris neceſſitas
inſerta ẽ nõ digeruntur cõpoſuit et ſcripſit
et ad multorum profectum ut iã beati Martini mona
chi et epĩ ſignis et prodigiis ac uirtutibs illuſtris Viri
et cõlationẽ poſthumiani et galli ſed mediãte et iudice
de conuerſatione monachorũ oriẽtalius et ipſius mar
tini habitã in dialogi ſpetiẽ duabȝ in conciſionibȝ com
phendit in quarũ priorum reffert ſuo tpe apud alexã
driã ſynodo eporum decretum Origenẽ et cautius a ſa
pientibus pro bonis legẽdus et animis capiẽtibus pro
malis reputandũ hic in ſenectute ſua a pelagianis dece
ptus et agnoſcẽs loquacitatis culpã ſilentium uſqȝ ad
mortẽ tenuit ut peccatum qđ loquẽdo cõtraxerat tacẽ
do penitus emendaret .

ANTIOCHVS eps ſcripſit aduerſum auari
ciam unum ad longum uolumẽ: et in curatio
ne cæci qui a ſaluatore illuminatus ẽ omiliã
compoſuit cõpunctionẽ tioris dei et humilitatẽ plenã
moritur Archadii uno tpe.

SEVERIANVS cauellenſis eccliæ epiſco
pus in diuinis ſcripturis eruditus: et in omili
is declamator amirabilis fuit: unđ et frequẽ
ter ab epo Joãne et Archadio Imp. ad faciendum ſer
monẽ Conſtãtinopoli euocabatur. Legi eius expoſitõ
nẽ in eplã ad galathas et de baptiſmo et Theophaniæ
ſollẽnitate libellus gratiſſimũ: moritur iunioȝ Theodo
ſio filio ſuo in baptiſmo iperãte .

NICEAS romanæ ciuitatis eps cõpoſuit ſi
plici et nitido ſermõe ſex cõpetentes ad baptiſ
mum inſtructionis libellos in quibus primus
cõtinet quali ſe debeãt agere cõpetentes qui ad baptiſ
mi gratiã cupiunt peruenĩ. Scds de gẽtilitatis erroribȝ
In quo dicat ſuo pene tpe melchidium quẽdam patrẽ
familias a liberalitate et gadarium ruſticum ob fortitu
dines. Tertius liber de fiđ unicæ maieſtatis. Quartus
aduerſus genealogiã: Quitus de ſymbolo. Sextus de
agni paſchalis uictima: dedit ad lapſã uirginẽ libellus
omibus laudibus emẽdationis oĩbus ingentem.

OLIMPIVS natiõe hiſpanus eps ſcripſit
librum fidei aduerſus eos qui naturã et nõ ar
bitrium in cpulã uocãt oſtẽdẽs nõ creatione ſȝ
inobediẽtia inſertum naturæ malum.

BACHIARIVS uir philoſophiæ nudus et
expeditus uacare deo diſponẽs et peregrinati
onẽ pro conſeruãda integritate elegit ediđiſſe
dicitur greca opuſcula: ſȝ et ego ex illis unũ tãtum de
fiđ librum legi. In quo ſatiſfacit põtifici urbis aduerſũ
querulos et infamatores peregrinationẽ ſue et idicãs
ſe nõ timore hominum: ſed dei cauſa peregrinationem
ſuſcepiſſe ut exiens de terra ſua et cognatiõe ſua heres
fieret Abrahæ patriarche.

SABBATIVS gallicene eps prouiciæ roga
tus a quadam caſta et chriſto dicata uirgine ſe
cundus nomẽ compoſuit librum de fiđ aduer
ſum Martionẽ et Ualentinus eius auctores: et aduer
ſum Eunomius et eius magiſtrus Aetium oſtendens
et rationẽ ſcripturarum teſtimoniis . Unum eſſe deita
tis pricipium: ipſumqȝ eſſe et deitatis et æternitatis auc
torẽ: et mundi ex nihilo cõditorẽ ſimulqȝ et de chriſto
ꝙ nõ in phãtaſia homo apparuerit: ſed uerã habuerit
carnẽ per quã manducãdo bibendo laſſando plorãdo
patiendo moriendo reſurgẽdo uerus probatus ſit hõ.
Dis.n. Martion et Ualẽtinus cõtrarii extiterunt aſſe
rentes duo deitatis principia: et chriſtum ueniſſe i phã
taſiam. Aetio uero et Eunomio diſcipulo oſtẽdit pres
nõ duarum eſſe naturarum et diuinitati parilius ſed uni
us eſſẽtiæ et alterum ex altero. i. ex parte filium: alterum
alteri coæternum cui crudelitati Aetius et Eunomius
contradicunt .

ISAAC ſcribit de ſancta Trinitate unã ſubſtã
tiam: et de icarnatione domini librum obſcuriſ
ſimæ diſputationis: et iuoluti ſermonis cõfir
mans una deitate tres eſſe Perſonas ut tamen ſit in
ſingulis propriũ aliquid quod nõ habeat alius Patrẽ
ſcilicet hoc habere proprium ꝙ ipſe ſine orgine origo
ſit aliorum: Filium hoc habere propriũ ꝙ gẽitus geitori
non ſit poſterior: Spiritũ ſãctũ hoc habere proprium
ꝙ nec factus nec genitus et tamẽ ſit ex altero. De icar
natione uero ita ſcribit ut manẽtibus in ea duabȝ natu
ris una credatur filii dei pſona.

VRSINVS monachus ſcripſit aduerſum e
os qui rebaptiſãdos hæreticos decernunt do
cens nec legittimum nec deo dignum rebaptiſa
ri illos in noĩe ſimpliciter chriſti uel noĩe patris et filii
et ſpiritus ſancti quã prauo ſẽſu baptiſẽtur: Sed poſt
ſanctæ trinitatis et chriſti ſimplicẽ cõfeſſionẽ ſufficeȝ ad
ſalutẽ manus ipoſitionis catholici ſacerdotis

MACARIVS alius monachus ſcripſit in ur
be romana aduerſum mathematicos librum
in quo labore orientalius q̃ ſunt ſolatia ſcrip
turarum.

HELIODORIVS alius antiochenæ preſ
biter edidit de uirginitate egregium et ſanctis
ſcripturis inſtructum uolumẽ.

IOANNES hieroſolymitarum eps ſcripſit
obtrectatores ſtudii ſui librum in quo oſtendit
origenis ingenium nõ fidẽ ſecutum.

PAVLVS eps ſcripſit de pœnitẽtia libellum
in quo dat legẽ pœnitentibȝ ita debere dolere
pro peccatis ſupra mẽſurã triſticiæ in mẽſurã
deſperationis mergãtur.

HELVIDIVS abſẽti diſcipulus ſymmachi
imitator ſcripſit religionis quædã ſtudioſe do
mino ſcds ſcientiam librum neqȝ ſermone ne
qȝ ratione nitidum: cuius operis ita ſanctarum ſcriptu
rarum ſẽſus ad ſuã peruſitatẽ flectere conatus eſt ut e
arum teſtimoniis aſſereȝ uoluerit ſãctam Mariã poſt
natiuitatem domini q̃ uirgo peperit Joſeph ſpõſo ſuo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

iunctā et eius cōſortio filios ſuſcepiſſe qui fratres domini appellati ſunt cuius prauitates arguēs. Hieronymus libro ſcđo documētis ſcripturarū aduerſus eū edidit.

THEOPHILUS Alexādrinæ ciuitatis eṗs ſcripſit aduerſus Origenē unū et grāde uolumē in quo oīa pene eius delicta et ipſum pariter clamat ac ſimul docēs nō a me eum primū ſed ab antiquis pṫibus et maxīe Heraclas fuiſſe: et a preſbitero eiectum et de ecclīa pulſuʒ et de ciuitate fugatuʒ: ſʒ aduerſuʒ antrophormitas hæreticos qui dicunt deum humana figura et mēbris cōſtare diſputatiōe longiſſīa cōfutās et de diuinarum ſcripturarū teſtimoniis arguens et cōuincēs eos oſtēdit deum icorporeū iuxta patrum fidem credēdum neqʒ ullis mēbrorū Liniamentis oīno compoſituʒ et ob id nihil ei in creaturis ſimile p ſubſtantiā nec cuiq̄ͣ i corruptibilitatē āt icorporalitatē ſuæ dediſſe naturæ: ſʒ eſſe omnes itellectuales naturas corporeas oēs mutabiles ut ille ſolus corruptibilitati et mutabilitati nō ſubiaceat qui ſolus habet imortabilitatē paſcale ēt recurſum qđ magnus apđ Niceaʒ ſynodos poſt nonagita et quiqʒ ānos agi i ṫpe et die et luna ſcđʒ ſuum iuenerat additis quibuſdā ipſius feſtiuitatis rationibꝫ et expoſitionibꝫ Theodoſio principi obtulit legi et tres de fiđ libros ſub noīe eius titulatos ſed quia ligua incōſonās ē nō ualde credidi.

EUSEBIUS ſcripſit de crucis domini myſterio: et apoſtolorū precipueqʒ petri cōſtantiam uirtute indeptā.

UIGILANTIUS natione Gallus hiſpanæ Barcilonenſis parochiæ ecclīas tenuit. Scripſit et iṗe zelo quidē religionis aliqua ſeductus humana laude et p̄ſumēs ſupra uires ſuas homo ligua politus nō ſēſu ſcripturarū exercitatus: expoſuit prauo ingenio ſecundus Danielis uiſiones et alia locutus eſt friuola q̄ in cathologo hæreticorū neceſſario exponētur.

SIMPLICIANUS eṗs multis eplīs hortatus ē Auguſtinus adhuc preſbyterum agitare ingenium et expoſitionis ſcripturarum uacare ut ēt nouos quondā Oroſius origenis eṗs uiderētur et multas ad eius pſonā ſcripturarū quæſtionis obſoluit. Eſt eius eplā propoſitionū in qua interrogādo dicturus docet doctrinā.

UIGILIUS eṗs ſcripſit ad quēdas ſimplicianum in laudē martyrum libelluʒ et epiſtolā continētem geſta ſui ṫpis apđ barbaros martyrum.

AUGUSTINUS affer Hipponæ regio oppido eṗs uir eruditiōe diuina: et humana orbi clarus: fide integer: uita purus: ſcripſit quāta nec iueniri poſſunt: quis ergo glorietur oīa ſe illius haberet āt quis tāto ſtudio legat quātum ille ſcripſit edidit iaʒ ſenex qđ iuuenis cœperat de trinitate libros .xv. in quibꝫ ut ſcriptura ait Introductus in cubiculuʒ regis et decoratus ueſtē multipharia ſapiētia dei exhibuit eccleſiā ſine macula aut rugā aut aliquod eiuſmodi. De incarnatione quoqʒ dei idoneā edidit pietatē. De reſurrectione mortuorum ēt ſimili cucurrit ſynceritate: licet minus capacibus dubitatione de abortiuis e fecerit catholicus permāſit.

OROSIUS preſbyter hiſpani generis Uir eloquēs et hiſtoriarū cognitor ſcripſit aduerſum q̄rulos chriſtiani noīs qui dicunt defectū rōaæ rei publicæ chriſti doctrīa iuectum libri. 7. In quibus totius pene mundi tempori calamitates et miſeriis ac belloꝝ iquietudīes replicās oſtēdit magis chriſtianæ obſeruātiæ eſſe qđ contra meritum ſuum res romana adhuc duraret et pace culturæ dei pacatum retineret imperiuʒ ſane in primum librum deſcripſit poſitionē orbis oceani iterfuſione et Tanai liminibus intercīſum ſitum locorum noīa et numerum moreſqʒ gentium qualitates regionum: Initia bellorum et tyrannidis exordia finitimo ſāguine dedicata. Hic ē Oroſius qui ab Auguſtino prodiſcēda aīe ratione ad Hieronymū miſſus rediēs reliquias beati Stephani primi martyris tunc nup iuētas primus intulit occidēti: Claruit extremo pene honorii tenentē.

MAXIMUS Taurienſis ecclīæ eṗs uir in diuinis ſcripturis ſatis intētus et ad docendam ex ṫpe plebes ſufficiēs cōpoſuit ad laudē apoſtolorum tractatus et Ioānis baptiſtæ et generalē oīs martyrum omiliam: ſʒ et de capitulis euāgeliorum et actuum apoſtolorum multa ſapienter expoſuit: fecit et duos de ſancti Euſebii Vercellēſis epī et confeſſoris tractatus: de ſancti Cypriani ſpeciali: de baptiſmi gratia librum edidit: de auaritia: De hoſpitalitate De defectu lunæ: De elemoſynis. De eo qđ ſcriptum ē in Eſaia caupones tui miſcēt uino aquā. De paſſione domini. De ieiunio ſeruorum dei generali. De ieiunio ſpeciali quadrageſimæ: et qđ nō ſit in eo iocandum. De Iuda traditore: De cruce domini. De ſepulchro eius: De reſurrectione ipſius. De accuſato et iudicato domino apud pylatuʒ: de calēdis ianuariis: omilia de natali domini: omilia et de Theophania: et de paſcha: et de pēthecoſte: multas: de hoſtibus carnalibus nō timēdis de gratia poſt cibum deo agenda: de pœnitētia nineuitarum: et multas alias eius omilias: De diuerſis habitas legi: q̄ nec retineo . Moritur honorio et Theodoſio iuniore regnātibus.

PETRONIUS bononienſis eṗs uir ſactæ uitæ et monachorum ſtudiis ab adoleſcentia exercitatus ſcripſiſſe putatur uitas patrum: ægypti monachorum: quā uelut ſpeluncā ac normā cōfeſſionis ſue monachi āplectuntur. Legi ſub eius noīe ordinationē epī ratione et humilitate plenum tractatū qđ ligua elegātior oſtēdit nō ipſius eſſe: ſʒ ut quidā dicunt patris eius petronii eloquētiſſimi et eruditi i ſecularibus litteris uiri: et credēduʒ nam p̄fectum prætorii ſe fuiſſe in iṗo tractatu deſignat: moritur Theodoſio et Placido ualentiniano regnātibus.

PELAGIUS hæreſiarches anteq̄ͣ proderetur Hæreticus ſcripſit ſtudioſis tres neceſſarios de fide trinitatis libros: et pro actu cōuerſatione eulogarum ex diuinis ſcripturis librum unum capitulorum indiciis in modum Cypriani martyris p̄ſignatum poſt hæreticus publicatus eſt ſcripſit hæreſi ſuæ fauētia .

INNOCENTIUS urbis rome eṗs ſcripſit decretum occidētalium et orientalium ecclīaruʒ aduerſum pelagianos datum qđ poſt ſucceſſor eius zoſimus papa latius promulgauit.

CELESTIUS anteq̄ͣ pelagio cōcurreret in ūo adoleſcēs ſcripſit ad parētes ſuos de monaſterio epiſtolā in moduʒ libelli in omibus deum deſiderātibꝫ neceſſarias moralē ſi quideʒ in eis dicto nihil uicii poſt modum prodiiti ſed totuʒ ad uirtutis incitamētum tenuit .

IULIANUS eṗs cāpanus uir acer in negocio in diuinis ſcripturis doctus græca et latia ligua ſcholaſticus prius ergo q̄ͣ impietati pelagium ſe aperiret clarus in doctoribꝫ ecclīæ fuit poſtea uero hæreſim pelagii defendere niſus ſcripſit Auguſtinum ipugnatorē illius libros. 4. et iterum libros. viii

Eſt et liber altercationis ābarum partiũ defendētium
Hic iulianus belemoſynis tp̄e famis et anguſtiæ indi
gentibus oībus ſuis prorogatus multos miſerationis
ſpecie nobilius præcipueq̃ȝ religioſoruȝ eliciēs hæreſi
ſuæ ſociauit. moritur Valētiniano et Cōſtantio filio i
perantibus .
IVLIANVS presbiter ſāctus uir cui reuela
uit deus tp̄ibus Honorii et Theodoſii Auguſ
tii locum ſepulchri et reliquiaruȝ corporis ſāc
ti ſtephani martyris primi:ſcripſit ipſā reuelationē ad
oīs ecclīarum pſonā græco ſermone.
AVITVS presbyter homo hiſpanus genere
ante relatā Luciani presbyteri ſcripturā tranſ
tulit in latinum ſermonē:et adiecta eplā ſua p
oroſium pſbyteruȝ occidētalibus dedit.
PAVLINVS Nolæ cāpaniæ ep̄s cōpoſuit
uerſu breui ſed multa et ad celſum quendam
epitaphii uice conſolatoriuȝ libellus ſup mor
te chriſtiani et baptiſati infātis ſpe chriſtiana unitus:et
ad ſeuerum plures eplās ad Theodoſium iperatores
āte epiſcopatum proſa panegyricum ſuper uictoria ty
rānorum eo maxīe ꝙ fide et oratione pluſq̃ armis ui
cerit:fecit et ſacramētoruȝ et hymnorum ad ſororem
quoq̃ȝ eplās multas de cōtēptu mundi dedit:et de di
uerſis cauſis diſputatiōes diuerſas tractatus edidit. p̄
cipuus tamē omnium opuſclōrum eius ē liber. De pe
nitētia et de laude omniuȝ martyruȝ generali. Claruit
tp̄ibus Honorii et Valētiniani nō ſolum obſeruatiōe
et ſāctitate uitæ:ſȝ et pœnitētia aduerſum demones.
EVTROPIVS presbyter ſcripſit ad duas
ſorores āncillas chriſti q̃ ob deuotionē pudici
tiæ et amorē religiōis exhæredate ſunt ad pa
rētes eplās in modum libellorum cōſolatorias elegāti
et apto ſermōe duas nō ſolum ratiōe ſȝ ēt et teſtioni
is ſcripturarum munitas .
EVAGRIVS alius ſcripſit alter Cationem
Simonis iudæi et Theophili chriſtiani q̃ pe
ne oībus nota eſt .
VIGILIVS diaconus cōpoſuit ex traditione
patrum mōachorum regulā q̃ in cœnobio ad
profectum fratruȝ in cōuentu legitur:breui āt
et apto ſermone totius monaſticæ profeſſionis in ſe te
nentē diſciplinā
ATTICVS conſtātinopolitanus ep̄s ſcripſit
ad reginas archadii iperatoris filias de fid̄ et
uirginitate librum uald̄ egregium in quo p̄ue
niens neſtorianum dogma ipugnat.
NESTOR hereſiarches cum in Antiochenā
ecclīam presbyter inſignis ex tp̄e declamator
haberetur cōpoſuit infinitos tractatus diuer
ſarum υποθεσεων Jn quibȝ iā ſubtili nequitia infudit
poſtea prodite ipietatis uenena q̃ moralis interduȝ oc
cultabat ſuadela: poſtq̃ uero eloquētia et abſtinentia
cōmendāte cōſtātinopolitanæ ecclīæ pontificatui dona
tus apertum ſe ecclīe hoſtē quē diu celabat oſtenderet
ſcripſit librum quaſi de incarnatione domini.lx.et:ii.
diuinæ ſcripturæ teſtioniis praue ſēſu ſuo cōſtructum i
quo quid aſſeuerauerit in cathalogo hæreticorum mō
ſtrabitur.
CELESTINVS urbis romæ ep̄s decretus
ſynodi aduerſum ſupradictuȝ neſtorē dictauit
habitum uolumē deſcribēs ad oriētis et occi
dētis ecclīas dedit cōfirmās duabȝ in chriſto manenti
bus pfecte naturis Vnā filii dei credēdā eſſe perſonaȝ
huic ſentētiæ ſupraſcriptæ Neſtor oſtenſus ē eſſe cōtra
rius ſimilis ēt Xiſtus ſucceſſor Cæleſtini pro eadē re et
ad ip̄s Neſtorē et ad orientis ep̄os aduerſus errorem
eius occidētalium ſententias dixerit.
THEODORVS ancyranus galatiæ epiſco
pus ſcripſit aduerſus Neſtores adhuc Epheſi
poſitus librum:ſȝ argutiōis et cōfutationis di
alectica quidē arte ordinatum ſed auctoritate ſanctarū
ſcripturarum detextum:multis.n.aſſertionibus uſus ē
antequā ſcripturaruȝ teſtimonia poneretur.
FASTIDIVS britaniorum Ep̄s ſcripſit ad
Fatalē quēdā de uita chriſtiana librum:et aliū
de uiduitate ſeruāda ſana et deo digna doctrina.
CIRILLVS Alexādriæ eccleſiæ Ep̄s edidit
uariarum υποθεσεων tractatus omilias etiā
cōpoſuit plurimas q̃ ad declamandum a græ
tiæ ep̄is mēoriæ cōmēdātur:preter ea libri eius ſunt de
ſynagogæ defectu:de fid̄ aduerſum hæreticos:et pecu
liari intētione aduerſus Neſtorē cōpoſitus qui attitula
tur. Jn quo oīa Neſtoris occulta panduntur: et prodi
ta cōfiteatur.
TIMOTHEVS ep̄s cōpoſuit librum de na
tiuitate domini ſcd̄s quā credit in theophania
factam .
LEPORIVS adhuc monachus poſt Preſ
byter preſumēs de puritate uitæ quā arbitrio
tantum et cōatu proprio nō dei ſe adiutorio
obtinuiſſe credebat pelagium dogma ceperat ſequi: ſȝ
gallicanis doctoribȝ āmonitus et in Aphrica p Auguſ
tinum adeo emēdatur ſcripſit emēdationis ſuæ libellū
in quo ſatiſfacit de errore:et gratias agit de emēdatiōe
ſimul et ꝙ de icarnatione chriſti male ſēſerat corrigēs
catholicā ſententiā tulit dicens manētibus i chriſto du
abus naturis unā reddi filii dei perſonā.
VICTORIVS rhetor Maſſilienſis ad filii
ſuetheri pſonā cōmētatus ē in geneſi.i.a prin
cipio libri uſq̃ȝ ad obitus Abrahæ patriarchæ
et iuerſu edidit libros chriſtiano quidē et pio ſēſu ſed
ut pote litteratura homo occupatus et nullius magiſte
rio in diuinis ſcripturis exercitatus leuioris pōderis ſē
tentia figurauit:moritur Theodoſio et Valētiniano re
gnantibus.
CASSIANVS natus ſerta Conſtātinopo
lim a Joāne magno epiſcopo diaconus ordi
natus apud Maſſiliam presbiter cōdidit duo
monaſteria ideſt uiroruȝ et mulierum:q̃ uſq̃ȝ hodie ex
tāt:ſcripſit experiētia magiſtrāte librato ſermōe et ut a
pertius dicā ſēſu uerba iueniēs: et actione linguā mo
uēs res oīs monachorum profeſſione neceſſarias idē
de habitu:et de canonica oratione:atq̃ȝ pſalmorū mo
do qui in monaſteriis ægypti die noctuq̃ȝ tenētur libr.
.4. Jnſtitutionuȝ lib.i. De origine et qualitate ac reme
diis.8.principalium uiciorum lib.8.ſingulos ſcilic3 de
ſingulis uiciis libros expediēs:digeſſit ēt conſolatiōes
cum pr̄ibus ægypti habitās:hoc ē de deſtinatione mo
nachi ac de fide:de diſcretione:de tribus ad ſeruiendū
deo uocātibus. De pugna carnis aduerſum ſpm.et ſpi
ritus aduerſum carnē. De natura oīm uicioruȝ. De ne
ce ſanctorum. De mobilitate aiæ. De p̄cipalibus. De
qualitate rationis. De iugitate oīonis· De perfectis.
De caſtitate. De protectione dei. De ſcīa ſpiritali. De
diuinis chariſmatibȝ De amicitia. De definiēdo uel nō
definiendo. De tribus ātiquis generibus mōachorum
et quarto nuper exorto de factione pœnitentiæ. De re
miſſione quiquageſime. De nocturnis illuſionibȝ.: De
eo quod dicit apoſtolus Nō eni qd̄ uolo facio bonū
ſed qd̄ nolo malum hoc ago. De mortificatione et ex
tremum rogatus a leone archidiacono et poſtea urbis
rome ep̄o ſcripſit aduerſus neſtorē de incarnatione do
mini libros ſeptē et in his ſcribendum apud Maſſiliā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et uiuēdi finē fecit Theodo. et Valenti. regnanti.

PHILIPPUS preſbiter optimus auditor Hieronymi cōmentatus eſt in Iob edidit ſermone ſimplici librus legi eius et familiares epiſtolas et ualde ſalſas et maxie ad paupertatis et dolorum tolerantiā exhortatorias: moritur martio et acuto regnātibus.

EUCHERIUS Lugdunenſis eccliæ epiſcopus ſcripſit ad Valerianū propinquus de contemptu mundi: et ſecularis philoſophiæ epiſtolā unam ſcholaſtico et rationabili ſermōe: diſſeruit etiā ad pſonā filiorum ſaroni et uerani: poſtea ep̄s obſcurarum ſed et Caſſiani q̄dam opuſcula lato tenſa ſermone anguſto reuoluēs uerbi tramite i uno coegit uolumie quædā eccliaſticis ſtudiis neceſſaria. moritur ualentiano et Martiano regnantibꝫ.

UIGILIUS natione gallus apd̄ monaſterium Lormenſi inſulæ preſbiter uir in ſcripturis ſāctis doctus: et noticiæ eccliaſticorū dogmatum ſufficiēter inſtructus cōpoſuit ad euertēda hæreticorū collegia nitido et apto ſermōe ualidiſſimas diſputationē: quā abſconſo noie ſuo attitulauit pegrinus aduerſus hæreticos: cuius operis quia ſcdi libri maximā in ſchedulis ptē quā a quibuſdā furatā perdidit recapitulatio eius paucis ſermonibꝫ ſēſu primo cōpegit et in uno libro edidit: moritur Theodoſio et Valētiniano regnātibus.

SYAGRIUS ſcripſit de fide aduerſum præſumptuoſa hæreticorū uocabula: et ad deſtruenda i imutāda ſāctæ trinitatis noia īmutataꝗ ſunt dicentius prēm nō debere patrē dici ne in p̄tis nomine filius cōſonet ſed ingenitus et infectus ac ſolitarium nuncupandus: ut quicquid extra illo pſona fit extra illo fit et natura: oſtēdens et patrē quidē poſſe dici ingenitum et ſcripturā nō dixerit ex ſe genuiſſe in pſona filium nō feciſſe: et ex ſe protuliſſe i pſona ſp̄m ſanctum nō genuiſſe neqꝫ feciſſe. Sub huius Syagrii nomie ſeptē de fide et regulis fidei libros ꝑtitulatos iueni: ſꝫ quia ligua uariātur nō nominis eius credidi eſſe

ISAAC preſbyter Antiochenæ eccliæ ſcripſit ſyro ſermone lōgo tp̄e et multa ꝑcipua tamē cura aduerſum neſtorianos et eutychirianos ruinā ēt antiochiæ elego carmie plāxit: quo auditores imbuēs ſono quo ephrem diaconus Nicomediæ Lapſu moritur Leone et maioriano regnātibus.

SALUIANUS maſſilienſis preſbyter diuina et hūana litteratura inſtructus et ut abſqꝫ iuidia loquatur ep̄orum magiſter ſcripſit ſcholaſticho et aperto ſermone multa: ex quibꝫ iſta legi: de uirginitatis bono ad Marcellus preſbiterum libros. 3 aduerſum auaritiā libros. 4. de preſenti iudicio lib. v. et pro eorum merito ſatiſfactionis ad ſalonius ep̄m li. unum: et expoſitionis extremæ ptis eccliaſtes librū ad Claudium ep̄m uienēſem lib. i. eplārum lib. i. et in more grecorum de pricipio geneſis uſqꝫ ad cōditionē hominis cōpoſuit uerſum quaſi examezon lib. i. omilias epiſcopis factas multas ſacramentorus uero quantis nec recordor. uiuit uſqꝫ hodie in ſenectute bona.

PAULINUS cōpoſuit Tractatus de Vitio Quadrageſimæ e quibus ego legi duos. De die dominico paſchæ. De obediētia. De pœnitētia: De neophytis.

HILARIUS Arelatēſis ep̄s uir ſāctis ſcripturis doctus paupertatis amator: et erga inopum prouiſſionē nō ſolum meriti pietate ſed et corporis ſui labore ſolicitus. Nam pro reficiendis pauperibus ēt ruſticationē cōtra uires ſuas homo genere clarus et longe aliter educatus exercuit: ſed nec ī ſpiritalibus neglexit: Nā et in docēdo gratiā habuit et abſqꝫ perſonarum acceptione i oibus caſtigatum igeſſit. Ingenio uero imortali aliqua et ſi parua edidit: q̄ erudite aie et fideli lingua inditio ſunt: i quibꝫ precipuo et ad multorum utilitatē neceſſario opere uitā ſancti honorati deceſſoris ſui cōpoſuit. Moritur Valētiniano et Martiano impatoribus.

LEO urbis romæ ep̄s ſcripſit ad flauianum cōſtantinopolitanæ eccliæ ep̄m eutychen preſbiterum qui tunc ābitione ep̄atus noua i eccleſiam moliebatur inducer eplās: in qua amonet eus ut ſi confitetur errorē et pollicetur emēdationē reciperet eum. Si āt perſiſteret incepto cū ſua hæreſi dānaretur ſimili docet i ip̄a epiſtola et diuinis teſtioniis dominū ieſum chriſtum ſic paternæ diuinitatis filius: Ita uerū humanæ naturæ eſſe hominē credēdum. i. ex carne uirginis carnē traxiſſe: et nō de cælo corpus exhibuiſſe: ſicut et eutyches aſſerebat. Moritur Leone et Maioriano imperatoribus.

MOCIMUS meſopotamēus Antiochia pſbyter ſcripſit aduerſum Eutichen egregium librum et alia ſcribere dicitur: q̄ necdum legi.

TIMOTHEUS extincto alexādrinis proterio ep̄o tumultuāte adhuc plebe: aut uoluit āt paſſus ē ſe ab uno epiſcopo in locum occiſi ep̄i fieri: et ne cōtra legē factus merito abiiceretur a gratia plebis q̄ proterium exolum habuerat oēs quibꝫ ille cōmunicauerat neſtorianos pronunciauit: et maculā cōſciētiæ temeritate abluendā ꝑſumēs ſcripſit ad Leonē imperatorē libellum ualā ſuaſorium: quē prauo ſenſu prauū teſtimoniis in tātum roborare conatus ē ut ad decipiēdum imperatorem et ſuā hæreſim cōſtituēdā pene leonē urbis romæ ep̄m et chalcidonēſē ſynodum ac totos occidētales ep̄os illorum amminiculo neſtoriāos oſtēderet: ſed fauēte deo achalcidonēſe cōcilio hoſtis eccleſiæ coargutus et cōfutatus uiuer adhuc in exilio iam hæræſiarches dicitur et habetur. Nunc ipſum libellum cognoſcēdi gratia et rogatus a fratribus in latinū trāſtuli et cauēdum ꝑtitulaui.

ASCLEPIUS affer inauigās in territorio uicini grandis ep̄s ſcripſit aduerſum arianos et modo aduerſum donatiſtas ſcribere dicitur in docēdo āt ex tp̄e grādi opinione celebratur.

PETRUS ediſſenæ eccliæ preſbiter declamator inſignes uariarum cauſarum tractatus et ī morē Ephrem diaconi pſalmos metro cōpoſuit.

PAULUS preſbiter natiōe ut ex dictis eius cognoui pānoniæ ſcripſit de uirginitate ſeruāda: et contemptu mundi acuitæ iſtitutione uel modum correptionus mediocri ſermōe: ſꝫ diuinos cōdidit ſane lib. ii. ad pſonā cuiuſdā nobilis et chriſto deditā uirginis cōſtātias: in quibꝫ meminit Iouiniani hæretici et uoluptatum ac libidinum ꝑdicatoris: cui in tātum cōtinētis et caſte uitæ inſtitutio cōtraria fuerat ut inter luxurioſas epulas aia eructaret.

PASTOR ep̄s cōpoſuit libellum in modus ſymboli puum totā pene eccleſiaſticā credulitatē p ſententiā contra mētem quo inter cæteras diſſentionū quas ꝑtermiſſas auctorum uocabulis anathematiſat Priſcilianus cum ip̄o auctore damnat

UICTOR cartenæ mauritāiæ ciuitatis epiſcopus ſcripſit aduerſum Arianos lib. i. et de pœnitētia lib. i. In quo et regulam uiuēdi pœnitētibus Baſilium quēdā ſuper mortē filii cōſulatorius libellum ſpe reſurrectionis pfecta iſtructione munitum. Omilias etiā compoſuit multas quæ a fratribꝫ ſalutis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

proprię ſollicitis in libris digeſta ſeruari cognoui.
VEONIVS Caſtellani maretanę oppidi epũs ſcripſit aduerſus ecclię inimicos iudęos arianos et alios hęreticos: Cōpoſuit ēt ſacramētorum egregium uolumē.

MVSAEVS maſſilienſis ecclię preſbiter uir in diuinis ſcripturis doctus: et in earum ſenſibus ſubtiliſſima exercitatione limatus lingua quoqȝ ſcholaſticus hortatu ſancti Veneri epĩ excerpſit ex ſanctis ſcripturis lectiones totius āni feſtiuis aptas diebȝ reſponſoria ēt pſalmorū capitula tēpori et lectionibus cōgruētia: qđ opus tā neceſſarium ad lectores in eccleſia probatur ut expetitum et ſolicitudiēm tollat et morā: plebiqȝ ingerat ſciās· celebritati decorē: ſed et ad pſonā ſancti Euſtaſii epĩ ſucceſſoris ſupradicti hōīnis dei cōpoſuit ſacramētorū egregium nō paruū uolumē p mēbra quidē opportunitate officiorū et tēporum pro lectionū textu pſalmorum ſerie et cātationū diſcretum: ſed ſupplicādi deo et cōteſtādi beneficiorū eius ſoliditatis ſui conſētaneū: quo opere grauiſſimi ſēſus et caſtigata eloquentia agnouimus uirū. Omilias ēt dicitur declamaſſe quas et haberi a fidelibus uiris cognoui: ſed ego nō legi. Moritur leone et Martiano regnātibus.

VINCENTIVS preſbyter natione gallus i diuinis ſcripturis exercitatus linguā habens uſu loquēdi et maiore lectione politā cōmētatus in pſalmis: cuius operis legi aliqua ſancta homini dei cannati me audiēte promittens ſimili ſi dominus uitā et uires daret ſe in toto pſalterio eodem ſtudio laboraturum.

CIRVS genere Alexādrinus arte medicus ex philoſopho monachus uir dicēdi peritus ſcripſit aduerſus Neſtorē elegāter et fortiter: modo āt dum i illo minus iuenitur: et ſyllogiſmis magis q̄ ſcripturis auctoritate timathianū dogma fouere cœperit. Deniqȝ ambiguus ēt ſuis ſuſpēdit animū a cōſenſu chalcidonēſis decreti: nec acquieſcendū putat filium dei duabȝ poſt incarnationē cōſtare naturis.

SAMVEL edіſſene ecclesię preſbyter aduerſus ecclię inimicos ſyro ſermone cōſtruere dicitu pcipua tamē intētione cōtra neſtorianos et eutychianos et timothianos nonellos ſed ſibi diuerſos hęreticos: unđ et frequēter in triformē beſtiā eccleſiaſticā ſemel ſētentia cum auctoritate ſāctarum ſcripturarum ſūmatimqȝ fuerit oſtēdēs neſtorianis deū i homine nō purum hominē ex uirgine natum. Eutychianis uerā humani generis carnē a deo aſſumptā: et nō de cęlo exhibitā necraſſiaeris ſubſtātia in carne inceſſiſſe formatum. Timothianis ita uerbū carne factum ut manente uerbo in ſua ſubſtātia: et hominē in ſua natura: ſocietate nō imixtione unā filii dei reddidiſſe pſonā. Viuit adhuc Cōſtantinopoli ut diuturnā initio cōlatā anthemii imperii et ſcripta eius et eſſe eum in carne cognoui.

CLAVDIANVS uiennēſis Preſbyter uir ad loquēdū artifex: et ad diſputādū ſubtilis Compoſuit tres de ſtatu uel de ſubſtātia animę libros: i quibȝ agit itentione quatenus oſtēdat aliquid icorporeum pręter deum.

PROSPER homo aquitanicę regionis ſermone ſcholaſticus et aſſertionibus neruoſus multa compoſuiſſe dicitur. In quibȝ ego nominis illius ptitulata legi cōtinētia a primi hominis conditione. iuxta diuinarū ſcripturarū fidē uſqȝ ad obitum Valētiniani auguſti: et captiuitatē urbis romę a Geiſirico Vuādalorū rege factā: legi et librum aduerſus opuſcula ſuppreſſo noīe Caſſiani: q̄ eccliā dei ſalutaria probat: ille infamat nociua re eni uera Caſſiani et proſperi de gratia dei et libero arbitrio ſētētię i aliquibus ſibi iueniuntur cōtrarię: eplē quoqȝ papę Leonis aduerſum eutychen de uera chriſti incarnatione ad diuerſos datę et ab ipo dictatę creduntur.

FAVSTINVS ex abbate lorinenſis monaſterii apđ regnum gallię epũs uir i diuinis ſcripturis ſatis intētus extra rationē ſymboli occaſionē acceptā cōpoſuit librum de ſpũ ſancto in quo oſtendit eum iuxta fidē patrum et cōſubſtātialē et coęternalē eſſe patri et filio ac plenitudinē trinitatis: ob id ēt edidit quoqȝ opus egregium de gratia dei: qua ſaluamur in quo opere docet gratiā dei ſēper et iuitare et pcedere et iuuare uolnntatē noſtrā: et quicquid ipa libertas arbitrii pro labore pię mercedis acquiſierit: nō ēe proprium meritū: ſȝ gratię donum. Legi eius et aduerſum arianos et Macedonianos parium libellum In quo eſſentialē pdicat trinitatē: et alium aduerſus eos qui dicunt eſſe in creaturis aliquid icorporeum. In quo et diuinis teſtimoniis patrum cōfirmat ſētentiis nihil credēdum icorporeū pter deum. Eſt eius epiſtola in modum libelli ad diaconū gręcum noie editā: qui a fide catholica diſcedēs ad neſtorianā abiit ipietatem In qua eplā āmonet eum credere ſanctā mariā uirginē nō purum hominē genuiſſe: qui poſtea ſuſciperet diuinitatē ſed deum uerum et hoiem uerum. Sunt eius et alia ſcripta q̄ quia necdū legi noiare nolui: uiua tamē uoce egregius doctor et creditur et probatur. Scripſit poſtea et ad felicē pfectum pręторio et patricię dignitatis uirum filium magni cōſulis iā religioſum eplās ad timorem dei hortatoriā cōuenietē pſonas plēo animo pœnitētiam agere diſponēdi.

SERVVS DEI Epũs ſcripſit aduerſum eos qui dicunt chriſtum in hac uita degentē non uidiſſe carneis ſuis oculis patrē: ſed poſt reſurrectionem ex mortuis et aſcenſionem i cęlis cum tranſlatus ē i gliam dei patris profectus ſcilicet ei dātis et remunerationē martyrii: i qua ſcriptura oſtēdit et diſputatione ſane ſanctarū ſcripturarum teſtioniis dominū ieſum ab ipſo eius cōceptum p ſpiritum ſāctum factus et partu ex uirgine: quo deus uerus in hoie uero: ipe quoqȝ hō deus factus natus eſt ſēper carnis ſuę oculis et pater eum uidiſſe p ſpm ſanctū: ergo per ſpetialem et unitā dei et hominis ſocietatē.

VICTORINVS natione aquitāicus calculator ſcrupulā iuitatus a ſācto Hilario urbis romę epiſcopo cōpoſuit paſcalem curſum indagatione cautiſſima poſt quatuor priores: qui cōpoſuerunt. Hippolitus Euſebius: Theophilum et proſperum: et pertēdit annorum ſeriē uſqȝ ad ānum quigenteſimumtriceſimumſecundū: Ita ut quigēteſimotriceſiotertio anno reincipiat paſchalis ſolēnitas eodē menſe et die eademqȝ luna: q̄ primo paſſionis ac reſurrectionis dominicę anno facta eſt.

THEODORVS cyprię ciuitatis epũs a Cyro eni rege perſarū cōdita ſeruat hodie apđ ſyriam nomē auctoris: ſcripſiſſe dicitur multa: ad meā noticiā tamē iſta ſunt q̄ uenerunt. De incarnatione domini aduerſum Eutychen preſbyterum et Dioſcorum Alexādrię epiſcopū qui humanā in chriſto carnē fuiſſe negāt ſcripta fortia: p q̄ cōfirmat et ratione et teſtimoniis ſcripturarum Ita illum ueraȝ maternę ſubſtantię carnē habuiſſe quā ex matre uirgine ſumpſit: ſicut et ueram deitatē quā ęternā naſcibilitate do patre gignente ipſe naſcendo accepit ex hiſtorię eccliaſticę libris quos imitatus Euſebiū cęſarieſē cōſcripſit

a fine librorum euſebii uſqꝫ ad ſuum tp̃s. i. a uicennali
bus cõſtantini uſqꝫ ad iperius leonis ſenioris ſub quo
et mortuus ẽ.

GENNADIUS conſtãtinopolitanæ ecclię e
piſcopus uir lingua nitidus: et ingenio ac ẽt
diues ex lectione antiquarum fuit ut Danielẽ
prophetã ex integro ad uerbum cõmẽtatus exponeret
omilias ẽt multas cõpoſuit. moritur ſeniore leone im
perium tenente.

THEODORUS in celeſyrie presbyter mul
ta cõſcribere: ſed ad me liber eius uẽit q̃m de
cõſonãtia diuinæ ſcripturæ cõpoſuit. i. ueteris
et noui teſtamẽti aduerſus antiquos hæreticos pro
pter differẽtiã ꝓceptorum uel cerimoniarũ: Alium ue
teris teſtamẽti deum dixerunt: alium noui. In quo oſ
tendit diſpẽſationis fuiſſe unius eiuſdẽqꝫ dei auctoris
utriſqꝫ ſcriptũ ut alia ꝑ moyſẽ antiquis Lex daretur
in ſacrificiorum cerimoniis et iudiciorum aiaduerſiõi
bus. Alia his ꝑ chriſti ꝓſentiã in ſacris miſteriis repro
miſſionibus nec diuerſa crediderunt ãt uno ſpu et uno
auctore dictata cũ illa quaſi modo ſcd̃s litterã obſerua
retur occideret eadẽ ipſa ſcd̃s ſpm intellectum uiuificent
moritur ſcriptor regnãte zenone.

IOANNES antiochiæ parochiæ ex grama
tico presbiter ſcripſit aduerſum eos qui i una
tãtum ſubſtãtia adorãdum aſſerunt Chriſtum
nec acquieſcunt duas in chriſto cõfitẽdas naturas: do
cens ſecundus reuelationẽ ſcripturarum unam in illo
dei et hoĩs eẽ pſonã: Non unã carnis et uerbi naturaꝫ
ſimul. et impugnat aliquas Cyrilli Alexandriæ epiſco
pi ſententias incaute ab illo aduerſũ Neſtorẽ prolatas
quæ nunc fomentum ſunt et robur addũt Eunotianis:
uiuere adhuc dicitur et ex tempore declamare.

FINIS.

BEATI Hieronymi ad deſiderium quẽ ad locos uiſen
da ſancta et mutuum aſpectus iuitat et quẽdã de opuſ
culis ſuis et maxie de libro Illuſtrium uirorum eloqui
tur propter qd̃ ipſi libro ſubdidimus.

LECTO ſermõe dignationis tuæ q̃m
mihi nec opinãti tua beniuolẽtia tri
buit gauiſus quidẽ ſum teſtionio bo
neſti et Eloquẽtiſſimi uiri: ſed in me
met reuerſus ſatis dolui me indignũ
tãtis laudibus atqꝫ præconio oppri
mi potius q̃ʒ leuari. Scis. n. dogma noſtrũ humilita
tis tenere uexillum: et perima gradiẽtes ad ſũma nos
ſcandere. Quotus igitur ego uel quãtus ſum: ut erudi
te uocis merear teſtimonium: ut mihi ab eo palma elo
quẽtiæ deferatur qui ſcribẽdo diſertiſſie terruit ne ſcri
berẽ. Uerum tamẽ audendũ ẽ ne caritas: q̃ non querit
quæ ſua ſunt: ſed que proximi reddat ſalutationis offi
cia: quoniã locuꝫ iplere nõ ualet ꝓceptoris Gratulor ti
bi et ſãcte atqꝫ uenerabili uxori tuæ Senerilæ q̃ decal
catis fluctibus ſæculi ad chriſti trãſquilla ꝑuenit. Quan
quã hoc munus uaticinio ẽt i te ſit ꝓdeſtinatum. Legi
mus eniꝫ ſanctuꝫ quoqꝫ daniel appellatuꝫ deſideriorũ
uirum et amicuꝫ dei: quia myſteria eius ſcire deſidera
uit. Itaqꝫ qd̃ uenerabilis Paula me ẽ dep̃cata ut face
rem: ſpõte facio: hortorqꝫ uos et ꝓcor ꝑ domini carita
tẽ ut nobis ueſtros tribuatis aſpectus et ꝑ occaſionem
ſãctorum locorum tãto nos ditetis munere. Certe ſi cõ
ſortia noſtra diſplicuerit adoraſſe ubi ſteterunt pedes
domini pars fidei ẽ et quaſi recentia natiuitatis et cru
cis ac paſſionis uidiſſe ueſtigia opuſculorũ meorum:
quia plurima uolauerunt de nidulo ſuo et temerario e
ditionis honore uulgata ſunt nihil miſi: ne eadẽ forſi
tã mitterẽ q̃ habebas. Quod ſi exẽplaria libuerit mutu
ari uel a ſancta Marcella q̃ manet in Auentino uel a
loth tp̃is noſtri dominione uiro ſãctiſſimo accipeꝛ po
teris. Ego ãt opperiẽs preſentiã tuã aut tunc tibi dabo
cum affueris: aut ſi hoc aliq̃ ipedierint difficultates: q̃
cunqꝫ ꝓceperis libẽs mittã. Scripſi librũ de illuſtribꝫ
uiris ab aplis uſqꝫ ad noſtrã ætatẽ imitatus tranquillũ
græcumqꝫ Appolonium: et poſt cathalogum plurimo
rum me quoqꝫ in calce uoluminis quaſi abortiuuꝫ et
minimuꝫ omniuꝫ chriſtiãorum poſui. Ubi mihi neceſ
ſe fuit uſqꝫ ad quartumdecimum ãnum Theodoſii pri
cipis q̃ ſcripſerim breuiter ãnotare. Quẽ librũ cũ a ſu
pradictis ſumpſeris: quicquid te iudice minus habue
ris paulatim ſcribi faciã ſi uolueris.

Beati Hieronymi ad Deſiderium de eccliaſticis tracta
toribus ꝓcipuis et eorum cõmentariis ubi ſingulorũ
effert ingenia inſinuans in quo quiſqꝫ defecerit.

SIS nunc acriter mi frater Deſideri:
ut tibi quaſi de luminaribꝫ q̃ toto fir
mamento mundo refulgẽt: pauca de
ſcriptoribꝫ: Qui nobis multa de ob
ſcuratibꝫ q̃ propter carnalẽ mentẽ in
telligẽtiã impediunt ad ſplendorẽ cõ
ſiderationis ſpiritalẽ proferre potuerunt manifeſtiſſie
dicã: ſed uereor Suſannæ Helchiæ filiæ ne i me ſentẽ
tia iniquo iudicio presbyterorum ipleatur dicẽtis An
guſtiæ mihi ſũt undiqꝫ et mihi ſimiliter ſunt Anguſtiæ
Si. n. uoluero aliquẽ ex his rep̃hendere: aduerſarios
atqꝫ inimicitias mihi undiqꝫ cõcitabo. Si ãt noluero
nunquã q̃ poſtulaſti iuenies: ſꝫ unius tãtuꝫ uoluntatẽ
condẽnare q̃ʒ multorum cõſilia trãſiꝛ uel deſpiceꝛ me
lius eſſe uidetur: quia unuſquiſqꝫ eorum in ſcripturis
ſãctis diligẽter laudari meruit. Sed oẽs leuiter leuiter
qꝫ cum omi amore tangã: ut utrunqꝫ pacifice impleaꝫ
Auguſtinus ep̃s uolẽs ꝑ mõtium cacumia quaſi aqui
la et ea que in mõtiuꝫ radicibus fiunt non conſiderans
multa cælorum ſpatia terrarumqꝫ ſitus: et aquaruꝫ cir
culum claro ſermone pronuntiat: Qui. n. lignuꝫ fructu
oſum ſcãdere uult paulatim ad ſuperna et maiora põa
carpere feſtinat: Ramos ãt proximos paruulis relin
quẽs. Nos autẽ paruuli ſumus infirmiqꝫ atqꝫ miores
Si inferiora cõgregare ualuerimus uobiſcum bene a
gitur. Hilarius ep̃s romanorum lucifer eccliarumque
lucerna et p̃cioſus lapis ad quẽ mortalia uix aſcendunt
pulchro ſermone aureoqꝫ ore uniuerſa loquitur. Si
enim aliqua ſecus uiam cecidiſſe potuiſſẽt: tamẽ ab eo
i ſcripturis meſſis magna exorta ẽ: Origenes ad amã
tius altiora ac maiora cogitãs propriumqꝫ ingenium
nõ ſufficiẽs aliud aliudqꝫ ſubnectẽs: et cuꝫ hæc nimio
mẽtis ardore cogitaſſet oneribus maioribꝫ carricabat
ſe: et cuꝫ ſic icedere nõ potuiſſꝫ ruia magna illuc deuo
lutus ẽ ut ruia eius paraſſet ad doctrinã eius aliquas
ſeductiones ieptas multoſqꝫ de uia recta in aliã uiaꝫ
ꝑduxit: et uenenum eius quaſi tinnulis uocibꝫ ſyrena
rum et cãticis pluribꝫ nocere potuit. Melior omibus
in bonis: peior in malis. Alia uero ſecus uiã ſeminata
ſunt. Multi tamẽ aliquos eius diſcipulos peſſios mul
ta uenẽoſa ſub noie edidiſſe teſtãtur eius. Euſebius
cæſarienſis clauis ſcripturarum: cuſtoſqꝫ noui teſtamẽ
ti multis maior i cõſcriptionibꝫ A græcis cõdemnatur
Aria ſunt q̃ hoc i operibꝫ eius teſtantur. Canones qua
tuor euãgeliorum: et undecim hiſtoriæ eccliaſticæ: quæ
nouuꝫ teſtamẽtum narrãt: atqꝫ cuſtodiũt et κρογικον

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ideſt temporum breuiarius:et omīa eius ueſtigia quo
itinerare potuiſſet nunq̄ reperimus. Heliodorus pſ
byter domum āpliſſimā p modicum foramē aſpiciēs
temtāſqȝ hoſtia cōcluſa clauemqȝ nō habēs:uix pauca
ad lucē prodere cōualuit: ſed q̄ potuit narrai:fideliter
narrauit. Ambroſius frater profundorum pēna rap
tus:et aeris uolucer q̄ diu in profundum ingreditur:
fructum de alto carpei uidetur:et oēs ſētentiæ eius fi
dei eccleſiæ et omnium uirtutus firmæ ſunt columnæ
Dardanus quoqȝ multas queſtiones arripiēs per mē
tis aſtutiā nucēqȝ circa nucleum nō confringēs multa
impoſſibilia de ſcripturis cum fiducia loquitur. Paulio
uiſum ē magiſter fieri et nō erat ante diſcipulus:et fruc
tum ſine radice oriri fieriqȝ tētauit ideo eius cōſcriptō
nes ſcripture et carta nō indigent. Pelagius de quo
apud fideles ſermo eſt de quo mihi ēt grauis cā diſpu
tationis eius pene i toto orbe ānunciata ē. quē oēs ec
cleſiæ quaſi lupū de ſilua mirātur aureum colorē ſuper
nigrum uenenum cōponēs: fontē dulces primi mellis
amaritudine malitiæ miſcuit. Iouinianus læta facie
et corde aſpero potu dulciſſimo felle cōmixto multos
potauit:et cōtrarias ſētentias p odiuȝ occaſionis chriſ
tianis proferēs cōpoſuit et me quāq̄ in oībus laborio
ſum aſſidue quæſtionibus iſinitis afficit ac uexat Iu
lius aphricanus cuius ueſtigium oēs oriētales auſtra
leſqȝ diligenter unanimiterqȝ in danielis ebdomadibȝ
inueſtigāt uniuerſa tēporum ſpacia cum oi peritia iugi
qȝ ſermone cōſtruxit: Et nulla ab omibȝ q̄ ſunt dicta p
eum i toto orbe unq̄ data ē cōtradictio. Fauonius
a multis culpabilis dura ſētentia fortiterqȝ uniuerſa di
ficilia ingerere conatus ē:et quaſi qui cōtra undas ma
ris nauigare nō poteſt uel cōtra ipetum torrētis ualidi
natare nō ualet. Ita cūcta quæ ſcripſit cōtra ſcripturas
ſanctas cōſtai nō poterāt ido quaſi umbra ſecus homi
nē ſunt. Hilarius urbis pictauorus aquitaniæ epiſco
pus factiōe ſaturnini arelatēſis epi de ſynodo biternē
ſi phrygiā relegatus duodecim aduerſus arianos con
fecit libros:et alius librum de ſynodis:q̄m ad galliarū
epos ſcripſit:et in pſalmos tres cōmētarios: primum
uidelicet et ſcds: et a centeſimooctauodecimo uſqȝ ad
extremum:in quo opere imitatus origenē nōnulla eti
ā de ſuo addidit:eſt ēt eius ad cōſtantius libellus:ques
uenēti Cōſtātinopolim direxit:et alius in cōſtantium:
quē poſt mortē eius ſcripſit. Et liber aduerſum ualētē
et Urſatium hiſtoriā Ariminēſis et ſeleucrenſis ſyno
di cōtinēs et ad prefectus Saluſtium:ſiue cōtra diaſco
rum:et liber hymnorum et myſteriorum alius:Et cō
mētarius in mattheū:et tractatus in Iob:quos de græ
co origenis ad ſēſum trāſtulit: et alius elegās libellus
contra Auxentium:et nōnulle ad diuerſos eplē. Aiunt
quidā ſcripſiſſe eum et in cāticum cāticorum:ſȝ a nobis
hoc opus ignoratur. Mortuus ē pictauis Ualētiniāo
et ualente regnātibus. Damaſus romanæ urbis epꝰ
elegās in uerſibus exponēdis ingeniuȝ habuit: multa
qȝ et breuia metro edidit:e prope octogēarius ſub the
odoſio pricipe mortuus ē. Gregorius naziāzenus
epꝰ uir eloquētiſſimus preceptor meus ex quo ſcriptu
ras explanāte didici ad triginta milia uerſuum omnia
opera ſua cōpoſuit:ex quibus illa ſūt de morte fratris
Cypriani:laudes Athanaſii:laudes Maximi phi poſt
exilium reuerſi: quē falſo noie quidā Herona ſcripſe
runt quia ē et alius liber uituperationē eiuſdē maximi
cōtinens:quaſi nō licuerit eundeȝ laudai et uituperare
pro tpe:et liber exametro uerſu uirginitatis et nuptiarū
cōtra ſe differentium: Aduerſum Eunomium libri du
o. et de ſpu ſancto liber unus. Contra Iulianum impa
torē liber unus. Secutus ē āt polemonē dicēdi cara
ctere uiuoqȝ ſe epm in loco ſuo ordinās ruri uitā mōa
chi exercuit. deceſſitqȝ ante hoc ferme triēnius ſub the
odoſio principe

Beati Hieronymi ad Magnum oratorē urbis rome
ſatiſfaciētis illius quæſtioni cur ſecularius litterarū ute
retur exēplis:ubi exēplo Pauli apli et oīs fere catho
licorum tractatorum et philoſophorum ac pœtarus p
ſertim ad cōfirmationē noſtrorum dogmatum poſſe d
duci.

SEBESTIUM noſtrus tuis mōitis
profeciſſe nō tā eplā tua q̄ ipſius pe
nitudine didicimus:et mirum in mo
duȝ plus correptus placuit:q̄ errās
læſerat. Certauerunt iter ſe idulgētia
parētis et filii pietas: dum alter præ
teritoruȝ nō meninit. Alter in futuro quoqȝ officia pol
licetur. Unde et mutuo nobis et tibi gaudēduȝ ē quia
nos filium recepimus:tu diſcipuluȝ cōprobaſti. Quod
āt queris in calce eplē tuæ: Cur i opuſculis noſtris ſæ
cularium litterarum iterdum ponamus exēpla:et can
dorē eccliæ ethnicors ſordibus polluamus: reſponſus
breuiter habeto. Nunq̄ hoc q̄reres:niſi te totum Tul
lius poſſideret ſi ſcripturas ſanctas legeres:ſi iterptes
earum omiſſio uulcatio euolueres. Quis. n. neſciat et
i moyſe ac prophetarum uoluminibȝ quedā aſſumpta
de gētilium libris et ſalomonē philoſophis tyri et pro
poſuiſſe nōnulla et aliqua reſpondiſſe. Unde et in ex
ordio prouerbiorum comonet ut intelligamus ſermo
nes prudētiæ:uerſuciaſqȝ uerborum parabolas:et ob
ſcrurum ſermonē dicta ſapientium et enigmata: q̄ pro
prie dialecticorum et philoſophorum ſunt. ſed et apoſ
tolus Paulus Epimenidis pœte abuſus eſt uerſiculo
ſcribens ad Titum κρητεσ αει ψσευσται κα κα
θηρια γαστερεσ αργοι Cretēſes ſēp mēdaces ma
læ beſtiæ euentres pigri. Cuius Heroici hemiſtichius
poſtea Callimachus uſurpauit. Nec mirum ſi apud la
tinos metrum nō ſeruet ad uerbum expreſſa tranſlatio
cum Homerus eadē lingua uerſus in proſa uix cohere
at. In alia quoqȝ Epiſtolam Menandri pōit ſenarium
φθειρουσι γαρ ηθη Χρηστα ομιλιαι κακαι
Corrumpunt mores bonos confabulationes peſſimæ
et apud Athenienſes in martis curia diſputās Aratum
teſtem uocat Ipſius. n. et genus q̄d græce dicitur
του του γαρ και γενοσ εσμεν
et ē clauſula uerſus heroici. Ac ne parum hoc eſſe di
cas ductor chriſtiani exercitus: et orator inuictus pro
chriſto cauſam agēs:ēt in ſcriptionē fortuitā arte torq̄t
in argumentum fidei. Didicerat. n. a uero dauid extor
quere de manibus hoſtium gladium:et Goliæ ſupbiſ
ſimi caput proprio mucrone truncare. Legerat in deu
teronomio domini uoce preceptum: mulieris captiue
radendum caput:ſupercilia: oēs pilos et Ungues cor
poris āputandos:et ſic eam habēdam cōiugio. Quid
ergo mirum ſi et ego ſapiētiā ſæcularē propter eloquii
uenuſtatem:et membrorum pulchritudinem:de ancila
atqȝ captiua iſrahelitem facere cupio: Et ſi quid in ea
mortuum eſt idolatriæ uoluptatis erroris libidinum.
uel precido uel rado:et mixtus puriſſio corpori:Uer
naculos ex ea genero domino ſabaoth. Labor meus
in familia chriſti proficit. Stuprum in alienā auget nu
merum cōſeruorum Oſeæ accepit uxorem fornicariā
gomor filia de belaym ideſt dulcedinum et naſcitur ei
de meretrice filius ieſrael qui uocatur ſemen dei Eſai
as nouacula acuta barbam et crura peccātium radit e
zechiel in typo fornicātis hieruſalem tondit ceſariem
ſuā ut quicquid in ea abſqȝ ſenſu et uita eſt auferatur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Cyprianus uir eloquētia ornatus et martyrio Firmia
no narrante mordetur Cur aduerſus Demetrianū ſcri
bens teſtimoniis uſus ſit prophetarum et apoſtolorū
q̄ ille ficta cōmentitia eſſe dicebat et nō potius philoſo
phorum ac poetarum. Quorum auctoritati ut ethnicus
cōtra ire nō poterat. Scripſerunt cōtra nos celſus atq;
Porphyrius priori Origenes alteri Methodius: Eu
ſebius et Apollinaris fortiſſime reſpōderunt. Quorum
Origenes. 8. ſcripſit libros. Methodius uſq; ad decē
milia uerſuum procedit. Euſebius et Apollinaris. xxv
et. xxx. uolūia cōdiderunt: lege eos et inuenies nos cō
paratione eorum iperitiſſimos: et poſt tāti tpis otium
uix quaſi p ſōnium qd pueri didicimus recordari. Iu
lianus Auguſtus. vii. lib. i expeditione parthica aduer
ſus chriſtum euomuit: et iuxta fabulas Poetarum ſuo
ſe enſe lacerauit. Si cōtra hunc ſcribere tentauero pu
to interdicis mihi ne rabidum canē philoſophorum et
ſtoicorum doctrinis. i. herculis claua repercutiā. Quā
q̄ nazarenum noſtrum et ut ipſe dicere ſolebat galileū
ſtatim i plio ſerit et mercedē ligue putidiſſime cōtumeli
is pfoſſus acceperit. Joſephus ātiquitatē approbās iu
daici populi duos lib. ſcripſit cōtra Appionē Alexādri
num grāmaticum et tāta ſecularium profert teſtimoni
a: ut mihi miraculum ſubeat quomodo uir hebræus et
ab infātia ſacris litteris eruditus cūctam græcorum bi
bliothecā euoluerit. Quid loquar de philone: quē uel
alterum uel ſecundum iudeum Platonē critici pronun
ciāt: Curram per ſingulos. Quadratus aplōrum diſ
cipulus et Athenienſis ecclæ pōtifex: nōne Hadriano
principi eleuſine ſacra inuiſēti librum pro noſtra religi
one tradidit: et tātæ admiratōi oīs fuit: ut pſecutionē il
lius grauiſſimā excellēs ſedaret ingenium. Ariſtides
philoſophus uir eloquētiſſimus eidē pricipi Apologe
ticum pro chriſtianis obtulit cōtextum philoſophorum
ſentētiis Quē imitatus poſtea Juſtinus et ipſe philoſo
phus Antonino pio et filiis eius ſenatui que librum cō
tra gētes tradidit defēdēs ignominiā crucis: et reſurrec
tionē chriſti tota predicās libertate. Quid loquar de
Militone ſardenſi epiſcopo? Quid de Apollinare hie
ropolitane ecclie ſacerdote? Dionyſioq; Corinthiorum
epō. et Tatiano. et Bardaſene. et Hireneo Potini mar
tyris ſucceſſore: qui origenis: hæreſeon ſingularum ue
nena: ex quibs philoſophorum fōtibs emanarunt: mul
tis uoluminibus explicarunt. Panthenus ſtoicæ ſec
te philoſophus ob pcipuæ eruditionis gloriā a Deme
trio Alexādriæ epiſcopo miſſus ē in Indiā ut chriſtum
apud Brachmanas et illius gētes philōs pdicaret: Cle
mens alexādrinæ ecclæ preſbiter meo iudicio omnium
eruditiſſimus octo ſcripſit ſtromatum libros et totidem
ὑποτυπώσεων et aliū cōtra gētes. Pedagogi quoq;
tria uolumia. Quid in illis indoctum imo quid non de
media philoſophia eſt? Hunc imitatus Origenes decē
ſcripſit ſtromatheas chriſtianorum et philoſophorum
inter ſe ſētentias cōparās et oīa noſtre religionis dog
mata de platone et Ariſtotele: Numenio Cornutoq;
confirmās. Scripſit et Miltiades cōtra gētes uolumē
egregium: Hippolitus quoq; et Apollonius Roma
ne urbis ſenatores propria opuſcula cōdiderunt. Extāt
et Juliani africani libri: qui tēporum ſcripſit hiſtorias:
et Theodori qui poſtea Gregorius appellatus ē uiri a
poſtolicorum ſignorum atq; uirtutum et Dionyſii A
lexādrini epi. Anatholii quoq; Laodicene ecclie ſacer
dotis necnon preſbyterorum Pāphili pierii Luciani
Malchionis Euſebii Cæſarienſis epi et Euſtachii Anti
ochenæ et Anathaſii Alexādrini Euſebii quoq; emiſſe
ni et Triphilii cyprii et Aſterii ſcythopolite ac ſerapio
nis confeſſoris. Titi quoq; Boſtrēſis epi. Cappodocū

que: Baſilii: Gregorii Amphilochii. Qui oēs in tātum
philoſophorum doctrinis atq; ſentētiis ſuos refecerūt
libros ut neſcias quid i illis primū admirari debeas:
eruditionē ſeculi: an ſcientiā ſcripturarum. Venias ad
latinos: Quid Tertuliano eruditius? quid acutius? Ap
pologeticus eius et cōtra gētes libri cunctā ſeculi conti
net diſciplinā. Minutius felix cauſidicus romani fo
ri in libro cui titulus octauus ē: et in altero cōtra mate
maticos: ſi tamē inſcriptio nō mentitur auctorē Quid
gētilium litterarum dimiſit itactum. Septē libros ad
uerſus gētes. Arnobius edidit: totidēq; diſcipulus
eius Lactātius: qui de ira quoq; et de opificio dī duo
uolumina condidit: Quos ſi legere uolueris dialogum
Ciceronis in eis iuenies: Victorino martyri in libris
ſuis lic; deſit eruditio: tamē nō deeſt eruditionis uolū
tas. Cyprianus q' idola dii nō ſint qua breuitate. qua
hiſtoriarum oīs ſcia: quoq; uerborum et ſēſuum ſplē
dore pſtrinxit? Hilarius meorum tēporum cōfeſſor
et epō. xii. Quītiliani libros d̄ ſtilo imitatus ē et nume
ro: breuiq; libello: ques contra Dioſcorum medicum
quid in litteris poſſit oſtēdit. Juuēcus preſbiter ſub
conſtātino hiſtoriā domini ſaluatoris uerſibus explica
uit. Nec ptimuit euāgelii maieſtatē ſub metri lege mit
tere. De ceteris uel mortuis uel uiuētibus taceo: quo
rum i ſcriptis ſuis et uires manifeſte ſunt: et uoluntas
nec ſtatim praua opinione fallaris cōtra gētes hoc eſſe
licitum in aliis diſputationibs diſſimulandum: quia om
nes pene oīs libri exceptis his qui cū Epicuro litteras
nō didicerunt: eruditionis doctrinæq; pleniſſimi ſunt.
Quāq̄ ego magis illud rear qd̄ dictāti uenit in mētes
nō te ignorare qd̄ ſēper a doctis uiris uſurpatum ē. ſed
p te mihi proponi ab alio quæſtionē: qui forſitā prop
ter amores hiſtoriarum Saluſtii Calphurnius cogno
mēto lanarius ſit. Cui queſo ut ſuadeas ne ueſcentiū
dentibus edentulus iuideat: et oculos caprearum talpa
cōtemnat. Diues ut cernis ad diſputandum materia: ſ;
iam epiſtolaris anguſtia finiēda ē.

Hieronymus ad pāmachium de optīo genere interpre
tandi: ubi primum cōtra Rufinum et cæteros obtrec
tatores inuehit: qui ſchedas epiſtole Epiphanii e græ
co traductæ pecunia redēptas falcitatis arguebāt oſtē
dens nō ſolum gentilium: ſ; ſacre ſcripturæ apoſtolorū
ſimulq; euāgeliſtarum et. lxx. interpretum exēpla non
uerbum de uerbo: ſ; ſēſum e ſenſu debere transferri.

PAULUS apoſtolus pſente Agrip
pa rege de criminibus reſponſurus
quo poſſit intelligere qui auditurus
erat ſecurus de cauſa uictoriæ: ſtatim
in principio gratulatur dicens. De ō
nibus quibus a iudæis rex Agrippa
accuſor extimo me beatum: cum apud te ſim hodie d̄
fendendus: qui pcipue noſti cunctas quæ iudeis ſunt
conſuetudies et queſtiones. Legerat. n. illud Eſaiæ be
atus qui in aures loquitur audiētis: et non erat tātum
oratoris uerba proficerē: quantum iudicis prouidentia
cognouiſſet. Unde et ego Beatum me in hoc dunta
xat negocio iudico qd̄ apud eruditas aures iperite lin
guæ reſponſurus ſum: que obicit mihi uel ignorātiam
uel mendatium: ſi āt neſciui alienas litteras iterpretari
uere aut nolui. Quorum alterum error: alterum crimē
eſt. Ac ne forſitā accuſator meus facilitate qua cuncta
loquitur et ipunitate qua ſibi licere omia putat. Me
quoq; apd̄ uos argueret ut papā Epiphanium crimia
tus ē. Hanc miſi eplās. que te et per te alios qui nos a
mare dignantur rei ordinem doceat. Ante hoc ferme

biēniam miſerat Joāni epo ſupradictus papa Epipha
nius litteras: arguēs eum in quibuſdā dogmatibꝫ: ſed
poſtea clemēter ad pœnitētiam prouocās Harum exē
plaria certati palæſtinæ rapiebātur uel ob auctoris me
ritum uel ob elegātiam ſcriptionis. Erat in mōaſterio
lo noſtro uir apud ſuos haud ignobilis Euſebius Cre
monēſis qui cū hæc eplā per multorum ora uolitaret
et mirarētur eā pro doctrina et puritate ſermonis doc
ti pariter et indocti: cœpit a me obnixe petere: ut ſibi eā
in latinum uerterē: et propter intelligēdi facilitates ap
tius explicarē: græci enī eloquii penitus ignarus fuit.
Feci quod uoluit: accitoqꝫ Notario raptim celeriterqꝫ
dictaui. Ex latere in pagina breuiter adnotās quē intri
ſecus ſēſum ſingula Capitula cōtinerēt: ſi quidē et hoc
ut ſibi ſoli facerē oppido flagitauerat Poſtulauiqꝫ ab
eo mutuo ut dōi haberet exēplar: nec facile in uulgus
proderet. Res ita āno et ſex mēſibus trāſiit: donec ſu
pradicta interꝑtatio de ſcriniis eius nouo ꝑſtigio hiero
ſolimam cōmigrauit. Nā quidā pſeudo mōachus uel
accepta peccunia: ut perſpicue intelligi datur: uel gratu
ita malicia ut in caſſum corruptor nititur pſuadere: cō
pillatis chartis eius et ſumptubꝫ iudas factus ē prodi
tor: deditqꝫ aduerſariis cōtra me latrandi occaſiones
ut inter iperitos cōtionentur me falſarium: me uerbus
de uerbo nō expreſſiſſe Pro honorabili dixiſſe cariſſi
mum et maligna iterpretatione qđ dictu nefas eſt
noluiſſe trāſferre. Hæc et huiuſmodi nuge cri
mīa mea ſunt. Ac primum anteꝙ̄ đ trāſlatione reſpō
deā: uolo iterrogare eos qui malitiā prudētiā uocant
Unde apud uos exēplar eplē quis dedit. Qua fronte
profertis? quo ſcelere redemiſtis? Quid apud homiēs
tutum erit ſi nec parietibꝫ quides et ſcriniis nřa poſſu
mus ſecreta celare? Si āte tribunalia iudicum hoc uo
bis crimē ipingerē: reos legibus ſubiugarē q̄ ēt pro uti
litate fiſci noxiis delatoribus pœnas ſtatuunt: Et cum
ſuſcipiāt proditiōes dānant proditorē: lucrum uidelics
placet: et uoluntas diſplicet dudum. Hychium uirū cō
ſularē cōtra quē Patriarcha Gamaliel grauiſſimas ex
ercuit iimicitias. Theodoſius princeps capite dānauit
qđ ſolicitato notario chartas illius iuaſiſſꝫ: legimus i
ueteribus hiſtoriis ludi magīm qui Faliſcorus liberos
prodiderat uinctum pueris traditum: Et ad eos quos
prodebat remiſſum: nec ſceleratā populum romanum
ſuſcepiſſe uictoriā. Pyrrhus epirotarum regē cū in caſ
tris ex uulnere curaretur medici ſui proditione iterfici
nefas duxit Fabritius: qui potius uinctum remiſit ad
dominum ut ſcelus nec inaduerſario cōprobaret. Qđ
leges publice: qđ hoſtes tuētur: qđ inter bella et gladi
os ſanctum ē: hoc nobis inter mōachos et ſacerdotes
chriſti intutum fuit: et audet quidā ex eis adducto ſup
cilio: et concrepātibus digitis eructuare et dicere: quid
eni ſi redemit ſi ſolicitauit: fecit qđ ſibi profuit. Mira
ſceleris defēſio quaſi nō et latrones et fures ac piratæ
faciunt qđ ſibi prodeſt Certe Ana Caiphas ſeducentes
infelicē Judā fecerunt qđ ſibi utile exiſtimabāt. Uolo
in chartulis meis quaſlibet ineptias ſcribere cōmētari
de ſcripturis: remordere lædētes digerē ſtomachum i
locis me exercē cōmunibꝫ: et quaſi limatas ad pugnā
dum ſagittas reponere. Quā diu nō profero cogitata
maledicta nō crimia ſunt: imo nec maledicta quidem q̄
aures publice neſciant. Tu corrūpis ſeruulos: ſolicitas
cliētes: Et ut in fabulis legimus auro et Danaen pene
tres. Diſſimulatoqꝫ qđ feceris me falſarius uoces: cū
multo penis crimē accuſādo in te cōfitearis i me argu
is. Alius te hæreticum Alius iuſimulat dogmatum ꝑ
uerſorem. Taces ipe reſpōdere nō audes. Interpretes
laceras: de ſyllabis calumniaris: et totā defēſionē tui

puta ſi tacēdo detrahas. Finge in transferēdo uel erraſ
ſe uel intermiſiſſe me quippiā. Hic totus tui ingēii car
do uerſatur Hæc tua defēſio Num iccirco tu nō es he
reticus: ſi ego malus interpres ſum. Nec hoc dico qđ
te hæreticum noueri: ſciat ille qui te accuſauit: nouerit
ille qui ſcripſit ſed qđ ſtultiſſimum ſit: accuſatum ab ali
o alium criminari: et confoſſo undiqꝫ corpore de dor
mientis uulnere ſolatium q̄rere. Hactenus ſic locutus
quaſi aliquid de eplā cōmutauerim et ſiplex tranſlatio
poſſit errorē habere nō crimē. Nunc uero cus ipa eplā
doceat nihil mutatum de ſēſu: nec res additas. nec ali
quod dogma cōfictum: faciunt ne intelligēdo ut nihil i
telligant: et dum alienā iperitiam uolunt redarguē ſu
am produnt: et. n. ego nō ſolum fateor: ſed libera uoē
profiteor me in iterpretatione grecorum abſqꝫ ſcriptu
ris ſanctis ubi et uerborum ordo myſterium eſt: non
uerbum a uerbo: ſed ſenſum exprimere de ſenſu. Habe
oqꝫ huius rei magiſtrum Tullium qui pythagorā pla
tonis et œconomium xenophontis et Aeſchinis et De
moſthenis duas contra ſe orōnes pulcherrimas tranſ
tulit. quāta in illis ꝑtermiſerit: Quanta addiderit quāta
mutauerit ut proprietatē alterius lingue ſuis proprieta
tibus explicaret: nō eſt huius tpis dicere: ſuficit mihi
ipſius trāſlatoris auctoritas: Qui in prologo earumdē
orōnum ita locutus ē putaui mihi aſſumere laborē uti
lem ſtudioſis: mihi autē ipſi nō neceſſarium. Conuerti
enim ex acticis duorum eloquētiſſimorum nobiliſſiās
orationes inter ſeqꝫ cōtrarias Aeſchinis et Demoſthe
nis Nec nō uerti ut interps: ſed ut orator ſētentiis iiſdē
et earum formis tā figuris q̄ꝫ uerbis ad noſtrā conſue
tudinē actis. In quibꝫ nō pro uerbo uerbū neceſſe ha
bui reddere: ſꝫ genus oīs uerborum ui ſeruaui. Non
enim me ea āumerare lector putaui oportere ſꝫ tan
quā appēdere Ruꝛſumqꝫ in calce ſermonis. Quorus
ego ait orationes: ſicut ſpero ita expreſſero uirtutibus
utēs illorum omibus. i. ſententiis et earum figuris. Et
rerum ordie uerba pſequēs eatenus: ut ea nō abhorre
ant a noſtro more q̄ ſi e græcis oīa conuerſa non erūt
tamē ut generis eiuſdē ſint elaborauimus. Sed et Ho
ratius uir acutus et doctus hoc idē in arte pœtica eru
dito ꝑcipit interpreti: nec uerbum uerbo curabis red
dere fidus interpres. Terentius Menādrum Plau
tus et Cecilius ueteres comicos iterꝑtati ſunt: nūquid
hærēt in uerbis: ac nō decorē magis et elegātiam i trāſ
latione cōſeruat q̄ꝫ nos ueritatē interpretationis: hanc
eruditi κακοζηλιαν nuncupāt. Unde et ego doctus
a talibꝫ āte ānos circiter uigiti et ſili quoqꝫ tunc erroꝛ
deceptus: certe hoc mihi a uobis obiciēdum neſciens
cum Euſebii chronicon in latinum uerterē: tali inter ce
tera ꝑfatione uſus ſum. Difficile ē alienas lineas inſe
quētem non alicubi excedere et arduum ut quæ i alia
lingua benedicta ſunt eundē decorē i trāſlatiōe conſer
uent. Significatum ē aliquid unius uerbi proprietate
non habeo meus quo id efferā et dum q̄ro ipleī ſentē
tiā lōgo ābitu uix breuis uix ſpatia cōſumo. Accedunt
Hypperbatorum āfractus diſſimilitudies caſuus: uari
etates figurarum. Ipſum poſtremo ſuum et ut dicam
ita uernaculum lingue genus ſi ad uerbum iterꝑtor ab
ſurde reſonāt ſi ob neceſſitate aliquid i ordie uel ſermo
ne mutauero ab interpretis uidebor officio receſſiſſe.
et poſt multa q̄ nunc proſequi ocioſum ē ēt hoc addi
di. Quod ſi cui nō uidetur linguæ gratiā i interpretatio
ne nutare. Homerum ad uerbum trāſferat in latinum.
plus aliquid dicā in ſua lingua proſæ uerbis interprete
tur. Uidebit ordinē ridiculum et poetā eloquētiſſimus
uix loquētē. Uerum ne ſcriptorum meorus ꝑua aucto
ritas quāꝙ̄ hoc tātum probare uoluerim me ſemper

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ab adoleſcentia non uerba ſed ſētentias trāſtuliſſe qua
lis ſuper hoc genere pſatiuncula ſit in libro quo beati
Antonii uita deſcribitur ipſius lectione cognoſce ex ali
a in aliam liguā ad uerbum expreſſa trāſlatio ſēſus op
ſt. et uelut læto gramie ſata ſtrangulat. Dum. n. caſibus
et figuris ſeruit oratio qd̄ breui ſermone poterat idica
re lōgo ābitu circumacta uix explicat. Hoc igitur ego
uitans ita beatum Antonius te petēte trāſpoſui ut nihil
deſit ex ſenſu: cuȝ aliquid deſit ex uerbis. Alii ſyllabas
aucupentur: tu quere ſētentias. Dies me deficiet: ſi oi
um qui ad ſēſum iterpretati ſunt teſtimonia replicaue
ro: Sufficit in pſēti noiaſſe. Hilarium confeſſorē: qui
omilias in Job et in pſalmos tractatus plurios in lati
num uertit e græco. Nec aſſedit littere dormitāti: et pu
tida ruſticorum interpretatione ſe torſit: ſed quaſi capti
uos ſēſus in ſuā linguā uictoris iure tranſpoſuit. Nec
hoc mirum in cæteris ſæculi uidelicet: Aut ecclie uiris
cum. lxx. iterpretes et euāgeliſte apliqȝ idē i ſacris uo
luminibus fecerūt: legimus in marcho dicēte domino
Taletacumi ſtatimqȝ ſubiunctū ē qd̄ interpretatur Pu
ella tibi dico ſurge. Arguatur euāgeliſta mēdacii quaſi
addiderit Tibi dico cum i hæbræo tātummodo ſit pu
ella ſurge: ſed ut ἐμφατικότερον faceret et ſen
ſum uocātis et imperātis exprimeret addidit tibi dico
Rurſum in matthæo redditis a proditore iuda. xxx. ar
gēteis: et ēpto ex eius agro figuli ſcribitur Tunc iple
tum ē qd̄ ſcriptum ē p Hieremyā prophetā dicētē Et
acceperunt triginta argēteos precium appreciati quod
appreciauerunt filii iſrahel: et dederunt eos in agrum
figuli ſicͭ conſtituit mihi dominus. Hoc i Hieremia pe
nitus nō iuenitur: ſȝ in zacharia aliis multo uerbis ac
toto ordie diſcrepāte. Vulgata quipe editio ita ſe ha
bet et dic ad eos ſi bonuȝ ē corā uobis date mercedē
mihi aut renuite: et appenderunt mercedē meā trigita
argēteos: dixitqȝ dominus ad me Pone illos in cōfla
torio: et conſidera ſi probatum ſit: ſicut probatus ſum
ab eis: et tuli triginta argēteos et miſi eos in domo do
mini in cōflatorio. Quantus diſtet ab euāgeliſtæ teſtio
nio ſeptuagita trāſlatio pſpicuum eſt: ſȝ in hæbreo cuȝ
ſēſus idē ſit uerba ppoſtera ſunt et pene diuerſa et dixi
inquit ad eos Si bonū ē in odis ueſtris Afferte mer
cedē meā: et ſi nō quieſcite: et appenderunt mercedes
meā triginta argēteos: et dixit dominus ad me Proii
ce illud ad ſtatuariū decorum precium qd̄ appreciatus
ſum ab eis: et tuli trigita argēteos et proieci eos ad ſta
tuarium in domo domini. Accuſent apoſtolum falſita
tis qd̄ nec cum hæbraico. nec cum. lxx. Congruat tranſla
toribȝ: et qd̄ his maius ē erret in noie. Pro zachari
a quippe Hieremiam poſuit: ſȝ abſit hoc ā pediſequo
chriſti dicei: cui curæ fuit nō uerba et ſyllabas aucupa
ri: ſed ſētentias dogmatum ponere. Veniamus ad illd̄
eiuſdē zachariæ teſtionium: qd̄ Joānes euāgeliſta ſūit
iuxta hebraicā ueritatē Videbunt in quē cōpunxerunt
pro quo in. lxx. [illegible] καὶ ἐπιβλέψονται πρός με
ἀνθ᾽ ὧν ὠρχήσαντο Qd̄ interpretati ſūt latini et aſpi
cient ad me pro his q̄ illuſerunt ſiue iſultauerunt. Diſ
crepat euāgeliſta: et. lxx. interpretum noſtraqȝ trāſlatio
et tamē ſermonum uarietas in unitate ſpiritus concor
dat. In mattheo legimus dominum pdicentē aplis fu
gam: et hoc ipſ zachariæ teſtionio cōfirmātē. Scriptus
ē āt percutiam paſtorē et oues diſpergētur. At in. lxx.
et in hæbreo multo aliter eſt. Non. n. ex pſona dei dici
tur ut euāgeliſta uult: ſȝ ex prophetæ deus pſes rogan
tis percute paſtorē: et diſpergantur oues. In hoc ergo
loco iuxta quorūdā prudentiā euāgeliſta piaculi reus
eſt: qp auſus ſit prophetæ uerba ad dei referre pſonam.
Scripſit ſupradictus euāgeliſta ad āgeli mōitus tuliſſe
Joſeph paruulum: et matrē eius et intrāſſe ægyptum i
biqȝ māſiſſe uſqȝ ad obitum Herodis: ut ipleretur qd̄
dictum ē p prophetā a domino. Ex ægypto uocaui fi
lius meū Hoc noſtri codices nō habēt. ſed in Oſee pro
pheta iuxta hebraicā ſcribitur ueritatē quia puer iſrael
eſt et dilexi eum et ex ægypto uocaui filium meuȝ pro
quo in eodē loco et. lxx. trāſtulerunt. Quia paruulus iſ
rahel: et dilexi eum: et ex ægypto uocaui filios eius.
Num oino repudiandi ſūt qui iſtū locuȝ qui ad chriſti
maxie ptinet ſacramētum aliter trāſtulerunt. An dāda
potius uenia ut hoibus iuxta ſētentiaȝ Jacobi dicētis
Multa peccauimus oēs: et ſi in uerbo non peccat iſte
pfectus ē uir: et pōt refrenare oē corpus. Illud uero
qd̄ in eodē euāgeliſta ſcribitur et uenit et habitauit in ci
uitate quē dicitur Nazareth ut impleretur qd̄ dictuȝ ē
p prophetā quia Nazareus uocabitur. Reſpōdeāt ro
go dædali et faſtidioſi extimatores omnius tractatorū
ubi legerint: diſcātqȝ in Eſaia poſitum. Nam i eo loco
ubi nos legimus et trāſtulimus Exiet uirga de radice
ieſſi: et flos de radice eius conſcēdet et in hæbreo iux
ta linguæ eius idioma: ita ſcriptum ē. Exiet uirga de ra
dice ieſſe: et nazareus de radice eius creſcet. cur hoc o
miſerunt ſeptuaginta. Si nō licet uerbum trāſferre de
uerbo ſacrilegiuȝ eſt uel erraſſe uel ignoraſſe. Tranſea
mus ad cætera neqȝ eni eplē breuitas patitur diutius
ſingulis imorari. Idem mattheus loquitur Hoc āt to
tum factum ē ut ipleretur qd̄ dictum ē a domino per
prophetā dicētem: Ecce uirgo in utero habebit et pari
et filium et uocabunt nomē eius emanuel: qd̄. lxx. trāſ
tulerunt Ecce uirgo in utero accipiet et pariet filium et
uocabitis nomem eius emanuel. Si uerba calumnia
mur utiqȝ nō eſt idem hēbit et accipiet nec uocabunt
et uocabitis. Porro in hæbreo ita ſcriptum legimus
Ecce uirgo cōcipiet et pariet filium et uocabit nomen
eius emanuel. Non Achaȝ qui arguebatur iſidelitatis
Non iudei qui erāt dominum negaturi: ſed uocabit in
quit ipſa q̄ concipiet ipſa uirgo q̄ pariet. In eodē euan
geliſta legimus Herodē ad aduētum magorum fuiſſe
turbatuȝ ſcribiſqȝ et ſacerdotibus cōgregatis ſciſcitatū
ab eis ubi chriſtus naſceretur: illoſqȝ reſpondiſſe In
bethleem iudæ: ſic enim ſcriptum ē in propheta et tu
bethleē terra iuda ne quaq̄ minima in ducibus iuda:
ex te. n. egredietur dux qui regat populum meum iſra
el. Hoc exemplum in uulgata editione ſic fertur: et tu
bethleem domus effrata modicus es in milibus iuda.
de te mihi egredietur ut ſit princeps in iſrael. Quanta
ſit inter matheum et ſeptuaginta uerborum ordiniſqȝ
diſcordia magis hoc admiraberis: ſi hebraicuȝ uideas
in quo ita ſcriptum ē. et tu bethleem terra ephrata par
uulus es i milibus iuda. ex te mihi egredietur dux qui
ſit dominator i iſrael. Conſidera gradatim q̄ ab euāge
liſta ſunt poſita. et tu Bethleem terra iuda pro terra iu
da in hæbraico habet ephrata. In ſeptuaginta domus
ephrata Nequaquam minima es in principibus iuda
quod in ſeptuaginta legitur modicus es ut ſis i milibȝ
iuda. In hæbreo paruulus: et in Milibus Juda
ſenſuſque contrarius Septuaginta ſibi i hoc duntaxat
loco et hebraico concordante. Euangeliſta enim dixit
qd̄ non ſit paruulus in ducibus iuda cum e regiōe ſit
poſitum. Paruulus quidē es et modicus ſed tamen de
te mihi paruo et modico egredietur dux in Iſrabel ſe
cundum illud apli. Elegit infirma mundi deus ut con
fundat fortia. porro quod ſequitur. Qui regat uel paſ
cat populum meum iſrael Aliter in propheta eſſe pſpi
cuum ē. Hæc repeto nō ut euāgeliſtas arguam falſita
tis. Hoc quippe impiorum ē celſi porphirii Juliani ſȝ
ut reprehēſores meos arguam iperitiæ. et impetrē ab

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

436

eis ueniā ut cōcedāt mihi in ſiplici eplā qđ i ſcripturis
ſanctis uelint nolint aplis cōceſſuri ſunt. Marcus diſ
cipulus petri ita ſuum orditur euāgelium principium e
uāgelii ieſu chriſti ſic ſcriptum ē in Eſaia propheta Ecce
ego mitto āgelum meum āte faciē tuā qui pparabit ui
am tuam Vox clamātis in deſerto parate uiā domino
rectas facite ſemittas eius. Hoc exēplum e duobꝫ pro
phetis cōpoſitum ē de Malachia uidelꝫ et Eſaia. Nā
primum qđ dicitur Ecce mitto āgelum meuꝫ āte faciē
tuā qui preparabit uiā tuam āte te: in malachia in fine
poſitum ē Sequens āt qđ infertur Vox clamātis i de
ſerto et cetera. in Eſaia legimus et quomodo marcus
ſtatim in pricipio uolumis ſui poſuit ſicut ſcriptuꝫ ē in
Eſaia propheta Ecce mitto āgelum meum āte faciē tu
am qđ nō ſcribitur in Eſaia ut diximus: Sed in Mala
chia nouiſſimo duodecim prophetarum Soluat hanc
q̄ſtiunculā imperita præſumptio: et ego erroris uenias
deprecabor. Idem marcus iducit ad phariſæos ſalua
torē loquētem Nunq̄ legiſtis quid fecerit Dauid quā
do neceſſitatē habuit: et eſuriit ipe: et qui cuꝫ ipſo erāt
quomodo ingreſſus domum domini ſub Abiathar pri
cipe ſacerdotum panes propoſitionis comedit quibus
nō licebat ueſci niſi ſolis ſacerdotibus. Legamus Sa
muelem ſiue cōmuni habetur titulo regnorum libros: i
bi reperiemus nō Abiathar eſſe ſcriptus ſꝫ Abimelech
pontificē qui poſtea Adoech cum cæteris ſacerdotibus
Saulo iubēte percuſſus ē: pergamus ad Paulum apo
ſtolum Scribit ad corinthios Si.n.cognouiſſent: nun
quam dominum glorie crucifixiſſent: ſed ſicut ſcriptus
eſt. Qđ oculus nō uidit nec auris audiuit: nec i cor ho
minis aſcendit: q̄ preparauit deus diligētibus ſe. So
lent in iſto loco apocriphorum quidā deliramēta ſecta
ri: et dicere qđ de apocalypſi eliæ teſtionium ſumptus
ſit: cum in Eſaia iuxta hebraicum ita legatur A ſeculo
nō audierunt: neqꝫ auribus pceperunt: oculus non ui
dit deum: deus abſqꝫ te que pparaſti expectātibus te.
Hoc ſeptuaginta multo aliter trāſtulerunt. A ſeculo nō
audiuimus: neqꝫ oculi noſtri uidēt deum abſqꝫ te: et o
pera tua uera: et facies expectantibus te miſericordias
Intelligimus unde ſumptum ſit teſtimonium: et tamē
apoſtolus non expreſſit uerbum ex uerbo: ſed περιφ
ραστικωσ eundem ſenſum abſqꝫ ſermonibꝫ idica
uit. In eplā ad Romanos ides apoſtolus beatus exē
plum de Eſaia propheta ſumēs Ecce inquit ponā in ſy
on lapidē offenſionis: et petrā ſcādali: diſcordat cū trāſ
latione ueteri: et tamē cum ueritate concordat hebrai
ca. In ſeptuaginta.n.cōtrarius ſēſus ē non ut lapidi of
fenſionis occurrētis neqꝫ ut petræ ruinæ. Cum apoſto
lus quoqꝫ hebreis Pauloqꝫ cōſentiēs ita poſuerit. In
credulis āt lapis offenſionis ſcandali. Ex quibꝫ uniuer
ſis pſpicuum ē et aplōs et euāgeliſtas in iterpretatiōe
ueterum ſcripturarum ſēſum q̄ſiſſe non uerba. Nec ma
gnopere de ordine ſermōibuſqꝫ curaſſe: cum itellectui
res paterent: Lucas uir apoſtolicus et euangeliſta ſcri
bit Stephanum primus chriſti martyrē iudaica contē
tione narrantē. In.lxxv. aiabus deſcēdit Jacob i ægyp
tum: et defunctus ē ipe et pies noſtri: et trāſlati ſunt in
Sichē et poſiti ſunt in ſepulchro qđ emit Abrahā præ
tio argēti a filiis emor filii ſichē. Hic locus i geneſi mul
to aliter iuenitur qđ ſcls Abraham emerit ab Effron e
theo filio Seor iuxta ebron quadrigētis drachmis ar
genti ſpeluncā duplicē: et agrum circa eam ſepelieritqꝫ
in ea Saram ſuam. Atqꝫ i eodē libro poſtea legimus
reuertere de Meſopotania Jacob cum uxoribꝫ et fili
is ſuis poſuiſſe tabernaculum āte Salē urbē Sicynio
rum q̄ eſt in terra chanaan: et habitaſſe ibi et emiſſe p
tē agri i quo habebat tētoria a filiis Emor patris ſichē

cētuꝫ agnis: et ſtatuiſſe ibi altare et iuocaſſe dominū
iſrahel: abrahā non emit ſpeluncā ab emor pře ſichē
ſed ab effron filio Seor: nec ſepultus ē in ſichē: ſed in
ebron: q̄ corrupte dicitur arboch. Duodecim āt patriar
che non ſunt ſepulti in Arboch: ſed in ſichen: qui ager
nō eſt emptus ab Abrahā ſed a iacob. Differo quæſti
unculæ huius ſolutionē ut obtrectatores mei q̄rant et
intelligant nō uerba in ſcripturis cōſiderāda: ſed ſēſum
uigeſimiprimi pſalmi iuxta hebræos idipſum exordius
eſt qđ dominus locutus ē in cruce ηλι ηλι λιμασα
βαχθανη qđ iterptatur Deus deus meus quare me
dereliquiſti Reddant rōes cur ſeptuaginta trāſlatores
iterpoſuerunt reſpice me Ita.n.uerterunt. Deus deus
meus reſpice me: quare me dereliquiſti. Reſponderūt
utiqꝫ nihil in ſenſu dāni eſſe ſi duo ſunt uerba. Audiāt
et a me nō piclitari eccleſiæ ſtatum ſi celeritate dictātis
aliqua uerba dimiſeri: longum ē nunc euoluere quāta
ſeptuaginta de ſuo addiderint: quāta dimiſerint: que i
exēplaribus eccleſiæ obelis aſtericiſqꝫ diſtincta ſunt. Il
lud.n.qđ legimus in Eſaia Beatus qui habet ſemē in
ſion: et domeſticos in hieruſalē: ſolēt hebræi deridere
cum audierint. Nec nō et in amos poſt deſcriptionē lu
xurie ſtantia putauerunt hæc et nō fugētia. Reuera ſē
ſus rhetoricus et declamatio tulliana: ſꝫ qđ faciēmus
ad auctēticos libros in quibus hæc nō fuerint aſcripta
et cetera his ſimilia: quæ ſi proferre nitamur ifinitis li
bris opus ē. Porro quāta dimiſerint uel aſteriſci ut di
ximus tēſtes ſunt: uel noſtra interpretatio ſi a diligēti
lectore trāſlationi ueteri cōferatur: et tamē iure ſeptua
ginta editio obtinuit in eccleſiis uel quia prima ē: et ā
te chriſti fertur aduētum: uel quia ab aplis in quibꝫ ta
men ab hebræo nō diſcrepat uſurpata. Aquila āt pro
ſelitus et cōtētioſus interpres: quia nō ſolum uerba ſꝫ
ethymologias quoꝫ uerborum trāſferre conatus ē iu
re proiicitur a nobis. Quis.n.pro frumēto uino et o
leo poſſit uel legere uel intelligere χευμα οπώρινον
στιλπνόντα qđ nos poſſumus dicere fuſionem po
mationemqꝫ et ſplendentiam. At qui hebræi non
ſolum habent ἄρθρα ſed et pro ἄρθρα ille κακ
οζηλωσ ſyllabas interpretetur et litteras dicatqꝫ
σὲι ἔι τον ουρανονκαι σει ει την γην
qđ græca et latina lingua oīno nō recipit. Huius rei ex
emplum qđ noſtro ſermone capere poſſumus. Quāta
enim apđ græcos benedicuntur q̄ ſi ad uerbum tranſfe
ramus in latina nō reſonāt: et e regione que apud nos
placent ſi uertātur iuxta ordiēs apud illos diſplicebunt
ſed ut infinita ptereant et oſtēdam tibi cur omnius no
bilium chriſtianiſſime et chriſtianorum nobiliſſime cu
iuſmodi falſitates in eplā et trāſlatione reprehendāt ip
ſius eplē ponam cum græco ſermōe pricipium ut ex u
no crimie intelligantur et cætera ἐδει ἡμᾶσ αγαπ
ητε μὴ τη οἰησει τωνκληρῶνφέρεσθαι quod ego
ita uertiſſe me memini. Oportebat nos dilectiſſime cle
ricatus honore nō abuti in ſuperbiā. Ecce iquiunt in u
no uerſiculo quēta mēdatia primum αγαπητὸσ di
lectus ē non dilectiſſimus: deinde οἰησισ eſtimatio di
citur nō ſuperbia. Nō.n.dixit οἰδηματι ſed οἰησει
Quorum alterum tumorē alteruꝫ arbitrium ſonat. To
tum qđ ſequitur clericatus honore nō abuti in ſuperbi
am tuum eſt. Quid ais o columē litterarum et noſtro
rum tēporum Ariſtarche? Quid de uniuerſis ſententiā
fers ſcriptoribus? ergo fruſtra tāto tpe ſtuduimus: et ſe
pe manum ferulæ ſubdiximus. Egredientes de portu
ſtatim ipegimus. Igitur quia et erraſſe humanum eſt
et confiteri errorem prudentis: tu qui reprehenſor es.
tu me obſecro emenda pceptor Et uerbum de uerbo
exprime debueras inquit dicere. Oportet nos dilecte

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

non exiſtimatione clericorum ferri. Hæc ẽſt plautina e
loquẽtia. Hic lepos atticus:et muſarum ut dicunt Elo
quio cõparãdus. Completur in me tritus uulgi ſermo
ne prouerbium Oleũ perdit et ipenſas:qui boues mit
tit ad ceroma. Hæc nõ illius culpa ẽ cuius ſub pſona
alius agit tragœdiam: ſed Ruphini et Malanie ma
giſtrorum eius qui illum magna mercede nihil ſcirẽ do
cuerunt. Nec reprehẽdo in chriſtiano quolibet ſermo
nis imperitiã:atqȝ utinam ſocraticum illud haberemus
ſcio qđ neſcio:et alterius ſapiẽtis. Teipſum itellige:ue
nerationi mihi ſẽper fuit:non uerboſa ruſticitas:ſȝ ſãc
ta ſimplicitas. Qui in ſermõe imitari ſe dicit aplõs pri
us imitetur uirtutes in uita illorum:in quibȝ loquendi
implicitatẽ excuſabat ſãctimonie magnitudo: et ſyllo
ſgyſmos Ariſtotelis contortaqȝ Chryſippi accumina
reſurgẽs mortuus cõfutabat. Ceterum ridiculũ ſi quis
ex nobis manẽs inter Croeſi opes et ſardanapalli de
litias de ſola ruſticitate ſe iactet. Qua ſi oẽs latrones
et diuerſorum criminum rei diſerti et cruẽtos gladios
philoſophorum uoluminibus:et nõ arborum truncis
occulant. Exceſſi menſurã eplẽ:ſed nõ exceſſi doloris
modum:Nã qui falſarius uocor et inter muliercularũ
radios et textrina dilanior contẽtus ſum crimẽ abnuere
et non referre. Unde arbitrio tuo cuncta pmitto ut le
gas ipſã eplãs tã græcã ꝙ latinam:et ilico intelliges ac
cuſatorum meorum uenias et obprobrioſas querelas
Porro mihi ſufficit amicum inſtruxiſſe cariſſimum et
et in cellula latitãtẽ diem tãtum expectare iudicii. Op
toqȝ ſi fieri põt et ſi aduerſarii non uicerint Cõmentari
os potius ſcripturarũ quã demoſthenis et Tullii phi
lippica ſcribere.

¶ Beati Hieronymi ad Sinniam et Fretelam inſinuan
tis in ſingulis pene pſalmis. In quo .lxx. interp̃tum edi
tio ab hebraica ueritate diſcordet ac docẽtis quid in ſi
gulis potius ſit ſequẽdum.

DILECTISSIMIS fratribȝ Si
niæ et Fretelæ et ceteris qui nobiſcum
domino ſeruiunt Hieronymus. Ue
re in uobis apoſtolicus et propheti
cus ſermo cõpletus ẽ In oẽm terrã
exiuit ſonus eorum: et i fines orbis
terræ uerba eorum. Quis hoc crederet ut barbara geta
rum ligua hebraicã quereret ueritatẽ: et dormitantibȝ
imo contẽdẽtibȝ græcis ipſa germania ſp̃s ſci eloquia
ſcrutaretur. In ueritate cognoui quoniã nõ ẽ pſonarũ
acceptor deus: ſed in oi gente qui timet deum et opa
tur iuſtitiã acceptus ẽ illi. Dudum calloſa tenẽdo capu
lum mãus et digiti tractãdis ſagittis aptiores ad ſtilum
calamũqȝ moleſcunt:et bellicoſa pectora uertuntur in
manſuetudinẽ chriſtianã. Nunc e Iſaie uaticinium cer
nimus opere cõpletum Concident gladios ſuos in ara
tra: et lanceas ſuas in falces: Et nõ aſſumet gẽs cõtra
gẽtem gladium:et nõ diſcẽt ultra pugnare. Rurſumqȝ
in eodẽ paſcetur lupus cum agno:et pardus requieſcet
cum hædo:et uitulus et leo et Taurus paſcẽtur ſimul
et puer puulus ducet eos:et bos et urſus in cõe paſcẽ
tur:paruuliqȝ eorum erunt pariter:et leo et bos come
dent paleas:non ut ſimplicitas in feritatẽ trãſeat:ſȝ ut
feritas diſcat ſimplicitatẽ. Quæritis a me rẽ magni ope
ris et maioris iuidiæ:in qua ſcribẽtis nõ ingenium ſed
eruditio cõprobetur:ut dum ipe cupio iudicare de ce
teris:iudicandum me oibus prebeã:et i opere pſalterii
iuxta digeſtionẽ ſchedulæ ueſtræ ubicunqȝ iter latinos
græcoſqȝ cõtẽtio ẽ quid magis hebræis cõueniat ſigni
ficẽ. In quo illud breuiter admoneo ut ſciatis aliã eſſe
editionem:quã Origenes et cæſarienſis euſebius:om
neſqȝ græciæ tractatores κοινη .i. communem appel
lãt atqȝ uulgatã:et a pleriſqȝ nunc λουκιανος dici
tur. Aliam .lxx. iterpretum q̃ et in ſexcuplicibȝ codicibȝ
reperitur: et a nobis in latinum ſermonẽ fideliter uerſa
eſt:et hieroſolyme atqȝ in oriẽtis eccleſiis decãtatur.
Super qua re et ſcs filius meus auitus ſæpe q̃ſierat:
et quia ſe occaſio fratris noſtri firmi preſbyteri dedit:
qui mihi ueſtrã eplãm tradidit duobus ſcribens in cõ
mune reſpondeo:et me magno amicitiæ libero fœnore
qđ quãto magis ſoluimus plus debemus. Sicut autẽ
in nouo teſtamẽto ſi quando iter græcos latioſqȝ q̃ſtio
exoritur et ẽ inter exẽplaria ueritas requirẽda recurri
mus ad fontẽ græci ſermonis:in quo nouum ſcriptum
ẽ inſtrumẽtum. Ita et i ueteri teſtamẽto: ſiquãdo inter
græcos latinoſqȝ diuerſitas ẽ:ad hebraicã cõfugimus
ueritatẽ ut quicquid de fõte proficiſcitur hoc q̃ramus
in riuulis κοινη autẽ iſta hoc ẽ cois editio ipa ẽ q̃ et
.lxx. ſed hoc intereſt inter utrãqȝ ꝙ κοινη pro locis
et tẽporibus et pro uoluntate ſcriptorum uetus corrup
ta editio ẽ. Ea autẽ que habetur in exapolis et quam
nos uertimus ipſa ẽ editio q̃ in eruditorum libris incor
rupta et imaculata .lxx. interpretum trãſlatione reſerua
tur· quicquid ergo ab hac diſcrepat nulli dubium ẽ qui
ita et ab hebræorum auctoritate diſcordet. Pria de qui
to pſalmo queſtio fuit: neqȝ hitabit iuxta te malignus
pro quo habetur i græco ου παροικησει σοι πονη
ρευομενος et uulgata editio cõtinet:et mirami cur ita
παροικια .i. incolatum latinis iterpres non uerterit:
ſȝ pro hoc poſuerit hitationẽ quæ græce dicitur κατο
ικια quod quidẽ i alio pſalmo feciſſe conuicitur. Heu
mihi quia incolatus meus prolõgatus eſt. Et in .xiiii.
pſalmo rurſum pro incolatu habitationẽ poſuit. Doie
quis habitabit in tabernaculo tuo: aut quis requieſcet
in mõte ſancto tuo? Et ſciendum qđ ſi uoluerimus dice
re Domine quis incolet tabernaculum tuum uel illud e
quito neqȝ incolet iuxta te malignus pdes Euphoniã
et dum iterpretationis proprietatẽ iſequimur:oẽm de
corẽ trãſlationis amittimus: et hãc eſſe regulã boni in
terpretis ut idioma linguæ alterius ſuæ linguæ expriat
proprietatẽ. Quod et Tullium in protagora Platonis
et in œconomicon xenophontis et in Demoſthenis cõ
tra Aeſchinẽ orõnem feciſſe conicimus:et Plautũ Te
rentium Ceciliumqȝ eruditiſſimos uiros in græcis co
mœdiis trãſferendis. Nec ex eo quis latinã linguã an
guſtiſſimã putet ꝙ non poſſet uerbum trãſferre de uer
bo:cum ẽt græci pleraqȝ noſtra circumeãt ut trãſferãt
et uerba hebraica nõ iterp̃tationis fide ſed linguæ ſuæ
proprietatibus nitãtur exprimere. De eodẽ pſalmo di
rige in cõſpectu tuo uiam meã pro quo hẽtur in græco
κατευθυνον ενωπιον σου την οδον μου
hoc ẽ dirige i cõſpectu tuo uiã meã:qđ nec .lxx. habẽt
nec Aquila nec Symmachus:nec Theodocion:ſȝ ſo
la luciani editio. Deniqȝ et i hebræo ita ſcriptum reppe
ri oſer laphanii darchachi:qđ oẽs uoce ſimili tranſtule
runt. Dirige in cõſpectu meo uias tuam ſecundum illđ
qđ in orõne dominica dicitur Pater noſter qui es i ce
lis ſanctificetur nomẽ tuum: non qđ nobis orantibus
ſanctificetur:qđ per ſanctum ẽ:ſed quo petamus ut qđ
per naturã ſui ſãctũ ẽ ſãctificetur in nobis. Ergo et nũc
prophetia poſtulat ut uiã domini q̃ in ſe pfecta eſt etiã
ſibi recta fiat. De ſexto pſalmo. Erubeſcant et cõturbẽ
tur uehemẽter oẽs inimici mei. Et dictis in græco ue
hemẽter nõ haberi ſcio:ſed i editione uulgata Ceterũ
et i hebreo habet modũ .i. uehẽẽter et oẽs σφοδρα
ſimiliter tranſtulerunt. De .7. pſalmo. Iudica me domi
ne ſecundum iuſtitiã meam pro quo habetur in græco

κρίνον με κύριε κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου idē
iuxta iuſtitiā meā: ſed et in hoc male. In hebræo .n. ſed
ecce habet qđ interp̄tatur iuſtitia mea et non ſedechab
qđ iuſtitiā tuā ſonat. ſed oēs īterpretes iuſtitiā meam
ſimili uoce trāſtulerunt: nec cuiq̄ȝ uidetur temerarium
qđ iudicari ſecundum iuſtitiā ſuam poſtulet: cum et ſe-
quens uerſiculus hoc ipſum ſignificet: et ſecundum in
nocentiam meā ſuper me: et pſalmi .xvi. hoc exordium
ſit. Exaudi domine iuſtitiā meā: et .xvii. quoqȝ dicatur:
Retribuat mihi dominus ſcđs iuſtitiā meam: et ſcđm
puritatē manuum mearum reddet mihi. In .xx. quoqȝ
v. pſalmo ſcriptum ē: Proba me domine et tēta me: uē
renes meos et cor meum: et in .iiii. dicatur. Cum inuo
carem exaudiuit me deus iuſtitie meæ: et .xxxv. cuſto
di animā meā quoniā ſanctus ſum. Iacob quoqȝ lo
quitur ī geneſi Exaudiet me cras iuſtitia mea. De .viii.
pſalmo Quoniā uidebo celos tuos: et dicitis ꝙ in græ
co tuos nō habetur. Verum ē ſed in hebræo legitur ſa
matha qđ interpretatur celos tuos et de editione The
odotionis in .lxx. interpretibus additus ē ſub aſteriſco
cuius rei breuiter uobis ſenſum aperiam ubi quid mi
nus haberetur in græco ab hebraica ueritate Origēes
de trāſlatione Theodotionis addidit et ſignum poſuit
aſteriſci .i. ſtellam: q̄ quod prius abſconditum uideba
tur illuminet: et in medium proferat. Vbi āt qđ in he
bræo nō ē: in græcis codicibꝰ inuenitur obelum .i. iacen
tē poſuit uirgulā quā nos latie ueru poſſumus dicere
quo oſtenditur iugulandus eſſe et cōfodiēdus qđ ī auc
tēticis libris nō īuenitur. Quæ ſigna et in græcorum lati
norūqȝ poematibus īueniūtur. De .xvi. pſalmo ocli tui
uideāt equitatē. Pro quo uos ī græco legiſſe dixiſtis οἱ
ὀφθαλμοί μου εἰδέτωσαν εὐθύτητας .i. ocli mei
ſed rectius oculi tui quia et ſupra dixerat De uultu tuo
iudicium meus prodeat: ut oculi tui in propheta opan
te nō praua ſed recta cōſpiciant. In ipſo cuſtodi me ut
pupillā oculi dicitis qđ ī græco legitur φύλαξόν με κ-
ύριε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ Cuſtodi me dn̄e ut pupil
lā ocli qđ nec ī hebræo nec ī ullo habetur īterprete. In
eodē Exurge dn̄e p̄ueni eū: et ſupplāta eus pro quo in
græco di ἀνάστηθι κύριε πρόφθασον αὐτοὺς
καὶ ὑποσκέλισον αὐτοὺς .i. Exurge dn̄e p̄ueni
eos: Et ſupplāta eos: ſȝ melius ſi legatur numero ſin
glī p̄ueni eū ſupplāta eū. ſi quidē de ipſo dc̄s ē: de quo
ſtatis ſequitur eripe aīaȝ meā ab ipſo: nulliqȝ dubium
qui diabolū ſignificet. De .xvii. pſalmo. Grādo et car
bones ignis et quæritis cur græcis iſtū uerſiculū ſcđs
nō hēant īterpoſitis duobꝫ uerſibꝫ ſȝ ſciendū qꝫ de he
braico et Theodotiōis editiōe et .lxx. īterpretibus ſub
Aſteriſco additus ſit ī eodē: qui p̄fecit pedes meos tā
quā ceruorū. Pro quo ſcribitis in græco īueniri καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡσεὶ ἐλάφου
qui p̄fci pedes meos tāq̄ȝ cerui ſingularē numerum pro
plurali: ſed in hebræo pluralis numerus poſitus ē ſulia
loth: et oēs interpretes pluralē numerum tranſtulerūt
In eodē et dediſti mihi protectionē ſalutis tuæ: Pro
quo in græco uos legiſſe dixiſtis καὶ ἔδωκας
μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας μου
ideſt et dediſtis mihi protectionem ſalutis meæ: Sed
in hebræo ieſacha ſalutis tuæ ſignificat nō meæ: quod
et oēs īterpretes trāſtulerunt. In ipſo ſupplantaſti īſur
gentes in me ſubtus me: pro quo in græco plus uos ī
ueniſſe dicitis συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ᾽ ἐμέ .i. ſupplātaſti oēs īſurgētes ī me
ſȝ oēs additus eſt. In eodē Viuit dn̄s et benedictus de
us meus et dicitis ī græco non hēri meus ζῇ κύριος
καὶ εὐλογητὸς ὁ θεός .i. uiuit dn̄s et bn̄dc̄s dn̄s.
qđ nō ſub aſteriſco: ſȝ ab ipſis lxx ab hebraica ueritate
trāſlatum ēſt: et cuncti interpretes in hac parte conſen
tiunt. In eodē Liberator meus de gētibus iracundis
pro quo in græco īueniſſe uos dicitis Ab inimicis me
is fortibus et potētibus: et quia ſemel ueritati ſtudēus
ſi quid uel trāſferētis feſtinatione: uel ſcribentiū uicio
deprauatū ſit ſiplr̄ cōfiteri et emēdare debemus ὀ ῥυστής μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων .i. liberator me
us ex īimicis meis iracūdis In hebræo nihil aliđ hētur
niſi hoc Liberator meus ab īimicis meis. lxx. āt iracū
dis addiderunt: et pro gētibus tā in hebræo q̄ȝ in cunc
tis interpretibus inimici poſiti ſunt: et miror quomodo
pro īimicis gētes mutatum ſit. De .xviii. pſalmo Exul
tauit ut gygas ad currēdā uiā ſuā: et dicitis ꝙ ī græco
ſuā nō hētur ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδόν .i. exultauit ut gigas currere uiā: ſȝ hoc nos
ſub ueru additum reperiꝰ ut ī hebræo nō ēe māifeſtū
eſt. In .19. Tribuat tibi ſecundum cor tuum: et dicitis ī
græco uos huic uerſiculo additus nomē dn̄i reppiſſe
δῴη σοι κύριος .i. tribuat dominus. qđ ſup̄fluus ē
quia ex ſuperioribꝫ ſubauditur unde cœpit et pſalmus
Exaudiat te dominus in die tribulationis: ut et hic ſub
eodē ſenſu dicatur. In eodē Et exaudi nos in die qua
inuocauerimus te. Pro quo legiſſe uos dicitis. In quo
cunqȝ die: ſȝ ſupius cū hebraica ueritate cōcordat ubi
ē ſcriptus ē bios .i. ī die. De .xxi. pſalmo Tu āt dn̄e ne
elōgaueris a me auxilius tuus. Qđ dicitis uos inueniſſe
nō meus σὺ δὲ κύριε μὴ μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ᾽ ἐμοῦ Qđ et uerus ē et ita corrigēdus. Ne
qꝫ enim ſi quid ſcriptorum errore mutatum ē: ſtulta de
bemus contētione defendere. In eodem Vniuerſum
ſemē iacob magnificate eū: pro quo ī græco ſcriptū ſit
ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰακὼβ δοξάσατε αὐτόν .i.
glorificate eū: ſȝ ſciēdū ꝙ ubicūqȝ ī græco δοξάσατε .i. glorificate ſcriptum ē. Latinus īterp̄s magnifica
te trāſtulerit ſcđs illud qđ ī exodo dicitur Cātemus do
mino glorioſe enim magnificatus ē: ſȝ ī latino ſermōe
pro quo in græco ſcribitur. δεδοξασμένος .idem
glorificatus ē ſi trāſferatur fit īdecora trāſlatio. Et nos
emendātes olim pſalterium ubicūqȝ ſēſus idem ē ue
terum interpretum conſuetudiēs mutare noluimus ne
nimia nouitate lectoris ſtudium terrerēus. De .xxii. pſal
mo Calix meus iebriās quā p̄clarus ē. pro quo ī græco
legiſſe uos dicitis. Calix tuus καὶ τὸ ποτήριόν σου
calix tuus Sed hoc in comune error obtriuit cæterū et
.lxx. et hebraicū et oēs interpretes Calix meus habēt
qđ hebraice dicitur Choſi alioquin calix tuus eſſe dici
tur choſach. De .xxiiii. pſalmo Confundantur oēs iniq̄
agētes et dc̄is qđ ī greco nō hēatur oēs αἰσχυνθήτωσαν οἱ ἀνομοῦντες διὰ κενῆς .i. cōfundātur ī
iqua agētes ſup uacue. Et bene Nā nec in hebræo hē
tur ſȝ in .lxx. ſub ueru additum ē. In eodem innocētes
et recti adhæſerunt mihi qꝫ ſuſtinui te: et dicitis ī græco
uos reppiſſe ὅτι ὑπέμεινά σε κύριε .i. qꝫ ſuſtinui te
domine qđ ſuperfluum ē. De .xxvi. pſalmo Et nunc ec
ce exaltauit caput meum ſed ecce ſuperfluus ē in eodē
Exquiſiuit te facies mea. Pro quo in græco ē poſitus
Queſiuit te facies mea: ſed melius ſuperius. De .xxvii
Exaudi uocē dep̄catiōis meæ Pro quo uos īueniſſe di
xiſtis καὶ νῦν ἰδοὺ ὕψωσεν κεφαλήν μου .i. Et
nunc ecce exaltauit caput meū: ſȝ ecce ſup̄fluus ē. In
eodē exquiſiuit te facies mea: Pro quo ī græco ſit ἐζήτησε τὸ πρόσωπόν μου σε .i. Queſiuit facies mea
te ſȝ melius ſupius ē. De .27. Exaudi uocē dep̄catiōis
meæ: Pro quo uos īueniſſe dixiſtis εἰσάκουσον κύριε .i. Exaudi dn̄e ſȝ hoc additum ē. De .28. Et in tē
plo eius omnis dicet gloriam. Pro quo in græco ſit
καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξα-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ideſt. Et in templo eius omnis qui dicit Gloriam
Quod ſi trāſferre uoluerimus ad uerbum omis quis
icōcinitatē īterpretatiōis icurrimus: et fit abſurda trāſ
latio. Jn eodē Dominus diluuium ībabitare facit: pro
quo legiſſe ī græco uos dicitis κύριοσ τόν κατακλ
υσμόν κατοικεῖ .i. dn̄us diluuius inhabitat Quorus
prius ad gratiam ptinet credētius: Secundū ad eius
in quo credunt habitaculum. Sed quia iaſaph uerbū
ambiguus eſt: et poteſt utruſqȝ ſonare Nam et ſeſſio
et babitatio dicitur: et in ipſo pſalmo de gr̄a baptiſma
tis dicebatur. uox domini ſup aquas deus ſup aquas
multas: et uox domini preparantis cedros: et reuela
bit condenſa: et in templo eius omnis dicet gloriam:
de ipſis ſentire uolumus qui glorificant dominun: et
interpretati ſumus Dominus diluuii inhabitare facit:
De xxx pſamo: Quoniam tu es proctetor meus: Ruꝛ
ſū et in alio loco additus nomē domini eſt ὅτι σὺ εἶ ὑ
περασπιστήσ μου κύριε .i. quoniā tu es protector
meus domine: et ne eades ſuper in culcē obſeruare de
betis nomē domini et dei ſæpiſſime additus: et id nos
debere ſequi: quod de habraico: et de lxx interpretibꝫ
emendauimus. Jn eodem Ecce dixi in exceſſu mētis
meæ Pro quo in latinis codicibus legebatur in pauo
re meo et nos iuxta græcum trāſtulimus ἐν τῇ ἐκστ
άσει μου .i. in exceſſu mentis meæ. Aliter. n. exta
ſim latinus ſermo exprimere non pōt niſi mētis exceſ
ſum. Aliter āt me legiſſe ī hebraico nouerā in ſtupore
et admiratione mea. De. 31. pſalmo Nec ē in ſpiritu e
ius dolus pro qd̄ ī greco legiſſe uos dicitis οὐδὲ ἔσ
τιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλοσ .i. Neqȝ ē ī ore
eius dolus: qd̄ ſolus Symmachus poſuit. Alioqui et
lxx. iterpretes et Theodotiō et quita et ſexta editio: et
aquila et ipm̄ hebraicus ī ſpiritu eius habet: qd̄ hebraí
ce dī bruco. Jn eodē cōuerſus ſus in erumna mea in
græco nō eſſe ſuggeritis ἐστραφὴν εἰσ ταλαιπωρί
αν ἐν τῷ ἐμπαγῆναί μοι ἄκανθαν
.i. Conuerſus ſū in erumnā dum ifigitur in ſpina: qd̄
ex hebraico et de trāſlatione Theodotionis ſub Aſte
riſco additus ē: et ī hebraico legitur Laſſadi. De 34.
pſalmo Oia oſſa mea dicent domine: Pro quo ī græ
co bis domine iueniſſe uos dicitis πάντα τὰ ὀστᾶ
μου ἐροῦσι κύριε κύριε τίσ ὅμοιόσ σοι
.i. omnia oſſa mea dicent domine domie quis ſimilis
tibi: Sed ſciendum ꝙ multa ſint exēplaria apd̄ hebræ
os q̄ ſemel quidē dominum habēt. De. 36. pſalmo et
uiam eius uolet. Jn græco uolet nimis nos legiſſe di
xiſtis καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα
.i. et uiā eius uolet nimis: qd̄ additum ē: nec apud quē
quā hētur interpretum. De. 38. Verumtamē uane cō
turbatur ois homo uiuens et dicitis uos nō iueniſſe in
græco conturbatur πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιό
τησ πᾶσ ἄνθρωποσ ζῶν. ideſt. Veruntamen uni
uerſa uāitas ois hō uiuēs: ſȝ et hoc ſub ueru additū ī
lxx ē: et hic apd̄ uos et apd̄ pleroſqȝ error exoritur qd̄
ſcriptorus negligētia uirgulis et aſteriſcis ſubtractis di
ſtinctio uniuerſa confunditur. De. 39. et legē tuas ī me
dio cordis mei: pro quo in græco repperiſſe uos dici
tis Jn medio uētris mei καὶ τὸν νόμον σου ἐν με
σῷ τῆσ κοιλίασ μου .i. et legē tuā ī medio uētris
mei: qd̄ in hebræo ſic ſcriptum ē bāttos meæ: ſed prop
ter Euphoniā apud latios in corde trāſlatus ē et tamē
nō debemus ſubtrahere qd̄ uerus ē. Et in eodē Doie
in adiutorium meus reſpice: pro quo ī græco repperiſ
ſe uos dicitis κύριε εἰσ τὸ βοηθῆσαί μοι πρόσ
χεσ. ideſt. Domine ad adiuuandum me feſtina: ſed
apud lxx. ἐπίβλεπε ideſt reſpice ſcriptum eſt. De. xl
pſalmo Et ſi ingrediebatur ut uideret: et dicitis qd̄ in
græco non ſit poſitu καὶ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν
. ideſt. Jngrediebatur ut uideret cum Manifeſtiſ
ſime et in hebræo et in cunctis interp̄tibus ſcriptum ſit
et lxx. trāſtulerūt. De. 41. pſalmo Salutaꝛ uultus mei
deus meus pro quo iueniſſe uos dicitis deus meus
σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ θεόσ
μου .i. ſalutare uultus mei et deus meus: ſed ſciendus
hoc in iſto pſalmo bis iueniri et in primo poſitum eſſe
ſalutare uultus mei et deus meus Jn ſcd̄o āt. i. in fine
ipſius pſalmi Salutare uultus mei et deus meus: Jta
duntaxat ut et cōiunctio de hebræo et Theodotiōe ſub
aſteriſco addita ſit. Jn eodē Exprobrauerunt mibi qui
tribulant me pro quo inueniſſe uos dicitis ὠνείδι
ζον με οἱ ἐχθροί μου ideſt. Exprobrauerunt me ini
mici mei cum et apud. 70. interpretes ſcriptum ſit: Et
apud hebræos ſoraraí ideſt hoſtes mei. Jn eodē Spe
ra in deo quoniā adhuc cōfitebor illi: et dicitis adhuc ī
græco nō inueniri ἔλπισον ἐπὶ τὸν θεὸν ὅτι ἐξομο
λογήσομαί αὐτῷ ideſt Spera in deum quoniam
confitebor illi: qd̄ ſub aſteriſco additum ē: Jta enim et
in hebræo ſcriptum repperimus chiod quod ſignificat
ὅτι ἔτι Latineqȝ dicitur quoniam adhuc hoc ipm̄
ēt in. 42. eſt intelligēdus in ultimo uerſiculo ἔλπισον
ἐπὶ τὸν θεὸν ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ σωτ
ήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ θεόσ μου
ideſt ſpera in deum quoniam confitebor illi
ſalutare uultus mei et deus meus. De. 43. Et non in
gredieris in uirtutibus noſtris pro quo in greco reppe
riſſe uos dicitis: et non egredieris deus καὶ
οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ θεόσ ἐν ταῖσ δυνάμεσιν ἡμῶν
ideſt Et nō ingredieris deus in uirtutibus noſtris: ſed
ſuperfluum ē. Jn ipſo poſuiſti nos in ſimilitudines gē
tibus: pro quo in græco ſcriptum ē ἔθου ἡμᾶσ εἰσ
παραβολὴν ἐν τοῖσ ἔθνεσι ſed ſi dictus fu
iſſet in latino nō in ſimilitudinē gētibus: ſed in parabo
lam inconcinitas eſſet: et propterea abſqȝ danno
ſēſus et interpretationis elegātia cōſeruata ē. Alioqui
in hebraico ita ſcriptum repperi .i.
poſuiſti uos prouerbium in gētibus. Jn eodē Exurge
adiuua nos pro quo more ſolito in greco nomē domi
ni additum eſt ἀνάστα κύριε βοήθησον ἡμῖν
.i. Exurge domine adiuua nos. 44. Sagittæ tuæ acu
tæ pro quo in græco legiſſe uos dicitis τὰ βέλη σο
υ ἠκονημένα δυνατώτατα .i. ſagittæ tuæ acutæ
potētiſſimæ. ſed hoc male et de ſuperiori uerſiculo ad
ditum ē in quo legitur: Accingere gladio tuo ſr̄ femur
tuum potētiſſime. περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν ἐπὶ
τὸν μηρόν σου δυνατέ. De. 47. Quōiā ecce reges
cōgregati ſūt: pro quo ī greco ē e uos dicitis quōiā ecē
reges eius cōgregati ſunt. qd̄ ſſfluū eſſe lectiōis textus
oſtēdit: Et ī ueteribus latioꝛus codicibus ſcriptus erat
reges terre qd̄ nos tulimus: quia nec in hebræo nec in
. 70. reperitur: ſȝ ὅτι ἰδοὺ οἱ βασιλεῖσ τῆσ γῆσ
συνήχθησαν .i. quoniā ecce reges terræ congrega
ti ſunt Jn ipſo Sicut audiuimus ſic uidimus: pro quo
ī græco repperiſſe uos dicitis καθάπερ ἠκούσαμεν
οὕτωσ καὶ εἴδομεν ideſt. ſicut audiuimus
ſic et uidimus: quod ſuperfluum eſt. Legitur. n. in he
bræo cheuramu: quod iterpretatur οὕτωσ εἴδομεν
hoc eſt ſic uidimus. Jn eodē Suſcepimus deus miſe
ricordiā tuam in medio tēpli tui: pro eo qd̄ nos de he
braico et. 70. interpretibus uertimus tēpli tui: Jn græ
co uos legiſſe dicitis ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου ideſt
in medio populi tui qd̄ ſuperfluum ē in hebraico enis
ſcriptum eſt echalab ideſt ναοῦ σου hoc eſt templi tui
et nō animas: quod populum tuus ſignificat. De. 48.
Homo cus ī honore ēet: pro quo ī græco inueiſſe uos

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dicitis et homo i honore eꝰ eſſet καὶ ἄνθρωπος ἐν
τιμῇ ὢν Sed ſciendum ꝙ iſte Verſiculus bis in hoc
pſalmo ſit et in priori additam habeat coniunctionem
et in fine non hẽat. In eodẽ Et dominabuntur eorũ iuſ
ti Pro iuſtis τοὺς εὐθεῖς ideſt rectos in græco le
giſſe uos dicitis: ſed hoc propter euphoniã ita i latinũ
uerſum eſt. Alioqui et in eo loco ubi ſcriptus legimus
in libro εὐθειῶν iuſtorum librum legimus: et non
debemus ſic uerbum de uerbo exprimere ut dum ſyl
labã ſequimur ꝑdamus itelligẽtiam. In eodẽ De ma
nu inferi eius liberauit me pro quo in græco legiſſe uos
dicitis ἐκ χειρὸς ᾅδου ὅταν λαμβάνῃ με ideſt
de manu inferni cum acceperit me: quod quidem et
nos de .lxx. ita uertimus: quod i ueſtro codice deprauа
tum ſit. 49. Sedens aduerſus fratrẽ tuũ loquebaris
pro quo in græco legiſſe uos dicitis κατελάλεις
et putatis non bene uerſus quia diximus aduerſus fra
tres tuum loquebaris: et debuiſſe nos dicere aduerſus
fratrẽ tuum detrahebas: qd uicioſum eſſe et in lingua
nr̃a nõ ſtare ẽt ſtultis patet: Nec ignoramus ꝙ κατα
λαλιά dicatur detractio Quam ſi uoluerimus pone
re non poſſimus dicere aduerſus fratrẽ tuum detrahe
bas: ſed de fratre tuo detrahebas: qd ſi fecerimus rur
ſum contentioſus uerborum calumniator inquiret:
Quare non dixerimus κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου
hoc ẽ aduerſus fratrẽ tuum. Hæc ſuperflua ſunt et non
debemus impoſita nos iterpretatione uerborum torq̃
re: cum dãnum nõ ſit i ſenſibus quia unaqueque ligua
ut ante iã dixi ſuis proprietatibus loquitur. In ipſo Ne
quando rapiat et ſit qui eripiat et in græco reppeniſſe
uos nec dicitis καὶ μὴ ὁ ῥυόμενος ideſt nec
ſit qui eripiat et non ſit qui eripiat: quod et a nobis
uerſum ẽ et in noſtris codicibꝫ ſic hẽtur: et miror quõ
uicium librarii dormitãtis ad culpã referatis iterpretis
niſi forte fuerit hoc nequãdo rapiat nec ſit qui eripiat
et ille pro nec et ſcripſerit. In eodẽ Sacrificium laudis
honorificabit me pro quo in greco ſcribitur θυσία
αἰνέσεως δοξάσει με ideſt glorificabit me: de quo
et ſupra diximus in eo loco in euangelio ubi in græco
legimus πάτερ δόξασόν με Pater clarifica me.
Noluimus ergo immutare quod ab antiquis legeba
tur: quia idẽ ſenſus erat. De. 54. Expectabã eum qui
me ſaluum fecit: et dicitis uos iueniſſe in græco προσ
εδεχόμην τὸν θεὸν τὸν σῴζοντά με ideſt Expec
tabam deum: quod additum eſt. In eodem A puſil
lanimitate ſpiritus: et in græco inueniſſe nos dicitis
ἀπὸ ὀλιγοψυχίας quod proprie puſillanimitas
dicitur: ſed ſciendum quod pro ὀλιγοψυχία Aqui
la et ſymmachus et Thedotion et quita editio interꝑ
tati ſunt ἀπὸ τοῦ ἀνέμου ideſt a ſpiritu: et in he
bræo ſcriptum eſt merucha: eiuſq; ſẽſus ſit ita apud õ
nes lectus. feſtinabo ut ſaluer a ſpũ tẽpeſtatis et turbi
nis. In eodem Quoniam ſi iimicus male dixiſſet
mihi in greco ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὀνείδισέ με hoc eſt ex
probraſſet poſitum ẽ: ſed inter maledicta et obprobria
ſenſum nõ diſcrepare ꝑſpicuum eſt. De. 55. Quoniã
multi bellantes aduerſum me ab altitudie diei timebo
et dicitis in græco uos inueniſſe non timebo ὅτι πολ
λοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὕψους ἡμέρας οὐ
φοβηθήσομαι qd additus ẽ: et ẽ ordo Quoniã mul
ti dimicãt aduerſum me. Idcirco ego ab altitudine diei
timebo hoc ẽ non bellãtes aduerſum me ſed tuum ex
celſum timebo lumẽ. In eodẽ In ira populos confrin
ges pro quo in græco legitur κατάξεις .i. cõfringes
et apd latinos pro eo qd ẽ deiicies .i. καταβαλεῖς
male error obtinuit ἐν ὀργῇ λαοὺς κατάξεις .i.
In ira populos confringes Nã et in hebraico horeth
habetur .ideſt καταβαλεῖς quod nos poſſumus
dicerẽ depones ſymmachus interpretatus eſt. De. 58.
Quia deus ſuſceptor meus: pro quo in græco poſitum
eſt ὅτι σὺ ὁ θεὸς ἀντιλήπτωρ μου εἶ .ideſt.
quia tu es deus ſuſceptor meus es: ſed ſciendum i hæ
breo nec es ſcriptum nec tu et apd .lxx. ſolos inueniri
In ipſo deus meus uoluntas eius ꝑueniet me pro quo
in græco ſcriptum eſt ὁ θεός μου τὸ ἔλεος αὐτοῦ
προφθάσει με. ideſt deus meus miſericordia eius
ꝑueniet me qd et uerius eſt: ſed in hebræo ſcriptum ẽ
dei mei miſericordia ꝑueniet me. In eodẽ Deus oſten
dit mihi inter iimicos meos: pro quo in græco ſcriptũ
eſt ὁ θεός μου δείξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου
ideſt deus meus oſtendet mihi iimicis meis: ſed meus
additus ẽe. In eodẽ Nõ occidas eos nequãdo oblivi
ſcantur populi tui pro quo in græco ſcriptum eſt μήπ
οτε ἐπιλάθωνται τοῦ νόμου σου i. nequando o
bliuiſcantur legis tuæ: ſed in .lxx. et in hebræo non ha
bet populi tui ſed ꝑpli mei et a nobis ita uerſum eſt.
In eodem Et ſcient quia dominus dominator Iacob
finiũ terræ pro quo i græco ſcriptus ẽ καὶ γνώσονται
διότι ὁ θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῶν π
εράτων τῆς γῆς i. noſcẽt quoniã deus dñabi iacob
et finium terre: ſed et cõiunctio addita eſt et ẽ ordo: ſci
ent quia deus dominabitur iacob finius terræ. De. lix.
Quis deducet in ciuitate munitã quis deducs me uſq;
in idumeã: pro quo in græco habetur ἤ τίς ὁδηγή
σει με Aut quis deducet me ſed ſupfluum eſt. De
.lx. Quoniã tu deus meus exaudiſti oꝛonẽ meam pro
quo in græco legitur ὅτι σὺ ὁ θεὸς εἰσήκουσας
τῶν εὐχῶν μου .i. q: tu deus exaudiſti oꝛones meas
quod nõ habetur in hebræo neq; i .lxx. interꝑtibus: et
in latio additum ẽ. In eodem Pſallã nomini tuo in ſe
culum ſæculi: pro quo in græco ſit in ſecula οὕτως
ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας ideſt
ſic pſallam nomini tuo in ſecula: et in hebræo ſemel
habet laebc ideſt in eternum: et non lola .i. in ſeculus.
De. lxi. Quia deus adiutoꝛ noſter i æternum: pro quo
in græco eſt ὅτι ὁ θεὸς βοηθὸς ἡμῶν .ideſt. quia
deus adiutor ueſter ergo i æternus obelus eſt. De. lxii
Sitiuit tibi anima mea pro quo i greco ſit ἐδίψησέ
σέ ἡ ψυχή μου .i. ſitiuit te aĩa mea: ſed i hebræo nõ
habetur archa: quod ſignificat te ſed lach qd oſtendit ti
bi qd et oẽs interpretes trãſtulerunt: ergo ſecundum li
guæ proprietatẽ uerſum eſt in latinum. De. lxiii. Sagit
tæ paruulorũ factæ ſunt plagæ eorũ pro quo i græco
βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν
.i. Sagitte paruulorum factæ ſunt plagæ eorum: ſed ſi
ſic dicamus non reſonat in latino Sagitta paruulorũ
factæ ſunt plagæ eorum: pro quo melius habet in he
bræo: percutiet eos deus iaculo repẽtino et iſerentur
plagæ eorũ. De. 64. Qui cõturbas profundũ maris
et cõturbas ſonus fluctuũ eius: i greco ὁ συνταράττ
ων τὸ βύθος τῆς θαλάττης ἤχους κυμάτων
αὐτῆς .i. qui cõturbas profundũ maris ſõos fluctuũ
eius et additum ſcribitis quis ſuſtinebit: qd ſuperfluus
eſt ſubauditur eni qui conturbas profundum maris et
cõturbas ſonum fluctuum eius. In eodẽ Paraſti cibũ
illorum quoniã ita eſt preparatio eius: et dicitis qd in
græco non ſit eius ὅτι οὕτως ἡ ἑτοιμασία .ideſt.
quoniã ita ꝑparatio: cum i hebraico techina manifeſte
ꝑparationẽ eius ſignificet. Eius ãt ideſt terre De qua
ſupra dixerat. Viſitaſti terrã et inebriaſti eam. De. 65.
holocauſta medullata offeram tibi: cum icẽſu arietus
pro quo dicitis in græco iueniſſe: Vos μετὰ θυμιάμ
ατος καὶ κριῶν .i. cum incenſu et arietibꝫ: ſed male
In hebræo .n. ſcriptus ẽ emſato roblim qd interꝑtatur

μετὰ θυμιάματος τῶν κριῶν ideſt cum incenſu
arietus. In eodem propterea exaudiuit deus pro quo
i græco iueniſſe uos dicitis Διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ
μου ὁ θεὸς πρόσεσχε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς
μου ideſt. ppea exaudiuit me deus: itẽdit uoci depca
tionis meæ: qđ ſuperfluum eſt: Ps. lxvii. et exultate in
cõſpectu eius: pro quo i græco iueniſſe uos dicitis καὶ
ἀγαλλιᾶσθε ἐνώπιον αὐτοῦ ideſt et exultate i
conſpectu eius qđ ita uerſum ẽ et a nobis: ſed a quo i
codice ueſtro corruptum ſit ſcire non poſſum. In eodẽ
Etenim credunt inhabitare dominum pro quo in græ
co iueniſſe uos dicitis καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ
κατασκηνῶσαι ideſt Etenim nõ credẽtes inhabitarẽ
quod utrumqȝ falſum ẽ: Nos. n. trãſtulimus Et enim
non credẽtes inhabitare dominum ut ſit ſẽſus et pẽde
at ex ſuperioribus aſcendiſti in altus cepiſti captiuitatẽ
accepiſti dona in oibus et eos qui non credunt domi
num inhabitare poſſe mortalibus. In eodem Benedic
tus dominus die cotidie pro quo i græco iueniſſe uos
dicitis κύριος ὁ θεὸς εὐλογητός εὐλογητὸς ἡ
μέραν καθ᾽ ἡμέραν idẽ Doĩnus deus benedictus be
nedictus die quotidie: ſed melius et uerius qđ ſupra.
In eodẽ Viderunt greſſus tui deus pro quo in græco
ſcriptum ſit ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαί σου ὁ θεός
ideſt uiſi ſunt greſſus tui deus qđ in hebræo ita habet
rachua alichatas: qđ aquila et ſymmachus et theodo
tion et quinta ſextaqȝ editio interpretati ſunt: uiderunt
itinera tui deus et qđ ſequitur itinera dei mei regis:
qui eſt in ſancto Ergo a nobis ita legẽdum eſt Viderũt
greſſus tuos deus: et ſcriptoris uitium relinquendum
qui nominatiuum poſuit pro accuſatiuo: licet in. lxx. et
in exaplois ita reppererim
et pro eo qđ eſt ἐθεωρήσαν hoc eſt uiderunt in mul
tis codicibus hẽtur ἐθεωρήθησαν quod et obtinuit
conſuetudo. In eodẽ greſſus dei mei regis mei qui ẽ
in ſancto: Subauditur uiderunt greſſus dei mei et re
gis mei qđ autẽ dicitis mei in græco nõ appoſitum ap
tiſſimi mendatii eſt. Secundo. n põitur Vos ãt hẽtis
αἱ πορεῖαι τοῦ θεοῦ μοῦ τοῦ βασιλέως τοῦ ἐν
τῷ ἁγίῳ ideſt i greſſus dei mei regis qui eſt i ſãcto: is
mei poſitum ẽ blandientis affectu: ut qui omnium de
us et rex eſt ſuus ſpecialiter deus fiat et rex merito ſer
uitutis. Deniqȝ in hebræo ſcriptum habet helimelchi
qđ deum meum et regẽ me
um ſignificta. In eodẽ Regna terræ cãtate deo et pſal
lite dño et dicitis i græco eẽ αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς
ᾄσατε τῷ θεῷ ψάλατε τῷ κυρίῳ τῷ ἐπιβεβ
ηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνα
τολάς. i. Regna terræ cantate deo: pſallite dño: qui
aſcẽdit ſup cælus cæli ad oriẽtẽ: ſed dicitis hoc i iſto uer
ſiculo non eſſe ſcriptum pſallite domino: quoniã ſtati
ſequatur diapſalma: Pſallite deo qui aſcendit ſup cælũ
cæli ad orientẽ: cum iſte prior uerſiculus magis haberẽ
debeat iuxta hebraicã ueritatẽ Cãtate deo pſallite do
mino: et illud qđ ſequitur in principio uerſus alterius
Pſallite deo nõ ſit in libris autẽticis: ſed obelo pnota
tum eſt. Ergo et uos magis legite ea que uera ſunt: ne
dum additum ſuſcipitis: qđ a propheta ſcriptum ẽ reli
quatis. Ps. 68. Laudabo nomen dei cum cãtico: pro
quo dicitis repperiſſe i græco αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ
θεοῦ μου μετ᾽ ᾠδῆς ideſt. Laudabo nomen
dei mei cum cantico: ſed mei ſuperfluum eſt. Ps. lxx
Deus ne elongeris a me: qđ dicitis in græco poſitum
eſſe ὁ θεός μου μὴ μακρύνῃς ἀπ᾽ ἐμοῦ ideſt
deus meus ne elongeris a me deus meus ſuperfluus
eſt. In eodẽ Deus docuiſti me ex iuuẽtute mea: et in
hoc qđ apđ græcos iueniſſe uos dicitis deus meus

ὁ θεός μου ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου. i.
deus meus q̃ docuiſti me ex iuuẽtute mea ſuperfluus
eſt. In eodẽ Donec ãnuntiem brachius tuus: et dicitis
in græco uos repperiſſe mirabilia tua καὶ μέχρι
τοῦ νῦν ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου. i. uſqȝ
nunc ãnuntiabo mirabilia tua: qđ de ſuperiori uerſicu
lo eſt: et uſqȝ nunc pronuntiabo mirabilia tua: bene er
go hic habet brachium tuum. Ps. lxxi. Et adorabunt
eum oẽs reges: Illud quoqȝ in græco inueniſſe uos d
citis reges terræ καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ
πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς. i. et adorabũt eũ
oẽs reges terræ ſupfluũ ẽ. In eodẽ et benedictus dño
nus deus deus iſrahel: dicitis in græco bis dominus
non habere εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς ἰσραήλ i.
benedictus cominus deus iſrahel cum et in hebraico
ſit et apud Septuaginta manifeſtiſſime triplex domini
deiqȝ nuncupatio myſterium trinitatis ſit. In eo
dem Et benedictum nomen Maieſtatis inæternum.
Hoc ergo quod in græco inueniſſe uos dicitis καὶ
εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ
εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. i.
et benedictum nomen gloriæ eius in æternum et in ſæ
culum ſeculi inæternum et in ſeculum ſeculi ſuperfluæ
a græcis ſciatis appoſitum qđ nec hebræus habet: nec
. lxx. interpretes. Ps. lxxii. Prodiit quaſi ex adipe: et
dicitis uos apud græcos inueniſſe ἐξελεύσεται
ideſt prodiet quod falſum eſt Nam et apud. 70. in
terpertes ita ſcriptum eſt ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέα
τος ἡ ἀδικία αὐτῶν In eodem Quomodo ſcit
deus: in græco dicitis non eſſe deum: cum et apđ. lxx.
ſcriptum eſt πῶς ἔγνω ὁ θεός et omnes iterpretes
ſimiliter de hebræo trãſtulerunt. In eodẽ intelligam i
nouiſſimis eorum: pro quo in græco legiſſe uos dicitis
καὶ συνῶ. ideſt. et intelligam: ſed hic et cõiunctio ſup
flua eſt. In eodem Defecit caro mea et cor meum: et
uos dicitis i græco haberi ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου
καὶ ἡ σάρξ μου. ideſt. defecit cor meum et caro mea
: pro quo male peruerſum ordiẽm quidas tenẽt Defe
cit cor meum et caro mea. In eodem ut ãnuntiem oẽs
pdicationes tuas pro quo in græco uos legiſſe dixitis
τοῦ ἐξαγγεῖλαί με πάσας τὰς αἰνέσεις σου
tis. i. ut ãnũtiẽ oẽs laudes tuas. et ſciẽdũ qđ i hebreo ma
lochacoth ſcriptũ habet qđ aquila ἀγγελίας σου
idẽ nuntios tuos. lxx. . i. predicationes uel promiſſa
interpretati ſunt: licet laus et pdicatio unum utrumqȝ
ſignificet. Ps. lxxiii. ut quid deus repuliſti in finem pro
quo male apđ græcos legitur ordie cõmutato ut quid
reppuliſti deus. In eodẽ Quãta malignatus ẽ iimicus
in ſancto: miror quis in ueſtro codice emendãdo puer
terit ut pro ſancto ſcis poſuerit cum et in noſtro codice
i ſãcto iuenlatur: licet græci legãt ἐν τῷ ἁγίῳ σου. i
i ſãcto tuo. In eodẽ Incẽdamus omẽs dies feſtos dei
a terra: pro quo i græco ſcriptũ ẽ Δεῦτε καὶ καταπ
αύσωμεν πάσας τὰς ἑορτὰς τοῦ ἀπὸ τῆς
γῆς et nos trãſtulimus heus et quieſcere faciamus oẽs
dies feſtos dei a terra. Et miror quomodo e latere an
notationẽ noſtrã neſcio quis temerarius ſcribendam i
corpore putauerit: quã nos pro eruditiõe legẽtis ſcrip
ſius. Hoc modo textus nõ habet καταπαύσωμεν
ut quidam putant: ſed ἐγκαύσωμεν ideſt incenda
mus. Et quia retulit mihi ſãctus preſbyter Firmus qui
huius operis exactor fuit inter plurimos hinc habitaſ
q̃ſtionẽ plenius de hoc diſputandũ uidetur: In hebreo
ſcriptum ẽ ſarbuchol medabu herbaares quod Aqui
la et ſimachus uerterũt ἐνεκαύχησαν τὰς ἑορτ
ὰς τοῦ θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς. i. incẽderũt oẽs ſollem
nitates in terra. Quinta ἐνεκαύχησαν ideſt

combuſerunt. Sexta ἐγκαύσωμεν ideſt combu
ramus. Quod et .lxx. iuxta exēplorum ueritatē tráſtu
liſſe pſpicuum ē Theodotion quoqꝫ ὑποκαύσωμεν
uertit .i. ſuccēdamus et tamē ſciendum quid hebraica
ueritas habeat. Hoc .n. qđ .lxx. tráſtulerunt propter ue
tuſtatem in eccleſiis decātandū: et illud ab eruditis ſci
endum propter notitiam ſcripturarum . Unde ſi quid
pro ſtudio e latere additum eſt non debet poni i corpo
re ne priorē tráſlationē pro ſcribentium uoluntate cō
turbet. In eodē Contribulaſti capita draconus i aquis
tu cōfregiſti capita draconis: ſi lectionis ordo ſequitur
ut i priori uerſu tu nō hēat ſed in ſcđo et aque plurali
numero ſcribantur non ſingulari: ſic et Aquila uerbus
hebraicum Ammichim ramatton .i. aquarum interpre
tatus eſt. In eodē Ne obliuiſcaris uoces iimicorus tu
orum pro quo in græco μὴ ἐπιλάθῃ τῆς φωνῆς
τῶν οἰκετῶν σου .ideſt .ne oliuiſcaris uocis
deprecantium te. ſcriptum dicitis in hebræo Sorraht
legitur: quod aquila hoſtium tuorum interpretatur ſy
machus bellātium cōtra te .lxx. et Sexta editio iimico
rum tuorum iterpretati ſunt: et eſt ſenſus pendens ex
ſuperioribus et Memor eſto iproperiorus tuorus eorū
que ab inſipiente ſunt tota die: ne obliuiſcaris uoces i
imicorū: i. uoces q̄ te blaſphemāt ubiqꝫ in populo tuo
detrahunt. Unde ſequitur ſuperbias eorum qui te ođ
runt aſcendit ſēper .i. διὰ παντὸς .ideſt per omē ſi
ue oio ideſt dum tu differs pœnas illi perficiunt i blaſ
phemias. De. 74. Narrabimus mirabilia tua pro quo
male apud græcos legitur διηγήσομαι πάντα
τὰ θαυμάσιά σου Narrabo omnia mirabilia tua.
De. lxxv. Omnes uiri diuitiarum in manibus ſuis et
non ut nos neſcio a quo deprauatas legitis in manibꝫ
tuis cum in græco ſit πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλ
ούτου ταῖς χερσὶν αὐτῶν .ideſt. omnes uiri
opulentiæ māibꝫ ſuis. In eodē terribili et ei qui aufert
ſpm principum et dicitis ꝙ ei nō ſit ſcriptum in græco.
Uerum eſt: ſed niſi appoſuerimus ei latinus ſermo nō
reſonat: Neqꝫ .n. poſſimus recte dicerē Terribili et qui
aufert ſpm principum. De. 76. Et meditatus ſum noc
te cum corde: meo et exercitabar et ſcobebā ſpm me
um Pro exercitatione decāta
tionē quandā et meditationē .lxx. tranſtulerunt pro eo
qđ nos diximus ſcopebā illi poſuerunt
qđ ſymmachus tráſtulit
ideſt ſcrutabar ſiue q̄rebam. Et quinta ſimiliter σκαλ
λειν καὶ ἔτη αἰώνια ἐμνήσθην καὶ ἐμελέτησα
νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας μου ἠδολέσχ
ουν καὶ ἔσκαλλε τὸ πνεῦμά μου .i. et ānos æter
nos meminerā: et meditatus ſuꝫ nocte cuꝫ corde meo
argutabatur et rimabatur ſpus meus proprie āt
in agricultura in ſariendo dicitur .i. ſarculando. Et quō
ibi herbæ q̄runtur ſarculo q̄ ſecentur: ſit et iſte retracta
tionē cogitationum ſuarum metaphoricos ἀπὸ τῆς
σκαλέως ideſt a ſarculo demōſtrauit. Et ſciendum
ꝙ ἠδολέσχουν ideſt argutabar non ſemel: Sed
frequēter ſignificet In eodē a generatione in generatō
nem hoc: quod in græco ſequens iueniſſe uos dicitis
συνετέλεσε τὸ ῥῆμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν
conſumauit uerbum recte non habet in latino: quod i
nullo hētur interpretum. De. lxxvii. Et narrabunt filiis
ſuis: pro quo i græco hētur ἀπαγγελοῦσιν αὐτά
quod eſt ānunciabunt ea: ſed ſciendus ꝙ in hebræo ua
ſabpheru ſcriptus eſt qđ Aquila et ſymmachus narra
bunt tranſtulerunt. In eodē Et occidit pingues eorum
pro quo i græco eſſe dicitis καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς
πλείοσιν αὐτῶν .i. Et accidit in pluribus eorum
ſic habetur et i hebræo: hoc ē bamas minehem quod

aquila interpretatus eſt Symmachus
lxx. et Theodotion et Qui
ta editio qđ quidā non intel
ligētes pro putauerunt ſcriptum
In eodē Dilexerunt in corde ſuo: et
lingua ſua mētiti ſunt ei in græco haberi dicitis καὶ ἠ
γάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν καὶ τῇ
γλώσσῃ αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτῷ .i. et dilexerūt
eum in ore ipſorum et lingua ſua mētiti ſunt ei. Et i he
bræo ita ſcriptum ē Iſaxbnio et omēs uoc ſimili tráſtu
lerunt ἐψεύσαντο ideſt mentiti ſunt. In eodem Et
propitius fiet peccatis eorum et non diſperdet eos: di
citis ꝙ in græco eos nō habeat qđ et uerum ē καὶ οὐ
διαφθερεῖ ideſt et non diſperdet: ſed nos ne ſentētia
pendeat: latinus ſermonē ſua proprietate cōpleuimus
Si quis autē putat διαφθερεῖ non perditionem ſōa
re: ſed corruptionē recordetur illius tituli in quo ſcribi
tur hoc eſt in fi
nem ne diſperdas: et nō ut pleriqꝫ
interpretātur ne corrumpas. In eodem Et induxit eos
in mōtem ſanctificationis ſuæ montem quē acquiſiuit
dextera eius: pro quo apud .lxx. legitur ὄρος τοῦτο
ὃ ἐκτήσατο ideſt. montes hunc ques poſſedit et nō
ut ponitis αὐτὴ ἣ ἐκτήσατο ἡ δεξιὰ αὐτοῦ
ideſt quæ acquiſiuit dextera eius. Ergo melius ſcđs he
braicā proprietatē interpretatus ē Symmachus mon
tē quē acquiſiuit dextera eius: In eodē Et auerterunt
ſe et non ſeruauerunt pactus queādmodum patres eo
rum: ſcio ꝙ pactum nō habeatur in hebræo: ſed quan
do oēs uoce ſimili tranſtulerunt yſenec teſam et apud
græcos pactum dicitur ex uno uerbo
ſignificatur nō ſeruauerunt pactum licet et .lxx. et
poſuerunt. In eodem In terra
quam fundauit in ſæcula: pro quo ſcriptus uos dicitis
iueniſſe ἐν τῇ γῇ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶ
να .i. In terra fundauit eā i ſecula: In hebræo ita ſcrip
tum ē ut uertit: et ſymmachus καὶ ᾠκοδόμησεν
ὡς μονοκερώτων τὸ ἁγίασμά σου ἐν τῇ γῇ
ἣν ἐθεμελίωσεν εἰς τὸν αἰῶνα Ideſt Et
Edificauit ſicut Unicornium ſanctificium ſuum in ter
ra quā fundauit in ſecula. Si autē non de terra dicitur
ꝙ fundata ſit ſed de alia re quæ fundata uidetur in ter
ra probent ex ſuperioribus et ex ſequētibus quis ſen
ſus ſit ut neſcio quid qđ nō dicitur fundatum uideatur
in terra. Si autem ſauctificium in terra fundatum pu
tant debuit ſcribi in terra fundauit illud in ſecula. In eo
dem Et intellectibus manuum ſuarus deduxit eos. nō
habet textus τὴν συνεσίν ut ſcribitis numero ſigu
lari quod intelligētiā ſonat ſicut in hebræo habetur: ſed
ἐν ταῖς συνέσεσι quod intelligentias ſonat ſicut
habetur in hebræo acdiancunch qđ ē intellectibus. De
.78. Poſuerunt hieruſalem in pomorum cuſtodiam:
quod grece: ἔθεντο ἱερουσαλὴμ ὡς ὀπωροφυλ
άκιον dicitur Nec aliter poteſt uerti quā a nobis
tranſlatum eſt: Significat autem ὀπωροφυλάκιον
ſpeculam quā cuſtodes agrorum et pomorum habere
conſueuerāt: ut de ampliſſima urbe paruum tugurium
culum uix remanſerit: hoc ſecundum græcos Ceterus
i hebræo lichim ſcriptum habetur quod Aquila uertit
σωροὺ ideſt aceruum et cumulum lapidum: quibꝫ ui
neæ et agri purgari ſolent. De. 79 Et plantaſti radices
eius hinc et dicitis ꝙ in græco hinc non habeatur καὶ
κατεφύτευσας τὰς ῥίζας αὐτῆς et bene. Nā
et in noſtris codicibus non habetur: et miror quis im
peritorum ueſtros libros falſauerit. De. 82. hereditate
poſſideamus ſanctuarium dei Et dicitis ꝙ in græco nō
ſit ſcriptum κληρονομήσωμεν ἑαυτοῖς

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ideſt poſſideamus nobis ipſis q̃ ſuperflua quæſtio eſt
Quando enis dicitur poſſideamus intelligitur et nobis
Ps.83. Cor meus et caro mea exultauit in deum uiuũ
pro quo i græco ſcriptũ dicitis ἡ καρδια μου και ἡ
σαρξ μου ἠγαλλιασαντο i.cor meũ et caro exul
tauerũt i hoc nulla cõtẽtio eſt. Si enĩ legius exultauit
intelligitur cor meum exultauit:et caro mea exultauit
Sin autẽ exultauerunt duo pariter exultauerunt ideſt
cor et caro. Et quæſo uos ut huiuſmodi ineptas et ſu
perfluas cõtentiones ubi nulla eſt ſenſus imutatio de
clinetis. In eodem Beatus uir cuius eſt auxilium abſ
te. In greco inueniſſe uos dicitis ὁ μακαριος ἀνηρ
οὗ ἐστιν ἀντιληψις αὐτῷ παρα σου .ideſt.
beatus uir cuius eſt auxilium ei abs te . quod quia
in latina interpretatione uitauimus uertentes beatus
uir cui eſt auxilium abs te:ut dicitis rep̃hendimur: cui
enim non pateat qd ſi dicere uoluerimus cuius eſt au
xilium ei abs te:apertiſſimum uitium ſit:et quãdo pre
ceſſerit cuius ſequi non debeat eius. Niſi forte uicti ar
guimur quod uitamus uicius. In eodẽ In ualle lachri
marum pro quo dicitis in græco ſcriptus eſſe εἰς την
κοιλαδα του κλαυθμῶνος ideſt in uallẽ plorato
nis. ſed ſiue plorationis ſiue planctus ſiue fletum ſiue
lachrymas dixerimus unus eſt ſenſus. Et nos hoc ſe
quimur ut ubi nulla eſt de ſenſu imutatio latini ſermo
nis elegantiã conſeruemus. Ps.84. Benedixiſtis do
mine terras tuam pro eo qd eſt benedixiſtis in græco
ſcriptum dicitis εὐδοκησας κυριέ et quæritis
quomodo hoc uerbum exprimi debeat in latino: ſi cõ
tentioſe uerba ſcrutamur: Et ſyllabas poſſumus dicer
bene placuit domine terra tua:et dum uerba ſequimur
ſenſus ordinẽ p̃dimus:ãt certe addẽdum ẽ aliquid ut e
loquii ordo ſeruetur:et dicendus complacuit tibi domi
ne terra:qd ſi fecerimus:rurſum a nobis quæritur qua
re addiderimus tibi:cum nec in græco ſit:nec i hebreo
Eadem igitur interpretãdi ſequẽda eſt regula quam ſæ
pe diximus: ut ubi non ſit damnum in ſenſu linguæ in
quam trãſferimus : et proprietas et elegãtia conſerue
tur. In eodem Miſericordia et ueritas obuiauerunt ſi
bi:et dicitis qd in græco ſibi non habeatur ἐλεος και
ἀληθεια συνήντησαν ideſt miſericordia et ue
ritas cõcurrerunt:nec in hebræo habetur:et apud.lxx.
obelo p̃notatum eſt. Quæ ſigna dum p ſcriptorũ ne
gligentiam a pleriſq3 quaſi ſuperflua relinquuntur ma
gnus in legẽdo error exoritur:ſin autẽ nõ fuerit additũ
ſibi miſericordia et ueritas nõ ſibi:ſz aliis occurriſſe cre
dentur:nec iuſtitia et pax ſibi dediſſe oſculum: ſed alte
ri Δικαιοσύνη και εἰρηνη κατεφιλησαν
Ps.85. Et non propoſuerunt te in cõſpectu ſuo : et di
citis qd in codice ueſtro te non hẽatur: Addito ergo te
et emendato errore librarii ueſtrum quoq3 errorẽ emẽ
dabitis. In eodẽ Et tu dominus deus meus miſerator
et miſericors : in græco inueniſſe uos dicitis και σύ
κυριε ὁ θεὸς μου ideſt et tu domine deus meus:
quod ſuperfluum ẽ: Deus enis nec in hebræo hẽtur
nec in.lxx. Ps.88. Magnus et horrendus: pro quo i
ueniſſe in græco uos dicitis φοβερος ἐστιν quod
ſignificat terribilis timẽdus formidandus: Ergo puto
idipſum ſignificari:et horrendum:non ut uulgus eſtiat
deſpiciendum:et ſqualidũ ſcd̃s illud mihi frigidus hor
ror mẽbra quatit:et horror ubiq3 animos ſimul ipſa ſi
lentia terrent:et monſtrum horrendum ingens:et mul
ta his ſimilia. In eodẽ Tunc locutus es in uiſione ſan
tis tuis:pro quo in græco filiis tuis inueniſſe uos dici
tis τοτε ἐλαλησας ἐν ὁρασει τοῖς υἱοῖς σου
ideſt tunc locutus eſt in uiſione filiis tuis : ſed ſcien
dum quod in hebræo laaſidach habetur quod omnes

τοις ἁγιοῖς ideſt ſãctis tuis trãſtulerunt: et ſola ſex
ta editio prophetis tuis interp̃tata ẽ:ſenſum magis q̃
uerbum exprimens et [illegible] uulgata notãdum ẽ pro ſanc
tis filios reperiri. In eodẽ. In uero reppuliſti et reſpe
xiſti:pro quo in græco και ἐξουδένωσας inueniſ
ſe uos dicitis Unius litteræ mutatio quãtum uobis fe
cit errorem: Non.n. reſpexiſti ſed deſpexiſti et pro nihi
lo duxiſti iterp̃tati ſumus niſi forte ἐξουδένωσας
non putatis tranſferendum deſpexiſti: ſed ſecundus di
ſertiſſimum illius temporis iterpretẽ adnihilaſti uel a
nullaſti uel uilificaſti:et ſi qua poſſunt alia iueniri apd
imperitos portẽta uerborum. Ps.89. a ſeculo uſq3 in
ſeculum tu es deus:et dicitis qd in græco non ſit deus
και ἀπο τοῦ αἰῶνος και ἑως τοῦ αἰῶνος συ εἶ
.i.et a ſeculo et uſq3 in ſeculum tu es qd apud eos de
eſſe manifeſtum eſt: Nã et in hebræo et oẽs alii interp̃
tes et.lxx. ſimiliter tranſtulerunt καὶ ἑως του αἰῶν
ος συ εἶ θεός quod hebraice dicitur me
olam adolam athebel. In eodẽ Quoniam ſuperuenit
manſuetudo et corripiemur:in græco eſſe dicitis man
ſuetudo ſuper nos ὅτι ἐπῆλθε πραότης
ἐφ ἡμας καὶ παιδευθησομεθα .ideſt. quo
niam ſuperuenit mãſuetudo ſuper nos et inſtituemur
ſed et hoc ſuperfluum ẽ. Ps.90. Dicet domino ſuſcep
tor meus es tu: dicitis qd in græco es non habeatur:
Ego dicam uobis amplius apud hebræos nec es hẽat
nec tu:ſed apud latinos et apud lxx. pro euphonia et
uerborum conſequẽtia poſitum ſit. Ps.93. Beatus ho
mo quẽ tu erudieris domine dicitis i græco nõ eſſe tu
μακαριος ἀνθρωπος ὃν ἂν παιδευσῃς κύριε
.i. beatus quẽcunq3 erudieris domine et uerum eſt:ſz
apud latinos propter euphoniã poſitus eſt: Si n dica
mus Beatus homo quẽ erudieris domine cõpoſitiõis
elegantiã nõ hẽbit et quãdo dicitur domine et apoſtro
pha ſit ad dominum nihil nocet ſenſui ſi ponatur et tu
In eodem Et in malitia eorum diſperdet eos:i græco
dicitis nõ eſſe prepoſitionẽ i:ſed legi malitia eorũ diſ
perdet: Sciendum qd in hebræo et in cunctis interpre
tibus poſitum ſit και κατα την πονηρίαν αὐτῶ
ν ἀφανιεῖ αὐτους κύριος ὁ θεος .i.et ſecundũ mali
tiam eorum diſperdet ipſos dominus deus . Si autẽ
uoluerimus legẽ malitia eorum diſperdet eos id qd
in lxx. legitur in fine uerſiculi eos et ſuperfluum erit et
uitioſum. Ps.97. Recordatus ẽ miſericordiæ ſuæ pro
quo in græco inueniſſe uos dicitis ἐμνησθη τοῦ ἐλ
έους αὐτου τῷ ιακώβ ideſt Recordatus eſt miſeri
cordiæ ſuæ iacob : ſed hic iacob nomen ſuperfluum
eſt. Ps.C. Oculi mei ad fideles terre ut ſedeant mecũ
pro quo in græco ueniſſe uos dicitis ἐπι τους πισ
τους της γης του συγκαθησθαι αὐτους
μετ ἐμοῦ ideſt in fideles terræ conſidere ipſos mecũ
Quis non talẽ fugiat interpretatiões:ut uerbus ad uer
bum exprimẽs dicat conſidere ipſos mecum? Ps.C1.
Uigilaui et factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto:
Et dicitis nos in græco inueniſſe ἐπι δωματος
quod antiqui codices latinorum interpretati ſunt i edi
ficio. Doma in oriẽtalibus prouinciis dicitur ipm quod
apud nos tectum. In ægypto.n.et in palæſtina ubi uel
ſcripti ſunt diuini libri:uel interp̃tati:non habent in tec
tis culmina ſed domata:quæ rome uel ſolaria uel mini
ana uocẽtur.i.plana tecta:que trãſuerſis trabibus ſuſ
tentantur. Deniq3 et petrus in actibus apoſtolorum
quando aſcendit in doma:in tectum ædificii aſcendiſſe
c[illegible]dẽdus eſt:et quando p̃cipitur nobis ut faciamus do
mati noſtro coronã. Hoc p̃cipitur ut i tecto faciamus
p circuitum quaſdam eminẽtias ne facilis in p̃ceps lap
ſus ſit:et in euãgelio. Que iquit audiſtis in aure dicite

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſuper domata ideſt ſuper tecta:et in eſaia. Quid uobis
eſt ꝙ omnes aſcendiſtis in tecta uana:et multa huiuſ
modi: In eodem Factus ſum ſicut nocticorax in domi
cilio: quod ſimiliter habetur in greco : ὥσ ἐι νυκτικ
οραξ ἐν ὀικόπεδω   et quæritis quid ſi
gnificet nocticorax apud latinos. in hebræo pro nocti
corace uerbum bos ſcriptum eſt: quod aquila et lxx et
Theodotion et quinta editio nocticoraces interpertati
ſunt. Symmachus   upupam Sexta editio
noctuam: quod Et nos magis ſequimur. Deniqꝫ ubi
apud noſtros et græcos legitur factus ſum ſicut nocti
corax in domicilio: apud hebræos dicitur Factus ſum
ſicut noctua in ruinoſis : pleriqꝫ bubones contentioſe
ſignificari putant In eodē A facie iræ et indignationis
tuæ: Pro quo in Græco inueniſſe uos dicitis ἀπό
προσώπου τῆσ οργῆσ σου καὶ του θυμοῦ
σου.   ideſt A facie iræ tuæ et in
dignationis Cum tamē manifeſtiſſimum ſit qđ et apud
hebræos et apud lxx. interpretes ſic habeatur ἀπο
προσώπου τῆσ οργῆσ σ τὸυ θυμὸυ σου i eodē
Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides eius: et terre
eius miſerebuntur. pro terra in hebræo afar poſitus ē
qđ omnes χοῦν tranſtulerunt: et poteſt tam puluis
ꝙ humus ideſt terra interpretari ὅτι ἠυδοκησαν
ὀι Δοῦλοι σο ῦτουσ λιθόυσ ἀυτῆσ καὶ τὸν
χουν ἀυτῆσ ὀικτειρησουσὶ
.ideſt. Quoniam probauerunt ſerui tui lapides
eius: Et pulueris eius miſerebuntur. De. C ii. Nō
in ppetuum iraſcetur : pro quo in græco inueniſſe uos
dicitis ουκ ἔισ τὲλόσ ὀργ ὶσ θησεται ideſt.
Non in finē iraſcetur: ſed uerbum hebraicum nes et p
petuum: et finis et uictoria pro locorum itelligitur qua
litate. De. C 3. Qui facis angelos tuos ſpus. pro quo
in græco inueniſſe uos dicitis ὁ ποιῶν τουσ ἀγ
γελουσ πνὲυματα .ideſt Qui facit Angelos ſu
os ſpiritus: a quibus breuiter querite quomodo cum
ad deum ſermo ſit quaſi ad alius loquēs propheta re
pente mutetur maxime cuꝫ ſic incipiat. Domine deus
meus magnificatus es uehementer cōfeſſionē et deco
rem induiſti et qui regis in aquis ſuperiora eius ideſt
cæli qui ponis nubem aſcenſum tuum: qui ābulas ſup
pēnas uentorum: et ſtatim ſequitur Qui facis angelos
tuos ſpiritus et miniſtros tuos ignē urentē: qui fundaſ
ti terram ſuper ſtabilitatē ſuam: et poſt paululum. Ab i
crepatione tua fugiēt: a uoce tonitrus tui formidabūt
et in loco quē fundaſti eis. Qui emittis fontes in con
uallibus interim: et illud ut educas panes de terra. Si
ergo omia ad ſecundā perſonā ſunt. i. ad deum quō in
uno uerſiculo tertia perſona ſubito et extra ordinem i
troducitur. In eodē A uoce tonitrui tui formidabunt:
dicitis tui non haberi in latino: cum in græco ſit ἀπο
τῆσ φωνῆσ βροντσ σου Δέιλίασουσί
habetur i hebræo tonitrui tui: et miror quomodo apđ
latinos ſcriptorum errore ſubtractus ſit. In eodē Hoc
mare magnum et ſpatioſum ē manibus. dicitis in græ
co manibus non haberi et ego noui ἄυτη ἡ θὰλ
ασσα ἡ μεγ´αλη και ἐυρυχωροσ
.i. hoc mare magnum et ſpecioſum: ſed ex hebraica et
Theodotionis editione in. lxx. ſub aſteriſco additum ē
deniqꝫ et in hebræo ita ſcriptum ē zeaianſa dollu arabi
dam: qđ Aquilla ſic interpretatus ē καὶ ἐυρ υχωρο
σταίσ χέρσί   Et omnes interpretes Et hoc ſe
cundum hebraicā dicitur proprietates: quod quaſi ex
panſas manus habet et in ſe cuncta ſuſcipiat. In eodē
Ut educas panē de terra: pro quo iueniſſe uos dicitis
Ut educat: ſed non pōt aliud ad ſpm: aliud dici de ipſo
āt omia quaſi ad deum loquebatur propheta: aut oia

quaſi ad alium de eo referebat. Cum āt pleraqꝫ ad ipꝫ
dirigātur et ea q̄ ambigua ſunt ad ipſius perſonam diri
genda ſunt τοῦ ἐξαγατὲινάρτον ἐκτησ γησ ideſt
ad educendum panē ex terra. In eodē Herodii dōus
dux eſt eorum pro herodio: quod in hebræo dicitur aſi
da ſymmachus   ideſt miluum in
terpretatus eſt. Deniqꝫ et nos ita uertimus in latinum
ubi aues nidificant milui abies domus ē: quod ſcilicet
ſemp in excelſis et arduis arboribus nidos facere con
ſueuerat Unde et ſexta editio manifeſtius interpretata
eſt miluo cypreſſi ad nidificandum. Pro abietibus āt
et cupreſſis in hebræo ponitur barſi: qđ magis abietes
ꝙ cypreſſos ſignificat. In eodē petra refugium eri
tiis: pro quo in hebræo poſitum eſt phannim: et omēs
ex irrutilius uoce ſimili trāſtulerunt: Exceptis. lxx. qui
lepores iterꝑtati ſunt πετρα κάταφυγήτοισ λα
γωοισ   ideſt petra refugius leporibus. Sciendum
āt animal non maius eſſe eritio habens ſimilitudines
muris et urſi. Unde i paleſtina arctomis dicitur et ma
gna eſt in iſtis regionibus huius generis habundāia:
ſemperqꝫ in cauernis petrarum et terræ foueis habita
re conſueuerunt. De. C 4. Dedit terra eorum ranas
pro quo ἐξει ρψεν η γη ἀυτῶν βατραχουσ
in græco uos legiſſe dixiſtis: quod poteſt ita interpreta
ri. Ebulliuit terra eorum ranas: ſed et hic nulla ē ſēſus
mutatio: et nos antiquā iterpretationē ſequētes: quod
non nocebat mutare noluimus. In eodē Et contriuit
omne lignum finium eorū: pro quo in græco iueniſſe
uos dicitis   καὶ συνὲτριψε παν ξὔλονὸ ριου
αυτῶν   ideſt. et contriuit Oē lignum finis eorum
ſed et hoc additum ē et ſuperfluum. In eodem Quoni
ā memor fuit uerbi ſui: quod habuit ad Abraham pue
rum ſuum: pro quo in græco legiſſe uos dicitis
ideſt qđ diſpoſuit Ita enim in hebræo et. lxx. habetur
interpretibus   ὅτι ἐμνήσθῆ του ἁγιουά υτοῦ
τοῦ προσ ἀβρααμ τον Δουλον ἀυτόυ
Ergo qđ in græco dicitur   in hoc loco
et ſuperfluum eſt et radendum. De. C 5. Confitemini
domino quoniam bonus. pro quo i græco legiſſe uos
dicitis ὅτι ideſt quoniam χρηστοσ ideſt ſuauis: ſed
ſciendum ꝙ χρηστοσ i utile et in bonum: et i ſuaue
uerti poteſt. Deniqꝫ in hebreo ita ſcriptum eſt chitob.
quod oēs uoce ſimili trāſtulerunt ὅτι καλοσ .i.
quia bonus. Ex quo perſpicuum eſt ꝙ χρηστοσ
bonus itelligatur. In eodem nō fuerunt mēores mul
titudinis miſericordiæ tuæ dicitis ꝙ in græco inueneri
tis   καὶ ουκ ἐμνησθησαν   ideſt et non fueit
mēores: et coniunctio ſuperflua ē. In eodem Et irrita
uerunt aſcendētes in mare rubrum. pro quo in græco
inueniſſe uos dicitis καὶ παρεπικρᾶναν :Et
putatis uerbum e uerbo trāſferri debere: amaricauerit.
Sed hæc interprætatio anullationi conſimilis eſt: ſiue
adnihilationi. Legite Eſechielē et inuenietis
iritationē et exacerbationē ſemper expreſſum
ubi dicitur   ideſt domus exaſpās
In eodem Et uidit cum tribularentur: et audiuit oratio
nem eorum in græco καὶ ἐιΔε κυριοσ .i. et uidit
dñs Quicquid extra hoc iueniſſe uos dixiſtis in græco
ſuperfluum eſt. De. C 6. Et ſtatuit procellam eius in au
ram et ſiluerunt fluctus eius Hoc ergo ꝙ pro iſto i gre
co inueniſſe uos dicitis καὶ ἐπαταξε τῆ κατά
ῖγιΔί καὶ ἔστη ἐισ ἄυραν   Et pulſauit pro
cella et ſtatuit in auram ſuperfluum eſt. In eodem Et
deduxerunt eos i portum uoluntatis eorum. pro quo
inueniſſe uos dicitis   ἐπὶ λιμένα θελημματοσ
αυτου in portum uoluntatis ſuæ. Sed in hebræo
non habetur ephaſu: quod uoluntatis eorum ſonat.

Ps.Lx7. ἐξεγέρθητι ἡ δόξα μου Exurge gloria
mea: quod dicitis i latino nō eſſe: recte in iſto pſalmo
non habetur: quia nec apd hebræos nec apud ullum i
terpretum reperietur: ſed habetur in.lvi.pſalmo Exur
ge gloria mea: exurge pſalterium: et cythara: exurgas
diluculo. de quo mihi uidetur a quodā in iſtum locus
eſſe tranſlatum. In eodem Mihi alienigenæ amici fac
ti ſunt: pro quo in græco inueniſſe uos dicitis ὑπετα
γησαν hoc eſt ſubditi ſunt: Sed hoc in .lix.
pſalmo ſcriptū ē mihi aliēigenæ ſubditi ſunt. In preſē
ti āt ita apud oēs inuenitur trāſlatores
ideſt amici facti ſunt qđ hebraice dicitur hectode. Ps
.Lix. Virgam uirtutis tuæ emittet dominus ex ſion: di
citis uos i græcis codicibȝ nō legiſſe tuæ ῥάβδον δυ
ναμεως ἐξαποστελεῖ σοι κύριος ἐκ σιων .i. uir
gas uirtutis emittet tibi dominus ex ſiō: qđ manifeſte
et in hebreo et in.lxx.interpretibus habetur. In eodes
Dominare in medio inimicorum tuorum: dicitis i græ
co legi καὶ κατακυριευε Et dominare: ſed hoc nec
in hebræo habetur: nec apud.lxx. ſuperfluū ē. Ps.Lx.
Confitebor tibi domine in toto corde: ſed in græco iue
niſſe uos dicitis: in toto corde meo: ſed et hoc hic ſup
fluū eſt Ps.Lxiii. Deus āt noſter i cælo: pro quo i græ
co legiſſe uos dicitis ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ .i.
in celo et in terra: ſed et hoc hic ſuperfluum ē. Ps pſal
mo. Lxiiii. Et i diebus meis inuocabo: dicitis qđ i græ
co non ſit te et bene: e ueſtris quoqȝ codicibus eradē
dum. In ipſo Placebo domino in regione uiuorum.
pro quo in græco legiſſe uos dicitis εὐαρεστήσω
ἐνώπιον κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων .ideſt.
Placebo in conſpectu domini in regione uiuorum: ſed
hoc ſuperfluū ē. Ps.Lxvii. Et in nomine domini quia
ultus ſum in eos: dicitis in græcis codicibus non iuē
ti καί τῷ ὀνόματι κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς
.ideſt. in nomine domini ultus ſuȝ eos: ſed et
i latinis ſub aſteriſco legēduȝ eſt. Lxviii. Et meditabar
in mandatis tuis quæ dilexi: et in græco uehemēter ad
ditum ἐξ ἠγάπησαν σφόδρα .ideſt. dilexi uehemē
ter legiſſe uos dicitis: ſed et hoc ſuperfluuȝ ē. In eodē
Leuaui manus meas ad mandata quæ dilexi in greco
legiſſe uos dicitis πρὸς τὰς ἐντολάς σου ἃς
ἠγάπησα σφόδρα ideſt ad mandata tua quæ
dilexi uehemēter: ſed et hoc ſuperfluuȝ ē. In eodē Co
gitaui uias meas in græco uias tuas legiſſe uos dicitis
διελογισάμην τὰς ὁδούς σου .ideſt. cogita
ui uias tuas ſed hoc ſuperfluum ē: et rectius meas le
gitur. In eodem. Et auerti pedes meos in teſtimonia
tua: in græco legiſſe uos dicitiſ καὶ ἐπέστρεψας .i.
et auertiſti: ſed et hoc ſuperfluum ē. In eodē Ego au
tē in toto corde ſcrutabor mandata tua: in græco in to
to corde meo legiſſe uos dicitis: ſed hic meo ſupfluuȝ
eſt. In eodem anima mea in manibus meis ſēper et le
gem tuā non ſum oblitus: pro quo i græco legiſſe uos
dicitis ἡ ψυχή μου ἐν ταῖς χερσί σου διαπαν
τός .i. Aīa mea i maibus tuis ſemper: ſed ſciendus ē
et apud hebræos: et apud.lxx. et apd omēs alios inter
pretes eſſe ſcriptum. In manibus meis ſemper: et non
in manibus tuis: quod hebraice dicitur bachaſi: et om
nes apud græcos eccliaſtici interpretes iſtum locus ſic
ediſſerunt: et eſt breuiter hic ſenſus quotidie periclitor
et quaſi in manibus meis ſanguinē meum porto: et ta
men legē tuā non obliuiſcor. In eodē Exitus aquaruȝ
deduxerunt oculi mei: quia nō cuſtodierunt legē tuā
pro quo in græco legiſſe uos dicitis κατέδυσαν
quia non cuſtodiui legē tuam: ſed hoc ſuperfluum eſt:
quia et in hebræo legitur Riui aquarum fluebāt de o
culis meis: quia non cuſtodierunt legē tuā. In eodem
Pronunciabit lingua mea eloquium tuum pronuncia
bit in græco φθέγξοιτο uos dixiſtis legiſſe
quod uerbum: ſiue dicas pronunciabit ſiue effabitur:
ſiue loquetur: idipſum ſignificat. Deniqȝ et nos de he
bræo ſic uertimus Loquetur lingua mea iuditium tuū
Ps.Lxix. Domine libera animā meam a labiis iiquis
et a lingua doloſa. in græco καὶ ideſt et legiſſe uos
dicitis: et a lingua doloſa et ſupfluum eſt. Ps.Lxxvii.
Beatus uir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis: in
græco dicitis uir non haberi μακάριος ὃς πληρώ
σει .i. beatus qui implebit qđ manifeſtiſſime et in he
bræo: et in.lxx.interpretibȝ continetur. Ps.Lxxix. pro
pter legem tuā ſuſtinui te domine: dicitis uos in græ
co inueniſſe ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ideſt
propter nomē tuuȝ: et nos confitemur plura exempla
ria ſic reperiri: ſed quia ueritati ſtudemus: Quid in he
bræo ſit ſimpliciter debemus dicere: pro nomine. ſi
ue lege apd eos legitur tira: quod aquila interpretatus
eſt hoc eſt timoreȝ ſymmachus et Theo
dotion νόμον ideſt legem putātes ita eſſe propter litte
raruȝ ſimilitudinē et formā ioth et nauli que tātuȝ ma
gnitudine diſtinguntur. Quinta editio terrorē interpre
tata eſt. Sexta uerbum. Ps.Lxxxi. Sicut iurauit dn̄o
uotum uouit deo iacob: pro eo quod nos interptati ſu
mus uotuȝ uouit. in græco ηὔξατο τῷ θεῷ le
giſſeuos dicitis: et putatis iterpretari debuiſſe orauit
deus ſed hoc male εὔχομαι enim pro locoruȝ qua
litate et orōnem et uotuȝ ſignificat: ſecundum illđ red
de domio uota tua ideſt εὐχάς σου Ps Lxxxv qui
fecit luminaria magna: dicitis quia in græco inuenerī
tis magna ſolus τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγά
λα μόνῳ ideſt. qui fecit luminaria magna ſolus.
Sed de hoc ſuperiori uerſiculo eſt: ubi legimus: Qui
fecit Mirabilia Magna ſolus. Ibi ergo legen
dum eſt. et hic quaſi ſuperfluum non ſcribendum. Ps
.Lxxxvii. Quoniam magnificaſti ſuper omne Nomē
ſanctum tuum in græco reppeiſſe uos dicitis ἐπὶ πά
ντας ideſt ſuper omēs: ſed i.70. ita legitur ὁ ἐμεγά
λυνας ἐπὶ πάντο ὄνομα τὸ ἅγιόν σου
ſicut et nos in latinum uertimus. Ceteruȝ apud hebre
os ita eſſe cognoſcite: quia magnificaſti ſuper omē no
mē ſanctum tuum uerbum tuum. Iuxta editionē autē
latinā hic ſenſus eſt Quoniā magnificaſti ſup omē no
mē hoc ē quod in cælo et i terra dixi poteſt ſcm filium
tuum. Ps.138 Quia nō eſt ſermo in lingua mea pro
quo in græco legiſſe uos dicitis ὅτι οὐκ ἔστι δό
λος γλώττῃ μου ideſt Quia non eſt
dolus in lingua mea: quod ſolum ſexta editio interpre
tata eſt. Ceterum et apud.70. et apud oēs interpretes
et ipſum hebraicum uel λαλιαν uel λογον ideſt Elo
quium et uerbuȝ ſcriptum habet. Deniqȝ hebraice ma
la dicitur. Ps.139. Funes extenderunt in laqueum pro
quo in græco inueniſſe uos dicitis καὶ σχοινίοις
διέτειναν παγίδα τοῖς ποσί μου Funibus
extenderunt laqueum pedibus meis: ſed ſuperfluum ī
hoc eſt. In eodē pro eo quod ē Habitabunt recti cum
uultu tuo. in græco reppeiſſe uos dicitis καὶ κατοι
κήσουσι εὐθεῖς σὺν τῷ προσώπῳ σου .i. Et
habitabunt recti cum uultu tuo. ſed hic et cōiunctio ſu
perflua eſt. Ps.140. Diſſipata ſunt omīa oſſa noſtra
ſecus infernum. pro quo in græco legiſſe uos dicitis
διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῶν παρὰ τὸν
ᾅδην ideſt. diſſipata ſunt oſſa eorum ſecus infernuȝ
ſed hoc ſuperfluum eſt. Ps.L46. Nec in tibiis uiri
beneplacitum ei. pro ei domino legiſſe uos dicitis qđ
non habetur in græco eſt οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις
τοῦ ἀνδρός .i. Neque i tibiis uiri beneplacituȝ ē Ps

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eo autē quod et nos in fine ſchedule ꝗritis et ſco filius
meus. Auitus frequenter efflagitat quomodo græca
interpretanda ſint uerba breuiter ānotaui νουμηνια
menſis exordium eſt: Quod nos ſecundū latiæ linguæ
proprietatē chalendas poſſumus dicere. Uerum quia
apud hebræos menſis ſcd̄s lunæ curſus ſupputatur: Et
apd̄ græcos μηνη luna dicitur νουμηνια quaſi no
ua luna appellatur Eremos autē deſertum uel ſolitudi
nem ſignificat: thronus ſedē uel ſolium: Nycticorax ut
diximus noctuā κοινόμυια nō ut latini īterꝑtati ſunt
muſca canina per y. græcas litterā: ſed iuxta hebraicā
intelligētiā per oi dyphthongon debet ſcribi ut ſit κοι
νομυια ideſt cōe muſcarum genus q̄d aquila
ideſt omnimodā muſcā interꝑtatus eſt āt
pro quo latinus uertit aſciam: nos genus ferramēti in
terpretamur quo lapides dolantur. Deniq; ex hebræo
uertētes ita diximus et nunc ſculpturas eius ꝑiter bipēni
q; et dolatoriis deraſerunt ergo dolatori
um dici poteſt.

¶ Damaſi papæ ad beatum Hieronymum petētis pſal
terium ſcd̄s editionē. lxx. interpretum conuerti ac emē
dari.

DAMASVS epiſcopus fil et cōpſ
bytero Hieronymo i chriſto Salu
tē. Dum multa corpora librorum in
meo arbitrio oblata fuiſſent: contigit
ut et librum pſalmorum in meo ani
mo feſtinus cognoſcerē detineri: Et
memoriā capacitatis meæ imbuire. Cogita tu frater a
mantiſſime et in Chriſto ſēper ſacerdos rogo ut ſecun
dum. lxx. iterpretes et preſbyteros. xii. ideſt Matthiā
Ptolomæum: Saceum: idremus pamphilum ſuaſtrē
didymum ſamon: epiphanium: fratrē ſimonē: Mutiū
Caſſium: Dithomium fratrē ſimonē: in quātum ueſtra
potuerit conſcientia de. lxx. inuenire ueſtigia nobis trāſ
mittatis. Peto item tuam caritatē ut ſicut rectorē tuus
Alexandrum coepiſcopum noſtrum docuiſti in gremio
græcorus pſallere ita nos dirigere tua fraternitas delec
tetur. Quia tātæ apud nos ſimplicitatis indago eſt ut
tātum in die dominico apoſtoli eplā una recitetur: et e
uāgelii caput unum dicatur: et nec pſallentius uox ulla
reſultet: nec hymni decus in noſtro ore cognoſcatur.
Peto ergo per fratrē et compreſbyterus noſtrum Bo
nifacium ut iubeat fraternitas tua nobis rei huius api
re ueſtigium.

¶ Beati hieronymi ad Damaſum reſponſiua: ubi ſugge
rit de gloria patri et alleluia in fine pſalmorum apud
romanam eccleſiā concinēdo.

BEATISSIMO Papæ Damaſo
ſedis apoſtolicæ urbis romæ Hiero
nymus ſupplex: legi litteras apoſto
latus ueſtri: ut ſcd̄s ſimplicitatē. lxx.
interpretum canētes pſalmographū
interpretari feſtinē: propter faſtidiu
romanorum: ut ubi obſcuritas impedit: apertius et lati
ne trahatur ſenſus. Precatur ergo cliens tuus: ut uox
iſta pſallentius in ſede romana die noctuq; canatur: et
in fine pſalmi cuiuſlibet ſiue matutinis horis ſiue ueſ
pertinis cōiūgi ꝑcipiat apoſtolatus tui ordo: gloria pa
tri et filio et ſpiritui ſancto et reliqua. Iſtud carmē lau
dis omni pſalmo cōiungi ꝑcipias: ut fides trecētorus
decem et octo Epiſcoporum Niceni cōcilii et noſtri o
ris pari conſortio declaretur: ubi deus et homo hono
rabili uoce cantatur Alleluya ſēper cū oibus pſalmis
affigatur: ut in omi loco cōiter reſpondeatur nocturni
temporis. In eccleſia āt a ſancta reſurrectione uſq; ad
ſanctum pētecoſten finiatur: inter dierum ſpatia quin
quaginta propter nouitatem ſancti paſchæ uox iſta lau
dis canatur in aleph: quod ē alleluia laus tibi ſoli dup
pla: quotiens ex his unum alterum dupplo uincit: ſex
tupla uero ē quotiens unus alterum ſextuplo ſuperat.
In ſimpla. n. eius parte unus plus iuenitur. In dupla
unus minus habetur Sextupla eni dimidium dicitur
Triplum ē quādo maior pars ter cōtinet totum minus
ideſt tria et unum. Epitritum quādo minus cōtinetur
a maiore. et eius tertia pars ceduntur.

¶ Beati hieronymi ad Paulā et Euſtochium de pſalteri
o q̄d rurſus ſcd̄s. lxx. editionē cōtraxerit edita ab illis
uel ex hebræis obelis aſteriſciſq; diſtinguēs.

PSALTERIVM Romæ dudus
poſitum emēdaui et iuxta. 70. interꝑ
tes licet curſim magna illud ex parte
correxeram. Quod quia rurſum uid
tis o paula et Euſtochium ſcriptorus
uicio deprauatus: pluſq; antiquus er
rorē quā nouā emendationē ualere: cogitis ut ueluti
quodā nouali ſciſſum iā aruum exerceam et obliquis
ſulcis renaſcentes ſpinas eradicē: equum eſſe dicentes
ut quod crebro male pullulat ſuccidatur crebrius. Un
de conſueta præfatione cōmoneo tā uos quibus forte
labor iſte deſudat ꝙ eos qui exēplaria iſtiuſmodi hēre
uoluerint: ut quæ diligenter emendaui cum cura et di
ligētia tranſcribantur. Notet ſibi unuſquiſq; uel tacētē
lineā uel ſigna radiantis uel obelos: uel aſteriſcos: et u
bicunq; uiderit uirgulā precedētē: ab ea uſq; ad duo
puncta que impreſſimus: ſciat in. 70. trāſlatoribs plus
haberi. Ubi āt ſtellæ ſimilitudinē ꝑſpexerit: d̄ hebræis
uoluminibus additum nouerit æque uſq; ad duo pun
cta iuxta theodotionis duntaxat editionē: qui ſimplici
tate ſermonis a. 70. interpretibus non diſcordat. Hæc
ergo uobis et ſtudioſo cuiq; feciſſe me ſcietis: nō am
bigo multos fore qui uel inuidia uel ſupercilio mallet
cōtemnere uidere ꝑclara ꝙ diſcere: et de turbulēto ma
gis riuo ꝙ de puriſſimo fonte potare.

¶ Beati hieronymi ad ſophroniū de noua editione pſal
terii ſecundum hebraicā ueritatē Ubi oim pſalmorum
unicum teſtatur eſſe uolumen.

EVSEBIVS Hierōymus ſophro
nio ſuo Salutē dicit Scio quoſdam
putare pſalterium in quiq; libros eſ
ſe diuiſum ut ubicunq; apud. lxx. in
terpætes ſcriptum ē
ideſt fiat fiat finis librorum ſit: pro quo in hebræo legi
amen amen. Nos āt hebræorum auctoritatē ſecuti et
maxime apoſtolorum qui ſemper in nouo teſtamento
pſalmorum librum nomināt unum uolumē aſſerimus
pſalmos quoq; omēs eorum teſtamur auctorum: qui
ponuntur in titulis Dauid ſcilicet et Aſaph: et idithū
filiorum emau: iſraelitæ: Moyſi et ſalomonis et reli
quorum quos Eſdras uno uolumine cōprehēdit. Si
enim amen pro quo Aquila trāſtulit
in fine tantum librorum ponitur et non interdum aut
in exordio aut in calce ſermonis ſiue ſentētiæ nunquā
et ſaluator in euāgelio loqueretur Amen amē dico uo
bis: et pauli epiſtole in medio illā nō cōtinerēt. Moy
ſes quoq; et Hieremias et cæteri in hunc modum mul
tos habent libros: qui in mediis uoluminibus Amen
frequēter inſerunt: ſed et numerus. xxii. hebraicorum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

librorum et myſterium eiuſdē numeri commutabitur
Nam et titulus ipſe hebraicus quod interp
tatur uolumē hymnorum apoſtolicæ auctoritati con
gruēs nō plures libros.ſʒ uolumē unū oſ̄dit. Quia
igitur nuper cum hebræo diſputās quedā pro domio
ſaluatore de pſalmis teſtimonia protuliſti uolenſqʒ te
illudere per ſermones ſingulos aſſerebat non ita hēri
in hebræo ut tu de.lxx.interpretibus apponebas ſtudi
oſiſſime poſtulaſti.ut poſt Aquilam Symmachum et
Theodotionem nouam editionē latino ſermone trāſ
ferrem. Agebas enim te magis interpretum uarietate
turbari.et amorē tuum quo laberis uel trāſlatiōe uel
iudicio meo eſſe contētum. Unde impulſus a te cui et
quæ poſſum debeo.et q̄ non poſſum rurſus me obtre
ctatorum laceratibus tradidit. Saluiqʒ te uires poſt
us meas q̄ uoluntatē in amicitia quærere. Certe confi
denter dicam.et multos huius operis teſtes excitabo.
me nihil duntaxat ſcientē de hebraica ueritate icitaſſe
Sicubi ergo editionem meā a ueteribus diſcrepare ui
deris interroga quēlibet hebræorū et liquido peruide
bis me ab æmulis meis fruſtra lacerari.qui malunt cō
tēnere uideri preclara q̄ diſcere puerſiſſimi hoīēs. nā
cum ſēper expectant nouas uoluntates et gulæ eorum
uicina maria non ſufficiunt.cur i ſolo ſtudio ſcriptura
rum ueteri ſapore contenti ſunt? Nec hoc dico quod p̄
ceſſores meos mordeā aut quicquā de eis arbitrer de
trahendum. Quorum trāſlationē diligētiſſime emenda
tam olim meæ linguæ hominibus dederim ſed quod a
liud ſit in eccleſiis chriſto credentium pſalmos legere.
aliud iudæis ſingula uerba calūniantibus reſpondere
Quod opuſculum meum ſi in græcum ut pollicitus es
trāſtuleris et imperitiæ
meæ doctiſſimos quoſqʒ uiros teſtes facere uolueris:
dicā tibi illud Horatianum in ſiluā ne ligna feras niſi
qđ hoc habebo ſolaminis in labore cōi ut intelligā mi
hi et laudē et uituperationē tecum eſſe cōem. Viue in
domino ieſu cupio te meminiſſe mei.

Beati Hieronymi ad Paulam et Euſtochium de ſin
gulis pſalmis qui ad ſingula domini ſaluatoris feſta p
tineant et qui pſalmi et quando legi debeāt.

QUIA me dulciſſimæ filiæ meæ i ſpe
miſericordiæ dei petiſtis:ut uobis di
uerſos pſalmos p ordines ſequeſtra
rē.qui ubi pſalli debeāt.uos quoqʒ
ego petii ut pro me dep̄caremini do
minum deum noſtrum ut dono ſuo
mihi concedere dignaretur quo poſſim ſanctas petitio
nē ueſtram arripere uel ipſo donāte complere. In cu
ius miſericordia ſperans prout dominus concedere di
gnatus eſt intellectum humilitati meæ neceſſe habui tā
ſanctæ petitioni ueſtre pro affectu domini obediē pro
quo opere ſi gratia de omnibus nobis fuerit integre
aſſignata quecunqʒ dicta ſunt ipſi domino nřo omipo
tenti pro humilitate mea orantes gratias referte. Qui
etiā aſinæ loqui p̄cepit q̄ ipſe dominus uoluit. Licet n.
uniuerſi pſalmi qui requiſiti fuerit legis diuinæ prope
modum omnia habeant tamen donāte deo ſancto et
domino ieſu chriſto et ſancto ſpiritu in cōfeſſione trini
tatis qui pſalmi propriæ ad ſingulos dies feriatos do
mini ſaluatoris noſtri filii dei ptineāt ſequeſtratim ex
poſuimus. Qui ad natalē uel qui ad ſanctā Epiphaniā
ideſt ad baptiſmum dominicum ſeu apparitionis ſtel
læ diem.et qui in quinta feria ante paſſionem domini
qui ēt i ipſa paſſione dominica:qui in paſcha reſurrec
tionis ipſius domini noſtri ſaluatoris et qui in aſcenſu
eius in celis. Qui ēt in aduētu ipſius et in iudicio futu
ro et qui de ciuitate eterna.i qua chriſtus dominus ſāc
tos ſuos a principio mundi uſqʒ in finē ipſius ſeculi ſi
bi congregat ſecum regnaturos inæternum regno cæle
ſti:ſanctus dominus trinus et unus deus æternus:qui
ēt ad dominum deum deprecandum letania uel qui a
pœnitentibus pſalli debeant. Qui ēt in natali ſāctorum
dici debeant. Cæteros uero pſalmos inuenies qui quo
tidie legēdi ſunt. Omēs tamē pſalmi quotidie in toto ā
no per ordinē pſalli debent:ſecundum cōſuetudinē ec
cleſiarum et monaſteriorum. Sane qui legis conſide
ra:quia unus pſalmus ad multos alios ſanctos ptinet
et pſalmi deo multipliciter iterantur p ſingulos dies.
Nam eſt pſalmus qui ubiqʒ pſalli pōt. Alii autem ſunt
qui ad unius diei figuras ptinent. Ad pauſantes uero
qualis perſone fieret:utrum religioſe uel laice: de pſal
mis qui quinta feria ante paſſionē:aut qui in ipſa paſſi
one dicuntur domini atque in natales ſanctorum exin
de deligēdi ſunt pſalmi. Ita.n.de canticis prophetarū
fecimus.ut non in diebus ſupradictis confuſe pſallan
tur:ſed qui in quo die dici debeat:qui legis inuenies.
Ad maiores operas pertinet pſalmus.lxxvii. Cathecu
minis et electis.24. Per ieiunium.19.34.et.lxxii. De
baptiſmo per paſcha.64. De lamentatiōe.131. Ad cō
uentionē fratrum.132. Ad benedictiones.133. Ut lau
des ante deus fundantur.viiii.ut pœniteat homo. L.
de fixa fide.x.de monēdo.cviii.ut oculum pudicitiæ a
gas. De uigiliis in grabato.6.de iuſtitia.xiiii.de hone
ſta oratione.85. De cōmunione cum oībus hominibus
uel pauperibus.xl.de natali domiī.c9. De trinitate ut
non timeatur homo.9.de inſidiis hereſum.iii.de mo
nendo proximum.4.de ſpe in deum.xxii.de creduli
tate.x.de oratione in homie.29. Benedictio ſuper pri
cipes.xx.de amore legis.26.de tribulatione inimicorum
.15.ut creatura creatorē laudet.cii.de martyrio.44.
et.l.de perſecutoribus.82.dum intras ad alieniginam
.81.oratio ad agrum.83.oratio nocturni temporis.xc.
oratio ad altare.33.

Ad Marcellam de collatione editionis aquilæ cum he
bræis propter quod opus epiſtolare offitium ſe inter
miſiſſe teſtatur.

UT TAM parua epiſtolā ſcriberem
cauſe dupplicis fuit:q: et tabellarius
feſtinabat:et ego alio opere detētus
hac quaſi περιέργω ideſt ſuperua
caneo me occupare uolui. Quæris
quid nā ſit illud tā grāde tam neceſſa
rium quod epiſtolice cōfabulationis munus excluſit.
Iam pridem cum uoluminibus hebræorum editiones
Aquilæ cōfero: neq̄d forſitā pp odium chriſti ſyna
goga mutauerit et ut amice mēti fatear:q̄ ad noſtram fi
dem pertineāt roborandā:plura reperio. Nunc iā pro
phetis. Salomōe pſalterio regnorumqʒ libris examu
ſim reſentis Exodum teneo: quē illi elleſmoth uocant
ad leuiticum tranſiturus. Vides igitur qđ nullum offi
cium huic operi preponendum ē. Attamē ne currenti
us forte noſter fruſtra cucurrerit: duas epiſtolas quas
ad ſororem tuam Paulam eiuſqʒ pignus Euſtochium
miſeram huic ſeruunculo annexui.ut dum legis illa et
in his aliquid doctrinæ pariter ac leporis iuueneris: pu
tes tibi quoqʒ ſcripta eſſe quæ illis ſcripta ſunt. Albinā
cōmunē matrē ualere cupio:de corpore loquor q: ſpi
ritu ualeat non ignorās:eamqʒ per te ſalutari obſecro
et dupplici pietatis officio focillari: quo in una atqʒ e
adem chriſtiana ſimul diligatur et mater.

Ad paulinum de duabus quæſtionibus:quibus ppeditus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

interpretationis offitio reſpondere non potuit.

VERE me prouocas ad ſcribendum
terres eloquētia: et in epiſtolari ſtilo
prope tullius repſentas: Quod quæ
reris me paruas et incomptas Litte
rulas mittere non uenit de icuria: ſꝫ
de timore tui: ne uerboſius ad te lo
quēs plura reprehendenda tráſmittá: et ut ſanctæ mē
ti tuæ ſimpliciter fatear. uno ad occidentē tp̄e nauigan
di tantæ a me ſimul epiſtolæ flagitantur: ut ſi cuncta ad
ſingulos uelim ſcribere occurrere nequeam: unde acci
dit ut omiſſa compoſitione uerborum et ſcribentium
ſolicitudine: dictem quicquid in buccas uenerit: et ami
cum te tantum meorum dictorum non iudicem conſi
derē. Duas quæſtiunculas litteræ tuæ p̄ferebant Vnā
quare ſit a deo induratus cor pharaonis: et apoſtolus
dixerit nō uolentis neqꝫ currentis: ſed miſerentis eſt
dei et cætera: quæ liberum tollere uidētur arbitrium.
Alteram quomodo ſancti ſint qui de fidelibus ideſt d̄
baptiſatis naſcuntur: cuꝫ ſine dono gratiæ poſtea acce
ptæ et cuſtoditæ ſalui eſſe non poſſint: Prime in libris
περι αρχου quos nuper Pammachio noſtro iu
bente interpretatus ſuꝫ. Origenes fortiſſime reſpōdet
quo detentus opere implere non potui quod promiſe
ram tibi: et Danielem noſtrum rurſum comperendina
ui et quidē quāuis mei amātiſſimi et egregii uiri Pam
machii tamē uoluntatē in tēpus aliud diſtuliſſeꝫ niſi ō
nis pene fraternitas de urbe eadē poſtulaſſet aſſerens
multos periclitari et peruerſis dogmatibus acquieſcerē.
Vnde neceſſitate compulſus ſum tráſſerre libros i qui
bus quidē mali plus ꝙ boni eſt: et hanc ſeruare men
ſuram ut nec adderē quid nec demerē: græcamqꝫ fideꝫ
latina integritate ſeruarem. Quoruꝫ exēplaria a ſupra
dicto fratre poteris mutari: licet tibi græca ſufficiant: et
non debeas turbidos noſtri ingenioli riuulos quærerē
qui de ipſis fontibus bibis propterea quia docto uiro
loquor: et tam diuinis ſcripturis ꝙ ſæculi litteris erudi
to. Illud dignationē tuam ámonitaꝫ uolo ne me putes
in modum ruſtici balatronis cuncta Origenis reproba
re quæ ſcripſit: quod in me criminatur Calphurnius la
narius et diſcipuli eius: et quaſi Dioniſiū philoſophū
arguant ſubito mutaſſe ſētentiá: ſed tantum praua dog
mata repudiare. Scio.n. æquali maledicto eos ſubia
cerē: qui bona mala dicunt: et illos qui mala bona iudi
cant: qui faciunt amarum dulce et dulce amarum. aut
quæ eſt tauta pertinatia ſic laudare alicuius doctrinas
ut ſequare blaſphemias? De ſcđo problemate tuo Ter
tullianus in libris de monogamia diſſeruit Aſſerēs ſá
ctos dici fidelium filios: quod quaſi candidati ſunt fi
lii: et nullis idolatriæ ſordibus polluātur Simulqꝫ cō
ſidera quod et uaſa ſacra i tabernaculo legerimus: et
cætera que ad ritum cerimoniarum pertinent: cum uti
qꝫ ſancta eſſe non poſſint: niſi ea que ſentiunt et uene
rantur deum. Idioma igitur ſcripturarum eſt: ut inter
dum ſanctos pro mundis et purificatis atqꝫ expiatis
nominet: ſicut et berſabee ſanctificata ſcribitur ab imū
ditia ſua: et ipſum tēplum ſanctuarium nominatur. ob
ſecro te ne tacito mētis iudicio: me aut uanitatis argu
as: āt fal ſitatis. Teſtis ē.n. conſciētiæ meæ deus quod
ab ipſo procinctu et interpretationis exordio ſupradic
ta neceſſitas me traxit: et ſcis ipſe non bene fieri quod
occupato animo fiat pilleolus textura breue caritate la
tiſſimum ſenili capiti confouendo libēter accepi: et mu
nere et muneris auctori lætatus.

Ad eundē paulinum de opere didymi de ſpiritu ſāc
to quē ipſe propter imperitiá cuiuſdá qui d̄ ſpiritu ſāc
to ſcripſerat tranſtulit in latinum.

CVM in Babylone uerſarer et pur
puratæ meretricis eēs colonus: et iurē
quiritum uiuerē: uolui aliquid garri
re de ſpu ſancto: et cœptum opuſcu
lum eiuſdeꝫ urbis pontifici dedicare
et ecce olla illa quæ ab Hieremia poſt baculuꝫ cernitur
a faciæ cœpit aquilonis ardere: et phariſæorum cōcla
mare ſenatus: ut nullus ſcriba in eis uel fictus: ſed om
nes quaſi indicto ſibi prælio doctrinarum aduerſuꝫ me
imperitiæ cōuincendum factio cōiurat: illico ego uelut
poſtliminio hieroſolymá ſum reuerſus: et poſt romu
li caſam et ludorum lupercalium: diuerſorum mariæ:
et ſpeluncá ſaluatoris inſpexi. Itaqꝫ mi pauline quia
ſupradictus pōtifex damaſus qui ad hoc opus me pri
mus impulerat iam dormiuit in domino: tam tuo quá
uenerabilium mihi ancillarum chriſti Paulæ et Euſto
chii nunc adiutus oratu canonicum quod cātai nō po
tui in terra aliena. Hæc a uobis in iudæa prouocatus
immurmuro auguſtiorē multo locuꝫ exiſtimās qui ſal
uatorē mundi ꝙ qui fratris genuit paricidá: et ut auc
torem titulo fateor. malo alieni operis interpres exiſ
tere: ꝙ quidá faciunt informes corniculæ alienis me
coloribus adornare. Legi duduꝫ de ſancto ſpiritu cu
iuſdam libellos: et iuxta comici ſententiam ex græcis
bonis latina uidi non bona: nihil ibi dialecticum: nihil
uirile atqꝫ diſtrictum. quod lectores uel ingratis ad aſ
ſenſum trahat: ſꝫ totum flacidum molle nitidum atqꝫ
formoſum quæſitis hinc inde odoribus pigmentatum
Didymus uero meus oculum habens ſponſe de can
tico canticorū et illa lumina q̄ in cādentes ſegetes ſub
limare precepit ieſus procul altius intuetur: et antiquū
nobis morē reddit: ut et uidens uocetur propheta: cer
te qui hunc legit latinorum furta cognoſcet: et conteꝫ
net riuulos: cum cœperit haurire de fontibus Imperi
tus ſermone eſt: ſed non ſcientia apoſtolicum uirus ex
ipſo ſtilo exprimens tam ſenſus lumine ꝙ ſimplicitate
uerborum.

Epiſtola Chromatii et Eliodori epōrum poſtulantius
ex archiuis Euſebii cæſarienſis martylogium perſcribi

DOMINO ſancto fratri Hierony
mo Chromatius et Eliodorus epi i
domino Salutē: Cū religioſiſſimus
Auguſtus Theodoſius mediolanen
ſem urbē fuiſſet ingreſſus: uniuerſoſ
qꝫ italiæ epōs ad ſe inuitaret: et cauſá aliquātoruꝫ epi
ſcoporum qui ex ariania fecæ ſuas animas iquinaſſet
perquireret: contigit et noſtrá paruitatē in eodē adeſſe
concilio: in quo cum dicenda dicta eſſent et diffiniēda
finita: cœpit chriſtianiſſimus princeps ſanctum Grego
rium epiſcopum cordubenſis eccliæ in eo preferre an
tiſtitē: ꝙ dominico die ſiue ieiunans matutinas ſiue nō
ieiunans ueſpertinas explicās miſſas eorum martyrū
quorum natalitia eſſent pluriorum nomina mēoraret
Factum eſt ut omēs pariter ſtatueremus ad tuam ſcri
bere caritatem ut famoſiſſimos feriales de archiuis ſá
cti Euſebii cæſareæ paleſtinæ epiſcopi inquirēs marty
rum ad nos dirigas feſta ut poſſimus hoc offitium per
tuam induſtriam in melius perfectiuſqꝫ ad honorem
dei martyrum exhibere.

Beati Hieronymi reſponſiua teſtantis Euſebium cæſa
rienſem ex annalibus impetratis a Conſtantino auguſ
to geſta martyruꝫ perſcripſiſſe: quorum numerus tan
tus eſt ut ultra quinqꝫ milia ſingulis diebus preter diē

Chalendas Januarī poſſint aſcribi.

CHROMATIO et eliodoro ſanctis
epiſcopis Hieronymus Preſbyter
conſtat dominus noſtrum ieſus chri
ſtum omni die martyrum ſuorū tri
umphos excipere: quorum paſſiões
a ſancto Euſebio cæſarienſi Epiſcopo ſcriptas repperi
mus. Nam cum Conſtantinus Auguſtus cæſareā fuiſ
ſet ingreſſus: et diceret ꝑmemorato antiſtiti ut peteret
aliqua beneficia cæſarienſi eccleſiæ profutura: Legi re
ſpondiſſe Euſebium opibus ſuis ditatā ecclīam nulla
petendi beneficia neceſſitate compelli ſibi tamē deſide
rium imobile extitiſſe ut quicquid in republica romão
rum geſtum ſit erga ſanctos dei iudices iudicibus ſuc
cedentes in uniuerſo orbe romano ſolicita perſcrutati
one monumenta publica diſcutiendo perquirerent: et
qui martyrum et a quo iudice: in qua prouintia uel ci
uitate: qua ue die: qua paſſione pſeuerātiæ ſuæ obtinu
erint palmam de ipſis archiuis ſublata ipſi Euſebio re
gio iuſſu dirigerēt. Unde factum eſt ut idoneus relator
exiſtens et eccleſiaſticā hiſtoriā texeret: et omnium pene
martyrum prouinciarum imperii romanorum diligēs
hiſtoriographus declararet. quatēus omēs ſacrificius
deo offerentes eorum nomina meminiſſēt ſcientes ꝙ
pro die ipſo quo ſacrificium offerunt: uictores diaboli
extitiſſent: et ſub martirii ſui trophæo pollentes atqꝫ o
uantes ad regē ſuum peruениſſent chriſtum. Hac de cau
ſa ſingulorum mēſium: ſingulorumqꝫ dierum feſta cō
ſcripſimus: ut iubere dignabamini perennem puitatis
niæ memoriam fore credentes cum diebus omibus:
per tot annorum ſpatia ſancta ſanctorum nomina fue
runt feſtiue celebrata. et quando per ſingulos dies di
uerſarum prouintiarum: ac diuerſarum urbium pluſꝙ
octingentorum uel nonigentorum milium martyrum
nomia ſunt nominata: ut nullus dies ſit: qui non ultra
quinqꝫ milium numerus reperiri poſſit aſcriptus: exce
pto die Calendarū ianuariarū cōſiderans iter inume
rabiles turbas lectoris aīm poſſe laceſſere intra unum
menſem. ne id eueniat ſuccincte et breuiter: eorum qui
ſunt in ampliſſima feſtiuitate in ſuis locis tantum pro
omnibus mēoratis proſecutus ea ſus ut amputato faſ
tidio unus de omibs ſufficeret libellus aſcriptus: Sa
ne in prima parte libelli omnium apoſtolorum feſta cō
ſcripſimus: ut dies uarii non uideantur diuidī: quos
una dignitas et apoſtolatus in cæleſti Gloria facit eſſe
ſublimes.

Beati Hieronymi prologus in librū de īfātia ſalua
toris ex hebræo traditus quē ab euāgeliſta Mathæo
ſcriptū. ſed a manichæi diſcipulo aſſerit deprauatū: et
iter canonicas ſcripturas nō enumerādū

DOMINIS Sāctis ac beatiſſimis
Chromatio de Eliodoro epis hiero
nymus exiguus chriſti Seruus ī do
mino ſalutem Qui terrā auri cōſciē
tia fodit nō illico arripit quicquid foſſa profuderit lace
rata. ſed priuſꝙ pōdus fulgidū uibrātis iactu ferri reſ
plēdeat in reuertendis ſuſpirādiſqꝫ ceſpitibus imora
tur: et ſpes nō aliter lucris augere. Arduū opus iiū
gitur cum fuerit mihi de ueſtra beatitudie iperatū qd
nec ipe ſcs Mathæus apoſtolus et euāgeliſta uoluit ī
apto ſcribi. Si. n. hoc ſcriptū nō eſſet euāgelio ſuo qd
edidit addidiſſs. Sꝫ fecit hūc libellum hebraicis litteris
obſignatus. Quē uſqꝫ adeo nō edidit ut hodie manu
ipſius liber ſcriptus hebraicis litteris a uiris religioſiſſi
mis habeatur: qui eum a ſuis prioribus ꝑ ſucceſſus tē
porum ſuſceperunt. Hunc autē ipſum librum cuī nunꝙ
alicui trāſſerendum dederit: textum eius. aliter atqꝫ ali
ter narrauerunt: Sicqꝫ factum ē: ut a manichei diſci
pulo noie Leuthō. qui etiā apoſtolorū geſta falſo ſer
mone cōſcripſit: Hic liber editus non ædificationis: ſꝫ
ſubuerſionis materiā exhibuerit. Et eni qui talis pro
batur in ſynodo: cui merito aures eccleſiæ nō paterēt
Ceſſent nunc oſculantium morſus: non iſtum libellum
canonicis nos ſuperaddimus ſcripturis. ſed ad detegē
dum hæreſeos fallatiā apoſtoli atqꝫ euangeliſtæ ſcrip
ta tranſferrimus in quo opeī tam iubētibus epiſcopis
piis obtemperamus: ꝙ impiis hæreticis obuiamus.
Amor ergo chriſti eſt cui ſatiſfacimus: credentes quod
nos ſuis orationibus adiuuent: qui ad ſaluatoris noſ
tri ſcās īfantiā ꝑ noſtrā poterunt obedientiā peruenire

Librum ipſum de infantia licet in quodā exēplari rep
pererim. qui aniles quaſdā fabulas continere uideba
tur quæ ſimplitiores fallere poſſent trāſcribi nolui. in
dignum putās in tāta ſermonum Hieronymi maieſtate
leuia cōmiſceri: quia auctoritati euāgelicæ in chana ga
lilææ initium ſignorum ſaluatoris fuiſſe teſtāti repugna
re uidetur et ideo non imerito a btō papa gelaſio inter
apocrypha cōputatur. xv. diſ. C. Sancta romana.

Hieronymi ad paulinum de omibus diuinæ hiſtoriæ
libris ubi exemplis et rationibus inſtruit eum in ſcriptu
ris ſanctis: ſine ꝑceptore et interprete non poſſe profi
cere: et ꝑ ſingulos percurrens libros ſummati myſteri
a reſerat ſcripturarum ſe præuium ſpondens ac ſocius
ſtudiorum ſi ſæculum dereliquerit.

FRATER Ambroſius tua mihi mu
nuſcula perferēs detulit et ſuauiſſias
litteras quæ a principio amicitiarum
fidē probatæ iam fidei et ueteris ami
citiæ ꝑferebant. Uera. n. illa neceſſi
tudo eſt: et chriſti glutino copulata: quam non utilitas
rei familiaris non ꝑſentia tantum corporum: non ſub
dola et palpās adulatio ſed dei tior: et diuinarum ſcrip
turarum ſtudia conciliant. Legimus in ueteribus hiſ
toriis quoſdā luſtraſſe prouintias: nouos adiiſſe popu
los maria tranſiſſe ut eos quos ex libris nouerant: co
ram quoqꝫ uiderent. Sic pythagoras mēphiticos ua
tes. ſic plato ægyptum et architā Tarentinum eāqꝫ orā
italiæ quæ quondam magna græcia dicebatur laborio
ſiſſime peragrauit. Ut qui athenas magiſter erat: et po
tens cuiuſqꝫ doctrinā achademiæ gymnaſia ꝑſonabāt
fieret peregrinus atqꝫ diſcipulus malens aliena uere
cunde diſcere ꝙ ſua impudenter ingerere. Deniqꝫ cum
litteras quaſi toto fugientes orbe perſequitur: captus
a piratis atqꝫ uenundatus ēt tyrāno crudeliſſimo pauit
captiuus uinctus et ſeruus. tamen quia philoſophus
maiore mente ſe fuerit. Ad Titum liuium lacteo eloqn
tiæ fonte manantem de ultimis hiſpaniæ Galliarum
qꝫ finibus quoſdā ueniſſe nobiles legimus. Et quos
ad contēplationē ſui roma non traxerat unius homis
fama perduxit. Habuit illa etas inauditum oībus ſæcu
lis celebrandumqꝫ miraculum ut tantā urbē ingreſſi.
Aliud extra urbem quærerēt. Apollonius ſiue ille ma
gnus ut uulgus loquitur. ſiue philoſophus ut pytha
gorei tradunt. intrauit perſas. pertranſiuit caucaſum. al
banos: ſcythas. maſſagetas. opulentiſſia indiæ regna
penetrauit. et ad extremum latiſſimo phiſon amne trāſ
miſſo peruenit ad brachmanas ut Hiarcham in trono
ſedentē aureo. et de tantali fonte potātes inter paucos
diſcipulos de natura de moribus ac ſiderum et dierum
curſu audiret docentē. Inde per elamitas babylonas

.b.5.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

chaldæos:medos:Aſſyrios:parthos: ſyros: Phœni
ces:arabes:palæſtinos Reuerſus alexandrias perrexit
ad æthiopiã:ut gymnoſophiſtas:et famoſiſſimã ſolis
menſam uideret in ſabulo:iuenit ille uir ubiqꝫ qđ diſce
ret: et ſemper proficiens ſẽper ſe melior fieret. ſcripſit
ſuper hoc pleniſſime octo uoluminibus philoſtratus .
Quid loquar de ſæculi hominibus:cũ apoſtolus pau
lus uas electionis et magiſter gẽtium qui de conſcien
tia tanti in ſe hoſpitis loquebatur . An experimẽtum
quæritis eius qui in me loquitur chriſtus. poſt damaſ
cum arabiamqꝫ luſtratã aſcenderit hieroſolymã ut uiđ
ret petrum:et manſerit apud eum diebus.xv. Hoc eni
myſterio hebdomadis et ogdoadis futurus gẽtiũ ꝓ
dicator inſtruendus erat. Rurſumqꝫ poſt ãnos .xiiii.
aſſũpto barnaba et Tito expoſuerit aplis euãgelium:
ne forte in uacuum curreret aut cucurriſſet. Habet neſ
cio quid latẽtis ἐνεργίας uiua uox et in aures diſci
puli de auctoris ore trãſfuſa fortius ſonat. Vnđ et æſ
chines cum rhodi exularet et legeretur illa Demoſthe
nis oratio:quã aduerſus eũ habuerat mirantibꝫ cunc
tis atqꝫ laudãtibus ſuſpirãs ait. Quid ſi ipſã audiſſetis
beſtiam ſua uerba reſonantẽ. Nec dico ꝙ ſit in me ali
quid tale quod uel poſſis a me audire uel uelis diſce
re:ſed quo ardor tuus et diſcendi ſtudium ẽt abſqꝫ no
bis per ſe probari debeat:ingenium docile et ſine doc
tore laudabile eſt. Nunquid iuenias:ſed quid quæras
conſideramus. Mollis cera et ad formandus facilis
ẽt ſi artificis et plaſtæ ceſſẽt manus:tamẽ uirtute totũ
eſt quicquid eẽ poteſt. Paulus apoſtolus ad pedes ga
malielis legẽ moyſi et prophetas didiciſſe ſe gloriatur
ut armatus ſpiritalibus telis poſtea diceret cõfidẽter .
Arma.n.militiæ noſtræ nõ carnalia ſunt ſed potẽtia deo
ad deſtructionẽ munitionũ cõſilia deſtruentes:et om
nẽ altitudinẽ extollentẽ ſe aduerſus ſcientiã dei.et cap
tiuãtes omnẽ intellectum ad obediẽdũ chriſto:et ſub
iugare parati cunctam iobedientiã. Ad timotheum ſcri
bit ab infantia ſacris litteris eruditum : et hortatur ad
ſtudium lectionis : et ne negligat gratiã quæ data ſit ei
per ipoſitionẽ manus preſbyteri. Tito ꝓcepit ut iter cæ
teras uirtutes epiſcopi:quem breui ſermõe depinxit .
Scientiam quoqꝫ in eo eligat ſcripturarum. Obtinẽtẽ
inquit eum qui ſecundum doctrinam eſt fidelem ſermo
nem et ut potens exhortari ſit in doctrina ſana:et con
tradicentes reuincere. Sancta quippe ruſticitas ſolum
ſibi prodeſt:et quãtum ædificat ex uitæ merito eccliam
chriſti tantum nocet ſi deſtruentibus non reſiſtat. Ma
lachias propheta imo per malachiã iterrogauit domi
nus ſacerdotes legẽ. In tãtum ſacerdotis officium eſt
interrogatum reſpondere de lege. In deuteronomio .
Interroga patrẽ tuum et ãnuntiabit tibi ſeniores tuos
et dicent tibi. In pſalmo quoqꝫ. Cxviii. Cantabiles mi
hi erant iuſtificationes tuæ i loco peregrinatiõis meæ
Et in deſcriptione iuſti uiri:cum eũ arbori uitæ dauid
quæ eſt in paradiſo cõpararet:inter cæteras uirtutes ẽt
hoc intulit. In lege domini uoluntas eius:et in lege e
ius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine ſacratiſſi
uiſionis Iuſti ait fulgẽt ſicut ſtellæ et intelligẽtes. hoc
eſt docti quaſi firmamẽtum. Vides quãtũ inter ſe diſ
tẽt iuſta ruſticitas et docta iuſtitia. Alii ſtellis:alii cælo
cõparantur:quãquã iuxta hebraicã ueritatẽ utrunqꝫ đ
eruditis poſſit intelligi. Ita.n.apud eos legimus. Qui
ãt docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti
et qui ad iuſtitiã erudiunt multos:quaſi ſtellæ in ꝑpetu
as æternitates. Cur dicitur Paulus apoſtolus uas el
lectionis:nempe quia uas legis et ſanctarum ſcriptura
rum armarium eſt. Phariſæi ſtudent ad doctrinas do
mini:et mirantur in petro et ioanne quomodo legem
ſciant cum litteras non didicerint. quicquid.n.aliis ex
ercitatio et quotidiana in lege meditatio tribuere ſolet
illis ſpũs ſcũs ſuggerebat.et erant iuxta quod ſcriptũ ẽ
θεοδιδακτοι docibiles deo.xii.ãnos ſaluator iple
uerat:et i tẽplo ſedẽs de qſtioĩbs legis interrogans ma
gis docet dum prudẽter interrogat. Niſi forte ruſticus
petrum:ruſticum et Ioannẽ dicimus. quorum uterqꝫ
dicere poterat et ſi imperitus ſermõe nõ tamẽ ſciã. Io
annes ruſticus piſcator indoctus. Vnde uox illa obſe
cro In principio erat uerbum et uerbum erat apđ deũ
et deus erat uerbũ λόγος græce multa ſigni
ficat. Nam et uerbum eſt:et ratio:et ſupputatio:et cau
ſa uniuſcuiuſqꝫ rei:per quã ſunt ſingula q̃ ſubſiſtunt .
Que uniuerſa recte intelligimus i chriſto. Hoc doctus
plato neſciuit. Hoc demoſthenes eloquẽs ignorauit .
Perdam inquit ſapientiã ſapientiũ:et prudẽtiã prudẽ
tium reprobabo. Vera ſapientia ꝑdet falſam ſapientiã
et quanq̃ ſtultitia ꝑdicationis in cruce ſit. Tamen pau
lus ſapientiam loquitur inter perfectos. Sapientiã au
tẽ nõ ſæculi huius nec principiũ ſæculi iſtius quæ:deſ
truuntur. ſed loquimur dei ſapientiã i myſterio abſcõ
ditã:quã prædeſtinauit ante ſæcula Dei ſapientia chriſ
tus eſt. chriſtus.n.dei uirtus et dei ſapientia Hæc ſapiẽ
tia in myſterio abſcondita eſt : de qua et noni pſalmi
titulus ꝓnotatur pro occultis filii in quo ſunt oẽs the
ſauri ſapientiæ et ſcientiæ dei abſconditi. Et qui in my
ſterio abſcõditus erat prædeſtinatus ẽ ante ſclã. Præde
ſtinatus ãt et ꝑfiguratus in lege et prophetis. Vnde et
prophetæ appellabãtur uidẽtes Quia uidebãt eũ q̃m
cæteri non uidebãt. Abrahã uidit diẽ eius et lætatus ẽ
Aperiebãtur cæli Ezechieli qui ꝑplõ peccatori clauſi e
rant: Reuella iquit dauid oculos meos et cõſiderabo
mirabilia de lege tua. Lex.n.ſpualis ẽ:et reuellatione
opus ẽ ut itelligatur ac reuellata facie dei.gloriam cõ
tẽplemur. Liber in apocalypſi ſeptẽ ſigillis oſtẽđ: quẽ
ſi dederis omi ſcienti litteras ut legat reſpondebit tibi
Non poſſum ſignatus ẽ.n. Quãti hodie putãt ſe noſce
litteras tenẽt ſignatum librum.nec apire poſſunt. niſi
ille reſeruauerit qui habet clauẽ dauid:qui aperit et ne
mo claudit.claudit et nemo aperit. In actibus apoſto
lorũ ſcõs Eunuchus imo uir.ſic.n.eũ ſcriptura cogno
minat cum legeret Eſaiam interrogatur a philippo. pu
tas ne intelligis quæ legis:reſpõditqꝫ Quomodo poſ
ſum niſi aliquis me docuerit:Ego ut de me loquar ite
rim nec ſãctior ſũ hoc eunucho nec ſtudioſior qui de
æthyopia.i. de extremis mundi finibus uenit ad tem
plum. Reliquit aulã regiam et tantus amator legis.di
uinæqꝫ ſcientiæ fuit ut etiã in uehiculo ſacras litteras
legeret tamẽ cum librum teneret et uerba domini cogi
tatione ꝯciperet lingua uolueret:labiis ꝓſonaret:igno
rabat eum quẽ in libro neſciens uenerabatur. Venit
Philippus oſtendit ei ieſum qui clauſus latebat in lit
tera. O mira doctoris uirtus eadem hora credit eunu
chus baptizatus. et fidelis et ſcõs factus eſt ac de diſci
pulo magiſter plus i deſerto fõte eccliæ q̃ in aurato ſy
nagogæ tẽplo repperit. Hæc a me breuiter perſtricta
ſunt.neqꝫ.n.epiſtolaris anguſtia euagari lõgius patie
batur ut intelligeres te in ſcripturis ſcis ſine ꝓuio et mõ
ſtrãte ſemitam non poſſe ingredi. Taceo de grãmaticis
rhetoribꝫ philoſophis geometris dialecticis muſicis
aſtronomis aſtrologis medicis Quorum ſcia mortali
bus uel utiliſſima ẽ et in tres partes ſcinditur i doctri
nam ideſt rationẽ
ideſt uſum:et ut ad minores artes ueniã et quæ nõ tã
lingua q̃ manu adminiſtrãtur agricolæ cemẽtarii fabri
Metalorum lignorum ue cæſores Lanarii quoqꝫ et
fulloẽs et cæteri qui uariã ſupellectilẽ et uilia opuſcula

fabricantur abſqꝫ doctore nō poſſunt eſſe qđ cupiunt
Quod medicorum ē promittunt medici:tractant fabri
lia fabri. Sola ſcripturarum ars eſt quā ſibi oēs paſſi
uendicāt. Scribimus oēs idocti doctiqꝫ poemata paſ
ſim. Hanc garrula anus. hāc delirus ſenex. hanc ſophi
ſta uerboſus. hanc uniuerſi pſumunt. lacerant. docent
anteq̄ diſcāt. Alii adducto ſupercilio grādia uerba tru
tinantur inter mulierculas de ſacris litteris philoſophā
tur. Alii diſcunt proh pudor a fœminis qđ uiros doce
ant. et ne parum hoc ſit quadam facilitate uerborum
immo audatie ediſſerunt aliis quod ipi nō intelligunt.
Taceo de meis ſimilibus? qui ſi forte ad ſcripturas ſā
ctas poſt ſeculares litteras uenerit: et ſermone cōpoſi
to aurē populi mulſerit quicquid dixerint: hoc legem
deputāt. nec ſcire dignātur: quid prophete:quid apo
ſtoli ſenſerint. Sed ad ſenſum ſuum icongrua aptant
teſtimonia? quaſi grande ſit et nō uitioſiſſimum diceu
di genus deprauare ſententias: et ad uoluntatē ſuas
ſcripturā trahere repugnantē: quaſi nō legerimus Ho
mero centonas: et uirgilio centonas ac non ſic etiam
Maronem ſine chriſto poſſum dicere chriſtianū: quia
ſcripſerit: iam redit et uirgo redeunt ſaturnia regna: iā
noua progenies celo dimittitur alto: et patres loquē
tem ad filium Nate mee uires mea magna potentia
ſolus: Et poſt uerba ſaluatoris i cruce perſtabat me
morās fixuſqꝫ manebat. Puerilia ſunt hec et circula
torum ludo ſimilia docere qđ ignores? imo ut cum ſto
macho loquar. nec hoc quidē ſcire quod neſcias: ui
delicet manifeſtiſſima eſt geneſis i qua de creatura mū
di: de exordio generis hunāi. de diuiſione terre de ua
riatione linguarum et gentiu uſqꝫ ad exitum ſcribitur
hebreorum. Patet exodus cum decē plagis. cum de
calogo cum myſticis diuiniſqꝫ p̄ceptis i promptu eſt
Leuiticus liber i quo ſingula ſacrificia immo ſingule
pene ſyllabe et ueſtes aaron et totus ordo leuiticus i
ſpirant celeſtia ſacramenta. Numeri uero nōne totius
arithmetice et prophetie balaā et quadraginta dua
rum per heremum manſionum myſteria continens.
Deuteronomium quoqꝫ ſcđa lex: et euāgelice legis p̄
figuratio nōne ſic ea habet que priora ſunt: ut tamen
noua ſint omnia? de ueteribus hucuſqꝫ moyſes
hucuſqꝫ quibus quiqꝫ uerbis loqui
ſe uelle apoſtolus in ecclia gloriatur. Iob exēplar pati
entie que nō myſteria ſuo ſermone cōplectitur? Pro
ſa incipit uerſu labitur pedeſtri ſermone finitur: oēſqꝫ
leges dialectice propoſitione: aſſumptione: cōfirmatio
ne: cōcluſione determinātur. Singlā in eo uerba plēa
ſunt ſenſibus. Et ut de ceteris ſileam reſurrectionē cor
porū ſic prophetat ut nullus de ea manifeſtius uel cau
tius ſcripſerit. Scio inquit ꝙ redēptor meus uiuit: et i
nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum et rurſum cir
cundabor pelle mea et in carne mea uidebo deū. Quē
uiſurus ſum ego ipe. et oculi mei cōſpecturi ſunt et nō
alius. Repoſita eſt hec ſpes mea in ſinu meo. Veniā
ad ieſum naue typus domini. non ſolum in geſtis: Ve
rum ēt in noie trāſit iordanē hoſtium regna ſubuertit.
diuidit terrā uictori pplō: et p ſingulas urbes uiculos
mōtes atqꝫ confinia ecclie celeſtiſqꝫ hieruſalem ſpiri
tualia regna deſcribit in iudicum libro quot pricipes
ppli. tot figure ſunt. Ruth moabitidis ylaie explet ua
ticinium dicentis: Emitte agnū dn̄atorē terre de petra
deſerti ad mōtem filie ſiō. Samuel in helimortuo et i
occiſione Saul ueterem legē abolitā monſtrat: Porro
in Sadoch atqꝫ dauid noui ſacerdotii: nouiqꝫ imperii
ſacramēta teſtatur: Malachin ideſt tertius et quartus
regum liber a ſalomone uſqꝫ ad hieconiā et ab Hiero
boam filio nabach uſqꝫ ad oſee qui ductus ē in Aſſy
rios regnum iuda et regnum deſcribit iſrahel. Si hiſ
toriam reſpicias uerba ſimplicia ſunt: Si i litteris ſen
ſum latentes inſpexeris ecclie paucitas: et hereticorū
contra ecclias bella narrantur: Duodecim prophete in
unius uolumis anguſtias coartati multo aliud quā ſo
nant in littera pfigurāt Oſee crebro nomināt ephraim
Samariam Ioſeph ieſrael et uxorē fornicariā et for
nicatiōis filios: et adulterā cubiculo clauſā mariti mul
to tp̄e ſedere uiduam et ſub ueſte lugubri uiri ad ſe red
ditus preſtolari: Iohel filius Fatuel deſcribit terrā. xii
tribuum eruca. Bruco. Locuſta. rubigine uaſtante cor
ruptam: et poſt euerſionē prioris ppli effuſum ſpm ſāc
tum ſuper ſeruos dei et ancillas. i. ſuper. cxx: credētiū
noia et effundendum iri in cenaculo ſion. qui. cxx. ab
uno uſqꝫ ad. xv. paulatim et p incremēta ſurgētes. xv.
graduum numerum efficiunt qui in pſalterio myſtice
continētur. Amos paſtor et ruſticus et ruborum mo
ra diſtringēs paucis uerbis explicari nō pōt. Quis. n.
digne exprimat tria aut quattuor ſcelera. Damaſci Ga
ze et Tyri et Idumee et filiorū Amon: et Moab: et
i ſeptio octauoqꝫ gradu iudee et iſrahel. Hic loquitur
ad uaccas pingues que ſunt i mōtes Samarie: et rui
turam domum maiorem mioremqꝫ teſtatur. Ipe cernit
fictorē locuſte: et ſtantē dominū ſuper murum litum
adamātinum. et uncinum pomorū attrahentē ſuppli
cia peccatoribus et famē in terram. Nō fames panis
nec ſitim aque: ſed audiendi uerbum dei. Abdias qui
interpretatur ſeruus dei pertonat contra edom ſangui
neum terrenumqꝫ hominē fratris quoqꝫ iacob ſēper
emulum haſta percutit ſpiritali. Ionas colūba pulcher
rima naufragio ſuo paſſionem domini prefigurās mū
dum ad penitētiā reuocat. et ſub noie niniue ſalutē
gentibus nuntiat. Micheas Demoraſti coheres chriſ
ti uaſtationē ānuntiat filie latronis et obſidionē ponit
contra eam quia maxillam pcuſſerit iudicis iſrahel. na
um conſolator urbis increpat ciuitatem ſanguinum. et
poſt euerſionē illius loquitur. Ecce ſuper mōtes pedes
euāgeliſantis et ānuntiantis pacem. Abbacuc luctator
fortis et rigidus ſtat ſup cuſtodiā ſuam. et figit gradus
ſ3 munitiōem ut chriſtum i cruce contēplemur et dicat
Operuit celos gloria eius. et laudis eius plena eſt
terra. Splendor eius ut lux erit: cornua i manibus
eius ibi abſcōdita eſt fortitudo eius: Sophonias ſpe
culator et archāorū dn̄i cognitor audit clāorē a porta
piſcium: et eiulatum a ſecūda et contritionem a collibus
Indicit quoqꝫ ululatū habitatoribus Pyle quia cōti
cuit omnis populus chanaan. diſperierunt uniuerſi:
qui inuoluti erant argento. Aggeus feſtiuus et letus
qui ſeminauit in Lachrymis ut in gaudio meteret deſ
tructum tēplum edificat dominumqꝫ p̄rem inducit lo
quētem. Adhuc unum modicumqꝫ et ego mouebo ce
lum et terrā et mare et aridā et mouebo oēs gētes. Et
ueniet deſideratus cunctis gētibus. Zacharias memor
domini ſui multiplex in prophetia ieſum ueſtibꝫ ſordi
dis indutum: et lapide oculorum ſeptē: cādelabrumqꝫ
aureum cum totidē lucernis: quot oculis duas quoqꝫ
oliuas a ſiniſtris lampadis cernit et dextris. ut poſt e
quos uarios et ruffos et Albos: Et diſſipatas quadri
gas ex ephraim et equum de hieruſalē pauperē regē
uaticinetur. et predicet ſedētem ſuper pullum filium a
ſine ſubiugalis: Malachias apte et in fine oīs prophe
tarum de abiectione iſrahel et uocatione gētium. Non
eſt mihi ait uoluntas in uobis dicit dominus exercitus
e munus nō ſuſcipiā de manu ueſtra. Ab ortu. n. ſolis
uſqꝫ ad occaſum: magnus ē nomē meum in gētibus:
et in oī loco ſacrificatur et offertur nomini meo obla
tio munda Eſaias: Hieremiā: Ezechielē: Danielē: quis

452.

poſſit uel intelligere uel exponeꝛ Quorum primus nõ
prophetiam mihi uidetur texere ſed euãgelium. Secũ
dus uirgã nuceã: et ollã ſuccenſã a facie aquilonis: et
pardum ſpoliatum ſuis coloribus: et quadruplex diuer
ſis metris nectit alphabetum. Tertius pͥcipia et fines
tantis habet obſcuritatibus inuoluta ut apd̃ hebræos
iſtæ partes cum exordio geneſeos ante annos xxx. nõ
legantur. Quartus uero qui et extremus iter quattuor
prophetas tẽporum cõtius et totius mundi philoſtori
cus lapidẽ pciſum de mõte ſie manibus et regna oĩa
ſubuertentẽ claro ſermõe pronuntiat. Dauid Simoni
des noſter Pindarus et Alcæus Flaccus quoqꝫ et
Catulnus et ſerenus chriſtum lyra pſonat et in deca
chordo pſalterio ab inferis ſuſcitat reſurgẽtẽ Salomõ
pacificus et amabilis domini mores corrigit: natu
ram docet eccleſiã iungit: et chriſtũ ſanctarũqꝫ nuptia
rum dulce canit epithalamium. Heſter in ecclæ typo
populum liberat de periculo: et interfecto Aman qui ĩ
terpretatur iniquitas: partes cõuiuii et diem celebrem
mittit in poſteros Paralipomenon liber ideſt iſtrumen
ti ueteris ΕΠΙΤΟΜΗ .i. breuiarum tãtus ac talis eſt ut
abſqꝫ illo ſi quis ſcientiã ſcripturarum ſibi uoluerit ab
rogare: ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe noĩa iunc
turaſqꝫ uerborũ et prætermiſſæ ĩ regum libris tãgun
tur hiſtoriæ et innumerabiles explicãtur euãgelii quæſti
ones. Eſdras et Neemias adiutor uidelicꝫ et cõſolator
a domino in unũ uolumẽ coartãtur inſtaurant tẽplũ
muros extruunt ciuitatis: omiſqꝫ turba populi redeun
tis in patriam et deſcriptio ſacerdotũ leuitarũ iſrahe
lis proſelytorum: ac per ſingulas familias murorum
ac turrium opera diuiſa. Aliud in cortice præferunt: ali
ud retinẽt in medulla. Cernis me ſcripturarum amoꝛ
raptum exceſſiſſe modũ epiſtolæ. et tamẽ nõ impleſſe
quod uolui. Audiuimus tantũ qd̃ noſſe quod cupere
debeamus: ut et nos quoqꝫ poſſimus dicere. Concupi
uit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omĩ
tpe. Cæterum ſocraticũ illud ĩpletur in nobis. Hoc. n.
ſcio tantum quod neſcio. Tangã et nouum breuiter teſ
tamentum Matthæus Marcus Lucas et Joannes
Quadriga domini et uerum cherubin: quod iterp̃tatur
ſcientiæ multitudo p totum corpus oculati ſunt. ſcinti
llæ emicant diſcurrunt fulgura. pedes habẽt rectos et ĩ
ſublime tendẽtes terga pennata et ubiqꝫ uolitãtia. Te
nent ſe mutuo ſibiqꝫ pplexi ſunt. et quaſi rota in rotaꝫ
uoluuntur. et pergunt quocunqꝫ eos flatus ſancti ſps
perduxerit. paulus apoſtolus ad ſeptẽ eccleſias ſcribit
Octaua. n. ad hebræos a pleriſqꝫ extra numerũ poni
tur. Thimotheum inſtruit ac titum philomonẽ pro fu
gitiuo famulo deprecatur. ſuper quo tacere melius pu
to ꝙ pauca ſcribere Actus apoſtolorum nudã quideꝫ
ſonare uidentur hyſtoriam. et naſcentis ecclæ infanti
am texere. ſed ſi nouerimus ſcriptores eorum Lucam
eſſe medicum cuius laus ẽ in euangelio animaduerti
mus pariter oĩa uerba illius animæ lãguentis eẽ me
dicinam. Jacobus Petrus Joannes Judas apli ſepteꝫ
epiſtolas ediderunt tam myſticas: tã ſuccintas et bre
ues pariter et longas: breues in uerbis: lõgas in ſentẽ
tiis: ut rarus ſit qui nõ earum lectione cõcutiatur. Apo
calypſis ioannis tot habet ſacramẽta: quot uerba: pa
rum dixi pro merito uoluminis: Laus omnis inferior
eſt: in uerbis ſingulis multiplices latent ĩtelligentiæ. O
ro te frater cariſſime inter hæc uiuẽre iſta meditari. ni
hil aliud noſſe: nihil quærere nõne tibi uidetur iã hic
in terris regni cæleſtis habitaculum. Nolo offendaris
ĩ ſcripturis ſcĩs ſimplicitate et quaſi uilitate uerborũ
ꝗ uel uicio interpretum: uel de iduſtria ſic prolata ſunt
ut ruſticam cõtentionem facilius inſtruerent et in una

eademqꝫ ſentẽtia aliter doctus: aliter audiret ĩdoctus
nõ ſum tam petulans et hebes ut hæc me noſſe pollice
ar: et eorum fructus capere quorum radices in cælo fi
xæ ſunt: ſed uelle fateor ſedenti me p̃fero: magiſtrũ re
nuẽs: comitẽ ſpondeo: petenti datur: pulſanti aperitur
quærẽs inuenit. Diſcamus in terris quorum nobis ſci
entia pſeueret in cælo: ablutis te manibus excipiã et ut
ĩepte aliquid ac de Ermagoræ timiditate effundã: quic
quid ꝗſieris tecum ſcire conabor: habes hic amantiſſi
mum tui fratrẽ Euſebiũ qui litterarũ tuarũ mihi gra
tiam referẽs honeſtate morum tuorũ cõtẽptum ſæcu
li: fidem amicitiæ amorẽ chriſti: Nam prudentiã et elo
quii uenuſtatẽ ẽt abſqꝫ illa epiſtola p̃ferebat: Feſtina ꝗ
ſo te: et hærenti in ſalo nauiculæ funẽ magis p̃cide ꝙ
ſolue. Nemo renunciaturus ſæculo bene põt uendere
ꝗ cõtẽpſit ut uenderet quicquid in ſumptus de tuo tu
leris. pro lucro cõputa: Antiquum dictum ẽ Auaro tã
deeſt quod habet ꝙ quod nõ habet. Credẽti totus mũ
dus diuitiarum ẽ. infidelis ẽt obolo indiget. Sic uiua
mus tanꝙ nihil habẽtes et oĩa poſſidentes. Victus
et ueſtitus diuitiæ chriſtianorũ. Si habes in ptãte rẽ
tuam uẽde. ſi non habes proiice. Tollẽti tunicã et palli
um reliquẽdum ẽ: niſi ſcilꝫ tu ſẽper recraſtinãs et diem
de die trahens: caute et pendenti tuas poſſeſſiunculas
uendideris. non habet chriſtus unde alat paupes ſu
os. totum deo dedit qui ſeipſum obtulit. Apoſtoli na
uem tantum et retia reliquerunt. Vidua duo æra mit
tit ad gazophylatium et p̃fertur Croeſi diuiciis. Facile
contẽnit oĩa. qui ſe ſẽper cogitat eſſe moriturum.

¶ Incipit tertia pars principalis epiſtolarũ ſiue tractatu
um beati hieronymi de moribus atqꝫ uirtutibꝫ quibꝫ
chriſtiana conuerſatio inſtituitur. quæ et ipſa in plures
ſubdiuiditur eplãs ſiue tractatus iter quos ille ꝓpõitur
in quo de uirtutibus ac uiciis in genere tractatur.

¶ Primus tractatus tertiæ partis principalis de uirtuti
bus et uiciis in quo epiſtola illa pmittitur quæ pfectũ
hominẽ ad interiora deducens eius uitam quæ ſit ſanc
ta et in quo actu poſita quo ſtudio teneatur ꝙ ſubſtãtia
negetur oſtendit.

¶ Beati hieronymi ad amicum quendã uel ſicut ĩ aliis
repperi uoluminibus ad Cteſiphõtẽ de homie perfec
to. ubi interiorẽ hominem exterioremque hominẽ de
mõſtrat: docens eius uitam in ſui auctoris ſapientia p
ea quæ creata ſunt contemplatione conſiſtere: Excitat
quoqꝫ animã ad meditationẽ caſus ac reparatiõis hu
manæ ſtatim in ipſo occaſu in mulieris ſemine. ideſt in
conceptu uirginis repromiſſæ: Ad conſiderationẽ quo
qꝫ reſurrectionis iudicii gloriæque ſanctorum inducit
qua occaſione digrediens exprobat infidelitatẽ eorũ
qui miraculis non credunt ꝗ deus ĩ ſactorũ corporũ
reuelatiõe opatur. Vbi et hiſtoriã narrat confutatiõis
hebræi et cauſã retardatæ iudiciæ ac humanæ explicat
ignorantiæ.

ECCE ITERVM ad te ſcribo et ni
hil dignum qd̃ prudentiam tuam le
gere deceat inuenio et quid mirum ſi
te abſente uelut a ſole ſolo deſtitutũ
frigidi cordis alget ingenium: et mẽs
a Lumine peregrina ſtultitiæ nubilo
ſuffocata torpeſcit. ac tãto minus ſapio ꝙto a te latius
ſeperor. Quod ſi in præſentiarum quid tibi in meo ſer
mone placuerit. Tuis mihi orationibus præſtabitur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Deniqꝫ ut omnẽ ſtultitiã meam diligẽtius recognoſ
cas: etiã ſtomachum meum poſt illud ſuſceptum ex
rotum tuum te abſente curaui: a quo peius mereor
pati: cui poſt ſanctum miniſterium tuum et angelicaꝫ
ſeruitutẽ manus intuli medicorum quaſi propheta nõ
eſſet i iſrahel: ut mihi ſi quid paterer facilius eſſe de
buerit ad te reuerti: ꝙ gentiliter cogitare: et melius
uel difficillimi itineris laborẽ perpeti: quẽ conſpectus
tui tam precioſa cõpenſatio ſequeretur: ꝙ ad muſcã
religionis acharõ deuenire. **H**ec mihi te abſẽte mun
dus iſte ſuggeſſit qui te preſẽte in me nõ habebat con
ſilium. Tu me .n. curiã feceras prophetarum non con
uenticulum ſirenarum. ac nunc in me ad deſtructionẽ
ſancti contra me operis tui omnis ſtultitie ſenatus in
grediens quadruplici forma mecuꝫ agit. naꝫ fœnus te
abſente exigit: qđ te pñſente nõ pñſumpſit. **U**t intelligas
ſi quid apđ te iuxta deum: ſapui tuus fuiſſe qđ ſapui ſic
abſente **M**oyſe populus iſrahelicus fornicatur: **S**ic
in naui domino dormiente apli tẽpeſtate turbãtur: ſic
in Bethſaide porticibus hominẽ nõ habẽtem aquã piſ
cine ſalutaris ignorat. **Q**uãꝙ et hic aliud genus culpe
aduertã corpuſculum curaui. **C**um aia langueret exteri
orem hominẽ foui. cum interior egrotaret. humanis
ſubueni. cum diuina laborarent. uicio publice cõſuetu
dinis inclinatus. quo oẽs ſumus i minimis cauti et in
maximis negligẽtes. **H**ocqꝫ ideo fit. quia ubi uera ui
ta ſit ignoramus. **F**allit nos uidelicet ſol iſte: decipit di
es iſta tractus noſter circum uenit. **M**undus inducit.
dum et ſole ãplius eſſe nil putamus. et lucẽ arbitramur
eſſe quã oculis uidemus et hominẽ iudicamus eẽ quẽ
cernimus et mundum credimus facere. cum uita igno
rãtes ubi ſit hõ: et q̃ eius hominis uita ſit. **Q**uod ſi in
telligeremus non aliud generati aliud uiueremus. Ita
uite origine deſerta uiuẽdi quoqꝫ pđidimus rationem
Ac primum ubi homo ſit iſte de quo loquimur audia
mus. **Q**uoniã diſputationẽ quãdã nobis ipa diuiſio ge
nerauit quẽ intra hoc corpus qđ dei artificis manu li
mo terre formatum eſt uelut quodã uaſculo intellige
cõtineri dicente aplõ Habemus theſaurum iſtum i ua
ſis fictilibus qui ubiqꝫ ꝑ hoc corpus infuſus uitaleꝫ ſẽ
ſum qui ſibi nõ deficit cum carne mutuatus ẽ. **R**egit
ipſe nõ regitur: et habet potius ꝙ habetur. ut uitã nõ
accipiat ſed miniſtret. **N**am cum terrenã iſtã pigrãqꝫ
materiã in uſum miniſterii ſumptã ſpiritus liquidus a
nimaret. fit dominus corporis: nõ homo ſub corpore
Deniqꝫ hoc quod dici uaſculuꝫ ipo uiuit pñſẽte: et ipſo
moritur abeũte: hic ergo et uiſibilis: et caducus illius
iterioris uel habitatio uel miniſter: uel uagina eſt. Ipſe
uero qui uere eſt homo quoniã ſi ſcđs facte diuiſionis
eſt locus ut ipſe inuiſibilis: ita omnia eius inuiſibilia ſint
neceſſe ẽ. **N**õ ad illuꝫ ſi egrotat manus ualet puenire
medicorum nõ herbarum ſuccis ſi deficit reparatur.
Nihil ad eum corporale itrare poteſt ſubſtãtie tantuꝫ
ſue illi ſimilitudo deſcẽdit uerbo curatur obedientia cõ
ualeſcit. **D**eniqꝫ cum ſibi i ecclia laodicẽſi et beatus et
diues et bene oculatus: et bene ueſtitus ſcđs exteriorẽ
hominẽ uideretur: increpatur a domino diciturqꝫ illi.
Neſcis quia tu es miſer et miſerabilis: et pauper et ce
cus et nudus. **Q**ui utiqꝫ ut dici nec ſine ueſte: nec ſiᵉ
oculis: nec ſine diuitiis habebatur. **S**ed ille inuiſibilis
deus noſter illum inuiſibilem hominẽ in pauptate: i ce
citate: in nuditate eſſe cernebat: cui ẽt ſuadere dignatur
ut ab ipſo aurum mercetur ignitum: et ueſtẽ albã qua
glorioſiſſime ueſtiatur: et collyrium quo recipiat uiſuꝫ
Habet ergo et ſuos oculos pter iſtos carnales. quos
põt uel amittere uel curare. **E**ſt et iuxta ſe nudus a deo
ut egeat ueſtimẽto: ſed miro modo ad mendicuꝫ ut ipe
ait dominus loquitur et iubẽt illum a ſe diuicias cõpa
rare. **M**ercibus ſi et nudus et pauper ẽ uel il
lã ueſtẽ nobiliſſimã uel illud aurum purgatus iaꝫ igne
mercabitur. **U**nđ cõmercii talis poterit eſſe ipenſa uiđ
licet ſi aut exterioris hois emolumẽta trãſſoueãt ãt ip
ſis: quibus ipſe diues forinſecus uidebatur nõ utendo
diteſcat oclõſqꝫ corporis: quibus mundaliuꝫ rapieba
tur ardore deſpectu corrupte uniuerſitatis obcecet: ita
ille inuiſibilis homo: qui uere ut diximus homo ẽ. et i
cõtẽptu exterioris huius attollitur et nuditate ueſtitur
et cecitate illuminatur. **S**ic iacob Ephraim et **M**anaſ
ſen nepotum ſuorum: nõ ſolum loca: uerum ẽt merita
icorporea cecitate cernebat. **N**am cum illuꝫ ioſeph fili
us ſuus qui ſupra dictos paruulos offerebat: nec ante
pedes ſuos cernere iudicaret: ſenſit in parentis reſpon
ſione illa ẽt q̃ eſſent futura proſpicere: ſed ut ille interi
or homo exteriorẽ iſtum facit ſua uita uiuentẽ et de fõ
te nature ſue animat irrigãdo: ſic rurſum exterior per
corruptelã mortifere materiei ſue illuꝫ ſi cupiditatibꝫ
illicitis alligarit occidit: et cum alter nature uideatur al
terius tranſit in uictoris unuſquiſqꝫ ſubſtãtiã: ideſt ut
anima ſubſtãtiã quoqꝫ carnalẽ ſpiritualẽ ſuis uirtutibꝫ
preſtet: aut carnalẽ animã caro uictrix eius efficiat. De
niqꝫ cum dominus diluuio deleꝛ humanuꝫ genus co
gitaret iratus. **N**on pmanebit inquit ſps meus in his
hominibꝫ: quoniã caro ſunt: et quia utiqꝫ oẽs carne ue
ſtimur: et ſine dubio in carne nõ ſumus. Qui nõ ſcđm
carnẽ ambulamus hinc ẽt gignitur ut nõ ſẽper homo
iſto appellationis homie cenſeatur. **N**ã pro uirtutibꝫ
ſuis aut uiciis et formas ſumit et noia. Deniqꝫ ait pro
pheta **N**olite fieri ſicut equus et mulus. ſunt ergo ho
mines qui apud deum ſunt et qui nõ ſunt: equi et mu
li: et dominus ait **N**olite proiiceꝛ margaritas ueſtras
ante porcos. **S**unt ergo homines ut porci. et iteruꝫ ip
ſe dominus Ecce ego mitto uos ſicut oues in medio
luporum. ſunt ergo homines et lupi. et econtrario ho
mines ſunt et oues et adhuc dominus petro Paſce o
ues meas. et ipe prius **U**eni poſt me et faciã te piſca
torem hoim: ſunt hoies et piſces. **S**ed he forme ut di
xi actuum uidẽtur eẽ nõ corporum **N**am corporis no
ſtri certus eſt ſtatus ut omniuꝫ animãtium. ſed quoni
am apud deum nõ de ſtatu corporis noſtri: ſed de uite
meritis iudicamur. apparet omnẽ hominẽ mẽte ſua ſi
biipſi ſtatum nomẽqꝫ formare. **A**đ utiqꝫ ex illius queꝫ
ſcribimus inuiſibilis hominis aut culpa aut uirtute pñſ
tatur **I**pſius ſi quidẽ uicium ẽ ſi ſubiectis paſſus ſit eẽ
ſubiectus. **S**i contra diuinã diſpoſitionẽ fit in domina
tu ſeruitutis: et in ſeruitute domiatus. **S**ed ne uidear
quoniam paululum deiecto uelut pariete ad illum inui
ſibileꝫ hominẽ diſputatione pueni corpus omino deſ
truere. qđ a deo magni eſt ſacramẽti: ut i hoc ipſo ideſt
fragili noſtro et infirmo **D**ominus uenerit. non hoc
egi aut hoc ago. **S**ed illud oſtendere tentaui huius
exterioris uitam illius interioris uitam conſiſtere.
Iterum iterioris mortẽ deſcẽdere huius de morte ubi
propinatuꝫ uenẽum ꝑ uitia fuerit: nihil habere iſtum
de uita: niſi ab illo irrigatus fuerit: nihil tenere alterum
qꝫ i naturã alterius ut dixi infectum uitiis aut deter
ſuꝫ uirtute trãſire. **I**gitur quoniã iã et ubi ſit homo et
quid ſit homo breuiter licet oſtẽdi: que nunc eius ho
minis uita ſit uideãus. **N**on iſta certe mundialis que
mala pro bõis hẽt: et bona pro malis: quã totus orbiſ
ſequitur et colit non hec affluẽtia diuitiarum eſt: non i
faſtigio potẽtum. nõ in iuriſdictionis aſtu: non in põpo
ſitate facundie: non i uiribus ꝑ prelia glorioſis: non i
mercibus prouīciaruꝫ mutatione: et ſui peregrinatiõe
creſcentibus: nõ in lenocinio formarum: nõ i ambitu

munerum . non in his eſt deniqȝ omnibus quæ uide
mus : quoniam cuncta hæc occidunt : et ſine iſtis bea
te etiam iuxta ſeculũ uiui ſolet . Sed illa eſt uita uera
uita numerãda deũ noſſe timere eius potẽtiã amare
pietatẽ mundũ in opifice mirari iterpellatorẽ contem
nere eſſe uictu modico pro naturæ neceſſitate cõtentus
ueſte uili uel pro pudoris ratione uel pro tẽporis in
iuria cõmunitum. Sic reliquã creaturã non ex ſui copi
a:uel pro uitali ratione:uel pro adiumẽto huius lucis
attingere quicquid.n. amplius eſt a malo eſt.omnem
hominẽ amare quaſi fratrẽ:nullum lædei.ſeruire omi
bus formã ſerui ſuſtinere cum domino.qui nobis præ
ter myſterium quod interius cõtinetur.quotidie ſeruit
in mundo.producendo ſolẽ:emittendo lucẽ:pluuias i
fundendo:tempora uariãdo: fruges uel gignẽdo uel
maturando. Nobis n.i totius creaturæ facie uel uber
tate deſeruit:quoniã pro nobis cuncta generauit . ſed
ut ad hominis officia reuertamur: nudum tegere:ale
re eſurientẽ: ſitientẽ potare: infirmos uiſitare:triſtibꝫ
condolere:mortuos ſepelire:nihil apud ſe habere qua
ſi ſuum: ſed oia ſua cum oibus iudicare coia:ac tunc
magis ſibi uiuere cum uiuere extimatur aliis ſibiqȝ re
cõdere cum aliis creditur erogare. Et hæc tamẽ adhuc
exterioris hominis liniamẽta cõtingunt. Cæterum illa
interioris hominis uita in diuinarum rerum cognitiõe
conſiſtit:non qua cælum terræ parte uoluatur:non an
contrario curſu ſidera rapiantur:non an oceano gene
ret plenitudo lunaris augmẽtum:non an orbes mundi
rotunditas ipſa ſuſpendat.an quadriforma ãgulis pro
minentioribus aſtringat.an unus ipſe mundus ſit. an
plures ſint. Nas hæc et ad animæ non tẽdunt utilitatẽ
et apud deũ ſtulta iudicãtur.ſed in illis ſanis cogitatio
nibus ſi quãdo uerſatur tunc uiuit et paſcitur. Quæ ſũt
ãt iſtæ ſanæ cogitationes? Illæ ſine dubio cuꝫ mens no
ſtra ſui recordatur auctoris.cum illuꝫ uelut p quãdaꝫ
reſipiſcentiã ſui opificẽ ſuum ueneratur ac cõtuetur cũ
eius opera ipſum in eius operibus uiſura miratur di
cente beato Paulo Inuiſibilia .n. a creatura mundi p
ea q̃ facta ſunt intellecta cõſpiciuntur:et ſẽpiterna quo
qȝ eius uirtus et diuinitas ideſt cum ex imenſis uiſibi
lis creaturæ ad uniuerſitatẽ inuiſibilis creatoris extendi
mus.et illum p hæc dum iextimabilẽ dicimus extima
mus. Cum eius altitudinẽ p donum ſp̃s ſancti euoluẽ
tes quoniaꝫ ipſe ſolus nos i ipſum qui ex ipſo ẽ intro
mittit omnia pricipia creaturæ ſurgẽtis: quaſi facti ab
ipſo ãteriores aſpicimus et cũ deo quæ deus fecit qua
ſi faciat adhuc intuemur. mundiqȝ totã originẽ trãſcur
rentes ſeu antiquiores efficimur q̃ſ ſimus ætate. Et cũ
uniuerſa priuſq̃ nos eſſemus effecta ſint naturã omni
um tamẽ quaſi p nos genitã dum auctori inferimus .
reputamus iquã nõ ut ſeruiremus.ſꝫ ut dominaremur
i trauimus. Seperati utiqȝ a ſapientia mundiali q̃ uni
uerſa aut fortuitis ãt atomis aſcribit diuinis meditatio
nibus ſublimati.et ab illis qui ãt materiã ſẽp fuiſſe di
xerunt deumqȝ tãtum artificẽ rerum uoluerunt ſepati
per ipſius adiutorium. ãt qui hæc ipſa pro diis elemẽ
ta coluerunt: aut qui familias deoruꝫ per ſexus . per
ætates.per partes:uelut p plebẽ aliquã ſubiectã ſẽſibꝫ
introduxerunt:diſcreti p ſpiritum ſcm̃ et in altiora ſub
ducti uera uita uiuentes:hoc eſt uerã ſapientiã ſapien
tes:Qua ſtultitia iſta caret. Recordemur q̃ mundus
ex nihilo a deo factus ẽ. et qđ cuncta aialia p deus uer
bo opifice uocata uenerunt quæ a natura nec fuerunt
quoniã ſoli ipſi fas eſt uocare q̃ non ſunt tanq̃ ea quæ
ſunt. Qđ ipſum hominẽ cui tãta poſſeſſio probatur ad
imaginẽ ſuã non aliquis Prometheus ex fabula. ſed
ille conditor uniuerſitatis mãu quoqȝ ſua ne qua po

eius uacaret in nobis de limo terræ facerẽ dignatus. q̃
cogitatio ut dici uita ẽ aiæ quoniã hæc prima eſt ratio
uiuendi ut cui ſe debeat anima nõ ignoret.ne alium p̃
ter hũc decepta ueneretur ne uitæ ſuæ myſteria uelut
uitæ auctores adoret. Ne in tantum elemẽta miretur.
ut non digna iudicet q̃ facta credãtur. cum ille magis
ſit admirandus.qui tam miranda produxit. O quã an
guſta eſt hæc diuina cogitatio et uitæ plena ẽ . O quã
tum ip̃m hominẽ id omẽ ſtudium probitatis accendit.
O quantũ illi maieſtatẽ ſui cõmendat auctoris cum ali
ud ille nihil in creatura omi ſe p̃ter manu dei forma
tum eẽ conſiderat. Non terrã nõ maria nõ cælus non
deniqȝ ſidera tã munda tã pura tã lucida hominẽ ſolũ
cuiuſdã limi et grauioris et ſordidioris elemẽti illa ſor
matum eſſe dextera cuius dexteræ palmus cælum mẽ
ſurat:in mẽſura:cuius pugillus terræ ſpatia tã finita ia
centis includit:tanti fuit illum fuiſſe olim. Videamus
tamẽ quãtum illi p̃terea applaudeat benignitas creato
ris q̃ nõ illum de ſideribus efficit:quoniã ſi eſſet inde
creatus de materiæ potius claritate: q̃ de artificis di
gnatione polleret: cum minor ip̃e ſui corporis origie
uideretur. Si de cæleſtibꝫ factus ad terrarum cultum
deduceretur ad terras:cui eſſꝫ glorioſius mox futurus
de humo excitatum ſideribus imponi ſuum inq̃ deus
noſter ſuum proprie uoluit eſſe quod ſumus nihil ma
teriæ nihil elemẽtis nihil quibuſlibet principiis uel ma
gnis uel minimis nos debere . Quæ cuncta ſi retratet
et in ſe mẽs cõuerſa conſideret ex noſtris fiunt mode
ratiora et anguſtiora primordiis. At ubi p contactum
formari nos manus dei deſiuimus eſſe qđ fuimus et i
nouã materiæ qualitatẽ ſubiacẽs opifici ſuo p elemen
ti conuerſionẽ clari facta natura ẽ nouumqȝ corporis
niti inter elemẽta ſi fas eſt dici eſſe cœperit elementum
ſtatis omnibus mundi corporibus ſublimiores effecti
non naturæ ſubſtantia:ſed potẽtia creatoris.per quas
de ſubiacenti cæteris creatura ortum eſt : qđ creaturis
omnibus imperaret. Deniqȝ ſi metalum noſtræ carnis
et corporis intuearis nihil humilius nihil uilius nihil
inuenies omni iniuriæ paſſioniqȝ ſubiectius. Sola terra
elementorum cæterorum uidetur ãcilla ſola in ſe cunc
torum potentias non ſine detrimẽto ſui ſentit. uel du
uentis puluerulenta diſpgitur. uel dum fluctibus hũc
facta abſorbetur.uel dum ſiderum ignibus cocta deuo
ratur. Ut homo ex ea ſe eſſe nõ modo gloriari:non q̃
gt ſed ẽt poſſit erubeſcere. At uero ſi ſtatum noſtrum cõ
tẽplemur quoniã præſtãtiorem cæteris animantibus:
dum ad ſuã imaginẽ deus iformat inducit iuenies ter
ram ip̃am:ideſt ſemẽ noſtri corporis ſi quis in ea ſẽſus
eſt gaudere potuiſſe:quod propter nos in quibus ima
ginẽ et ſimilitudinẽ creatoris accepit felicior facta ſit q̃
mutata q̃ ſit orta.manus.n.dei cõtigit eam cuius cõta
ctum ſui cauſa dum fieret ipſa nõ meruit. Quid.n.hoc
ſtatu p̃clarius?quid poterimus noſſe ſublimius? Quid
tam diligẽter in mẽbra digeſtum:quid tã decore per ar
ticulos inflexum?quid tam ſublimiter in ora et oculos
erectum:quid tam uocaliter i uerba modulatum?quid
in corde tam uiuaciter animatum?quid in cenſu ditius
quid in cogitatione ſecretius?quid in ſermone effuſius
quid in ingenio fortius: quid i diſpoſitione inſtructius
quid in mẽoria tenatius?quid in affectu blãdius?quid
in cogitatu ſubtilius ? Ur euidenter appareat qđ illum
protoplaſtum tã c uꝫ oibus dignitatibus uenuſtatus
Immo ſtatum filii ſui dei noſtri ad finẽ ſæculorum pro
redẽptione noſtra uẽturi in hoc corpus ornarit: cui pa
radiſum ẽt illo tp̃e uelut amœniſſimum p̃dium et urba
nis cõuenuſtatum. ac ruſticis conſitum ſub lege dona
tum mortis ille p̃ſeminator inuidit ueneniuqȝ ſuum

decipiendo primorum hominus credulam nouitatē in
corpora noſtra latēter imerſit. Ex duabus ſubſtātiis u
nicā hominis pfectāqꝫ naturā quadā diuiſionis diſcor
dia diſſecauit. Ut cū nobis una mens eſſet ideſt illa quā
germanitas animæ et corporis gignebat aliā uolunta
tē per uiciatā naturā cōtra animā pturiret. Deniqꝫ et
apoſtolus ait Uideo aliā legē in membris meis repu
gnātem legi mētis meæ. et captiuātē me in lege pecca
ti: quæ eſt in mēbris meis Et alibi. Caro cōcupiſcit ad
uerſus ſpiritum: ſpiritus āt aduerſus carnē Hec iuices
aduerſantur ſibi: ut nō quæcunqꝫ uultis illa faciatis.
Hinc ēt iſte noſter cōditor qui uel nos nobis: uel mun
dum pro nobis fecerat a primis illis hominibus offē
ſus maledicta ſuper ſingulos prout criminis quātitas
exigebat effudit. Et quamuis iratus: mox tamē myſte
rium noſtræ ſalutis: ut pius pater oſtēdit. neqꝫ æquus
fuerat alio tpe de ſalutis noſtræ remedio cogitare: niſi
eo quo mors eſſet iuēta: ſic a prudētioribus prima frō
te morbi adhibetur medicus: ut capite ualitudinis dep
hēſo facilius remedium ſalutare ſuccurrat. Non ergo
tunc tātum dominus ac ſaluator noſter promiſſus eſt
cum clamat eſaias. Ecce uirgo in utero cōcipiet et pari
et filium. Et tunc cum ad abrahā dictum ē Ad hoc tē
pus ueniā: et erit ſaræ filius: Nā hoc erat pene iā ſero
et tāta milia patriarcharum ſine ſpe mortua uideban
tur: quibus utiqꝫ uita eſſe nō potuit: ſi dominum non
ſperauerunt eſſe uēturum dicēte apoſtolo. Spe. n. ſal
ui facti ſumus. Spes. n. quæ uidetur nō eſt ſpes ſed q
ſpatur: et qualiter ſpes eē potuit: ſi nō fuit repromiſſa
immo ut primo homini illa ſapientior omibus beſtiis
beſtia mortē ſapuit. Ita oportuit illum dominū noſtrū
uerā ſapientiā iā tum illo tpe ſuffragius ſapere uitale.
qd et fecit neqꝫ deſtitit publicare: ne tāta eius factura
uno iimici ariete propulſata ſine pſidio alicuius lapſui
potius q decori generata uideretur. Simul ne et is
ualidior haberetur qui tātus opus alienæ uirtutis ob
ruere potuiſſet q ille. ſi opus ſuus qd ſup oēs creatu
ras ineffabiliter fecit āt ſeruare nō potuiſſet āt repare
noluiſſet. Defendit inquā ſe hac iuidia. Defendit ille
noſter cōditor et redēptor pariterqꝫ ſe et poſſe et uelle
mōſtrauit: quoniā nec uirtus potētiæ defuit uel digna
tio pietatis. Hæc nobis magis adoranda. q ſub ipſa er
roris noſtri tēpeſtate nō ſubſiſtit maiorqꝫ ēt dum exa
cerbatur erupit: dus ubi pœnas merebamur ſpes redē
ptionis oſtenditur: et i naufragii acerbo diſcrimie por
tus ſalutis aperitur. Ut nouo more q materia fuerat
iracundiæ eſſe cœperit origo clementiæ. Sic arcana o
peratione manifeſtās qd i infirmitatē noſtrā argumen
tus ſuæ uoluerit eſſe uirtutis. Quātoqꝫ nos amaret dñ
in ipſus peccauimus oſtēderet: duorus obliuiſci ēt poſt
errata non poſſet: imo quos pcioſius redimeret q fe
ciſſet. Auxrat tunc humana crudelitas criminoſis uel
priuata ergaſtula uel publicos carceres cus maniciſ fer
reis et duris rigida trabe cōpedibus irata ſuſpiret: et i
pœnas multimodas ad iuentionē laxet igenia: omiſqꝫ
iudex ſurrecti capitis caſtitatē propriæ mētis diſcrimie
probet alieno hoc magis amicus atrocitati quo aliēus
eſt crimini. ipſi. n. ſolēt truculentiores eſſe in reos: quo
reatu puriores. Ui ſtudioſius malefici uel criminoſorū
cōtagia pſequētes quominus ac negligētius faciorus
uitauere cōſortia. O miſeros et oi præditos cæcitate:
qui bonum exornāt malo: qui cōtinētiā ſub geſtu crud
litatis attolunt: et crudelitatē propriā aliena infelicitate
cōmendāt. Quādo uirtutibus ſuis miſerorum aſtipulā
tur exitium: et innocentiæ uidicantis noxiorum crucia
menta ſupplandunt. Deus autem noſter contra om
nem Spem contra omnem pene fidem ex Diuicis

miſericordiæ ſuæ. In malo bonum nactus: In iracun
dia generans confirmanſqꝫ pietatē peccādi ſemē fruc
tum uoluit euadere miſerādi. Et qui nos propter tranſ
greſſionē pdere debuiſſet: propter ſuā miſericordias re
parandum eē promiſit. Et illo tpe quo ſupplicia mere
bamur argumētum ſaluationis oſtēdit: ut itelliger poſ
ſemus quātum ualeret pſtare nō læſus: qui tātum dōa
ret iratus. In prio ergo hoie ut loquebatur ſtati nobis
iudiciarium ſpopondit auxilius: ſtatis de bono theſau
ro bona produxit: ſtatim ignotus ipſis āgelis ſacramē
tum quod iplendum eſſet i nouiſſimo tpe publicauit.
et terreno adæ Adā promiſit e cælo. Nā cum ſerpentē
pro merito ſuo maledictio fulmiaret: iubet eum terras
pro cibo habere: ſupra uentrē repere. et quoniā mortē
illā ipſe feciſſet addidit dicēs Et ponam iimicitias inter
te et inter mulierē et inter ſemē tuum et ſemē mulieris
ipſa calcabit caput tuum: et tu eius obſeruabis calcane
um. nonne cōſideras? nōne cōſpicis quod eidē tunc mi
nabatur in chriſto. Illud enim ſemē mulieris nullum
prorſus accipio: niſi illā quod apoſtolus ait Factus ex
muliere: factum ex carne. Illud quod ut euāgeliſta ait
Joſeph filius putabatur: ſꝫ nō erat illus utiqꝫ qui uer
bū caro factū ē. Nā ſi generādi publicā iſtā et naturalē
circumſpicimus rationem ſemia nō habent mulieres.
Deniqꝫ nulla concipit ſine uiro. Ac per hoc quoniā
iam tunc i adā ſemē humanæ generationis eſſet tranſ
greſſiōe uitiatus ſemē cæleſte promittitur. et ap'nꝰ ſē
tit: nō corruptiōe uiri: ſꝫ ex dō qd cū caro fieret imulie
ē et elemēta illa corporeæ ſubſtātiæ. i. hūoris et ſāguis
in ipſo ſibi uaſculo: i quo ipſa elemēta ſita ſunt natura
liter aptaret mater itaqꝫ domini noſtri ieſu criſti in illa
iam tunc muliere promiſſa eſt. Nec iinimicitias oppo
ſita eſt ſerpētis: Ponas inquit inimicitias inter te et
mulierē. nō certe pono dicit. ne ad Euā hoc pertinere
uideretur: Uerbum promiſſionis eſt: quod tranſmitti
tur in futurus. Ponā iquit inimicitias inter te et muli
erem. Illā utiqꝫ mulierē quæ ſaluatorē parturiat: nō
quæ generet fratricidā. Ponā inquit inimicitias inter
te et mulierem ideſt ſuſcitabo mulierē quæ repudiata
facilitate credendi: non ſolum te nō audiat: ſi aut ſua
uitatem pomorus pro adaptione mōſtraueris oculo
rum: aut diis ſimilē eſſe promiſeris: ſed etiā ipſo ga
briele deferēte uerbus. rationē de promiſſionis exi
gat nouitate dicēdo Quēadmodus erit iſtud? quoniā
uirum nō cognoui. Illam utiqꝫ quā ad uiſionē ange
li. pudor aureus termefecit: Fidei tamē ardore et cō
ſtātia labi neſcias ad inquirēdam rationē reddet auda
cem: Et quæ aduenīēti præſtitit de pudore. quod ta
cuerit Hæc promitentem de ad miratione non ceſſit.
Nam et ſolicita de eo quod annunciabatur exquiſiuit
Deniqꝫ et. angelus non ifidelitatē redarguit: ut inza
caria. ſed ſtatuit de diuinæ operationis nouitate dicēs
Spiritus ſanctus ſuperueniet in te et uirtus altiſſimi
obūbrabit tibi. Ecce iſtud ſemē mulieris. quod nō p
traducē genitalius miniſteriorus cōmixtione ſexus ui
ri uſqꝫ infunderetur in uterum: ſed caſtro clauſo inde
floratæ uirginitatis inuenitur in utero. Deniqꝫ rem
nouā plenāqꝫ miraculi nouo uerbo propheta dus pro
mittit exequitur. Ecce uirgo i utero cōcipiet et pariet
filium: Quo quotidie certe de procreandi neceſſitate
mulierum cōceptus et cernimus et audimus. De nul
la tamē dicitur In utero cōcepit: quonias ſubſtantia fu
turi hominis fuſa p uirum coaleſcit i fœmia Utriuſqꝫ
mulieris nō pricipius ē naſcitur hois ſꝫ depoſiti nutri
mēta Maria autē nō tā pria q ſola i utero cōcepit cu
ius pudoris illibatio cōceptum uteri ſine dāno uirgini
tatis expreſſit q ſola nobis peperit qd nō accepit ex no

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

bis. Dicente domino. Vos de inferioribus eſtis. Ego
de ſupioribus ſum. Que ſola mater eſt filio cuꝫ uirgo
ſit innarito . Cuius cõceptionẽ ignorãte uirgie ꝑtus
agnouit Quæ ſola mulier dicta ẽ nõ cõcipiẽdo ſed pari
endo Ex hac ergo ſemen promiſſus eſt mulieris qđ ſe
cundum hominẽ dominus deus noſter ẽ: qui nõ infu
ſus eſt utero: ſed iuentus euãgeliſta cõfirmãte cum di
cit de Maria Inuẽta ẽ in utero habẽs: Ecce et ipſo ꝑ
cedente prophetæ ſermone nõ deuiat qđ fuerat nunci
atum. Virgo i utero cõcipiet: ſed in myſterii nouitate
ſermonis ẽt parilitate concordat. eoq; ſtilo facti. hiſto
ria ſignatur : quo faciendus denuntiat et propheta ait
Eſaias Virgo i utero cõcipiet Mathæus refert Inuẽ
ta eſt in utero habẽs uerbo ipſo promiſſionis reſpon
det effectus: quã non aliter loquitur euãgeliſta quã ua
tes nec ad exprimendã operis ueritatẽ inuentæ elocuti
onis difficultate confunditur. Vbi ſunt grãmatici? Vbi
cõciliarii: quæ iſtos ut extra cõſuetudines loquantur .
ſchola produxit? quæ tã aperte ſignare nouitatem mõ
ſtrauit doctrina: Non indicãt humano ſenſu quoniam
nõ opus humanum eſt quod loquuntur. Et cum rẽ no
uã nec antea factã ſic notãt uti itelligas cum mirabili o
pere et mirabilem natum ſcito eſſe ſermones . Repeta
mus deniq; ſanctas fœminas patriarcharũ: uideãuſq;
ſi ſic de aliqua ſcriptus ẽ. Legimus de Sara Et domi
nus uiſitauit ſaram ſic dicit. Et fecit deus ſaræ ſicut lo
cutus ẽ ei: Et concepit et peperit Abrahæ filium i Iſa
ac: diuina beniuolẽtia mõſtratur his uerbis Et exaudi
uit illum deus et concepit Rebecca uxor eius. Deniq;
et de Iacob uxoribus ſic ponitur. Et cõcepit lya: et pe
perit filius Iacob et cætera. De nulla certe harum ſcrip
tum eſt In utero cõcepit Quæ tamen quicquid cõcipie
bant extra uterum cõcipere non poterant: ſ; quoniam
de cõuentu uirili concipere ſe nouerãt: quibus nõ præ
ueniebat ſalua uirginitate cõceptus. Sola uero Mari
a de utero cõcepit cum in reſerato aditu ſeminali clau
ſo utero cõcepit. Ad huius cõceptionis ſemen. ſi recte
ratiocinabimur: et interius diuina tractauerimus: pro
ceſſit in figura pro tẽpore illa ſẽtentia q̃ primogenita
benedictionibus uel obligationibꝫ obligauit dicẽte do
mino Omne maſculum qđ aperit uuluã ſanctum doi
no uocabitur quod ẽ iſtud maſculinus quod aperit uul
uam? cum omnium fœmiarus uuluas apiat non puer
perii neceſſitas: ſed maritalis agnitio? Dẽiq; nulla uir
go dĩ poſt maritũ quod nomẽ clauſis uidetur futuris
myſteriis conuenire. Et ſuperius de Rachel ſcripturã
habere mõſtrauimus. et exaudiuit illaꝫ deus aperuit e
ius uuluã et cõcepit. Non certe prius dixit concepit et
poſt aperuit eius uuluã: ſed prius aperuit uidelicet ut
maritus apertis uuluæ ianuis uelut ſeminaturus agrũ
paratus ſeminibus intraret. Deniq; ſubiungit et conce
pit non ita partu: ſed nec cõceptione imo conceptione
patefacta ẽ: nec illaꝫ ꝑturiendus dum naſcitur: ſed qui
ꝑturiendum ſemiaturus fuerat reſignauit. Et ſi iam ã
te cõceptum quippe ut cõciperet reſerata eſt: non eam
certe ille qui natus ẽ diu poſtea poterat reſerare dũ di
citur naſciturus qui ẽt cõcipit dum eſſet illa clauſa non
potuit. Omne maſculinum inquit quod aperit uuluaꝫ
ſanctus domino uocabitur. Quæ ẽ iſta ratio q̃ nec ſcđs
ſenſum uidetur ipleta Iacob primi locus fris fraudolẽ
ter inuadit: nec ordine prohibetur nec doloſitate dãna
tur Ioſeph filii per auum ꝑpoſtera ſcđs naſcẽdi gradus
benedictione ſignatur. nec cæcitas erat futura proſpici
entis. nec monitor filius dexterã parentis q̃ piguioris
benedictionis ſuco minorem irrigabat inflexit: Quæ õ
nia utiq; ſunt cõtraria ſi putamus de his dictum eſſe.
Omne maſculinus quod aperit uuluã ꝙ qui de uirili
ſemine naſcitur ex fœmis. ſed quoniã aliud interius ha
bet illa ſentẽtia: Ideo iſtiuſmodi primitiui benedictio
nes et cedunt et perdunt Ieſſæ filius dauid nõ prius
aut ſecundus aut tertius et omniuꝫ ultimus ungitur a
propheta: et deſpicabilior cunctis eligitur in regẽ. Nec
illi primo ãt ſcđo contra dauid ſẽtẽtia legis de primiti
uis promulgata blãditur: quia iudicaſſ; utiq; maxios
Si ab his matrũ uuluas meminiſſ; apiri: ꝙ do hoc utiq̃
ãt i qua dicius ipletum quod utiq; nõ poterat nõ ipleri
Que eſt iſta cuius uuluã fœtus reſerat: non maritus .
Quẽ uirgo concipit quæ nõ ut cõciperet uirgo eẽ deſiit
Nõ certe illa de qua ſcriptura dicit: cognouit adã uxo
rem ſuã et peperit ei filiuꝫ. Sed illa de qua euãgeliſta
ſignat et nõ cognouit eã Ioſeph donec peperit filiuꝫ.
Igitur in maria hoc ſine dubitatione perfectum ẽ: cu
ius uuluã nõ defloratio uirginitatis apuit: nec partus
effuſus ſ; ꝑtus effuſio. q̃ uirgo pepit: q̃ uirgo cõcepit:
q̃ prius mater facta ẽꝙ maritata. De hac iſtud maſcu
linum qđ uere ſanctum uocãdum eſſet exiit: quiq; uul
uã ſecunduꝫ promiſſionẽ partus editus nõ ſecundum
conſuetudinẽ naturãq; coẽm: dum concipitur uiri ſeie
reſerauit. ſed quoniaꝫ diuites dei ſẽſus ueclociter expli
care nõ poſſumus tãtis in ſcripturarum molibus ad u
nã ſpetiẽ opponẽtibus. ut laxari ſit facilius ꝙ euadi .
quãdo omnis ſcriptura cunctorum ſẽſuum unus trãcs
ſit: ꝙ in humano ſermoue decurret? quis ualebit? Nec
ſi ãgelicas pennas mortalium linguis ſps aſcribat. Re
dire ad propoſitum cõuenit et prauo nauigio non in
altum uella configere. ne in periculum currat audati
a: ſed pro infirmitatis ſolatio i conſpectu litoris naui
gare ut ſi quid formidinis oriatur. uel ſpes ſit facile te
neri poſſe qđ cernitur. dicebamus ſemen mulieris dõi
num ſcm. quia ſcđs carnẽ patrẽ hominẽ non haberet.
cumq; iam ingeſtum eẽ ſerpenti quẽ in utero uirginis
dei ſps non materialis generaſſet humor: Deniq; qđ
ſequitur maiorẽ ab homine uirginis promittit effectũ
dicendo ipſa tuum calcabit caput. Quis ãbigit qđ ꝑter
dominum noſtrum caput ſerpẽtis nemo calcabit. Ipſe
enim ſolus ſup dracones et ſcorpiones ambulauit. Ip
ſe captiuã duxit captiuitatẽ. Nã qđ ſequitur Et tu eius
obſernabis calcaneum. Ad quẽ alium credimus ꝑtine
re. Calcaneus quidẽ pars extrema ueſtigii ẽ. Et domi
nus poſt ioãnis baptiſmum poſt dierum quadraginta
ieiunium cum ab eodẽ ſerpente tẽtatur tertiæ illius do
loſitatis iam uictor exclamat. Vade retro poſt me Sa
thana quid aliud niſi a tergo poſitũ: uel relictum iubet
ſuum obſeruare calcaneum? Hæc ſupradixi et inde ad
hoc nos ipa deduxit oratio: ꝙ homo ille interior cuꝫ
cogitat non i hoc mundo: ſed ſupra ipm mundum cuꝫ
illo opifice rerum ac ſuo uiuere uidetur dicente dauid
Beati qui ſcrutãtur teſtimonia eius: ut pene hoc ſit ſi
fas ẽ dici deum fieri: diuina meditari illum dominum
noſtrum ſalutis noſtræ iam tunc prodidiſſe myſterium
Vnde et in pſalmis ait in capite libri ſcriptum ẽ de me
Caput libri eſt geneſeos: quoniã omis ſcriptura unus
eſt liber: et unus de quo ſcriptum ẽ deus. et iſtam pro
miſſionẽ ipſo eſſe uidemus in capite et caput uitæ niæ
ſpes eſt: et ideo caput uitalis libri ſpes facta ꝑ deum il
lum in quã ut ſæpe diximus conditorẽ ſeneſcente iaꝫ
mundo: quod in prima mundi ætate promiſerat præſti
tiſſe. Vnde propheta ait Virga tua et baculus tuus ip
ſa me conſolata ſunt uirga mater ẽ domini: ex qua ba
culus iſte: feſſo iã per ætatem mundo. qui eum ſuſtẽta
ret exiit. Illum ergo in uirginis uterum delapſum. ut
redẽptionis noſtræ totã hiſtoriã retexamus partu eſſe
ctum hominẽ ſe exhibuiſſe pro homie et creaturã ſuã
ſe de creatore feciſſe. Illum formas ſerui accepiſſe ſed

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſe exinaniſſe poteſtatis uoluntate non natura deitatis
per quam non poterat non eſſe quod fuerat. Illũ ma
ledicta pro ſalutaribus meruiſſe miraculis. Illum ſpu
ta. illum palmas. illum coronã ſpineam. illum poſtre
mo crucem fuiſſe perpeſſum. illum iſernus penetraſſe
illus die tertia reſurrexiſſe in id corpus quod cruci fue
rat affixum. illum hominem deum poſt mortem uiuus
cælum petiſſe uictorem ſedere ad dexteram dei. uentu
rum ſuo tempore ad iudicium faciendum. illum ſpiri
tu dei ꝑ ſanctorum ſuorum ora quotidie celebrari hæc
cogitaſſe uixiſſe eſt. hæc cogitatio paſtus animæ eſt. in
hæc relabi uel recurrere cum domino iungi eſt: et cum
ipſo per hæc humiliari eſt cum ipſo pati: cum ipſo mo
ri: et cum ipſo etiam ſuſcitari. Quid dicam de ipſa reſu
rectione? in qua cum rideamur a gentibus non ſepera
mur a chriſto: lics et multi qui ſe chriſtianos dicunt re
ſurrectionem carnis excludãt. ſed ſic ſint illi ſine corpo
re quibus forte conceditur ſi fas eſt dici aliter repreſẽ
tari domino ꝙ dominus remeauit ad patrẽ nõ ut cre
dimus et loquamur. Quid inquas hac cogitatione lati
us? quid hac ſpe eſſe poterit erectius? fixumque magis
in noſtris animis inhærere debet: nos aliquando cum
hic exierimus ad corpora noſtra eſſe redituros: et ani
mæ iterum et corporis diuortium coniugaturos non
id agere ut nihil ſimus omnis ſed ut meliores per dei
ſpiritum reformemur. quoniam iam hic dominum id
pignus nobis promiſiſſe accepimus: Et hoc corpus
quod in natura caducũ eſt: et merito priſtiæ trãſgreſſi
onis grauatum a maledictione diuina fertur ad terras
ibis. id rurſum poſt multa tempora id eſt in fines ſæcu
lorum: cum minima pars fauillæ ſit: aut forte iam nul
la ab eadem Terra quæ illum corrumpit in nihilum:
Quoniam ipa liberanda eſt a ſeruitute corruptionis in
integram Membrorum ſuorum Soliditatem. Et
in ſtatum pulchritudinis Decoremque renouandum.
Quẽ talis cogitatio nõ cum admiratione delectet? Re
liquias iquã corporum noſtrorum ãt nullas aut mini
mas certe et quaſi quãtulaſcunqs et tamẽ ſordidas et
animi nunquã ſine horrore inſpectas in ſuum iterum
hominem non ut Pythagoras mẽtiens et delirãs de
Euphorbio eſſe credatur: ſʒ in proprium ſuum corpus
et nomen per oſſa ꝑ neruos ꝑ uenas ꝑ cuncta uitalia
non modo artuatum: uerum etiã articulatus recõpagi
nandam. Hoc ãt nõ eſt anguſtum cum oim uel frugus
uel ſtirpium ſemia maiora et pulchriora in graminibs
redeant ꝙ q̃ in terra: uel ab hominibus ſata ſunt uel
ſua ſponte ceciderunt. Quis non ſementẽ iſtam ut ita
dixerim lætetur q̃ nos meliores quã acceperat reddet
dicẽte apoſtolo Reſurrectio mortuorũ ſeminatur in
corruptiõe: ſurget ãt in icorruptiõe. Quæ poſſeſſio pri
cipum huic ſpei poterit comparari? Aut quid erit aliud
quod ad contẽptum mortis attollat ꝙ hæc meditatio
diuinis promiſſionibus et prophetarum uocibus exci
tata? Quid tale theombrotus ambrachiota in platonis
libro diſputãte didicerat qui homicida ſui eſſe nõ timu
it: ac ſe altiſſimo ꝓcipitauit e muro: dum et nullum poſt
mortẽ autumaret eſſe iudicium: et ſine diſcrimie meri
torum aliquo oẽs animas poſt corpora æqualiter ferri
arbitraretur ad cælum quod a deo pro uero tenuerunt
et ſic omnes illos ſæculi ſapientes una nebula huius
erroris iuoluit: ut et ipſe laudabilis tã ut putant doctor
ſocrates homicidam ipm ſe priuatus: ne publice occi
deretur occiderit. Aliud longe beatus apoſtolus ꝓme
ditatum habebat cognitum: qui non ab hominibus ſed
ꝑ reuelationẽ domini noſtri ieſu chriſti: quod docebat
acceperat: nec academiæ nemoroſæ obſcuris tectus um
braculis: Sed cæleſti illuſtratus lumine: Nec in ludo
aliquo Litteratorio inter Puerulos oſcitantes.
Sed in tertio cælo iter angelos coruſcãtes imbutus i
cõtemptu uitæ præſẽtis exclamat Mihi uiuer chriſtũ
eſt et mori lucrum: Nõ certe murus de quo ſe præci
pitẽ ad mortẽ ſed chriſtus dominum ꝑ quẽ hoc inmor
tale ab imortalitate abſorbebatur iquirit. Et. n. itelligit
ei lucrum eſſe mori cum ſit uita futura cum chriſto. ſine
domino autem nihil prodeſt etiã ſi totus mundus lucre
tur. animæ autem ſuæ detrimẽtum eſſe paſſurus. Crede
bat igitur uir ille uas electionis ſe ꝑ chriſtum dominum
noſtrum de hac terra quæ nunquã ſine uſura reddit qđ
accipit. ſʒ aliã mior plerũq maior cũ fœnoꝛ ut trigeſimũ
et ſexageſimum et centeſimum domino ipo i euãgelio
germina quæ plãtauerat ſic legente. De qua terra etiã
ueritas quã Pilatus ignorabat: quã nẽo utiqs princi
pum huius ſæculi uidit ſi enim cognouiſſẽt. nunqã doi
num gloriæ crucifixiſſẽt: De ipſa iquã ſe apoſtolus trãſ
formatum corpori claritatis domini i lucentia mẽbra
rediturum ait per Salomonẽ quoqs iſtud ſapiẽtia pro
mitẽte cum dicit Fulgebunt iuſti et tãquã ſcintillæ i arun
dineto diſcurrẽt Et ideo i hãc uocẽ Mihi uiuere chriſ
tus eſt ſecurus erupit in qua utiqs quæ fuerunt merita
uictura ſunt qui longe ut ignorauerunt: ita et ignorabũ
tur nunc ſi uidetur ꝙ ſẽtentia illa ſalomonica promiſe
rit inquiramus Fulgebunt iuſti et tãquã ſcitillæ in arun
dineto diſcurrerẽt. Quid ẽ ut quibs flãmarum claritas
cõdonatur iſtã humilis locus ubi diſcurrãt et abiectus
offeratur nõ loci deſpectu decreſcere uideãtur qui cor
corporum luce creuerunt. quid ẽ inꝙ qđ aſtris ꝑ arun
dineta cõparati uolitabunt: et inſiderii forma fulgoris
ſtirpes terrarum miſerrimos ꝑmeabunt eum lõge icõ
grue miſceãtur uel fulgores arundinetis: uel arundine
ta fulgoribus: Animaduerte oro te diuini uerba myſte
rii: cui ut nõ de bobus ita nec de arundineto cura ẽ: ãt
in ſurrectione arondineta quid faciunt. niſi ꝙ nos per
omim formas uel pecudum uel ſtirpium laborat oſten
derat ꝑ hoc ut apoſtolus ait pro nobis cuncta ſcrip
ta ſunt. Intellige per arundineti imagines infideles ho
mines et incredulos demõſtrauit: Eorumqs corpora
ſuperficie grata et interius caſſa uirtutibus q̃ ubi prius
ipe uanitatis iflaret ſibyla ſerpẽtis imittẽtur: et ſonos
proprios uiperarum progenies obſequãtur. Scintillæ
inquit in arundineto. ſacti ergo iter peccatores. quoni
am nõ ois caro eadẽ caro. in arundieto ait ideſt uacu
a luce corporea. et alienis arſura fulgoribus: Quibus
ſanctorum claritas futura pro pœna ẽ. quoniam deus
ignis cõſumẽs ẽ et iuſti in imaginẽ deitatis aduenient
Fecit. n. deus hominẽ ad imaginẽ ſuã ſic illum. et apo
ſtolus teſtatur credere ſe. qđ illi ſimilis ſit futurus ne
ceſſarie. Si. n. ſimilis deo fuit cum fcs ẽ et ſimilis futu
rus ẽ cum reſurget: quoniã quicquid nunc in nobis diſ
ſimile uidetur auctori id oi uicio tranſgreſſionis ipreſ
ſum ẽ. et uiuã ueritatis formã artifex mendatiorũ ſtru
moſis actibus deformauit. ſuãqs prauitatẽ noſtris etiã
mẽbris. dum mẽtes corrupit aſcribit q̃ per reſurrectio
nis gloriã male adiecta uel iminuta diluentur. et id ſo
lum qđ auctorẽ rerum tãꝙ i ſpeculo reddat emicabit.
ut iterpelator opus ſuum ſe doleat ꝑdidiſſe et homo tã
dem ſe integrum eſſe glorietur. nõ tamẽ hoc oẽs ut iam
diximus: ſed iuſti tãtum in luce erimus. quoniã omnes
quidẽ reſurgemus. ſed nõ oẽs imutabimur diſcretiõe
enim faciet ꝑſonarum diuerſitas meritorũ. Nã et ſi i
ter ipſos ſactos erit aliqua de operatione diſtãtia. dicẽ
te aplõ ſtellam a ſtella differre in claritate quã diuerſi
tatẽ uel de impiis uel de peccatoribus ſẽtiemus quorũ
alii in iudicio. alii in ſanctorum cõcilio reſurgunt. Qui
et ſi reſurgãt reſurrectionis ipſius tpe ſegregãtur. quid

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de habitu formaqȝ dicemus? quę ut mihi uidētur nō
ueſte aliqua textali neque mulierum elaborata penſis
ſed ſuis meritis et orationibus erit inuēta: beato iohā
ne hoc in reuelatione mōſtrāte: qui ſāctos ait idutos
byſſinum ſe uidiſſe. At ne forte ſubtegmina byſſini āt
ſtamia quęrāus et materiale uel corruptibile ac fluxū
aliquid exerceri i celeſtibus opinaremur? ſubdidit byſ
ſinum aūt iuſtificationes ſāctorum ſunt. Tunc ergo ut
intelligo in ſuperficie corporis noſtri uenlēt: quę nunc
ſunt teca ſub corpore. Tunc unicuiqȝ miſerum me cō
ſciētia ſua ueſtis fiet. Tunc ea quę de fundamēto illo
quale aliud nō poteſt poni ab unoquoqȝ ſup ędifica
ta ſunt: pręminebunt ut aut mercedē accipiāt qui man
ſura cōſtituit: aut detrimētum patiatur qui arſura conſ
truxit. Iaȝ quid illa commemorē quę ſequuntur: quę
tota ſanctorum ſunt carnē ſine terra. corpus ſine dolo
ris ſēſu. animā ſine metu. uitā ſine fine. ętatē ſine tem
pore. lucem ſine nocte. beatitudinē ſine fine. Uideo ho
minē et in homine deum. quoniā deus oia i omnibȝ
eſt. Totum quicquid nunc ipoſſibile homini cernitur.
id tum fieri p munificentiā ppetui regis uelaȝ et reue
lare. liqueſcere: ac reſolidare. eumqȝ fieri quē et intraȝ
ad diſcipulos cōcreta et corporea parietum ualuaruȝ
qȝ non ſenſerint et diſcipuli tamē ſtare omēs ſe intus a
ſpexerunt. et omia q̄ ſine hoc corpore dei ſps fauebat
corpus cum dei ſpu futurum eſſe. Saciari delectatiōe
harum cogitationum chriſtianitas non pōt. Hęc illi re
quies. hoc oblectamētum ē. hęc uoluptas hę delicię
tre mente in ſedē dei ibiqȝ ſibi locum et partē ſedis nō
ſua pſumptione: ſed diuinitatis pollicitatione uſurpare
Nec hoc illi arduum uidetur: poſtquā iaȝ ibi i chriſto
domis ſuum eſſe hominē recognoſcit: Uendicat ſibi
ęquum ius de cognitione p deū carnis aſſumptę quo
niā de carne eius ſumus: et de oſſibus eius. Ipſe. n. ē
caput corporis eccleſię: ipſe principium omis pricipa
tus: et poteſtatum euāgeliſāte ſic apoſtolo. Ex quo to
tum corpus cōpactum et productum p cōiunctionem
et copulatum creſcit in augmētum dei: Quid ergo uē
turum iudicium et diē domini piis optabilē: et ipiis fu
giendum? Quid illud igneum diluuiuȝ nō aquarum fu
māte terra: fugiente mari: cęlo in libri ſpeciē cōplicato
loquar? Triſticia hęc diuitibus ſęculi: ſed expectanda
pauperibus chriſti pro quibȝ in pſalmo dominus ſuſpi
rat dicens Propter miſeriā inopum et gemitum pau
perum nunc exurgas. Quid tribunal illd ex maieſtate
iudicātis imenſum et duodecim ſedibus adorandum
tētamqȝ datā filio ptātem: ut in iudicādo hēat ēt ange
lorum ſubſtantias quaſi eorum creator additas dicen
te aplō Neſcitis quoniā et angelos iudicabimus. Et
quid erit qđ nō mācipādum illi eſſe credatur: cui et ſpi
ritalis illa nequitiarum natura ſubiicienda ē. Quid er
go tunc facient: qui nunc in honoribus gloriātur: Qui
p terribiles pfecturas: et faſces et ęternos ut extimāt
cōſulatus: deo ſe cōparare nituntur rapina nō natura?
Quid faciet qui cōiungit domum ad domum: qui per
turbata ciuitate: et cunctis quibus ſtringebatur. Hinc i
de limitibus fractis mōtes flumina mariaqȝ trāſiliens
quātum ad ipm pertinet unā uult poſſeſſionē eſſe: quę
cois omnium terra ē: et in ſaciabili cupiditate latitudi
nē inmēſi orbis excedens in Alexādria macedonis an
xietates et inumerabiles epicureos mundos diffūditur
Acquiſitiſqȝ p auiditatē mundi huius anguſtiis in ali
us: credulus nō eſtimata proprii corporis poſſibilitate
accenditur autumās paſſurum ſe dānum eſſe de iui: ſi
fidē nō adhibuerit de furore. Quid hi facient qui tāq̄
correptores morum domini familiā attentius caſtiga
tiuſqȝ uiuentē: āt in ueſtis humili colore: aut in cibi a

rida parcitate: aut in uigiliarum nō occioſa ſobrietate
uelut aut indumētis mollioribus delicatas: aut epulis
copioſioribus ſaginatā: aut thoris calidioribus oſcitā
tem diuellunt ac uexant neſcientes q in ſcis dei marty
ribus cōfeſſoribuſqȝ oculi eius pupilla feriatur. Peri
bunt ſine dubio peribunt i illa die oēs cogitationes eo
rum nec eos ad tribunal illud. āt lutius cratius defen
det? āt. M. antonius: aut iſtis eloquētior Tullius quo
niā ois tunc ſęculi lingua obmuteſcet et ſola erit in ru
ſticulis ſuis facunda iuſtitia: q̄ infantuȝ fec ora diſerta
et mutorum linguas: nouuȝ ſoluit in cāticum: cęleſtē
qȝ ſibi harmoniā p ſui miſericordiā de ſuis ouiculis ac
quiſiuit? ad cuius gloriā celebrādam. ēt ſi hoim ſtudia
ceſſauerint: in confuſione generis humani lapides cla
maturi eſſe mōſtrantur: ſȝ quo ego materiā propoſitā
uelut mortalium iprobitatē icrepaturus exceſſi: et uni
formis mali tāq̄ publicus accuſator mundanis uiciis
dum me aliquorum miſeret nō peperci: cum et ſi iudi
candi tps eſſȝ: lapidē tamē mittere ſuper adulterā non
auderē: et ſi ad innocentis iudiciū purioris conſcientię
me armaret auctoritas tps expectare debeam: docēte
apoſtolo. Qui ſanctis nō iudicium ſuſtulit: ſed diſtulit.
Ait eni Nolite iudicare ante tēpus. Illud nēpe reſur
rectionis tēpus inueus expectādum quo per icorrup
tionis gloriā rediuiua caro miranda aſiſtet iudici de ę
ternitate iā manente conſcientia. cum abſiſtet formido
de lapſu non trepidabit: tunc i alium ferre ſētentiā: cuȝ
de ſe meruerit eſſe ſecurus. Ceterum nunc cuncta ſunt
dubia. Cuncta mutabunda dicēte apoſtolo: conſiderās
teipſum ne et tu teneris. qui alius utiqȝ ſtatus tui neſ
cius facile iudicas de ruina. qđ et ſi miſeris fiducia: et
beatis dies det pmia potius ſanctorum ideſt uera laud
mus: quoniā iprouidi āt intempeſtatiui: uel de cōſcia
uel de tpe denotemur. Redeamus ergo ad illas ſācto
rum nobiliſſimas et lętiſſimas cogitationes. nam nihil
lętius ē: q̄ mortalē depromiſſa ſibi hęreditate medita
ri. illum quidē quē diximus āte oculos collocemus.
Quādo quidē ſecurius ē uera celebrare q̄ miſeranda
culpare licet uera felicia ſine peccatorum nō poſſint in
felicitate narrari: Cernamus utiqȝ q̄ ut cōſtituimus di
ſanctos cum flaminibus p oia uolitare et coruſcanti
bus ad uindictā dextris ancipites gladios ſtringeȝ: hęc
eſt. n. gloria ſanctorum dei hęc in hoc ſęculo deſpica
bilis iſta malitia hęc linguis omnium in detrectationi
bȝ diſſipata. Hic tunc pacientię fructus noſtrę hęc ſuf
ferentię merces erit: Hęc pmia pro noie blaſphemato
rum ſubiectā ſibi habere omnē animā ſuperbā et oēm
extollentē hominē potētiſſimos quondā reges mundi
et toto adoratos orbe: cum manicis ferreis cum pedi
buſqȝ ſiſtendos. nobileſqȝ eorum imanium pondera
cathenaruȝ collo et ceruicibus ſuſtinētes: Aut fulgorē
illius auguſti tribūalis his quos aliquādo cōtēpſerāt
deſpexerant irriſerāt offerendos. Mutata. n. uice ut
hoc ſęculum lautorum ſit aliud futurum credere miſe
rorum. Ue. n. diuitibus quoniā pceperunt cōſolationē
ſuam. ſed illis diuitibus quibus dicendum erit Eſuriui
et non dediſtis mihi māducare: Sitiui et non potaſtis
me illis diuitibȝ utiqȝ: qui de iniuſto māmona amicos
facere noluerunt Qui meditati ſunt in cogitationibus
ſuis exuberant fructu quo neminē refrigerabāt noua i
mēſis fructibus receptacula moliri. qui ubi in craſtinus
comederēt ignorarēt anima eorum eo tpe ex poſtula
batur ſub una tamē nocte uana ſollicitudie occupata.
Cum theſauriſare ceſſauerint nec đ foſſis iuigilare opi
bus omiſerint. Hinc lazarus pauper cuȝ eo patriarcha
qui peregrinus uixit in mundo lętatur in cubili ſuo. at
diues ecōtra ęternis flagrat incendiis. et oi expoliatus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dignitate abſq; ſubſtantia deſpecti quondã inopis diui
num iplorat auxilium: eiuſq; uel minimo exoptat digi
tulo cõtingi: Cuius egeſtatẽ iter opimas dapes ſuas.
et copioſa cõuiuia. micis quidẽ de mẽſa decidẽtib; nõ
ſuſtentabat. Cum itaq; pſcriptum iudicius p nos ideſt
p ſanctos ẽ celebrãdum: nobis uidicta in nationes et i
populos ẽ donata. qd cum cogitatur q̃ in nobis mens
quis ardor animi. qd deſiderium futurorum: quis pſẽti
um contẽptus facilius ſẽtiri q̃ dici põt. Aut quis eſt
qui non ad iſta feſtinans diſſolui ſe cupiat et eſſe cum
chriſto. Aut quis magnum ẽ ſi pro tãtis ac talibus bo
nis mors cõtẽnatur. pro quibus ẽt hæc uita cõtẽnenda
eſt. qui pro his qui pdiderit animã ſaluat illam. Ac cõ
tra qui hic ſaluauerit animã ſuam pdit eam: Etenim cũ
pleriq; i hoc mundo uelut furialibus flãmis ita animi
ãbitione accenſi nõ opibus cõditis nec patrioniis. nec
ipſis quoq; filiis parcant quos ẽt de auaritia accuſati
opponere conſuerunt: dum pfecturas cõſularitateſq;
mercẽtur: quas poteſtates et mors adimit et ſucceſſor
excludit: quæ clemẽtia ẽ nõ ea potius ipenſis omnibus
et detrimẽto uitæ ipſius cõparare: q̃ promotos faciãt
uel de uitæ æternitate ſecuros: uel de iudicii ppetua di
gnitate glorioſos? Tẽpus ãmonet et locus ipſe ſugge
rit: nec materia uidetur aliena. quoniam de meritis cœ
pimus tractare ſanctorum: ut infeliciſſimæ infelicitatis
blaſphemias diluamus. Quæ ad hãc ſpeciẽ uidetur p
tine. Extiterunt. n. qui uirtutes egregias et cæleſtes p
ſactorum reliquias ias utiq; prope noſtris tpibus opã
tes maluerunt deſtitutione mordere q̃ ueneratiõe ſuſ
cipere: antiquum illud uenenum in dei famulos iudai
cæ infidelitatis euomẽtes: qd illi quondã in ipm domi
num uiperinis linguis et mortiferis ſibilis effuderunt
dicentes. In qua poteſtate hoc facies? et quis tibi ddit
hãc ptãtẽ? Recitabãt nanq; nobis iuxta poſitis q̃ diui
nis ac beatiſſimis Geruaſio et prothaſio iſidelitas ſiui
ta loquebatur: quos dum papæ ãbroſio aliqui decerpe
re machinãtur: uiolare ſacrilegis ſermonibus nõ time
bant. Hoc modo rationẽ miraculorum conquirentes.
Quid ẽ illud qd ex eo q martyres ſunt: uirtutum dõa
meruerunt: cur tã tarde quod iã pridẽ illis cõceſſum ẽ
exercetur. Aut ſi ea tẽpeſtate cum paſſi ſunt nõ oſtende
runt. quoniã nec operati ſunt. quid ẽ hoc qd modo ui
dẽtur oſtendere? Aut illos maiores reuelatiõe Ambro
ſius fec q̃ dignatio martyrii. Agnoſcis ne aliis licet
uerbis ita mẽdaciter quod de domiis prodidimus mar
tyribus ingeſtum. In qua poteſtate hoc facis? et quis
tibi dedit hanc poteſtatẽ. Tepida ut arbitror cõſolatio:
et de liuore generata q̃rere. An diuinum ſit qd uideas
eſſe diuinum. et rationẽ poſcere cum credere ſit neceſ
ſe. et cum apoſtolus dicat caritas omnia credit. Quis
dubitat q ſine caritate dei ſunt. qui fidẽ tãtis non appli
cuere uirtutibus? Negat ãt fidem qui quaſi tẽtator in
quirit unde hæc poteſtas quaſi nõ manifeſtum ſit in ea
ſanctos martyres: nunc in ſpu miracula facere: in qua
poteſtate aduerſarios ſuos prius in carne et in paſſio
ne uicerunt. Conferamus pedẽ contra iſtos ſi dici fas
eſt filios iudæorum. et ut nuper eorum parẽtem ideſt
iudæum qui ſe in ſacrilegio prudentẽ nimium putabat
dono deitatis oppreſſimus. ita et hunc ſub chriſtião no
mine blaſphemiarum ſobolẽ deſtruamus p eu; qui di
xit Perdam ſapientiã ſapientiũ et prudentiã prudenti
um reprobabo. ut et nos in triumpho gemino p dõi
num gloriemur et illi agnoſcãt intelligẽtiã rerum diui
narum in fide catholica nõ in ſapientia ſæculi conſtitu
tã monẽte domino niſi credideritis non intelligetis ut
manifeſtius conſtet et fidelibus patere infidelitatis ob
ſcura. et ab infidelibus fidelitatis ẽt plana nõ cerni for

ſitan quæras pro tua ſollicitudine et uigilantia diligen
tiaq; uitali quæ fuerit illa queſtio in qua nobis trophæ
um dominus de falſo iſraelita donauit: Referã nec ta
cebo quoniã his rebus paginã tibi amas extendi: etſi
. n. non cõgrue necdum prioribus abſolutis alia cœpta
uideantur: interſeri tamẽ pro te malo aliqua et nõ ſuo
ordie loqui cãtulis mihi modo orationib; dõata pteri
re. Quidẽ de iimicis crucis chriſti inter familiares di
et quidẽ doctores de ſcãdalo illo gentis ſuæ qd in do
minum noſtrũ ſuſceperunt ſpu blaſphemiæ dominum
pulſãs protulit exẽpla de lege. Et ut quõdã pater eius
homicida impinna tẽpli dominum tẽtans: Quid de ip
ſo in lege promiſſum eẽt improbus pdicabat ita hic ne
haud minus docte pſidiæ uideretur: aut ludus pateret
ſine maiori auctoritate mendatium plura ait miracula
propheta noſter fec Heliſæus q̃ dominus ueſter chri
ſtus. Nã cum pro magno laſarum de morte in lucem
reuocatum eſſe referatis: quid ãplius dicere poteritis:
q̃ a uiuo mortuum reſſuſcitatum. Profero qd uerus
eſſe ueſtra ẽt cõfeſſione cenſcetur. Heliſæus. n. noſter
iam mortuus appoſitis oſſibus eius mortuum: quem
iuxta corpus eius piratarum fugiens aduẽtum ſupmi
officii deſerẽs munus turba proiecerat exanimis aia
uit: et de frigidis oſſibus atq; exangui corpore alienũ
cadauer uitali colore pſudit. Nec qd habuit dedit: ſed
alii q ipe tũc non hẽat idulcit. Hoc credo uobis ma
ius cæteris uirtutibus uideatur mortuum i auras uita
les remiſſum eſſe p mortuum. et eo tpe quo ipſe eſſet
naturali lege cõſtrictus alteri legẽ ſoluiſſe naturæ. Hoc
ſi pſtat cunctis operationib;: cur hic potior hẽatur q̃m
tamẽ prophetã et dominum cõſitemur. Aut ſi uel ſimi
le huic aliquid noſtis edicite: Ut et honore pcellat qui
fuerit merito uirtutis excellentior. obſtupuere ad hæc
dicta noſtri proceres et nullum referẽtes reſponſu; ni
ſi q repercuteret producẽtes: pene ſub mani aduerſa
rii machia inutiliq; ariete conciderunt a deo ut ille qui
proludium omnium ut aiunt eſſe debuiſſet et uictoris
gloriã ſine certamine reportaret. Qd ubi mihi ẽ nuntia
tum: ingemui tantã nobis ineſſe negligẽtiam: ut nec ue
ritatẽ poſſimus aſtruere cu; alii ualeant inculcare pro
ueritate mẽdatium: Rogatoq; domino quoniã nihil
noſtrum eſt ut ſuis arma ſuggereret quo eius ignauiæ
aufferetur obprobrius. Cedo mihi inquã iſtum magni
loquu; dicentẽ Labia noſtra a nobis ſunt quis noſter
dominus ẽ. Proferant profecto p eum qui diſperdit
linguã magniloquã: ut intelligant domino famulum
nõ æquandum. licet ipſi nouerint iudæi prophetas ue
teres nulla miracula propriis ediđiſſe uirtutib;. Deiq;
ipſe Heliſæus cum ſpu magiſtri hæreditatus uelut iſo
lentior donorum remuneratione ueniſſet. Scindei ta
men aquas niſi ſub dei iuocatione non potuit. Sed fa
teor ipſius hanc quæ propoſita ẽ iterim fuiſſe uirtutes
ut maior fidei noſtræ gloria ſit ſi tẽtatorem ẽt dum cre
dimus opprimamus. Quid ais domini blaſphemator
Heliſæus inquit ipſe mortuus alium mortuum cum ta
ctu ſui corporis ſuſcitauit. hoc loco plene ut i omnib;
domino ſuo prophetæ uirtus aſſurgat? q̃ in domino
ieſu chriſto cum Sepulcrum eius lapidibus iſidelitas
ueſtra mũiret: lapidẽ milites obſiderẽt: credo ne reſur
rectio eius idoneis teſtibus idigeret. Nã reſurrecturus
ſi uolebatis credere noueratis. Subito. n. ille infernis
terræ cardinibus cõcuſſis cum ſtupore militum: et rui
na ſaxorum nõ alium aliquẽ ſed ſe ſuſcitauit in luce;
Heliſæi hæc propria dona ſi fuiſſent ſibi dare maluiſſ;
nec pſtare alii poterat quo indigeret ſibi. Deniq; hoc
maius eẽ ueſtri ẽt prodiderunt maiores: dum dominũ
in cruce deriderent dicentes. Alios ſaluos fecit ſeipſus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſaluum faciat deſcēdat de cruce et credimus ei. Ve
ſtrorum ergo ſentētia uincimus Veſtri promiſerunt ſe
crediturus eſſe ſi prętitiſſet ſibi quod aliis prętare cō
ſueuiſſet. Cur nō creditis quod eſſe preſtātius nō ne
gatis. Nemo certe hāc habuit poteſtatē. Deniqꝫ et do
minus dicit de anima ſua: Poteſtatē enim habeo po
nēdi aīam meā et poteſtatē habeo reſumēdi eā. Recē
ſe ſuperbas maiorum tuorum imagines: et patriarcha
rum retexe uirtutes: et iueni quis talē habuit poteſtatē
Quare non ei credā qđ poſſit liberare animam meam
qui potuit et ſuā. Plura dicturo ſuggeſſit recordatio uo
lumē creſcere et ideo curſum qſtionis huius eſſe reuo
candum. Quoniā adhuc prior illa aſtat in ianuis cui ę
que ſua ſpatia ſi habemus reſtrictioribus tamē adhuc
illibata debentur. Et uere nō fuerunt nec in hac parte
multa dicenda ne et ille creſceret. ſi tamē magnum pro
tuliſſe aliquid putaret ſe quod quęreret prolixa diſpu
tatione uictoriā. cuius nō ſapientias quę nulla in eo e
rat. ſed ſuperbiā q̄ abundat ifregimus. Repudiato ue
ro iſto iſrahelita uel ne pugnā ſe feciſſe gliaretur quan
do quidē quę diximus ad inſtructionē noſtrorum po
tiuſq̄ ad illorum certamen conflictumqꝫ protulimus
Qui non tunc uult credere cum cōuincitur ne aut ſanc
tum dare canibus ipudēter aut dediſſe aut margaritas
porcis ſparſiſſe iudicemur. Reuertēdum eſt illuc unde
ad iſtum locum pene ꝑcīſis ſenſuum tramitibus deuia
ui. et oues domus iſrahel diligētius circumeundę ſūt
Quoniā ſi caritas dei in nobis ē quis ifirmatur et ego
non infirmor: quis ſcandaliſatur et ego non uror. Do
cendeqꝫ magis ſunt: ne uſqꝫ ad blaſphemias loquan
tur. ſi forte aut nō teneant: āt nō intelligāt prophetata
Quęrunt an diuina uirtus ſit q̄ nunc cœpit in martyri
bus apparere. Cuius legis homines hoc requirunt nē
pe chriſtianę q̄ ſic ē prophetationibus iſtructa: ut ni
hil ita nouum tā inopinatum noſtris tꝑibus poſſit igru
ere. qđ fides aut admiretur electior aut blaſphemetur
infirmior: Omia uſqꝫ ad dominum prophetę ueteres
ꝑdixerunt. Omia poſt dominum q̄ deerāt apli prophe
tauerunt beato paulo ꝑ libertatē ſancti ſpſ nō tacente
qui ait Ex parte ſcimus et ex parte prophetamus. Nō
q̄ omnia neſciat: aut omia prophetet: in quo ꝑſertim
loquitur chriſtus: ſed ex parte de toto prophetat: et ex
parte de toto ſcit. Prophetat nouis ideſt quod ſcit illi
us tēporis eſſe quod erat. Quod uero prophetat uen
turę utiqꝫ prophetat ętati: prophetat āt totus et ſi pro
phetat ex parte. Hęc. n. prophetat: quorum apertione
pars eius tꝑis quę uſqꝫ ad finē ſupereſt indigebat: Ex
parte ergo prophetat: quoniā iam ex parte fuerat pro
phetatum: et idō propheta ſciebat uētura quę prophe
tabat: Cuius uel prophetię particulas plenitudo ut ip
ſe dixit tēporis aboleuit hoc modo. Cum uenerit quod
ꝑfectum ē qđ ex parte ē deſtruetur. Scilicꝫ cum i cōclu
ſione mundi nec ſcia maior nec prophetia ulterius ſit
q̄rēda. Deniqꝫ intelligētię iſtius uirtutē ut aptius dmō
ſtraret: illa ſubiunxit Videmus nunc ꝑ ſpeculum i enig
mate: tunc āt facie ad faciē. ꝑ figuras interim ſunt uni
uerſa: et quibuſdā imaginum lineis obumbrata. Vt in
firmitas carnis noſtrę terrenaqꝫ ſubſtātia: magis ſe ad
ſpiritualium tēderet ueritatē ut illi deſiderium pulchri
tudinis ſuę. ēt ꝑ ſpeculum tenuiter oſtenſa feciſſꝫ. Quā
taqꝫ ipſa eſſet in ſua ſubſtātia nos doceret cum tā admi
rabilis ēt i repercuſſis luce ſua enigmatibus appareret
Et ideo nunc ꝑ ſpeculum pollicita cōſpicimus: non ta
mē uirtutum merita poſſidemus. Et oſtenſa adhuc mi
ramur: nō tradita tenemus. Tunc uero prophetia ſcia
qꝫ ceſſabunt: cum in ipſam promiſſionum omnium uir
tutē: cui promittebatur erit ingreſſus. Hinc ēt prophe

tia ſemper obſcura ē. qđ alio tꝑe canitur alio cernitur:
Quod dicitur dum nō uidetur: quaſi nō ꝑdictum nō cre
ditur. Deniqꝫ Eſaias cum redēptionē noſtrā tanto āte
in uirginis utero meruiſſet agnoſcere: eamqꝫ ueluti iam
ꝑſentē populo demōſtraret dicēs Ecce uirgo cōcipiet et
pariet filium: et uocabitur nomē eius emanuel prę ſen
tē et futurā infidelium iſrahelitarum turbauit ętatem:
Nā et illi ueteres prophetā ſuum quoniā non uiderēt
qđ oſtendit interemerunt: et hi prophetatum ſibi quo
niā prophetiā nō repeterēt occiderūt. Quod nobis nō
ēt ut in dei martyres accidat ꝑcauendum ē. ſi eos quos
prior ętas inſecuta ē noſtra blaſphemet: et quoniam ut
diximus qđ prędictum fuerat uenit: uēturum nihil eſt
qđ non fuerit ante prędictum domino ipſo ſic dicente
Ecce ꝑdixi uobis omia uideamus potius ſi hęc aliquā
do maiorum auribus probātur infuſa: q̄ modo noſtris
oculis tanquā impleta finguntur. Videamus ſi hęc ō
nia operatur unus atqꝫ idē ſpſ. Si deniqꝫ nec āgelus
de cęlo euāgeliſat ꝑter q̄ euāgeliſatum eſt nobis licet
ipſe quę fiunt uirtutes domini: ꝑ demonum tormenta
teſtantur. q̄ndo ſathanas non deiicit ſathanā: quia uni
formitas nequitię idiuiſa naturaliter ſocietate cōflata
ſimilitudinis acceſſione nō detrimētum ſui metuat. ſed
capiet augmētum: Nā et multos in unius formā legi
onis prauitas ſpſ et iniquitatis uiperinę confœderati
o conglobauerat: Nec ſibi oberat multitudo q̄ ſicut ac
quirebat miſerā ſociata infirmitate uirtutē ita formida
bat incurrere diuiſa ꝑmixtiōe iam ſubſtātię uacuitatē
Sed hac parte interim augmentationis omiſſa ſicut
propoſuimus ea quę in eccleſiis domini ſanctorumqꝫ
cimiteriis admiramur: credenda eſſe diuinitus fieri: ſi
prophetata fuerit probarēus. Atqꝫ in hac cauſa dura
difficiliqꝫ materia: nec ab aliquo āte a ꝑtractatata: do
minum conſulere deberemus: ſed ceſſāte marito repu
diari nō timeremus audatia. Quoniā q̄ ipſius ſunt ne
mo extra ipſum poterit explicare. Et. n. uero unā miſe
ris tāta fiducia unde ē et interpelandi dominum fami
liaritas tā amica ut in hāc uocē audeamus erumpeꝛ
Oſculetur me oſculo oris ſui: Quis tātum cōcipiet op
tatum: quis tam grandia uota ſui ęſtimator negligens
ſuſpirauit: ut ipſius os comminus cōcupiſcat attingere
Atqꝫ uel utinā nos eorum dignetur oſculo: quos ipſe
dignatus ē oſculari. ut in ſecundis poſtremo tertiiſqꝫ
ſiſtentes de eorum labiis aliquā ex parte ſciētiā traheꝛ
mereamur: qui totā ſapientię plenitudines de domini
ipſius ore didicerunt. Quāq̄ et ſi magnorum meritorū
priuilegiis fulciremur. Poſita erant i exēplis. uelut al
ta quędā fundamia repetita uerecundię ne quid inde
cēs et inordinate ꝑſumptio leuitatis auderet. Quid nā
electius beato petro? quid ad ſpē erectius? quid liberi
us in fide? quē oſculo oris ſui dominus ſe oſculaturus
eſſe promiſit dicens. Tibi dabo claues regni cęlorum
et illud Super hanc petram ędificabo eccleſiam meā
Tamen hic pōdere ſe quodā pudoris incuruans fidu
tiam quā elatior hēbat ex merito uerecundior ad inter
rogāda ſummittit cum in cœna domini nō per ſe Quis
dominum eſſet traditurus iquirit humiliterqꝫ pudibū
dus oſculum domini petit ore alieno: Quod illi et ſi a
pud dominum fiducia erat: ut ſubinde homini ēt incō
ceſſa ꝑſumeret ut ibi Cum ꝑ Maria gradientē dominū
audet poſceꝛ ut ipſum pariter ſolidata ſub ueſtigiis aqua
rū terga ſuſtentēt: aliquid ſibi diffidētior ſed cōſolatior
nobis quibus ſuo actu imitabiles formas tāq̄ i ſpecu
lo collocabat ſi per legatum ꝑſciētiā domini cautus ex
plorat. Quę hac inſtructione dignior? quę conſulendi
arte ſubtilior. quid nos facere debemus. quibus cum
fiducia nullius ſit meriti debet eſſe ſaltē pudor exempli

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Imitátes uel in hac parte beatum petrum qui nõ ſolus
qua humilitate. Uerum ẽt per quæ ad deſiderata per
uenire poſſimus oſtendit. Ab illo abſolutionẽ q̃ſtiois
huius quẽ ipſe non erubuit iterrogare quæramus. Ab
illo inq̃ qui in ipſo dñi pectore: uelut ſuper archã no
ui ueteriſq; teſtamẽti recumbẽs: non modo ad ueſtibu
lum aliquorum diuinorum oraculorum diligens iqui
ſitor acceſſit: ſed ipſum penetrale ſecretæ diſpoſitionis
tanquã familiaris ſacerdos intrauit. Et ideo ſolus in
principio uidit uerbum: quando illi uel exterior ſacro
ſancti tẽpli ara ſic interior metuenda cõmittitur. Ipſe
nos de eo libro quẽ ſeptẽ ſignaculis clauſum fleuit. re
ſeratumq; lætatus eſt: non per aliquẽ pſeudo typus: ſꝫ
p patentes ianuas i ſuum pectus inducat ueritatis At
ne dum conſulitur imoremur. ꝓuenit inquirẽtes. et ꝓ
ſciæ cõpẽdio qd trepidus aliq̃do nr̃is mẽtibꝫ futurus
cernebat illuiat. reddit. n. uelut pcõtatus rñſa d path
mos de eo utiq; loco ubi cælorũ ſecreta ꝑcluſa cæſari
alienus intrauit: et ãgelorum ſacramẽta pulſus ab ho
minus cõuerſatione cognouit. Ait enim: Uidi ſub ara
dei aīas occiſorũ martyrũ propter uerbũ dei et pro
pter teſtimoniũ ieſu quod habebãt Et datæ ſunt illis
ſtolæ: et clamauerũt uoce magna dicẽtes Uſquequo
domine ſanctus et uerus nõ uindicas ſanguinẽ noſtrũ
ab his qui i terris habitant. Et datæ ſunt eis ſingulæ ſto
læ albæ et dictum ẽ eis ut requieſcãt ad huc paruo tem
pore. donec compleatur numerus conſeruorũ et fra
trum eorum: qui occidentur poſtea exemplo eorum
Apocalypſin uere diuina et tãto apoſtolo merito cõ
feſſionis tẽpore patefactã: ut magis ad tolerãtiã dura
rẽtur cum illi paſſorum merita mõſtrarẽtur. Nõ ergo
errãdum eſt per folia ſibylarum. Quorum ut paginæ
incertis mundi malis ſpiritibus luctabãtur: ita loca uẽ
tis huius aeris turbabãtur Ecce euidentiſſime apoſto
lus hoc quod habebat enucleat. et obſcuriſſime quæſiti
oni lumẽ infert. Senſerat hæc aliquãdo dicenda: quæ
nunc ſiniſterior lingua tanq̃ oleo mollitis arte ſermo
nibus in audientius et ſuus iaculatur interitum. Et pro
pterea Uidi inquit ſub ara dei animas occiſorum mar
tyrum. De fide teſtis nullus ãbigit teſtimonium ueniti
letur. Intelligentia reſponſi nutet nõ dicentis auctori
tas. Ac primum iſtud eſt animaduertendum quod ani
mas occiſorum martyrum apoſtolus teſtatur ſe uidiſ
ſe: ne quis cum de muneribus diſputare cœperimus.
poſt reſurrectionẽ dicat tribuenda martyribꝫ q̃ adhuc
animis docentur indulta. Præſertim cum iſtud aſtipu
letur nobis qd de mora iudicii cõqueruntur: quã reſur
recturus utiq; nõ qui iã reſurrexit accuſat. quoniã ali
ud eſt poſcere ut teneas: aliud iã tenere. Stolæ autẽ
martyrum donãtur exercitui et tãquã tãtæ libertatis i
gratus: magna cælum pulſat iuidia de tarditate uindic
tæ quia nõ leui pondere ſermonis exprobrat dicendo
Uſquequo domie: hoc eſt dicẽ quouſq; non uidicas
quos ſtatim uindicare debuiſſes ꝰ Quouſq; domine
hoc eſt dicere. Nunquid non ultra finem differs ſæ
culorum. Nam iam ad finem uſque peruentus eſt
et de noſtra ultione non loqueris. Quod cum dicunt
mirabiliter ſubiungitur Non uindicas ſanguinẽ noſ
trum ab his qui in terris inhabitant. Ergo nõ quouſq;
ſi adhuc illi mortales uerſãtur in terris qui domini fa
mulos fuſte lapidꝫ ungula flagris plumbo ferro beſtiis
igne ſunt pſecuti. Quouſq;. n: imputatio ẽ prolixioris
ætatis: ut aut quouſq; ſit ſic fine ſꝫ adhuc pſecutores
morantur in carne: aut illi uita exceſſerunt ẽt ſi i terris
non habitant: ſi quouſq; non fallit: ſed nihil falſus pro
fertur a teſtibus ueritatis. Et ideo magis interpretati
o non fides quærenda eſt: q̃ ſub obſcura elocutione nõ

excluditur ſed uelatur. Cum ergo dicunt Quouſq; dñe
ne ſanctus et uerus nõ uindicas ſanguinẽ noſtrum ab
his qui in terris inhabitant. non. n. eorum mortalium
ſanguinẽ mortẽq; deſiderant: qui in eos quondã ãt po
pulari ſeditione ſæuierunt. aut tribunalibus ſuffulti ca
pitales ſentẽtias promulgarunt. quoniã i terris adhuc
inhabitant nec fas eſt ut accuſentur defuncti. qui dum
uiuerent ſunt defenſi his uerbis. Ne ſtatuas domine il
lis hoc peccatum. Ignorant. n. quid faciunt: qd ſi inter
paſſionũ tormenta et amaros mortis dolores tã pie
quilibet pro iniuſtis pro impiis. pro cruentis pro blaſ
phemantibus ſupplicarunt. ſi eo deniq; tempore quo
ipſe anguſtiarum ſenſus extrema patientium poterat
excitare maledictus ꝑcatio pro homine fuſa ẽ: quis nõ
intelligit nõ mẽtes martyrum: ſed pſecutorum pſonas
fuiſſe notatas: eoſq; appeti quos et in terris adhuc in
habitare credendum ẽ illo tempore: ignorantia nõ dfẽ
dit eos: quia in terris habitare iaꝫ p cõditionẽ natura
lis ſubſtãtiæ deſierunt: Et olim ab ipſis martyribus ſub
ignoratione ſunt excuſati. qui iſti ſunt ignoramus ſpiri
tales ſine dubio nequitiæ et tenebrarum ptãtes. Quæ
et adhuc in terris inhabitãt: et nõ cum ignorãtia in dñi
famulos peccauerunt. Na cuꝫ ipſi domis dixerit. quid
uenitſti ãte tps torquere nos: quomodo eius famulos
neſcierũt: quos nec pſecuti eſſẽt: ſi eius famulos igno
raſſent. Ergo cum pſecuti ſunt ſcierunt: quos p tormẽ
ta a domino ſuo detrahere conabantur. Ac inde cum
beati martyres pro omnibus intercedunt. eoſq; igno
rãtiæ excuſatione defendunt. Sequitur ut ſciẽtes tene
antur in crimine: quiq; ipſas ignorãtiæ tenebras homi
nibus ſuffuderunt Quorum furor ẽt impietates excu
ſat humanas quos nõ alios dicere poterimus. qui et
ſuis nõ amici ſant duꝫ eos non pmittunt eſſe qd bonũ
eſt. ẽt dei famulis iimici: ſunt dum eos qd bonum non
neſciant pſecuntur. poſt harum ſãctarum animarum q̃
relã ſequẽtia uideamus. Et date ſunt eis ſingulæ ſtolæ
albæ quid hoc ẽ q̃ iteruꝫ ueſtiuntur. Nã prius ut ſcrip
tum eſt A deo ueſtes ſunt cõſecuti et nunc idumẽtis ge
miata liberalitate donãtur. q̃ utiq; ueſtimẽta cũ ſpũali
a ſint. nõ poſſumus uereri ne illa q̃ prius data ſunt ex
tra uideãtur: nec ſãe q̃rela gñata ẽ. Igr̃ quoniã diuerſi
tas ſporũ et ſignificatio ueſtiũ nõ ſic myſterio ẽ itellige
re debẽus donorũ uarietates et operationũ diuitias
quoniã omnia ſubminiſtrat unus atq; idẽ ſpiritus. Ac
cipiunt ergo ueſtes prius ubi p cõfeſſionẽ corpora po
ſuerunt. Credo ut ueſtiti nõ nudi iuenirentur. Rurſus
accipiunt alia ueſtimẽta poſt interpellationẽ. imo poſt
iputationẽ tã longæ pacientiæ ſuſtinẽtiæq; : quæ utiq;
cum accipiunt. quis nõ intelligit: ut noua illos ueſte ita
uirtute perfuſos: qua nunc emicant et apparent. quod
ſi aliud poſtulaſſent. aliud accepiſſent ãt dõa reſpuerẽt
aut amplius q̃rerentur irriſi. at cum nec irridere illos
dei ſit quibus magna promiſit. Et hi poſt ſcdꝫ magnifi
centiã nõ q̃rantur. Dubitamus ne ad cõſolationẽ que
relarum eam ſpem ptinere quæ uindictã poſtulãtibus
eſt donata. Ac ſi ad cõſolationẽ: quæ maior conſolatio
poterit inueniri. ac poteſtate qua dæmones ideſt ſuos
pſequuntur iimicos. Nã ſi ſtolas iſtas ad ſpetiẽ nr̃arũ
ueſtium cõferamus. Alias quoq; aliquas ne i reponẽ
dis ægeant inquiramus: ſed hoc ridiculum ẽ q̃d ſtatim
occurrit quia a uera et neceſſaria interp̃tatione diſcedit
De uindictæ mora generata eſt q̃rela in fine utiq; tem
porum ideſt noſtrorum in nos. n. fines ſæculorum due
nerunt ut mora credatur ad hãc diluendã ſtolis animæ
ueſtiunturtur omnino nude ſine maiore protectione u
tarentur: Alia. n. ratio animarum ẽ corpore expoliata
rum. alia hominum in carne adhuc uiuentium. Nobis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

lanæ ouium et operatio mulieris idumenta procurãt.
illis faciunt merita ueſtimẽta. Dum igitur poſt querelã
martyrum animæ ſtolis amiciuntur: diuina protectiõe
donantur: qua ſe superueſtiri: ẽt ille uas electionis op
tabat: quã ueſtẽ Adam cum amiſiſſet ẽt in paradiſo nu
dus iuentus ẽ. Deniqз indicat operatio quid ſtolas ĩ
telligere debeamus ſi poſtulaſſe uidictã martyres cre
dimus: ergo ad cõſolationes credimus iterim aliquid
accepiſſe. Si propter ſtolas uelud quaſdã ueſtium lar
gitiones querela ſedata eſt. cur nõ hæc et prima dona
meruerunt: ſed quoniã ut dixi uirtutum uarietates qui
bus diuinitus ꝑclare animæ muniebãtur in ſtolis ſunt
deſignatæ. Jdo poſt ſecundã munificentiã iuxta poſtu
lationis formã ĩ eos perſecutores qui ĩ terris ĩhabitãt
quid conſecuti uideãtur oſtendunt: quid adhuc ẽt ha
bituri erunt: dum pari perſecutione conſeruos eorum
donec ꝑdeſtinatus teſtium numerus ĩpleatur occident
Hic et iſtud nõ ocioſe eſt accipiendum. quod inter duo
pſecutionum tempora. hæc martyrum uox ꝑceſſit ut
deſignet blaſphẽare. qui eos noſtro tẽpore aliquid no
ui cõſecutos fuiſſe mirãtur. Nam et cum fuiſſe crudeli
tates pſecutionis uideamus: Et uenturas credamus:
medium ergo iſtud tp̃s quo martyres qui ꝑceſſerunt
remunerantur. Hoc noſtrum ẽ et ideo nunc operãtur
nõ de merito quod ſẽper habuerunt: ſз de uirtute quã
nuꝑ adepti ſunt. Forſitã moueat aliquã quid ſit quod
expectare iubeantur: ſi iã ad maturitatẽ pœnæ iudiciũ
dæmonibus illatura uirtus erupit reſurrectionẽ ut ſuſ
tineant admonẽtur. cæterum hæc illis gloria et ĩ dauid
carminibus fuerat promiſſa his uerbis Lætabuntur ĩ
cubilibus ſuis du3 ſepulti ſunt utiqз lætabuntur. Cubi
lia poſuit pro Sepulcris de quibз et reſurrecturi ſunt
cum uoce archangeli et tuba dei fuerint excitati. Cubi
lia ergo uere dicuntur in quibus nunc quieſcunt. Et ſi
lætabuntur in cubilibus ſuis prius hoc futurus erat nẽ
pe ꝙ̄ ſurgerent de quiete ſurgerent de Sepulcris. qd̄
a deo impletum eſt: ut in cubilibus ſuis illos ſine dubi
tatione gaudere uideamus. Nã quæ alia talis gratula
tio animas illorum poterit ĩtrare ꝙ̄ cum ante ipſa cu
bilia ideſt ut diximus ſepulcra ſanctorum ibi eos iimi
ci ſui: quos ſe quondã occidiſſe credebãt: nunc ẽruiue
re et ulciſci ſe nõ ſic tormẽtorus acerbitate profitẽtur
Hoc illis ſtolæ iſtæ quas intrauit ſpiritalis largitio con
tulerunt per eas et qui nõ nominabãtur implorantur
et qui neſciebantur celebrãtur: et qui non uidebãtur ap
parent. Has ſtolas ut legimus hucuſqз nõ habuerunt
ſed nunc habeꝛ cœperunt. Jn hac forma mulier illa in
ſalomõe laudatur q̃ duplicẽ ueſtem fecit uiro ſuo unã
in paciencia paſſionis: alteram in uirtutæ uindictæ. ſic
nobis legere ſanctumqз pium eſt: alias nec loqui d̄be
mus ne uel infidelitas noſtra uel ignorantia ĩ tenebras
gẽtilitatis blaſphema diſputatione deſcendat. cum pro
phetia ex eo ꝑceſſerit ut uenturis lumẽ inferret. Nunc
ſupereſt ut credẽda ſint diuinitus fieri quæ probauius
et promiſſa nec tantum promiſſa quãtum et poſtulata
quod ſi et poſtulata ſunt et non aliis ꝙ̄ poſcentibus a
tributa: quid mirum ẽ ſi aut qd̄ poſtulauerant aut qd̄
gaudẽt ſe accepiſſe nõ occultãt. Exigunt pœnas ab his
qui inhabitant ĩ terris quos accuſatio cõprehẽdit hos
uirtus impugnat. Jpſi. n. inhabitant in terris qui poſſi
dent mẽtes hominum terrena poſſidentium: quos cu3
ad ſupplicia depoſcunt. ẽt pro his q̃ poſſederãt deꝑcã
tur. Deniqз et ipſa mirabilia ſua ſic agunt ut eos terre
na habitatione ideſt ab obſeſſis terrenis hominĩbs ex
cludant: An calumniamur cum dæmones torqueãtur
et fauemus inimicis. Martyres contra ĩpos pene iui
dioſa indignatione inſurgunt. et ſuſtinere illos tãto ſæ

culorum ſpatio cõqueruntur. et non fingimus nos mi
rari quid iſrabel ſit quaſi non debeant noſtro tp̃e ſolue
re qd̄ ab Adam merentur. quod ãt iſtud miraculu3 me
diolani uidetur primum exortus uel bono. Ambroſio
propriæ præ cæteris fuiſſe cõceſſum quis non uidet fi
dem noſtrã poſt arrianorum pfidiã diuinis teſtimoni
is approbatam: nãqз cum italia fides catholica intolle
rabilẽ tyrãnidẽ ſub Auxentio ſuſtinuiſſet. Tandem do
nante domino libertatẽ ueterẽ: et ſuã eo tempore quo
benedictus Ambroſius ſubſtitutus eſt reſpirauit. Huic
cum ĩpo in aduerſariorum cõfuſionẽ et noſtrã ſpẽ oĩs
cæleſtium gloria omẽs ẽt martyres cõſenſere. qui cu3
ſã pridẽ apparendi haberẽt tp̃s homines cui ſe prode
rent inquirebant. Jllum certe cui ſub ea fide reuelaren
tur. qua martyria feciſſent. ſic donatum eſt Ambroſio
qd̄ auxendo denegatum eſt quoniã quem Auxentius
blaſphemabat ambroſius ꝑdicabat: ſed cu3 hæc uirtus
martyrum ꝑ omnes prouicias ſit itura: omnibus eni3
martyribus non Ambroſio ſoli ſine pſonarum accepti
one donanda eſt. Neceſſario tamẽ primus ĩ italia pro
ceſſit. cui infidelitas arriana fuerat dominata quonia3
ſigna nou fidelibus ſз infidelibз data ſunt. Nam a do
mino qui ſunt qui ſignum poſtulant infideles ſunt. ſcri
bæ poſtulant: pharifæi poſtulant: Apoſtoli tacent et cre
dunt et ſequuntur. Et propterea nõ mirandus ꝙ diui
na uirtus operatur per ſepulcra ſãctorus: ꝙ nec iis re
mediis potuit hæretica mẽs curari: ut uel tandẽ epiſco
pum eum ſeq̃retur: cui cõmunicare ẽt martyres ipſa re
uelatione ſuarum uirtutum dignatione uidiſſent. nunc
ad meditationẽ pfecti hominis redeãus ex qua cumu
lus iſte priuſꝙ̄ mẽſura illius expleretur exercuit. Et lics
hæc diſputatio ipſarum meditationum ſit quoniã bea
tus qui in lege domini meditabitu2 die ac nocte. et ſa
ne difficile eſt ſiluã legis ingreſſo ſingularum q̃ſtionu3
materiã ſegregare cu3 altera alterã ueluti ramulis qui
buſdã ita ſocietate ꝑceptionis attingat: ut ſine alterius
inchoatione cœpta non ualeat explicari. Ecce hæc ipſa
hominẽ illum noſtrum noſſe ꝙ̄ pulchrum ẽ ſolum in
talibus non ſtupere: cum reliquis ſolum quaſi quibuſ
dã fortuitis nou moueri: diſtinguere operationum ſpe
cies et quia et ipſi dæmones opãtur itelligere naturas
quæ ſint falſa q̃ nouiſſe oporteat non decipi: non erraꝛ
nõ iimico aſſignare q̃ dei ſunt: nec deo adiudicare quæ
ſunt dæmonum: ſcire tempora: ſigna cognoſcere: hẽre
domini cognitã uoluntatẽ et alia dei mirabilia cu3 gra
tiarum actione uenerari: alia cum digna exercitatione
uitare. Tales uirum ẽt ſæculi hoies laudauere dicente
Virgilio felix qui potuit rerum cognoſceꝛ cauſas. Bo
na ſententia ſi ad eam ſuo itinere ueniſſ3. Ut appareat
illum ingnoraſſe quod laudat: Nas et que ſunt ſecũda
celebrauit: Nas et ordine ꝑpoſtero etias ſapientis uer
tit officium Deus eni nõ rerus cauſæ ſed rerum creator
inquirẽdus eſt: et ques ad cauſas rerum ſi ipſu3 didice
rimus intrabimus Cæterum illo omiſſo cauſas rerum
qualiter cognitas habere poterimus: cum quis prius
hæc fecerit: deinde quare hoc fecerit ſit iquirẽdus: Re
rum reperto rerum auctore: rerum quoqз inueniemus
et cauſas: Quod iſte uſqз adeo non uidit principalem
locum hunc qui rerum cauſas potuiſſet agnoſcere præ
dicaret: ſecũdum quod ſubiungit Qui deos tanquam
minus opus exequens adoraſſet Ut. quiuiſcognoſcat
eos creatores rerum nou fuiſſe: a quibus cognitio re
rum quaſi aliena diſiungitur. Nec coli oportere: ſi hæc
quæ laudantur ut prima præſtaꝛ non poſunt Neſciunt
autẽ ea quorus opifices nõ fuerunt. Deniqз et inuen
tione illorus diis ſuis detracta humano ſignant igenio
Jlli ſcilicet qui ſapientia excellũt quod idola nõ colunt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut iam diis eorũ homo ſit potẽtior ſi ad hæc quæ dii
ipſorum ignorant altiori cogitatione peruenerint. Ab
his autem præcipit deos coli qui plene pæ ſtultitia re
rum cauſas non queant inuenire: quorumq̃ præcor
dia ut ipſius uerbis utar frigidus ſanguis includit. Ad
huc homo noſter et deum colere principalem ſcit eſſe
ſapientiã: et rerum cauſas compertas habet: non q̃rit
ex ſyracuſia ratione ſæculi ſapientis eminere: ſed illo
docẽte quẽ colit: quem ante iquiſiuit q̃ rerum cauſas
quando res ipſas rerum conditor ãtecedit. Qui illum
monuit quæ quibus eſſent uẽtura temporibus: cuius
diſpoſitionem ſine ipſo qui diſpoſuit nullus agnouit.
Quoniã nemo ſcit quæ dei ſũt: niſi ſpiritus dei. Nos
uero ut apoſtolus ait. nõ ſpiritum huius mundi acce
pimus. ſed ſpiritum qui ex deo eſt. Et ideo quæ ipſius
ſunt non indoctis humanæ ſapiẽtiæ uerbis: ſed ſpiri
tu dei et eius ſuperfuſa nobis ignatioẽ colemus. Hæc
eſt illa ſtultitia ſæcularium: hæc ſapientia uocatorũ co
gitare ſemper in corde. Quid retribuam domino pro
omnibus quæ retribuit mihi: ipſum ſemp in ore: quo
niã uerbum eſt. eſurire eum quoniã panis eſt. Ipſius
ſpiritu etiã ebrios mente excedere: quia calix eſt noui
teſtamenti et uinum de uinea quã de ægipto ante trã
ſtulerat: Quæ uinea populus iſrahel fuit quorũ patres
ex quibus dominus ieſus chriſtus ſecundum carnem
Illum loqui omni tempore quoniam linguas nouas
ſpiritus eius nobis adnexit. Quæ ſunt autem linguæ
nouæ niſi iſtæ in ſeculo eſſe et ſermonem de ſæculo nõ
habere. Aliis linguis loqui populo q̃ loqui populus
ſecum ipſe conſueuit. Propterea et iſtud eſt loqui aliis
linguis deum confiteri unum ab eo qui plures deos
ſolitus erat confiteri: et ipſum in noſtra fide nouis lin
guis unum loqui et profiteri: et credere trinitatẽ. Illus
quoq̃ amare qui interpellat pro nobis metuere. quia
pater omne iuditium dedit filio. Illũ momẽtis oibus
adorare ab illo petere neceſſaria nobis: et ipſi placita
Qui peti ſe uult a deo ut et poſcenti uerba monſtraret.
Qui quod eſt nouum inter nos ſolus petentes ſe amat
qui etiam ſolus quod admirabile eſt iraſcitur: niſi peta
tur. Infidelitas enim eſt nihil præſũpſiſſe de deo. Nihil
illum credit poſſe: qui quod iudicat poſſe non poſcit.
Hæc eſt illa fili dilectiſſime anguſta uia Hoc illud acus
foramen: per quod nõ introeunt ſarcinati aut animalia
ponderibꝰ attributa q̃ anguſti et puſilli aditus: nõ ſolũ
.n. foramia hæc cũ oneribus iumenta non capiũt. Ve
rum etiam ipſum noſtrorum oculorũ ſi multimodis
diſtrahatur in obtutus. Vnde et dominus ait per pro
phetas. Vacate et uidete et quãdo erit ut poſſint itrari
quod per occupationes ſæculi nec dum cœptus ẽ inue
niri. ip eximus diuiſionibus ſuis præpoſitas q̃ſtiones
exteriorẽ hoies iteriorẽq̃ mõſtrãdo. cũ uitã q̃ ſit ſca
et i quo actu poſita quo ſtudio ĩſtatur: qua ſubſtãtia ue
getetur oſtendimus. totumq̃ curſus eius breuiter licꝫ
ſaltibus potius ſi dici põt q̃ paſſibus pro feſtinatione
ad finẽ uſq̃ perduximus. Nunc quare ab hominibus
ẽt iſtiuſmodi uidetur accipere rationẽ quãdo quidẽ te
mea uerboſitas delectat quã negligẽtius iudicas dum
accẽdis ſtudioſius in diuina. Cum ille qui primus no
bis mortis ſemẽ iuexit mundum iſtum. i. paſſionẽ hõi
nis uicto ſibi homie ſubiugaſſet: regnumq̃ illius ipſo
rege iã capto ſub pedibus ſuis et ditione cepiſſet: eaq̃
omia quæ i mundo ſunt uelut ſuis peculiis et uictoriæ
ſuæ manubiis uteretur: nequãdo homo amiſſã ſapien
tiã aut debitum ſibi uitæ q̃reret teſtamẽtum: ſic cunctis
ſuccis ſuæ artis infecit ut et ſtultitiã ſapientiæ colorẽ ueſ
tiret et mortẽ mentitæ uitæ lenocinus obumbraret: ut
mala nõ fugerẽt qui cernerẽt oppoſita meliora. Oẽibꝰ
ex illo tpe ſic paſſus humanũ genus graditur ſtultitia
pro ſapientia habetur dicente pſalmiſta Quoniã lauda
tur peccator in deſideriis animæ ſuæ: et iniquus benedi
citur: Tunc uita putatur eſſe q̃ mors ẽ: et ſub ſpecie bo
ni mala decipiunt: cum itelligẽtiæ fraude dono honorũ
hominũ uirtus operetur. Nã diuitiæ nõ ſecuturæ pt
hominis mortẽ amãtur. Honor faſcium qui per ſucceſ
ſorẽ exoleſcat ambitur. Iniuriã feciſſe uirtus ẽ aliena
poſſidere potentiæ eſt. Innocentẽ circũuenire aſtutiæ
eſt. Non chriſtum ſapere ſapientis ẽ. prophetã horrẽ
eloquẽtiæ ẽ. Sic plena ſunt omia erroribus. Sic infu
ſa p hominum mẽtes caligine alius alio icũſãte mun
dus iuoluitur et ad hoc uſq̃ ueritas obſcuratur: ut in
mortis grẽio iacuiſſe dicatur beatitudo: Ad ubi ille d
us nos ſẽper cogitans et noſtra uidit p ſapientiã mun
di qua ſibi mundus illuſor interpollatores iuenerat ſu
am ſapiẽtiã fuiſſe deſertã placuit. et ei ecõtrario aduer
ſus aſtutiã ueteratoris ſapientiæ ſuæ diuitiis inumera
bilibus uti et ſciæ altitudinẽ quã nullus poterit. iueſti
gare ſicuti ẽ. et ſuã ſapientiã ſtultitia uelare: et uitã ſuã
mortis quadã obſcuritate celare: ut ad ſapientiã peruení
re nõ poſſet qui i hoc ſæculo opinionẽ ſtultitiæ fugiſſꝫ
et ad uitã eius nõ accederet qui nõ cõtemptum mortis
habuiſſet. Nãq̃ ſic filium ſaluatorẽ noſtrum miſit i ho
minẽ. i. ſapientiã ſuã carne ueſtiuit ut q̃d ſtultus eſt ui
tã ſuã pati crucẽ fecerit mors ẽ: ſic aduerſis aduerſa c̃
ſtruxit. Et p diſſimiles ãte ſæcula operationes ingenii
artificis illius machinas eliſit. ut partibus quibuſdam
ſalutaribus ueſtigiis. licꝫ impreſſa mortifera illius ſtig
mata delerentur. Sed hoc ſtudium niſi cum cupierius
quoniã q̃d ſtultum ẽ dei ſapientius eſt hominibus. ſa
pientiã eius nõ tenebimus. Hãc mortẽ q̃d crux ẽ: niſi
amauerimus. Quoniã q̃ infirmum eſt dei fortius eſt
hominibus uitã eius non poterimus intrare: quid ergo
ſequitur niſi ut relicta ſæculi et ſapientia ut uita et ſtul
tas nos hẽri patiamur: et mori nos cũ domino ſẽper
optemus ut in ſpẽ aduentus eius qui utriuſq̃ rei erit
reuelatio partẽ aliquã hẽre mereamur. Tunc. n. ſciſſis
omibꝰ uelamẽtis: talia querela ſunt ſingula cuncta cer
nentur. i. ſtultitia mundialis falſæ ſapiẽtia i uolucris d̃
nudata ſiſtetur. et mors mẽticæ beatitudinis deoperta
uelamine hiãte ſemp ore et patenti in profundum gut
tur uitalium iimica prodetur: Tunc et cæleſtis ſapiẽtia
quæ ſeculariter ſtultitia noiatur interpoſitas altitudies
ſcientiæ dei ſine alicuius labore elucubrationis itrabit
et uera uita nullis mortis tenebris obſcurata lucebit p
dominum noſtrum ieſum chriſtum cui eſt honor in ſe
cula ſeculorũ amen. Vides o filia qua ualitudie labo
rat animus ſuſcepti qui iſta nõ cogitat
corpuſclõ adhibui palpamẽta: q̃d ſi negligerẽ aia plus
ualeret quæ tunc iufirmatur cum exterior roboratur.
ſed iſtam quã dixi animã morbo ſtultitiæ uiciatam ora
tionum tuarum frequẽtatu ſanetur: cuius anima ſæculi
intemerata flagitiis põt aliis ſubuenire. nõ. n æger ſalu
tis ſuæ adhibere põt medelã ægrotatione cõfoſſus: et
anhelans altitudinẽ plagarum uulneribus nõ medetur
alienis. Sanus qui ſit certe curabit infirmus. oculatus
cæcũ p p̃cipicia nõ ducit: Tu itaq̃ et ſapiẽs dño ſuppli
ca ut q̃d nõ ſapui ſapiã et tuis ſuffragiis uelut quibuſ
dã remediis me fac ſanare. Reprehendat aliquis q̃ i
tantum delectabili diſputatione proceſſerim: ut merito
rum meorum reſipiſcentiã nõ haberẽ. aut ſubito anguſ
tã moyſi cathedrã indignus talium diſputator aſcẽd
ri: ſed uere amore id egi tuo nõ uſurpatiõe mea nam
ego dictum legerã peccatori ne dominum auderet nar
rare iuſtitias p os ſuum. quod ſi contra iterdictus pro
tua dilectione præſumpſi in eo tua gratia compenſare

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dignabitur. ut litterulas quæ ad plenus emendate nõ
ſunt ſicut ipſis apicibus quibus exarãtur apparet tã ſa
cile ad publicus nõ perducas ac ſi ego uerecundus pro
me eſſe non potui ut debui uel tua modeſtia uerecun
diæ parcat meæ Et quia de me habẽt qđ male ſcriptæ
ſunt de te habeant qđ celentur. Uale et nos in domi
no dilige in quo diligeris a nobis.

¶ Ad Cteſiphontẽ urbicum epiſtola quæ inſcribitur de o
bedientia: ſcientia: iuramento: uindicta: in qua oſtendit
ſalutẽ non tam in ablutione corporea ꝑ baptiſmum cõ
ſiſtere ꝙ in ſanctificatione animæ per uerbus dei. Pro
inde hortatur ad lectionẽ euãgelii et ſientiã ſcripturarus
Quoniã ſine ſcientia mãdatorum impoſſibile eſt noſce
quod fiat: inſtruit de obedientia mãdatorum oſtendẽs
utriuſqꝫ teſtamenti exẽplis benefacti meritum uno cri
mine trãſgreſſionis admitti. Multa de electis et repro
bis: multa de iudicio futuro ſubnectens ac monẽs bre
ue tẽpus piis operibus redimendum. Et in fine deter
minat quæſtionẽ de iuramẽto docens nõ licere ſeruis
domini exẽplo iurare.

PRESUMPTIONEM meam
excuſare conarer: ſi me non et tẽpus
et cauſa ſimulqꝫ tueretur et caritas.
Et ſi mihi eſſet in promptu Propria
magis uerba ꝙ diuina uel e tuis au
ribus intimare. Accedit inſuper quod
exhortatio noſtra habet ex ſimplicitate fiduciã et ex ue
ritate uirtutẽ: quia nõ de imunditia ẽ neqꝫ de errorẽ ne
qꝫ de dolo. Hoc plane ꝓmoneo ne mediocritatis meæ
cõtemplatione domini uerba deſpicias. q̃ pio affectu ti
bi nunc eccleſiæ paruulo ad cõfouendã ĩfantiæ nouita
tẽ lactea interim porriguntur donec aut ꝑ te poſtmodũ
aut per alios eruditus in uirum perfectum eſcis ſolidi
oribus roboreris. Ad plenum ergo ſciñ te cupio quod
ex ꝑte noſſe te credo ob hoc domini dei uerbum deſcẽ
diſſe de cælis ut aſſumpto naturæ noſtræ homine hũa
num genus quod in Adam iacebat erigeretur in chriſ
to tãtũqꝫ nouo homini ꝑ obedientiã ꝓſtaretur ſalutis
quãtum ueteri ꝑ inobedientiã ꝑditionis acciderat. Ue
rum quoniã ſiue obedientia ſiue iobedientia uocabula
iſta ut mihi uidetur incorporea ſunt nõ materiæ corpo
rales et quia icorporalia ex corporalibs generari omi
no nõ poſſunt. Manifeſtum ẽ icorporalia ex corpora
libs naſci. Et ſi obedientiã icorporalẽ q̃ inobediẽtiæ re
medium ẽ ex incorporali anima gigni ratione probabi
le eſt: manifeſtum eſt obedientiã ex animi cõſilio non
ex corporis materiæ procedere. Qua ratione colligius
uocationẽ noſtrã iuxta uocãtis dignationem ẽt noſtræ
uoluntatis ſtare conſẽſu ita ut lauacrus qđ corpus cre
dentis acceperit animã magis beneficio cõſequatur: et
utriuſqꝫ ſubſtãtiæ purgationẽ quæ in aqua cõſtat et uer
bo merito mẽtis debeat afferri. Uerum ut ea quæ dixi
mus manifeſta probatione firmemus. euidẽtia đ ſcrip
turis exempla ponamus. Scriptum eſt in apoſtolo ſic
chriſtus dilexit eccleſiã et tradidit ſemetipſum pro ea.
ut eã ſanctificaret mundãs lauacro aquæ in uerbo uitæ
ut exhiberet eã ſibi glorioſã et imaculatã. Per aquam
et uerbum mundari dixit. Eccleſia utiqꝫ ſumus ſi tamẽ
ſine uicio et macula ut ꝑcipitur uixerimus. Corporalia
ex corporalibus et ſpiritalia ſpiritalibs purgãtur. Aĩa
uerbo et aqua. corpus aqua ſolum modo uidetur ablu
tum. Animæ intriſecus priſtinis in ſordibus et cõcupiſ
centiis reſidenti euangeliſtæ timẽda ẽ ſentẽtia dicentis
phariſææ cæce munda prius quod itus ẽ ut fiat mundũ
et id qđ foris eſt. Et re uera ſi corpora noſtra uaſa ſũt

animarum: tunc erunt uere munda ſi intus ſyncerus
habeãt purumqꝫ liquorẽ. Ceterum quãuis calix aure
us ſit et ornatu gẽmarum ac ſplendore pulcherrimus
ſi in ſe uenena cõtineat: nõ ne ꝓcioſitatẽ metalorum le
talis populi uirus offuſcat. et nitcãtem ſpecierum nito
rem amaritudo uiolabit. Sed ne a propoſito lõgius
meæ pollicitatiõis excedã proſecutiunculæ meæ uerba
uerbis dominicis probabo. Ut hoc quod dico non ex
humano ſenſu iuentus aut ingenio proprio excogitatũ
putetur niſi diuinis ſẽtentiis uideatur eſſe cõſtructum.
In euãgelio Ioannis dominus ad diſcipulos ait Uos
autẽ iam mundi eſtis propter ſermonẽ meum ques au
diſtis. Non dixit propter quod loti eſtis tãtum ſed pro
pter ſermonẽ meum quẽ audiſtis. Ideoqꝫ mundi eſtis
Omnes quidẽ lotos ſciebat eſſe: ſed nõ omnius interi
ora munda eſſe probabat quia iter cæteros erat Iudas
aquæ purgationẽ aimi malitia ſordidabat: propter qđ
quãuis cũ aliis lotus ante fuiſſet imundus tamen do
mini ſẽtentia ꝓhibetur. Cuius exẽplo euidẽter manifeſ
teqꝫ mõſtratur illum in ueritate dei gratiã ꝑcipeꝛ qui
eam eo ordie quo ſcriptura docuerit cõſequatur. Nas
ſi aliquis corpore tenus renatus eſſe ſe credat ꝑ aquã
et uerbo non ſit regeneratus i ſpiritu in ſua ſe fruſtra
tur ſalute quia cæleſtis nouitatis hæc cauſa ẽ ut corpo
ris qualitate manẽte homo uetus in nouã uoluntates
mutetur. Ceterum quõ corpus ſordidum ſi aqua non
eſſet ablutus ꝑmaneret imundum. Ita anima niſi uer
bo fuerit emundata diuino ſordibus uiciorum corrup
ta mãebit: Ergo ſi eius cõſilio corpus aqua mundatur
qua ratione qđ maius ẽ ſpernitur: ſi quod minus ẽ tã
tenetur. Stultitia ex parte ſaluari cupit qui ex toto pe
riit: qui cum integrã hẽat in ꝓtãte ſalutẽ: media uelit eſ
ſe contẽtus. Et cõtra iura naturæ putet ſolo corpore eſ
ſe ſaluatum: Cum poſſibilius ſit ãte reſurrectionis tpa
Animam ſine Corpore uiuere: ꝙ Corpus ſine Aĩa
ſtare. Si quis duobs oculis laboraret ãt pedibs et utri
uſqꝫ mẽbri hẽat i ꝓtãte medicinã et uno ped uel oculo
uno ſanato ab alterius cura uelit medicũ ꝓhibeꝛ: nõ
ne ueſanæ mẽtis ei medici iudicio et omnius hominũ
ſentẽtia cõdemnãdus eſt? Sed dicit aliquis Si totum
ex noſtro labore expectatur ergo gratia nihil præſtat
Nolo quiſquã igitur ignorãtiæ titulo grãm dei temeꝛ
faciat eſſe igratam: ne fidem ſuam uertat i ſcandalus
et fiat ei ca ſalutis interitus et ꝑditionis occaſio. Cu
ius rei ratio ſi cum moderatione quæratur. tum demũ
proſiciet ad uitam. quæ ꝑ preſumptionẽ forte præcipi
taſſet ad mortẽ. Sed gratia quidem gratis peccata di
mittit ſed cum conſenſu et uoluntate credentis. Sicut
philippus eunucho in apoſtolorum actibus probat di
cens. Si credis ex toto cordã licet te baptiſari Quo teſ
timonio itelligitur nõ minus periculũ eſſe ſi baptiſetur
incredulus: ꝙ ſi uere credenti baptiſmum denegetur.
Credens ãt ille ẽ iuxta ſcripturas qui ex toto cordã cre
diderit: Et ſi ex toto cordis arce credendus ẽ: ut ex cre
dulitatis merito baptiſmum fidei detur aqua non ſuffi
cit baptiſato. quæ credẽtis animum in cordã nõ attingit
et ꝑdiditetur meritus cordis. Uerbus quo cõtigi et mũ
dari poſſit accipiat. Quia ſi aqua cõtẽtus ſit ille qui cre
didiſſe ſe dicit qua mẽbra extrinſecus diluuntur: et uer
bum quo gloriatur anima nõ requirit. iã non uidebitur
ex corde ut debuit: ſed ex corpore credidiſſe Quod ne
quaꝙ fieri poſſe ratiõe ulla cõceditur. ut ſine ſentẽtia
mẽtis ſolum corpus peculiare itelligẽtiã habere iudice
tur. Unde cõfidẽs de prudẽtia tua: q̃ pro benignitate
ſibi inſita i poſturã fieri: nec alii homini pateretur: Ro
go ut ad inſtitutionis plenitudinẽ uerbum domini hoc
eſt euãgelius diligẽtius legas: ex quo ſcientiã ãpliores

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eius ꝙ credidiſti lucis excipias: ut poſſis in omnibus
noſſe quid facturus ſis. Nā ſine diuinę legis et diſcipli
nę cęleſtis ſcientia difficile queꝗ̄ poſſe ſaluari. nō me
us ſed diuinus ſermo probabit ait Eſaias Qui nō di
dicerit iuſtitiā dei: ueritatē nō faciet. Itē de hoc ipo i li
bro ſapientię. Et quis erit cōſumatus iter filios hoim
ſi abfuerit ab illo ſapientia dei in nihilum cōputabitur
Vani enim ſunt omnes homines: quibus nō eſt ſciē
tia dei. Vnde dominus i euangelio ad eos qui aliter
ꝙ ſe ueritas habebat ſuſpicātes erāt reſpōdit Errātes
neſciētes ſcripturas. oſtēdens i ſūma rerum ſalutariū
nebula et tenebris conſtitutos eos qui ſpiritales lucer
nam idest diuinę legis ſciētiam habere nollent accēſā
quā quidā repellētes ꝑ prophetā a domo repelluntur
ſicut ſcriptum ē. Quia tu ſcientiā repuliſti repellam et
ego te. Nullo igitur modo paſſim nos noſtro iudicio
cōmittamus: ne nobis exclamet eſaias: Ve qui prudē
tes ſunt apd ſemetipſos et in cōſpectu ſuo periti. Vnd
et apoſtolus ait Si quis ſibi uidetur ſapiēs eſſe i hoc
ſęculo ſtultus fiat ut ſit ſapiēs: ſapientia. n. huius mun
di ſtultitia ē apud deum. Propter qd ad regē tyri dici
tur humana ſapientia gloriantē. Sapienter. n. non eui
denter te doctrinę cęleſtes et ſapientia dei. Eſt et ſapiē
tia. hominus nō negamus: ſed una ſuadet ad uitā. alia
impellit ad mortē: quia ſapientia humana quę ſtultiti
a reprehenditur et apoſtoli ſpiritu deſinitur ianua mor
tis et materia ęterni iteritus approbatur ſicut ſcriptum
eſt in propheta Simul inſipiens et ſtultus peribunt.
Inſipiens qui dixit in corde ſuo non eſt deus. Et ſtul
tus quāuis deum ore fateatur in actione ꝑſentis uitę
i perpetuum nō proſpexit ſicut ſcriptum eſt Melior ē
Puer pauper et ſapiens ꝙ rex ſtultus et ſenex: qui neſ
cit i poſterum proſpicē Bonum ē quidē homini ſape
re ſi iuxta ſcripturas ad hoc ſapiat ut prouidētiā habe
at futurorum mortalitatis ſtatum ꝑ quotidie morienti
um hoīs exitus: et totius ſęculi paulatimꝗ ꝑ detrimē
ta labentis ruinā cōſiderās: Exterus ſi quis uſurpatę
ſemel intētionis ducatur in uitiū: et ſua ſe magis ꝙ dei
uelit gubernari ſapientia: diuinaꝗ lege poſtpoſita. pro
pria cōſilia: dei cōſilūs antepoint. Hanc prophetę cla
mātis timeat uocē. Ve deſpicientibꝫ legē domini: timor
fouea et laqueus. Sicut. n. pluuia ualida inutilis ē. Ita
qui reliquunt legē. laudant impietates. qui āt diligunt
legē circundāt ſibi murum. Beatus uir qui i lege eius
die noctuꝗ meditatur cuius aīmus aliud neſcit ꝙ ſer
monis dei eloquia retractare. Quāto a terrena cogita
tione remotior eſt. tanto deo uicinior eſt et cęlo. Quē
nō imerito diuinus ſermo collaudat: et uere ditiorez di
uitibus prefert dicēs Beatus homo qui iuenit ſapiētiā
melius eſt. n. eam mercari ꝙ auri et argēti theſauros
ꝑcioſior eſt lapidibꝫ prętioſis. Itē omne aurum i cōp
atiōne illius harena exigua et tāꝙ lutum ęſtimabitur
argētum ab illa: ſed dum i exhortatione ſapiētię diuti
us imoramur. Neꝗ forte exiſtimet nos contra apoſto
lum doctorē legis ꝑferri factori ſuo ordine reſpōdebi
mus oportere prius noſſe quid iuſtum ſit. quid ue pro
hibitus ut ſcientes utrunꝗ ſeruemus. Alioqui ante ſci
entiā mādati ipoſſibile eſt noſſe quid fiat.. Temerarius
ſatis eſt ſi noſtrę uoluntatis legē nobis putemus poſſe
ſufficere: cum ēt apoſtolus legamus fuiſſe ſub lege. ip
ſo dicente. His qui ſine lege erāt quaſi ſine lege eſſem
cum ſine lege dei nō eſſē ſed in lege chriſti eſſem. Et ali
bi iuicē onera ueſtra portate et ſic iplebitis legē chriſti
Qui paterna pietate chriſti paſſione redempti ſunt: Et
qui ad hoc redēpti ſunt: ut redēptoris iura ſeruātes ad
uitā ſe in cęlo repoſitā ꝑparēt. Ad quā redēpti ſics nul
lomodo ꝑuenire dicuntur niſi ea q̄ iubētur obſequiis

competētibus exequātur ſicut ſcriptum ē. Si uis ad ui
tam uenire ſerua ꝑcepta Hoc eſt ab omni illicito quo
prohiberis recedas: et ad omē bonus qd iuberis. prō
ptus accedas: ne in priſtinis uicioſitatis cōcupiſcentiis
ꝑſeuerans: fidem quā deo credidiſti ueteris peccati ali
cuius adhuc amore corrumpas. Et agnitio dei quę ꝑ
nouā gīam reuelata ē ꝑ delicta uioletur dicēte prophe
ta Mendacium et nō fides ꝑualuit ſuper terrā: quia a
malis in mala trāſierunt et me non cognouerunt dicit
dominus: Vnde et beatus apoſtolus Ioānes paria te
ſtatur qui dicit ſe noſſe deum et mādata eius nō cuſto
dit mēdax eſt: et in hoc ueritas non ē. Et iterum Om
nis qui peccat nō uidet deum nec cognouit eum et pec
catum non in uno tantum mādatorum genere ſed i u
troꝗ conſiſtit. Peccat quidē ille qui iperata neglexerit
ſed plus peccat qui interdicta non ſeruat. Sacrificia et
uota reprobantur oblationum: niſi purus et ſāctus fu
erit animus offerentis: et imaculatam hoſtiā faciunt i
dignā ꝑcordia maculata dicēte dño Si offers munus
tuū ad altaī et illic recordatus fueris ꝙ frater tuus hēt
aliquid aduerſus te reliq̄ illic mūus tuus. oi oblatione
et hoſtia precioſior eſt obtēperātia mādatorum dicen
te propheta Ecce dico obediētia melior eſt ꝙ uictima
et obauditio quāꝙ adeps arietum Et alibi Initium bo
nę uię facere iuſta quę accepta ſunt apud deus magis
ꝙ immolare hoſtias Et alibi Qui conſeruat legē mul
tiplicat oblationē Sacrificium ſalutare eſt attēdere mā
datis: et diſcedere ab omni iniquitate et propiciationē
litare ſacrificiis ſuper iniuſtitiā Non nobis blādiri d
bemus in factis iuſtorum ſi in prohibitorum trāſgreſſi
one peccemus: cum trāſgreſſionis crimē benefacti me
ritum tollat. Qd nō mei ſenſus aſſertio: ſed utriuſꝗ
teſtamēti exēpla probāt: Vbi iuenimus ēt dei amicos
ob unius cōtēptus errorē bonorus retro factorus mu
nificentiā ꝑdidiſſe. Sic Adam dum diabolo credidit fa
cile ſe ducenti poſt familiaritatē: et eloquius dei unius
pomi cupiditate ſuperatus ꝑdidit paradiſus. Et quia ꝑ
tranſgreſſionē unum hēre ꝑſumpſit: multa ſimul bona
amiſit: ſic uxor. Loth poſt angelorus obſequia contra
interdictum retro reſpiciens in figmentum ſalis repēte
mutata ē. ſic Sameus eadē die qua mirabilia fecerat
gratia prophetali a leone electus occidetur. Sic infeli
ciſſimus Iudas poſt electionis meritum. poſt ſignorus
gloriā. ꝑt apoſtolicā dignitatē. ex ignę ſtipis amore d
ceptus. cui tribunal promittebatur i cęlo. Laqueo cap
tus ē in terra: et nobis ꝑ alienarus ſolus mundo rerus
fraudulētiā periculum iuenire putemus: reminiſcamur
ananiā et ſaphirā non de aliena appetita pecunia: ſed
de ſua timide erogata dānatos. Rogo poſt tot docu
menta: tot mortes unde in nobis creſcit ipunitas delin
quendi quis hic ꝑſuntionis ſps qui tantā in animo no
ſtro operatur audatiā ut cum ſcōs homines de leuibꝫ
ēt culpis uideamus eſſe punitos et nos quotidie i ma
ioribus et pluribus deliquentes ęternos i media dan
natiōe foī credāus: quāꝙ leue nūꝙ ſit deum etiā i ex
iguo contēnere: qui non tātum ad qualitates peccati re
ſpicit: ſed ad perſonę contemptum. Propter qd homi
ni non ſolum intendendus eſt quale ſit qd iubetur. ſed
quātus ſit ille qui iubet. Excluditur hoc loco uulgaris
illa ſententia qua mihi ſuo iudicio religioſi et qui ſapi
entes ſibimet uidētur dicere ſolent. Sufficit nobis ut
nō criminalia peccata et maiora faciamus: Facilis ē. n
omiſſio minorum delictorus qui dum aniali ſapientia
occupant animos ſpiritalem itelligentiam et conſuetu
dinem diuinę legis ignorāt: quę ſępe peccatum oſten
dit. qd nobis nō uidetur eſſe peccatum: et q̄ illic pietatē
facit: ubi nos opus impietatis oſtendimus. Saul Et

Joſaphat reges fuerũt populi iſrahel. et dñs miſericor
diam his quos deus oderat præſtiterunt dei offẽſã in
opere pietatis icurrunt. Ecõtrario Phinees filiiqꝫ Le
ui gratiã dei humana cede et ſuorum paricidio merue
runt: Uides quãtum ab humanis ſẽſibus per noſtras
iperitiam diſcrepet diuina ſentẽtia: ut nobis iterdũ cæ
leſtis iudicis diſpẽſationes neſciẽtibus iniuſta uideãtur
quæ ꝑ cauſarum ſciẽtiam. iuſta ſatis et recta facta pro
bãtur. Ruſum ea quæ noſtro iuditio bona probãtur
apud deũ plerunqꝫ reproba et ingrata uidentur. quis
hodie patris Abrahæ exemplo inoxium uolens filiũ
trucidare humano iudicio non crederetur inſanus. ecõ
tra quis in tactu arcæ diuinæ imitatus Oziam homi
num ſententia dãnaretur Epiſcopus epheſiorum ange
lus in apocalypſi nuncupatus qui cauſa nominis chriſ
ti paſſionum multarum uictorias intra cõſcientiã retie
bat: quia in ipſis paſſionibꝫ a primæ cõuerſationis fer
uore animi calorem paulalum tempaſſet ad pœniten
tiam reuocatur dicente ſcriptura Noui opera tua et pa
tientiã tuam et quia potes ſuſtinerẽ malos ſed habeo
aduerſus te pauca quia charitatem tuam priſtinã reli
quiſti memento unde excideris et age pœnitentiã. Cõ
ſideremus ergo quãtus caſus ſit temere cõtẽnentis: ꝙ
ta ruina eſſe dicitur in negligẽtia obſequẽtis: uel quã
dãnationẽ excepturos credimus eſſe in deuotos: cum
tantam reprobationẽ deuotus exceperit. Tepidum diſ
cipulum nõ amat chriſtus. Qui uult meus eſſe diſcipu
lus ait Abneget ſemetipſum ſibi et tollat crucẽ ſuã et
ſequatur me. Oportet uos ꝑ multas tribulatiões itroi
re in regnum cælorum. Beati eſtis cum uos maledixe
rint homines et ꝑſecuti fuerint: et dixerint oẽ malũ ad
uerſũ uos: gaudete et exultate. quia merces ueſtra co
pioſa ẽ in cælis. Futuræ uitæ gloria p̃ſentis uitæ icõmo
dis cõparantur: chriſtianis uexilla crucis ſunt delitiæ.
Trophæa noſtræ uitæ non pompis ſed miſeriis repor
tãtur. In noſtra claſſe uiri fortes obprobria ſciunt por
tare nõ munera. Paupertati nõ nobilitati futurorũ be
atitudo promittitur. Retrahit quidẽ ſenatorẽ uerecun
dia ne ſequatur pauperes chriſtũ ſed audiat a chriſto
qui me cõfeſſus fuerit et uerba mea in generatione hac
adultera et peccatrice et filius hominis cõfundet eum
in gloria patris ſui cum ãgelis ſanctis. Turpe eſt inter
parẽtes ſenatores atqꝫ grãmaticos ſcholaſticum pro
chriſto uoluntaria humilitate deiectum uerbis ſimpli
cibus eſſe cõtentum. Diſplicet amicis ſi poſt ãbitioſi ha
bitus cultum. plebeia et ignobilia idumẽta mutẽtur.
Sed ſi hominibꝫ placere uellẽ ait apoſtolus chriſti ſer
uus non eſſẽ: et propheta in pſalmo ait Quoniã deus
diſſipat oſſa eorum. Qui hominibꝫ placent cõfuſi ſunt
quoniã deus noſter ſp̃uit eos. Quãtum bonum eſt hu
mana offenſio ꝑ quã iuenitur ſeruitus chriſti: tantum
ꝑnicioſa eſt amicitia ꝗ dei p̃ſtat offẽſã. Sicuti ſcriptũ
eſt Qui uoluerit amicus fieri huius mundi iimicus dĩ
cõſtituetur. Dicat unuſquiſqꝫ quod uelit Ego interi de
me pro ſenſus mei paruitate iudicaui melius eſſe con
fundi corã peccatoribꝫ ſup terrã: quã corã angelis ſcis
in cælo uel ubicunqꝫ iudicium ſuũ dominus uoluerit
demonſtrare. Eſaias uir in ſua gente nobiliſſimus qui
ſocer regis Ezechiæ fuiſſe refertur iuſſu dei depoſito ci
licio nudus incedit: nec tam ardui præcepti pudore de
territus eſt: quo minus iperiũ dei ſequeretur: quia ni
hil honeſtius eſſe homini ꝙ creatori ſuo parere iudi
cabat. Joannes baptiſta nobilis et in carne et in ſpiritu
natus cilicium a pueritia in habitum: et locuſtas elegit
in cibum. Quẽ nec peccati cõſcientia nec paupertatis i
opia ad huius gloriã oneris: ſed ſola futuri ſæculi bea
titudine trahebatur. Apoſtoli iam ſperant et adhuc

ſtulti et inutiles: et tenuis fidei arguuntur. Non ſunt cõ
dignæ paſſiones huius tẽporis ad futurã gloriã: quæ
reuelabitur in nobis. Inde oculus mẽtis Paulus futu
ra cõtemplans dicebat quis nos ſeparabit a charitate
chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an perſecutio? ã fames
an periculum? an gladius? illos pericula non ſeparant
nos uoluptates. Illi cathenas baiulant inocentes: nos
aurum circũferimus crimínoſi. Illi in carceribꝫ uincti
nos in tricliniis delicatis. illi in neruo poſiti deum pro
corde et ſincera cogitatione laudãtes: nos in ip̃a forte
ecclia de forenſibꝫ calumniis cogitamus. Et cum omi
bꝫ æqualiter legis data ſit gratia cõceſſa gehẽna ſeu cæ
li regna promiſſa ſit. Alii de diuitiis: alii de uirtute me
ditantur. cumqꝫ dictum ſit generaliter omnibꝫ Domi
num deum tuum adorabis: et illi ſoli ſerուies. Aliis in
nocentia miſericordia caſtitate: ieiunio deo fideliter et
ſine ceſſacõe ſeruire uolumus dominos elegimus. Si
quidẽ iuxta euangelii ſententiã omnis qui facit pecca
tum ſeruus eſt peccati. Et re uera ſi amator pecuniæ ſũ
ſi gloriæ: Si ſuperbiæ: ſi ambitionis ãt põpæ: dum illis
omne ſtudium meæ uoluntatis intẽdo: domino ſeruirẽ
nõ poſſum. Quia duobus dominis neminẽ ſeruirẽ poſ
ſe ſcriptũ ẽ. Nõ eſtis ueſtri dicit Apoſtolus. Empti. n.
eſtis precio magno: glorificate et portate deum in cor
pore ueſtro Clemẽter ſpiritus ſcẽ noſtro iure nos cõ
uenit. ſciens hoc in uſu publico apud oẽs homines cu
ſtodiri ut tãto ſeruus in opere domini eſſet inſtantior:
quanto eſſet maiori peculio cõparatus: ut intelligãus
quã ſtrenui eſſe debeãt in opere dei qui redempti ſunt
ſanguine chriſti: uel quam criminoſi debeant iudicari:
qui cum ſciant pro p̃cio ſuæ ſalutis chriſti ſanguinẽ da
tum alteri qui nihil præſtitit magis p̃beant ſeruitutem.
Rogo quo pudore obſequii aut laboris ſui mercedẽ
ſperabit a cælo cuius ſolicitudo fuerit omnis in terra.
Mercẽnarius ſæculi non põt accipere p̃mium chriſti.
Omnis miles in caſtris ſperat iure annonã qui fortiter
in prælio pro ciuibus laborauerit. Dignus quidẽ ẽ opa
rius mercede ſua ſed et hoc dignum ẽ ut inde p̃mium
operis accipiat ubi totius operã laboris ipendit. Nẽo
militans deo implicat ſe negotiis ſecularibꝫ ut placeat
ei cui ſe probauit Apoſtoli Vox eſt unde ſatis timeo
ne forte in illa retributionis die qua ante tribunal chri
ſti unicuiqꝫ ſecundum ſua facta reddendum ẽ: his qui
in terrenis magis negotiis ꝙ in cæleſtibꝫ laborauerũt
iuſti iudicii reſponſione dicatur. Ite ſi poteſtis et illic
ubi tota deuotione ſeruiſtis mercedẽ ueſtræ ſeruitutis
exigite. talis cauſa ẽ uirginum de euãgelio quiqꝫ ſtul
tarum quæ dum ſolicitudinẽ ſæcularium uanitatum ſe
contra profeſſionis ſuæ ordinẽ occuparunt: oleum un
de uerũ lumẽ accenderẽt nõ habẽtes in tenebris remã
ſerunt. ſed dicit aliquis: Iſta exẽpla ad paucos pertinẽt
quos deus ad hoc peculiare officium delegauit: Quia
ſcriptum eſt. Multi ſunt uocati pauci uero electi. Hoc
primum q̃rere a te et audire uolo. Quiſquis es qui iſta
proponis: ſi ipſius dei electio eſt cuius eſt et uocatio.
quid uoluit plures uocare qui paucos de pluribꝫ erat
electurus. Certe de duobus uocatis illũ uis ſtare quẽ
deus electione ſtatuerit: et illum cõtra cedere quẽ dns
electionis uirtute nõ muniat. Ad ſi ita eſt hæc bona ad
nos pertinent ac ratione nec mala. Et ſic erit ut nec cul
pa pœnã habeat nec benefacta laudentur. Sed ad hæc
reſpondebit apoſtolus Si ita eſt quomodo deus iudi
cabit hunc mundum deinde ſi paucos quos dicis elec
tos ſolos ſanctos exiſtimas qui uocati ſunt: reprobos
dicis. Quomodo idẽ apoſtolus paulus in epiſtolarũ
ſuarum principiis uocatos ſanctos appellat ſicut i frõ
te codicis ad romanos loquitur dicẽs Omnibus qui

ſunt romæ in caritate dei uocatis ſanctis. Si pro pau
cis paſſus eſt chriſtus:iuſtum eſt ut pauci mādata chri
ſti cuſtodiant. Si āt indiſcrete omnes qui credimus
ſacramētus i baptiſmo paſſionis accipimus: ſi omnes
æqualiter diabolo renuntiauimus et mundo: ſi omibꝫ
haud recte uiuētibus gehennæ pœna promittitur: oēs
debemus eadē diligentia et cauere prohibita et explerē
præcepta. Scimus quidē multas eſſe apud patrē in cæ
leſtibus manſiones: ſed manſionum iuſtitia iuſtiores
māſiones differre:ſicut et ſtellam ſtella dixit apoſtolus
eſſe clariorē. ſed ſtellam cū ſtella. non lapidē cōparauit
quia terrenus lapis in cæleſtes ſtellas eſſe non poterat
ſicut nec peccator inter iuſtos in regno cælorum. ſed
quidā gradus ſunt gloriæ inter iuſtos in cælo:ſicut et ī
ter peccatores gradus pœne. Sed ſicut alia eum qui
fratrē fatuum dixerit: alia eum qui racha tormēta cru
ciabunt: Ita et in regno Alia paulus apoſtolum qui ut
alios ſaluos faceret omia oibus factus ē:alia illuꝫ qui
uix ſe ædificare potuit laicus gloria manebit:ſed utinā
conſentiam paucos eſſe qui dei mandata cuſtodiant.
Verum quia pauci ſunt qui dei credunt in ueritate iu
dicium. Ecce ſi umbrato repēte cælo ſolis claritas nris
aſpectibus denegetur:et productis ad noſtrā humilita
tē nubibus pluuiæ terris immineāt:ſi cōmotis ut aſſol
let elementis in rotam ſui currus tonitrua cōcitentur.
et inde hinc fulgurum iacula palpebris terribiliter obie
cta corruſcent:quāq̄ꝫ et cōſuetudine iſta contingant pa
uemus cōtremiſcimus et proni ad terrā depoſita ſup
bia ceruices ſumittimus. Quid faciemus in illa die mi
ſeri quando reuoluto cælo cum angelicis uirtutibus i
gneus dominus totus adueniet quando cadētibus de
ſuper ſtellis ſol in tenebras:et i ſanguinē luna mutabī
Quando mōtes ſicut cæra liqueſcent: quādo terra arde
bit et areſcent flumina et maria ſiccabuntur cōtra rerū
naturas cōſumpto diuinitus humore ariditatē in aquis
ignis operabitur? Quando peccatores dicent mōtibus
Cadite ſuper nos et collibus tegite nos: Quando uoca
bunt homines mortē et uocata non ueniet? Quādo diſ
crimia uertentur in nota et qđ ſemp oderunt homines
concupiſcent? quando illud iplebitur tps quod lugubri
Hieramias dicit affectu dicens Aſpexi in terrā et ecce
non erant lumiaria: uidi mōtes et ecce erant trementes
et uniuerſos colles turbari intendi acie et ecce non erat
homo:et omnes uolucres cæli pauebant. Vidi et ecce
carmelus deſertus et omnes ciuitates ſuccenſæ igni a
facie domini et a facie iræ indignationis eius:et interi
erunt uniuerſa. Verum ne ex ſuggeſtione diaboli hæc
ad terrorē non ad ueritatē dicta crederētur de pteritis
futura probantur quādo talia in diluuio: in Sodomis
in ægypto i hieroſolymis ſæpe ob delicta hominus fac
ta referuntur. Et apli qui hunc horrēdum diē impiis
et peccatoribꝫ puidere meruerunt: humiles erāt:mor
tuos ſuſcitantes· et nos ſupra oēs erigimur:qui peccā
do quotidie noſmetipſos occidimus: non reſpicientes
in nobis flebilē infirmāqꝫ naturā: quæ nec in aduerſis
fortis eſt:nec in proſperis aliquādo ſecura ſi intempe
rate cibus ſumptus. aut inmoderate potus acceptus.
leuem corpori febriculam concitarit. deiicimus animā
affligimur ſuſpiramus. Nulla cura tunc eſt ſæculi:
Nulla Villarum. Nemo de Patrimonio cogitat.
Nemo de foro. Omnes calumniæ oia lucra i picu
lis corporis conquieſcunt: curritur ad medicos et pro
remedio carnali promittuntur munera aurum argen
tum: interdum ēt mācipia traduntur: et pene totus pa
trimonium Aut negligitur aut donatur: ut conſulator
uitæ quādoqꝫ perituræ: et pro æterna ſalute omnis ad
modum homo negligens ē. Omnis auarus illic omis
fragilitas largitoris animi tenacitate conſtringitur: ubi
promptior uoluntas et copioſior largitas deberet op
ari. Et cum ſcriptura dicat Nolite diligeř mundus nec
ea quæ i mundo ſunt: nos ſic mundana cōcupiſcimus
ſic amamus quaſi aliquid naſcentes itulerimus i ſæcu
lum aut recedentes de ſæculo nobiſcum aufferre poſ
ſimus: Nemo ad breuitates temporis: nemo ad natu
ræ reſpicit cōditionem nemo cōſiderat: nemo retractat
uana eſſe omia q̄ aliquo fine clauduntur. Si āt cōtige
rit ut inter cæteros lāguidum uiſitātes aut clericus āt
ſacerdos. āt ēt laicus ſeruus dei adueniat rogatur ut o
ret et qui ſæpe pro nihilo cōtēptus fuerat neceſſitatis
tempore ſupplicatur ut precibꝫ ſuis cōmeatum uitæ lō
gioris obtineat Sic cauſa diſcriminis q̄ uicia timetur
dus deſpecta eliguntur et pcioſa uileſcunt. uitæ illiuſqꝫ
poſt mortē eſt pmutatio figuratur. Ubi iam et lazarus
pauper recipitur in requiē et diues in hac uita pompo
ſus uexari fertur in pœnis. Et cum ſit dominus āt ſac
torum motus oraculis aut creaturæ ſuæ beneficio aut
medici arte cōfecta miſericordia reſtituat ſanitatē cito
ſuccedēte obliuione in cōtrarius oia pmutātur. Timor
in iſolentiā uertitur gratia in contēptum et quaſi nihil
unq̄ꝫ incōmodi ſenſerimus aut qui reuocari rurſus ad
talia nequeamus rebellamus efferimur. et conceſſum
ad pœnitentiā uitæ ſpatium negligimus. nec pœniten
do priſtia lachrymis peccata diluimus. ſed peccata nō
pœnitendo cumulamus. Legamus Eſaiam prophetā
et neceſſariā Ezechiæ regis aptum huic cauſæ q̄ramus
exēplum: cui morituro anni quidecim ad ſuperiorē ui
tā propriis fletibꝫ et prophetæ pcibꝫ augentur. Quiqꝫ
accepta tāti mūeris gratia nō peccatis nō uoluptatibꝫ
nō deliciis. ſed ſoli domino indultum uitæ ſpatium hu
milis et ſanctus exhibuit. Verum quia tibi honorabi
lis et dilectiſſime parēs p nouā gratiā omis lachryma
rum cauſa deterſa ē. Age. caue. curre. feſtina. Age ut i
ſpiritualitate proficias. Caue ne qđ accepiſti bonum in
cautus et negligēs cuſtos amittas. Curre ut non negli
gas. Feſtina ut celerius cōphendas. Siquidē Paulus
iam chriſti catenas pro euāgelii ānunciatione circunfe
rens nōdum ſe cōphendiſſe dicebat. Quāuis hora ſex
ta. i. media ætate domini uineam operaturus quaſi fer
uidus opifex et fidelis aliorum lōgā dubietatē langui
dumqꝫ uiceret teporem. dus tps habemus ſemiemus
in ſpiritu ut meſſē in ſpiritualibꝫ colligamus. Nec atten
damus ad paleas quas uentilabrum chriſti cōtinue ſe
parabit a tritico donec qui uenturus eſt ueniat. et iuxta
prophetæ uaticinium dicernatur inter iuſtum et iiuſtū
et inter ſeruientem deo et non ſeruientē. Sicut et alibi
dominus dicit Ecce qui ſeruiunt mihi epulabuntur.
Vos uero eſurietis. Ecce qui ſeruiunt mihi lætabūtur
Vos contriſtabimini non nos inertes uindictæ dies et
retributionis iueniat qui iminēs ac uicius eſſe et ſæcu
li ruinis undiqꝫ concurrētibus et ſcripturarum cōteſta
tione probatur. Cōſideremus ꝙ in hac terra hoſpites
ſumus et pegrinorum moř pro diebus nouiſſimis ha
bitamus. Vos. n. de hoc mundo nō eſtiſ dicitur nobis
Quid ergo in aliena ſatagimus? quid turbamur? Nēo
in ueteriori et extranea patria plus eligit poſſidere q̄ꝫ
ſua. De his tantum ſollicitudines habere debemus et
curam quæ nobiſcū transferre poſſimus Ambiāt terre
na gētiles quibus cæleſtia nō debentur. Concupiſcunt
pſentia qui futura nō credunt chriſtianis diuitiæ et hæ
reditas diuinitas chriſti. nec. n. debent ægre ferre qua
ſi minus: a cæteris habeant qui auctores omnium pce
perunt. ſupē ut acceptum i corde deum honorēt obſe
quiis operibus collant ſermone ſemper et cogitatione
fateantur ut in aduentu eius non cum contumacibus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et cōtemptoribus puniātur ſed cum ſāctis et deū timē
tibus coronētur. Hoc ſane prudētiā tuā precor ne me
hæc putes ſuperſtitionis alicuius perſuaſione dictaſſe
Ego te chriſtianum nolo eſſe nō monachum dici et uirtu
tem propriæ laudis poſſidere magiſq̄ȝ nomē alienum
Quod fruſtra a latinis in turba cōmorantibus iponitur
cum a græcis ſolitarie uiuentibus legittime deputetur
Accipe ergo fili ſermonē noſtrum ea ſimplicitate et ue
ritate qua dicimus: quia nō q̄rimus hoīm gloriā ſed
teſtis ē. Nec ad hoc loquimur: ut humanas amicitias
aucupemur ne noſtræ adulationis ſermone et nos et a
lios decipiamus: nec nos apud homines aliquid uide
amur: ſed ut apud deum homines magna mereantur
De quæſtionibus āt tuis ut pace tua loquar quia turbu
lētius proponebas. ego ſimpliciter reſpondere nolebā
quia bellāti dexterā pacis dare nō poterā. licet ēt ꝑpoſ
terum forte uideatur. Inde aliquid i fine epiſtolæ retra
ctare. Sed quoniā apd chriſtianos nō tam ordo quæri
tur q̄ȝ profectus: pauca quæ tibi reor fore neceſſaria cre
didi ſubnectēda donec de cæteris q̄ ut aſſolet te moue
ant pſens ſi iuſſeris cum pſente remotā omni animoſi
tatis cōtentione tractemus. Dixiſti enim ni fallor hoc
iure te mala malis reddere et cum iurātibus iurare de
bere. qd aliquādo iurauit dominus. āt mala malis reſ
tituit. Scio primum non omnia nobis cōuenire ſeruis
quæ domino cōueniunt. ne in cōparatione famulorum
domini uideatur iniuria. Alioqui forſitā reclamare in
cipimus. Cur non e uirginibus ſed de mulieribꝫ gene
ramur. Aut cur mortui noſtri die tertia nō reſurgunt.
Iurauit ſcio ſæpe dominus qui nos iurare prohibuit.
Nec ſtatim ex hoc temere blaſphemare debemus q̄ a
lios uetuerit quod ipſe faciebat. quia dici nobis pōt iu
rauit dominus quaſi dominus quem iurare nemo pro
hibebat. nobis quaſi ſeruis iurare nō licet qui domini
noſtri lege iurare uetamur. Uerum ne in eius exemplo
ſcandalum patiamur. ex quo tēpore nos iurare noluit
nec ipſe iurauit. Et qualiter de iuramenti cauſa breui
ſermone ſatiſfactus ē. Ita ēt ad uindictæ negotium hūc
eundē ſenſum facile proſpicio poſſe ſufficere. Quia ali
ud nunc tēpus gratiæ in quo plētudo pfectionis adue
nit. Aliud fuit legis: aliud prophetarum dicente domi
no Audiſtis quia dictum ē antiquis ne occiderēt. ego
āt pfectiora pcipio q̄ in ordine euāgelii digeſta ſuo lo
co lector inueniet. Ex quo. n. filius dei filius hominis
factus eſt. ex quo uetus fermētum iudaicæ traditionis
eſt factum noua conſperſio: ex quo agnus non in figu
ra ſed in ueritate comeditur. ex quo ſecundum apoſto
lum uetera tranſierunt et facta ſunt omia noua ex quo
iuſſum eſt imagines terreni hominis deponere et aſſu
mere formas cæleſtis ex quo commortui uiuimus. ex
eo uirtutibus conſurreximus in chriſto.

¶ Tractatus beati Hieronymi de tribus uirtutibus forti
tudine ſapientia et prudentia: Quarum priori terra me
dia orbis terrarum. extremæ cælum in ſcripturis aſcri
bitur quā ad diuinā refert ſapiētiā: cuius cōpatione qd
fatuum eſt illius ſapientius eſt hominibus. Ubi ēt expo
nit illud de pſalmo Eduxit nubes ab extremo terræ do
cens p nubes ſanctos intelligi.

TRES Quodammodo uirtutes dei
aſſumens propheta fortitudinē ſapi
entiam atqȝ prudentiam unicuiqȝ e
arum propria opera diſtribuit. Forti
tudini terras ſapientiæ orbē terrarum
prudētiæ cælū audi quippe ſcripturæ
ordies Dño qui fec̄ terrā i fortitudine ſua: et erexit or
bem in ſapientia ſua et in ſua prudentia extendit cælū
et nos igitur in terra nrā dictum ē quippe ad Adam ter
ra es. neceſſariā hēmus fortitudinē dei: quia abſqȝ ea
ipoſſibile ē nobis id exequi qd carni repugnat. Cū au
tē mortificata fuerint mēbra ſuper terrā tunc parēt ſpi
ritus uoluntati ſiquidem iuxta apoſtolum ſpiritu geſta
carni mortificantur. Dominus ergo fecit terrā in forti
tudine ſua: ſi āt ad hanc terram uenias et cōſideres id
quod in Iob ſcriptum ē iuxta emēdatiſſima tamē exē
plaria quomodo ſtatuerit eā ſup nihilum inuenies for
titudinē dei in medietate mundi terræ librā ſuſtineri.
Ueniam ergo et ad orbē terrarum qui græce οἰκου
μενη nuncupatur. i. inhabitata. Scio animā inhabi
tatā ſcio deſertam. Si. n. non habet deum patrē ſi nō
habet filium dicentē Ego et pater ueniemus ad eum et
manſionem apud eum faciemus. ſi nō habet ſpiritum
ſanctum anima deſerta eſt habitata eſt āt quando plēa
eſt deo patre quando habet chriſtum filium et ſpiritū
ſanctum. Uerum differenter hæc et uarie in ſcripturis
dicuntur in anima hominis patrē et filium et ſpiritum
ſanctum cōmorari. Nā et David in pſalmo cōfeſſiōis
tres ſpiritus poſtulat dicens Et ſpiritu principali confir
ma me: Spiritum rectum innoua in uiſceribus meis.
Spiritum ſanctum tuum ne auferas a me. Qui ſunt i
ſti tres ſpiritus principales ſpiritus eſt pater. Rectus
ſpiritus filius ē: Spiritus ſanctus ē ſpiritus ſanctus.
Hæc in approbationes eius rei dicimus q̄ habitata. i.
orbis terrarum in ſapientia dei fabricata ſit. Sapientia
quippe auxiliabitur iuſto ſuper decē poteſtatem habē
ti ciuitates. Sapientiā āt et diſciplinā qui abiicit infelix
eſt. et uana ſpes eius: Et labores eius inſenſati et ſine
fructu et inutilia opera eius: ait ſapientia quæ titulo in
ſcribitur ſalomonis. Idcirco quāto poſſumus labore ni
tamur ut habitata noſtra ſapiētia dei erigatur. Cecidit
habitata noſtra poſtq̄ȝ peccauimus. inique fecimus. in
iuſte egimus: impie geſſimus: et pt ruinā indiget erecti
one. Cecidit quippe et de ſublimi corruit uenientibus
nobis in locum iſtum miſeriarum. Si autē non uis i
ſta ſententia adduci cōmunē totius orbis q̄ramus rui
nā ut poſt caſum eius cōſequēter deus erigens prædi
cetur. Quicunqȝ eni eſt in orbe iſto ante erectionē ceci
dit. Si āt cecidit cōſequenter erigēdus fuit. Nēo quip
pe ſine caſu ſubleuatur. Si āt erectus eſt: uideamus q̄
ruina pceſſerit. Omnes corruimus p peccatum in orbē
terrarum et dominus erigit qui eliſos: eleuauit nos ia
centes. In Adam oēs morimur atqȝ ita corruit orbis
terrarum et indiget erectione ut in chriſto omnes uiui
ficemur. Igitur dupplicē intellectum de orbe tradidius
Unum quomodo ſingulæ animæ aut habitatæ ſint: āt
deſertæ Alterum quomodo uniuerſus orbis pariter ce
ciderit: et in ſua prudentia extendit cælum. Non fortui
tu prudentia i cæli diſpoſitione aſſumpta eſt. Inuenies
et in prouerbiis dictum Dominus ſapientia fundauit
terras: pparauit āt cælos prudētia. Eſt ergo aliqua pru
dentia dei: quā nolo extra chriſtum requiras. Oia quip
pe q̄ dei ſunt chriſtus eſt. Ipſe ſapientia eius: ipſe forti
tudo eius: ipſe iuſtitia: ipſe ſanctitas et redemptio: ipſe
ut ad pſens ueniā ēt prudentia: ſed cum ſit in ſubiacen
ti pro uarietate ſenſuum diuerſis uocabulis nuncupatur
aliud ſignificat ſapientia: aliud iuſtitia: Quādo. n. ſapiē
tia dicitur diſciplinis te diuinarum humanarumqȝ rerū
inſtituit. Quando iuſtitia diſtributor et iudex meritorum
ſignificatur. Quando ſanctitas illa uirtus deſcribitur.
quæ credentes deo efficit ſanctos. Ita ergo et mihi pru
dentiā eius intelligere cum doctrina ē: et demōſtratio
bonarum et malarum rerum ſiue neutrum atqȝ in hūc
modum extendiſſe nunc dicitur Cælum in prudentia

ſua. Quomodo autem extenditur cælū extendente eius
prudentia: Audi quoniam extendit uerba non attendē
tis: Aſſerit quippe extenſionem quandã eſſe uerborū
ſimiliter ut nunc dicitur cælus Iuxta illud quoq₃ quod
in alio loco ſcriptum eſt. Qui extendit cælum ut pellem
Extenditur autem et anima noſtra quæ prius fuerat cō
tracta ut poſſit capax eſſe ſapientiæ dei. Uerum ut ad
propoſitum reuertamur. diximus de eo ꝙ prudentia
factum ſit cælum. et nunc affirmamus eos qui cæleſtē
hominem portant eſſe cæleſtes. Si enim ad peccatorē
dicitur. Terra es et in terram ibis. Quare non dicatur
ad iuſtum cuius eſt regnum cælorum. cælum es et in cæ
lum ibis. Aut ſi propter Choicum ideſt Terrenum
dicitur ei qui portat imagines choici. Terra es et in ter
ram ibis. cur propter cæleſtes et qui imaginem cæleſtis
portat. non conueniat dici. cælum es et in cælum ibis.
Unuſquiſq₃ autē noſtrum. aut cæleſtia facta habet aut
terrena. Si terrena facta ſunt: ad cognatam ſibi terrã
ducunt eum: qui theſaurizat ea in terra et non in cælo
Rurſumq₃ hæc que iuxta uirtutem geſta ſunt theſauri
zatorem ſuum appropinquãtem ſibi ad cælorũ regio
nem ſubuehūt. Et eduxit nubes ab extremis terræ. Iſti
uſmodi diſputatio in pſalmo nuper incidit: et dictum eſt
a nobis quomodo deus eduxerit nubes ab extremis
terræ. Quod quidem nunc cogimur pertractare. rurſus
ut hi qui audierunt pleniſſime. eorum quæ ſciunt remi
niſcantur: et hi qui aut non interfuerunt: aut ſunt obliti
contextum ſermonis agnoſcant: ques tunc prout ualui
mus exhibuimus. Diximus autem ſanctos eſſe nubes.
Et enim hoc quod ſcriptum eſt. Ueritas tua uſq₃ ad
nubes Non poteſt referri ad ianimales nubes: ſed ue
ritas dei eſt uſq₃ ad illas nubes: quæ audiunt mandatū
domini: et nouerunt quo pluuias deferant: et a quibus
eas ſuſpendant. De his nubibus dictum eſt Mandabo
nubibus meis ne pluant ſuper eam imbrem. De his
enim quæ ex dēſato aere conſtare dicuntur ſi nō fuerint
pluuiæ non præcepit dominus ne pluant ſuper uineam
aut quancunq₃ regionem imbrem ſed omnino non ap
parent. Ut in tertio regnorum libro legimus. Quando
in tempore ſiccitatis nubes nulla apparuit: et poſtea
iuxta prophetiam Heliæ futuræ pluuiæ ſignum in ueſti
gio hominis oſtenſum eſt. Atq₃ ita poſt nubem cōglo
batam imber deſcendit in terras Iſtis uero quaſi ſubſi
ſtentibus nebulis iubetur pluuiã continere: cum idigna
fuerit anima ibre cæleſti et dicitur. Mandabo nubibus
meis ne pluant ſuper eam imbrem. Itaq₃ unuſquiſq₃
ſanctorum nubes eſt. Moyſes nubes erat et quaſi nu
bes loquebãtur. Attēde cælū ꝗ loquar et audiat terra
ſermoēs ex ore meo. Expectētur ut pluuia uerba mea
et deſcendant ut ros eloquia mea. Si nō fuiſſet nubes
nunquam dixiſſet Expectentur ut pluuia uerba mea.
Et deſcendãt ut Ros Eloquia mea. Quaſi Nu
bes dicebat ut Imber ſuper Gramen et pluuia ſuper
fœnum quia nomen domini inuocaui. Similiter et Eſa
ias ut nubes loquebatur Audi cælus et auribus pcipe
terra: quia dominus locutus ē. Et quia ipē nubes erat
et ſciebat alias nubes comprophetantes ſibi ideo uati
cinans aiebat Mandabo nubibus meis ne pluãt ſup
eam imbrem. Si autē ias didicimus qui ſint nubes ui
deamus quomō deus educat nubes ab extremis terræ
ait ſaluator Si quis uult eſſe primus ſit omnium nouiſ
ſimus. Seruauit hoc mãdatum Paulus et fuit nouiſſi
mus i hoc mundo dicēs Puto. n. deus nos apoſtolos
nouiſſimos oſtendit: quaſi mortificatos quia ſpectacu
lum facti ſumus mundo et angelis et hominibus. Si
quis ergo ſanctus cuſtodiens pceptum domini ſaluato
ris factus fuerit in hac uita nouiſſimus iſte ſit nubes.

et eduxit deus nubes nō a finibꝫ terræ. nō a conſulibꝫ
nō a ducibꝫ: nō a diuitibus: ſed ab extremis terræ. Be
ati. n. pauperes quoniã ueſtrum eſt regnum cælorum
Uides quō ab extrēis terræ ducat deus corporeas ne
bulas propterea ſi uolumus nubes fieri ad quas per
ueniat ueritas dei nouiſſimi omnium fiamus et tã affe
ctu ꝙ opere dicamus puto non eni nos deus apoſto
los nouiſſimos oſtendit. Ad ſi nō ſum aplūs licet tamē
mihi fieri extremum ut educens ab extremo terræ edu
cat et me et fulgura in pluuiã faciat. Aiunt naturalium
cauſarum ſcrutatores quia fulgura ex nubium colliſio
ne generãtur in morē ſilicum duriorum quos cum cō
ploſeris. i. colliſeris ſibi medius ex his ignis elabitur.
atq₃ cum fulgore pariter et tonitrua mugire. Tonitru
ſcilicet ſonitu indicãte cōcurſus et fulgura excuſſi luminis
claritate. Si intellexiſti exēplum conſidera nunc nubes
rationales. Moyſes nubes erat: ieſus naue nubes ē
rat iſti ſi ſecum colloquãtur ex ſermonibꝫ eorū fulgu
ra micant. Hieremias et Baruch nubes erant: Sermo
cinentur inicē et uidebis rutilare fulgores. potes et tu
ipſe de ſcripturis ſãctis in hunc modum nubium inue
nire cōcurſus: ex quibus ignes emittãtur. Ut ãt et ad
nouum teſtamētum ueniamus: Paulus et Siluanus
duæ nubes in unum cōuenerunt: et ecce totum mundū
epiſtolæ eorum fulgor illuminat. Fulgura in pluuiam
fecit et eduxit uentos de theſauris ſuis. Ergo ne hi uē
ti qui ſuper terrã perflant dei ſunt et nō horum natura
manifeſta ē quomō et qua ratiōe ſubſtãt: ſed ſunt qui
dã uentorum theſauri: theſauri ſpirituum. Spiritus ſa
pientiæ et itellectus: ſpiritus cōſilii et uirtutis. ſpiritus
fortitudis ſcientiæ et pietatis: ſpiritus timoris domini
fortitudinis dilectiōis et caritatis. potes et ipe de ſcrip
turis quos uētos cōgregare: et iſtorum ſpirituum inue
nire theſauros: Ubi ſunt iſti theſauri utiq₃ in eo i quo
ſunt omnes theſauri ſapientiæ et ſciētiæ abſconditi: In
chriſto ſedem habēt: inde oriuntur hi ſpiritus: ut alius
ſapiens ſit: alius fidelis: alius eruditus: Et alius quod
cunq₃ donorum dei poſſideat: alii. n. p ſpiritum datur
ſermo ſapientiæ: alii ſermo ſcientiæ iuxta eundem ſpm
alii fides in eodē ſpiritu: Eduxit ergo nubes ab extrēo
terræ. Fulgura i pluuiã fecit et eduxit uētos de theſau
ris ſuis: et nos iuxta miſericordiam dei ad hos theſau
ros cōcurſuros putamus: et quia plures ſunt theſauri
forte iuxta ordinē reſurgētium: erit et requies i theſau
ris dei. Quod ãt dico iſtiuſmodi eſt reſurrectio mortu
orum in quibuſdam ordinibus futura ē: Ait quippe a
poſtolus. Unuſquiſq₃ ãt reſurget in ſuo ordine: et non
ut libet miſcentur ordines reſurgētium. Alius ordo erit
in illo et in illo theſauro dei. Alius ordo in alio et in
alio theſauro dei. Iſti ãt omnes theſauri unum habēt
theſaurum. In quo ſunt oēs theſauri ſapientiæ et ſcien
tiæ abſconditi. Et quomodo poſſideo unã pcioſiſſimam
margaritã p plures alias margaritas: Sic uēio ad the
ſaurum theſaurorum et dominum dominorum: et regē
regum: cum dignus fuero ſpiritibus i dei theſauros cō
morantibus. Eduxit. n. uentos de theſauris ſuis. Infa
tuatus eſt omnis homo a ſcientia. Omnis homo ſi in
fatuatus ē a ſcientia: et paulus eſt homo: ergo paulus
infatuatus eſt a ſcientia. Ex parte. n. ait cognoſcimus
et ex parte prophetamus: infatuatus eſt ergo a ſciētia
uidens p ſpeculum in enigmate: portiunculã quandam
uidēs. et ſi ſic expedit dicere ipſius quoq₃ portiunculæ
partem minimã recognoſcens. Ecōtrario ãt intelliges
quid ſit infatuatus eſt omnis homo a ſcientia cōpara
tione peccatorum hieruſalē: ſodomorum peccatum iu
ſtitia eſt. Iuſtificata eſt. n. ait ſodoma ex te. Quomodo
enim nō habēt iuſtitiã ſodomorum peccata per ſe ſed

collationē maiorum ſcelerum iuſtificatur. ſic ecōtrario
ſcia Pauli ad illā cæleſtē ſciētiā ad illū cōſumatus electi
onis intellectum ſtultitia reputatur. Id circo iſatuatus
eſt omnis homo a ſciētia. Tale quiddā Eccleſiaſtes de
prehēdens ut arbitror effatus eſt. Dixi ſapiens efficiar
et ipſa elongauit ſe a me āplius q̄ erat et alta profun
ditas quis inueniet eā. Volēus quidā audēter ls dicer
Quōiā hoc qd deſcēdit i mundū euacuauit ſeipſ ut e
uacuatiōe eius mundus cōpleretur. Si autē hoc quod
deſcendit in mundum euacuauit ſe euacuatio ipſa ſapi
entia eſt. Quonia quod fatuus ē dei: ſapientius eſt ho
minibus. Si ego dixiſſem fatuum dei quō aucupes
ſermonum meorus et ſemper dediti ad criminādus ue
nenatas in me linguas uibrarēt. Nunc uero Paulus
quaſi ſapiens et poteſtatē habēs apoſtolicā auſus eſt
dicere Omnē ſapientiā terrenā quæ in ſe quæ i Petro
q̄ in cæteris apoſtolis erat: quæ in iſtum mundus deſcē
derat: ſtultitiam eſſe dei. Ad cōparationē quippe illius
ſapientiæ quā terrenus non capit locus ad illā ſapienti
as quæ cæleſtis eſt. quæ mundi limitē excedit. Hoc qd
deſcendit ad hominē fatuum dei eſt.. Verum idipſum
fatuum dei ſapientius eſt hominibus: quibs hominibs
non utiqs ſtultis ſed ſapientibs Dicas licet ſapiētes hu
ius ſæculi ſiue principes ſiue uates iſtis ſapientibs ſæcu
li: hoc qd expoſuimus fatuum dei ſapientius eſt. Mi
rabile quiddā uolumus inſerere: quoniā ſapientia mū
di ſtultitia eſt apud deum. et infatuauit deus ſapientias
mūdi. Nō i ſapientia ſua infatuauit ſapiētiā mūdi ut
eſſe ſtultitia arguatur. Neqs. n. dignatur ſapientia dei
ad mundi ſapientiā cōuincendā tota deſcendere: ſs po
tius modicum hoc eſt incarnationis ſacramentum: qd
neceſſarium fuit qd fatuum dei erat: ut hoc paruo et
fatuo dei infatuaretur ſapientia ſæculi. Non. n. ualebat
ſæculi ſapientia magnitudinē in ſe uenientis ſapientiæ
ſuſtinere. Verus exēplum interponā: ut pſpicue poſſit
intelligi: quomodo fatuum dei ſtultā fecerit ſapiētiam
mundi. Fingamus pauliſper me qui aliquid putor noſ
ſe: cum inſipiente aliquo et inerudito conferre ſermo
nem: qui nihil intelligit: nihil acutæ diſputationis iter
roget. Nunquid nā mihi opus ē ad illius ſtultitiā coar
guendā dialeticæ artis calliditatē: et profundorum ſen
ſuum acumen adhibere. Nonne ad unius ſermunculi
iactum uilis et modici: qui tamē illius itelligētiæ uidea
tur acerrimus fatuum eum eſſe et inſipientē cōuincam
Sic igr ad mundi ſapientiā ſtultificādas: non eſt opus
ſapientiam dei deſcendere et cum ea cōluctari q̄ deor
ſum eſt ſapientia: ſed ſufficit fatuum dei: quoniā ſapien
tius eſt hominibus: et infirmum dei: quia fortius ē ho
minibus: et omnia cōtraria ſaluator meus et dominus
meus aſſumpſit: ut cōtrariis diſſoluat cōtraria: et cōfir
memur ab infirmitate eius: et ſapiētes efficiamur a fa
tuo eius: et in hoc introducti poſſimus aſcendere ad ſa
pientiā et uirtutem dei ieſum chriſtum cui eſt gloria et
uirtus et imperium in ſæcula ſæculorum Amen.

¶ Ad Caſtorinā materterā epiſtola de odio fugiendo et
pace cōſequenda: in qua p̄catur ut ueteri rancore depo
ſito ſibi recōcilietur.

IOANNES idem apoſtolus et euā
geliſta i epiſtola ſua ait Qui odit fra
trem ſuum homicida eſt et recte: Qū
enim homicidium ex odio ſæpe naſ
catur. Quicunqs odit etiā ſi gladio
necdum pcuſſerit: āimo tamē homici
da eſt. Cur ais tale principium? ſcilicet ut ueteri rācor
depoſito mundum pectoris deo paremus habitaculus

Iraſcimi inquit dauid et nolite peccare. Hoc quid uelit
itelligi apoſtolus plenius iterpretatur dicens Sol non
occidat ſuper iracundias ueſtram. Quid agemus nos
in die iudicii ſup quorum iram non unius diei ſed tā
torum annorus ſol teſtis occubuit. Dominus loquitur
in euangelio ſi offeres munus tuum ad altare: ibiqs re
memoratus fueris: quia frater tuus habet aliquid ad
uerſus te: relique ibi munus tuum ante altare: et uad
reconciliari prius fratri tuo et ſic offeres munus tuum
ad altare. Ve mihi miſero: ne dicā et tibi qui tāto tem
pore āt nō obtuli munus ad altare: aut ira pmanēte ſi
ne cauſa obtuli. Quō in quotidiana pce unq̄ dixi Di
mitte nobis debita noſtra: ſicut et nos dimittimus dbi
toribus noſtris animo diſcrepāte cum uerbis: oratiōe
diſſidente cus factis. Precor itaqs q̄ et añ annū priori
bus litteris rogauerā ut pacē quā nobis dominus reli
quit habeamus: et meum deſiderius et tuā mentē chri
ſtus intueatur i breui āte tribunal eius recōciliata ſeu
ſciſſa concordia āt pmium recuperabit āt pœnā. quod
ſi tu quod procul abſit uolueris: ego liber ero: Epiſtola
ne hæc mea cum lecta fuerit abſoluet.

¶ Si quis ad iſtitutionē chriſtianæ cōuerſatiōis plura
præcepta deſiderat. requirat tractatus beati Hierony
mi credulitatis ac cōuerſationis chriſtianæ: quē in pri
ma pte inter epiſtolas de fide locaui: quoniā etias de
fide tractabat: Incipit autē Dauid glorioſus: et habe
tur primo uolumine epiſtolarum folio.

¶ Præmiſſis his quæ ad inſtitutionē ac pfectionē huma
nam generaliter cōuenire uidentur ſubiicienda ſunt q̄
ſigillatim unicuiqs ætati graduiqs cōueniunt. ubi ſpiri
tualiter de uirtutibus ptractatur: Et ſecundum naturæ
ordinē primæ ætatis pmittenda ſunt.

¶ Sequitur igitur ſecundus Liber ſiue tractatus tertiæ p
tis principalis epiſtolarū beati Hieronymi De inſti
tutione puerilis ætatis Beati Hieronymi ad Athletā
de iſtitutione filiæ docētis qualiter educāda cui nutrici
cōmitēda ſit quomodo i timorē domini et bonis mo
ribus ibuenda. et a quali præceptore ſit erudiēda mo
nētis eā grādiuſculā a fuco a frequētia uirorus a balneis
muſica lautiori cōuiuio et uino cōhiberi. In uilioribus
operibus manuus ac moderatis ieiuniis exerceri lecti
onibus diuinorum ac probatorus auctorus inſtitui Ac
docētis in quibus potiſſimum libris debeat oblectari

APOSTOLVS Paulus ſcribens
ad Corinthios et rudē chriſti eccleſiā
ſacris inſtruens diſciplinis inter cæte
ra mandata hoc quoqs poſuit dicēs
Si qua mulier habeat uirum infide
lem et hic conſentit habitare cum ea
non dimittat uirum ſuum. Sanctificatus ē. n. uir infid
lis propter mulierē fidelem. et ſanctificata eſt mulier i
fidelis per uirum fideles. Alioqui filii ueſtri imundi eſ
ſent: nunc autē mundi ſunt. Si cui forte hactenus uide
bantur nimium diſciplinæ uincula laxata et pceps idul
gentia pceptoris conſideret domum patris tui clariſſi
mi quidē et erudituſſimi uiri ſed adhuc ambulantis in
tenebras. Et intelliget cōſilio apoſtoli illum profeciſſe
ut radicis amaritudinē dulcedo fructuum cōpenſaret.
et uiles uirgulæ balſama pcioſa ſudarent. Tu es nata
de impari matrimonio: ſed de te et toxotione Paula
generata ē Quis hoc crederet. ut albini pontificis nep
tis de repromiſſione matris Filia naſceretur ut pſente
et gaudente auo paruulæ adhuc ligua balbutiētis alle

luia reſonaret et uirginem chriſti ſuo gremio ſenex nu
triret? Bene et feliciter expectauimus: ſācta et fidelis
domus unum ſanctificat infideles. Jam cãditatus eſt
fide. quē filiorū et nepotum credēs turba circundat.
Ego puto etiā ipſum iuuenē: ſi habuiſſet talles cognati
ones potuiſſe in chriſto credere. Deſpuat licet et ride
at epiſtolā meā. et me ut ſtultum et inſanum clamet
Hoc et gener eius faciebat anteꝙ̄ crederet: Fiunt nō
naſcuntur xp̄iani auratum ſqualet capitoliū fuligine et
aranearū telis omnia romæ tēpla copta ſunt. Mo
uetur urbs ſedibus ſuis et inundans populus ante de
lubra ſemiruta currit ad martyrum tumulos. Si non
extorquet fidem prudētia extorqueat. ſaltem uerecun
dia. Hoc Athaleta religioſiſſima in chriſto filia dictum
ſit ut nō deſperes parētis ſalutē et eadē fidē qua meruiſ
ti filiam et patrē recipias totiuſq; domus beatitudie
perfruaris ſciens illud a domino repromiſſum. quæ a
pud homines impoſſibilia ſunt apud deum poſſibilia ſūt
Nunquā eſt ſera confeſſio. Latro de cruce tranſiuit ad
paradiſum. Naubuchdonoſor rex babylonis ꝑt effera
tionem corporis et cordis et beluarum in heremo cō
uictum mentē recepit humanam. Et ut omittā uetera
ne apud incredulos nimis fabuloſa uideantur. Ante
paucos ānos propinquus ueſter Gracchus nobilitatē
patriciā nomine ſonans cum ꝑfecturā regeret urbanā
non ne ſpecum mitræ et omnia portētuoſa ſimulacra
quibus corax niphus miles leoperſes: Heliodromus:
pariter innitiantur ſubuertit fregit excuſſit. et his quaſi
obſidibus ante ꝓmiſſis impetrauit baptiſmum chriſti?
Solitudinē patitur et in urbe gentilitas. Dii quondam
nationum cum bubonibus et noctuis in ſolis culumi
nibus remanſerunt. Vexilla militū crucis inſignia ſūt
Regum purpuras et ardentes diadematum gemmas
patibuli ſalutaris pictura condecorat. Jam ægyptius
olim ſerapis factus eſt chriſtianus. Marnas gaze in
cluſus Luget et euerſionē tēpli iugiter ꝑtimeſcit. De i
dia perſide: Aethiopia monachorum quotidie turbas
ſuſcipimus. Depoſuit pharetras armēius. Huni diſcūt
pſalterium: Scythiæ frigora feruent calore fidei. Ge
tarum rutulus et flauus exercitus eccleſiarum circum
fert tētoria: Et ideo forſitā contra nos æqua pugnant
acie: quia pari religione cōfidunt. Pene lapſus ſum ad
aliā materiā: et currente rota dum urceum facere cogi
to amphoram finxit manus. Propoſitum. n. mihi erat
ſanctæ Marcellæ et tuis precibus inuitatus ad matrē
ideſt a te ſermonem dirigere et docere quomodo pau
lam noſtram inſtituere debeas: quæ prius in chriſto eſt
cōſecrata ꝙ̄ genita: quā ante nouiſti quā utero conce
piſti. Vidimus aliquid tēpibus noſtris de prophetalibꝫ
libris Anna ſterilitatē alium fœcunditate mutauit: Tu
luctuoſam uitalibus liberis cōmutaſti. Fidens loquor
accepturam te filios q̃ primum fœtum domino reddi
diſti. Jſta ſunt primogenita quæ offeruntur in lege. ſic
natus eſt ſamuel. ſic ortus eſt ſāpſon. Sic ioannes bap
tiſta propheta ad introitum Mariæ exultauit et luſit.
Audiebat. n. uerba domini per os uirginis ꝑtonantis
et de utero matris in occurſum eius geſtiebat erumpe
re. Jgitur q̃ de repromiſſione nata eſt dignā habeat or
tu ſuo inſtitutionē parentum. Samuel nutritur in tem
plo: Joannes in ſolitudine ꝑparatur ille ſacro crine ue
nerabilis eſt. Vinum et ſicerā non bibit: adhuc puulus
cum domino ſermocinatur: hic fugit urbes: zona pelli
cea cingitur: locuſtis alitur: et melle ſilueſtri: et i typum
pœnitentiæ ꝑdicandæ tortuoſiſſimi animalis exuuiis.
ſic erudienda eſt anima q̃ futura eſt tēplum dei. Nihil
aliud diſcat audire nihil aliud loqui niſi qđ ad timorem
dei pertinet. Turpia nō intelligat: cātica mundi ignoret
adhuc tenera liguā pſalmis dulcibꝫ ibuatur: procul ſit
ætas laſciua puerorum: ipſæ puellæ et pediſſe quæa ſe
cularibus conſortiis arceantur: ne quod male didicerit
peius doceant: fiant ei litteræ uel buxeæ uel eburneæ
et ſuis nominibꝫ appellentur. Ludat i eis ut et ludus
eius eruditio ſit: et nō ſolus ordinē teneat litterarum:
et memoria nominum in cāticum trāſeat: ſed ipſe inter
ſe crebro ordo turbetur et mediis ultia et priis media
miſceātur: ut eas non ſono tantum ſed et uiſu nouerit
Cū uero cœperit tremēti manu ſtilus in ceram ducē
uel alterius ſuppoſita manu teneri regātur articuli: uel
i tabella ſculpātur elemēta: ut per eoſdem ſulcos inclu
ſa marginibus trahātur ueſtigia: et foras non queant
euagari: ſyllabas iungat ad ꝑmium et quibus illa ætas
delectari poteſt munuſculis inuitetur. Habeat et i diſ
cēdo ſocias quibus inuideat: quarum laudibus mor
deatur. Non eſt obiurgāda ſi tardior ſit: ſed laudibus
excitādus ingenius ut et uiciſſe ſe gaudeat et uicta dole
at. Cauēdū iprimis ne oderit ſtudia: ne amaritudo e
orum ꝑcepta infātia: ultra rudes annos trāſeat. Jpſa
nomina per quæ cōſueuit paulatim uerba cōtexere: nō
ſint fortuita: ſed certa et coaceruata de induſtria pro
phetarum uidelicꝫ atq; apoſtolorum et omis ab Adā
patriarcharum ſeries de matthæo lucaq; deſcendat ut
dum aliud agit futuræ mēmoriæ ꝑparetur. Magiſter
probæ ætatis et uitæ eruditioniſq; eligēdus ē. Nec pu
to erubeſcet doctus uir id facere in propinqua uel i no
bili genere: qđ ariſtoteles fec̃ i philippi filio ut ipe i li
brariorum uilitate initia mōſtraret litterarum. Nō ſunt
contēnenda quaſi parua ſint ſine quibus magna cōſta
re non poſſunt. Jpſe elemētorum ordo et parua inſti
tutio ꝑceptoris aliter de erudito: aliter de Ruſtico ore
profertur. Vnde et tibi ē prouidendum ne ineptis blā
ditiis fœminarum dimidiata dicere uerba filiā conſueſ
cas et in auro atq; purpura ludere quorum alterum li
guæ alterum moribꝫ officit: ne diſcat in tenero quod ei
poſtea dediſcendum ē. Grachorum eloquētiæ multus
ab infantia ſermo matris ſcribitur cōtuliſſe. Hortenſii
oratio i paterno ſinu coaluit. Difficulter raditur: quod
rudes animi ꝑbiberunt: lanarum conchylia quis i priſ
tinum colorē reuocet: Et rudis teſta diu et ſaporē reti
net et odorē: quo primum imbuta ē. Græca narrat hiſ
toria Alexandrum potentiſſimū regē orbiſq; domina
torem et in moribꝫ et in inceſſu. Leonidis pædagogi
ſui non potuiſſe carere uitiis quibꝫ adhuc puulus fue
rat ifectus. Procliuis. n. eſt malorū æmulatio. et quo
rum uirtutes aſſequi nequeas ꝙ̄ cito imitaris uitia.
Nutrix ipſa non ſit temulenta: nō laſciua: non garrula
hēat modeſtiam gerulam nutritium grauē. Cum auus
uiderit i pectus eius trāſiliat et collo depēdeat nolēti al
leluia ꝯcātet. rapiat eā auia patrem riſibus cognoſcat.
Sit omnibus amabilis et uniuerſa propiquitas roſā
ex ſe natam gaudeat. Diſcat ſtatim quam habeat: al
teram auiā quam amitam cui imperatori: cui exercitui
tyruncula nutriatur. Jllas deſideret: illas ambiat. at
illa tibi innitetur ab exceſſu. Jpſe habitus et ueſtitus
doceat eā cui promiſſa ſit. Caue ne aures eius perfo
res: ne ceruſſa et purpuriſſo cōſecrata chriſto ora depi
gas: Ne collū auro et margaritis premas nec caput
gēmis oneres. Nec capillus irrufes. et ſei aliquid de
gehennæ ignibus auſpiceris. habeat illas margaritas
quibus poſtea uēditis emptura eſt ꝑcioſiſſimum mar
garitū ꝑtextata nobiliſſima quōdā fœmina iubēte ui
ro Hemetio. qui patruus Euſtochii uirginis fuit ha
bitus eius cultūq; mutauit et neglectus crinē munda
no more texuit uincere cupiēs et uirginis propoſitū
et matris deſiderium. et ecce ſibi eadem nocte cernit in

ſomnis Veniſſe angelum terribili facie minitantē pœ
nas et hæc uerba frāgentē. Tu ne auſa es uiri iꝑerius
ꝓferre chriſto? Tu caput uirginis dei tuis ſacrilegis at
trectare manibus. Quæ iā nunc manus areſcent ut ſē
tias excruciata quid feceris. et finito iā menſe quīto ad
inferna ducaris. Sin autē ꝑſeueraueris in ſcelere et ma
rito ſimul orbaberis et filijs. Omnia ꝑ ordinē expleta
ſunt et ſeram miſeræ pœnitentiam uelox ſignauit iteri
tus. ſic ulciſcitur chriſtus i uiolatores tēpli ſui. ſic gem
mas et ꝑcioſiſſima ornamēta defēdit. Et hoc retuli nō
q̄d inſultare uelim calamitatibꝫ infelicium. ſed ut te mo
neam cum quāto metu et cautione ſeruare debeas q̄d
domino ſpopondiſti. Heli ſacerdos offendit dominus
ob uitia liberorum. Epiſcopus fieri nō pōt qui filios ha
buerit luxurioſos et non ſubditos. Ecōtrario de mulie
re ſcribitur ꝙ ſalua fiet ꝑ filiorum generationē ſi ꝑmā
ſerit i fide et caritate et ſanctificatione cum pudicitia.
Si perfecta ætas et ſui iuris imputatur parentibꝫ quā
to magis lactens et fragilis quæ iuxta ſententiā domi
ni ignorat dexteram et ſiniſtram ideſt boni et mali neſ
cit differentiā? Si ſolicita prouides ne filia ꝑcutiatur
a uipera cur non eadem cura prouideas ne feriatur a
malleo uniuerſæ terræ: ne bibat de aureo calicē babylo
nis ne egrediatur cum dn̄a et uelit uidere filias regio
nis alienæ ne ludat pedibꝫ ne trahat tunicas. Venena
non dantur niſi melle circumlita et uitia non decipiunt
niſi ſub ſpetie umbraq; uirtutum. Et quomodo inqui
es peccata patrum in filios non redduntur. nec filiorū
parētibus ſed anima q̄ peccauerit ipſa morietur. Hoc
de his dicitur qui poſſunt ſapere de quibus in euange
lio ſcriptum eſt. Etates habet loquatur pro ſe. Qui āt
paruulus eſt et ſapit ut paruulus donec ad ānos ſapiē
tiæ ueniat et pythagoreæ litteræ eum ꝑducunt ad biui
um tā mala eius q̄ꝫ bona parentibus iputātur: niſi for
te exiſtimes chriſtianorum filios ſi baptiſma nō accep
int ipſos tantum reos eſſe peccati: et nō ſcelus referri
ad eos qui dare noluerint maxie eo tp̄e quo cōtradice
re non poterant qui accepturi erāt. Sic in regione ui
tæ ſalus infantium maiorum lucrum eſt offerre filiā po
teſtatis tuæ fuit quāq̄ꝫ alia ſit tua cōditio quæ prius eā
nouiſti q̄ꝫ cōciperes. Ut āt oblatā negligas ad pericu
lum tuum ꝑtinet: qui claudā et inutilē et qualibet ſord̄
maculatā obtulerit hoſtiā ſacrilegii reus eſt: quāto ma
gis qui partē corporis ſui et illibatæ animæ puritatem
regis amplexibus parat ſi negligēs fuerit punietur ꝑt
quā grandiuſcula eſſe cœperit et in exēplo Sponſi ſui
creſcere ſapientia ætate et gratia apd̄ deum et homies
pergat ad tēplum ueri patris cum parētibus ſuis: ſꝫ cū
illis nō egrediatur e templo: q̄rāt eam in itinere ſæculi
inter turbas et frequētiā populorum uel propinquo
rum: et nuſquā eam reperient alibi: niſi in auditu ſcrip
turarum prophetas et apoſtolos de ſpirtualibꝫ nupti
is ſciſcitātem. Imitetur Mariā quā gabriel ſolam i cu
biculo ſuo repperit: et ideo forſitā timore ꝑterrita eſt.
quia uirum quē non ſolebat aſpexit Emuletur eam de
qua dicitur Omnis gloria eius filia regis ab intus: lo
quatur et ipſa electo caritatis iaculo uulnerata: Intro
duxit me rex in cubiculum ſuum. Nunq̄ꝫ exeat foras
ne iueniant eā qui circumeunt ciuitatē ne ꝑcutient et
et uulnerēt et auferentes teriſtrum pudicitiæ nudā in ſā
guine derelinquāt. Quin potius cum aliquis hoſtium
eius pulſauerit dicat. Ego murus et ubera mea turris
laui pedes meos et nō poſſum iquinare eos. Non ue
ſcatur in publico .i. in parentum cōuiuio: nec uideat ci
bos quos deſideret et licet quidā putant maioris eſſe
uirtutis: præſentem contemnere uoluptatem: tamen
ego ſecurioris arbitror continentiæ neſcire q̄d quærat.

Legi quondā in ſcholis puer ægre reprhēdas quod ſi
nas cōſueſcere. Diſcat iā nunc et uinum nō bibeꝛ i quo ē
luxuria: an̄ ānos. robuſtæ ætatis ꝑiculoſa ē teneris et
grauis abſtiētia Uſq; ad id tp̄s ſi neceſſitas poſtula
uerit et balneas adeat et uino modico utatur pp̄ ſtōa
chū et carnium edulio ſuſtētentur ne prius deficiāt pe
des q̄ꝫ currere incipiat. Et hæc dico iuxta idulgētiā nō
iuxta imperium. Timēs debilitatē nō docens luxuri
am. Alioqui q̄d iudaica ſuperſtitio ex parte facit in re
iectione quorundā animalium atq; eſcarum q̄d idorum
Brachmanes et ægyptiorum gymnoſophiſtæ in polē
ta et oriſa et pomorum ſolo obſeruāt cibo: cur uirgo
chriſti nō faciat in toto. Si tanti uitrum: quare non et
maioris ſit pretii margaritum? Quæ nata eſt ex repro
miſſione ſic uiuat: ut illi uixerunt qui de repromiſſione
generati ſunt. Equa gratia æquum habeat et laborem
Surda ſit ad organa tibia lyra et cithara cur facta ſint
neſciat. Reddat tibi penſus quotidie de ſcripturarum
floribus ſertum ediſcat græcorum uerſuum numerum
ſequatur ſtatim et latina eruditio quæ ſi nō ab initio os
tenerum cōpoſuerit in peregrinum ſonum lingua cor
rumpitur: et externis uitiis ſermo patrius ſordidatur.
Te habeat magiſtrā te rudis imitetur infantia. nihil in
te et patre ſuo uideat q̄d ſi fecerit peccet. Mementote
uos parentes uirginis: et id ſcitote magis eam exēplis
doceri poſſe q̄ꝫ uoce. Cito flores pereunt: cito uiolā et
lilium et crocum peſtilens aura corrumpit. Nuſquam
abſq; te procedat in publicum: baſilicas martyrum: et
eccleſias ſine matre non adeat. Nullus ei iuuenis: nul
lus cincinatus arrideat. Vigiliarum dies et ſolēnes ꝑ
noctationes ſic uirguncula noſtra celebret: ut ne tranſ
uerſo quidē ungue a matre diſcedat. Nolo de ancilla
lis ſuis aliquā plus diligat: cuius crebro auribꝫ inſuſur
ret. Quicquid uni loquitur hoc omnes ſciāt. Placeat
ei comes non cōpta neq; formoſa atq; laſciua. quæ li
quido gutturæ carmē dulce moduletur. ſed grauis. pal
lens. ſordidata. Subtriſtis ꝓponatur ei probæ fidei ac
morum et pudicitiæ uirgo ueterana q̄ illam doceat et
aſſueſcat exemplo ad orationes et pſalmos nocte con
ſurgeꝛ: māe hymnos caneꝛ tertia ſexta nona hora ſtaꝛ
i acie qi belatricē chriſti accēſaq; lucernula reddeꝛ ſacri
ficiū ueſptinū ſic dies trāſeat ſic nox illā iuētat laborāt
ē orōni lectio lectioni ſuccedat orō. Breue uidebitur
tp̄s q̄d tantis dierū uarietatibus occupatur. Diſcat et
lanam facere: tenere: colus: ponere in gremio calatus
rotaꝛ fuſus: ſtamina pollice ducere: ſpernat bombicū
tellas ſericum uellera et aurū i fila lēteſcēs. Talia ue
ſtimēta portet quibus pellatur frigus nō quibus ueſti
ta corpora nudētur. Cibus eius holuſculum ſit et ſimi
lia raroq; piſiculi et ne gulæ præcepta lōgius trahā de
quibus in alio loco plenius ſūs locutus ſic cōedat ut
ſēper eſuriat ut ſtatim poſt cibū poſſit legere orare pſal
lere. Diſplicent mihi in teneris maxie ætatibus longa
et imoderata ieiunia quibus iunguntur hebdomades
et oleum in cibo ac poma uetātur. Experimēto didici
aſellum in uia cū laſſus fuerit diuerticula quærere. Fa
ciunt hoc cultores Iſidis et cybele qui goloſa abſtinē
tia faſides aues et fumātes turtures uorāt ne ſcilicet
cerealia dona cōtaminent hoc in perpetuum ieiunium
ꝓceptum ſit ut longi itineris uires ꝑpetes ſupparentur
ne in prima manſione currentes corruamus i medijs
Caeterum ut ſcripſi āt in quadrageſima cōtinentiæ uela
pandenda ſunt et tota aurigæ retinacula equis laxāda
properantibus quāq̄ꝫ alia ſit cōditio ſæcularium. Alia
uirginum ac monachorum ſæcularis homo i quadra
geſima uentris ingluuiē decoquit et in coclearum mo
rē ſuo uictitās ſucco futuris dapibus ac ſaginæ aquali

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

culum parat. Virgo et monachus ſic in quadrageſima
ſuos dimittant equos ut ſibi meminerint ſemp eſſe cur
rendus. Finitus labor moderatior īfinitus moderatior
Eſt Ibi enim reſpiramus hic perpetuo incedimus Si
quādo ad ſuburbana pergis domi filiam nō reliquas
Neſciat ſine te poſſe uiuere: et cū ſola fuerit pertimeſ
cat. Non habeat colloquia ſæcularium: et malarū uir
ginum contubernia. Non interſit nuptiis ſeruulorum
Nec familiæ pſtrepentis luſibus miſceatur. Scio pce
piſſe quoſdā ne uirgo Chriſti cum eunuchis lauet nec
cū maritatis fœminis quia alii nō deponunt animos
uirorū. aliæ tumētibꝫ uteris pferunt fœditatē. Mihi
oino in adulta uirgine lauacra diſplicent: q̄ ſeipſā debꝫ
erubeſcere: et nudam uidere nō poſſe. Si. n. uigiliis et
ieiuniis macerat corpus ſuum et i ſeruitutē redigit: Si
flamā libidinis et incentiua feruētis ætatis extinguere
cupit cōtinentiæ frigore ſi appetitis ſordibꝫ turpare feſ
tinat naturalē pulchritudinē cur econtrario balnea fo
mentis ſopitos ignes ſuſcitat. pro gēmis et ſerico diui
nos codices amet. quibꝫ nō auri et pellis babyloniæ
uermiculata pictura ſed ad fidē placeat emēdata et eru
dita diſtinctio. Diſcat primum pſalterium his ſe canti
cis ſanctā uocet Et in prouerbiis ſalomonis erudiatur
ad uitam. In eccleſiaſten cōſueſcat q̄ ſunt mundi calca
re. In iob uirtutis et paciētiæ exēpla ſectetur. Ad euā
gelia tranſeat nunq̄ ea poſitura de manibꝫ apoſtolorū
actus et epiſtolas tota cordis imbibat uoluntate. Cum
qꝫ pectoris ſui cellarium his opibꝫ locupletauerit mā
det memoriæ prophetas hepteteucum et regum et pa
ralipomenon libros. Eſdræ quoqꝫ et heſter uolumina
Vltimo ſine periculo diſcat canticumcāticorum. quæ ſi
in exordio legerit ſub carnalibꝫ uerbis ſpiritualiū nup
tiarum epithalamium non intelligēs periculum eſt ne
uulneretur. Caueat omnia apocrypha et ſiquando ea
nō ad dogmatum ueritatē ſed ad ſignorum reuerentiā
legere uoluerit ſciat non eorum eſſe quorum titulis p
notātur. Multaqꝫ in his admixta et uitioſa et grādis
eſſe prudentiæ aurum in luto q̄rere. Cypriani opuſcu
la ſēper in manu teneat. Athanaſii epiſtolas et Hilarii
libros inoffenſo currat pede illorum tractatibꝫ illorū
delectetur ingeniis. In quorum libris fidei pietas non
uacillat. Cæteros ſic legat ut magis iudicet q̄ ſequa
tur. Reſpondebis quomodo hæc omnia mulier ſæcu
laris i tāta frequētia hominū romæ cuſtodire potero.
Noli ergo ſubire onus quod ferre nō potes: ſed poſt
q̄ ablactaueris et cū Iſaac et ueſtieris cū ſamuele mitte
auiæ et amitæ redde precioſiſſimā gēmā cubiculo mariæ
et cunis ieſu uagiētis impone. Nutriatur in monaſte
rio ſit inter uirginum choros iurare nō diſcat mentiri
ſacrilegium putet. Neſciat ſeculum: uiuat angelice: ſit
in carne ſine carne: omē hominum genus ſui ſimile pu
tet: et ut cætera taceam: certe te liberet ſeruādi difficul
tate cuſtodiæ periculum tibi melius eſt deſiderai abſē
tem q̄ pauere ad ſingula. Cum quo loquatur: quid lo
quatur: cui annuat: quem libenter aſpiciat. Trade Eu
ſtochio paruulā cuius nunc et ipſe uagitus pro te oro
eſt. Trade Comitē ſanctitatis futuram hæredem: illā
uideat illam: amet: illam primis miretur ab annis. Cu
ius et ſermo et habitus et inceſſus doctrina uirtutum ē
Sit in gremio auiæ que repetat in nepte quicquid præ
miſit in filia quæ longo uſu uia didicit nutrire docere
ſeruare uirgines. In cuius corona cētenarii quotidie
numeri caſtitas texitur. Felix uirgo felix paula toxotii
quæ per auiæ amitæqꝫ uirtutes nobilior eſt ſāctitate q̄
genere. O tibi ſi cōtingeret uidere ſocrū cognatā tuā
et in paruis corpuſculis igētes animos cōtuereris pro
inſita tibi pudicitia nō ambigerē qui pcederes filias et

primā dei ſentētiā ſecunda euangelii lege mutares næ
tu paruipenderes aliorum deſideria liberorū et te ip
ſam magis offerres deo. iſ quia tps ē amplexādi et tē
pus lōge fieri a cōplexibus et uxor nō habet poteſtatē
ſui corporis. Et unuſquiſqꝫ in qua uocatione uocatus
eſt in ea pmaneat in domino. Et qui ſub iugo eſt ſic de
beat currere ne in luto comitem derelinquat totū red
de in ſobole qđ in te interi diſtuliſti. Anna filium quē
deo uouerat. poſtq̄ obtulit in tabernaculo nunq̄ rece
pit indecēs arbitrata ut futurus propheta in eius do
mo creſceret quæ adhuc alios filios habere cupiebat.
Deniqꝫ poſtq̄ concepit et peperit nō eſt auſa ad tēplū
accedere et uacua apparere corā domino niſi prius red
deret qđ debebat. Taliqꝫ imolato ſacrificio reuerſa do
minum quiqꝫ liberos ſibi genuit. quia primogenitum
deo pepererat. Miraris felicitatē ſcē mulieris imitare
fidē. Ipſe ſi paulā miſeris ad magiſtrum me et nutritiū
ſpondeo. Geſtabo humeris balbucientia ſenex uerba
formabo multo glorioſior mundi philoſopho qui non
regē macedonum babylonio periturum ueneō. ſed ā
cillā et ſponſam chriſti erudiā regnis cæleſtibꝫ offeren
dam.

Beati Hieronymi tractatus de honorādis parentibus
ubi mōet filios præcepto legis honorare parentes qui
primi ſunt illis cauſa naſcēdi matres colere quæ con
ceptu partu educatione grauem filiis exhibent famula
tum illis uiciſſim inſeruire eorum obſequi imperio ex
emplo machabæi qui genitrici paruit ipſius ſuaſu mar
tyr effectus.

PARENTUM meritis ſubiugans
filios omnipotēs deus ſeruiendi le
gem in officiis poſteris dedit ut hoc
diuino cogātur facere imperio quod
debuit pietas ſuadere docente illo in
libro exodi in quo ita ſcriptum ē ho
nora patrem tuum et matrem tuā ſicut pcepit tibi domi
nus ut bene ſit tibi: ut ſis longæ uitæ ſuper terrā: quam
dominus deus dabit tibi. Audite filii ſalutiferas iuſſio
nē: et pcepta legis affectu debiti amoris iplete. Serui
te patribus futuri patres et matres ueſtras tenera dili
gite pietate: ut ueſtræ cōiuges mereantur matrum noie
nuncupari. Nemo patrē uerbis lædat. non fiat amara
dulcedo. hoc ſit inter parētes et filios qđ iubente dño
natura cōtinuit. Affectum ſonet quicquid linguæ dixe
rint liberorū. Inter caras cōiunctaſqꝫ pſonas pietatis
iura ſeruētur. Hoc filiorum ora loquātur: qđ parētes
delectet audire. Præbeatur patribꝫ amoris mixta for
mido qui primi nobis ſint cā naſcēdi. Exhibete pribꝫ fi
lii qđ ptās paterni nois cogit: q̄ a deo eſt eorū meritis
attributa ut ipa ā nobis exigat qđ natura iubet nō po
tuit. Matribꝫ quoqꝫ debitā impēdite reuerētiam q̄ no
bis ueteri labore ſeruiētes pōdus noſtri corporis tole
rāt atqꝫ ignotā portātes īfantiā fāulatū quēdā exhibēt
naſcituris. Illo tpe nō ſibi tātū mr̄ eſurit nec acceptos
ſola digerit cibos. Materno uictu alitur et ille qui la
tet eiuſqꝫ mēbra alterius cōmeſtione paſcuntur ut ho
mo futurus alienis morſibus ſaturetur. Quid ipſa me
morē nutrimēta et teneræ īfātiæ dulces iniurias quas
nutritoris affectus ā ſuis parabolis ſumit. Quid cibos
in Matre confectos: Qui fœmineis manantes ex
membris lacteum ſoluuntur in ſucum et fauces in uali
das liquido ſapore pfundunt. Cogēte natura ſumunt i
fantes et de matre qđ libant: et dente non nato hoc ſibi
currentibus labris eliciunt: quod nō ſit neceſſe morde
re. Seruiunt materna poſteris pectora ſeruiunt ipſis in

cunabulis manus et terga membris deuota lactentius
gratos artus accipiunt: optat mater paruulus creſcere
optat cito uidere maiorem eumq; numeris iuuenum
miſcere feſtinat nunq̄ ſibi forſitan ſeruiturum. His tot
tantiſq; præcedentibus factis parētibus matri tota ala
critate debet ſeruiri. Reddatur naturæ debitum redda
tur et poſteris quod debetur. Exolue fili qđ debes offi
tia debita qualicunq; exhibe famulatu quia parētibus ne
mo poteſt reddere quod debetur. Humilitas talibus o
blata perſonis uiuendi tempus extendi et morte dilata
multum noſtram prorogat uitam uicemq; facientibus
reddens offitia domino noſtro uidēti cōmendāt: quia
tantum parētum nomē diligit: ut ſeipſum patrē iuſſerit
dici. Irreuerēs autē filius quid de domino ipſo merea
tur ſalomonis dicta teſtantur. Cōtumeliis afficiens pa
trem et cōtēnens ſenectam matris cōfūdetur et i ob
probriis erit filius derelinquēs cuſtodire diſciplinā pa
tris meditabitur ſermones maliciæ. Maledicentis pa
trem et matrē lumē extinguetur et pupillæ oculorũ e
ius uidebunt tenebras. Audi fili patrem qui genuit te
nec cōtempſeris: quia ſenuit mater tua: pareat patri li
gua quā genuit. Et matrē ſuā nemo crudeli uerbo pcu
tiat ſic te rapiat fili iuuenilis ætatis auctoritas ut noue
ris unde ſis natus. Memēto ſcripturæ ſnias ubi ſanc
to ſpiritu loquēte dictum ē. quia qui male dixerit patri
āt matri morte moriatur. Memēto ergo parentum eſ
ſe q̄ talis es: quorum mēibs icrementa ſumpſiſti fau
ces tuæ necdũ lacteum ſaporē pdiderunt: quē tibi pia
mater infundēs linguā iſtā pauit potu corporis: impē
de debitum patri matriq; ſeruitium: Qui nunq̄ tuos
uagitus horrētes totum in te lābebāt oſculis corpus.
Sit tibi grata ſalus ipſorum: quibs carior ē tua uita q̄
propria. Redde amoris uicē colendæ pietatis facta p
entum tuis cunabulis cōmoda officiis propriis exolue
parētes. n. adeo debent haberi dulciores: quia p alios
reparari nō poſſunt. Et cũ eos lex naturæ ſubtraxerit
nec patrē tibi alterum poteris iuenire nec matrē. Mu
tato cōiugio uitricus pater ē: nec nouerca pōt nomē
matris implerē. Nullus igitur filiorum auctor eſt lucis
ſuæ cedat iniuriis nemo parētibs optet aduerſa Qui ſa
luti ſuæ liberos anteponunt. Intolerabile nefas eſt ex
illo ore proteruum audire ſermonē āt illis pulſari ma
nibus quas amor diliget. Oculorum ueſtrorum time
te ſentētiā quā dominus promiſit ingratis. Meretur
eni cæcitatis ſuæ ſubire ſupplicius qui parētum uultus
uel toruo uiſu deſpexit: et elatis oculis læſerit pietates
Si quicq̄ ſapitis filii eo animo uidete uenerabiles faci
es: quo uos ipæ cōſpiciunt: et eorum labris dulcibs oſ
culis inhærete quia eorum oſcula adhuc habetis i mē
bris: ſenibus ſeruire pfacile ē: quos nemo potat: nemo
nutrit ſucco corporis ſui: foueatur itaq; parentum ſe
nectus: et factis eorum uiciſſitudo reddatur: Habet. n.
quādam ſenectus infātiā. Videant liberi ueſtri qđ faci
ant uicē nobis ſimilē reddituri. Imitamini filium ma
chabæum qui matri mortē ſuadēti ſeruiuit: et durum i
perium gratanter aggreſſus ē ne offenderet genitrices
Maluit fratrum ſociari funeribus: q̄ uoluntati matris
obſiſtere. Ita. n. matris ſuadentis uoluntas pfecta eſt
ut deo faceret filium martyrem et fratrum coronis pti
cipē. Deniq; obſequium ſuum melius morte probans
ſuaſionē ſermonis matris impleuit: et lucē iſtam mori
endo cōtēnens conſors martyrum factus ē: ut illa ger
māitas æterno collegio firmaretur. Ecce quid pſtitit āi
mus matri ſubiectus: deuotus filius obediēdo promo
tus eſt qui nolens maternam aliquatenus lædere pieta
tē ppetuā uitā paſſione ſuſcepit: qui dominum cōfiten
do mereretur cum fratribs a domiis corā angelis coro
nari.

Exordiēs a figura dauid qui ſenex ſunamitis foueba
tur amplexu oſtendit ſenes frigeſcente corpore ſapien
tia. et proinde ſenili auctoritate uendicata clericis pro
ponit pcepta uiuendi: Monet eos ſui nois interpreta
ri uocabulum: ut tanq̄ in ſortē domini aſcripti nitan
tur eſſe qđ dicuntur. Docet eſſe hoſpitales et fœmina
rum uitare cōſortia cotonis earum pericula proponēs
aſpernari diuitias. et fugere delicatiora cōuiuia. Diſce
re ſcripturas Et docere q̄ faciant in doctrina non arro
gātes ſed ſale cōditos eſſe debere ſubiectos eſſe ponti
fici. et pontifices paſtores eſſe debere nō dominos. in
ueſtitu et errogatione ſeruandam eſſe modeſtiā. quæſ
tum omnino uitandum delectum habēdum in miſtris
eccleſiæ conſortium potentum ac ſæcularium. Præſer
tim in cōuiuiis fugiendum abſtinendum a uino mode
rata ſeruanda ieiunia. oſtentationē et ianē gloriā etiā
ſub religionis ſpetie fugiendā linguā et aures a detrac
tione cohibēdas procurationes ac diſpenſationes alie
nas eſſe uitādas. et in fine ſe cōtra detractores excuſat

P ETIS a me nepotiane cariſſime lit
teris tranſmarinis et crebro petis ut
tibi breui uolumine digerā præcepta
uiuendi et qua ratione is qui ſæculi
militia derelicta uel monachuſ cœpe
rit eſſe uel clericus rectum chriſti ſa
mitē teneat. ne ad diuerſa uitiorũ diuerticula rapiatur
Dum eſſem adoleſcens imo pene puer et impetus laſ
ciuientis ætatis heremi duritia refrenarē. Scripſi ad a
uunculum tuum ſanctum Heliodorum exhortatoriā
Epiſtolam plenam Lachrymis Querimoniiſque. Et
quæ deſerti Sodalis monſtraret Affectum. Sed
in illo opere pro ætate tunc luſimus: Et Calentibus
ad huc rhetorũ ſtudiis atq; doctrinā quædā ſcholaſti
co flore depinximus. Nunc iam cano capite: et arata
rugis fronte: et inſtar boũ pēdētibus a mēto palear
bus frigidus obſiſtit circum præcordia. ſanguis: Unde
et in alio loco idẽ poeta canit. Omnia fert ætas ani
mum quoq; et poſt modicum Nunc oblita mihi tot
carmina uox quoq; mœri iā fugit ipſa: qđ ne de gētili
tantũ litteratura proferre uideamur diuinorum uolu
minum ſacramēta cognoſce. Dauid ānos natus ſep
tuaginta bellicoſus uir quondā ſenectute frigeſcēte nō
poterat calefieri: Quæritur itaq; puella de uniuerſis
finibs iſrahel ab iſaac ſunamitis quæ cũ rege dormiret
et ſenile corpus calefaceret. nōne tibi uidetur ſi occidē
tem ſequeris litteram uel figmētum eſſe de mimo uel
Atelanarũ ludicra: frigidus ſenex obuoluitur ueſtimē
tis et niſi cōplexu adoleſcētulæ nō tepeſcit. Viuebat ad
huc: Berſabee ſuperat Abigail et reliquæ uxores et
cōcubinæ quas ſcriptura cōmemorat: Omnes quaſi
frigidæ repudiātur: et i unius tātus grādæuus caleſcit
amplexibus. Abraham multo Dauid ſenior fuit. et ta
men uiuente Sara aliā nō quæſiuit uxorē Iſaac dup
plices Dauid annos habuit: et cũ Rebecca iā uetula
nunq̄ refrigiut. Taceo de priorībs ante diluuium uiris
qui pt ānos nonigentos nō dico ſenilibs ſed pene iam
carioſis artubus nequaquā puellares quæſiuere com
plexus. Moyſes certe dux iſrahelitici populi cētumui
giti ānos habebat: et Sephorā nō mutauit: q̄ ē iſta igi
ſunamitis uxor et uirgo tā feruēs ut frigidum caleface
ret: tam ſancta ut calētem ad libidinem nō prouocaret.
Exponat ſapiētiſſimus ſalomon patris ſui delitias et
pacificus bellatoris uiri narret amplexus. Poſſide ſa
piētiam poſſide intelligētiā ne obliuiſcaris et ne decli
neris a uerbis oris mei: Ne derelinquerís eam et ap

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

prehédet te. Ama illã et exaltabit te. Principium ſapiẽ
tiæ timor domini. Poſſide ſapientiã et i omni poſeſſio
ne tua poſſide intelligẽtiã. Circũda illam: et exaltabit
te. Honora illã et amplexabitur te ut det capiti tuo co
ronam gratiarum. Corona quoqꝫ delitiarum proteget
te. Omnes pene uirtutes corporis mutãtur in ſenibus
et creſcente ſola ſapientia decreſcunt cæteræ uires i ie
iunia: elẽoſinæ χαμαιευγαι idest in pauimẽtum dor
mitiones huc illuc diſcurſus perigrinorum ſuſceptio:
pauperum defenſio: inſtantia orationum perſeuerãtia
uiſitatio languẽtium: labor manuum unde ꝑbeãtur ele
moſinæ. Et ne ſermonẽ lõgius protrahã. Cunctaqꝫ ꝑ
corpus exercentur fracto corpore minora fiunt. Nec
hoc dico qđ iuuenibꝫ et adhuc ſolidioris ætatis his dũ
taxat qui labore et ardẽtiſſimo ſtudio uitæ quoqꝫ ſãcti
monia et orationis ad dominum ieſum frequẽtia ſcien
tiam cõſecuti frigeat ſapientia quæ in pleriſqꝫ ſenibus
ætate marceſcit. Sed qđ adoleſcentia multa corporis
ſuſtineat bella: et inter incentiua uiciorũ et carnis titil
lationes quaſi ignis in lignis uiridibꝫ ſuffocetur: et ſuũ
non poſſit explicare fulgorẽ. Senectus uero rurſus eo
rum qui adoleſcentiã ſuã honeſtis actibus inſtruxerũt
et i lege domini meditati ſunt die ac nocte: ætate ſit do
ctior: uſu tritior: proceſſu tpis ſapientior: et ueterũ ſtu
diorum dulciſſimos fructus metet. Unde et ſapiens il
le uir græciæ Themiſtocles cũ expletis centum ſeptẽ
ãnis mori ſe cerneret dixiſſe fertur ſe dolere ꝙ tunc e
grederetur de uita quãdo ſapere cœpiſſet: Plato octo
geſimoprimo ãno ſcribens mortuus eſt. Socrates no
nagintaocto ãnos in ſcribendi docendiqꝫ labore dolo
reqꝫ cõpleuit. Taceo cæteros philoſophos Pythago
rã: Democritum: Xenocratem: zenonem: Cleanthem:
qui iam ætate longæua in ſapientiæ ſtudiis floruerunt
Ad poetas uenio Homerum Heſiodum Simonidem
Steſichorum qui grandes natu cygneum neſcio quid
et ſolito dulcius uicina morte cecinerunt. Sophocles
cum pp nimiã ſenectutẽ et rei familiaris negligentias a
filiis accuſaretur dementiæ. Edipi fabulã quam nuper
ſcripſerat recitauit iudicibꝫ et tantum ſapientiæ i ætate
iã fracta ſpecimẽ dedit ut ſeueritatẽ tribunalium in fa
uorem theatri cõuerteret. Nec mirum cum ẽt Cato cẽ
ſorius et romãi generis diſertiſſimus ẽt ſenex græcas
litteras diſcere nec erubuerit nec deſperauerit. Certe et
Homerus refert qđ de lingua neſtoris iã ueluti et pẽe
decrepiti dulcior melle oratio fluxerit: ſed et ipſius no
minis abiſaac ſacramentum ſapientiã ſenum indicat ã
pliorẽ. Interpretatur. n. pater meus ſupfluus uel pris
mei rugitus. Uerbum ſuperflui ãbiguum ẽ: ſed in ꝑſen
ti loco uirtutẽ ſonat. ꝙ amplior ſit in ſenibꝫ et redun
dans et larga ſapientia. In alio ãt loco ſupfluus quaſi
nõ neceſſarius ponitur. Abiſaac ãt idest rugitus propri
e nuncupatur. ꝙ ut maris fluctus reſonat et ut ita dicã
de pelago ueniẽs fremitus auditur. Ex quo oſtenditur
abundantiſſimum et ultra humanã uocẽ in ſenibꝫ diui
ſermonis tonitrum cõmorari. Porro ſunamitis in lin
gua noſtra coccinea dicitur ut ſignificet ſapientiã caleẽ
et ex diuina lectione feruere: qđ licet dominici ſanguis
indicet ſacramentum: tamẽ et feruorẽ oſtẽdit ſapientiæ
Unde et obſtetrix illa in geneli coccinum ligat in mãu
phares: Qui ab eo ꝙ parietẽ diuiſerat duos populos
ante ſeperantẽ diuiſoris idest phares ſortitus eſt nomẽ
Et Raab meretrix in typo eccleſiæ reſticulã myſteriũ
ſanguis cõtinẽtẽ: ut Hierico pereunte domus eius ſal
uaretur appendit. Unde ẽt in alio loco de uiris ſãctis
ſcriptura cõmemorat. Hi ſunt qui uenerunt de calore
Raab domus patris rhecab. Et dominus noſter in e
uangelio Ignem inquit ueni mittere ſup terrã: et quid
aliud uolo niſi ut ardeat. Qui i diſcipulorum cordibus
ſuccenſus cogebat eos dicere Nonne cor noſtrum ar
dens erat i nobis dñs loqueretur in uia: et aperiret no
bis ſcripturas. Quorſum hæc tã longo repetita princi
pio. Ne a me q̃ras pueriles declamationes ſentẽtiarũ
floſculos uerborum lenocinia: et ꝑ fines capitulorum
ſingulorum acuta quædã breuiterqꝫ cõcluſa: que plau
ſus et clamores excitent audientius. Amplectatur me
modo ſapiẽtia et abiſaac noſtra q̃ nunq̃ ſeneſcit i meo
requieſcat ſinu. Impolluta eſt uirginitatiſqꝫ perpetuæ
et quæ in ſimilitudine Mariæ cum quotidie generet:
ſẽperqꝫ parturiat incorrupta ẽ. Hinc reor dixiſſe apoſ
tolum ſpu feruentes. Et in euãgelio dominus ꝑdicaſſe
qđ in fine mundi quãdo iuxta prophetã zacharias ſtul
tus paſtor eſſe cœperit ſapientia decreſcente refrigeſcet
charitas multorum. Audi igitur ut beatus Cyprianus
ait Non deſerta ſed fortia. Audi fratrẽ collegio patres
ſenio qui te ab icunabilis fidei uſqꝫ ad perfactã ducat
ætatem: et per ſingulos gradus uiuẽdi ꝑcepta cõſtituẽs
inter cæteros erudiat. Scio quidẽ ab auunculo tuo be
ato Heliodoro qui nunc pontifex chriſti eſt et te didi
ciſſe quæ ſancta ſunt: et quotidie diſcere normãqꝫ uitæ
eius et exẽplum habere uirtutum: ſed et noſtra qualia
cunqꝫ ſunt ſuſcipe: et libellum hunc libello illius copu
lato ut cum ille monachum erudierit hic clericum do
ceat eſſe ꝑfectum. Igĩ clericus qui chriſti ſeruit eccleſiæ
interpretetur primo uocabulũ ſuum: et nomis diffini
tione prolata nitatur eſſe quod dicitur. Si enĩ cleros
græce latine ſors appellatur: propterea uocantur cleri
ci: quia de ſorte ſunt domini: uel quia dñs ipſe ſors. i.
pars clericorum ẽ. Et quia uel ipſe pars domini ẽ uel
dominum ꝑtem habet: talẽ ſe exhibere debꝫ: uti et ipſe
poſſideat dominum et ipſe poſſideatur a domino. Qui
poſſidet dominum et cum Propheta dicit Pars mea
dominus nihil extra dominum habere poteſt. quod ſi
quippiã aliud habuerit ꝑter dominum pars eius non
erit dominus. Uerbigratia ſi aurũ ſi argẽtum ſi poſſeſ
ſiões ſi uariã ſuppellectilẽ cũ iſtis ꝑtibꝫ dñs pars eius fie
ri nõ dignatur. ſi ãt ego pars dñi ſũ et funiculus hæredita
tis eius nec accipio ꝑtes iter cæteras tribꝫ: ſꝫ quaſi leui
ta et ſacerdos uiuo de decimis et altari ſeruiens altar
is oblatione ſuſtentor habẽs uictum et ueſtitus his cõ
tẽtus ero et nudã crucẽ nudus ſequar: Obſecro itaqꝫ
te et repetẽs iterum iterumqꝫ moneo ne officium cleri
catus genus antiq̃ militie putes idẽ ne lucra ſæculi in
xpi quæras militia. Ne plus habeas q̃ quando cleri
cus eſſe cœpiſti et dicatur tibi clericatus eorũ nõ pro
derunt eis. Nonnulli. n. ſunt ditiores monachi q̃ fu
erant ſæculares et clerici qui poſſidẽt opus ſub chriſto
paupere quas ſub locuplete et fallace diabolo nõ ha
buerãt ut ſuſciperet eos eccleſia diuites quos mundus
tenuit ante mẽdicos. Menſulã tuas pauperes adeãt
et peregrini et cum illis xpm conuiuam noueris. Ne
gociatorem clericum et ex inope diuitẽ ex ignobili glo
rioſum quaſi quaſdam peſtes fuge. Corumpũt mores
bonos confabulationes peſſimæ: Tu aurum contẽnis
alius diligit. Tu calcas opes ille ſectatur: Tibi cordi ẽ
manſuetudo ſilẽtium ſecretum illi loquacitas. Attrita
frons fora placẽt et plateæ et medicorum tabernæ. In
tanta morum diſcordia q̃ poteſt eſſe concordia. Hoſpi
tiolus tuus aut raro aut nunq̃ mulierum pedes terant
oẽs puellas et uirgĩes chriſti aut æqualiter ignora aut
æqualiter dilige nec ſub eodẽ tecto mãſeris. Nec i præ
terita caſtitate cõfidas. Nec dauid ſãctior: nec ſãpſone
forcior. Nec ſalomone potes eſſe ſapiẽtior. Memen
to ſemper qđ paradiſi colonum de poſſeſſione ſua mu
lier eiecerit egrotanti tibi ſanctus quilibꝫ frater aſſiſtat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et germana uel mater āt probatæ quælibet apud oēs
fidei. quod ſi huiuſmodi nō fuerint cōſanguinitatis caſ
timoniæq; perſonæ multas anus nutrit eccleſia quæ et
officium ꝓbeant et beneficium recipiant miniſtrādo ut
infirmitas tua fructum hēat elemoſinæ. Scio quoſdā
cōualuiſſe corpore et animo ægrotare cœpiſſe. Pericu
loſe tibi miniſtrat cuius uultum frequēter attendis. ſi
propter officium clericatus aut uidua a te uiſitatur āt
uirgo nunq̄ domum ſolus itroeas: taleſq; habeto ſoti
os: quorum cōtubernio nō infameris. ſi lector ſi acco
litus: ſi pſaltes ſequitur: nō ornetur ueſte ſed moribus
Nec calamiſtro criſpent comas. ſed pudicitiam i habi
tu polliceantur. Solus cum ſola ſecreto et abſq; arbi
tro uel teſte non ſedeas ſi familiarius eſt aliquid loquē
dum habet maiorē domus uirginē uiduas uel marita
tam: Non eſt tā inhumāa ut nullum ꝑter te habeat cui
ſe debeat credere. Caueto oēs ſuſpitiones et quicquid
probabiliter fingi pōt ne fingatur āte deuita. Crebra
munuſcula et horariola et ſudariola et faſciolas et ueſ
tes ori applicitas et oblatas: ac deguſtatos cibos: blā
daſq; et dulces litteras ſāctus amor non habet. Audi
me Mel meum: lumē meum: meumq; deſideriū chri
ſtus eſt. Omnes delitias et lepores et riſu dignas Vr
banitates et cæteras ineptias amatorū in comœdiis
erubeſcimus in ſæculi hominibus deteſtamur. Quāto
magis in monachis et clericis? Quorū et ſacerdotium
propoſito et propoſitum ornatur ſacerdotio: Nec hoc
dico qđ in te āt in ſcis uiris iſta formidem: ſed qđ i oī
propoſito et in omni gradu et ſexu et boni et mali re
periantur: Maloruniq; condēnatio laus bonorū ſit
Pudet dicere ſacerdotes idolorum mimi et aurigæ et
ſcorta hæreditates capiunt: ſolis clericis et monachis
hoc lege prohibetur. Et prohibetur nō a perſecutoribꝫ
ſed a principibus chriſtianis. Nec de lege cōqueror ſed
doleo cur meruimus hanc legē. Cauterium bonum eſt
ſed quo mihi uulnus ut indigeam cauterio. Prouida
et ſeuera eſt legis cautio: et tamen nec ſic refrenatur a
uaritia ꝑ fidei cōmiſſa legibus illudimus. Et quaſi ma
iora ſunt imperatorum ſcita q̄ chriſti leges timemus:
euāgelia cōtemnimus. Sit hæres et mater filiorum id
eſt gregis ſui eccleſia: quæ illos genuit nutriuit et pauit
Quid nos inſerimus inter matrē et liberos. Gloria e
piſcopi ē pauperū opibus ꝓuidere. Ignominia ſacer
dotis eſt propriis ſtudere diuitiis. Natus in paupere
domo in tugurio ruſticano qui uix milio et cibario pa
ne rugientē ſatiare uētrē poteram nunc ſimilā et mella
faſtidio. Noui et genera et nomina piſcium in quo lit
tore concha lecta calleo ſaporibus auium diſcerno pro
uintias. et ciborum me raritas ac nouiſſime dāna ipſa
delectant. Audio ꝑterea in ſenes et anus abſq; liberis
quorundā turpe ſeruitium. Ipſi apponunt matulā ap
ponunt mappulam et obſidēt lectum et purulētias ſto
machi et phlegmata pulmonis manu propria ſuſcipi
unt. Pauent ad introitum medici tremētibuſq; labiis
an cōmodius hēāt ſciſcitātur. et ſi paululum ſenex ue
getior fuerit piclitātur. ac ſiulata lætitia mēs intriſecus
auara torquetur. Timent. n. ne perdant miniſterium et
uiuaces ſenes mathuſalē ānis cōparant. O quāta apđ
deum merces ſi in ꝑſenti precium nō expectarent. quā
tis ſudoribus hæreditas caſſa expetitur: Minori labo
re promiſſa margarita chriſti emi poterat. Diuinas ſcrip
turas ſæpius lege imo nunq̄ de manibꝫ tuis ſacra lec
tio deponatur. Diſce qđ doceas obtine eum qui ē ſe
cundum doctrinā fidelē ſermonē ut poſſis exhortari i
doctrina ſana et cōtradicētes reuincere. Permane i his
quæ didiciſti: et credita tibi ſunt ſciens a quo didiceris
paratus ſemper ad ſatiſfactionē omni poſcēti te rōem

de ea q̄ eſt in te ſpes. Non cōfundāt opera tua ſermo
nem tuum ne cum in eccleſia loqueris tacitus quilibꝫ
reſpondeat. Cur ergo hæc quæ dicis ipſe nō facis. De
licatus magiſter eſt qui plēo uētre de ieiuniis diſputat
accuſare auaritiā et latro poteſt. Sacerdotis chriſti os
cum mēte cōcordet. Eſto ſubiectus pontifici tuo: et qſi
animæ parentē ſuſcipe. Amare filiorum timere ſeruo
rum ē. Si pater ſum inquit ubi eſt honor meus? Si do
minus ego ſum ubi ē timor meus. Plura tibi in eodē ui
ro obſeruāda ſunt nomina Monachus pōtifex auun
culus. ſed epiſcopi ſacerdotes ſe ſciāt eſſe nō domios
Honorent clericos quaſi clericos: Vt et ipſis a clericis
quaſi epiſcopis honor deferatur. Scitum illđ eſt orato
ris Domitii. Cur ego inquit te habeā ut principē cum
tu me non habeas ut Senatorem? Quod Aaron et
filios eius hoc eſſe Epiſcopum et pħros nouerimus
unus dominus unum tēplum unum ſit ēt miniſterium
Recordemur ſēper quod apoſtolus Petrus præcipi
at ſacerdotibus Paſcite eum qui in uobis eſt gregem
domini prouidētes non coacte ſed ſpōtanee ſecundū
deum: Neq; turpis lucri gratia ſed uolūtarie. Neq;
ut dominātes in clerum ſed forma facti gregis ut ex a
nimo. Vt cum apparuerit princeps paſtorum percipi
atis immarceſſibilē gloriæ coronā. Peſſimæ cōſuetudi
nis eſt quibuſdā eccleſiis tacere preſbyteros et ꝑſētibꝫ
epiſcopis non loqui quaſi aut inuideant: aut nō dignē
tur audire: Et ſi alii inquit paulus apoſtolus prius fu
erit reuelatum ſedēti prior taceat: Poteſtis enim ꝑ ſin
gulos prophetare ut et oēs diſcant omnes cōſolētur
et ſpiritus prophetarū prophetis ſubiectus eſt. Non
.n. diſſēſionis ē deus ſed pacis Gloria patris ē filius
ſapiēs Gaudeat epiſcopus iudicio ſuo: cū tales chri
ſto elegerit ſacerdotes. Docēte te i ecclia nō clamor
populi ſed gemitus ſuſcitetur. Lachrymæ auditorum
laudes tuæ ſint. Sermo preſbyteri ſcripturarū lectio
ne cōditus ſit. Nolo te declamatores eſſe et rabulum
garrulumq; ſine ratione: ſed myſteriorū peritus et ſa
cramentorum dei tui eruditiſſimum. Verba uoluere et
celeritate dicendi apđ imperitū uulgus admirationē
ſui facere indoctorum hominū ē. Attrita frons inter
ꝑtatur ſæpe qđ neſcit: et cum aliis perſuaſerit. ſibi quo
q; uſurpat ſciētiā. ꝑceptor quondā meus Gregorius
naſanzenus rogatus a me ut exponeret quid ſibi uide
retur i luca ſabbatum Δευτερόπρωτον .i. ſecundo
primum eleganter luſit Docebo inquiens te ſuper hac
re in eccleſia in qua mihi omni pplō acclamāte coge
ris iuitus ſcire qđ neſcis. Aut certe ſi ſolus tacueris ſo
lus ab omibus ſtultitiæ cōdēnaberis: nihil tā facile q̄
uilē plebeculam et idoctam contionē linguæ uolubilita
te decipere. Quæ quicquid non itelligit plus miratur.
Marcus Tullius apud quem pulcherrimum illud elo
gius Demoſthenes tibi præripuit ne eſſes primus ora
tor tu illi ne ſolus: In oratiōe pro quito Ligario gallo
Quid de fauore uulgi et de imperitis cōtionatoribus
loquatur attēde ne his fraudibus illudaris loquor ei
quæ ſum nuꝑ expꝰtus. Vnus quidē poeta nominatur
homo ꝑlitteratus: cuius ſunt illa coloquia poetarū ac
philoſophorum cum facit Euripydē et Menādrum
inter ſe et alio loco Socratē et epicurum differētes:
Quorū ætates nō ānis ſed ſæculis ſcimus eſſe diſiun
ctas. At is quātos plauſus et clāores mouebat. Mul
tos. n. cōdiſcipulos hēbat i theatro: qui ſimul litteras
non didicerāt: Veſtes pullas æque uita ut candidas
ornatus ut ſordes pari modo fuge. Quia alterum deli
tias alterum gloriam redolet. Non abſq; amictu lineo
incedere. ſed ꝑtium ueſtium linearū nō habere lauda
bile eſt. Alioquin ridiculum et plenum dedecoris eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

referto marſupio ꝙ ſudarium orariumqȝ nõ habeas
gloriari. Sunt qui pauperibꝫ parum tribuunt ut ampli
us accipiant: et ſub ꝓtextu elemoſynæ q̃runt diuitias
Quæ magis uenatio appellanda eſt q̄ elemoſyna. ſic
beſtiæ: ſic aues: ſic capiuntur et piſces. Modica eſca i
hamo ponitur: ut matronarum in eo ſacculi ꝑtrahãtur
Sciat eps cui cõmiſſa eſt eccleſia: quẽ diſpẽſationi pau
perum curæqȝ pficiat. Melius eſt ſpõte nõ hẽre qd tri
buas q̄ ipudenter petere qd recondas: Sed et genus
arrogantiæ eſt clemẽtiorẽ uelle uideri q̄ põtifex chriſ
ti eſt: Non omia poſſumus omnes. Alius i eccl'ia ocu
lus eſt: alius lingua: alius manus: alius pes: auris uen
ter et cætera. Lege Paulus ad Corinthios ubi diuerſa
mẽbra unum corpus efficiunt. Nec ruſticus et tantus
ſimplex frater: ideo ſe ſanctũ putet ſi nihil nouerit: nec
peritus et eloquẽs in lingua exiſtimet ſanctitatẽ. Mul
toqȝ melius eſt e duobꝫ iperfectis ruſticitatẽ habere ſã
ctam q̄ eloquẽtiã peccatricem. Multi ædificant parie
tes et columnas eccleſiæ ſubtrahunt: marmora nitent:
auro ſplendent laquearia gẽmis altare diſtinguitur: et
miniſtrorum chriſti nulla electio eſt. Neqȝ uero mihi a
liquis opponat diues in iudæa tẽplum menſã lucernas
turibula patellas ſcyphos mortariola et cetera ex auro
fabrefacta. Tunc hæc probabãtur a domino quãdo ſa
cerdotes hoſtias imolabant: et ſanguis pecudum erat
remiſſio peccatorum. Quãq̄ hæc omnia pceſſerunt in
figuram. Scripta ſunt ãt propter nos in quos fines ſæ
culorum deuenerunt. Nunc uero cũ paupertates do
mus ſuæ pauper dominus dedicarit: portemus crucẽ
et diuitias lutũ putabimus quid miramur qd chriſtus
uocat iniquum mãmona? Quid ſuſcipimus et amãus
qd petrus ſe nõ habere glorioſæ teſtatur. Alioqui ſi tã
tũ litterã ſequimur et in auro atqȝ diuitiis ſiplex nos
delectet hiſtoria cum auro obſeruemus et cætera. Du
cant pontifices chriſti uxores uirgines quãuis bonæ
mẽtis ſit: qui cicatricẽ habuerit et qui deformis eſt pri
uetur ſacerdotio lepra corporis animæ uitiis pferatur
Creſcamus et multiplicemur et repleamus terrã: nec i
molemus agnum: Nec myſticum paſcha celebremus
quia hæc abſqȝ tẽplo fieri lege prohibentur. Figamus
ſeptimo menſe tabernaculum et ſolẽne ieiunium bucci
na cõcrepemus. qd ſi hæc omia ſpiritualibꝫ ſpiritualia
cõparantur: ſcienteſqȝ cum Paulo ꝙ lex ſpiritualis eſt
et Dauid uerba cãtantis Reuela oculos meos et cõ
ſiderabo mirabilia de lege tua: ſic itelligamus ut domi
nus quoqȝ noſter itellexit et interꝑtatus ẽ ſabbatum ãt
aurum repudiemus cum cæteris ſuperſtitionibꝫ iudæo
rum: ãt ſi aurũ placeat placeãt et iudæi. quos cũ au
ro ãt probare nobis neceſſe ẽ ãt dãnare. Conuiuia tibi
uitanda ſunt ſæcularium: maxime horum qui honori
bus tumẽt. Turpe ẽ ãte fores ſacerdotis chriſti crucifi
xi et pauperis: Et qui cibo quoqȝ ueſcebatur alieno lic
tores conſulum et milites excubare Iudiceſqȝ prouin
ciæ melius uis apud te prandere q̄ in palatio: qd ſi ob
tenderis te facere hæc: ut roges pro miſeris atqȝ ſubie
ctis: iudex ſæculi plus deferet clerico cõtinenti q̄ diuiti
et magis ſanctitatẽ tuã uenerabitur q̄ opes: Aut ſi ta
lis eſt qui nõ audiat clericos pro quibuſdã tribulãtibus
niſi inter calices et phialas libenter carebo huiuſmodi
beneficio: et chriſtũ rogabo pro iudice qui magis po
teſt ſubuenire. Melius eſt. n. cõfidere in domio q̄ cõ
fidere in homine. Melius eſt ſperare in domino q̄
ſperare i pricipibus. Nunq̄ uino redoleas: ne audias
illud philoſophi Hoc nõ eſt oſculum porrigere ſꝫ pro
pinare. Uinolentos ſacerdotes et apoſtolus dãnat: et
uetus lex prohibet. Qui altari ſeruiunt uinũ et ſicerã
nõ bibãt. Sicera hebræo ſermone nuncupatur omis

potio quæ iebriare põt: ſiue illa quæ fermẽto cõficitur
ſiue pomorum ſuco aut faui decoquuntur in dulces et
barbaram potionẽ: ãt palmarum fructus exprimuntur
in liquorẽ: coctiſqȝ frugibus aqua pinguior coloratur
Quicquid iebriat et ſtatum mẽtis euertit: fuge ſimilr̃ ut
uinum. Nec hoc dico ꝙ dei a nobis creatura dãnetur
ſiquidẽ et dominus uini potator eſt appellatus. Et Ti
motheo dolenti ſtomachum modica uini ſorbitio rela
xata eſt. Sed modum ætatis et ualitudinis pro corpo
rum qualitate exigimus in potando. Quod ſi abſqȝ ui
no ardeo et adoleſcentiæ inflãmor calore: Et tenuato
ſãguine ſucculento ualidoqȝ ſum corpore. libenter ca
rebo poculum in quo ſuſpitio ueneni ẽ. Pulchre dici
tur apud græcos: ſed neſcio utrum apud nos æque re
ſonet. Pinguis uenter nõ gignit ſenſum tenuẽ. Tãtum
tibi ieiuniorũ impone q̄tum ferre potes. Sint tibi ie
iunia pura caſta ſimplicia moderata et nõ ſuperſtitioſa
Quid prodeſt oleo nõ ueſci: et moleſtas quaſdã diffi
cultateſqȝ ciborum quærere: caricas piper Nuces pal
marum fructus: ſimilam mel piſtatia: totaqȝ hortorũ
cultura uexatur: ut cibario pane nõ ueſcãtur: et dũ de
litias ſectamur a regno cælorum retrahimur: Audio
præterea Quoſdam contra rerũ hominumqȝ naturã
aquã nõ bibeꝛ: nec ueſci pãe. ſed ſorbitiunculas delica
tas et cõtra holera betarũqȝ ſucũ nõ calicẽ bibeꝛ ſꝫ cõcha
Proh pudor nõ erubeſcimus iſtiuſmodi ineptiis: nec
tedet ſuperſtitionis. Inſuper etiã famã abſtinẽtiæ i de
litiis quærimus. Fortiſſimum ieiuniũ eſt aqua et pa
nis. Sed quia glorias non habet et omnes pane et a
qua uiuimus: quaſi publicum et comune ieiuniũ pu
tatur. Caue ne hominum rumuſculos aucuperis et
in offẽſam dei populorum laudẽ cõmutes. Si adhuc
inquit apoſtolus hominibus placerẽ: chriſti ſeruus nõ
eſſẽ. Deſiuit placere hominibꝫ et ſeruus factus eſt chri
ſti. Per bonã et malam famam a dextris et a ſiniſtris
chriſti miles graditur. Nec laude extollitur: nec uitu
peratione frãgitur. Non diuitiis tumet: nõ contrahi
tur paupertate et læta contemnit et triſtia. Per dies ſol
non uret eum: neqȝ luna per noctem. Nolo te orare i
angulis platearum nec rectum iter percũ tuarum frã
gat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias et ho
ſtẽtui habere philateria et cõſciẽtia repugnãte phariſa
ica ambitione circundari. Inde pẽdet euãgelium: inde
lex et prophetæ. Fidelis mecum lector intelligis quid
taceam et quid magis tacẽdo loquar: tot tegulæ quot
ſpecies gloriarum. Quanto melius hæc non i corpore
ſed in corde geſtare. Dominum habere fautorẽ non aſ
pectus hominũ. Uis ſcire quales dominus quærat
ornatus. Habeto iuſtitiã prudẽtiã tẽperantiã fortitudi
nem: his cæli plagis includere. hæc te quadriga uelut
aurigam chriſti ad metã concitum ferat. Nihil hoc mo
nili pcioſius: nihil hac gẽmarum uarietate diſtinctius.
Ex omni parte decoraris cingeris atqȝ protegeris Et
ornamẽto tibi ſunt et munimini. Gẽmæ uertuntur in
ſcuta. Caue quoqȝ ne ãt linguã ãt aures habeas pruri
entes. i. ne aut ipſe detrahas aliis aut alios audias de
trahẽtes. Sedẽs iquit aduerſus fratrẽ tuũ loq̄baris et
aduerſũ filiũ mr̃is tuæ põebas ſcãdalũ: hæc feciſti et ta
cui. Exiſtiaſti iniq̃ ꝙ ero tui ſimilis arguã te et ſtatuã
cõtra faciem tuam ſubaditur ſermones tuos et cũcta
quæ de aliis es locutus. Sit parce detractioni linguæ
cuſtodi ſermones tuos et cito quia per cuncta quæ de
aliis loqueris tua ſñia iudicaris et i his ipſe depꝛhẽdẽ
dus eris quæ i aliis arguebas neqȝ nota illa iuſta ẽ ex
cuſatio referentibus aliis iiuriã facere non poſſum. ne
mo iuito auditori libenter refert. Sagitta in lapidẽ nun
quã figitur interdum reſiliens pcutit dirigẽtem. Diſcat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

detractor dum te uidet nõ libẽter audire non facile de
trahere. Cũ detractoribus ait Salomon ne cõmiſce
aris: quoniã repente uenit pditio eorum. et ruinã utri
uſqꝫ quis nouit. Tam uidelicet eius qui detrahit q̃ il
lius qui aurẽ accõmodat detrahẽti officii ergo tui eſt.
Viſitare lãguentes: noſſe domos matronarum ac libe
ros earum et nobilium uirorum cuſtodire ſecreta. Of
ficii ergo tui ſit nõ ſolum oculos caſtos ſeruare: ſed et
linguã. Nunq̃ de mulierum formis diſputes. Nunq̃
quid in cuiuſq̃ domo agatur. alia domus p te nouerit.
Hippocrates adiurat diſcipulos ſuos anteq̃ doceat et
in uerbis ſuis iurare cõpellit. Extorquet ſacramẽto ſilẽ
tium ſermonẽ inceſſus mãſuetudinẽ habitum moreſqꝫ
deſcribit. Quanto magis nos quibus aiarum medicia
cõmiſſa ẽ: omnium chriſtianorũ domos quaſi propri
as amare debemus. Conſolatores nos in mœroribus
ſuis potius q̃ cõuiuas in proſperis nouerint. Facilius
contẽnitur clericus qui ſæpe uocatus ad prandium nõ
recuſat. Nunq̃ petentes raro accipiamus rogati. Be
atius ẽ magis dare q̃ accipere. Neſcio quo. n. modo e
tiã ipe qui depcatur ut tribuat cum acceperis: uiliorem
te iudicat. et mirum in modum ſi eum rogantẽ contẽp
ſeris. Plus te poſtea ueneratur Prædicator cõtinẽtiæ
nuptias nõ cõciliet: et qui apoſtolum legit. Supereſt
ut qui habẽt uxores tãq̃ nõ habẽtes ſint: uirgines co
git ut nubat. Qui de monogamia ſacerdos eſt quare ui
duas hortatur ut bigama ſit: Procuratores atqꝫ diſpẽ
ſatores domorũ alienarum atqꝫ uillarum quomodo
eſſe poſſunt clerici qui proprias iubẽtur cõtẽnere facul
tates? Amico rapere quippiã furtum ẽ: eccleſiã frauda
re ſacrilegium ẽ. Accepiſſe qd pauperibꝫ erogãdum e
ſurientibꝫ plurimis uel cautus eẽ uelle uel timidum ãt
quod apertiſſimi ſceleris eſt exinde aliquid ſubtrahere
omnium pdonum crudelitatẽ ſuperat. Alter fame tor
quetur et tu iudicas q̃tum uentri eius ſatis ſit. Aut di
de ſtatis qd acceperis: ãt ſi timidus diſpẽſator es: dimit
te largitorẽ ut ſua ſpõte ipſe diſtribuat. Nolo ſub occa
ſiõe mea ſacculus tuus plenus ſit. Nemo mea melius
me ſeruaꝛ põt. Optimus diſpẽſator ẽ qui nihil ſibi ſer
uat. Coegiſti me Nepotiane cariſſime lapidato iã uirgi
nitatis libello quẽ ſancte Euſtochio romæ ſcripſeram
pt ãnos decẽ rurſum bethleem ora reſerare et cõfodi
ẽdum me linguis omniũ prodere. Aut. n. nihil ſcribẽ
dum fuit ne hominũ iudicium ſubiremus: qd tu quo
qꝫ facere uoluiſti ãt ſcribentes noſſe aduerſum nos cũ
ctorum maledicorum tela eſſe torquẽda. Quos obſe
cro ut quieſcant et deſinãt maledicere. Nõ. n: ut aduer
ſariis ſed ut amicis ſcripſimus: Nec inuecti ſumus in
eos qui peccant: ſed ne peccẽt monuimus. Neqꝫ in il
los tantum ſed et in nos ipos ſeueri iudices fuimus.
Volenteſqꝫ feſtucã de oculo alterius tollere noſtram
prius trabẽ eiecimus. Nullum læſi nullius nomẽ ſaltẽ
de mea ſcriptura ſignatum ẽ. neminẽ ſpecialiter meus
ſermo pulſauit Generalis de uitiis diſputatio eſt. Sed
qui mihi iraſci uoluerit prius ipſe de ſe quod talis ſit
confitetur

Epiſtola beati Hieronymi ad oceanũ de uita cleric
rum ubi ad eorum inſtitutionẽ proponit epiſtolã apo
ſtolo ad Thimotheum de Epiſcopo ut ex illo cæteri
gradus clericorum addiſcãt quõ uiuere debeant Mo
net illos feminarũ uitare cõſortia oſtẽdens ex illarũ
cõuerſatione etiã ſi cognatione iungãtur quãtum peri
culi immineat

HOPHRONIUS Euſebius Hieroni
mus Oceano ſuo ſalutẽ depcatus es ut
tibi breuiter exponerem qualiter Clerici
debeãt uictitare. Hinc mẽ pleriqꝫ maledictis æmuli p
tolantur quia nõ ſileo ueritatẽ. Tamẽ mi cariſſime ab
apoſtolo ſumamus exordium qui ait humanus ſermo
eſt. et omni acceptione dignus Si quis epiſcopatum
deſiderat bonus opus deſiderat. Oportet. n. Epiſcopũ
irrephenſibilẽ eſſe ſobrium: pudicum: benignum: orna
tum: hoſpitalẽ nõ percuſſorẽ: ſed modeſtum: nõ litigi
oſum. nõ uinolentum: domini ſuæ qui bene pẽ et reli
qua. Totum cõprehẽdit eſſe cauendum cum irrephen
ſibilẽ ponit. Quõ igitur alterũ rephendit cum ipe qui
accepit ptãtem ut doceat ſit reprehẽſibilis. ex ipſo gra
dus ceteri clericorũ cõdiſcũt quõ dbeãt uiueꝛ i hac uita
mortali. ſeipõs imitabiles dbẽt propõeꝛ ſacerdotes ut
alii iũiores gradus hũiles conſecuti uita et teſtionio ſa
cerdotũ poſſit exurgeꝛ pcipue illd reor attẽtius tibi eẽ
prouidẽdũ qꝛ pria tẽptãta ſunt clicorũ mulierũ freq̃n
ter acceſſus iſte ſexus reprehẽſibiles exhibet clericos.
Quid tibi reuera cũ fœminis qui ad altare cũ domi
no fabularis. Te cuncti i publico te i agro ruſtici ara
tores ac Vinitores quotidie grauiter lacerabunt ſi cõ
tra diſpoſitum fidei cum fœminis habitare cõtendis.
Et quia ut arbitror cõcupiſcis irrephẽſibilis inueniri teſ
timonio bono utere. Nunquid in choro apoſtolorũ
fœmine affuerunt: Prohibe tecum uirgines morari
quæ de genere tuo nõ ſunt. Diligis eas exterius or
dina frequẽter uiſita iunctus obſequio clericorum ne
cum ſecretaliteꝛ ac ſolus igredieris macules teſtimoni
um tuum. Illud etiam aduertẽdum eſt quia ſi uxorẽ
duceres lex te non prohibet habitare cũ conſerua cũ
uxoris eniꝫ cõſẽſu eiuſmodi ad regimẽ ſacerdotii pro
mouẽtur maxime cũ apoſtoli præceptum hoc habeat
Unius uxoris uirum ad honorẽ clericatus eligẽdum.
Te uero nõ ita ſalutaria pcepta cõtingunt. Aliter cõiu
gati: aliteꝛ uirgines admonẽtur eccleſiaſtici omnis ſubl
re miniſterii fœminarum cum clericis nullo pacto con
iuncta pcipitur cõuerſatio. Ianua diaboli uia iniquitatis
ſcorpionis percuſſio. nociuumqꝫ genus fœminarum.
Cum proximat ſtipula incendit ignẽ flãmigero igne p
cutit fœmina conſcientiã pariter habitãtis exuritqꝫ fun
damẽta montium. Ego id dico ſi cum iuris fœmiæ ha
bitant uiſcarium nõ deerit diaboli: ex eis aucupatum ẽ
ab initio peccatum ferreas mentes libido domat. Si
quis alligauerit ignẽ in ſinu ſuo: ueſtimẽta eius nõ cõ
burentur. Aut ſi quis ãbulauerit ſuper carbones ignis
pedes ſuos non comburet. Mihi crede non põt toto
corde cũ domino habitare qui fœminarum acceſſibus
copulatur. ſed dicis Qui ãbulat ſimpliciter ãbulat con
fidenter Bene et argute. Sed oportet teſtimonium hẽ
re ex his qui foris ſunt licet coram deo incedas tamẽ
coram hominibus bona prouidẽda ſunt. quia et aſtu
tiores ſunt filiis lucis filii tenebrarum. Cum ergo a te
hoc genus non amputatur. Das reprehendentibꝫ te
locum. et ipſe te detrahẽtium morſibus tradidiſti: Si a
gapetarum conſortium non dimiſeris benignus es et
gaudeo quia pudicus falſum ẽ. Si aliquis ſẽſerit cleri
cum habitare cum fœminis non credit eum eſſe caſtũ
Si pudicitiam quæris quare habitas cum Fœminis.
Fœminam quam bene uideris conuerſantem Men
te dilige. Non Corporali Frequentia et Cætera.
Ornatum non ueſtis tenera clericum facit aut ſacerdo
tẽ: ſed caſta mẽtis intẽtio. Hæc eniꝫ deuotionẽ hono
ris cuſtodit. Honore quidẽ glorioſum boni operis fa
ma cõſeruat. Sacerdotes quippe decet uel cæteros
clericorũ gradus ut ſupra dictũ eſt a fœminis ſegre
gari Si ergo generis gratia iudicas eas nullo pacto
dimittere memẽto thamar q̃ ab Amon fratre ſuo cor
rupta ſit. Idipſum pſequor dilectiſſime. Ubi unius ẽ

tabernaculi cõuerſatio nõ facile tollitur carnis delecta
tio. De duobus enĩ quod unus deſiderat ſi loqui nõ
poteſt uel temtatur. Remotio igitur uiri caſtitatis col
locat arma cõſtruit in melioribus caſtra pudoris bono
rẽ cõſolatur. potuit enim et maria mater domini ã cho
ro apoſtolorum non diſcedere ſi liceret. Tecla poſt tẽ
tationem paſſionis Anthiochiæ a Paulo prohibetur
pariter pergere. Nemo miles cũ uxore pergit ad bel
lum. Non inuideo charitati: Sit tibi cum caſtis uirgi
nibus longæua dilectio: Tunc in bono te merito collo
cabis et famã meliorabis. Sed ſi cõgregationes cõſti
tutis puellarus pulchre cẽſeo ĩ ebdomada ſecunda uiſi
tatione ad benedicẽdã cõgregationẽ uenias: ſed nõ ſo
lus. ne rumigeruli liguis te lacerãtibus macerẽt: Alie
nã enim cupiunt uicini diſcutere uitã nõ ſuam. Prop
terea digne accipe noſtrorũ præcepta uerborũ et mo
nita humilitatis quæ fraterno affectu calamo iperante
expreſſimus dulciter lege. Iã uero ut reprehẽſibilis di
ui altaris nõ ſit ſacerdos pauca de reliquis apoſtoli te
ſtimoniis quãtũ dominus donat exponã. Sufficiunt
ſuperiores cauſæ quæ dictæ ſunt. Uerum ne aliquis mi
nus itelligẽs ad ẽpos ſentiat apoſtolum fuiſſe locutus
Quid de diaconibs ad Timotheum ꝑceptum ſit. Quid
de presbyteris ad Titũ cõmemorare delectat. Sed ꝓ
tereundum nõ eſt ſuperiorẽ explanare ſententias. Uni
us uxoris uirum et noua et uetus ꝑceptio ſacerdotem
cenſet eligendum Quia digamos ad miniſterium pleri
qꝫ ẽpi applicuerunt ſicqꝫ aſſeruerunt Concubina fuit
illa hæc uxor. Quaſi nõ hæc ſint cõmertia fœditatis ĩ il
la: quæ in hac exercentur q̃ uxor aſſeritur. An quia cõ
iugii tabulas non fecit concupiſcentia alia fuit: Nullo
pacto digamos uel concubinarum Cathenis inſertos
decet ſubire ſacerdotii miniſteriũ. In leuitico ſcriptũ
eſt ac ꝓfinitum quales eligi debeãt ſacerdotes ſicut ha
bes. Et dixit dominus ad Moyſẽ Sacerdos uxores
accipiat uirginẽ de ſemine patrum ſuorum. Uiduã ue
ro deſtitutã aut a uiuo marito derelictam non accipiat
Bene audiui. ꝑcipiente domino Moyſi: quia nec ux
or debet ſacerdoti digama conuenire: ne honorẽ pollu
at ſacerdotii: Sicut unius uxoris uirum ſic unius uiri
mãdat uxorẽ. Si ergo clericus monogamus fuerit: et
uxor eius digama noli eũ miniſterio applicare. Diga
mã. n. duxit uxorem. Hæc Tito ꝑcepta idẽ apoſtolus ã
ordinãdis clericis dedit. Et quia liber finẽ expectat ad
id redeamus unde egreſſi ſumus Nec ſi dux aut tres
pariter dei ãcillæ morentur ſolum ad eas igredi conue
nit ſacerdotẽ. Si quis hæc ꝑcepta nõ obſeruauerit hoſ
tis eſt animæ ſuæ Quod ſi poſt monita noſtra aliquis
clericus agapetas ãplius amare q̃ſierit q̄ꝫ chriſtum ſe
cundum ſynodalẽ regulam conueniatur: et ꝑcepta pa
trum in Nicea definita ei legãtur. Iam uero ſi conuen
tus prædicta fugerit et reliquerit conſecuti ſumus ma
ximum lucrum. Alioquin talis ab eccleſia anathemati
zandus ſit Germinant enim fœminæ ſpinas cum uiris
clericis habitãtes et accuto mucrone arcana mentium
percutiunt. proh nefas dolor eſt dicere: ſed ꝑterire nõ
decet chriſto iſtæ nubere uouerunt non clericis. Unde
ſine nuptiis genus nouum uxorum: et ad nos quid ꝑ
tinet quod iſamare non ceſſamus? Amachæra ceſſẽus
Bonus honor eſt in eccleſia ſi a conſortio uirorum fœ
minæ ſint longe. Monachum uel clericum ſolitudo fa
cit non publicum. quod te uirginale delectat alloquiũ
Cur ſanctimonialium contra fidẽ frequẽtas in eccleſia
uel ĩ ſpo publico. ſi eos quos diligũt uiderit ridẽtibs
oculis ſalutationis tenera uerba procedunt. Deinde eũ
ſalutauerint ſi eos ut dei uiros ꝑteriſ celerius uiderint
contemptores ſuos iudicant et iraſcuntur. Deinde or
dinatur diſerta ſatiſfactio: poſt ſatiſfactionẽ prandium:
quaſi noua lætitia diſponitur. Inter pocula iproperant
uerba contẽptus. Illa uero Lamentari ſe ſimulat qua
ſi peccati genus inducens. Lege qd talis debet eſſe ſo
litarius: qualẽ hieremias deſcripſit: Ait. n. Sedebit ſo
litarius et tacebit: quia leuauit ſe ſuper ſe Bonum ẽ ui
ro cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Et quia
ieſus relictis apoſtolis ſolus ibat orare: Mariam quo
qꝫ ĩ penetralibus ãgelus ſolaꝫ inuenit non cum Aga
peta loquentem et illa ad uirilem introitum trepidauit
Tu quæ fornax es malitiæ quid a uiro deſideras freq̃n
tius ſalutari: et neſcis quia dupliciter famã perdis tuã
ſimul et clerici cuius miniſterio eccleſia chriſti debꝫ or
nari. Inordiata cõſuetudo eſt delicatis ſermonibus fa
buloſa calamitas: ſed ſi hoſpitalitatẽ cupis habere ha
bes tuas ſorores. Illæ apud te in domum uocari ðbẽt
non clerici. Erit ad ædificationẽ tuã ſancta uirgo qð di
xero. In beatiſſimi Martini uita legimus cõmemorãſ
ſe Sulpicium ꝙ trãſiens ſanctus martinus quãdã uir
ginẽ moribs et caſtitate ꝑcellam cupiẽs uiſitare illa no
luit: ſed xenium miſit ei: ac per feneſtrã reſpiciẽs ait ſã
cto uiro Ibi pater ora: quia a uiro nunq̄ꝫ ſum uiſitata
Gratias egit deo ſanctus. Martinus ꝙ talibs imbu
ta moribus caſtaꝫ cuſtodierit uoluntatẽ: et benedicẽs
eam abiit lætus. Hucuſqꝫ ſufficiat de fœminis dictũ
Conſummata quippe uirginum cauſa: tranſeamus ad
reliqua. Hoſpitalẽ ꝑcepit apoſtolus clericum ordinan
dum: Hoc ꝑcepto pater Abraham et Loth ãgelos ſuſ
ceperunt quia hoſpites dilexerunt. ſic et hõeſiphorus
paulum doctrinæ fontẽ ſuſcepit. De imitationes ſit ue
ſtræ et ne ſinatis incolam ꝑterire: qui apud uos panes
nõ cõedat. Sequitur Non ꝑcuſſorẽ. nõ. n. pugilẽ ðcri
bit apoſtolus: ſed qui cõſcientias nõ percutiat ſingulo
rũ. Sit modeſtus nõ infletur nõ iebrietur domui ſuæ
bene ꝑſit q̄ꝫ horribile erit ſi domui clici detrahatur: læ
dit ſacerdotis opinionẽ in plebe quãdo de proximis e
ius male loquitur populus. Super hæc omĩa ꝑcepit
clericis boni teſtimonii fundamẽta cõponere: ut bono
rum operum teſtificatio caſto cõfirmetur affectu.

¶ Epiſtola beati Hieronymi ad Euagrium: qualiter ꝑſ
byter et diaconus differãt qua oſtẽdit presbyterum
diacono in honore longe præſtare: et ĩ primitiua eccle
ſia eundẽ fuiſſe epiſcopũ et presbyterũ: ſed in ſciſma
tis remedium unum fuiſſe præpoſitum et in hoc orbis
potius q̄ꝫ urbis cõſuetudinẽ iſequẽdã et hinc exceptuſ
eſt tex. in decretis. 90. diſ. c. legimus

LEGIMUS in Eſaia fatuus fatua
loquitur. Audio quendã in tantã eru
piſſe uerecundiã ut diaconos presby
teris id eſt epiſcopis ꝑferret. Nã cũ
apoſtolus ꝑſpicue doceat eoſdẽ eſſe
ꝑbyteros: Quos Epos quis pati
tur ut menſarum et uiduarum miniſter ſuper eos ſe tũ
dus efferat: ad quorum ꝑces chriſti corpus ſanguiſqꝫ
conficitur. Quæris auctoritatẽ: audi teſtimonium Pau
lus et Timotheus ſerui chriſti ieſu omibus ſcis in chri
ſto ieſu qui ſunt in philippis cum ẽpis et diaconibus.
Uis et aliud exẽplum ĩ actibus apoſtolorum ad unius
eccleſiæ ſacerdotes. Ita Paulus loquitur Attẽdite uo
bis et cuncto gregi in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit
epiſcopos ut regeretis eccleſias domini quã acquiſiuit
ſanguine ſuo. Ac ne quis cõtentioſe in una eccleſia plu
res epiſcopos fuiſſe contendat. Audi et aliud teſtimo
nium in quo manifeſtiſſime declaratur uel cõprobatur
eundem eſſe Epiſcopum atqꝫ presbyterum. Propter

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

hoc reliqui te crete ut quæ deerant corrigeres et conſti
tueres preſbyteros p ciuitates ſicut ego tibi mandaui.
Si quis eſt ſine crimie unius uxoris uir filios habens
fideles nõ i accuſatione luxuriæ aut non ſubditos. O
portet ãt epiſcopum ſine crimine eſſe quaſi dei diſpen
ſatorẽ: et ad Timotheum Noli negligere gratiã quæ ti
bi data eſt prophetiæ p impoſitionẽ manuum preſby
teri: Sed et Petrus in prima epiſtola Preſbyteros in
quit in uobis ꝓcor cõpreſbyter et teſtis paſſionus chri
ſti et futuræ gloriæ quæ reuelanda eſt particeps regere
gregẽ chriſti: et inſpiceĩ nõ ex neceſſitate ſed uoluntate
iuxta deus quod quidẽ græce ſignificatius dicitur ἐπι
σκοπεύοντες und et nomẽ epi tractum eſt Parua ti
bi uidẽtur tãtorum uirorum teſtimonia. Clangat tuba
euangelica filius tonitrui quẽ ieſus amauit plurimum
qui de pectore ſaluatoris doctrinarus fluenta potauit
Preſbyter electe domine filiis eius quos ego diligo in
ueritate. Et in alia epiſtola Preſbyter Caio cariſſimo
quẽ ego diligo in ueritate. Qđ ãt poſtea unus electus
eſt qui cæteris ꝓponeretur i ſciſmatis remedius factũ
eſt ne unuſquiſqz eccleſiã ad ſe trahens chriſti ecclias
rumperet. Nam et Alexandriæ a Marco Euãgeliſta
uſqz ad Heradã et Dionyſium epos preſbyteri ſemp
unum ex ſe electum et in excelſiori gradu collocatum
epm nominabãt: quõ ſi exercitus iperatorẽ faciat: aut
diaconi eligant de ſe quẽ induſtrium nouerint et archi
diaconus uocẽt. Quid. n. facit excepta ordinatione epi
ſcopus: quod preſbyter non facit nec altera romæ ur
bis eccleſia: altera totius orbis æſtimãda ẽ: et galliæ et
britaniæ et aphrica: et perſis: et oriens: et India: et oẽs
barbaræ nationes unum chriſtum adorãt: unas obſer
uãt regulã ueritatis. Si auctoritas q̃ritur orbis maior
eſt urbe. Vbicunqz fuerit epus ſiue romæ ſiue eugubii
ſiue cõſtãtinopoli: ſiue regii: ſiue Alexandriæ: ſiue tha
nis eiuſdem meriti eſt eiuſdẽqz ſacerdotii Potentia di
uitiarum et paupertatis Humilitas uel ſublimiorẽ uel
inferiorem epm facit. Cæterum oẽs apoſtolorum ſuc
ceſſores ſunt. Sed dicis quõ romæ ad teſtimonium di
aconi Preſbyter ordinatur. Quid mihi profers unius
urbis cõſuetudinẽ? quod paucitatẽ de qua ortus eſt ſu
percilius in Leges eccleſiæ uendicãs? Oẽ qđ rarum e t
plus appetitur. Pulegium apud idos pipere precioſi
oſius. Diaconos paucitas Honorabiles Preſbyteros
turba cõtẽptibiles facit. Cæterum in ecclia ẽt romæ pſ
byteri ſedent: et diaconi ſtant licet paulatim in crebreſ
centibus uitiis iter pbrõs abſẽte epo ſedere diaconum
uideri et i dõeſticis conuiuiis benedictiões pbris dare
Diſcant qui hæc faciunt non ſe recte facere: et audiant
apoſtolos Non eſt dignum relinquentes uerbum dei
miniſtremus menſis: Sciant quare diacõi cõſtituti ſunt
Legant acta apoſtolorum: recordẽtur cõditionis ſuæ
preſbyter et epiſcopus: aliud ætatis aliud dignitatis no
men eſt. unde et ad titum et ad timotheum de ordinati
one epiſcopi et diaconi dicitur: de preſbyteris omnis
reticetur. Quia i epiſcopo et preſbyter continetur: qui
promouetur de minori ad maius prouehitur. Aut igi
tur ex preſbytero ordinetur diaconus: ut preſbyter mi
nor diacono comprobetur in quem creſcit ex paruo.
aut ſi ex diacono ordiatur preſbyter: nouerit ſe lucris
miorem ſacerdotio eẽ maiorẽ Et ut ſciãus traditiões
apoſtolicas ſumptas d ueteri teſtãento quod Aaron et
filii eius atqz leuitæ in tẽplo fuerunt hoc ſibi epiſcopi
et preſbyteri et diacõi in eccleſia uendicant.

Beati hieronymi ad Damaſum de oblationibus alta
ris et elemoſynis a preſbyteris et non a laicis uendi
candis quod ſanctorum Doctorum auctoritate confir
mat cẽſẽs laicos ꝓſumptores excõmunicationi ſubdẽ
dos.

NOVERIT ſacta auctoritas tua pa
pa ueneráde quia de quæſtione: quã
clietulo tuo propoſuiſti et cõgrua reſ
põſa per epiſtolã mãdaſti hoc eſt de
panibus a fidelibus Altari oblatis
quis illis iuẽ uti debeat. Quantum a
præcipuis eccleſiæ doctoribz ineſtigare ualui paucis ti
bi ſcribere curaui. Teſtes autẽ idonei quos ad hãc rẽ
coroborãdam concitaui hi ſunt Gregorius nazanze
nus mirabilis. doctor: Cirillus: Athanaſius: Theo
philus: anatolius: Joannes chryſoſtomus: Euſtaſius:
Euſebius: chronographus: Et noſter Hilarius. Qui õ
nes uno ore eodẽqz conſẽſu: ueluti ſpiritus ſãcti orga
na uera anathematis mucrone cenſent eſſe feriendos
qui in uſus laicorum panes cõtulerint oblationum: qꝫ
ois ſolis ſacerdotibus debẽtur: niſi forte religionis cã
laici pro benedictione de manu ſacerdotis accipiãt nõ
ſolum autẽ de panibz in ecclia oblatis hoc ſanxerunt
patres noſtri: ſed de omibus ſimul q̃ altaribus offerũ
tur dicẽtes atqz docentes maximum nefas eſſe et per
omnia diabolica temeritate hoc fieri. Vbicunqz accide
rit et ualde intolerabile eſſe ſanctæ eccleſiæ ut ſine uin
dicta ſanctorum canonum remaneat Vnđ ſanctus Jo
annes chryſoſtomus in cõmentariis ſuis ſuper Mat
thæus euãgeliſtã: ubi diſcipuli ſpicas manibz uellebãt
ſabbato et phariſæi repræhẽdebãt hoc modo ſcribit Si
inquiens nõ licuit dauid et uiris eius: adhuc ſub ũbra
legis comedere panes propoſitionis quia dicebantur
ſacta. Quando dauid Abimelech panes petiit fame in
ſtimulãte quõ nunc coruſcãte Euãgelio pſuaderi debe
at laicis ut oblationẽ panus deo oblatorum ſuis uſibz
rapiant. Dicit nanqz proinde apoſtolus Qui altari de
ſeruiunt de altari participẽt. Ergo quia ſacerdotes pro
omnibz orare ſolẽt: quorus elemoſynas et oblatiões
accipiunt: qua fronte ꝓſumunt laici oblationes quas
chriſtiani pro peccatis ſuis offerunt uel comedere uel
aliis cõcedeĩ: cũ ipi nõ debeant pro populo orai. Ob
hoc papa glorioſe mittere oportet illos ꝓſumptores i
excõmunicacionẽ ꝑpetuam ut cæteri metum hẽant et
ãplius hæc in eccleſia ne fiant.

Incipit quartus liber ſiue tractatus tertiæ partis princi
palis epiſtolarum beati Hieronymi de correctione ui
tæ et cõuerſatione prælatorum ſiue præſidentium

Epiſtola beati Hieronymi Ad Ruſticum narbonẽſẽ
epiſcopum de uita et cõuerſatione epiſcopi et. vii. gra
dibus clericorum illi commiſſis.

Argumentum in eandem.

EPISCOPVS docet Humilita
tem iuſtitiã pacẽqz ſectari: miſereri
pauperibus: lges dei diſceĩ et doceĩ
nõ accipere pſonã i iuditio nec quen
quã cauſa incognita iudicare: inferi
ores eccleſiæ miniſtros nõ deſpicere
nec illis iniuriã irrogare. Deniqz ſeptem diſtinguens
ordines clericorum docet per ſingulos: quali eos epi
ſcopus debeat honore proſequi quali caritate fouere
Inſolẽtias quoqz ac auaritiam arguit epiſcoporus: qui
omnia ſibi arrogãtes offitia et opes ſibi cumulantes
clerum mendicare compellunt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

DESSILERE quidē arbitror fidei
tuæ cōuerſationē ſanctā quā habes i
chriſto ieſu ad ſacerdotalis ordis di
gnitatē. Artam tibi et anguſtā itellec
tus uiam in domino reſerare. Quia
præcedentibus meritis ac uirtutibus
iſignibus ad hoc officiū electus a deo es: ſ in multis
gratia chriſti ſine operibs comprobetur. Et ceſſāte me
rito cōuerſationis ac uitæ ſola dei dona fructificēt. Ta
mē quia tu ꝑ cæteris electus a deo cōprobaris quia et
legis operam ipleuiſti et cōmoraris in gratia uſque ad
ſupereminentis ſcientiæ ſacerdotalis intellectus deo te
cum colloquēte feſtinas: et exiſtentibs cogitationibus i
ſignibus Hoc uis noſſe qđ futurus es: totius tibi eccle
ſiæ prout præcipis ſacramēta reſerabo doctrinæ ordinē
locumqꝫ cuſtodiens et quicquid qualiter obſeruare đ
beas docēs: ſi modo ad iiuriā nō reuoces nouellæ ex
hortationis induſtriā: ac te pudeat paulīſper eſſe mino
rem duꝫ diſcis: quia ſepoſito ut uides priuilegio digni
tatis de nobis habes āplius quod requiras. Et id qđ
iāpridē in conſecratione conſecutum eſſe te credis. Re
ſtat ut capias ne minor iueniaris in chriſto ꝙ in mun
do interim noiaris: ac falſi uocabuli inutilis paſtor exi
ſtas: cum hæc quæ in domo latent ſacramēta neſcires
Nos tamē tenētes in omni diſputatione rōem ac tecū
ſimpliciter fabulātes uerum te epm animarum debere
eſſe mōſtrabimus: ut factus tibi ipſe poſitus iudex hoc
quod loquimur implere feſtines: et nobiſcum conſēti
ens uerecundia et confuſiōe reiecta eligas abiectus eē
in domo dei magiſ ꝙ habitare i tabernaculis peccato
rum. Si.n. ieſus ait Reges gētium dominātur eorū
et qui poteſtatē habent domini uocātur. Vos autē nō
ſic ſed qui maior eſt i uobis fiat ſicut minor. et qui pri
ceps fiat ſicut miniſter. Quis.n. maior ē? qui recumbit
an qui miniſtrat. in gentibs qđ qui diſcumbit. iter uos
autē non ſit ſed qui miniſtrat. Ego āt i medio ueſtrūꝫ
ſum ſicut qui miniſtrat. Et uos quia eſtis ꝑmanentes
mecum in tētationibꝫ meis. Ego diſpono uobis ſic̄ diſ
poſuit mihi pater meus regnum ut edatis et bibatis in
menſa mea in regno meo: et ſedeatis ſuper ſedes duo
decim iudicātes duodecim tribus iſrahel. Et alibi Re
ctorem te poſuerunt: noli extolli. Sed eſto in eis quaſi
unus ex eis. Et alibi nō ut domineris clero: ſed ut foꝛa
ſis omnibus. Et alibi Tēplum dei eſtis: et ſps dei hitat
in uobis. Si quis tēplum dei uiolauerit diſperdet illuꝫ
deus. Templum.n. dei ſanctum ē qđ eſtis uos. quoni
am ex ipſo ſunt omia ipſi gloria in ſecula. Vnus.n. de
us pater domini noſtri ieſu chriſti. ex quo omia et nos
in ipſo: et unus dominus ieſus chriſtus ꝑ quē omnia
et nos per ipſum. Et unus ſpiritus i quo omnia et nos
in ipſo: ſed non in omnibus eſt ſcientia. Excitas enī
ſcriptum eſt. contigit ex ꝑte i iſrahel donec plenitudo
gētium ſubintraret et ſic omnis iſrahel ſaluus fieret.
Concluſit enim deus omnia ſub peccato ut omnibus
miſereatur. Ante omnia humilitatē dilige: quia ſup
bia apoſtatare facit a domino et initium peccati ſupbia
eſt. Deus enī noſter formā ſerui accipiēs humiliauit
ſe uſqꝫ ad mortē mortē autē crucis: Omnes ſcriptu
ras mēte percurre: totum canonē lege atqꝫ habēs an
te oculos exēpla ſanctorum imitare qđ bonum ē emu
lare quod ſāctus factuſqꝫ tibi hieroſolyma cæleſtis do
mo ta reſtitue. Domuꝫ i te ac tēpluꝫ Salomonis ædi
fica. Tabernaculi fabricā exornare diligētius feſtina. i
tra ſancta ſāctorum indeficiens ibi ſemp lumē incende
perfectionē in omibus tene: pone cuſtodiā ori tuo et
hoſtium circumſtantiæ labiis tuis non des in tētationes
animā tuā et non obdormiet qui cuſtodit te: et exalta

omnē uocē tuam Et dic Omnis caro fœnum et omīs
gloria hois ut flos fœni. aruit fœnus et flos eius deci
dit. Verbum autē domini manet i æternus. Sacerdos
enī domini qui de ore eius profert iuſtitiā et exquirē
tibus anunciat ueritatē angelus omnipotētis domini
eſt. In omibs cauſis ſerua iuſtitiā. peregrinātes orpha
num et uiduā pauperem uel pupillum uacuo gremio
non dimittas. ibiqꝫ theſaurum tuum ubi cor tuum eſt
conde. Cum omnibus fratribus tuis ſicut ſcriptum eſt
pacem habe. Concilia fuge ne dum iudicas cōdēneris
tunc.n. ſcriptum ē Beatus uir qui nō abijt in cōcilio im
piorum: et in uia peccatorum nō ſtetit et i cathedra peſ
tilētiæ non ſedit. Sed in lege domini uoluntas eius et
in lege eius meditabitur die ac nocte potentum perſo
nas diuitum noticias ſalutantium Obſequia ita acci
pe ut pauperē non cōtriſtes nec illi faſtidiū excuſatiōis
inducas non recedat liber legis ſic enim ſcriptum eſt.
Sine offēſiōe eſtote iudæis et græcis et eccleſiæ fidei ſi
cut ego per oia placeo oibꝫ non querēs qđ mihi utile
ē ſed qđ multis ut ſalui fiāt Priuſꝙ audias ne iudiceſ
quēꝙ atqꝫ ante probationes accuſationis illatæ nemi
nem a tua cōmunione ſuſpēdas: quia non ſtatim qui
accuſatur reus ē ſed qui cōuincitur criminoſus. Nec
ꝓſtandum odiis ſingulorum ut innocētium fratruꝫ iiu
ria dominetur. Quinimo timoꝛ dei eſt ante oculos
habēdus: Et totum qđ agitur deo chriſto ſcias ꝓſtan
dum eſſe nō tēpori quia ꝓterit figura huius mundi et
deo magis obedire cōuenit ꝙ hominibus qui ſcit præ
terita et de futuris æſtimat. Vno enim ſermone tota
lex adimpletur. Omne quod tibi fieri nolueris alii ne
feceris. Homi ſi fieri poteſt poſtpoſita ꝑſonæ tuæ offi
ciiqꝫ reuerentia ſeruum ſeruis te eſſe cōuenit. atque in
omnibus perdocere ut quicunqꝫ a te audiunt cōuerſa
tione magis tua ꝙ doctrina proficiunt. Sic.n. ſcriptus
eſt In ſapientia ambulate ad eos qui foris ſunt ne te
extollat ſalutatio pluriorum. Munera diuitum et ob
ſequia nō uincant te: quia munera excæcant oculos iu
dicuꝫ. Non plus ſit apđ te matrona nobilis ꝙ profeſ
ſa pauper atqꝫ mēdica aut uidua maritali auxilio deſti
tuta æqualis ei quæ habet uirum potentē in ſeculo uiđ
atur. Alienum te a perſonis omnium reddendum iudi
ca. ac propter iuſtitiā in iudicio pauperē nō defendas.
nec propter gloriā diuiti indecenter aſſiſtas. Aut ſi hoc
non poteſ facere cognitionē reſpue cauſarum. ſola tibi
eſto lectione et oratione cōtentus. Neminē.n. ut dictū
eſt diligit deus niſi eum qui cum ſapiētia habitat. ac
nullum lædit. Iſta ſi feceris deo inutilis in omnibus
comprobatus perfectum ſacerdotium retētabis in te.
Expelle de tēplo dei oues et boues et columbas uēdē
tes nummulariorꝫ euerte mēſas quia domus patris
noſtri domus orationis nō negotiatiōis eē debet et ꝙ
inditio proiicitur deſiderari propter dānationis ſētēti
am non oportet ne reprobi iueniamur in chriſto. Sic
que fiet ut iueritate cōſiſtēs ſeptiformis eccleſiæ ſacra
mētum noſſe merearis quod in omnipotētia dei cum
ſui ueneratione cōſiſtit ideſt in patre et in filio et in ſpi
ritu ſācto i archāgelis in angelis in ſapiētia in homini
bus. Quæ omnia ſi diligenter aſpitias totus in his diſ
putationibꝫ eccleſiæ catholicæ fundamēta cognoſces.
Et per hos gradus ſi uniuerſa obſeruaueris quæ ſcrip
ta ſunt deus erit i memoria tua de primo gradu eccle
ſiæ qui foſſariorum ordo eſt tua et tu i domino reuer
teris. Primus igitur i clericis foſſariorum ordo ē qui
i ſimilitudines Tobiæ ſācti ſepelire mortuos admonē
tur ut exhibētes uiſibilium rerum curā ad iuiſibilius
feſtinēt et reſurrectionē carnis credētes i domio totuꝫ
quod faciunt deo ſe ꝓſtare non mortuis cognoſcant.

Tales ergo foſſarios eccleſiæ cõuenit qualis Thobias
propheta fuit eius fidei eius ſanctitatis: eius ſcientiæ
atqȝ uirtutis. Non ergo putes paruum eſſe officium
foſſariorum. At ſicut cæte i ſacerdotes famulis dei dſ
picias ſacramentuȝ ac plus diuerſorum ſeruis deferas
uel amicis ꝙ chriſti in templo cuȝ preces fundis cuius
membra ueneraris cum oibus participare te conuenit
non ſolum in altari: ſed et domi cum omnibus eſſe cõ
uiuam: atque inter domeſticos parietes ſimpliciter reſi
dere. Si amas Tobiã prophetã: et ſi eius imitaris exẽ
plum: Si iples qđ ſcriptum ẽ: Qui recipit prophetã in
noie prophetæ mercedẽ prophetæ accipiet. Caue ne
huic officio ꝑ ſuperbias tuam aliqua irrogetur iiuria:
quã laicus qui minor ẽ Tobiæ non meretur. Te.n. ita
de dei mẽbris oportet habere iudicium ut itelligas ec
cleſiæ ſacrãentum. Religiõis.n. et ſãctitatis ẽ ꝙ Epus
diceris nõ romani cõſulatus aut iuris. Si hoc uiſ eſſe
quod factus es ſerua ordines tuum locumqȝ cuſtodi.
Defer prophetæ ut propheta tibi ſeruiat. Dilige myſte
ſteria dei ut ameris a chriſto: Noli aliquẽ cõtriſtare il
cite aut iniuſto odio proſequaris quia tu ſicut chriſtus
es: et alii chriſti ſunt: et Nẽo potẽs ẽ in hoc ſeculo qui
aliquẽ ſeruorum ſuorum uelit ab aliis cõculcari. tu ipe
quoqȝ ſi libẽter accipias quod dicturus ſum cunctorũ
fãulis ꝑꝑe os quibus ſeruiunt honorẽ deferes: atqȝ
unum quenqȝ prout potẽs ẽ eius dominus ueneraris
Dic mihi quæſo quiſ maior ẽ chriſto? aut cui tãtum de
bes? qui pro te ſãguiẽ ſuum ſudit et qui te eccleſiæ ſuæ
præpoſuit. et qui te honorauit i cunctis: qui oia tibi di
uitiarum ſacrãenta cõceſſit? Nunquid meretur doĩnus
deus tuus ut cuȝ hæc ꝓſtiterit propter bõitatẽ et miſeri
cordiã ſuã cõſeruos tuos ꝺprimas? deroges chriſto ac
nullum niſi te ſolum putes ad doĩnum ptĩere? tibi tã
tuȝ exiſtimes reuerẽtiã ꝺferẽdã ac fãulos chriſti i cõſe
cratiõe tibi creditos nõ i miniſterio liberos ut habeas
ſed ut ſeruos in doĩnationem poſſideas? Hæc enim præ
cæteris deus damnat et nihil grauius fert ꝙ ut cuȝ ſci
as hominibus deferendum deo ipſe non deferas: Cuȝ
ſeruum principis atqȝ miliciæ deputatum perſequi et
laceſſere non audeas eos qui ueri dei ſerui ſunt et uero
chriſti caractere cenſiti ac per baptiſmum gratias chriſti
et per clericatus offitium militantes adiectione putes
ignominiæ deputandos ut plus interdum apud conſci
entiam tuam ſi iniuriam non faciat noſtra correptio. tas
ſeruis tuis ꝙ clericis parcas. Et in his aliquid uerna
culum diligas illos uelud alienos deſpicias et malis
mundo placere ꝙ chriſto. Pro chriſto: Pro fide: Pro
Religione. Pro Propoſito Sanctitatis deferre inter
dum clericus ſeruo cogitur et ad ignominiam non fe
rendas uilis iudicatur in mundo qui ſummus in cælo
ẽ: Recte hæc repudias epiſcopus: recte iſta nõ ſeruas
Si epiſcopus non uis ſi cælorum regna contemnis ſi
nullum cum deo cupias habere conſortium: Certe ſi e
lectum te a deo gratularis ſi factum te paſtorem gregi
ſi te creatum ſacerdotem clericis recognoſcis laborare
debebis ne tibi tua mẽbra diſpliceant ne id qđ xpi eſt
reprobetur. Sic eni ait apoſtolus aut nunquid caput
pedibus dicet non deſidero opera ueſtra: Vnum enim
corpus et multa ſunt membra. Si tu caput es pedum
tibi offitia neceſſaria ſunt pertinere ad honorem tuum
atqȝ ad ſubſtantiam corporalem pedes ipſe cognoſcis
ſine his ut ipſe noſti ambulare non potes: hi te ſuſtinẽt
hi totum corpus permouent hi dirigunt caput: hi pri
mum eſſe te faciunt: perditis his contẽneris a cunctis
ac tibi ipſe odibilis factus amarã uitaȝ in ſeculo reten
tabis. De ſecũdo gradu eccleſiæ qui hoſtiariorũ or
do eſt. Secundus hoſtiariorũ locus eſt qui claues
regni cælorũ tenẽt qui patriarchis dãtur: qui præſunt
portis hieruſalẽ atqȝ iter bonũ et malũ habẽtes iuditi
um aperiunt quod nemo claudit et claudunt quod ne
mo aperit. Jam hic conſiderare te conueit: quæ circa
hoſtiarios dei debet eſſe diligẽtia: quãta his uerbis at
que offitii reuerẽtia per te deferẽda ſit itrare tẽplũ ni
ſi per hos non potes. Hi ſunt ordinati per uices ſu
as: et omnia quæ intus ſunt ex utraqȝ cuſtodiunt ac ꝑ
fecti in omnibus fideles recipiant reſpuãt infideles.
De tertio gradu eccleſiæ qui doctorum ordo eſt. Ter
tius lector ordo ẽ: qui deo chriſto et prophetis datur
ſecundum qđ ſcriptum ẽ Exalta uocẽ tuã et dic. Om
nis caro fœnus et omnis gloria hominis ſicut flos fœ
ni aruit fœnum et flos decidit. Verbum autẽ domini
manet in æternum. Deniqȝ dominus noſter legẽoi tẽ
plo formã lectoris aſumpſit. Sicut ergo lectores qui
cantãt cãticũ moyſi et agni: hi ſunt qui ſequũtur agnũ
imaculatum quocunqȝ ierit qui cõ mulieribus nõ coi
quinauerunt uirgines enim ſunt. Horuȝ numerus eſt
angelorum et nomẽ angeli conuenienter ſacerdoti ad
aptatur qui uſqȝ adeo æquales tibi ſũt per hæc offitia
ſanctitatis ſicut ſcriptum legis Sacerdos qui ꝺ theſau
ro ꝺ ore ſuo profert iuſtitiã: et exquirentibs annunciat
ueritatẽ angelus omipotẽtis dei eſt. De quarto gradu
eccleſiæ qui ſubdiaconorum ordo ẽ. Quartus eccleſiaſ
ticæ diſpoſitionis in ſubdiacono eſt ordo qui netrana
tinei appellantur in humilitate domino ſeruientes: ꝑꝑ
hoc in euãgelio ieſus ad Nathanael ait Hic eſt uerus
iſrahelita in quo dolus nõ eſt Cui reſpõdens ieſus ait
Anteꝙ philippus te uocaret cuȝ eſſes ſub ficu nouite
qđ propterea ſcriptum eſt ut tu eius locum diſpoſitio
nẽqȝ cognoſcas: propterea dominus noſter formã ſer
ui accipiens humiliauit ſe uſqȝ ad mortẽ mortẽ autẽ
crucis: propter qđ ſemper genu flexo orare mãdamur
Omnis.n. qui ſe humiliat exaltabitur: et qui ſe exaltat
humiliabitur. Propter hoc ægyptus cõpetentibs pla
gis percutitur a domino. Hæc dies profectionis ex æ
gypto: paſcha domini nuncupatur: ut quia paſcha noſ
trum imolatus eſt chriſtus plenitudinẽ totius myſterii
atqȝ ſacramenti in rerum officiis recognoſcas: nec ꝑ
arrogãtiam non ferendã non deſpicias eos qui oblati
ones in templo dei ſuſcipiunt: ãt ſecretorum omnium
teſtes participes etiam paſſionum ſunt. Et cætera.
Hi enim primi deſideria noſtra ſuſcipiunt: hi probant i
nobis optias uolũtates: hi repudiãt malas: hi ut a do
ſuſcipiamur aſiſtunt: quorum tibi ſicut uiſibiliter mini
ſteria neceſſaria eſſe cognoſcis ita et iuiſibiliter ꝑꝑ pa
cem aut eius concordiam utiles eſſe perpẽde ne conſi
cere corpus chriſti et ſanguinẽ ultra non poſſis ſi uẽtu
rus ad altarius dei eccleſiæ mẽbra neglexeris. De qui
to gradu eccleſiæ qui leuitarũ ſeu diaconorũ ordo eſt
Quintus i diaconibus ordo ſacramẽti ẽ quoruȝ ſors
dei eſt qui recedere de tẽplo domini die ac nocte pro
hibẽtur qui colũna et fundamẽtũ ueritatis ſunt qui ec
cleſias dei ſuſtinẽt qui altare chriſti ſunt: in quo firmen
tur ſacramenta in quo offertur oblatio quid ergo i tẽ
plo dei ut ipſe noſti uenerabilius altari eſſe põt? Quis
nõ ſe ad mẽſam domini acceſſurus humiliet Et hi ſunt
quos in apocalypſi legimus. Septẽ angeli eccleſiaruȝ
hi ſunt ſeptem candelabra aurea: hi uoces tonitruorũ
hi in ſimilitudinẽ ſacramẽtorum. Noe iuſtitiæ ꝑcones
nõ habentes in ſe maculam ãt rugã atqȝ in cãdorẽ lu
cis effecti in omni iſrahel deo uolente perſpicui: puri
mentibs alarum candidi: uirtutum operatione ꝑclari:
humilitate ꝑdicti quieti humiles euangeliſantes paces
ãnunciantes bona diſſenſiones rixas et ſcandala reſecã
tes: ſoli deo eloquẽtes i tẽplo nihil de mondo penitus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cogitātes dicētes patri et matri non nouimus uos et
filios ſuos non agnoſcentes. Deniqꝫ et leui ut ſcrip
tum legimus ſacerdotalis tribus eſt et caput omnius
ſacerdotum: ſine hoc ſacerdos nomen habet offitium
nō habet: hic miniſter dei dicitur qꝛ ſcriptus ē. Quis
Maior eſt qui miniſtrat an cui miniſtratur? et ſicut i
ſacerdote cōſecratio: ita in miniſtro eſt ſacramenti diſ
penſatio. Illi orare: huic pſallere mādatur. Ille obla
ta ſāctificat hic ſāctificata diſpēſat . Ipſis etiam ſacer
dotibus propter preſumptionē nō licet de mēſa domi
ni tollere calicē: niſi eis traditus fuerit a diacono: ut ꝓ
cedente miniſterio ſanctitatis humiliatus pauliſper ꝑt
cōſecrationē dum miniſterio dei inſtant reuerentiā ut
debēt recognoſcāt. Ita.n.deus noſter omipotens uni
uerſa diſpoſuit ut qui maiorē eſſe ſe crediderit minor
ſit et qui uideretur minoꝛ maior exiſteret . Deniqꝫ ꝙ
hoc uerum ſit ipſe perpende. Leuitæ inferunt oblatio
nes in altari. Leuitæ componunt menſā domini. Leui
tæ cum ſacerdotibꝫ dum ſacramēta benedicuntur aſſiſ
tunt. Leuitæ āte ſacerdotes orāt: ut ſicut diſtictio loco
rum creditur in mundo: ēt in altari dei uideatur. Epiſ
copi ſuperbi ſunt ſi nolint ſibi diacones antepōi. ſi hu
militatē diligunt maiorē eſſe in eo qđ ſunt humiles co
gnoſcāt. Tunc deinđ ut aures habeamus ad dominus
diaconus acclamat: ipſe ꝑdicat: ipſe hortatur: ipſe cōmo
uet aſtantibꝫ ſacerdotibus ne leuiter hanc uocē. Quæ
hæc et pacē ānuntiet: aut negligēter aſpicias aut contē
nendam putes. Sufficit huic ordini eum per dominū
fuiſſe conceſſum ut non ſolus ſacerdos in tēplo totus
agere et iplere uideatur. Eget officio diaconi ſacerdos
ſicut et diaconus ſacerdotis: nec diues ſine paupeꝛ eē
poteſt. Poſt cōſecrationē.n.omnium ſacramētorus ꝑt
orones: poſt recitationes nominum ꝑt omia myſteria
deitatis perfectio ruꝛſus leuitis in altari datur. Diaco
nus ut ſuperius dixi calicē tradat teſtis paſſiōis: teſtis
diſpenſationis: teſtis humilitatis: ne elatus in ſuperbiā
is qui obtulit nihil ſperandum ſibi a diacono recognoſ
cat. Ideo leuita in cōſecratione pfectus eſt: nec ultra iā
ſicut laicus benedicitur quia pfectam in ſe habere iube
atur domini ſāctitatē. Deniqꝫ ex omibus tribubus in
ieſu naue libro. Leuitæ ciuitates accipiunt ut tu intelli
gas nullum eſſe hominum genus: nullā terram: nullū
locum: nullam gentē: quæ non huic propter dominus
ſeruire iubeatur. De leuitis āt decimas decimarum ac
cipimus ſacerdotes: nec dare ipſis ſed accipere mādā
tur. Nunc āt ex quo i eccleſiis ſicut in romano iperio
creuit auaritia. periit lex đ ſacerdote et uiſio de prophe
ta. Singuli quoqꝫ potētia epiſcopalis nomīs quam ſi
hiipſi illicite abſqꝫ eccleſia uendicauerunt totum quod
leuitarum eſt in uſus ſuos redigunt. nec hoc ſibi quod
ſcriptum eſt uendicant. ſed cunctis auferunt uniuerſa.
Mendicat infelix clericus in plateis : Et ciuili opere
mācipatus publicā a quolibꝫ depoſcit alimoniā: et qui
dē ex eo deſpicitur a cunctis ſacerdotale officium dus
miſericordia deſolatus iuſte putatur ad hāc ignomini
am deueniſſe. Eget in ſede preſbyter in altari leuita. in
ſecretario ſubdiaconus: i lcoe lector et i tēplo hoſtiari
us: i ſepultura foſſarius: moriuntur fame: et qui alios
ſepelire mandātur: poſcunt miſericordiā: qui miſereri a
liis ſunt ꝓcepti: Et cum ita fuerit ſacerdos qui hoc nō
fecerit condēnatur. Solus incubat diuitiis: ſolus mini
ſterio utitur: ſolus uniuerſa ſibi uendicat: ſolus partes
īuadit aliēas: ſolus occidit uniuerſos. Nā ſi ſecundus
diuinos libros omia faceremus: nec dici quicꝙ uiſibi
liter poterat cunctis ſola i chriſti eccleſia ſanctitas abū
daret. Hic propter ſacerdotum auaritiā odia cōſurgunt
Hinc epī accuſātur a clericis. Hinc principus lites: hic

deſolationus cauſæ. Hinc origo criminis. Et.n.ſi unuſ
quiſqꝫ ita hunc mundus uiſibiliter poſſidere mādatur
ut ſua tantum poſſeſſione cōtentus ſit: ac res nō īuadat
alienas: non agrum pauperi tollat nō uineam: nō ſub
iectorum aliquod nō famulos nō fructus. Quāto ma
gis qui eccleſiæ dei ꝑeſſe debet. ita in omibus ſeruaꝛ iu
ſtitiam. ut hoc ſibi tantum uendicet quod ſui iuris eſſe
cognoſcit. aliena non tāgat. aliena nō rapiat. æqualē ſe
cæteris faciat. et ſicut ſine his in eccleſia nō fit ita et ſi
ne his in eccleſiæ miniſterii diſpenſatione non uiuat .
Certe ut ipſe noſti qui uiſibiliter in hoc mundo ius iua
dit alienum accuſatura. Paupere dānatur a iudice. ita
et in eccleſia dei cum unuſquiſqꝫ Stipendia ſua perdit
clamat ad deus. exauditur a chriſto nec differtur i hac
pte ultionis ſñia ſi nō redduntur uniuerſa. Moderatō
enim dei preces ac ſolum noſtrum redditus quærit ac
nos q̄rit ſua bonitate ſeruari. Sed ſi nō conuertimur:
ſi duri corde ſumus ſi in peccatis uſqꝫ ad mortē illicite
perduramus. Aſſidue peccanti ſicut ſcriptum eſt deus
non miſeretur. De ſexto gradu eccleſiæ qui ſacerdotus
ordo eſt. Sextus ſeniorum ordo eſt qui ſacerdotibꝫ
datur qui preſbyteri dicuntur qui ꝑſunt eccleſiæ dei et
chriſti ſacrāēta conficiunt. Hi autē in benedictione cuꝫ
epīs conſortes miniſterio ſunt. nulla in cōficiendo cor
pore chriſti ac ſanguie inter eos et epōs credēda diſtā
tia eſt . Et eucharistiam Iampridem per Preſbyte
ros benedictā ſi uſus exegerit epiſcopi accipere debēt
ac ſe chriſto ac plēitudini eius cōmunicare cognoſcere
Nāꝫ ſi quis ad iniuriam reuocet aut putet ſe accipere
nō debere euchariſtias quā preſbyter benedixit is pro
fecto puerſus ē credē ɘ dōinum duo corpora habuiſſe
Unum maius et unum minus . Maius quod epiſco
pus cōficit: quod preſbyter minus . Hic chriſtus diui
dit eiqꝫ facit iniuriam ergo inter baptiſmum et baptiſ
mum poteſt eſſe diſtantia ut ſāctioꝛ iudicetur quē bap
tiſauit epiſcopus ꝙ is quē leuita ſicut in actibus apo
ſtolorum legis eunuchus a philippo diacono baptiza
tum fuiſſe ut ſcriptum eſt . Ecce aqua quis prohibet
me baptizari et ille ait nihil ſi credis. Fides enim quæ
facit mundum. et quia non ē dātis ſed accipiētis . Ita
credēdum eſt in omni anima baptiſmum eſſe pfectum
et in omni ſacerdote corpus chriſti eſſe perfectum qui
nō cōmunicat euchariſtiæ pſbyterorus nō cōmunicat
chriſto nec euchariſtiā ipſe benedicit quia in eo i quo
iudicat cōdēnatuꝛ atqꝫ in ſimilitudinē Iudæ traditoris
tradēs domini nullo cogēte ipſe ſibi infert manus: ac
ſuſpēdio perit quia ſupbia peccat i deo. Nec ego dico
præſētibus epiſcopis atqꝫ aſtātibus altari preſbyteros
poſſe ſacramenta cōficere . Sed ſi forte uſus exegerit
ut uenientes ad eccleſiā ſacerdotes iiſdē horis quibus
aut oblatio parata non ſit. aut nō poſſit offerri. non de
bere epiſcopum repudiare euchariſtiam preſbyterorū
ſi pōatur in altari quia accipi oportet Epiſcopum quo
niā corpus eſt chriſti ſicut.n.ſcriptum ē. Uos.n.eſtis
corpus chriſti et mēbra ex parte Charitas eni cœperit
multitudinē peccatorum. Fides. Spes. Charitas. Tria
hæc maioꝛ his eſt charitas. Charitas paciens eſt. beni
gna eſt. non emulatur. non inflatur. non perperā agit.
Omia credit. Omnia ſuſtinet. charitas nunꝙ excidit.
Et quia ſcriptum eſt Preſbyteri duplici honore hono
rātur maxime qui laborāt in uerbo domini predicare
eos decet utileeſt benedicere cōgruum confirmare cō
uenit redderē cōmunionē neceſſe eſt uiſitare infirmos
orare pro inualidis atqꝫ omnia dei ſacramēta comple
re pſerti cum in oriēte eā ſemper conſuetudinē et i Illy
rico et i Italia atqꝫ i Aphrica omnibus locis tempori
bus Apoſtolorum fuiſſe manifeſtum eſt . Ac ſola pp

.k.2.

anctoritatē ſummo ſacerdoti clericorum ordinatio. Et
uirginus cōſecratio reſeruata ſit cum baſilicæ altaris et
chriſmæ dedicatione uel ſatiſfactione a multis diſcipli
na eccleſiæ uendicata concordias ſacerdotum ſolueret
ſcandala generaret propter hoc et nup epiſcopalis ele
ctio ad metropolitanum rēiſſa eſt et cum huic ſumma
datur ptās. aliis adiitur hæc facultas. et incipiunt ēt ſū
mi ſacerdotes pati nō ex iur ſʒ ex neceſſitate aliū Sacer
dotem ne huic Eps inuidia diabolicæ tentationis in
flatus iraſcatur in tēplo. Si epiſcopi cohortantur ple
bem ſi in eccleſiis prædicent ſi plebibus ut ſcriptum eſt
benedicāt: et eni obuianti iſta ſic dicam: Qui nō uult
preſbyteros facere quæ iubentur a deo quis maior ē
chriſto aut quis corpori eius aut ſanguini poterit ante
poni Preſbyter chriſtum conſecrat cum in altario dei
ſacramenta benedicit benedicere populum non debet
qui chriſtum ēt iubetur cōſecrare. Virgines ēt dei lics
apoſtolus dicat. De uirginibus p̄ceptum domini non
habeo: tamen hoc rōe faciente ſi uſus exegerit p eum
benedici ſi neceſſe eſt manifeſtus eſt. quia Maria ma
ter dōini chriſti ſoror eſt uirginus et euchariſtia chriſti
chriſtus et minor maria q̄p dominus. Tamē credendū
eſt ſummi ſacerdotis iudicio et hoc faciendum eſſe qđ
iuſſerit circa laicos iubentibꝫ nobis iuſtiſſimi ſacerdo
tes preſbyteri dei benedictionis pdunt officium: amit
tunt linguæ opus: non habent cōfidentiā p̄dicādi. trun
catus eſt omi parte uirtutum. ſolum preſbyteri nomē
habet plenitudinē ac pfectionē q̄ cōſecrationi eius cō
petit nō retentat. Quis hic rogo O ſacerdotes honor
eſt ut dāna gregibus iferatis quoniā cum paſtoribus p
potentiā ueſtrā auſertur deo digna diligentia contagiū
quoddā et calamitas creſcit in gregibus ac deo noſtro
patrimonii ſui dāna cōquiritis. dum ſoli uultis in eccle
ſiis potentari. Deniqʒ et chriſmæ ea ratio eſt atqʒ hic
ordo legimus cōſecrantis: baptiſatum dominum et in
ſimilitudine columbæ in ſpetie chriſmatis a pie unctus
fuiſſe manifeſtum eſt ac plenitudo ſacramenti Corpus
eius et ſāguis oſtēſus. Quæ tua offerre licet ēt reliqua
quæ in eo ſunt cōſecratē. quia in chriſto omis plenitu
do diuinitatis corporaliter habitat. Preſbyteri ergo ſi
neceſſe eē poſſunt chriſma cōficere: niſi quia in corpo
re eius chriſma eſt. Siquidē hæc regula ēt nunc ſerue
tur a plurimis atqʒ in eccleſiis multis ſic iſta faciant.
tamē meæ hoc eſſe ſententiæ. nulli epo ſuper hoc iiuri
am eſſe faciendā. nec legē a me opponēdas eſſe ei qui
lex eſt preſbyteri. Ab initio ut legimus negociorus iu
dices eſſe mandati ſunt preſbyteri intereſſe ſacerdotus
conſilio. Quoniam et ipſi preſbyteri ut legimus epiſco
pi nuncupantur ſecundum qđ ſcriptum eſt ad Titum
Huius rei gratia reliqui te cretæ ut ea quæ deſūt corri
gas. et cōſtituas per ciuitates preſbyteros. Quēadmo
dum tibi diſpoſui. Vides ergo preſbyterum epiſcopū
dici. et apli Pauli eſſe ſententiā. et alibi ad Timotheus
de eccleſiæ ordine Oportet epiſcopum irreprehenſibi
lē eſſe. Vides ergo hic preſbyteri nō fieri mētiones. ſʒ
hunc eſſe locum quē epatum uocant. Et alibi ad epm
p̄cipe hæc et doce. nemo adoleſcentias tuam contem
nat. ſed forma eſto fidelium in ſermōe in cōuerſatiōe
in charitate in fide i caſtitate. Intellige ergo in p̄ſbyte
ro ſummā ſacerdotii collocari. Et alibi ad maiores na
tu qui nos poſuit epiſcopos regere ecclīam ſuā. Et ali
bi cum epiſcopis et diacōibꝫ philippis ſcriberet. Creta
una macedoniæ ciuitas eſt. et cum ibi paulus Epis et
diaconibus ſcripſit quid niſi eos qui ſunt preſbyteri E
piſcopos uocat. Dēiqʒ ut apoſtolus ioānes epiſcopis
ſcribit Senior electe domine quē diligo in ueritate. nā
preſbyter ætatis nomē. Epiſcopus dignitatis. ſalomō

quoqʒ ait preſbytero Humilia animā tuam: ſed oderit
hoc ſacerdotes ſuperbi in preſbyteris nomē qui uolūt
eſſe hoc quod chriſtus qui diſcipulorum pedes lauit:
qui baptiſatus eſt a Joanne licet baptiſandum ſe Joā
nes a domino proclamaret propterea ſcribo ut ſi p̄teri
ti temporis error nō poteſt iā reuocari: uel p̄ſens in ec
cleſiis ſuis faciant qđ romæ ſiue qđ in oriente quod in
Italia qđ in Creta qđ in Cypro: qđ in Aphrica: qđ in
Illyrico: quod in hiſpania: quod in britania: qđ etiam
ex parte per gallias qđ in omibus locis: ubi humilitas
perſeuerat quod in cælis ſit qđ maius eſt: ubi ſedes eo
rum legis eſſe diſpoſitas: ut terrena contēnas: ut nihil
tibi de mundi iſtius cōuerſatiōe p̄ſumas. Reſpice Hie
ruſalē matrē omnium ſanctorum ornatam patriarchis
prophetis apoſtolis et angelis dei. Jpius cōſuetudiēs
ſequere: ipius ſacramēta cuſtodi: Nihil tibi ſit cōmune
cum cæteris qui errorē ſuum illicita p̄ſumptiōe defen
dunt: et conſuetudinis dicunt eſſe qđ nō eſt. Nam ſi ali
quis noſtrum p̄teriti tēporis cōſuetudinē poſſit agnoſ
cere. Probarē tibi hoc qđ loquor ab initio ſēper cus a
poſtoli p̄dicarent in eccleſiis fuiſſe ſeruata: Et poſtmo
dum odio ſingulorus uiciata aliqua aliquāta p̄ſumpta
ſed nemo dānandus eſt: nemo iudicādus: imo omēs
in manſuetudine et charitate ſpiritus āplectendi ut dus
Nobiſcum bonitatis Chriſti fundamenta cognoſcant
ad ædificium dei ſpontanea uoluntate cōueniant: ut in
culmine templi Nobiſcum permanere mereantur.
De ſeptimo et precipuo gradu eccleſiæ qui ordo epiſ
copalis ſeu epiſcoporum eſt. Septimus autem in his
diſpoſitionibus epiſcopalis ordo eſt et qui primus et p
fectus in cunctis eſt qui ōipotentiæ dei et i chriſto do
natur: ex quo proceſſus omnium gloriarus plenitudo
ē uirtutum ex quo omnia. In quo omia ipſe ordinat
ſacerdotes: ipſe leuitas: ipſe ſubdiaconos: ipſe lectores
ipſe hoſtiarios: ipſe foſſarios: ipſe arundinem tenens
metitur hieruſalē: ipſe fabricæ dei præeſt ipſe qđ unuſ
quiſqʒ facere debet oſtēdit: ipſe clamat ipſe recipit ipſe
ligat ipſe ligata ſoluit ipſe claues regni cælorum habet
ipſe thronum dei reſerat et claudit ſupra ſe nihil habēſ
ſi humilis et bonis ſit ſi perfectus ut ſcriptum eſt. Eſto
te perfecti ſicut et pater ueſter pfectus eſt: ſi obſeruat
omnia hoſpitalis: ſi ſine crimine: ſi habēs teſtimonius
bonū ſi unius mulieris uir ideſt ſua ſi tantus ſue carne
contentus ſit alieni corporis illecebras non requirat fi
lios habēs ſubditos in caſtitate et ſobrietate: quia pec
care in operibus non debet: qui in electione pfectus ē
Huius Sacerdotalis ueſtis eſt perfecta dei gloria. Ad
hunc pertinet chriſma q̄p chriſtus chriſtianorus eſt ids
ſanctus ſanctorum et chriſtus animarum ſecundus qđ
ſcriptum eſt. Nolite tangere chriſtos meos: et in Pro
phetis meis nolite malignari. Huic ſumma a cunctis
clericis atqʒ ab omni populo deferenda reuerentia ē
quia nō dicit figmentum ei qui ſe finxit: Vt quid me fi
xiſti ſic āt non habet poteſtatē figulus luti ex eadē maſ
ſa facer aliud quidē uas i honorē. aliud i cōtūeliā: huic
non cogitare de craſtino pro perfectione mandatur.
Hic de ueſtimēto et uictu ſolicitus eē prohibetur: Hic
per omnia ſimilis deo eſt ſi nō recedat a chriſto ſecun
dum quod ſcriptum eſt Tu es ſacerdos in æternum ſe
cundum ordinē melchiſedech. Hic in carne ambulat:
non ſecundum carnem militat. Hic nō uult eſſe niſi cū
ieſu. Hic neminē damnat: Hic ipſi etiam uide ſcias eū
talem in paſſione pacificum ut chriſtum eē debere Hic
oſculum ei dat a quo traditur. Hic p̄cunctis pat tur hic
ſaluat uniuerſos. Elegiſti de hoc offitio āplius diſputa
re nihil poſſum quoniā quidem in clericis conſecratū
eſſe prædixiſti epiſcopum ſolum habere manifeſtum ē

in illis eſſe partes et membra uirtutum: in epo plenitu
dinem diuinitatis habitare corporaliter. Atqȝ ita eſt
ut in epiſcopis dominus in presbyteris apoſtolos qui
et ipſi ſunt recognoſcas. Sed quia ſcriptus eſt Non
uos me elegiſtis ſed ego elegi uos ſũmus ſacerdos.
Omnes enim ſuam poteſtatē deus diſcipulis dedit et
moyſen deum dici uoluit pharaonis. Atqȝ ipſe ho
mo ieſus chriſtus maior in eo quod in carne apparuit
fuit et hoc myſterium eccleſiæ qđ Eſdras ſcripſit qui
dem in quinqȝ gradibus collocatum ſenſus noſtri ca
pitis tenet: Nanqȝ uiſui epiſcopatus presbyteria dā
tur ſecundum quod ſcriptum ē. Speculatorē te poſui
domui iſrahel. Leuitæ odoratui quia ipſi ſacerdotibus
iuncti columnæ et fundamentum ueritatis ſunt: ipſi E
piſcopi forma puris mētibȝ odor uitæ in uita ſunt: et ꝑ
manus eorum odor ſacrificii aſcendit in cõſpectu dei.
Natinei auditui ut audiant uniuerſi diuinis uerbis ac
p̄ceptis ſacerdotum et officiis leuitarum. Sacri canto
res ſermoni quod eſt linguæ: hoſtiarii ſiue foſſarii ſič
ſcriptum ē. Pone domine cuſtodiā ori meo et hoſtius
circunſtantiæ labiis meis. Ex uerbis. n. noſtris iuſtifica
mur. In ore. n. hominis uita et mors: ideo ī foſſariis
ſpiritus prophetarum prophetis ſubiectus eſt in hoſti
ariis doctores. In lectoribus prophetæ. In ſubdiacōis
angeli. In diaconibus archangeli. In presbyteris apo
ſtoli in epiſcopis deus. Deiqȝ ſcriptum eſt primo apo
ſtolos ſecundo prophetas: tertio doctores. Et ideo de
epo uſqȝ ad diaconum ſpiritus diſpoſitio eſt. . De ſub
diaconibus uſqȝ ad hoſtiarios animæ in foſſariis cor
poris. Sicqȝ has omēs diſputationes eccleſiam chriſ
ti quaſi unum hominē deo ſeruientē eſſe cognoſce ſe
cundum qđ ſcriptum ē. Vos eſtis tēplum dei: et ſp̄us
dei habitat in uobis. Si quis tēplum dei uiolauerit diſ
perdet illum deus. Templum. n. dei ſanctum eſt: quod
eſtis uos: prædica autē uerbus dei cunctis ut ſcriptus
eſt. Exhortare omnes diuitibus huius ſæculi præcipe
nō ſuperbe ſapere neqȝ ſperare in incerto diuitiarum:
ſed diuites eſſe in operibus bonis: nemo adoleſcentiā
tuā contēnat non recedat liber legis de manu tua: ſed
meditaberis die ac nocte in eo ante oīa curam paup
um Quia propter nos chriſtus pauper factus eſt cum
eſſet diues. ut inopia illius ditaremur profeſſas et eas
quæ uere uiduæ ſunt require egentibus neceſſaria ſum
miniſtra nec ī quoq̄ꝫ peregrinationis nomē horreſcas
Quoniā quādiu ſumus in carne peregrinamur a domi
no. Iuniores autē uiduas deuita cum. n. luxuriatæ fu
erint in chriſto nubere uolunt. Vxori tuæ propter anti
quā conſuetudinē ac periculum ſacerdotii nō des ani
mam tuam in poteſtatem ne forte in ſimilitudinē adæ
in paradiſo poſitus confundaris. atqȝ acceptā leges ſi
peccaueris perdas. Ac nuditatis tuæ conſcius cõfuſio
nem mentis excipias. et locum cõſecrationis amittas.
Amanda quidē uxor eſt ſicut eccleſia. ut templum dei
orandum cum ea. legendum abſtinendum cõmunicah
dum in altario non in opere. ſpiritu non carne uiuēdū
uenerari autē a te propter cõiunctionē legis debet nō
deſiderari propter principium delinquēdi. quia tibi u
ſum cõiugii interdictum eſſe perpendis. cum te Epiſco
pum eſſe cognoſcis. habere ſe illa ex hoc chriſtum gau
deat non maritum eſſe cum deo non habitare cum cõ
iuge domum poſſidere intra domeſticos parietes uer
naculam ſanctitatē exultet in domino gratias agat deo
ꝙ de corruptione liberata tibi quoqȝ debitrix ſit ꝙ ad
hoc officium uoluiſti ꝙ cõſentiente electus es a domi
no. ꝙ prius de omibus cuȝ tuis ut decuit trāſegiſti: q̄ꝫ
epiſcopatum rogatus acciperes. et ſeparatus a coniu
ge in eccleſia permaneres. Certus āt ſum exēplo bōe
uitæ tuæ oēs hoc eſſe facturos ut ī adoleſcentia credē
tes deo dum contēnunt terrena diuina ꝑcipiāt et emē
dati in omnibus domino cõſecrentur ut doctores ple
bium facti poſt emendationē ſui p̄dicent uniuerſis: Et
ſalus omnium nuncupentur. Seculares āt uiros ad
miniſterium non aſſumas eccleſiæ. Sic enim legis ma
nus temere nemini impoſueris. et iterum hi primus
cõprobentur. et ſic miniſtrent ſine crimine conſtituti.
Sunt. n. multi qui ſequētes uota populorum diſcipli
nam eccleſiæ non obſeruant. ac ſine experimēto bonæ
uitæ eligunt non cõuerſos atqȝ ut conſuetudinē repre
hendā peccantes nobilitatē potius q̄ꝫ mores optimos
benedicunt. et ante regni cæleſtis gubernacula tradunt
q̄ꝫ de terrena cõuerſatione ſecuri ſint. quaſi uero deo
deficiant ſacerdotes. aut clericatus officium poſſit im
plere. Qui necdum caſtus didicit eſſe abſtinendo.
Taceo de reliquis uitæ documētis ꝙ ignorat libros
ꝙ cõſuetudinē neſcit eiprius doctor gētius dicitur uel
miniſter q̄ꝫ diſcat aliquid imperitus alieno iudicio ipo
ſterum uiuēs non dei ſed cuiuſcunqȝ facit in omnibȝ
uoluntatē: dum enim inſtruet ſe obediētia debet: cedit
ad tempus et inuitus diſcipuli nomē accipit ī magiſtro
minorqȝ fit minimo. Concurunt ad eccleſiam populi
a ſacerdote nouo aliquid audituri qđ ædificet cõctos
qđ ſaluet uniuerſos et ultra ſolitum mores forte nihil
dicitur: cæras nectit paginas ī gnotas cunctas uerſat ī
pectore et delicta omnia recognoſcēs ſola impudentia
utitur excuſātis et hociplus qđ rogatur iraſcitur. Qua
le tunc erit quæſo epiſcope iuditius tuum cum interro
gatus nihil dixeris ac mulieres laicoſqȝ ſciētiæ agniti
oni uitæ intrare eccleſiam recognoueris. Sacramen
torum uero hæc ratio eſt atqȝ hic ordo omnium naſcē
tium qui in carne deſcendimus ut qui uenientes ī mun
dum uenundamur ſub peccato idolis ſeruientes primi
mitus nuncupemur. Quis. n. a quo ſeperatur eius ſer
uus addicitur et eius operi mācipatur. præſtat officius
cuius deſiderium geſtat in ſenſu p̄ualente enis ignorā
tia regnat auaritia quæ radix omium malorum ē: et ī
quiſitio idolorum et hoc eſt malus qđ difficile ſupera
tur qui nō aut habendi uoluntate āt paupertatis tiore
teneatur. ſed quia in exhortatione prophetiæ ſermo p̄
dicandus eſt: neceſſe eſt ut in illis deus audius loqua
tur et nominetur ſecundum qđ ſcriptum ē Dominus
deus tuus unus eſt. hi ſunt quos catechuminos noia
mus et ſubiacentes caſtigationi: et liberum ad chriſtus
habentes arbitrium. quia principium ſanctitatis eſt do
minum ieſum chriſtum dei filium cõfiteri ſecundus qđ
ſcriptū ē Corde creditur ad iuſtitiā ore āt cõfeſſio ſit ad
ſalutē. . Scđs cõfitētium locus qui ad đi gratiam feſti
nantes aliquid amplius q̄ꝫ fuerunt eſſe deſiderant.
Qui ideo cõpetētes dicuntur ideſt poſcētes dei gratiā
deo iam utiles per deſiderium uoluntatum cõpetētes
cælorum regna ac uolētes iuri ſuo ꝑ miſericordiā prin
cipalē hæreditatē deum uēdicare ab omnibȝ abſtinē
tes ſperātes lauacrum chriſti atqȝ ſynceri et p̄ſentis ui
tæ poſitum ſibi terminum recognoſcunt et ordinē futu
ræ cõuerſationis aſpiciunt ut qui anteq̄ꝫ accipiant ſerui
unt chriſto poſt acceptā fidē dei dona non perdāt aut
iritas faciant gratiam cui ſeruire uoluerunt. Tertius
baptiſatorum ordo ē in quibus iaȝ chriſtus ea dicente
apoſtolo. Neſcitis quoniā qui baptiſati eſtis in chri
ſto chriſtum induiſtis et ideo cum cogitamus aliquid
boni liberati a gētilitate catechumini ſumus cum uolu
mus quod ſactum eſt conpetētes cuȝ operamur bona
baptiſamur et cõmorimur chriſto. Sed ſi forte hoc ī
pugnāte diabolo quacunqȝ peccati maculatione uiola
mur pœnitentia competit quæ in ſimilitudines diuini

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

fontis ipſa peccata mortificet ac nos ſaluet in corpore
qua completa. Quartus recōciliationis locus eſt ut
caput corporis noſtri chriſtus eſſe credamus quia eccle
ſiæ ſuæ uir caput mulieris ideſt omnius aimarus quæ
deum tota mente perquirunt. Sal autem propterea
cathecuminis datur i myſterio ut nos eſſe ſal terræ id
eſt ſapientiā dei noſcamus. Inuiſibilia eni eius ut ait
apoſtolus a creatura mundi per ea quæ facta ſunt intel
lecta conſpiciuntur ſempiterna quoqꝫ eius uirtus et di
uinitas ita ut ſint inexcuſabiles et cætera. Baptiſmus
uero aqua eſt q tempore paſſionis de latere chriſti ex
iuit et nullum aliud elementum ē qd in hoc mundo pu
rificet uniuerſa: quod omnium poculuꝫ ſit qd uiuificet
cuncta. Et ideo ſpiritus uitæ in aqua eſt et congregatō
aquarum maria nomē accepit: chriſto.n.renaſcitur qui
baptiſatur in fonte. Fons.n.origo omnium grāruꝫ eſt
in quo ſeptem gradus ſunt: tres in deſcenſu et tres i aſ
cenſu. Septimus uero eſt qui et quartus ideſt ſimilis
filio hominis extinguens fornacē ignis ardentis: ſtabi
limentum pedum fundamentum aquæ in quo plēitu
do diuinitatis hitat corporaliter. Oleum uero et chriſ
ma eſſe ſāctorum ſilentii ipſius et pinguedinis natura
demonſtrat. Corpus domini panis uerus et cæleſtis e
cælo eſt. Sanguis eius hoc eſt qd ſcriptum eſt. Ego ſū
uitis uera: ego autē ſarmenta: et quia multa membra
unum autē corpus totius mundi natura cōtrita eſt in
uiſibilibus ſpetiebus in candorē lucis effectum atque
p baptiſmum aquæ i ueritate cum ſēper ſcdm ſpeties
corporis et puritas et ueritas uoluntatis apparet pro
bata per ignē: ut iis omnibus impletis alimētis nihil d
ſit uiſibilitati: Nichil deſit myſterio dei: ac reſurrectio
carnis apertiſſime comprobetur. Cum hæc quæ uiſibi
lia ſunt ſanctificata per uerbuꝫ et orationem chriſti cor
pus effecta ſunt: quæ omia ſi in ueritate cōplecteris i
telligens deum opus uitæ agis et cōmoraris i chriſto
Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinē melchi
ſedech. Te decet hymnus deus in ſyon ut reddas uo
ta in hieruſalē. Ubi conuiuium chriſtus eſt: gaudium
chriſtus eſt: cogitatio chriſtus eſt: deſiderium chriſtus
eſt: lectio chriſtus eſt: quies chriſtus eſt: atqꝫ imperans
mundo Pharaonis deus es: poſtq̄ uniuerſa uiciſti.
Hæc cunctis plebibus tuis ſi dignaris ut moneā prout
potes ſemper inſinua memoriā mei habens in oratio
nibus tuis ſanctis ut liberer ab infidelibus qui ſunt in
iudæa ut remiſſionē conſequar peccatorum. Certus ſū
enim ego quia ſupra q̄ dico facies: debitoreꝫ enim te
mihi eſſe cognoſcis: ut pro me deum rogare non deſi
nas: quoniā ſicut iubere dignatus es officium diſputa
tionis impendi. Nec tibi legē quā ſequi debeas poſui:
ſed qualis eſſe iam debeas ſtilo fauente deſcripſi. Unū
tamen illud p cæteris rogo ut quia multa ſecunduꝫ cō
ſuetudinē tuam noua tibi uidentur eſſe cōſcripta pſum
ptiōi meæ dare ueniā digneris. nec putes nos peruer
ſitatē āt nouitatē aliquā: ſed ſolam ſi dici fas eſt diuer
ſarum prouintiarum cōſuetudinē publicare: ſed ſicut
reprehendit neminē ita et dānādum nullum: pſertim
cum omnes eccleſias deus fecerit: Et in omnibs apoſ
toli pdicauerint: nec deceat quēq̄ ſtudere diſcordiæ u
bi pro omnium pace ſeruāda in diſceptatione eccleſia
ſticæ diſciplinæ uincit ille qui uincitur ac ſe uictum gra
tulabitur. Ego tamē in omnibus uobis cedo qui omē
quod facitis laudo et imolationē bonæ rei iſtud ueſtris
cenſibus derelinquo ut unus alterum exhortans inui
cem uos de cōſuetudine noſtra doceat cōtemplatiōe
et mihi hoc ſolum peculiarius relaxetis ut pro me ora
re dignemini: qui ad emendationē omnium quæ conſ
cripta ſunt obedientiā gerēs. Ita libenter habeo mihi
aliquid iputare ut mei primitus ſciatis eſſe iudicii hoc
tantum iuſte ab omnibus cōdennādum: quod aut con
ſuetudo eccleſiarum: āt diuinoruꝫ librorum ſcripta nō
retinent.

Tractatus beati Auguſtini de paſtoribus: Quem pro
pter materiæ ſimilitudinē huic libro ſubiecimus: ques
etiam in quibuſdam exemplaribus inter beati Hiero
nymi epiſtolas inuenimus

Argumentum in eādem

TRACTATURUS Auguſtinus
de ueris falſiſqꝫ paſtoribus: quæ ſua
ſunt q̄rentibus nō quæ ieſu chriſti ex
ponit uerba dominicæ cōmonitiois
per Ezechielē ad paſtores iſrabel et
cætera: Docens bonos paſtores pro
ſpiritalibus iure metere carnalia: quæ lactis noie intelli
guntur merito quoqꝫ honorē exigere: qui per lanā in
terpretatur: arguens pPoſitos populo blandientes pp
temporalia: et eos qui infirmos erigere: ægrotātes cu
rare et errantes negligunt reuocare: et inde occaſione
ſuſcepta agit cōtra hæreticos dicentes ſe inuitos nō tra
hendos ad fidē. preſertim cōtra donatiſtas exortos in
Aphrica: quos aſſerit ab errore reuocandos: uel inui
tos cum poſſint præciſa ſarmenta dei munere in uitem
fructiferam inferri. Deide uerba proſequēs prophe
tæ docet quēadmoduꝫ deus oues a paſtoribus malis
abducat ut ipſe paſcat in iudicio dicēs eas a chriſto pa
ſci quādo a bonis paſtoribus eius uitæ fungentibs paſ
cuntur. Quod fuit ſignatum in petro cui chriſtus com
miſſurus oues hoc qd ſeipm uoluit noiari et quaſi u
num efficit. Docet deinde quid inter uocē ueri et pſeu
do paſtoris interſit: probans teſtimoniis ſcripturaruꝫ cō
tra donatum unā eſſe eccleſiam toto orbe diffuſā reſ
pondens tribus teſtimoniis quæ donatiſtæ deprauate
inducunt ex cantico canticorum a pſalmo et euangelio
quæ ipſæ confutata hæretica intelligentia catholice iter
ptatur: concludens eos iuſ ab Imperatoribs ad unita
tē compelli.

Epiſtola beati Auguſtini de paſtoribus.

SPES tota noſtra quia in chriſto et
quia omnis uera et ſalubris gloria
noſtra ipſe eſt non nunc primum di
dicit charitas ueſtra. Sitis enim in e
ius grege qui itendit et paſcit iſrabel
Sed quoniam ſunt paſtores qui paſ
torum nomine gaudere uolunt. paſtoris autem offici
um implere nolunt. Quid ad eos propheta dicat ſicut
lectum audiuimus recenſeamus. Audite uos cum intē
tione. Audiamus nos cuꝫ tremore et factuꝫ eſt ad me
uerbum domini dicens Fili hominis prophetiſa ſuper
paſtores iſrabel. Hanc lectiones cum legeretur audiui
mus. Hinc cum a ueſtra ſanctitate aliquid loqui decre
uerimus. Adiuuabit ipſe ut uera dicamus ſi nō noſtra
dicamus paſtores erimus paſcentes non oues ſꝫ nos
Si autē illius ſunt quæ dicimus per q̄libet ipe nos paſ
cet: hoc dicit dominus deus O paſtores iſrabel qui paſ
cunt ſe ſolos nunquid oues paſcunt paſtores ideſt nō
ſe paſcunt paſtores ſed oues. Hæc pria cauſa eſt quare
arguantur paſtores iſti quia ſeipſos paſcunt non oues
Qui ſunt qui ſeipſos paſcunt de quibus dicit apoſto
lus. Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt non quæ ie
ſu chriſti Non enim quos in loco iſto de quo pericu

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ipſa ratio redditur dominus ſi non dignitatẽ ſuam ſi
non meritum noſtrum cõſtituit habemus duo quædã
plane diſtinguẽda. Unum q̃d chriſtiani ſumus Alte
rum q̃ p̃poſiti ſumus: Illud q̃ chriſtiani ſumus prop
ter nos eſt. Quod autẽ præpoſiti ſumus propter uos
eſt. In eo q̃ chriſtiani ſumus attendatur utilitas noſtra
i eo q̃ p̃poſiti non niſi ueſtra. Sunt autem multi chri
ſtiani et nõ p̃poſiti qui perueniunt ad deum faciliore for
taſſe itinere et tanto expeditius ambulãtes q̃to mino
rem ſarcinam portant. Nos autẽ excepto q̃ chriſtiani
ſumus unde rationem reddimus deo de uita noſtra
ſumus etiam p̃poſiti unde rationẽ reddimus deo de
diſpẽſatione noſtra ad hoc iſtã difficultatem propono
ut cõpatiẽtes nobis oretis pro nobis. Venit enĩ di
es quo cũcta adducuntur i iuditium. Et ille dies ſi ſæ
culo longe eſt uniuſcuiuſq; homini uitæ ſuæ ultimus pro
pe ẽ tñ utriq; latere deus uoluit et q̃n ueniat finis ſæ
culi et quãdo ſit in unoquoque homine huius uitæ fi
nis. Vis nõ timere diem occultum: quando uenerit i
ueniat te paratum. Cum ergo p̃poſiti ad hoc ſint ut eis
quibus præſunt conſulant in eo q̃ præſunt nõ utilitatẽ
ſuam attendant: ſed eorum qui miniſtrãt q̃ ſi quis ita
præpoſitus eſt: ut i eo q̃ præpoſitus eſt gaudeat: et ho
norẽ ſuum quærat et cõmoda ſua ſola reſpiciat ſe paſcit
non oues dei. Videte quẽadmodum uos ſecuros fe
cerit deus. Qualeſcunque ſunt qui uobis præſunt.
Qualeſcunque nos ſumus nobis Securitatem dedit
dit qui paſcit iſrahel. Nam deus nõ deſerit oues ſuas
et mali paſtores pœnas debitas luent: et oues promiſ
ſa p̃cipient. Videamus ergo quid alloquatur paſtori
bus ſeipſos paſcentibus nõ oues ſermo domini nemi
ni palpans. Lac cõſumitis et lana uos tegitis: et quod
craſſum eſt interficitis: et oues meas nõ paſcitis: quod
infirmatum eſt nõ cõfortaſtis: Et q̃d ægrotat nõ corro
boraſtis: et q̃d contribulatum eſt nõ colligaſtis: et quod
errabat nõ reuocaſtis: et quod perijt nõ iquiſiſtis et q̃d
forte fuit cõfeciſtis: Et diſp̃ſe ſunt oues meæ eo q̃ nõ
ſit paſtor. Dicuntur.n. paſtores paſcentes ſemetipſos
non oues: Qui diligant qui negligant. Quid ergo dili
gunt? lac conſumitis: et lanis uos tegitis Apoſtolus di
cit quis plantat uineam: et de fructu eius non ſumit?
quis paſcit gregem et de lacte gregis non ſumit? In
uenimus ergo eſſe lac gregis quicquid a plebe dei tri
buitur præpoſitis ad ſuſtentãdum uictum temporalem
Inde enim loquebatur apoſtolus cum hæc diceret q̃
cõmemoraui. et q̃d apoſtolus quanq̃ eligeret mani
bus ſuis trãſigi. et nec ipſum lac quæreret ab ouibus
tamẽ lactis poteſtatẽ p̃cipiendi habere ſe dixit et ſic do
minum expoſuiſſe ut qui euãgelium annunciãt de euã
gelio uiuant. Et dicit ad alios coapoſtolos ſuos uos
uſos fuiſſe hac poteſtate non uſurpata ſed data plus il
le fecit ut nec q̃d debebatur acciperet ipſe ergo dona
uit et debitum ſed alius non exigit idebitum ille plus
fecit fortaſſis enim ipſum ſignificabat qui ægrum cum
adduceret ad ſtabularium dixit. Si quid amplius ero
gaueris in reddeundo reddam tibi. De his ergo qui
non indigent lacte gregis quod plura dicamus miſeri
cordiores ſunt uel potius ipſi miſericordiæ offitium lar
gius impendunt: poſſunt enim et quod poſſunt faciũt
Laudẽtur hi nec damnẽtur illi. Nã et ipſe apoſtolus
qui hoc non quærebat: fructuoſas tamen oues eẽ cu
piebat non ſteriles ſine lactis ubertate. Itaq; cum eẽt
quodam tempore in magna indigẽtia uictus in cõfeſſi
one ueritatis miſſum eſt illi a fratribus unde neceſſitati
et indigentie miniſtraretur. Reſpondit autẽ illis gra
tias agens et dixit Benefeciſtis cõmunicare neceſſita
tibus meis. Ego eni didici in quibus ſum ſufficiens eſ

ſe. Scio et abundare et penuriam pati. omnia poſſum
in eo qui me confortat: Verum tamẽ uos bene feciſtis
uſibus meis mittere: ſed ut oſtenderet in eo q̃d illi be
ne fecere q̃d non ipſe q̃reret: ne inter illos eſſet qui ſe
ipſos paſcunt non oues: non tã ſuæ gaudet ſubuentum
neceſſitati: q̃ illorum gaudebat fœcunditati. Quid er
go ibi quærebat nõ requiro iquit datum ſed requiro fru
ctum. non ego inquit ut explear: ſed ne uos inanes re
maneatis. Qui ergo non poſſunt facere q̃d paulus ut
in manibus ſuis tranſignat accipiant de lacte ouium ſu
ſtentent ſuas neceſſitatẽ: nõ hoc ſibi quærãt tanq̃ com
modũ ſuũ ut ex neceſſitate ſuæ pecũiæ uideãtur ãnũtiaꝛ
euãgeliũ: ſꝫ hoĩbꝫ illũinãdis p̃beãt lucẽ uerbi ueritatis
Sunt enim tanq̃ lucernæ ſicut dictum eſt. Sint lum
bi ueſtri præcincti et lucernæ ardentes et nemo accẽdit
lucernam: et ponit eam ſub modio. ſed ſuper cande
labrum ut luceat omibus qui in domo ſunt. ſic luceat
lumen ueſtrum coram hominibus ut uideãt bona op
a ueſtra et glorificent patrem ueſtrum qui in cælis eſt
Si ergo tibi lucerna accendetur in domo nõne adijce
res oleum ne extingueretur. Porro ſi lucerna accepto
oleo non luceret non erat plane digna quæ i candela
bro poneretur: ſed quæ cõtinuo frãgeretur. Unde.n.
uiuitur neceſſitatis eſt acipere: caritatis eſt prebe: non
tanq̃ uenale ſit euangelium ut iſtud ſit precium eius:
q̃d ſumunt qui ãnunciant unde uiuãt. ſi.n. ſic uendunt
magnã rem uili precio uendunt: Accipiant ſuſtentatio
nẽ neceſſitatis a populo mercedẽ diſpenſationis a do
mino. Non.n. eſt idoneus populus reddere mercedẽ
illis qui ſibi in charitate euãgelium ſeruiunt nõ expec
tant illi mercedẽ niſi unde et iſti ſalutẽ. Quid ergo iſti
increpantur unde arguantur qui cum lac ſumerent et
lanis ſe tegerent oues negligebant. Sua ergo tantum
quærebant non quæ ieſu chriſti. Sed quoniam diximus
quid ſit lac ſumere: quæramus quid ſit lanis ſe tegere
qui præbet lac uictum præbet: qui p̃bet lanã honorem
p̃bet. Iſta ſunt duo quæ a populis q̃runtur: qui ſemet
ipſos paſcunt non oues. Cõmodum ſupplende neceſ
ſitatis et fauorẽ honoris et laudis. Et.n. ueſtimentum
propterea bene intelligitur in honore quia nuditatem
tegit. Et.n. unuſquiſq; homo infirmus et quid eſt quiſ
quis uobis præeſt niſi quod uos eſtis Carnem portãs
mortalis ẽ mãducat. dormit. ſurgit natus ẽ moriturus
ẽ. Si ergo cogitatis quid ſit ſeipſũ homo eſt tu tamẽ
honorãdo eum uelut angelum contegis quod iſtimũ
eſt huiuſmodi indumẽtum acceperat a bona dei plebe
Ides paulus cum diceret Sicut angelum dei ſuſcepi
ſtis me teſtimonium uobis perhibeo quia ſi fieri poſ
ſet oculos ueſtros eruiſſetis et dediſſetis mihi. Sed
cum tãtus honor exhibitus eſſet nunquid propter ipſum
honorẽ ſibi exhibitũ ne forte cũ argueret negaretur et
minus ipſe apoſtolus laudaretur pepercit errantibus.
Nam ſi hæc feciſſet eſſet iter illos qui ſeipſos paſcunt
non oues diceret apud ſeipſum. Quid ad me pertinet
quiſq; quod uertit agat uictus meus ſaluus erit: et lac
et lana ſatis ẽ mihi eat quiſq; quo põt ergo itegra tibi
ſunt omnia: ſic eat quiſq; quo poteſt. nolo te p̃poſitũ
facere unum te cõſtituo de ipſa plebe ſi patitur unum
membrum cõpatiuntur omnia mẽbra proide ipſe apo
ſtolus cum eos cõmemorat quales fuerint erga illum
ne quaſi oblitus eorum honorificentiæ uideretur et te
ſtimonium perhibet ſicut angelum dei ſuſceperint eum
et q̃ ſi fieri poſſet oculos ſuos uellet euertere et illi da
re. et tamẽ accedit ad ouem languidam: ad ouem putri
dam ſecare uulnus non parcere putredini. ergo inimi
cus uobis factus ſum Verum p̃dicãs ecce et accepit d̃
lacte ouium ſicut paulo ante memorauimus et idumẽ

tum ex lanis ouium. ſed tamē oues non neglexit. Nō
enim ſua quærebat quæ ieſu Chriſti. Abiit ergo ut
dicamus uobis Viuite ut uultis. Securi eſtote: deus
Neminē perdit: tantummodo fidem chriſtianā tenete
Non perdet ille quod redimit non perdet pro quibus
ſanguinem ſuum fudit: et ſi ſpectaculis uolueris oblec
tare animos ueſtros inte quid mali eſt et feſta iſta q̄
celebrātur per uniuerſas ciuitates in lætitia conuiuāti
um et publicis mēſis ſeipſos ut putant iocundātium re
uera magis pereuntiū: ite celebrate magna eſt dei mi
ſericordia q̄ totum ignoſcat coronate roſis uos ātē ꝙ
marceſcant in domo dei ueſtri: q̄n uolueritis conuiua
mini: implemini cibo et uino cum ueſtris: ad hoc enī
data eſt iſta creatura ut perfruamini: non enim impiis
et paganis eam dedit deus ſʒ uobis Non dedit hæc ſi
dixerimus forte cōgregabimus turbas ampliores: et
ſi ſunt quidam qui nos ſētiant hoc dicētes nō recte ſa
pere paucos oſtendimus. quod ſi fecerimus non uer
ba dei non uerba Chriſti dicentes ſed noſtra et ſumus
paſtores noſmetipſos paſcentes nō oues. Cus āt dixiſ
ſet quæ diligant iſti paſtores dicet et quæ negligāt. Vi
tia. n. ouium late patent Craſſæ oues perpaucæ ſunt:
ideſt ſolidæ in Cibo ueritatis utentes paſcuis bene de
munere dei ſed mali illi paſtores non parcunt talibus
parum eſt illas ꝙ lāguentes et infirmas et errantes et
ꝑditas nō curant. ſed iſtas fortes et pingues necant ꝙ
tus i ipſis eſt. illæ uiuent de miſericordia dei tamē quā
tum ad paſtores malos attinet occidunt male uiuēdo
malum exemplus præbendo an fruſtra dictum ē ſeruo
dei eminenti in mēbris ſummi paſtoris circa oēs teip
ſum bonorum operum ꝓbens exēplum et forma eſto
fidelis: Attendit enim ouis ēt fortis plerumqȝ ꝓpoſitū
ſuum male uiuentem. ſi declinet oculos a regulis dñi
ni. et intendat in hominē icipit dicere in corde ſuo ſi ꝓ
poſitus meus ſic uiuit: ego quid ſum qui nō faciā qđ
ille facit: ſi fortē ergo occidit ouē. Jas de cæteris quid
faciet: qui illud qđ nō ipſe fortificauerat. ſed forte aut
robuſtum iuenerat male uiuendo iterficit: dico charita
ti ueſtræ et ſi uiuunt oues et fortes ſunt oues in uerbo
domini et tenent iſtud quod audierunt a domino ſuo
quæ dicunt facite: quæ autē faciunt facere nolite: tamē
qui in cōſpectu domini male uiuit quātum in illo ē eū
a quo attenditur occidit. Non ſibi ergo blādiatur quia
ille non eſt mortuus ſed homicida eſt. Quomodo cus
laſciuus hō intendit mulierem ad concupiſcendum eā
Ecce illa caſta eſt et mœchus eſt iſte domini eni uera
et aperta eſt ſentētia Quiſquis uiderit mulierē ad con
cupiſcendum eā iam mœchatus eſt eā in corde ſuo nō
peruenit ad illius cubiculum et interiore iam ſuo cubi
li uolutatur. Sic omis qui male uiuit in cōſpectu eorū
quibus ꝓpoſitus ē quātum in ipſo eſt occidit et fortes
oues. Qui ergo imitatur ꝓpoſitus malum moritur qui
nō imitatur uiuit: tamē quātum ad illos pertinet ābos
occidit. Et quod craſſum eſt interficitis et oues meas
nō paſcitis. Jam audiſtis qui diligant: audite qui negli
gant: quod infirmum eſt non cōfortaſtis: et quod tabu
it nō corroboraſtis. et qđ contribulatum eſt ideſt cōfra
ctum non colligaſtis: et qđ errabat nō reuocaſtis: et qđ
periit nō inquiſiſtis: et qđ forte fuit confeciſtis ideſt i
terfeciſtis et occidiſtis: infirmum quippe animus gerit
ouis quando tentationes ſibi profuturas non credit.
Paſtor. n. negligēs quādo ſic credit talis infirmus nō
illi dicit Fili accede ad ſeruitutē dei: ſta in iuſtitia et ti
re: et ꝓpara animā tuā ad tentationē. Qui autē hoc lo
quitur cōfortat infirmus ex infirmo facit firmus ut nō
eum crediderit proſpera huius ſæculi ſperet. Si autes
doctus fuerit ſperare Proſpera ſæculi: ipſa Proſpe
ritate corrumpitur. Superuenientibus autem ad
uerſitatibus ſauciatur: Aut fortaſſis Extinguitur.
Non ergo eum ædificat ſuper petram qui ſic edificat.
ſed ſup harenā Petra autē chriſtus eſt chriſti autē paſ
ſiones imitādæ ſunt non chriſtiano deliciæ cōq̄rendæ
Confotatur infirmus cum ei dicitur ſpera quidē tēta
tiones huius ſæculi ſed ab hominibus eruet te dominuſ
ſi ab illo nō recederet retro cor tuum. Nam ad cōfor
tandum cor tuum uenit ille pati uenit ille mori uenit il
le ſputis illini uenit ſpinis coronari uenit obprobria
audire uenit poſtremo ligno configi. Omnia hæc ille
pro te tu nihil pro illo ſed pro te. Quales aūt ſunt qui
timent eos lædere quibus loquūtur nō ſolus nō præ
parāt ad imminētes tētationes ſed etiam promittunt
felicitatē huius ſæculi: quā deus ipſi ſæculo nō promi
ſit ille ꝓdicit labores uſqȝ i finē uēturos ipſi ſæculo et
cui uis abhiſtis laboribus exceptus eſſe chriſtianus qȝ
qui chriſtianus eſt aliquid plus paſſurus eſt in ſæculo:
et. n. ait apoſtolus Omnes qui uolunt in chriſto uiuerē
perſecutionem patientur. tu dicis ſi uolueris in chriſto
pie uiuerē abundabunt tibi omnia bona: et ſi filios nō
habes ſuſcipies et nutries omnes. Nemo tibi moritur
hæc ineſt ædificatio tua. Attēde quid facias: ubi pōas
ſuper harenā eſt: qđ cōſtituis uenturus eſt iber ifluxu
rus eſt fluuius: flaturus eſt uentus: et impingent in do
mum iſtā et cadet: et fiet ruina eius magna leua de ha
rena et pone ſupra petram i chriſto ſit quē uis eſſe chri
ſtianum. Attende ad paſſiones chriſti. attende ad illus
ſine ullo peccato q̄ nō rapuit exoluentē. Attende ſcrip
turam dicentē Flagellat āt omnē filium quē recipit. Et
para te flagellari. aut certe nō quæras recipi. Flagellat
āt omnē inquit filium quē recipit: et tu forte exceptus
a paſſione flagellorum exceptus a numero filiorus. ita
ne inquies flagellat omnē filius ut et unicus et unicus
ille de patris ſubſtantia natus æqualis patri in Forma
dei uerbum ꝑ quem fc̄a ſunt oīa nō hēbat ubi flagella
retur ad hoc carne indutus eſt ut ſine flagello nō eſſet
Qui ergo flagellat unicum ſine peccato nunquid relin
quit adoptiuum cum Peccato in adoptionē uocatos
nos eſſe apoſtolus dicit adoptionem filiorum accepi
mus ut eſſemus uni cohæredes eſſemus etias hæredi
tas. Poſtula a me et dabo tibi gentes hæreditates tu
am. Exemplum uobis propoſuit et i paſſionibus ſuis
ſed ne futuris tētacionibus defitiat infirmus nec falſa
ſpe decipiēdus eſt nec errore frāgēdus ſed dic ei ꝓpa
ra animā tuā ad tētationē ſed forte incipit labi contre
miſcere nolle accedere habes aliquid fidelis deus qui
non uos ſinat tētari ſupra ꝙ fere poteſtis. Illud autē
promittere et prædicare futuras paſſiones infirmus cō
firmare eſt. Timēti autē nimius et ex hoc deterrito cus
pollicēris miſericordiā dei nō quia tētationes deerunt
ſed quiā nō permittit tētari ſupra ꝙ poteſtis ferre frac
tum colligare eſt. Sunt enim qui cum audierint uētu
ras tribulationes armāt ſe magis et quaſi potum ſuum
ſicut paruam ſibi eam putant fidelium medicinā. Sed
quæret martyris gloriā. Sunt alii qui auditis futuris
et neceſſario uenientibus tentationibus quas proprie
oportet uenirē chriſtiano quas nemo ſentit niſi qui uo
luerit eſſe uere chriſtianus. Imminentibus ergo ſibi a
liquibus frangitur et claudicat: affer cōſolatiōis alliga
mentum: alliga qđ fractum eſt. dic ne timeas. non dee
rit i tentationibus ille in quē credidiſti fidelis deus qui
nō ſinat te tētari ſupra ꝙ potes ferrē nō hoc a me audis
Apoſtolus dicit qui etiam dicit ā ultis experimētus
eius accipere qui in me loquitur chriſtus. Hoc ergo
cum audis ab ipſo chriſto audis. Audis et ab illo pa
ſtorē qui paſcit iſrahel illi enīs dictum eſt. Putabis coſ

in lacbrymis in menſura : Quod enim ait apoſtolus
Non ſinit temptari uos ſupra q̄ poteſtis ferre Hoc
ait propheta in mēſura tantum tu noli dimittere corri
gentē adhortantē tremētem et conſolantē et ſanātem.
Quod infirmum eſt inquit non cōfortaſtis: paſtoricus
maledicit paſtoribus falſis paſtoribs ſua q̄rentibs nō
quæ ieſu chriſti ex commodo lactis et lanæ gaudētibs
oues omnino nō curantibs. Et qđ male habuit nō cor
roboraſtis inter infirmum ideſt nō firmum. Nā dicun
tur īfirmi ēt ægrotantes: ſed inter īfirmum et ægrotus
ideſt male habētem hoc mihi uidetur intereſſe. Etenis
iſta fratres quæ diſtinguere ut cunq̧ conamur forte et
nos poſſumus maiore diligentia melius diſtinguere :
et alius peritior uel lumine corporis plenior interi ne
fraudemini quātum ad uerba attinet ſcripturæ quod ſē
tio loquor. Infirmo ne accidat tentatio et eum frāgat
timēdus eſt. Languens āt iam cupiditate aliqua ægro
tat cupiditate aliqua impeditur ab intranda uia Dei a
ſubeundo iugo chriſti. Attendite illos homines uolen
tes bene uiuere iam ſtatuentes bene uiuere: et minus
idoneos mala pati ſicut parati ſunt bona facere. Perti
net āt ad chriſtianam firmitatē non ſolus operari quæ
bona ſunt ſed et tolerare quæ mala ſunt. Qui ergo uidē
tur feruere in operibus bonis: ſed iminētes paſſiones
tolerare nolle aut non poſſe infirmi ſunt. Qui uero ali
qua cupiditate mala amatores mundi ab ipſis bonis o
peribus reuocantur languidi et ægroti iacent. Quippe
qui in ipſo langore tanq̄ ſine ullis uiribus nihil boni
poſſunt operari. Talis in aīa paralyticus ille fuit q̄m
cum domino inferre non poſſent qui eum portabant
tectum aperuerunt et depoſuerunt ideſt tanq̄ ſi in aīa
hoc uelis facere ut tectum aperias et deponas ad do
minus animā paralyticam diſſolutā omibus membris
et uacātem ab omni opere bono grauatas utiq̧ pecca
tis ſuis et languentē morbo cupiditatis ſuæ . Si ergo
diſſoluta ſunt membra omnia: et eſt paralyſis interior
ut peruenias ad medicum forte .n. latet medicus: hoc
eſt iſte uerus intellectus in ſcripturis occultus eſt ape
rire tectum et deponere paralyticum : quod qui non
faciunt et facere negligunt Audiſtis quæ audiāt quod
male habuit nō corroboraſtis et qđ contribulatum eſt
non colligaſtis: iam hinc diximus. Fractus .n. erat ter
rore tētationum. Accidit aliquid unde qđ fractum eſt
colligetur conſolatione illa fidelis deus qui nō uos ſi
nat tentari ſupra q̄ poteſtis ferre: ſed faciet cum tētati
one ēt exitum ut poſſitis ſuſtinere. Et quod errabat nō
reuocaſtis. Ecce unde inter hæreticos periclitamur: et
quod errabat nō reuocaſtis: et qđ periit non īquiſiſtis
Hinc inter manus latronum et dentes luporum furen
tius utrumq̧ uerſamur: et pro his periculis noſtris ut
oretis oramus et contumaces ſunt oues quia quærun
tur errantes alienas ſeſe a nobis dicunt Errore ſuo et
perditione ſua. quid uos uultis? quid uos q̄ritis? quaſi
non ipſa cauſa ſit ut quærere eos uelimus. et quare q̄
ramus quia errant et pereunt. Si in errore inquit ſum
ſi in interitu. quid me uis? quid me quæris? quia i erro
re es Reuocare uolo : Quia periſtis inuenire uolo.
ſic uolo errare. ſic uolo perire ſic uis errare ſic uis pe
rire quanto melius ego nolo prorſus audeo dicere .
Importunus ſum Audio enim dicentem apoſtolum.
Prædica uerbum inſta opportune importune quibus
opportune? quibus importune? Opportune uiq̧ uo
lentibus: importune nolentibus prorſus importunus
ſum audeo dicere: tu uis errare: tu uis perire: ego no
lo. Non uult poſtremo ille qui me terret. Si uoluero
uide quid dicat uide quid increpet . Quod errabat nō
reuocaſtis et quod periit nō īquiſiſtis te magis timebo
q̄ ipſum . Oportet nos omnes exhiberi ante tribunal
chriſti nō te timeo nō eni potes euertere tribunal chri
ſti reuocabo errātem requiram pditum et ſi me lani
ent inquirentē uepres ſiluarus per omnia anguſta me
coartabo: omnes cepes excutiā quātum mihi uirium
dominus terrēs donat omnia pagrabo reuocabo errā
tem requiram pereuntē timeo neglīgētes etiam quod
forte ē occidā. Uide .n.: quod ſequitur et qđ forte fuit
confeciſtis. Si neglexero errātē atq̧ pereuntem: et eū
qui fortis eſt delectauit errare atq̧ perire. Cupio lucra
exteriora. ſed timeo plus damna interiora. Si īdiferē
tem habuero errorē tuum attendit qui fortis eſt. putat
ire in hæreſim quādo aliquid cōmode ſæculo reluxerit
unde imittetur ſtati mihi dicit fortis ille periturus cus
te perditum nō requiro: et hac deus eſt. quid intereſt ho
mines inter ſe litigantes hoc fecerunt ubicunq̧ collen
dus eſt deus: ſi forte illi dixerit aliquis donatiſta. non
tibi do filiam meā niſi fueris de parte mea. Ille opus
eſt ut attendat et dicat ſi nihil mali eſſet eſſe de p̄te eo
rum non cōtra illos dicerent tanta paſtores noſtri pro
illorum errore ſatagerent. Si ergo ceſſemus et tacea
mus cōtraria locuturus eſt . Utiq̧ ſi malum eſſet eſſe
in parte dōati. loquerentur cōtra redarguerent eos ſa
tagerent lucrari illos. ſi errant reuocarent illos. nō fruſ
tra ergo cum iā dixiſſet ſuperius qđ craſſum eſt inter
feciſtis. Ipſa eſt .n. repetita ſententia niſi ex his quæ ſu
pradixit nata eſt qđ errabat nō reuocaſtis et quod peri
it nō requiſiſtis. et hoc faciendo quod forte eſt interfe
ciſtis. Proinde audi quid ſequitur de iſta negligentia
malorum immo falſorum : paſtorum: et cum diſperſæ
ſunt oues meæ eo q̄ non ſit paſtor et factæ ſunt in cō
meſtura omnibus beſtiis agri furātur lupi inſidiantes
rapiunt Leones frementes cum oues non hærent pa
ſtori. Nam præſens eſt paſtor ſed male agentibs non
eſt paſtor et inhærent paſtoribus non paſtoribus ſeip
ſos nō oues paſcentibus et letalis error conſequitur.
Eunt i beſtias deprędātes ſe et de eorum morte ſacia
ri cupiētes . Tales enim ſunt omnes qui gaudēt de er
roribus alienis beſtiæ ſunt paſtæ morſibus diſpſarus
et diſpſæ ſunt et errauerunt oues meæ i omnē mōtes
et i omnē collē altum uia montibus et collibs tumor
terrenus et ſuperbia ſæculi extulit: ſuperbia. Donati
fecit ſibi partem ſubſequētem cum Parmenianus il
lius cōfirmauit errorem. Ille mons eſt ille collis eſt ſic
omnis cuiuſlibet auctor erroris terrena elatione intu
meſcens permittit Quibus requiem bona paſcua et
aliquando i ueniunt ibi oues paſcua de pluuia diei nō
de duritia mōtis. Habēt enim et ipſi ſcripturas habēt
ſacramēta nō ſunt iſta mōtium ſed cum inueniuntur i
montibus male remanēt i mōtibus. Errādo enis i mō
tibus et i collibus deſerere greges deſerunt unitatē de
ſerit unitas cohortes contra leones et lupos. Inde er
go reuocet deus ipſe reuocet modo audietis ipſum re
uocātem. Errauerunt inquit oues meæ in omnē mōtē
et in omnē collē altum: hoc eſt in omnē tumorē terræ
Sunt enim et mōtes boni . Leuaui oculos meos in
mōtes unde uenit auxilium mihi. Et uide quia nō tibi
a mōtibus ſpes eſt . Auxilium inquit meum a domio
qui fecit cælum et terram noli putare iniuriā facere te
montibus ſanctis quando dixeris Auxilius meum nō
in montibus ſed a domino qui fecit cælum et terrā ipſi
montes hæc tibi clamant Audio in uobis ſacramētus
fieri ut unuſquiſq̧ ueſtrum dicit Ego ſum Pauli ego
Apollo ego Cephe. Ego autem chriſti. Leua oculos
in iſtus montē remaneas. Audi .n. quid ſequatur. nun
quid Paulus crucifixus eſt pro uobis. Ergo poſtea q̄
leuaueris oculos in montes: unde uenit auxilius tibi .

ideſt in auctorem ſcripturarum diuinarus. Attēde om
nibus medullis ſuis omnibus oſſibus clamātem do
mie quis ſimilis tibi ut ſecurus ſine ulla iniuria mōtiū
dicas auxilium meus a domino qui fecit cælus et terrā
nō ſolus tunc tibi nō ſucceſſere montes ſed tunc ama
bunt tunc magis fauebunt: ſi in ipſis ſpem tuam poſu
eris cōtriſtabuntur. Angelus multa diua et mira oſten
dens homini ab homie adorabatur tanq̄ leuantē ocu
los in mōtem ait ille ſe reuocās ad dominum. Noli i
quit facere illum adora: Nam ego cōſeruus tuus ſum
et fratrem tuorum i omnē montē et in omnē collē: et
in omnē faciem terræ lucent: ipſa amant: ipſa diligunt
nolunt mori: ut abſcondatur uita ipſorum i chriſto ſu
per omnē faciem terræ dilectionē terrenorum. Et quia
errantes oues ſunt ſuper omnē faciē terræ: ſed tamen
hæretici per totā faciē terræ alii hic: alii ibi: nuſq̄ tamē
deſunt ipſi non nouerunt alia ſecta in Aphrica alia hæ
reſis in oriente: alia in ægypto: alia in meſopotamia:
Verbi gratia diuerſis locis ſunt diuerſæ: ſs una mater
ſuperbia omnes genuit: ſicut una mater noſtra catholi
ca omnes chriſtianos fideles toto orbe diffuſos. Nō
ergo mirus ſi ſuperbia parit diſſenſionē: charitas unio
nem: tamē ipſa catholica mater ipſe paſtor in ea ubiqȝ
quærit errantes: confortat infirmos: curat languidos:
alligat confractos: alios ab iſtis: alios ab illis nō ſe in
uicem ſcientibus: Sed tamen illa omnes Nouit
quia cuȝ omnibus fuſa eſt. Verbi gratia ē in Aphrica
pars donati: Eumoniani nō ſunt in Aphrica: ſed cum
parte donati eſt: hic catholica ſunt: in oriente Eumoni
ani. Ibi autē non eſt pars donati: Sed ibi eſt catholica
illa ſic eſt tanq̄ uitis creſcendo ubiqȝ diffuſa: illic ſunt
tāq̄ ſarmenta inutilia agricolæ falce p̄ciſa merito ſteri
litatis ſuæ ut uitis putaretur nō amputaretur. Sarmē
ta ergo illa ubi præciſa ſunt ibi remāſerunt. Vitis autē
creſcens i omnia Et ſarmēta ſua nouit quæ in illa mā
ſerunt et iuxta ſe q̄ de illa præciſa ſunt inde tamen reuo
cat errantes quia et de ramis fractis dicit Apoſtolus
Potens eſt. n. deus iterum inſerere illos: ſiue dicas o
ues errantes a grege. ſiue dicas ligna præciſa de uite.
nec ad reuocandas oues nec rurſus inſerenda Ligna
minus Idoneus eſt deus quia ille ſūmus paſtor ille
uerus agricola. et in omnē faciem terræ diſperſæ ſunt.
et nō fuit qui requireret. ſed in illis malis paſtoribus
nō fuit homo qui requireret. Propterea paſtores au
dite uerbum domini. Viuo ego dicit dominus deus.
Videte unde cœpit tāq̄ iuratio eſt dei teſtificatio uitæ
Viuo ego dicit dominus. mortui ſunt paſtores. ſed ſe
curæ ſunt oues. Viuit dominus Viuo ego dicit domi
nus deus quia autē paſtores mortui ſunt. quærentes
nō quæ ieſu chriſti. Erunt ergo et inueniuntur paſtores.
nō quæ ſua ſunt quærentes ſed ieſu chriſti. Erunt plāe
et inuenientur plane nec deerunt uec defuerunt. Vide
amus ergo quid dicat dominus qui ſe dicit uiuere. V
trum dicat ablaturum ſe oues a paſtoribus malis paſ
cētibȝ ſeipſos nō oues et daturū ſe eas paſtoribȝ bōis
paſcētibȝ oues non ſe. Viuo ego dicit dominus deus
niſi pro eo q̄ factæ ſunt oues meæ in cōmeſtura omi
bus beſtiis campi: eoqȝ non eſſet paſtor. Rurſus paſ
torem dicit et pauloante et nunc nō ait ex eo q̄ nō ſit
paſtores. Quibus. n. talibus male errātibus male pe
untibus nō eſt paſtor: et ſi p̄ſens eſt paſtor et ſi preſēs
ſit paſtor quia et cuȝ p̄ſens ſit lux et nō q̄ſierunt paſto
res oues meas: Et pauerunt paſtores ſeipſos. Oues
āt meas nō pauerunt. Propter iſtud paſtores audite
uerbuȝ domini. Hæc dicit dominus deus: Ecce ego ſē
paſtores et inquiram oues meas de manibus eorum
inquiret mortē eorum. Dicit. n. alio modo per eundē

prophetam. Fili hominis ſpeculatores dedi te domui
iſrahel audiens ex ore meo ſermones et premonſtra
bis eis ex me in eo cum dixero peccatori morte mori
eris et non fueris locutus ut caueat impius a uia ſua
Ille facinoroſus in ſuo facinore morietur. Sāguines
āt eius de manu tua requirā. Tu āt ſi p̄nunciaueris fa
cinoroſo uiam eius ut auertatur ab ea et non fuerit a
uerſus a uia ſua ille i facinore ſuo morietur tu animā
tuam liberabis. Quid eſt fratres uidetis q̄ ſit tacere pi
culoſum moritur ille et recte moritur impietate ſua et
peccato ſuo moritur. Negligentia. n. eius occidit eum
Nā paſtores iueniret uiuentē: quia ait Viuo ego dicit
dominus deus: ſed cum fuerit negligens nō admonē
te illo qui ad hoc ē p̄poſitus: et ſpeculator ut admone
at et ille iuſte moritur: et iſte iuſte dānatur. Si āt dixe
ris inquit impio morte morieris cui ego fuero gladiū
cōminatus et ille neglexerit uitare imīnētem gladiuȝ et
uenerit gladius et Interfecerit eum ille in peccato ſuo
morietur. Tu āt animas tuam liberaſti propter hoc ad
nos quidē pertinet nō tacere. Ad uos āt et ſi nō tacea
mus d̄ ſcripturis ſcis uerba paſtoris audire. Videāus
ergo quia ſic propoſuerā Vtruȝ auferat oues a paſto
ribus malis: Hoc. n. dicit Ego ſuper paſtores et inqui
ram oues meas de manibus eorum: Et auertā ab eis
ut nō paſcant oues ipſius quæ dicunt facite: Quæ faci
unt facere nolite: tanq̄ diceret mea dicunt ſua faciunt
Si diceret facite ſecuri q̄d faciunt: ipſos dānabo male
uiuentes. Vobis āt parcā qui ſecuti eſtis præpoſitos
ueſtros. Si hoc diceret dederat malis paſtoribȝ paſcē
tibus non oues ſed ſe. Sed quoniā terret non ſolus cæ
cum ducentem ſed cæcum ſequentem. Neqȝ. n. ait Ca
det in foueam ducēs et non cadit ſequēs. ſed cæcus cæ
cum ducens ambo in foueā cadunt. Admonuit oues
et ait Quæ faciunt facere nolite. Cum. n. non faciatis
quæ faciunt mali paſtores non uos ipſi paſcunt. Cum
autē facitis quæ dicunt ego uos paſco: mea dicunt. n.
et non faciunt. Securi iquiunt ſequimur ep̄os noſtros
dicunt Hoc ſæpe hæretici quādo ueritate manifeſtiſſia
cōuincuntur nō oues ſumus: illi de uobis reddunt rati
onē reddūt plāe mala de morte nr̄a de morte eius ma
ligne reddit malus paſtor malam rationem: Nunquid
ideo uiuit Ouis. Quia deſignatur pellis ipſius. In
crepatur Paſtor: Quia neglexit Ouem errantem.
Et propterea in Fauces Lupi irruit ut deuoraretur.
Quid illi prodeſt: quia affert pelles ſignatam ē pater
familias uitam eius inquirit. Sed ecce malus paſtor
attulit pellem reddat de pelle rationem uero mentitu
rus eſt: Videbat deſuper qui poſtea iudicat cui uerba
ille facta numerat cogitationes inſpicit reddat paſtor
malus rationē pellis ouis mortuæ clamaui et uerba tu
a et ſequi noluit dedi operā ut a grege nō aberraret et
non obtēperauit plane ſi hoc dicat et uerum dicat no
uit autem ille utrum uerus dicat: reddat bonā rationē
de oue mala. Si autē inſpicit deus quia neglexit errā
tē quia non quæſiuit pereuntē. Quid prodeſt q̄ inue
nit pellē quā referret ipſā reuocaret ne pellē mortuæ d̄
mōſtraret. Si ergo nō bonā rationē reddit quia nō q̄
ſiui errātē quales fecit qui fecit errātē. Hoc ē q̄d dico
ſi in Catholica cōſtitutus ep̄s nō bonā rationes reddit
de oue ſi non q̄ſierit errantē de grege dei: qualē ratio
nem redditurus eſt hæreticus: qui nō ſolum reuocauit
ab errore: ſed ēt cōpulit errorem: ſed uideamus ut dixi
quomō reuocet deus oues a paſtoribus malis: ias cō
memoraui: quæ dicunt facite: quæ autem faciunt facē
nolite. Et nō ipſi uos paſcunt ſed deus: quia uelint no
lint paſtores ut perueniant ad lac et lanā uerba dei dic
turi ſunt. Qui prædicas nō furandum furaris. Apoſto

lus ad eos qui Bona dicunt et mala faciunt. Tu audi
prædicantem ne fureris:quia fieri nõ poteſt de ſpinis
legere uuas. Et rurſus dixiſti mihi ꝙ quibuſdam quæ
dicunt facite quæ autẽ faciunt facere nolite.quomodo
uis de ſpinis me colligere uuá uerbi.cui reſpondebitur
Nõ eſt illa uua ſpiarũ : ſed aliqñ icreſcens ſarmentus
implicat ſe in ſepe et pẽdet uua iter dẽſa ſpinarum ſed
non ſurgit de radice ſpinarum . Tu ſi eſurieris et aliud
nõ habes unde ſumas caute manus mitte ne lacereriſ
a ſpinis.i.ne facta imiteris maloruз et lege uuá inter
ſpinas pẽdetem ſed ã uite naſcẽtẽ. Attẽde ueniet botri
alimẽtum ſpinis ſeruatur ignis tormẽtorum. Extrahã
inquit oues meas de manibus eorum et nõ erunt eis
adhuc in cibus . Hoc et in pſalmis dicitur Nonne co
gnoſcent oẽs qui operãtur iniquitatẽ:qui deuorãt po
pulum meum ut cibus pãis. Et non erunt eis adhuc i
cibum Quoniam hoc dicit dominus deus. Ecce Ego
ipſe abſtuli a malis paſtoribs oues monendo ut dixi.
Ne quod faciunt mali paſtores faciãt incaute neglĩgẽ
tes oues: Et quid ait cui dat quod illis abſtulit forte
bonis paſtoribs nõ hoc ſequetur. et quid dicemus fra
tres nomie ſunt paſtores boni. Nonne alio loco ſcrip
turarum dicitur.Et conſtituá eis paſtores ſecundũ cor
meum et paſcens eas de diſciplina.quomodo ergo o
ues quas malis paſtoribus tollit nõ dat bonis.ſed tã
ꝙ omnino nuſquá remanſerint boni. Dicit Ego paſcã
Petro dixerat Paſce oues meas.Quid ergo faciẽus
cum Petro cõmendãtur oues. Non ibi dixit domius
Ego paſcam oues meas non tu. Sed petre amas me
Paſce oues meas an forte quia modo non iuẽitur pe
trus. Jam.n aſſumptus eſt in requiẽ apoſtolorum et
martyrum non eſt cui dicat Securus dominus ouius
Paſce oues meas:et quodãmodo quaſi neceſſitate ã
ſcendit ad officius paſcendi oues ſuas non habẽs qui
bus cõmendet nec tamẽ deſerens . Hoc.n.uidetur ſe
qui.Hoc.n.dicit dominus deus Ecce ego ipſe cui dice
bamus Qui paſcit iſrahel intende. Deducitis tanquã
ouem ioſeph populum in ægypto cõſtitutum iã diffu
ſus in gentibus iſrahel:ipſe eſt Joſeph: Noſtis.n. qui
a migrauit ioſeph in ægyptus uendẽtibus fratribз fac
tum eſt:uendiderũt chriſtus iudæi nõ ſine cã:et inter a
poſtolos ipſe iudas uenditor fuit. Expit eſſe chriſtus
in gentibus:ibi honoratus eſt:ibi creuit populus eius:
non eum deſerit paſtor eius Excita inquit potentiam
tuam et ueni ut ſaluos facias nos plane fecit et faciet.
Ait enis Ecce ego ipſe inquirã oues meas et uiſitabo
eas ſicut uiſitat paſtor gregem ſuum non curauerunt
mali paſtores:nõ.n.ſuo ſanguine redimeꝛ. Sicut uiſi
tat inquit paſtoꝛ gregẽ ſuum in die. In qualẽ diem cuз
fuerit nimbus et nubis ideſt in pluuia et nebula. Plu
uia et nebula error ſæculi huius caligo magna ſurgẽs
de cupiditate hominum:et nebula cooperiens terras et
difficile eſt ut nõ errent oues et iſta nebula: ſed paſtor
non deſerit eas inquirit eas:penetrat nebulam oculis
acutiſſimis nõ impeditur caligine nubium: uidet undi
qз errantẽ reuocat tantus quod fiat in euangelio quæ
ſunt oues meæ audiunt uocẽ meã et ſequuntur me i
medio ouium diſperſarum ſic inquiram oues meas:et
educaз eas ab omni loco quo diſperſæ ſunt. Illic i die
nubis et nimbi quando difficile eſt eas inuenire: Tunc
ego iueniã:craſſa nebula eſt pinguis nimbus eſt. Ocu
lis.n.nihil latet:et educam eas de gentibus. et colligã
eas de regionibus.et inducam eas in terram earũ. Et
paſcaз eas ſupeꝛ mõtes earum:cõſtituit mõtes iſrahel
auctores ſcripturarum diuinarum ibi paſcite ut ſecure
paſcatis quicquid inde audieritis hoc uobis bene ſapi
at:quicquid extra eſt reſpuite ne erretis in nebula.au

dite uocem paſtoris colligite uos ãmonentes ſcriptuꝛ
ſanctæ·Ibi ſunt deliciæ cordis ueſtri.ibi nihil ueneuoſũ
nihil alienum uberrima paſcua eſt. Uos tantum ſane
uenite.ſane paſcimini imo tibi iſrahel Et in riuis et in
omni habitatione terræ.a mõtibus.n.quos oſtendimus
manauerunt riui prædicationis euangelicæ:cuз in om
nem terram exiuit ſonus eorum et facta eſt omnis hi
tatio terræ ad paſcendas oues læta atqз fœcunda i paſ
cuis bonis Paſcam eas. et in montibus iſrahel erunt
ſtabula. Erunt illic hoc eſt ubi requieſcant ubi diſcant
Uerum eſt manifeſtum eſt non fallamur in gloria dei
requieſcent tãꝗ in ſtabulis et dormient: hoc ẽ requi
eſcent i delitiis bonis et in paſcua pingui paſcentur ſu
per montes iſrahel. Jaз dixi montes iſrahel montes
bonos quo leuamus oculos ut inde nobis: ueniat ſi
auxilius nĩm a dño qui fecit cælum e terrã . Ideo ne
uel in montibns bonis eſſet ſpes noſtra cum dixiſſet.
Paſcam oues meas ſuper mõtes iſrahel. Rurſus ne
tu ſpem poneres in montibus ſubiecit ſtatim ego paſ
cam oues meas. Leua oculos tuos unde uenit auxi
lium tibi. Sed attẽde dicẽtem ego paſcam. Auxilius
enim tuum a deo qui fecit cælum et terras: ego requi
eſcere faciã eas dicit dominus deus: ſed ut requieſce
re faciat.Prio curauit: poſterius dicit. Hic eſt domi
nus deus prio qđ perit requirã qđ errauit reuocabo
et quod iminutũ ẽ colligabo et quod exanime eſt cõ
fortabo et quod pingue eſt cuſtodiã. Quod non facie
bant mali paſtores ſeipſos paſcentes nõ oues . Non
ait dñs cõſtituã alios bonos paſtores qui faciãt hoc
Sed ego inquit paſcam oues meas nulli cõmitã ſecu
ri uos fratres ſecuræ uos oues nobis uidetur timẽdũ
quas idem paſtor bonus claudit ſic et paſcam eam cũ
iudicio. Uide quia ſolus paſcit cum iudicio. Quis eni
homo iudicat de homine temerariis iudiciis plena ſũt
omnia.de quo deſperauerimus ſubito conuertitur. et
fit optimus.de quo multum pſumpſerimus ſubito de
ficit et fit peſſimus: Nec timor noſter certus eſt. Nec
amor noſter certus eſt.Quid ſit hodie quiſque homo
uix nouit ipſe Homo . Tamen utcunquæ ipſe Quid
Hodie Quid aut Oues nec aut ipſe paſcit . Ergo
cum iuditio diſpertiens Propria Propriis hæc iſ
tis illa illis debita eis quibs debetur . Hoc autẽ illud
nouit enis quid agat cuз iuditio paſcit quos iudicatuſ
redemit.Paſcit ergo ipſe cum iuditio i prophetia eni
Hieremia ait Clamauit quidam perdix cõgregauit ꝗ
non peperit faciẽs diuitias ſuas nõ cuз iuditio: paſcit
iſte paſtor cum iuditio quare ille ſine iuditio,quia con
gregauit quæ nõ peperit quare iſte cuз iuditio quia fo
uet qđ pepit. De paſtore tamẽ bono loquitur paſtoreſ
boni aut non ſunt aut latent. Si.n.non ſunt quid agi
mus? Si latent quid de eis tacetur? Perdix quidẽ illa
a quibuſdam maioribus et ante nos ſcripturas tractã
tibus diabolus intellectus eſt cõgregãs quæ nõ peperit
Non.n.ille creator ſed deceptoꝛ eſt faciẽs diuicias ſu
as non cum iudicio:nõ.n.ad eum pertinet qui iſto qui
illo modo erret.omnes errantes uult quibuſlibet erro
ribus ꝗ diuerſæ ſunt hæreſes ꝗ diuiſi errores ille i õ
nibus uult errare homines. non dicit diabolus dõatiſ
tæ ſint. non ſint arriani ſiue illic ſit ſiue iſtic ad eum pti
net cõgregantem ſine iudicio . Jdola inquit adoret me
us eſt iudæorum ſuperſtitione remaneat meus eſt. de
ſerta unitate in illam uel in illam hæreſim pergat meus
eſt. Congregat ergo ſine iudicio faciens Diuitias
ſuas. Sed quid faciens ſequetur in dimidio dierus
eius derelinquent eum et i nouiſſimis ſuis erit iſipiẽs
Uenit ille cõgregãs oues ſuas i dimidio dierus eiuſ
pꝛiuſꝗ ſperabat anteꝗ putabat derelinquet eum et e

rit Inſipiēs in nouiſſimis eius quare ī primis ſuis ſa
piēs erat ut in nouiſſimis ſuis ſit inſipiēs . Audite fra
tres dicitur aliquādo in ſcripturis ſapiētia pro ſtultitia
abuſione uerbi nō proprietate . Unde enim dicitur .
Ubi ſapiēs: ubi ſcriba: ubi cōquiſitor huius ſæculi non
ne ſtulticiā fecit deus ſapiētiam huius mundi et iſte ꝑ
dix idest draco idest tāq̄ ſēper ſapiēs erat et nō Adaz
per euā decipit . Utrum dicere putas eſt bonum cōſili
um dare extimatus eſt cōtra deum creditus ē. Quod
non dicitur ſapiētia abuſione uerbi et in malo conſue
tudinē quidē ſcripturarū ueſtrarum . Nā quēadmodus
loquuntur auctores mundi quid ad nos habēs ī eodē
libro. Erat ibi ſerpēs ſapientior omnibus beſtiis Iſte
ſapiētior omnibus beſtiis aſtutus et acutus ad decipiē
dum agnoſcitur non poſtea ei creditur et dicetur ei re
nuntiāus tibi ſufficiat q̄ icautos primo decepiſti:ergo
ita erit in nouiſſimis ſuis inſipiens qui cōgregauit quæ
non peperit:et fecit diuicias ſuas non cuȝ iuditio paſcit
contra illum redemptor noſter cum iuditio et exiſtat a
liquis hæreticus et ſi non frater diaboli certe adiutor
et filius et ipſum dixerim perdicem contentioſum ani
mal hoc eſt anima ut aucupes norunt ēt contendendi
ſtudio capitur ¶ Contendunt iſti contra Ueritatem
et contendere ex quo ſe diuiſere modo dicunt conten
dere uolumus quia iam capti ſunt nolo contendere O
capte aliquando tu eras qui primis temporibus ſediti
onis tuæ traditores arguebas innocentes damnabas
iuditio imperatoris iuditio epiſcoporum non conſenti
ebas uictus totiens appellabas apud ipſum in prēm
ſtudioſiſſie litigabas:congregabas quæ non peperiſti
Ubi eſt nunc ceruix tua ubi lingua tua:ubi filius tuus:
certe in nouiſſimis tuis factus es inſipiens:pauiſti ſine
iudicio. Non.n.uerum uis uel de errore tuo uel d̄ ue
ritate iudicare:paſcit contra chriſtus cuȝ iudicio: diſcer
nit oues ſuas ab ouibus nō ſuis. Quæ ſunt oues meæ
inquit audiunt uocē meam et ſequuntur me. Hac iuēi
o omnes paſtores bonos in uno paſtore. Non enim
uere paſtores boni deſunt:ſȝ i uno ſunt multi ſunt qui
diuiſi ſunt. Hic unus ꝑdicator quia unitas cōmēdatur
Neqȝ enim uere modo ideo tacentur paſtores.et dici
tur paſtor quia non inuenit dominus cui comendet o
ues ſuas Tunc autem ideo cōmendauit quia Petrus
inuenit immo uero et in ipſo petro unitatem cōmēda
uit multi erant apoſtoli et uni dicitur Paſce oues me
as abſit ut deſint modo boni paſtores abſit a nobis ut
deſint abſit a miſericordia ipſius ut nō eos gignat atqȝ
cōſtituat:utiqȝ ſi ſunt bonæ oues ſunt et boni paſtores
nā de bonis ouibus fiunt boni paſtores:ſed omēs bo
ni paſtores in uno ſunt. Unum illi paſcunt: Chriſtus
paſcit.nō.n uocē ſuam dicunt amici ſponſi: ſȝ gaudio
gaudent propter uocē ſponſi:ideo ergo ipſe paſcet cuȝ
ipſi paſcunt. Et dicit Ego paſco quia in illis uox ipſius
in illis charitas ipſius. Nam et ipſum Petrum cui cō
mendauit oues ſuas quaſi alter alteri unum ſecum fa
cere uolebat:et ſic ei oues cōmendare ut eſſȝ ille caput
ille figuras corporis portaret idest eccliæ: Et tāq̄ ſpon
ſus et ſponſa eſſent duo in carne una. Proide ut oues
cōmēdaret quid illi prius dicit: ne illi tanq̄ alteri com
mendaret? Petre amas me? Et reſpondit Amo. Et ter
tio amas me? Et reſpondit Amo. Et iterum amas me?
Et reſpondit Amo. cōfirmat charitatē ut cōſolidet uni
tatē. Ipſe ergo paſcit unius in his et hi ī uno:et tacetur
de Paſtoribus: Sed non tacetur de illis Quibus .
Gloriantur paſtores ſed qui gloriantur in domino glo
rientur hoc eſt chriſto paſcere in chriſto paſcere et cuȝ
chriſto paſcere preter chriſtum non paſcere. neqȝ uota
impia paſtorum tanq̄ iſta futura mala tēpora prophe

ta prædiceret dixit ego paſco non habeo cui cōmendēs
etiā cuȝ ipe petrus erat et cum adhuc ipſi apoſtoli erāt
in hac carne et in hac uita:tunqait ille unus in quo nō
omnes unum:habeo alias oues quæ non ſunt de hoc
ouili opportet me et has adducere ut unus ſit grex et
unus ſit paſtor Sinit ergo omnes in paſtore uno et au
diāt uocem paſtoris unam quā audiant oues et ſequā
tur paſtorem ſuum nō illum aut illum:ſed unum: et ō
nes in illo unā uocem dicāt diuerſas uoces nō habēs
obſecro uos fratres ut idipſum dicatis omnes:et non
ſint in uobis ſciſmata. Hanc uocē liquatā ab omni ſciſ
mate purgatā ab omni hæreſi audiant oues et ſequan
tur paſtorem ſuum dicentē quæ ſunt oues meæ:meas
uocē audiant et ſequātur me. Nam uis noſſe hæretice
q̄ non habes uocē paſtoris: et periculoſe te ſequatur
ouis tecum idumēto ouium:et intus lupum rapaces
audiāt uocē tuā. Videamus an chriſti ſi eccleſiam quæ
rit infirmus ouis a grege aberrās neſciens ubi ſit grex
quærit quo ſe aggreget: Quo intret ædē uocem audia
mus an chriſti ſit. Audiamus utrum agni ſit an perdi
cis. Ouis dei gregē ſuum quærit:puta Ouem de oriē
te ueniſſe in Aphricam:quærit gregē ſuum incurrit in
te:in baſilicam tuam intrare uult cōmoueris ignota fa
cie uel tu uel miniſter tuus ſtans uel ſedens ad hoſtiū
interrogat ouem q̄rentē gregem ſuum:imo gregē dei
cum grege ſuo intrare uult:ibi eum eſſe putat: quæris
paganus es:an chriſtianus? Reſpondit Chriſtianus .
Ouis ē.n.dei. Quæris ne forte catechuminus ſit et ir
ruat in ſacramentis. Reſpondit fidelis. Quæris cuius
cōmunionis ſit? Reſpondit catholicus chriſtianus. Si
fidelem catholicum reprobas tenes ita uero proiicere
proba a te reprobatus chriſto probatur. Utinam et illi
qui ſunt apud te cognoſcāt te:et in dimidio dierum de
relinquent te. Quidā fratres noſtri heſterno die ierunt
ad baſilicam eorum et ſi ad malos fratres tamē ad fra
tres: Attendite fratres mei quid interſit inter fiduciam
ueritatis et timorē falſitatis. Quādo aliquos eorum ī
hoc populo agnoſcitis quomodo gaudetis quia in uo
bis ille eſt:qui quærit qd̄ perierat ſuggeretur aliquan
do nobis ut uos audiat et diſcedat: audiet et irridebit
audiat et irrideat: Aliquando Sapiet aliquādo cognoſ
cet:aliquando relinquitur populo ſuo remanēt in cor
de ſuo: Renunciat errori ſuo gratias agitur deo ſuo. Illi
autē quid? qui eſtis? Chriſtiani ſumus.non ſed explo
ratores et illi catholici ſumus.conati ſunt iiuriare me
liori conſilio pœnitet eos:atqȝ utinā ſic pœniteat:et i
bi remanere pœnituit eos qui ingreſſi ſunt iniuriare.ta
mē quos proiecerunt Chriſtianos fideles catholicos
quos tenuerunt nolo dicere:quos proiecerunt uideo:
quos tenuerunt chriſti dicant. Dicant ergo uocē ſuam
uideamus an chriſti ſit uox an paſtoris ſit uox:quas ſe
quantur oues:ſiue per bonus ſit uox iſta:ſiue per ma
lum hominē:utrum ſit uox attendamus . Quærit infir
mus eccleſiā. Tu quid dices? partis donati eſtis: eccle
ſia: Ego uocē paſtoris inquiro: lege mihi hoc de Pro
pheta: lege mihi de pſalmo: recita mihi de Iſaia: de le
ge de Euāgelio recita: recita de Apoſtolo. Inde ego re
cito eccleſiam toto orbe diffuſam:et dominum dicentē
Quæ ſunt oues meæ uocē meas audiunt et ſequuntur
me. Quæ eſt uox paſtoris et ꝑdicaturi in nomie eius
pœnitentiam et remiſſionē peccatorum per omēs gen
tes icipientibȝ ab hieruſalem Ecce uox paſtoris agnoſ
cis:et ſequēs ſi ouis es:ſed illi codices tradiderunt ac
illi thus idolis poſuerunt:et ille Quid ad me de illo et
illo ſi fecerunt non ſunt paſtores. Tu uocem paſtoris
edicito quia nec de illis uocē paſtoris ānuncias:tu ac
cuſas non euangelium.tu accuſas nō prophetam non

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

apoſtolum de illo credo aliis non credo:ſed acta pro
fero:acta profero:credamus tuis. cred et tu meis:nõ
credo tuis:noli credere meis:auferantur chartæ hũa
næ:ſonant uoces diuinæ. Ede mihi unam ſcripturæ uo
cem pro parte Donati: Audi inumerabiles pro Orbe
terrarum:quis eas enumerat. Quis.n.eas terminat ta
men ut pauca cõmemoremus legẽ attende primum dĩ
teſtamentum. In ſemine tuo benedicentur omnes gen
tes. Et i pſalmo Poſtula a me et dabo tibi gentes hæ
reditatẽ tuam:et poſſeſſionẽ tuam terminos terræ. Cõ
memorabuntur et cõuertentur ad dominum uniuerſi
fines terræ:et adorabunt in cõſpectu eius uniuerſæ pa
triæ gentium:quoniã ipſius eſt regnum:et ipſe domia
bitur gentium. Cãtate domino cãticus nouum:cãtate
domino omnis terra: Et adorabunt eum omẽs reges
terræ:omnes gẽtes ſeruiunt illi. Quis enumerare ſuffi
ciat prope omnis pagina nihil aliud ſonat ꝙ chriſtum
eccleſiam toto Orbe diffuſam ſine aliquo dubio pe
rituram fuiſſe dicunt:peritura prædicta eſt tot teſtimõi
is manſura: nec una uox iſta per legem p prophetas
p cantica paſtoris eſt.nec.n.illi uerũ dicere ſine uerbo
dei potuere quod eſt chriſtus: Audi uocẽ uerbi mira
tus fidem centurionis. Amen inquit dico uobis nõ in
ueni tantas fidem in iſrahel propterea dico uobis qz
multi ab oriente et occidẽte uenient. Ecce eccleſia chri
ſti:ecce grex chriſti: Tu uide ſi uis eſſe. Non.n.te latet
grex qui ubiqz es:non hẽbis quid reſpondeas iuditio
tuo:quem nõ uis eſſe paſtorẽ tuum:nõ habebis inquã
quid reſpondeas iuditio tuo. Neſciui nõ uidi nõ audi
ui:quid eſt quod nõ ſciſti: nec eſt qui ſe abſcondit a ca
lore eius. Quid eſt quod nõ uidiſti Viderunt omẽs fi
nes terræ ſalutare dei noſtri. Quid eſt qd non audiſti?
In omnẽ terrã exiuit ſonus eorum et i fines orbis ter
ræ uerba eorum. Sed recte nobis Quare uox chriſti:
uox paſtoris quã oues audiant et ſequantur. Non iue
nitis quid dicatis uocem paſtoris nõ habetis. Audite
et ſequimini dimitte uocẽ lupi ſequimini uocem paſto
ris. Damus inquit audiamus. Damus et nos uocẽ pa
ſtoris. Audiamus in canticis inquiunt cãticorus loqui
tur ſponſa ad ſponſum eccleſia ad chriſtum nouimus
canticacanticorus. Sancta cantica amatoria cantica ſã
cti amoris ſanctæ charitatis.ſanctæ dulcedis plane uo
lo inde audire uocẽ paſtoris. uocem dulciſſimi ſponſi
eccleſiæ ſi aliquid habes audiamus Sponſa inquiunt
dicit ad ſponſum Annuntia mihi quẽ dilexit aia mea
ubi paſcis.ubi cubas.et ille inquit reſpondit in meridi
e. Manifeſta tibi teſtimonia proferebam quẽadmõm
iterpretareris. Poſtula a me et dabo tibi gentes hære
ditatem tuam et poſſeſſionẽ tuam terminos terræ Cõ
memorabuntur et conuertentur ad dominum uniuerſi
fines terræ. Quid eſt quod mihi de canticis cãticorum
profers qd forte nõ itelligis. Et.n.illa cãtica enigmata
ſunt paucis intelligentibꝫ nota ſunt paucis pulſãtibus
aperiuntur. Tenebo te accipe aperta ut merito tibi pẽ
duntur abſcondita quomõ eris penitrator obſcurorus
cõtemptor manifeſtorum? Ecce tamẽ ut poſſumus fra
tres hæc uerba diſcuciamus. Aderit deus ut uideatis
ibi ſanum intellectum. prio ꝙ ab omnibꝫ. imperitis fa
cillime iudicatur uerba ipſa male diſtingunt nunc audi
eris nunc probabitis. Et.n.ſic ſe habet textus ipſe lecti
onis. Sponſa loquitur ad ſponſũ Annuntia mihi q̃m
dilexit anima mea ubi paſcis ubi cubas?quod Sponſa
Sponſo dicat. qd ecclia chriſto dicat.nec nos dubita
mus nec illi ſed omĩa uerba ſponſæ. Audi uerbus qua
re qd adhuc ſponſæ eſt uis tribuere iam ſponſo? Audi
oĩa quæ dicit ſponſa. et tunc reſpondebit ſponſus Au
di euidentius hanc diſtinctionẽ quã dicturus ſum non

inuenies aliquid plus. Annuntia mihi quẽ dilexit aia
mea ubi paſcis. ubi cubas in meridie. Ipſa adhuc dicit
ubi paſcis ubi cubas in meridie. Et inde quia adhuc ip
ſa dicit. Sequitur.n.ne forte fiam ſicut operta tuorus
ſodalium ſuper greges. Puto omnes peritos iperitos
qꝫ diſcernere genus maſculinum et fœmininus. Oper
ta quæro cuius generis ſit. Ab omni homine q̃ro maſ
culini eſt ãt fœminini Annuntia iquit mihi quẽ dilexit
anima mea quẽ cum dicit maſculinum alloquitur ſpõ
ſum ait loquitur quia uero fœminina uirum alloqui
tur cõſequẽtia uerba indicant Annuntia mihi ubi paſ
cis ubi cubas in meridie ne forte faciam ſicut opta au
ditu operta ut fiant tibi hæc aperta. Annuntia mihi
ubi paſcis ubi cubas in meridie ne forte faciã ſicut op
ta ſuper greges ſodalium tuorum. Hucuſqꝫ uerba ſpõ
ſæ Iam incipiunt uerba ſponſi de mãifeſto. niſi cogno
ueris temetipſum. Agnoſce uiriliter fœmina teipſas in
quit Non cognoueris. Audi reliqua opulẽta iter muli
eres. niſi cognoueris temetipſam. O pulchra inter mu
lieres exi tu in ueſtigiis gregum et paſce hædos tuos i
tabernaculis paſtorum non tabernacula paſtoris. Vid
quõ cõminetur ſponſus uide quẽ in periculo quãuis il
le dulcis abſtulit. de medio blandimenta ꝙ blãde illa
Annuntia mihi quẽ dilexit anima mea ubi paſcis ubi
cubas in meridie. Veniet.n.dies medius quãdo ad ũ
braculum concurrant paſtores et forte latebit me ubi
paſcis et ubi cubas in meridie:et uolo mihi annunties
ne forte fiam operta.i.ſicut occulta et nõ cognita. Ego
enim manifeſta ſum:ſed ne ſicut occulta ſicut cælata in
cidam ſuper greges ſodalium tuorum. Omẽs.n.hære
tici a chriſto exierunt: omnes qui facti ſunt paſtores
mali habentes Greges ſuos ſub nomine chriſti illius
ſodales fuerunt:illius cõuiuiũ accepe. ſodales.n.dicũ
tur tãꝙ unius cõuiuii latia lingua ſic dĉi ſũt q̃i ſimul e
dales eo qd ſimul edant. Audi illum i pſalmo arguẽtẽ
Sodales malos ideſt unius conuiuii inimicus male
dixiſſet mihi abſcondiſſem me utiqꝫ ab eo et ſi ſuper
me magna locutus fuiſſet tu uero unanimus et notuſ
meus qui ſimul mecum dulcis capiebas cibos ergo
multi ſodales ingrati menſæ dominicæ exierunt foraſ
mali ſodales fecerunt ſibi mẽſas ſuas errexerunt:et ſi
putas quia meridies aphrica eſt quanꝙ poſſem obtie
re magis mundi meridiem eſſe partes ægypti et illas
exuſtas ſole regiones:ubi pluuia nõ apparet quia ipa
eſt meridies ubi feruet medius dies Vbi ãt heremus
plẽa milibus ſeruorum dei: Vnde ſi ad meridiẽ loco
rum uelimus aduertere quare non ibi paſcat magis ille
et ille requieſcat quãdo ante prædictũ eſt uberauerunt
deſerta heremi ſed ecce conſentio meridies Aphrica
ſit meridieſ hic ſunt ſodales mei eccleſia tranſmarina i
aliquorum ſuorum nauigante in aphrica ſolicita ne er
ret inuocat ſponſum ſuus et dicit ei abundat audio hæ
reticos in aphrica abundare audio rebaptiſatores in a
phrica Eſſe autem ibi uos minus audio et illud audio
et hoc audio ſed qui ſunt tui a te uolo audire Annun
tia mihi quam dilexit anima mea ubi paſcis ubi cubaſ
in meridie Audio duas partes eſſe Vnam dõati Alte
ras uniuerſo tuo cohærentem tu mihi dic quo eã ne
forte uelut operta ideſt ignota ſuper greges ſodalium
tuorum incurram in greges hæreticorum conãtes po
nere lapidem ſuper lapidẽ qui deſtruatur ne irruam in
rebaptiſatores: Annuntia mihi et ille qui cõmendat u
nitatẽ paſtores in hac lectione dixit Ego paſcam:paſto
res autẽ reprobat qui multi eſſe uoluerunt unitatẽ ami
ſerunt ſeueriſſime non blande reſpondetis:ſed pro ma
gnitudine periculi niſi cognoueris inquit temetipſam
O pulchra inter mulieres pulchra es inter mulieres.

Sed agnoſce ubi te agnoſceo:in toto orbe terrarus. ſi
enim pulchra unitas eſt:ubi diuiſſio:feditas: Non pul
chritudo:niſi cognoueris temetipſum:in me credidiſti
agnoſce te i me quomõ credidiſti:quomodo et illi ma
li ſodales conſentiunt uerbum carnẽ factum natus ex
uirgine crucifixum reſurrexiſſe:aſcẽdiſſe in cælis. Uita
lẽ me credidiſti talem et illis ſonant:cognoſce te et me
in cælo:te in toto orbe utrum quẽlibet ex eccleſia: tan
quam eccleſiam chriſtus alloquitur. Nas quõ eccleſia
quærit:eccleſia ſecundus ipſos loquitur. Annuntia mi
hi quem dilexit anima mea ubi paſcis:ubi cubas:quid
quæris eccleſia? et ille tanq̃ oſtendens eccleſiam dicit
Jn meridie ſicut illi uolunt:reſpondeant mihi quomõ
eccleſia quærat eccleſiam. Annuntia mihi quẽ dilexit a
nima mea quæ loquitur eccleſia:quid ſibi uoluit annũ
tiari ubi paſcis: ubi cubas i meridie.i.ubi ſit eccleſia lo
quitur et interrogat ubi ſit eccleſia:et reſpondet ille ut
putant in meridie:ſi in ſolo meridie eſt ut dicunt in A
phrica : Et quærit Quomodo ipſa interrogat ubi ipſa
ſit:an uero portio eccleſiæ tranſmarinæ bonæ iterrogat
de meridie ne ille erret et alloquitur unumquodq̃ mẽ
brorum eccleſiæ ſuæ chriſtus tanq̃ ſuam eccleſiam et
dicit niſi cognoueris te. O pulchra inter mulieres exi
exire hæreticorum eſt aut cognoſce te aut exi:aut ſi te
nõ cognoueris,extura quo Jn ueſtigiis gregum ſequẽ
do malos greges ne forte potes quia obeſſe quæris ſi
exis. Audi quid ſequitur. Exi tu in ueſtigiis gregus:et
paſce hædos tuos iam non oues. Noſtis fratres ubi
erunt hædi ad ſiniſtras erunt omẽs qui exierunt ab ec
cleſia manenti petro paſce oues meas exeuntibus hæ
retico paſce hædos tuos eſt inquiunt et aliud teſtimõi
um nihilominus contra te dic ut audiamus erit ſic cõ
tra te:quõ hoc quod putabis pro te? Si meridie inqui
unt interpretaris ægyptum:multis quidẽ modis inter
pretamur meridiẽ et ægyptum poſſumus ad locus mũ
di:et ipſas aphricam ſic intelligam:audiſti quid intelli
gam et meridiem intelligo feruorẽ ſpiritualium flagrã
tem igne charitatis ſplendente lumine ueritatis. Nas
dicitur in quodã pſalmo Dexteram tuã notã fac mihi
et eruditos Corde ſapientia ipſi ſunt meridie:unde di
citur a propheta et tenebræ tuæ ac ſi meridies erũt mul
tis modis poſſumus intelligere meridies ſed prorſus
aphricam intelligo accipio a te aliquid forte melius q̃
ſaperem niſi a te cõmemorarer Aphrica ſit meridies
timet eccleſia tranſmarina incedere: in rebaptiſatores
timet incedere tanq̃ ignorata in greges ſodalium quæ
ritur ab ſponſo ſuo ut ãnuntiet illi ubi paſcit ubi cubat
in meridie:in aliis paſcit:in aliis nõ paſcit: in aliis cu
bat in aliis nõ cubat:audiat cõſilium:ueniat ad catho
licam eccleſiam non incurrat in greges ſodalium: non
paſcit hædos ſuos. Sed dic aliud quod te dicebas eſſe
dicturum. propheta inquit ait Deus ab aphrico ueniet
et ab aphrica ueniet deus:alterum chriſtum in Aphri
ca naſci et ire per mundum hæretici ãnuntiant. Rogo
quid eſt ab aphrico deus ueniet:ſi diceretis deus in a
phrica remanſit:utiq̃ turpiter diceretis: nunc ãt etias
ab aphrica ueniet dicitis chriſtus:ubi natus chriſtus u
bi ſit paſſus.ubi in cælum aſcenderit: unde diſcipulos
miſerit:ubi eos ſancto ſpiritu repleuerit:ubi per totus
mundus Euangeliſare iuſſerit: et obtemperauerunt ei
adimpletur orbis terrarum euangelio:et tu dicis deus
ab aphrica ueniet:ergo tu mihi inquit expone quid d
us ab aphrico ueniet:dic totum:et fortaſſis intelliges
deus ab aphrico ueniet:et ſanctus de monte umbroſo
tu mihi expone ſi ias ab aphrico:quõ de mõte umbro
ſo de Numidia nata eſt pars Donati:ipſi miſſi ſunt pri
mo in diſſenſionẽ et tumultum Et ſcandalum quæren
tes igens uulnus Numidiæ miſerunt ſedens tigiſitãus
miſit. ubi ſit tigiſi notum eſt qui miſſi ſunt clerici extra
cõgregauerunt ab eccleſia ad clericos Carthaginis ac
cedere noluerunt uiſitatorem poſuerunt a lucella ſuſce
pti ſunt:auctor totius huius mali Numida hæreticus
fuit inumidia unde uentum eſt huc cum tanto malo ui
ſcarium uix inuenitur cum cupſonibus habitant Quõ
mõs umbroſus Numidia. dic mihi ergo noli huc uſq̃
recitare Deus ab aphrico Exigo ſententiã et ſanctus d
monte umbroſo. ſed oſtende mihi partẽ Donati a nu
midia de mõte umbroſo uenire inuenis nuda omnia.
pingues quidẽ campos ſed frumentarios nõ oliueti fer
tiles:non cæteris nemoribs amœnos. Und ergo mõs
umbroſus in numidiæ partibus unde hoc ſcandalũ tu
mihi inquit ergo expone quid eſt deus a libano ueniet
et ſanctus de monte umbroſo. Vide q̃ facile exponas
primo illud audi quod ait Dominus Oportebat chri
ſtum pati et reſurgere tertio die et p̃dicari in nomine e
ius pœnitentiam et remiſſionẽ peccatorum p omnes i
cipientibus cum dixi uide utiq̃ ſe in ſanctis ſuis ad a
lias gentes uenturum prædixit eſſe. lege uiſionẽ terræ
filiorum iſrahel in omnibus tribubus i libro ieſu naue
ibi aperte dictũ eſt Diebus ab aphrico ueniet q̃ eſt hie
ruſalem lege quære inuenies. Utinam cum inueneris
credas. utinã animoſitatẽ depõas Diebus ab aphrico
quæ eſt hieruſalem Et dominus incipientibus ab hie
ruſalem hoc eſt deus ab aphrico ueniet. Quomõ er
go a montẽ umbroſo euangelium iam lege de monte
oliueti chriſtus aſcendit in cælus. Sequere et quid lu
cidius. audiſti de monte umbroſo legem recitamus E
uangelium recitamus. Audiſti incipientibs ab hieruſa
lem. Audiſti per omnes gentes per eum prophetam.
ſequere uerba illa quæ cõtempſiſti deus ab aphrico ue
niet. Et ſanctus de mõte umbroſo. cooperiet montem
umbra eius. et gloria eius plena eſt terra. per omẽs er
go gentes incipientibus ab hieruſalem deus ab aphri
co ueniet et ſanctus de monte umbroſo et condẽſo.i.
a monte oliueti ubi aſcendit in cælum. Unde miſit diſ
cipulos ſuos ubi ẽt aſcenſurus ait. Non.n. ueſtrus eſt
ſcire tempora quæ poſuit in ſua poteſtate. Sed accipie
tis uirtutẽ ex alto et eritis mihi teſtes in hieruſalem et
in iudæam. et Samariam et uſq̃ in totam terrã ergo
deo ueniente chriſto et nomen eius et p̃dicatio euãge
lii eius ab hieruſalem ideſt ab aphrico et monte ũbro
ſo ideſt a monte oliueti p omnes gentes diffamatus ẽ
euangelium. Operuit montes umbra eius.i. refrigeri
um eius. protectio eius:et laude eius plena eſt terra.
Cantate ergo cum tota terra cãticum nouum non can
ticum uetus cum ãgelo terræ. Dicunt et aliud Cyrenæ
us inquit quidã Simon angariatus eſt ut tolleret cru
ces legimus ſed quid te adiuuet uolo ſcire. Cyrenæus
inquit apher eſt quare ipſe angariatus eſt qui crucẽ tol
leret ubi ſit Cyrene ne forte neſcis libya eſt Pentapo
li eſt cõtigua eſt aphricæ ad orientẽ magis pertinet uel
in diſtributiõe prouinciarus Jmperatorũ cognoſce: ip
ator orientalis mittit iudicẽ ad cyrenes breuiter reſpõ
debo ubi eſt pars donati nõ inuenitur cyrenem ubi ẽ
cyrene non inuenitur pars Donati manifeſta ueritas
cõuincit errorem. det mihi cyrenem ubi eſt pars dona
ti det mihi pars donati ubi eſt cyrene. manifeſtum eſt
enim fratres in Pentapoli eccleſiã eſſe catholicã ptẽ
ibi donati non eſſe ſed ſecuri irrideamus flendos et fle
amus ridendos. Quid dicis meritus cyrenenſis huius
magnum cõmemoras quia tulit Crucem domini et a
phrum dicis orientalis eſt. Libya.n. duobus mõis di
citur uel iſta quæ proprie aphrica eſt. uel illa oriẽtalis
pars quæ contigua eſt aphricæ. et omnino collimitãea

Sed Apher fuit cyrenenſis beatum putas q angaria
tus crucem tulerit quāto melius forte diceret quis in
arimathia remanſiſſe eccleſiam chriſti. quia ioſeph ille
diues ab Arimathia habens ante oculos regnum dei
non angariatus non coactus uenit ad crucē domini de
ligno depoſuit obſecutus eſt funeri i ſepulcro condi
dit. Laudatus eſt in euāgelio quia uero de arimathia
fuit iſte pius tantum exhibens obſequium corpori dñi
in arimathia remanſit eccleſia. Aut ſi magis uos delec
tat angariatus ideſt qui cogitur tollere crucem. Recte
ergo faciunt imperatores catholici qui uos cogunt ad
unitatem.

Incipit quītus tractatus tertiæ partis principalis đ ſta
tu et continentia uirginali: Et primo de uirginibus do
dicatis.

Ad uirgines deo dicatas hortatoria qua illas per exē
pla ſanctorum ad religioſam conuerſationem et obſer
uantiam uirginitatis inuitat.

SOLAE icci rco filiæ et dominæ meæ
Dominæ ideo diximus: quia ſponſæ
domini mei ieſu chriſti i monaſterio
manentes nihil ſentiant niſi pius ie
ſum chriſtum hinc Paradiſum ſolæ
poſſideant: ubi dulci et iocunda quie
te ineffabilē trinitates intueantur: in ſacris litteris cho
ris interſint angelicis dulcibus eorus melodiis miſceā
tur diuina in eccleſia cōtinebo myſteria. Informet mē
tem ſanctorum patriarcharum ac patrum antiquorus
obedientia: Prophetarum oracula dulci meditatione
cor accendant ad promiſſa felicia: apoſtolica documē
ta fidei cuncta detegant ſacramenta: euangeliorum co
dex ſemper ut ſpeculum teneatur in manibus: marty
res ſancti cuncta ſæculi huius aduerſa: Et tempeſtates
huius maris procelloſi: cūs omnibus diabolicis uerſu
tiis et infeſtationibus dæmonum doceāt cōculcari. Cō
feſſorum ꝓcioſa deuotio ad diuinorum cōtemplationē
aſſiduam affectus aſtringat. Regularē uitam inſtruat
ſanctorum monachorum mira cōuerſatio: frangere ō
nem ſexus mollitiē et uirginitatis ſeruare propoſitum
ꝓcioſiſſima uirgo uirginum cum cæteris uirginibus ſa
cris edoceat ſemper. O felix ſocietas: O felices uos:
ſi talis ac tanti muneris non ſitis ingratæ feliciſſimæ ni
mirus ſi dignitatem ueſtram ipſæ cognoſcitis quæ om
nium regi et domino reginæ ſpecioſæ matrimonio co
pulatæ ipſum dūmodo uelitis habere meremini: quē
angelici ſpiritus uidere cōcupiſcunt. In quo omia con
ſiſtunt. in quo ſolo cuncta permanēt. p quē omia fiunt
cui uniuerſa famulantur. cuius pulchritudinē ſol et lu
na mirantur. cuius tactu odoreqꝫ mortui reuiuiſcunt.
O excellentia dignitatis. O ineffabilis gloria. in fragi
li ſiquidē corpore deum et ſponſum talē intueri poteſ
tis. Hic quæſo mēs ueſtra uigeat. hoc dies diei eructet
uerbum: et ſcientiam nox indicet nocti. Angelicis cho
ris ſanctorum ſocietatibus hic ſtudeatis intereſſe ut ꝑt
modum in corporis exitu uobis gaudētes et læti tāq̄
noti occurrant. ſi ſic feceritis nihil uobis dulcius: nihil
iocundius: q̄ꝑ his intereſſe cōuiuiis: his pabulis ſaciari
quibus ſemel deguſtatis terrena omia amara cernun
tur. Vera tunc clauſura cœnobii cuius tedet mētes ua
gabūdas et deuias nobis pro ſumma reputabitur glo
ria: et reputabitis exire monaſterii limites eſſe neceſſe
potius mori. Experto itaqꝫ ſeni cōſulenti credite Filiæ
ſi ſemel guſtatis q̄ꝑ dulcis eſt dominus: ad quē accedē
tes lapidem uiuum ab hominibus quidē reprobatum
a deo āt electum poteritis ab eo illud audire. Venite
et oſtendam uobis omē bonum: et tunc oſtendet talia
qualia nō niſi aſſuetæ mētes norunt Scio quid loquor
cariſſimi mei. Nam ut inſipientiā loquar ego homun
culus ſic abiectus: ſic uilis in domo domini adhuc ui
uens in corpore āgelorum ſæpe choris interfui de cor
poris per hebdomadas ſuſtentationibꝫ et nutrimētis
nihil ſentiens diuinæ uiſionis intuitu ꝑt multorum di
erum ſpatia præſcius futurorum corpori redditus fie
bam: quid ibi manens felicitatis habebā: quid in enar
rabilis delectatiōis ſentiebā: teſtis eſt ipſa trinitas quā
cernebam neſcio quo intuitu. Teſtes ſunt et ipſi beati
ſpiritus qui aderant. Teſtis et cōſcientia mea qui tātis
bonis fruebar quæ quot et qualia ſunt neſcit proferre
mollities corporis mei

Prologus in regula uiuendi ſanctimonialium: quā be
atus Hieronymus ad Euſtochium et cæteras uirgies
las ſenex inſcripſit et diſtinxit capitulis feliciter incipit.

TEPESCENS i mēbris procliuus
corpus ad terrā ex qua exiit: iamqꝫ
rugoſa fronte ſenem et naturæ pene
portentum ueſter ꝓdilectarum i dōi
no filiarum et dominarus chriſti uir
gines ſacratiſſimæ Euſtochium et re
liquæ ad agni nouas nuptias ſub obediētiæ pudicitiæ
paupertatis et religiōis in domo domini adunatæ pro
poſito nimium ſolicitat piæ deuotionis affectus Et ca
ritas et tremulenta ←Manus ſuæ parumper uetuſtatis
oblita deo uiuēdi nō mundo ſpiritui nō carni: et quod
arduum eſt nō ſibiipſi normā et regulā ex chriſti et A
poſtolorum uita collectā ex ſanctorum et patrum ana
choritarum quos per ſeptem annos heremorum ātra
circuiens nō ſine admiratione et informatiōe repperi
obſeruationis et imitationis digno cōmendendā præ
conio in præſenti libello edoceat officio calami patas
mentes ad bonum ueluti lingua iādudum ſolebat uo
ce non mortua: O felix affectio: O deſiderium in dño
cōmendādum: ut quæ deficiente ꝑ ſenium et cōmunē
ætatis finem lingua doctoris de caſu timentis qui prō
ptus eſt ꝓſumptuoſe et non timide ambulātibus i uia
in qua tot latent aduerſa: quot momenta temporum.
Expoſcitis ut depicta ſibi pericula et fomenta remedii
accipiens procliuus ſemper ad malum a primordio iu
uentutis rationalis et animalis animus cernens gradi
atur per tuta. O prudens cōſilius: ut pro uoce ſcriptu
ram: et pro faciliter trāſeunti diu manſurā cōmutet. o
iuſta et ſancta exhortatio et perdigna exauditionis be
neficio ſed prædilectæ filiæ et iuſtum et ſanctum eſt qđ
petitis a patre: patris tamē negat ætas prohibet inſuffi
cientia: licet ingerat caritas: ſtupent oculi palpitantes i
tenebris: horret naturæ phreneſi incōſtans manus per
agere iuuēiliа. Portatur tamē ſemper charitatis ardor
ne parcatur labori: unde tātus colligitur fructus: ques
non putarem i uobis: quæ ſcripturæ de domini uolun
tate melius eſtis edoctæ ut blandimēti aliquid fatear li
cet ueritatis niſi ad alias ſuccedentes ꝑ tempora ifor
mandum traheretur tantus hic labor. Vincat ergo hoc
duellus charitas quæ ipſum iuincibilem uicit ut imor
talis moreretur pro nobis. Verus fruſtra ſperatur hæc
uictoria in tanta impoſſibilitate naturæ niſi deuotæ oio
nes filiarum adſint· quibus deus paruit in tantum ab
ātiquo ut ēt eum pœniteret eorum quæ primitus miā
do ſpoponderat: quāuis pœnitere non poſſit.

Incipiunt capitula in regulā ſiue normam uiuendi ſā
ctimōialium quā beatus Hieronymus ad Euſtochiū

et exteras uirgines iam ſenex iſcripſit prout prologus
indicat feliciter.

DE Caritate et unitate ſeruanda.
De non habendo proprium.
De eligendo ſorores ad accipiendū
et āminiſtrandum bona monaſterii.
De cōmūitate et humilitate ſeruāda
De ſimonia Euitanda in accipiendo
ſorores.
De obedientia exhibenda prelatis.
De regimine Abbatiſſæ.
De reuerentia et ſubiectione erga abbatiſſam.
De contritione facienda et generali accuſatione ſui in
feria ſexta.
De mirifica uita ſanctorum patrum
De uanitate ſcientiæ mundialis.
De promptitudine implendi mandata impoſita.
De ſororum operibus in cœnobio faciendis.
De officio poteſtate et regimine abbatiſſæ.
De periculo et præminentia dignitatis.
De ordine in operibus abbatiſſæ.
De iuriſdictione epiſcopi in ſorores
De ordine ſeruando inter epiſcopum et p̄poſitum preſ
byterum et ſorores.
De præpoſito pbro poſt ep̄m p̲ epiſcopum eundē ſoro
ribus adhibendo.
De ordine ſeruando per ſorores erga mares et ſpeci
aliter in loquendo.
De ficticiis et nociuis ſermonibꝫ uitandis.
De ſilentiis diebꝫ ac noctibus debitis obſeruandis.
De refrenatione linguæ in loquendo.
De conſortio marium fugiendo.
De obſequiis ſeruitricum quærentium uictus et neceſ
ſaria ſororibus
De dulcedine cōtemplationis erga diuina.
De clauſura domus.
De p̄cioſarum ueſtium deteſtatione.
De periculo ambitionis ueſtium.
De conſideratione extremi iudicii.
De abiectione exquirenda in ueſtibus.
De auſteritate exquirenda in ſtatu.
De matutinis et modo dicendi diuinum officium.
De ordine horarum primæ tertiæ ſextæ nonæ.
De cibis et ordine comedendi.
De ſobrietate et ieiunio.
De lectionibus legendis ad menſā.
De operationibus ſororum p̄t prandium.
De horis ueſpertinis et completorio.
De caritate ſeruanda erga infirmas ſorores.
De auctoritate Epiſcopi et p̄poſiti circa obſeruatiōes
huius regulæ ſeu ordinis.

Finis capitulorum.

Sequitur de Caritate et unitate ſeruanda.

QVIS autem i monaſterio conſtitu
tis ſororibus primus ſit arripiendus
modus deo uiuendi et regula ipe ſo
lus chriſtus huius propoſiti iceptor
et doctor i unius reſponſiōe inſtruit
uniuerſos. Si uis inquit idem magi
ſter hæc petenti ad uitam intrare ſerua mādata. quod
ſi forte quæratur quæ ſint illico ſic percunctanti expoſu
it Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et
mente et uiribus tuis et pluſq̄ teipſum: et proximum
tuum ſicut teipſum. In his duobꝫ p̄ceptis pendet quic
quid eſt legis: quicquid ēt prophetæ et ſancti uiri per
ſecuti ſunt. Et attendite ſollicite q̄ſo cariſſimæ: quæ igre
di non ſolum totis affectibꝫ ad uitā quæ uere uita eſt
Nam uiuentibus mundo uita nō eſt ſed mors. ſed iā
dei auxilio eſtis iter ingreſſæ: quo ſine præceptis Cari
tatis nō ingreditur quiſq̄ ad deo uiuendum. Propter
hoc. n. apoſtolus paulus non gloriatur in linguis āge
lorum et hominum nō in cognitione myſteriorum di
non in ſpiritu prophetiæ: non in aſperitatibus carnis
non ēt in elymoſinarum operibus: Quāq̄ ad omnia
pietas ualeat dummodo caritas non deſit. Hæc itaqꝫ
ſolum reddit hominē deo uiuentē: hæc religioſos hæc
monachos facit. Sine hac monaſteria ſunt tartara: ha
bitatores ſunt dæmones. Cum hac uero ſunt Paradi
ſus i terris et in eis degentes ſunt angeli. Ideoqꝫ meæ
dilectæ filiæ licet lōga macerēt ieiunia: abiecta et nigra
ueſtis deformet: longa officiorum et operum texatur
ſeries ſi intus deſit caritas ad infimum nondum religi
onis gradum peruentum ē. Propterea cariſſimæ hic i
cipiendum eſt iter apoſtolicæ perfectionis apicem: ſed
uere relatiua eſt caritas et ad unum nō poteſt proprie
dilectio fraterna dici. Iccirco neceſſe eſt q̄ plures ſint
qui ſe mutuo ex caritate diligant: ut dicatur iuxta Pro
phetam bonum et iocundum habitare fratres in unū
Quod ſatis approbat ſapientia dicēs. Frater qui ſimul
iuuatur a fratre: quaſi ciuitas firma: et iterum ſi fuerit
duo ſimul fouebunt ſe mutuo: ſed ſi unus graditur et
cadat ue ſoli quoniam ſubleuantē non habet. Propte
rea ſolitariorum uita quā ſatis expertus ſum periculo
ſiſſima eſt: et ardua et ſi bona q̄ pluries et deo uicina
nō tamē æque ſecura ut ſimul habitantium in uinculo
dilectionis et caritatis affectu. Quod ſibi inuicem per
tentamenta deficientibus auxiliantur: ſibi iuicē amini
ſtrant pietatis et caritatis obſequia: ſed ſi certe Fratres
aut ſorores ſimul in unum nō habitent: iam nō bonū
ſed malum eſt: Omne ēt ſecundum philoſophos in tā
tum habet bonitatis inquātum unitatis attinens eſt na
turæ ſuæ quod ſi ſingulus unum in tota mundi machi
na per ſe creatum eſt bonum: nō tamē eſt optimum ni
ſi cæteris nexum: propterea in exordio mundi. Vidit
deus q̄ cuncta quæ fecerat erant ualde bona. Iccirco
cariſſimæ in apoſtolica uita uobis de ſeculo adunatis
per corpora ſit cor unum: anima una in domino uelut
de apoſtolis et apoſtolicis uiris in actibus apoſtolorū
legitur. Multitudinis. n. credentium erat cor unus: et
anima una in domino. Nulla uita pro certo deterior ē
q̄ ſimul degere corpore et nō mente. Et uere ifelices
ſunt quibus non ineſt una ſed diuerſa uoluntas. Sit
itaqꝫ uobis ſemper: unus affectus: una uoluntas: una
fraternitas: una proportio morū: una iocunditas: ūa
triſtitia: ne alteri qd̄ placet: diſpliceat alteri: Quo gaudet
altera triſtetur et altera: Et ſic habere poteritis religio
nis propoſitum: ſi unanimes in domo dei habitetis.
Hæc uera uita dei nō diaboli: uere monaſterium: non
infernus: uere uita religioſa non diabolica.

De non habendo aliquid proprium

ANTE mentis ueſtræ oculos ſemper
illud euangelicum appareat ſtolidiſ
ſimi uiri illius exemplum qui ædifici
um ſuum qd̄ ſummo opere fecerat:
ingruentibus Fluminibus flantibus
uētis et imbribus inundantibus plu
uiarum totum amiſit in caſura: quoniam ædificatum e
rat in ſabulo. Nec mirum cariſſimæ firmum quid aut

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſtabile i mobili diu manere nō poteſt. Edificat fatuus
ille in ſabulo: qui i uita apoſtolica et religionis propo
ſito appetit temporales diuitias. Hic attendite filiæ di
ligenter: hic periculum omē ē: hic interitus: hic mors æ
terna. Qui iam renuntiauerunt omibus quæ poſſidēt.
Qui relictis omibus q̄ habebant in ſeculo ad chriſtum
imitandum pauperculum: qui ubi caput reclinet nō ha
bet: concurrentes ex uoto ſub iuramenti pollicitatione
promiſerunt. Nihil tēporale: nihil terrenum: p̄ter chriſ
tum ſolum non ſolus poſſidere ſed nec ēt appetei quæ
iam diuiſerunt tenere uel q̄rere debent: hinc chriſtus a
poſtolis Non portare ſaculum neqȝ peram: neqȝ æs i
zonis mandat: ut ex hoc intelligant eorū uitæ ſectato
reſqȝ nihil proprius licet hēre in monaſterio certe nō
tunicam: niſi quæ ex neceſſitate tenebant: Nulli ſigulo
rum licebat aliquid ex his cōtingere tanq̄ ſuum: Sed
peſſimus ille proditor atqȝ latro ferens loculos omīa
portabat in eis ueluti totius cōgregationis cōmunia et
miniſter communis ſingulorum neceſſitatibus proui
debat. Ex hoc edocti Apoſtoli et Fideles poſt
chriſti aſcenſionem nihil omnino ſuum eſſe dicebant.
ſed erant illis omino cōmunia et ſingulis diuidebatur
prout unicuiqȝ opus erat. Sicut et uos cariſſimæ filiæ
et ſi liceat aliquid habere tēporale ad uictus et tegumē
tum quæ duo plene ſufficiunt chriſtiano nihil horum
alicuius ſit ueſtrum: Sed cōmune quodcunqȝ et mini
mis quibuſcunqȝ puellis diſtribuatur ut decet.

De eligendo ſorores ad recipiendum et adminiſtran dum bona monaſterii.

ITAQUE obteſtor uos omnes et ſi
gulas coram deo et chriſto ieſu qui
iudicaturus eſt omnes ut aurū et ar
gentum atqȝ cito tranſiens pecunia
nulla cor ueſtrū ratione ſeducat ut
nitatur aliqua ueſtrū cum Anania et ſaphira mentiri
ſpiritui ſancto: quē nihil latet retinēdo apud ſe aliquid
quantumcunqȝ minimum tēporale ultra quæ ex neceſ
ſitate portantur: nec tamē niſi de licentia abbatiſſæ. ſē
per eorum mortis iudicium terribile uos terreat. Nas
legitur q̄ ex eorū morte timor factus eſt magnus in
uniuerſa eccleſia: et omnes qui audierunt timuerunt:
Nudus Jeſus nudas quærit amicas et ſponſas: q̄ ſi
ipſū ſequi tēporale aliquid appetēs ſeu deſiderās for
te uolueris onerata grauedine nudum ſequi nō pote
ris. Hinc beati dicuntur pauperes ſpiritu ut ex hoc ſci
atur quod nō ſufficit cuncta bona tēporalia in mundo
relinquendo ad monaſterii paupertatē accedeī: ſi mēs
miſera appetit quæ reliquit. Magis.n. cōtemplantur
oculi domini affectum q̄ ſenſum. Melius.n. cum cæ
teris diuitibus in ſeculo diuitiis inſiſtere q̄ in monaſ
terio pauperes ipſas appetere. Propterea oro hortor
et moneo uos cariſſimæ ut hæc perpetua i ueſtro mo
naſterio obſeruatio maneat q̄ nulla ſi licet omnino tā
gere aut aliqualiter retinere audeat p horam cenſus āt
obolum aut aliquid aliud quātumcunqȝ minimum q̄
quā a matre āt ſorore mittatur. Eligantur āt iuxta apo
ſtolorum ritum cōmuni uoto Abbatiſſæ et cæterarum
ſingulis annis aut ſi decens uideatur et utile cōſtimē
tur duæ aut plures ex ſororibus boni teſtimonii plēæ
ſpiritu ſancto et ſapientia quibus iniungatur hoc opus
ut quoſcunqȝ prouentus tam domus q̄ ſororum ſin
gularum recipiant: et ex eis ſororibus neceſſaria fidili
ter adminiſtrēt. Caueat quoqȝ ne aut ex paucitate mur
mur aut ex abundantia tumor in ſororibus habeat lo
cum: ſed iuxta apoſtolorum uitam: plus cuiqȝ aut mi
nus tribuatur: iuxta qd̄ exigit neceſſitas aut uoluntas.
Ut iam non altera ſit egens altera abundās: ſed una
quæqȝ ex prouiſione decente moueatur ad laudem.
Prouideant inſuper ſic quibus hic pietatis iniunctus
eſt labor ut ſingulis mēſibus aut hebdomadis ſiue die
bus paratæ ſint tam de his quæ proueniunt q̄ de his
quæ expendunt in capitulo coram Abbatiſſa et cōuen
tu ſororum ſingulatim reddere rationem. Quod fiat
ſaltem ſemel in menſe: ne et ipſe apud ſorores furti ſit
ſuſpectæ et eis ex negligentia male exequēdi detur ma
teria

De cōmunitate et humilitate ſeruandā.

SIC dei ſponſæ ſponſum Jeſum aſtringi
te mentibus mundis a cogitatione terre
norū quoniā ſecum in habitatione nihil
patitur eſſe terrenum. Sic ſic apoſtolicæ
fœminæ proiicite peras ſacculos: ut neqȝ marſupia ex
latere pendeant: neqȝ opus ſit clauibus: ut iam ex ipſis
monſtretur exteriorum indiciis q̄ nihil habetur intrin
ſecum p̄ter ieſum: q̄ nihil ſit clauſum qd̄ eſt deditum u
ſibus hominum. Veſtimenta duplicia ſunt ex euangeli
o prohibita uobis ut diſcatis ea ſolum habere q̄ natu
ræ tantū ſubueniant: nō quæ nutriant tineas. Si qua
uero ſuperſunt uno clauduntur in loco: ut ex his quæ
cunqȝ ſoror indui poſſit. Nulla unq̄ in ueſtibus præci
oſitas: nulla melioritas alteram dominā alterā ancillā
oſtendat: ſed i omnibus æqualitas exiſtat: quæ uni ſpō
ſo nuptæ cōmuni uoto profeſſæ ſunt. Non quærat ob
ſecro filia regis filiā militis p̄eminere pompis terrenis
in chriſti et apoſtolorum conſortio. Nō.n. petro uili pi
ſcatori Bartholomæus nobilis anteponitur a chriſto
Jmmo piſcatori totius mundi monarchiæ traditur pri
cipatus dignitatibus carnis ſpiritualis uita non eget.
Et carnis auras chriſtus in ſuo quærit cōſugio. Jn ſecu
lo nubant paribus filiæ regum filiæ militum p̄eminen
tias quærant et honores. Jn monaſterio uero oblitæ
populi ſui et domus ſuæ in domino ſolum gloriā quæ
rant et exultent: q̄ de maiori p̄cipitio mortis ſunt ad
uitam apoſtolicam ſumptæ propter qd̄ admoneo uos
filiæ ut q̄cunque uobis officia domus a matre monaſ
terii impoſita libenti animo expleatis. Hilarem.n. da
torem diligit deus nec uerecundētur i uilibus nobiles
nec illa recuſent: ſed audiāt ſapientē. Quāto maior es:
humilia te in omnibus. Audiant et chriſtum quid de
huiuſmodi pompis in ultima cœna humana mēte diſ
putantibus diffinivit Reges gentiū dominātur eorū
et qui poteſtatē habent ſuper eos benefici uocantur.
Uos āt non ſic: ſed qui maior fit in uobis fiat ſicut mi
nor: et qui p̄ceſſor eſt ſicut miniſtrator. Uerum ne doc
trina doctoris ex contraria operatione uileſcat: ſtatim
ſubinfert ex ſimilitudine quadā cum interrogatione cō
cludens: Nam quis maior eſt qui recumbit an qui mi
niſtrat? nonne qui recumbit? Ego āt in medio ueſtrum
ſum ſicut qui miniſtrat. Erubeſcat ſiquidē ſtercus uiliſſi
mum et uapor ad modicum parens humana mens ſe
extollere et domus officia ambiens a cæteris ſororibꝰ
ſibi uelle ſeruiri. Nā chriſtus cuius generationē quis
enarrare non poteſt non uenit miniſtrari ſȝ miniſtrare in
ultia cœna diſcipulorū abluēs pedes hoc ſuis reliquit
humilitatis exemplum.

De ſimonia uitanda in recipiendo ſorores.

DETESTABILE MO heræſis ſimoniæ
quā cōmuni prauitate diaboli moniales
aſſuetæ committunt ēt in auditu horreat

ueſtra ſocietas. Giezi pœna et ſimõis uos terreat pra
uitas ut Petri chriſti uicarii ad ſimones nunq̄ de ueſ
tris exeat auribus uox illa pecunia tua tecum ſit in ꝑ
ditionem. Exiſtimas. n. donum dei haberi pecunia do
num dei eſt ſpiritus ſanctus: cõmunis mercator habet
uſus ut uenditio cõmutetur in melius. Aſſerit quippe
ſimõiacus pecuniã ꝓſtãtiorem eſſe dono dei: cum ides
in ipſã cõmutat. Ad uos uenientes ſorores ſanctas ad
chriſti ſuſcipite nuptias gratis ꝓponatur ſanctitas pecu
niæ exquiratur bonitas uitæ: non generoſitas carnis:
non utilitas mundi: nulla omino pactio: nulla opinio:
quæ mentis puritatẽ ꝑturbet ꝓueniat. Beatum ſapien
tia clamat qui excutit manum ab omni munere: et qui
poſt aurum nõ abiit: nec ſperat in pecunia quæ ſubuer
tit iudicium. Si qua ſororum inopiam ex ſua abundã
tia ſupplere uoluerit ſeu deſiderat iuxta Apoſtolicum
ritum omia quæ habet in ſeculo ante ſororum pedes
ponat: et cunctis quæ habebat in ſeculo renuntians in
tratura fiat una ex minimis: et ſublato domis cum ef
fectu omnia quæ portantur electis miniſtratricibus do
mus ꝓbeantur ut ex his tribuant quod cuiqʒ opus eſt
Nec murmuret quides quæ ſua monaſterio tradidit ſi
ſibi non maiori ſumptu adminiſtratur q̄ꝫ cæteris quæ
ex paupertate uenerunt: Nec extollitur et ceruice erec
ta more fœmineo improperet cæteris ſe tantum ex ſu
is facultanbs attuliſſe. Plus. n. attulit ſoror paupercu
la ſi ingrediens affectum habendi dimiſit: q̄ꝫ quæ mul
tum afferens domo ſuperbiam tulit. Glorietur ãt po
tius quoniam diuitiæ quæ ſolitæ ſunt poſſeſſores ꝓci
pitare in mortem non ꝓualuerunt aduerſus eam: et q̄
cõmuni uſu ſunt malæ ex ſubuentione ſororum ſibi fa
ctæ ſunt bonæ. Alioqui melius fuiſſet ſibi cum parua
pœna cum ſuis diuitiis in mundo ꝑmanens cum ſuis
damnari q̄ꝫ ipſam relinquendo ĩ monaſterio exorta ſu
perbia ad infernum cum maiori pœna deduci. Humili
entur ẽt pauperes quæ ex paupertate nihil ſubuentiõi
domus potuerunt cõtribuere ſicut et ille: et gratias hu
militate deo retribuant q̄ꝫ quæ prius in mundo uiue
re non poterant: ex alienis laboribus habent quæ ſibi
ſufficiunt ſicut et diuites. Mirum quidẽ de infelici cõ
ditiõe plurium hominum. Sunt. n. nõnulli uiles et ab
iecti ĩ ſeculo qui quotidianis laboribs ſe ultra uires af
fligentes pro uictu captãdo uiliſſimo et uix raris fabis
et rapis cum rudi et ordeaceo pane ſaturantur. Cum
uero ad chriſti menſas accedunt et militiam chriſti ſuſ
cipiant ſuæ egeſtatis obliti lautiora quærunt q̄ꝫ milites
qui ſunt aſſueti magnificis. Hæc igitur omia in chriſti
apoſtolica uita locum non habeant. Omnes ex miniſ
terio ſint contẽtæ: nec murmuratione pereant ſi abun
dãter ſibi tribuant adminiſtrantes. Recipiens ſiquidẽ
naturæ neceſſaria neceſſitatum limites non excedat. Si
uero modicum diſcat cum apoſtolo ſeruire domino in
fame et ſiti in egeſtate nuditatis et frigoris ita ut acce
pta cruce gradiatur ꝑt chriſtum abnegans ſemetipſum

De obedientia exhibenda prælatis.

VOLO autem uos mortuas Seculo
uitiis et concupiſcentiis carnem cru
cifigere cum chriſto. Et quæ iã cœpe
runt ſe proprio uoto caſtrare ſub per
petuæ uirginitatis propoſito et caſti
tatis in monaſterio ueluti in duritia
lapidis fore cum chriſto ſepultas atqʒ iuxta decretum
ſummi poſt chriſtum põtificis petri qui ligendi ſoluen
diqʒ tenet principatum a domino reſuſcitandarum in
gloria cum chriſto ſic deuotione firmetur propoſitum
ut fides et ſpes ſit tota in deo. Caſtigent animas ĩ obe
dientia caritatis et fraternitatis amore ſimplici ex cor
de iuicem ſe diligẽtes attentius. Nihil ut puto ſtultius
nihilqʒ intolerabilius q̄ꝫ peregrinos et aduenas ꝓcipe
re ciuibus: et in loco non ſolito ſe oſtendere directorẽ
itineris: et de ſemitiſ et de ſecuritate itineris: de breuita
te tramitis iuxta uoluntatis libitum uelle docere. Mõ
ſtraretur quippe portentum nauigatoribs et pro certo
nunq̄ ueniretur ad portum ſi cuius uoluntati parere
tur deeſſet nauigii quicunqʒ remigator ordiaret ad uo
tum: non ciuitas: non regnus: nõ minima domuncula
diu maneret in rure: ſi cuius uoluntati pareretur deeſ
ſet. Propter quod ipſe papa petrus qui religiõis apoſ
tolicæ uitam uolebat inſtruere ſicut a magis didicerat
ut magis intelligatur qualiter anima caſtigetur in obe
dientia Caritatis et fraternitatis amore exponit aperti
us. Omnes inquit honorificate: fraternitatem diligite
deum timete: regem honorificate. Et ne excuſatiõis ar
ripiatur ſcutũ ſub particulari nomine pennitatis digni
tatis generaliter infert omnibus. Serui ſuaditi inquit
eſtote in omni timore dominis et ne ꝓlati inmedium
producatur prauitas quæ plerumqʒ ſubditis ꝓſtat cãs
magni caſus non tantum inquit bonis et modeſtis ſʒ
etiam diſcoliſ. Uerum ne forte uideatur graue hũmãæ
uoluntati ſe abnegare et crucẽ tollere obediẽtiæ propo
nit meritus quo omnis labor dulceſcat ẽt grauis. hæc
inquit eſt gratia: o felix et abundans gratia in obedien
tia ſumma uirtutum cauſa eſt. Nam ſimplici greſſu du
cit hominẽ ad chriſtum et nõ ſolum mẽs excuſatur ad
reddendam deo rationes de ſubditis: ſed ẽt obligatur
reddere de ſeipſa. O ſumma libertas qua obtenta uix
poſſit homo peccare.

De regimine abbatiſſæ.

ATTENDE diligenter mea domina
cariſſima Euſtochũ quã tibi grauis
imponitur ſarcina humeris tuiſque
de ſubditarũ ãimabus de corporibs
et uerbis de moribus obligaris apd̄
diuinum examen reddere rationem.
Caue quæſo ne de te etiam leuis ſuſpitio in malo poſ
ſit oriri: ne diſpergas quas conaris educere. Sic ordi
nata ſic rationi conformia mãdata ſororibus proferas
ut etiam de prauatæ ſuperbæque mentes animẽtur ad
obediẽtiæ ſẽit as Sic dulcis ſic mitis ſit ſermo ut duri
ciei furorẽ non ſuſcitet ſed frangat exortũ. Sic ergo in
obedientes uirilis et conſtans ſit animus ut ois mulie
bris molities diſcedat a medio. Excidantur ĩ ortus pri
mordio uepres ne nimiam creſcentes germina ſẽinus
ſuffocẽt. Nichil quippe in rectore periculoſius eſt quã
uana humilitas ad correctonem erga ſuperbos proter
uoſqʒ ſubditos Singularum ſororum uoluntates ĩ re
difficili pertractanda ſemper auide audias: nec tamen
cuiuſcunqʒ uoluntati innitaris. Uerum tamẽ ſi quicq̄
utile prodatur nõ attẽdatur perſona quæ protulit. Ele
git enim deus infirma mundi ut fortia queqʒ confun
dat. Tuam uero in rebus gerendis cõmunibs nõ tantũ
uoluntatem exquiras et teneas niſi maior pars diſcre
tarum filiarum uoto cõmuni collaudet. Superbarum
inſenſatarumqʒ mentius eſt ſuo uti conſilio: non audi
atur cuiuſcunqʒ uoluntas ſub uerborum murmure et
loco abſcondito: ſed palam cunctis ꝓſentibus cum om
ni caritate liceat dicẽ et audire: ſi cõceptui proprio ma
ior pars dicere et audire diſſidet: non uelis ſola oibus
cõntrarie. In exercendis furor odium inuidia ſeu deri
ſio ſic penitus diſcedant ut non niſi pax caritas amor

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et alterutrum ſupportatio cognoſcatur quatenus fien
dorum ſolus ſpiritus ſãctus actor meliora inſpiret. nõ
ſit inter uos quas caritas ſimul unit fœminalis quædã
abuſio ut undiq3 cachinnis et uocibus aera ſonet: Et
audientium aures præ ſtrepitu terantur: ſed cum om
ni modeſtia ſtantes: una loquẽte cæteræ ſileãt: nec alte
ra alteram exaudiente loquendi interrumpat et p̃beat
impedimenta dicendi.

De reuerentia et ſubiectione erga abbatiſſam habẽda

PROPTER quod hortor et admo
neo: et exoro uos cariſſiæ et dilectiſſi
mæ filiæ quæ iam mortuæ et ſepultæ
eſtis in chriſto quæ iam carne contẽ
pta cũ eius gloria cognito q̃d õis ca
ro fœnus et eius gloria flos fœni ad
nouitatem uitæ ſpiritus eſtis renatæ nõ ex corruptibili
ſemine ſed incorruptibili per uerbum dei uiuenti et
p̃manẽtis i æternũ tanq̃ p̃egrinæ et aduenæ abſtineatis
uos ab õnibus diſideriis carnalibus quæ militãt aduer
ſus animã ſubiicientes uos in õnia obedientia et timo
re et reuerentia p̃poſitæ matri ueſtræ ut iam õnino nil
uelle aliud uel nolle alicui licet niſi quæ abbatiſſa do
mus mãdauerit faciendũ: nihil graue nil intolerabile
uideatur: ſi iuſſus propriæ non concordet uoluntati.
Vere obediens et qui pro chriſto caret omni arbitrio
nihil nouit difficile nihil iniuſtum. Mementote cariſ
ſime quoniam chriſto in ueſtro religiõis ingreſſu dimi
ſiſtis omnẽ uolendi uel nolendi licentiã: niſi quæ eius
uices gerentes ordinarent de uobis. Obeditis .n. chri
ſto firmiſſime cu3 præpoſitæ uobis parei ſtudetis: Tũc
enim ſponſo chriſto cui deſponſatæ fidẽ totam uouiſtis
præter quem nullum unq̃ amatorem admittere in de
ſponſatione iuraſtis: Magis gratæ magis placentes
eſtis: cuiuſq3 meremini duci ad thalamum ut cum om
ni iocunditate dulcibus amplexibus aſtringamini: cu3
eius ſtudueritis in uicaria parere mãdatis. Vicarii eni
honor redundat in deum. Sic iubet lex coniugii ut
ſpõſa ſub lege ſit ſponſi æmulamini ſemper inter uos
hac dei æmulatione ut certamen adinuicem altera co
netur alteram excedere in obedientia. Non igitur eſt
monaſterium: nõ religioſi: non monachi ubi ſubditis
deeſt obedientia erga prælatum: Deſtructioni eſt cor
pus expoſitum cum membra diſcordant a capite

De contritione facienda et generali accuſatione ſui in
feria ſexta

Contumax præſumptuoſa ac ſuperba mu
lier in ſancto ueſtro conſortio quæ dedig
natur eſſe ſubiecta ac ſuis litibus et iurgi
is ſcandalum præbet quieti ſororũ: et eis
obedientiæ monſtrat contemptus arduis
crebriſq3 ieiuniis caſtigetur cu3 reſiſtit mandatis impo
ſitis. Si ieiunia non caſtigãt ſuperbã: edometur uerbe
ribus et cõtumeliis: et grauibs diſciplinis ut iam diſcat
cum Petro q̃ niſi prælato immo chriſto in eo obediat
partem cum chriſto in regno chriſti et dei nõ habebit:
quãq̃ extranea ipoſita uideantur nec cõſona rationi.
Sed ſi nec ſic indomita ſuperbia ſtuduerit obedire cũ
apoſtatis angelis expellatur: Quæ partem non habe
bit in regno. O infelix ſuperbia uitæ ut pro implendis
uoluptatibus carnis renuntiat hæreditati cæli quã fue
rat aſſecuta per chriſtum. Mundum deo uiuit: mundus
religionis ſemitã chriſtiq3 nuptias attigit: quæ nõ effi
citur ita ſimplex et pura ut quicquid ſibi mãdatum fue
rit p̃ p̃poſitas matrẽ ãgelico putet ore trãſmiſſus tunc

ũaq3 ſe aliis beatiorẽ æſtiet cũ laboribs p̃põitur reli
gũis nõ pudat ſigulis hebdõadibs ſexta feria quo die
ſaluator obprobria: et mortẽ pro hoie ab hoie ptulit
Vnamquãq3 ſororum ſuam uitã corã omni cœtu ſo
rorum diſcutere: et de cõmiſſis cõtra p̃cepta et regulã
ſe proprio ore criminari ac diſciplinã ſubire: quatenus
ſtimulata mẽs cogitatiõis ſtimulo accuſationis et uer
borum caueat accuſanda pudendaq3 cõmittere. Nec
propter hoc occulta cogitamina cordium prodantur:
nec occulta peccata quæ ſolis debentur ſacerdotibs cõ
fiteri: ſed ſolum quæ p̃ceptis obuiant publicis et exem
pla peccandi ſororibus p̃bent. Si uero uel timore uel
uerecundia ſeipſas accuſare neglexerit licet unicuique
propalare crimẽ alterius ut nullatenus radices in obe
dientia Et ſuperbia i ſãcto hortulo ueſtro arripiant nõ
euellenda de facili. Verus ſi quæpiã iuxta fœminarus
modum quæ nihil retinere norunt abſcõditum imo an
te garrulãdo manifeſtat q̃ ſciant aliquid his extra cœ
nobii limites prodiderit ſubeat grauiſſiã pœnã ut doc
trina tacendi doceatur in pœna.

De mirifica uita ſanctorum patrum quos i heremo re
perit Hieronymus.

REFERAM uobis quædã non mi
nus imitanda per opera q̃ audiẽda
de aliquibus ſanctiſſimis uiris ut ho
norus exempla obedientiæ humilita
tem qua carente i ædificii ſpiritualis
ſtructura in fundamento uirtutum quicquid ædificatur
eſt uanu3 Veſtras mẽtes doceant et crebra memoria
geſtorum ſanctorum uitæ religionẽ inſtruat et uirtutẽ
Dum .n. per heremorus antra ſeptem ãnis ſanctos pa
tres degentes ibidem in terris uelut in cælis angelos aſ
ſiſtentes aſſiduo labore itineris arduiſq3 uiuendi incõ
modis cæteriſq3 inumeris calamitatibus pagrando ui
ſitarem de quorum uita moribuſq3 mirificis quæ lucu
lenter ipſe perſpexi: libellum cõpegi qui uobis ut lucer
na ſemper ſtat in candelabro ad meditationẽ religiõis
et uitæ: Nihil ita earum ſtudioſum petebatur a mona
chis q̃ q̃ in eis qui iuberet poſſit iueniri. Profecto nõ
taceam tantã humilitatẽ tantãq3 caritatẽ quã ſanctæ il
læ mentes habebãt: ut adhuc cernens omis laboris et
grauedinis oblitus itineris herẽos humãæ naturæ tas
deteſtabiles et ingratas in paradiſos putarẽ pene eſſe
cõuerſas. Mirum auditu ſed felix obtẽtu ſic ſanctorũ
hominum corda caritas tranſformauerat in creaturas
deificas ut caro pene eſſet neſcia carnis: licet per Joã
nem dicatur q̃ quicquid eſt i mundo aut cõcupiſcentia
oculorum: aut cõcupiſcentia carnis: aut ſuperbia uitæ
nã ſic ſimplicia et humilia corda obedientiæ et humili
tatis innitebantur ueſtigiis: ut quaſi quorundã philoſo
phorum uideretur i eis uerificari opinio qui una po
nunt i hominibus uniuerſis animã ſolam Nam abba
tes et patres nihil omnino uelle ſciebant niſi quod ſub
diti: et ſubditi antea conabantur iuſſa implere q̃ forẽt
emiſſa. Et quibuſdam quodãmodo indiciis nitebantur
prophetare de uoluntate mãdatis.

De uanitate ſcientiæ mundialis.

ANETA fatuitas quæ natos ad la
bores homines in mundo mereris
tranſuehei ad gloriã ereptos de pœ
nis Non hanc fatuitatem doctiſſimã
Athenis plato didicit: non Ariſtote
les: non Anaxagoras: nõ cæterorus ſtultorus mundi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſapientum turba præcepit. Non certe miſer ego Hiero
nymus fatuorum ſapientum imitator anteq̄ ſancte uer
bera lucerem: quāq̄ ut meas miſerias detegam me an
teq̄ uigeſimum annum ætatis meæ attingerem. Urbs
romana in ſummum p̄elegerat magiſtrum in omibus
pene liberalibus artibus. Nondum ſancti ſpiritus itra
ueram ſcholas. nondum cecutiens poterā puenire ad
ſanctæ ueritatis diſciplinā. Non academiæ: nō certe ro
mæ huius doctæ fatuitatis reſonauere gymnaſia quæ
ſancta retinet heremus. Uere non ſine labore didiciſti
tuam ſapientiā fatuam Plato quē mundus retinet nō
poterat mundi ſapientiā inſequētem p diuerſarum na
tionum et gentium regionumq; partes infinitis erum
nis in numeriſq; peragrando laboribꝫ: nec tamē fatuiſ
ſimæ ſapientiæ finē qui eſt ſummum bonum ad quod
te naturæ mouebat intentio in orbe uniuerſo reperīt ſci
uiſti: quē ſancti hi ruſtici hanc fugiētes iuēerunt in he
remis latitantes. Attende et tu fatuorum princeps A
riſtoteles etſi fueris abſq; dubitatione prodigium grā
deq; miraculū in natura tota cui pene uidetur infuſus
quicquid naturaliter eſt capax humanus genus: quoni
am ſapiētia mundi ſtultitia eſt apud deum: ſi caritas i
format: ſi intellectus nō captiuatur ad fidē: Si cor ad
chriſti ſeruitutē nō inclinatur qui iudæis eſt ſcandalus
paganis ſtultitia: nobis uero credētibus honor et glo
ria: in quo ſolo gloriatur apoſtolus. Qui gloriatur in
quiēs i domino glorietur.

De promptitudine iplendi mandata impoſita.

NIHIL honorabilius nihil ue glori
oſius cariſſiæ q̄ ſeruitus chriſti hæc
ſanæ p̄ferenda Imperatorum faſti
gio: hæc dignitati regiæ: Hæc cuicun
q; ſeculi gloriæ huius ſeruitutis chri
ſti quidā iter cæteros quos uidi in heremo doctus ex
monachis adiuſſum patris ſenioris ſuæ caritatis et hu
militatis fructum cupiens augere et obediendi aliis iu
uenibus tradere normā per grandes lapidē humeris
hominum proculdubio grauē bis qualibet die p Tria
miliaria geſtabat i ſcapulis nulla alia neceſſitate coac
tus. Quod iam per octo annos effecerat: Sed quid ſi
forte quæratur quid in eius mente uoluebatur ex hoc
quod forte noſtræ ſuperbæ mēti q̄ nōdum ad huius ſā
ctæ fatuitatis pfectionē aduenit uidetur extraneum pu
erorumq; ludus et ocioſitatis opus. Teſtor deum q
mihi ſolicite ab eo percunctanti tāta ſimplicitas et hu
militas eſt reperta q ex tunc incepi dicere monaſticas
uitam. nam ſic deuote ſic affectanter: ſic hilariter con
tinuis diebus explebat tam inſolitum opus ut ſibi uid
retur poſt expletionem captare omnē gloriā. Quimmo
i huius operis fatigatione minime contētus pene mo
leſtabat patrē ut medio tp̄e nouos indiceret labores:
et opera faciēda p eus. Quid ergo uagor et per uagor
per ſingula nō eſt opus exponere: quicquid i ſimilibs
exercitiis a monachis hoc unum apd omēs obſeruati
onis p̄cipuum ut nullum niſi obedientem et humilem
ad omēs labores pficiēdos et opera ſuſcipiant: quate
nus domita caro ex grauedie cogitationibus uanis et
uoluptatibus non uacet et ocio. teneatis firmiſſime q
omis cōcupiſcentiæ et imunditiæ atq; peccati mater ē
ocioſitas.

De ſororum operibus in cœnobio faciendis.

HANC ſanctam ſtultitiam ſtultāq; ſapien
tiam quotidie in monaſteriis diſcite filiæ

quam ſancti docent uos in heremo ruſtici: ſubtilia et al
ta nolite ſapere ſed ſuperbis et tumidis ſæculi relin
quite ut poſt peractum icipiāt noſcere q littera occidit
ſpiritus uiuificat q deus eligit abiecta et infirſima. Hāc
ſæpe ſcholā intrare quocunq; die et quacunq; nocte
hāc dicite lectionem: non Otius non torpor et ignaui
a uos ad dī ſeruitia tepidas et frigidas reddat: Semp
aut officiis aut orationibus aut manuum operibus ſā
ctis cæteriſq; laboribus fatigatum corpus requiem et
refocillationē nō uolupt̄atē exquirat: Sꝫ cauete potiſ
ſimum ne quid operis uanitatis ueſtris uerſetur i ma
nibus. Immundus reputatur qui imundum aliquid te
tigerit uel morticinium: nō deaurata marſupia: nō cin
gulos: chirothecas q̄ omia laſciuæ et ſuperbæ mentes
exoptant. Horreat deo dicatum cor talia ſcire. āt ſacri
codices uel legendo uel ſcribendo genua premant. āt
hortulorum cultus exerceatur. āt aliud opus ſanctum
et utile ut ex relaxatione quadā refocillatus ſps ad di
uinum ardorē fortius accendatur. Sanctorum geſta
quæ legitis imitemini propoſito. Delitis imitari quod
laudatis: et ſequi quod cubitis. Ueſtrā inter gentes cō
uerſationē bonā habebitis: ut ex odore famæ ueſtræ et
ſanctitatis ēt malorum corda ad ſancta deſideria moue
antur et in eo q depruatæ gentes detrectant de uobis
tāq̄ de malefactricibus ex operibus ueſtris bonis glo
rificent deum. Hæc eſt. n. dei uoluntas ut benefacien
tes iprudentium hominus ignorantiā obmuteſcere fa
ciatis.

De officio poteſtate et regimine abbatiſſæ.

QUAE iterum Quæſo quecunq; ſis
illa Quæ Præemines ne ex Offitio
regendi eleueris in altum: ut impes
illicita et inportuna que ſūt uel ipor
tabilia uel inquieta ſubiectis ne tibi
ille propheticus ſermo conueniat.
Quid eſt iſrabel quod in terra inimicorum es? inuete
raſti in terra aliena? coiquinata es cum mortuis? depu
tata es cū his. qui in iferno ſunt? dereliquiſti fontem ſa
pientie: Nam ſi in uia dei ābulaſſes habitaſſes utiq; i
pace ſuper terram: Non eni ābulant in uia dei qui
in adminiſtratiōe regiminis honores et utilitates pro
prias expoſcunt. Reuolue ſæpius in mētis arcano et
ſtillo ferreo: ſcribe in ſilice cordis quid dominus: cuius
uices geris ad ſubditas cōtendētes apoſtolos quis eo
rum maior eſſet inſtruxit receſſurus ab eis. et in ſupio
ribus dictum tamē iterum narratum fortius reticeatur
in corde Reges gentium dominātur eorum: et qui po
teſtatē habēt ſup eos benefici uocantur. Uos āt nō ſic
ſed fiat ſicut mior qui eſt maior in uobis et ſit p̄ceſſor
ſicut miniſtrator. Diſce igitur a magiſtro officium qd ti
bi iiungitur ne tuo uicariatu poteſtatis traditæ limites
excedas. Nō efficieris certe domina ſꝫ miniſtra Unus
eſt. n. dominus etſi tibi relique ſorores ut chriſti admi
niſtratrici et uicarie obediunt. ppea non eſt tibi tradita
ptās ut inter ſorores et filias hanc eleues: hanc uero
deprimas ſicut uelis. Et quid tibi iniungatur ab inſtitu
tore regiminis diligēter inueſtiga. Rerum. n. omnius
monaſterii et ſororum ſollicitudo i adminiſtratione et
prouidentia tibi traditur ut iam ceteris dormientibus
ſororibus te deceat noctes crebras inſomnes ducere et
ſemen iunioris animum ſumere pro utilitatibus dōui
prouidendis. Itaq; non tantum tibi honor. quātum ti
bi onus imponitur. et ſi ſic feceris ſicut decet p̄mium
multo magis cōſequeris.

De periculo et p̄eminentia dignitatis.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

NON tibi obſecro blandiaris de do
mini pietate qui tam diu peccatores
miſericorditer ſuſtinet in peccatis et
ſi diuturna eſt expectatio non mius
formidanda eſt uindicta quæ tanto
durior eſt q̄to longius tēpus in ſuſtinēdo ꝓceſſit. Pro
pterea ſi ſecus q̄ꝫ debes egeris periculum paueſcas ne
ideo minus ſed ſtatim diuinus ſcurras iudicium: domi
nus. n. tuus qui ſuis te ouibus adminiſtratricē et i ſu
a te poſuit uinea cuſtodē a te uult de ſingulis ēt occul
tis agere rationē: et ſi quid eum defraudaueris tunc di
abolo uenundatā in Carcere inferioris inferni poni te
iubebit ubi fletus eſt æternus et ſtridor dentium ut ex
primatur in his quicquid doloris et pœne excogitari
poteſt quouſqꝫ debitum uniuerſum reddideris. Sed
ſi forte de reſtituendo debitum cōfidis. O te fatuā Nā
pro minimo quoqꝫ delicto non habent unde reſtituāt
ſimul homies uniuerſi: niſi ipe idē uelit remittere cui ē
reſtitutio facienda. Felices itaqꝫ magiſqꝫ ſecuræ q̄ ſub
ſunt illis quæ ſuperſunt: et quibus potius miniſtratur:
q̄ꝫ quæ miniſtrant. Sed tamē ſuperba mens hominuꝫ
iprouida periculi ſemper maiorꝫ dignitatum aſcenſū
expetit: nec niſi poſt factum ex deſcenſu teretur. Quia
quāto altior aſcenſus eſt: tanto durior eſt deſcenſus: ſꝫ
forte deſcenſum rarum exiſtimas: ſed firmiſſie doctus
experientiis et nō paucis dicā Raro p gradus dignita
tum aſcendit homo: qui multo grauius nō deſcendat.
Uerum et ſi a propoſito gradiar nolo opuſculum hoc
pertranſire exēplum quoddā quod ſacto quodā refer
rente mihi ſene in heremo ex ueritate ſciui. Cum iuue
nis quidā ſancto propoſito et uita electus foret ad epi
ſcopale faſtigium quo grauius periculoſius ne nequit
aliud cogitari patruum ſuum quendā uirum utiqꝫ ſan
ctum et prophetiæ ſpiritu plenum heremi in cella eum
ad hoc cōſuleret adiit nō incautus. Audita itaqꝫ narra
tione nepotis uir ſanctus nō uerbis: ſed ſignis potius
percunctanti reſpondit. Et ne cōtra apoſtoluꝫ qui deſi
derantem epiſcopatum in bono opere laudat cōtrairet
diſſuadendo: et ne iuuenem periculo exponeret ſuadē
do: iuſſit itaqꝫ ſenex quadratuꝫ diſcum a terra uehemē
ter pedibꝫ eleuatum aſcendere iuuenē et quater p qua
tuor diſci latera ſupinum reuoluere ſemetipm uſqꝫ ad
oram caſus. Sicqꝫ caſu iminente ſi alia ſuccederet re
uolutio mādauit ut extra ſūmitatem diſci adhuc ſe uol
ueret iterato: cui cuꝫ nepos ſe non poſſe timore caſus
reſponderet ilico eum fecit deſcendere: et per quādaꝫ
latam planitiem diutius uolutare. Cumqꝫ ex multitu
dine uolutationum utriſqꝫ faſtidium eueniret: Surge
iquit ſenex et perge quo uis: facito quod tibi ſecurius
cernitur. Dedignatus nāqꝫ iuuenis abſceſſit et alteri
ſancto ſeni patrui deliramentum putās factum retulit
a quo de ꝓeminente periculo edoctus electioni renun
tiat ut teneat quod tutum eſt. Qui ꝑt modicum felici o
bitu ex ſeculo exiens hilaris et iocundus apparuit pa
truo. Gratias inquit pater tibi refero ex diſſuaſione E
piſcopatus. Nā ſcito quia nunc eſſem de numero dā
natorum: ſi fuiſſem de numero epiſcoporꝫ.

De ordine in operibus abbatiſſæ.

HOC icc irco mi domina Euſtochiuꝫ di
xerim: ut aduertas quāto ſis expoſi
ta periculo et quāta te oporteat i uia
dei prudentia ambulare. Ne derelic
tis ſemitis iuſtitiæ capiaris ab inimi
cis quibus plena ſunt omnia. Et in
terram alienā deducta coinquinata cum mortuis miſe
rabiliter deputeris cum his qui ſunt in inferno. Uolo
te diſcere ubi ſit ſapientia: ubi ſit uirtus: ubi ſit prudētia
ubi ſit longiturnitas: et uictus: ubi ſit lumē oculorꝫ et
pax ut intelligas uiam diſciplinæ: et deducas ſubiectas
tibi per uiā pacis et diſciplinæ. Te morientē filiæ plan
gant nō gaudeant. Tibi ſancta et iuſta ꝑcipienti omēs
æquanimiter obedire: Lætentur non propinquæ nō af
fines ſic exaltentur ꝗ cæteræ inuideant. Nā carnalis di
lectio in multis nocua i ſanctis mētibꝫ habenda nō ē
Omēs itaqꝫ amato æquali caritate et ſpiritali dilectio
ne ut filias. Cum ipſa exigit correptionē uniuerſas fili
modo uelut ignotas in omiſſis corrigas. Uerum ſem
per i ira miſericordiæ eris mēor: et nulla mouearis ra
tione ad crudelitatē ex furoꝛ āt odio. Nec tamē habe
as manus remiſſas ad puniendum ſcelera: ne ex ipu
nitate peccandi licentia ſororibus cōcedatur. Non ſis
ad pertractanduꝫ ardua monaſterii: et ſororum ꝓceps
pro libito: ſꝫ ſororum plurium et meliorum uoluntas
ſemper accedat nerea et diſſipatrix bonorum cœnobii
criminerIs. Non omnibus qui loquuntur ſis facilis ad
credenduꝫ. Leuitas. n. in credendo leuem denotat mē
teꝫ. Nequaq̄ꝫ effrenis lingua reperiaris: nō inpudica
oculis non crapuloſa: nō ebria ſic te exornes uirtutibꝫ
ſic muniaris moribus ut uniuerſas opere et exēplo ſā
ctitatis et uitæ excedas. Prompta ſis ad docendum ut
iam ab omnibꝫ in exēplum uirtutum ducaris ut ſecu
ra ex diſpenſatione tibi traditi occurrere ualeas domi
no et ei de ſingulis reddere rationē.

De iuriſdictione epiſcopi in ſorores.

DEBILIS eſt nimium ſexus quē ge
ritis et fragilis ac mobilis ſi ſuo reli
quatur arbitrio: et ſi uirtuoſus ſit ani
mus tamē niſi regatur cōtinue cito
deiicitur a ſancto propoſito. Hoc i E
ua ſcitis ex parte: quæ ſuggerenti diabolo q̄ꝫ facile aſſē
ſum ꝓbuerit cōtra diuinum ꝓceptum: et triſtitia partus
et conditionis uilitas ipſa ꝓhibent teſtimonium. Pro
fecto nil in uobis foret uirtutum durabile nihil ſic gra
ui periculo: ſi de uobis ipſis uos ipſæ haberetis curam
Propterea Epiſcopus ueſter cui eccleſiæ cōmiſſum eſt
regimē: quē deus ſpeculatorē poſuit i uinea ſua paſto
rem ouium directorem gregis ac ductorem Plebis ac
populi ciuitatis et Parrochiæ in qua degitis uos ſigu
lari cuſtodia foueat ſanctæ doctrinæ pabulo uos nutri
at et corā deo animarꝫ ueſtrarum curā gerat ſpetialē
cui cōmiſſa eſt ciuitas uniuerſa: huic æquanimiter ſicut
deo omnes deuote obediant. Hunc patrē: hunc ſelato
rem uirtutum tā ꝓpoſita ueneretur q̄ꝫ ſubditæ: lex ipſa
ſeruetur quā poſuerit in uia dei. Si qua ſororum effre
nis et diſciplīæ ꝑuaricatrix incorrigibilis a ꝓpoſita emē
detur caſtigetur et puniatur per ipſum Hunc directiōis
baculum et uirgam diſciplinæ cum a ſemitis iuſtitiæ d
uiat ipſamet abbatiſſa cognoſcat cum cæteris. Redda
tur eidem bis āt pluries ſingulis ānis patens ratio de
bonis monaſterii: de ſtatu ſororum: de uita et moribꝫ
ne iam ualeat oues ignorare quas regendas ſuſcepit
Nihil arduum uendendi aut emendi ſeu ꝑpetrandi in
cœnobio ſine eius uoluntate liceat. Abbatiſſa uero do
mus moriente quā cōmunis ſororum uoluntas in ma
trem elegerit: et Abbatiſſam monaſterii ipe benedicen
do ānullo uice chriſti ſubarret in uero cōiugio ſi ad of
ficium reperiatur idonea ſororum uero recipiendarꝫ
modus introitus ei conditio omnino nullatenus ptrā
ſeat eus. Si quid dubitanduꝫ in fide ſi quid obſcurꝫ
ſi quid periculoſum occurrerit in uia dei ipſe declaret

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ipſe uos inſtruat i omni pudicitia et ſpiritus ſci uirtute

De ordie ſeruãdo inter epm dioceſanus et ſorores.

NON nimium ſit ſtricta familiaritas nõ ſuſpecta colloquia: et ſi ſpiritualis pater q̃uis Eps ſit tamẽ homo ẽ de bile anial tamẽ cito perditur niſi for titer cuſtoditur qđ carum hẽtur et u tile In ſancto cõmertio diabolus mi nime quicq̃ iueniat ne unde regimẽ: unde ducatus: in de ſentiatur interitus. Omnis æquali ꝑtractentur: nul la carnalis ſed ſpiritualis dilectio iteruenat: nec ſtricta ſit nimium: principium .n. ſpiritualis operis ſi non ſit matura prouiſio ſolet ſubſequi quoddã carnale. Vere non taceam ut in pluribus ſolet contigere conditionis muliebris infelicem miſeriam. Sub feruore ſps ſub ca ritate nimium ſtricta niſi cuſtodia grauitatis ori pona tur: ut nemo delinquat in lingua: ſi utatur loquendi ui tendiq3 copia ſtatis libido actu turpiſſimo dictu infeli ciſſimo de ſpiritu et de caritate naſcitur. Propterea ca riſſimæ hoc hortor: hoc moneo: hoc mando uobis ut quæ chriſto deſponſatæ eſtis cõiugio cui omnẽ Caſtita tis uiæ fidẽ uouiſtis cui nullũ ꝑter ip3 amatorẽ cogno ſcere ſub iureiurando eſtis pollicitæ uiri cuiuſcunque ẽt ſi eum ſanctitas exornet et ſi ſancto baptiſtæ æquat tur in meritis q̃ratis effugere faciẽ: nec liceat ſecum di lectione ferMenti aſtringi ꝑ dies. Credatis experto nihil ẽ periculoſius uiro q̃ mulier: et mulieri q̃ uir. Vtriq3 palea: utriq3 ignis: dicã proh dolor dei tẽpla ſps ſancti uaſa et deo dicata ædificia niſi diligenti ſeruẽtur cuſto dia proſtibula ſunt Et aufertur tam nobile depoſitus tã ꝑcioſus theſaurus: irrecuperabile decus caſtitatis. ſi te mi cuiuſuis dilectionis ineptæ rimula cõtinuus iſidia tor diabolus intuitum ualet infigere. Ideo omi cuſto dia cor ſeruetur. Super muros hieruſalẽ ponãtur cuſ todes: tota die et nocte nõ dormiant: ne fur itroeat ne ſpolia auferat quæ penitus recuperari nõ poſſunt.

De propoſito ꝑſbytero ꝑt epm ꝑ eundẽ epiſcopum ſo roribus adhibendo.

ANIMVS diffuſus ad plurima cir ca ſingula nõ poteſt attendere. Curã omnium gerit Eps: homo eſt nec lo cis ſingulis põt adeſſe: nec diuerſorũ ſimul habeř ſcientiam. Ne igitur ex abſentia ſecuritas ſit in uicio ſacerdotẽ ſanctum quẽ ſanctitas ꝑdicat quẽ ſubornet ſcientia: quẽ talem reddit ætas et uita: ꝙ etiã apud improbos lubricoſq3 ſiniſtra opinio nõ poſſit hẽ ri ꝑt Epm habeatis ꝑpoſitum. Hic epiſcopi i uobis te neat uicem: hic doceat: hic prædicet. hic corrigat uni uerſas. Huic ſoli occulta domus pateant Huic con ſilio innitatur ab omnibus. Non diuerſarũ opinões in conuẽtu ſororum diuerſas ſectas ponant non diuer ſos ritus: ut quicquid alter uituperat alter cõſulat. ſic diuerſæ domus pax quies et caritas ipſa diſcedit. Cre dite mihi ſacerdotum ac religioſorum circũuenientius turma ex mulierum cõſortio omnẽ ſãctitatẽ expellunt Intimetur epiſcopo qui circa multa diuerſus uni ſoli i omnibus cõtinue nõ põt adeſſe quicquid pro utilitate agendum: quicquid ſanctum euenerit ordinãdum. Cõ fiteantur ſingulæ ſingulis mẽſibus bis ãt pluries ſigu la crimia occulta: ãt epiſcopo ãt ꝑpoſito ſoli ꝑſbytero uel cui cõmiſerit. Et ſacra dominici corporis cõmunio ne munite pugnaturæ uiriliter demonum caſtra ſubin trent. In hac uita mortali nihil ualidius nõ eſt quicq̃ ſalubrius q̃ ut ſtatim ꝑacto delicto cõfeſſionis nõ dif feratur medela. Teſtantur et medici uniuſcuiuſq3 ægri tudinis morbus aufferri ex corpore ſi exorienti ſubue niatur principio. Quod ſi memor cõditionis humanæ leui ẽt opinione: Ipſe ẽt ſacerdos erga aliq̃ ſororum inepta familiaritate uideretur aſtringi: non ſinatur ori ri quod nõ ſine malo nõ ſine ſcandalo remoueri põt exortum. Emendetur ſi opus eſt ab epõ: ſi uero emen datus minie uult cœptis finẽ iponere remoueatur ẽt ſi utiliſſimus ſi neceſſarius exiſteret loco Nulla ꝑuale at utilitas qua formidatur animarus periculum. Adhi beatur uero ſanctus ſucceſſor quẽ caſtitas lõga cõmẽ det et uita.

De ordine ſeruando ꝑ ſorores erga mares et ſpeciali in loquendo.

IMPVDICI pedes cuiuſuis nun quam limites mõaſterii terãt Inor dinati animi nuntia uoce imundiciæ aures ueſtræ ſordeſcant nunq̃: uox hois ignita ſagitta diaboli eſt. et ecõ trario Propterea congemẽs pſalmi ſta exorat animam ſuã liberari a labiis iniquis et a lin gua doloſa Nam ſubdens poſtmodum quare ſic affec tanter liberari poſtulet Sagitte potentis acutæ cu3 car bonibus deſolatoriis labia uiri uenena prebent muli eri ſi nõ ſit aſtuta fallaciis linguæ doloſæ qua potens diabolus miſerum uulnerat cor ſagittis tẽptationu3 cũ ardor libidinis. Hæ ſunt feneſtræ mortis: quæ niſi clau dantur ſtatim mors dura ſubintrat. Vir cuiuſuis condi tionis exiſtat: aut nunq̃ appareat: ãt uiſus uiſum tere at ueſtrum ueluti horridum mõſtrum. Propterea uo lo cariſſimæ ut ſi cu3 uiro omnino ex neceſſitate loqui oporteat uelum in feneſtra tractum alterutrã facies ne get: ne liceat uideri quod cõcupiſci nõ licet. Excuſatio nem ſibi nullam arripiat ſanctitas. Sanctus dauid i ui dendo capitur. Dina ut uideret egreſſa uiſa corrumpi tur. Sic infinita forent exẽpla quæ ſæpius ruminanda uobis relinquo. Quid per multa uagor pene ſacræ ſcrip turæ clamant ſyllabæ ſingulæ: pene iſtruimur corporis proprii ſigulis noctibus ꝙ uictoria nõ ſperatur i hoc certamie niſi ex fuga. Nemo ex fortitudine audeat re ſiſtere uiribus: quoniã niſi ex fuga cito ſuccumbet i cõ muni. Et .n. uita nec uerbum ſi proprium ſecreta uer bula nec carẽt ſuſpitione. Ideo ꝑcipio ut nulla ſororu3 alicui exteriorum ſine plurium ſanctarum ſororum Et Abbatiſſæ ſeu alterius ꝑpoſitæ domus potiſſime ꝑſen tia loqui audeat. His duntaxat exceptis quæ ſacerdoti in confeſſione dicuntur. Solent profecto talia ſemina multa mala proferre. Inter uos de uiro nequaq̃ ſi fie ri poteſt habeatur mentio. Vltra q̃ creditur exultat di abolus ut in corde fœmineo uirorum mẽoria uigeat. Nullum uenenum nociuius fœminæ q̃ affectio erga uiru3 quacunq3 de cauſa procedat. Proh dolor ifelix conditio ſexus ueſtri. Senior mulier ultra q̃ dici lice at ſi uiro adhæreat quãtumcunq3 ſpiritali inſtinctu na turali inclinatur tãdem ad nefas. Si in uiro ẽt deficiat uirtus. Piget quæ noui cuncta narrare. Siiã argumen ta ſunt Diaboli et mortis æternæ iudicia filiationes et maternitates: quibus uocabulis ſub uelamine ſpiritus utuntur inter ſe mares et fœminæ. Munuſcula omia et ſuſpectas litterulas. Hæc cuncta luxuriæ nuncia uo bis interdico ſub Anathemate et æternæ mortis pœna Adhibeatur ſumma diligẽtia ut extra cœnobii limites littera qualiſcunq3 nõ exeat: niſi Abbatiſſæ et ſororu3 acceſſerint uota. Et ſi opus eſt grauitatis ita ut exigat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

adiit epiſcopalis licentia ſeu ſacerdotis conſilium. Gra
uiſſimæ pœnæ ſubiaceat quæcunqꝫ huius rei repta fue
rit rea.

De fictitiis et nociuis moribus uitandis.

SERVIS dei frequētiam populi ſā
cti omnes patres ꝑdicant inter cæte
ra ſūme nociuā. In multiloquio ne
quaꝙ̄ peccatum deeſſe pōt. Lingua
hominum ad iudicia præceps abſen
tium uitam ut plurimum non ceſſat
hinc inde corrodere. Peſſimum quorundā ſpiritualiū
genus nō attendentes ꝙ deus filio ſuo dedit omne iu
dicium de uniuerſorum hominum uita ac de moribꝫ
et quod plus eſt de conſcientia: cuius occulta ſcire ſo
lius eſt diuinæ ſcientiæ: iudicare ſibi licere putant: pro
ferentes in medium: ꝙ ſpiritualis homo diiudicat oīa
Heu immundo ſpiritu pleni: Qui conamini de oculo
fratris feſtucas extrahere: qui fertis cōtinue in ueſtro
trabem. Hypocrite triſtes exterminant facies ſuas ut
appareant hominibus ieiunātes: et barba prolixa crie
cinere aſperſo: fracta undiqꝫ ac rudi et deformi ueſte:
colloquio blando: uerbis fictitiis ſe ſanctos oſtendunt
et dealbati parietes inter mulierculas ſeminant ſectas
errorum. Deniqꝫ loquētes cuiuſcunqꝫ uitā ſimul cum
fama denigrant. Inſtrumenta diaboli hæc ſunt omnia
Infortunatiſſimus mulierum genus eſt: hamo capiun
tur ut piſces: ad macellum ducuntur ut beſtiæ. Proter
ue nimius fœmine ſēper fictitia cupiunt ſemper ſubor
nata uerba depoſcunt: exquirunt mēdatia: fabulas no
uas nunꝙ̄ faſtidiunt: auguriis ueneficiis et incātationi
bus dæmonum delectantur: ſi qui talia proferant hi ꝑ
dilecti filii: hi ſpirituales patres et fratres: hi profecto
ut uerius liceat dici cōcubinarii et corruptores mentis
et uētris nutriuntur: hi exquiſitis ferculis et delicatis
eſcis: uina ꝑcioſa nō deſunt ex furtiuis ſæpe uirorum
laboribus et inter crapulas et ebrietates ructantes fau
ces ſpiritus dulcedinē ꝑdicāt. Proponitur iterum atqꝫ
iterum illud apoſtoli omnia munda mundis de talibꝫ
loqui nephas ē et proh pudor: ſꝫ cupio dei ſeruitricibꝫ
detegere omēs artes diaboli ut nihil deſit quod caue
ri poſſit.

De ſilentiis diebus et noctibus debitis obſeruandis

HEC itaqꝫ omnis ſponſæ dei dilectæ
procul expellite: diabolum iu his co
gnoſcite principantes: Inter uos nū
quam ā uita diſputetur alterius: ma
neat diuino examini omne iudicium
peccata ueſtra cognoſcite: delicta ueſtra plorate omni
um: uobis uita ſanctitatis exemplum appareat Vos u
niuerſis extimate peiores. Sic puritas mētibꝫ ueſtris
inhæreat ut cogitare ſit indecēs et credere nefas aliqꝫm
præter uos poſſe peccare. Si quē alicui detrahentem
audieritis procul fugientes dimittite ut ſerpentē: ut ue
recundia uictus diſcat de factis aliorum ſilere. Muli
ercularum quarundam eſſe moris ſolet utplurimum ut
ſemper garrulæ nihil ſecretum habeāt quod audiunt:
imo potius qđ ſæpe neſciunt dicunt: nihilqꝫ ſcādali ſēi
narium norunt tacitum tenere. Hinc inde aut proferē
tes uerba nociua āt ſeminantes diſcordiam: āt audien
tes alios ad detractiones incitant: aut maledicta confir
mant: ut duplicis delicti reæ habeantur. In hoc cōuen
tu ancillarum dei muliebris omnis expellatur infirmi
tas. Illud Iacobi uerbum in corde ueſtro multotiēs re
petatur in die. Si quis putat ſe religioſum eſſe non re
frenans linguam ſuā ſed ſeducens cor ſuum: Huius
uana eſt religio. Religio igitur ſancta non pōt eē i lo
quacibus ꝙ̄ nullo poſſunt tpe ſilere: nec abſtinere ab i
utilibus uerbis. Ex hoc. n. in heremo ſanti patres edo
cti ſumma cuꝫ diligentia obſeruāt ſancta ſilentia tanꝙ̄
ſanctæ cōtemplationis cām. Plures reppériſſe me nō
ambigo: qui per ſeptennium nullum prorſus uerbum
homini alteri emiſerant: ſcientes ꝙ nō i cōmotiōe do
minus pōt haberi. Propterea uolo cariſſimæ ut in cō
uentu ueſtro ter aut pluries in hebdomada exceptis fe
ſtiuitatibus loqui omnino niſi urgente cā perutili et ne
ceſſaria nullatenus liceat nec ſimul nec cum aliis extra
Diebus uero quibꝫ et pro remedio et pro ſalute loqui
cōceditur nō ſingulis horis uacandum ē uerbis ꝙ̄ uix
ſine peccato proferri poſſunt: ſed hæc inuiolabilis obſer
uatio uigeat ꝙ ſingulis noctibus ꝑt peractam horā cō
pletorii uſqꝫ poſt miſſam: et a tertiis uſqꝫ ad nonas ſa
cra obſeruentur ſilentia: quatenus et linguæ deum lau
dandi concedatur opportunitas: et inutilia uerba peni
tus abſcidantur. In choro uero eccleſiæ ad diuinas lau
des parato dormitorio cœnaculo clauſtro ac capitulo
omni tpe loqui nō deceat niſi ea ad quæ ordinata ſunt
loca in laudibus dei ut iam ipſa et locus religionis ue
ſtræ prædicent ſanctitatem et loquacibus cōpunctionē
ingerant et intrandi ad ſocietatē ueſtram ſancta deſiđ
ria incitent et affectus ad cæleſtia moueantur.

De refrenatione linguæ in loquendo.

NEQVAQVAM Cariſſimæ Iaco
bus apoſtolus experientias poneret
religionis in refrenatione linguæ niſi
certo ſciret iudicio: ꝙ mors et uita ē
in manibus linguæ: Nā ut innuit cuꝫ
ipſa benedicimus et maledicimus deum: propterea ꝑt
multa quæ de lingua pronunciauerat quādam ex om
nibus dictis generalem cōcluſionē infert. Quicunque
inquit refrenat linguā ſuam hic beatus in facto ſuo erit
Ecce ꝙ in refrenatione linguæ ponitur ut detur intelli
giꝰ ꝙ in multiloquio deus qui eſt beatitudo noſtra hēri
et contēplari nō poteſt. Refrenatio linguæ eſt quæ ex
ſui uitio ſemper prona eſt ad mendatia. Vnde et men
daces appellantur homines et uani filii hominum: āt
ſilentium imponitur ne in diſplicentiā dei prorumpere
audeat: āt ad bonum exerceatur ut diuinas laudes ex
oluat. Sic itaqꝫ cariſſimæ et dilectiſſimæ filiæ tpibꝫ qui
bus ꝑſtatur opportunitas ut beatæ eſſe poſitis liguas
domate ne conuertātur ad lites ne iurgia contemptio
nes rixas et ſcandala reſonent: ne iurāēta: nec blaſphe
mias opprobria et aliorum diſplicentiā prodant. quod
ſi ex inſtinctu diaboli qui ſēper diſcordias ſemiat inter
ſorores leuis ēt diſſenſio exorta fuerit penitus ſtatim
per abbatiſſam domus aut per epiſcopum: ſiue per ꝑ
poſitum domus nequitia elidatur i ſemine ita ut occa
ſus ſolis in ſancta domo nō inueniat iracundiā: Ne ira
conuertatur in odium: et domus pacis iā ebrioſorum
efficiatur taberna mēdatii tāquam infernum expellite
Sēper āt diuia offitia aut ſacrorum codicuꝫ uerba tās
inter ſorores ꝙ̄ ēt inter aduenientes deducantur i me
dium Siquando mulierculæ de uiris propriis de filiis
de ueſtibus de pompis de mundi uanitate garulando
loquacitentur ut moris eſt eis mox uerba frangantur
mox ocioſum uerbum et nociuum diuino cedat ſermo
ni ſi diuinum introduci non poterit tali colloquio in de
teſtationem criminis feneſtra claudatur in faciem et ue
lox fuga teſtetur ſanctitatem intrinſecam Nihil itaqꝫ ꝑ
exteriora corporis intrans mentē cogitationibus mo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

leſtet cum diuinæ contemplationi exponitur: Raro co
gitatur in mente quod exteriores ſenſus non mittunt
Hæ ſunt feneſtræ: hæc ſunt hoſtia quæ ſi clauſa non fu
erint morti patet introitus: et non niſi funeſte igreditur

¶ De conſortio marium fugiendo ſororibus.

CREDITE cariſſimæ credite ſeni pe
ne omnia experto non poſſunt clau
di ſenſus noſtri extrinſeci in tumulti
bus hominum: ſi color exponitur o
culo: nequaq̄ pōt non uideri oculus
ſic auris nō audire ſonos pōt. Ideoq; ſolum et in ſilē
tio, et quiete cogitationes peruerſæ uitantur quæ ſepa
rant uos a deo. Propterea hortor uos et mōeo ut nō
niſi ſanctarum mētium uerba uelitis audire: nō niſi pu
dicas et honeſtas facies: quas macerant ſācta ieiunia
liceat intueri. Sic rarus uir appareat: ſic rara de uiro
mentio habeatur ut puellæ ueſtræ uiriles ſexum igno
rent. Non animal certe maſculum cœnobii limites trā
ſeat: ut omnis ceſſet occaſio loquendi de maribus: Sic
pudica: ſic caſta uerba i omi colloquio ſancta perſonēt
ora: ut generationis modus et ortus iuuēcularum late
at corda. Hæc profecto cathēa diaboli eſt quā ſi abſtu
leritis de medio ueſtri nō extendēdo digitum ad inqui
rendum omia per curioſitatē: et deſieritis loqui quod
nō prodeſt: et per lōga ſilentia nō inueniatur ueſtra uo
luntas ut loquamini ſermones inutiles: tunc orietur in
tenebris lux ueſtra: et erunt tenebre ſicut meridies: et
erit uobis a domino requies quales mundus iſte non
nouit: et implebitur ſplendoribꝫ aīa ueſtra: quos ob
tenebratæ mētes caligine ſeculi apprehendere neque
unt. Felix itaq; anima quæ ſpreto turbine ſeculi ptran
ſiens corporis clauſtra illius ſummæ et incōprehēſibi
lis lucis pōt aliquali illuſtrari radio. Sic dulce ſic iocū
dum eſt ſolatium quod deſpiciāt protinus cuncta terre
na. Mors formidabilis uniuerſis animātibus terræ o
ptatur pro gloria ut limpidius liceat intueri quod mo
dica hora uiſum tā delectabile tam iocundum ſentiunt
Sic itaq; agite cariſſimæ adimplete quæ eſtis profeſ
ſæ. Gaudete quia poteſtis: nō uos uiri: nō filiorū nō
ſupellectilis cura: nō cæterū maritale onus moleſtat
hominum cōſortia ſic fugite: ſic ſecularia omnia expel
lite: ut nequaquā perueniat ad uos quicquid agatur i ſe
culo: Solus ſponſus ueſter chriſtus ueſtris fruatur ā
plexibus Solæ cum ſolo ſponſo āt lectionibus ſacris
āt ſanctis meditationibus ſecum cōfabulamini: et ipſe
uobiſcum.

¶ De obſequiis ſeruitricum querentium uictum et neceſ
ſaria ſororibus

ZELOTYPUS nimium eſt ſpōſus
ueſter Cariſſimæ nullatenus patitur
ſponſas proferri in publicum: ne cō
cupiſcantur ab amatoribus ſeculi: ſē
per uult ſolus uideri: ſēper ſolus cū
ſolis ſponſis morari deſiderat: neminē uult admittere
ad ſolatium: de cunctis dubitat: de nullo confidit. Sic
arrogans ſic ſuperbus eſt ſponſus: q̄ ſi aliū q̄ritis a
matorem protinus recedit: ſic proteruus q̄ protinus
diſſoluit omne cōiugium. Idcirco dominæ meæ q; ſpō
ſæ domini mei uos ipſas omi cuſtodia ſeruate: ne ſpō
ſus tam dulcis ſeparetur a uobis. Semp Dina egreſ
ſa uidere filias regionis illius uos cautas faciat de pe
riculo. In monaſterio ueſtro uelut in thalāo cum ſpō
ſo maneatis. Extra monaſterii limitē nulli omnino ue
ſtrum fas ſit pertranſire. hæc lex: hæc norma: hæc ſum
ma profeſſio omnibus uobis: ut quæ ſemel intrauerit
ex ſororibus nūq̄ ſi fieri poteſt exire pmittatur. Nō
ēt mulieres illæ quæ religionis habitum geſtant et uo
to obligatæ noſcantur cœnobio p ciuitatē et uicos uic
tus et neceſſaria quærunt. Hæ ſiquidē extra manētes
in aliqua pte locelli cum omi ſāctitate et modeſtia ad
miniſtrent quæ opus ſunt uobis recepturæ cū martha
ſortem mercedis. Has āt uolo tales ſeruitrices addere
q̄ ex cōuerſatione et habitu iterior ſanctitas pdicatur
monaſterii. Quæ ob neceſſaria domus captāda exeāt
nō circumeant uicos in fabulis nō matronarum dōus
in potibus: ſed omne opus bonum exerceant ut nō ui
tuperetur miniſterium ſuum cum his nō liceat ſorori
bus intra degentibus ſecretis colloqui fabulationibus
ne aliquid poſſit itrare extrinſecus qd̄ poſſit abeſſe. Ha
rum omnium Abbatiſſa domus curā gerat aſſiduaꝫ ne
et ipſe operentur quod nō deceat ſanctitatē. Hæ obſer
uantiarum et ieiuniorum ſunt aſtrictæ legibus: et pua
ricatrices diſciplinæ ſubiaceant ferulæ: quæ ſi emenda
ri ex prauitate cōtempſerint in ſanctitatis cōſortio pra
uitas locum nō habeat et mēbrorum putridum de ſan
cto corpore abſcidatur.

¶ De dulcedine cōtemplationis erga diuina.

SOLE iccirco filiæ et Dominæ meæ
ſponſæ domini mei intus manentes
nihil ſentiāt niſi pium ieſum hunc p
adiſum ſolæ poſſideāt ubi dulci et io
cunda quiete ineffabilē trinitatē intu
eantur in ſacris litteris: choris iterſit
angelicis dulcibus eorum melodiis miſceantur: diuia
in eccleſia cōcinendo myſteria. Informet mētem ſanc
torum patriarcharum et patrum ātiquorum obedienti
a prophetarum oracula dulci meditatiōe cor accedāt
ad promiſſa felicia apoſtolica documēta fidei cuncta d
tegant ſacramenta euāgeliorum codex ſemp ut ſpecu
lum teneatur in manibus. Martyres ſancti cuncta ſe
culi aduerſa tēpeſtates huius maris proceloſi cum oi
bus diabolicis uerſutiis et infeſtationibꝫ dæmonum do
ceant cōculcare. Confeſſorum pcioſa deuotio ad diui
norum cōtēplationē aſſiduā affectus aſtringat. Regu
larē uitā iſtruat ſāctorum mōachorum mira cōuerſatō
frangere omnē ſexus mollitiē et ſanctæ uirginitatis ſer
uare propoſitum pcioſiſſima uirgo uirginum cum cæ
teris uirginibus ſacris ſēper edoceat. O felix ſocietas:
o felices uos ſi talis ac tanti muneris nō ſitis ingratæ
Feliciſſime nimius ſi dignitatē ueſtrā ipſæ cognoſcitis
quæ omnium regi et domino reginæ ſpecioſæ matrio
nio copulatæ ipſum dūmodo uelitis habere meremini
quē angelici ſpūs uidere cōcupiſcunt: O ineffabilis glo
ria in fragili Siquidem corpore deum intueri poteſtis
Hic Quæſo Mens ueſtra uigeat. Hæc dies diei
eructet uerbum et ſcientiam hanc nox indicet nocti.
Angelicis choris ſanctorum ſocietatibus hic ſtudeatis
intereſſe ut poſtmodum i corporis exitu uobis gaudē
tes et læti tanq̄ notis occurrāt. ſi ſic feceritis nihil uo
bis dulcius nihil iocundius q̄ his itereſſe cōuiuiis pa
bulis ſaciari quibus ſemel deguſtatis terrena omnia a
mara cernuntur. Vere tunc clauſura cœnobii cuius te
det mētes uagabundas et deuias uobis pro ſumma
deputabitur gloria: et reputabitur q̄ exire limites mōa
ſterii eſſe neceſſe potius mori Experto itaq; ſeni deuo
te conſulenti credite filiæ Si ſemel guſtaſtis q̄ dulcis
eſt dominus ad quem accedētes poteritis ab eo illud
audire uenite et oſtendas uobis omne bonum et tunc

oſtendet uobis talia qualia nō niſi mentes aſſuetæ no
runt Scio quid loquor cariſſime Nam ut meam iſipi
entiam loquar ego homonculus ſic abiectus ſic uilis ī
domo domini adhuc uiuens ī corpore āgelorum ſæpe
choris interfui de corporeis ꝑ hebdomadas nihil ſenti
ens diuinæ uiſionis intuitu ꝓt multorum forte dierū
ſpacia ꝑſcius futurorū redditus corpori ſiebā : quid
ibi manens felicitatis habebam? quid uenerabilis de
lectationis ſentiebā? teſtis eſt ipſa trinitas quā cernebā
neſcio quo intuitu. Teſtes ſunt et ipſi beati ſp̄s qui ade
rant. Teſtis ē ēt conſcientia mea: qui tantis bonis ipſe
fruebar quot et qualia neſcit proferre mollities corpo
ris mei.

De clauſura domus.

NON poteſt ad tantæ contēplationis
dulcedinem cor ſecularibus plenum
negotiis aſpirare: ſed oportet ut Se
culo moriatur: ut ſoli deo ꝑ ſanctas
meditationes et deſideria ſupernis ī
hæreat. Unde granum Frumenti ca
dens in terram: niſi mortuum fuerit ſēper ſic ſolus ma
net ut cecidit: quod ſi moriatur fructus plurimus affert
Sic cariſſime domum paternā et ſeculares ueſtes reli
quere et monachi nomen aſſumere modicum prodeſt
homini: ſi mens ipſa miſera q̄ in mundo habētur affec
tibus optet et q̄ reliquerat deſideriis repetat. Exeunti
eteni Loth cum filiabus et uxore de ſodomis manda
tur ab āgelis ne retro reſpiciant q̄ iam ꝑambulādo re
liquerant. Cuius uxor more fœminarum q̄ ſemper pe
tunt cōtraria obuians mādato ſtatim eſt cōuerſa in ſta
tuam ſalis. Hoc itaq; uos doceāt qua pœna ſint puni
ēde q̄ mundi uanitates affectāt ī mōaſteriis. Nam effi
ciuntur inſēſibiles ſtatue ſalis: ut iā nihil de ſuperne cō
templationis dulcedine ſētire ualeant: ſed maneant ī a
maritudie ſeculi q̄ ſeculo uiuunt. Propterea cariſſime
mōaſterium ueſtrū uobis ſepulchrum eligite ubi mor
tuæ mundo et concupiſcentiis eius ſolæ cum chriſto ibi
dem maneatis ſepultæ quouſq; reſurgentes cū eo ap
ꝑebitis in gloria eius. Demum timendum ē plurimus
ne quis ingrediatur ſepulchrum nocte ad furādum ꝑti
oſum Theſaurum qui latet in tumulo. Hinc inde.n.fu
res fodiunt ut furētur aſtutiis infinitis itus qd̄ habetur
Cuſtodiatur ergo ſepulchrum ꝑ ep̄m quē deus in uie
a ſua primum cuſtodē ꝓpoſuit: Cuſtodiatur et ꝑ ꝓpoſi
tum preſbyterum: qui uicē eius tenet in loco: ne quis ī
caute itroeat: ne quis ad minuendus ꝑgat. Murorū
munitionibs ſic undiq; circumcingatur locellus ꝙ uix
auibus ꝓbeatur aditus. Sic tendantur muri in altus ꝙ
nō ſolum nō liceat pedibus: ſed nec oculis q̄ intus ge
runtur agnoſcere: hoſtia ſerentur fortiter clauibus: cla
ues uero diſponat ep̄s: ne quis niſi habēs ueſtes nup
tiales introeat uel exeat ſine eius conſenſu. Sit āt una
uel plures feneſtrulæ iuxta diſpoſitionē Epi ſic ferreis
uirgis artatæ undiq; ut uix digito pateat additus. per
has horis debitis āt neceſſitatis aut ædificationis: aut
recreationis cauſa ſanctis ſermonibs cum ſanctis uidu
is et aliis mulieribus quas ueſtium habitus et facies
tenues et pudicæ reddunt uenerabiles ſororibs liceat
ſimul loqui. Prohibitis et ſuſpectis horis Feneſtrulæ
clauſæ maneāt. Claues Abbatiſſa uel ſancta alia ſoror
cuſtodiat: ne coruus egrediatur ꝑ feneſtrā ex arca. cre
dite hic timendum de theſauro a timore nocturno: a
ſagitta uolante in die: a negotio ꝑambulante in Tene
bris: ab incurſu et dæmonio meridiano: ſemper hæ ſu
ſpectæ ſunt mentibus caſtis.

De precioſarum ueſtium deteſtatione.

PROPHETICUS ille ſermo Ne
quaꝗ̄ proferatur de uobis Filiæ eo
rū cōpoſitæ circū ornatæ in ſimilitu
dinē templi. et dealbatæ ab extra ut
monumenta quæ extra auro relucēt
intus āt ſunt turpiſſima et imunda cadaueribus mor
tuorum. Huiuſmōi nō filiæ regis chriſti ſed tyri. Hæ
ſemper in muneribus: hæ uultus in pudicitia diuites
plebis capiuntur et capiunt Imperfectiſſimus mulierū
affectus ſemper ī ueſtibus: ſemper in auro: lapidibus
ꝓcioſis et ornamētis extrinſecis gloriam ponunt. Nō
ſufficit eis libido naturæ inata: ſed occāſiōes q̄runt ex
plēdæ libidinis. Affectāt proculdubio: ut oculi uirorū
aurū cōtēplātes et gēmas tādē figātur ī faciē: ut oculo
rū ſuorū nutibs facilius icitēt ad libidinoſum icēdium.
Quid meretrix communis gloriaris ī margaritis et gē
mis Quid ad te attinet argentum et aurum? Quid ex
ultaris ī pulchritudie pāni? nōne omnis caro fœnum
et ut uerius dicam maſſa putredinis cibus uerminus
et fetidiſſimum ſtercus? Quid ī te mirādum? quid lau
dandum puerorum ſpectaculum. Nōne etſi laudetur
gēmarum et metallorum precioſitas quā ſibi natura
dedit ſemper tamē cognoſceris cinis fœnum et ſtercuſ
immundus ex imundo productum ſemine? O ſi uelles
intueri uiſſia mulierum ꝙ̄ uere cundaris in corpore
quid tanto cultu excolis ipſo et enim iumento et beſti
is terræ aut es æqualis aut deterior. Intus eſt unde
glorieris non extra In uaſe iſto tā turpi theſaurum te
nes quē ſumma cum diligentia colere debes: et ſerua
re ſumma cuſtodia. Nihil ad te de uaſe fictili ſi turpis
formā ſit extra: dummodo itus ſit nobile: intus ſit pul
chrum quod latet intus ſit integrum quod ſeruatur.

De periculo ambitionis ueſtium.

PROPTEREA uos cariſſimæ q̄ e
ſtis ſpōſæ et filiæ regis æterni cuius
regnum nō corrumpitur nec auferē
tur ab eo ſit ab intus omis gloria ue
ſtra. Sedete ad dexterā ſponſi in ue
ſtitu nō exteriori ſed interiori deaurato auro caritatis
in fimbriis aureis ideſt caritatis ꝓceptis: ſit undiq; ue
ſtis circundata uarietatibus ut iā nihil in ornamētis q̄
uirtutibs d̄ſit ſit mirra et caſia a ueſtiētis ut ī odorē uir
tutū et uite ceteꝝ ad ſcitatē uīas adoleſcētule currāt d̄ ſe
culo. In hoc hōōꝝ uio delectēini filiæ regis æterni hūc
ueſtrum decorem concupiſcit rex et ueſter ſpōſus: Sic
decoratæ ducemini in templum regis Sic ſecum māe
bitis in thalamo in leticia et exultatiōe tunc naſcētur ex
uobis filii qui non iā terrā ſed celum replebunt: quos
pater conſtituet principes ſuper omnem terrā. Quod
ſi uos exteriorum ueſtitum delectaret ambitio ſi egreſ
ſe de ſeculi pompa de domo diaboli de congregatiōe
malorum populi ueſtri et domus patris nō eſtis obli
te totaliter extollētes uos aut de parētus dignitatibus
āt d̄ carnis proſapia ſiue de eiuſmodi uāitatibus cadu
ciſſimis terre uaporibus uti ſolitum ē terre icolis pro
tinus aſſurgens rex potentiſſimus accintus ſup femur
ſuum Gladio bis accuto expellet uos undiq; uulnera
tas dextra ſua de tabernaculo ſuo. Tunc accutiſſimæ e
ius ſagittæ ꝑforabunt corda ueſtra in amaritudine quo
niā uirga directionis uirga regni ſui. Et poſtmōm ab
iectas de domo dei ueſtri omēs deridebunt et dicēt d̄
ſingulis ueſtrum. Filia babylonis miſera quæ nō poſu
iſti deum adiutorē tibi: ſed ſperaſti ī uanitate tua: Sed

iam ſuper flumina babylonis: plange et ſuſpende or
gana tua in ſalicibus dum recorderis unde ſis expulſa
Nam que ſolebas cātare canticum laudis et letitiæ mo
do ploras ad terram alienam deducta

¶ De conſideratione extremi iudicii.

ITaqꝫ cariſſimæ dominæ cū apoſto
lo arbitremini uos in hoc ſeculo ſter
cora et mundi huius purgamenta ut
ſponſo ueſtro placere poſſitis. nihil
ad uos de ſeculi pompis attinet: que
abrenuntiaſtis in baptiſmate mundo diabolo et pōpis
eorum: quod et poſtmodum confirmaſtis ſub polli
tatione iuramenti in ueſtre religionis ingreſſu. Nullus
unꝙ inter uos ſermo habeatur de nobilitate generis
de proſapia carnis. Sit æqualis in dei obſequio filia re
gis filie ruſtici. Omnes ſimul nobilitatem et digniates
unā habetis ex ſponſo: Exeatis continuo extra caſtra
cum chriſto ut cum ipſo crucifigamini mundo et uitiis
portātes cū ipſo ipropia et āore eius officiorū dōuſ
labor dulcis appareat. Non diſputetur de maioritate
officiorum ſed de deuocione et affectu implendorum
Nunꝙ murmur nunꝙ uerborum turpium nunꝙ litiū
ſonitus inter mortuas ſeculi ſonet. Sepulcra et cada
uera nunꝙ inter ſe iurgia peragunt in ſepulcris nunꝙ
blaſphemant. nunꝙ contendunt. Sic et uos cariſſime
ſopite ſōno quietis et pacis expectetis ſpōſū et iudicē
ueſtrum expectetis magnum et teribilem diem iudicii
diem uidelicet ire diem calamitatis ubi celum cum ter
ra pauebit. Celorū oēs mouebuntur uirtutes trēētes
erunt. āgeli ſiul cū ſāctis oibus tunc ſigulorum uite
diſcucietur ſcrimina et merita apparebunt. Sēp tuba il
la teribilis uecis pſtrepet auribꝫ Surgite mortui uēite
ad iudicium ecce rex i manu potenti ueniet: a cunctis
uult exigere rationē: certe d minis cogitacionibꝫ certe
de leuibus et otioſis uerbis: ſi reddere de ſingulis ra
tionē parate. Nō eritis proiicemini i carcerē exteriorē
Audietis a iudicio. Jte maledicti in ignē æternū para
tum diabolo et angelis eius.

¶ De abiectione exquirenda in ueſtibus.

HEV Cor infeliciſſimum: mens infor
tunatiſſima: quæ diem iudicii tā terē
dā nō meditatur quotidie. Et ſi me
ditatur fatuiſſimuꝫ: ſi appetit quicꝙ
de ſeculo et pōpis eius. Nullo uos
die: nulla uos hora: tranſeant hæc oīa. Quilibet pari
es domus: quilibet angulus ueſtris demōſtretur in o
culis iſta die depictus. Si hæc non ꝑtermittatur lectio
tunc abiectio ueſtium. Cuius tedet mulierculas fatuas
uos delectabit. tunc ruſticanus et abiectus pānus pur
puræ ꝑponetur et byſſo. Tunc craſſa rudia Velamina
capitis extimabuntur ex ſericis. Certe tanta erit defor
mitas i melotis: tanta groſſities in cucullis caputia tā
rudi artificio ꝑparata: ꝙ ſi ſic foret ſecularum indumē
ta: Artificum panni breui tempore periret omnis indu
ſtria. Iſta cariſſime decent mōachas nō ſtrictis mācis
precioſis et cōpoſitis pannis ſubtili uelamie eleuatis
ſuperciliis cor meretricum nō tam ꝑtendere ꝙ habeē.
Nō tales eſtimo mōachas: ſed peſſimas meretrices et
ſcortum uiliſſimum. Nō ē. n. opus cadaueribus mor
tuorum ꝑcioſis et cōpoſitis ornāētis in ſepulchris mo
numēta nō idigent talibus mōaſterii lapideo nō appe
tunt gloriā ueſtium quæ ſine peccato grādi mīime poſ
ſunt hēri. Hiſtrionibus et luſoribus regum et principū
ſæculi mollia ſunt relinquēda. Joannis de pilis came
lorum intereſt ueſtiri. Pudeat igitur religionis nomē
habere: et ſe cultu ueſtium hiſtrionē oſtēdere. Ideoqꝫ
cariſſimæ uolo uos mortuas ſeculo quæ totaliter mū
dum calcaſtis procedere ſic deformi et incōpoſita ueſ
te ꝙ ſi ipudicis oculis liceret ituери uos: riſus potius
prouocaretur ꝙ cogitatio mala: fateor illos mētiri qui
gloriantur ſe ſeruare caſtitatē et in ueſtibus lubricitatē
ſectantur. Pannus itaqꝫ ueſter etſi albus et cādidus
tamē groſſus et uilis ſit. ut et color cādorē caſtitatis in
trinſecum: et uilitas contēptum terrenorum exhibeant
Hæc gloria mōacharum: hoc ſtudiū religioſarum mē
tium: hoc indicium ſponſarum dei æterni: hoc ſignum
mortuarum ſeculo et ſepultarum cum chriſto.

¶ De auſteritate exquirenda in ſtatu.

CONIVGATE et uiduæ q̄ manent
in ſeculo circa plurima circa laborio
ſe ſolicitæ ſit quotidie circa frequēs
miſſterium occupatæ cū martha ſal
uētur ꝑ opera pietatis ieſu miniſtrā
tes in paupere frangant eſurientibꝫ panē ſuū egenos
et uagos dōuꝫ iducāt cooplāt nudos iſiſtāt miſericor
diarū opibus: proculdubio tā fructuoſis et bonis ꝙ i
poſſibile eſt ꝙ deum nō placent iratum. Colligationes
ipietatis faſciculos diſſoluentes et oē onus diſrūpāt
Vos autem cāriſſimæ que meliorem partem immo op
timas elegiſtis ſedete cum maria ſecus pedes domini
ieſu: ſacrarum ſcripturarum uolumia ſacris reuoluēdo
lectionibus lauate eius pedes aſiduis compunctionis
et gaudii et charitatis ac deuotionis lachrymis contē
plationis intentæ dulcedini. Capillis extergatis terrēo
rū oiū ſupfluitatē ꝑ eā expelētes de corde audiatis
d ore ieſu uerbū qi gladium anceps pertrāſiēs corda
ſcindēs compaginem membrorū uſꝗ ad diuiſionē ſpi
ritus: Hoc uerbum dulce erit i faucibus uīis ſup mel
et fauū. Hoc uerbū ꝑ qd̄ fcā ſunt oīa. Hoc uerbū qd̄
centuriōis poſcebat dūotio ut ſanaitur puer eius. Hu
ius uerbi dulcediē ſolū norunt qui audiunt: hoc uerbū
audire non poſſunt ſomnolenti et ignauiæ dediti.
Quapropter cariſſime uolo uos ſigulis noctibꝫ breui
et duro ſtratu iacere in cellulis ueſtris non in plumis
mollibus ſed aut in paleis aut in ſtraminibus ſiue in li
gneis potius capſiſꝙ lectulis ut. Et Membra domita
potius ſtratū horreant ꝙ affectent: potius ſomni in
minētis quietem magis cōpellat neceſſitas ꝙ uoluptas
Sic ob duritiem breuis et leuis ocupet ſopor ꝙ nō ſit
fas ſolitis illuſionibus noctium ſopitā torqueri.

¶ De matutio et hora et mō dicendi diuinū offitium.

AD Matutinas excubias media nox
uos ꝑparet nullam: ex uobis dormi
entē repperiat cāpanilis ſonitus nō
ignoretur an fuerit ob ſoporē ſꝫ po
tius ob cōtēplationis extaſim: de cel
lulis oratione ꝑmiſſa mediæ noctis ſumma quiete ad
eccleſiā ſingulæ ſorores aduenientes ſpōſum dilectū
matutinis excitent laudibus ut exurgat in earum auxi
lium. Sic diſticte alternatim pſalmi lectioneſqꝫ ſacræ
proferātur. ut ob colliſiones et hiatus ac barbariſmos
ad riſus nō prouocentur angelici ſpiritus. Sit ſemper
moderatus quietus et ſuauis ſonus in uocibus: ut nul
la pompa: nullaqꝫ carnalis delectatio hēat locum in di
uinis ꝑconiis. Summa deuotio: Crebra ſuſpiria et la
chrymas fundat. Sic moroſitas: ſic uelocitas tēeatur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝯcii. Nulla unq̄ꝫ uerba quãtumcunqꝫ utiliſſima proferã
tur inter pſallentes:ſed illud in mentis arcano ſumma
cum diligentia ruminetur intrinſecus qđ pertractatur
extrinſecus:nullus eſt meriti oĩ diuina officia uerboſitaĩ
et miſera mẽte q̃ extriſecus iminẽt uagando circuire.
Expletis uero laudibus matutinalibus:nec tunc ſom
nus arripiat nec differatur:quid ſponſus petitionibus
ſponſarum reſpondeat: In capitulo mox attentis et de
uotiſ ſororibus ſãctorum librorum deuota lectio đ uo
luntate domini ſui pãdat quicquid agẽdum ſit: Et ſic
cedant huic illuſiones et demonum phantaſmata que
dormientibus illuderent: Illico lectioni alia ſuccedat
breuiſſia lectio: đ hiſ q̃ ad apoſtolicæ uitæ iſtitutionẽ
pertinẽt qualicunque ſtilo preſenti opuſculo ptractatio
ut ſic ſigulis: diebus quaſi quodam bolo pia mẽs de
paſta dulcedinem appetat nec retardetur faſtidio et de
modicis eximia cogitet. Sequantur lectiones confeſſi
ones criminum in regularibus diſciplinis corã Abbati
ſa domus et cæteris ſororibus Prodantur i publicus
quecunqꝫ geſta ſĩt cõtra regulares obſeruãtias et obe
diẽtias ut iam nullatenus quicq̄ꝫ inemendatum et in
pune pertrãſeat Nec lateat matres et ſorores uniuſcu
iuſqꝫ condicio quatenuſ et uerecundia et diſciplia quã
mater imponit circa futurum tempus unaqueqꝫ red
datur aſtuta. Extra uero capitulum aliquid de his unq̄ꝫ
qualicunqꝫ uerbo uel metu proferre ſit anathema hoc
itaqꝫ fie nox ſãcta clauſa diſcedat.

De ordie dicẽdarus horarum prime tercie ſexte none

QVeM laudibs prie dies ſalutariſ ici
piat quibs expletis ſacre miſſæ myſte
ria ob ſpõſi preſentiam ſpõſarus cor
da lætificẽt caritatis inebriẽt poculo
deuociõis et fidei ſaciẽt pabulo i cõuiuio ſalutari. Sit
poſtmodum unicuiqꝫ comodum: aut orandi ãt legen
di ſacra uolumina: ſiue aliter operandi que ſancta ſunt
Deide docte puellas nouitias de euangelica uita: de ſã
ctis moribus: de officiis domus: de regularibus di
ſciplinis uſqꝫ ad refectionis horam inſtruant. Prapa
rẽtur interim et cibi: quibus et corpora irefocillẽtur ad
pœnitentiæ iugum. Nullo unq̄ꝫ detur otio animus ne
quando cogitationes et motus mentibus titillent illici
ta. Quod ſi aliqualiter inſurgere icipperent ſtatim elidã
tur in ſemine: ne creſcant zizania cum tritico ãt labo
ribus aut operibus manuum quicquid male concipi
tur euaneſcat. Adeatur ſãctam ſororem ut locutiõibs
ſacris proiciatur immundus: tutiſſius ualde eſt fideles
et iuſtum habere amicum cui quicquid arcano cordis
ſinu latet protinus referetur Non enim in ſuiſ ſemper
poteſt homo negotiis rectum habere iuditium. Adue
niente uero refectionis hora qua reddere corpori de
bitum natura compellit diebus cõmunibus laudes ter
tiæ ſextæ horarum prius deo deuote ſoluãtur: poſtmo
dum cum oi modeſtia bẽedictiõe ab Abbatiſſa præmiſ
ſa cibum ſumãt: pareqꝫ miniſtret Poſtq̄ꝫ uero come
derint et ipſæ quæ miniſtrauerant comedant et ſibi mi
niſtretur ab aliis Cum uero ieiunii tempus refectiõem
tardiorem effecerit ſacra myſteria miſſæ tertia ſexta et
nona perueniãt. Cæteris diebus poſt reſurrectionem
nõa cãtatur ſtatuta hora: cum iã ſol i medio gyro diẽ
exhibet medium.

De cibis et ordine comedendi

QVado enim noſ ad refectionẽ hora
debita adunauerit i cibiſ uitis minie ẽ
fulgeat coquorum. induſtria non ci
borum nobilitas appetitum moueat
ſed fames Nõ apponãtur incitatiua
libidiũ ſꝫ quæ poſſĩt extiguere ãt legumia. ãt holera cõ
diantur in oleo Carnes uero ſolum ſit ex licẽtia. Abba
tiſſæ idulte debilibs iſirmiſ alioqui cuiuſ ſit ſaporis igno
ret cœnobiũ oua et lacticiia poſt ieiuia debilitatis ſoro
ribus præcipuis feſtiuitatibs pmittãtur ex gra. raro ſcia
tur quæ i aquis oriãtur: et uiuãt: niſi parui piſciculi Gu
læ horridus ſcelus gẽitrix luxuriæ et caſtitatis carnifex
cum dei ancillis nullam habeat ſortem Ideoqꝫ tãta ſit
in ſumendo ſobrietas tanta taliſqꝫ parcitas ut uenter
potius conqueratur q̄ꝫ gaudeat non egeat in digeren
do ſtomachus medicinis ructus potius uacuatio q̄ꝫ ni
mia repletio iducat. Nec cinguli ampliatione ſit opus
ſit et ſic mens a dei meditacionibus minie retardetur
per crapulam et corpus non egeat medicinis ſit ſemp
ordinata et compoſita in ſuo modo comeſtio Non ſit
i ſumendo fercula talis uelocitas faucius et uelox ma
ſticatio boli ꝙ merito de iglulie aliqua poſſit oriri ſuſpi
tio Non tam in comeſtione cibus q̄ꝫ turpis modus re
prehẽdendus ẽ Sæpe etenim i fabis et pãibus hor
deaciis nimia auiditas grande peccatum cauſat. Ne
quaq̄ꝫ auidi et uagabundi oculi per diſcumbẽtes huc il
luc uagando hanc uel illam magis uel minus denotẽt
comedentem Non prandẽtius numerus animum oc
cupet uniuſcuiuſqꝫ.

De ſobrietate et ieiunio

VInVM quoque i quo eſt luxuria
ſponſis chriſti tanquã uenenum ſu
ſpectum ſit: potius ſtomachi lãguor
et afflictæ nature debilitas cõſulatur
q̄ꝫ delectatio aut ingluuies: Quod ſi
ſumere cogit pẽe ipſa neceſſitas tunc
aut ſic debile uinum aut ſic aqua pmixtum pbeatur
i potum ꝙ nequaquam ex fumoſitatibus repletum ca
put ridiculoſa ei puerilia uerba depromat uel euomat
Sacrilegium reputarur ebrietas in femina precipue
ſed ifinito plus i domini ſponſa: Noe denudatio uer
ecundorum et loth iceſtus ob ebrietatem uos cautas
inſtituat uos ſemper reddat et timidaſ ſemperque ſu
ſpectas Vere creditis qđ ignem portat in gremio qui
aſſiduo utitur uino. Nequaquam quæſo inter mortuaſ
corpori q̃ oibs uoluptatibs ſe abdicarunt pro chriſto đ
gule horrendo facinore: et ebrietatis immondicia:
ſermo et minius habeatur Ventris ingluuies et ebrie
tas infirmitatis cauſam et materiam tam animæ q̄ꝫ cor
poris tribuunt Ideoqꝫ medicinale ieiunius omnẽ aufe
rat langorem omnem tribuat uirtutem et gratiã Hoc
uos legis lator edoceat cui lex non datur priuſ q̄ꝫ ieiu
nium quadrigiſmale perficeretur Helias in fortitudi
ne cibi ſubciertiſ pãis ieiunus p quadraginta dies per
rexit ad montẽ dei oreb. Quid uero uirtutis contineat
ſacrum ieiunium a ueſtro iueſtigemini ſpõſo qui qua
dragenario per acto ieiunio tentationem diaboli uicit
Viri Niniuitæ non ſileant qui in ieiuniis commune
euaſerunt exitiũ: et qui irreuocabilem dei mutauerũt
ſententias: Hoc uos cariſſimæ imitamini: ſed aſſequãi
ni ſapienter ne dicatur a domino: non eſt hoc ieiunius
qđ elegi caſtigare mẽbra ueſtra: ſed nolite iterficei nõ
cauſet ieiunius uerecũdiã ut ſcãdalũ ſit cæteris: nõ do
lore capitis et debilitate corporis ſacræ ommittantur
lectiones: nec orationes defficiant nec neceſſe ſit cõtẽ
plationes deſerere. Vnaqueqꝫ ſuæ ſalutis ſibi p ieiuni
us medelã adhibeat: frãgatur corpus ieiuniis caſtige
tur i cella uerberibs ſi quicq̄ꝫ concupiſcit illicitus multi
plicentur abſtinentie et diſciplinæ adhibeãtur grauiſſi
mæ dõec ſic humile ſic bẽignum fiat ꝙ nihil ſibi uẽdi

cet noxium nihil exigat quod non uultis Erigatur do mina principetur in óibꝫ ſubpeditetur ſubiiciatur et cõ culcetur ancilla Quod ſi iterum atqꝫ iterꝫ erigit ſe cõ tra dominam eiiciatur ãcilla denudetur fatigetur et hu milietur ad uotũ Si uero quietum corpus ultra uireſ ultra condecentiã uelitis exaſperare indignatum uos ĩ foueam deiiciet idiſcretas: Nihil quippe poteſt habere uirtutis quod idiſcretio facit quod iprudentia inciat et improuiſo doceat

De lectionibus legendis ad menſam

QVE dultia ſano palato eloquia domi ni ſunt ꝙ nequaquam deguſtata faſti diunt ſemper nouoſ generãt ꝑſuaui tate et dulcedĩe appetitus uos ſemp ea deguſtare decet nullo unquã tem pore eſt ceſſãdum ſemper uos orare apoſtolus inſtituit quæ nõ pro carnis illecebris uacare ad tẽpus obligamini uelud cõiugate. Ideoqꝫ ut ſem per propoſſe oretis dum corpus ſaturatur cibo ſagine tur anima lectione Nõ eſt fas etiam ſecularibus ſimul cibum terræ et inania uerba ructare: Sacram de ueteri teſtamento: de nouo de ſanctorum geſtis et dictis ſigu liſ hebdomadibꝫ deputat ſoror cõedentibus lectionem legat. Tunc uniuſcuiuſque mens ſobria intenta ſit dul cedini uerbi dei ſuſpiret anxia cum propheticus aut hi ſtoricus ſermo dei ſeuitiam mõſtrat in prauos gaudio repleatur imenſo cuꝫ bẽignitas dei ãnuntiatur ĩ bonoſ Reſpiret ſpes cum erga pœnitentes indulgentiã poſſe exhiberi mõſtratur promiſſo uel facto: Erigatur fideſ cũ in promiſſis deus fidelis oſtenditur. Caritas accẽ datur cum tot priuilegiis et muneribus ex chriſti nati uitate et eius uita et paſſione reſurrectione noſtra do tatur humanitas atque noſtra utilitas ſublimatur Nõ reſonent uerba ſed gemitus: non riſus et cachinnus ſed lachrymæ: Non occupentur manuſ inciſionibus inutilibus: ſed ex recordatione criminum tundantur pectora: His autem frenis agitata ſeua rapacitas ſo brietatis nõ excedet limites foribus uentris nõ aderit crapula demũ æſtuans libido non nocebit quicquam

De operibus ſororum poſt prandium.

SVMPTO deniqꝫ cibo: nec tunc a deundum eſt fabulas: ſed chriſti exẽ plo cum dei laudibus ad gratiarum actiones conſurgant: deoqꝫ ĩ eccleſi a hymnos ꝑſoluant. Deinde cuꝫ om ni ſilentio ut ſacra lectio lecta proficiat ut mẽti iſcribã tur narrata unaquæqꝫ ſigillatim relegat et confirmet: ĩ eccleſia de hiſ: que didicit meditetur quouſque ſimul diebus cõmunibus poſt prandium hora nona diebus ieiuniorum quouſque campanella ĩ clauſtro pulſabitur Interim ſi breuitas noctium et temporum cõdictio et naturæ neceſſitas exegerit ꝑt aliquã horulã ĩ qua legẽ dum eſt ꝑt prãdium uel orãdum liceat pauliſp uolenti bus quiete potius ꝙ̃ ſomno corpus refocillare ut for tius reddatur laboribus. Poſt quietẽ quidẽ hora nõa decurſa uel pulſata cãpanella nequicꝙ̃ otioſum poſſit diabolus reperire: ne uanis deſideriis pateat cordis a ditus: altera ſororum libros ſcribat: ut et manus laboꝛ et mẽs diuino repleatur pabulo: ſuat altera cucullas ſo rorum: et tunicas et melotos. Plantas olerum plãtet altera ĩ hortulo ut creſcẽtes uobis ꝓbeant eſcas: altera ſemina iactet: erigãtur areole ut ſeminibus aptæ fiant Inſerantur fructiferæ arbores iſructuoſis ut ars ui re pellat naturæ. Ex his reſurgat mẽs propter uiſibilium horum inſpectionem ad meditãdum de iuiſibilibꝫ dei oriatur admiratio diuinæ potentiæ in ſemine qd ex ſic paruo ſic arido tãtæ magnitudinis et uiriditatis et pul chritudinis creatura formetur. Ex ãmiratione creſcat deuotio: ex deuotiõe eleuatio mẽtis. Ita ut iã ipſe hor tulus fiat Oratorium: Et creaturæ inſenſibiles creato ris magnitudinẽ ꝑdicent. Sed cauendus eſt potiſſime ne manus ueſtræ quicꝙ̃ cõtingere audeãt qd uãis uſi bus poſſit aptari.

De horis ueſpertinis et cõpletorio.

HErpens morum ois otioſus ſermo expellatur de medio ueſtri: nunꝙ̃ ri ſus nunꝙ̃ cachinus cor uanum pro nuntiet: ſic ſancti ſic pudici ſint actuſ corporis cuncti: ut mentis ſanctitatem exponãt. homo nempe exterior interioris index eſt ſancto uos in labo re ſancto uos in opere debellantes diabolum ueſperti na hora reperiat qua in eccleſia ſanctis deus laudetur officiis ſi feſtiuitatis celebritas ſi nimia ꝺbilitas cõmu nem cœnulam breuemque ad refocillationem potius ꝙ̃ ad delectatiõem paratam ueſpertinæ laudes deo tẽ peſtiuius perſoluãtur ꝙ̃ cæteris ieiuniorum diebus ut nec etiam laudes in ultima hora diei uel omittãtur uel in aliquo detruncentur ob cœnam poſt perfectã cœnã uel ſi omittitur poſt aliquã horulam iuxta exigẽtiã tẽ poris ad eccleſiã ſorores cãpanella uocet: ubi de ſanc torꝫ geſtis uel de aliis mirabilibus dei lectio deuota dicatur: cui ſuccedant cõpletorii laudes: ut ex his robo rate mentes diuino pabulo nocturnis phãtaſiis occul tiſqꝫ falaciis diaboli occurrere nõ formidẽt nec timeãt dimicare et ſic a diuinis obſequiis exortus dies diuis finiatur in laudibus. Poſt cõpletorium uero nihil aliꝺ ꝙ̃ ſilẽtium ſẽtiatur ut ſorores quietæ ſemotæ totaliter corporeis ſẽſibus quæ ĩ ꝑterito tempore diuinis audi erunt lectionibꝫ ruminẽt mente et reſtringant ĩ corde. Hæc meditans unaqueqꝫ ſuã cellaꝫ adeat benedictio ne matris ſuſcepta: et religionis habitum geſtans ut ſi natura exegerit ſe ĩ ſtratu ad quieſcendum componat ſi uero dormientem dæmon inſequi cœperit quã uigi lantem metuerit: ſi illuſiones imiſerit: ſi turpia cogita tui oppoſuit: mox ut Dei ſponſa perſenſerit exurgat cedatqꝫ ignauiæ et ſopori uelox excubitus Inde pro tinus horrendum et tremẽdum diabolo ſignum crucis opponat iponſi dilecti inocet auxilium. At.n. ſponſus zelotyppus: qui nimio zelo ſponſam cuſtodit exurget protinus in auxilium ſponſæ ſuæ ſcuto circũdabit eas ne iã timeat a timore nocturno: et cadẽt ſtatis a latere eius mille et decẽmilia a dextris eius nec apropinqua bunt ad eam. Poſtremo angelis mãdabit ut cuſtodiãt eam in omibus uiis ſuis ne forte offendat ad lapides pedem ſuum.

De caritate ſeruanda erga infirmas ſorores.

BAlneatum mollitiem caro ſpõſæ dei nõ ſuſcipiat: Harum uſus caſtis cor poribus non conpetit. ſatis nos ipſi experti quotidie quãtus ĩ membris noſtris libidinis ignis exurat ſentius Et ignis fomẽta auferãtur pro poſſe Nimis eſt demẽs et fatuus qui materiã ꝑparans igni ad incendium nõ uult ut ardeat. Iſta decent miſerrimas mulierculas cũ periclitãtur naufragio partus. Tamen ſi extrema neceſ ſitas infirmãti cõſuluerit ſeruato ois pudicitiæ honore

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cum omī modeſtia fiat: alias in dei ſeruis cogitare talia
ſit nefas: ſumopere ſeruetur in uobis ut erga infirmā
tes ſorores cum omni ſollicitudine omnis exhibeatur
hoſpitalitatis cura ut preberētur totius pietatis obſe
quia ſi periculum exegerit medicum ſobrium et pudi
cum et omni ſuſpitione carentem protinus conſulant
et quæ mandauerit ſanitati congrua omni domus ne
ceſſitate poſtpoſita benigne fiant: ſi uero deſint neceſſa
ria uendantur quæ monaſterii ſunt ne temporale aliqđ
miſericordiarum impediat opera nulla eſcæ uel potus
lex aut ſtratus aſtringat infirmam: aut debilem tamen
ſolicite cauendum eſt: ne ingluies guloſitatis ſub infir
mitatis uelamine ſua comoda quærat et ne īfirmitas
ſub ſpetie ſanctitatis corpus abſtinentiis conterat ultra
uires: ne corpus duplici fractum ſtimulo apud iuſtus
iudicem deficiens impium criminetur cœnobium et ho
micidam deputētur cuſtodes infirmantibus diſcretæ et
ſanctæ ſorores quæ ſolicite præcaueāt pericula quæ im
minere poſſunt īfirmis ne quid aliqualiter contigat ad
uerſi onera quæſo non agrauent ſeruitrices ſēper chri
ſtum cogitent in infirma ſorore latentem ſēper ſe cogi
tent poſſe in futurum talibus indigere ſemper lex illa
naturæ aſtricta teneatur ſinu mentis hominem debere
id aliis exhibere quod ab ipſis ipſe depoſceret non in
ficiat quæſo hoſpitalitatis opera murmur. ſꝫ quod fie
ri decet cum manſuetudine fiat iuxta apoſtolum dicen
tē hoſpitalitatē ſectātes iuicē ī caritate ſie murmuratōe

De auctoritate epiſcopi et præpoſiti circa obſeruatio
nes huius regulæ ſeu ordinis

ECCE uobis mea domia Euſtochium
et cæteræ dilectiſſime filie chriſti et a
poſtolicā uitam rudi et groſſo ſtilo
his Chartulis ſcriptam ſenex pater et
propiquus iam morti utpote cētēarius ī ætate deuoto
affectu tranſmiſit hoc ſpeculum æternum per hoc enig
matice ī preſenti uita felicitatis uita unaqueqꝫ filiarus
aſſidua meditatione cernat: non cauſet groſſities corti
cis medullam requirendi contemptus: nō imperitus et
ruſticanus ſermo faſtidium generet talia decent poeti
cas fabulas nō ē opus pietatis et totius ueritatis lege
et rhetorum pompis: hec omnia iuuenum interſunt Ex
hac ſingulis diebus uelut ex delectabili ferculo ſigulū
uobis ſumite bolum. Hunc nō trāſgluttiendo: ſꝫ magna
moroſitate maſticando hinc indē trāſferte per omia ut
ſentire ualeatis dulcedinē. Fateor.n.uobis ꝙ ex his
q̄ ſcribuntur ſi ſedula ſit meditatio exurgent uobis tali
a qualia lingua humana nō nouit. Quāq̄ꝫ et īpfectum
ſit hoc opus. nulla.n.tas ſancta tā iuſta et diu prouiſa
eſt cōſtitutio q̄ in futurum plurimos nō patiatur defec
tus: q̄ aliquādo correctiōe nō egeat. Propterea ſi quid
in hac normula apoſtolicæ uitæ et religionis diſpenſa
tione correctiōe uel mutatione indiget Epo ueſtro: āt
ꝑpoſito ueſtro preſbytero ſco cōmitto ut ſecundus ple
nitudinē ſpiritus ſancti diſpēſet mutet et corrigat. Sic
itaqꝫ cariſſiæ Filiæ ſāctos uiuite dies: ſic chriſtonuptia
li fœdē copulate ut nō uacua lāpad patas uos ſēp me
dia ī nocte cū uēerit ſpōſus uocaturus ad nuptias iuēi
at. Nequaq̄ꝫ uobis ꝑ exteriora querētibs oleus ne tan
q̄ꝫ fatuis ex tarditate thalami negetur introitus Senc
tutem ueſtri deuoti Hieronymi ſanctis ueſtris iuuate
orationibus.

Epiſtola ſiue tractatus ſancti Hieronymi ad uirgines
deo dicatas: de inſtitutione uirginum que in aliis exē
plaribꝫ ad Demetriadem filiam inſcribitur cuius ſumma
rium ſubicitur argumētum

ARGVMENTVM.

VIRGINITATEM grandem la
borioſamque uirtutem et ultra natu
ram pene corporeas laudet et effert
ex myſtica ſanctorum uirginum con
ſecratione ex ſpirituali ſponſarum de
nominatione ex ſublimiori retributi
one et uirginis ex qua naſcetur electione Huic autem
quia per ſe ſola non ſufficit obſeruationem diuinorū
mandatorum monet: debere coniungi. quia gloriari ne
quit de conſilio qui negligit ſeruare præceptus propo
nens tres ſpeties ſiue uirtutes quibus regnum cælorū
acquiritur Pudicitiā ſcilicet cōtemptum mundi atque
iuſtitiam docēs illas illas ita connexas ut una propter
alteram Iuſtitiam autes dicit dupliciter cuſtodiri ſi re
cedatur a malo et fiat bonum ubi plura de operibus
miſericordiæ interſerit ſubdens q̄ꝫtum periculi ſit uel
in unius tranſgreſſione præcepti primorum parentum
exemplo confirmans qui adhuc uirgines deliquere et
non propter eſum ligni ſed tranſgreſſionem mandati
ſunt morte mulctati. Ac uirginalem conuerſationem
inſtituens exponit illud Apoſtoli innupta cogitat que
dei ſunt quomō placeat đo ut ſit ſācta corpore et ſpiri
tu: docens qualia ſint uirginibus meditanda quæ dei
eſſe dicātur: Deide quomodo toto corpore eſſe poſſit
a capite per ſingula mēbra percurrēs ac monens qua
li ſint ſanctificatione mondanda Tūc uero proſequitur
quomodo ſpiritu ſancta dicatur que nec mente dereli
quit nec etias dimiſit docens nefas eſſe concupiſcere
quod crimē eſt fieri et ſponſam ſponſi exemplo ſecula
rium ſe debere moribus conformare. et a domeſticis
chriſti eius mores exquirere: ad extremum inſinuans
qualibus uirgo chriſti ornari debeat ornamentis qui
bus diſciplinis inſtitui ut contempta nobilitate terrena
cæleſtis patris et ſponſi digne filia habeatur et ſponſa

Epiſtola

QVANTAM in celeſtibus beatitu
dinem uirginitas ſācta poſſideat poſt
ſcripturarum teſtimonia eccleſiæ etiā
cōſuetudine edocemur qua diſcimus
peculiare illius ſubſiſtere meritum:
cuius ſpecialis eſt conſecratio. Nam
cum uniuerſa turba credentius paria dona gratia per
cipiat et iiſdem ōnes benedictionibus glorientur iſtæ ali
quid proprius præcæteris habent cū de illo ſancto et
immaculato eccleſiæ grege quaſi ſanctiores puriores
que hoſtiæ pro uoluntatis ſuæ meritis a ſancto ſpiritu
eligūtur et ꝑ ſummus ſacerdotē dei offeruntur altario
Dignare uera domino hoſtia iā ꝑcioſa animalis obla
tio et nullus magis q̄ꝫ ſuæ imaginis hoſtia placitura.
De his ēt apoſtolum dixiſſe reor. Obſecro autem uos
fratres ꝑ miſericordiā đi ut exhibeatis corpora ueſtra
hoſtiā uiuentē ſanctam deo placentem. Poſſidet ergo
uirginitas et quod alii habent: et qđ alii nō habent: dū
et communē et peculiarē obtinet gratiā: et proprio ut
ita dixerim cōſecrationis priuilegio gaudet: Nam et
chriſti ſponſas uirgies dicere eccleſiaſtica uobis ꝑmit
tit auctoritas Dum ſponſarum modo eas domino cō
ſecrat uult oſtendere uel maxīe eas habituras ſpiritua
le cōnubium: q̄ ſubterfugiunt carnale conſortium et di
gne deo ꝑ matrimonii cōparationē ſpiritaliter copulā
tur quæ eius delectationis cauſa cōnubia ſpreuerunt.

l.5.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Jn his ꝙ maxime illud impletur apoſtoli. Qui autem
adhæret domino unius ſpiritus eſt Grande et in mor
tale et pene ultra naturā corpoream ſeruare luxuriā et
concupiſcentiæ flāmam adoleſcentiæ facibus æſtuantē
animi uirtute re ſtiguere et ſpirituale cōatu ui geminæ
oblectationis excludere: uiuereq̃ cōtra humani gene
ris legem: deſpicere coniugii ſolatia dulcedinem cōtē
nere liberorum: quæcunq̃ præſentis uitæ cōmoda ſūt
pro nihilo ſpe future beatitudinis computarē. Magna
hæc ut dixi et admirabilis uirtus ē Et nō imerito ma
gnitudine laboris ſui unigeniti premio deſtinatur. Da
bo inquit ſpadonibus meis dominus in domo mea et
in muro meo locum noīatum meliorē a filiis et filia
bus iſrahel nomē æternum dabo illis: quod nō defici
et de quibus ſpadonibus dominus repetit dicens ſunt
eni ſpadones qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum
celorum. Magnus quidē eſt pudicitiæ labor ſed ma
ius pmium: temporalis cuſtodia: ſed renumeratio eter
na eſt. De his et beatus Joannes apoſtolus loquitur
ꝙ ſequuntur agnum quocunq̃ ierit Quod ita intelligen
dum puto nullum eis locum in collegii aula clauden
dum et cuncta diuinarum eis manſionum habitacula re
ſerāda ſunt. Sed ut illuſtrius uirginitatis meritum cla
reat et ꝙ domino digna ſit manifeſtius intelligi poſſit
illud cogitetur ꝙ dominus et ſaluator noſter ieſus cum
propter humani generis ſalutem hominē dignaretur
aſſumere non alium ꝙ uirginalem uterum elegerit ut
huius plurimum ſibi complacere monſtraret: et ut pu
dicitiæ bonum utriq̃ ſexui intimaret uirginem matrem
habuit uirgo manſurus. Jn ſe uiris ſed in matre fœmi
nis: uirginitatis prebuit exemplum quo demonſtrare
tur in utroq̃ ſexu integritatem beatam diuinitatis ha
bere et plenitudinem meruiſſe dum totum in matre
fuit quicquid habebat in filio ſed quid ſatago excellēs
et ſublime pudicitie meritum reuelare et glorioſe uir
ginitatis bonum oſtendere cum de hac re pleroſq̃ po
raſſe non neſciam: et eius beatitudinem māifeſtiſſimis
rationibus comprobaſſe. Nulli igitur excellens et ſub
lime pudicitie meritum et glorioſe uirginitatis bonum
ſapienti peroratori unꝗ uenit in dubium poſſe eam
rem maioris eſſe meriti quæ ſit amplioris laboris
quiſquis enim aut pudicitiæ aut nullius premii āt pu
æſtimare uidetur certum ē eum āt ignorare āt nō uo
luntarium ferre laborem inde illi ſemper caſtitati de
rogant qui aut eam non habent: aut habere coguntur
inuiti Nunc itaque quoniam paucis licet tam laborem
ꝙ meritum integritatis oſtendimus ne res que gran
di uirtute conſtat ingenti premio deſtinata carere fru
ctu ſuo poſſit diligentius excubandum eſt quanto eni
quæcunque ſpecies precioſior fuerit tāto maiore ſolli
citudine cuſtoditur: et quoniam multe ſunt que bono
proprio carēt niſi aliarū rerū iuuētur auxilio ut mellis
ſpecies niſi cerarum cuſtodia et fauorum cellulis con
ſeruetur et ut uerius dixerim nutriatur naturalem gra
tiam perdit. Et ſubſiſtere per ſeipſam non poteſt ſicut
et uini ſpecies quod niſi boni odoris uas ſit et repara
tis crebro picibus foueatur genimen uini ſuauitatis a
mittit. Attentius prouidendum eſt ne forte et uirginita
ti aliqua ſint neceſſaria: ſine quibus nequaꝗ fructum
afferre ſuffitiat et tantus nihil proderit labor: dum ua
ne prodeſſe creditur: qđ abſq̃ uiribus neceſſariis poſ
ſidetur Niſi fallor. n. hoc celeſtis regni pmium pudicitie
ſeruatur integritas quod ſine æternæ uitæ merito conſe
qui poſſe certum ē. Eterna uero uita non niſi per oēs
diuinorum pceptorū cuſtodiā promereri pōt: Unde ſi uiſ
ad uitam ingredi ſerua mandata uitam ergo eternā nō
habet niſi qui cuncta legis mandata optie ſeruauerit.

et qui uitam non habuerit celeſtis regni non poteſt eē
poſſeſſor: i quo non mortui ſed uiui quiq̃ regnabunt
Et qui uitam non habuerit cæleſtis regni gloriam nō
ſperat: niſi et aliud habuerit cui promittitur ppetua ui
ta p quā cæleſtis regni premium poſſidetur. Ante om
nia ergo pudicitia integritaſq̃ ſeruatur et eius remu
nerationes a dei æquitate ſperātibus mādatorum ſunt
cuſtodienda pcepta: Ne glorioſæ caſtitatis et cōtinen
tiæ labor in irritum deducatur: ſupra mādatum et pce
ptum eſſe uirginitatē ſapiens ex lege nullus ignorat a
poſtolo dicente De Uirginibus autem præceptum
Domini non habeo: Conſilium autem do. Cum er
go ob optinēđ uirginitatis conſilium dat non pceptum
ſtatuit ſupra mādatum uel pceptū eā eē profeſſus eſt.
Quicunque ergo uirginitatem ſeruāt magis faciunt ꝙ
preceptum ſit. Tunc autem proderit magis feciſſe ꝙ
iuſſum eſt Si quod iuſſum eſt feceris: nam quomodo
plus feciſſe gloriaberis: ſi minus aliquid non facias cu
piens diuinum implere conſilium ante omnia ſerua
mandata. Uolens premium uirginitatis conſequi am
plectere meritum uitæ ut tua caſtitas remunerari poſſit
Nam ut uitā preſtat obſeruatio mandatorum. ita ecō
trario generat puaricatio mortem et qui per præuari
cationem in morte fuerit deputatus uirginitatis coro
nam habere non poterit. neque pudicitiæ premium ſpe
ctare conſtitutus in pœna Tres enim ſpecies ſunt per
quas regni cæleſtis poſſeſſio introitur. Prima eſt pudi
citia. Secunda mundi contemptus. Tercia uero iuſti
cia que ut cōnexe poſſidentibus plurimum ſe præſtāt
ita diuiſe prodeſſe difficile poſſunt dum unaqueq̃ ea
rum non propter ſe tantum ſed propter aliud flagita
tur in primis igitur queritur pudicicia ut facilius ſubſe
quatur mundi contemptus quia ab illis facilius mun
dus contēni pōt qui matrimonii nexibus nō tenetur.
Mundi uero cōtēptus expoſcit ut iuſtitia cōſeruetur
quā difficile implere poſſunt qui ſecularium bonorum
cupiditatibus et mundanarum uoluptatum negotiis
implicantur. Quiſquis ergo poſſidet primā ſpeciem pu
dicitiæ et ſecundam que eſt cōtemptus mundi non op
tinet: pene ſine cauſa poſſidet primā: quādo ſecundam
non habet propter quā q̄ſita eſt. Si primā et ſecundā
habeat cui tertia q̄ eſt iuſtitia deſit fruſtra laborat. Quo
niam ſuperiores duæ propter tertiam pcipue requirun
tur. Quid. n. propter mundi contēptum prodeſt pudi
citiam habere et propter quod eā habeas non habere
uel curreſ mundum contēnas: ſi iuſtitiā propter quam
pudicitiam et contēptum mundi habere te cōuenit nō
cuſtodias: quia ut prima ſpecies propter ſecundam ē
ita prima et ſecunda propter tertiā: q̄ ſi non fuerit nec
prima nec ſecunda proficiet. Dicas forſitan Doce me
ergo quid ſit iuſtitia ut eam ſi cognouerim facilius im
plere ſufficiam. Dicā breuiter ut ualeo uerborum utar
ſimplicitate cōmunium: quia ea de qua agimus talis ē
q̄ diſertioribus facundiæ ſermonibus nequaꝗ debeat
obſcurari: ſʒ ſiplicioribꝫ eloquētiæ narratiōibꝫ pādi ōī
bꝫ. n. in cōe neceſſaria cōmuni debēt ſermōe mōſtrari
Juſticia autem non aliud eſt ꝙ non peccare Non pec
care āt legis precepta ſeruare preceptorum uero obſer
uatio duplici gēere cuſtoditur ut nihil eorum quæ pro
hibentur facias: et cuncta que iubentur implere contē
das hoc eſt quod dicit recede a malo et fac bonum nō
enim in hoc putes conſtare iuſtitiā: ut malum non fa
cias: cum et bonum nō facere malum ſit: et in utroque
legis puaricatio continetur: quoniam qui dicit Recede
a malo et fac bonum ipſe dicit. Si a malo receſſeris et
non bonum feceris tráſgreſſor es legis: quæ non tan
tum in malorum actuum abominatione: ſed bonorum

operum perfectione impletur Neque enī hoc ſolum
tibi præcipitur ut ueſtitum ſuis non ſpolieſ indumentiſ
Neque ut habēti panem non auferas ſed nō habenti
tuum libenter partiaris . Neque ſolum ut pauperem
nō repellas hoſpitio ſed ut pulſum et non habentem
recipias in tuo Preceptum eſt enim nobis flere cum
flentibus quomodo cum illis flemus ſi in nullo eorū
neceſſitatibus participamus Nec aliquid eis ī his pro
pter quas lachrymantur cauſas pbeamus auxilium.
Neqꝫ.n. fletuum noſtrorum deus infructuoſum hōo
rem querit:ſed quia lachrymæ doloris inditium ſunt .
Uult te ita alterius āguſtias ſetīre ut tuas:et quomodo
tibi in tali tribulatione ſi eſſes ſubueniri cuperes:ita al
teri ut ipſe ſubuenias pp illud Quæcunqꝫ uultis ut uo
bis faciant homines bona:ita et uos facite illis. Nā
et cum flēte flere: et nihil cum poſſis flenti cōferre ſub
ſannationis nō pietatis indicium ē. Deniqꝫ Salnator
noſter cum Maria et Martha ſororibus laſari fleuit
et imenſe miſericordiæ affectum lachrymarum atteſta
tiōe monſtrauit:et ueræ pietatis indicium mox opera
ſubſecuta ſunt cuꝫ ſuſcitatus laſarus cuius cuꝫ lachry
mæ funduntur ſororibus uiuus redditur. Hoc fuit flerē
cum flentibus occaſiones fletus auferre. ſed quaſi po
tens inquies fecit:ſꝫ nec tibi aliquid ipoſſibile impera
tur. Fecit omnia qui quod potuit fecit. ſed ut dicere cœ
peramus nō ſufficit chriſtiano a malis ſe abſtinerē: niſi
ēt bonorum operum officia pfecerit:quod illo uel ma
xime teſtimonio cōprobatur quo cōminatur dominus
æterni ignis reos fore qui quāuis nihil mali geſſerint
nō fecerint omne qđ bonuꝫ eſt dicens. Tunc dicet rex
his qui ad ſiniſtram ſunt. Diſcedite a me maledicti in
ignem æternum:quem pparauit pater meus Diabolo
et angelis eius. Eſuriui.n.et nō dediſtis mihi mandu
care et cetera. Non dicet diſcedite a me maledicti quia
homicidium:quia adulterium: āt quia furtum feciſtis
nō quia malum fecerunt:ſed quia bona nō fecerunt cō
dēnantur:et æternæ gehennæ incendiis addicuntur nō
quia quæ prohibita erāt admiſiſſent. Sed quia quæ p
cepta erant noluerunt implere. Unde aduertendum ē
quā ſpem habere poſſunt:qui adhuc aliquid eorum fa
ciunt quæ probentur cuꝫ ēt illi æterni ignis rei ſunt qui
non fecerunt quæ iubentur. Nolo.n.in hoc tibi blādia
ris ſi aliqua nō feceris cum ſcriptum ē Qui uniuerſas
legem ſeruauerit offenderit āt in uno factus eſt omni
um reus. Adam.n.ſemel peccauit et mortuus eſt:et tu
te uiuere poſſe exiſtimas illud ſæpe cōmittēs:quod ali
um cum ſemel ppetraſſet occidit. An grande illum cō
miſiſſe crimē putes unde merito dānatus eſt acriori ?
Uideamus ergo quod fecerit contra mādatum de fruc
tu arboris edit Quid ergo propter arboris fructuꝫ de
us hominē mulctauit non propter arboris fructum de
us hominē morte mulctauit:ſed propter mandati con
temptū ergo non agitur de qualitate peccati ſed de trāſ
greſſione mādati et qui dixit adæ ut de fructu arboris
non ederet ipſe tibi precepit ut non maledicas non mē
tiaris non detrahas nec detrahentes auſcultes ut nō
omnino iures .non concupiſcas non inuideas:non ſis
tepidus nō ſis auarus:ut nullum maluꝫ pro malo red
das ut amicos tuos diligas ut pro maledicētibus et p
ſecutoribus ores ut percutiēti maxillam alteram prebe
as ut in iudicio ſeculari non litiges ut ſi quis tua uolu
erit auferre gratāter remittas:ut nec iracundiæ: nec ze
li nec liuoris malum intra pectus amittas:ut crimen a
uaricie fugias ut omnis iactantie ac ſuperbie maluꝫ ca
ueas ut humilis et mitis chriſti exēplo uiuas:maloruꝫ
conſortia in tantum deuitans ut cum fornicatoribus at
qꝫ auaris aut maledicentibus aut inuidis aut detracta
toribus aut ebrioſis aut rapacibus cibum nō accipias
quem ſi in aliquo contēpſeris ſi pepercit Adæ parcet
et tibi imo magis illi parcenduꝫ fuit·qui adhuc nouel
lus erat:et nullius ante peccati:et propter ſuuꝫ pecca
tum morientis retrahebatur exemplo. Tibi uero poſt
tanta documenta pt legē poſt prophetas pt euangelia
poſt apoſtolos:ſi delinquere uolueris: quō indulgeri
poſſit ignoro. An tibi de uirginitatis prerogatiua plaudiſ
Memēto Adam et Euam uirgines deliquiſſe: nec in
tegritatē corporis profuiſſe peccātibꝫ. Uirgo q̄ peccat
Euæ non Mariæ comparanda eſt . Non nege
mus in præſenti Tempore remedium Pœnitentiæ .
ſed hortamur magis premium ſpare debeī q̄ ueniā .
Turpe eſt delicti ueniam poſtu are que palmam uirgi
nitatis expectat et illicitum aliquid incurrere que ſe ēt
licitis caſtrauerat licitum eſt quippe matrimonii cōſor
tium inire et ut laudāde ſunt que propter amorem et
celeſtis regni gloriam copulam contempſerunt ita dā
nande non ſunt que propter incontinentie uoluptatem
nondum deo deuincte remedio apoſtolico abutuntur
ergo ut diximus que connubia licita ut illicita ſpernunt
Eiuſmodi āt ſi adiurent ſi maledicant ſi detrahāt ſi cu
piant aliena: ſi detrahentes patiuntur audire ſi malū
pro malo reddāt:ſi auaritie in propriis icurrant crimē
ſi zeli:ſi liuoris uenena poſſideant:ſi cōtra legalia et a
poſtolica inſtituta indecēs aliquid. aut loquātur āt co
gitāt ſi in carne placendi ſtudio comptæ et ornatæ pro
cedant:et alia quæcunqꝫ ut ſolet illicite fiāt. Quid pro
deſt eis ſumpſiſſe qđ licuit et exercere qđ non licꝫ. Si
uis prodeſſe tibi qđ licita ſumpſiſti uiđ ne quid eorum
q̄ non licent exerceas: Stultum ē enim timuiſſe quod
minus eſt et non timere quod maius ē:aut ab his nō
uitari Quæ prohibentur q̄ ſubterfugerint:q̄ concedun
tur: Dicit.n.apoſtolus Mulier inupta et uirgo cogitat
q̄ dei ſunt.quō placeat deo ut ſit ſancta corpore et ſpu.
Que dei ſint inquit cogitat nō que ſeculi:nō que homi
num ſed que dei ſunt cogitat . Que ſunt ergo domini
dicat apoſtolus Quecunqꝫ.n. ſancta quecunqꝫ amabi
lia quecunqꝫ bone fame ſi qua uirtus:ſi qua laus diſci
pline:iſta ſunt domini que ſancte et uerē apoſtolice uir
gines die nocteqꝫ meditantur et cogitant domini ē ēt
regnum celorū domini eſt reſurrectio mortuorum dōi
ni eſt imortalitatis incorruptio:domini eſt ſplendor ſo
lis qui ſanctis promittitur domini ſunt plures ſanctorū
in celeſtibus māſiones domini ē fructus triceſimus et
ſexageſimus et centeſimus. Hec qui cogitant et quibꝫ
hec poſſunt operibus promereri:que domini ſunt co
gitant:domini ē ēt lex noui et ueteris teſtamēti:in qui
bus horis eius eloquia ſancta reſulgēt. Que ſi que uir
gines ſine itermiſſione meditātur:que dei ſunt cogitāt
ut impleatur in eis illud propheticum fundamēta eter
na ſupra petram ſolidata et mādata domini in corde
mulieris ſancte: Sequitur. quomodo placeat deo. Do
inquit nō hōibus ut ſit ſancta corpore et ſpu nō dixit
ut ſit ſancta mēbro āt corpore tantuꝫ ſed ut ſit ſācta cor
pore et ſpiritu Mēbrus.n. una pars corporis ē: Cor
pus āt nō oiuꝫ eſt cōpago mēbroruꝫ : Cum ergo dici
tur ſit ſancta corpore oībus mēbris eā ſanctificari de
bere teſtatur:quia non proderit ſanctificatio ceteroruꝫ
mēbrorū ſi iueniatur in uno corruptio:ēt nō erit ſācta
corpore qđ ex oībus conſtat mēbris que uel unius fu
erit coinquinatione polluta: Sed ut quod dico manife
ſtius et lucidius fiat:quecunqꝫ ſit oiuꝫ mēbroruꝫ pur
gata ſanctificatione:et lingua tantūmodo peccat:ut teſ
timonium falſus dicat: Nunquid liberabit oīa mēbra u
nuꝫ:an propter unuꝫ iudicabūtur et cetera? ergo ſi ſic
aliorum mēbroruꝫ ſanctificatione pudicitia nihil pro

derit cum in uno ſit uitiũ q̃to magis ſi diuerſorus fla
gitio peccatorũ omnia corrumpantur unius nihil pro
derit integritas Unde et quæſo et uirgo ne ſola tibi
blandiaris:neqꝫ in unius membri integritate confidas
ſed ſecundum apoſtolum totius conſerua corporis ca
ſtitatem ❡Munda ab omnibus inquinamentis caput:
quia crimen ẽ illud propter chriſmatis ſanctificationẽ
aut croci ãt alterius cuiuſlibꝫ pigmenti fuco uel puluerẽ
ſordidari:aut auro aut gemmis uel cuiuſcunqꝫ terre
næ creature ſpetie cum quo cæleſtis ornatus ſplendor
fulgeat: Grandis quippe eſt diuinitati contumelia mũ
dani et ſecularis ornamenti prelatio: ❡Munda frontes
et humana non diuina opera erubeſcat et illam confu
ſionem accipiat: que non peccatum ſed dei gratiã pa
rit ſcriptura diuina dicente Eſto confuſio adducẽs pec
catum et eſto confuſio adducẽs dei gratiam. ❡Munda
collum ut non aurea reticula et ſuſpenſa monilia capil
lus portet:ſed potius illa ornãenta circumferat d qui
bus ſcriptura dicit miſericordia et ueritas non deficiãt
a te ſuſpende autem illas in collo tuo ❡Munda oculos
tuos dum eos ab omni concupiſcentia retrahas ab in
tuitu pauperum nunq̃ auertas et ab omnibus fucis li
beros ad ea que dei ſunt facta cuſtodias ❡Munda liguã
a mendatio q̄r os quod mentitur occidit aiam ❡Mun
da eam a detractione et iuramento et periurio cohibe
linguam tuam a malo:et labia tua ne loquãtur dolus
et mẽor eſto dicente apoſtolo Benedicite et nolite ma
ledicere Sed et illius crebrius recordare uidẽte ne quis
malum pro malo alicui reddat:neqꝫ maledictum pro
maledicto ſed econtrario benedicentes quia in hoc uo
cati eſtis ut benedictionẽ hereditate poſſidatis:et illud
Si quis ãt in uerbo non offenderit fratrem hic perfec
tus ẽ uir:nefas ẽ.n ut labia illa quibus deum cõfiteris
rogas bẽdicis et laudas alicuius polluãtur ſordẽ pc̃i.
Neſcio qua conſcientia et ligua quis dominum rogat
qui aut mentitur aut maledicit aut detrahit labia ſan
cta exaudit dominus et ipſis ãnuit cito precibus quas
lingua immaculata pronunciat. ❡Munda aures et non
niſi ſermõibus ſãctis et ueris auditum prebeant ut nun
q̃ obſcẽa ãt turpia ſecularium uerba ſuſcipiãt ãt aliquẽ
de altero audiant derogãtẽ pp illud quod ſcriptum eſt
Sepi aures tuas ſpinis et noli audire linguam neq̃
libenter ut cum eo partẽ habere poſſis de quo dicitur
Quoniam uiſu et auditu iuſtus erat. hoc eſt nec oculis
delinquebat. ❡Munda manus ne porrecte ad accipien
dum ſint ad dandum ãt collecte nec ad faciẽda mala ſit
prompte nec ad feriendum parate ſed ad omnia miſe
ricordie opera et pietatis ſint prompte ❡Munda pedes
ne ſit ueloces currere ad malũ ne latam et ſpacioſã uiã
peragant que ducit ad ſplendida ſeculi et precioſa con
uiuia:ſed ad arduum magis et ad anguſtum gradiãtur
iter quod tendit ad celum quia ſcriptum ẽ Iter rectus
facite pedibus ueſtris. Agnoſce tibi a deo artifice non
ad uitia ſed ad uirtutes mẽbra formata:et cum uniuer
ſos artus mundaueris ab õi ſorde peccati et toto fue
ris ſanctificata corpore tunc tibi caſtitatẽ itelligas pro
futurã et cũ omni fiducia palmã uirginitatis expecta
Quid ſit ſanctam eſſe corpore breuiter quidẽ ſed plãe
me expoſuiſſe arbitror. Nunc ſequitur et ſp̃u Noſſe d
bemus hoc eſt ut qđ opere nefas eſt fieri ne cogitatio
ne recipias. Illa eſt.n.tã corpore q̃ ſpiritu ſancta:quæ
nec corpore nec ſpiritu delinquit ſciens ẽt cordis eſſe
ſpeculatorẽ dominum: Et iccirco ſatagit ut omnino a
nimum cum corpore mundum habeat a peccato ſciẽs
eſſe ſcriptus Omni cuſtodia ſerua cor tuum. Et iterus
Diligit dominus ſancta corda. Accepti ſunt.n.imacu
lati et alibi·Beati mundo corde quoniã ipſi deum uid

bunt. Quod de illis dici arbitror quos cõſcientia nulla
redarguit: De quibus et Ioannẽ in Epiſtola dixiſſe re
or. Si cor noſtrum non reprehendit nos fiduciam hẽ
mus ad deum:et q̃cunqꝫ petierimus accipiẽus ab eo
Nolo extimes te peccati crimen fugiſſe ſi uoluntatem
nõ ſequatur effectus cum ſit ſcriptum qui uiderit muli
erem ad concupiſcendum eam iam mœchatus eſt eam
in corde ſuo Nec dicas Cogitaui quidem ſed non feci
quia etiam concupiſcere nefas eſt quod fieri crimen eſt
Unde beatus petrus precepit dicens animas ueſtras
caſtificate qui ſi nullam anime conſtuprationem noſſet
nec caſtificari eam deſideraſſet ſed illum locum quo cõ
tinetur Hi ſunt qui cum mulieribus non ſe coinquina
uerunt uirgines enim ꝑmanſerunt hi ſequntur agnum
quocunqꝫ ierit attentius conſiderare debemus et ani
maduertere ſi ſolius integritatis et pudicitie merito iſti
diuino comitatui copulentur et per omnia celorum ta
bernacula diſcurrunt. An et alia ſunt quibus adiuncta
uirginitas tãtæ beatitudinis gloriã cõſequatur: Sꝫ un
de hoc ſcire poterimus?ex cõſequentibus:niſi fallor ĩ
quibus ſcriptum eſt Hi empti ſunt ex omnibꝫ primitiæ
deo et agno et in ore ipſorum nõ eſt iuentum menda
tium ſine macula ſunt. Uides ergo q̄ nõ in uno uirgi
nes tantus mẽbrorum dominicis referantur inhærere
ueſtigiis.ſed illi qui propter uirginitatẽ ab omni cõta
gione peccat immaculatam gerunt uitã. Iccirco uel ma
xime uirgo nuptias ſpernit ut dus ſecurior eſt facilius
ẽt quod a nubentibꝫ quæritur ab omni ſe delicto cuſto
diant:et uniuerſa legis p̄cepta pficiant. Nam ſi nõ nu
bat et ea nihilominus faciat a quibus et nuptæ iuben
tur eſſe immunes:nõ nupſiſſe quid proderit? Quanq̃
enim nulli chriſtianorum peccare liceat: Et omẽs qui
cunqꝫ ſpiritualis lauacri ſanctificatione purgantur ima
culatam conueniat decurrere uitã ut eccleſiæ quæ ſine
macula ſine ruga ſine aliquo eiuſmodi eſſe deſcribitur
poſſint uiſceribus intiari. multo magis hoc uirginẽ im
plere neceſſe ẽ:cui nec mariti:nec filiorus.nec alterius
neceſſitatis cã prohibꝫ quõinus dinã ſcripturã pficiat.
nec ſi qua peccet alia poterit excuſatiõe defẽdi o uirgo
ſerua propoſitum: tibi magno premio deſtiatum Præ
clara ẽ apđ dñ uirginitas et pudicitiæ uirtus ſi nõ aliis
peccatorum et malorus lapſibus informetur Agnoſce
ſtatum tuum agnoſce locum agnoſce propoſitum Chri
ſti ſponſa diceris uide ne quid indignum ei cui deſpõ
ſata eſſe uideris amittas cito reſcribit repudium ſi in te
unum uiderit adulterium quecunqꝫ carnalis prudens
quæ ſponſaliorum pignoribus ſubeatur ſtatim ſolicite
et diligenter inquirit a domeſticis a familiaribus ab a
micis et a ſeruulis ſponſi quales iuuenis habeat mo
res:interrogat quid potiſſimum diligat:quid accipiat:
libenter quo uſu uiuat:qua cõſuetudine ſe regat:quibꝫ
utatur dapibus: in quibus maxime rebus delectetur:
et gaudeat quæ cum didicerit:ita ſe ĩ omibus tempat
ut ſponſi moribus ſuum obſequium ſua iocunditas ſu
a dilectio: ſua diligẽtia:ſua uita cõcordet: et tu quoqꝫ
chriſtum ſpõſum habẽs a domeſticis et familiaribus
eius Sponſi tui mores interroga et ſtrenue ac ſoler
ter inquire in quibus p̄cipue delectantur: qualem in te
cõpoſitionem ueſtius diligat. Dicat tibi familiariſſius
petrus:qui nec nuptiis quidem corporalem ſed ſp̃ualẽ
promittit ornatum ſicut in epiſtola ſua ſcripſit mulieris
ſimiliter ſubdite ſint uiris ſuis ut qui nõ credunt uerbo
per mulieris cõuerſationẽ ſine uerbo lucrificentur cõ
ſiderantes in timore caſtam cõuerſationẽ ueſtram qua
rum ſit non extrinſecus capillaturæ aut circundatio au
ri aut idumẽti ueſtimẽtorumqꝫ cultus:ſed abſcõſus in
terior homo in icorruptibilitate quieti et modeſti ſp̃us

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

qui ē in conſpectu dei locuples. Dicat et alius apoſto
lus familiaris tui ſpōſi ſcilicet egregius p̄dicator pau
lus ad Tymotheum ſcribens epiſtolā eandē fideliter
fœminarum diſciplinā teſtatur. Mulieres ſimiliter in
habitu ornato cum uerecundia et ſobrietate ornantes
ſe nō tortis crinibus āt auro aut margaritis āt ueſte p̄
cioſa: ſed quod decet mulieres promittentes caſtitatē
p bonā cōuerſationē. Sed forſitā dicas Cur hæc apo
ſtoli uirginibus nō iuſſerunt quia nō neceſſarium iudi
cabant ne talis cōmonitio uirginibus potius iiuria q̄
commonitio uideretur: ſed nec eas unq̄ tātæ temeri
tatis crediderunt fore ut nec nuptis quidem conceſſa
Carnalia Ornamenta: Et Terrena præſumerent.
Reuera ornare et ſe componere uirgo debet: Nanque
quomodo ſpōſo ſuo placere poterit niſi cōpoſita et or
nata proceſſerit Ornetur plane ſed interioribus orna
mētis ſpiritualiter nō corporaliter compōatur: Quia
dominus non corporis ſed animæ decorem in illade
ſiderat. ergo et tu que animas tuas a deo diligi et ha
bitari concupiſcis omni eam diligentia comptam ſpi
ritualibus indumentis exorna nihil in ea fedum appa
reat reſplēdat auro iuſtitie et gēmis refulgeat caſtitatiſ
et p̄cioſiſſima margarita pudicitiæ corruſcet et pietatis
tunica ueſtiatur pro byſſo et purpura et ſerico caſtitatiſ
et miſericordie tunica ueſtitur ſicut ſcriptus eſt induite
uos ſicut electi dei ſancti et dilecti uiſcera miſericor
diæ Non decorem alterius pigmenti querat ſed inocē
tiæ ſimplicitatiſque candorē habeat roſeum uerecun
diæ colorem et ſplendorem pudoris ruboriſque poſſi
deat: cæleſtiſ abluatur intro doctrnie et lauamentiſ ſpi
ritalibus emundetur. Nulla ī ea malitiæ: nulla doli ma
cula relinquatur: et nequādo male redoleat odore pec
cati unguēto ſapientiæ et ſcientiæ perfruatur: huiuſmo
di deus quærit ornatum et animā taliter cōpoſitā con
cupiſcit. Memēto te filiā ſecundum illud Audi Filia
et uide: ſed et tuipſa quoqꝫ quociēſcunqꝫ deum patrē
nominas te dei filiā eſſe teſtaris. Ergo ſi filia dei es uidē
ne quid eorum facias que deo patri incōgrua ſint. ſed
age omnia quaſi filia dei. Cognoſce quomō huius ſe
culi nobilium filiæ ſe gerant quibus aſſueſcāt moribus
quibus ſe diſciplinis inſtituāt. Tanta in quibuſdā ē ue
recundia tanta grauitas tanta modeſtia ut cæterorum
hominum ritus intuitu humane ingenuitatis excedāt
et ne quā honeſtis parētibus ſuis p lapſum ſuus inho
norationis faciant notā: alteram ſibi quodammō inter
hoīes cōſuetudinis fecere naturā. Et tu originē tuā re
ſpice genus intuere: gloriā nobilitatis aduerte: ac nō
hominis tantum eſſe ſed dei filiā et diuine natiuitatis
nobilitate decoratam. Ita te exhibe ut cæleſtis natiui
tas appareat: et ut diuina ingenuitas clareſcat. Sit ī te
none grauitas honeſtatis admirabilis et ſtupenda uerē
cundia mira pacientia uirginalis inceſſus et pudicitiæ
habitus ſermo Præmeditatus: Et ſuo Tempore pro
ferendus ut qui te uiderit admiretur et dicat et cetera
Quem hec noua inter grauitatis homines præſtātia ē
quæ pudoris uerecundia: quæ hōeſtais modeſtia: que
maturitas: nō eſt iſta humana inſtitutio. nec diſciplia
mortalis. Cæleſte mihi aliquid in humano corpore re
fulget puto q̄ habitet in quibuſdam hominibus deus
et cum te filiam chriſti cognouerit maiore ſtupore te
nebitur et cogitabit qualis ille ſit dominus cuius talis
ancilla eſt ſi uis ergo partem habere cum chriſto: chri
ſti tibi exēplo uiuendus ē qui ab oī malitia et nequitia
ita fuit extraneus ut ne inimicis quidem uicem redderit
patrem rogabat pro eis Nolo enim ut eas aias chri
ſtianas extimes eſſe que aut fratres aut ſorores non di
co oderunt ſed etiam proximos toto corde conſentiæ

coram dei teſtimonio non diligunt: cum chriſtiāis chri
ſti ſimilitudine inimicos etiam amare neceſſe habeat ſi
ſanctorum cupis habere conſortia malitiæ et nequitiæ
cogitatu pectus emundat. nemo te circumueniat: nēo
fallati ſermone ſeducat: nō niſi ſanctos et iuſtos et ſim
plices et innocentes et puros cæleſtis aula ſuſcipiet:
Nullus apud deus locus habet malitia: ab omni nequi
tia et dolo mundum neceſſe eſt eſſe qui cupit regnare
cus chriſto. Nihil tam cōtrarium: nihil tam execrabile
deo q̄ aliquē odiſſe uelle uel ledere nihil tā probabile
q̄ omnes amare Quod propheta proſpiciens teſtatur
dicens Qui diligitis deum odite malum. Vide ne ali
quā humanā gloriā diligas ne et tua inter illos portio
computetur quibus dictum eſt. Quō uos poteſtis cre
dere gloriā abinuicem quærentes et de quibꝫ dicit pro
pheta. Auge eis mala: auge mala glorioſis terræ et cō
fundemini a glorificatione ueſtra et obprobrium in cō
ſpectu dei. Nolo. n. illas reſpicias quæ ſeculi nō domi
ni ſunt uirgines quæ propoſiti ſui confeſſionis imme
mores gaudent in delitiis: in operibus delectantur
et corpore nobilitatis origine gloriantur. Que ſi profe
cto dei filias ſe eſſe crederent nunq̄ p̄t diuos natales
nobilitatem in parte quolibet admirarentur honorato
ſi patrem deum habere ſentirent nobilitatē carnis nō
amarēt. Quid tibi in generis nobilitate blandiris et cō
places Duos homies in exordio fecit deus: ex quibꝫ
totius generis humani ſilua deſcendit mundanam no
nobilitatē non naturæ equitas preſtat: ſed cupiditatis
ambitio: et nulla iter eos diſcretio eſſe poteſt quos na
tiuitas ſecunda generauit: per quā tam diues q̄ paup
tam liber q̄ ſeruus. tam nobilis q̄ ignobilis dei effici
tur filius: et terrena nobilitas ſplendore celeſtis gloriæ
adumbratur: et nuſq̄ omnis iam comparet: dum quæ
retro ſecularibus honoribus impares fuerant cæleſtis
Et diuinæ Gloriæ Nobilitate ueſtiuntur æqualiter.
Nullus ibi iā ignobilitatis locus aut degener quiſqꝫ eſt
diuine natiuitatis ſublitas ornat: niſi apd̄ illos qui nō
putant humanis cæleſtia præponenda aut ſi putant q̄
uanum eſt ut ſe ſe illis in minoribus præferant. quos ſi
bi in maioribus pares eſſe ſentiunt: et quaſi īfra ſe po
ſitos in terra exiſtment quos ſibi in cæleſtibus æqua
les eſſe crediderunt tu autem quæcunqꝫ chriſti non ſe
culi uirgo eſt Omnem preſentis uitæ gloriam fuge ut
omne quod in futuro promittitur conſequaris: contēti
onum uerba et animoſitatis euita cauſas diſcordiarū
quoqꝫ et litium occaſiones ſubterfuge Nam ſi iuxta a
poſtoli doctriam ſeruum dei litigare nō opportet quā
to magis ancillam cuius quo uerecundior eſt ſexus: a
nimus debet eſſe modeſtior linguam a maliloquio co
hibe et ori tuo frenos legis impone ut tunc ſi forte lo
quaris quādo tacere peccatum ſit caue: ne quid quod
in reprehenſionem ueniat dicas Lapis emiſſus eſt ſer
mo prolatus qua propter diu anteq̄ proferatur cogi
tandus eſt beate quippe ſunt que nunq̄ quod reuoca
re uelint emittunt pudice mētis ſermo etiam debet pu
dicus eſſe qui edificet ſēper magiſqꝫ aliquādo deſtruat
audiētē ſecundum quod apoſtolus precepit dicēs oīſ
ſermo malus de ore ueſtro nō procedat ſed quis bōuſ
eſt ad ædificationem fidei ut det gratiam audientibus
precioſa deo lingua eſt que non niſi in diuinis rebus
nouit uerba conſtruere et ſanctum os unde cæleſtia ſē
per eloquia proferuntur: Abſtētium obtrectatores qua
ſi malignos auctoritate ſcripture de terre quia hoc in
ter p̄fecti uirtutes hominis propheta cōmemorat: ſi ā
te cōſpectum iuſti malignus ad nihilū deducatur: qui
cōtra proximum nō probanda protulerit. Non licet ti
bi alterius uituperationes pacienter audire qui nec ab

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

allis optas recipi tuam iniuſtus quippe ē quicquid cō
tra chriſti euangelium uēit Si alteri quod tibi ab alio
moleſtum ē fieri patiaris. iferri liguā tuā d̄ bois loquī
aſſueſce et auditum tuum magis ad bonorū laudē q̄
ad malorū uituperationē commoda: Vide ut omnia
quæcunq̄ʒ benefacis propter deum facias ſciens ei rei
tantum te a domino recepturam eſſe mercedē: quam
eius timoris et amoris cauſa perfeceris Sācta magis
eſſe q̄ uideri ſtudequia nihil prodeſt eſtimari quod nō
ſit: et duplicis peccati reatus eſt non habere quod cre
ditur: et quod nō habeas ſimulare. In ieiuniis magis
q̄ in epulis delectare illius uiduæ memor quæ non di
ſcedebat de tēplo ieiuniis et orationibus ſeruiens do
die ac nocte et ſi uidua quidē iudaea talis erat: quales
nunc uirginē decet eſſe chriſti. Diuine magis lectionis
conuiuium dilige: ſpiritualibus te ſaciari dapibus con
cupiſce. Illos potius requiꝛ cibos: quibus anima ma
gis q̄ corpus reficiatur. Carnis et uini ſpecies quaſi
fomenta caloris et incitamēta libidinis fuge: et tunc ſi
forte uino exiguo uteris cum ſtomachi dolore nimio
corporis cōpellit infirmitas. Iracundias uince: animo
ſitatē cohibe. Quicquid illud eſt qd̄ poſt factas pœnitē
tiamruborē ingerit proximo: ut criminis abominatio
nē declina. Satis quietā ſatis tranquillam cōuenit eſſe
mentem: et ab omni conturbatione furoris alienam q̄
dei habitaculum eſſe deſiderat: qui per prophetam teſ
tatur dicens Sup quē alium requieſcā niſi ſuper hui
lem et manſuetum et trementē ſermones meos Omi
um operum ſpeculatorē deum crede et caue ne quid
qd̄ diuinis oculis indignum ſit āt opereris āt cogites:
Cum orationē celebrare deſideras talē te exhibe qua
ſi quæ ſis cum d̄o locutura. Cum pſalmum dicis cuius
uerba loquaris agnoſce: et in cōpunctionē magis cor
dis q̄ tinnulæ uocis dulcedine delectare. Lachrymas
eni pſallentes deus magis q̄ uoces gratiarum cōpro
bat ſicut propheta teſtatur dicens Seruite domino in
timore et exultate ei cum tremore. Ubi timor et trēor
eſt: ibi non uocis elatio eſt: ſed animus flebilis et lachry
moſa dilectio. Omnibus actibus tuis diligentiam exhi
be quia ſcriptum ē Maledictus ē homo qui facit opa
domini negligenter. Creſcat in te cuʒ annis gratia: cre
ſcat cum ætate iuſtitia et fides eo pfectior uideatur eē
quo ſenior quia dominus ieſus qui nobis exemplum
uiuēdi reliquit proficiebat: nō etate tantū corporea ſʒ
ſapientia et gratia ſpirituali coram deo et hominibus.
Omne tempus in quo te nō meliorem ſenſeris hoc te
eſtima perdidiſſe Ceptum uirginitatis propoſitum ad
finem uſq̄ʒ conſerua. quia non inchoaſſe tantum ſed
perfeciſſe uirtus eſt ſicut in euangelio dominus ait
Qui autem perſeuerauerit uſq̄ʒ i finem hic ſaluus erit
Caue ergo ne cui uel concupiſcendi occaſionē tribuas
qr ſponſus tuus zelās eſt Crimioſior eſt adultera chri
ſti q̄ mariti Eſto ergo forma omnibus uiuēdi eſto ex
ēplum precede et in actu quos i ſāctitatis ſanctificatōe
precurris Uirginem te in omnibus exhibe: nihil corru
ptionis obiiciatur capiti tuo cuius corpus integrum ē
ut ſit inuiolabilis conuerſatio. Et quoniam ſicut in ex
ordio epiſtolæ præfati ſumus te dei ſacrificium factam
quod utiq̄ʒ ſanctificationem ſuam etiam aliis imperti
tur et quiſquis ex eo digne ſumpſerit ſanctificationes
et ipſe ſit particeps Ita ergo per te quaſi per diuinam
hoſtiā ſanctificētur et cæteræ cum quibus te ita i oībʒ
exhibeas ut quiſquis uitā tuā āt uiſu āt auditu cōtige
rit ſāctificatiōis uis ſentiat et tātus ſibi itelligat gratiæ
ex tua cōuerſatiōe trāſfundi ut dum te imitari cōcupi
ſcit dei ſacrificioet ipſe ſit dignus.

Epiſtola Beati Hieronymi ad Euſtoichiū de uirgin
tate ſeruanda cuius ſūmariū ſubiicitur argumentum

EXORDIENS a dicto propheti
co Euſtochium deo dicatā uirginē
hortatur ſanctū uirginitatis cū timo
re ſeruare propoſitum exponēs quā
tum ſit propter dæmonum et carnis
inſidias in ea ſeruanda piculū: Quā
tus quoque et q̄ irrecupabilis ſit uirginis lapſus poſt
ruinam ſui ipſius proponens exemplum et referens
qualia in heremo conſtitutus etiam exeſo corpore tē
tamenta pertulerit propter quæ monita uirginibus ſer
uanda proponit. Et in primis ut uino abſtineāt ex ſcri
pturis et ebrietate fugiēda cōtinentiaque ſectanda exē
pla recenſēs ſanctos quoque in medium adducens
qui per carnis libidinem ceciderunt ut eo magis prudē
tibus uirginibus ſuggerat eſſe timendum. Ex quo eti
am inſipientes et itemperantes: quæ ſolo uirginali no
mine gloriantur præſertimque agapetas i eccleſia qua
rum beghine inſtar habent accerrime arguit. Admōet
deinde de ſalutationibus feminarum illuſtrium et ui
duarum que ſolo nomine preferunt caſtitatem uitare
conſortium et ſocias eligere: quas etas probat et uita
Amare ſolitudinem orationi et lectioni itendere. Do
cens remedia quedam contra carnis ſtimulos et incē
tiua libidinum. Inde digrediens uirginitatem extollit
p conperationem nuptiarum tanq̄ fructum proceden
tem ex radice inſtruens quare enim in ueteri lege fuit
damnata ſterilitas: In noua prelata uirginitas. Obte
ſtatur deīde uirginem ut templum domini intra ſe ſub
ſiſtens et arcam ſantificacionis caute cuſtodiat typica
ex ſcripturis exēpla accōmodās ultōis i eos qui auſi
fuerāt illa cōtigere Hortatur ad uitā cōtēplatiuā exem
plo Mariæ dōini ſedentis ad pedes mōet ſolam cum
ſponſo obſeruare cubiculum ex cāticis myſtica uerba
coaptans Præcipit omnem inanem gloriam et oſten
tatiōem etiam in bonis operibus declinare. Inuehēs i
hypocritas et quoſdam ſui temporis clericos ſub ſpe
cie religionis laſciuientes Hortatur ut prouocet alias
ad ſāctus iſtitutus et inſias quaſq̄ʒ cōites habet nō ā
cillas ocioſas uero et curioſas fœminas d̄nis d̄uitet
monet ne uelit diſerata uideri et libros gentilium in
ſequatur referens ſuam hiſtoriam quando fuerit pro
gentilium lectione correctus: admōet quoq̄ʒ auariciā
fugere et non ſolum aliena non appetere: ſed propria
miſericorditer elargiri Plurima de ſcripturis teſtimo
nia atq̄ʒ exempla congerens quæ doceāt fugere auari
tiā et hiſtoriā referēs proprietarii monachi i ægypto
deprenſi cōſilio macarii ad terrorem cum nūmis in
foſſo Qua occaſione digrediens tractat de tribus ge
neribus monachorum ægypti cœnobitarum. ſ. āacho
ritarum et remobitarum et ipſo poſtremo dānato qd̄
dicit eē deterium priorum inſtituta perſequitur de tē
pore quoq̄ʒ orationis de ſanctitate ieiunii d̄ detractio
ne et iudicio ac emulatione malignantium euitāda cō
monefacit ad extremum exhortans ōnia: uel dura uel
aſpera pro chriſto perſere: quando amantibus illum fa
cile uidetur omne dificile et breuis modicaque perpeſ
ſio ineffabili premio compenſatur

Aliud argumentum

NOTA q̄ hæc epiſtola calumniæ occa
ſionem præſtitit detractatoribus ad
uerſus beatum Hieronymum: Nas
rufinus in ſecundo libro quem ad
Empronianus contra eundē ſactum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Hieronymum ſcribit impingit dicens eius libellus quē
dam de cōſeruanda uirginitate: Romę poſitum deſcri
pſiſſe In quo chriſtianorum ordinem omnem gradus
omnemque profeſſionem uniuerſam quoque fœdiſſi
mis exprobrationibus infamaret eccleſias Nas ipſas
uirgines de quarum uirtute ſcribere Videbatur in ter
ſerent quędam ipſius epiſtole uerba dicens etiā omni
um monachorum genus diaconos quoque et preſbite
ros fœde et turpiter laceraſſe exponens uerba ipſius
epiſtolę cęterum ſi aduertas in eis non contra bonos
et modeſtos ſed malos et laſciuos extat inuectio: Unde
Hieronymus in reſponſione eleganter ſe purgat a cri
mine ſed et Seuerus Sulpicius. Hieronymi coęuus
dialogum ſcribens de mōachis et āachoritis oriētalibs
De hac ipſa epiſtola quendā introducit ita loquentem
Ante hoc quinquennium quendā illius libellum legi
in quo tota noſtrorum natio monachorum ab eo ue
hementiſſime uexatur et carpitur Et poſt pauca. Nihil
inquit penitus omiſit quod non carperet laceraret ex
poneret precipue auaritiam nec minus uanitatem inſe
ctatus eſt multa de ſuperbia non pauca de ſuperſticōe
diſſeruit Vere fatebor mihi pinxiſſe uidetur uitia mul
torum Ceterum de fāiliaritatibus uirginum et mona
chorum atque etiam clericorum quam uera quam for
tia diſputauit. Unde et a quibuſdā quos nōinare nolo
dicitur nō amari quin et fremere dicuntur cum in illo
opuſculo ſcriptum legunt : Cęlibem ſpernit uirgo ger
manum et cętera:

AVDI FILIA et uide et iclina aurē
tuam: et obliuiſcere populum tuum
et domum patris tui et concupiſcet
rex decorem tuum In quatrageſimo
quarto ſpalmo deus ad āimā loqui
tur humanā ut ſecundum exemplum
abrahę exiens de terra ſua et de cognatiōe ſua reliquat
chaldeos qui quaſi demonia interpretantur et habitet
in regione uiuentium quam alibi propheta ſuſpirat di
cens credo uidere bona domini i terra uiuentium: uerū
non ſufficit tibi exire de patria tua niſi obliuiſcaris po
puli et domus patris tui ut carne cōtempta ſponſi iun
garis amplexibus : Ne reſpexeris inquit retro nec ſte
teris in omni circa regione ſed in montem ſaluum te
fac ne forte comprehendaris Non expedit appreben
ſo aratro reſpicere poſt tergum nec de agro reuerti do
mum nec poſt chriſti tunicam ad tollendum aliud ueſti
mentum tecto deſcendere Grāde miraculū pater filiā
cohortatur: ne mēierit patris de quo dictum ē Vos de
patre diabolo eſtis et dſideria patris ueſtri uultis face
re Et alibi dicitur ad iudęos Qui facit peccatum de dia
bolo eſt Tali primo parente generati nigri ſumus et
poſt pēitētiā necdum culmie uirtutis aſcēſo dicimus Ni
gra ſum et ſpecioſa filie hieruſalem exiui d̄ domo iſātię
meę oblita ſum patris mei renaſcor i chriſto quid pro
hoc mercedis accipio Sequitur ecce cōcupiſcet rex de
corē tuum : Hoc ergo illud magnum ē ſacrāētum pp
hoc relinquet hō patrē et matrē et adhęrebit uxori ſuę
et erunt ābo in carne una: Iā nō ut ibi i carne una ſed
in uno ſpiritu Non eſt ſponſus tuus arrogās nō ſuper
bus ęthiopiſſā duxit uxorē. ſtatim ut uolueris ſapiētiā
ueri audire Salomōis et ad eum ueneris confitebitur
tibi cuncta que nouit inducet te rex in cubiculū ſuum
et mirū i modum colore mutato ſermo tibi ille conuenit
et que eſt iſta quę aſcēdit dealbata hec id circo mi dōia
Euſtochium ſcribo Dominā quippe uocare debeo ſpō
ſā dōini mei ieſu chriſti ut ex ipſo pricipio lectiōis agō
ſceres nō me nunc laudes uirginitatis eē dicturus quā

probaſti optimā: quā cōſecuta es nec enumeraturum
moleſtias nuptiarum quomō uterus itumeſcat ifās ua
giat cruciet pellex : dōus cura ſollicitet et oia q̄ putātur
bōa mors extrēa precidat habēt. n. et maritate ordiē
ſuum honorabiles nuptias et cubile imaculatum ſed ut
itelligeres tibi exeunti de ſodōa tiendum ēe loth uxoris
exemplum Nulla ē. n. i hoc libello adulatio Adulator
quippe blādus iimicus : Nulla erit rethorici pōpa ſer
mōis: quę te iā iter āgelos ſtatuat et beatitudie uirgi
itatis expoſita mundum ſubiciat ſub pedibus tuis no
lo tibi uēire ſupbiā de porpoſito ſed tiorē Onuſta ice
dis auro latro uitādus ē ſtadium ē hec uita mortalibus
Hic cōtēdimus ut alibi coronemur Nēo iter ſerpētes et
ſcorpiōes ſecurus igreditur Inebriatus ē iquit dōinus
gladius meus i cęlo et tu pacē arbitraris i terra que tri
bulos germiet et ſpias quas ſerpens cōedit apoſtolus
dicit Nō eſt nobis colluctatio aduerſus carnē et ſāgui
nē ſed aduerſus poteſtates et pricipatus mundi huius
et rectores tenebrarum harum aduerſus ſpiritualia ne
quitię in cęleſtibus Magnis inimicorum circundāur
agminibus Hoſtium oia ſunt plēa Caro fragilis et ciis
futura poſt modicum pugnat ſola cum plurimis Cum
āt fuerit diſſoluta et uenerit priceps mundi huius et in
uēerit in ea peccati nihil tunc ſecura audies p propphe
tā nō timebis a timore nocturno et a ſagitta uolāte per
diē a negotio pambulāte in tenebris ab incurſu et dę
mōio meridiāo : Cadent a latere tuo mille et decē mi
lia a dextris tuis ad te autem non appropinquabunt
Quod ſi eorum te multitudo turbauerit et ad ſigula inci
tāenta uitiorum coeperis ęſtuare et dixerit tibi cogita
cio tua quid faciā reſpondebit tibi heliſeus propheta
Noli timere quoniā nobiſcum plures ſunt q̄p cum illis
et orabit et dicet: domie aperi oculos puelle tue ut ui
deat et apertis oculis uidebis currum igneum qui te ad
exemplum helie in aſtra ſuſtollat: et tunc leta cātabis
anima mea ſicut paſſer erepta eſt de laqueo uenātium
laqueus contritus eſt et nos liberati ſumus quamdiu
hoc fragili corpuſculo continemur q̄p diu habemus the
ſaurum iſtum in uaſis fictibus. et cōcupiſcit ſpiritus ad
uerſus carnē et caro aduerſus ſpiritū nulla eſt certa uic
toria: ad uerſarius n͞r diabolus tāq̄p leo rugiēs aliquē
deuorare querens circuit: poſuiſti ait dauid tenebras et
facta eſt nox . In ipſa ptranſibunt omnes beſtie ſilua
rum catuli leonum rugientes ut rapiāt et querāt a deo
eſcā ſibi nō querit diabolus homines ifideles nō eos
qui foris ſunt. et quorum carnes rex i olla ſuccidit aſſy
rius : de eccleſia chriſti rapere feſtiat eſce eius ſecundū
abachuc electe ſunt Iob ſubuertere cupit et deuorato
iuda ad cribrādos apoſtolos expetit poteſtatē nō uenit
ſaluator pacē mittere: ſed gladium ſuper terrā Cecidit lu
cifer qui mane oriebatur et illi qui i paradiſo deliciarum
nutritus eſt meruit audire: Si exaltatus fueris ut aqui
la id te detrahā dicit dōius dixerat . n. i corde ſuo ſup ſi
dera celi pōā ſedē meā et ero ſimilis altiſſimo unde quotidi
ad eos qui p ſcalam iacob ſōiantis deſcēdūt loquitur de
us Ego dixi dii eſtis. et filii altiſſimi oēs: Vos āt ſicut
homines moriemini et tāq̄p unus de principibus cade
tis. Cecidit enim primus diabolus: et cum ſtet deus in
ſynagoga deorum: In medio autem deus diſcernit A
poſtolus eis qui dii eſſe deſinunt ſcribit Ubi enim in
uobis diſſentiones ſunt et emulationes: nonne homi
nes eſtis et ſecundum hominem ambulatis Si Pau
lus apoſtolus uas electionis et preparatus i euāgelio
chriſti ob carnis aculeos et incentiua uitiorū reprimit
corpus ſuum : et ſeruituti ſubiicit ne aliis prędicans
ipſe reprobus ineniatur: et tamen uideat aliam leges i
membris ſuis repugnatem legi mentis ſuę et captiuā

tem ſe i leges Chriſti ſi poſt nuditates ieiunia famem
carceres q̄ fagella i ſupplitia ſemetipſū reuerſus excla
mat infelix ego hō quis me liberabit de corpore mor
tis huius: tu te putas ſecurā eſſe debere. Caue quæſo
nequando et de te dicat deus Virgo iſrahel cecidit. nō
eſt qui ſuſcitet eam Audenter dicas cum poſſit omnia
deus ſuſcitare uirginem nō poteſt poſt ruinam. Vals
quidem liberare de poena: ſed nō ualet coronare cor
ruptam Timeamus illā prophetiam: ne in nobis etias
compleatur Et uirgines bonæ deficient. Obſerua quid
dicat et uirgines bonæ deficiēt quia ſunt et uirgines
male. Qui uiderit inquit mulierem ad concupiſcēdus
eam: iam mœchatus eſt eam in corde ſuo: Perit ergo
et mente uirginitas. iſte ſunt uirgines male: Virgines
carne nō ſpiritu Virgineſ ſtulte que oleus nō habētes
excluduntur a ſpōſo: Si autē et ille que uirgines ſunt
ob alias tamen culpas uirginitate corporis nō ſaluā
tur. Quid fiet illis que proſtituerunt membra chriſti et
mutauerunt tēplus ſpūs ſancti in lupanar: Ilico audiēt
prophetam dicentē Deſcende ſede uirgo in terra filia
babylonis: ſede in terra nō eſt tronus chaldeorus nō
uocaberis ultra mollis et dlicata accipe molā: et mole
farinā. Diſcopi uelamentum: denuda crura tua tranſi
flumina: reuelabitur ignominia tua: Apparebunt ob
probria tua et hoc poſt dei filii thalāo poſt oſcula fra
truelis et ſponſi: et p̄t illam de qua quōdā ſermo pro
pheticus cōcinebat. Aſtitit regina a dextris tuis in ueſ
titu deaurato circumdata uarietate. Nudabitur et poſte
riora eius ponētur in faciem eius. Sedebit ad aquas
ſolitudinis poſita uaga et diuaricabit pedes ſuos omī
trāſeunti: et uſq; ad uerticē polluetur. Rectius fuerat
hominē ſubiſſe per plana q̄ ad altiora tendentē i pro
fundum inferni cadere. Non fiat obſecro ciuitas mea
uix fidelis ſion ne p̄t trinitatis hoſpitius ibi dæmones
ſaltent: et ſirene nidificent: et herici. Non ſoluatur faſ
cia pectoralis tui: ſed ſtatim ut libido titillauerit ſenſus
āt blādum uoluptatis incendium dulci nos calore pfu
derit erumpamus in uocē. Dominus auxiliator meus
eſt: non timebo quid faciat mihi caro. Et cum paululū
iterior hō iter uitia atq; uirtutes cœpit fluctuari dicito
Quare triſtis es aīa mea et quare cōturbas me? Spe
ra in deo quoniā adhuc confitebor illi ſalutare uultus
mei et deus meus. Nolo ſinas cōtagiones creſcerē. ni
hil in te babylonum nihil cōfuſionis adoleſcat. Dum
paruus ē hoſtis iterfice: nequitia ellidatur i ſēīne Au
di pſalmiſtam dicētē Filia babylōis miſera beatus qui
retribuet tibi retributionem tuam. Beatus qui tenebit
et allidet paruulos ſuos ad petram Quia enim impoſ
ſibile eſt in ſenſum hoīs non irruere motum medulla
rum calorem nō ſentire: ille laudatur: ille prædicatur:
beatus qui ſtatim ut cœperit cogitare interficit cogi
tatus et allidit eos ad petrā. Petra autē eſt chriſtus o
Quotiens ego ipſe in heremo cōſtitutus et in illa uaſta
ſolitudine quæ exuſta ſolis ardoribus horridus mona
chis præſtat habitaculum putabā me romanis intereē
delitis. Sedebas ſolus quia amaritudine repletus erā
horrebant ſacco mēbra deformi: ſqualida cutis ſitum e
thiopiſſæ carnis obduxerat. Quotidie lachrymæ: quo
tidie gemitus: et ſi quādo repugnātem ſōnus iminens
oppreſſiſſet: nuda humo uix oſſa hærentia collidebam
De cibis uero et potu taceo: cum et lāguentes mōachi
aqua frigida utantur: et coctum aliquid accepiſſe luxu
ria ſit. Ille igitur ego qui ob gehennæ metum tali me
carcere ipſe dānauerā: ſcorpionum tātum ſocius et fe
rarū ſæpe choris intererā puellarū. Pallebant ora ieiu
niis et mens æſtuabat deſiderio: in frigido corpore et
ante hominē ſua iā carne præmortuum: ſola libidinus

incendia bulliebant: itaq; omni auxilio deſtitutus ad
ieſu iacebā pedes: rigabam lachrymis: crine tergebā:
Et repugnantem carnem hebdomadarum inedia ſub
iugabam. Non erubeſco confiteri infelicitatis meæ mi
ſeriam quin potius plango me non eſſe quod fuerim.
Memini me clamantē diem crebro iunxiſſe cum noc
te: nec prius a pectoris ceſſare uerberibus q̄ rediret
domino imperāte trāquillitas Ipſas quoq; cellulā me
am quaſi cogitationum mearum conſciam pertimeſce
bam: et mihimet iratus et rigidus ſolus deſerta pene
trabam Sicubi cōcaua ualium aſpera montium rupi
um prærupta cernebam ibi meæ orationis locus illud
miſerrimæ carnis ergaſtulum et ut mihi teſtis ē domi
nus: poſt multas lachrymas poſt cælo inhærētes ocu
los non nunq̄ uidebar mihi intereſſe agminibus āge
lorum et lætus gaudenſq; cantabam Poſt te in odorē
unguentorum tuorum currimus Si autē has ſuſtinēt
illi temptationes libidinus: qui exeſo corpore ſolis co
gitationibus oppugnantur: quid patitur puella quæ in
dlitiis uiuit: Nempe illud apoſtoli uiuens mortua eſt
Si quid itaq; i me pōt eſſe conſilii: ſi experto creditur
hoc primum moneo: hoc obteſtor: ut ſponſa chriſti ui
num fugiat pro ueneno. Hæc aduerſus adoleſcentiam
prima arma ſunt dæmonum. Non ſic auaritia quatit i
flat ſuperbia: delectat ambitio. Facile aliis caremus ui
tiis: hic hoſtis nobis icluſus eſt: quocunq; pergimus
nobiſcum portamus inimicum. Vinum et adoleſcētia
duplex incendium uoluptatis. Quid oleum flāmæ adii
cimus? Quid ardenti corpuſculo fomenta ignium mini
ſtramus? Paulus ad Timotheum ſic ſcribit Iam noli
aquam bibere: ſed uino modico utere pp ſtomachum
tuum et frequētes tuas infirmitates. Vide quibus cau
ſis uini potus cōcedatur uix hoc ſtomachi dolor et fre
quēs meretur infirmitas. Et ne nobis forſitā de ægrota
tiōibs blādirēur modicū p̄cepit eē ſumēdus medici po
tius cōſilio q̄ apli: licz aplūs ſit medicus ſpiritualis:
Et ne Timotheus imbecilitate ſuperatus euāgelii præ
dicandi non poſſet implere diſcurſus alioquin Apoſto
lus ſe dixiſſe meminerat et uinum in quo eſt luxuria et
bonum eſt homini uinum non bibere et carnē nō mā
ducare. Noe uinum bibit et inebriatus ē. poſt dilui
um rudi adhuc ſæculo et tunc primum plantata uinea
unde inebriari uino forſitā neſciebat et ut itelligaſ ſcri
pturæ in omnibus ſacramentum Margarita quippe ē
ſermo dei et omni parte forari poteſt poſt ebrietatē nu
datio fēorus ſubſecuta eſt libido iuncta luxuriæ prius
enis uenter extenditur et ſic cætera membra concitātur
Audi de illis quid dicit ſcriptura: manducauit enis po
pulus et bibit et ſurrexit luderē loth āicus dei in mōte
ſaluatus et de tot milibus populi ſolus iuſtuſ inuētus
inebriatur a filiabus ſuis: et licet ille putarent gēus ho
minum defeciſſe: et hoc facerent liberorum magis deſi
derio q̄ libidinis: tāen uirum iuſtum ſciebant hoc niſi
ebrium nō eſſe facturum Denique quid fecerit ignora
uit et quanq̄ uoluntas non ſit in crimine: error tamē
in culpa eſt Inde naſcuntur moabitæ iimici iſrael: qui
uſque ad quartam et decimam progēiem et uſque in
æternum non egrediuntur eccleſiam dei. Helias cum
hieſabel fugeret et ſub quercu feſſus iaceret ueniente
ad ſe angelo ſuſcitatur et dicitur ei Surge et manduca
Et reſpexit et ecce ad caput eius pāis collyrida et uas
aquæ: Reuera non poterat deus conditum ei merum
mittere: et electos cibos et carnes cōcutione mutatas
Heliſeus filios prophetarum iuitat ad prādium et her
bis agreſtibus eos alens cōſonum prandentium audit
clamorē mors in aula hō dei nō iratus eſt: coquis lau
toris eni menſe cōſuetudinē non habebat: ſed farina

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

deſuper iacta amaritudines dulcorauit. Eadē ſpiritus
uirtute qua moyſes mutauerat myrram in dulcedinē
Nec non et illos qui ad cōprehendēdum ſe uenerant:
oculis pariter et mēte cæcatos cum ſamariā neſcios ī
duxiſſet qualibus eos epulis reficit imperarit auſculta
Pone eis panem et aquam et manducēt et bibant et
remittantur ad dominum ſuum Potuit et Danieli de
regis ferculis opulentior menſa trāſferri ſꝫ Abacuhc
ei meſſorus prādius portat arbitror ruſticanum: Ideo
que et deſideriorum uir appelatus eſt quia panē deſi
derii manducauit. Et uinum concupiſcētiæ non bibit
Innumerabilia ſunt de ſcripturis reſponſa diuina que
gulā damnent et ſimplices cibos prebeant Verū quia
nunc non eſt propoſitum de ieiuniis diſputare: et uni
uerſa exequi ſui ē tituli et uoluminis hec ſufficiāt pau
ca de plurimis: Alioquin ad exēplum horum poteris
tibi ipſa colligere quomodo et primus de paradiſo hō
uentri magis obediens ꝙ̄ deo in hanc lachrymarus
dīectus eſt uallem et ipſum dominum fame ſathanas
tentauerit in deſerto et apoſtolus clamitet eſca uentri
et uenter eſcis: Deus autes et hunc et illas deſtruet. Et
de luxurioſis: quorum uenter deus eſt. Id enim colit
unuſquiſqꝫ quod diligit. Ex quo ſollicite prouidendum
ē ut quos ſaturitas de paradiſo expulit reducat eſuries
Quod ſi uolueris reſpondere te nobili ſtirpe generatā
ſemper in deliciis. ſemper in plumis: non poſſe a uino
et excellētioribus cibis eſcis abſtinere nec his legibus
uiuere diſtrictius reſpondebo. Viue ergo lege tua quæ
dei nō potes. Non quod deus uniuerſitatis creator et
dominus inteſtinorus noſtrorum rugitu et inanitate uē
tris pulmonumqꝫ delectetur ardore ſed ꝙ aliter pudici
tia tuta eſſe non poſſit niſi per abſtinentias. Iob deo ca
rus et teſtimonio ipſius immaculatus et ſimplex Audi
quid de diabolo ſuſpicetur. Virtus eius ī lumbis eius
et poteſtas eius in umbilico honeſte uiri mulieriſque ge
nitalia inmutatis ſunt appellata nominibus. Unde et
de lumbis dauid ſuper ſedem eius promittitur eſſe ſeſ
ſurus: et lxxquinqꝫ āimæ introierunt in ægyptus que
exierunt de fēore Iacob et poſtquam colluctante deo
latitudo fēoris eius ēarcuit a liberorus opere ceſſauit
Et qui facturus eſt paſcha accinctis mortificatiſque lū
bis facere præcipitur: Et ad Iob dicit dōinus. Accinge
ſicut uir lumbos tuos. et ioānes zōa pellicea cingitur
Et apoſtoli iubētur accinctis lumbis habere in māibꝫ
euāgelii lucernas ad hieruſalē uero q̄ reſperſa ſāguine
ī cāpo repitur erroris ī Ezechiele dicitur nō eſt preciſus
umbilicus tuus Omnis igitur aduerſus uiros diaboli
uirtus in lumbis eſt. Omnis ī umbilico cōtra fœmias
fortitudo Vis ſcire ita eſſe ut dicimus accipe exēplus
Sāpſō leōe fortior. ſaxo durior: et qui unus et nudus
mille eſt pſecutus armatos ī Dalide molleſcit āplexibꝫ
Dauid ſecundum cor domini electus et qui uenturum
chriſtum ſācto ſæpe ore cātauerat poſtquas deābulās
ſuper tectum dōus ſuæ: Barſabeæ captus eſt nuditate
adulterio iunxit hōicidius. Ubi et illud breuiter attēde
ꝙ nullus ſit etiā in domo tua aſpectus. Quapropter
ad deum pœnitēs loquitur: Tibi ſoli peccaui et malus
corā te feci. Rex enim alium non timebat Salomon
per quem ſe cecinit ipſa ſapientia qui diſptauit a cedro
libani uſque ad iſopum qui exiuit per parietem receſſit
a dōino Quare: quia āator mulierus fuit et ne aliquis
ēt de ſaguinis ſibi propinquitate confideret in illicitus
thāar ſororis Amon ſꝫ exarſit incēdium. Piget dicere
quot quotidie uirgines deo ſacrate ruunt quantas de
ſuo gremio mater eccleſia perdat Super que ſidera ſu
perbus inimicus ponat thronum ſuum quot petras ex
cauet ut habitet coluber in foraminibus earum: et ple
raſqꝫ uideas matres anteꝙ̄ nuptas īfelici conſcientia
mentitas tantum ſe ueſte fuſca protegere quas niſi tu
mor uteri et infantum uagitus prodiderit ſāctas et ca
ſtas ſe ēe glorificāt et erecta ceruice et ludētibꝫ pedibꝫ
īcedūt. aliæ uero ſterilitatē pbēt necdū nati hoīs hōicidi
ū. nō nullæ cum ſe ſēſerint cōcepiſſe de ſcelere abortiui
uenēa meditātur et frequēter ēt ipſæ cōmortuæ trium
criminum rex ad inferos perducuntur hōicidæ ſui chri
ſti adulteræ necdus nati filii paricidæ illæ ſunt quæ ſolēt
dicere oīa munda mundis ſufficit mihi conſciētia mea
cor mundum deſiderat deus cur me abſtineam a cibis
quos creauit deus ad utēdum et ſiquādo lepidæ et fe
ſtiuæ uolunt uideri et ſe mero ingurgitauerint ebrietati
ſacrilegius copulātes aīunt Abſit ut ego a ſāguinechri
ſti abſtineā et quā uiderint triſtē atqꝫ pallentē miſeram
mōachā et māicheā uocāt et cōſequēter Tali. n propo
ſito ieiunius hæreſis ē Hæ ſūt q̄ ꝑ publicū notabili ince
dunt et furtiuis oculorum nutibus adoleſcētium gre
ges poſt ſe trahunt: quæ ſēper audiunt per prophetā
Facies meretricis facta ē tibi impudorata es tu purpu
ra tantum in ueſte ſit tenuis laxius ut crines decidant
ligatum caput ſoccus uilior: et per humeros hiacyn
thina lena forte uolitans Strictæ manicæ: brachiis ad
hærētes et ſolutis genibus fractus inceſſus Hæc ē apud
illas tota uirginitas habent iſtiuſmōi laudatores ſuos
ut ſub uirginali noīe lucroſius pereāt: libenter talibus
non placēus Pudet dicere proh nefas triſte ſed uerus
eſt Unde ī eccleſias agapetarum peſtis introiuit. Und
ſine nuptiis aliud nōen uxorum Immo unde nouum
concubinarum gēus plus inferam Unde meretrices
uniuiræ eadē dōo uno cubiculo ſæpe uno tenētur et lec
tulo et ſuſpicioſos nos uocant ſi aliquid extimēus fra
ter qui ſpiritualis ē ſororē uirginē deſerit: cælibē ſpnit
uirgo germāum frater et cus in eodem propoſito eē ſe
ſimulēt q̄rent alieōrū ſpāle ſolatiū ut dōi hēāt carnale
cōmertiū iſtuſmoi hoīes ī prouerbiis ſalomō ſpnit di
cēs Alligauit quis ī ſiu ignē et ueſtienta eius non cō
burentur aut ambulabit ſuper carbōes ignis et pedes
eius non ardebūt Exploſis igitur et exterminatis his
quæ nolunt eſſe uirgines: ſed uideri: Nunc ad te mihi
omis dirigitur oratio quæ quāto prima romane urbis
uirgo nobilis eſſe cœpiſti: tāto amplius elaborandum
eſt ne ex pñtibus bonis careas Et futuris Et quidem
moleſtias nuptiarum et incerta cōiugii de dōeſtico exē
plo didiciſti: cū ſoror tua bleſilla ætate maior ſꝫ propo
ſito minor poſt acceptus maritus ſeptimo menſe uidu
ata eſt: o īfelix humana conditio et futuri neſcia: et uir
ginitatis coronam et nuptiarum perdidit uoluptatem
Et quāꝙ̄ ſecundum pudicitiæ gradum teneat uiduitas
tamen quæ illa per momēta ſuſtinere eſtimas cruciāen
ta ſpectantē cotidie in ſorore quod ipſa perdiderit Et cū
difficilius experta careat uoluptate minorē continētiæ
ſe ſciat habere mercedē: ſi tāen et illa ſecura ſit gaudēs
quia Centeſimus et ſexageſimus fructus de uno ſunt
ſēine caſtitatis. Nolo habeas cōſortia matrōarum: no
lo ad nobilium accedas dōum nolo te frequēter uidē
re quod contēnēs uirgo eſſe uoluiſti. Sic ſibi ſolēt ap
plaudre mulierculæ de iudicibus uiris et in aliqua poſi
tis dignitate: ſi ad imperatoris uxorem currit ambitio
ſalutacionum: cur tu facis iniuriam uiro tuo. Ad hōi
nis ſpōſam ſponſa chriſti quid properas? Diſce in hac
parte ſuperbiam ſcām: ſcito te illis eſſe meliorē. Neqꝫ
uero earum te tantum cupio declinare cōgreſſus quæ
maritorum inflātur honoribꝫ: quas Eunuchorus gre
ges ſepiunt: et in quarum ueſtibꝫ attenuata in filus me
talla auri texuntur: ſꝫ ēt eas fuge quas uiduas fecit ne
ceſſitas nō uoluntas. Non ꝙ mortē optare debuerit

maritoruꝫ :ſed ꝙ datam occaſionem pudicitię libēter
haurire debuerint. nunc autē tantum ueſte mutata pri
ſtina nō mutatur ābitio. Pręcedit caueas baſternarū
ordo ſēiuirorum et rubētibus bucis cutis farta diſſēdi
tur. ut eas putes maritos nō āiſiſſe ſed querere. Plēa
adulatoribus dōus plena conuiuiis Clerici ipſi quos
et magiſterio eis eſſe oportuerat et timori oſculātur ca
pita matronarum et extēta māu bēedicere eos putes
ſi neſcias pretium accipiunt ſalutandi Illę interim que
ſacerdotes ſuo uiderint indigere pręſidio eriguntur in
ſuperbiam :et quia maritorum experte ſunt dōinatum
uiduitatis pręferunt libertatem. Caſtę uocātur et noi
ne poſt cœnam dubiam apoſtolos ſomniāt: Sint tibi
ſocie quas ieiunia tēuāt: quibus pallor i facie eſt quas
ętas probauit et uita: quę quotidie i cordibus ſuis ca
nunt: ubi paſcis ubi cubas i meridie . Quę ex affectu
dicunt cupio diſſolui et eſſe cum chriſto. Eſto ſubiecta
parētibus imitare ſponſum tuum: rarus ſit egreſſus in
publicum. Martyres tibi quęrātur i cubiculo tuo nū
quā cā deerit procedēdi ſi ſēper quādo neceſſe eſt pro
ceſſura ſis: quare moderatos cibos et nunꝗ tibi uēter
ſit expletus. Plurimę quippe ſunt q̄ cū uio ſunt ſobri
ę: ciborum largitate ſunt ebrię. Ad orationē tibi noc
te ſurgenti nō indigeſtio cibi ructus faciat ſed inanitas.
Crebrius lege et diſce ꝗplurima tenēti codicē ſōnus ar
ripiat cadentem faciē pagina ſancta ſuſcipiat Sint tibi
quotidiana ieiunia et refectio ad ueſperā ſacietatem fu
giens Nihil prodeſt biduo aut: triduo trāſmiſſo uacu
um portare uentrē ſi pariter obruatur ſi cōpēſatur ſatu
ritate ieiunium ilico mens repleta torpeſcit et irrigata
humus ſpinas libidinum generat: ſiquādo ſenſeris ex
teriorem hominem florem adoleſcētię ſuſpirare: et ac
cepto cibo cum te in lectulo compoſitā dulcis libidinū
pompa concuſſerit. Accipe ſcutum fidei in quo ignitę
diaboli extinguantur ſagittę. Omnes adulterantes qi
clibanus corda eorum: At tu chriſti comitata ueſtigiis
et ſermonibus eius intenta dic Nōne cor noſtrum e
rat ardens in uia cum aperiret nobis ieſus ſcripturas:
et illud ignitum eloquium tuum et ſeruus tuus dilexit
illud. Difficile eſt humanam animam aliquid nō ama
re et neceſſe eſt ut i quoſcunqꝫ mēs noſtra trahatur af
fectus carnis amor ſpiritus amore ſuperetur. Deſide
rium deſiderio reſtinguatur. Quicquid inde minuitur
hic creſcit: quin potius ſemper ingemina et dic ſuper le
ctulum meum in noctibus quęſiui quē dilexit aīa me
a. Mortificate inquit apoſtolus membra ueſtra q̄ ſunt
ſuper terram. Unde et ipſe confidenter aiebat Uiuo āt
iam non ego: uiuit uero in me chriſtus. Qui mortificat
membra ſua et in imagine perambulat non timet dice
re Factus ſum ſicut uter in pruina. Quicquid in me fu
erit humoris libidinis excoctum eſt: et infirmata ſunt
in ieiunio genua mea: et oblitus ſum manducare panē
meum. A uoce gemitus mei adhęſit os meum carni
meę. Eſto cicada noctium. Laua ꝑ ſingulas noctes le
ctum tuum lachrymis tuis ſtratum tuum riga. Uigila
et fias ſicut paſſer in ſolitudine. Pſalle ſpiritu pſalle et
ſenſu. Benedic anima mea dominum et ne obliuiſca
ris omnes retributiones eius. Qui propiciatur cunctiſ
iniquitatibus tuis qui ſāat oēs īfirmitates tuas et rediet
ex corruptōe uitā tuā: quis nīs ex corde dicere poteſt
Quia cinerē qi panē māducaui et pocionē meas cum
fletu miſcebam An non flendum non gemēdum cum
me rurſus ſerpēs inuitat ad illicitos cibos: cum de para
diſo uirginitatis eiectum⁹ tunicis uult ueſtire pelliciis
quas Helias ad paradiſuꝫ redieñs proicit ad terrā quid
mihi et uoluptati quę i breui ꝑit? Quid cuꝫ hoc dulci
et mortifero carmine ſirenarum? Nolo illi ſubiacere te

ſententię quę in homine ē lata dānatio In doloribus
āxietatibus paries mulier Lex iſta nō eſt mea ſed dei
et ad uirum conuerſio tua: ſi conuerſio illius ad mari
tum quę uirum nō habet chriſtum et ad extrēum mo
rieris Finis iſte cōnubii meum propoſitum ē ſine ſexu
Habeant nuptię tēpus ſuum nā mihi titulus uirginita
tis in maria dedicatur et chriſto. Dicat aliquis et audes
nuptiis detrahere quę a domino benedictę ſunt nō ē
detrahere nuptiis cum illis uirginitas anteferatur. Ne
mo malum bono comparat glorientur et nuptę cum
uirginibus ſunt ſecunde Creſcite inquit et multiplicā
ni et replete terrā: Creſcat et multiplicetur ille qui iple
turus eſt terram. Tuum agmen in celis eſt: Creſcite et
multiplicamini. Hoc expletur edictum ꝑt paradiſum et
nuditatem et ficus folia auſpicantia pruriginē nuptia
rum. Nubat et nubatur ille qui in ſudore faciei ſue co
medit panem ſuum: cui terra tribulos germinat: et ſpi
nas: cui herbę a ſentibus ſuffocantur. Meum ſemen
centena fruge fœcundus eſt. Non omnes capiunt uer
bum dei: ſed hi quibus datum eſt. Alium Eunuchum
neceſſitas facit: me uoluntas: ſicut ſcriptus eſt Tempus
amplexandi et tempus abſtinendi manus a complexu
Et tempus mittendi lapides: et tempus colligendi: ꝑt
ꝗ de duritia nationum generati ſunt filii Abrahę cę
perunt lapides ſancti uolui ſuper terram pertranſeunt
quippe mundi iſtius turbines: et in dei curru rotarum
celeritate uoluuntur conſumant tunicas per inconſutā
deſurſum tunicam perdiderunt quos uagitus delectat
infantium in ipſo lucis exordio fletu lugentes quo nati
ſunt Eua in paradiſo uirgo fuit poſt pellicias tunicas
initium ſumpſit nuptiarum. tua regio paradiſus eſt ſer
ua quod nata es et dic cum propheta reuertere anima
mea in requiem tunam et ut ſcias uirginitatem nature
eſſe nuptias poſt delictum uirgo naſcitur caro de nu
ptiis in fructum reddens quod in radice perdiderat
exiet uirga de radice ieſſe et flos de radice eius aſcen
det: uirga mater eſt domini ſimplex pura ſyncęra nu
lo extrinſecus germine cohęrente et ad ſimilitudinem
dei unione fœcunda uirgę flos chriſtus eſt ego flos
campi et lilium conuallium qui in alio loco lapis prę
dicatur abſciſſus de monte ſine manibus ſignificante
prophetia uirginem naſciturum eſſe de uirgine Ma
nus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum Ut
alibi: Siniſtra eius ſub capite meo et dextra illius am
plexabitur me in huius ſēſus congruit uoluntatem
etiam illud quod animalia que a Noe in arcam bīa in
ducuntur immunda ſunt impar numerus eſt mundus
Quod Moyſes. et ieſus naue nudis i ſanctam terras
pedibus iubentur incedere et diſcipuli ſie calciāentorū
onere et uinculis pellius ad predicationē noui euange
lii deſtinantur Quod milites ueſtimētis ieſu ſorte diui
ſis caligas non habere quas tollerent Non enim po
terat habere dominus quod prohibuerat ſeruis. laudo
nuptias laudo cōiugiuꝫ ſed quia mihi uirgines gērat
lego de ſpinis roſam: de terra aurum de cōcha mar
garitum: nun quid qui arat tota die arabit: Nōne et la
boris ſui fruge letabitur: Sed dicit forſitā mater tua
plus hōorātur nuptię, quādo uirgo que illis naſcitur
plus amatur Quid inuides mater filię tuo lacte nutri
ta eſt: tuis educta uiſceribus i tuo adoleuit ſinu: tu uir
ginem ſedula pietate ſeruaſti: et nunc indignaris ꝙ no
luit militiſ uxor eſſe ſed regis Grande tibi beneficium
pręſtitit: ſocrus dei eſſe cœpiſti De uirginibus inquit a
poſtolus pręceptum domini non habeo Cur Quia et
ipſe ut eſſet uirgo non fuit imperii. ſed proprie uolūta
tis. Neqꝫ enim audiēdi ſunt qui eum uxorem habuiſſe
confingunt: cum de continentia ediſſerens et ſuadens

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

per ſuam imitationē caſtitatē intulerit . Volo omnes
eſſe ſicut meipſum. Et infra dico āt et nuptis et uiduis
Bonum eſt illis ſi ſic pmāſerint ſicut et ego: In alio lo
co Nunquid nō hēmus ptātem circumducendi mulie
reſ ſicut et cæteri apoſtoli? Quare ergo nō habet domi
ni de uirginitate pceptum? Quia maioris eſt mercedis
qđ non cogitur ſed offertur. Quia ſi fuiſſet uirginitas
imperata nuptiæ uidebantur ablatæ: et duriſſimus erat
cōtra naturā cogere: angelorumq₃ uitā ab hominibus
extorquere: et id quodāmodo dānare quod cōditus ē
Alia fuit in ueteri lege felicitas ibi dicitur Beatus qui
habet ſemē in ſion et domeſticos in hieruſalē et male
dicta ſterilis quæ nō pariebat: Et filii tui ſicut nouelle
oliuarum in circuitu Menſæ tuæ . Et repromiſſio di
uitiarum. Et non erit infirmus in tribubus tuis. Nūc
dicitur de Eunuchis: nec te lignum arbitreris aridum
Habes locum pro filiis et filiabus in cæleſtibus in ſēpi
ternum nunc benedicuntur pauperes et lazarus diuiti
præfertur in purpura nunc qui infirmus eſt fortior eſt
Vacuus erat orbis et ut de typicis taceam propterea
de poſteritate ea erat ſola benedictio liberorum prop
terea et Abraham ſenex ceturæ copulatur: et iacob mā
dragoris redimitur: et cōcluſam uuluā in eccleſiæ figu
ra Rachel pulchra cōqueritur: paulatim uero increſcē
te ſegete meſſor immiſſus ē. Virgo helias Heliſæus uir
go uirgines multi filii prophetarum. Hieremiæ dicitur
et tu ne accipias uxorem ſāctificatus in utero. Captiui
tatē propinqua uxorē prohibetur accipere. Aliis uer
bis idipſum apoſtolus loquitur. Eſtimo hoc bonum eē
propter inſtantē neceſſitatē: quoniam bonum eſt homi
ni ſic eſſe. Quæ eſt neceſſitas quæ aufert gaudia nupti
arum? tēpus breuiatum eſt. Reliquum eſt ut qui habēt ux
ores ſic quaſi nō hēant. In proximo eſt Nabuchdono
ſor promouit ſe quaſi leo de cubili ſuo. Quo mihi ſup
biſſimo regi ſeruitura cōiugia? quo paruuloſ quos pro
pheta cōploret dicens Adhæſit lingua lactentis ad fau
ces eius in ſiti: paruuli poſtulauerunt panē et qui fran
geret eis non erat. Inueniebatur ergo ut diximus i ui
ris hoc tantum cōtinentiæ bonum: et in doloribus igē
tibus iugiter Eua pariebat: poſtq̄ uero uirgo concepit
in utero et peperit nobis puerum: cuius principatus in
humeris eius deus patrē fortē: futuri ſeculi ſoluta ma
ledictio eſt: Mors per Euam: uita p Mariā: Ideoq₃
et huius uirginitatis donum fluxit in fœminas quas
cœpit a fœmina. Statim ut filius dei ingreſſus eſt ſup
terram nouā ſibi familiā inſtituit: ut qui ab āgelis ado
rabatur in celis haberet angelos et i terris. Tunc holo
fernis caput ludit uidua et cōtinēs āputauit: tunc amā
qui interpretatur iniquitas ſuo igne combuſtus ē. Tunc
Jacobus et Joannes relicto patre: reti: nauicula: ſecu
ti ſunt ſaluatorē. Affectum ſanguinis et uincula ſeculi
et curā dōus piter relinq̄ntes tunc priū auditū ē qui uult
uēi pt me abneg₃ ſēetipſ et tollat crucē ſuā et ſequatur
me. Neo. n. miles cum uxore pergit ad prælium Diſci
pulo ad ſepulturam patris ire cupienti nō permittitur
Vulpes foueas habent et uolucres cæli nidos: Filius
autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet ne
forſitan contriſteris ſi anguſte māſeris qui ſine uxore
eſt: ſolicitus eſt ea quæ domini ſunt quomodo placent
deo . Qui autem cum uxore ſolicitus eſt quæ huius
mundi ſunt quomodo placeat uxori Diuiſa eſt mulier
et uirgo que non eſt nupta cogitat que ſunt domini ut
ſit ſācta corpore et ſpiritu: nam quæ nupta eſt cogitat
quæ ſunt mundi quomodo placeat uiro quantas mole
ſtias habent nupte quot ſolicitudinibus uinciātur i eo
libro quem aduerſus Heluidum de beatæ mariæ uirgi
nitate perpetua edidimus puto breuiter expreſſum nunc

eadē replicare per longū eſt et ſicut placs de illo poteſt
haurire fōticulo . Uerum ne penitus uidear omiſiſſe
nunc dicam quod cum orare ſine intermiſſione ſēper
aplūs nos iubet: et qui in cōiugio debitus ſoluit orare
non poſſit: Aut oramus ſemper et uirgines ſumus aut
orare deſinimus ut coniugio ſeruiamus: Et ſi nupſerit
inquit uirgo non peccat: Tribulationem tamen carnis
habebunt huiuſmodi. Et in principio libelli pfatus ſū
me de anguſtiis nuptiarum: āt nihil omnino āt pauca
dicturum: et nunc eadem āmoneo ut ſi tibi placet ſcire
quot moleſtiis uirgo ſit libera quot uxor aſtricta ſit le
gas Tertullianum ad amicum philoſophum ſcribentē
de uirginitate alios libellos. Et beati Cypriāi uolumē
Egregiū. Et papæ Damaſi. Sup hac re uerſu proſaq₃
cōpoita: et ābroſii nri q̄ nup ad ſororē ſcripſit opuſclā
in quibus tantum fudit eloqium ut quicquid ad laudē
uirginum pertinet exquiſierit inuen erit ordinauerit et
expreſſerit a nobis diuerſo trāite incedi ur: Virginita
tem non efferimus ſed ſeruamus Non ſufficit ſcire qđ
bonum eſt niſi cuſtodiatur attencius quod electum eſt
quia illud iudicii eſt hoc laboris et illud cōmune cum
pluribus hoc cum paucis. Qui perſeuerauerit iquit uſ
q₃ in finem hic ſaluus erit. Et multi uocati: pauci uero
electi. Itaq₃ obteſtor te corā deo et chriſto ieſu et elec
tis angelis eius ut cuſtodias quæ cœpiſti ne uaſa tem
pli que ſolis ſacerdotibus uidere cōceſſum ē facile in
publicum proferas: ne ſacrarium dei quiſq̄ prophāuſ
inſpiciāt. Oziaſ arcā teſtamenti domini quā nō licebat
attingens: ſubita morte proſtratus eſt. Non. n. aureus
uas argentumq₃ tam carum deo fuit q̄ tēplum corpo
ris uirginalis: pceſſit umbra: nunc ueritas eſt. Tu qui
des ſimpliciter loqueris: et ignotos quoſq₃ blanda nō
deſpicis: ſed aliter impudici uidēt oculi. Non norunt
anime pulchritudinē conſiderare: ſed corporus Ezechi
as theſaurus mōſtrat Aſſyriis: ſed aſſyrii uiderunt qđ
cuperent. Deniq₃ frequētibus bellis iudæa cōuulſa ua
ſa primum domini capta atq₃ tranſlata ſunt: et inter e
pulas et concubinarum greges quia palma uitiorus
eſt honeſta polluere. Balthaſar potat in phialis. Nec
declines aurem tuam in uerba mala. Sæpe indecens
aliquid loquētes tētauit mentis arbitrium. Si libenter
audias uirgo qđ dicitur ſi ad ridicula quoq₃ ſoluaris:
quicquid dixeris laudant: quicquid negaueris negant
Innocentē uocant et ſanctas et in qua nullus ſit dolus
Ecce uere ācilla chriſti dicentes Ecce tota ſimplicitas .
Non ut illa horrida turpis ruſticana terribilis et quæ
ideo forſitan maritum non habuit quia inuenire non
potuit naturali dicimur malo adulatoribus noſtris li
benter fauemus et quanq̄ nos reſpondeāus idignos
et calidus rubor ora perfundat tamen ad laudem ſuas
anima intrinſecus lætatur ſponſa chriſti arca ē teſtāen
ti domini extrinſecus et intrinſecus deaurata cuſtos le
gis domini gaude ſuper his et obſerua quæ legis Si
cut in illa nihil aliud fuit niſi tabelle teſtāenti Ita et in te
nullus ſit extrinſecuſ cogitatus Super hoc propitiatio
quaſi ſuper cherubin ſedere uult dōinus Mittit diſcipu
los ſuos ut in te ſicut in pullo aſinæ ſedeat curis te ſe
cularibꝰ ſoluas ut paleas et lateres ægypti derelinq̄ns
Moyſē ſequaris in heremo: et terrā repromiſſionis i
troeas. Nemo ſit qui prohibeat: non mater non ſoror
non cognata non germanus: dominus te neceſſariam
habet. Quod ſi uoluerint impedire timeāt flagella pha
raonis qui populum dei ad collendum eum nolenſ di
mittere paſſus eſt illa que ſcripta ſunt: Jeſus ingreſſuſ tē
plum omnia que templi nō erant proiecit. Dominus
enis zelotes eſt et nō uult domus patris fieri ſpeluncā
latronum: alioqui ubi ea numerātur ubi ſunt cauex co

lumbarum et ſimplicitas enecatur ubi in uirginali pec
tore ſecularium negotiorum cura eſtuat ſtatim uelum
templi ſcinditur: ſpōſus conſurgit iratus et dicit: Relin
quetur uobis domus ueſtra deſerta: lege euangelium
et uide quō maria ad pedes domini ſedens Marthe
ſtudio pferatur: et certe Martha ſedulo hoſpitalitatiſ
officio domino ac diſcipulis cōuiuium preparabat: cui
ieſus Martha inquit Martha ſolicita es et turbaris
erga plurima. Pauca āt neceſſaria ſunt āt unum Ma
ria optimam partem ele git quæ non auferetur ab ea.
Eſto et tu Maria cibis preferto doctrinam: Sorores
tuæ curſitent et quærāt quō hoſpitem chriſtus habeāt.
Tu ſemel ſæculi onere proiecto ſede ad pedes domini
et dic inuēi eum quē querebat anima mea tenebo eum
nec dimittam et ille reſpondeat una eſt columba mea
perfecta mea una ē unica matri ſuæ electa gēitrici ſuæ
cæleſti uidelicet hieruſalē. Semper te cubilis tui ſecre
ta cuſtodiant ſemp tecum ſponſus ludat intrinſecus o
rans loqueris ad ſponſum legenti ille tibi loquitur. Et
cum te ſōnus oppreſſit uēiet pt parietem et mittet ma
num ſuam per foramē et tānget uentrem tuum. Et ex
pgeſacta conſurges dicens Vulnerata caritate ſum et
rurſus ab eo audies: Ortus concluſus ſoror mea ſpō
ſa ortus cōcluſus fons ſignatus. Caue ne domum exe
as: et uelis uidere filias regionis alienæ ſicut Dina fe
cit filia iacob: quāuis fratres hēas patriarchas et iſra
hel parente læteris Dia egreſſa corrumpitur Nolo te
ſpōſus quærere per plateas: nolo circuire angulos ciui
tatis. Dicat licet ſurgā et circuibo in foro et in plateis:
et queram ques dilexit anima mea: Et interroges nun
quid quem dilexit aīa mea uidiſtis? nemo tibi reſpond
re dignabitur: ſponſus in plateis nō pōt inueniri: Arta
et anguſta eſt uia quæ ducit ad uitā. Denique ſequitur
Quæſiui eum et non iueni: Vocaui eum et nō reſpon
dit mihi. Atqȝ utinā non iueniſſe ſufficiat: Vulnerabe
ris nudaberis et gemebunda narrabis. Inuēerunt me
cuſtodes qui circūeunt ciuitates pcuſſerunt me uulne
rauerunt me: tulerunt ueſtimentuȝ meum a me: Si āt
exiens patitur illa quæ dixerat Ego dormio et cor me
um uigilat: et faſciculus ſtactes fratruelis meus mihi ī
medio uberum meorum cōmorabitur: quid de nobis
fiet quæ adhuc adoleſcentulæ ſumus: quæ ſponſa itrā
te cum ſponſo remanemus extrinſecus? zelotypus eſt
ieſus. Non uult ab alio uideri faciem tuā Excuſes lics
atqȝ cauſeris dicēs ſponſo obducto Velamine ora cō
texi: te quæſiui tibi dixi. Annuntia mihi quē dilexit ani
ma mea ubi paſcis ubi cubas in meridie. nequādo ef
ficiar ſicut cooperta ſuper greges ſodalium tuorum:
indignabitur timebit et dics Si non cognoueris temet
ipſam: O pulchra in Mulieribus egredere in ueſti
giis: Et paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorus
Sis inquit pulchra et inter oēs mulieres ſpeties tua di
ligatur a ſponſo niſi te cognoueris et omni cuſtodia re
ſeruaueris cor tuum niſi oculos iuuēum fugeris egre
dieris de thalamo meo et paſces hedos tuuos qui ſta
turi ſunt a ſiniſtris Itaqȝ mea Euſtochium filia domia
conſerua germana aliud eſt enim ætatis aliud meriti a
liud religionis hoc caritatis eſt nomen Audi Eſaiā lo
quentem Populus meus intra in cubicula tua clude
hoſtius tuuȝ abſcondere puſillus aliquantuluȝ donec
pertranſeat ira dei Foris uagentur uirgines ſtultæ tu ī
trinſecus eſto cum ſponſo quia ſi hoſtium clauſeris et
ſecundum euangelii preceptum in occulto orauerís pa
trem tuum ueniet pulſabit et dicet Ecce ego ſto ante ia
nuam et pulſo ſi quis mihi aperiat itroibo et cœnabo
cuȝ eo et ipſe mecuȝ et tu ſtatim ſolicitata reſpondebis
Vox fratruelis mei pulſantis et dicentis aperi mihi ſo
ror mea proxima mea columba mea pfecta mea Ne
ceſſe ē ut dicas: Dſpoliaui me tunicā meam quomō
induam illam laui pedes meos quomodo inquinabo
eos: Ilico conſurge et aperi ne te remorante pertranſe
at: et poſtea conqueraris dicens Aperui ego fratrueli
meo: fratruelis meus pertranſiit. Quid.n. neceſſe ē ut
cordis tui hoſtia clauſa ſint ſponſo. Aperiātur chriſto
claudantur diabolo. Secundum illud Si ſpiritus po
teſtatem habentis aſcēderit ſup te locum ne dimiſeris
Dāiel in ſublii cēaculo māebat: neqȝ .n. mānere poterat
ī huili. Feneſtras ad hieruſalem aptas habuit et aptas
tu habto fēeſtras ſȝ ūd lumē itroeat ūde uidas citatē di
Ne aperias illas feneſtras de quibus dicitur mors itra
uit per feneſtras noſtras Illud quoqȝ tibi uitandum ē
cautius ne uāæ gloriæ erore capiaris Quomodo iquit
ieſus poteſtis credere gloriām ab ominibus accipiētes
Vide quale malū qui habuerit non poteſt credere nos
uero dicamus quoniam gloriatio mea es tu et qui glo
riatur in domino glorietur et ſi adhuc hominibus pla
cerē xpi ſeruus nō ēes et mihi āt abſit gliari niſi i cruce
dñi nri ieſu xpi p qȝ mihi mūdus crucifixus ē et ego mū
do Et illud in te laudabitur tota die. et in dōino lauda
biur āima mea: cuȝ facis elimoſinam deus ſolus uide
at: cum ieiunas leta ſit facies tua Veſtis nec ſatis mū
da nec ſatis ſordida et nulla diuerſitate notabilis ne ad
te obuiam ptereuntium turba conſiſtat: et digito mon
ſtreris Frater ē mortuus. āt ſororis ē corpuſculuȝ de
ducenduȝ Caue ne duȝ hoc facis ſæpius ipſa moriaris
Ne ſatis religioſa uelis uideri ne plus hūilis q̄ neceſe
eſt ne fugiendo gloriā queras. pluresi ei pauptatis miſe
ricordie atque ieiuniū arbitros declinantes in hoc ipſo
placere cupiunt qđ placere contēnūt et mirū in modus
laus duȝ uitatur appetitur: Ceteris pturbationibȝ qui
bus mens hōinis gaudet ægreſcit ſperat et metuit plu
res inuenio extraneos: hoc uitio pauci ſunt ad modū
qui caruerint: et ille eſt optimus qui quaſi i ſe pulchro
corpore rara neuorum ſorde reſpergitur. Neque uero
te moneo ne diuitiis glorieris: ne de generis nobilitate
te iactes: ne te ceteris pferas ſcio humilitatem tuā ſcio
te ex affectu dicere Dōine nō eſt exaltatum cor meū
neque elati ſun oculi mei noui et aput te et aput ma
trem tuam ſup biam p quā diabolus cecidit locum pe
nitus non habere unde ſuper ea ſcribere ad te ſuperflu
um eſt: Stultiſſimum quippe eſt docere quid nouerit
ille quem doceas Sed ne hoc ipſum tibi iactātiam ge
neret q deſiiti iactantiam contempſiſti ne cogitatio ta
cita ſubrepat ut quia inauratis ueſtibus placere cone
ris in ſordidis et ſiquando in cōuentu fratrum ueneris
uel ſororum humili ſedeas ſcabello te cauſeris idignā
uox ex induſtria quaſi confecta ieiuniis tenuis non ſit
et deficientis imitata greſſum humeris innitaris alteri
us. Sunt quidē nōnullæ exterminantes facies ſuas ut
appareant hominibus ieiunantes: quæ ſtatim ut aliq̄s
uiderint ingemiſcunt dimittunt ſupercilium et opta fa
cie uix unuȝ oculum librant ad uidendum. Veſtis pul
la: cigulus ſacceuȝ: et ſordidis māibȝ pedibſqȝ uēter ſo
lus qȝ uidri nō pōt eſtuat cibo hiſ cotidie pſīns ille cāta
tur Deus diſſipabit oſſa hōius ſibi placētium Aliæ uiri
li habitu ueſte mutata erubeſcunt fœminæ eſſe quod
nate ſunt crinē āputant et impudenter facies erigunt
eunuchinas ſunt quæ ciliciis ueſtiuntur et cucullis fa
brefactis ut ad infātiā redeāt: imitātur noctuas et bub
ōes ſed ne tātuȝ uidear diſputare de fœminis Viros
quoque fuge quos uideris cathēatos: quorum fœmi
nei contra apoſtolum crines hircorum barba nigrum
pallium et nudi in pacientia frigoris pedes. Hæc omia
argumenta ſunt diaboli. Talem olīs Anthinum nuper

Sophronium roma congemuit: qui poſtꝙ nobilium i
troierunt domos: et deceperunt mulierculaſ oneratas
peccatis ſemp diſcentes et nunquam ad ſcientiā ueri
tatis puenientes triſtitiā ſimulātes quaſi lōga ieiunia
furtiuis noctium cibis protrahunt. Pudet reliqua dic
re ne uidear potius iuehi ꝙ monē. Sunt alii de mei
ord nis hominibꝫ loquor qui ideo ad pſbyterius et di
aconatum ābiunt ut mulieres licentius uideāt. Omis
his cura de ueſtibꝫ ſi bene oleant: ſi pes laxa pelle nō
ſolleat: crineſ calamiſtri ueſtigio rotātur: digiti anulis
radiant: et ne plantas humidior uia ſpargat uix impri
munt ſumma ueſtigia. Tales cum uideris ſpōſos ma
gis extimato ꝙ clericos. Quidā in hoc omne ſtudium
uitamqꝫ ponunt ut matronarum nomina domos mo
reſqꝫ cognoſcant. E quibus unum qui huius artis pri
ceps eſt breuiter ſtrictimqꝫ deſcribā quo facilius magi
ſtro cognito diſcipulos recognoſcas. Cus ſole feſtinus
exurgit ſalutandi ei ordo diſponitur: uirarum cōpēdia
requiruntur: et pene uſqꝫ cubicula dormiētium. ſenex
importunus ingreditur: ſi pulullum uiderit: ſi mātile
elegans: ſi aliquid domeſticæ ſupellectiliſ: laudat: mira
tur attrectat: et ſe his idigere conquerēs nō tam impe
trat ꝙ extorqt: qꝛ ſingulæ metuunt ueredarius urbis
offēdē huic iiica caſtitaſ iiica ieiunia: prādiuꝫ nidoribꝫ
probat: et altilis geranopepa uulgo papiꝫo nominatur
Os barbarum et procax et incōuitia ſemper armatus
Quocūqꝫ te uerteris primum in facie ē: quicquid ſo
nuerit nouum āt auctor āt exaggerator ē famæ: Equi
per horarum momēta mutatur tam nitidi tā feroces ut
illum Thracii regis putes eſſe germanum. Variis calli
dus hoſtis pugnat inſidiis. Sapientior erat Coluber
omnibus beſtiis quas creauit deus ſup terrā. Vnde et
apoſtolus Non inquit ignoramus eius aſtutias: Nec
affectatæ ſordes nec exquiſitæ munditiæ cōueniunt chri
ſtiano. Si quid ignoras: ſi quid de ſcripturis dubitas:
interroga eum quē uita cōmendat: excuſat ætas: fama
non reprobat qui poſſet dicere Deſponſaui.n. uos uni
uiro uirginē caſtā exhibeē chriſto. āt ſi nō ē qui poſſit
exponere meliuſ eſt aliquid neſcire ſecurā: ꝙ cum peri
culo diſcere Memento quoniā in medio laqueorum
ambulas: et multæ uetranæ uirgines caſtitatis indubi
tatæ in ipſo mortis limine coronā perdidere de mani
bus. Si quæ ancillæ ſunt comites propoſiti tui aduer
ſus eas ne inflieris ut domina unum ſponſum hēre cœ
piſtis ſimul pſallitis: chriſti ſimul corpus accipitis: cur
mens auerſa ſit? prouocētur et aliæ honor uirginus ſit
imitatio cæterarum. Quod ſi aliquā ſenſeris iſirmiorē
in fide ſuſcipe: conſolaē: blādiē: et pudicitiā illius fac lu
crum tuum. Si qua ſimulat fugiens ſeruitutē huic ap
te apoſtolum lege Melius ē nubere ꝙ uri. Eas autē
uirgines uel uiduas q̄cunqꝫ ocioſe uel curioſe domos
circumeunt matronarum q̄ frontis rubore attrito para
ſitos uincunt miorum quaſi quaſdā peſtes abiice. Cor
rumpunt bonos mores cōfabulationes peſſimæ. Nul
la illis niſi uētris cura ē: et q̄ uentri proxia. Iſtiuſmodi
hortari ſolēt et diceē Mi catella rebus tuis utere: et ui
ue dum uiuis: nunquid filiis tuis ſeruas? Vinoſæ atqꝫ
laſciuæ quiduis mali inſinuant: ac ferreas quoqꝫ men
tes ad delitias molliunt. Et cum luxuriatæ fuerit i chri
ſto nubere uolunt habētes dānationē: quia primā ſidē
irritā fecerunt. Nec tibi diſerta multum uelis uideri āt
lyricis feſtiua carminibꝫ metro ludeē: nō delumbē ma
tronarum ſaliuam delicata ſecteris: q̄ nunc ſtrictis dēti
bus: nunc labiis diſſolutis balbucientē linguā indimidi
ata uerba moderantur. Ruſticum putātes omē quod
noſcitur. Adeo illis adulterium ēt linguæ placet. Quæ
eni cōmunicatio luci ad tenebras? qui conſenſus chri
ſti ad belial? Quid fac cus pſalterio Horatius? cus euan

gelii Maro? cūm apoſtolo Cicero? nonne ſcādaliza
tur frater ſi te uiderit in idolio recumbētē: et licet omia
munda mundis: et nihil reiiciendum quod cum gratia
rum actione pcipitur: tamē ſimul bibere nō debēus ca
licem chriſti et calicem dæmoniorus. Referā tibi meæ
iſelicitatis hiſtoriā. Cum āte ānos plurios domo pa
rentibus ſorore cognatis et qđ his difficiliuſ ē cōſuetu
dine lautioris cibi propter cælorum me regna caſtraſſē
et hieroſolymā militaturuſ pgerē biblyotheca ꝙ mihi
romæ cum ſummo ſtudio ac labore cōfecerā carere nō
poterā. Itaqꝫ miſer ego lecturus Tullium ieiunabā pt
noctium crebras uigilias: pt lachrymas quæ mihi præ
teritorum recordatiōe peccatorum ex itimis uiſceribꝫ
erumpebant platonē ſumebā i māibꝫ ſiquādo i memet
reuerſus prophetā legeē cœpiſſē ſermo horrebat i cul
tus et quia lumē cæciſ oculis non uidebā: nō oculorus
putabam culpā eē ſꝫ ſolis: Et dum me ita antiquus ſer
pens illuderet i media ferme quadrageſima medulis i
fuſa febris iuaſit corpus exhauſtuꝫ: et ſine ulla requie
qđ dictu quoqꝫ icredibile ſit ſic infelitia mēbra depaſta
eſt ut oſſibꝫ uix hærerē Interis parabātur exequie et ui
talis animæ calor toto frigeſcente iā corpore in ſolo tā
tum tepente pectuſculo palpitabat: cuꝫ ſubito raptus
in ſpū ad tribunal iudicis ptrahor ubi tantuꝫ luminiſ et
tātum erat ex circunſtātium claritate fulgoris ut proiec
tus in terrā ſurſuꝫ aſpiceē nō auderē. Interrogatus de
conditione chriſtianum me eſſe reſpondi: et ille qui pre
ſidebat mentiris ait Ciceronianus es non chriſtianus.
Vbi ē theſauruſ tuus: ibi et cor tuuꝫ: ilico obmutui et i
ter uerbera nā cædi me iuſſerat conſcientiæ magiſ igne
torquebar illum mecum uerſiculum referēs In iſerno
āt quis confitebitur tibi? Clamare tamē cœpi et eiulās
dicere Miſerere mei domie mifereē mei Hæc uox iter
flagella reſonabat: tandē ad pſidentis genua prouoluti
qui aſtabāt pcabantur ut ueniā tribueret adoleſcentiæ:
et errori locum pœnitentiæ cōmodaret. Exacturus dei
de cruciatuꝫ ſi gētilium litterarꝫ libros aliquādo legiſ
ſē. Ego qui tāto cōſtrictus articulo uellē ēt maiora pro
mittere Deum iurare cœpi et nomē eius obteſtans dic
re Domine ſi unꝙ habuero codices ſæculares: Si le
gero te negaui. In hæc ſacramenti uerba dimiſſus Re
uertor ad ſuperos et mirātibꝫ cunctis oculos aperio tā
to lachrymarum imbre pfuſos ut ēt incredulis fidē fa
cerē ex dolore: nec uero inanis ſopor ille fuerat aut ua
na ſōnia: quibuſ ſæpe deludimur. Teſte eſt tribunal illđ
ante qđ iacui. Iudiciuꝫ teſte eſt qđ timui. Ita mihi nun
quā cōtingat talē incideē quæſtionē Liuenteſ me habu
iſſe ſcapulas plagas ſenſiſſe pt ſōnium et tāto de hic ſtu
dio diuina legiſſe ꝙto nō āte mortalia legerā. Auariti
æ tibi quoqꝫ uitandum ē malum: nō ꝙ aliena nō appe
tas: Hoc.n. et publice leges puniunt: ſꝫ qđ tua q̄ ſunt a
liena nō ſerues. Si i alieno iquit fideles nō fuiſtis: qđ
uēm ē quis dabit uobis? Aliēa nobis auri argētiqꝫ ſunt
pōdera. Noſtra poſſeſſio ſpiritualis eſt: de qua alibi dē
Redemptio uiri proprie diuitiæ. Nēo.n. pōt duobus
dominis ſeruire: āt.n. unum odiet et alterum amabit.
Aut unum patietur et alterum cōtēnet. Non poteſtis
deo ſeruire et māmonæ ideſt diuitiis: nā apud gentileſ
ſyrorum lingua māmonæ diuitiæ nuncupātur. Cogita
tio uictus ſpinæ ſunt fidei: radix auaritiæ cura gentiluꝫ
Sed dicis puella ſuꝫ delicata: et quæ meis māibꝫ labo
rare nō poſſum: ſi ad ſenectutē uenero: ſi ægrotare cœ
pero quis mei miſerebitur? Audi ad apoſtolos loquētē
ieſuꝫ Ne cogitetis i corde ueſtro quid māducetis neqꝫ
corpori ueſtro quid iduamini: nōne aia plus ē ꝙ eſca:
et corpus pluſꝙ ueſtimētum. Reſpicite uolatilia cæli:
quoniā nō ſerunt neqꝫ metunt neqꝫ cōgregāt i horrea
et pater ueſter cæleſtis paſcit illa: ſi ueſtis deſuerit: lilia

proponantur: Si eſurieris beatos audies pauperes et
eſurientes: Si aliquis te afflixerit dolor legito propter
hoc cõplaceo mihi in infirmitatibꝫ: et datus eſt mihi ſti
mulus carnis meæ ãgelus ſathanæ: qui me colaphiſet
ne extollar. Letare ĩ omibꝫ iudiciis dei. Exultauerunt
enim filiæ iudæ in omibus iudiciis tuis domine. Illa ti
bi ſẽper uox in ore reſonet: Nudus exiui de uẽtre ma
tris meæ: nudus ẽt reuertar ad terrã: et nihil intulimus
in hunc mundum: nec auferre aliquid poſſumus. At
nunc pleraſqꝫ uiduas uideas armaria ſtipare ueſtibus
tunicas mutare quotidie: et tamẽ tineas ſuperare non
poſſe. Que religioſior fuerit unum exterit ueſtimentũ
et plenis arcis pãnos trahit. Inficiuntur mẽbranæ co
lore purpureo aurũ liqueſcit in lris gemmis codices
ueſtiuntur: et nudus ãte fores eorũ chriſtus emoritur.
Cum manum porrexerint egenti buccinãt: cum ad A
gapẽ uocauerint præco conducitur. Vidi nuper nomẽ
taceo ne ſatyram putes nobiliſſimã mulierẽ romano
rum in baſilica beati petri apoſtoli ſemiuiris ãteceden
tibus propria manu quo religioſior putaretur ſingulos
nummos diſpartire pauperibus. Interea ut uſu noſſe
pfacile eſt anus q̃dã pãnis obſita precurrit ut alterũ
nummum acciperet: ad quã cum ordine peruenſſet pu
gnus porrigitur pro denario: et tãti criminis reus ſan
guis effunditur. Radix omnium malorum ẽ auaritia.
Ideoqꝫ ab apoſtolo idolorum ſeruitus appellatur. Qrĩ
te primum regnum dei: et hæc oĩa apponẽtur uobis.
Non occidet dominus fame animã iuſtam. Iunior fui
et ſenui: et nõ uidi iuſtum derelictum: nec ſemẽ eius q̃
rens panẽ. Helias coruis miniſtrantibus paſcitur: Vi
dua ſareptena ipa cum filiis nocte moritura prophetã
paſcit eſuriẽtem: et mirum in modum capſace cõpleto
qui alẽdus uenerat alit. Petrus apoſtolus Aurum et
argentum ĩquit nõ eſt mihi: qd ãt habeo hoc tibi do. In
nomĩe ieſu ſurge et ambula. At nunc multi licet ſermo
ne taceant: opere loquuntur. Fidẽ et miſericordiã non
habeo: quod autẽ habeo aurum et argentum non tibi
do. Habentes igitur uictum et tegumẽtum his cõtenti
ſimus. Audi iacob in ſua oratione quid poſtulet ſi fue
rit dominus meus mecum: et ſeruauerit me ĩ uia hac
p quã ego iter facio et dederit mihi panes ad manducã
dum et ueſtẽ ad ĩduendum. Tantum neceſſaria depca
tus eſt: et pt annos. xx. diues dominus et ditior patre
ad terram reuertitur canaan. Infinita de ſcripturis exẽ
pla ſuppeditant: q̃ auaritiam docent eẽ fugiendas. Ve
rum quia nunc ex pte de ea di: et ſuo ſi chriſtus annu
erit uolumine reſeruatur: Quid ante nõ plures annos
nitriæ geſtum ſit referamus. Quidam ex fratribꝫ parci
or magis q̃ꝫ auarior et neſciens triginta argenteis uen
ditum dominum centũ ſolidos quos lina texendo ac
quiſierat moriens dereliquit. Initum eſt inter mona
chos conſilium. Nam in eodem loco circiter quinque
milia diuerſis cellulis habitant: Quid huic facto opus
eſſet. Alii diſtribuendos eẽ pauperibus dicebant. Alii
dãdos eccleſiæ: nõ nulli parẽtibꝫ remittendos. Maca
rius uero et Pambo et Iſidorus et cæteri quos prẽs
uocant: ſancto in eis loquente ſpũ decreuerunt infodi
endos eẽ cum domino ſuo dicẽtes Pecunia tua tecũ
ſit in pditione. Ne hoc crudeliter factum quis putet tã
tus per totã ægyptũ cunctos terror inuaſit ut unũ ſo
lidum dimiſiſſe ſit criminis. Et quoniã monachorũ fe
cimus mẽtiones et te ſcio libenter audire q̃ ſancta ſunt
aurẽ pauliſp accommoda. Tria ſunt in ægypto genera
monachorum. Coenobite quos illi ſauches uocant gẽ
tili lingua: nos in cõmune uiuentes poſſumus appella
re. Anachoritæ qui ſoli habitant p deſerta: Et ab eo q̃
procul ab hominibus receſſerunt appellantur: Tercium
genus eſt quod dicunt Remeboth teterrimũ atqꝫ ne
glectum: et quod ĩ noſtra prouincia aut ſolum eſt aut
primũ. hi bini uel trini nec multo plures ſimul habitãt
ſuo arbitrio ac ditiõe uiuẽtes: et ideo quod laborauerit
in mediũ partes conferunt ut habeãt alimenta cõmu
nia: habitant autẽ q̃ꝫplurimum in urbibus et caſtellis
et quaſi ars ſit ſancta non uita: Quicquid uẽdiderint
maioris eſt precii. Inter hos ſæpe ſunt iurgia quia ſuo
uiuẽtes cibo nõ patiuntur alicui ſe eſſe ſubiectos: Re
uera ſolent certare ieiuniis et rẽ ſecreti uictoriæ faciunt.
Apud hos affectata ſunt oĩa laxæ mãice: Caligæ folli
cantes ueſtis groſſior: c̃bra ſuſpiria: uiſitatio uirginũ:
ac detractio clericorum: et ſiquãdo dies feſtus uenerit
ſaturantur ad uomitum: His igitur quaſi quibuſdã peſ
tibus exterminatis uẽiãus ad eos qui plures ĩ cõmune
habitãt id eſt quos uocari coenobitas diximus. Prima
apud eos foederatio ẽ obedire maioribus: et quicquid
dixerint facere. Diuiſi ſunt p cẽturias atque decurias ita
ut nouẽ hoĩbus unus decimus pſit: et rurſus decẽ præ
poſitos ſub ſe centeſimus habeat. Manẽt ſeparati ſe
iunctis cellulis uſqꝫ ad horã nonam inſtitutum eſt ieiu
nium et nẽo pergit ad alium niſi quos decãos diximus
ut ſi forte cogitationibus quis fluctuet illius cõſoletur
alloquiis: Poſt horã nonam in cõe conuẽiunt pſalmi
reſonant: ſcripturæ ex more recitantur cõpletis oratio
nibus cunctiſqꝫ reſidentibꝫ medius quẽ patrem uocãt
ĩcipit diſputare: quo loquente tãtum ſilẽtium fit ut nẽo
ad alium reſpicere nemo audeat excitare dicẽtis laus ĩ
fletu ẽ audiẽtium. Tacitæ uoluuntur per ora lachrymæ
et ne in ſingultus quidẽ erumpit dolor cuꝫ uero de re
gno chriſti et de futura beatitudinis gloria cepit ãnunti
ar uẽtura: uideas cunctos moderato ſuſpirio et oculis
ad cælum eleuatis intra ſe dicere: Quis dabit mihi pen
nas ſic columbæ et uolabo et requieſcã. Poſt hæc conci
lium diſſoluitur et unaqueqꝫ decuria cum ſuo parente
pgit ad mẽſas quibus per ſingulas hebdõadas uiciſſim
miniſtrant. Nullus in cibo ſtrepitus: Nemo comedens
loquitur. Viuitur pãe: leguminibus: et holeribus quæ
ſale et oleo cõdiuntur. Vinum ſenes tantum accipiunt
quibus et paruulis ſæpe fit prandium: Vt aliorum feſ
ſa ſuſtentetur ætas: aliorũ nõ frangatur incipiens. De
hic cõſurgunt et hymno dicto ad pſepia ĩdeunt ubi uſqꝫ
ad ueſpã cuꝫ ſuis unuſquiſqꝫ loq̃r: et dic. Vidiſtis illũ
et illũ quanta ſit in iſto gratia quantũ ſilẽtium q̃ꝫ mo
deratus inceſſus: Si infirmum uiderint conſolantur ſi
in dei ãore feruentẽ cohortãtur ad ſtudiũ. Et quia noc
te extra oratiões publicas unuſquiſqꝫ in ſuo cubili uigi
lat circumeunt cellas ſingulorũ et aure appoſita quid
faciant diligenter explorant: Quem tarditorẽ deprehẽ
derint nõ icrepãt: ſꝫ diſſimulato qd norunt euꝫ ſæpius
uiſitãt: et prius icipientes prouocant magis orãr q̃ꝫ co
gunt. Opus diei ſtatutum ẽ qd decão redditum fertur
ad œconomum: qui et ipe p ſingulos mẽſes patri omi
um cum magno tremore reddit rationẽ: a quo ẽt ſingu
lis diſpenſãtur cibi cum facti fuerint: et quia nõ lĩcs cui
q̃ꝫ dicer̃ tunicã et ſagũ textaqꝫ iunciis ſtrata nõ habeo
ita ille uniuerſa moderatur ut nemo quid poſtulꝫ: nẽo
non hẽat. Si uero quis coepit ægrotar̃ trãſfertur ad ex
edrã latiorẽ: et tãto ſenum miniſterio cõfouetur: ut nec
delitias urbium nec matris q̃rat affectum. Dominicis
diebꝫ oĩonibꝫ tãtum et lectionibꝫ uacant: qd quidẽ et
omni tpe cõpletis opoſculis faciunt: quottidie de ſcrip
turis aliquid diſcitur. Ieiunium totius ãni æquale ẽ ex
cepta quadrageſima ĩ qua ſola cõceditur ſtrictius uiue
re. A pentecoſte coene mutãtur in prãdia: quo et tradiri
oni eccleſiaſticæ ſatiſfiat: et uentrẽ cibo nõ onerẽt dupli
cato. Tales Philo platonici ſermonis imitator: tales
Ioſephus et græcus lybius in ſecunda iudaice captiui
tatis hiſtoria eſſe nos debere refert. Verum quia nunc

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de uirginibus ſcribens pene ſuperflue diſputaui ad ter
tium genus ueniamus quos anachoritas uocāt et qui
d cœnobiis exeuntes excepto pāe et ſale amplius ad
deſerta nihil pferunt huius uitæ auctor paulus illuſtra
tor antonius: et ut ad ſuperiora conſcendam princeps
Joannes baptiſta fuit: talē uirus hierimias quoqꝫ pro
pheta deſcribit dicens. bonum eſt uiro cum portauerit
iugus domini: ab adoleſcētia ſua ſedebit ſolitarius: et
tacebit: quoniam tulit iugum ſuper ſe. Dabit percucienti
ſe maxillā ſaturabitur opprobriis quia nō i ſēpiternus
abiiciet dominus. horum laborē et conuerſationem in
carne nō carnis alio tēpore ſi uolueriſ explicabo. nunc
ad propoſitum redeam. Quia de auaritia diſſerēs ad
monachos ueneram: quorum tibi exēpla proponens
non dico aurum et argentum et ceteras opes: ſed ipſā
terrā celuꝫqꝫ diſpiciēs et chriſto copulata cātabis pars
mea dominus: poſt hec quanq̄ apoſtolus ſēper orare
nos iubeat et ſanctis etiā ipſe ſit ſōnus oratio ſic tāen
diuiſas debēus habere orādi horas: ut ſi forte aliquo
opere fuerimus detenti ipſum nos ad offitius tempus
admoneat horam. Terciam: Sextam nonā diluculus
quoqꝫ et ueſperā nemo eſt qui neſciat. Nec cibus ante
ſumatur niſi oratiōe premiſſa nec recedatur a mēſa niſi
referatur gratia ſaluatori: Noctibus biſ terqꝫ ſurgēdus
reuoluēdo de ſcripturis que mēoriter tenēus: Egredien
tes hoſpitius armet oro. Regrediētibꝫ d platea oro oc
currat āteq̄ ſeſſio: nec prius corpuſculus requieſcat: q̄
aīa paſcatur ad oēs actus ad oēs iceſſus māuſ pigat cru
cē. Nulli detrahas: nec aduerſum filius mr̄is ſuæ pōaſ
ſcādalus. tu q̄ es ut alienus ſeruus iudices: ſuo dōino
ſtat: āt cadit ſtabit āt: potēs ē. n. deus ſtatuere illus nec
ſi biduo ieiunaueriſ putes te non ieiunāte meliorem eē
Tu ieiunas et iraſceris: ille cōedit et forte blāditur. Tu
uexationē mentis et uentris eſuriem rixando digeris
ille moderatius alitur et deo grās agit Unde Eſaias
quottidie clamat non tale ieiunium elegit dominus: Et
iterus in diebus ieiuniorum ueſtrorum inueniuntur uo
luntates ueſtræ et omēs qui ſub ptāte uīa ſunt ſtimula
tis i iudiciis et litibꝫ ieiunatis et pcutitis pugnis humi
lē: ut quid mihi ieiunatis: quale illud pōt eſſe ieiunius
cuius irā nō dico nox occupat: ſꝫ luna integra dereli
quit: te ipſā cōſiderans noli in alterius ruina ſed in tuo
opere gloriari: nec illarus tibi exēpla propōas quæ car
nis curā faciētes poſſeſſiōum reditus et quottidianas
domus impēſas ſupputāt Neqꝫ enis undecim apoſto
li de iuda proditore ſunt facti: nec de phileto alexandro
facientibꝫ naufragium cæteri a curſu fidei ſubſtiterunt
Nec dicas illa et illa ſuis rebus fruitur honoratur ab
hominibus fratres ad eum uēiunt et ſorores nunquid
ideo uirgo ēe deſinit: Primum dubium ē an uirgo ſit
talis nō enim quomō uidet hō uidet deus hō uidet in
facie deus autem in corde: deīde ſi corpore uirgo ē an
ſpiritu uirgo ſit neſcio apoſtolus autē ita uirginē diffini
uit: Ut ſit ſancta corpore et ſpiritu: Ad extrēus habeat
ſibi gloriam ſuam: uincat pauli ſentētiā: deliciiſ fruatur
et uiuat: nos meliorum exēpla ſectemur. propone tibi
beatā Mariam que tātæ extitit puritatis ut mater eſſe
domini mereretur: ad quā cum āgelus Gabriel in ſpe
cie uiri deſcēdiſſet dicēs Aue gratia plēa dōinus tecum
conſternata et perterita reſpōdere nō potuit nunq̄ eni
a uiro fuerat ſalutata. deniqꝫ nuntius deſcit et loquitur
et quæ hōines formidauerat cuꝫ āgelo loquæbatur in
trepida. potes et tu eſſe mater dōmi: Accipe tibi tōum
magnus nouum et ſcribe in eo ſtilo hōmis: uelotior ſpo
lia detrahe et cuꝫ acceſſeris ad prophetiſſā et cōceperis
in utero et peperis filius dic a timore tuo domine cō
cepimus et doluimus et pepimus ſpūſus ſalutationis
tuæ quē fecimus nup ſuper terrā tunc et filius tuus re

ſpondebit tibi et dicet ecce mater mea et fratreſ mei et
mirus in modum ille quē in latitudine pectoris tui pa
uloante deſcripſeras: quē i nouitate cordis ſtilo uolāte
ſignaueras: poſtq̄ ſpolia ab hoſtibꝫ receperit: ptq̄ de
nudauerit pricipatus et ptāteſ: et affixerit eas cruci cō
ceptus adoleſcit: et maior effectus ſpōſā te icipit hēr d
matre Grādis labor ſꝫ et grāde prēius ēe quid marty
res ēe quid apoſtoli: ēe quid chriſtus ē: Que quidē uni
uerſa tunc proſunt cuꝫ in eccleſia fiunt: cuꝫ i una domo
paſcha celebramus: ſi arcam īgredimur cuꝫ Noe ſi pe
reunte Hierico Raab meretrix iuſtificata noſ continet
Exterus uirgies quales apud hæreſes et quales apud
ipuriſſimum māichæus eſſe dicuntur ſcorta extimāde
ſunt non uirgines. Si enim corporis earuꝫ auctor ēſt
diabolus: quomodo poſſunt hōorare plaſmationē ho
ſtis ſui: ſed quia ſciunt uirginale uocabulum glorioſus
ſub nōie ouius chriſti mētitur antichriſtus: et turpitudi
nē uite falſo nominiſ honore cōuertunt: Gaude ſoror
gaude filia gaude mi uirgo: quod aliæ ſimulāt tu uere
eſſe cœpiſti Hæc omnia quæ diggeſſimus: dura uide
buntur eis qui non amant chriſtus: Qui autē omnem
ſeculi pompā pro purgamēto habuerit et uana duxerit
uniuerſa ſub ſole: ut chriſtus lucrifaciat qui cōmortuus
eſt domino ſuo et conſurrexit: et crucifixit carnes ſuā
cuꝫ uitiis et cōcupiſcētiis liber proclamabit: Quiſ nos
ſeparabit a caritate chriſti: tribulatio an anguſtia an pſe
cutio an fāes an nuditas an periculum an gladius Et
iterum certus ſum quia neqꝫ mors neqꝫ uita neqꝫ an
geli neqꝫ principatus neqꝫ pōtates neqꝫ iuſticia neqꝫ
furta neqꝫ fortitudo neqꝫ excelſum neqꝫ profundum
neqꝫ alia creatura poterit nos ſeparare a Caritate dei
quæ eſt in chriſto ieſu dōio noſtro : Dei filius pro nr̄a
ſalute hōis factus eſt filius Nouem menſibus in utero
ut noſcatur expectat: faſtidia ſuſtinet: cruentatus egre
ditur inuoluitur pannis: blanditiis delinitur ille cuius
pugillo mundus includitur: præſepis continetur angu
ſtiis Taceo q̄ uſqꝫ ad triceſimum ānum ignobili paren
tum paupertate contentus eſt uerberatur et tacet: cru
cifigitur et pro crucifigentibus deprecatur Quid igitur
retribuam domino pro oībus quæ retribuit mihi Cali
cem ſalutaris accipiam et nomen domini inuocabo Præ
tioſa in cōſpectu domini mors ſāctorum eius. hæc ſola
eſt digna retributio: cuꝫ ſāguis ſāguine conpenſatur et
redēpti cruoꝛ chriſti pro redēptoꝛ libēter occumbimus
Quis ſanctoruꝫ ſine certamine corōatus eſt: Abel iuſ
tus occiditur: Abrahā uxorē piclitabatur āittere: et ne
in immenſum uolumē extendam: quere et inuenies ſin
gulos diuerſa perpeſſos. Solus in delitiis Salomon
fuit: et forſitā i deo corruit. Quem enis diligit dōinus
corripit: Flagellat autē omnē filium ques recepit Non
ne melius eſt breui tempore dimicare: ferre periculus
arma ſumere: laceſſere ſub lorica et poſtea gaudere uic
torē: q̄ in pacientia unius horæ ſeruire ppetuo: Nihil
amantibus durus eſt: nullus difficilis cupiētibus labor
reſpic quanta iacob pro Rachel facta uxore ſuſtinuit
et ſeruiuit inquit ſcriptura iacob pro Rachel ānis ſep
tem: et erant in cōſpectu eius quaſi dies pauci quonias
amabat illā. Und et ipſe poſtea mēorat Jn die urebar
eſtu. et gelu nocte: Amēus et nos chriſtus: ſēper eius
quæramus amplexus et facile uidebitur ōne difficile:
breuia putabimus uniuerſa quæ longa ſunt: i iaculo il
lius uulnerati: p horarus mōēta dicāus: Heu me quia
peregrinatio mea prolongata eſt. nō ſunt eni cōdignæ
paſſiones huiuſ tēporiſ ad futurā gloriam quæ reuela
bitur in nobis: quia tribulatio patiētiā operatur: pacien
tia probationē. probatio autem ſpē: ſpes autē non con
fundit: quoniā caritas dei diffuſa ē in cordibus noſtris
Quādo tibi uidetur eſſe graue quod ſuſtines: pauli ad

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Corinthios ſecundā lege eplās In laboribus plurimus
i mortibꝫ freqnter: i carceribꝫ abundātius: in plagis ſu
pra modum. A iudæis quinquies quadragenas una
minus accepi: Ter uirgis cæſus ſum: ſemel lapidatus
ſum: ter naufragium ſepi: nocte et die i profundꝫ ma
ris fui. In itineribꝫ ſæpe periculis fluminum: periculis
latronum: periculis ex genere: periculis ex gentibus:
periculis in ciuitate: periculis in deſerto: periculis in
mari: periculiſ in falſis fratribus: In laboribus et erum
nis. In miſeriis: in uigiliis multiſ: in fame et ſiti: i ieiu
niis plurimum: in frigore et nuditate. Quis nūm ſaltes
minimā portionē de cathalogo harum ſibi pōt uēdica
re uirtutum? Unde et ille poſtea cōfidenter aiebat cur
ſum cōſummaui: fidem ſeruaui: Supereſt mihi corōa
iuſtitiæ: quā retribuet mihi in illa die dominus. Si cibꝰ
inſulſior fuerit cōtriſtamur: et putamus nos deo aliqđ
pſtare beneficium: ſi aquā bibimus. Cum aquatius ui
num bibimus: Calix frangitur mēſa ſubuertitur: uerba
ſonāt: et aqua tepidior ſanguine uindicatur. Regnum
cæli uim patitur: et uiolēti diripiunt illđ. Niſi ui feceriſ
cælorum regna nō capies. Niſi pulſaueris iportune:
panē nō accipies ſacramēti. An nō uidetur tibi eſſe ui
olentia cum caro cupit eē quod deus ē? et illuc unde ā
geli corruerunt angelos iudicatura conſcēdeř? Egrede
re quæſo pauliſper e corpore et ob pſētes labores ante
oculos tuos pinge mercedē: quā nec oculus uidit: nec
auris audiuit: nec in cor hominis aſcēdit: qualis erit il
le dies cum tibi Maria mř domini choris occurrerit:
comitata uirgineis? Cum pt rubrum mare et ſumerſum
cum exercitu ſuo pharaonē tympanum tinniēs præcine
rit reſponſuris. Cantēus domino glorioſe. n. honorifi
catus ē: equum et aſcenſorē proiecit i mare. Tunc tecla
i tuos læta uolabit āplexus. Tunc et ipſe ſponſus occur
ret et dicet. Surge ueni proxima mea: Speſioſa mea
Columba mea: quia ecce hyems tranſiit pluuia abiit ſi
bi. Tunc āgeli mirabuntur et dicēt Quæ eſt iſta proſpi
ciens quaſi diluculus: ſpecioſa ut luna: Electa ut ſol:
Uidebunt te filiæ hieruſalē et laudabunt reginæ: et con
cubie pdicabunt. Tunc et alius caſtitatis chorus occur
ret. Sara cum nuptis ueniet. filia phanuel Anna cū
uiduis erunt: in diuerſis gregibꝫ carnis: et ſpe mřis tue
Lætabitur illa ꝙ genuit: exultabit iſta ꝙ doluit. Tunc
uere ſuper aſinā dominus aſcendet et cæleſtē ingredie
tur hieruſalē: Tunc paruuli đ quibꝫ i Eſaia ſaluator af
fatur. Ecce ego et pueri quos dedit mihi dominus pal
mas uictoriæ ſubleuātes conſono ore cantabunt Oſā
na i excelſis. Benedictus qui uenit i noīe domini Oſā
na i excelſis. Tunc centumquadragintaquatuor milia
in cōſpectu troni et ſeniorum tenebunt cithăras: et can
tabunt cāticum: nouuꝫ: et nēo poterit ſcire cāticum illđ
niſi numeruſ definitus. Hi ſunt qui cum mulieribus nō
ſe inquinauerunt: uirgines. n. pmāſerunt. Hi ſunt qui
ſequuntur agnum quocunqꝫ uadit. Quotienſcunqꝫ te
uana ſeculi delectat ābitio: quotiens i mundo aliquid
uideris glorioſum ad paradiſum mēte trāſgredeř: eſſe
incipe quod futura es: Et audies a ſponſo tuo. Pone
tu me ſicut ſignaculum in corde tuo: ſicut et ſignaculꝫ
in brachio tuo: et opeř pariter ac mente munita clama
bis et dices Aquæ multæ nō potuerunt extinguere ca
ritatem: et flumina non cooperiēt eam.

De ſupra ſcripto libello mēinit beatus Hieronymus
in prima epiſtola ad Demetriadē narrās quātā apud
conſcios culpæ ſibi conflarit inuidiam ſub his uerbis.

Argumentum ſupioris libelli.

ANTE ānos circiter xxx de uirginita
te ſeruanda edidi librum: In quo ne
ceſſe mihi fuit ire contra uitia et pro
pter inſtructionē uirginis quā mone
bam diaboli inſidias pateſacere: qui
ſermo offendit plurios duꝫ unuſquiſ
qꝫ in ſe intelligens quid dicebatur non quaſi mōitorē
libēter audiuit: ſed quaſi criminatorē ſui operis aduer
ſatus eſt. Uerum tamē quid profuit armaſſe exercitꝫ
reclamātium: et uulnus cōſciētiæ dolore monſtraſſe: li
ber manet homines præterierunt.

Incipit epiſtola prima ad. Demetriadeꝫ uirginem de
continentia uirginali ſeruanda:

Argumentum in eadem.

LAUDATURUS Demetriadem
uirginē et hortaturus eā ad uirgiale
propoſitum cōſeruandum ex rei ma
gnitudie exorditur ut lectoreſ reddat
atētos: et aſſentationis uota ſe pur
gat: Deinde parētum nobilitatē breui
inſinuatiōe percurrēs Illā magis laudat ꝙ pro chriſto
nobilitatem diuiciaſqꝫ contēpſerit exponit quāto uirgo
chriſti adhuc adoleſcentula flagraueit deſiderio ut dōi
no Uirginitatem conſecraret: et quomodo imminente
nuptiarum die ſe ipſā cohortata omnem ornatum abie
cerit: ac religioſā. ueſtem acceperit: et eius propoſitꝫ
matris et auiæ fauor imitatio uirginuꝫ et pene tocius
orbis proſecuta fuerit exultatio. effert deide mřis et a
uiæ in ipſam uirginē et chriſti paupes et beniſicentiā
ꝗ diſtractis poſſeſſionibꝫ omnē ſubſtātiā erogabant. et
i cōparationē illarum auaritiā arguit clericorum enār
rās cōſtātiā ſanctarum matronarum i orbitate filiorꝫ
et in affricam ppeſſione tyranni: deinđ monita uirgini
proponēs ad lectionē hortatur: mōet ſeruař fœdus qđ
cum chriſto pepigit: terribile illi dei iudiciuꝫ et ultionē
repſentans: et ad pugnā domeſticā iſtruens docet quo
clipeo đbeat pmuniri cōtra æſtum cogitationuꝫ quædā
đ ſcripturis exponens: et pt cogitationum cautionē ie
iunii dicit arma ſumenda ex ſcripturis mediæ et ſaturi
tatis exempla proponens: et quali ieiunium ſit mode
rāduꝫ inſinuans. Ad imitationē matris et auiæ ac ſub
iectionem parentum et humilitatē et modeſtiam graui
tatēqꝫ ſeruandā exhortatur. Monet riſum praua col
loquia et perturbationes animi declinare. Conſilium
quoqꝫ perfectionis in uendēdo omnia et erogādo pau
peribus proponens id poſt obitum matriſ et auiæ De
metriadō ſuggerit faciendum De tpe oratiōis et opere
manuum inſtruit. Hortatur ut hæreticoruꝫ errore dā
nato qui nitebātur aſtruere animas āte in cæleſtibꝫ pec
caſſe et merito iiquitatis clauſtris humāoruꝫ corpo
rum deputatis Romanæ eccleſiæ et beati papæ Inno
cētii fidē inſequatur: Admonet quoqꝫ de periculo uitæ
ſolitariæ et præſumptiōe. quorundā qui prius uolunt
uideri magři ꝙ didicerint eē diſcipuli inſtruēs quale ſit
et illi cōſortiuꝫ appetēduꝫ et quod declinādum iubēs
i fatuas uirgines: et laſciuas ipſā ad ſanctum uirginale
propoſituꝫ cōſeruāduꝫ et angeloruꝫ gloriam acquiren
dam exhortans Epiſtola.

INTER OMNES materias quas
ab adoleſcentia uſqꝫ ad hanc ætateꝫ
uel mea uel notarioruꝫ ſcripſi manu
nil preſenti opere difficilius: ſcriptu
rus. n. ad đmetriadē uirginē chriſti ꝗ
et nobilitate et diuitiis prima ē i urbe
rōana ſi cuncta uirtutibꝫ eius cōgrua dixero: adulari

putabor:ſi quedã ſubtraxero ne incredibilia uideãtur
dammum laudibus eius mea faciet uerecondia. Quid
ergo faciã quod implere nõ poſſum negare nõ audeo
Tanta eſt auię et matris eius inſignium fœminarũ in
iubendo auctoritas in petendo fides: in extorquendo
perſeuerãtia: Neqꝫ enĩ ut nouũ quiddã et pręcipuũ
a me flagitãt cuius ingenium ĩ huiuſcemodi materiis
ſepe detritũ ē: Sed ne uocis mee pro uirili parte deſit
teſtimoniũ in eius uirtutibꝫ explicãdis: cuius ut incly
ti oratoris utar ſētentia Spes magis laudanda eſt ꝙ̃
res quãq̃ puellares ãnos fidei ardore ſuperarit et ide
cœpit ubi alias deſiſſe ꝑfectę cõſumatęqꝫ uirtutiſ ē pro
cul ergo ſit obtrectatio: faceſſat iuidia: nullũ in ãbitiõe
ſit crimen Ignoti ad ignotã ſcribiuſ dumtaxat iuxta fa
ciē corporalē: alioquĩ ĩterior hõ pulchre ſibi cognituſ ē
illa notitia qua apoſtolus paulus Coloſēſes multoſqꝫ
credentium nouerat quos ante non uiderat. Quantũ
ſit apud me meritũ imo miraculũ uirginitatis noſtrę
hinc poteſt ęſtimari ꝙ occupatus in explanatiõe tẽpli
Ezechielis quod opus in oĩbꝫ ſcripturis ſãctis uel diffi
cilium eſt et in ea parte delubri in qua ſcã ſãctorum et
thimiãmatis altare deſcribitur malui parump hoc undi
uerticulo ut de altari tranſirē ad altare et hoſtiã uiuã
placentē deo ac ſine ulla macula ęternę pudicitię cõſe
crarē Scio ꝙ ad ĩprecationē pontificis flãmeum uir
ginale ſãctum operuerit caput et illud apoſtolicę uociſ
inſigne celebratũ ſit Uolo autē uos oẽs uirginē caſtã
exhibere chriſto quãdo aſtitit regina a dextris tuis ĩ ue
ſtitu deaurato circumdata uarietate. Qua ueſte polimĩ
ta et multarum uirtutum diuerſitate cõtexta idutus ē
et ioſeph: et regum quõdam utebantur filię. Unde et
ipſa ſpõſa lętatur et dicit introduxit me rex ĩ cubiculũ
ſuum: ſodaliumqꝫ reſpondet chorus. Omnis gloria fi
lię regis intrinſecus: ſed et nr̃a oõ dabit aliquid emo
lumenti. equorum curſus fauore ꝓnitior fit pugilum
fortitudo clamoribꝫ incitatur: Paratas ad ꝓlium acies
ſtrictoſqꝫ mucrones ſermo ĩpatoris accēdit. Igr̃ et ĩ o
pere pręſenti auia quidē materqꝫ plantauerunt: ſed et
nos rigabimus: et dominus dabit ĩcremētum. Rheto
rum diſciplina eſt ab auis et atauis et in omi retro no
bilitate ornare quē laudes ut ramorũ ſterilitatē radix
fœcunda cõpenſet: et qđ in fructu nõ teneas mireris in
trunco. Scilicet nunc mihi proborum et olibriorũ cla
ra repetenda ſunt nomia: et illuſtris anitii ſãguinis ge
nus: in quo ãt nullus aut rarus eſt qui nõ meruit con
ſulatum. Aut proferendus olibrius uirginis noſtrę pr̃
quē immatura morte ſubtractũ roma congemuit. ue
reor plura dicere ne ſanctę matriſ uulnus exaſperem:
et uirtutũ eius ĩcordatõ fiat doloriſ iſtauratõ pius fili
us uir ãabilis clēēs dõinus ciuis affabilis cõſul quidē ĩ
pueritia ſꝫ morũ bõitate ſēator illuſtrior felix mõte ſu
a nõ uidit patriã corruentē imo felicior ſobole qui de
metriadis auię nobilitatē inſigniorē reddiderit et deme
triadis filię perpetua caſtitate Uerũ quid ago oblitus
propoſiti: dum admiror iuuenē: laudaui aliquid bono
rum ſecularium: cũ eo magiſ uirgo noſtra mihi laudã
da ſit ꝙ hec uniuerſa contẽpſerit: ꝙ non ſe nobilē nõ
diuitiis prępotentē: ſed hominē cogitarit incredibilis
animi fortitudo eſt inter gemmas et ſericum. inter enũ
chorũ et puellarũ cateruas: et adulationē ad miniſte
ria familię perſtrepentis: et exquiſitas epulas: quas ã
ple dõus prebebat abundãtia appetiſſe eã ieiuniorum
laborē: aſperitatem ueſtiũ uictus cõtinētiã. Legerat
enim uerba domini dicentis. Qui mollibꝫ ueſtiuntur ĩ
domibꝫ regũ ſunt. Stupebat ad cõuerſionē Helię et
ioannis baptiſtę quorum uterqꝫ Zona pellicea aſtrixit
et mortificauit lumbos ſuos: alter ueniſſe narratur in
ſpiritu et uirtute Helie pręcurſor domini in utero pro

phetiſans parētis et ante diem iudicii iudicis uoce lau
datus Annę filię phanuelis mirabatur ardorem que
orationibus atqꝫ ieiuniis uſqꝫ ad ultimã ſenectutē in
templo domino ſeruiebat: Quatuor uirginum filiarum
philippi deſiderabat chorũ et unã ipſarũ ſe eſſe cupi
ebat: quę pudicitię uirgiali prophetię gratiã cõſecutę
ſunt: His et huiuſcemodi cogitacõibꝫ paſcebat ãimũ
nihil ita metuens ꝙ̃ auiã matremqꝫ offēdeꝛ. Quarũ
cum incitaretur exẽplo uoluntati et ſtudiis terrebatur
non ꝙ diſpliceret ei ſanctum propoſitum: ſed ꝙ rei ma
gnitudĩe optare id et appeteꝛ nõ auderēt: ęſtuabat chri
ſti tirũcula. oderat ornãentũ ſuũ et cũ Heſter loq̃
batur ad Dõiũ tu noſti ꝙ oderĩ iſigne captis mei hoc
ē Diadma quo utebatur quaſi regia et tantę ducã im
munditię uelut pãnum mulieris mēſtruatę. Aiunt ſã
ctę et nobiles Fœmine quę eas uiderunt atqꝫ norunt
quas de littore galliarum ad habitationē ſanctorum lo
corum hoſtium per Aphricã compulit ſęua tempeſtaſ
noctibus et ſecreto cõſciis tãtũ uirginibus dei quę in
matris et auię comitatu fuerãt nunq̃ eam linteamina
nunq̃ plumarum uſam mollicie. Sed cilicium in nuda
humo habuiſſe pro ſtrato: iugibꝫ facies rigaſſe lachry
mis ſaluatoris mente gēibus aduoluta ut ſuũ recipe
ret propoſitum. ut ipleret deſideriũ ut auię animum
matriſque molliret quid ultra differo. cum iam nupti
arum appropiuquaret dies et futuro matrimonio tha
lãus pararetur ſecreto et abſque arbitriis noctemqꝫ ha
bens pro Solatio talibus fertur ſe Armaſſe conſiliis
Quid agis demetrias: cur pudicitiã tãto pauoꝛ defēdis
libertate opus ē et audatia quę ſic ĩ pace metuis quid
facies in martyrio perpetrãdo quę tuorum uultũ fer
re nõ potes quomõ ſuſtieres tribunalia perſecutorũ
Si te uirorum exẽpla non prouocant hortetur faciat
qꝫ ſecuras beata mrtyr Agnes: quę ętetē uicit et tyrã
num et titulum caſtatis martyrio corõauit: Neſcis mi
ſera neſcis cui uirginitatē tuã debeas dũ inter barba
ras manus tremuiſti: auię matriſqꝫ ſinu et palliis tege
baris: uidiſti te captiuã et pudicitiam tuam non tuę po
teſtatiſ: horruiſti truces hoſtiũ uultus: raptas uirgies
dei gemitu tacito cõſpexiſti. Urbs tua quõdam orbis ca
put romani populi ſepulchrũ ē: et tu in libyco littore
exulem uirũ exul ipſa accipies: Quas habitura pronu
bam: quo deducenda comitatu: Stridor punicę liguę
procacia tibi feſcennina cãtabit. Rumpe moras omēs
ꝑfecta dei dilectio foras mittit timorē. Aſſume ſcutum
fidei: Loricã iuſtitię: galeã ſalutis: procedꝫ ad ꝓliũ: hē
at et pudicitia ſeruata martyrium ſuum. Quid metuis
auiam: quid formidas parentē: forſitã et ipe uelit qđ
te uelle nõ credunt. His et aliis q̃ pluribꝫ iflammata
ſtimulis omnē corporis cultum et habitũ ſecularē qĩ
propoſiti ſui ipedimenta proiecit pręcioſa monilia gra
ues cõnſibus uniones: ardenteſqꝫ gemmę redduntur
ſcrineis: Uili tunica induitur: uiliori tegitur pallio: et ĩ
ſperata auię genibus repente prouoluitur fletu: tãtũ
mœroriſqꝫ planctibus quę eſſet oſtendit. Obſtupuit
ſca et grauis fœmia alienũ habitum inepte cõſpiciēs
Matre gaudio ſtabat attonita utraqꝫ uerum non cre
deret quod uerũ eſſe cupiebat. hęſit uox faucibus: et
inter ruborem et plalorem metumqꝫ atqꝫ lętitiam co
gitationes uarie mutabantur Succumbendũ eſt huic
loco: neqꝫ narraꝛ aggrediar quod dicendo minus faci
am. Ad explicandas incredibilis gaudii magnitudinē
et tuliãi fluuiuſ exſiccaretur igenii et contortę Domo
ſthenis uibratęqꝫ ſententię tardius languidiuſqꝫ ferrē
tur. Quicquid poteſt cogitare animus: quicqud ſermo
non poteſt explicare: illo in tẽpore factum audiuimus
Certatĩ ĩ oſcula neptis mater et filia ruunt: uberti: fle
re pręgaudio: iacentem manu attollere: amplexariqꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

526.

trepidantem agnoſcere i illius propoſito mentē ſuā et
gratulari q nobilē familiam uirgo uirginitate ſua nobi
liores faceret inueniſſe eā quod pſtaret generi: Quod
Romanæ urbis cineres mitigaret: Jheſu bōe quid illud
in illa domo exultationis fuit: Quaſi ex radice fœcun
da multæ ſimul uirgies pullularunt exēplumq patrōæ
et dominæ ſecuta eſt clietius turba atq familiarus. per
omnes domos feruebat uirginitatis profeſſio quarus
cum impar eſſz in carne conditio unum erat premium
caſtitatis Parus loquor Cunctæ per Aphricā eccleſiæ
quodā exultauere tripudio nō ſolus ad urbes oppida
uiculoſq ſed ad ipſa quoq mapalia celebris fama pe
netrauit Omnes inter Aphricā Jtaliamq inſulæ hoc
rumore repletæ ſunt et inoffenſo pede longius gaudia
cucurrere: Tunc lugubres ueſtes italia mutauit: et Se
miruta urbis romæ mœnia priſtinus ex parte recepere
flugorē propitium ſibi exiſtimantes dōinum in alumnæ
conuerſione prefecta putantes extinctas gottorus ma
num et colluuiē perſugarum atq ſeruorus domini de
ſuper itonātis fulmine cōcidiſſe. Nō ſic pt Trebiā thrā
ſimenum et Cannas i quibs romāorum exercituus cæ
ſa ſunt milia Marcelli primum apd nolā plio ſe popu
lus rōanus erexit. miori prius gaudio ſtrata ſunt gal
lorum agmina auro redēpta nobilitas: Et ſemiarium
generis romāi in arce cognouit: penetrauit hic rumor
oriētis littora: et i mediterrāeis quoq urbibs chriſtia
næ gloriæ triumphus auditus ē. Quæ uirgo chriſti nō
huius ſe ſocietate iactabit q mī nō tuum. Juliana bea
tum clamauit uterum. Jncerta apd infideles ſint pmia
futurorum. Plus interim recepiſti uirgo q obtuliſti.
Quas ſponſā hominis una tantum prouincia nouerat
uirginē chriſti totus orbis audiuit. Solent miſeri parē
tes et nō plenæ fidei chriſtiani deformes i aliquo mē
bro debiles filias: quia dignos generos nō inueniunt
uirginitati tradere: tanti ut dicitur uitrum quanti mar
garitum. Certe qui Religioſiores ſibi uidētur paruo
ſumptu et qui uix ad alimēta ſufficiāt uirginibs dato.
Omnes cenſus in utroq ſexu ſecularibs liberis largi
untur: quod nuper et i hac urbe diues quidā fecit preſ
byter ut duas filias in propoſito uirginali inopes relin
queret et aliorum ad omnem copiam filiorus luxurie
atq dlicиis prouideret: fecerunt hoc multæ probdolor
noſtri propoſiti fœmine: atq utinā rarus eſſet exēplus
quod quāto crebrius ē: tanto iſtæ feliciores: Quæ nec
plurimarum quidē exēpla ſecutæ ſunt fertur et omni
um chriſtianorum laude celebratur: Quicquid fuerat
nuptiis pparatum a ſanctis fœminis nō detractum uir
gini: ſed traditus ne ſpōſo fieret iiuria: immo ut dotata
priſtinis opibs ueniret ad ſponſum: et qd in rebs mun
di periturus erat: domeſticorum dei iopiā ſuſtentaret:
Quis hoc credat? proba illa et omnium dignitatum et
cunctæ nobilitatis in urbe romana nomē illuſtrius: Cu
ius ſanctitas et in uniuerſos effuſa bonitas et apd bar
baros uenerabilis fuit: Quā trium liberorum Olibrii
probini: et probi nō fatigauerunt ordinarii cōſulatus
et cum icenſis domibus direptiſq in urbe captiuitas
nūc habitas uenundaī dicitur poſſeſſiones: et facere ſi
bi amicos d iiquo māmona: qui ſe recipiāt i æterna ta
bernacula ut erubeſcat omis eccleſiaſtici miniſterii gra
dus: et caſſa mōachorum noia emere pdia tāta nobili
tate uendēte. Vix barbarorum effugerat manus: Et a
uulſas de cōplexu ſuo uirgines fleuerat cum ſubito in
tolerabili: et qd nunq timuerat amātiſſimi filii orbita
te pcutitur: et qi futura chriſti uirginis auia ſpe futuro
rum mortiferum uulnus excepit probās i ſe uerum eē
qd in lyrico carmine ſuper uiri iuſti pconio dī. Si fra
ctus illabatur orbis īpauidum ferient ruinæ: legimus i
uolumine Job. Adhuc iſto loquēte uenit et alius nun

cius: et in eodē tētatio ut melius hētur in hebræo: Mi
litia ē uita hois ſup terram. Adhuc. n. laboramus et i
ſeculi huius pīcitamur militia: ut i futuro ſæculo coro
nemur: nec mirus hoc de hominibs credeī: cum domi
nus ipſe teſtatus ſit: et d Abraham ſcriptura teſtetur q
deus tētauit eum: quā obcauſam et apoſtolus loquitur
Gaudētes in tribulatione: et ſcientes qd tribulatio pa
cientiam operatur: pacientia probationē: probatio ſpē
ſpes āt nō cōfundit. Et in alio loco. Quis nos ſepabit
a caritate chriſti? tribulatio? an anguſtia? an pſecutio? an
fames? an nuditas? an periculum? an gladius? ſic ſcrip
tum eſt. Quia pp te mortificamur tota die æſtimati ſu
mus ut oues occiſionis. Et Eſaias huiuſcemōi hoies
cohortatur dicens Qui ablactati eſtis a lacte: qui auul
ſi ab ubere tribulationem expectātes ſpem ſup ſpē. nō
ſunt condignæ paſſiones huius tpis ad futuram gloriā
q reuelabitur i nobis. Cur iſta replicaueri ſermo ſeqns
monſtrabit. Quæ de medio mari fumātem uiderat pil
am: et fragili cymbæ ſalutē ſuā ſuorumq commiſerat
crudeliora inuenit Aphricæ littora. Excipitur enim ab
eo quē neſcias utrum auarior an crudelior fuerit: cui
nihil dulce pter uinum et pcium: et qui ſub occaſione
partium clemētiſſimi pricipis ſæuiſſimus omnium exti
tit tyrannorum. Et ut aliquid loquar de fabulis poeta
rum qi orcus in tartaro nō tricipitē: ſed multorus capi
tum habuit cerberum qui cuncta traheret: laceraret:
hic matrum gremiis abduceī pactas: negotiatoribs et
auidiſſimis mortalius Syris nobilium puellarus nup
tias uendeī nō pupillarum nō uiduarum: nō uirginus
chriſti inopiæ parceret: manuſq magis rogātium ſpec
tare q uultus. Hanc feram et Charybdim ſcyllamq
ſuccinctam multis canibs fugiēs barbaros matrona ſu
ſtinuit: q nec naufragiis pceret: nec captiuitatibs flecte
retur: imitare ſaltē crudelis hoſtē romani imperii: bre
uius nři tēporis tātum quod inuenerat tulit: tu quæris
quod non iuenis: et mirantur æmuli. Virtus. n. ſemp
īuidiæ patet cur tātarum rerum ſecum pudicitiā tacita
proſcriptione mercata ſit: cum et ille partē ſit dignatus
accipere: qui totum potuit auferre: et hæc qi comiti ne
gaī nō auſa ſit quæ ſe itelligebat ſub noie priuatæ digni
tatis tyranno ſeruientē. Sentio me iimicorum patere
morſibs q adulari uidear nobiliſſimæ et clariſſimæ qui
accuſare non poterunt ſi me ſcierint huculq tacuiſſe.
Neq. n. laudaui in ea unq antiquitatē generis: diuiti
as et potentiæ magnitudinē uiro uiuente uel mortu
o: q alii forſitā mercenaria oōne laudauerit: mihi pro
poſitus eſt ſtilo eccleſiaſtico laudare auiā uirginis meæ
et grās agere q uoluntatē eius ſua adiuuerit uolunta
te. Alioqui cellula monaſterii: uilis cibus: ueſtiſq con
tempta: et ætas uicina iam morti: breuiſq tēporis ui
aticum caret omni aſſentationis infamia. Deniq i re
liquis partibus omnis mihi ſermo ad uirginē dirigitur
uirginē nobilem et nobilem non minus ſanctitate q ge
nere. Cuius quāto ſublimior aſcenſus eſt: tāto lapſus
periculoſior. Jllud tibi nata deo præ omnibus unus p
dicam Et repetens iterumq iterumq monebo ut ani
mus tuus ſacræ lectionis amore occupes: ne in bōa ter
ra pectoris tui ſemētē lolii auenarumq ſuſcipias: Ne
dormiente pẽfamilias qui eſt νους idest animus ſē
per deo adhærens inimicus homo Zizania ſuperſemi
net: ſed ſemper loquaris in noctibs quæſiui quem dile
xit aīa mea ubi paſcis ubi cubas in meridie: Et adhæ
ſit anima mea pt te: ſuſcepit dextera mea. Jlludq Hie
remiæ Non laboraui ſequēs te neq. n. eſt dolor in Ja
cob: nec labor in iſrahel. Quando eras in ſeculo: et ea
quæ erant ſeculi diligebas polire faciem: purpuriſſo et
ceruſa ora depingere: ornare crines: et alienis capillis
turritum uerticem ſtruere: ut taceam de inaurium pciſ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

candore margaritarū rubri maris profunda teſtātius
ſmaragdorū uirore cerau niorum flāmis hiacyntho
rū pelago ad q̄ ardēt et inſaniunt ſtudia matronarū.
Nunc autem quia ſeculū reliquiſti. et ſecundo poſt ba
ptiſmum gradu iniſti pactū cū aduerſario tuo dicens
et rēuncio tibi diabole et ſeculo et pōpis tuis et: opibus
tuis. ſerua fœdus quod pepigiſti: et eſto conſentiēs pa
cti tuiq; cuſtodiens cum aduerſario tuo dum es in uia
huius ſeculi ne forte tradat te iudici et de ſuo aliquid u
ſurpaſſe conuicat tradariſq; miniſtro qui ipſe eſt inimi
cus et uindex et mittaris in carcerem et in tenebras ex
teriores que quāto a chriſto uero lumine ſeparātur tan
to nos maiori horrore circūdant: et non inde exeas
niſi ſoluas nouiſſimū quadrātem. i. minimū quodq;
dictum: et pro ocioſo uerbo reddituri ſimus rationem
in die iudicii. Hæc dicta ſunt non infauſto cōtra te uati
cinio: ſed pauidi cautiq; monitoris officio ea quoq; i
te quæ tuta ſunt formidantis. Si inquit ſps habētiſ po
teſtatē aſcenderit ſuper te locum tuū ne dimiſeris qua
ſi i procinctu et i acie ſtamus ſēper ad pugnā: uult nos
de loco mouere hoſtis: et de gradu excedere. ſed ſolidā
da ueſtigia ſunt et dicendū Statuit ſupra petrā pedes
meos: et petra refugium leporibus Pro quo multi eri
nacios legunt āimal paruū et fugax: et peccatorū ſen
tibus prægrauatum. Sed ideo ieſus ſpinis coronatus
eſt et noſtra delicta portauit: et pro nobis doluit ut de
ſentibus et tribulatiōibus fœminarū ad quas dicitur i
anxietatibus et doloribus paries mulier et ad uirū cō
uerſio tua et ipſe dominabitur tui: roſæ uirginitatis et
lilia caſtitatis naſcerentur. Unde ſponſus paſcitur iter
lilia: et inter eos qui ueſtimēta ſua nō coinquinauerunt
uirgines eni permāſerunt: audieruntq; preceptū. Cā
dida ſint ſēper ueſtimēta tua Et quaſi auctor uirginita
tis et princeps loquitur cōſidenter. Ego flos campi et
lilium cōuallium Petra igitur leporum eſt qui in perſe
cutionbus de ciuitate fugiunt i ciuitatē: nec timēt illud
propheticum: Periit fuga a me montes autem excelſi
ceruis quorum colubri cibi ſunt quos educit puer par
uulus de forāine: quādo pardus et hædus requieſcunt
ſimul et bos et leo cōedunt paleas ut nequaq̄ bos diſ
cat feritatem: ſed leo doceatur māſuetudinem: Reuer
tāur ad propoſitū teſtimōiū Si ſpiritus poteſtates
habētis aſcēderit ſuper te locū tuū ne demiſeris: poſt
quod ſequitur quia curatio quieſcere facit peccata max
ime qui uerſiculus hunc habet ſēſū Si in cogitatiōes
tuas coluber aſcēderit omni cuſtodia ſerua cor tuum
Et cū dauid cāito ab occultis meis munda me doīne
et ab alienis parce ſeruo tuo: et ad peccatū maximū
quod perpetratur opere nequaquā puēies ſed incēdia
uiciorum in mēte iugulabis: et paruulos babylōios al
lides ad petrā i qua ſerpentis: ueſtigia nō reperiuntur
cauteq; domino promittes Si mei nō fuerint dōinati
tunc immaculatus ero. emundabor a delicto maximo
Hoc eſt quod alibi ſcriptura teſtatur: peccatū patrum
reddā i tertiā et quartā gēeraciōē ut cogitaciōes meas
mētiſq; decretū nō ſtati puniat ſed reddat i poſteris. i.
i malis operibs et i delictorū pſeuerātia q̄ do loq: p
Amos ſuper tribus et quatuor impietatibus illius et il
lius ciuitatis nomne aduerſabor eam hæc curſim quaſi
de prato pulcherrimo ſanctarum ſcripturarū paruos
flores carpſiſſe ſufficiat pro cōmōitiōe tui: ut claudas
cubiculū pectoris tui et crebro ſignaculo munias frō
tem tuam ne exterminator ægypti in te locū reperiat
ſed priogenita quæ apud ægyptios pereunt in tua mē
te ſaluentur et dicas cum propheta paratū cor meū
deus: paratum cor meū cātabo et pſallam: exurge glā
mea: exurge pſalteriū et cithara quā aſſume: iubet et
tyrus multis peccatorū cōfoſſa uulneribs ut agat pœ
nitētiā: et maculas priſtiæ fœditatis cū petro āaris ab
luat lachrymis. uerū ne nos ignorēus pœnitēciā ne fa
cille peccēus illa quaſi ſecunda poſt naufragiū miſeris
tabula ſit i uirgīe itegra ſeruatur nauis. aliud ē q̄rei q̄d
pdideris aliud poſſidere q̄d nunq̄uā amiſeris unde et
apoſtolus caſtigabat corpus et i ſeruitutē redigebat ne
aliis prædicās ipſe reprobus iueniretur corporiſq; ex
pſona gēeris humāi iſlāmatus ardoribus loquebatur
Miſer ego homo quis liberabit me de corpore mortis
huius et iterum ſcio q̄ non habitat in me hoc eſt i car
ne mea bonum uelle enim adiacet mihi ut faciam au
tem bonum nequaq̄ neq; enim quod uolo bonū ſed
quod nolo malum hoc facio et denuo qui in carne ſunt
deo placere non poſſunt uos autem non eſtis in carne
ſed i ſpiritu: Si tamē ſpiritus dei habitat i uobis Poſt
cogitationum diligentiſſimam cautionem ieiuniorum
tibi arma ſumenda ſunt et canēdū cū dauid. Humilia
ui ieiunio animam meam et cinerē quaſi panē māduca
ui et cum moleſti erāt mihi induebar cilicio Eua per ci
bū eiecta ē de paradiſo Helias quadragita dierū ex
ercitaius ieiunio curru igneo rapitur i celū Moyſes
quadraginta diebus ac noctibs fāiliaritate ac ſermone
domini paſcitur et i ſe ueriſſimū probat nō i ſolo pāe
uiuit hō ſed in oī uerbo quod procedit de ore dei Sal
uator generis humani qui uirtutis et cōuerſatiōis ſuæ
nobis reliquit exēplum poſt baptiſmū ſtati aſſumitur
a ſpiritu ut pugnet cōtra diabolū et opreſſū eū atq;
contritum tradat diſcipulis cōculcandū. Unde et apo
ſtolus loquitur. Deus conterat ſathan ſub pedibus ue
ſtris uelociter et tamen hoſtis antiquus poſt quadragi
ta dierum ieiunium per cibum molitur inſidias et dicit:
Si filius dei es dic ut lapides iſti panes fiāt i lege mē
ſe ſeptimo poſt clangorem tubarum decima die mēſis
totius gentis hebrææ ieiunium eſt et exterminatur ani
ma illa de populo: quæ ſaturitatem prætulerit contiētiæ
In iob ſcriptū eſt d̄ dracone uirtus eius i lumbis eius:
et fortitudo eius in umbilico uentris eius aduerſus iu
uenes et puellas ætatis ardore abutitur et inflāmat ro
tā natiuitatis nřæ et iplet illud i Oſee oēs adulterantes
quaſi clibāus corda eorū q̄ dei miſer icordia ieiuniorū
frigore reſtiguntur. hæc ſunt ignita diaboli iacula q̄ ſiul
uulnerāt et inflammant et a rege babylonio tribus pu
eris præparantur qui ſuccendit fornacem quadraginta
noues cubitorū habens et ipe ſeptes hebdomadas ad
perditionē quas dominus obſeruari iuſſerat ad ſalutē.
Sed quomodo ibi quartus ſpeciē habens quaſi filii
hominis imēſos mitigauit ardores et intra cāini æſtu
āti ſ incēdia docuit flāmas calorē amittere. Et aliud ocu
lis comminari et aliud prebere tactui ſic et i āimo uirgi
ali rote cæleſti et ieiuniorū frigore calor puellaris ex
tiguitur et in humāo corpore impetratur āgelorū con
uerſatio Quāboerē et uas electiōis de uirgibſe dicit
domini nō habbre præceptum quia cōtra naturā imo
ultra naturā eſt non exercere quod nata ſis interficere
in te radicem tuam et ſola uirginitatis poma decerpere
neſcire thorum omnem uirorū horrere contactum. et
in corpore uiuere ſine corpore. Neq; uero immodera
ta ieiunia imperamus: et in enormes ciborum abſtinen
tias quibus ſtatim corpora delicata franguntur et ante
ægrotare incipiunt q̄ ſanctæ conuerſationis iacere fun
damenta. Philoſophorum quoq; ſententia eſt
μεσότητας ἀρετὰς ὑπερβολὰς κακίας εἶναι
Quod latinus ita poteſt ſermo reſonare: Moderatas
omnes eſſe uirtutes excedētia modum atq; menſuras
intra uitia reputari. Unde et unus de ſeptes ſapiētibus
ait μηδὲν ἄγαν ne quid nimis quod tam celebre
factum eſt ut comico quoq; uerſu expreſſum ſit: Sic de
bes ieiunare ut nō palpites et reſpicere uix poſſis et co

mitum tuarũ uel porteris uel trabariis manibus: Iſ
ut fracto corporis appetitu nec in lectione :nec in pſal
mis:nec in uigiliis ſolito quid minus facias: Ieiunius
non perfecta uirtus:ſed cæterarũ uirtutum fundamē
tum eſt. et ſanctiſicatio atqꝫ pudicitia ſine qua nemo ui
debit deus gradus præbet ad ſumma ſcandentibꝫ:nec
tamē ſi ſola fuerit uirgines poterit coronare. Legimus
euãgelium ſapientiũ et ſtultarũ uirginum: quarum
aliæ cubiculum ingrediuntur ſponſi et aliæ bonorum
operum oleum non habentes extinctis lampadibus
excluduntur. Latus eſt ſuper ieiuniis campus:in quo
et nos ſæpe cucurrimus et multorum proprii habētur
libri:ad quorũ te mittimus lectionem.ut diſcas quid
boni habeat continentia et quid econtrario mali ſaturi
tas: Imitare ſponſũ tuũ eſto matri tuæ auiæqꝫ ſubie
cta:nullũ uirorũ et maxīe iuuenũ niſi cũ illis uide
as:nullũ ſcias quem illæ neſciant. Sæcularis quoqꝫ
ſententia eſt eadẽ uelle et eadẽ nolle ea demũ firma
amicitia eſt:ut appetes uirginitatẽ ut chriſti præcepta
cognoſceres ut ſcires quid tibi expediret:quid eligere
debeas illa te exēpla docuerunt:ſacta domini inſtruxit
conuerſatio: Non igitur ſolum tuum putes eſſe quod
tuum eſt: ſed earum quæ in te ſuam expreſſerunt pudi
citiam et honorabilium nuptiarũ cubiculiqꝫ immacu
lati pcioſiſſimum germē habere et florē qui perfectos
affert fructus ſi humiliaueris te potēti mãu dei et ſcrip
tum ſemper memineris: Superbis deus reſiſtit:humi
libus autem dat gratias. Ubi autē gratia non operum
retributio ſed donantis eſt largitas:ut ipleatur dictũ
apli Nõ eſt uolentis neqꝫ currentis:ſed miſerentis dei
et tamen et uelle et nolle noſtrum eſt. Ipſum quoqꝫ
noſtrum quod eſt ſine dei miſericordia nõ noſtrum eſt
Eunuchorum quoqꝫ tibi et puellarum ac ſeruorũ mo
res magis eligãtur ꝙ uultuũ elegantia:quia in omni
ſexu et Etate: et truncatorum corporum uiolenta pudi
citia animi conſiderandi ſunt qui ãputari: Niſi Chriſti
tiore non poſſunt Scurrilitas atqꝫ laſciuia te preſente
non habeat locum Nunquã uerbum inhoneſtum au
dias aut ſi audis non iraſcaris perditæ mentis hoīes
uno frequenter leuiqꝫ ſermone tētant clauſtra pudici
tiæ:rideri et ridere ſecularibus derelinque.grauitas tu
am perſonaꝫ decet: Catonē quoqꝫ illũ dico cenſoriũ
ueſtræ quondam urbis principem qui i extrema ætate
græcas litteras nõ erubuit cēſor: nec deſperauit ſenex
diſcere: Et Marcus Craſſum ſemel in uita ſcribit riſiſſe
Lucilius.fuerit illa affectata ſeueritas:et gloriaꝫ quæ
rens auramqꝫ popularē Nos affectus et perturbatio
nes ꝙ diu in habitaculo corporis huius habitãus et
fragili carne circumdamur moderari et regere poſſēus
ãputare nõ poſſēus unde pſalmiſta dicit iraſcimi et no
lite peccare Quod apoſtolus ediſſerens Sol iquit nõ
occidat ſuper iracundiam ueſtram:quia et iraſci hoīs
eſt et finē iracundie põere chriſtiani Superfluũ reor
te monere contra auaritiam cum generiſ tui ſit Et ha
bere et calcare diuitias: Et apoſtolus doceat auaritiã
eſſe cultum idolorum dominuſqꝫ reſpõdeat ſiſcitãti:
Magiſter bone quid boni faciens uitã æternam poſſidē
bo? Si uis pfectus eſſe uade et uēde oia quæ habes
et da pauperibus et habebis theſaurum in cælo et uēi
ſequere me apoſtolici faſtigii ē perfectæqꝫ uirtutis uen
dere omnia et pauperibus diſtribuere et ſic leuē atqꝫ
expeditum cum chriſto ad cæleſtia ſubuolare nobiſ im
mo tibi credita eſt diligens diſpenſatio quãꝙ in hoc
oi ætati omniumqꝫ perſoꝛæ libertas:arbitrii derelicta ſit
ſi uis inquit perfectus eſſe non ĩpero non cogo ſed pro
pono palmam oſtendo pmia tuum ē eligere ſi uolueriſ
in agone et certamine coronari :et conſideremus ꝙ ſa
pienter ſapientia ſit locuta uende quæ habes cui iſta p

ripiuntur? Nēpe illi cui dictũ eſt ſi uis eſſe perfectus
ſi ergo uis eſſe perfectus nõ partē bonorũ tuorũ uē
de:ſed omnia:cumqꝫ uendideris:quid ſequitur: Et da
pauperibus non diuitibus nõ propinquis:non ad lux
uriã:ſed ad neceſitatē ſiue ille ſacerdos :ſiue cognatus
et affinis ſit nihil aliud i illo cõſidres niſi paupztatē :la
udēt te eſuriētium uiſcera:non ructuantiũ opulēta cõ
uiuia. In actibus apoſtolorũ quãdo domini noſtri ad
huc cadebat cruor et feruebat recēs in credētibꝫ fides
uendebãt oēs poſſeſſiões ſuas et precia earũ ad apo
ſtolorũ deferebãt pedes :ut oſtenderēt pecunias eſſe
calcãdas: Dabaturqꝫ ſingulis prout cuiqꝫ opus erat:
Anania et ſabira diſpēſatores timidi immo corde du
plici et ideo condēnati quia poſt uotũ optulerunt qua
ſi ſua et nõ eius cui ſēel ea uouerãt :partēqꝫ ſibi iam
aliene ſubſtãtiæ reſeruauerunt metuētes famē quaꝫ ue
ra fides nõ timet præſētē uindictã meruere non crude
litate ſentētiæ ſed correptioniſ exēplo: Deniqꝫ et apo
ſtolus petrus nequaꝙ ĩprecatur eis mortem ut ſtultus
philoſophus calumniatur ſed dei iudicium ſpiritu pro
phetico ãnuntiat ut duorũ hoīũ pœna ſit doctrina mul
torũ. Ex eo tpe quo uirginitati perpetuæ cõſecrata es
tua nõ tua ſunt: imo uere tua quia chriſti ēe cœperunt
quæ auia uel matre uiuēte ĩparũ arbitrio diſpenſãda
ſunt. Sin autē obierint et ſomno ſanctorũ requieue
rint Scio eniꝫ et illas hoc optare ut te habeãt ſupſtites
cum ætas maturior fuerit:et uoluntas grauior firmior
qꝫ ſētencia facies quod tibi uiſum fuerit. immo quod
dominus imperarit ſcitura nihil te habiturã niſi quod
in bonis operibus erogaueris. Alii ædificēt eccleſias
ueſtiãt parietes marmorũ cruſtis columnarũ moles
aduehãt earumqꝫ deaurēt capita.precioſa ornamenta
contexant:precioſum ornatuꝫ nõ ſētientia ebore argē
toqꝫ ualuas:et gēmis aurata diſtiguãt altaria:nõ ĩphē
do nõ abnuo:unuſquiſqꝫ ĩſuo ſēſu abundet melius ē
ēi hoc facerē ꝙ repoſitiſ opibꝫ icubarē ſed tibi aliđ propo
ſitũ ē chriſtũ ueſtire i paupibꝫ : uiſitare in lãguētibꝫ
paſcere in eſurientibus:ſuſcipere in his qui tecto idigēt
et maxime i domeſticiſ fieri. Uirginũ alere mõaſteria
ſeruorũ dei et pauperum ſpiritu habere curã : qui di
ebus ac noctibus ſeruiunt doīo tuo: qui in terra poſiti
angelorũ imitãtur cõuerſationē:et nihil aliud loquun
tur niſi quod ad laudes dei pertinet: Habētesqꝫ uictũ
atqꝫ ueſtitũ his gaudēt diuitiis : qui plus habere no
lunt :ſi tamē ſeruãt propoſitũ:alioquin ſi plus deſide
rãt:his quoqꝫ quæ neceſſaria ſunt probantur indigni
Hæc ad uirginē diuitē et uirginē nobileꝫ ſum locutus
Nunc tantũ ad uirginem loquar.ideſt non ea quæ ex
tra te ſed in te ſunt tãtum conſiderãs preter pſalmorũ
et orationis ordinē quod tibi hora tercia:ſexta :nona:
ad ueſperũ medio noctis:et mãe ſēper eſt exercendus
ſtatue quot horis ſcripturã ſactaꝫ ediſcere debeas:quã
to tēpore legere non ad laborē ſed ad delectationes et
ĩſtructionē animæ: cuꝫqꝫ hæc finiueris ſpatia et frequē
ter te ad figenda gēua ſolicitudo animi ſuſcitauerit: ha
beto lanã ſemper in manibus:et ſtaminis pollice fila
deducito : uel ad torquēda ſubtegmia i alueolis fuſa
uertãtur .aliarumqꝫ neta aut in globũ collige:aut tex
enda compone:quæ texta ſunt reſpice : quæ erata rep
hende:quæ faciēda cõſtitue : Si tantis operum uarie
tatibus fueris occupata nunquã tibi dies longi erunt:
ſed ꝙ uis æſtiuis tendãtur ſolibus breues uidebuntur
in quibꝫ aliquid operis pretermiſſũ ē. Hæc obſeurãs
te ipſã ſaluabis:et alias et eris magiſtra conuerſatiõis
ſanctæ multarumqꝫ caſtitatē lucrũ tuum facies dicēte
ſcriptura: In deſideriis eſt anima ois ocioſi. Nec iccir
co tibi ab opere ceſſãdũ ē quia deo propitio nulla re
indiges : ſed ideo cum omnibus laborãdum eſt ut per

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

occaſionem operis nil aliđ cogites niſi quod ad de do
mini pertinet ſeruitutem . Simpliciter loquar quāuis
omnē cēſus tuum in pauperes diſtribuas:nihil apud
chriſtum erit precioſius niſi quod manibꝫ tuis ipſa con
feceris uel in uſus proprios uel i exemplus uirginus
terrarũ uel quod auiæ matriqꝫ offeras maiora ab eis
in refectionem pauperum receptura : Pene preterei
quod uel præcipuum eſt Dum eſſes paruula et ſanctæ
ac beatæ memoriæ Anaſtaſius epiſcopus Romanā
regeret eccleſiam de oriētis partibꝫ hæreticorũ ſæua
tempeſtas ſimplicitates fidei quæ apoſtoli uoce lauda
ta eſt polluei et labefactare cōata eſt. Sed uir ditiſſimæ
paupertatis et apoſtolicæ ſolicitudinis: ſtatim noxium
perculit caput et ſibilantia hydræ ora cōpeſcuit et quia
uereor immo rumore cognoui in quibuſdā adhuc ui
uere et pullulare uenenata plātaria illud pio charitatiſ
affectu præmonēdus puto et ſancti Innocentii qui a
poſtolicæ cathedræ et ſupradicti uiri ſucceſſor et filius ē
teneas fides:nec peregrinā q̃uis tibi prudens callida
qꝫ uideatur doctrinam recipias // Solent enim huiuſ
cemōi p angulos muſitarē: et quaſi iuſtitiam dei quære
re cur illa aīa i illa ſit nata prouincia: Quid cauſæ extitit
ut alii de chriſtianiſ naſcantur parentibus. Alii inter fe
ras et ſeuiſſimas nationes ubi nulla dei notitia ē cum
qꝫ hoc quaſi ſcorpionis ictu ſiplices quoſqꝫ percuſſerit
et fiſtulato uulnere locus ſibi fecerit:uēena diffundunt
putas.ne fruſtra īfās paruulus et qui uix matrē riſu
et uultus hilaritate cognoſcat:qui nec boni aliquid fe
cit : nec mali dæmone corripitur morbo opprimitur re
gio et ea ſuſtinet quæ uidēus hoīes ipios nō ſuſtinere
et ſuſtinere deo ſeruiētes Sinautē iudicia inquiunt do
mini uera iuſtificata in ſemetipſis. Et nihil apud dominꝫ
iniuſtum eſt ipſa ratiōe cōpellitur ut credamus animas
fuiſſe in cæleſtibus et propter quædā ātiqua peccata dā
natas in corporibꝫ humāis et ut ita loquāur ſepultas
noſqꝫ i ualle lachrymarũ pœnaſ ueterũ luei pctōrũ
Vnd et propheta diĉ priuſq̃ humiliarer ego peccaui et
educ animas de carcere:et iſte peccauit ut cæcus naſce
retur ex utero an pētes eius et cætera his ſimilia. Hæc
impia et ſcelerata doctrīa olim i ægypto et orientis pti
bus uerſabatur:et nunc abſcondite quaſi in quibuſdā
foueis uiperarum apud pleroſque uerſatur illarumqꝫ
partium polluit puritatē et quaſi hæreditario malo ſer
pit i paucis:ut pueniat ad plurios:quā certus ſum q̃ ſi
audieris nō recipias hēs enī apđ deum magiās qua
rũ fides norma doctrinæ ē intelligis qđ loquor. Dabit
enī tibi deus i oībus itellectum nec ſtatim aduerſum
ſæuiſſimā hæreſis et multo his nequiora q̃ dixi reſpō
ſionē ordinis flagitabis:ne nō tā prohibuiſſe uidear q̃
cōmonuiſſe cum præſentis operis ſit inſtruere uirginē
non hæreticiſ reſpōdere Cæterum oēs fraudulētias eo
rum et cuniculos quibus nituntur ſubuertere ueritatē
i alio opere deo adiuuāte ſubuertius.quod ſi uolueris
prōpte libēterque mittēus Vltroneas enī aiunt pute
re merces et precia facilitate decreſcere:quæ ſēp i rari
tate maiora ſunt. Solet inter pleroſqꝫ eſſe certamen
Vtrum ſolitaria an cũ multis uita ſit melior quarum
prima preferatur quidem ſecundæ .ſed in uiris quidẽ
periculoſa eſt ne abſtracti ab hominum frequentia ſor
didis et impiis cogitatiōibꝫ pateant:et pleni arrogātiæ
et ſupercilii cunctos deſpiciant: armentqꝫ līguas ſuas
uel clericis uel aliis monachis detrahendo de quibus
rectiſſime dicitur Filii hominum dentes eorũ arma et
ſagittæ:et lingua eorum gladius acutus:quātomagis
in fœminis quarum mutabilis fluctuansqꝫ ſētentia ſi
ſuo arbitrio relinquatur cito ad deteriora dilabuntur
Noui ego in utroqꝫ ſexu per nimiā abſtinētiā cerebri
ſanitatem in quibuſdā fuiſſe uexatas præcipueqꝫ in

his qui in humectis et frigidis habitauere cellulis: ita
ut neſcirent quid agerēt quo ue ſe uerterēt:quid loqui
quid tacere deberent. Cæterum ſi rudes ſæcularius lit
terarum de tractatibꝫ hominum diſertorum quippiā
legerit uerboſitatē ſolā diſcunt abſqꝫ noticia ſcriptura
rum: et iuxta uetus elogium. Cum loqui neſciāt tacerē
non poſſunt:docentqꝫ ſcripturaſ quas nō itelligunt:et
cum aliis pſuaſerint eruditorum ſibi aſſumunt ſuperci
lium prius iperitorum magrī q̃ doctorum diſcipuli .
Bonum ē ergo obedire maioribꝫ:parere pfectis et pt
regulas ueritatis ſcripturarũ uitæ ſuæ tramitē ab aliis
diſcere:nec pceptore uti peſſimo.ſ.pſumptione ſua:de
talibꝫ fœminis et apoſtolus loqr:q circumferuntur om
ni uento doctrinæ ſēper diſcentes et nunq̃ ad ſcientiā
ueritatis puenientes. Matronarum maritis ac ſeculo
ſeruientium tibi conſortia declinētur: ne ſolicitetur ani
mus et audias quid uel maritus uxori uel uxor locuta
ſit uiro. Venenatæ ſunt huiuſmōi cōfabulationes:peſ
ſimæ ſuper quarum damnatione ſecularē uerſum aſſu
mens apoſtolus fecit eccleſiaſticum . Corrumpunt bo
nos moreſ cōfabulatiōes peſſimæ:cuius iābici metrũ
dum uerbum ſeruat ex uerbo:nequaq̃ expreſſit latīa
tranſlatio:graues fœminæ et maxīe uiduæ ac uirgineſ
tibi comites eligantur:quarum probata ē conuerſatio
ſermo moderatus:ſancta uerecundia. Fuge laſciuiam
puellarum quæ ornāt capita ſua:crines a fronte dimit
tunt:cutem polliunt:utuntur pigmētis: aſtrictas habēt
mācias:ueſtimēta ſine ruga:ſoccoſqꝫ criſpantes ut ſub
nomine uirginali uendibilius appareant . Mores.n.
et ſtudia dominarũ plerunqꝫ ex ācillarum et comitũ
moribꝫ indicātur. Illa ſit tibi pulchra:illa amabilis:illa
inter ſotias habēda:quæ neſcit ſe eſſe pulchrā Quæ ne
gligit formæ bonum et procedens ad publicũ nō pec
tuſ non colla denudat: Nec pallio reuoluto ceruices a
perit: ſed quæ celat faciē: et uix uno oculo qui uix ne
ceſſarius ē patēte ingreditur. Dubito an loquar ſed ue
lim nolim quia crebro ſit dicendum ē nō quo hæc i te
timere debeā:q iſta forſitan neſcias nec unq̃ audieris
ſed quo p occaſionē tui cæteræ pmonendæ ſunt cōcina
tulos pueros et calamiſtratos et peregrini muris olen
tes pelicula de quibꝫ illđ arbitri eſt nō bene olet qui be
ne ſemp olet: quaſi quaſdā peſtes et uenena pudicitiæ
uirgo deuitet. Vt taceas de cæteris quarum iportuna
uiſitatio et ſe infamat et alias:et ēt ſi nihil mali operis
ppetretur:tamē hoc ſit uel maximus malum fruſtra pa
tere maledictis et morſibꝫ ethnicorum. Nec hoc de oi
bus dicimus:ſꝫ de his quos ecclīa ipa rephēdit:quos
interdum abiicit: In quos non nunq̃ Epiſcoporum et
pſbyterorum cenſura deſeuit ut prope periculoſius ſit
laſciuis puellis ad loca religionis quā ad publicũ pro
cedere. Quæ uiuunt i monaſterio:et quarum ſimul ma
gnus eſt numerus:nunq̃ ſolæ : nunq̃ ſine mr̄e proce
dant. De agmine columbarum crebro accipiter unam
ſeparat:quam ſtatim inuadit et lacerat et cuius carnibꝫ
et cruore ſaturatur:morbidæ oues relinquunt greges
ſuum:et luporum faucibus deuorātur. Scio ego ſanc
tas uirgines q diebꝫ feſtis pp populorum frequentiā
pedem domui cohibent : nec tunc egrediuntur quādo
maior eſt adhibenda cuſtodia et publicũ penitus dui
tandum Ante annos circiter triginta de uirginitate ſer
uanda edidi librum:in quo neceſſe mihi fuit ire contra
uicia et propter inſtructionem uirginis quā monebam
diaboli inſidias patefacere:qui ſermo offendit pluriosſ
dum unuſquiſqꝫ in ſe intelligens qđ dicebatur:non qi
monitorem libenter audiuit:ſed quaſi criminatorē ſui
operis aduerſatius eſt . Verum tamen quid profuit ar
maſſe exercitum reclamātium:et uulnus cōſcientiæ do
lore monſtraſſe ? Liber manet homines prætererunt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Scripſi ad pleraſqꝫ uirgīes et ad uiduas σπουδάσ
ματα et quicquid dici poterat ī illis opuſculis ēfloratus
ē ut aut ex ſuperfluo eadē a nobis repetātur: aut nunc
pretermiſſa plurimum noceāt. Certe et Beatus Cypri
anus egregium de uirginitate uolumē edidit: et multi
alii: tam latino ꝙ̄ græco ſermone omniumqꝫ gentium
litteris: atqꝫ linguis pcipui in eccleſiis agminis uita lau
data eſt: ſed hoc ad eas ptineat q̄ necdum elegerāt uir
ginitates: et exhortatione indigēt: ut ſciant quale ſit: qđ
eligere debeant: nobis electa ſeruanda ſunt: et qi inter
colubres et ſcorpiones incedendum. Ut accinctis lum
bis: calciatiſqꝫ pedibꝫ et apprehēſis manu baculis iter
per inſidias huius ſæculi et inter uenena faciamus: poſ
ſimuſqꝫ ad dulces Iordanis puenire aquas: et terras
repromiſſionis intrare: et ad domum dei aſcendere ac
dicere cum propheta. Domine dilexi decoreꝫ domus
tuæ: et locum habitationis gloriæ tuæ. Et illud. Unaꝫ
petii a domino et hanc requiram ut inhabiteꝫ in domo
domini omibꝫ diebꝫ uitæ meæ. Felix illa cōſciētia et bea
ta uirginitas in cuius corde præter amorē chriſti qui ē
Sapientia Caſtitas patiētia atqꝫ iuſtitia cæteræqꝫ uirtu
tes nullus alius uerſatur amor. nec ad recordationes
hoīs aliquādo ſuſpirat: nec deſiderat uidere quē cum
uiderit nolit dimittere ſanctum uirginum propoſitum
et cæleſtes angelorumqꝫ familiæ gloriam quarundam
non bene ſe agentium nōen infamat quibus aperte di
cendum eſt ut aut nubant ſi ſe non poſſunt continere:
aut contineant ſi nolunt nubere: Digna res riſu immo
planctu. Incedētibus dominabus ancilla uirgo proce
dat ornatior ut pro nimia conſuetudine quam in com
ptam uideris: dominam ſuſpiceris nonnullæ ſeparatæ
et abſqꝫ arbitris quærunt hoſpitia ubi minunt licentius
utantur balneis faciātqꝫ quod uolunt. ut deuitent con
ſcientias plurimarum: Hæc uidemus. et patimur. et ſi
aureus nummus affulſerit inter bona opera deputāus
Finem iungo principio nec ſemel monuiſſe contentus
ſum: ama ſacras ſcripturas: et amabit te ſapientia. dili
ge eam et ſeruabit te. Honora illam et amplexabitur te
Hæc monilia in pectore et in auribus tuis hæreāt nihil
aliud nouerit lingua niſi chriſtum. nihil poſſit ſonare niſi
quod ſanctum eſt. Auiæ tuæ tibi ſēper ac matris in ore
dulcedo uerſetur: quarum imitatio forma uirtutis eſt

Incipit alia Epiſtola Ad Demetriadeꝫ ſub nōine Hie ronymi inſcripta de uirginitate: et uita perfecta:

ARGVMENTVM.

OFFICIVM ſuum in cōmendatione
uirginis expōens a temeritate et am
bitione ſe purgat: et inſtituturus uirgi
nem de bono naturæ pertractat opti
mum incitamentum dicēs docere ali
quem id aſſequi poſſe quod cupiat:
Hominem ad imaginem dei creatum rationis partici
pem aſſerit in hoc perfectioneꝫ effectum: quod liberum
accipit arbitrium: ut in eo eſſet iuſticiæ bonum uolunta
rium non coactum arguens illos qui opus dei reprehē
dentes aſſerunt tales hominē fieri debuiſſe qui malum
facere omnino non poſſet: Effert autem naturæ bonum
ex inſito dolore a rubore peccati: et lætitia cunctis in
nata ex conſcientia recte factorum exempla ex ueteri teſ
tamēto proponens eorum qui ſine lege iuſtificati ſunt
Probat quoqꝫ teſtimoniis ſcripturarum peccatum uo
luntati peccātis impingi nō neceſſitati nature: Exēplis
quoqꝫ aſtruens in eadem natura merita eſſe diuerſa:
et per multa tempora homines propterea ſine lege re
lictos quia erat ad iuſticias ſufficiens ſine lege natura
et talibus dictis facillima uirgini ex naturæ bono pro

poſita ſuadet deum et ſponſi ſcrutandā uoluntatem oſ
tendens illam quadrifarii partitiōe diſtigui dum quedā
iubētur: prohibētur alia et cōceduntur aliqua et aliqua
ſuadentur aſſerens uirginem quæ conſilium amplexata
eſt multo magis ſeruare debere preceptum: et deſpectis
terrenis ſemper cæleſtia ſuſpirare āimum optimis rebꝫ
occupare et uiam perfectionis in teneris annis quodā
uſu et exercitaciōe in naturā transſerre: Excitet deinde
uirginem ex domeſtica gloria et quadam cōparatione
ſui generis uiris ac magiſtratibus præfert non tantum
hominum oculos aſſerens in illam eſſe conuerſos ſed
deum cum omni angelorum milicia ipſius præſtolari cer
tamen: Docet quoqꝫ minima præcepta non neligenda
Et ſcđm apoſtolicā ſententiam: Omnia ſine murmurati
one cōplenda. Duo dicit eſſe uicia quæ difficilius ſup
antur gulam atqꝫ libidinem: Quæ cum uirgo ſancta cal
cauerit: facilius uincere debet quæ cruciāt: ſpernere po
tuit quæ delectāt: Admonet illam ad ſāctitatē ex duplici
dignitate filiationis: ac deſponſacionis docēs eam ex
hoc debere eſſe perfectā: ſicut et pater perfectus eſt: ne
mi eꝫ lædere nulli detrahere: nec detrahētes audī i ſer
mone modeſtiā grauitatēqꝫ ſeruare. Docet deinde uir
tutes uiciaqꝫ diſcernere et quid iter uerā et fictam hu
militatē interſit: Monet adulanti nō credeī: nec quēꝙ̄
adulatione decipere: moderata ſeruare ieiunia. De di
gnitate natalium nō gliari. Raro in publicum procede
re: inſtruit quoqꝫ de congruo ořonis tempoř: et modo
lectionis ſcripturarum. Inſinuat qualis debet eē orna
tus in chriſti ſponſa: hortatur ut cauta ſit: atqꝫ ſolicita
cōtra callidi hoſtis inſidias: docēs qualia cōtra eum ſunt
arma ſumēda ipſius in tentando animas ſimplices pro
dens aſtutiā. Erudit quoqꝫ ad cautellā in diſcernēdis
cogitationibus et q̄ cogitatio aſcribatur culpæ et quali
ter primis motibꝫ reſiſtatur. Ad extremum ad omnem
laborem ferendum illam cōſideratione inſtabilitatis hu
manæ et futuri aduētu iudicii tamē maxīe contēplatio
ne æternitatis exhortans.

Aliud Argumentum.

NOTAqꝫ a pleriſqꝫ hæc epiſtola dici
tur nō eſſe Hieronymi: ſed alicuius
pelagianiſtæ eo ꝙ nimis bonum na
turæ et liberum pdicet arbitrium: Beda
Preſbyter dicit eā eſſe Iuliani eius
hæreſis ſectatoris in libro de gřa dei cōtra eundem iu
lianum. Nos pleraqꝫ huius epiſtolæ ab Auguſtino no
uimus eē rephenſa tanꝙ̄ gratiæ dei aduerſantia. Und
et ſuſpicatur illā a pelagiano pſcriptam ſic ipſe ſcribit i
epiſtola ad iulianam Demetriadis matrē quā ob hoc
ipſi libello ſubdidimus. Continet tamē multa ſalutaria
monita et cōmuniter i exemplaribꝫ ſub noīe Hierony
mi hētur inſerta ideoqꝫ et nos illā inſcripſimus.

Epiſtola.

SI SVMMO ingenio pariqꝫ fre
tus ſcientia officium ſcribendi facile
me iplere poſſe crederem. tamē tam
arduum hoc opus igredi ſine magno
difficultatis timoř non poſſem. Scri
bendum eſt. n. ad Demetriadem uirginē chriſti: uirgiē
nobilem: uirginē diuitem: et qđ his maius eſt ardore
fidei nobilitateꝫ diuitiaſqꝫ calcantem: quā utiqꝫ pro tā
inſignis admiratione uirtutis ut laudare omnibꝫ facile
ita docere difficile eſt. Qui. n. oīo deeſſe poſſit in eius
laude celebranda: q̄ ſummo loco nata in ſummis opi
bus delitiiſqꝫ nutrita tantis tamqꝫ uariis uitæ huius

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

blādimentis: uelut tenaciſſimis quibuſdaȝ irretita uin
culis ſubito eruperit. cunctaqȝ ſimul corporis bona ái
mi uirtute mutauerit: quæ florem ipſum adhuc ineun
tis ætatis quodam fidei gladio: ideſt uoluntate ſucci
derit et crucifigēs cum chriſto carnē ſuā uiuā ſanctāqȝ
hoſtiā ſacrauerit deo: ac nobiliſſimi ſāguinis poſterita
tē uirginitatis amore contempſerit. Prona autem et fa
cilis dicendi uia eſt quæ ipſa ubertate materiæ curſum
orationis accendit. Sed nobis alio magis itere pergē
dum ē quibus propoſitum eſt inſtitutionē uirginis ſcri
bere nō laudē: nec paratas iam uirtutes exprimere q̄
parandas: magiſque reliquā ordinare uitas q̄ ornare
præteritā. eſt autem difficillimum cuȝ eius perſona faē
re in qua cupiditas tanta diſcēdi ē: tantuſqȝ pfectiōiſ ar
dor ut ei quælibet perfecta doctrina par eſſe uix poſſit.
Meminit enim recteqȝ meminit quas mundi opes glo
riāqȝ reſpuerit quibus uoluptatibs renuntiauerit quas
denique contēpſerit uitæ præſentis illecebras. Et ideo
contenta non eſt cōmuni hoc mediocriqȝ genere uiuen
di: et qđ facile ipſa multoruȝ ſocietate uileſcat: nouum
aliquid et inuſitatum requirit præcipuum ac ſingulare
quoddam flagitat: non minus conuerſionē ſuaȝ q̄ con
uerſationē cupit eſſe mirabilem: in ſeculo nobilis apud
deuȝ cupit eſſe nobilior: taȝ precioſa requirit ī moribus
q̄ contempſit in rebus. Hunc itaqȝ taȝ deuotæ mentis
ardorem: hanc tantæ perfectionis ſitim: quod unquam
ſatiabit flumen ingenii: quæ uis aliquando orationis:
quæ copia tantum uerbis exprimere poterit: quantum
parata eſt uirgo rebus implere: Nobis uero donanda
eſt uenia. qui ad ornandus domini tabernaculuȝ ſecun
dum uires noſtras munus offerimus. Nec uereimur ne
temere ſcribendo ad tantæ nobilitatis uirginem ultro
nos morſibus tradamus inuidiæ. Scribimus enīȝ pe
tente ſancta matre eiuſ: immo iubente idqȝ a nobis trāſ
marinis litteris miro cuȝ deſiđrio animi flagitāte quæ
facile oſtendit quo ſtudio quantaqȝ cura in filiā germē
cæleſte plantauerit dnȝ illud ſolicite cupit ab aliis irriga
ri. Remoti igitur a temeritate et ābitione liberi propo
ſito inſudemus operi nec de mediocritate diffidamuſ ī
genii quod credimus et fide matris: et merito uirginis
adiuuari. Quotiens mihi de inſtitutione morum et ſan
ctæ uitæ cōuerſatiōe dicendum eſt ſoleo priuſ humanæ
naturæ uim qualitatēqȝ monſtrare: et quid efficere poſ
ſit oſtendere ac iam deinde audientis animum ad ſpē
incitare uirtutum: ne nihil proſit ad ea uocari quæ ſibi
impoſſibilia eſſe præſumpſerit. Nunq̄ enim uirtutum
uiaȝ ualemus ingredi niſi ſpe comite ducamur: Siqui
dem appetentis omnis conatus perit conſequendi de
ſperatione. Quem ego exhortationis ordinem cum in
aliis quoqȝ opuſculis tenuerim tum hic maxime obſer
uandum puto ubi eo plenius naturæ bonum declarari
debet quo inſtituenda eſt uia perfectior ne tanto remiſ
ſior ſit ad uirtutem animus ac tardior quanto minus ſe
poſſe credat et dum quod ineſſe ſibi ignorat id ſe exiſti
mat non habere. Proferenda ſemper innotitias ea res
eſt cuius uſus deſideratur et explicādus quicquid boni
natura poteſt cuȝ quicquid poſſe probatur implenduȝ
eſt: Hæc igitur prima ſactæ ac ſpiritalis uitæ fundamē
ta iacientur ut uires ſuas uirgo agnoſcat quas demum
bene exercere poterit cum eas ſe didicerit habere opti
ma enim animi incitamēta ſunt cuȝ docetur aliquis poſ
ſe quod cupiat. Nam et in bello ea exhortatio eſt ma
xima: eaqȝ plurimum auctoritatis habeat. quæ pugna
torem đ uiribs ſuis admonet. Primum itaqȝ debet
naturæ humanæ bonum de eiuſ auctoȝ metiri deo ſcili
cet qui cum uniuerſa mundi. et quæ intra mundi ſunt
opera bona et ualde bona feciſſe referatur: quanto pu
tas præſtantiorē ipſum hominēm fecit: propter quem
omnia etiā intelligitur illa condidiſſe. Quem dnȝ ad ima
ginē et ſimilitudines ſuam facere diſponit: anteq̄ faci
at qualē ſit facturus oſtendit: Deinde cum ſubiecit ei
uniuerſa āimalia eumqȝ eē cōſtituit eorum dominum q̄
uel more corporiſ uel uirium magnitudine uel armis
dentium multo ualētiora homine fecerit: ſatis declarat
quanto pulchrius ſit homo ipſe conditus: quem uel ex
hoc uoluit naturæ ſuæ intelligere dignitatem: dum for
tiora ſibi ſubiecta miratur aīalia neqȝ eni nudum illuȝ
ac ſine præſidio dereliquit ne diuerſis periculis uelut ī
firmum expoſuit: ſed quē inermes extrinſecus fecerat
melius itus armauit ratiōe ſcilicȝ atqȝ prudēcia: ut per
intellectum uigoremqȝ mētis quo cæteris preſtabat āi
malibus factorem omniuȝ ſolus agnoſceret: et inde ſer
uiret deo unde aliis dominabatur. Quod iuſticiæ bōus
uoluntarium eſſe uoluit non coactum reliquit eum in
manu conſilii ſui poſuitqȝ ante eum uitam et mortem
bonuȝ et maluȝ: et quod placuerit ei dabitur illi. Unde
et in deuteronomio legimus: Uitam et mortem dedi
ante faciem tuam benedictiones et maledictionē: elige
tibi uitā ut uiuas. Hinc iam tibi prouidenduȝ eſt ne for
te illud remordeat te: In quo temere imperiuȝ uulgus
offendit. ut ideo non uere bonuȝ factuȝ hominē putes
quia is malum facere poteſt: nec ipſa naturæ uiolentia
aſtringitur ad immutabilis boni neceſſitatē. Nā ſi dili
genter retractes et ad ſubtiliorē intellectum cogas ani
mum: Hinc tibi melior ſtatus hominis: ac ſuperior ap
parebit unde putatur inferior: In hoc enim gemini iti
neris diſcrimine ī hac utriuſqȝ libertate ptis rationabi
lis animæ decus poſitum ē. Hic inq̄ totus naturæ no
ſtræ honor cōſiſtit: hinc dignitas: hinc deniqȝ optimi
quiqȝ laudē merētur: hinc pmium nec eſſet omnino ul
la uirtus in bono pſeuerantis ſi is ad malum trāſiī nō
potuiſſet. Volens nāqȝ deus rationabiles creaturā uo
luntarii boni munere. Et liberi arbitrii ptāte donare u
triuſqȝ partis poſſibilitatē homini inſerendo: proprium
eius fec eſſe qđ uelit ut boni ac mali capax naturaliter
utrunqȝ poſſet: et ad alterutrum uoluntate đflecteītur
neqȝ .n. aliter ſpontaneum habere poterat bonum: niſi
æque ēt malum hēre potuiſſet. Utrunqȝ nos poſſe uo
luit optimus creator: ſed unuȝ faceȝ bonum ſcilicet qđ
et īperauit. Maliqȝ facultatē ad hoc tantum dedit ut
uoluntatem eius ex noſtra uoluntate faceremus. Qđ
cuȝ ita ſit hoc quoqȝ ipſum qđ ēt mala faceȝ poſſumus
bonum eſt. Bonum iq̄ quia boni ptē meliorē fač. Fa
cit enīȝ ipſā uoluntariā ſui iuris: nō neceſſitate đuinctā
ſed iudicio liberā. Licet quippe nobis eligere: reſutare
probare: reſpuere: nec ē quo magis rationabilis crea
tura cæteris pferatur: niſi q̄ cum omia alia conditiois
tantum ac neceſſitatiſ bonuȝ habeāt: hæc ſola habet uo
luntatis. Sed pleriqȝ impie nō minus q̄ impite cum
ſuper ſtatu hominis q̄ritur uereor dicere qi rephendē
tes opus domini talem illum aiunt debuiſſe fieri: Qui
omnino facere non poſſet malum. Dicit itaqȝ ei figmē
tuȝ qui ſe finxit. Quid me feciſti ſic: et improbiſſimi ho
minum dum diſſimulāt idipſum bene adminiſtrare: qđ
facti ſunt: aliter ſe factos fuiſſe malunt: ut qui uitā ſuā
emendare uolunt uideantur emendare uelle naturam
cuius bonum ita generaliter cunctis inſtitutum ē ut in
gentilibus quoqȝ hominibȝ qui ſine ullo dei cultu ſunt
ſe non nunq̄ oſtendat ac proferat: q̄ multos .n. philo
ſophorum audiuius et legimus et ipſi uidimus caſtos
patientes: modeſtos: liberales: abſtinentes: benignos
et honores ſimul mundi et delitias reſpuentes: et ama
toreſ iuſticiæ nō minus q̄ ſcientiæ. Unde quæſo homi
nibus alienis a deo iſta quæ deo placent? Unde autē
illis bona niſi de naturæ bono. Et cum iſta q̄ dixi uel ō
nia in uno: uel ſingula in ſingulis hēri uideamus cum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

omnium una natura ſit exemplo ſuo ſibi inuicem oſ
tendunt omnia in omnibs eſſe poſſe quæ uel omnia in
omnibus: uel ſingula in ſingulis inueniātur. Quod ſi
ſine deo homies oſtēdunt quales a deo facti ſunt: uid
quid chriſtiāi facere poſſunt: quorū in melius per chri
ſtū inſtructa Natura eſt: Et qui diuinæ quoqꝫ gratiæ
iuuantur auxilio. Age iam ad Animæ noſtræ ſecreta
ueniamus ſeipſū unuſquiſqꝫ attēcius reſpiciat: Inter
rogemus quid d̄ hoc ſenciāt propriæ cogitaciones. Fe
rat ſenteciam de naturæ bono ipſa cōſciētia inſtruāur
dōeſtico magiſterio animi et mentis: bona nō aliunde
magiſ quæqꝫ q̄ ab ipa mente diſcamus. Quid illud ob
ſecro eſt qd̄ ad oē pc̄tm: aut erubeſcimuſ aut tiemus et
culpā facti nunc rubore uultus: nunc pallore mōſtrāus
ac trepidāti animo etiā in minimis delictis teſtes effu
gimus: cōſcientia remordemur: E diuerſo autē in om
ni bono læti cōſtātes intrepidi ſumus: Idqꝫ ſi occultū
eſt palam etiam fieri cupimus uolumus: niſi quod teſ
timōis eſt ſibi ipſa natura: q̄ hoc ipſo declarat bonum
ſuum: quod ei malum diſplicet: et dum in bono tātum
opere cōſidit: quid ſolum eas deceat oſtēdit: Hinc illud
eſt quod frequenter oculto carnificē auctores ſceleris
conſciētiæ tormenta deſæuiunt: Et latentē reus ſecreta
mentis pœna perſequitur: nec ullus poſt culpā eſt im
punitatis locus: dum fit reatus ipſe ſupplicium. hinc ē
q̄ econtrario innocens inter ipſa tormēta fruitur con
ſcientiæ ſecuritate: et cum de pœ na metuat: De innocē
tia gloriatur: Eſt enis inquā in animis noſtris naturaliſ
quædam ut ita dixerim ſāctitas quæ uelut in arce āimi
preſidēs exercet boni maliqꝫ iudicius: et ut de honeſtis
rectiſqꝫ fauet actibus. ita ſiniſtra quæqꝫ opera cōdēnat
atqꝫ ad cōſcientiæ teſtimonius diuerſas parteſ domeſ
tica quadam lege diiudicat: nec ullo prorſus ingenio
aut fucato aliquo argumentorum colore decipit ipſis
nos cogitationibus fideliſſimis: integerrimus ſane teſ
tibus: aut arguit: aut defendit: Huius legis ſcribens ad
Romanos meminit Apoſtolus: quam omnibs homi
nibus inſitam uelut in quibuſdam cordis tabulis ſcri
ptam eſſe teſtatur: Cum enim inquit gentes quæ legē
non habent naturaliter quæ legis ſunt faciunt: huiuſ
modi legē non habentes ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtēdunt
opus legis ſcriptum in cordibus ſuis teſtimonius red
dente eis cōſcientia eorum: et inter ſe inuicem accuſāti
um cogitacionum aut etias defēdentium: Hac lege uſi
ſunt omnes quos inter Adam atqꝫ Moyſen ſancte
uixiſſe Et placuiſſe deo ſcriptura commemorat: Quo
rum tibi exempli cauſa aliqui proponendi ſunt: ut faci
le intelligas quantus ſit naturæ bonus: cum eam legis
uice docuiſſe iuſticiam probaueris: Abel primus hanc
magiſtram ſecutus ita Dominum promeruit ut cum
ei offerret Hoſtiam: Tam grate ſacrificium eius acce
ptum Deo fuerit ut fratrem in inuidiam concitaret:
Quæm iuſtum in Euangelio dominus ipſe commemo
rans Breuiter perfectionē eius expoſuit. Omnes eni
uirtutum ſpecies: uno nomine cōtinētur iuſticiæ: Bea
tum Enoch ita placuiſſe deo legimus: Ut eus e medio
mortalium raperet: Et in mundo conſumatum de mun
di habitatione trāſferret: Noe iuſtus i generatione ſua
et perfectus aſſeritur: cuius ſanctitas eo magis ē admi
rabilis: quo toto prorſuſ a iuſtitia declināte mundo ſo
lus iuſtus inuentus eſt: nec ab alio quæſiuit ſanctitatis
exemplum: ſed ipſe præbuit et ideo totius orbis immi
nēte ſuffragio ſolus omnius meruit audire: Intra tu et
domus tua in Arcam: quia te uidi iuſtus in generatiōe
iſta coram me. Ante deus autē probatur iuſtus iſte qui
et corpore ſactus eſt et corde: Melchiſedech ſacerdos
dei legitur cuius meritus ex hoc facile itelligi poteſt qd̄
multo poſt futurum domini ſacramentus ante ſignauit

ac ſacrificio panis et uini myſterius corporis et ſangui
nis expreſſit: Ac ſacerdotii ſui typo chriſti ſacerdotius
figurauit. cui a patre dicitur Tu eſ ſacerdos i æternum
ſecundus ordinem melchiſedech. Nam et q̄ benedicit
Abrahas pricipē patriarcharus qui per circunciſiones
iudæorus pr̄ eſt. p fidē gentium illius ſignātiſſime oſtē
ditfigurā: qui per fidē ſuam et iudæis donauit benedi
ctionem et gentibus Loth quoqꝫ ſancti Noe uirtutes
ſecutus inter tot peccantium exempla iuſticiam non
reliquit: et ut illum totius mundi non uicit exēplum ita
hic tota illa in qua habitabat regione peccante contra
multitudiniſ uicia tenuit ſanctitatē. Qui ut beatus Pe
trus apoſtolus ait uiſu et auditu iuſtus erat: et iter peſ
ſimos poſituſ mala eorus et oculis aduerſabatur et au
ribs: atqꝫ ideo ſimili exēplo: ut ille diluuio: ita hic ere
ptus eſt incendio Quid Abrahas āicus dei quid Iſaac
et iacob memorem q̄ perfecte impleuerunt domini uo
luntatem uel hinc poſſumus extimare quod familiari
quadā et præcipua dignitate eorum ſe deus uoluit nōi
nari: Ego ſum inquit deus abraham: et deus Iſaac et
deus Iacob: hoc nōen meus eſt ſēpiternus et memori
ale in generationes generationum. Ioſeph fidelis do
mini famulus et perfectus a puero tribulationibs ma
gnis iuſtus oſtenditur. Qui primum a fratribs iſmahe
litis in ſeruum addictus ē: ab eiſqꝫ uēditus: a quibs ſe
uiderat adorādum. Deinde ægyptio domino traditus
ſemp ingenuæ animæ tenuit dignitatē. Docuitqꝫ exem
plo ſuo et ſeruos et liberos in peccādo nō cōditiones
cuiq̄ obeſſe ſed mentē. Hic quæſo remorarꝫ pauliſper
et caſtum animum ſolicite uirgo cōſidera. Cōcupiſcitur
a domina fœmina adoleſcens: nec ad cōcupiſcentiam
prouocatur: rogatur et effugit. Una hac in re et blandi
tur et ſupplicat: q̄ i cæteris imperabat. Amator dei mu
lieris amore nō uincitur. Caſtum animum nec ætas
adoleſcentiæ pmouet nec diligentis auctoritas. Contē
pta frequēter domina propiores adoleſcēti inſidias tē
dit in ſecreto ac ſine teſtibs manu ipudens apprehēdit
ac procacioribs uerbis hortatur ad crimē: nec quidem
hinc uincitur: ſed ut uerba uerbis ita res rebs refert.
Nam qui frequēter rogatus negauerat: tunc cōprehē
ſus aufugit: et anteq̄ illud euāgelicum diceretur. Qui
uiderit mulierem ad concupiſcendum eam iā mœcha
tus eſt in corde ſuo. Ille nō aſpectu ſolum: ſed ipo pēc
cōplexu prouocatus a fœmia fœminā nō cōcupiuit. ca
ſtitatiſ uirtutē nunc uſqꝫ mirata eſt: nunc reſpic benigni
tatem. Priuſq̄ propheta diceret Unuſquiſqꝫ iniurias
proximi ſui nō reminiſcatur in corde ſuo: ille pro odio
reddidit caritatem: et cum uideret fratres ſuos: imo in
imicos ex fratribus cumqꝫ ab eis agnoſci uellet dilecti
onis affectum pio dolore teſtatus eſt. Deoſculabatur
ſingulos et irriguis fletibs pauentium colla pfundens
odium fratrum caritatis lachrymis abluebat: quos tā
uiuo pr̄e: q̄ mortuo germano ſemp dilexit amore nec
recordatus illum eſt in quo ad necē fuerat deiectus la
cum. Non cogitauit addictā germanitatē p̄cio: ſed pro
malis bona retribuens apoſtolicum p̄ceptum ſub natu
ræ adhuc lege cōpleuit Quid de beato Iob dicā: famo
ſiſſimo illo athleta dei: qui p̄t direptas opes et funditiſ
deleta patrimonia p̄t filiorum et filiarum unum ſubito
interitum: ad ultimum proprio cōtra diabolum corpo
re dimicauit: Auferuntur omnia quæ extrinſecus poſſi
debat: extranea bona repente decidunt: ut magis pul
chra clareſcant. Omnibus prorſus uelut idumentis ex
uitur: ut expeditius ac fortius nudus triumphet: et ho
ſtem quē ferendo dāna ante ſuperauerat rurſus tolerā
do ſupplicia deuincat. De quo tale ipſius domini teſti
monium eſt. Nunquid cōſideraſti puerum meus Iob
non eſt ſimilis ei quiſq̄ in terris: homo ſine querela:

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

uerus dei cultor: abſtinēs ſe ab omni opere malo. Nec
immerito. Semper eni ut ait ipſe tanq̄ tumētes ſuper
ſe fluctus timebat dominus: et præſentiæ eius pōdus
ferre non poterat: nec audebat aliquando contēnere q̄
ita ſemper adeſſe credebat dicebatqꝫ Securus ſuꝫ Nō
enim reprehendit me cor meuꝫ in omni uita mea: Qui
anteq̄ dominus præciperet inimicos eſſe diligēdos di
cere poterat Si in malis inimici mei gauiſus ſuꝫ: ſi dixi
in cordā meo benefactus eſt: Nec duꝫ euangelicus illud
ſonuerat omni petenti te tribue: et iam ille dicebat: Si
exire paſſus ſum inopē ianuam meā ſine uiatico: Nō
dum legerat illā apoſtolici: Quod iuſtum eſt et æquus
ſeruis præſtate et confidens clāabat ad dominus. Si
ſeruo nocui ſi ancillā læſi omia tu ſcis domine Priuſq̄
idem apoſtolus præcipere diuitibus nō ſublime ſapere
neqꝫ ſperare in incerto diuitiarum: ſic habuit ille diuiti
as ut ſe alibi diuites monſtraret. In diuitiis inquit non
confidebam: nec in lapide precioſo Et hoc non uerbis
tantuꝫ ſed ipſis quoqꝫ rebus probauit. Qui cuꝫ omnia
perderet non dolebat: dicebatqꝫ per ſingula Dominus
dedit: dominus abſtulit ſicut domino placuit ita factus
eſt: ſit nomen domini benedictus in ſecula. Nudus exi
ui de utero matris meæ nudus reuertar illuc: Quo ani
mi affectu poſſideamus aliquid docemur: cuꝫ id amiſi
mus: et cupiditates fruendi carendi dolor prodit qui in
carendo non habuit dolores: in fruendo non habuit cu
piditatem. O uiruꝫ ante euangelia euangelicus: et apo
ſtolicum ante apoſtolica præcepta diſcipulum apoſtolo
rum: qui aperiens occultas diuitias naturæ et in medi
um proferens quid omnes poſſemus oſtendit. Docu
itqꝫ quātus ſit ille theſaurus animæ: ques nos ſine uſu
poſſidemus et qđ proferre uolumus: nec habere nos
ćdimus. Poſtq̄ multa de natura diximus et ſanctoruꝫ
exemplis bonum eius oſtendimus ac probauimus: et
ne ecōtrario ad ipſius dei pertinē culpas putetur qđ a
liqui iniqui fuerint ſcripturarum utar teſtimoniis quæ
peccantes ubiqꝫ crimine uoluntatis grauent non excu
ſet neceſſitate naturæ. In geneſi legimus Simeon et
leui fratres cōſummauerunt iniquitates ſuas ex uolun
tate ſua. Ad Hieruſalē dominus locutus eſt. Propter
quod dimiſerunt ipſi uiam meas quas dedi ante facies
eoruꝫ: et nō exaudierunt uocē meas ſed abierunt poſt
uoluntates cordis ſui mali. Ac rurſus propheta. Et pec
caſtis deo et nō exaudiſtis uoces eius: et in mādatis il
lius: et in legitimis: et i teſtimoniis eius ābulare noluiſ
tis. Per Iſaias quoqꝫ prophetas dominus locutus ē.
Si uolueritis et audieritis me quæ ſunt bona terræ mā
ducabitis: Sinautē nolueritis: neqꝫ audieritis me: gla
dius uos conſumet. Et rurſum Omnes uos occiſione
decidetis quia uocaui uos et non exaudiſtis: locutus
ſus et neglexiſtis et feciſtis malus ante conſpectus me
um: et quæ nolebas elegiſtis. Ipſe quoqꝫ in euangelio
dominus ait. Hieruſalem hieruſalē q̄ occidis prophe
tas et lapidas eos qui ad te miſſi ſunt: quotiens uolui
cōgregare filios tuos: quēadmodum gallina cōgregat
pullos ſuos ſub allas: et noluiſti. Vbi uelle uidemus:
et nolle eligere et refutare: ibi nō uis naturæ: ſed liber
tas intelligitur uoluntatis. Plena ſunt utriuſqꝫ teſtāen
ti uolumina huiuſcemōi teſtimoniis: quibꝫ tā bonum
omne q̄ maluꝫ uoluntarium ſēp aſcribitur: q̄ nos mō
breuitatis cā omittimus: maxie cum ſciamus te ſacræ
lectioni đditam de ipſo uberius fonte potare. Neque
uero nos ita defendimus naturæ bonum ut eam dica
mus malum nō poſſe facere: quā utiqꝫ boni malique
capacē eſſe profitemur. Sed ab hac eam tātummodo
iniuria uindicamus: ne eius uicio ad malum uideāur
impelli: Qui nec bonum ſine uoluntate faciamus: nec
malum. et quibꝫ liberum eſt unum ſēper agere cuꝫ ē
per utrunqꝫ poſſumuſ. Vnde .n. alii iudicaturi ſunt alii
iudicādi niſi qđ in eadem natura diſpar eſt uoluntas?
Et quia cum oēs idem poſſumus diuerſa faciamus.
Idqꝫ ut clarius lucei poſſit: aliqua exempla ſunt profe
renda Adam de paradiſo eiicitur. Enoch đ mundo ra
pitur in paradiſum i utroqꝫ dominus arbitrii libertatē
oſtendit: ut ei placere potuit qui deliquit: ita potuit pec
care iſte qui placuit. Non .n. a iuſto đo aut ille puniri
meruiſſet āt hic eligi niſi uterqꝫ utrunqꝫ potuiſſet. Hoc
de Cain et Abel fratribꝫ: Hoc ē̄t de Iacob et Eſau gē̄i
nis intelligendum eſt ac ſciendum ſolā uoluntatis cau
ſas eſſe q̄ in natura merita diuerſa ſunt. Et ſodomoruꝫ
crimina Loth ſanctitas iudicauit. Nec illud eſt paruuꝫ
argumentum ad comprobādum naturæ bonum quod
primi illi hoīes p̄ tot ānorum ſpatia abſqꝫ ulla āmoni
tione legis fuerint. Non utiqꝫ quod deo aliquādo cre
aturæ ſuæ cura nō fuerit: ſed quia ſe talē ſciebat feciſſe
hominum naturā ut eis pro lege ad exercendum iuſti
tiā ſufficeret. Deniqꝫ quā diu recentioris adhuc natu
uſus uiguit: nec humanæ rōi uelut q̄dā caliginē legis
uſus obduxit peccādi ſine lege dimiſſa natura: ad quā
dominus nimiis iā uiciis obrutā et quadā ignorantiæ
rubigine infectā Limā legis admonuit: ut huius frequē
ti admonitione expoliretur: et ad ſuum poſſit redire ful
gorem. Neqꝫ uero alia nobis cā difficultatē benefaciē
di facit q̄ longa cōſuetudo uiciorum q̄ nos infecit a p̄
uo paulatimqꝫ p̄ multos corrumpit ānos et ita poſtea
obligatos ſibi et adductos tenet ut uim quodāmodo
uideatur hēre naturæ. Omne illud tēpus qđ negligen
ter edocti .i. ad uicia eruditi ſumus: quo mali eſſe ē̄t ſtu
duimus cum ad incitamētum nequitiæ inocentia pro
ſtultitia duceretur nunc nobis reſiſtit cōtraqꝫ nos uēit
et nouā uoluntatē īpugnat uſus uetuſ: et miramur cur
nobis per ocium atqꝫ deſidiā neſcientibꝫ ē̄t qi ab alio
ſanctitaſ cōferantur: qui nullā cōſuetudinē boni facimuſ
cum malum tāꝫ diu duximuſ. Hæc de naturæ bono cur
ſim quaſi in alio opere dicta ſint quod ideo a nobiſ fa
ciendum fuit: ut tibi planiorē uiā ad p̄fectam iuſtitiam
ſterneremuſ: quā eo facilius curre poſſis quo in ea ni
hil aſperum inacceſſibile eſſe cognoueris. Nā ſi ē̄t āte
legē ut dixiuſ: et multo āte domini nr̄i ſaluatoris aduē
tum: iuſte quidā uixiſſe et ſactæ referantur: quanto ma
gis p̄t illuſtrationē aduentus eius nos id poſſe creden
dum eſt qui inſtructi p̄ chriſti gratiā i meliorē hominē
renati ſumus qui ſanguine eius expiati atqꝫ mundati
illiuſqꝫ exēplo ad p̄fectā iuſtitiā incitati meliores illis
eſſe debemus: qui ante legē fuerunt: meliores ē̄t q̄ fu
erint ſub lege dicente apoſtolo Peccatum in uobis iāꝫ
non dominabitur. Non .n. eſtis ſub lege ſed ſub gratia
Et quoniam hic ſufficienter ut puto diximus et de natu
ræ et de gratiæ bono. Nunc inſtituamus p̄fectā uirginē
quæ ex utroque ſemper accenſa et naturæ ſimul et gr̄æ
bonum morum ſanctitate teſtetur. Prima igī uirginis
cura primumqꝫ ſtudium ſit: ſcire uoluntatē domini ſui
et quid ei placeat: quid ue diſpliceat diligēter inquirere
ut ſecundum apoſtolum rationabile reddat obſequiuꝫ
totumqꝫ uitæ ſuæ curſum ex eius poſſit ordinare ſētenti
a. Impoſſibile eſt .n. ei quēq̄ placere: cui quid placeat
ignorat. Fieriqꝫ pōt ut etiā obſequendi uoto offendat
qui quomodo obſequi debeat ante nō didicit. Et ut ma
ius eſt uoluntatem dei facere quam noſſe. Ita prius eſt
noſſe quā facere. Illud .n. merito procedit hoc ordine.
unde propheta dicit Et tu iſrahel noli ignorare: ut bea
tus apoſtolus ait Qui ē̄t ignorat ignorabi. Itemqꝫ ali
bi Propterea nolite fieri imprudentes: ſꝫ intelligentes
q̄ ſit uoluntas domini. Initium obedientiæ eſt quid p̄ci
piatur uelle cognoſcere et pſ eſt obſequii didiciſſe quid
facias: Scito itaqꝫ in ſcripturis diuinis per quas ſolas

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

potes plenam dei intelligere uoluntatem quaſdas pro
hiberi præcipi quaſdā cōcedi aliqua: non nulla ſuaderi
Prohibētur mala: præcipiuntur bona conceduntur me
dia: pfecta ſuadentur in duobꝫ illiſ quæ priori loco ſunt
peccatum omne concluditur. In utroqꝫ enim dei conti
netur imperium et non ſolum præcipere ſed et prohibe
re ipſum iubētis eſt. Generaliter nāqꝫ omibꝫ mādatur
iuſtitia: quā ſaluator in euāgelio breuiter quidē: ſꝫ ple
niſſie cōprehendens ait q̄cunqꝫ uultis ut faciant uobiſ
homineſ bona hæc et uos facite illis: hoc ē ut nihil ma
li inferamus aliis: et pſtemus omē qđ bonum eſt quia
uolumus ab aliis hoc in nos utrunqꝫ ſeruari. Hæc ſen
tentia æquo iure pcepti uniuerſos tenet: nec ulli omni
no trāſgredi licꝫ quod omibꝫ imperatum ē. Apertuſqꝫ
cōtemptus dei eſt uel facere prohibita: uel iuſſa nō fac
re. Duo uero reliqua quæ ſequuntur quorum unus cō
ceditur ſuadetur aliud: in noſtra ptāte dimiſſa ſunt: ut
aut cum minori gloria cōceſſis utamur ac licitis: aut ob
maius pmium: et ea q̄ nobis pmiſſa ſunt reſpuamus.
Conceduntur quidē nuptiæ: carnium uſus et uini: ſed
horum omnium abſtinētia cōſilio pfectiore ſuadetur.
Ad uirginitatis honorē ptinet licentia nuptiarum: et eſ
carum indulgētia uirtutem abſtinētiæ clariorē facit. Cō
tempſiſti uirgo cōiugium licitum tibi priuſq̄ cōtēnere
tur maioris pmii amore flagrās: uouiſti deo nō ipatā
ſed laudatā uirginitatē: et cōſilio apoſtoli legē tuam fe
ciſti latiorē: certaminis igreſſa campum nō tam laborē
curſus q̄ brauium uictoriæ cogitaſti. Legeras credo il
lud euāgelicum đ perpetua caſtitate pconium et ipſius
te domini ſermo ad amorē ſeruādæ uirginitatis accen
derat: qui petri ſuper hoc ſententiā ipſa rei magnitudie
ac difficultate laudauit: et uoluntariis ſpadonibus re
gna cælorum promittens ait Qui pōt capere capiat rē
itaqꝫ tā magnā nō impero: non impono ſed offero: ne
qꝫ quēq̄ ad hoc cogo: ſꝫ prouoco. q̄ quāq̄ de uiris
tantum ſonare uideatur: nō ſolum tāē de uiris dicitur
ſed æqualiſ utriqꝫ ſexui uirginitatiſ palma promittitur
Et apoſtolus De uirginibus pceptum quidē ſe dicit nō
habere domini: ſed dat cōſilium. Dicit itaqꝫ An experi
mentum q̄ritis eius qui in me loquitur chriſtus. Per
fectionis igr̄ ſerua cōſiliuꝫ et beatitudinē ſpālis aggreſ
ſa propoſiti: ſerua generale mandatum. Dixi idemqꝫ
nunc repeto. In cauſa iuſtitiæ unum debemus omnes
Uirgo: uidua: nupta: ſummus: medius: et iſimus gra
dus æquali iubentur implere præcepta. nec a lege ſol
uitur qui ſupra legem facere proponit. Quinimmō nul
lus magis illicita uitare debet: q̄ qui reſpuit quæ lice
bant nec quiſq̄ ita a ſe mādata pollicetur implenda ut
ille qui amore pfectionis ſupra mādata cōſcendit. Et
cum amplius ſtatuit facere q̄ pceptum eſt oſtendit ſibi
minus pceptuꝫ eſſe q̄ potuerit. Deinde qui tātæ obe
dientiæ profitetur ut ēt conſilium diuinum libēter audi
at: quō debet audire pceptum? Illa.n.res pfectionis ē
iſta neceſſitatis. De uirginitate dicitur Qui pōt capere
capiat: de iuſtitia non dr̄ qui poteſt facere faciat. Sed
de præcepto ait Omnis arbor quæ nō facit fructuꝫ bo
nus excidetur: et in ignem mittetur Conſidera q̄ſo quā
tum a cōſilio diſtat imperium. Ibi aliquos excepit: hic
omnes generaliter cōprehendit: ibi pmium proponit:
hic pœnā: ibi inuitat ut facias: hic niſi feceris cōmina
tur. Hæc igitur optima ratiōe diſtiguens animaduerte
quid offeras: aiaduerte quid debeas: imo quia utrun
qꝫ iam debes: et uirginitatē quā ultro obtuliſti deo: Et
iuſtitiā quā ipſe pcepit: integrum utrunqꝫ perſolue: ille
ſeruus domīs placet qui ita aliquid utriuſqꝫ operis ex
erceat ut tamē ēt impata faciat qui nō facit aliud pro a
lio: ſed utrumqꝫ nec mutat: ſed addit obſequium: nec
earum te exēpla decipiant q̄ ſibi i ſola caſtitate plaudē

tes ut poſt ſuas uoluntates eant dei uoluntatem abiici
unt quæ ppetuæ caſtitatis bonum nō cum iuſtitia ſed
pro iuſtitia offerre uolunt: et in compēſatiōe peccato
rum pmium uirginitatis ānumerāt: atqꝫ pro pmio ipu
nitatē petunt: uel certe impudentiore uecordia coronā
das eſſe ſe putant: et in regno cælorum cæteris pferen
das: quæ ſibi mādatorum trāſgreſſione aditum clauſeꝛ
cæloruꝫ. Non omnis inquit chriſtus qui dicit mihi do
mine domine intrabit in regnum cælorum: ſed qui fac
uoluntatē pr̄is mei qui i cælis eſt: ipſe intrabit i regnuꝫ
cælorum. Meminerint ſtultas uirgies a ſponſi ianuis
repellēdas. dicendumqꝫ eis neſcio uos: illiſqꝫ iungē
das eſſe de quibus ipſe dominus ait. Multi mihi dicēt
in illa die domine domine nonne in nomine tuo dæ
monia eiecimus et in tuo nomine uirtutes multas feci
mus: et tunc confitebor illis Amē amē dico uobis: ne
ſcio uos. Diſcedite a me omēs qui opamini iniquitatē:
tibi uero longe alia uia ingrediendus eſt quæ amore ſe
culi calcato ſemper cogitando quæ dei ſunt apoſtolicā
te exhibere uis uirginem q̄ tam ſpu ſancta q̄ corpoꝛ
domini præſtolaris aduētum et animæ tuæ lāpadi ſan
ctarum iugiter operuꝫ infundis oleuꝫ et ſapientibꝫ iun
cta uirginibus ſponſo obuiā pparaſis Fugienda tibi la
ta illa uia ē q̄ multoruꝫ ad mōtē euntiuꝫ cōitatus terit
et ad uitaꝫ æternā āguſti illius itineris quod pauci repe
riunt calle tenendum eſt Depoſuiſti iā impedimēta uel
maxia: et ōe quicquid a ſpiritualis uitæ curſu uel retar
dat uel reuocat: prima ſtatim conuerſiōe uiciſti Reſpu
iſti coniugii uoluptatem poſteritatis curam: illecebras
deliciarum ſeculi pompā: diuitiaruꝫ cupidinem et cum
Paulo potes dicere mihi mundus crucifixus ē. et ego
mundo: cuius tale principium eſt qualis debet eſſe pfe
ctio Hanc igitur tu uirtutem: hunc animum etiam i cæ
teris affer: eaqꝫ ui mentis: qua uicioruꝫ occaſiones de
puliſti: uicia nunc ipſa reſpue. Ornetur morum ſancti
tate uirginitas: et perfectum gradum uitæ perfectio ſub
ſequatur: Certe ſi ſæcularis uita tibi placuiſſet dares
operam ne quis tibi diuitiis ne quis te corporalibus
ornāentis rerum omniuꝫ pompa et honore præcede
ret. Et nunc quonia diuerſum ſtudium diuerſa uita de
ſidrat: cura ne quis te in bene uiuendo tranſcēdat: ne
quis morum ſācitate ſuperet: ne quis tibi in uirtutibꝫ
præferatur: et in illis quæ ante diximus non erat tuum
ut aut tu omnes uinceres aut nemo te. Cuncta eni illa
foris petuntur: et quicquid aliunde ſperatur alienuꝫ ē
Hæc uero i poteſtate tua ſunt et uere propria: quæ nō
extrinſecus uēiunt ſed i ipſo corde generantur: Illa eni
nec omnis qui quærit inuenit nec qui iuenit ſēper tenet
quia ut cōmodare: ita et eripere ea caſus poteſt: Hæc
autē et omnis qui q̄rit inuenit: et qui iuenerit eripi ſibi
nunq̄ timet. Iſta.n.ſola bona ſunt quæ ſine uoluntate
nec inuenimus aliquādo nec pdimus. Habes ergo et
hic per quæ merito pponaris aliis imo hic magis. Nā
corporalis nobilitas atqꝫ opulentia tuorum itelligun
tur eſſe non tua. Spirituales uero diuitias nullus tibi
pter te conferre poterit. In his ergo iure laudāda es i
his merito cæteris pferenda es quæ niſi ex te et in te eſ
ſe non poſſunt. An ſola iſta uita eſt q̄ certamē nō hēat
de profectu: et in qua unuſquiſqꝫ hoc tātum hēat pma
nere quod cœpit: nec ullo augumēti deſiderio ad ma
iora contendat: et cum omnibꝫ ſtudiis mundi profecto
nō ſacientur homines: hic tantum cœpiſſe ſufficiat. fer
uentiſſimi in terreniſ: frigidiſſimi in cæleſtibꝫ ſumus: et
ſummā in rebꝫ paruis exhibentes alacritatē ad maio
ra torpeſcimus? Conſiderare pudet quātus ſit feruor
i ſæculo qua cura ſingula quæqꝫ ſtudia hominuꝫ quo
tidie ad pfectiora nitantur: litterarum ardor nulla pror
ſus ætate extinguitur imo ut ſingularis auctoris utar:

ſētentia ipſe magis ætate īflāmatur. Diuiciarum amor
inſaciabilis expleri nequit honorum cupido: celerē ha
bitur æ res finē ſine fine quæruntur. Nos diuinā ſapiē
ciam cæleſtes diuitias īmortales hōores pigra quadā
diſſimulatione negligimus: et ſpirituales diuitias: aut
ne attingimus quidē: āt ſi leuiter deguſtauerimus cōti
nuo nos ſatiatos eſſe putamus. Aliter nos diuina ſapi
entia ad ſuas iuitat epulas Qui edunt me iquit adhuc
eſurient: et qui bibunt me adhuc ſitient. Nullus inquā
talibꝰ expletur epulis: nec aliquādo patitur ꝗ ſatietate
faſtidium. Tanto unuſquiſqȝ capatior tāto auidior erit
ꝗ̄to idē plus hauſerit. Vnd dominus in euāgelio Be
ati ait qui eſuriunt et ſitiunt iuſtitiā: quoniam ipi ſatu
rabuntur. Vult. n. eſurire nos hic ſemper hic ſitire iuſti
tiam: ut in futuro iuſtitiæ retributione ſatiemur. Conſi
deranda uis ipſa uerborum eſt: et ita nobis deſideran
da eſt iuſtitia ut in fame et ſiti cibus deſideratur: et po
tus: et hoc in cōe omnibꝰ dicendum ē his qui imorta
lis uitæ promiſſa deſiderant. Jam tuum ē eſtimare quā
tum animum ꝑſtare debeas: ꝙ maioris ꝑmii deſiderio
plus facere propoſuiſti ꝗ̄ uel alias facere neceſſe eſt.
Apoſtolus diffiniens Chriſti uirginē lōge eam ſepara
uit a nupta et diuerſis ſtudiis uirginitatis meritum con
iugiiqȝ diuiſit. Innupta inquit et uirgo cogitat quæ dei
ſunt quomō placeat deo ut ſit ſancta corpore et ſpiritu
Que autē nupta ē cogitat quæ ſunt mundi quomodo
placeat uiro ſuo Quæ corpore et ſpiritu ſcā ē nec i mē
bris nec in mente delinquit. Delinquer autē nō in cauſa
tantum caſtitatis eſſe poteſt ſed etiā in quacumqȝ par
te iuſticie. Quamuis enim uirgo corpore uirgo ſit ſpiri
tu et nihilominus aut manibus aut oculis aut auribus
peccet aut lingua: quomodo corpore ſācta dicenda eſt
Deinde ſi uel odio infecta: uel inuidia uel auaritia uel
iracondia ſit quomodo ſpiritu obtineat ſāctitatē: Et ſi ꝗ
nupta uocatur amore cōiugii cogitat quomō placeat
uiro ſuo quantus liberis relinquat: quæ uariis mundi
ſtricta curis rarius ad uoluntates dei reſpicit: tamen de
peccatis excuſare ſe nō poteſt quid uirgo faciat quæ ſo
luta ab omnibus huius mundi impedimētis ac libera
ſcholam quandam ſanctitatis ingreſſa eſt Si uis ergo
propoſiti tui magnitudinē æquare moribꝰ et ꝑ omnia
deo copulari ſi leue ac ſuaue chriſti iugus ſuauius tibi
leuiusqȝ uis facere nunc maxime i beata uita curā im
pende: nunc ſtude ut calentē recentis cōuerſionis fidē
nouus ſēper ardor accēdat et in tenera adhuc ætate fa
cilius ſancte cōuerſationis uſus ioleſcat. Quicquid ite
primum inſtitueris hoc manebit: et ad initiorus tuorus
regulas reliqua uita decurret: Finis in ipo exordio cogi
tandus eſt qualis ad illum ultimum diem peruenire
cupis talis ias nunc eſſe cōare: Conſue udo eſt quæ aut
uitia aut uirtutes alit. Quæqȝ his plurimus ualet. cus
quibꝰ abineunte ætate ſimul creuerit: Optimi ſunt ad
inſtitutionem morum primi āni. Habent enim in ſe lē
tum quoddam et molle: et quod facile formari queat
atqȝ ad arbitrius uolentis trahi: et in cunctis naturæ re
bus citius aſſueſcitur omne quod tenerius eſt: Nouel
las adhuc et uix firmæ radicis arbuſculas dus ad ōnē
ductum ſequaces ſunt in quālibet partē flecti facile eſt
quæ naturæ plerunqȝ curuate cito ad arbitrius colētis
corriguntur. Tenera et adhuc ꝑmæ ætatis āimalia ſine
labore domari ſolent quantoqȝ citius a uagandi liber
tate diuieta ſunt: tanto facilius uel colla iugo uel frenis
ora inſueſcunt. Ipſa quoqȝ litterarus ſtudia tēeris me
lius inſeruntur ingēiis. idqȝ penitus inhærere ſolet ſē
ſibus quod prius ſederit in mente. hoc idē plurimum
ēt i bēe uiuēdi rōe ualet. Dus adhuc mobilis eſt ætas et
āius duci facilis exercēda bōi cōſuetudo: et iugi medita
tiōe firmanda ē. Occupandus ē optiis rebus igenius:

et ſācte cōuerſatiōis uſus altius iſerēdus ē Tunc uero
ad ꝑfectiōiſ faſtigius anius aſcēdit et lōgæ cōſuetudis
bēeficio utitur ad bene uiuendi facultates: et uirtutes
ſuas ipſe ēt miratus ſecus quodāmō in ſe putabit eſſe
natum quod diſcit. Reſpice obſecro quantus a te ſanc
titatis auia materqȝ expectāt quæ cuncte quaſi nouum
et illuſtre lumen generi ſuo natum eſſe putant nunc in
te ſolam omnem curā animi tranſtulerunt: et propoſiti
tui curſus miris ſtudiis ac fauore ſuccedunt: Cuiqȝ ip
ſe te ad honeſtatē morum ab ieunte ætate formauerit
nunc a te uinci cupiunt tanꝗ̄ uictoriam tuā ſuas laudē
eſſe putant: Quarum egregia erga dñs fides in profeſſi
one tua maxime claruit cum iam te nuptiis præparatā
ſimulatqȝ aliud uelle didicerant mira cōtinuo aſſenſus
celeritate ad id quod elegeras cohortatæ ſunt et trepi
dam pro ætate ſententiā uoluntatis ſuæ auctoritate fir
mauerunt: tuumqȝ uotum cōmune fecerunt: quæ cum
multos ſuorus i altiſſimo dignitatis gradu uiderint de
nullo ita ut de te aliquādo ābæ lætatæ ſunt. Nihil ēi ita
magnum nihil tam præclarum i quoqꝫ uiderant. Sola
quippe præſtitiſti generi tuo quod longa retro ætate nō
habuit. Licet ediderint uirilis ſexus mēorabiles cōſu
latus et ampliſſimi ordinis faſtus illuſtris fālix nomiā
frequens adierit nihil unquam tamē in genere ueſtro
hoc tuo honore fuit præſtantius qui nō corporali albo
ſed in libro memoriæ immortalitatis inſertus: Cum
exceperint illi theatrales toto orbe plauſus miraqȝ ac
clamandi conſpiratione inſignia cōſulum merita lætus
uulgus expreſſit longe tamen tui honoris maior eſt glo
ria: quæ gaudium in cælo facit āgeliſqȝ læticias: Per te
enim non meretriculæ locupletantur ſed aluntur uirgi
nes chriſti: non uenator et auriga ditātur. ſed ſuſtētan
tur pauperes chriſti: Ad conſulatum eorus diuerſæ to
tius orbis prouintiæ: ad quas domus ueſtræ potentia
extenditur peregrias feras et ignota āimalia trāſmiſer
quæ crudelis harenæ ſolum uel ſuo uel hominus ſāgui
ne cruentarent: Ad te uero electæ quæqȝ uirgines mit
tuntur: quas tu præcioſiſſimus munus offeras deo tuo
qȝ exēplo ad ꝑpetuam prouoces caſtitates: nō tibi ſed
deo tecus ſeruituras. Hæc tuæ profeſſionis gloria ore
celebri uulgata eſt ꝑ cunctos: et ita ad conuerſationes
tuas totus exultauit orbis ut quod pro ingenti gaudio
uix adhuc homines credere poterāt. id ſemper uidean
tur optaſſe multum his initiis: multus famæ tuæ odore
ſuſpenſi omnes mirus de te neſcio quid audire deſide
rant: et qui profeſſionis tuæ cognouere uirtutes: nunc
cōuerſatiōis expectant: In te nunc puta cunctorus ora
oculoſqȝ conuerſos et ad ſpectaculum uitæ tuæ totum
conſediſſe mundum caue ne per te tantorus animi offē
dantur ne minus in te inuēiant quas requirant. Verus
quid ego tecus de hominibꝰ ago eorumqȝ de te expec
tationem ad exhortationē tuam traho: Deus ipſe om
nium rector ac dominus cum omni angelorus militia
certamē tuum expectat tibiqȝ contra diabolus dimicā
ti parat æternitatis coronā: et cæleſte premius incitamē
tum uictoriæ facit: Huic tanto ſpectaculo uide quē ani
mum quas debes offerre uirtutē: et certaminis magni
tudinem de expectātius dignitate metiē. Hæc itaqȝ tibi
in hoc agone ſubeundo præcipua cura ſit. Sit hic pri
mus accictus internicionis bellus uirtute deuincere et
aduerſus diaboli caſtra in omnia præcepta dei ſeruare
nec tātummō declinere uetita: ſed iuſſa cōplere: Neqȝ
enim tibi ſufficit a malis ocioſas eſſe ſi ocioſa fueris a
bonis: cus lex dei duplici mandatorus genere diſtincta
ſit: et mala probibēs bona impat: atqȝ ab utraqȝ parte
cōtēptus ſuum uetat. Nō eni tātus ille ſeruus cōtēpſit
dñm qui probibita fecerit: ſed qui iuſſa nō fecerit: Dic
ta a nobis pauloante ſētentia eſt. Omnis arbor ꝙ non

facit fructus bonus excidetur et in ignē mittetur: et blā
dimur nobis ſi a malis fructibus nō grauemur qui dā
nandi ſumus ſi a bonis ſteriles māſerimus. Iuxta hāc
intelligentiam abſcidet pater omnem palmites fructus
non ferentem in filio: et qui acceptus talentum in ſuda
rio abſcondit quaſi inutilis ſeruus et nequā damnatur
a domino: nec minuiſſe ſolus ſed non auxiſſe culpabile
eſt. nō ideo aliqua putes cōtēnenda eſſe q: leuiora ſint
tam enis maxima illa q̄ minima a deo imperata ſunt
et contemptus cuiuſcunqꝫ præcepti precipiētis iniuria
eſt. Unde beatus Paulus clamat et docet: Omnia faci
te ſine murmuratione et hæſitatione ut ſitis irrepreben
ſibiles et ſimplices ſicut filii dei immaculati in medio
nationis prauæ et peruerſæ: inter quos lucetis lumina
ria in hoc mundo. Rememoretur hæc uirgo pauliſper
et præcioſiſſimas margaritas quibus exornāda eſt ſpō
ſa xpi per ſingula apoſtoli uerba penſemus. Omnia
inquit facite Non enim quaſi ad arbitrius noſtrus quæ
das ex mandatis dei debemus eligere: ſed generaliter
uniuerſa cōplere. nec aliqua præcepta eius quaſi uilia
munuſcula ac parua contemnere ſed imperantis i om
nibus maieſtates aſpiſcere. Nullus quippe mandatus
dei cōtemptibile nobis uideri poteſt: ſi eius ſemper co
gitemus auctores Sine murmuratione et hæſitatione
uiles et ignobiles dominos palam contemni uidemus
a ſeruulis: eiſqꝫ ad minima præcepta quæqꝫ in faciē re
ſiſtimus et hoc in perſonas nobiles iās non admittitur
quantoqꝫ potentiores domini tāto ſerui ad obediētiā
proniores ſunt. Cumqꝫ ſæpe difficiliora præcipiunt: li
bentius audiuntur. Certe ad regis imperius ita omnes
parati ſunt et in procinctu obedientiæ conſtituti ut etiā
optēt iuberi: non ſolus bene merituros eſſe ſe credunt
ſi iuſſa fecerint ſed tanquas iam meruiſſēt qđ iuſſi ſunt
ita pro dignitate precipientis ſeruitium beneficii loco
ducitur. Nobis uero deus ipſe æterna illa maieſtas. in
effabilis atqꝫ inæſtimabilis poteſtas ſacras litteras: et
uere adornandos nos præceptorus ſuorus apices mit
tit: et non ſtatis cūs gaudio ac ueneratione ſuſcipimus:
nec pro ſummo ducimus beneſitio tātæ ac tās illuſtris
poteſtatis imperium maxime cum non iubentis quæri
tur comodus ſed utilitas obſequentis. Verum ecōtra
rio faſtidioſo ac remiſſo animo ſuperborum ac nequas
more ſeruorum in os domini reclamamus et dicimus
Durum eſt: arduus eſt: nō poſſumus: ſumus homines
fragili carne circumdamur. O cæcas inſanias: o propha
nā temeritatē: Duplici ignorātia accuſamus dominus
ſcientiæ ut uideatur neſcire quid fecit neſcire quid iuſſit
quaſi oblitus fragilitatis humanæ cuius auctor ipe eſt:
impoſuerit homini mādata q̄ ferē nō poſſit. Simulqꝫ
proh nefas aſcribimus iniquitatē iuſto: pio crudelita
tem dum eum primo ipoſſibile aliquid ꝑcepiſſe conq̄
rimur. Deinde pro his dānandum ab eo putamus ho
minē: q̄ uitare nō potuit: ut quod ſuſpicari ſacrilegius
eſt uideatur deus nō tam ſalutē noſtrā quæſiſſe quam
pœnam. itaqꝫ apoſtolus ſciēs a domio iuſtitiæ ac ma
ieſtatis nihil impoſſibile eſſe ꝑceptum aufert a nobis
uicium murmurādi quod tunc utiqꝫ naſci ſolet: cus āt
iniqua ſunt q̄ iubentur aut iubentis minus digna per
ſona eſt. Quid tergiuerſamur incaſſum et ꝑcipiēti na
turæ opponimus fragilitatē? Nemo magis mēſurā no
uit uirium nrārum q̄ qui ipſas nobis dedit uires: nec
quiſq̄ melius quātum poſſumus itelligit: q̄ qui ipſas
nobis uirtutē poſſe donauit. Nec impoſſibile aliquid
uoluit ipare qui iuſtus eſt: nec dānaturus ē hominem
pro eo qđ uitaē nō potuit qui pius eſt. Sequitur ut ſi
tis irrepꝛehenſibiles et ſimplices. Ad omnē morum pfe
ctionē unum hoc ſufficere uerbum pōt qđ ēt in epiſco
po deus eligendo quæri iubet. q̄ eni circumſpecta ui
ta eſt: q̄ ſancta eſt q̄ nihil repꝛehenſionis incurrit? Quis
āt ſāctior pōt eſſe q̄ qui uerā ſiplicitatis uirtutē tenēs
nunq̄ aliđ cord promittit aliđ oꝛ uultuqꝫ mētitur ſic fi
lii dī imaculati. Nō. n. eſt exhortatio uehēētior ea qua
nos ſcriptura diuina dei filios uocat. Quis. n. non eru
beſcat et metuat tāto pr̄e agere aliquid indignus ut qui
dicitur dei filius ipſe efficiatur uicii ſeruus. Et iccirco
adiungit ut ſitis imaculati. Neqꝫ. n. cōuenit in filiis dī
qui fons ipſe iuſtitiæ eſt: peccati maculā reperiri. i me
dio nationis prauæ et pꝛuerſæ. Hoc eſt dicere q̄uis in
finita uos cingat peccantium multitudo: et innumera
ra ſint exempla uiciorum: uos tamē ita cæleſtis natiui
tatis memores eſſe debetis ut inter malos uiuētes oē
malum uincatis. Inter quos lucetis aīt ſic̄ luminaria i
hoc mundo. Et rurſus in euāgelio legimus Tunc iuſti
fulgebunt ſic̄ ſol in regno patris eorum: Comparatur
uita pmio ut qui in futuro ſolis fulgore donādi ſunt:
hic iās ſimili iuſtitiæ claritate reſplendeant et infidelius
excitates operibs ſanctitatis illuminēt Huic loco ille ſē
ſus aptandus eſt quē ad Corinthios idē apoſtolus diſ
ſerens ait Alia claritas ſolis: alia claritas lunæ: alia cla
ritas ſtellarum. Stella āt a ſtella differt in claritate ſic
et reſurrectio mortuorum Diſpares ſunt in regno cælo
rum pro ſingulorum merito māſiones. Diuerſitas. n.
operum diuerſitatē facit pmiorum. Quātumqꝫ aliquiſ
in ſanctitate hic fulſerit: tantum ibi fulgebit in honore
Nunc ergo ad omnē morum pfectionē aciem mentis
intende: et ad cæleſte præmium: cæleſtem uitam para.
Reſplendeat omnibs claritate clariſſimi ſideris in mo
dum ſanctitatis uirginis et futuri pmii magnitudinē d
nouitate cōuerſationis oſtendat. Tibi facilior in bonis
curſus eſt quā malorum conſuetudo non retinet. Nec
timemus ne te a uirtutibus uicia retrahāt: et maligna
diaboli ſemina chriſti frugē necent. Nas ſi ēt illi qui lō
go peccandi uſu bonum quodā mō obruere naturæ in
ſtaurari ꝑ pœnitentias poſſunt: et mutata uoluntate ui
uendi cōſuetudinē cōſuetudine extinguere: optimi qui
qꝫ de peſſimis fieri: q̄to magis tu potes illa ſuperare
a quibs non ſuperata es: cui nō tam expellenda ſunt ui
cia: q̄ refellenda. Quæ utiqꝫ nō ſuſcipere facilius ē q̄
ſuſcepta ſemel deponere. Nec uero eorum tanta dulce
do eſt ut ea debeamus pferre uirtutibs: Cum nec i om
nibus ſit delectationis illecebra: et a pleriſqꝫ ēt q̄ uidē
tur dulciſſima reſpuātur. Duo nanqꝫ ſunt ex omnibus
uicia q̄ maxie homines decipiunt ſui uoluptate Gula
ſcilicet et libido: q̄ deponere eo difficilius eſt quo eis
uti dulcius. Et tamē eis hæc uicia moleſta tāq̄ delecta
tione ſui pericula ita a multis calcari uidimus ut tota
ætate uirgines pmanſerint in ſumma abſtinētia: Ut de
illis taceam qui poſt delitiarum longum luxum et iue
teratum uſum libidinis caſtitati ac tēperātiæ ſe dederit
et utrumqꝫ uicium cōtraria ſibi uirtute imitauerint. ali
orum uero uiciorum eſt longe diuerſa ratio q̄ cum ni
hil habeant iocunditatis tamē multum amaritudis ha
bent: q̄qꝫ cum ad uitandum multo ſint faciliora raro a
quibs uitentur iuenies. Quid oro te iuido delectatiōis
pſtet inuidia: quē ſecretis quibuſdam cōſcientiæ ungu
lis liuor ipe diſcerpit: et alienam felicitatē tormētum e
ius facit? Quid uero alter ab odio mercedis accepit: ni
ſi horribiles animæ tenebras: et confuſæ mētis horro
rem: qui uultu ſemper animoqꝫ mœrente uoto quo al
teri uult nocere ſeipſum cruciat: Quid āt iracundo fu
ror ſuus confert: quē ſæuiſſimis exagitatum ſtimuliſ cō
ſcientiæ: ita ab omni cōſilio ac mente deturbat ut dum
iraſcitur inſanire cđatur: Simili curre per ſingula: et i
uenies tot animæ tormenta quot uicia: q̄ utiqꝫ eo faci
liuſ uinci poſſunt: quo nulla alliciunt nos uoluptate q̄
ꝺo illđ difficilius: quāto durius ut de caſtitatis labore

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

taceam: abſtinete a uino carnibuſq3 ipſo ē oleo et ui
lem ſine his cibum ꝑt biduus interdus triduuſq3 uix ca
pere: fracta ieiunio uigiliiſq3 mēbra fomēta balnei cō
tēnere neceſſarias res negare corpori: et uim quandā
inſerre naturæ: Ha tantum in exteris magnitudinem
animi et uide quid non poſſis efficere: Sed nos prob
pudor quadā delectatione peccandi cum in quibuſdā
oſtendimus quādas uim naturæ noſtræ in aliis nō tor
peſcius: et qui uoluptates corporis uirtutus amoꝛ cō
tempſimus rurſum amore uiciorum tormenta ſuſcipi
mus: atq3 ita malis nřis cedimus ut ea nec putemus
poſſe deponi. Quod hoc quæſo conſilium. quænā hæc
noua uiuendi ratio eſt? res difficiles et laboris plenas
ſecutus aggredior: et faciliora nō poſſe fieri credo. Ui
co maxima uincendus a paruis. Excelſa et ardua inde
feſſus exupero: et cum uenitur ad plana deficio: liben
ter fugio quod delectat: et nolo uitaꝛ qđ cruciat. uerus
hæc eorum ſint: qui di uoluntate cōtempta id ſolum ex
petunt qđ laudē facilius iuenit: qđ cito exit in famam.
Morus uero bona q̄ ſecretiora ſunt negligunt. Tu ue
ro quæ calcaſti mundum et cōcupiſcentias eius: ut cal
cato eo gradum tibi quēdā aſcēdēdi ad cælum faceres
mundi gloriā non requiras. Illi tātum placere ſtude:
cui ſæpe diſplicet qđ hominbꝫ placet: et qui ipſa homi
num iudicia iudicaturus eſt: Abſtinentia tua atq3 ieiu
nium eo magis deo grata ſunt quo cum moribꝫ ſāctis
offeruntur ut quæ in aliis ſunt umbracula uiciorum ī
te ſint ornamēta uirtutum. Reſpice obſecro ad ipſam
qua apud deus illuſtrata es dignitate q̄ in dei filiā per
baptiſmum renata es. Rurſuſq3 ꝑ uirginitatis cōſecra
tionē ſponſa chriſti eē cœpiſti. Ex utroq3 hic honor tu
us te ad ſolicitudinē tui propoſiti admoneat. At nullus
ibi eſſe debet negligētiæ locus: ubi tam ꝓcioſa ſeruāda
ſunt. Precioſior qq3 ueſtiſ timidius cuſtoditur a macu
la: Multo quæſita auro gēma maiori ſolicitudine poſſi
detur: et generalꝫ grandi cura magna quæq3 ſeruātur.
Unde et tu ſi te ipaſ bene cuſtodire cupiſ debes bono
rē tuus ꝓciumq3 ſēper cogitaꝛ. Tanto. n. ſe unuſquiſq3
negligētius utitur: quāto ſe exiſtimat uiliores. Non ob
aliam cauſā magis nobis i ſcripturis diuinis tā frequē
ter filiorum dei nomē iponitur: ut illā dꝫ per Prophe
tam Et ego ero uobis in prem: et uos eritis mihi in fi
lios: et filiaſ: dicit dñs omnipotens Et apoſtolus dicit
Eſtote ergo imitatores dei ſic filii cariſſimi. Et beatus
Joannes inquit. Cariſſimi nunc filii dei ſumus: et non
dum apparuit quid erimus. Scimus quoniā cum ap
paruerit: ſimiles ei erimus. quoniā uidebimus eus ſi
cuti eſt: ut qui habet hāc ſpem in eo ſanctificet ſe ſic et il
le ſcs eſt. Uult nobis doctrinæ cæleſtis dignitates quā
dōati ſumus ingereꝛ frequēter et honorē noſtrum pec
candi pudorē facere. Unde ēt ipſe dñs ad perfectā be
nignitatē nos uocans ait Diligite iimicos ueſtros. Be
nefacite his qui oderunt uos: et orate pro ꝑſequētibꝫ
et calumniātibꝫ uos: ut ſitis filii patris ueſtri qui in cæ
lis eſt. Non eſt. n. quod ſic homines deo amabiles fac
ut pietas mētis et bonitas: q̄ tāta in chriſtiano eē debꝫ
ut ēt in bonis abundet: deiq3 imitetur beniuolētiā: qui
ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos et malos: Et pluit
ſuper iuſtoſ et iniuſtos: hoc itaq3 in primis abſit ut ne
minē uel in uerbo ſaltem noceas ut in omnibꝫ quibuſ
cunq3 poteris prodeſſe ſtudeas: et ne uicem quidē ma
li reddens pro malis bona Apoſtolo dicente reſtituas
nunꝙ detractio ex ore uirginis procedat: Uilium ſatiſ
hominum eſt: et ſuā laudē q̄rentium alios uiles facere
quia alterius uituperatiōe ſe laudaꝛ putant: et qui ſuo
merito placere non poſſunt: placere uolunt i cōparati
one peiorum: Parum diximus nō ſolum ipſa nō dtra
has: ſed ne detrahēti aliq̄n ćdas: Peſſimum hoc eſt ui
cium qđ alterum uilem facit uideri. Nō minus auribꝫ
ꝙ lingua fugias detractionē. Scripturæ memor eſto q̄
dic̄ Non eris cōſentaneus cum derogātibꝫ aduerſus
proximum tuum: et nō accipias ſuper illo pcm: et alibi
Sepi aures tuas ſpinis: Et noli audire linguam neq̄ꝫ
Accuſator ē. n. auditor qui fac̄ detractores: qui ſi auer
tat aures: uultum cōtrahat oculos abnuendo cōtineat
Male loquētem ēt tacens arguit: ut diſcat nō libenter
dicere: qđ didicit nō libenter audire Solicitā ori tuo cu
ſtodiā pone. Non eſt. n. quicꝙ in nobis quo facilius
peccare poſſimus ꝙ lingua: Unde ſcs Jacobus illum
aſſerit ꝑfectus eē qui nō offendit in uerbo et ſcriptura
dic̄. mors et uita i manibꝫ linguæ mētiri atq3 maledic
re aut iurare lingua tua neſciat: quia et os qđ mētitur
occidit animā: et qui maledicunt regnum dei nō poſſidē
bunt: iux̄ apoſtolum et iurare chriſtus ipſe prohibuit:
qui dixit Ego autē dico uobiſ non iurare omino et rur
ſum. Sit autē ſermo ueſter eſt ē non nō. Quod autes
amplius eſt a malo ē. Apoſtolus breuiter oris uicia re
ſecans ait Omis ſermo malus ex ore ueſtro nō proce
dat: ſꝫ ſi quis bonus ad ædificationē fidei: ut det grām
audiētibꝫ. Sit autē ſermo uirginis prudens modeſtus
et rarus: nec tam eloquentia ꝓcioſus ꝙ pudore. Mi
rentur omnes tuam te tacente uerecundiam loquen
te prudentiā mitte ac placidum ſemꝑ alloquium tuum
ornet mixta cum grauitate ſuauitas: cum pudore ſapi
entia: ſit certa atq3 librata ſuiq3 opportunitate gratiſſi
ma ſilentii uerbiq3 ratio. Nec unqu omnino uirginis
os loquatur qđ tacuiſſe melius ſit. Cum ingenti cauti
one debet loqui: cui nō ſolum malus ſꝫ ēt ocioſus ſer
mo uitandus ē. Summa tibi ſcientia ſit: ſummaq3 no
titia: uicia uirtuteſq3 diſtinguere: q̄ quāꝙ ſibi ſemꝑ cō
traria ſint: aliqua tñ ex eis iunguntur ſimilitudie ut di
ſcerni uix poſſit. quā multi. n. ſupbiā libertatis loco du
cunt: adulationem pro humilitate ſuſcipiunt: malitiam
prudētiæ amplectuntur uice et ſtultitiæ ſimplicitatis no
men imponunt: atq3 fallaci ac peſſima decepti ſimilitu
dine uiciis pro uirtutibꝫ gloriātur. Et quāꝙ hæc omi
a ſubtiliſſima intelligenda debeas ſeparare: cunctaſq3
uirtutes animi ſuis lineis iſequēdo nuſꝙ prorſus ab
ſcedere ꝑcipue tñ fictam humilitatē fugiens illā ſectare
q̄ uera eſt: quā chriſtus docuit humilitatē in qua nō ſit
ſuperbia incluſa. Multi. n. huius uirtutis umbram ue
ritatem eius pauci ſequuntur. ꝑfacile ē. n. aliquē ueſtē
hēre contēptā ſalutaꝛ: ſummiſſius: manus et gēua do
ſculari inclinato in terram capite oculiſq3 deiectis hu
militatē ac manſuetudinē polliceri lēta uoc̄ tenuiq3 ſer
mōes iſrigeꝛ: ſuſpiraꝛ ēbrius et ad oēm uerbus ꝑcores
ac miſerus ſe clamaꝛ: et ſi uel leui ſermōe offenſus ſit.
continuo attollere ſupercilium: leuare ceruicē et delica
tum illus oris ſonum inſano repente clamore mutare:
Aliam nos humilitatē chriſtus docuit: qui nos ad exē
plum ſuus hortatur et dicit: Diſcite a me quia mitis ſus
et humilis corde: qui cum malediceretur nō maledi
cebat: cus pateretur non cōminabatur. Quā nobis hu
militatem beatus Petrus inſinuat: Miſericordes in
quit et humiles non reddentes malus pro malo: nec
maledictum pro maledicto: Auferātur omnia figmēta
uerborus ceſſēt ſimulati geſtus et āte occaſionē ſermo
placidus: Uirum humiles paciencia oſtēdit iniuriæ:
Nullus ergo unquā in mente tua ſit uiciis locus: nihil
in te ſuperbum: nihil arrogans nihil deniq3 faſtidioſus
Apud deum nō eſt quicꝙ humilitate ſublimius ipe lo
qꝛ ꝑ prophetas Super quē alium requieſcā: niſi ſuper
humilē et quietum et tremētes ſermones meos? Nun
ꝙ in iras exardeſcat animus quod eſt ſeminarius odii:
Tantus mentē tuas repleat dei timor: ut indignari om
nius nō audeas et irā metu uincas: Beatus apoſtolus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mundãs animã noſtrã eã quam in bitaculum dei ꝑpa
rans clamat et dicit Omiſ amaritudo et ira et indigna
tio:et clamor et blaſphemia auferatur a uobis cum õ
ni malitia . Adulatores ut inimicos caue quorum ſer
mones ſuper oleus molles et ipſi ſunt iacula Corrum
punt fictis laudibus leues animas: et male ɔdulis mẽ
tibꝫ blandum uulnus infigunt. Creuit hoc in noſtra æ
tate uicium et in Vltimo fine ſtetit : Nec iam augeri
poteſt . In hanc omnes ſcholas ſtudiumqꝫ didicimus
ut officium putemus illudere quodqꝫ ipſi libenter ab
aliis accipimus id alteri quaſi quoddam munus offeri
mus:et ipſe recipiendæ laudis eos quibus laudari uo
lumus ãte laudamus. Sæpe adulantium uerbis reſiſti
mus ad faciẽ:et in ſecreto mentis fauemus: maximus
qꝫ fructum cepiſſe nos ducimus:ſi uel fictis laudibus
predicamur:nec cogitamus quid ipſi ſumus:ſed quid
alteris eſſe uideamur. Vnde eo perducta res eſt ut ne
glecta ueritate meriti de ſola opinione curemus:qui te
ſtimonius uitæ noſtræ non a conſcientia ſed a fama pe
timus. Beata mens eſt quæ perfecte hoc uicium uicit
et nec adulatur aliqñ nec adulanti credit :q̃ nec decipit
alterum nec ipſa decipitur.tantumqꝫ malum nec facit
aliquando nec patitur. Nibil unquam in te fictum ſit:
nibil omnino ſucatum. Conſcientias tuas quæ ſemper
deo patet in multitudine uerſari puta:nunquam aliud
cord tẽeas:aliud o e protẽdas . Quicquid pudet dice
re pudeat ẽt cogitare. Illud uero notum omnibꝫ atqꝫ
diuulgatus ẽ ꝙ utilis ꝙqꝫ huic propoſito neceſſaria ẽ
ieiuniorus et abſtinẽtiæ uirtus maxime in his ãnis:qui
bus maior æſtus corporis ineſt? Non mãducare itaqꝫ
carnẽ neqꝫ bibere uinũ a apoſtolica uoce laudatus eſt:
Quicquid illud eſt quod iflãmare corpus poteſt: quod
fomentum ſuggerit uoluptati: caſtitatis amore fugien
dum eſt: Nec tamẽ ita magno huius rei labore graua
ri te uolumus ut ſub ipſo ſtatim onere ſuccumbas: ꝑ
quod multi dum nimio feruore mẽtis rationẽ uirium
ſuarum nõ habẽt ſubito cõciderunt: et pene añ debili
tatem ꝙ ſanctitatem de propoſito ſuo conſecuti ſunt.
Optimus in omni re modus et laudabilis ubiqꝫ men
ſura:corpus nõ frangendum ſed regendum ẽ: Sint er
go moderata et ſca et ſimplicia ĩ omni mẽtis humilita
te ieiunia:q̃ ita attenuant corpus ne aiam eleuant: ne
res humilitatis gignat ſuperbiã: et uicia de uirtute na
ſcantur: Ego inquit cum mibi moleſti eſſent:induebar
cilicio et humiliabã in ieiunio animã meã: Veſtis abie
ctio:cibi uilitas:ieiunii laſſitudo extinguere debent nõ
nutrire ſuperbiã. Quis rem medicinæ uulnus faciat: et
et inde ſana lædat quæqꝫ unde iam læſa curanda ſunt
aut quæ ſupererit ſpes ſalutis ſi ipa animæ remedia ſit
uenena? Laborẽ ieiunii tui miſericordiæ opera cõmen
dent:et abſtinẽtia tua pauperum refectione ſit grattor
Dñs loquitur per prophetam Miſericordias uolo et
non ſacriſicius. In euangelio chriſti uerba legimuſ Be
ati miſericordes: quoniã ipſi miſericordiam conſequẽ
tur. Sed hanc quæſo curã uice tua auia materqꝫ ſuſci
piant. Illæ pro te has ptes agant. Illæ theſaurus tuus
ĩ cælum leuent. Illarum ſit eſurientes alere cibo:ueſtĩ
nudos:uiſitare infirmos:peregrinos tecto ſuſcipeẽ: et
æterni ſpe ꝑmii chriſto pauperibus fœnerari qui dixit
Quodcunqꝫ feciſtis uni ex his fratribus meis minimiſ
mibi feciſtis. Tibi uero maxime dum in propoſito ma
tureſcat animus ab omnibꝫ occupationibꝫ recedẽdus
eſt:et omne ſtudium omniſqꝫ cura in ordinãdis mori
bus exhibenda. Quibus ita uacare debes et totã occu
pare mentẽ:ut nec te diuitem ſentias eſſe nec dominã
Nobilitatis ad hoc tantum memineris ut cum clarita
te generis morum ſanctitate cõtendas: et cus nobilita
te corporis animi uirtute nobiliter proficiaſ:magiſque
illa nobilitate glorieris: q̃ filios dei et cohæredes chri
ſti facit:ad quã ſi ſemper aſpicias dum credis gaudium
te hẽre quod maius ẽ:deſinis de eo quod minus ẽ glo
riari. Omnis illa ꝑclari gñis dignitaſ et illuſtre anicii ſã
guinis decus ad animam trãſferantur. Ille clarus: ille
ſublimus:ille ſit nobilis:ille tunc integram nobilitates
tuam ſeruare ſe putet:ſi dedignetur ſeruire uiciis:ab e
iſqꝫ nõ ſuperari A quo.n.quis ſuperatur huius et ſer
uus eſt. Quid.n.hac ai ſeruitute idignius? quid ue tur
pius :ꝙ cum in eo aut dominatur odium: aut regnat
inuidia:ꝙ cum eum aut auaritia poſſidet:aut captum
ira tenet:uel certe cætera ſibi uicia uendicant: Non eſt
quod ſibi aliquis de nobilitate generis blandiatur: Si
ex meliore parte ſit famuluſ. Multo idignius eſt men
te ſeruire quã corpore. Superfluum arbitror te mone
re ꝙ parca in procedendo debeas eſſe:ꝙ rara cum te
ẽt hoc ſeculariſ ab infantia boneſtas docuerit:et facile
intelligaſ id tibi multo magis in hac uita eſſe ſeruãdus
quam maxie ſecretum decet . Illud admoneo ut ipſis
quoqꝫ ſalutationibꝫ quæ tibi in cubiculo tuo exhibẽdæ
ſunt certiſſimum mõm ponas. Non ſint nimiæ neque
quotidianæ ne non tam officium ꝙ inquietudinẽ præ
ſtare uideantur. Et quãꝙ uitæ tuæ omne tempus diui
no debeas operi cõſecrare. et nullam prorſus horã a
ſpirituali profectu uacuam eſſe cõueniat: cumqꝫ tibi i
lege dñi die ac nocte meditandum ſit:debet tamen ali
quis determinatus et conſtitutus horarum numerus
eſſe quo plenius deo uaces:et qui te ad ſummam ani
mi intentiones uelut quadam lege cõtineat. Optimus
ergo ẽ huic opi matutinus deputari tẽpus idẽ meliorẽ
diei partem:et uſqꝫ ad horam tertiam animam quoti
die in cæleſti agone certantẽ hoc uelut ſpiritualis quo
dam palæſtræ exerceri gymnaſio : his tu per ſingulos
dies horis in ſecretiore domus parte clauſo cubiculo
tuo adhibe tibi ẽt in urbe ſolitudinẽ:et remota paulisꝑ
ab hominibus propius deo iungeẽ:aſpectuiqꝫ tuorus
reddita lcõnis fructum oꝛoniſqꝫ oñdæ. Nibil.n. i hoc
ſecreto magis ageẽ dbes ꝙ aias diuis eloquiis paſceẽ
Et quantum ei per totã ſufficere poſſit diem:hoc eam
uelut cibo pinguior ei ſaciare: Ita ſcripturas ſãctas le
ge: ut ſemper memineris dei illa uerba eſſe:qui leges
ſuam non ſolum ſciri:ſed etiã impleri iubet. Nibil eni
prodeſt facienda didiciſſe et nõ facere: Optime ueteris
lectione diuina ſi eam tibi adhibeas ſpeculi uice ut ibi
uelut ad imaginẽ ſuã anima reſpiciat: et uel fœda qꝫqꝫ
corrigat uel pulchra plus ornet Lectionẽ frequenter in
terrumpat oratio:animã iugiter adhærentẽ deo grata
uiciſſitudo ſancti operis accẽdat: Nunc igitur te ordoĩ
ſtruat cæleſtis hiſtoriæ nunc ſãctum dauid oleſcat cãti
cum nunc ſalomonis erudiat ſapiẽtia:nunc ad timores
domini icrepaciones incitẽt prophetarus nunc euãge
lica et apoſtolica preſectio te chriſto in omni ſanctitate
cõiungat. Quæ parãda ſunt memoriæ penitus inſere :
eaqꝫ meditatione cõſerua: Quæ maturãda ſunt frequẽ
ter reuolue ut diuum hoc ſtudius et cæleſtis ſchola et
mores uirginis ſimul ornẽt et ſẽſus:tradantqꝫ tibi cus
ſapiẽtia ſanctitatẽ Vnde et ſcriptura dicit Qui quærunt
deum inueniunt ſapiẽtiã cum iuſticia Sit autẽ ipſa lec
tio tempata cui finem conſilium non laſſitudo iponat :
Nas ut imoderata ieiunia et ardor abſtinẽtiæ et enor
mes inordinatæqꝫ uigiliæ intẽperantiæ coarguuntur:
idqꝫ nimietate ſui pariunt ut hæc ipſa poſtea quidẽ nec
mediocriter fieri poſſint:ita ſtudius lectionis in repre
henſionẽ intemperans cadit et Quod laudabile eſt in
genere ſuo ſit de nimietate ſui culpabile: Generaliter
quidem ſed breuiter ſtrictimqꝫ dicẽdus ẽ in bonis quo
qꝫ rebꝫ quicquid modum exceſſerit uicius ẽ: Magna
eſt magna inꝙ et quæ grandi ſtudio cõſtat pfectæ uitæ

ratio:conſummataqꝫ ſapientiæ ē ſcire quid quo inſeq̄
ris modo et ad omnē actum præferendum conſilium:
nihilqꝫ facere quod feciſſe pœniteat intra unius horæ
ſpacium mutatur habitus ieiunare:abſtinere:pſallere:
uigilare nō tā ſtudio opus habent q̄ uoluntate. Quili
bet icipiens ſtatim ut uoluerit ad iſta pfectus eſt: Im
mo hæc illi facilius faceī poſſunt: qui recētes corporis
uires de ſeculo ad propoſitum afferunt: Mores uero
omnes mutare . Singulaſque uirtutes Animi For
maī i ſe atqꝫ:perficere grandis ſtudii eſt: et longæ con
ſuetudinis. Itaqꝫ multi in hoc propoſito ſeneſcimuſ et
ea propter q̄ ad ipſius propoſitum uenimus nō hēmus
Tua uero cōuerſatio noua eſſe debet:mira grauitas :
patientia:manſuetudo:pietas. Quicquid ſanctius eſt
atqꝫ perfectius:quicquid magis te deo cōmendare po
teſt:et maiorem i cælo facere:id ſēper amplecteī.ſpon
ſa chriſti nihil debꝫ eſſe ornatius:tanto maiori placen
di ſtudio opus ē q̄to maior eſt ille cui placēdum ē.ſæ
culi uero uirgines quæ ſe nuptiis præparant: et indul
gentiam apoſtoli magis q̄ cōſilium ſequi malunt ma
gis amplectuntur icōtinentiæ remedium q̄ pmius cō
tinentiæ:ut ſponſis placeant eoſqꝫ magis in amorem
ſui icitant:mira ſolicitudine formare ſe ſtudent: Et na
turalē corporis pulchritudinē ornādi arte cōmendant
Hæc eſt illis p dies ſingulos cura præcipua decentibꝫ
fucis colorare faciem iplicare auro crines:et ardentes
concharum lapides capitis honorē facere: ſuſpendere
ex auribꝫ patrimonia:brachia ornare monilibꝫ ac late
ra:incluſas auro gēmas a collo in pectus demitteī.nō
minorē ſponſus tuus requirit ornatum: Qui cum uni
uerſam eccleſiā ſalutaris aquæ lauacro purificatā ſine
macula rugaqꝫ reddiderit:quotidie cupit eam fieri pul
chriores:ut ſemel a uiciis peccatiſqꝫ mundata ſemper
ornetur decore uirtutum. Et ſi hoc a tota requirit eccle
ſia in qua et uiduæ cōtinentur et nuptæ: quātum putas
expectat a uirgine:quæ ex pulcherrimo hoc quodā ec
cleſiæ prato uelut auguſtior quidā flos uidetur electa:
Aſſume ergo omnē illum ornatum p quē placere chri
ſto potes. Satis pulchrā deo crede faciē:ſi hominibuſ
apparere pulchra nō ſtudeas. Illud ornamētum ſerua
capitis quod acquiſiſti chriſmatis ſacramēto: cum tibi
in cæleſtis regni miniſterius quoddā diadema regalis
unctionis impoſitum eſt. Optima ornamēta ſunt auri
um uerba dei:ad ea ſola paratus eſſe debꝫ auditus uir
ginis:eaqꝫ pcioſis lapidibꝫ anferre Omia prorſus mē
bra decorentur operibꝫ ſācitatis: totaqꝫ uirginalis ā
mi pulchritudo gemmati monilis ad inſtar uario fulgo
re reſplendeat. Tunc uere cōcupiſcet rex decorē tuum
dicetqꝫ tibi . Tota formoſa es proxia mea:et macula
nō eſt in te. Et hæc tibi ornamēta q̄ dixi : ēt munimēta
ſunt maxia:et quæ ipſa te ornaī deo et cōtra diabolus
armare poſſunt: qui per leue interdus quodcunqꝫ uici
um ad aiam igreditur:et ſi uirtutum propugnacula nō
reſiſtant noſtro nos repellit loco:et continuo de hoſte
ſit dominus. Propter qđ nos ſcriptura adhortatur ac
dic Si ſps poteſtatem hñtis aſcenderit ſuper te:locum
tuum ne dimiſeris. Ab eo iam tpe quo primus p uirgi
nitatis profeſſionē domino cōſecrata es:aduerſarii in
te creuit odium: et qui aliena lucra pro ſuis dānis hēt
ſe amiſiſſe ducit quicquid te poſſeſſurā dolet. grandi ti
bi opuſ eſt uigilātia:grandiqꝫ cura:et tāto ſolicitius ca
uendus eſt inimicus: quāto apđ eum ditior eſſe cœpi
ſti. Vacuus uiator et nudus nō timet latronis inſidias
ſecurus a nocturnis furibus dormit: Pauper ēt ſi clau
ſtra nō muniat. Diuiti uero opes ſuæ latronis ſēp ima
ginātur occurſum: et iugi ſolicitudine noctius ſomnus
adimunt. Vnde tuæ quoqꝫ diuitiæ cæleſtis theſaurus i
ta cautione indigent atqꝫ cuſtodia: q̄to ditior es:tanto
debes eſſe uigilantior: Qui plus poſſidet plus debet ti
mere ne perdat Inuidere nō ceſſat auctor inuidiæ : Et
qui ſemel a deo ipſe proiectus eſt tanto maiore liuore
torq̄tur quāto aliquē apud deum uideat clariorē. Qui
iuidit ſuæ paradiſum : quāto magis inuidet tibi regna
cælorum: Iuncta mihi crede ille nunc circuit ut beatuſ
Petrus ait Deuorādi te cupidus in mōm rugientis le
onis ingreditur uel more doloſi hoſtis uniuerſa perlu
ſtrat explorat omnes additus aiæ tuæ an ſit aliquid in
firmum:et minus tuum:p quod poſſit irrepeī. Rima
tur nunc ille omnia et ſingula quæqꝫ pertentans q̄rit
uulneri locum: cuius tu inſidias ſolicite debes puideī
ut cum Paulo nō ignores aſtutias eius. Qui cum ter
ribiles diaboli ptātes principatuſqꝫ deſcribat:nos nihi
lominus hortatur ad pugnā: hoſtiumqꝫ uim pandit :
ut augeat ſolicitudinē militum. Non.n.uult eſſe nos ti
midos:ſed paratos. Deniqꝫ non fugam ſuadet: ſed ar
ma ſuggerit. Propterea inquit accipite armaturam dī
ut poſſitis reſiſtere in die malo et in omnibus perfecti
ſtare. Ac ſtatim ſingula ſpiritualis pugnæ inſtrumenta
tradens addidit et dixit State ergo ſuccincti lumbos
uros i ueritate et induti lorica iuſtitiæ:et calciati pedibꝫ
i pparatiōe euāgelii pacis i oibꝫ aſſumētes ſcutum fidei
in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignia extinguere
Galeam ſalutis aſſumere:et gladium ſpiritus quod ē
uerbum dei per omnes orationem et obſecrationem:
Et quoniam de hoc bello :licet etiam Fœminis trium
phare. Suſcipe hæc arma Pauli Et tanti hortatione
ducis certampræſume uictorias. Hæc.n.ſi oia iſtrumē
ta poſſideas ſecura procedes ad pliū ſpiritale: Nec
pauebis diabolum cuꝫ toto exercitu ſuo: Cadent enī
a latere tuo mille et decē milia a dextris tuis: ad te āt
non appropinquabunt : Beatus quoqꝫ Iacobus ille
chriſti miles emeritus nō minore nobiſ auctoritate de
hoc bello uictoriā pollicetur Subdit inquit eſtote deo
reſiſtite autes diabolo:et fugiet a uobis: Oſtendit quo
modo reſiſtere debeāus diabolo. Si utiqꝫ ſumus ſub
diti deo eiuſqꝫ faciendo uoluntatē:ut diuinā etiam me
reamur gratias et facilius nequam ſpūi auxilio ſpiri
tus ſancti reſiſtamus: Neqꝫ uero aperta cōtra nos pu
gnat acie nec publica cōtra nos fronte congreditur:ſed
dolo uincit ac fraude noſtraqꝫ contra nos utitur uolun
tate de cōſēſu nr̄o aduerſarius uires accipit:nr̄oqꝫ nos
ut dici ſolet iugulat gladio. Infirmus hoſtis eſt qui nō
poteſt uinceī niſi nr̄a uoluntate: Procul a nobis deſpe
ratio: Procul omnis ab animo recedat pauor aduerſa
riorum nō adiuuemus ſed uincamus aduerſarios. dāt
illi quidem conſilius:ſed noſtrum eſt uel eligere uel re
ſpuere quod ſuggerunt. Nō.n.cogendo uel ſuadendo
nocent:nō extorquēt a nobis cōſenſum:ſed expetunt.
Vnde ēt Ananiæ dicitur cur tētauit cor tuum ſathānas
mentiri te ſpiritui ſancto quod utiqꝫ nunq̄ illi apoſto
lus imputaret:ſi id diabolus abſqꝫ eius uoluntate feciſ
ſet. Ipſa quoqꝫ Eua ideo cōtēnatur a domino quia ab
eo quē potuit ſuperare ſupata ē :nec.n.meruiſſet a do
mino iuſtitiæ puniri quæ uicta eſt niſi potuiſſet ipſa uin
cere. Huius nequiſſimi hoſtis eſt illa uel pria caliditas
et ars doli plena fatigare cogitationibus rudes animaſ
et nouellis in propoſito mētibꝫ de ipſa interdum con
uerſatione afferre mœrorem:ut facile ab huius rei af
fectu deterreantur animus:cuius initia amara cogno
uerit . Itaqꝫ ſolet tas ſordidas nō nunq̄ et impias co
gitationeſ inſerere menti:ut qui tētatur dum ſuum illđ
putat eſſe qđ cogitat deteriores ſe per ſpm immundus
propoſito ſuo arbitretur effectum:multoqꝫ puriorem
animam habuiſſe ſe credat:cum adhuc ſeculi res ama
ret. Vult.n.his quibꝫ iimicus caliđiſſimus iuidet hor
rorem propoſiti ex deſperatione ſanctitatis facere: ut

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eos obſidente triſtitia: et ſi a propoſito nõ reuocat certe
retineat a profectu propter quod maxie tibi ſanctarũ
ſcripturarum ſtudium diligendum eſt. Illuminanda di
uinis eloquiis eſt anima. Et coruſcante dei uerbo: dia
boli tenebræ refellẽdæ ſunt: Cito enim ſugit ille ab ea
anima: quam ſermo diuinus illuminat quæ cæleſtibus
ſemper cogitationibꝫ occupatur: in qua aſſiduum ẽ di
uerbum: cuius uis nequã ſpiritus nõ poteſt ferre: et ic
circo Beatus Apoſtolus Paulus illud ſpiritualis bel
li inter cætera inſtrumẽta gladio comparauit. Eſt autẽ
tutiſſimum atqꝫ pfectum ut aſſueſcat animus ſollicita
ſemp peruigiliqꝫ cuſtodia diſcernerẽ cogitationes ſuas
et ad primum animi motum uel probare uel reproba
re quod cogitat: ut uel bonas cogitationes alat: uel ſta
tim extinguat malas. Hic nanqꝫ fons eſt boni et origo
peccandi omniſqꝫ ingẽtis delicti in cogitatione princi
pium eſt: q̃ unumquodqꝫ opus uelut in quadã cordis
tabula depingat añq̃ faciat. Nam ſiue ille actus: ſiue
ſermo ſit ut proferatur añ diſponitur: et cogitationum
conſilio diſcernitur qd̃ futurus ẽ. Vides q̃ breui inter
duꝫ momẽto quæqꝫ iſta quis cogitet: cogitataqꝫ pfici
at: ne quicq̃ omnino uel lingua uel manu cæteriſque
membris agitet: niſi cogitationes añ dictauerint. Vnd̃
et dominus in euãgelio dicit De corde hominis proẽ
dunt cogitationes malæ: adulteria fornicationes homi
cidia furta falſa teſtimonia: auaritia: nequitia dolus: i
pudicitia: oculus malus: blaſphẽia: ſtultitia hæc ſunt q̃
coinquinant hõines. Omnis igitur ſollicitudo tua om
ni intentione debet eſſe cordis cuſtodia. Ibi te maxime
obſeruare peccatum ubi naſci ſolet: ſtatimqꝫ ad primã
tentationis repugnare faciem et malũ anteq̃ creſcat
extinguere. Nec enĩ expectãdus eſt augumentus eius
rei quæ timeri debeat a paruo et quæ tanto facilius ui
citur: quanto ei citius repugnatur. Ideo clamat ſcriptu
ra diuina: Omni cuſtodia ſerua cor tuũ: ex eo enĩ exi
tus uitæ. Diſtinguendum eſt autem inter illas cogitatio
nes quibus uoluntas fauet et quas cum dilectatiõe cõ
plectitur: et inter eas cogitationes quæ tenuis umbræ
modo preteruolare mentes ſolent: ſeſeqꝫ tãtummodo
uel tranſeundo mõſtrare: quas græci typos uocant uel
certe inter illas quæ inuito ac repugnanti animo ſugge
runtur quibus mens cum horrore quodã renititur ac
reſiſtit quibus ut cõtriſtatur admiſſis ita gaudet expul
ſis: In illis quidẽ quæ ſe leuiter menti oſtẽdunt. et qua
ſi fugiendo demõſtrãt ſe: nec pc̃m omnino nec pugna
eſt. In his autẽ cum quibus aliquãdiu aĩa uolutatur
quibꝫ reſiſtat uoluntas æquale certamẽ eſt: aut cõſenti
mus et uincimur: aut reſpuimus et uincimus: et acqui
rimus depugnãtiõe uictoriã. In illa ergo tãtummodo
cogitatione peccatum eſt: quæ ſuggeſtioni cõſenſum d̃
dit mentis: quæ malum ſuũ blande fouet q̃ in factus
geſtit irrumpere. Huiuſmodi cogitatio ẽt ſi ex aliquo i
pedita caſu nõ impleat uoluntatẽ. nihilominus actiõe
criminis condẽnatur a dño ut illud in euãgelio legius
Qui uiderit mulierẽ ad cõcupiſcẽdum e iam mœcha
tus eſt in corde ſuo apud deum cui nota ſunt omnia:
ẽt añq̃ fiant: uoluntas pfecta faciendi reputatur opẽ
facti. Qua de re debes ſæpe. n. repeto qd̃ fieri ſemper
uolo ſanctas ſcripturas ſine itermiſſiõe meditari: hiſqꝫ
tuam replere mentẽ: et malis cogitationibꝫ locum au
ferens diuinis animum ſẽſibꝫ occupare: quãtumqꝫ de
um diligas ex dilectione legis eius oſtendere. Vnde
ſcriptura dicit Qui timent dominum: inquirunt qd̃ bñ
placitum eſt illi: Et qui diligunt eum: replebuntur lege
eius. Tunc ſentiens q̃tum te ad ipſius amorẽ adiuuet
ſapientia: q̃tum ſit in te diuinæ legis auxilium: et dño
cum dauid læta cantabis In corde meo abſcondi eloq̃
tua ut nõ peccem tibi. Excitandus ẽ. n. ſpiritualibꝫ iĩ

ulis ſemper animus et maiori quotidie ardore reno
uandus: orõnis inſtantia illuminatio lectionis ſollicitu
do uigiliarum et diuina: et nocturna eius incitamenta
ſunt. Nihil enĩ in hoc propoſito otio deterius ẽ: qd̃ nõ
ſolummõ non acquirit noua: ſed ẽt parata conſumit. ſa
cræ uitæ ratio proceſſu gaudet: et creſcit ceſſatione tor
peſcit et deficit. Quotidianis ac recentibus uirtutum
icremẽtis inſtauranda mens ẽ: et uiuẽdi hoc iter nõ d̃
trãſacto ſꝫ d̃ reliquo metiẽdus q̃: diu i hoc ſumus cõpe
Nunq̃ nos ad perfectũ uẽiſſe credamus: ſic enĩ me
lius puenitur: Tam diu nõ relabimur retro q̃ diu ad
priora contendimus. At ubi cœperimus ſtare deſcẽdi
mus noſtrumqꝫ nõ progredi iam reuerti ẽ. Ceſſet oĩs
ignauia et multis: de præterito labore ſecuritas. Si uo
lumus non redire curãdum eſt: Beatus apoſtolus de
die in diẽ uiuens deo nec quid ante feciſſet ſed quid ſẽ
per facere deberet attendens dicebat. Fratres. Ego me
non arbitror cõprehendiſſe aliquid. unuꝫ autẽ q̃ ſunt
quidẽ retro obliuiſcẽs: ad ea uero quæ ſunt priora ex
tendẽs me ad deſtinatum perſequor brauium ſupernæ
uocaciõis dei. Si beatus apoſtolus ille uas electionis
qui ita chriſtũ indutus erat ut diceret uiuo autẽ iã nõ
ego: uiuit uero in me chriſtus adhuc tñen ſe tendit: ad
huc creſcit et proficit quid nos facere debemus quibꝫ
optandum eſt ut in fine noſtro Pauli principio cõpare
mur? Ergo tu hunc imitare qui dicit Imitatores eſtote
mei: ſicut ego chriſti. Obliuiſcere omne præteritum et
quottidie inchoare te puta: ne pro pſẽti die quo debes
ſeruire deo pteritus imputes. Optime cuſtodies q̃ſita
ſi ſemper inquiras: dãnum parta ſentient ſi parare ceſ
ſaueris. Dicas forſitã Grãdis labor eſt: ſꝫ reſpicẽ quod
promiſſum eſt. Omne opus leue fieri ſolet cum eius
pcium cogitatur: et ſpes pmii ſolatium fit laboris. Sic
durus agricola diu iaratum cãpum et pinguiores ocio
glebas uiolento uomere ſcidiſſe ſe gaudet: et mirum i
modum ipſa operis difficultate lætus ſpem ſegetis de
labore metitur. Sic negociator auidus maria cõtẽnit
ſpectare auſus fluctuum ſpumas rabiẽqꝫ uentorum:
dumqꝫ in õi labore ac periculorũ lucruꝫ cogitat: et laſ
ſitudinẽ ſimul obliuiſcitur: et timorẽ. Cõſidera q̃ſo ma
gnitudinẽ pmii tui ſi tñ conſiderari põt quicquid imen
ſum eſt. Poſt abſceſſum animæ pt carnis interitum: pt
fauillas et cinerẽ in meliores ſtatum uirgo reparanda
es mundatum terrenum corpus in cælum eleuandum
ẽ. Poſt hæc angelorum donãda es conſortio regnum
acceptura cælorum: et in perpetuũ manſura cum chri
ſto. Quid igr̃ retribues dño pro omnibꝫ quæ retribuit
tibi? Quid tanto remuneratore dignum facies? aut quẽ
laborem durum putabis: cuius tanta ſunt pmia? Vnd̃
beatus Apoſtolus Nullæ inquit ſunt condignæ paſſio
nes huius temporis ad futuram gloriaꝫ quæ reuelabĩ
i nobis. Quid. n. dignum uel facere uel pati poſſumus
in breui hoc tp̃e uitæ nr̃æ cum id imortalitate ſit repen
ſanduꝫ. Propter quod Apoſtolus ait Id. n. quod in p̃
ſenti ſeculo ẽ momẽtaneum ac leue tribulationis nr̃æ:
ſupra mõm in ſublimitate æternum gloriæ põdus opa
tur in nobis: Reſpuãtur honores: deſpitiantur diuitiæ
Ipſa quoqꝫ uita noſtra martyrii amore cõtẽnatur. Et
hæc omnia ẽt ſi pro æternitatis pmio nõ darẽtur: eſſẽt
tñ q̃nqꝫ peritura. Amittunt tamẽ hæc illi qui ſemp cupi
unt poſſidere: q̃ multos memoria nr̃a retinet in maxi
mis honoribꝫ et diuitiis cõſtitutos repente de ſummo
illo potentiæ faſtigio concidiſſe: et eos qui tumore ela
ti aliud quiddã q̃ homines eſſe putabant ſe exitu ſuo
tandem docuiſſe nos quid fuerit? quid enim ſtabile in
hoc mundo? Quid uero firmus eſt? quid non ruinꝰus
eſt: quid porro nõ breue et icertum: et caſui nõ ſeruiẽs
Quale illud bonum eſt quod timeas amittere: Quod

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

uel auferendum abſ te metuas: uel a te relinquendum
ſcias: Nam et ſi nullo eripiatur caſu: uel morte pdēdus
eſt Et ſi uita noſtra tendatur per mille annos: et ad ex
tremus illus totius diem ætatiſ cotidiana delitiarus uo
luptate ueniamus quale hoc quæſo diu eſt quod ſine
deletur? Aut quis illius uoluptatis fructus ē: quæ ſtati
ut ceſſauerit uidebi tibi non fuiſſe. Age iam trāſactum
uitæ tuæ tēpus animo reuolue nōne tibi uidebitur um
bra quædam fuiſſe quod trāſiit: et adinſtar ſomni tenu
is incertum eſſe omne quod uidetur. Hoc idem et dec
pitus ſenex ſentire poteſt: cui cōuenit dicere cum pro
pheta Dies mei ſicut umbra declinauerunt et ego ſicut
fœnum arui: Quod ſi hoc etiā hic poſſumus dicer̄ ubi
quāuis breuis tñ quia pñs eſt uita iſta magnipēditur:
quid in futuro dicturi ſumus: ubi maiore ætatis ſciētia
tranſactus omne pro nihilo ē? Hæc tu diligenter tecus
reuoluens et breuitatē uitæ huius æternitatis contem
platione deſpiciens ipſum quoqʒ cōtemptum mundi
maiori animi uirtute contēne: et ad illum totā diē para
te in quo mundi gloria ſinienda eſt. Illum inquā dies
quē ſaluator diluuio cōparauit qui multos fallaci ſecu
ritate deceptos furtiuo ut ait Apoſtolus cōprehendet
aduentu. Quem beatus quoqʒ Petrus deſcribēs ait
Adueniet autē dies domini ut fur in qua cæli magno i
petu tranſibunt. Elementa uero a calore reſoluentur.
Cum igitur omnia hæc diſſoluenda ſint: quales oports
nos eſſe in ſanctis cōuerſationibus et pietatibs expec
tantes et properātes in aduentum diei dñi: quo cæli ar
dentes ſoluentur: et elemēta ignis calore tabeſcēt. Re
cens factus eſt et quod ipſa audiſti cum ad ſtridulæ bu
cinæ ſonum gothorumqʒ clamorem lugubri oppreſſa
metu domina orbis roma cōtremuit: ubi tunc nobilita
tis ordo: ubi certi et diſtincti illius dignitatis gradus. p
mixta omnia et cōfuſa timore. Omni domui planctus
et æqualis fuit. Per cunctos pauor: Unus erat ſeruus
et nobilis: eades omnibus imago mortis: niſi quia ma
gis eam timebāt illi quibs fuerat uita iocundior. Si ita
mortales timemus hoſtes et humanas manum: quid
faciemus cum clangore terribili tuba intonare de cælo
cœperit: et illam Archangeli uocē omi bucina clariorē
totus ſimul remugiet mundus Cum uiderimus nō ma
nufacta ſuper nos arma cōcuti ſed cælorum uirtutes cō
moueri ſic propheta dicit Cum uenerit dominus pone
re orbem terræ deſertum: et pcores perder̄. Ex eo quiſ
tunc nobis pauor: q̄ caligo: q̄ tenebræ: cum nos totiēs
admonitos: et tamē ipatos dies ille reppererit. Tunc i
quit Plangent ſup ſe omnes tribus terræ: et uidebunt
filium hominis uenientem in nubibus cæli cum uirtute
multa et maieſtate. Tunc dicent mōtibs cadite ſup nos
et collibs operite nos et petris aperite uos nobis. Ve
rum hæc eorum ſint qui uariis huius mundi curis de
tenti de mundi nō cogitant fine. Tu uero cui aduentus
chriſti dierum noctiumqʒ meditatio eſt: cui pro cōſciē
tiæ puritate dñi optāda ē pñtia q̄ cōſumatiōe ſeculi qi
ēius pmiſ ipſe tu expectas: exultatiōē de illo capies nō
tiorē. Tunc. n. tu ſanctorum mixta choris et ſāctis co
mitata uirginibus: in ſponſi obuiā ſubuolabis et dices
Inueni quē q̄ſiuit anima mea. nec illius iam tēporis ſe
parationem timebis q̄ ſemel imortalitatis gloria et in
corruptionis ſplendore donāda es: et cum chriſto ſēp
futura es aplō dicēte quoniā ipſe dñs i iuſſu et i uoc ar
chāgeli i tuba di dſcēdt d cælo et mortui qui i xpo ſunt
ſurget pri̅. dñ nos qui uiuius qui relinquiur ſil rapie
mur cus illis in nubibus obuiā chriſto in aera et ita ſē
per cum chriſto erimus. Hæc ſit igitur tua cura ſēper:
hoc ſtudium Hæc igitur in uirginēs corde uoluātur in
his tocius dei uerſetur labor: In his noctis ſomnus re
ponatur: In hæc aia rurſus euigilet. Nullus labor du

rus nullum tēmpus longum uideri debet: quo gloria
æternitatis acquiritur.

Epiſtola beati Auguſtini ad Julianam Demetriadis
uirginis matrem de priori libello ad Demetriadē ſcrip
to ubi illum tāq̄ gratiæ dei aduerſantē: et bonum uir
ginalis ſanctitatis naturæ et libero arbitrio attribuētes
carpit: et dannat q̄dam ipſius libelli uerba inſerens et
arguens: quē librum ipſe ſuſpicatur a pellagio ſcriptus
ad uirginem. Hanc autem Epiſtolam uelut antidotum
quoddam ad uenenum ipſi libello ſubiecimus. maxie
ut beatum Hieronymum hæreſis calumnia purgare
mus

DOMINE debitis i chriſto officiis
honorandæ et merito illuſtri filiæ Ju
lianæ Alipius Auguſtinus in domio
ſalutem Grate ad modum nobis io
cundeqʒ accidit ut ſimul nos cōſtitu
tos apud Hipponem tuæ reuerentiæ litteræ reperirēt
quibs hæc ſcripta reddeimus ueſtra icolumitate cogni
ta gaudētes: uiciſſiqʒ noſtras quā uobis carent eſſe cō
fidimus mutua dilectione nunciantes. Domia debitis
i chriſto officiiſ honorāda et merito illuſtris filia. Sci
re āt uos optime ſcimus quātum uobis debeamus re
ligionis affectum: q̄taqʒ nobis et apud deum et inter
homies ſit cura de uobis. Licet. n. uos per litteras pri
mus deinde ēt pſentia corporali pia et catholica hoc ē
uera mēbra chriſti exiguitas nr̄a cognouerit tñ ēt p mi
niſterius uīs cus accepiſſetis uerbus auditus dī ſic dic a
poſtolus. Accepiſtis nō ut uerbus hoīs: ſʒ ſic ē uerbus
dei cuius miniſterii noſre adiuuāte gratia et miſericor
dia ſaluatoris i domo ueſtra tantus fructus exortus ē
ut humāis nuptiis iā paratis ſācta Demetria ſpecialē
ſponſi illius præferret āplexum. Qui ſpecioſo præ filiis
hominum ad habēdas ſpiritus uberiorē fœconditates
nec amittendā carnis itegritatē uirgines nubunt. Neſ
ciremus autē quēadmodus noſtra illa tunc exhortatio
a fidei et nobili uirgine fuiſſet accepta: niſi nobis profe
ctis cus p ſt paulum profeſſa fuiſſet ſanctimonias uir
ginalem hoc ingens dei donum qd̄ p ſeruos ſuos qui
dē plantat et rigat: ſed per ſeipſus incremētum dat no
bis operariis prouenīſſe: ueſtrarum litterarum lætiſſio
nuncio et ueraci teſtimonio diceremus. Quæ cum ita
ſint nemo nos improbos dixerit: ſi in uobis admonen
dis: ut cōtraria gratiæ dei dogmata deuitetis neceſſitu
dine ſumus pro penſiore ſoliciti. Nam lics nos apoſto
lus Non ſolum opportune uerum ēt iportune p̄dican
do uerbo inſtare p̄cipiat: nō tamē eorum hominus nu
mero habemus: quibs ſermo uel pagina nr̄a iportuna
uideatur: quādo id quod ad ſanas doctrinā nō pertiet
uos ut uigilāter euitetis alloquimur. Hinc ergo ē q̄ d
ad monicionem noſtrā tā grato animo ſuſcipiſtis ut in
Epiſtola tua ad quā non reſcribimus diceres ſāc quod
me hortatur reuerentia ueſtra ne indulgeas aures his
omnibus qui prauis tractatibus uenerandam fidem
ſæpe corrumpunt gratias uberes ago tam piæ āmoni
tioni. Quod utiqʒ adiungis et dicis ſed nouerit ſacer
dotium ueſtrum longe me ac domunculam meam ab
huiuſmodi perſonis eſſe diſcretam: omiſqʒ famila nr̄a
a deo catholicam ſequitur fidē ut in nullam hæreſis a
liquando deuiauerit: nec unq̄ lapſa et nō dico in eas
ſectas quæ uix expiantur: Sed nec in eas quæ prauos
hēre uidentur errores: hoc eſt qd̄ nos magis magiſqʒ
compellit non tacere apud uos: de his qui ēt illa quæ
ſana ſunt uiciare conātur. Domum. n. noſtram non p
uam chriſti eccleſiam deputāus. Hic prauus eſt error
illorum qui putant ex nobiſipſis nos habere Si quid

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

iuſticiæ et cōtinentiæ: pietatis: caſtitatis in nobis eſt eo
ꝙ ita nos condiderit deus ut ultra præter quod nobis
reuelat ſcientia nichil nos adiuuet: ut ea quæ facienda
diſcendo nouimus etiā diligendo faciamus: naturam
ſcilicet atqꝫ doctrinā deſinētes tātūmō eſſe dei gratiā
et adiutorium ut iuſte recteqꝫ uiuamus et ipſas chari
tatem. Ad habendā uero uoluntates bonam ubi ē hoc
ipſum ꝙ iuſte uiuimus: et ipſas charitatē quæ in omni
bus dei donis ita excellit ut etiam deus dicta ſit qua u
na ipletur in nobis ſi quid diuinæ legis et āmonitionis
iplemus nolunt nos diuinitus adiuuari: ſed nos ipſos
dicunt arbitrio proprio nobis ad iſta ſufficere. Nō uo
bis uideatur error iſte mediocris profiteri uelle chri
ſtianos nec uelle audire apoſtolum chriſti qui cum di
xiſſet Caritas dei diffuſa eſt i cordibus noſtris: ne quiſ
ꝗ eas habeī nō niſi per proprium putaret arbitrium:
continuo ſubiunxit: Per ſpiritum ſanctus qui datus eſt
nobis. Hāc magnas eſſe gratiā ſaluatoris qui aſcēdit
in altus: captiuauit captiuitatē: et dedit dona hominibs
quiſquis nōdum confitetur: ꝗtus et ꝗ exitiabiliter er
ret intelligis. Quomodo rego a uobis quibus tantā di
lectionem debemus āmonendis ut talia caueatis diſſi
mulare poſſemus cū legiſſemus librus quē ad ſanctā
Demetriadē quis nam ſcripſerit: uel utrus ad uos per
uenerit: ueſtris potius reſcriptis noſſe uolumus i quo
libro ſi fas eſt legat uirgo chriſti unde credat uirgiales
ſuam flens ſanctitates omnes ꝗ ſpirituales diuitias
non niſi ex ſe ipſa ſibi eſſe atqꝫ ita priuſꝗ ſit pleniſſi
me beata diſcat deo eſſe quod abſit igrata. Verba eni
ad illam ſcripta in eodē libro iſta ſunt Habes ergo et
hic inquit per quæ merito ꝑponaris aliis imo hinc ma
gis: Nam corporalis nobilitas atqꝫ opulentia tuorus
itelligūtur non tua eſſe ſpūales uero diuitias nullus ti
bi preter te conferre poterit. In his ergo iure laudāda:
in his merito cæteris ꝑferenda es quæ niſi ex te et in te
eſſe nō poſſunt. Cernis nempe quanta i his uerbis ſit
cauenda pernicies. Nam utiqꝫ qđ dictum eſt non poſ
ſunt eſſe bona niſi in te: optime et ueriſſime dictus eſt
iſte plane cibus eſt. Quod uero ait Non niſi ex te hoc
omnino uirus eſt. Abſit ut hæc libenter audiat uirgo
chriſti quæ pie itelligit propriā paupertatem cordis hu
mani et deo niſi ſponſi ſui donis neſcit ornari. Audiat
ergo potius apoſtolum dicentes Deſponſaui uos uni
uiro uirgines exhibere chriſto. Timeo autē ne ſicut ſer
pens Euuam ſeduxit in uerſutia ſua ſic et ueſtræ men
tes corrumpantur a caſtitate quæ eſt in chriſto: Et pro
pterea de his quoqꝫ ſpiritalibs diuitiis nō iſtus qui di
cit Nullus eas ꝑter te tibi cōferre pōt: et niſi ex te et in
te eſſe non poſſunt. Sed illum audiat qui dicit Hēmuſ
theſaurum iſtum i uaſis fictilibus ut eminētia uirtutis
dei ſit et non ex nobis. De ipſa quoqꝫ ſacra continētia
uirginali quod non ſibi ſit ex ſeipſa: ſed ſit donum dei
quāuis credenti uolētiqꝫ collatum: eundem audiat ue
racem piumqꝫ doctorē qui cum hic ageret ait Velles
omnes eſſe ſicut meipſum. Sed unuſquiſqꝫ proprius
donum habet a deo alius ſic: alius āt ſic. Audiat ēt ipꝫ
non tantum ſuus: ſed uniuerſæ eccleſiæ unicum ſpōſus
De tali caſtitate atqꝫ integritate dicentem Non omēs
capiunt uerbum hoc: ſed quibs datum eſt ut intelligat
ex eo quod habeat tam magnum bonum atqꝫ ꝑclarus
ſe potius dō et dño gratias ageī debere ꝗ cuiuſqꝫ uer
ba quod uel ex ſe ſeipſa id hēat ut non dicam Aſſen
tantis adulatoris: ne de occultis hominum temere iu
dicare uideamur certe errantis laudatoris audire Om
ne quippe datum optimum et omne donum ꝑfectum
deſurſum ē ſic ēt dicit apoſtolus Iacobus deſcendenſ
a patre luminum. Hinc ergo et ſancta uirginitas qua
te filia uolentē gaudētēqꝫ uicit. Nas poſterior actu pri

or genere ex te honore aū te ætate ſubſequenſ ſanctita
te ꝑcedens in qua ēt tuum eē cœpit quod in te eſſe nō
potuit. Illa quippe carnaliter non nupſit: ut nō tantus
ſibi ſed ēt tibi ultra te ſpiritualiter augeretur: quoniā et
tu ea cōpenſatiōe minor illa es qđ ita nupſiſti ut naſc
retur. Hæc dei dona ſunt: et ueſtra quidē ſunt: ſed non
ex uobis Habetis enis theſaurum iſtum i terrenis cor
poribus et adhuc fragilibus tāꝗ in uaſis fictilibus ut
eminentia uirtutis ſit dei: et non ex uobiſ. Nec miremi
ni: quia dicimus et ueſtra eſſe et ex uobis nō eſſe. Nas
et panē cotidianum dicimus nīm: ſed tamen addimuſ
da nobis: ne putetur ex nobis Proīn ſicut ſcriptus eſt
ſie itermiſſiōe orate i oībꝫ gr̄as agite. oratiſ. n. ut ꝑſeue
rāter et ꝑficiēter hēatis. gr̄as agitis qꝛ nō ex uobis hē
tis. Quis. n. uos ab illa ex Adas maſſa mortis perditi
oniſqꝫ diſcernit: An uero quando apoſtolo dicente au
dierit homo Quis enim te diſcernit: reſponſuruſ eſt bo
na uoluntas mea: fides mea: iuſticia mea et non cōti
nuo quod ſequitur auditurus: Quid enis habes quod
non accepiſti. Si autem et accepiſti quid gloriaris qua
ſi non acceperis: Nolumus ergo ut diuitias nullus ti
bi præter te conferre poterit In his iure laudanda: in
his merito præferenda es: quæ niſi ex te et in te eſſe nō
poſſunt. Nolumus prorſus ita glorietur quaſi non ac
ceperit. Dicat quidem In me ſunt deus uota mea ꝗ
reddam laudes tibi. Sed quia in illa non etias ex illa
meminerit etias dicere. Domine in uoluntate tua præ
ſtitiſti decori meo uirtutes. Nonne ille qui uenit ꝗrere
et ſaluare quod perierat: Quia et ſi etiā ex illa propter
arbitrius proprium ſine quo non operamur bonus nō
tamē ſicut iſte dixit non niſi ex illa proprius quippe ar
bitrius nō niſi dei gratia iuuatur nec ipſa uoluntas eſſe
in homine poteſt Deus enim inquit apoſtolus qui o
peratur in nobis et uelle et operari et pro bona uolūta
te. non ſicut iſti ſentiunt tātummodo ſciēcias reuelan
do: ut nouerimus quid facere debeamus ſed etiā inſpi
rando charitatem: ut ea quæ diſcēdo nouerimus: etiā
diligēdo faciamus. Nā utiqꝫ nouerat ille ꝗ magnus
bonum eſſet continentia qui dicebat Et cum ſcirem qꝛ
nemo eſſe pōt continens niſi deus det. Non ſolum er
go ſciebat ꝗtum eſſet hoc bonum et ꝗ deſiderabiliter
eſſet concupiſcendum: uerum ēt qđ niſi dāte deo eē nō
poſſet. Docuerat eni eum ſapientia Nam hoc dicit et
hoc ipſum erat ſapientiæ ſcire cuius eſſet hoc donum:
Nec tñ ei ſñia iſta ſufficit: ſed ait Adii dominum et pre
catus ſum illum. Non igitur tātummodo in hoc nos
adiuuat deus: ut ſciamus quid agendum ſit: uerum ēt
ut amando agamus quod diſcendo iā ſcimus. Nemo
itaqꝫ pōt eſſe non ſciens ſolum uerum ēt continēs ni
ſi deꝰ det Vñ cum iam ille haberet ſcientiam ꝑcabatur
ut eſſet in illo: quod ſciebat quia nō eſſet ex illo. Aut ſi
propter arbitrium proprium aliquātulum ex illo: non
tñ non niſi ex illo: quia nemo poteſt eſſe continenſ niſi
deus det. Iſte autes đ ſpiritualibus diuitiiſ i quibs
eſt utiqꝫ ēt ipſa luminoſa et ſpecioſa cōtinētia nō ait i
te ex te eſſe poſſunt: ſed ait niſi ex te in te eſſe non poſ
ſunt: ut quēadmodum nō ei ſunt alibi niſi in illa: ſic ei
non aliunde niſi ex illa eſſe poſſe cdantur: et ob hoc qđ
miſeratur Dominus a corde eius auertat ſic glorietur
qi nō acceperit. Et noſ quidem de ſanctæ uirginis diſci
plia et humilitate chriſtiana in qua nutrita et educata
eſt hoc exiſtimamus: quod illa uerba cum legeret ſi tñ
legit ingemuit: et pectus humiliter tutudit: ac fortaſſis
et fleuit: deumqꝫ cui data a quo ſanctificata ē fideli o
rauit: ut quō illa non ſunt uerba ipſius ſed alterius ita
non ſit talis et fides eius qua ſe aliquid habere cdat:
de quo in ſe non in domio glorietur: Nā gloria quidē
eius in ipſa eſt: nō in uerbis alienis ſicut apoſtolus dic

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Opus autē probet unuſquiſqꝫ et tunc gloriā habebit
in ſemetipſo et nō in altero :ſed abſit ut gloria ſua ipſa
ſit et non ille cui dicitur Gloria mea:et exaltans caput
meū Jta quippe eſt mea ſalubriter gloria eius cū deus
qui in illa eſt ipſe eſt gloria eius a quo habet oīa bona
quibus eſt bona et hēbit omnia:quibus melior erit in
quātū in hac uita melior eſſe poterit. Et quibus pſecta
erit quādo fuerit diuina gratia non humana laude per
fecta in domino autē laudabitur aīa eius: Qui ſaciauit
in bonis deſideriū eius:quia et hoc deſideriū ipſe inſpi
rauit ne uirgo eius ſic in aliquo bono glorietur qī non
acceperit. De hoc ergo eius affectu utrūꝫ nō fallamur
inde nos fac potius reſcribēdo cerciores. Nam illud
optime nouimus cūꝫ omnibꝫ ueſtris cultores uos eē
et fuiſſe indiuiduæ trinitatis: Sed nō hic ſolum error
humanus obrepit ut aliquid ſecus ſētiatur de idiuidua
trinitate. Sunt autēꝫ et alia in quibꝫ pniciosiſſime erra
tur. Sicuti hoc eſt unde diutius fortaſſe q̄ꝫ ſatis eēt ue
ſtra fidelitas tuæqꝫ prudentiæ in hac epiſtola locuti ſu
mus: quāq̄ꝫ qui bonum quod ex deo eſt negat eſſe ex
deo neſcimus cui facit iniuriā niſi deo. Ac per hoc illi
utiqꝫ trinitati:quod malum abſit a uobis ſic abeſſe cre
dimus. Abſit omnino ut tale aliquid in animo non di
cimus tuo uel ſacratæ uirginis filiæ tuæ:ſed in cuiuſq̄ꝫ
extremi meriti familia uel familiæ ueſtræ liber iſte fece
rit:ex quo nōnulla uerba q̄ facilius itelligi poſſint po
nenda credidimus. Si āt diligētius intēdatis ēt illa q̄ i
bi uidentur uelut prō gīa ſiue adiutorio dei dicere ſic i
uenietis ambigua ut poſſint referri uel ad naturā: Uel
ad doctrinā:uel ad remiſſionē peccatorum. Naꝫ et qđ
confiteri coguntur orare nos debere: ne intremus i tē
tationem poſſunt ad hoc referre ut hactenus nos rñd
ant ad id adiuuari qm̄s orātibus atqꝫ pulſantibus no
bis aperiatur itelligētia ueritatis ubi diſcamus quid fa
cere debeamus nō ut uires accipiat uoluntas nr̄a:qui
bus id quod dicimus faciamus. Et quod uobis in gra
tia uel adiutorio dei dicunt dn̄m chriſtum bn̄ uiuendi
propoſitum exemplum. Ad eandem doctrinā reuocāt
quia ſcilicet in eius exemplum diſcimus quēadmodus
uiuere debeamus. Non autē uolunt ad hoc nos iuua
ri ut quod diſcendo cognoſcimus ēt diligēdo faciamus
Aut certe in eodem libro inuenite aliquid ſi poteſtis u
bi excepta natura excepto quod ad eandē naturā ptiet
arbitrio uoluntatis excepta remiſſione peccatorum et
reuelatione doctrinæ tale dei et adiutorium confitetur
quale confitetur et ille qui dixit Cum ſcirem quia nēo
eſſe poteſt cōtinens niſi deus det. Et hoc ipſum erat ſa
pientiæ ſcire cuius ēt hoc donum. Adii dominum et đ
pcatus ſuꝫ illum.neqꝫ.n.iſte aut naturā peccando uo
lebat accipere in qua conditus erat:aut de naturali uo
luntatis arbitrio ſatagebat cum quo cōditus erat:aut ē
miſſionem peccatorum deſiderabat: qui potius cōtinē
tiam ne peccaret optabat uel quid faciendum eſſet ſcīe
cupiebat:cum iam ſe ſcire fateretur cuius eſſet hoc do
num:ſed utiqꝫ tantas uoluntatis uires tantum dilectō
nis ardorem uolebat accipere ſpiritu ſapiētiæ qui ſuffi
ceret ad implendam Magnitudinem Continentiæ.
Si ergo aliquid tale inuēīt potueritis uberrias gratias
agimus ſi reſcribendo inſinuare dignemini ſatis enim
dīci nō poteſt quātū cupiāus in eorum hoīum ſcriptis
qui propter acrimōiā atqꝫ facundiā leguntur a pluris
aptā cōfeſſionē illius gratiæ reperiri quā uehēēter cō
mēdat apoſtolus qui ēt mēſurā fidei ſine qua impoſſi
bile eſt deo placere ex qua iuſtus uiuit quæ per dilecti
onē operatur āte quā et ſine qua oīo nulla cuiuſq̄ꝫ ope
ra bona extimanda ſunt: Quoniā omne quod nō eſt ex
fide peccatum eſt deum diē unicuiqꝫ partitum: Nec ſo
la reuelatiōe ſciētiæ nos diuitius adiuuari ut pie iuſteqꝫ

uiuamus in hoc ſeculo quæ ſine caritate inflat: Uerū
etiam inſpiratione charitatis ipſius quæ plētudo legis
ēſt et quæ cor noſtrum ut ſciētia nō inflet ædificat Sed
adhuc nuſq̄ꝫ tale aliquid in eorum litteris potuimus ali
quid inuenire: Maxime autē hoc in i iſto libro eſſe uel
lemus:ex quo deſcripta illa poſuimus uerba ubi uirginē
chriſti ita laudans tanquam ſpirituales diuicias nul
las ei niſi ex ipſa eſſe nō poſſunt: Non uult eam in dn̄o
gloriari ſed ſic gloriari quaſi non acceperit: Jn quo li
bro quāuis nec ipſius nec tuæ reuerentiæ nomen expſ
ſerit tñ a mr̄e uirginis ut ad eā ſcriberēt a ſe poſtulatū eſſe
cōmēorat. Jn quadā uero epiſtola ſua idē pelagius ubi
et nōē ſuū apertiſſime pōit nec nomē ſacræ uirginis tacet
Dicit ad eam ſe ſcripſiſſe et eiuſdem ſui operis teſtimo
nio probare nititur ſe gratiā dei quā uel tacēt uel nega
re aſſeritur apertiſſime cōfiteri: Sed utrūꝫ ipſe ſit liber
i quo de ſpiritualibus diuitiis illa uerba poſuit uel utrū
ad ueſtram peruenerit ſanctitatē reſcriptis ueſtris peti
mus nos dignemini facere certiores

Jncipit epiſtola ad matrem et filias i gallia cōmorātes

Argumentum in eandem.

INTERPELLATUS a frē mo
nacho ad matrem et filiā cōtinentias
profeſſas ſcribit:et utranqꝫ reprēdit
q̄ꝫ ſeparatim habitarent filiam uero
acrius obiurgat:q̄ꝫ matre fratreqꝫ re
lictis monacho extraneo cohæſiſſet
oſtendens quantum uirginibus ex delitiis uirorumqꝫ
conſortio periculū immineat. prologus.

RETULIT mihi quidaꝫ frater e gal
lia ſe habere ſororē uirginē matrem
qꝫ uiduā quæ in eadē urbe diuiſis
habitarēt cellulis et uel propter hoſ
pitum ſolicitudinē uel cuſtodiēdas
facultatulas præſules ſibi quoſdā cle
ricos aſſumpſiſſent. ut maiori dedecore iungerentur
alienis q̄ꝫ a ſe fuerant ſeparatæ: Cumqꝫ ego ingemiſce
rēs et multo plura tacendo q̄ꝫ loquēdo ſignificarē quæ
ſo te inquit corripias eas litteris tuis et ad cōcordiam
reuoces ut mater filiam filia matrē agnoſcat: Cui ego
Optimas inquaꝫ mihi iniungis prouinciam ut aliēas
conciliem quas filius fraterqꝫ non potuit: Quaſi uero
epiſcopales cathedram teneam et non. clauſus cellula
aut procul a turbis remotus uel præterita uicia plāgā
uel uitare nitar pſētia: Sed et incongruūꝫ ē latere cor
pore et lingua per totum orbem uagari : Et ille Ni
mium inquit formidoloſus es : Ubi eſt illa quondam
Conſtantia in qua multo ſale urbem defricans Lucilia
num quippiam detuliſti: Hoc eſt aio quod me fugat et
labia diuidere non ſinit. Poſtq̄ꝫ enim arguendo crimi
na factus ſum criminoſus:et iuxta tritum uulgi ſermo
nem prouerbium iurgantibus et negātibus cunctis nec
aures me credo habere nec tango ipſiqꝫ parietes i me
maledicta reſōarunt et pſallebāt contra me qui bibebāt
uinū coactus malo tacere didici rectius eſſe arbitrans
ponere cuſtodiam ori meo et hoſtium munitum Labi
is meis q̄ꝫ declinare cor meum in uerba maliciæ et dū
carpo uicia uicium detractionis incurrerem. Quod cū
dixiſſem Non eſt inquit detrahere uerūꝫ dicere nec pri
uata correptio generalem doctrinam facere cūꝫ aut ra
rus aut nullus ſit qui ſub huius culpæ reatum non ca
dat quæſo ergo te ne me tāto laboē uexatum fruſtra ue
niſſe patiaris. Scit enim dominus q̄ꝫ poſt uiſionē loco
rum ſanctorum hanc uel maxime cauſas habui ut tuis

litteris mederer matri et ſorori. Et ego. Jam iaꝫ inquā
quod uis facias. Nam epiſtolæ tranſmarinæ ſunt et ſpe
cialiter ſermo dictatus raro poteſt inuenire quos mor
deat. Hc autem obſecro ut clā hunc ſermones habeas
Eumqꝫ portaueris eū pro uiatico: ſi auditus fueris læ
temur pariter. Sin autes contemptus quod et magis
reor ego uerba perdiderim: tu itineris longitudinem.

Incipit Epiſtola

PRIMVM ſcire uos cupio ſoror
ac filia: me non idcirco ſcribere quia
aliquid de uobis ſiniſtrus ſuſpicer ſed
ne cæteri ſuſpicentur ueſtram me ora
re cōcordiā: Alioquin quod abſit ſi
peccatorum uos extimarem glutino ceſſiſſe: nunquas
ſcriberē: ſciremqꝫ me ſurdis narrare fabulam. Deinde
hoc obſecro: ut ſi mordacius quippiam ſcripſero non
tas meæ auſteritatis putetis eſſe quas morbi. Putridæ
carnes ferro curantur et cauterio: Venena ſerpentino
pellūtur ātidoto: quod ſatis dolet maiori dolore expel
litur. Ad extremus hoc dico ꝙ etiā ſi conſcientia crimi
nis uulnuſ non habeat: habet tamen fama ignominiā
mater et filia nomina pietatis: officiorū. uocabula: nā
cla naturæ: ſecundaqꝫ poſt deus fœdratio. Nō eſt laus
ſi uos diligatis: ſcelus ē ꝙ odiſtis. Dōinus Jeſus chri
ſtuſ erat ſubiectus parētibus ſuis. Venerabatur matrē
cuius erat ipſe pater: Colebat nutricium ſuus quē nutri
erat: geſtatumqꝫ ſe meminerat alterius utero: alterius
humeris. Unde et in cruce pendens cōmendabat parē
tem diſcipulo: quam nunq̄ ante crucem dimiſerat. Tu
uero filia iam enim deſino ad matrem loqui: quas for
ſitan ætas et imbecilitas: et ſolicitudo excuſabiles facit
Tu inquam filia eius domum anguſtas iudicas: cuius
non fuit tibi uenter anguſtus. Decem menſibus utero
clauſo uixiſti: et uno die in uno cubiculo cūs matre nō
duras. An oculos eius ferre non potes et quæ omnes
motus tuos ut pote illa quæ genuit: quæ aluit et ad hāc
pduxit ætatē facilius intelligit: teſtes domeſticā fugis:
Si uirgo es quid times diligentē cuſtodiāt Si corrup
ta es cur non palam nubis: Secunda poſt naufragiū
tabula ē qd male cœpiſ ſaltē hoc rēedio tēpat. Neqꝫ
uero hoc dico ut pt pcs tollas pniam ut qd male cœpit
male pſeueret: ſed qd deſperem i huiuſmodi copula
dimiſſiones: Alioqui ſi ad matres migraueris poſt rui
nas facilius poteris cūs ea plāgere quod per illius ab
ſentiam perdidiſti. Quod ſi adhuc uirgo es et nō pdi
diſti: ſerua ne perdas. Quid tibi neceſſe eſt in ea uerſa
ri domo i qua neceſſe habeas cotidie aut perire aut ui
cere. Quis unquam mortalius iuxta uiperā ſecuros ſō
nos capit Quæ et ſi nō percutiat certe ſolicitat. Securi
us eſt perire non poſſe: q̄ȝ iuxta piculus nō piſſe. In al
tero tranquillitas ē i altero gubernatio Ibi gaudemus
hic euadimus. ſed forte reſpondeas Non bene mora
ta mater ē: res ſeculi cupit: amat diuitias: ignorat ieiu
nium: oculos ſtibio linit: uult cōpta procedere: et nocet
propoſito meo: nec poſſum cum huiuſmodi uiuere.
Primum quidem Etiam ſi talis eſt ut cauſaris maius
habebis pmius ſi talem nō deſeras. Jlla te diu porta
uit in utero: diu aluit: Et difficiliores infantiæ Mo
res blanda pietate ſuſtinuit: lauit pannorum ſordes
Et imūdo ſæpe fedata eſt ſtercore: Aſſedit ægrotanti
et quæ pro te ſua faſtidia ſuſtinuit: tua quoqꝫ paſſa eſt
Ad hanc perduxit ætatem: ut chriſtum amares docuit
Non tibi diſpliceat eiuſ conuerſatio q̄ te ſponſo tuo uir
ginem conſecrauit. Quod ſi ferre non potes et delitias
ei⁹ fugis: atqꝫ ut hoc uulgo ſolet dici ſæcularis eſt mē
Habes alias uirgines: habes ſanctus pudicitiæ chorus

Quid matrem deſerens eum eligis qui ſuam forſitan
ſororē reliquit et matrē: Jlla difficilis ſed iſte facilis. Jl
la iurgatrix: ergo iſte placabilis Quæs quæro utrū uirū
ſecuta ſis an poſtea inueneris: Si enim ſecuta es: ma
nifeſtus eſt cur matrem reliqueris. Si poſtea reppeniſti
oſtendis ꝙ in Matris hoſpitio non potueris inueni
re. Durus dolor et meo mucrone me uulnerans: Qui ā
bulat inquit ſimpliciter ambulat confidenter. Taceres ſi
me non morderet conſcientia et in aliis meum crimen
non reprehenderem: nec per trabes oculi mei alterius
feſtucam uideres. Nunc autē cum inter fratres procul
habitās eorumqꝫ fruenſ contubernio honeſte ſub arbi
tris et uideas raro: et uidear: impudentiſſimus eſt eius
te uerecundiā nō ſequi: cuius ſequeris exēplus. Quod
ſi dixeris: et mihi ſufficit conſcientia mea: habeo deum
iudicē: qui teſtis eſt uitæ meæ: nō curo quid loquantur
homines: Audi apoſtolus ſcribētes. Prouidētes bona
non ſolum coram deo ſed etias coram hominibus. Si
quis te carpit ꝙ ſis chriſtiana: ꝙ uirgo ne cures ꝙ ido
dimiſeris matrem ut in monaſterio inter uirgines uiue
res. Talis detractio laus tua eſt: ubi nō luxuria l puella
dei: ſed duricia carpitur: Jſta crudelitas: pietas ē. Jllus
enis præferas matri quē præferri iubeas et animæ tuæ
Quem ſi et ipſa prætulerit et filiā te ſentiet et ſororem.
Quid igitur ſcelus eſt ſancti uiri habere contubernium
obtorto collo me i ius trahis: ut aut probē quod nolo
aut multorus inuidiam ſubeā: ſactus: uir filiā a matre
nunq̄ ſeiungit. utranqꝫ ſuſcipit: utrāqꝫ ueneratur. Sic
quælibs ſancta filia matris uiduæ indicius caſtitatis eſt
Si coæuus tuus ille neſcio quis matrem tuas honoret
ut ſuam: ſi ſenior te ut filias diligat: et parētis ſubiiciat
diſciplinæ: non expedit amborum famæ plus te illum
amare q̄ȝ matrem: ne non uideatur affectum in te elige
re ſed ætatē. Et hoc diceres ſi fratrem monachum non
haberes: ſi domeſticis careres præſidiis. Nunc uero
prohdolor inter matres atqꝫ germanū et matrē uidu
am et fratrem monachus: cur ſe alienus interſerit: Bo
num quides eſt ut te filiam noueris et ſorores. ſi autes
utrunqꝫ non potes et mater quaſi dura reſpuitur ſal
tem frater placeat. ſi autē frater aſperior eſt molior ſit
illa q̄ genuit. Quid palles: quid æſtuas: quid uulti iſtæ
rubor ſuffūdis: et trēētibs labiis ipatiētiā pcoriſ cōteſta
riſ nō ſuperat amores matris et fratriſ niſi ſolus uxoris
affectus: Audio te præterea ſuburbana rura uillarus a
mœnitates cum affinibus atqꝫ cognatis et iſtiuſmodi
gitis hominibus circuire. Nec dubito quin uel conſo
brina uel ſoror ſit in quarum ſolatius noui generis du
cariſ aſſecla. Abſit quippe ut quantus proximi ſint co
gnati uirorum te ſuſpicer captare conſortia. Obſecro
ergo te uirgo ut mihi reſpondeas ſola uadis i cōitatu
propinquorus An cūs amaſio tuo: Quāuis ſis ipudēs
ſæcularium eum oculis ingerere nō audebis. ſi.n. hoc
feceris et te et illum familia uniuerſa cātabit: uos cunc
torus digiti denotabunt. Ipſa quoqꝫ ſoror atqꝫ affinis
ſiue cognata quæ in adulationē tui ſanctum nō nunq̄
coras te uocant cūs ſe paulatis auerterint portēnoſus
ridebunt maritum. ſin āt ſola ieris quod et magis exi
mo: utiqꝫ iter ſeruos et adoleſcentuloſ inter maritatas
fœminas atqꝫ nupturas inter laſciuas puellas et com
matos limatoſqꝫ iuuenes furuarū ueſtium puella gra
dieris: dabit tibi barbatulus quilibet manum: ſuſtenta
bit laſſam: et preſſis digitis aut tentabitur aut tentabit.
Erit tibi inter uiros matronaſqꝫ cōuiuium: ſpectabis a
liena oſcula: prægustatos cibos: et non abſqꝫ ſcandalo
tuo in aliis ſericas ueſtes auratasqꝫ miraberis. In ipſo
quoqꝫ cōuiuio ut ueſcaris carnibus inuita cogeris: ut
uinum bibas: dei laudabitur creatura. Ut laues balne
is ſordibuſ detrahetur: et omniſ tecum eorum aliquid

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

retractans feceris puram ſimplicem dominas et uere
ingenuam conclamabit. Perſonabit interim aliquis cã
tor ad menſas: et inter pſalmos dulci modulatione cur
rẽtes qm̃ alienas non audebit uxores: te quæ cuſtodes
nõ hẽs ſæpius reſpectabit: loq̃tur nutibꝫ et quicquid
metuit dicere ſignificauit affectibus. Inter has et tãtas
illecebras uoluptatum etiam ferreas mentes Libido
domat: Que maiores in uirginibus patitur famẽ cuꝫ
dulcius putat omne quod neſcit Narrãt gentilius fabu
læ ſirenarum cantibus nautas in ſaxa præcipites et ad
orphei citharam arbores beſtiaſqꝫ ac ſilicuꝫ dura mol
lita. Difficile inter epulas ſeruatur pudicitia. Nitẽs cu
tis ſorditam oſtentat animas. Legimus in ſcholis pue
ri et ſpirantia i plateis aera perſpeximus aliquẽ uix hæ
rentẽ oſſibus illicitis arſiſſe amoribus: et ãte uita caru
iſſe q̃ peſte. Quid tu facis puella ſani corporis dlicata
pinguis: rubẽs: æſtuans inter carnes iter uina et balne
as iuxta maritatas iuxta adoleſcentulos: q̃ et ſi rogata
non feceris: tamen deforme putes teſtionium: ſi roge
ris libidinoſa mens ardẽtius honeſta pſequitur: Et qd̃
non licet du cius ſuſpicatur. Veſtis ipſa uilis et pulla:
animi tacẽtis indicium eſt: ſi rugã nõ habeat: ſi p terrã
ut altior uidearis trahatur: ſi de induſtria diſſuta ſit tũi
ca ut intus aliquid appareat: operiatqꝫ quod fedus eſt
et aperiat quod formoſum. Caliga quoqꝫ ãbulantis in
gella ac nitens ſtridore iuuenes ad ſe uocat: papillæ fa
ſciolis comprimuntur: et criſpanti cingulo pectus ãgu
ſtius artatur. Capilli uel in frontem uel in aures deflu
unt. Palliolum interdum cadit ut candidos nudet hu
meros: et qi uideri noluerit: celat feſtina qd̃ uolens d̃
texerat. Et quãdo in publico qi p uerecundiã operit fa
ciem lupanarium arte id ſolum oñdit qd̃ oſtenſum ma
gis placere poteſt reſpõdebis. Unde me noſti: et quõ
tam longe in me iactaſ oculos tuos. Fratris tui hoc mi
hi narrauerunt lachrymæ et intolerabiles p momenta
ſingultus. Atqꝫ utinã ille mentitus ſit et magis timẽs
q̃ arguens hoc dixerit: ſed crede mihi nemo mentiẽs
plorat. Dolet ſibi prælatum iuuenẽ non quidẽ comatũ
non ueſtium ſericarum ſed roſulum et in ſordibus deli
catum: qui ipſe ſacculum ſignet: textrinum teneat: pen
ſa diſtribuat: : regat familiã: emat quicquid de publico
neceſſarium eſt: diſpenſator et dñs et puenĩẽs officia
ſeruulorum quẽ omẽs rodant famuli et quicquid dña
non dederit: illum clamitent ſubtraxiſſe. Querulosus ẽ
ſeruulorum genus: et quãtumcunqꝫ dederis ſp eis mi
nus ẽ. Non. n. conſiderant de quãto: ſed quãtũ detur
doloremqꝫ ſuum ſolis qd̃ poſſunt obtrectationibus cõ
ſolantur. Ille paraſitum iſte impoſtorẽ: hic hæredipetã
alius nouo quolibet appellat uocabulo. Ipſum iactãt
aſſidere lectulo: obſtetrices adhibere: languẽti portare
matulam: calefacere linteola: plicare faſciolas: facilius
mala credũt homines: et quodcunqꝫ domi fingitur: ru
mor in publicuꝫ fit. Nec mireris ſi ancillæ et famuli d̃
uobis iſta confingant cuꝫ mr̃ quoqꝫ idipſum quæratur
et frater. Fac ergo quod depcor: quod moneo ut priũ
matri. Dehinc ſi id fieri non põt ſaltem fratri reconcili
eris. Aut ſi iſta tam cara nomina hoſtiliter deteſtaris:
diuide: ab eo quẽ tuis diceris ꝑtuliſſe. Si ãt et hoc nõ
potes reuerteris. n. ad tuos: ſi non potes deſerere: uel
honeſtius ſodali tuo utere. Separẽtur domus ueſtræ
diuidaturqꝫ cõuiuium: ne maledici homĩes ſub uno te
ctulo uos manẽtes lectulum quoqꝫ criminẽtur habere
cõmunẽ. Potes et ad neceſſitates tuas quale uoluiſti
habere ſolatium et aliqua ex parte publica carere infa
mia Quãq̃ cauenda ſit macula q̃ nullo nitro ſecundus
Hieremiam nulla fullonum herba dilui põt. Quando
uis ut te uideat et uiſat adhibe arbitros: amicos: liber
tos ſeruulos: Bonum conſcientiæ nullius oculus fugi

at. Intret intrepidus: ſecurus exeat. Tacentes oculi et
ſermo ſilens et totius corporis habitus uel trepidatio
nem interdum uel ſecuritatem loquitur. Aperi quæſo
aures tuas et clamorem totius ciuitatis exaudi. Iã p
didiſtis ueſtra uocabula et mutuo uobis cognomia ſuſ
cepiſtis. Tu illi' diceris et ille tuus. Hoc mater audit et
frater paratiqꝫ ſunt et diuidere uos ſibi ꝑcantur et pra
uam ueſtræ cõiunctionis infamiã laudem facere coẽm
Tu eſto cuꝫ matre ſit ille cuꝫ fratre: Audentius diligis
ſodalẽ fratris tui: honeſtius amabit mater amicum filii
q̃ filiæ ſuæ: quod ſi uolueris ſi mea monita rugata frõ
te cõtẽpſeris epiſtola hæc tibi uoce libera proclamabit
Quid alienus ſeruus obſides? quid famulus tibi facis
miniſtrum chriſti: Reſpice ad populum ſingulorũ faci
es intuere: ille in eccleſia legit et te aſpiciunt uniuerſi.
Niſi quod pene licẽtia cõiugali de tua infãia gloriaris
Nec iam ſecreto dedecore potes eſſe cõtenta. Proca
citatem libertatẽ uocas. Facies meretriciſfacta eſt tibi
neſcis erubeſcer iterũ me malignũ iterũ ſuſpicioſus et
rumigerulus clamitas Ego: ego ne ſuſpicioſus ego ne
malinolus: qui ut i pricipio epiſtolæ præfatus ſum ĩdo
ſcripſi quia non ſuſpicabar an tu negligẽs diſſoluta cõ
temptrix Quæ nata annos. xxv. adoleſcentem non
dum bene barbatulum ita brachiis tuis quaſi caſſibus
incluſiſti. Optimus re uera pædagogus: qui te moneat
qui aſperitate frontis exterreat: et quãq̃ in nullis ætati
bus libido ſit tuta: tamẽ uel cano capite: uel apta defẽ
dat ignominia. Veniet ueniet tempus: dies allabitur
duꝫ ignoras: et iſte formoſulus tuus quia cito ſeneſcũt
mulieres: maxime quæ iuxta uiros ſunt uel ditiorẽ re
periet uel iuniores. Tunc te pœnitebit cõſilii tui et tede
bit pertinatiæ quãdo et rem et famaꝫ amiſeris: quãdo
quod male iunctum fuerat diuidetur bene. Niſi forte
ſecura es et coaleſcentes tanti temporis charitate diſci
dium non uereris. Tu quoqꝫ mater quæ propter ætatẽ
maledicta nõ metuis: noli ſic uindicari ut pecces: Ma
gis a te diſcat filia ſeparari q̃ tu ab illa ſeiungi. Habes
filium et filiaꝫ et generuꝫ immo contubernales filiæ tu
æ. Quid quæris aliena ſolatia et igneis iam ſopitos ſu
ſcitas. Honeſtius tibi eſt ſaltẽ culpaꝫ filiæ ſuſtentare:
q̃ occaſionẽ tui quærere. Sit tecuꝫ filius mõachus pi
etatis uiduitatiſqꝫ preſidiuꝫ. quid tibi alienum homĩẽ
quæris in ea preſertim domo quæ filium et filiaꝫ capẽ
non potuit. Eius iaꝫ ætatis es ut poſſes nepotes habẽ
de filia: inuita ad te utrunqꝫ: reuertatur cum uiro quæ
ſola exierat. Virum dixi non maritũ Nemo calũnie
tur: ſexum ſignificare uolui non cõiugiũ. Aut ſi erube
ſcit et retractat et domũ i qua nata eſt arbitratur ãguſtã
uos ad eius hoſpitiolum pergite: quãuis artum ſit Fa
cilius põt frẽs et matres capere q̃ alienũ hominem cũ
quo certe in una domo ſiue cubiculo caſta mãere non
poterat: Sint i una domo duæ fœminæ et duo maſculi
Si autẽ et tertius illæ τριτὸβόσκός ſituus abiẽ
non uult. et ſeditiones ac turbas concitat: t biga: ſit tri
ga Frater ueſter ac fili' et ſororẽ illi exhibebit et mrẽm
alii uitricũ et gẽerũ uocẽt: ille nutritiũ appellet et fratrẽ
Hæc ad breuem lucubratiunculã celeri ſermone dicta
ui uolens deſiderio poſtulantis ſatiſfacere et quaſi ad
ſcolaſticam materiam te exercens: Eadem. n. die mane
Pulſabat Oſtium: qui profecturus erat: Simulque
ut oſtenderem obtrectatoribus meis qd̃ et ego poſſuꝫ
quicquid in buccam uenerit dicere. Unde et de ſcriptu
ris pauca perſtrinxi Nec orationem meam ut in cæte
ris libris ſolitus ſum facere illaruꝫ floribus texui. Hæc
tẽporalis ẽ dco et tãta ad lumẽ lucernulæ facilitate pro
fuſa ut notariorũ manus ligua præcurreret et ſigna ac
furta uerborũ uolubilitas ſermonum obrueret. Qd̃ id
circo dixi ut qui nõ ignoſcit ingenio ignoſcat uel tẽpori

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Epiſtola beati. Hieronymi ad Marcellam de laudibꝫ
Aſellæ uirginis ad eius exemplũ reliquas prouocans

NEMO reprehendat ꝙ in epiſtolis ali
quos ãt laudãus aut carpius cũ et i
arguẽdis malis ſit correptio cæterorũ
et i optĩs ꝑdicãdiſ bonorũ ad uirtutẽ
ſtudia cõcitẽtur. nudius tertius de be
atæ memoriæ Lea aliqua diximus. Illico pupugit ani
mũ et mihi uenit i mẽtes non debere nos tacere de
uirgine qui de ſecũdo ordine caſtitatis locuti ſumus.
Igitur Aſellæ noſtræ uita breuiter explicãda eſt cui quæ
ſo ne hanc epiſtolam legas Grauiter quippe laudibꝫ
ſuis ſed his potius quæ adoleſcentulæ ſunt legere di
gnare Ut ad exemplum eius inſtituentes Conuerſa
tionem Illius perfectæ uitæ normam Arbitrentur.
Prætermitto ꝙ i matris utero benedicitur ei ãteꝗ̃ na
ſcatur quod i phiala nitentis uitri et omni ſpeculo pu
rioris patri uirgo traditur per quietem: quod adhuc i
fantiæ inuoluta pannis et uix annum decimũ ætatis
excedẽs honore futuræ beatitudinis conſecratur. Sit
gratiæ omne quod ante laborem fuit. Licet deus præ
ſcius futurorum et Hieremiam ſanctificet in utero et
Joannes in aluo matris faciat exultare: et Paulũ añ
conſtitutionem mundi ſeparet in euangelium filii ſui:
Ad ea uenio quæ poſt duodecimũ annũ ſudore pro
prio elegit: arripuit: tenuit: cepit: impleuit Unius cellu
læ clauſa anguſtiis latitudine paradiſi fruebatur. Idẽ
terræ ſolum et orationis locus extitit et quietis: Ieiuni
um pro ludo habuit: inediã pro refectione et cum eã
non meſcendi deſideriũ ſed humana confectio ad ci
bum traheret Pane et ſale aqua frigida cõcitabat ma
gis eſuriem ꝗ̃ reſtringebat. Et quia pene oblitus ſum
quod in principio debui dicere cum primũ hoc propo
ſitũ arripuit aurũ colli ſui quam murenulaſ uulgus
uocat qđ ſcilicet metallo in uirgulas lẽteſcẽtes quædã
ordiis flexuoſi catẽa cõtexitur abſqꝫ parẽtibꝫ uẽdidit
tunicã fuſciores quã a matre ĩpetrare nõ poterat pio ĩ
duta negociationis auſpicio ſe repente domino conſe
crauit: ut intelligeret uniuerſa cognatio nõ poſſe ei ali
quid extorqueri quæ iaſ ſeculũ damnaſſet i ueſtibus.
Sed ut dicere cœpamus ita ſe ſẽper habuit moderate
et intra cubiculi ſui ſecreta cuſtodiuit ut nunquaſ pedẽ
proferret in publicum: nunquam uiri noſſet alloquiũ
et quod magis ſit ãmirandũ ſororem uirginem ama
ret potiuſꝗ̃ uideret: operabatur manibus ſuis ſciẽs
ſcriptum eſſe qui non operatur non manducet Spõſo
aut orans loquebatur aut pſallens Ad martyrũ limia
pene inuiſa properabat. et cum gauderet propoſito ſuo
in eo uehementius exultabat qđ ſe nullus cognoſceret
Cumqꝫ per omnes annum iugi ieiunio paſceretur bi
duo triduoqꝫ ſic permanens tunc uero in quadrageſi
ma nauigii ſui uela tendebat: Oẽs pene hebdomadas
uultu lætãte cõiungens. Et quod forſitan impoſſibile ẽ
hominibus ad credendum: deo ãt ꝑ͞ſtante poſſibile ẽ ita
ad quinquegenariã peruenit ætatem: ut nõ doleret ſto
machus nõ uiſcerum cruciaretur incuria non ſicca hu
mus iacentia mẽbra cõfringeret: nõ ſacco aſperata cu
tis fetorem aliquẽ ſitumqꝫ contraheret: ſed ſano cor
pore animo ſanior ſolitudinẽ putaret eſſe delitias: et i
urbe turbida inueniret eremũ monachorũ. Et hæc qui
dem tu melius noſti a qua pauca didicimus: et cuius o
culis durities de genibus camellorũ in illo ſancto cor
puſculo præorandi frequentia obcalluiſſe ꝑſpecta eſt.
Nos quod ſcire poſſumus explicamus: Nihil illius ſe
ueritate iocundius: nihil iocunditate ſeuerius: nihil ſu
auitate triſtius. Nihil triſtitia ſuauiuſ. Ita pallor i facie
eſt ut cum cõtinẽtia indicet nõ redoleat oſtentationem

Sermo ſilẽs: et ſilentiũ loquẽs nec citus nec tardus
inceſſus idem ſemꝑ habitus: neglecta mundicies: et in
culta ueſtis cultus ipſe ſine cultu. Sola uita ſuæ quali
tate promeruit ut in urbe pompæ laſciuiæ delitiarum i
qua humilem eſſe miſeria eſt et boni eam ꝑdicent: Et
mali detrahere non audeant. Viduæ eam imitentur
et uirgines maritatæ colant: noxiæ timeant: ſuſcipiant
ſacerdotes.

Ad Celantiam de modo recte uiuendi in qua illaſ eru
dit ad obſeruãtiam mandatorum dei uidelicet illorum
duorum quibus clauditur tota iuſtitia: quorum unum
prohibet: alterum iubet. Docet hũilitatem: pacem mi
ſericordiã: cõtinentiamqꝫ ſectari. Contraria uero ſuper
biam mendatium odium detractionẽqꝫ uitare. Et con
uenit hæc epiſtola omni ſexui gradui et ætati licet ſpa
liter cõiugatæ. In qua illã hortatur ad propoſitum cõ
tinentiæ ac uiduitatis oñdẽs quibus artibus ac ſtudi
is inſcribatur.

VETUS ſcripturæ celebrata ſẽtentia
eſt eſſe pudorẽ quo gloria inuenitur
et gratia et eſſe rurſus pudorẽ qui ſo
let parere peccatum: cuius dicti ueri
tas quãꝗ̃ ſatis ad omnium intelligẽ
tiã ipſa ſui luceat claritate: mihi tamẽ
neſcio quõ in preſenti cauſa propius innotuit: Prouo
catus. n. ad ſcribẽdum litteris tuis quæ miris hoc a me
obſecrationibus flagitabant: diu fateor de riſione du
bitaui ſilentium mihi imꝑante uerecundia. Cui tamen
fortiſſime reſiſtebat et uim faciebat ꝑcum tuarum fide
lis ambitio. Pugnabatqꝫ acriter cuſ hæſitatione mea
humilitas obſecrantis et magna quadã fidei uiolẽtia
oris clauſtra pulſabat. Cumqꝫ ſic animum in utroque
nutantẽ cogitatio diuerſa libraret pene pudor excluſit
officiũ. Sꝫ me illa quã ſupra poſui ſapiẽtis ſñia arma
uit ad depellendã inutilẽ uerecundiã et dãnoſum ſilen
tium reſoluendum. Cum utiqꝫ ipſam ſcribendi cauſaſ
tam honeſtam uiderem eſſe tam ſcãm: ut peccare me õ
nino crederem ſi tacerem. Illud me cum ſcripturæ ipu
tans tp͞s tacendi et tp͞s loquẽdi. Et iterum ne retineas
uerbum in tempore ſalutis. Et illđ beati Petri Parati
ſemꝑ ad ſatiſfactionẽ om͞i poſcenti uos rationẽ. Petis
nanqꝫ et ſolicite ac uigilanter petiſ ut tibi certã ex ſcrip
turis ſanctis ꝑſtituamus regulã ad quã tu ordiẽs curſũ
uitæ tuæ: et cognita dñi uoluntate inter honores ſæcu
li et diuitiarum illecebras morũ magis diligas ſupel
lectilem atqꝫ ut poſſis in coniugio cõſtituta: nõ ſolum
cõiugi placere. ſed etiaſ ei qui indulſit coniugium: cui
tam ſanctæ petitioni tamqꝫ pio deſiderio non ſatiſface
re quid aliud eſt ꝗ̃ profectum alterius nõ amare. Pa
rebo igitur ꝑcibus tuis teqꝫ paratam ad implendũ do
mini uoluntatem: ipſius nitar incitare ſẽtentiis. Idem
enim uerus omnium dñs ac magiſter qui nos et plac
re ſibi iubet et docet quõ placere ei poſſumus: Ipſe ita
qꝫ te informet: ipſe te doceat qui interrogãti in euãge
lio adoleſcenti quid faceret ut mereretur uitam æternã
diuina cõtinuo mandata proponit oñdens nobis eius
uoluntatẽ eſſe faciendã a quo ſperamus et ꝑmia prop
ter quod alio teſtatur loco. Non omnis qui dicit mihi
domine domine intrabit in regnum cælorum. ſed qui
facit uoluntatem patris mei qui in cælis eſt: ipſe intra
bit in regnum cælorum. Quo manifeſte oñdi nos non
ſola dei confeſſione tanti ꝑmii magnitudinẽ promere
ri: niſi fidei et iuſtitiæ opera cõiuncta ſint. Qualis eſt. n.
illa confeſſio. quæ ſic deus credit ut pro nihilo eius du
cat imperium aut ex animo ãt uere dicimus domie do
mine ſi eius quẽ dñm cõfitemur ꝑcepta contemnimus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Vnde ipſe in euãgelio dič Quid autem uocatis me do
mine domine et nõ facitis quæ dico. Et iterum Popu
lus hic labiis me honorat: cor autẽ eorum longe eſt a
me. Et rurſum loquitur ꝑ prophetam Filius honorifi
cat pr̃em et ſeruus dominum ſuum timebit. Et ſi pater
ego ſum ubi ẽ honor meus. Et ſi dominus ego ſum:
ubi ẽ timor meus. Ex quo appařt nec honorari ab eis
nec timeri qui eius præcepta non faciunt: Vnde ad da
uid exp̃ſſius dicitur qui peccatuȝ nõ admiſerat et pro
nihilo duxiſti deum Et ad Heli ſermo fit domini dicẽs
Qui honorificat me honorificabo eum. Qui autẽ pro
nihilo me hñt: ad nihilum redigentur: Et nos ſecuro a
nimo ſumus ac bono: qui ꝑ ſingula q̃qȝ peccata inho
norantes deum clemẽtiſſimum dñm ad iracundiã pro
uocamus: eiuſqȝ imperia ſuperbiſſime contẽnendo in
tantæ maieſtatis imus iniuriã. Quid. n. unq̃ꝙ taȝ ſuper
bum: quid uero tam ingratum uideri põt ꝙ aduerſuſ e
ius uiuere uoluntatem: a quo ipſum uiuere accepiſti?
ꝙ illius ꝓcepta deſpicer̃ qui ideo aliquid impat ut cãs
hẽat remunerandi? Neqȝ. n. obſequii noſtri deus indi
get: ſed nos illius indigemus imperii. Mandata eius
deſiderabilia ſuper aurum et lapidẽ ꝓcioſum nimis: et
dulciora ſuper mel et fauum: qm̃ in cuſtodiendis illis
retributio multa. Et ideo nobis iraſcitur: iccirco magis
illa imenſitas: illa dei bonitas offenditur: quia eaȝ per
tanti ẽt ꝓmii detrimẽta cõtẽnimus: nec ſolum imperia
ſed ẽt promiſſa illius pro nihilo ducimus. Vnde ſæpe
imo ſemper illa nobis dñi eſt reuoluenda ſñia. Si uis
ad uitam uenire ſerua mãdata dei. Hoc. n. tota uobiſ
cuȝ lege agitur hoc prophetæ hoc apoſtoli docent hoc
a nobis et uox chriſti et ſanguis efflagitat: qui ido pro
omnibus mortuus eſt ut qui uiuunt iã non ſibi uiuãt:
ſed ei qui pro illis mortuus eſt. Viuere ãt illi non ẽ ali
ud ꝙ eius ꝓcepta ſeruare: Quæ nobis ille qi certum
quoddam dilectionis ſuæ pignus ſeruãda mãdauit di
cens. Si diligitis inquit me mandata mea Seruate:
Et qui babet Mandata mea et ſeruat ea ille eſt
qui diligit me. Ac rurſus Si quis diligit me: ſer
monẽ meum ſeruabit et pater meus diliget eum: et ad
eum ueniemus: Et manſionem apud eum faciemus.
Qui non diligit me ſermones meos nõ ſeruat. grandẽ
nim obtinet uera dilectio Et qui perfecte amatur totaȝ
ſibi amãtis uendicat uoluntatem. Nihil ẽ imperioſius
charitate. Nos ſi uere chriſtum diligimus: ſi nos eius
redemptos ſanguie recordamur: nihil magis uelle: ni
hil omnino debemus agere ꝙ quod illuȝ uelle cogno
ſcimus. Duo ãt ſunt gña mãdatorum in quibus claudı̃
tota iuſtitia Prohibendi unus eſt: iubendi alterum. Vt
enim mala prohibentur: ita ꝓcipiuntur bona. Ibi ociũ
operatur: hic ſtudium. Ibi coercetur animus: hic incita
tur: hic feciſſe: illic non feciſſe culpabile eſt. Vnde pro
pheta dicit Quis eſt homo qui uult uitã et cupit uidere
dies bonos. Prohibe linguam tuam a malo: et labia
tua ne loquãtur dolum. Declina a malo et fac bonum.
Et beatus apoſtolus Odientes maluȝ: adhærenteſ bo
no. Hoc itaqȝ duplex diuerſumqȝ ꝓceptum prohibẽdi
ſcilicet et impandi: æquo omnibus iure mandatum eſt
Non uirgo nõ uidua: non nupta: ab hoc imperio libe
ra eſt. In quo uis propoſito: in quo uis gradu æquale
peccatum eſt: uel prohibita admittere: uel iuſſa non fa
cere. Neque uero eorum te abducat error qui ex arbi
trio ſuo eligunt quæ potiſſimum dei mãdata cõdẽnant
quæue quaſi uilia et praua deſpiciãt. Nec metuunt ne
ſecundum diuinã ſñiam minima cõtẽnendo paulatim
decidant. Stoicorum quidẽ eſt peccatorum tollere dif
ferentiã: et delicta omnia paria iudicare: nec ullum iter
ſcelus et erratuȝ diſcrimẽ facere. Nos uero et ſi multũ
iter peccata diſtare cẽdimus quia et legimus: tñ ſatis ad
cautiones prodeſſe dicimus ẽt minima pro maximiſ ca
uere. Tanto. n: facilius abſtiemus a quocunqȝ delicto
quãto illud magis metuimus: nec cito ad maiora pro
greditur: qui ẽt parua formidat. Et ſane neſcio an poſ
ſimus leue aliquod peccatum dicere quod in dei cõtẽ
ptum admittitur. Eſtqȝ ille prudẽtiſſimus qui nõ tã cõſi
derat: quid iuſſum ſit: ꝙ illuȝ qui iuſſerit: nec quantita
tem imperii: ſed impantis cogitat dignitatem: ædifican
ti: itaqȝ tibi ſpiritalem domum: non ſuper leuitates ha
renæ: ſed ſupra ſoliditatẽ petræ innocentiæ i primis fũ
damenta ponantur: ſupra quæ facilius poſſis arduum
culmẽ iuſtitiæ erigere. Maximam. n. partem æquitatiſ
impleuit qui nulli nocuit. Beatuſqȝ eſt qui põt cuȝ ſan
cto Iob dicere Nulli nocui hominum: iuſte uixi cum õ
nibus. Vnd̃ audenter ac ſimpliciter loquebatur ad do
minum Quis eſt qui iudicetur mecum ideſt quis tuuȝ
aduerſum me põt iplorare iuditium: ut ſe læſum a me
cõuincat? Puriſſime cõſcientiæ eſt ſecure canere cum
propheta Perambulabam in innocentia cordis mei i
medio domus meæ. Vnde idem alibi dič Non frauda
uit eos deus bonis qui ambulant in inocentia. Itaque
malitiam odium atqȝ inuidiam quæ uel maxia uel ſo
la ſemina ſunt nocendi chriſtiana a ſe propellat ãima
neqȝ manu tantum aut lingua: ſed corde quoqȝ cuſto
diat innocentiã: nec modo opere: ſȝ uoto ẽt nocere for
midet. Quantum. n. ad peccati rationem ꝑtinet nocuit
et qui nocere diſpoſuit. Multi noſtrorum illud abſolu
te atqȝ integre diffiniunt Qui ne in eo quidẽ nulli nõc
at quod prodeẽ deſiſtat: quod ſi eſt uerum tum demũ
lætare de innocentiæ conſcientia. ſi cum potes adiuuaẽ
non deſinas. Sin uero diuiſa inter ſe iſta atqȝ diſticta
ſunt: aliudqȝ eſt non nocere cum ſemper potes: Aliud
prodeſſe cum poſſis: aliud malum nõ facere: aliud op
ari bonum. Illud tibi rurſum occurrat nõ ſufficere chri
ſtiano: ſi partem unam iuſtitiæ impleat cui utraqȝ ꝓcipi
tur. Neqȝ. n. ad multitudinis exempla decet reſpicere
quæ nulla borum diſciplinã ſequẽs: nullus uiuendi or
dinẽ: non tam ratione ducitur ꝙ quodã impetu fertur
Nec imitandi nobis ſunt illi qui ſub chriſtiano nomie:
gentilem uitam agunt: et aliud profeſſione aliud cõuer
ſatione teſtantur. Atqȝ ut Apoſtolus ait Deum ſe con
fitentur noſſe: factis autem negant. Inter chriſtanum
enim atqȝ geutilem non fides tantum debet: ſed etiaȝ
uita diſtinguere: et diuerſam religionem ꝑ diuerſa opa
monſtrare. Nolite ait Apoſtolus iugum ducere cum i
fidelibus. Quæ. n. participatio cum iniquitate? aut quæ
ſocietas luci ad tenebras? Quæ ãt cõuẽtio chriſti ad be
lial: aut quæ pars fideli cum infideli? Qui conſenſus tẽ
plo cum idolis. Sit ergo inter uos et illos maxia ſepa
tio. Diſtinguatur certo diſcrimine error et ueritas. Illi
terrena ſapiant: qui cæleſtia promiſſa non hñt. Illi bre
ui huic uitæ totos ſe implicent qui terrena neſciunt. Il
li peccare non metuant qui peccatorum impunitatem
putant: Illi ſeruiant uiciis: qui non ſperant futura præ
mia uirtutum: Nos uero qui puriſſima cõfitemur ſide
omnem hominem manifeſtandum eſſe ante tribunal
chriſti ut recipiat unuſquiſqȝ propria corporis ſui pro
ut geſſit ſiue bonum ſiue malum procul eſſe debemus
a uiciis dicente apoſtolo. Qui. n. ſunt chriſti carnem ſu
am crucifixerunt cum uiciis et cõcupiſcentiis. Nec tur
bam ſequãtur erratẽ qui ſe ueritatis diſcipulos cõfitẽ
tur. Duas certe cõuerſationiſ uias et diſtincta in diuer
ſum itinera uiuendi ſaluator in euangelio oſtendit ꝙ
inquit ſpatioſa uia quæ ducit ad mortes: Et multi ſunt
qui intrant per eam. Et rurſum ꝙ arta uia et angu
ſta eſt quæ ducit ad uitam: et pauci ſunt qui inueniunt
eam. Vide quãta inter has uias ſeparatio ſit quantum
qȝ diſcrimẽ Illa ad mortem: hæc tendit ad uitam. Illa

548

celebratur et teritur a multis: hæc uix inuenitur a pau
cis. Illa enim uiciis per conſuetudinem quaſi declíuior
ac mollior et quibuſdã uelut amœna floribus uolu
ptatũ facile ad ſe rapit cõmeantiũ multitudinem. Nec
uero inſueto calle uirtutũ triſtior atq3 horridior ab his
tantũ eligitur: quibus non tam delectatio itineris cor
di eſt ꝙ utilitas manſionis. Aſperam enim nobis et in
ſuauem uirtutũ uiam nimia effecit conſuetudo uiciorũ
Quæ ſi in partem alteram transferatur: inuenies ſicut
ſcriptura dicit Semitas iuſtitiæ leues: Ponamus ergo
rationem iam uitæ noſtræ et per quam potiſſimum gra
diamur uiã conſcientia teſte diſcamus. Omne enim qđ
agimus: omne quod loquimur aut de lata aut de angu
ſta uia eſt. ſi cum paucis anguſtum iter et ſubtiles quãdã
ſemitã inuenimus ad uitã tendimus: Si uero multorũ
comitamur uiã ſecũdũ dñi ſententiam imus ad mortẽ
Si igitur odio atq3 inuidia poſſidemur: ſi cupiditati et
auaritiæ credimus ſi preſentia cõmoda futuris preferi
mus: per ſpatioſam uiam incedimus Habemus enim
ad hoc comites multitudinem: et late ſimiliũ ſtipamur
agminibus: Si iracundiã libidines implere uolumus
ſi iniurias uindicare ſi maledicenti maledicimus et ad
uerſum inimicum inimico animo ſumus æquæ cũ plu
rimis ferimur. Si uel adulamur ipſi uel adulantẽ libẽ
ter audimus Si uero gratiam impendimus: et magis
offendere animos hominum timemus: ꝙ non ex a
nimo loqui de multorum item uia ſumus: tot noſtri ſo
cii: quot extranei ueritatis. At econtrario ſi ab his om
nibus uiciis ſumus extranei ſi purum ac liberum animũ
præſentamus et õni cupiditate calcata ſolis ſtudemus
diuites eſſe uirtutibus per anguſtam uiã uiuimur: Con
uerſatio enim iſta paucorum eſt: Eſtq3 perrarum atq3
difficile idoneos huius itineris comites inuenire. Quin
etiam multi hac ire ſe ſimulant et per diuerſa errorum
diuerticula ad uiã multitudinis reuertuntur. Ideoq3 ti
mendum eſt ne quos duces recti huius itineris habere
nos credimus: eos comites habeamus erroris. Si igi
tur inueniuntur exempla quæ nos per hanc uitam du
cant ad uitam et rectum euangelii tramitem teneant ſe
quenda ſunt: ſin uero ea uel deficiunt: uel deficere pu
tantur apoſtolorum forma uniuerſis propoſita eſt. Cla
mat uas electionis Paulus noſq3 quaſi ad hoc iter an
guſtum conuocans dicit Imitatores mei eſtote ſicut et
ego xpi. Certe quod eſt amplius omnibus ipſius dñi
relucet exemplum qui in euangelio ait. Uenite ad me
qui laboratis et onerati eſtis: et ego requieſcere faciam
uos. Tollite iugũ meum ſuper uos et diſcite a me quia
mitis ſum et humilis corde. Si periculoſum eſt imitari
illos de quibus dubitas an imitandi ſint: Hunc certe i
mitari tutiſſimum eſt atq3 eius ueſtigia ſequi qui dixit
Ego ſum uia ueritas et uita. Nunquam enim errat imi
tatio quæ ſequitur ueritatem. Unde et apoſtolus ait Io
ãnes Qui dicit ſe in chriſto manere debet ſicut ille ãbu
lauit et ipſe ambulare. Et beatus Paulus ait Chriſtus
pro nobis paſſus eſt: uobis relinquens exẽplum ut ſe
quamini ueſtigia eius qui peccatum non fecit nec inuẽ
tus eſt dolus in ore eius. Qui cum malediceretur nõ
maledicebat: cum pateretur nõ cõminabatur. Tradebat
autem iudicanti ſe iniuſte. Qui peccata ueſtra pertulit
in corpore ſuo ſuper lignum ut peccatis mortui iuſtitiæ
uiuamus. Ceſſet omnis excuſatio errorũ: Auferãtur
peccandi feda ſolatia. Nihil ocio agimus qui nos per
multitudinis exempla defendimus: et ad conſolationẽ
noſtrã aliena ſæpe numerantes uicia deeſſe nobis di
cimus quos debeamus ſequi. ad illius exẽplum mitti
mur quem omnes fatemur imitandum. Atq3 ideo ꝓci
pua tibi cura ſit legem noſſe diuinam: per quam poſſis
quaſi præſentia cernere exempla ſcõrum quid faciẽdũ

ſit quid ue uitandum: illius cõſilio diſce maxime implẽ
diuinis eloquiis animũ: et quod opere exequi cupias
ſẽper corde meditare. Rudi adhuc populo et homini
bus ad obedientiam inſuetis per moyſem ĩparatur a do
mino: ut in ſignum mẽoriæ qua ꝓcepta domini recordẽ
tur p ſingulas ueſtimẽtorum fimbrias habeant torta
iacintini coloris inſignia. Ut ẽt caſu huc illucq3 reſpici
entibus oculis mãdatorum celeſtium mẽoria naſcatur
De quibus fimbriis phariſæi redarguuntur a domino
ꝙ eas peruerſo uſu nõ ad cõmonitionẽ ꝓceptorum dĩ
ſed ad oſtenſionẽ ſui habere cœperant ut ſcilicet qua
ſi de maioris obſeruationis diligẽtia facti a populo iu
dicarẽtur. Tibi uero ſeruanda non iam litteræ ꝓcepta
ſed ſpũs diuinorum mãdatorum mẽoria ſpali excollenda
ſit. Cui non tã frequẽter recordanda ſunt ꝓcepta domi
ni ꝙ ſemper recogitanda. Sint ergo diuinæ ſcripturæ
ſemper ĩ manibus: et iugiter mẽte uoluantur: Nec ſuf
ficere tibi putes mandata dei mẽoria tenere: Et operi
bus obliuiſci: ſed ideo illa cognoſce: ut facias quicquid
faciendum didiceris. Non. n. auditores legis iuſti ſũt
apud deum: ſed factores legis iuſtificabuntur. Latus
quidẽ et imenſus diuinæ legis campus extendit: Qui
diuerſis teſtimoniis ueritatis uelut cæleſtibus quibuſ
dam floribus uernans mira oblectatione legentis ani
mum paſcit et fouet. Quæ omnia ſemper cognoſcere ſe
cumq3 reuoluere ingens ad cõſeruandam iuſtitiam: bñ
ficium eſt: ſed quaſi ad cõpendioſum quoddã cõmoni
torium illa tibi euãgelii eligenda ſñia eſt: et ſuperſcribẽ
da cordi tuo: quæ ad totius iuſtitiæ breuiariũ dñi ore
profertur Oĩa quæcunq3 uultis ut faciant uobis homi
nes hæc et uos facite illiſ: cuius ꝓcepti uires exprimẽſ
iungit ac dicit Hæc. n. lex et prophetæ. Infinitæ nanq3
ſunt ſpecies ꝑteſq3 iuſticiæ quas non modo ſtilo proſe
qui: ſed cogitatione ẽt capere difficillimum ẽ: quaſ om
nes una ac breui ſñia cõprehendit et latentẽ hominũ
conſcientiam ſecreto animi iudicio aut abſoluit ãt dam
nat. Ad oẽs igitur actus ad omne uerbum ad omnem
ẽt cogitatum: hæc ſñia retractetur quæ tibi qĩ ſpeculum
quoddã paratum et ad manum ſẽper poſitum: qualita
tem tuæ uoluntatis oñdat: ac ẽt uel de iuſto lætificet.
Quotienſcunq3: n. talem in alterum habueris animũ
qualem ab altero in te ſeruari cupis æquitatis uiam te
nes. Quotiens uero talis erga alterum fueris: qualem
in te uis neminẽ: iter iuſtitiæ reliquiſti. En totum illud
diuinæ legis arduum totumq3 difficile. En ob quã cãm
dura imperia dño reclamamus et dicimus nos uel dif
ficultate uel impoſſibilitate mandatorum ꝑmi: nec ſuf
ficit ꝙ iuſſa nõ facimus niſi ẽt iubentẽ iniuſtum pronũti
emus: dum ipſum æquitatis auctorem nõ modo dura
et ardua: ſed ẽt impoſſibilia ꝓcepiſſe cõquerimur. Oĩa
quæcunq3 inquit uultiſ ut faciant uobis homines hæc
et uos facite illis. Coniungi uult inter nos atq3 cõne
cti p mutua beneficia charitatem omneſq3 homines ui
cario inter ſe amore copulari: ut id unoquoq3 ꝑſtante
alteri quod ſibi ab omnibus præſtari uelit: tota iuſtitia
et ꝓceptum hoc ẽ dei cois ſit utilitas hominum. Et o
mirã clemẽtiã dei o ieffabilẽ dei benignitatẽ: ꝑmiũ pol
licetur ſi nos inuicem diligamus idem ſi ea ꝓſtemus inui
cem quorum uiciſſim indigemus: et nos ſuperbiſſimo
ſimul et ingrato animo eius renitimur uoluntati: cuius
imperium beneficium eſt. Nulli unꝙ omnino detrahas
nec aliorum uituperatione te laudabilem uideri uelis:
magiſq3 tuam uitam ordinare diſcere: ꝙ alienam car
pere: ac ſemp ſcripturæ memor eſto dicẽtis noli dilige
re detrahere ne eradiceris: Pauci admodum ſunt qui
huic uicio renũciẽt: raroq3 inuenies qui ita irreprehẽ
ſibilem uitam exhibere uelit ut nõ libenter reprehendãt
alienam Tantaq3 huius mali libido mentes hominum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſuaſit:ut etiam qui procul ab aliis uiciis receſſerūt. Jn
iſtud tamen quaſi i extremus diaboli laqueum incidāt
tu uero hoc malum ita effuge:ut non modo ipſa non
detrahas ſed ne alii quidem detrahenti aliquando cre
das. Nec obtrectatoribus auctoritatē de conſenſu tuo
tribuas:ne eorum uiciis nutrias ānuendo: Noli iquit
ſcriptura cōſentaneus eſſe cum derogātibus aduerſus
proximum ſuum:et non accipies p illos peccatum. Et
alibi Sepi aures tuas ſpinis:et noli audiē linguā neqꝫ
Unde et beatus David diuerſas inocentiæ ſpecies iu
ſtitiæqꝫ denunciās ꝺ hac quoqꝫ uirtute non tacuit dicē
do Et obprobrium non accepit aduerſus proximos ſu
os: Propter quod ipſe non ſolum aduerſatur:ſed etiā
pſequitur detrahentes. Ait eni detrahentē proxīo ſuo
ſecreto hunc perſequebar. Eſt ſane tale hoc uitium qđ
uel in primis extingui debeat: et ab eis qui ſe ſancte i
ſtituere uolunt:prorſus excludi. Nihil.n.tas inquietat
animum:nihil ē qđ tam imobiles mentē ac leuē faciat
qꝫ facile totū credere et obtrectatorus uerba temerari
o aſſenſu mentis ſequi. Hinc.n. crebræ diſſenſiōes hic
odia iniuſta naſcuntur. Hoc eſt qđ ſæpe de amicis etiā
inimicos facit dum concordes quidē ſed credulas ani
mas maliloqui lingua diſſociat. At cōtra magna quieſ
animi magnaqꝫ eſt morū grauitas: nō temere de quo
quam ſiniſtri quid audire. Beatuſqꝫ eſt qui ita ſe cōtra
hoc uicium armauit ut apud eum detrahere nemo au
deat. Quod ſi eſſet in nobis hæc diligētia: ne paſſis ob
trectatoribus crederemus:iam omnes detrahere time
rent:nec non tam alios qꝫ ſeipſos uiles detrahendo fa
cerent. Sed ideo hoc malum celebre eſt:iccirco i mul
tis feruet hoc uicium: quia pene ab omnibus libenter
auditur. Adulatorum quoqꝫ aſſentatiōes et noxia blā
dimēta fallatiæ uelut quaſdā peſteſ animæ fuge. Nihil
eſt quod tam facile corrumpat mentes hominus:nihil
quod tam dulci et molli uulnere animum feriat. Unđ
et quidam ſapiens ait Verba adulatorum mollia:feri
unt autē inferiora uentris. Et dominus loquitur p pro
phetam Populé meus qui beatificant Vos: ſeducunt
uos:et ſemitas pedum ueſtrorum cōturbāt. Jn multiſ
iſto maxime tempore regnat hoc uicium. Quodqꝫ eſt
grauiſſimum humilitatis ac beniuolentiæ loco ducitur
Et ita fit ut qui adulari neſcit aut inuidus:āt ſuperbus
putetur. Et ſane grande et ſubtile artificium laudare al
terum in cōmendationem ſui:et decipiendo animus ſi
bi obligare decepti. Quodqꝫ hoc maxime uicio agi ſo
let fictas laudeſ certo precio uendere. Quæ hæc leuitaſ
tanta eſt animi? quæ tanta uanitas:relicta propria cōſci
entia alienā opinionem ſequi: et quidē fictam ac ſimu
latam rapi uento falſæ adulationis: gaudeř ac circiuē
tionē ſuam:et illuſionem pro beneficio accipere. Tu er
go ſi uere laudabilis eſſe cupis:laudē hominum ne re
quiras illiqꝫ prepara tuam conſcientiam : Qui illumi
nabit abſcōndita tenebrarum: Et manifeſtabit conſilia
cordium:et tunc laus erit tibi a deo. Sit igitur intentꝰ
ac uigilans et aduerſus pc̄a ſemper armatus āimus tu
us. ſermo in omnibus moderatus et parcus:et qui ne
ceſſitatem loquendi magis indicet qꝫ uoluntatē. Omīs
prudentiam uerecundia quodqꝫ pcipuum in fœminis
ſemper fuit cunctas in te uirtutes pudor ſuperet . Din
aū conſidera quid loquēdū ſit et adhuc tacens prouiđ
ne quid dixiſſe pœniteat. Verba tua ponderet cogitatō
et linguæ officium animi libra diſpenſet. Unde ſcriptu
ra dicit Argentum et aurum confla uerbis tuis:facite
ſtateram et frenos ori tuo rectos et attende ne forte la
baris i ligua. Nunqꝫ malū uerbū ꝺ ore tuo procedat q̄
ad cumulū bēignitatis uberis ēt maledicētibꝫ bn̄dicet
Miſericordes inquit modeſti humiles non reddētes
malum pro malo neqꝫ maledictus pro maledicto:et e
contrario benedicentes Mentiri uero atqꝫ iurare lin
gua tua prorſus ignoret Tantuſqꝫ in te ſit ueritatis a
mor ut quicquid dixeris iuratum putes: De quo ſalua
tor ad diſcipulos ait Ego autes dico uobis non iurare
omnino Et paulopoſt Sit autem ſermo ueſter eſt ē nō
non. Quod autem his abundantius eſt a malo eſt. Jn
ōni igitur actu atqꝫ uerbo quieta mens et placida ſer
uetur: Semperqꝫ cogitationi tuæ dei præſentia occur
rat. Sit humilis animus tuus ac mitis:et aduerſus ſo
la uicia erectus. Nunqꝫ illū aut ſuperbia extollat aut
auaricia inflectat:aut ira præcipitet. Nihil enim quieti
us nihil purius nihil deniqꝫ pulchrius ea mente eſſe
debet quæ in dei habitaculus præparāda eſt. Quæ non
auro templa fulgenti non gēmis altaria diſtincta delec
tant:ſed anima ornata uirtutibus Jdeo et tēpla dei ſcō
rum corda dicuntur. Affirmāte apoſtolo qui ait ſi quiſ
templum dei uiolauerit diſperdet illum deus. Tēplum
enim dei ſanctus eſt:qđ eſtis uos. Nihil habeas humi
litate præſtantius: nihil amabilius. Hæc eſt.n. pcipua
obſeruatrix et quaſi cuſtos quædam uirtutum omnius
Nihilqꝫ eſt quod nos ita ab hominibus gratos et deo
faciat qꝫ ſi uitæ merito magnæ humilitatis infimi ſimul
propter quod ſcriptura dicit Quanto magnuſ es hulilia
te i omnibus:et corā deo inuenies gratiā . Et dominus
loquitur per prophetam ſuper quem alium requieſcā:
niſi ſuper humilem et quietum et trementem ſermōeſ
meos? uerū tn̄ eā hūilitatē ſeqꝛ nō q̄ oſ̄di: atqꝫ ſimulatur
geſtu corpis āt fracta uoc̄ uerborū: ſꝫ q̄ puro affcu cor
d is exprimitur. Aliud ē eni uirtutē habeř: aliud uirtutis
ſimilitudinē. Aliud ē eni rerum umbras ſequi: aliud ueri
tates. Multo illa deformior eſt ſuperbia quæ ſub qui
buſdam humilitatis ſignis latet. Neſcio enim quomo
do turpiora ſunt uicia cuꝫ uirtutū ſpecie celantur. Nul
li te unqꝫ de generis nobilitate præponas: neqꝫ obſcuri
ores quaſqꝫ humiliore loco natas te inferiores putes
Neſcit religio noſtra perſonas accipere: nec conditōeſ
hominum ſed animos inſpicit ſingulorum. Seruus et
nobiles de moribus pronunciat Sola apud deus liber
tas eſt non ſeruire peccatis. ſumma apud deum ē nobi
litas clarum eſſe uirtutibus. Quid apud deum in uiriſ
nobilius petro: qui piſcator fuit: Quid in fœminis bea
ta Maria illuſtrius fuit: q̄ ſponſa fabri deſcribitur? ſed
illi piſcarori et paupi cæleſtis regni a chriſto creduntur
claues: Hæc ſpōſa fabri meruit eſſe mater illius a quo
ipſe claues datæ ſunt. Elegit.n. deus ignobilia et con
temptibilia huius mundi: ut potētes ac nobiles ad hu
militatē facilius adduceret. Nam et alias fruſtra ſibi a
liquis de nobilitate generis applaudit: cuꝫ uniuerſi pa
ris honoris: et eiuſdes apud deum precii ſint: qui uno
chriſti ſanguine ſunt redēpti. Nec intereſt qua quis cō
ditione natus ſit cum omnes æqualiter in chriſto rena
ſcamur. Nas et ſi obliuiſcimur quia ex uno omnes ge
nerati ſumus ſaltem id ſemper meminiſſe debemus qr
per unuꝫ omnes regeneramur. Caue ne ſi ieiunare aut
abſtinere cœperis te putes eſſe iam ſanctam. Hæc eni
uirtus adiumentum eſt: non perfectio ſactitatis. Ma
giſqꝫ id prouidendum eſt ne tibi hoc cum licita contem
nas ſecuritatem quamdam illicitorus faciat: quicquid
ſupra iuſticiam offertur deo non debet impedire iuſtici
am ſed iuuare. Quid enim prodeſt tenuari abſtinetian
corporis : ſi aius intumeſcat ſuperbia? Quam laudes
merebimur de pallore ieiunii: ſi inuidia liuidi ſumus?
Quid uirtutis habet uinus nō bibere: et ira atqꝫ odio
inebriari: Tunc inquas præclara eſt abſtinentia tūc pul
chra atqꝫ magnifica caſtigatio corporis cuꝫ ē animus
ieiunus a uiciis: Jmmo quæ probabiliter ac ſciēter ab
ſtinentiæ uirtutem tenent: eo affligunt carnem ſuā quo
animæ frangunt ſuperbiam: ut quaſi de quodā faſtigio

contēptus ſui atqꝫ arrogātiæ deſcendant ad implendā
domini uolūtatē quæ maxie in humilitate pficitur. Id
circo a uariis ciborū deſideriis mētē retrahaūt ut totā
eius uim occupēt in cupiditate uirtutū. Iamqꝫ minus
ieiuniorū et abſtinētiæ laborē caro ſētit aīa eſuriēte iu
ſtitiā. Nam et uas electionis Paulus cū caſtigat cor
pus ſuum: et in ſeruitutē redigit ne aliis pdicās ipſe re
probus inueniatur nō ob ſolā ut quidā imperiti putant
hoc facit caſtitatē nō eni huic tantūmodo ſꝫ omnibus
oīo uirtutibus abſtinētia opitulatur. Neqꝫ magna aut
tota apoſtoli gloria ē nō fornicari: ſed hoc agit ut caſti
gatione corporis erudiatur animus. Quātoqꝫ nil ex
uoluptatibus cōcupiſcit tāto magis poſſit ꝺ uirtutibus
cogitare: ne pfectionis magiſter ipfectum aliquid in ſe
oſtendat. Ne xpi imitator: extra pceptū quicquā ac uo
lūtatē chriſti faciat ne ue minus exemplo ꝙ uerbo do
ceat cūqꝫ aliis pdicauerit ipſe reprobetur a dño audiat
qꝫ cum phariſæis dicunt enim et non faciunt. Apoſto
lici uero et pcepti ē et exēpli ut curemus nō cōſciētiæ tā
tum ſꝫ etiā famæ. Non ſupfluum et a fructu uacuum
gentium magiſter hoc docet. Uult enim etiā extrane
os ad fidem homines p fideliū opa perficere ut religi
onem ipā religionis diſciplina cōmendet Et ideo ſicut
luminaria in mūdo lucere nos iubet in medio natiōis
prauæ et puerſæ ut icredulæ mentes errātiū ex ūrorum
actuum luīe ignorātiæ ſuæ tenebras dephēdāt. Unꝺ
et ipſe ad romanos ait Prouidētes bona non ſolū co
ram ꝺo ſꝫ ēt coram hoīibꝫ Et alibi ſic oſſēſiōe eſtote
iudæis et gētibus et eccleſiæ dei ſicut ego p oīa omnibꝫ
placebo non quærens quod mihi utile ſit: ſed qꝺ mul
tis Beatus eſt: qui tam ſancte: tam grauiter diſpoſuit
uitam ſuam ut de eo ſiniſtri aliquid ne fingi quidē poſ
ſit dū aduerſus obtrectatorū libidinem pugnat meriti
magnitudo· Nec fingere quiſquā auſus eſt qꝺ a nullo
putat eſſe credendū. Quod ſi id aſſequi difficile atqꝫ
nimis arduum ē ſaltem hāc noſtræ adhibe amus uitæ
diligētiam: ne malæ: mentes occaſiōē iueniāt detrahē
di. Ne ex nobis ſcintilla procedat p quam aduerſus
nos ſiniſtræ famæ cōſientur: Alioqui fruſtra iraſcimur
obtrectatoribus noſtris ſi eis ipſis obtrectādi miniſtra
mus materias Si autem nobis diligenter atqꝫ ſolicite
omnia ad honeſtatem prouidentibus cunctiſqꝫ actibuſ
nr̄is timorem dei pferētibus illi nihilominus iſaniunt
conſoletur nos cōſcientia noſtra quæ tunc maxime tu
ta eſt tunc optime ſecura eſt cum ne occaſionē quidē
male de ſe ſenciendi dedit Illis enim ue dicitur per
prophetam qui dicunt quod bonum eſt malum qui lu
cem appellant tenebras et quod dulce ē amarū uocāt
Nobis ergo ſaluatoris aptabitur ſermo Beati eſtis
cum uobis maledixerint homines mentientes. Nos
modo id agamus: ut male de nobis nemo loqui abſqꝫ
mēdatio poſſit. Ita habeto domus ſolicitudinem ut a
liquam tamen uacationem animæ tribuas Eligatur ti
bi opportunus et aliquātulum a familiæ ſtrepitu remo
tus locus in ques tu uelut in portu quaſi ex multa tem
peſtate curarum te recipias et exercitatos foris cogita
tionum fluctus ſecreti tranquillitate componas. Tan
tus tibi ſit diuinæ lectionis ſtudius tā crebræ oratiōum
uices tam firma et preſſa de futuris cogitatio: ut ōneſ
reliqui temporis occupationes facile hac uacatione cō
penſes. Nec hoc ideo dicimus quo te retrahamus a
tuis immo id agimus: ut ibi diſcas ibiqꝫ mediteris
qualem tuis pbere te debeas familiam tuam ita rege
et confoue. Ut te matrem magis tuorum ꝙ Domi
nam uideri uelis a quibus benignitate potius quam
ſeueritate exige reuerentiam fidelius et gratius ſemp
obſequium eſt quod ab amore ꝙ quod a metu accipi
tur. Præcipue autem in coniugio uenerabili atqꝫ i

maculato apoſtolicæ regulæ ordo teneatur. Seruetur
iprimiſ uiro auctoritas ſua totaqꝫ a te diſcat dom̄ſ quā
tus illi honoris debeat. Tu illus obſequio tuo tu ma
gnus illus tua humilitate demōſtra tāto ipſa honora
tur futura quāto illus āplius honoraueris Caput eni
ut ait apoſtolus mulieris eſt uir: nec aliūꝺ magis reli
quus corpus ornatur quā ex capitis dignitate. Unde
ides alibi dicit Mulieres ſubditæ eſtote uiris ſicut o
portet in dño ſꝫ et beatus Petrus ait ſimiliter autem
mulieres ſubditæ ſit uiris ut et ſi qui nō credunt uerbo
p mulieris cōuerſationē ſine uerbo lucrifiāt. Si ergo
etiā gentilibus maritis detur honor cōiugii iure quāto
magis reddēdus eſt chriſtianis: Atqꝫ ut oſtendat qui
bus ornamentis ēt uiris iunctæ fœminæ decorari ſe de
beant ait Quarum ſit non extriſecus capilatura aut
circundatio auri: aut ueſtimētorū cultus: ſed qui abſcō
ditus cordis eſt homo in icorruptibilitate quieti et mo
deſti ſpiritus qui eſt i cōſpectu dei locuples. Sicut eni
aliquādo et ſanctæ mulieres ſperātes in domino orna
bāt ſe ſubiectæ propriis uiris Sicut: Sara obediebat
Abrahæ dominum ſuum uocans. Hæc autē præcipiēs
nō eas iubet ſquallere ſordibus et horrentibus pāno
rū aſſumētis tegi: et imoderato cultui et nimis exqui
ſito interdicit ornatui ſiplicēqꝫ cōmendat ornatū atqꝫ
habitū De quo et uas electionis ait. Similiter autē et
mulieres in habitu ornate cuꝫ uerecundia et ſobrietate
ornātes nō in tortis crinibus aut auro margaritis uel
ueſte precioſa ſed quod decet mulieres prōittētes caſ
titatē per opera bona: Repperi uero te miræ fidei ar
dore ſuccēſā aliquot iam ante ānos cōtinētiam propo
ſuiſſe et reliquum uitæ tuæ tēpus pudicitiæ conſecraſſe
Magni hoc animi ſignuꝫ et perfectæ uirtutis indiciuꝫ
eſt renunciare ſubito expertæ uoluptati fugere notas
carnis illecebras et: calētes adhuc ætatis flāmas fidei
ārore reſtiguei: Sed illud quoqꝫ ſimul didici quod me
nō mediocriter āgit ac ſtimulat: te uidelicet tātum hoc
bonuꝫ abſqꝫ cōſenſu et pacto uiri ſeruare cœpiſſe: cuꝫ
hoc apoſtolica omnis iterdicat auctoritas: quæ in hac
dumtaxat cauſa nullo mō uxoreꝫ uiro: ſed etiā uirum
uxoris ſubiecit poteſtati. Uxor inquit ſui corporis po
teſtatē nō habet ſed uir. Similiter autē uir poteſtates
non habet ſui corporis: ſed mulier: Tu uero quaſi obli
ta fœderis nuptialis pactiqꝫ huius ac iuris imemor:
incōſulto uiro uouiſti domino caſtitatē ſed periculoſe
prōittitur qꝺ adhuc in alterius poteſtate eſt: et neſcio
ꝙ grata ſit donatio ſi unus offerat rē duoruꝫ: Multa
iam p huiuſmodi ignorātiā et audiuimus et uidimus
ſciſſa cōiugia quodqꝫ recordari piget occaſiōe caſtitatis
adulterium ppetratuꝫ. Nam duꝫ una pars ſe etiā a lici
tis abſtinet: altera ad illicita delapſa eſt: Et neſcio i tali
cauſa quis magis accuſari: quis āplius culpari debeat
utruꝫ ille qui repulſus a cōiuge fornicatur: an illa quæ
repellēdo a ſe uirum fornicationi quodāꝫ mō obiecit.
Atqꝫ ut ſup hac cā quid ueritas habeat agnoſcas pau
ca mihi de diuina auctoritate ponēda ſunt. Apoſtolicæ
doctrinæ regula ne cuꝫ Iouiniāo æquet cōtinētiæ opa
nuptiaruꝫ: ne cuꝫ māichæo cōiugia condēnet: ita uas
electionis ac magiſter gentiuꝫ inter utrunqꝫ tēperatus
incedit ac medius ut remediuꝫ incontinētiæ indulgeat
et ad præmiuꝫ prouocet cōtinētiā. Totuſqꝫ i hac cau
ſa et hic ſēſus eſt ut ex utriuſqꝫ ſentētia proponatur ca
ſtitas aut certe ab utroqꝫ debituꝫ cōmune ſoluatur. ſꝫ
ipſa iā apoſtoli uerba pōamus totāqꝫ hanc cauſaꝫ a ſui
pricipio retractemus. Loquitur eni ad Corithios De
quibus autē ſcripſiſtis mihi Bonuꝫ ē hoī mulierē non
tāgere. Et quāquā hic laudauerit caſtitatē tamē ne ali
quibus uideatur prohibere cōiugia: ſubiūgit Propter
fornicationes autē unuſquiſqꝫ ſuā uxorē habeat uxori

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

uiri debitum reddat ſimiliter autē et uxor uiro Mulier
āt poteſtatē ſui corporis nō habet ſed uir. Et uir ſui cor
poris poteſtatē nō habet ſed mulier Nolite fraudari ī
uicē. Ac rurſus ne tāta pro nuptiarū parte dicēdo uidē
tur excludeꝛe caſtitatē ſequitur niſi forte ex cōſēſu ad tps
ut uacetis oratiōi. Et ſtatī qꝫ īcuſat hoc quod dixit ad tē
pus ne nō tā ꝑpetuā ꝙ tēporalē et breuē cōtinētiā do
cere uideatur Ait eni propter incōtinētiā ueſtras: Hoc
autes dico ſecundus indulgētias nō ſecundus im
periū. Unde hoc quod dixit ad tps docet meditaciōes
debere fieri caſtitatis : ut per certa interualla tēporus
quaſi exploratis cōtinētiæ ſuæ uiribꝫ ſine periculo utri
qꝫ promittunt: quod ſēper ē ab utroqꝫ ſeruādū . Quid
uero abſolute uelit māifeſte dicit: Uolo autē uos oēs
eſſe ſicut meipſus: ideſt in iugi ac ꝑpetua caſtitate uiueꝛ
Uides ne ꝙ caute: ꝙ prouide ꝙ ſine ullius occaſione
ſcandali magiſter firmauerit de caſtitate ſētentiā nolēs
tantus bonū in unius tēeritates nutare quod ligare et
cōfirmare debet cōſēſus amborus . Et re uera quid ea
caſtitate firmius ē quidue tutius ꝙ quæ ex duorū cœ
pta ſētentia eſt ab utroqꝫ uel in cōe ſeruatur nec de ſe
tantum altera pars ſolicita mutuo ſe ad uirtutis āimet
pſeuerantiā Hoc eni ſicut alia quoqꝫ bona nō tantum
cœpiſſe ſed pſeciſſe laudādus eſt. Iamdudus ut intelli
gis ſcopuloſo difficiliqꝫ ī loco uerſatur nec audet in al
terutrā declinare partē dus æqualiter utrūqꝫ formidat
ſed ex noſtra difficultate tuus agnoſce diſcrimē . Mal
lemus eni te cōtriſtare forſitā tibi uera dicendo ꝙ ficta
adulatiōe. Duplex ut uides malus æquale et ācepꝰ pe
riculus eſt Ex utroqꝫ artaris ex utroqꝫ cōſtringeris Cō
tēnere omnino uirus atqꝫ deſpicere aperte cōtra apoſ
toli ſentētias eſt. Perdere uero tāti temporis caſtitates
et deo non reddeꝛ qđ promiſeras timēdus atqꝫ metuē
dus ē ut uulgo dēr Facile ex amico inimicus facies: cui
prōiſſa nō reddas: Sicut eni ſcriptura dicit Quod ſi uo
tus uoueris dño deo: ne moreriſ reddere illud quia ꝗ
rēs quærit illud dōinus deus abſ te Erit eni ī peccatus .
At ergo debitas honorificētias uiro exhibe ut ex utro
qꝫ debitus dño qđ uouiſti reddeꝛ poſſis. De eiuis cō
ſciētia nō diffidimus ſi paululus expectaſſes nō ꝗ te a
bono caſtitatis retrahamus ſꝫ huius animi ad caſtita
tis oraculus totis uiribus incitemus: ut uoluntarius ſa
crificius offerat deo ī odorē ſuauitatis Ut exuta mens
a cunctis retinaculis mundanis: atqꝫ corporalibus uo
luptatibus ualeatis plenius inhærere dōinicis ꝑceptis
Quod tamē nequid a nobis negligēter eſſe dictum arbi
treris: diuinarus ſcripturarū teſtimoniis edocuius Si
cut etias apoſtolus dicit Et erunt duo in carne una. Iā
nō una caro ſed unus ſpiritus Hoc ſacrāētus magnus
eſt arduūqꝫ eſt iter caſtitatis ſed magna ſunt ꝑmia Uo
catqꝫ nos dominus in euangelio dicēs. Uenite bene
dicti pris mei poſſidete ꝑparatus uobis regnus ab origi
ne mundi Idem ipſe dñs dicit Uenite ad me oēs qui
laboratis et onerati eſtis: et ego reficiā uos. Tollite iu
gus meus ſuper uos et diſcite a me quia mitis ſuum et
humilis corde: et inuenitis requiē animabus ueſtris.
Iugus enim meus ſuaue eſt et onus meus leue Dicit
enim ides dñs his qui ad ſiniſtrā eius erunt Diſcedite
a me maledicti ī ignē æternus quē ꝑparauit pater meuſ
diabolo et angelis eius neſcio uos opariī iniquitatis
Ibi erit fletus et ſtridor dentiū Illi utiqꝫ ōnes plāgēt
illiqꝫ lugebūt qui ita ſe curis uitæ ꝑſentis inuoluūt ut ob
liuiſcātur futuras: Quos ſomus quodas ignorātiæ et
male ſecuritatis oppreſſos ſtucibus diu cōpꝛhēdet ad
uentus. Unde ipſe in euāgelio ait Attendite uobis ne
forte grauētur corda uīa ī crapula et ebrietate et curiſ
huius uitæ ne forte ſupuēiat ī uos repētia dieſ illa tāꝙ
laqus ſupuēiet in oēs qui ſederit ſup faciē ōnis terræ

Et rurſus Uigilate et orate neſcitis enis quādo tēpus
ſit Beati ſunt qui ita expectāt: ita illus ſpeculātur dies
ut ſe ad eū cottidie ꝑparent qui non de ꝑterita ſibi iuſti
tia blādiētes ſecūdus apoſtolus ꝑ dies ſingulos in uirtu
te renouātur . Iuſtitia enis nō proderit ei a qua die iu
ſtus ēe deſierit ſicut etiā iniquo non nocebit iniquitas
ſua a die quo ſe ab iniquitate cōuerterit . Nec ſanctus
ergo ſecurus eſſe debet quā diu in huius uitæ agone
uerſatur. Nec deſpare peccator qui ſecundus ꝑdictas
prophetæ ſentētias una die iuſtus ſe efficere poteſt ſed
totus quo tēditur ſpatius uitæ tuæ ut pagere poſſis iu
ſtitiā nec de ꝑterita iuſtitia cōfidēs remiſſior efficiaris ſi
cut dicit apoſtolus poſteriora obliuiſcens ad ea autem
quæ āteriora ſūt te extēdēs ad deſtinatū pſequar braui
um ſupnæ uocationis ſciēs ſcriptus eſſe Cordis iſpecto
rē deus et ideo ſatagit ut aiā mundā habeat a peccato
pp qđ ſcriptus ē Omni cuſtodia ſerua cor tuus Et ite
rus Diligit dominus munda corda Accepti autē ſūt ei
omnes immaculati Iccirco age ut ordines reliquū tē
pus uitæ tuæ ſine offēſa ut poſſis ſecure canere cū pro
pheta Perābulabā ī inocētia cordis mei ī medio doūs
meæ et iterus Introibo ad altare dei ad deum qui lætī
ficat iuuētutē meā. Quia nō ichoaſſe ſufficit ſed pſeciſ
ſe iuſtitia eſt

Ad Innocentius papā đ muliere ſeptiens pcuſſa quæ ad
exemplus cōtinētiæ ac innocentiæ cōiugalis: iſtic inſeri
bitur

Argumentum in eādem.

De ſcribit grāde miraculus quod ī Uer
cellēſius urbe contigerat de mulieꝛ
falſo đ adulterio accuſata quæ eo qui
dicebatur adultero confitente tormē
tis ſupari non potuit et capite uix ſep
timo ictu truncato diuinitus uitæ red
dita impiali tādē reſcripto reddita eſt libertati.

SEPE a me Innocenti cariſſime po
ſtulaſti ut de eius rei miraculo quæ
noſtra ætate acciderat non taceres cū
qꝫ ego id uercunde et uere ut nunc
experior negares neqꝫ aſſequi poſſe
diffidereꝛ ſiue quia ois hūāni ſermo i
ferior eſt laude cæleſti ſiue quia ocius quaſi quædā ige
nii rubigo paruulā licet facultatē priſti ſiccaſſet eloquii
tu e contrario aſſerebas in diuinis rebus non poſſibili
tates inſpici debere ſed animū: neqꝫ poſſe cū uerbo de
ficere qui credidiſſet in uerbo. Quid igitur faciasꝫ quod
implere non poſſū negare nō audeo Super onerariā
nauim rudis uector imponor et hō qui necdum ſcal
mus in lacu rexi euxini maris cedor fragoribus . Nūc
mihi euaneſcentibus terris cælū undiqꝫ et undiqꝫ pon
tus nunc unda tenebris inhorreſcens et cæca nocte ni
borum ſpumei fluctus caneſcunt Hortaris ut tumida
malo uela ſuſpēdas: rudentes explicē clauus regam.
Pareo iam iubēti et quia caritas omnia poteſt: ſancto
ſpirtu curſū proſequente confidā habiturus in utraqꝫ
pte ſolatiū ſi me optatus portus ī æſtus ipulerit guber
nator putabor ifirmior Si inter orationis anfractus ī
politus ſermo ſubtiterit facultates forſitā quæres uolū
tates certe flagitare non poteris Igitur uercellenorus
ciuitas haud procul a radicibus alpius ſita oli potenſ
nunc raro eſt habitatore ſemiruta . Hanc cum ex more
conſularis iuiſeret oblatā ſibi quādā mulierculā ūa cū
adultero nā id crimē maritus īpegerat: pœnali carceris
horroꝛ circūdedit . Neqꝫ multo poſt cū liuidas carnes
ungula cruenta pulſaret et ſulcatis lateribus dolor ꝗre

ret ueritatē īfeliciſſimus iuuenis uolēs cōpēdio mortiſ
longos uitare cruciatꝰ dus in ſuū mētitur ſāguinem
accuſauit alienū ſoluſqꝫ omniū miſer merito uiſus eſt
pcuti quia nō reliquit ino xix unde poſſet negare: At
uero mulier ſexu infirmior uirtute fortior cū equuleuſ
corpus extēdeēt et ſordidas fœtore carceris mãus poſt
tergus uincula cohiberēt oculis quos tãtū tortor aliga
re nō poterat ſuſpexit ad cælū et euolutis p ora lachry
mis tu inquit teſtis es dñe ieſu cui occultum nihil ē qui
es ſcrutator rēis et cordis nō ideo me negare uelle ne
pereā ſꝫ ideo mētiri nolle ne peccē. At tu miſerrime ho
mo ſi iterire feſtias cur duos iterimis innocētes. Equi
dem et ipſa cupio mori cupio infirmum hoc corpus ex
uere: ſꝫ non qi. adultera pſto iugulū: Micantē intrepi
da excipio mucronē innotētiā tātū mecū feram. Non
moritur quiſquis uicturus occiditur. Igitur conſularis
paſtis luminibus cruore ut fera quæ guſtatū ſemel ſan
guines ſēper ſitit duplicari tormēta iubet et ſæuis denti
bus frendēs ſimilē carnifici miatus ē pœnā niſi cōfite
retur ſexus īfirmior quod nō potuerat uirile robur re
ticere. Succurre dñe ieſu ad unū hōīnē tuū quā plura
ſunt inuēta ſupplicia. Crines ligantur ad ſtipites et toto
corpoī ad eqnuleū fortius alligato uiciuſ pedibus igniſ
apponitur Utrūqꝫ latus carnifex: fodit nec capillis dā
tur indutiæ Immota mulier mãet et a dolore corporis
ſpiritu ſepato dū cōſcientiæ bono fruitur uetuit circa ſe
ſæuire tormēta: Iudex crudelis qi ſupatus attollitur: il
la dominū depcatur Soluūtur mēbra cōpaginibus il
la oculos ad cælū tēdit. Quaſi de cōmuni ſcelere alius
cōfitetur illa pro cōfitēte negat et piclitās ipſa aliū uin
dicat piclitātē. Una interis uox eſt cæde ure lacera nō
feci ſi dictis tollitur fides ueniet dies: quæ hoc crimē di
ligēter diſcuciat Habebo iudicē meū Iā laſſus tortor
ſuſpirabat in gemitū nec erat nouo uulneri locus Iā ui
cta ſæuitia corpus qđ laniarat horrebat. Extēplo ira cō
ſularis excitus quid mirāini iquit circūſtātes ſi torqri
maluit mulier ꝙ pire Adulteriū certe ſiñ duobus cō
mitti non poteſt et eſſe crudelius reor noxiam ream ne
gare de ſcelere ꝙ inocentes iuuenes cōfiteri. Pari
igitur prolata in utrūqꝫ ſententia dānatos carnifex tra
hit Totus ad ſpectaculus populus effūditur ut prorſuſ
quaſi ciuitas migrare putaretur ſtipatis proruens por
tis turba denſatur Et quides miſerrimi iuuenis ad pri
mū ſtatis ictū amputauit gladius caput trūcūqꝫ i ſuo ſā
guine uolutabatur cadauer. Poſtquam uero ad fœmi
nas uentus eſt et flexis in terrā poplitibus ſup tremētē
ceruicē micans eleuatus eſt gladius et exertas carnifex
dextrā totis uiribus concitauit. ad primus corporis ta
ctum ſtetit mucro letalis et leuiter pſtringens cutem ra
ſuræ modicæ ſāguinē aſpſit ſine bello ibellē manū per
cuſſor expauit et uictam dexteram marceſcente gladio
miratus in ſecundos impetus torquet. Languidus
rurſum in fœminam mucro delabitur et quaſi fœminā
ferrum ream timeret attingere: circa ceruices torpet
innoxius: Itaqꝫ furens et anhelus lictor paludamen
to in ceruicē retorto dus totas expendit uires fibulam
quæ chlamydis mordebat oras in hūus excuſſit: Igna
ruſqꝫ rei enſes librabat i uulnus. Etenim tibi ait mulier
ex humero aurus ruit Collige multo quæſitum labore:
ne pereat prob. Rogo quæ eſt iſta ſecuritas: Impēdē
tes non timet mortes: lætatur pcuſſa: carnifex pallet:
oculi gladius nō uidentes tātus fibulā uident: et ne pa
rum eſſet ꝙ non formidabat interitus præſtabat beneſi
cius ſeuiēti: Ias igitur et tertius ictū ſacramētus fruſtra
uerat trinitatis: Ias ſpiculator exterritus nec credēs fer
ro: mucronē aptabat in iugulus: ut qui ſecare non pote
rat: ſaltes premēte manu corpori cōderetur: Omnibs
inaudita res ſæculis Ad capulus gladius reflectitur: et

uelut dominū ſuus uictus aſpiciēs cōfeſſus eſt ſe ferire
non poſſe. Huc huc mihi trius exempla puerorum qui
inter frigidos flāmarus globos hymnos edidere pro
fletibus circa quorū ſarabula ſactamqꝫ ceſaries inoxi
um luſit incēdius. Huc beati Dāielis reuocetur hiſtoria
iuxta quā adulantibus caudis predā ſuas ora leonum
timuerunt. Nunc Suſāna nobilis fide mentes omnius
ſubeat: quæ iniquo dānata iudicio ſacto ſpiritu puerus
replēte ſeruata eſt. Ecce non diſpar in utraqꝫ miſericor
dia domini Illa liberata per iudices ne iret ad gladius
hæc a iudice dānata abſoluta p gladiū eſt. Tandē ergo
ad fœminā uindicādā populus armatur. Omnis ætas
ois ſexus carnificē fugat: et cœtu in circulū coeūte nō
credit pētitus unuſquiſqꝫ quod uidit: Turbatur tali nū
cio ciuitas propinqua et tota lictorus caterua glōera
tur E quibus medius ad ques dānatorū cura ptinebat
erumpēs et canicies imundo pfuſas puluere turpans
meū iquit. O ciues petitis caput me illi uicarius datis
ſi miſericordes ſi clēentes eſtis: ſi uultis ſeruaī dānatā
Innocēs certe pire nō dbeo. Quo fletu uulgi cōcuſſus
eſt animus mœſtuſqꝫ ſe p omnes torpor iſinuat. Et mi
rū i mōus uolūtate mutata cum pietatiſ fuiſſet qđ ante
dfēdrāt pietatis uiſū ē gēus ut paterētur occidi Nouus
igi ēſis nouus pcuſſor oppōitur: Stat uictia chriſto tā
tū fauēte munita. Semel pcuſſa cōcutitur ites repcuſſa
quaſſatur: tertio uulnerata proſternitur. O diuiæ potē
tiæ ſublianda maieſtas: Quæ prius fuerat quarto per
cuſſa nec læſa: Ideo poſt paululum uiſa eſt mori ne
pro ea periret innoxius Clerici quibus id officii erat
cruentum lintheo cadauer obuoluunt: et foſſam hu
mū lapidibus conſtruentes ex more tumulum parant
feſtiato ſol curſu occaſū petit: et miſericordia domini
celeriore curſu naturæ nox aduēit: ſubito fœmiæ palpi
tat pectus: et oculis qrētibs lucē corpus aniatur ad uitā
iā ſpirat: iā uidet: iā ſubleuatur et loquitur: iā i illas pōt
uocē erūpere doius auxiliator meus nō tiebo quid fa
ciat mihi hō. anus iteri qdā q eccleſiæ ſuſtētabatur opi
bus: debitū cælo ſpū reddidit et qi d iduſtria ordie cur
rēte rerū uicariū tūulo corpus opitur. dubia adhuc lu
ce diabolꝰ occurrit i littoī qrit cadauer occiſæ ſepulcrū
ſibi mōſtrari petit. uiuei putat quā mori potuiſſe mira
tur recēſ a clericis ceſpeſ oſtēditur: dudū ſupiecta hūus
cū his uocibs igeritur flagitāti Erue ſcilicet oſſa iā cōdi
ta: infer nouū ſepulcro bellus Et ſi hoc parū eſt: auibs
feriſqꝫ lanianda membra diſcerpe. Septies percuſſa
debet aliquid plus morte ppeti. Tali ergo iuidia carnifi
ce cōfuſo clam dōi mulier refocillatur: Et ne forte cre
ber ad eccleſias cōmeatus medici ſuſpicionis panderet
uiam: cū quibuſdas uirginibs ad ſecreciores uillulas ſe
cto crie tranſmittitur Ibi paulati uirili habita ueſte mu
tata in cicatricem uulnus obducitur et o uere ius ſum
mū et ſumma lætitia. Poſt tanta miracula adhuc ſeui
unt leges. En quo me ordo geſtorum protraxit Iam
enim ad Euagrii noſtri nomen, aduenimus. Cuius e
go pro chriſto labores ſi arbitrer a me dici poſſe nō ſa
piam ſi penitus tacere ueli uoce erunpente in gaudius
nō poſſus: Quis enim digno ualeat canere præconio
Auxentiū mediolani incumbentes Huius excubiis ſe
pultam pene anteꝙ mortuas Romanū epiſcopū iā pe
ne factionis Laqueis irretitus et uiciſſe aduerſarios:
et non nocuiſſe ſupatis Uerū hæc ipſe equides ſpatiis
excluſus iniquis ptereo atqꝫ aliis poſt me memorāda
relinquo pſentis tantum rei fine contentus ſus Impa
torem de induſtria adiit pcibus flagitat merito lenit ſo
licitudie promeretur: ut reddita uitæ redderet libertati

Incipit ſeptimus tractatus de ſtatu et continentia
uiduali

¶ Epiſtola beati Hierōymi ad Furiā đ uiduitate ſeruāda

¶ Argumentum in eandem

FVRJAM ad monogāiā uiduitatē
q3 ſeruandā per domeſtica hortatur
exēpla monēs ut magis fœminarus
ſui generis æmuletur uirtutē quā pa
tris cōſiliū īſequatur Jnſtruit quibus
artibus et ſtudiis cōtinentias ſeruare
poſſit ēt q̄ ſequēda quæq3 declināda ſint moleſtias illi
ſecundi matrimonii et exempla ſanctarus uiduarū utri
uſq3 teſtari proponens

OBSECRAS litteris et ſimpliciter
deprecaris ut tibi reſcribā immo ſcri
bas quo mō uiueī debeas et uiduita
tis coronam illæſo pudicitiæ nomine
conſeruare Gaudet aius exultāt ui
ſcera: geſtit affectus hoc te cupere eē
poſt uirū quod ſactæ mēoriæ mater tua. Titiana multo
tempore fuit ſub marito Exauditæ ſūt preces eius et o
rationes impetrauit ut adipiſceretur i unica filia quod
uiuens ipſa poſſederat. Habes p̄terea generis tui gran
de priuilegius quod exinde a camillo uel nulla uel rara
ueſtræ familiæ ſcribitur ſecūdos noſſe cōcubitus ut nō
tas laudanda ſis ſi uidua perſeueres q̄ȝ execrāda ſi id
chriſtiana nō ſerues: qđ p tanta ſæcula gētiles fœmine
cuſtodierunt. Taceo de Paulo et Euſtochio ſtirpis ue
ſtræ floribus: ne per occaſiōem exhortationis tuæ illas
laudare uidear: Bleſillāq3 p̄tereo quæ maritū ſuū tuū
ſortita germanum in breui ſpacio tēpora uirtutū multa
compleuit Atq3 utinam p̄conia fœmiarus imitarentur
uiri et rugoſa ſenectus redderet quod ſpōte offert ado
leſcentia ſciēs et uidēs i flāmas mitto manus. Adducē
tur ſupcilia extēdetur brachiū iratus q3 chremes tumi
do deſæuit ore conſurgent proceres et aduerſus epiſto
lā meā turba patricia ďtōabit me magnū me ſeductorē
clāitās et i terras ultimas aſportādū. Addāt ſi uolūt et
ſamaritē ut dñi mei titulus recognoſcas: Certe filias a
parente nō diuido: nec illud dico de euāgelio ſine mor
tui ſepeliant mortuos ſuos: Viuit eni qui credit i chri
ſto et qui credit i illo debet utiq3 quomō ille ambulauit
et ipſe ābulaī Faceſſat iuidia quā nōini chriſtiāo male
dicorū ſermo gēuinus īfigit ut dū probra metuūt ad uir
tutes nō prouocēt Exceptis epiſtolis ignoramus alter
utrus ſolaq3 cā pietatis eſt ubi carnis notitia nulla: eſt
Honora patrem tuus: ſed ſi te a uero patre nō ſeparat
Tas diu ſcito ſanguinis copulā q̄ȝ diu ille ſuus nouerit
creatores. Alioquin dauid tibi protinus canet Audi fi
lia et uide et inclina aures tuā et obliuiſcere popolum
tuus et domus patris tui: et cōcupiſcet rex decorē tuus
quoniā ipſe eſt dominus deus tuus grande præmiū pa
rentis obliti cōcupiſcet rex decorē tuum Quia audiſti
quia uidiſti quia inclinaſti aurē tuā et populi tui dōus
q3 patris oblita es idcirco cōcupiſcet rex decorē tuum
et dicet tibi Tota pulchra es proxia mea et macula nō
eſt in te: Quid pulchrius anima quæ dei filia nuncupa
tur et nullos extrinſecus quærit āplexus: Credit i chri
ſto et hac ambitione dicata p̄git ad ſponſū eūdē habēs
dominus quē et uirus. Quid āguſtiarū habeāt nuptiæ
didiciſti in ipſis nuptiis et q̄i coturnicus carnibus uſq3
ad nauſeas ſatura es amariſſimā colerā tuæ ſēſere fau
ces Egeſſiſti aīcētes et morbidos cibos releuaſti æſtu
antem ſtomachum Quid uiſ rurſū ingerere qđ tibi no
xiū fuit: cāis uerſa ad ſuū uōitū et ſus lota in uoluta
bro luti. Bruta quoq3 aialia et uagæ aues in eaſdem
pedicas retiaque non incidunt An uereris ne proles
furiana deficiat? et ex te parens tuus non habeat puſi
onem qui reptet in pectore et ceruices eius ſtercore li
niat: Quippe nec hi oēs habēt filios qui habueī matri
monia et quibs nati ſunt liberi ſuo generi reſpōderūt:
Exhibuit filius Cicerōis patres in eloquētia: Cornelia
ueſtra pudicitiæ ſimul et fecōditatis exēplar gracchos
ſuos ſe genuiſſe lætata ē. Ridiculun ſperare pro certo
quod multos et nō habeī uideas: et cū habuerint pdi
diſſe: Cui dimittis tantas diuitias. chriſto qui mori nō
poteſt Quē habebis hæredes? Jpſus ques et dominus
Cōtriſtabitur pi ſed lætabitur chriſtus? Lugebit familia
ſed āgeli gratulabuntur: Faciat pater quod uult de ſub
ſtantia ſua. Non es eius enis nata es ſed cui renata: et
qui te grandi precio redemit ſanguine ſuo. Caue nutri
ces rumigerulas et iſtiuſmodi animalia uenenoſa quæ
de corio tuo ſaturari uentrem ſuum cupiunt. Non ſua
dent quod tibi ſ3 quod ſibi proſit: et ſæpe illud obganni
ūt Sola ne ppetua mœrēs carpere iuuēta? Nec dulceſ
natos ueneris: nec p̄mia noris? Vbi pudicitia et ſancti
tas: ibi frugalitas ē. Vbi frugalitas ibi dāna ſeruorum
Quicquid nō tulerit tibi ablatū putāt nec cōſidrant de
quāto ſed quātum accipiant. Vbicunq3 uidrit chriſtia
num ſtatim illus de triuio Βαναυσὸς ϖρυοντα i Hi
rūores turpiſſimos ferūt et qđ ab ipſis egreſſum eſt: ab
aliis audiſſe ſe ſimulāt idē auctores et exaggeratores.
Exiit iſaia đ mēdatio Quæ cū ad matrōas puenerit et
earū liguis uētilata fuerit prouicias penetrat. Videas
pleraſq3 rabido ore ſæuire et tincta facie uipinis colori
bs dētibs pūicatiſ carpeī chriſtiāos. Hic aliqua cui circa
humeros hiacynthina leua eſt rancidulus quiddas bal
ba d enaī locuta pſtrepit et tenero ſupplantat uerba pa
lato Omnis cōſōat choruſ et latrāt ūiuerſa ſubſellia. tū
duntur noſtri ordies: qui et roduntur et rodunt aduer
ſus nos loquaces pro ſe muti. Quaſi et ipſi aliud ſint
q̄ȝ monachi et nō quicquid i monachis dicitur redūdet
i clericos qui patres ſunt monachorum. Detrimētum
gregis paſtoris ignominia eſt Sicut et regiōe illius mo
nachi uita laudanda eſt et qui uenerationi habet ſacer
dotes chriſti: et nō đtrahit gradui p quē ſacus chriſtiāus
Hec locutus ſū i xp̄o filia: nō dubitās đ propoſito tuo
Nūquā eni exhortatorias litteras poſtulaīs ſi ābigeīs
de bono monogamiæ: ſed ut nequitiā ſeruulorū qui te
uenalē portant: et inſidias affiniū ac piū parētis erroē
ītelligeres: cui ut amorē in te tribuā: amoris ſciētiā nō
cōcedo dicēs aliquid cus apoſolo Cōfiteor zelū dei ha
bēt ſed nō ſecundus ſcientias. Jmitaī potius crebro eni
idipſus repetas ſanctas matrē tuā. cuius ego quotiens
recordor uenit i mētes ardor eius in chriſtus pallor ex
ieiuniis elimoſyna i pauperes obſequius i ſeruos dei
humilitas et cordis et ueſtius: atq3 i cūctis ſermo modđ
ratus. Pater tuus ques ego cā honoris nomino: non
quia conſularis et patricius: ſed quia chriſtiāus eſt: im
pleat nomen ſuum et lætetur xp̄o ſe filiam genuiſſe nō
ſeculo. qui potius doleat q̄ȝ et uirginitatē fruſtra āiſeris
et fructus pdideris nuptiarus. Vbi eſt maritus quem
tibi dedit etiam ſi amabilis etiam ſi bonuſ fuiſſet: morſ
finiſſet omnia et copulam carnis ſoluiſſet interitus Ar
ripe quæſo occaſionem et fac de neceſſitate uirtutem
Nō quæruntur in chriſtiāis initia ſ3 finis. Paulus ma
le cœpit ſ3 bēe finiuit Judæ laudātur exordiaſ3 ſiis pro
ditiōe dānatur. Lege Ezechielē iuſtitia iuſti nō libera
bit eū i quacūq3 die peccauerit et ipietaſ ipſi nō nocebit
eī i quacūq3 die cōuerſus fuerit ab ipietate ſua. Jſta ē
ſcala iacob p quā cōſcēdūt āgeli et deſcēdūt cui domi
nuſ innititur lapſis porrigens manū: et feſſos aſcēdētiū
gradus ſui contemplatione ſuſtentans. Sed ſicut non
uult mortem peccatoris tantum quantum ut reuerta
tur et uiuat: ita tepidos odit et ei cito nauſeas faciūt:

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Cui plus dimittitur pluſ diligit meretrix illa ĩ euãgelio
baptiſata lachrymis ſuis et crĩe quo multos ãte dece
perat pedeſ domini tergẽs ſaluata ẽ. Nõ habuit criſpã
tes mitras. nec ſtridẽtes calciolos: nec orbeſ ſtibio fulſi
ginatos: Quãto fœdior tanto pulchrior. Quid facit in
facie chriſtianæ purpuriſſus et ceruſſa quorũ alterus
rubores genarũ labiorũq; mẽtitur alterus cãdorẽ oris
et colli ignis iuenũ fomẽta libidinus impudicæ mentis
indicia: Quomodo flere põt pro peccatis ſuis q̃ lachry
mis cutes nudat: et ſulcos ducit in facies: Ornatuſ iſte
non dñi eſt uelamẽ iſtud antichriſti ẽ: Qua fiducia eri
git ad cœlus uultus quos cõditor nõ agnoſcit. Fruſtra
oſtẽditur adoleſcẽtia: et ætaſ puellaris aſſeritur Vidua
quæ marito placere deſinit: et iuxta apoſtolus uere ui
dua ẽ: nihil hẽt neceſſariũ niſi pſeuerãtiã. mẽiit priſtiæ
uoluptatis ſcit q̃ ãiſerit quo d̃lectata ſit: ardẽteſ diaboli
ſagittæ ieiũiorũ et uigiliarũ frigoꝛ reſtiguẽdæ ſunt: Aut
loquẽdũ nobis ẽ ut ueſtiti ſumus: aut ueſtiẽdum ut lo
quimur Quid aliud pollicẽur et aliud oſtẽdimus: Lin
gua pſonat caſtitates et totus corpus profert impudici
tias. Hoc quantũ ad habitus pertinet et ornatus: Exte
rus uidua quæ in diuitiis ẽ. Non ẽ meũ dictus ſed apo
ſtoli uiuens mortua eſt: Quid ſibi uult hoc quod ait ui
uẽſ mortua ẽ Viueꝛ quidẽ uidetur ignorãtibꝫ et nõ ẽe
peccato mortua ſed xpo quẽ ſecreta non fallũt mortua
eſt. Anima eni quæ peccauerit ipa morietur. Quorũdã
hominũ peccata manifeſta ſunt præcedẽtia ad iudiciũ.
Quoſdã autẽ et ſubſequũtur ſimiliter et bõa faca mãi
feſta ſũt: et qualiter ſe hẽt abſcõdi nõ poſſunt. Qd̃ dicit
iſtiuſmõi ẽ. Quidã tã libeꝛ et palã peccãt ut poſtq̃ eos
uidris: ſtatĩ itelligas peccatores: Alios autẽ qui callid̃
occultãt uicia ſua ex ſequẽti cõuerſatione cognoſcius ſi
militer et bõa q̃ apd̃ aliquos ĩ propatulo ſũt ĩ alĩis lon
go uſu diſcius. quid ergo neceſſe ẽ nos iactaꝛ pudiciti
as q̃ ſine cõitibꝫ et appẽdiciis ſuis cõtinentiã et pcitate
fidẽ ſui facere nõ põt Apoſtolus macerat corpus ſuus
et aiæ ſubiicit ipio: ne qd̃ aliis p̃cipit ipe non ſeruet et a
duleſcẽtula ſeruẽte cibis corpe de caſtitate ſecura ẽ Ne
q; uero hæc dicẽs condẽno cibos quos deus cãuit ad
utẽdũ cũ grãrũ actiõe ſꝫ iuuẽibꝫ et puellis icẽtiua aſſe
ro ẽe uoluptatẽ Non ætnæi ignes nõ uulcãia tellus nõ
ueſeuus et olipus tãtis ardoribꝫ æſtuãt ut iuuẽileſ me
dullæ uio plẽæ et dapibꝫ iſlãmatæ: Auaritia calcatur a
pleriſq;: et cũ marſupio d̃põitur: Maledicã liguã indi
ctũ emẽdat ſilẽtiũ: Cultus corpis et habitus ueſtiũ ũius
horæ ſpatio cõmutatur Oĩa alia pc̃a extrĩſecus ſũt et
qd̃ foris ẽ facile uitatur ſola libido iſita a deo ob libero
rũ procreatõnẽ ſi fines ſuos egreſſa fuerit: ĩdũdat ĩ ui
tiũ et quadã lege naĩæ ĩ coitũ geſtit erũpere grãdis uir
tutis ẽ ergo et ſolicitæ diligẽtiæ ſupare qd̃ nata ſis ĩ car
ne nõ carnaliter uiure: tecũ pugnare cotidie: et icluſũ
hoſtẽ argi ut fabulæ ferũt cẽtũ oculis obſeruare Hoc ẽ
qd̃ apoſtolus aliis uerbis loq̃batur: oẽ pc̃us qd̃ fecerit
hõ extra corpus ẽ. Qui ãt fornicatur in corpus ſuũ pc̃at
aiũt medici et qui d̃ hũanorũ corporũ ſcripſeꝛ naturis
p̃cipueq; galienus ĩ libris quorũ titulus ẽ περι υγιει
νου puerorũ et iuuenũ ac pfectæ ætatis uirorũ mulie
rũq; corpora iſito calore feruere et noxios ẽe his æta
tibꝫ cibos qui calorẽ augeãt ſanitatiq; cõducere frigida
q̃q; ĩ eſu et ĩ potu ſũere: ſic e cõtrario ſenibꝫ qui pitui
ta laborãt et frigore calidos cibos et uia uetera prodeſ
ſe Vñd et ſaluator. Attẽdite inquit uobis ne forte gra
uẽtur corpora ueſtra ĩ crapula et ebrietate et curis hu
ius uitæ Et apoſtolus Vino in quo ẽ luxuria. Nec mi
rus hoc ſigulũ ſenſiſſe de uaſculo quod ipſe fabricatus
eſt. Cum etiam hoc comicus cuius finis eſt humanos
mores noſſe atq; deſcribere dixit Sine cereꝛ et libero
friget uenus. Primum ergo ſi tamẽ ſtomachi firmitas
patitur donec puellares annos tranſeas aquas ĩ potu
ſũe quæ natura frigidiſſima eſt: Aut ſi imbecillitas hoc
prohibet audi cus Timotheo Vino modico utere pp
ſtomachũ et frequẽtes tuas infirmitates Deinde ĩ ipiſ
cibis calida quæq; deuita non ſolum de carnibus lo
quor ſup quibus uas electionis profert ſentẽtias. Bo
nus eſt non mãducare carnẽ neq; bibere uinũ ſed ẽt in
ipſis legũinibus iſlãtia quæq; et grauia declinãda ſunt
Nihilq; ita ſcias cõducere chriſtianis adoloſcẽtulis ut
eſum olerus. Unde et in alio loco ait. qui infirmus eſt
olera mãducet Ardorq; corporũ frigidioribus epulis
tempandus eſt Si autes tres pueri in Daniel legumi
nibus ueſcebãtur pueri erãt necdus ad ſartaginẽ uene
rant ĩ qua rex babylonius ſenes iudices frixit. Nobis
non corporus cultus qui in illis excepto priuilegio gra
tiæ dei ex huiuſcẽodi cibis enituerat ſꝫ aiæ uigor quæri
tur: quæ carnis infirmitate ſit fortior: Inde eſt q̃ non
nulli uitas pudicã appetẽtiũ ĩ medio itinere corruũt dũ
ſolam abſtinẽtiã carnius putãt et leguminibus onerãt
ſtomachus: quæ moderate parceq; ſumpta noxia ſunt
et ut quod ſentio loquor: nihil ẽ quod ſic iſlãmat corpo
ra et titillat mẽbra gẽitalia ſicut idigeſtus cibus ructuſ
q; cõuulſus. Malo apd̃ te filia uerecundia parump
q̃ caſu periclitari. Quicquid ſeminarium uoluptatis
eſt uenenũ puta. Parcus cibus et uenter eſuriens ſem
per triduanis p̃fertur ieiuniis et multo melius eſt coti
die parum q̃ raro ſatis ſumere. pluuia illa optima eſt
quæ ſenſim deſcẽdit in terras ſubitus et nimius imber
p̃ceps arua ſubuertit. quãdo comedis cogita q̃ ſtatim
tibi orandũ ilico et legendus ſit: De ſcripturis ſanctis
habeto fixum uerſum numerus iſtud penſum dño tuo
redde. Nec ante quieti membra concedas q̃ calathus
pectoris tui hoc ſubtegmine ipleueris. poſt ſcripturas
ſãctas boiũ doctorũ tractatus lege eorũ dũtaxat quorũ
fides nota eſt. Non neceſſe habes aurum in luto quæ
rere multis margaritis uenditis unas redime margari
tã Sta iuxta Hieremias in uiis pluribus ut ad illas ui
am quæ ad p̃res ducit prouenias Amores monilius at
q; gemmarus ſericarumq; ueſtius transfer ad ſcientiã
ſcripturarum. Ingredere terras repromiſſionis lacti et
melle manentem. Comede ſimilas et oleum: ueſtire cũ
Joſeph uariis ueſtimẽtis. Perforentur aures tuæ cus
hieruſalem ſermone dei ut pcioſa ex illis nouarus ſege
tum grana dependeant. Habes ſanctus Exuperius pro
batæ ætatis et ſidei qui te monitis ſuis frequenter inſti
tuat Fac tibi amicos de mamona iniquo qui te recipiãt
ĩ æterna tabernacula: Illis tribue diuitias tuas qui nõ
faſides aues ſed cibarius panem comedant qui famẽ
expellat non qui augeat luxuriam: Intellige ſuper ege
num et pauperem Omni petenti te da ſed maxime do
meſticis fidei. Nudum ueſti: eſurientem ciba ægrotan
tem uiſita. quotienſcumq; manus extendis chriſtus co
gita Caue ne mendicante domino tuo alienis diuitias
augeas: iuuenus fugias conſortia. Comatulus cõptuſ
atq; laſciuus domus tuæ tecta non uideant cantor pel
latur ut noxius fidicias et pſalterias et iſtiuſmodi cho
rus diaboli quaſi mortifera ſirenarus carmina protur
ba ex ædibus tuis Noli ſubinde ad publicus procedere
et ſpadonũ exercitu p̃eunte uiduarum circumferi liber
tate. Peſſimæ cõſuetudinis ẽ fragilis ſexus et ibecillis
ætas ſuo arbitrio abutitur: et putat licere qd̃ libet Oĩa
quidẽs licẽt: ſed nõ omnia expediunt. Nec procurator
calamiſtratus nec formoſus collactaneus nec candidu
lus et rubicundus aſſecla adhæreant lateri tuo. Inter
dus animus dominarus ex ãcillarus habitu iudicatur
Sanctarus uirginum et uiduarus ſocietatẽ appete et
ſi ſermocinandi cus uiris incumbit neceſſitas: arbitros
ne deuites tantaq; fiducia fabulandi ſit ut itrante alio

ne paueas nec erubeſcas. Speculū mētis ē facies. Et
taciti oculi cordis fatentur arcana. Vidimus nup igno
minioſuꝫ per totum orientē uolitaſſe et ætas: et cultus
et habitus: et inceſſus: et indiſcreta ſocietas: et exquiſi
tæ epulæ: regius apparatus. Neronis et Sardanapa
li nuptias loquebantur. Aliorum uulnus noſtra ſit cau
tio. Peſtilēte flagellato ſapiēs ſapiētior erit. Sanctus
amor ipatientiam non habet. Falſus rumor cito oppri
mitur: et uita poſterior iudicat de priori. Fieri quidem
non poteſt ut abſqꝫ morſu hominum uitæ huius curri
cula quis pertrāſeat. Malorumqꝫ ſolatium eſt bonoꝝ
carpere dum peccantium multitudine putant culpa mi
nui peccatorum. Sed tamen cito ignis ſtipulæ conqui
eſcit et exundās flamma deficientibus nutrimētis pau
latim emoritur. Si anno præterito fama mētita eſt: aut
ſi certe uerū dixit: ceſſabit uiciū et ceſſabit rumor. Hæc
dico non ꝙ de te ſiniſtrum aliquid metuam: ſed ꝙ pi
etatis affectu: etiam quæ tuta ſunt pertimeſcas. O ſi ui
deres ſororem tuam et illud ſacri oris eloquium corā
audire cōtingeret Cerneres in paruo corpuſculo ingē
tes animos audires noui et antiqui teſtamenti totā ſu
pellectilē ex illius corde feruere. Ieiunia pro ludo hēt:
orationem pro delitiis. Tenet tympanum in exēplum
mariæ et Pharaone ſūmerſo uirginum choro præci
nit Cantemus domino glorioſe enim magnificatus eſt
equū et aſcenſorem proiecit in mare. Has docet pſal
trias xpo has fidicinas erudit ſaluatori ſic dies: ſic nox
ducitur: et oleo ad lāpadas præparato ſpōſi expectatur
aduentus. Imitare ergo et tu conſanguineam tuā. Ha
beat roma quod anguſtior urbe rōana poſſedit bethle
eꝫ. Habes opes et facile tibi eſt indigētibus uictus ſub
ſidia miniſtrare. Quod luxuriæ parabatur: uirtus iſſu
at. Nulla nuptias cōtemptura timeat egeſtatem: Re
dime uirgines quas in cubiculum ſaluatoris inducas:
ſuſcipe uiduas quas inter uirginum lilia et martyrum
roſas quaſi quaſdā uiolas miſceas Pro corona ſpine
a i qua mundi chriſtus delicta portauit talia ſerta cōpo
ne Lætetur et adiuuetur nobiliſſimus pater tuus diſcat a
filia quod didicerat ab uxore. Iam incanuit caput tre
munt genua: cadunt dentes: et frontem obſcurā rugis
arat: uicina ē mors in foribus deſignatur rogus prope
Velimus nolimus ſenes ſumus: Paret ſibi uiaticuꝫ:
quod longo itineri neceſſarium eſt: ſecum portet quod
inuitus dimiſſurus eſt Immo præmittat i cælum: quod
ſi negauerit terra ſumptura eſt. Solent adoleſcentulæ
uiduæ quarum non nullæ abierunt retro poſt ſathanas
cum luxuriatæ fuerint in chriſto nubentes dicere. Patri
moniolum meum perit quotidie maiorū hæreditas diſſi
patur: ſeruus contumelioſe locutus eſt: imperium ācilla
neglexit? Quis procedet ad publicum. Quis reſpōdebit
pro agrorum tributis? paruulos meos quis erudiet? et
uernulas quis educabit? Et hanc proh nefas cauſā op
ponunt: matrimonii quæ uel ſola debuit nuptias ipedi
re. Superducit mater filiis non uitricum ſed hoſtē: non
parentem ſed tyrannum. Inflammata libidine obliuiſci
tur uteri ſui et inter paruulos ſuos miſerias neſciētes
Lugens dudum noua nupta componitur. Quid obten
dis patrimonium? Quid ſuperbiam ſeruulorum? Confi
tere turpitudinem. Nulla idcirco ducit maritum ut cū
marito non dormiat: Aut ſi certe libido nō ſtimulat: ꝗ
tanta inſania eſt in morem ſcortorum proſtituere caſti
tatem ut augeantur diuitiæ: et propter res uilem atqꝫ
periturā pudicitia quæ præcioſa et æterna eſt polluatur
Si habes filios: nuptias quid requiris: Si non habes
quare expertam non metuis ſterilitatem: et rem incer
tam certo profers pudori? Scribuntur nunc tibi ſpōſa
les tabulæ ut poſtpaululum teſtamentū facere cōpella
ris. Simulabitur mariti īfirmitas et quod te moriturā
facere uolet: ipſe uicturus faciet: Aut ſi euenerit ut et de
ſecundo marito filios habeas: domeſtica pugna: inteſti
num prælium. Nō licebit tibi amare liberos: nec æquis
aſpicere oculis quos genuiſti. Clam porrigis cibos: in
uidebit mortuo. et niſi oderis filios adhuc eorum ama
re uideberis patrem. Quod ſi de priori uxore habens
ſobolem te domum introduxerit: etiam ſi clementiſſima
fueris: omnes comœdiæ genus et mimographi et cōmu
nes rhetorum loci in nouercā ſæuiſſimam declamabūt
Si priuignus languerit et cōdoluerit caput: infamabe
ris ut ueneſica: ſi nō dederis cibos crudelis: ſi dederis
malefica diceris. Oro te quid habent tantum boni ſecū
dæ nuptiæ ut hec mala nō ualeāt cōpenſare Volumus
ſcire quales debeant eſſe uiduæ: Legamus euangeliū
ſecundum Lucam Erat inquit Anna propheteſſa filia
Phanuel de tribu Aſer. Anna interpretatur grā: pha
nuel in lingua noſtra reſonat uultum domini: Aſer uel
in beatitudines uel in diuitias uertitur. Quia ergo ab
adoleſcentia uſqꝫ ad octoginta quatuor annos uiduita
tis onus ſuſtinuit: et non recedebat de templo dei: die
bus ac noctibus inſiſtens ieiuniis et orationibus: idcir
co meruit gratiam ſpiritualem: et nuncupatur filia uul
tus dei: et a dauid beatitudie diuitiiſqꝫ cēſetur. Recor
demur uiduæ ſareptenæ quæ et ſuæ et filiorū ſaluti Heli
æ prætulit fameꝫ: et in ipſa nocte moritura cum filio ſu
perſtitem hoſpitem relinquebat malens uitam perdere
ꝙ elemoſynam: et in pugillo farris ſeminariū ſibi meſ
ſis dominicæ præparauit Farina ſeritur. et olei capſaces
irrigatus naſcitur. In iudæa frumenti eſt penuria: Gra
num tritici ibi mortuum fuerat. et in gentium uidua o
lei fluenta manabant: Legimus Iudith ſi cui tñ placet
uolumē recipere uiduam confectam ieiuniis et habitu
lugubri ſordidatam quæ non lugebat mortuum uirum
ſꝫ ſquallore corporis ſponſi quærebat aduētū: Video
armatam gladio manum: cruentam dexteram: recogno
ſco caput Holofernis de mediis hoſtibus reportatum.
Vincit uiros fœmina: et caſtitas truncat libidinē: habi
tuqꝫ repēte mutato ad uictrices ſordes reiicit omnibꝫ
ſeculi cultibus mundiores. Quidam impite Debborā
inter uiduas memorāt: dulcēqꝫ barach arbitrātur Deb
boræ filium: cū aliud ſcriptura cōmemoret. Nobis ad
hoc nominabitur quod propheteſſa fuerit: et in ordine
iudicum computetur: Et quia dicere poterat Quā dulci
a gutturi meo eloquia tua ſuper mel et fauum ori meo
apis nomen accepit ſcripturarum floribus paſta: ſpiri
tus ſancti odore perfuſa et dulces ābroſiæ ſuccos pro
phetali ore Componens Non enim Aux nobiſcum
παρακέκασ μένη quam interpretari poſſumus
Conſolatam: Marito Et liberis mortuis Pere grei
pudicitiam reportauit in patriam et hoc ſuſtentata u
iatico mirum moabitides tenuit ut illud Eſaiæ uaticiniū
cōpleretur Emitte agnū dñe dominatorē terræ đ petra đ
ſerti. Venio ad uiduā đ euāgelio paupculā oī iſraheliti
co populo ditiorē quæ accipiēs granū ſinapis et mittēs
fermētum in farina ſatis tribus patris et filii confeſſio
nē ſpiritus ſancti gratia temperauit: et duo minuta ær
miſit i gazophilatiū quicquid habere potuerat i ſubſtā
tia ſua uniuerſaſqꝫ diuitias in utroqꝫ fidei ſuæ obtulit
teſtamento. Hæc ſūt duo ſeraphin ter glorificātia trini
tatem: et in theſauro eccleſiæ condita unde et forcipe u
triuſqꝫ teſtamenti ardēs carbo comprehēſus purgat la
bia peccatoris Quid uetera repetā et uirtutes fœmia
rum de libris proferā: cū poſſis tibi multas āte oculos
proponere in urbe qua uiuis: quarum imitari exemplū
debeas. Et ne uidear adulatione per ſingulas currere
ſufficit tibi ſancta marcella quæ reſpondēs generi ſuo
aliquid nobis de euāgelio retulit. Anna autem ſeptem
ānis a uirginitate ſua uixerat cū marito iſta ſeptē mēſibꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Alia chriſti expectabat aduentus dñi Iſta tenet ques il
la conceperat: Illa nagientē cāebat: iſta predicat trium
phātes: Illa loquebatur de eo omnibus qui expectabāt
redemptiones hieruſalem: Hæc cus redēptis gentibus
clamitat: Frater non redimit redimet homo Et in alio
pſalmo Homo natus ē in ea et ipſe fundauit eas altiſſi
mus Scio me ante hoc ferme biennius edidiſſe libros
contra Iouinianus quibus uenietes e contrario queſti
ones: ubi apoſtolus concedit ſecūda matrimonia ſcri
pturarū auctoritate contriui et nō neceſſe eſt: eades ex
itegro ſcribere cū poſſis inde quæ ſcripta ſūt mutuari
Hoc tantum ne modus egrediar epiſtolæ admonitā te
uolo. Cogita te quottidie eſſe morituram: et nunꝙ de ſe
cundis nuptiiſ cogitabis.

Ad Saluinas de morte Nebridii Argumentus i eādē

SALVINA Illuſtrē fœminas de
Nebridio uiro Defuncto conſolatur
in Principio Epiſtolæ Ambitione
et aſſentatione ſe purgans defunctū
Nebridius ipſum magnis præconiis
ſed maxime beneficentiæ i pauperes
effert: factorū diuitū qui i diuitiis et ſeculi gloria dño
placuerunt proponens exempla. Saluinas uero ad ui
dualem continentias exhortatur eas de periculo tētati
onum de obſeruatione ieiunii de ſtudio ſacræ lectionis
inſtruens ac docens digamiā mulieribus ab apoſtolo
indulgentia quadas et declinandæ fornicationis cauſa
eſſe conceſſam. Epiſtola.

VEREOR ne offitiū putetur ābitio:
et quod illius exemplo facimus qui
ait Diſcite a me quia mitis ſus et hu
milis corde gloriæ facet appetitione
dicamur: et non uiduas alloqui et in
āguſtia cōſtitutas: ſed aulæ nos inſinuare regali et ſub
occaſione eſt ſermonis amicitias potentū q̄rere. quod
liquido non putabit: qui ſcierit eſſe præceptū Perſonā
pauperis in iudicio nō accipies: nec ſub prætexto miſe
ricordiæ iudicemur quod iniuſtum eſt Vnuſquiqꝫ enis
non hominū ſed rerum pondere iudicandus eſt: Nec
diuiti obſunt opes: ſi eis bene utatur: nec pauperē ege
ſtas cōmēdabiliorem facit ſi inter ſordes et inopiā pec
cata non caueat. De utriſqꝫ nobis teſtimoniū et Abra
ham patriarcha et quotidiana exempla ſuppeditant:
quorus alter i ſūmis diuitiis amicus dei fuit: alii quoti
die in ſceleribus deprehenſi pœnas legibus ſoluunt.
Alloquimur igitur pauperem diuitē ita ut neſciat quæ
poſſidet. Neqꝫ eni marſupiū eius diſcutius ſed animæ
puritatem Loquimur ad eam cuius faciē ignoramus
et uirtutes nouimus quas nobis fama cōmēdat cuius
uenerabiliorem pudicitiā adoleſcentia facit: quæ mor
tem iuuenis mariti ſic fleuit: ut exemplum coniugii de
derit: ſic tulit ut eum profectum crederet non amiſſum
Orbitatis magnitudo religioniſ occaſio fuit. Nebridiū
ſuum ſic quærit abſentem ut in chriſto præſentes noue
rit. Cur ergo ad eam ſcribimus quam ignoramus: Tri
plex nimirus cauſa eſt Prima qua pro offitio ſacerdo
tii omnes chriſtianos filiorus loco diligimus: et profec
tus eorum noſtra eſt gloria. Altera qua pater defuncti
itima mihi neceſſitudine copulatus fuit. Extrema quæ
et ualidior quod filio meo auito rogāti negare nihil po
tui. qui crebris litteris interpellatricem duri iudicis ſu
perans et multorum mihi quos ante ſuper eadem ma
teria ſcripſerā exēpla proponens ita ſuffudit pudores
negātis: ut plus conſiderarē quid ille cuperet: ꝙ quid
me facere coueniret. Alius forſitan laudet Nebridius

ꝙ de ſorore generatuſ auguſtæ: et iter materteræ nutri
tus ſinum inuictiſſimo principi ita carus fuit: ut ei cōiu
gem nobiliſſimā quæreret et bellis ciuilibus Aphricā
diſſidentes hac uelut obſide ſibi fidas redderet. Mihi
a pricipio ſtatim illud eſt prædicandus quod quaſi uici
næ mortis præſcius inter fulgorem palatii et honorus
culmina quæ ætatem anteibant ſic uixit: ut ſe ad xpm
crederet profecturum. Sacra narrat hiſtoria Corneliū
centurionem cohortis italicæ in tantus acceptum deo
ut angelum ad eum mitteret. et omne myſterius: quo
Petrus de circunciſionis anguſtiis trāſferebatur ad p̄
putii latitudinem ad illius merita pertineret qui prius
ab apoſtolo baptiſatus ſalutē gentius dedicauit. Scri
ptū enim eſt de eo Erat uir quides i cæſarea noie Cor
nelius centurio cohortis quæ dicitur italica: religioſus
et timens deus cus oi domo ſua: faciens elemoſynas
multas plebi et orans deum ſemper: Quicquid de illo
dicitur: hoc nomine mutato i Nebridio modo uidico.
Sic ɾligioſus fuit et amator pudicitiæ: ut uirgo ſortire
tur uxorem: ſic timens deū cus omni domo ſua: ut ob
litus dignitatis: oē conſortius cus monachis haberet:
et clericis tātaſqꝫ elemoſynas faceret in populis ut fo
res eius pauperum ac debilius obſiderēt examina: cer
te ſic ſemper orans deus: ut illi quod optimus eſſet in
ueniret. Raptus eſt ne malitia mutaret mentē eius: qꝛ
placita erat anima illius deo. Vnde et ego poſſus ſup
eo uere abuti apoſtoli uoce dicentis In ueritate cogno
ui qm̄ non eſt perſonarū acceptor deus: Sed in omni
propoſito qui timet deus et operatur iuſticiā acceptus
eſt illi. Nihil nocuit militanti paludamentum et balthe
us et apparitorum cateruæ quia ſub habitu alterius al
teri militabat Sicut e contrario aliis nihil prodeſt uile
paliolum: furua tunica: corporis illuuies: et ſimulata
paupertas: ſi nominis dignitatem operibus deſtruant
Legimus et in euangelio de alio centurione domini
teſtimonium: Nec in iſrahel tantam fidem inueni: Et
ut ad ſuperiora redeamus Ioſeph qui in egeſtate et in
diuitiis dedit experimenta uirtutus qui ſeruos et dños
docuit animæ libertatem Nonne poſt Pharaonem re
gis ornatus inſignibus ſic deo carus fuit ut ſup oēs
patriarchas duarum tribuū pater fieret: Daniel et treſ
pueri ſic præerant babyloniæ operibus et erāt iter pri
cipes ciuitatis ut habitu Nabuchodonoſor deo mēte
ſeruirent: Mardocheus et Heſter inter purpurā ſeri
cum et gēmas ſuperbiam humilitate uicerunt: tantiqꝫ
fuere meriti ut capti uictoribus imparēt. Hæc illuc ten
dit oīo ut oñdam iuuenem meū cōiunctionē ſāguinis
regalis et affluentiā diuitiarus atqꝫ inſignia ptātiſ ma
teriā habuiſſe uirtutus dicente Eccleſiaſte ſic protegit
ſapientia: ſic protegit et pecunia. Nec ſtatis illud huic
teſtimonio putemus aduerſum. Amē dico uobis Dif
ficile diues intrabit in regnus cælorum: et rurſum Di
co uobis facilius eſt Camelum per foramē acus trāſi
re: ꝙ diuitem intrare in regnum cælorum. Alioquin
Zachæus publicanus quē ditiſſimum cōmemorat ſcri
ptura: contra hanc ſñiam ſaluatus uidebitur: ſed q̄uo
qđ apud homineſ impoſſibile ē. apđ deū poſſibile fiat
apoſtoli cōſilium docet ſcribentis ad Timotheum Di
uitibus huius ſeculi p̄cipe: nō ſuperbe ſapere: nec ſpa
re in incerto diuitiarus ſuarus: ſed in deo uiuo qui præ
ſtat nobis omnia abūdanter ad fruendus. Benefaciāt
ſint diuites in operibꝫ bonis facile tribuāt. Cōmunicēt
theſaurisent ſibi bonus fundamētus in futurus: ut ap
p̄hendant uerā uitā. Vidicimus q̄uo Camelus introīt
poſſit per foramen acus: q̄uo aīal tortuoſus depoſito
pondere ſarcinarum: aſſumat ſibi pēnas columbarum
ut requieſcat in ramis arboris: q̄ de ſinapis ſemente
ſuccreuit. Legimus in Eſaia Camelos madian et gep

thã et ſaba aurũ et tus ad urbes domini deportãtes
In typpo camelorum horum iſmahelitæ negociatores
ſtacten et thymiama et reſinã quæ naſcitur in galaad:
et cutes uulneribus obducit ægyptus ꝯferunt: tãtæqꝫ
felicitatis ſunt: ut emãt et uendant Joſeph: et mercimo
nium eorum mundi ſalus ſit. Docet et Aeſopi fabula
plenum muris uentrẽ per anguſtũ foramẽ egredi non
ualeẽ. Ergo Nebridius meus quotidie illud reuoluẽs
Qui uolunt diuites fieri icidunt in tẽtationẽ et laqueũ
diaboli: et deſideria multa Quicquid ĩpatoris largitio
et honoris inſulæ dederãt: i uſus pauperũ cõferebat.
Nouerat. n. a deo eẽ ꝓceptum ſi uis pfectus eſſe: uad
et uende omnia quæ hẽs: et da pauperibꝫ: et ueni ſeqꝫ
me. Et quia hanc ſñias implere nõ poterat habẽs uxo
rem et paruulos liberos et multã familiã Faciebat ſibi
amicos de iniquo mãmona: qui ſe reciperẽt in æterna
tabernacula. nec ſemel abiiciebat ſarcinã quod fecerũt
apoſtoli patrem et rete et nauiculam reliquẽtes: ſꝫ ex
inæqualitate aliorum inopiæ ſuã abundantiã cõmũica
bat: ut poſtea illorũ diuitiæ huius indigentiam ſuſten
tarent. Scit ipſa cui hic libellus ſcribitur me non nota
ſed audita narrare: nec ex aliquo in me bñficio ſcripto
rum more græcorum gratiã lingua reddere. Procul a
chriſtianis iſta ſuſpitio. Habẽtes uictum et ueſtitus hiſ
cõtenti ſumus. Ubi uile holuſculum et cibarius panis
et cibs potuſqꝫ moderatus ibi diuitiæ ſuperuacuæ ibi
nulla adulatio quæ ꝓcipue uel fructus reſpicit. Ex quo
colligitur fidele eſſe teſtimonium qꝺ cauſas non habet
mentiendi. Ac ne quis me putet in Nebridio ſolas ꝓ
dicare elimoſynas quãq̃ et has exercuiſſe ſit magnũ
De quibus dicitur Sicut aqua extinguit ignem: ita ele
moſyna extinguit peccatum. Ad uirtutes eius cæteraſ
ueniam. Quas ſingulas in paucis hominibꝫ deꝓhẽdi
mus. Quis fornacem regis babylonis ſine aduſtione
ingreſſus eſt: Cuius adoleſcentis ægyptia domina pal
lium nõ tenuit q̃ uxor Eunuchi nulloſ creat liberos uo
luptate tranſacta. Quẽ hominus diſputatio illa nõ terrẽ
at. Uideo aliã legẽ in mẽbris meis repugnantem legi
mentis meæ: et captiuus me ducentẽ in legẽ pcĩ: quæ ẽ
in mẽbris meis. Mirum dictu ẽ Nutritus i palatio cõ
tubernalis et cõdiſcipuluſ auguſtorũ quorũ menſe mi
niſtrat orbis et terræ: ac maria ſeruiunt: inter rerus om
nium abundantiã in prio ætatis flore tantæ uerecũdiæ
fuit: ut uirginalẽ pudorẽ uinceret: et ne leuẽ quidẽ in ſe
obſceni rumoris fabulã daret: Deinde purpuratorum
propinquus ſocius cõſobrinus iiſdem cum ãbobuſ ſtu
diis eruditus quæ res ẽt exterorũ mentes cõciliat: nõ
eſt inflatuſ ſuperbia: nõ cæteros homines adducta frõ
te cõtempſit ſed cũctis amabiliſ ipſos pricipes amabat
ut fratres: uenerabatur ut dominos: et in illorum ſalu
tem ſuam ſalutẽ poſitas fatebatur. Miniſtros ãt eorũ
et uniuerſum ordinem palatii quo regalis frequẽtaba
tur ambitio ſibi ſic caritate ſociarat ut qui merito inferi
ores erant offici ſe pareſ eſſe arbitrarẽtur. Difficile fa
ctu eſt gloriã ſuperare: et ab his diligi quos ꝓcedis. q̃
uidua nõ huius auxilio ſuſtentata eſ. Quis pupillus i
eo nõ repperit piem. Totius orientis epi ad hũc miſe
rorũ ꝓces et laborãtiũ deſideria cõferebãt. Quicquid
ab imperatore poſcebat elimoſyna in pauperes ꝓcius
captiuorum miſericordia in afflictos erat. Unde et ipſi
principes libenter ꝓſtabãt: qꝺ ſciebant non uni ſꝫ pluri
bus indulgeri: Quid ultra differimus Omnis caro fœ
num et omnis gloria eius quaſi flos fœni. Reuerſa ẽ
terra in terrã ſuam: dormiuit in domino et appoſitus
eſt ad patres ſuos plenus dierũ et luminis et nutritus
in ſenectute bona. Cani. n. hominis ſunt ſapiẽtia eius.
In breuitate multa tẽpora compleuit. Tenemus pro
illo dulciſſimos liberos. Uxor hæres ꝓcium pudicitiæ
eſt. Nebridius puſio patrẽ ꝗrentibus exhibet. Sic ocu
los ſic ille manus: ſic ora ferebat. Scintilla uigoris pa
terni lucet in filio: et ſimilitudo morũ p ſpeculus carniſ
erumpens in ꝯtes animos anguſto i pectore uerſat.
Jungitur ei germana roſarũ: aut liliorum calathus e
boris floris oſtriqꝫ cõmertus. ſic refert in ore pꝛem ut
ad uenuſtatẽ propẽſior ſit: ſic matrẽ mixta pingit ſimili
tudie ut in uno corpore utrunqꝫ cognoſcas. Jta ſuauiſ
eſt et mellicula. ut honor ſit omnium propiquorũ. hãc
tenere nõ dedignatur auguſtus hãc fouere in ſinu Re
gina lætatur. Certati ad ſe oẽs rapiũt pẽdet in collo: hæ
ret i brachiis ſingulorum garrula atqꝫ balbuciẽs liguæ
offenſione fit dulcior. Habes ergo Saluina quoſ nutri
as: in quibꝫ uirum abſẽtem tenere te credas. Ecce hæ
ditas dñi: filii: merces: fructus uẽtris pro uno hoie du
os filios recepiſti. Auctus eſt numerus caſtitatis. quic
quid debebas marito redde filiis: Amore pñtium abſẽ
tis deſiderius tempa. Nõ eſt parui apꝺ deum bñ filios
educare. Audi aplm cõmonẽtem Uidua eligatur non
minus ãnorum. lx. quæ fuit unius uiri uxor in bonis o
peribus habẽs teſtimonius ſi filios educauit: ſi hoſpita
lis fuit: ſi ſanctorum pedes lauit: ſi afflictis abundãter
tribuit: ſi omne opus bonũ ſubſecuta ẽ. Vidiciſti catalo
gum uirtutum tuarus: quid debeas nomini tuo: quibꝫ
meritis ſcꝺs pudicitiæ gradũ poſſideas. nec te moueat
ꝙ ſexagẽaria eligatur uidua et putas adoleſcẽtulas ab
aplõ ĩprobari et te ĩde eligi ab eo qui diſcipulo dixerat
nẽo adoleſcẽtiã tuã cõtẽnat nõ cõtinẽtiam ſed ætatem
Alioqui omnes quæ ante. lxx. annos uiduatæ ſũt: hac
lege accipient maritos: Sed quia rudem chriſti eccleſi
am inſtituebat: et omni ordini prouidebat præcipueqꝫ
pauperibus: quorum ei cura fuerat cum Barnaba de
mandata: illas uult eccleſiæ opibus ſuſtentari quæ pro
priis manibus non q̃unt laborã. Quæ uere uiduæ ſũt
quas ætas probauit et uita. Heli ſacerdos offẽdit dñs
ob uicia liberorus. Ergo e contrario placatur deus uir
tutibus eorum ſi permanſerint in fide et charitate et ſã
ctitate cum pudicitia. O. Timothee teipſum caſtum cu
ſtodi: Abſit ut quid ſiniſtrum mihi ſuſpicari de te liceat
ſed ex abundanti lubricam ætatẽ monuiſſe pietatis eſt
Quæ dicturus ſum non tibi ſed puellaribus ãnis dicti
intellige. Uidua quæ in deliciis eſt uiuens mortua eſt.
Hoc uas electionis loquitur: et ꝺ illo profertur theſau
ro: qui confidenter aiebat An experimentus quæritis
eius qui in me loquitur chriſtus: Hoc ille pronunciat
qui libere ſub pſona ſua fragilitates corporis humani
fatebatur. Non enim quod uolo bonum hoc operor:
ſed quod nolo malum. Et propterea ſubiicio et redigo
in ſeruitutes corpus meũ ne aliis prædicans ipe repro
bus inueniar. Si ille timet quis nũm poteſt eẽ ſecurus
Si dauid amicus domini et ſalomõ amabilis eius ui
cti ſunt quaſi homines ut et ruinæ nobis ad cautiones
et pœnitudinis ad ſalutẽ exempla ꝓberent. Quis in lu
brica uia lapſum nõ timeat. Procul ſint a cõuiuiis tuiſ
phaſides aues: craſſæ turtures: attagas ionicus: et oẽs
aues quibus ãpliſſima patrimonia auolãt. Et ideo te
carnibus ueſci nõ putes ſi ſuũs leporum atqꝫ ceruorũ
et quadrupedũ aĩaliũ eſculẽtiaſ ĩprobes. nõ. n. hæc pe
cudũ nũo ſꝫ ſuauitate guſtus iudicãtur. Scius ab aplõ
dcꝫ oĩs ꝯatura dĩ bõa et nihil reiiciẽdũ qꝺ cũ gr̃arũ acti
one pcipĩ. Sꝫ idẽ loqĩ. Bonũ eſt non mãducare carnẽ
et nõ bibere uinũ. Et in alio loco Nolite iebriari uino
i quo eſt luxuria. Omis creatura dei bona eſt: Audiãt
hæc mulieres quæ ſolicitæ ſũt: quomodo placeãt uiris
Comedant carnes quæ carnibus ſeruiunt: quarum fer
uor deſpumat i coitu: quæ ligatæ maritis generationi
et liberis dant operam: quarus uteri portãt fœtus eo
rum et inteſtina carnibus implentur. Tu uero quæ in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tumulo mariti ſepeliſti om̄s pariter uoluptates: quæ li
tam purpuriſſo et ceruſſa faciem ſuper pheretrū eius
lachrymis diluiſti: quæ pullam tunicā: nigroſq; calceo
los: candidæ ueſtis et aurati ſocci depoſitione ſuppſiſti
nihil habes neceſſe aliud niſi perſeuerāt i ieiunio ꝑal
lor et ſordes gemmæ tuæ ſint. Plumarum mollicies iuue
nilia membra non foueant. Balnearū calor nouus a
doleſcentiæ ſanguinem non incendat. Audi quid ex ꝑ
ſona uiduæ cōtinētis ethnicus poeta decātet. Ille me
os primus qui me ſibi iunxit amores abſtulit. Ille hēat
ſecum: ſeruetq; ſepulchro. Si tanti uiliſſimum uitrum
quāti ꝓcioſiſſimum margaritū: ſi ſic cōmuni lege natu
ræ dānat om̄es gentilis uidua uoluptates quid expe
ctandum eſt a uidua chriſtiana q̄ pudicitiā ſuam non
ſolum ei debet qui defunctus ē ſʒ ei cum quo regnatu
ra eſt: Quæſo te ne gn̄alia monita et cōuētēs puellaris
ſermo ꝑſonæ ſuſpitionē tibi iniuriæ moueāt: et arbitre
ris me obiurgātis animo ſcribere nō timētis: cuius uo
tū eſt neſcīt q̄ metuo. Tenera res i fœminis fama pu
dicitiæ eſt. Quaſi flos pulcherrimus cito ad leuē mar
ceſcit auram leuiq; flatu corrumpitur: maxīe ubi ætas
conſentit ad uicium et maritalis deeſt auctoritas cuiuſ
umbra: tutamē uxoris eſt. Quod facit uidua iter fāiliæ
multitudinē inter miniſtrorum greges: quos nolo con
tēnat ut famulos ſed ut uiros erubeſcat Certe ſi ambi
tioſæ domus hæc officia flagitāt ꝓficiat his ſenē hone
ſtis moribus cuius honor dominæ dignitas ſit. Scio
multas clauſis ad publicū foribus nō caruiſſe infamia
ſeruulorum: quos ſuſpectos faciebat: āt cultus impu
dicus: āt craſſi corporis nitor āt ætas apta libidini aut
ex conſcientia amoris occulti ſecurus animi timor: qui
ēt bene diſſimulatuſ frequēter erumpit in publicum: et
conſeruos quaſi ſeruos deſpicit. Hoc ex abundātia di
ctum ſit: ut omni diligētia cuſtodias cor tuum: et caue
as quicquid de te fingi poteſt: Non ambulet iuxta te
calamiſtratus procurator nō hiſtrio frās i fœminā nō
cantoris diaboli uenenata dulcedo: nō iuuenis uolſus
et nitidus. Nihil artium ſcænicarum: nihil in obſequiiſ
tibi molle iungatur. Habeto tecum uiduarum et uirgi
num choros: hēto tui ſexus ſolatia. Ex ācillarū quo
q; moribꝫ dominæ iudicātur. Certe cum tecum ſit ſan
cta mater et lateri tuo amita hæreat uirgo ꝑpetua. nō
debes periculoſe externorum cōſortia quærere de tuo
rum ſocietate ſecura. Semper in manibus tuis diuina
ſit lectio et tam crebræ orōnes: ut omnes cogitationū
ſagittæ quibꝫ adoleſcentia ꝑcuti ſolet huiuſcemōi cly
peo repellantur. Difficile eſt qui potius īpoſſibile ꝑtur
bationum initiis carere quēpiā quas ſignificatius græ
ci τα προπαθη uocant nos ut uerbum de uerbo
uertamus an̄ paſſiones poſſumus dicere qd̄ incentiua
uiciorum omnium titillent animoſ: et quaſi in meditul
lio noſtrum iudiciū ſit uel abiicere cogitata uel recipe
re. Unde et naturæ dominus in euāgelio loq̄batur De
corde exeūt cogitationes malæ homicidia: Adulteria:
fornicationes: furta: falſa teſtimonia: blaſphemiæ. Ex
quo perſpicuū ē iuxta alterius libri teſtimonium pro
cliuius eſſe cor hominis a pueritia ad malum: et inter
opera carnis ac ſpiritus: q̄ apoſtolus Paulus enume
rat mediam animas fluctuare nunc hæc: nunc illa cupi
entes. Nam ſine uiciis nemo naſcitur. Optimus ille ē
qui minimis urgetur: ueluti ſi egregio iſperſos repre
hendas in corpore neuos hoc eſt qd̄ aliis uerbis hos
propheta ſignificat. Turbatus ſum et nō ſum locutus.
Et in eodem uolumine Iraſcimini et nolite peccare: et
illud Archytæ Tarentini ad uillicum negligentes Iaꝫ
te uerberibus enecaſſem niſi iratus eſſem. Ira.n. uiri
iuſtitiā dei non operatur. Quod de una ꝑturbatione di
ctum eſt: referamus ad cætera. Sić iraſci hominis eſt

et irā non perficeē chriſtiani: ſic omnis caro cōcupiſcit
quidē ea quæ carnis ſūt et quibuſdā illecebris ad mor
tiferas animā uoluptateſ trahit: ſed nīꝫ eſt uoluptatis
ardorē maiore chriſti amore reſtinguere: et laſciuiēs
iumentum frenis inediæ ſubiugare: ut nō libidinem ſʒ
cibos quærat ac deſideret et ſeſſorem ſp̄m ſanctum mo
derato atq; compoſito portet inceſſu. Quorſum iſta: ut
hominem te eſſe noueris et paſſionibus hūanis: niſi
caueris ſubiacere. De eodem cuncti facti ſumus luto:
iiſdem compacti exordiis. Et in ſerico et ī pānis eadē
libido dn̄atur: nec regum purpuras timet: nec mendico
rum ſpernit ſqualorem. Multoq; melius ē ſtomachū
te dolere q̄ꝫ mentē: impare corpori q̄ꝫ ſeruire: greſſu
uacillaē q̄ꝫ pudicitia. nec ſtati nobis pœnitētiæ ſubſidia
blādiātur q̄ ſūt iſelicīū rēedia cauēdū ē uulnuſ qd̄ dolo
ē curatur aliđ ē itegra naue et ſaluis mercibꝫ portū itra
re ſalutis: aliud nudum hærere tabulæ et crebris fluctu
um curſibus ad aſperrima ſaxa collidi. Neſciat uidua
digamiæ indulgentias: nec nouerit illud apoſtoli Me
lius eſt nubere q̄ꝫ uri. Tolle quod peius eſt uri: et per
ſe bonum non erit nubere. Procul ſint hæreticorū ca
lumniæ. Scimus honorabiles nuptias et cubile imma
culatum. Etiam de paradiſo expulſus Adam unā uxo
rem habuit. Primus Lamech maledictus et ſāguina
rius: et de Cain ſtirpe deſcendens unā coſtam diuiſit
ī duas et plantarium digamiæ protinus diluuii pœna
ſubuertit. Unde illud apoſtoli quod fornicationis me
tu indulgere compellitur ſcribens ad Timotheū Vo
lo adoleſcētulas nubere: filios procreare: mr̄ſfamilias
eſſe: nullā occaſionē dare aduerſario detractionis cau
ſa: et cur indulſerit ſtatim ſubiecit Iam enim quædam
declinauerunt poſt ſathanan: Ex quo intelligimus illū
non ſtantibus coronam: ſed iacentibus manum porri
gere. Vide qualia ſint ſecunda matrimonia q̄ lupanari
bus præferuntur: quia declinauerūt quædā poſt ſatha
nan: Ideo adoleſcentula uidua quæ ſe non poteſt con
tinere uel non uult: maritū potius accipiat q̄ꝫ diabolū
Pulchra nimirum et appetenda res quæ ſathanæ com
memoratione ſuſcipitur. Fornicata eſt quōdā et hieru
ſalē et diuaricauit pedes ſuos omī tranſeunti: In ægy
pto primum deuirginata ē: et ibi fractæ ſunt māmæ e
ius. Cūq; ad deſerta ueniſſet: et morarū moyſi ducto
ris impatiens: quaſi æſtu libidinis furibunda dixiſſet:
Iſti ſunt dii tui iſrahel: qui te eduxerūt de terra ægypti
accepit precepta non bona et iuſtificationes peſſimas
in quibus non uiueret ſed puniretur. Quid ergo mirū
ſi et laſciuientibus uiduis de quibus apoſtolus ī alio
loco dixerat Cum luxuriatæ fuerint ī chriſto nubere uo
lunt habētes dānationem: quia primam fidē irritā fec
runt: conceſſit bigamiæ ꝓcepta non bona: et iuſtificatō
nes peſſimas ita ſecundum indulgēs maritum ut terti
um: et ſi liberet et uiceſimum ut ſcirent ſibi nō tam ma
ritos datos q̄ꝫ adulteros amputatos. Hæc filia in chri
ſto cariſſima inculco et crebrius repeto: ut poſteriorū
oblita ī priora te extēdas hn̄s tui ordinis quas ſequa
ris. Iudith de hebræa hiſtoria: et Annam filiam pha
nuelis đ euangelii claritate: q̄ diebus ac noctibus uer
ſabantur in templo: et oratiōibus atq; ieiuniis theſau
rum pudicitiæ conſeruabant. Unde et altera in Ty
po Eccleſiæ diabolum capite truncauit. Altera ſal
uatorem mundi ſuſcepit ſacramētorū cōſcia futurorū
Illud in calce ſermonis quæſo: ut breuitatē libelli non
de inopia eloquii uel de materiæ ſterilitate: ſʒ de pudo
ris magnitudine extimes accidiſſe: dū uereor ignotis
me diu ingerere auribus: et occultum iudicium legenti
um pertimeſco

Ad Aggeruntiam de monogamia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Argumentum in eandem

GERUNTIAM AD monogami
am ac uiduitatē cohortatur exponēs
illud apoſtoli ad Timotheum: Uolo
autem iuniores nubere filios procre
are et cętera. Oſtendens apoſtolus
ſecundus indulgentiam dixiſſe: non ſecundus imperiū
typos et figuras adducēs quibus monogamia cōpro
batur: Ac docēs quare magis in nouo ꝙ in ueteri teſta
mento commendetur. Et ad extremū: ut omne prǽci
dat deſiderium nuptiarum: calamitates ſuorum tempo
rū bellorum clades: romanǽ urbis uaſtationem quaſi
tragico dolore proſequitur

Epiſtola

IN UETERE uia nouam ſemitas
querimus. et ī antiqua detritaqꝫ ma
teria rudē artis excogitamus elegāti
am: ut nec eadē ſint et eadem ſint.
Unum iter ad perueniendum quo cu
pias multa cōpendia habet. Sǽpe ad uiduas ſcripſius
et in exhortationem earum multa d̄ ſcripturis ſanctis
exempla repetentes uarios teſtimoniorum flores ī u
nas pudicitiǽ coronā texuimus. Nunc ad Aggeruntiā
nobis eſt ſermo: quǽ quondā uaticinio futurorum ac
dei p̄ſidentis auxilio nomē accepit: quā auiǽ matris a
mitǽqꝫ probatarum in chriſto fœminarum nobilis tur
ba circunſtat. Quarum auia Metronia p. xl. annos ui
dua perſeuerans annam nobis filiam phanuelis de e
uangelio retulit. Benigna mater quartum et decimus
implens uiduitatis annū centenario uirginum choro
cingitur. Soror celerini patris Aggeruntiǽ q̄ paruulā
nutriuit infantē et in ſuo natā ſuſcepit grēio per annos
xx. mariti deſtitutas ſolatio erudit neptem qd̄ a matre
didicit. Hǽc breui ſermōe p̄ſtrinxi ut oſtendā adoleſcē
tulam meam nō p̄ſtare monogamiā generi ſuo: ſꝫ red
dere nec tam laudandā ēe: ſi tribuat: ꝙ omnibus execrā
dam ſi negare tentauerit. Prǽſertim cum poſthumus
eius ſimplicius nomē patris referat: et nulla ſit excuſa
tio defertǽ ac ſin hǽrede domus ſub quorum patrocinio
interdum ſibi libido blāditur ut qd̄ pp̄ itemperantias ſu
am faciunt uideantur facere deſiderio liberorum. Sed
quid ego quaſi ad retractātem loquor: Cum audiam
eas multos palatii procos eccleſiǽ uitare p̄ſidio: quos
certatim diabolus īflāmat ut uiduǽ nrǽ caſtitates pro
bent: quā et nobilitas et forma et ǽtas et opes faciunt
cunctis appetibilē: ut q̄to plura ſunt q̄ impugnant pudi
citiam tanto maiora uictricis ſint p̄mia. Et quia nobis
de portu egredientibus quaſi quidā ſcopulus oppōitur
ne poſſimus ad pellagi tuta decurrerē: et apli Pauli ſcri
bentis ad Timotheum profertur auctoritas in qua de
uiduis diſputans ait: Uolo autem iuniores nubere: fi
lios procreare: mǽſfamilias eē: nullas occaſionem da
re aduerſario maledicti grā: Iam. n. quǽdam abierunt
retro p̄t ſathanan: oportet primum ſenſū tractare p̄ce
pti: et oēm loci huius cōtinentiam diſcurrere: atqꝫ ita
apoſtolicis ueſtigiis inſiſtentē: ne tranſuerſum quidē
ut dici ſolet unguē ī partem alteram declinare. Supra
ſcripſerat qualis uidua eē debeat unius uiri uxor: quǽ
liberoſ educauit: q̄ in bonis operibus habuit teſtimoni
um: q̄ tribulantibus de ſua ſubſtātiola ſumminiſtrauit cu
ius ſpes deus eſt: et q̄ permanet in obſecratione et oṙo
nibus nocte ac die. Poſt q̄ iungit cōtraria. Quǽ āt ī de
litiis eſt uiuens mortua ē. Statimqꝫ īſert: ut diſcipulū
ſuus omni muniat arce doctrinǽ. Adoleſcentiores aūt
uiduas deuita: q̄ cum laſciuierint in chriſto nubere uo
lunt: habentes dānationes ꝙ primam fidem irritas fe
cerunt. Propter has igr̄ q̄ fornicatǽ fuerint in iniurias
uiri ſui chriſti. Hoc. n. κατασρηνιαζουσιν grǽcus
ſermo ſignificat. Uult apoſtolus alterum matrimoniū
p̄ferens digamiā fornicationi ſcḋs indulgētiaꝫ dūtaxat
nō ſecundū imperium. Simulqꝫ ſingula teſtimonii uer
ba tractanda ſunt. Uolo inquit adoleſcentulas nubere
Cur q̄ſo? quia nolo adoleſcentulas fornicari: procreaꝛ
filios? Quam ob cauſam. Ne metu partus et adulteri
filios necare cogantur. Matreſfamilias eē. Quare ob
ſecro. Quia multo tolerabilius eſt digamū eſſe ꝙ ſcor
tum: ſecundum hēre uirum ꝙ plures adulteros. In al
tero. n. miſeriarum cōſolatio: in altero pœna peccati ē.
Sequitur nullā occaſionem dare aduerſario maledicti
gratia. In quo breui accictoqꝫ p̄cepto multa ſimul mo
nita cōtinentur: ne propoſitū uiduǽ exquiſitior cultus
infamet: ne oculorum nutibꝫ et hilaritate uultus iuue
num poſt ſe greges trahat: ne Aliud Uerbo: Aliud
Habitu polliceatur. Et conueniat ei uerſiculus
ille uulgaris Riſit et arguto quiddam promiſit ocello
Atqꝫ ut omnes nubendi cauſas breui ſermone cōclu
deret: cur hoc prǽcepiſſet oſtendit dicens. Iā eni quǽ
dam abierunt retro poſt ſathanan. Ideo ergo ſecunda
et ſi neceſſe eſt tertia incontinentibus aperit matrimo
nia ut a ſathana abſtrahat ut magis mulierem qualicū
qꝫ uiro iunctā faciat eſſe ꝙ diabolo. Sed ad Corinthe
os tale aliquid loquitur. Dico autem innuptis et uiduis
Bonum eſt illis ſi ſic permanſerint ut ego. Si autem ſe
non continent: nubant. Melius eſt enim nubere ꝙ uri
Cur apoſtolus ſtati intulit melius eſt nubere niſi quia
peius eſt uri: Aliquando abſolutū bonum eſt et ſin cōpa
ratione peioris eſſe quod apoſtolus eſt idest ſolutū nō
ligatum nec ſeruum ſed liberum cogitantem ea quǽ dei
ſunt: non ea q̄ uxoris. Et protinus in cōſequētibꝫ Mu
lier inquit alligata eſt uiro: quādiu uir eius uiuit. quod
ſi dormierit uir eius: libera ē cui uult nubat tātum ī do
mino. Beatior āt erit ſi ſic permāſerit ſecundum meū
conſilium. Puto autē ꝙ et ego ſpiritum dei habeam.
Et in hoc idem ſēſus eſt: quia idem ſp̄s. Diuerſǽ epiſto
lǽ: ſed unus auctor eplārum ē. Uiuēte uiro mulier alli
gata eſt: et mortuo ſoluta: ergo matrimonium uinculus
eſt: et uiduitas ſolutio. Uxor alligata eſt uiro: et uir al
ligatus ē uxori: in tm̄ ut ſui corporis nō hēant p̄tātem.
et alterutrum debitum reddant: nec poſſint habere pu
dicitiǽ libertatē qui ſeruiunt dn̄atui nuptiarum. Quod
qꝫ addidit tantum in dn̄o amputat ethnicorum cōiugi
a: de quibus et in alio loco dixerat Nolite iugum duce
re cum infidelibus. Quǽ. n. participatio iuſtitiǽ cum ī
quitate: aut q̄ ſocietas luci cum tenebris: quǽ cōuentō
chriſti ad belial: aut q̄ pars fideli cum infideli. Qui con
ſenſus templo dei cum idolis. Ne ſcilicet aremus ī bo
ue et aſino: ne tunica nuptialis uario ſit texta ſubtegine
Extēploqꝫ tollit qd̄ cōceſſerat: et qi pœniteat eū ſnīǽ ſu
ǽ retrahit beatior erit ſi ſic p̄māſerit ſuiqꝫ hoc magis eē
cōſilii. Qd̄ ne condemnetur ut hois ſpiritus ſancti au
ctoritate confirmat: ut nō indulgens homo fragilitate
carnis humanǽ: ſed apoſtolus prǽ ſpiritu ſācto prǽci
piens audiatur: Nec ſibi in eo amorum puellarium de
bet uidua blandiri ꝙ nō minus ſexagenariā electionē
prǽcipit. Neqꝫ enim innuptas uel iuuenculas cogit ut
nubant: qui de nuptiis quidē loquitur Tempus breue
eſt: Supereſt ut et qui habent uxores ſic ſint quaſi nō
habeant: Sed de his uiduis diſputat quǽ ſuorū nutriū
tur alimentis: quǽ filiorum et nepotum ceruicibus im
ponuntur: quibus imp̄at ut diſcant domū ſuam colere
et remunerare parentes ſufficienter eis tribuere ut nō
grauetur eccleſia et poſſit certis uiduis miniſtrare de
quibus ſcriptum eſt Honora uiduas quǽ uere uiduǽ
ſunt: hoc eſt quǽ omni auxilio ſuorum deſtitutǽ: q̄ ma
nibus ſuis laborare nō poſſūt: quas paup̄tas debilitat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ætaſqꝫ conficit quibus deus ſpes ē: et oīe opus oīo
Ex quo intelligi datur Adoleſcentulas uiduas exceptiſ
hiſ:quas excuſat infirmitas :uel ſuo labori uel propin
quorum ac liberorū miniſterio delegari. Honor autē
ī pſentiarum uel pro elemoſyna uel pro munē accipi
tur ut eſt illud. Preſb yteri duplici honore digni habe
ātur maxie qui laborant in uerbo et doctrina. Et ī euā
gelio dñus differit mandatū legis in quo dicitur: Ho
nora patres et matrē tuā nō in uerborū ſono qui ino
pias parentū caſſa pōt adulatione fruſtrari: ſed ī uictus
neceſſariis miniſtrandis debē intelligi. Jubente enim
dñō ut filii alerent parentes pauperes: et redderent
bñfitia ſenibus quæ puuli accepant: ſcribæ et pharyſæi
ecōtrario docebant filios ut parētibus reſpōderēt cor
ban: hoc eſt dōuꝫ quod altari pollicitus ſū et in tēpli
dona promiſi: ſi tu a me acceperis cibos: uertetur in tuū
refrigerium. Atqꝫ ita fiebat ut egentibus patre et mīe
ſacrificiū afferrent filii: qđ ſacerdotes ſcribæqꝫ cōſume
rent. Si ergo apoſtolus paupes uiduas eas tāē quæ
adoleſcentulæ ſunt et nulla debilitate franguntur cogit
ſuis mānibus laborare ne grauetur eccleſia et poſſit āuſ
uiduas ſuſtentare qua excuſatione utitur quæ opibus
affluit mundi: quæ poteſt etiā aliis miniſtrare: et de ini
quo māmona ſibi amicos facere: qui poſſint eam reci
pere in æterna tabernacula. Simulqꝫ conſidera ꝙ ui
dua nō eligatur niſi unius uiri uxor: et nos putabāus
ſacerdotū hoc tantū eſſe priuilegiū: ut non admittatur
ad altare niſi qui unā habuerit uxorem. Non ſolū eni
ab offitio ſacerdotii digamus excluditur: ſed et ab elēo
ſyna eccleſiæ dū indigna putatur ſtipe quæ ad ſecūda
cōiugia deuoluta eſt. Quanꝙ in lege ſacerdotali tene
atur et laicus qui talem ſe pbere debet ut poſſit eligi ī
ſacerdotium. Non eni eligitur ſi digamus fuerit. Por
ro eliguntur ex laicis ſacerdotes. ergo et laicus tenetur
mandato ꝑ quod ad ſacerdotium peruenit. Aliud ē qđ
uult apoſtoluſ aliud quod cogitur uelle ut cōcedat ſecū
da matrimonia. Meæ eſt icontinentiæ nō illius uolū
tatis. Uult omnes eſſe ſicut ſeipſum et ea cogitare quæ
dei ſunt: et ſolutos nequaꝙ ultra alligari. Sed ſi ha
bentes per icōtinentiam ad barathrum ſtupri uiderit
ꝑuenire digamiæ porrigit manum ut cū uno magis ꝙ
pluribus uolutentur. Quod nequaꝙ amare dictum et
contra apoſtoli regulam: ſecūdus nuptiator exaudiat.
Duæ enim ſunt Apoſtoli uoluntates Una qua pcipit
Dico autem innuptis et uiduis bonū eſt illis ſi ſic per
manſerint ſicut et ego Altera quæ indulget: Si āt non
ſe continent nubant: melius eſt enim nubē ꝙ uiri Pri
mū quid uelit deinde quid cogatur uelle demonſtrat.
Uult nos pmanere poſt nuptias ſicut ſeipſū: et propo
ſitæ beatitudinis apoſtoli ponit exemplū. Si autē nos
uiderit nolle qđ ipſe uult incontinentiæ noſtræ tribuit
indulgentiam. Quam e duabus eligimus uoluntatem
Qđ magis uult et qđ ꝑ ſe bonū ē. an qđ mali cōparati
one leuius ſit: et quodāmodo nec bonū eſt qr pfertur
malo. Ergo ſi qui eligimus qđ apoſtolus nō uult: ſed
uelle cōpellitur: imo acquieſcit deteriora cupientibus
non apoſtoli ſed noſtrā facimus uoluntatē. Legius in
ueteri teſtamēto pōtifices ſemel maritos et filias ſacer
dotū ſi uiduæ fuerit ueſci debē de ſacerdotalibus ci
biſ mortuiſqꝫ ſic pr̄i et mr̄i ſic exhibēdū iferiarū officiū
Sinautes alios uiros acceperint: alienas eas et a pr̄e
et a ſacrificiis fieri et iter externas reputari. Qđ quidē
obſeruat et gentilitas in cōdēnationē noſtri ſi hoc non
exhibeat ueritas chriſto: quod tribuit mēdacius diabo
lo: qui et caſtitates repperit perditricem. Hierophanta
apud athenas euirat uirum: et æterna debilitate fit ca
ſtus: Flamen unius uxoris ad ſacerdotium admittitur
Flaminica quoqꝫ unius mariti eligitur uxor: Ad tauri

ægyptii ſacra ſemel maritus aſſuitur: ut omittā uirgis
ueſtæ et Apollinis iunoniſqꝫ achiuę et dianæ ac miner
uæ q̄ ppetua ſacerdotii uirginitate marceſcunt: Strigā
breuiter reginam Cartaginis quæ magis ardere uoluit
ꝙ Jarbe regi nubere et: Haſtrubalis uxorem q̄ appre
henſis utraqꝫ manu liberis in ſubiectus ſe præcipitauit
incendium ne pudicitiæ damna ſentiret: et Lucrecia q̄
amiſſa gloria caſtitatis noluit pollutæ conſcientiæ ſup
uiuere: Ac ne multa longo ſermone contexas quæ po
tes de primo contra Jouinianus uolumine in ædificati
onem tuā ſume: unum tantus quod in patria tua geſtū
eſt repetā ut ſcias pudicitiam etias barbaris ac feris et
ſanguinariis gentibus eſſe uenerabiles Gens Theuto
num ex ultimis Oceani: atqꝫ Germaniæ profecta lit
toribus omnes gallias inundauit ſæpiuſqꝫ cæſis roma
nis exercitibus apud aquas ſextias Mario pugnante
ſuperata eſt. Quorum trecentæ matronæ cuꝫ aliis ſe ui
ris captiuitatis conditione tradendas eſſe didiciſſent.
Primū conſulem deprecatæ ſunt ut templo cereris ac
ueneris in ſeruitium traderentur: Quod cum nō impe
trarent ſummouente eas littore cæſis paruulis liberis
mane mortuæ ſunt repertæ: ſuffocatis laqueo faucibꝫ
et mutuis ſe cōplexibus tenentes. Quod igitur barba
ræ caſtitati nō potuit inferre captiuitas: Hoc matrona
nobilis faciet: et experietur alius uirus quæ priorē aut
bonum perdidit aut malum experta eſt. ut rurſus con
tra iudicium dei facere nitatur: Quid ſi ſtatim ſecundū
perdiderit: Societur et tertio? Et ſi ille dormierit ī quar
tus quintumqꝫ procedat: ut nihil ſit: quo a meretricibꝫ
differat: Omni ratione uiduæ prouidendum eſt: ne ca
ſtitatis primos excedat limites: qđ ſi exceſſerit et uere
cundiam ſuperauerit matronalem in oēs debachcabi
luxuriam: ita ut prophetam mereatur audire dicētem.
Frons meretricis facta eſt tibi impudorata es tu: quid
ergo dānamus ſcđa matrimonia. Minime ſed prima
laudamus. Abiicimus de eccleſia digamos. Abſit. ſꝫ
monogamos ad continentiam prouocamus. Jn arca
Noe non. ſolus munda: ſed et imunda fuerunt anima
lia. habuit et hoīes habuit et ſerpentes ī domo quoqꝫ
magna uaſa ſunt diuerſa: alia in honorē: alia in cōtue
liam. Eſt et cratera ad bibenduꝫ: eſt et matula ad ſecre
tiora naturæ. Nam cum ſementem terræ bonæ cēteſiū
et ſexageſimum: et triceſimum fructum euāgelia doce
ant: et centenarius pro uirginitatis corona primū gra
dum teneat: ſexagenarius pro labore uiduarum in ſe
cundo ſit numero: tricenarius fœdera nuptiarum ipſa
digitoruꝫ cōiunctione teſtetur: digamia in quo erit nu
mero: imo extra numerum erit. Certe ī bona terra nō
oritur. ſed in uepribus et in ſpinetis uulpiuꝫ: q̄ Hero
di impiiſſimo cōpatur ut in eo ſe putat eſſe laudabilē ſi
ſcortis melior ſit: ſi publicarum libidinum uictimas ſu
peret: ſi uni ſit proſtituta non pluribꝫ: Rem dicturus
ſum incredibilē: ſꝫ quā multorū teſtimoniis approbo
Ante annos plurimos cum in chartis eccleſiaſticis iu
uarem Damaſū romæ urbis Epiſcopū et orientis atqꝫ
occidentis ſynodicis conſultationibus reſponderem.
uidi duo inter ſe paria uiliſſimorum e plebe hominus
comparata unum qui uiginti ſepeliſſet uxores: alterā
q̄ uiceſimumſecundum habuiſſet maritum extremo ſi
bi ut ipſi putabant patrimonio copulatos. ſumma om
nium expectatio uirorum pariter ac fœminarum pt tā
tos rudes quiſquē primū dfferret. Uicit maritus et to
tius urbis populo cōfluēte coronatus: et palmā tenēs
adoranſqꝫ per ſingulos ſibi acclamantes uxoris multi
nube pheretrum pcedebat. Quid dicemus tali mulieri
nempe illud qđ dñs ſamaritanæ Uigintiduos habuiſti
maritos: et iſtū a quo nunc ſepeliris nō eſt tuus Jtaqꝫ
obſecro te religioſa in chriſto filia ut teſtimonia iſta nō

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

noueris: quibus incõtinẽtibus et miſeris ſubuenitur ſꝫ
illa potius lectites quibꝫ pudicitia coronatur. Sufficit
tibi ꝙ ꝑdidiſti primum uirginitatis gradum : et ꝑ ter
tium ueniſti ad ſecundũ.i. ꝑ officium cõiugale ad ui
duitatis cõtinẽtiam. Extrema imo abiecta ne cogites:
nec aliena et lõge poſita exempla perquiras. Habes a
uiam: mřem: amitam: quarum tibi abundans imitatio
atqꝫ doctrina perfecta uiuendi: norma uirtutum ẽ. Si
.n. multæ in cõiugio uiuẽtibus adhuc uiris intelligunt
illud apoſtoli Omnia mihi licent ſed nõ omnia expedi
unt et caſtrant ſe propter regna cælorum uel a ſeda na
tiuitate ꝑt lauachrum ex conſenſu: uel ꝑt nuptias ex ar
dore fidei : cur uidua quæ iudicio dñi uirum hẽre deſi
nit non illud lætabunda igeminet. Dominus dedit: do
minus abſtulit: et oblatam occaſionẽ arripiat libertatiſ
ut ſui corporis hẽat poteſtatem : ne rurſum ãcilla fiat
hominis. Et certe multo laborioſius eſt nõ frui eo qđ
habeas ꝙ deſiderare quod amiſeris. Unde et uirgini
tas in eo facilior ẽ ꝙ carniſ incentiua nõ nouit: et uidu
itas in illo ſolicitior ꝙ ꝑteritas animo recolit uolupta
tes: maxime ſi ſe putet uirum ꝑdidiſſe non præmiſiſſe.
Quorum alterum doloris: alterum gaudii eſt. Prima
hominis creatura nos doceat plures nuptias refutarẽ.
Unus Adam et una Eua imo unam ex eo coſta ſepa
tur in fœminã. Rurſumqꝫ qđ diuiſum fuerat nuptiis
copulatur dicente ſcriptura erunt duo in carne una: nõ
in duas nec in tres. Propter quod relinquet homo pa
tres et mřem: et adhærebit uxori ſuæ: certe nõ uxoribꝫ
Quod teſtimonium paulus ediſſerens ad Ro. refert:
et ad eccleſiam ut et primus Adam i carne: et ſecũdus
in ſpiritu monogamus ſit. Sit una eua mater omniũ
uiuentiũ: et una eccleſia parens omniũ chriſtianorũ
ſicut illam maledictus Lamech in duas diuiſit uxores
ſic hanc hæretici in plures eccleſias lacerant: q̃ iux̃ apo
calypſim Joannis ſynagoge magis diaboli appellãdæ
ſunt ꝙ chriſti cõciliabula. Legimus in carminũ libro
Sexaginta ſunt reginæ et octoginta reginæ et adoleſcẽ
tulæ: quarum non eſt numerus. Una columba mea :
perfecta mea: una eſt matris ſuæ electa genitricis ſuæ
ad quã ſcribit Joannes epiſtolam Senior electæ dñæ
et filiis eius! Sed in arcã. quã Petrus apoſtolus ſub
typo interꝑtatur eccleſiæ. Noe cum filiis tribus ſingu
las nõ binas uxores introduxit : etiã de imundis ani
malibus bina ſumũtur maſculus et fœmina ut ne in be
ſtiis quidẽ ſerpentibus crocodillis et lacertis digamia
habeat locũ. Quod ſi de mundis ſeptena ponuntur .i.
imparia hoc uirginitatis ac pudicitiæ palma mõſtratur
Egreſſus enĩ de arca noe deo uictimas imolauit non
utiqꝫ de pari ſed de ipari numero. quia alterũ fœtibus
atqꝫ cõiugio alterum ſacrificio præparatum eſt ut patri
archæ non ſingulas habuerunt uxores : immo et con
cubinas habuerunt plurimas. Et ne hoc parum ſit
dauid multas et Salomon habuit innumerabiles.
Judas ad Thamar quaſi ad ſcortũ ingreditur et iuxta
occidentem litteras Oſee propheta non ſolus meretri
ciꝭ ſꝫ et adulteræ copulatur. Quod ſi et nobis iure cõce
ditur adhiniamus ad omnes fœmĩas et in exemplum
ſodomæ et gomorre ab ultima die deprehẽdamur uẽ
dentes et ementes nubentes et nuptum tradẽtes. et tẽ
ſit finis coniugii quando terminus uitæ. Quod et ſi ꝑt
diluuium: et ante diluuium uiguit illa ſẽtentia Creſcite
et multiplicamini et replete terrã: quid ad nos i quos
fines ſæculorum decucurrerũt: quibus dr̃ Tempus bre
ue eſt: et iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. q̃
ſiluam legis et nuptiarum euãgelica caſtitate ſuccidit :
tempus amplexandi: et tempus longe fieri a complexi
bus. Hieremias captiuitate propinqua uxorem probi
betur accipere. Ezechiel in babylone mortua eſt iquit

uxor mea: et apertum eſt os meum. nec ducturus uxo
rem: nec ille qui duxerat poſſit in opere cõiugali libere
prophetare. Olim gloriæ erat illis audire uerſiculum
Filii tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ.
Et uideas filios filiorum tuorũ: nunc de cõtinẽtibꝫ dr̃
Qui adhæret dño ũus ſp̃us eſt. Et adhæſit aĩa mea ꝑt
te: me ſuſcepit dextera tua. Tunc oculum pro oculo: nc
uerberãti maxillã ꝑbemus et alteram. Illo tp̃e bellato
ribus dicebatur Accingere gladio tuo ſuper femur tuũ
potentiſſime. Nõ audit Petrus conde gladium tuum
i uaginã ſuã: qui. n. gladio percuſſerit gladio morietur
Hæc dicimus nõ ſepantes legẽ et euãgeliũ ut Mar
tion calũniatur: ſꝫ unũ atqꝫ eundẽ ſuſcipientis deum :
qui pro uarietate tẽporum pricipiũ et finis erit: ut me
tat: plantet ut hẽat qđ ſuccidat. Jacit fundamẽtũ ut æ
dificio cõſummato ſæculi culmẽ iponat. Alioqui ſi ad
ſacramẽta ueniamus et futurorum typos nõ nr̃o arbi
trio: ſꝫ aplõ differente. Agar et ſara: mõs ſina et ſiõ du
o iſtrumẽta ſignificant. Lia lippiẽtibꝫ oclis et Rachel
quã Jacob amabat plurimum ſynagogas eccleſiamqꝫ
teſtantur Unde et Anna prius ſterilis feruente uberta
te fœcundior ẽ: licet monogamia nos i Jſaac Rebeca
qꝫ ꝑceſſerit: cuius ſolius partus domini reuelatio eſt:
nec ulla alia fœminarum dñi per ſeipſam conſuluit.
Quid loquar de Thamars quæ Efroin et Phares ge
minos fudit infantes. Jn quorũ natiuitate diuiſa eſt
materia duos populos ſeparauit et ligata manus coc
cino cõſcientiam iudæorum iam tunc paſſione chriſti
reſperſit ac de ſcorto prophetico cuius ſimilitudo uel
eccleſiam ſignificat de gentibus congregatam Uel qđ
ipſi loco magis cõuenit ſynagogam primũ aſumptã
de idolatris per Abraham et Moiſen. Deinde poſt
adulterium et negationẽ ſaluatoris ſedentem plurimo
tempore ſine altari ſacerdotibus ac prophetis et uiri
priſtini cõſortium preſtolantem ut poſtꝙ ſubintrauerit
plenitudo gentiũ tunc omnis iſrahel ſaluus fiat quaſi
in breui tabella latiſſimos terrarum ſitus oñdere uolu
it. Hinc pergam ad alias quæſtiunculas: quarũ prima
de Annæ conſilio Sola ne perpetua mœrens carpere
iuuẽta. Nec dulces natos Ueneris nec præmia noris
Jd cinerem aut manes credis curare ſepultos: Cui bre
uiter reſpõdebat ipſa que paſſa eſt. Tu lachrymis euic
ta meis: tu prima furentẽ His germana malis oneras
atqꝫ obiicis hoſti. Non licuit thalami expertem ſine cri
mine uitam Degere more feræ tales ne tangere curas
non ſeruata fidei cineri promiſſa ſicheo. Proponis mi
hi gaudia nuptiarum: ego tibi opponam pyram: gladi
um et incendium. non tm̃ boni eſt in nuptiis quod ſpe
ramus: quãtum mali quod accidere põt et timẽdum ẽ
Libido trãſacta ſemper ſui relinquit pœnitudinẽ: nun
quãqꝫ ſaciatur: et extincta reaccenditur: uſu creſcit: et
dficit: nec rõi paret q̃ impetu ducitur : ſꝫ dicis Amplæ
opes diſpenſatio rei familiaris egent auctoritate uiri.
Scilicet perierunt domus celibum: et niſi cũ ſeruulis
tuis ip̃a ſeruieris: familiæ tuæ iperare nõ poteris. Quia
tua: mater: et amita nõne auctoritatis priſtinæ honoriſ
maioris ſunt: dum eas et tota prouincia et eccleſiarũ
principes ſuſpiciunt: Ergo milites et peregrinantes ſiĩ
uxoribus ſua hoſpitiola non regunt: et nec inuitãt ad
conuiuia nec immitantur. Quaſi non poſſis probatæ æ
tatis habere famulos uel libertos in quorũ nutrita eſ
manibus qui præſint domui: uel ad publicum reſpõde
ãt: tributa perſoluant qui te ſuſpiciãt ut patronã diligãt
ut alumnã: ueneréntur ut ſanctã. Quære primũ regnũ
dei et iuſticias eius: et hæc omnia apponentur tibi. Si
de ueſte cogitaueris lilia tibi de euãgelio proponũtur
Si de cibo remittere ad aues quæ non ſerunt neqꝫ me
tunt: et pater tuus cæleſtis paſcit illas. Quãtæ uirgineſ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et uiduæ abſq̃ ſorde rumoris ſuas ſubſtãtiolã guberna
uerunt. Caue ne iungaris adoleſcentulis. ne his adhæ
reas ꝑꝑ quos apoſtolus cõcedit ſecũda matrimonia:
et ſuſtineas in media tranquillitate naufragium Si Ti
motheo dicitur adoleſcentiores uiduãs deuita. Et ite
rum. Anus ut matres iuuenculas ut ſorores cũ omni
caſtitate. Quare tu me cõmonentẽ nõ audias fuge per
ſõas in quibus poteſt malæ cõuerſationis eẽ ſuſpitio:
ne parum hẽas illud e triuio Sufficit mihi cõſcientia
mea: nõ curo quid de me loquãtur hõĩes. Et certe apo
ſtolus prouidebat bona nõ ſolũ coram deo ſed etiam
coram hõibus ne ꝑ illum nõen dei blaſphemaretur ĩ
gentibus: Habebat utiq̃ poteſtatẽ ſorores mulieres
circũducendi: ſed nolebat ſe iudicari ab infidelibus cõ
ſcientia et cũ poſſet de euangelio uiuere diebus ac noc
tibus laborabat mãibus ſuis: ne quẽ grauaret credenti
um. Si ſcandaliſat ĩquit eſca fratrem in æternũ carnem
nõ mãducabo. Dicamus et nos ſi ſcandaliſat ſoror il
la uel frater non unũ uel alterũ ſed totã eccleſiã nec ſo
rorem uidebo nec fratrem. Melius eſt rem fãiliarem
minui ꝙ aĩæ ſalutem ꝑire. Melius eſt amittere quod
uelimus noliuſ ꝑiturũ ẽ ꝙ id amittere pro quo oĩa dimit
tenda ſunt Quis noſtrũ non dicam cubitũ qđ enorme
eſt: ſʒ unius unciolæ decimã ꝑtem adiicere poteſt ad ſta
turam ſuã. Et ſoliciti ſumus quid manducẽus aut bi
bãus. Ne cogitemus ergo de craſtino: ſufficit diei ma
litia ſua. Jacob fratres fugiẽs magnis in domo patris
diuitiis derelictis nudus profugit meſopotamias: Et ut
nobis fortitudinis ſuæ præberet exemplum: lapide ca
piti ſuppoſito uidit ſchalam ad cælum uſq̃ ſurreptas
et dominus innitentem ſuper eas per quas aſcendebãt
angeli et deſcendebant ut nec peccator ſalutes deſperet
nec iuſtus in ſua uirtute ſecurus ſit Atq̃ ut multa præ
teream: neq̃ enim tempus eſt ut aſſumpti teſtimonii
omnia diſſeram. Poſt annos uiginti diues dominus
et pater ditior qui dudus iordanes baculo tranſierat: cũ
tribus turmis gregus in patriã regreditur Apoſtoli to
to orbe peregrini non æs ĩ zona nõ uirgã ĩ manu non
caligas habuere in pedibus: et tamẽ dicere poterant
nihil habentes et omnia poſſidentes Et aurũ et argẽ
tũ nõ eſt nobis quod autem habemus hoc tibi dãus
Jn nomine ieſu chriſti ſurge et ãbula Non enĩ erãt di
uitiarũ ſarcina ꝑgrauati et ideo cũ Helia ſtãtes in fo
ramine petræ per anguſtias acus tranſire poterant. et
poſteriora dñi cõtẽplari Nos ardẽus auaritia: et cõtra
pecũias diſputãtes auro ſinũ expãdius nihilq̃ nobiſ ſa
tiſ eſt: et illud qđ đ Megarẽſibs dicitur iure miſeris co
aptari poteſt. Edificãt quaſi ſẽper uicturi uiuunt qua
ſi altera die morituri Et hæc facimus quia uerbis dñi
non credimus. et quia ætas optata cunctis non uicini
as mortis q̃ đbetur mortalibs lege naturæ ſed caſſa ſpe
annorum nobis ſpatia pollicetur. Nemo enim tã frac
tis uiribus et ſic decrepitæ ſenectutis eſt ut non ſe pu
tet unum adhuc annum uicturus eſſe Unde ſurrepit o
bliuio conditionis ſuæ ut terrenum animal et ĩas iamq̃
ſoluendum erigatur in ſuperbiam et animo cælus tene
at. Uerũ quid ago: Fracta naue de mercibus diſputo
Qui tenebat de medio ſit: et nõ intelligimus appropin
quare antichriſtum quẽ dominus ieſus interficiet ſpi
ritu oris ſui. De pregnantibus et nutriẽtibus ĩ illa die
quorum utrũq̃ de fructibus nuptiarum eſt. Præſen
tium miſeriarũ pauca percurram. Quod rari hucuſq̃
reſidemus: non noſtri meriti: ſed domini miæ eſt Jn
nũerabiles et ferociſſiæ nationes uniuerſas gallias oc
cuparunt quicquid inter alpes et Pirrheneũ eſt quod
oceano et rheno includitur. Quãdus: Uuãdalus Sar
mata: Halani. Gipedes: Heruli: Saxones. Burgũdio
nes. Alemãni et olugenda reſpublica hoſtes Pãnonii
uaſtauerũt Etenĩ aſſur uenit cũ illis. Maguntiacus
nobilis quondam ciuitas capta atq̃ ſubuerſa eſt: et in
eccleſia multa milia hominũ trucidata. Uangiones lõ
ga obſidione deleti Remorũ urbs præpotens: Ambi
ani. Atrebatæ: extremiq̃ hominũ Morini: Tornacus
Nemete: Argentoracus: trãſlatæ in germaniam Aqui
taniæ: nouẽq̃ populorũ lugdunenſis et Narbonenſis
prouĩciæ ꝓter paucas urbes populata ſunt cũcta. quas
et ipſas foris gladius: intus uaſtat fames. Nõ poſſũ
abſq̃ lachrymis Toloſæ facere mẽtionẽ quæ ut hucuſ
q̃ nõ rueret ſancti Exuperii Epiſcopi merita ꝑſtiterũt
Jpſæ Hiſpaniæ iã iãq̃ perituræ quotidie cõtremiſcunt
recordãtes iruptionis ambricæ: et quicquid alii ſemel
paſſi ſunt: illæ timore ſemper patiuntur. Extera taceo:
ne uidear de dei deſpare clæmẽtia. Olim a mari ponti
co uſq̃ ad alpes Julias nõ erant nr̃a q̃ nr̃a ſunt: et per
annos. xxx. fracto Danubii limite in mediis romani ĩ
perii regionibs pugnabatur. Aruerũt uetuſtate lachry
mæ ꝓter paucos ſenes omnes ĩ captiuitate et obſidiõe
generati nõ deſiderabant: quã non nouerant libertatẽ.
Quiſ hoc credet: quæ digno ſermone hiſtoriæ cõprehẽ
dent. romani in gremio ſuo nõ pro gloria ſʒ pro ſalute
pugnare: imo ne pugnare quidem ſʒ auro et cuncta ſu
pellectili uitam redimere. Quod nõ uicio principũ qui
uel religioſiſſimi ſũt: ſʒ ſcelere ſemibarbari accidit pro
ditoris qui noſtris cõtra nos opibs armauit ĩimicos.
Eterno quondã dedecore romanum liberabat ĩperiũ
quod gallis cuncta uaſtantibus fuſoq̃ apđ gallias ex
ercitu romã brenus intraſſet: nec priſtinã abolere pote
rat ignomiam donec et gallias genitale gallorum ſolũ
et gallogræciam in qua ſederãt occidentis orientiſque
uictores ſuo imperio ſubiugaſſent. Hanibal ab Hiſpa
niæ finibus orta tẽpeſtate cum uaſtaſſet Jtaliam: uidit
urbem nec auſus eſt obſidere. Pyrrhum tãta tenuit ro
mani nominis reuerentia: ut et deletis omnibs a propi
quo recederet loco: nec auderet uictor aſpicere: quam
regum didicerat ciuitatem: et tñ pro hac iiuria nõ eni
dicam ſuperbia q̃ bonos exitus habuit: alter toto orbe
fugitiuus tandẽ Bithyniæ mortem ueneno repperit.
Alter reuerſus in patriam in ſuo regno occubuit: Et u
triuſq̃ prouintiæ romani populi uectigales ſunt. nunc
ut omnia proſpero fine eueniant ꝓter nr̃a q̃ amiſimus
non hẽmus quid uictis hoſtibs auferamus Potentiã
Romanæ urbis ardens poeta deſcribens ait. Quid ſa
tis eſt ſi roma parum eſt. Quod noſ alio mutemus elo
gio: quid ſaluum eſt ſi roma perit. Non mihi linguæ ſi
centum ſint oraq̃ centuʒ: ferrea uox: omnes captorũ
dicere pœnas. Omnia cæſorum ꝑcurrere noĩa poſſũ
et hæc ipſa q̃ dixi periculoſa ſunt tam loquẽti ꝙ audiẽ
tibus: ut ne gemitus quidẽ liber ſit uolẽtibus: imo nec
audientibus nobis flere q̃ patimur. Reſpondẽ mihi ca
riſſima in chriſto filia iter iſta nuptura es. quẽ acceptu
ra uirum. Credo pugnaturum ãt fugiturũ. Quid utrũ
q̃ ſequatur intelligis: et pro feſcennino carmine terri
bilis tibi rauco ſonitu buccina cõcrepabit: ut quas hẽs
pronubas: habeas forte lugẽtes. Aut quibus deliciis
affluas quæ poſſeſſionum tuarũ reddituſ ꝑdidiſti: q̃
obſeſſam familiolam tuam morbo et fame cernis con
tabeſcere: ſed abſit ut de te talia ſẽtiam ut ſiniſtrũ quip
piam ſuſpicer de ea q̃ ſuam domino aĩas conſecrauit.
Non tam tibi ꝙ ſub tuo nomine aliis ſum locutus: q̃
ocioſæ et curioſæ atq̃ uerboſæ domus circueunt mĩo
narum: quarũ uenter deus eſt: et gloria in cõfuſione
earum quæ nihil aliud de ſcripturis niſi digamiæ præcẽ
pta nouerunt: quæ in aliarũ corpore ſua deſideria cõ
ſolãtur: ut quod ipſæ fecerunt alias facẽ uideãt et ma
larum ſocietate palpentur: quarum cum impudentias
et propoſitiones apoſtolicarum ſñiarum interpretatõs

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cōtriueris: legito quomodo tibi i uiduitate ſeruāda ui
uendū ſit librū ad Euſtochiū de uirginitate ſeruāda
et alios ad Furiā atq₃ Saluinā: quarum altera probi
quondā cōſulis nurus: altera Gyldonis: qui Aphricā
tenuit filia eſt. Hic libellus de monogamia ſub nomie
tuo titulum poſſidebit.

Ad principiā uirginē de obitu et uita marcelle: cuius
illuſtre uiduitatis exēplū merito ꝑt præcepta ſubiicitur

Argumentū

MARCELLAM illuſtrē fœminā ui
dualis caſtimoniæ decus miris efert
preconiis quæ uiro ſeptio menſe ſub
lato perpetuo ſe pudicitiæ dedicauit
ipſius ſtudiū i ſcripturis continentiā
grauitatē reliquaſq₃ uirtutes enarrans: et ꝙ prima illu
ſtriū fœminarū monaſticā profeſſa uitā ſua imitatiōe
plurimas uirgines excitarit. Refert ſua illam doctrina
in ſcripturis edoctā et tā curioſe ipſū interrogaſſe ut
quicquid lōga meditatione perceperat hæc pene totū
didicerit atq₃ poſſedrit. Tātæ fidei fuiſſe affirmat ut hæ
retica tempeſtas romæ exorta eius inſtinctu et conſilio
deleta ac damnata ſit ubi et gothicā cladē: et romanæ
urbiſ recenſet excidiū: in quo dura perpeſſa et ſodalis
uirginitate ſeruata poſt mēſes aliquot beato fie quieuit.

Epiſtola

EPE ET MVLTūs flagitas uirgo
chriſti principia ut memoriā ſanctæ
fœminæ Marcelle litteris recolā: et
bonū quo diu fruiti ſumus etiā cæ
teriſ noſcendū imitandūq₃ deſcribā:
Satiſq₃ doleo ꝙ hortaris ſponte currentem: Et me
arbitraris indigere precibus: qui ne tibi quidem i eius
dilectione concedē: multoq₃ plus accipias q̄ tribuas
beneficii tantarū recordatione uirtutū. Nā ut hucuſ
q₃ reticerem et bienniū preterirē ſilentio Non fuit diſ
ſimulationis ut male eſtimas: ſed triſtitiæ icredibilis
quæ ita meū oppreſſit animū ut melius iudicarē me
tacere i præſentiarū q̄ nihil dignū illius laudibus dicerē
Neq₃ uero. Marcellam tuā immo meā et ut uerius
loquar noſtrā oimq₃ ſcorū et proprie rōanæ urbiſ in
clytū decuſ inſtitutis rhetorū prædicabo ut exponā
illuſtrē familiā alti ſanguinis decus et ſtēmata per cō
ſules et præfectos prætorio decurrētia. Nihil i illa lau
dabo: niſi quod propriū eſt Et eo nobilius ꝙ opibꝫ
et nobilitate contēpta facta ē paupertate et humilitate
nobilior. Orbata patris morte uiro quoq₃ poſt nupti
as ſeptimo menſe priuata eſt Cūq₃ eā Cerealis cuius
clarum iter conſules nomē eſt: propter ætatē et ātiqui
tatem familiæ et inſignē quod maxime uiris placeē cō
ſueuit decorem corporis ac morū tēpantiā ambitio
ſius peteret ſuaſq₃ lōgeuus polliceretur diuitias: et nō
quaſi in uxorem ſed quaſi i filiā uellet donationē trāſ
fūdere Albinaq₃ mater tam clarum preſidiū uiduitate
domus ultro appeteret: illa reſpondit Si uelles nubeē
et non æternæ cuperes me pudicitiæ dedicare utiq₃ ma
ritum quæreres non hæreditatē. Illoq₃ mādāte poſſe
et ſenes diu uiuere et iuuenes cito mori elegāter luſit
Iuuenis quidem pōt cito mori: ſed ſenex diu uiuere n̄
poteſt: Qua ſnīa repudiatus exēplo cæteris fuit: ut e
ius nuptias deſperarēt. Legimus i euāgelio ſecundū
Lucam Et erat. Anna propheteſſa filia phanuelis d̄ tri
bu Aſer: Et hæc prouectæ ætatis i diebus plurimis ui
xeratq₃ cum uiro ānis ſeptem a uirginitate ſua: et erat
uidua ānis octogintaquatuor: nec recedebat de templo
ieiuniis et obſecrationibꝫ ſeruiens die ac nocte. Nec

mirum ſi uidere meruerit ſaluatorem quē tanto laboē
q̄rebat. Cōferamus ſeptem ānos ſeptē menſibus ſpā
chriſtum et tenere natum: confiteri et in crucifixum cre
paruulum non negare et uirum gaudere regnātē. nō
facio ullam inter ſanctas fœminas differentiam quod
nonnulli inter ſanctos uiros et eccleſiarum principes
ſtulte facere conſuerunt: ſed illo tendit aſſertio: ut qua
rum unus eſt labor unum et p̄mium ſit. Difficile eſt in
maledica ciuitate et in urbe in qua orbis quondā po
pulus fuit palmaq₃ uiciorum ſi honeſtis detraherent:
et pura ac munda macularent non aliquā ſiniſtri rumo
ris fabulam trahere. Unde quaſi rē difficillimā ac pene
impoſſibilem optat propheta potius q̄ p̄ſumit dicens
Beati imaculati in uia qui ambulant in lege domini.
Immaculatos in uia huius ſeculi appellat quos nulla
obſceni rumoris aura maculauerit: qui obprobrium
non acceperint aduerſus proximos ſuos. De quibus
et ſaluator i euāgelio Eſto inquit beniuolus ſiue bene
ſentiens cum aduerſario tuo dum es in uia cum illo.
Quis unquā de hac muliere quod diſpliceret audiuit
ut crederet. Quis credidit ut nō magis ſeipſum maligni
tatis et infamiæ cōdemnaret. Ab hac primum confuſa
gentilitas eſt dum omnibꝫ patuit q̄ eſſet uiduitas chri
ſtiana: quā et conſcientia et habitu promittebat. Illæ.n.
ſolent purpuriſſo et ceruſſa ora depingere: ſericis nite
re ueſtibus: ſplendere gēmis: aurum portare ceruicibꝫ
et auribus perforatis rubri maris p̄cioſiſſima grana ſu
ſpendere: fragrare muſco: mure ut tandē dominatu e
orum caruiſſe ſe lætentur: quærantq₃ alios nō quibus
iuxta ſnīam dei ſeruiant: ſed quibus imperent: Unde
et pauperes eligunt ut nomē tantorum uirorum hēre
uideantur: qui patienter riuales ſuſtineant ſi muſſita
uerint ilico proiiciendi: noſtra uidua talibus uſa eſt ue
ſtibus quibus obſtaret frigus: nō membra nudaret au
rum uſq₃ ad anuli ſignaculum repudiaret: et magis in
uentribus egenorum q̄ i marſupiis recondēs. Nuſq̄
ſine matre: nullum clericorum et monachorum quod
ample domus interdū exigebat neceſſitas: uidit abſq₃
arbitris. Semper in comitatu ſuo uirgines ac uiduas
et ipſas graues fœminas habuit ſciens ex laſciuia puel
larum ſæpe de dn̄arum moribus iudicari: et qualis q̄q₃
ſit talium cōſortio delectari. Diuinarum ſcripturarum
ei ardor incredibilis ſemperq₃ cātabat i corde meo ab
ſcondi eloquia tua ut nō peccem tibi et illud de p̄fecto
uiro Et in lege dōini uoluntas eius et in lege eius me
ditabitur die ac nocte. Meditationē legis non in repli
cando quæ ſcripta ſunt ut iudæorum exīmāt phariſæi
ſed in opere intelligens iux̄ illud apoſtolicum Siue co
meditis ſiue bibitis: ſiue quid agitis omnia i gloria do
mini facientes: et prophetæ uerba dicentis A manda
tis tuis intellexi. Ut poſtq̄ mādata cōpleſſet tunc ſe ſci
ret mereri intelligētiam ſcripturarum: qđ et alibi legitur
Quia cœpit ieſus facere et docere. Erubeſcit.n. q̄uis
p̄clara doctrina quā propria rep̄hēdit conſciētia. Fru
ſtraq₃ lingua p̄dicat paupertatē et docet elemoſynas:
qui croeſi diuitiis tumet: uiliq₃ opertus pallio pugnat
contra tineas ueſtium ſericarum. Moderata ei ieiunia
carnium abſtinētia: uini odor magis q̄ guſtus propter
ſtomachum: et frequētes infirmitates. Rara procede
bat ad publicum: et maxīe nobilium matronarum uita
bat domos: ne cogeretur uidere qđ cōtēpſerat: Apoſto
lorum et martyrum baſilicas ſecretis celebrās orōnibꝫ
et quæ populorum frequentiā declinarent. Matri tā
tum obediens: ut faceret interdum quod nolebat. Nā
cum diligeret illa ſuum ſanguinem et abſq₃ filiis atq₃
nepotibus uellet in fratris liberos uniuerſa cōferē: iſta
pauperes diligebat et tamē matri cōtraire nō poterat.
monilia et quicquid ſupellectilis fuit diuitibꝫ peritura

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

concedens magiſq3 uolens pecuniam perdere q̄ͣ pa
rentes contriſtare. Nulla eo tempore nobilium fœmi
narum nouerat romæ propoſitum monachorum: nec
audebat propter rei nouitatē ignominioſum ut tūc pu
tabatur et uile in populis nomē aſſumere: nec ab alexā
drinis ſacerdotibꝫ papaq3 Athanaſio et poſtea Petro
qui perſecutionē arrianæ hæreſeos declinātes quaſi ad
tutiſſimum ſuæ cōmunionis portum romas cōfugerāt
uitam beati Antonii adhuc tunc uiuētis monaſteria: q̄
in thebaide pachomii et uirginum et uiduarum didicit
diſciplinā nec erubuit profiteri qd̄ chriſto placere cogno
uerat. Hanc multoſ pt̄ annos imitata ē Sophronia: et
aliæ quibus rectiſſime illud Ennianum aptari pōt: utiū
ne in nemore pelio huius amicitiis fruita eſt Paula
uenerabilis in huius nutrita cubiculo Euſtochium uir
ginitatis decus: ut facilis æſtimatio ſit qualis magiſtra
ubi tales diſcipulæ. Rideat forſitan infideliſ lector me
in muliercularum laudibꝫ imorari. Qui ſi recordetur
ſanctas fœminas comites dñi ſaluatoris: q̄ miniſtra
bant ei de ſua ſubſtantia: et tres mariaſ ſtātes añ crucē
mariāq3 proprie magdalenē q̄ ob ſedulitatē et fidei ar
dorē turritæ nomē accepit: et prima añ apoſtolos chri
ſtum uidere meruit reſurgentes ſe potius ſuperbiæ: q̄ͣ
nos condēnabit ineptiarum: qui uirtutes non ſexu: ſed
animo iudicamus. Unde et Jeſus Joannē euāgeliſtas
amabat plurimum qui propter generis nobilitatē erat
notus pontifici et iudæorum inſidias nō timebat in tā
tum ut Petrum itroduceret in atrium ut ſtaret ſoluſ añ
crucem matrēq3 ſaluatoris in ſuā reciperet ut hæredita
tem uirginis domini uirginē matrem filius uirgo ſuſci
peret. Annis igr̄ plurimis ſic ſuā trāſegit ætatem ut an
te ſe uetulā cerneret q̄ͣ adoleſcentulā fuiſſe meminiſſet
laudans illud platonicum qui philoſophiā meditatiōē
mortis eſſe dixiſſet: unde et nr̄ Apoſtoluſ Cottidie mo
rior p̄ ueſtras ſalutē: et dominus iux̄ antiqua exempla
ria. Niſi quis tulerit crucē ſuas quottidie et ſecutus fu
erit me nō pōt meus eſſe diſcipulus. Multoq3 ante p̄
prophetas ſp̄s ſanctus Propter te mortificamur quot
tidie æſtimati ſumus ut oues occiſionis: et pt̄ multas æ
tates illa ſñia Memēto ſp̄ diem mortis et nunq̄ͣ pec
cabis. Diſertiſſimiq3 p̄ceptus ſatyrici Uiue memor le
ti: fugit hora: hoc qd̄ loquor inde eſt. Sic ergo ut dice
re cœperamus ætatem duxit et uixit: ut ſēper ſe crede
ret eſſe morituram ſic induta eſt ueſtibꝫ ut meminiſſet
ſepulchri deferēs hoſtiā rationabilē uiuā placentes dō
Deniq3 cum et me romā cū ſanctis pontificibꝫ Pau
lino et Epiphanio eccleſiaſtica traxiſſet neceſſitas: quo
rum alter Antiochenā ſyriæ: alter Salaminam cypri
rexit eccleſiam: et uerecūde nobilium fœminarum ocu
los declinarem. Jta egit ſecūdum aplm̄ importune op
portune ut pudorem meum ſua ſuparet induſtria: Et
quia alicuius tunc nois æſtimabatur ſuper ſtudio ſcrip
turarum nunq̄ͣ cōuenit qui aliquid de ſcripturis inter
rogaret: nec ſtati acquieſceret: ſed moueret e contrario
q̄ſtiones nō ut contēderet ſed ut q̄rendo diſceret earū
ſolutiones: quas opponi poſſe intelligebat. Quid i illa
uirtutum: quid ingenii: quid ſanctitatis: quid puritatis
inuenerim uereor dicere: ne fidem credulitatis excedā
et tibi maiorem dolorē incutiam recordāti quāto bono
carueris. Hoc ſolum dicā qd̄ quicquid in nobis longo
fuit ſtudio cōgregatum et meditatione diuturna quaſi
in naturā uerſum: hoc illa didicit atq3 poſſedit ita ut pt̄
profectionē noſtram ſit aliquo teſtimonio ſcripturarum
eſſet orta cōtentio ad illā iudicem p̄geretur: et quia ual
de prudens erat Et nouerat illde quod philoſophi ap
pellant το πρεπον idest docere quod facias ſic iter
rogata reſpondebat ut ēt ſua nō ſua diceret: ſ3 uel me
a uel alteriuſ cuiuſlibet: ut et in ipſo qd̄ docebat ſe diſci

pulam fateretur. Sciebat. n. dictum ab Apoſtolo Doc
re āt mulieri nō p̄mitto: ne uirili ſexui et iterdum ſacer
dotibus de obſcuris et ambiguis ſciſcitantibus facere
uideretur iniuriam. Jn noſtrum locum ſtatis audiuiꝰ
te illiuſ adhæſiſſe cōſortio: et nunq̄ͣ ab illa ne tranſuer
ſum quidē unguis ut dicitur receſſiſſe eadem domo: e
odem cubiculo uſas ut omnibꝫ in urbe clariſſima notū
fieret: et te matrem et illam filias reppeiſſe. Suburba
nus ager uobis pro monaſterio fuit: et rus electus p̄p
ſolicitudinem. Multoq3 ita uixiſtis tp̄e ut imitatiōe ue
ſtri et cōuerſione multarum gauderemus romam ſc̄as
hieroſolymas. Crebra uirginum mōaſteria monacho
rum inumerabilis multitudo ut pro frequētia ſeruien
tium deo qd̄ prius ignominiæ fuerat: eſſet poſtea glori
æ. Jnterim abſentias noſtri mutuis ſolabamur alloqui
is: et qd̄ carne nō poteramus ſp̄u reddebamus ſemp
ſe obuiare epiſtolis ſuperare officiis ſalutationibꝫ præ
uenire. Non multum p̄debat q̄ iugibꝫ ſibi litteris ſuge
batur. Jn hac tranquillitate et domini ſeruitute hæreti
ca in his prouinciis exorta tēpeſtas cuncta turbauit: et
in tantam rabies concitata eſt ut nec ſibi nec ulli bono
rum parceret: et quaſi parum eſſet hic uniuerſa mouiſ
ſe naues plenam blaſphemiarū romano intulit portui
inuenitq3 protinus patella operculus et romanæ fidi
puriſſimum fontem lutoſa ceno permiſcuere ueſtigia.
Nec mirum ſi in plateis et in foro rerum uenalium fi
ctus ariolus ſtultorum uerberet nates: et obtorto fuſte
dentes mordentiū quatiat cum uenenata ſpurcaq3 do
ctrina romæ iuenerit quoſ induceret. Tc̄ librorū περι
αρχων infamis interpretatio: tc̄ diſcipulus ολβιοσ
uere nominis ſui ſi in talem magr̄m non impegiſſet: tc̄
noſtrorum διδασκτικων contradictio: et phariſæorū
turbata ſchola. Tūc ſancta Marcella q̄ diu cohibuerat
ne per æmulationem quippiā facere crederetur: poſtq̄ͣ
ſenſit fidem apoſtolico ore laudatam in pleriſq3 uiola
ri ita ut ſacerdotes quoq3 et nō nullos mōachorū ma
ximeq3 homines ſæculi in aſſenſum ſui traheret ac ſim
plicitatem illuderet Ep̄i qui de ſuo ingenio cæteroſ æſti
mabat publice reſtitit malens deo placer̄ q̄ͣ hominibꝫ
Laudat ſaluator in euāgelio uillicus iniquitatis quod
cōtra dominum quidē attamē pro ſe prudēter fecerit.
Cernētes hæretici de parua ſcintilla maxima infēdia cō
citari: et ſuppoſitam dudū flammam iā ad culmina p̄
ueniſſe nec poſſe latēr qd̄ multos deceperat: petiuit et
impetrauit eccleſiaſticaſ epiſtolas ut cōmunicātes eccle
ſiæ diſcedere uiderentur Non multus tp̄s i medio ſuc
cedit in pontificatum uir inſignis Anaſtaſius ques diu
roma hēre nō meruit ne orbis caput ſub tali Ep̄o trun
caretur: Jmmo iccirco raptuſ atq3 trāſlatus ē ne ſemel
latam ſñiam p̄cibus ſuis flectere conaretur dicente do
mino ad Hieremiā Ne oraueris pro populo iſto neq3
dep̄ceris in bonum: quia ſi ieiunauerint et holocauſta
et uictimas obtulerint nō ſuſcipiam eas. Jn gladio. n.
fame et peſtilentia ego cōſumas eos. Dicas quid hoc
ad laudes marcellæ dānationis hæreticorum Hæc fuit
principium: Dum adducit Teſtes: qui ab eis prius
eruditi: et poſtea ab hæretico fuerāt errore correpti dū
oſtēdit multitudinē deceptorum dū impia περιαρχων
ingerit uolumina: Quæ emēdata manu ſcorpii mōſtra
bantur: dum acuti frequētibus litteris hæretici ut ſe de
fenderent uenire nō auſi ſunt: Tantaq3 uis cōſcientiæ
fuit: ut magis abſentes dānari q̄ͣ p̄ſentes coargui ma
luerint. Huius tam glorioſæ uictoriæ origo Marcella
eſt: tuq3 caput horum es et cā bonorum: q̄ ſcis me ue
ra narrare q̄ noſti uix de multiſ pauca dicere ne legenti
faſtidium faciat odioſa replicatio: et uidear apd̄ mali
uolos ſub occaſione laudis alterius ſtomachum meū
digerere. Pergam ad reliqua. De occidētis partibus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ad orie̅te̅ turbo tranſgreſſus minitabatur plurimis ma
gna naufragia Tunc impletum eſt. Putas ueniens fili
us hois inueniet fidem ſuper terram . Refrigerata ca
ritate multorum pauci qui amaba̅t fidei ueritatem no
ſtro lateri iungebantur: quorum publice petebatur ca
put: co̅tra quos oe̅s opes ꝑabantur ita quoqȝ: ut Bar
nabas adduceretur ad illa̅ ſimulatione̅ imo apertum ꝑ
ricidium qđ non uiribȝ ſȝ uoluntate co̅miſit. Et ecce u
niuerſa tempeſtas domin flante deleta e̅: expletumqȝ
uaticinium prophetale auferes ſpm eorȝ et deficient
et in puluere̅ ſuum reuerte̅tur. In illa die peribunt oe̅s
cogitationes eorum. Et illđ euãgelicus ſtulte hac nocte
auferetur anima tua a te: quæ a̅t ꝑparaſti cuius erunt
Dum hæc aguntur in iebus terribilis de occide̅te rumor
affertur obſideri roma̅: et auro ſalute̅ ciuiu̅ redimi ſpo
liatoſqȝ rurſum circundari ut ꝑt ſba̅m uita̅ quoqȝ amit
terent. Hæret uox et ſingultus intercipiunt uerba dicta̅
tis. Capitur urbs q̄ totum cœpit orbem . Immo fame
perit an̄q̄ gladio: et uix pauci qui caperе̅tur iuenti ſunt
Ad nefa̅dos cibos erupit eſurientiu̅ rabies: et ſua iui
cem me̅bra laniarunt: dum mater no̅ parcit lactenti iſa̅
tiæ: et recipit utero quem pauloante effuderat . Nocte
moab capta eſt: nocte cecidit murus eius. Deus uene
runt gentes in hæreditate̅ tuam: polluerunt te̅plum ſc̄m
tuum poſuerunt hieruſalem in pomorum cuſtodia̅: po
ſuerunt cadauera ſanctorum tuorum eſcas uolatilibus
cæli: carnes ſanctorum tuorȝ beſtiis terræ. Effuderu̅t
ſanguine̅ ſuu̅ ſic̄ aqua̅ in circuitu hieruſalem: et no̅ erat
qui ſepeliret. Quis clades illius noctis: quis funera fa̅
do explicet: aut poſſit lachrymis æquare dolore̅: urbs
antiqua ruit multos dominata ꝑ annos Plurima ꝑqȝ
uias ſparguntur inertia paſſim corpora: perqȝ domos
et plurima mortis imago. Dum interim ut in ta̅ta con
fuſione rerum marcellæ quoqȝ domum crue̅tus uictor
ingreditur. Sit mihi fas audita loqui: imo a ſanctis ui
ris uiſa narrare qui interfuere ꝑſentes : qui te dicu̅t in
ꝑiculo quoqȝ ei fuiſſe ſociata̅ Intrepido uultu excepiſ
ſe itrogreſſos Cumqȝ poſceretur aurum: et defoſſas o
pes uili excuſaret tunica non tam fec̄ fidem uolu̅tariæ
paupꝑtatis: Cæſa fuſtibus flagelliſqȝ aiunt non ſenſiſſe
tormenta: ſed hoc lachrymis hoc pedibus coru̅ egiſſe
proſtratam ne te a ſuo co̅ſortio ſeparent ne ſuſtineret
adoleſcencia: quod ſenilis ætas time̅ no̅ poterat: Chri
ſtus dura corda molliuit et inter cruentos gladios i ue
nit locum pietas : Cumqȝ et illam et te ad beati Pau
li baſilicam barbari deduxiſſent ut uel ſalutem uobis
oſ̄derent uel ſepulchrum in tantam lætitia̅ dicitur eru
piſſe ut gratias ageret deo q̄ te ſibi integras reſeruaſſet
quod paupem illam non feciſſet captiuitas ſed inue̅iſ
ſet qđ egeret cotidiano cibo: q̄ đ ſaturata xp̄o non ſenti
ret eſuriem: quod et uoce et ope loqueretur Nuda exi
ui de uentre matris meæ: nuda et redeam: ſicut do̅ino
uiſu̅ eſt ita et fc̄m eſt: ſit nom̄ dn̄i benedictum . Poſt ali
quot dies ſana integro ue getoqȝ corpuſculo dormiuit
in dn̄o et te paupertatulæ ſuæ immo per te paupes reli
quit hæredes: claudens oculos in ma̅ibȝ tuis . redde̅s
ſpiritum in tuis oculis dum inter lachrymas tuas illa
rideret conſcia uitæ bonæ et præmiis futurorȝ. Hæc ti
bi Marcella uenerabilis et hæc tibi Principia filia ïa
et breui lucubratione dictaui non eloquii uenuſtate ſȝ
uolu̅tate i uos a̅i grauiſſi̅i et đo et lege̅tibȝ plac̄ deſideraſ

Incipit Tractatus octauus tertiæ ptis principalis epi
ſtolaru̅ beati Hiero̅ymi qui inſcribitur de contemptu
mundi et uita contemplatiua ac laude heremi .

Incipit epiſtola beati Hieronymi ad Eliodoru̅ no̅du̅
Epiſcopum exhortatoria qr illu̅ hortatur ut domo co
gnatis diuitiiſqȝ relictis ad heremu̅ deo militaturus ac
cedat pericula habitationis i urbibus ſeruis dei et dæ
monum te̅tame̅ta deſcribens: ubi e̅t ambitum reprimit
ſacerdotii ac epiſcopatus. De periculo illius ſtatus edif
ſerens et heremus ac ſolitudine̅ efferе̅s ad extremum
futurum iudicium reꝑſentans .

QVANTO amore et ſtudio conte̅de
rim ut pariter i heremo moraremur
co̅ſciu̅ mutuæ charitatis tuæ pectus
agnoſcit: quibus lame̅tis: quo dolo̅
quo gemitu te abeuntem proſecutuſ
ſim iſtæ quoqȝ litteræ teſtes ſunt: quas lachrymis cer
nis interlitas. Uerum tu quaſi paruulus delicatus co̅
temptus rogantis per blandime̅ta fouiſti: et ego incau
tus quid tu̅c agerem neſciebas. Tacerem: ſed quod ar
denter uolebam moderate diſſimulare no̅ potera̅. Im
penſius obſecrarem ſed audire nolebas: quia ſimiliter
non amabas: quod unum potuit ſpreta caritas feſ̄cit .
Quem ꝑſentem retinere non ualuit: quærit abſentem.
Cum igitur et tuipſe abiens poſtularas ut tibi poſtea
q̄ ad deſertum migraſſe̅: inuitatoria ad te ſcripta tranſ
mitterem: et ego me facturum promiſera̅: iuito ia̅ pro
pera. Nolo priſtinarum neceſſitatum recorderis. Nu
dos amat heremus: nolo te antiquæ peregrinationis
terreat difficultas: qui in chriſto credis: et eius crede
ſermonibus. Quærite primum regnum dei: et hæc oia
apponentur uobis. non tibi pera ſume̅da. non uirga e̅
Affatim diues eſt qui cu̅ chriſto pauper eſt: ſed quid
ago. Rurſus improuidus obſecro: Abeant ꝑces: blan
dimenta diſcedant: debet amor læſus iraſci: qui rogan
tem conte̅pſeras: forſitan audies obiurgantem: Quid
facis in paterna domo delicate miles: Ubi uallum: ubi
foſſa: ubi hyems acta ſub pellibȝ? Ecce de cælo tuba ca
nit: ecce cum nubibus debellaturus orbem iperator ar
matus egreditur: ecce bis acutus gladius ex ore regis
procedens obuia quæqȝ metit . Et tu mihi de cubiculo
ad aciem Tu de umbra progrederis ad ſolem: corpus
aſſuetum tunica: loricæ onus non fert: Caput opertum
linteo galeam recuſat . Mollem ocio manum durus
exaſperat capulus. Audi edictum regis tui Qui non e̅
mecum aduerſum me e̅: et qui mecum no̅ colligit: ſpar
git. Recordare tyrocinii tui dies quo chriſto in baptiſ
mate conſepultus in ſacrame̅ti uerba iuraſti pro noie
eius no̅ te matri parciturum ee̅ non pr̄i: Ecce aduerſari
us tuus in pectore tuo chriſtum conatur occidere: ecc̄
donatiuu̅ quod militaturus acceperas: hoſtilia caſtra
ſuſpirant. Licz paruulus ex collo pendeat nepos: licet
ſparſo crine et ſciſſis ueſtibus ubera quibȝ te nutrierat
mater oſte̅dat licet in limine pr̄ iaceat: percalcato patre
perge ſiccis oculis ad uexillum crucis chriſti euola: ſo
lum pietatis genus eſt in hac re ee̅ crudele̅. Ueniet ꝑt
ea dies ille quo uictor reuertaris in patriaȝ: quo hiero
ſolymam cæleſtem uir fortis coronatus incedas. Tu̅c
municipatum cum Paulo capies : tunc et parentibus
tuis eiuſde̅ ciuitatis ius petes: tunc et pro me rogabis
qui te ut uinceres incitaui . Neqȝ uero neſcio qua te
nunc dicas compede præpediri. Non eſt nobis ferreu̅
pectus nec dura ꝑcordia. no̅ ex ilice natos hircanæ nu
trie̅ tigrides: et nos ꝑ iſta tra̅ſiuimus. Ne̅ tibi bla̅diſ
uidua ſoror hæret lacertis: nunc illi cum quibus adole
uiſti uernaculi aiu̅t Cui nos ſeruituros relinquis: nu̅c
et gerula quondam ia̅ anus: iam et nutricius ſecunduſ
poſt naturalem pietatis ꝑrem clamita̅t cui nos moritu
ros relinquis: Expecta pauliſper et ſepeli cras forſita̅
morituros. Forſitan et laxis uberum pellibus arata ru
gis fronte antiquum refere̅s mamma lalare co̅gemiet
Dicant et ſi uolunt gra̅matici In te ois domus iclinata

recumbit. Facile rumpit hæc uincula amor chriſti: et ti
mor gehennæ. At contra ſcriptura pcipit parentibꝫ ob
ſequēdum: ſed quicunqꝫ eos ſup chriſtum amat pdit
animā ſuam. Gladium tenet hoſtis ut me perimat: et
ego de matris lachrymis cogitabo. Propter patrem
militiam deſeras cui ſepulturā chriſti cauſa non debeo
quā ēt omnibus eius cā debeo. Domino paſſuro timi
de conſulens petrus ſcandalus fuit. Paulus retinētibꝫ
ſe fratribꝫ ne hieroſolymā pgeret reſpondit: Quid faci
tis plorantes et conturbātes cor meum. Ego.n. nō ſo
lum ligari ſed ēt mori in hieruſalem: paratus ſum pro
nomine ieſu chriſti. Aries iſte pietatis quo fides quati
tur euāgelii retundendus eſt mucrone: Mater mea et
fratres mei hi ſunt qui faciūt uoluntatē patris mei qui
in cælis eſt. Si credunt i chriſto faueant mihi pro eius
nomine pugnaturo. Si non credunt mortui ſepeliant
mortuos ſuos ſed hoc ais i martyrio Erras ſr̄ erras
ſi unq̄ꝑ putas chriſtianum pſecutionē non pati: et tunc
maxie oppugnaris ſi te oppugnari neſcis. Aduerſarius
noſter tāq̄ꝑ leo rugiens aliquē deuorare q̄rens circuit:
et tu pacē putas. Sedet in inſidiis cum diuitibꝫ i occul
tis ut interficiat innocentē. Oculi eius in pauperē reſpi
ciunt inſidiatur in occultis ut leo in cubili ſuo et inſi
diatur ut rapiat pauperes: et tu frōdoſæ arboris tectus
umbraculo molles ſomnos futurus pda carpis. Inde
me perſequitur luxuria: inde auaritia conatur irrumpe
inde uenter meus uult mihi deus eſſe pro chriſto. Cō
pellit libido ut habitantē in me ſpm ſanctū fuges: ut tē
plum eius uiolem. Perſequitur inq̄ꝑ me hoſtis cui no
mina mille: mille nocendi artes: et ego infelix uictores
me putabo eſſe dum capior. Nolo ego te frater cariſſi
me examinato pondere delictorū miora idolatriæ ar
bitreris crimina eſſe quæ diximus. Immo apoſtoli diſ
ce ſniam qui ait Hoc.n. ſcitote intelligentes quia omis
fornicator āt imundus aut auarus āt fraudator qd̄ eſt
idolorum ſeruitus nō hēt hæreditatē in regno chriſti et
dei. Et quāq̄ꝑ aduerſus dominum generalr̄ ſapiat quic
quid diaboli ē: et qd̄ diaboli ē idolatria ſit: cui idola ōt
emancipantur: Tamen i alio loco ſpeciatis noiatimqꝫ
determinat dicens Mortificate mēbra uēa q̄ ſunt ſup
terras deponentes fornicationē et imunditias et libidi
nem et concupiſcentiā malam et cupiditatē et auaritiā
q̄ ſunt idolorū ſeruitus: propter quæ uenit ira dei in fi
lios diffidentiæ. Nō eſt tm̄ in eo ſeruitus idoli ſi quis
duobus digitulis tura comphenſa in buſtum aræ iaciat
aut hauſtum pateræ poculo fūdat merum. Neget aua
ritiam eſſe idolatriam qui pōt. xxx. argenteis dominū
uenditum appellare iuſtitias. Neget ſacrilegium eē qui
in libidine ſedet: qui mēbra chriſti et hoſtiam uiuā pla
centem deo cū publicarū libidinum uictimis nefaria
colluuione uiolauit: non fateatur fraudē idolatriā eſſe
qui ſimilis eorum qui in actibꝫ aplōrū ex patrimonio
ſuo partem pcii reſeruātes pſenti periere uindicta Ani
maduerte frater nō tibi licet quicq̄ꝑ de tuis habeř rebꝫ
Omnis inquit dominus qui nō renuntiauerit oibus q̄
poſſidet nō pōt meus eē diſcipulus. Cur timido aio chri
ſtianus es. Reſpice cum petro relictum rete: reſpic̄ ſur
gentem de teloneo publicanum ſtatim apoſtolum Fili
us hominis nō habet ubi caput reclinet: et tu āmplas
porticus et ingentia tectorum ſpatia metiris: hæredita
tem expectas ſeculi cohæres chriſti. Interpłai uocabu
lum monachi hoc ē nomē tuū Quid facis in turba qui
ſolus eſt. Et ego hæc nō integris rate uel mercibꝫ: nec
quaſi ignarus fluctuū doctus nauta pmoneo: ſꝫ quaſi
nuper naufragio eiectus in littus timida nauigatoris
uoce denuntio. In illo æſtu charybdis luxuriæ ſalutes
uocat: ibi ore uirgineo ad pudicitiæ ppetranda naufra
gia ſcyllæum renidens libido blanditur. Hic barbarū

littus: hic diabolus pirata cum ſociis portat uincula ca
piendis. Nolite credere nolite eſſe ſecuri: lics in morē
ſtagni fuſū æquor arrideat: lics uix ſumma iacentis ele
menti ſpiritu terga criſpentur: magnus hic campus mō
tes habet intus incluſos: intus ē periculus: intus eſt ho
ſtis. Abducite rudentes uela ſuſpēdite: crux antennę fi
gatur in frontibus. Tranquillitas iſta tempeſtas eſt: ſꝫ
forſitā dicturus es. Quid ergo? Quicunqꝫ in ciuitate
ſunt chriſtiani nō ſunt. Nō eſt tibi eadē cauſa q̄ cæteris
dominum auſculta dicentē Si uis perfectus eſſe: uadꝫ
et uende oia tua et da pauperibꝫ: et ueni: ſequere me.
Tu autē perfectum te eſſe pollicitus es. Nā cum dere
licta domo militia te caſtraſſes propter regna cælorū
quid aliud q̄ꝑ pfectam ſectatus es uitam. Perfectus āt
ſeruus chriſti nihil pter chriſtum hēt. āt ſi pter chriſtū
habet perfectus nō eſt: et ſi perfectus nō ē cum ſe fore
perfectum deo pollicitus ſit deo ante mētitus eſt. Os
autem qd̄ mētitur occidit aiaꝫ. Igitur ut cōcludā. Si p
fectus es cur bona paterna deſideras: ſi perfectus non
es deum feſelliſti. Diuinis euāgelium uocibꝫ conſonat
Non poteſtis duobꝫ dominis ſeruire. Non.n. poteſtis
deo ſeruire et mammonæ: et audet quis chriſtum mē
dacem facere māmonæ et domino ſeruiendo. Vociſe
ratur ille ſæpe Si quis uult poſt me uenire: abneget ſe
metipſum ſibi: et tollat crucem ſuam: et ſequatur me.
et ego onuſtus auro arbitror me chriſtū ſequi. Qui di
cit ſe in chriſtū credere debet quō ille ambulauit et ip
ſe ambulare. quod ſi nihil habes ut te reſpōſurum ſcio
cur tam bene paratus ad bella nō militas: niſi forte in
patria tua te arbitraris hoc facere cum in ſua dominus
ſigna non fecerit: cur id cum auctoritate ſūma defēdis
ſume rationē. Nemo propheta in ſua patria honorem
habet. Non quæro inquies honorē ſuffic̄ mihi conſci
entia mea: neqꝫ dominus quærebat. Qui cū a turbis
rex conſtitueretur aufugit: ſed ubi honor non eſt ibi cō
tēptus: ubi āt cōtemptus ibi frequēter iiuria. Ubi ue
ro iiuria: ibi et indignatio. Ubi indignatio ibi et quies
nulla. Ubi quies nulla: ibi mens a propoſito ſæpe de
ducitur. Ubi āt alicui per iquietudinē aliquid aufertur
e ſtudio minus fit ab eo qd̄ tollitur: et ubi minus eſt p
fectum non pōt dici. Ex hac ſupputatione illa ſumma
naſcitur: monachum in ſua patria pfectum eſſe nō poſ
ſe. Perfectum āt eſſe nolle delinquere eſt: ſed de hoc
gradu pulſus prouocaberis ad clericos. An de his ali
quid audeam dicere: qui certe in ſuis urbibus cōmorā
tur. Abſit āt ut quicq̄ꝑ de his ſiniſtrū loquar: qui apo
ſtolico gradui ſuccedentes chriſti corpus ſacro ore cōfi
ciunt: per quos ēt nos chriſtiani ſumus: qui claues re
gni cælorum habentes quodāmō an̄ iudicii diem iudi
cant: qui ſponſam domini ſobria caſtitate conſeruāt: ſꝫ
et illa q̄ et ante perſtrinxi monachi cā eſt alia: alia cleri
corum. Clerici oues paſcunt: ego paſcor. Illi de altario
uiuunt: mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris ponitur
ad radicem ſi munus ad altare non defero. Nec poſſū
obtendere paupertatē cum in euangelio anum uiduā
duo æra q̄ ſibi ſola ſupererant mittētem in gazophyla
tium laudat dominus. Mihi an̄ pſbyterum ſedeř nō
licet: Illi ſi peccauero lics tradere me ſathanæ in interitū
carnis ut ſpiritus ſaluus ſit in die domini ieſu: et in ue
teri quidē lege quicunqꝫ ſacerdotibus non obtēpaſſet
aut extra caſtra poſitus lapidabatur a populo: aut gla
dio ceruice ſubiecta contemptum expiabat cruore. nē
uero inobediens ſpirituali animaduerſione truncatur
aut eiectus d̄ eccliā rabido dæmonum ore diſcerpitur
Quod ſi te quoque ad eundem ordines clericatus pia
fratrum blandimēta ſolicitant: gaudebo de aſcenſu: tie
bo de lapſu: Qui epiſcopatum deſiderat: bonum opus
deſiderat Scimus iſta ſed iunge qd̄ ſequitur. Oportet

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

At huiuſcēodi irrep̄hēſibilē eē unius uxoris uirum: ho
ſpitalem docibilē ſobrium: pudicū: prudentē ornatū
nō uiolentū: percuſſorē: ſed modeſtū: ī cæteris quæ
de eo ſequuntur explicitis nō minorē in tertio gradu
adhibuit diligentiam dicens. Diaconos ſimiliter pudi
cos: nō bilingues nō multo uino deditos: nō turpiſ lucri
appetitores: habētes miniſteriū fidei ī cōſcientia pura
Hi autē probentur primū et ſic miniſtrent nullū crimē
habentes. Væ illi homini qui ueſtem non hēt nuptia
lem et ingreditur ad cœnā Nihil ſupeſt niſi ſtatī audiat
Amice quo mō huc intraſti non hēns ueſtē nuptialem
et illo obmuteſcente dicatur miniſtris Tollite eū et mit
tite ligatis mãibus et pedibꝰ in tenebras exteriores:
illic erit fletus et ſtridor dentiū. Væ illi homini qui ac
ceptū talentum in ſudario ligans cæteris lucra facien
tibus id tantum qđ accepat reſeruauit ilico indignãtiſ
dñi in reſponſione ac clãore ferietur Serue neq̄ qua
re non dediſti pecuniã meã ad menſã: et ego ueniēſ cū
uſuris exegiſſem eam .i. depoſuiſſes ad altare: qđ ferꝛ
ñ poteras. Unum enim tu ignarus negotiator dēarium
tenes: alterius locū qui pecuniam duplicare poterat
occupaſti. Quã obrem ſicut hi qui bene miniſtrant bonū
gradum ſibi acquirunt ita qui indigne ad calicem dōni
accedunt rei erūt dñici corporis et ſanguinis Non ōnes
epiſcopi epiſcopi ſūt Attendis Petrū: ſed et iudam con
ſidera. Stephanū ſuſcipis: ſed et Nicolaū reſpice quē
dōius in apocalypſi ſua damnat ſententia qr non tātū
turpia ſed et nefanda cōmentuſ eſt ut nicolaitarū hæ
reſis ex illa radice naſceretur probet ſe unuſquiſq; et ſic
accedat. nō facit eccleſiaſtica dignitas chriſtiana figmē
ta. Cornelius centurio adhuc ethnicus dono ſpiritus
ſancti mundatur. Preſbyteros puer Daniel iudicat.
Amos ſycomorū mora diſtringens repente prorūpit
nec tacet Dauid paſtor eligitur in regem. Minimum di
ſcipulum amat ieſus plurimū Inferius frater accube:
ut minore ueniente ſurſum iubearis accedere. Super
quem dominus requieſcet niſi ſuper humiles et quietū
et trementem uerba ſua? Cui plus cōmittitur plus ab
eo exigitur potentes potenter tormēta patientur. Nec
ſibi quiſq̄ tantūmodo de corporis caſtitate ſupplaudat
cum de uerbo ocioſo quodcūq; locuti fuerit hōies red
dituri ſint pro eo rōnes in die iudicii: cum etiam homi
cidii reatus conuicius ſit in fratrem. Non ē facile ſtare
loco Pauli. Petri tenere gradū iam cū xp̄o regnātiū
ne forte ueniat angelus qui ſcindat uelū templi tui. et
candelabrū tuum de loco moueat. Edificaturus turrē
futuri opis ſumptus ſupputa. Infatuatū ſal ad nihilum
prodeſt niſi ut proiiciatur foras et a porcis conculcetur
Monachus ſi ceciderit rogabit pro eo ſacerdos. Pro
ſacerdotis lapſu quis rogaturus ē ſed quoniam ſcopu
loſis locis enauigauit oratio: et inter cauas ſpumis flu
ctuantibꝰ cautes in altum cymba proceſſit pandenda
uela ſunt uentis: et q̄ſtionum ſcopulis tranſuadatis læ
tantium more nautarum epilogi celeuma cantãdum ē
O deſertum floribꝰ chriſti uernans. o ſolitudo in qua
illi naſcuntur lapides de quibus in apocalypſi ciuitas
magni regis conſtruitur: O heremus familiarius deo
gaudens. Quid agis frater in ſeculo qui maior es mū
do q̄diu te tectorum umbræ p̄munt: q̄ diu fumoſarū
urbiū carcer includit. Crede mihi: neſcio quid plus lu
cis aſpicio. libet ſarcina corporis abiecta ad purum æ
theris uolare fulgorem. Paupertatem times ſed bea
tos pauperes chriſtus appellat: Labore terreris. Nēo
athleta ſine ſudore coronatur. De cibo cogitas: ſꝫ fide
fames non timet. Supra nudam metuis humū exeſa
ieiuniis membra collidere: ſed dominus tecum iacet.
Squalida capitis horret inculta cæſarieſ: ſed caput tuū
chriſtus eſt. Infinita heremi uaſtitas terret: ſꝫ tu para
diſum mēte deambula. Quotienſcunq; illuc mente cō
ſcenderis totiēs in heremo nō eris. Scabra ſine balne
is attrahitur cutis: ſed qui ī chriſto ſemel lotus eſt: nō
habet neceſſe iterū lauare. et ut breuiter ad cuncta au
dias apoſtolum reſpondentem Non ſunt condignæ in
quit paſſiones huius ſeculi ad ſuperuētură gloriã quæ
reuelabit in nobis. Delicatus es ſi ſi et hic uis gaudere
cum ſeculo: et poſtea regnare cum chriſto. Veniet: uēi
et illa dies qua corruptiuū hoc et mortale iduat icorru
ptionem et imortalitatē. Beatus ſeruus quē dominus
inuenerit uigillãtem. Tunc ad uocē tubæ pauebit terra
cum populis tu gaudebis. Iudicaturus cum dño lugu
bre mundus immugiet et tribus ad tribus pectora feri
ent. Potentiſſimi quondã regeſ nudo latere palpitabūt
Exhibebitur cū prole ſua uenere: tē ignitus Iuppiter
adducetur et cum ſuis ſtultus Plato diſcipulis. Ariſto
telis argumēta nō proderunt. Tūc tu ruſticanus et paup
exultabis et ridebis et dices Ecce crucifixus deus me
us: ecce iudex qui obuolutus pannis in p̄ſepio uagiit:
Hic eſt ille operarii et quæſtuariæ filius: hic qui matris
geſtatus ſinu hominē deus fugit in ægyptum: Hic ueſti
tus coccino. Hic ſētibus coronatus: hic magus dæmo
nium habēs et ſamarites. Cerne manus iudex quas fi
xeras: cerne latus romanæ qđ foderas. Vidte corpus
an idē ſit quod dicebatis clã nocte ſuſtuliſſe diſcipulos
Dilectio tua me compulit ut hæc tibi frater dicerē: et ut
his intereſſe contingat quibus nunc labor durus eſt.

Ad lucinium bethicum ut in ſancta cōuerſatione pma
neat nec retro reſpiciat. Et in fine incidēter de opuſcu
lis ſuis et duabus q̄ſtionibus Utrum ſabbato ieiunan
dum ſit et Euchariſtia ſumēda quottidie.

NON opinãti mihi ſubito litteræ tuæ
redditæ ſunt: quæ quãto īſperatæ: tã
to gaudiorum plenæ quieſcentē aīas
ſuſcitarunt: ut ſtatim amore cōplecte
rer quē oculis ignorabas: et illđ me
cum tacitus muſſitarē. Quis dabit mihi pennas ſic co
lumbæ et uolabo: et requieſcam ut iueniam quē dilgit a
nima mea. Vere nunc in te dominicus ſermo comple
tus eſt. Multi ab oriente et occidēte uenient et recum
bent in ſinu abrahæ. Cornelius centurio cohortis italic
iam nunc Lucinii mei p̄figurabat fidem apoſtolus Pau
lus ſcribens ad romanos cum in hiſpaniam proficiſci
cœpero ſpero quod p̄teriens uideã uos: et a uobis de
ducar illuc: tantis fluctibꝰ approbauit quid de illa pro
uincia quæreret. In breui tp̄e ab Hieroſolymis uſq; in
illyricum euãgelii iaciens fundamēta romã uinctus igre
ditur: ut uinctos ſuperſtitionis erroribuſ liberos faciat
Manet in hoſpitio cōducto p biennium ut nobis utriuſ
q; inſtrumenti æternã reddat domum. Piſcator homi
nū miſſo rete apoſtolico te quoq; quaſi pulcherrimum
auratam inter inumera piſcium genera traxit ad littora
Reliquiſti amaroſ fluctus ſalſos gurgites ſciſſuraſ mō
tium et leuiathã regnantē ī aquis cum Ieſu deſerta ex
petens contempſiſti ut poſſis illđ propheticum canere
In terra deſerta et ī inuio et in aquoſo ſic in ſancto ap
parui tibi et iterum Ecce elongaui fugiens et mãſi in ſo
litudine. Expectabam eum qui ſaluum me fecit a puſil
lanimitate ſp̄s et tempeſtate. Obſecro ergo te et mone
o parentis affectu ut qui ſodomam reliquiſti ad mōta
na feſtinãs p̄t tergum ne reſpicias ne aratri ſtiuam ne
fimbriam ſaluatoris ne cincinnos eius noctis rore ma
defactos quos ſemel tenere cœpiſti aliqñ dimittas ne
de tecto uirtutum priſtina q̄ſiturus ueſtimēta deſcēdas
ne de agro reuertariſ domum: ne cãpeſtria cum Loth
et amœna hortorum diligas q̄ non irrigantur de cælo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ut terra ſancta: ſed de turbinoſo flumine iordane: poſt
q̄p dulces aquas maris mortui commixtione mutauit.
Cepiſſe multorum ē ad culmē ꝑueniſſe paucorū. qui
in ſtadio currūt oēs quidē currūt ſed unus accipit coro
nā. At econtra de Nobis dicitur Sic currite ut comp
hendatis. Nō eſt inuidus agonitheta nī: nec alteri pal
mā alteri parat ignominias. Omnes athletas ſuos deſi
derat coronare: gaudet anima mea et magnitudie lęti
tię rē mœroris patior. Ruth in lachrymis uerba pro
rumpant. Zacheus publicanus ad unius horę cōuer
ſionem hoſpitē habere meruit ſaluatores. Martha et
Maria cōuiuio ꝑparato dominum ſuſcepere. Mere
trix lauat fletibus pedes et unguentis bonorū operū
dominici corporis dedicat ſepulturā. Simō leproſus i
uitat magīm cum diſcipulis ſuis et nō cōtēnitur: Abra
hę dicitur Egredere de terra tua et de cognatione tua
et de domo patris tui et uade in terrā quā mōſtrauero
tibi. Relinquit chaldęam: relinquit meſopotamiā q̄rit
quod neſcit ne perdat quē iuenerat. Nō.n. arbitratus
eſt ſimul ſe habere poſſe et dominū et patriā. ſed iaꝫ tē
illud prophetę dauid opere complebat Aduena ſum
apud te et peregrinus ſic omēs pīēs mei. Hebręus id
eſt perates atqꝫ tranſitor: dū non eſt pñti uirtute cōtē
tus: ſed p̄teritorum obliuiſcens in futurū ſe extēdit: et
ſit illud Ibunt de uirtute in uirtutē myſticum ſortitus
eſt nomen: et uias tibi apuit q̄uo non q̄ras eā quę tua
ſunt: ſed quę aliena: et illos putes parētes: fratres: af
fines: atqꝫ cognatos qui tibi in chriſto copulati ſūt. mr̄
inquit mea et fratres ii ſunt qui faciunt uolūtatē patriſ
mei. Hēs prius tecū i carne nc̄ in ſpū ſociam de cōiuge
germanā: de fœmina uirum: et ſubiecta parem: q̄ ſub
eodem iugo ad cęleſtia ſimul regna feſtinet. Cauta rei
familiaris diſpenſatio et ad calculos rediens nō cito d̄
ponitur Ioſeph cum tunica ęgypti effugere nō potuit
Adoleſcens ille qui opertus ſindone ſeq̄batur Ieſum
quia tentus a miniſtris fuerat terrenus abiiciens ueſti
mentū nudus euaſit. Helias igneo curru raptus ad cę
lum melotem reliquit i terris. Heliſęus boues et iuga
prioris operis uertit in uota. Loq̄ ſapientiſſimus Uir
Qui tangit pices inquinabitur ab ea. Quādiu uerſāur
in hoc ſeculo et aīa noſtra poſſeſſionum ac redditūum
procuratione deuincta eſt de deo libere cogitare non
poſſumus. Quę.n. participatio iuſtitię cū īiquitate: āt
q̄ ſocietaſ luci ad tenebras: Qui cōſenſus chriſti ad be
lial. quę pars fideli cum infideli. Non poteſtis inquit
dominus deo ſeruire et mām onę. Aurum deponere i
ſipientium eſt nō perfectorum. Fecit hoc thebanus cra
tes: Fecit Antiſthenes. Seipſum offerre deo proprie
chriſtianorum eſt: et apoſtolorum qui duo cum uidua
paupertatis ſuę in gazophylatium ęra mittentes: totū
cenſum quē habuerant domino tradiderūt et merētur
audire. Sedebitis ſuper duodecim ſolia iudicātes du
odecim tribus iſrahel. Hęc et ipſe intelligis quo anio
replicem et quod ſub aliis uerbis te ad ſanctorum loco
rum iuitem habitaculū Abundantia tua multorū ino
piam ſuſtentauit: ut de horum diuitię in tuam indigēti
am redundarent. Feciſti tibi amicos de iniquo māmo
na qui te reciperent in ęterna tabernacula. Laudanda
res et apoſtolicorum temporum uirtutibus quoęquā
da qñ uenditis poſſeſſionibuſ ſuis credentes afferebāt
pecunias atqꝫ fundebant ante pedes apoſtolorum oſtē
dentes auaritiam eſſe calcandā: ſed dominus magiſ q̄
rit animas credentiū quā opes. Legimus Redemptō
animę uiri proprie diuitię Poſſumus quidē propriaſ
diuitias intelligere q̄ non de alieno: nō de rapinis ſūt
iuxͣ illud Honora deum de tuis iuſtis laboribus: ſꝫ me
lior eſt illa itelligentia ut diuitias proprias intelligāus
theſauros abſconditos quos nec fur poſſit ſuffodere:

nec latro uiolētus eripere. Opuſcula mea q̄ nō ſui me
rito ſed bonitate tua deſiderare te dicis ad deſcribēdū
hominibus tuis dedi et deſcripta uidi in chartaceis co
dicibus ac frequēter ammonui ut conferrent diligētiuſ
et emendarent. Ego.n. tanta uolumia prę frequentia
cōmeantium et peregrinorū turbis relegere nō potui
et ut ipſi probauere pñtes Longo tentus icommodo
uix diebus quadrageſimę quibꝫ ipſi proficiſcebantur ī
ſpirare cœpi: Unde ſi paragrāmata reppereris uel mi
nus aliqua deſcripta ſūt q̄ ſenſum legentis impediant
non mihi debes imputare ſed tuis: et imperitię notari
orum librariorumqꝫ icurię qui ſcribunt nō q̄d iueniūt
ſed quod intelligunt: et dum alienos errores emenda
re nituntur oſtendunt ſuos. Porro Ioſephi libros et
ſanctorum Papię et polycarpi uolumina: falſus rūor
ad te pertulit a me eē trāſlata: quia nec Ocii nec uiriū
eſt tantas res eadē in alteras linguas exprimere uenu
ſtate Origenis et ſancti Didymi pauca tranſtulimus:
uolentes noſtris ex parte oſtendere quid gręca doctri
na retineret Canones hebraicę ueritatis excepto octa
theuco quem nc̄ in manibꝫ hēo: pueris tuis et notari
is deſcribendum dedi. Septuaginta interp̄tū editiōes
et te habere non dubito: et ante ānos plurimos diligē
tiſſime emendatam ſtudioſis tradidi. Nouus teſtamen
tum gręcę reddidi auctoritati. Ut.n. ueterum librorū
fides d̄ hebręis uoluminibꝫ examināda ē: ita nouorū
gręci ſermonis normā deſiderat. De Sabbato quod
quęriſ utrum ieiunandum ſit: et de Euchariſtia an acci
piēda quottidie q̄d romana eccleſia et hiſpanię obſer
uare ꝓhibētur. Scripſit quidē et hippolytus uir diſer
tiſſimus et carpti diuerſi auctoreſ uariis auctoribꝫ edidē
ſꝫ ego illd̄ breuiter te āmonendū puto traditiones ec
cleſiaſticas ꝑſertim quę fidei nō officiant: ita obſeruā
das ut a maioribus traditę ſunt: nec aliorum conſue
tudinē aliorum cōtrario more ſubuerti. Atqꝫ utīn omī
tempore ieiunare poſſemus q̄d in actibꝫ apoſtolorum
diebus penthecoſtes et die dominico Paulum et cum
eo cādētes feciſſe legimus: nec tñ manichęę hęreſeos
accuſandi ſunt: cum carnalis cibus ꝑferri nō debuerit
ſpirituali. Euchariſtiam quoqꝫ abſqꝫ cōdēnatione no
ſtri et pungente conſcientia ſemꝑ accipeī et per pſalmi
ſtam audire dicentē Guſtate et uidete qm̄ ſuauis ē do
minus: et cum eo canere Eructauit cor meū uerbum
bonum: Nec hoc dico ꝙ feſtis diebꝫ ieiunandum pu
tem: et contextas quinquaginta diebus ferias auferas
ſed unaquęqꝫ prouincia abundet in ſuo ſenſu et p̄cep
ta maiorū leges apoſtolicas arbitretur. Duo palliola
et amphimallum de tuis uſibꝫ uel utēda uel ſanctiſ dā
da ſuſcepi. Ego inſignia paupertatis et cotidiani ſym
boli ac pœnitētię tibi et ſorori tuę miſi quattuor alici
ola apta propoſito et uſibuſ ueſtris et codicem ideſt ui
ſionis Eſayę ualde obſcuriſſimas quas nuper hiſtoria
explanatione diſſerui quęſtiōes. Ut quotiēſcūqꝫ mea
opuſcula uideris totiens amici dulciſſīi recordatuſ na
uigationem quā parump diſtuleras pares. et quia i ho
mine non eſt uia eius et a domio greſſus hoīs dirigū
tur. Si forte q̄d abſit procul aliquid fuerit ipedimento
quęſo ut quos caritas iungit: terrarum longitudo non
ſeparet: et abſentem Lucinum nīm ſꝑ ꝑſentē litterarū
uiciſſitudine ſētiamus.

Ad Marcellam ſcribit et ſecularium occupationum ę
ſtus et humanę mutabilitatiſ uices deſcribens ad ſece
dendum ex urbe et relinquendum ſęculum exhorta
tur bethleē et loci ortus dn̄ici magnis ꝑconiiſ efferēs

AMBROSIUS quo caritas: ſumptiſ no
tarios adminiſtrante tā innumerabiles libros

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ueſter adymantius et nr̄ Calcenterus explicauit in qua
dam epiſtola: quam ad eundes ſcripſerat de athenis re
fert nunq̄ cibum Origene pſente ſine lectione ſumpſiſ
ſe: nunq̄ ueniſſe ſomnum niſi unus e fratribus ſacris lit
teris perſonaret. Hoc diebꝫ egiſſe uel noctibꝫ: ut et le
ctio orationē ſuſciperet: et oīo lectionē. Quid nos uen
tris aialia tale unq̄ fecimus? quos ſi uel ſecūda hora
legentes iuenerit oſcitamus: manu faciem defricātes:
continenteſ ſtomachus et quaſi pt multum laborē labi
mur: et mundialibꝫ Rurſum negociis occupamur: ꝑ
termitto prandia: quibꝫ mens onerata ꝑmitur: pudet
dicere frequētiā ſalutandi: qui āt ipſi quottidie ad alioſ
pergimus: aut ad nos uenientes cæteros expectamus
Deinceps itur ad uerba: ſermo teritur: lacerātur abſen
tes: uita alieno deſcribitur: et mordētes inuicem cōſū
mur ab inuicē. Talis nos cibus occupat et dimittit. Cū
uero amici receſſerint: ratiocinia ſupputamus. Nūc ira
nobis perſonā leonis iducit: nūc cura ſuperflua in ānoſ
plurimos duratura ꝑcogitat: nec recordamur euāgelii
dicentis Stulte hac nocte auferent aiam tuam a te: q̄
autē præparaſti cuius erunt. Veſtes non ad uſum tm̄:
ſed ad delitias conquiruntur. Vbicūqꝫ compendius ē
uelociter pes: citus ſermo: auris attentior. Si dānum
ut ſæpe in re familiari accidere ſolet: fuerit nunciatum
uultus mœrore deprimimus: lætamur ad nūmum: āiſ
ſo obolo cōtriſtamur: ūde cum in uno homine animo
rum tam diuerſa ſit facies propheta dn̄m depcatur di
cens Domine in ciuitate tua imagines eorum diſſipa.
Cum. n. ad imagines et ſimilitudinē dei conditi ſumus
ex uicio nr̄o pſonas nobis plurimas ſuperinducimus
Et quo in theatralibuſ ſcænis unus atqꝫ idē hiſtrio nūc
herculem robuſtus oſtendit: nūc mollis in uenerē frāgi
nunc tremulus in cibelem: ita et nos qui ſi de mundo
nō eſſemus odiremur a mundo: tot hēmus peccatorū
ſimilitudineſ: quot peccata. Quapropter quia multa ui
tæ ſpatia tranſiuimus fluctuādo et nauis nr̄a nunc pro
cellarun concuſſa turbine: nūc ſcopulorus illiſionibꝫ per
forata ē: quāprimum licet quaſi quædā portus ſecreta
ruris intrēus: ubi cibarios panes et holus noſtris māi
bus irrigatum: et lac delitiæ ruſticanæ uiles quidem ſꝫ
innocentes cibos ꝑbent. Ita uiuentes nō ab oīone ſō
nus: nec ſaturitas a lectione reuocabit. Si æſtus eſt: ſe
cretum arboris umbra præbebit: ſi autumnus ipſa ae
ris temperies et ſtrata ſubter folia locum quietis oſtē
dit. Vere ager floribus depingitur: et inter querulas a
ues pſalmos dulcius cātabuntur. ſi frigus fuerit et bru
malis nix: Ligna nō emā calidius uigilabo uel dormiā
Certe quod ſciam uiliuſ nō algebo: Habeat ſibi roma
ſuos tumultus: arena ſæuiat: circus inſaniat: theatra lu
xurient: et quia de noſtris dicendum ē quottidie matro
narum turba uiſitetur ſenatus. Nobiſ adhærere domi
no bonum ē ponere in deo ſpem noſtrā: et cum paup
tatem noſtram cælorum regna mutauerint erumpāus
in uocem: Quid. n. mihi eſt in cælo? et a te quid nolui ſꝫ
terram? quod ſcilicet cum tāta reperiamus in cælo par
ua et caduca nos q̄ſiſſe doleamus i terra. Vale. Verū
ut ad uillam et ad mariæ diuerſorium ueniam. Plus
enim laudat unuſquiſqꝫ qd̄ poſſidet: quo ſermōe qua
uoce ſpeluncā tibi ſaluatoriſ exponā? et illd̄ pſepe i quo
infantulus uagiit. ſilentio magis q̄ infimo ſermōe ho
norandum ē. Vbi ſunt latæ porticus: ubi aurata laque
aria: ubi domus miſerorum pœnis et dānatorum labo
re ueſtitæ. Vbi ad iſtar palatii priuatorum extructæ ba
ſilicæ ut uile corpuſculū ꝑcioſius inābulet: et quaſi mū
do quicq̄ poſſit eſſe ornatiuſ: tecta ſua magiſ uelit aſpi
cere q̄ cælum. Bethleem ecce in hoc paruo terræ fora
mine cælorum conditor natus eſt. Hic iuolutus pānis
hic uiſus a paſtoribus. Hic demōſtratur a ſtella. Hic a
doratur a Magis. Vt puto ſanctior locus eſt rupe tar
peia quæ de cælo ſæpe fulminata oſtenditur: Quid de
ea diſplicere eſt. ſiquidem ibi eſt ſancta eccleſia: ſunt tro
phæa apoſtolorum et martyrum: ē chriſti uera confeſ
ſio: et apoſtolorum ꝑdicata fides: et gentilitate calcata
in ſublime quottidie erigitur uocabulum chriſtianum:
ſed ambitio: potentia: magnitudo urbis uideri et uidecē
ſalutari et ſalutarē: laudarē: detraherē: uel audirē: uel pro
loqui: et tantā hominum frequētiam ſaltem iuitum ui
dere a propoſito monachorum et a quiete aliena ſunt
aut. n. uidemus ad nos uenientes et ſilētium ꝑdimus
aut ſi nō uidemus ſuperbi arguimur. Interdum ut uiſi
tantibus reddamus uicem ad ſuperbas fores pergiuſ
inter linguas rodentium miniſtrorum poſtes igrediur
deauratas. In chriſti uero uilla ut ſupra diximus tuta
ruſticitas eſt. Ex pſalmos ſilētium ē. Quocūqꝫ te uerte
ris arator ſtiuam retinēs alleluia decantat. ſudans meſ
ſor pſalmis ſe aduocat: et curua attondēs falce uites ui
nitor aliquid dauiticum cātat. Hæc ſunt in iſta prouin
cia carmina: hæ ut uulgo di amatoriæ cātiōes. Vale.

Ad exuperantium hortatoria ut abiecta militia ſæculi:
ac ſpreto connubio deo militet.

INTER omnia q̄ mihi ſancti fratriſ
Quintiliani amicitiæ præſtiterit hoc
uel maximum eſt q̄ te mihi ignotus
corpore mēte ſociauit. Quis. n. non
diligat eum qui ſub paludamento et
habitu militari agat opera prophetarum: et exteriores
homines aliud promittentem uincat interiore homie
qui formatus eſt ad imaginē creatoris. Vnde et prior
ad officius prouoco litterarum: et precor ut mihi occa
ſiones ſæpius tribuas reſcribendi quo de cætero ſcribā
audacius. Illud āt prudentiæ tuæ breuiter ſignificaſſe
ſufficiat ut memineris apoſtolicæ ſn̄iæ. Victus es uxo
ri ne quæras ſolutionē ideſt alligationē quæ ſolutioni
contraria eſt. Qui ergo ſeruit officio cōiugali uinctus ē
Qui uinctus eſt ſeruus ē. Qui āt ſolutus ē et liber eſt.
Cum ergo chriſti gaudeas libertate: et aliud agas: et a
liud repromittas: ac prope modum in Δώματι cō
ſtitutus ſis non debes ad tollendam tunicā tecta deſcē
dere: nec reſpicere pt tergum: nec aratri ſemel arrepti
ſtiuam dimittere. ſed ſi fieri pōt imitare Joſeph et ægy
ptiæ dominæ pallium derelinque: ut nudus ſequaris do
minum ſaluatorem qui dic̄ in euangelio Niſi quis tule
rit crucem ſuam et ſecutus me fuerit: nō pōt meus eſſe
diſcipulus. Proiice ſarcinā ſæculi: ne quæras diuitias.
quæ camelorum grauitatibꝫ comparantur Nudus ad
cælum et leuis uola ne alas uirtutum tuarum auri de
primant pondera. Hoc autes dico non quo te auarum
didicerim: ſed ſubintelligā: iccirco adhuc te militiæ opā
dare ut impleas ſacculum: quē euacuare dominus ꝑc
pit. Si igr̄ qui hn̄t diuitias et poſſeſſiones: iubentur ōi
a uendere et dare pauperibꝫ: et ſic ſequi ſaluatorem: di
gnatio tua aut diues eſt: et debet facere quod ꝑceptus
eſt: aut adhuc tenuis: et non debet q̄rere quod eroga
tura eſt. Certe chriſtus pro animi uoluntate omnia i ac
ceptum refert. Nemo apoſtolis pauperior fuit: et nēo
tantum pro domino dereliquit. Vidua illa in euangeli
o paupercula quæ duo minuta miſit in gazophylatius
cunctis præfertur diuitibꝫ quia totum quod habuit de
dit: et tu igitur eroganda non quæras: ſed iam quæſita
tribue: ut fortiſſimus tyrunculum ſuum chriſtus agno
ſcat ut lætus tibi de lōgiſſima regione uenienti occurrat
pater ut ſtolam tribuat: ut donet anulum: ut imolet pro
te uitulum ſaginatum. ut expeditum cum ſācto fratre
Quintiliano ad nos cito faciat nauigare: pulſaui amici

tiarum fores:ſi aperueris crebro nos hēbis hoſpites.

Ad Præſidium diaconum de rōe cærei paſchalis peun
ctantem ſcribit et ſolutiōe dimiſſa ad cōtemptum ſæcu
li et heremiticā uitam hortatur:ſolicitudines ſeculi et
detractorum deſcribēs calumnias:ac d naturis quarū
dam ferarum ediſſerens.

NVLLA res uetus inquit comicus
tam facilis eſt quin difficilis fiat:quā
inuitus facias:quod ſi ille rem faciles
difficulter fieri inuito animo putauit:
quid me facere exiſtimas in re maxi
ma et nullius unq̄ ediſerta eloquētia. Nā quicunque
uoluerunt de laudibꝫ cærei dicere plenis ut aiunt uen
tis ingenii ſui intendere uela : et quaſi pelagi alta pēe
trantes uicina abſcondere littora. Statim in oīonis ſo
ribꝫ renidet clamor florum:pratorū diſcretio et ī mo
dum ſonantis auræ molliter uerba cadentia. Dum de
ſcribuntur apes ꝗ ſine coitu generātur et generant:ꝗ
ſolæ a concubitu liberæ natos ore legunt: arte compo
nunt et quadam rōe uitali animas apiculis nō de ſuo
inſerunt. Præterea totus Virgilii georgicorū liber pro
fertur in medium. Rex aduolans agmen inducit tan
toqꝫ ſtrepitu diuerſa narrātur munia ut militaribus ca
ſtris ītereſſe te credas. Sed cū audieris uel legeris lau
dabis oratoris eloquētiā et ut breuiter ſignes putate.
Quintiliani controuerſiā recordari In qua pauper cau
ſatur dolens ob interitus apū flores ab īpotētiſſimo
diuite uenenatos. Eſto hæc iocunda ſint:et aurē com
poſito pede mulceāt. Quid addico? Nunquid ad eccle
ſiæ ſacramenta :nunquid ad tēpus paſchæ cum agnus
occiditur:cū accinctis lumbis carnes cuꝫ oſſibus deuo
rantur:cū tacēte epiſcopo preſbyteris ī plebeiū quodā
modo cultū redactus leuita loquitur: docetqꝫ qđ pene
non didicit et feſtiſſimo prædicans tēpore toto dehinc
anno iuſticiū uocis eius indicitur. Vides ne quā gran
dia ſint? Intelligi te difficilia poſtulare? In eodē quippe
momēto et prædicāda cōſcribeꝛ: et cur ita prædicta ſint
docere oīm difficilimū eſt. Nā illud me pene præterit
diuinis magis q̄ humanis uocibus diſſerēdū ē Lege
pentateucū. Inſtrumentuꝫ uetus pcurre: nuſq̄ in dei
ſacrificiis mella nuſq̄ ceræ uſū:ſed lucernarū lumina:
et oleo fotos uidebis igniculos. Quid cauſer de ueteri
teſtamento? nouos percurre libros. Hi ut opinor ſunt
euāgelia quatuor apoſtolorū actus: Epiſtolæ ioannis
apocalypſis:nihil pter iſta:nūquid alicubi ſcæreus? Nō
ne in finē euāgelii detonantis inter ſeptē cādelabra et
lucernas aureas ſpōſus reuelatur ī cælis: Ad hæc iſpō
debis Et ego a te idcirco fieri poſtulaui:quia ſciui eſſe
difficile quod petebā. Breuiter oīs ſoluitur quæſtio et
par pari refertur ſentētia:et ego me idcirco id facere nō
putabo quia res difficilimā poſtulaſti: Attamē ne accu
ſando differā ſi coram pariter fuerimus audies uniuer
ſa quæ ſētiā ut ſi quid forte neſcius in tua aure moria
tur: Nā qui ſcribit multos ſumit iudices Alius ī alterius
liuet ac craſſatur igēiū Ille ſi unus ſermo defuerit q̄ clau
dā oratiūculā deſugiet: Alius ſi paululū ſe eloquētiſ co
thurnus extulerit nō preſbyterū latrabit eē ſꝫ rhetorē
Itaque ſi uis te mihi hoc obligari munere placentinas
delitias deſere ſectare Abrahæ habitū:relinque natale
ſolus:ſpretiſqꝫ urbibꝫ ad deſerta ſecede:ut poſſis ora
re cuꝫ chriſto:erit quides durus et mucidus et hordea
ceus forte panis: Sed delicatuꝫ militem rex non amat
hieruſalem quæ ſimilaꝫ et mella et oleū māducauit for
nicatōnis arguitur. Nō ꝗ mali ſint cibi quos paterna
indulget clemētia:ſed ꝗ mollis præliator ſtatim ad pri
mam aciem concidat:et poſt umbram ſolem ferre non
poteſt:poſt ſudariuꝫ galeam oneri potius reputet q̄ tu
tamini: Quod ſi exire cupienti mater obſiſtit in limine
loquere et uerbis dōini tui. Mater mea et fratres mei
ſunt qui faciunt uoluntatem patris mei qui in cælis eſt
Si uernaculæ cum quibus nutritus es flere:et paterni
ruris memoriæ ipſius quoqꝫ domus anguli et ſecreta
retinere te cœperint:in quibꝫ infans uolutatus es:luſi
ſti puer: adoleſcens laſciuiſti:recordare omnes qui nē
accolæ heremi ſunt cæleſtes illos choros p eos erupiſ
ſe tramites: Iiſdem inſtitiſſe ueſtigiis. Et ut longam
orationē compendio breuiē. Epiſtola quippe libris re
dolere non debet. Aut parua aut magna ſunt:quæ tibi
deferenda pſuademus:ſi parua non difficile putes par
ua contemneꝛ. Si magna maiora magnis pmia ppa
rantur:ſed dicis uolo prius paternum ius uendere:et
exiguis ſumptibꝫ cōgregatis ſiue uiaticum uitæ ſterneꝛ
ſiue ī pauperum me elemoſynam pparare: Et hic euā
gelicam audi ſniam Si uis perfectus eē uade uende
omnia quæ habes:et da pauperibꝫ: et ueni et ſequere
me. Plures iam anni ſūt quo cœpiſti ſeruire deo:mēs
chriſtum ſequēs nō diu ſæculi ſuſtinet onus:nec ſe pa
titur iſtius mundi uinculis alligari:qui potius time ne
occaſio diſtribuēdi patrimonii prendiꝛ:duꝫ nō uis rem
maioris pcii minoris uendeꝛ ſit impedimētum propo
ſito tuo. Decem aliquid emptum eſt nūmulis uel unū
libenter accipiaꝫ:dum me ad p̄lia feſtinantē milli præ
pediant moræ. Matthæus ſedens ad telonæum audit
Seq̄re me nunquid prius ratiocinia ſupputauit : et re
uerſus domum ſuorum paſſus eſt lachrymas pdiorū
qꝫ auctiōe licita:nequaq̄ potuit domini ſequi ueſtigi a
niſi mundi ſe prius onere liberaret. Ille diſcipulus qui
renuntiare parentibus ante cupiebat uoce ſaluatoris
arguitur. Et certe multum itereſt iter eum cuius breuiſ
ad domum recurſus ſtatim uenturi rephēdiꝛ: et te qui
tāto iam tempoꝛ aut non uēdis tua qđ cito potes face
re:aut non facile contēniſ:ſed uides multa tibi impedi
mēto eſſe ne facias. Cum hæc legeris et ad aſylum ro
muli fugiens et comœdiæ cōſcendens arā uerbere dñi
ſeuientis eludis eccleſiam. Totū deſereꝛ non poſſum.
Vereor ne incurram ſacrilegium:ſi altaria derelinquā
Euge meus plus de te exacturus ſum ſi ad uitam mōa
chi clerici aliqui dignitatis accedat. Si ī apoſtolico ſtās
ordine quottidie chriſti corpus pia plebi famulatione
diſtribuis:ſed conſidera obſecro ſatis eē difficile locus
Stephani implere uel pauli in euāgelico ſtare miniſte
rio:et populos ſubiacentes cādenti deſup ueſte deſpic
re pcioſum ē margaritum:ſed cito frangiꝛ:fractumqꝫ ñ
poteſt inſtaurari. Nauis q̄uiſ ſit rudis et ſolidis cōfixa
clauiſ tūentes fluctuſ tabulata nō ſentiant: Cito tñ ſi pi
culoſe nauigat pforatur. Et licet plenis uētis lucroſius
ad optata perueniat : Tamen magis ſecuræ ſunt aquæ
trāquillæ:et ut apertius loquar plus te quidē dicis hē
re mercedis ſi in media urbe cōſiſtens monachorū ui
tam uictites. Et ſunt uera q̄ dicis:ſed nō tam facile ex
plentur opere q̄ dicto. Vt.n. cætera ptermittam q̄ noſ
ab auſteriori uita retrahant illud inferā ad cuius cōpa
tionem ēt q̄ diſſimulaueri imo timuerim diceꝛ itelligeſ
Alius barbā cædit æqualiter et hilaritates frontis imē
ti deſuper coma protegit. Tu ſi paululū ut nos ſolēus
ruſticani capillum uſqꝫ ad cutem pſecueris riſum pbe
bis omnibus ꝗ ſi pulla fuerat tunica ēt ptereuntius di
gitis denotaberis. Caue inq̄ ne ſtrictæ ſint caligæ:nec
crura non candeant:niſi formoſus fueris ſanctus eē ñ
poteris. Aliquis iuitat de optimatibꝫ ad prandiuꝫ om
nes uotiuis pergunt feriis:certe aut eundum tibi ē:āt
negandum. ſi ieris aut iiſdem cibis ueſceris aut aliis:
ſi aliis cōuiuarūꝫ offendētur oculi:ſi iiſdem perit abſti
nentia quod ſi ire nolueris tē miſer ī prādio comederiſ

ad ſingulas quaſqȝ phialas et delibuta mellis uina po
taberis: Alius in tuum uultum cauillabi. Jlle inceſſus
ridebit: hic habitum: et imitatores forſitan iudæorum
Nonne hic ē inquient filius fabri: nonne fratres eius
et ſorores apd̄ nos ſunt. Ego illus memini ante tot ſer
me ānos illud feciſſe turpe: dixiſſe turpius. Alius furē
clamabit et mœchus: ſeqȝ ſceleris finget eſſe participē
Omnia pariter prādia ſonabunt: et in te temulentum
cōuiuium diſſoluetur. Quod ſi ſuillis abſtinueris carni
bus: et nō crebro balneas frequētaueris. Tē uere per
omnes columnas manichæi tibi titulus aſcribetur. Si
uolucrum edulium refutaueris: et tenellas columbas
craſſoſqȝ Turtures expetēti gutturi durior dn̄o denega
ueris: ſacrilegii crimen affigitur ſtatimqȝ aient Hi ſunt
qui cātorem mundi contēnunt. Jn uſus n̄ros facta ſūt
oīa Audiui dn̄o teſte non mētior quēdā in ſuā gulam
diſertum cum me rūore cognouiſſet eſculentioribꝫ cibiſ
abſtinere dicere Nunquid porcelluſ ideo factus ē ut to
gatus in ſenatu ſn̄iam diceret: ꝙ uidelicet me ſtultitiæ
cōdēnaret: qui putarer ea q̄ ſunt in hominum uſus cre
ata non ſumere. Hæc et iſtiuſmodi cum uitā in urbibuſ
lacerant bonā: quid facis frater i medio aut uitiis aut
anathemati colla ſūmittes. i. aut ſectaberis q̄ ſūt aduer
ſa continētiæ: āt ſi facere uolueris ipſe dānaberis: p̄ter
mitto c̄bras ſalutationes matronarum et obſequia: uari
aſqȝ illecebras quibꝫ ēt rigidiſſimi emolliuntur animi:
et ſirenæo cantu ad naufragia protrahūtur: ꝙ ad ſpeci
oſas quaſqȝ formas oculus ſæpe iuitus abſtrahitur ꝙ
aures obſcena dicta feriunt. Nec illd̄ affirmo ꝙ ēt ſi iſta
nō eſſent ad compationem tn̄ ingentis boni minora d̄
ſerere debueras Adde ꝙ diaconus es: et abſceſſus tu
um eccleſiæ damna nō ſentiūt. Helias uixit in eremo
Heliſæum prophetarum ſecutus ē chorus. Precurſor
dn̄i Joannes nutritus eſt in ſolitudine. Ad hoc tantū
deſcendit ad iordanis ripas ut populos argueret cōſu
entes et phariſæos intelligeret clericos iudeorum et ge
nerationes uipereaſ denotaret. Nuper ægypti deſerta
uidiſti intuitus es angelicam familiā: Quāti ibi flores
ſunt ꝙ ſpiritualibꝫ gēmis prata uernātia. Vidiſti deſer
ta quibus dominus coronatur. Jlle tibi i pectore ignis
æſtuet. Jlla quotidie cogita: tracta: deſidera: et quodaꝫ
quaſi carcere detentus exclama. Heu me quia peregri
natio mea prolongata ē: et in paradiſum mēte conſcen
dens: totiens in terra non eris quotiens terrā deſpexe
ris: eadem nobiſ certe cum his qui hitant p deſerta cō
ditio ē. Hiſdem iſirmitatibus uel uirtutibꝫ ſubiacemus
Si te aquæ potus uexat: ꝙ̄ti nobiliores nō dicaꝫ uina
neſciunt: et carnium cibos ignorant: ſꝫ infuſo tn̄ legu
mine ſuſtentātur: Si balnearum te lauacra ſolicitāt: ꝙ̄
ti principes ciuitatum ſiue ob culpā propriam: ſiue ob
iuidiam ad inſulas deportati ſine p̄inio futuraqȝ merc̄
de abſqȝ balneis pſeuerant. Nemo in neceſſitate pati
non pōt: qd̄ pro deo pati uoluntate detractat: hēbiſ cel
lulam q̄ te ſolum capiat imo nō eris ſolus: angelica te
cum turba uerſabitur: tot ſocii quot ſancti. Leges euā
gelium: fabulabitur tecum ieſus: replicabis apoſtolos:
uel prophetas: nūquid poteriſ talē alium tuis ſermoni
bus habere cōſortem. Terra ſumus et cinis et p omia
momēta de n̄ra ſalute ſuſpenſi cōtinuo in pulueres diſ
ſoluendi. Quid retractamus facere de neceſſitate uirtu
tem. Certe q̄nqȝ moriendū ē: et ſtercoribus plena uita
lia: q̄ nos quotidie n̄ræ cōmonent uilitatis et in ſimilē
putredinē oīe ſecū tractura corpus. Quā cito mundi
relinquamus anguſtias: et ſi forte ob cōtinentiā: quod
tamen raro accidit dolere ſtomachum: æſtuare febribꝫ
cœperimus perpetuæ uitæ ianuam morbum putemuſ
plenamqȝ uictoriā: quia ſcriptura docēte cognoſcimus
nullus an̄ uitæ huius ſinem plene beatum eē dicendū

quāti in mediis operibus et inter inſulas cōſulatus re
pentina morte ſubtracti ſunt. Nuper imperator Valēti
nianus cum aduerſus Sarmatas Quadoſqȝ propter
illyrici uaſtationē in conſiſtorio ſeuus infremeret: et to
tius gentis excidium rigidus minaretur ſanguine erum
pēte diſcrepuit Quid loquar d̄ fratre eius quē contra
regale faſtigium Thraciæ ignis abſorbuit: nec dum an
nus expletus eſt quo principem Gratianum prodēte
exercitu ſuo ante fœda captiuitas: de hic miſerabilior
oppreſſit interitus: et ut iſta taceam: q̄ cōmuni fine pe
rierunt p̄t mortē pari cuꝫ omibus cōditione ſociantur
ꝙ ne quiſꝙ̄ eorum in die iudicii minimo de monachiſ
comparabitur. Sectemur ſaltem mulierculas: ſexus
nos doceat infirmior: quātæ diuitiis pariter et nobilita
te pollentes. Nolo. n. uocabula dicere ne adulari uide
ar relictis facultatibus pignoribuſqȝ cōtemptiſ id factu
facile iudicauerūt: qd̄ tu proprio more putaſti difficile
id de cæteri carmine diſce illd̄ tibi de uariis floribꝫ lūen
exorna. Eſto et ipſe apis delboræ uictoriam imitare
Barach tecum ſiſaram proſequatur et liberato iſrahel
iudicum carmē ingemines et chriſti mella cōponas: ſi
ſic lampadē pparas ſponſo ueniente nō dormies: ſed
cubiculum regis intrabis. Plura cum dicere uellem
et te mecum tali exhortatione retinerē ſubito nunciatū
eſt aſellos eē cōductos qui me romā uſqȝ ptraherent:
Jtaqȝ inuitus te placentiā remitto Pelicani cum ſuos
a ſerpente filios occiſos mortuos inueniūt: lugent et
ſe et ſua latera percutiunt: et ſanguie excuſſo ad corpo
ra mortuorum reuiuiſcunt. Aquila qn̄ ſenuerit grauan
tur ipſius pennæ et oculi: quæritqȝ fontē et erigit pen
nas: et colligit in ſe calorem: et ſic oculi eius ſanātur: et
in fontem ſe ter mergit: et ita ad iuuētutē redit. Phœ
nix auis in Jndia: et per quingentos ānos de libano i
plet ſe aromatibus. et ſic nidificat et indicat ſacerdoti.
Eliopolitano mēſe phamenoth aut Parmuth. Jmplet
aram ſacerdos ſarmentis: et ibi offert phœnix Arōa
ta et electrū aræ ipōit et primo ſoliſ ortu phœnix quidē
mouet pennas ſolis uero calore incenditur. Craſtino
die de cinere gignitur uermis ſcd̄o affert pennas: terti
o ad antiquas redit naturam: et ſic ad ſua loca reuerti
tur. Anguis quando ſenuerit perdit aſpectum: et ſi uo
luerit redire ad iuuentutem ieiunat q̄draginta diebus:
ut laxetur pelliſ eius et ſic āguſtū foramē inquirit ut dū
nititur exire inde pellē ſenectutis dimittat: Coluber ad
bibendum ueniens i aqua uenenū deponit: ne eum ue
nenum aq̄ coniectum occidat: nudū homines timet: ueſti
tum pſequitur: caput tamē ſuum celat quando pcutitur:
ubi ſcit eſſe morteꝫ ſuā. Serpens quidem ſi ſemel cala
mo pcutiatur emoritur: ſi uero iterum pcutiatur confir
matur brumali tēpore infirmior efficitur: et a ſoricibꝫ
euincitur. Jgitur ante hiemē circa ſe ut illis eſcam præ
beat. Viperæ per os coitum faciunt mortē contēnūt: ſꝫ
fœmina in ipſo coitu ſiue magna dulcedine exagitata
ſiue futuri preſcia piculi dum abſorbet ſemē caput maſ
culi abſcidit et ſic eum occidit: ſed cū cōceprit uiſcera il
lius ab ipſiſ quos cōceperit comeduntur: et ſic matrē
occidūt. Formicæ quæ nil portant non rapiunt onera
earū quæ portant: ſed cum depoſuerint triticū diuidunt
grāa: timēteſ ne ſi fuerit pluuia floreſcāt. Vulpes ſi diu
eſurit uolutat ſe i puluere: et fingit ſe mortuā: ergo uo
latilia ueniunt: et dum uolunt illas comedere cōedūtur
Vulpecula cum leporibus ludit. Panther Pardo ſimi
lis eſt et eſt uarii coloris et mitis et ſi ſaturatus fuerit
tribus diebus dormit. Poſt tertium diem leuat ſe: et
clamat et ſic odores ſuauē emittit et conuocat omnes
feras quæ odore ducuntur et eſt omnibꝫ feris amicus
præter ꝙ draconi et aſpidi. Teſtudo marina quæ ē grā
dis ut inſula dum emergit ſe de alto oſtendit ſe in ipſo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mari tanq̄ petras nec ſe mouet inde quoadusq; homi
nes naues ligent: et cum hæc ſenſerit trahit ſe in altu
ſʒ cum eſurierit aperit os et bonum odorē dat ad quē
piſces cæteri colliguntur. Perdix aliena oua calefacit
furatis ſuis: ſed cum creuerint in nido uolāt: et ad pa
rentes ſuos redeunt mentitum parentē omittentes p
dices ſibi inſidiātur: et ſi afferant illos ad ſiluā qui eos
hn̄t uocem emittūt abſconſi et ſic cæteri ueniūt: et reti
bʒ capiuntur: plus pedibus q̄ pennis fugiunt aucupā
tes: Et ſi ad hoc fuerint ut capiātur ſimilem ſibi colore
lapidē quærunt: et ibi ſe ſupinos ponunt. Uultur cum
cœperit oua edere primum de terra indiæ intus habs
ſumit: et eſt tanq̄ nux et cuſtochium aliquid qđ moue
tur: et ſonum reddit et hoc ſibi apponit: et multos qui
dem facit fœtus: unus uero remanet: nā cum nō hn̄t
eſcam obſeruant ſe inuicem dormiētes et comedunt ſe
dōec unus remaneat. Myrmicoleum ab ante leo: re
tro formica de duabus feris naſcitur: Eſca uero ipſorū
ſiue in primis eſt lac matris. i. formicæ: nutritur. n. ma
ter legumie tanq̄ formica ſub ea conditione quā noſti
O quotieſcunq; hanc epiſtolā legeris totiens te ſcias
quod pollicitus es eē uenturum.

¶ Epiſtola beati Hieronymi ad Rufinum cuius ad oriē
tem gratulatur aduentus Cui uitam uirtuteſq; Boni ſi
quondā cōtubernalis ſui deſcribit: qui ſæculo contēpto
ad eremum uolauerat: ubi plura de laudibus eremi et
uitæ contemplatiuæ ponuntur.

PLVS deum tribuere q̄ rogatur. et
ea ſæpe cōcedere quæ nec oculis ui
dit nec auris audiuit nec in cor hōis
aſcenderunt licet ex ſacrorū myſte
rio noſūimus añ cognouerim tamen
in cā propria nunc probaui Rufine cariſſime. Ego ēi
qui anxia ſatis uota gerebam ſi uiciſſitudine litterarū
imaginem nobis pſentiæ mentiremur. Audio te ægyp
ti ſecreta diu penetrare monachorū inuiſere choros:
et cæleſtē in terris circuire familias. O ſi mihi dominus
ieſus xp̄s uel Philippi ab enucho: uel Abacuc ad Da
nielem tranſlationes repente cōcederet: q̄ ego nūc tua
arctis ſtringerem colla nexibus: q̄ illud os qđ mecū
uel errauit aliquādo uel ſapuit impreſſis figerē Labiis
Uerū quia non tā ad me te ſic uenire: q̄ ego ad te ſic
ire nō mereor: et inualidus etiā cū ſanum eſſet corpuſ
culus crebri fregere morbi: has litteras mei uicarias et
tibi obuias mitto: quæ te copula amoris innexū ad me
uſq; pducant. Prima inopinati gaudii ab Heliodoro
ſœ mihi eſt nunciata felicitas: Non credebā certus qđ
certus eſſe cupiebam pſertim cum et ille ab alio audiſſe
ſe diceret: et rei nouitas fidem ſermōis auferret: Rur
ſum ſuſpenſam uoto nutante mentē quidā alexandrius
mōachus qui ad ægyptios cōfeſſores et uoluntate iā
martyres: pro plebis iam fuerat tranſmiſſus obſequio
māifeſtius ad credulitatem nūtii auctor impulerat: Fa
teor et in hoc meā labaſſe ſententiā. Nam cū et patriā
tuam ignoraret et nom in eo tantū plus uidebatur af
ferre quod eadē afferrebat quæ iā alius indicauerat.
Tandem plenus ueritatis pondus erupit. Rufinū ēim
nitriæ eſſe et ad beatum perexiſſe Macharium crebra cō
meantium multitudo referebat: Hic uero tota credulita
tis frena laxaui: et tunc uere ægrotum me eſſe dolui: et
niſi me attenuatæ corporis uires quadā compede præ
pediſſent: nec mediæ feruor æſtatis nec nauigātibʒ ſēp
incertum mare pia feſtinatione gradienti ualuiſſet obſi
ſtere. Credas mihi uelim frater nō ſic tēpeſtate iactatuſ
portum nauta proſpectat: non ſic ſitientia imbres arua
deſiderant: Non ſic curuo aſſidens littori anxia filium
mater expectat poſtq̄ me a tuo latere ſubitus turbo cō
uulſit poſtq̄ glutino charitatis hærentes ipia diſtraxit
auulſio: tunc mihi cæruleus ſupra caput aſtitit imber:
tunc maria undiq;: undiq; cælum Tandē i incerto pe
grinatiōis erranti cū me Thratia: pōtus: atq; bithynia
totumq; galatiæ et cappadotiæ iter. et feruido cilicū ter
ra fregiſſet æſtu ſyria mihi uelut fidiſſimus naufragio
portuſ occurrit ubi ego quicquid morborū poterat eſſe
expertus e duobus oculis unus perdidi: Innocentiū
eni partem animæ meæ repētinus febrium ardor abſtra
xit. Nunc uno et tot mihi cariſſio lūine Euagrio nro
fruor: cui ego ſēp infirmus quidē ad labores cumuluſ
acceſſi: Erat nobiſcū et Helias ſanctæ. Melaniæ ſāu
lus qui puritate morum maculā ſeruitutis abluerat: et
hic necdum obductas reſcidit cicatrices: Uerū quia de
dormiētibʒ cōtriſtari apoſtoli uoce prohibemur: et ni
mia uis mœroris læto ſupueniente nuncio temperata
eſt indicāus tibi ut ſi neſcis diſcas: ſi ante cognouiſti
pariter gaudeamus. Bonoſus tuus imo meuſ et ut ue
rius dicam nī ſchalam deſignatam iacob ſomniante iam
ſcandit: Portat cruces ſuas: nec đ craſtino cogitat: nec
poſt tergum reſpicit: Sēinat in lachrymis ut in gaudio
metat: et ſacramento moyſi ſerpētem in eremo ſuſpē
dit cedant huic ueritati tā græco q̄ rōas ſtilo mēdaciiſ
ficta miracula: Ecce puer honeſtis ſeculo nobiſcū arti
bus inſtitutus cui opes affatis dignitas apprime inter
æqualis erat contēpta matre ſororibʒ et cariſſimo ſibi
germano inſulā pelago circunſonāte naufragam: cui
aſperæ cautes et nuda ſaxa et ſolitudo terrori eſt quaſi
quidā nouus paradiſi colonus inſedit. Nullus ibi agri
colarum: nullus monachorum ne paruulus quidem quem
noſtri Oneſius quo uelut ſœ i oſculo fruebatur i tāta
uaſtitate adhæret lateri comes ſolus ibi imo iam chriſ
to comitante nō ſolus uidet gloriā dei: quam etiā apoſ
toli niſi in deſerto non uiderant: Non quidē conſpicit
turritas urbes: ſed i nouæ ciuitatis cenſu dedit nomē
ſuū: Horrent ſacco mēbra deformi ſed ſic melius obui
am chriſto rapietur in nubibʒ. Nulla euriporum amœ
nitate pfruitur: ſed de latere domini aquā uitæ bibit.
Propone tibi ante oculos amice dulciſſime et in præ
ſentiam rei totus animo ac mente cōuertere: tunc pote
ris laudare uictorias cum laborē prælīātis agnoueris.
Totam circa inſulas frēit inſanus mare: et ſinuoſis mō
tibus illiſū ſcopulis æquor reclamat: Nullo terra ger
mine uiret: nullis uernans cāpus denſatur ūbraculis:
abruptæ rupes quaſi quēdā horroris carcerē claudūt
Illic ſecurus itrepidus et totus de apoſtolo armatus:
nūc deū audit cum diuina relegit. nūc cum deo loquitur
dum dominum rogat et fortaſſe ad exemplum Joannis
aliquid uidet dum i inſula cōmoratur. Quas nunc dia
bolus nectere credis trichas? quas parare arbitraris
inſidias? forſitā antiquæ fraudis mēor famē ſuadere
tentabit: ſed iam illi reſpōſū eſt Non in ſolo pane uiuit
homo. Opes forſitā gloriāq; proponet: ſed dicetur illi
Qui cupiunt diuiteſ fieri incidunt in muſcipulā diaboli
et tētaciones. Et mihi goloriatio oīs in chriſto eſt: feſſa
mēbra ieiuniis morbo grauante cōcutiet: ſʒ et apſtoli
repcucietur eloquio Quando infirmor tunc fortior ſū
et uirtus in iſfirmitate pficitur. Miabitur mortē ſed au
diet. Cupio diſſolui et eſſe cum chriſto. Ignita iacula ui
brabit: ſed excipiētur ſcuto fidei: Et ne multa cōgeram:
impugnabit ſathanas: ſed tutabitur chriſtus. gratiaſ ti
bi dōie ieſu qđ in die tuo habeo qui pro me te rogare
poſſit. Scies ipſe: tibi enim patent pectora ſingulorum:
qui cordis arcana rimaris: qui tantæ beſtiæ incluſum al
uo prophetā in profundo uides: ut ego et ille a tenera
pariter ætate ad florētē uſq; adoleuerimus ætates ut
idē nos nutricū ſinus idem amplexus fouerit baiulorū:

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Et cuꝫ poſt rõana ſtudia adireꝫ ſemibarbaras ripaſ eo
des cibo pari frueremur hoſpitio. ut ego primus cœpe
rim uele te colere: Memẽto quæſo hunc bellatores
tuuꝫ mecũ quondã fuiſſe tyronẽ: habeo promiſſũ ma
ieſtatis tuæ Qui docuerit et nõ fecerit: minimus uoca
bitur i regno cælorum: Qui autẽ docuerit et fecerit ma
ximus uocabitur i regno cælorũ: Fruatur ille uirtutis
corona: et ob quottidiana martyria ſtolatus agnum ſe
quatur. Multæ ſũt mãſiões apud patrẽ et ſtella a ſtella
differt i claritate Mihi cõcede ut inter ſanctorũ caput
poſſim lauare calcãea ut cuꝫ ego uoluero ille pſecerit
michi ignoſcas quia iplere non potui illi tribuas p̄mi
um quod meretur. Plura fortaſſe q̄ epiſtolæ breui
tas paciebatur longo ſermone protraxeris quod mihi
accidere cõſueuit quãdo aliquid de Bonoſi nñi laude
dicẽdũꝫ ẽ. Sed ut ad id redeam unde diſceſſerã obſe
cro te ne ãicus qui diu quæritur uix inuenitur: difficile
ſeruatur: pariter cuꝫ oculis meus ãittat. Fulgeant qui
libet auro et pompaticis ferculis coruſcent ex ſarcinis
metalla radiẽt charitas non poteſt cõparari: Delectio
precium nõ habet. Amicitia quæ deſinere poteſt uera
nũq̄ fuit. Vale in domino

Paulinus et Theraſia ad Sebaſtianũ eremi cultores
cuius uitã Helix et Heliſæo ac filiis cõparat prophe
taruꝫ et miniſteriũ laudat monachi fratris illi uictũ mi
niſtrãtis et utrunqꝫ orationum ſuffragium poſtulat

SANCTO et merito dilectiſſimo fra
tri Sebaſtiano Paulinus et Thera
ſia i chriſto dño ſalutes. Benedictus
dñnus deus iſrahel qui elegit te et
aſſumpſit in uas electionis ſuæ: et ſe
gregauit ab utero matris ãtiq̃ et de
dit tibi pennas colũbæ ut ab huius ſæculi ſtrepitu pro
cul auolans diceres ecce uolaui fugiẽs et mãſi in ſoli
tudine q̄ uis ſolitudo ſola ſit quæ nõ deſerta ẽ: ſed ſe
creta et ab huius mũdi tenebris deſolata a dei lumine
frequẽtetur: et a dæmoniis furentibus fugiatur: atqꝫ
ab ãgelis gaudẽtibus excolatur. Ipſe dominus deus
noſter dõauit licet lõgo iteruallo diſtãtibus appropin
quare tibi i dilectione per odorem bonuꝫ notitiæ tuæ:
quam per fratres in domino cariſſimũ. Victorẽ accepi
mus: qui nobis et opus propoſiti tui et ſecretũ taber
naculi nũciauit quia ueteruꝫ ſãctorũ ſtrenuus æmula
tor ſup torrentem tibi gratiſſimum ſicut illi quõdã filii
prophetarũ Heliſæo duce ſup iordanẽ pacificas mãſio
nem: et ſpiritualia caſtra poſuiſſes: et diaconos tibi fra
ter Benedictus ſareptene illius ſunamitidis obſequio
miniſtraret: Beatus ille cui mãdauit dñnus ſicut uni
uolatiliũ cæli ut te ſicut Heliã ad torrẽtẽ ſecreto ſedẽtes
panibus pietatis paſceret: et ad cellulã tuã aſſiduis ſub
hac miniſtratione ueſtigiis uelut ad arcã noe fructiferũ
pii germinis ramus afferẽs columba reuolaret. Bene
dicti nos a domino qui fecit unius moris habitare in
domo: et qui germanitatis uiculũ duplicauit in nobis
quos et in eccleſiæ utero fratres fecit et ſub una ſide
uariis diſtinxit officiis ut ſub diuerſo mũere alter alte
rum paſceret: ſi tu illuꝫ ſpiritualibus armis ieiunans et
orãs iuuares et ille i te cæleſtia ſibi bona ſereret dum
carnalia tibi alimẽta ſuppeditat non idigenti quidẽ per
euntis eſcæ ſũptu quia fames tua iuſticiã et regnũ dei
eſurit: Sed tamẽ quia idẽ dominus qui fecit qd̃ intus
eſt: fecit quod et foris ẽ Spiritus quidẽ prõptus: caro
autẽ infirma ideo uiuẽteꝫ licet animã in uerbo dei qd̃
eſt chriſtus deus: qui uerus et uiuus panis ẽ tali rẽune
ratur obſequio ut corpori tuo ideſt terreæ uitæ fragili
tati ſeruiat cibus modicis et ipſe ieiunioruꝫ tuorũ abũ
dantia ſaginetur. Ideo enĩ dixit Nõ in ſolo pane uiuit
homo: ſed et in uerbo dei quia ut iſirmioris ſubſtãtiæ
noſtra ratiõe eſurire habuit proide et carni panẽ neceſ
ſariũ ipſe creator oſtẽdit: ſed ne corporis curas animæ
præponeremus quæ uerbo dei paſcitur non in ſolo
pane uictuꝫ hominis conſtitutũ docuit atqꝫ ideo cum
dixit non in ſolo pane etiam in pane uictum Homi
nis cõſtitutũ docuit: quẽ et ſi animæ cura nõ quærat:
tamẽ corporis natura depoſcit. Ideo bñedictus ille cui
ad opes animæ proficit neceſſitas cõditiõis tuæ: quia
adhuc homo in iſto uiſibili pane paſcẽdus es: et ſi iteri
us æterno illo pane ſatureris Nõ enĩs proficeret ſpiri
tualis uirtus niſi ſubeſſet carnalis iſirmitas. nec eſſet
potẽs fideliũ miniſtratio niſi materiã miniſtrãdi plerũ
qꝫ inopia fraterna præberet: Unde et apoſtolus ait in
ſãctos copẽſationes futurã cũ eccleſiã dei ad cõſolatio
nem iſtius benedictionis hortatur: et dicit abundãtia
ueſtra ſit ad illorũ inopiã ut et illorũ abundãtia ueſtræ
iopiæ ſupplemẽtuꝫ fiat adhuc audeo dicere in utroqꝫ
uĩm diuiſa ioãniſ et domini forma cõſiſtit: Joannis in
deſerto uox clamãtis: et dñi i templo docẽtis: et unus
ueſtrũ in ſeruitutẽ miniſterii uocatus ẽ: alter i mõacha
lẽ libertatẽ: ſed uterqꝫ i unuꝫ regnuꝫ et gloriaꝫ dei cõ
uocati: Et ambo liberi quia ãbo ſub gratia: et ãbo ſerui
quia ãbo ſub lege fidei ambo liberi a peccato et ambo
ſerui iuſticiæ: et ambo i ieiuniis domino diẽ ſapitis: et
ambo i epulis ſyncæritatis dño gratias agitis: qui dat
eſcaꝫ omni carni: et dat eſcaꝫ uiuam eſuriẽtibꝫ ueram
uitaꝫ. Unus ueſtrũ audiuit ut dicat. Introibo ad alta
re dei ad deũ qui lætificat iuuẽtutẽ meã. Et alter ab eo
dẽ propheta didicit dicere Sigulariter ego ſuꝫ donec
tranſeaꝫ: Ergo quia ſic electi eſtis et dilecti domino ut
alter alterius onera portetis: et caritate pfecta qua in
uicẽ uos paſcitis: ſuſtietis: iſtruitis: locupletatis: adim
pletiſ legẽ chriſti orate pro nobis cõſerite ualidas ora
tionũ manus: ut ſupetis multitudinẽ peccatorũ nñorũ
ob hoc enim ipm miſericors et miſerator dominus pec
catoribꝫ ſuis ſcõruꝫ notitiaꝫ charitatẽqꝫ procurat et
donat ut etiaꝫ inexcuſabiles reos p̄potens aduocatio
meritis damnatiõis abſoluat. Maneatis i regno do
mini qd̃ itra uos fecit eſſe per inhabitantẽ in uobis ar
rabonẽ ſancti ſpiritus i quo clamatis abba pater Be
nedicti dño filii pietatis et pacis et luminis.

Militẽ hortatur ut relicta ſæculi militia plena diſcrimi
nĩ æterno regi icipiat militare pẽne p̄mũ ſuſcepturus
nec eũ aut auri cupiditas nec flos retardet ætatis quæ
tanq̄ fœnum ſunt occaſura

QUI SI IGNOTUS tibi ſim facie
iaꝫ tamẽ te corde cognoui: quia fili
us meus i dñino cariſſimus Victor
referẽns i religioſaꝫ uitaꝫ tuaꝫ fecit
ut te quãuis abſẽtẽ cognoſcerẽ: et ſi
cut cõſortẽ xp̄o futurũ diligẽꝛ icipere
Retulit enĩ mihi quomodo et i militia ſeculari in qua
adhuc tu teneris ſocius et ſecutor cõtubernii tui fuerit
unde magis præſumpſi ſcribere tibi ad te p ipſũ: Spe
ro etẽis te ex eadẽ uia ad uiaꝫ uerã uenturũ eſſe: qm̃
quidem iſtũ de tuis ſociis ad nos præmiſiſti quẽ pro
pignore tuo eccleſia tenet: ut te poſt euꝫ capiat: nihil
eſt enĩ benedicte fili qd̃ poſſit pferri aut debeat ei qui
ẽ uerus dominus et uerus pater et iperator æternus
ãt cui rectius uitaꝫ noſtraꝫ ipendamus q̄ illi a quo eã
accepimuſ cui eaꝫ uſqꝫ in ſinẽ ſeruaꝛ debeamus quia
ipſius beneficio uiuimus ſi tamẽ in hoc ſeculo ipſi mi
litauerimus tunc ad ipſũ tranſire merebimur Quod ſi
magiſ dilexerimus hoc ſeculum et maluerimus cæſari

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

militare q̄ christo:poſtea non ad chriſtū.ſed ad gehē
nas transferemur : ubi principū huius ſeculi uertitur
cauſa:ideo nec affectum nec patriā:nec honores: Nec
diuitias deo pferre debemus quia ſic ſcriptum ē. Præ
terit huius mundi figura:et qui hūc mundū dilexerint
cum ipſo et peribunt. Ideo ipſe dn̄s in euāgelio cōteſta
tur et dicit Qui amat patrē et matrem plus:q̄ me non
eſt me dignus: et qui nō accipit crucē ſuam et ſequitur
me nō poteſt meus eſſe diſcipulus. De diuitiis autem
huius ſæculi quas quidā pro ſūmo bono et neceſſario
amplectuntur et diligunt ita dicit Non proderunt the
ſauri iniquis:iuſtitia āt eripit a morte. Et iterum p pro
phetas ait Exterminati ſūt oēs qui exaltati fuerant au
ro et argento. In euangelio quoqȝ clamat atqȝ ꝯdānat
diuites ſeculi dicens Ve uobis diuitibȝ qui hētis con
ſolationē ueſtrā. Ve uobis qui ſaturati eſtis quia eſuri
etis. Ve uobis qui ridetis nūc:quia lugebitis et flebitis
Noli ergo diutius diligere hūc mūdū:neqȝ militiā eius
quia ſcd̄s ſcripturæ auctoritatē inimicus dei ē:quicūqȝ a
micus eſt ſcli: Et qui militat gladio mortis ē miniſter:
qui q̄n ſuū āt alienus ſanguinē fundit hūc recipit fructus
ſtipendiorum:āt.n.exitu mortis tenebi reus:āt crimie:
quia neceſſe ē ut miles in bello i quo tn̄ nō tā pro ſe
q̄ pro alio dimicat:aut ſuā mortē uictus iueniat: Aut
mortis cās uictor acquirat:qr uictor eē non poterit: ſi
effuſor ſanguis ante nō fuerit.ideo dic̄ dn̄s nō poteſtis
duobȝ dn̄is ſeruire.ſ.uni deo et māmonæ: chriſto uel
lic3 et cæſari:cū ipſe cæſar chriſti ſeruus nō ſtudeat eſſe
ut aliquarum gentiū rex eē mereatur. Neqȝ.n.quicūqȝ
rex terrenus totius mūdi rex ē: ſȝ chriſtus deus quia
oia p ipſum fc̄a ſunt et ſiñ ipſo factum ē nihil:et ipſe ē rex
regum et dn̄s dn̄antium: Ipſe i terris i mari i abyſſis oia
q̄ uult fac̄. Hūc igr̄ ſequāur:huic militēuſ:cui cinctus nū
q̄ diſiūgit milei qui militātibȝ ſibi glias uitæ æternæ ho
norē regni cæleſtis:et diuitias hæreditatis ſuæ et diuiæ
cognitionis cōſortiū penne largitur. Scriptū ē āt Qui
pecuniā diligit n̄ iuſtificabitur: et qui terrenas poſſeſſi
ones cōcupiſcit:i illis ſic ſcriptū ē iplanabi:uñ in eccle
ſiaſtico p Salomonē loqr̄ dīna prudētia qr multi ditati
ſūt i auri cāſa:et fc̄a ē in facie illius pditio ipſorū. Lignū
iquit offenſiōis ē aurū:et deiicit eos qui ſectantur illd̄
ſȝ n̄ oēs niſi iprudētes diſpeūt i illo: Quāobrē fuge ab
illo fili ſic a facie ſerpētis cādens chriſto qui in euāgelio
teſtatur oibȝ hoibȝ: quia n̄ in abundantia cuiuſq̄ uita
eius ē:ex hiſ q̄ poſſidēt:ſȝ te forſitā ætatis fiducia et ſi
pes dignitatū et ciuitarū augmēta ſolicitant: ut dicas
adhuc iuuētis ſū:et in tp̄e lic3 ut parūp militē:et uxorē
ducā:et filios habeā:et poſtea deo ſeruiā. Ad hoc tibi
rn̄det nō ego:ſȝ dn̄s qui loqr̄ in aplis et prophetis et p
prophetā dic̄ ne tardaueris cōuerti ad dn̄m:nec differas
de die in diē: ne ſubito ueniat ira illius in euāgelio aūt
quo ardore properandū ſit ad cōuerſionē oñdit cū dic̄
A diebȝ āt Ioānis uſqȝ i hodiernū ui patitur regnū cæ
lorū:et qui ui faciūt rapiūt illd̄.taliſ uiolētia dō grata ē
q̄ neminē cōcutit:nullius dāno cōmittitur. In hāc rapi
nā manus tuas uerte q̄ crimē nō hēt et cōfert ſalutē:et
quid tibi militariū ſtipēdiorū curatiōes cū inidia uiolē
tiæ curare:cū forſitā pro tua honeſtate ēt debitorū mo
deratus exactor ſis:cū ſiñ cuiuſq̄ inuidia et cū dei gr̄a
poſſis eē uiolētus:ut rapias regnū cælorū:qd̄ ſi patitur
et gaudet chriſtus inuadi:quia pro abūdātia caritatis
ut potentiæ ſuæ capax ē et largiēdi qd̄ tens et qd̄ dona
uit obtinēdi. Nā q̄n de ſcis ſuis in regno ſuo regnare
cōceſſerit ipſe regnabit in illis quos cōſortes regni cæ
leſtis aſſūpſerit.ſcriptū.n.ē et regnū dei cū ſcis fore:et
ipſos ſcōs eē regnū di:qd̄ propicio dō cū cōuerſus fue
ris et legendo cognoſces:et cognoſcēdo intelliges. De
ætatis āt flore primæqȝ iuuētutis quis audeat gliari. Ad

monet nāqȝ dīna ſcriptura dicēs. Omnis caro fœnus
et ois claritas eius ut flos fœni. Aruit fœnū et flos de
cidit:ſermo āt dn̄i manet in æternū. Vñ et propheta il
la potius in quibȝ æterna corporis rediuiui gliā ꝑt re
ſurrectionē poſſit manere deſiderās clamat q̄ amabilia
ſūt tabernacula tua dn̄e uirtutū cōcupiſcit: Et defic̄ aia
mea in atrio dn̄i. Et d̄ uiculis cōiugalibȝ et cæteris tp̄a
liū rerū tā ſpinoſis q̄ manibȝ curis aplūs in quo chri
ſtus loqr̄ admonet ne in longū huius ſæculi tp̄s irrita
uota mittamus: et cognoſcere nos iubȝ qr tp̄s breuia
tū ē:et dic̄ Reliquū eſt ut qui hn̄t uxores tāq̄ nō hn̄
tes ſint:et qui flent tāq̄ nō flentes ſint:et qui gaudent
thq̄ n̄ gaudētes ſint: et qui emūt tāq̄ n̄ poſſidētes ſint
et qui utūtur hoc mūdo tāq̄ nō utentes ſint: qd̄ cū dic̄
oñdit nō debere liberos implicari:q̄nquidē liberari ſu
adeat ipeditos: ſi ergo iā forſitā alligatus es uxori no
li q̄rere ſolutionē:qd̄ ſi adhuc liber es ab uxore noli q̄
rere iplicationē Nō.n.aplūs pp coniugii cōdēnatiōes
huius fœderis religionē magno chriſti et ecclīæ ſacrāē
to cōpat:ſȝ pp inſtantē neceſſitatē bonū eē aſſerēs ho
minē ſic eē quēadmōm ipſe erat Volo inquit uos ſi
ſolicitudie eē hoc ē ut nihil ꝑter deū et ſalutē nr̄as cogi
temus:nā uxor et filii quāq̄ et ipſa dimittimus nobis
pignora data ſūt tn̄ grauiſſimarū onera curarū ſūt: Vñ
et idē aplūs dic̄ Qz et tribulationē carnis hēbūt huiuſ
mōi quia neceſſitudines niæ carnales q̄to cariores ſūt
nobis tāto magis nos cruciāt atqȝ fatigāt. Nas uxore
accepta primū optātur filii:et ſi nō ſuſcipiūtur ſterilitas
lugetur:ſi ſuſcipiūtur orbitas timetur:ac piñ nūq̄ i car
nalibȝ affectionibȝ ita requieſcit āimus ut cruciatu ca
reat:dū neceſſitudines ſuas āt bōas amat cū amittēdi
metu:āt malas odit cū amittēdi uoto i utroqȝ miſeriis
ſuſtinēdis ſp obnoxius. Miſer ē.n.qui uxorē bonā p
dit:miſerior qui malā poſſidet.inter hæc duo accidētia
ſatis felitior ē qui utrūqȝ n̄ nouit. Sili et de filiis ſcpiſ
ſune.n.ſūt miſerrimi parētes uel qui amabiles hn̄t qui
bȝ orbātur : uel qui tales hn̄t ut nō hn̄tes inuidere co
gantur. Audi ergo mi fili et iclina aurē tuā mihi et dirū
pe oia uincula tua:q̄cūqȝ te i hoc ſeculo iplicatū tenēt
Cōmuta in melius militiā ſeculi:ut æterno regi incipi
as militare. Et nūc ut audio qui adiutor et tutator es ci
uiū fias comes chriſti. Deiñ in hac militia ſoletis i uo
tis hēr hāc officii promotionē ut protectores efficiātur
ſi āt deo te probaueris ipȝ deū incipies hēre protecto
rē. Vide ad qualē militiā te inuito collegā:ut qd̄ hoim
eē optas:hoc tibi deus ſit:quē ſi ſequi cœpis et i eius
comitiua incepis militare: finis militiæ tuæ erit regnū
nō terræ et tp̄is:ſȝ æternitatis et cæli.

Eplā beati Hieronymi de teſtamēto Geruntii: monet
quaſdā uirgines deo dicatas a p̄re gerūtio in teſtamē
to exhæredatas q̄ cū ſororibȝ in teſtamētaria cāſa ipȝ ar
bitrū delegerāt ut repudiati pp chriſtū p̄ris hæreditatē
nō requirāt cū fuerint ſepultæ cū chriſto dicens duplex
eē ſepulchrū. Vnū quo corpus cōditur:aliū quo uetus
hō cū actibȝ ſuis ſpoliatus exuitur.

PVNCTI mei ſēſus affcu uobis ua
co et ſi interiꝭ loco ſegregor:nā et ui
deū uos mihi uideor et audiū tā occu
patū me hēt ura dilectō:qd̄ ſi uos in
uicē faciatis:tū illd̄ ipoſſibile p carnē
poſſibile reddi ex ſpu ut fiat duorū hoim corpus unū
nā ut probē ēt ura mecū uigilāt colloquia accipite qd̄
de hæreditate qd̄ ſuggeſſiſtis cogitāti altius uideatur:
q̄m me ēt in carnaliū arbitrū p ſpūalia delegiſtis. Poſ
ſē quidē dicer̄ Quis me cōſtituit iudicē āt diuiſorē iter
uos:ſi nō ad fideles proceſſiſſȝ iſta ſn̄ia. Iudæorū.n.i
cōdulitas hac dn̄i rn̄ſiōe ipcutitur n̄ feritur:nā ipi aliq̄

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

iudæi in ſuo moyſe uiſitationẽ illam dñi non uidentes
qua ægyptius fratris liberator occiderat. Sequentiqꝫ
die fratrũ diſcordias rixaſqꝫ uolẽs ſedare auſi ſũt dic
re Quis te cõſtituit principẽ ãt iudicẽ ſup nos. Ac pro
iñ ſuo illis dñs ore rñdit: quo ãplius cõfutarẽtur ſi pro
derẽtur falſo ſe qrez quẽ ſpreuiſſẽt dicẽte ipo Si cẽdidiſ
ſetis moyſi crederetis utiqꝫ et mihi: ſꝫ qm̃ et ego ut ſũ
et uos uere ſcio qſiſſe iudiciũ: q̃ ægyptium gaudẽter oc
cidit: Et cum aduerſario dum in uia eſtis uiſitatis cito
cõſœderare concordiã apd̃ iudæos ſibi ſuã ſñiam reli
quemus ſuper ipſos qui eam protulere uiuẽtẽ nos hu
milibꝫ de dñi leuitate dicemus Vobiſ datuꝫ ẽ ſcire mi
ſterium Ac proinde ut ad exordiũ diuerticuli reuertãur
Hæreditatẽ illã uobis arbitror contẽnẽdã nec aliquid
a iudice ſæculi poſtulãdum. Quo.n. uobiſ illos lic3 adi
re qui ẽt ſuo iudicio neſciũt ueritatem. Cũ quidẽ Pila
tus ex ipſorum curia ſic loquatur ad dñm Quid ẽ ueri
tas? Nẽpe hic iudex erat et negocia cãſqꝫ litigãtiũ libri
pende iuſticiæ tãto ſtatuto iure ſoluebat. Et quid hic ua
lebat facere ſi nõ nouerat ueritatez. Certe et euãgeliſtæ
a deo iuſtum fuiſſe pilatum cõmemorãt ut inocentes
malet abſoluere q̃ꝫ punire et tñ ueritatẽ qi diſcere cupi
at inquirit Nã ueritatis ignoratio interrogationis ẽ ac
tio Quid ergo dicimus? Inanes ſñi dubio mortalium
curas: et uniformẽ mundalium rerũ prodidit falſitatẽ
ſbiqꝫ iudicia uera nõ eſſe ubi ſint mẽtita negocia: ſcqꝫ
in rebꝫ curãtibꝫ ueritatẽ carere cuꝫ iudicet. Quid.n. qi
noſtrum apud illa tribunalia repetemuſ: ſi ꝑſcribente a
poſtolo nihil intulimus in hẽ mundũ: uerum nec feri
quid poſſumus. Si.n. nihil intulimus ueniendo: et ni
hil auferre poterimus abeundo: falſo aliquid noſtrum
hic eſſe dicimus ubi pene totus mũdus nobis alienus
eſt. De quo nobis quid iudex ſeculi tribuere poterit
ſi nihil natura donauit: quid Pilatus ueritatis interro
gator potius q̃ꝫ prolator: Quid inquã niſi barabã quẽ
ideo iudici deo cæli ꝓferunt: quia ad iudicẽ ſeculi cõuo
larunt. In quo utiqꝫ perſidus populus nõ reum ſꝫ re
atus accepit: ſꝫ hæc de iudicio ſint dicta nõ de negotio
Cæterum qd̃ ad cãm ptinet nõ ſolũ moneo ſꝫ obteſtor
ut ſi Geruntium pro chriſto offendiſtis in ea offenſiõe
duretis. Qui.n. pſeuerauerit uſqꝫ in finem hic ſaluus
erit: nã ſi cã offenſionis chriſtus amplexãdum ẽ impii
patris elogium nõ dolendus: ne recedamus a chriſto
cui nos illa exhæredatione recõmẽdat ſic ſcriptum eſt
Beati eſtis cuꝫ pſecuti uos fuerint et maledixerint no
mini ueſtro ut neq̃ꝫ propter filium hominis. gaudete i
illa die et exultãte: ecce merces ueſtra multa eſt in cælo
Hãc mercedẽ offenſio illa prouidit cuius pœnitet ueri
tatis: qd̃ ſi uocatæ ad dñm in imagine leuitaruꝫ ſpirita
libꝫ gladiis corporeos occidiſtis affectus quem patrẽ
deſiderãtis: Unus ẽ.n. pater noſter qui eſt in cælis: ac
proiñ dominus hæreditas nr̃a In chriſto.n. poſſidẽdũ
eſt quod cum chriſto eſt poſſidẽduꝫ: ne reuertamini ad
mortuum qui ſequimini uiuentem: Mortui inquit ſe
peliant mortuos ſuos: Ac ſi iam pridẽ dixiſtis pater ñ
nouimus te: ut teſtamẽtum dñi ſeruaretis: quid adhuc
repudiati patris qritis teſtamẽtum: Hic eſt ille gladius
qui a dño p terras patrem a filio ſeparaturus imiſſus ẽ:
Hoc eſt uere circũcidere naturam: quod iudæi forma
nõ ueritate cuſtodiũt: et circuncidere cultro petrino pe
tra ãt chriſtus erat: Is utiqꝫ qui dixit Si quis amaue
rit patrem aut matreꝫ ſuper me: nõ eſt me dignus: hoc
uos gladio utẽtes illos imitatæ leuitas ab iteriore ho
mine profectoris noſtri caſtra currẽtes obuios affẽus
pro domini amore iugulate: et iux̃ legis latoris imperi
um ptrãſeuntes primus uirtutum exercete cum reditu
uidelicet ut ꝑterita tranſeuntes: nec ſeculi mirabilibus
inhærentes ubi primum ad eum qui nos miſit i mũdũ
cum ſemorali gladio redeamus reſiſtentes nobis rẽo
ranteſqꝫ nos propinquũ proximuꝫ fratrẽqꝫ ne p hos
elongetur noſtra peregrinatio perimamus: Et hæc a
porta faciamus ad portam ideſt ne cum in porta oculi
fratrem fuero perſecutus: portam fortaſſe auris obſid
at: et per aliam portam ꝑtermiſſus occurrat. Hæ ſiqui
dem portæ ſunt animæ noſtræ per quas ad illa ſeculi
blandimẽta deſcendũt: et per quas ſenſus carnis itroe
unt: per quas niſi late ſtrage facta uiam uirtutibꝫ qua
dã impietate fecerimus: nũq̃ꝫ ad regẽ ueræ pietatis p
uenire poterimus: quod ubi pro ueſtra deuotiõe fueri
tis uiriliter executæ: ſtatim uobis ab ipſo moyſe talis
fci laudatore dicetur Impleſtis hodie manuſ dño: hoc
eſt ſcd̃ꝫ quod uobis cõditione carnalis ſbẽ propiquus
eſt: et proximus occidentes actus ueſtros qui manus
ſunt impleſtis domino: cuꝫ illis ꝑter q̃ꝫ dño imperat ñ
annuiſtis: ſic Abraham domino dexteram ſuam dum
parricidium facere nõ recuſat ipleuit. Qui filiũ ſui duꝫ
illã deo armat oblitus eſt. Et in ꝑcepti reſpiciens maie
ſtatem atrocitatẽ operationis nõ dignatus eſt retracta
re. Implentur nanqꝫ manus dño: cuꝫ domini occupã
tur impiis cum domini traditæ uoluntati non hominiſ
incipiunt eẽ ſꝫ dei Quãdo nõ affectui carnis obtempe
rant: ſꝫ diuinæ ſeruiũt iuſſioni. Sic iudith ob libertatẽ
ciuiuꝫ uel ſalutem ſe ſub ſpecie fornicationis impleuit
deo et inermis armatuꝫ et uirũ mulier occidit. ſic uos
domino plenæ carnis affectibꝫ triumphatis: nõ gratis
refugã: quia uobis ẽt ſi occurrerit occidendus. Remit
tite pallium tunicã retrahẽti: pecunia eorum cum ipſis
ſit i interitum: qui chriſto pecuniã prætulerunt. Exeun
tes ſemel de ſodoma cuncta relinquamus incendiis.
Videt Loth uxoris exemplum iram domini q̃ in irã
quia reſpexit incurrit: Noluit uobiſcum geruntius i cæ
leſtibus habere partem: cur uos partem ex cenſu eius
deſideratis in terris: quod ſi ille ueſtrã glorioſa tãtope
contempſit: cur non uos illius inhonora cõtẽnitis: fer
te oro uos pacienter fidei notas ſtigmata chriſtiana ec
cleſiæ paupertatem Ferte inquã pudicorum elogia uir
ginitatis hæredes. Viſitatas uoſ eẽ recognoſcite: et tã
ta uiſitatione clarificatas ne partẽ cum infidelibus ha
beretis. Mundus iſte uos cum ueſtro domino non a
gnouit. Si de ſeculo eſſetis ſeculum uos amaret: regeſ
ſeculi a filiis ſuis tributa non poſcunt. In domibus re
gum ſunt qui mollibus ueſtiuntur. Zebedæus Jacobũ
et Joannem nõ ſequitur. Sinite geruntium in nauicu
la remanere cum retibus dũmodo cum apoſtolis chri
ſti iaceatis in pectore. Væ diuitibus qm̃ receperũt con
ſolationem ſuã. Vobis filiæ in futuro conſolatio ueſtra
debetur uobis exhæreditatio iſta futuræ hæreditatis in
cæleſtibus fecit augmentũ. Vobis ſua mũdus ipſe ſub
duxit ubi uos nõ ſuaſ eſſe cognouit. Immo diris diueſ
ardoribus: Lazaro in ſinu patris abrahæ recumbente
torquetur. Et quid mirum ſi pauperculus et peregriuſ
in terra quidẽ aliena ſepulcrum emit abraham a filiis
heth O ueritas nequeo.n. qui exclamẽ: O altitudo ſa
pientiæ et ſciẽtiæ dei ſepulcrum ſibi patriarcha peregri
nus emit. Quid eſt ſepulcrum: locus ẽ quietis: ubi iux̃
mundi rationem defunctorum corpora collocãtur Ve
ra ergo itelligẽtia ſibi locum requietionis pi Abrahã
fide ſua et contemptu pecuniæ comparauit. Illud ſibi
ſepulcrum et Paulinus noſter nuper ipſe diuitiis cuꝫ
ſua mirefamilias comparauit qui a cõuerſatione ſæculi
morientes a mundialibus operibus iã quieſcunt dicẽ
te apoſtolo mortui.n. eſtis et uita ueſtra abſcondita ẽ
cum chriſto i deo: Et iterus Si autẽ mortui ſumus cũ
chriſto cẽdimus quia ſimul uiuemus cum ipſo: hoc ẽ il
lud duplex ſepulcrum exterioris hominis et interioriſ
quies una: nã ſi hõ ex duabꝫ ſubſtãtiis cõſtat: merito

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et ſepulcrum duplex habere debebit: ut cum alterutra
ſbã in ſuam naturam diſſociata remeauerit requies uti
q3 non deſit:qm̃ cum ex corpore et aĩa homo ſit: nec
tñ anima ſine corpore homo dici poteſt:nec corpus ſi
ne anima homo eſt: cum tñ anima et corpus ſit homo
ſed ubi hoc nomẽ quod ex duobus nominibs ſuis pro
prie tertium duorum cõmixtione perficitur eorum diſ
ſidio fuerit uacuatum ſua ſingulis loca ad requiem ẽcẽ
ſentur:qm̃ utrunq3 uiuit:et moritur utrunq3. Nã ſicut
ꝑter hanc uitã alia uita eſt beatorũ. Ita ꝑter hanc mor
tem mors eſt alia impiorũ:ſed iter hanc uitam et mor
tem atq3 illam uitam et mortem intereſt hoc:quod iſte
naturæ ſunt:illæ ſũt meritorum. Atq3 ita duplex ſepul
crum et naturæ debetur et meritis. Hoc ſepulcrum ſi
bi duplex patresfamilias iſti de quibs locutus ſũ prou i
derunt qui ſenatum honores diuitias relinquẽdo mor
tui illis uidentur quibus nati eſſe uidentur:ẽt dum ui
uunt mortui Ecce unum ſepulcrum in quo cõuerſatio
ueteris hois cum crepũdiis ſuæ nobilitatis abſcõdĩ. Il
lud erit aliud cum ipſum corpus qđ naturæ lege cadu
cum eſt diſſolutum reuertitur in terrã:de quo ſcriptum
eſt Terra es et in terras ibis. Anima tñ in refrigerio re
quieſcente. Has qui duplex ſibi ſepulcrum uoluerit cõ
parare hẽbit forſitan iux̃ Conditionem naturæ ubi cor
pus mortale cõdatur:qñ hẽbit iuxta meriti legẽ ubi aĩa
requieſcat: quod quidẽ ita conſtitutum ẽ ut mors ipſa
q̃ per diſſolutionem animæ gñatur et corporis media
ſit et duarum mortiũ et duarum uitarũ. Bis.n.hoies
neceſſe eſt mori:et bis uita debetur. Nã et beatus pau
lus duas breuiter deſignauit dicendo Pietas ad omia
ualet promiſſionem hñs uitæ et eius q̃ nunc eſt et futu
ræ:et beatus Joannes in apocalypſi duas mortes oñ
dit dicendo In eos quoq3 mors ſcđa nõ hẽt poteſtatẽ
Secundam.n.dixit quia eſt et pria:ſed illud nobis ma
gna rõe tractãdum:et diligenti circũſpectione prouidẽ
dum eſt ante iſtam mortem q̃ ſepatione ut dixi animæ
corporiſq3 generatur mori ſæculo huic anathematiza
tis ſi põt dici oibus eius uoluntatibs q̃ nobis ex̃ lineã
uitali ſbẽ mundi corpus ſuggeruntur malimus: an ꝑt
naturalem interitum qui animã corpuſq3 diſcernit. Vñ
et interitus dĩ qđ iter ipſa eat:ac medium ſe inter duas
ſbãs q̃ hominem ſui cõiugatione faciebant tertium illũ
gradum pfectæ ſubſtantiæ ſublaturus imergat:quoniã
qui hic mortuus fuerit mundi uoluptatibs nõ utendo
et corporis ſtimulos obterendo cõſepultus eſſe uidetur
cum chriſto. Et ſi cõſepultus utiq3 in ſepulcro ſñ quo
eſſe non poteſt ſepultura. Huic et mors alia cõmunis
illa debetur q̃ animam a uinculis corporis ſoluit et libe
rat. Cui corpori æque ſuum ſepulcrũ et ſua ſepultura
debetur. His duabus mortibs ꝑt geminum ſepulcrũ
beata illa et perpetua uita ſuccedit. Ceterum qui totũ
mundũ hic lucrifecerit ambiendo rapiendo qm̃ hic ſca
carnis mortificare contempſit:ꝑt iſtam naturales mor
tem quã tranſire non poſſumus dicitur merito uno et
ſimplici ſepulcro eſſe conditus uel potius cõmendatus
et in ſecundas mortẽ miſer incurrit:q̃ plena eſt et dolo
rum æternitate et lachrymarum ꝑpetuitate. Hæc ſunt
itaq3 duo ſepulcra q̃ ſibi et Paulinus uir ſingularis ad
imaginem patriarchæ ſolicitiſſimus requiſiuit Unum
ubi et ueterem hominẽ cum actibus ſuis ſpoliatus oc
cũberet:et licet necdum corpus depoſuiſſet carnalia ñ
haberet in carne. Aliud ubi corpore ipſo cũ uenerit do
minus confringere terram eius expoſito animã collo
cet in quiete ut fidei tunc pater ille hæc filiis cõtẽptu ut
diximus pecuniæ cõparauit: In quo diues cũs paupe
re non potuit recubare. Huc oẽs pegrinos mundi:huc
egentes:huc ẽt exhæredatos pro chriſto ſæcularibus ĩ
cipiet teſtamẽtis. Ideoq3 nec ueſtigium habuit in hac

terra qm̃ nemo qui eum ſeq̃retur inuentus eſt. At nunc
uos filiæ confidite quæ ex eo ueſtigium Abrahæ eſtis:
ex quo de terra non eſſe cœpiſtis. Obſequimini uolũ
tati pris ueſtri cuius corruptelæ obſecutæ nõ eſtis qui
uobis a filiis Heth ſepulcrum emit: qđ ſibi et cæteris
ſuis noluit comparare:apud quos utiq3 mortuæ eſtis
qñ cum his id qđ uiui poſſederit nõ tenetis:gratiaſq3
illi ſp agite qui uos hoc fec̃ ueſtigium nõ habere ut ibi
cum lazaro ſinum Abrahæ hẽretis. Poſſideat ergo ille
pecuniam:uos ſepulcrum ille imagines eſcarum uos
requiem prophetarũ.

Vide ad hunc tractatum ꝑtinentem aliam epiſtolã ad
Julianũ de pignoribus. In qua illum de amiſſis libe
ris conſolatur ad contẽptum mundi et chriſti militiam
cohortatur q̃ hẽtur prima iter funebres eplãs ubi me
lius cadit.

Cum poſt ꝑcepta quãmaxie conducit ſanctorũ uirorũ
exempla proponere: quibs religioſa mens ad imitatio
nem uirtutis feruentius excitetur:ideo ꝑt ſuperiores e
piſtolas de mundi cõtẽptu et eremi laudibus præcipui
eremi cultoris Pauli primi eremitæ uita a beato Hie
ronymo cõſcripta ſubiicitur.

Vita Pauli primi eremitæ incipit.

INTER Multos ſæpe dubitatũ ẽ
a quo potiſſimum monachorũ Ere
mus habitari cœpta ſit:quidã.n.alti
us repetẽtes ab Helia et Joanne ſũ
pſere principia quorũ et Helias pluſ
nobis uidetur fuiſſe propheta q̃ monachus. Et Joan
nes priuſ cœpiſſe prophetare q̃ natus ſit. Alii ãt i quã
opinionẽ uulgus oẽ conſentit aſſerunt Antoniũ hui᷒
propoſiti caput:qđ ex parte uerũ ẽ. Non.n.ipſe tã añ
oẽs fuit q̃ qđ ab eo oim incitata ſunt ſtudia. Amatus
uero et Macarius diſcipuli Antonii e quibs ſuperior
magiſ corpus ſepeliuit:ẽt nũc affirmant Paulum quen
dã thebæum principem rei huius fuiſſe nõ nois quas
opionẽ nos quoq3 probãus nõnulli et hæc et alia pro
ut uolũtas tulit iactitant ſubterrãeo ſpecu crinitũ calca
neo tenus hoiẽs fuiſſe et multa alia q̃ pſequi ocioſũ ẽ
incrẽdibilia fingentes quorũ qr impudens mẽdatium fu
it:nec refellenda quidẽ ſñia uidetur. Igĩ quia de Anto
nio tã græco q̃ rõano ſtilo diligẽter mẽoriæ traditũ ẽ.
Pauca de pauli principio et fine ſcribeẽ diſpoſui:magiſ
qr res omiſſa erat q̃ fretus ingenio: Quo ãt in media
ætate uixerit:ãt quas ſathanæ ꝑtulerit inſidias nulli ho
minũ cõpertũ hẽtur. Sub decio et ualerião pſecutori
bs quo tpe Cornelius romæ Cyprianus carthagine fe
lici cruore dãnati ſũt multas apđ ægyptũ et Thebaidẽ
eccliãs tẽpeſtas ſæua populata ẽ. Voti tũc chriſtiãis e
rat pro chriſti noie gladio pcuti. Verũ hoſtis calliduſ
tarda ad mortẽ ſupplicia cõquirẽs aĩas cupiebat iugu
lare nõ corpora:et ut ipſe qui ab eo paſſus eſt Cypria
nus dixit uolentibs mori nõ ꝑmittebatur occidi Cuius
ut crudelitaſ notior fiat:duo mẽoriæ cã exempla ſubie
cimus. Perſeuerãtem in fide martyres et inter eculeũ
laminaſq3 uictorem iuſſit melle perungi ſub ardentiſſi
mo ſole ligatis ꝑt tergum mãibs reponi.ſ.ut muſcarũ
aculeis cederet qui ignitas ſartagines añ ſuperaſſet.
Alius iuuenili ætate florẽtẽ in amœniſſimos hortuloſ
ꝑcepit abduci ibiq3 inter candentia lilia et rubentes ro
ſas cũs leni᷒ iux̃ murmure ſerperet riuus:et molli ſibi
lo arborum folia uentus ſtringeret ſup ſtratum plumiſ
lectulũ reſupinari: et ne ſe iñ poſſet excutere blandis
ſertorum nexibus irretitum relinqui quo cum recedẽ
tibus cũctis ad eũ meretrix ſpecioſa ueniſſet cœpit de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

licatis ſtringere colla cōplexibus: et quod dictu quoqꝫ
ſcelus eſt manibꝫ attrectare uirilia: ut corpore in libidi
nē cōcitato ſe uictrix impudica ſuperiaceret: Quid age
ret miles chriſti: quo ſe uerteret quē tormēta nō ui
cerant ſuperabat uoluptas. Tandē cœlitus iſpiratus ꝓ
ciſas mordicus linguā in oſculantis faciē expuit. ac ſic
libidinis ſenſus ſuccidens doloris magnitudo occupa
uit: per idē uero tꝑa quo talia gerebantur apđ inferio
rem thebaidā cum ſorore ſua iā uiro tradita ꝑt mortes
amborus parētum in hæreditate locupleti Paulus re
lictus ē ānorū circiter. xv. lr̄is tā græcis ꝙ̄ ægyptiacis
apprime eruditus: māſueti animi deum ualde amanſ
et dū perſecutionis detonaret procella in uillā remotō
rē et ſecretiorē ſeceſſit. Verus quid nō mortalia pecto
ra cogit auri ſacra fames? Sororis maritus cœpit pro
dere uelle quē celare debuerat: nō illum ut aſſolēt uxo
ris lachrymæ: nō cōmunio ſanguiniſ: nō ſpectans cun
cta ex alto deuſ ab ſcelere reuocauit aderat: iſtabat: cru
delitate q̄i pietate utebatur: qđ ubi prudētiſſimus ado
leſcēs intellexit ad montiū dſerta cōfugiens dū perſe
cutionis finē ꝑſtolatur neceſſitatē in uoluntatem con
uertit. Ac paulatim procedēs rurſuſqꝫ tantundē atqꝫ i
des ſæpius faciēs repperit ſaxoſū montē ad cuius radi
cē haud grandis ſpelunca lapide claudebatur quo rē
to ut eſt cupiditas hoim auidius occulta cognoſcere ai
maduertit intus grāde ueſtibulū qđ aperto deſuper cæ
lo patulis diffuſa ramis uetus palma cōtexerat ſontē
lucidiſſimū oſtentans cuius riuū tm̄mō erumpēte mo
dico foramie foris eadē q̄ genuerat terra abſorbebat
Erant perterea ꝑ exeſū montē aut pauca hitacula: in
quibꝫ ſcabræ iam incudes et mallei quibꝫ pecunia ſi
gnabatur uiſebantur. Hūc locū ægyptiorus littere ferūt
furtiuam monetæ officinā fuiſſe: ea tempeſtate qua cle
opatræ iunctus Antonius eſt. Igitur adamato q̄i qđ a
deo ſibi offeretur habitaculo oēm ibidem in orōnibus
et ſolitudine duxit ætatem. Cibū et ueſtimētū ei palma
ꝓbebat: qđ ne cui impoſſibile uideatur ieſum teſtor et
ſcōs angelos eius in parte eremi q̄ iux̄ Syriā Sarra
cenis iungitur uidiſſe me monachoſ e quibꝫ unus. xxx
iam ānos clauſus Hordeaceo pane et lutulenta aqua
uixit. Alter in ciſterna ueteri quā gentili ſermone Si
rigubam uocant quiqꝫ caricis ꝑ ſingulos dies ſuſtenta
batur. Hæc incredibilia uidētur eis qui nō crediderunt
omia poſſibilia credentibꝫ ſed ut ad id redeā uñ digreſ
ſus ſum cum iam centeſimo decimotertio ætatis ſuæ
anno beatus Paulus cæleſtem uitam ageret in terris
et nonagenarius i illa ſolitudine Antonius moraretur
ut ipſe aſſereꝫ ſolebat. Hæc i mente eius cogitatio inci
dit. Nullum ultra ſe perfectum mōachum in eremo cō
ſediſſe: atqꝫ illi ꝑ noctem quieſcenti reuelatum ē eſſe a
lium interius in eremo multo ſe meliorē: ad quē uiſē
dum deberet properare: Ilico erumpente luce uenera
bilis ſenex iſſ(i)rmoſ artus baculo regēte ſuſtentās cœpit
ire uelle quo neſciebat: et iam media dies eo coquēte
deſuꝑ ſole feruebat: nec tñ accepto itineꝛ deducebatur
dicens Credo in deo meo ꝙ ſeruū ſuū quē mihi pro
miſit oñdet: nec plura his Cōſpicatur hoies equo mix
tum cui opinio poetarus centauro uocabulum indidit
Quo uiſo ſaluatoris ipreſſione ſigni armat frontē et he
us tu inquit qua in ꝑte ſeruus dei hic hitat: At ille bar
barū neſcio quid frendens et frangens potius uerba:
ꝙ̄ proloquēs Inter horrentia ora ſenis blandum quæ
ſiuit alloquiū: et cum dexteræ manuſ protenſione cupi
tus indicat iter: Ac ſic per patentes cāpos uolucri trāſ
mittens fuga ex oculis mirātis euanuit. Verum hoc
utrum diabolus ad terrendū eū ſimulauerit: An ut ſo
let eremus monſtruoſorū formas aialiū iſtā quoqꝫ gi
gnat beſtiā incertum hēmus. Stupens itaqꝫ ātonius
et de eo qđ uiderat ſecū uoluēs ultra progrediebatur
nec mora inter ſaxoſā cōualē haud grādē homūculum
aduncis naribus fronte cornibus aſperata cuius extre
ma pars corporis in caprarū pedes deſinebat: Et hoc
antonius ſpectaculo ſcutum fidei et loricā ſpei ut fortiſ
ꝓliator arripuit. Nihilominus mēoratū aial palmarus
fructus ad uiaticū q̄i pacis obſides offerebat. quo co
gnito greſſū preſſit antonius et quiſnā eſſꝫ iterrogans
hoc ab eo riſu accepit mortaliſ ego ſū et unus ex acco
lis eremi: quos uario deluſa errore gētilitas faunoſ ſa
tyroſqꝫ et incubos uocās colit: legatiōe fungor gregis
mei: ꝑcamur ut pro nobis coēm deū depꝑceris quē pro
ſalute mundi oli ueniſſe cognouimus. Et in uniuerſā
terrā exiit ſonus eius. Talia eo loquēte lōgæuus uia
tor ubertim faciē lachrymis rigabat: quas magnitudi
ne lætitiæ indices effuderat. Gaudebat quippe de chri
ſti gloria et de interitu ſathanæ. Simulqꝫ admirās ꝙ
eius poſſꝫ itelligere ſermonē et baculo humū ꝑcutiēs
aiebat: Ve tibi alexādria q̄ pro deo portēta ueneraris
Ve tibi ciuitas meretrix in qua totius orbis dæmonia
confluxere. Quid nū dictura es? Beſtiæ chriſtū loquun
tur: et tu pro deo portenta ueneraris: necdum uerba
cōplerat: et q̄i pēnigero uolatu petulcum aial aufugit
Hoc ne cui ad incrēdibilitatē ſcrupulū moueat ſub rege
conſtantino uniuerſo mundo teſte defēditur Nā alexā
driā iſtiuſmōi hō uiuus ꝑductus magnū ꝑplō ſpectacu
lū ꝓbuit. Et poſtea cadauer exanime ne calore æſtatis
diſſiparetur ſale infuſum Antiochiā ut ab Imperatoꝛ
uideretur allatum ē: ſꝫ ut propoſitum ſequar Antoniuſ
cœpta regione ꝑgebat ferarū tm̄ ueſtigia intuens et E
remi latā uaſtitatē. Quid ageret quo uerteret gradū ne
ſciebat: iā altera effluxerat dies Reſtabat unum ut de
ſeri a chriſto nō poſſe cōſideret. Pernox ſcdās i oroe
exegit tenebras: et dubia adhuc luce procul iutuetur lu
pā ſitis ardoribꝫ anhelātē ad radicē mōtis irrumpere
quā ſecutus oclis et iux̄ ſpelūcā cū fera abiiſſꝫ accēdē
ītro cœpit inſpicere nihil curioſitate proficiēte tñbriſ ar
centibꝫ uiſum. Verū ut ſcriptura ait Perfecta dilectio
foras mittit tiorē: ſuſpenſo gradu et ānhelitu tēpato cal
lidus explorator ingreſſus: ac paulatī progrediēs ſæpi
uſqꝫ ſubſiſtēs ſonū aurꝫ captabat. Tandē ꝑ cæcæ noctis
horrorē procul lumē ītuitus dū auidius propat offēſo
pede lapidē in ſtrepitū cōcitauit: ꝑt cuius ſonitū btūs
paulus oſtiū qđ patebat occludēs ſera obfirmauit: Tc̄
uero ātonius pro foribꝫ corruēs uſqꝫ ad ſextā et eo ā
plius horā aditū ꝑcabatur dicēs qui ſū uñ cū uenerim
noſti. Scio me ñ mereri cōſpectū tuū uideꝛ: tñ niſi uid
ro nō rcēdā: qui beſtias rcipis: hoies cur repellis: q̄ſiui
et iueni: pulſo ut apiatur: qđ ſi nō ipetro hic moriar ā
te poſtes tuos: certe ſepelies meū cadauer. Talia pſta
bat mēorās. fixuſqꝫ māebat. ad quē riſū paucis ita rd
dit heros: nēo ſic petit ut minetur: nēo cū lachrymiſ iiu
riā uel calūniā fac: et miraris ſi ñ recipiā cū moriturus
aduēeris ſepeliā te. ſic arridēs paulus pateſeꝛ ingreſſū
quo apto dū i mutuos miſcētur āplexus propriis ſe ſa
lutaueꝛ noibꝫ: grāꝫ dño in cōe referūtur. Et ꝑt ſcdꝫ oſcu
lū reſidēs paulus cū ātonio ita exorſus ē: En quē tāto
laboꝛ q̄ſiſti putridis ſenectute mēbris opit iculta caci
es. En uidēs hoies puluerē mox futurū: uerū qr caritaſ
oia ſuſtiet narra mihi q̄ſo ut ſe ſe hēat hois gēus ā āti
quis urbibꝫ noua tecta cōſurgāt quo mūdus regatur i
pio. ā ſſſit qui dmonū erroꝛ rapiātur. iter hac ſermoci
natiōes cōſpiciūt alitē coruū in rāo arboris cōſediſſe
qui īñ leuiter ſubuolās itegrū pāē iter mirātiū ora de
poſuit: ꝑt cuius abſceſſū Eia iquit paulus dñs nobis
prādiū miſit ueꝛ pius ueꝛ clēēs ueꝛ miſericors. lx. iā ā
ni ſūt ex quo dīidiū pāis ſꝑ fragmē accipio. uerū ad ad
uētū tuū militibꝫ ſuis chriſtus duplicauit annonam.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Igitur in deū gratiarū actione celebrata ſup uitrei mar
gine ſōtis uterqʒ cōſedit. Hic uero quis frāgeret pāes
oborta cōtētio pene diē duxit in ueſpā. Paulus more
cogebat hoſpicii. Antōius iure refellebat ętatis: Tādes
cōſiliū fuit iter illos ut apprehēſo eregione pane dū ad
ſe quiſqʒ nititur pars ſua rēaneret i māibꝫ. Deinde pau
lulū aquę cōcauis manibus prono i fontē ore libarunt
et imolātes deo ſacrificiū laudiſ noctē trāſegere uigiliſ
Cumqʒ iā eēt terris redditus dies beatus Paulus ad
Antoniū ſic locutus ē. Olim te f̄r i iſtis regiōibꝫ hitaē
ſciebā: oli cōſeruū meus mihi promiſerat dns: Sed qr
dormitiōis tps aduenit et q̄d ſemp cupiebas diſſolui et
eē cū chriſto pacto curſu ſupereſt mihi corona iuſtitię
Tu miſſus es a dño qui humo corpuſculū meū tegas
Immo terrę terrā reddas. His Antōiuſ auditis flēs et
gemēs ne ſe deſerēret. Atqʒ ut cōitē talis itieris accipet
precabatur: et ille non debes inquit quęrere quę tua
ſunt: ſed que aliorū: Expedit quidē tibi ſarcia carniſ ab
iecta agnū ſequi: Sed ceteris expedit fratribus ut tuo
adhuc iſtruātur exēplo: Quā obrē pge quęſo niſi mo
leſtū ē ut palliū quod tibi Athanaſius epiſcopus dedit
ad obuoluēdū corpus meū defer. Hęc autem beatus
Paulus rogauit nō q magnope curaret Utrum tectū
putreſceret cadauer an nudum: Quippe qui tanto tpis
ſpacio cōtextis palmarū foliis ueſtiebatur. Sed ut a ſe
ꝯcedēte mœror ſuę mortis leuaretur: Stupefactus er
go Antōius q d̄ a Athanaſio et pallio eius audierat
quaſi chriſtū i Paulo uidens et in pectore eiuſdē deus
uenerās ultra nihil reſpōdere auſus ē. Sed cū ſilentio
lachrymās oſculatis eius oculis māibuſqʒ ad mōaſte
riū quod poſtea a ſarracēis occupatū eſt regrediebatur
neqʒ uero greſſus ſeq̄batur aīus. Sed cū corpus iaie
iuniis ſeniles et ānī frangerēt aīo uincebat ętatē Tā
dem defatigatus et ābelus ad habitaculū ſuum pfecto
itinere puenit cui cū duo diſcipuli qui ei iā longo tpe
miniſtrare cōſueuerāt occurriſſent dicētes: Ubi tā diu
moratus es pr̄ Reſpōdit. Ve mihi peccatori qui falſus
mōachi nōen fero Uidi Heliā Uidi Joānē i deſerto: et
uere i paradiſo uidi Paulū Ac ſic ore compſſo manu
uerberans pectus de cella palliū protulit Rogantibus
qʒ diſcipulis ut plenius quid nam rei eſſet exponeret
ait Tempus loquendi: et tempus tacēdi tpus plāgēdi:
et tpus ridendi. Tunc egreſſus foras et nihil cibi quidē
ſumēs p uiā qua uenerat regrediebatur illū ſitiēs illū ui
dere deſiderās illū oculis ac mēte cōplectēs: tiebat. n. q̄d
euēit ne ſe abſēte dōitū chriſto ſpꝫ redderet: Cūqʒ iā di
es illuxiſſet alia et triū horarū ſpacio iter rēaneret uidit
iter āgelorū cateruaſ iter prophetarū et aplōrū choros
niueo Paulū cādore fulgētē: i ſublie cōſcēdere et ſtatim
i faciē procidēſ ſabulū capiti ſuperiaciebat plorāſ atqʒ eiu
lāſ: Cur me Paule dimittis cur abis iſalutatus tā tarde
notus tā cito recedis. Referebat poſtea btūs Antōius
tāta ſe uelocitate q̄d reliquū erat uię cucurriſſe ut inſtar
auis puolaret nec imerito. Nā itrogreſſus ſpelūcā uidit
gēibꝫ cōplicatiſ erecta ceruic extēſiſqʒ i altū māibꝫ corpuſ
exaie. Ac primū et ipe eum uiuere ēdens pariter orabat.
Poſtq̄ uero nulla ut ſolebat ſuſpiria pcātis audiuit i fle
bile oſculū ruēs itellexit q ēt cadauer ſci deū cui oīa ui
uūt officio geſtus pcaretur. Igitur obuoluto et prolato
foras corpore pſalmis quoqʒ ex chriſtiana traditiōe cā
tatis cōtriſtabatur Antōius: q ſarculū quo terrā fodret
nō haberet fluctuās uario mētis ęſtu: et ſecū multa re
putāſ dicebat Si ad mōaſteriū reuertar quatriduī iter ē
ſi hic māeā nihil ultra proficiā. Moriar ergo ut dignū
ē et iuxͣ bellatorē tuū chriſte ruēſ extrēū halitū fūdā. Ta
lia eo aīo uoluēte ecce duo leōes ex iteriōris erēi parte
currētes uolātibꝫ p colla iubis ferebātur quibꝫ aſpectis
prio exhorruit rurſuſqʒ ad deū mētē ꝯuerēſ q̄ſi columbas
uidēret māſit itrepiduſ et illi quidē directo curſu ad cada
uer bti ſeñ ſubſtitēēt adulātibuſqʒ caudiſ circa pedes euſ
accubuerūt frēitu igēti rugiētes ut prorſus itelligeēt eos
plāgere quō poterāt. Deīdē haud procul cœpēt humū
pedibꝫ ſcalpere arenāqʒ ꝯtatis egerētes unius hōis capa
cē locū effodere: et ſtatī q̄ſi mercedē pro opere poſtula
rēt cū motu auriū ceruice d̄iecta ad Antoniū perrexerunt
māus eius pedeſqʒ ligētes: ut ille aiaduerteret bñdictiō
nē eos pcari. Nec mora et i laudatōnē quoqʒ chriſti ef
fuſus q muta quoqʒ aīalia deus ēe ſentirēt ait. Dñe ſine
cuiuſ nutu nec foliū arboris d̄fluit: nec unus paſſerū ad
terrā cadit: da illis ſicut tu ſcis et māu aīuēs ut abirēt ipa
uit cūqʒ illi ꝯceſſiſſēt ſci corporiſ ōeri ſeileſ curuauit hūe
ros et d̄poſito eo i foueā d̄ſup humū cōgregāſ tumulū
ex more cōpoſuit. Poſtq̄ autē alius dies effulxerat alia: ne
quid pius hęres ex iteſtati bōis ñ poſſideret: tuīcā ſibi
eiuſ uēdicauit: quā i ſportarū morē de palmę foliis ſibi
ipe texuerat: ac ſic ad monaſteriū reuerſus diſcipulis ex
ordie cūcta replicauit: diebuſqʒ ſolēnibꝫ paſchę pēteco
ſtes: ſp Pauli tuīcā ueſtitus ē. Libet i fine opuſculi iter
rogare eos qui patrimōia ſua ignorāt: qui domos mar
moribꝫ ueſtiūt: qui uno filo uillarū iſuūt pdia huic ſe
ni nudo quid ūq̄ d̄fuerit Uos gēma bibitiſ: ille cōcauiſ
māibꝫ naturę ſatiſfac. Uos i tunicis aurū texitis: Ille ne
uiliſſimi quidē māncipii ueſtri iduēnta hūit. Sed ecōtra
rio illi pauperculo paradiſuſ patet: uos auratos gehēna
ſuſcipiet. Ille xpi ueſtē lꝫ nuduſ tñ ſeruauit: uoſ ueſtiti
ſericis uoſ idūtū xpi pdidiſtiſ. Pauluſ uiliſſio puluer
optuſ iacet reſurrecturuſ i glia: uoſ opoſa ſaxiſ ſepulcra p
mūt cū ueſtriſ opibꝫ arſuros. pcite q̄ſo uos pcite ſaltē di
uitiis quaſ amatiſ cur et mortuoſ ueſtros auratis obuol
uitis ueſtibꝫ Cur ābitio ueſtra iter luctus lachriaſqʒ nō
ceſſat An cadauera diuitū niſi i ſerico putreſcere neſciūt
Obſecro quicūqʒ hęc legiſ ut hieronymi pcōris mēine
ris cui ſi dñs optionē daret: multo magis eligeret tuīcā
beati Pauli cum meritis eius q̄ regum purpuras cum
ſuis pœnis. Amen

Incipit tractatus nonus tertię partis pricipalis epiſtola
rum beati hieronymi d̄ uita ſtatu et regula monachorū

Epiſtola beati Hieronymi ad pauliū hortatoria ad con
uerſationem monaſticam: et ſtudium ſcripturarum.

Argumentum in eandem.

LAVDATVS a Paulino Hierōy
muſ pp ętatē et ſcorū locorū icolatū
utrūqʒ refellit dicēs Sapiētiā nō in
carnis. ſꝫ in ſapiētia cāos exiſtere nec
hieroſolymiſ cōmorari ſꝫ hieroſoly
mis ſce et pie cōuerſari eſſe laudabile
Paulinus uero cōmēdat qui ſęculo dimiſſiſqʒ calcatis
nudā crucē nuduſ fuerat iſecutuſ diſſuadet hieroſolymā
accederē ubi ex toto orbe cōcurritur: ſꝫ magiſ ſolitudinē
petere ut uerus mōachuſ cēſeatur: et auctoreſ ac duces
eius propoſiti iſequatur quos a ueteri teſtō ꝯpetitoſ ēu
merat. De hic illū q̄ diu i ſclō iplicitus tēeatur mōet fre
quētā et ſalutationes atqʒ cōuiuia fugerē uilioribꝫ cibis
pcūſ uti: freq̄nter legere et orare: aſſetatōnē fugerē pau
pibꝫ erogare diſpēſationē alienę recuſare pecūię: hēre
ſimplicitatē colūbę: ſerpētis aſtutiā: et i erogādo mode
rationē ſeruare: nec quicq̄ effundere Cōmēdat libellū
panęgyricus: quē pro Theodoſio principe ſcripſerat ef
ferēs gēuſ eloqui hortatur illū ſacriſ ſermōibꝫ cōdiat ſci
entiā. ſcripturarū ſciētiā ab eo qui hēt clauē dauid cēſe
eē q̄rēdā: et id occaſiōe ſuſcepta de quibuſdā tractatori
bꝫ et eorū ſcriptis ediſſerit illū dicēs ad apicē puēturum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſi ingenio et eloquētie ſcia et ſtudiū acceſſerint ſcriptu
rarum .
Qualis autem et cuius ſanctitatis fuerit iſte Paulinus
qui poſtea fuit nolæ Epiſcopus urbis beatus Grego
rius libro dialogorum oſtendit: qui ēt ali
qua ſui ingenii monumēta reliquit: ſicut genadius te
ſtatur libro uirorum illuſtrium: ex quo excerptus ē ſub
ſcriptum argumentum .

PAVLINVS Nolæ campaniæ E
piſcopus compoſuit uerſu breui: Sʒ
multa: et ad celſum quendam epitha
phium uitæ conſolatorium libellum
ſuper morte chriſtiani: et baptiſati in
fantis ſpe chriſtiana unitum: et ad Seuerum plures e
piſtolas ad Theodoſium īperatorem an̄ e̅patum proſa
panægyricum cum ſuper uictoria tyrannorum eo ma
xime ꝙ fide et orone pluſq̄ armis uicerit: fecit et ſacra
mentorum et hymnorum ad ſororē quoqʒ eplās mul
tas de cōtemptu mundi dedit: et de diuerſis cauſis di
ſputationes diuerſas tractatus edidit: p̄cipuus tn̄ oim
opuſculorum eius eſt liber de pœnitentia: et de Laude
gn̄ali oim martyrum. Claruit temporibus Honorii: et
Valentiniani nō ſolum obſeruatione et ſāctitate uitæ:
ſed et pœnitentia aduerſum dæmones .

Epiſtola.

BONVS Homo de bono theſauro
cordis ſui profert ea q̄ bona ſunt : et
ex fructibus arbor cognoſcitur: Me
tiris nos uirtutibus tuis : et paruos
magnus extollis ultimāqʒ ptem cō
uiuii occupas: ut patriſfamilias iudicio promouearis.
Quid.n.in nobis aut quātulum eſt ut doctæ uocis me
reamur p̄conii: ut illo ore quo religioſiſſimus pricpes
defenditur humiles modiciqʒ laudemur. Noli igi fra
ter cariſſime ānorum æſtimare nos numero nec ſapiē
tiam canos reputes: ſed canos ſapientiā teſtāte Salo
mone cani hominis prudentia eius . Nā et Moyſes
.lxx. preſbyteros iubetur eligere quos ipſe ſciret eē u
tiqʒ nō æuo ſed prudētia iudicādos: et Daniel adhuc
puer longæuos iudicat atqʒ impudicos ſenes ætas la
ſciua cōdemnat. Noli inquā fidē penſare temporibus
nec me iccirco meliorem putes ꝙ prior in chriſti exer
citu cœperim militare. Paulus aplūs in uas electiōis
de proſecutore mutatus nouiſſimus i ordie primus in
meritis eſt: quia extremus licet plus omibs laborauit:
Judas qui quondam audierat Tu āt hō Dux meus et
notus meus in domo dn̄i ambulauimus cū conſenſu
proditor amici magrī ſaluatoris arguitur uoce et nodū
informis leti trabe nectit ab alta. Econtrario latro cru
ces mutat paradiſo: et fecit homicidii pœna martyrū
Quāti hodie diu uiuendo portant funera ſua: et q̄i ſe
pulcra dealbata plena ſunt oſſibs mortuorū. Subitus
calor longum uincit teporem. Deniqʒ et tu audita ſn̄ia
ſaluatoris Si uis perfectus eſſe uade uēde oia q̄ hēs
et da pauperibs et ueni ſeq̄re me uerba uertis in opera
et nudā crucē nudus ſequēs expeditior et leuior ſcalas
aſcendis iacob. Tunicam mutas cum animo nec pleno
marſupio glorioſas ſordes appetis: ſʒ puris manibus
et candido pectore pauperem te et ſpiritu et operibus
gloriaris. Nihil eſt.n.grande triſti et lurida facie uel ſi
mulare uel oſtentare ieiunia poſſeſſionum redditibus
abundare uile iactare palliolum. Crates ille Thebāus
homo quondam ditiſſimus: cum ad philoſophandum
Athenas pergeret magnum auri pondus abiecit: nec
putauit ſe poſſe et uirtutes ſimul et diuitias poſſidere.
Nos ſubſarcinati auro chriſtum pauperē ſequimur et
ſub prætextu elemoſynæ priſtinis opibus incubantes
quō poſſumus aliena fideliter diſtribuere qui noſtra ti
mide reſeruamus. Plenus uenter facile de ieiuniis di
ſputat Non hieroſolymis fuiſſe ſed Hieroſolymis bn̄
uixiſſe laudandum ē. Jlla expetenda eſt ciuitas: non q̄
occidit prophetas et chriſti ſanguinē fudit: ſed quā im
petus lætificat fluminiſ q̄ in monte ſita celari nō poteſt
quā matrem ſanctorum apoſtolus clamitat: in qua ſe
mūicipatum cum iuſtis habere lætatur. neqʒ uero hoc
dicens memetipſum inconſtātiæ redarguo: damnoqʒ
qd̄ facio ut fruſtra uidear ad exēplū Abraham et me
os et patriam reliquiſſe: ſed nō audeo dei omnipoten
tiam anguſto fine concludere: et artare paruo terræ lo
co quem nō capit cælum. Singuli quiqʒ credentium n̄
locorum diuerſitatibus ſed fidei merito ponderantur.
et ueri adoratores: neqʒ hieroſolymis neqʒ i monte
gariſim adorant patrem: quia deus ſpiritus eſt: et ado
ratores eius in ſpu et ueritate eum adorare oportet .
Spiritus autem ſpirat ubi uult. Dn̄i eſt terra et plenitu
do eius. Poſtquaʒ ſiccato iudææ uellei uniuerſuſ or
bis cæleſti rore perfuſus eſt: et multi de oriente et occi
dente uenientes recubuerunt in ſinu Abrahæ deſtitit
notus eſſe tm̄ in iudæa deuſ et in iſrahel magnum no
mē: ſʒ et in oēs terrā exiit apoſtolorus ſonus et in fies
orbis terræ uerba eorus. Saluator ad diſcipulos ſuos
loquens cum eſſʒ in templo Surgite inquit abeamus
hinc et ad iudæos. Relinquetur uobis domus ueſtra
derelicta. Si cælum et terra tranſibunt: utiqʒ tranſibūt
omnia quæ terrena ſunt. et crucis igr̄ et reſurrectionis
loca his proſunt qui portāt crucē ſuam: et cum chriſto
reſurgunt quottidie qui dignos ſe tanto exhibent hita
culo Ceterum qui dicunt templum dn̄i templuʒ domi
ni audiant ab apoſtolo Vos eſtis templū dei: et ſpūs
dei habitat in uobis: et de hieroſolymis et de britānia
æqualr̄ patet aula cæleſtis. Regnum.n. dei intra uos
eſt: Antonius et cuncta ægypti et meſopotamiæ ponti
cappadociæ et armeniæ examia monachorū non uidēr
hieroſolymam: et patet illis abſqʒ hac urbe Paradiſi
ianua Beatus Hilarion cuʒ palæſtinus eſſʒ et in palæ
ſtina uiueret uno tm̄ die uidit hieroſolymā ut nō con
tēneret ſancta loca propter uiciniā: nec rurſus dn̄s loco
claudere uideretur ab Hadriani temporibs uſqʒ ad im
perium conſtantini per annos circiter centuʒ lxxx. i lo
co reſurrectionis ſimulacrum iouis in crucis rupe ſta
tua ex marmore ueneris a gētibus poſita colebatur ex
timantibus pſecutionis auctoribs qd̄ tollerent nobis fi
dē reſurrectioniſ et crucis ſi loca ſancta p idola polluiſ
ſent Bethleem nūc noſtraʒ et anguſtiſſimum orbis locū
de qua pſalmiſta canit ueritas de terra orta ē lucus in
umbrabat thumor.i. adonidis: et in ſpecu ubi quondā
chriſtus paruulus uagiit: ueneris amaſius plāgebatur
Cur iquies hæc tā longo repetita principio: vʒ ne quic
q̄ fidei tuæ deeſſe putes quia hieroſolymā nō uidiſti:
nec nos iccirco meliores extimes ꝙ huius loci hitacu
lo fruimur: ſʒ ſiue hic: ſiue alibi æqualē te pro operibʒ
tuis apud dn̄m hēre mercedes. Reuera ut ſimpliciter
motus mentis meæ fatear conſiderans et propoſituʒ
tuum et ardorem quo ſeculo renunciaſti differentias i
locis arbitror ſi urbibʒ et frequētia urbium derelicta in
agello habites: et chriſtuʒ quæras in ſolitudine et ores
ſolus in mōte cum ieſu ſanctorumqʒ tm̄ locorum uici
tatibus perfruaris: ideſt ut et urbe careas et propoſitū
mōachi nō amittas: quod loquor nō de epis nō de p̄ſ
byteris : nō de clericis loquor quorum aliud officium
eſt: ſed de monacho quondā nobili apud ſeculum: qui
iccirco p̄cium poſſeſſionum ſuarū ad pedes apoſtolo
rum poſuit docens pecuniā eſſe calcandam ut humilr̄
et ſecreto uicitanſ ſemper cōtemnat quod ſemel contē
pſerat ſi crucis et reſurrectionis loca nō eſſent in urbe

celeberrima ī qua curia ī qua aula militū ī qua ſcorta mi
mi ſcurræ et oīa ſunt q̄ ſolēt ī cæteriſ urbibꝫ eē uel ſi mo
nachoꝝ ſolūmodo turbis frequentarentur expetendum
re uera huiuſmōi cunctis monachis eſſet habitaculum
Nunc uero ſūmæ ſtultitiæ ē renunciaȝ ſæculo dimitteȝ
pːiā urbes dſereȝ et monachū profiteri et iter maiores
populos peregre uiuere q̄ͣ eras uicturus in patria De
toto huc orbe cōcurritur: plēa ē ciuitas uniuerſi generis
hoiuꝫ: et tanta utriuſqꝫ ſexus conſtipatio ut qđ alibi ex
parte fugiebas hic totū ſuſtiēȝ cogaris Quia igiȝ fine in
terrogas ꝑ quā uiā incedere debeas reuelata tecū facie
loquar: Si officiū uis exhibere preſbyteri ſi forte epi
ſcopatus te uel honor forte delectat uiue ī urbibuſ et ca
ſtellis et aliorū ſalutē fac lucrū aīæ tuæ Sin autē cupis
eſſe qđ diceris mōachuſ ideſt ſoluſ quid facis in urbibꝫ
quæ utiqꝫ nō ſunt ſolorū habitacula ſed multorū? Hēt
unūquodqꝫ propoſitū pricipes ſuos Romani duces
imitētur cāillos: fabricios: regulos: ſcipiōes: Philoſophi
proponāt ſibi pytagoras: Socratem: Platones: Ariſto
telē Poetæ æmulētur Hōeꝝ: Virgilium: Menandrū
Terētius. Iſtorici. Thucydidē: Saluſtiū: Herodotū:
Liuiū. Oratores lyſiā Gracchos Dēoſthēes. Tulliū.
et ut ad nr̄a ueniāuſ Epi et pſbyteri hēāt ad exēplum
aplōs et aplicos uiros: quorū hōorē poſidētes hēȝ mitā
tur et meritū: Nos aut hāus nr̄i propoſiti pricipeſ pau
los ātōios iuliāos hilariāes macarios. Et ut ad auctori
tatē ſcripturarū ī dā nr̄i priceps Helias nr̄i Heliſæus nr̄i
duces filii prophetarū: qui hitabāt ī agriſ et ſolitudīe et
faciebāt ſibi tabernacula prope fluēta iordāiſ. De hiſ ſūt
et illi filii īchab qui uinū et ſicā n̄ bibebant: qui morabā
tur ī tētoriis: qui dei ꝑ Hierēiā uoce laudātī: et prōmitī
eis q̄ nō dficiat d ſtirpe eorū uir ſtās corā dn̄o. Hoc re
or et lxx pſalmi titulū ſignificaȝ filiorū Iōadab et eorū
qui primi ī captiuitatē ducti ſūt. Iſte ē Iōadab filius re
chab qui ī īgnorū libro ſcribiȝ aſcēdiſſe currum cum ieu
huius filii ſūt qui ī tabernaculis ſꝑ hitātes ad extremū
ꝑꝑ irruptōnē chaldaici exercitus hieroſolymā itrare cō
pulſi hāc primā captiuitatē ſuſtiuiſſe dnī q̄ pōt ſolitudi
nis libertatē urbe q̄i carceȝ ſūt īcluſi. Obſecro itaqꝫ te
ut qm̄ ſcæ ſororis tuæ ligatuſ eſ uiculiſ et nō pēituſ expe
dito pergis gradu ſiue hic ſiue ibi multitudineſ hoīum
et officia et ſalutationes et conuiuia ū eluti quaſdā catē
as fugias uoluptatū: Sit uilis et ueſptinuſ cibꝫ holera
et legūia iterdūqꝫ piſciculos pro ſūmis ducas deliciis.
Qui chriſtū deſidrat et illo pāe ueſcitur non quærit ma
gnope de q̄ pcioſis cibiſ ſtercus cōficiat Quicquid pōt
gula nō ſētiur idē tibi ſit quod pāiſ et legūina: Hēs ad
uerſus Iouinianū libros de cōtēptu uētris et gutturis
plenius diſſerētes: Semp ī māu tua ſacra ſit lectio fre
quēter orādū et flexo corpore mens erigenda ad dn̄m
Crebræ uigiliæ: et uētre uacuo ſæpius dormiēdū: Ru
muſculos et glorioláſ et palpātes adulatoreſ q̄i hoſteſ
āīa Pauperibꝫ et ſr̄ibus refrigeria ſūptuū māu pro
pria diſtribue: Rara ē in hoibus fides. Si nō credis
uerū eē qđ dico. cogita iudæ loculos: hūilitatē ueſtius
tumēti aīo nō appetas. Secularium et maxie potētum
cōſortia deuitaȝ Quid tibi neceſſe eſt ea uidere crebriuſ
quorū cōtēptu mōachus ēe cœpiſti? Soror pcipue tua
matrōarū decliet colloquia: nec iter ſericaſ ueſtes et gē
mas circūſedētiū fœminaꝝ ſe ſordidatā aut doleat aut
miretur: Quia alterū propoſiti pœnitētiā alterū iactātiæ
ſeminariū ē Caue ne quaſi fideliſ et famoſuſ tuorū quō
dā diſpēſator alienā pecuniā diſtribuēdā accipias itelli
giſ quid loquar. Dedit eni tibi dn̄uſ in ōnibꝫ intellectū
Habeto ſimplicitates colūbæ necuiq̄ machineris doloſ
et ſerpentiſ aſtutiam ne aliorum ſupplanteris inſidiis:
Non multum diſtat in uicio uel decipere poſſe uel de
cepi chriſtianū. Quem ſenſeris tibi aut ſemper aut

crebro de nūmis loquentem excepta elemoſyna quæ
īdifferēter oibꝫ patet iſtitorē hēto potius q̄ͣ monachū
ꝑter uictū et ueſtitū et māifeſtas neceſſitates nihil cuiq̄
tribuas ne filiorū pāes cāes cōedāt. Verū chriſti tēplū
aīa c̄dētis ē. Illā exorna: illā ueſti: illi offer dōa: in illa
chriſtū ſuſcipe. Quæ utilitaſ pietes fulgeȝ gēmis et chri
ſtū ī paupe mori? Iā nō ſūt tua q̄ poſſidꝫ diſpēſatio tibi
c̄dita ē. Memēto Anāiæ et Saphiræ. Illi timidꝫ ſua ſer
uauerūt tu cōſidra ne chriſti ſbās iprudēter effūdaſ id ēſt
ne imodrato iudicio rē paupū tribuas nō pauꝑibus et
ſcđꝫ dicꝫ prudētiſſimi uiri liberalitate liberalitas pereat
Noli īſpicere ad phaleras et noīa uana catonū. Ego in
quit te itus et ī cute noui Eſſe chriſtianū grādē nō uide
ri. Et neſcio quo mō plus placet mundo qui chriſto di
ſplicet. Hæc nō ſit ut aiūt mineruā ſꝫ igredietē pelagus
aīce aīcus mōui maléſ a te facultatē meā q̄ri q̄ͣ uolupta
tē ut ī quo ego lapſuſ ſū: tu firmo ꝑgereſ gradu. Librū
tuū quē pro Theodoſio pricipe prudenter ornateqꝫ cō
poſitū trāſmiſiſti libēter legi: et pcipue mihi in eo ſubdi
uiſio placuit: Cūqꝫ ī primiſ ꝑtibꝫ uicas alioſ ī pēultimiſ
teipꝫ ſupas ſꝫ et ipꝫ gēus eloquii pſſū ē et nitidū et cuꝫ
tulliana luceat puritate. Crebrū ē in ſntiiſ. Iacet enīꝫ ut ait
quidā oro ī qua tm̄ uerba laudātur. Præterea magna ē
rerū cōſeqn̄tia: et alterū pēdꝫ ex altero: quicquid aſſum
pſeris uel ſuꝫ ſupioꝝ: uel imū ſeq̄ntū ē. Felix Theodo
ſius qui a tali chriſti oratore defēditur Illuſtraſti purpu
raſ eius et utilitatē legum futuriſ ſæculis cōſecraſti. Ma
cte uirtute qui talia hēs rudimēta qualis exercitatuſ mi
les eris? O ſi mihi liceret iſtiuſmodi igēium nō per aōioſ
mōtes et elicones uertices ut poetæ canunt: ſed per ſi
on et itabirius et ſina et excelſa dūceȝ ſcripturarum: ſi cō
tigeȝ docere quæ didici et q̄i ꝑ māus miſteria tradere
prophetarum: naſceretur nobis aliquid quod docta græ
cia nō hēret. Audi ergo me cōſerue aīce germāe auſcul
ta pauliſper quo ī ſcripturis ſciꝫ calle gradiaris: Totum
quod legimus ī diuinis libris nitet quidē et fulget etiā
ī cortice: ſꝫ dulcius ī medulla eſt Qui edeȝ uult nucleus
frāgat nuc ē Reuela iquit dauid oculoſ meos et cōſide
rabo mirabilia de lege tua: Si tātus propheta tēebras
ignorātiæ cōfitetur qua nos putaſ paruulos et pene lac
tentes iſciētie nocte circundari? Hoc autē uelamē nō ſo
lū ī facie moyſi: ſed ī euāgeliſtis et apoſtolis poſitus ē
Turbis ſaluator ī parabolis loq̄batur: et cōteſtāſ myſti
cus ēe quod dicebatur aiebat Qui hēt aures audiendi
audiat Niſi aperta fuerint uniuerſa q̄ ſcripta ſunt ab eo
qui hēt claues dauid qui aperit et nemo claudit claudit
et nemo aperit: nullo alio pādētur reſerāte: Si habereſ
hoc fundāentū imo ſi q̄i extrēa māus ī tuo ope iduceȝ
n̄ nihil pulchriuſ nihil doctiuſ nihilqꝫ latiuſ tuiſ hēmuſ
uolūinibꝫ. Tertulliāuſ creber ē ī ſntiiſ ſꝫ difficiliſ ī loq̄ndo
Beatus Cypriāus iſtar fōtis puriſſimi dulcis īcedit et
placidus ē: et cuꝫ totus ſit ī exhortatōe uirtutum occupa
tus perſecutōis āguſtiis ſcripturaſ diuiaſ nequaq̄ͣ deſſe
ruit. Inclyto Victorinus martyrio corōatus quod itelli
git loqui nō pōt Lactātius q̄i quidā fluuius eloquētiæ
tulliāæ utiȝ tā nr̄a affirmare potuiſſet q̄ͣ facile aliena de
ſtruxit. Arnobius ixqualis et nimius ē et abſqꝫ operis
ſui partitiōe cōfuſus. Scs̄ Hilarius gallicano cothurno
attollitur: et cuꝫ græciæ floribꝫ adornetur lōgis iterdum
periodiſ inuoluitur: et a lectōne ſimpliciorum ſꝫ procul eſt.
Taceo de cæteriſ uel dfunctis uel ēt adhuc uiuētibꝫ ſup
quibꝫ ī utrāqꝫ partē poſt noſ alii iudicabūt. Ad te uēio
ſymmiſtē ſodalē meus et aīcus ī q̄ͣ meus ante q̄ͣ notum
et pcabor ne aſſētatōnē ī neceſſitudinē ſuſpiceriſ quoniā
as potius uel errāȝ me æſtiato uel aōȝ labi q̄ͣ aīcus adu
latōne decipeȝ. Magnus hēs igēius et iſinitā ſermōis
ſuppellectilē et facile loq̄riſ et pure facilitaſqꝫ ipa et puri
tas mixta prudētiæ ē: Capite quipe ſano oēs ſenſus ui

gent Huic prudētiæ et eloquētiæ ſi accederet uel ſtudiū
uel itelligentia ſcripturaꝝ uiderē te breui i arce tēeī no
mē et aſcēdentē cū iacob tecta ſiō canere in dōatibꝫ qđ
in cubilibꝫ cognouiſſes: Accigere ꝗſo te accigeī: nihil
ſine magno laboī uita dedit mortalibꝫ: Nobilē te eccle
ſia hēat ut prius ſenatus habuit: Præparat tibi diuiti
as quas quotidie eroges et nunꝗ̄ deficiāt Dum uiget
ætas dū adhuc cāis ſpargī caput ātequā ſubeāt morbi
triſtiſqꝫ ſenectus et labor et duræ rapiat iclemētia mor
tis: Nihil in te mediocre eſſe cōtētus ſis totum ſūmum
totū pfectū deſidero: Sanctus Vigilātius presbyteꝝ
qua auiditate ſuſceperi melius eſt ut ipſius uerbis ꝗ̄
meis diſcas litteris: qui cur tam cito a nobis profectus
ſit et nos reliqrit nō poſſū diceī ne lædeī quēpiā uidear
Tamen qi ꝑtereūtē et feſtinātē paululū tēui: et guſtū ei
nīæ aicitiæ ddi ut ꝑ eū diſcas quid i nobis nō deſidres
ſcās cōſeruā tuā et tecū i dn̄o militātē ꝑ te ſalutari uolo

Epiſtola ad ruſticū de uita mōaſtica

Argumentum in eādem

RUSTICUM gallum qui adhuc
adoleſcens chriſto cœperat militare
ad uitam conuerſationemqꝫ mona
ſticā inſtituit. Docet calcare auaritias
et oēs occaſionē cōcupiſcētiæ declinaī: Monet ut priuſ
ſe monaſticæ diſciplīæ ſubiiciat: ꝗ̄ migret ad eremū ſoli
tariæ uitæ dſcribēs picula ac tētamēta: de opeī manuus
erudit ſui ipſius i hebræis litteris diſcēdis ſtudiū laborē
qꝫ cōmeōrās: De ieiūio quoqꝫ et lectione iſtruit: illud
ꝑcipue mādāſ i ɔtrahēdo liguæ et auriū uitaī pruriginē
et ad extremū probatiſſimoꝝ galliæ epiſcopoꝝ Procu
li et Exuperii monet ſectari ueſtigia. Epiſtola

NIHIL EST chriſtiano felicius cui
ꝓmittitur regna cæloꝝ nihil laborio
ſius qui quotidie de uita piclitatur ni
hil eo fortius qui uicit diabolū: nihil
uilius illo qui a carne ſupatur: Utri
uſqꝫ rei ſūt exēpla pluria Latro credit i cruce: et ſtatim
meruit audire Amē amē dico tibi hodie mecū eris i pa
radiſo: Iudas de apoſtolatus faſtigio i pdicōis tartaꝝ
labitur et nec ſāiliaritate cōuiuii nec intictiōe buccellæ:
nec oſculi gratia frāgitur ne qi hoies tradat quē filium
dei nouerat. Quid Samaritana uilius ē Nō ſolū ipa ē
ſdidit et poſt ſex uiros unū iuēit dn̄s meſſiāqꝫ cogno
uit ad fōtē quē i tēplo populus iudæoꝝ ignorabat: ſed
auctor fit multoꝝ ſalutiſ et apoſtolis emētibꝫ cibos eſu
riētē iſicit: laſſūqꝫ ſuſtētat. Quid Salomone ſapiētius?
attamē iſatuatur amoribꝫ fœminaꝝ. Bonū ē ſal nullū
qꝫ ſacrificiū abſqꝫ huiuſ aſpſione ſuſcipī. Unđ et apoſto
lus præcipit Sermo ueſter ſit ſale conditus. Quod ſi
infatuatur foris proiicitur in tantumqꝫ perdit nominis
dignitatem ut nec i ſterquilinio quidē ſit utile quo ſolēt
cđētiū arua cōdiri: et ſterile aiaꝝ ſolum piguēſceī. Hæc
diciuſ ut pria te fili Ruſtice frōte doceāuſ magna cœpiſ
ſe: excelſa ſectari: et adoleſcētiæ imo pubertatis icētiua
calcātē pfectæ quidē ætatis gradū ſcādeī: ſꝫ lubricū iter
eē ꝑ qđ igrdris: nec tn̄ ſequi gliam poſt uictoriā quātū
ignominiam poſt ruinam. Non mihi nunc per uirtutus
prata ducēdus eſt riuulus: nec laborandū ut oſtendas
tibi uariorum pulchritudinem florum. quid in ſe lilia
habeant puritatis: quid roſarum uerecundia poſſide
at quid uiolæ purpura promittat in regno quid rutilan
tium ſpondeat pictura gemmarum. Iam enim propitio
domino ſtiuam tenes. Iam in tectum atque ſolarium
cum Petro apoſtolo conſcendiſti qui in iudæis eſurieſ

cornelii ſaturatur fide et famem incredulitatis eorum
gentium conuerſione reſtinguit atqꝫ uaſe euangeli
orum quadrangulo quod de cælo deſcendit ad terraſ
docetur et diſcit oēſ hoies poſſe ſaluari: rurſūqꝫ qđ uiđ
rat in ſpe cādidiſſimi lītcaminis i ſupna trāſſertur et cre
dentiū urbem de terris in cælus rapitur ut pollicitatio do
mini cōpleatur. Beati mūdo corde qm̄ ipi deū uidebunt
Totū qđ apphenſa manu inſinuare tibi cupio qđ qi do
ctus nauta poſt multa naufragia rudē conor iſtruere ue
ctorē: illud ē ut i quo littoī pudicitiæ piratæ ſit noueris
ubi charybdis et radix oīm malorum auaritia ubi ſcyl
læi obtrectatorū cāeſ de quibꝫ aplūs loquitur Ne mor
dētes iuicē mutuo cōſumamini quomō i media trāquil
litate ſecuri Libycis interdū uicioꝝ ſyrtibꝫ obruamur
quid uenenatoꝝ animātiū deſertū huius ſæculi nutriat
Nauigātes rubrū mare in quo optandū nobis: ē ut ue
rus pharao mergaī cū ſuo exercitu multis difficultatibꝫ
ac piculis ad maximā urbes perueniunt Utroqꝫ littoī
gentes uagæ imo beluæ habitant ferociſſimæ Semper
ſoliciti ſemp: armati: totius āni uehunt cibaria latentibꝫ
ſaxis uadiſqꝫ duriſſimis? Plana ſūt omnia: ita ut ſpecu
lator et doctor in ſumma mali arbore ſedeat: Et inde
regendæ et circumflectendæ nauis dictata prædicat. Fe
lix curſuſ eſt ſi poſt ſex menſes ſupradictæ urbis portū
teneāt a quo ſe icipiat aperiī oceanus ꝑ quem uix āno
ꝑpetuo ad idiā ꝑuenitur et ad Gāgē fluuiū quē phiſon
ſcriptura ſcā cognominat: qui circuit oēs terrā euilath et
multa gn̄a pigmētoꝝ de paradiſi dī fōte deuehere. Ibi
naſcitur carbūculus et ſmagradus et margarita cādētia
et unioneſ quibꝫ nobiliū fœminaꝝ ardet ābitio Mōteſ
qꝫ aurei quos adiī ꝑp dracōes et gryphes et imēſorū
corpoꝝ mōſtra hoibꝫ ipoſſibile eſt ut oſtendatur nobis
quales cuſtodes hēt auaritia. quorſū iſta? pſpicuū ē Si
negociatoīs ſæculi tāta ſuſtinēt: ut ad ictas ꝑuēiāt pitu
raſqꝫ diuitias et ſeruāt cū aiæ diſcrimine ꝗ̄ multiſ piculiſ
ꝗſierūt. quid chriſti negociatori faciēdū eſt qui uēditis
omnibus quærit ꝑcioſſimā margaritas: qui totis ſubſtā
tiæ ſuæ opibuſ emit agrū in quo reperiat theſauꝝ: ques
nec fur effodere nec latro poſſit auferre: Scio me offē
ſuꝝ eſſe quāplurimos: qui generales de uiciis diſputati
ones i ſuas referūt cōtueliā et dū mihi iraſcuntur ſuas
indicāt cōſciētiā multoqꝫ peius de ſe ꝗ̄ de me iudicāt.
Ego enī neminē nominabo: nec ueteris cōœdiæ licētia
certas pſonas eligas atqꝫ pſtringas Prudētis uiri ē ac
prudētiū fœminaꝝ diſſimulare imo emendare quod in
ſe intelligant et indignari ſibi magis ꝗ̄ mihi nec in mōi
torem maledicta congerere qui ut in iſdes teneatur cri
minibus certe in eo melior eſt. ꝗ ſua ei mala nō placēt
Audio religioſā te habere matrē multoꝝ annoꝝ uiduā
quæ aluit: quæ erudiuit infantem: et poſt ſtudia gallia
rum quæ uel florentiſſima ſunt miſit Romam non par
cens ſumptibus et abſētiam filii ſpe ſuſtinens futuro
rum ut ubertatem gallici nitoremqꝫ ſermonis graui
tas romana condiret: Nec calcaribus in te ſed frenis
uteretur. Quod et in diſertiſſimis uiris grecīæ legi
mus: Qui aſianum tumorem attico ſiccabant ſale:
Et luxuriantes flagellis uineas falcibus reprimebant
Ut eloquentiæ torcularia non uerborum pampinis
ſed ſenſuum quaſi uuarus expreſſionibus redundarent
Hanc tu ſuſcipe ut parentem ama ut nutricem uenerare
ut ſanctam nec alioꝝ imiteris exemplum qui relinquūt
ſuas et alienas appetunt. Quorum dedecus in propa
tulo eſt ſub nomine pietatis quærentium ſuſpecta cōſor
tia: Noui ego quaſdam iam maturioris ætatis et ple
raſqꝫ generis libertini adoleſcentibus delectari et filios
quærere ſpirituales paulatimqꝫ pudore ſuperato per
ficta matrū nomina erumpere in licentiā maritales Alii
ſorores uirgies deſerūt: et externis uiduis copulātur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sunt quæ oderunt ſilios: et nō ſuoꝝ palpantur affectu
Quaꝝ impaciētia idex animi nullas recipit excuſationē
et caſſa pudicitiæ uelamēta quaſi arāeaꝝ uela dirumpit
Videas nonnullos accinctis renibꝫ pulla tunica barba
prolixa a mulieribus nō poſſe diſcedeꝛ ſub eodē māeꝛ
tecto ſimul iire cōuiuia: ācillas iuuēes habeꝛ i miniſterio
et præter nuptiaꝝ uocabula eſſe oīa matrimonia. Nec
hæc culpa eſt chriſtiani nominis ſi ſimulator religiōis i
uicio ſit: Quinimo cōfuſio gētilius cū ea uideāt eccleſiis
diſplicere quæ hōībꝫ bōis nō placēt: Tu uero ſi mōa
chus eſſe uis nō uideri habeto curā non rei familiaris
cui renūciando hoc eſſe cœpiſti: ſed animæ tuæ: Sordi
dæ ueſtes cādidæ mētis indicia ſint. Vilis tūica cōtēptū
ſæculi probet: ita duntaxat ne animus tumeat ne ha
bitus ſermoqꝫ diſſentiat. Balneaꝝ fomēta nō quæras
qui calorē corporis ieiunioꝝ cupis frigore extinguere
Quæ et ipa moderata ſint ne nimia debilitēt ſtōachū et
maiorē ɔ̄fectionē poſcētia erūpat i cruditatē: quæ parēs
libidinū ē. Modicus et tēperatus cibꝰ et carni et āimæ
utilis ē. Matrē ita uide. ne p illā alias uidere cogaris.
quoꝝ uultus cordi tuo hēāt: et tacitū iuuat ſub pectoꝛ
uulnus. Ancillulas quæ illi in obſequio ſunt tibi ſcias
eſſe i inſidiis. Quāto uilior earus cōdicio ē tāto facilior
ruina ē. Et Joānes baptiſta ſcā mrē habuit pōtificiſqꝫ fi
lius erat: et tamen nec matris affectu nec patris opibus
uincebatur ne i domo parentū cū periculo uiueret caſti
tatis: uiuebat i eremo: et oculis deſiderāntibus chriſtum
nihil aliud dignabatur aſpicere. Veſtis aſpera zona pel
licea: cibus locuſtæ: melqꝫ ſilueſtre: oīa uirtuti et cōtinē
tiæ præparata. Filii prophetaꝝ quos monachos i ueteri
legimus teſtāēto ædificabāt ſibi caſulas prope fluēta iordā
is: et turbis et urbibus ɔ̄relictis polēta et herbis agreſtibꝫ
uictitabāt. Quādiu i pātria tua es habeto cellulā pro para
diſo. Varia ſcripturaꝝ poma decerpe: His utere deliciis
Haꝝ fruere cōplexu. Si ſcādalizat te oculus pes uel ma
nus tua proiice ea. Nulli parcas ut ſoli parcas aīæ tuæ:
Qui uiderit īquit dñs mulierē ad cōcupiſcendū iā mœ
chatus ē eā i corde ſuo. Quis gloriabitur caſtū ſe hēre cor
aſtra nō ſūt mūda i cōſpectu dñi. quāto magis homīes
quoꝝ uita tētatio ē. Ve nobis qui quotiēs cōcupiſcimus
totiēs fornicamur. Inebriatus ē īquit gladius meus in
cælo: multo magis i terra: quæ ſpīas et tribulos generat
Vas electionis i cuius ore chriſtus reſonat macerat cor
pus ſuum et ſubiicit ſeruituti: et tamen cernit naturalem
carnis ardorem ſuæ repugnare ſententiæ: ut quod non
uult hoc ageꝛ compellatur: et quaſi uim patiens uociſe
ratur et dicit. Miſer ego homo quis me liberabit ď cor
pore mortis huius? Et tu te arbitraris abſqꝫ lapſu et uul
nere tranſire poſſe niſi omni cuſtodia ſeruaueris cor tu
um et cum ſaluatore dixeris: mater mea et fratres mei
hi ſunt qui faciunt uoluntatem patris mei qui in cælis ē
Crudelitas iſta pietas ē Immo quid tā piū ꝙ ſanctæ ma
tri ſanctus filius cuſtodire. Optat et illa te uiuere nō ui
dere ad tps: ſed ut ſemper cum chriſto uideat Anna Sa
muelē nō ſibi ſꝫ tabernaculo genuit Filii Jonadab qui
uinū et ſiceras non bibebant qui habitabant in tentoriis
et quas nox compulerat ſedes habebant ſcribuntur i pſal
mo ꝙ p̄mi captiuitatē ſuſtinuerint qui ab exercitu carđ
oꝝ uaſtāte iudæā urbes itrare compulſi ſunt. Viderunt
quid alii ſentiant. Unus quiſqꝫ enim ſuo ſenſu ducitur
Mihi oppidū carcer et ſolitudo paradiſus eſt. Quid
deſideramus urbium frequentiam: qui de ſingularitate
cenſētur? Moyſes ut præeſſet populo iudæorum
quadraginta annis eruditur in heremo: paſtor ouiū ho
minum factus eſt paſtor. Apoſtoli de piſcatione lacus
geneſareth ad piſcationes hominum tranſierunt. Tunc
habebant patrem rete nauiculam. Secuti dominum
protinus omnia reliquerūt portantes quotidie: cruces
ſuā et ne uirgā quidē i manu habētes Hoc dico ut etiā
ſi clericatus titulat te deſiderium diſcas quod poſſis do
cere et racionalē hoſtiā offeras chriſto. Ne miles ante
ꝙ tyro: ne prius magiſter ſis anteꝙ diſcipulus. Non
eſt humilitatis meæ neqꝫ menſuræ iudicare de cæteris
et de miniſtris eccleſiaꝝ ſiniſtrum quippiā diceꝛ. Habe
ant illi ordinem et gradus ſuus: Quē ſi tēueris quomō
tibi in eo uiuendum ſit editus ad Nepotianus liber do
cere te poterit. Nunc monachi incunabula moreſqꝫ diſ
cutimus et eius monachi qui liberalibus ſtudiis erudi
tus in adoleſcētia iugum chriſti collo ſuo impoſuit. Pri
mumqꝫ tractandum eſt Utrum ſolus an cū aliis in mo
naſterio uiuere debeas. Mihi placet ut habeas ſancto
rum contubernium: nec ipſe te doceas: et abſqꝫ doctoꝛ
ingrediaris uiam quam nunꝙ ingreſſus es. ſtatimqꝫ
in partem tibi alteram declinandum ſit: et errori pate
as. Non plus aut minus ambules ꝙ neceſſe eſt ut
currēs laſſeris morāqꝫ faciēs obdormias. In ſolitudie
cito ſubrepit ſuperbia: et ſi paulper ieiūauerit hoīemqꝫ
nō uiderit: putat ſe eſſe alicuius momenti. Oblitus ſui
unde et quo uenerit intus corde ſcꝛis lingua uagatur Iu
dicat contra apoſtoli uoluntatē alienos ſeruos: ad quod
gula popoſcerit porrigit manus: dormit quantum uolue
rit facit quod uoluerit: nullū ueretur. Omnes ſe inferio
res putat: crebriuſqꝫ in urbibus ꝙ in cella eſt: et inter fra
tres ſimulat uerecundiam: qui plateaꝝ turbis colliditur
Quid igitur ſolitariam uitam reprehēdimus? Minime
Quippe quam ſæpe laudauimus. Sed de ludo mona
ſteriorum huiuſcemodi uolumus egredi milites quos
erēi dura rudimēta nō terreāt: qui ſpecies ſuæ cōuerſati
ōis multo tpē dederit qui oīū fuerit minimi ut primi oīū
fierēt quos nec eſuries nec ſaturitas aliqñ ſuperauit qui
paupertate lætantur: quorum habitus ſermo uultus in
ceſſus doctrina uirtutum eſt qui neſciunt ſecundū quoſ
dā ineptos homines dæmonum pugnantium contra ſe
portēta cōfingere: ut apud imperitos homines et uulgus
miraculū ſui faciunt: ut exinde ſectētur lucra. Vidimus
nuper et planximus Crœſi opes unius morte deꝑhē
ſas urbiſqꝫ ſtipes quaſi in uſus pauperum congregatas
ſtirpi et poſteritati derelictas. Tunc ferrū quod latebat
in profundo ſuper natauit aquæ: et inter palmarum ar
bores mirræ amaritudo mōſtrata eſt Nec mirum talem
et ſocium habuit et magiſtrū qui egentium fames ſuas
fecit eſſe diuitias et miſeris derelicta in ſuam miſeriam
tēuit. Quoꝝ clamor tandem peruenit ad cælum: et pati
entiſſimas dei uicit aures ut miſſus peſſimus āgelus na
bal carmelo diceret Stulte hac nocte auferent animam
tuam a te Quæ autem præparaſti cuius erunt? Volo er
go te et propter cauſas quas ſupra expoſuimus non ha
bitare cum matre et præcipue ne aut offerentem delica
tos cibos renuendo contriſtes aut ſi acceperis oleum
igni adiicias et inter frequentiam puellarum per diem
uideas quod noctibus cogites. Nunꝙ de manibus et
oculis tuis recedat liber: pſalterium diſcatur ad uerbum
oratio ſine intermiſſione uigil ſenſus nec uagis cogitati
onibus patens. Corpus pariter animuſqꝫ tendatur ad
dominum iram uice pacientia Ama ſcientiam ſcriptura
rum et uicia carnis non amabis. Nec uacet mēs tua ua
riis perturbatiōibus: quæ ſi pectori inſederint domina
būtur tui et te ɔ̄ducēt ad delictū maximū. Fac et aliquid
operis ut ſemp te diabolus iueniat occupatū. Si apli ha
bētes poteſtatē ď euāgelio uiueꝛ laborabāt manibꝫ ſuis
ne quē grauarēt et aliis tribuebāt: refrigeria quorum pro
ſpūalibꝫ ɔ̄debebāt meteꝛ carnalia cur tu i uſus tuos ſucceſ
ſura non præpares? Vel fiſcellas texe iunco uel caniſtrū
lētis plecte uiminibꝫ: ſeratur hūus: areolæ æquo limite
diuidātur: i quibus cū holeꝝ iacta fuerit ſēīa uel plātæ
p ordinē poſitæ: aquæ ducantur irriguæ ut pulcherrioꝝ

uerſuum ſpectator aſſiſtas ecce ſupercilio cliuoſi trami
tis undam elicit illa cadēs raucū per leuia murmur ſa
xa ciet ſcatebriſqȝ arentia temperat arua: inſerantur in
fructuoſæ arbores uel gēmis uel ſurculis ut paruo poſt
tpe laboris tui dulcia poma decerpas. Apiū fabricare
aluearia: ad quaſ te mittent Salomonis prouerbia: et
mōaſteriorum ordinem et egregiā diſciplinā in paruis
diſce corporibȝ. Texantur et lina capiendis piſcibȝ. ſcri
bantur et libri ut et manus operetur cibos: et aīa lectō
ne ſaturetur. In deſideriis eſt oīs ocioſus. Egyptioꝝ
monaſteria hūc morē tenent ut nullum abſqȝ labore ac
opere ſuſcipiāt non tā propter uictus neceſſaria ꝙ pro
pter animæ ſalutē: ne uagetur pniciosis cogitationibuſ
et inſtar fornicantis hieruſalem omni trāſeunti diuari
cet pedes ſuos. Dum eſſem iuuenis et ſolitudinis me
deſerta uallarent icentiua uiciorūȝ ardoremqȝ naturæ
ferre non poteram. Quē cū crebris ieiuniis frangeres
mēs tñ cogitationibȝ æſtuabat. Ad quā edomandā cui
dam fratri qui ex hebræis crediderat me i diſciplinam
dedi ut pt Quintiliani acumina: Ciceroniſqȝ fluuios:
grauitatemqȝ. Frontonis et lenitatem Plinii Alpha
betum diſcerem: ſtridentia anhelantiaqȝ uerba medita
rer. Quid ibi laboris inſumpſeris: quid ſuſtinueri diffi
cultatis: quotiens deſperauerim: quotienſqȝ ceſſaueri
et cōtentione diſcendi rurſus inceperi teſtis ē cōſcia tā
mea qui paſſus ſū ꝙ eorū qui mecū duxere uitam. Et
grās ago dño ꝙ de amariſſimo ſemine litterarum dul
ces fructus capio. Dicā et aliud quod in ægypto uideri
Græcus adoleſcens erat in cœnobio qui nulla abſtinē
tia: nulla operis magnitudine flammā poterat igniſ ex
tinguere. Hūc periclitantē pr̄ monaſterii hac arte ſerua
uit. Imperat cuidam uiro graui ut iurgiis atqȝ cōuiciis
inſectaret hoiem: et pt irrogatā iniuriā primuſ ueniret
ad q̄rimonias. Vocati teſtes pro eo loquebantur qui
contumeliam fecerat. Flere ille cœpit contra mendatiū
nulluſ alius c̄dere ueritati. Solus pr̄ defenſionē ſuam
callide opponeꝛ ſtuduit: ne abūdātiori triſtitia abſorbe
retur frꝛ. Quid multa? Ita annus ductus ē. Quo exple
to interrogatus adoleſcēs ſi cogitationibȝ priſtinis an
adhuc aliquid moleſtiæ ſuſtineret pape inquit uiueꝛ mi
hi nō licet et fornicari libȝ? O ſi ſolus fuiſſet quo adiu
tore ſuperaſſet. Philoſophi ſolent amorē ſæculi ueterē
amore nouo quaſi clauum clauo expellere. Quod et aſ
ſuero regi ſeptē principes fecere pſarum ut Vaſthis re
ginæ deſiderium aliarū puellarū amoꝛ cōpeſcerent. Illi
uiciū uicio pēm pēo remediantur: nos amore uirtutū
uicia ſuperamus. Declina inquit a malo et fac bonum
inquire pacē et perſeq̄re eam: Niſi oderimus malum
bonum amare ñ poſſumus. Qui potius faciēdū ē bo
num ut declinemus a malo. Pax q̄renda ut bella fugi
amus: ñc ſuffic̄ illā q̄rere niſi iuentā: fugientemqȝ oīni
ſtudio pſequamur: quæ exuperat oēm ſenſum: in quo
bitatio dei ē dicēte propheta Et factus ē in pace locus
eius. Pulchræqȝ pacis pſecutio dr̄ iuxͣ aplm̄ Hoſpitali
tatem pſequētes ut nō leui uſitatoqȝ ſermone et ut ita
loquar ſummis labiis hoſpites inuitemus: ſed toto mē
tis ardore tñamus q̄i auferētes ſecū de lucro nr̄o atqȝ
cōpēdio: Nulla arſ abſqȝ magr̄o diſcitur. etiā muta aīa
lia et ferarum greges ſuos ſequūtur ductores. In api
bȝ principes ſūt: Grues unā ſequuntur ordīe litterato
rio. Imperator unus: iudex unus prouīciæ. Roma ut
condita ē duos frēs ſimul reges hēre nō potuit: et par
ricidio dedicatur. In Rebeccæ utero Eſau et Iacob bel
la geſſerunt. Singuli eccliaꝝ Epi: ſinguli Archipreſby
teri: ſinguli archidiaconi: et oīs ordo eccliaſticus ſuis
rectoribus nititur. In naui unus gubernator: in domo
unus dñs i quouis grandi exercitu unius ſignū expec
tatur. et ne plura replicando faſtidiū legenti faciam p

hæc oīa ad illd̄ tendit oīo ut doceā te non tuo arbitrio
dimittendum: ſȝ uiuere in mōaſterio ſub unius diſci
plina pr̄is conſortioqȝ multoꝝ ut ab alio diſcas hūilita
tē: et ab alio pacientiā: Hic te ſilentiū: ille doceat māſu
etudinē. nō facias qd̄ uis: comedas qd̄ iuberis: hēas
qd̄ acceperis: q̄ntū acceperis: ueſtiaris qd̄ acceperis: o
peris tui penſa perſoluas: ſubiiciaris cui ñ uis: laſſus
ad ſtratū uenias. ambulāſqȝ dormites: nec dū expleto
ſono ſurgere compellaris. Dicas pſalmū in ordīe tuo
in quo ñ dulcedo uocis: ſȝ mētis affcus q̄rítur ſcribēte
aplō Pſallā ſpū: pſallā et mēte: Et cātantes ī cordibus
uris. Legerat. n. eſſe præceptū pſallite ſapienter: Ser
uias frībȝ: hoſpitū pedes laues: paſſus iiuriā taceas:
p̄poſitū monaſterii timeas ut dñm: diligas ut parentē
cdas tibi ſalutare quicquid p̄ceperit ille: nec de maioriſ
ſñia iudices: cuius officium ē obedire et iplere q̄ iuſſa
ſūt dicente Moyſe Audi iſrahel et tace. Tantis nego
ciis occupatus nullis uacabis cogitationibȝ: et dū ab a
lio trāſis ad aliud opuſqȝ ſuccedit operi illd̄ ſolū mēte
retinebis quod agere cōpelleris. Vidi ego quoſdam
qui poſtꝙ renunciauere ſeculo ueſtimētis duntaxat et
uocis profeſſione nō rebȝ nihil de priſtina cōuerſatione
mutaſſe. Res familiaris magis aucta ꝙ imiuta: eadē
miniſteria ſeruulorū: idē appatus cōuiuii. In Vitro et
Patella fictili aurū comedꝛ: et inter turbas et examia
miſtrorū nomē ſibi uēdicāt ſolitarii. Qui uero paupeſ
ſūt et tenui ſubſtātiola uidēturqȝ ſibi ſcioli pōparū fer
culis ſimiles procedūt ad publicū ut caninā exerceant
facūdiā. Alii in altū ſublatis hūeris: Et intra ſe neſcio
quid cornicātes ſtupentibuſqȝ ī terra oculis tumentia
uerba trutinānt ut ſi p̄conē addideris putes icedere p̄ſe
cturā. ſūt qui hūoꝛ cellaꝝ imoderatiſqȝ ieiuniis tedio
ſolitudinis: ac nimia lectione dū diebȝ ac noctibȝ auri
bȝ ſuis pſonāt uertūtur ī melācholias. Et Hippocratis
magis fomētis ꝙ nr̄is monitis indigēt. Pleriqȝ artibȝ
et negociationibȝ priſtinis carere ñ poſſūt: mutatiſque
nominibȝ inſtitoꝝ eadē exercēt cōmercia ñ uictū et ue
ſtitū qd̄ aplūs p̄cepit: ſȝ maiora ꝙ ſæculi hoīes ēolu
menta ſectātes: et prius quidē ab ædilibȝ quos αγο
ρανομους græci appellāt uendētium coercebatur ra
bies: nec erat ipune pc̄s: Nūc āt ſub religionis titulo ex
ercētur iniuſta cōpendia: et honor nois chriſtiani fraudē
magis fac̄ ꝙ patitur: Quodqȝ pudet diceꝛ ſȝ neceſſe ē
ut ſaltes ſic ad nr̄as erubeſcamus dedecus publice extē
dentes manus pānis auꝛ tegimus: et cōtra oīm opini
onē plenis ſacculis morimur diuites qui q̄i paupes ui
ximus. Tibi cū in mōaſterio fueris hæc facere ñ licebit
et iole ſcēte paulati cōſuetudīe qd̄ primū cogebaris uel
le incipies: et delectabit te labor tuus: oblituſqȝ p̄terito
rū ſp priora ſectaberis. nequaꝙ cōſidrās quid alii ma
li faciant: Sed quid boni tu facere debeaſ. Neqȝ uero
peccantium ducaris multitudine et te pereuntiū turba
ſolicitet ut taciture cogites. Quid ergo oēs pibūt qui in
urbibus habitāt? Ecce illi fruuntur ſuis rebus miniſtrāt
eccleſiis. Adeunt balneas: Vnguenta non ſpernunt:
et tamen in omnium flore conuerſantur. Ad quod an
te reſpondi: Et nunc breuiter reſpondebo me in præ
ſenti opuſculo non de clericis diſputare: Sed mo
nachum inſtituere. Sancti ſunt clerici et omnium uita
laudabilis. Ita ergo age: et uiue in Monaſterio ut cle
ricus eſſe merearis. Vt adoleſcentiam tuam nulla
ſorde commacules: ut ad Altare Chriſti quaſi de Tha
lamo Virgo procedas: Et habeas de foris bonum te
ſtimonium. Fœminæ quæ Nomen tuum nouerint
Vultum neſciant. Cum ad perfectam Etatem uene
ris ſi tamen uita comes fuerit et te uel Populus uel
pontifex ciuitatis in clericum allegerint: Agito quæ cle
rici ſunt: Et inter ipſos ſectare meliores: quia in oīni

gradu et conditiōe optimis mixta ſunt peſſima Ne ad
ſcribēdū cito proſilias et leui ducaris inſania Multo
tēpore diſce quod doceas: nec credas laudatoribꝫ tuis
imo irriſoribuſ tuis aurē ne libenter accomodes. Qui
cū te adulationibuſ fouerint et quodammō impotē mē
tis effecerint ſi ſubito reſpexeris aut ciconiarum depre
hēdas poſt te colla curuari āt māu auriculas agitari aſi
ni aut æſtuantem caniſ protendi linguā. Nulli ďtrahas
nec i eo te ſanctū putes ſi cæteros laceres Accuſamus
ſæpe qđ facimus: et cōtra noſmetipſos diſerti in noſtra
uicia inuehimur muti de eloquētibus iudicantes. Teſtu
dineo grūnius incedebat ad loquendus gradu et per i
terualla quædas uix pauca uerba carpebat et cum puta
res ſingultire non proloqui: Et tamen cum mēſa poſi
ta librorus expoſuiſſet ſtruem adducto ſupercilio cōtra
ctiſqꝫ naribus ac fronte rugata duobus digitulis cōcre
pabat hoc ſigno ad audiendū diſcipuloſ prouocās Tūc
nugas meras fundere: et aduerſū ſingulos declamare.
Creticum diceres eſſe longinū cenſoremqꝫ romanæ fa
cundiæ notare quē uellet et de ſenatu doctorē excludeꝛ
Hic bene nūmatus pluſ placebat in prādiis: Nec mirū
qui multos increpare ſolitus erat factoqꝫ cuneo circus
ſtrepentium garrulorus procedebat in publicum intus
Nero: foris cato: totus ambiguus ut ex cōtrariis diuer
ſiſqꝫ naturis unū mōſtrū nouamqꝫ beſtiā: diceres eſſe
compactā iuxta illud poeticū Prima leo poſtrema dra
co media ipſa chimæra: Nunq̃ ergo uideas tales nec
huiuſcemodi hominibus applicens: nec declines cor
tuus in uerba malitiæ et audias Sedens aduerſus fra
trem tuum loquebaris et aduerſus filiū matris tuæ po
nebas ſcādalū Et iterum Filii hominum dentes eorus
arma et ſagittæ. Et alibi Molliti ſunt ſermones eius ſu
per oleum et ipſi ſunt iacula. Et apertius in eccleſiaſten
Sicut mordet ſerpēs in ſilentio: ſic qui fratri ſuo occul
te detrahit Sed dices. Ipſe non detraho aliis loquenti
bus quid facere poſſū. Ad excuſandas excuſatiōes in
peccatis iſta prætendimus Chriſtus arte non deluditur
Nequaq̃ mea ſed apoſtoli ſentētia ē Nolite errař deus
non irridetur. Ille in corde nos uidemus i facie. Salo
mon loquitur in prouerbiis. Vētus aquilo diſſipat nu
bes et uultus triſtis linguas detrahentius. Sicut enim
ſagitta ſi mittatur cōtra duras materias nōnunq̃ in mit
tentes reuertitur et uulnerat uulnerantē. Illudqꝫ cōple
tur. Facti ſunt mihi in arcū prauū. Et alibi Qui mittit in
altū lapides recidet in caput eius ita detractor eus tri
ſtem uiderit facies audientis imo ne audientis quides
ſed obturantis aures ſuas ne audiat iudicius ſanguinis
ilico cōticeſcit: pallet uultus hærent labia ſaliua ſiccatur
Unde idem uir ſapienſ cū detractoribꝫ inquit ne cōmi
ſcearis quia īpēte ueiet pditio eoꝝ et ruiā utriuſqꝫ quis
nouit: Tam ſcelet eius qui loquitur q̃ eius qui audit lo
quentem. Veritas angulos nō amat: nec quærit ſuſur
rones. Timotheo dicitur aduerſus preſbyterū accuſati
onem nō cito receperis. Peccantem autes coras omni
bus argue ut cæteri metū habeant. Non eſt facile de p
fecta ætate credendus quas et uita præterita defendit et
honorat uocabulū dignitatis Uerus quia hōies ſumſ
et interdum contra annorū maturitates pueroꝝ uiciis
labimur ſi me uis corrigere delinquentes aperte incre
patātū ne occulte mordeas corripiet me iuſtus i miſeri
cordia et icpabit me oleū autē peccatoriſ nō ipiguet ca
put meum. Quos enim diligit dominus corripit flagel
lat aūt oēs filiū quē recipit. Populus meuſ qui beatos
uoſ dicūt ſeducūt uoſ et ſēitas pedū ueſtroꝝ ſubuertūt
Quid enis mihi prodeſt ſi aliis mala mea referas: ſi me
neſciēte peccatis meiſ imo detractionibꝫ tuis aliū uul
neres: et cū certatim omnibꝫ narres: ſic ſingulis loqua
ris quaſi nulli alteri dixeris. Hoc eſt non me emendař

ſed uicio tuo ſatiſfacere. Præcipit dñs in nos peccan
tes argui debere ſecreto: uel adhibito teſte: et ſi audi
re noluerit referri ad eccleſias habendoſqꝫ in malo pti
naces quaſi ethnicos et publicanos. Hæc expreſſius lo
quar ut adoleſcentē meū et lingua et aurium prurigine
liberem ut renatum in chriſto ſine ruga et macula quaſi
pudicas uirginem exhibeam: caſtam ſanctamqꝫ tā mēte
q̃ corpore ne ſolo noīe glorietur: et abſqꝫ oleo bono
rum operū extincta lampade excludatur ab ſponſo. Ha
bes ibi ſanctum doctiſſimumqꝫ pontificem Proculum
qui uiua et præſenti uoce ueſtras ſedulas ſuperet quot
tidianiſqꝫ tractatibꝫ iter tuum dirigat: nec patiatur te in
partē alterā declinando uiā relinquere regiam per quā
iſrahel ad terrā repromiſſionis properans ſe tranſiturū
eſſe promittit: Atqꝫ utinam exaudiatur uox eccleſiæ im
plorantis: Domine paces da nobis omnia enim dediſti
nobis. Utinam quod renunciamus ſæculo uoluntas ſit
non neceſſitas: et paupertas habeat expedita gloriam
non illata cruciatum. Cæterum iuxta miſerias huius tē
poris et ubiqꝫ gladios ſeuientes: ſatis diues eſt qui pa
ne non indiget. Nimius potēs eſt qui ſeruire non cogi
gitur. Sanctus Exuperius Toloſæ epiſcopus uiduæ ſa
reptenis imitator eſuriēs paſcit alios et ore pallēte ieiu
nus fame torquetur aliena. Nihil illo ditiuſ qui corpuſ
domini caniſtro uimineo ſanguinem portabat in uitro
qui auaritiam proiecit de templo: qui abſqꝫ funiculo et
increpatione cathedras uendentius columbas ideſt do
na ſpūs ſancti menſaſqꝫ ſubuertit māmonæ et nūmulari
orum æra diſperſit ut domus dei domus orationis uo
cetur et nō latronū ſpelūca. Huius tu ſectare ueſtigia
et cæteroꝝ qui uirtutū illius ſimiles ſunt: quos ſacerdo
tium et humiliores facit et pauperes: Aut ſi pfecta de
ſideras exi cus abraham de patria et de cognatione tua
et perge quo neſcis. Si habes ſbās uende: et da paupe
ribus: Si non habes grandi onere liberatus es. Nu
dum chriſtum nudus ſequere. Durum: grande difficile
ſed magna ſunt præmia.

Sermo beati Hieronymi ad fratres de uigiliarum ſan
ctitate ubi in eos inuehens qui ſacras uigilias ſuperſtu
as ac infructuoſas putant illarum antiquitatem auctori
tatem atqꝫ utilitates teſtimoniis et exempliſ ſcripturaꝝ
oſtendit: quæ quoniam ad omnem ſed præcipue ad mo
naſticam pertinent diſciplinam huic tractatui inſerūtur.

UIGILIAS ē ſies optūqꝫ prorſuſ ſa
tiſqꝫ cōueniēs de ſcis uigiliſ nē diceř
et proferř ſermonē qñ ipſa lucubratio
exigř a ſolicitiſ Nox ecce ē caligo cor
poriſ quæ non ſolū hoīeſ ſed ēt cunctos ſomno detinet
aīmātes ut īformatiſ uiribꝫ p ſoporē poſſint diuturnos
labores ſuſtinere uiuētes. Bonus deus qui ita proſpe
xit: ita conſtituit ut hō exituruſ ad opus ſuū et ad opa
tionē ſuā uſqꝫ ad ueſperā hēret uicarius tps i quo duris
laboribꝫ et multa fatigatione requieſceř præſtitit Noui
mus autē multos hōīnū ut aut maioribꝫ ſuis placeāt
aut ſibi aliquid peculiariter proſit noctis particulas ad
aliqđ opuſculū ſegigař id pro lucro duceř qđ furati de
ſopoř ſuo opari potuerit a Salomōe uero laudatur et
fēma q̃ pēſa et lāificiū ad lucernā uigilāter exercet. Ad
didit etiam q̃ ex hoc laus uiro eius i portis et glia ma
gna naſcatur: Quod ſi i carnalibꝫ iſtrumētis .i. uictui āt
ueſtitui neceſſariis qui uigilat ñ īprehēditur imo lauda
tur et mirari me fateor ēe aliquoſ qui ſacras uigilias tā
ſpirituali ope fructuoſas oīonibꝫ hymnis lcombuſque
fœcūdas aut ſupſluas extiant aut ocioſas aut qđ his ē
deterius iportunas et quidē ſi ſūt hoīes a religione nra
aliēi qui iſta ſic ſeciāt nō ēet mirꝫ Quomō enī propbāſ

religioſa placere poſſunt quibuſ ſi placerent noſtri eſſēt
quia ſumus utiqꝫ chriſtiani. Si uero nūc ſunt quos Vi
giliarum ſalutifer actus defendit: ut nihil de his deteri
us ſuſpicer aut pigri ſunt aūt ſōniculoſi: aūt qđ hiſ eſt pro
ximum ſenes uel infirmi. Si pigri ſunt: erubeſcāt quia
illis inſonāt uerba ſalomōis. Vadē ad formicāꝫ o piger
et æmulare uias eiuſ. Si ſomniculoſi ſūt expergiſcātur
ſcriptura proclamāte O piger quouſqꝫ dormis? qñ aūt
de ſomno ſurges: paululū quidē dormis: modicū ſcđs
puſillū aūt dormitas: puſillū uero cōplecteris manibus
pectus. Deiñ ſuperueniet tibi tāq̄ꝫ uiator paupertas: i
opia tāq̄ꝫ bonus et leuis curſor cito ueniet. Si ſenex
es quis te cōpellit ut uigiles quāq̄ꝫ et nō cōpulſus pro
ætate tñ uigilas. Et ſi ſtare nō potes et tuā cogitas im
poſſibilitatē nō đbes iuuenes et ualētes ad tuū reuoca
re torporē: qui pp uarias tentationes iuuētutis ſeipos
propēſioribꝫ macerare debēt uigiliis. Si uero īfirmuſ
es mēbris qđ facere nō potes noli rephendere imo ri
ga et tu ſcđs prophetā lachrymis ſtratū tuū: Et dic ſic
memor fui tui ſup ſtratū meū. Iniūge ēt uigilātibꝫ ut
te ſuis pcibꝫ iuuēt quo adiutus a dño ſuper lectum do
loris tui canere poſſis. Et tu aliqñ merearis dicē i ma
tutinis meditabor in te quia fuiſti adiutor meus. Alio
qui ſtultū et ſatis extraneū ē ut quia ipſi currere non
ualemus bñ currētibꝫ đrogamus. Nā et ſi nō poſſūus
debemus cōgratulari potētibꝫ Sic. n. de conſenſu ma
litiæ pticipatur cū facientibꝫ pœna: ſic participatio glo
riæ ſperanda ē de conſenſione bonitatis. Alios. n. effe
ctus coronat: alios uolūtas pia lætificat. nec ſane one
roſus uel difficile uideri debꝫ ēt delicatis corporibus i
ſeptimana duaꝝ noctiuꝫ. i. ſabbati atqꝫ dñice portiōes
aliquā dei miniſterio deputare. Iſta. n. qī purificatio ē
dieꝝ. v. uel noctiuꝫ: quibus ſtupore carnali ingraueſci
mus: aūt mundaniſ actibus oſcitamus. Nec erubeſcant
aliqui in bono ſtudio ſanctitatis: cū non erubeſcāt in p
petrando opere fœditatiſ. Merito ergo ſcriptura i pro
uerbiis ingerit. Eſt profuſio q̄ ducit ad pēm. In bono
eñi opere confūdi pēm ē ſicut in malo faciendo non cō
fūdi pernicies ē. Si ſanctus es ama uigilias: ut theſau
rum tuū uigilando cuſtodias ipſe in ſanctitate ſeruerīſ
Si peccator es magis curre ut uigilando et Orando
purgeris dum tunſo pectoꝛ frequētius clamas Ab oc
cultis meis munda me: et ab alienis parce ſeruo tuo.
Qui. n. iam ab occultis deſiderat emundari: neceſſe eſt
ut eūꝫ nō delectet iſtis miſeriis inquinari. Res exigit
cariſſimi ut de auctoritate uigiliaꝝ et antiquitate deqꝫ
ipſa utilitate pauca dicamus Magis. n. quilibꝫ Labor
ſuſcipitur ſi añ oculos proponatur utilitas. Antiqua ē
uigiliarum deuotio familiare bonum omnibus ſanctis
Eſaias deniqꝫ propheta clamat ad deum De nocte ui
gilat ſpiritus meus ad te deus quoniam lux præcepta
tua ſuper terram. Dauid regio et prophetico ſanctifica
tus unguento ita canit Domie deus ſalutis meæ i die
clamaui et nocte corā te et in alio pſalmo Memor fui
nocte nominis tui domine: et cuſtodiui legem tuam:
Sed forſitan in lectulo ſuo poſitus hæc cantabat. Ut
aliquanti pigriores ſufficere putauerunt. Si tantum
in ſtratu ſuo aut ore unuſquiſque aut Pſalmum forte
ſubmurmuret: Quod quidem et ipſum bonum eſt dei
ſemper et ubiqꝫ meminiſſe ſalutare eſt. Sed quod ſit
melius exurgentem conſpectui diuino aſſiſtere accipe
eiuſdem prophetæ aliam uocem: quæ et tempus et lo
cum et habitum deprecantis oſtendit In noctibꝫ extol
lite manus ueſtras in ſancta et benedicite dominum.
et ne ueſpertinas tantum horas noctis extimes appel
latas occurrit et dicit Media nocte ſurgebam ut con
fiterer tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Habes et tempus
expreſſum exurgendi et ſollicitudinem quomodo deo

confitearis oſtenſam. Adhuc conſideranti mihi intenſi
onem ſanctorum maius aliquid et laborioſiuſ occurrit
et ultra humanæ naturæ conditionem ſuggeritur: cum
eundem audio prophetam alio pſallentem Si aſcēde
ro in lectum ſtrati mei: Si dedero ſomnum oculis me
is et palpebris meis dormitationem: et requiem tēpo
ribus meis donec inueniaꝫ locum domino tabernacu
lum deo iacob: Quis. n. tantum ſtupeat dei amorem
animi deuotionem ut ſomnum ſibi ſine quo humana
utiqꝫ corpora đficiant penituſ interdixerit donec locū
ad templum dño fabricandum rex et propheta repiret
Quæ res nos firmiter debꝫ admōeꝛ ut ſi ipſi locuſ dī
eē uolumus: et tabernaculū eius ac Tēplum cupimus
hēri ppetuū ſic Paulus aſſerit dicens Vos eſtis tēplū
dei uiui Inquātū poſſumus exēplo ſanctoꝝ uigilias di
ligamus ne đ nobis dicatur ut pſallitur Dormiēꝛt ſom
nū ſuū et nihil inuenerūt. Quin potius gratulabunduſ
unuſquiſqꝫ iam dicat In die tribulationis meæ deū ex
quiſiui manibus meis nocte coram eo et non ſum đce
ptus: Quia bonum eſt confiteri domino: et pſalleꝛ no
mini tuo altiſſime ad annunciandū mane miſericordiā
et ueritatē tuam p noctes. Hæc et huiuſmodi tanta ac
talia ideo ſancti illi cecinerunt et ſcripta reliqrūt: ut noſ
eorum poſteri paribus excitaremur exēpliſ ad celebrā
das ēt noctibus ſalutis noſtræ excubias: ſed a ueteribꝫ
ueniamus ad noua de miniſtris legis ad miſtros Euā
gelii đ nouo ēt teſtamēto uigiliaꝝ gīa conſignetur An
na Phanuelis filia uidua continuis orationibus et ie
iuniis dño ſeruiens non diſceſſiſſe đ tēplo die ac nocte
in euangelio legiꝛ Paſtores illi ſanctiſſimi dum ſuper
greges ſuos nocturnas exercēt uigilias et Angelos et
chriſtus natum i terris primū audire meruerunt. Iam
uero inſtitutio ſaluatoris nonne tota ad uigilādum au
ditores exuſcitat ſiue parabola boni ſeminatoris dicē
do Dūꝫ dormirent homines uenit malus et ſuperſemi
nauit ziʒania in triticum et abiit: quod ſi nō dormiſſēt
nec malus fortaſſe ziʒania ſeminare potuiſſet: ſiue cūꝫ
dicit Sint lumbi uři pcincti et lucernæ ardentes in ma
nibus ueſtris: et uos ſimiles hominibꝫ expectātibꝫ do
minū ſuū qñ reuertatur a nuptiis. Beati ſerui illi quos
cum uenerit dñs inuenerit uigilātes. Et ſi ueſptina ho
ra uenerit ſi media nocte ſi galli cantu et inuenerit eos
uigilātes beati ſunt. Illđ aūt ſcitote quia ſi ſciret pꝛfamili
as qua hora fur ueniret uigilaret utiqꝫ: et nō ſineret p
fodi domum ſuāꝫ: Itaqꝫ et uos eſtote parati quia qua
hora non putatis filius hominis uenturus eſt: nc uer
bis ſolū docuit uigilias: ſꝫ ēt docuit exēplo: nāqꝫ teſta
tur i euāgelio Ur erat ieſus pnoctās i oꝛone dei. Per
noctabat dñs nō ſibi ſꝫ ut ſcirēt ſerui inopes et infirmi
quid agere deberent: qñ dñs diues i oibꝫ nec ullius in
digēs q̄ꝫ fortiſſimus p noctē in oꝛone duraret: ſic et in
crepat petrū i tpe paſſiōis dicēs Nō potuiſti una hora
uigilare mecū. Et ad oēs iā dič Vigilate inquit et ora
te ne itretis i tētationē: hæc uerba et hæc et huiuſmōi
exēpla oro uos quā nō de profūdo ēt ſōno et morti ſi
millimo ualeāt ſuſcitaꝛ. His inſtructi ſermonibus: his
cōfirmati documētiſ bti apli et ipſi uigillarūt et uigilias
iperarūt: Petruſ ab angelo i carceꝛ ſuſcitatur: et ipo re
ſerātę portā ferreā i domū mariæ puenit ubi erāt mul
ti cōgregati ñ ſtertētes utiqꝫ ſꝫ orātes: Idē in ſua eplā
pōit ac dič Sobrii eſtote ac uigilate qr aduerſarius uř
diabolus tāq̄ꝫ leo rugiēs circuit q̄rēs quē deuoret pau
lus et Syllæas in cuſtodia publica circa mediū noctis
orātes hymnū audiētibꝫ uictis dixiſſe mēoratur. Ubi
repente terræmotu concuſſis carceris fundamentis
et ianuæ ſponte apertæ et omnium uincula ſunt ſoluta
Idem beatus apoſtolus a Troade profecturus ſermo
nem ducebat uſqꝫ ad mediā noctem accenſis laternis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝙ pluribuſ in cœnaculo: Ex qua Euthycus adoleſcēs
ſono oppreſſus diſputante Paulo prolixius a feneſtra
deductus cecidit de tertio tecto: et ſublatus et mortuus
eſt quo ſtatim reddito uitæ uſqꝫ ad lucem ſermocinatꝰ
deo gubernāte profectus ē: ꝙ plēe idem ꝙqꝫ copioſe
ſuper exercēdis uigiliis ad hortatuſ theſſalonicenſibus
ſcribēs ait. Itaqꝫ nō dormiamus ſicut cæteri: ſed uigi
lemus et ſobrii ſimus: Nam qui dormiūt nocte dormi
ūt: et qui inebriātur nocte ebrii ſūt: Nos antes qui dei
ſumus ſobrii ſimus. Mire cōcludit ſiue uigilemus: ſi
ue dormiamus ſimul cum illo uiuamus. Ad Corinthi
os autē Vigilate ſtate in fide cōfortamini uiriliter agi
te. Sic et ad Epheſios ſcribit orātes i omi tpe in ſpu et
in ipſo uigilantiſ quoqꝫ exemplum ponēs in catalogo
uirtutum ſuarum fūctum ſe uigiliis multis apud Cori
thios gloriatur. Hæc ſufficiāt de āntiquitate et auctorita
te uigiliarum. Supereſt ut ſcdm promiſſum ordinem
de earum utilitate aliquid cōferamus: quāꝙ ſētiri ma
gis poſſit per exercitiū ipſa utilitas: ꝙ loquētis ſermo
narrare Guſtādum enim uidetur quia ſuauis eſt dñs ſi
cut ſcriptum eſt. Qui ergo guſtauit itelligit: et ſētit quā
tum pōdus pectoriſ uigilādo deponitur quātus mētis
ſtupor excutitur: quāta lux animā uigilātis et orātis il
luſtrat gratia: quæ uiſitatio membra uniuerſa lætificat.
Vigilando timor omnis excludi: fiducia naſcitur: caro
maceratur: uicia tabeſcūt caritas roboratur recedit ſtul
titia: accedit prudentia: mēs acuitur: error obtundi: cri
minum caput diabolus gladio ſps uulneratur: Quid
hac utilitate magis neceſſariū quid iſtis lucris cōmodi
us? quid hac dilectione ſuauius? quid hac felicitate bea
tius? teſte aūt propheta qui in pricipio pſalmorū ſuoꝝ
btm uiꝝ deſcribēs ſummā beatitudinē eius i hoc uerſi
culo collocauit: Si in lege dñi meditatur die ac nocte.
Bona ē quidē diuturna meditatio: ſꝫ efficatior eſt no
cturna: quia ꝑ diē neceſſitudines uariæ obſtrepūt: occu
pationes diſtrahūt mētē: ſēſum duplex cura diſpergit.
Nox quieta: nox ſecta oportunā ſe ꝑbet oꝛōnibꝫ aptiſ
ſimā uigilantibꝫ dū carnalibꝫ occupationibꝫ expeditū
collectū ſēſum in tātum hoīes diuinis cōſpectibꝫ ſiſtit.
Jn diabolus diuinarū ſp reꝝ callidus æmulator ſic ie
iunia: et uirginitatē uana baptiſmata et inaña ſuis cul
toribꝫ dedit: ita et hoc ſanctū æmulatus officiū noctur
na et uigiliis ſuis cū miſerationibꝫ addidit. Vñ ias no
ſtri ſi de ſuorum inſtitutione nō excitātur ad hñdas ui
gilias ſacras uel in aduerſa uarietatis uſurpatiōe ēnen
tes alienas a dei rebꝫ nō eē fateatur: quas niſi æmulāꝫ
tur iniquus ad deceptionē: niſi deo placitas eē cogno
ſceret ad celebrātiū bñdictionē. Tm cariſſimi frēs qui
uigilat oculis uigilet et corde. Qui orat ſpu oret et mē
te: quia ualde iutile ē oculis uigilāꝫ aīo dormiēte. Cus
econtrario ex pſona ecclīæ ſcriptura teſtatur Ego iquit
dormio et cor meum uigilat. Curādum ē ēt ne nimieta
te cibi uel potus uigilaturi pectus oneretur: ne crudita
tes eructuantes et crapulā nō ſolus ipſi nobis iſuaues
ſimus: ſed grāæ ſps idigni iudicemur. Quidā nāqꝫ uir ī
ter paſtores eximius Sicut fumus inquit fugat apes:
ſic indigeſta tractatio auertit et abiicit ſps ſcī chariſma
ta. Ergo tāꝙ diuino functuri miniſterio añ nos per ab
ſtinentiam parare debemus: ut ingrauati expeditius ui
gilare poſſimus. Cogitatio quoqꝫ mala pellatur iſe ma
le uigilātis oīo fiat ſic legiꝫ in pēs Sunt.n. ex maligno
uigiliæ ſic in prouerbiis legiꝫ oīꝫ ablatū ē ſonus ab oclis
eorꝫ. Nō.n. dormiunt inquit niſi malefecerint. Abſit
fratres abſint ab hoc cōuentu tales uigiliæ Sit potius
uigilantium clauſū diabolo apertꝫ chriſto ut quē labi
is ſonamus: corde tñamus Tūc acceptabileſ nīæ uigiliæ
tunc pernoctatio ſalutariſ erit: ſi cōpetenti diligentia et
deuotione ſyncæra miniſteriū nīm et diuinis obtutibꝫ
offerētur. Hæc de uigiliarū auctoritate: antiquitate: ſic
nō utilitate dcā ſufficiāt Gratia domini noſtri ieſu chri
ſti cum omibus uobis Amen.

¶ Sequitur regula monachorum ex uariis Eplis atque
tractatibꝫ beati Hierōymi excerpta: et ꝑ quēdā Lupū
de oliueto hiſpanum monachum in certis Caplis Ru
briciſqꝫ diſtincta: quā Martinus quītus pontifex ma
ximus approbauit: Et ſua bulla ſcripta ipſius ordinis
profeſſoribꝫ obſeruandā tradidit ſic exēplūꝫ bullæ iſra
ſubiectū oſtendit.

MARTINUS Epiſcopus Seruus
ſeruorum dei Ad ꝑpetuā rei memo
riā Et ſi pro cūctoꝝ chriſti fidelius ſi
quibus curā apoſtolatus officii geri
mus ſtatu ſalubriter dirigēdo et am
pliando diligēter adhibeamus ſolicitudiniſ nīæ partes
Illos tñ affectuoſiori proſequimur caritate qui mūda
nis abiectis illecebris i humilitatis ſpu ſedulo uirtutū
dño famulantur. Unde ea quæ pro illorū ſub uera reli
gioniſ obſeruantia ſtabiliendo propoſito prouide ema
naſſe comperimus ut firma illibataqꝫ permāeāt libenter
apoſtolico muniminе roboramus. Nuꝑ ſiquidē pro ꝑ
te dilecti filii Lupi de oliueto ordinis monachorꝫ he
remitaꝝ ſancti Hieronymi gñalis ꝑpoſiti nobis expo
ſito ꝙ dudū ipſe et pleriqꝫ alii profeſſoreſ ordinis eiuſ
dem ſancti Hieronymi ſub regula ſancti Auguſtini tūc
uiuētis zelo deuotionis accenſi ob frugē uitæ melioris
artius et pfectius qua regula dictaret huiuſcemōi: et in
uero ſtatu monachali quem ipſe ſanctus Hieronymus
cū ſuis monachis et fratribuſ profeſſus fuiſſe et i com
mune obſeruaſſe ꝑhibetur uiuēꝫ et ut nomē gerebat e
iuſdē ſcī ſic eius uitam regulā et opera deſiderabāt imi
tari. Iccirco ad huiuſmōi ordinis ſtabile potius funda
mentum pro inſtitutione regulæ mōachorū heremitaꝝ
ordinis ſcī Hieronymi ex diuerſis epiſtolis et tractati
bus per dictū ſanctus hieronymū editis et ꝑ eccleſiā
approbatis nōnullam uerā religiōis doctrinā uitāque
mōachalē quā idē ſcs cū ſuis mōachis et fratribꝫ in e
ius uita i communi quo ad ea ꝙ pricipalia ſūt ſtatuſ et
uitæ mōachalis ꝑ multa et uſqꝫ ſui tpā obitus obſerua
uit et aliquos alioſ obſeruare mouit cōtinētia. Lupus
ipſe cōtraxerat cōpilauerat: et uelut in unū corpus ſub
certis titulis reduxerat: ſub quibꝫ ipſe et pleriqꝫ alii mo
nachi et fratres dicti ordinis extunc in aña degere: Et
permanere ac illa in regulam ſuſcipere proponebant
et affectabant. Nos tunc huiuſmodi propoſitum con
dignum et rationi conſonum recenſenteſ huiuſcemodi
regularem et monachalem obſeruātiam ꝑ ipſum ſcm
Hieronymum in uita eius obſeruandam: merito lau
dantes et approbantes: Illamqꝫ in dei eccleſia in ordi
nem monachalem attoli et obſeruari intenſis deſideri
is affectantes eides Lupo doctrinam et inſtituta mo
nachalia eiuſdem ſācti Hieronymi ex eiſdes epiſtolis
et tractatibus prout per ipſum Lupum extracta compi
lata et reducta fuerāt loco regulæ ſancti Auguſtini i re
gulam monachalem ordinis monachorum heremitaꝝ
dicti ſancti Hieronymi et eiuſdē ſancti uitam ꝑfatam i
ordiem huiuſcemōi ſuſcipiendā ac ipam regulā dicti ſā
cti prioribꝫ mōachis frībꝫ et perſonis predictis ſub ea
uiuere cupiētibus quos ēt ac ipſum lupū poſtꝙ ſcdm
eādem regulam uota ſua pricipalia emiſiſſēt a regulæ
dicti ſcī Auguſtini obſeruantia extūc penitus abſolutos
eſſe uolumus et decreuimus obſeruandam tradēdi et
publicādi plenā et liberā ꝑ alias nīas līas quas et eaꝝ
tenores pñtibꝫ hēri uolumus pro expſſis conceſſimus
facultatē ac ꝑ eaſdes līas uolumus quod poſtꝙ idem

Lupus regulam huiuſcemodi tradidiſſet et publicaſſet
ut pſertur extunc ipe ac priores: monachi: fratres: et p
ſonæ pdicti ſecundum illã uota ſua principalia religiõis
huiuſcemodi emittere profiteri et uiuẽ tnẽrentur. Ipſa
q3 regula ſic tradita et publicata robur obtineret ppe
tuæ firmitatis. Cum ãt ſicut exhibita nobis nuper pro
pte eiuſdem lupi petitis: lic3 ipſe poſtmodum ad ſaluta
rẽ dicti ordis monachalis iſtitutionẽ eiuſq3 ſoliditatem
et icremẽtum prouide itẽdens pſatas uitã dci ſãcti Hie
ronymi monachalẽ i ordie huiuſcemodi eiuſq3 doctri
nam: et iſtituta mõachalia prout ex epiſtolis et tractati
b3 pdictis p ipſus lupum extracta compilata et reducta
fuerũt ut pſertur dictaꝝ lĩarũ uigore loco dictæ regulæ
ſancti Auguſtini i regulas ordis monachoꝝ heremita
rũ huiuſcemodi aſſumpſerit et erexerit atq3 ſuſceperit
ipſamq3 regulam prioribus monacnis fratribus: et p
ſonas huiuſmodi ordis ſub ea uiuere cupiẽtib3 iux̃ illi
us cõtientias iuiolabiliter obſeruandã tradiderit publi
cauerit ac obſeruari decreuerit: ipſiq3 priores mona
chi et fratres uota ſua pricipalia ſecundus regulam hu
iuſcemodi i manib3 dicti lupi profeſſi fuerit: Illaq3 de
cætero utentes ſcdm eam regãtur et gubernẽtur: ac ip
ſam i regulam eoꝝ tãq̃ ueram doctrinã monachalem
ſãcti Hieronymi laudãtes et approbantes acceptarũt
et ſecundum eam ẽt monaſteria eiuſdem ordis mona
chorum regunt atq3 gubernãt. Idem tamen Lupus aſ
ſumptionẽ erectionẽ ſuſceptiones traditionem publica
tionem et decretũ aliaq3 pmiſſa ex certis cãis dubitat
uirib3 nõ ſubſiſtere pro parte dicti Lupi nobis fuit hu
militer ſupplicatũ ut aſſumptioni erectioni ſuſceptioni
et publicationi ac aliis pmiſſis pro illorũ ſubſiſtẽtia fir
miori robur apoſtolicæ confirmationis adiicere de be
nignitate apoſtolica dignaremur. Nos igĩ qui religiõis
propagationem et diuini cultus augmentũ nr̃is uigere
temporibuſ intenſis deſideriis affectamus huiuſcemo
di ſupplicationibus inclinati aſſumptionẽ erectionem:
ſuſceptionẽ: traditionem: et publicationem: et alia præ
miſſa ipſamq3 regulã prout inferius deſcribĩ: ac oĩa et
ſingula in ea contẽta ac iñ ſecuta rata habentes et gra
ta: ea auctoritate apoſtolica ex noſtra certa ſcia confir
mãus et pñtis ſcripti patrocinio cõmunimus ſupplẽteſ
oẽs deffectus ſi qui forſitan interuenerit in eiſdẽ. Sta
tuentes nihilominus haꝝ ſerie et ẽt ordinãtes q̃ d̃ cæ
tero. Lupus ipſe eiuſq3 ſucceſſores pppoſiti gñales pri
ores monachi fratres et profeſſores ac cõuẽtus et mo
naſteria dicti ordinis monachoꝝ heremitaꝝ ſãcti hie
ronymi q̃ nũc ſunt ẽt erunt in poſteꝝ profiteãtur uota
ſua tria pricipalia religionis: ac ẽt regãtur et gubernen
tur p dictum lupum eiuſq3 ſucceſſores ppoſitos: ac ui
uere teneantur ſecundum regulã huiuſmodi eiuſq3 cõ
tinentiam et effectum ac ipſiuſ ſuſceptionem traditiões
et publicationẽ pſataſ aliaq3 inſtituta ordinis huiuſmo
di regularia. Volumus inſpuer atq3 cõcedimus ad ſe
renandas cõſcientias profeſſoꝝ huius ordinis: et pro
ipſoꝝ maiori quiete animoꝝ q̃ ſi qui profeſſoꝝ huiuſ
mõi dictam regulam ſeu aliqua de contẽtis i ea huma
na fragilitate ãt infirmitate cauſãte ſeu alias tã exacte
prout traditur i eiſdem nõ obſeruauerint nõ propteꝛa
mortalis peccati uinculo ſint ligati: ſ3 per ſuos ſuperio
res pro eoꝝ exceſſu et trãſgreſſione ac modo culpæ in
iungi ualeat pœnitẽtia ſalutaris: quã ſuſcipere et adim
plere teneãtur: non obſtãtibus cõſtitutionibus apoſto
ſtolicis ac pdicti et aliorũ quorumcũq3 ordinũ ſtatutis
et conſuetudinib3 ẽt iuramẽto confirmatione apoſtoli
ca uel quacũq3 firmitate alia roboratis cæteriſq3 cõtra
riis quibuſcunq3. Tenor uero regulæ huiuſmõi de uer
bo ad uerbum ſequitur et eſt talis.

Capitula regulæ beatiſſimi Hieronymi excerptæ ex epi
ſtolis et opuſculis ſuis.

Exhortatio.
De obedientia.
De tribus generibus monachorum
De caſtitate.
De paupertate.
De utilitate paupertatis.
De correctione et doctrina præſidentis.
De ſolitudine
De laudibus et utilitate eremi.
De periculo uitæ ſolitariæ.
De periculo habitandi in urbibus.
De abſtinẽtia præcipue a carnibus.
De abſtinentia philoſophorus antiquorum ſacerdotũ
aliorumq3 ſanctorum.
De temperatis ieiuniis.
De contẽplatione oratione et lectione.
De uigiliis.
De ueſtibus.
De laboribus manuum.
De laude religionis et inductione ad eam.
De laude et detractione uitanda et piculis huius uitæ
De iuramẽto uindicta mẽdatio ſtultiloquio prohibẽdo
De paciẽtia recõciliatiõe et mortuiſ
non lugendis
De tribulationibus et obprobriis perferendis
De timore ultimi iudicii et defectu huius uitæ
De uirtute humilitatis et ſimplicitate et timenti animo
uitando.
De humilitate christi quez imitari debemus
De iuſtitia et uitæ rectitudine
De fide ſpe et timore.
De charitate et pace.
De iſirmis et pauperibus recreãdis
De pœnitentia et miſericordia dei.
Concluſio et finis regulæ.

Incipit exhortatio ad capeſcendam monaſticam diſci
plinam ex uariis epiſtolis beati Hieronymi excerpta.
C.i.

FRATRES cariſſimi nõ queo quẽ
mente cõcepi ore proferre ſermonẽ
et cordis lætitiã lingua nõ explicat.
Hoc autẽ nõ ſolus ego patior qui cu
pio narrare quæ ſentio: ſed ẽt et uos
mecum patimini plus exultãtes i conſcia q̃ in eloquio
proferẽtis. Cũ itaq3 nihil ſit christiano felicius cui pro
mittũtur regna cæloꝝ nihil laborioſius qui d̃ uita quo
tidie periclitatur. Nihil eo fortius qui uicit diabolũ: ni
hil imbecillius qui a carne ſuperatur. Utriuſq3 rei exẽ
pla ſũt pluria: Latro crẽdidit i cruce et ſtatĩ meretur audi
re Amẽ dico tibi: hodie mecũ eris i padiſo. Iudas de
apãtus faſtigio proditiõis tartaꝝ labĩ et ñc fãliaritate
coĩ: ñc itictiõe buccellæ: ñc oſculi gra frãgĩ: ne q̃ hoies
tradat quẽ filiũ dĩ nouerat. Nos quidẽ pua dimiſimuſ
grãdia poſſidemnſ: Cẽtuplicato fœnoꝛ christi promiſſa
reddũtur. Hæc dicimus ñ tã tibi q̃ aliis ſub tuo noĩe.
Ut pria te fili frõte doceãus magna cœpiſſe excelſa ſe
ctari: et adoleſcentiæ imo pubertatis icẽtiua calcantẽ p
fectæq3 ætatis gradũ ſcãdere. Sc̃is. n. dogma nr̃s hũili
tatis tenere ueſtigiũ: et p ima gradiẽtes ad ſũma nos a
ſcẽdere. Igĩ ſcs mihi iuocãdus ẽ ſps ut hoc ſuo ſẽſu oꝛ
meo defẽdat. Nõ quidẽ cãpũ rhetorici deſiderãus elo
quii ñ dialecticoꝝ tẽdicula et Ariſtotelis ſpieta cõquiri
mus: ſ3 ad ſcãꝝ ſcripturaꝝ grauitatẽ cõfugius: ubi uul
nerus uera medicina eſt: ubi dolorum certa remedia.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Uerum quia memoria labitur omnium quæ dixerimus
deſideras cõmentariolum fieri ut obliuionem lectio cõ
ſoletur : Ideo pauca quæ tibi reor fore neceſſaria ẽdidi
ſubnectẽda . Illo eni noſtra tẽdit oratio ut quoꝝ unus ẽ
labor unus et præmiũ ſit nauigãtes Nanqꝫ rubrũ maꝛ
in quo optãdũ nobis eſt ut uerus pharao mergatur cũ
ſuo exercitu multis difficultatibꝫ atqꝫ periculis ad urbẽ
maximã perueniũt utroqꝫ littoꝛ gẽtes uagæ imo beluæ
habitãt ferociſſimæ ſemp ſoliciti ſemp armati totius ãni
uehũt cibaria . latẽtibꝫ ſaxis uadiſqꝫ duriſſimis plẽa ſũt
omnia . Quorſum iſta ꝑſpicuũ eſt . Nam ſi ſæculi negoci
atores tãta ſuſtinẽt ut ad incertas perueniãt perituraſqꝫ
diuitias et ſeruẽt cũ animæ diſcrimine quæ multis peri
culis quæſierunt . Quid chriſti negociatori faciẽdum eſt :
qui uẽditis omnibus quærit precioſiſſimã margaritã ?
qui totis ſubſtãtiæ opibꝫ emit agrum quo reperiat theſa
urum : quẽ nec fur effodere : et latro non poſſit auferre .
Noſſe igitur oportet quid iuſſus ſit quidue prohibitus :
ut ſciẽtes utrũqꝫ ſeruemus : Alioquin ante ſciẽtiã man
dati impoſſibile eſt noſſe quid fiat . Et hæc ergo nõ inte
gritate uel mercibꝫ quaſi ignaros fluctuũ doctus nau
ta præmõeo ſꝫ quaſi nup e naufragio eiectus in littus
timida nauigaturis uoce denũtio . Cuncti tamẽ mei ſen
ſus affectu uobiſ uaco . ſꝫ obſecro uos ut cõatus meos
oratiõibus adiuuetis : ut dominus et ſaluator pro cau
ſa ſua reſpõdeat . Peſtrum itaqꝫ eſt ut uoluntates ſequa
tur effectus . Meum eſt ut uelis obſecrationis ueſtraꝝ
eſt ſed ipſũ meum ſine dei ſemper auxilio nõ erit meum
deus ſemp largitur ſemperqꝫ donaturus eſt . nec mihi
ſufficit ꝙ ſemel dedit niſi ſemp dederit . Si enim duri iu
dicis ſentẽtias crebra mulieris flexit petitio : quãto ma
gis paterna uiſcera interpellatiõe ſedula molliũtur ? Sci
tote tamẽ ante omnia nobis nil eſſe antiquius ꝙ chriſti
iura ſeruare nec patrum transferre terminos ſemperqꝫ
meminiſſe romanam fidem apoſtolico ore laudatam .

De obedientia. · C · ii

HELIPE ergo fili doctrinas noſtram
ea ſimplicitate et ueritate quã dicimus
quia nõ quærimus hominũ gloriam
deus teſtis ẽ . Nec ad hoc loquimur
ut humãas amicitiaſ aucupemur ne
noſtræ adulatiõis ſermone et nos et alios decipiamus
Nec ut nos apud homines aliquid uideamur : ſed ut
apud deum homines magna mereãtur . Hoc eſt itaqꝫ
totũ quod apprehenſa manu inſinuare tibi cupio et ut
ſimpliciter motus mẽtis meæ fatear nunc monachi icu
nabula moreſqꝫ diſcutimus : Si uis igitur ad uitã igre
di ſerua præcepta hoc eſt ab omni præcepto illicito quo
prohiberis recedas et ad oẽ bonũ quod iuberis prom
ptus accedas . Reſpice ſanctum uirum . Pammachium
et feruẽtiſſimæ fidei Paulinũ preſbyterũ qui nõ ſolum
diuitias : ſed ſeipſos domino obtulerunt . Qui cõtra dia
boli tergiuerſationẽ nequaꝗ pelles pro pelle : ſꝫ carnes
et oſſa et animas ſuas domino ſuo cõſecrarũt : qui te et
exẽplo et eloquio ideſt et opeꝛ et lingua poſſint ad ma
iora perducere . Nobilis es et illi : ſꝫ i chriſto nobiliores
diues et honoratus : et illi imo de diuitibus pauperes
et inglorii . et iccirco ditiores et magis inclyti quia pro
chriſto pauperes et inhonorati . Cõtempnis aurũ cõtẽ
pſerunt et multi philoſophi Nõ eni ſatis eſt perfecto et
cõſũmato uiro opes cõtemnere : pecuniam diſſipare : et
proiicere quod in momẽto et pdi et īueniri poteſt fecit
hoc et Antiſthenes fecerũt plurimi quos uicioſiſſimos
legimus . Plus eni debet chriſti diſcipulus præſtare : ꝙ
mundi philoſophus gloriæ animal et popularis auræ
atqꝫ rumoris uenale mãcipium . Tibi non ſufficit opes
cõtemnere niſi et chriſtũ ſequaris teipſũ uult dominus
hoſtiam uiuã placẽtem deo te inꝗ non tua : et deo uari
is tentationibus cõmonet quia multis plagis et dolori
bꝫ eruditur iſrahel et quem diligit dñus corripit : flagel
lat autem omnem filium quẽ recipit : et ꝙ ſi teipſũ domi
no dederis : et apoſtolica uirtute pfectus ſequi cœperis
ſaluatorem : tũc intelliges ubi fueris et in exercitu chri
ſti ꝗ extraneum tenueris locum . Unde et præpoſitum
monaſterii timeas ut dominum diligas ut parẽtes . Cre
das tibi ſalutare quicquid ille præceperit : nec d̃ maioris
ſñia iudices : cuius officii ẽ obedire et implere quæ iuſſa
ſunt dicẽte moyſe . Audi iſrahel et tace . Neqꝫ ipſe te
doceas . Nulla ars abſqꝫ mgiſtro diſcitur . Etiam muta
animalia et ferarum greges ductores ſequũtur ſuos in
apibꝫ prĩcipes ſunt : grues unã ſequũtur ordĩe lr̃atorio
Imperator unus . Iudex unius prouinciæ Roma ut cõ
dita eſt duos frẽs ſimul reges habere ñ potuit : et fratri
cidio d̃dicatur . In rebeccæ utero Iacob et Eſau bella ge
ſerũt . Singuli eccleſiaꝝ epiſcopi : ſinguli archipreſbyte
ri : ſinguli archidiaconi : et oĩs ordo eccleſiaſticus ſuis re
ctoribꝫ nititur . In naue unus gubernator ĩ domo unus
dñus In quouis grandi exercitu unius ſignum expec
tatur . Et ne plura replicãdo legẽti faſtidiũ faciam : p hæc
oĩa ad illud tẽdit oꝛo ut doceã te nõ tuo arbitrio reliq̃n
dũ ſed uiuere debere in monaſterio ſub unius diſciplia
pr̃is cõſorcioqꝫ multoꝝ : ut ab alio diſcas humilitatẽ : ab
alio patiẽtiã hic te ſilẽtiũ ille te doceat mãſuetudinẽ Nõ
facias qd̃ uis comedas quod iuberis : hẽas quãtũ acce
peris : et illud opis tui penſa pſoluas ſubiiciaris cui nõ
uis : laſſus ad ſtratum uenias : necdũ expleto ſomno ſur
gere cõpellaris . Tantis occupatus negociis nullis uaca
bis cogitationibꝫ : et dum ab alio trãſis ad aliud opuſqꝫ
ſuccedit opi illud ſolũ mẽte retinebis qd̃ agere cõpelle
ris : Nam oĩ oblatione et hoſtia precioſior eſt obtẽperã
tia mãdatoꝝ dicẽte propheta . Ecce obediẽtia melior ẽ
ꝗ ſacrificiũ : et ambitio ꝗ adeps arietũ Et alibi Initium
bonæ uitæ facere iuxta q̃ præcepta ſunt apud deum ma
giſqꝫ immolare hoſtias . Et alibi Qui cõſeruat legẽ mul
tiplicat oblatiões Sacrificiũ ſalutare ẽ attendere mãda
tis : et diſcedere ab omni iniquitate . Nec nobis blãdiri
debemus in factis iuſſoꝝ : ſi in prohibitorũ trãſgreſſiõe
peccemus . Cũ trãſgreſſionis crimẽ benefacti meritum
tollat . Quod non mei ſenſus aſſertio ſed utriuſqꝫ teſta
menti exẽpla probãt ubi inuẽimuſ etiam dei amicuſ ob
unius cõtemptus errores bonoꝝ retro factorum muni
ficentiam perdidiſſe Sic Adam facile cũ diabolo ẽdidit
ſeducenti poſt familiaritates et colloquiũ dei unius po
mi cupiditate ſuperatuſ perdidit paradiſum . Et quia per
tranſgreſſionem . annum habere præſumpſit multa ſimul
bõa amiſit Sic uxor Loth põt ãgeloꝝ colloquia cõtra
interitũ retro aſpiciẽs ĩ figmẽtũ ſalis repẽte cõuerſa eſt
Quis hic præſũptionis ſpiritus qui tãtam in aĩo noſtro
operatur audaciam ut cũ ſanctoſ hoĩes de leuibꝫ etiam
culpis uideamus punitos eſſe : et nos quottidie ĩ maio
ribꝫ et pluribus delinquẽtes intactos in media damna
tione fore credamuſ quanquã leue nunquã ſit deum ẽt
in exiguo contemnere : qui ñ tãtum ad qualitates pecca
ti reſpicit : ſꝫ ẽt ad perſonæ cõtemptum : pp qd̃ nõ ſolum
hoĩ itẽdẽdum quale ſit qd̃ iubetur ſꝫ quãtuſ ſit ille qui iu
bet . Excluditur hoc loco uulgaris illa ſñia qua mihi ſuo
iudicio ꝛligioſi et qui ſapiẽteſ ſibimet uidẽtur diceꝛ ſolẽt
Sufficit nobis ut ñ c̃rimialia pcc̃a et maiora faciãus faci
lis ẽ . n . omiſſio mioꝝ d̃lictoꝝ qui dũ aĩali ſapiẽtia occu
pãt aĩos ſpiritualẽ itelligẽtiã et cõſuetudinẽ diuiæ legis
ignorãt quæ ſæpe peccatũ oñdũt qd̃ nobis ñ uidetur eſſe
peccatũ : et quæ illic ipietatẽ facit : ubi nos pietatis opus
oñdimus . Saul et Ioſaphat reges fuerũt iſrahel et dũ
miſericordiã his quos deus oderat præſtiterunt dei of

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

feſſā ī opeꝛ pietatis icurrūt. Ecōtrario Phinees filiiqꝫ
Leui grās dei hūana cęde et ſuoꝝ parricidio meruerit
Vides q̄ntū ab humanis ſēſibꝫ p n̄am iperitiā icrepat
dīna ſnīa ut nobis iterdū cęleſtis iudicis diſpēſationē.
neſciētibꝫ iiuſta uideātur q̄ p cāꝝ ſciam iuſte et ſatis ē
cte facta probantur. Et rurſū ea q̄ nr̄o iudicio recte pro
bātur: apđ deū plerūqꝫ reproba et igrata uidētur. quis
hodie pr̄is Abrahę exēplo inoxiū uolēs filiū trucidarē
hūano iudicio nō cēderetur iſanus: Ecōtra quis i tactu
arcę dn̄i imitatus ozam hoim iudicio cōdēnaretur. cō
ſideremus igr̄ q̄ntus caſus ſit temere cōtēnentis cū tā
ta ruina eſſe dr̄ i negligētia obſequētis: uel quā dānati
onē excepturos cēdimus ideuotos cū tantā reprobatio
nes deuoti exceperit Tepidū diſcipulū n̄ amat chriſtus
Qui uult meus ēe diſcipulus ait Abneget ſēetipſū ſibi
et tollat crucē ſuā et ſequatur me. Beatę itaqꝫ ſūt illę a
nimę q̄ dorſū ſuū curuauerīt ut ſuſcipiāt ſr̄ ſe ſeſſorē: et
frena eius patiātur ut quocūqꝫ uoluerit flectat eas qr̄
.n. magr̄ p̄cipit obediētis iudiciū ē ſi dimiſſo aduerſus
eū audiat capite: ſi antē uertat tergū ſignū ē cōtēnētis

De tribus generibus monachorum in ęgypto cōmo
rantiū. C. iii.

ET quia monachorum fecimus men
tionē et te ſcio libēter audire q̄ facta
ſūt aurē pauliſp accōmoda Tria ſunt
ī ęgypto monachoꝝ gn̄a cœnobitę
quos illi anſes gētili ligua uocāt: noſ
in cōe uiuētes poſſumus appellarē Anachoritę qui ſoli
bitant p deſerta: et ab eo q̄ procul ab hoibꝫ receſſerūt
nūcupātur. Tertiū genus ē qđ ipſi dicūt remoth teter
rimū atqꝫ neglectū: qđ i n̄ra prouīcia āt ſolū āt primus
ē. Hi bini uel trini nec multo plures ſimul hitāt ſuo ar
bitrio ac ditione habitātes: et de eo qđ laborauerint in
mediū ptes cōferūt: ut hēant alimēta cōmunia: hitāt āt
q̄plurimi i urbibꝫ et caſtellis: et q̄i ars ſit ſca nō uita.
quicquid uēdiderit maioris ē p̄ci. Inter hos ſępe ſūt iur
gia: quia ſuo uiuētes cibo nō patiūtur ſe alicui eē ſubie
ctos: reuera ſolēt certare ieiuniis: et rē ſecreti uictorię
faciūt. Apud hos affectata ſūt oia laxę manicę follicā
tes: ueſtis groſior: crebra ſuſpiria: uiſitatio uirginum
detractio clericoꝝ. Et ſi qn̄ dies feſtus aduenerit ſaturā
tur ad uōitū. His igr̄ q̄i quibuſdā peſtibꝫ exterminatis
uēiamus ad eos: qui plures ſūt et i cōe hitant. i. quos
uocari cœnobitas diximus. Pria apđ eos confœdera
tio obedire maioribꝫ et quicquid iuſſerint facerē: Diuiſi
ſunt per decurias atqꝫ cēturias: ita ut nouē hoibꝫ pręſ
ſit decimus. Et rurſū decē p̄poſitos ſub ſe centeſimus
hēat: maneāt ſepati et ſeiunctis cellulis uſqꝫ ad horas
nonā ut inſtitutū ē nēo pergat ad aliū: exceptis his de
canis quos dixius ut ſi cogitationibꝫ forte quis fluctu
et illius cōſoletur alloquiis: p̄t horā nonā i cōe cōcurri
tur: pſalmi reſonāt ſcripturę recitātur ex morē: et cōple
tis orōnibus cūctiſqꝫ reſidētibus medius quē pr̄es uo
cāt icipit diſputarē: quo loquēte tm̄ ſilentiū fit ut nemo
aliū reſpicerē: nemo audeat excreare: Dicētis laus eſt ī
fletu audiētiū: tacite uoluūtur p ora lachrymę: et nec ī
ſingultus quidē erūpit dolor Cū uero de regno chriſti
et de futura beatitudīe: et de glīa cœperit ānunciarē uē
tura. Videas cunctos moderato ſuſpirio et oculos ad
cęlū leuātes inter ſe dicere Quis dabit mihi pēnas ſicͭ
colūbę et uolabo et requieſcā. Poſt hęc conſiliū ſolui
tur: et unaquęqꝫ decuria cū ſuo parēte pgit ad menſā:
Quibꝫ per ſingulas ebdomadas uiciſſis miniſtrāt: nul
lus i cibo ſtrepitus ē: nēo comedēs loqr̄. Viuitur pane
et leguminibꝫ: et holeribꝫ q̄ ſale ſolo cōdiuntur: Vinū
tm̄ ſenes accipiūt: quibꝫ cū puulis ſępe fit prandiū: ut
alioꝝ ętas feſſa ſuſtētetur: alioꝝ nō frāgatur icipiens.
Dehinc cōſurgūt pariter et hymno dco ad p̄ſepia ide
unt ibi uſqꝫ ad ueſpū cū ſuis unuſquiſqꝫ loqr̄ et dīc Vi
diſtis illū et illū q̄nta i ipo grā ſit: quātū ſilentiū? q̄ mo
deratus iceſſus? Si infirmū uiderit cōſolātur: ſi in dei
amore feruentē cohortātur ad ſtudiū: Et quia nocte ex
ſuas orōnes publicas i ſuo cubili uigilāt circūeunt cel
lulas ſinguloꝝ: et aure appoſita quid faciāt diligēter ex
plorāt: quē tardiorē dep̄henderit nō increpant ſed diſſi
mulato qđ norūt eū ſępius uiſitant: et prius icipiētes
prouocāt orare q̄ cogāt. Opus diei ſtatutū ē qđ deca
no redditū fertur ad œconomum: qui et ipſi p menſes
ſīṅgl̄i oim cū magno reddit timore rōnem. A quo ēt cibi
cum facti fuerint deguſtantur. Ieiunium totius anni ę
quale ē excepta quadrageſima ī qua ſola cōceditur di
ſtrictius uiuere. A penthecoſte cœnę mutantur in prā
dia quo et traditioni eccliaſticę ſatiſfaciāt et uētrē cibo
nō onerēt duplicato. Ad tertium ueniā genus quos a
nachoritas uocāt: et qui de cœnobiis exeūtes excepto
pane et ſale amplius ad deſerta nil d̄ferūt. Huius uitę
auctor Paulus Illuſtrator Antonius: Et ut ad ſuperio
ra cōſcendā princeps Ioannes baptiſta fuit. Talē uero
uiꝝ Hieremias quoqꝫ propheta deſcribit dicēs Bonū
eſt uiro cum portauerit iugum dn̄i ab adoleſcentia ſua
ſedebit ſolitarius: et tacebit: quia ſuſtulit ſuper ſe iugus
et dabit pcucienti ſe maxillā: ſaturabr̄ obprobriis quia
non in ſempiternum abiiciet dominus hoꝝ labores et
conuerſationes in carne non carnis alio tempore ſi uo
lueris explicabo: Nunc ad propoſitum redeam bonū
eſt obedire maioribus: parere perfectis: Et p̄t regulas
ſcripturarum uitę tuę tramitem ab aliis diſcere nec p̄c
ptore uti peſſimo ſcilicet prę ſumptione tua.

De caſtitate. C. iiii.

MORTIFICATE inquit apoſtolus
membra ueſtra quę ſunt ſuper terrā
Vnđ ipſe poſtea conſiderans aiebat
Viuo āt iam non ego: uiuit uero in
me chriſtus: Qui mortificauerit mē
bra ſua et in imagīe noctis perambulauerit non timebit
dicere factus ſum ſicut uter in pruina: Vnđ ides aplūs
caſtigabat corpus ſuum: et in ſeruitutem redigebat: ne
aliis p̄dicās ipſe reprobus inueniretur. Corporiſqꝫ ex
pſona generis humani inflatus ardoribus loquebatur
Miſer ego homo quis liberabit de corpore mortis hu
ius? Et iteꝝ ſcio qm̄ non habitat in me hoc eſt in carne
mea bonum. Velle. n. adiacet mihi: ut faciā autem bo
num nequaq̄. Neqꝫ quod uolo bonū: ſed quod nolo
malum hoc facio. Et denuo Qui ī carne ſunt deo pla
cere non poſſunt. Vos autem non eſtis in carne: ſed in
ſpiritu: ſi tamen ſpiritus dei habitat in uobis. Vnde p̄t
cogitationum diligentiſſimam cautionem ieiunioꝝ tibi
arma ſumēda ſunt: et canendū cū Dauid Humiliaui
ī ieiunio animā meam. Matrem āt ita uide ne p illam
alias uidere cogaris: quaꝝ uultus cordi tuo adhęreāt
et tacitū uiuat ſub pectore uulnus. Ancillulas q̄ illi in
obſequio ſunt tibi ſcias eſſe ī iſidiis: quia quāto uilior
earum conditio: tāto facilior ruina ē. Volo ergo te pp
has cauſas nō uitare cum mr̄e. Et p̄cipue ne ipſas offe
rentē delicatos cibos renuendo cōtriſtes: āt ſi accepis
oleū igni adiicias: et iter freq̄ntiā puellaꝝ p diē uideas
qđ noctibꝫ cogites. adoleſcētiā tuā nulla ſorde cōmacu
les ut ad altarē chriſti q̄i d̄ thalāo uirgo procedas: et hē
as de foris bonū teſtionū lꝫ d̄ cęteris uirtutibꝫ ut ſapi
ētia fortitudīe iuſtitia hūilitate māſuetudīe et liberalita
te poſſūt et alii iudicarē: pudicitiā ſola nouit cōſcia et hu
mani oculi huius rei certi Iudices eſſe non poſſunt.

Fœminæ quoqȝ quæ nomē tuū nouerit multū neſciāt nā
Joānes baptiſta ſanctam matrem habuit: pōtificiſqȝ fili
us erat: et tamē nec matris affectu: nec patris op̄ bȝ ui
cebatur. ut i domo parētum cum periculo uiueret caſti
tatis: Viuebat i eremo oculis deſiderantibus chriſtuȝ
nihil aliud dignabatur aſpicere: Veſtis aſpera zona pel
licea: cibuſ locuſtæ: et mel ſilueſtre omnia uirtuti et con
tinētiæ ꝑparata ūde martyrē quēdā tormēta nō uicerāt
ſed ſuperabat uoluptas. Tandeȝ cælitus inſpiratus ꝑci
ſas mordicus linguā in oſculantis ſe facies expuit: et ſic
libidinis ſenſū ſuccedēs doloris magnitudo præripuit.
Nam quomodo qui ignes tetigerit ſtatim aduritur: Jta
uiri tactus et fœminæ ſentit naturā ſuaȝ et diuerſitatem
ſexus itelligit. Jtem quomodo poterit libidinē refrenaꝛ
qui nec manū ualet cohibere nec linguā? Sed et hoſpi
tiolū tuuȝ nunq̄ mulierum pedes terant: Videas ne
ſub eodē tecto manſites nec i præterita caſtitate cōfidas
Quia nec Dauid ſantior nec Sāpſōe fortior nec: Salo
mōe potes eſſe ſapiētior memento ſēp ꝙ paradiſi colo
nū de poſſeſſiōe ſua mulier eiecerit ergo tāti ſibi ſactus
quilibet frater aſſiſtat. Nam ſcio quoſdam corpore cō
ualuiſſe: et animo ægrotare cœpiſſe. Periculoſe tibi mi
niſtrat cuius multū frequenter attendis Si tamē uidua
a te uiſitatur aut uirgo nunq̄ domū ſoluſ itroeaſ ſolus
cuȝ ſola et abſqȝ arbitro uel teſte nō ſedeas tantaqȝ cō
fabulandi fiducia ſit ut intrante alio nō paueas nec eru
beſcas. Speculum eni mentis facies eſt et taciti oculi
cordis fatētur arcana. Tales quoqȝ habeto ſocios quo
rum cōtubernio nō infameris Non ueſte ſed moribus
ornentur: et pudicitiā habitu polliceantur. Corrūpunt
mores bonos cōfabulatiōeſ peſſimæ Caueto oēs ſuſpi
tiones et quicquid probabiliter fingi poteſt ne fingatur
ante deuita Crebra munuſcula et ſudariola et faſciolas
et ueſtes applicitas et oblatos ac deguſtatos cibos blā
daſqȝ et dulces litterulas ſanctus amor non habet. Au
di me mel meum lumen meum meumqȝ deſidriū chri
ſtus eſt. Omnes delitias et lepores et riſu dignas urba
nitates et cæteras ieptias amatoꝝ i cōediis erubeſcius
et i ſæculi hoibȝ deteſtamur quanto magis i clericis et
monachis quoꝝ et ſacerdocium propoſito et propoſitū
ornatur ſacerdotio: Nec hoc dico qđ aut i te aut in ſan
ctis uiris iſta formideȝ: ſed ꝙ i oī propoſito et gradu et
ſexu boni et mali reperiātur: malorūqȝ cōdēnatio laus
maloꝝ ſit Vide quid poſſint frena a uiciis noſ retrahūt
itroducūt ad uirtutū choros i chriſtoqȝ mōte pulcherri
mo habitaꝛ nos faciūt. Quādiu i pria tua es habeto cel
lulā pro paradiſo uaria ſcripturaꝝ poma decerpe. His
utere delitiis haꝝ fruere cōplexu: Si ſcandalizat te pes
oculus manus tua proiice ea: nulli parcaſ ut ſoli parcas
aiæ tuæ. Qui uiderit iquit dñs mulierē ad cōcupiſcēduȝ
eā iā mœcatus ē i corde ſuo. Quis gliabitur caſtū ſe ha
bere cor? Aſtra nō ſunt mūda i cōſpectu dñi: quāto ma
gis hoies quoꝝ uita tētatio eſt Ve nobis miſeri quoti
ens cōcupiſciuſ tociēs fornicamur. Jnebriatus ē iquit
gladius meus i cælo multo āplius i terra quæ ſpinas et
tribulos generat. Vas electioniſ i cuius pectoꝛ chriſtus
reſonat macerat corpuſ ſuū et tamen cernit naturalē car
niſ ardorē ſuæ repugnaꝛ ſniæ ut qđ nō uult hoc ageꝛ cō
pellatur: et tu te arbitraris abſqȝ lapſu et uulnere poſſe
tranſire niſi omni cuſtodia ſeruaueris cor tuū maxime
cū pluriū ēt ſi cōtinēteſ: iracūdi ſūt ebrioſi procaceſ ſup
bi ex cōtinētia magis iſlati: ꝑcuſſoꝛiſ maledici cupidi tū
idi multū ſibi placēteſ ut iudiceſ cōtinētiā qua ſi ꝑferūt
incontinētiæ ſubminiſtraſſe materiā. ſȝ ille cōtinēs uere
eſt qui uniuerſa mēbrorū officia aīalis affectibus ſub
trahit et cogitatus a tota nequitia cōpeſcit quāto plura
tamen ſunt premia? Nāȝ et ego cuȝ eſſē iuuenis et ſoli
tudinis me deſerta uallarent incentiua uiciorū ardorē

qȝ naturæ fere non poteraȝ quæ cū crebris ieiuniis frā
gerem mens cogitationibus æſtuabat ad quam edomā
dam cuidam me fratri qui ex hebræis crediderat in di
ſciplinam dedi ut poſt Quintiliani acumina grauitatem
qȝ Frontonis Ciceroniſqȝ fluuios et lenitatē plinii al
phabetum diſcerē ſtridentia anhelātiaqȝ uerba medita
rer quid ibi laboris inſumpſerim quotienſqȝ ceſſauerim
et contentione diſcendi rurſus inceperim teſtis eſt con
ſcientia tam mea qui paſſus ſum q̄ꝫ eorum qui mecum
duxerunt uitam et gratias ago domino ꝙ de amaro ſe
mine litterarum dulceſ fructus capio Prima igitur ten
tamenta clericorum ſunt mulierum acceſſus nociuum
genus fœmina ianua diaboli uia iniquitatiſ: ſcorpionis
percuſſio cuȝ proximat ſtipula accendit ignem flāmico
igne perculit fœmina conſcientiaȝ pariter habitantis ex
uritqȝ fundamenta montium: Ego iudico ſi cum uiris
fœminæ habitent: uiſcarium non deerit diaboli: Si alli
gauerit quis ignes in ſinu ſuo et ueſtimenta ſua non cō
burentur Mihi crede nō poteſt toto corde cum domi
no hāre qui fœminaꝝ acceſſibꝫ copulatur: Sȝ dicis qui
ābulat ſīpliciter ābulat cōfidēter hēe et argute ſȝ opor
tet bonū hēꝛ teſtimōiū ex hiſ qui foriſ ſūt: licet corā dn̄o
recte incedas tamen coram hominibus bona prouidē
da quia aſtutioreſ ſunt filii lucis filiiſ tenebrarum Cum
ergo a te hoc genus non āputatur das reprehendētibꝫ
te locum: ipſe te detrahentium morſibus tradidiſti. Nā
inter illecebras uoluptatum etiā ferreas mētes libido
domat quæ maiorem in uirginibus patitur famem duȝ
dulcius putat omne quod neſcit: Narrant gentilium fa
bulæ cantibus ſirenarū nautas in ſaxa præcipites et ad
Orphei citharaȝ arbores beſtias ac ſilicū dura mollita
Difficile quoqȝ iter epulas ſeruatur pudicitia: nitēs cu
tis ſordidū oſtēdit aīuȝ licet quidā putāt maioriſ eē uir
tutis præſentē cōtemnere uoluptatem: tamen ego ſecu
rioris arbitror cōtinētiæ neſcire quid quærat. Rēotis
igitur uiri caſtitatis collocat arma. conſtruit i melioribꝫ
caſtra pudoris. Tecla ꝑt tentationē paſſionis: antiochiæ
cū Paulo ꝓhibetur pariter pergere: nemo mileſ cū uxo
re ꝑgit ad bellū. Germināt fœminæ ſpinas cuȝ uiris ha
bitātes Arcana mētiū acuto mucrone cōcutiūt. Nemo
igitur iter ſerpentes et ſcorpiones ſecurus igreditur Li
bido.n.ſꝑ ſui ꝛliquit penitudinē nūq̄ ſaciatur et extīcta
reaccēditur: uſū creſcit et dcreſcit: nec rationi paret quæ
impetu ducitur. Vnde uirginitaſ in eo felicior eſt ꝙ car
nis incentiua non nouit et uiduitas in eo felicior eſt ꝙ
præteritas animo recolit uoluptateſ. Viro.n. luxurioſo
uerbum caſtitatis offenſio eſt. Qui uiuunt i monaſterio
et quorum ſimul magnus eſt numeruſ nunq̄ ſoli extra
procedunt: de agmine columbarū crebro accipiter unā
ſeperat quam ſtatim inuadat et laceret: et cuius carnibꝫ
et cruore ſaturetur. Morbidæ oues ſuum relinquunt
gregem et luporum faucibus deuorantur. Rarus igi
tur tibi ſit egreſſus in publicum: martyres tibi quæran
tur in cubiculo tuo Nunq̄ tibi cauſa deerit procedendi
ſi ſemper neceſſarie proceſſurus ſis: alioruȝ uulnus no
ſtra ſit cautio. Peſtilente flagellato ſtultus ſapiētior erit
Nam etiam ea quæ homines eſtimant ſibi ſalutaria do
lente uerti uidemus in perniciē in tranquillitate eniȝ
tēpeſtas oritur Nihil deo aduerſāte ſecurum eſt: Natu
rale quoque eſt unumquenqȝ in ſuo periculo de alio
plus ſperare: ſi quando ſenſeris exteriorem hominem
florem adoleſcentiæ ſuſpirare: et accepto cibo cum te
in lecto poſitum dulcis libidinum pompa concuſſerit:
Arripe ſcutuȝ fidei: in quo ignitæ diaboli extinguuntur
ſagitte. Omnes enim adulterantes quaſi clibanus cor
da eoꝝ: licet difficile ē hūani aīaȝ aliquid nō amaꝛ ut i
quoſcunqȝ mēſ nīa trahatur affectus. Carnis igi amor
ſpiritus amore ſuperetur: deſideriū dſiderio reſtringatur

Quicquid ibi minuitur hic creſcat: n̄ ſinas ergo cogitati
onē creſcer̄ dū puus ē hoſtis iterfice: nequitia elidatur
i ſemie. Audi Pſalmiſtam Beatus qui allidet puulos
ſuos ad petrā Impoſſibile ē i ſēſū hoīs nō irruere mo
tū et medullaꝝ calorē. Ille tn̄ laudatur ille p̄dicatur be
atus qui ſtati cū cœpit cogitar̄ interficit cogitatus et al
lidet eos ad petras. Petra āt erat chriſtus. nā fides pu
ra morā nō patitur cū apparuerit ſcorpio ilico cōteren
dus ē. Ardētes ſigi diaboli ſagittæ ieiunioꝝ et uigiliarū
frigore reſtinguendæ ſunt Erras nāqꝫ frater erras ſi pu
tas unq̄ chriſtianus pſecutionē non pati: Tūc.n. maxie
oppugnaris ſi te oppugnari neſcis. nēo.n. ē tāta firmi
tate ſuffultus ut de ſtabilitate debeat eē ſecurus dicen
te aplō Qui ſtat uideat ne cadat qm̄ nullus hoſtili exer
citu obſidēte ſecurus ē. Nā aduerſarius nr̄ tāq̄ leo ru
giēs aliquid deuorare q̄rens circuit et tu pacē putas:
ſedet i inſidiis cū diuitibꝫ et i occultis ut interficiat ino
centem. Quod de libidie dixius referamus ad auaritiā
et ad oīa uicia q̄ uitātur ſolitudie: et iccirco urbiū freq̄n
tiā declinamus ne facere cōpellamur q̄ nos nō tam na
tura cogit facere q̄ uolūtas.

De paupertate. .C. v.

QUONIAM dives adoleſcēs oīa
q̄ i lege p̄cepta ſūt ſe iplēſſe iactabat
ad quē dn̄s i euāgelio Unus tibi in
quit deeſt. Si uiſ pfectus eē uade uē
de oīa q̄ hēs et da paupibꝫ et ueni ſe
quere me Qui oīa ſe dicebat feciſſe i prio certamie diti
as uicere nō pōt. Unde difficile itrāt diuites regna cæ
loꝝ q̄ expeditos et alaꝝ leuitate ſubnixos hitatores
deſiderāt. Uade inquit uēde nō ptē ſbē: ſed uniuerſa q̄
poſſides: et da nō amicis: nō conſāguineis: nō propin
quis: nō uxori: nō liberis: plus aliquid addā: nihil tibi
ob metū iopiæ reſeruabis: nec cū anania dānēris et ſa
phira: ſꝫ da cūcta paupibꝫ: et fac āicos de iīquo māmo
na: qui te recipiāt i æterna tabernacula: ut me ſequaris
ut dn̄m: nā ois qui reliquerit domus uel fr̄es aut ſoro
res. aut pr̄es āt matrē: āt uxorē: āt filios: āt agros pro
pter nomē meū centuplū accipiet: et uitā æternā poſſi
debit. O quāta beatitudo pro paruis magna recipere
æterna pro breuibꝫ: pro morituris ſp̄ uiuentia: et hēre
dn̄i debitorē. In actibꝫ aplōꝝ qn̄ dn̄i nr̄i adhuc calebat
cruor et feruebat recēs i c̄dētibꝫ fides uēdebāt oēs poſ
ſeſſiones ſuas: et p̄cia eaꝝ ad aplōꝝ proferebāt pedes
ut oñderēt pecunias eſſe calcandas: dabaturqꝫ ſingu
lis prout opus erat. Unde Ananias et Saphira diſpē
ſatores timidi imo corde duplici et ideo condēnati: qr
p̄t uotū abſtulerūt q̄i ſua: et nō eius cui ea uouerant.
partēqꝫ ſibi iam alienæ ſbē reſeruarūt metuētes famē
quā uera fides no timet: et p̄ntem meruere uindictā n̄
crudelitate ſntē: ſꝫ correctionis exēplo. Uende ergo ō
nia q̄ hēs et da pauperibꝫ: nō diuitibꝫ: nō ad luxuriam
ſꝫ ad neceſſitatē: ſiue ille ſacerdos ſit ſiue cognatus: ſi
ue affinis nihil aliud i eo cōſideres niſi pauptatē. quod
qꝫ in ægyptiis et Syriis monaſteriis moris ē: ut qui
ſe deo uouerint ſeculo renūciātes oīa ſeculi delicias
cōculcarint: ſꝫ utn̄ qd̄ ſeculo renūciamus uoluntas ſit
nō neceſſitas ut pauptas hēat expeditā gliās: nō illata
cruciatū. Ceteꝝ iux̄ miſerias huius tp̄is et ubiqꝫ gladi
os ſæuiētes ſatis diues ē: qui pane nō indiget: et nimi
um potēs ē qui ſeruire nō cogitur. Multi.n. ædificant
parietes et colūnas eccleſiæ ſubſternūt marmora nitēt
auro: et ſplendēt laquearia: et gēmis altare diſtiguitur
et miſtroꝝ dei nulla ē electio: nc uero mihi aliquis op
ponat diues in iudæa tēplū et menſas lucernas turibu
la: ſciphos: et alia ex auro fabricata: tūc hæc probabā
tur a dn̄o qn̄ ſacerdotes hoſtias imolabāt: et ſanguis
pecoꝝ erat redemptio peccatoꝝ: quāq̄ hæc oīa p̄ceſſe
runt in figura: nc uero cū pauptatē domus ſuæ paup
dn̄s d̄dicauerit: cogitemus crucē: et diuitias lutū puta
bimus: ſꝫ nūquid tp̄s ut hitetis in domibꝫ laq̄atis ideſt
ornatis et cōpoſitis: et q̄ nō tā ad uſū ſūt q̄ ad d̄litias
inquit propheta Nā habitaculū meū in quo fuerūt ſca
ſcoꝝ et cherubī et mēſa propoſitiōis pluuiis rigabitur
ſqualebit ſolitudine et ſole torrebit: q̄ āt utilitas fulgere
gēmis et chriſtus in paupere fame mori: Iam non ſunt
tua que poſſides: diſpenſatio tibi credita ē: Caue ne q̄i
fidelis et famoſus quondā tuoꝝ diſpenſator alienā pe
cuniam diſtribuendā accipias: nā cū Crates ille theba
nus homo quondā diſertiſſimus ad philoſophādū A
thenas pergeret magnū auri pondus abiecit: nec puta
uit ſe poſſe uirtutes ſimul et diuitias poſſidere et nos
ſuffarcinati auro chriſtū pauperē ſequimur ſub p̄textu
elemoſynæ priſtinis opibꝫ cubātes: nā q̄uo poſſumus
aliena fideli diſtribuere qui nr̄a timidē reſeruamus
Intelligis quid loquor. Dedit.n. tibi dn̄s i oībꝫ intelle
ctum p̄ter uictū et ueſtitū et māifeſtas neceſſitates ni
hil cuiq̄ tribuas: ne filioꝝ panē canes comedāt. Tu er
go cōſidera ne chriſti ſbās iprudēter effūdas: ideſt ne
īmoderato iudicio rē pauperū tribuas n̄ pauperibus:
qd̄ pars eſt ſacrilegii: et ſcd̄s dcm̄ prudētiſſimi uiri libe
ralitate liberalitas pereat: ſūt quoqꝫ qui pauperibꝫ pa
rū tribuūt: Et ſub p̄textu elemoſynæ diuitias q̄runt q̄
magis uenatio q̄ elemoſyna dicenda eſt: Sic beſtiæ:
ſic aues: ſic et capiūtur piſces: modicus i hamo eſcæ po
nitur: ut matronaꝝ in eo ſacculi protrahātur. nos autē
hūiles atqꝫ pauperculi nec hēmus diuitias n̄c oblatas
dignamur accipere: balſamū: piper: et poma palmarū
ruſtici nō emunt. Qui.n. uolunt diuites fieri icidunt in
tentationes: et laq̄um diaboli et deſideria multa. Et p̄
ſertī quia ætas optata cunctis nō uicinā mortes: q̄ de
betur mortalibꝫ i naturæ lege: ſꝫ caſſa ſpe ānorū ſpacia
pollicetur. nemo.n. tas fractis uiribꝫ et ſic decrepitæ ſe
nectutis ē: ut nō ſe putet adhuc unus annus eē uicturꝰ
Heu quid ago fracta naue de mercibꝫ diſputo. non in
telligimus antichriſtū appropinquare quē dn̄s ieſus in
terficiet ſp̄u oris eius. Iuuenis quidē pōt mori cito: ſꝫ
ſenex diu uiuere nō pōt: maxie qr ad cōpationes æter
nitatis oē qd̄ i mūdo patimur una dies appellari pōt
nō hitationis: ſꝫ peregrinationis. nā quottidie cōmuta
mur: tn̄ æternos nos credimus: Hoc ipſum qd̄ dico qd̄
ſcribo: quod lego: quod emendo: de uita mea trahitur
Quot puncta notarii tot meorum damna ſunt tempoꝝ
Omnes nanqꝫ diuitiæ de iniquitate deſcendunt niſi al
ter perdiderit: alter inuenire non poteſt: Unde uulga
ta ſententia mihi uidetur eſſe ueriſſima q̄ diues aut in
iquus: Aut iniqui hæres. Uideo enim homines ma
ria tranſire ante potentum excubare fores: pati omnia
quæ ſeruorum conditio uix patitur: ut diuitias congre
gent: ut aliquam accipiant dignitatem: Et poſtquā hoc
fuerint conſecuti tradere ſe Luxuriæ: et uoluptatibus:
et omni iniquitati: ut quod auaritia congregat luxuria
conſumat. Iſti ergo pro laboribus ſuis efficiūtur hoſpi
tium Dæmonum: qui templum dei eſſe debebant: Fi
unt tabernacula æthiopum. Poſtquam enim ditati fu
erint: et per Fas et Nefas ad Altiſſimum conſcende
rint: tunc conſcientia peccatorum ſuorum ſemper mor
tem ſemper iudicium formidabunt: Et ad leuem febri
ciunculas quaſi Latrones in carcere de æternis ſuppli
ciis ſuſpirabunt. Diuites autem qui ingreſſi ſunt re
gna cæloꝝ ipſis ditiis ad bōa utētes opa dites eē deſie
rūt: et diſpēſatores magis dei q̄ dites appellandi. Ob
ſecro ergo te ne lucra mundi in chriſti quæras militia.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Negociatores clericum et ex inope diuitem factum ex
ignobili glorioſum quaſi quādā peſtes fuge. Et præſertim
cum ſcias te toto renunciaſſe mundo et abiectis calcatiſ
qз diuitiis oratiōi lectioni ieiuniis uacare quottidie pro
curatores quoqз et diſpēſatores domoꝝ alienarū atqз
uillaꝝ clerici eſſe nō poſſunt. qui proprias iubētur cōtē
nere diuitiaꝝ facultates. Auaritiæ itaqз malum tibi oīo
uitandum ē non quo aliena non appetas: Hoc eni et
publicæ leges puniunt: ſed quo tua quæ tibi ſunt aliēa
non ſerues Si i alieno īquit fideles non fuiſtis. quod
ueſtrum eſt quis dabit uobis? Sed dicis iuuenis ſum
delicatus et manibus meis laborare non poſſum: ſi ad
ſenectas uenero ſi ægrotaꝛ cœpero: quis mei miſerebi
tur? Audi ad apoſtolos loquentes ieſus. Reſpice uola
tilia cæli et cætera: Si ueſtis defuerit lilia proponantur
Si eſurieris beatos audieſ pauperes et eſuriētes ſi ali
quis afflixerit dolor legito illud apoſtoli propter hoc
cōplacebo mihi i īfirmitatibus meis. Illud autes quod
derelicta milicia caſtraſti te propter regna cælorum quid
aliud ꝙ pfectam ſecutus eſt uitam. Perfectus autes ſer
uus chriſti nihil præter chriſtum hēt. Aut ſi quid præter
chriſtū habet perfectus nō ē Igitur ut cōcludas ſi perfe
ctus es cur bona paterna deſideras. Dominus euāgeli
um uocibus tonat non poteſtis duobus dominis ſerui
re: et audet quiſꝙ mēdacē chriſtum facere māmonæ et
chriſto ſeruiēdo: qui dicit ſe in chriſtum credere debet
quomō ille ābulauit ſic ambulare. Affati diues eſt qui
cum chriſto pauper eſt. Nas ſerui dei qui diebus et no
ctibus ſeruiunt domino ſuo qui in terris poſiti āgelorū
imitantur cōuerſationes et nihil aliud loquūtur niſi qꝺ
ad laudes dei pertinet. Habētes uictū et amictū his cō
tenti diuitiis qui plus habere uolunt ſi tamē ſeruāt pro
poſitum? Alioquin ſi āplius deſiderant his quoqз quæ
neceſſaria ſunt probātur indigni. Quicquid tamē corpo
ra noſtra defendeꝛ poteſt et humāæ ſuccurrere imbecilli
tati quos nudos natura profudit Hæc una appellāda ē
tunica Si ergo uis ēe qꝺ propheta eſt qꝺ chriſtus ē da
pauperibꝫ quo neceſſitas ſuſtētetur nō quo opes augē
tur. Quodqз ſi quid plus habes ꝙ tibi ad uictū ueſtitū
qз neceſſarium ē illud eroga i illo debitores te ēe noue
ris Nā aliena rapere cōuicitur qui neceſſaria ſibi retieꝛ
conatur Clerici quoqз qui de bonis parētum ſuſtentari
poſſunt ſi quid pauperū accipiunt ſacrilegium profecto
cōmittunt. Scit eni hoſtis āntiquus magis cōtinētiæ ꝙ
nūmoꝝ eē certamē facile nāqз abiicitur quod hæret ex
triſecus itestinū bellus periculoſius eſt: Zachæus diues
erat: apoſtoli pauperes: et quātus ad diuitias nihil quā
tum ad uoluntates totum mūdum reliquerunt Si offe
ramus chriſto opes cum anima noſtra libēter ſuſcipiet:
Si autē quæ foris ſunt deo: quæ itus diabolo demus
nō eſt æqua partitio. Nolo igitur ꝙ ea tantum offeras
quæ poteſt fur rapere: hoſtis inuadere: proſcriptio tol
lere: et quæ ad iſtar undarum et fluctuus a ſuccedētibꝫ
ſibi dominis occupantur: et quæ nolis uelis i morte di
miſſurus es illud offer qꝺ nullus tibi poſſit hoſtiſ aufer
re Nam aurum deponere icipientium ē nō perfectorū
ſeipſum offere deo proprie chriſtianorū eſt. Nec enim
imaginem crucifixi poteſt niſi qui i hoc ſæculo ſe nudus
mortuumqз īddiderit Infinita nanqз de ſcripturis exē
pla ſuppeditāt quæ auaritiā doceant eſſe fugiendā. De
rum quod nō ante plures ānos geſtus ſit referas. Qui
dā ex fratribꝫ parcior ꝙ auarior neſcieſ triginta dēariis
dñs uēditum cētus ſolidos quos lina texendo acquiſie
rat moriēs dereliquit Initus ē iter mōachos cōcilium:
Nas i eodē loco circiter quiqз milia diuiſis cellulis ha
bitabāt quid facto opus eſſet: Alii pauperibus diſtribu
endos eſſe dicebāt alii dādos eccleſiæ nōnulli parētibꝫ
remittēdos Macarius uero et Panthomius et Iſido
rus et cæteri quos patres uocant ſancto i eis loquente
ſpiritu decreuerunt īfodiendos eſſe cus eodem dicētes
Pecunia tua tecū ſit i perditione. Neqз hoc crudeliter
quiſꝙ putet eē factū Tantus quoqз cūctoſ p totā ægy
ptū terror īuaſit ut unū ſolidū dimiſiſſe ſit criminiſ radix
oīū maloꝝ ē auaritia idcoqз et ab apoſtolo idoloꝝ ſerui
tus nūcupatur Nō quidē occidet aīas iuſtā dñs Iunior
fui et ſēnui et ñ uidi iuſtū dēlictū ñc ſēen eius qrēs pāē
Helias coruis paſcitur miniſtrātibꝫ. Vidua ſareptēa ipa
cū filiis ſuis pitura prophetā paſcit eſuriens et mirū in
mōm capſace repleto qui alēdus uenerat alit. Petrus
aplūs ait argētū et auꝝ ñ ē mecū qꝺ aūt habeo hoc tibi
do ſurge et ābula in noīe ieſu at nūc multi licet ſermōe
taceāt ope loquūtur fidem et miſericordiā non hēo: qꝺ
aūt hēo auꝝ et argētus hoc tibi ñ do. Audi Iacob quid
in ſua epiſtola poſtulet. Si fuerit dñs meus mecum et
ſeruauerit me i uia hac p quam ego iter facio: et dederit
mihi panē ad manducādū: et ueſtē ad ueſtiēdū: tātū ne
ceſſaria deprecatus ē. Unde et latrones ad ſanctū Hila
riones. Quid faceres ſi latrones ad te uenirent? Quibꝫ
reſpondit Nudus latrones non timet: at illi occidi poſ
ſes. poſſum inquit: ſed nō timeo qui ſum mori paratus
cuius qui mirantur ſigna et portenta quæ facit: mirētur
et icredibilem abſtinentiā: ſcientiam: et humilitatē. Ego
aūt nil ita ſtupeo ꝙ gloriam et honorem calcaꝛ potuiſſe
quia factu eſt difficile gloriam uirtute ſuperaꝛ et ab his
diligi quos præcediſ. Cum ergo chriſti gaudeas liberta
te ac propemodū i dogmate conſtitutus ſis nō debes
ad tollendam tunicam tecta deſcendere: nec reſpicere
poſt tergum nec aratri ſemel arrepti: ſtiuam dimittere:
ſed ſi fieri poteſt imitare Ioſeph et ægyptiæ dñæ palliū
derelinque ut nudus ſequaris dominum ſaluatorem
qui dicit i euangelio niſi quis tulerit cruces ſuas et ſecu
tus me fuerit ñ poteſt meus eſſe diſcipulus: proiice ſar
cinā ſæculi: ne quæras diuitias q̄ cāeloꝝ prauitatibꝫ cō
parātur. Nudus et leuis ad cælus uola: ne alas uirtutū
tuaꝝ auri ꝺprimāt pōdera: ut ipleas ſacculus ques dñs
euacuare præcipit. Si igiturqui habent poſſeſſiones et
diuitias iubētur oīa uēdere etꝺare pauperibuſ: et ſic ſe
qui ſaluatores: dignatio tua non debet quærere qꝺ ero
gaturus es. Vidua illa i euāgelio paupercula quæ duo
minuta miſit i gaſophylacium cūctiſ præfertur diuitibꝫ
qr totū: qꝺ habuit dedit: et tu igitur erogāda ñ quæras
ut fortiſſimum tyrunculum ſuus chriſtus agnoſcat: ut læ
tuſ tibi ꝺ lōgiſſima regione ueniēti occurrat pater: ut ſto
lam tribuat et ānulū: ut imolet pro te uitulū ſaginatus:

De utilitate paupertatis C. .vi.

PAVPER uero ita cōſolādus eſt ut
ſciat i paupertate magis bona cōſide
rāda. Et primo quidē ꝙ a deo illi ſit
utiliter prouiſum. Præſciuit enim de
um īfirmitatem eius cōſideraſſe et ſciſſe ꝙ diuitiarū ſar
cinā et ſolitudinē portare ñ poſſet: Deinde ſciat quātas
tētationes quāta pericula tranſiuerit noīe pauptatis: ſi
affluētia deeſt quæ frequēter cōtraria eſt: ad aī tñ diuiti
aſ quātocius ſñ ipedimēto in pauptate tranſitur. Certe
quātis malis caruit cōſideret. Caret iuidia æmulatione
īſidiiſ dolo ſuperbia cōtētione et his quæ hoībus i hoc
ſæculo diuitiæ ſolēt cōſlaꝛ fluxu. n. reꝝ et ubertate copi
arū aīus ſoluitur. uigor mētis īfrigitur: uirtus corporis
eneruatur: At i paupertate non laſciua cōuiuia: non tur
pes potationes: oīa ſobria: oīa rigida: oīa humilia non
abiecta quoniā conſciētia pura et uirtute ſunt plenā ñ ē
abūdās extrāeis facultatibꝫ ñ facile ad diuitias aī. i. ad
uirtutes huius mūdi diues accedit filius eni dei difficili
us dicēſ diuitē itroīꝛ i ꝛgnū cæloꝝ utiqз itelligit pauper

facilius ne ſe ob pauptatē alienū eſſe a cura dei exiſtiet
propheta teſtatur dicens et pau pē et diuitē ego feci et
pro oibꝫ æqualis cura mihi ē. Nō eſt enĩ deus pſonaꝝ
acceptor nec pro illo tantū curā gerē profitetur qui ĩ
ſeculi diuitiis pollet: ſꝫ pro oibꝫ et pro pauperibꝫ curaſ
ſuſtinet remũeraturus quē iuenerit aut ĩ diuitiis hũilē
aut in pauptate patientē diſtributi ueluti totius corpo
ris hũani et miniſteriū q̃ritur ſinguloꝝ? Conſidret hōiſ
corpus eſſe. unū quidē corpus ſꝫ plurima mbra. Num
quid oia ſunt oculus: aut pes aut reliqua mēbra? Sed
ſicuti ait apolũs doctor gentiũ in fide et ueritate quæ
inferiora ſunt mbra maiores his tribuimus honorē. Et
quēadmōm uirtus ſinguloꝝ mēbrorũ ĩ ſuo ordine at
qꝫ officio demonſtratur. Ita in totius gñis hũani cor
pore uelut minor pauptas et diuitiæ collocātur ut diui
nis hũanitas dei examine cōprobetur. Exultare debet
paup et deo g̃ias agere q multis patrimōii nexibꝫ libe
ratus In die probatōis nō grauatur cōpedibus faculta
tū: facilius liber ſequitur diſcipulus dñm nullis nexibꝫ
implicatus. Non deſit ēt ab ipō in quātũ poteſt miſeri
cordia iuſta in egenos qr ſic iuſtus efficitur de frugali
tate inferioribꝫ et nō hñtibꝫ ꝓrogator nō uereatur ñe
ipſe deficiat cū in uſu ſcæ adminiſtratōis habeat ꝓptiſ
ſimā uolūtatē. Nihil eni ſibi deerit nō cupiat in ſæculo
diues fieri ne mala ſibi plurima acquirat dicēte ac mo
nēte glorioſo Paulo Habētes uictū et ueſtitũ his con
tēti ſumus. Immo ſi uera fide et pp ſalutes credeĩ cæle
ſtes ſibi diuitias coopteĩ? et cōparet quas ũuſquiſqꝫ et
miſericordia et reliquis actibꝫ bōis cōparat et aſſumit.
Tēporalibꝫ ēĩ æterna ſunt ꝓpōenda: caducis ſtabilia:
ſolicitis ſecuriora: piculoſis libera: inhōnrificis clario
ra. Igĩ cũ chriſtus dixerit Primū q̃rite regnū dei et
hæc oia appōētur uobis nulli dubiū fore credo his co
piā neceſſariā reꝝ in terris non defecturā quibus cæle
ſtia ꝓparantur. Unde his monitis et diues tēpetur: et
paup ſubleuetur. Difficile potētes et nobiles et diuites
et multo his difficilius eloquentes credunt deo. Occæ
catur nāqꝫ mēs eoꝝ diuitiis: opibꝫ atqꝫ luxuria/circun
dati uiciiſ nō poſſunt uideĩ uirtutes. Felix ergo qui nō
in diuiciis nō in ſapientia nō in potētia ſæculari et elo
quētia: ſꝫ ĩ chriſti paſſiōibꝫ gloriatur. Ac nihil miſeriuſ
q̃ deū pp nūmus cōtēnere. Ideo quē ſenſeris ſēp aut
crebro d̃ nūmiſ loquētē iſtitorē hēto potiuſ q̃ mōachū

De correctione et doctrina ꝑſidentis . C. vii.

RECTOR quoqꝫ honore ſupꝑſſo
æqualē ſe ſubditis bene uiuentibus
et erga peruerſos iura rectitudĩs ex
erceĩ nō formidet. Nā liquet q oēs
hoies natura ingēuit æquales: ſꝫ ua
riante meritorū ordine alios aliis culpa poſtpoſuit: ſꝫ
et arguit negligētes rectores eccleſiæ dei ob quorū in
curias perit. oīs decor populi chriſtiani cũ nec ĩ medi
tatione legis diuinæ nec cultu pietatis: nec in ſacrarum
uirtutū exercitio laboraĩ conentur. Tunc et enĩ docri
nā rectorum ſuauitas eſt cũ doctrina pariter et uita
conſenciant. Sed nec putant ſua ſcientia et ſapientia
ſed dei auxilio pacem eccleſiis ſuis redditam qui ſi ſu
um ſeruauerint gradū? ſunt quaſi domus dei et quaſi
angelus domini. Sed ſi plus cupiunt uideri noſſe q̃
cæteri q̃nqꝫ patent ueritatis regulā non tenere. Magĩ
quoqꝫ diſcipulū corrigit quē ardentioris cernit ingēii.
Nam medicus ſi ceſſauerit curare deſperat. Quoniā
non eſt parui apud deum meriti bene filios educare.
Rectorum quoqꝫ eſt ut laborantiũ nouerint ſudorē
uel lapſis manū porrigere uel errantibꝫ uiaſ oñdere.
Sed ne glorieris q multos diſcipulos hēas filius dei
docuit in iudæa et duodecĩ illũ tantū apoſtoli ſeque
bantur phariſæoꝝ antē doctrinæ oīs populus applau
debat. Lædit diſcipulus mgĩs ſi p negligentiā ſuam ꝓ
cepta eiuſqꝫ laborē diſpdat. Ideo nō ſit in eis pene di
uerſitas in quibꝫ paria ſūt peccata. Nullius pſonaſ ac
cipias quātūcūqꝫ ſit potēs uel nobilis ſi peccauerit cor
ripe eū. nā cōfuſiōē ſequitur ignōinia ignōiniā correc
tio correctiōē cōſolatio cōſolatōnes ſalus. Vera ēĩ ā
citia qd̃ ſentit. ſimulare non debet nō ē crudelitas pro
deo crimina pũire ſꝫ pietas nil tñ crudelius nilqꝫ miſe
rius inueniri poteſt q̃ ut timore mortis propriæ ne ſalu
tē filioꝝ audeant defendeĩ. Docente āt te ĩ eccleſia nō
clāor populi ſꝫ gēitus ſuſcitetur. lachrymæ audiētiũ
laudes tuæ ſint Sermo ꝑſbyteri ſcripturaꝝ lectione cō
ditus ſit Unde et apolũs præcipit Sermo ueſter ſit ſa
le conditus quod ſi inſatuetur foras proĩicitur et per
dit nominis dignitatem Nā ſicut uictoria dñi triũphuſ
ē ſeruoꝝ. Sic magiſtri eruditio diſcipuloꝝ profectus.
Niſi ēim caput ſanus ſit oia mēbra erūt in uitio. Quā
do doctrina nō erit ĩ eccleſiis ītelligimus pire pudicitĩ
am caſtitates mori et oēs obire uirtutes quia nō come
derunt uerbū dñi Tunc ſcriptura utilis ē audiētibꝫ cū
abſqꝫ chriſto non diſcitur? cum ſine pře non profatur ?
cũ enĩ ſine ſpu ſancto non ĩas inſinuat Ille qui ꝑdicat
ſed difficile dignus ꝓco uirtutũ chriſti inueniri poteſt
qui in annuntiandis illis nō ſuā ſed eius q̃rat gloriā quē
ꝑdicat. Cōfuſio quoqꝫ et ignominia eſt ieſū crucifixus
et paupes et eſurientē fartis ꝑdicare corporibꝫ: et ieiu
nioꝝ doctrinam per rubentes buccas tumentiaqꝫ ora
proferre. Non cunfundant ergo opera ſermōes tuum
ut cum in eccleſiis loquaris tacitus quiſqꝫ reſpondeat
Cur hæc quæ dicis ipſe non facis? Accuſare auaritiam
etiam latro poteſt. Sacerdotis uox cum mte cōcordet
Nam quomodo poteſt ꝑſes eccleſiæ malus auferre de
medio eius qui ĩ delictũ ſimile corruerit. Ac qua liber
tate corripit peccantē cũ tacitus ipſe ſibi rñdeat eades
admiſiſſe quæ corripit. Perdit enĩ auctoritatē docen
di cuius opere ſermo deſtruitur. Et illđ Tullii Caput ar
tis eſt doceĩ quod facias. Venerationi mihi ſempˀ fuit
non uerboſa ruſticitas: ſed ſancta ſimplicitas. Qui eni
in ſermōe ſe dicit apoſtolos imitari: prius imitetur uir
tutes et uitam illoꝝ In quibꝫ loquēdi ſimplicitates ex
cuſabat ſancti noīnis magnitudo. Non enĩ facĩ eccleſi
aſtica dignitas chriſtianū: nec eſt facile ſtare loco Pau
li: tenere gradū Petri iaꝫ cū chriſto regnantiũ ne for
te ueniat angelus domini qui ſcindat uelum templi tui
qui candelabrum tuum de loco moueat. Igitur ædifi
caturus turri futuri operis ſũptus cōputa. Sicuti nō
hieroſolymis fuiſſe: ſed hieroſolymis bene uixiſſe lau
dandum eſt. Prius ergo faciamus et ſic doceāus ne
doctrinæ auctoritas caſſis opibꝫ deſtruatur Nā d̃ elo
quentibꝫ et pronūtiātibꝫ plenus ē orbis loquuntur q̃
neſciūt: docent q̃ nō didicerunt mgĩi fiūt cū āte diſcipu
li non fuerint. Sed nec ad ſcribendū cito proſilias et
leui ducaris inſania Multoqꝫ tpe diſce qđ doceas et
ſic nō temeritate quorūdam doceaſ qđ neſcias ſꝫ ante
diſce qđ dicturus es Nā qui ſapientis uerba crebro au
dire et intelligere negligit uitam ſuam gubernare non
nouit. Quanto magis nec aliorũ regimini proſici Igĩ
ſeruum ſeruis te eē cōuenit Atqꝫ ita in omnibus ꝑdo
ceĩ ut quicũqꝫ audiūt cōuerſatōe tua magiſ q̃ ſermo
ne proficiant Quoniā quidē non in ſermōe ē regnum
dei ſꝫ in uirtute. Sed ne ſtati multitudinis acquieſca
mus iudicio. Sꝫ electi in principatū noſcāus mẽſuram
noſtram et humiliemur ſub potenti māu dei Re ue
ra nil fœdius ꝑceptoĩ furioſo cū debeat eē māſuetus
et eruditus e cōtra toruo uultu trēentibꝫ labiiſ rugata
frōte effrēatiſ cōuiciiſ facie iter pallorē ruborēqꝫ uari

ata clamore perſtrepit et errantes nõ tas ad bonum tra
hit ꝙ ad malum ſeuitia ſua præcipitat: licet nõ qui iraſci
tur iracũdus ẽ: ſed ille qui crebro hac paſſione ſupatur
Suntq; multi docẽtes ea quæ non oportet turpis lucri
gratia: qui totas domus ſubuertũt et putant quæſtus eẽ
pietatem quod plerũq; accidit ut habeamus pugnas le
gis nõ ad deſiderium ueritatis ſed ob iactantias gloriæ
dum apud audientes docti uolumus æſtimari: Feſtino
igĩ gradu pgãuſ ad magiſtroſ et eoꝝ terãus limia et pce
pta uirtutũ ac miſteria ſcripturaꝝ uicula putẽus æterna

De ſolitudine Fiiii

Reuera ut ſimpliciter motus men
tis meæ fatear: conſiderãſ propoſitus
tuum et ardores quo ſæculo renũcia
ſtis: differẽtias i locis arbitror: Si ur
bibꝫ et frequẽtia urbiũ derelicta i agello habites et chri
ſtuꝫ i ſolitudine quæras: et ores ſolus i mõte cum ieſu
ſanctorumq; locorũ tñ uicinitatibꝫ pfruaris: ideſt ut et
urbe careas et propoſitũ monachi nõ amittas Loquor
nõ de epiſcopis nõ de presbyteris nõ de clericis quoꝝ
alia cauſa ẽ alia mõachi. Clerici oues paſcũt ego paſcor
ſed de monacho loquor qui precium poſſeſſionum ſua
ruꝫ ad pedes apoſtoloꝝ poſuit docẽs pecuniã calcãdaꝫ
et humiliter et ſecreto. uictitãs ſp cõtemnat qđ ſemel cõ
tempſerit. Nam ſummæ ſtulticiæ ẽ renũciare ſæculo: di
mittere pñiã: urbes deſerere monahũ profiteri: et inter
maiores populos peregre uiuei. Quia igĩ ſi me iterro
gas per quam uiam icedere debeas reuelata tecuꝫ facie
loquar. Si officiũ uis exercere pſbyteri: ſi epiſcopatus
te uel opus uel onus forte delectat: uiue i urbibus et ca
ſtellis: et alioꝝ ſalutem lucrum fac ãiæ tuæ. Sin aũt cu
pis eſſe quod diceris monachus quid facis in urbibus
quæ utiq; ñ ſũt ſoloꝝ habitacula: ſꝫ multoꝝ: habet unũ
quodq; propoſitũ principes ſuos. Romani duces imi
tantur camillos Fabricios Regulos Scipiones. Phi
loſophi proponant ſibi Pythagoram: Socrates Plato
nem Ariſtotelem poetæ æmulentur Homerũ Virgili
um Menandrum Terentium Hiſtorici Thucydidem:
Saluſtium Herodotum Liuium. Oratores Lyſiam
Gracchoſ. Demoſthenes Tullius: Et ut ad noſtra ueni
amus Epiſcopi et presbyteri habeant ad exemplũ apo
ſtolos: et apoſtolicoſ uiros: quoꝝ honorem poſſidẽtes
habere mereantur et meritum. Nos autem habemus
propoſiti noſtri principes Paulũ Antonius Julianum
Hilarionẽ Maccariũ et ut ad ſcripturaꝝ auctoritatẽ re
deã nĩ priceps heliaſ nĩ pricepſ Heliſæus nĩ duceſ filii
prophetarũ: qui habitabãt in agris et ſolitudine: et faci
ebant ſibi tabernacula prope fluenta iordanis. De his
ſunt et illi filii rechab qui uinum et ſiceram nõ bibebãt
et morabantur: i tentoriis qui dei per Hieremias uoce
laudãtur et promittitur eis ꝙ nõ deficiat de ſtirpe eoꝝ
uir ſtans coram domino. Interpretare igitur uocabulũ
mõachi hoc eſt nomen tuum: quid facis in turba qui
ſolus es: nõ tibi eadem cauſa eſt quæ cæteris: Quodq;
nemo propheta in patria ſua honorem habet Nãs ubi
honor non eſt ibi contemptus eſt ubi contemptus ẽ ibi
frequenter iniuria ubi iniuria ibi indignatio ubi idigna
tio ibi quies nulla: Ubi quies ñ eſt ibi mẽs ſæpe a pro
poſito deducitur. Ubi autẽ per inquietudinem aliquid
aufertur ex ſtudio minuſ fit ab eo qđ tollitur et ubi minus
ẽ perfectum nõ poteſt dici. Ex hac ſupputatiõe illa ſũa
naſcitur Monachum perfectum in patria ſua eſſe non
poſſe perfectũ autẽ ẽe nolle derelinquere ẽ. Ubi autẽ
ego nũc ſũ nõ ſolũ quid agĩ i patria ſꝫ ã patria perſiſtã
ignoro Immo nec mihi cõceditur unus ãgulus eremi
quottidie expoſcor fidem quaſi ſine fide renatus ſum.
De laudibus et utilitate eremi F ix

Quid igitur agis tu ſi in ſæculo qui
maior es mũdo paupertatẽ ties: bea
tos pauperes chriſtus appellat laboẽ
terreriſ: ſed nemo athleta ſine ſudori
bus coronatur de cibo cogitas: ſꝫ ue
ra fides famẽ ñ tiet ſup nudã metuiſ humũ exeſa ieiũiis
mẽbra collidei ſed dñs tecũ iacet Squalidi capitis hor
ret iculta cæſaries ſꝫ caput tuũ chriſtus ẽ infinita eremi
uaſtitas terret: ſꝫ tu paradiſũ mẽte de ãbula quotiens il
luc cõſcẽderis totiẽs i erẽo nõ eris O deſertũ chriſti flo
ribꝫ uernãs O ſolitudo in qua illi naſcũtur lapides de
quibus in apocalypſi ciuitas magni regis extruitur:
O eremus familiaris deo gaudẽs et cætera Ad quæ eti
am illud apoſtoli. Nõ ſũt cõdignæ paſſiões huius tẽpo
ris ad futuram gloriã quæ reuelabitur i nobis Cur eni
timido animo chriſtiãus es filius ominis nõ habet ubi
caput ſuũ reclinet tu amplas porticus et ingẽtia tectoꝝ
ſpacia metiris hæreditatẽ expectãſ ſæculi cohæres chriſ
ti eſſe nõ poteris Nudos amat eremus Corpus aſſue
tum tunicæ loricæ onus nõ fert Caput opertum linteo
galeas recuſat: molles otio manus durus exaſpat capu
lus. Sed cur inquit pergiſ ad eremũ uidelicet ut te nõ
audeã non: uideã ut tuo furore ñ mouear: ut tua bella
non paciar: ne me capiat oculus meretricis: ne forma
pulcherrima ad illicitoſ ducat amplexuſ Reſpondebis
hoc nõ eſt pugnare: ſed fugere Sta in atie aduerſariis
armatuſ obſiſte ut poſtquaꝫ uiceris corõeris fateor ibe
cilitates meam Nolo ſpe pugnare uictoriæ ne perdam
aliquando uictoriã Si fugero aut uincẽdus mihi ẽ aut
cadendus Quid autẽs neceſſe eſt certa dimittere et icer
ta ſectari? aut ſcuto aut pedibꝫ mors uitanda eſt Tu qui
pugnas et ſuperari potes et uincere. Ego cum fugero
non uincor in eo quod fugio ſed ideo fugio ne uincar.
Nulla ſecuritas eſt uicino ſerpẽte dormire: poteſt fieri
ut me non mordeat: tamẽ poteſt fieri ut aliqñ me mor
deat: fuga eni non infidelitatis. ſꝫ prudẽtiæ iudicius eſt:
ne fruſtra nos offeramuſ periculis. Sed nuper ægypti
deſerta uidiſti intuitus es angelicã familiã: quãti ibi flo
res ſunt. ꝙ ſpiritualibꝫ gemmis prata uernãtia Vidiſti
ſerta quibus dominus coronatur. Ille tibi ignis in pec
tore exæſtuet et illa quottidie cogita tracta cõſidera et
q̃i quodam carcere tẽnus exclama Heu me quia prolõ
gata eſt peregrinatio mea: et in paradiſũ mẽte cõſcẽdẽs
tociẽs in terra nõ eris quotiens terrena deſpexeris Ea
dẽ nobis certe cũ his qui habitãt per deſerta cõditio ẽ.
iidẽ oculi: totidẽ et manus: iiſdẽ iſirmitatibus uel uirtu
tibus ſubiacemus. Si te aquæ potus uexat: quãti nobi
les nõ dicã uina neſciũt ſed carnes ignorant: et fuſo tã
tuꝫ legumine ſuſtẽtãtur. Si balnearũ te lauacra ſolicitãt
quanti principes ciuitatum ſiue ob culpam propriam ſi
ue ob inuidias ad inſulaſ deportati ſine æterno præmio
perpetuaq; mercede abſq; balneis perſeuerant? Nemo
id neceſſitate pati nõ poteſt quod pro deo pati uolũtate
detrectat. Habebis cellulam quæ te ſolũ capiat. Immo
non eris ſolus. Angelica turba uerſabitur. tot ſocii quot
ſancti. Legeſ euangeliũ fabulabitur tecũ ieſus. Replica
bis apoſtoloſ uel prophetaſ. Nunquid poteris tales ali
um tuis ſermonibuſ habere conſortẽ. Terra ſumuſ et ci
niſ et per omnia momenta de noſtra ſalute ſuſpenſi con
tinue i puluerẽ diſſoluendi. Quid retractamus facei de
neceſitate uirtutem? certe quandoq; moriẽdum eſt? ꝙ
cito mũdi derelinquamus anguſtias: et ſi forte ob conti
nẽtiã quod tamẽ raro accidit dolere ſtomachus: æſtuare
febribus repperimus perpetuæ uitæ ingreſſuri ianuam
morbum putemus: quanti enim inmediis opibus et
inter infulas conſulatuſ repentina morte ſubtracti ſunt?
Quid ergo deſideramus urbius frequentias qui de ſin
gularitate cẽſemur? mihi eni oppidũ carcer: et ſolitudo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

paradiſus eſt ſæcularium quoqꝫ maxime potentus con
ſortia ꝺuita : quid tibi neceſſe ē illa ſepiuſ uideꝛ quorū
cōtēptu mōachuſ ēe cœpſti Nã mōachū ſolitudo facit
nō publicus .

De periculo uitæ ſolitariæ .X La

MORALEM etiã nunc mores diſcu
timus: qui iugum chriſti collo ſuo im
poſuit primumqꝫ tractandū eſt Utrū
ſolus an cum aliis in monaſterio uiue
re ꝺbeas mihi placeat ut habeas ſan
ctorum contuberniū: nec abſqꝫ ductore ingrediaris uiā
quam nunꝙ ingreſſus es: ſtatimqꝫ tibi in partes alterā
declinādū ſit ut errori pateas: pluſqꝫ aut minus ambu
les ꝙ neceſſe eſt: et currens laſſeris moramqꝫ faciens
obdormias in ſolitudine cito ſurrepit ſupbia: et ſi parū
per ieiunauerit : Hominemqꝫ non uiderit putat ſe ali
cuius momenti: oblituſqꝫ ſui Unde quo uenerit intus
corde foris lingua uagatur Judicat contra uoluntatem
apoſtoli alieōſ ſeruos quo gula popoſcerit porrigit ma
nus Dormit quantū uoluerit neminē ueretur . Omnes
ſe inferiores putat: crebriuſqꝫ in urbibus ꝙ in cellula
eſt: et inter fratres ſimulat uerecundiam quiplatearum
turbis colliditur Quid igitur ſolitariã uitã reprehendi
mus? minime Quippe quã ſæpe laudauimus Licet ut
præfertur ſolitaria uita periculoſa eſt ne abſtracti ab ho
minum frequētia ſordidis et ipſis cogitationibꝫ pateāt
et plēi arrogātia et ſupercilii cunctos deſpiciāt armētqꝫ
liguas ſuas uel clericis uel mōachis detrahēdo . Sed
de ludo mōaſterioꝝ uolūus huiuſcemōi egredi milites
quos eremi dura rudimēta nō terreāt qui ſpeciē cōuer
ſationis multo tpe dederint qui oīs fuerint minimi ut
primi oīs fierēt quos nec eſuries aliqñ ñc ſaturitas ſup
auit qui paupertate lætātur quoꝝ habituſ ſermo uultuſ
inceſſus doctrina eſt: o quotiēs ī eremo cōſtitutus ī illa
uaſta ſolitudine quæ exuſta ſoliſ ardoribꝫ horridū mōa
chis preſtat habitaculum putaui me romanis intereſſe
delitiis ſedebam ſolus quia amaritudine repletus erã
Horrebāt ſacco mēbra deformia: et ſqualida cutis ſitum
æthiopicæ carnis obduxerat quotidie gemitus et ſi quā
do me repugnantes ſomnus iminēs oppreſſiſſet nuda
humo uix oſſa hærētia collidebã . De cibis uero et po
tu taceam cum etiam lāguētes monachi ibi aqua frigida
utantur : et coctum aliquid accepiſſe luxuria ſit ille igitur
ego qui ob gehēnæ: metum tali me carcere dānaueram
ſcorpionum tātũ ſocius et ferarũ ſæpe choris itererā
puellarum pallebāt ora ieiuniis: et mēs deſideriis æſtu
abat . Jn frigido corpore et ante hominē ſicca iā carne
præmortua ſola libidinū icendia bulliebāt. Itaqꝫ omni
auxilio ꝺſtitutus ad ieſu iacebam pedes rigabā lachriis
crine tergebam repugnātes carnes edomuerā inedia ſub
iugabam Non depudeſco infelicitatis meæ qui potius
plango me nō eſſe quod fuerim: memini me clamātes
et diē crebro iunxiſſe cum nocte nec priuſ a pectoris ceſ
ſaſſe uerberibus ꝙ rediret dño icrepante tranquillitas:
Jpſam quoqꝫ cellulā quaſi cogitatio num meaꝝ conſci
am pertimeſcebam: et mihimet iratus et rigidus ſolus
deſerta penetrabā Sicubi cōcaua halliū : aſpera mōtiū
rupiū prærupta cernebā. Jbi meæ erat orationis locus
ibi illud miſerrime carniſ ergaſtulū collocabā et ut mihi
teſtiſ eſt dñs poſt multas lachrias: poſt cæli oculoſ ihæ
rēteſ nōnū ꝙ uidbar mihi iterēe agmiibꝫ āgeloꝝ et læ
tus gaudēſqꝫ cātabā: poſt te ī odores ūguētoꝝ tuorum
currēus dicā et aliud qđ ī ægypto uideri. Græcus erat
adoleſcens in cœnobio qui nulla cōtinētia: nulla operis
magnitudine flāmam carnis poterat extinguere. Hunc
pater monaſterii periclitantē hac arte ſeruauit: Jmperat
uiro cuidā graui: ut iurgiis atqꝫ conuiciis inſectetur ho
minē et poſt irrogatam iniurias primus ueniret ad que
rimonias. Uocati teſtes pro eo loquebantur qui contu
meliam fecerat : falſe ille contra mendacium cœpit ſolus
pater deffenſionem ſuā callide opponeꝛ ſtudut ne abū
dātiori triſticia obſorberetur frater. Quid multa? Jta an
nus ductus eſt quo expleto interrogatus adoleſcenſ ſu
ꝑ cogitationibus priſtiniſ: an adhuc moleſtiæ aliquid ſu
ſtineret. Pape inquit mihi uiuere nō licet et fornicari li
bet. Hic ſi ſolus fuiſſet quo adiutore ſupaſſet. Sunt enī
meliores duo ꝙ unus: et ſi alter ceciderit: ab altero ſul
cietur: funiculus triplex ñ facile rūpitur: et ſi frēm adiu
uans exaltabitur. Uidi ego quoſdā qui poſtꝙ renuntia
uerūt ſæculo ueſtimentis duntaxat et uociſ promiſſione
non rebꝫ nihil de priſtina conuerſatione mutarunt : res
familiaris magis aucta ꝙ minutata. Eadē miniſteria ſer
uuloꝝ: Jdē apparatus conuiuii et nomen ſibi uēdicant
ſolitarii. Quidā uero pauperes ſunt et tēui ſubſtantiola
uidēturqꝫ ſibi ſcioli pōpaꝝ ferculiſ ſimileſ procedūt ī pu
blicū ut caninam exerceant facundiam. Sunt ēt qui hu
more cellulaꝝ imoderatiſqꝫ ieiūiis tedio ſolitudinis ac
nimia dilectione dū diebꝫ ac noctibus auribus ſuis pſo
nāt uertuntur in melācholiam: et Hippocratis magis fo
mētis ꝙ nr̄is monitis idigēt: pleriqꝫ artibus et negocia
tionibꝫ priſtiniſ careꝛ ñ poſſunt: mutatiſqꝫ noibus īſtito
rum eadem exercēt mercimonia. ñ uictum et ueſtitū qđ
aplūs ꝓcipit: ſꝫ maiora ꝙ ſæculi hoīes emolūēta ſectan
tes: et ſub religiōis titulo exercētur iuſta cōpēdia et ho
nor chriſtiani nominis magis fraudem facit ꝙ patitur .
Quæ pudet dicere ſꝫ neceſſe ē ut ſaltem ſic ad nr̄a erube
ſcamus dedecus publice extēdētes manus pānis auꝝ
tegimus: et cōtra oīum opinionem plenis ſacculis mori
mur diuites: qui qͥ pauperes uiximuſ. Tibi cū ī miniſte
rio fueris hoc facere ñ licebit: et inoleſcēte paulatim cō
ſuetudine qđ primum cogebaris uelle icipies et delecta
bit te labor tuuſ: oblituſqꝫ ꝑteritoꝝ ſp priora ſectaberis
nequaꝙ cōſiderās quid alii mali faciāt: ſꝫ quid boni tu
faceꝛ debeas. Neqꝫ uero peccātiū ducaris multitudine
nec te pereūtiū turba ſolicitat: ut taciturſ cogites quid er
go? oēs peribūt qui ī urbibꝫ habitāt? Ecce illi fruūtur ſu
is rebus : miniſtrāt eccleſiæ: adeūt balneas: unguēta nō
ſpernūt: et tñ ī oī ore uerſantur . Ad qđ ante reſpōdi et
nc̄ breuiter reſpōdebo in præſenti opuſculo ñ me de cle
ricis diſputare ſed monachum inſtruere .

De periculo habitādi ī urbibꝫ . L. xi

CONSIDERA obſecro ſatis eſſe
difficile locum ſtephani implere uel
Pauli et ī āgelico ſtare miniſteri opꝫ
oſum margaritum ſed cito frangitur.
fractumqꝫ iſtaurari ñ poteſt. Nauis quamuis ſit rudis
et ſolidis cōfixa clauis: tumēteſqꝫ fluctus ñ ſentiat: cito
ſi periculoſe nauigat perforatur: et licet plenis uentiſ lu
croſiuſ ad optata perueniat: tñ magis ſecura ſunt quæ et
trāquilla ſunt: et ut apertius loquar plus te qđ dicis ha
bere mercedem ſi in media urbe cōſiſteres mōachorũ
uictiteſ et ſūt uera q̄ dicis ſꝫ ñ tam facile explētur ope ꝙ
dicto. Nā ſi aliquis te de optiatibꝫ inuitet ad prādiū Cer
te aut eūdū ē aut negādū ſi ieris aut iiſdē cibis ueſceris
aut aliis Si aliis conuiuarum offenduntur oculi . Si
iiſdem perit abſtinētia. Quodſi ire nolueris miſer com
ederis in prandio ad ſingulasquaſqꝫ phialaset dlibuta
melle uina potaberis: alius tuū uultū cauillabitur : ille ī
ceſſū irridebit: hic habitū : et imitatoreſ forſitan iudæoꝝ
nō ne iquiēt: hic ē fabri filius nōne fr̄es eius apud nos
ſūt ego illū memini āte tot ferme ānos illud feciſſe tur
pe dixiſſe turpiuſ: alius furē clamabit et tecū ſe ſceleris
finget eſſe ꝑticipē omnia prandia ꝑiter cōſonabunt in te

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

temulentum conuiuijs diſſoluetur : Quod ſi uilis ab
ſtinueris carnibus : et nō crebro balnea frequētes tunc
uero per omnes calūnias manichæi titulus aſcribitur
Si uolucrum edulia reſutaueris :et tenellas columbas
craſſoſq; turtures expetenti gutturi durior dn̄s denega
ueris ſacrilegii crimen afficitur ſtatimq; aiunt Hi ſunt
qui creatores mundi cōdemnant in uſus noſtros facta
ſunt omnia : Audiui dn̄o teſte nō mentior quendam in
ſua gula diſertum cum rumore cognoſceret me cibis eſcu
lentioribꝫ abſtinere ſe dicere : Nunquid procellus ideo
factus eſt ut rogatus in ſenatu ſententias diceret? Quo
uidelicet me ſtultitiæ condēnaret qui me putaret ea quæ
ſunt in uſus creata non ſumere : Quod ſi pulla fuerit tūi
ca etiam prætereuntiū digitis denotaberis ? Ac ſi niſi for
moſus fueris ſanctus ēe nō poteris Hæc et iſtiuſmodi
cum uitam lacerent bonā : quid facies frater in medio aut
uiciis aut anathemati colla ſumittes ideſt ſectaberis ea
q̄ ſunt aduerſa continentiæ aut ſi facere nolueris tēpoꝝ
damnaberis prætermitto crebras ſalutatiōes obſequia
matronarū uariaſq; illecebras quibus etiam rigidiſſimi
molliuntur : cum et ſerenæo cantu ad naufragia ꝑtrahū
tur . Nunc autem illud affirmo q̄ ēt ſi iſta non eſſent ad
comparationem tamen ingentis boni maiora deſerere
deberes . Cum enim tanta reperimus in cælo : parua et
caduca nos quæſiſſe doleamus in terra Ambitio nāq;
potentia : magnitudo urbis uideri et uidere : ſalutare et
ſalutari laudare uel detrahere : uel audire uel proloqui :
et tantam hominum frequentiam ſaltem inuitum uidere
monachorū a propoſito et a quiete ſunt aliene Aut enī
uidemus ad nos uenientes et ſilētiū perdimus : Aut ſi
non uidemus ſuperbiæ arguimur interdū ut uices red
damus ad ſuperbas fores ꝑgimus inter linguas roden
tium miniſtrorum poſtes īgredimur deauratos . In chri
ſti uero uilla ut dicimus totum ruſticitas Itaq; propter
occupationes Aut nobis claudendum eſt oſtiū : Aut ſcri
pturarum propter quas aperiendæ ſunt fores ſtudia
relinquēda . His igī rationibꝫ inuitati multi philoſophoꝝ
reliquerūt frequentias urbium :et hortulos ſuburbāos
Ubi ager irriguus arboꝝ comæ et ſuſurrus auium fon
tis ſpeculum imurmurās et multæ oculoꝝ auriumq; il
lecebræ : ne per luxum et per abundantiam copiarū aīæ
fortitudo molleſceret : et eius pudicitia conſtupraretur.
Inutile quippe eſt crebro uidere per quæ captus aliqñ
ſis et eoꝝ te expimento cōmittet : quibꝫ difficulter care
as . Nam quos ſæculi carcer includit : nūc ira nc̄ auaritia
nunc aliorū incentiua uiciorum pertrahit ad ruinā . Ide
oq; obterēdæ ſunt animi uoluptates : relinquenda dele
ctationū ſtudia : qm̄ hæc eſt circunciſionis ueritas : ñ figu
ra . Nitēdum in ſūma ut naturalibꝫ amputatis conuerſa
tio nr̄a tendat ad cælum : quod fiet ſi ludi : ſi locus : ſi con
uiuia : ſi ſermo pene familiarum deſeratur : et quæ circū
ciduntur areſcant non uiſu : non auditu non tactu ñ aut
ſapore capiet in natura corporis naturam corpoream
non habere . Nam ſi uelimus deſpicere qd̄ ſumus meī
mur melius ēe : q̄ igitur nō temere offeramus nos pi
culis : Sed quantum in nobis eſt inſidias declinemus

De abſtinentia et præcipue a carnibus . C . xiii

SALVATOR nr̄ attendite inquit
uobis ne forte grauētur corda ueſtra
crapula et ebrietate et curis huius ui
tæ : . Modicus enim ac tēperatus cibꝫ
et carni et animæ utilis ē . Balneaꝝ fomenta ne quæras
qui calorem corporis ieiunioꝝ cupis frigore extiguere
quæ et ipſa moderata ſint ne nimiū debilitēt ſtomachus
et maiorem refectionem poſcencia erumpant in crudi
tatem : quæ parens libidinum eſt . Aiunt enim medici qui

de humanoꝝ corpoꝝ ſcripſere naturis præcipue Galie
nus in libris quoꝝ titulus ē yſicion pueroꝝ et iuuenū
ac perfectæ ætatis uirorum mulierūq; corpora inſito ca
lore feruere et noxios his eſſe ætatibus cibos : qui calo
rem augeant : ſanitatiq; conducere frigida quæq; i cibo
et potu ſumere : ſicut econtrario ſenibus qui pituita labo
rant et frigore calidos cibos : et uetera uina prodeſſe et
ēt comicus cuius finis ē humanos mores noſſe atq; de
ſcribere dixit : Sine Cerere et libero friget Uenus . Ni
hil itaq; ſciās conducere chriſtianis adoleſcētibꝫ ut eſū
holerum : Nam ardor corporum frigidioribꝫ epulis tē
perandus ē . Nobis enim non corporum cultus ſed aīæ
uigor quæritur : quæ carnis infirmitate ſit fortior : Inde
eſt q̄ nonnulli uitā pudicam appetentium i medio itine
re corruunt : dū ſolā abſtinentiā putāt carnium et legumi
nibꝫ onerant ſtomachū : quæ moderate ꝑceq; ſumpta ī
noxia ſunt . et ut qd̄ ſentio loquar Nihil ſic inflāmat cor
pora et titillat membra genitalia ſicut idigeſtus cibus : ru
ctuſq; conuulſus : Quod enim ſeminarium uoluptatum
eſt uenenum puta . Eſt aūt eſus carnium ſeminarium li
bidinis : et non ſolum de carnibus loquor : ſed in ipſis
leguminibus inflantia et grauia declinanda ſunt : parcus
cibus et uenter eſuriens triduanis ieiuniis præfertur
multo enim melius eſt quottidie parum q̄ raro ſatis ſu
mere pluuia illa optima eſt quæ ſenſim deſcendit in ter
ras : Subitus et nimius imber præceps arua ſubuertit .
Refectio itaq; ſaturitatē fugiat Nihil prodeſt biduo tri
duoq; tranſmiſſo uacuū portare uētrem ſi pariter obru
atur ſi compenſetur ſaturitate ieiunii . Ilico mens reple
ta torpeſcit et irrigata corporis hūore ſpinas germinat
libidinum . Plures quoq; ſunt qui cum uino ſunt ſobrii
ciborū tamen largitate ſunt ebrii . Omnes enim qui ebri
etatem ſectantur filii belial uocantur Nam uenter mero
æſtuans facile deſpumat in libidinem Unde Noe nuda
uit ebrietate femora Loth quem ſodoma nō uicerat ui
na uicerunt Uenter quoq; plēus facile diſputat de ieiu
niis Qui enim chriſtum deſiderat et illo ueſcitur pane
non quærit magnopere de q̄ precioſis cibis ſtercus cō
ficiat Quicquid poſt gulam nō ſentitur idem ſit quod
panis et legumina Omne enim quod in hoc mundo la
borant homines ore quaſi conſumitur : et attritū denti
bus uentri traditur digerendum . et tandiu tribuit uo
luptatem q̄diu gutture detinetur Cum uero in aluum
tranſierit deſinit inter cibos eſſe diſtantia Nec hoc dici
mus q̄ negēus piſces ſꝫ quomō nuptiis uirginitatē ita
ſaturitati ieiūia ꝑferimus Sed nc̄ ideo te carnes ueſci nō
putes ſi ſuū lepoꝝ atq; ceruoꝝ et quadrupedū aiātiū
eſculētiā īprobes nō enī hæc pedū nūero ſꝫ ſuauitate
guſtus cōprobātur . Scimus ab aplō dcīs Ois cātura di
bōa q̄ cū gratiaꝝ actiōe ꝑcipitur Sed idē loqꝰ bonus ē
carnē nō mādücare cōedāt carnes qui carnibꝫ ſeruiūt
quorum feruor deſpumat in coitum eorum et inteſtina
carnibus repleantur . Tu uero nihil habes tam neceſſe
q̄ ieiunium perſeuerare pallor et ſordes tuæ gēmæ ſūt
Igitur cum mihi dixeris cur porcus creatus eſt : ſtatis ti
bi reſpondebo puerorum more certantius Cur uiperæ
et ſcorpii : nec deum ſuperfluorum iudicabis artificē cū
plurimæ et beſtiæ et uolucres ſint : quas tuæ fauces re
cuſant . Sed ne contentioſum hoc et pugna magis uid
atur eſſe q̄ uerū : Audi iccirco ſues et apros et aliquas
animantes creatas ut milites et athletæ nautæ metallo
rumq; foſſores cæteri duro operi mancipati haberent
cibos quibus fortitudo corporum neceſſaria ē qui por
tāt arma et cibaria : qui pugnis et calcibꝫ ſua inuicē mē
bra debilitāt . qui rēos trahūt quoꝝ latera ad clamādum
dicēdūq; ualida qui ſubuertūt mōtes et ſub ſudore et ī
bribꝫ dormiūt ſꝫ quid ad nos quoꝝ cōuerſatio ī cælis ē
cæteꝝ nr̄a īligio ñ athletā ñ nautas ñ milites ñ foſſores

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed ſapientiæ erudit ſectatorem qui ſe dei cultui dedica
uit: et ſcit cur creatus ſit quo uerſetur in mũdo: quo abi
re feſtinet: Vñ et aplũs loqᷓ qñ infirmor: tũc potens ſũ:
et ſi exterior nr̃ homo corrumpitur: ſed Interior reno
uatur de die in diem: et cupio diſſolui et eſſe cũ chriſto
et carnis curam ne feceritis: qᷓdqꝫ ſũ quattuor ſenſibꝫ
uiuer̃ poſſumus. i. ſũ aſpectu: auditu: odoratu: atqꝫ cõ
plexu Abſqꝫ guſtu autem et cibis impoſſibile ẽ hũanũ
corpus ſubſiſter̃. Adeẽ ergo dã rõ ut tales et tãtas ſu
mamus eſcas quibus nõ honeretur corpus: nec liber
tas animæ ꝑgrauetur: quia et comedẽdum ẽ: et deam
bulandum: et dormiendum et digerendum et poſtea ĩ
flatus uenis incentiua libidinis ſuſtentãtur. Sũt quidẽ
ſenſus nr̃i portæ: ꝑ quas ad animã nr̃am ſæculi blandi
menta deſcendũt: et per quas ſenſus carnis introeunt
per quas niſi late ſtrage facta uiam uirtutibꝫ potius ꝙ
ĩpietate fecerimus. Nunꝙ ad regẽ pietatis ꝑuenĩ po
terimus. Dicat. n. unuſquiſqꝫ quo dolet: ego loquor cõ
ſcientias meã. Scio mihi abſtinentiã et nocuiſſe inter
miſſã: et profuiſſe repetitam: nec tales ergo accipiamus
cibos quos aut difficulter digerere: aut comeſtos ma
gno partos et ꝑditos labore doleamus. Holerum et
pomorũ ac leguminũ et facilior apparatus eſt et arte
impendiiſqꝫ coquoꝝ nõ indigẽt: et ſũ cura ſuſtentant
hũanũ gẽus moderateqꝫ conſũptus: quia ñc auide de
uoratur: qd̃ iritamentũ gulæ nõ hẽt leuiore digeſtione
decoquitur. Neqꝫ. n. uno et duobꝫ cibis hiſqꝫ uilibus
uſqꝫ ad iflationẽ uentris oneretur quæ diuerſitate car
nium et ſaporis delectatiõe concipit: et ad eſum ſui ex
pleta eſurie q̃ captiuos trahũt. Vñ et morbi ex ſaturi
tate nimia cõcitãtur. Multiqꝫ impaciẽtiã gulæ uomitu
remediantur: et qd̃ turpiter igeſſerunt: turpius egerunt
Poſtꝙ. n. uenit chriſtus ĩ fine tẽporũ et reuoluit o ad
alpha. i. finẽ ad principiũ: ut in prima ætate ñ circumci
dimur nec repudiũ dare ꝑmittimur: nec carnes comedi
mus. Hippocrates in Amphoriſmis docet craſſa et o
beſa corpora: q̃ creſcendi menſurã ĩpleuerint niſi cito a
blatiõe ſanguinis minuãtur paralyſim et peſſima mor
boꝝ gña parere: et iccirco eſſe neceſſariã dẽptionem ut
ruſus hẽant in quæ poſſint creſcer̃: nõ. n. manere ĩ uno
ſtatu naturas corporũ: ſꝫ ãt ĩcere ãt decreſcer̃: nec poſ
ſe uiuere aĩal niſi creſcendi capax ſit. Vñ et Galienus
ille doctiſſimus Hippocratis interꝑs Athletas quorũ
uita et ars ſagina ẽ: dic in exhortatione medicinæ: nec
uiuer̃ poſſe diu nec ſanos eſſe: aĩaſqꝫ eorũ ita nimio ſã
guine et adipibꝫ q̃i luto ĩuolutas nihil tenue nihil cæle
ſte: ſed ſꝑ de carnibꝫ et ructu et uentris igluuie cogitar̃
Diogenes tyrãnos et ſubuerſiones urbiũ bellaqꝫ ho
ſtilia uel ciuilia nõ pro ſimplici uictu holeꝝ pomorũqꝫ
ſꝫ pro carnibꝫ epularũqꝫ d̃litiis aſſerit excitari: quodqꝫ
mirandum ſit Epicurus uoluptatis aſſertor oẽs libros
ſuos repleuit holeribus et pomis et uilibꝫ cibis dicens
ita eſſe uiuendũ: quia carnes et exquiſitæ epulæ ingẽti
cura ac miſeria ꝑparantur: maiorẽqꝫ pœnã hẽant ĩqui
rendo ꝙ uoluptatem in abutendo: bibere et comedere
nõ delitiaꝝ ardorẽ debet excitare: ſed ſitim famẽqꝫ re
ſtringuere. Qui carnibꝫ ueſcuntur: indigẽt ẽt his q̃ ſunt
carnium. Qui ãt ſimplici uictu utuntur eos carnes nõ
recipere. Sapientiæ ergo operam dare non poſſumus
ſi menſæ abundantiã cogitemus: quæ labore nimio et
cura indigent: cito expletur naturæ neceſſitas frigus ſi
plici ueſtitu et fames cibo expelli põt. Delitiæ et Epu
larũ uarietas fomẽta ſũt auaritiæ: qd̃ ſi quis exiſtimat
ſe et abundantia ciborũ potionũqꝫ ꝑfrui: et uacare poſ
ſe ſapientiæ hoc ẽ uerſari iter delitias: delitiaꝝ uiciis ñ
teneri: ſeipſum decipit. Sẽſus nr̃ illud cogitat quod ui
d̃t audit odoratur guſtat: attectat et ad eius trahitur ap
petitũ: cuius capitur uoluptate Difficile imo ipoſſibile
eſt diuitiis et uoluptatibꝫ affluentes nõ ea cogitare q̃
gerimus: fruſtraqꝫ quidã ſimulat ſalua fide et pudicitia
et integritate mẽtis ſe abuti uoluptatibus. Cũ contra
naturam ſit corpus uoluptatum ſine uoluptate perfrui
Senſus corporũ q̃i equi ſunt ſine ratione currentes
Anima uero in aurigæ modum retinet frena currenti
um: Grandis exultatio animæ eſt cum paruo contẽtus
fueris mundum habere ſub pedibus: et omnem eius
potentiam: epulas: libidines: propter quæ diuitiæ com
parantur uilibus mutare cibis: et groſſiori tunica com
penſare. Tolle epularum et libidinis luxuriam: nemo
quæret diuitias: quarum uſus aut in uentre aut ſub uẽ
tre eſt: Qui ægrotat non aliter accipit ſanitatem niſi te
nui cibo et caſtigatione uicius: quibus ergo cibis re
cipitur ſanitas his et ſeruari poteſt: ne quis putet mor
bos holeribus concitari: Si autem uires holera non
miniſtrant quæ naſcuntur et aluntur in carnibus. quid
eſt ſapienti uiro et philoſopho chriſti tantam habere
fortitudinem quæ athletis et militibus neceſſaria eſt:
quas cum habuerit ad uicia prouocet. illi arbitrantur
carnes ſanitati congruas: qui uolunt abuti libidine: et
in cenum demerſi uoluptatum ad coitum ſemper exæ
ſtuant chriſtiano ſanitas abſqꝫ uiribus eximiis neceſſa
ria eſt: nec turbare nos debet ſi rari ſunt huius propo
ſiti ſectatores: quia rari ſunt et ãici boni et fideles et pu
dici et continentes: ſemperqꝫ uirtus rara eſt. Legimus
quoſdam morbo articulariorũ et podagræ humoribꝫ
laborantes proſcriptione bonorum ad ſimplicem mẽ
ſam et ad pauperes cibos redactos conualuiſſe: carue
rant enim ſolicitudine diſpenſandæ domus et epulaꝝ
largitate: quæ et corpus frangunt et animas. Irridet ho
ratius appetitum ciborum: qui conſumpti relinquunt
pœnitentiam: ſed etiam ex uiliſſimis cibis uitanda ſaci
etas. Nihil enim ita obruit animus ut plenus uenter et
æſtuans et huc illuc ſe uertens: et in ructus et in crepi
tus uentorum efflatione reſpirans Quale autem illud
ieiunium aut qualis refectio poſt ieiunium cum pridia
nis epulis diſtendimur: Et guttur noſtrum meditatori
um efficitur laterinarum. Dumqꝫ uolumus prolixioris
inediæ famem quærere tantum uoramus quantum uix
alterius diei nox digerat. Itaqꝫ non tam ieiunium ap
pellandum eſt ꝙ crapula ac fetens et moleſta digeſtio

De abſtinentia philoſophorum antiquoꝝ ſacerdotum
aliorumqꝫ ſanctorum.

.C. xiii.

ICEAREDUS in libris antiqui
tatum et deſcriptione Græciæ refert
ſub Saturno cum omnia humus fun
deret nullum comediſſe carnes: ſꝫ ũi
uerſos uixiſſe frugibꝫ et pomis: quæ
ſponte terra gignebat: ceremon quo
qꝫ ſtoicus uir eloquentiſſimus narrat de uita antiquo
rũ ægypti ſacerdotũ: qd̃ oibus mundi negociis curiſqꝫ
poſtpoſitis ſꝑ in tẽplo fuerit et reꝝ naturas cãs rõeſqꝫ
ſideꝝ contẽplati ſunt: nunꝙ ſe mulieribꝫ miſcuerit: nũ
quas cognatos et propinquos nec liberos quidẽ uide
rint: et ex eo tp̃e quo cœpiſſent diuino cultui deſeruire
carnibꝫ et uino ſꝑ abſtinuerint propter tenuitatẽ ſẽſus
et maxie ꝑꝑ appetitus libidinis q̃ ex his cibis et ex hac
potione naſcuntur: pane uero nõ ueſcebãtur ne onera
rẽt ſtomachũ: et ſi qñ cõedebãt tõſũ ꝑiter iſopũ ſũebãt
ĩ cibo: ut eſcã grauiorẽ illius calore decoqrẽt Oleũ tñ
ĩ holeribꝫ nouerant. Verum et ipſum parum propter
nauſeam: et aſperitatem guſtus leniendam. Quid
Loquar inquit de Volatilibus: Cum Ova quoque
pro Carnibus uitauerint: Et Lac quorum alteꝝ car
nes liquidas alteꝝ ſanguinẽ eẽ dicebãt colore mutato

Cubile eis de foliis palmorũ contextũ erat Scabellum
accliue ex una parte obliquũ in terra pro puluillo capi
ti ſupponebant bidui triduiqꝫ inediam ſuſtinẽtes: et hu
mores corporis qui naſcũtur ex ocio et ex mẽſ ðe uni
us loci nimia uictus caſtigatiõe ſiccabãt. Itẽ Joſephus
in ſecũda iudaicæ captiuitatis hiſtoria. et in decimo octa
uo ãtiquitatũ libro tria deſcribit dogmata iudæorũ pha
riſæos: ſaducæos: eſſæos: quorum nouiſſimos miris ef
fert laudibus quod et uxoribus uino et carnibus ſemp ab
ſtinuerint et quotidianũ ieiunium uerterint in naturam
Super quoꝝ uita et cibo philo uir doctiſſimus propri
um uolumẽ edidit Eubulius narrat apud perſas tria
genera magorũ. quorũ prios qui ſunt doctiſſimi et elo
quentiſſimi excepta farina et holerĩ nil amplius in cibo
ſumere Orpheus quoqꝫ in carmine ſuo eſũ carnium pẽ
itus deteſtatur pytagoræ ẽt Socratis Antiſthẽis et re
liquoꝝ frugalitatẽ referrẽ i cõfuſiões nĩas niſi et longũ
eſſet: et propriũ operis indigeret. Ut qui paupertatem
apoſtolorum et crucis duriciem aut neſciunt aut cõtem
nunt imitẽtur ſaltem gẽtilium paupertatẽ. Ad ea uẽto
quæ Aſella poſt duodecimũ ãnus ſudore proprio ele
git: arripuit: tẽuit: cœpit: impleuit: unius cellulæ clauſa
ãguſtiis latitudine paradiſi fruebatur. Idẽ terrĩ ſolũ et
oĩnis locus extitit et quietis Ieiunũ habuit pro ludoĩ
ediã pro ĩfectiõe: et cũ eã nõ uelcẽdi deſiderũ: ſꝫ hũa
na cõfectio ad cibũ traherĩ. pane et ſale et aqua frigida
concitabat magis eſuriẽ ꝙ̃ riſtringebat et operabatur
mãibus ſciẽs ſcriptũ ẽe Qui non laborat nec mãducet
et ita ad quinquagenarias peruenit ætatẽ ut non dole
ret ſtomachus: non uiſcerũ cruciaretur incuria: non ſic
ca humus iacẽtia mẽbra cõſtringeret non ſacco aſpera
ta cutis fœtorẽ aliquẽ ſitũqꝫ cõtraheret: ſꝫ ſana corpoꝛ
animo ſãior: ſolitudinẽ putabat eſſe delicias: et in urbe
turbida inueniret: eremũ monachorũ Paulo quoqꝫ ci
bũ et ueſtimẽta palma præbebat: et ne cui ĩpoſſibile ui
deatur ieſus teſtor et angelos eius quod in parte eremi
quæ iuxta ſyriam ſaracenis coniungitur monachũ uidi
qui per triginta annos incluſus hordeaceo pane et luttu
lẽta aqua uiuebat. Alter ĩ ciſterna ueteri per dies ſingu
los quinqꝫ caricis ſuſtẽtabatur Unde ſi mihi dominus
optionẽ daret multo magis eligerẽ tunicas pauli cũ me
ritis ꝙ̃ regus purpuras cũ regnis ſuis Quid tamẽ nos
uentris animalia tale unquã fecimus: quos ſi uel ſecũ
da hora legentes inuenerit oſcitãtes manu faciem de
fricantes continemus ſtomachũ et quaſi poſt multum
laborem mundialibus rurſus negociis occupamur.
preteritto prãdia quibus mẽs õerata premitur pudet
dicere prudẽtiam ſalutãdi qua aut ĩpi quotidie ad alios
pergimus. aut ad nos uẽientes cæteros expectãus: De
inceps itur ad uerba ſermo teritur: lacerantur abſentes
Uita aliena deſcribitur et mordẽtes conſumimur ab in
uicẽ. Tales nos cibus occupat et dimittit. Cũ uero ami
ci receſſerint ratiocinia ſupputamus. Nunc ira pſonam
leonis nobis inducit: Nunc cura ſuperflua in ãnos plu
rimos duratura præcogitat: Nec recordamur euangelii
dicentis Stulte hac nocte auferent aĩas tuam a te: quæ
aũt præparaſti cuius erunt. nec uero hoc dicẽs condem
no cibos: quos deus creauit ad utendum cum gratiarũ
actione: ſꝫ iuuenibus icentiua eſſe aſſero uoluptatũ. Nõ
ætnæi ignes non uulcania tellus nõ ueſeus olympuſqꝫ
tantis ardoribus æſtuãt: ut iuueniles medullæ uino ple
næ d apibus iſlãmatæ. Auaricia calcatur a pleriſqꝫ et cum
marſupio depõitur. Maledicã lingam indictus ſilentũ
emendat: cultus corporis et habitus ueſtium unius ho
ræ ſpatio cõmutatur. Omnia alia peccata extrinſeca ſunt
et quod foris ẽ facile abiicitur. Sola libido inſita eſt. et
quadã lege naturæ in coitus geſtit erumpere. Grandis
igitur uirtutis eſt et ſolicitæ diligentiæ ſuperarĩ quod na

tus ſis et in carne non carnaliter uiuere.

De temperatis ieiuniis . C. xiiii

TANTUM tibi ieiuniorum aſſume
quãtum ferre potes: diuerſus eſt eni
hominũ ſtõachus Alii amaris: Alii
dulcibus: Alii auſterioribus: Alii le
uibus delectamur cibis: Ideo non
tibi immoderata imperamus ieiunia
et enormem ciborum abſtinentiam: quibus corpora
delicata franguntur. Philoſophorum quoqꝫ ſentẽtias
eſt: moderatas eſſe uirtutes: excedentia modum atqꝫ
menſuram inter uicia reputari. Unde et unus de ſe
ptẽ ſapientibus. Ne quid ait nimis: Noui enim ego
in utroqꝫ ſexu propter nimiam abſtinentiã cerebri ſani
tatem in quibuſdam fuiſſe uexatam preſertis qui in hũi
dis et frigidis habitauere cellulis. ita ut neſcirent quid
agerẽt: quo ue ſe uerterẽt. quid loqui quid tacerĩ dberẽt
Sic ergo debes ieiunare ut nõ palpites et reſpirarĩ uix
poſſis: ſed ut fracto corporis appetitu: nec in lectione:
nec ĩ pſalmis: nec in uigiliis ſolito quid minus facias. in
ieiunio non perfecta uirtus: ſed cæterarum uirtutum fũ
damentus eſt: et ſanctificatio. atqꝫ pudicitia et ſine qua
nemo uidebit deum Nam chriſtus pro animi uolũtate
oĩa ĩ acceptũ refert. Diſplicẽt nãqꝫ ĩ teneris maxie ætati
bus lõga et ĩmodrata ieiũia quibus iũgũtur hebdõades et
ĩ oleũ cibo ac põa uetãtur. Experiẽto didici aſellũ ĩ uia
cum laſſus fuerit diuerticula quærere. Hoc enim in per
petuo ieiunio præceptus eſt: ut longo itinere uires per
petes ſuperentur ne in prima manſione currentes cor
ruãus in mediis Cæteꝝ ĩ quadrageſima cõtinẽtiæ uela
pãdẽda ſunt: et tota aurigæ retiacula equis laxãda pro
perantibus quãꝙ̃ alia ſit cõditio ſecularũ alia mõachoꝝ
Sæcularis homo in quadrageſima uentris ingluuiem
decoquit: et in cocleæ us mores ſucco uictitans ſuo fu
turis dapibus ac ſaginæ aliquantulum parat. monachus
in quadrageſima ſuos dimittat equos ut ſibi meminerit
ſemper ẽe currendũ: finitus labor ĩfinitus moderator
eſt. Ibi enim reſpiramus hic perpetuo incedimus. Sic
tamen comedas ut ſtatim poſt cibum poſſis legere orarĩ
et pſallerĩ. Ideo ſint tibi caſta ſimplicia moderata et non
ſuperſticioſa ieiunia. Sed quid prodeſt oleo non uelci
et moleſtias quaſdam difficultateſqꝫ ciborum quærere?
Caricas piper nuces palmarus fructus ſimiliam et mel
et tota hortorus cultura uexatur: ut cibario pane nõ ue
ſcamur: et dũs delicias ſectamur a regno cælorum retra
himur. Nec ſi biduo aut triduo ieiunaueris putes te
non ieiunantibus eſſe meliorem: Tu ieiunas et iraſceris
ille comedit et forte blanditur: Tu uexationem mentis
et uentris eſuriem ieiunando digeris: Ille moderatus
alitur et gratias agit deo. Unde quottidie clamat Eſaias
Non tale ieiunium elegi dicit dominus. Et iterus ĩ die
bus ieiuniorum ueſtrorum inueniuntur uoluntates ue
ſtræ: et omnes qui ſub poteſtate noſtra ſunt ſtimulans
ĩ iudiciis et litibus ieiunatis et percutitis pugnis humi
lem ut quid mihi ieiunatis? Quale illud poteſt eſſe ieiu
nium: cuius iram non dicam nox occupat: ſed luna in
tegra derelinquit. Teipſum conſiderans noli in alterius
ruina ſed in tuo opere gloriari: nec illorum tibi exem
pla proponas: qui carnis curam facientes poſſeſſionum
redditus et quottidianas domus impenſas ſupputant
nec enim undecim chriſti apoſtoli Iudæ proditione
ſunt fracti. Nec philegio et Alexandro naufragium fa
ciente cæteri a curſu fidei ſubſtiterunt. Conuiuia quo
qꝫ tibi ſunt uitanda ſæcularium: maxime eorum qui ho
noribus tumẽt: Nã pinguis uẽter nõ gignit ſẽſum tẽues
Docet Eſopi fabula Plẽum nimis uẽtrẽ p ãguſtũ fora
mẽ egrediri nõ ualerĩ quoſcũqꝫ nãqꝫ formoſos calãſtratos

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

crine cõpoſitos: uel buccis rubentibꝫ uideris de armē
to Iouiniani ſunt: inter quos grunniunt ſues . De no
ſtro grege triſtes pallidi ſordidati et quaſi peregrini hu
ius ſæculi licet ſermone careant habitu loquũtur et ge
ſtu Heu mihi quia peregrinatio mea prolongata ē: unū
et ſaccus et ieiuniū arma ſunt pœnitentiæ: et alia pecca
torum: et ſi e duobꝫ neceſſariis unum eſt ſubtrahendū
magis eligā ieiunium abſqꝫ ſacco ꝙ ſaccus abſqꝫ ieiu
nio. At uero hi quibꝫ pœnitentia ꝓcipitur cõſequenter
ad ieiuniū ſaccum copulant: Nõ quidē ſanat oculum
qđ calcaneo adhibetur. Ieiunio paſſiões corporis oꝛo
ne peſtes ſanandæ ſunt mētis. Igr̄ per ieiuniū oñditur
nos poſſe redire in paradiſum. Unde ꝑ ſaturitatē fuera
mus electi. nā ieiunium curat uulnera deliquentis cura
toſqꝫ ſanctificat .

De contemplatione oꝛone et lectione. C. xv.

MONACHUS eſſe uis nõ ui
deri: habeto curas non rei familiaris
cui renũciando hoc eē cœpiſti: ſed a
nimæ tuæ ama ſcientiā ſcripturarum
et carnis uicia non amabis: corpus
pariter animuſqꝫ tendãtur ad dñm: ſic teipm in cælo a
nimo geſtiente procures ut dum corpore moriaris in
terra iam ad chriſtum mente puenias. Aſſueſcas quoqꝫ
ad oꝛones et pſalmos nocte conſurgere : mane hym
nos canere : Tertia: Sexta: Nona hora ſtare in acie
q̄ bellatores chriſti. Accenſaqꝫ lucerna reddere ſacrifi
cium ueſpertinum. Sic dies tranſeat: ſic nox inueniat la
borantē. Oꝛoni lectio lectioni ſuccedat oꝛo: ꝓcipue ea
q̄ ſancti faciũt in conſpectu dei faciũt: et pleniorem ſci
entiam dei accipiunt et plenius diuinis imbuti ſunt di
ſciplinis . Si tñ ægrotus et Æſtuans febribus aquā fri
gidam poſtulet: et dicat ad medicum Dum patior: cru
cior: uror: exanimor uſquequo medice clamabo et nõ
exaudies: et rñdeat ſapientiſſimus et clemētiſſimus me
dicus. Scio quo tempore debeā dare quod poſtulas:
nõ miſereor modo: quia miſericordia iſta crudelitas ē
et uoluntas tua cõtra te petit: Ita dñs nr̄ ſciens clemē
tiæ ſuæ pondera atqꝫ mēſuras iterdum nõ exaudit cla
mantem ut eum probet et magis prouocet ad rogãdū
et quaſi igne excoctum iuſtiorē: et puriorē faciat. Ad o
rationē nocte conſurgentē nõ indigeſtio cibi ructum fa
ciat ſꝫ inanitas: Nā quidā uir inter paſtores eximius
Sicut fumus inquit fugat apes ſic indigeſta ructatio a
uertit ſpiritus ſancti chariſmata. Ructus āt dicitur pro
prie digeſtio cibi et concoctarū eſcarꝫ in uentum effla
tio. Quo ergo iuxta qualitatē ciborum de ſtõacho ructus
erumpit et uel boni uel mali odoris flatus indiciū eſt .
Ita interioris hois cogitatiões uerba proferãt: et ex a
bundãtia cordis os loqꝛ: Iuſtus comedēs replet aiam
ſuam Cūqꝫ ſacris doctrinis fuerit ſaciatus de boni cor
dis theſauro profert ea q̄ bona ſũt. crebrius lege et di
ſce quāplurima et tenēte te codicē ſomnus obrepat: et ca
dentem faciem pagina ſcā ſuſcipiat: et quāꝙ aplūs ſp
orare nos iubeat: et ſanctis ēt ipſe ſomnus oratio ſit: tñ
diuiſas orandi horas debemus habere: ut ſi aliquo fu
erimus opere detenti ipm nos ad officiū tps admone
at: nec cibi añ ſumãtur niſi oꝛone pmiſſa: nec recedatur
a menſa niſi referãtur grãæ creatori. Egredientes hoſpitiū
armet oꝛo: et regredientibꝫ occurrat oꝛo: añ ꝙ ſeſſio .
Nec prius corpuſculū requieſcat ꝙ aia pauſeatur. Ad
omnem actum ad oēm inceſſum manus pingat crucē:
Dominicis diebus orationi et lectioni uacetur. Quod
quidē in omni tempore completis opuſculis faciant .
Quotidie de ſcripturis ſanctis aliquid dicatur. Proui
dendum etiam ut diem ſolennē nõ tam ciborum abun
dantia ꝙ ſpiritus exultatione celebremus: quia ualde
abſurdum eſt nimia ſaturitate uelle martyrē honorarē
quē ſcias deo placuiſſe ieiuniis . Sacerdotes quoque
pro omnibus orare debent et ſolent: quorum elemoſy
nas oblationeſqꝫ recipiunt: Sæpe in manibus tuis di
uina ſit lectio: et crebræ orationes: ut omnes cogitationū
ſagittæ: quibus adoleſcentia percuti ſolet huiuſcemodi
clypeo repellantur: qm̄ difficile imo impoſſibile eſt per
turbationum uiciis carere quempiam Nam frequēs
lectio: et quotidiana meditatio ſolet magis labor men
tis eſſe ꝙ carnis. Quo. n. qđ manu et corpore fit : ma
nus et corporis labore completur . Ita qđ ad lectionē
pertinet magis mētis eſt labor: litteræ nāqꝫ marſupiū
nõ ſequuntur: ſudoris tñ comites ſũt: et laboris: ſociæ
ieiuniorum nõ ſaturitatis cõtinētiæ nõ luxuriæ. uñ qui
dam Origenis diſcipulus dixit Nūꝙ ſe cibū origenes
præſente ſine lectione ſumpſiſſe: nunquam euenisse ſo
mnum: niſi unus e fratribus ſacris litteris perſonaret .
Edētes autē cucullis capita ſua uelēt: ne alter alterū a
ſpiciat mãducãtē : ne loqui quicꝙ liceat dū mãducãt
Igitur quãdo comederis cogita ꝙ ſtatim tibi orandū:
illico legēdus ſit. De ſcripturis ſanctis habeto fixū uer
ſuum numerū Iſtud penſum dño tuo redde. Nec ante
membra quieti concedas : ꝙ paladiū pectoris tui hoc
ſub tegmie compleueris: poſt ſanctas ſcripturas docto
rum hominū tractatus lege eorū dū taxat quorū fides
nota eſt: quoniā eruditio timorē creat: iperitia confidē
tiā ſed tũc ſcriptura proderit legēti ſi quod legerit ope
re compleatur. illorū igitur tractatibꝫ illorū delecteris
ingeniis : et libris quorū pietas fidei nõ uacillat Ce
teros ſic lege ut magis iudices ꝙ ſequaris: Caueas oī
a apocrypha: et ſi qñ ea nõ ad dogmatū ueritates lege
re uolueris: ſcias nõ eorum eſſe quorū titulis ꝓnotan
tur: multaqꝫ in his admixta uicioſa: et grandis pruden
tiæ eſt aurum in luto quærere. Quid. n. facit cum pſal
terio Horatius: cum euangeliis Maro: cum aplō Ci
cero: Quæ ſecuritas lucis ad tenebras: Ne ergo legas
philoſophos: oratores: poetas ne in eorum lectione ī
quieſcas. Ne nobis blandiamur . Si his q̄ ſcripta ſũt
non crēdimus cuꝫ aliorū conſcientia uulneretur: et pute
mur probare: q̄ dum legimus non reprobamus. Abſit
ergo ut de ore chriſtiano ſonet Iuppiter omipotens et
me Hercule et me caſtor et cætera magis portenta: ꝙ
numina. At nunc ēt ſacerdotes dei omiſſis euãgeliis et
prophetis uidemus comœdias legere: Amatoria buc
colicorum uerſuum uerba cantare: tenere Virgilium :
et id qđ in pueris neceſſitatis ē. crimē i ſe facere uolũ
tatis. Scia autē pietatis eſt noſſe legere ſcripturas: pro
phetas itelligere: in euãgelio credere: Apoſtolos non
ignorare. Nec putemus in uerbis ſcripturarum eſſe e
uangeliū: ſed in ſenſu: non i ſuperficie ſed in medulla
non in ſermonū foliis ſed in radice rationis. Si quid
autē ignoras: ſi quid de ſcripturis dubites: iterroga eū
quē uita cõmendat excuſat ætas: fama nõ reprobat āt
ſi nõ ē qui poſſit exponerē: melius ē aliquid neſcire. ꝙ
cū piculo diſcerē. Memēto quia i medio laqorū ãbulas
Malo. n. apđ te uerecũdiā parūp ꝙ cām piclitari. qui
tñ qđ nouit iterrogat nõ mõ diſcēdi: ſed ſtudio cogno
ſcēdi ā nouerit ille qui rñſurus ē i ſimilitudiēꝫ phariſæ
orꝫ ñ q̄ diſcipulus: ſꝫ q̄ tētator accedit: pleriqꝫ ēt ctra
ctorꝫ dū uerba ſacri eloquii pluſꝙ dbēt diſcutiũt : i car
nalē intellectus cadũt. In diuis autē ſcripturis et libris
melius ē obſcura relinquere ut ſũt: ꝙ aliquid temerē uel
praue imitari quod neſcias : Sunt quoque nonnulli
qui rugata Fronte : demiſſo ſupercilio uerbiſque tru
tinatis auctoritatem Doctorum ſibi uendicant: Non
ꝙ ipſi dignum aliquid arrogantia nouerit: Sed quod
ſimplices fratres q̄dā uidentur ſui cõparatione neſcire

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Euenit ēt interdum ut cū modicuꝫ ſcientiæ quis habue
rit elatus in ſuperbias diſcere deſiſtat: et paulatī eo qđ
nihil additur ſubtrahitur: ut uacuū diſciplinis penitus
remaneat: ferrumqꝫ qđ acutū erat ebetetur: ſꝫ et iam
prophetā horrere eloquētis ē nō chriſtum ſapere ſapi
entis: Iniuriā feciſſe uirtutis. Aliena poſſidere potētiæ
Innocētes circūuenire aſtutiæ: humilē deſpexiſſe nobi
litatis. Sic erroribꝫ plēa ſūt oīa et ad hoc uſqꝫ ueritaſ
obſcuratur: ut ī mortis gremio iacuiſſe beatitudo dica
tur. Nobis uero nil placet niſi qđ eccliaſticū ē: et qđ pu
blice in ecclia nō tiemus ī his tñ ita nos facere ſolēus
Nā. n. philoſophoſ legimus: qñ ī manus nīas libri ue
niūt ſapiētiæ ſecularis: ſi quid ī eis utile reperimus ad
nīm dogma cōuertimus: Si quid uero ſupfluū đ ido
lis: de amore de cura ſæculariū rerū hæc radius: his
caluitiū īducimꝰ: hæc unguius ferro acutiſſimo deſeca
mus. Referā tibi nāqꝫ meæ īfelicitatis hiſtoriā. Cum
añ ānos plurimoſ domo parētibꝫ ſororibꝫ cognatis et
qđ his difficilius ē conſuetudine lautioris cibi pp cælo
rū me regna caſtraſſē: et hieroſolymā militaturus pge
rē: bibliotheca quā mihi ſūmo ſtudio cōfecerā carē ñ
poteram: itaqꝫ miſer ego Lecturus Tulliū ieiunabam
et pt noctiū crebras uigilias: pt lachrymas quæ pteritorū
rcordatione pcorū ex ītimis uiſceribꝫ fluebāt plato ſu
mebatur in manus: ſi qñ in memetipſo reuerſus Pro
phetā legere cœpiſſē ſermo horrebat īcultuſ: et quia lu
mē cæcis oculis nō uidebā: nō oculorū putabā culpam
eē: ſꝫ ſolis. Dūqꝫ ita me ātiquus ſerpēs illuderet ī me
dia ferme quadrageſima medullis īfuſa febris corpus
īuaſit exhauſtū: et ſñ ulla requie qđ dictu quoqꝫ īcrēdi
bile ſit īfelicia mēbra depaſta ē: ut oſſibꝫ uix hærerem
īteri parantur exequiæ: et uitalis aīæ calor toto iā cor
pore frigeſcēte in ſolo tepēte pectuſculo palpitabat. Tē
ſubito raptus ī ſpu ad tribunal chriſti pertrahor ubi tā
tū luminis erat ut ex circūſtantius claritate fulgoris ſic
proiectus in terra ſurſum aſpicere nō auderē: iterroga
tus conditionē chriſtianus me eſſe reſpondi: et ille qui
pſidebat mentiris inquit Ciceronianus es nō Chriſtia
nus. Ubi. n. eſt theſaurus tuus: ibi et cor tuum. Ilico
obmutui: et iter uerbera quibꝫ iā cædi me iuſſerat: ego
cōſcientiæ magis igne torqbar: illū mecū uerſiculū rpe
tens In inferno quis cōfitebitur tibi? Clamare tñ cœpi
et eiulās dicere Miſerere mei dñe miſerere mei. Nec
uox inter flagella reſonabat. Tandem ad præſidentis
genua prouoluti qui aſtiterant precabantur ut ueniam
tribueret adoleſcentiæ et errori locū pœnitētiæ pius cō
mendaret: exacturus deinde cruciatum ſi gētilium ali
quando litterarus libros legiſſem. Ego qui in tanto cō
ſtrictus articulo: uellem etiam maiora promittē: deie
rare cœpi et nomē eius obteſtans dicere Domine ſi un
qnam habuero codices ſeculares: aut ſi legero te nega
ui: in hæc ſacramēti uerba dimiſſus reuertor ad ſupos
et mirātibus cunctis oculos aperui: tanto lachrymarꝫ
imbre perfuſoſ ut incredulis fidem facerem ex dolore
nec uero ſopor ille fuerat: aut uana ſomnia: quibus ſæ
pe deludimur. Teſtis eſt tribunal illud ante quod iacui
iudicium teſte ē qđ timui: ultra mihi nūquam tales cō
tingat incidere quæſtionem: nam fateor uulneribus ha
buiſſe plenas ſcapulas: plagas ſenſiſſe poſt ſōnum: Et
tanto dehinc ſtudio diuina legiſſe quanto mortalia an
te non legeram: quodqꝫ præter pſalmorum et oratiōis
ordinem quod tibi hora tertia. Sexta Nona ad ueſpe
rum media nocte et mane ſemper eſt exercēdum Sta
tue quot horis ſcripturam ſanctam ediſcere debeas:
quanto tempore legere non ad labores: ſed ad delecta
tionem et inſtructionem animæ. Cumqꝫ hæc finieris
ſpatia: et frequenter ad figēda genua ſollicitudo animi
ſuſcitauerit: aut texenda compone: quæ ſunt texta reſpi
ce: quæ errata rephende: quæ ſunt facienda conſtitue.
Si tantis operum uarietatibꝫ fueris occupatus nunq̃
tibi dies erunt longi: Sed quamuis æſtiuis tendantur
ſolibus breues uidebuntur quibus aliquid operis præ
termiſſum eſt. Hæc obſeruans teipſum ſaluabis et ali
os et eris magiſter ſanctæ conuerſationis: multorum
qꝫ caſtitatem lucrum tuum facies. Dicas pſalmum in
ordine tuo in quo non dulcedo uocis: ſed mentis quæ
ratur ſcribente apoſtolo pſallas ſpiritu: Pſallam et mē
te. Legat enim præceptum pſallite ſapienter: Nam cla
mor in ſcripturis nō eſt uocis: ſed cordis. ſed nunquid
uerborum multitudine flectiſ deus ut homo poteſt.
Non enim uerbis ſed corde orandus eſt deus. Meli
or eſt ſeptem pſalmorum decantatio: cum puritate et
ſerenitate et ſpirituali hilaritate: q̃ totius pſalterii mo
dulatio cuꝫ anxietate cordis et triſtitia. Cantor quoqꝫ
pellatur ut noxius ac fidicinas et pſaltrias et iſtiuſmōi
quaſi mortifera Sirenarum carmina proturba ex ædibꝫ
Sic autem erudienda eſt anima quæ futura eſt templū
dei: quod nihil aliud diſcat audire: nihil loqui niſi qđ
ad timorem dei pertinet turpia non intelligat: cantica
mundi ignoret: non ſunt contēnenda quaſi parua ſūt:
ſine quibus maiora conſtare non poſſunt. Græca nar
rat hiſtoria Alexandrum potentiſſimum regem orbiſ
qꝫ dominatorem: et in moribus et in inceſſu Leonidis
pædagogi ſui non potuiſſe carere uitiis: quibꝫ adhuc p
uulus fuerat infectus. Dæmonum itaqꝫ dæmonum ci
bus eſt carmina poetarum: ſæculariū ſapientia: rheto
ricorum pompa uerborum. Hæc ſua homines ſuauita
te delectant: et dum aures dulci modulatione currenti
bus capiunt: Animam quoqꝫ penetrant: et pectoris i
terna deuincunt: Uerum ubicunqꝫ ſummo ſtudio fue
rint ac labore perlecta nihil aliud niſi inanem ſinum et
ſermonuꝫ ſtrepitum ſuis lectoribus tribuunt: nulla ibi
ſaturitas ueritatiſ: nulla iuſtitiæ refectio reperitur. Stu
dioſi uero in fame ueri uirtutum penuria perſeuerant
Mihi autē curæ nō quid Ariſtoteles: ſed quid paulus
doceat. Ornat enim doctrinam dei qui ea quæ conditi
oni ſuæ apta ſunt facit: et econuerſo confundit illas cui
conditio ſua diſplicet. Monachus autem nō doctoris
ſed plangentis habet officium: qui uel ſe uel mundum
lugeat: et domini pauidus præſtolatur aduentum: qui
ſcienſ imbecillitatem ſuam: et uas fragile quod portat
timet offendere: ne impingat et corruat: et frangatur:
ſeqꝫ monachum eſſe non loquēdo ſed diſcurſando: ſꝫ
tacendo et ſedendo nouerit Sit quoqꝫ tibi ſermo ſilēs
et ſilentium loquēs: nec citus nec tardus inceſſus: ac u
nuſquiſqꝫ quando ad cōmunionē ingreditur: cū cucul
la tantum accedat. Habeant qui uolunt ſuas oues: ua
ſe gemmato bibant: ſerico niteant plauſu populi dele
ctentur: et per uarias uoluntates diuitias uincere neq̃
ant: nīæ diuitiæ ſunt in lege dei meditari die ac nocte
pulſare ianuam: et ſæculi fluctus dño peunte calcare p
paremus igitur nobis fortitudinē. Aſſumamus nobis
pfectum robur ut inter errorum tenebras et cōfuſionē
in noctis ſcientia chriſti lumen appareat: dieſqꝫ noſter
nubem habeat protegentem: ut his ducibus ad terras
ſanctam peruenire ualeamus. Quid enim eruditione
melius? quid ſuauius diſciplina? quid dulcius domino
Sit āt cōuiuium chriſtuſ: lectio chriſtuſ: quies chriſtuſ
cogitatio chriſtus Quæ. n. pōt eſſe uita ſine ſcīa ſcriptu
rarum p quā ēt ipſe chriſtus agnoſcitur qui cibi q̃ mel
la ſūt dulciora q̃ dei ſcire prudētiā. Sapiēs quoqꝫ nū
q̃ ſolus ē: hēt ſecū oēs qui boni ſūt et fuerūt: et animus
liberū quocūqꝫ uult trāſfert. qđ corpore ñ pōt cogitati
one cōplectitur: et ſi hoīs iopia fuerit loqꝫ cū deo: nec
ūq̃ ē minus ſolus q̃ cuꝫ ſolus fuerit. pria nāqꝫ ſapiē
tia ē caruiſſe ſtultitia: ſed ſtultitia caruiſſe nō pōt: niſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

qui itellexerit illā ſʒ uerā quidē ſapientia ē nup factū ſe
noſſe: et ut ſic loquar i carne iuſtoꝝ impfecta pfectio ē
Parua tñ ē ſcire qđ neſcitis: ſʒ prudētis hois eſt noſſe
mēſurā ſuā: quā qui ignorauerit quāto ampliora quæ
fſierit tanto magis ad inferiora collocabi: Diſcamus igi
in terris quoꝝ nobis ſcia perſeueret in cælis.

De uigiliis. C. xvi.

DIGNVM eſt fratres aptūqʒ pror
ſus ſatiſqʒ cōueniēs de ſanctis uigi
liis nc dicerē et proferrē ſermonē: quā
do ipſa lucubracio exigitur a ſolicitis
Nox ecce ē caligo. corporibʒ non ſo
lum homines: ſʒ ēt cūctos in ſomno detinet animātes
ut reformatis uiribʒ per ſoporē poſſint diuturnū ſuſti
nere laborem uiuentes: Bonus deus qui ita proſpexit
ita conſtituit ut hō exiturus ad operationem ſuā uſqʒ
ad ueſpeꝝ hēret uicariū tps: in quo a duris laboribus
et multa fatigatione requieſcere pſtitit: Nouimus aūt
multos hoim: ut aut maioribʒ ſuis placeāt: aut ſibi ali
quid peculiariter proſint noctiſ particulā ad aliqđ opu
ſculū ſegregare: id pro lucro ducere qđ furati de ſopoꝛ
ſuo operari potuerint: A Salomone uero laudatur et
fœmina quæ penſa et laniſicium ad lucernam uigilāter
exercet. Addidit ēt qđ ex hoc laus uiro eius in portis
et gloria magna naſcatur: quod ſi i carnalibꝰ inſtrumē
tis. i. uictui et ueſtitui neceſſariis: qui uigilat nō repbē
ditur imo laudatur: et mirari me fateor eē aliquos qui
ſacras uigilias tā ſpūali ope fructuoſas oꝛonibꝰ hym
nis lectionibuſqʒ fœcūdas āt ſupfluas æſtimāt aut oci
oſas āt qđ his ē deterius iportunas Et quidē ſi ſūt ho
mines a nrā religione alieni: qui iſta ſic ſētiāt nō eē mi
rū. Quo. n. prophanis religioſa placerē poſſunt: quibus
ſi placerēt nři eſſent: qꝛ ſumus utiqʒ chriſtiani. Si uero
nři ſunt quos uigiliaꝝ ſalutiſer actus offendit: ut nihil
de his deterius ſuſpicer: aut pigri ſunt āt ſomniculoſi:
aut qđ his eſt proximum ſenes uel ifirmi: Si pigri ſūt
erubeſcāt: quia illis inſonāt prouerbia Salomonis ua
de ad formicā o piger et æmulare uias eius. Si ſōnicu
loſi ſunt expergiſcantur ſcriptura proclamante O piger
quouſqʒ dormis? qñ āt de ſōno ſurges? paululus qui
dē dormis: modicū ſedes: puſillū aut dormitas: puſillū
uero complecteris manibʒ pectus. Si ſenex es quis
te cōpellit ut uigiles: quāq̄ꝫ et nō compulſus pro ætate
uigilas: Et ſi ſtare nō potes: ſed tuā cogitas ipoſſibilita
tē. nō debes iuuenes: et ualentes ad tuū reuocare tor
porē: quos pp uarias tētationes iuuētutis ſeipſos pro
penſioribʒ macerarē decet uigiliis: nā athletæ ſuis icita
tionibʒ fortiores ſūt et tñ mōet debilior pugnat ille qui
fortior ē maxie quia et ſancti corruūt ſi fuerint neglīgē
tes: Et peccatores priſtinū recipiūt ſi ſordes fletibʒ laue
rint: hoc ideo dico ut te nō tereant deſcēdentes: ſed pro
uocent aſcēdentes. Nihil tā facile q̄ꝫ ocioſū et dormiē
tē de alioꝝ laboꝛ et uigiliis diſputare. Si uero ifirmus
es mēbris: qđ facere nō potes noli repbendere: Immo
riga et tu ſcdm prophetā lachrymis ſtratus tuū: et dic
Sic memor fui tui ſup ſtratū meū. Iniūge ēt uigilanti
bʒ ut te ſuis pcibʒ iuuēt: quo adiutus a dño ſup lectū
doloris tui canere poſſis: Et tu qñqʒ merearis dicere
In matutinis meditabor in te quia fuiſti adiutor meus
Alioqui ſtultū et ſatis extneum ē: ut quia ipſe currerē ñ
ualemus bñ currētibʒ derogemus: nā etſi nō poſſimus
debemus cōgratulari potētibʒ. Sic. n. de conſenſu ma
litiæ pticipatur cū facientibʒ pœna: ſic participatio glo
riæ ſperāda ē: de cōſenſu bonitatis. Alios. n. effectus
coronat: alios uolūtas pia lætificat: nec ſane oneroſus
uel difficile uideri debet ēt delicatiſ corporibʒ in ſeptia
na duaꝝ ideſt ſabbati atqʒ dñicæ portionē aliq̄ꝫ dei mi
niſterio diſputare. Iſta. n. qi purificatio ē dieꝝ quique
uel noctium: quibʒ ſtupore carnali ingraueſcimus ac
mūdanis actibʒ aſſolitamur: nec erubeſcat aliquis i bo
no ſtudio ſanctitatis: cū nō erubeſcāt iprobi in ppetrā
do opere fœditatis. Merito ergo ſcriptura i prouerbi
is ingerit: ē confuſio q̄ ducit ad peccatum. In bono. n.
opere cōfundi peccatum ē: ſic in malo faciēdo nō cōfū
di pernicies eſt. Si ſcs es ama uigilias ut theſaurū tu
um uigilādo cuſtodias: et ipſe in ſanctitate ſerueris. Si
peccator es magis cura: ut uigilādo et orādo purgeris
dū tūſo pectore frequentius clames Ab occultis meis
munda me: et ab alienis pce ſeruo tuo. Guſtādum. n.
uidetur quia ſuauis ē dñs ſic ſcriptū ē Qui ergo guſta
uit intelligit et ſētit quātus pōdus pectoris uigilādo d
ponitur: q̄ꝫtus mētis ſtupor excutitur: q̄ꝫta lux animas
uigilantis et orantis illuſtrat: quæ gřa: q̄ uiſitatio: mē
bra uniuerſa lætificat. Vigilādo timor ois excluditur:
fiducia noſcitur caro maceratur: uicia tabeſcūt: caritas
roboratur: recedit ſtultitia: accedit prudētia: mens acui
tur: error obtūditur: criminū caput diabolus gladio ſpi
ritus uulneratur. Quid hac utilitate magis neceſſariū
Quid iſtis lucris cōmodatius? quid hac dilectione ſua
uius? quid hac felicitate beatius? teſte ēt propheta qui i
pricipio pſalmoꝝ ſuoꝝ beatum uirus deſcribēs ſūmas
beatitudinē eius i hoc uerſiculo collocauit: Si in lege
dei meditetur die ac nocte: bona ē quidē diurna medi
tatio: ſʒ efficatior ē nocturna: quia per diē neceſſitates
obſtrepunt: occupationes diſtrahunt mentes ſēſum du
plex cura diſpergit: nox āt ſecreta nox quieta opportu
na ſe pbet orantibʒ: aptiſſima uigilātibʒ: dū carminibʒ:
occupationibʒ expeditū collectū ſenſus i totū hoies di
nis cōſpectibʒ ſunt. Curandū ē ēt ne nimietate cibi uel
potus uigilaturi pectus oneretur: ne cruditates eructā
tes et crapulam nō ſolum ipſi nobis: ſʒ ēt gřæ ſps indi
gni iudicemur. Ergo tanq̄ꝫ diuino functuri myſterio ā
te nos p abſtinentias parare debemus ut ingrauati ex
peditius uigilarē poſſumus. Cogitatio quoqʒ mala pel
latur: ne male uigilātis oꝛo fiat ſic legitur in pſm. Sūt
enim et ex maligno uigiliæ ſicut in prouerbiis legitur.
Ablatus eſt ſōnus ab oculis eorum non enim dormiūt
inquit niſi malefecerint. Abſint abſint ab hoc cōuentu
tales uigiliæ: ſit potius uigilantibus pectus clauſus dia
bolo apertum chriſto: ut quē labiis ſonamus corde te
neamus. Tunc erunt acceptabiles noſtre uigiliæ: tunc
pernoctatio ſalutaris: ſed competenti diligentia et de
uotione ſincera miniſterium noſtrum diuinis obtutibʒ
offeratur

De ueſtibus. C. xvii.

FVSCA tunica ueſtiaris: uilis tūica
contemptū mundi probet. Ita dunta
xat ne animus tuus tumeat: ne habi
tus ſermoqʒ diſſētiāt. naʒ ueſtis ipſa
uilis et pulla animi tacentis indicius
ē. Qui. n. mollibus ueſtiūtur in domibʒ regū ſunt. Ta
les nāqʒ ueſtes hēas: nō quibʒ ueſtita corpora nuden
tur: q̄ nec ſint ſatis mundæ nec ſordidæ: et nulla diuer
ſitate notabiles quia nec affectatæ ſordes: nec exquiſi
tæ munditiæ conueniūt chriſtiano: ſed ne hoc ipſum ia
ctantiam tibi gñet. q̄ꝫ ſeculi iactātiā contēpſiſti: nec cogi
tatio tacita ſubrepat: ut quia forſitā in auratiſ ueſtibus
placere deſiſti placere conerís in ſordibʒ. Nihil. n. intu
limus in hc̄ mundum: nec auferre quid poſſumus. At
nunc pleroſqʒ uideas armaria ſtipare ueſtibuſ tunicas
mutare quottidie: et tamen tineas non poſſe ſuperare:
et qui religioſior eſt unum exerit ueſtimentum et plēis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

arcis pannos trahit inſiciuntur membranæ colore pur
pureo : aurum liqueſcit in litteras : gemmis codices
ueſtiuntur: et nudus ante fores eorū chriſtus moritur
pulla enim tunica minus cum humi iacuerit ſordidatur
Sic cingulum laneum cum tota ſimplicitate puriſſimū
et quod poſſit adſtringere ueſtimēta magis ꝙ ſcindere
idem ſemper habitus neglecta mundicies:iculta ueſtis
et cultus ipſe ſine cultu plumarū quoqꝫ molicies iuuē
lia membra non foueat .

De laboribus manuum . C . xviii

NEC uacet mens tua uariis perturba
tionibꝫ quæ ſi pectori inſederint dña
buntur tui: et deducent te ad delictū
maximum . Facito aliquid operis ut
ſemper te diabolus inueniat occupa
tum: Si apoſtoli habentes poteſtatē
de euangelio uiuere:laborabāt manibꝫ ſuiſ ne quē gra
uarent et aliis tribuebant refrigeria quorū pro ſpiritua
libus debebant metere carnalia . Cur tu i uſus tuos ſuc
ceſſura non præparas uel fiſcellam texe iunco uel cani
ſtrum lentis texe uiminibꝫ : Sarriatur humus areolæ
æquo limite diuidātur: i quibꝫ cuꝫ holerū iactata fuerit
ſemia uel plātæ poſitæ ꝑ ordinē aquæ ducātur irriguæ i
ſerantur ifructuoſæ arbores : uel gēmis uel ſurculis ut
paruo poſt tēpore dulcia poma decerpas:apū fabricare
aluearia:ad quos te mittunt Salomonis prouerbia:et
monaſteriorū ordinē ac egregiā diſciplinā i paruis diſce
corporibꝫ:texātur et lina pro capiēdis piſcibꝫ:ſcribātur
libri ut et manus operetur cibū et aīa lectione ſaturetur
nā in deſideriis eſt oīs ocioſus . ægyptiorū monaſteria
hūc ordinē tenent:ut nullū abſqꝫ opere atqꝫ labore ſu
ſcipiāt:non tāꝫ propter uictus neceſſaria ꝙ propter aīæ
ſalutes:ne uagetur pernicioſis cogitationibꝫ ad iſtar for
nicātis:hieruſalē oī trāſeūti diuaricet pedes ſuos. Nec
iccirco tibi ab opere ceſſandū eſt quia deo propicio nul
la re idiges ſꝫ ideo cū oībꝫ laborandū ē ut ꝑ occaſionē
opis nihil aliud cogites niſi qđ ad dñi ꝑtinet ſeruitutē
ſimpliciter loquar quāuis oēs cenſū tuuꝫ i pauperes ꝺi
ſtribueris : nihil apud chriſtuꝫ erit precioſius ꝙ quod
manibꝫ tuis ipſe confeceris . Sudore enim et labore ni
mio ad ubertatem fructum perueniemus .

De laude religionis:et de iductione ad eam . C . xix

EXTERIUS quidem monaſteria
multus a te ꝑ inſulas Dalmatiæ ſan
ctorum numerus ſuſtentatur: ſed me
lius faceres ſi et ipſe ſanctus iter ſan
ctos uiueres: Difficile Jmmo impoſſibile eſt ut et pſēti
bus quis et fruatur bonis et ut hic uētrēꝫ ibi mētē iple
at:et de deliciis trāſeat ad delicias : ut in utroqꝫ ſæculo
primus ſit et i cælo et i terra glorioſus appareat. Quod
aūt aſſeris eos melius facerē qui utūtur rebꝫ ſuiſ:et pau
latiꝫ fructus poſſeſſionū pauperibꝫ diuidant:ꝙ illi qui
poſſeſſionibus uēditis ſemel oīa largiātur:nō a me ſꝫ a
dño reſpōdeatur. Si uis perfectus eſſe et cætera . Nec
a ſuo ſtudio mōachi retrahēdi ſūt liguiſ uiperæ morſu
ſæuiſſimo quibus argumētaris et diciſ Si oēs ſe clauſe
rint et fugerint in ſolitudines quis celebrabit i eccleſias
quis ſeculares homines lucrifaciet ?quis peccantes ad
uirtutes poterit cohortari? Hoc enim mō ſi oēs tecū ſa
tui fuerint:ſapiens eſſe quis poterit Si uirgieſ omnes
fuerit nuptæ nō erunt :iteribit gñs humanū:ſed rara ē
uirtus : Nec a pluribꝫ appetitur. Et utī hoc oēs eſſent
qđ pauci ſūt De quibꝫ dicitur Multi ſūt uocati pauci
uero electi ideo licet paruulus ex collo pēdeat nepos ſi

cet ſparſo crine et ſciſſiſ ueſtibꝫ ubera quibꝫ te nutrierat
mater oſtēdat:licet i limine pater iaceat: ꝑcalcato perge
pře ſiccis oculis ad uexiluꝫ crucis euola:pietatis gēus
eſt in hac re eſſe crudelē Gladiū tēet hoſtis ut me peri
mat et ego đ matris lachrymis cogitabo? Delicatus es
frater cariſſime :ſi hic uis gaudere cuꝫ ſæculo:et poſtea
regnare cum chriſto. Multa nos facere cogit effectus:
et dū propinquitatē reſpicimus corporum:et corporis
et animæ offendimus creatorem . Qui amat patrē aut
matrem ſuper chriſtum nō eſt deo dignus Unde diſci
pulus ad ſepulturā patriſ ire deſiderans ſaluatoris pro
hibetur imperio. Quanti monachorū duꝫ patris matris
qꝫ miſerentur ſuas animas perdiderunt ? Super patre
et matre pollui nō licet quanto magis ſuper fratre ſoro
ribꝫ cōſobrinis familia ſeruulis. Genus regale et ſacer
dotale ſumus illum attendamus:patrē qui nunquam
moritur: et qui ideo uiuēs mortuus ē:ut noſ mortuos
uiuificaret ſola cauſa pietatis ē:ubi nulla carnis noticia
eſt. Honora patrem tuū ſiāc a uero patre nō ſeparat tā
diu ſcito carnis copulā quā diu ille ſuuꝫ nouerit creato
rem Alioquin dauid protinus tibi cāet. Obliuiſcere po
pulum tuuꝫ et domuꝫ patris tui:et cōcupiſcet rex deco
rē tuū :quoniam ipſe eſt dominus deus tuus. Grande
præmium eſt parentis obliti quia concupiſcet rex deco
rem tuū Solent eteniꝫ miſeri parētes:et non plenæ ſi
dei chriſtiāī deformes et aliquo mēbro debiles filios
quia dignos matrimonio nō iueniūt religioni tradere:
ſed ſi tu perfecta eſſe deſideras:exi cum abrahaꝫ de pa
tria tua et de cognatiōe tua et ꝑge quo neſcis:et ſi hēs
ſubſtātiam uende et da pauperibus ſi non habes: gran
di onere liberatus es nudus chriſtum nudum ſeque
re . Durum grande difficile ſed magna ſunt premia
magis eniꝫ quilibet labor ſuſcipitur: ſi ante oculos præ
ponatur ipſius laboris utilitas ſed et nauigātibꝫ lōge ſe
renitas ſpē pollicetur nauis ualida et diuturna tēpeſtas
Sectemur ergo nos mulierculas: ſexus nos doceat in
firmior: quantæ diuitiis pariter ac nobilitate pollentes
nolo earū uocabula dicerē ne uidear adulari relictis facul
tatibꝫ pignoribuſqꝫ cōtēptis hoc factu facile iudicarūt
quod tu putas proprio timore difficile Unde habeto i
his ſimplicitates colūbæ:ne cuiqꝫ machineris dolos:et
ſerpentis aſtutiam ne alioruꝫ ſupplanteris iſidiis. Non
multū diſtat i uicio:uel decipere uel decipi poſſe chriſti
anū . At illa tibi ad hoc đ uariis floribꝫ lumen exornēt
Coluber ad bibēdum ueniēs i aqua uenenū đponit ne
eum uenenū aqua cōcretū occidat . Nudū hoies timet
caput tñ ſuū celat qñ percutitur Ubi ſcit eſſe mortē ſuā
Serpēs quidē ſi calamo percutitur moritur . Si uero
iterum percutiatur confirmatur. Hyemali tpe ifirmior
efficitur et a fontibꝫ deuicitur igī āte hyemem circa ſe
ſegetes colligit:ut illis eſcā prebeat . Anguis qñ ſenue
rit perdit aſpectum et ſi uoluerit redire ad iuuētutem ie
iunat quadraginta diebꝫ ut laxetur pellis et ſic āguſtū fo
ramen perquirit ut dum nititur ide exire pelles ſenectu
tis dimittat Pellicani cū ſuos a ſerpēte filios mortuos
iueniūt lugēt et ſe et ſua latera ꝑcutiūt:et ſanguie exeuſ
ſo ad corpora mortuorū ſic iuiuiſcūt Aquila quoqꝫ cū
ſenuerit grauātur eius pēnæ et oculi et quærit fōtem et
erigit pēnas et colligit i ſe calorem et ſic oculi eius ſanā
tur et i fōtē ter ſe mergit:et ita ad iuuētutē ꝛdit Multa
dicūtur i ſcripturis quæ uidētur ipoſſibilia et tñ uera ſūt
nihil eniꝫ dicas ipoſſibile ubi ē uirtus altiſſimi nil đ hu
mana fragilitate cogites:ubi plētudo adeſt deitatis : ſꝫ
quid te ad iugū dñi præſentis uitæ prouocaī exemplis
conor cū nullū pene ſciamus fuiſſe ſcorū qui proceloſū
huius tēporis agones abſqꝫ tribulatiōe tēpeſtate trāſie
rit. Sic et.n.bellator uulneris dolorē āt cōtēnit aut ne
ſcit duꝫ uiuacitatis ſēſibꝫ ſolā uidetur cogitare uictorias

et qui hiemis tp̄e uadit ad balnea priuſ aſperitatem fri
goris nudus paciēter excipit: quia eū futura calefactio
conſolatur oimqꝫ čaturaꝝ difficile pp deus exultatio
aliqua niſi mœrore ꝑeunte ſuccedit. Sit ergo in nobis
tāta futuroꝝ fides ut ad mōm nō ſētiamus nos illa ſu
ſtinere q̄ patimur ſꝫ ea potius arbitremur nos obtineē
q̄ čdimus: Quanta āt apđ deū merces ſi in pn̄ti hoies
ꝑcium nō ſperarent? Quātis ſudoribꝫ hæreditas caſſa
expetitur? minori ꝑcio margaritum chriſti emi poterit.
Finis militiæ tuæ erit regnū nō terræ et tp̄lis: ſꝫ æterni
tatiſ et cæli. Nihil ē fili qđ poſſit āt debeat ꝑferri ei qui
eſt uerus dn̄s et uerus pr̄ et iperator æternus. Cui. n.
rectius uitā nr̄as ipendimuſ q̄ꝫ illi a quo ipſā accepius
et cui eā debemus uſqꝫ ad finē: quia ipſius beneficio
uiuimus. Vn̄ ſi maluerimus magis cæſari militare q̄ꝫ
chriſto: poſtea nō ad chriſtū ſed ad gehennam tranſſe
remur. Igr̄ nec affectus nec pr̄iam nec honores nec di
uitias ꝑferre debemus: quia ſcriptū ē p̄terit huius mū
di figura: et qui hc̄ mūdū dilexerit cū mundo peribūt
illi ergo militemus qui militantibꝫ ſibi glīas uitæ æter
næ honorē regni cæleſtis diuitias hæreditatis ſuæ et di
uinæ cognitionis cōſortiū perēne largitur: nā nullus rex
terrenus totius orbis dn̄s ē: chriſtus aūt totius mundi
rex ē: quia oia ꝑ chriſtum fc̄a ſunt: Et quia regnū cælo
rum ui patitur: et uiolenti rapiunt illđ: Talis uiolentia
deo grata ē: q̄ neminē concutit: nullius dāno imititur:
in hāc rapinā manus tuas mitte q̄ crimē nō hēt et con
fert ſalutem. Sollicitudines. n. nr̄æ carnales q̄to cari
ores ſunt tāto plus nos diſcruciāt et fatigāt. Ac proinꝫ
nūquā in carnalibꝫ affectionibuſ ita requieſcit animus
ut cruciatu careat: dū neceſſitudies ſuas āt bōas amet
cuꝫ amittendi metu: āt malas odit cū amittēdi uoto in
utroqꝫ ſuſtinēdis miſeriis ſp̄ obnoxius ē. Cōmuta er
go i melius uitā tuā: ut æterno deo icipias militare et
deū hēas protectorē. ſūt tn̄ multi qui nō metu pœnaꝝ
ſꝫ bn̄dictionū et repromiſſionū deſiderio ueniunt ad ſa
lutē. Nihil. n. ē dignius q̄ꝫ ut hō ſit auctoris imitator:
et ſcđꝫ mōm propriæ uoluntatis diuini ſit operis exe
cutor: naꝫ qui edere uult nucleū: frangat nucē Aplus
ait rectiuſ. n. fuerat hoies ſubiiſſe cōiugium et ambulaſ
ſe ꝑ plana q̄ꝫ ad altiora tendentē in profundum inſer
ni cadere

De laude et detractiōe uitanda et periculis huius uitæ. C. xx.

NON credas laudatoribus tuis: imo
nec irriſoribus aurē libenter accōmo
des: Omniſ falſa p̄dicatio ſectatur lu
cra et glīam q̄rit humanā: ut per glo
riā naſcātur cōpendia: laudent te eſu
riētiū uiſcera nō ructuātiū opulenta cōuiuia. Adulator
quippe blādus īimicus ē: naturali ducimur malo: adu
latoribus nr̄is libenter fauemus quāq̄ꝫ nos rn̄deamus
indignos: callidus rubor ora ꝑfundat: tn̄ ad laudes ſu
ā intrinſecus aīa lætatur: ſꝫ ueritas angulos non amat
nec q̄rit ſuſurrōes: Laus quippe iuſtos cruciat: iīquoſ
exaltat: ſꝫ iuſtos dum cruciat: purgat: iniquos dū lætifi
cat: reprobos mōſtrat: nulli detrahas: nec in eo te ſcīm
putes ſi cæteros laceras. Accuſamus ſæpe qđ facimus
et contra noſmetipſos diſerti in noſtra uicia iuehimur
muti de eloquētibꝫ iudicātes. nū q̄ꝫ huiuſcemodi homi
nibus applicēris ne declines cor tuuꝫ in uerba malitiæ
et audias: Sedens aduerſus fr̄em tuū loq̄baris: et ad
uerſū filiū mr̄is tuæ ponebas ſcandalū: et apertius in
eccliaſte Sic mordet ſerpēs in ſilentio: ſic et fratri ſuo
in occulto detrahit: ſed dicis ipſe nō detraho aliis loq̄n
tibꝫ: quid facere poſſum ad excuſādas excuſationes in
peccatis iſta p̄tendimus: chriſtus arte n̄ deludꝛ: nequa
q̄ꝫ mea: ſꝫ apli ſn̄ia eſt Nolite errare: deuſ nō irridetur
Ille in corde: nos uidemus i facie. Salomō loqꝛ i pro
uerbiis Ventus aquilo diſſipat nubes: et uultus triſtiſ
linguas detrahētium. Sic. n. ſagitta ſi mittatur contra
durā materiā nō nunq̄ꝫ i mittētē reuertitur et uulnerat
uulnerātem. iuxᷓ illđ facti ſunt mihi in arcū prauum: et
alibi Qui mittit in altū lapidē recidit in caput eius: Ita
detractor cū triſtē uiderit faciē audiētis imo nō audiē
tis quidē: ſed obturātis aures ſuas ne audiat iudiciuꝫ
ſanguinis ilico conticeſcit: pallet uultus: hærent labia:
ſaliua ſiccatur. Unde idē uir ſapiens Cū detractoribus
inquit ne miſcearis qm̄ repēte ueniet ꝑditio eoꝝ: et ru
inā utriuſqꝫ quis nouit: tā. ſ. eius qui loqꝛ q̄ꝫ illius qui
audit loquētem: et Timotheo dꝛ Aduerſus pb̄īm accu
ſationē ne acceperis: peccantes āt corā oibꝫ argue ut
cæteri metū hēant: nō ē facile de perfecta ætate čdēdū
quā et uita p̄terita defēdit et honorat uocabuluꝫ digni
tatis: ſi me igr̄ uiſ corrigi delinquentē aperte increpa tā
tū occulte ne mordeas corripiet me iuſtus in miſericor
dia et icrepabit. Oleū āt peccatoris nō ipinūget caput
meū: nā in comparatione duoꝝ maloꝝ: leuius malum
eſt aperte peccare: q̄ꝫ ſimulare et fingere ſanctitatem.
Quid uulneribꝫ tuiſ prodeſt ſi et ego fuero uulneratuſ
an ſolatiū percuſſi eſt amicum ſecum uidere morientē
Quid. n. mihi prodeſt ſi aliis mala mea referas? ſi me
neſciente peccatis meis imo detractionibꝫ tuis alium
uulneres: et cū certatim oibus narres: ſic ſingulis loq̄
ris quaſi nulli alteri dixeris. Hoc nō eſt me emēdare:
ſed uicio tuo ſatiſfacere. p̄cepit. n. dn̄s peccantes inter
non arguere debere ſecreto uel adhibito teſte: et ſi au
dire noluerint referri ad eccliam: hn̄doſqꝫ in malo per
tinaces q̄i ethnicos et publicanos: naꝫ ingenia liberalī
educata facilius uerecundia q̄ꝫ metus ſuperat: et quos
tormenta non uincūt: interdum uincit pudor: licet mul
to melius eſt timore pœnarum emendare peccata: q̄ꝫ
ſpe proſperorum diuinæ ſubiacere ſn̄iæ. Qui. n. nō ſen
ſerit deum per bn̄ficia: ſentiat per ſupplicia. Cæterum
grande peccatum eſt odiſſe corripientem: maxime ſi te
non odio ſed amore corripiat. Contra nos autē omis
conſonat chorus: et latrant uniuerſa ſubſellia. Iungun
tur et noſtri ordinis qui et rodūtur et rodunt aduerſus
nos loquaces pro ſe muti quaſi ipſi alii ſint: q̄ꝫ mona
chi: et non quicquid in monachos dicitur redundet in
clericos: qui patres ſunt monachoꝝ detrimentum pe
coris paſtoriſ ignominia ē: ſicut eregione illius mona
chi uita laudanda eſt: qui uenerat[i]ōi habet ſacerdotes
chriſti et nō detrahit gradui: ꝑ quē factuſ eſt chriſtiāuſ
Nam quando et inimicis præbemus beneficia ipſorū
maliciam noſtra bonitate ſuperamus: et mollimus du
ritiam: et iratum animum ad beniuolentiam flectimus
ſed nec ille abſque inuidiæ infectione eſſe poterit. qui
ſoli deo placere geſtierit. Inuidia enim non tam huma
nas amicitias q̄ꝫ ſolam iuſtitiam perſequitur: Qui iui
dus eſt aliena felicitate torquetur: quoniam uirtus ſēp
inuidiæ patet. Difficile quoque euadit obprobria: Cui
eſt amica iuſticia: immo ſi quis pie uiuere uoluerit: ini
qui protinus irriſione blaſphemant. Hæc quoque eſt
conſuetudo detrahentis: ut malum ſuum ſemper uelit
negando geminare et dicere aut non feciſſe quod fecit
aut bono operatum cælo Nil mirum ergo ſi contra me
paruum homunculum imundæ ſues grunniunt: et pe
dibus margaritas conculcent: meqꝫ procul ab urbibꝫ:
foro: litibus: turbiſque remotum: ſicqꝫ latentem reppe
rit inuidia. Tantum enim me diligunt hæretici: q̄ ſine
me eſſe non poſſunt. Omittam perſonas: Rebus tan
tum et criminibus eſt reſpondendum. Nil cauſæ pro
deſt maledicentibus maledicere: et aduerſarios taliōe
mordere. Cum præceptū ſit malum pro malo n̄ reddi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Vnde non de aduerſario uictoriam: ſed contra mēdaci
us quærimus ueritatē Sed nec timeamus odia ſubire
quorūdam Non enim debemus hominibus placere:
ſed deo. At ſcitote me nunq̄ hæreticis peperciſſe: ſed
omni ſtudio peregiſſe: ut hoſtes eccleſiæ mei fierent
hoſtes. Vnde meam iniuriā pacienter tuli: impietates
contra deum ferre non potui. Latrant canes pro dn̄is
ſuis: tu nō uis me latrare pro christo: falſus rūor cito
opprimitur: et uita poſterior idicat de priore: fieri qui
dem non poteſt ut: abſq3 morſu hominum uitæ huius
curricula quis pertranſeat Maloriq3 ſolatiū eſt bonoſ
carpere dū peccantiū multitudinem putant culpam mi
nui peccatorū Sed tamen cito ignis ſtipulæ cōquieſcit
et exundans flāma deficientibus nutrimētis paulatim
emoritur Nam ſi ante anno præterito fama mentita ē:
aut ſi certe uerum dixit ceſſet uicius ceſſabit: et rumor.
Prima nanq3 uirtus monachi eſt contemnere homi
num iudicia. Igitur non timebo hominus iudiciū habi
turus iudicē meum Cupiunt eni uicini non ſuam: ſed
alienas diſcutere uitam. Sed qui amicus eſt etias pra
ua recta iudicat. Inuenti ſunt enim ſcioli tantum ad de
trahēdus: qui eo ſe doctos oſtentare uolunt ſi cunctoꝝ
uitā lacerent: ſ3 nihil deo clauſus eſt. et tenebræ lucent
apud eus Fuge tamen in quibuſ poteſt malæ cōuerſati
onis eſſe ſuſpicio: nec paratum habeas illud Sufficit
mihi cōſciētia mea: nō curo quid d̄ me loquātur hoies
certe apoſtolus prouidebat bona nō ſolū coras deo: ſ3
etiam coram hominibus ne per illū nomē dei blaſphe
maretur in gentibus nec uolebat ſe iudicari ab infideli
cōſciētia Si ſcandalizat inquit eſca fratrē in æternū car
nem nō manducabo Tolle igitur occaſiones uolētibus
occaſionē Nā caſtigare uidetur alius quiſquis ab eius
cōuerſatione diſſentit Sic et nos in iſta prouidētia ædi
ficato mōaſterio et diuerſorio prope ſtructū ne forte et
mō ioſeph cū maria bethleē uēiēſ nō iuēiat hoſpitiū: tā
tis d̄ toto orbe cōfluētibꝫ turbis obruiur mōachoꝝ ut
nec cœptum opus deſerere: nec ſupra uires ferre uale
mus. Vnde quia nobiſ illud de euāgelio cōtigit ut futu
ræ turris non ante cōputaremus impēſas compulſi ſu
mus fratres Paulinianum ad patriam mittere ut ſemi
rutas uillulas quæ barbarorū manus effugerunt et pa
rentū cōmuniū cieres uēderet ne cœptū ſanctoꝝ mi
niſteriū deſerētes riſū maledicis et æmulis præbeāus
Vnde oīa plena periculis omnia plena ſunt laqueis. in
citant cupiditateſ: īſidiantur illecebræ blādiuntur lucra
damna deterrent. Amaræ ſunt obloquētius liguæ: nec
ſemper ueracia ſunt ora laudātiū. Inde ſæuit odit Hic
decipit officiū et facilius eſt uitaī diſcordem: q̄p declina
re fallacē: ſilua ſuccreſcit ut poſtea recidatur. Ideo ager
ſeritur ut metatur: iam plenus eſt orbis: terra nos non
cāpit: quotidie bella ſecant morbi ſubtrahunt: naufragia
abſorbent: et nihilominus detrahimus et litigamus Vi
deo quoq3 in eccleſia iperitiſſimos quoſq3 florere et qr
nutrierunt frontis audaciā et nobilitatem linguæ conſe
cuti ſunt dū nō recogitant quid loquantur prudētes ſe
et eruditos arbitrātur maxime ſi uulgi fauorē habuerit
qui magis dictis leuioribuſ cōmouentur: et econtrario
uides eruditus uirum in obſcuro lateī et perſecutōnes
pati et non ſolum in populo gratiam non habere: ſed
inopia et egeſtate tabeſcere. Hæc autem fiunt quia non
eſt meritorum retributio ſed in futuro

De iuramento uindicta mendacio ſtultiloquio prohi
bendo. C. xxi

DIXISTI enim ni fallor iure te ma
la malis reddere: et cum iurantibus
iurare debere: qr aliqn̄ iurauit domi
nus aut mala malis reſtituit. Scio
primū n̄ oīa nobis cōuenire ſeruis q̄
dn̄o cōueīūt ne ī cōparatione famuloꝝ dn̄i uidatur iiuria.
Alioquin forſitā ſcādalū īcipius Cur n̄ e uirgībꝫ ſ3 d̄ ali
is mulieribus generamur? aut cur mortui noſtri tertia
die nō reſurgunt iurauit ſcio ſæpe dominus qui nos iu
rare prohibuit Nec ſtatim ex hoc temere blaſphemare
debēus q̄r alios uetuerit dominus qd̄ ipſe faciebat quia
dici nobis pōt Iurauit dn̄s quaſi dn̄s quē iurare nemo
prohibebat. Nobis q̄i ſeruis n̄ licet qui dn̄i noſtri lege
iurare uetamur. Vez ne in eius exemplo ſcādalum pa
tiamur ex quo tempore nos iurare noluit nec ipſe iura
uit et qualiter de iuramenti cauſa breui ſermone ſatiſfa
ctum eſt Ita enim ad uindictæ negotium hunc eundes
ſenſum facie proſpici poſſe ſufficere qr aliud eſt nē tem
pus gīæ in quo plenitudo perfectionis aduenit. Aliud
fuit legis aliud prophetaꝝ dicēte dn̄o Audiſtis qr dcm̄
eſt antiquis ne occiderent: Ego autē pfecto p̄apio quæ
in ordine euangeliī digeſta ſuo loco lector iueniet. Ex
quo enis filius dei filius hois factuſ ē ex quo uetus fer
mentū iudaicæ traditionis ē fcm̄ noua cōſperſio ex quo
agnus n̄ ī figura ſ3 ī ueritate comeditur. Ex quo ſecun
dū aplū uetera trāſierūt et facta ſūt oīa noua ex quo iu
ſſū ē iaginē terrēī hois dponeī: et aſſūeī formā cæleſtis
ex quo cōmortui ſimuus ex quo uirtutibꝫ cōſurreximus
in christo iurare nō diſcas: mentiri ſacrilegiū putes. Ad
monēdi itaq3 ſunt oēs ut diligenter periuriū caueāt nō
ſolū in altari: eu ſanctorū reliquiis ſed etiam ī cōmuni
loquela Omne enim quod non ædificat audientes ī pi
culum loquentium uertitur ueritas quidem claudi et li
gari poteſt uinci nō poteſt quæ et ſuoꝝ paucitate cōten
ta eſt et multitudine hoſtium non terretur. poſſunt ho
mines quāuis iuſti aliqua ſimulare pro tēpore ob ſuā
aliorumq3 ſalutem Conſideremus ergo quid loquāur
quia pro omni uerbo ocioſo redituri ſumus rationem
in die iudicii: Verbum quidē ocioſus eſt. quod ſine uti
litate dicētis et audientis profertur Stultiloquiū autē
extimo non illorū tantum qui aliqua turpia narrāt und̄
riſum moueant et fatuitate ſimulata magis illudāt illis
quibus placere deſiderant ſed etiam illorum qui ſapiē
tes ſæculi putantur et de rebus phyſicis diſputātes di
cunt ſe harenas littorus guttas oceani et cæloꝝ ſpatius
terræq3 punctum liquido cōprehendiſſe.

De patiētia recōciliatiōe et mortuis nō lugēdis. C. xxi

NVNC iam nobis de paciētia et eius
bonis loquendum eſt. Eſt igitur pati
entia omnium iniuriarū et paſſionū
tolerantia et expectationum omnius
ſine præcipitatione ſufficientia quam
ſi quiſ itellexerit et habuerit cōtraria uitæ grauia baiulat
bona oīa continet ſororem habet ſpem et affines eius
ſunt res bonæ omnes patitur enis libenter quia ſperat
ſperando tolerat. Impacienter enis fertur qd̄ n̄ ſperatur
Omni autem uirtute pacientia perfert quod ſpe præ
uınte dignoſcitur Aut ſi ſpes fructus patientiæ ſubſequi
tur Hæc matre gaudet fide et gubernaculū habet deus
conſcientiam genus et propinquitatem inde glorioſi te
ſtes efficiuntur dum fide pleni dum dei timore ſoliciti:
dum continentiæ diſcipuli: dum filii ſpei duce patientia
reperiuntur. Deinde cohæredes christi dum illum uſq3
ad mortem patientiæ uirtutibus imitantur Vnde tu paſ
ſus iniuriam taceas: Iram uince pacientia. Sanctus. n.
amor impacientiam non habet Manſuetudo nāq3 nul
la paſſione turbatur: et ſpecialiter ira et furore n̄ rumpi
tur: quam qui habuerit beatitudinem conſequitur uoce
domini promiſſam ut terram poſſideat ideſt imperet et
dominetur corpori ſuo. Nulla enim res ita inebriat ut
animi perturbatio. eſt triſticia quæ ducit ad mortem eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quædam ira quæ iuſtitiā dei non opatur et furori proxi
ma mētis ſuæ ipotes facit in tātū ut labia tremāt: dētes
cōcrepent uultus quoqꝫ pallore mutetur. Animi uera
læticia interdū dolores corporis mitigat. quod ſi ad æ
grotationē accedat ægritudo āimi duplicatur īfirmitas
Dicit quoqꝫ apoſtolus Sol nō occidat ſuper iracūdiā
ueſtrā Quid agēus i die iudicii: ſup quoꝝ ira nō ūius
diei. ſed tantorū ānorum ſol teſtis erit Igitur mite ſcat
ſæuitia māſueſcat iracūdia. rēittant ſibi iuicē culpas ſuaſ
nec ſit exactor uindictæ qui petitor ē ueniæ. Grandis of
fenſa eſt nolle placare offenſū: quāq̄ꝫ affectus et ptur
batiōes quā diu in tabernaculo huius corporis habitā
tis et fragili carne circūdamur moderari et regere poſ
ſumus. amputare non poſſumus Ideo pſalmiſta dicit
iraſcimini et nolite peccare. quia iraſci hōinis eſt et fi
nes iræ ponere chriſtiani. unde quidā ait: Iam te uer
beribus enecaſſē niſi iratus eſſem. inde enim iuſti dicū
tur dūs omnia opera patiēter operantur multo quoqꝫ
melius eſt ſtōachū te dolere q̄ꝫ mētē. greſſu uacillare.
q̄ꝫ pudicitia. nec ſtatī nobis pœnitētiæ remedia blandiā
tur quæ ſunt infeliciū remedia. Cauēdū eſt uulnus qđ
dolore curatur: nec ſcire poſſumus ægrotationis mala
niſi cū fuerit ſanitas ſubſecuta: et quantū boni uirtus
habeat uicia demōſtrant clariuſqꝫ fit lumē cōparatōe
tēebraꝝ. Sed et cōſiderēus quid ethicus ille pſalmus
ſonet Iuſtus es dñe. et rectū iudiciū tuū hodie non
poteſt dicere niſi ille qui ad uniuerſa quæ patitur ma
gnificat dñs et ſuo merito imputās in aduerſit de eius
clementia gloriatur. Neceſſe eſt enim ut qui ſe credeꝫ
dicat i chriſto i omnibus chriſti iudiciis gaudeat dicēs
ſāus ſū: gratias refero creatori: languꝫo et i hoc laudo
dñi uolūtatem: Quādo enī infirmor: tunc fortior ſum
et uirtus ſpūs i carnis infirmitate pficitur. Nā fortitu
do corporis ībecillitas anīæ ē patitur et apolūs aliquid
qđ nō uult pro quo ter dñs d̄pcatur ſꝫ dī ei ſufficit tibi
gratia mea Nā uirtus in īfirmitate perficitur. Cur igē du
rū ſit qđ aliqñ patiēdum eſt: dolemus autē quēquā
mortuū. ad hoc enī nati ſumus ut: māeamus æterni.
lugeatur mortuus: ſed ille quē gehenna ſuſcipit: quem
tartarus deuorat: i cuius pœna æternus ignis exeſtuat
Nā mors noſtra peccatum eſt: nos uero quorū exitū
angelorū turba cōitatur quibꝫ chriſtus occurrit obuiā
grauamur magis ſi i tabernaculo iſto mortis hitēus
Exteꝝ nonne uereris ne tibi ſaluator dicat. Iraſceris
quia ſꝫ tuus meus factus eſt filius: Indignaris de iudi
cio meo et rebellibꝫ lachrymis facis iniuriā poſſidenti
Cibū tibi negas ñ ieiunioꝝ ſtudio ſed doloris ñ amo
frugalitatē iſtā ieiunia iſta aduerſarii mei ſunt nullā āi
mam recipio q̄ me nolente ſeparatur a corpore Tales
ſulta philoſophia hēat martyres hēat zenonē et Cato
nes Si uiuentē crederes frēm nūq̄ꝫ plangeres ad me
liora migraſſe. Nam ſicut præter hanc uitam eſt uita
alia beatorum ita præter hanc mortem eſt mors alia im
piorū Aduerſus mortis ergo duritiā et crudeliſſimam
neceſſitatem Hoc ſolatio erigimur qđ i breui uiſuri ſum̄
eos quos dolēus abſētes neqꝫ ēi mors ſꝫ dormitio et
ſomnus appellatur nos dolēdi magis qui quotidie ſtāus
in ꝑlio et peccatoꝝ uiciis ſordidamur et accipimus uulne
ra Abſit tñ a fide noſtra ut aliquā plagā dicā eē quæ nō
hēat cōſolationē cū propheta proclamet. Nūquid me
dicus nō ē in galaad. deus enī permiſit te iſtius ſeculi
fluctibꝫ uētiſqꝫ iactari: ut expt̄us naufragiū de cætero
ſimiliter periclitari caueris: Ita cūctaqꝫ paſſus es ſicut
ītelligis uulnera corporis tui ſic animæ remedia ſūt bre
uis enī uitæ ſpatium æterna memoria compenſabit.

De tribulationibus et obprobriis perferendis.

C. xxiii

OPORTET nos p multas tribula
tiones itroire i regnū cæloꝝ Beati e
ſtis cū uos maledixerint hoies: et p
ſecuti fuerit et dixerit omē malū ad
uerſū uos: Gaudete ergo et exultate
quia merces uēa copioſa eſt i cælis: futuræ uitæ gloria
pñtis uitæ icomodis cōparatur: pcipue quia nō qui pa
titur ſed qui facit iiuriā miſer ē: uñ et chriſtianiſ uexilla
crucis ſunt delitiæ trophæa: noſtræ uitæ nō pompis ſꝫ
miſeriis reportantur: i nēa claſſe uiri fortes obprobria
ſciunt portare nō munera: nā chriſti uincula uolūtaria
ſūt: ēt uertuntur i āplexus: Si quis āt corpoꝛ ibecillis
eſt: ſi adſit ſapientia: nō aduerſarii ētamina uincit. maxi
me: qm̄ liberi arbitrii ſumus: ſꝫ ipſius dei nutritur auxi
lio: qđqꝫ pauptati nō nobilitati futuroꝝ beatitudo pro
mittitur retrahit quidē uerecundia ſenatorū ne ſequa
tur pauperē chriſtū: ſed audiat a chriſto: Qui me cōfeſ
ſus fuerit et mea uerba in gñatione hac adultera et pē
catrice: et filius hois cōfitebꝛ eū in glia pris ſui cū an
gelis ſanctis. Turpe ē inter parētes ſenatores pro chri
ſto uolūtaria hūilitate delectū. Diſplicet amicis ſi poſt
ambitioſi hituſ cultū plebeia et ignobilia ueſtimēta mu
tētur: ſꝫ ſi hoibꝫ placere uellē ait aplūs Chriſti ſeruus
non eſſē et propheta in pſalmo Qm̄ deus diſſipat oſſa
eoꝝ qui hoibꝫ placent: cōfuſi ſunt: qm̄ deus ſpuit eos
q̄ꝫtū bona et hūana offenſio p quā inuenitur ſeruitus
chriſti: tm̄ pniciosa ē amicitia q̄ dei ꝑſtet offenſā ſic ſcri
ptū ē: Qui uoluerit amicus fieri huius mūdi: īimicus
dei conſtituetur: Dicat unuſquiſqꝫ qđ uelit: ego interīs
de me pro ſenſus mei puitate iudicaui melius eſſe con
fundi corā peccatoribꝫ ſup terrā: q̄ꝫ corā angelis ſc̄tis
i cælo uel ubicūqꝫ iudiciū ſuū uoluerit demōſtrare: uñ
Eſaias uir ſua gente nobiliſſimus: qui ſocer regis Eze
chiæ fuiſſe refertur iuſſu dei depoſito cilitio nudus ſic
tñ ardui pcepti pudore pterritus ē: quo minus dei ipe
riū ſeq̄retur quia nihil honeſtius eſſe hoi q̄ꝫ ſuo cātorī
parere iudicabat Ioānes quoqꝫ baptiſta nobilis et in
carne et in ſpu natus cilitiū a pueritia i hitū elegit: Et
locuſtas i cibū qui nec pēi cōſcia: nec pauptatis iopia
ad huius glias oneriſ: ſꝫ ſoli futuri ſæculi beatitudie tra
hebatur: Uñ et apli ſtulti et iutiles et tenuis fidei argu
untur: Iñ Paulū aplm̄ proferā quē quotieſ lego uide
or mihi nō uerba audire: ſꝫ tonitrua qui oculo mentis
futura cōtēplās dicebat Qui nos ſeparabit a charitate
chriſti? tribulatio an anguſtia? an perſecutio? an fames
an nuditas? an periculū? an gladius? Illos pericula nō
ſepant: nos uero uoluptates: Illi catenas baiulant ino
centes: nos auꝫ circūferimus criminoſi: illi i carceribꝫ
uincti: nos in tricliniis delicatis: Illi in neruo poſiti dū
puro corde et ſyncæra cogitatione laudāteſ: nos forte
in ipſa ecclia de forenſibꝫ calūniis cogitamus: et cū oī
bus æqualiter legis data gēa gehenna ſeu regula pro
miſſa ſūt: alii de diuitiis: alii de uirtutibus meditātur:
Cūqꝫ dictū ſit generaliter omnibꝫ Dñm deū tuū ado
rabis et illi ſoli ſeruies. Alii in inocētia miſericordia:
caſtitate: ieiuniis deo fideliter: et ſine fine ſeruientibus
nos nobis adulteros eligimus quibꝫ ſeruire uolumus
Si quidē iuxta euāgelii ſententiā Omnis qui facit pec
catū ſeruus ē peccati: reuera ſi amator pecuniæ ſum:
ſi: gloriæ: ſi ſupbiæ: ſi ambitionis aut pompæ: dum illi
omne ſtudiū meæ uoluntatis impendo: domino ſerui
re non poſſum: quia duobus dominis neminē ſeruire
poſſe ſcriptum eſt. Non eſtis ueſtri dicit apoſtolus Em
pti eſtis pcio magno glorificate et portate deum in cor
pore ueſtro. Clemēter ſpiritus ſanctus iure noſtro noſ
conuenit ſciens hoc in uſu publico apud omnes homi
nes cuſtodiri: ut tāto ſeruus in opere domini eſſet cau
tior: quāto maiori peculio eſſet cōparatus ut itelligāuſ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quam ſtrenui eſſe debeāt in ope domini qui redempti
ſunt ſanguine chriſti: uel q̄ꝫ criminoſi debeant iudicari:
qui cum ſciant pro ꝑcio ſuæ ſalutis chriſti ſanguinem eē
datum alteri qui nihil ꝓſunt magis ꝓbeant ſeruitutem.
Rogo quo pudore obſequii aut laboris ſui mercedes
ſperabit a cælo cuius fuerit ſolicitudo ōnis i terra. Mer
cenarius ſeculi nō poteſt accipere chriſti mercedē. Om
nis miles in caſtris iure ſpectat annonā qui fortiter in
ꝓlio pro ciuibus laborauerit et dignus eſt quidē merce
narius mercede ſua. Nemo tāen militanſ deo iplicat ſe
negociis ſecularibꝫ ut placeat ei cui ſe probauit. apoſto
li uox āplectēda eſt igi triſticia q̄ gaudiū parit nec eius
cōſideranda materia qr ſæpe ꝑ dulcedinē fructus placet
quod amaꝛ horruit in radice et qui litterarū ſententias
hēre deſiderat: ſi diſcendi nō ſuſceperit tedia ꝑitiæ gau
dia adipiſci nō poterit nec cuiuſq̄ꝫ eruditionis quiſquā
hēre ſufficiet gloriā: niſi æſtus fuerit ante perpeſſus cū
qꝫ nos diei auxilio deſtitutos hoſtis inuaſerit duxeritqꝫ
captiuos ñ deſperemus ſalutem ſꝫ iteꝝ armemur ad ꝓ
liū. poteſt fieri ut uicāus ubi uicti ſumus: et in eodem lo
co triūphemus ubi fuius aliquādo captiui. Nam ſi iu
uat dñs miſeros hēus ſalutes. Si deſpicit peccatores
hēus ſepulchꝛ multo grauior expectata mors q̄ꝫ illata
Ad hoc enīs laborēus et i ſeculi ꝓcliteımur militia ut i
futuro ſeculo coronemur. Nec miꝛ hoc de hominibꝫ
credere cū dñs ipſe tētatus ſit: et de Abrahā ſcriptura
teſtetur. qđ deus tētauerit eū. Quā ob cauſā apoſtolus
loquitur Gaudentes i tribulatione et ſcientes qđ tribu
latio patiētiā opatur patiētia probationes probatio ſpē
Spes āt non confūdit. Scriptū eſt ēt qr ꝓꝑ te mortifi
camur tota die et æſtimati ſumus ut oues occiſiōis Sꝫ
magnæ miſeriæ cōſolatio eſt. quando in tormētis quiſ
poſitus ſcit proſpera ſecutura.

De tiore ultiī iudicii et affectu huius uitæ. C. xxiiii.

Nunc ſatis timeo ne i illa tribulatōis
die q̄ñ ante tribunal chriſti unicuiqꝫ
ſcd̄m ſua facta reddendū ē his qui i
terrenis magis negociis q̄ꝫ i cæleſti
bus laborarūt iuſti iudicii reſponſiōe
dicatur: ite ſi poteſtis et illic ubi tota deuotiōe ſeruiſtis
mercedes exigite. Talis cā uirginū ē et euāgelio quiqꝫ
ſtultaꝝ q̄ dum ſolicitudine ſecularis uanitatis ſe cōtra
profeſſionis ſuæ ordines occuparunt oleū ūde ueꝫ lu
men accenderent nō hētes in tenebris remanſerunt.
Ecce ēis ſi ūbrato repente cælo ſolis claritas nřis aſpec
tibꝫ denegetur et productæ in noſtrā hūilitates pluuiæ
terris imineāt ſi cōmotis ut aſſolet elemētis ut in rotā
ſui currus tonitrua cōcitētur: et de hinc fulguris iacula
palpebris terribiliter obiecta coruſcēt quāq̄ꝫ et cōſuetu
dine iſta cōtingāt. pauēus: cōtremiſcius: et proni ad ter
rā depoſita ſupbia ſūmittius. Quid faciēus in illa die
miſeri q̄ñ reuoluto cælo cū angelicis uirtutibꝫ igneus
dominus totus aduēiet: q̄ñ cadentibꝫ deſup ſtellis ſol i
tenebras et in ſanguinē luna mutabitur q̄ñ mōtes ſicut
cera liqueſcent q̄ñ terra ardebit et areſcent flumina et
maria ſiccabuntur cōtra reꝝ naturā inſumpto diuinitꝰ
hūore ariditatem in aquis ignis opabitur? q̄ñ peccato
res dicent mōtibꝫ cadite ſup nos et collibꝫ tegite nos:
q̄ñ uocabūt hōines mortem: et inuocata nō ueniet: q̄ñ di
ſcrimina uertentur in uota: et qđ ſemꝑ oderunt hoīes
cōcupiſcent q̄ñ illud iplebitur tēpus qđ lugubri Miere
mias dicit affectu dicens Reſpexi in terra: et ecce non
erant luminaria: uidi mōtes: et ecce erant trementes:
et uniuerſos colles turbari. Intendi aerem: et ecce non
erat homo: et omnes uolucres cæli pauebant. uidi et
ecce carmelus deſertus: et ōnes ciuitates ſuccēſæ igni
a facie domini et a facie iræ idignationis eius et interi
erunt uniuerſa: Veꝝ ne ex ſuggeſtione diaboli hæc ad
terrorem dicta nō ad ueritates credantur: de ꝓteritis fu
tura probantur q̄ñ talia in diluuio: i ſodomis: i ægypto
i hieroſolymis ſæpe ob delicta hōinus facta referātur.
ſꝫ ueniet illa dies quo corruptiuū hoc et mortale incor
ruptionē induet et imortalitatem. Tunc ad uocē tubæ
pauebit terra cū populis et tu gaudebis iudicāturo dñi
no lugubre mūdus imugiet tribꝫ ad tribꝫ ferient pecto
ra. Potentiſſimi quōdam reges nudo pectore palpita
bunt: Exhibebitur tunc cū prole ſua ignitus Iuppiter
adducetur: et cū ſuis ſtultus Plato diſcipulis? Ariſtote
li argumenta nō proderunt tunc ruſticanus: et pauper
exultabis ridebis et dices Ecce crucifixus deus meus
ecce iudex qui inuolutus pānis in ꝓſepio uagit. Hic eſt
ille operarii: et quæſtuarii filius. Hic qui matris geſta
tus ſinu homo deus fugit in ægyptum Hic ueſtitus ē
coccino et hic qui ſentibus coronatus: cerne māus iu
dææ quas fixeras: cerne latus romane quod foderas
uidete corpus an idem ſit quod dicebatis clam nocte
tuliſſe diſcipulos. O quot uirgines et quātoꝝ īfamata
pudicitia a deo iudice coronabitur? O quātis in illa die
expediſſet ſi membrorum ſenſu et uiſcerum uigore in
hac uita caruiſſent: et quanti illic elingues et muti feli
ciores loquētibꝫ erunt et quanti paſtores philoſophis
quanti ruſtici oratoribꝫ et quanti ebetes argumentis ꝓ
ferendi ſunt Ciceronis. ibi enim cū ante tribunal chri
ſti uenerimus ſcimus nec iob: nec Danielem nec Noe
rogare poſſe pro quoq̄ꝫ: ſed unumquenqꝫ portare ōnſ
ſuū igitur ſiue leges: ſiue dormies: ſiue ſcribes. ſiue ui
gilabis Amos tibi ſemper buccina in auribus ſonet: et
apoſtoli qui hunc horrendum diem impiis et peccato
ribus ꝓuidere meruerunt humiles erant mortuos ſuſ
citātes et nos ſuper ōnes erigimur qui peccādo quoti
die noſmetipſos occidimus. non reſpicientes flebilem
infirmāqꝫ naturas quæ in aduerſis fortis erit neci pro
ſperis aliq̄ñ ſecura. Si enim intemperate cibus ſuptus
aut imoderate potus acceptus leuem corpori febricū
culam concitauerit deficimus animam affligimur: ſuſpi
rāus Nulla cura tunc ſeculi eſt: nulla uillaꝝ: nēo đ pa
triōio cogitat nēo đ foro oēs calūniæ oīa lucra i ꝑiculo
corporiſ conqui eſcūt currūt ad medicoſ et pro rēedio
carnali ꝓmittūtur mūera auꝝ argentus interdū ētiā
cipia traduntur: et pene totum patrimonium aut negli
gitur aut donatur ut conſulatur uitæ. quandoqꝫ per cu
ræ et pro æterna ſalute omnis admodum homo negli
gens eſt omnia auarus illic Omnis frugalitas largito
ris animi tenacitate conſtringitur Vbi promptior uolū
tas copioſior et largitas deberet operari. et cū ſcriptu
ra dicat Nolite diligere mundum neqꝫ ea quæ in mū
do ſunt. Sic humana concupiſcimus ſic amamus q̄ꝫ i
aliquid naſcentes intulerimus in ſeculum aut receden
tes de ſeculo nobiſcum auferre poſſimus. Nemo ad
breuitatem temporis nemo ad naturæ reſpicit conditi
onem nemo conſiderat. nemo retractat uana eſſe om
nia quæ aliquo fine clauduntur Labuntur enīs tempo
ra et præterita relinquentia ad futura feſtinant. Sed et
dominus ſcit cogitationes hominum quoniā uanæ ſūt
Cumqꝫ omnia cogitauerint per triginta annos una ſe
briciuncula uenit et tollit omnes cogitationes eorum.
Nam ſicut mane uirens herba florens delectat oculos
contemplantium paulatimqꝫ marceſcens pulchritudi
nem perdit et in fœnum quod conterendum eſt ita ſpe
cies hominum uernat in paruulis florent i iuuenibꝫ
uiget in perfectæ ætatis uiris et repente dum ſeneſcit
incaneſcit caput: rugatur facies: cutis prius extenſa cō
trahitur: Hoc etiam languor facit et inedia: ut multus
prius pulcherrimus ad tantam tranſeat fœditatem.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tn̄ qui quottidie recordatur ſe eē moriturū contēnit p̄
ſentia: et ad futura feſtinat: ſʒ ꝙto in hoc ſæculo pſecu
tionibʒ: pauptate: inimicoꝝ potentia: uel morborū cru
ciatibus fuerimuſ afflicti: tanto pt reſurrectionē in futu
ro maiora pmia conſequamur: igr̄ in die iudicii ſecuruſ
inuenietur ſi nulla dei offenſa reperiatur. Ne his ergo
tn̄ ſollicitudinē hēre debemuſ. Ambiant terrena genti
les quibʒ cæleſtia nō debētur. Concupiſcant pñtia qui
futura nō credunt

De uirtute humilitatiſ et ſimplicitatis ac tumenti aīo ui tando. .C.xxv.

CAVE ne rumuſculos hoim aucupe
ris ut offenſā dei populoꝝ laude cō
mutes p bonā et malam famā a dex
tris et a ſiniſtris chriſti miles gradī:
nec laude extolli: nec uituperatione
frangī: nō diuitiis tumet nō contrahī paupertate: et læ
ta contemnit et triſtia: nā iuſti et fortis uiri ē nec aduer
ſis frāgi: nec proſperis ſubleuari: ſed in utroqʒ eſſe mo
deratus: Nolo orare te in angulis plateaꝝ ne rectū iter
pcum tuaꝝ frangat aura popularis. Nolo te dilatare fi
brias et oſtentui hēre philateria: et conſcia repugnante
phariſaica ambitione circundari: et fidelis mecū lector
intellige quid taceam et quid tacendo magis loquar:
quāto melius erat hoc in corde portare quā ī corpore
et deū hēre fautorem: nō aſpectus hoim: quāuis enī
aliis uiciis carere poſſumus hypocriſeos tn̄ maculam
nō hēre āt nulloꝝ aut paucoꝝ ē: ſʒ ſicut depcantis hūi
litas meretur pmia: Ita ſuperbia cōfidentis dei auxilio
deſeritur: Tu āt frater inferius accūbe: ut miore uenīē
te ſurſum iubearis aſcēdere: Sup quē.n. ait dn̄s requi
eſcit ſpūs meus niſi ſup humilē et quietū et trementes
uerba mea ſʒ uis ſcire quales ornatus dn̄s q̄rat: hēto
prudentiā: iuſtitiā: temperantiā: fortitudinē his plagis
cæli includere. Hæc te quadriga uelut auriga chriſti ad
metā cōcitā ferat: Nihil hoc monili pcioſius: nihil hac
gēmarū uarietate diſtinctius: et oī parte decori et orna
mēto tibi ſunt et tutamini philoſophoꝝ ſñia ē ſibi hære
re uirtutes: et apli Jacobi cui una defuerit oēs deeſſe
et ſic quattuor ſūt uirtutes quibʒ pugnamus: et tegiur
ſic quattuor uicia ſunt quibʒ ab hoſte pcutimur ſtultici
a: iniquitas: luxuria: formido: ſed malitia finē non hēt
Cognatæ quoqʒ ſibi ſunt uirtutes rectitudo: et ſimplici
tas nec ab inuicē ſeparari q̄runt: Simplex et hūilis: et
ruſticus qui arcana ſapientiæ cōphendere nequit: ſi tn̄
ſapientū exēpla in uiuendo ſectetur: iure inter ſapiētes
cōnumerabī. Melius eſt.n. parua bona cū caritate fa
cere ſn̄ ſcia ꝙ magnis effulgere uirtutibʒ cū admixtiōe
diſcordiæ: Excelſa nanqʒ periculoſius ſtāt: et citius cor
ruunt q̄ ſublimia ſunt: ſed pſpicuū ē: omnē creaturam
ꝙuis ad pfectionē uenerit: tn̄ indigere miſericordia dī
et plenā perfectionē ex gr̄a dei ñ ex merito poſſidere.
Nihil ſic placet deo ſic ſimplicitas et inocentia. Vn̄ ſpūs
ſcs ī uolatilibʒ nō apparuit: niſi in colūba propter ſipli
citatem in quadrupedibʒ in oue pp māſuetudinē: illud
quoqʒ tibi uitandū eſt cautius ne uanæ gl'iæ ardore ca
piaris. Cū facis elemoſynā deus ſolus uideat: cū ieiu
nas læta ſit facies tua: nec ad te obuia ptereūtiū turba
conſiſtat ut digito demōſtreris: ne ſatis religioſus uelis
uideri: et ne plus hūilis ꝙ neceſſe ē: nec gl'ias fugien
do q̄ras. plures: n. pauptatis miſericordiæ ac ieiunii ar
bitros declināteſ in hoc ipſo placere cupiūt qd̄ placere
contēnunt: et mirū ī mōm laus dū uitatur appetitur.
Cæteris pturbatiōibʒ quibʒ mēſ gaudet et ægreſcit ſpe
rat: et metuit plures iuēio exſ̄neos: hoc uicio pauci ad
mōm ſunt qui caruerint: igr̄ nō q̄raſ gl'iam: et cum igl'o
rius fueris nō dolebis: Qui.n. uerba increpantis hūili
ter recipit: iā propinquā habet ueniā reatus quē geſſit
Grauiuſ eſt eni pficere malus ꝙ facere: Nō eſt tn̄ tātæ
uirtutis ab aliis factā iniuriā ſuſtinere: ꝙtæ gr̄æ dn̄i eſt
mitē atqʒ tranquillū iniuriā facere nō poſſe: neqʒ uero
te moneo ne de diuitiis glorieris: ne de gñis nobilita
te iactes: ñc te cæteris pferaſ: Scio humilitatē tuā: ſcio
ex affectu te dicere Dn̄e non eſt exaltatū cor meū: ne
qʒ elati ſunt oculi mei. Stultiſſimū quippe ē docerē qd̄
nouerit ille quē doceas: Vox ex induſtria q̄i confecta
ieiuniis tenuis nō ſit et deficiens: Sunt quippe nōnul
li exterminantes facies ſuas: ut appareant hoibʒ ieiu
nātes qui ſtatim cum aliquē uiderint ingemiſcūt: dīmit
tunt ſupercilium: et opera facie uix librāt unum ocl'm
ad uidendū: Veſtis pulla: cingulum ſacceū: et ſordidiſ
manibʒ pedibuſqʒ uenter ſolus: quia uideri nō pōt æ
ſtuat cibo his quottidie pſalmus ille cātatur: Deus diſ
ſipauit oſſa hoim ſibi placentiū Triſtitiā ſimulant: et q̄i
longa ieiunia furtiuis noctius cibis protrahunt: pudet
reliqua dicere: ne uidear potiuſ inuehi ꝙ monere: oīa
hæc argumenta ſunt diaboli. Jmitare igitur eum poti
us cuius pallor ex ieiuniis elemoſynæ in pauperes:
obſequium in ſeruos dei humilitas et cordis et ueſtiū
ac in cunctis ſermo moderatus. Trade quoqʒ te illi cu
ius ſermo et habitus et inceſſus doctrina uirtutum eſt
nō cothurnatam affectes eloquētiā: nec more pueroꝝ
argutas ſententiolas in clauſulis ſtrues. Hæc pteriens
tetigi ut eruditis contentus auribus non magnopere
cures quid imperitorum de ingenio tuo rumuſculi ia
ctitāt: ſed prophetarum quottidie medullas bibas: qd̄
et ſi patricii generis inter monachos eſſe cœpiſti: non
tibi ſit tumoris ſed humilitatis occaſio ut imiteris filiū
hominis qui nō uenit miniſtrari ſed miniſtrare: naʒ ꝙ
to humilior tanto ſublimior es: lucet margarita in ſor
dibus: Quantūcunqʒ enim te deieceris: humilior chri
ſto non eris. Jdeo quāquam mihi multorum ſum cō
ſcius delictorum: et quottidie ī oratione flexis genibʒ
loquar Delicta iuuentutis meæ ne memineris domi
ne. Tamen ſciens dictum ab Apoſtolo Ne inflatus
in ſuperbia incidat in iudicium diaboli: et in alio loco
ſcriptum eſt Superbis deus reſiſtit humilibus autē
dat gratiam: Nihil ita a pueritia uitare conatus ſum
ꝙ tumentem animum et erectam ceruicem dei contra
ſe odia prouocantem: Noui.n. magiſtrum dominum
et deum meum in carnis humilitate dixiſſe. Diſcite a
me quia mitis ſum et humilis corde. Et ante per Os
Dauid ceciniſſe Memento domine Dauid et omnis
manſuetudinis eius et in alio loco legimus Ante gl'iā
humiliatur cor uiri: et ante ruinam eleuatur: Nihil.n.
ut crebro diximus tam periculoſum ē ꝙ gloriæ cupidi
tas et iactantia: et tumens animus conſcientia uirtutū
Jccirco plus ē animum depoſuiſſe ꝙ cultum: difficili
us arrogantia ꝙ auro caremus et gemmis. Nil itaqʒ
prodeſt uile palliolum: furua: tunica: corporis illuuies
ſimulata paupertas: ſi nominis dignitatem operibus
deſtruas: ſi inter ſordes: et inopiā peccata non caueas
fidele nanqʒ teſtimonium eſt: ſi non habet cauſas mē
tiendi: Cui.n. plus ēditur ab eo plus exigitur: Poten
tes potenter tormenta patientur. Nec ſibi quiſquam
de corporiſ tantummodo caſtitate ſupplaudat: cum ēt
conuitium in fratrem homicidiū ſit reatus. Cadit qui
dem mundus et ceruix erecta non flectitur: pereunt di
uitiæ: et nequaquam ceſſat auaritia: Congregare quas
multi feſtinant q̄ rurſus ab aliis occupentur

De hūilitate chriſti quē imitari debemus: C.xxvi.

CHRISTUS baptiſatur a ſeruo
et a deo filius appellatur inter publi
canos meretrices et peccatores ad
lauacrū uēit et ſãctior ē baptiſta ſuo
qui ď cælo uēit i uterus de utero in ꝑ
ſepe ď ꝑſepe i cruces: ď cruce i ſepulcꝝ: de ſepulcro ad
inferos: de inferis uictor remeauit ad cælos. imitemur
ergo ſaluatorē noſtrus qr ipſe mitis et humilis paſtor
agnus et aries appellatur qui pro nobis imolatus eſt
qui ab iſaac cornibs tenetur in ſentibs. Ex quo nil hac
hūilitate ſublimiuſ qui bethleē in hoc puo foramie cæ
lorus conditor natus eſt: hic inolutus pānis hic uiſus
a paſtoribs hic mōſtratus a ſtella hic adoratus a magiſ
In baptiſmo humilitas christi nrā ſublimitas. illius crux
noſtra uictoria: illius panbulus nr̄ triūphus eſt. Cum
igitur lauacrus et crucis ſignū in frōtibs dæmon aſpexe
rit cōtrēiſcit: qui aurea capitalia nō timēt cruces timēt
qui cōtēnunt ſceptra regalia et purpuraſ cæſaꝝ et dapeſ
christianoꝝ: ſordes tāen et ieiunia ꝑtimeſcūt. iubs eni
christus ne quis diſcipuloꝝ dicat quia ipſe ē chriſtus.
Mira ratio nō uult ꝑdicari qui gaudet itelligi: agnoſci
amat et odit oñdi magiſ uult ſe inuentū eē q̄ proditū
ut uirtuſ ſua illū nō fauor oſtēderet aliēus. Quæ autes
maior poteſt eē clemētia: q̄ ut filius dei filius hois na
ſceretur decē menſiū faſtidia ſuſtineret: partus expecta
ret aduentus inolueretur pānis ſubiiceretur parētibs p
ſingulas adoleret ætates: et poſt cōtumelias uocū ala
pas et flagella crucis quoqʒ nobis fieret maledicus ut
nos a maledicto legis abſolueret patri factuſ ē obediēſ
uſqʒ ad mortes ut id ope ipleret qđ āte ex pſona medi
atoris fuerat depcatus dicēs pater uolo ut qūo ego et
tu unū ſumus ita iſti in nobis unū ſint Ergo qr ad hoc
uenerat: ut qđ ipoſſibile legi. qr nēo iuſtificabatur inef
fabili miſericordia uinceret: publicāos: et ꝑcores ac pe
nitētiā prouocabat. uđ nouus et mirabile ē apđ noſ dnſ
ſolus petē eſ ſe amat ſolus iraſcitū niſi petatur. Illo .n.
tpre quo ſupplicia merebāur dnſ arguētū ſaluatiōis oñ
ditur itelligeē poſſēus q̄tū ualeret pſtaē nō læſus: qui tā
tus dōaret iratus Amēus et nos xpm eiuſqʒ ſemp q̄ra
mus āplexus et facile uidbitur ōne difficile breuia pu
tabiuſ uniuerſa q̄ lōga ſūt. Quqʒ beata dei gēitrix a filio
ſuo nō didicit cælo fabricare: āgelos creaē mira deitatiſ
iſignia opari ſʒ tātus hūiliari: cæteraqʒ uirtutū documē
ta intra hūilitatis cuſtodiam aggregare. C. xxvii.

De iuſtitia et uitæ rectitudine.

ETIAM de iuſtitia diſerāus q̄ ē ſin
gulaꝝ reꝝ et pſōarū æquiſſima diſtri
butio: quā quis obtiēſ et cui adhærēſ
uitam ſuā diſpoſite et ſine turbatiōe
cōſeruat: cuſtodit in oibs æquitates.
Scit quid deo debeat: quid ſāctis: et quid æqualibs red
dat: quid nō deneget poteſtatibs huius ſeculi: quid ſibi
retineat quid proxio cōpetat: quid alienis cōcedit aut
cōgruit: Iuſtū ē enis deū coleē et diligeē ex toto corde:
et ex tota aīa: et ex tota uirtute Sāctos et coæquales
honoraē: et tributa ipendeē poteſtatibs: ſupbū non eſſe
ſʒ magis mites et hūilē proxios tāq̄ ſe diligeē: alienos
et iimicos nō pſequi odio: ſʒ amaē ſubiectū eē priorib
uel ætate maioribus: qr et dñs cū eēt omnium dñs a
Iohāne qui maior eſt i natis mulieꝝ qr prior i lo i nati
uitate hōiū erat baptiſator: et ſic adipleri oēs iuſtitiā
proteſtatur: ex hac miſericordia naſcitur obſequiū deiſ
cū generatur In his oibs quiſqʒ iuenitur nō imerito
in chriſto dicitur ꝑmaē. quōiā hæc oia ipſe chriſtus ē
Paulus nos glorioſius informat et iſtruit de chriſto di
cens qui eſt nobis adeo iuſtitia: et ſāctificatio: et redē
ptio: Itē in alio loco Qui eſt miſericordia et pax et di
lectio quem agapen uocāt: iniquus enim ſi ſequitur iu
ſtitiam negat iniquitates Stultus ſi ſequatur dei ſapien
tias negat ſtultitiā. Cēqʒ ſapientia fortitudo tēperātia
et caſtitas ſolū prodeſt hēntibs Iuſtitia uero aliis et mi
ſeris prodeſt q̄ patrē uel ſrm nō nouit ſʒ nouit ueritatē
pſonā nō accipit et deus imitatur. Diſcite ergo bñfaceē
Virtus enis diſcenda eſt. Nec naturæ tātus bonus ſuf
ficit ad iuſtitiā niſi quis erudiatur cōgruis diſciplinis.
Diſcenda eſt ergo iuſtitia: et magiſtroꝝ terenda ſunt li
mina. Secularis āt index acceptis mūeribs cōdēnat
inſōtes et reus liberat qđ interdū de eccleſiæ principibs
dici poteſt quod propter munera lacerent leges et nō
perducunt iudicium ad finem.

De fide ſpe et timore. C. xxviii

SI autes fides ut inquit apoſtoluſ pau
lus eſt ſubſtātia ſperādaꝝ rerus quaſ
ſperāus et index reꝝ quas nō uide
mus: Credeē et fideē quis debet qđ
deus ea q̄ promittit potens ē et adi
plere et ſpem ſuā i futuꝝ trāſferre et tūc plena fide po
terit ad ea q̄ promiſſa ſunt facillime pueniē hæc nobis
uniuerſa iuiſibilia āte oculos ponit ad hāc ingreſſi dia
boli et poteſtatus huius mūdi et haꝝ tenebrarū uniuer
ſa deſerimus deoicum fiducia proximāus Credere eis
et ſperare neceſſe eſt q̄ deus iuſſit eus q̄ diabolus in ſe
ruerat abnegāus fidem ſpeſ ſeqtur itaqʒ ď ipa loquāur
Eſt igitur expectatio rerus ōnius futuraꝝ qua ſaluāur
paulo ſcribēte apōlo ſpe .n. ſalui ſūus ſpeſ āt q̄ uidtē
nō ē ſpeſ qđ .n. uidʒ quiſ quid ſpat: ſi āt qđ nō uidēus
ſperāus: p patiētiā expectāus. Hæc i ſe hēt tiores nō
illū cuius obliuiſci ēet ques foras dʒ mitteē quiſquis
in fide uiuit. Sed qui unus ē de ſpiritibs quibs ipletur
eſaias teſtatur Exiet uirga de radice ieſſe: et flos ď ra
dice eius aſcendet. et requieſcet ſup eū ſpiritus ſciētiæ
et pietatis. et repleuit eus ſpiritus tioris domini illum
ſpiritum ques dauid cāit dicens Timete dñm iuſti eiuſ
unde et beati efficiuntur eodē proteſtāte et dicente bea
tus uir qui tiet dñs illus dicit tiores qui caſtuſ eſt et pu
dicus. Quōiā timor dñi caſtus iquit dauid māet in ſe
culū ſclī ergo ē duplex tior et ūus appetēduſ ē aliuſ fu
giēdus ē igē appetēdus tior āmōitio et cuſtodia rerum
oīm qua crediuſ et ſperāus. Ticāus .n. iudicius qr ſpe
rāuſ et metuiuſ dōinum quia fortes illū iudices credi
mus. Vera nanqʒ uita eſt deus noſſe timere eius potē
tiam: amare pietatem: Timor nanqʒ uirtutū eſt cuſtos
ſecuritas ad lapſum facilis Si pauorem habueris ſoli
citus eris et ſuſolicitus fueris: leo in caulas ouium tu
arum intrare non poterit: Quod ad præpoſitos eccle
ſiarus uel ad animæ cuſtodem pertinet: qui cautus eſt
et timidus poteſt ad tempus uitare peccata: qui ſecu
rus eſt de iuſticia repugnat illiuſqʒ auxilio deſtitutus i
ſidiis hoſtium patet Nunq̄ tuta eſt humana fragilitas
et quanto magis uirtutibus creſcimus tanto magis ti
mere debemus: ne de ſublimibus corruāus. Si iux
ta eccleſiaſtē radix ſapiētiæ ē timeē deus fructus ſapiē
tiæ quis eſt niſi uidere deus bonus āt diligit qui nō in
uitus aut neceſſitate: aut legum metu facit bonum ſed
ideirco bonum eſt ut mercedem bonas operis hēat.

De charitate et pace. C. xxix

AD charitatem nunc tranſitus faciāus
quia omnibs maior eſt inter cætera
Sic fatetur Paulus Manent autē
tria hæc Fides Spes et Dilectio.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed maior his dilectio eſt: Eſt ergo dilectio uinculū aio
rū caſta et ſyncera: et ſiñ æmulatiōe caritas cōſūmatio
oīm mādatoꝝ breuis oīm ꝓceptoꝝ: quā cū quis hūe
rit oia hēt ſiñ hac in aliis remanet īpfectus: et ut cogno
ſcat ueſtra prudentia: q̄nti charitas ualeat: legimus re
ſponſum dñi in euāgelio dicētis cū interrogaretur: ſic
ait Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo: et ex tota
aīa tua: et ex tota uirtute tua: et diliges proximū tuū
tāq̄ teipſ: In his duobꝫ ꝓceptis pendet lex et prophe
tæ: Vides in hac ſola uniuerſa legis cauda pēdere. uez
quiſquis hāc hēt iā dei filius dici pōt: Ex hac ſola pote
rit deo ſimilis eē Conſidera qui deū diligit nūquid ſpe
rat: nunquid timet: nūquid fidit: nō ſꝫ tm̄ diligit: Deus
inquit Paulus cū dilexiſſꝫ mundū miſit unicū filiū ſuū
in ſimilitudinē carniſ pc̄i ut d̄ pc̄o cōdēnaret pc̄m i car
ne: qui ꝓponit eā rebꝫ oibꝫ dicens . et ſi locutus ſū lin
guis hoīm et angeloꝝ charitatē āt nō hēā: fc̄s ſum ſic̄
æramentū tinniens: āt cimbalū concrepans: et ſi hūero
prophetiā et cognouero oīa myſteria et oēs ſciam: Et
ſi hūero fidē ita ut mōtes transferā: et ſi tradidero cor
pus meū ita ut ardeā: Caritatē āt nō hēas nihil ſum: ca
ritas magnanima ē: caritas benigna eſt: caritas non æ
mulatur: nō inflatur: nō agit ꝑperā: nō irritatur: nō con
fundit: nō q̄rit quæ ſua ſunt: nō cogitat malū: nō gaudꝫ
ſuper iniuſtitia: gaudet autē ueritate: Oia ſuſtinet: oīa
credit: oīa ſperat: caritas nunq̄ excidit: Nihil n. aman
tibꝫ duꝝ eſt nullus difficilis ē cupiētibꝫ labor . Solus
tñ ille amor probabiliſ ē qui deo et uirtutibꝫ animæ co
aptatur. Nihil ē. n. qd̄ nō tolleret qui perfecte diligit :
Qui āt clemētiā non hēt: nec inductus ē uiſcera miſeri
cordiæ et lachrymaꝝ quāuiſ ſpūalis ſit nō adimpleuit
legē chriſti: uñ legi q̄ btūs Joānes euāgeliſta cū ephe
ſi ſenex uix iter diſcipuloꝝ manus deferretur nihil aliđ
per ſingulas ſolebat proferre collectas niſi filioli mei .
Diligite alterutrū: Diſcipuliſ āt petētibꝫ: quare ſp id di
ceret: Rñdit quia ꝓceptū dñi ē: et ſi fiat ſolū ſuffic̄: ſed
obſecro ne amicus qui diu q̄ritur uix inuenitur: diffici
le ſeruatur: pariter cum odiis mēs amittit: nā amicitia
q̄ dſinere pōt nunq̄ uera fuit. Vera nāqꝫ amicitia nul
lo liuore in quanto augetur nūero: tāto creſcit et robo
re. Declina igī a malo et fac bonū: inquire pacē et pſe
q̄re eā: niſi oderimuſ malū: bonū amare nō poſſumus
qui potius faciendum ē bonū: ut declinemus a malo:
pax q̄renda ē ut fugiamus bella: nec ſufficit eā q̄rere :
niſi inuētā fugientēqꝫ oīni ſtudio pſequamur: q̄ exupe
rat oēm ſenſū: in qua hītatio dei eſt propheta dicente
Et fc̄s eſt in pace locus eius. Infernus itaqꝫ inter fra
tres diuidit: quicquid igī ſeparat inter fratres: īfernus
dicendus ē. Concordia. n. paruæ res creſcunt: ſic et di
ſcordia maxiæ dilabuntur Pulchre igī pſecutio pacis
dī iux̄ illđ apli Hoſpitalitatē perſequētes ut non leui u
ſitatoqꝫ ſermone: et ut ita loquar ſūmis labiiſ hoſpites
īuitemus: ſed toto mentis ardore rīamus q̄i aufferē
tes ſecum de lucro nro: atqꝫ compendio: .C. xxx.

De infirmis et pauperibus recreandis .

SI quis cœpit egrotare trāſferatur ad
exedrā latiorem: et tanto ſenum mīi
ſterio cōfoueatur: ut nec delitias ur
biū: nec matris q̄rat affēm: nec liceat
dicere cuiq̄ tunicam et ſagum: texta
qꝫ iunciis ſtrata non hēo Ita œconomus uniuerſa mo
deretur: ut nēo quid poſtulet: nemo debæreat: ſeruias
fratribꝫ: hoſpitū laua pedes: pauperibꝫ et fratribus re
frigeria: ſumptū manu propria diſtribue: qm̄ quicquid
habent clerici pauꝑꝝ ē: et domus eoꝝ oībus debent
eſſe coēs: ſuſceptioni ei peregrinoꝝ et hoſpitū iuigilāē
debēnt: Docet Salomon miſericordiæ operibus īſiſtē
dum: nec noſtris fidendū uiribꝫ: ſꝫ a deo eſſe auxilium
flagitandū: ſꝫ eſto qd̄ æqueris pauperibꝫ: iopū cellulaſ
dignāter introeas: manus debiliū ſis: aquas portes: li
gna concidas: foci extruas ſꝫ ubi uincula: ubi alapæ: u
bi ſputa ubi flagella: ubi patibulū: ubi mors. Cū hæc ō
nia q̄ dixi feceris ab Euſtochio Paulaqꝫ uinceris. hæc
dico nō quo de ardore mētis tuæ quicq̄ dubitē ſꝫ quo
currentē īpellā: et acriter dimicāti feruorem augeam .

De pœnitentia et miſericordia dei. .C. xxxi.

ARRIPE quæſo occaſionem et fac
de neceſſitate uirtutem: non quærun
tur in chriſtianiſ initia: ſed finis pau
lus male cœpit ſed bene finiuit. Inđ
laudantur initia : ſed finis proditiōe
damnatur: et licet deus non uelit mortem peccatoris
ſed ut conuertatur et uiuat: tamen tepidos odit: et cito
ei nauſeam faciunt. Cuiqꝫ plus dimittitur plus diligit:
Vnde meretrix illa chriſti dilectrix in euangelio bapti
zata lachrymis: Et crine quo multos ante cœperat pe
des domini tergens ſaluata eſt. non quidā habuit criſ
pantes mitras nec ſtridenteſ calciolos: ñc orbes ſtibio
fuliginatoſ: naꝫ quāto fœdior tanto pulchrior: quæ dæ
mum plorat ad crucem unguenta parat: quærit in tūu
lo: hortulanū interrogat pergit ad apoſtolos repertuꝫ
nunciat. Illi dubitant. Iſta confidit. non enim tam pec
cati crimen arguitur q̄ uelox conuerſio in pœnitentiæ
celeritate laudatur : nec deus cogeret pœnitere ſi non
eſſet pœnitentibus ueniam conceſſurus . Nihil enim
tam repugnat deo q̄ cor impœnitens hoc ſolum crim̄
eſt: qd̄ ueniam conſequi non poteſt præcipue quia non
iniuſtus ut propter multa mala paucoruꝫ obliuiſcatur
bonoruꝫ : immo de nullo ſic iraſcitur deuſ q̄ꝫ ſi pecca
tor ſuperbiat: et erectus et rigidus non flectatur in fle
tum: nec miſericordiam poſtulet pro delicto: Nihilque
ſic offendit deum ſicut erecta ceruix poſt peccata: et ex
deſperatione contemptus : Vnde et uos non deſpere
tis ueniam ſcelerum magnitudine quia magna peccata
magna debebit pœnitentia: Nam deus non uult infer
re ſupplicia: ſed terrere paſſuros. Ipſeqꝫ ad pœnitenti
am prouocat: ne faciat quod comminatus eſt . Dæmo
num enim nullus eſt quin pereat: Omnes ad prædas
feſtini uenient: ante faciem ipſorum uentus urens: Et
quicquid aſpexerint: quicquid uultui eorum obuiuꝫ fu
erit urere deſiderabunt et perdere ſed nec quiſquam ꝑ
pacientiam bonitatis dei de peccatorum ſuorum impu
nitate contemnat: nec illum nō extimet offenſum: quia
necdum expertus reatum. Immo magna eſt ira quan
do peccantibus non iraſcitur deus: Vnde in Ezechiele
ad Hieruſalem Iam non iraſcar tibi zelus tuus receſ
ſit a me: ſed re uera deus hominibus non iraſcitur: ſed
uiciis: quæ cuꝫ in homine non fuerit nequaquā punit
Hēt āt ira dei menſuras quantum et quanto tp̄e: et ob
quas cauſaſ et quibus inferatur: iux̄ illud quod ſcriptū
eſt. Cibabis nos pane lachrymaꝝ in mēſura: Miſeri
cordiam igī a deo cōſequitur qui ſe putat eſſe miſeruꝫ
nā deus qui nulliſ uiribus ſuperari poteſt: publicani ta
men ꝓcibus uincitur. Quāto ergo tp̄e te errare noſti :
quanto tempore deliquiſti: tanto tempore humilia te
ipſuꝫ deo ei ſatiſfacito ei in cōfeſſione pœnitentiæ: qm̄
qui pc̄or ē aliqua ſorde maculatuſ de ecclia chriſti non
pōt appellari nec chriſto ſubiectuſ dici. Igī quia errauī
mus iuuenes emendemus ſenes: iūgamus gemituſ et
lachrymas copulemus: culpas ſīpliciter cōfitēdo: naꝫ
qui poſt lapſum pc̄oꝝ ad uerā pœnitētiā ſe cōuerterit:
cito a miſericordiæ iudice ueniā impetrabit: quoniam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

apud deū nō tā ualet mēſura tēporis q̄ doloris nec ab
ſtinentia tātū ciborū q̄ mortificatio uitiorū: ſꝫ et ma
gnū peccatū magnis diuturniſq; cruciatibꝫ luitur cul
paq; leuis p̄ſenti ſupplitio cōpenſata ſit. et ſic magnū
peccatū magna idiget miſericordia Cōcluſit enim deus
oīa ſub peccato et oībꝫ miſereatur: Sꝫ fruſtra uoce aſ
ſumitur ſi pmanet opa ſꝫ ne et diutiuſ ptrahā hēto pau
ca pro pluribꝫ i quibꝫ nō tās ordo q̄ritur q̄ profectus
Age ergo tu caue curre feſtina: Age ut i hac ſpirituali
tate pficias Caue ne q̄ accepiſti bonū icautuſ et negli
gēs cuſtos amittas! Curre ut nō negligas feſtīa ut cele
rius comphendas. Nā cœpiſſe multoꝝ ē ad culmē p
uēiſſe paucoꝝ. Tribuat tibi chriſtus ut audeas et tace
as et intelligas et ſic loquaris.

Finis concludens in regula . C. xxxii

Et quoniā ita ſe natura hēt ut amara
ſit ueritas et blāda uicia exiſtimētur
ut paulus ait apoſtolus Inimicuſ uo
bis fcs ſuꝫ ueꝝ dicens: Unde et qr
ſaluatoris dura uidebantur eloquia
plurimi diſcipuloꝝ retrorſum abierunt nō mirū ē ſi et
nos ipſi uicijs detrahētes offendiuſ plurios: Diſpoſui
tū naſū ſecare fetentē tieat qui ſtrumoſus eſt. Quid tū
ad te qui te itelligis inocentē? Nemo rephendat qd ali
quos aut laudāus aut carpius: cū et in arguēdis maliſ
ſit correptio cæterorū et in optimis p̄dicādiſ bōi ad uir
tutū ſtudia cōcitētur. Nos eni ut ſcitis hebræoꝝ lectio
ne ātenti i latina ligua rubiginē iduximus in tātū ut lo
quētibꝫ quoq; ſtridor quidā nō latiuſ interſtrepat. Un
de ignoſcite ariditati et ſi ipitus ſū ſermone iquit apo
ſtoluſ ſꝫ nō ſciētia. illi utrūq; ñ deerat: et unū hūiliter
renuebat. Nobis utrūq; deē: qr et qd pueri plauſibile
habuerāus āiſimus nec ſciam quas nolebāus coſecuti
ſumuſ iuxͣ eſopianā fabulā dū magna ſectāur ēt miora
pdētes. Nō prologabūtur ultra ſermōes mei quoſcū
q; loquor. Ea pp mōeo et flēs gēenſq; cōteſtor ut dū
huius mūdi uitā curriuſ nō duabꝫ tūicis. i. duplici aīo
ueſtiāur: nō calceamētoꝝ pedibꝫ uidelicet opibꝫ p̄gra
uēur. Nō diuitiaꝝ onera ad terrā p̄māt nō uirgæ hoc
ē potētiæ ſecularis q̄ratur auxiliū nō pariter et chriſtū
uelius hēre et ſeculū ſꝫ pro breuibꝫ et caducis æterna
ſuccedāt: Sꝫ et p̄cor uos qui fideles eſtis ut ita uitam
uiam et cōuerſationē ſeruetiſ ne in ipſo uel ipſi ſcanda
lū patiāini: uel aliis ſcādalū faciatis: ſꝫ ſit nobis ſūmi
ſtudii ſūmæq; cautellæ ne quis i hāc ſāctorū cōgrega
tiones pollutus introeat: ne quiſquiſ iebuſeus hitet in
nobis: Dñs ieſus cōterat ſathanā ſub pedibꝫ ueſtris:
et icolūes uoſ et prolixa ætate florētes chriſtus deus
nī tueatur oīpotēs! Sꝫ et ſpiritus ſāctus nobis p̄ſtare
dignetur: et in hoc ſeculo factores mādatoꝝ ſuorū ef
fecti in huius uitæ agone probati: et fideles iuēti ſpua
libꝫ fructibꝫ dilatati his cōtinentibꝫ mereāur adiungi
Ipſi gloria et impium cū eodem ſ p̄u ſācto in cūcta ſæ
cula ſæculorum Amen.

Quōiaꝫ ad hūanā iſtitutionē ualidiora ſunt exēpla q̄
uerba et plāius p̄t eſt ope docē q̄ uerbo merito iſtituta
ac p̄cept amōachoꝝ ſupioribus eplis digeſta beatoꝝ
Hilariōiſ et Malchi mōachoꝝ exēpla ſubdūtur quorū
uitas ac res geſtas beatus Hieronymuſ cōſcripſit

Incipiūt capitula de uita ſancti Hilariōis

In prologo materiæ magnitudo ad laudem
geſtorum præſcribitur

De ortu beati uiri ſituq; genitalis loci et prima indole
mirandorum

Qualiter ſācto Antōio iūctus hitū mutauerit: p̄ſpecto
q; eius uitæ tēoī ad p̄ziā rediens diſpartita omni ſub
ſtantia ilico ad eremum conuolauerit.
De āmirabili abſtinentiæ eius principio.
De primis aduerſus illū dæmonum ludibriis.
De uariis dia oli præſtigiis eo orante oſtenſis.
De breuiſſima habitationiſ eius cellula.
De totius uitæ eius abſtinentia ſtupenda.
De latronibus ad eum uenientibus terrendum.
De muliere Eleutero politana quæ prima illum pro
ſterilitate ſua interceſſerit.
De Ariſtenete Elpidi p̄fecti coniuge pro tribus filiis
infirmantibus deprecante.
De muliere cæca uirtute eius illumiata.
De auriga Garēſi et merſica et iuuēe a dmōio liberatiſ
De orime a peſſimo dæmone liberato.
De Gaiano a paralyſi ſubleuato.
De italico circenſes equos nutriente.
De uirgine dei quam iuuenis adamauerat et diſſolu
to maleficio.
De candidato Cōſtantii Impatoris a dæmōe ſaluato.
De batro cāello in ormis magnitudie a dmone pleno
De honore illi a ſancto Antonio delato.
De ſtudio ipſius qui erga oium curam ſolicitus erat.
De auari fris dminutiōe et largi iteꝝ augmentatione.
De uirentis faſce ciceris in cuius fetorem fratris qui
miſerat auaritias deteſtatus eſt.
De fletu uiri dei qui ſe mirabiliter lamentabat et beati
Antonii nuntiato deceſſu.
Qualiter ob frequentantius multitudinem monaſterii
locum deſerens ad ſolitudines conuolauit.
Deſcriptio hab itationis beati Antonii et de miraculo
in eiuſ ortu facto:
De pluuiis precibus beati Hilarionis ipetratis et mul
titudine ſerpentum depulſa.
Quod inde etiam honores fugiens deceſſit: et de præ
uiſo aduentu garenſium.
De Hadriāo eiuſ diſcipulo et cōtiatia eius in ſe p̄uita
De Hauderii filio a dmōe curato dū nauigaꝛt Siciliā
Qualiter ad mediterranea loca fugiens ſub penuria et
ſcutario quodam a dæmone liberato.
De quodā a morbo itercutis curato et Heſitio diſcipu
lo ipſum quærente.
De dracone magnitudinis miræ apud Epidaurum
dalmatiæ oppidum igne crematum.
De impetu maris ab eo compreſſo.
De piratis quos dū fugaret obuios habuit.
De immundis ſpiritibus hinc inde cum inter cicladas
nauigaret cupclamātibus.
De hortulo cypri ubi quinq; annis ante obitum habi
tauit et paralyco ibides curato.
De teſtāento breui qd ipe māu propria ſcripſit heſitio
De ultimis ipſius ad aīas ſermōibꝫ et ſepultura eius.
De Heſitio qui corpuſ eius cū maxio diſcriie furatuſ ē
De conſtantia deuota muliere quæ corpus eius fura
tum audiēs expirauit.

Explicīunt capitula

Incipit prologus in uitā ſancti hilarionis a ſancto Hie
ronymo editas feliciſſime.

SCRIPTURUS uitā beati Hilariōis
hitatores eius iupco ſpm ſāctū ut qui
illi uirtutes largituſ eſt mihi ad narrādas
eaſ ſermonē tribuat ut fca dīcſ exequētur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſorum.n.qui fecere uirtutes ut ait criſpus tãta uirtus
hẽtur:quãtũ eam uerbis potuere extollere ꝑclara ige
nia Alexander magnus macedo quẽ uel arietẽ:uel par
dũ uel hyrcum capraꝝ Daniel uocat cũ ad Achilliſ tu
mulũ peueniſſ felicẽ te ait iuuenis qui magno frueris
ꝑcone meritoꝝ: Homeꝝ uidelicet ſignificãſ. Porro mi
hi talis ac tãti uiri cõuerſatio uitaq; dicenda ẽ: ut Ho
merus quoq; ſi adeſſ uel inuideret materiæ uel ſuccũ
beret. Quãq̃ enim ſcẽs Epiphanius ſalaminæ cypri epi
ſcopus:qui cũ Hilarione plurimum cõuerſatus ẽ: lau
dẽ eius breui eplã ſcripſerit: q̃ uulgo legĩ. Tamẽ aliud
eſt locis cõmunibus laudare defunctũ: Aliud defuncti
proprias narrare uirtutes: Unde et nos fauore magis il
lius q̃ iniuria cœptum ab eo opus aggredientes male
dicoꝝ uoces contẽnimus: Qui oli detrahẽtes Paulo
meo:nũc forſitã detrahent et hilarioni:illius ſolitudies
calũniantes huic obiicientes frequẽtiã:ut qui ſp latuit
nõ fuiſſe:qui a multis uiſus eſt:uilis exiſtimetur: Fece
runt hoc et maiores eoꝝ quõdam phariſæi:quibus nec
Joannis eremus atq; ieiuniũ nec dei ſaluatoris turbæ
cibi:potuſq; placuerunt: Verũ deſtinato operi iponam
manũ et ſylleos canes obturata aure tranſibo .

C.ii.

Incipit de natiuitate et uita beatiſſimi Hilarionis et ſã
ctiſſimi heremitæ ſequitur:

HILARION ortus uico thebata:
qui circiter quinq; milia a Gaza urbe
Palæſtinæ ad auſtrum ſitus eſt:cum
parentes hẽret idolis deditos : roſa
ut dr̃ de ſpinis effloruit: A quibs miſ
ſus Alexandrias Grãmatico traditus ẽ:ibiq; quãtum
illa patiebatur ætas magna ingenii et moꝝ documẽta
ꝓbuit in breui:carus oibs:et eloquẽti arte gnarus: qd̃
q; his maius ẽ oibs credẽs in dñm ieſũ non circi furo
ribs:nõ arenæ ſanguie:nõ theatri luxuria delectabatur:
ſz tota illi uolũtas in ecclĩæ congregatione erat. C.iii.

AUDIENS át tẽ celebre nomẽ An
tonii qd̃ p oẽs ægypti populos fere
batur incẽſus uiſendi eius ſtudio pẽ
rxit ad heremus:et ſtati ut eum uidit
mutato hitu duobs ferme menſibus
iuxᵃ eũ manſit:cõtẽplans ordiẽ uitæ eius moꝝq; gra
uitatẽ:q̃ crẽber in oõne:q̃ hũilis i ſuſcipiẽdis fratribs
ſeuerus in corripiendis:alacer in exhortandis eẽt:et ut
cõtinentiã eius cibiq; aſperitatẽ nulla unq̃ infirmitas
frãgeret:porro frequẽtiã eoꝝ qui ad eũ ob uarias paſ
ſiones:aut ipetus dæmonũ cõcurrebãt ultra non ferẽſ
nec congruũ eẽ dicẽs pati in heremo populoſ ciuitatũ
Sicq; ſibi magis incipiendũ eẽ:ut cœpiſſet Antonius
illũ q̃i uiꝝ fortẽ uictoriæ ꝑmia accipere:ſe uero necdũ
militare cœpiſſe reuerſus ẽ cũ quibuſdã monachis ad
patriam :Et parentibs iã defũctis ptẽ ſbẽ ſuæ fribs:p
tẽ pauperibs largitus eſt. Nihil ſibi omnino reſeruans
timẽs illud de actibs aploꝝ Ananiæ et Saphiræ uel ex
emplũ uel ſupplicium. Maxĩeq; ſnĩæ dñicæ memor di
centis Qui nõ renũciauerit oibs q̃ hẽt nõ põt meus eẽ
diſcipulus. Erat autem tunc ãnoꝝ.xv. ſic nudus et ar
matus i chriſto ſolitudiẽs q̃ i ſeptio miliario amaionia
gazæ emporio p littus eũtibs ægyptũ ad leuã flectitur
ingreſſus ẽ: Cũq; eẽſſet cruẽta latrociniis loca: et propi
qui amiciq; eius iminẽs piclm dñũciarẽt cõtẽpſit mor
tẽ ut mortẽ euaderet Mirabãtur oẽs animũ:mirabãn
tur ætatem:niſi qd̃ flãma q̃dã pc̃oris et ſcintillæ fidei i
oculiſ relucebãt: leues erant genæ:delicatũ corpus et
tenue:et ad oẽs iniuriã ipatiens:qd̃ leui uel frigore:uel
æſtu poſſet affligi . C.iiii.

IGITUR ſacco tñ mẽbra cooptus
et pelliceã hñs ependitẽ quã illi btũs
Antonius proficiſcenti dederat ſagũ
q; ruſticũ inter mar̃ et paludẽ uaſta
et terribili ſolitudine fruebatur. Qui
deci tñ caricas pt ſolis occaſũ comedẽs:et quia regio
latrociniis infãis erat nũq̃ in eodẽ loco manſitãs quid
faceret diabolus ? quo ſe uerteret? qui gliabatur añ di
cens In celum aſcendã ſuper ſidera celi ponã thronũ
meum et ero ſimilis altiſſimo: Cernebat ſe uinci a pue
ro:et prius ab eo ſe fuiſſe calcatũ: q̃ per ætatẽ peccare
potuiſſ. Titillabat itaq; ſenſus eius:et pubeſcenti cor
pori ſolita uoluptatũ incendia ſuggerebat. Cogebatur
tyrunculus chriſti cogitar̃ qd̃ neſciebat: et eius rei aĩo
popã uoluer̃ cuius experimẽta nõ nouerat. Iratus ita
q; ſibi et pectuſ pugnis uerberãs q̃ cogitationes cæſio
ne manus poſſet excludere. Ego te inquit aſelle faciã
ut nõ calcitres:nec te hordeo alã ſed paleis:fame te cõ
ficiã:et ſiti:graui onerabo põdere p æſtus indagabo et
frigora ut cibũ potiuſ q̃ laſciuiã cogites. Herbaꝝ ergo
ſucco :et paucis caricis pt triduũ uel quatriduum defi
cientẽ animã ſuſtentabat orãs frequẽter et pſallens: et
raſtro humũ fodiẽs ut ieiunioꝝ laborẽ labor operis du
plicaret:ſimulq; fiſcellas iũco texens æmulabatur mo
nachoꝝ ægypti diſciplinã:et apli ſnĩam dicentis . Qui
autẽ nõ operatur nõ manducet:ſic attenuatus: et i tñ
exeſo corpore ut oſſibus uix hæreret . C.v.

QUADAM nocte infantum cœpit audi
re uagitus:balatus pecoꝝ:mugitus boũ
planctus q̃ſi mulierculaꝝ:leonũ rugitus:
murmur exercitus: et ruſus uariaꝝ por
tenta uocũ:ut añ ſonitu q̃ aſpectu territus cederet: in
tellexit dæmonũ ludibria et prouolutus genibs crucẽ
chriſti ſignauit in fronte:taliq; armatus caſſide:et lori
ca fidei circũdatus iacẽs fortius pliabatur. Quodãmõ
uidere deſiderans : qd̃ horrebat audire ſolicitis oculis
huc illucq; circũſpiciẽs. Cũ interim ex iprouiſo ſplẽdẽ
te luna cernit rhedã feruẽtibs equis ſuꝑ ſe irruere. Cũq;
iclamaſſet ieſum añ oclõſ eius repẽtino terræ hiatu põ
pa oĩs abſorpta ẽ: Tũc ille ait Equum et aſcenſorẽ proiec
it in mar̃:et hi in curribs:et hi in equis:nos ãt i noie dei
nñi magnificabimur. C.vi.

MULTE ſũt tẽtatiõeſ eius et die noctuq;
uariæ dæmonũ inſidiæ quas ſi oẽs narra
re uelim mõm excedã uoluminis:quotiẽs
illi mulieres nudæ cubãti:quotiẽſ eſurienti
largiſſime appruere dapes. Interdũ orãtẽ lupus ulu
lans et uulpecula gãniẽs trãſilibat: pſallẽtiq; gladiato
rũ pugna ſpectaculũ ꝑbuit: et unum q̃ſi iterfectus:et añ
pedes eius corruẽs ſepulturã rogauit:orabat ſemel fi
xo i terra capite et ut natura fert hoĩs abducta ab oĩo
ne mẽs neſcio quid aliud cogitabat:iſiliit dorſo eiuſ ſe
ſſorius gladiator:: et latera calcibs ceruicẽ flagello uer
berãs Eia iquit cur dormitas:cachinnaſq; deſũ ſi defe
ciſſ an hordeũ uelis accipere ſiſcitabatur : C.vii.

IGITUR a ſextodecio uſq; ad uiceſimũ an
nũ ætatis ſuæ æſtus et pluuias breui tugurun
culo decliauit: qd̃ iũco et carice texuerat. Extructa dei
ceps breui cellula q̃ uſq; hodie pmãet latitudies pedũ
quatuor : altitudies pedũ quinq; hoc ẽ ſtatura ſua hũi
liorẽ:porro lõgitudies paulo ãpliorẽ q̃ eius corpuſcu
lum patiebatur ut ſepulcrum potius q̃ domum cre
deres. Capillos ſemel in anno Paſchæ die totondit .
Super nudam humum ſtratumque iunceum uſq; ad
mortem cubitauit ſaccum quo ſe ſemel fuerat indutus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nuꝙ̄ lauāſ de ſupfluū eē dicens mūditias ñ ī cilicio q̄rē.
Nec mutauit alterā tunicā niſi cū prior penitus ſciſ
ſa eſſet. Scripturaſ quoq₃ ſāctaſ memoriter tenēs poſt
orationeſ et pſalmos q̄ſi deo pſente recitabat et qr lon
gus eſt p diuerſa tp̄a carptis aſcenſus eius edicere cōp
hendā breuiter āte lectoris oculos uitā eius pariter ex
ponens et deinceps ad narrādi ordinē regrediar. C:viii

VIXIT A primo anno uſq₃ ad
uiceſimūſextus tribꝫ ānis dimidius
dinitis ſextarius madefactus aqua fri
gida comedit et aliis tribꝫ annis pa
nes aridus cus ſale et aqua . porro a
uiceſimo ſeptio uſq₃ ad triceſimus herbis agreſtibꝫ et
uirgultoꝝ quotidiā radicibꝫ crudis ſuſtentatus ē a tri
ceſimo āt primo uſq₃ ad triceſimusquintus ſex uncias
hordeacii panis et coctus modice holus abſq₃ oleo in
cibo habuit. Sentiens āt caligare oculos ſuos et totū
corpus īpetigine et punicea quaſi quadā ſcabredie cō
trahi ad ſupiores uictus adiecit oleū et uſq₃ ad ſexage
ſimusterciū uitæ ſuæ ānus hoc cōtinentiæ cucurrit gra
du nihil extrinſecus aut pomoꝝ: aut leguminis aut ali
us cuiuſlibet rei guſtans . Inde cus ſe uideret corpore
defatigatus et propinquā putaret īminere mortē a ſexa
geſimoquarto āno uſq₃ ad octogeſimū pane abſtinuit
incredibili feruore mentis ut eo tp̄e quaſi nouus acce
deret ad ſeruitutē dñi quo cæteri ſolent remiſſiuſ uiue
re Fiebat āt ei de farina et cōminuto holeꝛ ſorbiciūcula
cibo et potu uix quinq₃ uncias appendētibꝫ accipiebat
Sicq₃ cōplens ordines uitæ nunquā āte ſolis occaſus
nec diniebꝫ feſtis nec in grauiſſima ualtudine ſoluit ie
iūius . Sꝫ iā tp̄s ē ut ad ordines reuertāur. C .ix

QVOD habitaret adhuc ītuguriūculo ānoſ
natus deces et octo latrōes ad eus nocte
uenerunt uel æſtimātes hēre aliquid qđ
tollerēt.uel ī cōtēptu ſui reputātes fieri
ſi puer ſolitarius eorus īpetus nō ptimeſceret . Itaq₃
inter mare et paludes a ueſpa uſq₃ ad ſolis ortū diſcur
rentes nūꝙ̄ locū cubiculi eius iuenire potuerūt Por
ro clara lu e reperto puero q̄ſi p io cus Quid iquiunt
faceres ſi latrones ad te uenirent Quibꝫ ille rn̄dit Nu
dus latrōes nō timet: et illi certe aiūt occidi poteſ Poſ
ſus inquit poſſus et ideo latroneſ nō tieo qr mori para
tus ſus Tunc āmirati cōſtantiā eius et fides cōfeſſi ſūt
noctis errorem cæcatoſq₃ oculos correctiorem etiam
deinceps uitā pollicētes. C .x

VIGINTI et duos iā in ſolitudine
hēbat ānos fama tātus notuſ oibꝫ et
p totas palæſtinæ uulgtus urbes cū
interi mulier q̄dā Eleutheropolita
na cernens ſe deſpectu hēri a uiro
ſuo ob ſterilitatē Iā enis p ānos quideci nulloſ cōiugiī
fructus dederat Pria irrumpe auſa eſt ad beatū Hilari
onē et nihil tale ſuſpicātis repēte gēibꝫ aduoluta Igno
ſce inquit audatiæ ignoſce neceſſitati meæ Quid auertiſ
oculos quid rogātes fugis? Noli me mulierē aſpicere
ſꝫ miſerā Hic ſexus genuit ſaluatores? Non hēnt ſani
opus medico ſꝫ qui male hēnt Tādes ſubſtitit et poſt
tātū tp̄is uiſā mulieres īterrogauit cāſ aduētus eius
ac fletus Et poſtꝙ̄ didicit leuatis ad cælus oculis ire
iuſſit eūtemq₃ lachrymis eſt proſecutus igitur exacto
anno uidit cum filio . C .xi

HOC ſignoꝝ eiuſ principiū fuit Aliā
magis ſignū eū nobilitauit Ariſtene
te Elpidii qui poſtea pfectus ꝓtorii
fuit uxor ualde nob ilis inter ſuos et
inter chriſtianos nobilior reuertens cū marito et tribꝫ
liberiſ a beato Antōio Gaſe pp coꝝ infirmitatem rēo
rata eſt Ibi enis ſiue propter corruptū aeres ſiue ut po
ſtea claruit pp gloriā Hilariōis ſerui dei emitriteo pari
ſter arrepti omnes morbo a medicis dſperati ſūt. Iace
bat ululās mr̄ et q̄ſi inter tria filioꝝ diſcurrēs cadauera
ques prius plāgeret neſciebat: Agnito āt ꝙ eſſet quidā
mōachus ī uicia ſolitudie oblita matronalis pōpæ quia
tātū ſe matres nouerat uadit cōitata ancillulis et eunu
chis uixq₃ ei a uiro ſuo ſuaſū eſt ut aſello ſedens pgeꝛt
ad ques cū pueniſſet p ego te ait ieſu ꝫ clementiſſimus
dñm nr̄m obteſtor p cruces eius et ſāguines ut reddaſ
mihi tres filios meos: et glorificetur ī urbe gentilium
nōen dñi ſaluatoris Ingrediatur ſeruuſ eius Gazas et
marnas corruat Renitente illo atq₃ dicente Nunꝙ̄ ſe
egreſſuꝝ de cellula : nec hēre cōſuetudines ut nō ſolū
mō ciuitates ſꝫ nec uillulas quidē igrederetur : proſtra
uit ſe hūi illa crebro clamitās Hilarion ſerue dei xp̄i
redde mihi filioſ meoſ quos Antōius tenuit ī ægypto
a te ſeruētur ī Syria. Flebāt cūcti qui aderāt: ſꝫ et ipſe
negans flebat quid multa? Nō prius mulier receſſit:
ꝙ̄ ille pollicitus eſt ſe poſt ſoliſ occaſū Gazā introituꝝ
Quo poſtꝙ̄ uenit : ſinguloꝝ lectos et ardentia mēbra
cōſiderās īuocauit ieſū: et o mira uirtus q̄ſi de tribꝫ frō
tibꝫ ſudor erupit pariter eades hora acceperunt cibos
lugētēq₃ mr̄es cognoſcentes bn̄dicentes deū ſācti ma
nus deoſculati ſūt . qđ poſtꝙ̄ auditū ē: et lōge lateq₃
percrebruit certati ad eū de Syria et ab ægypto conflue
bāt.ita ut multi crederent ī xp̄o et chriſtiāi fierent: et ſe
mōachos profiterētur. Nec dū enis tūc mōaſteria erāt
in palæſtina: nec quiſꝙ̄ mōachos āte ſāctū Hilariōes
ī ſyria nouerat ille primū fūdator et eruditor huius cō
uerſatiōis et ſtudii ī hac prouincia fuit . Hēbat dn̄s ie
ſus in ægypto ſenem Antonium habebat in palæſtina
Hilarionem iuniorem C .xii

ACIDIA uiniculus ē rinocoruræ urbis
ægypti. De hoc p decē iā ānos cæca mu
lier adducta ē ad btm̄ Hilarionē Oblata
q₃ ei a ſr̄ibꝫ iā enis multi cū eo mōachi
erāt oēs ſubſtātiā ſe expēdiſſe ait ī medicos. Cui rn̄dit
Si q̄ ī mediciſ pdidiſti ddiſſeſ paupibꝫ curaſſet te ueruſ
medicuſ ieſus. Clamāte āt illa et miſericordiā dpcante
expuit ī oculos eius Statiq₃ ſaluatoris exēplo uirtus
eadem proſecuta ē C . xiii

AVRIGA quoq₃ Gaſēſis ī curru pcuſ
ſuſ a dæmōe totuſ obriguit ita ut nec ma
nus agitaret nec ceruicē poſſet reflectere
Delatuſ itaq₃ ī lectulo cū ſolā linguā mo
ueret ad præces audiuit non poſſe ſe curari priuſꝙ̄ cre
deret ī ieſū et rn̄dret arti priſtiæ cōuerſatōis renūtiatu
rū: Credidit ſpopōdit ſanatus ē Magiſq₃ d aiæ ꝙ de
corporis ſalute exultauit pterea fortiſſimus iuuēis nōi
ne Meſſicaſ d territorio hieroſolyme tātū ſibi applau
debat ī uiribꝫ ut quideci frūenti modioſ diu lōgeq₃ por
taret: et hāc hērs palmā fortitudiniſ ſuæ ut aſinoſ uiceꝛt
Hic afflictus peſſimo dmōe nō catēas nō cōpedeſ nō
clauſtra hoſtioꝝ ītegra patiebatur multoꝝ naſū et au
res mordicus āputauerat hoꝝ pedes illoꝝ gulā frege
rat Tātūq₃ terrorē ſui oibꝫ icuſſerat ut oneratus cateiſ
et fūibꝫ ī diuerſa nitētiū q̄ſi ferociſſimus taurus ad mo
naſteriū ptraheretur quē poſtꝙ̄ frēſ uiderūt pterriti ſūt
Erat āt miræ magnitudīs nūciauerūtq₃ patri Ille ſicut
ſedebat iuſſit illus ad ſe ptrahi et dimitti Solutoq₃ ait
īclia caput et ueī Tremeꝛ ille et ceruicē flecteꝛ nec aſpi
cere cōtra illū auſus: oiq₃ ferocitate depoſita pedes ie
dētis lābere Adiuratus itaq₃ et exactuſ dmō qui iuue
nē poſſiderat ſeptia die egreſſus eſt. C .xiiii

SED nec illud tacẽdum arbitror ꝙ Orion uir primarius et clariſſimus urbis Ailæ q̃ rubro mari iminet a legione poſſeſſus dæmonũ ad eũ adductus ẽ: manus ceruix: latera: pedes
ferro onerata erant: furoriſq; ſeuitiã torui oculi minabantur. Cũq; deambularet ſcĩ cũ ſr̃ibꝫ: et de ſcripturis
neſcio quid iterp̃taretur erupit ille ď manibꝫ ſe tenẽtiũ
et amplexans eũ p̃t tergum ĩ ſublime eleuauit: clãor
ortus ab oĩbꝫ timebant .n. ne cõfecta ieiuniis mẽbra
collideret. Et ſcõ arridẽs Sinite inquit et mihi meũ palæſtritẽ dimittite: ac ſic reflexa ſuper hũeros manu caput eiuſ tetigit apphenſoq; crie añ pedes ſuos adduxit
Striɠẽs e regione ãbas manuſ et plãtas utroq; calcãſ
pede ſimulq; igeminãſ: torq̃re dæmonũ turba: Cũq; ille eiularet et reflexa ceruice terrã uertice tangeret. dñe
inquit ieſu. ſolue miſeꝝ ſolue captiuũ: et unũ et plures
uincere tuũ ẽ. Rem loquor iauditã: ex uno .n. hoĩs oꝛ
diuerſæ uoces et q̃ cõfuſus ppli clãor audiebatur. Curatus itaq; et hic nõ p̃t multũ tp̃is cũ uxore et liberis
uenit ad mõaſteriũ pluria q̃ gr̃as redditurũſ dona afferens: Cui ſanctus Non legiſti ait Quid gieʒi: quid Simõ paſſi ſunt: quoꝝ alter accepit p̃ciũ: alter obtulit: Ut
ille uenderet gr̃as ſcĩ ſp̃s hic mercaretur. Cũq; Orion
flẽs diceret Accipe et da paupibꝫ rñdit Tu melius tua
potes diſtribuere qui p urbeſ ãbulas et noſti pauperes
Ego qui mea reliqui: cur aliẽa appetã? Multis nomẽ
paupũ auaritiæ occaſio fuit. Miſericordia artẽ nõ hẽt
Nẽo melius erogat: ꝙ qui ſibi nihil reſeruat. Triſti ãt
et in arena iacẽti: noli inquit cõtriſtari fili qđ facio pro
me et pro te facio: Si .n. hæc accepero et ego offendã
deum: et ad te legio reuertetur. ·C. xv.

QUIS uero poſſit ſilentio p̃terire qđ gaʒanus maiumites haud longe a monaſterio eius lapides ad ædificandum de ora maris cædens totus paralyſi diſſolutus ẽ: et ab operis ſociis delatus ad ſcĩ ſanus ſtati ad opus reuerſus ẽ: et .n. littus qđ palæſtinæ ægyptoq; p̃tendĩ p naturã molle harenis ĩ ſaxa dureſcentibꝫ aſperatur: paulatiq; cohæreſcẽs ſibi glarea
pdit tactũ cũ nõ pdat aſpectum. C. xvi.

SED et italicus eiuſdẽ oppidi municeps chriſtianus aduerſus gaʒenſem duũ uirꝫ marnæ idolo deditũ circenſes equos nutriebat: Hoc ſiquidẽ in rõanis urbibꝫ iam
exinde ſeruatur a Romulo ut pp felicẽ ſabinaꝝ raptum
conſo q̃ cõſilioꝝ deo quadrigæ ſepteno currãt circuitu
et æquos ptis aduerſæ fregiſſe uictoria ſit: Hic itaq; æmulo ſuo hñte maleficũ qui dæmoniacis quibuſdã iprecatiõibꝫ et huius ĩpediret equos. et illius cõcitaret ad
curſũ: Uenit ad btm̃ hilarionẽ et nõ tm̃ aduerſariũ lædi
ꝙ ſe defendi obſecrauit. Ineptũ ẽ uiſũ uenerãdo uiro
ĩ huiuſcemõi nugis oꝛonẽ perdere: Cũq; ſubrideret et
diceret Cur .n. ñ magis equoꝝ p̃cium pro ſalute aĩæ tuæ pauperibꝫ erogas? Ille rñdit Functionẽ eẽ publicas
et hoc nõ tam ſe uelle ꝙ cogĩ ne poſſe hoĩes chriſtianũ
uti magiciſ artibꝫ: ſꝫ a ſeruo potius chriſti auxiliũ petere: Maxie cõtra Gaʒenſes aduerſarios dei et nõ tam
ſibi ꝙ eccliæ chriſti iſultãtes. Rogatus ergo a fratribꝫ
qui aderant ſciphũ fictilẽ quo bibere cõſueuerat aqua
iuſſit implere eiq; tradi: quẽ cũ accepiſſꝫ italicus et ſtabulũ et equos et aurigas ſuos carceꝝq; repagula aſpſit: Mira uulgi expectatio: nã et aduerſarius hoc ipſũ
irridẽs diffamauerat: et fautores italici ſibi c̃tam uictoriã pollicentes exultabant: Igĩ dato ſigno hi aduolant:
illi ĩpediuntur: ſub horum curru rotæ feruent. Illi p̃teruolantium terga uix cernunt: clamor uulgi nimius
attollitur: Ita ut ethnici quoq; ipſi cõcreparẽt Marnas
a chriſto uictus eſt: Porro furẽtes aduerſarii hilarionẽ maleficũ chriſtianoꝝ ad ſupplitiũ poſcũt. Indubitata ergo uictoria et illis et multis retro circenſibꝫ pluribus fidei occaſio fuit. ·C. xvii.

DE eodem nãq; gaʒenſis emporii oppido uirginẽ dei uicinus iuuenis d̃peribat: qui cum frequẽter tactu iocis nutibꝫ ſibilis et cæteris huiuſcemõi: q̃ ſolent morituræ
uirginitatiſ eẽ principia nihil profeciſſꝫ perrexit Memphim ut cõfeſſo uulnere ſuo magicis artibus rediret armatuſ ad uirginẽ. Igĩ p̃t ãnũ doctus ab Aeſculapii uatibꝫ ñ remediãtes aĩas ſꝫ perdẽtes uenit p̃ſumptũ aĩo
ſtuprũ geſtiens: et ſubter limẽ domus puellæ carmia
magica: et q̃dã tormẽta uerboꝝ et portẽtuoſaſ figuraſ
mõſtroſas imagineſ ſculptas in æris cypri lamia defodit: ilico inſanire cœpit uirgo: et amictu capitis abiecto
rotare crinẽ: ſtridere dẽtibꝫ: iclamare nomẽ adoleſcentis. Magnitudo quippe amoris ſe in furorẽ uertebat
Perducta ergo a parẽtibꝫ ad monaſteriũ ſeni traditur
Ululantẽ ſtati et confitentẽ dæmonẽ: ui ſubſtinui inuitus aductus ſum: quã bñ memphis ſomnis oẽs hoĩes
deludebam. O cruces o tormẽta q̃ patior: exire me cogis: et ligatus ſubter limẽ teneor: Non exeo niſi me adoleſcens qui tenet dimiſerit. Tũ ſenex grãdis inquit o
fortitudo tua qui litio et lamia ſtrictus tẽeris: Dic quare auſus es igredi in puellã dei: At ille ut ſeruarẽ iquit
eã uirginẽ: et ſenex Tu ſeruares inquit proditor caſtitatis. Cur ñ potius in eũ qui te mittebat igreſſus es: Reſpõdit Ut quid intrarẽ in eũ qui et ipſe hẽbat collegas
meũ amoriſ dæmonẽ. Noluit ãt ſcõ añꝙ purgaret uirginẽ uel adoleſcentẽ uel ſigna iubere pquiri: ne aut ſolutus incãtatiõibꝫ receſſiſſe dæmõ uideretur: ãt ipſe ſermoni eius accõmodaſſe fidẽ. Aſſerẽs ſp fallaces eſſe dmones et ad ſimulandũ callidos: ſꝫ magis reddita ſãitate increpauit uirginẽ: cur feciſſꝫ talia: p quæ dæmon ĩ
eam intrare potuiſſet. ·C. xviii.

NON ſolum ãt in palæſtina et in uicinis ægypti uel ſyriæ urbibꝫ: ſꝫ ẽt in longiquis prouinciiſ percrebruerat fama huius ſanctitatis. Nãq; candidatus miles conſtantii
Imp̃atoris rutulus coma et cãdore corporis idicans
prouinciam inter Saxones et Alamãnos gens eius
nõ tam lata ꝙ ualida apud hiſtoricos germania nunc
Francia dĩ Antiquo hoc ẽ ab infantia poſſeſſus dæmone qui noctibꝫ eum ululare: igemiſcere: fremere dentibus cõpellebat: Secretã ab iperatore euectionẽ petiit
cãm ei ſimpliciter indicans et acceptis ad conſularem
quoq; Palæſtinæ litteris cum ingenti honore et comitatu gaʒam deductus eſt: Quod cum a decurionibus
loci illius q̃ſiſſet Ubi habitaret Hilarion monachus:
territi gaʒenſeſ et putantes eum ab Imperatore miſſũ
ad monaſterium perrexerunt: ut et honorem commẽdato exhiberent: et ſi quid ex p̃teritis iniuriis in Hilariones eſſent offenſi nouo officio deleretur: Deambulabat autem tunc ſenex in arenis mollibus et ſecum d
pſalmis neſcio quid ſummurmurabat. Uidenſq; tantam turbam uenientes ſubſtitit et reſalutatis omnibus
manuq; eis benedicens: poſt horam cæteris abiĩ præcepit: Illum uero cum ſeruis ſuis et apparitoribus remanere: Ex oculis enim eius et uultu cur ueniſſet agnouerat. Statim ergo ad interrogationem homo
ſuſpenſus uix terras tangeret pedibus: et immane rugiens ſyro quo iterrogatus fuerat ſermõe reſpondit:
Uideres de ore barbaro et qui francã tantũ et latinam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

linguas nouerat ſyra ad purus uerba reſonarēt ut nō
ſtridor nō aſpiratio non idioma aliquod palæſtinū deeſſet
eloquii. Cōfeſſus eſt itaqꝫ quo in eū intraſſet ordie Et
ut interptes eius intelligerent qui græcam linguā et la
tinā nouerāt Græce quoqꝫ eus interrogauit Quo ſimi
liter et in uerba eadē rñdente: multaſqꝫ incātationum
occaſiones: et neceſſitate magicarus artius obtendente
Non curo inquit quomodo intraueris ſꝫ ut exeas in
nomine dñi nři ieſu chriſti impero. Cūqꝫ curatus eſſet
homo ſīplicitate ruſtica deces auri libras offerēs hord
aceus ab eo accepit panes. Audiens quod qui tali cibo
aletur aur produto ducerent. C. xviiii

PARVM eſt de hominibus loqui
bruta quoqꝫ āimalia ad eū quottidie
furentia ptrahebantur In quibꝫ iba
ctrū camelus enormis magnitudinis
qui multos iam obtriuerat triginta et
eo āplius uiri diſtentū ſolidiſſimis funibꝫ cus clamore
adduxerunt. Sanguinei erant oculi ſpumabat os uolu
bilis lingua turgebat et ſup omnes terrores rugitus per
ſonabat imanis Juſſit igitur eū ſenex dimitti: Statimqꝫ
et qui eū adduxerant et qui cus ſene erant uſqꝫ ad unū
omnes diffugerūt. Porro ille ſolus pręxit obuiam et
ſermōe ſyro Non me iquit terres diabole tanta mole
corporis et in uulpecula et in camelo unus atqꝫ idem
ipſe es et interim porrecta ſtabat manu? Ad ques cum
furens et qi deuoratura eus belua puenisset ſtatim cor
ruit. Sūmiſſusqꝫ caput terræ coæquauit Mirantibus
cunctis qui aderant poſt tantā ferocitatem tantā ſubito
māſuetudines. Docebat autes eos ſenex hominū cau
ſa diabolus etias iumēta corripere. Et tanto eoꝝ ardeī
odio ut nō ſolus ipſos: ſꝫ ea quoqꝫ quæ ipſorus eſſent
cuperet interire. Huiuſqꝫ rei proponebat exemplum.
Quod anteqꝫ beatū Job tentare pmitteretur omnē ſub
ſtantiā eius interfecerit Nec mouere quēpias debere
qꝫ iuſſione dñi duo milia porcoꝝ a dæmōibꝫ interfecta
ſint. Si quidem eos qui uiderant nō potuiſſe aliter ē
dere exiſſe de hoīe tātā multitudines dæmonū niſi grā
dis porcorum numerus et quaſi a multis actus pariter
corruiſſet. C. xx

TEMPVS mihi deficiet ſi uoluero
uniuerſa ſigna quæ ab eo ſunt perpe
trata dicere. In tantā deniqꝫ a dōino
eleuatus fuerat gloriā ut beatuſ quo
qꝫ Antonius audiens cōuerſatiōē
eius ſcriberet ei libenterqꝫ eius epiſtolas ſumeret Ac
ſi qā de ſyrie ptibus ad ſe languentes pręxiſſent diceāt
eis quare nos tā lōge uexare uoluiſtis: cus hēretiſ ibi
filius meū Hilarionē: Exemplo igī eius p totā palæſti
nas inumerabilia cœperunt eſſe monaſteria et omnes
ad eus monachi certatim currere. Quod ille cernens
laudabat dñi gratiam et ad profectū animæ ſingulos ad
hortabatur dicēs Præterire figurā huius mūdi et illā
eē beatā uitā q̄ pſentis uitæ mercaretur i cōmō. C. xxi

VOLENS āt eis exemplus dare ēt
et humilitatis et officii Statutis die
bus āte uindemias luſtrabat cellulas
monachorū qđ cognitū eſt fřibꝫ om
nes ad eū cōfluebant: et comitante
tali duce circūibant monaſteria hētes uiaticum ſuum
qr interdū uſqꝫ ad duo milia hoius cōgregabātur? Sꝫ
et procedente tpe unaqueqꝫ uilla uicinis mōachis ad
ſuſceptionē mōachoꝝ gaudens cibos offerebat? Quā
tu āt fuerit in eo ſtudii nullus fratrum quāuis hūiles
quāuis paupē pterire Vel illud iudicium ē qđ uadēs
in deſertus cades ad unū ex diſcipulis ſuis uiſendum
cus infinito agmine monachorū peruenit peluſiū. Eodē

forte die quo āniuerſaria ſolennitas omnē quoqꝫ op
pidi populū i templū ueneris cōgregauerat. Colunt āt
illam ob luciferū cuiuſ cultui ſarracenorū natio dedita ē
Sed et ipſū oppidū ex magna pte ſemibarbaꝝ eſt pp
loci ſitum Igī audito qđ ſanctuſ Hilariō pteriret Mul
tos eni ſarracenorus arreptos a dæmone frequēter cu
rauerat gregatim ei cū uxoribꝫ et liberis obuiā proceſ
ſere ſūmittentes colla et uoce ſyra bareth ideſt bñdic
inclamātes? Quos ille blande hūiliterqꝫ ſuſcipiens ob
ſecrabat: ut dū magis qꝫ lapides colerent Singulos uber
tim flebat cælum ſuſpectans et ſe pollicens ſi chriſto ē
derent ad eus crebro eē uenturus. Mira dñi gratia nō
prius eum abire paſſi ſūt qꝫ futuræ eccleſiæ lineā mitte
ret: et ſacerdos eorum ut erat coronatus chriſti ſigno
denotaretur. C. xxii

ALIO quoqꝫ tpe cū exiturus eſſet ad
uiſenda monaſteria et degererent in
ſcedula apud quos maneret quos in
trāſitu uiſitare deberet? Sciētes mo
nachi quēdā de fřibꝫ parciores ſimul
qꝫ cupientes uitio eius mederi rogabāt ut apud eum
māeret: Et ille Quid iquit uultis et uobis iiurias et fřī
uexationē facere? Quod poſtqꝫ fř ille parcus audiuit eru
buit et nitentibꝫ cūctis uix ab iuito ipetrauit: ut ſuum
quoqꝫ monaſterius i māſionus ordinē poneret. Poſt
dies ergo decimū uenerūt ad eū cuſtodibꝫ iam i uinea
q̄ uillæ cuſtos eēt ab eo diſpoſitis qui cū lapidibꝫ et gle
barus iactu fundæqꝫ uertigine accedentes deterrerent.
ſine eſu uuæ mane oēs profecti ſunt ridente ſene et diſſi
mulāte ſciē qđ euenerat porro ſuſcepti ab alio mōacho
cui Sabas: uocabulū ē debemus quidē nōen pa tacere
uocabulū largi dicere qr dōinicus erat dies. Inuitabā
tur ab eo ūiuerſi et uineā ut āte horā cibi uuarū paſtu
laborē uix ſubleuarent: Et ſactus Maledictus inquit
qui prius refectionē corporis qꝫ aiæ qſierit: orēus pſal
lāus reddāus dño officiū: et ſic ad uineā properabitis
Cōpleto itaqꝫ miniſterio i ſublie ſtans bñdixit uineæ et
ſuas ad paſcendus oues dimiſit Erāt āt qui ueſcebātur
nō minus tribꝫ milibꝫ? Cūqꝫ centū lagenis extimata ui
iſſet integra adhuc uineaꝝ poſt dies uiginti trecētas fecē
Porro ille parcus fř multo minus ſolito colligens: etias
id qđ habuerat uerſus in acetus ſero doluit. Hoc mul
tis fřibꝫ ſenex āte futurum dixerat. C. xxiii

DELECTABATVR āt pipue monachos
qui iſidelitate quadā in futuꝝ reſeruarēt ſua
et diligētiā haberent uel ſūptius uel ueſtum
aut alicuius rei cus ſeculo tranſeuntis Deniqꝫ unū de
fřibꝫ i quito ferme a ſe miliario māente qr cōperat hor
tuli ſui nimis cautū timidūqꝫ cuſtodes et pauxillulū ha
bere nūmoꝝ ab: oculis eius abegerat. Qui uolēs ſibi
recōciliare ſenes frequēter uēiebat ad fřes et maxime
ad heſitiū quo ille uehemētiſſime delectabatur quadā
igī die ciceris faſces uirētis ſicē i herbis erat attuliſſet? Quē
cū ad ueſpas Heſitius poſuiſſet imenſus exclamauit ſe
nex ſe putorē eius ferre nō poſſe ſimulqꝫ ūd eſſet iter
rogauit: rñdēte āt heſitio qđ fř quidā primitias agelli
ſui fřibꝫ detuliſſet: Nō ſetis iquit putorē dterrius et i
ciceē fœteē auaritiā: mitte bubꝫ mitte brutis aialibꝫ: et
uid an cōedant qđ cū ille iuxꝫ pceptū ſenis i pſepi poſu
iſſet exterriti boues et plus ſolito mugiētes ruptis uin
culiſ i diuerſa fugerūt Hēbat ēis ſenex hāc grāā ut ex o
dorē corpoꝝ ueſtiūqꝫ et eaꝝ reꝝ quas quiſqꝫ tetigerat
ſciret cui dæmoni uel cui uitio ſubiaceret. C. xxiiii

IGITVR ſexageſio tertio uitæ ſuæ anno cer
nens grande monaſterium et multitudinem
fratrū ſecū hitātū turbaſqꝫ eorū qui diuerſis
lāgoribꝫ et imūdis ſpītibꝫ occupatos ad ſe dducebāt.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſta ut oĩ gn̄e hoīm ſolitudo p circuitū repleretur: flebat
quottidie: et incredibili deſiderio cōuerſationis antiq̄ ī
cordabatur: Interrogatus āt a fratribs quid haberet et
cur ſe cōficeret aiebat Rurſū ad ſæculum redii et rece
pi mercedē meā ĩ uita mea. Et omnis palæſtina et ui
cinæ prouinciæ exiſtiāt me alicuius eē mōēti: et ego ſub
ꝓtextu mōaſterii ac diſpēſatione fratrū uilē ſupellectilē
hēo. Seruabatur ergo a fratribs maxieqꝫ ab Heſitio
qui miro amore uenerationi ſenis traditus erat: Cūqꝫ
ita duxiſſet lugēs biēniū ariſtenete illa cuius ſupra feci
mus mentionē ꝓfecti tē uxor: ſed nihil de ābitu ꝓfecti
habēs uēit ad eum uolēs ēt ad Antoniū pgere cui flēs
ille. Vellē quoqꝫ ait ipſe ire ſi nō carcere huius mona
ſterii clauſus tenerer: et ſi eundi fructus eēt: Biduo .n.
eſt hodie ꝙ totus mūdus tali parēte orbatus ē: Credi
dit illa: et ſubſtitit: et p̄t paucos dies ueniente nuntio;
Antonii dormitionē audiuit: .xxv.

MIRENTUR alii ſigna eius et por
tenta quæ fec̄ mirentur incredibilem
abſtinētiā: ſciaꝫ: hūilitates: Ego nihil
ita ſtupeo: ꝙ̄ gliaꝫ illū et honorē cal
care potuiſſe. Concurrebāt epi: pbri:
clericoꝝ et mōachoꝝ greges: Matronæ quoqꝫ chriſti
anoꝝ grādis tētatio et hinc īn̄ et urbibs et agriſ uulgus
ignobile: ſꝫ et potentes uiri et iudices ut ab eo bn̄dc̄m
panē uel oleū acciperēt: At ille nihil aliud niſi ſolitudi
nē meditabatur: In tm̄ ut quadā die proficiſci ſtatuerit
et adducto aſello nimis quippe exeſus ieiuniis uix egrē
di poterat: iter arripere conaretur: qd̄ cū percrebruiſſꝫ q̄
uaſtitas et mœſtitia urbiū palæſtine indiceretur pluſꝙ̄
decē milia hoīm diuerſæ ætatis et ſexus ad retinēdum
eū cōgregati ſūt: imobilis ille ad ꝓces et baculo arenā
diſcutiēs loq̄batur fallacē deū meū n̄ facio: nec poſſū
uidere ſubuerſas ecclias: calcata chriſti altaria: filiorum
meoꝝ ſanguinē fuſum: Vniuerſi āt qui aderāt intellige
bant reuelatū ei quiddā eē ſecreti qd̄ nollet cōfiteri: et
nihilōminus cuſtodiebāt eum ne proficiſceretur. Decuit
ergo publica oēs uoc̄ conteſtās: nō cibi ſe: non potus
quippiā ſumere niſi dimitteretur: et p̄t .vii. dies inediæ
tandē relaxatus: ac uale dicēs plurimis cū infinito ag
mine proſeq̄ntiū uenit betuliū. Vbi pſuaſis turbis ut
reuerterētur: elegit .xl. mōachos qui hērent uiaticū et
poſſēt ieiun antes ingr̄di .i. p̄t ſolis occaſū ſumēr cibum.
Quita igr̄ die uenit peluſiū: Viſitatiſqꝫ fr̄ibs qui in ui
cina heremo et in loco qui lichinos dr̄ morabātur: per
rexit p̄t triduū ad caſtrū theubaton ut uideret draconti
ū episcopū et cōfeſſorē qui ibi exulabat. Quo incredi
biliter cōſolato tāti uiri pn̄tia: p̄t aliud triduū multo Ba
bylonem labore peruenit ut inuiſeret Philemonē eps
et ipſum confeſſorem. .C. xxvi.

CONSTANTIUS .n. rex arriāo
rum fauēſ ipſi hæreſi utrūqꝫ in ea lo
ca deportauerat. īn̄ egrediēſ p biduū
uenit ad oppidū Aphroditū Vbi co
uento diacono Baiſane: qui locatis
camelis et dromedis ob aquæ penuriā in heremo con
ſueuerat euntes ad Antoniū ducere: Confeſſus ē fr̄ibs
inſtare diē bti Antonī et puigilē noctē in ipſo quoque
quo defūctus fuerat loco a ſe ei debeī celebrari. Tribs
ergo diebs p uaſtā et terribilē ſolitudinē tandē ad mō
tē altiſſimū puenit: Repertis ibi duobs monachis iſa
ac et Pluſiano: quoꝝ Iſaac interpꝭ Antonii fuerat: et
quia ſe ꝓbet occaſio: et ad id loci uenimus: dignū uide
tur breui ſermone hitaclm̄ tāti uiri deſcribere: Saxeus
et ſublimis mōs per mille circiter paſſus ad radices ſu
as aquas exprimit: quaꝝ alias arenæ ebibūt: aliæ ad ī

ferіora delapſæ paulatī riuū efficiūt: Sup quē ex utra
qꝫ ripæ partæ palmæ inūerabiles multū loco et amœ
nitatis et cōmodi tribuūt. Videres ſenē huc atqꝫ illuc
cū diſcipulis bti ātonii diſcurrere. Hic aiebāt pſallere:
hic orare: hic operari: hic feſſus reſidere ſolitus erat:
hic uites: hic arbuſtelas ipſe plātauit: Illā areolā mani
bs ſuiſ cōpoſuit hāc piſcinā ad rigādus hortulū multo
ſudore fabricatus ē: iſtud ſarculū ad effodiendā humū
plurimis ānis hūit. Iacebat in ſtratu eius et q̄i calens
adhuc cubile deoſculabatur. erat āt cellula nō plus mē
ſuræ p quadrū tenens ꝙ̄ hō dormiēs extēdi poterat.
Præterea in ſublimi mōtis uertice q̄i per cocleā aſcen
dentibs et arduo ualde adiiſi duæ eiuſdē menſuræ cel
lulæ uiſebātur: In quibs uenientiū freq̄ntiā: et diſcipu
loꝝ ſuoꝝ cōtuberniū fugiens moratus ē. Veꝝ hæ in
uiuo exeſo ſaxo hoſtia tm̄ addita hēbāt. Poſtꝙ̄ aūt ad
hortulū uenerit: Videns inquit Iſaac hoc pomerium
arbuſculis conſitum: et holeribs uirens: an̄ hoc ferme
trienniū onagroꝝ grex uaſtaret unū ex ductoribs eoꝝ
ſtare iuſſit: baculoqꝫ tundens: Quare inquit comeditis
qd̄ nō ſeruiſtis. Et exīn̄ exceptis aquis ad quas potan
dū ueniebāt: nūꝙ̄ eoſ nec arbuſcula nec holera cōtigiſ
ſe. Præterea rogabat ſenex: ut ſibi locus tumuli eius o
ſtenderent: qui cum ſeorſum eum adduxiſſent utrum ne
mōſtrauerint ignoramus. Cām autem occultandi iuxᷓ
ꝓceptum Antonii fuiſſe referentes: ne pergamius qui
in illis locis ditiſſimus erat: ſublato ad uillā ſuam ſancti
corpore martyrium fabricaretur. .C. xxvii.

IGITUR reuerſus Aphroditō du
obs tm̄ retentis fratribs ſecū in uici
na heremo moratus ē: tāta abſtinen
tia et ſilentio ut tunc primum ſe cœpiſ
ſe chriſto ſeruire diceret: Porro iam
trienniū erat: ex quo clauſū cælum illas terras artecerat
ut uulgo dicerēt Antonii mortē ēt elementa lugere: n̄
latuit fama Hilarionis accolas quoqꝫ illius loci: et cer
tatim uirilis ac muliebris ſexus ore liuidi et attenuati
fame pluuias a ſeruo chriſti .i. a ſucceſſore Antonii de
ꝓcabantur: quos ille cernens mire doluit. Eleuatiſque
ad cælum oculis: et utraſqꝫ in ſublime erigenſ palmas
ſtatim ipetrauit quod rogauerant: Ecc̄ autem ſitiens a
renoſaqꝫ regio poſtquā pluuiis irrigata eſt: tantam ſer
pētium et uenenatorum animalium ex improuiſo ebu
lit multitudinem ut percuſſi innumerabiles niſi ad hila
rionem cucurriſſent ſtatim interirent. Bn̄dicto itaque
oleo uniuerſi agricolæ atqꝫ paſtores tangentes uulne
ra certam ſalutem reſumebant. .C. xxviii.

VIDENS āt ſe ibi miriſ honoribs af
fici perrexit Alexādriā: īn̄ ad interio
rē heremum tranſiturus et quia nun
quam ex quo cœperat eſſe Mona
chus in Vrbibus manſerat: Diuer
tit ad quoſdam fratres notos ſibi
in brutio haud procul ab Alexandria: Qui cum miro
gaudio ſuſcepiſſent ſenem: Et iam uicina nox eſſet: re
pente audiunt diſcipulos eius aſinum ſternere illumqꝫ
parare proficiſci. Itaque aduoluti pedibs eius roga
bant ne hoc faceret et ante limen proſtrati citius ſe mo
ri: ꝙ̄ tanto carere hoſpite teſtabantur: Quibus ille
reſpondit: Idcirco habire feſtino ne uobis moleſtias
generem: Certe ex poſterioribus cognoſcetis non fru
ſtra me ſubito receſſiſſe. Igitur altera die Gazenſes
cum littoribus ſuis profecti: Nam pridie eum ueniſſe
cognouerāt irrūtes mōaſteriū: cū illū minie ꝛppiſſēt ī
uicem loquebantur: nonne uera ſunt quæ audiuimus.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Magnus eſt et futura cognoſcit: Urbs enĩ Gaza poſt
q̄ꝑ profecto de Palæſtina Hilariõe Julianus in iperius
ſucceſſerat: deſtructo mõaſterio eius ꝑcibuſqꝫ ad ipato
res datis et Hilariõis et Heſitii mortẽ ipetrauerãt: ãbo
qꝫ ut qrerẽtur toto orbe ſcriptus erat. Egreſſus ergo d
brutio ꝑ inuiſam ſolitudines itrauit Oſã: Ibiqꝫ anno
plus minuſue exacto. qr illuc quoqꝫ ſui fama ꝑuenerat
qi iam in oriente latere nõ poſſet Ubi illũ multi et opi
niõe et uultu nouerãt ad ſolas nauigare inſulas cogita
bat ut quem terra uulgauerat: ſaltem maria celarent.

C. xxviiii.

EODEM ferme tpe Hadriãus diſci
pulus eius de Palæſtina ſupuenit cũ
cens Julianũ occiſus: chriſtiãũ ipera
tores regnare cœpiſſe Reuerti eũ d
bere ad mõaſterii ſui reliquias: Ad
ille audiens deteſtatus ẽ. et conducto cãelo ꝑ uaſtã ſoli
tudines uenit ad maritimã urbes libyæ paratoniũ Ubi
Hadrianus iſelix uolẽs Palæſtinã reuerti et priſtinam
ſub nomie magiſtri qrens gloriã multas ei iniurias fecẽ
Ad extremũ cõuaſtatis quæ ſubs ei miſſa detulerat ne
ſciente eo profectus ẽ: Sup hoc qr alter locus referen
di nõ eſt Hoc tantus dixeri i terrorẽ eorũ qui magros
deſpiciũt Ad poſt aliq̄tũ tpiſ morbo regio cõputruerit

C. xxx.

HABENS igitur ſenex zananũ ſecũ
aſcendit claſſes quæ Sicilias nauiga
bat: Cũqꝫ uenũdato euãgeliorus co
dice quẽ mãu ſua adoleſcens ſcripſe
rat dare naulũ diſpõeret in media ſer
me Adria nauclerii filius areptus a dæmõio clãare cœ
pit et dicẽ Hilarion ſerue dei Cur nobis et ꝑ te et in
pelago tutos eſſe nõ licet Da mihi ſpatiũ donec ad ter
ram ueniã ne hic eiectus ꝑcipiter i abyſſos: Cui ille Si
deus meus ait cõcedit tibi ut maneas mãe. Sin autes
ille te eiicit: quid mihi iuidiã facis hõini peccatori atqꝫ
mẽdico: Hoc ãt dicebat ne nautæ et negotiatores qui i
naui erãt ſecũ ad terrã ꝑuẽiſſent proderẽt. Nec multo
poſt purgatus ẽ puer: Patre fidem dante et cæteri qui
aderãt: nulli ſe ſuper nõine eius locuturos. Ingreſſus
autẽ pachynũ promõtorius Siciliæ obtulit Nauclero
euãgelius pro ſubuectione ſua et ʒanani. Qui nolẽs ac
cipeẽ maxime cũ uideret eos excepto illo codice et his
quibs ueſtiti erant ãplius nihil hẽre Ad extremus iura
uit ſe nõ accepturũ: Sꝫ et ſenex aſſenſuſ ẽ fiducia paup
tis conſcientiæ et in eo magis lætabatur q̄ꝑ nihil habe
ret ſeculi. et ab accolis illius loci mendicuſ putaretur.

C. xxxi.

PORRO recogitãſ ne negociatoreſ
de oriẽte uẽientes ſe notũ facerẽt: ad
mediterranea fugit loca. i. i uiceſio
a mari miliario. Ibiqꝫ i quodã deſer
to agello lignoꝝ quotidie faſcẽ colli
gans iponebat dorſo diſcipuli Quo i proxima uilla ue
nũdato et ſibi alimõiã. et aliis forte qui ad eos uenie
bant pauxillulus pãis emebãt. Sed uere iuxta qd̃ ſcri
ptus ẽ. Nõ poteſt ciuitas latere ſup montẽ poſita: Scu
tarius quidã cum i baſilica beati Petri romæ torqretur
proclamauit i eo immũdus ſpiritus ante paucos dies
Siciliã ingreſſus Hilarion ſeruus dei et nemo eũs no
uit: et putat ſe eſſe ſecretum: Ego uadam et prodam il
lum: Statimqꝫ cum ſeruulis ſuis aſcenſa in portu naui
appulſus eſt pachynum: et ducente ſe dæmone ante
tugurium ſenis proſtratus ilico curatus eſt.

C. xxxii.

HOC ſitius ſignoꝝ eius in Sicilia In
nũerabilẽ deinceps ægrotãtiũ: ſed et
religioſoꝝ hõinũ adduxit multitudiẽ
In tãtũ ut d prioribs uiris tũenſ qui
dã morbo itercutis eadẽ die qua ad
eũ uenerat curatus ẽ. Qui poſtea offerenſ ei ifinita mu
nera audiuit dictus dñi ſaluatoris ad diſcipulos Gratis
accepiſtis gratis date. Dũ hæc ita agerentur i ſicilia He
ſitius diſcipulus eius toto orbe ſenẽ qrebat luſtrans lit
tora: deſerta ꝑenetrãs. et hanc tantum hẽns fiduciam q
qr ubicunqꝫ eſſet diu latere nõ poſſet. Traſacto autem
triennio audiuit mothonæ a quodãs iudæo uilia popu
lis ſcuta uendente prophetas chriſtianoꝝ apparuiſſe in
ſicilia tanta miracula et ſigna facientẽ. ut de ueteribs ſã
ctis putaretur: Interrogãs itaqꝫ habitũ eius inceſſũ et
linguã maximeqꝫ ætates nihil diſcere potuit: Ille enis
qui hæc referebat famã ad ſe tãtũ uẽiſſe hois teſtabatur
Ingreſſus ergo Adriã proſpero curſu uenit pachynus
et i quadã curui littoris uillula famã ſenis ſciſcitatus ẽ
Cõſona omnius uoce cognouit ubi eſſet. quid ageret.
Nihil ita i eo cunctis ãmirantibs q̄ꝑ q̄ꝑ poſt tanta ſigna
atqꝫ miracula: nec fragmẽ quides panis a quoq̄ꝫ in illiſ
locis accepiſſet Et ne longus faciã ſanctus uir Heſitius
ad gẽua magĩi prouolutus plãtaſqꝫ eius lachrymis ri
gans Tandes ab eo ſubleuatus: poſt bidui triduiqꝫ ſer
mõẽ audiuit a zanano. Nõ poſſe iã ſenẽ in illis habita
re regiõibs. Sꝫ uellet ad barbaras quaſdãs ꝑgẽ natio
nes ubi ẽt nõen et ſermo eius ignotuſ fieret. C. xxxiii.

DUXIT itaqꝫ eum ad Epidauꝝ Dal
matiæ oppidũ: ubi paucis diebs i ui
cino agello mãſitans nõ potuit abſcõ
di: Siquidẽ draco miræ magnitudiſ
quos gentili ſermõe boas uocant ab
eo q̄ꝑ tã grãdes ſint: ut boues glutire ſoleãt: omnẽ late
uaſtabat prouinciã et nõ ſolum armẽta et pecudes: ſed
et agricolas quoqꝫ atqꝫ paſtores tractos ad ſe ui ſpiri
tus abſorbebat: Cui cum pyrã iuſſiſſet ꝑparari: et oĩõe
ad chriſtũ miſſa euocato ꝑcepiſſet ſtrues lignoꝝ ſcãdeẽ
ignes ſuppoſuit: Tũ itaqꝫ cũcta expectãte plebe im mẽ
beſtiã cõcremauit. Undẽ æſtuãs quid faceret quo ſe uer
teret aliam parabat fugam et ſolitarias terras mente
pluſtrans mœrebat quod tacente de ſe lingua miracula
loqueretur.

C. xxxiiii.

EA tẽpeſtate terræmotus totius or
bis qui poſt iuliãi mortẽ accidit maria
egreſſa ſũt termios ſuos: et qſi rurſũ
deus diluuiũ minaretur: uel i ãtiquũ
chaos redirẽt oĩa naues ad ꝑrupta d
latere mõtiũ pependerunt. Quod cũ uiderẽt epidaurĩ
tam frementes fluctus et ũdaꝝ moles: et mõtes gurgi
tũ littoribs iferri: uerẽtes qd̃ iã euẽiſſe cernebãt ne op
pidũ funditus ſubuerteretur. Ingreſſi ſũt ad ſenẽ: et qſi
ad ꝑliũ proficiſcẽtes poſuerũt eũs i littore: Qui cũ tria
crucis ſigna pinxiſſet i ſabulo mãuſqꝫ cõtra tenderet i
credibile dictu eſt in quãtas altitudinẽ itumeſcẽs mare
ante eum ſteterit: Ac diu fremens et quaſi ad obicem
indignãs paulatim i ſemetipſũ relapſũ ẽ. Hoc Epidau
rus et omnis illa regio uſqꝫ hodie prædicat: Matreſqꝫ
docẽt liberos ſuos ad memoriã in poſteros trãſmittẽ
dã. Uere illũ qd̃ ad apoſtolos dictũ ẽ ſi credideritis di
cetis huic mõti: tranſi in mare et fiet etiã iuxta litteram
ipleri poteſt. Si tñ quis habuerit apoſtoloꝝ fides et ta
lem quales illis habendas dñs ipauit. Quid eni itereſt
utrus mons deſcendat i mare: an immenſi ũdarus mõ
tes repente obriguerint et ante ſenis tãtus pedes ſaxei
ex alia parte molliter fluxerint.

C. xxxv

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

MIRABATUR omnis urbs: et magnitudo ſigni Salonis quoqꝫ percrebruerat: quod intelligens ſenex i breui lembo clam nocte fugit: et inuenta p̄t biduũ oneraria naui perrexit Cyprus. Cũqꝫ iter maleas et cythera piratæ derelicta claſſe in littore q̄ non antenna ſed conto regitur duobꝫ haud paruis mioparonibus occurriſſent. Denuo hinc ĩñ fluctus ſurrigentes remigãs oẽs qui i naui erãt trepidare flere diſcurrere p̄parare contos et q̄i ñ ſufficeret unus nũcius certatĩ ceni piratas adeſſe dicebãt: quos ille procul intuens ſubriſit: et conuerſus ad diſcipulos Modicæ inquit fidei quare trepidaſtis nũquid plures ſũt hi q̄ꝫ pharaonis exercitus: et tñ oẽs deo uolẽte ſubmerſi ſũt loq̄batur et nihilominus ſpumãtibꝫ roſtris hoſtiles carinæ iminebãt iactus tm̃ lapidis i medio: ſtetit ergo i ora nauis et porrecta cõtra uenientes manu hucuſqꝫ ait ueniſſe ſufficiat O mira rez fides: ſtatĩ reſilire nauiculæ: et ipellẽtibꝫ cõtra remis ad puppi ipetus rediit. Mirabantur piratæ p̄t tergũ ſe redire uolẽtes: totoqꝫ corporis niſu ut ad naui puenirẽt uelocius multo q̄ꝫ uenerãt ad littus referebãtur .C.xxxvi.

PRETERMITTO cætera ne uidear i narratiõe ſignoꝝ uolumẽ extẽdere: hoc ſolũ dicã q̄ prospero curſu inter cycladas nauigans hĩcĩñ clamãtium de urbibꝫ et uicis et ad littora cõcurrentiũ imũdoꝝ ſp̄m uoces audiebat: Ingreſſus ergo paphũ urbẽ cypri nobilẽ carmiibꝫ poetaꝝ q̄ frequẽti terremotu lapſa nũc ruinaꝝ tm̃ ueſtigiis quid olĩ fuerit oñdit .i ſc̃do ab urbe miliario hitabat ignobilis gaudens quoqꝫ q̄ quietus uiueret paucis diebus: Verũ nõ plus .xx. dies tranſierãt: cũ p oẽs illã inſulã quicunqꝫ imundos hẽbant ſp̄s clamare cœperũt ueniſſe hilarionẽ ſeruũ chriſti et ad eum ſe debere properare: Hoc ſalamia. Hoc cyrrum: hoc lypitha et urbes reliquæ cõclamabant pleriſqꝫ aſſerentibus ſcire ſe quidẽ Hilarionẽ et uere illum eẽ famulus dei: ſed ubi eſſet ignorare Intra triginta igr̃ nec multo p̄t amplius dies ducẽti ferme tã uiri q̄ꝫ mulieres ad eũ cõgregati ſũt: quos cum ille uidiſſet dolẽs q̄ ſe non pateretur quieſcere et quodãmõ in ultionẽ ſui ſeuiẽs tanta eos orõnis iſtantia flagellauit ut quidẽ ſtatĩ alii p̄t biduũ triduũue: oẽs uero intra unã ebdomadã curarentur. .C.xxxvii.

MANENS itaqꝫ ibidẽ biennio: et ſp̄ de fuga cogitãs Heſitiũ Heris t̄pe ĩ uerſurũ palæſtiã miſit ad ſalutationẽ fratrus et monaſterii ſui cineres iuiſendos miſit: qui cum reuertiſſet cupienti rurſum ad ægyptus nauigare hoc ẽ ad ea loca q̄ uocantur bucolia eo q̄ nullus ibi chriſtianoꝝ eẽt: ſed barbara tm̃ et ferox natio ſuaſit ut in ipſa magis inſula ad ſecretiorẽ locũ cõcederet: quẽ cum diu luſtrãs oĩa reperiſſet p̄duxit eũ .xii. milibꝫ a mari procul inter ſectos aſperoſqꝫ mõtes: et quo uix reptãdo manibꝫ genibuſqꝫ poſſit aſcendi. Qui itrogreſſus cõtemplatus quidem ẽ terribilẽ ualde et remotũ locus arboribuſqꝫ hinc inde circundatus hñtẽqꝫ ẽt aq̄ꝫ de ſup̄cilio collis irriguã: et hortulũ per amœnum: et pomaria pluria: quorum fructũ nunq̄ꝫ in cibũ ſumpſit: ſꝫ antiquiſſimi iux̄ tẽpli ruinã cõmanes. De quo ut ipſe poſtmõꝫ referebat: et eius diſcipuli teſtabantur tã inũerabiliũ per noctem et diẽ dæmonũ uoces reſonabant: ut exercitus crederes quo ille ualde delectatus ẽ .ſ. q̄ tantos agoniſtas hẽret in proximo: cũ quibꝫ cõgrederetur hitauit ibi p annos .v. et ſæpe ſe inuiſente Heſitio iã in hoc extremo uitæ ſuæ t̄pe refocillatus ẽ: q̄ p̄p aſperitatẽ difficultatemqꝫ loci et umbraꝝ ut ferebatur multitudinẽ aut nullus ãt rarus ad ſe uel poſſꝫ uel auderet aſcẽdere. C.xxxviii.

QUADAM autẽ die egreſſus hortulũ uidet hoĩes toto corpore paralyticũ iacere añ fores: interrogauitqꝫ Heſitium quiſnam eſſet uel q̃o fuiſſꝫ aduectus: Qui rñdens ait Procuratorẽ: fuiſſe uillæ: ad cuius cõfinia hortulus quoqꝫ i quo ipſi erant ptineret: et ille cõlachrymans tendẽſqꝫ ad iacentẽ manum. Tibi inquit dico in noĩe ieſu chriſti ſurge et ambula. Mira uelocitas adhuc uerba in ore loquẽtis uoluebãtur: et iã mẽbra ſolidata ad ſtandũ hominem ſurrigebant: Quod poſtquam auditũ eſt ẽt difficultatem loci: et inter inuiũ plurimoꝝ uicit neceſſitas Nihil tam p circuitus cunctis uillis obſeruãtibus q̄ꝫ ne q̃o laberetur. Diſſeminauerat .n. hoc de eo multoruꝫ rumor diu eũ in eodẽ loco manere ñ poſſe. qd̃ ille non leuitate quadã aut puerili ſenſu uictus faciebat: ſed honorem fugiens et importunitatẽ: ſp̄ .n. ſilentium et uitã ignobilem deſiderabat. .C.xxxix.

OBIIT octogeſimo ætatis ſuæ ãno cũ abſens eẽt Heſitius: q̄ i in teſtiuice breuem manu propria ſcripſit. epl̃ãm: oẽs diuitias ſuas ei derelinquens euãgeliũ .ſ. tunicã ſacceam cucullam et palliolum nã miniſter eius añ paucos dies obierat uenerunt itaqꝫ ad ægrotantem de papho multi religioſi uiri maxĩe qd̃ eũ dixiſſe audierant iam ſe ad dñm migraturꝫ: et de corporis uinculis liberãduꝫ: ſꝫ et conſtantia q̄dã ſc̃a fœmina cuius generꝫ et filiã unctõne olei de morte liberauerat: quos oẽs adiurauit ut ne puncto quidẽ horæ p̄t mortẽ reſeruaretur: ſꝫ ſtatĩ eum in eodẽ hortulo terra operirent ſic ueſtitus erat in tũica cilicina et cuculla et ſago ruſtico C.xl.

IAMQꝫ modicus calor tepebat in pectore: nec p̄ter ſenſũ quicq̄ꝫ uiui hoĩs ſupererat et tñ apertis oculis loquebatur Egredere quid times? egredeẽ aĩa: quid dubitas .lxx. prope annis ſeruiſti chriſto et mortẽ times? In hæc uerba exhalauit ſp̄m: Statimqꝫ humo mẽbra obruta: ante urbi ſepultũ q̄ꝫ mortuũ nunciauerunt. C.xli.

QUOD poſtq̄ꝫ paleſtinæ factus uir audiuit Heſitius prexit ad Cyprũ: et ſimulãs ſe eodẽ uelle hitare hortulo. ut diligẽtis cuſtodiæ ſuſpitionẽ accolis tolleret cũ igẽti uitæ ſuæ p̄iculo p̄t .x. ferme mẽſes corpus eius furatus ẽ: qd̃ i aſiã deferẽs totis mõachorus et oppidoꝝ turbis proſeq̄ntibꝫ i ãtiquo mõaſterio cõdidit: Illæſa tũica cuculla et pallio et toto corpoꝛ q̄ſi adhuc uiueret integro tãtiſqꝫ fragrante odoribꝫ ut delibutum unguẽtis putaretur. C.xlii.

NON mihi uidetur in calce libri tacẽda eẽ conſtãtiæ ſcĩſſ(æ) mulieris illius deuotio q̄ plato ad ſe nũcio q̄ corpuſculũ hilariõis palæſtinæ eẽ ſtatĩ exaiata ẽ. uerã i ſeruo dei dilectionẽ morte quoꝫ cõprobãs. erat .n. ſolita puigiles ad ſepulcrus eius noctes ducẽ: et q̄i cũ pñte ad adiuuãdas orões ſuas ſermociari: cñeres uſqꝫ hodie mirã iter palæſtios et Cyprios cõtẽtionẽ. His corpus hilariõis illis ſp̄s ſe hẽꝛ cõtantibus. et tñ utrobiqꝫ magna quotidie ſigna fiunt: ſꝫ magis in hortulo Cypri forſitan quia plus illũ locum dilexerit Auxiliante domino ieſu chriſto qui uiuit et regnat in ſæcula ſæculorũ AMEN.

Explicit uita ſci hilarionis heremitæ feliciſſime . amen

Incipit d monacho captiuo editus a ſco hieronymo præſbytero .

QVI NAVALI prælio dimicaturi
ſunt ante in portu et tranquillo mari
flectūt gubernacula remos trahūt fer
reas manuſ et uncos pparant. Diſpo
ſitumqꝫ p tabulata militem pendēte
gradu et labēte ueſtigio ſtarꝫ firmiter
aſſueſcunt . Vt quod in ſimulacro pugnæ didicerint in
uero certamine non perhorreſcant . Ita et ego qui diu
tacui ſilere quippe me fecit :cui meus ſermo ſupplicius
eſt: prius exercere in paruo opere cupio:et ueluti quā
dam rubiginem linguæ abſtergere ut uenire poſſim ad
hiſtoriam latiorem . Scribere eni diſpoſui:ſi tamen do
minus uitam dederit et ſi uituperatores mei ſaltem fu
gientem me et clauſus perſequi deſierint : ab aduentu
ſaluatoris uſqꝫ ed noſtras ætatē ideſt ab apoſtolis uſqꝫ
ad noſtri temporis fæcē.Quomodo et per quos chriſti
eccleſia nata ſit :et adulta pſecutionibs creuerit marty
riis coronata ſit: Et poſtq̄ ad chriſtianos principes ue
nerit:potentia quidem et diuitiis maior ſed uirtutibus
minor facta ſit. Verus hæc alias. Nunc quod iminet ex
plicemus . Maronias triginta ferme milibs ab Antio
chia urbe ſyriæ haud grandis ad oriētē diſtat uiculus.
Hic poſt multoſ dominos uel patronos dus ego adole
ſcentulus morarer i Syria ad papæ Euagrii neceſſarii
mei poſſeſſiones deuolutus eſt : Quæ iccirco nunc no
minaui:ut oſtenderē unde noſſem quod ſcripturus ſus
Erat ibi ſenex quidā nōie Malchus quē nos latie regē
poſſumus dicere ſyrus natione et lingua et utebatur il
lius loci indigena Anus quoqꝫ in eius cōtubernio ual
de decrepita :et iam morti proxima uidebatur: Tas ſtu
dioſe ābo religioſi et ſic eccleſiæ limē terētes:ut Zacha
riam et Helizabet de euangelio crederes niſi q̄ Johan
nes nō erat i medio. De his cū curioſe ab accolis quæ
rerem Quænas eſſet eorum copula matrimonii ſangui
nis an ſpiritus omnes uoce cōſona ſanctos et ideo pla
citos et mira neſcio que reſpondebāt Quia cupiditate
illectus adorſus ſus homines et curioſius ſciſcitatus
rerū fidem:. Hoc ab eo accepi reſponſū: Ego inquit mi
nate maroniaci agelli colonus parentibs ſolus fui.Quī
cū me quaſi ſtirpem generis ſui et hæredes familiæ ſuæ
ad nuptias cogerēt monachus potius me eſſe uelle re
ſpondi Quantis pater minis : quātis mī blanditiis per
ſecuti ſunt ut pudicitiā proderes ? Hæc res ſola inditius
eſt. q̄ et domū et parētes fugi Et quia ad orientē ire nō
poteram propter uicias pſidem et romāoꝝ militus cu
ſtodias ad occidentē uerti pedes pauxillū neſcio quid
portans uiatici. quod me tantum ab iopia defenderet.
Quid multa? Perueni tandes ad heremū calcidos quæ
inter imas et eſſam magis ad auſtrus ſita eſt ibidem re
pertis monachis coꝝ me magiſterio tradidi manuū la
bore uictum quærens laſciuiamqꝫ carnis refrenans ie
iuniis Poſt multos annos incidit cogitatio mihi ut ad
patriā pgeres Et dum adhuc uiueret mater : iam enim
patres mortuū audieram ſolarer uiduitatem eius . et
exinde uenundata poſſeſſiuncula:partem erogarē pau
peribs ex parte monaſterium cōſtruerē Quid erubeſco
cōfiteri infidelitatem meas partes i ſumptum meorum
ſolatia reſeruarem. Clamare occepit Abbas meus:dia
boli eſſe tētationes et ſub honeſtæ rei occaſiones latere
antiqui hoſtis aſtutias:hoc eſſe iterus reuerti canes ad
uomitus ſuum. Sic multos monachorū eſſe deceptos
nunq̄ diabolū aperta ſe fronte prodere : Proponebat
mihi exēpla de ſcripturis plurima . Inter quæ illud ab
inicio Quod Adas quoqꝫ et euam ſpe diuinitatis ſup
plantauerat Et cum perſuadere non poſſet prouolutus
genibus obſecrabat ne ſe deſererē: ne me perderes ne
aratrū tenēſpt tergū reſpicerem : De miſero mihi uici
mōitorē peſſia uictoria īputans illū nō meā utilitatē ſz
ſuū ſolatiū qrerꝫ proſecutuſ ergo me de mōaſterio qi fu
uſ efferret ad extremū uale dicēſ uideo ut te fili ſathāæ
notatum cauterio: Nō quæro cās excuſationes nō reci
pio: Ouis quæ de ouili egreditur:lupi ſtatim morſibus
patet. De beroea adeſſas pgentibus uicina ē publico iti
neri ſolitudo p quas ſarraceni icertis ſp ſedibs huc atqꝫ
illuc uagantur:Quæ ſuſpicio frequētiam uiatoꝝ in illis
locis cōgregat:ut immēs piculum auxilio mutuo dedi
netur. Erāt i comitatu meo uiri fœminæ ſenes iuuenes
parnli nūero circiter lxx et ecce ſubito barbaroꝝ manus
equoꝝ camelorūqꝫ ſeſſores iſmahelitæ irruunt crinitis
uittatiſqꝫ capitibus:ac ſeminudo corpore pallia et latas
caligas trahentes : pendebāt ex humero pharetræ:et la
xos arcus uibrātes haſtilia lōga portabāt. Nō enis ad
pugnādus ſed ad prædādus uenerāt. Rapimur diſſipa
mur i diuerſa diſtrahimur : Ego iteris lōgo poſtliminio
hæreditarius poſſeſſor et ſero mei conſilii pœnitēs cus
altera muliercula in unius heri ſeruitute ſortito uenio
Ducimur imo portamur ſublimes in camelis:et per ua
ſtam heremum ſp ruinam timētes hæremus potius q̄
ſedemus: Cibus ſemicrudæ carnes:et lac camelorū po
tus erat. Tandem grādi amne tranſmiſſo puenimus ad
iteriorē ſolitudinem:ubi dn̄am eiuſqꝫ liberos ex more
gentis adorare iuſſi ceruices flectimuſ:et qi clauſus car
cere mutato habitu ideſt nudus diſco ambulare : Nam
aeriſ quoqꝫ temperies præter pudēda nihil aliud uelari
patiebatur . Tradūtur mihi paſcēdæ oues et i malorus
comparatione hoc fruor ſolatio q̄ dn̄os meos et cōſer
uos rarius uideo . Videbar mihi aliquid habere ſancti
Jacobi recordabar moyſi qui et ipſi i heremo pecorus
quondam fuere paſtores . Veſcebar recenti caſeo et la
cte: orabā iugiter cātabam pſalmos quos i monaſterio
didiceram. Delectabat me captiuitas mea:agebā dei iu
dicio grās q̄ monachum quem in patria fueram pditu
rus i heremo iueneram O nihil unq̄ tutū apud diabo
lum: O multiplices et ieffabiles iſidiæ eiuſ: Sic quoqꝫ
me lætantē iuenit iuidia. Dominus uidēſ gregē ſuū cre
ſcere nihilqꝫ deprehēdēs i me fraudulētiæ: Sciebā .n.
aplūs præcepiſſe. Omnibs ſic qi deo fideliter ſeruiēdus
Volēs me renūtiare quoqꝫ ſibi fidū magis facerꝫ: tradi
dit mihi illā cōſeruā mecū aliqn̄ captiuā. Et cus ego re
futarē dicerēqꝫ me chriſtianū nec mihi licere uiuētis ac
cipere uxorem . Siquidem captus nobiſcū uir eius ab
alio dn̄o fuerat abductus Heros ille placabiliſ i furores
uerſuſ euaginato me cœpit peterꝫ gladio et niſi feſtinus
brachiū tenere mulier præocupaſſet ilico fudiſſet ſangui
nem meū:iam uenerat tenebroſior ſolito et mihi nimiū
imatura nox duco in ſpeluncā ſemirutā nouam cōiugē
et pronubāte nobis triſticia uterqꝫ deteſtabamur alteꝝ
nec fatebamur. Tunc uere ſenſi captiuitatem meas pro
ſtratuſqꝫ humi monachū cœpi lugere pdideras dicens
quē Huccine miſer ſeruatus ſum? ad hoc mea me ſcele
ra pduxere ut icaneſcente iam capite uirgo maritus fie
rem . Quid prodeſt parentes patriā rem familiarē cōtē
pſiſſe pro domis ſi hoc facio qd ut ne facerē illa cōtēpſi
niſi forte quia ppea hæc ſuſtineo qr rurſus pa̅triā deſide
raui Quid agimus anima perimus an uicimus: Expe
tamus manus domini an proprio mucrone cōfodimur
Verte in te gladium: tuæ magis aiæ mors timenda q̄
corporis eſt . Habet et pudicitia ſeruata martyrium ſu
um iaceat iſepultus chriſti teſtiſ i heremo ipſe mihi ero
et pſecutor et martyr Sic fatus eduxi quoqꝫ i tenebriſ
micantē gladiū et acumine contra me uerſo Vale inſ̄p
infelix mulier habeto me martyres potius q̄ maritum

Tunc illa prouoluta pedibus meis Precor te inquit ꝑ
ieſum et per huius horæ neceſſitatẽ rogo ne effundas
ſanguinẽ tuuȝ i ſanguinẽ meũ: uel ſi mori placet in me
uerte primũ mucronẽ: ſic nobis potius coniungamur:
ẽt ſi uir meus ad me rediret ſeruarẽ caſtitatẽ: quaȝ me
captiuitas docuit uel interirem añꝙ me ꝑderem. Cur
moreris ne mihi iungariſ ego morerer: ſi mihi iũgi uel
les. Hẽto ergo me cõiugẽ pudicitiæ: et magis aiæ copu
laȝ amato ꝙ corporis. Credẽt dñi maritũ: chriſtus no
uerit fratrem: facile perſuadebimus nuptias cum nos
uiderint ſic amari. Fateor obſtupui: et ãmiratus uirtu
tẽ fœminæ cõiuge plus amaui. Nũꝙ tñ illius corpus
nudum intuitus ſum: nũꝙ carnem tetigi: timẽs i pace ꝑ
deꝛ: qđ in ꝑlio ſeruauerã. Trãſeunt in tali matrimonio
dies plurimi. Amabiliores. n. nos dñis fecerãt nuptiæ
nulla fugæ ſuſpitio. Interdũ et mente toto aberã fidus
gregis paſtor ꝑ ſolitudinem: Poſt grãde iteruallus dũ
ſolus in heremo ſedeo: et ꝑter cælum terrãqȝ nihil ui
deo: cœpi mecũ tacitus uoluere: et iterduȝ monachoꝝ
quoqȝ contubernii recordari: maxieqȝ uultus pĩiſ mei
qui me erudierat: tenuerat: perdiderat: Sicqȝ cogitãs
aſpitio formicaꝝ gregẽ anguſto calle feruere ferre õe
ra maiora ꝙ corpora. Aliæ qdam herbaꝝ ſemina for
cipe oris trahebãt: Aliæ egerebant humũ de foueis et
aquaꝝ meatuſ aggeribȝ excludebãt: Illæ uenturæ hye
mis memores ne madefacta humus in herbã horrea
uerteret illata ſemina ꝑcidebãt. Hæ luctu celebri corpo
ra defũcta deportabãt. Quodqȝ magis miꝝ eẽt in tan
to agmine egrediẽs nõ obſtabat itrantibȝ: Qui potius
ſi quã ſub faſce uidiſſent et onere concidiſſe ſuppoſitis
hũeris adiuuabãt. Quid multa? Pulchrũ mihi ſpecta
culũ dies ille ꝓbuit. Vñ recordatuſ Salomonis ad for
micæ ſolertiã nos mittẽs: et pigras mẽtes ſub tali exẽ
plo ſuſcitans Cœpi tedere captiuitatis de mõaſterii qͥ
re cellulas: ac formicaꝝ illaꝝ ſimilitudinẽ deſiderare u
bi eſt labor in mediũ: et cũ nihil cuiuſꝙ propriũ ſit: oĩ
bus oĩa ſũt. Regreſſo ad cubile occurrit mulier: triſti
tiam animi uulm diſſimulare nõ potui. Rogat cur ita
exanimatus ſim: audit cãs: hortatur ad fugã: ſequi nõ
aſpernatur: peto ſilẽtiũ: fidẽ tribuit: et iugi ſuſurro iter
metũ et ſpẽ mediũ fluctuãus. Erant mihi in grege duo
hirci miræ magnitudinis: quibȝ occiſis utres facio co
rũqȝ carnes uiatico ꝑparo: et prio ueſpere putãtibȝ do
minis nos ſecreto cubitare inuadimus iter utres et ꝑ
tẽ carnium portantes. Cumqȝ perueniſſemus ad fluui
um: nã decẽ milibȝ aberat inflatis et aſcenſis utribuſ a
quis nos cõdimus: paulati pedibȝ ſubremigãtes ut de
orſũ flumine deferẽte et multo lõgiuſ ꝙ cõſideramus
i alterã nos expõente ripã: ut ueſtigiũ ſequẽtes ꝑderẽt
ſed inter hæc madefactæ carnes: Et ex parte lapſæ uiæ
tridui cibũ pollicebãtur. Bibimus uſqȝ ad ſacietatẽ fu
turæ nos ſiti ꝑparãtes. Currimus ꝑt tergũ ſꝑ aſpicius
et magis noctibȝ promouimus uel propter iſidias late
uagantiũ ſarracenoꝝ: uel propter ardorẽ ſolis nimiũ
Pauesco miſer ẽt referẽs: ẽt ſecurus toto tñ corpoꝛ ꝑ
horreſco. Poſt dies tertiũ dubio aſpectu procul reſpici
mus duos camelis ſedẽtes uenire concite: Statimqȝ
mens mali ꝑſaga putare dñȝ meditari mortẽ: ſolẽ cer
nere nigreſcentẽ: dũqȝ timemus et ueſtigiis ꝑ arenas:
nos proditos itelligimus: offertur ad dexteraȝ ſpecus
lõge ſub terrã penetrãs. Igꝛ timentes uenenata aialia
Solent quippe reguli uiperæ: et ſcorpiones: cæteraqȝ
huiuſcemõi feruorẽ ſolis declinãtia umbras petere. in
tramus quidẽ ſpeluncã: ſȝ ſtati in ipſo introitu ſiniſtræ
nos foueæ credimus: nequaꝙ ultra progrediẽtes: ne
dũ mortẽ fugimuſ: incurrãus in mortẽ. Illdqȝ nobiſcũ
reputãteſ ſi iuuat miſeros dñs hẽmus ſalutẽ: ſi deſpicit
ꝑcores habemus ſepulcrum. Quid putas nobis fuiſſe
animi: quid terroriſ cũ ante ſpecu haud procul ſtarent
dñs et conſeruus: et ueſtigio indice ad latebras perue
niſſent. O multo grauior expectata ꝙ illata mors: rur
ſus cũ labore et timore ligua balbutit: et quaſi claman
te dño mutire nõ audeo. Mittit ſeruum ut nos de ſpe
cu protrahat: ipſe camelos tenet: Et euaginato gladio
noſtruȝ expectat aduentuȝ. Interea tribȝ uel quattuor
cubitis introgreſſo famulo nobis ex occulto tergũ eius
uidentibus. naȝ oculorum iſtiuſmodi natura eſt: ut ꝑt
ſoles umbras iutrantibus cæca ſint omnia uox ꝑ ãtrũ
ſonat Exite furciferi quid moramini? exite morituri do
minus uos uocat. Adhuc loquebatur et ecce ꝑ tñbras
aſpicimus leænam inuaſiſſe hoies et gutture ſuffocato
cruentuȝ intro trahere. Ieſu bone quid tunc nobis ter
roris quid gaudii fuit ſpectabamus hoſtem noſtruȝ pi
re domino neſciente Qui cum uiderit eum morã faceꝛ
ſuſpicatus duos uni reſiſtere: ſed et iram differre non
ualens: ſicut tenebat gladium ad ſpeluncam ueniet: et
clamore rabido ſerui increpãs ſecordiã: priuſ a fera tẽ
tus eſt ꝙ noſtras latebras ꝑteriret. Quis hoc unꝙ cre
deret: ut añ os noſtrum pro nobis beſtia dimicaret: ſu
blato autẽ illo metu ſimiliſ añ oculos noſtros uerſaba
tur interitus: niſi quod tutius erat leonis rabiẽ ꝙ iraȝ
hominũ ſuſtinere pauemus intrinſecus: et ne mouere
quidẽ nos auſi ꝑſtolabamur euẽtum rei inter tãta peri
cula pudicitiæ tm cõſcia pro muro ſepti leæna inſidias
cauens et uiſã ſe eẽ ſentiens apꝑhenſũ mordicũ catulũ
effert matutina nobiſqȝ cedit hoſpitiũ neqȝ tñ ſatis cre
duli ſtati erupimuſ: ſed expectabamus diu et egredi co
gitantes illius nobis ſꝑ figuramus occurſũ: Sub tali
ergo terroꝛ et illa tranſacta die exiuius ad ueſperã uidi
muſqȝ camelos quos ob nimiã uelocitatem dromeda
rios uocant: ꝑteritos cibos in ora uoluere: et in aluo
miſſos retrahere: quibȝ aſcẽſiſ et noua ſit arcia. i. anno
na refocillati decima tandem die ad romana ꝑ deſertũ
caſtra uenimuſ: oblatiſqȝ tribuno rei ordinẽ pandimus
Inde trãſmiſſi ad Sabinianũ meſopotamiæ ducem ca
melorum accipimus pretium. Et quia iam Abbas ille
meus dormierat in domino: Ad hæc delatus loca me
monachis reddo. Hanc trado uirginibus diligens eas
ut ſororem non tamen me ei credẽs ut ſorori. Hæc mi
hi ſenex Malchus adoleſcentulo retulit. Hæc ego uo
bis narraui ſenex caſtis ut diſcatis hiſtoriam caſtitatis
Expono uirginibus: et eas uirginitatem cuſtodite Ex
hortor uos narrate poſteris ut ſciant inter gladioſ: iter
deſerta et beſtias pudicitiam nunquam eſſe captiuam:
et hominem chriſto deditum poſſe mori: non poſſe
ſuperari.

¶ Incipit decimus tractatus tertiæ partis principalis de
amicitia quæ poſt ſingulos ſtatus inſeritur: quia omni
ſtatui cõuenit et ætati ubi et familiares quædam ad a
micos inſeruntur epiſtolæ.

¶ Ad Florentinum de ortu amicitiæ ubi illius effert uir
tutes: et miſeratione in pauperes: Rufinum quoqȝ
ſanctitatis attollit.

QVANTVS beatitudinis tuæ rũor
diuerſa populoruȝ ora compleuerit
hinc potes eſtimare: ꝙ ego te ante i
cipio amare ꝙ noſſe: ut eniȝ apoſto
lus ait quorundã hoiȝ pc̃a mãifeſta
ſunt ꝑcedentia ad iudicium: ita econtrario tuæ dilectio
nis fama diſpergitur: ut non tam laudanduſ ſit ille qui
te amat ꝙ ſcelus faceꝛ putetur qui ñ amat ꝑtermitto i
nũerabileſ i quibȝ ſuſtẽtãdiſ xp̃s pauiſti ueſtiſti uiſitaſti
heliodori ſtis a te adiuta nẽtaſ mutoꝝ põt ẽt ora laxaꝛ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quibus gratiiſ quo ille præconio peregrinatiōiſ icomo
da a te fota referebat: ita ut ego ille tardiſſimus: quem
intolerabilis langor afficiebat pennatis ut aiunt pedibs
charta caritatis et uoto te iam ſalutauerim: et cōplexus
ſim Gratulor itaqꝫ tibi et naſcentē amicitiam: ut domi
nus fœderare dignetur precor. Et quia frater Ruſius
qui cum ſancta Melania ab ægypto hieroſolymā ue
niſſe narratur: in diuidua germāitatis mihi charitate cō
nexus eſt quæſo ut epiſtolas meā huic tuæ epiſtolæ nō
graueris copulatā et reddeꝛ Noli nos ex eius extimaꝛ
uirtutibus illo conſpiciens expreſſa ſanctitatis inſignia:
Ego cinis et uiliſſima pars luti et iam fauilla dum uege
tor ſatis habeo ſi ſplendorem morū eius imbecillitas
oculorum meorū ferre ſuſtineat. Ille modo lauit. mū
dus eſt et tāquā nix dealbatur. Ego cunctis peccatoꝝ
ſordibus inquinatus diebus ac noctibus opperior cū
tremore reddere nouiſſimū quadrantes Sed tamē qꝛ
dominus ſoluit cōpeditos: et ſuper humilē et tremētes
uerba tua requieſcit forſitan et mihi i ſepulchro ſcelerū
meorum iacenti dicit Hieronyme ueni foras Sanctus
preſbyter Euagrius plurimum te ſalutat: et martinianū
fratrem iuncto amore et obſequio ſalutamus: quē ego
uideꝛ deſiderās catena langoris inector Vale i chriſto

Ad eundē de uiciſſitudine litterarū inuitans et libros
quoſdam tranſcribi et ſibi mitti depoſcens.

IN ea mihi parte heremi commorāti
quæ iuxta ſyriam ſaracenis iungitur
dilectionis tuæ ſcripta plata ſunt Qui
bus lectis ita reaccenſus eſt animus
hieroſolymas proficiſcendi: ut pene
nocuerit propoſito quod profuerit charitati: Nunc igi
tur quomodo ualeo tibi pro me litteras repræſento: et
ſi corpore abſens ſum: amore tamen et ſpiritu uenio
impendio expoſcens ne naſcentes amicitias quæ chri
ſti glutino cohæſerunt aut tpis aut locorū magnitudo
diuellet Qui potius fœderēus eas reciprocis epiſto
lis. Illæ iter noſ currāt: ille ſe obuiēt illæ nobiſ cū loquā
tur. Non multum perditura eſt charitas: ſi tali ſermōe
ſecum fabuletur: Ruſinus autem frater ut ſcribis nec
dum uenit: et ſi uenerit: multū proderit deſiderio meo
cum eum iam uiſurus nō ſim Ita eni et ille lōgo a me
īteruallo ē ſepatuſ ut huc nō poſſit excurrere: et ego ar
reptæ ſolitudinis terminiſ arceor ut cœperit mihi iā nō
licet ꝙ uolui ob hoc et ego obſecro: et ut tu petas pluri
mum quæſo ut tibi beati Rhetitii auguſtidinenſis epi
ſcopi comentarios ad ſcribendum largiatur in cātica cā
ticorū quæ ille ſenſu ſublimiori diſſeruit. Scripſit mihi
equidē de patria ſupradicti fratris Ruſini Paulus ſe
nex Tertuliani ſuum codicem apud eum eſſe quem ue
hementer repoſcit Et ex hoc quæſo ut eos libroſ quos
me non habere breuis ſubdituſ edocebit librarū manu
in charta ſcribi iubeas. Interpretationē quoqꝫ pſalmo
rum dauiticorum: et prolixū ualde de ſynodis librum
ſancti Hilarii: quē ei apud Treuiros manu mea ipſe de
ſcripſerā: eaqꝫ ut mihi transferas peto. Noſti hoc chri
ſtianæ eſſe aīæ pabulum: ſi i lege domini meditetur die
ac nocte Exteros hoſpitio recipis: ſolatio foues: ſupti
bus iuuas mihi ſi rogata preſtiteris: multa largitus es
Et quoniā tribuēte domino multis ſacræ biblyothecæ
codicibꝫ abūdamus ipera uiciſſim: et qdcūqꝫ uis mittā
Nec putes mihi graue eē ſi iubeas: Habeo alūnos quí
antiquæ meæ arti ſeruiāt. Neqꝫ uero beneficius pro eo
qd̄ poſtulo polliceor. Heliodorus frē indicauit mihi te
multa de ſcripturis quærere: nec ſic iuenire: Aut ſi oīa
habes icipiet ſibi charitas plus uēdicare: pluſ peteꝛ ma
giſtrū pueri tui de quo dignatus es reſcribere: quē pla
giatorē eſſe eius non dubiū ē ſæpe Euagriuſ preſbyter
dū adhuc Antiochiæ eſſes me pſñte corripuit Cui ille re
ſpōdit: Ego nihil timeo dicit ſe a dño fuiſſe dimiſſus Et
ſi nobiſ placet ecce hic ē tranſmittite eū quo uultis. In
hoc arbitror me nō peccaꝛ ſi hoiēs uagū ñ ſinā longius
fugere: Qua pp quia ego i hac ſolitudine cōſtitutus nō
poſſū ageꝛ qd̄ iuſſiſti: Rogaui cariſſimū mihi Euagriū
ut tā tui ꝙ̄ mei cā inſtanter negociū proſequeretur.

Ad marcellam de mulieribꝫ acceptis quæ myſtice iter
pretantur ubi de ceraſis uerecūdia uirginali rubētibus
ſibi tranſmiſſis loquitur inſinuans quis id genus pomi
primus romam inuexit.

PARVA ſpecie ſed charitate magna
ſunt munera accepiſſe a uirgine armil
las: epiſtolam et columbas: Et quo
niam mel in dei ſacrificiis non offer
tur: nimia dulcedo arte mutata eſt: et quadam ut ita di
cam piperis auſteritate condita. Apud deum enim ni
hil uoluptuoſum nihil tantum ſuaue placet: nihil quod
in ſe non habet mordacis aliquid ueritatiſ. Paſcha chri
ſti cum amaritudinibus manducatur. Feſtus eſt dieſ et
natalis beati Petri feſtius ſolito concinendum. Ita tñ
ut ſcripturarum carmen iocularis ſermo non fugiat: ñc
a propoſito palæſtræ noſtræ longius euagemur. Armil
lis in Ezechiele ornatur hieruſalē: baruth epiſtolas ſu
ſcepit ab Hieremia: in columbæ ſpecie ſpiritus ſanctus
allabitur Ita ut te aliquid et piperiſ mordeat et priſtini
libelli etiam nunc recorderis. Caue ne operis ornamē
ta dimittas quæ uere armillæ ſunt brachiorum. Ne epi
ſtolam pectoris tui ſcindas: qua a baruth traditam no
uacula rex prophanus incidit ne ad ſimilitudinē effrē
per oſee audias Facta es inſipienſ ut columba: Nimiū
reſpondebis auſtere: et quod feſto non conueniat diei
Talibus ipſa muneribus prouocaſti: dum dulcibꝫ ama
ra ſociata ſunt et a nobis paria receperis: laudēs amari
tudo comitabitur: Verum ne uidear dona minuiſſe: ac
cepimus et caniſtrum ceraſis refertum talibus et tam
uirginali uerecundia rubentibus ut ea nūc a lucullo de
lata exiſtimarem. Siquidem hoc genuſ pomi ponto et
armenia ſubiugatis de ceraſo ſumptum primus romā
pertulit. Unde et a patria arbor nomen accepit. Igitur
quia in ſcripturis caniſtrum ficis plenum legimus: cera
ſa uero non inuenimus: In eo quod allatū eſt id quod
allatum ñ eſt prædicamus Optamuſqꝫ te de illis pōis
fieri: quæ contra templū dei ſunt et de quibꝫ deus dicit
Quia bona ualde Nihil quippe ſaluator medium amat
et ſicut frigidum non refugiens calidis delectatur ita te
pidos in apocalypſi euomere ſe loquitur Unde nobis
ſolicitius prouidendum ut ſolēnem diem non tā cibo
rū abundantia ꝙ̄ ſpiritus exultatiōe celebremus: quia
ualde abſurdū eſt nimia ſaturitate uelle honorare mar
tyrem quē ſciamus deo placuiſſe ieiuniis Ita tibi ſem
per comedendū eſt ut cibum oratio ſequatur et lectio
Quod ſi aliquibꝫ diſplicet apoſtoli uerba cantato. Si
adhuc hominibus placerem chriſti ancilla non eſſem.

Ad marcellam de muneribus gratias agēs quæ ad lau
dem dantis myſtice interpretantur.

VT abſentiam corporum ſpiritus con
fabulatione ſolemur: faciat unuſquiſ
qꝫ quod prævalet. Vos dona tranſ
mittitis: nos epiſtolas remittimus
gratiaꝝ: Ita tamen ut quia uelatarū
uirginum munus ē aliquid in ipſis munuſculis myſte
rū demōſtremus Saccus orationū ſignū atqꝫ ieiunii ē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sella ut foras pedes uirgo nõ moueat? Cerei ut accẽ
ſo lũie ſpõſi expectetur aduẽtus? Calices mortificatões
carnis oñdũt et ſemp aĩus ad martyꝝ ꝑparatus. Calix
quippe dñi inebriãſ ꝙ peroptiuſ. Ad ãt ſolẽt et matro
nis offerri muſceria paruis aĩalibꝫ uentilãdis elegans
iterꝑtatio ẽ procul ab illis abeſſe debere luxuriã q̃ cito
cũ iſto moriturꝫ mũdo oleũ uitꝫ ſuauioriſ exterminãt
hic typus ſit uirginus hæc figura ſit matronaꝝ. Nobis
ãt licet in pueriſuꝫ mũera uiã cõueniũt Sedere aptũ ẽ
ocioſis in ſacco iacere pœnitẽtibꝫ: Calices hẽre potan
tibꝫ: licet et ꝑꝑ nocturnos metuſ et aĩus ſemp malo cõ
ſciẽtiæ formidantẽ cæteros quoqꝫ acẽdiſſe ſit gratum.

Ad Julianum diaconum ſe excuſãs de ſilẽtio lrãrũ polli
cens ꝑteritã negligẽtiã futura frequentia compenſare.

ANTIQVVS ſermo ẽ mẽdaces fa
ciũt ut nec uera dicẽtibꝫ credãtur qđ
mihi ego a te obiurgatus de ſilentio
lraꝝ accidiſſe uideo Dicã ſæpe ſcrip
ſi. ſꝫ negligẽtia baiulorũ fuit Rñde
bis oĩus nõ ſcribẽtiũ uetus iſta excuſatio ẽ. Dicam nõ
repperi qui eplãs ferret: dices hinc illuc iſſe ꝙplurios
Comẽdã et me ẽt his dediſſe: at illi quia nõ reddiderit
negabũt: et erit inter abſẽtes icerta cognitio. Quid igĩ
faciã? ſĩ culpa ueniã poſtulabo: rectius arbitrans loco
motus cedereꝙ æquo gradu certamia cõcitare. quãꝙ
ita me iugis tã corporis ægrotatio ꝙ aiæ ægritudo cõ
ſũpſit ut morte imiẽte: nec mei pene memor fueri: qđ
ne falſũ putes oratorio moꝛ ꝑt argumenta teſtes uoca
bo. Scs fr̃ Heliodorus hic affuit: qui. cũ mecũ heremũ
uellet incolere meis ſceleribꝫ fugatus abſceſſit. Verũ
oẽs culpã pñs uerboſitas excuſauit: nã ut ait flaccus in
ſatyra Oĩbꝫ hoc uiciũ eſt cãtoribꝫ inter amicos rogati
nũꝙ cantẽt iniuſſi ut nũꝙ deſiſtant. Jta deiiceps faſci
bꝫ obruã lrãrũ: ut ecõtrario incipias rogaꝛ ne ſcribam
Sororẽ filiã in chriſto tuã gaudeo te primũ initiante i
eo ꝑmanere quo cœperat: hic. n. ubi nẽ ſũ nõ ſolũ quid
agatur in patria: ſꝫ an ipſa patria pſẽt ignoro. Et licet
me ſiniſtro Jbera ex cæteraꝝ ore dilãiet: nõ timebo ho
minũ iudicia hiturus iudicẽ meũ iux̃ illđ qđ quidã ait
Si fractuſ illabatur orbiſ ipauidũ me feriẽt ruiæ: quapp
q̃ſo ut apli memor ꝑcepti quo docꝫ opus nr̃m ꝑmane
re debeꝛ et tibi a dño ꝑmiũ i illius ſalute pares: et me
de cõi in chriſto glia ẽbris reddas ſermõibꝫ lætiorem.

Ad Niceam hypodiaconũ Aquilegiæ de uiciſſitudie
litteraꝝ cõquerens illaꝝ intermiſſione ſcindi amicitias
Vbi docꝫ uñ tabellarii et librarii nomẽ ſũpſit origĩnẽ.

TVRPILIVS comicus tractans
de uiciſſitudine lraꝝ: ſola inquit res
ẽ q̃ fac hoĩes abſẽtes pñtes. nec falſã
dedit quãꝙ in re nõ uera ſñias: quid
. n. ẽ ut ita dicã tã pñs iter abſẽtes ꝙ
per eplãs et alloqui et audire quos diligas: Nã et ru
des illi italiæ hoĩes quos caſſos Ennius appellat: qui
ſibi ut in rhetoricis Cicero ait uictu fermo uictũ requirẽ
bãt añ chartæ et mẽbranaꝝ uſũ ãt i dedolatis ex ligno
codicillis ãt in corticibꝫ arboꝝ mutua eplãꝝ alloquia
miſſitabãt: Vñ et portitores eaꝝ tabellarios: et ſcripto
res a libris arboꝝ librarios uocauerꝛ: quãto igĩ nos ex
polito iã artibꝫ mũdo id nõ debemus omittere qđ illi
ſibi ꝑſtiterũt. Apđ quos erat cruda ruſticitas: et qui hu
manitatẽ quodãmõ neſciebãt: Ecce brũs chromatius
cũ ſcõ Euſebio nõ pluſ natura ꝙ morũ ſibi æqualitate
germano litterario me prouocauit officio. Tu mõ a no
bis abiens recentẽ amicitiã ſcindis potiuſꝙ diſſuis: qđ
prudẽter: qꝫ prudẽter apđ Ciceronẽ Cælius uetat: Niſi
forte tibi ita exoſus ẽ oriẽs ut lrãs quoqꝫ tuas huc ue
nire formides. Expergiſceꝛ expgiſceꝛ et euigila de ſom
no ꝑſta unã chartæ ſchedulã charitati iter delitias pñæ
et cois quã hũimus ꝑegriatiõis aliqñ ſuſpiria: ſi amas
reſcribe obſecrãti: Si iraſceris iratus lꝫ ſcribe magnus
et in hoc deſiderii hẽo ſolamẽ: ſi amici litteras uel indi
gnantis accipiam.

Ad Chromatiũ Jouinianũ et Euſebiũ de eplã accepta
gratulãs de cuius breuitate cõq̃ritur ubi docet qñ ꝑga
menoꝝ uſus ac nomẽ incepit. Bonoſũ q̃i iã ꝑfectus ef
fert ſe q̃i iacẽtẽ deprimit: matrẽ et domũ illoꝝ atulit.

NON debet cartha diuidere: quos amor
mutuus copulauit: nec ꝑ ſingulos officia
mei ſunt partienda ſermonis cũ ſic uos ĩ
uicẽ ametis: ut nõ minuſ tres charitas iũ
gat: ꝙ duos natura ſociauit qui potius ſi rei cõditio pa
teretur ſub uno litterulæ apice noĩa indiuiſa cõcluderẽ
ueſtris quoqꝫ ita me litteris prouocãtibꝫ: ut et in uno
tres: et tres in uno: et in tribꝫ unũ putarẽ: nã poſtquaꝫ
ſcõ Euagrio trãſmittẽte in ea ad me heremi ꝑte delatæ
ſunt: quæ inter ſyros ac ſarracenos uaſtũ limitẽ ducit:
ſic gauiſus ſũ ut illũ diẽ romanæ felicitatis quo primũ
Marcelli apđ Nolã ꝑſilio ꝑt cannẽſẽ pugnã ſup Apẽ
num mõtẽ Hannibalis agmina cõciderũt ego uicerim
Et licet ſupradictuſ fr̃ ſæpe me uiſitet atqꝫ me ita ut ſua
in chriſto uiſcera foueat: tamẽ lõgo a ſpacio ſe iunctus
non minus mihi dereliquit abeũdo deſiderium ꝙ attu
lerat ueniendo lætitiã. Nunc cũ ueſtris litteris fabulor
illas ãplexor Jllæ mecum loquũtur: Jllæ hic tantum la
tine ſciunt hic enĩ aut barbarus ſemi ſermo dicẽdus ẽ
aut tacẽdũ ẽ Quotienſcunqꝫ mihi amiciſſimos uultus
noctæ manus referant impreſſa ueſtigia. tociẽſ aut ego
hic ñ ſum aut uos hic eſtis. Credite amori uera dicẽdi
et cuꝫ has ſcriberem uos uidebam. Quibꝫ hoc primũ
queror cur tot iteriacentibuſ ſpaciis maris atqꝫ terraꝝ
tam paruã epiſtolam miſeritis niſi quod ita merui qui
uobis ut ſcribitis ante non ſcripſi chartam defuiſſe nõ
puto ægypto miniſtrãte cõmertia et ſi aliẽis Ptolemæ
us maria clauſiſſet: tamen rex Attalus membranas e
pergamo miſerat. ut penuria chartæ pellibꝫ pẽſaretur
Vnde pergaminarum nomẽ ad hanc uſqꝫ diem tradẽ
te ſibi inuicem poſteritate ſeruatum eſt. Quid igitur ar
biter baiulum feſtinaſſe ꝙuis longæ epiſtole. una nox
ſufficit. An uos aliqua occupatione detentos nulla ne
ceſſitas maior eſt charitate: Reſtant duo ut aut uos pi
guerit: aut ego nõ meruerim Jn quibꝫ malo uos iceſſeꝛ
tarditatis ꝙ me condemnare nõ merito Facilius enĩ
negligentia emendari poteſt: ꝙ amor naſci Bonoſus
ut ſcribitis quaſi filius ιχθυὸσ aquoſa petit nos priſti
na cõtagione ſordentes quaſi reguli et ſcorpiones arẽ
tia quæque ſectamur ilie iã calcat ſuper colubri caput
nos ſerpenti terras ex diuina ſententia cõedant adhuc
cibus ſumus Jlle iam poteſt ſummũ graduũ pſalmum
ſcandere nobis adhuc in primo aſcenſu flentibꝫ neſcio
an dicere aliquãdo contingat Leuaui oculos meos in
montes unde ueniet auxilium mihi. Jlle inter minacẽs
ſæculi fluctus in tuto inſulæ hoc eſt eccleſiæ gremio ſe
dens ad exẽplum Joannis librum forte iam deuorat:
ego in ſcelerum meorum ſepulchro iacẽs et peccatoꝝ
uinculis colligatus dominicum de euangelio expecto
clamorem Hieronyme ueni foras. Bonoſus inꝙ: qr
ſecundum prophetam omnis diaboli uirtuſ i lumbo ẽ
trans euphrates tulit lumbare ſuum ibi illud i forãine
petræ abſcondens. et poſtea ſciſſum reperiens cecinit
Domine tu poſſediſti rẽeſ meoſ Diſrupiſti uicula mea

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tibi ſacrificabo hoſtiā laudis: me uero Nabugodono
ſor ad babylonē ideſt cōfuſiōes mētis meæ catenatus
duxit: ibi mihi captiuitatis iugū īpoſuit ibi ferri circulū
inectēs de cāticis ſion cātare p̄cepit Cui ego dixi Dn̄s
ſoluit cōpeditos: dn̄s illūinat cæcos. Ecce ut breuiter
cœptā diſſimilitudinē finias. Ego ueniās dep̄cor ille ex
pectat coronā. Soror mea ſancti Iuliani i chriſto fruc
tus eſt: Ille plātauit uos rigate dn̄s incrementū dabit.
Hanc mihi Ieſus pro eo uulnere qđ diabolus īflixerat
p̄ſtitit: uiuā reddendo pro mortua. Huic ego ut ait gē
tilis poeta oīa etiā tuta tīeo. Scitis ipſi lubricūs adole
ſcētiæ iter: in quo et ego lapſus ſū: et uos nō ſine tīorē
trāſitis hoc illa cū maxīe īgrđi oīs fulciēda p̄ceptis oīs
eſt ſuſtentanda ſolatiis. i. crebris uīæ ſāctitudinis epiſto
lis roborāda: Et qr charitas oīa ſuſtinet: obſecro ut ēt
a papa Valeriano ad eā cōfortandā lrās exigatis. No
ſtis puellares aīos his rebꝰ plerūqꝫ ſolidari: ſi ſe intelli
gant curæ eē maioribꝰ. In mea enī p̄ria ruſticitas uer
nacula deus uēter eſt et de die in diē uiuitur. Sanctior
eſt ille: qui ditior ē. Acceſſit huic patellæ iuxta tritū po
puli ſermonē prouerbiū dignū operculū lupicinus ſacer
dos ſecūdus illud quoqꝫ de quo ſemel i uita craſſū ait
riſiſſe Lucilius ſimiles habēt labra lactucas aſino car
duos cōedendi uidelicet ut pforatā nauē debilis guber
nator regat: et cæcus cæcus ducat i foueā taliſqꝫ ſit rec
tor quales illi qui reguntur. Matres cōmunē q̄ cū uo
bis ſāctitate ſocietur in eo uos præuēit qr tales genuit
cuius uere uēter aureus poteſt dici eo ſalutāus honorē
quo noſtis unaquæqꝫ ſuſcipiēdas cūctas ſorores: quæ
ſexus uicere cū ſæculo q̄ oleo ad lāpadas largiter p̄pa
rato ſpōſi opperiūtur aduentū: O beata dōus i qua cō
morātur Anna uidua uirgines propheſiſſæ geminus
Sāuel nutrites in tēplo O tecta felicia in quibus cerni
mus machabeoꝝ martyrus coronis cīctā martyrem
matres: Nā licet quottidie chriſtū cōfiteamini dū eius
p̄cepta ſeruatis tn̄ ad priuatā gloriā publica hæc acceſſit
uobis et apta confeſſio qđ p̄ uos ab urbe ueſtra arriani
quodā dogmatis uirus excluſū ē Et mirāini forſitan
q̄đ in fine iā epiſtolæ rurſus exorſus ſim. Quid faciā?
Vocē pectori negāi nō ualeo: epiſtolæ breuitas cōpel
lit tacere deſideriū ueſtri cogit loqui Præproperus ſer
mo cōfuſa turbatur orōne Amor ordines neſcit.

Ad Chryſogonus monachū aquilegiæ querens i ipſo
ortu amicitiæ ſilentio litterarum eſſe neglectum.

QVI circa te affectus meus ſit cariſſi
mus ambobus Heliodorus tibi po
tuit fideliter nūciāi qui nō minori te
diligit amore q̄ ego diligo ut ego ſp̄
in ore meo tuū nōen ſonē ut ad pri
mā quāqꝫ cōfabulatiōes iocūdiſſimi mihi tui conſortii
recorder: hūilitatē admirer uirtūtē efferā p̄dices chari
tatem uerus tu qđ natura lynceos inſitus hēnt ne poſt
tergū reſpicientes meminerint prioꝝ et mens p̄dit qđ
oculi uidere deſiderant Ita niæ neceſſitudinis penitus
oblitus illā epiſtolā quā in corde chriſtianoꝝ ſcriptam
apoſtolus refert nō p̄ paruā lrā: ſed imis ut aiunt cæris
eraſiſti: Et ille quidē quas diximus fere ſub frōdente
captātes arboris ramo fugaces capreas aut timidū cer
uos aīal cōp̄hendeꝛunt: currentēqꝫ fruſtra p̄dādus ho
ſtem ſuū ſecū uehit rapido deſup̄ ore dilaniāt: et tā diu
meminēi p̄dādi q̄ diu uēter uacuus ſiccū fame guttur
exaſperat. Vbi uero ſāguine paſta feritas uiſcera diſtē
ta cōpleuerit cū ſaturitate ſuccedit obliuio tā diu neſci
tura qđ capiat donec mēoria reuocarit eſuries. Tu nec
dū ſaciatus e nobis cur fines iūgis exordio? cur amittis
antēq̄ teneas? Niſi forte negligētiæ ſemp̄ excuſatione

ſocia aſſeres te nō hūiſſe qđ ſcriberes: cum hoc ipſius
debueris ſcribere non habuiſſe quod ſcriberes.

Ad Antonius monachus illi ſup̄biæ crien īpingens q̄
deces interpellatus epiſtolis non r̄nderit ubi q̄dam de
hūilitate et contrario ſuperbiæ uitio ſcribit.

DEVs nr̄ hūilitatis magr̄ diſceptātibꝰ
de dignitate diſcipulis unus app̄hen
dit e puulis dicens Quicūqꝫ ueſtrū
non fuerit cōuerſus ſicut infans non
poteſt introire in regnū cælorus Qđ
ne tātus docere nec facere uideretur ipleuit exemplū:
dus diſcipuloꝝ pedes lauat dū traditorē oſculo excipit
dum loquitur cū ſamaritana dū ad pedes ſibi ſedente
maria de cæloꝝ diſputat regno dū ab inferis reſurgēs
primū mulierculis appareſcit? Sathanas āt ex arcāge
lico faſtigio nō aliā ob cauſas niſi ob cōtrariā hūilitati
ſup̄biā ruit: et iudaicus populus primas ſibi cathedras
et ſalutationes in foro ſibi uindicans deputato antea i
ſtillā ſitulæ gētiliū populo ſuccedente deletus ē Contra
ſophiſtas quoqꝫ ſeculi et ſapiētes mūdi Petrus et Ia
cobus piſcator mittitur? Cuius rei cā ſcriptura ait Sup
bis deus reſiſtit: hūilibus āt dat gratias. Vides frater
quale malū ſit qđ aduerſarius hēt deus Ob qđ in euā
gelio et phariſæus arrogās ſp̄nitur. et hūilis publicāus
auditur. Decē iam niſi fallor epiſtolas plenas tā officii
q̄ p̄cum miſi cū tu ne mutuū quides facere digneris.
Et dn̄o loquēte Cum ſeruis ſi cus fratre nō loqueris.
Nimis inquies cōtūelioſe. Crede mihi niſi ſtili uerecū
dia prohiberet tāta læſus ingererē ut incipes mihi re
ſcibere uel iratus: Sꝫ qm̄ et iraſci hoīs ē: et iniuriā nō
facere chriſtiani ad ātiquū morē reuertens rurſus p̄cor
ut et diligentē te diligas: et cōſeruo ſermonē cōſeruus
impetias. Vale in chriſto.

Ad theodoſiū et cæteros anachoritas ſuffragiū oratio
nus implorās ut ex ſæculi tenebris liberetur Vbi de ſe
humillime loquitur.

QVAM uellē nunc ueſtro intereſſe
cōuētui et admirādū cōſortius licet
iſti oculi nō mereātur aſpicere: tota
cū exultatione cōplecti. Spectarē de
ſertus omni amænius ciuitate. Vi
derem deolata ab accolis loca q̄ſi ad quoddas paradi
ſi inſtar ſāctoꝝ cœtibus obſideri. Veꝝ qr mea hoc fa
cē delicta: ne cōſortio beatorus insereretur obſeſſū oī
crimine caput. Iccirco obſecro qr uos impetrare poſſe
non ābigo ut me ex iſtius ſeculi tenebris uro liberetis
oratu. Et āte dixerā p̄ſens: et nūc p̄ litteras uotū idicaꝛ
nō ceſſo: qđ mens mea oī ad id ſtudiū cupiditate rapta
tur. Nūc ueſtrus ē ut uolūtatē ſequatur effectus meū
eſt ut uelī ueſtrū ē ut poſſim. Ego ita ſus q̄ſi a cūcto gre
ge morbida aberrans ouis. Qđ niſi me bonus paſtor
ad ſua ſtabula hūeris ipoſitus reportarit: lababūt greſ
ſus: et in ipſo conāine ueſtigia cōcident aſſurgētis Ego
ſū ille prodigus filius. qui oī quā mihi pr̄ cēdiderat por
tione profuſa: necdū me ad gēitoris genua ſūmiſi nec
dū cœpi prioris a me luxuriæ blādimēta depellere. Et
quia paululū nō tā deſiui a uiciis: q̄ cœpi uelle deſine
re: Nūc me nouis diabolus retibꝰ ligat: nūc noua ipe
dimēta proponēs maria ūdiqꝫ circūdāt: et undiqꝫ pō
tū. Nūc i medio cōſtitutus elemēto: nec ingredi uolo:
nec progredi poſſū Supē ut oratu uro ſācti ſp̄us aura
me prouehat: et ad portū optati littoris proſequatur.

Vide i hoc gn̄e ſiue tractatu ad Rufinū eplās in qua

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

illus tunc amicus dulcibus affatur eloquiis exhortās ad
pſeuerantias charitatis qm̄ amicitias quæ deſinere pōt
uera nunq̄ fuit Incipit Plus deum q̄ inter epiſtolas
de contemptu mundi et laudibus heremi inſeruimus.
Quia de uita Bonoſi heremitæ pertractat .

Incipit Tractatus undecimus terciæ ptis pricipalis de
fictis amicis et detractoribus .

Ad Aſellā de fictis amicis . qui corā blandiabantur et
poſt tergum detrahebant Sanctoꝝ Paulæ atqꝫ Me
lanæ illi conſortiū imputātes quā e naui hieroſolyma
pergenſ conſcripſit

SI tibi putem a me grās poſſe refferri
nō ſapiā . Potēs ē deus ſup pſonas
meā ſcæ aiæ tuæ reſtituet̄ qđ meretur
Ego enim idignus nec eſtimare ūq̄
potui:nec optare ut tātum mihi i chriſto largireris affe
ctū Et licet me ſceleratū quidā putēt:et oibus flagitiis
obrutū et pro peccatis meis ēt hæc parua ſint:tamē tu
bene facis q̄ ex tua mēte malos ēt bonos putas . peri
culoſū quippe de ſeruo alterius iudicare:et ñ facilis ue
nia praua dixiſſe de rectis. Ueniet ueniet illa dieſ i qua
et mecū dolebis ardeē nō paucos. Ego probroſus ego
uerſipellis et lubricus: Ego mēdax et ſathane arte deci
piēs Quid ē tutius uel hæc crediddiſſe: finxiſſe de iſonti
bus. An ēt de noxiis credere noluiſſe:oſculabantur mi
hi quidā manus:et ore uipereo detrahebāt. Dolebāt
labiis corde gaudebant : Uidebat dñs et ſubſannabat
illos.et miſerū me ſeruū ſuū cū eis iudicio reſeruabat
Alius īceſſus meū calūniabatur et riſus : Ille uultui de
trahebat. Hic i ſimplicitate aliud ſuſpicabatur. Pene ōte
triēnio cū eis uixi. Multa me uirginū crebro turba circū
ddit diuioſ libroſ ut potui nōnulliſ diſſerui lectio aſſidui
tatē aſſiduitaſ fāiliaritatē fāiliaritaſ fiduciā fecerat. dicāt
quid unq̄ i me aliter ſenſerit q̄ chriſtianū decebat Pe
cuniā cuiuſq̄ accepi Munera uel magna uel parua nō
ſpreui In manu mea æs alicuius iſonuit. obliquus ſer
mo oculus petulāſ fuit nihil mihi aliud obiicitur niſi ſe
xus meus et hoc nūq̄ obiicitur niſi cū hieroſolymam
paula proficiſcitur Eſto crediderūt mētiēti cur nō ēdūt
negāti idem ē hō ipe qui fuerat:fatetur iſotē qui dudū
noxius loquebatur. Et certe ueritatē magis exprimunt
tormēta q̄ riſus . Niſi quod facilius creditur : qđ aut
fictum libenter auditur: aut nō fictus ut fingatur impel
litur. Anteq̄ domū ſanctæ Paulæ noſſem totius in me
urbis ſtudia cōſonabant Omnius pene iuditio dignus
ſūmo ſacerdotio dicebar Beatæ mēoriæ Damaſus me
us ſermo erat Dicebar ſanctus:dicebar humilis : et di
ſertus . Nunquid domū alicuius laſciuioris ingreſſus
ſum ? Nunquid me ueſtes ſericæ nitētes gemmæ:picta
facies aut facile rapuit ābitio ? Nulla fuit romæ aliqua
matronaꝝ quæ meam poſſet edomare mentem niſi lu
gens atqꝫ ieiunās et ſqualens ſordibꝫ fletibuſqꝫ pene
cæcata quam continuis noctibꝫ domini miſericordiam
deprecantem ſol ſæpe deprendit Cuius canticū pſal
mi ſunt ſermo euāgeliū:deliciæ cōtinentia.uita ieiuniū
Nulla me potuit aliqua delectare:niſi illa quam mandu
cantē nūq̄ uidi Sed poſtq̄ pro ſuæ merito ſanctitatis
uenerari: colere ſuſcipere cœpi oēs me ilico deſeruere
uirtutes O iuidia primū mordax tui o ſathāæ calliditas
ſēper ſāctitatem perſequens . Nullæ aliæ romanæ urbi
fabulā prebuerūt niſi Paula et melana:quæ cōtēptis
facultatibus:pignoribuſqꝫ dſertis crucē dñi quaſi quod
dā pietatis leuauet̄ uexillū Si balneas peterēt et ūguē
ta eligerēt:diuitias et uiduitatē hērēt materies luxuriæ
et libertatis dñæ uocarētur et ſanctæ Nunc in ſacco et
cinere formoſæ uolūt uideri et i gehēnæ ignes cūs ieiū
is et fœtore deſcēdere . Uidelicet ñ eis licet applaudē
te populo perire cū turbis: Si gētiles hanc uitā carpe
rēt ſi iudæi hērent ſolaciū nō placēdi eiſ quibꝫ diſplicet
chriſtus. Nūc uero proh nefaſ ſub noīe chriſtiano præ
termiſſa domoꝝ ſuaꝝ cura : et proprii oculi trabe neg
lecta i alieno oculo feſtucā quærūt : lacerāt ſcm̄ propo
ſitum :et remediū pœnæ ſuæ arbitrātur . Si nemo ſit
ſcs ſi oibꝫ detrahatur:ſi turba ſit pereūtium multitudo
peccātium :tibi placet lauare quotidie: alius has mun
dicies ſordes putat. Tu ad ſartaginē eructas :et de co
meſto āſere gloriaris. Ego faba uētrem impleo. Te de
lectāt cachinātiū greges Paulam Melanamqꝫ plan
gētium Tu aliena deſideras:illæ cōtemnūt ſua . Te de
libuta melle uina delectāt: Illæ potāt aquam ſuauiorē
Te perdere eſtimas quicquid i pñti nō habueris come
deris deuorauerís. Illæ futura deſiderāt:et credūt ue
ra eſſe quæ ſcripta ſūt. Eſto iepte et ianiter quibꝫ reſur
rectio corpoꝝ hoc pſuaſit Quid ad te Nobis ecōtrario
uita tua diſplicet. Bono tuo craſſus ſis:me macies de
lectat et pallor. Tu tales miſeros arbitraris:nos te mi
ſerabiliorem putamus. Par pari refertur ſnīa:et iuicē
nobis uidemur iſanire. Hæc tibi dña mi Aſella cuꝫ iaꝫ
nauem cōſcēderē raptim flēs dolēſqꝫ cōſcripſi . Et gra
tias ago deo meo q̄ dignus ſim quem mūdus oderit
Ora aūt ut de babylone hieroſolymā īgrediar:ne mi
hi dñetur nabugodonoſor:ſꝫ ieſuſ filiuſ Ioadech Ue
niat Eſdraſ qui iterptatur adiutor et reducat me i pñas
meā ſtultuſ ego qui uolebā cātare cāticū dñi i terra ali
ena et dſerto mōte ſina ægypti auxiliū flagitabā ñ īcor
dabar euāgeliū quia qui d̄ hieruſalē egreditur ſtati icidit
i latrōeſ ſpoliatur:uulneratur occiditur Sed licet ſacer
doſ deſpiciat atqꝫ leuites ſamaritāus ille miſericors eſt
cui cum diceretur Samaritanus es et dæmoniū habes
dæmoniū renuens ſamaritē ſe non negauit: Quia quē
nos cuſtodem hebræi ſamaritē uocant. Maleficū qui
dam me garriunt titulū fidei ſeruus agnoſco. Magnū
autē uocāt et iudæi dñm meū Seductor et apoſtolus
dictus ē. Tētatio me nō apprehēdat niſi humana. Quo
ſam partem anguſtiaꝝ perpeſſus ſum: qui cruci militō
Infamiā falſi criminiſ importarūt. Sed ſcio per bonā
et malam famā peruenire ad regna cælorū Saluta pau
lam et Euſtochiū uelint nolint mundāi in chriſto meaſ
Saluta matrem Albinam Sororēqꝫ Marcellā Mar
cellinam quoqꝫ et ſanctas felicitatē et dic eis Ante tri
bunal chriſti ſimul ſtabimus Ibi apparebit qua mente
quis uixerit: Memento mei exemplū pudicitiæ et uir
ginitatis inſigne fluctuſqꝫ maris tuis precibꝫ mitiga .

Ad uirgines emonenſes quarum ſcripta precatur licet
ſe fateatur indignum Ubi et contra liuorem hominū
de occultis iudicantium loquitur .

QUARTE exiguitas indicium ſolitu
dinis et eſt idcirco lōgus ſermōe bre
ui ſpacio coartaui quia et uobiſcum
uolebam prolixius loqui et anguſtia
ſcedulæ cogebat tacere. Nūc igiē ige
nio uicta pauperies . Minutæ quides litteræ ſed cōfa
bulatio longa ē et tamē i hoc neceſſitatiſ articulo aniad
uertite charitatē : cū me nec penuria ſcriptionis ualuit
prohibere ne ſcriberē Uos autes ignoſcite obſecro do
lēti Dico.n. læſus dico lachrymās et iraſcēs Ne unus
quidē apicē totiēs uobis tribuenti officium præſtitiſtis
Scio quia nulla cōmunicatio luci et tenebris ē Nulla
cum ācillis dei et peccatore ſociatio: Attamen et mere
trix dño pedes lachrymis lauat et de dominoꝝ micis
canes edūt et ipſe ſaluator non uenit iuſtos uocare ſꝫ

peccatores. Rō. n. egēt ſani medico: et magis uult pœ
nitētiā peccatoris ꝙ mortē te errātē ouiculā ſuiſ hūeriſ
refert et prodigū filiū: reuertentē excepit lætuſ pr̄. Qui
potius apoſtolus ait nolite iudicar̄ ante tp̄s. Tu enim
quis es: qui alienū ſeruū iudicas? Suo dn̄o ſtat aut ca
dit et qui ſtat uideat ne cadat: et inicē onera ura portate
Aliter ſorores cariſſimæ hoīus liuor: aliter chriſtus iu
dicat. Nō . n. eadē ſn̄ia ē tribūalis eius et āgulis ſuſur
ronū. Multæ hoibꝫ uiæ iuſtæ uidētur q̄ pōea repiētur
prauę. In teſtaceis uaſculis theſaurus ſæpe conditur:
Petrū ter negātē amare i ſuū locū reſtituer̄ lachrymæ
Cui plus dimittitur pluſ amat. De toto grege ſiletur et
ob uiuſ morbidæ pecudiſ ſalutē āgeli lætātur i cælo. qđ
ſi cui uidetur idignū audiat a dn̄o Amice ſi ego bonus
cur oculus tuus neq̄ eſt.

Ad Marcellā de onaſo ubi inuehit cōtra detractores
et eos qui omne qđ Hieronymuſ reprendebat i uiciſ
contra ſe dictum putabant.

MEDICI quoſ uocāt chirurgicoſ cru
deles putātur et miſeri ſūt. An nō ē
miſeria aliēis dolere uulneribus? et
mortuaſ carnes iclemēti ſecar̄ ferro
nō horrere curātē qđ horret ipe qui
patitur? et inimicū putari ita ſe natura hēt ut amara ſit ue
ritas blāda uitia exiſtimētur. Eſaias i exēplū captiuita
tis futur̄ nudus nō erubeſcit icedi. Hieremias de me
dia hieruſalem ad euphratrem fluuiū Meſopotamiæ
mittitur: ut iter inimicas gētes ubi ē aſyriuſ et caſtra ſūt
chaldæorum ponat περιζωμα idest lūbare corrūpēdū
Ezechiel ſtercor̄ primus hūano deide bubulo panē de
oi ſemēte cōſperſū edere iubetur et uxoris iterritus ſic
cis oculiſ uidet. Amos de ſamaria pellitur? Cur q̄ſo Nē
pe ideo pellitur qr chirutegici ſpirituales ſecātes uitia
peccatoꝝ ad pœnitētiā cohortabātur: Paulus apoſto
lus Inimicus iquit uobis fcūs ſū uera dicēs? et qr ſalua
toriſ dura uidebātur eloquia plurimi diſcipuloꝝ retror
ſū abierūt. Vnđ nō miꝝ ē ſi et nos ipi uitiis d̄trahētes
offendimus plurios. Diſpoſui naſū ſecar̄ fœtentē timeat
qui ſtrūoſus ē. Volo corniculæ detraher̄ garriēti: ranci
dulā ſe itelligat cornix. Nūquid unus i orbe rōano ē.
qui hēat trūcaſ ihōeſto uulner̄ nares? Nūquid onaſuſ
ſegetānus caua uerba et i ueſſicarū modus tūentita buc
cis trucinatur iflatis? Dico quoſdā ſceler̄ piurio falſita
te ad dignitatē neſcio quā puēiſſe: quid ad te qui te itel
ligiſ inocētē? Rideo aduocatū qui patrono egeat: qua
drāte dignā eloquētiā nare ſubſāno. Quid ad te qui di
ſertus es? Volo i nūmarioſ inuher̄ ſacerdotes. Tu qui
diues es quid iraſceris? Clauſū cupio ſuiſ ignibꝫ arder̄
uulcanū: Nūquid hoſpes eius es aut uicinus q̄ a delu
bris idoli niteris incēdiū ſūmouer̄? Placet mihi de lar
uis: d̄ noctua d̄ bubone d̄ niliacis ridere portētis quic
quid dictū fuerit i te dictū putas i quodcūqꝫ uitius ſtili
mei mucro cōtorq̄tur. te clāitaſ deſignari. Cōſerta mānu
in ius uocas: et ſatyricū ſcriptorē i proſa ſtulte arguiſ
An ideo tibi bellus uideris qr fauſto uocaris nōine?
Quaſi nō et lucus ideo dicatur qđ minīe luceat et pcæ
ab eo q̄ nō ſint bēignæ qđ pcāt nequaq̄ꝫ eumēideſ fu
riæ et uulgo æthiopes uocētur argētei? qđ ſi ideſcripti
one fœdeꝝ ſemp iraſceris iā tibi cū Perſio cantabo.
Formoſū te optent generū? rex et regina te rapiāt quic
quid calcaueris hoc roſa fiat. Dabo tn̄ cōſiliū quibꝫ ab
ſcōditis poſſis pulchrior uiderii. Naſus nō uideatur in
facie ſermo non ſonet ad loquendus atqꝫ ita et formo
ſus uideri poteris et diſertus.

Ad marcellā cōtra detractores qui eum temeritatis ac
cuſabant pp emēdationē euāgelioꝝ ſcripturarū et q̄
uirginū cū maſculis conſortia rephenderat.

POST priorē epiſtolā in qua de he
bræis uerbiſ pauca pſtrinxerā ad me
repente platū ē quoſdā hōonculos
mihi ſtudioſe detraher̄ cur aduerſus
auctoritatē ueteꝝ et totiuſ mūdi opi
nionē aliqua i euāgeliis emēdare tētauerī. Quos ego
cū poſſes meo iure cōtēnere. Aſino quippe lyra ſuper
flue canit. Tn̄ ne nos ſupbiæ ut facere ſolent arguāt ita
reſpōſus hēant nō adeo hebetis fuiſſe me cordis et tā
craſſæ ruſticitatis quā illi ſolā pro ſanctitate hēnt piſca
torū ſe diſcipulos aſſerētes. q̄ idcirco iuſti ſint ſi nihil
ſcierint ut aliquid de dn̄icis uerbis aut corrigendū pu
tauerim: aut nō diuinitus inſpiratū? ſꝫ latinorū codicū
uitioſitatē quæ ex diuerſitate libroꝝ oim cōprobatur:
ad græcā originē ūđ et ipi trāſlata ſ. nō pnegāt uoluiſſe
reuocare. Quibꝫ ſi diſplicet fōtis ūda puriſſimi cenoſoſ
riuulos bibāt et diligētiaꝫ qua auiū ſiluas: et cōcharū
gurgites norūt i ſcripturiſ legēdiſ abiiciant: ſintqꝫ i hac
re tantū ſimplices et chriſti uerba exiſtient ruſticana qui
bus p tāta iā ſæcula tātorū igenia ſudauerint ut ratio
nē uerbi uniuſcuiuſqꝫ magiſ opiati ſint q̄ expſſerit Apo
ſtolū arguāt iperitiæ. qui ob multas līas inſanū diceba
tur. Scio te cū iſta legeriſ rugar̄ frōtē. et libertatē meā
rurſū ſeminariū tiere rixarū ac meū ſi fieri pōt os digi
to uelle cōprimere ne audeā dicer̄ q̄ illi facer̄ nō erube
ſcūt. Rogo quid a nobiſ liber̄ dictū ē? Nūquid i lācibꝫ
idola celata deſcripſi? Nūquid iter epulaſ chriſtianaſ uir
gialibꝫ oculis baccharū ſatyrorūqꝫ cōplexuſ ulꝫ ama
rior ſermo pulſauit? Nūquid ex mēdicis diuites fieri
nolui? Nūquid rephēdi hæreditarias ſepulturas? Vnū
miſer locutus: qđ uirgines ſæpiuſ d̄berēt cū mulieribꝫ
eē q̄ cū maſculis: totiuſ oculos urbis offēdi: cūcto rū
digitis notor. Multiplicati ſūt ſup capillos capitiſ mei
qui oderūt me gratis et fcūs ſū illis i parabolā. et tu pu
tas aliqua deicepꝫ dicturū. Verus ne flaccus d̄ nobis
irrideat. āphora cœpit inſtitui currente rota cur urceuſ
exit? Reuertiur ad noſtros bipedes aſellos: et in eoꝝ
aure buccina magis q̄ cithara cōcrepāus. Illi legāt ſpe
gaudentes tpri ſeruiētes. Nos legāus ſpe gaudentes
dn̄o ſeruiētes. Illi aduerſū pſbyteꝝ accuſationē ciro
nō putēt recipiēdā. Nos legāuſ aduerſus pſbyteꝝ ac
cuſationē nō recepis niſi ſub duobꝫ aut tribꝫ teſtibus.
Peccātes āt corā oibꝫ argue. Illis placeat hūanus ſer
mo et oi acceptiōe dignus. Nos cū græcis. i. cū aplō
qui græce locutus ē hēmus fidelis ſermo et oi accepti
one dignus. Ad extremū illi gaudeāt gallicis cāteriis.
Nos ſolutos uiculis et in ſaluatoris miniſteriū ppara
tos. zachariæ aſelluſ ille delectet qui poſtq̄ dn̄o terga
pbuit: cœpit eſaiæ cōſonare pconio Beatus qui ſeīnat
ſecus omnem aquam ubi bos et aſinus calcant.

Incipit tractatus xii tertiæ ptis principalis i quo conſo
latoriæ in aduerſis ad amicos inſeruntur epiſtolæ

Beati Hieronymi ad caſtrutiū ubi cōſolatur eū de cæ
citate q̄ ei cōtigerat docēs ægritudineſ aliq̄n nō pœna
peccati ſꝫ probationis cā obuenir̄. Et in fine quomodo
beatus Antōius Didymū de cæcitate fuerit cōſolatuſ
interſerit.

SANCTVS filius meus Heraclitus di
aconus mihi rettulit q̄ cupiditate noſtri
Cediſſas uſqꝫ ueniſſes et hō pannonium
ideſt terrenū aial non timueris adriatici
maris æſtus: et ægæi atqꝫ Ionii ſubire diſcrimia et niſi
te pius frm̄ retinuiſſet affectus: uolūtatē ope ipleſſes.
hēo itaqꝫ grāſ et i acceptū refero i āiciſ āt nō reſ q̄ritur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed uoluntas Quia alterus ab inimicis ſæpe præbetur
alterũ ſola charitas tribuit. Simulqꝫ obſecro ne ībeciel
litatē corporis quā ſuſtines de peccato tibi eſtimes eue
niſſe quod quidē et apli ſuſpicātes ꝗ eo qui natuſ erat
cæcuſ ex utero: itrogātes dñs ſaluatorē Iſte peccauit
aut parētes eius ut ſic naſceretur Audiunt neqꝫ hic ne
qꝫ parētes eius ſed ut manifeſtētur opera dei in ipſo
quātos enĩ cernimus ethnicos iudæos ah ereticoſ et di
uerſoꝝ dogmatũ hoies uolutari ī cœno libidinũ madeē
ſanguine feritate lupos rapinis miluos uicere et nichi
lo minus flagellũ nō apropinquare tabernaculo eorũ:
nec eos cũ hominibꝫ uerberari: et iccirco ſupbire cōtra
dñm et tranſire uſqꝫ ad cælus os eoꝝ Cum ecōtrario
ſanctos uiros ſciamus ægortatiōibꝫ miſeriis: ægeſtate
torqueri: qui forſitā dicunt ego fruſtra ſanctificaui aīas
meā et laui inter inocentes manus meas: ſtatiqꝫ repre
hendētes ſe aiunt. Si ſic narrauero ecce generationē fi
lioꝝ tuoꝝ reprobaui. Si cæcitatiſ cauſam putas ēe pec
catꝫ et ob id īferri irā quod crebro medici remediātur
inſimulabis. Iſaac qui ī tātum luci s iſtius expers fuit
ut etiaꝫ cui nollet deceptus errore benediceret refereꝫ
crimen ī Iacob cuius caligauerat acies: et cũ iteriorībꝫ
oculis et ſpiritu prophetali longe poſt futura proſpice
ret. et chriſtus caneret de tribu regia ēe uēturũ Effraim
et manaſſen uidere nō poterat Quid inter reges Ioſia
ſanctius? ægyptio mucrone confoſſus eſt Quid Petro
Pauloqꝫ ſublimius? Neronianus gladiũ cruentarunt
Et ut taceas de hominibꝫ dei filius ſuſtinuit ignominiā
crucis et tu putas beatos qui felicitate huius ſæculi et
delitiis pfruitur Magna ira eſt quādo peccātibꝫ nō ira
ſcitur deus ũde et Ezechiel ad hieruſalē Iam nō inquit
iraſcar tibi et zelus meus receſſit a te. Queꝫ enĩ diligit
deus corripit Caſtigat autē omneꝫ filiũ quem recipit.
Nō erudit pr̄ niſi quē amat ñ corripit magr̄ diſcipulum
niſi eum queꝫ ardēcioris cernit igeniĩ Medicus ſi ceſ
ſauerit curare deſperat Qđ ſi reſpōderis quomō Laza
rus receperit mala ī uita ſua libēter nunc turmēta ppe
tiar ut futura mihi gloria reſeruetur. Nō eñ iudicabit
dñs his ī idipſũ iob uir ſanctus et īmaculatus et iuſtus
īgeneratione ſua cur tāta perpeſſus fuit ipſius uolũīne
cōtinetur. Et ne ueterē replicādo hiſtoriā longũ faciam
ſermonē: et excedā menſurā epiſtolæ breuē tibi fabellā
referaꝫ ꝗ tēporibꝫ īfātiæ meæ accidit Beatus Nātōius
cũ a ſancto Athanaſio Alexādriæ epiſcopo propter cō
futationē hæreticoꝝ ī urbē eſſet accitus: et iſſet ad eum
didymus uir erudītiſſimus captus oculis inter cæteras
ſermocinationeſ quaſ de ſcripturis ſanctis hēbāt cũ eius
ām rarētur igēniũ et acumē animi collaudaret: ſiſcitās
ait Nũ triſtis es quod oculis carnis cares: Cũ ille pu
dore reticeret: ſecundo tertioqꝫ iterrogās tādeꝫ elicuit
ut mœrorē animi ſimpliciter fateretur. Cui Antonius
Miror ait prudentem uirũ eius rei dolere dāno quaꝫ
formicæ et muſcæ et culices habeant: et nō lætari illius
poſſeſſione quā ſoli ſcī et apoſtoli meruerunt. Ex quo
uides ꝙ multo melius ſit ſpiritu uideē ꝙ̄ carne et illos
oculos poſſidere ī quo peccati feſtuca nō poſſit īcidere
Et ad nos licet hoc āno nō ueneris tamē nō ꝺ̄ſperāus
aduētuꝫ tuũ Quod ſi ſcs diaconus portitor litterarum
tuis rurſũ āplexibꝫ fuerit irretitus: et illo cōtatus huc
ueneris libenter ſuſcipias diſpenſatiōis morā magnitu
dine fœnoris duplicatam.

Ad Marcellā de ægrotatione Bleſillæ quā p flagellum
ægritudinis muliebres fucũ et ſæcularia cōtēpſiſſe ac ī
amore dei cœpiſſe proficere gloriatur.

ABRAAM tētatur īfilio et fidelior
īuenitur Ioſeph ī ægypto uenditur
ut patrem paſcat et fratres. Ezechias
uicina morte terretur et fuſus in la
chrymas quindecim annorum ſpatio protelatur ad
uitam Petrus apoſtolus domini paſſione concuti
tur et amariter flens audit paſce oues meas. Pau
lus lupus rapax et Beniamin adoleſcētior in extaſi cæ
catur ut uideat et īpentino tenebraꝝ horroī circūdatus
dominũ uocat quē dudũ ut homines pſequebatur Ita
et nunc mi Marcella Bleſillā noſtrā uidimus ardore
febrium p triginta ferme dies iugiter æſtuaſſe ut ſciret
reiiciendas delicias corporis qđ paulo poſt uermibus
exarādus ſit Venit et ad hāc dñs ieſuſ tetigitqꝫ manus
eius: et ecce ſurgēs miniſtrat ei: Redolebat aliquid ne
gligentiæ et diuiciaꝝ faſcibꝫ colligata ī ſæculi iacebat ſe
pulchro Sed cōfremuit ieſus et cōturbatus ſpiritu cla
mauit dicēs Bleſilla ueni: foras. Quæ uocata ſurrexit
et egreſſa cũ dño ueſcitur Iudæi minētur et tumeāt ꝗ
rant occidere ſuſcitatam: ſoli apoſtoli glorientur Scit
ſe uitam ſuam ei debere qui credidit: ſcit eius ample
xari pedes: cuius paulo āte iuditium pertimeſcebat:
Corpus pene iacebat exaīe: et anheloſ artus mors uici
na quatiebat. Ubi tũc erāt auxilia propiquoꝝ? Ubi uer
ba oīuꝫ ianiora fumo? Nihil tibi dbꝫ Ingrata cognatio
ꝗ mũdo pīt et chriſto īuixit Qui chriſtianus ē gaudeat
qui iraſcitur ſe ñ eē idicat chriſtianũ. Vidua quæ ſoluta
eſt uiculo maritali: nihil neceſſe hēt niſi pſeuerat At ſcā
daliꝫat quēpiā ueſtis fuſcior ſcādaliꝫet Ioānem quo in
ter natos mulieꝝ maior nullus fuit: qui āgelus dictus
ē chriſtũ quoqꝫ baptiꝫauit qui cameloꝝ ueſtitus tegmī
ne zona pellicea cigebatur cibi diſplicēt uiliores: Nihil
uilius ē locuſtis: Illæ chriſtianos oculos potius ſcāda
liꝫēt: quæ purpuriſſo et quibuſdā fucis ora oculoſqꝫ de
pingũt quaꝝ facies gypſeæ et nimio cādore deformes
idola mētiūtur quibꝫ ſi forte īprouide lachrymaꝝ ſtilla
eruperit ſulco defluit quas nec numerus ānoꝝ pōt do
cere ꝙ uetulæ ſint: quæ capillis alienis uerticē ſtruũt et
pteritā iuuētutē ī rugis anilibꝫ poliũt: Quæ deniqꝫ āte
nepotũ greges tremētes uirgũculæ cōponūtur. Erube
ſcat mulier chriſtiana ſi naturæ cogit decorē ſi curas car
nis facit ad cōcupiſcentiā In qua qui ſũt ſcđꝫ aplũꝫ chri
ſto placere ñ poſſunt Vidua nr̄a āteā monilibꝫ ornaba
tur et die tota quid ſibi deſſet ꝗrebat ad ſpeculũ nũc lo
quitur cōfidenter nos oēs reuelata facie gloriā dñi ſpe
culātes ī eādē imaginē trāſformamur a glīa ī glīaꝫ qī a
dñi ſpiritu Tunc crineſ āncillæ diſponebāt et uittellis cri
ſpātibꝫ uertex artabatur innoxius. Nunc neglectus ca
put ſcit ſibi tātum ſufficere qđ uelatur Illo tp̄e plumaꝝ
quoqꝫ dura mollities uidebatur et extructis thoriſ iace
re uix poterat: nũc ad orādũ feſtina cōſurgit et tinula uo
ce cæteris alleluia pripiens prior icipit laudare dñs ſuũ
flectuntur genua ſup nudā humũ et crebris lachrymis
facies ceruſſa āte ſordidata purgatur. Poſt orōnes pſal
mi cōcrepant et laxa ceruix poplites nacillātes in ſom
nũqꝫ uergētes oculi nimio mētis ardore uix īpetrāt ut
quieſcāt. Pulla ē tunica minus cũ humi iacuerit ſordi
datur Soccus uilior. auratoꝝ pciũ calceorũ ægentibꝫ
largitur cigulũ ñ aureũ gēmiſqꝫ diſtinctũ ē ſed laneũ et
tota ſimplicitate puriſſimũ: et quod poſſit magis aſtrin
gere ueſtimenta ꝙ̄ ſcindere. Si huic propoſito inuidet
ſcorpiuſ et ſermone blādo de uetita rurſũ arbore come
dere pſuadēt illidatur ei pro ſolea anathema et ī ſuo mo
rienti puluere dicatur Vade retro ſathana qđ iterpreta
tur aduerſe. Aduerſarius quippe chriſti eſt: et antichri
ſtus cui diſplicēt præcepta chriſti. Oro te quid unꝗ̄ ta
le quale apli fecimus ecut merito ſcādaliꝫētur Patreꝫ ſe
nes cũ e nauicula et rete dimittũt publicanuſ a teloneo
ſurgit et ſequitur ſaluatorē Volens diſcipulus domum
reuerti et ſuis āte renuntiare magiſtri uoce prohibetur
Sepultura ñ datur pr̄i et pietatis gñs ē impiuꝫ eſſe pro
dño Nos quia ſerica ueſte nō utimur monachi iudica

mur Quia ebrii nō ſumus? nec chacinno ora diſſolui
mus cōtinētes uocāur et triſteſ. Si tunica nō cāduerit
ſtati illā de triuio Jmpoſtor et græcus ē: Sauillentur
uafri ora licet et pingui aqualiculo ſarſos circunferat
hoies Bleſilla nr̄a ridebit? nec dedignabitur loquaciū
ranaꝝ audire cōuitia cū dn̄o eius dictuſ ſit beelezebub

Ad marcellā in aduerſis probatā inſtituens ad toleran
tiā paſſionū ac docens illas non eſſe condignas ad ſu
turā gloriam quæ reuelanda erat in ea.

MAGNA eſt humilitati noſtræ fiduci
a ſcribendi ad uenerationes tuā cha
ritas chriſti dedit q̄ te fecit hūilē cordē
et diuitē opibꝫ benedictionis. Talis
enīꝫ et ſanctiſ fidei tuæ diuitiis fama
proceſſit ut ad nos quoqꝫ i lōginquo poſitos penetra
uerit et auditui gratiæ dei tāq̄ꝫ oleo lætitiæ ipinguauerit
oſſa nr̄a Notū enīꝫ factū illūinauit ē nobis bonū tuum
qm̄ hūiliauit dn̄s uultū ſuū ſup te: ſegregauit te ab ute
ro cognationis et terræ tuæ nō regiōe ſꝫ ſpu bonæ uo
lūtatis: ā terrenis opibꝫ fidelē ſibi cōſtituat i cæleſtibꝫ
eaꝝ pꝛicipes de quibꝫ ſcriptus ē Mulieres ſapientes
ædificauerunt ſibi domos Hæ āt audientes de tua feli
citate cæleſti: effudimus corda nr̄a corā dn̄o et in uoce
exultatiōis epulantes diximus Dn̄s mortificat et uiui
ficat deducit ad inferos et reducit Dn̄s diuites paupeſ
facit: et hūiles excelſos facit qm̄ calix in manu domini
hūc hūiliat et hūc exaltat. Qd ſi ad oē myſterium regni
ptinere uideatur attamen et ad tuā ſpecialiter gratiā re
ferri pōt q̄ magno dn̄i miſerantis conſilio exaltata es:
ut humilieris: et hūiliata es ut exalteris: Nō enīꝫ igno
ramus uenerabilis ſoror: et benedicta filia tuā pteritā
in hoc ſæculo glorias. Nā etiam uidimus te in tp̄e illo
quo domū tuā regalis affinitas ābiebat eminere i his
honoribꝫ qui deſtruūtur: qr et ſi ipi quoqꝫ a dn̄o altiſſi
mo tribuūtur qr ois poteſtas a deo ē attamen fragiles
et caduci ſūt qui ſub hoc mūdo agūtur cuius figura ue
lut umbra pterit. Unde impenſius admiramur gratiā
q̄ tibi data ē et magnificāus i te dn̄m qui te in laboribꝫ
hoius poſuit et ſalutifero paternæ pietatis uerbere uiſi
tauit. Ut in paucis uexata i multis bene diſpōeret teſte
apoſtolo Jn hoc mūdo corripimur ne cū hoc mundo
damnēur. Unde et dauid ait Corripiet me iuſtus i mi
ſericordia: et increpabit me oleū āt peccatoris non im
pinguet caput meus. Jta et in Salomone ſcriptus eſſe
ſine dubio in ſtudiis ſpiritualibꝫ poſita didiciſti qm̄ quē
dominus diligit caſtigat. Flagellat autē omnē filiū quē
recipere dignatur diſponendū ad uitas æternas De eo
et apoſtolus nō cōfunditur nec atteritur: ſꝫ magis glori
atur et potēs ſit i infirmitatibꝫ ſuis: Qui ut nos ſuo cō
for tet exēplo fatetur et pdicat ſibi ipſi cui ēt uſqꝫ i terti
us cælū putauerat aſcēſuſ et quē neqꝫ ignea illa rūphea
ab auditu paradiſi excludere potuerat. Ubi etiā ineffa
bile oī linguæ audierat arcanū angelorum. Sed tn̄ ne
extolleretur pp excelentiā reuellationū: Jta ſe ipſius a
quo in tātus glorificabatur dn̄i moderāine gubernatū
refert ut appoſito āgelo ſathanæ i ſtimulū carnis ſuæ .i.
in tribulatione corporea deprimeretur ſalubriter ne in
flaretur ianiter Propter qd̄ inquit ter dn̄m rogauit ut
diſcederet a me: et reſpōdit mihi Sufficit tibi gr̄a mea
Nā uirtus i infirmitate pficitur. Quā obrē cū tali ma
giſtro atqꝫ auctore inſtructa ad uirtutes patiētiæ et ſpē
gloriæ æternæ confidens Eſto filia ſicut eſſe cœpiſti: et
gloriare in pteritis paſſionibꝫ tuis recolens: et illa: et
euſdeꝫ doctoriſ eloquia fideliter .n. et cōſcius arcāoꝝ
cæleſtius cōteſtatur. Nō eſſe cōdignas paſſiones huiuſ
tp̄ris ad futurā gloriā q̄ reuelabitur in nobis. Tribula

tio enīꝫ inquit patientiā opatur. Patientia probationē
Probatio ſpem. Spes āt nō cōfundit: qr charitas dei
diffuſa ē in cordibꝫ nr̄is. Jn qua charitate radicati oia
ſuſtinēuſ. Propterea dauid ait Diligā te dn̄e uirtuſ mea
Dilectio enīꝫ dn̄i uirtus ſalutiſ ē: qr deus dilectio ē: Et
qui manet in dilectione in deo manet Sciēs āt et pro
pheta. Qr momētaneus tribulationis in hoc ſeculo im
menſus pennis gloriæ ut apoſtolus ait. Pōdus ope
tur Sanctus ille rex in pſalmo ut dignus hēatur igniri
tentationiꝫ ex aīe dicit Proba me domie de tēta me
Unde et iteꝝ idē pſalmographus nr̄ quaſi pœnitens
mūdi huius gloriæ cōfitetur cū dicit Priuſq̄ꝫ humilia
rer ego deliqui Et qr hūiliatione curatus ſit Stati dicit
propterea eloquiūꝫ tuū cuſtodiui Ob hoc rurſus ipſe
propheta Da nobis ait auxiliū de tribulatiōe qr uana
ſalus hoiſ ē ē āt uana ſalus hois q̄ putatur i hac tn̄
uita ēe morta De qua hoi dr̄ Hō ſicut fœnuꝫ dies eius
Et quidē tu ſancta filia ēt documentis edocta es proba
re ſententiam Quia ois caro fœnuꝫ et ois gloria eius
ſicut flos fœni Aruit fœnum et floſ decidit: uerbū autē
dn̄i et qui fecerit illud manet in æternuꝫ ſicut ipſe dn̄s
manet in æternuꝫ qui eſt ante ſæcula Ob hoc uere dic
tuꝫ ē Uana ſalus hois qr oia uana ſub cælo. Unde et
in pſalmo hēs Uniuerſa uanitas ois homo uiuēs. Sꝫ
qd̄ de eiꝫ gūe iſta dicat in ſubſequentibꝫ docet. De
eis ſcilicet qui uane cōturbātur amore diuitiarū ſuarū
Jn quas ſicut cæcæ beluæ inhiant ſine fine cupiendi et
cōgregādi theſauriſantes i terra et ignorantes cui con
gregant eas relinquet inquit enīꝫ alienis diuitias ſuas
Et poſtq̄ꝫ i uanitate defecerunt dies eoruꝫ rapti in iſer
nuꝫ omnes nō domini ſed ſerui diuitiaruꝫ ſuarū Nihil
illic inuenient in manibus ſuis qr nihil præmiſerūt niſi
æternarum merita pœnarum Jlla autem non uana eſt
ſalus hominis De qua dicitur domini et ſalus et ſuper
populuꝫ tuum benedictio tua. et iterum Salus autem
iuſtorum a deo eſt. Jdeo et ſpes in deo poſita non con
fūdet ſicut ſalus uana non ē q̄ ſperatur in deo et cōfer
tur a chriſto Ergo qr accepiſti auxiliū de tribulatione
cōcupiſceres hūanā dies et uana hois ſalute gaudereſ
gloriare in domino et benedic eum qui tibi tribuit itel
lectum: ne in uia peccatoruꝫ ſtare pſiſtereſ neqꝫ in filiis
generationis iſtius pmaneres quibꝫ non ē ſalus qr p
ualeſcunt in uāitates ſuas ueritatis imemores qr duꝫ
cōfidunt in multitudine diuitiarum ſuarum non ponūt
deum adiutorium ſuum. Tibi autem facta ē ſors in hæ
reditate iacob et illuminati ſunt oculi tui i agnitionē ue
ritatis ut intelligeres qr melius ē modicum iuſto ſuper
diuitias peccatorū multas Jdeo enīꝫ miſericors et mi
ſerator dominus qr talibus ſuis pparat admonitiōes
ſuas ad uitam hominus propagandā pmiſit te iſtius ſe
culi fluctibꝫ uentiſqꝫ iactari ut expto naufragio de cæ
tero ſimiliter piclitari caueres Jtaqꝫ cuncta q̄ paſſa es
ſicut intelligis uulnera quidē corporis tui ſꝫ et animæ
remedia fuerunt in circunciſione cordis opera tua: ut
gloria tua non eſſet ex hominibus ſed ex deo qui de
ponit potentes de ſede et exaltat humiles: et eſuriētes
implet bonis et diuites dimittit inanes. Deus ſcientia
rum dominus. Uide quanta gloriam tuam recompen
ſatione mutauit: qui te maluit cæleſtium rerum parti
cipem fieri q̄ꝫ ad finem terreſtriuꝫ pmanere ut ab hu
mana dignitate tranſires in regnum dei Et quidē mul
tis hominibus huius ſeculi uanitate captiuis ſimilia
deus auxilia perdiſcendæ in æternū ſalutis offerre di
gnatur Sꝫ pleriqꝫ ſuperbantibuſ ſana conſilia opibus
diuitiarum ac delectionibus corporū nolunt intelligere
ut bene agant et malunt lata uia perditionis ſpatiari cū
multis q̄ꝫ anguſtam ſemitā inuenire cuꝫ paucis. Und
et tu beatiſſima: cui donatū ē nō idurari pia caſtigatiōe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed corrigi neqꝫ gloriari i diuitiiſ ſed ſpem et rem i deo
pōere: et a ſorte diuitū peccatoruꝫ diuidi quorū cor ut
cinis ē qr et cor ſicut theſaurū ſuū in terra demergunt
trāſi ad beatorū pauperum ſortem: quorū formā chri
ſtus accepit et factus eſt refugiū paupis. Neqꝫ diuites
ſed paupes beati: quoꝝ eē præuūtiat regnū cæloꝝ Tuū
ē ergo nūc i magna gratiaꝝ actione cōſiteri: et pſallere
dño cui ut audiuimus habitu et corde humilitatis orna
ta es: ut liguæ et menti tuæ dauitica uerba conueniant
Bonū mihi eſt qđ humiliaſti me ut dicerē iuſtificatōneſ
tuas: Ac diceres ēt qđ ſtati ſequitur: Bonū mihi ē lex
oriſ tui ſr milia auri et argēti elegiſti .n. pōci theſauroſ
tuos i pcepto altiſſimi. Jdeo et nos dicimus cōgratulā
tes tibi i uerbis prophetæ Gaude filia ſion: lætare filia
hieruſalem: et obliuiſcere maloꝝ quæ tibi de huius ſæ
culi boniſ orta ſunt quæ elegiſti bonā ptē quæ n auſere
tur Nemo enim poteſt auferre theſauros repoſitos in
ſinu chriſti neqꝫ euertere domū i ipſo āgulari lapide fū
datā Non enim ligno putribili neqꝫ ſtipula fragili aut
fœno areſcēte iſirmū ſup arenā ædificiū collocaſti ſꝫ im
mobilis fūdamēti qđ chriſtuſ ē pp qđ aliud fundamētū
nemo pōt ponere i cōſūmādū auro et argēto et lapidi
bꝫ precioſiſ extruere cœpiſti i chriſto. Et quia pficiſ hoc
ædificiū dei cuis ædificatio ē ille ſapiēſ architectus iſiſtit
opi tuo ut doceat te pcurrere bonū curſū obliuiſci quæ
retro ſunt et extēdi ad brauium ſupne uocationis ut ap
prehēdas in quo apprehēſa es et accipiaſ coronā iuſti
tiæ: et diadema gloriæ de manu dñi Cūqꝫ magna dies
illa i igne cœperit reuelari: non cremetur opus tuū ſapi
ētis ignis examine ſꝫ probetur Non extiguatur lumen
tuū ſꝫ iter ſtellas clarioreſ emicet iter illoſ qui fulgebūt
ſicut ſol in regno dei: et ſicut luna in æternum perfecta
quos iaꝫ per diem ſol non uret neqꝫ luna p noctē Erit
enim pmanentes in hieruſalem urbe illa cæleſti cui ipe
dñs ut ſcriptum eſt erit et nomen et lumen: Videntes
ergo et præuidentes in ſpiritu reuelationis magna tibi
pēnū gaudiorum meſſes floreſcere exultamus i dño
et congaudentes fructibus ſuis i uoce exultationiſ pſal
mi dicimuſ Magna opa domini exquiſita i omnes uo
luntates eius Quia in multū abūdauit bonitaſ eius ſup
abūdare tribulationibꝫ tuis quandoquideꝫ te in ſortes
eorum uocauit peɱi lætitia et hæreditate cæleſti et i ho
nore regali et in conceſſu ſup iudiciali tolerandæ ſunt i
hoc ſæculo humilitatis paſſiones quas penſauit Et tu
benedicta ſimiliter in his uerbis conſolare: ut ueterum
dolorum obliuiſcaris et i pſenti propoſito qꝛ ad opera
ſalutaria eleuaſti manus corde perfecto firmata fiducia
liter futurorum bonorum tibi felicitatem perpetuam fe
ſtina meditatione promittas. Neqꝫ ipſam in cælo ani
mo cælum geſtiente percurras: et dū corpore moraris
in terra iam ad chriſtum mente peruenias: duꝫ chriſtū
conaris imitari: et ueſtigiis eius affigeris ut depoſitis
oneribꝫ et impedimētis atqꝫ compedibus quibus ſæcu
li huius diuites attinentur ſedentes in tenebris et um
bra mortis Tu iaꝫ liberata et expedita cōteris dñm
maieſtatis crucifixum: Cuius imaginem non poteſt
portar nisi qui in hoc ſæculo nudum ſe reddat et mor
tuū: ſecundū ipſū dominus dicat Venit princeps mun
di huius et in me nihil unꝙ inuēit Vel ſecundum pro
phetam dixit Factus ſum inter uiuentes qſi mortuus
ut ſit inter mortuos libera poſſis iuxta apoſtolū dicere
Viuo autem iam non ego uiuit uero in me chriſtus:
Facta ſiē glorioſa iudith iter uirtutes pudititiæ meritis
uiduitatis incorruptæ Potes ſicut et Anna uenerabiliſ
in ieiunioꝝ parſimonia et orationum inſtantia nocte et
die permanētem.

Beati Hieronymi ad uirginem exulē cōſolatoria oſten
dens mala præſentia ſpem certam eſſe futurorū: in cun
ctis pene rebus humanis difficile ſequi lætitiā niſi triſ
titia āte pceſſerit et oēs pene ſanctos i tribulatione prola
tos ab Abel iuſto exordiens et per ueteris teſti partes
recurrens bonos et iuſtos maloꝝ perſecutionem ſem
per ſuſtinuiſſe demonſtrat.

Nj deus ac dñnus noſter ieſus chriſ
tus ſecuritatem: pacem trāquillitateꝫ
quietē: proſperitatem: lætitiā et quæ
cunqꝫ alia eſſe iocunditatum genera
poſſint ſeruis ac cultoribus ſuis tam in præſenti qꝫ
i futuro promittere eſſet nobis non imerito dolendū
atqꝫ flendum: ſi qua in præſenti uita contraria pateremur
eo qꝛ præter inſperatum dolorem cuius eo ſemp acer
bior uis eſt quo magis repētinus acciderit: futura quo
qꝫ promiſſio ēet ambigua præſentis ſpei pollicitatione
fruſtrata. At uero cuꝫ econtrario ſolicitudies bella tem
peſtates: iquietudines miſerias triſtitias odia et alia q
cunqꝫ incōmodorum ac ærumnarum genera eſſe cre
duntur: in præſenti nos paſſuros eſſe prædixerit contra
prædictæ cōmonitioniſ tedium. de promiſſa nō erit quiſ
proſperitate ſecurus. Si uero cōmotus fuerit in ipſa
cōmotione habebit ſolatiū. Et qꝫuis ex prædicto malo
aduerſæ ualitudinis quiſpiam acerbiſſime perturbetur:
pturbationē tamē nō abſqꝫ conſolatiōe ſuſcipiet: qui i
eo promiſſæ ſanitatis ſigna eſſe cognoſcit Pari ratione
nos quoqꝫ iocundos eſſe ac lætos: dum ſpei noſtræ ſi
gna conſpicimus cum probationem eius ſumimus: cū
per mala præſentia futura bona indubitatæ fidei mani
bus iam tenemus Siquideꝫ ut dictum ē ſalus noſtra
in tempore tribulationis Nulla ergo debet generaī tri
ſtitiā qualecunqꝫ illud eſt quod maximā uidetur ſignifi
care lætitias. Eſt enim ille ſuperbus aut inuidus: aut ſui
faſtidioſus bōi quē eius probatio reddit triſtiorē. Dicit
eni in euangelio dñs Vos lugebitiſ et flebitis: mūdus
gaudebit uoſ cōtriſtabimini ſꝫ triſtitia uña uertetur i ga
udium Amplectenda eſt ergo triſtitia quæ gaudiū parit
et n eiuſ materia cōſidrāda. qr ſæpe p dulcedinē fructuſ
placet quo amarū horruit i radice. Et iteꝝ ait dñſ Hoc
locutuſ ſū uobis ut i me pacē habetis i hoc āt mūdo
pſſurā hēbitiſ quid hoc ē qđ dicit ut i me pacē habeatiſ
in hoc mundo preſſuram habebitis. Niſi ut tanta i uo
bis ſit eius pollicitationis credulis ut cum mūdi mala
patimur futuræ ſpei fiducia i ſūma pace nos eſſe cēdāus
tantaqꝫ i nobis ſpes futurorum ſit qꝛ omnino non ſen
tiamus nos ſuſtineī quæ patiur ſed etiā potius arbitre
mur iam obtinere quæ creditis Siquidem dictum eſt
Vnde totus nos in futuro nos habere cogniſcius ſpe
ſalui facti ſumus Spes autē quæ uidetur non eſt ſpes
Ad hoc igi tantaꝫ in nobis fidei ſtabilitatem dominus
eſſe deſiderat ut et certius ēe quod credimus qꝫ quod
patimur iudicemus: et uerius habemus ſperanda qꝫ
ſenſibilia et præſentes āguſtias non ſētiamus dum in
futurā ſpē tota animi intentione protendiur. Ac ſi bel
lator aliquiſ dolorē uulneriſ aut cōtēnat aut neſciat dū
omnibꝫ uiuacitatis ſenſibꝫ ſolam uidetur cogitare ui
ctoriam. Nam et qui tempore hyemis uadit ad balne
as Prius aſperitatem frigoris nudus patienter excipit
quia eum ſecutura calefactio conſolatur. Jta certa ſpeſ
rem uincit inſtantem: ut illud quodammodo eſſe icipi
at quod futurum eſt et deſinat eſſe quod præſens eſt:
Vt in me inquit dominus paceꝫ habeatis Hoc diceī
eſt firmius ſit uobis quod in me eſt: qui ſemper ſum qꝫ
quod in temporali geritur mundo quia mundus tranſi
bit et malitia qcunqꝫ agitur in ipſo finietur Pax uero
mea nulla unꝙ defectione tēporis ſoluetur: Et alibi di
cit Mulier cū parit triſtitiā hēt quoniā uenit dies eiuſ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Mus ãt pepit pueꝝ nõ meminit iã pſſuræ propter gau
dius qr natus ẽ homo in mũdo Et uos nunc quides
triſtitiam hẽtis ſʒ triſtitia uĩa uertetur in gaudiũ. Jterũ
ãt uidebo uos et gaudebit cor ueſtrus et gaudiũ uĩm
nemo tollet a uobis. Aptiſſimus nãqꝫ ad cõparationẽ
tribulationus pſentius et futuroꝝ gaudiorus pgnantis
mulieris induxit exẽplũ q̃ q̃uiſ cauſas pius nõ abſqꝫ
ingenti ſciat dolore tranſire qr auiditate nimia liberos
cupit dolores ſpernit: dũ qd ſatis diligit concupiſcit: et
ante gaudet ex prole q̃ cõtriſtetur ex partu nec recuſat
fecũditatis exordia q̃uiſ certa ſit ea nõ abſqꝫ magnis
angoribs euentura. Qm̃ dus maius gaudius cogitat tri
ſtitiæ cauſas amplectitur Si et in omnibus pene re
bus humais difficile poteſt eſſe lætitia niſi triſtitia ãte p
ceſſerit: et amaritudo præeũtis doloris cõmedat ampli
us gaudia ſecutura. Sic quidẽ precioſior ſalubritas eſt
quæ poſt languoris recupatur icõmodus et a qualibet
parte ex maiore ſpe laboris neceſſitate ad ampliorem
ſolet felicitatẽ ueniri Sic qui litteræ ſcientias deſiderat
hẽre ſi diſcendi nõ ſuſceperit tedia pitiæ gaudia adipi
ſci non poterit: Nec cuiuſlibet eruditionis quiſq̃ hẽre
poterit gloriam niſi æſtus ante fuerit perpeſſus Agrico
la quoqꝫ de ubertate frugũ lætari nõ poterit: niſi prius
terras multo labore cõſecerit: tãto magis proſperitatis
ſpem contigerit quanto ſe ãpl us deſudaſſe cognouerit
et de labore ipenſo ſperat ubertatis augmentus Quic
quid i creaturis pene oibs ita eſſe cognoſcius illi ma
iorẽ fructus gigni ubi oneroſæ acerbitatis ea pceſſerit.
Nã et æſtatis et autumni tpris: q̃ tempora miniſtra ſũt
frugũ: ſterilitates nimiã nõ ñq̃ hyemis lenitas ĩtulit:
cus fœcunditates maxima frigoris ſæpe pſtiterit auſte
ritas et quicquid clemẽtia ueris reſoluit ſpẽ ubertatis
amiſit Arbores uero ſpe tanto nũeroſiore grauantur.
fructu quanto acerbioris frigoris uiolentia reprimun
tur Cus pcoces flores opportuna caſtigatio refrenan
do ad periculũ feſtinare nõ patitur utile ipedimentum
pruinæ et qd reprimit nõ obſocat ſʒ icludit. At uero ſi
paulo clemẽtius uis exiterit ibrius quãto luxuriãt pri
us in diſciplinata feſtinatione tãto poſt fructibs deſeri
tur cus futuræ uireſ iportuno tpe cõſumũtur. Semina
quoqꝫ ipſa terræ iacta atqꝫ cõmiſſa quæ glaciali frigorẽ
arcente tardius ſurgunt in fruges utili radice proficiũt?
Ac tanto poſtmodus ãplior bs fructibus pgrauata cu
ruãtur Nauigãtibs quoqꝫ ipſis lõge ſerẽitatis ſpẽ pol
licetur nimis ualida ac diuturna tẽpeſtas: Sic et oiũ
fere creaturaꝝ ſpes difficile exultatio aliqua niſi mœro
re peũte ſuccedit Quæ cũ ita ſint æquãimiter ferre cõ
uẽit: ẽt ſi nos tribulationũ ac dolorũ aſpioris hyemis
procella cõcuſſerit Tãto ãpliorẽ æſtatis fructũ delaturi
quanto i pſenti frigore uitã hẽre cõtigerit acriores. Di
gerit enis auſteritates qua poterat reſeruare quicquid
prio impetu erupit i exitum. Nec ulla nos inſurgẽtis
pellagi debet terrere tẽpeſtas: cus uentura uĩa ſit etias
nũq̃ finienda trãquilitas. Dñi eſt enis uox illa dicẽtis
Beati eſtis cus uos maledixerint hoies et pſecuti uos
fuerint. et dicent oẽ malus aduerſus uos Gaudete et
exultate qr merces uĩa copioſa ẽ in cælis Quiſquis eñ
mercedis et beatitudinis ſuæ cãs nõ cus igenti gaudio
ſuſcipit: certus ẽ eus aut infidelitate aut iperitia labora
re. Optandum ẽ etiã q̃uis ſit amarus qd lucrus parit
et cum lætitia maiore ſumendus quicquid ãpliores ge
nerat mercedes Nec cõgeſtio laboris euitãda eſt quæ
eſt augumentatio cõmodoꝝ Sic nãqꝫ negotiatoꝝ aui
ditas ãplioris quæſtuſ cã nec maria ptimeſcit nec terre
na diſcriminaqꝫ iterdũ ẽt cauſæ ſolent eſſe dãnoꝝ: pp
maioris lucri ſpem nauigationis et pegrinationiſ icõ
moda libenter aſſumit Quia q̃uis magnus facile cõtẽ
nitur labor ubi nõ tam laboris quãtitaſ q̃ eius utilitaſ
cogitatur. Et ſi id fieri propter temporalia et incerta lu
cra conſpicimus quid nobis pp æterna et ſine ulla ãbi
guitate uentura ſit agendũ cogitẽus. Nã cum illorum
lucra inſidie uel picula præcedant ſimũliter nĩa cõmoda
diſpendiiſ cumulantur: et ſub piculo feliciora cõtingũt
Quæ cõmoda i tantus tribulatiões non minuũt: ut ẽt
mors poſſit pp illa cõtemni. Siquides pcioſa i cõſpe
ctu dñi mors ſanctorus eius Sed ego te cur ad tribu
lationis patientiam humanis aut pſentiſ uitæ prouoca
re conor exemplis? Cus nullũ pene ſciãus fuiſſe ſan
ctoꝝ qui proceſſoſum huius tpis agonem abſqꝫ tribu
latiõis tempeſtate tranſierit et tantoꝝ odia iſectationẽ
qꝫ ptulerit quãtos uitæ ſuæ diſſimilitudine caſtigarit.
Caſtigare enis alius uidetur quiſquis ab eius cõuerſa
tione diſſentit Nõne ſanctus Abel qui i hoc mũdo pri
mus inocentiã conſeruaſſe reperitur atqꝫ iuſtitias: cus
illibata deo obtuliſſet munera: mox ut munerus reſpe
ctu deo placuit uſqꝫ ad mortis illatiões hũanũ uel qd
ſceleratius ẽ fraternus ſtati iuenitur odium inuidiamqꝫ
ſenſiſſe? et fratris eius qui illi et pro germãitatis neceſ
ſitudine et pro ſolatii cã nam ſoli adhuc pter humani
generis principes i uniuerſo mũdo erãt maiorẽ debe
bat caritatis affectus: ſed iiuſtitia maluit oi conſolatõe
deſtitui q̃ iuſti cuiuſpiã ſocietate diſſona cõfoueri. Si
tñ conſolatio recte dicenda eſt ubi tantum diſſidet aĩa
quãtũ uita diſcordat O caim miſerande quid agis?
Cur in fraterni et inoxii ſanguinis effuſiones crudeli
tatis odio furioſoqꝫ prorũpis? Quid tibi ſolitarius cõ
meruit frater? quam ut intulit quã fecit iniuriã? Sed q̃
maior i iuſto iniuria eſſe poteſt q̃ uita iuſtitiæ? In hoc
tibi tantum diſplicuit ſolitarius frater quod deo placere
geſtiuit? Fuiſſes et tu deo placens nũquid et te ille ex
cluſerat? An tã parcam dei charitatem eẽ cognoueras
ut uos ſimul amare non poſſet: ſed qñ hoc amẽs ſen
tit inuidia: quæ contra bonus ſemp laborat et nõ uidet:
deniqꝫ quod iuſtus eſt uidendo: non paſſa eſt morien
da magis accepta uileſacit: Erubeſce o nimiſ miſerãde
Linore teſtaris meliores eẽ cuicũqꝫ te exhibes nocitu
rum? Quæ igitur hæc tanta crudelitatis duritia fuit: ut
non uel ſolitudinem tuam recogitares? Quo aio poſt
modũ miſerãde parricidiali illi cãpo reuerſuſ es? Quo
modo poſtea abſqꝫ unico frẽ ſolus i toto mũdo uixiſti
nõ tas i frẽ euitans hẽditatis cõſortiũ q̃ p duo eratis
auxilius ſolitudinis perdens Quid enis itra cogitatiõiſ
tuæ ſecreta uoluebas qñ tecũ illus quẽ ſolũ familiares
quẽ ſolus ſociũ quẽ ſolus collegam hẽre conſueueras
non uidebas? Non ſanius fuerat ſiita te furor inuidiæ
cõpuliſſet ut ipſe i te ſceleratas uerteret mãuſ et arma
parricidialia tua q̃ fratriſ uita ſenſiſſet? Nulluſ tam cru
delis homicida eſt q̃ qui ita erga alterum ſeuit ut non
parcat ſibi. Quid quod miſer facius tuum iterroganti
deo negas et dum excuſare credis accuſas: ut nulla ti
bi nec confeſſionis nec mendatii poſſet ratio ſubueniẽ
Nam niſi ſciſſeſ malum eſſe p rricidium non negaſſes
Sed hæc conſuetudo peccantis ẽ: ut malum ſemper
uelit negando geminare et dicere ſe aut non feciſſe qd
fecit: aut bonum operatum fuiſſe zelo: quod eum con
ſtat malo geſſiſſe liuore: Et putas miſer quod illum fa
cius latuerit tuum quem idigni muneris tui cauſa nõ
latuit Nõ ergo quia illum quicq̃ lateat: iterrogat. ſed
ne tibi ſaltem ignorantiæ excuſationem reliquat Nas
cum fratrem negas te ſcire quid gſſeris cõfiteris et aſ
peritatem criminis ſuppreſſa confeſione confirmas:
Hæc ideo paulo latius executi ſumus ut tas inuidiæ ma
lum cuius æſtimari crudelitas non poteſt q̃ i præſen
ti uita conditiones iuſtitiæ panderemus quæ ſtatim cũ
odio ſui cœpit. Quæ nec tunc quidem abſqꝫ ultia per
ſecutione eſſe potuit cum unũ tantus hẽret inimicum.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sed ſi tam graue odium ab uno hoſte ppeſſa eſt ut
uſqȝ ad uitæ iteremptionem ueniret nō homo quicūqȝ
ſed frater quid ex ea tunc ſuſtinere poſſe credendus eſt
eū quot hoſtes tot extrāeos habet? Et niſi per molē au
ctæ prauitatis a multis poteſt audire ſocioꝝ quiſqȝ iuſ
titiæ cultorum Venite circūueniamus iuſtū quoniā inu
tilis et contrarius ē operibꝫ noſtris ſꝫ dicit aliquis quiſ
quis uitare inuidias cupit: timeat pluribꝫ inoteſcerē uel
placerē Ecce iuſtuſ Abel nulloſ habuit quibꝫ inoteſceret
uel placiet et tantū inuidiæ odium uitarē nō potuit Errat
enim quicunqȝ abſqȝ hominum amicitiis cōtrahi non
poſſe opinatur inuidiam cū illa nō tam humanas ami
citias ꝙ ſolas dei amicitiam perſequatur Unde ne ille
quidem abſqȝ iuidiæ iſeſtatione eſſe potuit qui uel ſoli
deo placere geſtierit Sufficit enim ad iuidiæ ſtimulos
icitandos ſi te illi placere cognouerit ultra quē alius ēe
non poteſt Sed nec ſanctum Noe i preſenti uita icōcuſ
ſæ ſecuritatis quietē habuiſſe cognouimus: dū iniquis
exiſtētibꝫ cūctiſ ſolus i uniuerſo orbe nititur cuſtodire
iuſtitiam Dū arcā fabricat reparandi orbiſ ſemia conti
nentē: dū ſe futuro diluuio præparat et eiſdem uentu
ræ inundationis ſedula cura denuntiat Dū tam ſibi ꝙ
ſuis quanꝙ cūctis animātibꝫ alimenta conquirit iuſti
tiæ merito uitam mortis tpīe reſeruaturus Dū poſt tā
tam hominum numeroſitatem ſolum ſe cū ſuis reman
ſiſſe ſuperſtitem dolet ſꝫ ſolatium nō perdit: deſolata iuſ
titia: cui conſortium deus eſt omni celebritate feſtiuior
Ecce et illi rē paſſus exiliū perempta hominū frequētia
et ſi nō omni ſolatio deſtitutus patris tamē pene ſolus
relictus agnouit ſe domino ualde ſeruire unde non ma
gnopere exqrebat uanas hominum conſolandi gratiam
qui iocundiorem ac pleniorē habebat in deo Sanctus
quoqȝ Abrahā quæ uel quāta ppeſſus ē. dū fidem ſo
lus inter cunctos ſeruat icredulos? dū patriam et pro
pinquos deſerit dū uxoris ſterilitatē dolet? dū propter
eſcæ iopiam mō in ægypto: modo in terra gerariſ pere
grinationis ſentit iniurias? dum mori propter uxoris
pulchritudinem timet? dum ſibi ereptā mœret? dū pro
ferre eā metuit quod æquiſſimi iudiciū dei nō eſt paſſa
iuſtitia: dū corpori uulnus iubetur circūciſionis iſerre
dū filiū cū matre eiicit Dū i Iſaac dilecto tenetur Dū
religioſus parricida eſſe præcipitur? Sed facile ad om
nem iacturā cōſentit fidelis cui magis ac magis te maxi
ma ſuccreſcunt Quandoquidē etiam cētuplum receptu
ra promittitur Ipſe uero Iſaac quibus tentationum ge
neribus quatitur dū eſcæ iopiam patitur? dum peregri
nationis experitur labores? dum propter uxoris ſpeciē
nimiam ipſe metuit qua anxietate conficitur? et eo ipſo
quo oblectabatur affligitur cū illi formā coniugis q̄ in
ſecuritate placuerat i formidine diſpliceat? Dum regis
æmulationem patitur? Dū eam quidem poſſidere illi
abſqȝ iuidia nun licet Sanctus quoqȝ Iacob ꝙ multa
patitur primum cum fratris ſui Eſau propter collatam
ſibi benedictionem mortiferam inuidiam ſibi contrahit
Dum eius odium indignationemqȝ declināſ ad laban
ſolus pergit Cū propter uxorem ſeruit cū dilectæ ſpō
ſæ ſoror non amata ſupponitur Cū prioris amoris dā
no matrimonia illi fraude geminātur Et rurſus pro nō
optato conubio ſeptēnii ſeruicio ſubiugatur: Dū frau
dem patitur de mercede Cū poſt uiginti annoꝝ merce
nariā ſeruitutē oculta magis fuga ꝙ libera proficiſcēdi
expeditione diſcedit Dū laban perſecutionē timet Cū
fratris ſui formidat occurſum Cū deluſam filiam ſuam
Dinam perhorreſcit Cum dilectiſſime uxoris Rachel
funus deflet Cum dulciſſimum filium Ioſeph acerbo
funere conſumptum a beſtiis dolet ſine ſolatio ſepultu
ræ: Cū beniāin quē etiā cōſūptū ut Ioſeph putabat cō
tulerat charitatē et quē ſe āplius nō ēe uiſuꝝ metuebat
Defeſſus iā tā ānis ꝙ laboribus ſenex et pī iuſtiſſimus
ingemiſcit. Sanctiſſimus ipſe Ioſeph de tētatōnū gene
ribus conflictatur et quatitur Cui ac ſi tribulationum ſe
mina ſpecies uidentur fuiſſe iuſtitiæ. Nam quotiens
aliquid ſancte uel pie geſſit totiens intolerabiliū tenta
tionū diſcrimina ſubire compulſus ē Conſentiēs et ſpe
confortante perdurans ut laborādū nobis ſit. Quid in
eo laudando primū debeamus aſſumere iuſtitiæ ſancti
tatiſqȝ perſeuerantiam? an patientiæ æquanimitatiſqȝ uir
tutem? Nā cū ſina dilectione ſomniū ut frībus indi
caret: iuidiā eorū odiumqȝ contraxit: Quaſi aut ipſe ſe
ſomniaſſe finxiſſet aut uiſionem illā ad ſubiugandorum
ac terendorum ſuditum nunciaſſet Inde cū ad ipſos co
gnoſcendæ ſalutis eoꝝ cā fuiſſet a pr̄e directus iniunctū
ſibi ite: feſtinus aggreſſus eſt quo celerius eorū poſſet
odia ſaturare.

Beati Hieronymi ad amicum ægrotū cōſolatoria qua
docet hoies a deo per flagella curari: qui ad inſtar parē
tis amores diſciplinæ ipendit: et ad ſimilitudinem medi
ci medelam per tormenta largitur: et melius eſſe ſuper
næ diſciplinæ iuditio hūiliari ꝙ cū hoc mūdo dānari
præſertim cum ipſe fidelis moderator ſarcinā ſecūdum
uires iponat dans in tentatione prouentum ut ſuſtinere
poſſimus Quod beati Iob exēplo declarat cuius pati
entiam effert et comparat.

QUANQuam nouerim: certiſſime ex
perientiam tuam alieni cōſolaminis
leuaminibus ac remigiiſ idigere cū
lāguores erumnaſqȝ languidi corpo
ris: ſtuporēqȝ mēbrorum rigentium
uigentis calentiſqȝ animi felicitate ipſe foueaſ: ac medi
ca ratione cures atqȝ componas: tū iter aduerſa pſidiū
inter morbos remediū inter curas ſolatium: in fluctibꝫ
alienæ manus remigium ſemper quæritur: et optatur.
Pars enim proculdubio maximarum medelarum fuit
conſolaminis fructus: et fomes dictoꝝ mulcedine con
ſolantium leuamen feſſis animis introducit Et ſi nō cor
poreis in mēbriſ. receſſibꝫ tamē et abditis ſpiritali ſtu
dio componit homines: et inſerit ut medicus ſoſpitatē
iuuatqȝ conamina exhauſtaꝝ uiriū: ſub longarum ſarcina
preſſuraꝝ maxime cum ſcriptum ſit Frater fratrem adiu
uans exaltabitur. Ob hoc igitur: quonias dominicarū
rerū religioſa neceſſitas ita me detinet o occupatū: ut
frequentatu corporalis acceſſus erumnas tuaſ illuſtrarē
nō detur facultas Placuit ſicut petiſti: ut qualicūqȝ ſo
latio litterarum lenimen tam longa tētamenta uirtutis:
immo potius ſalutiſ cōmodū uiſitarē Qui regnoꝝ celæ
ſtium prædā cēſumqȝ mūeris ſēpiterni cōtēdius occu
pare Eſſe nō poſſumus ſine aliqua cōgreſſione uictores
Nunꝙ enim delicata aut ignara certaminis uirtus ui
ctoriæ palmiferū culmē aſcēdit aut p̄miu m ꝙ ſubactis
aduerſis accipit: qui uictoria cariorē utiliſſia indicat ſui
corporis uitam Nec mortis enim cōcutitur metu: cui de
morte uita naſcitur Precioſum ē illi et ſanguinē funde
re Felicitatis ē cū infelicitate pugnare. Summæ ſani
tatis ē acerba uulnera ſuſtinere: iacturam quoqȝ ferre
membroꝝ opinatur maximū lucrū Et quod ē ultimum
dicam Præclarum eſt illi in ipſo certamine palmiferas
creditori aīas reuocare Melius enim ſic ratio termina
tur ſi quod naturæ debetur uirtute ſoluatur Ferēda ſūt
frater Ferenda ſunt igī cuncta p q̄ te dñs afflictione lō
giſſima uoluit experiri et i magna præmia dſtinari IRA
FIRmus Quis aīti nō iā ſūmerſiſ uiribꝫ ferat iſtoſ in
euitabiles caſus et pnicioſæ calamitatis incurſus: atqȝ
morbos iſectos: quantū uideo iā cū ipſo corpore mo
rituros? Hiaroymus. cū periculis iā neceſſe ē cōgredi
atur et certet quē tempeſtaſ iter fluctus inuenit Et ꝙuis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nemo libẽs ꝑiculũ patiatur aut ferat:tamen ſub põdeꝛ
ꝑiculi cogente neceſſitate duratur:Infirmus Sed alia
mihi anxietas accedit ꝙ mœrorib duplicatiſ meos ſen
ſus iuoluat et mordacib curis iexplicabiles curas ipo
nat. Mouet enim qđ cũ talib tentamentis:et cum tam
obſtinati morbi certãine mihi ſoli cõtigerit dimicare cũ
alios noueri et mitiorib plagis eẽ correctos:cõpendi
oſo luctãine extitiſſe uictores cur mihi dñs ñ cũ cæteriſ
certamẽ iduxit?Cur me non ſic cæteros caſtigauit.Hie
ro primo.n.ñ debes i tam arduo certãine cõſtitutus de
hũilib cogitare: Inferiora enim ſunt ꝓmia iferioribus
pugnis.Ubi deniq fortiora fortiorib iperãtur: Forti
orem fortior mũeris ſequitur cenſus.Et ideo ignõiniã
iudicat fortis cum iferiore cõponi: Magnus ẽ eni qui
uicerit magna.Deuotiõis ẽ maximæ maxia ſuſtineꝛ:In
gentis uirtutis igentia ſupare.Nam meritis eminẽtiori
bus excellit a cæteris apđ reges quẽ plurimũ turbauit
cauma belloꝝ et reddiderit ſupata uictorẽ: Adeſt deni
q præda i ipo cõflictu cõgruens qualitati certaminis
merito deſtinata uictoris. Muero caſtrenſi põdera pro
uirib reges iponunt:medici pro cauſis medelas ipen
dunt Qui curãdus ẽ nõ dicit medico qua lege curetur
nec miles eligit quo mittatur: nec ſeruus quo uerbere
caſtigetur. Ađ enim ex maioris pendet arbitrio:nõ ẽ i
poteſtatẽ ſubiecti . Ergo qui ſupna regitur poteſtate et
inter mũdi miſerias mille formes corrigendi uerſãur .
Nec nãm ẽ de poteſtate dñi aut plagas elligeꝛ aut alia
certãina ꝙ ferendo uincãus. Sic nec ſeruoꝝ ẽ eligere
dñis genera flagellorum.Nũꝗ enim ex arbitrio pẽdẽtiſ
pendet licentia uerberãtis.Poteſtatis emẽdare:cõditi
onis ẽ ſubiaceꝛ Regis ẽ onus iponeꝛ et militis ẽ ſuſti
nere.Quippe cum ẽt ab ipo rege nihil geratur iniuſtum
qui ſuis legiõib pro uirĩũ qualitate bellicos ſudores i
ponens fortes mittit ad fortia iferiorib cõpetentia iu
bet: ut nec iferior cõtra proprias uires certãine poten
tioris arceatur. Nec potẽtior iferioris certãine de gra
datis meritis hũilietur.et dũ hoc agitur ut nullus i ali
enis mioretur:aut certe ſuccumbat oẽs cupit eſſe uicto
res. Nec iimicus ẽ medicus qui ferit ut ꝑiculus tollat
et uulnere uulnus excludat. Nec aduerſatur paternus
affectus ſi liberos doceat ãplexib flagellorũ. Paterna
enim flagella exercitia ſũt inoxiæ pietatiſ.Ergo qm̃ caſti
gatio corrigẽtis amoris ẽ cã cum de pietate diſcendat :
ama medicũ ꝑcuſſorẽ:cuius plaga mĩ ẽ medicinæ. Ni
hil enim ipius pietas parit:ut uirtutib ãplexis fructus
pietatis ſpiritualiter includat cura.Ergo inquit dñs ne
cabo et uiuere faciam ꝑcutiã et ego ſanabo. Infir Sed
aiſti ergo ferit pietas Hiero ferit utiq ne impietas iu
dicetur:ſi nõ corrigat delinquẽtẽ. Cum eni nõ deſit in
hoĩe qđ curetur Ferit ut curet:ut ſũt mãus medici quæ
multa lædẽdo cõferũt ſanitatẽ nõ ſine murmure patiẽ
tis. Hoc modo et nos ſub cura ictus medẽtis iter ipſaſ
mœroris ãguſtias:ſic i dñm murmurãus ut i medicũ
uulnerati qui curãtur et dolẽt. Aggredere igĩ frater ag
gredere ſuſtine acie remediũ tuũ quo ualeas grauidas
tentatiõib ſarcinas leuigare: et ꝑicula dum pateris ſup
are:iacentia membra aĩus rigidus conſolatur et curet
Regnus teneat uirtuſ:itra corpus anxietatib captiua
tus:ut aĩa iclusa ꝑiculis uigeat ipſius libertate uirtutis
quæ i cõflictu tẽtatiõis uarie legalib tubis ſtas udum
uiſa ẽ ꝑparari et i ipo dñicæ ueſtibulo ſeruitutis cõtra iſe
ſtis calãitates armari. Fili inquit accedẽs ad ſeruitutẽ
dei ſta i iuſtitia et tiore:et ꝑpara aĩã tuam ad tẽtationẽ .
Ergo cũ tentatio nr̃is utilitatib prorogetur nõ ẽ mirã
dum:ſi nobis eius ardor accidat:ſic beatiſſimus Petruſ
in epiſtola ſua mõet ac dicit Nolite mirari ardorẽ acci
dentẽ uobis qui ad tẽtationẽ uĩam ſit:ne excidatis iter
narios ſeculi fluctus frequẽtib procellis chriſtiana ui

ta quatitur atq tentatur:et ꝑſſuris inumeris lætatur et
creſcit. Ađ Salomõ beatiſſimus propheta et ſatis illu
ſtris teſtatur et probat Cõiungeꝛ iquit dño et ſuſtine ut
creſcat i nouiſſimo uita tua. Nauigium uitæ niæ agitati
onib gaudet ſola trãquilitate turbatur. Stupet eni cur
ſus ceſſantib nẽtis ꝑclitatur ſi ꝑiculiſ nõ probetur In
certus ẽ enim Utꝝ ad dñm ptineat:quẽ ꝑceſſura mĩ glo
riæ uentilãdo nõ purgat ꝑmẽdo nõ nutrit caſtigãdo nõ
probat:cædendo non curat Nam cũ uerbera nobis ac
uaria tentamenta amor diuinus ipẽdat ac ſic medicus
cõferat remedium de cõtrariis et torquẽdo ſucurrat nõ
ſe probat ad amorẽ ptinere dñi:qui plagis medicinali
bus nõ meruit ſubiacere. Sꝫ forſitan dicis ſi meus eſt
amator deus :Cur me igĩ amatoris mei flagella grauiſ
laceratõe mœſtificãt: et lædẽdo cõturbãt: Si me ãple
xibus flagelloꝝ torquet qui amat iam ꝑtes odii falſus
amor exercet iam malo oderit ne torqueat : Immo ca
ue ne oderit roga ut amare dignetur: Amor enim emẽ
dat:odium uero ſuppliciũ cõinatur. Amor diſciplinã cõ
ſueuit pendeꝛ Odiũ uero dictãte ſñia reatũ recitaꝛ qđ
odium natiuitate hũani generis ex deo in hoĩes propa
gatur et ideo ẽ hoĩs qđ odit aut iraſcitur dus Odit dũ
offenditur:iraſcitur dũ nõ rogatur offenſus In odium
enim ſui prouocat dñm: qui factis odibilib ſe odibiles
facit:et offenſus rogaꝛ cõtemnit. Cæteꝝ amat deus ho
minẽ ut artifex fabricam ſed odit mala opa quib fabri
ca urgetur i lapſum:et cogitur i ruinam: Ergo qui mala
opa odit maloꝝ opus nõ poteſt amare factorẽ.ſic Sa
lomõ ſanctiſſimus protulit. Odiũ ſunt deo ipius et ipi
etas eius Ergo melius ẽ in hoc mũdo ãnis uergẽtib
ꝑituro cuius ſenectutẽ ꝑmit ac ſorbet occaſus ex amoꝛ
domini medicinalia ſuſtinere uerbera ꝙ ex odio expe
ctare inſanabilẽ plagã et ſub flũine ſtiʒ ducere damna
biles uitam. Melius ẽ iter mãus medici tranſiturum ac
modicum ſuſtinere tormentũ: ꝙ renũtiare medico:et i
currere ſuppliciũ æternis tortorib uexatuꝝ Aut ſi ad
huc miraris amatoris nr̃i medicinã p flagella cõſtare il
lud quoq debes mirari ꝙ torqueãt remedia quoſ me
dicus amat qui nocendo qđ nocet excludit. Utiq qui
nocentia ꝗrit excludere nõ põt nõ nocere:et ideo nocẽ
do curat ut carior ſit ſanitas ꝑparata mœroribus: Si
enim medicina nõ laceraret ſanãdum meritũ ſanitatis ire
ſemp delectaret i uoluntariũ uulnuſ Si nõ mordacib
adiumẽtis nocentiũ medelaꝝ cura ꝑcioſa cõſtaret curã
dũ cã nõ cogeret i mœrorẽ. Et ideo remediis nocẽtib
cura ꝑficitur ut mœroris ꝑtio redẽpta ſanitas carior
hẽatur et grata. Ergo qui amãdus ẽ quolibet examine
nõ põt nõ emẽdari. Qui corrigẽduſ ẽ nõ põt nõ flagel
lari amatoris uerbere. Qui curãdus ẽ medẽtis morda
citate nõ põt nõ noceri. Quid miraculo ſtupeſ:de ꝑicu
lo expectat auxiliũ quẽ curat ignis et ferrũ. Multa ſũt
enim ꝙ nõ niſi ꝑcuſſa ſanãtur . Multi ſũt quos medici
ſine ferro curare nõ poſſunt Qui ſanitatẽ diuerſa p tor
menta rogati concedunt amariſſima pocula exigente
morbo remedii cã nõ ſitiẽtib ſæpe propinãt ꝙ nõ ſine
frontis rugoſitate ſorbentur. Nam ſi uultum bibentis at
tendas triſtis et anxius bibet:ut lætus et incolumis ui
uat O rationabilis et incõmodis cõmoda ſatis ꝑuerſi
tas medicinæ Urgetur homo bibere quod nõ ſitit cui
remediũ ẽ aliqñ qđ ſitit Nam qr iterdũ ciboꝝ abſtinẽnã
præcipiunt:indicta ieiunitate corpus exonerant : ut de
ipſa laſſitudine refectum atq fortiſſimum reddant .
Repentina uulnera quæ caſus in caſtris aduexit fouẽt
ligant:farciunt curant mœſtificando letificant: fatigan
do confortant:lædendo medentur. Nam dum patulo
uulneri concinata partium cute quibuſdam fibulis infe
runt ſanitatem: Uitam conſolando pollicentur: Quam
curando componunt. ſed leuiora ſunt iſta quæ diximus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Apud quos non eſt remedium ſine ſcalpello demere
putredines eneruatas et Amputare de homine uiuo
mortuas partes: Licet unum membrorum non ſine ſen
ſu totius corporis amputetur. Homo tamen ſuis dam
nis cōſentit ut uiuat Apud ipſos aliquotiens detractio
nibus et ipſa oſſa raduntur ne totus homo periēs era
datur. Apud ipſos nō nunq̄ collectio uerminās et æſtu
ans tumor ferro ſulcatur Apud ipſos ignis urit ut ſtri
geret mordet et lacerat puluis ut ſaet Quid plura? Sub
medica pietate homo plurimū torquetur: ut plurimum
uiuat: Ecce neceſſarius periculū i quo beneficus ē fide
le tormentæ Periclitatur pro certo quē medicus curat
ſed perit et decipitur cui renūtiat. Huic eni licet ſub tor
mento uita promittitur: Alii uiuēdi ſpes denegatur. Er
go ubi neceſſitas exigit: periclitari melius ē q̄ perire.
Incōmodis nocere cuius fructu cōmodius ē: q̄ negatis
icōmodis iterire ideſt ſatius ē remedio noceri: q̄ nō poſ
ſe curari. Hoc ſecūdus cæleſtes medicū loquor: et curā
magis refero ſpiritualē nō illā ſolas quæ arte moritura
mortalibus uerſatur i membris Ergo melius ē nobis a
domino idargui: caſtigari et ſub eius plaga curari q̄ ab
eius medicina remoueri icurabiles. Arcet enim a ſuis
uulnibs deus quos uiderit incurabilis morbi iniquitate
uexatos: et ſicut pulueres aut paleas impetu turbinis p
uitia diſſipatos atq; diſpſos ſic ipſe i ſua uoce loquitur
dicens Recedāt a me iniqui Vias eni illoꝝ ſcire nolo
quoniam lucerna illorum extincta ē: et gemitus habent
in uita ſua Erunt enim ſicut paleæ quæ a uento uolant:
Et ſicut puluis qui a tempeſtatibus tollitur Egrus uias
non uult ſcire qui unam omnino nolunt tenere perdu
ra in ardua ſublimitate: Ad unum dominum una uia
in chriſto tenenda eſt quæ anguſtantibus tētamentis in
ſpatio longe ſecuritatis inducat huic ſoli uiæ patet pala
tium cæli: cæteræ uero uoluptatum anfractibs tortuoſæ
regionem flāmiferam petunt. De quibs Salomon ſic
propria uoce teſtatur et dicit: Sunt uiæ quæ hoīnibus
uidentur iuſtæ: et in fine illarum triſtitia et dolor Et per
has uias illi præcipites gradiuntur quibs curſus inimi
cæ uitæ blādimentis fallacibs adulatur. Quos fallit ſur
dum tp̄s et decipit: recipit interitus icludit quos ſicut i
ſcopulos perituram nauem tempeſtas impellit ſicut in
felix felicitas i iteritum pronos et labiles ducit Et ſicut
in aliquem ſecuris iceſſibs gradiētem repētino caſu aut
marmoris lēitas aut labina pauimēti ſubuerſa pedū tu
tela cōtorſit. Ita quos iſeliciter ducit ſecūdarū rerū iter
incertum uitaq; male iocunda neceſſe eſt irreuocabiles
lapſus ſubitaneus caſus ipingat ſicuti Salomon ſanctiſ
ſimus teſtatur et clamat Sicuti inquit qui in pauimēto
cadit: ſic caſus malorum feſtinanter ueniet. Hi ſunt pro
culdubio qui non merentur alicuius miſeriæ uentilatis
flagitatiōibs agitari quibs æterna ægritudo nutritur nec
uerberari cum ſanctis dn̄o caſtigante cum quo poſt fla
gella regnetur quorum dauid hoc carmine flagitat mēti
onem In cogitationibs hoīus nō ſunt: et cū hoībs non
flagellabuntur Ideo tenuit eos ſuperbia eorum Eernis
Igitur medicinali flagello immeritos deſpici et meritos
amabiliter caſtigari. Parens enim oīus deus eſt ut ē me
dicus fidelis erga ſuſceptos et gēitor circa liberos ſuos
quos amat ſic ferit ut corrigit nō ut occidat Ergo felix ē
qui uapulat ubi amoris eſt plaga. Beatus quem ſupni
uerberis remediū curat corrigit emendat atq; cōponit
cum dauid beatus propheta et ſatis illuſtris ſic cōcione
tur et clamitet dicens felix quem emendaueris tu dn̄e
et de lege tua docueris eum Ergo qm̄ ex diuino pmiſ
ſo diuerſæ mordacitatis angoribs ſubiacemus: ac longa
calamitate curandā gerimus uitā in examen nr̄æ uirtu
tis prædictas oīs miſerias æquanimiter pferamus infe
lices aūt multiplices caſus āxietates et fletus quos in

currimus nati mentis felicitate portemus Nec mirādū
eſt enim q̄ maloꝝ frequētius ſtragibs uariis ſic morta
lius uita populetur in mūdo i quo nemo naſcitur ridēs
in quo nemo lumē uitæ niſi cum lachrymis auſpicatur:
Cum nos deniq; maternæ uuluæ tentorium oſtenderet
mūdo flentes didicimus mūdū: et quaſi maloꝝ primi
tias i primis lachrymis guſtaremus Salomō prophe
ta hac pronunciatione teſtatur. Ego inquit natus accepi
cōmunes ætates et in ſimiliter factas decidi terrā Primas
uocem ſimiles omnibs emiſi plorans: In inuolumētis
enutritus ſum et curis magnis: Nemo enim ex regibus
aliud habuit natiuitatis initius Vnus ē ergo omnibus
introitus ad uitā et ſimilis exitus Neceſſe ē enim ut qui
uenerit tranſeat: ubi uitas gerit peregrinas maxime cū
ita Salomō proteſtatur Vnus inquit itroitus ad uitas
et ſimilis exitus Neceſſe ē enim ut qui uenerit tranſeat
Quid ergo proſperitatis aut lætitiæ poteſt nobis occurrē
re ubi primo diſcitur flere? et inter ipſa icunabula naſcē
tis infantiæ et in ipſo uitæ ueſtibulo nihil aliud mihi de
mūdō q̄ fletus occurrit limina mundi cū fletu calcāus
equides tranſituri Q anguſtus et ſatis anxium tempus
uitæ mortalis: Vbi cū iitio nominatur et finis initiū nīs
cū fine ſuſcipius Iā captus ē morte qui natus ē Teſtes
ſūt mortui: cū nō negāt ſe morituri: Ergo qm̄ ituri ueni
mus pegrināntius more qd̄ acciderit intra mūdi hoſpiti
um quaſi tranſeuntes ferendo mala impoſita: bona de
uotione portata uincamus Peius enim malum nocet
ſi male portetur Lædunt et ipa bona ſi male portentur
Ibi profecto ſolamen uirtutis opus eſt ſub contemplati
one ſalicet ſupnæ mercedis ubi ſic deſideratur finis et
exitus uitæ ſicut i pellago tutela portuēſis optatur Quis
enim iter āxietates uagiētis ſæculi erūnaſq; morborum
lædentius non magis mortem deſideret q̄ longā ſatis
et languidas uitā dicente Salomone. Melior ē mors
q̄ uita: amara et requies æterna: q̄ lāguor perſeuerās
Et alibi Melius ē tibi mori q̄ uiuere Mors enim eſt
hoī dāt requiem Pro certo inter mala craſſantia neceſ
ſario exitus ſitienter optatur. Sed ſicut nec noſtrus fue
rat naſci Ita nec poteſtatis eſt mori. Alioquin ſi in nr̄a
poteſtate mori conſiſteret: eſſet i poteſtate nō mori Ad
hoc inter noſtras anguſtias mortis requies flagitamus
qr iter mala de bono ſolamē ē non tacere nauigātium
more quibs refrigeriū ē iter infeſtos atq; ſollicitos cur
ſus loqui de ſecuritate portuenſi: ad quas et ſi nō liceat
quātū aius cupit celerius puenire: iuuat tn̄ et ſatis pul
chrus eſt meliores parte optaſre Sed quoniā nec nr̄æ
poteſtatis ē potiri melioribs quæ de morte naſcūtur ex
pectantes meliora bonū iteris geramus iter mala certa
men Bonū aūt certamen ē malis nō credere: ſed mala
uirtutis bono portare p quæ i meliora de morte naſcē
tia morbis atq; morte carentia ſublimati portēus Sie
ducatu eni atq; morſu iſelicitatis in triumphos inmor
talis gloriæ nō puenitur. Quia per diſcrimina cōficitur
curſus i portu. Primo triumphator nō pōt dici niſi cui
uictorias uirtus: inuenit: quæ omne quod timetur cer
nit ſub ſe eliſū trahit i uita captiuū: Sit iterea ſæculū ut
mare natura ipatiēs et ſine uētis inflatū erigēs ſcilicet
in ipſa tranquillitate minaces atq; terribiles fluctus qd̄
licet ſeſſores nō noceat ſuos hēt tn̄ aliquid formidinis
ēt nioxia magnitudo n̄c nauigātibs deſūt formidies fre
quēter et ictus ūdaꝝ Nūq̄ deniq; uel gubernator to
tos ſinus ſecurus explicuit: et i hoc mūdo qui fragoſū
uitæ huius turbidū curſū quærimus maloꝝ tāgimur mi
nis ſequēter et cauſis: maxie quo iter regia caſtra mi
litia cæleſtis ſignatos icluſit. Iā diximus ſæculū pelago
cōpari: i quo ſūt rara proſpa dēſa ſūt turbulēta expaue
ſcitur tietur morbi quq; n̄ dēſūt ſolus exitus ſecuritatis ē
portus hic atq; illic ingruūt calamitatis icurſus infeſtæ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed uſqȝ ad portum ideſt exi um uirtutis eſt tollerare .
Inter picula gubernator nauē tuetur et ſeruat inter ca
lamitates aīmus rector hoīes gubernat et regit: q̄uis
aliquis piculis paululū tēperatus nauigius tractabile
ducat: ſȝ potius expectatur atqȝ triūphis maioribȝ ex
cipitur nauis q̄ turbido flamie coactos in uertice ſlu
ctuſ potēteer xcuſſit. Hanc accipit profundo cū gaudio
turba portuenſis hāc accipit ſecuritas triūphalis. Spe
cioſus ē miles i exercitu cōſtitutus armoꝝ: ſqualłet ue
ro de formi uirtute ſegnis et uacuus qui in campo nec
ſibi eſt cognitus : nec alteri ē notus: caret enīs et laudi
bus caret et p̄miis: et ideo nociuū debet eē piculū ubi
naſcitur p̄miū: nec debet miles reuocari aut pati formi
dinē ubi ſequitur palma uictoriæ: ſua eni felicitate . Mi
ſer ē qui eūs iſelicitatibȝ quibȝ glīa gignitur nūq̄ me
ruit hēre conflictum: nec ſuā uirtutem didicit: quā cala
mitas nō excuſſit. Semp deniqȝ iertibȝ mēbris ſuarū
uirius iacet miles ignarus et incognitus ſibi qui nūq̄
belloꝝ calentiū glorioſis eſtibȝ anhelauit. nūq̄ ſudo
ribȝ triūphos iuenit. nec eūs ſequitur felicitas p̄mioꝝ
qui ſarcinam geſtare nō nouit armorūȝ. Et ideo in uſu
eē debet qđ p̄mius generat: et optabile quod gloriam
parit. Ergo qm̄ cū diuerſis tentationūȝ iaculis dimicā
dum ē nobis ſi quid emerſerit qđ uires exāiet qđ mē
bra cōcutiat : quod aīus probet quaſi occaſiones mūe
ris arripiamus amplexu uirtutis Ita debet eſſe animi
imobilis uirtus atqȝ mētis iconcuſſæ robur iuictus ut
eſt petra in mari : quā inter fluctus natura fundauit: q̄
undaꝝ tumētiū colliſione frequēti uapulat : nec moue
tur. Itaqȝ ubi hoīes aduerſa in p̄lius euocant: et certa
mē calamitas urget: et cogit aīus felix uirtutis clypeo
producat armatus p̄ſtetqȝ inter picula tutus atqȝ ſecu
rum iter iſelicia oñdat felices : inter angores exhibeat
lætum inter morbidas ægritudines ſanū efficiatqȝ ſuſti
nentiæ iaculo uita calamitoſa uictorem. Superatur enīs
morbȝ i corpore ſi diſcat animus ſuſtinere: et ideo ubi
corpus iacet infirmū i receſſibȝ maior alenda ē uirtuſ
parandūqȝ quod nec laſſitudo deiiciat aut ætas incliet
Tene igitur fraterne fidei robur inuictus tene munimē
imobile chriſtianū ſupni uigoris firmitate fundatū In
ter lāguētia mēbra ſauſqȝ rigentia icolumē ualidūqȝ
gere fidei atqȝ aīæ ſcutū et pigrus uiceris morbūs p̄ni
tioſūqȝ langores arietātibȝ malis obicibȝ ocurrei uir
tutis uice dum uapulas . Sic enīs potētia alitur chriſti
ana icōmodis malis promouetur aduerſiſ. Militiæ cō
uenit chriſtianæ excuti calāitatibȝ et probari. Ipſius eſt
ſub iſelicitatibȝ et anguſtiis ampliari ſub p̄ſſuris adole
ſcere: et p̄ſſuras pubeſcendo calcare: ipſius ē exercitati
ōibus crebris propriū nutrire mūimen : et eūs piculis
hēre certāen. Ipſius ē ad portū p̄petuæ felicitatiſ p̄ſſu
ētia mūdi diſcrimia nauigaꝛ et ſub ictibuſ diſciplīæ me
dicinalis porenter ip̄a neceſſitate regnaꝛ. Noſtrū ē iq̄
calāitatis exercitio i glīæ faſtigius et malis p̄mentibȝ
in bona p̄mia promoueri . Apud nos iſirmitas uel qli
bet p̄ſſura augumentus ē potentiæ et mꝛ pro certo pal
mite uirtutis: ſic beatiſſimus apoſtlūs Paulus iter ictus
diuerſaqȝ uerba et ipetus procelloſoſ: in morboꝝ p̄lio
cōſtitutus: ut cæleſtis armiger infirmitatibȝ potēs glo
riatur et dicit Libētiſſime itaqȝ magis gloriabor i infir
mitatibȝ meis ut inhabitet i me uirtus chriſti pp quod
libet mihi i infirmitatibus i contūeliis et i neceſſitatibȝ
in pſecutiōibus i anguſtiis eſſe propter chriſtuȝ. Cūȝ
enīs iſirmor tūc potens ſuȝ . Et iteꝝ Quotiens inquit
infirmor: tunc uerius probor: et placeo mihi in iſirmi
tatibus meis Et iterū Cūȝ a ſe ſtimulū carnis rogaret
auferri didicit in iſirmitate uirtutē poſſe nutriri. Datuſ
eſt inquit mihi ſtiulus carnis: angelus ſathanæ qui me
colaphiſat ut non extollar propter qđ ter dn̄m rogaui
ut diſcederet a me et dixit mihi Sufficit tibi gr̄a mea
Nam uirtus in infirmitate p̄ficitur. Nūquid igꝛ uirtus
docūentis melioribus eruditur cū p̄ierit maximarum
exempla uirtutuȝ: nauigium nīm agitatiōnibȝ gaudet:
tuȝ i urbinibȝ erigitur cū inſanis fluctibus uerberatur
cuȝ hoc iter aduerſiſ emergentibȝ cōfragoſuȝ nō parcit
in aſſiduū certāen deuotas laceſendo uirtutes. Secus
enīs apud dn̄m haud poſſumuſ eē felices: niſi cōtigerit
infelicitatibȝ et terreno ſqualoꝛ purgari. Ille porro uo
cādus ē miſer et æger. qui uoluptatibȝ marcidus per il
lecebras uolutatur et iacet . Ille ſe nouerit iſelicē qui
uagatur inter oblectāenta uitioꝝ eneruata felicitate cō
foſſus: miſer et iſelix ē qui non fuerit iſelicitate tenta
tus. Caret enīs mūere qui caret et certāine : Qui tela
formidauit aduerſi certāinis nūquid meruit nōen ſor
tiri uictoris? Procul dubio iacentis ē animi formidolo
ſa timere: Dubiis et icertiſ ē tuta ſectari: Impfectū atqȝ
lāguidus bonum ē i ocius ſine certāine proiecta uirtuſ
Iacet enīs uigor eneruatuſ atqȝ debilis iacet aīus æger
iacet cādor obſcurus et ideo a fortiſſimo milite ſemp i
acie ſtandus ē: et q̄renda occaſio qua uirtus enitelcat
excuſſa: Amatori enīs p̄miorūȝ ornāenta ſunt uulnera
Ergo ad cōtemnendos labores: ad uirtutis notitias ex
perimētis opus ē uſu erigendaꝝ ſcilicet uirīū nutritoꝛ
Solidiſſimus enīs corpus ē moleſqȝ robuſta mēbroꝝ
quam frequens uſus agitauerit. Agricolis deniqȝ fre
quenti opere lacertoſæ ſunt uireſ tritæ ſunt manus: dū
inter ſentes et tribulos curuato corpore ſudoribus q̄ri
tur fructus. Ars nautica cuius nauigius ſæpe procella
contorſit : dum iter pericula tendit i portum didicit et
fluctū tranſmittere et cum tempeſtate pugnaꝛ ad excu
tienda tela laceratus exercitus ualet: et uictorias inter
uulnera quærit regi proprio placiturus. Agilia ſunt mē
bra curſoribuſ quos uſus mgꝛ docuit: et iſtruxit. Quid
pluribus? Nemo nō acceſſione tentationū perfectioreſ
partes aſcendit et p̄mium uictor iuaſit . Ita quoqȝ nos
dum primum exigua ſuſtinemus et mediocria: neceſſe
eſt ut ampliora uel maxima p̄ferre diſcamus . Noſtræ
enim militiæ ſpecimen ē fulgidum p ardua componeꝛ
gradum: per dura uectari: et miſeriarum duram duris
uiribus p̄ferre cenſuras. Ad cælum nobis p aſpera et
anguſta per duros anfractus et loca ſicca ē uia: quam
uiam non tenuit qui tentari noluit. Ad cælus deus ſor
tiſſimum militem uocat: quē comitantibus glorūs p̄ſſu
ræ deducunt p̄miaqȝ uictorem ſuſcipiunt regnaturum.
Nunquid nobis iterim aliquid iponit abruptius quod
excedat liberati ponderis qualitatem: Nunquid igerit
quod exceſſu tranſcendat idoneitatem noſtræ uirtutis
Fideliſſimus moderator pro uiribus ſarcinā iubet ipo
ni. Hoc paulus p̄conium teſtatur et probat: Fidelis in
quit deus qui non patitur uos tentari ſup id quod nō
poteſtis ſufferre . Itaqȝ nos a domino agi regiqȝ cre
damus: ut a præceptoribus ludorum reguntur diſcipu
li eiſ plurimuȝ labores ingerunt et i ponunt quos uide
rint ſolertibus ingeniis cæteris eminere et nos anima
bus domino noſtro ſubiectis onus pro qualitate uirū
temperamus: imponimus fortioribus fortia et exilibȝ
parua quibus uſus nutritor Ille uirtutis i iuuentutis
maximū robur erigat et promoueat uires. Hoc modo
nr̄a rudimēta leuibȝ uerberātur ut exide grauioribȝ ex
amore ſcilicet diuinæ uirtutis uſitatis præparent uires.
Quæ ratio q̄uis diuinis pluribȝ redundet documētis:
tamen alico et de mundanis utamur exemplo non enī
nocet alienis uti ea parte qua noſtra ſunt . Nūquid tu
inuiſoſ eſſe Lacedæmonis liberos proprios opinariſ?
quorūȝ idoles et artus adhuc ſcilicet laboris ignaros
experiuntur: ut admotis uerberibus publicis ipſa illos
Paterna pietas adhortatur Ut ictus flagellorum .

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

fortiter perferāt et laceros ac ſemianimes deprecatur
et rogat ut perſeuerent uulnera præbere uulneribus
Quid mi҃ Sitte deus et generoſos liberos ꝓpriamqꝫ
familiam ob uitores alendæ uirtutiſ dure tētari ꝑmittat
regna perpetua uictoribꝫ collaturus ? qui ſic laboris ꝑ
tia cōtra quæcūqꝫ mala pollicetur et dicit Qui perſeue
rauerit uſqꝫ i finē hic ſaluus erit Et iteꝝ uenite ad me
omnes qui laboratis et onerati eſtis et ego reficiam uos
et requiē dabo. Exitū ipſis perituri æternitatis eſt ꝓcius
deuotio pituri tribulationis cultura īddetur ſēpiternis
fructibꝫ fœcundata Apud nos captiuitate regnū ꝗritur
ſecuritas periculis emitur: ſudoribꝫ requies cōparatur
Nam uirtus inquit aplūs i infirmitate perficitur. Com
modius eſt profecto affectibꝫ lāguitudinis agitari ꝙ ſa
nis artubus ſupplicio cæco conſcientias portare uexatā
Pleriqꝫ enim peccatiſ ægrotant ex ipſa uanitate mem
brorū dū enim ab īfirmitatibꝫ uacant: morbida laxitate
fluat neceſſe ē corpus: atqꝫ letali morbo ſoluatur: hoi
nemqꝫ ꝑ uitia ac ꝑ ſiluas errorū nequiter ſanū ꝓcipites
ducat: liberos tu iudicas: aut a morbiſ alienoſ: quoſ uo
luptates barbaræ deuinxere. Non habēt catenas ſꝫ eos
luxuria ferali mordacitate i uiculis tenet. Ita īciderunt
in laqueū feralīū uoluptatum: ſicut aues aucupali frau
de captiuæ: q̄ quo magiſ conātur euadere: eo ſe inume
ris nexibꝫ ligāt i profundiores ſinus demergunt. Pro
fecto illi ſani ſunt quos morbus inoluit atqꝫ iactat īſa
nus Incolumis uero eſt quilibet quē comōlibet uerberē
corrigit deus: qui ſe hoīs amatorem caſtigādo teſtatur
Quos diligo īquit dñs redarguo et caſtigo et ideo ſe ſa
nū n̄ iudicet: qui aut morbis aut ſordibꝫ caret: nec infir
mitatis remedio cōfouetur. Illi uero ſunt miſeri qui ni
miæ felicitatis inerti trāquilitate torpeſcūt quibꝫ fucata
ſāitas ut fall t atqꝫ d̄cipiat adulatur quoſ uidelicet æte r
na tenuit ægritudo æterno terrore totū hoīem poſt mo
dū uexatura. His tātæ ſunt uiæ: quātæ ſuccurrerit uolu
ptates his iter ē qđ cōes libido periculis dictauerit peri
tura. Arrepti enim anfractibus uitiorū trahētiꝫ uario
lapſu rotantur i iteritum miſeri i certiſſimam uiā n̄ redi
turi: i exteriora tēdūt amnium more: quorū nūꝙ īgreſ
ſus ē in proprio fonte: Siquidē hāc uitā cui finis eſt co
mes ut ipſi opinantur proſperis curſibꝫ ducunt: ſꝫ gra
dus i ultimiſ male oīo finitur: et dure i nouiſſimo ſtatur
Et quid proderit ꝑ diſcrimina proſpere cucurriſſe: ſi poſt
curſum cōtigerit iterire? Fruſtra deniqꝫ nauis ꝑ ſinꝰbꝫ
pelagus et iſanu n amicis flatibꝫ comod: proſperitate
cucurrit i portum ſi cū naufragio peruenit et ꝑitura
portū accipit Cōmodius igitur ē cuiuſlibet ducatu proſ
ſuræ ad portū nauigio pueīre ꝙ delicato nauigio mor
bidæ laxitatis peracto curſu i pœnas exiī. Sæpe itaqꝫ
potior eſt paupertas opibus: deformitas forma: contu
melia laudibꝫ: ſeruitus poteſtate: ībecillitas uiribꝫ liber
tate captiuitas: humilitas dignitate Dauid illuſtris pro
pheta huiuſmōi carmē expreſſit Bonum ē īquit mihi
dñe quia humiliaſti me ut cognoſcā iuſtificationes tuas
Ergo meliuſ eſt ſupernæ diſciplinæ iuditio humiliari ꝙ
cū mundo dānari dicēte aplō cū iudicāur corripimur
dño ne cū hoc mūdo dānēur. Ergo quod ex amore diui
nis utilitatibꝫ ꝓrogatur ſine murmure ſufferamus Im
penditur ut a medico remediū a dño diſciplina artis ē
medicinæ aliquotiens ignibꝫ et ferro curare: Quid mi
rum ſi dominus noſt arus medicus animarum turbini
bus excutiat morbiſ examinet: calamitatibꝫ purget. For
titudinis eſt uæ q̄i per ignes et flammas uaſorū more
purgari. Ad ſcriptura teſtatur et probat Vaſa īquit fi
guli probat fornax et homines iuſtos tēptatio tribulati
onis Et alibi inquit Aurum et argentum et ferrum et
plu ubus et omne quod per ignem tranſierit emunda
bitur Nunquid uaſa dicunt figulo: cur nos arbitrio

flāmarum exāīnas? et incendiis coquentibus uris et
probas: quæ niſi arbiter ignis iuditio ſuo aptiſſima pro
nūtiauerit in uſu eſſe non poſſunt Nos quoqꝫ niſi ten
tatio omnium purgauerit iuditium uel examen noſtro
rum figulo membrorum inutiles īuenimur qui nos
urit ut cure tempat ut liberet: uexat ut ſaluet. Nihil
enim tam inquinatum tam ſordidum quod non a ui
tiis purgationibus expietur. Sæpe dēiqꝫ uidimus ſor
didatos improperio ueniſſe in candores ferrumqꝫ ſitu
obductum in antiꝙ faciem ſplendeſcere. Vidimus au
rum argentumqꝫ diſciplina flammæ purgari et arboreſ
truncatas cultu lætiſſimo reuiuiſcere ācemiſqꝫ uirgultis
ornari Vidimus īfœcunditatem ſterilia reuocari et ex
hauſto ſtipite exire radicem et frugem maximam comi
tari. Itaqꝫ in nobis quod forte peccatis prementibus
æſtuabat quicquid macula ſqualētis uetuſtatis obſcabat
hoc ægritudinis luce excluſū ē īdo te ſanū ſꝫ medica īd
dit ægritudo mēbroꝝ ſola i te materia carniſ īdiget uirt
us ſāitatiſ ac ne te forte uexāt utili mō uexatur et mor
bo: hæc ē quā i oībꝫ ꝑuenit cāicula ſenectutiſ et ſic ſēum
areſcit florē propriū ꝑditura ſic ſcriptū ē oīſ caro fœnū
et oīſ claritaſ eiuſ ut floſ fēi aruit fēus et cecidit floſ uer
bū āt dñi māet iæternū Æquanimiter igī ꝑferāus ſi cor
pus quod ſicut fœnum legimus caſuris floribꝫ paritu
rū lædentibus malis iactetur exhauſtus cuius ſanitas
animæ morbus cōſueuit inferre et contra comoda ſpiri
tualia ferales ac barbaras elicere uoluptates. Sæpe de
niqꝫ caro milites caſtitatis effrēata diſ iuxit Pro nobis
at igitur ſi longus flagelliſ et mordacibꝫ caſtigēur cuiuſ
tamen ſanitate īpugnamor Amamus carnes ſtolidi ha
ud dolemus animæ ſcilicet carcerem et ſepulturas The
ſaurum itaqꝫ ipſius carnis fragilitate contempta quod
acciderit deuotionis amplexibꝫ rapiamur Periculoſū
eſt eni chriſtianum militem uelle lætātium modo itran
quilla conſiſtere Delecte intis eſt turbines formidare:
contrarium uero inter contraria trepidare Infelicitatis
eſt aduerſa neſcire Felicitatis eſt cū aduerſis noſſe con
gredi: et ſcire pugnare: Nam cū oēs ictus ut iam dixi
mus quibꝫ quatimur diuino gignantur ex munere: ex
terum ſe nouerit ab amore dei qui neſcit tētationibus
uecitari: cū legalis tuba multiplici carmie auditui nro
inculcet et dicat Tentat īquit dominus deus noſter uoſ
ut ſciat ſi diligitis eum ex toto corde ueſtro et ex tota ani
ma ueſtra: Et alibi Fili inquit ne neglexeris diſciplinam
dei. et ne d̄feceris ab eo correptus: Quē eni diligit dñs
corripit Et iterū Correptionē īquit dñi noli cōtēnere: ipſe
enis dat dolorē et ipſe enis refrigeria ꝑcutit et māuſ eiuſ
ſanitatem præſtant Sed forſitan dicis INSTR Vti
nam et cæteris ſub ſpe ſanitatis daretur per interualla
tentati Vtinam ſoſpitates īter capedinis qualiſcūqꝫ ſuc
ceſſus liceret paululum deguſtare: Quid hoc eſt ut mor
bus i mēbris ita uerſetur et degat incluſus ut excluſerit
ſanitatem nō rediturām ut per uitioſus comeſ uſqꝫ ad
terminum uitæ concuſſa menbra deducat: deducatur
quoqꝫ ipſe morte cum menbris excludēdus: Quid eſt
hoc ut ſanitatis ſenſu per omne ſpatium uitæ fruſtrati
ſint artus Inducto frigore uenarum calidus uigor eua
nuit in algorē Inceſſus quos natura dederat: torpor
īcluſus excluſit Non dēiqꝫ ad exercitū tabidi corporis
īter uel paulus d̄guſtatur Nō gēua ſolitas flectuntur in
preces Digitoꝝ impar ordo in æterno ſtupoꝛ turbatuſ
arcetur ſolita cōtrectare Quid pluribus Omne oſſium
corporis ſtationibus quondam neruorū ſolidum adeē
ſic alget incluſum: proh dolor ſolus ſic debui caſtigari:
Solus tam pernicioſis ictibus ſubiacere: et diuturnis
malis īuolui ETERO q̄ſo te frater ut hec murmura
patientiæ frenis arceas et ſilentio q̄ruloſas uoces in
cludas cum te ſolāen propheticū ſic aloquatur et dicat

Cōiungere īquit deo et ſuſtine ut creſcat in nouiſſimo
uita tua oē qd̄ tibi applicitus fuerit accipe : et in dolore
ſuſtine et in hūilitate tua paciencīā habe. Qm̄ igne pro
batur aurū et argentum: hoīes uero receptibiles in cāi
no hūiliatiōis. Eus legalia iura atq3 carmina recenſeo
prophetarum auctoritatis quoq3 mūdanæ egregias ſē
tentias cōcipit auditus niſi fallor diuinæ legis furtiuaſ
q̄ neceſſe ē pceptis legallibꝫ inſerantur. Nō enis nocet
alienis uti ea pte quia nr̄a ſunt. Hæc pria ſn̄ia ē. Aurus
inquit probat ignis et miſeria bonos uiros: Et alibi ni
hil inquit eo uidetur infelitius cui nūq̄ꝫ aliquid euenit
aduerſi. Nō licuit illi ſe experiri ubi oīa illi ex uoto flu
xerūt Et alibi Miſer īquit te iudico qd̄ nō fuiſti miſer
Tranſiſti ſine aduerſario uitā Nēo ſciet quid potueris
nec tu quidem. Opus eſt enis ad noticiā ſui expriēmo
Quid quiſq3 poſſit niſi tētatus nō didicit: et alias Mu
enis eē felicem et ſine morbo animi tranſire uitā igno
rare eſt rex naturæ alteras ptem. Ergo miſerias emer
gentes quibꝫ ignota diſcuntur : et felicitas naſcitur uir
tus quoq3 excuſſa purgatur: felici animo pferāus. ſiuē
qr pati nos oportebat ſiue qr captiui iā detiemur Auro
niſi addiderit flāma fulgores uilitates patitur purgāen
tis obſcurū Itaq3 qui non fuerit miſeriarum tentāenis
excuſſus: iacet ptium felicitatis ac ſuæ uirtutiſ ignarus
Merito Salomō hac uoce teſtatur Qui tentatus in ali
quo non eſt neſcit qualis ſit. Bn̄dic ergo dominus tp̄e
tribulationis quē laudaſti tempore ſanitatiſ Utere car
minibꝫ uocis propheticæ Bn̄dicas inquit dn̄m in oī tē
pore ſemp laus eius i ore meo Vox illa quoq3 maxi
mi Salomōis ex te cōſtanti pconio depromatur qua
defectæ uires ingenti nutrimento lactātur et in nouel
la talia reparatæ conſurgūt Si bona accepius de māu
domini quare āt mala non ſuſtineāus ? Dn̄s dedit dn̄s
recepit ut dn̄o uiſum eſt ita factum ē ſit nomen dn̄i be
nedictum Aduerſum igr̄ ſatiſq3 contrarium ē probati
onis tempore in dn̄m murmurare qui aut uitæ nr̄æ pe
ſtiferam labem erūnarum iactatione uexat ut liberet :
aut iuſtitia uentilat ut coronet ac uexatione mēbrorū
aut delictum uapulat aut iuſticia probatur ut uincat Nā
q3 ut ad ſolamen paſſionū tuarū probationis ātiquæ
palmæ tuū meritum reuoluāus iuſtiſſimis utāur exem
plis. Quāq̄ꝫ notus ſit pſonarꝫ merita longiſ gradibꝫ diſ
crepare non eſt iniquus ſi hominis chriſtiani certamen
uictricis iuſtitiæ congreſſionibus comparemus. Medi
ocria ſunt quæ uideris i hoc mundo perferre ſi recen
ſueris quid Iob familiaris dn̄i quiuerit permittente
domino ſuſtinere. Temperauit deus ut cōgrueret atq3
cōpeteret uiribus tuis Prius nec poſſes qui impar es
iuſtitiæ titulis eſſe ſuccedentibus æqualis Minus autē
uiro iuſto quateris ſꝫ grauius a cæteris uulnerariis: Il
lius ſunt magna: ſed nec minora ſunt tua. Itāq3 ipſe
magnus es qui ſequeris magnum: Unus hic fuit Iob
patriarcha maieſtatis cultor inuictus æqualitatis ſenſi
bus opulentus et diues cultus illuſtriū meritorꝫ præco
extitit dominus cum inimicæ factionis inſtrumenta ſe
ralia laudis pconio puenirit Animaduertiſti filiū meū
Iob qr nō eſt illi ſimilis quiſq̄ꝫ in terris homo ſine q̄re
la uerus dei cultor abſtinenſ ſe ab oī opere malo et per
manēs i innocentia ſua et in ſimplicitate cordis ſui Igr̄
cum ex diuino pmiſſo hoſtilibꝫ iaculis quateretur: cū
q3 frequens lachrymis in ſinuatis truculenta pulſaret
emergentes ictus patientiæ clipeo debellauit malorū
q3 ingruentius ſiluam feralem ſatis atq3 trucibꝫ plenā
obicibuſ iuſtitiæ robuſtus ocurrit. Ille inimico turbine
adēptis opibus nō ſentit aliquod dānū qui lucrū dāniſ
fuenit: qui dn̄m peccatoris ſenibus portabat incluſum
Ille cum edificium cōcuſſis angulis uis repentina tor
q̄ret in lapſum liberis ſubductus orbatur: et fide ſtabi
lis et immobilis pdurabat. Cuius et innoxia membra
atq3 dominio plena cū beſtiarꝫ legionibus uermiarent
et plagarum in feſtis ictibꝫ corpus: et uermiū globꝫ p
cuniculos cō foſſe carnis pernicioſus erraret: intra uul
nera iuſtus incolumis militabat. Et quē peſtilentibus
plagis rabies infeſta carpebat hoſtiles turbies trāquilli
tate mentis ut cederent perſerebat Iuſtus uapulando
uicit inimicos cædendo defecit. Huic ſuorum negatur
ſeruitium famulorum circa te tui funguntur ſeruilibus
miniſtrorum. Te amic frequenti acceſſu cōſolātur et do
lent: ut ſi natura permitteret hoc onus tecum portarent
Una eſt frater: una eſt animi uirtus quæ nos ex huius
uitæ turbinibus quaſi de pellago eruens in portus trā
quilitatis inducat En dies pronis lapſibus accelerat in
occaſus Ecce mundus imūdus ſordibus ſenectutis ro
tatur in lapſum ? Ecce nos ſuffragio mortis uictores
ſuſcipit cælum ? Cūcta nobis euadentibus pereūt: et oc
caſu: iam finitis non reditura ſorbētur ? Apud nos poſt
pditum mundum poſt corporis mortes ſanata ſunt oīa
lætabimur īcolumitate membrorum ubi uita nullo mor
bo uexatur. Ideo i te frater officia corporis impedita
præſtantiſſimus animus illuſtri ducatu ita gubernet et
et regat: ut hæc calāitas corporis ſit occaſio uotiua uir
tutis. Non enis eſt arbor ſolida nec robuſta niſi quæ aſ
ſidui turbinis incurſione ſtipitibus concuſſis huc atq3
illuc inclinata tentatur in qua ſæpe uentorum turbinum
flamen incurrat Ipſis enis uexationibus cōſtringitur
pmitur: fixiſq3 radicibꝫ citius roboratur. Ita nos mor
dacibus flagellis malorum frequentium munimur ex
tenſi corrigimur uerberati: conſtringimur cæſi: carēus
ſquallorībus dum longis caſibus uentilāur. Ergo inter
erubeſcētes in mābuſq3 miſerius affectoſ artus regnet
cæleſti uigore robuſta atq3 incolumis uirtus qua ferā
tur contraria et illa commoda quæ uocantur aduerſa
Inter ipſas anguſtias ſapiens amminiculo ſolaminis
pari lætatur et pubeſcit et ambitioſa ratione ampliatur
et uinit. Ignorat deniq3 quæ patitur qui memor eſt in
uictæ uirtutis. Qui ducatu rationis pleroſq3 comperit
fuiſſe malis opreſſos malos et malo ſuo magiſtra rati
one auctos atq3 nutritos. Ergo tibi patent ſolatia rati
onis : ut iam pro commodis habeatur calamitas cor
poris: quæq3 iacet totius corporis maſſa captiua Sꝫ
redditura ueniet reſurrectio te incolumem reditura q̄
q3 tota in te membra ſunt occupata ſed lingua in lau
des domini quottidiano nutriatur argumento copias
laudis in regnis cæleſtibuſ narratura. Dominus te me
dicina cæleſti confoueat et ſub tali pondere inflexibili uir
tute dura repermittat.

Beati Hieronymi epiſtola hortatoria de perferendis
opprobriis quæ i quibuſdam exemplaribus ad Ocea
num inſcribitur qua docet teſtimonio ſcripturarum bea
tos eſſe qui uariis tentationibus comprobāur. Illos
infelices qui humanam laudem aucupantur Sꝫ nulli
to infelitiorem qui iuſtos uiros ſeculum contemnē tes
i rident nos conſideratiōe ſaluatoris qui nobis tāta
ſuſtinuit ad tolleranciā paſſionū ac detractionū initiās

DIVERSORUM opprobrii tri
bulationes multiplices quibuſdam
inſidiantibus te ſuſtinere cognoui
Cuius rei cauſa non tantum ſi hæc
refellas doleo quantum gratulor ſi
libenter excipias. In hoc enim no
bis chriſti oſtenditur Fides : Timor cernitur et Mani
feſtatur mors : ſi opprobriis et temtationibus pro
ſuo nos gratiantes ſubiungemus nomine. Et hoc
nobis non contrarium debeat eſſe ſed gratus pro eo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

uel parua ꝑpeti qui maiora pro noſtra ſalute ꝑpeſſus
ē Præſertiꝫ cũ ſciãus regnũ cæloꝝ nõ ſine uariis tẽta
tionibus adipiſci ut ſcriptũ ē Oportet nos ꝑ multas
tribulatiões itroire in rgnum dei Si ergo ꝑ multas tri
bulationes cæleſtis quibuſdam regni aditus apitur: illiſ
utiqꝫ clauditur qui nolũt ſuſtineꝛ uel paucas. Oportet
ergo nos diuerſa tẽtationũ gña et tribulationum æquo
aīo perpeti ꝑ quæ nobis cæleſtis ianua promittitur ape
riri. Beatus apoſtolus Jacobus nos hortatur et docet
quales i tribulationibꝫ ẽe debeamus: cũ dicit. Omne
gaudiũ exiſtimate fr̃es mei cũ i tẽtationes uarias incidẽ
ritis. Unde ſatis ꝑpoſterũ et cõtrariũ ē nos i huiuſmõi i
rebꝫ mœſtitia aliqua fatigari: in quibꝫ gaudiũ potius ui
bemur habere ꝙ luctũ Et alibi illud aplũs dicit Beatuſ
uir qui ꝑmanet i tẽtationibꝫ: qm̃ cuꝫ probatus fuerit ac
cipiet coronaꝫ uitæ: quã repromiſit deus diligẽtibus ſe
Uide ergo quãtum hoi tentatio proſit ꝑ quam beatitu
dinem cõſequitur et coronã. Sed illud itelligendum ē
cuꝫ ita dicit qm̃ cũ probatus fuerit accipiet coronã uitæ
quã repromiſit deus diligẽtibꝫ ſe Illos iquit probatos
et ab hīs deũ diligi qui ob noīnis eiuſ cãs in tentatione
ꝯſtiterit quibꝫ merito corona ꝓmittitur. illoſ uero ĩpro
bos et nullius uitæ præmio dignos: quos nulla uexa
tionũ cã uexarit: Qua propter et nos gaudere i tentati
onibꝫ et portare debemus per quas et probati æternæ
uitæ præmio coronemur. Hoc ẽt ipſe dñs i euãgelio ſuo
declarauit dicẽs Beati eſtis cũ uos maledicẽt et ꝑſeqn̄
tur et dicẽt oẽ malũ aduerſuꝫ uos ꝑꝑ iuſtitiã Gaudete
et exultate qm̃ merceſ uĩa copioſa ē in cælis Quis ergo
poſt huiuſmõi uocẽ tentari ſe nõ ſinat? Quis ab hoibus
ꝑſequi ſe iuſtitiæ cã non optet? Quis nõ tribulari uellet
Quis ſe nõ maledici deſideret: ut mereatur chriſti uoce
laudari et cæleſti copioſaqꝫ mercede munerari? Utinã
ob dñi mei nõen atqꝫ iuſtitiã cũcta iſideliũ turba me ꝑ
ſequatur et tribulet: utinã i opprobriũ meũ ſtolidus hic
mũduſ exurgat tm̃ ut ego merear a chriſto laudari et ſuæ
pollicitationis ſperare mercedem Grata itaqꝫ et deſide
rãda tentatio eſt cuius præmium ſperatur a chriſto i cæ
lo: Nec maledictio grauis ꝙ diuina laude mutatur. Su
ſtineamus ergo nos paululuꝫ in hac uita tẽtari ut æter
nam poſtmoduꝫ poſſimus pro temporali capere tenta
tione mercedem. Dominum quoqꝫ opprobria ꝯtracti
oneſqꝫ patiẽter et leuiter toleremus ut domini laudibꝫ
digni eſſe poſſimus. Nam ſi humanam laudem quæri
mus diuinam amittimus: Quiſquis enim ab homini
bus laudatur a chriſto culpatur ſicut ſcriptum eſt Ue uo
bis diuitibꝫ qui conſolationem ueſtrã habetis. Ue uo
bis qui ſaturati eſtis qꝛ eſurietis. Ue uobis qui ridetis
et iocatis nunc quia lugebitis et flebitis Ue cum bene
dixerint nobiſ omnes hõies. Uide ergo ꝙ grauis et
moleſta ſit humana laudatio cũ ita dominus commina
tur Homines enim animales et terreni non niſi quæ tẽ
poralia ſunt diligunt et terrena et quæ diligunt hæc lau
dare uidentur De illis ſcriptuꝫ eſt Omne animal diligit
ſimile ſibi: et ſic omnis homo ſecundum gẽus ſuũ lau
dat opes: diuitias et epulas et eos qui precioſis et mol
libus gloriantur in ueſtibus: quæ omnia lex ſancta pro
hibet atqꝫ cõdemnat. Eos uero qui dilectione et timo
re dei cogente abiiciunt hæc omnia et ſecundum legis
ordines ſe exhibent irrident atqꝫ ſubſannant Infelices
atqꝫ miſeri ſuorum nimietate cæcati. quibus non ſuffi
cit qd̃ propria nolũt lugeꝛ pc̃ata adhuc iſup eos qui lu
geꝛ uidẽtur irridẽt et ſubſãnatiõe hẽnt quoſ ꝯtbuerant
imitari ſꝫ uẽiet tẽps ut eoꝝ riſuſ uertatur i luctũ quibꝫ
nũc nĩ planctus ē riſus: et ut ſe fuiſſe diuiteſ lugeãt qui
nunc chriſti pauperibꝫ impudenter inſultant De quibꝫ
ſcriptura dicit Tunc ſtabunt iuſti i magna conſtantia ad
uerſus eos qui ſe anguſtiauerunt: et qui abſtulerunt la
bores eoꝝ. Uidentes turbabuntur timore horribili et
ſubitatione inſperatæ ſalutis Dicent intra ſe pœnitentiã
agentes et præ anguſtia ſpiritus gemẽteſ. Hi ſunt quos
aliquando habuimus in deriſum: et in ſimilitudinẽ im
properii. Nos inſenſati uitam illoꝝ exiſtimauimus inſa
niam: et finem eorum ſine honore. Quomõ ergo cõpu
tati ſunt inter filios dei et inter ſanctos ſors illorũ eſt?
Ergo nos errauimuſ a uia ueritatis: et iuſtitiæ lumẽ nõ
luxit nobis: et ſol non ortus eſt nobis laſſati ſumus in
iniquitatis uia et perditionis: et ambulauimus in ſoli
tudines difficiles: uiã autẽ dñi ignorauimuſ. Quid no
bis profuit ſuperbia? aut quid diuitiaꝝ iactatio contulit
nobis Tranſierunt omnia iſta tanꝙ ũbra. O ſi hæc nũc
glorioſi et diuites lugerent: et qui alios irridẽt dũ tem
pus eſt et ipſi ſe flerent et nõ neceſſe haberet eo tẽpoꝛ
gẽere quo nullius iã gemitus fletuſqꝫ proficiet? Cuiuſ
temporis iudiciuꝫ beatus apoſtolus Jacobus cernitur
memorãꝫ duꝫ diuites ut in præſenti ſe lugeãt hortatur
et comonet dicens Agite nunc diuites plorate ululan
tes i miſeriis quæ aduenient uobis: Diuitiæ ueſtræ pu
trefactæ ſunt et ueſtimẽta ueſtra a tineis comeſta ſunt:
Aurus et argentum ueſtrũ eruginauit et erugo eorũ in
teſtimonium uobis erit et manducabit carnes ueſtras
ſicut ignis Epulati eſtis i luxuriis enutriſtis corpora ue
ſtra in dei occiſionis. Sciebat eni ꝙ quiſquis ſe i præſẽ
ti tempore fleſſet iſuturo nõ fleret Hoc et ipſe dominus
dicit Beati qui lugent quoniaꝫ ipſi cõſolabuntur Qui
lugent inquit hoc tempore ipſi poſtmodũ cõſolabũtur
a chriſto Ridentibꝫ uero dicitur Ue uobis qui ridetis
nũc: quia lugebitis Sed quis putet quod dñs genera
liter omnibꝫ ridentibꝫ cõminetur: Cum alibi ſcriptura
dicat Uir autẽ ſapiens tacitus ridebit Eſt ergo ſine cri
mine riſus et eſt riſus i crimine Sapientis riſus nihil i
ſe criminis habet Ille uero idignus eſt qui ſanctos et
eos qui ſe dõ exhibẽt irridet de quo dictũ ẽe puto Qui
irridet iopẽ ad iracũdiaꝫ prouocat eum qui fecit illum
Sed quis eſt iſte iops cuius ſubſannationis cauſa dñſ
prouocatur ad irã niſi ille qui hũanas terrenaſqꝫ opes
idcirco cõtempſit ut ille placeret paup cui difficile opu
lens placere potuiſſet. Merito illis iraſcitur dominus
qui propter ſe pauperem factum irridere ñ metuunt Ir
ridebant enim ſcribæ et phariſæi chriſtum: quia diuitiaſ
contempſerit: ſicut ſcriptum eſt Hæc audientes ſcribæ
et phariſæi qui erãt auari irridebant eum. Habemus et
nos ſcribas habemus etiam phariſæos qui nunc chri
ſti diſcipulos ſpernẽtes diuitias irrident ſicut illi irriſere
dominum ac magiſtrum Sed dicendum eſt eis quod
illis tunc temporis dictum eſt Uos eſtiſ qui iuſtificatis
uos corã hominibꝫ Quod enim hominibus altum eſt
abominatio eſt apud deum Nõ oportet ergo nos quo
rondam riſu uel ſub ſãnatione conteri Cum etiaꝫ ipſũ
dominum a talibus non ignoramus irriſum: ſꝫ exulta
re potius et gaudeꝛ debemus ſi et nos illa omnia quæ
et dominus noſter ante pertulit perferamus Receptu
ri etiam pro ipſa ſubſãnatione mercedem Quia nihil
eſt quod nobis pro chriſti nomine ſine præmio irro
getur Uide ergo ꝙ beati ſunt atqꝫ feliceſ quibus etiaꝫ
inſipientium riſus proficit ad ſalutem Ita etenim do
minus diligentes ſe diligit: Ita ſe timentes honorat ut
nec irrideri eos gratuito ſinat quibus et pro ſubſanna
tione retribuit ultionẽ Hæc igitur tu ſapiens ſanctaqꝫ
anima uide: ne inſipientium et infideliũ fabulis terea
ris: quo minus ea quæ ſunt legis facias. Neqꝫ dege
hẽnæ ignibꝫ nos hoĩuꝫ fabulæ poterũt liberare uel ri
ſus ſed chriſti tior atqꝫ iuſtitia. Nolo te i hac ꝑte cõ
fũdi ſi tibi pro chriſti nõine uel opa pitus et uanis ho
minibꝫ ꝯrogetur: quibꝫ et ureꝝ ꝑitat ſꝫ gaude potiuſ et
lætaꝛ ſciẽs tibi ĩpoſitã et pro ipſa ꝯrogatiõe mercedes

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Nam ſatis iniquū et impium eſt: ſi tu tibi pro eiuſ noīe
nec detrahi patiaris qui propter te tanta perpeſſus eſt
Quā uero graue pro dño nō ſuſtinere oīa q̄ aduenerit
in hac uita: ſiue dāna ſiue derogatiōes ſuſpitiōes d̄trac
tiones uel cætera qñ ille cuꝫ deus et dei filius eēt pro
ſalute tua opprobria hoīus iuriaſqꝫ ſuſtinuit. Valde
ab eo aliēus ē qui nec detractiones ſaltē ſuſtineꝛ cōtē
tus ē. Nā quomodo eū amare dicimus ſi pro eo nihil
ſuſtinere pati ſumus? Qd̄ ſi i nobis eſt ipſius uera dile
ctio q̄cūqꝫ pro eius nomīe quāuis grauia irrogentur
exigua cenſēus et dicius: Parua ſūt iſta q̄ patiur maio
ra ille pro uita nr̄a ꝑtulit Nihil nobis dignus pro eius
noīe irrogatur Qd̄ ſi ſentētiæ ipſius memores ſumus
itelligēus. Ait enīꝫ Nō eſt diſcipuluſ ſup mḡm nec ſer
uus ſup dñm ſuuꝫ Si pr̄emfamilias belzebub uocaue
runt quāto magis dōeſtici eius? Et nos ergo diſcipuli
ſi dōeſtici chriſti ſumus debēuſ opprobria detractiōeſ
qꝫ āplecti ſuſtinere libenter et æquo aīo ea oīa ferre q̄
pro nobis et dñs ꝑtulit noſter. Qui uero hæc ſuſtinere
nō uult nec diſcipulū eius ſe depromat eſſe nec ſeruuꝫ
nec filius nec domeſticus Ille enīꝫ inocens imaculatuſ
intactus in quo nulla potuit peccati macula reperiri de
quo propheta ꝑdixerat. Qui peccatuꝫ nō fecit nec do
lus iuentus eſt in ore eius pro nobis ſacrilegis et pec
catoribus et æterno ſupplicio mancipatis tāq̄ atrociſſi
mus reus ab iiquis iuditio ſiſtitur: flagelliſ cæditur ſpu
tāinbs irridetur et noſ pp eū cōfundiur erubeſceꝛ quī
propter nos tāta ꝑpeſſus ē ille enīꝫ pro ſalute nr̄a dor
ſus uerberibꝫ ſputāinbs faciē maxillā palmis nō cōfū
ditur parare et nos pro eo leue eſt cōfundiur audiē cō
uitiū Gaudeāus potius et lætēur ſi pro tā magnis eiuſ
et pro nr̄a ſalute paſſiōibs: uel parua ſuſtineāuſ Cæteꝝ
q̄ nobis ſpes ē ſi ob eū audire blaſphemiā aut ſuſtineꝛ
confundiur qui nr̄i cā de cælo deſcendit ad terras et ut
nos exaltaret hūiliauit ſe et cū imortaliſ eſſet mori cō
tentus ē ut nos de æterno mortis laqueo liberaret. Co
ronatus eſt ſpinis ut nos qui ante ſpinei et infructuo
ſi ſteteramus fructum bonæ arboris apportaremus.
Felle et aceto potatus eſt ut in nobis iam nec fellis
amaritudo nec aceti eſſet aſpitas Filius hoīs factus
eſt ut nos dei filios faceret Vide ergo ſi pro iſto cōfū
di debēus aliquid ſuſtinere. Vere illa ē aīa felix et āge
lis exæquāda: q̄ pro noīe et ope chriſti tanta quāta ille
ſuſtinuit uoluerit ſuſtinere Cæteꝝ grāde ꝑiculus ē iuſti
tiæ eius erubeſcere uiuere qui nr̄as iiuſtitias nō erubuit
ſuſtinere. Deinde ſi æquo aīo ꝑferāus id ipm quo nobiſ
detrahere uideatur iniuſte laudari nos potiuſ q̄ accuſa
ri probāus. Nam quid aliud faciunt cuꝫ uera de ſāctis
dicunt: niſi ut ea dicāt q̄ facius ieiunios abſtinētes ſo
brios qui iā delitiiſ nō delectāur et epulis qui diuitias
ſpnimus et ꝑcioſis non gloriamur in ueſtibꝫ: qui auri
cupiditate minime captiuāur qui non adipiſcimur argē
tuꝫ: et quæ hūana uanitas uidetur āplecti contēnimus.
Nullus hic cōfuſionis locus ē nulluſ uerecūdiæ adituſ
illi magis erubeſcere debent atqꝫ confundi qui ea q̄ ſā
ctis diſplicēt cōcupiſcunt Erubeſcant ergo ebrioſi uora
ces iniuſti raptores adulteri et quicūqꝫ ſuis gloriātur
in malis quos gehennæ ignis expectat et quibꝫ ſuppli
tia ꝑparantur æterna Facientes āt dñi uolūtates cōfū
di nō debent In quibꝫ nulla cōfuſiōis ē opa O q̄ indi
gnus ē atqꝫ ꝑpoſterius ut iuſti cōfundātur i boīs et pec
catores gloriētur i malis. Videat ergo aīa deo deuota
ne inſipientiuꝫ: riſus eā aut ſtultorū hoīus uaniſſimus
ſermo cōfundat: a ſuo propoſito retrahat. In quo ma
gis ꝑ dies ſingulos proficere debet in melius. Videat
ne quis a tiore chriſti ſe reuocet ne quis ab eius dile
ctiōe diuellat propter quēs omnē ſæculi gloriā pōpāqꝫ
cōtēpſit: cui nihil dignus pœnitentiæ cōparauit quēs pa

rentibꝫ filii quēs liberis patres et quēs cōingiis ꝑferūt
cōtinentes. Creſcat in nobis quotidie amor chriſti cre
ſcat fides quia magna nos pro dei tiore merces expec
tat tantum ne ab eius cultura uel opere ſemel deuota
mens ſe retrahat: ei dicetur Habeo aduerſus te pauca
qd̄ charitatem tuā priorem reliquiſti. Unde certum eſt
non hominibꝫ placere ſꝫ chriſto nec humanā laudeꝫ q̄ri
ſed diuinā. Quid prodeſt ſi illi noſ laudent quibus pla
cere peccatū eſt Quid ue obeſt ſi uitueꝛēt? Cur nō plus
uituperatio prodeſt q̄ obeſt laudatio? Audiāus magis
q̄ ille uas electionis doctor gentiuꝫ dicat: et quo nos
ne hominibꝫ placere uellemus hortatur exēplo Si ho
minibꝫ iquit placeꝛ uellē chriſti ſeruus nō eſſeꝫ: Unde
nulli dubiuꝫ eſt eos chriſto ſeruire nō poſſe qui homi
nibus optant potius q̄ chriſto placere Contenti ergo
ſint eum ſumus hominibus diſplicere tantuꝫ ut chriſto
placeamus. nec eorum laudibus delectemur: qui non
alios q̄ ſibi ſimiles laudant. Nos potius laudēt pro
phetæ et apoſtoli Laudet in euangelio ſuo chriſtuſ tūc
erimus uere felices: ſi a talibus laudari digni fuerius
Omnium enīꝫ horuꝫ uoce laudābimur ſi quæcūqꝫ do
minus ꝑ prophetas uel apoſtolos uidetur ꝑcepiſſe ſer
uauerimus. Nos igitur detrahentibus cunctis et uitu
pantibꝫ in uniuerſis ſimus obrii ſancti humiles et pu
dici et deum ſemꝑ fideli corde ꝑcemur ut ipſe ſemꝑ in
mēte ſit et lex eius noſtro ſemꝑ in pectoꝛ ut poſſimus
prophetica loqui uoce Pro eo ut me diligerent detra
hebant mihi: ego autem orabam pro eis Et alibi hūili
abam in ieiunio animā meam et factuꝫ eſt mihi oppro
brium. Et poſui ueſtimentum meum cilicium et factus
ſum illis in parabolam. Et iterum Genua mea infir
mata ſūt ieiunio et infirmata eſt caro mea ꝑpter ole
uꝫ. Et ego factus ſum opprobrium illis uiderūt me et
mouerunt capita ſua. Adiuua me domine deus meus
Vides ergo omnes prophetas et ſanctos propter hoc
ſemꝑ hominuꝫ ſub ſānatiōes pertuliſſe qui deo uellēt
fideliter ſeruire. Hoc et aplūs ait Fidelis ſermo in hoc
enim laborāus et maledicimur: q̄r ſperāus in deū uiuū
qui ē ſaluator oiuꝫ maxime fideliuꝫ Quid plura niſi ut
ſæpe iā diximus cur ſuꝫ quē in tiore dei cœpiuſ coſum
memus. Scius cæteris in amoꝛ dei formā cuſtodiētes
ne quis in nobis aliquid ſcurrilitatis reprehendat aut
uanitatis ſꝫ magis quicquid eſt grauitatis et modeſtiæ
q̄r chriſtiani uita omnibus in ſpeculo poſita eſt. Qui ēt
ſi quippiam tinnbauerit: iā cæcidiſſe iactatur et amplius
etiam dicitur q̄ uidetur Simus ergo ſapiētes: graues
quieti: nūq̄ uanitatem: nūq̄ opera hominuꝫ: lingua
noſtra loquatur: ſed ſine intermiſſione legē dei nr̄a me
ditetur Tūc ſi quis ſteterit ſuæ ſalutis inimicus qui ſub
ſannet et detrahat et derideat Hæc nō ſolum non me
tuamus ſed potius gaudeamus: et hinc nos aliquate
nus conſolemur ſi mereamur odio magis ſæculi uiueꝛ
q̄ chriſti Caueāus quoqꝫ ābulare indecēter et iquiete
ſic et ſanctus aplūs mōet dicēs Rogo āt uoſ ut ſubtra
hatis uos ab oī frē āmbulāte inordinate et nō ſecūdū tra
ditionem quā accepit a nobiſ cū hæc a nobiſ oia oino
nr̄a uirtute fuerit cuſtodita quicūqꝫ putauerit derogan
dus nobis propheticæ ſimus ſētiæ memoreſ ꝑ quā do
minus ſui nominis cā tribulantes hortatur dicēs Et tu
fili hominis ne timeris eos neqꝫ paueas a facie eoruꝫ
qm̄ inſanient et cōuenient aduerſus te In gyro et in
medio ſcorpionū tu habitas: uerba eoruꝫ ne timeris et
a facie eoruꝫ ne paueas. Et alibi dicit Audite me qui
noſtis iudiciū populus meus i quoꝝ corde lex mea ē
Nolite timeꝛ opprobria hoīuꝫ: et blaſphemias eoruꝫ
ne metuatis: quia ſicut ueſtimentuꝫ ita ꝑ tēpus deficī
ent et ut lanea cōedet eoſ tinea iuſtitia āt mea i æternū
māet ſalutaꝛ uero meum i ſeculum ſeculi ſeruandum.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

præ omnibꝫ ne alterius laudē uelimus ſeruaē ꝙ chriſti
ut et nos cuꝫ propheta poſſimus dicere Apud te laus
mihi in eccleſia magna Et iteꝝ Tāꝙ prodigiū factus
ſum multis et tu adiutor fortis: Et iterum Maledicent
illi et tu benedices. Qui inſurgunt in me cōfundantur:
ſeruus autē tuus lætabitur i te. Hæc ad cōſolationem
in dei timore deuotis mentibꝫ prout igenii tēuitas po
tuit proſecutuſ ſum breuiter. Nunc ſupereſt: ut aliquid
āplius faciat mēs deuotæ ꝙ nr̄a paruitas ſufficit āmo
nere. Salutate omnes qui diligunt dn̄m noſtrum ieſū
chriſtum: cui cuꝫ patre omnipotente ſit ſalus uirtus et
gloria cum ſpiritu ſancto et nunc et ſemper et in omnia
ſæcula ſæculorum Amen.

¶ Incipit Tractatus xiii. tertiæ partis principalis In quo
funebres epiſtolæ et epitaphia de cunctoꝝ iſerūtur qui
bus et eoꝝ uita laudatur et ſuperſtites conſolantur :

¶ Epitaphium Nepotiani ad Heliodoꝝ Epiſcopum. In
quo illius uita ante et poſt ſacerdotius religioqꝫ deſcri
bitur et de uiciſſitudine quoqꝫ rerūꝫ humanarūꝫ de re
pentino et inſelici principum exitu de calamitate tēpoꝝ
clade exercituꝫ romanoꝝ et uaſtatione prouinciarum
quaſi tragicus ſermo perſcribitur Et ad extremus He
liodorus Epiſcopum Nepotiani auūculum conſolatur

GRANDES materias ingenia par
ua non ſufferunt et in ipſo conatu
ultra uireſ auſa ſuccumbūt. Quātoqꝫ
magis fuerit quod dicendum eſt: tā
to magis obruitur qui magnitudinē
rerum uerbis non poteſt explicare.
Nepotiānꝰ meus tuuſ nr̄: imo xp̄i et qr chriſti idcirco
pluſ noſter: reliquit ſenes: et deſidrii ſui iaculo uulnera
tos intolerabili dolore confecit Quē hæredē putauius
funus tenemus Cui iam meum ſudabit igeniū? Cui lit
terulæ placeē geſtient? Ubi ē ergo ill' ἐπῳδιος ηστ et
cygneo canore uox dulcior Stupet animus mānꝰ tre
mit caligant oculi: lingua balbutit. Quicquid dixero qr
ille nō audit: mutum uidetur. Stilus ipſe quaſi ſentiēs
et cæra ſubtriſtior uel rubigine uel ſitu obducitur: quo
tienſcūqꝫ nitor in uerba prorumpere et ſup tumulum
eius epitaphii huius flores ſpargere totiēſ lachrymis
implētur oculi et rēouato dolore totus iſunei ſū Mo
ris quondāꝫ fuit ut ſuper cadauera defunctoꝝ in conti
one pro roſtris laudes liberi dicerent et inſtar lugubri
um carminūꝫ ad fletus et gemitum audientiū pectora
concitarent En rerum in nobis ordo mutatus eſt: et in
calamitatē noſtrā pdidit ſua iura natura. Quod exhibe
re ſenibus iuueniſ debuit: hoc iuuēi exibuimus ſenes
Quid igr̄ faciā Iungam tecum lachrymaſ. Sed apoſto
luſ prohibet chriſtianoꝝ mortuos dormientes uocās
Et dn̄us i euāgelio. Nō eſt mortua puella: ſed dormit
Lazarus quoqꝫ qr dormierat ſuſcitatus ē: læter et gau
deā qr raptus ē: ne malicia mētē eius mutaret. qr pla
cuerat deo aīa illius: ſꝫ inuito et repugnāti per genas la
chrymæ fluūt: et iter præcepta uirtutuꝫ reſurrectioniſqꝫ
ſpem credulā mētem deſideriū frāgit affectus: O mors
quæ fres diuidis et amore ſociatos crudelis ac dura diſ
ſocias: Adduxit urētem uētum dn̄s de deſerto aſcēdē
tem qui ſiccauit uenas tuas et deſſolauit fōtē tuū. De
uoraſti quidem Ionam ſꝫ et i utero tuo uiuus fuit por
taſti eū q̄i mortuū ut tēpeſtaſ mūdi cōquieſceēt et nini
ue nr̄a illiuſ pcōio ſaluaretur. ille ille te uicit illete iugu
lauit fugitiuuſ propheta qui reliquit domū ſuā dimiſit
hēditatē ſuā ddit dilectā aiā ſuā i māuſ quærētiū eā qui
poſeæ tibi quōdā rigidus miabatur. Ero mors tua O
mors ero morſuſ tuus iſerne. Illiuſ morte tu mortua
es. illius morte nos uiuimus. Deuoraſti et deuorata

es. Dūqꝫ aſſumpti corporis ſolicitaris illecebra: et aui
dis faucibꝫ predā putas iteriora tua aduncho dēte cō
foſſa ſūt. Grās tibi chriſte ſaluator de tua agius ēatura
qd tam potētem aduerſariū nr̄m dum occideris occidi
ſti. Quis ante te miſerior hoīe qui æternæ mortis ter
rore proſtratus uiuēdi ſenſuꝫ ob hoc tātum acceperat
ut periret. Regnauit enim mors ab Adā uſqꝫ ad Mo
yſen ēt i eos qui non peccauerāt i ſimilitudinē præua
ricationis Adæ Si Abrahā et Iſaac et Iacob i inferno
quis i cælorū regno? Si amici tui ſub pœna offendētis
Adam et qui non peccauerāt alienis peccatis tenebā
tur obnoxii: quid de his credēduꝫ eſt qui dixerūt i cor
de ſuo nō eſt deus? qui corrupti et aboīnabiles facti ſūt
qui declinauerūt ſimul inutiles facti ſūt: i uoluptatibꝫ ſu
is nō eſt qui faciat bonum nō eſt uſqꝫ ad unūm quod ſi
Lazaruſ uidetur i ſinu Abrahæ i locoqꝫ ifrigerii quid
ſimile iſernus et regna cæloꝝ? Ante chriſtū Abraham
apud iferos: poſt chriſtum latro i paradiſo. Et iccirco i
reſurrectiōe eius multa dormiētiū corpora ſurrexerūt
et uiſa ſunt i cæleſti hieruſalem. Tūcqꝫ cōpletū eſt illud
elogiū. Surge qui dormis: et eleuare et illuminabit te
chriſtus. Ioānes baptiſta i heremo perſonat. Pœnitē
tiā agite: appropinquabit enim regnū cæloꝝ A diebus
Ioannis baptiſtæ regnū cælorum uim paſſum ē et uio
lēti diripiūnt illud Flāmea ille rūphea cuſtoſ paradiſi et
præſidētia foribus cherubin chriſti reſtincta et reſerata
ſunt ſanguine. Nec mirum hoc nobis in reſurrectione
promitti: cuꝫ omnes qui in carne non ſecundum carnē
uiuimus municipatus habeamus in cælo et hic adhuc
poſitis dicatur in terra Regnum dei intra uos eſt. Ad
de ꝙ ante reſurrectionē chriſti notus tantum erat i iu
dæa deus in iſrahel magnum nomen eius et ipſi qui
nouerunt eum tamen ad inferos trahebantur. Ubi tūc
totius orbis homines ab India uſqꝫ Britanias a rigida
ſeptentrionis plaga uſqꝫ ad feruores atlantici oceani.
Tam innumerabiles populi: et tantarum gentium mul
titudines ꝙ uariæ linguiſ habitu tam ueſtiſ et armis piſ
cium ritu et locuſtarum: et uelut muſcæ et culiceſ cōteē
bantur Abſqꝫ notitia et enim creatoris ſui omnis hō
pecus ē. Nūc uero poſt paſſionē chriſti et reſurrectionē
eius cunctaꝝ gentiuꝫ uoces et litteræ ſonant Taceo de
hebræis græcis et latinis : quas nationes fidei ſuæ in
crucis titulo dominus dedicauit Immortalem animas
et poſt diſolutionem corporis ſubſiſtentem Quod et
Pythagoras ſomniauit Democritus non credidit: i cō
ſolationē dānatiōis ſuæ Socrates diſputauit i carcere
Indus. Perſa Gothus Egiptyuſ philoſophantur Beſ
ſorū feritas et Pellitoꝝ turba populorū qui mortuoꝝ
quōdā iferiſ hoīeſ imolabāt: ſtridorē ſuū i dulce crucis
fregerunt melos et totius mundi una uox chriſtus eſt.
Quid agimus anima? quo nos uertimus? quid primus
aſſumimus? quid tacemus? Exciderūt ne tibi præcepta
rethorum et occupata luctu : oppreſſa lachrymis: præ
pedita ſingultibꝫ dicēdi ordinē nō tenes? Ubi illud ab
infantia ſtudium litterarum? et Anaxagoræ et Telamo
nis ſemper laudata ſententia. ſciebā me genuiſſe mor
talem Legimus crantorem cuiuſ uolumen ad cōfouen
dum dolorem ſuum ſecutus eſt Cicero Platonis: Di
ogenis Clytomachi Carneadis Poſſidonii ad ſedādoſ
luctus opuſcula percurrimus: qui diuerſis ætatibus di
uerſorum lamenta uel libris uel epiſtolis minuere ſūt
conati ut etiam ſi uoſtrum ingenium areret de illoruꝫ
fontibus poſſit irrigari: Proponunt innumerabiles ui
ros et maxime Periclē et Xenophōtē ſocraticū quorū
alter āiſſis duobus filiis corōatus in cōcione diſſeruit:
Alter cū ſacrificās audiſſet filiū i bello occiſū dpoſuiſſe
coronā dr̄ et eādē capiti ipoſuiſſe poſtꝙ fortiter i acie
dimicātē ippit cōcidiſſe quid mēores romanos duces

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quoꝝ uirtutibꝫ q̃ſi quibuſdã ſtellis latiæ micãt hiſtoriæ
Puluillus capitolij dedicãs mortuũ ut nũtiabatur fili
us ſubito ſe iuſſit abſente ſepellire Lucius Paulus ſep
tes diebus inter duoꝝ exequias filiorũ triũphanſ urbẽ
ingreſſus ẽ· Prætermitto maximos : Catones: gallos:
Piſões: Brutos ſceuolas. Metellos: ſcauros: marioſ
craſſos marcellos atqꝫ aufidos Quoꝝ nõ mĩor ĩ luctu
q̃ȝ in bellis uirtus fuit et quoꝝ orbitates in cõſolatõiſ
libro Tullius applicauit ne uideař potius aliena q̃ȝ nr̃a
q̃ſiſſe quãq̃ȝ et hæc ĩ ſuggillationẽ noſtri breuiter dicta
ſit ſi nõ pſtet fideſ quod exhibuit infidelitas. Igr̃ ad nr̃a
ueniãus Nõ plangã cũ Iacob et dauid filios in lege
morientes: ſꝫ cũ chriſto ĩ euãgelio ſuſcipiã reſurgẽtes
Iudæoꝝ luctus chriſtiãorũ gaudiũ ẽ . Ad ueſpꝰ de
morabitur fletus et ad matutinũ lætitia. Nox pceſſit di
es appropinquauit . Vnde et moyſes moriẽſ plãgitur
Ieſuſ abſqꝫ funeř et lachrymiſ ĩ mõtẽ ſepellitur . Quic
quid ď ſcripturis ſup lamentationẽ dici poteſt nos eo
libro quo Paulã romæ cõſolati ſumuſ breuiter explica
uimus: Nũc nobis p aliã ſemitã ad eundẽ locũ pueniẽ
dũ ẽ: ne uideãur pterita et abolita quõdã calcare ueſti
gia. Scimuſ quidẽ Nepotiãus nr̃ũ eẽ cũ chriſto et eũ
ſcorũ mixtũ choris Qđ hic nobiſcũ eminus riabatur
in terris et eſtimatiõe quærebat tibi uidentes cõminus
dicere Sicut audiuimus ita et uidimus in ciuitate dñi
uirtutũ in ciuitate dei nr̃i. ſꝫ deſideriũ abſente eius ferř
nõ poſſumuſ nõ illius ſꝫ nr̃as uicẽ dolentes Quãto ille
felicior : tãto ãplius nos indoloř qđ tali carẽus bono
Flebãt et ſorores lazaꝝ quẽ reſurrecturũ nouerãt: et
ut uerus hominis exprimeretur affectus ipſe plorauit
quẽ ſuſcitaturus erat. Apoſtolus quoqꝫ eius qui dixe
rat Cupio diſſolui et eſſe cum chriſto Et alibi mihi ui
uere chriſtus eſt: et mori lucrum . Gratias agit qđ epa
phras de mortis ſibi uicinia redditus ſit: ne hẽret triſti
tiam ſup triſtitiaꝫ non incredulitatis metu ſꝫ deſiderio
charitatis. Quãto magis tu de auũculus et epſ hoc ẽ
et in carne et in ſpiritu pr̃ doles abeſſe uiſcera tua et q̃ſi
a te diuiſa ſuſpiras ? Sꝫ obſecro ut modũ adhibeas in
dolore memor illius ſentẽtiæ Ne quid nimis. Obliga
toqꝫ parũp uulnere audias laudes eius cuius ſemp
uirtute lætatus es nec doleas qđ talẽ amiſeris: ſꝫ gau
deas qđ tales habueras et ſicut hi qui in breui tabella
terrarũ ſitus pingunt: ita et in puo iſto uolũĩe cernas
adũbrata nõ expſſa ſigna uirtutum ſuſcipiasqꝫ a nobis
nõ uires ſꝫ uoluntatẽ Hæc pcepta ſunt rethorũ ut ma
iores eius qui laudãdus ẽ et eorũ geſta altius repetã
tur: ſicqꝫ ad ipſũ p gradus ſermo pueniat Quod uiď
licet auitis paternisqꝫ uirtutibꝫ illuſtrior fiat et aut nõ
denegaſſe a bonis: aut meliores ipſe ornaſſe uideatur
ego carnis bona q̃ ſemp et ipſe cõtempſit ĩ animæ lau
dibus non requiram nec me iactabo de genere ideſt ď
alienis bonis: Cum et Abraham et Iſaac ſancti uiri iſ
mael et Eſau peccatores genuerint et ee regione Iepte
in catalogo iuſtorũ apoſtoli uoce nũeratuſ de meretri
ce ſit natus Anima inquit q̃ peccauerit ipſa morietur.
Ergo et quæ nõ peccauerit ipſa uiuet: nec uirtutes nec
uitia parentum liberis imputãtur Ab eo tempore cẽn
ſemur: ex quo in chriſto renaſcimur. Paulus pſecutor
eccleſiæ et mane lupus rapax beniamin ad ueſpã diui
dit eſcã Ananiæ oui ſubmittens caput Igitur et Nepo
tianuſ noſter quaſi infantulus uagiẽs et rudis puer ſu
bito nobiſ de iordane naſcitur: Alius forſitan ſcriberet
quod ob ſalutẽ illius orientẽ heremũqꝫ dimiſeris et
me cariſſimũ ſodalẽ tuus redeundi ſpe lactaueris. Vt
primus ſi fieri poſſet ſororẽ cum paruulo uiduã deiã
ſi cõſilium illa reſpueret ſaltem nepotes dulciſſimũ cõ
ſeruares. Hic eſt eñs ille de quo tibi quõdã uaticina
tus ſum: licet puulus ex collo pendeat nepos. Refert

quoqꝫ alius q̃ in palatiĩ militia ſub chlamyde et can
denti lĩo corpus eius cilitio tritũ ſit qđ ſtãſ añ ſeculi po
teſtates lurida ora ieiuniis portauerit: qđ adhuc ſubal
terius indumẽtis alteri militauerit et ad hoc habuerit
cingulũ: uiduis pupillis oppſſis miſeriſqꝫ ſubueniret
Mihi nõ placent dilatiões iſtæ impfectæ ſeruitutis dĩ
et centuriones Corneliũ ut lego ĩ iuſtum ſtatim audio
baptiſatum: Verũ tñ uelut incunabula quædã naſcen
tis fidei cõprobemuſ ut qui ſub alienis ſignis deuotus
miles fuit: donandus laurea ſit poſtq̃ȝ ſuo regi cœpit
militare Balteo poſito: habituqꝫ mutato . quicquid ca
ſtrenſis peculiĩ fuit in paupes erogauit. Legerat enim
Qui uult pfectus eſſe uendat oĩa q̃ habet et det paupi
bus et ſequatur me Et iterũ Nemo poteſt duobꝫ dñis
ſeruire deo et mãmonæ. Excepta uiliſtũica et opimẽto
pari quo tecto tantũ corpore frigus excluderet : nihil
ſibi amplius reſeruauit Cultus ipſe prouinciæ morẽ ſe
quens nec mũditiis nec ſordibuſ notabilis erat: Cũqꝫ
arderet quotidie aut ad ægypti monaſteria pgere aut
meſopotamiæ inuiſere choros: uel certe iſularũ dalma
tiæ q̃ altino tantũ freto diſtant ſolitudines occupare :
auunculũ põtifices deſerere nõ audebat tota in illo cer
nens exẽpla uirtutum domiqꝫ hẽns unde diſceret . In
uno atqꝫ eodẽ mirabatur et mõachũ : et Epiſcopũ uẽe
rabatur . Non ut ĩ plериſqꝫ accideř ſolet aſſiduitas fãili
aritatẽ fãiliaritaſ cõtẽptũ illius faciebat ſꝫ ita eũ colebat
q̃ſi quotidie nouũ ẽneret huiđ multa: fit clericus et p
ſolitos gradus pſbyter ordiatur. Ieſu bone qui gẽituſ
qui eiulatus q̃ cibi interdictio : q̃ fuga occulorũ oĩm
Tũc ſolũ et primũ auunculo iratus ẽ: Quærebatur ſe
ferre nõ poſſe et iuuẽiles ætates icongruas ſacerdotio
cauſabatur . Sꝫ quãto plus repugnabat: tanto magis
in ſe ſtudia oĩuꝫ cõcitabat et merebatur negãdo qđ eẽ
nolebat: eoqꝫ dignior erat: quo ſe clamabat indignũ.
Vidimus Timotheum nr̃is tẽporibuſ et canos ſapientia
electũqꝫ a Moyſe pſbiteꝝ: quẽ ipſe ſciret eſſe pſbyte
rũ Igitur clericatũ nõ honorẽ itelligens ſꝫ onuſ prias
curas hũit ut hũilitate ſuparet inuidiã. Deinde ut nul
las nobis obſceni ĩ ſe rumoris fabulã daret ut qui mo
derabãtur ad ætatẽ eiuſ ſtuperẽt ad cõtinentiã Subue
nire pauperibꝫ uiſitare languẽtes : prouocare hoſpitio
lenire blanditiis: gaudere cũ gaudẽtibꝫ: flere cũ flẽtibꝫ
Cæcorũ baculus: eſurientiũ cibꝫ ſpes miſerorũ. ſola
men lugentiũ fuit Ita in ſingulis uirtutibꝫ ẽinebat : q̃ſi
cæteras nõ hẽret Inter pſbyteros et coæquales prius
in opere: extrẽuſ in ordine Quicquid bõi fecerat ad auũ
culũ referebat ſi quid forte aliter euenerat q̃ȝ putaue
rat illũ neſcire ſe erraſſe dicebat. ĩ publico epiſcopũ dõi
patrẽ nouerat: Grauitatẽ moꝝ hilaritate frõtiſ tẽpabat
gaudiũ in riſu nõ cachinnus intelligeres . Viduas et
uirgineſ chriſti honorare ut matres : hortari ut ſororeſ
cum omni caſtitate Iam uero poſtq̃ȝ domi ſe contu
lerat: relicto ſeris clerico duritiæ ſe tradiderat mõacho
rũ: creber ĩ orationibus uigilans in prædicando . La
chrymas deo non hominibus offerebat ieiunia in au
rigæ modum pro laſſitudine et uiribus corporiſ mode
rabatur. Menſæ auũculi intererat et ſic appoſita q̃qꝫ
libabat ut ſuperſtitionem fugeret : et continentiam ſer
uaret: Sermo omnis et omne conuiuiũ de ſcripturis
aliquid proponere libenter audire: reſpondere uerecũ
de recta ſuſcipere: praua nõ acriter refutare diſputantẽ
contra ſe magis docere q̃ȝ uincere: et ingenuo pudore
qui ornabat ætatem quid cuius eſſet ſimpliciter confi
teri . Atqꝫ in hunc modũ eruditionis gloriã declinã
do eruditiſſimuſ habebatur illud aiebat Tertulliãi iſtud
Cypriani hoc lactantii illud Hilarii eſt ſic Minutius
felix ita: Victorinus in hũc mũdũ locutus eſt . Arnobi
us Me quoqꝫ quia pro ſodalitate auũculi diligebat .

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

interdum profrrebat in medium lectioneqꝫ aſſidua et
meditatione diuturna pectus ſuum bibliothecā effece
rat chriſti. Quotiens ille trāſmarinis epiſtolis depreca
tus eſt ut aliquid ad ſe ſcriberem? quotiens nocturnum
de euāgelio petitorē et iterpellatricē duri iudicis mihi
uiduā exhibuit? Cumqꝫ ego ſilentio magis ꝙ litteris
denegarem et pudore reticentis pudorē ſuffunderē po
ſtulantis: auunculū mihi oppoſuit precatores: qui et li
berius pro alio peteret: et pro reuerentia ſacerdotii fa
cilius impetraret Feci ergo quod uoluit: et breui libello
amicitias noſtras æternæ memoriæ cōſecraui. Quo ſu
ſcepto Crœſi opes et darii diuitias ſe uiciſſe iactabat il
luꝫ oculis illū ſinu: illuꝫ manibꝫ: illū ore retinebat: Cū
qꝫ in ſtrato frequenter euolueret: ſemper ſuper pectus
ſoporati dulcis pagina decidebat. Si uero peregrinoꝝ
ſi amicorū quiſpiam uenerat lætabatur ſuper ſe noſtro
teſtimonio. Et quicquid minus in opuſculo erat diſtin
ctione moderata et pronunciationis uarietate pēſabat
ut i recitādo illo ipſe uel quottidie placeē uel diſplicere
uideretur. Unde hic feruor niſi ex amore dei? Unde
legis chriſti idefeſſa meditatio niſi ex dſiderio eius qui
legem dedit? Alii nummum addāt nūmo: et marſupiū
ſuffocantes matronaruꝫ opes uenētur obſequiis: Si
ditiores monachi ꝙ fuerunt ſeculares: poſſideant opes
ſub chriſto paupere: quas ſub locuplete diabolo non
habuerant: et ſuſpiret eos eccleſia diuites quos tenuit
mūdus ante mendicos. Nepotianus noſter aurum cal
cans ſcedulas conſectatur: et ſui in carne contemptor
eſt et paupertate incedit ornatior. Ita totum eccleſiæ in
ueſtigat ornatū Ad comparationem quideꝫ ſuperiorū
modicas et quæ dicturi ſumus: ſed in paruis idē animus
oſtenditur Ut enim creatorem non in cælo tm̄ mirāur
et i terra ſole oceano elephātis: camelis equis: bobus
pardis urſis leonibus ſꝫ et in minimis quoqꝫ anima
libus formica: culice muſcis uermiculis et iſtiuſmodi
genere quoꝝ magis corpora ſcimus ꝙ nomina eandē
qꝫ in cunctis ueneramur ſolertiā: Ita mens chriſto de
dita æque in maioribꝫ et in minoribus intenta eſt: ſci
ens etiā pro ocioſo uerbo reddendā eſſe rationē. Erat
enim ſolicitus ſi niteret altare: ſi parietes abſqꝫ fulgie
ſi pauimenta terſa: ſi ianitor creber in porta uela ſemp
in hoſtiis: Si ſacrarium mundum: ſi uaſa lucentia: et
in ōnes cerimōias p ia ſolicitudo diſpoſita. Non minus
ñ maius negligebat. offitium Ubicūqꝫ eum in eccleſia
quæreres inuenires. Nobiles uiruꝫ Quintuꝫ Fabium
miratur antiquitas: qui etiaꝫ rōanæ ſcriptor hiſtoriæ ē.
ſꝫ magis pictura ꝙ ex litteris nomē iuenit. Beſelehel
noſtruꝫ plenū ſapientia et ſpiritu dei ſcriptura teſtatur:
hyraꝫ quoqꝫ filius mulieris tyriæ quod alter taberna
culi: alter tēpli ſupellectilem fabricati ſunt. Quomodo
eniꝫ lætæ ſegetes et uberes agri interdū culmis ariſtiſqꝫ lu
xuriant: Ita præclara ingenia. et mēs plena uirtutibus
in uariaꝝ artiuꝫ redūdat elegantiā. Unde et apud græ
cos philoſophos ille laudatur qui oē quo uteretur uſqꝫ
ad palliū et anulū māu ſua factū gloriatus ē. Hoc idē
poſſumus et de iſto dicere qui baſillicas et eccleſiæ et
martyꝝ cōciliabula diuerſis floribꝫ et arboꝝ cōis uiti
umqꝫ pāpinis adūbrarit: ut quicquid placebat in eccle
ſia tā diſpoſitione ꝙ uiſu labores pſbyteri et ſtudium
teſtaretur. Macte uirtute cuius talia principia erant:
qualis finis erit? O miſerabilis hūana cōditio: et ſine
chriſto uanū omnino eē qd̄ uiuius. Quid te ſubtrahis
Quid tergiuerſaris oratio? Quaſi eniꝫ mortē illius dif
ferre poſſimus et uitā facere longiores ſic tiemus ad
ultiuꝫ puenī. Omnis caro fœnū et ois gloria eius qſ
flos fœni. Ubi nūc decora illa facies? ubi tocius corpo
ris dignitas quo ueluti pulchro indūento pulchritudo
aiæ ueſtiebatur? Marceſcebat prohdolor flāte auſtro
liliū et purpurea uiola in pallorē ſenſim migrabat. cūqꝫ
æſtuaret febribꝫ et uenaꝝ fontes hauriret calor: laſſo
anhelitu triſtē auunculuꝫ cōſolabatur. Lætus erat uul
tu uniuerſis circa plorātibꝫ ſolus ipſe ridebat Proiicerē
pallium: māus extēdere: uidere qd̄ alii non uidebāt: et
qſi in occurſus ſe erigēs ſalutare ueniētes: Intelligeres
illuꝫ nō emori ſꝫ emigrare et mutare aīcos nō relinqre
Uoluūtur p ora lachrymæ: et obfirmato aīo nō queo
dolores diſſimulare quē patior. Quis crederet illuꝫ in
tali tp̄e noſtræ neceſſitudinis recordari? et luctante aīa
ſtudioruꝫ ſcire dulcedines? Apprehēſa auunculi manu
Hanc inquit tunicā qua utebar i miniſterio mitte dile
ctiſſimo mihi ætate pr̄i ſr̄i collegio: et quiſquis a te ne
poti debebatur affectus: in illū trāſfer: quē mecum pa
riter diligebas. Atqꝫ in talia uerba defecit: auunculuꝫ
māu me recordatione contrectans. Scio qd̄ nolueris
amorē i te ciuiū ſic probaē: et affectū pr̄iæ magis qſiſſe
in proſperis: Sꝫ huiuſcemōi officiuꝫ i bōis iocūdius
eſt: in malis gratius. Tota hūc ciuitas tota plāxit Italia
Corpus terra ſuſcepit: aīa chriſto reddita ē Tu nepotē
qrebas: eccleſia ſacerdotē Præceſſit te ſucceſſor tuus
Qd̄ tu eras: ille poſt te iuditio oīuꝫ merebatur. Atqꝫ
ita ex una domo duplex pōtificatus egreſſa eſt digni
tas duꝫ in altero gratulatio ē qd̄ tenuerit: i altero mæ
ror qd̄ raptus ſit ne teneret. Platōis ſentētia ē omnes
ſapientiū uitā meditationē eē mortis laudant hoc phli
et in cælū ferūt Sꝫ multo fortius apoſtolus Quottidie
inquit morior pp̄ uꝛaꝫ gloriā. Aliud eſt conari Aliud
agere Aliud uiuere moritur: Aliud mori uictur. Ille
moriturus ē gloria iſta moriturus ſemp ad gloriam.
Debēus Igr̄ et nos aīo pmeditari quod aliqñ futuri ſu
mus et qd̄ uelimus nolius abeſſe longius non poteſt
Nā ſi nōigentos uitæ excederēus ānos ut añ diluuiū
uiuebat hūanū genus et Matuſales nobis tp̄ra dona
rentur tñ nihil eſſet pterita lōgitudo q̄ eſſe deſiſſet. Et
eniꝫ inter euꝫ qui deceꝫ uixit annos: et illuꝫ qui mille
poſtꝙ idē finis uitæ aduenerit et irrecuſabilis mortis
neceſſitas tranſactū omne tātūdē ē niſi qd̄ magis ſenex
onuſtus peccatorū faſce proficiſcitur. Optia queqꝫ di
es miſeris mortalibꝫ æui Prima fugit ſubeunt morbi
triſtiſqꝫ ſenectus Et labor et duræ rapit iclemētia mor
tis Neuius poeta pati neceſſe ē multa mortale genus
mala. Unde et niobā qr multū fleuerit i lapidē et in di
uerſas beſtias cōmutataꝫ finxit ātiquitas Et Heſiodus
natales hoīuꝫ plangens gaudet in funere. Prudenter
qꝫ Ennius plebes ait in hoc regi anteſtat loco. Licet
lachrymare plebi regi honeſte nō licet. Ut regi ſic epi
ſcopo. Immo minus regi ꝙ Epo Ille eius nolentibus
peſt hic uolētibꝫ Ille terrore ſubiicit hic ſeruituti do
natur Ille corpora cuſtodit ad mortes hic aīas ſeruat
ad uitā. In te oculi oīuꝫ diriguntur: domus tuæ cōuerſa
tio quaſi in ſpecula conſtituta magiſtra ē publicæ diſci
plinæ Quicquid feceris: id ſibi omnes faciendum pu
tant Caue ne cōmittas qd̄ aut qui rephendere uolunt
digne laceraſſe uideātur aut qui imitari cogātur delin
quere. Vince quātus potes imo ēt plus ꝙ potes mol
liciem animi tui et uberti fluētes lachrymas reprime.
ne grandis pietas in nepotem apud incredulas men
tes deſperatio putetur in deum. Deſiderandus eſt tibi
quaſi abſens non quaſi mortuus. ut illum expectare
non amiſiſſe uidearis. Uerum quid ago medens do
lori quem iam reor de tempore et ratioue ſedatum ac
non potius replico tibi uicinas regū miſerias et noſtri
tēporis calamitates ut non tā plangendus ſit qui hac
luce caruerit ꝙ cōgratulandū ei qꝫ de tātis malis eua
ſerit. Cōſtantius arrianæ fautor hæreſis duꝫ cōtra iuli
anum paratur et concitus fertur ad pugnas in mopſi ui
culo moriens magno dolore hoſti reliquit imperium

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Juliãus proditor aĩæ ſuæ chriſtiani iugulator exercitus
chriſtũ ſenſit i media ques primũ i gallia denegarat dũ
qȝ romanos uult fines propagare: ꝑdidit propagatoſ.
Iouiniãuſ guſtatis tantũ regalibȝ bonis fœtore prũaꝝ
ſuffocatus interiit oñdens oibȝ quid ſit hũana potẽtia
Valẽtinianus uaſto gẽitali ſolo et multa i patria patriã
derelinquens :uomitu ſanguinis extictus eſt . Huius
germãus. Valens gotticho bello uictus i thacia eũdẽ
locum et mortis habuit et ſepulcri. Gratiãuſ ab exerci
tu ſuo proditus et ab obuiis urbibȝ nõ receptus ludibrio
hoſti fuit cruẽtatæqȝ mãus ueſtigia parietes tui lugdu
ne teſtantur. Adoleſcẽs Valẽtiniãus et pene puer poſt
fugas :poſt exilia poſt recupatũ multo ſanguie ĩperiũ :
haud procul ab urbe fraternæ mortis cõſcia necatus ẽ
et cadauer exaie infamatus ſuſpẽdio. Quid loquar de
Procopio maxio Eugenio qui utiqȝ dũ reꝝ potirẽtur:
terrori gentibȝ erãt. omnes capti ſteterunt ante ora ui
ctorũ et qđ potẽtiſſimis quõdã miſerrius ẽ priuſ ignõi
nia ſeruitutis ꝙ hoſtili mucrone cõfoſſi ſunt . Dicat ali
quis regũ talis cõditio ẽ Feriuntqȝ ſũmos fulgura mõ
tes ad priuatas uẽias dignitates ne de his loquar qui
biẽnius excedũt. Atqȝ ut cæteros ꝑtermittã ſufficit no
bis triũ nup cõſulariũ ũiuerſos exitus ſcribere Abun
dãtius egens pitiunte exulat Rufini caput pilo cõſtan
tinopoli geſtatum ẽ et abſciſſa mãus dextra ad dedecus
inſaciabilis auaritiæ hoſtiatĩ ſtipẽ mẽdicauit. Timaſius
ꝑcipitatus repẽte đ altiſſio dignitatis gradu euaſiſſe ſe
putat qđ a ſe uiuit igIorius Nõ calãitates miſerorum
ſȝ fragiles cõditiõis hũanæ ſtatũ narro: Horret aius tẽ
porũ noſtrorũ ruiãs proſequi. Uiginti et eo amplius
anni ſũt qđ iter Conſtatinopoli et alpes Julias quoti
die rõanus ſanguis effũditur. Scythiã thracias:mace
doniã dardaniã:daciã:theſſalonicã achaiã: epiros dal
matiã cũctaſqȝ pãnonias gothus ſarmatha quadus ala
nus hũi uuãndali marcomãni uaſtãt:trahũt :rapiunt
Quot matrõæ :quot uirgines dei et i genua nobiliaqȝ
corpora his bellis fuere ludibrio? Capti epiſcopi:inter
fecti pſbyteri et diuerſorũ cffiicia clericoꝝ ſubuerſæ ec
cleſiæ altaris chriſti ſtabulati equi martyrũ efoſſæ reli
quiæ. Ubiqȝ luctus:ubiqȝ gẽitus:et pluria mortis ima
go. Rõanus orbis ruit et tãen ceruix noſtra erecta nõ
flectitur. quid putas nunc animi hẽre corynthioſ athe
nienſes: lacedæmões arcadaſ cunctãqȝ græciã quibus
imperant barbari ? Et certe paucas urbes noĩaui In
quibus olim fuere regna nõ modica Immunis ab his
malis uidebatur oriẽs et tantũ nũtiis cõſternatus Ec
ce tibi ãno ꝑterito ex ultimis caucaſi rupibȝ imiſſi i noſ
nõ arabiæ:ſȝ ſeptentriõis lupi tantas breui prouitias
ꝑcurrerunt. Quot mõaſteria capta ? quantæ fluuiorum
aquæ hũano cruore mutatæ ſunt ? Obſeſſa ãtiochia et
urbes reliquæ Quas halis cydnus orontes euphrates
qȝ præterfluunt tracti greges captiuorum Arabia fœ
nix palæſtina ægyptus tiore captiuæ. Nõ mihi ſi linguæ
centũ ſint oraqȝ centum ferrea uox: oĩa pœnaꝝ nõina
ꝑcurrere poſſem Neqȝ hiſtoriã propoſui ſcribere : ſed
noſtras breuiter flere miſerias. Alioquin ad hæc meri
to explicanda et Thucydides et ſaluſtius muti ſũt felix
Nepotiãus qui hæc nõ uidit felix qui hæc nõ audit noſ
miſeri qui aut patimur : aut patiẽtes fres noſtros tãta
ꝑſpicimus et tamen uiuere uolumus eos qui his carent
flendos potius ꝙ beatos putamus Olim offenſum ſen
timus nec placãus deum noſtris peccatis Barbari fortes
ſũt noſtris uitiis rõanus ſupatur exercitus et quaſi nõ
hoc ſufficeret cladibus plus pene bella ciuili aꝙ hoſti
lis mucro cõſumpſit miſeri iſrahelitæ ad quorũ cõpati
ones Nabuchodonoſor ſeruus dei ſcribitur. Infelices
nos qui tantum diſplicemus deo:ut p rabiẽ barbaroꝝ
illius ira in nos deſæuiat. Ezechias egit pœnitentias et
centũ octoginta quinqȝ milia aſſyriorũ ab uno ãgelo
una nocte deleta ſunt . Joſaphat laudes dño cõcinebat
et dñs pro laudãte ſupabat moyſeſ cõtra Amelech nõ
gladio ſed oꝛone pugnauit. Si erigi uolũus proſterna
mur. Proh pudor ſtolida uſqȝ ad icredulitatẽ mens ſu
git rõanus exercitus uictor orbis et dñs Ab his uinci
tur:hos pauet .hoꝝ terretur aſpectu qui ingredi non
ualent:qui ſi terrã tetigerit ſe mortuoſ arbitratur et nõ
intelligimus prophetarũ uoces Fugient mille uno ꝑſe
quẽte nec ãputamus cauſas morbi ut morbus pariter
auferatur: ſtatiqȝ cernamus ſagittas pilis tyaras galeis
caballos equis cedere . Exceſſimus cõſolãdi modũ:et
dũ unius mortes flere prohibemus :totius orbis mor
tuos plãximus Xerxes ille rex potentiſſimus: qui ſub
uertit mõtes :maria cõſtrauit . Qũ de ſublimi loco infi
nitam hõinũ multitudinẽ et inumerabilẽ uidiſſet exer
citum : fleſſe đ ꝙ poſt centum ãnos nullus eoꝝ quos
tunc cernebat ſupſuturus eſſet O ſi poſſemus in talẽ
aſcendere ſpeculã de qua ũiuerſas terras ſub nr̃is pedi
bus cerneremus Jam tibi oñderem totius mundi ruias
gentes gentibȝ et regnis regna colliſa alios torqueri :
alios necari:alios abſorberi fluctibȝ alios ad ſeruitutẽ
trahi. Hic nuptias ibi planctũ illos naſci:iſtos mori ali
os affluere diuitiis :alios mẽdicare et nõ Xerxes tantũ
exercitũ:ſȝ totius mũdi hoies qui nunc uiuũt in breui
ſpatio deſuturos Uincitur ſermo rei magnitudine: et
minus eſt omne qđ dicimus : Redeamus igr̃ ad nos
et quaſi e cælo deſcendentes paulꝯꝑ noſtra uideamus
Senſiſ ne obſecro te:qñ infãs: qñ puer: qñ iuuenis .
quando robuſtæ ætatis qñ ſenex ſcatus ſis Quotidie
morimur. quotidie cõmutamur:et tñ æternoſ nos eẽ
credimus Hoc ipſum qđ dicto :qđ ſcribitur:qđ relego
qđ emendo de uita mea trahitur Quot puncta notarii
tot meorũ dãna ſunt temporum Scribimus atqȝ reſcri
bimus:tranſeunt mare epiſtolæ et findente ſulco carina
p ſingulos fluctus ætatis noſtræ momenta minuũtur
Solum hẽus lucri qđ chriſti nobis amore ſociamur .
Charitas patiens eſt benigna eſt:charitas non zelatur:
non agit ꝑperam nõ inflatur:oiã ſuffert: oia ſupat :oia
patitur . Charitas nunꝙ excidit hæc ſemp uiuit i pec
tore Ob hanc nepotianus noſter abſens pſens ẽ et ꝑ
tanta terrarũ ſpatia diuiſus utraqȝ cõplectitur manu:
Habemus mutuo obſidem charitatis iungamur ſpiri
tu affectu cõſtringamur. et fortitudinẽ mentis quã bea
tus papa chromatius oñdit i dormitione germani noſ
imitẽur in filio illum noſtra pagella decantet illius cun
cte lr̃e ſonent. Quẽs corpore nõ ualemus recordatiõe
teneamus et cũ quo loqui non poſſumus de eo loqui
nunꝙ deſinamus .

Beati Hieronymi ad paulam ſup dormitione bleſillæ
filiæ ſuæ exemplis et auctoritatibus cõprobãs defūc
tos nõ eſſe lugendos nec mouere quenꝙ exempla ħ
bere eorũ qui in ueteri teſtamento ſuos planxere qui
ad inferos uenerãt ante chriſti aduentum deſcenſuroſ
Paulã quoqȝ dolore nimio cõſternatã arguit et conſola
tur filiã inducẽs loquẽtẽ et mr̃em flere prohibentem .

QUIS dabit capiti meo aquã et ocu
lis meis fõtẽ lachrymaꝝ:et plorabo:
non ut Hieremias ait uulneratos po
puli ſui nec ut ieſus miſeram hieru
ſalem ſed plorabo ſanctitatem :miſe
ricordiam innocentiam : caſtitatem plorabo omnes
pariter in unius morte defeciſſe uirtutes:non qđ lugẽ
da ſit deſũt illa quæ abiit ſed quod nobis impatientius
ſit dolendũ:quod talem uidere deſinimus . Quis eñ
ſiccis oculis recordetur uiginti annorũ adoleſcentulas

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tam ardenti fide lettaſſe crucis uexillus: ut magis amiſſā
uirginitatē q̄ mariti doleret interitū? Quiſ ſine ſingultibꝫ
tranſeat orādi iſtantiā nitores linguæ memoriæ tenaci
tatē: acumen īgenii ſi græce audiſſes loquētē latine eas
neſcire putares: Si i romanū ſonū lingua ſe uerterat ni
hil oīo pegrinus ſermo redolebat. Iā uero qđ i origēe
miror qđqꝫ in illo græcia tota miratur in paucis ñ dicā
mēſibꝫ: ſed diebꝫ ita ebrææ linguæ uicerat difficultates
ut i diſcēdis canēdiſqꝫ pſalmis cū mrē cōtenderet: Hu
militas ueſtiūꝫ nō ut i pleriſqꝫ tumentes aīos arguebat
ſed cū interiori ſe mēte ita deiecerat iter ācillarū uirgi
num cultum dominamqꝫ nihil medium: niſi quod in
eo facilius dignoſcebatur: quod neglectius incedebat.
Vacillat ægrotatione feſſa et pauentem ac trementem
facies uix collū tenue ſuſtinebat et tamen aut prophetā
aut euangeliū ſemp in manibꝫ tenebat lachrymis ora
cōplētur ſingultuſ occupat uocē et hærentē linguā uiſce
ra cōmota nō laxant. Cus ſcīm corpuſculū febriū ardor
excoqueret: et ſemiaīmem in lectulo uallaret circulus
propinquorū: Hæc i extrema uerba mandabat Orate
dñꝫ ieſū ut mihi ignoſcat qr īplere nō potui qđ uolebā
Secura eſto Omi Bleſilla cōfidimus probantes uera
quæ dicimus Nunq̄ eſt ſera conuerſio. Vox hæc pri
mū dedicata ē in latrone. Amen dico tibi hodie mecū
eris in paradiſo. Poſtq̄ autē ſarcina carnis abiecta ad
ſuum aīa reuolauit auctorem. et in antiquam poſſeſſio
nem diu pegrinata cōſcendit: ex more parātur exequiæ
et nobiliū ordine præeunte aureum feretro uelamē ob
tenditur. Videbatur mihi tūc clamare de cælo. Non
agnoſco ueſtes amictus iſte non meus hic ornatus ali
enus ē. Sed quid agimuſ matris pohibituri lachrymaſ
ipſi plāgimus. Cōfiteor affectus meos: totus hic liber
fletibꝫ inſcribitur Fleuit et ieſus lazarum qr amabat illū
Non eſt optimus conſolator quem proprii uincunt ge
mitus cuius uiſceribꝫ mollitis fracta in lachrymis uer
ba deſudāt. Teſtor mi Paula ieſum quem Bleſilla nūc
ſequitur teſtor ſcōs eius quorū cōſortio fruitur eadem
me dolorū ppeti tormenta q̄ pateris pñes ēe ſpiritu nu
tritū charitate: et iterdū dicere Pereat dies illa in qua
natus ſum et heu mihi pr̄ ut quid me genuiſti uirū qui
dicerer diſcrimen oīſ terræ Sed et illud Iuſtus es dñe
Verꝫ tñ iudicia loquar ad te Quid ē q̄ uia pēatoꝫ pro
ſpantur? et mei quoqꝫ pene moti ſūt pedes pacē pecoꝫ
uidēs dixi Quomō cognoſcit deus et ſi eſt ſcientia in ex
celſo Ecce ipſi peccatores et abūdantes in ſæculo obti
nuerūt diuitias Sed ruſū illud occurrit: Si narrabo
ſic ecce gñationē filioꝫ tuoꝫ puaricatus ſus. Nunquid
et i meā mētes nō hic fluctus ſæpius illi dītur Quare ſe
nes ipii ſæculi diuitiis perfruūtur? Quare adoleſcentia
rudis et ſine pēato pueritia imaturo floꝛ metitur? Quid
cauſæ ē ut ſæpe bimuli triuliqꝫ et ubera materna lactē
tes a dæmonio corripiātur repleantur lepra ⁊ morbo re
gio deuorentur. Et econtrario ipii: adulteri: hoīcidæ ſa
crilegi: uegeti: atqꝫ ſecuri de ſua i deuꝫ ſanitate blaſphe
mēt ⁊ præſertis cū iniuſtitia pñs ñ redūdet ad filiū: et aīa
q̄ peccauerit morietur. Aut ſi manet ueruſ illa ſñia Pēca
patrū i filioſ oportere īſtitui Iniquū lōgæui ſit pñs innu
mera delicta i inocētē infantiā repenſare. Et dixi Ergo
ſine cā iuſtificaui cor meū et laui iter inocētes manus
meas: et fcōs ſus flagellatus tota die Sꝫ cū hæc cogitarē
ſtatim cū propheta didici et ſuſcepi ut cognoſcerē hic la
bor ē i cōſpectu meo donec īgrediar i ſāctuariū dī et itel
ligā i nouiſſimis eoꝫ Iudicia. n. dñi abyſſus multa Et o
profūdū diuitiaꝫ ſapiētiæ et ſciētiæ dei q̄ icōphēſibilia
ſūt iuditia eius ⁊ et iueſtigabiles uiæ eius. Bonus ē de
us et oīa q̄ bonus facit: bona ſint neceſſe ē ⁊ Mariti orbi
tas irrogatur plango quod accidit ſed quia ſic placet
deo: æquo aīo ſuſtinebo: Vnicus raptus eſt filius Du

rum quidem ſed tolerabile quia ſuſtulit ille qui dederat
Si cæcus fuero amici me lectio cōſolabitur Si auditū
quoqꝫ ſurdæ aures negauerit uacabo a uitiis nihil ali
ud niſi dñm cogitabo Imminebit ſup hoc dura paupe
ries: frigus langor et nuditas? extremā expectabo mor
tes et breue putabo malū qđ finis melior ſubſequetur
Conſyderemus quid ethicus ille pſalmus ſonat iuſtus
es dñe: et rectus iudiciū tuū Hoc non poteſt diceꝛ niſi
ille qui ad uniuerſa quæ patitur magnificat dñm et ſuo
merito inputās i ad uerſis de eius clemētia gloriatur
Exultauerunt enīꝫ filiæ iudæ i omnibꝫ iudiciis dñi. Si
iuda cōfeſſio interpretatur: cōfitens autem oīs anima
credentis ē. neceſſe eſt ut qui ſe credere dicit in hriſto
in omnibꝫ chriſti iuditiis gaudeat. Sanus ſus Grās
refero creatori langueo et in hoc laudo domini uolun
tatem Quando enim infirmor tunc fortior ſum: Et uir
tus ſpiritus in carnis infirmitate perficitur: Patitur et
apoſtolus aliquid qđ nō uult pro quo ter dñꝫ depcatur
Sed dī ei Sufficit tibi gr̄a mea et ad ꝛuelationū humi
liandā ſuperbiā monetur quides humanæ imbecillitatiſ
et apponitur i ſimilitudinē triumphantiꝫ quibꝫ i curru
retro comes adhærebat p ſingulas acclamationeſ ciuiū
dicēs Hominē te memēto Cur autēꝫ durū ſit quod qñ
qꝫ patiendū ē Et cur dolēus queq̄ mortuus? Ad hoc
eni nati nō ſumus ut maneāus æterni Abrahas ⁊ Mo
yſes: Iſaac Petrus Iacobus et Ioannes: Paulus ele
ctionis uas et ſup oīa dei filius moritur et nos īdigna
mur aliquē exire de corpore: qui ad hoc forſitā raptus
eſt ne malitia īmutaret itelectum eius Placita enīꝫ erat
deo anima eius propter hoc properauit educere eum
de media iniquitate ne longo uitæ itinere deuiis ober
raret anfractibꝫ lugetur mortuus: ſed illi quē gehenna
ſuſcipit: quē tartarus deuorat i cuius pœnam æternus
ignis æſtuat Nos quoꝫ exitū angeloꝫ turba comitatur
quibꝫ obuiā occurrit chriſtus: grauemur magis ſi diuti
us in tabernaculo iſto mortis habitēus quia q̄ diu hic
moramur pegrinamur a dño Illa illa cupido nos tene
at Heu me quia peregrinatio mea prolongata ē habita
ui cū habitantibꝫ cedar multū pegrinata ē anima mea
Si cedar tenebræ ſūt et mūdus iſte tenebræ ē quia lux
lucet i tenebris et tenebræ eam nō cōprehēderūt Faue
amus Bleſillæ noſtræ quæ de tenebriſ migrauit ad lucē
et inter fidei icipientis ardores conſummati operis per
cepit coronas Reuera ſi ſæculare deſideriū et qđ deus
a ſuis auertat delitias uitæ iſtius cogitantes mors ima
tura rapuiſſet plangēda erat et oī lachrymarū fonte de
flēda Nunc uero cū propitio chriſto āte quatuor ferme
menſes ſecundo quodāmodo ſe propoſito baptiſmi la
uerit: et ita deinceps uixerit ut calcato mūdo ſemp mo
naſterium cogitarit nōne uereris ne tibi ſaluator dicat:
Iraſceris paula quia filia tua mea facta ē filia Indigna
ris de iuditio meo et rebellibꝫ lachrymis facis iniurias
poſſidēti Scis eni quid de te quid de cæteris tuiſ cogi
tem. Cibus tibi negas nō ieiunioꝫ ſtudio ſed doloris.
Non amo frugalitates iſtas ieiunia hæc aduerſarii mei
ſunt Nullas animā recipio quæ me nolēte ſeparatur a
corpore: Tales ſtulta philoſophia martyres habeat ze
nonē Cleombrotū uel Catones ſuper nullus requieſcit
ſpiritus meus niſi ſuper humilē et quietū et trementes
uerba mea hoc ē quod mihi i monaſterio promittebas
quod habitu a matronis ceteris ſeparato tibi quaſi reli
gioſior uidebaris ⁊ Mens iſta quæ plāgit ueſtiū ſericaꝫ
eſt itercipieris et moreris et quaſi non i meis manibus
uentura ſis crudeles iudicē fugis fugerat quōdā et Io
nas aioſus propheta ſed in profundo maris meus fuit
Si uiuentē crederes filias nunq̄ plāgeres ad meliora
migraſſe Hoc eſt qđ per apoſtolū meū iuſſerā ne pro
dormiētibꝫ i ſimilitudine gentiū triſtaremini. Erubeſce

.ſ.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tebnice comparatione ſupariſ. Melior diaboli ancil
la q̄ mea eſt. Jlla iſideles maritus tranſlatus fingit in
cælus tu mecū tuā filias cōmorantes aut nō credis aut
nō uiſ. Ss dicis. Quomō lugere me prohibeſ cū et Ja
cob Joſeph in ſacco fleuerit: congregatiſq3 ad ſe oibus
propinquis noluerit cōſolari dicens Deſcendā ad filiū
meū lugens i infernus : et dauid abſolō coopto capite
planxerit repetens Filius meus abſalon filius abſalon
Quis mibi dabitut moriar pro te abſalon fili mi. Mo
yſi quoq3 et Aron cæteriſq3 ſanctoꝝ ſolēnis ſit luctus
exhibitus. Per facilis ad iſta reſpōſio eſt: luxiſſe iacob
filiū ques putabat occiſus: ad quē et ipe erat ad inferoſ
deſcēſurus dicens Deſcendā ad filius meū lugēs i in
fernū qr necdū paradiſi ianuā chriſtus effregerat: nec
dus flāmeas illā romphea et uertiginē pſidentiū cheru
bin ſanguis eius extinxerat. Unde et Abrahā licet in
loco refrigerii: tamen apd̄ iferos cū lasaro ſcribitur et
dauid iuſte fleuiſſe filius parricidam qui alius puulum
poſtq̄ uidiit qr ipetrat ut uiueret nō potuit qr ſciebat
peccaſſe nō fleuit: De moyſe uero et Aaron qd̄ eis ex
ueteri more ſit plāctus exhibitus: nō ē mirandus cū et
in actibus apoſtoloꝝ iā euāgelio coruſcante ſtephano
fecerint hieroſolymæ ſres planctū magnū: et utiq3 plā
ctus magnus nō in plāgentiū exāinatōe ut tu exiſtias:
ſed i pōpa funeris et exequiaꝝ frequentia itelligēdus
ſit. Déiq3 de Jacob ſic ſcriptura loquitur: et aſcēndit Jo
ſeph ſepellire pṙem ſuū et deſcenderūt cus eo oēs pu
eri pharonis et ſeniores domus eius: et ſeniores oēs
terræ ægypti: et omnis domus Joſeph et ſres eius Et
poſt paululū Et aſcenderūt cus eo quadrigæ et equiteſ
et facta ſūt caſtra grādia nimis Ac deinde Et plāxerūt
eus planctu magno et forti nimis Plāctus iſte ſolēnis
nō lōgas ægyptiis impat lachrymas: ſs funeris mon
ſtrat ornatus Juxta quē modū aaron quoq3 et moyſē
fletos eſſe māifeſtus ē: Nequeo ſatis ſcripturæ laudare
myſteria et diuinus ſenſus et i uerbis licet ſimplicibus
admirari quid ſibi uelit: q̄ moyſes et Jeſunaue uir ſā
ctus ſepultus fertur: et tamen fletus eſſe non ſcribitur
nempe illd̄ quod i moyſe ideſt i lege ueteri oēſ ſub pec
cati elogio adam tenebātur: et ad iferos deſcendentes
cōſequēter lachrymæ pſequebātur ſcd̄m apoſtolū qui
ait Et regnauit mors ab Adas uſq3 ad moyſen ēt ſup
eos qui nō peccauerūt. Jn Jeſu uero ideſt i euāgelio p
ques paradiſus eſt aptus: mortes gaudia proſequūtur
Flent uſq3 hodie iudæi et nudatis pedibs i cinet uolu
tantur ac ſacco incubāt Ac ne quid deſit ſupſtitioni ex
ritu uaniſſimo phariſæoꝝ primus lentis cibū accipiunt
uidelicet oſtendentes q̄i edulio primo genita pdiderunt.
Ss merito qr in reſurrectione dñi nō credēteſ antichri
ſti parātur aduentui. Nos uero qui chriſtū iduimuſ et
facti ſumus iux̄ apoſtolus genus regius et ſacerdotale:
nō debēus ſup mortuos cōtriſtari: Et dixit iquit moy
ſes ad Aaron et Eleasar et hytamar filios eius qui re
licti erant Caput uēm nō denudabitis et ueſtimēta uṙa
nō ſcindetiſ ne moriāini: et ſup oēm ſynagogā ueniat
ira. Nolite inquit ſcindet ueſtmēta uṙa et luctū exhibet
gentiles ne moriamini. Mors uṙa peccatum eſt Et qd̄
forſitan alicui crudele uideatur: ſs fidei neceſſariū ē in
eodes leuitico ſcribitur Quomō ſacerdos magnus ad
patres mṙes ſremq3 uel liberos mortuos prohibeatur
accedere: Ne uidelicet aīa dei ſacrificiis uacanſ: et tota
in illius miniſteriis occupata aliquo ipediatur affectu.
Nōne aliis uerbis idipm in euangelio pcipitur ut non
renūtiet dōui diſcipulus aut mortuo pṙi nō exhibeat ſe
pulturas: Et de ſanctis iquit nō exiet et nō cōtaminabi
tur ſanctificatio dei eius qr ſanctū oleus unctiōis adeo
ſup eus eſt. Certe poſtq̄ credius in chriſto et oleo ūcti
onis eius accepto illū portamus i nobis: non debēus

exire de templo ideſt de propſito chriſtiano nō foras
egredi incredulitati uidelicet gentilius cōmiſceri: ſs eē
ſemp itrinſecus. i. uolūtati dñi miniſtrare. Hæc icciro
dixerim ne ignorātia ſcripturaꝝ auctoritatem tibi pbe
ret in luctu ex uideris rationabiliter errare. Et adhuc lo
cutus ſus q̄i unā de turbis conueneri chriſtianas: cum
uero ſciā toto renuntiaſſe te mūdo et abiectis calcatiſ
q3 delitiis ſæculi orationi ieiuniis lectioni uacare quoti
die: Cus ad exemplum Abrahas cupias exire de terra
tua et de cognatōe tua ut caldæis meſopotamia dere
lictis terrā repromiſſionis introeas: Cus uero omnem
ſubſtantiolas tuas aut paupibs dei largita ſis: aut filiæ
ante mortē mūdo mortuæ dederis miror te ea facere
quæ ſi facerent cæteræ repbenſione dignæ uiderentur.
Redit tibi i memoriā cōfabulatio eius: blāditiæ ſermo
cōſortiū et cū his careaſ pati nō potes. Jgnoſcius mīis
lachrymis ſed modum querimus in dolore Si parē
tem cogito: nō repbendo qd̄ plāgis: Si chriſtianam et
mōachas ab iſtis oibus mī excluditur. Recēs uulnus
eſt ettactus iſte quo blandior nō tam curat q̄ exaſpat.
Attamen qd̄ tpre mitigandū ē: cur ratione nō uincitur
Nā et noemi famem fugiens i terra moab et maritus
pdidit et filios: et cū ſuoꝝ eſſet auxilio deſtituta Ruth
alienigena ab eius latere nō recedit. Uide quāti meri
ti ſit deſertæ pſtitiſſe ſolatiū ex eius ſemine chriſtus ori
tur. Reſpice Job quāta ſuſtinuit: et uidebis te nimius
delicatam. Jllum erectis in cælus oculis inter ruinā do
mus pœnas ulceris inumeras orbitateſ et ad extremū
uxoris inſidias: inuictam tenuiſſe patientiā. Scio quid
reſponſura ſis hoc illi quaſi iuſto ad probationē euēiſſe
Et tu e duobus elige qd̄ uis aut ſancta es et probaris
aut peccatrix: et iniuſte qreris minora ſuſtines q̄ me
reris quid uetera replicē? Præſentia exēpla ſectat Sā
cta Melania nṙi tpris inter chriſtianos uera nobilitas
cum qua tibi dñs mihiq3 cōcedat i die ſua hēre pṫē ca
lente adhuc mariti corpuſculo et necdū humato duos
ſimul filios pdidit. Rē ſum dicturuſ incredibilē: ſs chri
ſto teſte nō falſam: Quis illā tūc nō putaret more lym
phatico ſpſis crinibs ueſte cōſciſſa lacerū pectus inadē
lachrymæ gutta nō fluxit: Stetit imobilis et ad pedes
aduoluta chriſti q̄i ipſum teneret arriſit: Expeditius in
quit tibi ſeruitura ſus dñe qr tanto me onere liberaſti.
Sed forſitan ſupatur in cæteris. Quinimmo qua illos
mēte contēpſerit in unico poſtea filio probat: cui omni
quā hēbat poſſeſſione conceſſa Jngruēte hyeme hiero
ſolymā nauigauit. Parce q̄ſo tibi pce filiæ iā cum chri
ſto regnāti. Parce ſaltis Euſtochiæ tuæ cuius parua ad
huc ætas et rudis pene iſantia te magiſtrāte dirigitur.
Sæuit nunc diabolus et qr cernit unas de tuis liberis
triūphantē obrutum ſe eē condolēs qrit in remanēte
uictoriā quā in præeunte iā pdidit Grandis in ſuos pi
etas: ipietas i deū. ē. Abrahā unicū filius lætus iterfe
cit: et tu unā de pluribs qreris coronatas. Nō pōſſum
ſine gēitu eloqui qd̄ dicturus ſum cus de media pōpa
funeris exanimes te referrēt hoc inter ſe populus muſ
ſitabat. Nonne illud ē qd̄ ſæpius dicebamus dolet fili
am ieiuniis interfectas q̄ non ei de ſecūdo eius matri
monio conueuerit nepos. Quouſq3 gēus deteſtabile
monachoꝝ non urbe pellitur? nō lapidibs obruitur? nō
pcipitatur in fluctibus? matronas miſerabilē ſeduxerit
quæ qr monacha eē noluerit hic probatur qd̄ nulla gē
tilius ita ſuos ūq̄ filios fleuerit. Qualē putas ad iſtaſ
uoces chriſtus hūiſſe triſtitiā. Quomodo exultaſſe ſa
thanā qui nūc tuā aīam erripet feſtināſ: et pii tibi pro
ponēs dolorē illecebrā: dū āte oculos tuos filiæ ſemp
imago uerſatur: cupit matrē ſimul necare uictricis: et
ſolitudinē ſororem inuadere derelictæ. Non ut terreā
loquor ſed ut mihi teſtis ē dñs q̄i ante tribunal eius.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

aſſiſtens in hæc te uerba cõuenio. Deteſtandæ ſunt iſtæ
lachrymæ plenæ ſacrilegio crudeles quæ nõ habẽt mo
dus: quæ uſqꝫ ad uicinã mortis accedunt. Ululas et
clamitas et quaſi quibuſdas facibus accenſa quantũ in
te eſt tui ſemp homicida es. Sed ad tales clemẽs igre
ditur chriſtus et dicit Quid ploras nõ ẽ mortua puella
ſed dormit Rideant circumſtantes Jſta infelicitas iu
dæorũ ẽ. Te quoqꝫ ſi ad ſepulchrũ filiæ uolueris uola
tari angelus increpabit Quid quæris uiuẽtem cũ mor
tuis? q̃dqꝫ maria fecerat magdalene Poſtq̃ uocẽ do
mini ſe clamãtis agnouit: ad eius prouoluta pedeſ au
dit Ne tetigeris me necdum enĩ aſcendi ad patrẽ meũ
ideſt nõ mereris tãgeꝛ reſurgentes quẽ mortuũ exiſti
mas i ſepulchro Quas nunc Bleſillã noſtras exiſtimaſ
pati cruces? quæ ferre tormenta q̃d tibi chriſtus uideat
ſubiratus. Clamat nunc illa uoce lugenti. Si unq̃ me
amaſti mater ſi tua ſuxi ubera ſi tuis iſtituta ſũ mõitis
ne inuideas gloriæ meæ. ne hoc agas ut a nobis in ppe
tuũ ſeparemur Putas me eſſe ſolas? Habeo pro te ma
riam matrẽ dñi: multas hic uideo quaſ antea neſciebã
O q̃ melior eſt iſte comitatus. Habeo Annã quondas
in euangelio prophetantẽ Et quo magis gaudeas: tan
torũ labores annoꝝ ego in tribꝫ menſibꝫ conſecuta ſũ
Unã palmã caſtitatis accepimus Miſereris mei quia
mundũ reliqui. At ego ueſtri ſortẽ doleo: quos adhuc
ſæculi carcer icludit: quos quottidie in acie præliantes
nunc ira nunc auaritia: nunc libido: nunc uarioꝝ incen
tiua uicioꝝ ptrahunt ruinã Si uis ut mater mea ſis cu
ra placere chriſto. Non agnoſco matrẽ meo dño diſpli
centes Loquitur illa et alia multa q̃ taceo et pro te dñs
rogat mihiqꝫ ut de eius mente ſecurus ſũ ueniã impe
trat peccatoꝝ. Quod monui q̃d hortatus ſus: quod in
uidia propinquoꝝ ſalua eſſet excepi. Jtaqꝫ dus ſpiritus
hos artus regit: dũ uitæ huius fruiur cõmeatu: ſpon
deo: promitto: polliceor: illã mea lingua reſonabit: Jlli
mei dedicabuntur labores: illi ſudabit ingeniũ: Nulla
erit pagina: quæ nõ Bleſillas reſonet Quocũqꝫ ſermo
nis noſtri monumẽta puenerint illa cũ meis opuſculis
peregrinabitur hanc in mea mẽte defixas legẽt uirgines
uiduæ monachi ſacerdotes Breuis uitæ ſpatiũ æterna
memoria compenſabit: Quæ cũ chriſto uiuit i cælis: in
hominum quoqꝫ ore uictura eſt. Tranſiet et præſens
ætas: ſequntur ſæcula poſt futura: quæ ſine amoꝛ: ſine in
uidia: iudicabunt Jnter Paulæ Euſtochiiqꝫ nomẽ me
dia ponetur nunq̃ in meis moritura ẽ libris: Audiet
me ſemper loquentes cũs ſorore cũs matre Amen.

¶ Beati Hieronymi ad Tyraſius de obitu filiæ cõſolato
ria. Ubi docet gratulandum q̃ dñs depoſitus repetere
dignatus ẽ ſuus q̃ mũdi periculiſ caſibuſqꝫ ſubtraxerit
q̃ ex labore ad requiẽ: ex erumna ad conſummationẽ
gaudioꝝ aduexerit. Ubi docet dñs lasaꝝ planxiſſe nõ
mortuus ſed ad huius uitæ miſerias ſuſcitandam Oſtẽ
dit quoqꝫ homines non tam pro orbitate q̃ ſolitudine
q̃ iuditio diffidentiæ lugere defunctos.

BENEDICTO et dilectiſſimo pentj
Tyraſio Hieronymus. Charitatis
tuæ ſcripta pcepi i quibꝫ aius tuũ do
lore cõmotus de filiæ dormitione co
gnoui ñ aliud pricipaliter ãmiratuſ ſũ
q̃ chriſtiani pectoris i te ablatã uirtu
tẽ ẽe ut aius flecteres ad dolorẽ Stupeo mirũ ſiaei pe
netratum uulneribꝫ orbitatis: quẽ ſepire debuerat ſpes
reſurrectionis et regni cæleſtis: Nunq̃ ſpes cũ doloꝛ cõ
cordat: nec fides aliq̃n ſenſit quãcũqꝫ iacturas. Reſur
gere credimus nños et plangimus. Quid faceremus ſi
mori nimõ ꝑpẽret deus. Uolũtas eius utiqꝫ ſola ſuf
ficeret ad ſolatiũ cui nullũ ꝑponere iubemur affectum
Quod dederat abſtulit qui creauerat Quis ẽ alius qui
plangit q̃d ad tp̃s acceperat. Cõmodauerat ut haberes
quãtocũqꝫ tp̃e uoluiſſet. Et cum uellet rurſus auferret
Nihil abſtulit tuũ qui recipeꝛ dignatus ẽ propriũ. Cre
ditũ ſuũ recipere decuit creditoꝛe: et nihil aliud decet q̃
creditori ſuo gratias agere mutuãtẽ. Sic Job legimus
quã ſequamur deuotiſſimã uocẽ dicẽtiſ Dñs iquit dedit
dñs abſtulit ſicẽ dño placuit ita factũ ẽ ſit nomen dñi be
nedictũ. Parum ergo nõ erat hæc cõſolatio cõtra luctũ
q̃d nẽo lugeꝛ debeat: cũ aliquid reddiderit aliẽũ qr faſ
nõ erat apud aliũ retineri q̃d dño ſuo fuerat neceſſariũ.
Additur cõſolatiõis alia prouidẽtia q̃ iacturis orbitatis
occurrat plãgere debuiſſ de ſæculo recedẽtes ſi ſæculi
inimicitias cõtra nos minime ſentiremus et plãgimus
domini beneficia qui nouit infirmitati noſtræ quid
præſtet perclitari uolebat adhuc qui dolet aliquem
dormientem et inter fluctus uitæ præſentis uidere cupi
ebat miſerũ laborare tãtis ac talibꝫ tẽpeſtatibꝫ uitæ Tot
ipugnationes diaboli: tot corporis bella: tot ſæculi cla
des euaſit: et lachrymas fũdis q̃ neſcias quid i teipſo
quotidie patiariſ. Propter q̃d dñs ãmonet aplõs ſuos
dicẽs Si diligeretis me: gauderetis utiqꝫ: q̃ uado ad
patrẽ. Plane Lazarũ mortuũ fleuit ſed nõ mas lachry
mas fudit. Reſurrectionis promiſſor dolore docere ñ
poterat: ne fidẽ pſidiã faceret quã docebat. Doluit La
sarũ nõ dormiẽtẽ: ſed potius reſurgẽtes: et flebat ques
cogebatur propter ſaluãdos alios ſæculo reuocare Hãc
uitã dñs dñs igemiſcebat quã tu doles ẽe ſublatã. Con
tra lachrymaſ eius pugnãt lachrymæ tuæ: et amori eiuſ
amor tuus nõ cõuenit Hic fletus nõ habet pietatẽ Jlle
nolebat reddere laboribꝫ quẽ dilexerat: et tu amare te
credis cui laborũ uolebas adhuc reſtare tormenta Ex
terũ ſi putaſ eũ lasaꝝ doluiſſe ãte nõ pmiſiſſet exire qui
repellere poterat mortẽ aut certe nõ fleret qui mortuũ
reſuſcitare poſtmodũ habuerat poteſtatẽ: ũde apparet
ſola eũ cã fuiſſe cõmotũ q̃d ad hoſtilẽ uitã cariſſimũ re
uocaꝛ denuo propter credituros aliquoſ et cõfũdẽdos
icredulos urgebatur. Deniqꝫ ſic ſubſecutus ẽ dicẽs Er
go pater ut credãt qr tu me miſiſti ait clara uoce lasare
prodi foras Et factũ ẽ: Gaude ergo ũde ille coactus ẽ
flere. ne tu ſaltẽ uidearis dormiẽtis felicitatibꝫ inuidere
Ab aliena mũdi prouintia tranſiuit ad deũ et de hoſtili
patria migrauit ad cælũ Cõtra ſic aplũs mẽorat dicens
Quã diu ſumus i hoc ſæculo pegrinamur a dño. Non
ergo luctũ nobiſ debet icurrere quiſq̃ cũ a pegrinatõne
redire meruerit ad propriã regionẽ: maxime cũ ñ inanis
et uacuus redire noſcatur: qui chriſtianitatis mercatus
ẽ lucrũ pp q̃d deſcẽdit ad mũdi cõmertiũ Et ego iquieſ
nulla promiſſionũ cæleſtiũ dubitatõne cõturbor: ſꝫ ſola
ſpatiõe dormiẽtis æſtuãs: deſolatuſ ſolatio pii pignoris
factoꝛ: exculatio ẽ hæc benedictæ ſine dubio fragilitatiſ
humanæ quæ patrocinari nõ poteſt diffidẽtiæ Si enim
deſolationem homines ferre non ualerent nunq̃ pro
rſus parentes a ſe ſua Pignora dimiſiſſent. Deſtitu
tos ſe a morientibus conqueruntur et uiuos filios
aut propter honores aut propter negotia pegrinis re
giõibꝫ credũt et gaudẽt tota uita ſine affectiõibꝫ cõmo
rari dũmõ capiãt q̃d cupiũt de ſuis pignoribꝫ adipiſci
Et ut ad palatia pgãt pegrinãtur ad ſtudia dignitatiſ na
uigãt acquirenda: uel ad cauſas patrimonii aliquas ex
plicandas cũ piculo et labore proficiſcẽtes oẽs ipellũt
nec ſecũ uacare quos diligũt patiuntur Et ut ad palatia
cæli ad ſtudia chriſti ad honorẽ uitæ ppetuæ et pãmoni
ũ poſſeſſiõis æternæ cũ ſecuritate ualeãt puẽire: nemo
filios ſuos a ſe libẽter gratulãtur abſcedere Ad cõpãda
peccata gaudẽt tam parãtes a filiiſ q̃ filii a parẽtibꝫ pro
uocãte diabolo ſeparari ad idulgẽtiã pcipiẽdas uolunt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ab iuicē d͞o uocāte diſcernit: ut appareat non pro noſtra
ratione nos doleꝛ quēcūqꝫ uidēur amittere: ſed īdiciū
magis oſ̄dere diffidētiæ. ¶ Mihi crede: ſola i oibꝫ incre
dulitas mœret: et ſicut nō pōt fides noſſe qđ doleat: ſic
diffidētia ſola doloribꝫ inuēitur ancilla. Nā ſi dormien
tes dicius: dormiētes utiqꝫ credere debēus et nō mor
tuos ſꝫ requieſcentes ſecūdus uocē dn̄i Ois īquit qui
credit in me licet moriatur uiuet. Si tibi medicus hoc
promitteret quiſꝙ: nullā ſine dubio prōiſſioni eius ne
gare poteras oino licētiā. Nū qr chriſtus fabricator et
reſuſcitator promittit nō timeas eas plāgeꝛ ut fideliorē
chriſto pariter et potētiorē medicū uidearis i promiſſi
one iudicare. Sꝫ deſtitutā dicis doleo ſenectutē meaꝫ
qui debuerā meos liberos potius ātecedere ne labori
bus remanerē. Qn̄ de ſpiritualibꝫ bōis qđcūqꝫ tracta
tur nihil ē onis de carnalibꝫ āte oculos proponendus.
Ego tibi melius profiteor euēiſſe qui nō carnalē ſꝫ ſpi
ritualē circa te cōſidero felicitatē. Tu te dicis de pigno
ris tui obitu i ſenectute cōſectusꝛ ego ecōtra probo ſub
leuatū. Senectuti tuæ āputauit dn̄s magis ſolicitudinē
q̄ torquebat de uiua filia ne piret. ¶ Melius itaqꝫ nunc
mortuā ſæculo credis eſſe apud deū uiuā ꝙ hic uiuaꝫ
mortuā gaude tibi ꝙ filiā xp̄ianā mereberis ſequi quā
ſecutus in cælo gaudeas nō te deſeruit ſꝫ pceſſit ¶ Miſi
ſti nutrimēta tua chriſto? Si luctus horrueris et te op
tuliſſe pignus deo deputari poteris ſecūdus uotū tuus
Habe poſt Abrahaꝫ ſi nō potes primū: Ut qđ ille nō
dubitauit offerꝛ tu ſaltē uidearis de ſublato gaudeꝛ. Ab
illo dn̄s poſtulauit: a te tulit: ille iuſſioni paruit: tu uolū
tati cōſenti Illū p Illicitā legē naturæ probauit ſibi de
uotuꝫ te ſaltē p licitā cōdicionē mortalitatis annotet re
ligioſuꝫ In qua pte poteris te xp̄ianū approbare. Eru
beſcat icredulitas nr̄a q̄ nec cū gētilibꝫ deo uult eē ſub
iecta: Cōmunis ē cuꝫ illis nobis exitus mortis: et dolo
res illoꝝ ſupāus doloribꝫ nr̄is Quid agerēus ſi pecu
liare aliquid exigeretur a nobis? Quod ad ſ̄decus nr̄m
ptinet gentiles dolores ſæpe contēnūt: cū nō ad promiſ
ſa cæleſtia: ſꝫ ad pœnas tartari rapiātur: et nos plāgius
eūtes i cælus. Cōſidera chriſtiāus talis quid deīceps
merebitur: qui nec imitari cōtēdit exempla ſanctoruꝫ:
nec cōtēptum hēre gentiliū. Illi luctus deſpando deſpi
ciunt nos et ſperādo deſpiceꝛ nō conāur Illi ſeruire fi
lios ſuos itrepidāter mortalibꝫ tradūt et nos deo nr̄o
ſimul et ſuos liberos et nr̄os liberādos dimittere ſacri
legia mēte cūctāur q̄i tutius apud hoīes iudicēus ma
giſꝙ apud deū cōmēdari Alii quē filiorū chriſtiani no
lunt uel gratulatione ſua deducere ad bona gētiles nō
cūctātur tradere ad mala. Poſtremo uel cū ip̄a felicita
te noſtrorꝫ moriētiū cogāur aīuꝫ flectere ne deſiderii
eorū deſideria nr̄a icipiāt reluctari. Eſto religioſus uel
uoto eius qui euaſit Si non potes exulta qr placuiſſe
tui cognoſcis pincipiꝫ ſanguinis chriſto: maxīe qđ de
beas de occaſione tollerare cui nō potes cōtra diceꝛ et
cuꝫ ſit oibꝫ cōmunis hic caſus: uanus dolor ē qui nec
prius uidetur eſſe nec ſolus Poſtremo uide ſi aliquid
debeat dolori cōcedi ubi ſine aliquo remedio pōt aīus
fatigari: Sapiēter debet dolere qui dolet ne pdat ſine
cā qđ dolet. Nunc āt cōtra luctus ſumēda ſūt arma ut
ſpes nr̄a poſſit hēre uictorias. Principaliter qđ uoluit
dn̄s ſuſcipe gratulēur deīde qr hoc nobis in mūdo cō
mūe ē Additur nobis peculiare nr̄m qđ ad requieꝫ de
ducāur: Sequitur cōſūmatio oiuꝫ gaudioꝝ qđ i reſur
rectione iuicē nobis dn̄o reformāte reddiur: Qđ apo
ſtolus pollicetur. Nolumus uos ignorare de dormien
tibꝫ nō contriſtemini ſic et cæteri qui ſpē non hn̄t. Si
enim credimus qđ chriſtus mortuus ē et reſurrexit ita
et deus eos qui dormierunt in chriſto adducet cū illo

¶ Beati Hieronymi ad Iulianuꝫ conſolatoria de filiis
et uxore defunctis dicens illū i cōpatione beati Iob
ūbraꝫ quandā et ludū ſuſtinuiſſe certāinis quē ēt euā
gelicis ſermōibꝫ et apoſtoloꝝ exēplo ad cōtēptū ſæcu
li et chriſti militiam hortatur.

FILIVS meus ſꝫ tuus Auſonius i
ipſo iā profectionis articulo cū mihi
pſentiā ſui tarde dediſſet et cito abitu
liſſet: atqꝫ i pūcto tp̄is ſalue pariter
ualeqꝫ dixiſſet: uacuū ſe redire arbi
tratus eſt. niſi meaꝝ ad te aliquid nugaꝝ tumultuario
ſermōe portaret: Iā dimiſſo ſynthemate equus publi
cus ſternebatur et nobilē iuuenē punicea idutū tunica
balteus ābiebat et tn̄ ille appoſito notario cogebat loqui
q̄ uelociter edita uelox cōſequeretur māus et linguæ ce
leritatē frēderent ſigna uerboꝝ. Itaqꝫ nō ſcribētis dili
gētia ſꝫ dictantis temeritate longus a te ſilēuꝫ rūpo
offerēs tibi nud i officii uolūtates ex tporalis ē epiſto
la abſqꝫ ordine ſēſuus ſine lenocinio et cōpoſitōe uer
boꝝ: totū in illa āicū nihil de oratoꝛ repias. In procin
ctu effuſā putes: et abiꝛ cupiēti ingeſtus uiaticus loqui
tur ſcriptura diuia ¶ Muſica i luctu intēpeſtiua narratio.
Un̄ nos loporē artis rhetoricæ contēnentes et pueriles
atqꝫ plauſibilis eloquii uenuſtantē ad ſcāꝝ ſcripturaꝝ
grauitatē confugius ubi uulnerū uera medicina ē: ubi
doloruꝫ certa remedia i quibꝫ recipit unicū filiū mr̄ in
pheretro ubi turbæ dicitur circūſtāti Nō ē mortua pu
ella: ſꝫ dormit: ubi quatriduāus mortuus ad uocē īcla
māntis dn̄i ligatus egreditur. Audio te in breui tp̄e du
as uirgunculas filias iūctis pene extuliſſe funeribꝫ: et
pudiciſſimā ac fideliſſimā coniugē tuaꝫ fauſtinā imo ſi
dei calorꝛ germanā. In qua ſola poſt āiſſos liberos ac
quieſcebas ſubita tibi dormitōe ſubtractā. Quaſi ſi nau
fragiis i littorꝛ latrones repiat et iuxta eloquia prophe
taruꝫ fugiēs urſus icidaꝫ i leonē extēdenſqꝫ māus ad
parietē a colubro mordeatur: conſecuta rei familiaris
dāna uaſtationē totius barbaro hoſte prouinciæ et i co
mūi depopulatione priuatas tuarū poſſeſſionuꝫ ruinas
abactos armētoruꝫ ac pecoruꝫ greges: uictos occiſos
qꝫ ſeruulos et unica filia quā tibi crebræ orbitates fece
rant cariorē electus nobiliſſimū generū: ex quo ut oia
taceas plus mœroris ꝙ gaudii ſuſcepiſti. Hic ē catalo
gus tētationū tuaruꝫ et cū iuliano tyrūculo chriſti pu
gna hoſtis ātiqui: Quæ ſi ad te reſpicias gaudia ſunt ſi
ad pugnatorē fortiſſimū ludus et ūbra certāinis. beato
Iob poſt malorū exāīna uxor peſſima reſeruata eſt ut
p eā diſceret blaſphemaꝛ: tibi ſublata ē optia ut miſeri
arū ſolatiū pderes. Aliud āt eſt ſuſtineꝛ quā nolis aliud
deſideraꝛ quā diligas. Ille in tot mortibꝫ filiorū dōus
ſuæ ruinā unū hūit ſepulchrū et ſciſſis ueſtibꝫ ut parē
tis mōſtraret affectus procidens i terrā adorauit et di
xit Nudus exiui de uentre mr̄is meæ: nudus et redeā
Dn̄s dedit dn̄s abſtulit ſic dn̄o placuit ita factuꝫ eſt: ſit
nomen dn̄i bn̄dictuꝫ Tu ut pciſſime dicā iter multorū
officia propinquoꝝ et cōſolantes aicos tuorū exequi
as proſecutus es: Perdidit ille ſimul oēs diuitias: et
ſuccedētibꝫ ſibi maloꝝ nūtiis ad ſingulas plagas fereba
tur imobilis cōplens illđ de ſapiente pcontꝫ Si frac
tus illabatur orbis ipauidū ferient ruinæ. Tibi maior
pars ſubſtantiæ derelicta eſt ut tantū tenteris quātuꝫ
ferre potes. Nec duꝫ ad euꝫ pueniſti gradus: ut totis
aduerſuꝫ te cuneis dimicetur Diues quondā dn̄s et di
tior pr̄ ſubito orbus et nudus: Cūqꝫ in oibꝫ his quæ
cōtigerant ei coram dn̄o nō peccaſſet: nec quiꝙ locu
tus eſſet inſipiens exultans dn̄s in uictoriam famuli
ſui et filiū patientiā ſuū ducēs triūphū diaboli dicēs an
imaduertiſti famulū meum Iob: qr nō ſit quiſꝙ ſimilis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

illi ſuper terras homo inocēſ uerus dei cultor abſtinēs
ſe ab omni malo: et adhuc perſeuerās in inocētia Pul
chre addidit Et adhuc pſeuerās i inocētia qr difficile ē
pſſus malis in inocētia nō dolē: et hoc ipſo ſide piclita
ri quo ſe uidet iiuſte ſuſtinē qd patitur Atq; reſpōdēs
diabolus dño ait Coriū pro corio et oīa quæ habet da
bit pro aīa ſua. Sed extēde manus tuā et tāge os eius
et carnes niſi i facies benedixerit tibi Calidiſſimus ad
uerſarius et inueteratus dierū malorū: nouit alia eſſe q
extrinſecus ſūt et aphilioſophis quoq; mundi αδια
φορα hoc ē idifferētia uocātur i eorūq; amiſſiōe atq;
cōtēptu pfectas ēe uirtutes alia q itriſecus et deſiderata
cogant dolere pdentes unde audacter dei renuit pdica
tiones et dicit eū nequaq; de re laudari: qui nihil de ſe
ſed totū extra ſe dederit: qui pro corio ſuo coria obtule
rit filiorū et depoſuerit marſupius ut fruatur corporis
ſanitate Unde itelligit prudētia tua uſq; ad hunc termi
num pueniſſe tentationes tuas ut dediſſet coriū pro co
rio: pelles pro pelle oīa quæq; habes parū eſſe pro aīa
tua dare Necdū āt extentā i te dei manū nec tactas car
nes nec oſſa cōfracta ad quorū dolorē non ingemiſcere
difficile ē: et in faciē dei benedicere pro eo qd eſt male
dicere Unde et nabuta in regū libris bñdicere dicitur
deus et reges et iccirco lapidatur a populo Sciēs autē
dominus athletas ſuū imo uirorū fortiſſimū etiā in iſto
extremo pfectoq; certāine poſſe ſuperare Ecce inquit
trado illus tibi: tantus animas illius cuſtodi Caro uiri
ſancti datur in diaboli poteſtates et animæ ſanitas reſer
uatur ne ſi illud pcuſſiſſet i quo ſenſus eſt mentiſq; iudi
cius nō eſſet culpa peccātis: ſed eius qui ſtatus mentis
euerterat laudēt ergo te alii maſq; cōtra diabolū uicto
rias panegyricis proſequantur qd læto uultu mortes
tuleris filiarū qd i quadrageſimo die dormitionis earū
lugubrē ueſtē mutaueris et dedicatio oſſiū martyris cā
dida tibi idumēta reddiderit: ut nō ſētires dolorē orbi
tatis tuæ quē ciuitas uniuerſa ſentiret: ſed ad triūphus
matris exultares quod ſanctiſſimam coniugem tuam
non quaſi mortuam ſed quaſi proficiſcentē deduxeris
Ego te nequaq; adulatione decipiam: ne lubrica laude
ſupplātē loquarq; illud potius qd te audire cōdecet: fi
li accedēs ad ſeruitutē dei præpara aīas tuas ad tētatio
nē: et cū oīa feceris dicito: ſeruus iutilis ſus nō feci qd
facere debui: Tuliſti liberos quos ipſe dederas: Rece
piſti ācillā quā ad breue ſolatiū accomodaſti. Nō cōtri
ſtor qr recepiſti ſ; ago gratiaſ qd dediſti. Quod quōdas
diues adoleſcēs oīa q i lege præcepta ſunt ſe ipleſſe iac
tabat: Ad quē dñs i euāgelio Unū tibi deeſt iquit Si
uis pfectus ēe uade et uēde oīa q hēs et da pauperibs
et ueni ſeq̄re me. Qui oīa ſe feciſſe dicebat: i primo cer
tamine diuitias uicere nō pōt. Unde et difficulter diui
tes itrāt i regna cælorū qui expeditos et alarū leuitate
ſublimes habitatores deſiderat: uade iquit et uēde non
ptē ſbſtāc ſ; uniuerſa q poſſides: et da n̄ aicis n̄ cōſāguieiſ
nō propiqui n̄ uxori nō liberis. Plus aliquid addā Ni
hil tibi ob metū iopiæ reſeruaueris: ne cū Anania dam
neriſ et Saphira ſ; da paupibs cūcta: et fac tibi amicoſ
de iniquo māmona: qui te ſcipiāt i æterna tabernacula
ut me ſequaris ut dñs Mūdi poſſeſſiones nō hēas ut
poſſis canere cū propheta parſ mea dñſ et ut uerus leui
ta nihil de terræ hæreditate poſſideas. Et hoc hortor Si
uis eſſe pfectus ſi aplicæ dignitatis: ſi ſublata cruce chri
ſtū ſequi: ſi apprehēſo aratro nō reſpicere poſt tergū: ſi
in ſublimi tecto poſitus priſtina ueſtimēta cōtēnis: et ut
euadas ægyptias dñas ſæculi pallium derelinquimus
Unde et Helias ad cælorū regna feſtinās nō pōt ire cū
pallio ſ; mūdi i mūdo ueſtimēta dimittit. Sed hoc aīs
apoſtolicæ dignitatis ē: et eius qui uelit ēe pfectus Cur
qui i ſæculo primuſ es: nō et i chriſti familia primuſ ſis

An qr uxorē hēs? Habuit et petruſ et tñ cū reti eā et na
uicula dereliquit: Prudētiſſimus dñs et oius ſalutē de
ſiderans maleſq; pœnitentiā peccatoris q̄ mortem
Tulit tibi etias excuſationes hanc et nō illa te retrahat
ad terras: ſed tu eā ſequaris ad paradiſi regni tendētē
Bona liberis paraſ qui te ad dñs pceſſerūt ut partes ea
rus nō i diuitias ſororis proficiāt: ſ; in redēptionē aīæ
tuæ atq; alimenta miſerorus Hæc monilia a te filiæ tuæ
expetunt hiſ gēmis ornare capita ſua uolūt Quod peri
turū erat in ſerico in uilibs pauperū tunicis reſeruetur
repetūt a te partes ſuas iunctæ ſponſo nolūt uideri pa
uperes et ignobiles priora ornamēta deſiderant. Nec
eſt qd excuſes nobilitatē et diuitiarū pōdera: Reſpice
ſanctū uirū Pāmachiū et feruētiſſimæ fidei Paulinus
preſbyterū qui non ſolū diuitias ſed ſe ipſos dño obtu
lerūt Qui contra diaboli tergiuerſationes nequaq; pel
les pro pelle ſed carnes et oſſa et aīas ſuas dño conſe
crauerunt qui te exēplo et eloquio idest et opere et lin
gua poſſunt ad maiora pducē: Nobilis eſ ſ; illi nobilio
res in chriſto. Diues et honoratus? et illi imo ex diuiti
bus pauperes et iglorii et idcirco ditiores et magis i
clyti: quia pro chriſto pauperes et honorati Et tu qui
des beneficiis quod ſanctorū diceris uſibs miniſtrare ſo
uere monachos eccleſiis offerre q̄ plurima. Sed hæc
rudimēta ſūt militiæ tuæ cōtēnis aurū cōtēpſerūt et mū
di philoſophi: Equibs unus ut cæteros ſileas multarū
poſſeſſionus pretiū proiecit i pelagus Abite i profūdū
dicēs malæ cupiditates Ego uos mergas: ne ipſe mer
gar a uobis. Philoſophus gloriæ animal et popularis
auræ uile mācipiū totas ſimul ſarcinā depoſuit et tu te
putas i uirtutū culmine cōſtitutū: ſi partes ex toto offe
ras. Te ipſus uult dñs hoſtiā uiuā placētes deo Te iq̄
non tua. Et ideo uariis tentationibus commonet quia
multis plagis et doloribs eruditur iſrahel: et quem di
ligit dominus corripit: flagellat omnes filius quē ſcepit
Paupcula uidua duo æra miſit i gazophylaciū et qr to
tū obtulit qd habebat oēs dī i oblatione munerū dei ſu
pare locupletes: q nō pōdere ſui ſ; uolūtate offerētius
pēſatur Cū multis erogaueris cēſū tuū: et quidā gaude
ant tua liberalitate: tamen multo plures ſūt quibs nihil
dediſti: Neq; enis Darii opes et Crœſi diuitiæ explere
ualēt pauperes mūdi. Quod ſi teipſū dño dederis: et
aplica uirtute pfectus ſequi cœpis ſaluatorem: tūc itelli
ges ubi fueris i exercitu chriſti q̄ extremū tenueris lo
cū Non plāxiſti filias mortuas et pīmi genii lachrymæ
chriſti timore ſiccatæ ſūt Quāto maior Abrahā qui fili
us uolūtate iugulauit et quē hæredē mūdi futurū audi
erat nō deſperat ēt poſt mortē ēe uicturū Jepte obtulit
filiā uirginē et iccirco i enūeratiōe ſcorū uerū ab aplō pōi
tur Nolo ea tñ offeras dño q pōt fur rapere: hoſtiſ in
uadere: pſcriptio tollere et q accedere poſſunt et ſcedē
et iſtar ūdarū ac fluctuū a ſuccedētibs ſibi dñis occupā
tur: atq; ut uno cūcta ſermone cōprehendā quæ uelis
nolis in morte dimiſſurus es. Jllud offer quod nullus
tibi poſſit hoſtis auferre nulla eripere tyrannis quod
tecū pergat ad iferos imo ad regna cælorus et paradiſi
delitias Extruis monaſteria multus a te per iſulas dal
matiæ ſcorū numerus ſuſtētatur: Sed melius faceres
ſi et ipſe ſanctus iter ſanctos uiueres Sancti eſtote qr
et ego ſanctus ſū dicit dñs Apoſtoli gloriātur q oīa di
miſerint et ſecuti ſint ſaluatorem. Et certe pter retia et
nauē nihil eos legimus dimiſiſſe et tamen teſtimonio
futuri iudicis coronantur quia ſe offerentes totum di
miſeāt quod habebant Hæc loquuor nō i ſuggilatione
operorū tuorū uel qr extenuem liberalitatē tuam et ele
moſynas tuas ſ; qr nolis te iter ſæculareſ ēe monachū
et iter monachos ſæcularē totū q; a te expetā cuius au
dio mentē diuino cultui peditā Si huic conſilio nro uel

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tamicuſ uel aſſecla propiquus renititur et te ad delitias
uel ad ſplendentē menſas aduocat: itelligito eū non de
ua aīa ſꝫ de ſuo uētre cogitare: et oēſ opes lautaqꝫ cō
uiuia ſubita morte finiri. Octo et ſex anoꝝ intra uigiti
dies duas filias amiſiſti et arbitraris ſenē diu poſſe ui
uere: cuius ut ætas lōga tendatur Audi et dauid Dies
uitæ nr̄æ lxx āni ſi āt āplius Octuaginta et quicquid ſu
per ē labor et dolor. Felix et oī beatitudine dignus quē
ſenectus chriſto occupat ſeruientes quē extrema dies
ſaluator īuenit militaī qui nō cōfundetur cū loquetur
inimicis ſuis i porta: cui i introitu paradiſi dicetur. Re
cepiſti mala i uita tua nūc āt hic letare: Hæc enī ulciſce
tur bis dñs i eādē re. Diuitē purpuratū ghēnæ flāma
ſuſcepit: lazarus paup et plenus ulceribꝫ cuius carnes
putridas lābebant canes et uix de micis mēſæ locuple
tis miſerā ſuſtentabat aīas i ſinu abrahæ recipitur et tā
to patriarcha parente lætatur. Difficile imo impoſſibile
eſt ut et pſentibꝫ et futuris quis fruatur bōis ut et uen
trem hic et ibi mētes impleat ut de deliciis tranſeat ad
delicias ut in utroqꝫ ſæculo prius ſit ut et i terra et in
cælo appareat glorioſus Qđ ſi tibi tacita cogitatio ſcru
pulus mouerit cur mōitor ipe cū talis ſim qualis te eē
deſidero: et nō nullos uideris i medio itineī corruiſſe:
illud breuiter īſpondebo ñ mea eē q̄ dico: ſꝫ ſaluatoriſ
nō monere quid ipe poſſis: ſꝫ quid debeat uelle uel fa
cere qui ſeruus futurus ē chriſti: et athletæ ſuis ducto
ribꝫ fortiores ſūt et tamē monet debilior ut pugnet ille
qui fortior ē. Noli reſpiceī Judā negantē: ſꝫ paulū reſ
pice cōfitētē. Jacob altiſſimi pr̄is filius ſolus et nudus
in baculo ſuo pgit meſopotāias iacet laſſus in itineī: et
qui delicatiſſime a Rebecca mr̄e fuerat educatus: lapi
de ad caput pro pululillo utitur: uidit ſcalas de terra uſ
qꝫ ad cælum: et aſcendentes ſup eas āgelos et deſcēdē
tes et deſup initentē dñm ut laſſis māus porrigeret: ut
aſcendētes ſuo ad labores prouocaret aſpectu. Unde
et uocatur locus ille bethel ideſt dōuſ dei: i qua quotti
die aſcenditur et deſcenditur. Et enis ſancti corruunt ſi
fuerint neglīgētes: et peccatoreſ priſtinū recipiūt gradū
ſi ſordes fletibꝫ lauerint. Hoc ideo dico ut nō te terre
ant deſcendētes ſꝫ prouocēt aſcendētes: Nūq̄ꝫ exēplū
a maliſ ſumitur ēt in ſæculi rebꝫ ſemp a meliori pte in
citamēta uirtutū ſunt Oblitus propoſiti et epiſtolaris
breuitatis: plura diceī cupiebā. Ad materiæ dignitatē
et ad meritū pſonæ tuæ: paꝝ ē oē qđ dicitur. Et ecce ti
bi nr̄ auſonius cœpit ſchedulas flagitare: urgere nota
rios et binitu feruētis equi igenioli mei feſtius argueī
tarditates. Memēto ergo nr̄i: et cura ut i chriſto uale
as: atqꝫ ut cætera taceā domeſtica ſancte ueī exempla
ſectaī q̄ uere chriſtum ſecuta pegrinatōis moleſtias ſu
ſtinet: et ſit tibi tanti dux fœmina facti.

Beati Hieronymi ad pāmachiū cōſolatoria de dormi
tione Paulinæ uxoris: ubi eius cōuerſiones mōacha
lem errogationes elemoſynarum generis dignitates et
Paulæ ac Euſtochii affinitates præcipuiſ effert pcōiis

SANATO uulneri et i cicatricē ſup
ductæ cuti ſi medicia colorē iddē uo
luerit dū pulchritudinē corporis q̄
rit: plagā doloris iſtaurat. Jta et ego
ſerus cōſolator qui importune p biē
niū tacui: uereor nūc ne iportūius loquar: et attrectās
uulnus pectoris tui: quod tpre et ratione curatus ē cō
memoratione exulcerē. Quæ enī aures tā duræ: q̄ de
ſilice exciſa pcordia et hircanarum tygriū lacte nutrita
poſſunt ſine lachrymis Paulinæ tuæ audire nomen?
Quis pturientē roſam et papillatus corymbū anteq̄ꝫ i
calathū fundatur orbis et tota rubētiū folioꝝ pādatur
ambitio: imaturæ demeſſū æquis oculis marceſcere ui
deat? fractus ē pcioſiſſimus margaritū uirēs ſmaragdi
gēma cōtrita ē. Quid boni hēat ſanitas languor oñdit:
Plus ſēſimuſ qđ hūius poſtq̄ꝫ hēre deſiuius. Jn agro
terræ bonæ tres fructus legimus. Centeſimū ſexageſi
mū et triceſimū Jn tribꝫ mulieribꝫ et ſanguine et uir
tute cōiūctis tria chriſti pmia recognoſco: Euſtochium
uirginitatis flores metit: Paula laborioſas uiduitatis
areas terit: Paulina caſtus matrionii cubile conſeruat
Tali filiaꝝ mr̄ fulta cōitatu totus ſibi in terris uen dicat
qđ chriſtus prōiſit i cælo. Et ut quadrigam dōus una
emitteret ſanctitatis: et fœminaꝝ uirtutibꝫ reſponderēt
uiri additur comes Pāmachius uerus Eſechielis che
rubin frater cognatus gener maritus. Jmmo ſi amātiſ
ſimus: qr ſancta cōſortia ſpiritus uocabula nō tenēt nu
ptiarum. Huic quadrigæ ieſus pſidet. De his equis et
Abacuc canit Aſcēde ſup equos tuos: et equitatio tua
ſalus. Jmpari curru pari aīo ad palmā tenditur diſcolo
res equi: ſꝫ uolūtate cōcordeſ unū aurigæ iugū trahūt
nō expectantes flagelli uerbera ſꝫ ad uocis hortamen
ta feruentes Dicāus aliquid et de philoſophis Quatu
or uirtutes deſcribūt ſtoici: ita ſibi iuices nexas: et mu
tuo cohærētes ut qui unā non hūerit oibꝫ careat pru
dentiā ſcilicet iuſtitias fortitudines tempantiā Has oēs
ſic hētis ſinguli ut tñ emineatis i ſingulis Prudentia i
te in mr̄e iuſtitia: i uirgine fortitudo i nupta tempantia
pdicatur. Quid enis eo ſapiētius qui cōtēpta mōdi ſtul
titia chriſtus ſecutus ē dei uirtutē et dei ſapiētiā? Quid
mr̄e iuſtius: q̄ inter liberos opibꝫ diſtributis docuit di
uitias cōtēnendo: quid filii amare deberent? Quid Eu
ſtochio fortius q̄ nobilitatiſ portas et arrogātias gene
ris cōſularis uirginali propoſito fregerit: et i urbe pria
primū gēus pudicitiæ ſubiugauerit? Quid Paulina tē
pantius: q̄ legēs illud apoli Honorabiles nuptiæ et cu
bile imaculatū nec ſororiſ felicitatē: nec mr̄is cōtinētiā
auſa appeteī maluit i hūilioribꝫ tuta pgere: q̄ꝫ pēdulo
gradu in ſublimibꝫ fluctuaī: quāq̄ꝫ illa inito ſemel ma
trimonio nihil aliud diebꝫ ac noctibꝫ cogitauit: niſi ut
reddito fructu nuptiaꝝ ſecundū caſtimoniæ gradus ar
riperet et tanti dux fœmina facti uirum propoſito ſuo
iungeret: nō relinquens ſalutis cōites ſꝫ expectās. Dū
qꝫ crebris abortiuis et expta fœcūditate cōceptuū nō
deſparet liberos: et ſocrus auiditatem maritiqꝫ triſti
tiam præponit imbecillitati ſuæ Paſſa ē aliquid de Ra
chelis exemplo et pro filio doloris ac dextere uirū de
ſiderii ſui pepithæredē certiſqꝫ auctoribꝫ didici illas
nō priæ ſnīæ dei Creſcite et multiplicāini et replete ter
ras nec offitio cōiugali ſeruire uoluiſſe: ſꝫ ad hoc optaſ
ſe filios: ut chriſto uirgines pareret legius et uxorē ſa
cerdotis Phine es audita captiuitate arcæ dñi ſubito
uteri dolore correptas ediddiſſe filiū Hicaboth: et inter
māus et officia fœmiāꝝ aīā emiſiſſe cū prole. De pria
prole beniami hoc ē filius uirtutis ac dxtræ đ ſecūda
inclytus ſacerdoſ dei ex arcæ cognōine naſcitur. nobis
poſt dormitionē ſōnūqꝫ Paulinæ Pāmachius mona
chū eccleſia genuit poſthumū et patris et matris nob
litate patriciū elemoſynis diuitē. Apoſtolus ſcribit ad
corithios Uidete frēs uocatōnē uīas: qr ñ multi ſapien
tes ñ multi nobiles. hoc naſcētis ecliæ rudimēta poſce
bāt ut granū ſinapiſ paulati i arborē ēſceīt: ut ſēſiſ euā
geliū fermētus totā eccleſiæ maſſas altius eleuaret. No
ſtris temporibꝫ roma poſſidet qđ mūdus āte neſciuit
Tūc rari ſapiētes: potenteſ nobiles chriſtiani: nūc mul
ti monachi ſapiētes potentes nobileſ quibꝫ cunctis pā
machius ſapientior potentior nobilior magnus in ma
gnis prius in primis αρχισγρατηγοσ mōachoꝝ.
Talis paulina nobiles liberos edidit quos uiuēs cupi
uerat poſſidere lætaī ſterilis q̄ nō paris erūpe et clama

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quæ nō parturis quoniā quot romæ pauperes ſunt tot
repente filios genuiſti Ardentes gēmæ quibꝫ ante col
lus et faties ornabatur: egentiū uētres ſaturant Veſtes
ſericæ et aurū in fila lēteſcens i molle lanaꝝ ueſtimētū
mutata ſunt quibꝫ repellatur frigus nō quibꝫ nudetur
ābitio: delitiaꝝ quōdā ſupellectiles uirtus inſūit. Ille
cæcus extendens manus et ſæpe ubi ē nemo clamitās
Hæres paulinæ cohæres Pāmachiū ē Illū truncus pe
dibus et toto corpore ſe trahentē teneræ puellæ ſuſtētat
manus: fores quæ prius ſalutātꝫ turbas uomebant:
nūc a miſeris obſidētur. Alius tumēti aqua gula mor
tē parturit alius eliguis et mutus et ne id quidē habēs
unde roget magis orat qr rogare nō poteſt Hic debili
tatus a paruo nō ſibi mēdicat ſtipē: illi putrefactus mor
bo regio ſupuiuit cadaueri ſuo. Non mihi ſi linguæ cen
tū ſint: oraqꝫ centū: omnia pœnarū percurrere nomi
na poſſis Hoc exercitu cōitatus incedit in his chriſtus
cōfouet horū ſordibꝫ dealbatur Mūerarius pauperū
et egentiū candidatus ſic deſtiat ad cælū Cæteri mari
ti ſuper tumulos cōiugū ſpargunt uiolas roſas lilia flo
resqꝫ purpureos: et dolorē pectoris his offitiis cōſolā
tur pāmachius nr̄ ſanctas fauillā oſſaqꝫ ueneranda ele
moſinæ balſamis rigat his pigmētis atqꝫ odorībꝫ fouet
cīeres quieſcentes ſciens ſcriptū Sicut aqua extinguit
ignes: ſic elemoſyna peccatū: Quantas uirtutes habe
at miſericordia: et quibꝫ donāda ſit premiis: beatus Cy
priānus grandi uolūme proſequitur et Danielis cōſiliū
probat qui regem iprobiſſimum ſi audire uoluiſſet ſcit
pauperum ſuſtētatione ſaluādū: Gaudet huiuſcemodi
filia et mr̄ hærede ñ dolet opes ad aliū puēiſſe quas cer
nit iſdē quibꝫ ipſa uolureit erogari qui potius gratulatur
abſqꝫ labore ſuo ſua uota cōpleri. nō. n. ſubſtātiæ dimi
nutio ſꝫ opa꜃ cōmutatio ē. Quis hac crederet cōſulū
pronepos et furiāi germinis decus iter purpuras ſēato
rū fuſca tunica pullatus icederet: et nō erubeſceret ocu
los ſodalium ut deridētes ſe ipſe derideret Eſt cōfuſio
ꝗ ducit ad uitā: et ē cōfuſio ꝗ ducit ad mortē Prima
uirtus mōachi ē cōtemnēꝫ hoīuꝫ iudicia et ſēp apoſtoli
recordari dicētis Si adhuc hoībus placere uellē xp̄i
ſeruus nō eſſē Tale quid et dn̄s loquitur ad prophetā
quod poſuerit faciē eorū ꝗ urbē æneam et lapidē ad
amātinū. et colūnā ferreā ne pauerēt ad iiurias popu
li ſed īpudētiā ſubſannātiū frontis rigor cōtererēt Inge
nia liberaliter edocta facilius uerecūdia ꝙ metus ſupat
et quos tormēta nō uincunt iterdū uincit pudor Non
eſt parū uirū nobilē uirū diſertū uirūqꝫ locupletē poten
tius in plateis uitare cōitatū miſcere ſe turbis adhærēs
pauperibꝫ ruſticis copulari: de principe uulgū fieri Sꝫ
quāto hūilior ē tāto ſublimior Lucet margaritū in ſor
dibꝫ et fulgor gēmæ puriſſimæ etiā in luto radiat Hoc
eſt qđ dominus repromiſit Glorificātes me glorifica
bo Alii hoc intelligant de futuro qn̄ mœror uertitur
in gaudiū: et trāſeunte imūdo factoꝝ corona nō tranſit
Ego et præſētiaꝝ uideo promiſſa cōpleri Anteꝙ chriſ
to tota mēte ſeruiret notus erat in ſenatu. Sed et multi
alii habebāt inſulas procōſularis Totius orbis huiuſce
modi honoribꝫ plenius ē primus erat et inter primos
pcedebat alios dignitate: ſed et alios ſequebatur ꝙuis
clarus honor uileſcit in turba et apud bonos uiros in
digna fit ipſa dignitas quā multi indigni poſſidēt. Vn̄
egregie de cæſar Tullius cū quoſdā ait ornare uoluit
nō illos honeſtauit ſed ornamēta ipſe turbauit At nūc
oē chriſti ecleſiæ Pāmachium loquuntur miratur orbis
pauperē: quē hucuſqꝫ diuitē neſciebat. Quid cōſola
tu illuſtrius? Annuus honor ē et poſtꝙ alius ſucceſſe
rit: prior deſinit Latēt in multitudine laureæ et trium
phi interdū triūphātiū ſordibꝫ polluūtur. Quod ante p
manus patritias tradebatur et ſola nobilitas poſſidebat

quo Marius uictor Nūidiæ et Theutōuꝫ atqꝫ Cym
broꝝ ob ignobilitatē familiæ indignus putabatur quod
Scipio ultra annos pro uirtute meruit: nunc ſola mili
tia poſſidet et agreſtia dudū corpora fulgēs palma circū
dat Plus Ergo accipius ꝙ dedimus Parua dimiſimus
et grādia poſſidemus Centuplicato fœnore chriſto pro
miſſa redūtur In tali agro et Iſaac quōdā ſeuerat qui
paratus ad mortē ante euāgeliū euangelicā portauit
crucē Si uis perfectus eſſe et reliqua Semp grādia
ponūtur i audiētiū arbitrio et ideo uirgīitatē apoſtolus
non imperat quia dominus diſputās de eunuchis qui
ſe caſtraſſet propter regna cælorū Ad extremū intulit
Qui poteſt capere capiat Non ē enim currentis neqꝫ
uolentis ſed miſerentis ē dei Si uis perfectus ē̄e Non
tibi imponitur neceſſitas ut uoluntas premiū cōſequa
tur Si uis ergo perfectus eſſe et deſideras ē̄e qđ pro
phetæ quod apoſtoli quod chriſtus ē uende nō partē
ſubſtātiæ ne timor penuriæ iſidelitatis occaſio ſit: et cū
Anania et Saphira pereas ſed uniuerſa ꝗ poſſides Cū
qꝫ uendideris da pauperibꝫ: nō locupletibus nō ſupbis
da quo neceſſitas ſuſtentetur nō quo augeantur opes
Cumqꝫ elegeris illud apoſtoli Boui trituranti os non
obturabis: et dignus eſt operarius mercede ſua et qui
altario miniſtrāt de altario participāntur Memēto quo
qꝫ huius ſententiæ. Habentes uictum atqꝫ ueſtitum his
contenti ſumus. Vbi uideris fumare pateras et phaſi
des aues: Lentis uaporibus diſcuoqui argenti pon
dus: feruētes buricos mātos: comatulos pueros: pcio
ſas ueſtes: picta tapetia: ubi ditior ē largitore cui largiē
dū ē pꝰ ſacrilegii ē rē paupū dare nō paupibꝫ: et tñ ñ
eſt ſatis pfecto et cōſumato uiro opes cōtemnere pecu
niā diſſipare et proiicere qđ i momēto et pdi et iuēiri pōt
fecit hoc Crates thebanus: fecit Antiſthētes: fecerūt
plurimi quos uitioſiſſimos legimus. Plus debet diſci
pulus xp̄i ꝙ mūdi pſtāt philoſophus gloriæ aial et po
pularis auræ atqꝫ rumoꝝ uēale mācipiū. Tibi nō ſuf
ficit opes cōtēnēꝫ niſi chriſtū ſequaris chriſtū aūt ſequi
tur qui peccata dimittit: et uirtutū comes ē: chriſtū ſcius
ſapiētiā Hic theſaurus i agro ſcripturaꝝ naſcitur: hæc
gēma multis emitur margaritis: Sin aūt amaueris ca
ptiuā mulierē ideſt ſapiētiā ſæculares: et eius pulchritu
dine captus fueris decalua eā et illecebras crinīū atqꝫ
ornamēta uerboꝝ cū emortuis ūguibꝫ ſeca laua eā et li
ne eā prophetali nitro: et tūc iquieſcēs cū illa dicito Si
niſtra eius ſub capite meo: et dextra illius āplexabitur
me: Et multos tibi fœtus captiua dabit: Ac de moabiti
de efficietur iſraelitis chriſtus ſanctificatio eſt: ſine qua
nemo uidebit facies dei: chriſtus redēptio idē redēptor
et pciū chriſtus oīa ut qui oīa pp chriſtū dimiſerit unū
iuēiat pro oibꝫ et poſſit libere proclamare pꝰ mea dn̄s
Sētio te diuinis ardere doctrinis: nec temeritate quoꝝ
dā docere qđ neſcias ſꝫ āte diſcere qđ docturus ſis Si
plices epiſtolæ tuæ olēt prophetas apoſtolos ſapiūt nō
coturnatā affectas eloqntiā nec more puerorū argutas
ſentētiolas i clauſulis iſtruis Cito turgēs ſpūa dilabitur
et quāuis grādis tumor cōtrarius ſanitati ē Scitū quo
qꝫ ē illud Catonis Sat cito: ſi ſat bene Quod nos quō
dā adoleſcētuli cū a pfecto oratore præfaciūcula dicere
tur: riſimus: Meminiſſe te puto terroris mutui quan
do oē atheneū ſcholaſticorū uocibꝫ cōſonabat Sat cito
ſi ſat bene. Felices eſſent iquit Fabius artes ſi de illis
ſoli artifices iudicarēt: Poetā nō pōt noſſe niſi qui uer
ſum nouerit iſtruere: Philoſophos nō iielliget niſi qui
nouerit dogmata ueritatis. Manufacta et oculis patētia
magis probāt artifices nīa ꝙ dura neceſſitas ſic hic po
tes aiaduertere ꝙ uulgi ſtādū ē iudicio et ille in turma
metuēdus quē cū ſolum uideris deſpicias. Hæc præte
riens tetigi ut eruditis cōtentus auribus nō magnope

cures quid impiorū de ingenio tuo rumuſculi iactitēt
ſed prophetaꝝ quottidie medullas bibas Siue legas
ſiue ſcribas: ſiue uigiles ſiue dormias Amos tibi ſemꝑ
bucina i auribs ſonet: hic lituus excitet aias tuā: excitet
hoc amoꝛ furibūdus. Quæꝛ i lectulo quē deſiderat aia
tua: et loq̄ri cōſidenter: Ego dormio et cor meus uigilat
Cūqꝫ inueneris eū et tenueris: ne dimittas et ſi puſillū
dormitāti elapſus fuerit e manibs noli protinus deſpa
re. Egredere i plateas: adiura filias hieruſalē. Repies
eum cubātem in meridie laſſum ebrius noctiſ rore ma
defactum inter greges ſodalium in aromatum uarie
tatibus inter poma paradiſi. Ibi ei da mamillas tuas
ſugat de erudito pectore et requieſcat inter medios
cleros pennæ deargentatæ columbæ et interiora eius
in fulgore auri paruuluſ iſte et puer qui butyro et mel
le ſaginatur: qui inter caſeatos nutritus eſt mōtes cito
creſcit i iuuenes uelociter iudææ hoſtes ſpoliat: et ma
turæ ꝑdatur Damaſcū et regē uincit aſſirius. Audio te
xenodochiū i portu feciſſe rōano: et uirgas de arbore
abrahā in auſonio plantaſſe littore. Quaſi æneas noua
caſtra metariſ: et ſup undā tyberis ubi ille cogēte quō
dam penuria cruſtis fatalibs et quadris patulis nō pe
percit tu uiculū n̄ius ideſt dōus panis ædificas et diutur
nam famē repētina ſaturitate cōpenſas. Euge nā initia
trāſgrederis ſtatus ſūmus tenens de radice puenis ad
cacumen. Prius inter mōachos in pria urbe prius ſe
queris patriarchas Loth qđ interꝑtatur declināns cāpe
ſtria eligat et iuxta Pithagoræ litteras facilia magis ac
ſiniſtra ac pitura ſectetur. Tu in arduis et ſaxoſis cum
Sara tibi monumētū para: ut iuxta ſit ciuitas litteraꝝ
Deletiſqꝫ gigātibus filiis enachi hereditatē tuā gaudiū
et riſus excipiat. Diues erat Abrahas auro: argento:
pecore: poſſeſſione ueſtibs. Tantāqꝫ hēbat familias ut
ad ſubitos nūtios iuuēibs electis armare poſſet exerci
tus: et quatuor reges quos quiqꝫ reges fugerāt indā
cōſecutus occideret: et tū poſt tas crebra hoſpitalitatis
officia dus hoīnes nō refutat: ſuſcipere meru t deum.
Nō ſeruis et ācillulis iperauit ut hoſpitibs miniſtrarēt
nec bonus qđ exercebat ꝑ alios minuit: ſꝫ quaſi repta
ꝑda cus ſara ſua hūanitati ſolus icubuit: ipſe pedes la
uit: ipe pinguē uitulū portauit hūeris de armēto. Ste
tit ut ſeruus pegriniſ prādentibs: et ſaræ māibs coctos
cibos ieiunaturus appoſuit. Hæc mōeo ſꝫ cariſſime pi
etate qua te diligo ut nō ſolū peciūā: ſed et te ipm chri
ſto offeras hoſtiā uiuas placentes deo ratiōabile obſe
quiū tuus et imiteris filius hominis: qui nō uenit mi
niſtrari ſꝫ miniſtrare et qđ patriarcha alienis: hoc diſci
pulis et ſeruis mgr̄ exhibuit et dn̄s: Coriis pro corio:
et oia q̄ homo poſſidet dare poteſt pro aīa ſua. Sꝫ tan
ge inquit diabolus carnes eius niſi i faciem bn̄dixerit
tibi ſcit hoſtis antiquus maius cōtinentiæ ꝙ nūmorū
eſſe certāen Facile abiicitur qđ hæret extrinſecus: Inte
ſtinum bellum piculoſius eſt: Cōiūcta diſglutinamus:
unita diſſuimus. Zachæus diues erat apoſtoli paupēs
reddidit ille quadruplū qđ rapuerat: diuiſitqꝫ pauperi
bus medietatē ſubſtātiæ q̄ remāſerat: Suſcepit chriſtū
hoſpites ſalus facta ē dūi eius: et tū quia puulus erat
et apoſtolicæ proceritati ſe nō poterat coextendere nō
fuit in duodeci apoſtoloꝝ nūero: Apoſtoli āt quātum
ad diuitias nihil quāius ad uolūtates totus mūdus pa
riter reliquerūt. Si offerāuſ chriſto oues cum aia nra
libenter ſuſcipiet Sināt quæ foriſ ſunt deo: q̄ intus ſūt
diabolo demus non eſt equa partitio: et dicitur nobis
Nōne ſi recte offeras et recte nō diuidas peccaſti? Qđ
patricii generis prius inter primos monachos eſſe cœ
piſti: nō tibi ſit timoris: ſꝫ hūilitatis occaſio ſcienti fili
us dei factū filiū hoīs. Quantūcūqꝫ te deiecceris hu
milior chriſto nō eris: Eſto incedas pedibs: fuſca tuni

ca ueſtiaris: æqueris paupibs inopū cellulas dignāter
introeas: cæcoꝝ oculis ſis māus debiliū: pes claudoꝝ
ipſe aquā portes: ligna cōcidas: focū extruas: ubi uin
cula: ubi alapæ: ubi ſputa: ubi flagella: ubi patibulū: ubi
mors: et cū oia q̄ dixeri feceris ab Euſtochio tua Pau
laqꝫ uinceris ſi nō ope at certe ſexu. Ego quidē rome
nō eram: et tunc me tenebat heremus atqꝫ utinas pte
nuiſſet qn̄ ſocero tuo uiuente Toxotio ſæculo ſeruiebāt
Sed tū audio q̄ imūdiciaſ ferre nō poterāt q̄ eunucho
rum māibs portabātur et inæquale ſolū moleſtius tran
ſcendebāt quibs ſerica ueſtis oneri erat et ſolis calor i
cendiū nunc ſordidatæ et lugubreſ et ſui cōpatione ſor
miculæ et lucernas cōcinnant uel focū ſuccēdunt paui
menta uerrunt mundāt legumia holeꝝ faſciculos i fer
uentē ollā deiiciunt: Apponunt mēſas calices porrigūt
infūdunt cibos: huc illucqꝫ diſcurrūt: et certe magnus
uirginū chorus cum illis habitat. Nus huiuſmōi mini
ſteria aliis imꝑare nō poterat? Sꝫ nolūt uinci ab hiſ la
bore corpoꝝ quas ipæ ſupant uirtute anim. Hæc dico
non quo de ardore mentis tuæ quicꝙ dubitē. ſed quo
currentē impellā et acriter dimicāti feruorē feruori au
geas. Nos in iſta prouincia ædificato monaſterio et di
uerſorio pp extructo: ne forte et modo Joſeph cū ma
ria bethleem ueniēs nō inueniat hoſpitiū tātis de toto
orbe cōfluentibs turbiſ obruimur mōachoꝝ: ut nec cœ
ptus opus diſerere: nec ſupra uires ferre ualeāus. Vn̄
qr pene nobis illđ de euāgelio cōtingitut futuræ turris
non cōputarēus impenſas ātea cōpuliſi ſumus fratrem
Paulinū ad pria mittere ut ſemirutaſ uillulaſ q̄ barba
rorum effugerūt māus et parētum cōmunius cineres
uēderet ne cœptus ſactoꝝ miniſterius deſerētes riſum
maledicis: et æmulis præbeas. In calce epiſtolæ recor
datus ſuæ quadrigæ uiæ et propoſito quitā deeſſe Ble
ſillas pene oblitus de ea loqui quæ pria de uobis ꝓceſ
ſit ad dn̄m. Vere nunc quinqꝫ in tres et duas uidēus
eſſe diuiſas: Illa cus ſorore Paulina dulci ſomno frui
tur: tu duaꝝ medius ad chriſtum leuius ſubuolabis.

Epitaphius Fabiolæ ad Occeanū inſcriptus: ubi de di
uortio ac repudio prioris uiri et ſecundo matrimonio
illo ſupſtite purgatur: ac narratur quali et quāta pœni
tentia crimen diluerit. Eius deinde cōuerſio errogatio
totius patrimonii miſeratio i paupes: ſtudiū pegriatio
Hieroſolymæ: et in pr̄iā propter irruptionē Hūnorus
in oriente coacta cōuerſio et ad extremū felix exitus
celebri exequiarum excurſu illuſtratus miris laudibs
prædicatur.

PLURES anni ſūt qđ ſup dormiti
one Bleſillæ Paulā uenerabiles fœ
minā recenti adhuc uulnere conſola
tus ſus. Quartæ æſtatis circulus uol
uitur ex quo ad Heliodoꝝ epiſcopū
Nepotiani ſcribens epitaphiū quicquid uirtutus hēre
potui in illo tunc dolore conſumpſi? Inde poſt hoc fer
me biēnius Pāmachio meo ſubita pro pegrinatione
Pauline breuē epiſtolā dedi erubeſcēs ad diſertū uiꝝ
plura loqui: et ei ſua ingerere ne nō tā cōſolari amicū
uiderer ꝙ ſtulta iactātia docere pfectus. Nūc mihi fili
Oceane uolenti et ultro appetēti debitū munus ipōis
qđ pro nouitate uirtutus ueteꝝ: materiā nouā faciat.
In illis enis uel parentū affectus: uel mœror auunculi
uel deſiderius mariti fuit tēperādus: ut pro diuerſitate
pſonarus diuerſa de ſcripturis adhiberes medicamina
Inpſentiaꝝ tradis mihi fabiolā laudes chriſtianoꝝ mi
raculū gentiliū luctū paupeꝝ ſolatiū monachorū quic
quid prius arripuero ſequentis cōpatione uileſcit ieiu
niū ꝑdicē? Sꝫ ꝑualeſcūt elemoſynæ humilitatē laudē?

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sed maior ē ardor fidei. Dicā appetitas ſordes et ī cō
demnationē ueſtiū ſericarū plebeiū cultū et ſeruilia idu
mēta quæſita? Plus eſt aius depoſuiſſe ꝙ cultū Diffi
cilius arrogātia ꝙ auro caremus et gēmis His eni ab
iectis iterdus glorioſis tūemus ſordibꝫ. et uendibilem
paupertatē populari auræ offerimus celata uirtus et in
cōſientiæ fota ſecreto deū ſolū iudicē reſpicit Vnde no
uis mihi ē efferēda præconiiſ et ordine rhetoꝝ præter
miſſo: tota de cōuerſationis ac pœnitentiæ icunabulis
aſſumēda Alius forſitan ſcholæ memor Quintus maxi
mus unū qui nobis cūtando reſtituit rē publicā et totā
fabioꝝ gentē proferret in mediū diceret pugnas: deſcri
beret prælia: et p tantæ nobilitatis gradus fabiolas ueiſ
ſe iactaret ut qd̄ ī uirga nō poterat: ī radice demōſtraret
Ego bethleemitici diuerſorii et pſepis domiici amator
in quo uirgo puerpera deus infudit infātē: ācillas chri
ſti nō de nobilitate hiſtoriæ ueteriſ: ſꝫ de eccleſiæ humi
litate producā Et quia ſtatis ī principio quaſi ſcopulus
quidā et cella obtrectatorū mihi eius opponitur quod
ſecūdo nupta matrionū prius reliquerit Nō laudabo
conuerſas niſi prius reā abſoluero Tāta prior maritus
habuiſſe uitia narratur ut nec ſcortūquidē et uile māci
piuꝫ ea ſuſtinere nō poſſet Quæ ſi uoluero dicere pdā
uirtutē fœmiæ: quæ maluit culpā ſubire diſcidii ꝙ quā
daꝫ ſui corporiſ īfamaret partē et maculaſ eius detege
ret. Hoc ſolus proferas quod uerecundæ matronæ et
chriſtianæ ſatis ē. Præcepit dominus uxorē nō debeī
dimitti excepta cauſa fornicationis: et ſi dimiſſa fuerit
manere inuptā Quicquid uiris iubetur hoc cōſequēter
redundat ad fœminas Neqꝫ eniꝫ adultera uxor dimit
tenda ē: et uir mœchuſ tenēdus. Si quis meretrici iun
gitur unū corpus facit. Ergo quæ ſcortatori impuroqꝫ
ſociatur. unū cuꝫ eo corpus efficitur. Aliæ ſunt leges
cæſaris aliæ ieſu chriſti: Aliud Papinianus: aliud Pau
lus nī pcipit: Apud illos uiris ipudicitiæ frena laxātur
et ſolo ſtupro atqꝫ adulterio cōdēnato paſſim p lupana
ria et ancillulas libido permittitur: qi culpā dignitas fa
ciat nō uoluptas Apud nos qd̄ nō licet fœminis eq̄ nō
licet uiris: et eadē ſeruitus pari cōditione cenſetur. Di
miſit ergo ut aiunt uicioſuꝫ: dimiſit illius et illius crimi
nis noxius dimiſit pene qd̄ clamāte uicina uxor ſola ñ
prodidit: Sin autē arguitur quare nō repudiato marito
nō inupta pmāſerit: facile culpā fatebor: dū tñ referam
neceſſitatē melius ē iquit aplūs nubere ꝙ uri: adoleſcē
tula erat uiduitatē ſuā ſeruare nō poterat. Videbat aliā
legē ī mēbris ſuis repugnātē legi mētis ſuæ: et uictam
atqꝫ captiuā ad coitū trahi. Melius arbitrata ē apte cō
fiteri ībecillitatē ſuā et umbrā quādā miſerabilis ſubire
cōiugii ꝙ ſub gloria unius uiri opera exercere meretri
cū. Idez aplūs uult adoleſcētulas uiduaſ nubere: filios
procreare: nullā dare aduerſario occaſionem maledicti
gratia: et protinus cur hoc uelit exponit. Iaꝫ eniꝫ quæ
daꝫ abierūt retro pōt ſathanan. Igi et fabiola qd̄ ſibi p
ſuaſerat et putabat uirū iure a ſe dimiſſuꝫ nec euangelii
uigores in quo nubēdi uniuerſa cauſatio uiuētibꝫ uiris
fœminis āputatur. Dum multa diaboli uitat uulnera:
unū icauta uulnus accepit. Sed quid ego in abolitis et
antiquis moror q̄rēs excuſare culpā cuius pœnitentia
ipſa cōfeſſa ē Quis hoc crederet ut poſt mortē ſecundi
uiri in ſemet reuerſa quo tēpore ſolent uiduæ negligen
tes iugo ſeruitutis excuſſo agere ſe liberius adiī balne
as uolitare p plateas uultus circūferre meretricios ſac
cuꝫ idueret ut errorē publice fateretur et tota urbe ſpe
ctāte romana ante diē paſchæ ī baſilica quōdā laterani
qui cæſareano trūcatus ē gladio ſtaret ī ordine pœnitē
tiuꝫ epiſcopis et preſbyteriſ et oī populo collachrymā
tibꝫ ſparſo crine ora lurida ſqualidas māus ſordida col
la ſummitteret Quæ peccata fletus iſte nō purget: Quaſ
inueteratas maculas hæc lamēta nō abluāt? Petrus tri
nā negationem trina cōfeſſione deleuit: Aarō ſacrilegiū
et cōflatus ex auro uituli caput fraternæ correxere pre
ces Dauid ſancti et māſuetiſſimi uiri homicidiū et adul
teriū ſeptē dierū emēdauit fames Iacebat ī terra uolu
tabatur ī cineres et oblitus regiæ poteſtatis lumē quæ
rebat ī tēebris illūqꝫ tātū reſpiciēſ quē offēderit lachry
mabile uoce dicebat Tibi ſoli peccaui et malū corā te fe
ci et Redde mihi lætitiā ſalutariſ tui et ſpiritu principali
cōfirma me Atque ita fcūs ē ut qui me docuerat uirtu
tibꝫ ſuis quomō ſtans nō caderē doceret p pœnitētiam
quomō cadens reſurgerē Quē tāꝫ impiū legimus iter
reges ꝙ Achab qui uenūdatus ē ut faceret malū incō
ſpectu dñi? Hic cū propter ſanguinē Naboth ter corre
ctus fuiſſet ab Helia et audiſſet irā dñi p prophetā Oc
cidiſti iſt̄ et poſſediſti et ecce ego iducā ſr̄ te malū et de
tiar poſteriora tua et ſiqua ſcidit ueſtimenta ſua et ope
ruit cilicio carnē ſuā ieiunauitqꝫ inſacco et ābulabat de
miſſo capite. Tūc factus ē ſermo dñi ad heliā theſbiten
dicens Nonne uidiſti humiliatum Achab coram me
Quia ergo humiliatus ē timoris mei cā nō iducaꝫ ma
luꝫ ī diebꝫ eius. O felix pœnitētia quæ ad ſe dei traxit
oculos quæ furētē ſnīā dñi cōfeſſo erroꝛ mutauit. Hoc
idemet Manaſſen ī paralipomenon hoc et Niniuen
feciſſe legimus in propheta. Publicanum in euāgelio:
E quibꝫ primus nō ſolū idulgentiaꝫ ſꝫ et regnū recipe
re meruit Alius ipēdentē dei fregit irā. Tertius pectus
uerberās pugnis oculos nō leuabat ad cæluꝫ et multo
iuſtificatior receſſit publicanus humili cōfeſſione uito
ruꝫ: ꝙ phariſæus ſuperba iactatione uirtutuꝫ. Non eſt
loci huius ut pœnitentiā prædicem et q̄i cōtra Monta
nus Nouatumqꝫ ſcribens dicā illā hoſtiā dñi eſſe pla
cabilem et ſacrificiuꝫ deo ſpiritus cōtribulatum et malo
pœnitentiā peccatoris ꝙ mortes et exurge exurge hie
ruſalem et multa alia quæ prophetaruꝫ clangunt tibæ
hoc unū loquar quod et legentibꝫ utile ſit et pſenti cau
ſæ cōueniat. Non eſt cōfuſa dūm ī terris: et ille eā non
cōfūdet ī cælo. Aperuit cunctis uulnus ſuum et ideco
ram ī corpore cicatricez flens roma conſpexit. Diſſuta
habuit latera: nudū caput: clauſuꝫ os. Non eſt igreſſa
eccleſiā dñi ſꝫ extra caſtra cū maria ſorore moyſi ſepa
rata cōſedit ut quā ſacerdos eiecerat ipſe reuocaret De
ſcendit de ſolio delitiaruꝫ ſuaruꝫ accepit molā facit fari
naꝫ et diſcalciatis pedibꝫ trāſit fluēta lachrymaruꝫ Se
det ſuper carbones ignis et ei fuerunt ī adiutoriū Faci
em per quā ſecundo uiro placuerat uerberabat oderat
gēmas linteamina uidere nō poterat ornamenta fugie
bat ſic dolebat q̄i adulteriū cōmiſiſſet et multis ipendi
is medicaminum uulnus unum ſanare cupiebat. Diu
morati ſumus in pœnitentia in qua uelut in uadoſis lo
cis reſedimus ut maior nobis et abſqꝫ ullo ipedimēto
ſe in laudē eius campus aperiret. Recepta ſub oculis
omnis eccleſiæ cōmūione quid fecit? ſcilicet ī die bona
malorum non oblita eſt et poſt naufragiuꝫ ruſum ten
tare noluit pericula nauigandi qui potius omnem cen
ſum quem habere poterat erat enim ampliſſimus et re
ſpondens generi eius dilapidauit ac uendidit. et ī pecu
nia congregatum uſibꝫ pauperuꝫ præparauit Et primo
omnium νοσοκόμιον. inſtituit In quo ægrotan
tes colligeret de plateiſ et cōſumpta laīgoribꝫ atqꝫ in
edia miſeroruꝫ membra foueret Deſcribaꝫ nunc diuer
ſas hominū calamitateſ: truncas nares effoſſos oculoſ
ſemiuſtos pedes luridas manus: tūentes aluos exile
femur: crura turgētia et de exeſis atqꝫ putridis carnibꝫ
uermiculoſ bullientes: Quotiens morbo regio et feto
re cōfectos humeris ſuis ipſa portauit? Quotiēs lauit
purulentam uulnerum ſaniem: quæ alius aſpicere non
audebat? pbebat cibos propria māu: et ſpirās cadauer

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſorbitiunculis irrigabat? Scio multos diuites et religi
oſoſ ob ſtomachi anguſtiā exercere huiuſcemōi miſeri
cordiam p alienaministeria: et clementes eſſe: pecunia
nō māu. Quos equides nō reprobo: et teneritudinē ai
nequaq̄ interptor iſidelitates: Sȝ ſicut ibecillitati ſtōa
chi uenias tribuo ſic pfectæ mētis ardores in cælū lau
dibuſ fero: Magna fides iſta cōtemnit: Scit quid in la
ȝaro diues purpuratus aliqñ non fecerit quaſi ſupba
mens retributione dānata ſit. Ille ques deſpicius quē
uidere nō poſſumus: ad cuius intuitus nobis nomimſ
errūpit uī ſimilis eſt. De eodem nobiſcū formatus eſt
luto: iſdes cōpactus elemētis. Quicquid patitur et noſ
pati poſumus. Vulnera eius eſtimēus propria et oīs
aī in alteꝝ duritia: clemētī in me metipſo cogitatione
frangetur. Nō mihi ſi linguæ centū ſint: oraq̄ȝ centus
ferrea uox oīa morboꝝ pcurrere nomina poſſim q̄ fa
biola in tanta miſerorus refrigeria cōmutauit: ut multi
paupus ſani languētibȝ inuiderent. Quaq̄ illa ſimili li
beralitate erga clericos et monachoſ aut uirgines fue
rit. Qd monaſteriū nō illius opibȝ ſuſtentatus ē? Ques
nudus ac paralyticū et clynicus nō fabiolæ ueſtimēta
texernūt? In quo ſe indigentiū nō effudit pcepo et fe
ſtina largitio? Anguſta miſericordiæ eius rōa fuit. Per
agrabat ergo inſulas et totus hetruſcū mare uolſcorū
qȝ prouinciā ac recōditoſ curuoꝝ littoꝝ ſinus in quibȝ
monachorus conſiſtunt chori uel proprio corpore uel
tranſmiſſa p fideles ac ſanctos uiros mūiſicētia circui
bat. Dū repente et cōtra opiniones oīus hieroſolymā
nauigauit. ubi multorū excepta cōcurſu nr̄o paupriō
uſaē hoſpitio. Cuius ſocietatis recordās uideor mihi
adhuc uidere quā uidi Ieſu bone: quo illa feruoꝛ: quo
ſtudio intenta erat dōinicis uolūinibus: et ueluti quan
dam famē ſatiare deſiderās p prophetas: euangelia:
pſalmoſq̄ȝ currebat: q̄ſtiōes proponēs: et ſolutas recō
dens in ſcriniolo pectoris ſui. Nec uero ſatiabatur au
diendi cupidine ſed addēs ſcientias addebat dolorem
et quaſi oleus flāmæ adiiciens maioris ardoris fomē
ta capiebat. Quadas die cū in māibȝ Moyſi nūeros
teneremus: et me uerecūde rogaret Quid ſibi uellet
nominū tanta cōgeries cur ſingulæ tribȝ in aliis atq̄ȝ
aliis locis uarie iūgerentur quō balaam ariolus ſic fu
tura chriſti myſteria prophetauit: ut nullus prope mo
dus prophetaꝝ tas apte de eo uaticinatus ſit Reſpōdi
ut potui et uiſus ſum interrogationi eius ſatiſfacere.
Reuoluens ergo librus puenit ad eū locus ubi catalo
gus deſcribitur oīus māſionū p quas de ægypto egre
diens populus puenit ad fluenta iordanis. Cūq̄ȝ cau
ſas et rationes q̄reret ſingularus i quibuſdā hæſitaui in
aliiſ inoffēſo cucurri pede: in pleriſq̄ȝ ſimpliciter igno
rantias cōfeſſus ſus. Tunc uero magis cœpit urgē et
quaſi nō mihi liceret neſcire qd̄ neſcio expoſtulare: ac
ſe idignā tātiſ myſteris dicere Quid plura Extorſit mi
hi negādi uerecūdiā ut proprius eiuſ opus huiſcemōi
diſputatiūculæ pollicerer: qd̄uſq̄ȝ i pſēſ tpſ ut nūc itelli
go dñi uoluntate dilatū redditur memoriæ illius ut ſa
cerdotalibȝ prioris ad ſe uoluminiſ induta ueſtibus p
mūdi huius. ſolitudines gaudeat ſe ad terrā reprōiſſi
onis aliqñ ueniſſe. Verus qd̄ cœpiuſ proſequāur. q̄rē
tibȝ nobis tantæ fœminæ habitaculū cū ita ſolitudinē
cupet ut diuerſorio mariæ carere nollet: ecce ſubito di
ſcurrētibȝ nūtiis oriens totus itremuit ab ultia mæo
tide iter glaciales thanais et maſſagetaꝝ imaneſ popu
los: ubi clauſaſ rupibuſ feras gentes alexādri clauſtra
cohibent erupiſſe: Hunoꝝ exāina q̄ pnicibȝ equiſ huc
illucq̄ȝ uolitātia Cædibȝ pariter ac terroribȝ cuncta cō
plerent. Aberat tūc rōanus exercitus et bellis ciuilibȝ
in italia tenebatur Hanc gentē Herodotus refert ſub
Dario rege medorus uiginti ānis orien ē tēuiſſe cap

tiuus et ab ægyptiis atq̄ȝ æthiopibȝ ānuū exegiſſe uec
tigal. Auertat ieſus ab urbe rōana tales ultra beſtias i
ſperati ubiq̄ȝ aderant et famā celeritate uincētes non
religioni nō dignitatibȝ nō ætati nō uagienti miſerebā
tur infātiæ. Cogebātur mori qui nūdū uiuere cœpant
et neſcientes malus ſuū inter hoſtiūs māus ac tela ri
debāt. Cōſonus inter oēs rumor petere eos hieroſo
lymā et ob nimiā cupiditatē auri ad hāc urbē cōcurrerē.
Neglecta pacis incuria ſarciebatur antiochia tyrus a
terra uolēs abrūpere iſulas q̄rebat antiquā: Tūc et noſ
cōpulſi ſumus parai naues eſſe in littore aduentū ho
ſtius pcauere et ſæuientibȝ uētis magis barbaros me
tuere q̄ naufragium nō tam proprie ſaluti q̄ uirginū
caſtimoniæ prouidentes. Erat in illo tempore quædā
apud nos diſenſio: et barbarorum pugnā domeſtica
bella ſuperabant. Nos in oriente tenuerunt iam fixe
ſedes et inueteratus ſanctoꝝ locorus deſideriū. Illa q̄
tota in ſarcinis erat et in oī orbe pegrina reuerſa ē ad
pāias ut ubi paup uiueret ubi diues fuerat manens in
alieno: multos prius hoſpites habuit: et ne ſermones
longius traham in cōſpectu romanæ urbis paupibus
erogaret: qd̄ illa teſte uēdiderat. Nos hoc tantū dole
mus qd̄ pcioſiſſimū de ſanctis locis monile pdidius.
Recipit rōa qd̄ amiſerat ac procax ac maledica līgua
gētiliū oculorū teſtionio cōſutata ē laudent cæteri mi
ſericordiā eius humilitatem: fides ego animi ardorem
plus laudabo librus quo Heliodoꝝ quondā iuuenis
ad eremū cohortatus ſus tenebat memoriter et roma
na cernens mœnia incluſam ſe eſſe plangebat. Oblita
ſui ſexus fragillitatis immemor ac ſolitudinis cupida:
tantum ibi erat ubi aīo morabatur. Non poterat tene
ri conſiliis amicorū ita ex urbe quaſi ex uinculis geſti
ebat erumpere Diſpenſationem pecuniæ et cautam di
ſtributionem genus infidelitatis uocabat. Nam alius
elemoſynā tribuere: et ſuiſ pariter effuſſiſ ipſa pro chri
ſto ſtipes accipere optabat. Sic feſtinabat: ſic ipaciens
erat moraꝝ. ut illam crederes profecturā. Itaq̄ȝ dum
ſemp paratur moros eā inuenire nō potuit iparatā. In
ter laudes fœminæ ſubito mihi Pammachius meus
exoritur? Paulina dormit ut iſte uigilet: præcedit ma
ritum ut chriſto famulū derelinquat. Hic hæres uxo
ris: et hæreditatis alii poſſeſſores. Certabāt uir et fœ
mina quis in portu abrahæ tabernaculum figeret: et
erat inter utrunq̄ȝ contentio quis humanitate ſupa
ret. Vicit uterq̄ȝ et uterq̄ȝ ſupatus ē. Ambo ſe uictoſ
et uictores fatentur: dum qd̄ alter cupiebat uterq̄ȝ pſe
cit. Iungunt opes ſociant uoluntatates ut quod æmu
la non diſſipatura erat concordia creſceret. Necdum
dictum iam factum emitur hoſpitium: et ad hoſpiti
um turba cōcurrit. Non eſt labor in Iacob nec dolor
in iſrahel. Adducūt maria quos i grēio ſuo terra ſuſci
piat: Mittit roma properātes: quos nauigaturos lit
tus molle cōfouerat Qd̄ publius ſemel fecit i inſula
mileta et ī uno aplō et ne cōtradictiōi locū tribuā i una
naue: hoc iſti et frequenter faciūt et in pluref. Nec hic
ſolum inopum neceſſitas ſuſtentatur: ſed propria in
oēs munificentia aliquid pro habentibuſ prouidet Xe
nodochium in portu romano ſitum totus pariter mū
dus audiuit. Sub una æſtate didicit Britannia quod
ægyptus et pthus non ignorant. Verus q̄ ſcriptū eſt
Timentibus deum omnia cooperantur in bonum. In
obitu tantæ fœminæ uidimus comprobatum quondā
pſagio futuroꝝ Ad multos ſcripſerat mōachos ut ue
nirēt et graui onere laborātē abſoluerēt facerētq̄ȝ ſibi
de iīquo māmona aicos: qui eā reciperent in æterna ta
bernacula Venerūt amici facti ſūt Dormiuit illa qd̄ uo
luit et tādē dpoſita ſarcia leuior uolauit ad cælū: Quā
tū hēit uiuētis fabiolæ rōa miraculū imortua dmōſtra

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

niſ. necdū ſpiritū exhalauerat : necdū d̄bitā chriſto red
diderat animā : et iā fama uolans tanti ꝑnuntia luctus
totius urbis populus ad exequias cōgregabat: Sona
bant pſalmi: et aurea tecta tēplorū reſonans in ſublime
quatiebat hic iuuenū chorus: ille ſenū qui carmine lau
des fœmineas et facta ferāt Non ſic fuluius de gallis
nō Papyrius de ſānitibꝰ nō Scipio de Numātia: nō
Pōpeius de ponti gētibꝰ triumphauit Jlli corpora uice
runt Hæc ſpirituales nequitias ſubiugabat Audio præ
cedētiū turbas et caterua͡ti exequias eius multitudinē
fluctuātē Nō plateæ nō porticuſ nō īminētia deſup tec
ta capere poterāt proſpectantes Tūc ſuos i unū popu
los roma cōſpexit: Fauebāt ſibi hoīes i gloria pœniten
tis. Nec mirus ſi de eius ſalute oēs exultarēt de cuius
cōuerſatiōe āgeli lætabātur i cælo Hoc tibi fabiola inge
nii mei ſenile munus: has offitiorus iferiaſ dedi: lauda
uimus ſæpe uirgines: uiduas: ac maritatas: quarū ſem
per ſuere cādida ueſtimēta quæ ſequūtur agnus quocū
qꝫ uadit Felix præconiū qd̄ nulla totius uitæ ſorde ma
culatur. Procliuior faceſſat iuidia Si paterfamiliaſ bo
nus ē: quare oculus tuꝰ malus ē? Quæ iciderat in latro
nes. chriſti humeriſ reportata ē. Multæ māſiones ſunt
apud patres. Vbi abundauit pc̄m ſuperabūdauit gratia
Cui plus dimittitur plus amat.

Beati Hieronymi ad Marcellā de exitu leæ: cuius ſan
ctā cōuerſationē deſcribit: eius trāſitus purpurati conſu
lis proxime ante defuncti funeri præfert.

QVVM hora ferme tertia hodiernæ
diei ſeptuageſimus ſecūdum pſalmū
ideſt tertii libri principium legere cœ
piſſemus et docere cogeremur tituli
ipſius partes ad finē ſecūdi libri: par
tes ad pricipiū tertii libri ꝑtinere qd̄ ſcilicet et defecerūt
hymni dauid filii ieſſe finis eſſet prioris pſalmus uero
aſaph principiū ſequētis et uſqꝫ ad eū locus ꝑueniſſe
mus quæ iuſtus loquitur dicebā ſi narrauero ſic ecce ge
nerationē filioꝝ tuoꝝ ꝑuaricatus ſū qd̄ in latinis codi
cibꝰ nō ita habemus expreſſus repēte nobis nūtiatū eſt
ſanctiſſimā leā exiſſe de corpore: ibiqꝫ ita te palluiſſe con
ſpexi ut fere aut paucæ aut nulla ſit anima: q̄ fracto uaſe
teſtaceo nō triſtis erūpat. Et tu quidē nō qd̄ futuri icer
ta eſſes dolebas ſed qd̄ triſte funeri obſequiū nō dediſ
ſes. Deniqꝫ i mediis fabulis rurſus didicimus reliquiaſ
eius hoſtiā fuiſſe delatas quæras quo pertineat iſta re
plicatio. Reſpondebo tibi uerbis apoſtoli multum per
oēs modū Primus qd̄ uniuerſorū gaudiis proſequen
da ſit quæ calcato diabolo coronā iā ſecuritatis accepit
Secūdo ut eius uita explicetur. Tertio ut deſignatum
cōſulē de ſuis ſæculis detrahētes eſſe doceamus in tar
taro et quides cōuerſationē Leæ noſtræ quis poſſit di
gno eleuare præconio: ita eā totā ad deū fuiſſe conuer
ſam ut monaſterii princeps mr̄ uirginū fieret: poſt mol
litiē ueſtius ſacco mēbra triuiſſe inſomnes orationibus
duxiſſe noctes: et comites ſuaſ plus exēplo docuiſſe q̄
uerbis. Humilitatis fuit tantæ tāqꝫ ſubiectæ ut quōdas
dn̄a plurimorus ancilla humilis putaretur niſi qd̄ chri
ſti magis eſſet ancilla dū dn̄a hoius nō putatur: Incul
ta ueſtis uilis cibus neglectum caput Jta tn̄ ut cū hæc
oia faceret oſtētationē fugeret ſingulorum ne reciperet
in præſenti ſæculo mercedem ſuam. Nūc igitur pro bre
ui labore æterna beatitudine fruitur: excipitur angelorū
choris: abrahæ finibus cōfouetur. et cum paupere quō
dam lazaro diuitem purpuratum et non palmatum cō
ſulē ſed atratū ſtillam digiti minoris cernit inquirere O
rerū quanta mutatio ille quē āte paucos dies dignitatū
omniū culmina ꝑcinebant cū q̄ de ſubiectis hoſtibus
triumpharet capitolinas aſcendit arceſ: quē plauſu quō
dā et tripudio romanus populus excepit: Ad cuius in
teritū urbs uniuerſa cōmota ē nūc deſolatus ē nudus
nō in lacteo cæli palatio ut uxor cōmentatur infelix ſed
in ſordētibꝰ tenebris cōtinetur Hæc uero quā uniuſ cu
biculi ſecreta uallabant quæ paup uidebatur et tēuis cu
iuſ uita putabatur amētia chriſtū ſequitur et dicit: Quæ
cūqꝫ audiuimus et uidimus i ciuitate dei noſtri et reli
qua. Quapropter moneo et flens gemenſqꝫ conteſtor
ut dū huius mundi uias currimus nō duabus tunicis
ideſt duplici ueſtiamur fide: calciamentoꝝ pellibus
mortuis uidelicet operibus prægrauemur: non diuitia
rū nos opera ad terram premant non uirgæ ideſt po
tentiæ ſæcularis quæratur auxilius: non pariter et chri
ſtus habere uelimus et ſæculum ſed pro breuibus et ca
ducis æterna ſuccedant et cū quottidie ſecundū corpus
loquor præmoriāur i cæteris: nō noſ perpetuos eſtime
mus ut poſſimus eſſe perpetui.

Beati Hieronymi ad Theodorā uideā hiſpanā de mo
rte Lucini quē ex mūdi erūna gloriatur: ad pacē requiē
qꝫ tranſiſſe cuius fides i deteſtanda Baſilidis hæriſi lau
dat: eiuſ hæreſis deſcribēs origines ſecundū Hireneus
epiſcopū lugdunenſes: dicens in Gallia exortas: et a fœ
miniſ ſotas ad Hiſpanias uſqꝫ ſerpſiſſe: ſtudiumquoqꝫ
ipſius in ſuis libris tranſcribendis enarrat pro quibus
refert ſex notarios illus hieroſolymam emiſiſſe.

LVGVBRI nūtio nup cōſternatus
ſup ſancti et uenerabilis mihi dormi
tione Lucini uix breuem epiſtolā dic
tare potui Nō quo uicē eius doleas
quem ſcio ad meliora tranſiſſe dicen
tē Trāſiens uidebo uiſiones hanc magnam ſꝫ quo torq
or deſiderio nō meruiſſe me eius uiri uidere faciē quē
i breui tēpore huc uenturū eſſe credebā Verus ē illud
ſup neceſſitate mortis prophetale uaticiniū quod fres
diuidat: et cariſſima inter ſe nomina crudelis et dura diſ
ſociet Sed habemus cōſolationem quia uoce domini
iugulatur et dicitur ad eā Ero mors tua o mors: ero
morſus tuus iferne Et iconſequētibuſ Adducet urētes
uētū dominus de deſerto aſcendentē qui ſiccabat oēs
uēas eius et deſolabit fontē illius Exiuit eni uirga de ra
dice ieſſe et flos de uirginali fructice pullulauit qui lo
quitur in cantico canticorum Ego flos campi et lilium
cōuallium. Flos noſter mortis iteritus ideoqꝫ et mor
tuus eſt ut mors illius morte moreretur Quod autem
de deſerto dicitur adducēdū uirginalis uterus demon
ſtratur qui abſqꝫ coitu et ſemine uiri deū nobis fudit in
fantē qui caloꝛ ſpiritus ſancti exiccaret fontes libidinū
et canet cū pſalmo iterra deſerta et iuia et ſine aqua ſic
i ſcto apparui tibi Aduerſus ergo mortiſ duritiā et cru
deliſſimā neceſſitatē hoc ſolatio errigimur ꝙ ibreui uiſu
ri ſiīus eos quos dolēus abſētes Neqꝫ .n. morſ ſꝫ dor
mitio et ſonus appellatur. ūde et beatus apoſtꝰ uetat
de dormiētibus cōtriſtari ut quos dormire nouimus
ſuſcitari poſſe credamus et poſt digeſtū ſopores uigilaē
et cum ſanctis et angelis dicere Gloria in excelſiſ deo
et in terra: pax Hominibus bonæ uoluntatis: in cælo
ubi non eſt peccatū gloria eſt et perpetua laus et inde
feſſa præconia in terra autem ubi ſeditio et bella atqꝫ
diſcordiæ pax imprecanda ē et pax nō in omnibꝰ ſed in
his qui bonæ ſūt uolūtatiſ et ſalutationē audiūt apoſto
licā Gratia uobis et pax a deo patre et dn̄o ieſu xp̄o
multiplicetur ut ipace ſit locus eius et habitatio eius i
ſion: in ſpecula in ſublimitate dogmatum atqꝫ uirtu
tum in anima credentis cuius quotidie angelus ui
det faciem dei: et reuelato uultu gloriam dei contem
platur. Vnde obſecro te quam currentē ut aiūt ipello
ut Lucinū tuū deſideres quidē ut fratrē ſꝫ gaudeas re

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

gnare cū chriſto: qr raptus eſt: ne malitia mutaret intel
lectus eius placita enim erat deo aīa illius: et in breui
ſpatio tpa multa cōpleuit. Nos dolendi magis ſumus
qui quotidie ſtāus in plio peccatoꝝ uitiis ſordidamur
accipimuſ uulnera: et de occioſo uerbo rēddituri ſumus
rationes. Ille iam ſecurus et uictor te aſpicit de excelſo
et fauet laborāti Iuxta ſe locus pparat eodē amore et
eadem charitate: qua oblitus officii cōiugalis in terra
quoqꝫ ſororē te hēre cœpat imo ſres qr caſta cōiunctio
ſexus nō hēt nuptiales. Et ſi adhuc in carne poſiti: et
renati i chriſto nō ſumus: græcus et barbarus ſeruus
et liber: maſculuſ et fœmia ſꝫ oēs i eo unū ſumus quā
to magiſ cum corruptiuū hoc induerit icorruptionē: et
mortale hoc iduerit imortalitatem non nubent neqꝫ
nubētur: ſꝫ erūt ſicut āgeli i cælis. Quādo dicit Nō nu
bent neqꝫ nubentur ſꝫ erūt ſicut āgeli in cælis: Nō na
tura neqꝫ ſubſtātia corpoꝝ tollitur: ſed magnitudo glo
riæ mōſtratur: Neqꝫ enīꝫ ſcriptū eſt erūt āgeli ſꝫ ſicut
angeli. Ubi ſimilitudo promittitur ueritas nō negatur
Erūt inquit ſicut āgeli ideſt ſimileſ angeloꝝ. Ergo hoī
es eſſe nō deſinūt i inclyti quidē et angelico ſplēdore
decorati. Sed tñ hoies ut et apoſtolus apoſtolus ſit:
et maria maria: et cōfundātur hæreſes q̄ ideo icerta et
magna promittuntur ut q̄ certa et moderata ſūt auſe
rāt: et qr hæreſeos ſemel fecius mentionē qua lucius
nī interis digna tuba eloquētiæ pdicari poteſt qui ſpur
ciſſima p hiſpāias ſeuiente Baſilidis hæreſi et iſtar pe
ſtis et morbi totas inter pirenæus et oceanus uaſtante
prouintias fidei eccleſiaſticæ tenuit puritatē nequaquā
ſuſcipiens armazel barbalon abraxan balſamū et ridi
culus leuſeborā cæteraqꝫ magis portenta q̄ numina q̄
ad impitorus et mulierculārus aīos cōcitandos q̄ de
hebraicis fontibs hauriunt barbaro ſimplices quoſqꝫ
terrentes ſono ut quē nō itelligunt plus mirentur. Re
fert Hyreneuſ uir apoſtolicoꝝ tporis et papiæ audito
ris euāgeliſtæ Ioānis diſcipulus epiſcopuſqꝫ lugdunē
ſis eccleſiæ qđ Marcus quidā de Baſilidiſ gnoſtici ſtir
pe deſcendēs prium ad Gallias uenerit et eas ptes p
quas Rhodāus et garumna fluūt ſua doctrina macu
lauerit maximeqꝫ nobiles fœminaſ q̄dam i oculto my
ſteria repromittēs hoc errore ſeduxerit magiciſ artibs
et ſecreta corporus uoluptate amori ſui cōſiliās inde
penæū trāſiliens hiſpanias occuparet: et hoc ſtudii hē
ret ut diuitū dōus: et in ipis maxie fœmiaſ ſibi appete
ret: q̄ ducitur uariiſ deſideriis ſemp diſcenteſ: et nūq̄
ad ſcientiā ueritatis pueniētis. Hoc ille ſcripſit āte an
nos circiter trecentos et ſcripſit in his libris quos ad
uerſus oēs hæreſes doctiſſimo et eloquētiſſimo ſermo
ne cōpoſuit. Ex quo ppendat prudentia tua qua luciuſ
nī laude ſit dignus qui clauſit aures ne audiret iuditiū
ſanguinis: et oēm ſubſtantiā ſuā diſperſit et dedit pau
pibus et iuſtitia eius manet in æternus. Nec pīæ ſuæ
largitate cōtentus miſit hieroſolymā et alexandriā tan
tus auri quantū multoꝝ poſſit inopiæ ſubuenire. Quē
cus multi mirentur et pdicent: ego in illo magis lauda
bo feruorem et ſtudius ſcripturaꝝ: Quo illo deſiderio
opuſcula nīa flagitauit: et miſſis ſex notariis: qr in hac
prouintia latini ſermonis ſcriptoruqꝫ penuria eſt dſcri
bi fecit: quæcūqꝫ ab adoleſcentia uſqꝫ ad in pſens tps
dictauimus. Non nos honorant qui puuli et minimi
chriſtianoꝝ hoiꝫ ſumus et ob cōſcientiā peccatorum
bethleemitici ruris ſaxa icolimus: ſꝫ chriſtū qui honora
tur i ſeruis ſuis et apoſtolis reprōittit dicēs. Qui uos
recipiūt me recipiūt: et qui recipiunt me recipiunt euꝫ
qu me miſit itaqꝫ cariſſima filia hanc epiſtolā amoris
mei in illuꝫ hēto epitaphiū: et qnicquid poſſe me ſcie
ris in ope ſpirituali audacter impa ut ſciāt ſæcula poſt
futura euꝫ qui dicit in eſaia Poſuit me ut ſagittā electā
in pharetra ſua abſcōdit me duos uiros tantis maris
atqꝫ terrarū inter ſe ſpaciis ſepatos ſuo acūine uulne
raſſe: ut cū mutuo in carne ſe neſciāt: amoī ſpiritus co
pulentur. Subſcriptio Sanctā te corpore et ſpiritu ſer
uet ille ſamaritāuſ ideſt ſaluator et cuſtos de quo i pſal
mo ſcribitur Nō dormitabit neqꝫ dormiet qui cuſtodit
iſrahel. Ut iſrahel qui interptatur uigil qui deſcēdit ad
Danīel ad te quoqꝫ uēiat et poſſis dicere Ego dormio
et cor meum uigilat.

Beatiſſimi Hieronymi pſbyteri in uitas obitus ac res
geſtas Paulæ ſanctæ ac uenerabilis fœminæ: cuius ge
neris dignitatē et poſt uiri obitus monaſticā cōuerſati
onē deſertionē pīæ: profectionē hieroſolymæ magniſ
effert pconiis cunctā eius pegrinationes p loca ſancta
deſcribens. Deinde ipius hūilitatē: cōtinentiā: clemen
tiā: profuſā in paupes bñficentiā: patientiā incredibilē
inſtitutiones et ordines monaſterii: hoſpitalitatē: fides
et conſtantiā: aduerſus hæreticos: ad extremū felicem
exitus ipſius et in exequiis ſanctoꝝ cōcurſus atqꝫ fre
quentiā narrat et effert et euſtochiuꝫ filiam et uirtutis
hæredem conſolatur.

SI CUNCTA MEI corporiſ mem
bra uerterentur in linguas et oēs ar
tus humana uoce reſonarēt nihil di
gnum ſanctæ ac uenerabilis Paulæ
uirtutibs dicerē nobilis genere: ſed
multo nobilior ſanctitate: potēs quōda diuitiis: ſꝫ nūc
chriſti pauptate inſignior Gracchorum ſtirps ſoboles
Scipionū Pauli hæres cuius uocabulū trahit martiæ
papyriæ matris Affricani uera et germana progenieſ
Romæ prætulit bethleem et auro tecta fulgētia infor
mis luti uilitate mutauit? Nō mœremus q̄ talē amiſi
mus: ſed gratias agiuſ q̄ habuimus imo hēus. Deo
enīꝫ uiuunt oīa: et quicquid reuertitur ad dñs: i fāiliæ
nūero cōputatur quāq̄ amiſſio illius cæleſtis dōus ha
bitatio ſit Quæ q̄ diu i corpore fuit pegriata ē a dño
et uoce flebili q̄rebatur ſemp dicens Heu mihi qr pe
grinatio mea prolongata eſt: habitaui cuꝫ hītantibs ce
dar multus pegrinata eſt aīa mea Nec mirus ſi plāxe
rit ſe uerſari tenebris hoc eni cedar interptatur cuꝫ in
maligno poſitus ſit mūdus: et ſit tenebræ illius ita et
lumē eius lux q̄ in tenebris lucet et tenebræ eā nō cō
phenderūt. Dñ et illđ crebrius inferebat Aduena ego
ſuꝫ et pegrinus ſicut oēs patres mei. Et iterus Cupio
diſſolui et eſſe cū chriſto Quotiēs āt īfirmitate corpuſ
culi quā incredibili abſtinentia et duplicatis cōtraxerat
ieiūiiſ uexabatur hoc in ore uoluebat ſubiicio corpus
meuꝫ et in ſeruitutē redigo: ne aliis pdicanſ ipſa repro
ba inueniar: et bonus eſt uinus nō bibere: et carnē nō
māducare: et hūiliabā ieiunio aīā meā: et totū lectus
uerſaſti in infirmitate mea: et uerſata ſuꝫ i miſeria dū
mihi cōfigitur ſpina: Atqꝫ inter doloris aculeos quoſ
mira patientia tolerabat: quaſi apertos ſibi cælos aſpi
ceret loquebatur. Quis dabit mihi pennas ſicut colū
bæ et uolabo: et requiſcā? Teſtor ieſum et oēs ſanctos
āgelos eius ipſūqꝫ propriū āgelū qui cuſtoſ fuit et co
mes admirabiliſ fœmiæ me nihil i gratiā more blandi
ētius loqui ſed quicquid dicturus ſuꝫ pro teſtimonio
dicere et minus eius eſſe meritis q̄ totius orbis cāt
in laudes. Sacerdotes mirantur uirginum chori de
ſiderāt monachorum et paupum turbæ plangūt Uult
lector breuiter ſcire omnes eius uirtutes omnes ſu
os pauperes pauperior ipſa dimiſit Nec mirum de
proximiſ et familiola quam in utroqꝫ ſexu de ſeruis et
Ancillis in fratreſ ſororeſqꝫ mutauerat iſta proferre
cum euſtochium uirginem et deuotam chriſto filiam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

In cuius cõſolationes libellus hic cuditur procul a no
bili genere ſola fide et gratia diuitẽ reliquerit Corpãus
igitur narrãdi ordinẽ Alii altius repetant et ab icunabi
lis eius ipſiſqȝ ut ita dicas crepundiis matrẽ Bleſillã et
rogatũ pferãt patrẽ quoꝝ altera Scipionũ Gracchoꝝ
qȝ progenies ẽ : Alter per oẽs fere grecias uſqȝ hodie
et ſtematibȝ et diuitiis ac nobilitate Agamẽnõis fertur
ſãguiẽ trahe qui decẽnali troiã obſidione deleuit Nos
nihil laudabimus niſi qđ propiũ ẽ et de puriſſimo ſctæ
mentis fõte profertur Quãq̃ dñs atqȝ ſaluator noſter
ieſus chriſtus i eua gelio doceat apoſtolos ſciſcitantes
quid ſit redditurus his qui iã oĩa ſua pro eius nõine
dimiſerint Centuplũ ipræſentiarũ recepturos et deĩde
uitã æternã Ex quo itelligimus nõ laudis eſſe poſſideꝛ
diuitias ſed pro chriſto eas cõtẽnere nõ tumere ad ho
nores ſed pro chriſto eos paruipẽdere . Uere qđ polli
citus eſt ſeruis ſuis et ancillis ſaluator reddit ipreſenti
Nas quæ unius urbis cõtẽpſit gloriã nũc totius orbis
opinione celebratur: quã romæ habitantẽ nullus extra
romã nouerat latẽtes nunc i bethlees et barbara et ro
mana terra miratur. Cuius enĩ gentis hoĩes ad ſancta
loca nõ uẽiũt? Quis tũc i ſctis locis pter paulã q̃ plus i
ter hoĩes miraretur iuẽit? et ſic iter multas gẽmas p̃ci
oſiſſia gemma micat et ſic iubar ſolis paruos ſtellaꝝ igni
culos ſubruit et obſcurat ita cũctoꝝ uirtutes et potẽtias
Paula ſua humilitate ſupauit : minimaqȝ fuit iter oẽs
ut oĩus maior ẽet et quãto pluſ ſe deiecebat tãto plus a
chriſto ſubleuabatur: latebat et nõ latebat fugiẽdo glori
am gloriã merebatur: quæ uirtutẽ q̃ ũbra ſequitur et ap
petitores ſui deſerẽs appetit cõtẽptores Sed quid ago
narrãdi ordĩnẽ prætermittẽs dũ i ſingulis teneor ẽ ſer
mo p̃cepta dicẽdi Tali ſtirpe igiꝛ gñata iũcta uiro Toxo
tio qui Aeneæ ac Julioꝝ altiſſimũ ſãguinẽ trahit. Unde
et chriſti uirgo filia eius Euſtochiũ Julia nũcupatur: et
ipſe Julius a magno demiſſum nomen iulo et hæc dixi
mus nõ qđ hẽntibȝ grãdia ſint ſȝ quo cõtẽnẽtibȝ mira
bilia . Sæculi hoĩes ſuſcipiunt eos qui his pollẽt priui
legiis nos laudamus qui pro ſaluatore iſta cõtẽpſerint
et mirũ in modũ quos habentes paruipẽdimus ſi ha
bere noluerint p̃dicãus His inq̃ orta maioribȝ et fecũdi
tate ac pudicitia probata primũ uiro: deinde propiquis
et totius urbis teſtimonio cũ quinqȝ liberos edidiſſet
bleſillã ſup cuius morte romæ eã cõſolatus ſũ Paulĩ
nũqȝ ſãctũ et admirabilẽ uirũ et prepoſiti et reꝝ ſuaꝝ
Pãmachium reliquit hæredẽ atqȝ ſup obitũ eius paru
ulũ libellũ edidimus Euſtochiũ quæ nũc in ſãctis locis
uirginitatis et eccleſiæ ẽ mõile p̃cioſũ Rufinã quæ ima
turo funeꝛ piũ mẽis aĩus cõſternauit et Toxotiũ poſtq̃
parere deſiniꝛ ut itelligas eã nõ diu ſeruire uoluiſſe of
ficio cõiugali et mariti dſideriũ qui mares optabat libe
ros ediſſe poſtq̃ uir eius mortuus ẽ ita eum planxit
ut prope ipa moreretur Ita cõuertit ſe ad dñi ſeruitutẽ
ut eius mortẽ uideretur optaſſe: Quid ego referas am
plæ et nobilis domus et quõdã opulẽtiſſime oẽs pene
diuitias i paupeꝛs erogataſ? quid i cũctos clemẽtiſſimũ
animũ et bonitatẽ etiã i eos quos nũq̃ uiderat euagã
teꝛ? Quis iopũ moriẽs ñ illius ueſtibus obuolutus ẽ?
Quis clericoꝝ nõ eius facultatibȝ ſuſtẽtatus? Quos cu
rioſiſſime tota urbe perquirẽs domus dãnũ putabat: ſi
quiſq̃ debilis et eſuriẽs cibo ſuſtẽtaretur alterius Spo
liabat filios et inter obiurgãtes propiquos maiores ſe
eis hæreditatẽ chriſti miſericordiã dimitteres loqueba
tur Nec diu potuit excelſi apud ſæculũ generis: et nobi
liſſimæ familiæ uiſitatiões et frequẽtias ſuſtiere . Mœ
rebat honore ſuo et ora laudãtiũ decliare ac fugere ſtu
debat Cũqȝ oriẽtis et occidẽtis epiſcopos ob quaſdã
eccleſiaꝝ diſſenſiones romã imperiales litteræ cõtraxiſ
ſẽt uidit admirabiles uiros chriſtiqȝ põtifices Paulinus
antiochene urbis epiſcopuꝫ et Epiphanius Salaminæ
Cypri quæ nũc Cõſtantia dicitur quoꝝ etiã Epiphani
uȝ hoſpitẽ habuit. Paulinũ i alia manẽtẽ domo q̃i pro
priũ humanitate poſſedit Quoꝝ accẽſa uirtutibȝ p mo
mẽta patrias deſerere cogitabat. Nõ domus: nõ libero
rũ: nõ familiæ: nõ poſſeſſionũ: nõ alicuius rei quæ ad ſæ
culũ pertiet memor ſola ſi dici poteſt et icõitata ad he
remũ Antonioꝝ ac pauloꝝ pgere geſtiebat Tãdemqȝ
exacta hyeme aperto mari redeũtibȝ ad eccleſias ſuas
epiſcopis et ipa uoto cũ eis et dſiderio nauigabat. Quid
ultra differo: Deſcẽdit cũ eis ad portũ fratribȝ cognatis
affinibȝ: et qđ his maius ẽ: liberis proſeq̃ntibȝ: et clemẽ
tiſſimã mẽ uiceꝛ pietate cupiẽtibȝ: iã carbaſa tẽdebãtur
et rẽoꝝ ui ducta nauis i altũ protrahebatur Paruulus
feſſoris Paulini medicũ chritate detẽta media hyeme
Toxotius ſupplices manus tẽdebat i littore Rufina iã
nubilis ut ſuas expectaret nuptias tacẽs fletibȝ obſecra
bat et tñ illa ſiccos oculos tẽdebat ad cælũ pietates in
filios pietate i deũ ſperãs neſciebat ſe matres ut chriſti
probaret ãcillã. Torquebãtur uiſcera et q̃i a ſuis mẽbris
diſtraherẽtur cũ dolore pugnabat i eo cũctis admirabi
lior qđ naturalẽ uinceret caritatẽ Inter hoſtiũ manus et
captiuitatis durã neceſſitatẽ nihil crudelius ẽ: q̃ paren
tes a liberis ſeparare . Hæc contra iura naturæ plena fi
des patiebatur: Immo gaudẽs aĩus appetebat et amo
rẽ filiorũ maiore i deũ amore cõtẽnẽs i ſola Euſtochio
quæ et propoſiti et nauigationis eius comes erat acqui
eſcebat Sulcabat interim nauis mare et cũctis qui cũ
ea uehebãtur littora reſpiciẽtibȝ illa auerſos oculos te
nebat: ne uideret quos ſine tormẽto uidere nõ poterat
Fateor nulla ſic amauit filios quibȝ ãteq̃ proficiſceretur
cũcta largita ẽ Exhæredãs ſe i terra ut hæreditatẽ iueni
ret i cælo Delata ad iſulas põtias quas clariſſimæ quõ
dã fœminaꝝ ſub Domiciano cæſare pro cõfeſſiõe chri
ſtiani noĩs Flauiæ Dõicille nobilitauit exiliũ Videſqȝ
cellulas i quibȝ illa longũ martyriũ duxerat ſũptis alis
Hieroſolymã et ſancta loca uidere cupiebat Tardi erãt
uẽti oĩs pigra uelocitas iter ſcillã et charybdis adriatico
ſe credẽs pelago q̃i p ſtagnũ uenit methonẽ ibiqȝ refo
cillato paululũ corpuſculo: Et ſale tabẽtes artus i littoꝛ
ponens p maleas et Cytharã ſparſaſqȝ per æquor Cy
cladas et crebris freta cõcita terris poſt Rhodũ et Ly
ciã tãdes uidit Cyprũ ubi ſãcti ac uenerabilis Epipha
nii pedibȝ prouoluta decẽ ab eo diebȝ retẽta ẽ nõ in re
fectionẽ ut ille arbitrabatur: ſȝ in opus dñi ut rebȝ pro
batũ ẽ Nã oĩa regionis illius luſtrãs monaſteria prout
potuit refrigeria ſumptuũ fratribȝ dreliquit. quos amor
ſancti uiri ex toto illuc orbe cõduxerat Inde trãſfretauit
breui curſu ſeluciã de qua aſcẽdẽs Antiochiã ſancti con
calens ardore fidei fœmina nobilis quæ prius eunucho
rũ mãibȝ portabatur aſello ſedẽs profecta ẽ omitto Sy
riæ Coeles et Phœnicis iter neqȝ.n. odeporicũ eius
diſpoſui ſcribere: et tantũ loca nominabo quæ ſacris
uoluminibȝ continentur Beryto romana colonia et an
tiqua urbe ſydone derelicta i ſarepte littore Helix ẽ in
greſſa turriculam In qua adorato domino ſaluatore p
harenas tyri i quibȝ paulus genua fixerat peruenit ad
Coth quæ nũc ptolemais dicitur et per campos mage
do Ioſiæ necis conſcios intrauit terram philiſtĩs mira
ta ruinam dor urbis quõdã potentiſſimæ et uerſa uice
Stratonis turrem ab Herode rege Iudææ quæ in ho
norem cæſaris Auguſti cæſarea palæſtinæ eſt nuncupa
ta in qua Corneliũ domum chriſti uidit eccleſias et Phi
lippi ædiculas et cubicula quatuor uirginum prophe
tarum Deinde Antipatrida ſemirutum oppidum quod
de patris nomine Herodes uocauerat : et liddam uer
ſã in dioſpolim dorcadis atqȝ Aeneæ reſurrectiõe in
dytas ac ſanitate quæ i actibus apoſtoloꝝ nominantur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inde ilyſtram haud procul ab ea Aramathiā uiculum
Joſeph qui dominū chriſtū ſepeliuit. et Nobeuſ urbē
quōdā ſacerdotū nūc tiulus occiſoꝝ. Joppē ſugiētis
Jonæ portū: et ut aliquid pſtri gā d̄ fabulis poetaꝝ re
ligatæ ad ſaxū ādrōedæ d̄pectatricē repetitoqꝫ itineꝛ
Nicopolim q̄ priuſ emauſ uocabatur apud quas infra
ctiōe panis cognituſ dominus Cleophe dōū in eccle
ſias dedicauit. Atqꝫ inde proficiſcens aſcendit Betho
ron inferiores: et ſupiores urbes a Salomōe cōditas
et uaria poſtea tēpeſtate bellorus deletas aſpiciens ad
dexterā Achilon et Gabbaon: ubi Jeſus filius Naue
cōtra quiqꝫ reges dimicās ſoli inpauit et lūæ et Gab
baonitaſ obdoluiſſet īſidias fœderis ꝑpetrati i aquari
os lignarioſqꝫ dānauit. Gabba urbe uſqꝫ ad ſolū diru
ta paululū ſubſiſtit recordata eiuſ peccata et cōcubinæ
in fruſtra diuiſæ et tribꝫ beniami in trecētos uiros ꝑp
Paulū apoſtolū reſeruatos. Quid diu moror: ad leuā
mauſoleo Helenæ derelicto q̄ regina adiabenoꝝ i fāe
populus frumēto iuuauerat ingreſſa ē Hieroſolymas
urbē trinomā Jebuſſalē hieruſalē: q̄ poſtea ab elio Ha
driano de ruinis et cineribꝫ ciuitatis i eliā ſuſcitata ē:
Cūqꝫ proconſul palæſtinæ qui familiā eiuſ optime no
uerat pmiſiſſiſ apparitoribus iuſſiſſet parari ꝑtoriū ele
git hūilem cellulas et cūcta loca tanto ardore ac ſtudio
circūiuit ut niſi ad reliqua feſtiaret a primus nō poſſet
abduci proſtrataqꝫ ante cruces dñi et cū puenīſſet hie
roſolymā q̄i pendentē dñm cerneret adorabat: Jngreſ
ſaqꝫ ſepulchrū reſurrectōis oſculabatur lapidē quē ab
oſtio ſepulchri amouerat āgeluſ: et ipſū corporis locū
ubi dñs iacuerat q̄i ſitiens deſideratas aquas ore fide
li lābebat: quid ibi lachrymarū quātū gēitū quid dolo
ris effuderit teſtis ē ieſus et cūcta hieroſolyma teſtis
eſt ipe dñs et pater quē rogabat. Unde egrediēs aſcē
dit ſion q̄ in arces uel i ſpelūcā cōuertitur: hāc urbem
quōdas expugnauit et iteꝝ ædificauit dauid ūde de ex
pugnata ſcribitur ue tibi ciuitas ariel ideſt leo dei: et
quōdā firmiſſima: quā expugnauit dauid De eaqꝫ di
ctū ē Fundamēta eiuſ i mōtibꝫ ſanctis diligit dñs por
tas ſiō ſup oīa tabrnacula iacob. Nō eas portaſ quas
hodie cernius i fauillas et cineres diſſolutas: ſed eas
portas quibꝫ iſernus nō ꝑualet: et p̄ quas credentius
ad chriſtus ingreditur multitudo. Oſtēdebatur illic colū
na eccleſiæ porticū ſuſtinens iſecta cruore dñi ad quā
uictus dicitur flagellatus: Mōſtrabatur locuſ ubi ſup
centū uiginti aīas credentiū ſpūs ſanctus deſcendiſſet
ut Jobellis uaticiniū cōpleretur Dehinc pro facultate
ſua paupibꝫ atqꝫ cōſeruiſ diſtributa pecunia pexit ad
bethleem et in dextera ꝑte itineris reſtitit ad ſepulchꝝ
Rachel: Jn quo beniami nō ut mī uocauerat moriēs
benoni hoc eſt filiū doloriſ mei: ſed ut pī prophetauit
in ſpiritu filiū dexteræ procreauit: Atqꝫ inde ſpeluncā
ſaluatoris introiens poſtq̄ uidit ſacrus uirginis diuer
ſoriū et ſtabulus i quo agnouit bos poſſeſſorē ſuus: et
aſinus pſepe dñi ſui ut illud ipleretur qđ in eodes pro
pheta ſcriptū ē Beatus qui ſēinat ſup aquas ubi bos
et aſinus calcāt. Me audiente iurabat ſe cernere fidei
oculis infātes pānis iuolutus uagientē in pſepe deus
magos adorātes: ſtellā fulgentē deſup: mrēs uirginē:
nutritiū ſedulus. paſtores nocte uenētes: ut uiderent
uerbū qđ factus erat: ēt tunc Joānis euāgeliſtæ princi
pius dedicarēt Jn principio erat uerbū: et uerbū caro
factum ē: et puulos interfectos: Herodē ſæuientē: Jo
ſeph et Mariā fugienteſ in ægyptū mixtiſqꝫ gaudio
lachrymis loquebatur Salue bethlees dōus panis.
Jn qua natus ē ille panis qui de cælo deſcendit: Sal
ue ephrata ideſt regio uberrīa atqꝫ carpophoroſ: cuiuſ
fertilitas deus ē de te quōdam Micheas uaticinatus
eſt: et tu bethleem dōus ephrata non es minia in mili
bꝫ Juda. Ex te mihi egredietur qui ſit pirceps i iſrahel
et egreſſus eius ab iitio a diebꝫ æternitatiſ ꝑpoterea
dabit eos uſqꝫ ad tp̄s parientis pariet: et reliquiæ frū
eius cōuertentur ad filios iſrahel. Jn te enis natus ē
princeps qui ante luciſeꝝ genitus ē: cuius de patre na
tiuitas excedit oēm ætatē: et tā diu i te dauitici generiſ
origo pmāſit: donec uirgo pareret: et reliquiæ populi
credentis in chriſt ūconuerterētur ad filios iſrahel: et
libere ꝑdicarent Uobiſ oportebat prius loqui uerbus
dei: ſed qm̄ repuliſtis illud et indignos uos iudicaſtis
æternæ uite ecce cōuertimur ad gētes Dixerat eni dñs
Non ueni niſi ad oues ꝑditas dōus iſrahel. Et eo tp̄re
uerba Jacob ſup eoſ cōpleta ſūt Nō deficiet princeps
ex iuda: neqꝫ dux ex femore eius: donec ueniat cui re
poſita ſunt: et ipe erit expectatio gentiū bn̄ dauid iura
bat: bn̄ uota faciebat dicens Si iroiero i tabernaculū
dōuſ meæ ſi aſcendero i lectum ſtrati mei. Si dedero
ſomnū oculis meis et palpebris meis dormitionē: Et
requies tporibꝫ meis donec iueniā locus dño taberna
culū deo Jacob Et ſtati quid deſideraret expoſuit atqꝫ
oculis prophetalibꝫ quē nos ueniſſe iā credimus illū
uenturus eē cernebat. Ecce audiuius eū i ephrata iue
nius eus in cāpis ſiluæ. Fob quippe ſermo hebraicus
ut te docente didici nō mariā martē domi hoc eſt aſtis
ſed ipſus ideſt auton ſignificat. Unde loquitur cōfidē
ter introibimus i tabernaculū eius adorabius in loco
ubi ſteterūt pedes eius et ego miſera atqꝫ peccatꝛix di
gna ſus iudicata deoſculari pſepe in quo dñs puulus
uagiūt: et adorare in ſpelūcā i qua uirgo puerpa deus
fudit infantē: hæc requies mea: qr dñi dei mei pria eſt
hic habitabo qm̄ ſaluator chriſtus elegit eam. Parauí
lucernā chriſto meo: aīa mea ipi uiuet et ſemen meus
ſeruiet ipi: haut procul inde deſcendit ad turres. Ader
ideſt gregis iuxꝫ quā Jacob pauit greges ſuos et paſto
res noctu uigilāteſ audiē meruerūt Gloria i excelſis
deo et ſup terras pax hoībꝫ bonæ uolūtatis dumqꝫ
ſeruāt oues iuenerūt agnū dei puro et mūdiſſimo uel
lere qđ i ariditate totius terræ cæleſti rore cōpletū eſt
et cuius ſanguis tulit peccata mūdi et exterminatorem
ægypti liminis i poſtibꝫ filioꝝ iſrahel fugauit: Statiqꝫ
concito gradu cœpit uiā ueteres ꝑgere q̄ ducit ad Ga
zā ad potētia eul diuitiaſ dei et tacita ſecū uoluei quō
eunuchus ethiops populos gentiū pfigurās mutauit
pellē ſuam: et dum uetus iſtrm̄ relegeret fontem rep
perit euāgelii atqꝫ inde ad dexteras tranſit ad bethſur
uenit Heſcol q̄ in botꝝ uertitur. Unde in teſtimonius
terræ fertiliſſimæ et typū eiuſ qui didicit. Torcular cal
caui ſolus et de gentibꝫ uir non fuit mecū. Explorato
res botꝝ miræ magnitudinis portauerūt. Nec poſt lō
gum ſpatiū intrauit Saræ cellulas Videns icunabula
Jſaac et ueſtigia quercus Abraham: ſub qua uidit diē
chriſti et lætatus eſt: Atqꝫ inde cōſurgens aſcēdit ebrō
hoc eſt carithar ideſt oppidum uiroꝝ quatuor abrahe
Jſaac et Jacob et Adæ magni: quē ibi cōditū iuxꝫ libꝝ
nauæ ieſu hebræi autūāt: licet pleriqꝫ quartus Caleph
putent: cuiuſ memoria ex latere demonſtratur. noluit
ꝑgere ad cariath ſepher ideſt uiculum litterarū qr cō
temnens occidentem litteram repperat ſpiritū uiuifi
cantem Magiſqꝫ admirabatur ſupiores et inferiores
aquas quas Otoniel fili iephonecese pro auſtrali ter
ra et arida poſſeſſione ſuſceperat et aquarum ductu ſic
cos prioris inſtrumenti agros faciebat irriguos ut re
demptionem ueterum peccatorus in aquis baptiſſimi
reperiret. Altera die orto iam ſole ſtetit in ſupcilio Ca
pharbarice ideſt uillæ benedictiōis: quem ad locum
Abraham dominum proſecutus eſt. Unde latam reſ
piciens Solitudinem et terram quondam Sodomæ
et Gomorræ et Adame et Seboym contemplata:

eſt balſami uineas in Engaddi et ſedor uitulā conſter
nātes: quæ prius bale dicebatur et in zoaras ideſt paru
ulā ſyro ſermone tranſlata eſt et ſpeculabatur ſpeluncā
loth et uerſa i lachriās uirgies ſociaſ admōebat cauēdū
ēe uinū i quo ē luxuria cuiuſ opuſ moabitæ ſūt et amōi
tæ. Diu hæreo i meridie ubi ſpōſa cubātē repit ſponſus
et Joſeph iebriatus eſt cū fratribs ſuis Reuertar i hie
roſolymā et per thecuā atq̄ Ammos rutilātes mōtis
o iueti crucē aſpiciēſ locū de quo ſaluator aſcēdit ad pa
trē i quo p annos ſigulos uacca ruffa i holocauſtū dn̄o
cremabatur et cuius cinis expiabat populum iſrhel In
quo iuxta Eſechieles cherubin de tēplo tranſmigrātes
eccleſias dn̄i fundauerūt Ingreſſa ſepulcꝝ lazari. Ma
riæ et Marthæ: uidit hoſpitium et bethphage uillā ſa
cerdotaliū et maxilliaꝝ et locū i quo pullus laſciuiens
gētius dei frena ſuſcepit Apoſtoloꝝq̄ ſtratus ueſtibus
mollia terga præbuit ad ſedēdus Rectoq̄ poſt hæc iti
nere deſcēdebat Hierico cogitās illū d̄ euāgelio Vulne
ratus et ſacerdotibs et leuitis mētis feritate prætereū
tibus clemētiā ſamaritæ ideſt cuſtodis qui ſeminecem
ſuo impoſitum iumēto ad ſtabulus eccleſiæ deportauit
Et locū Addomin quod interpretatur ſanguinis locus
Multus in eo loco ſanguis crebris latronū fūdebatur
incurſibs Et arborē ſicomoꝝ Zachei ideſt bona pœnitē
tiæ opera quibs cruēta et noxia dudus rapinis peccata
calcabat excelſūq̄ dn̄s de excelſo uirtutum intuebatur
iuxta uias cæcorus loca qui receptis luminibs utriuſq̄
populi credētis in dn̄s ſacramēta præmiſerant ingreſſa
in Hierico uidit urbes quā fundauit hazel in abyras pri
mogēito ſuo cuius portas i ſegub poſuit nouiſſimo fili
orū. Intuita eſt caſtra galgalæ et acerū p̄putiorū et ſecū
dæ circūciſionis myſteriū et duodeci lapideſ qui de ior
dāis illuc trāſlati alueo duodeci apoſtoloꝝ fundāenta
firmarūt et fontē quōdā legis amariſſimū et ſterilē quē
uerus Heliſæus propheta ſua condiuit ſapiētia: et in
dulcorē ubertatēq̄ cōuertit Vix nox trāſierat feruētiſſi
mo æſtu uēit ad iordanē et ſtetit i ripa fluminis: et orto
ſole ſolis iuſtitiæ recordata ē lumē quomō i medio ior
danis alueo ſicca apposuerūt ſacerdotes ueſtigia et ad
Heliæ atq̄ Heliſæi iperiū ſtātibs ex utraq̄ parte aquis
iter unda præbuit pollutaſq̄ diluuio et totius generis
humāi iterfectione maculatas ſuo dn̄s mūdauit baptiſ
mate Longū ē ſi ueli de ualle Achor dicei ideſt tumul
tus atq̄ turbaꝝ i qua furtū et auaritia cōdēnata eſt: et
de bethleē domo dī i qua nudā humū nuduſ et paup
dormiuit Jacob et poſito ſup caput lapide qui in zacha
ria ſeptē oculos habere deſcribitur Et in Eſaia lapis dī
āgularis: i quo uidit Jacob ſcalā attingētē uſq̄ ad cælū
In qua dn̄s deſup innitebatur aſcēdētibs porrigenſ ma
nus: et negligētes de ſublimi præcipitāſ Sepulcꝝ quo
q̄ i mōte pharan ieſu filii naue et Eleazar filii aarō ſa
cerdotis hāc regionē uēerata ē quoꝝ alter cōditus eſt
i tamnathſare a ſeptētriōali parte montis gaas alter in
gaab filii ſui phineeſ ſatiſq̄ mirata ē qd̄ diſtributor poſ
ſeſſionus ſibi mōtana et aſpera delegiſſet Quid narrem
ſylo i quo altare dirutū hodieq̄ demōſtratur: et raptū
ſabinarum a romulo tribs beniamin myſtica præcurrit
Trāſiuit ſichen n̄ ut errātes pleriq̄ legūt ſichen q̄ nunc
Neapolis appellatur: ſed ex latere mōtis gazizim iſtru
cta circa puteū iacob itroiuit ad eccleſiā ſup quā dn̄s re
ſidēs ſitiēs ſamaritāæ fide ſatiatuſ ē q̄ quiq̄ moſaicoꝝ
nolūinū uiris ſexto quē ſe iactabat hēre errorē doſithei
d̄relicto uerū meſſiā et ueꝝ reppit ſaluatorē: Atq̄ inde
ſe uertēs uidit duodeci patriarchaꝝ ſepulcra et ſebaſtē
ideſt ſamariā quā i honore Auguſti ab Herode græco
ſermone Auguſta ē noiata. Ibi ſiti ſunt Heliſæus et
abdias propheta et quo maior iter natos mulieꝝ nō
fuit Joāne baptiſta: ubi multis itrēuit miraculis. nāq̄

tremebat uariis dæmōes rugiē cruciatibs et ante ſepul
cra ſcoꝝ ululare hoies more lupoꝝ: uocibus latrare ca
nū: frēere leonū: ſibilare ſerpētū: mugire tauroꝝ: alios
rotare caput: et poſt tergū terram uertice tangere: Suſ
penſiſq̄ pede fœminis ueſtes defluere in faciem miſe
rebatur omnium: et ſingulis effuſis lachrymis chriſti
auxilium precabatur et ſicut erat inualida aſcendit pedi
bus montem: in cuius duabs ſpelūcis pſecutionis et fa
miſ tp̄e Abdias propheta cētū alioſ prophetas aluit pa
ne et aqua ide cito itinere pcurrit Nazareth nutriculas
dn̄i: chanaā: et capharnaū ſignoꝝ eiuſ familiareſ locū
tyberiadiſ nauigāte dn̄o ſanctificatū: et ſolitudinē i qua
multa populorū milia paucis ſaturati ſunt panibs et de
reliquiis ueſcētiū ipleti ſūt cophini duodeci tribs filioꝝ
iſrahel ſcādebat mōtē Thabor: in quo transfiguratus
ē dn̄s: Aſpiciebat procul mōtē hermō: et hermoū et cā
pos latiſſimos galilææ i quibs Syſara et ois eius exer
citus barach uicēte proſtratus ē. torrēs Cyſon mediam
plāiciē diuidebat: et opidū iuxta nai i quo uiduæ ſuſcitatus
ē filius mōſtrabatur: dies mihi prius q̄ ſermo deficiet
ſi uoluero cūcta pcurrerē. q̄ paula uēerabilis fide icredi
bili puagata ē Trāſibo ad ægyptū et i Sochor: atq̄ ad
fontē ſanſon quē de molari maxille dēte pduxit. Subſi
ſtā parūp et arētia ora colluā ut refocillatuſ uideā mora
ſtim ſepulcrū quōdā michee prophetæ nūc eccleſia: et
ex latere dereliquā chotheos et gethæos: mare Idumaā
et lachis p arenas molliſſimas pgētū ueſtigia ſubtrahē
te s latāq̄ heremi uaſtitatē: ueniāq̄ ad ægypti fluuius
ſyor: qui iterptatur turbidus et quinq̄ ægypti trāſeas
ciuitates q̄ ligua loquūtur cananitida: et terrā geſſen et
cāpos thaneos: In quibs dn̄s fecit mirabilia: et urbem
Noo q̄ poſtea uerſa ē in Alexandriā et oppidū dn̄i Ni
trias i quo puriſſimā uirtutē nitri ſordes quottidie lauā
tur plurimorū: qd̄ cū uidiſſet occurriſſe ſibi uenerabiles
ac ſanctū uirū epiſcopū Iſidorū cōfeſſorū et turbis innu
merabilibs monachorus: ex quibs multos ſacerdotalis
ac leuitici ſublimabat gradus lætabatur quidē ad glo
riā dn̄i ſed ſe idignā tāto honore fatebatur. Quid ergo
narrē Macarios Arſetas: Serapiones et reliqua co
lūnaꝝ chriſti noia: cuius nō itrauit cellulā? Quoꝝ nō pe
dibs obuoluta ē? p ſingulos ſanctos chriſtū ſe uidre cre
debat: et quicquid i illoſ cōtulerat cōtuliſſe i dn̄s lætaba
tur. Mirus ardor et uix i fœmina credibilis fortitudo
oblita ſexus et fragilitatis corporeæ inter tot milia mo
nachorū cū puellis ſuiſ habitare cupiebat: et forſitan cū
ctis eā ſuſcipiētibs ipetraſſet niſi eā maius ſcoꝝ locorū
retraxiſſet deſideriū: atq̄ pp feruētiſſimos æſtus de pe
luſio māma nauigatione pueniēs tāta uelocitate reuer
ſa ē ut auē putaſſes. Nec multo poſt i ſancta bethleem
uenit māſura ppetuo: āguſto p triēniū māſit hoſpitio:
donec extrueret cellulas ac monaſteria et diuerſorū pe
regrinorū iuxta uiā cōderet māſiones i qua Maria et
ioſeph hoſpitiū nō iuenerāt. huc uſq̄ iter eius d̄ſcriptū
ſit. Quod cū multis uirginibs et filia comite peragrauit
Nūc uirtus eius latius deſcribatur: q̄ ipſius propria ē et
i qua exponēda deo iudice ac teſte profiteor nihil addē
re nihil i maius extollere more laudātū ſed ne rerum
excedat fidē multa retrahei et ne apud d̄tractoreſ et ge
nuino me ſemp dēte rodētes fingere puter: et cornices
eſopi alienis coloribs adornare q̄ prima chriſtianorum
uirtus ē tāta ſe humilitate deiecit ut qui eam uidiſſet et
pro celebritate nois uidere geſtiſſet ipam ēe nō crederet
ſed ācillarū ultimā: et cū freq̄ntibs choris uirginū cige
retur et ueſte et uoce et habitu et inceſſu minima oium
erat et nūq̄ poſt uiri ſui obitū uſq̄ ad dies mortis ſuæ
cum ullo comedit uiro quamuis eum ſanctum et i pon
tificali ſciret culmine poſitū Balneas niſi periclitās nō
adiit mollia ēt i grauiſſia febri lectiſtrata n̄ hūit ſs ſ̄ du

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

riſſimā humū ſtratis ciliciolis quieſcebat: ſi tñ illa quieſ
dicēda ē: q̄ iugibꝫ pene orōnibꝫ dieſ nocteſqꝫ iūgebat.
Illud iplens ꝙ pſalterio Lauabo p ſingulas noctes le
ctum meū lachrymis meis ſtratus meū rigabo. In qua
fontes crederis lachrymaꝝ. Ita leuia peccata plange
bat ut illā grauiſſimoꝝ criminū crederes ēe reā. Cūqꝫ
a nobis crebrius moneretur ut pceret oculis et eos ſerua
ret euāgelicæ lectiōi aiebat: turpāda ē facies quā cōtra
dei pceptum purpuriſſo et ceruſſa et ſtibio ſæpe depixi.
Affligendū ē corpus qꝺ multis uacauit delitiis lōgus
riſus ppetuis cōpenſandus ē fletibꝫ molla linteamina
et ſerica pcioſiſſima aſpitate cilicii cōmitāda ſūt. Quæ
uiro et ſeculo placui nūc chriſto placeē deſidero. Si iter
tales tantaſqꝫ uirtutes caſtitatē in illa uoluero pdicare
ſupfluus uidear: in qua ēt ſæcularis oius romæ matrōa
rum exemplum fuit. Quæ ita ſe geſſit: ut nūꝙ de illa etiā
maledicoꝝ quicꝙ auderet fama cōfigeē. Nihil aia eius
clemētius fuit: nihil hūilius hūilis: ac pia et blanda fuit
Non appetebat potentes nec tñ ſupbos et glīias ꝗrē
tes faſtidio deſpiciebat: Si paupes uideret ſuſtētabat:
ſi diuites ad bñfaciēdū cohortabatur. Liberalitas ſola
excedebat modū et uſuras tribuēs ueſurā quoqꝫ ſæpe
faciebat ut nulli ſtipes rogantiū denegaret. Fateor er
rorē meū cur in largiēdo eſſet profuſior arguebā Illā
proferens de aplō non ut aliis ſit refrigeriū nobis āt
tribulatio: ſꝫ ex qualitate in hoc tpre ut uīa abūdātia
ſit ad illoꝝ iopiam ut illorum iopia ſit ad uīam abūdan
tiam. Et hoc de euāgelio ſaluatoris Qui hēt duas tuni
cas unā det nō hēnti. Et uidēdū ne qꝺ libenter faceret
ſemp faceē non poſſet: et multa huiuſmodi q̄ illa mira
cum uerecūdia et ſermone pauciſſimo diſſoluebat: teſtē
inuocās dñm ſe pro illius noie cūcta faceē: et hoc hēē
uoti ut mendicās ipſa moreretur: ut unū nūmum filiæ
non dimitteret et ī funere ſuo aliena ſyndone inuolue
retur: Ad extremū īferebat Ego ſi petiero multos inuē
iam: Iſte mendicās ſi a me nō accepit q̄ ei poſſum ēt de
alieno tribuere et mortuus fuerit a quo eius aia requi
retur? Ego cautior ī re familiari eē cupiebā ſꝫ illa ardē
tior erat ī fide tota ſaluatoris aīo iūgebatur et paupes
dñm paup ipa ſequebatur reddens ei qꝺ accepat pro
ipo pauper effecta. Deniqꝫ conſecuta ē quod optabat
et in grandi ære alieno filiā dereliquit qꝺ huc uſqꝫ de
bens nō ſuis uiribꝫ ſꝫ chri ſi ſe uidet miſericordia red
diturā mos eſſet ut ſolet pleriqꝫ matronaꝝ buccinato
ribus ſuis bona cōferre et in paucos largitate profuſa
manū a cæteris retrahere quo illa oino carebat uicio.
Ita enim ſingulis ſuas pecunias diuidebat ut ſingulis
neceſſariū erat nō ad luxuriā ſꝫ ad neceſſitatē nēo ab
ea pauperū uacuus reuerſus eſt qꝺ obtinebat nō diui
tiaꝝ magnitudine ſꝫ prudentia diſpēſandi. Illud ſemp
replicans Beati miſericordes qm̄ ipſi miſericordiā cō
ſequentur. Et ſicut aqua extīguit ignes: ita elemoſyna
extīguit peccatum. Et facite uobis amicos de iniquo mā
mona qui uos recipient in æterna tabernacula. Et date
elemoſynā et oia mūda ſint uobis. Et uerba Danielis
Nabugodonoſor reges monentis ut elemoſynis redi
meret peccata ſua. Nolebat in his lapidibꝫ pecuniam
effundere qui cum terra et ſæculo tranſituri ſunt ſꝫ in
uiuis lapidibꝫ de terra uiuētiū: qui uoluūtur ſup terrā
de quibꝫ in apocalypſi Ioānis ciuitas magni regis ex
truitur quos in ſaphyꝝ et ſmaragdum et iaſpides et cæ
teras gēmas eſſe uertendos ſcriptura cōmemorat. Ve
rū hæc poſſunt eſſe cōmūia cū paucis et ſcit hæc diabo
lus nō in ſūmo uirtutis uertice poſita: ūde loquitur ad
deū poſt amiſſā Iob ſubſtantiā poſt euerſā domū poſt
liberos interfectos Pellem pro pelle: et oia q̄ hēt ho
mo dabit pro aia ſua Sꝫ extende manū tuam et tange
oſſa eius et carnem: niſi in facie tua bñdicat tibi. Scius

pleroſqꝫ dediſſe elemoſynas ſꝫ de proprio corpore ni
hil dediſſe porrexiſſe egētibꝫ manū ſed carnis uolupta
te ſupatos dealbaſſe ea q̄ foris erant et intus plenos
fuiſſe ſpurcitia et oſſibꝫ mortuoꝝ. At nō paula talis q̄
tanta cōtinentia fuit ut prope menſurā excederet: et ꝺ
bilitatem corporis nimiis ieiuniis atqꝫ laboē cōtraheret
quæ exceptis feſtis diebꝫ uix oleum in cibo capet et ex
hoc uno extimetur quid de uino et liquāine et piſcibꝫ
et lacte et melle et ouis et reliquis cibis q̄ guſtu ſuauia
ſūt iudicarit et in quibꝫ ſumēdis quidam ſe abſtinētiſſi
mos putāt et ſi his uentrem ingurgitauerint: tutam pu
dicitiam ſuſpicātur. Semp quidem uirtutes ſequitur inui
dia feriuntqꝫ ſūmos fulgura mōtes. Nec miꝝ ſi hoc ꝺ
hominibꝫ loquor cum ēt dñs nr̄ phariſæoꝝ zelo ſit cru
cifixus et oēs ſancti æmulos hūerūt ī paradiſo quoqꝫ
ſerpēs fuerit: cuius inuidia mors introiuit ī orbem ter
raꝝ. Suſcitauerat et dñs bidūxū qui eā colaphiſaret
ne ſe extolleret et quaſi quodam ſtimulo carnis ſæpius
admonebat ne magnitudine uirtutū altius ſaperet et
aliarum uitiis fœminarū ſe in excelſo crederet cōſtitutā.
Ego aiebā liuori eē cedēdū et dandum inſaniæ locū qꝺ
feciſſet iacob ī frēm Eſau et dauid in ptinaciſſimo inimi
coꝝ ſaul. Quoꝝ alter meſopotamia fugerit alter ſe alo
philis tradiderit malēs hoſtibꝫ ꝙ inuidis ſubiaceē. At
illa iuſte reſpōdebat hoc dicens. Si diabolus cōtra ſer
uos dei et āncillas nō ubiqꝫ pugnaret: et oia loca fugiē
tes nō præcederet ſi nō ſanctoꝝ locoꝝ amoē retineret
bethleem meā repire in alia poſſes pte terraꝝ cur eni
nō patiētia liuorē ſupes? cur nō hūilitate frāgas ſupbiā
et pcutiēti maxillā offeras alterā? dicē e paulo uincite
in bono malū. Nō ne apoſtoli gloriabātur qm̄ pro dño
ſunt paſſi cōtumeliā? Nōne ipſe ſaluator hūiliauit ſe for
mam ſerui accipiēs et factus ē obediens patri uſqꝫ ad
mortē mortem āt crucis: ut nos ſua ꝯpaſſione ſeruaret
Iob niſi certaſſet in plio et uiciſſet nō accepiſſet coronā
iuſtitiæ: nec audiſſet a dño putas me aliter tibi locutum
ꝙ ut appareres iuſtus. Beati dicūtur in euangelio qui
perſecutiones patiuntur propter iuſtitiam. Secura ſit
conſcientia qꝺ nō pp peccata patiamur et afflictio in ſe
culo materia pmiorū ē: ſi qñ procacior ſuiſſet inimicus
et uſqꝫ ad iurgia proſiliſſet illud pſalterii decātabat cū
conſiſterent aduerſum me caſtra peccatorum obmutui
et ſilui a bonis. Et rurſus Ego āt quaſi ſurdus non au
diebam et quaſi mutus nō aperiēs os ſuū et factus ſum
ſicut homo nō audiens et nō hēns in ore ſuo redargu
tiones: ī tentatiōibꝫ deuteronomii uerba uoluebat Tē
tat uos dominus deus noſter ut ſciat ſi diligitis domi
num deum ueſtrum de toto corde ueſtro et de tota ani
ma uīa. In tribulationibus et āguſtiis Eſaiæ replicabat
eloquia. Qui ablactati eſtis a lacte: et extracti eſtis ab
ubere tribulationē ſup tribulationē expectate: ſpē ſup
ſpē puſillū adhuc pp malitiā labioꝝ detrahētes p linguā
alienā et ſcripturæ teſtimoniū. In cōſolationē ſuā dice
bat Ablactatoꝝ eē eoꝝ ſcilicet qui ad uirilē ætatē pue
niſſent tribulationē ſup tribulationē ſuſtinere ut ſpem
ſup ſpē mererētur accipe ſciētes qr tribulatio patiētiā
opatur patiētia probatiōem: probatio ſpē: ſpes āt nō cō
fūditur: et qꝺ ſi is qui foris ē nr̄ hō corrūpitur ī ſe qui
intus ē renouatur: ut ī pſentiaꝝ momētaneū et leue tri
bulatōis nrē æternæ glīæ pōdus opatur ī nobis non
aſpiciētibꝫ q̄ uidētur ſꝫ q̄ nō uidētur. Quæ eni uidētur
tpalia ſūt q̄ āt nō uidētur æterna nec lōgū fore tps
ēt ſi hūanæ ipatiētiæ tardū uideatur qui dei ſtati ſequa
tur auxiliū dicētis Tpore opportuno exaudiui te et in
die ſalutis auxiliatus ſum tibi. Nec doloſa labia. nec lin
guam inimicoꝝ eſſe metuendam ſꝫ cum dño adiutore
lætemur et ipſum audire debemus Monentem Per
Patientiam ueſtram Poſſidebitis Animas ueſtras.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et nõ ſunt cõdignæ paſſiones præſẽtis ſæculi ad futurã
gloriã quæ reuelabitur i nobis Et alibi tribulationẽ ſup
tribulationẽ ſuſtinet patienter agãus in omnibꝫ quæ ac
cidũt nobis patiẽtia eni uiri multa prouidẽtia Qui autẽ
puſilanimus ẽ uehemẽter iſipiẽs ẽ Jn lãgoribꝫ et i cre
bra iſirmitate dicebat Quando iſirmor tunc fortior ſuꝫ
et habemus teſaurũ iſtũ i uaſis fictilibꝫ. donec mortale
hoc iduat imortalitatẽ et corruptiuum ueſtiatur icorru
ptiõe et iterum Sicut abũdant paſſiones chriſti i nobis
ita et p chriſtum abundat cõſolatio nr̃a Ac deinde. Ut
ſotii paſſionum eſtis: ita et conſolationis eritis. Jn ſuo
mœrore ita cãtabat. Quare triſtiſ es anima mea et qua
re cõturbaſ me Spera i dñ quoniã adhuc cõfitebor illi
ſalutarẽ uultus mei et deus meus Jn periculis loqueba
tur Qui uult uenire poſt me abneget ſemetipſũ et tollat
crucẽ ſuã et ſequatur me et iterũ Qui uult animã ſuam
ſaluã facere pdet ipſã et qui pdiderit ãimã ſuã propter
me ſaluã faciet eam Quando diſpendia rei familiaris et
euerſio totius patrimõii nũciabatur: aiebat qd̃ eni pro
deſt homini ſi totũ mũdus lucretur: et animæ ſuæ detri
mẽtũ habuerit? Aut quas dabit homo cõmutationem
pro anima ſua? Et nudus exiui de uentre matris meæ
et nudus redeas: ſicut dño placuit ita factus ẽ ſit nomẽ
dñi benedictus Et illud nolite diligere mũdum neqꝫ ea
quæ i mũdo ſunt Quia ea quæ in mũdo ſunt deſideria
carnis ſunt et cõcupiſcẽtia oculorũ: et ſupbia uitæ huiuſ
quæ nõ ẽ ex patre ſed ex mundo ẽ: et mũdus trãſeat et
concupiſcentia eius Scio ei ſcripturas iſirmitates gra
uiſſimas liberorũ et maxime Toxotii ſui ques plurimũ
diligebat Cũqꝫ illud uirtute cõpleuiſſet dicebat Turba
ta ſũ et nõ ſũ locuta iter hæc uerba prorupit Qui amat
filius aut filiam pluſq̃ me non ẽ me dignus. Et orans
ad dñs loquebatur Poſſide filioſ mortificatorũ qui pro
pter te mortificant quottidie corpora ſua. Noui ſuſurro
nem quẽdã Quod genus hominus pniciosiſſimus ẽ q̃i
beniuolum nũtiaſſe: q prę nimio feruore uirtutũ qui
buſdam uideretur inſana et cerebrus eius diceret cõſo
uendus Cui illa reſpondit: Teſaurũ facti ſumus mũdo
et angelis et hominibꝫ et nos fatui propter chriſtum
ſed ſtultus dei ſapientibuſ eſt hominibꝫ Unde ſaluaotr
loquitur ad patrem Tu ſcis iſipientiam meas quẽ i euã
gelio et propinqui q̃i mentis i mpotem ligare cupiebãt
et ad uerſarii ſugilabant dicẽtes Dæmonium hẽt et ſam
aritãus eſt et in belsebub principe dæmonius eiicit dæ
mõia Sꝫ noſ audiãus apoſtolũ cohortãtẽ Hec eſt glo
ria nr̃a teſtimonius cõſientiæ noſtræ quoniã in ſanctita
te et ſinceritate et gratia dei cõuerſati ſumus in mundo
Et dñm dicẽtẽ ad aplõs Jdeo mũdus odit uos qm̃ nõ
eſtis de mũdo Si ẽetis de mũdo amaret utiqꝫ mũdus
qd̃ ſuũ erat Et ad ipm dñs uerba uertebat dicẽs Tu no
ſti cordis abſcõdita: et hæc oĩa uenerũt ſup nos et nõ ſu
mus obliti tui nec iniqꝫ egimus i teſtamẽto tuo nec ad
uerſũ ẽ retrorſũ cor nr̃ũ et pp deũ mortificati ſumus
tota die Reputati ſumus uelut oues occiſionis: ſi dñs
auxiliator meus non timebo quid faciat mihi hõ: Ego
eni lego: fili honora dominũ et confortaberis: et extra
illũ nullũ timueris His ac talibꝫ teſtimõiis q̃i armatu
rã chriſti et aduerſus oĩa quidẽ uia ſe p̃cipue iſtruebat
ſe contra inuidias ſeuientem patiẽdo iniurias furores
rabidi pectoris mitigabat. Deniqꝫ uſqꝫ ad dies mortis
Et huius patiẽtia et aliorũ zelus oĩbus patuit qui ſuũ
rodit auctores Et dus æmulũ lædere nititur iſemetipſo
proprio furore bacchatur Dicas de ordine monaſterii
quo ſanctorũ cõtinẽtiam i ſuũ uerteret lucrũ Sẽinabat
carnalia ut meteret ſpiritualia: dabat terrena ut cæleſtia
tolleret breuia concedebat ut pro his æterna mutaret:
Et poſt uirorũ monaſteriũ qd̃ uiris tradiderat guberna
dũ plures uirgineſ quas de diuerſis prouiciis cõgrega

rat tã nobiles q̃ medii et iſimi gñis i tres turmas mo
naſteriaqꝫ diuiſit ita dũtaxat ut i ope et icibo ſeparatæ
pſalmis et orõnibꝫ iũgerẽtur. Poſt alleluya cantatum
Quo ſigno uocabãtur ad collectã nulli iſidere licitũ erat
ſꝫ primas uel iter primas ueniẽs cæterarũ opperiebatur
pudore aduẽtiet exẽplo ad laborẽ eas prouocãs ñ ter
rore Mane: hora tertia et ſexta nõa et ueſpa noctiſ me
dio gallorũ cãtu p ordinẽ pſalteriũ cãtabatur Oraculuꝫ
prophetiæ retinẽs aio Septies i die laudes dixi tibi et
media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Cũcq̃ ſo
rorum nec licebat ignorare pſalteriũ et de ſcripturis ſan
ctis quottidie aliquid diſcere et cum ſororibꝫ diſputare
Die tantus dominico ad eccleſiã procedebãt ex cuius
habitabant latẽr et unũ qdqꝫ agmẽ matres propriã ſeq̃
batur Atqꝫ ide pariter reuertẽtes iſtabãt operi diſtribu
to et uel ſibi uel cæteris idumẽta faciebãt. Si qua erat
nobilis nõ pmittebatur e domo ſua habeꝛ cõitẽ ne ue
terus acuũ mẽoriã et laſciuiẽtis iſantiæ errorẽ replica
ret antiquũ et crebra cõfabulatiõe renoueret ũus ouis
habitus Linteaminibꝫ ad tergẽdum manus ſolus ute
bantur A uiris tanta ſeparatio ut a ſpadõibꝫ quoqꝫ eas
ſe iungeret ne ullas daret occaſiones linguæ maledicæ
q̃ ſanctos carpeꝛ ſolita ẽ i ſolatium deliquẽdi Si qua uel
tardior erat uel non ueniebat ad pſalmos et in opere
pigrior uariis eam modiſ aggrediebatur Si erat iracũ
da blanditiis Si patiens correctione illud apoſtoli imi
tans Quid uultis Jn uirga ueniã ad uos an in ſpiritu
lenitatiſ et mãſuetudinis? Excepto uictu et ueſtitu nullã
hẽre aliquid patiebatur dicẽte aplõ hẽnteſ uictũ et ueſti
tũ his cõtẽti ſumus de cõſuetudine plus hẽndi p̃berẽt
locũ auaritiæ quæ nullis repletur opibus et quãto ãpli
us habuerit plus requirit: neqꝫ copia neqꝫ iopia minu
itur. Obiurgãtes iter ſe ſermone leniſſimo fœderabat
laſciuiẽtẽ adoleſcẽtularũ carnes et crebris et duplicatis
ieiuniis frãgebat: malẽs eas ſtomachũ dolere q̃ mẽtẽ
Si uidiſſet aliqu i cõptiorẽ cõtractione frõtis et uultus
triſtitia arguebat errantẽ dicẽs Mũditia corporis atqꝫ
ueſtitus aĩæ ẽ imũditia et turpe uerbũ atqꝫ laſciuũ nũ
q̃ de ore uirgineo proferẽdũ Quibꝫ ſignis libidinoſus
aĩuſ oñditur et p exteriorẽ hoies iterioris hoieſ uitia d̃
mõſtrãtur Quã liguoſã et garrulã ac procacem: rixiſqꝫ
proſpexerat dlectari et ſæpius cõmonitã nolle conuerti
inter ultimas extra conuentum ſororum ad fores tricli
nium orare faciebat: et ſeparatim cibum capere ut quã
obiurgatio non correxerat emendaret pudor Furtus
quaſi ſacrilegiũ deteſtabatur et qd̃ iter ſæculi hoies uel
leue putabatur uel nihil hoc i monaſteriis grauiſſimũ
dicebat eſſe delictũ: Quid memorẽ clemẽtiã et ſedulita
tẽ i ægrotãteſ quas miris obſequiis et miniſteriis cõſo
luebatꝛ cũqꝫ aliis lãguẽtibꝫ large præberet oĩa et eſus
quoqꝫ exhiberet carniũ ſi qñ ipſa ægrotaſſet ſibi nõ idul
gebat: et in eo iæqualis uidebatur q i aliis clemẽtiã in
ſe duritiã cõmutabat nulla iuuenũ puellarũ fuit tã ſana
corpoꝛ et uegeto tãtæ ſe dederat cõtinẽtiæ p ipſa infrac
to ſenili debilitatoqꝫ corpuſculo Fateor i hoc ptinatia
tior fuit ut ſibi uõ parceret ut nulli cederet admõenti
Referas qd̃ expertus ſũ mẽſe iulio feruentiſſimis æſ
tibꝫ icidit i ardorẽ febriũ et poſt deſpationẽ cũ dei mi
ſericordia reſpiraſſet: et medici pſuaderẽt ut ad refecti
onẽ corporis uino uteretur tenui et paruo: ne aquã bi
bẽſ i hydropẽ uerteretur. et ego clã beatũ papã epiphãi
us rogaſſe ut ãmõeret imo cõpelleret uinũ bibeꝛ illa ut
erat prudẽs et ſolertis igenii ſtatis ſẽſit iſidias: et ſubri
dẽs meũ ẽe qd̃ ille diceret itimauit Quid plura cũ bea
tus põtifex poſt multa hortamẽta exiſſet foras: qrenti
mihi quid egiſſet reſpõdit Tantũ profeci ut ſeni homi
ni pene pſuaſerit ut uinũ bibã. Hæc refero nõ qd̃ icõſi
derãter et ultra uireſ ſupta õera probẽ monẽte ſcriptura

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Super te onus ne leuabis: ſʒ quo mētis eius ardores
et deſideriū ſidelis animæ ex hoc quoqʒ probares pſe
uerentiā. Dicebat enim Sitiuit aīa mea ad deū uiuū q̄
multipliciter tibi caro mea. Difficile ē teneī modus i oī
nibus ut uere iux philoſophoꝝ ſententias. μεσοτης
η αρετη κακια υπερβολη πελεται medium uir
tus eſt: nimietas uitium reputatur quod nos una
et breui ſentētiola exprimeī poſſumus Ne quid nimiſ
In cōtēptu ciborum tantā hēbat ptinaciā In luctu miſ
erat et ſuoꝝ mortibs frāgebatur maxie liberorū. nā et ī
uiri et filiaꝝ dormitionē ſēp piclitata ē et cū oſ ſtōachū
qʒ ſignaret. et mīis dolorē crucis niteretur ipſiōe lenīē
Supabatur affectu et crudelē mētem parentis uiſcera
cōſternabāt aīoqʒ uicens fragilitate corporis uinceba
tur. Semel lāgor accipiens longo tpre poſſidebat ut et
nobis iquietudines et ſibi diſcrimen afferret. In quo il
la lætabatur p momēta cōmemorāſ. Miſer ego homo
quis me liberabit de corpore mortis huius? Dicat pru
dens lector pro laudibs me uitupatione ſcribeī. Teſtor
Ieſus cui illa ſeruiuit et ego ſeruire cupio me i utraqʒ
pte nihil fingeī ſʒ ut chriſtianū de chriſtiana q̄ uera ſūt
in eius uita proferre ideſt hiſtoriā ſcribere nō panege
rycus et illius uitia alioꝝ eſſe uirtutes. Vitia loquor
ſecūdus aius meū et omniū ſoroꝝ aut ſius deſiderius
qui illas diligius et abſentes q̄rius. Cæteꝝ illa ipleuit
curſus ſuū fidēqʒ ſeruauit et nunc fruitur corona iuſt
tiæ Sequitur agnus quocūqʒ uadit Saturatur q̄ eſuri
uit et læta decantat Sicut audiuius ita et uidiuſ in ciui
tate dñi uirtutus i ciuitate dei nr̄i. O beata rerū cōmu
tatio fleuit ut ſemp rideret: deſpexit lacus contritos ut
fontes dñi repiret. Veſtita ē cilicio ut nūc albis ueſtibs
uteretur et diceret Cōſcidiſti ſaccus meū et induiſti me
lætitia. Cinerem q̄i panes mādūcabat et potionē ſuas
cus fletu miſcebat dicens fuerūt mihi lachrymæ meæ
panes die ac nocte ut i æternū pane angeloꝝ ueſcere
tur et cātaret Guſtate et uidete q̄m ſuauis eſt dñs: et
Eructauit cor meū uerbū bonū: dico ego opa mea regi
Et Eſaie imo dñs p eſaiam quaſi i ſe cerneret uerba cō
pleri Ecce qui ſeruiūt mihi mādūcabūt. uoſ āt eſurietiſ
ecce qui ſeruiūt mihi bibent uos āt ſicietis ecce qui ſer
uiūt mihi lætabuntur: uoſ āt confūdemini: ecce qui ſer
uiunt mihi exultabūt i gaudio uos āt clamabitis a do
lore cordis et pp contritiones ſpiritus Vlulabiſ. Dixe
ram eā lacus ſemp fugiſſe contritos ut fontes dñi repi
ret ut poſſet læta cātare Sicut ceruus deſiderat ad fonteſ
aquaꝝ: ita deſiderat aīa mea ad te deuſ. Sitiuit anima
mea ad deū fontē uiuū q̄n ueniā et apparebo āte faciē
tuā. Tangā ergo breuiter quomō hīticorum cænoſos
declinauerit lacus et eos iſtar hūerit ethnicoꝝ. Quidā
ueterator et callidus atqʒ ut ſibi uidebatur doctuſ ac ſci
olus me neſciente cœpit ei proponeī q̄ſtiones et diceī
quid peccauit infans ut a dæmone corripiatur? et iqua
ætate reſurrecturi ſumus? ſi in ipa qua moritur: ergo et
nutricibs poſt ſurrectionē opuſ erit. Sin aliter nequa
q̄ erit reſurrectio mortuoꝝ Sed trāſformatio i alios.
Diuerſitas quoqʒ ſexus maris et fœminæ erit aut nō
erit Si erit ſequetur et nuptiæ et concubitus et gene
ratio: ſi non erit ſublatā diuerſitate ſexus eadeʒ corpo
ra non reſurgent aggrauat enim terrena inhabitatio ſen
ſus multa cogitantē ſʒ tenuia et ſpiritalia dicēte apoſto
lo Seminatur corpus aīale: ſurget corpus ſpiritale ex
quibus oībs probaī cupiebat rationabiles creaturaſ ob
q̄dam uitia et ātiqua peccata i corpoī eſſe delapſos: et
pro diuerſitate ac meritis peccatoꝝ tali uel tali conditi
one generari ut uel corpoꝝ ſanitate gauderēt uel parē
tus diuitiis ac nobilitate et i morbidas carnes et dōus
inopus uenientes pœnas priſtinorus luerēt delictoꝝ:
et pſenti ſeculo atqʒ corporibs q̄i carceī clauderētur

Hæc cus ipſa audiſſet et ad me retuliſſet indicās hoiē
mihiqʒ incubuiſſet neceſſitas nequiſſimæ uipæ ac mor
tiferæ beſtiæ reſiſtendi de qua pſalmiſta cōmemorat di
cens Ne tradas beſtiis aīas confitētius tibi: et increpa
dñe beſtias calami qui ſcribētis iniquitatē loquuntur:
cōtra deus mēdacium et eleuāt in cælus os ſuus. Con
ueni hoīes et oratiōibs eius q̄ decipe cōabatur breui
iterrogatione cōcluſi Vtrū crederet futurā reſurrectio
nes mortuoꝝ an nō? Qui cū ſe credī reſpondiſſet: intuli
Eadem reſurgēt corpora an altera? Cus dixiſſet eadeʒ
Sciſcitatus ſus: in eodē ſexu an alio. Ad interrogata
reticēti et ad iſtar colubri huc atqʒ illuc trāſſerēti caput
ne ferrietur Quia inq̄ taces ego pro te mihi reſpōde
bo et cōſequētiā iferā. Si nō reſurget mulier mulier:
nec maſculus maſculuſ: nō erit reſurectio mortuoꝝ: qr
ſexus mēbra hēt: mēbra corpus efficiūt: ſi āt ſexus et
mēbra nō fuerint ubi erit reſurrectio corpoꝝ q̄ ſie ſexu
non cōſtat et mēbris Porro ſi nō erit corpoꝝ reſurre
ctio nequaq̄ erit reſurrectio mortuoꝝ. Sʒ et illud q̄d
d̄ nuptiis dicis Si eadē mēbra fuerint ſequi nuptias a
ſaluatore diſſoluitur dicēte Erratis neſciētes ſcripturaſ
neqʒ uirtutē dei. In reſurrectionē enis mortuoꝝ neqʒ
nubēt neqʒ nubētur ſʒ erūt ſimiles angelorū: ubi dici
tur neqʒ nubēt neqʒ nubētur ſexuus diuerſitas dimō
ſtratur. Nemo enis d̄ lapide et ligno dicit Neqʒ nubēt
neqʒ nubētur: q̄ naturā nubēdi nō hēnt ſʒ de his dicit
q̄ poſſūt nubeī: et chriſti uirtute et gr̄ia non nubēt. Q̄d
ſi expoſueris quō ergo erimus ſimiles āgelorū cū iter
angelos nō ſit maſculus uel fœmia breuiter auſculta.
nō ſubſtantiā angelorū nobis ſʒ cōuerſationis beatitu
dinem repromittit quomō et Ioānes baptiſta anteq̄
decollaretur āgeluſ ē appellatus et oēs ſancti ac uirgi
nes dei ēt in iſto ſeculo uitā exprimūt angellorus Cū
enis dicetis eritis ſimilis angelorus Similitudo expri
mitur non natura mutatur Simul illud rñde quomō
illud interpteris q̄ Thōas dñi reſurgentis palpauerit
māus et uidit latus lācea uulneratū et Petrus i litoī
ſtantē cōſpexit dñm: et fauū mellis et ptē piſcis aſſi co
medētē. Q̄d ſtabat pro fecto hēbat pedes Qui mōſtra
bat uulneratū latus: utiqʒ et uētrē et pectus hūit: ſine
quibʒ non ſunt latera uētri et pectori cohærētia: qui lo
cutus ē et lingua ac palato et dētibs loquebatur Sicut
eni plectrū chordis ita lingua illiditur dētibs: et uocalē
reddit ſonū: cuius palpatæ ſūt māus. Conſequēter et
brachia hūit igī oia mēbra hūiſſe dicatur neceſſe ē ut
totū corpus habuerit q̄d cōſicitur ex mēbris nō utiqʒ
fœmineū ſʒ uirile ideſt eiuſdē ſexus i quo mortuus ē.
q̄d ſi obtēderis ergo et noſ poſt ſurrectionē cōedēus
et qumō ipſe dominus clauſis igreſſus ē ianuis cōtra
naturā pinguius et ſolidorus corporum audies. Noli
pp cibus reſurrectionis fidē i calūnias trabeī: nā et ar
chyſinagogi filia ſuſcitata: cui iuſſit cibū dari et laſaruſ
qui quatridiāus mortuus cus ipo ſcribitur iniſſe cōui
uium: ne reſurrectio eoꝝ phātaſma putaretur. Si āt
clauſiſ poſt reſurrectionē igreſſus ē ianuiſ et iccirco ſpi
ritale et aereus corpus niteris approbare? Ergo et āte
q̄ pateretur: qr contra naturas grauioꝝ corporus ſup
mare ābulauit ſpiritale corpus hūit et apoſtolus Pe
trus qr ipſe ſup aquas pēdulo inceſſit gradu ſpiritale
eſt: cum potētia magis et uirtus oñdatur dei: q̄n fit ali
quid contra naturam et ut ſcias in ſignorū magnitudi
ne: non naturæ mutationem ſed dei omnipotentiam
demonſtrari Qui ambulabat fide: cœpit inſidelitatem
mergi: niſi eū manus domini ſubleuaſſet dicens Qua
re dubitaſti modice fidei. Miror autem te obdurare
frontem loquente domino Infer digitum tuum huc
et tange manus meas et porrige Manum tuam et tā
ge Latus meum et noli eſſe incredulus ſed fidelis.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et alibi. : Videte manus meas et pedes meos qr ipſe
ego ſũ palpate et uidete qr ſpiritus carnẽ et oſſa ñ hẽt
ſicͭ me uidetis hẽre et cũ hoc dixiſſet oñdit eius mãus
et pedes oſſa audi et carnẽ et pedes et mãus: et globos
mihi ſtoicoꝝ aerea q̃ atqꝫ alas deliramẽta cõſingis: por
ro ſi quæris Cur īfantes dæmone corripiantur qui pec
cata nõ hẽnt Aut ĩ qua ætate reſurrecturi ſũus cũ diuer
ſa ætate moriãur īgratus ſuſcipies Judicia dñi abyſſus
multa: et o altitudo diuitiaꝝ ſapientiæ et ſcientie dei q̄꞉
īſcrutabilia ſunt iudicia eius et inueſtigabiles uiæ eius
Quis eni cognouit ſenſus dñi? aut quis cõſiliarius eius
fuit Etatus autẽ diuerſitas nõ mutat corpoꝝ diuerſita
tem. Cum eni quottidie corpora noſtra fluant: aut creſ
cãt aut decreſcant: ergo tot eius homines quot quotti
die commutamur Dauid alius fui: cum deceꝫ annorũ
eſſem: alius cũ trigīta Alius quia ſũ totus iã cano ca
pite ſum Jgitur iuxta eccleſiaꝝ traditionem et apoſtolo
rum et pauli uolumina: illud ẽ reſpondendũ q̄ ĩ uirũ
perfectus et in menſurã ætatis plenitudinis chriſti reſur
recturi ſumus ĩ qua ætate et Adã compertũ iudæi æſ
tumant et dñs ſaluatores legimus ſurrexiſſe a mortuis
et multa alia de utroqꝫ teſtamento inſuffocationem hæ
retici protuli. Ex quo die ita cœpit illũ hominẽ deteſta
ri et omnes qui eius dogmatis erant: ut eos uoce publi
ca hoſtes dñi proclamaret et eos inſanos approbaret
Et hæc dixi: non ut breuiter hæreſim cõſutares cui mul
tis uoluminibs reſpondẽdũ ẽ Sed ut fides tantæ femi
næ oſtenderem Quæ maluit iīmicitias hominũ ſubire
perpetuas: q̄ dei offẽſa amicitiis noxiis prouocaretur
Dicam ergo ut cœperam nihil eius ingenio docilius
fuit. Tarda enim erat ad loquendum: uelox ad audi
endum memor illius ꝑcepti. Audi iſrahel præce
pta uitæ et tace: Nũ ſcripturas ſcãs memoriæ te
nebat et cũ hiſtoriã amaret et illud ueritatis diceret. Fũ
damẽtũ magis quidẽ ſeq̃batur ſciẽtiã ſpirituales et hoc
culmine ædificationẽ aiæ protegebat: Deniqꝫ compulit
me ut nouũ et uetus īſtrumẽtũ cũ filia diſcernẽte ꝑlege
ret qd propter uercũdias negãs propter aſſiduitatem et
crebras poſtulationes eius pſtitiſti: ut docerem qd didi
cerã: nõ a memetipſo ideſt a pſumptionis peſſimo ꝑcep
tore ſꝫ ab illis tribꝫ eccleſiæ uiris ſicubi dubitabã et me
neſcirẽ ingenue cõſitebar nequaq̄ mihi acquieſcerẽ uolebat
ſed iugiter ĩ ſñiis q̃ mihi uideretur probabilior īdicares
Loquar et aliud qd forſitã æmulis uideatur īcredulum
et hebræã līguã quã ego ab adoleſcẽtia multo labore
ac ſudore didici et īfatigabili meditatione nõ deſero ne
ipſe ab ea diſcerar diſcere uoluit et cõſecuta ẽ Jta ut et
pſalmos hebraice cãtaret: græcũqꝫ ſermonẽ abſqꝫ ulla
līguæ latinæ proprietate reſonaret. Quod quidẽ uſqꝫ
hodie īſcãꝫ filiã eius Euſtochiũ cernimus. Quæ ita ſem
per adhæſit mĩi et eius ſemꝑ obediuit īpiis ut nũq̄ abſ
qꝫ ea cubaret nũq̄ oraret: nũq̄ procederet: nũq̄ cibus
caperet: et ne unũ quidẽ nũmus haberet poteſtatis ſuæ
ſed et paternã et maternã ſubſtantias a matre diſtribui
pauperibꝫ lætabatur et pietatẽ ĩ parentẽ hæreditatẽ: ma
ximã et diuitias ĩ domino crederet Non debeo ſilẽtio
ꝑterire: quãto exultauit gaudio. qd Paulã ſuã neptẽ ale
tæ et Toxotio genitã imo uoto et futuræ uirginitatis re
promiſſione cõceptã audierat ĩ cuius et crepitaculis bal
butienti lingua alleluya cantaret auiæ et amitæ noĩa di
midiatis uerbis frãgeret Jn hoc ſolo pīe deſideriũ hũit
filius nurus et neptẽ renũtiare ſæculo et chriſto ſeruire
cognoſcere Quod impetrauit ex parte Nã neptis chri
ſti flameo reſeruatur nurus æternæ ſe tradẽs pudicitiæ
Socrũ opera fide et elemoſynis ſequitur et romæ cõa
tur exprimere qd Hieroſolymis illa compleuit. Quid
agis anima cur ad mortes eius uenire formidas? Jã
dudũ prolixior liber clauditur dũ timemus ad ultimũ

peruenire quaſi tacẽtibꝫ nobis et in laudibꝫ illius occu
patis differri poſſit occubitus hucuſqꝫ proſpere nauiga
uimus uentis et criſpantia maris æquora labẽs carina
claudit Nunc inſcopulos occurrit oratio et tumeſcenti
bus fluctuus montibus præſens utriuſqꝫ mõaſterii teſ
tatur naufragiũ: ita ut cogamur dicẽ: Præceptor ſalua
nos perimus Et illud Exurge quid dormitas dñe? Quis
enim poſſeit ſiccis oculis Paulã narare morientẽ Jnci
dit ĩ grauiſſimã īnualitudines imo quod optabat īuẽit
ut nos deſereret et dño plẽius iūgeretur Jn quo langoꝛ
Euſtochiũ filiæ probata ſemꝑ in matre pietas magis ab
omnibꝫ cõprobata ẽ ipſa aſſidere lectulo: flabellũ tenẽs
ſuſtinere caput puluillũ ſuppõere: fricare pedes manu
ſtomachũ cõfouere mollia ſtramẽta cõponere aquam
calidam tẽperare matulaꝫ apponere: omniũ ancillarũ
dei præuẽire offitia ut quicquid alia feciſſet de ſua mer
cede putaret ſubtractũ Quibus illa precibus? quibꝫ la
mentis et gemitu īter iacẽtes matrẽ et ſpecũ domini diſ
currit ne priuaretur tãto cõtubernio? ne illa abſẽte uiue
ret ut eodẽ pheretro portaretur. Sꝫ o mortaliũ fragili
tas et caduca natura et niſi chriſti fides nos extollat ad
cælũ et æternitas aniæ promittatur cũ beſtiis ac iumẽ
tis corporũ una conditio: idẽ cõcubitus iuſto et impio
bono et malo mũdo et imũdo: ſacrificanti deo et non
ſacrificanti ſicut bonus: ita et qui peccat ſicut qui iurat:
ita et qui iuramẽtũ euitat Similiter homines et iumẽ
ta ĩ fauillã et cinerẽ diſſoluũtur et īuertuntur Quid diu
differo et dolorẽ meũ in aliis imorãdo facio lõgiorẽ
Sẽtiebat prudẽtiſſima fœminaꝝ adeſſe mortẽ et frigẽ
te alia parte corporis atqꝫ mẽbroꝝ ſolũ aiæ tepores et
ſcãꝫ manũ ĩ ſacro pectoꝛ palpitarẽ et nihilominus q̃ ad ſu
os ꝑgeret alioſqꝫ deſereret illos uerſiculos ſuſurrabat.
Dñe dilexi decorẽ domus tuæ et locũ habitationis gliæ
tuæ: et q̄ dilectiſſima tabernacula tua. dñe uirtutũ cõcu
piſcit et deficit aĩa mea ĩ atria tua. Elegi abiecta ẽẽ ĩ do
mo dei mei magis q̄ habitare ĩ tabernaculis pecoꝝ cũ
qꝫ a me īterrogaretur Cur taceret cur nollet reſpõdere
et an doleret aliquid græco ſermone reſpondit: nihil ſe
hẽre moleſtiæ: ſꝫ oĩa quieta et trãquilla ꝑſpicere. Poſt
hæc obmutuit et clauſis oculis quaſi iam mortalia deſpi
ceret uſqꝫ ad expirationẽ aiæ eoſdẽ īpetebat uerſiculos
ut uix aure appoſita quod dicebat audire poſſemus: Di
gitũ ad os tenẽs crucis ſignũ pigebat ĩ labiis: Defece
rat iã ſpiritus et anhelabat ĩ mortẽ aiaqꝫ erũperẽ geſtiẽs
ĩ ſpiritu ſtridorẽ quo mortaliũ uita finitur ĩ laudes dñi
cõuertebat. Aderãt hieroſolymitaꝝ et aliaꝝ urbiũ epi
ſcopi: et ſacerdotũ īferioris gradus: ac Leuitaꝝ īnume
rabilis multitudo Oẽ monaſteriũ et uirginũ et mona
choꝝ chori repleuerãt ciuitatẽ. Statiqꝫ ut audiuit ſpõ
ſũ uocãtẽ ſe Surge ueni proxima mea ſpecioſa mea ko
lũba mea qm ecce iã hyems trãſiit pluuia abiit ſibi læta
reſpõdit Flores in terra ꝑs ſectionis aduenit: et credo
uidere bona dñi ĩ regione uiuẽtiũ Exin non ululatus et
plãctus ut īter hoĩes ſæculi fieri ſolet Sed pſalmorum
diuerſis līguis examina cõcrepabãt: Trãſlataqꝫ epiſco
poꝝ manibꝫ et ceruicẽ pheretro ſubiicientibꝫ cũ alii põti
fices lãpadas cereoſqꝫ pferrẽt alii choros pſallẽtiũ du
cerẽt ĩ media eccleſiæ ſpelũcæ ſaluatoris ẽ poſita: tota ad
funus eius palæſtinaꝝ urbiũ turba cõuenit: quẽ mona
chorũ ĩ heremo latitãtẽ cellula ſua tenuit? quã uirginũ
cubiculoꝝ ſecreta texerũt? Sacrilegiũ putabat qui nõ
tali fœminæ ultimũ reddidiſſet offitiũ uiduæ et paupe
res ĩ exẽplũ dorchadis ueſtes ab ea ꝑbitas oſtẽdebant
oĩs iopũ multitudo et mĩẽ et nutriculã ſe ꝑdidiſſe cla
mabat. Quodqꝫ mirum eſt nihil Pallor mutarat in
facie ſed ita dignitas quædã et grauitas ora compleue
rat ut eam putares non mortuam ſed dormientẽ Græ
co latino ſyrioqꝫ ſermone pſalmi in ordine īſonabant

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

non ſolū triduo ſʒ donec ſubter eccleſias et iuxta ſpelū
caʒ dn̄i cōcederetur et ꝑ omnē hebdomadā cūctis qui
uenerāt ſuū funus et proprias credētibꝫ lachrymas.
Venerabilis uirgo filia eius Euſtochiuʒ quaſi ablactra
tās ſuꝑ m̄res ſuā abſtrahi nō poterat a parēte. De oſcu
lari oculos hærē uultui totū corpus āplexari et ſe cuʒ
m̄e uelle ſepeliri. Teſtis ē Jeſus ne unū quideʒ nūmū
ab ea filiæ derelictuʒ ſʒ ut āte iā dixi relictuʒ magnū æs
alienū et qđ his difficilius ē f̄rūʒ et ſoroꝝ imenſā mul
titudineʒ quos et ſuſtētare arduū et abiicē impium eſt.
quid hac uirtute mirabilius? Fœmia nobiliſſimæ familiæ
magna quōdaʒ opibꝫ tāta fide oīa largita ē ut ad ege
ſtateʒ pene ultimā deueniret Nemo plus dederat pau
ꝑibꝫ q̄ꝑ Paula: q̄ ſibi nihil reliquit. Nūc illa diuitiis frui
tur diuinis et his bōis q̄ nec oculus uidit nec auris au
diuit: nec i cor hōis aſcenderūt. Nos n̄ꝛas uicē dolēus
et iuidē potius eius gliæ uidēur ſi noluerius diutius
flere ignantes. Secura eſto euſtochiū magna h̄editate
dotata es pars tua dn̄s et quo magis gaudeas m̄r tua
lōgo martyrio coronata ē. Nō ſolus eniʒ effuſio ſāgui
nis i cōfuſſiōe reputatur: ſʒ deuotæ quoqꝫ mētis ima
culata ſeruitus quottidianū martyriū ē Jlla coronā de
roſis et uiolis plectit: iſta de liliis. Vn̄ et in cātico ſcribi
tur canticoꝝ F̄r meus candidus et rubicūdus et i pace
et in bello eadem p̄mia uicentibꝫ tribuēs. Mater inq̄ꝑ
tua audiuit cū Abrahā Exi de terra tua et de cognatōe
tua et ueni i terraʒ quaʒ oſ̄dā tibi. Et ꝑ Hieremiā dn̄m
p̄cipientes. Fugite de terra babylonis et reſaluate aīas
u̅ras: hæc āt uſqꝫ ad dieʒ mortis ſuæ nō eſt reuerſa in
chaldæas nec ollas ægypti et uirulentias carniū deſide
rauit. Sʒ choris cōitata uirgineis ē ciuis ſaluatoris ef
fecta: et de ꝑuula bethleem cæleſtia regna cōſcendēs.
Dixit ad ueraʒ Noemi popolus tuus populus meus:
et deus tuus deus meus. Hūc tibi libꝝ ad duas lucubra
tiunculas eūdē ſuſtinens dolorē dictaui. Nā quotiens
cunqꝫ ſtilū figēr uolui et opus exarare promiſſū tociēſ
obriguerūt digiti cecidit mānus: ſenſus elāguit: Vn̄ et i
culta oratio uotū ſcribētis abſqꝫ ulla elegāntia: et uerbo
ruʒ lepore teſtatur Vale Paula uale et cultoris tui ul
timā ſenectuteʒ tuis oꝛonibꝫ iuua. Fides et oratio tua
te chriſto ſociāt ꝓſens qđ poſtulas facilius impetrabis.
Exegi monūētū ære hoc perennius. Qđ nulla deſtruēr
poſſit uetuſtas Jncidi elogiū ſepulchro tuo qđ huic uo
lumini ſubdidi ut quocūqꝫ n̄r ſermo ꝑuenerit te lauda
tā i bethleem cōditam lector agnoſcat. FJNJS

Titulus ſepulchri

Scipio quā genuit: Pauli fudere parentes:
Grachorum ſoboles: Agamenōnis inclyta proles
Hoc iacet in tumulo. Paulā dixere priores.
Euſtochii genitrix romani prima ſenatus
Pauperiem chriſti et bethleemitica rura ſecuta
Finis tituli ſepulchri

Reſpicis anguſtum præciſa rupe ſepulchrum.
Hoſpitium Paulæ cæleſtia regna tenentis:
Fratres cognatos romaʒ ꝑtriamqꝫ relinquens
Diuitias ſobolem bethleemitico conditur antro.
Hic ꝑſepe tuum chriſte atqꝫ hic myſtica magi
Munera portantes hominiqꝫ deoqꝫ dedere.

Hic titulus in foribus ſpeluncæ

Dormiuit ſc̄a et beata paula vii. cal. J. tertia ſabbati
poſt ſolis occubitū ſepulta ē. v. cal eaudē Honorio au
guſto ſexies et Ariſtenio conſulibꝫ. Dixit i ſancto pro
poſito romæ ānos v bethleeʒ ānos uiginti. Omne tp̄s
uitæ ipleuit annis. lvi. menſibus octo diebꝫ uiginti et
uno cōſule ſupraſcripto uſqꝫ ad ingreſſum mal e mortui
genſerici regis. tertio Jdus Januarii.

Jncipit xiiii et ultius tertiæ ꝑtis principalis de pœnitē
tia quibꝫ hortatorii ad pœnitentiā et obiurgatoriæ in
lapſos iſerūtur epiſtolæ Beati Hieronymi ad Ruſticū
quē poſt promiſſā cuʒ cōiuge cōtinentiā lapſus ad pœ
nitentiā cohortatur uaria ex ſcripturis de fructu pœni
tentiæ teſtimōia et exēpla decerpens eūdeʒ ad loca ſā
cta ac mōaſticā cōuerſationes inuitans.

QVOD ignotus ad ignotū audeo ſcri
bere ſanctæ ācillæ chriſti Hedibiæ et
filiæ meæ cōiugis tuæ Arthemiæ Jm
mo ſororis ex cōiuge atqꝫ cōſeruæ fe
cit dep̄catio. Quæ nequaq̄ꝑ propria
ſalute cōtenta tuā et ante q̄ſiuit in ꝑria et nūc in ſāctis
locis q̄rit ſaluteʒ Jmitari cupiens Andreæ et Philippi
apoſtoloꝝ beniuolentias Quoꝝ uterqꝫ iuentus a chri
ſto f̄rem Simonē et aicuʒ Nathanabel iuenire deſide
rat. Vt alter eoꝝ mereatur audiē tu es Simon filius
Johānis tu uocaberis cephas qđ interꝑtatur Petrus.
Alter donū dei hoc eniʒ i ligua n̄ra ſonat Nathanabel
chriſti ad ſe loquētis teſtimonio ſubleuetur. Ecce uere
iſrahelita i quo dolus nō eſt Optauerat quondam et
Loth cū filiabꝫ ſeruare cōiugeʒ ſuā et de icendio So
domæ et Gomorræ pene ſemiuſtos erūpens educere
cā: q̄ priſtinis uiciis tenebatur aſtricta. Sed et trepida
deſperatōne reſpiciensqꝫ poſt tergū æterno īfidelitatis
titulo condēnatur. Et ardens fides pro una muliere ꝑ
dita totaʒ Segor liberat ciuitateʒ. Deniqꝫ poſtq̄ꝑ ſodo
micas ualles ac tenebras derelinquens ad mōtana con
ſcendit: ortus ē ei ſol i ſegor q̄ iterꝑtatur ꝑuula ut ꝑua
fides Loth q̄r maiora nō poterat. ſalteʒ minora ſerua
ret. Neqꝫ eniʒ gomorræ quōdā et erroris h̄itator ſtati
ad meridieʒ poterat ꝑuenire. Jn qua Abrahā amicus
dei cuʒ āgelis ſuſcepit deū et Joſeph f̄res paſcit in ægy
pto. ſpōſuſqꝫ audit a ſpōſa ubi paſcis. ubi cubas i me
ridie. Samuel quondā plāgebat Saul q̄r ſuꝑbiæ uul
nera pœnitentiæ medicāine nō curabat. Et Paulus lu
gebat Corinthios qui fornicatōis maculas lachrymis
delere nolebant. Vnde et Eſechiel libꝝ deuorat ſcrip
tuʒ intus et foris carmie plāctu et de Carmie ſuꝑ lau
de iuſtorum Plāctu ſuꝑ pœnitentibus. Ve ſuꝑ his de
quibꝫ ſcriptum ē Cuʒ uenerit ipius i profundū maloꝝ
contemnit Quos oſ̄dit Eſaias dicens uocabit dn̄s ſa
baoth in die illa fletum et planctū decłauationeʒ et ac
cioneʒ ciliciōꝝ Jpſi āt fecerūt ſibi lætitiā et exultationē
mactanteʒ uitulos et occidētes oues ut cōederēt carneſ
atqꝫ dicentes Manducēus et bibamus cras eniʒ morie
mur. De quibꝫ et Eſechiel loquitur Et tu fili hoīs: dic
domui iſrael Sic locuti eſtis dicentes errores n̄ri et i
iquitates noſtræ ſuꝑ nos erūt et in ipſis cōtabeſcemus?
et quomō ſalui eſſe poterimus? dic eis Viuo ego dicit
dn̄s nolo mortem impii ſʒ ut cōuertatur a uita ſua et
iterum Reuertimini recedentes a uia u̅ra quare mora
mini domus iſrael Nihil tā offendit dn̄m q̄ꝑ deſꝑatōe
melioꝝ hærē peoribꝫ licet et iꝑa deſꝑatio incredulita
tis iudiciuʒ ſit. Qui eniʒ deſꝑat ſaluteʒ nō putat futuꝝ
eſſe iudicium. Qđ ſi metueret utiqꝫ bōis opibꝫ ſe iudici
ꝓpararet. Audiāus ꝑ hierēmiā loquentē deū Cōuerte
pedeʒ tuū a uia aſꝑa et guttur tuū a ſiti. et iterum Nun
quid qui cadit non reſurget? Aut qui auerſus ē non re
uertetur? et ꝑ Eſaiā q̄ñ cōuerſus ingēueris tunc ſaluus
eris. et ſcies ubi fueris ſcire non poſſumus ægrotatōis
mala niſi cuʒ fuerit ſanitas cōſecuta et quātuʒ boni uir
tus h̄eat uitia demōſtrāt: clariuſqꝫ fit lumen cōparatōe
tenebraꝝ: Eſechiel quoqꝫ iſdeʒ uerbis q̄r eodeʒ et ſpi
ritu Cōuertimini inquit et recedite ab iniquitatibꝫ uiis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

domus iſrabel:et non erunt uobis in tormẽtum iniqui
tates. Proiicite oẽs impietates uẽas:i quibs impie egi
ſtis aduerſus me:et facite uobis cor nouũ et ſpm nouũ
et quare moramini domus iſrabel? Nolo enĩ mortem
peccatoris dicit dñs. Unde i cõſequẽtibs loquitur. Ui
uo ego dicit dñſ nolo mortẽ peccatoris ſ3 ut cõuertatur
a uia ſua et uiuat:ne mẽs ĩcdula de bonorũ reprõiſſio
ne deſperet et ſemel ad perditionẽ aĩus deſtinatus non
adhibeat uulneri curationes:qđ nequaq̃ exiſtimat poſ
ſe curari iccirco iurare dicit ut ſi nõ credimus promittẽ
ti deo:credamus ſaltẽ pro nr̃a ſalute iurãti. Quã ob cãs
et iuſtus pcatur et dicit cõuerte nos deus ſalutariſ nr̃ et
auerte irã tuã a nobis. Et iterũ dñe i uolũtate tua pſtiti
ſti decori meo fortitudinẽ. Auertiſti faciẽ tuam a me et
factus ſu3 cõturbatus. Poſtq̃ enĩ fœditatẽ delictoꝝ
meoꝝ uirtutũ decore mutaui infirmitatẽ mea3 tua gr̃a
roboraſti. Ecce audio pollicentem Perſequar inimicos
meos et cõprehẽdas eos et nõ cõuertar donec deficiãt
Ut qui te ante fugiebã et inimicus erã tua cõprehẽdar
manu: ne ceſſes a perſequẽdo donec deficiãt a uia peſ
ſima et reuertar ad uirum meũ priſtinũ qui mihi dabat
linteamina mea:et oleum et ſimilã:et cibabat me cibis
pinguiſſimis. Qui iccirco obſepſit et præcluſit uiaſ meas
peſſimas ut eã ĩuenirẽ uiam quæ dicit i euãgelio Ego
ſu3 uia ueritas et uita. Audi prophetã loquẽtes Qui ſe
minãt i lachrymis igaudio metẽt. Euntes ibãt et flebãt
mittẽtes ſemina ſua. Uenĩẽtes aũt uenĩẽt i exultatione
portãtes manipulos ſuos:et loqueȝ cũ eo Lauabo per
ſingulas noctes lectum meum lachrymis rigabo ſtra
tũ meũ et iterũ Sicut ceruus deſiderat ad fontes aqua
rũ ita deſiderat ad te deus. Sitiuit aĩa mea ad deũ fõ
tes uiuũ qñ ueniã et apparebo ãte facies dei Et factæ
ſunt lachrymæ meæ panes die ac nocte. et in alio loco
Deus deus meus ad te de luce uigilo Sitiuit in te aĩa
mea q̃ multipliciter caro mea In terra deſerta inuia et
inaquoſa ſic in ſancto apparui tibi. Quãq̃ enĩ ſitierit te
aĩa mea tamen multo te plus carnis meæ labore quæſi
ui:et tibi i ſc̃o apparere nõ potui:niſi prius i terra deſer
ta a uiciis et iuia aduerſariis poteſtatibs et abſq3 humo
re et rheumate ullius libidinis cõmorarer. Fleuit et do
minus ſup hieruſalẽ qr nõ egiſſet pœnitẽtiã:et Petrus
trinã negationem abluit amaritudine lachrymarũ Im
pleuitq3 illud propheticũ exitus aquarũ đduxerũt ocu
li mei Plangit et Hieremias populũ pœnitẽtiã nõ agẽ
tẽ dicẽs. Quis dabit capiti meo aquas:et oculis meis
fontẽ lachrymarũ et plorabo populũ iſtũ p dies et noc
tẽ. Cur aũt plãgat et defleat ſequenti ſermone đmõſtrat
Nolite flere mortuũ neq3 plãgatis:Cũ flete plãctu qui
egreditur:qui nõ reuertetur ultra. Nequaq̃ enĩ plan
gẽdus ẽ gẽtilis:atq3 iudæus qui i eccleſia nõ fuerũt: et
ſemel mortui ſunt de quibs ſaluator ait Dimittite mor
tuos ut ſepeliant mortuos ſuos:ſ3 eos qui per ſcelera
atq3 peccata egrediũtur de eccleſia et nolũt ultra reuer
ti ad eam dãnatione uitiorũ. Unde et ad uiros eccleſia
ſticos qui muri et turres eccleſiæ nũcupãtur. Loquitur
ſermo propheticus dicẽs Muri ſyon proferte lachry
mas iplẽtes illud apoſtoli Gaudere cũ gaudẽtibs flere
cũ flentibs ut dura corda peccãtiũ uiis lachrymis pro
uocetis ad fletũ:ne perſeuerãtes i malitia audiãt Ego
plãtaui te uineã frugiferã oẽ ſemen uerũ ſerui:quomõ
cõuerſa es i amaritudinẽ uitis alienæ. Et iterũ ligno di
xerũt Pater meus es tu et lapidi Genuiſti me et uerte
rũt ad me dorſa et nõ facies ſuas et ẽ ſeſus Noluerũt
ad me cõuerti ut agerẽt pœnitentiã ſed cordis duritia
iniurias meas ſua terga uerterunt. Quã ob res et dñs
loquitur ad Hieremiam Vidiſti quæ fecerunt mihi ha
bitatio hiſrael Abierunt ſuper omnem montem excel
ſu3 et ſubter oẽ lignũ frõdoſũ et fornicati ſũt ibi et dixi

Poſtq̃ fornicata ẽ hæc omnia ad me reuertere:et non
eſt reuerſa. O clemẽtiam domini o noſtras duritias dũ
et poſt tanta ſcelera nos prouocat ad ſalutem et nec ſic
quide3 uolumus ad meliora conuerti Si reliquerit in
quit uxor uirum ſuũ et alii nupſerit et noluerit poſtea
reuerti ad eu3 nũquid ſuſcipiet ea3: et non magis dete
ſtabitur? Pro quo ſcriptus ẽ iuxta hebraicas ueritatem
quod in græcis et latinĩſ codicibs non habetur et tu re
liquiſti me:tantus conuertere ad me et ſuſcipias te dicit
dñs Eſaias quoq3 i eodẽ ſenſu iſdẽ loquitur pene ſer
mõibs Cõuertimini qui profũdũ cõſiliũ cogitatis et ini
quũ filii iſrabel reuerteȝ ad me et ĩdimã te ego deus et
nõ eſt alius præter me Iuſtus et ſaluator nõ eſt abſq3
me reuertimini ad me et ſalui eritis qui eſtis in extrẽis
terræ Recordamini hoꝝ et igemiſcite et agite pœniten
tiã qui erraſtis Cõuertimini ad me corde et memẽtote
prioꝝ a ſæculo quõiã ego ſu3 deus et nõ eſt alius abſ
q3 me Scribit et Iohel Cõuertimini ad me in toto cor
de ueſtro in ieiuniĩſ et lachrymis et plãctu: ſcindite cor
da ueſtra nõ ueſtimenta ueſtra miſericors enĩ et miſe
rator ẽ dominus:et agẽs pœnitentiã ſup malitiĩſ: Quã
tæ autẽ miſericordiæ ſit et quãtæ ut ita loquor nimiæ i
effabiliſq3 clemẽtiæ Oſee propheta nos doceat:p quẽ
loquitur dominus Quid tibi faciã effraym? Quomõ
te protegã iſrabel? Quid tibi inq̃ faciã? Sicut adamã
ponam te et ſicut ſeboim cõuerſus ẽ cor meum in me et
cõturbata ẽ pœnitudo mea nequaq̃ faciã ſecũdũ iras
furoris mei: Unde et dauid loquitur in pſalmo Non ẽ
in morte qui memor ſit tui In iferno autẽ quis cõfite
bitur tibi? Et in alio loco Peccatum meum notum tibi
feci:et iniquitates meam non abſcondi. Dixi pronunti
abo cõtra me iniquitatẽ mea3 dño:et tu remiſiſti impie
tatẽ peccati mei Pro hac orabit ad te omnis ſanctus i
tempore opportuno Verũtamẽ in diluuio aquaꝝ mul
tarũ ad eu3 nõ approximabunt Vide quanta magnitu
do ſit fletũ:ut aquaꝝ diluuio cõparetur Quas qui ha
buerit:et dixerit cu3 Hieremia Nõ ſileat pupilla oculi
mei ſtatimq3 in illo cõplebitur miſericordia et ueritas:
obuiauerunt ſibi iuſtitia et pax oſculatæ ſunt:ut ſi te iuſ
titia ueritaſq3 terruerint miſericordia et pax prouocent
ad ſalutẽ Totã pœnitentiã peccatoris oſtẽdit pſalmus
quiquageſimus:quãdo igreſſus ẽ dauid ad Berſabee
uxorem Urie cethei et nathan prophetante correptus
reſpondit dicẽs peccaui ſtatiq3 meretur audire: et dño
abſtulit a te peccatũ tuum Adulterio enĩ iunxerat homi
cidiũ:et tamẽ cõuerſus ad lachrymas ait Miſereȝ mei
deus ſecundũ magnã miſericordiã tuã. et ſecũdũ mul
titudinẽ miſerationũ tuarũ dele iniquitatem meã: Ma
gnus enĩ peccatũ magna indigebat miſericordia Und
ſubiungit et dicit Multum laua me ab iniquitate mea:
et a peccato meo munda me:quoniã iniquitates mea3
ego cognoſco:et delictũ meũ cõtra me ẽ ſemp:tibi ſoli
peccaui Rex enĩ erat:et alius nõ timebat: et malum
cora3 te feci ut iuſtificeris in ſermonibs tuis et uincas
cũ iudicaris Concluſit enĩ deus oĩa ſub peccato: ut om
nibs miſereatur tantũq3 profecit ut dudum peccator et
pœnitens trãſierit i magiſtrũ et dicat docebo iniquos
uias tuas et ipii ad te cõuertentur Confeſſio enĩ et pul
chritudo corã eo:ut qui ſua fuerit peccata cõfeſſus: et
dixerit corruptæ ſunt et cõputruerunt cicatriceſ meæ a
facie inſipientiæ meæ Fœditates uulneru3 ſanitatis de
core cõmutet: Qui enĩ abſcondit iniquitates ſuas non
proſperabitur. Achab rex ipiiſſimus uineã nabuthæ cru
ore poſſedit:et cu3 Hiezabel nõ tã3 cõiugio ſibi q̃ cru
delitate cõiũcta Helie icrepatione corripitur Hæc dicit
dñs occidiſti et poſſediſti Et iterũ In loco quo linxerũt
canes ſanguine3 Nabutæ ibi lingent ſanguinẽ tuum et
Hiezabel canes comedẽt ante muros iſrabel Quod cũ

audiſſet Achab ſcidit ueſtimenta ſua: et poſuit ſaccum
ſuper carnem ſuã : ieiunauitqꝫ et dormiuit in cilicio fa
ctuſqꝫ ẽ ſermo dñi ad heliã dicẽſ Qm̃ reuerſus ẽ achab
ad humilitatẽ mei cã nõ inducã malũ in diebus eius: ſꝫ
in diebꝫ filii ſui Quia licet peccaſſet tñ conuerſus Ach
ab ad pœnitentiã pœna differtur in poſteros: et Hieza
bel in ſcelere pſeuerãs pſenti iuditio cõdẽnatur . loqui
tur et dñs in euãgelio Viri Niniuitæ ſurgent in iudiciũ
cũ generatione hac: et cõdẽnabũt eã qr pœnitẽtiã ege
runt ad pdicationẽ Jone et itex nõ enĩ ueni uocarꝫ iu
ſtos ſꝫ peccatores ad pœnitentias drachma perit: et ta
men inuenitur i ſtercore. Nonaginta nouẽ oues relinquũ
tur in ſolitud ine. et una ouis quæ oberrauerat paſtoris
hũeris reportatur. Vñ et lætitia ãgelis eſt ſup uno pec
catore pœnitentias agente. Quãta felicitas ut de ſalute
ueſtra exultent cæleſtia. De quibꝫ dicitur Pœnitentias
agite appropinquabit enĩ regnũ cæloꝝ Nullũ i medio
ſpatiũ: mors et uita cõtraria ſunt: et tñ pœnitentia copu
lantur. Luxurioſus filius totã perdiderat ſubſtantiam et
procul a pr̃e uix inedias porcoꝝ cibis ſuſtentabat. Re
uertitur ad parẽtẽ: imolatur ei uitulus: ſagiãtus ſtolã ac
cepit et ãnulũ: ut xp̃i recipiat ueſtientũ qđ dudũ pollu
erat et audire mereatur. Candida ſint ſemp ueſtimenta
tua: receptoqꝫ ſignaculo proclamet ad dñm . pr̃ pecca
ui in cælũ et corã te et reconciliatus oſculo dicat ad eũ
Signatum ẽ ſup nos lumẽ uultuſ tui dñe Juſtitia iuſti
nõ liberabit eũ in quacũqꝫ die peccauerit: et iniquitas
iniqui nõ nocebit ei . Jn quacũqꝫ die conuerſus fuerit
Vnũquẽqꝫ iudicat deus ſicut inuenerit: nec pterita cõ
ſiderat: ſed pſentia. Si tñ uetera crimina nouella cõuer
ſione mutẽtur. Septies cadit iuſtus et reſurgit. Si ca
dit quomõ iuſtus? Si iuſtus quomõ cadit? ſꝫ iuſti uoca
bulũ nõ amittit qui p pœnitentiã ſemp reſurgit et nõ
ſolũ ſepties ſꝫ ſeptuagies ſepties delinquẽti ſi cõuerta
tur ad pœnitentias peccata donãtur . Cui plus dimitti
tur plus diligit. Meretrix pedes ſaluatoris lachrymiſ
lauat: et crine detergit: et in typũ eccleſiæ degẽtibus cõ
gregate meretur audire. Dimittuntur tibi peccata tua.
Phariſæi iuſtitia pit ſupbia: et Publicani hũilitas cõfeſ
ſione ſaluatur. Per Hieremiã cõteſtatur deus ad ſum
mã loquar cõtra gentẽ et regnũ: ut eradicẽ et deſtruã
et diſpdas illud. Si pœnitentiã egerit gens illa a malo
ſuo qđ locutus ſuꝫ aduerſus eam agã: et ego pœniten
tiam ſup malo qđ cogitaui ut facerẽ ei: et ad ſummã lo
quar ſup gente et regno ut ædifices et plantes illud ſi fe
cerit malũ in cõſpectu meo ut nõ au diat uocẽ meam
Pœnitentiã agã ſup bono qđ locutus ſuꝫ ut facerẽ ei
ſtatimqꝫ infert Ecce ego fingo cõtra uos malũ: et cogi
to cõtra uoſ cogitationẽ. Reuertatur unuſquiſqꝫ a uia
ſua mala. et dirigite uias ũras et ſtudia ueſtra: Qui di
xerunt deſperauimus. Poſt cogitationeſ enĩ nr̃as ibi
mus: et unuſquiſqꝫ poſt prauitatẽ cordis ſui malũ faci
emus. Simeon iuſtus loquitur in euangelio Ecce hic
poſitus ẽ in ruinã et in reſurrectionẽ multoꝝ. Jn ruinã
uidelicet peccatorũ et i reſurrectionẽ eoꝝ qui agũt pœ
nitentias. Apoſtolus ait ad Corinthios. Auditur inter
uos fornicatio et talis fornicatio qualis nec inter gen
tes quidẽ ita ut uxorẽ patris aliquiſ hẽat et uos inflati
eſtis et non magis luctũ habuiſtis ut tolleretur de me
dio ueſtrũ qui hoc opus fecit: et in ſecunda ad eoſdes
epiſtola. Ne abũdãtiori triſtitia pereat qui eiuſmõi ẽ re
uocat eũ et obſecrat ut cõfirment ſup illũ charitatẽ ut
qui inceſtu pierat pœnitentia cõſeruetur. Nullus enĩ ẽ
mũdus a peccato nec ſi ũiuſ quidẽ diei fuerit uita eiuſ
quãto minuſ mũdi erũt inũerabileſ ãni uitæ illius? Aſtra
quoqꝫ ipſa nõ ſunt mũda i cõſpectu eius et aduerſum
ãgelos ſuos puerſũ quid excogitauit . Si in cælo pec
catũ: quãto magis in terra? Si delictũ in his qui carẽt

tentatione corporea: quãto magis in nobis qui fragili
carne circũdãur? Et cũ apoſtolo dicius miſer ego quis
me liberabit de corpore mortis huius. Nõ enĩ habitat
in carne nr̃a bonũ nec agimus qđ uolumus: ſed qđ nolu
mus ut aliud aĩa deſideret aliud caro agere cogatur. qđ
ſi quidã iuſti appellãtur in ſcripturiſ et nõ ſolũ iuſti: ſed
iuſti i cõſpectu dĩ iuxᷓ illã iuſtitiã iuſi appelãtur iuxᷓ quã
ſupradictũ eſt. Septies cadit iuſtus et reſurgit et iuxta
quod iniquitas iniqui nõ nocebit ei: i quacũqꝫ die con
uerſus fuerit cui deſpandus eſt? Deniqꝫ te Zacharias
pater Joãnis qui ſcribitur iuſtus: peccauit in eo qđ nõ
credidit et ſtatis ſilentio cõdẽnatur? et Job qui iuſtuſ et
imaculatus et ſine q̃rela in principio uolũinis ſui ſcribi
tur poſtea et dei ſermone et cõfeſſione ſua peccator ar
guitur Si Abrahã Jſaac et Jacob prophetæ quoqꝫ et
apoſtoli nequaquã caruere peccato ſi puriſſimũ triticũ
habuit paleas mixtas quid de nobis dici põt? De qui
bus dictũ eſt: Quid de paleis ad frumentũ dicit dñs
et tñ paleæ futuro reſeruãtur incendio. Et zizania hoc
tp̃re mixta ſunt ſegetibus frumẽtoꝝ: donec ueniat qui
habet uentilabꝝ in mãu ſua: et purgabit areã: ut triticũ
cõgreget i horrea: et quiſquilias gehẽnæ igne cõburat
Hæc oĩa quaſi p pulcherrima ſcripturarũ prata diſcur
rens in unũ locũ uolui congregare: et de ſpecioſiſſimis
floribus coronã tibi texere pœnitentiæ. quã imponas
capiti tuo: et aſſumas pennas colũbæ et uoles et requi
eſcas et clemẽtiſſimo recõcilieris patri. Narrauit mihi
uxor quõdã tua nũc ſoror atqꝫ cõſerua ꝙ iuxᷓ pceptũ
apoſtoli ex conſenſu abſtinueritis ab opere nuptiaꝝ ut
uacaretis orationi. Tuaqꝫ rurſus ueſtigia q̃ in ſalo po
ſita fluctuaſſe: Jmmo ut aptius loquar eſſe prolapſa. Jl
lam ãt audiſſe a dño cũ Moyſe Tu hic uero ſta me
cum et dixiſſe de dño Statuit ſupra petrã pedes meoſ
tuam domũ q̃ fundamẽta fidei ſolida nõ hẽbat poſtea
diaboli turbine concidiſſe. Porro illius ſtare in dño et
ſuũ tibi hoſpitiũ nõ negaret ut cui cõiunctus prius fu
eras corpore nunc ſpiritu copuleris. Qui enĩ adhæret
deo unus ſpiritus ẽ. Cũqꝫ uos rabieſ barbaroꝝ et imi
nens captiuitas ſepararet ſub iuriſiurãdi teſtificatione
pollicitus es ut ad ſancta tranſeuntẽ loca uel ſtatim uel
poſtea ſequereris: et ſeruares aĩas tuã: quã uiuus fue
raſ negligẽtia pdidiſſe . Redde igr̃ qđ pñte dño ſpopõ
diſti. Jncerta eſt uita mortaliũ ne ãte rapiaris ꝙ tuam
impleas ſpõſionẽ. Jmitare eam quã docere debueras
proh pudor fragilior ſexus uincit ſæculũ et robuſtior
ſupatur a ſeculo. Tanti dux fœmia facti ẽ: et nõ ſeq̃ris
eã i cuius ſalute cãdidatus es fidei. Qđ ſi te rei filiariſ
tenẽt illaquiæ ut .ſ. mortes ãicoꝝ et ciuiũ uideas: et ru
inaſ urbiũ atqꝫ uillaꝝ ſaltẽ inter captiuitatis mala et
feroces hoſtiũ uultus: prouiciæ tuæ iſinita naufragia
teneto tabulã pœnitẽtiæ: et memẽto cõſeruæ tuæ q̃ tuã
quottidie ſuſpirat ſalutẽ. Tu uagaris ip̃ria. imo nõ p̃ria
quia p̃riã pdidiſti. Jſta pro te i locis uenerabilibꝫ reſur
rectionis et crucis : et incunabulorũ dñi ſaluatoris in
quibꝫ paruulus uagiit tui nominis recordatur teqꝫ ad
ſe oĩõibuſ trahit: ut ſi nõ tuo merito: ſaltem huius ſalue
ris fide. Jacebat quõdam paralyticus in lectulo: et ſic
erat cunctis artubꝫ diſſolutus ut nec pedes ad gradien
dũ: nec mãuſ mouere poſſet ad pcãdũ: et tñ perfertur
ab aliis et reſtituitur priſtinæ ſanitati : ut portaret lectu
lum: qui dudũ a lectulo portabatur. Et te igr̃ abſentem
corpore: pſentem fide offert cõſerua tua dño ſaluatori
et dicit cũ chananea Filia mea male a dæmõio uexatur
Recte enĩ appellabo aĩam tuam filiam aiæ eius quæ
ſexus neſcit diuerſitatẽ: qr te quaſi puulũ atqꝫ lactentẽ
et necdũ ualentem ſumere ſolidos cibos inuitat ad lac
infantiæ et nutricis tibi in alimenta demonſtrat ut poſ
ſis dicere cum Propheta Erraui ſicut ouis perdita .

quærere ſeruum tuum quia mandata non ſum oblitus.

Obiurgatio accerrima beati Hieronymi in Suſannam
uirginē a diacono corruptam: et i fornicationes ſacrilegi
umq; prolapſam: ubi cōmēorat quantus bonū amiſerit
et i quantū malus inciderit In patratorē quoq; ſceleris
inuehit: et utrūq; ad pœnitentiam exhortatur ex diuer
ſis pſalmis lamētationē texens quas per dies ſingulos
recēſendas iniungit.

QVID taces o anima Suſānæ? Quid
cogitationibꝫ æſtuas? quid non erum
pis in uoces et mētis tuæ exponis ar
dorē ut aliquod ſolatius capias? Hoc
plane hoc erit quaſi remedius quod
dā ægritudinis tuæ ſi aperto ore conceptus digeras ſce
lus. Nam et ulcus cū fuerit tumidū quāuis ſupputatū
euaporās præſtat refrigerium paſſionis Audite me oēs
qui prope eſtis et qui longe: et qui timetis dñm et eius
eccleſiæ gaudio cōgaudetis: et triſtitiæ eius collugetis
ſicut ſcriptū ē Gaudete cū gaudētibꝫ flete cum flētibus
Vos aūt appello qui caritatē chriſti firmiſſimam retine
tis et nō ſup iniquitate gaudetis: ſed potius igemiſcitis
Aduertite potius uerba oris mei et an ex iuſto dolore
procedāt iudicate: et detecti ſceleris qualitates mecū ꝑi
ter perhorrete Virgo quædam nobilis noie Suſanna
dicata chriſto ſapiens et erudita ruit i foueas turpitudi
nis cōcepit dolorem: et peperit iniquitatē: Se perdidit
et eccleſiā dei maculauit hinc oīs aīa chriſtiana uulnus
graue excepit: Quia datum eſt ſanctum canibus: et mar
garitæ miſſæ ſunt āte porcos A rabidis enim hominibꝫ
nomen laceratū ē ſanctitatis et ab imūdis et luteis præ
ciolum cōculcatū ē propoſitū caſtitatis. Hinc æſtus aīæ
meæ hinc iſanabilis dolor quia unū malum bona pluri
ma ſecū trahit et unius nubecula peccatricis totam lucē
pene obſcurauit eccleſiæ. Aſſumā igitur propheticā uo
cē et flebiliter dicā Audite me oēs populi et uidete do
lorē meum Iuuenes mei et uirgines meæ abierūt i ca
ptiuitatē Vere enim hæc ē captiuitas ubi aīæ peccatoꝝ
captiuæ ducitur Ad te ergo nūc mihi ſermo ē q̄ caput
hoꝝ et cā malorum es: quæ multipliciter miſera cū glo
ria uirginitatis nomen ēt perdidiſti. Nefas enim ē Su
ſannā uocari uocari te nō caſtā nō licet nōinari qđ non
es Vnde icipiam? Quid primus quid ultimū dicam? bo
na cōmemorem quæ perdidiſti? an mala defleas quæ in
ueniſti? Eras uirgo in paradiſo dei: utiq; iter flores ec
cleſiæ eras ſponſa chriſti: eras tēplū dei eras habitaculū
ſpiritus ſancti Et cū dico totiens eras neceſſe eſt ut toti
ens igemiſcas: quia nō es qđ fuiſti Incedebas in eccle
ſia tanq̄ colūba illa de qua ſcriptū ē Pennæ colūbæ de
argētatæ: et poſteriora dorſi eius in pallore auri. Splē
debas ut argētum: fulgebas ut aurum cū ſyncæras con
ſcientiam præferebas: Eras tanq̄ ſtella i manu dñi: nul
lū uētū nullas nebulaſ ptīeſcebas Quæ iſta ſubitāea cō
uerſio? q̄ iſta repētina mutatio? de dei uirgine facta ē cor
ruptio ſathāæ d ſpōſa xpi fcā ē ſcortū execrabile d tēplo
dei fanū imūdiæ d habitaculo ſps ſci tugurius diaboli
Quæ icedebas cū fiducia in columba: nunc lates i tene
bris ut ueſpertilio quæ fulgebas ut aurū propter uirgi
nitatis decorē nunc uilior facta es luto plateaꝝ etiā et
idignorū pedibꝫ cōculcaris. Quæ fueras ſtella radiās
in manu dñi uelut de alto ruens cælo extinctū cōuerſa
es in carbonem nigrum Ve tibi miſera et iterus ue q̄
tanta bona pariter propter parui tēporis luxurias per
didiſti Quam tibi ſpes apud chriſtū dñi dereliquiſti cu
ius mēbra tollēs feciſti mēbra meritricis. Quis te ſpiri
tus ſanctus uiſitabit cū eius repudiaueris qui ſe quoq;
a cogitationibꝫ ſordis longe facit. Sed uenimus ad hu

mana ut illa diuina noſcātur. Aſpice quis ſanctoꝝ quæ
ſanctarū tibi approximare nō exhorreat. Aperi oculos
ſi potes erige frontē ſi audes: et aliquē ſanctorum fidu
cialiter ituere. Nonne tuas facies conſcientia cōmiſſi tā
q̄ plumbū inclinat et premit Nonne tenebræ ante ocu
los et dura caligo uerſatur? Nōne timor et tremor aīi
mam tuas et mēbra quaſſant? Si ergo homines i car
ne conſtitutos et alicuius forſitan delicti obnoxios nō
potes intueri tā graui cōfuſione ſepulta: Quid facies
coram caſtis apoſtolis? Quid facies corā daniele et He
lia et tantoꝝ exercitu prophetarū? Quid facies coram
Maria Tecla et agnete et imaculato choro partatis?
Quid deniq; facies corā angelis ſanctis? Nonne ſplen
dore et claritate imaculatorū quaſi fulminibꝫ percuſſa
cōbureris Sed dictura es forſitā Non potui ſuſtinere
quia carnes fragilē circumferebam. reſpondet tibi bea
ta Tecla cum ſuis innumerabilibꝫ ſociis et nos eadē car
ne amictæ fuimus nec tamē plenum propoſitus caſtita
tis noſtræ aut fragilitas carnis potuit mutare aut ſeuitia
tyrānorū per uaria tormenta deicere: reuera nō poteſt
corrumpi caro: niſi mens fuerit ante corrupta. Rema
nebit ergo i crimine aīa quæ carnē præcedit in crimine
ſed dicis Nolim hoc malū nam paſſa ſum uiolentiam.
Reſpondebit tibi illa fortiſſima Suſanna: cuius tu no
men fallaciter baiulabas Ego inter duos presbyteros
poſita iter duos utiq; populi iudices: ſola inter ſiluas
nemoris cōſtituta uinci nō potui: quia nec uolui. Tu ab
uno ineptiſſimo adoleſcente et imedia ciuitate quomō
uim potuiſti pferre niſi quia ultro uitiari uoluiſti? Quis
deniq; tuas uoces audiuit? quis obluctationes ſenſit?
Vt autes hæc omittā: certe poſt illas tantam uiolentias
detegere ſcelus debuiſti: Si nō nobis uel parētibꝫ uel
tuis ſororibꝫ debuiſti. Eſſet eni excuſatio infelicitatis:
eſſet conſientiæ tuæ plena purgatio ſi hoſtem Pudi
citiæ tuæ deduxiſſes in publicum. Sed erubuiſti for
ſitan ne te uiolatam multi cognoſceret Et ut quid timu
iſti ubi non erat timor niſi ut tacebo crimē cum adulte
ro ſæpius te ſociares. Eſto aūt pudor prohibuit cōfiteri
Quid de ſecūda cōmixtione dicis? Quid de tertia? quid
de ſequenti commertio fœditatis Ceſſet iam ceſſet uio
lentiæ figmētus: ceſſet tā ruboris argūentus ubi totienſ
mēbra illa dicata chriſto ſceleſti mœchi tui uiſceribꝫ pol
luēda præbuiſti horret horret aius mēs hebeſcit eius ad
imus ſceleris peruenitur. Nā et medicus q̄uis fortis
ſit animi tñ cū altius ſecat uulnuſ puto ex pte aliqua ſu
ſtinebit horrores Heu perdita iam ne intelligiſ oēs uias
excuſationis penitus tibi excluſas Iam ne ſentis quātū
tibi mali in carne et in anima nefaria libido contulerit?
Non iſtam de te confuſionem tuus expectauerat pater
qui te ſibi ſingularē gloriā cōputabat. Nō hūc luctū et
has lachrymas ex te ſibi naſcituras crediderat mater:
quæ partus ſui genituſ per tuā uirginitatem ſolabatur.
Nō ſres tui nō ſorores hoc ex te dedecus expectabant
Quos oēs quaſi uno gladio tui ſceleris grauiter ſaucia
ſti Si fuiſſes cōmuni ſorte defuncta fleſſent te admodi
cū propter deſiderium parētes ſed exultaſſent grāditer
quia imaculatā præmiſerāt uirginē hoſtiam uiuā domi
no propiciatricē ſuoꝝ uidelicet ſcelerū. At nūc plāgunt
mortuā et nō mortuam: lugēt uiuas et nō uiuas: Mor
tuam utiq; gloria uirginitatis: uiuā dedecoꝛ turpitudi
nis. Ingratus eſt pater ſuis uiſceribꝫ ex quibus exiſti:
Maledicit ſuo utero mater ex quo in hanc luces infeli
citer proceſſiſti: nec tamē modum ſuo dolori reperiunt
Niſi hoc plane ſolū uidētur habere ſolatiū quia te nec
pī cōpulit: nec mī coegit ut uirginitatē profitereris quā
et ultro profeſſa es Nā ſcio cū multas tibi difficultates
tuus genitor proponeret: cū arduū iter ſeruandæ uirgi
nitatis igereret te non ſolus ptinaciter ſtetiſſe: ſed etiam

reuelationes tibi datas dixiſti terribileſ. Jn quãtũ ergo
mercedẽ ſibi ſperabant ex eo qđ nõ tuo propoſito reſti
terunt. Jn tantũ tibi miſera intelliges põduſ iudicii cre
ſcere qr non ſeruaſti qđ ultro promiſiſti. Quibus te ſpi
nis ſerpens ille nequiſſimus obligauit? Quibꝫ te uene
nis infecit ille: qui euã decepit: ut tãta te cecitate pente
ret uel tantam aĩe tue faceret obliuionẽ: Non ex me
moria ſancti dei dñice reſurrectionis: in quo diuino
altari te obtuliſti uelandã. Jn quo tanto taliqꝫ ſolemni
cõuentu eccleſie inter lũina neophytoꝝ inter candida
tos regni celeſtis q̃ſi regina regi nuptura proceſſeras.
Non es mẽorata qualiſ ad te die illo facta eſt allocutio
iſta aſpice filia: intuere o uirgo quãtus ad ſponſi tui et
dñi gloriam cõuenerit populus. Seruare te oportet fi
dem quã ſub tantis teſtibꝫ pollicereris: Semp cogita cui
uirginitatẽ tuaꝫ ſpopõderis: facilius oportet ſanguinẽ
cuꝫ ſpiritu fundere q̃ caſtitateꝫ pdere. His tunc in illo
die cõſecrationis tue dictis et ſup caſtitateꝫ pconiis ſa
cro uelãine tecta es: ubi ois populus dotes tuã ſubſcri
bens nõ atramento ſꝫ ſpiritu pariter clamauit amen.
Vincor lachrymis cũ hec recordor: cõpungor ſtiulis
cuꝫ hec hũana exempla cõſidero. Nam iter decẽ teſteſ
confectis ſponſaliis nuptiis cõfirmatis. Que femina
uiro cõiuncta mortali nõ ſine magno piculo ppetraret
adulteriũ? Quid ubi inter inumerabiles teſtes eccleſie
coram ãgelis: et exercitibꝫ celi facta copula ſpiritualis
per aduletriũ ſoluitur. Neſcio an poſit ei cõdigna morſ
ac pena cogitari dicit aliquis? Meliuſ ẽ nubere q̃ uri
Hoc dictuꝫ ad nõ pollicitaꝫ ptinet: ad nõduꝫ uelatã: Ce
teꝝ que ſpopõdit ſe chriſto et ſanctuꝫ uelamen accepit
iam nupſit iaꝫ imortali iũcta eſt uiro: Etiam ſi uoluerit
nubere cõmuni lege adulteriũ ꝫ ppetrat: ancilla mortis
efficitur: ſi hoc ita ẽ quid p ea dicendũ eſt q̃ occulta eſt
furtiua turpitudie ſtupratur et fingit ſe eſſe qđ non eſt
Habitu uirgo facto nõ uirgo. Bis adultera et in actu et
in aſpectu. Sed ad te iteꝝ redeã que obliuionẽ tãtoꝝ
paſſa es bonoꝝ: et ſpectaculuꝫ tantoꝝ facta malorũ es
Quomõ tibi in actu illo ignõinioſo nõ ueniebat ad mẽ
tem habitus uirginalis: proceſſus ad eccleſias inter uir
gineos choros? Quomõ oculos tuos nõ pſtrigebat lux
uigiliaꝝ? aures tuas nõ penetrabat hymnoꝝ ſpiritali
um cãtus: mentẽ tuaꝫ nõ lectionũ celeſtiũ uirtus? Hic
uel maxime clamante apoſtolo Fugite fornicationẽ qr
omne peccatuꝫ qđ fecerit homo extra corpus eſt. Qui
autẽ fornicatur: i corpus ſuuꝫ peccat. Et cuꝫ dicit i cor
pus ſuuꝫ tñ in chriſto euꝫ peccare demõſtrat. Nã ſub
iungit. Non eſtis uñ empti enĩ eſtis ptio magno glori
ficate deuꝫ in corpore uřo. Et iteruꝫ dicit Fornicatio ãt
et oiſ imũditia nec noĩetur in uobis ſicut decet ſanctos
et ſepoſita oĩ adulatione ſentẽtiã facit apoſtolus. Hoc
inquit ſcitote intelligentes qr ois fornicator aut immũ
dus nõ erit heres in regno chriſti et dei. Hec tanta et
tam terribilia nõ tibi ueniebãt in mentem: cuꝫ ad illud
opus nefariuꝫ tua mẽbra peterentur: ſed mortifera te
obliuio tãq̃ in gurgites altiſſimũ demergebat: et quaſi
captiuaꝫ execrabilis libido ducebat nõne uel illuꝫ loci
tabuliſ ſeparatũ i quo i eccleſia ſtabas recordari dbuiſti
ad quẽ religioſe et nobiles matrone certatis currebãt
tua oſcula cupiẽtes? Qua ſanctior es: qua dignior es?
Nonne uel illa pcepta recordari debuiſti q̃ oculis tuis
ipſe ſcriptus paries ingerebat. Diuiſa eſt mulier et uir
go. Que nõ eſt nupta: ſolicita eſt q̃ dñi ſunt: quomodo
ſancta ſit corpore et ſpiritu. Tu ãt in contrariũ uertis
dictuꝫ ita agens ut nec corpore eſſes ſancta nec ſpiritu
Corpore quideꝫ fornicando ſpiritu ãt uirginẽ mẽtiẽdo
Proh nephas ſolet famã ſubſequi factũ tuũ ãt ad ma
luꝫ fama puenit. Nã cũ ante triẽniuꝫ rumor quidam
et ſuſuratio de te fuiſſet tu ſyncexitate ptendebas uin

dictã de maledictis i eccleſia publice poſtulabaſ. Quos
eſtus ego ſuſtinui? quos pi uiue pro tua ſuſtinuit opi
nione labores: requirentes ſingulos: aſtringẽtes ſingu
los ut auctores iſamie inueniremus. Graue enĩ erat no
bis et omnibus bonis itolerabile de dei uirgine uel tur
pe aliquid dici. Nec hoc uerita es: nec hoc ãte oculos
habuiſti ne uenires inimicis i gaudiũ et eos hẽres inſẽ
ſos qui pro tua opinione laborabãt. Multuꝫ audax ut
te conſcientia non terreret. Sed ille qui dixit Nihil oc
cultuꝫ qđ nõ reuelabitur et uos inquit feciſtis in occul
to ego autem faciaꝫ in mãifeſto ille qui nõ mentitur fur
tiuuꝫ opus deduxit in publicuꝫ: et in cõſpectu ſolis hu
iu s tenebraruꝫ opa denudauit. Et quicquid ptendit ſer
mo crudelior incurrit et cupiẽs moderari nõ inuenit.
oblita ergo propoſituꝫ: parentes oblita eccleſiaꝫ totam
oblita: gloriã uirginitatis oblita: honorẽ dignitatis etiã
pſentes oblita: promiſſioneꝫ regni oblita: terribile iudi
cium amplexa es: corruptioneꝫ protuliſti fructuꝫ cõfu
ſionis fineꝫ uero mortis ſeueriſſimuꝫ et interitũ ſempi
ternuꝫ: et certe nõ hẽs quid de noſtra negligẽtia cõqra
ris. Quodcũqꝫ enĩ qđ ad officiuꝫ paſtoris pertinuit et
tibi et oĩbus nõ negatuꝫ eſt. Dilectio ſpiritualis adhibi
ta cõmonitio ſancta nõ defuit. Oblita domũ patris ut
ſcriptũ ẽ ad mõaſteriũ uirgiale trãſiſti iter tot poſita nõ
dicã tuta eẽ debueras ſi uoluiſſes ſꝫ ẽt aliis tutelã dare
potuiſſes. ſꝫ fruſtra hec et alia prouiſa fruſtra hymnũ
exp ſuiquo et gliã propoſiti et obſeruãtiã pariter dcã
tares. Seiaui ſecus uiaꝫ: ſemiaui i ſpinis: ſeminaui in
petroſa: Aut enĩ in corde tuo uerba mea uolucres id
eſt demones rapuerũt aut malis tuis cogitationibꝫ ſuf
focata ſũt aut aruerũt uno ardoꝛ libidinis. Heu me qr
ubi putabã [illegible] edificare auꝝ argentũ lapides pcioſos
inueñius [illegible]gna fenũ ſtipulaꝫ arſuras materias labo
rans. Dicaꝫ et ego ſecũdum prophetaꝫ Heu me qr fa
ctus ſuꝫ ſicut qui colligit ſtipulã in meſſe. Et quidem ſi
ſolaꝫ dãnandã feciſſes erat quideꝫ triſtitia ſꝫ forſitã to
lerabilis. Nũc uero quãtaſ aĩas tuo hoc ſcelere ſauciã
ſti? quantas aĩas pp te de propoſito ſuo penitere ſeci
ſti quãta labia ẽt infideliũ inquinata ſũt uiã dñi blaſphe
mãdo: Aperuit in uos gentilitas os ſuuꝫ: et aduerſus
eccleſiaꝫ ſanctã ſynagoga iudeoꝝ p tuuꝫ dedecus exul
tauit. Qđ ſi ille qui unuꝫ ſcandaliſauerit mola aligatus
pcipitari debet in mari. Quid de te pronũtias p cuius
ſcelus ois aĩa ſauciata eſt et nomen dñi in gentibꝫ blaſ
phematuꝫ. Nõne quotiens tibi dĩ o uirgo totiens tibi
cumulus iniquitatis accreſcit? Jaces ecce uulnerata ia
ces ecce proſtrata. Cupio prodeſſe: ſꝫ ſubuenĩ nõ poſ
ſuꝫ: qr totuꝫ caput in dolore totuꝫ cor meſtitia eſt. A
pedibus uſqꝫ ad caput ſicut ait Eſaias nõ eſt malagma
iponere. Jnfirmitaſ tua oẽ humane medicine excedit
auxiliuꝫ. Licet tã bõi q̃ mali iuſta indignatione pmo
ti te omni depopulatione ddecoratã oĩ tormentoꝝ ge
nere diſcruciandã iudicẽt morte mulctandã aut ignibꝫ
exurendã Ego tñ qui ſcio grauiora facinoroſis ſeruari
tormenta: et ſine fine impias aĩas manere cruciatus nõ
tpales utiqꝫ ſꝫ eternos aliis te uolo affici cruciatibꝫ
profuturis utiqꝫ nõ aĩam pdituris. Ergo ſecũduꝫ diui
nã ſentẽtiã dabo cõſiliuꝫ Soluꝫ enĩ et unicũ tentãdũ
eſt remediuꝫ illđ qđ diuia uox p Ezechielẽ miſeris por
rigit Nolo inquit mortẽ peccatoruꝫ quãtũ ut conuertan
tur et uiuãt. Et iterũ Poſt hec dixit Cõuertere ad me
Nũquid reſina nõ eſt in galaad aut medicuſ nõ eſt ibi?
Quare nõ aſcendit ſanitas filie populi mei. Hec itaqꝫ
dicta penitentiã ſapiũt: he ſentẽtie dei uocãt ad penĩ
tentiã peccatores: Penitudo ergo eſt neceſſaria ſicut
uulneratis neceſſaria medicamẽta. Sꝫ quãta putas et
qualiſ neceſſaria eſt penitentia: q̃ aut equet crimẽ aut
certe excedat. uide ergo ſi ſimplex peccatũ adulteriũ ẽ

an duplex ſit per illā necē quæ facta dicitur i occulto et
ſecūdū cōſiētiæ molē exhibēda ē pœnitētiæ maguitudo
Pœnitentia ergo nō uerbo ē agēda ſʒ facto Hæc autē
ſic agitur: Si tibi ante oculos proponas de quanta glo
ria rueris: et de quo libro nomē tuū deletū ē et ſi te iaʒ
poſitā cēdas prope ipſas tenebras exteriores ubi fletus
eſt oculoꝝ et ſtridor dētiuʒ ſine ſine Cū hæc certa fide
ſicut ſūt aīo cōceperis quia neceſſe ē præuaricatricē ani
mā tartareis pœnis et gehēnæ ignibꝫ tradi nec aliud eē
remediuʒ cōſtitutū poſt unicū baptiſma ꝙ pœnitentiæ
ſolatiū quātāuis afflictiones quātāuis laborē ēt i deco
rem eris ſubire contēta dūmodo ab æternalibꝫ pœnis
libereris ergo hoc tecū cogitans et mente pertractans
facti tui ipſa iudex eſto crudelior In primis ōnis cura
uitæ huius itermittēda ē tibi et quaſi mortuam te exti
mans ſicut es quomō poſſis reuiuiſcere cogita Deinde
lugubris tibi accipiēda ē ueſtis: ac mēs ac mēbra ſingu
la digna caſtigatione puniēda. Amputētur crines qui ꝑ
uanā gloriā occaſionē luxuriæ præſtiterūt Defluāt ocu
lis lachrymæ qui maſculū nō ſimpliciter aſpexerūt. pal
leſcat facies quæ quōdā irrubuit impudice Totū demqꝫ
corpus icuria et ieiuniis maceretur cinere aſpſuʒ et op
tus cilitio perhorreſcat quia male ſibi de turpitudīe pla
cuit Cor uero ſit liqueſcens tanꝙ cera ieiuniis inquie
tans ſeipſuʒ et cogitatiōibꝫ uētilās quare ſit ab inimico
ſubuerſū Sensus etiā crucietur: quia i mēbra corporis
cū haberet dominationē malū geſſit īperiū. Talis uita:
talis actio pœnitētiæ ſi fuerit pſeuerās audebit ſperaī et
ſi nō gloriā certe pœnæ euacuatiōē Dicit eni deus Co
uertimini ad me: ego cōuertar ad uos: Cōuertimini ex
toto corde ueſtro in ieiuniis et fletu et planctu Dirūpite
corda neſtra non ueſtimēta uēa qm̄ pius et miſericors
eſt Sic cōuerſus magnus ille Dauid iuſtificatus ē: Sic
niniue peccatrix illa ciuitas incūbētē ſibi euaſit interitus
Peccator ergo qui ſibi nō pepercerit a deo illi parcetur
Et ſi futuras pœnas gehēnæ ꝑpetuas i hoc paruo uitæ
ſpatio cōpēſauerit ſeipſum ab æterno iuditio liberabit:
Grandi plagæ alta et prolixa opus ē medicina: Grāde
ſcelus grādē habet neceſſariā ſatiſſactionē: Alā nō ē du
biuʒ leuius eē crimen ubi peccatum ſuum homo ultro
confitetur et pœnitet: At ubi celans mala ſua iuitus de
tegitur: nolēs publicatur Illud grauius ſcelus ē quod
tibi utiqꝫ prouenisſe negare nō poteris: et idō fortius ē
dolēdū qr pc̄m ē fortiter. Si mēte cernerēt hoīes pc̄ōꝛ
quale iudiciū iminet mūdo ſēſus hūanus nō diſpergere
tur uanitate ſæculi ſi nō īfidelitate grauaretur. Quātum
uis et qualēuis cruciatū ad pſēs libēter ſufferrēt ēt ſi eēt
uita lōgior dūmō ne illas pœnas æterni ignis icurrerēt
Sed tu q̄ iaʒ igreſſa es agones pœnitētiæ īſiſte miſera:
fortiter ihære: tanꝙ naufragiis tabulæ ſperās per ipas te
poſſe d̄ profūdo criminis liberari: ihære pœnitētiæ uſqꝫ
ad exitum uitæ: nec tibi præſumas ab hūano die poſſe
uenias dari: qr decipit te quicūqꝫ hoc tibi polliceri uolu
erit. Quæ enis proprie i dn̄m peccaſti ab ipo ſolo te con
uenit in die iuditii expectare remedium.

Explicit obiurgatio i Suſānā et i quibuſdā libris inueni
tur ēt ſequēs obiurgatio i iuuenē ſceleris ꝑpetratorem

Uertit ſtilū loquendi ad iuuenem qui ſcelus cōmiſerat

De te āt quid dicā fili ſerpētis: miniſter
diaboli: uiolator tēpli dei qui in uno
ſcelere duo crimina ꝑpetraſti Adulte
riū utiqꝫ et ſacrilegiū: Uāe ubi uas
chriſto oblatū: dn̄o dēdicatū demētiæ temeritate polluiſti
Baltaſar rex ille pſaꝛ: qr i uaſis dn̄icis q̄ de tēplo hie
ruſalē fuerāt a pr̄e eius ſublata bibeī cū ſuis amicis et
cōcubinis uſurpauit ipa nocte manu āgeli ꝑcuſſus crudē
li morte punitus ē: quid de te arbitraris ꝑdite pariter et
ꝑditor: qui uas rōnabile cōſecratū chriſto ſanctificatū
ipſa temeritatis ipſo ſacrilegio polluiſti: et tui propoſiti
immemor et iudicii diuini cōtēptor Melius enim fue
rat te fuiſſe nec natū ut te ſibi gehēna propriū filiuʒ uē
dicaret. Et licet te ipm̄ cōſciētia ſceleris agat per diuerſa
præcipitē fugiēt eni ipſius nemine pſequēte licet et duræ
peccati imagines dormiētē quoqꝫ ꝑterreāt nedū uigilā
tē tāen cū neqꝫ a paſtoꝛ etiā oui morbidæ uel morituræ
denegatū ſit pœnitētiæ remediū: do cōſiliū Petas ultro
carceres pœnitentiæ obruas catenis uiſcera: aīaʒ tuam
gemitu ieiuniiſqꝫ diſcrucies ſanctorū petas auxiliuʒ ia
ceas ſub pedibꝫ electorū ut nō tibi ꝑ cor ipœnitens the
ſaurizes irā i die iræ et iuſti iudicii dei qui reddet unicui
qꝫ ſecūdū opera ipſoꝝ nec te in eoꝝ numero cōſtituas
quos luget Paulus Qui ante peccauerūt iquit et non
egerunt pœnitētiaʒ ſup imunditiā fornicationē et libidi
nes quā geſſerūt Nec tibi de multitudine peccātiū ſimi
liuʒ blandiaris et dicas nō egi hæc ſolus: multos habeo
ſocios Sed recogita quia multitudo ſociorū ipunitatē
non facit criminū Nās in ſodoma et gomorra et i totis
quinqꝫ ciuitatibꝫ inumerabiles utiqꝫ habitabant Sed
ecce oēs pariter qui libidinoſe corpora ſua tractauerūt
imbribꝫ igneis cōflagrati ſunt Solus autēʒ Loth de
illo ineuitabili icēdio effugit quia ab illa turpitudine ſe
præſtiterat alienū. Exclude ergo uel nūc īfelix d̄ corde
tuo blādimenta ſerpentis: et luctu et fletibꝫ dū i corpo
re tuo immūdo aīa illa tenebroſa uerſatur īmediū tibi
in die neceſſitatis acquire: ſēper āte oculos habēs apo
ſtoli ſententiaʒ quia oēs nos manifeſtari oportet ante
tribunal chriſti ubi ferat unuſquiſqꝫ propria corporis
ſui ſecūdum q̄ geſſit ſiue bonus ſiue malū: Inſtruit uir
gines uerbis quibꝫ utatur.

Quis cōſoletur te uirgo filia ſion quia
magna facta ē ſicut mare cōtritio tua
effundere ſicut aqua corā facie domi
ni extolle ad euʒ manus tuas pro re
medio peccatoꝝ tuoꝝ. Accipe igitur
lamētū ut primo quidē nullo die quiquageſimus pſal
mus itermittatur quia in negotio tali cantatur uſqꝫ ad
uerſiculuʒ illū Cor cōtritus et humiliatū deus non ſper
nit gemitu lachrymiſqꝫ ꝑcurrī inſup hanc lamētationes
non ſine cōpunctione cordis i cōſpectu dei iudicis fun
de. Quis dabit capiti meo aquā et oculis meis fontem
lachrymaꝝ: ut defleā uulnera animæ meæ Cōuerſi ſūt
dies mei in luctū cantica mea i lamentationem: receſſit
ſonus hymnoꝝ et lætitia pſalmorū: et ſucceſſit dētium
ſtridor et fletus: oculorū: Obmutui et humiliatus ſum
et ſilui a bonis et dolor meus ꝑ ſingulos dies īnouabi
tur. Cōcaluit cor meū intra me: et in meditatione mea
exardeſcit ignis Timor et tremor uenerūt ſuper me: et
contexerūt me tenebræ. Abyſſus circūdedit me extre
mo demerſit caput meū ſciſſura inferi Heu me qr facta
ſum ſicut ſodoma et cōbuſta ſicut gomorra. Quis miſe
rebitur cineri meo Durius offendi ꝙ ſodoma: quia le
gem neſciēs deliquerat: ego accepta gratia peccaui. Si
homo peccet i hominē erit qui interueniat Ego peccaui
in dn̄o quē propitiatorē īueniā Cōcepi dolorē et pepe
ri iniquitatē Lacū effodi et icidi i foueā quā operata ſū
Ideo cōuerſus ē dolor meus i caput meū: et i uertice
meo iniquita mea deſcendit Immunditia ante pedes
meos. Nō fui memor nouiſſimoꝝ et cecidi miſerabili
ter nec ē qui cōſoletur me O ꝙ acerbus fructus luxu
riæ amarior felle: crudelior gladio: Quomō facta ſū in
deſolationē ſubito defeci: perii propter iniquitatē meā
uelut ſomniū ſurgētis Ideo i ciuitate dn̄i nullificata eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nō dicā loqui ſꝫ ſcire potuiſſe. Ubi miſer iſta didiciſti ꝗ
qui i eccleſia nutritū te eſſe iactabaſ niſi qđ in uſdē epi
ſtolis iuras nūꝗ te pudicū nūꝗ fuiſſe diaconus ſi ne
gat uolueris māus tua te redarguet ipſi apices procla
mabūt. Hēas igi interi lucrū ſceleris nō poſū tibi inge
rei ꝗ ſcripſiſti iaceo itaqꝫ aduolutus gēibꝫ meis et mi
nā ut tuis uerbis utar ſanguinis euomēs deprecor. Et
o te miſerrimū neglecto iudicio dei me tantū ꝗ̄ iudicē
times: Ignoui fateor quid enis tibi aliud poſſus facere
chriſtianū hortatus ſus ut ageres pœnitētias et cilicio
et cinere uolutaris ut ſolitudines peteres et ut uiueres
in mōaſterio ut dei miſericordiā iugibꝫ lachrymis im
petrares. At tu bonæ ſpei colūen ſecretis ſtimulis iſtā
matius factus es mihi in arcū pueſū et cōtra me cōui
tiorū ſagittas factas. Inimicus tibi factus ſū uera dicēs
nō doleo de maledictis. Quis enis neſciat nihil niſi fla
gitioſū tuo ore laudari? Hoc plango qđ tu ipſe nō plā
gis qđ te nō ſentis mortuū qđ ꝗ̄ gladiator paratus li
bitinæ in propriū: funus ornaris ācis linteis digitos
ānulis oneras. Dētes puluere teris raros in rubēti cal
uaria digeris capillos: taurina ceruix thoris adipeis i
tuſceſcens: nec qr pp libidinē fracta ē inclinatur. Super
hæc unguentis flagras: mutas balneas et contra rena
ſcentes pilos pugnas. Per forus ac plateas nitidus et
politus amator icedis facies meretricis facta ē tibi ne
ſcis erubeſcere. Conuertere miſer ad dūm ut ad te dñs
cōuertatur. Age pœnitentiā ut ille agat pœnitētiā ſup
oibus ꝗ locutus ē malis ut faceret tibi. Quid neglecto
uulneꝛ proprio alios niteris īfamare? Quid me tibi bn̄
et ſedule conſulentē ꝗ̄ freneticus morſu laceras. Eſto
ego flagitioſus ſis ut uulgo iactitaſ ſaltē mecū age pœ
nitētiā. Criminoſus ut ſimulas imitare lachrymas cri
minoſi. Nū mea peccata uirtutes tuæ ſunt? an maloꝝ
tuoꝝ putas eſſe ſolatius ſi multos tui ſimiles habeas.
Fulnāt paululū lachrymæ de oculis inter ſericū et lin
teāina quibꝫ tibi uideris fulgidus et formoſus itellige
te nudū et cōſciſſū ſordidū et mēdicantē. Nūꝗ eſt ſera
pœnitentia. Quāuis de hieroſolymis deſcēderis et in
itinere uulneratus ſis tñ ille ſamaritānus ē qui i poſitus
iumēto curādū ad ſtabulus te referat. Sꝫ ſi mortuus
iaces in ſepulchro tñ et feremē dñs ſuſcitauit. Imitare
ſaltē cæcos illos pp quos ſaluator dimittēs domū ſuā
et hæreditatē ſuā ierico uenit. Sedēntibuſqꝫ i tenebris
et in ūbra mortis lux orta ē. Qui poſtꝗ pterire dñm co
gnouiſſent cœperāt clamare dicētes. Fili dauid miſerē
mei: Poteris et tu uidere ſi clames ſi accitus ab eo ſor
dida ueſtimēta proiicias. Si cōuerſus ingēueris tunc
ſaluus eris et tunc ſcies ubi fueris. Tergat medice cica
trices tuas pitractet luminū tuoꝝ quōdas ueſtigia licet
ab utero ſic gēitus ſis et in delictis pepit te mr̄ tua. aſp
get te iſopo et mūdaberis: lauabit te et ſup niues deal
baberis quid incuruus hæres terræ et totus in ceno ia
ces? Illa quā decē et octo ānis ſathanas uixerat poſt
ꝗ a ſaluatore curata ē cælū erecta ſuſpexit. Qđ ad Ca
yn dictus ē tibi dictus puta. Peccaſti: quieſce. Quid lō
gius recedis a facie dei et hāitas i terra naid? Quid to
tus in ſabulo fluctuas: nec ſtatuis ſupra petrā pedem
tuus? Caue ne te fineeſ cū madianitide inuēiat fornicā
tem et ſyro maſte cōfigat. Quid poſtꝗ Thamar uirgi
nē frater et cōſanguineus polluiſti uerſus in abſolon:
occidere eus cupis qui te rebellātē plāgit et mortuum.
Clamat cōtra te ſāguis: Nabute et uinea ieſrael hoc ē
ſeminis dei quā et in hortos uoluptatus et in laſciuiæ
holera cōuertiſti dignāqꝫ de te ultionē repoſcūt. Mit
titur tibi helyas tormēta et interitū nūtiās ſuccinctus et
ſacco ueſtitꝰ paulisp et de te poterit deus dicē. Vidiſti
qr reueritus Achab fuerit a facie mea. Nō ſupducas
malicias in diebus eius: Sꝫ forte blādiris tibi ꝗ a tali

epiſcopo diacōus ordinatus es. Iās et ſupius dixi nec
patrem pro ſilio nec ſiliū pro patre punire uult deus.
Aīa enim ꝗ peccauerit ipſa morietur et Sāuel habuit
ſilios qui receſſerunt a timore dei et abierūt poſt aua
ritiā et iniquitatē. Et Hely ſacerdos ſanctus fuit: ſꝫ ha
buit filios qui ut i hebræorū uoluminibꝫ legitus forni
cabātur cū mulieribꝫ i tabernaculo dei et in ſimilitudi
nē tui impudenter ſibi miniſteriū dei uendicabāt. Vnđ
et locus tabernaculi ipſe ſubuerſus eſt et propter uitia
ſacerdotū dei ſanctuarius deſtitutus eſt. Quāꝗ et ipſe
Hely dum ē nimiū lenis in filios offendit i deū. Tāti
qꝫ abeſt ut ualeat et epiſcopi tui iuſtitia liberare ut ti
mendū ſit ne pp tede ſolio ſuo corruēs peat inſanabili.
Oza leuites arcā dñi quā portare ipſe nō debuerat qr
ruentē ſuſtētare uoluit pcuſſus ē. Quid de te futurum
putas qui ſtantē arcā dñi pcipitare conatus es? Quāto
magis epiſcopus qui te ordinauit probabilis ē tanto
tu āplius deteſtādus es qui talē hoies feſelliſti. Sole
mus mala domus nræ ſcire nouiſſimi ac liberorū et cō
iugus uitia uicinis canētibꝫ ignorare. Nouerat te ois
italia uniuerſi āte altare chriſti ſtare ingēiſcebāt: nec tu
tam callidus eras ut prudēter tua uitia celares ſic æſtu
abas: ſic ſudātē te et laſciuientē huc atqꝫ illuc rapiebat
uoluptas ut quaſi quoſdā triūphos et palmas uitiorū
ageres de expletis libidinibꝫ ſubleuares. Deniqꝫ iter
gladios barbari mariti et mariti potētis excubias ipu
dicitiæ flāma te rapuit. Non timuiſti in illa domo adul
terius facē in qua ſine iudice læſus uir ſe poterat ulci
ſci. Duceris ad hortulos ad ſuburbana pertraheris: tā
libere et inſane te agis ut abſente marito uxorē te pu
tes hēre nō adulterā. Inde p quoſdas cuniculos dum
illa tenetur erumpis. Romā occultus ingrederis lati
tas inter Samnitas latrones: et ad primus mariti nun
tius: quod nouus tibi ex alpibꝫ Hānibal deſcendiſſet
nauigio te credis in tanto fluctu tanta fugæ uelocitas
fuit ut tempeſtatē terra duceres tutiorē. Vtinā ut cū
qꝫ ſyriā ide te uelle hieroſolymā deſcēdere et ſeruitu
rus dño pollicerīs. Quis nō ſuſcipet eus qui ſe futurū
monachus pmittebat? pſertis ignorās tragœdias tuas
et epiſcopi tui cōmēdatias ad cæteros ſacerdotes epi
ſtolas legēs? At tu infelix transfigurabas te in āgelus
lucis et miniſter ſathāæ miniſtꝛ iuſtitiæ ſimulabas. ſub
ueſtitu ouiū lupus latebas et poſt adulteriū hominis
adulter chriſti eſſe cupiebas. Hæc iccirco dixi ut totam
tibi ſcænā opum tuorū quaſi in breui depingerē tabel
la et geſta tua ante oculos ponerē ne miſericordiā do
mini nimiāqꝫ clemētiā materiā exiſtimes delictorum.
Rurſus crucifigēs tibi metipſi filiū dei: et oſtentui ha
bens et non legēs illud quod ſequitur. Terra eni ueni
entē ſæpe ſup ſe bibens aquā et generās herbā oppor
tunam illis a quibꝫ colitur accipit bñdictiones a dño.
Proferens autem ſpinas et tribulos reproba ē et ma
ledictioni proxia cuius cōſumatio i cōbuſtione eſt

¶ Hieronymus ad Euagriū pſbyterū arguēs qđ leuitā
lapſū et ob id ab eccleſia eiectus inſolatum relinqueret
exēplis docēs illi p pœnitentiā poſſe ſubueniri ac mo
nens ut in eo erigendo uirgas correctionis et baculū
ſuſtentatiōis adhibeat

MISI. Vererer beatiſſime frater ne
inter ſimulatos āicos Iob mihi por
tio poneretur qui uidentes plagam
eius ueluti qui nō haberent cōſolati
onem iugi ſilentio quieuerūt. Pro
pe fuerat ut ego ſuppoſita manu ori: et obdurata linguæ
fiſtula ianuas labiorū meorus taciturnitate cōcluderē
ſed abſit hoc a fide mea ut aliquā plagā dicas eſſe quæ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tibi quidē præ nimia cordis hebetudine intelligēda con
ceſſerim Prophetarꝝ uerba cōtēnis Sꝫ reſpōdebit tibi
Amos i tribꝫ et quattuor ipietatibꝫ nōne auerſabor eū
dicit dn̄s . Quoniam ēnis Damaſcus gaza tyrus idūæa
amonytæ moabitæ iuda quoqꝫ et iſrahel ſæpe ad ſe dei
uaticinio deſtinato ut agerēt pœnitētias aliqñ audire cō
tēpſerūt iræ ſuæ quā illaturus ē dn̄s cās iuſtiſſimas pro
fert dicēs i tribꝫ et quattuor ipietatibꝫ nōne auerſabor
eos. Sceleratū ē iquit male cogitare cōceſſi: nequius ē
mala cogitata uelle pficere: Et hæc pro mea benignitate
benignuſ idulſi. Nunquid et opere pēm iplēdus fuit :et
mea ſupbe calcāda clemētia. Tamen poſt factū qr malo
pecori pēitētiāq̄ morte ñ ſani opuſ hn̄ medico ſꝫ ma
le habētes: iacēti manū porrigo et cōſpſus i ſaguie ſuo
ut propriis fletibꝫ exhortor qd̄ ſi ñc ſic pēitētiā uult age
re et fracto nauigio tabulā p quā ſaluari poterat nō itē
tat: Cogor dicē ſup tribꝫ et quatuor ipietatibꝫ nō auer
ſabor eū dicit dn̄s Auerſionē dicēs eſſe pro pœna dus
ſuæ relinquitur peccator uoluntati . Inde ē qd̄ peccata
patruꝫ in tertiā et quartaꝫ generationē reſtituit dn̄ non
uult ſtatis punirē peccātes : ſed ignoſcens primis poſtre
ma cōdēnat . Alioquin ſi protinus ſcelerū ultro exiſte
ret et multos alios et certe Paulus apoſtolū eccleſia nō
haberet Ezechiel cuius ſupra fecimus mētionē di uer
bus ad ſe factū referēs ait Aperi os tuū et māduca qd̄
ego dabo tibi Et uidi iquit et ecce manus extēſa ad me
et i ipa uolumē libri et īuoluit illud in cōſpectu meo et
in ipſo ſcriptū erat a facie et retrorſū lamētū et carmē et
uæ Prima ſcriptura ad te ptinet ſi tn̄ uolueris agē pœ
nitentiā poſt delictū Secūda ad ſcōs qui ad dei cāticū
prouocātur Non ē enis pulchra laudatio in oī peccato
ris. Tertia ad tui ſimiles qui deſperātes ſemetipſos tra
diderūt ſe imūditiæ et fornicationi et uētri et: hiſ quæ in
fra uētres ſunt qui putant oia morte finiri: et nihil eſſe
poſt mortē et dicūt Tēpeſtas ſi trāſierit non ueniet ſup
nos: liber ille quē propheta deuorat: ois ſeries ſcriptu
rarū ē in quibs et pœnitens plāgitur: et iuſtus cantur
et maledicitur deſperanti. Nihil ita īpugnat deo q̄ cor
impœnitens. Solus crimē eſt qd̄ uenias conſequi non
poteſt. Si enis ei ignoſcitur poſt peccatū qui peccaē de
ſiſtit. et ille flectit iudicē qui rogat Impœnitens autem
omnis ad iracūdias prouocat iudicātē ſolū deſperatio
nis crimē ē quod mederi nequeat. Porro ut ſcias quo
tidie deus peccatores ad pœnitētiā prouocaē qui ſe rigi
de pſtiterint: de clemēte ſeuerꝝ et truces eū faciūt. Audi
Eſaiæ uerba dicētis. Et uocauit iquit dn̄s i illa ad fletū
et plāctū magnū et ad d̄ caluationē et accinctionē cilici
orum ipſi uero fecerunt lætitiā et exultationē mactātes
uitulos et imolātes oues ut cōederēt carnes et biberēt
uinū dicētes. Māducēus et bibamus cras enis morie
mur. Poſt quas uoces et pditæ mētis audacias ſcriptu
ra cōmemorat dicēs. Et reuelata ſunt hæc i auribꝫ dn̄i
ſabaoth. Non remittetur uobis hoc pēm donec moria
mini. Si enis peccato mortui fuerint tūc eis remittetu r
pēm. Quod q̄ diu i peccato uixerit nō dimittetur. Par
ce quæſo aiæ tuæ: crede dei futurū eſſe iudiciū . Recor
dare a quo epiſcopo diaconus ordinatus ſis. Nec mirꝫ
quāuis ſanctus hoies tn̄ i hoie eligēdo potuiſſe ſe falli:
cum et deus pœniteat q̄ Saulē i regē unxit et in duod
cis apoſtolis Iudas proditor ſit reptus: et de quōdā or
dinis tui hoinibs Nicholaus antiochenus imūdiciarꝫ
oiuꝫ et neophytarū hæreſeos auctor extitiſſe referatur
Non tibi illa nunc replico qd̄ plures uirgines uiolaſſe
narreris qd̄ a te nobilium uiolata matrimonia publico
cæſa ſint gladio: qd̄ p lupanaria ipurus et helluo cucur
riſti. Magna quidem iſta ſunt pōdere ſuo: ſed ſiunt cō
paratione eorū quæ illaturus ſus leuiora: Rogo quātū
crimen ñ ē ubi ſtuprū et adulterium paruꝫ ē infeliciſſime

mortalium tu ſpeluncā illā: in qua dei filius puer natus
eſt et ueritas de terra orta ē et terra dedit fructū ſuū de
ſtupro cōdicturus igrederis Nō timeſ ne de præſepe in
fans uagiat: ne puerpera uirgo te uideat: ne mater dn̄i
contempletur angeli clamāt paſtores currūt: ſtella deſu
per rutilat: magi adorant : Herodes terretur hieroſoly
ma conturbatur : et tu cubiculum uirginis decepturus
uirginē irrepis. Paueo o miſer: et tas mēte q̄ corpore
phorreſco: ponē tibi uolēſ āte oculos tuos opus tuus
Tota eccleſia nocturnis uigiliis chriſtū dn̄m pſonabat:
et i diuerſarū gētiuꝫ linguis unus i dei laudibꝫ ſpiritus
cōcinebat. Tu iter hoſtia quōdā pſepiſ dn̄i nūc altaris nē
amatorias epiſtolas ſulciebas quas poſtea illa miſerabi
lis quaſi flexo adoratura genu iueniret et legeret et ſta
bilis deincepſ i choro pſallētū et ipudicis nutibꝫ Vrbo
nefas nō poſſuꝫ ultra progredi: prorūpūt lachrymæ āte
q̄ uerba et idignatione pter ac dolore i ipſo meatu fau
ciuꝫ ſpiritus coartatur. Vbi mare illud eloquētiæ tullia
næ: ubi torrēs fluuiuſ Demoſthenis: Nūc profecto mu
ti eſſetis ambo : et ueſtra lingua torpeſceret: Inuenta eſt
res quam nulla eloquentia explicare queat: Repertum
eſt facinus quod non minus ſingere : nec ſcura ludere
nec attellanus poſſet effari. Mos ē i ægyptiis et ſyris
monaſteriis ut tā uirgo q̄ uidua quæ ſe dō uouerit :et
ſæculo renuntiātes oēs ſæculi delitiaſ cōculcarint mun
danū crinē mōaſterioꝝ matribꝫ offerāt deſecādū ut ñc
intecto poſtea cōtra apoſtoli uolūtatē iceſſuræ capite: ſꝫ
uelato ac ligato orent: ñc quiſpiaꝫ hoc præter tōdentes
et tonſas nouit niſi quia qd̄ ab oibus fit pene noſcitur
ab oibus. Hoc duplices ob cauſā d̄ cōſuetudine uerſus
eſt i naturā uel quia lauacrū nō adeunt uel qr ñc oleus
capite ñc oī norūt: et ne a paruis animalibꝫ q̄ iter incul
tus crinē gigni ſolent et cōcretis ſordibꝫ opprimātur ui
deamus igitur tu uir bone inter iſta quid feceris futuro
matrimonio In ſpelūca illa uenerabili q̄ quoſdam obſi
des accipis capillos ſudariola inſulcis et cingulum dota
le. pignus reportas Iuras ei te nullā ita amaturꝫ: Dein
de curris ad paſtorū locū et āgeloꝝ deſup itrepitu cōci
nente i eadē uerba teſtaris: Nihil dico āplius qd̄ i oſcu
la rueris Quod āplexatus ſis totū quidē de te credi po
teſt: ſed ueneratio præſepis et cāpi ñ me ſinūt plus cre
dē: q̄ te uoluntate tāti corruiſſe Miſer nōne quādo
in ſpelunca cū uirgine ſtaē cœpiſti caligauerūt oculi tuiſ
lingua torpuit cōcidrūt brachia pectus intrēuit: nutauit
inceſſus. Poſt apoſtoli Petri baſilicas In qua chriſti fiā
meo cōſecrata ē poſt crucis et iſurrectionis et aſcenſio
nis dnicæ ſacramēta in quibs rurſum ſe in mōaſterio ui
cturā ſpoponderat audes crinem eius accipere: et tecū
noctibꝫ dormiturus quē chriſto meſſuerat in ſpelunca .
Deinde a ueſpere uſqꝫ mane feneſtræ illius aſſideo: et
qr pp altitudinē hærere cōminus uobis nō licebat per
funiculuꝫ uel accipis aliquid uel remittis Vide quanta
diligētia dn̄i fuerit ut nūq̄ uirginē niſi i eccleſia uideriſ
et cuꝫ talem uterqꝫ ueſtruꝫ habuerit uoluntatē niſi per
feneſtrā nocte facultas uobis nō fuerit coloquēdi Orie
batur tibi ut poſtea didici ſol inuito exanguis marciduſ
pallidus ut ſuſpitione: omni careres euāgeliū chriſti q̄i
diaconus lectitabas. Nos pallorē ieiunii putabamus:
exangue os cōtra inſtitutū ac morē tuus q̄i confectum
uigiliis mirabamur: ias tibi et ſchalæ per quas depone
res miſerā parabantur : ias inter diſpoſituꝫ decreta na
uigia cōdicta dies: fuga gio perpetrata et ecce angeluſ
ille cubiculi Cā iæ ianitor cunaꝝ dn̄i cuſtos et u fāti
chriſti gerulus corā quo tanta faciebas ipſe te prodidit
O funeſtos oculos meos: O diē illā oi maledictione di
gniſſimā i quā epiſtolas tuas quas hucuſqꝫ teneēus cō
ſternata mēte legi Quæ ibi turpitudines q̄ blāditieſ quā
ta de cōdicto ſtupro exultatio. Hoc ne diaconus decuit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Obiurgatio in eum qui ſe dicit pœnitentem et cōfeſſa
peccata reiterat: et in ſeculo conuerſatur ubi docet qui
uere dicatur pœnitens.

Ad te ſurgo hoīes quē ſcio eſſe fidelē
Ad te icrepatio mea feſtinat quē ſen
tio eſſe ſupbū pœnitere te aſſeriſ qui
totus in ſeculo cōuerſaris pœnitere
te aſſeris qui ea q̄ uomueras iterus
ſumis. Scire te deſidero quid pœniteas. Neſcio quid
ſit tua pœnitētia. Pœnitere te aſſeris qui dū iuſtitia dei
ꝑcinctus es ſupiduxiſti ſupbiā. Pœnitere te aſſeriſ qui
dū alienā carnē ſeq̄ris ſic fatigaris. Canis reuerſus ad
uōitum ſuū ſicut cāis effamidus aut ſus a calore effe
cta in limius terræ proſtrata quæ ſit tua pœnitentia nō
inueni. Ambulaui in locū pœnitētiæ et nō iueni pœni
tentiam tuā. Tu qui ſeculus deſtituearas iter ibides in
ueniris. qui carnis ſupbiam depoſueras ſumitris hūe
rum ut iterus portes qui auaritiæ dederas dorſum de
nuo illi obuias reuerteris: qui uanitati remedius dede
ras iter reuerteris in gratias eius: qui pompas ſæculi
fugatus iterus in māus illius icidiſti: Ambulas āt ſup
bus et elatus ceruice neſciſ ſcriptū eē Quid nobis eſſet
ſupbia et quid honeſtaſ cū iactatione nobiſ cōtulit iter
dictū fuiſſe. Trāſierūt oīa illi tāq̄ ūbra fidelē te memi
niſti: qui per aquā baptiſmi fueras renouatus ſicut ſcri
ptus ē Lauamini et mūdi eſtote Auferte nequitias ab
aīs ueſtris Illos ad lauādū hortatur tu āt cū eſſes mū
dus ſordidus factus es nō potes iā denuo lauari ſicut
dicit petrus ad dñm. Dñe nō ſolū pedes ſed et māus
laua me totū Qui ſemel lotus ē denuo nō indiget laua
ri. Si uis āt ut iterū emūderiſ da elemoſynā et omnia
tua mūda ſunt. Bona elemoſyna eſt q̄ purgat omnem
ſordē hūiliate in oībus et corā deo inuenies grās. Sub
ditus eſto et obſecra eū ne æmuleris ut nequiter facias
Nā qui malignātur exterminātur Ora dñm quottidie
cū lachrymis Si forte peccata tua ſoluātur Qm̄ deus
ſupbis reſiſtit: hūilibꝫ āt dat gratias memorare filiū in
lōginquo poſitus luxurioſe uiuēdo ſubſtantiā i mere
tricibꝫ diſpēſaſſe poſtea hūilis factus reuerſus ē: et ait
Quāti mercenarii i domo pris mei abūdant panibꝫ et
ego fame peo Surgā itaqꝫ et uadā ad prēs meū: et dī
cā illi Pater peccaui i cælū et corā te iā nō ſus digniſ
uocari filius tuus: fac me ſicut unū de mercenariis tuiſ
Pater āt cū uidiſſet hūilitatē filii et nimiſ iopia defeſſū
miſericordia cōmotus ē pro filio hūili occidit uitulum
ſaginatum: Memento ergo fili quonias chriſtus pro
te mortuus eſt qui ante erat uitulus ſaginatus filiuſ
āt illius maior triſtatus ē quare occiſus ē chriſtus qui
erat uitulus ſaginatus. Pater āt illius corripiebat illus
dicēs fili tu mecū es et oīa mea tua ſūt et oīa quæ tua
ſunt mea ſunt gaudere te oportet: quia hic filius meus
mortuus fuerat et reuixit perierat et inuētus eſt O q̄
beatū populus pro quo chriſtus mortuus ē quale gau
diū pī portat qm̄ quod mortuus fuerat reuixit et qđ pī
erat inuētus ē Ecce ſanus iā factus es noli peccare ne
tibi aliud deterius cōtingat. Attende ergo un̄ cecideris
et plāge et age pœnitentiā. Si quo minus ueniet dñs
tibi et mouebit cādelabrus tuū de loco ſuo niſi pœnitē
tiam egeris. Memorare chriſtus reliquiſſe nonaginta
nouē iuſtos et q̄ſiſſe unū hoīes peccatorē inuētū in hu
meris ſuis reportaſſe: Uel illas mulierē q̄ ꝑdiderat dra
chmā hoc ē eccleſiā hoīes peccatorē et a ſtercore erec
tus collocaſſe eū cus principibꝫ populi ſui hoc eſt cum
apoſtolis et prophetis. Ecce quid faciat pœnitētia hoīſ
peccatoris qui dum in ſtercore iacet cus principibꝫ in
uenitur: pœnitentiā hoīes dico qui plāget quare fecit
malū et rogat dñs ut ēt nō faciat quod admiſerat: pœ
nitētē hoīē dico qui diligit qđ an̄ neglexit et qđ fecerat
obliuiſcitur adhæreāt i te q̄ bōa ſūt: et q̄ mala ſūt deleā
tur. Si pœnitentiā nō egeris incides i manus dñi ſecū
dum magnitudinē eius diuerte a malo et fac bonum i
quire pacē et ſequere eam. ſicut ſcriptū eſt Omiſi bo
nus et creaui malū. Fac ergo dignos fructus pœniten
tiæ et ne dixeriſ nō peccaui et quid acciderit mihi triſte
nō adicies peccatum ſuper peccatum: et dices miſera
tio dōini magna eſt. Scito autē quod miſericordia et
ira ab illo eſt. Reuertere ad dominū plāge dicēdo tibi
ſoli peccaui ut malū corā te feci. Delicta iuuētutiſ meæ
et ignorātiæ meæ ne memineriſ dñe. Ne auertas faciē
tuas a me et ne declines in ira ſeruo tuo. Adiutor me
us es tu domine ne derelinque me dñe neqꝫ deſpi̇ci
as me deus ſalutaris meuſ ne proiicias me a facie tua
et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas a me. Sana aīas
meas quia peccaui tibi. Libera me de ore leōis et auer
te oculos meos ne uideant uanitatem Illumina faciē
tuam ſuper ſeruum tuū et ſaluum me fac in tua miſeri
cordia: Adhæſi teſtioniſ tuis dñe noli me cōfundere:
ne tradideris me i māus tribulātiū me cuſtodi me dñe
ut pupillā oculi ſub ūbra alar tuar protege me pecca
tū meū cognitū tibi feci et iniuſtitias meas nō abſcon
di. Cōfitebor tibi dñe deus in toto corde meo. Dñe ex
audi orationē meā et clāor meus ad te ꝑueniat. Nō a
uertas faciē tuam a me in quacūqꝫ die tribulor inclina
ad me aures tuam In quacūqꝫ die inuocauero te uelo
citer exaudi me fac mecū ſignum domine i bonus ut ui
deant qui oderūt me et cōfūdātur Remitte mihi dñe
ut refrigerer prius q̄ abeas et āplius nō ero. Ecce pœ
nitentia hoīs hūiliantis ſe qm̄ ueniam nō habebit qui
taliter nō ingemiſcit. Quis nō audiat illū et moueatur
quoniam qui ſe exaltat humiliabitur et qui ſe humiliat
exaltabitur quid gloriariſ i malitia qui potēs es iniqui
tate. Meliuſ ē te nō uouere et reddeī q̄ uouere et nō
reddere. Pœnitētē te dicis et carnis libidine delectariſ
peccata tua nō deſinūt ābulare et tu dicis q̄ ſedeāt pec
catori āt dixit Quare tu enarras iuſtitias meas et aſſu
mis teſtamētū meū ſup os tuū. Tu uero odiſti diſcipli
nā et proiieciſti ſermones meos retrorſū. Si uidebas
fures currebas cum eo et cum adultero portionem
tuam ponebas. Os tuus abundauit nequitia et ligua
tua cōcinnauit dolos. Sedens aduerſus frē tuū detra
hebas et aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcanda
lū. Hæc feciſti et tacui exiſtimaſti iniquitates q̄ ero tui
ſimilis arguam te et ſtatuā cōtra faciem tuā. Intelligite
hæc qui obliuiſcimini dōinus ne qn̄ rapiat et nō ſit qui
eripiat. Sacrificiū laudiſ honorificabit me et illic ē iter
quo oñdam ei ſalutare meū Ecce qualis cōmutatio in
hoīes peccātē tu qui dicis qui te aſſeris pœniteri ubi ē
pœnitentia tua excluſa ē p ſuperbiā et contēptus ſequi
deum ꝑtermiſiſti. Audi fili et retrahe pedem tuus de ſe
culo cui renuntiaſti. Pœnitere ergo de omni pōpa ini
quitatis. Apphende arma fidem quā ante perdideras
ut cōſentires diabolo: et tenebriſ et dñm qui lux ē poſt
dorſum reliq̄ras. Memorare fili quid eſt miſericordiā
uolo et nō ſacrificium miſerebitur tibi dñs ſi hæc cum
legeris facias et p obedientiā pœnitentiam ſequaris
Uerum ſi de toto corde pœnitentiā egeris: ſi dñm præ
oculis habueris: ſi amiſſa uoragine peculii ueneno ſi
calices ſalutaris accepis: ſi die ac nocte in lege domini
meditaris: ſi omnē ſolicitudinē tuā ſuper illū miſeris
tūc gaudebis et exultabis i dño qui uiciſti malignum
tūc erit merces tua copioſa i cælū qr taliter i opa dñi
laboraſti tūc erit dñſ adiutor tuſu i die iuditii tūc ſtabis
cū magna fidutia a dextriſ dñi cū ſanctiſ ſuiſ et dicet uo
bis: uenite benedicti patris mei percipite regnus ꝑpara
tum quod præparauit uobis pater meus qui eſt in cæliſ

nõ habeat cõſolationẽ: cũ mihi propheta proclãet Nũ
quid medicus nõ ẽ i Galaad aut reſina nõ ẽ illic quare
nõ aſcẽdit ſanitas filiæ plebis meæ Galaad enim acerri
mus teſtis iterpretatur: et hunc acerrimus teſtem totũ
canonẽ diuinorũ librorũ eſſe ſentimus ubi idiſſolubiliũ
cumulus teſtimoniorus uelud quidã cõgeſtus ẽ lapidũ
in quo tumulo medicuſ ueruſ deus meuſ ieſuſ chriſtus
ſi quæſitus fuerit iuenietur. Reſina autẽ quid niſi cõti
nentiæ uirtus eſt quæ diſſoluta coniungit et ſciſſa cõglu
tinat? Quod nos ſcientes non dubitamus ad cõſolatio
nem plagæ quæ contingit oris noſtri lamenta miſcere.
Audiuimus enis horrẽdæ cladis excidiũ: Audiuimus
exultantes de ruina chriſti milites ſathan: et iubilatio
uocis quam in triũpho ſuo diabolicus dedit exercitus
ad aures uſq; puenit Et teſtẽ deum inuoco in animã
meam quia ita cõmota ſunt uiſcera mea ita contremue
rũt oſſa mea ut oẽm partes corporis mei ſentires eãdẽ
plaga torqueri Abſq; dãno meo hoc accidiſſe dixerim
malum ubi membra corporis mei diabolica ſagitta per
cuſſit Cum apoſtolus dicat Si patitur unũ membrum
cõpatiuntur oia membra: Sed nõ omittitur animus me
us in totus lamẽtationi uacare uel fletui: quia et aduer
ſus uos mihi ẽ locus iraſcẽdi. Ecce contra cõmunes ini
micos proceſſit uobiſcũ frater i prælio: qui ſubito pro
ſtratus ẽ caſu hunc uõs nec ſepulturæ dignũ iudicaſtis
honore: ſ; reliquiſtis eum feris et altilibs deuorandum
Ubi eſt miſericordia chriſtianæ religionis: quam magi
ſter nr̃ ſacrificio docuit eſſe meliorẽ. Ecce iacet frater ab
hoſte percuſſus adhuc forſitan palpitãs: et uos qr ſine
uulnere reuertimini nec cõſolationẽ obtuliſtis: Nolite
eſſe ſine formidie beatiſſimi frẽs: fortiorẽ pcuſſit inimi
cus: ut celerior ei poſtmodum eſſet ad reliquos aditus
Utquid rogo ſpñtis uulneratũ aut ſicut putatis et mor
tuũ: melior illa Reſpha cõcubia Saulis q corpora mor
tuoꝝ q̃ dauid pro gabaonitaꝝ ultione pcuſſerat euſq;
accincta ſacco hoc ẽ cilicio cuſtodiuit: donec eis roraret
aqua de cælo: ideſt donec pro uenia eorũ miſericordia
cæleſtis deflueret. Melior ille Iudas machabæus: qui
etiã pro mortuis fratribs orationes credidit eſſe faciẽdã
quos furata d̃ iãma ciuitate idoloꝝ dona proſtrauerãt
Ut quid rogo medicus nr̃ inter liboꝝ ſuorus loculos
tot cõſtituit genera pigmẽtorũ ſi nihil ẽ ex ẽplaſtris eius
quo poſſit ſanari uulnus quod infixit inimicus? Ita ne
fiet aliqua plaga quæ ſciẽtiã nr̃i lateret archiatri: cui ne
quaq̃ artis ſuæ peritia prouideret Et ſi placet aperiãuſ
ſcholã medici nr̃i et a principio canonis et uulnerus et
medicaminũ ſpecies requiramus Et ecce in limine ipſi
us ſcholæ occurrũt illi ſeminis carnalis auctores: quæ
uenenato ſerpẽtis ore percuſſi non ſtatis perpetuæ pœ
næ mortis addicti ſũt: ſ; eiecti de paradiſi delitiis ideſt
d̃ eccleſiæ libertate: et ſacri cõmunione myſterii ideo tẽ
paliter ſub typo mœroris tribulationiſq; dãnati ſunt ut
maligna pœnitentiæ ſanarentur et uſq; eo a ligno uitæ
ideſt chriſti participes exuleſ fierẽt: donec per illũ rom
pheam ideſt ignitã martyrii paſſionẽ aut per cherubin
domini qui i interpetatur multitudo ſciẽtiæ remearent
de quibs nũc per ſingula nõ ẽ tẽporis loqui Quid uero
ille fratricida cui ob ſignũ mãdatus iponit ne ab aliquo
poſſit occidi. Non enim uult mortem peccatoris ſed ut
cõuertatur et uiuat. Nec longe ab his diſtat ille priceps
patrum qui primus credidit et reputatũ eſt illi ad iuſtici
am Qui captũ ab hoſtili legione filius fratris aſſumpta
uernaculorum turba eripuit quem poſtmodus de ſedo
me plaga ideſt de iudicio gehennæ habito cum diuina
maieſtate colloquio: hunc liberationis ſuæ merito libe
rauit. Et tu ergo aſſume uernaculorus turbas ideſt pro
prio operẽ tuo nõ alieno: et fratri auxiliũ præſta captiuo
loquere cum dño hoc eſt ora ad opus qui ſtuprus ſoro

ris in alienigenarũ manibs incidẽtis non ſolum horrue
runt: uerum etiam uindicauerunt. Require tamen qui
ultores fuerunt peccati nõne Simeon atq; leui? et tu
qui ex tribu leui es qui eccleſiaſtico ſeruis officio: Si
meon autem obediens interpretatur: et tu ergo qui
obaudiens fuiſti dei inobedientes animam liberare aut
uindicare cur ceſſas? Anima enim fratris ſoror tua eſt
quam ſi paſſus fueris alienigenis ſeruire peccaſti. Sed
dicis forſitan leuita eſt iſte qui cecidit: non poteſt ei iam
remedii medicina conferri Erras frater erras recurre
ad ſcholã medici ecce i ſecũdo loco ideſt exodi ubi toti
us populi uulnus plagaq; deſcribitur etiam leuitæ pec
caſſe referuntur: qui priores ad correptionem legiſlato
ris emendati eſſe perhibentur. Et non tam in eis pecca
ti crimen arguitur q̃ uelox cõuerſio in pœnitentiæ cele
ritate laudatur. Cuius rei etiã i Ezechiele dominus no
ſter dicit de leuitiſ qui primi ad me exierunt cũ erraſſet
iſrahel ipſe quoq; põtifex ad ſuggeſtionem populi ido
lum fabricauit Pro quo orans moyſes fraterno libera
tur auxilio. Sed dicis forſitan adhuc leuitæ nec ſanc
tificati erant: nec põtifex cõſecratus cũ iſtiuſ mali crimẽ
admiſſuũ ẽ nõ cõtradico peritiæ tuæ quã ex ſcripturarũ
uoluminibs concepiſti. Tamẽ ſic poſſem tibi reſponderẽ
ſecũdus apoſtolicas ſentẽtiã qua loquitur ad hebræos
Quia i Abrahæ lumbis latẽs leui decimas a Melchiſe
dech accepit et dedit. Aut ipſe Aarõ quid tibi minuſ ui
detur fuiſſe de pontificali honore uel gradu cũ ægypti
os ſignis percuſſit horrendis et egrederetur nocte cum
populo et ſanctus paſcha celebrauerit Scimus autẽ qr
ſine ſacerdote paſcha non poteſt celebrari. Sed præter
miſſis his iterrogarẽ te uolo Quid erat Aarõ cũ aduer
ſus moyſem inuidiæ liuore percuſſus iuncta ſibi maria
murmurauit. At fortaſſe dicas minus eſt inuidia q̃ for
nicatio Lege ergo beatum apoſtolum qui dicit Neq;
fornicarii neq; iuidi neq; maledici: neq; auari neq; de
tractatores regnus dei conſequentur. Uides ubi uelut
æqualia ſibi ſimiliaq; iũgũtur: quæ ad cæloꝝ regna nõ
ſubeunt Et aduerte cuius pœnæ ſententiam mereatur
inuidia: Pro qua prophetiſſa maria lepræ fœditate per
cutitur uel cuiuſ auaritia pro qua giezi Heliſæi miniſter
ſimili ſorte damnatur Tu ergo qui auarum non deteſta
ris qui inuidum non refugis fornicatorem fratrẽ et ad
tẽpus mentem æternæ mortis pœna cõdemnas. Nec
ideo hoc dicimus ut peccandi frena laxemus: Sed ad
uertat quiſquis hoc legerit qui nõ uiuentibs loquimur
ſed mortuum conſolamur. Deniq; reſurgat et uidebis
quia ſtatim ei trademus pſalmiſtæ uerſum dicens Vir
ga tua et baculus tuus ipſa me conſolata ſunt Accipiat
ergo uirgam correptionis et baculum quo ſuſtentari
poſſit infirmus Ita enim intelligimus apoſtolum quia
neq; inuidi neq; fornicatores neq; auari neq; aliena
appetẽs regnum dei poſſidebũt ideſt quos in hoc uitio
tempus receſſionis inuenerit Quia alibi dominus dicit
Unumquẽq; i uiis ſuis iudicabo Et pſe apoſtolus. ait
Quales ãtea fuerint nihil mea intereſt Et in epiſtola ſua
beatus Ioannes orari mandat pro fratre qui nõ habet
peccatum uſq; ad mortem. Credo qui non uſq; ad ex
tremũ uitæ finẽ peccatorus ſuoꝝ malis fuerit ſubiectuſ
Nã de leuitis quod ſuperius dixeras nõ eoſ fuiſſe ſan
ctificatos cũ peccatis fuere polluti. quid tibi uidetur il
lud in beati Eſdræ libris ubi reuerſi de captiuitate ba
byloniæ et reſtructis nuper tẽpli domini fundamentis
Non ſolum plebs uulgi uerum etiam ſacerdotalis fa
milia et illius ieſu magni inuenitur mulieribuſ alienige
nis hoc ẽ Syris Iduxis moabitis ãmãitis eẽ pmixta?
Qui tñ oẽs pcãti eiuſdẽ accipiẽtes cõſiliũ Eſdræ et reiici
ẽteſ mulieꝝ aliẽigẽaꝝ cõſortia ſorte caruerũt ũd uideo
qr ſic pcãti cõtagiõe maculãur ita expulſiõe eiuſ abluinr

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

depꝛehenderat occaſione delrarādi accepta eos infamia ſubnotare miſerrimi hoīes conabātur. Et qꝛ ipſi uitiis ſubiacebāt carnalibus ad excuſandas excuſationes in peccatis idipm aliis iponebāt Ut ergo uidit Hieronymus nō minus ſe a falſis frībꝫ ꝙ ab hæreticis infeſtari attendēs illud euāgeliū: Si uos pſecuti fuerint i ciuitate iſta: fugite in aliā: deliberat cedere et ad oriētales regiones militaturus dño cōmigrare. Qd quidē et Jacob in frē ſuo Eſau feciſſe legitur: et Dauid in ſocero ſuo Saul quoꝝ unus ad ſyroſ alius ad Philiſteos ſe contulit: malens hoſtibꝫ ꝙ inidis ſubiacē.

Capitulus tertium

PROFECTIONIS ſuæ ab urbe ordinē ipſe cū Ruffino expoſtulās ſic enarrat: Mēſe augſto flātibus eteſiis cū ſancto uincētio pſbytero et adoleſcēte frē et aliis monachis qui nūc hieroſolymæ cōmorātur nauē i romano portu cōſcēdi maxia me ſanctoꝝ frequētia proſeqnte. ueni rhegiū i ſcyllæo littore paululū ſteti ubi ueteres didici fabulas et pcipitē fallacis Ulyxiſ curſus et ſyrenaꝝ cantica et iſatiabilē charybdiſ uoraginē cūqꝫ mihi accolæ illius loci multa narrarēt darentqꝫ cōſiliū ut nō ad protei colūnas ſꝫ ad dionæ portū nauigarē. Illū enīs fugientū et turbatoꝝ: Hūc ſecuri hoīs eē curſū malui p maleas et cycladas Cyprū pgeī. Ubi ſuſceptus a uenerabili epiſcopo Epiphanio ueni ātiochiā fruitus ſuꝫ communione pōtificis cōfeſſoriſqꝫ Paulini et deductus ab eo media hyemæ itraui hieroſolymam: Uidi multa miracula et q̄ prius ad me fama ptulerat oculorū iudicio cōprobaui Inde cōtēdi ægyptū luſtraui monaſteria Nitriæ et inter ſanctorum choros aſpides latitare perſpexi.

Capitulum Quartum

QUIS āt nō dixerit fugæ huius euētū xp̄iqꝫ prouidētia diſpēſatus ut ſcilicet romana eccleſia Petri inſtituta regimine oīus etiā ueteris teſtamēti librorū deſudāte Hierōymo hebraicā hēat ueritatē: et quorūdas græcoꝝ leuitas: qui cunctas ſcripturas diuinitus iſpiratos rōanos aſe accepiſſe plaudebāt ab iſultatione deſiſteret: Igitur Hierōymus locis uenerabilibꝫ pluſtratis pgit Cōſtātinopolis ad audiēdus uenerabilē uirū Gregorius Naſanzenū ut idē in tertio explanationū Eſaiæ libro mēinit: ubi prophetā dñm ſe uidiſſe teſtatur ſic inquiēs De hac uiſiōe cū eſſes: Cōſtantinopoli et apud uirū eloquētiſſimū Gregoriū Naſāzenū pceptorē meū tūc eiuſdes urbis epiſcopus ſanctaꝝ ſcripturaꝝ ſtudiis erudiret ſcio me breuē dictaſſe ſubitūqꝫ tractatus. Quid uero de huius uiri indefeſſo ſtudio et elegāti idustria quā erga græcos et latinos: hebræos: et ſyros: chaldæoſqꝫ in diſcendo hūit pſtantius dici pōt: ꝙ qd ipſius ad Pāmachius et oceanū miſſa profitētur uerba dicētis. Dū eſſes iuuēis miro diſcēdi ferueбā amore: nec iuxͣ quorūdā pſūptionē ipſe me docui Apollinarē audiui antiochiæ frequēter et colui Iā cāis ſpgebatur caput: et mgīm potiuſꝙ diſcipulū decebat. Perrexi tn̄ Alexādriā audiui Didymū in multis ei gratiaſ ago qꝛ qd neſciui didici: quod ſciebā illo docēte nō pdidi. Putabāt me hoīes finē feciſſe diſcendi. Ueni rurſus hieroſolymā et bethleem quo labore: quo ptio baraniā nocturnū hūi pceptorez tiebat eni iudæos et alteꝝ mihi exhibebat Nicodemū Itē ad ruſticū monachū Dū eſſē iuuēis incentiua uitiorū ardorēqꝫ naturæ ferre nō poterā: Ad quā edomādam cuidā frī qui ex hebræiſ crediderat me i diſciplinā dedi ut poſt Quintiliāi acūina Ciceroīſqꝫ fluuios grauitatē frōtonis et lenitatē Plinii alphabetū diſcerē ſtridētia anhelātiaqꝫ uerba meditarer. Quid ibi laboris ſum pſeri. quid ſuſtinueri difficultatis quotiēs deſpaueris quotienſqꝫ ceſſaueris et cōtentionē diſcēdi rurſus incepꝛis teſtis ē cōſcientia tā mea qui paſſuſ ſuꝫ ꝙ eorꝫ qui mecum uitā duxerūt et grāſ ago dño qd de amaro ſemie litteraꝝ dulcedinis fructus capio et i prologo libri Job quē uidelicet librū eius ſtudio Latina lingua tranſlatū expoſitūqꝫ promeruit memini me inquit ob intelligētiā huius uoluminis iudæū quendā i pceptorē qui apud hebræos pmus hēbatur nō paruis redemiſſe nūmis: Porro ad ſciētiā liguæ caldaice quo labore puenerit idēs Hieronimus ita in prolago Danielis enarrat Poſt Quintiliāi Tullii lectionem ac floreſ rhetoricos cū me linguæ huius priſtinū recluſiſſe et multo ſudore multoqꝫ tpre uix cœpiſſes anhelātia ſtridentiaqꝫ uerba reſonaē et quaſi p criptā ābulans rarus deſuper lumē aſpicerē: ipegi nouiſſime in Danieles et tanto tedio affectuſ ſuꝫ ut deſpatione ſūpta omnē ueterē laborem uoluiſſes cōtēnere. Dū adhortāte me hebræo et illud ſua lingua crebrius ingerēte Labor iprobus oia uincit Qui mihi uidebar ſciolus inter eos cœpi rurſus diſcipulus eſſe chaldaicus et ut uerū fatear uſqꝫ in pſentē dies magis poſſus ſermonē chaldaicus legere et intelligere ꝙ ſonare

Capitulum quintum

PLENITUDINEM itaqꝫ ſapiētiæ et ſcientiæ adeptus dedit ut abyſſus uocē ſuā et aquæ hebraicæ amaritudinis ad uerbū eiuſ dulcoratæ ſūt et reuelata ſūt: abſcōdita a ſæculis et generationibꝫ. Cūcta enīs uolūina ueteris teſtamenti prius de græco poſtea uero ueratiori editione d̄ ebraico tranſtulit in latinus Eadēqꝫ ferme oia eo ſpiritu reuelāte cuius inſtictu ſūt edita diligēter expoſuit: Scripſit enīs in geneſi libꝝ unū abſqꝫ ſubnotatiſ ad Damaſum q̄ſtionibꝫ Cūctaſqꝫ omelias Origenis in eptaticū d̄ græco flumie trāſtulit i latinū. Regū uero ſeu paralipomenō q̄ſtiones q̄ uocantur hebraice duobꝫ libris prudēter explanauit. præter illas tres obſcuriſſimas quaſ ſcribenſ Abūdantio expoſuerat. Quarū pria ē cur Dauid cū achis ad expugnādū Saul ultroneus ueniebat Secūda cur moriēs Dauid pcepit filio ut ioab mgīm militiæ interficeret Tertia de ſemei qui Dauid fugienti maledictionis iniurias irrogauit. Aliā quoqꝫ propoſitam de eiſdem libris explicuit q̄ſtionē Quomō ſcilicet Salomon et Achas i duodecis ānis gignēt filios ualuerūt: Porro Eſaiā cōmētatuſ ē libris decē et octo Hieremiā libris uiginti Ezechielē libris quatuordeci Danieles libris tribꝫ et duodeci: prophetaſ libris uiginti de quibꝫ ut nihil linq̄retur ābiguus noia quoqꝫ coꝝ quēadmodū intelligi debeant ethymologiis proprius pulcherrimo patefecit decore i quoſdā pſalmos tractatus edidit Lucullentos et in eccleſiaſten cōmētarioſ Atqꝫ in cāticū cāticoꝝ duas ad Damaſū omelias Nouū pterea teſtamētū grecæ fidei reddidit ex quo Mathæū et marcū cōpēdioſa potiuſ ꝙ faſtidioſa expoſitiōe ſtudioſis lectoribꝫ explanauit. Sꝫ et Lucas omelias uigiti nouē ab origene editas: i latinū uertit et pleraſqꝫ apoſtoli epiſtolas ac Ioānis apocalipſym diſſeruit. Poſtremo pcauēs i futurū Si quid forte i nouo teſtamēto uel ueteri aliqn̄ corrūpi cōtigeret qua cura d̄beat reformari ſcribēs ad Lucinus iſinuat. Ut uterum iquit librorū fides ex hebræis uolūinibꝫ exāmanda eſt. Ita nouorum quoqꝫ græci ſermonis normam deſiderat.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Iniuſtis autẽ dicetur Ite in ignem æternũ: quẽ præ
parauit pater meus diabolo et angelis eius ubi ignis
non extinguetur et uermis eorum nõ morietur. Tunc
ibunt iuſti in uitã æternam Impii autem et peccatores
in ignem æternum.

Beati Hieronymi ad Tullianum.

SANCTI corruunt ſi fuerunt negligentes
et peccatores: priſtinum recipiunt gradũ
ſi ſordes fletibus lauerint Hoc ideo dico
ut nõ terreant deſcendẽtes ſed prouocẽt
aſcẽdẽtes Nũq̃ exẽplũ a malis ſumitur etiã in ſecu
li rebꝫ ſemꝑ a meliori parte incitamẽta uirtutum ſunt.

Incipit tabula in uitam beati Hieronymi

De ortu eruditione et ordinatione beati Hieronymi ĩ
præſbyterum et ſtudio eius cõtra arrianã ꝑfidiã .c.i.
De conſuetudine et familiaritate ipſius cũ paula et eu
ſtochio et detractatione maledicoꝝ inde ſuborta .c. ii
De egreſſu eius ab urbe et profectiõe hieroſolymam.
c.iii
Quod conſtantinopoli Gregorium naꝫanꝫenus habuit
preceptorẽ: et de indefeſſo eius ſtudio ĩ hebræo ſyro
chaldaicoq; ſermone diſcẽdo .c.iiii
De duplici tranſlatione ueteris teſtamẽti primũ ex græ
co deinde ex ebraica ueritate: et aliis plurimis ipſius cõ
mentariis .c. v.
Quod romana eccleſia eius editionem tanq̃ ueriores ac
ceperit ex teſtimonio beati gregorii ĩ moralibꝫ .c. vi
Quomodo eum in ſyriam et inde in heremũ profectũ
et contemplationi intentum beatus Damaſus quæſtiun
culis propoſitis excitauerit .c. vii
Quos libros et epiſtolas uel ad damaſum uel ad alios
ſcripſerit in deſerto .c. viii
De pſecutione cõtra eũ ĩ ſolitudine ab arrianis excitata
de qua ſcribebat ad damaſũ profitendo ſe eius fidẽ in
ſequi .c. ix
Qualiter in heremo carnẽ afflixerit et noxias cogitatio
nes extinxerit ex epiſtola eius excerptum .c. x
Quod poſt quatriẽniũ hieroſolymã remeãs ĩ bethlees
cõſtruxerit mõaſteriũ et primus matutinũ pſalmodiam
approbãte damaſo ſꝫ caſſianũ ĩſtituerit .c. xi
De freq̃ntia cõcurſus ad eius mõaſteriũ et q̃ ſeuerus
fuerit in reprehenſione uitiorum maximeq; lapſu et pe
tulantia clericorum .c. xii
Quo modo pro lectione gentilius librorum ſalutifero
caſtigatus ſit uerbere .c. xiii
De ſpina ex leonis pede exuta et manſuetudine officio
q; leonis in monaſterio ac aſello ablato reducto .c. xiiii
Quod beata paula fama beati uiri permota hieroſoly
mã perrexit: et mõaſteria beato hierõymo diſponẽte
cõſtruxerit et ſermone aſſũptionis ad illã ſcripto .c. xv
De epiſtola eius ad aſellã uirginẽ in qua de criminibꝫ
ſe purgat et æmuloꝝ inuidiã ĩcrepat cuius textuſ ĩſeritur
.c. xvi.
De ſcriptis eius aduerſuſ Iouinianũ et heluidiũ hæreti
cos et q̃ acute hæreticũ ĩſurrectionẽ negãtẽ ĩ ſcribẽdo
ſꝫ colloquẽdo cõfoderit ĩ epiſtola eiuſ excerptũ .c. xvii
De cõtẽtione eius cũ rufino preſbytero quẽ in quibuſ
dam ſcriptis de arbitrii libertate notauit et magno Ge
laſii papæ teſtimõio qui omnia opuſcula damnat quæ
Hieronymus ĩprehẽdit .c. xviii
De libro uiroꝝ illuſtriũ ubi ſcriptoꝝ ſuoꝝ mẽinit et in
defeſſo eius ſtudio uſq; ad mortem .c. xviiii
Quod ultima ætate cõfectoq; corpore nec ſcriptis nec
offitio monaſterii ceſſauerit et quãtũ ætati ac doctrinæ
ipſius beatus detulerit Auguſtinus .c. xx
Qd beatus Hieronymuſ poſt extructã iexpugnabilem
turris aduerſus hæreticorum iacula octogeſimo octauo
ſuæ ætatis anno ſacto fine quieuit et quod nec ſibi nec
alicui ſanctorum ac pie uiuẽtiũ defuerint detractores
Capitulum ultimum ac uigeſimum primum.

Incipit uita beatiſſimi hieronymi preſbyteri quam qui
dam deuotus et ſuorum operum ſtudioſus ex illius et
aliorũ ſcriptis excerpſit feliciter

CAPITULUM PRIMUM

BEATI HIERONYMI uitas diuer
ſis auctoribꝫ editas cũ legiſſẽ com
peri eos inſeruiſſe quædam non ma
gnopere ad eius præconiũ pertinen
tia rurſũq; opportuna plurima omi
ſiſſe et ea maxime quæ ab eodẽ ſuis
tractatibꝫ indita ĩ eius feſto legi cõgrua uidebãtur Undẽ
eiuſdẽ prouocatus exẽplo: qui ĩ diuinis uoluminibꝫ ea
q̃ ab ãtiquis trãſlatoribꝫ addita fuerant ãputauit Quæ
uero ꝑtermiſſa readdidit tentaui et ego licet ut meritis
ita et ſtilo ĩpar tãꝫ ex ſcriptis præfatorũ auctorũ q̃ in
ſacris eiuſ et aliorũ ſanctorũ aſſertionibꝫ ea quæ cõgru
ere uidebãtur excerpẽ et ſeriatis pro ut oportebat ex
truere aut ex multis q̃ unũ corpus efficienſ laborẽ eo
rũ ſubleuarẽ aliquatẽuſ poſſẽ qui ea q̃ d̃ uita et uirtuti
bꝫ ſc̃i uiri ꝑ diuerſa ſũt digeſta uolũina hẽre ſine tedio
uoluiſſent ĩ quo ſi tẽeritaſ rep̃hẽditur: attẽdatur d̃uotio
quã ei ñ imerito debeo: qui matrẽ meã cũ me haberet
in utero a mortis periculo liberauit. Præfatus igi doc
tor pie Euſebio genitus ẽ: ſicut ipſe ĩ libro de uiris illu
ſtribꝫ aſtruit uiceſimo ſexto ãno ipſi magni Cõſtantini
in oppido ſtridõis qd̃ a Gotthis euerſus dalmatiæ quõ
dam Pannoniæq; cõfinitũ fuit. Qui cum parentibꝫ in
puertia romã ueienſ uiris inſignibus traditur inſtruẽ
dus Nã in grãmatica Donatum habuit præceptorẽ:
In rhetorica uictorinũ Cũq; in liberalibꝫ tam græce q̃
latine polleret chriſti ueſtẽ in præfata urbe ſuſcipiens
per cõgruos eccleſiaſticos gradus ad cardinalatus di
gnitatẽ cõſcẽdit nã factuſ ãnoꝝ uiginti nouẽ a Liberio
Sedis apoſtolicæ præ ſule præſbyter ordinatur Sed
cum idẽ apoſtolicus poſt annos fere quatuor in apoſta
ticũ uerſus arriano dogmati cõſenſiſſet: multiq; ſe ob
metum perſecutionis quæ a cõſtãtio excitabatur abſcõ
derẽt iſte iuxta ſermonẽ propheticũ oppoſuit ſe murũ
pro domo iſrahel ut ſtaret in prælio in die domini nã
licet afficeretur iniuriis terroribꝫ pulſaretur nunq̃ hæ
reticis acquieuit: immo ſecundũ datã ſapiẽtiã eloquii
ſui ſagittas emittens diſſipabat eos et animal diuinaꝝ
ſententiarũ fulgura multiplicans cõturbat illos Eo au
tem tempore non licebat catholicis libere propriis re
bus uti dũ: eos et conſtantius auguſtus et: Liberius
pontifex perſequũtur.

Capitulum Secundus

QUAE quædã matrona Paula nomi
ne nobilis genere ſed nobilior ſancti
tate: uidẽs beatũ Hieronymũ in de
fenſione rectæ fidei admodũ laborã
tẽ ſolatiũ ei cœpit impendere: ac de
ſuis facultatibꝫ miniſtrare: Cuius de
uotionẽ et meritũ uir prudẽtiſſimus intuens frequen
ter eam et Euſtochium eius filiã in ſuis commemora
bat tractatibꝫ: curans etiam eas imbuere diuinaꝝ ſciẽtiã
ſcripturarũ Nã et affectionis Paulã conſolatus eſt
ſcriptis filiaꝝ ſuaꝝ Bleſillæ ſcilicet et Paulinæ recenti
obitu cõſternatã Dũ pſeudo clerici quoꝝ ſcribẽs uitia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

674.

obrepſiſſet unde humo uix oſſa hærentia collidebam.
Ac cibis uero et potu taceo: cū ēt languētes monachi
aqua frigida utātur et coctū aliquid comediſſe luxuria
ſit: Ille igi͂ ego qui ob ghēnæ metū tali me carceī ipe
dānaterā: ſcorpionū tātū ſociuſ et feraꝝ ſæpe choris
intererā puellarū: Pallebāt ora ieiuniis et mēs æſtua
bat in frigido corpore et āte hoīes ſua iā carne pmor
tuā ſola libidinū icēdia bullicbāt. Itaqꝫ oī auxilio deſti
tutus ad ieſu iacebā pedes rigabā lachrymis tergebā
et repugnātē carnē ebdomadarū inedia ſubiugabam.
Nō erubeſco cōſiteri iſelicitatiſ meæ miſeriā quin poti
us plāgo me nō eſſe qđ fueri. Memini me clamantē
diē crebro iunxiſſe cū nocte nec prius a pectoris ceſſaſ
ſe uerberibꝫ ꝗ rediret dño icrepante trāquilitas: Ipſā
quoqꝫ cellulā meā qſ cogitationū cōſciā ptimeſcebā
et mihimet iratus et rigidus ſolus deſerta penetrabā
Sicubi cōcaua uallīū aſpa mōtium rupius prupta cer
nebā ibi meæ orationis locus illuc miſerrimæ carnis
ergaſtulū: Et ut mihi teſtis eſt dñs poſt multas lachry
mas poſt cælo oculos inhærētes nōnūꝗ uidebar mi
hi intereſſe agminibꝫ āgeloꝝ: et lætus gaudēſqꝫ cāta
bam. Poſt te in odorē unguētoꝝ tuoꝝ currēus.

Capitulum Undecimum

QUADRIENNII itaqꝫ tēpoī ſic
exacto ſentiens ſe beatus Hierony
mus omnē carnis uoluptatē exhau
ſtā nihilqꝫ in ea eē qđ ſpiritui repu
gnaret reuertitur hieroſolymā ut de
riuaret fontes ſuos foras: et in plateis aquas ſcientiæ
ſuæ diuideret ut de torrēte liguæ eius multi i uia bibe
rēt qui hūc i deſerto et i uia et i aquoſo repīt uix poſſēt
Accedēs igi͂ ad eiuſdē ciuitatis epiſcopū Cyrillū noīe
petiit ab eo ut i bethleē q̄ ē ſexto ab Hieroſolyma mi
liario cōtra meridianā plagā ſibi locū hāitādi tribueret
optās ſcilicet ut prudēs aīal pſepe dñi ſui iugiter adhæ
reī cui mox qđ deuote popoſcit digne cōceſſū ē: At ipe
fauēte dño monaſterium cōſtruxit: i quo ſub ſtatuta ab
apoſtolis degēs regula cœpit ut multū cupierat cū illu
ſtri uiro Euſebio crēonēſi et cū aliis ſanctis frībꝫ habi
tare. A quibꝫ ſcilicet diuio miniſterio iugiter iſudātibꝫ
hoc matutiale officiū qđ nūc obſeruatur i occiduiſ ma
xime regiōibꝫ canonica ſūctione primitus iſtitutum ē:
Quod et caſſiāus teſtatur dicēs Matutinæ ſolēnitatis
officiū nouo adhuc tpre cōſtitutus primitus i bethlees
monaſterio ubi dñs nr̄ ieſus chriſtus pro redēptione
hūani generis ex uirgine naſci dignatus ē: ſicqꝫ ex illo
p uiuerſus mūdus cōſuetudo illius iualuit: Quo tpre
beatus papa Damaſus beato Hieronymo ſuggerente
cōſtituit ut pſalmi die noctuqꝫ p oēs canerētur eccleſi
as et ſubnecteretur in fine uniuſcuiuſqꝫ hic hymnus
Gloria pr̄i et filio et ſpritui ſācto Sicut erat in pricipio et
nūc et ſemp et i ſæcula ſæculoꝝ Amen.

Capitulum Duodecimum.

PLURES itaqꝫ ad eius religioſoꝝ
quibꝫ uitæ et ſciētiæ eius fama inno
tuerat cōſuebāt boniqꝫ doctorē bo
ni diſcipuli frequētātes i doctrinæ il
lius efficatia mirabantur. Erat enim
adeo copioſus in ratione reddēda ut ūdecūqꝫ iterro
gatus fuiſſet paratus hēret et cōpetēs ſine aliqua dila
tione reſpōſus. Modo hūilibꝫ blandiēs: mō ſupborū
colla cōſtringēs: mō derogatoribꝫ ſuis uicē neceſſaria
mordacitate rependēs: Modo uirginitatē pdicās: mō
matrimonia caſta defendēs: modo uirtutū certamina
glorioſa collaudans: mō lapſus i clericis: ſiue mōachiſ
uehemēter accuſans. Qui ēt dus adhuc romæ ſuū titu
lum gubernaret tres clericos nulla alia cā culpabiles:
niſi qr inordinate et icōpoſite icedebāt ab aſpectu ſuo
et mēſa cōtinua ſeparauit. Inceſſus enis incōpoſitus
euidēs ſignū eſt qm ſtatus interioris hoīs male ē or
dinatus. Vñ idē in uita Paulæ p exteriorē iquit hoīes
interiioſ hoīſ uitia demōſtrantur. Præterea tāta ligua
rū pitia fungebatur ut quoſcūqꝫ uius linguæ libros i
māibus accipet hos in alia lingua ſine offenſione trāſ
curreret: ut crederes ſic eſſe ſcriptū ut os eius inoffen
ſa uelocitate fundebat. Vñ et in derogationē æmuloꝝ
ſuorū quandā epiſtolā ſic cōcluſit Hæc lucubraciūcula
tāta ē ad lucernæ lumē celeritate pfuſa ut notariorum
māus ligua pcurreret. Per idē tps ad Paulinus ex ſe
natore pſbyterus mirificas deſtinauit epiſtolā. In qua
myſteriū uniuſcuiuſqꝫ libri tā ueteris ꝗ noui teſtamēti
breuiter ſūmatiqꝫ pſtrinxit. Quid eni nō ſolū i diuinis
ſꝫ ēt in mūdāis litteris Hieronymi ſagacitatē lateī po
tuit? Ex quibꝫ ſcilicet mūdanis neceſſitate ſcilicet qñqꝫ
cogebatur aliquis ſuis imiſcere tractatibꝫ ut probaret
ea q̄ a ſanctis propheniſ añ ſecula pdicta ſunt tam græ
corum ꝗ latinoꝝ: et aliaꝝ gētium litteris cōtineri. Non
enis credēdus ē qđ eū libri gētiliū delectaſſet poſtea ꝗ
ad cæleſte tractus examen ſalutifero pro eoꝝ lectione
caſtigatus ē uerbeī. Qđ qualiter actus ſit in epiſtola ad
Euſtochiū legitur eodē hierōymo ſic iter alia referēte

Capitulum Decimumtertium.

CUM ante āños plurios dño paren
tibus ſorore cognatis: et qđ his dif
ficilius ē conſuetudine lautioris cibi
pp cæloꝝ me regna caſtraſſes: et hie
roſolymā militaturus pgeres bibly
otheca quā mihi romæ ſūmo ſtudio ac laboī cōfecerā
careī nō potui. Itaqꝫ miſer ego lecturus Tulliū ieiuna
bam poſt noctiū crebras uigilias poſt lachrymas quaſ
mihi pteritoꝝ recordatio peccatorū ex imis uiſceribꝫ
eruebat plautus ſumebatur i māibꝫ. Si qñ in memet
reuerſuſ prophetā legeī cœpiſſes ſermo horrebat icul
tus et qr lumē cæcis oculis nō uidebā nō oculorū cul
pam putabā eſſe ſꝫ ſolis. Dū me ita ātiquus ſerpens
illuderet in media ferme quadrageſſima medullis iſu
ſa febris corpus inuaſit exhauſtum et ſine ulla requie
qđ dictu quoqꝫ incredibile ē ſic iſelicia membra depa
ſta eſt ut oſſibus uix hærerent. Interim parabātur exe
quiæ et uitalis animæ calor toto iam frigeſcente corpo
re in ſolo tantus tepente pectuſculo palpitabat: cus ſu
bito raptus in ſpiritu ad tribunal iudicis ptrahor: ubi
tātum luminiſ et tantum erat ex circūſtantius claritate
fulgoris ut proiectus in terrā ſurſus aſpicere nō aude
rēs. Interrogatus cōditionē chriſtianū me eſſe reſpon
di: Et ille qui pſidebat mētiris ait ciceroniāus es non
chriſtianus ubi enis theſaurus tuus ibi eſt et cor tuus
Ilico obmutui et inter uerbera nā cædi me iuſſerat cō
ſcientiæ magis igne torquebar illus mecū uerſiculum
replicans i inferno āt quis confitebitur tibi? clamare
tñ cœpi et eiulans dicere miſereī mei dñe miſereī mei
Hæc uox cū inter flagella reſonaret tandē ad pſidētis
genua prouoluti qui aſtiterāt pcabātur ut uenias tribu
eret adoleſcentiæ ut errori locus pœnitētiæ daret exac
turus deinde cruciatus Si gentiliū litterarum libros
aliqñ legiſſē. Ego qui tāto cōſtrictus articulo uelles ēt
maiora prōitteī deū iurare cœpi et nomē eiuſ obteſtāſ
diceī: dñe ſi uꝗ habuero codiceſ ſæculareſ ſi legero te
negaui hæc ſacramēti uerba diſſus reuertor ad ſup
os et mirātibꝫ cūctis oculos aperio tāto lachrymarus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Deniqȝ et ego huius monitis acquieſcēs cuȝ inter diſ
cordâtia ueteris teſtamēti latina exēplaria fluctuarem
ad hebraicā ueritatē de cuius utiqȝ fonte guſtauerā re
curſū hūi et iter corrupta et iter icorrupta eius teſtiōio
indicanſ cūqȝ ſic deprehēdiſſes ʒiʒaniorū germia iter
triticū diuinorū pullulaſſe uolūinū ea eradicare ſtuduiſ
cōſignās etiā per libros ſingulos loca ad corrumpēdū
procliuia et breui opuſculo explicanſ quibus maxime
occaſionibȝ ſoleant exemplaria deprauari .

Capitulum Sextum .

ANTE romana eccleſia cuiuſ arbitrio
ſubiacēt uniuerſa peritiſſimi uiri non
ignorans ingenius trāſlationes eius
quā uidit alijs ueriorē tāȝ in eccleſijs
relegēdā φ̄ etiam exponēdā recepit
De qua beatus Gregorius in dialogo ſuoꝝ moralium
Nouā inquit tranſlationē diſſero et in Ezechielē expo
nēs id qđ de animalibȝ legi Unumquodqȝ duabȝ alis
uelabat corpus ſuus cū ſubiunxiſſet et alterus ſimiliter
uelabatur protinus intulit Trāſlationē ſeptuaginta in
terpretus Aquilæ et Theodotionis et ſymmachi ſolici
te pſcrutātes nihil ex his uerbis inuēimus . Sȝ beati
Hieronymi ſcripta relegētes agnouimuſ qr hanc ſentē
tiam in ebraica ueritate ita poſitam non quidem iuxta
uerbū ſȝ iuxta ſēſus inuenerit Nas peritus iterpres ut
omnino nil prætermitteret aliquando uerbū d̄ uerbo:
Aliquando uero cū linguæ ipugnaret barbaries ſenſus
ſolus exprimebat ex uerbis: Quē utiqȝ trāſferēdi mo
dum idē Hieronymus i libro quē de optimo geneꝛ in
terpretandi edidit probabiliorē eſſe euidēter inſinuat :

Capitulum Septimus

INTEREA pergit i Syriā et dū in
poſſeſſione Euagrii preſbyteri mora
retur Malchū monachū: et aliquan
do capituū repperit: pcūctatuſqȝ eius
omnē captiuitatis eius accepit et ſcri
pſit hiſtorias Cūqȝ ſanctos monachos et heremitaſ hu
milia pagrās habitacula cōtēplatur: ipſe quoqȝ eorum
habitū factūqȝ imitatus ē Orationibȝ nanqȝ ſine inter
miſſione iſiſtēs uoluptatē carnis quottidiano laboꝛ ieiu
nioqȝ ifrēanſ pleroſqȝ bonoꝝ meliores fore ſuo docu
it iſtituto Dū itaqȝ adeo his bonis iſiſteret ut ſcribendi
etiā ſtudius itermitteret beatus . Damaſus urbis epiſco
pus pro eccleſiæ utilitate ſolicitus ut ab aſſiduo ſcriben
di opere nō deſiſte et huiuſmodi eus exhortatus ē ſcri
pſis Dilectiſſimo filio Hieronymo Damaſus Dormiē
tes te et longo iā tēpore legētē potiuſφ̄ ſcribētē quæſiti
unculis ad te miſſis excitare diſpoſui . Nō quo et legeꝛ
nō debeas : Hoc enis qi quottidiano cibo alitur et pin
gueſcit oratio ſed quo lectionis fructus ſit iſte ſi ſcribas
Itaqȝ quoniā ſolicitus es te furtiuo noctiuȝ operibȝ ali
qua ſi uellem poſſe dictare libēter accipio ab offerente:
quod rogaꝛ uoluerā ſi negaſſes . Neqȝ uero ullā puto
digniorē diſputationis noſtræ cōfabulationeȝ fore φ̄ ſi
de ſcripturiſ ſermocinemur iter nos idest ut ego iterro
gem: ut reſpondeas Qua uita nihil puto in hac luce io
cūdius: quo aiæ pabulo oia mella ſuperātur . Quā dul
cia inquit propheta gutturi meo eloquia tua ſup mel et
fauum ori meo Nā cū idcirco ut ait præcipuus orator
homies a beſtijs differramus qđ loqui poſſumus qua
laude dignus ē qui i ea re cæteros ſuperat i qua hoies
beſtias antecellunt? Accingeꝛ igiꝛ et mihi quæ ſubiecta
ſunt diſſere . Quid ſibi uult qđ i geneſi ſcriptū ē Omniſ
qui occiderit Cain ſeptē uindictas exoluet . Si oia fecit
deus bona ualde: Quare noe de mūdis et imūdis ani
malibȝ præcepit cū imundū nihil bonū eſſe poſſit Cur

deuſ loquitur ad abrahā φ̄ quarta progenie filij iſrahel
eſſent de ægypto exituri: et poſtea moyſes ſcribit Qui
ta autē progēie exierūt filij iſrahel de tera ægypti . Cur
abrahā fidei ſuæ ſignū i circūciſione ſuſcepit Cur Iſaac
uir iuſtus nō illi cui uoluit ſed cui noluit benedixit

Capitulū octauum

DE quibus omnibȝ beatus Hierony
mus pleniſſime ſatiſfecit et q̄ ſubno
tātur p diuerſa et tēpora ſcripſit ome
lias ſcilicet i canticū cāticoꝝ duas de
oſāna librū unū de morte Ozie et ſe
raphin et calculo Lib i . De prodigio filio lib . i . De ſpi
ritu ſancto lib . i . Textum quatuor euāgelioꝝ ſcriptoꝝ
culpa cōfuſus diligēter eo poſtulante correxit Sed et
pſalterius ſecūdus ueſtigia lxx interpretus de græco ei
tranſtulit in latinū: qđ etiā Paula et Euſtochio petenti
bȝ emēdauit Demū autē a Sophronio poſtolatus de
hebræo expreſſit eūqȝ breuiter deſſeruit: et Encheridiō
appellauit Per idē tēpus ſcripſit uitas Pauli monachi
beati uitas Hilarionis: Exhortatorias de cōtēptu mūdi
ad Heliodoꝝ epiſtolas et ad nepotianum de uita cleri
corū: chronicā quoqȝ omnimodæ hiſtoriæ .

Capitulum nonum

PORRO humani generis inimicus
qui cum romæ p ſuos miniſtros fue
rat perſecutus etiaȝ i ſolitudine arria
nos ſuſcitauit . De quibȝ beato Dama
ſo ſcribēs ita conqueritur : Ego chri
ſti ueſtes i romana urbe ſuſcipiens nunc ſyriæ limite te
neor . Uerum ut ait gētilis poeta cælum nō animum mu
tat qui trāſmare currit: ita me iceſſabilis inimicus poſt
tergū perſecutus eſt ut maiora in ſolitudine bella nunc
patiar . Hic enis præſidijs fulta mūdi rabies arriana fre
mit Hic in tres ptes ſciſſa eccleſia ad ſe rapere feſtinat
monachorū circa cōmanētiuȝ ātiqua in me ſurgit aucto
ritas Ego interim clamito Si quis cathedræ Petri iūgi
tur meus eſt Meletinus . Uitalis atqȝ Paulinus tibi
hærere ſe dicūt poſſes credeꝛ ſi hoc unus aſſereret nūc
aut duo mētiūtur aut oēſ d̄ hiſ aūt pſecutoribȝ marcho
chalcidiæ ueren de uiro in quadā epiſtola ſic proſequi
tur Si perſecutoribȝ meiſ placet hæreticus me cuȝ occi
dente: hæreticū cū ægypto hoc ē cuȝ Damaſo Petro
qȝ cōdemnēt Sirinus tēuiter currit non ē aluei culpa .
ſed fontis Nihil alicui præripui nihil ocioſus accipio:
manu quottidie et proprio ſudoꝛ quærimus cibū ſcien
tes ab apoſtulo ſcriptū eſſe Qui nō operatur nō mādu
cet . Placet et hic recedā iā iā cedo arripuerūt a me par
tem animæ meæ cariſſimos fratres: ecce diſcedere cupi
unt immo diſcedunt : melius eſſe dicentes inter feras
habitare: φ̄ cuȝ talibȝ chriſtianis Ad deſerta deinde lo
ca ſic lætus accinctuſqȝ ſeceſſit ut uolaſſe illū magiſ cre
deres φ̄ meaſſe Qualiter autes ſe ibi affligēdo noxias
etiā intra ſe cogitationes extinxerit qualiter quoqȝ con
ſpectū dñi meruerit ita ut ſæpe choris āgelicis itereſſet
eiuſdem Hieronymi ad Euſtochiuȝ ſcripta teſtantur .

Capitulum decimum

QUIA ipoſſibile eſt inquit in ſenſum
hominis non irruere motum medul
laꝝ calorē ille laudatur ille pdicatur
beatus qui ſtatim ut cœperit cogitaꝛ
iterficit cogitatus et allidit eos ad petrā petra autē eſt
xpſtus Quotiēſ ego ipe i herēo cōſtitutus et i illa uaſta
ſolitudie q̄ exuſta ſolis ardoribȝ horridū mōachis pſtat
habitaculum putabam me romanis intereſſe delitijs .
Sedebas ſolus qr amaritudine repletus erā . horrebāt
ſacco membra deformia ſqualida cutis ſitum æthiopiſ
ſæ carnis obduxerat quottidie lachrymæ quottidie ge
mitus : Et ſi quādo repugnanti ſomnus imminens

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Maleficus quidã me garriũt titulũ fidei ſeruus agnoſco magnũ uocãt: et iudæi dñs ſuũ ſeductor et apoſtolus dictus ẽ. Tentatio me nõ apphẽdet niſi hũana. Quantam ptes ãguſtiaꝝ ꝑpeſſus ſuz: qui cruci milito. Infamias falſi criminiſ importarũt. Sed ſcio ꝑ bonã et malam famã ꝑuenire ad regna cælorũ.

Capitulũ Decimum ſeptimus.

SCRIPSIT præterea aduerſuſ Iouinianũ lib. ii et cõtra Heluidiũ ꝙ beatæ mariæ uirginitatæ perpetua lib. unũ. Quoꝝ priores aſſerentẽ nullas in futuro meritoꝝ eſſe diſtantiam: et uoluptati carnis iugiter miniſtrantẽ hæreticũ atqꝫ Epicurus chriſtianoꝝ probat: Alteꝝ uero qui ex ſcripturis nitebatur oñdeꝫ intactã dei mr̃es alios filios habuiſſe uelut idiotã et ſcripturas penitus ignorantẽ uehementer redarguit. Porro alius quẽdã hæreticũ nõ ſcribẽdo ſꝫ colloquẽdo cõfodit. Qui de reſurrectione carnis cõtra fidẽ chatolicã ſẽtiẽs q̃ſtioneſ huiuſmõi proponebat In qua ætate reſurrecturi ſumus: ſi in ipa in qua morimur: ergo et nutricibs poſt reſurrectionẽ opus erit ſi i altera nequaq̃ erit reſurrectio mortuoꝝ ſed trãſſormatio in alios. Diuerſitas quoqꝫ ſexus maris ac fœminæ erit an nõ erit? Si erit ſequẽtur et nuptiæ et cõcubitus et generatio. Si nõ erit: ſublata diuerſitate ſexus: ꝗ̃dẽ corpora reſurgẽt: ſed tenuia et ſpiritualia et hoc probare uolebat: inducẽs illud apoſtoli Sẽinatur corpus aĩale. ſurget corpus ſpirituale. Quod ait beatus Hieronymus cũ audiſſe mihiqꝫ icubuiſſet neceſſitas nequiſſimæ reſpõdẽdi Hac hoiem iterrogatione cõuinci: Credis inq̃ iſurrectionẽ mortuoꝝ an nõ? qui cũ ſe cr̃de iſpõdiſſet iuli eadẽ iſurgẽt corpora an altera? Qui cũ dixiſſet: eadẽ ſciſſitatus ſuz: in eodẽ ſexu an in altero? Ad interrogata reti‿enti et inſtar colubri huc atqꝫ illuc trãſferẽti caput ne ferire[tur]: Quia inq̃ taces ego mihi pro te reſpõdebo et cõſequẽtia iferam. Si nõ reſurget mulier mulier: nec maſculus maſculus: nõ erit reſurrectio mortuoꝝ qr ſexus membra hñt. mẽbra corpus efficiũt Si autẽ ſexus et mẽbra nõ fuerit: ubi erit reſurrectio mortuoꝝ corporũ q̃ ſine ſexu nõ cõſtant et membris? Porro ſi corporũ non erit reſurrectio nequaq̃ erit reſurrectio mortuorũ. Sed et illud qd̃ de nuptiis obiiciſ ſi eadẽ mẽbra fuerint ſequi nuptiaſ a ſaluatore diſſoluitur erratis neſciẽtes ſcripturas neqꝫ uirtutes. In reſurrectione enĩ nõ nubẽt neqꝫ nubẽtur: ſed erũt ſimiles ãgelorũ. Ubi dicitur neqꝫ nubẽt neqꝫ nubẽtur ſexuũ diuerſitas demõſtratur. Nemo enĩ de lapide et ligno dicit nõ nubẽt neqꝫ nubẽtur: qr naturam nubẽdi non hñt: Sed de hiſ quæ poſũt nubere et chriſti gr̃ia ac uirtute nõ nubũt. Qd̃ ſi oppoſueriſ Quomõ ergo erimus ſimiles ãgeloꝝ Cũ iter ãgelos nõ ſit maſculus aut fœmina: breuiter auſculta non ſubſtãtiam nobis angeloꝝ ſed cõuerſationẽ et beatitudinẽ reprõitti? Similitudo prõittitur nõ natura mutatur. Porro ſi q̃ris qua ætate reſurrecturi ſumuſ iux̃ eccleſiarũ traditiões et apoſtolus Paulũ illã reſpõdẽdus qd̃ i uirũ pfectus ẽt i menſuras ætatis plenitudinis chriſti reſurrecturi ſumus in qua ætate cõditũ adã iudæi autũãt et ſaluatorẽ dñs legimus reſurrexiſſe. Et multa inquit alia de utroqꝫ teſtimonio i ſuffocationes hæretici protuli.

Capitulum Decimum octauum

SED nũquid his tãtum hæreſibs purgauit eccleſias nulla unq̃ hæreſis et tpre pullulauit quã ipſe falce ſuæ eloquẽtiæ nõ ſucciderit. Nũqꝫ enĩ pepcit hæreticis ſicut ipſemet aſſerit ſed oĩ egit ſtudio ut hoſtes eccleſiæ eiuſ quoqꝫ hoſtes fierẽt. Has et Ruffini uiri erudititiſſimi ſuiqꝫ collegæ cũ quo mella ſanctarũ ſcripturarũ cõſueuerat lãbeꝫ ido iimicitias dĩ icurriſſe qr cũ ꝙ arbitrii libertate parue ſentiẽtẽ uehemẽter correxerit. Cuius zelũ pro fidei rectitudine rõana eccleſia a deo approbauit ut beatus papa Gelaſius ſcripturarũ ſagaciſſimus idagator eiuſdẽ Ruffini libros licet ꝑclaro ſermõe editos repudiare uideatur. Hoc in ſuis decretalibs mandãs Ruffinus uir religioſiſſimus plurimos eccleſiaſtici opis edidit libros nõnullas ẽt ſcripturas iterptatus eſt: Sed qm̃ beatiſſimus Hieroĩus in aliqbs eũ de arbitrii libertate notauit: illa ſentius q̃ ꝑdictus beatiſſimũ Hieronimũ ſentiũ cognoſcimus. Et nõ ſolũ de Ruffino ſed ẽt de uniuerſis quos uir ſupra mẽoratus zelo dei et fidei religione rephẽdit. Ites Origẽis opuſcula q̃ uir beatiſſimuſ Hierõymus nõ repudiat legẽda ſuſcipimus reliqua uero oĩa cũ auctore ſuo ẽe dicimus renuenda.

Capitulum Decimum nonum

INTER ꝑclara uero ſtudioꝝ ſuoꝝ opuſcula ſcripſit librũ de illuſtribus uiris a ſactis apoſtolis uſqꝫ ad ſuas ætatẽ imitatus Trãquillũ græcumqꝫ Apolloniũ: Et poſt catalogũ pluriorũ ſe quoqꝫ i calce uolũinis q̃i abortiuũ et minimũ oĩũ chriſtiãorũ poſuit Ubi ſibi neceſſe fuit uſqꝫ ad quartũdecimũ Theodoſii pricipis ãnũ q̃ ſcripſerat breuiter ãnotare cõmemorãs iter cætera q̃ paſſ:ꝫ ſupra notata ſũt qd̃ ſcripſerit altercatione Luciferani et Theodoxi. De locis librũ unũ De eſſentia dĩ librũ unũ. Hebraicorũ noĩuz librũ cõtra pelagiũ librũ Epiſtolarũ ad diuerſos librũ unũ ad Marcellã epiſtolarũ librũ unus ad Paulã iquit et Euſtochiũ qr quottidie ſcribũtur icertus ẽ nũerus. Quis nãꝫ tãta poteſt legere quãta ſcripſit Hieronymuſ? Quis ardentẽ in ſcripturis aĩuz et feruẽtẽs i dei ſeruitio nõ miretur? Quis eũ nõ potius ãgelũ q̃ hoies dixerit dum nulli magis cõgruat illud propheticũ Labia ſacerdotiſ cuſtodiũt ſciẽtias et leges requirẽt ex ore eius: qr angelus dñi exercituũ eſt. Certe ſi manẽs i carne ſecundus hoies ãbulaſſet ad tãtuz culmẽ ſciẽtiæ nullatẽus ptiſſet. Sꝫ neqꝫ cupet diſſolui cũ Paulo niſi ſe cũ chriſto cõſideret inter ãgelos regnaturus: Uerus qr de mũdo triũphauerat q̃i de laboris ꝑmio ſecuruſ ad Heliodorũ loquebatur crede mihi neſcio quid plus lucis aſpicio libet ſarcina corporis abiecta ad purum ætheris uolare fulgorem.

Capitulum Uiceſimum

TANTA deniqꝫ laſſitudine fatigatuſ eſt ut ẽt i ſtratu ſuo iacẽſ fũiculo quẽ in trabe ſuſpẽderat ſuſpinis mãibus apphẽſo erigeretur ut uidelicet officium monaſteri prout poterat exhiberet Nihilominus tamen ſenſus ſyncæritate uigebat ad rationem reddendam undecũqꝫ interrogatuſ fuiſſet. Nam et beato Auguſtio Hipponẽſi Epiſcopo ſuis eũs q̃ſtionibs propulſanti Immo abyſſo abyſſũ iuocãti pleniſſime ſatiſfecit et ſe uelut emeritũ idicãs his eũ uerbis a ſui prouocatione deterret Nos noſtra hũimuſ tempora et cucurrimus quãtuz potuius nũc te currẽte et lõga ſpatia trãſmeãte nobis debetur otius. Simulqꝫ ut cũs uenia honori tuo dixerim ne ſolus mihi de poetis propoſuiſſe aliquid uidearis: memẽto daretis et entelli et uulgariſ prouerbii quod bos laſſus fortiter pedem figat. Ad quod beatus Auguſtinus ſuppliciter reſpondens ait: Cur itaqꝫ conor cõtra cõtractũ fluminis: et non potius

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ímbre pfuſos ut incredulis fidē facerē ex dolore. Nec
uero ſopor ille ianis fuit aut uana ſomnia quibus ſæpe
deludimur . teſtis ē tribunal ante qd́ iacui: iuditium teſ
tis quod timui: ita mihi nūq̄ cōtigat i talē icidei quæ
ſtionē liuētes habuiſſe me ſcapulaſ: plagas ſenſiſſe poſt
ſomnium: et tanto dehinc ſtudio diuina legiſſe quanto
mortalia ante nō legeram .

Capitulum Decimum quartum

POST hæc cuꝫ quadā die ſcripturas
ſanctas fratribus ex more diſſereret
ſubito tribus claudicās quarto ſuſpē
ſo pede clauſtra cœnobii leo ingēs in
greditur: Cumq̄ſ fres territi fugā ar
ripuiſſēt uir dei uelut hoſpiti aduētanti ſe obtulit et itel
ligēs plantā eius a ſētibus uulneratā præcepit fratribꝫ
ut terrore depoſito curaꝫ ipſius gererēt: quod cuꝫ ſoli
cite fieret omni ferocitate depoſita ita leo māſuetus ef
ficitur ut ei fres iuſſu beati Hieronymi aſinus quēdaꝫ
cōmitterēt quē cuꝫ ab opei redeuntē i paſcuis cuſtodi
ret Accidit interea una dierū ut ſoporato leone nego
ciatores quidaꝫ qui ægyptus adibant: uidētes aſinum
ſolitagus incedētē cupiditate uicti ſuo eum cōitatui ag
gregarēt Expergefactus autē leo cuꝫ cōitaſſibi beſtiaſ
minime īpeniſſet confuſuſ ad monaſteriū īdūt quaſi cul
pæ conſcius cōune īceptaculū ſolus ingredi non aude
bat Quod fratres una cum beato Hieronymo ppēdē
tes abſētē aſinuꝫ ab illo eſtimant deuoratum Nolētes
tamē eum exaſperaī. Abducti ei animalis opus iniun
gunt ut ſcilicet ea ferret onera quæ prius geſtare aſinus
cōſueuerat. Nec mirū fratribꝫ inocēter uiuētibꝫ leones
obſequiuꝫ præbuiſſe: cuꝫ i teſtimoniuꝫ primæ creatōnis
Legamus uiris ſanctis et deo humiliter famulātibꝫ et
leones et uolatilia miniſtraſſe: et rictus ceſſaſſe ferarum
et uenenuꝫ nō nocuiſſe ſerpētū Itaq̄ cū leo iniunctus ſi
bi opus idefinēter exequitur die quadā de ſublimi pro
ſpiciens præfatos uiatores uidet eminus uenientes et
cū camelis eorū ſuus ſocius comitātē. Mox q̄i depre
hēſis hoſtibꝫ imane rugiens: et cōtra eos uehementer
inſiliēs hoīes i diuerſa diſperſit: camelos aūt onuſtos
una cū aſino cogēs ad clauſtri portā d̄duxit. Mirati fra
tres cuꝫ hoc beato retuliſſent hieronymo: iuſſit ille de
poſitis oneribꝫ camelorū pedes ablui: eiſq̄ pabula ap
poni: atq̄ aduētātibꝫ hoſpitibꝫ cōuiuium præparari: et
ecce illi cōtinuo uenīētes ad ſancti patris ueſtigia ſe pro
ſtrauerūt de cōmiſſo furto ueniam poſtulātes. Qui eos
benigne ſuſcipiēs ad cellā hoſpitus cū magna hilaritate
d̄duxit. Vidētes illi tātā i dei ſeruo clementiā mediū
olei qd̄ de ægypto attulerāt monaſterio obtulerunt: qd̄
q̄ ſingulis ānis taꝫ ipſi q̄ hæredes eorum plenaꝫ olei
hineidem afferrēt cœnobio deuotiſſime ſpoponderunt
Quos beatus Hieronymus benigna cōmonitione refe
ctos: et ſpirituali benedictione roboratos i pace dimiſit.

Capitulum Decimum quintum

INTEREA uenerabilis Paula cu
ius ſupra fecimus mētionem āmirās
religioſaꝫ uitā reuerendorū epiſcopo
rum Pauli ſcilicet antiocheni et Epi
phanii ſalaminæ Cypri quos ſedes
apoſtolica pro quibuſdā eccleſiaſticis negociis dimebat
eorū accēſa uirtutibꝫ urbē romā imo babyloniam deſe
rere cogitabat. Illis itaq̄ ad ſedes proprias remeātibꝫ
relictiſ hæc filiis Toxotio ſcilicet et Ruſina facultatibꝫ
deſertis ſola Euſtochio comitāte toto cū eis deſiderio
nauigauit. Deīq̄ poſt multa pericula imēſoſq̄ laboreſ
igreſſa hieroſolymā cū ſc̄a loca ſtudioſiſſime perluſtrſſet
reuerſa bethleem diuerſorius pegrinorū ac cellulas mo
naſteriaq̄ cōſtruxit De quibꝫ ſcilicet monaſteriis beato
diſponēte Hieronymo unū tradidit uiris gubernādum
uirgines aūt quas de diuerſis ptibꝫ cōgregauerat i tres
turmas monaſteriaq̄ diuiſit. Inter quas tāta ſe humili
tate deiecit ut qui eam uidiſſet: extremā crederet ēe ācil
larū. Hæc itiens ſorores ſuas circa cultū ſactæ dei geni
tricis ac uirginis deuotiſſimas beato Hieronymo una
cū filia ſupplicauit ut de ipſius aſſūptione ſermonem fa
ceret mirifica eiuſdē uirginis præconia cōtinētē Quarū
pias petitiones uir piter deuotis admittēs cū ſūma di
ligētia qd̄ rogabatur ipleuit. Sane iter inumeroſ tracta
tuſ quos ad diuerſos miſit ad quādā uirgiēs Aſellā no
ie ſcripſit epiſtolā i qua pro bñ amitate ſibi ab ea exhibi a
gratias ei refert et ab oli impoſito ſibi crimine innocētē
ſe aſtruēs æmulorꝫ ſuorū inuidiam icrepat quos et i iſtā
tæ Paulæ diſceſſu ſuſurraſſe acceperat Huius autēꝫ ta
lis eſt textus .

Capitulum decimum ſextus

SI TIBI putem gratias a me referri
poſſe nō ſapiaꝫ potens ē deus ſuper
perſonaꝫ ſanctæ animæ tuæ reſtituē
quod meretur. Ego eniꝫ idignus nec
eſtimare unq̄ potui nec optaī ut mi
hi tantū in chriſto largireris affectuꝫ: et licet me ſcelera
tuꝫ quidā putēt: et flagitiis omnibꝫ obrutuꝫ: et peccatiſ
meis etiā hæc parua ſunt tamē tu bene facis qd̄ ex tua
mente etiā malos bonos putas Periculoſus quippe ē
de ſeruo alterius iudicaē et nō facilis uenia parua dixiſ
ſe directis ueniet uēiet illa dies et mecū dolebis ardeē
non pauo ego probroſus: ego uerſipellis et lubricuſ ego
mēdax et ſathāæ arte decipiēs quid iſtas aſtutiaſ hæc uel
credidiſſe uel finxiſſe de iſontibꝫ: an etiā de noxiſ cre
dere noluiſſem: oſculabātur quidā mihi manus: et ore
uipereo detrahebāt: dolebāt labiis corde gaudebāt: Vi
debat dñs et ſubſannabat illos: et miſeruꝫ me ſeruum
ſuuꝫ futuro cū eis iuditio reſeruabat. Alius inceſſus me
uꝫ calūniabatur: et riſus Ille uultui detrahebat: hic i ſim
plicitate aliud ſuſpicabatur. Pene trieūio cum eis uixi
multa me uirginū crebro turba circūdedit diuioſ libros
ut potui nōnullis ſæpe diſſerui: lectio aſſiduitatē aſſidu
itas familiaritatē familiaritaſ fiduciā fecerat. Dicāt quid
unq̄ in me ſenſerit aliter q̄ chriſtianū decebat. Dicant
ſi pecuniā cuiuſq̄ accepi Si munera uel parua uel ma
gna nō ſpreui i māu mea æs alicuius ſonuit: obliquus
ſermo oculus petulās fuit ? Nihil mihi aliud obiicitur
niſi ſexus meus: et hoc nūq̄ obiiceretur: niſi cū hiero
ſolymā Paula proficiſcitur: Iſti crediderunt mētienti
cur non crediderūt negāti? Idē ē homo ipſe qui fuerat
Fatetur iſontē qui dudū noxiū prædicabat: Et certe ueri
tatē magis exprimūt tormēta q̄ riſus Niſi quia facili
us creditur aut nō fictū ut fingatur impellitur. Ante q̄
domū ſanctæ Paulæ noſſeꝫ i me urbis ſtudia cōſolabāt
omniuꝫ pene iuditio dignus ſacerdotio ſummo arbitra
bar: Beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat: dice
bar ſcūs dicebar humilis et diſertus nūquid domū ali
cuius laſciuioris igreſſus ſum ? nunquid me ueſtes ſeri
cæ nitētes gēmæ: picta facies auri rapuit ambitio? Nul
la fuit aliquādo matronarꝫ romæ quæ meas poſſet edo
mare mētē: niſi lugens atq̄ ieiunāſ ſqualens ſordibus
fletibuſ pene cæcata quā cōtinuiſ noctibꝫ dñi miſericor
diam deprecantes ſol ſæpe deprehēdit Cuius cāticum
pſalmiſta: ſermo euāgeliū deliciæ cōtinētia uita ieiuniū
Nulla me aliquādo potuit delectare niſi illa quā nūq̄
manducantēꝫ uidi Sed poſtq̄ eaꝫ pro ſuæ meritoꝫ caſti
tatis uenerari colore ſuſcipere cœpi omnes ilico deſer
uere uirtutes. O inuidia primum mordax tui O ſata
næ caliditas ſemper ſancta perſequens. Gratias autēꝫ
ego domino deo meo: dignus ſuꝫ quem mūdus oderit

dum omnia quæ ſibi mandauerat dominus uniuerſis
gēnbꝫ ut ſentes euelleret deſtrueret: diſpderet et diſſi
paret et ſapiētiā uerā ſemiaret ædificaret atq3 plātaret
Hic eſt fratrū amator: hic eſt qui populo chriſtiāo tot li
brorum uolūīna ex linguis hebraica et græca in latinū
nō paruo pōdere tranſtulit. Eccleſiæ officium primitus
ordinauit et totius ſacræ ſcripturæ aſpa fecit plana. Cer
te in huius lūīne uidimus lumen: et pane ſuæ ſalutiferæ
doctrinæ paſti ambulāuī uſq3 ad mōtes dei oreb. Hic ē
flumē aquæ uiuæ ſplendidū tāq̄ cryſtallū procedēſ de
ſede dei in eccleſiæ medio et ex utraque pte eius lignū
uitæ afferens fructus tpre ſuo: cuius folia ligni ſunt ad
gentiū ſanitates. Uir iſte in populo ſuo mitiſſimus ap
paruit a deo dilectus ēt hoibꝫ orat nūc pro eccleſia ſā
cta uas uere admirabile oī ornatus lapide pcioſo opus
excelſi. Uex tñ de hoc quid plura dicā: cuius enarrāt
cæli glorias eius et opa ſcripturaꝝ manuus eius ānun
tiat firmamentus. Nec ſūt loq̄læ neq3 ſermones cuius
non audiāt doctrinæ uerba cū i omnē terrā exiit ſonus
eius O ineffabilis miſericordia ſaluatoris: q̄ tot gratia
rū cumulos in Hieronymo adunaſti: ut ad ea q̄ plene
ſolus poſſidet pene nulli hōmū niſi pticulariter fas ſit
aſpirare. Hic certe dux miæ fidei ad ſe currētes i cæli cō
trabit arcē: Hunc p cæteris potioribꝫ ornatus inſignius
dignitatus i cānleis et i prouerbiis opationibus et in
terptationibꝫ miratæ ſunt gentes. Cuius nota eſt facta
in populis uirtus. qm̄ ipletus fuit q̄ſi flumen ſapientia.
Sed ut uera dicā uæ illud reginæ Sabae Maior eni
eſt ſapiētia et opa ſua q̄ rumor quē audiuiſ. Quā certe
bōus ē iſte his qui recto ſunt corde: qm̄ malitiam ſēp
odiuit: fecit enis mirabilia in terra nr̄a. Sub ūbra illiuſ
ſedimus: et fructus eius dulcis gutturi nr̄o. Quanta āt
de eo audiuius et cognouimuſ quomō annūtiabimus
At quis ego ſus ut narrē laudes et uirtutes eius et mi
rabilia q̄ fecit? Sed qm̄ nō ſus eloquens ab heri et nu
dius tertiuſ et breuiter dicā ſi uultis accipe. Joānes ba
ptiſta ipe eſt uterq3 uirgo uterq3 heremita De Joanne
dicitur. Erat Joānes ueſtituſ pilis cameloꝝ in deſerto.
De ſe ides Hieronymus dicat Horrebāt ſacco mēbra
deformia et ſqualida cutis Situ æthiopiſſæ carnis ob
duxerat. de Joāne iterum locuſtas et mel ſilueſtre ede
bat. De ſe iteꝝ Hieronymus dicat d̄ cibo et potu taceo
cum ēt languētes monachi aqua frigida utantur. et co
ctus aliquid accepiſſe luxuria ſit. Quid plura Jlle pro
pter iuſtitias martyriſte uero et ſi eius ſpiritus materi
ale ferrus non abſtulit tñ martyrū pmiū nō eſt expers
Duplex nāq3 martyrū unū ſuccūbere gladiis ipiorū:
alterus infirmitatibꝫ et aduerſitatibꝫ in aio patientiam
cuſtodire. Certe hic eſt uere martyr: qui pp iuſtitiam
et māſuetudinē et ſalutifera ſuæ doctriæ uerba i huius
mūdi lachrymaꝝ ſalo certamē forte a maioꝝ cœtu ui
riliter ſupportauit ſciens q̄m omnius fortior eſt ſapien
tia: nec ipſe geſſit in cōſpectu dei: ſed in oibꝫ tribulatio
nibus ſuis inuocans dñm non peccauit labiis ſuis: nec
ſtultus aliquid cōtra deū locutus eſt. Taceam nāq3 q̄d
tribulationes labores afflictioneſ cruciatus agones
flagella famem ſitim amaritudines carnis tentationes
tēpeſtates abſtinēnas uigilias pegrinationes nuditateſ
ieiunia erūnas: Et nō hæc: ſꝫ grauiora et inumerabilia
propter chriſti ieſu nomē in ſuo glorioſiſſimo ppeſſus
eſt corpore ut ides loquitur. Stabā i heremo cōſtitutuſ
et in illa uaſta ſolitudine q̄ exuſta ſolis ardoribꝫ mona
chis horridū pſtat habitaculus cogitans me romāis potī
ri deliciis: quotidie gemitus: quotidie lachrymæ et ſi
qñ me ſomnus imminēs oppſiſſet repugnantes ūd hūo
uix oſſa hærētia collidebā. Horrebāt ſacco mēbra dfor
mia aqua frigida lāguens utebar et coctū aliquid acce
piſſe luxuria ſit. Cutis mea propter icōmoda ſquallida
carnis æthiopiſſæ ſitus eduxerat. tñ ſocius ſcorpionus
tantus et feraꝝ ſæpe choris intereras puellarꝫ et in fri
gido corpore et in pmortuo iam hoie ſola libidinū icē
dia bulliebāt. Teſte deo memini me diē crebro iunxiſſe
cum nocte: nec a pectoris ceſſaſſe uerberibus donec in
bēte dño rediret tranquillitas flebā cōtinue et repugnā
tem carnes ebdomadaꝝ inedia ſubiugabā: Cellulā me
am quaſi cogitationū cōſciā ptimeſcebam: et mihimet
iratus et rigidus ſolus deſerta penetrabā. Et ſicubi con
caua uallius et prupta mōtiū cernebā: illud meæ miſer
rimæ carnis erat ergaſtulus ibi meæ oiōis locus: quis
ergo infirmatus eſt et nō ipſe? Quis ſcādaliſatus eſt et
non ille? Sed ſi infirmitatibꝫ et laboribꝫ laudādi ſunt
ſancti: certe et hic laudādus eſt. Uenias āt ad cōtumeliaſ
et pſecutiones quas ab iprobis et falſis ptulit fratribꝫ
in huius ualle miſeriæ. Quid aliud in hoc mundo fuit
ſua uita niſi q̄dam iugis aduerſus impios hæreticorus
et maloꝝ oius cuneos pugna cōtinuuq3 certamē? Su
per eus rugierunt ut leones hæretici qm̄ corripuit eos
et tabeſcere fecit ſicut araneas aias eorum et fructus
eoꝝ de terra pdidit et ſemē eorum a filiis hoius Ape
ruerūt in eus clerici laſciuiis ꝯditiora ſua et deſpexerūt
eus et locuti ſunt labiis doloſis et odio iniquo oderūt
eum qm̄ eorus inſectatus eſt uitā peſſimā et crimina.
Circundederunt eū canes multi: et tauri pingues obſe
derunt eus Et inſurrexerunt i eus teſtes iniqui acuētes
linguas ſuas ſicut ſerpentes: et uenenus aſpidus ſub la
biis eoꝝ. Cogitationes malas in corde tota die cōſtitu
entes pſia ſupplātantes greſſus eius: Et funes extēde
runt in laqueos pedibꝫ eius: ut delerent de terra mēo
riam eius: et eiicerent eus de nationibꝫ ut obprobriū
fieret uicinis ſuis Sup romanū populū fuit magnificē
tia eius et uirtus eius mirabilis in uerbis et ſanctis i
oibus opibꝫ ſuis. Alleuās corruētes: ſoluēs cōpeditoſ
illuminans cæcos: et dirigens iuſtos: dans fortitudinē
et uirtutem plebi dei: et q̄ſi tuba altiſonās ānūtians cū
ctis iniquis ſcelera portas peccatoꝝ et uectes ferreos
cōfregit rōphea doctrinæ ſuæ. Audientes āt hæc impii
diſſecabantur cordibꝫ ſuis: et ſtridentes dentibꝫ in eus
cogitauerūt et locuti ſunt nequitias. Arcus ſuus teten
derūt et illum parauerūt et in ipo parauerūt uaſa mor
tis. Cum āt eſſet plenuſ ſpiritu ſancto in oīōibꝫ et opi
bus bonis pſeuerās uitia mortificās bōa uiuificans ſu
ſcitans de puluere egenū et de ſtercore erigēs paupes
qm̄ nō in uiribus equi neq3 in tabernaculis uiri bnpla
citum fuit ſibi. Nec ſperauit in diuitiis: ſed fortitudine
domini coroboratus nō formidauit aduerſarios ſuos
ſed ſup ipſos correctionibꝫ et doctrinis ſanctis tonauit
dans impiū regi ſuo et ſublimās cornu chriſti ſui. Ali
os docens laborādo ſicut bonus miles chriſti ſciēs q
nō coronabitur qui in agone certat niſi legitime certa
uerit. Uidentes autes hæc uiri iniqui irati ſunt et dolo
res cōphenderunt eos: quia ſunt generatio praua et p
uerſa filii in quibꝫ nō eſt fides in ipſis Et exacerbaue
runt eus in conſiliis et abominationibꝫ ſuis ad iracun
diam cōcitauerunt ſpm: Et pdito cōſilio ſine diſciplina
ueſte muliebri irridenteſ et tāq̄ uiro luxirioſo et i quo
ineptū fecerunt unāimiter in eus et eiecerūt eū extra
romanam ciuitatem. At ille benignus et patiens humi
lis et manſuetus eorum ueſaniæ locum dans proiciēſ
poſt tergum ſuū omnia peccata eorus recedens inde p
grauit. Conſtantinopolim ad antiſ iem ſanctiſſimū Gre
gorium nazanzenum. O uir ineffabiliſ uirtutis uas ad
mirabile: o ſplendor patientiæ et Lampas præfulgida.
O diadema honoris et gloriæ angularis lapis firmiſſi
mus exēplar innocētiæ colūna aurica et totius eccleſiæ
fundamētū eus plus tūderis mius cōfunderis Agnus
innocēs quid loq̄ris pſſus colla tot iugis gratias ago

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

uenais deſpcor? Obſecro ut ſi te læſi dimittas mihi: et ſi
bos ut tibi uideris laſſus ſenectute ſorte corporis nõ ui
gore animi tñ i area dominica fructuoſo labore deſudas
Ecce ſum ſi quid perperã dixi fortius fige pedes. Non
mihi moleſtũ ẽe debet põdus ætatis tuæ dũmõ cõtera
tur palea culpæ meæ. Præterea i libro quẽ cõtra errorẽ
Juliani manichæi deſcripſit qui nuptias uolebat dãnari
Quod uero ex eis naſceretur ab omni ẽẽ liberum obli
gatione peccati. Dum plures cõtra eius peſtiferũ dog
ma catholicos teſtes itroduxiſſet: ita eũdẽ præferẽs in
tulit Nec ſanctũ Hieronymũ preſbyterũ cõtẽnendum
arbitreris qui græco et latino iſup hebræo eruditus elo
quio ex occidẽtali ad oriẽtalem trãſiens eccleſiam in lo
cis ſanctis atqꝫ i litteris ſacris uſqꝫ ad decrepitam uixit
ætatẽ Cuius nobis eloquiũ ab oriente i occidẽtem ad
i nſtar ſolis lãpas reſplẽduit. Omnes dẽiqꝫ qui ãte illũ
aliquid ex utraqꝫ orbis pte de doctrina eccleſiaſtica ſcri
pſerant legit nec aliam de hac re quam prædixi tenuit
promiſitqꝫ ſententiam.

Capitulum uiceſimumprimum

IGJTUR beatus Hieronymus
poſtq̃ ex ſcriptorum ſuorũ copia in
expugnabilẽ eccleſiæ chriſti turrẽ con
tra iacula hæreticorũ erexerat: octoge
ſimo octauo ætatis ſuæ ãno Jmperii
aũt Theodoſii iunioris duodecimo in ſenectute bona
migrauit ad dñs Sanctæ autẽ ac uenerabiles fœminæ
Paula ſcilicet et Euſtochiũ exemplo et cõmonitionibꝫ
eius ſæculi cõtẽptrices et crucis chriſti baiulæ ãte eius
obitũ uocãte ſponſo migrauerãt: Porro beatus Hiero
nymus dũ aduiueret ſcalpẽdo ſaxũ in igreſſu ſpeluncæ
dominici præſepis ſepulcrũ ſibi fecerat nõ longe a ſepul
cro prædictarũ ſanctarũ ubi ſæculi peruerſitate deuicta
ſepultuſ ẽ pridie Calẽdas octobris. Mirabitur forſitan
lector tas ſanctas perſonas habere inuidos potuiſſe mi
rãdũ uero nõ ẽ Semper enim uirtutes ſequitur inidia
Feriuntqꝫ ſummos fulmina mõtes. Nec mirum de ho
minibꝫ hæc cõtigere cũ ẽt dominus phariſæorũ zelo ſit
crucifixus: et omnes ſancti æmulos habuerit. Eſau per
ſequebatur Jacob: Saul quærebat aiam dauid: et ſalo
moni ſuſcitauerat dñs Adad idumæum. Hiezabel etiaꝫ
fugere cõpulit et omnes prophetas perſecutus ẽ popu
lus iudæorũ Paulus apoſtolus de fratribꝫ falſis cõque
ritur: et per murum demittitur ne ab hoſtibꝫ capiatur
Ac multimoda enumerans pericula et de ſe ſuiſqꝫ
ſimilibꝫ loquitur Spectaculum facti ſumus huic mun
do et angelis et hominibꝫ et nos ſtulti propter chriſtũ
Sed quod ſtultũ eſt deo ſapientius ẽ hoibus Unde et
ſaluator loquitur ad patrem Tu ſcis inſipientiã meam
ques in euangelio propinqui quaſi mentis impotẽ eſti
mabãt et aduerſarii calumniabantur dicẽtes Dæmoniũ
habet et ſamaritãus eſt et i beelzebub principe dæmo
niorũ eiicit dæmonia. Sed beatus qui dicei poteſt cũ
apoſtolo Hæc eſt gloriatio noſtra teſtimoniũ conſcien
tiæ noſtræ quõiam ſanctitate et ſyncæritate et gratia dei
cõuerſati ſumus in mundo audiens dñs dicentes. Jdeo
mundus uos odit quia nõ eſtis de mũdo: Si eniꝫ eſſe
tis de mundo mundus quod ſuum erat diligeret. Peri
culoſuꝫ eniꝫ eſt dixiſſe mala de bonis et ſicut exprobra
tio ad coronã Jta exprobrãtibꝫ ad damnationis cumu
lum cedit. Quod et beatus Auguſtinus teſtatur dicens
nemo laceret ſeruos dei quia nõ expedit lacerantibus
Seruis quidẽ dei merces falſis detractiõibꝫ creſcit: ſꝫ
creſcit etiaꝫ pœna detrahentium. Nam non ſine cauſa
dictum eſt Cũ uos oderint homnes et exprobrauerit
mentientes gaudete et exultate: quia merces ueſtra co
pioſa eſt in cælis. Jtaqꝫ cõſolemur inuicem in uerbis

iſtis benedicentes dominũ in uniuerſis uiis ſuis Qui
uiuit et regnat deus in ſæcula ſæculorum Amen.

Poſt uitam beatiſſimi Hieronymi in calce uoluminis
tranſitũ ipſius ſubdendum duxi quẽ Euſebius eius
diſcipulus non tam claro q̃ deuoto ſermone cõſcripſit

Jncipit epiſtola beati Euſebii ad beatũ Damaſiũ portu
enſem epiſcopũ et ad Theodonium Romanorũ Se
natorem de morte beati Hieronymi doctoris eximii.

PATRJ REUErẽdiſſimo Damaſo
portuẽſi epiſcopo et chriſtiãiſſio The
odonio Romanorũ Senatori Euſe
biuſ olim Hieronymi ſanctiſſimi diſci
pulus nunc uero eodem orbatus lu
mine pium dolorem et ſuauiſſimum
gaudiũ multifariãs multiſqꝫ modis oliꝫ deus locutus
eſt omnibꝫ nobis per ſuũ dilectiſſimuꝫ filiuꝫ ſanctum
hieronymũ i ſcripturis ſanctis in uirtutibꝫ et prodigiis
multis quæ per illuꝫ fecit ipſe dñs in medio noſtri ſicut
uos ſcitis de quo etiãs et nos teſtes ſumus: qui eum
uidimus et oculis noſtris ſanctitates perſpexius et ma
nus noſtræ cõtrectauerũt de uerbo eius ſcientiæ et doc
trinæ quibꝫ uita manifeſtata eſt Quod aũt uidimus et
audiuimus ãnuntiamus uobis. Eramus eni tãq̃ oues
errantes erroribꝫ et ſuperſtitioſis fabuliſ non audiẽtes
ſanam doctrinã ſed coacerũãtes ſibi pſeudo prophetas
qui iſurgentes i populo magiſtri mẽdaces itroducebãt
ſectas uariæ perditionis donec iſte illuceret dies qui
tanq̃ ſol refulgens quinquaginta annis et ſex menſibꝫ
multis laboribꝫ et erumnis in lectiõibꝫ et uigiliis ut no
bis frangeret panẽ doctrinæ deſudans tenebras errorũ
profugans et cunctos a perditione liberans effulſit in
templo dei. Jncipienſqꝫ ab oriente uſqꝫ ad occidentes
afferens bella hæreticorũ eorũ arcuꝫ conterens: arma
et ſcuta ſua cõbuſſit igni quoniam in ipſo deus poſuit
prodigia ſuper terras ut nomẽ ſuũ manifeſtũ fieret in
nationibꝫ. Deinde pertranſiẽs uſqꝫ ad fines terræ ſanã
do oppreſſos: ab hæreticoꝝ erroribꝫ illũinãdo mẽtes
hominũ ſcripturaꝝ enigmata reſerãdo ſoluẽdo nodos
obſcura dilucidãdo: dubia exponẽdo cõfutãdo et corri
gendo falſitates et ueriſſima ex linguis q̃ plurimis ad
unando ut nobis notas faceret uias uitæ et noſ adiple
ret gaudio lætitia et exultatione templũ dñi corrobora
uit et eius aditus ad inſtar lucernæ non ſub modio ſed
ſup cãdelabrũ i dñi aula poſitæ dominico irriguo roꝛ
pleniſſime fœcundatæ poſteris omnibꝫ ſua uerborum
cæteris elegãtia ſingulari excellẽtius aliis omnibꝫ pate
fecit ut irent in ciuitatẽ habitationis et locum gloriæ in
uenirent: Et ne fierẽt uelut priores eorũ genus parna
rũ quos dirext et liberauit ab errorum perditione Cus
eni ſim ſicut ſtipula ãte facies uẽti et ſicut lutũ platearũ
balbutiẽs et loqui neſciẽſ ſic uerba plene formaꝛ ualẽs
Quid iptiar uobis cariſſimi pães et doi ſuæ laudis Nẽ
pe iuxͣ illud apli Si liguis hoim loquar et ãgeloꝝ ſuũ
laudãdi gñs necdũ attigerẽ Jcirco ñ i arcu meo ſpabo
nec gladius meuſ ſaluabit me ſꝫ dñs erit illũinatio mea
Qui docuit et docebit manũ meã ad ſcribẽdũ et diriget
linguam meaꝫ ad loquenduꝫ ut quondã aſinæ balaam
quoniaꝫ ipſius eſt regnum et imperiuꝫ et dominatur a
mari uſqꝫ ad mare: et a flumine uſqꝫ ad termios orbis
terraꝝ in cuius cuncta ſunt poſita ditiõe: corã quo pro
cidũt reges nec eſt qui ſuæ poſſit obſiſtere uolũtati quo
niã oia quæcũqꝫ uoluit fecit i terra mari et i abyſſis Et
ſic lingua mea tanti uiri laudem meditabitur et nomen
ſuum ãnunciabit uniuerſis: Hic uere fuit ille iſrahelita
in quo dolus ñ fuit electus ſecũdũ cor domini ad loqu

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Qui timet deū faciet bona:et demorabitur in bōis āi
ma eius et ſemē eiuſ hæreditate poſſidebit terrā. Quo
niam firmamentū ē dñs timentibꝫ eū:et teſtamentū
ipſius ut māifeſtetur illis. Si quid boni facitis cū ma
gna cautela timeatiſ. Multi bona faciūt quoꝝ fructuſ
ſubripit humanæ laudis appetitus. Decē fuerūt uirgi
nes et tamē mediæ a cæli hoſtio ſūt excluſæ heu quot
quot hodie ſunt ſacro renati baptiſmate chriſtiano ſū
gūtur noie:quibꝫ foret meliuſ nō fuiſſe. Eſt eni gehen
nalis pœna paganoꝝ infinito minor ꝙ maloꝝ chriſti
anorū. Utinā nō foret taliū maior pars. Nauis undi
qꝫ ſana unico ſubmergitur foramine. Errauerūt hoieſ
in hac ſolitudine alii colla iugo auaritiæ ſubmittentes:
alii luxuriæ fœditate ut turpiſſime ſues deturpati. Alii
circa inutilia diripienda occupati:unde abiecto rationis
uſu coopātes ut iūenta inſipiētia:et utinā ſimiles eſſēt
illis uiā ciuitatī nouæ hieruſalē nō īuenerūt. In regnū
cælorū reprobꝫ nulluſ ingreditur cētuplo arta eſt uia
eius ꝙ creditur ꝙuis larga ſit uere timētibꝫ eū. Timē
ti centurioni promittit chriſtus ad eū accedere ꝑſumē
ti regulo cum illo chriſtus ire denegat. Uere non oēs
hodie obediūt euāgelio. Ueniet dicebat apoſtolus tē
pus in quo ſanā doctrinā nō ſuſtinebunt hoies: Plu
res ꝑdicant:ſed nō oēs ueritatē ꝑdicant. Simplicium
corda in peccatis alligāt alligāt ōera grauia i peccatis
minimis in grauibꝫ oculo trāſeūt conniuēte. Et enī do
ctor falſus gladius anceps huic ſcindit ope et exemplo
huic perimit et interficit uerbis doloſis et iniquis. Quo
modo ignis frigiditatē donat:aqua caliditatē? Lapis
quomodo ſurſum graditur? Uir luxurioſus quomō ꝑ
dicabit caſtitatē? Et ſi ꝑdicat quæ audientibꝫ inde ueīet
utilitas? Quid poteſt dicere audiens niſi quare uoce ꝑ
dicas q̄ ope denegas? bn̄ loquens ore et male uiuens
ope ſemetipm̄ dānat. Ecce quantū ſit deo acceptabiliſ
talis ꝑdicatio oñditur ꝑ pſalmiſtā peccatori dixit deus
Quare tu enarras iuſtitias meas et aſſumis teſtamētū
meū ꝑ os tuū? Tu uero odiſti diſciplinā:et proiecisti
ſermones meos poſt te. Multi legunt grādia adiſcūt
ardua ſubtiliter diſputāt:ornate loquūtur:ut a populo
honores capiāt mgr̄i i plebibus nominētur et nihil fa
ciūt. Si expto creditur:mihi credite Plus mouet cor
da hoiꝫ uitæ ſanctitas ꝙ ornata eloquia facite et po
ſtea prædicate. Cœpit ieſus facere et poſtea prædicare
ualet facere ſine ꝑdicare ſed nō ꝑdicare ſine facere. Nō
dixit dñs qui ꝑdicauerit uolūtates pr̄is mei: ſed qui fe
cerit nō uitupero ꝑdicationē:niſi non facientibus ea q̄
ꝑdicant. Subtilius uerboꝝ doctor tātū et nō opeꝝ ē
q̄dam leuis aurium inflatio et ueritatiſ fumus cito ſine
fructu pertranſiens. Intelligite fr̄es intelligite quæ dico.
Multo plus meretur qui facit et ꝑdicat:ꝙ qui facit et
tacet. Si bonū ſolū facio mihi ſolus proſum. Et ſi ꝑdi
cans facio et mihi et aliis. Unde qui ad iuſtitiā erudi
unt plurimos erunt q̄ſi ſtellæ in ꝑpetuas æternitates.
Sicut enī ſancti ꝑdicatores lux ad illūinādū: ꝑ eoꝝ
doctrinā corda caligantia et tecta nube peccati chriſto
uero lūine qui lucet i tēebris illūinātur. ſūt ſal etiā ad
condiendū uerbū dei q̄d cibus eſt aīæ ꝯpibus homo
Cuilibet ſcienti iniūgitur ꝑdicationis officium dūmodo
faciat. Immo ut plus dicā Qui ſcit et ſolū facit et alioſ
nō docet tenebitur dño reddere ratonē. Sus enī iuxͣ
apoſtolū Ioānes Qui odit fr̄em ſuū hōicida eſt:et qui
habuerit ſubſtātiā mūdi et uiderit fr̄em ſuū neceſſitatē
patientē et clauſerit uiſcera ſua ab eo quomō manet
in eo charitas dei? Quāto magis qui uiderit fr̄em ſuū
errantē:et mortalibꝫ oppſſū criminibꝫ:et nō miniſtra
uerit ei uerbū doctrinæ ille qui doctus ē homicida et
ſine caritate eſt. Timeatis o doctoreſ et rectores quibꝫ
iniūgit dñs ꝑdicationis officia ut populo ſuo uerbū

dominicū miniſtretis. Quot enī uel uro exēplo uel
ueſtri negligētia peccatis moriūtur: tot dñs de manu
ueſtra requiret quanto enī eſtis altiores gradu tanto
maioribꝫ cruciabimini cruciatibꝫ. Nō eſtis dñi ſed pa
ſtores. Unus dñs eſt et unus paſtor principalis:qui
cognoſcit oues ſuas et exquirit eas de māibus ueſtriſ
Heu quot hodie i eccleſia nō paſtores ſed mercenarii
ad quos nihil ꝑtinet de ouibꝫ ieſu chriſti. Quinimo ut
uera dicā ipſimet ſunt lupi rapaces qui et oues rapiūt
et diſꝑgunt. Certe nil peius nil abōīabilius ꝙ cū ille
qui cuſtodire d̄bet diſſipat. heu quid hodie i aliquibꝫ ec
cleſiæ nō paſtoribus ſꝫ deſtructoribꝫ quoꝝ non eſt po
minor factus ē ſubſtantias hoiū ac labores tāꝙ infer
nus inſaturabiliter deglutiūt et nō ſolum eos a pecca
tis nō emēdant ſꝫ ipſimet uel ex ſui negligētia uel ſuiſ
peſſimis miniſtris uel ſuis nefandis opibus eos con
trahūt ad illicita. Ita quidē dicā hos tales ſi impūes
deus relinqueret deus āplius nō eſſet. Et ideo ut ſæ
pe dictū eſt filii cariſſimi dū uiuitis ſeruite dño in ti
more:et exultate ei cū trēore: Apprehēdite diſciplinam
eius ne quādo pereatis de uia iuſta. Guſtate et uidete
filii mei cariſſimi. Iterū dico Guſtate et uidete quoniā
ſuauis eſt dñs. Diuites eguerūt et eſurierūt et dormi
entes hic et in diuitiis et uoluptatibꝫ ſuis nihil inuene
runt in manibꝫ ſuis. Inquirentes uero dñm nō defici
ent omni bono. Iunior fui et ſenui et nunꝙ uidi i ſine
iuſtū derelictum nec ſemē eius egens pane Immitato
res paupertatis eſtote ut ſequāini ueſtigia eius qui cū
in forma dei eſſet portās oīa uerbo uirtutis ſuæ In cu
ius domo ſunt diuitiæ et gloriæ ſemetipm̄ exinaniuit
formā ſerui accipiēs et paup et inops natus fuit paup
et pluſꝙ inops fuit quouſqꝫ uixit pauperrimus mortuuſ
eſt et ſepultus. Unde uulpes inquit idē foueas hēnt
et uolucres cæli nidos filius āt hominis non hēt ubi
caput ſuū reclinet. Apoſtolos ēt iubet nō portare ſac
culū neqꝫ peram. Et ieſus iuueni cōſuluit uendere q̄
hēbat et pauperibus erogare: Si chriſtū deū creditis:
eum nō falli poſſe credite Alioquin nō eſſet deus: Et
ſi ipſum nō poſſe falli creditis ipm̄ ſequimini ipoſſibile
eſt diuitiis affluere et chriſtum ſequi. Natura denegat
ut cōtraria miſceātur Aut ego fallor aut ipſi decipiētur
in fine qr mihi nō credūt dū diuitiæ ſuæ trāſeūt in ege
ſtatem: Diues hic epulabatur quotidie idutus purpu
ra et byſſo:ſed mortuus qꝛ moyſi et prophetiſ noluit
credere in tormētis poſitus ſenſit Nemo militās deo
implicat ſe negotiis ſæcularibꝫ. Nō ſaluabitur rex per
multā uirtutē ſuā:nec diues in diuitiis ſuis. eſt enim
equus diuitiarū fallax ad ſalutē nōne diuitiis cōiun
cta eſt ſuperbia et ubi ſupbia eſt ubi peius? Nōne oia
oriūtur mala ex ſupbia tāꝙ ex una radice? Cū enī di
ues factus eſt homo et cum multiplicata fuerit gloria
domus eiuſ nōne ſuperbit? et cum ſuperbierit nōne pol
luuntur uiæ eius in oī tpre Et tunc ſedēs i inſidiis cū
diuitibꝫ i occulto cogitat ut interficiat innocentē. Ocu
li eius in paupē reſpiciūt et inſidiatur i occulto ut rapi
at eū tāꝙ leo in cubili ſuo dicēs i corde ſuo Oblitus
eſt deus auertit faciē ſuā ne uideat uſqꝫ ad finē et enī
eſt dñs aliq̄n dormiēs q̄ſi crapulatus a uino: Cū uero
plus moratur deus patientia ad inferēdū iudicia pluſ
inebriatur ira. Et ideo pluſ cētuplo tiendū eſt cū æqua
nimiter tolerat ꝙ cū feſtinanter punit. Permittit enī
deus aliquo tēpore cruciari et pati bonos ab iniquis
et ſuperbis ut ſupra dorſum bonorū fabricent peccato
res et prolungent iniquitates ſibi. Et ideo ꝙuis obliuiſ
ſcatur deuſ tamen nō i ſine obliuiſcitur: Sed qm̄ pupil
lo ipſe adiutor eſt cui derelictuſ eſt paup et ſuperbis re
ſiſtit dans humilibus gratiam Conterit brachiū pecca
toris et maligni exaudiēs deſideriū paupis iudicāſqꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

deo meo: quia dignuſ habitus ſuz ut me odiat müdus
Scio nanqz me peruenire ad cæleſtẽ gloriã per infami
am et bonaz famã. Aperuit autẽ cælos patientia eius.
quia ibi cõfirmata ſẽper fuit uirtus gloriæ ſuæ et in deo
poſuit firmas fortitudinẽ ſuas neqz a dño receſſit unq̃
cor eius. Arcus fortius ſuperatus ẽ: et ipſe accictus eſt
robore et præualuit i infirmitate ſua: et fortis factus eſt
in bello: et dextera ſua glorificata eſt in uirtute: dextera
manus ſua cõfregit inimicos: quoniã adiut or et protec
tor factus ẽ ſibi dñs in ſalutez. Et ideo cantẽus dño glo
rioſe quoniã magnifice fecit. annũ tiẽus in uniuerſa ter
ra: hauriamus aquas i gaudio de fontibz. Euanuerunt
impii in cogitationibz ſuis quia obſcuratũ fuit inſipiens
cor eorũ et credẽtes ſe eſſe ſapiẽtes i malitiis ſuis ſtulti
facti ſunt qui mutauerũt ueritatẽ in mẽdatiuz ſed tamẽ
ueritas de terra orta eſt: et iuſtitia de cælo proſpexit. Et
eni fatui i lacus quẽ apuerũt et in foueas quã fecerunt
inciderunt et iuſtus nuq̃ fuit cõturbatus quia dominus
firmauit manus eius unde ſanctiſſimi dñi et patres cõ
ſiderate uiruz iuſtuz q̃ fidelis et iuſtus ſemp fuerit in
domo dñi ad docẽduz nos: et illuminanduz abſcondita
tenebraꝝ: et effugandus nequitias peccatoruz de quo
nobis grãdis eſſet ſermo et interpretabilis ad dicẽdum
Sed nimis imbecillis factus ſuz: quoniaz introiuit tre
mor in oſſa mea: et ſubtus me turbata ſũt ueſtigia mea
ne nimis aſcẽdas. Eſt enim anguſta porta et arta uia et
cibus iſte ſolidus pfectoꝝ ẽ et ſapiẽtuz qui exercitatos
habent ſenſus ad diſcretionẽ Qua propter nõ modica
relinquẽs difficilia et ardua tanti uiri ineffabilis cuius
laude plena ẽ terra Cuiuſ ſplẽdor ẽ ſicut lumẽ et cornua
ſunt in mãibz eius ad præſẽs exitus ſui glorioſi aliqua
breuiſſime cupio reſerare: Deus enim oĩpotens cuius
miſericordia pruit ãte faciẽ ſuas qui et iuſtus ẽ et rectũ
iudicius ſuũ reddẽs mercedẽ laboꝝ ſanctorũ ſuorũ pa
ſtor uerus et bonus miſericordia diſponens oĩa et con
gregãs oueſ ſuas i ſinu ſuo nouiſſime diebz iſtis curſu
intolerabili et oneroſo agoniſ grauiſſimi in quo et caro
cõcupiſcit aduerſus ſpm et ſpiritus aduerſus carnẽ feli
citer conſumato: portuqz iamdiu cõcupito de nauiga
tione huius maris procelloſi i quo ſunt reptilia inume
rabilia et inimicoꝝ agmina colluctantia ut decipiant et
trucidẽt rectos corde iam obiẽto ſuũ dilictiſſimũ filiuz
Hieronymũ exutũ toga mortalitatis et putredinis hu
ius carnis miſerrime perpetuæ imortalitatis brauio de
coratus ad cæleſte atriuz euocauit ut quod uidebat hic
in enigmate ibi uideat facie ad facies. Quem cum extre
ma hora eius egredi de corpore urgeret: iam cõpletis
nonagita et ſex ãnis febre æſtuans ualida ſuos circa ſe
uoluit eſſe filios i unũ quos ſicut nouellas plãtationes
ſtabiliuit a iuuẽtute ſua Quoꝝ uultus luctu graues itu
ens ut pius et miſericors his paulip motus flentibus
infremuit ſpiritu et lachrymãs i me aliquantulũ eleuãſ
oculos uoce plana inquit Fili Euſebi cur iſtas inutiles
fundis lachrymas? Nonne uanus ẽ ſuper defũctũ pro
ducere lachrymaſ? quis uiuens non uidebit huius cor
poris diſſolutionẽ quod ſemel locutuſ ẽ deus et audiſti
audes contra dicere? Et noſti nullum ſuæ poſſe reſiſterẽ
uoluntati Jas rogo fili nõ ſecundus carnes ambules fle
re deſine: Certe noſtræ militiæ arma carnalia non ſunt
Deinde uultu hilari et iocũdo alacri uoce cæteros allo
quens fratres filios exclamauit: Ceſſet luctus mœror
abeat: ſit omnium una uox gaudentiuz: quoniam ecce
tempus acceptabile ecce dies iubilationis et lætitiæ, præ
omnibus diebus uitæ meæ in quo fidelis dominus in
uerbis ſuis: et ſanctus in omnibz operibus ſuis aperit
manus ſuam ut meas exulẽ animas hucuſqz in carcere
mortis huius ob reatus mei gẽitoris Adæ reuocet ad
ſupernam patriaz recuperatam ſui filii ſanguine precio
ſo nolite filii dilectiſſimi quos ſemper habui i uiſceribz
charitatis impedire gaudiuz meũ Ne prohibeatis red
dere terræ quod ſuum ẽ corpus meuz ſtatiz exuite ter
ra date ex qua factũ ẽ ut redeat unde uenit Quibz fini
tis uerbis omnes fratres madefacti lachrymis dẽudã
teſ ſuuz ſanctiſſimuz corpus ita ſqualidum et deforme
abſtinẽtiis qđ quid terribile cunctoꝝ uiſui cernebatur.
Nam tantuz erat affectum matie ut oſſa eius potuiſſẽt
per articulos numerari Sic uerberibz cruentatũ ut po
tius leproſi corpus crederetur: unde humo protinus
tradiderunt et ipſius ſacci linteo cooperuerunt. Aſt ubi
uir dñi terræ ſẽſit aſperitatẽ nimiruz iocundatus cõuer
ſuſqz ad fratres præ dolore et anguſtia lachrymarum
fontibz inundantes inquit Hortor uos cariſſimi mei et
dilectiſſimi filii quos genui i uiſceribz ieſu chriſti per di
lectionem et charitatẽ: quia dilexi uos ut pacificati nũc
pacẽ habeatiſ Debetis eni uos tanq̃ dei miniſtros do
meſticoſ et ãicos decet ad ſpiritualia ãhelaꝛ ut ſitis aliiſ
exẽplũ uos qui ſpirituales eſtis cur iſtas iſructuoſas
fũditis lachrymas? peccatoꝝ uobis ſemper recordatio
lachrymaſ iducat: tãto prõpti eſtote ad lachrymaſ quã
to fuiſtis ad culpã Si quis peccato moritur flete Nas
ſi cũ malus per pœnitẽtiaz a morte ſurgit gaudẽt ãgeli
in cælis Certe ſi bonus peccato moritur angeli dolent.
De uero nõ tãq̃ moriẽtẽ lugeatis ſz mecuz tãq̃ por
tuz ſalutis attingẽte gaudeatis Quid ĩbecillius miſeria
huius uitæ qua tot circũdamur dolorũ et paſſionũ ag
minibz ut nulla pene hora ſit in qua uiuẽs quicũqz hõ
liber a doloꝛ trãſeat ſi diueſ ũdiqz ãguſtiatur tioꝛ ne qđ
poſſidet ãittat ſi paup nũq̃ quieſcit ut iuẽiat ſi bõuſ hic
diaboli timet piculũ hic ne nauis mortalis corporis in
huius mũdi pelago naufragetur nõ mediocriter ptime
ſcit. Jccirco nullus ſexus uel ætas uel conditio doloris
trãſeat expꝰ quouſqz i hac mãet miſeria uitæ Si quid
in me cernitis meuz ipediens iter dolete. heu quot na
uigãtiũ p hoc mare magnũ et ſpacioſuz i quo ſunt tot
gña inimicoꝝ ſecũdũ cuiuſlibet uiriuz quãtitatez collu
ctãtiuz poſt multã nauigãdi felicitatez poſt uictorias iã
credẽtes fines capere peroptatũ aliqua diabolica ſugge
ſtione i hac hora ad laqueuz pditionis ſua idiſcretione
peruenerũt. Heu quot hic et uita recomendat et fama
quibz unico peccati conſenſu dira morſ iminet et ruina
Jccirco dũ uiuitis timeatis fres Pricipiũ ſapiẽtiæ tior
domini Uita nĩa militia ẽ ſup terrã. Qui hic uicerit ali
bi coronabitur Dũ hac pelle tegiur nulla nobis ieſt cer
ta uictoria: Si noſter genitor tiuiſſet nunq̃ cecidiſſet:
principiũ oĩs maloꝝ fui pſũptio Qui nõ tiet de ſe pſũit
Quomodo iter latrões onuſtus auro ſecurus graditur
Saluator quid nos aliud docet niſi timere? Vigilate in
quit quia neſcitis qua hora fur uẽturus ſit Nã ſi ſciret
paterfamilias qua hora fur ueniret uigilaret utiqz et
non ſineret prefodi domuz ſuam Summus ille calaui
ger Petrus Sobrii iquit fres eſtote et uigilate quia ad
uerſarius uꝛ diabolus tãq̃ leo rugiẽs circuit quærens
quẽ deuoret. Nemo inter ſerpentes cum ſecuritate ha
bitat Qui ſanctior et ſapientior ẽ plus timeat Nas qui
altius ẽ maiores caſus recipit eſca diaboli electa ẽ De
malis ñ curat quia ſui ſunt cecidit ille ſapiẽs Salomõ
cecidit et eius genitor dauid electus ſecundum cor doi
ni Timeatis fratres Jteruz rogo undiqz timeatis: quia
beatus eſt uir timens dominus Et enĩs ſi conſiſtant ad
uerſum me caſtra non timebit cor eius Si exurrexerit
in eum prælium in hoc ſperabit: perfectus dei timor fo
ras mittit nanum timorem. Timorem Uanum ha
non habet caritas. Caritas et timor dei unum ſunt Cõ
ſiderãs eni hæc propheta clamãs dicebat Cõfige timoꝛ
tuo carnes meas Quis ex uobis ẽ cupiẽs uidꝛ dies bo
nos accedat huc et illũinetur et facieſ ſua nõ cõfũdetur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et mors tā intēpeſtiua niſi ex nimia ciborū copia et fre
quēti mulierus uſu deū deludere creditis? certe deludi
tis uoſmetipſos pro ꝯpore obliuiſcimini aiā: et ecce cor
pus cū aia deſtruitis añ tps et ideo gaudete iocūdāini
et lætāini in hoc tā breuiſſimo tꝑis ſpatio qd hētis ut
poſtmōm cū diabolis ſine fine tēporis lugeatis. Quid
facitis? nō differatis frequētiſſime ueſtimēta ꝑmutetis
ne forte ueſtra diſpereat nobilitas nec ſit qui uos exce
dat ut in iferno uerecūdiā recipiatis et cōfuſionē. Ubi
cōuiuia ubi delicata fercula ubi uia ꝑcioſa melle mixta
et aromatibs ꝑparata epulāini et iebriāini nō eni poſt
mortē āplius facietis Sʒ cū diuite qui quotidie epu
labatur ſplēdide i tormētis gehēnalibs guttā aquæ mi
nimā poptabitiſ nec hēre poteritis agite ſolatia uīa i lu
xuriis explete uoluptates ſēinate icorruptionē ut ð cor
ruptione colligatis diuinā ſentētiā quā iuſtis dabat ille
iudex i magno iudicii die dicēſ ite maledicti i ignē æter
nū qui paratus ē diabolo et āgelis eius. Heu cor lapi
deū ſi cū talē tibi cogitas ob huius mūdi parua ſolatia
iminere ſentētiā nō formidas ſi illus expectas dies tās
terribilē et crudelē in quo nō ſolū de luxuriis et ueſtibs
et ebrietatibs et cōeſſationibs et de toto tꝑre āiſſo quo
uixiſti ſʒ ēt de qualibet te oportebit cogitatiōe uana do
mino reddere rationē Cur nō emēdaris cur moraris
de die in diē cōuerti miſer ad dnm? Cur te malorū iās
nō pœnitet? Ecce morſ properat ut te cōterat die nocte
qʒ currens Ecce diabolus iā ſe ꝑparat ut te recipiat et
te diuitiæ tuæ tibi deficiēt: Ecce uermeſ corpus qd tā
enutris diligētia expectāt ut illud rodāt quouſqʒ iterū
cōiunctū aiæ cū illo pariter pœnas hēat ifinitaſ Quid
errādo ꝑ huius ſæculi inuia i uāitatibs petis ſolatia di
uitias et gloriā et cætera tibi placita Non inuenies hic
qr hic nō ſunt Sʒ ſi uera quæriſ gaudia ad illā cæleſtes
gloriā propera ad quā factus es Ibi certe ſunt illa uera
gaudia: ꝗ nec oculuſ uidit nec auris audiuit nec in cor
hominiſ aſcenderūt ꝗ deus et cætera Dimitte ꝗ̄ſo cadu
ca et momētanea ut hēre ualeas æterna et ꝑpetua. Sʒ
quid de his qui nec dei timore nec amore nec mortis
et tormētorus ſubſequētius terrore a peccatis ceſſāt ſʒ
cōdolēt ut ſi optāt praua agē? nō poſſunt dicā. Ue ue
miſeri qui hic ridetis qr plangetis. Ue qui iſta optatis
gaudia tēporalia qr uobis inuitis ſuſtinebitis tormēta
infernalia. Ecce nobis modicum reſtat tꝑoris Implete
mēſuras malitiaꝝ ueſtrarū ut ueniat ſup uos ois diui
na indignatio fruamini hoc paruo tēpore in iocis: ebri
etatibs ꝑlūs et cōtētionibs choreis et procationibs: ne
uacuus ꝑterire tēpus dimittatis. Quid morāini dns ui
uitis cōgregate uīis filiis honores diuitiaſ potētias ue
ſtrā augete nobilitatē et famā ut et uīi poſſint filii ꝗ fe
ciſtis explere: quatenus cū illis æterū i inferno āpliora
patiāini cruciamēta Sʒ forte quis dicet Benignus eſt
dñs et miſericorſ qui oēm peccatorē ad ſe redeūtē reci
pit et indulget. Uerū quidē hoc eſſe cōfiteor. Benigni
or enis ē dñs ꝗ̄ creditur et unicuiqʒ pcit ad ſe ut cōde
cet redeūti Nōne benigniſſimus ē dñs qui tātas tole
rat iniurias a peccatoribs dans eis tēporis ſpatium ut
emendentur: Sʒ hoc noueris ſicut bēignuſ ē in tolerā
do ita iuſtus i puniēdo Sʒ forte iterū aliis dicet ꝙ uir
qui toto tēpore quo uixit male fecit: in mortis articulo
accepta pœnitētia a dño ueniā obtinebit. Heu ꝗ̄ uana
ſuſpicatio et falſa meditatio. Uix de cētuʒ milibs homi
nū quoꝝ mala ſemp fuit uita mereatur a deo hēre in
dulgentiā unus uir totus i peccatis genitus et nutritus
qui nec deuʒ uidit nec agnouit nec de eo audire noluit
nec ſe peccaſſe cognoſcit nec quid pœnitētia ſit niſi forte
dormiendo nouit totus ſæcularibs adhuc inodatus ne
gotis ques āguſtia ꝑmit filiorū quos deſerit quē iſirmi
tas cōterit quē dolor diuitiarū et temporaliūs bonoꝝ

cōcutit cū eis nō poſſe frui āplius ſe cernit Quā accep
tam deo accipit pœnitentiā quā nō accipet ſi adhuc ſe
ſanari poſſe crederet? Certe uere cōcludā Qui dū ſanus
eſt et uiuēs deū offendere nō formidat i morte nō me
rebitur diuinā obtinere idulgentiā Quæ dilectiſſimi fi
lii eſt pœnitentia quā ſolus quis accipit qr uiuerē ſe āpli
us nō poſſe cernit qui ſi ex īfirmitate conualeſceret pe
ior ꝗ̄ prius fieret. Scio nō modicos pecūioſoꝝ accep
ta in mortis articulo pœnitentia cōualuiſſe corpore et
peioraſſe uita Hoc teneo hoc uerū puto hoc multipli
ci expientia didici ꝙ ei non bōus eſt finiſ cui mala ſem
per uita fuit qui pccare non timuit ſed mundi ſemper
uanitatibs uixit. Precioſa iquit propheta i cōſpectu do
mini mors ſanctoꝝ eius et mors peccatoꝝ peſſima et
ideo filii ꝑdilectiſſimi accingemini potentia et eſtote fi
lii potentes et nolite horū miſerorus diuitus et poten
tum quorum iam tantā oñdius ibecillitates et miſeriā
eſſe quantā nō diceret lingua carnis tenues potentias
formidare in opādo iuſtitiam. Qui enis ꝑp iuſtitias ꝑ
ſecutionē patitur beatuſ ē et bñ ſibi erit et ſi moritur be
atior ē. Precioſa nēpe eſt i cōſpectu dñi mors ſanctorū
eius. Si cupis uitas tenerē i chriſto noli mortē timere
pro chriſto. Nō. n. poſſetis ſuſtinē pro chriſto ꝗ ſunt cō
digna ad futurā gloriā ꝗ reuelabitur cū apparuerit glo
ria uīa ꝗ ſurſus ē et non ꝗ ſup terrā nō ſperet mercedē
qui nō laborat. Nō ſufficit ſolū chriſtiani nomē chriſti
anus es imitare chriſtū fruſtra chriſtiani ille nomē hēt
qui diabolū ſequitur. Quinimo chriſtiāus oino nō ē ſʒ
antichriſtus iuxͣ illud apoſtoli Joānis euāgeliſtæ Audi
ſtis qr āticbriſtus uenit nūc antichriſti multi facti ſunt:
uis ergo regnare cū chriſto patiaris cū chriſto ſi chriſtū
dñm reges cui nomē eſt ſup ōe nomē oportuit pati ut
ita itraret i gloriā ſuā quā ſiduciā hēs te itrare ſine labo
O quā ſtulti ſumus et tardi corde ad credendū Uolu
mus hic gaudere cū ſeculo et poſtea regnare cū chriſto
dñs nudus egreditur ſeruus ſupfluitate onuſtuſ ueſtiū
auri et gēmarus itrabit ille ieiunuſ: iſte crapula et luxu
ria plenus Ille i cruce pro ipſo moriens Iſte i lecto de
licate dormiens ꝙ dñs nō facit ſeruus faciet? Promit
tit dñs zebedei filiis regnum ſuum ſi callices ques bibi
turus erat bibere poſſint. Sic fatui filii hominum non
recte iudicantes neqʒ qd uerum eſt cognoſcentes dicē
tes malum bonum et bonum malum Reuertimini ad
cor et uenientes audite me et narrabo uobis ꝗ audiui
et cognoui et patres noſtri narrauerūt mihi nec occulte
tur a filiis hominum Adhærere deo bonum eſt et ſicut
ille ambulauit ambulare. Sicut chriſtuſ animā ſuā pro
nobis poſuit ſic et nos ſi opuſ eſt pro ueritate quæ ipſe
deus eſt debemus animas ponere Qui amat animam
ſuam i hoc mundo pdet eas chriſtus pro nobis paſſuſ
eſt: nobis relinquens exemplum ut ſequemur ueſtigia
eius. Nō ſi cogitet chriſtianus qui pro chriſto mori nō
inuenit ſe præparatus Qui chriſto miniſtrat ipm ſequa
tur. Dicas homo qui ſolus nomine et uerbis chriſtiāuſ
es: fidē chriſti habes et ꝑdicas bonum eſt ſʒ ubi opa? ſi
des ſine opibus mortua eſt certe dicas qui chriſtus ore
et nō ope laudas ipſum negas qr ſi quæ dicit crederes
ſaltem eum timeres: et de peccatis uerecundareris: et ſi
credis et mala facis centuplo pūiendus es. Nōne pec
catus quod ſit ex certa malitia ifinito peius eſt pecca
to qd ſit ex ignorātia? Peccauit āgelus: peccauit homo
alter ueniā potuit iuenirē alter nō. Qua de re ille ex pro
pria malitia homo ex ſuggeſtione diabolica. Sʒ forte
dices et ego ſimiliter pecco ſuggeſtione diabolica: cur
deus patitur me tentari? nō peccarem ſi fraus nō eſſet
diabolica. Ad quod ego: quod miſer mereréris ꝑmius
ſi nullum haberes ꝑlium? Nonne terreſtris miles ad
omne ſe exponit ꝑiculum ut ſuo regi placeat? nec certe

pupillo et humili ut nõ apponat ultra ſuperbus magni
ficare ſe homo ſuper terram . Quapropter dilectiſſimi
filii mei ſi pauperes eſtis hũiliemini ſub potẽti manu
dei ut non amittatis qđ abſit quæ facitis . Nihil paup
tas deo glorioſa eſt ſine humilitate . Maluit deus de
beata uirgine maria icarnari propter hũilitatẽ ꝙ pro
ꝑter aliam quancũqꝫ uirtutẽ Sicut enim ex ſola ſuper
biæ radice oĩa oriuntur mala ſic ex ſola radice humilita
tis generantur bona Diſcite a ſaluatore quia mitis eſt
et humilis corde: humiliauit ſemetipſuꝫ pro nobis fa
ctus obediẽs uſqꝫ ad mortẽ crucis Propter quod dico
uobis et ſi humiles eẽ uultis eſtote etiã obediẽtes om
ni humanæ creaturæ propter deuꝫ. Cõſiderate filii cariſ
ſimi quo cẽſeamini uocabulo mõachus ideſt unus nõ
decet monachũ habeꝛ uelle et nolle niſi in nõ peccãdo
Sit enim uelle et nolle hoc unum in omnibus rebꝫ lici
tis obediꝛ bonis . Nec ſint uobis plura præcepta ut fa
ciatis nõ ẽ obediẽs ſꝫ negligens qui ſecũdum expectat
mãdatũ ad unius dicitur iuſſionis uocẽ Petrum et an
dreã ꝛlictis ꝛtibꝫ et omnibꝫ quæ habebant domini ſecu
toſ eſſe ueſtigia. Hoc ſẽp uera operatur obediẽtia nũꝙ
ſuæ obtẽperare uoluntati ſꝫ reuerẽter alienæ. Iſtud nẽ
pe i ultima cœna exẽpluꝫ chriſtus reliquit cũ ſuoꝝ ãblu
ens pedes diſcipuloꝝ Petro dixit Niſi obediẽs fieret
nõ haberet partẽ mecũ Idcirco dilectiſſimi filii ſicut uo
biſ unũ nomẽ ẽ mõachi ita ſit unũ uelle et nolle bonũ ẽ
enĩꝫ et iocundũ habitare fratres in unũ Nec ſit i uobis
maior aut minor :ſꝫ qui præceſſor ẽ fiat ſicut iũior ſicut
miniſtrator:ne uidelicet regum gentiuꝫ iſtar qui maior
eſt in uobis dominetur in cæteriſ fratribꝫ ut ab eis gau
deat ſuperuacuis laudibꝫ extolli ſed ad exẽplũ regis ie
ſu chriſti maior humilitate efficiatur quaſi minor:quibꝫ
regẽdis præẽ Sit eni uꝛ maior ꝑ hũilitatẽ ſocius mino
ri cũ bene agit ſꝫ cũ delinquit ſit erectus cõtra uitiũ ꝑ
ſelũ iuſtitiæ. Nullũ ſit unꝙ cũ uitiis fœdus. Sic diliga
tur homo ut eiuſ uitiũ odiatur. Magnus dilectionis ſi
gnũ ẽ hominẽ i quibuſcũqꝫ minimis reprehẽdere. Sæ
pe multi uana nocet humilitas nõ ſuera hũilitas ẽ uitia
tacẽdo permittere. Clama ne ceſſes Eſaias inquit quaſi
tuba exalta uocẽ tuã : Annũcia populo meo ſcelera eo
ruꝫ Utinã cõtra uitia oĩs clamaret creatura quia ſi pec
cator deũ nõ timet tamẽ hoĩes reuerẽtur ꝙ apoſtolus
nos docẽs dicit Iraſcimini et nolite peccare ſol nõ occi
dat ſuper iracũdiã noſtrã Iuſtus ẽ dñs et iuſtitiã dilexit
æquitatẽ uidit uultus eiuſ. Si iuſtus et uos iuſti eſtote
Negligentia et uana paſtoris humilitas efficit ut lupi
in agnos audere poſſint nõ reſpiciatis in uultũ potẽtis
non eni ẽ perſonaꝝ acceptio apud deũ ubiqꝫ qđ iuſtuꝫ
eſt operamini Uult uera iuſtitia daꝛ unicuiqꝫ qđ ſuũ ẽ
obedire oportet deo et nõ hoĩbꝫ. Nõne ſi ueritatẽ ta
cetis metu potẽtũ iudicatiſ apud uos met ĩpos et facti
eſtis iudices cogitationũ uꝛarũ:et nõ plus uꝛa abundat
iuſtitia ꝙ ſcribarũ et phariſæoꝝ nõ plus diuitẽ honoꝛ
tis ꝙ paupeꝫ niſi melior ſit. Quinimo ut uerius dicam
plus pauperẽ honoretis Relucet eni in paupeꝛ imago
ieſu chriſti i diuite aũt mũdi. Oẽs nos ex una ſumuſ ra
dice carnis geniti oẽs inuicẽ ſumus mẽbra in uno cor
poꝛ cuius caput ẽ ieſus xpus . Quid ergo meruit pluſ
honoris diues ꝙ pauper?forte diues ẽ et potẽs Sꝫ ſi
hoc quare diuitias ꝺteſtamur i ſæculo? Quare mũdi glo
rias cõtẽnẽdas prædicamus? neminẽ certe malorũ uſu
honorãdũ puto. Sed diuitẽ honorãs plus paupe deo
præponis mũdũ Sed ſi plus deo aliquid in mũdo dili
gis nõ es dignus deo. Reddite q̃ ſunt dei deo:et quæ
ſunt mũdi mũdo Bonitas ubiqꝫ honoretur et malitia
oĩo deturpetur. Sed qm mihi nũc de his qui i caducis
ſũt diuitiis gloriãtur:quiqꝫ quadã fatie carnis poſt mo
dicũ in cinerẽ reuerſuræ nobilitate potentia et dignitate
uana et leui ſiquidẽ auriũ quorũdã ſultoꝝ hominũ in
ſufflatione extolluntur:et alios cõdẽnando deprimunt
ac ſe ob hoc credunt illã attingere gloriã quã ſolis hũi
libꝫ et mũdi cõtemptoribꝫ piuſ dominuſ ꝑparauit ſermo
eſt quid de eis ut conuenit dixerã Uere uobis qui ad
cæloꝝ regna diuitiaꝝ itinere feſtinatis Quoniã facilius
eſt trãſire camiluꝫ per foramẽ acus ꝙ diuitẽ intrare re
gnuꝫ cæloꝝ Non mea ſunt hæc uerba ſꝫ chriſti Si hæc
reuocabilis ẽ ſentẽtia chriſtus omnino nõ deus ẽ Cæ
lum inquit et terra tranſibũt uerba autẽ mea non tran
ſibunt Ululate uos o miſeri uento inſtabilis fortunæ
nobiles et potẽtes qui alios cõfũditis et tãꝙ ignobileſ
conculcatis quia huius mũdi honoꝝ et falſaꝝ dignita
tuꝫ fumis occæcati cuꝫ uꝛæ uitæ breuiſſimæ tela a mor
te uelut a texẽte forte hac nocte ſuccidetur i iferno fine
intermiabili præ aliis cruciabimini cõtinue moriẽdo ui
uentes iu laboribꝫ hominuꝫ in mũdo non eſtis Immo
cuꝫ hominibꝫ nõ ſoluꝫ labores non fertis ſꝫ et laboran
tes uiuere non permittitis Idcirco nõ cũ hoibꝫ ſꝫ cuꝫ
diabolis flagellabimini Quãto eni in mũdo maior fu
it gloria et lætitia tanto in inferno præparatur pœna ſꝫ
quid dicitis duodecīꝫ fatẽur chriſtuꝫ apoſtolos elegiſſe
quoꝝ omniuꝫ ſolus bartolomæus carnis origine fuit
nobilis et Matthæus diuitiis anteꝙ apoſtolatũ recipe
ret iſiſtebat. Cæteri uero erant pauprimi piſcatores cur
hæc retuli audiatis . Si chriſtuſ uerax ẽ ſi oĩa q̃ ex ore
eius audiui mẽdatia nõ ſunt huiuſmodi hoiꝫ uix unus
aptus ꝛgno dei īter mille repitur. Qui uero eoꝝ mihi
nõ credũt poſt modicũ tẽpus in tormẽtiſ poſiti ſentient
Sed forte quis ueritatis lumine cæcus tas mirabitur:
Ad quẽ ego ſi ex hoc me interrogaret reſponderẽ: Nõ
ne unico credimus dãnari hominẽ mortali peccato Sꝫ
ſi hoc inquit ita eſt ergo quomõ ſaluabitur centum mi
libꝫ? Sed quid diues et mortalis famæ aura paſtus ali
ud ẽ ꝙ quoddã pcoꝝ oim uas putridus? ubi ſuperbia
ubi luxuria? ubi auaritia?nõne in diuitibꝫ nobilibus et
potẽtibus ? nonne latrones ſunt ?et paupeꝝ mercedes
uiolẽter depredantur? et eos deprimunt atqꝫ necant ?
Quid ex ubertate domus dñi faciũt quã ut pauperibꝫ
neceſſaria condonarẽt receperunt Certe ſuperfluitates
ueſtimẽtoruꝫ ſuperfluitati nimiæ addunt de pauperibꝫ
frigore et nuditate moriẽtibus nõ curãtes . Palacia et
magna erigunt ædificia ut humãis oculis contẽplẽtur :
et pauperes i plateis moriũtur icommodis: Conuiuia
aliis frequẽter præparãt diuitibꝫ ut ferculis delicatiſſi
mis ſuã uẽtris repleant ingluuiẽ quibꝫ pauperes fame
pereũt Quid aliud ẽ eoruꝫ uita ꝙ peccata ſi uenter re
pletus tanta ciboꝝ copia nõne ad fores eius adeſt lux
uria? Quid ergo amplius loquar cuꝫ omniſ mortalium
lingua deficeret ut quæ peccatoruꝫ faciũt intiaret: Nec
deũ niſi ſomniando cognoſcunt nec ſe ut puto moritu
ros arbitrãtur. Nõ .n. facile i pc̃ata labitur .qui ſe mo
rituꝝ cogitat.et dũ ſibi foꝛ iudicẽ ñ cogitãt ueꝛ niis ībe
cillis et miſer ẽ cui haꝝ reꝝ ẽ mẽoria ſi cũcta diabolica
tẽtamẽta nõ facile uelipẽdit. Idcirco ueꝛ dicã ſi deũ ſu
um iudicẽ agnoſcerẽt:et ſe mori crederẽt non peccarẽt
ſaltẽ tam ſecure:cur hi miſerrimi ad eccleſiaſ properant
ut diuinis interſint myſteriis?an ut mulierũ cõtẽplẽtur
uultus ? Hæc ſua ẽ dei meditatio hæc prædicatio et dei
cognitio. Si diuinã ꝑcontatur legẽ ut pecunias terras
mareqꝫ peragrantes crebris uigiliis et meditationibuſ
ſibi et filiis congregẽt: Certatim ueſtimenta in ſocietate
mira artificii uarietate frequẽter mutẽt : Qui ut ludos
haſtiludia choreaſ procationes ebrietates magna cõui
uia delicata fercula ſuis alternati exhibeãt ſodalibus
mulieres ad ſuã uolũtatẽ explendas ſufficiẽter habeãt
Sed ue miſeri quid facitis non agnoſcitis corpus ante
tẽpus deſtruitis et animã interficitis Unde īfirmitates

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

arbitrãtur iuſtitiã. Sunt ẽt aliqui qui de rapinis et pau
perũ ſudore oblationes et uictias deo offerũt. Tales
oblationes ãte diuinã demẽtiã nõ parũ ſunt abõinabi
les. Quis tã iſipiẽs ẽ ut nõ itelligat qđ talia ædificia nõ
cedũt ad dei gloriã: ſʒ ad mũdi põpã. Si quis diceret
Quid dicis nõ bonũ ẽ ædificare monaſteria ut inde ho
noretur deus? Ad qđ ego Bonũ ẽ dũmõ paupes uio
lentiã nõ ſint paſſi nec interpellent deũ cõtra eos. Quo
modo poſſũ ædificaꝛ domũ deo placitã uel ſanctis eius
ex illis pecuniis ex quibꝫ pauperes plorãt? Qualis iu
ſtitia poteſt eſſe mũerare mortuos et ſpoliare uiuẽtes
et idigẽtiã paupeꝝ offerꝛ dõ? Certe ſi hæc placeret deo
iuſtitia foret ſocius uiolẽtiæ. Et ſi hãc a nobis uellet ob
lationẽ cõſcius fieret i pcõ aſt ſi dõ diſplicet. põt placeꝛ
ſactis? Qua de re filii dilectiſſimi deponẽtes oẽs maliti
am: omnẽ dolũ: et ſimulationes et iuidias et detractio
nes ſic mõ geniti iſantes rationabiles ſine dolo lac con
cupiſcite ut i eo creſcatis i ſalutem. Si tñ guſtatis dulcis
eſt dñs. Uere ſi nõ eritis ſicut paruuli nõ intrabitis i re
gnũ cælorũ paruulus uidẽs pulchrã mulieres nõ dele
ctatur: pcioſas ueſtẽ ituẽs nõ deſiderat: In iracũdia nõ
pſeuerat læſus nõ recordatur nec odit patrem ſequitur
matrem nõ deſerit. Et nõ ideo nullus ſe regnũ cælorum
cogitet attingere niſi hãc paruuli inocẽtias et ſimplicita
tem imitari ſtuduerit idẽ caſtitatem hẽre mũdus ſpne
fratres diligere: pœnitẽtiã ſeruare: pꝛem chriſtum ſequi
et i grẽio mr̃is eccleſiæ ſemp icũbere. Exuite uos dile
ctiſſimi ueteres hoĩes et iduite uos armatura dei ut poſ
ſitis ſtare aduerſus iſidias diaboli diabolus nihil i mũ
do poſſidet. Expoliatis ergo rebꝫ mũdãis momẽtaneis
et cito uelut ũbra labẽtibꝫ cũ mũdo pugnetis. Qui õe
ratus ueſtibꝫ cũ mũdo luctatur citius ad terrã deiicitur:
quia unde teneatur hẽt uis firmiter cũ diabolo dimicare?
ueſtimenta proiice: ne ſuccũbas terrena oĩa ſunt qdã cor
poris idumenta Qui plus poſſidet citius uicetur. Ar
ma ueſtra pugnaturis ſint caſtitas patientia hũilitas et
charitas hæc ſunt arma aduerſus uerſutias diaboli. qui
bus ſi muniti fueritis accigetis fortitudine lũbos uros
et roborabitis brachiũ ueſtrum fortitudo et decor indu
mentum ueſtrũ erit et cũ eritis in pꝛlio ridebitis nõ tiebi
tis a frigoribus niuis et uere fũdata erat domus ſupra
firmã petrã: q̃ chriſtus ẽ ẽſis diaboli luxuria. Heu quot
illa iterficit rõphea non ẽ aliud peccatum quo totiẽs dia
bolus uictor exiſtit fugite luxuriã Nam ſicut uirginitas
æquat hominẽ ãgelis Immo plus eum facit angelũ ita
luxuria plusq̃ beſtificat hominẽ et ut ita dicã multo pe
ius beſtia eum efficit De nullo alio legitur peccato deũ
dixiſſe ſe pœnitere feciſſe hominẽ. Hæc huiuſmõi facit
opera corpus debilitat et q̃ ſemp eum morte deſtruit:
famam denigrat marſupia euacuat: furta iſtruit: homici
dia cauſat: memoriam ebetat: cor aufert oculos utriuſqꝫ
hominis cæcat et pceteris iram de prouocat. Ex radice
gulæ oritur pro nullo alio reatu tam manifeſtã iuſtitiã
exercuit dñs ſine miſericordia q̃ pro iſto. Propter hoc
nanqꝫ legitur peccatum deum i mũdũ iduxiſſe diluuium
Sodomã et Gomorrã cõbuſſiſſe et multos alios hõi
nes iteremiſſe. Hoc ẽt rete diaboli ſi quis hoc capitur
nõ cito ſoluitur. In iſto tam graui pꝛlio nemo poteſt fir
miter pdurare niſi carnẽ domet. Qui uino utitur ignem
portat i gremio Nolite iquit apoſtolus in ebriari uino
in quo ẽ luxuria. Hoc pꝛlium nõ ſuſtinetur niſi i abſtinen
tia et ieiunio. Uinum nocet ſʒ uultus cẽtuplo mulierum
mulier diaboli ſagitta ẽ qua i luxuriam cito homo trahi
tur. Nullus i hoc cõfidat uiuens Si ſanctus es nec tñ
ſecurus es: mulier uiri pcioſam aiam capit. Nũquid ab
ſcõdeꝛ poteſt homo ignem i gremio ſuo ut ueſtimenta
illius nõ ardeãt aut ambulare ſup prunas ut nõ cõbu
rantur plantæ eius homo et mulier ignis et palea dia

bolus ſufflare nõ ceſſat ut accendatur: huius pꝛlii nũq̃
fiet uictor niſi fugiẽs nũq̃ a uiro cum muliere ſint lon
ga colloquia Sola i ſimul loqui faciat neceſſitas. Uir
mulieris cũcta ſpnat munuſcula et blãda uerbula ſi nõ
uult luxuriæ capi laqueis tanta ſit iter uirum et mulierẽ
raritas ut alter alterius nomẽ neſciat. plurimi ſanctiſſi
mi iam ceciderũt hoc uitio propter ſuã ſecuritatẽ. Time
amus filii ſi i aliis peccatis timẽdum ẽ in iſto plus. Sed
uere dicã hodie ſub ſpiritualitatis nomine nouũ ſit for
nicationis gẽnus a pluribꝫ Heu quid proferã? hodie nõ
uerecũdantur homines quinimo gloriãtur cum malefe
cerint. Aliqualis i mulieribus uiget uerecundia quãq̃
parua Sʒ i hominibꝫ hæc creuit malitia ut ille putetur
iſipiens qui huiuſmõi doctus nõ ẽ. Quid plura? hæc
ſua eſt feſtiuitas: hæc omnis pdicatio. Ob hoc frequẽ
tent eccleſias ut mulieres uideãt et earum utantur col
loquiis quatinus inde luxuriæ creſcat appetitus. Sed
quid uir miſer gloriaris i malitia iſta? forte quia potens
es i iniquitate Centuplũ peccas q̃ mulier: mulier mol
lis et tu fortẽ te exiſtimas. Illa in domino ſedet et tu ua
gando mille modis eã illaqueas et aliqñ eam cogis ut
tibi faciat. Hoc cũ facis quia deus tacet tu cogitas quod
ſit tibi ſimilis Sed ueniet tempus quo arguet te et ſta
tuet contra faciẽ tuã: Uñ filii, eſtote prudentes ſicut ſer
pentes et ſimplices ſicut colũbæ et pugnate uiriliter cũ
antiquo ſerpente: Sint lũbi ueſtri pcincti et lucernæ ar
dentes i manibꝫ ueſtris et tunc uiriliter agite: et cõfor
tetur cor ueſtrum qm̃ illi qui debellãt uos timebunt: et
in deo facietis uirtutẽ et ipſe ad nihilũ deducet tribulã
tes uos. Prædilecti mei diligite uos iuicem. Non eñi
accepi hoc ab homine ſed a ſaluatore. Hoc iquit ẽ præ
ceptum meũ ut diligatis uos inuicem In ſola dilectiõe
omnia uirtutum bona cõſiſtunt ſicut ex una radice mul
ti exeunt rami: Sic ex caritate omnes generantur uir
tutes. Si linguis hominum iquit apoſtolus loquerer
et angelorum: ſi omnẽ habuero prophetiam: et nouero
myſteria omnia et omnẽ ſcientiã ſi habuero omnem fi
dem ita ut mõtes tráſferã caritatem autẽ nõ habeã nihil
ſum. Qui uerã caritatẽ hẽt benignus ẽ et patiẽs Ille ue
ram hẽt caritatẽ qui nõ tantũ proximos diligit p affec
tum cogitationis et carnis ſicut ethnici et publicani fa
ciunt ſed ita diligit inimicũ ſicut amicũ: In hoc uno ho
mo poteſt agnoſcere ſi manet in caritate Si ab eo dili
gitur qui ei aduerſatur. certe hic q̃ plurimũ animaduer
tendũ ẽ. Sunt q̃ plurimi qui diligũt: Sed male In tã
tum enim aliqui diligunt q̃ dilectionẽ dei pdunt. Qui ali
quid ſupra deum diligunt deo nõ ſunt digni. In cũctis
uirtutibus requiritur tẽperantia uirtus ſemp uult medi
um: minus diligere malũ ẽ ſed ut uis exigit diligere bo
num ẽ. Omnis dilectio quæ nocet uitanda ẽ pp nimiã
dilectionẽ aliqui ceciderunt i luxuriã propter modicam
Aliqui i inuidiam deuenerunt: multi orationes et oble
quia dimiſerũt. Hoc quippe agit ſupfluus amor ut quẽ
diligit ſemp uideꝛ uellet. Nimius et ſtultus amor igno
rat ſiquidẽ iuſtitiã et ueritatẽ ratione caret modum ne
ſcit neqꝫ aliud cogitaꝛ poteſt q̃ quod diligit. Amor iſte
non accipit de ipoſſibilitate ſolatium: neqꝫ ex uolũtate
remediũ difficultatis. Impoſſibile ẽ hominẽ qui talem
hẽt amorẽ deo poſſe acceptabiles orationes facere aut
placere. Hic non ẽ amor ſed ſtultitia. Omnes noſtros
debemus diligere fratres ſicut noſmetipſos. Ita tamẽ
q̃ uitia non diligantur punire malum caritas ẽ plus me
liores diligere iuſtum ẽ Sic diligendi ſunt homines ut
bõitas exaltetur et uitiũ deturpetur. Uera caritas exi
git ut deum diligamus ex toto corde et ex tota mente
et ex totis uiſceribus noſtris et ita ſingulariter ut cum
deo nihil aliud diligamus et proximũ ueſtrum ſicut uos
In iſtis duobus mandatis tota lex pẽdet et prophetæ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tibi ulla poteſt eſſe excuſatio ſi te peccaꝫ dicis diabolica
ſuggeſtione ſicut et ille quia illa non ē tibi occaſio quæ
illi unus ſolū habuerat præceptū ut de ligno nō cõede
ret Nondū quid diabolica foret ſuggeſtio nouerat nec
quãtū peccatus deo diſpliceat ſcierat. Et tu dicis noſti et
bene credis et tot milia peccata committis. Et quides
cõcludas qui tales chriſtiani ſunt diligūt eus in ore ſuo
et lingua ſua mētiuntur et cor autē eoꝝ nō eſt rectū cū
eo nec ſides hbeant in teſtamento eius. Si quis diligit
chriſtus :ſi quis uerus ē chriſtianus: et ſpecialiter ſacer
dos et mõachus i quo tanq̄ ſpeculo lucet pfectio: non
ſolus renunciēt omnibꝫ quæ poſſidet ſed etiā abneget
ſemetipſū ita ut totus ſit mortuus mūdo: quia niſi gra
nū frumēti cadens in terrā mortuū fuerit ſolus manet.
Qui mundi uiuit negotiis mortuus eſt deo oportet nã
qꝫ hominē qui capere uult perfectiões et tenere ita mor
tuus eſſe mūdo ut tanq̄ mortuus nihil de rebus ſæcu
laribus ſentiat ita cuꝫ apoſtolo dicat Noſtra cõuerſatio
in cælis ē Et iteꝝ Viuo iam nō ego uiuit aūt i me chriſ
tus Idcirco qui uere iuſtus eſt uitam hanc quæ mors
eſt non metuat amittere ut uitam quæ chriſtus ē. ualeat
inuenire Eos qui occidunt corpus nō timeat quia ani
mā nō poſſunt occidere Hic tribulatiões quæ cito labū
tur ſuſtineat ut gaudia q̄ ſine fine manent habeant Hæc
ſola uia eſt qua itur ad cæli patriam Certe ſi alio poſ
ſet iri tramite i toto mendax deus fieret. Nō enim quæ
dico uobis uerba accepi ab homine neqꝫ per homines
didici :ſꝫ per euãgelium ſuū Itaqꝫ omnino oportet nos
per multas tribulationes itrare regnū dei Errauit i uia
qui per diuitias et dilitias feſtinat ire Signū manifeſtæ
damnationis ē i hoc mūdo ſua beneplacita aſſequi et
a mundo diligi. Quos dñs diligit hos ſæpe corrigit et
caſtigat: Si i mūdo gloriari oportet libenter gloriemini
in tribulationibꝫ et aduerſitatibus ueſtris Promiſit eni
hæc chriſtus ſuis diſcipulis quos dilexit uſqꝫ in finē in
ſignū præcipuæ dilectiõis cū in ultīa cœna dixerit Amē
dico uobis quia plorabitis et flebitis uos: mūdus autē
gaudebit Gaudete filii mei prædilectiſſimi cū odit uos
mundus Deſiderate ſufferre cõtumelias et obprobria
ab hominibꝫ quia beati eritis cuꝫ maledixerint uobis
homines et perſecuti uos fuerint et dixerint omne ma
luꝫ aduerſum uos mentientes propter filium hominis
Gaudete tunc et exultate quoniã merces uřa copioſa ē
in cælis Vtinã in uos iſurgat totus mūdus iſte ſi uos
odit mūdus ſcitote q̄ de mūdo nō eſtis quia ſi de mū
do eſſetis: mūduſ qđ ſuū eſſet diligeret: Omne gaudiū
ueſtrū exiſtiate cuꝫ multa i ſæculo habeatis obprobria
et aduerſitates ſcientes q̄ fortitudo et patiētia ex ipſis
oriuntur Patiētia autē perfectū opus habet Probãtur
autem uirtutes in homine p patiētiã tanq̄ aurū p ignes
qui cæteras habet uirtutes ſine patiētia aurum in uaſis
fictilibꝫ portat i ſola dicebat ſaluator patiētia uřa poſſid
bitis ãimas uřas Fortitudo cõnexa ē patiētiæ Vir pati
ens fortis eſt animo Qui patiens et fortis ē ſecure bõa
ſequētis uitæ ſpare poteſt Seruate patiētias in mente
eamqꝫ cū tēpus ē exercete in operatione. Eſt enim pati
entia uelꝫ quo in huius mūdi procelliſ nauis nřa quo
cunqꝫ flante uento ſecure nauigat nullus timet pericu
luꝫ nullū nīm ad uindictas uel odiuꝫ proximi contumeli
oſa uerba cõmoueãt Eſtote miſericordes ſicut et pater
ueſter miſericors eſt qui pluit ſuper iuſtos et iniuſtos
et ſolē ſuuꝫ oriri facit ſuper bonos et malos. Iuditium
ſine miſericordia illi qui non facit miſericordiam. Mi
ſericordia ſup exaltet iuditiū Si nō remiſeritis de cor
de ueſtro illis qui offendunt uos nec pater ueſter remit
tet uobis fruſtra petit miſericordiam: qui aliis denegat
miſericordias Suſtinetis inquit apoſtolus Si quis in
ſeruitutē uos idigit ſi quis i facies uos cedit hic ueſtra

ſtabilitur uirtus hic tota merces et præmiuꝫ ut amicos
diligamus in deuꝫ et inimicos propter deū. Seruus il
le neq̄ accepta miſericordia cõſeruo ſuo denegauit mi
ſericordiaꝫ. et ideo meruit habeꝛ ſeueritatē iuſtitiæ Juſ
titia ſine miſericordia crudelitatiſ ē. Et ideo iuſtitia miſe
ricordiæ miſcēda ē Lex noſtra tota i miſericordia ē po
terat propter peccata quoqꝫ nos damnaꝛ deus iuſtitia
quas ſuo ſaluauit miſericordia. Qua propter qui miſe
ricordia caret chriſtiãuſ ñ ē ipoſſibile ueꝛ ē hominē miſe
ricordē et pius irã nō placare diuinas. Beati miſericor
des quoniaꝫ miſericordias conſequēur. Sacerdos et
mõachus pcipue ſie miſericordia nauis i medio pelagi
undiqꝫ pforata Vana religio ē quæ caret miſericordia
parūꝫ prodeſt eē differens ueſtimētis et ordine ſolum
eſt quis ſacerdos et mõachus ſꝫ uita. Heu quid dicam
ſepe ex magna abūdantia triſtitiæ homo loquitur multa
Ecce mundus undiqꝫ feruiet monachis et ſacerdotibus
et tamen ita ſunt prauiſſimi ſacerdotes et monachi q̄
uix de cētuꝫ unus reperiatur nulla certe in mūdo tam
crudelis beſtia q̄ malus ſacerdos uel monachus. Naꝫ
corrigi ñ patitur: nec ueritatē ūdiqꝫ audire poteſt. Et ut
breuiter dicã oēſ pemīnet malitia. Sūt hi tales ſacerdo
tes et monachi ſolū habitu et noie quorū uana ē rligio
Religio mūda et imaculata apud deū et patrē ē. hæc ui
ſitare pupillos et uiduas i tribulatione eorū et imacula
tã cuſtodire ab hoc ſæculo heu quãtū i quibuſdã ſpiritu
alibꝫ habitu et noie creuit cupiditaſ: imo ut ueriuſ dicã
cã huiuſmoi ſpiritualitatis ē auaritia. Qui ſūt lupi rapa
ces et i ueſtimētis ouiuꝫ. Vbi ſacerdos et mõachus cu
pidus eſt et ſine mia: ab eodem plus q̄ a ſerpente fuge
Sūt ēt nõnulli qui totū ſuū fructum eſtimãt eccleſiaſ et
mõaſteria miro mō et ope ex paupū mercede ædificaꝛ i
quibꝫ tãta uiget cupiditaſ ut terrã et oia ſibi dſiceꝛ putēt
ibi cor ibi mēs ſemp tibi ē cogitatio ut aliena poſſint ex
poliare marſupia hos tales ſaluator icrepãs. Ve uobiſ
qui ædificatiſ monumēta prophetarū. Ecce qui mõaſte
ria ædificãt eccleſias miro artificio aptãt bonū opuſ uí
dētur faceꝛ Sꝫ ſi quidē mias pauperibꝫ faciunt bonū ē
uis ut opus tuum deo placeat fac de hoc pauperes gau
deant Quod tēplus deo carius ē q̄ homo? Tēpluꝫ dei
eſtis uos iquit apoſtolus cuꝫ pauperi manus tribuis:
cuꝫ uiro in ſua neceſſitate ſubuenis cuꝫ errãtē ad uiam
receꝫ reducis O q̄ admirabile et deo gratuꝫ templū
ædificaſti frãge eſurieti panē tuum. et egenos uagoſqꝫ
induc in domū tuã Nemo ſe excuſãs dicat Nō habeo
qđ fratri pauperi tribuã ſi ueſtimētū uel aliquid ultra
extremã poſſides neceſſitatē et pauperi idigēti nō ſub
uēis fur es et latro. ſumus dilectiſſimi filii i rebꝫ tēpora
libꝫ ſolū diſpēſatores et ñ poſſeſſoreſ ſi quid ſuperfluū
quo alter frater egeat poſſidēuſ furãur imo peiuſ fura
tur aliquiſ ex iopia et neceſſitate iſte tãtū ultra neceſſita
tē retiet quo cētū uiuerēt qui fãe peūt Ille uni furtū fa
cit iſte tot quot nō cõdõat patiētibus neceſſitatē Dices
forte miſer meuꝫ ē Nam mei hæc dimiſerūt mihi parē
tes Sed ſi tui tibi hæc dimiſerunt parentes quomodo
potuerūt tibi dimittere qđ ſuū ñ erat? Aſt ſi ſuuꝫ erat
i quieſ unde habuerunt: quis dedit ſibi quid in mundū
ueniētes apportauerūt? quid icedētes ferēt? Certe quæ
pauperꝫ poſſidemus: in die iuditii coraꝫ oculis diuīæ
iuſtitiæ uindictam exclamabunt: qui habet aures audiē
di audiat: qui mihi nō uult crederꝛ: heu q̄ grauiter ſēti
et cū diuitiæ ſuæ trãſierit i egſtatē lex naturalis hæc pci
pit ut qđ ab aliiſ dſiderãuſ aliiſ faciãus. quid ãlind lex
uetus pdicat? āt euãgeliū pcũctare ūdiqꝫ quid aliud inſi
nuat? Vere coraꝫ deo iudice erūt teſtimõia. Quid ergo
dicaꝫ his qui ſolus lapides cõgregant: et muros erigūt
in altitudinē quorum ē cor et cogitatio i humanis ocu
lis opus appareat ædificium laudetur et totam hic ſuã

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

uiuificor. O uita mūdi nō uita ſed mors o uita fallax
onuſta triſtitiis ībecilliſ et ūbratica uita mendax nūc flo
res et ſtatim areſcis uita priuās uita cui ines uita fragi
lis uita momētanea et caduca q̄ quāto magis creſcis tā
to magis decreſcis. Cū plus procedis plus ad morte3
appropinquas O uita plena laqueis quot ī mūdo hoi
nes illaq̄as ? quot p te iā ſuſtiēt tormēta īfernalia? Quā
beatus qui tuas agnoſcit fallatias qm̄ beatuſ qui d̄ tuiſ
nō curat uanis blāditiis q̄ꝑ beatiſſimus qui te bn̄ priua
tus ē melior ē negotiatio eiuſ argento et auro primi et
puriſſimi fructus eius. O mors dulcis et iocunda non
certe mors q̄ uitā ueras largiris q̄ fugas febres et uul
nera famē extinguis et ſitis O morſ iuſtiſſima et pia bo
nis et malis aſpera hūilias ſupbus diuitē et potentes
et exaltas humilē p te pauperes ſaciātur cū auarū proi
icis. Tu malis das ſupplicius et iuſtis æternū pmium.
Veni ſoror mea ſpōſa mea amica mea dilecta mea. In
dica mihi quē diligit aīa mea oſtende mihi ubi paſcat
dn̄s meus ubi cubet chriſtus meus ne dimittas ne per
mittas me āplius uagari p iuius huius incolatus mei
Exurge gloria mea porrige mihi manū trahe me poſt
te paratus enī3 ē cor meus et exurgā et poſt te currā ī
odorē unguētoru3 tuoru3 donec ītroduxeris me ī cella
ria dn̄i mei ut exultē et gaudeā cu3 apparebo an̄ faciē
ſuā et tunc cātabo et pſalmus dicā dn̄o Ecce tu pulchra
es amica mea ia3 noli morari āplius Ecce omnes dies
mei defecerunt et āni mei ptranſierunt ſicut ūbra. A
uertere aliquātulum ſuper me qr te inueni3 exultaui et
ī te delectatus ſu3 oibs diebs uitæ meæ ſuſcipe me nā
cum ſuſcepiſti dn̄m me ſaluaſti me uiuificaſti. Iā reſpi
ce ī me ſaluū fac me et libera me de aquis multis et d̄
mānu filioru3 alioru3 Erue de carcere aīa3 meā et īduc
eā p gratiā quā operata fuiſti ſuſcipiēdo dn̄m meū. Vn̄
exultauit p culpā quā ppetrauit meus gēitor Adā p te
ī hortus dilecti mei ut comedā fructus pomo3 ſuorū
Defecerūt ſicut fumus dieſ mei et caro mea iā ſicutiæ
nū aruit Ecce iā uenit tēpus miserēdi mei noli tardare
accelera ut eripias me qr amore lāgueo. Per te bona
mors fructus recipius bonoru3 q̄ facimus cognoſcius
pmia q̄ ſperāus anteq̄ꝑ uenias deus ex pte cognoſcimus
cū ueneris pfecte uidebiuſ eū ſicuti ē nigra eſ et formoſa
pulchra es et decora fauuſ diſtilanſ labia tua terribilis
eſ et quis reſiſtet tibi? terribiliſ certe apd̄ reges terræ au
fereſ ſpm principū notā facis hūilibs ueritatē tuā tu cō
frigis cornua peccatoru3 et exaltas cornua iuſtorū. Il
luxerūt coruſcationeſ orbi terræ uidit et cōmota eſt ter
ra. Aperi mihi dulcis ſoror et amica mea ianuas uitæ
quas apire mihi prōmiſiſti cū fuiſti cū dn̄o meo ut ia3 ſit
ī pace locus meus et habitatio mea ī ſion Expolia me
a mortali tūica mea quā fero ut iduā me ueſtimētis læ
titiæ Aīa mea liq̄facta ē ut īuenī3 poſſis dilectū meum
quē ī mūdo q̄ſiui et nō iueni. Inuenerūt me ī hac ſoli
tudine cuſtodes qui circūeūt ciuitatē pcuſſerunt me et
uulnerauerūt me et tulerūt palliū meū cuſtodeſ muro
ru3 pcuſſus ſu3 et hūiliatus ſu3 a uoce malorū et dolo
re. Tota die exprobrabāt me inimici mei loquētes ad
uerſus me ligua doloſa et ſermōibs odii circūdātes me
et expugnātes me gratis poſuerūt aduerſum me mala
pro bonis: et odiū pro dilectiōne mea Cōfrige arcū eo
ru3 ſcutu3 et gladiū et bellū Si moraris iā deficit pau
liſp ſpiritus meus pp multitudinē dolorū meo3 Iam
cōſolationes tuæ lætificēt aīa3 meā Hodie uocē meam
audiēs noli obdurai cor tuū qn̄ ueniā et apparebo an̄
faciē dei: ut īhabitē ī domo ſua ī lōgitudine dierū. Fu
erūt mihi ī miſeria huius uitæ lachrymæ paneſ die ac
nocte labores cōtumeliæ afflictiones et ruinæ: fames
ſitis ieiunia uigiliæ tētationes: et peſtilētiæ. Audi gemi
tus uiculati ſoluſ colligationes meaſ. Accipe filiū hunc

famelicū ī regione aliena et redde eu3 patri ſuo. Suſci
pe ulceribs plenū et colloca eū ī ſinu Abrahæ pēiarchæ
fac me itrare ī uineā dn̄i Sabaoth: et nō ſtē hic ocioſuſ
Suſcipe me de uia īiquitatis et deduc me ī uiā æternā
Educ me de tenebris et ūbra mortis Diſrūpe uincula
ſolue cōpeditu3 illumia cæcu3 erige eliſu3 cuſtodi adue
nā et pupillu3 Sedētī ī tenebris et habitātī ī regiōe ūbr
mortis Vn̄de lumē tuu3 illumia nunc me ut nūq̄ꝑ āpli
us dormiā ī morte. Hæc et his ſimilia proſequēte ſactiſ
ſimo uiro oiu3 circūſtantium creuit mœror et triſtitia.
Nec quis noſtru3 poterat ſe cōtinere a lachrymis. ſs
oiu3 erat una uox plangētiu3. Quid ſine te faciēus pa
ter? Quo pergēus uineas iſtā de ægypto tranſtuliſti et
plantaſti eā ut quid auertiſti faciē tuam ab ea? In lūine
uultus tui ambulabāus gloria uirtutis noſtræ tu eras.
Heu quid ſine te āplius faciēus? Tu pater: tu doctor tu
refugiū tu exēplar inocētiæ. Vtinā nobiſ tecū mori lice
at. Iam ad nihilu3 deuēiemus ſicut oues erimus ſine
paſtore Ad nihilum deueniēus uelut aqua decurrens
non erit qui cōſoletur nos fiēt filii tui orphani et famē
patiētur ut canes circūeuntes ūdiq̄3 ut te nō te iuēiēt
Heu quātus ſup nos cecidit ignis non te deiceps uidē
bius ſolē Cōgregatio quid faciet fideliū ſine te? Tu diſ
pſio eras hæreticoru3 Tu iterfector eoru3 gladio oris
tui. Tu eorum malleus et ſecuris conterēs eorū dētes
ī ore ipſoru3: molas leonū cōfrigēſ et deducēs eos ī pu
teū iteritu⁹ gaudebūt n̄c et exultabūt et hūiliabūt popu
lū tuū et hæreditatē tuā uexabūt captabūt ī aīas iuſtū et
ſanguinē inocētes condēnabūt Incēdēt igni ſanctuariū
dei et ueritatē fidei lacerabūt. tūc ille motus his uerbiſ
aliquātū lachrymatus ē ut totus ſemp ī dn̄o miſericor
diæ uiſceribs affluebat. Conuerſuſq̄3 ad eos hac tātu3
flētibs uoce rn̄dit: Eia boni milites chriſti confidatis
ī dn̄o et in potētia uirtutis eius nolite timē conſeq̄mini
a dn̄o miſericordiā ſi ſpabitis ī eum eſt eni ipſe pius et
miſericors et nullus deſerit ſperantiū ī ſe. Ipſe eni3 le
gē uobis conſtituet: ī uia ſua diriget uos: et uiā rectam
et non tradet uos in aīas pſequētiū. Viriliter ergo agi
te et cōfortetur cor ueſtrū et ſuſtinete dn̄m eſt eni dns
ī cælo pius et miſericors: qui mille modis ſcit iuuaē fa
mulos ſuos. Non turbetur cor ueſtrū neq̄3 formidet.
Sperate ī dn̄o et effūdite cora3 eo corda ueſtra qr ipſe
erit adiutor ueſter Si eni3 ab eo nūc iteru3 me uidebi
tis et gaudebitis īſimul qr non multos poſt hos dies
quo ego uado poteritis et uos uenī: Et ubi ego ero
et uos eritis ī gaudio quod nemo tollat a uobis. Me
mētote filii cariſſimi quomō poſt mortē moyſi dns ele
git. Ioſue ī ducē et protectorem populo ſuo et eleuato
Helya p turbinē curru igneo ī cælū fecit Heliſæū ī po
pulo ſuo eē prophtā ī quo duplex requieuit ſpiritus
Heliæ nū quid nūc extināiata ē mānus dn̄i ā obl tus ē de
us miſereri? aut cōtinebit ī ira miſericord ā ſuas? Dn̄s
erit pars hæreditatis uīæ et calicis uīi et ipſe cōſtituet
uobis hæreditatē uiam Suſcitabit nāq̄3 ex uobis aliū
paſtorē cui dabit uerbum euāgeliſandi et ille ingredie
tur ſine macula et opabitur iuſtitiam. Et rogo deū me
u3 qui eduxit et reduxit me ſecundū uolūtatē ſuam ut
ſi quis ī me fuit ſpiritus ad obediendum pceptis ſuis
quod in iſto quē uobis mittet paraclito et paſtore fiat
duplex En Euſebius filius meus pdilectiſſimū habetis
uobiſcu3 et ipſu3 tāq̄ꝑ me audietis Ipſe eni erit uobis
in patrem et uos ei tanq̄ꝑ filii obedientes ī caritate cū
omni humilitate et manſuetudine et cu3 omni patiētia
Si quid in uobis fuerit neceſſitatis referetis ad eum
Obſecro uos ut ſoliciti ſitis obſeruare unitatē ſpiritus
in uinculo pacis unum corpus et unus ſpiritus ſitis ſi
cut uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ: unus eſt
deus et pater omnium ieſus chriſtus: Cui ſoli in una

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Qui ſine caritate ē ſine deo ē qr deus caritas ē et cari
tas ē deuſ Qui manet i caritate in cælo iā cœpit habita
re In cælo una ē caritaſ omniū beatorū Ubi caritas ue
ra ē ibi inuidia nulla ē ibi ambitio nulla cognoſcitur nec
murmuratio: non detractatio nec irriſio Sed ē omnibꝫ
una et eadē uolūtas Hoc ſcitote fratres quia ſi non ha
betis caritatē perfectaꝫ ſub diabolica poteſtate eſtis nec
ultra deus cū uobis habitat: et qui ſine deo eſt in infer
no ē Idcirco prædilectiſſimi filiī mei hortor uos dū tē
pus habetis ne i uacuum gratiaꝫ dei recipiatis. Gratia
dei omnibꝫ data ē per mortē filiī eius Dūꝫ tēpore iſto
breuiſſimo uiuimus ſeminemus quia poſtmodū ſuo tē
pore metemus Breues dies hominis ſunt præciditur
uelut a texente uita noſtra tāq̄ fur mors uenit cū mor
tuus fuerit homo nō ſimul cū eo deſcēdit gloria dōus
eius Diuites i bonis quāuis minimis ducūt dies ſuos
et in puncto ad inferna deſcendūt: Opera cuiuſlibet ſe
quūtur illū per rarus ē ut hominis cuius ſemper mala
fuit uita bona fuerit mors ſiue malus ſiue bonus tēpoꝛ
iſto fecerimus illud ideꝫ poſt finē mortis iueniemus:
Non expectetis quia tēpus illud acceptabile ē dū lucē
habetis non ambuletis i tenebris Qui ambulat i tene
bris neſcit quo uadit Lux noſtra chriſtuſ ē quæ lucet in
tenebris et illuminat omnē homines uenientes in hunc
mūdus ut ergo filiī lucis ſitis et tenebræ uos nō cōp
hēdāt ad ipſū accedētes lapidē uiuū ab hoibꝫ quidē re
probatū adeo aūt electū et glorificatū ipi tāq̄ lapideſ ui
ui ſupædificāini et i oibꝫ exhibeatis uoſmetipos tāquā
dei miniſtroſ i multa patiētia et tribulationibꝫ et neceſſi
tatibꝫ i āguſtiis i plagis i carceribꝫ: i ſeditionibꝫ: i labo
ribꝫ i uigiliis i ieiuniis i caſtitate i ſciētia lōganimitate et
ſuauitate i ſpiritu ſancto i caritate nō ficta i uirtute dei
Non ſit inter uos mendacium. Omnis uir mendax
abominabilis deo: Eſt enim ueritas deus et ueritati
obſtat mendacium. Omne fugiatis uerbum ocioſum
De quolibet eniꝫ uerbo ocioſo et uano reddemus doi
no rationē. Silētia diligite: Ubi ē multiloquiuꝫ ibi fre
quēter mendaciuꝫ. Ubi mēdaciuꝫ ibi peccatū: Sermo
īdicat qualis eſt hō. In ore ſacerdotis uel monachi nul
lū unquam ſit uerbū i quo nō ſonet chriſti nomen Sēp
diuinaꝫ ruminet legem. et eniꝫ qui i lege meditatur die
ac nocte ñ abiēs i cōſilio ipſorū neqꝫ i uia peccatoꝝ nō
erit tanquam lignū plantatū ſecus decurſus aquarū cu
ius folia nō decidēt: ſed dabit fructū i tp̄e ſuo et omnia
q̄cūqꝫ fecerit ſēp proſpabūtur. Certe nil tā nocet homi
ni q̄ mala ſocietas Talis eniꝫ efficitur hō quliuꝫ ſocie
tate fruitur. Nūquaꝫ cū agno lupus habitat uir caſtus
certe luxurioſi ſocietates aufugit: pluſq̄ ipoſſibile puto
uirū diutius pmanere i bonis operibꝫ qui maloruꝫ aſſi
dua cōuerſatiōe utitur cū pſalmiſta Cū ſcto ſcūs eris et
cū uiro inocēte inocēs eris et cū electo electus eris et
cū puerſo puerteris. Sicut eniꝫ mala cōuerſatio nocet
ita bona prodeſt. Nullus huic poteſt theſauro cōpara
ri qui bonam iuenit ſocietatē uitā iuenit diuitiis affluit
certe uerū dicā p rarū hō bonuſ uel malus efficitur niſi
ob ſocietatis cāꝫ. Pueri cor tanquā tabula i qua nil pic
tuꝫ ē fore dicitur Illud ergo qđ a ſocietate recipit uſqꝫ
ad ſenectam retinet ſiue bonū ſiue malū ſit. Raro cum
iuuene uiuens habitet. Nā ignis ſi apponatur igni ca
lorē nō extiguit ſꝫ enutrit. Sēp uir quē delectat ſapiē
tia ſe maiori ætate et ſapiētia ſocius exiſtat. Alioquin
ſi ſimili ſocietur aſſidua ſocietate de ſtultitia in ſtultitiaꝫ
delabetur. Ante aūt oīa filiī mei nolite iurare oīo neqꝫ
per cælum neqꝫ per terram neqꝫ per aliud quodcunqꝫ
iuramētū. Sit aūt ſermo uē ē eſt nō non Cuius ore ſre
quens ſonat iuramentū i ipſo homine parua eſt dei co
gnitio et dilectio: Si nō ē qđ iuro deus eſſe nego: præ
ceptuꝫ enim dei prohibet Non aſſumatiſ nomen dei in
uanū. Orationibꝫ iſtate cōtinuis multū ualet frequens
et deuota oratio Oratio homines a terra eleuat: ad cæ
leſtia uehit et facit hominē cum deo loqui Gratias ab
eodē obtinet dūmodo ſit deuota et mixta lachrymis
Multum ualet oratio frequēs cōſperſa lachrymis ad
promerēdā diuinā clemētiā ad exauditionis beneficiū
obtinuit. Ezechias ſtatim gratias a dño ſuis lachrymiſ
et orationibꝫ ut mutaret ſentētiā quā ſibi idixerat: Libe
rauit dominus Suſannā a iuditio diræ mortis propter
orationē et lachrymas Orationibꝫ Helix cælus dedit
pluuiam quod clauſus fuerat tribꝫ annis et mēſibꝫ ſex
ſi quo egetis petatis a dño orationibꝫ et lachrymis in
fide nihil dubitāte Quid qui fidem habet ueram ut gra
nū ſinapis quicquid petierit fiet ſtatis ſibi Idē dominuſ
eſt diues in omnibus qui nunc erant et nunc Spes ue
ſtra et gaudiuꝫ ueſtrū cogitatio ueſtra et oē deſiderium
ueſtrus ſit ſemp Quoniam ex ipſo et i ipſo et per ipſum
ſunt omnia i quo uiuimus per quē moriemur et ſumus
ſine quo penitus nihil ſumus Iam filiī mei non multa
loquar uobis cū uēit. n. hora ad quā natuſ ſuꝫ: hac con
ditione huc ueni ut exires Nunq̄ natus fuiſſem ſi mo
ri nō debuiſſem Suo proprio non pepercit deus filio
ſed pro nobis omnibus fecit mori in crucis ſtipite Per
cuius mortē morſ noſtra mortua ē Nemo eniꝫ noſtrū
ſibi uiuit uel moritur Siue enim uiuimus domino ui
uimus Siue morimur domino morīur Siue ergo ui
uimus ſiue morimur domini ſumus In hoc eniꝫ uoca
tur chriſtus dominus uiuoꝝ et mortuorū: Si eni chri
ſtus mortuus eſt non certe ſeruus maior domino ſuo
Idcirco et nos moriemur Si eniꝫ reſurrexerit habēus
ſpes firmiſſimā q̄ et nos reſurgemus. Et ſi chriſtus ſic
reſurrexerit ut amplius nō moreretur certe et nos poſt
reſurrectionem noſtram nunq̄ moriemur Sed ſemper
cuꝫ ipſo i gloria ſtabimus Cū eniꝫ mortuus fuit noſter
homo chriſtus ſimul mortuuſ ē ut deſtrueretur corpuſ
peccati ut fieremus unū corpus cū illo Idcirco ſi reſur
rexit et nos reſurgemus cū illo qui ſuimus mēbra eius
Si aūt et chriſtus non plus morietur et nos ſimiliter.
Quo quidem dilectiſſimi filiī mei ſi nūc morior credo
qđ redemptor meus uiuit et in nouiſſimo die de terra
ſurrecturus ſum et rurſus circūdabor hac pelle mea et
in iſta propria carne uidebo ipſum ſaluatorem. Quem
uiſurus ſum ego ipſe qui nunc loquor. quem nunc cer
nitis morientem et non certe alius loco mei: et iſti mei
proprii oculi quibꝫ uos uideo conſpecturi ſunt. Unde
dilectiſſimi filiī mei uidete quomodo caute ambuletis
non quaſi inſipientes ſed quaſi ſapientes et nolite ſecū
dum carnem ambulare: quia ſi ſecundum carneꝫ ambu
labitis moriemini. Sed ſpiritu ambulantes facta carnis
mortificatione nunc mecum exultate cantate et pſallite
abiicite ueſtimenta luctus et triſtitiæ ſpargite cinerē de
capite ueſtro: Iubilate deo omnis terra pſalmum dici
te nomini eius: date gloriam laudi eius. quoniaꝫ huc
uſqꝫ tranſiui per ignem et aquam: nunc ecce iducit me
in refrigerium. Introibo in domum tuam ut reddā uo
ta mea de die in dies. O quantum lucrum mihi eſt mo
ri quoniaꝫ uiuere deinceps meum chriſtus eſt Ecce ter
reſtris domus huius habitationis diſſoluitur ut alia ſuc
cedat nō mānufacta habitatio æterna i cælis Ecce quod
mortale eſt ueſtimentum exuor et æternum induar huc
uſqꝫ pegrinatuſ ſum redeo iā ad patriaꝫ Ecce brauium
capio pro quo in agone cucurri. Ecce portum attingo
quem tanto deſideraui deſiderio: Ecce de tenebris ad
lucem de periculis ad uictoriam de triſtitia ad gaudiuꝫ
de temporali ad perpetuum. de fœtore ad odorem ue
hor ſuauiſſimus Hic cæcus ſuꝫ et illuminor ūdiqꝫ uul
neratus: et ſanor hic ſemper cōtriſtatus ſuꝫ et ecce iam
lætificor Uere hic uiuens mortuus ſum: et iam uere

manus meas ad proximi neceſſitates multotiẽs nõ ex
tendi pedibus ad iniquitatẽ cucurri quid plura dicaʒ a
planta pedis uſqʒ ad uerticẽ capitis nõ ẽ in me ſanitas
certe niſi in ligno crucis moriens adiuuaſſes me digna
erat i inferno habitare aia mea . Ego pie ieſu ſuʒ pars
tanti ptii pro me fudiſti ſanguinẽ tuũ prioſuʒ nõ me re
futes. Ego ſuʒ ouis q̃ erraui require eã paſtor bone et
appone eã ouili tuo ut inſuficeris i ſermonibs tuis.nã
promiſiſti mihi quacũqʒ peccator igẽuerit hora ſaluus
erit. Dolẽs factus ſuʒ iniquitates meas ego cognoſco
et delicta mea corã me ſunt. Vere nõ ſuʒ dignus uoca
ri filius tuus qr peccaui i cælũ et corã te. Auditui meo
dabis gaudiuʒ et lætitiã . Auerte faciẽ tuam a peccatis
meis dele iiquitates meaſ ſecũdũ magnã miſericordiã
tuã. Ne proiiciaſ me a facie tua non ſecunduʒ peccata
mea facias mihi neqʒ ſecundũ iniquitates meas retri
buas mihi ſʒ adiua me deus ſalutaris meus et pp ho
norẽ nominis tui libera me Benigne fac i bona uolun
tate tua ut ihabitẽ i domo tua oibus diebʒ uitæ meæ i
ſeculuʒ ſeculi cuʒ habitãtibʒ in ea laudẽ te. Surge pro
pera ſpõſe dulciſſime aiæ meæ et noli cõſiderare ꝙ fu
ſca et nigra ẽ peccatis. Oſtende illi faciẽ tuaʒ ſonet uox
tua in auribs ſuis: Vox tua dulcis et facies tua decora
Ne auertas eaʒ a me et ne declines hac hora a ſeruo
tuo. Ne trahaſ me in aias pſequẽtiũ me expecto te do
mine Credo uidere bona dñi in terra uiuẽtium. Veni
ergo dilecte mi egrediãur i agrũ. Videãuſ ſi floreat ui
nea: Cõuerte plãctum meũ i gaudiũ mihi: Inclina ad
me aurẽ meã accelera et de hac lachrymaruʒ et miſeri
aruʒ ualle eripias me Hæc ubi uir ſãctiſſimus continu
atis lachrymis et mãibʒ i cælũ erectiſ dixit paruꝑ ſiluit
Deinde fratres intuens dixit. Precipio uobis filii mei
dilectiſſimi ꝑ uirtutem et nomen dñi ieſu chriſti ut cor
pus cum diſſolutũ fuerit in terrã prope pſepe dñi mei
nudum ſepeliatis ut illud ferat ſecuʒ rediẽs quod ueni
ẽs apportauit. nudus inde egreſſus ſũ nuduſ reuertar
illuc. Societur terræ terræ nõ decet terrã ſociare lapidi
bus. Appetit eni naturaliter ſuũ ſimile quodlibet Iteꝝ
rogo uos ut dñi mei corpus afferatis: quatinuſ in ſuo
lumine uideã lumẽ ut firmãs ſup me oculos ſuos det
mihi intellectuʒ et inſtruat me in hac uita qua gradior
Tunc quidã fratrũ ad locuʒ accedens ſacratiſſimuʒ cor
pus ieſu chriſti obtulit: quod ubi uir dñi uidere potuit
nobis ei auxiliãtibs proſtrauit ſe in terrã pronus uoce
et lachrymis quãtus poterat clamãs dñe quis ego ſuʒ
ut ſim dignus ut ſub tectũ meuʒ intres meriti hoc pec
cator homo: Certe dñe nõ ſuʒ digniſ nũquid ego meli
or ſum ꝙ omnes patres mei ? Tu moyſi noluiſti uno
ictu oculi te monſtrare: Cur nunc tantum te humilias
ut patiaris ad hominẽ deſcendere peccatorẽ et publica
num: Et nõ ſolum cum illo manducare uis ſed teipm
ab illo mãducari iubes. Cum prope illũ eſſet ſacerdos
erigens ſe uir glorioſus genibus flexis cum cunctis ui
ẽtibus magniſ lachrymiſ et ſuſpiriiſ et ꝙ pluries percu
tiens pectus ſuũ dixit tu es dñs meus et dñuſ meuſ
qui pro me paſſus es ã forte alius? Certe tu es ille qui
cum deus eſſes ſolus ante omnia tempora et ſine pri
cipio genitus a deo patre æterna et inueſtigabili gene
ratione qui cum ipſo patre et ſpiritu ſancto unus deuſ
es permanens illud idem quod eras et es intra unius
puellæ corpuſculum te clauſiſti factus homo ſicut ſum
Vere et deus et homo es Sic enim in uirginali utero
hominem ſuſcepiſti qđ nec ſine hoie deuſ es nec ſine
deo homo ꝙuis nec diuinitas ſit humanitas nec hu
manitas ſit diuinitas. Non ſunt confuſæ naturæ ꝙuis
ſit una eademqʒ uitæ perſona. Nõne es caro et frater
meus ? Vere ſic famẽ habuiſti ſitiſti fleuiſti meas infir
mitates habuiſti ut ego. Sed tamẽ in te peccandi infir
mitas non fuit et defectus ut in me. Non enim peccaꝛ
potuiſti ut ego in te fuit corporaliter et eſt omnis pleni
tudo gratiæ non enim tibi data fuit gratia ad menſurã
Tua enim anima ſtatim cum uita iſeparabiliter fuerit
diuinitati : omnia perfecte ſciuit et potuit quæ ipſa po
teſt diuinitas quãtuʒ ad diuinã naturaʒ q̃ in te eſt æter
no patri deo æqualis es. Sʒ ob illã quam pro noſtra
aſſumpſiſti redemptione humanitateʒ minor es: nec ta
men eo aliquod incurris uituperiuʒ: Tu nempe ille es
quem in iordanis alueo baptiſante Ioanne ſubito uox
paterna cælitus intonuit. Hic inquiens eſt filius meus
dilectus in quo mihi bene complacui ipſum audite. Et
ſpiritus ſanctus in te ut columba deſcendens te unum
eſſe cum patre et eundem in ſubſtantia declarauit. Tu
ne bone ieſu pro me crucis tam grande in tuo ſito qđ
præſens cerno corpore ſubiſti ſuppliciuʒ ut mortẽ quã
meis incurreraʒ flagitiis interimeres: animas antiquo
rum quas dudum diabolica poteſtas miſeras inferna
libus manſionibus retinebat recuperares et totam hu
manam naturam q̃ corruerat i mortem perpetuaʒ tuo
cum ipſa pacificato patre ad uitam interminabileʒ tuo
quem pro ipſo fudiſti precioſo ſanguine reuocares? Cu
ius quidem uitæ die reſurgens tertia de illo in quo ia
cuiſti barathro certitudinem firmiſſimã cõprobaſti quo
quidem noſtra ſolidata eſt fides et aucta ſpes ut ſicut i
corruptibilis impaſſibilis et imortalis reſurrexiſti ita
ſimiliter et nos reſurgemus. Tu certe bone et pie dñe
poſt tuaʒ mirabilẽ et ſingularẽ reſurrectionẽ quadragi
ta expletis diebus quibus experientia lucida indicioꝝ
multiplicium te ab inferniſ uiuũ reſurrexiſſe declaraſti:
et ut nulla dubitationis oriretur caligo ad cælũ cunctis
cernẽtibs apoſtolis tua uirtute propria aſcẽdens mihi
qʒ ianuas reſerãs paradiſi ad dei patris omnipotentiſ
dextrã cõſediſti ubi ſine fine ſedes Tu iſup bone ieſu
a deo cõſtitutus iudex uiuorũ et mortuorũ ſicut in illo
aſcendiſti die ita i tremẽdo et horribili uniuerſalis iudi
cii die deſcẽdens reddere ſingulis ſecundũ opa q̃ fece
rũt. Corã te certe tũc procidẽt reges oẽs ois irata erit
dñatio te tũc oẽs tiebunt qui te nũc contẽnũt. Quid
tibi tunc iſelices qui nũc cuʒ malefecerint gloriãtur di
cent qui te oia ſcientẽ cernẽt quibʒ ãplius nullũ erit re
mediũ miſericordiæ? Quid i cõſpectu tuo potentis oia
cernẽtis oia et ſolũ qđ iuſtũ ẽ iudicantis facient miſeri
qui totũ ſuũ i uãitatibs mũdi et flagitiis amiſerũt tpus
plus diuitiis fallacibs ꝙ tibi inſiſtẽtes plus filios et fili
as et mũdi gloriã momẽtaneã ꝙ te diligẽtes cũ tuuʒ
erga eos iratũ cernẽt uultũ? cũ tã ſeuerã expectabunt
ſentẽtiã? cũ eos đ minis quoqʒ cogitãine et propria ac
cuſabit cõſciẽtia et đmonũ caterua et ſimul q̃libet crea
ra ꝙ te đũ offẽdẽdo offẽderũt eũ uidebũt ſtati cũ ſñia
uíꝫa fuerit diuulgata ſe adepturos tormẽta quibʒ et cor
pus et aia ſimul cruciabitur cũ diabolis ſie fine nullũ
inde inppetuuʒ refrigeriũ expectantes Ve ue miſeris
qui te i iſto tãbreui tpre uiliſſimiſ bõis tporalibs ebrii
q̃ nõ ſolũ iopiã nõ auferũt ſuiſ poſſeſſoribʒ ſed et ipſa
ſuã faciũt idulgentias negligẽt es in beluas redigũtur
Ve ue qui ſaltẽ hoc tioꝛ peccaꝛ et tuã iracũdiaʒ prouo
caꝛ nõ deſinũt ſi tuo amoꝛ nolũt ut tenẽtur. ſʒ quomõ
pie ieſu tu cuiuſ tãta ẽ magnificẽtia ut nulla q̃at explica
re creatura quẽ cæli maꝛ et oia q̃ i eius ãbitu cõtinẽtur
cape nõ poſſũt Qui idẽ totus ubiqʒ locoꝝ pſẽs eſ nec
intuſ icluſuſ nec extra excluſuſ idẽ i cælo ad pñſ dxtrã
oiũ ſupnoꝝ ciuiũ beatitudo et gl'ia q̃ tuæ celſitudinis
ſpeciẽ cõtẽplãtur idẽ i terrã pugillo tpas cõtinẽs et cõ
cludẽs idẽ in mari et i abyſſiſ ad nutũ regẽs oia et cõ
ſeruãs idẽ i iferno potẽter dñãs ſub tãta pãis breuita
te cõtinẽs nõ pticulariter ſʒ itegre et pfecte ac i ſepabi
liter O ineffabiliſ admiratio O omniũ nouitatuʒ noui

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſimul uiuentes fraternitate placere cupiatis Ergo eius
eſtote imitatores ſicut filii cariſſimi: et ambulate in dile
ctione ſicut et ipſe dilexit uos et tradidit ſemetipſuꝫ pro
uobis ut uos redimeret et faceret uos acceptabiles ſi
bi ſectatores bonorũ operꝝ unicuiqꝫ ueſtrũ det ipe gra
tiam ſecũdum mẽſuram donationis ſuæ Det uobis de
rore ſpiritus ſancti abunde ut bẽatis cor ad colẽdum
eũ adaperiat cor ueſtrũ i lege ſua et i præceptis ſuis ut
cognoaſcatis euꝫ et faciati eius uoluntatẽ nec uos un
q̃ deſerat Tu autẽ fili mi Euſebi cõſurge conſurge idu
ere fortitudine Sẽper ſubditus eſto domino nec æmu
leris eum ut nequiter facias Salus tua deus ïæternus
erit et iuſtitia non deficiet et humilior ſis omnibus Le
ua i cælum oculoſ tuos:lex domini ſemper ſit in corde
tuo Noli timere obprobria hominum :et blaſphemias
eorum ne metuas Si ſperabis i domino aſſumes forti
tudinẽ et uẽiẽt tibi pennæ et uolabis et ñ deficies. Uni
uerſa legis domini ſecure loqueris oibꝫ ne timeaſ a fa
cie hominum.cũ illis ſemper ẽ dominus cũ quibus eſt
ueritas Deſcenditqꝫ cũ illis i foueã et i uinculis nõ de
ꝛliquit eoſ ſꝫ a doctoribꝫ tutatur illoſ et ẽ illiſ adiutor et
protector in tp̃e tribulatõis. Certe facile tiet mortẽ hãc
immo ut plus dicã odit hanc uita qui ſe bene agere cer
nit. Ecce cõſtituo te ſup ſocietatem iſtam ut euellas et
deſtruas et diſſipes et diſperdas et ïædifices et plantes
Oportet enim te eſſe irreprehẽſibilẽ.poteſt male alium
corrigeꝛ cui poteſt quẽ corrigit diceꝛ et tu ſimiliter facis
tibi ãmodo maior erit labor ſꝫ maius p̃miũ. Eſto ſobri
us prudẽſ et pudicuſ hoſpitalis et doctor nẽini uiolẽtiã
facito ſꝫ oẽs æqualiter dilige:et tãto pluſ quãto maior
es Nõ ſis pſecutor ſꝫ modeſtus nõ litigioſuſ nec cupi
dus:tu enĩꝫ p̃dica opportũe uerbũ dei: Omnis ſcriptu
ra diuinitus iſpirata utilis ẽ ad docẽdũ. Acquire uerba
quæ prædices orationibus. Ualet enĩꝫ huiuſmoi p̃dica
tio et doctrina ad illminãdũ et arguẽdũ et corripiendũ
et ad erudiendũ i iuſtitia ut pfectus ſit audiẽs et i omni
opere bono iſtructus. Eſt enĩꝫ chriſtus ieſus in cælo ſe
dẽs ad dextrã uirtutis dei reuelans miniſteria et docẽs
hoies ſcientiam In oibꝫ fili cariſſime teipſum præbe ex
emplũ bonoruꝫ operũ i ſanctitate et bonitate. Nam ca
pite patiente totũ debilitatur corpus . Ut ergo te breui
ter doceam facies oia bona: ſi tim ueris deum . Patri
meo reuerẽdiſſimo damaſio portuenſi epiſcopo ſcribẽ ſ
facies mei memoriam ut habeat me in orationibꝫ ſuis
nec corrũpi dimittat opera quæ tãto labore cõtexui ab
hoinibꝫ doloſis et iniquis a quibꝫ ſæpius expugnatus
ſum a iuuentute mea. Eccleſiam prudẽter cuſtodiat ſci
ens quoniam mali erigẽt ſe illaq̃antes aias ſimpliciuꝫ
quos conatus ſum educere i uiam rectã loquẽteſ i ore
ſuo et gladiũ habẽtes i labiis ſuis q̃m obmutui et ſilui
a bonis et protectus ſuꝫ i monumẽto dormiẽs Spero
eni i domino quoniam benignus ẽ et non derelinquet
fideles ſuos Gaudiuꝫ eni habeo magnuꝫ et conſolatio
nem præſumẽs de miſericordia domini q̃ uirũ mirabi
lem et multæ ſciẽtiæ et bonitatis Auguſtinus Hipponẽ
ſeꝫ Epiſcopuꝫ poſt me reliquo propter quẽ multaꝫ fi
duciam habeo i chriſto ieſu ſuſtẽtandi fidẽ noſtram cui
de me ſcribẽs hoc ipſũ rogato ut tãq̃ fideliſ pugnet mi
les ne ueniãt q̃d abſit mala gẽti noſtræ . Theodonio ſẽ
atori et omnibꝫ i chriſto fratribus me recõmẽdãs. Fini
tis his uerbis uir ſcĩſſimus iocunda uoce uerſus ad fra
tres Accedite huc ut tangam uos filii mei ante q̃ a uo
bis recedam ad quem apropinquantibꝫ illis ſingulum
brachus ut meliuſ poterat ãplectẽs cuilibet pacis oſcu
luꝫ tribuit Deinde uocẽ mediocriter eleuans uultu pla
cido et iocũdo extẽſis i cælũ manibus conu rſiſqꝫ ad
dominuꝫ oculis gaudii lachrymis iundantibꝫ dixit pie
ieſu uirtus mea refugiuꝫ meuꝫ ſuſceptor meus et libe
rator meus Laus mea i quẽ ſperaui cui credidi et dile
xi . ſũma dulcedo et turris fortitudinis et ſpeſ mea a iu
uẽtute mea Uoca me dux uitæ meæ et ego ꝛ̃ſpõdebo
tibi operi manuuꝫ tuarũ quod tu de limo terræ creator
omnium fũdaſti quod oſſibꝫ et neruis cõpegiſti:cui ui
tam et miſericordiã tribuiſti moriẽs tuæ clemẽtiæ porri
ge dexteraꝫ Iube domine ne morero quia tẽpus ẽ ut
puluis i pluerẽ reuertatur et ſpiritus redeat ad te ſalua
torẽ qui huc miſiſti illũ aperi mihi iãuas uitæ nã cũ pro
me i ligno crucis tãq̃ latro pepẽdiſti tu promiſiſti mihi
q̃ eũ ꝛ̃cipeꝛſ uẽi dilecte mi tẽeã te ñc diũtã itroduc me
i domũ tuã tu ſuſceptor meuſ eſ et gl̃ia mea et exultabiſ
caput meũ ſaluſ mea et bñdictio mea ſuſcipe me micors
dñs ſecũdũ multitudinẽ miſerationũ tuaꝝ nã latronẽ
ad te currẽtẽ i cruce moriẽs ſuſcepiſti:poſſideaꝫ te bea
titudo ſẽpiterna Cæcus ſecus uiam clamanteꝫ Ieſu fili
dauid miſereꝛ mei lumine tuæ uiſionis æterne illumia
O lux inuiſibilis qua carens Thobias clamabat Qua
le mihi gaudiuꝫ ẽ cũ i tenebris ſedeo et lumen cæli nõ
uideo? O lux ſine qua non ẽ ueritas non ẽ diſcretio nõ
ſapiẽtia ñ bõitas illũina oculoſ meos ne ũq̃ obdormiã
in morte:neq̃ñ dicat iimicuſ meuſ p̃ualui aduerſus eũ
Tedet animã meã uitæ meæ:loquar i amaritudie aiæ
meæ ægrotui ſũ iſirmata ẽ i pauptate aia mea oſſa mea
ſicut in frixorio cõfixa ſunt .et ideo ad te curro medicũ
Sana me dñe et ſanabor:ſaluum me fac et ſaluus ero
et q̃m in te cõfido nõ erubeſcaꝫ. At quis ego ſuꝫ puſſi
me deus ut taꝫ audacter loquar de te ꝛ̃peccator ſuꝫ in
peccatis totus genitus natus et educatus cadauer pu
tridũ uas fœtidus:eſca uermium. Heu mihi dñe parce
mihi. Quæ uictoria ſi pugnãdo mecũ uinceres me qui
ſuꝫ minus q̃ ſtipula ãte faciem uẽti. Dimitte oia pecca
ta mea et erige de ſtercore pauperem . Certe dñe ſi pla
cet dicã nõ debes me currẽtẽ ad te fugare:qr tu es de
us meus. Caro tua de carne mea et oſſa tua de oſſibꝫ
meis. Propter hoc nãqꝫ nõ relinquens patris dexteras
adhæſiſti meæ humilitati factus deus et hõ quod priuſ
eras p̃manẽs i una eademqꝫ perſona. Et hoc quare tã
arduum tam inopinabile perpetraſti niſi ut cõfidenter
ad te recurrerẽ tanq̃ ad fratrẽ et ut tuã mihi miſericor
diter cõdonares diuinitateꝫ:Quapropter exurge et ad
iua me domine:exurge me domine et ne repellas me
in finẽ. Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquaꝝ ita ſiti
ens aia mea petit te fontẽ uiuuꝫ ut hauriat in gaudio
aquas de fontibꝫ ſaluatoris:ne ſitiat ãpliuſ quando ue
niet et apparebit ante faciem tuam . Domine mi quan
do reſpiciens reſtitues hæreditatem animam meam a
malefactis eorũ et a leonibꝫ unicã meam. Utinam ap
penderentur peccata mea quibꝫ iram merui et calami
tas quam patior in ſtatera quaſi harena maris hæc gra
uior apparet . Unde et ſi amplius expectes tribulatio
nem inueniam et dolores. Ueni gaudiuꝫ ſpiritus mei
ut delectet in te Reuela mihi uiam tuaꝫ lætitia cordis
mei Inuẽiam te deſiderium meum Sicut ſeruus pre
ſtolatur finẽ operis ſui ſic et ego expecto te. itret poſtu
latio mea in conſpectu tuo dõine et fiat manus tua ut
ſaluum me faciat Ecce uiruꝫ qui deſcendens a hierico
captus a latronibus uulneratus a latronibus ſuꝫ:ſemi
uiuus relictus ſum tu ipſe ſamaritane recipe me pecca
ui nimiſ i uita mea:et malum coram te feci.non te co
gnoui Ingratus tot beneficiorũ tuorum nõ ut decebat
te laudaui:forte multotiẽs ueritates tacui i corde meo
cum pulſabas ad oſtium cordiſ mei piger fui ut te reci
perem reuerenter . Corpus putridum uelut umbra de
clinantium nimio dilexi affectu:uerbis uanis os iqui
naui mens mea non fuit ſemper in teſtamẽto legis tuæ
Non auerti oculos meos ut aliquando non uiderent
uanitatẽ aures meas q̃doqꝫ uerbis inutilibꝫ inclinaui

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

diues es idue me fame in hac ſolitudine pereo cibus
es ſacia me ſitio ſalubre poculus es: iebria me Infixus
ſum i limo profūdi et nō ē ſubſtantia. Vēi in altitudinē
maris et tēpeſtas demerſit me Laboraui clamās factæ
ſūt rauce fauces meæ iā ītrauerūt aq̄ uſqꝫ ad aiā meas
educ me d̄ laqueo iſto protector meus gubernator me
us firmamētū meus et refugiū meū dux meus rex me
us et deus meus In cuius māibꝫ cōmendo ſpiritum
meū quē i crucis ſtipite redemiſti cui uitā et miſericordi
am tribuiſti: Reſpice dn̄e huilitatē meā nec cōcludas
me i manus inimici. Hodie tecū īgrediar i locū taberna
culi admirabilis ut inhabitē i domo tua i lōgitudine di
erum in ſeculum ſeculi His finitis uir dn̄i glorioſus
ſanctū dn̄i corpus ſuſcipiens ad terrā ſupinus redit de
inde māus ad modū crucis ſupra pectus tenēs Sime
onis prophetæ uaticiniū decātauit. Quo finito ſubito
cūctis qui aderant cernētibꝫ tāta i loco ubi iacebat diui
nitus lux effulſit ut inſtar ſolis radii ſplēdor quorūlibet
uibraret oculos ne poſſent morietē glorioſum uirū ali
qualiter intueri. Qua quidē luce ad horā pmāente circū
dantiū quidē agmē āgelorū ibidē uiderūt ūdiqꝫ diſcur
rentiū uti ſcintillæ i arūdineto ſolent. Quidā uero āge
los nō uiderūt ſꝫ uocē lapſā cælitus audierūt ſic dicētē
Veni dilecte mi Tēpus ē enim ut mercedē accipias pro
laboribꝫ quos mei cā uiriliter ſupportaſti. Quidam nec
uiderūt āgelos nec audierūt hāc uocē ſed tātū cum his
a beato Hieronymo illa finita uoce hæc audierunt uer
ba. Ecce ad te uenio pie ieſu ſuſcipe quem tuo recupaſti
ſanguie. Tunc ſubito illa lux diſparuit et illa aia ſanctiſ
ſima tāq̄ ſidus oibꝫ uirtutibus radiās carnis reſoluta
cenō cælorū regna adiit glorioſa i quibꝫ iā certe tāq̄ lūi
nare pſpicuus renitet et ſplēdore infinitæ beatitudinis
et multorū coruſcatione prodigiorū qm̄ non poteſt ci
uitas abſcōdi ſupra mōtē poſita nec uoluit deus ut in
morte ipſius lateret ſāctitas cuius uita ſanctitatis cauſa
fuerat et ſalutis totius eccleſiæ militātis Tātus denīqꝫ
illa recedente aia ſanctiſſima odor ſubſecutus ē p dies
nō modicos ut nulla forte talis recordetur ætas ſꝫ cer
te dignus erat ut illius merita odoris ꝓpue clarerent
idicio qui ad unitatē fidei itemerate mēbra ſcisſa ſuorū
uerborū odoꝛ euocauerat. Hora nāqꝫ chariſſimi pres
et dn̄i huius trāſitus glorioſæ d̄i erat ultia in qua quidē
ut ſui athelete pius dn̄s gloriā demōſtraret et oibꝫ qui
i eccleſiæ domo habitāt proferet clarū lumē hoc mūdo
Cyrillo epiſcopo trāſitū glorioſi Hieronymi ipſe dn̄s
reuelauit: Cūqꝫ iā dicta hora Cyrillus Epiſcopus de
uotus in ſua cellula oratiōibꝫ ihæreret ſurſū i ſpiritu rap
tus uelut i extaſi factus ſubito quoddā a monaſterio i
quo uir ſāctiſſimus migrauerat uſqꝫ ad cælum mirabile
et ſpecioſiſſimū uidit iter cuius tāta erat pulchritudo et
admiratio: ut ſicut eodē poſtmodū teſtāte cognouimus
amēs effectus huc illucqꝫ admirans ſui pauliſp crede
bat obliuiſci. In hac ſi quidē poſitus mētis āxietate ele
uauit oculos et ecce āgelorū maxia a monaſterio ſoci
etas ueniebat alternati melodiarū et melifluorū cātuū
uocibꝫ cōcinentiū quorū uidebātur uocibꝫ cælum et ter
ra et oia q̄ corū cōtinētur ābitu ūdiqꝫ reſonare ferebāt
ēt ſinguli āgelorū ſigulos māibꝫ accēſos cæreos quorū
claritas ſolis replebat lumē: Sꝫ quid additur admirati
oni admiratio? Ad cælos uertēs Cyrillus oculos nō mi
norē cernit numerū angelorū mō ſimili uenientius iſtis
obuiā: Quin rei huius āxius expectat euētus Interro
gaſſet quidē quid hoc eſſet ſꝫ ita eum ſtupor oppſſerat
quod quid diceret neſciebat Aſt illo diutius expectante
glorioſā uidit Hieronymi aiam præcūctis qui pibāt an
gelis et ſeq̄bantur mira decoratam pulchritudine uenie
tem. Ad cuius erat dexterā ſaluator cū illa pariter uēi
endo. Quæ quidē i loco quo Cyrillus degebat gradum

figēs et ſtās ei taliter ē locuta Agnoſcis ne me Ad quā
ille minime quidem Quis enim es qui tanto cæteris ho
nore emies et illa de Hieronymo uq̄ fuit aliqua tibi
cognitio? At ille certe quem nōinas ſingulari affectu dili
go charitatis Sed q̄ſo es ille? Et illa eius ſum aia quæ
gloriā iam obtineo quā ſperabā ad meos pgit filios: et
q̄ uidiſti nūcia ut et a luctu deſināt et meo ſtatui cōgau
deant quē elegi Quibꝫ oibꝫ finitis ois illa beata uiſio
ab eius euanuit oculis et fuit i ſemet reuerſus protius
Cyrillus ieffabili gaudio ſupabūdans Ita tm̄ qđ p to
tā noctem illā nō potuit ſe a lachrymis pmentis lætitiæ
cōtinere. Quā ergo mirabilis ē dn̄s i mageſtate et mira
bilis in ſanctis ſuis faciens prodigia. Dextera domini
fecit uirtutē dextera dn̄i exaltauit eum notā faciens i po
pulis uirtutes eius O diuini amoris imenſitas diuinæ
largitatis affluentia. Quid enim ſuo potuit facere filio
honoris et gratiæ et nō fecit cū tam copioſa et in uita et
in morte erga eū fuerit munificentia? Dedit enim ei dn̄s
claritates æternā et nōine æterno hæreditauit illum et ſe
cit eum hæredē gaudiorū ſupnorū i quibꝫ pmanebit in
ſæcula q̄ ſingularis honor et admirāda gloria eius ex
cedens pene aliorum gloriā ſanctorum et honores ubi
nō ſolū ſanctiſſimā a iam omnes cæleſtes cōtātur cohor
tes. Sꝫ etiam ipſe ſaluator nec enim ſola fulget in cælo
inſigniis dignitatum illa beata aia ſed et corpus ſuum
nō ceſſat in terris radiare miraculis: Ad cuius narratio
nem cōgruus ē redire Defuncto naq̄ꝫ uiro ſanctiſſimo
ut dictus eſt hora cōpletorii corpus illud tantis fragrās
aromatibꝫ cuſtodientes totā illā noctem uiſiones ducen
tes circa eum in magnis ſiquidem pro dāno qđ cunctis
euenerat flentibꝫ et pro ſua quā iā obtinuerat gloria gau
dius uigilauimus. Mane āt facto diuinis pactis ut cō
decebat myſteriis debitiſqꝫ obſequiis honoꝛ debito cō
ſumatis in bethlees iux̄ pſepe i quo pro nobis chriſtus
de itemeratā ibidē natus uirgine ifans uagiit corpus
illud ſacratiſſimū ſacci tantū coopertum linteo in terra ſic
ordinauerat ſepeliuimus: Quātis āt ipſo die et etiā ad
pſens miraculis glorioſis mirificauit dn̄s filium ſuum
ſanctum Hieronymū certe nō foret enarrare ſufficiens
lingua carnis Sꝫ tm̄ aliqua de multis ne noſter nimis
prolōgetur ſermo referā. Quidā a natiuitate cæcus in
ipſo ſepulturæ ſuæ die mdēdi bn̄ficiū corpus tangēs ſā
ctū obtinuit Cuidā ēt iuueni ſurdo et muto ſāctiſſimū
corpus deoſculato ſoluto auris et liguæ ligamine et au
diēdi et loquēdi gratia eſt cōceſſa et certe dignū erat ut
qui cæcitatis uel lucis q̄ chriſtus ē tenebris occæcatos
ſuis ſāctiſſimis doctrinis et exemplis illumiauerat ſur
dis quoqꝫ et mutis in diuinis opibꝫ ueras exercuerat
medelas ut et diuina intelligerent documēta et catholi
cæ fidei cōfiterentur rationes quas ſpnebat in die ſui
obitus glorioſi et cæcis lumē tribueret corporale et ſur
dis ac mutis cōcederet ſanitatē. Quā plurimi ut aſſe
rūt qui uiderūt a nephādis ſpiritibꝫ obūbrati in loco
in quo quieſcit ſanctum corpus clamātibꝫ diris uocibꝫ
dæmonibꝫ Sancte Hierōyme cur nos tātū inſequeris
Tu noſtrum ſemp flagellum fuiſti et uiuus et mortuus
nūc ſūus mirabiliter liberati. hæreticus quidā dū pdictū
btm̄ hieroniū blaſphēaret et eius ſorte corpus dignū icē
dio diceret ultōe diuia ad aliorū formidinē hæreticorū i
ligni ſpeciē ē mutatus et ſubito cūctis qui aderāt uidēti
bꝫ ignis cælitus eū iuaſit ac eū taliter cōbuſſit qđ totus
i cinerē ē cōuerſus Ad hoc magna hæreticorū multitu
do cū tātā ſuæ ſētātiſ aduerteret expiētiā et ad ueritatē
ſcæ fidi tātis et tot aptis ſignorū idiciis tāq̄ quibuſdam
clamātibꝫ pcōibꝫ uocarētur ad ipſius ſacratiſſiæ et inte
meratæ fidei lumen īdierunt. Quid plura dicam Certe
i generatione et generationes uix Annuntiem Quæ
per illū deus oſtendeꝛ uoluit ut magnificaret eū et co

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tas oculi in te uident albedinem ſaporem ſentit guſtus
odorem olfactus tactuſq3 ſubtilitatē reperit Sed au
ditus cordi repræſentat in te illa non fore accidentia ·
Hic certe per ſe ſola exiſtunt Accidētia ſine ſubiecto qr
non ut humanis uidetur ſenſibs panis es ſ3 totus chri
ſtus ieſus iteger ſicut i cælo ad dexterā dei pr̄is reſidēs
deus et homo. Aue panis uitæ qui de cælo deſcendiſti
dans te digne ſumētibus uitam Non ſicut māna quod
in deſerto noſtris pluit patribs de quo oēs qui mādu
cauerunt mortui ſunt certe qui te digne ſumit quanq̄
morte corporali anima a corpore ſeparetur non morie
tur in æternū quia non illa ſeparatio mors ē ſ3 de mor
te ad uitam tranſitus Unde qui te digne manducat in
mundo moriēs tecu3 uiuere æterne incipit O q̄ præci
oſa morſ illa ē ante quā homines mortui ſunt poſtquā
uiuere icipiunt tu panis āgeloꝝ tua iuſſione āgelos re
ficis et glorificas tu eſca es aiæ et non corporis ipin
guas mentem non uentrem qui te non impinguatur
uirtutibus nimiſ æger iacet in flagitiſ tu te māducātes
ut condecet tranſmutas ut tui participatione efficiatur
deus nec tamē i illu3 tranſmutaris ueluti alia corporea
facit eſca ſ3 ue te idigne ſumētibus certe ad ſui pœnas
et reatū te iteru3 crucifigunt quāq̄ te non diiudicet illa
mand catio quoniā impaſſibilis et immortalis omnio
es Heu dn̄e mi quid dicā quod hodie ſacerdotes te cō
edunt i altari ut carnes pecudū ut uolucrū imo peius
noctu mulierū fruuntur actu tur piſſimo et te maſtican
do cōedunt Ubi domine latitas dormis ne an uigilas
exaudis preces eorū d̄ cælo et de ſede maieſtatis tuæ
Heē ſi hoc uelles ſacrificiū et libamē. et mendax fieres
et peccatorū ſocius Certe domine ſi uera ſūt quæ locu
tus es per os prophetarū Si iuſtis ſolus ſupplicationi
bus præſto eſ et ſi tibi placet æquitas: hoc tale ē ipediē
du3 ſacrificium ne fiat quāq̄ in ſe et natura ſui ſacriſici
um bonū ſit nec poſſit uiolari malis ſacerdotibs qr ma
litia nō diiudicat ſacrificiū Unde huiuſmodi ſacrificiu3
fit ad ſacerdotiſ præiuditiu3 et damnationē nec pro qui
bus fit prodeſt immo ut ueriſſime dicā: Qui uitā ſacer
dotis agnoſcit et eū pro ſe celebrare facit fit i eodē pec
cato conſcius nec non et pœnæ p̄ticeps o magnū et in
ſcrutabile miſteriu3 panis accidentia panis franguntur
in tres partes et tamen in qualibet permanes particula
totus et integer chriſtus ſicut eraſ antea O humanorū
illuſio ſēſuū franguntur illa quæ humanis ſenſibs in te
uidētur accidentia et tamē nec frangeris nec corrumpe
ris te dentes uidētur maſticare ueluti materialē panem
et tamen nunq̄ maſticaris O nobile conuiuium in quo
ſub ſpecie pāis et uini totus chriſtus deus et homo ſu
mitur et ita totus in panis ſpecie: et in qualibet eiuſdē
particula et in uini ſpecie et in qualibet gutta ſicut in pa
nis totus et uini ſpecie ſimul Nā totuſ pfectus et inte
ger chriſtus ſub panis ſpecie et ſub qualibet quantum
cunq3 minima particula continetur: et ide3 totuſ i uini
ſpecie et in qualicunq3 gutta permanet. O eſca ſacratiſ
ſima quas uere comedēs deuſ efficitur iuxta illud Ego
dixi dii eſtis et filii excelſi omneſ liberatur a malis iple
tur bonis et immortalis indubitanter efficitur O ſacrū
noſtræ pegrinatiōis uiaticum quo de hoc neq3 ſæculo
peruenitur ad cæleſtis hieruſales conſortiu3. patres no
ſtri manna in deſerto comedentes non peruenerūt ad
terram promiſſionis. Qui uero te comedit in tui forti
tudine ambulabit ad montem dei oreb. O comeſtio de
licatiſſima in qua omnis ſaporis et odoris eſt ſuauitas
omne delectamētū omnis medicina: omnis ſuſtētatio
et omnis requies a labore: nec non et omne quod deſi
derare pōt. Tu certe uita es qua oīs uiuit creatura et ſi
ne qua moritur Tu es uita uitalis dulciſ et amabilis at
q3 iocunda: Odoris tui ſuauitas ægros recreat et de
biles quos tuus facit ſapor ſalubres et fortiſſimos Tu
lux incomprehenſibilis quæ omnem hominem illumi
nas uenientem in hūc mundu3 Tua mi domine eſt om
nis potentia tuu3 omne regnu3 ante te curuabitur om
ne genu Omnia quæcunq3 uis facis in cælo et in terra
et in mari et in abyſſis. Tuæ nil eſt quod poſſit reſiſte
re uoluntati: In te ex te et per te ſunt omnia Et ſine te
eſt nihil: Eia ergo fidelis anima gaude epulare ne mo
reris his paſci delitiis ne pigriteris hoc frui conuiuio
in quo nō carnes hircorū aut tauroru3 ut olim in lege
ſed tui ſaluatoriſ corpus ſumēdū proponitur. O ſignū
dilectionis inopinabile ut ide3 ſit dator qđ datu3 et do
nator idē ſit quod ipſum donū: Quam magna dulcedo
tua domine quam abſcondiſti timentibs te: et perfeciſti
ſperātibs in te! O ferculū excellentiſſimū: uenerandum
adorādum: colēdu3 glorificādū: amplectēdū oibs extol
lēdu3 laudibs: exaltādū cūctis preconiis: firmiter i cor
dibs uiſceribuſq3 retinendum: et perpetuis temporibs
aio alligandum Cecidit hō per cibu3 ligni uetiti ad mi
ſeriam: per te releuatur ad æternam gloriam. Tu certe
in rectis eruditis habitas cogitationibus: tu miſerrimū
arrogantem et ſuperbum deteſtaris diuitem: eu3 dimit
tens ianem ac uacuu3 et de te famelicū. Tu pauperem
pium iuſtum et humilem omnibs eum implens diuiti
is tuæ domus ubertate facias: in te et per te ē rectū iu
dicium et æquitas: tecum prudentia et fortitudo et oīs
uictoria: per te omnes ſancti regnant in cæleſtibus: per
te doctores prædicant: per te iuſtus contra hoſteſ dimi
cat uiriliter: tu ſuperbum potente3 deponis de ſede ex
altando humilem. Tecum ſunt oēs diuitiæ et gloria Te
diligentes diligis: qui ad te puro corde uigilant te inue
niunt quoniam cu3 ſimplicibs et rectis corde gradieris
Tu ſolus ante omne principium omnium eras finis et
principium. Tu ſolus ſine tempore æterne a deo patre
genitus: Quoniam beati qui te diligunt: qui aliud q̄ te
non deſiderant: qui de te aſſidue cogitant: qui te digne
comedunt: qui tecu3 manentes uias tuas omni tempo
re cuſtodiunt. Certe qui te inueniunt uita3 inuenient et
haurient uitam interminabiles. O eſca mirabilis ac ſtu
penda: delectabiliſ ac iocunda tutiſſima ac ſuper omnia
peroptāda: in qua tot ſunt innouata ſigna et mirabilia
immutata: et qua omne hētur delectamentū et ad ōni
um gratiarum proficimus incrementum. q̄ ſingularis
et inaudita tui liberalitas. Quam ſuperabundantiſſima
ac prodiga largitas ut tui neminem exortem facias ni
ſi ad te uenire contemnat. Si quis ergo paruulus eſt
ſecū ad te ueniat et cōedēs fiat magnus et reliquēs ſe
mitas ifātiæ p uias ābulabit prudētiæ. Si quis debilis
eſt ad te declinet et protius fiet fortis ſi quis infirmus
ſanabitur Si quis mortuus ē ſi audire uoluerit uitā in
terminabilē apprehēdet ſ3 qui magnus ē et fortis nec
hic te deſerat nā ſēp i te abūdāter iueniat quo paſcatur
nemo certe ſine te pōt uiuer ad momētu3 Tu ſolus ui
ta3 das oibs creaturis Idcirco d̄ficit cor meum et caro
mea deus cordis mei et ps mea deus i ſæcula i te ſolū
delectatur cor meū i te exultat aīa mea Tibi ſoli adhæ
re cupit mēs mea qm̄ qui elongāt ſe a te pibūt Tu aūt
dn̄e ne lōge facias a me auxiliū tuū ſ3 tuā ad me iclina
aurē miæ: te edat paup et iops et ſacietur et tūc uiuēs
cor laudabit te. O lux iuiſibiliſ et iextiguibilis et oīa ue
re illūināſ ſedēti cæco huic ſecuſ uiā miſereris mihi fili
dauid clamāti uiſū tribue quo te uideat: propitius q̄ſo
dn̄e huic eſto pc̄atori ut ſiſ mihi i adiutoriū et i locū ꝛfu
gii ſaluū me faciēs et tūc ſi ambulem in medio umbræ
mortis non timebo mala quoniam tu mecū es. Cor
tuuſ en pie ieſu iaceo exurge reſuſcita me et confitebor
tibi æger et iſirmus ſum cui non eſt āplius i carne ſani
tas medicus es ſana me dn̄e Nudus affligor frigore

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

corpus ſuū a pditiōe a laqueo ligux iniqux et a labiis
operantiū mendatia et eū ſublimiter collocauit īfra pa
tris māſiones ubi oē eſt gaudiū oīs ſuauitas omne ꝙ
deſiderari poteſt ubi glorioſa et felix ē refectio aiarum
poſt labores et erūnas ubi dulcis ſolēnitas āgeloꝝ ubi
ſocietas una et caritas oium ciuiuz ſupnoruz ibi certe
neminē tior aut dolor cōcutit ibi nulla penitus agnoſci
tur anguſtia tribulatio aut aduerſitas nulla ibi īfirmitaſ
nominatur nemo eni i ſuo fraudatur deſiderio procul ibi
diſtat mors. Nulla ibi prorſus pſentis glorix expecta
tur minoratio ſʒ augmētus cū omniū ūiuerſalis erit re
ſurrectio mortuoꝝ ubi tūc corpus cuiuſlibet beatoruʒ
ſimul cuʒ aīa pdictā gloriā quā nunc ſola poſſidet aīa ſi
ne iterminabili poſſidebit Quis āt angeloruʒ uel hoīū
quāta ſit minor pticula gaudioꝝ et glorix q̄ ibi ſūt eſſet
ſufficiens enarrare Quis eſſet itellectus ad hec itelligē
duʒ idoneus q̄ nec oculuſ uidit: nec auris audiuit nec i
cor hoīnſ aſcēderunt Certe ſi hoc quāta ſint gaudia cō
ſideretur terrena oīa uiliora oī ſtercore apparebūt. Si
hec tēporalis uita illi cōparetur hāc quilibet hoius ex
tiguet ꝙ citius poterit ardeſcit ut illiuſ capax efficiatur
hxc uita caduca et momētanea reſpectu illiuſ mors po
tius ē dicēda. omnis mūdi fallax et uana lxtitia pōdus
amariſſimū et grauis ſarcina Hāc quippe ſarcinā depo
nēs Hieronymus ſctiſſimus optimā illā elegit ptē q̄
ab eo nullo tpre auferetur. Rogo gaudete exultate cā
tate et pſallite qr pr̄ nr̄ glorioſus naui plenam diuitiis
xterniſqʒ mercibs iā cōcupito i littoꝝ collocauit. Anco
ra ſpei trāquilla iā i ſtatiōe firmauit Jā certe brauiū ob
tiet pro quo i agone huius ſeculi ab oibs ſe illicitis ſuſ
tinēdo cucurrit Jā uictor de ſuis hoſtibs triūphauit cū
quibs ſcuto tioris dei uiriliter dimicauit. Jā denariū re
cepit duplicatū pro cuiuſ mercede i gaudiū dn̄i meruit
itroiꝛ. Propter hoc gaudēs gaudebo et cātabo dilecto
pr̄i meo cāticū nouū ut ſit laus eius i eccleſia ſctoruʒ.
Ecce dilectus meus pr̄ cādidus ſpecioſiſſimus electus
ex milibs i quo nulla ē macula paſcitur iter lilia i uinea
dn̄i ſabaoth Ecce flos cāpi et roſa nimio fragrās odoꝛ
de horto nup ecclexix uiridarium dn̄i ē tranſplantatus
Ecce cypſſus i cxli altitudine ſe extollit. Ad iſulas lon
ge diuulgetur nomē ſuuʒ ut ſit i xternū memoria eius
i bn̄dictione. Exultate ergo cariſſimi patres et dn̄i lxta
mini et laudate qr decet laudaꝛ dn̄m qui mirabilē ſe in
ſuis dederat ſanctiſ lxtetur omniſ orbiſ. Erubeſcant fal
laces hxretici et iam ſe noſcant ad nihilū deueniſſe cer
te nō ē mortuus ut hoſtes ſui eſtimāt: ſʒ certe uictor re
gnat i terra uiuētiū iā certe eius refulget claritas p xter
na palatia. Jā ueteribs depoſitis armiſ frāgibilibs noua
iduit ac ppetua hodie ūdiqʒ facta ſic i populo chriſtiāo
lxtitia: exultet pcipue ſacra mater eccleſia cuius hodie
glorioſuſ filius et cultor amator et propugnator prxci
puus oibs extirpatis hxreticis dogmatibs cuʒ ſuis fal
lacibus auctoribus de agro fidei catholicx et doctrinis
ſacratiſſimis et pfulgidis ſignis ac prodigiis ut ſol relu
cet inter agmia beatoruʒ. Uale igi Hierōyme glorioſe
nr̄i ſemp faciēs apd̄ deuʒ memoriā ut tua ualeāus piſſ
ſima itercesſiōe et i pſēti ab oibs protegi nociuis: et i fu
turo gaudia q̄ tu iā poſſides adipiſci Amen.

Incipit epiſtola beati Auguſtini hipponēſiſ ad Cyrillū
hieroſolymitanū Epiſcopum de magnificentiis beati
Hieronymi

GLORIOSISSIMI chriſtiāx
fidei athletx ſanctx matriſ ecclexix la
pidis angularis in quo admoduʒ fir
mata cōſiſtit tunc uero in cxleſti glo
ria ſideris radiantis olī Hieronymi
pſbyteri laudes uenerabilis pater Cyrille ſilenduʒ ne
putas aut ligua balbutiens pueri ut uirum pollutum la
biis me fore locuturum reris? Cxli enarrant glorias dei
et omnia qux fecit dominus cum i ſanctis ſuis laudāt
ſilere debet rationaliſ creatura a laude dei irrationabili
non ſilente. Taceam aut loquar? Si taceam lapidibus
iubetur clamare: Certe loquar et non tacebo totis ni
ſibus eximius laudare Hieronymum. Qui quāuis idi
gnus et inſufficiens laudator exiſtam cū nō ſit pulchra
laus in ore peccatoris tamē ab eiuſdē laudibus minie
ceſſabo. Firmetur itaqʒ manus noſtra et lingua noſtra
palato non ihxreat qm̄ certe magnus ē uir iſte ſanctiſ
ſimus uenerabilis et metuendus ſup omnes qui in cir
cuitu noſtro ſūt magnuſ certe i uitx excellentiſſimx ſan
ctitate magnus in ſapientix ieſſabilis profunditate ma
gnus in maioris nunc glorix quātitate mirabilis ipro
digiis iſiectis metuēdus ob ſibi a dn̄o traditam poteſta
tes ꝙ itaqʒ magnus ſit iſte glorioſiſſimuſ Hierōymus
in ſux uitx excellentiſſimuſ ſanctitate pateſaceret ligua
mea cū pene cunctoruʒ nō ſufficerent ligux mortaliuʒ
ut eiuſ excellentiā explicarēt liceat ergo dici Alter hic
Helias: Alter hic Samuel Alter hic Joannes baptiſta
uitx excellētiſſimx ſctitate: Helias et Joānes heremi
tx magnis ciboruʒ et ueſtiū aſpitatibus carnē macera
uerunt. Nō minoris uitx Hieronymuſ glorioſus here
mita idē p quadriēnius i heremo ferarus tātū ſocius p
ſiſtit. Quīquaginta āīs ut uenerabilis Euſebii Euſdē
pdilectiſſimi diſcipuli litterx quas pridie recepi plenius
et melius fatebātur Et ut me certius tu idem noſti ui
nuum et ſiceram aliqualiter non guſtauit ab omni carni
um et ēt piſcium eſu ita ſe abſtinuit quod ex ea nōīnaꝛ
nolebat. Coctuʒ quidē nō niſi i ultima xgritudine his
comedit. Cilicino ſacco carnē ueluti etylipis macerans
deſup pannum uiliſſimus ſe tegebat Stratus aliud niſi
terram nunꝙ ſciuit Non niſi ſemel fructibs aut herba
rum foliis ſiue radicibus paſtus i die deinceps ſe poſt
ueſpas orationibus pbēs quotidie uſqʒ ad horam ſe
cundaʒ noctis cōtinue uigilabat Poſtmodū ſomno feſ
ſus i terra dormiēs uſqʒ ad noctē mediaʒ quieſcebat.
Qua quidē cōtiue ſurgēs hora lectiōibs et ſcripturis ſā
ctiſſimis quibs tota radiat eccleſia uti lapidibs pcioſis
itētus uſqʒ ad eſus horam pdurabat. Ita leuiſſima fle
bat uenialia peccata ut quis eum eſtimaſſet hominem
interemiſſe. Ter in die continue carnem duris uerberi
bʒ flagellabat ita ut ex eius corpore riuuli ſanguinis ef
fluebant Quin uerbum aliquod ocioſum ut peſtem ma
ximam fugiebat. Sibi ocium nullum erat Semp aut
ſacris lectionibus aut ſcribendo aut docendo cunctos
exercitabatur Quid plura loquar ſi ſanctorū ſingulorū
uitas pquirerē eo ut puto maiorē nēinem iuēirē ſʒ qr
ſuperius Samueleʒ nominauimuſ fuiſſe huic Samu
el qui de uanis ſtudiis litteraꝝ uerberibus euocatus
ſacrx ſcripturx miniſterio deputatur: In cuius uultu
lumine Diuina gratia influente utriuſqʒ teſtamenti lu
men uidimus In cuius brachii fortitudie Hxretico
rum pars maxima eſt diſperſa Hic certe gloria uirtu
tis noſtrx transferens utrunqʒ teſtamentum ex hebrx
orum lingua in grxcam pariter et latinā diſponenſqʒ
ipſum poſteris in xternum declarans enigmata et ob
ſcura dubia et nodoſa Prxparans officiorum ſeriem
cunctis Eccleſix miniſtris totaʒ pene eccleſiaʒ xdifica
uit. Uñ hīc magnus apparet in ſapiētix ineffabilis pro
fūditate liberales autē ſciētias ita perfecte ſciuit qd re
latione omnium nullus ſibi ſimilis adhuc apparet de
ſcripturis uero ſacris uti multarum ſuarum litterarum
quas ad me direxit experientia didici xquales ſibi ne
minē ūꝙ noui hebraicorū grxcorū chaldxorū pſarū
et medoruʒ Arabicoꝝ et pene oium nationū linguas

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

lendū exhiberet uniuerſiſ Quare magnuſ certe ē iſte tot
faciens mirabilia cui certe non ē ſimilis ſecundum ſua
opera Magna magnalia de hoc per mundum reſonēt
uniuerſus Sui glorioſi exiliat triūphi fama in omnem
terrā et ad extrēa terrarū ſpatia rutilēt ſua lucida ſigna
Jam tantorus miraculoꝝ multitudinem corroboretur
intemerata fides Quot enim infirmis integrā ſanitates
concesserit peroptatā enarrare cederet in infinitus: et tē
pus et uita et omnis humānus deficeret ſenſus ſi uellet
omnia indagare quæ operatus ē in diebꝫ noſtris: quæ
auribꝫ audiuimus nec ſunt occulta a filiis hominum:
Lætetur itaqꝫ totus fideliū cœtus et cāticū lætitiæ et ex
ultatiōis deo concrepent alta uoce quod ex eis proſu
it ſtella micans cuius fulgentes lucis radii eos dirigūt
ad cæleſtē patriam adeundas iſtius certe uita ſacratiſſi
ma ē omnibꝫ diſciplina mores ſunt ſui omniū fideliūs
inſtituta Adſint hodie ſacræ matri eccleſiæ et pro tanti
filii receſſu piæ lachrymæ et pro tanta eius gloria et
inæſtimabile gaudium: liceat ergo inſtar piæ matris ei
pias lamētatiōes īpēdere: tāto cū ſecreuit priuatā filio
uiduatas uiro deſtitutas pugili: et capitaneo uitiſ ſuæ in
ciſam palmite quē i agro fidei plantauit et coluit. Non
mihi quæſo īputetur filio tanto orbato patre ſi præ do
lore damni ineſtimabilis ea referas quæ ñ decent ſæpe
nanqꝫ nimia cordis abundātia plura homo loquitur q̄
non uellet. Quid heu cariſſimi patres et domini nunc
uobis referā circū quaqꝫ proſpiciēs et pergēs ut ſi for
te meū quē dira morſ abſtulit patrē Hieronymū īueni
res et non inuenio quē diligit anima mea cuius amoꝛ
langueo Tedet animā meas uitæ meæ quoniā ablata ē
a me uita mea et excuſſuſ ſus ſicut locuſta et exaruit uir
tus mea et lumē oculoꝝ meoꝝ extinctū ē Quale mihi
amplius erit gaudiūs in mundo cūs lumē meū uidere
nō poſſiꝫ? Obſcuratus eſt eni ſol meus et luna nō ſtat
in ordine ſuo ouis cum lupis ſui quid faciet paſtoris
priuata mūimie? Qñ uiget arbor radice detruncata?
quid heu feciſti dira mors? Cur patres ſuſcipiens filiūs
tam mendicū et omnibꝫ bonis exulē dimiſiſti? O mors
crudeliſ nō illi ſꝫ mihi et pene toti eccleſiæ quē ſubripu
iſti athletam? Cur nō diſtuliſti eū recipeꝛ: Quare nō ali
quātulū auertiſti faciē tuā ab eo ſciſ quid feciſti nūquid
nō conſideraſti quē tā uelociter a nobis ſubripuiſti qđ
nō ſit i mundo ei ſimilis i uirtute et doctrina et ſancti
tate? hic certe pricepſ pacis dux iuſtitie: doctor ueritatiſ
et æquitatis armig er īteēratæ fidei contra hēticos bella
tor fortiſ cuiuſ ſagitta nūq̄ abiit ītrorſū ñc declinauit cly
peus eius i bello et eius nūq̄ auerſa ē haſta īclyti xpi
anoꝝ plebiſ flete qm̄ cecidit dux ueſter uox i rama ſōet
tāti filii receſſum pie ploret eccleſia. Jam circūdabūt eā
canes multi et cōſilius malignantiꝫ obſidebit eas: quo
niam lōge factus ē ab ea auxiliator eius. Jas ad ſuā nō
aſpicit defenſiones: ias tribulatio proxima ē: et nō ē qui
adiuuet: iam i ſepulcro iacet protector ſolitus certe non
exurget aduerſus malignātes i ea. Jccirco clama in cili
cio et plāctu pia mater īduere uiduitatis ueſtes tanto ui
duata filio: heu uaticinabūtur pſeudo prophetæ et pro
phetabūtur uiſiones ianes mēdaces et fraudulētaſ diui
nationes et ſeductiones ſui cordis in nobis: et certe nō
erit qui reſiſtat eis: Siccatus eſt enis fons uitæ: et uena
diſpuit aquarū uiuētiꝫ. Sed et tu quid dices cariſſime
pater Damaſe? ubi quem pluſq̄ te diligebas Hierony
mus? ubi tua norma itineris cōſiliator ductor et rector
quo abiit tuus? quādo quæſo ſcribes ei? Sine tuo ſum
Hieronyme cariſſime cōſilio uelut abſciſſum a corpore
mēbrū Scribe ſcribe quæſo ne pigriteris: ut ſi tua loco
rū diſtātia peroptata careo uiſione ſaltes tua mihi adſit
memoria frequēs tuis aſſiduis litteris gratioſis. Teſte
deo in nullo uiuētiꝫ ut in te ſepi meæ firmaui ancoras

Plora igitur plora deducāt oculi tui lachrymaſ per diē
et noctē: quoniaꝫ defecit ancora ſpei tuæ. Aruit ſcriben
tis manus tanq̄ flos fœni iam non erit tibi āplius me
moria eius. Vox certe ſua dulcis et iocūda: quæ i fideli
uꝫ auribꝫ erat mel dulciſſimū ſiluit. Heu quales amiſiſti
cōſiliatorē: Certe iam in multitudine cōſiliorū tuorū de
feciſti. Nō erit qui frāgat tibi panē uitæ extincta ē lucer
na in medio eccleſiæ micās ut nō nobis ſed ſibi luceat:
nō mūdo ſꝫ cælo ſplēdeat. Quid ergo dicā? Cui cōq̄rar
ūđ mihi i hoc ueniet auxiliū ut cōſoler? Certe ut ītueor
a dn̄o factū ē iſtud: et ideo ſibi dicā. Cur bone ieſu tā
uelociter a tui ſpōſa quā i cruce moriens deſpōſaſti tan
tū abſtuliſti filiūs protectorē et cōtra eius hoſtes belli
gerū? forte uoluiſti eūs tecū. Certe dñe non eo egebas
ut ipſa. Bene quides ei ſubueniſti ſꝫ nos orphanos reli
quiſti. Non cōqueror q aliud q̄ iuſtū et æquū feceris
quoniam certe iam merebatur finem īponere huius ui
tæ laboribꝫ et tecū eē. Sed doleo q tātū eccleſia icurrit
dānū ipſo abeūte. Vtinā eūs redderes ut tuam regeret
ſtabiliter et defenderet eccleſiam ſicut prius. Quid bōe
dñe eius deinceps facient filii iacētes eſurientes circuꝫ
euntes famelici ciuitatē ut canes: nō habētes qui eiſ pa
nē frāgat. Sunt oues errāteſ ſine paſtore diſcipuli ſine
doctore cæci ſine ductore Heu pī pie Hieronyme no
ſtræ ſuſtētationis baculus ubi es? Quid tuus faciet cur
rus ſine te dulcis auriga? ubi cubas indica nobis cur es
nunc terræ ſociuſ qui i te nil uoluiſti eſſe terrenū? Beth
leem bethleem ciuitas iuda quæ nō minorē de principi
bꝫ eccleſiæ retiēs: quid feciſti? Redde nobis quē retiēs
patrē Sed et ut terra quare audes tenere hominē non
tuū qui nil geſſit terrenū nil carnale? certe ſua redoluit
caro ſuſpēde et tu piiſſime Theodoni tua i ſalicibꝫ or
gana nō pius ceſſet fletuſ cū tui dilecti filii Hieronymi
recordaris quē amiſiſti Tanta deniqꝫ in ſit doloris af
fectio quanta extitit dilectio: Tanta ſit lamētatio quātū
dānū Sꝫ quæ poſſet mortaliū explicare lingua quanta
eo ſuperſtite adderat toti eccleſiæ utilitas quanta chriſti
anorū ſingulis ſalubritas quantus certamen quantaqꝫ
hæreticis deſtructio ac diſperſio hic certe omnibuſ xpi
colis amabilis erat et decorus in uita ſua et ideo eius
receſſu ſingulis flere licet nec ē qui ſe abſcūdere uel ex
cuſai poſſet ne ergo noſter nimis protrahatur ſermo
ut breuiter cōcludā quæ pro noſtro dāno ad dolores
attinēt ut quæ ex illo omnibus proueniebat utilitas et
exultatio explicari non poteſt ita dolor et Lamentatio.
Ceſſet igitur dolor: abeat triſtitia: quibꝫ tamē attingere
nō poſſumus quæ uellemus quæ nō ſolum nullum ad
hibet remediūs dolori ſꝫ auget. Si patrem noſtrum di
ligimus eius lætitia gaudeamus. Non uere diligit qui
ſua tantūs utilitate diligit Jccirco et ſi pro ea quæ nobis
euenit i utilitate dolemus et pro eis quæ recipit gaudia
collætemur Adſit ergo nobis hodie cā magnæ lætitiæ
Cantet quilibet noſtrū nouum domino cāticuꝫ ſonoris
iubilet uocibꝫ mater eccleſia. Jn hymnis cōfeſſionibus
plaudat hodie plebs catholica undiqꝫ iocūdetur chriſti
ana contio. Hodie certe obtinuit Hieronymus quod
tanto æſtuabat deſiderio. hodie deuictis hoſtibꝫ ſecurū
obtinuit triūphum. Certe oībꝫ expletis laboribꝫ requi
es poſſidet ſine fine Jā ñ eſuriet neqꝫ ſitiet āplius neqꝫ
cadet ſꝫ eū ſol neqꝫ ullus æſtus. Ablata ē ab oculis eiuſ
omnis lachryma abiit .n. luctus iā certe dolor ſibi de
inceps ñ erit iā certe mercedem hēt pro qua toto uitæ
ſuæ tēpore laborauit Cōſolēur ergo dēus magnificen
tiā deo nr̄o qm̄ dei pfecta ſūt opa et oēs uiæ eius iudi
cia Cōfiteāur dño et collaudēuſ deū ſaluatorē nr̄m qm̄
nō dereliquit ſanctū ſuū ſine adiutorio in tribulatiōibuſ
quæ in agone huius uitæ miſerrimæ circundederunt
illum Sed adiutor et protector ſuus factus liberauit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quod ut iterus clarius ueritatis lumen pateat pluri
bus teſtibus q̄ uno cenſui Quod ſupradictus noſter
Seuerus uir ſapientia et doctrina pollenſ cū trib₃ aliiſ
in ipſo die et hora obitus hieronymi i Turonēſi ciuita
te uiderit mex addeꝫ uiſiōi de quo quides ſolomō ipe
met pridie uēiēs fuit teſtis uolēs itaq₃ duo ut ſublimiſ
hieronymi gloria mūdū nō lateret ueluti ſanctitaſ ſub
limis et pene cūctorū uiuētius excellentiſſima nō late
bat ne illi quos ſanctitatis illius delectabat ſequi ueſti
gia biturū p̄miū ignorātes aliqñ a ſanctitatis deuiarēt
tramite Et ut ēt alii ſibi tot et tanta elargiri cernētes p̄
mia illius ſanctitatis et Virtutis inhærerent ueſtigiis
Omnit enis laborē pōderis p̄miorū ſpes die et hora
qua ideꝫ glorioſus hieronymus feliciter expirauit elar
giendā ſibi gloriā Seuero et trib₃ aliis cū eo ſtantibus
taliter declarauit: hora cōpletorii die illo i domo ſua ſe
uerus cū trib₃ uiris chatolicis Quorū duo monaſterii
quōda uenerabilis Martini erant mōachi i diuiniſ de
gens locutionibuſ in cælo in æthere terraq₃ cantuū ſua
uiſſimorū iauditorū ieffabiliū et icredibiliū iſinitas re
pēte audiuit uoces et organoꝝ tympanoꝝ et pſalterio
rū₃ et totius ſymphoniæ et iſtrumētoꝝ ſonos quibus
cælū et terra et oia ut ſibi uidebatur ūdiq₃ reſonabant
quorū ſuauitatib₃ eorū₃ aīæ pene a corporib₃ exhala
bāt. Stupefacti ilico oēs illi eleuātes oculos cælū₃ to
tū₃ æthera et oia q̄ eorū cōtinētur ābitu quādā uidere
lucē ſeptieſ ſolis luce p̄clariorē clareſcere ex qua omnia
odorū ſuauitatiſq₃ aromata erūpebāt Hæc illi tā mirā
da cernētes deus exorarūt p̄cib₃ ut eos cur talia fierēt
nō lateret. Quib₃ uox de cælo ueniens iſta dixit nulla
uos moueat āmiratio nil uobis uideatur mirabile ſi ta
lia et uideris et auditiſ hodie regū rex et dn̄s dn̄ātiū
chriſtus dn̄s exeunti de hoc neq̄ſ ſæculo aīæ glorioſiſſi
mi hieronymi p̄ſbyteri i bethleē iudæ cōmorāns totuſ
feſtius obuiā uenit ut eā p̄ cæteriſ tāto honorificentius
tāto excellētius et ſublimiuſ ad ſua itroducat ēgna quā
to p̄ cæteris ſublimioris et ſanctioris uitæ fulget meri
tis hodie omniū āgeloꝝ ordies exultātes et talib₃ uoci
b₃ alternati cōcinētes ſuū ſociātur dn̄m hodie oiu₃ pa
triarcharū et prophetaꝝ cœtus. Hodie apoſtoloꝝ et di
ſcipulorum chorus hodie oēs ſācti martyres hodie cō
feſſores: hodie glorioſa dei genitrix ſāctis oib₃ cōitata
uirginib₃: hodie beatorū ōniū aīæ lætabūdæ et feſtiuæ
ſuo occurrūt cōpatriotæ et ciui. His auditis uox ſiluit
et tn̄ lux et cātus et odor p̄ horā poſtmodū p̄durantes
ceſſauerūt Itaq₃ liquide patet ip̄m d̄ ſublimioribus et
maioribus ciuib₃ fore quo te magnuſ et mirabilis ē et
metuēdus ſup pene oēs ſāctos ob ſibi traditā poteſtatē
Nulli ſit dubiū ita p̄ cæteris q̄ uult poſſe ipſum aſſequi
ſic p̄ cæteris ſua uolūtas diuinæ magis choæret nullus
uero me tātæ audatiæ putet ut fatear eum ioāne bapti
ſta quo teſtāte ipſo ſaluatore nulluſ maior ſurrexit: Pe
tro et paulo et cæteriſ duodecim apoſtolis qui ab ipo
chriſto electi et ſanctiſicati ſūt p̄ſtare gloria. S₃ tn̄ et ſi
prohibeat ratio ipſu₃ illis maiorē obtinere gloriā i cæ
li regno aliquē audere dicere tn̄ nullas uideo rationes
cur ſit nephas dicere æqualē illis i gloria Hieronymū
fore dūmō illis i uitæ ſanctitate diſcors nō fuerit cum
nō ſit pſonarū₃ acceptor deus S₃ ſinguloꝝ merita de
cernēs et reddēs ūicuiq₃ qd̄ meruit. Et ſi cuiq̄ uidea
tur minorē ioāne et apoſtolis ipſū obtineꝫ cū et ſi illiuſ
ſanctitatis merita illius laboris grauia illius ſcripturæ
et ueriſſime trāſlationis utriuſq₃ teſtamēti officioriūq₃
ordinationiſq₃ fructus nō ſolū p̄ſentib₃ ſed ēt futuris
pſpicaciter cernat paulo minus fore nil ipſū ab eiſdē in
gloria diſcordē ut uerū₃ teſtor deū puto iudicabit. Por
ro ne aliquib₃ deridēdi laqueū nūciare uidear dū Ioā
ni et apoſtoliſ i ſāctitate et gloria æqualē eſſe. Hierony

mus ſāctiſſimū fateor. unū quod nūdū expletis dieb₃
quatuor i uiſione uidi enarrabo ut ueritaſ nō lateat et
ne quis me has laudeſ retexere credat uel amoꝛ carna
li quo hō a ueritate cognitione maxie deuiat uel ueſa
niæ mentis ipitia uel alia quecūq₃ cā uelit. S₃ hoc me
nō ābigat ab hoie itellexiſſe minie ſ₃ p̄ reuelationē quā
deus oipotēs qui ſuos exaltat ſanctos et exaltādo ma
gnificat. quarta præcūte nocte: mihi auide cogitāti quid
laudiſ quid ue debitæ reuerētiæ Hieronymi i breui re
texeres epiſtoal demōſtrauit hoc mō Dū itaq₃ ut dixi
diſponēs iſtā tibi epiſtolam ſcribere cogitarem aptam
laudis materias iuenire Hora adueniēte noctis media
me ſōnus oppſſit: Et ecce maxia mihi aſſuit āgelorum
multitudo iter quos fulgētes plus iſinito ſole erāt duo
uiri ita ſimiles et ūiformes ut nulla i eis uideretur dif
ferētia qua alter ab altero differꝛ poſſet niſi qd̄ tria ſer
ta portauit alter i capite ex auro et lapidib₃ præcioſis
alter uero duo hi candidiſſimis iduti collobiis undiq₃
auro et gēmis cōtextis tātæ erāt pulchritudinis ut nō
ualeret quiſpiā imaginaꝛ. Accedētes itaq₃ illi ābo pro
pe me ſubſilētio pauliſp ſteterūt: Deide ille qui tria ſeꝛ
bat ſerta his me uerbis fuit allocutus cogitas auguſtīe
quid debeas laudiſ de Hieronymo i ueritate proferre
Et certe diu cogitās nōdū noſti S₃ huc ābo uenius ut
eius tibi gloriā idicēus. Hic certe meus ſocius quē ui
des hieronymus ipſe ē qui ſicut æqualis mihi in uita
et ſāctitate fuit ita p̄ oia in gloria æqualis ē et q̄ poſſu₃
et ipſe poteſt et q̄ uolo et ipſe uult et ſicuti deū uideo et
ipſe uidet et cognoſcit et itelligit in quo omnis nr̄a et ſā
ctorū oiu₃ cōſiſtit beatitudo et gloria nec hēt maiores
uel minorē gloriā alter altero ſāctoru₃ niſi quātu₃ ma
gis et minus cōtēplatur diuinā ſpecies ſiue cognoſcit.
Sertū uero tertiū qd̄ plus illo fero aureola martyrii ē
quo ita finiui corporis: qui et ſi i mūdo ob laboreſ pœ
nitētias erumnas aſſlictiōes uerbera cōtumelias et ho
minū obprobria et deriſiones et cætera ualde grauia q̄
ita pacifice p̄tulit ita gaudenter pp deū ut iſirmitatibuſ
exultaret uerus martyr extiterit et p̄mia martyrii non
amiſerit tn̄ qr gladio uitā nō finiuit aureolā q̄ i ſignum
datur martyrii taliſ nō hēt Serta uero duo alia q̄ habe
muſ aureolæ ſunt q̄ ſolis uirginib₃ et doctorib₃ dantur
ut ab aliis diſcernātur. Ad hæc ut mihi uidebatur reſ
pōdi. Quis enis es dn̄e mi et ille Ioānes iquit baptiſta
ſu₃ qui huc ad te deſcendi ut nunciarē tibi Hieronymi
gloriā quatēus ipſā gētib₃ nunties Hoc eni noueris
qr honor et reuerētia q̄ ſiguliſ ſctorū exhibetur cæteriſ
oibus exhibetur nec putes i cælo ſit aliqua iuidia ut in
mūdo ſic. n. i mūdo quilibet hoiu₃ cæteriſ p̄eſſe magiſ
uellet q̄ ſubeſſe ita i cælo propter charitates ieffabiles
qua ſe iuicē diligunt beatæ aīæ quilibet ſanctorū ita al
terius gloria gaudet ſic ſua. Qui etias uellet quiſq̄ ma
ior ut quiſq₃ mior ſibi eſſet æqualis et pene maior qr
eius gloria eſſet ſua. Ita mior maioris gloria gaudet
ſicut eam haberet nec uellet eam habeꝛ ut ille non ha
beret imo potius de ſua ſi fas eſſet ip̄tiret ut gloria ſi
guloꝝ ē glīa cūctoꝝ et glīa cūctoꝝ ē glīa ſiguloꝝ hiſ di
ctis ſocietas ois illa diſceſſit. Expgefactus itaq₃ a ſōno
tantos i me ſubito ſēſi charitatis ardores quātos i me
nunq̄ ſenſerā nā deicepς hactenus aliqualis i me uel
iuidiæ uel ſuperbiæ ſiue arrogantiæ non fuit uel appeti
tus uel cogitatio. Teſtis eſt eni deuſ qui omnia anteq̄
fiant nouit quod deide tantuſ i me extitit charitatis fer
uor q̄ plus Alicō bono gaudio q̄ meo plus affectio
oibus ſubeſſe q̄ ſupereſſe Hæc iccirco dixerim nō ut
laudis acquiram famam: ſed ut quis hæc non putet
uana fuiſſe ſomnia Quibus deluditur mens noſtra ſæ
pe et enim Deus abſcondita et maxima per Som
nia reſeruat magnificemus ergo opera ſua quoniam.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et litteras tāq̄ si fuisset i eisdē natus et educatus sciuit.
Quid plura dicas quæ Hieronymus ignorauit in natu
ra nullus hominū unq̄ sciuit. Non me ista uenerabilis
pater estimes dicere ut putē te Hieronymi uitas et uir
tutes peius me scire cū sibi socius extiteris multo tēpo
re: sed testor deus quoniā ob tas ineffabilis uiri sanctita
tē si uoluissē tacere non potuisses cōfitētur mirabilia et
sanctitatē suam et ipsi cæli i quibs magnus maioris glo
riæ quantitateqs multoꝝ sanctoꝝ habitat sine fine nulli
itaqs dubius ē istra patris māsiones ipsus unus e maio
ribs et sublimioribs sedibs obtineē Eus eni homo ibidē
secūdus opera premietur et iste perfectioris pene uitæ
extiterit clare patet ipsus unus de maioribs et sublimio
ribs cælestis hierusales ciuibus fore. Quod ut a nobis
certius et plenius creditur in mundo præ cūctis nostra
recordatur ætas ualde mirabilis apparet prodigiis isue
tis et miraculis infinitis Quoꝝ mihi aliqua uenerabilis
Eusebius suis litteris declarauit De cæteris uero prodi
giis quæ quottidie fiunt ut cōtinue intelligo relatibs plu
rimoꝝ auidus paudire tibi ipsi pater carissime supplico
ut mihi i breui uolumine quecunqs poteris uera et uti
lia miracula collecta q̄ citius facultas aderit eiusdem
Hieronymi sanctissimi deuotione trāsmittere nō dene
ges. Sed ut multa merita hieronymi sanctissimi nō la
teant quod erga me diuina annuēte clemētia i ipso sui
obitus die accideꝛit enarrabo Eodes nanqs die et hora
qua exutus putredinis et immonditiæ carnis toga Hie
ronymus sanctissimus uestimētus perpetue imortalita
tis et iestimabilis lætitiæ et gloriæ iduit Dum Hipponē
in cellula mea quiescēs auide cogitans quales inessent
animabs beatorū qui cū christo gaudēt gloriæ et lætitia
rum quātitas cupiēs inde ex hac materia breues cōpo
nere tractatū precibs impulsus nostri Seueri quondā
uenerabilis Martini Turonēsis episcopi discipuli char
ta calamoqs pugillariqs imanibs suceptis breues uelle
scribere epistolā sanctissimo Hieronymo destinādas ut
quicquid ex hoc sētiret responderet Scierā enim in tā
difficili quæstione a nullo uiuētiū me posse edoceri eui
dentius Eūqs scriberē salutationis exordius Hierony
m o ꝑnotarē ineffabile lumē subito nostris iuisus tēpo
ribus nostris qs minime linguis declarādum cū ineffa
bili inauditaqs odorū omnius fragrantia cellulas i qua
stabam intrauit hora iam cōpletorii Quo a me uiso stu
pore admirationeqs cōmotus aī mēbrorūqs uirtutes
repēte amisi: Nesciebā eni tūc quod dextera mirabilis
dei exaltasset seruū suū notas faciēs i populis uirtutes
suas Nesciebas etenim qđ deus antiquæ miserationis
seruū suus fidelē a carnis inmunditiis dissoluisset et tā
sublimem ei i cælo sedē ꝑparasset. Nesciebā certe iuesti
gabiles uias domini nesciebas thesauros i finitæ dei sa
piētiæ et sciētiæ secreta et occulta dei iudicia nō agnosce
bā quonias quos uult facit sua ieffabili sapiētia ad sui
agnitionē uenire: quos aūt uocat ꝑdestinat iustificat be
atificat prout decernit fieri. itaqs qr talē oculi mei nūq̄
prospexerāt lucē. talē olfactus meus odorē nō senserat
tam nouis inauditis miris obstupebam Inter hæc autē
meis i me ꝑstrepētibs cogitationibs quid hoc esset de lu
ce hæc dicens uerba uox emicuit Augustine augustine
quid quæris? putas ne breui imittere uasculo mare totū
Breui icludere pugillo terrarū orbē? cælum firmare ne
usitatos exerceat motus? Quæ oculus nullius hominū
uidere potuit tuus uidebit? Quæ auris nulla per sonū
hausit audiet tua Quæ cor humanū nullatenus itellexit
nec ēt cogitauit estimas te posse itelligere. Infinitæ rei
quis inerit finis? Immēsa qua mēsura metieris Potius
totū mare i artissimo clauderetur uasculo: Potius totū
orbē terraꝝ paruus teneret pugillus: potius a motu cō
tinuo cælū desisteret q̄ gaudiorū et gloriæ quibs beatorū

intelligeres periculā nisi uti
aīæ sine fine potiūtur minor... re adhuc breue tēporis
ego expientia doceteris. Discu... a donec tuus ipleatur
spaciū īpossibilia facere ne conerie ... ubi nisi quo tā feli
uitæ cursus: hic nō quæras quæ nō alibi ... re talia exercere
citer propero inueniri possunt: hic satage ... er itelligeē cu
opera ut post modū ibi quæ hic aliqualiter ... us exeunt
pis i æternū habeas. Inde qui itrāt nullaten ... sa pene
Ad hoc ego pauor stupens āmiratione tās inu... ... meno
amēs oī qi uigore carens his uerbis aliquales summe ... ret
audatiam tremebunda uoce dixi fas utinam mihi fore
qui tam felix es tas gloriosus tas honorifice ad illa pro
perans gaudia que tam dulcia elloquia gutturi meo fa
ris nō ābigere? At ille iquit nomen meū quæris hiero
nymi illius presbyteri cui transmittēdam epistolas tas
scribēs icepisti sus aīa quæ hac i hora in bethleem iuda
carnis onere deposito christo omniqs cælesti comitato
chorte omni decorata pulchritudine oī illustrata splēdo
re illo induta immortalitatis deaurato uestimēto circū
amicta omnius honorū et gaudiorū uarietate terrēoꝝ
omniū triunphatrix oī diademate corōata et omni. bea
titudine et felicitate uallata tas gloriose tamqs ineffabili
ter pergo ad regna cælorus sine fine mansura Nullum
etenis deincepes expecto gloriæ defectū ss augmentū
quando iterus iungar corpori glorificando et non mo
riēdo sed gloria q̄ nunc sola habeo habituro in illa sci
licet uniuersæ carnis resurrectionis die tū ego amplius
animi i me collectis uiribs præ gaudio a lachrymis nō
cessans sic respōdi. Utinā uirorū eximie tui mererer fie
ri pedissequus. Sed quæso tui seruuli quanq̄ uilissimi
ques dilexisti inmūdo nimia charitatis affectione recor
deris ut tuis iteruētionibs a peccatis emēder tua guber
natione recto calle inoffenso pede procedā tuis defēsiōi
bus assiduis ab inimicis mihi cōtinue insidiantibus pro
tegar: tuoqs sancto ductu salutis attigam portum Pla
ceret utinā uoluntati tuæ aliqua mihi interrogāti respō
deē Ad illa Quod optas dicito me omni uoluntati tuæ
responsuras sciens uelles inq̄ intelligere: utrū beatorū
animæ quedā uelle possint que obtinere nequeāt. Ad
illa Unus augustine noueris quod sanctorus animæ ita
in illa æterna gloria i deo sūt solidatæ et firmatæ qđ nul
la sibi inest alia uolūtas nisi dei quo nil uelle aliud pos
sūt nisi quæ deus uult: ideo quæ uolūt obtineē possunt
Etenis quæcūqs uoluit et deus et uult et adiplet. Nemo
quippe nostrus suis fraudatur desideriis Quia nil præ
ter deus aliquis nostrū optat quoniam uero sēp ut uo
lumus deū habemus nostra semper sunt desideria plēi
sime adimpleta Longa quidē pater carissime Cyrille
uerboꝝ texeretur series si omnia quæ mihi gloriosa illa
aīa perscrutāti patefecit scriberē in hac breuitatis epis
tola Spero enim quod bethlees ad tantas reliquias ui
sitādū ueniam nō post multos ānorū circulos. Ubi tūc
quæ audiui et i scriptis tradidi uidebis perspicaciter plu
ribs itaqs horis illa gloriosissima aīa ibidē mecū manēs
trinitatis sanctissimæ unitatē et unitatis trinitates filii a
patre generationes spiritus sancti a patre et filio proces
sionem angelicas hierachias per ordines et eorūdem
beatorū spirituū ministeria beatarū etiam animarū feli
cia et alia utilia et grauia et humanis intellectibs q̄ sub
tiliter q̄ euidetēr q̄ mirabiliter mihi patefecerit auido
si omnius hominum linguis loquerer nō explicarē ser
mone Deide a meis oculis disparuit lux ss multis post
modū diebs ineffabilis odorū suauitas remansit q̄ mi
rabilis ergo ē iste tot faciēs mirabilia tot et tanta homi
nibs insueta prodigia? Ad ipm ergo ore nro clamemus
et exultēus dēusqs glias laudi eius qm certe dignus est
oīm laude nec sumus sufficiētes eus laudare Introiuit
eni i domo dñi cādidus et pulcherrimus ubi sine dubio
de sublimioribs et præclarioribus gloriæ sedes obtinet

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Deus cui nihil eſt impoſſibile: nihil graue inuictæ forti
tudinis et uirtutis qui facis mirabilia magna ſolus et
nullū in te ſperātiū ſpnis: nūc pces tuoꝝ exaudi fideliū
et ut tua quā dediſti fides itemerata iuiolataqꝫ p ſecu
la maneat ac ēt ut hoꝝ error appareat et p merita et i
terceſſiones glorioſi tui Hieronymi dilecti Introduc
hæc cadauera aīas quas ꝗ̄ ipſis egredi uoluiſti: Qua
quidē oratiōe finita ſingulū ſacco quo ſupra carnē glo
rioſus Hieronymus utebatur tangēs cadauer protiuſ
in eum uitæ ſpiritū itroduxit. Qui hoīes aptis oculis
oībuſqꝫ uitæ ſignis oſtēſis ſūt pfecte reſuſcitati. Et cœ
perunt beatarꝫ aīaꝝ gloriā et peccatorū pœnas tā pur
gatorii ꝙ̄ inferni clara uoce oībꝫ intiare. Nā ut mihi
poſtmodū interrogāti dixerūt: beatuſ hierōymus eos
cōduxerat ſecū i paradiſū purgatoriū et infernus ut q̄
ibi agebātur patefaceret uniuerſis. Sibiqꝫ dixerat qꝺ̄
ad corpora redirēt et deppetratis peccatis ibi agerēt
pœnitentiā qui eo die et hora: qua uenerabilis Euſebi
us migraturus erat et ipſi morituri erāt ac ēt ſi bñ age
rent pœnitētiā cū eo gloriā adepturi: qꝺ̄ et factū ē ut in
ferius declarabo. His igitur peractis multitudo maxia
populoꝝ tā fideliū ꝙ̄ etiā illiuſ ſectæ defenſorū qui ad
tam grāde cōcurrerāt ſpectaculus tā certus iudicius et
ueritatis expimētum Nec nō beati hieronymi merita
egregia cernēs magnis uocibꝫ imenſas gratias reſerūt
creatori qui ſuos i ſe ſperātes nō deſerit. Et ſic Auguſti
ne cariſſime pius dñs nauiculā ſuæ fidei ſacratiſſimæ in
huiuſ mūdi mari eructātibꝫ maloꝝ hōinus fluctibꝫ agi
tari pmittit ſꝫ minime naufragari. Quo quidē forti ꝗ̄o
eſto aīo uiriliter age nō formides Cōtra fidei pſecuto
res magnanimus dimicare ſub ūbra alarū tā pii patris
qui ſuoꝝ fidelius pces inefficaces nō ſinit: dūmō tota
ſpe et puro fiāt aīo nō eni nīæ nequnt exaudiri pces ni
ſi cuꝫ in deo noſtra nō pfecte ſpes cōſiſtit uel qr petitus
nō petenda. Ad ipm ergo dñm nō tantū ore ſꝫ toto cor
de clamēus dū affligiur Et ipſe qui dñatur in uirtute
ſua et nos quottidie oculo reſpicit pietatis nō pmittet
nos tētari ſupra id qꝺ̄ poſſumus: Sꝫ ne nimis deuius
a propoſito mō gradiar ad incepta redeas Et uenerabi
lis Euſebii obitū explens prio et utroꝝ illorū triū ſimi
liter quos reſuſcitatos noſti migrationē ſcribēſ quia ea
des hora ſūt et die qua Euſebius ꝗ̄ huiuſ mūdi et ualle
miſeriæ exēpti aliqua Hieronymi miracula de multis
introducā poſtmodum

Aduenīēte āt die quo uenerabilis Eu
ſebius a beato hieronymo in uiſiōe
de qua ſupra fatus ſū migraturū ſci
erat: die tertia pueuntē lāguore febriū
cōcuſſus ualide ſe ſup terrā mgři nō
imemor: nudū deferri fecit a fratribꝫ et ſingulū fratrū
benigna cōſolatione cōfortauit et ut in ſācto manerent
propoſito admonuit. Deīde ſaccū quo glorioſus idue
batur hierōymus ꝗ̄ferri fecit et ſupa ſe pōi iuſſit ordia
uitqꝫ ſe nudus iſtar glorioſi mgři in eccleſia in qua iace
bat ſanctus hieronymi cadauer ſepeliri. Poſt hæc cō
muniōe ſacratiſſimi corporiſ. Jeſu chriſti ſe mūtēſ dño
ſe et beato hieronymo cōmēdauit. Et p triduū locutio
ne corporaliqꝫ uiſione priuatuſ circumaſtātibꝫ fratribꝫ
alternatis pſalteriū paſſiones dñi et alia ſacra cōtinue
legētibꝫ iacuit Durū quippe et cūctis recte in mūdo ꝺ̄
gētibꝫ formidabile hoc qꝺ̄ narro. die āt quo moriturus
erat p duas horas añ aīæ beatæ exitū uenerabilis Eu
ſebius tā terribiles actus cœpit pagere ꝙ circūſtātes
monachi pauore pterriti uelud amētes in terra iacebāt
Nam qñqꝫ trāſuerſis oculis mānibꝫ ſtrictis facie terribi
li uoceqꝫ dura qī ſedēs clamabat. Nō faciā nō facias
mētiris mētiris Poſt hæc ad terras rediēs faciē firma
bat in terrā quātū potuit clamās Adiuuate me fratres
ne peā quod monachi uidentes lachrymātes et tremē
tes cū interrogauerūt Quid hēs pr̄ ad quos ille Non
uidetis dæmonū agmina q̄ me debellare cupiūt? Et il
li quid te facturꝫ uolebāt cuꝫ dicebas nō faciā? et ille co
nantur nāqꝫ ut diuini nominis blaſphēus inueniar: et
ideo hoc me nō facere clamabā. Et illi Quare pater fa
ciē abſcōdebas in terrā? et ille ne eius aſpectū cernere
qui tā turpis et terribilis ē qꝺ̄ omnes pene formidies
quæ in mūdo ſūt reſpectu eius nihil ſūt. Inter hæc uer
ba actus priores reiterās: ſic ad extremā horā uideli
cet deuenit. Frēſ āt qui aſtabāt pauoꝛ et dolore pterriti
uelut mortui ſtabant quid facerēt neſciētes Glorioſus
deus in ſanctis ſuis mirabiliſ in maieſtate ſua benignuſ
et ſe amātibꝫ miſericorſ ſāctos ſuos nō derelinquit in
tēpore neceſſitatis. Ad extremā nāqꝫ horas uenerabili
Euſebio pueniēte glorioſus Hieronymus apparuit eū
benigne cōfortās Cuius aduētu oīs illa dæmonuꝫ tur
ba quaſi infinita eius tiore pterrita ab eo uelut fumus
euanuit ut plures teſtātur monachi qui propriis oculiſ
diſpēſatione diuina ſe hoc uidiſſe dicūt. Sꝫ hoc magis
approbatur: nā oēſ circūſtāteſ audierūt haſ ab Euſebio
uoces Vñ ueniſ pater? Quare tātus moratus es? Cui
ſubito cūctis audiētibꝫ alia uox rñdit expecta fili ne for
mides qr te nō deſerā quē tātū diligo. Qua audita uo
ce breui inde decurſa morula uenerabilis Euſebius ex
pirauit qua quidē hora et illi tres qui reſuſcitati ſūt mi
grauere et ut puto cū Euſebio ad æterna gaudia puene
runt. Nā p illos oēs uiginti dies quibꝫ poſtꝙ̄ ut noſti
reſuſcitati ſūt: ſe in tāta pœnitētia tradiderūt qꝺ̄ ſine du
bio æterna beatitudine potiuntur. Silētio ptermittēdū
nequaꝙ̄ puto q̄ ab iiſdē tribꝫ uiris p illos dies quibus
uixerūt didici Cōtinue toto hoc tp̄re cuꝫ aliquo eoꝝ ſe
creta uita illius quā poſt hāc breuē et momētaneas ex
pectāus rimari cupiēs alternā diē ducēs ad ueſpā Sꝫ
ꝙ̄uis multa ab eiſdē didiceri tñ ad pſēs breuitatis cā
q̄dā tātus referā Cætera uero alias ea dicturus omittā
Quadā uice ad unū eoꝝ me iuiſſe cōtingit: quē dure la
chrymātē nec meis uerbis cōſolationē aliquā admittē
tes opperiēs tāti fletus cāuſā ab eo cœpi inquirerꝫ: Qui
pluries de hoc a me iterrogatus nec tñ ad interrogata
rñdēs tandē meis coactus iportunitatibꝫ ſic rñdit Si q̄
pridie ſus expꝫus nō ignorares tibi ineſſet ſemp cā fle
tus ad quē ego Quæſo ut q̄ uidiſti ediſſeras: tunc ille
pauliſp tacēs dixit. Quales credis pœnas et tormenta
nō ſolū dānatiſ ſꝫ ēt in purgatorio exiſtētibus pparari.
Ad quē ego ꝗ̄ incertis q̄ uera poteſt proferri ſentētia?
ut. n. puto noſtris quibꝫ affligiur pœniſ æquari nō poſ
ſunt. Ad quod ille Si oēs q̄ in mūdo cogitari poſſent
pœne tormēta afflictiōes minori q̄ illic hētur pœnæ et
tormēto cōparētur ſolatia erūt. Valet enī ꝫ quilibet ui
uētius ſi illas expiētia noſceret pœnas uſqꝫ ad finē mū
di oībꝫ his ſimul ſine remedio crutiari pœniſ quas oēſ
homines ab Adam hucuſqꝫ ſigillatim ptulerūt ꝙ̄ uno
die in inferno ſiue purgatorio miori q̄ illic hētur pœna
torq̄ri. Et ideo ſi cauſam mei fletus interrogas tior pœ
naꝝ eſt quæ peccatoribꝫ iuſte dantur. Scio nāqꝫ erga
deuꝫ meuꝫ peccaſſe et ipſius iuſtū fore nō dubito Qua
de re nō mireris ſi plāgo cū potius ſi nō plāgerē uehe
mēter admirari deberes. Sꝫ potius admirāꝛ quare ho
mines qui ſe mori nō dubitant ſaltē aliorum expimēto
tanta hic ſecuritate uiuunt nec tantas cogitant euadere
pœnas. Ad hæc dolore tactus intrinſeco ita ut uix uer
ba formare poſſē dixi. Heuquid audio? Sꝫ q̄ſo in quo
tormēta differunt infernalia ab iis quæ ſūt in purgato
rio dicas et ille Nihil inter ſe differunt quia eædē ſunt
magnitudie pœnæ purgatorii et inferni ſꝫ unum ē quo
differre poſſunt quia infernales finem non expectant

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

perfecta ſunt : nec eſt in eis iniquitas Sãctũ domini
Hieronymũ propter deũ cũ quo regnat ſecure magni
ficẽus quoniã in uita ſua magnifice fecit in morte ſua
magnifica recepit. Quapropter magnus ẽ in medio noſ
tri et ſanctus et excelſus in uitæ excellẽtiſſimæ ſanctitate
magnus ſanctus et excelſus in ſapiẽtiæ ieffabilis pro fũ
ditate: magnus ſcs et pexcelſus i maioris nunc gloriæ
quãtitate mirabilis ludabilis et glorioſus i prodigiis iuſ
ſis inauditis et inſuetis metuẽdus colẽdus et uenerã
dus ob ſibi traditã adño poteſtatẽ honorẽ et gloriam
ſempiternã. Magnificemus ergo obſecro eũ nec tace
amus quoniã maior ẽ oĩ laude: notas faciamus in po
pulis gloriæ ſuæ laudes. Nõ miretur homo ſi eũ quẽ
deus magnificauit et coluit laudamus ñ hoiem pigeat
uenerari et colere quẽ deus coluit et uẽeratus ẽ. Non
putet quiſpiam Joãni et apoſtolis ingloria et ſanctitate
æquãdo Hieronymũ Joanni et apoſtolis exercere iu
rias Quoniã ipſũ illis præſtare et gloria et ſanctitate
ſi poſſent optarẽt Gloria eñi et beatitudo eius eorũ eſt
gloria et beatitudo et eoꝝ ẽ ſua honor laus et reueren
tia a nobis exhibita Hieronymo eorũ ſingulis exhibe
tur. Et quæ ſigillatim exhibetur Hieronymo exhibetur
Si ergo cupis Joannẽ baptiſtã et apoſtolos uenerari
ſimul uenerarĩ illũ quoniã ipſis per oĩa ẽ æqualis. Se
cu igĩ omni depulſa formidine. Joanni baptiſtæ æqua
lem Hieronymũ et nõ maiorẽ quoniã nullus ſurrexit
maior omni deuotione et reuerẽtia fateãur. Quoniam
ſi minorẽ facimus gloriæ ioannis derogãus: et magis
iniurias exercemus ꝙ laudes Huius mei imperiti ſer
monis opus ꝙꝙ inſufficienter: quãꝙ uiliſſime quãꝙ
nihil tamen deuote et reuerẽter expletũ Ad te uenera
bilis pater puro corde et magna aĩ deuoti affectione di
rigo ſupplicãs ut igenioli mei uerbula quæ de meæ im
peritiæ paupie in laudes eximii hieronymi obtuli non
deridẽdo ſz caritate debita æquãimiter tolerãdo legas
Et quæ minus debito dixi ad tãti uiri laudes et meæ im
putes imperitiæ et epiſtolæ breuitati et eius laudũ im
mẽſæ imẽſitati quoniã certe ſi omniũ mortaliũ linguæ
ſolũ eius laudes promererẽt: minus debito ſatis eſſet. mei
peccatoris uenerabilis pr̃ eſto memor: ut dũ i illo ſtete
ris loco quo illud ſacrũ eximii hierõymi cadauer qui
eſcit eius me iteruẽtionibs recõmẽdes Quoniã nulli
dubiũ ẽ qđ ea q̃ optat idẽ hierõymus potes cõtiuo
optinet Nõ eñi ſuo aliqualiter defraudatur deſiderio.

Venerabili epiſpiſcopoꝝ eximio Auguſtino
hipponẽſi pſuli Cyrillus hieroſolymita
nus põtifex et omniũ ſacerdotũ infimus
illius ſequi ueſtigia cuius ſãctitas radiare nõ ceſſat Illi
us ſcilicet Hieronymi glorioſi cuius memoria i benedi
ctione i ſæculũ ſæculi Qui quãtus ſit et tu ſimiliter bene
noſti eius uſus maxie colloquiis et doctrinis de quo me
uelles diſſerere cũ ſis reporbs i toto et indignus quaſi
reputo audatiã: Sz tamẽ quia tua me cogit dilectio ut
tibi aliqua ſcribas de prodigiis hominibs inſuetis quæ
per illũ in diebs noſtris fecit dominus ut eũ celebrem
in mũdo faceret et cũctis hominibs glorioſũ tamẽ tuis
confiſus orationibs: opus aggrediar ut tua poſſit deuo
tio et breuiloquio perſtrigã de multis pauca Glorioſũ
huius uiri obitũ uiſionẽqz meas nec nõ et mirifica tũc
tẽporis peracta te noſſe non ambigo Nam uir utiqz re
uerẽdus et memoriæ obliuioni nõ dandæ Euſebius no
bilis cremonẽſis eius diſcipulus i quo magiſtri refulſit
ſanctitas et doctrina cuius ſapientiã et probitatẽ et ex
cellẽtiã nõ ignoras qui poſt biẽniũ et uitæ motalitatis
miſeria ereptus ſuũ prædilectiſſimũ beatũ Hironymũ
in cæli patria ẽ ſecutus ut nobis idicant eius crebra mi
racula de quibs etiã inferius aliqualiter pertractando
reuerẽdo patri Damaſo portuẽſi epiſcopo et theodoſio
romanorũ ſenatori eius fratri Seuero probiſſimo uiro
Euſtochio ſanctiſſimæ mulieri et tibi et multis aliis quos
ſigillatim nominari nõ eget tũc temporis p ſuas litteras
totius eius obitus ſeriem intimauit unde amplius ea
quæ noiti reiterare foret ſuperfluũ et dicẽdoꝝ impedi
mẽtum His ergo omiſſis eiuſdẽ quæ nõ ceſſãt cõtinue
clarerĩ miracula noſter ſe ſtilus uertat ut tua poſcit deuo
tio. Et primo ab Euſebio uiro ſanctiſſimo eiuſdẽ Hie
ronymi ſantiſſimi diſcipulo ſumat initium.

Poſt obitũ glorioſi Hierõymi quædã
hæreſis inter græcos ideſt ſecta ſurre
xit quæ ad latinos uſqz deuenit: quæ
ſuis nefandis nitebatur rationibus
probare ꝙ animæ beatorũ uſqz ad ũi
uerſalis iuditii diẽ: in quo eorũ corporibs erant iterũ
cõiungendæ uiſiõe et cognitione diuina In qua tota cõ
ſiſtit beatitudo ſanctorũ priuabãtur Et dãnatoꝝ animæ
ſimiliter uſqz ad diẽ illũ nullis cruciabãtur pœnis quo
rũ ratio talis erat ſicut anima cum corpore meruit uel
peccauit ita cũ corpore p̃mia recipit ſiue pœnas Aſſe
rebãt etiã illius ſectæ nequiſſimi nullũ fore purgatorii
locũ in quo animæ quæ nõdũ de ſuis peccatis in mon
do plenã egiſſent pœnitentiã purgarentur: Qua quidẽ
ſecta peſtifera crebreſcẽte tantus in nos dolor irruit ut
nos amplius pigeret uiuere. Quocirca meis cõctis ſuf
fraganeis epiſcopis et aliis meis catholicis conuocatis
eis ieiunia et orationes indixi ut ſuas ſic agitare fidem
diuina nõ permitteret bõitas Mira res et forte huic ſi
milis nunꝙ uiſa Tribs expletis diebus ieiuniorum et
orationũ ſubſequẽti nocte glorioſus Hierõymus ſuo
prædilectiſſimo filio Euſebio orationibus incumbenti
manifeſte apparens benignaqz eũ alloqutione confor
tans ei dixit in hac ſecta peſtifera minime formidare cũ
ſibi finis iã ponendus erat Qui eũ Euſebius nimio ful
gentẽ ſplendore: ita ut eũ oculis humãis aſpicere nõ
ualeret intuitus quaſi de graui ſomno euigilãs dulces
per oculos fundẽs lachrymas ita ut pene formare uo
cem poſſet quantũ poterat clamare cœpit Pater meus
Hieronymus eſ Quare meã ſocietatẽ ſpernis ? Certe
teneam te nec dimittam: nec ſine tuo quẽ dilexiſti filio
gradieris Ad quẽ glorioſus Hieronymus Non te fili
dilectiſſime. deſerã Cõfortare uiceſimo nanqz die me
ſequeris et ſimul in gaudio permanebimus ſine fine:
Sed Cyrillo cunctiſqz fratribs nũtia ut die craſtina iux
ta præſepe domini: ubi meũ quieſcit corpus omnes ĩu
nuũ cõuẽiãt tã catholici ꝙ ẽt illius ſectæ uiri. Et tu triũ
hoim qui i hac ſũt urbe hac nocte defũcti cadauera ẽ in
hũata i locũ i quo meũ ẽ hũatũ corpus facies deportari
ſup quibs ſaccũ quo utebar ponẽs ſtatis uitæ priſtiæ id
diu hanc radicitus hæreſis extirpabũt. Cui uale dicens
glorioſus hierõymus diſparuit Mane autẽ facto ad
me qui bethleem tunc eram uenerabilis Euſebius cun
cta quæ uiderat enarrauit quo immẽſas creatori grati
as agens et Hieronymo glorioſo omnibs in prædicto
loco in quo pro nobis xp̃s de itemerata uirgine natus
eſt: et ubi etiã ſacratiſſimũ Hieronymi cadauer huma
tũ eſt congregatis prædictorum defunctorum cadaue
ra deferri fecit. O mira erga homines dei miſeratio
et diſpenſatio. Quot modis in ſe ſperantes ſcit iuua
re ? Quantis et quot honoribus ſuos exaltat ſanctos:
Fiebat interea ab illius ſectæ cultoribs deriſio credẽtibs
quod foret exinãita manus dñi. Lætetur itaqz omnis
fideliũ cœtus: et deo in uoce exultationis pſallant quã
do ſuſcipius miſericordiã i medio tẽpli ſui Accedẽs nã
qz uir uenerabilis euſebius ad ſinguloꝝ cadauera flexis
gẽibs mãibuſqz i cæliũ extẽſis cũctis audiẽtibs ſic orauit

imperauit ut ad corpora redirēus. Mandās ut de iis
quæ uidius teſtarēur promitteſqʒ nobis uiceſimo die
ſi de ꝑpetratis peccatis nos cōtigeret debitā pœnitēnā
exercere cū beato Euſebio qui tunc erat ex hoc ſeculo
migraturus gloriā finis neſciā adipiſci. Sicqʒ corpori
bus nr̄æ aiæ ſunt cōiūctæ: Multa ſiquidē Auguſtie ca
riſſime formidāda q̄ mortalius impſſa mētibʒ ab eiſdes
labētū oīus terrenorū amorē et curam purgilē qua tot
aberrant hoīes ut puto fūditus extirparēt Pateter didi
ci q̄ ſi iis chartis ĭprimerē plus cogitato opus procede
ret nec eſſē cōpos ſubſcribeꝛ iā prōiſſa. Itaqʒ cū de pro
ximo te expectē uiſitaturū glorioſi Hierōymi reliquiaſ
ut tuæ quaſ pridie recepi litteræ fatebātur Hæc oīa hoc
fine claudā tangēs uenerabilis Euſebii ſepulturā ut ad
miracula redeā enarrāda q̄ ſupius ſū pollicitus enarra
re. Obitus nāqʒ Euſebii uenerabilis et triū hoīuʒ ꝑdi
ctorum ſeriē in ꝑcedētibʒ q̄ꝑ breuius potui iſerui q̄dam
tibi ut puto affectuoſa īterponēs Sʒ ꝑdictoꝝ ſepulturꝫ
ſeries ita patet. Mortuo nāqʒ uenerabili Euſebio plu
ra ſunt miracula cūctiſ uiſa q̄ ꝑcedentis uita ſanctitatem
teſtantur. Quorū ad pſēs duo ſolū dicas: Monochus
quidā eiuſdē cœnobii ꝑ lachrymis et uigiliis priuatus
corporali lūine oculorū ſtatī ut Euſebii corpus uenerā
dus facie tetigit priſtinæ lucis gratiā ē adeptus De mo
niacus āt quidā dūʒ ſacrū corpus ad eccleſiā ducerēuſ
eidē obuians ē protius liberatus iuxͣ eccleſiā ī qua glo
rioſi Hieronymi cadauer ſanctiſſimū ē humatus uene
rabilis Euſebii corpus honore debito nudū mgr̄i inſtar
ſepeliuimus. In cuius ēt cœmiterio hoīuʒ illorū trius
qui eadē ſunt hora mortui fueꝛ corpora tumulata. His
ergo dictis uenerabilis Euſebii cuncta ſileant ut ꝑgran
dia et ineffabilia locū teneāt prodigia eximii beati Hie
ronymi iam promiſſa.

IN amœno et iocūdiſſimo ſi quidem
geſtoꝝ ſanctiſſimi Hieronymi prato
poſitus uti ſertū faciēs ꝑcipuos et ď
coros miraculorum flores ad huius
opuſculi uenuſtatē et nr̄æ poſterorus
ne ſaluti utiles propoſſe legā. Quorū oīuʒ quid pridie
erga Sabinianū hæreſiarchā peſtiferū quē agnoſcis ꝑ
actū ē primo dicā. Sabiniāus nāqʒ hæreticorū fautor
duas ī chriſto aſſerēs uoluntates et qđ peius ē inter ſe
q̄nqʒ diſcordes Ad cuius tā iopinabilis falſitatis pro
bationē ītroducebat illud qđ ī euāgelio chriſtus dixit.
Pater ſi fieri pōt trāſeat a me calix iſte: Eliciēs ex hoc
rationes grauiſſimas et pene iextricabiles qđ paſſionē
uoluerit una fugere uolūtate et altera eādē coactæ ſubi
re oportuerit paſſiones Et ex iis dicebat qđ multa chri
ſtus uoluit: q̄ obtinere non potuit tantū ī nos doloris
exercuit ut magnitudinē explicare nequeāus. Peruer
tebat nāqʒ idē peſtifer āguis et lupuſ rapx ſe ueſtimen
to ouiū iduens nobis cōmiſſū gregē: Et ut ſæuitiā diri
pectoris efficacius exerceret opuſculū quoddaʒ cōpila
uerat falſis probanſ rationibʒ hoc ſic eſſe. Quod quidē
opuſculū ut fidē ei darēuſ glorioſo Hieronymo totiuſ
ueritatis ſpeculo ītitulauerat. Cuius falſitatis notitias
cōperiens ſciēſ tibi Hieronymū epiſtolā ſup huius er
roris deſtructione nō multū ante ſui obitū edidiſſe ꝑdi
ctus hæreſiarchaʒ cū ſuis diſcipulis et eiuſdē nequitiæ
miniſtris īuitaui quodā dn̄ico die ī eccleſiam hieroſoly
mitanā ad diſputandū: et ſuū errorē nequiſſimus com
probādus. Quo nāqʒ die uniuerſis meis ſuffraganeis
epiſcopiſ et aliis q̄ꝑ pluribʒ orthodoxis nec non et ipſo
hæreſiarcha cuʒ ſuis nefādis diſcipulis ī ꝑdicta eccleſia
adunatis diſputatio a nona incepta ad ueſpas uſqʒ te
tendit: Cuʒ āt idē hæreſiarcha cōtra nos opuſculuʒ ab
ipſo falſo cōpoſituʒ qđ glorioſo intitulabatur Hierony
mo allegaret has tātas beati hieronymi iniurias ferre
non ualēs bonæ memoriæ Siluanus ſanctæ nazareth
eccleſiæ archiepiſcopus qui tanta beatū Hieronymus
affectione animi et deuotiōe colebat ut ſi quid faceret
diuinū nomē et beati Hieronymi ꝑmittebat. Hū quaſi
ab oībʒ hierōymus dicebatur ꝑdicto hæreſiarchæ pro
tinus aſſurrexit dire euʒ icrepans q̄ꝑ tot et tantas exer
cuiſſet nequitias. Duʒ āt iter eoſ lōga orietur contētio
et uterqʒ obprobria ſibi inuicē pro poſſe diceret in fine
ſic ambo pariter ſtatuerūt qđ ſi uſqʒ ī ſubſequētis diei
hora nona beatus hieronymus hoc opuſ falſocō poſi
tus euidēter oñderet ꝑdictus hæreſiarcha capite puniꝛ
tur. Sin āt archiepiſcopuſ Quibʒ finitis ſinguli ad pro
pria remearūt Per totā āt noctē quiſqʒ noſtrū oratiōi
bus uacās orabat ut nobis ī opportunitatibʒ auxilium
eueniret a dn̄o qui nēinē uq̄ꝫ ī ſe ſperātiū ſpreuit: Ma
gnus dn̄s: et laudabiliſ nimis cuius certe ſapiētiæ nō ē
numerus: Statuto āt die et hora lætus hæreſiarcha in
eccleſiā cū ſuis nequitiæ filiis uēiēs huc illucqʒ diſcur
rens q̄rebat dei ſeruū tāq̄ꝫ leo rugiēs paratus eū deuo
raꝛ ueluti ſi foret deus nō intelligēs nec ſuoꝝ ſeruorū
ꝑces exaudiēs. Sʒ tn̄ cū ſolidius ſe fatuus ſtaꝛ crederet
miſerabilius cecidit. Stabat āt omnis fideliū cōcio in
eccleſia quilibet ſancti Hieronymi clamās nomē Clau
ſerat ſiquidē glorioſus hierōymus aures: figēs ſe dor
mire orationes ſupplicātū nō intēdēs ut mirabilior ap
pareret. at ego totuſ ꝑfuſus lachrymis ſtupēs et admi
rans: Cur hieronymus ſic abeſſet: quid deiceps accid
ret expectabā. Deniqʒ cū nil miraculi appareret ſæuire
cœpit hæreſiarcha cania rabie ut Siluanuſ qđ promiſe
rat iam expleret. Ad locus āt quo decollādus erat Sil
uanus ſanctiſſimus gaudēs et itrepidus tāq̄ꝫ ad nupti
as ueniens epiſcopos et oēs alios catholicos qui ad
hæc cōcurrerāt iis cōfortabat uerbis Exultate mecū ca
riſſimi gaudete et nolite cōtriſtari qm̄ nō dereliquit de
us ſpantes in ſe. Si nō exaudiat plus meis iā ꝑpetra
tis merui peccatis. Poſt hæc gēua flectēs ſancte iquit
hieronyme adeſto mihi ſi placet quāq̄ꝫ hoc et maiori
ſuʒ dignus ſupplicio tn̄ ne falſitas locū teneat ueritatiſ
ſuccurre qđ ſi fas nō ē: ut adiuuet propicius mihi eſto
in hora mortis ut gloriæ finis neſciæ non ſis expers hæc
dicēs ſpiculatori collum ꝑbuit ut feriat ipſius rogat: Ele
uat āt ſpiculator enſē antiſtitis uenerādi caput uno ic
tu cupiēs amputaꝛ. Adeſt ſubito hieronymus glorio
ſus cunctis cernentibʒ māu extenſa tenet enſē Siluāo
impans ut exurgat Deinde hæreſiarchas increpās ſcri
pturas falſo compoſitas inuens eiqʒ minās ab oīum
euanuit oculiſ. Quod huic eius ſimilibʒ utinā eueniret
cōfeſtim ut glorioſus Hieronymus diſparuit hæreſiar
chæ caput terrā petiit a corpore detruncatū tāq̄ꝫ ſi enſe
ſpiculatoris manus āputaſſet ictu uno. Quod tā mira
bile cūcti uidentes qui aderāt ilico ſtupefacti deo gra
tias egerunt et hieronymo glorioſo et ad ueritatis tra
mitē hæreſiarchæ diſcipuli redíere Ecce quātū uenera
bilis ātiſtitiſ fiducia in dn̄o et beato Hieronymo fuit ef
ficax qui pro ueritate mori minie formidauit. Exēplar
certe factus eſt uenerādus ātiſtes cæteris chriſtianis.
Nō eniʒ chriſtianus ille eſt qui pro ueritate mori tīet
Si eniʒ chriſtus pro nobis aiās poſuit ut nos ab omni
redimeret ſeruitute et nos pro ipſo cuʒ tēpus eſt aias
poneꝛ minie timeāus qr nemo niſi legitie certans pōt
coronā gloriæ obtinere.

VErus quia de Siluano aliquid dictū
noſti aliud quoddā nō minus ut pu
to mirabile erga eū factuʒ narro cu
ius tot fuerunt teſtes quot nazareth
urbs et bethlees tenēt qui propriis oculis hoc uiderūt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed augmentum ſcilicet in iudicii uniuerſalis die quãdo
corpora ibidẽ cruciabuntur cum animabus et purgato
rii ſunt cum fine Nam poſt expletam pœnitentiã inde
exempti gaudiis beatiſſimiſ perfruẽtur Ad hæc ego ſũt
omnibꝫ i purgatorio exiſtentibus æqualia tormẽta uel
diuerſa ad hæc ille diuerſa quides i aliquibꝫ maiora ali
quibꝫ ue leuiora iux̃ magnitudinẽ peccatorũ Nã i pa
tria etiam beatorũ omnes animæ glorioſæ diuinã cõtẽ
platur ſpeciem i quo omnis cõſiſtit gloria que q̃uiſ ſin
gulæ tanta habeãt gaudia quãta uelle uel cogitare poſ
ſunt cum gaudiis nõ ſunt pares quia maiora hæc poſſi
det minora illa iuxta opera quæ fecerunt Sed ſi tibi ali
qua ex hoc oriretur admiratio ut ſanctis poſſit ineſſe di
uerſitas gaudiorũ quorũ cã ẽ ſolus ipſe deus In quo
nulla potuit unq̃ꝫ fore diuerſitas ſolutio ſatis patet Nã
cum diuina cõtẽplatio et cognitio ſine intelligẽtia ſit to
ta merceſ et gloria in aliquo poteſt eſſe ſanctorũ minor
in aliquo uero maior Idcirco cuꝫ omnes ſimul animæ
deuꝫ ſicuti ẽ uideant et cognoſcant aliqua miuſ uidet et
intelligit et ſic mior ſibi ineſt gloria aliqua uero clarius
uidet et ſubtiliuſ itelligit et ſic maiorẽ poſſidet gloriã ſic
etiam de illorũ miſerorũ damnatorũ pœnis dici poteſt
Nam cũ oẽs animæ damnatorũ in uno cõſiſtãt pœna
ruꝫ loco tamẽ diuerſis cruciantur pœnis iuxta uitioꝝ
qualitates Tantũ ſiquidẽ differt inter chriſtianoruꝫ qui
ibi torquẽtur pœnas Et paganorũ ut paganorũ crucia
menta reſpectu eoruꝫ que falſi chriſtiani et peccatores
ſuſtinẽt ſint quaſi nulla quãq̃ꝫ ieffabilia ſunt nec a uiuẽ
tibus cogitabilia ut dignus ẽ Nam illi gratiam dei i ua
cuuꝫ receperunt nec uoluerunt a peccatis corrigi dũ ui
xerũt ſacris continue uociferantibꝫ ſcripturiſ quas pro
nichilo putauere Cũ ego horribile ẽ inq̃ꝫ quod dicis et
utinã ſedulo mortaliũ iſiſteret mentibꝫ ut uel tantaruꝫ
pœnarũ terrore a prauis ceſſarent ſi nollent amoꝛ glo
riæ Sed quæſo quid erga te pridie exeunte aĩa peractũ
eſt breuiter innoteſce Ad quod ille aduẽiẽte iquit mor
tis meæ hora tanta in loco quo migraturus iacebam
nefandorũ affuit ſpirituũ multitudo quod præmultitu
dine dinumerari omnino non poſſunt quoruꝫ ſpecies
talis erat ꝙ ea nil pœnoſius nil ue horribilius excogita
ri poteſt potius eum cuilibet hominuꝫ flãmis ardẽtibꝫ
arſurũ ſe exponeret q̃ꝫ earũ formarũ ictu oculi uiſione
potiri qui ad me uenientes omnia quæcũqꝫ perpetraui
opera contra deum ad meam memoriam reuocabant
ſuadentes mihi ut amplius diuinã miſericordiã quã tã
grauiter offenderã nõ ſperares Et certe noueris qđ niſi
me diuina miſeratio aduuiſſet eis reſiſtere nõ ualebaꝫ
Nam duꝫ omni uigore ſpiritus deſtitutus eorũ uerbiſ
paulo minus aſſẽtirẽ glorioſus affuit Hieronymus ma
gno uallatus agmine angelorũ ſpecieſ ſole ſplendidior
me cõfortãs Qui ubi illos ſpiritus imũdos fuit intuitus
me tam dure exacerbãtes ualde cõmotus erga eos uo
ce terribili eis dixit quid adhuc nequitiæ et omniſ male
dictionis ſpiritus ueniſtis neſciebatis hũc meis fore ſo
uendũ auxiliis protinus hũc relinquẽteſ abite et ueſtraſ
ab eo elongate nequitias quãtuꝫ diſtat oriẽs ab occaſu
hic illa maledictorũ ſpirituũ ſocietas perterrita diris ul
ulatibꝫ et clamoribꝫ limẽ loci i quo iacebã exceſſit tũc
glorioſus hierõymus aliquibꝫ iperãs ãgelis ne a me
diſcederẽt ſꝫ quouſqꝫ reuerteretur expectarẽt cũ cæteriſ
angelis feſtinãter abſceſſit. Eodẽ quoqꝫ abeunte ange
li qui ad me cuſtodiẽdum remanſerãt me cõfortare cœ
perũ blandia et dulcia promittẽtes ſi forti animo ꝑdura
rẽ Inter hæc autẽ conſolationis eloquia hora quaſi
decurſa ſecũdo beatus hieronymus ueniẽs ſtanſqꝫ in
limine uelociter inquit uenite: tũc ſubito anima corpus
relinquens taꝫ grauiter et acerbi qđ certe quãtæ fuerint
preſſuræ et anguſtiæ intellectu nõ caperet mẽs humana
niſi ut ego didiciſſet Si enĩs omnis humanorũ itelligẽ
tia quas uellet ãguſtias et dolores exiſtimaret reſpectu
animæ diſſolutiõis a corpore tamẽ illa pro nihilo cõpu
taret Hæc et alia nõ minus ardua et ualde mortalibuſ for
midãda quæ pro longitudine præſẽti operi nõ inſcribã
eo loquẽte icipiebat claudi dies occaſu ſoliſ quo neceſ
ſe fuit quid ei poſt mortẽ cõtigerit nõ explere Sed qꝛ
præ cæteris affectabã ſequẽti die duobus aliis cum eo
iſimul cõuocatis ad narratiõiſ illius ſeriẽ redii hoc cupi
ẽs ab illis ẽt duobꝫ aliis ꝑaudire ut triũ teſtioniis ſolidi
us edoceret Itaqꝫ cũ ſi iam dictare iciperẽt ſic reſpondi
Quãq̃ꝫ hæc utilia ſint nec cederet in uacuuꝫ ſæpius ipſa
fari tamẽ iiſ quæ iam audiui omiſſis quæſo ut quid uo
bis poſt diſſolutiones corporis euenerit meo beati de
tegatis animo Ad hoc ille qui mihi quæ audiſti tranſa
cto nararauerat die quod Cyrille iquit iterrogas non ẽ
poſſibile plene fari quoniam ſpiritalia noſtris minime
ſenſibus comprehenduntur Scis nanqꝫ nõ te exãimẽ
fore tamẽ quid aut qualis ſit anima nõ agnoſcis Deus
certe ſcis omnium eſſe principium et finem a quo icipi
unt omnia atqꝫ tendunt Et tamẽ quid ſit deus aut qua
lis dum carnis iſtius grauiſſimæ corruptibile portas
onus non intelligis niſi per ſpeculũ i enygmate ſic etiã
de ãgelis et cæteris icorporeis idẽ liquet Cũ eni multa
q̃ ſũt notiſſia i natura nãæ paruæ itelligẽtiæ diectu itelli
gerẽ nõ poſſimus ſuper cæleſtia et ſpiritalia omĩo aliẽa
a naturæ cognitione quomodo intelligemus? Ut dicis
inq̃ꝫ eſt: ſed uti potes quæſo dicas At ille Circũloquar
iquit id quod optas et dicã paulominus quod ñ poſſũ
At ii qui mecũ ea quæ pridie dixi ſunt experti: ſi ita eſt
teſtificabuntur. Mea pridie anima a corpore tot ut ſu
pra fatus ſum preſſuris et doloribus diſſoluta ſubito ie
tu oculi ineffabiliter fuit ante dei iudicantis præſentiaꝫ
deportata: Sꝫ a quibꝫ et quomõ nõ agnoſco nec certe
mirũ Nã nũc carnis mole aggrauor: tũc autẽ erat ani
ma ſine carne fuerunt etiam ibidem iſtoruꝫ animæ ter
roribus icogitabilibus quid iudex ageret formidantes
Heu cur mortales neſciunt quibus hoc eueniet quod
tunc nobis certe ſi illius non foret ignorãtia totiẽs nõ
peccarent. Nullũ quæ toto tẽpore geſſimus peccatorũ
iudicẽ latere potuit imo cuncta quæ fecius tãq̃ꝫ ſi forẽt
præſentia cunctis aſtantibꝫ clara erant ita ut minimum
noſtrum cogitaminum ſicuti fuerat apparebat Cõſidera
nanqꝫ quibus et quot agitabamur terroribus Hinc dæ
monuꝫ multitudo ſtabat mala teſtificãtes que fecimus
locum modum et tempora declarãtes Hinc nos metip
ſi quæ obiiciebãtur nullatenus contra dicẽꝛ poteramus
tum quia iudicem cuncta ſcientes tuꝫ quia ipſũ quilibet
nrũs iuſtiſſimũ cognoſcebat Heu quid dicã Quã ſẽtẽtiã
ꝑſtolabãur Ob eius mẽoriã nũc formido: hic ide mala
undiqꝫ uidictã iudici acclamabãt Cũqꝫ iã nihil deeſſet
niſi ſententiã plublicari quæ peccatoribus digna datur
Ecce glorioſus hieronymus cunctis ſplendidior aſtris
a beato Joanne baptiſta ſummoqꝫ apoſtolorum petro
necuon ingenti angelorum multitudine comitatus ad
præſidentis iudicis thronum ueniens noſtram ſententi
am ſuſpẽdi modico temporiſ noſqꝫ ſibi dari ob reuerẽ
tiam et deuotionem quam ſibi cõtuleramus et propter
erroris deſtruendi neceſſitatem ut uoluit ĩpetrauit De
inde nos ſecum ducẽs omni illa beata uallatus ſocieta
te ubi fidelium animæ inextimabili gloria perpetuo per
fruuntur quæ ibi gerebantur ut redderemus teſtimoni
um declarauit Poſt hæc ad purgatorium et infernum
nos deducens non ſolum quæ ibi erant indicauit ſed
uoluit ut pœnarum experientiam probaremus. His
igitur omnibus ſic peractis hora qua noſtra cadaue
ra ſacco quo beatus uſus fuit hieronymus tetigit ue
nerabilis Euſebius idẽ glorioſus Hieronymus nobis

nú egiſti ſallacias i Siluái forma oibs te dmóſtrás túc
diabolus ut glorioſus hieróymus iuſſerat ut ab ómbs
Siluanus epiſcopus putaretur apparuit et res quá ſe
cerat ut infamē redderet dei famulú enarrauit. Hiſ dic
tis diris clamoribs et ululatibs nefádus ſpiritus de tē
plo diſparuit: quod ubi tá mirabile negotiú ē pactú glo
rioſus Hieronymus átiſtitis ſui dexterá non relinquēs
Quid optas inquit uoce leui Siluáe cariſſime tibi pla
citus me facturú? At ille mi dñe ut me hic áplius nó re
linquas. Ad quē glorioſus hieronymus correſpondit
Quod poſtulas ita fiat: poſt me uelociter ergo uēi hæc
dicens cúctoꝝ uiſui ſe negauit. Interuallo át horæ úiuſ
facto Siluáus archiepiſcopus expirauit. Fit ob hoc cú
ctis ſtupor et admiratio iaudita. Undiqs mulierú et ui
rorus necnó et puerorú cóſluit multitudo: Lachryma
rú effuſione terra madet uoces lamētationes ululatus
gēitus et ſuſpira i rama ſonát Quilibet ſe reus eo quod
in Siluanú cóiſſet ueniá petens clamabat p totam át
ſequentē noctē gētiú multitudo ab eccleſia non recedit
itaqs mane facto clero ad antiſtitis funus pparato cor
pus eiuſdē ad nasareth eccleſiá deportatur tá iſtiuſ ciui
tatis q̄ illius ſcilicet bethleem populi multitudine cóſ
tatum. In qua quidē eccleſia nasareth corpus illud ue
nerádú humaniuſ ut decebat. Lóga certe adhuc uerba
ac ēt admiráda forent. At uero núc Siluani uenerandi
pſulis actus finias. Quedá alia nó minus grádia breuiſ
uerború ſchemate narraturus.

E Narrandú puto quoddá ſatis mirabi
le quod parti relatione ueridicorum
teſtius didici parti oculorus uiſu duo
uiri nobiliſſimi et rebs tranſitoriis lo
cupletes licet catholicæ fidei ueritatiſ
inſcii tñ ut i gētili ritu geniti ſatis boni glorioſi Hieróy
mi mirabilia audiētes ex ciuitate alexádria multis adu
natis opibs deuotióe eiuſdem feruidi cœperunt iter ut
eiuſdē glorioſi Hieronymi reliquias uiſitarēt Cúqs iá
incepto itinei quoddá a tramite deuii introiſſent nēus
ubi nulla hominú aut equorú ueſtigia uidebátur beati
Hieronymi inocátes nomē eiuſdē ſe cuſtodiæ tradide
runt: in eodes ſiquidē nemore quidá latronú hēns ſub
ſe plures quingētis latronibs habitabat princeps: hos
et illos ad aliquod pdeſtinás iter ut tranſeútes iterfice
rent. Et ad eúdes et cæteros ſpolia reportarēt Is itaqs
princeps hos tráſeútes ituens tribs cóuocatis latróibs
ut ad eos iterficiendú accederent ipauit. Qui ſui princi
pis iplere iuſſa cupientes aſſúptis armiſ illorſú qua gra
diebátur alexádrini cócito curſu tendút: Magna ſiqui
dem glorioſi hieronymi merita magna et prodigia for
te ut puto a ſanctis modicis talia núq̄ uiſa. Accelerát la
trones ut tranſeútes mactēt: Sz dú prope fuerit quos
prius ſolú cernebát duos paulominus inúerabiles eſſe
uident iter quos uir pibat tanto lúine circúluſtrás ut in
tuendi in eú aliqualiter fas nó eſſet. Apphendit timor
ſtupor et admiratio Hos latrones quid aliud poſſint fa
cere neſciunt niſi ad latrones alios remeare: at ubi iam
forent a lóge redeútes retrouerſi ſolú duos ut priuſ ho
mines reuiderút. Mirátur nimis latrones et ſe illuſos
arbitrátes cœperunt ad tráſeuntes hoies retro gradi.
At ubi appropinquarútuti prius uiderát núc uiderunt
Magis ac magis ſtupefacti latrones cernentes in ua
cuus ſe rediſſe terga uerterút et uelociter ad ſuus quid
ii feciſſent expectantē pricipē deuenerút Increpat eos
princeps quid tá diu pegiſſent. Sz cus res geſtá audiſ
ſet eos inſipiētes et fatuos extimás duodecim aliis la
latronibus cóuocatis cú eiſdes uerſus hoies tráſeútes
meat curſis. A longe duos cernút ſz propinqua uti pri
mus uiderát ſic et iſti. Sorúdē protinus tremút baſes:
trepidant cor fiunt uelut amentes oi uigore animi de
ſtituti. Tandē in ſe redeútes eos latenter ſequútur cupi
entes quid deinceps accidat edoceri. Trepidant uero
huius neſcii tráſeútes hos uidētes hoies et iter ſe qui
ii ſint au de pcótátur Deniqs iá occaſu ſoliſ iclinata die
cus quid i nocte faciát neſciant illos duodecis latrones
uiatores extimátes ad eoſdē cóſulēdú ſtatuút declinaꝛ
At ubi ad latrones uenīēdi iter carpút eoſdē latrones
ſolú duos cernút. Qu ouigore latrones adepti tráſeúti
bus et ipſi protinus obuiarút. Qui oēs inuicē iuncti ſe
ſimul ſalutarút Interi interrogát latrones qui ſint. Vñ
ueniát: et quo pgant: At illi iquiunt. Sumus de alexá
dria inde uenietes bethlees petius ut glorioſi Hieróy
mi reliquias uiſitēus. Ad hæc latronú priceps Qui in
quit fuerút uiri qui hucuſqs uobiscú tantúmodo ueni
ebát. Mirátur hos talia fari uiatores et ſe poſtq̄ nēuſ
intrauerút: neminē niſi ipſos et tres alios uidiſſe uel au
diſſe dicút: Quæ geſta fuerát túc latronum narrat prin
ceps illos obſecrat ut ipſis ob quá cauſá hoc acciderit:
ſi noſcút debeát indicare: Quibs illi ob aliá cauſas niſi
qr glorioſi hieronymi cuſtodiæ ſe dederút: hoc euēiſſe
ſe neſcire dicunt. Ad hoc latrones ſpiritu ſancto qui ubi
uult ſpirat ſubito iſpirante oi quá prius hēbát ferocitate
depoſita i terrá eorú pedibs prouoluti pro excogitatis
flagitiis uenias poſtulátes illos ad latrones alios pdu
xerút: Sz quod dicá nó minus patet ad cótuēdú. Ho
ra pria noctis ad latrones expectantes deueniunt poſt
hoc quid acciderat declarant eoſdē ſuppliciter exoran
tes ut ii flagitiis ſolitis iá expulſis ad glorioſú uiſitan
dus cadauer. Hieronymi ſecus irēt Fit his uerbis cæte
ris latronibs irriſio. Promittunt ſiquidē ſuo principi et
illis aliis necē duriſſimá ſi audeant áplius iſta fari Nó
ceſſantibs; illis priora iterú loqui uerba latronus q̄ plu
rimi canis rabie furibúdi mox i eos inſurgút ēſibus de
nudatis. Potuerút nēpe rúpheas eleuare: ſz ipſis glori
oſi hieronymi auxilia poſtulantibs ēſes deponere: do
nec illi qui fuerant occidēdi a hieronymo poſtularunt
nullatinus ualuerút: O ineffabilis clemētia ſaluatoris
quot modis quos uult facit ad agnitiones ſui nominis
deuenire. Repente hæc tá iſueta ois illa latronú uidēs
cócio altis deo et glorioſo Hieronymo uocibs debitas
agunt láudes eiuſdes ſe uouētes reliquias uiſitare. Fac
to igitur mane plures trecētis hoinibus qui tunc tēpo
ris ibi erant talia ppetrátes cú eiſdē alexádrinis ex illo
exeuntes nemore ad glorioſi hieronymi tumulú due
nerunt cúctis tá inſueta prodigia enarrátes: Baptiſan
tur itaqs gētiles alexádrini et cunctis múdi uanitatibs
cóculcatis religioſas i quodá cœnobio uitas ducút. La
trones át illi ſimiliter ad lucē ueritatis ſanctæqs et lau
dabilis uitæ diuina gratia et glorioſi Hieronymi meri
tis peruenerunt.

S Icuti cóſtátinopolitanis litteris ac dñ
re mihi ſpecialiter directis tranſacto
non lógo dierus ſpatio intellexi ſimi
le pene miraculus illi qd ſupra fatus
ſus duobs accidit romanis iuuētibus
a romana urbe bethlees uenietibs pro glorioſi hieróy
mi uiſitádo corpore. Qd tractabo ſicuti breuius potero
Cus igitur duo illi iuuenes cuidá appropiquarent ruri
a cóſtantinopoli p duodecis forte diſtáte miliariorum
ſpatiú áteq̄ rus a duobs miliaribs itroirēt eadē fere ho
ra duos cótigerat hoies iterimi: Quorú mortis rúore
pdictæ reſonáte ruri loci eiuſdē uiri cógregati circum
quaqs quis horus fuerit iterfector cœperút iquireꝛ ue
hemēter: Cúqs diligēter pquirerent adeſſe certú nemi
nes niſi pdictos iuuenes qui iá prope uenerant repien
tes eoſdē protinus tenuerút ab eiſdem credentes fore

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Serpens ille ãtiquus diabolus ob ſuam deiectus ſup
biam in inferni profundum uenerandi antiſtitiſ Siluani
nimię iuidens ſanctitati in eum dolis ut callidior cũctis
animãtibꝫ grauiter ẽ cõmotus qui ut uirũ dei infames
redderet quatẽus qui ſuo ſanctitatis exẽplo releuaban
tur ad rectę cõuerſationis ſemitas ſuo caſu deciderent
ad peiora Nocte quadam formã ſancti uiri ſumẽs cui
dam mulieri nobiliſſimę iam i ſtratu quieſcẽti apparuit
et ſe ad eã illicite accedere ſingens conſenſũ ſui corpo
ris inquirebat Ad quod perterrita mulier uiri ignorãs
ſpeciem dum ſe cũ homine ſolam in thalamo cerneret
nec quid faceret ſciret diras cœpit uoces emittẽ illa ut
clamoribus aſſiduis omnes excitarentur dormientes
et non ſolum de illa domo ſed etiam cõuicinę Qui oẽs
ad prędictę mulieris thalamus accurrenteſ quid hoc eſ
ſet interrogauere pauidas mulierẽ Interea callidus ſer
pens ſub thoro ſe ponẽs cœpit latere Qui accurrerãt
hęc audiẽtes quis hic homo fuerit ubiqꝫ ꝑquirere ĩce
perunt Uerum illi diu perſcrutantes tandem ad locum
ueniẽtes ubi peſtifer latebat anguis aliena ſpecie occul
tatũ hominẽ iuenerunt Qui eundem candelis accẽſis
intuentes Siluanum archiepiſcopũ crediderũt Ad q̃d
omnes qui aderant ſtupefacti et ueluti amentes effecti
quaſi quid agerent. Quid ue dicerẽt ignorabãt ſcientes
eiuſdẽ ſanctitatis nomen Et quia hoc tam deteſtabile
inopinabileqꝫ cernebant eum interrogauerunt cur tan
tas nequitias perpetraſſet at ille Quid inquit malũ feci
ſi mulier hęc me ad huiuſmodi negotiũ iuitauit Quod
mulier audiens eũ fore mẽdacẽ lachrymans correſpõ
dit Tunc ille ut homines illos erga dei uirũ ad maius
odius incitaret quatinus illũ citius diffamarẽt talia cœ
pit et tam abhorrẽda uerba fari q̃ nullus ꝑturbatione
auribꝫ poterat ſuſtiere Quo circa eũ cõtumeliis et op
probriis exacerbãtes coacte extra domiciliũ expulerũt
Mane autẽ facto quę geſta fuerant enarrantes Silua
num archiepiſcopũ hypocritã et dignum incẽdio accla
mabant. Qua de re quaſi tota eſt nazareth cõmota uer
ſus archiepiſcopus ita ut audiẽdo eius nomen quilibet
blaſphemaret. Mira huius uiri patientia et magnę ſã
ctitatis indicium. Uolat ad innoxii antiſtitis aureſ tanti
fama diſcriminis: os tamen non mouetur ad iniurias.
Inter tot aduerſa cor manet imobile ad nullam ſe uer
tens impatiẽtiam. Gratias diuino ſemper agens nomi
ni ſua hoc cõfitetur noxia meruiſſe. Heu quid dicã Au
guſtine Non ſolum iniurias et opprobria fere ut poſſũ
fugio ſed quia etiã uerbulis frangor pręmia opto nec
de laboribꝫ curo quanq̃ ſciam ad regna cęlorum non
aliter quenpiam niſi laborum et afflictionum tramite ꝑ
uenire. Quid enim aliud debeo iudicare cum me a ſan
ctis in moribus et uita diſcordes inuenio: niſi et diſcor
dem in morte et in pręmio reperiri Flebilia et grauia
mihi aſſunt ſi ſanctorũ uitas et meas recordor Miro
quippe auditu ſanctorum geſta reuoluũt homines uti
ego tamen nil ipſi uolunt peragere. Porro hoc ad me
am detegendam inſipientiam eſt quod dicã plurieſ me
ab eiuſdem Siluani ore audiſſe ſcio nunq̃ tantus ſe fe
licẽ fuiſſe quantum cum ſe ab hominibus deſpici et cõ
culcari cernebat: Creuit in tantum eius infamia quod
eius opinio uſqꝫ ad alexandriam Cyprum et per ciui
tates affines pene ore omnium eſt delata: At qui limẽ
domus innoxii antiſtitis calx tangere nõ audebat: Ma
nens uero in ſupernis dñs ſpectator oĩũ ſuos ſinit la
bi ſanctos in tribulationum erũnas ut tũc fideles eos
patientia reddat. Sed voſ exigente neceſſitate in preſſu
ris minime derelinquit Reuoluto itaqꝫ anno quo dia
boli aſtutia talia erga dei hoĩes ꝑpetrauerat ciuitatẽ na
zareth ut illarũ gẽtiũ aliqualiter ſcãdalũ mitigaret uir
dei occulte deſerẽs ad eccleſiã in qua glorioſi Hierony
mi humatũ quieſcit corpus tanq̃ ad refugii portum ue
niens ſe in ſepulturę loco poſuit oraturus Quo per du
arum horarũ ſpatiũ ſic manẽte uir quidã nequitię ſpi
ritu iflãmatus in prędictam eccleſiã itrans ſanctũqꝫ re
periens ſuper ſepulturam in oratione poſitũ ad eũ ue
lut draco cucurrit ei iproperans q̃ mulierũ mẽtes ad
libidinoſas ſuas uoluptates cõtiue incitaret Cui agnus
innocens Siluãus ſe deſpici gaudens humilitate ſolita
ut iſte ſępe ei diceret blandiſ colloquiis iuitabat Quod
peſſimus ille latro audiens gladium ex uagina ſuo pen
dẽte lateri impudica trahens dextra ipſiũ ut in Siluãi
ãnſtitis guttur imergeret eleuauit cui cũ hoc uerbũ ſuc
curre hieronyme glorioſe uenerãdus ãtiſtes oppõeret
in guttur proprium eleuatũ gladiũ immerſit uiri illius
dextra retrouerſa Et ſic ut decebat ſe ipſum uir nequiſſi
mus interemit ut in lacũ caderet quẽ effodit Admira
bile hoc ſed non minus ẽ mirabile: id quod reſtat Caſu
itaqꝫ alio ſuperueniens uir nequiſſimus hoc quod ul
tione diuina perpetratũ fuerat ut uidit protinus gladi
um arripiens a dei uiro hominẽ illũ eſtimans interem
ptum Siluanus interficere cõabatur. Ne nimia uerba
loquar id quod primo acciderat euenit hui qui nondũ
uir iſte ſecũdus in terrã ceciderat: quod duo alii uiri ec
cleſiam intrauere qui id uidentes diuini ignari iudicii:
hoc tãtũ fuiſſe peractum ſcelus a dei homine putauerũt
Quorũ unus id pre alio graue ferẽs furia ueſanię un
diqꝫ inflammatus latro cœpit quãtũ poterat exclamaẽ
uſqꝫ quo tua uiget malitia: Tu mulieres ad tuas libidi
noſas cogis uoluptates et homines iterficis i occulto
certe tuę hodie nequitię finiſ erit et ſubito pro poſſe cu
currit ut eũ extingueret uibrato et denudato ẽſe. At ubi
Siluãus more ſolito ſuccurre glorioſe hieronyme ex
clamauit uir ille ut duo primi ſe manu et ẽſe proprio in
terfecit Uir autẽ aliuſ qui cũ ipſo uenerat hoc intuens
tremebũdus ob uiſionem ad eccleſię foreſ cucurrit qui
id quidem maleficiis factũ putãs quãtũ poterat excla
maẽ cœpit huc omnes accurrite: ecce maleficus Silua
nus archiepiſcopus nõ ſolum mulieres uituperat ſed
ſuis ẽt icãtatiõibꝫ necat hoĩes totos pro poſſe. Fit his
auditis nimiuſ uirorũ et mulierũ cõcurſuſ: uerberãt aera
uoceſ cõbuſtiõe dignũ Siluanũ archiepiſcopũ nequiſ
ſimũ acclamãtes hęc ad meas ſonãt aureſ: triſtiſ ego
et lachrymãs ad tantũ pergo monſtrũ. Stabat agnus
inter lupos atrociſſimos ſeuienteſ ut canes famelici ra
bie nõ minima mitiſſimus et lętus tãq̃ fungẽs proſpe
ris nil dicens aliud niſi hoc iuſte patior: quia in deum
meum peccaui grauiter. Uerberatur uir inocens Capi
tur ab oĩbꝫ ut ad ſupplitia tãto lętior quãto pœna gra
uior deducatur At dũ ego manu ſilẽtiũ populo eius
optãs furorẽ nimiũ mitigare iſtio eo ãplius iracundia
et furore populus iflãmatur. Cũqꝫ iã captus Siluãus
extra eccleſiã duceretur ſubito glorioſus Hieronymus
ut uiſũ ẽ de loco i quo iacebat ſurgẽs tãto circumfuſus
lumine q̃ radiis i eũ intuẽtiũ oculi uibrarẽtur cũctis
apparuit ſuo deuotiſſimo antiſtiti auxilia donaturus
qui ſua dextera Siluãi uenerãdi capiẽſ dexterã iis qui
eũ dẽ captum retiebãt ãtiſtitem uoce terribili ut eũdem
dimitterẽt iperauit Tãtę ſiquidem fuit uirtutis hęc ui
ſio ut ãteq̃ finiretur uox talis oẽs repente tãtus timor
inuaſit quod oĩ uigore corporis deſtituti i terrã uelut
mortui cecidere iter hęc mulier q̃dã a nefando ſpiritu
obũbrata cathẽiſ iũcta cõpedibꝫ mãicisqꝫ ferreiſ alliga
ta pluriũ hominũ mãibꝫ liberatiõis obtinẽdę cauſa ad
eccleſiã deportatur At ubi mulieris pes tãgit limen ul
ulatus et uoces terribiles miſerere mei glorioſe Hiro
nyme: nã ꝑ te crutior ãte tẽpus diabolus emittere nõ
ceſſabat. Cui hierõymus glorioſus Neſãde iquit ſpiri
tus ab hac exi famula dĩ et tuas detege quaſ erga ſilua

nocte apparēs media eā excitauit eiqꝫ iuſſit protius ut de illo exiret monaſterio: nec ſubito futurā ſentētiaꝫ expectaret. Cū illa uero multis lachrymis ſupplicaret: ne hoc fieret glorioſus īquit hieronymus ad abbatiſſam et cæteras pgito et ī mora poſtpoſita eiſdē nūtiās ꝙ niſi pœniteāt hac nocte diuinā ſentient ultionē. Si āt in ſua pmanebūt duritia ſtatī exiēs āplius ī mōaſterio nō moreris. His finitis abſceſſit. Hæc igitur audiēs ſancti mōialis āxia plenaqꝫ triſtitiis capitulꝫ adiit et cāpanā cœpit uehemēter ut ad capitulꝫ accederēt mōiales reſonare. Quo abbatiſſa de ſōno euigilans cognoſcēſqꝫ ab hac ſore campanā pulſatā cuꝫ iracūdia ad capitulꝫ properauit. At ubi illā uidit diris eā minis īcrepās nullꝫ uoluit audire uerbꝫ prōittens qđ niſi ceſſaret hoc agere: ſecū ī monaſterio āplius nō maneret. Cui ſancti monialis dña: ne tardes īquit q̄ſo agere quæ promittis. Profecto me noſcas hoc ī loco āplius nō manſuram. Glorioſus equidē hieronymus apparēs mihi tātūmō hoc ſtati monaſterio futurꝫ īdiciꝫ patefecit. Hæc audiens abbatiſſa deridere cœpit hāc eſtimās ueſano capite iſta fari: et hoſtiariā cōuocās iuſſit: ut hāc de mōaſterio protius effugaret mandās eidē aliqua hora ſic extra diuiſſaꝫ poſtmodū faceret itroire ut ſic ab īceptis opibꝫ iaꝫ ceſſaret hac de re læta ſanctioniālis dña ꝙ citius potuit e monaſterio ē egreſſa lachrymis tñ ſuſa doloribꝫqꝫ repleta pro iis q̄ monaſterio nouerat euentꝫ. Terribilis ſiquidēꝫ dñs ſortis atqꝫ potēs: et quis reſiſtet ei? Heu cur euꝫ hoīes nō formidāt ſciētes ſe nullatenus poſſe ab eius effugere māibꝫ ut eius ī eos magnū et īenarrabile iudiciꝫ nō comphēdant ſaltē uī miſeri terreātur exēplis: Audiāt qui in ſuis cōfidūt diuitiis: quiqꝫ īra concitāt excelſꝫ dñs ſuæ auaritiæ ſiccitate. Quale huic monaſterio a deo pp pecunias faciē auertenti de cælo ē iudiciꝫ iaculatū. Pene limē hoſtii ſanctimōialiſ dña exceſſerat qđ ſubito totꝫ corruit monaſteriꝫ oēs opprimēs moniales ita ut ex eis uiua aliqua nō remāſit. Sanctionialis uero illa ī quodā uenerabili dñarꝫ monaſterio qđ ē apud īferiorē Thebaidē hactenus ſāctitate præcipua uiua manet.

DIgnuꝫ cēſui pmiſſis miraculis aliqua alia diuini cōtra peccantes manifeſti iudicii declaratiua iūgere ut ſi forte piudicioꝝ multitudinē peccatoꝝ corda tenacia et pluſꝙ lapidea ī carnea uerterētur quatenus cū ſe ob peccata cernerēt beluas ratione et cognitionē ſui conaretur ut fierent hoīes adipiſci. Abiecta et eni ratione qua ſunt hoīes infra bruta aīalia rediguntur: Græcorū quidaꝫ hæreticus die quadaꝫ cuꝫ ſacerdote quodaꝫ in hieroſolymitana eccleſia publice diſputabat Cūqꝫ ſacerdos ob ſuæ ptis defenſiones auctoritatē quandā glorioſi hieronymi allegaret ut græci deſtrueret rationes temerario peſtifer græcus oīꝫ glorioſū fuiſſe hierōymū totiuſ ueritatis hoſtē: mētiri non erubuit uoce fari. At qui uoce talē nequitiā pperauerat uocē deinceps nullatēus nō formauit.

QUidam inſuper alius hæreticus peſtifer arianorū ī quadaꝫ diſputatione cuidā glorioſi hieronymi autoritateꝫ contra eum īducenti ut mentitur ſua temeritate rñdit ſubito fuit diuina ultione pcuſſus. Nā nōdū uerbꝫ uoce finiens clamare p totū diē ſine aliqua ceſſatione nō deſiit. Miſereꝫ mei hieronyme glorioſe quia a te pœnis duriſſimis torqueor et hoc per totū illum diē quātis uocibus poterat clamans hora cōpletorii miſerabiliter cunctis qui ad hæc concurrerant cernētibus expirauit.

HEreticus quidā alius peſtiferæ hæreſis arianæ cui añ meus obitus finē ponere imponat dñs ī eccleſia Sctō glorioſi Hieronymi imagineꝫ cernēs ut inam īquit ſic te cū uiuebas meis manibꝫ tenuiſſeꝫ qr te meo gladio iugulaſſē. Hæc ut dicta dedit gladiū euaginās tota ui ipſū ī imaginiſ illius gnttur īfixit. Quā magnus iſte hierōymus tot faciēs mirabilia cui ſecundū ſua opa ſimilis non apparet. potuit equidē ībecillis ī imaginis gutture gladiū figere dexteraꝫ ſꝫ ā imagie gladiū et a gladio manū quouſqꝫ res innotuit extrahere nullatēus fuit corpus: Mox quoqꝫ ex pcuſſionis loco tāꝙ ex hoīnis corpore uiui ſanguinis unda fluxit q̄ uſqꝫ mō pro miraculo declarādo fluere nūꝙ ceſſat. Eadē inſup hora qua res ſic acta ē iudici ī atrio exiſtēti idē glorioſus hierōymuſ cū gladio gutturi īfixo apparēs pro offenſione huiuſmōi uidictam fieri poſtulauit narrās equidē ſibi factā: et hæc dicens abiit ſtupefactus itaqꝫ iudex cū cæteris qui aſtabāt ad eccleſiā properans hæreticū manu gladiū īfixuꝫ tenētē repperit. Qui protius ut ī uiderūt: manū fuit cōpos a gladio remouēdi. Captus itaqꝫ hæreticus in ſua pmanēs duricia ob aliud ſe nō debere niſi ꝙ uiuū nō teneret hieronymū garriēs a populi multitudine lapidibuſ lignis ēſibus et lanceis iugulatur.

NEpos meus Ioānes quē agnoſcis oī fulgēs pulchritudine quē mihi ī locū filii adoptaui ut puto tibi pridē quid ei euenerit enarraui ſꝫ tñ ut pſtantius mēorie cōmēdetur ſilentio nō tranſibo. Captus itaqꝫ idē Ioānes añ duos ānos a pſis et pſarꝫ regis miniſtris uēditus pp eminentē ſuā pulchritudinē ad regiſ exercēda obſequia deputatur. Cūqꝫ p annū ī curia nō paruo dolore et tedio pmāſiſſet eodē reuolutionis āni die prandēti regi ſeruiēs p̄ triſtitia ſe lachrymis nō potuit cōtinere Hoc rex intuēs lachrymarū ab eo auidē q̄rit cauſā qua cōpta. In quodā euꝫ claudit caſtro quo ibi nocte quadā exiſtente diris lachrymis ūdiqꝫ madēfacto ī ſomnis eidē glorioſus hierōymus ueniēs māūqꝫ eius ut ſibi uidebatur capiēs ad ciuitatē hieruſaleꝫ ſecꝫ duxit. Expgefactus mane putās ſe ī caſtro a militibꝫ retineri: ī domo qua maneo ſe īuenit. Qui amiratione uelut amēs q̄i utruꝫ ī caſtro uel ī domicilio meo ſtaret nullatenus diſcernebat. In ſe poſtremo rediens emiſſa uoce dormientē familiā excitauit. Currūt igitur ad me famuli adeſſe Ioāneꝫ ieffabili gaudio nūtiātes Quare dubius accurrens queꝫ a pſis uictū putabas p̄ſenteꝫ cerno. Quoquideꝫ quid ei acciderat enarrante deo et glorioſo hierōymo laudes maxie pſoluuntur.

SAnctimōialis quedā dña oiuꝫ pene pulcherria fœmiarū ætatæ iuuēcula ſꝫ āimi ſapiētia ualde cana beati hierōymi deuotiſſia ī quodaꝫ cœnobio dñaꝝ multa ſāctitate ut opinor adhuc uiuit cui qđ audiēs dicitur cōtigiſſe. Sit mulier hæc aliis ī exēpliū: quæ huc illucqꝫ p plateas et uicos diſcurreꝫ nō ceſſant ſua ſtultorꝫ hoīuꝫ illaq̄antes aīas uiſione. Nullo tot diabolus aīas rete capit quot laq̄o peſſimo mulierū ſāctimonialis hæc ut oiuꝫ dñarū teſtimonio cōprobatur nūꝙ niſi eā maxia cōpellat neceſſitas extra ſuā cellā gradus figit. Neqꝫ eni aliud agit opus qui aut oratōibꝫ uacat aut lectiōibꝫ et meditatiōibꝫ īplicatur. aut corpus reficit dormiēdo His dirus ſerpēs āt̄iquus diabolus opibus inuidēs ut eā a ſancto propoſito ſuocaret cuiuſdā nobiliſſimi iuuēis aīuꝫ in eiuſdē ſanctimōialis intātꝫ incitauit cōcupiſcentiā qđ nil poterat die noctuqꝫ aliud

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

hominès interfectos Mirãtur itaqz huius ignari iuue
nes et horũ ſe nil ſcire totis niſibus cõiurabãt. At illi
eorũ pro nihilo cõputantes uerba captos eoſdem ad
rũs conantur ducere feſtinãter Poſt hoc de rure ꝙ ad
eoſdez uiros iuſtitia nõ ſpectabat cũ accuſationibus ad
conſtantinopolitãum dominũ capti iuuenes deſtinãtur
quin neᵉ nimis longus fiaz uerbis quod nõ fecerãt tor
mẽtorũ rigore iuuenibz iaz cõfeſſis adicitur more ſoli
to ſententia decollãdi Heu quale cor audiẽdo tot lamẽ
ta inocẽtũ: quoſ et iuuẽtutis et pulchritudinis maxima
uẽuſtaſ et ortuſ nobiliſſimuſ ãcorabãt poſſet ſe a lachry
mis cõtinere Flẽtes itaqz iuuenes grauibz lachrymis
pallidas facies irrigãtes ululatus gemituſqz et ſuſpiria
promere nõ ceſſãtes Glorioſe dicebãt Hierõyme hoc
tale ne ẽ præmiuz qđ obſequẽtibus tibi ꝓſtas Eſt tale
quod labore tui meruimus itineris? Heu romana urbs
noſtri præſcia ortus nõ ſic te credebamus neſciã noſtræ
finis ad locũ nãqz tãti ſupplitii ibidẽ gẽtiuz multitudie
maxima expectãte inoxii iuuenes cõducũtur O ineffa
bilis miſericordia dei noſtri qua cælũ redũdat et terra:
nec ad ſe currẽtiſ obliuiſcitur miſereri Flexis i loco quo
plectẽdi erant gẽibz i cælũ utiqz iuuenes manibz eleua
tis Glorioſe magna uoce iquiũt hierõyme nræ ſalutis
et auxilii portus noſtræqz ſpei anchora ſaluberrima et
uitalis hac iclyta hora noſtris idignis ſupplicatiõibz pi
as aures ut ſi hoc quo punimur ſcelus nõ geſſimus tu
as liberationis opes pietate ſolita ſentiamus: Quod ſi
fecimus exigente iuſtitia cõdẽnemur Hæc ubi dixerunt
colla extẽdũt carnificibz feriẽda nil dicẽtes aliud ꝙ ſuc
curre ſuccurre Hieronyme glorioſe Quid mirũ ſi tot la
chrymis cũctoꝶ ad ſe currẽtiũ miſericors opifer hiero
nymus ſe a miſerẽdo nõ potuit abſtinere: cũ circũſtãtiũ
omnium et carnificũ corda ad cõpaſſionẽ mouerentur
Eleuatis ſiquidẽ enſibz iuuenũ carnifices colla feriunt
ac colla percuſſionuz ſigna uti porphyretici lapides fo
rent recipiunt Mirãtur carnifices credẽtes ſe ictus ſe
feliſſe Denuo eleuãt ut plus poſſunt ẽſes: et feriunt ſed
enſes uti eſſent paleæ iuuenes nunꝙ lædunt Oritur ex
hoc inter aſtãtes admiratio et ſtupor uehementiſſimus
omnes capit hinc inde gentiuz ad tã inſuetaz uiſionẽ cõ
fluit multitudo Audit hoc et ipe ſẽtẽtiæ lator et currit iu
bet iterũ carnificibz ut ſe uidẽte denuo feriant: et tamẽ
omnimode illæſa iuuẽũ colla manẽt: Stupẽs magis ac
magis iudex tantiqz ignarus miraculi nil ſcit aliud cur
hæc fiãt ꝙ ueneficia cogitare Præcipit ita qz miniſtriſ
omni mora poſtpoſita nudos tradi arſuros iuuenes ro
gi flãmis Circa illos mox copioſus ignis accẽditur iſũ
ditur lignis oleuz et pix: ut eoꝶ uita citius deſtruatur.
Quid mirãdũ ſi compos protegẽdi ab ẽſibus glorioſuſ
Hieronymus a flãmis ſuis ſe iuocãtes ſedulis uocibz
iuuenes potuit liberare Surſũ ignius flãmæ in imen
ſum ſcandunt. At iuuenes ſub alis cõſiſtẽtes hierony
mi glorioſi ſalubriter ꝑmanẽt ueluti i amœno ſi quieſce
rent uiridario et iocundo: poſt hæc iudex utrũ hoc aſcri
bendũ miraculis an ueneficiis certius cupiẽs experiri
ut ſi hi diebs octo ſuſpenſi uiuerẽt quo uellẽt abirẽt ſo
luti et liberi cenſuit Suſpẽſis itaqz illis mox hierõymi
glorioſi præſentia minime defuit qui plantas manibus
tenens pedes illæſos et uiuaces ſtatuiſ diebus mirabi
liter obſeruauit Currũt igitur octauo die totiuſ ciuitatiſ
et circũadiacẽtiũ uillarũ uiri currit et iudex: Cernũt clãr
glorioſus miraculũ patefacientibus qui uiderũt qui ad
cuſtodiẽdos iuuenes fuerãt deputati: Mirãtur oẽs uo
cibus iexelſis laudes pagũt creatori et hieronymo glo
rioſo. Mox de eculeo inoxii iuueneſ deponũtur et ma
ximis honoꝶ exequiis ab oi populo uenerãtur. Verũ
ceu i urbẽ cõſtãtinopolitanã capti et dolore uehementiſ
ſimo itrauerãt liberi honorifice et cuz gaudio ineffabili

exierũt Et tandem ãnuente deo a multis cõſtantinopo
litani populi comitati bethlees attingẽtes ueneratione
debita glorioſi Hieronymi reliquias uiſitarũt ſtatimqz
depoſita ſæculariũ omni cura cœnobiuz i quo iuſſit glo
rioſus Hierõymus itrauerunt et uacãtes die noctuqz
pœnitẽtiæ et orationibs celebri uita ſanctitatiſ perſpicue
in prædicto cœnobio adhuc manent

Magnæ admirationis gaudii deuotio
niſqz taz præcedẽs iuuenũ miraculũ
extitit: ſed multæ formidinis cõſtat ſe
quens in ſacris ordinibz maxime cõ
ſtitutis. Apud ſuperiorẽ Thebaidem
quoddã dominarus fuiſſe ante duos
annos dicitur eximius et diu eſ monaſterius oi pulchri
tudine et excellẽtia decoratũ: In quo pene ducẽtæ dõi
næ uita honeſtæ religionis recluſiõe cõtinua decoriſqz
moribs permanebant: Ad hoc quiuinſunt figant aures:
ne quod una hauſerit auricula: fundat altera. Nauis
quãtumcunqz ſana ſit et itegra modicuz imo nihil pro
deſt: ſi alta uolẽs ſecare maria paruũ quod fundo ineſt
foramen relinquat ut dira naufragia nõ admittat. Cur
hæc ſim fatus præſentis narrationis hiſtoria reſerabit:
multis itaqz atollẽs prædictũ monaſterium uirtutibus
Vnum peſſimũ quo ruit ſimoniæ uitiuz retinebat. Nã
inſtigãte diabolo i eiſdem dñabs hæc obſeruabatur abu
ſio ut ſi quam uellẽt i monialẽ recipere non tantuz itui
tu caritatis et miſericordiæ recipiendæqz bonitate: quã
tũ recipiebãt reſpectu pecuniæ. Nulla eniz i monaſteri
um itrare mãſura poterat niſi certa pecuniæ quãtitas ſe
cũ iret. In hoc ſiquidẽ erat monaſterio ſanctimonialis
quædam dña ætate grãdæua quæ ab ifantia ſua ieiuniis
et orationibs oi reſoluta cœno deo uixerat quæ uitium
illud ꝙplurimũ abhorrebat. Cui nocte quadam ut erat
ſolita i oratione poſitæ glorioſus hieronymus apparẽſ
locũ illũ imẽſo luſtrãs lumine eidẽ præcepit ut ad abba
tiſſam cæteraſqz illius cœnobii moniales mane perge
ret nuntians qđ uiſi a peccato iã inueterato manus ex
traherent ultionem diuinã ſubito expectarẽt His dictis
diſparuit. Præterita uiſione inſueta ſanctimonialiſ dña
quis hic fuerit iubẽs talia nuntiari inſeipſaz auide per
tractans totã illam noctez pegit iſomnẽ: Crepuſculo di
ei aduenieẽte omnes i capitulo moniales propulſato tin
tiabulo cõgregauit Quibz admirãtibz ad quæ forent tã
ta feſtinatione i capitulo conuocatæ ſanctimonialiſ dña
ex earũ aſſurgẽs medio: quæ uiderat et audierat omni
bus patefecit Fit ilico ex hoc monialibz cunctis irriſio
hanc exclamant fatuaz multiſqz garriunt deriſionibus
hãc forte illa nimia ebrietate iſomniaſſe. Illa uero acce
pta contumelia patientiæ ſcuto ſe muniẽs de eaꝶ ſiqui
dem pertinatia nimiuz dolẽs ſz de ſua deſpectione gau
dens ad ſolitas rediit orationes ſupplicãs cõtinuo: ne
ſuis monialibz quod audierat euẽiret trãſactiſ igr diebs
decẽ nocte media prædictæ ſãctimoniali dominæ hac de
re deuotis orationibs icũbẽti glorioſus iteruz apparuit
Hierõyimus eidẽ ut que prius nũtiauerat monialibus
denuo intrepide nuntiaret allocutione mãdauit bẽigna
Ad quẽ illa Quis inquit es domine talia mihi mãdans
Hierõymus iquienſ ſum ab eiuſdez euãuit oculis Illa
uero ſciẽſ earũ duritiez quid ageret quid ue diceret neſ
ciebat tãdẽ malẽs amõialibz iſana et ebria reputari ꝙ
diuinis cõtraire præceptis cõgregatis iterũ mõialibz q̃
uiderat et audierat uoluit itimare Aſt ut eas aſſurgere
moniales peſtiferæ cõſpexerũt diuini neſtiæ iuditii ſibi
de proxio affuturi ãteꝙ uerba iciperet capitolo cuz ma
gnis cachiationibs exierũt Qui trãſactis i ſup diebs tri
bus dormiẽti prædicte ſanctimõiali dominæ glorioſus
Hieronymus ieffabili quaſi ſocietate uallatus ãgelorũ

T Ribus aliis i tyro ludentibus hoc
accidit qđ enarro Sũ eni illi ſuũ uel
lent icipe ludũ ut ii qui ſe hoc ab eiſ
dez audiſſe et totã rei ſeriẽ ẽt ſe uidiſ
ſe ſantur et referũt ſic dixerũt. Quãcũqz potes exerce
uis Hierõyme: qr te iuito ludus iſtũ alacriter ſiniẽus
his ita dictis ſuũ iceperũt ludus quo quides primordi
ato qĩ uno elapſo iſtãti ſe terra aperiens illos ſolũ ab
ſorbuit ita ut nil eiſ ex eis ãpliuſ fuerit uiſũ.

Q VOD uiſu noſcitur uerissimo teſtio
nio cõprobatur Jccirco q̃ dico quãq̃
multis poſſent cõprobari teſtibus tñ
meipſo teſte qui ea uiſiõe propria di
dici cõprobabo iux̃ meã i qua i hie ruſalẽ habito ædes.
Nobiliſſimus quidã miles fuit trãſitorius nimirũ locu
ples qui ũicus hẽns filiũ eiuſdẽ ſtultiſſimi ãoris excita
te pcuſſus nõ ſolũ a prauis eũ nõ corrigere ſʒ ẽt eum
ipſemet praua iſtruere conabatur. Parẽtes fatui et iſti ſi
miles mẽtis q̃ſo oculos huic iclinẽt ut quiſ finis eueni
at nõ ignorẽt. Multi eni hoies magnas aiæ et corpo
ris iciderũt ruias ob prauorũ parẽtus iſipiẽtiã. Creſcẽſ
nãqz illius militis filius cũctis moribꝫ bõis deſtitutus
de die i diẽ peiorãdo totũ ſuũ tp̃us amittens i ludis et
blaſphẽiis cũctiſqz imũdiciis pře cauſãte ãnũ attigit du
odecimũ. Qui quodã aduespaſcẽte die ſolitis cuꝫ pře
ludis iſiſtens ludũ eodes ut gliſcebat nõ hñte prio pro
rupit i hæc uerba. Si quid ille põt Hierõymus qui lu
dos prohibet iã exerceat: nã ſe iuito hinc nõ niſi uictor
exurgã. Hex hæc dũtaxat ipo proſequẽte neq̃ ſpiritus
cæterꝫ hoinis ſpetie cũctis uidẽtibꝫ locũ i quo ludebat
ueloci gradu adiẽs eũdẽ puerꝫ iſelicẽ rapuit. Sed quo
eũ detulit nulli hactẽus hoiuꝫ ẽ cõptũ. Uerũ ut puto
eũ detulit i iſernũ eadẽ nãqz hora caſu ad quãdã meæ
dõus feneſtrã q̃ loco i quo ludẽtes degebant pater et
filiuſ ex oppoſito ſita ẽ me poſuerã quo me uideri fuit
neceſſe ueritate pſ̃picua ſeriẽ tã formidãdæ rei geſtæ.
Diſcãt ergo iuuenes i iuuẽtutis tp̃re qđ cæteris ẽ pſ̃tãti
us expectẽdis moribꝫ ſe fulcire ne uilibꝫ caduciſqz mo
ribꝫ iuuẽilis aius iformatus ſtatũ i ſẽcie nequeãt per
mutare. Qđ eni nouæ chartæ iſcribitur de facili nõ de
letur. Diſcãt ẽt parentes fatui filios correctiõibꝫ et uer
beribꝫ erudire nec uitiorũ ſinãt uepreſ radices figeř nõ
faciliter euellẽdaſ ne flẽdi et hic et i futur o cedãt euen
tus. Nã niſi fallor ad æternorũ gaudiorũ pĩiã deuenẽ
di artiſſĩa et ſine ãbiguitate aliqua a pauciſſimiſ certa co
gnita extat uia. Sũdi ad pditionẽ iter latiſſimũ et multiſ
imo pene iſinitis limitibꝫ plenũ fore cõſtat. Quodlibet
eni mortaliũ peccatoruꝫ ad pditionẽ ſuũ trãitẽ ſtruit.
Quo dũ hoiuꝫ nõ ſolũ paganorũ ſʒ ẽt illorũ quoſ ſacri
baptiſmatis ũda lauit. Nã de pagãis nulla oritur q̃ſtio
q̃ nõ dãnẽtur maiorẽ forte liquet nũerũ multiplicibꝫ
iſiſtentiũ flagitiis quoruꝫ nulla pene unq̃ cognoſcitur
emẽdatio. Quinimo reſpectiue quidẽ dico pariter bo
nis et malis hoinibꝫ cõſyderatis nõ ẽ qui faciat bonũ:
nõ eſt uſqz ad unuꝫ ſʒ oẽs poſt ſuas iprobas et peſſias
ãbulãt uoluptateſ cõſequẽter cõcludi debet qđ ad æter
næ beatitudinis gaudia rariſſimi gradiantur. Infinitæ
quinimo oẽſ pene ſacre ſcripturæ auctoritateſ hoc teſtã
tur. Infinita ſiquidẽ et exẽpla poſſemus pſ̃picaciter in
tueri ad huiuſmõi ueritatẽ ſufficiẽtius d̃mõſtrãdã hoc
ex oibꝫ unus cenſeri decet nec ab hoc diſcrepari poteſt
nullũ ſcilicet ad æterna modo aliquo puenĩ poſſe gau
dia niſi oibus nõ particulariter ſed totaliter uiti s extir
patis uirtutum ſtu deat itinere feſtinare. His iam fine
dato exẽpla et prodigia q̃dam iaꝫ huius opis fini pro
pinquius breuiter introducam et duo pc̃ipue admirã
da quæ a uenerabili uiro Nicolao cretenſiſ iſulæ archi
epiſcopo referente didici primo dicam.

U Enerabilis idem archiepiſcopus pri
die glorioſi Hierõymi deuotione ni
mia bethlees ueniẽs ut eiuſdẽ cũctis
honoribus colẽdas reliquias uiſita
ret ut totus caritate feruidus redire
noluit dõec me ſua gratiſſima uiſitatiõe eximiis lætitiſ
adipleret. Qui uti donorũ pc̃ipuus ut gratiſſima mihi
donaria ſupabundãtiſſime more ſolito ipt̃iret me uiſi
tare minime contẽtus: mecuꝫ dignatus ẽ iaꝫ diebꝫ plu
ribus commorari et etiam adhuc manet quod utinam
tempore longo duret. In chriſto nãqz Auguſtine cariſ
ſime uenerabilis idem põtifex te ſalutat. Quas plures
igitur mihi ſuoruꝫ uerboruꝫ auido uenerabilis idem
põtifex enarrauit hoc tale i ciuitate cãdia cõtigiſſe. Sa
cerdos quidaꝫ ſuus ſuæ maioris eccleſiæ cuſtos ipudi
cus luxuriæ et ebrietati deditus nõdũ cõpleto anno de
hoc ſeculo migrauit cuius corpoř i cæterorũ ſepulto ba
rathro ſacerdotuꝫ ut eius punitio cũctis inoteſceret ad
exẽpluꝫ ſubſequẽti nocte tantus i eccleſia eiuſqz cimite
rio fuit ſtrepitus qđ rumoř nimio i urbe illa comorã
tes excitati pauore igẽti uelut amẽtes ad eccleſiã cucur
rerũt. Stãt itaqz oẽs circa eccleſiã ſtrepitus uehemen
tes cãpanarũqz ſonitus audiẽtes diuinã quidẽ exorãt
clementiã quatenus cur iſta fiãt debeat reuelař: ſʒ nul
lus exauditionis ſentiunt adiuuamẽ. Diluculo hoc ceſ
ſante cũcta q̃ fuerant i eccleſia repiũt reuoluta et qua
ſi undiqz flammis ignius uiolata. Ad hoc memoratus
pontifex orationes indicens populo quid ſequẽti eue
niat nocte præcipit expectari. Ne nimis ſuccumbã uer
bis ſequenti nocte duplex ſtrepitus et pauoris tribula
tio eſt ſecuta. Qua de re repletus populus amaritudĩe
et dolore cernẽs nullum ſibi a domino adiutoriuꝫ eue
nire ſicut uulnerati qui i monumentis proiecti dormi
unt exiſtebant. Die autem eluceſcẽte omnibus i eccle
ſia orationibꝫ congregatis glorioſus Hieronymus ſu
bito ſepties ſole ſplendidior i eccleſiã ueniẽs ad altare
qꝫ gradiẽſ cunctis uidẽtibus et mirantibus p horã for
te ſub ſilentio manens obſtupenti populo hoc propter
ſacerdotis illius miſerum cadauer ſacris indigne locis
conditum ad terrorem peccantium contigiſſe itimauit
eidẽqz mãdans ut cadauer miſerũ tartareis poſt reſur
rectionem omniũ manſionibus depuatanduꝫ diſſepul
tum flammis tradarent protinus concremandum. Ali
oquin icepta peſtilentia non abiret. Et ſic ab intuẽtius
oculis eſt iuiſus. Quod ut ordinauerat lætabundus po
pulus protinus adimpleuit deo et beato Hieronymo
laudes pc̃ipuas perſoluendo. Et ſic peſtis illa ceſſauit.
Qui deiceps beatiſſimus Hieronymum omnes unani
miter deuotione maxia iceperunt colere.

I N eadẽ iſup ciuitate quidã pulcher
rimus extitit iuuẽis Titus nomie ho
neſtis moribus luculẽtus carnali nõ
ignobiliori natus progẽie pdiueſ ual
de totã pene deuotionẽ et fiduciã hẽns i beato hierõy
mo. Hic ſi quidẽ iuueniſ uirgineo nitẽs cãdoř i eiuſdẽ
ſactæ uirginitatiſ propoſito uſqz ad uiceſſimũ ãnũ pro
bis uitæ moribꝫ pdurauit. Quo itaqz tp̃e ſui ſtis nefan
do cõſilio icitatus ſp̃tis taꝫ nobiliſſimis uirginitatis gẽ
mis auri pcioſiſſimũ metallũ calcãs ad carniſ ſpurcitiaſ
et lutũ ac fœtores uehemẽter declinãs puellã quãdaꝫ
oi pulchritudĩe corporis renitẽtẽ ſibi i matrimõio copu
lauit cuius ãoris retibꝫ ita ſe capiẽs qđ aliđ p̃ter ipaꝫ
poterat minie cogitař đ die i diẽ cœpit diuia obſequia
obliuiſci. at qr miſer dereliquit iuſtitiã oblitus fuit deũ
alentẽ ſe oblitus fuit ſibi dñs miſereri cõpleto nãqz an
no quo cũ puella iuuẽis intẽſatus ſteterat nõ ut in ma
trimõio ſʒ cã explẽđ libidinis copulatus ſuggerẽte dia
bolica aſtutia iuuẽis ſʒ puellæ illaq̃atus amoř auiđ diu

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

niſi quomodo eã poſſet attigere cogitare. Circa mõaſte
riũ ueri luminiſ obcecatus cõtiue ꝑgẽs nullũ remediũ
aliud reperire quibat Tãta nanqꝫ iſcitie nube caligatuſ
extitit ut multotiẽs ſe ſuis ꝑniciosiſ turbatus affectibus
cernẽs noluerit ſe aquis tardere ſuffocãdũ Stulti amo
ris ſtultũ iuuenẽ cathena de die i diẽ ſtrigit. Ut hec ad
ſanctimõialis aures reſonẽt ob ſuã nõ audet pudicicias
Qua de re oi ad hoc auxilio deſtitutus quẽdã iueniens
magnũ ueneficia demonũ icãtationes nefandis artibs
exercẽtes magnas promittit: ſi qđ optat expertus fuerit
pecunie quantitatẽ Tunc ueneficorus magnus ſuis car
minibs cõuocatũ demonẽ decipiẽdi cauſa nocte media
fuiſſe ad ſanctã deſtinat monialẽ. Ad cellulas itaqꝫ acce
dens demõ tranſire ultra cellule Hieronymi iaginiſ in
cella picte timore nimio nequit limẽ Mira res Auguſ
tie ut multiplicibs patet exemplis Tãtus glorioſi hiero
nymi timor diabolo ieſt ut etiam ſue picture nõ aude
at apparẽ Nã ſi cui ab eodẽ obſeſſo corpori ꝑciosa de
mõſtretur iago ab eodẽ cõtiuo diabolus effugatur Igi
tur cõmiſſus explendi opus neq̃ ſpiritus deſperãs ad
mittẽtẽ reuertitur Sibiqꝫ negari ad monialẽ irroitũ pã
dit ob glorioſi Hieronymi imaginẽ celle pictã quẽ de
ridẽs magnus dimiſit Moxqꝫ cõuocatum alius demo
nẽ q̃ poteſt mittit citius ad huiuſmodi opera finienda.
Fitqꝫ ſecũdo id qđ ꝑmo At ſecũdus ꝑ horas forte ma
nens coactus excelſas cepit uoces emittere Si me hie
ronyme hic ſinis recedere huc ulterius nõ reuertar ad
hec ſtupefacta mulier que i orationibs i cellula ibate
bat quis iſtas fũdat uoces nimio pauore ꝑcõtatur. Nõ
ceſſãte diabolo ſic clamare excitare illius cenobii moni
ales timore ꝑculſe grãdi tremule ad illã accurunt cellã
cruce domini preeũte At ubi illũ ſoꝫ neq̃ ſpiritũ ſciũt
eundẽ cõiurant ut debeat qua de cauſa uenerit itimare.
Narrans equidẽ diabolus rei ſeriẽ ſeqꝫ gemitibs et ul
ulatibs pãdẽs cathẽis igneis uictũ a Hieronymo reti
neri Rogat eas ut ſuis mereatur ꝑcibs abeũdi gratias
inuenire At ubi hec moniales audiunt deo et glorioſo
Hierõymo laudeſ reddũt ſuppliciter poſtulãtes ut de
monẽ huc nullatenus reuerſurũ de eodẽ cenobio effu
garet Dix orationũ uerbis finitiſ diabolus magnis ſtri
doribs ex eodẽ loco recedẽs magnus adiit eũqꝫ capiẽs
tãtis uerberibs et cruciatibs flagellauit per multa hora
rus ſpacia aliquot ut uitale ſignũ paulominus appareret
diriſ clamãs uocibs mei cruciatus cã ſuiſti ad illam me
deſtinãs monialẽ Certe i te iiſdes uerberibs uidicabor
Inter hec autẽ uerba tã horrida magnus cũ ſe pene ꝑ
nitie rei protritũ cerneret ſuas uidẽs artes nullum ſibi
auxilius adhibere ad totiuſ refugii portũ hieronymum
glorioſus iam naufragus ſe dirigẽs glorioſe iquit Hie
rõyme huic ad tuã clemẽtiã ſubuẽi miſero accurrẽti et
ſolita miſericordie dona ꝑgrãdia ñ deneganс. Promit
to nãqꝫ ſi tuis hac hora iutus auxiliis ꝑniciei tas horri
bili nõ ſuccũbã qđ deicepſ cũctis exutuſ fallaciis a tuis
obſequiis nõ recedã His finitis uelut fumus ab eodes
neq̃ ſpiritus euãuit Per ãnũ ãt i iiſdẽ iacuit uerberibs
magnus i tãtus ſui corporis ipos. ꝙ nõ niſi alieõ auxi
lio potuit ſe mouere. Mox idẽ accepta penitentia ma
gnus anteq̃ de lecto ſurgeret cũctis cõbuſtiſ codicibus
quibs artes illas nequiſſimas exercebat uẽditiſqꝫ oibs
que habebat et pauperibs erogatiſ cõpleto anno in illa
ſe ob penitentiã pagẽdã i quadã ſpelunca claudens he
remo i qua per quadrẽnius glorioſus ſtetit. Hierony
mus multa ſanctitate et uite et penitẽtie aſperitate pol
let Hunc queſo iuuenes oẽs currãt et iſani iuuenes ex
emplo diſcãt ne qđ illi cõtigit ſibi poſtmodũ doleãt con
tigiſſe. Inſanus itaqꝫ iuuẽis tãtis circũligatus luxurie
laqueiſ uidẽs ſe omnimode ſue miſerrime uoluptatis
deſiderio neſandiſſimo deſraudari quadã nocte laqueo
ſe ſuſpẽdit et ſic ſe iſelix tẽporali uita potius et ꝑpetua
priuauit Ecce quot malorũ cauſã turpiſſimũ luxurie ui
cium fore liquet Nil tam ruine aie pariter et corporis
promptũ quãtus iſtud nequiſſimus arbitror ſcelus. Ex
ipſo nãqꝫ homicidia ebrietates contẽtioneſ et pene uni
uerſa oriũtur mala ut ueteris et noui teſtamenti iſinitis
patet exẽplis nec nõ et cõtinuis mãifeſtiſqꝫ experiẽtiis
declaratur Ad hoc ãt ut maior iuuẽibs d̃tur aſtutia ſe tu
endi Nã ſtatus ullus ꝑiculoſior ñ ẽ iſipiẽtis iuuentutis
ſtatu Aliud cẽſui exẽplũ mei nepotiſ Ruffi etatiſ forte
ãnorũ decẽ et octo quãq̃ dolore nimio ſubrogare.

Non ẽ ambiguus iſta q̃ icipio enarare
magnis tribulatiõibs mee memorie
reuocari: ſꝫ tñ ut premiſſum ẽ ut om
nibus et maxime iuuenibs prouẽiat
in exemplus ſilẽtio illa nequeo preterire Nepos quidã
meus Ruffus nomine utroqꝫ priuatus parẽte ãnicu
lus ad meas deuẽit mãus qui utinã ex mẽiſ uiſceribus
nõ exiſſet ne illi qđ ſuſtiet cõtigiſſet quẽ tãta diligentia
ſuo iſrotuitio enutriui ut a pluribs a me gẽitus putare
tur Creſcẽs itaqꝫ i diẽ puer iſelix etate ſꝫ nõ ſapientia:
ingẽti pulchritudie corporis: ſꝫ nõ anime: decoriſqꝫ et
probis moribs honeſtate bõitate et multe ſapiẽtie ele
gantia quãq̃ uane decoratus a cunctis dilectione ſup
flua colebatur Is nãqꝫ i decimooctauo etatiſ ſue ãno
ibecillis et miſerrimis expirauit propter quẽ tãtus ab
omnibs iſonuit luctus ut uix ꝑ mẽſes finẽ potuerit iuẽ
ire. ſꝫ certe luctuſ pro eo qđ euenerat nõ ſufficit Aſt ego
eius nimie icumbẽs dilectioni pluries glorioſũ rogaui
Hieronymũ ut mihi quid nepoti meo acciderat reuela
ret. Igitur meis ãnuẽs glorioſus hieronymus ꝑcibus
tribuit qđ gliſcebã. Orãti enis mihi die quodã hora no
na tãtus euenit fetor ꝙ naribs nullatenuſ poterã tole
rare. Hec dũ mecũ tacitus reputãs ũde hic tãtus adeſ
ſet fetor admirarer ſupra meũ uerticẽ eleuatiſ oculis i
felicẽ nepotẽ uidi terribilis uiſioniſ ita ꝙ i eũ uiſũ iprie
re nõ audebã. Nã cathenis igneis circũligatus fornaciſ
initar flãmas fetidiſſimas erũpebat. Ad hãc itaqꝫ uiſi
onẽ ſubito me tas uehemẽs timor irrepſit ut diu pluri
es loqui uellẽ formãdi uocẽ nullatenus cõpos erã. Po
ſtrẽo aliquãtulus i me redięs ſi meus erat nepos cepi
uoce ꝑquirere tremebũda. Ad hec ille ululatibs et ſu
ſpiriis utinã iquit nõ fuiſſes ne tãs diris eſſes cruciatibs
deputatus. Nã ſcias me tartareis mãſionibs ꝑpetuis tẽ
poribs ꝑmãſurũ. Heu quid dicã? His dictis tãtus mihi
dolor affuit ut ſim pluries admiratus quomõ uita pro
tinus nõ diſceſſit. Lõgis aũt expletis colloquiis ab eo
des ſolicitatus fui cur diuine fuiſſet mie ſic expa: cum
in mũdo tot uirtutibs ſic polleret. Pro nulla iquit ſciaſ
me cã fore dãnatus niſi qr i ludis maxime delectabar.
At qr i morte accepta penitẽtia q̃ ſtulta ignorãtia poſt
poſui cõfiteri diuinã nõ merui ueniã adipiſci. et hec di
cẽs a meis diſpuit oculiſ Talis aũt eo abeũte remanſit
fetor ut locũ illũ hactenus nullus audeat itroire. Ec
ce quãtũ turpiſſimus ludi ſcelus diuine abhorrẽt maie
ſtatis oculi. Timeamus ergo ne nos bonorũ rapiat in
ermes tas repẽtinus iteritus ne nõ penitere noſ uicio
rũ cõtigat dũ tẽpus ieſt qr poſtmodũ penitentia foret
fruſtra Ut igitur chriſtianus tante ruine ludi procul eſ
fugat neſaſimo ut oiũ mẽoria ãleatur exẽpla alia que
das q̃ breuius potero ſubrogabo.

In ſamaria quideci nõdũ expletiſ diebuſ
dũ miſer quidã ludẽs q̃ı o ia que habere
poterat cõſumpſiſſet glorioſi cepit Hiero
nymi nomẽ auſu temerario blaſphemare
quẽ neſãda blaſphemie uix finiẽtes uerba uidẽtibus et
ſtupẽtibs cũctis mox e celo fulmen ueniens interemit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Hæc cõtẽplatio diuio⁊ ut peccatorũ modũ iueniat ex
plendorũ. Percutitur aliẽus ſui:et a ueritatis cognitio
ne deuius cõtiue a diabolo cuius iugo grauiſſimo ibe
cille collũ ſubmiſit libidinis noue tælis Sicut fumuſ de
ficiũt dies eius cõfringũtur ſicut i frixorio oſſa eius et i
firmatur doloribs uita eius irrationabili fit ſimilis aiali
Obliuiſcitur i toto diuinã clemẽtiã exorare tota die co
gitãs quis modus appareat babilis ut poculus mortis
ualeat deguſtare. Heu q̃ ſunt iopes et miſeri et oibus
bonis egẽtes et exules qui a dño ſe elõgãt. Tãto ſit pe
ius brutis aialibus uir i peccatis quibs ab aia deuſ ma
iori ſpatio elõgatur q̃ id quo cælus a terra diſtat et ori
ens ab occaſu q̃ eiſdẽ p̃ſtat cus diuina gratia ẽ ſulcitus
cogitãti deniq3 monacho ueritatis lũinis neſcio neſan
diſſimæ et auditui horribilis uoluptatis adipiſcẽdæ rep
ire modũ mali cõſilii ſemiator diabolus hoc ſibi tale iſi
nuat cõſiliũ occulto cogitãine uani cordis ut ſcilicet in
tempeſte noctis medio cũctis dormiẽtibs ueſte d̃poſita
mõachali ſũptoq3 habitu laicali ex monaſterio exiens
paternas clam adeat mãſiones et domũ crepuſculo no
ctis latẽter itrans ſub thoro ſororiſ lateat donec dormi
ente ipſa ad eãdẽ accedat ſuæ uoluptatis libidies exple
turus. Placet iſanæ mẽtis ipentiæ conſilius erogatus :
ſtudetq3 ipſũ toto poſſe q̃ põt breuiuſ effectui mãcipaꝛ
Sequẽtis igitur aduenięti noctis medio ſub ſilentio ad
fores cœnobii clauef gerẽſ mãibs properat ſ3 ad hoſtia
ueniẽs p totã illã noctẽ huc illuc q3 diſcurrẽs quo ſint
i loco poſita nõ iuenit. Stupore et admiratione pterri
tus cur hæc ſint neſciẽs ituen iã matutinali qua ad lau
des debitas dõmicas monachi excubabãt propinquan
te hora cõpellitur ille ad cellulã retrogardi. Manet in
cellula ille admirãs p diẽ illus proponit ſequẽti nocte
facere qđ nõ fecit audet ibecillis dextera q̃ non põt ſpe
rat ſtultũ pecus cõtra leonẽ pugnãs triũphi gloriã adi
piſci. Quid iſenſate reris:putas agere uile pecus q̃ leo
fortiſſimus hieronymus cõtradicit: Feſſa imagini glo
rioſiſſimi Hierõymi gẽua flectere ipſũ ulterius nõ ſalu
tes:et tibi poteſtas protinus cõcedetur ut cadas i fouε
as quã effodis ut dira naufragia iã admittas. Non poſ
ſunt ipenſa glorioſiſſimo hieronymo ſeruitia quoquo
modo ſiant mercedibs uacuari. Retinebat ſiquidẽ in
cellula mõachus ille deuius et errãs et diabolico dño
mãcipatus imaginẽ glorioſi hieronymi tabula iſignatã
cui diebs ſingulis ãtiqua cõſuetudine flectẽs genua ſe
eidẽ pluriẽſ cõmẽdabat Jccirco ut eius mira clementia
cũctis innoteſceret illo eus die retinebat ne malus face
ret qđ uolebat. Jgnorãs uero hæc ille monachus ſubſe
quẽti nocte ad cœnobii iter fores pgit. Et qđ pcedẽti
nocte fecerat id hac fecit. ne igitur ibarreã uerbis p unũ
fere menſẽ ſingulis noctibs cõtinue hoc euenit. Cõple
to itaq3 ut puto mẽſis circulo ſõnis beatus hierõymuſ
ſãctiſſimo cuidã illius mõaſterii monacho apparuit :in
ſtratu ſuo quieſcẽti nocte eidẽ reuelãdo quid iſte mõa
chuſ faciebat mandãſq3 illi ut debeat eidẽ monacho ſic
errãti declarare quomõ ipſe eus ob ſibi ipenſã reuerẽti
as cuſtodiuit ut hoſtia nõ uideret ad cogitatũ ppetran
dum ſcelus et q̃ niſi ſibi uelox de iceptis ſubſequatur
emẽdatio ſe ſe d ipſiuſ cuſtodia rẽouebit diſceſſitq3 pro
tinus ab eodẽ. Mane ãt facto q̃ uiderat mõachus alte
ri monacho enarrauit: At ille ſe quid hic dicat nõ itelli
gere pluribs deteſtãs ſacramẽtis cœpit dicere pp cere
bri uacuitatẽ hæc ſõnia eueniſſe. Tacet monachus et re
cedit. Hic gaudẽs proponit nocte ſequẽti nullã ãplius
exhibẽs ſolitã Hierõymo reuerẽtiã hoſtia monaſterii
ad neq̃ opus qđ tã diu affectauerat pagendũ ad ſuum
libitus reſerai. Ut breuiter dicã qđ miſer diu hianti aio
cogitauerat mala opãdi a hieronymo honoꝛ ſolito pri
uato ſibi tradita poteſtate ut uoluit ſic efficit ſed tñ i ſie

glorioſiſſimi hierõymi clemẽtia nõ defecit. Recedens
itaq3 ille de mõaſterio nocturna hora alieno habitu oc
cultatus p̃ris domũ adueniẽs p diẽ illũ ũdiq3 circuiuit
Cũq3 noctis crepuſculo domũ itraſſet ad lectũ in quo
uirgo ſoror quieſcere tũc ſolebat clam procedẽs tã diu
ſub eodẽ latitauit q̃ diu ſororẽ dormire potuit eſtiare
Tunc idẽ exiẽs expoliatis ueſtibs ſororis ſe dextero la
teri aplicauit. At hæc ſoror leui ſõno dormiens excita
tur et uix ſe iux̃ mãu ſẽtiẽs admodũ expaueſcẽs diris
emiſſis clãoribs ad ſe oẽs pariter euocauit. Currũt ad
puellæ thalamus cũcti cũ lũine et tãdes i lecto iuenũt
hũc iacẽtẽ. Mirãtur parẽtes et ſtupẽt cernũt hoc cũcti
qui cucurrerãt et condolent. Jnterrogat a filio pr̃ diſcri
minis tãti cauſas reatus ſuus filius ſilẽtio cõfitetur. Ut
enis dixi uoluit glorioſus hierõymus hũc ſuã ſtultitias
expiri ut in poſte⁊ hũilior et cautior fieret ad cauendũ
et in p̃lio ſe tuendũ et ne ãplius exẽplo ſuo quis de ſã
ctitate cõſideret et ſeparet. Quãto enis maior ineſt hoi
ſanctitas dus i mari mũdi huius procelloſo et iimico⁊
agminibs pleno ibecilli carnis nauicula nauigat tanto
maior ẽ tior et aſtutia ſe tuẽdi. Jnfinitas peſſimus ille
tẽptator diabolus nocẽdi poſſidet artes qui icautus p
git leuiſſime capietur. Qui in cũctis tiet ab omnibs dia
bolis hic timetur Certe plus nil nocet q̃ ſpto alio⁊ cõ
ſilio ut propria uolũtas p̃cipit ãbulare. Qui ſuæ tãtum
uolũtati credit i cũctis q̃ facit finẽ odibiles adinueniet.
Magnus exẽplo iã finito tior de fragilitate nr̃a maxia
et de diabolica calliditate et aſtutia nobis oibs demon
ſtratur magna et ſpes ueniæ peccatoribs declaratur cer
nens nãq3 ſe mõachuſ ſic a diabolo deturbatũ deluſũ
ac ẽt i tãta miſeria captiuatus protius ſuffragiis glorio
ſiſſimi hierõymi cuius ſẽp deuotus extiterat ſuã miſe
riã et culpã uehemẽtiſſimã recognoſcẽs i ſeipſus redut
et de eadẽ paterna exiẽs domo oi retardatione abiec
ta lugẽs et dolẽs ad fontẽ pœnitẽtiæ pparauit. Deiđ ue
ro i ſuo mõaſterio p ãnos duos i tãta ſe abſtinẽtiæ aſ
pitate afflixit ut foret cor hoius iſufficiens cogitare et
cõpleto ãnorus duorũ ſpatio:añ dies modicos ex hoc
ſeculo feliciter expirauit.

VEnerabilis Damaſi portuẽſis epiſco
pi pridie receptis literis aliqua eis i
ſcripta corde audio itellexi q̃ ob eius
reuerẽtiã nõ dimittã Rõæ cardialis
quidã Cæleſtius noie hierõnymi glorioſi æmulus et
detractor dũ die quodã i cõuẽtu exiſtens cardinalium
more ſolito ore audaci et temerario i euiſdẽ iiuriæ uer
ba proruperat dolore ſubito uiſcerũ ipellente ad occul
ta naturæ loca properãs uiſcera oia protius emanauit
et añq̃ illinc recederẽt expirauit

ALius quoq3 p̃ſbyter cardialis andre
as noie iſti nõ ſimilis ſ3 glorioſiſſimi
hierõymi deuotiſſimus atq3 cultor :
pridie i eadẽ romana urbe multis cir
cũaſtãtibus expirauit. Qui cũ iã i eccleſia eſſet paratis
exequiis Quæ ſolent fidelium tumulandis exhiberi
corporibs aſſiſtente ſũmo põtifice cũ pene toto clero et
populo romanorũ qui ad eũdẽ Andreã conuenerant
honorãdũ emiſſis ululatibs et crebris gẽitibs i phere
tro cũctis ſtupẽtibs et ueluti amẽtibs effectis tãq̃ ſi a
ſomni dormitione excitaretur mirabiliter exurrexit. cũ
q3 a romano põtifice remoto de eccleſia maiori beati
petri apoſtoli uniuerſo populo clauſiſq3 foribs iterroga
retur itulit iſta uerba Dũ ſtarẽ diuino examini iudican
dus et iã p ueſtiũ et ciborũ quibs hactenus uſus eras
nimias ſupfluitatẽ tartareis cruciatibs condemnaret.
Subito adueniens Quidam ſole ſplendidior niueq3
candidior quem fuiſſe Glorioſum Hieronymum
ad ſe Jnuicem referentibus qui Aſtabant intellexi.

quærēs eiuſ āplexibꝫ frui tādē qđ optauerat ē adeptuſ
Huc accurrant iuuenes et exēplo iuuenis ſint experti.
Fiunt nota iuueni puellæ uiro iā pacta Tacēs idē cogi
tat auide quo ualeat modo certitudinē reperire. Expec
tat diebus aliquot ſe ſimulans hoc neſcire Aſt die qua
dāꝫ ordinat urbē deſerens pegre proficiſci Et latēs per
diē i ciuitate nocte media domū ueniēs reſeratis ſeris
a puella ſeruitrice clā ut prius ſimul ordinauerant ābo
uſqꝫ ad thalamū i quo eius frater et uxor i lecto ſtabāt
procedens ſibi poſtulat aperiri mirantur illi et tiore per
territi uehementi pulſāti negligūt hoſtiū reſerare. Tan
dem cōfractis ſeris thalami iuuenis ira et furoꝛ nimio
fornacis iſtar ardentis undiqꝫ iſlamatus: uxorē primo
euaginato gladio iterficit Deniqꝫ ſub thoro propriū la
titantē frēm ueniens iteremit His ita geſtis ex ciuitate
exiens multo tempore p mūdus hucilluc qꝫ errās cus
quibuſdāꝫ aliis cœpit quoſdā tranſeuntes i itinere de
predari: ac etiā iugulare. Permanenti itaqꝫ eides Tito
per decē ānos talibus negotiis iplicato glorioſiſſimus
heieronymus ſalubre refugiuꝫ et uitale die quadā iāꝫ
ad ueſpaſcente luce i modus mercatoris ſe monſtrauit
ne ille ſolūmodo habitæ deuotiōis præmiis priuaretur
Nam ille quāq̄ꝫ tot et tanta uitia abhorrenda continue
exerceret tñ i beato hieronymo deuotionē aliquā retie
bat ita ut eidē quottidie ſe cōmēdans boni aliquid die
bus ſingulis ad eius honorē facere nullatenus poſtpo
nebat Cernens itaqꝫ Titus mercatorē nefandis ſociis
ad ſolita nequitiæ opera cōuocatis cōcito cuꝫ eiſdē per
gēs curſu uibratis lāceis. Hierōymo mercatoris iſtar
obuiāt uēiēti moxqꝫ i eū iſurgēſ a ſociis eūdē pcepit iti
neri dōec eius lateri gladiuſ iſigatur dide manū eleuat
iteficiēdi gladiū itiētē ut ſcelus tātū ualeat iā explerꝫ. ad
hæc Hierōymus glorioſus amoꝛ iquit hierōymi quē
tu diligiſ aliqua loquēdi breuis licētia mihi detur Poſt
modū ſi uolueris facito id qđ optas: Ad hæc et Titus
amore iquit eius ques nominaſti et loquendi et uiuen
di licentia tibi ut poſtulas concedatur tantū q̄ portas
mercimonia iā depone at glorioſus hieronymus ego
ipſe ſum Hieronymus qui huc propter tuam liberatio
nem ueni ne mihi a te ipenſa obſequia i uacuū præteri
rent Te tot que geſſiſti peccamiuꝫ iā te pœniteat ad te
ipſuꝫ redeas ne formides huc uſqꝫ me nouerīſ propter
tuam ſaluteꝫ et aiæ et corporis ſupplicem erga te apud
iratā diuinā iuſtitiaꝫ extitiſſe ne i te dignas tibi ſeuitias
exerceret ad pœnitentiæ igit̄ q̄ꝫ citius pge calles et pec
catorū onera iā depone alioqui me tui cuſtodes et ſup
plices nō habebis His dictis Hieronymus glorioſus
ab illorū oculis diſparuit Ad hoc ſtupefactus Titus et
qui cū illo erāt timore et admiratione tā igenti ad terrā
procidens per horas nō potuit eleuari Tunc ſubito in
Titū et qui cū illo erāt ſpirituſ ſancti gratia eſt effuſa et
luæ eos cælitus illuſtrauit: Qui protius i uiros alteros
iāꝫ mutati ſpretis cūctis ſpurcitiis uitiorū ad pœniten
tiæ tramiteꝫ rediere deide ad heremoruꝫ antra deuia
et ignota properantes i magnis ſe corporum aſperitati
bus et uitæ ſanctiſſimæ tradiderunt.

Miraculū aliud quod ueridicoruꝫ teſti
monio ſolidiſſime i ſupioribꝫ ægyp
ti ptibꝫ pactū itellexi quatinus hoibꝫ
et maxime iuuenibꝫ quantūcūqꝫ ca
ſtis prouegniat in exēplū ad euitandū
mulieruꝫ periculū præcedenti miraculo addare cogito
fore ratus. Monachus quidam iuuenis et decoruſ ho
neſtate præcipuus morū maturus q̄ꝫ ſenex uirginalis
pudicitiæ cuſtos cūctiſqꝫ illius monaſterii monachiſ ſpe
culū ſanctitatis glorioſiſſimum Hieronymi amator de
uotiſſimus fuit xii degens annis in monaſterio cōtiue
orationibꝫ uacans et ſtudio ſcriptrarus. Hic amore ca
ſtitatis timens ne cor aliqualiter uiolaret mulierum ui
ſus ineffabiliter abhorrebat ita ut eius memoriā formi
daret. Huic propoſito diabolus ātiquuſ ſerpēs et hoīs
inimicus inuidens ſuæ nequitiæ iueteratæ contra eum
dolos et artes multiplices icitauit cōtinue cogitationuꝫ
ſtimulis iuuenē tentator peſſimus affligēs die noctuqꝫ
a tentationibꝫ duobus menſibus nō ceſſauit. Iuuenis
uero prouiduſ ſe ſe dñi et beati Hieronymi cuiuſ dilec
tionis ardore feruebat cōmendans cuſtodiæ uictrici tē
tamenta diabolica ieiuniis et orationibꝫ triumphabat.
Confluāt huc quæſo iuuenes atqꝫ ſenes: et quanti ſit
caſus mulierum fallax pulchritudo hic doceantur ma
xime per exēpluꝫ. Cernens ſe aſperis pfidus diabolus
a iuuene ſuperari tanq̄ꝫ leo rugiens ſubtiliores nocē
di artes cœpit quærere ut iuuenes deuoraret fit itaqꝫ i
ter eos pugna grauis hic aſtutiis cōſuetis caſtra aduer
ſus iuuenē ſtruit peſſius iimicus hinc iuuēis oratiōes
et glorioſi hieronymi protectio caſtrorū ſternūt muni
tiones et uires eorū triumpho nobili uilipendunt. In
terea genitoris ad mortem ægrotantis uiſitatiōis cauſa
ingruente ex monaſterio i ciuitates ad paternā ædeꝫ ue
nire iuuenis ē cōpulſus nā ſe pr̄ dolore nimiū moritu
ruꝫ ſi uiſiōe fruſtaretur filii crebris clamoribꝫ acclama
bat Ob hoc dolens monachus timēs ne mulierū uiſu
cor mūdum et uirgieo candore nitiduꝫ uiolaret potius
niſi fratrū ſui cœnobii fuiſſet ſupplicatiōibꝫ iclinatuſ er
ga patrē crudelitateꝫ uolebat propter dñus exercere q̄ꝫ
eidē iſirmāti cōpti a monaſterio recedēdo Sciebat eni
monacho nil taꝫ nociuū deteſtabile et mortale: q̄ꝫ uicos
et ciuitates et gētiuꝫ multitudinē circuire: Nulla certe
permanet i homie quies mētis qui multorū uerboſita
tatibꝫ et uaniloquiis iplicatur qđ aqua piſcibꝫ monach
is idē præcipue ſilētiuꝫ operatur. In paterna itaqꝫ ma
nēs æde monachus diebus tribus tedio taꝫ uehemēti
affectus ē qđ ſibi potius uidebatur terris ſe foꝛ carceri
bus mancipari. Cōpleto die tertio dū eū cū ſorore ſua
quadā pulchritudinis iauditæ iſirmitatis cauſa pito cu
ra ſimul cōtingeret cōfricaꝛ caſu ſororis dextera eiuſdē
tangēte dexterā iā diris libidiniſ et eiuſdē ſororiſ ieptæ
et abhomiabilis cōcupiſcētiæ fuit ſubito iaculis cor eiuſ
dē mōachi iſtigāte diabolo uulneratū q̄ꝫ pene eā ad illi
cita et omnino ab hoibus ab horrēda niſi extitiſſet tior
uerecūdiæ iuitabat Heu quid dicā? Quæ mōachis illis
inerit obſeruātia caſtitatis qui cōtiue mulieꝝ uiſibꝫ po
tiūtur iſimul colloquēdo ſic māet i caſtitate hō faciē itu
ēs aſſidue mulieꝝ ſicut manet palea ſtās i igne. Fallax
certe et ruinæ maximæ propiquus caſus ieuitabileqꝫ p
iculū ē fœmiæ pulchritudo Timor certe mōacho euēit
quē tiebat et ſibi accidit qđ tāto tpe uerebatur: nec ſine
exēplo maxio aliorū ñ illud iuſſus ē parentibꝫ obedire
in quo aiæ periculū formidatur A mōaſterio iuite mo
nachus egreditur ſed ardore libidinis taꝫ nefandæ cor
inflāmmāte nil aliud q̄ꝫ ſororiſ hoc neſciētis ſcelus faci
em improbis oculorū uiſibꝫ uidere cogitās pene unq̄ꝫ
fuiſſe monaſterium recordatur. Sanatur interim pater
at mōachus excuſationibꝫ adiuentis: tradat de die idiē
ad mōaſ eriū remeare. Manēte eodē i paterna domo
tribus menſibus hinc monchus: hinc patrem maxima
mouit admiratio omnemqꝫ familiā: cur iſtiuꝫ taꝫ uehe
mens irrepſerit mutatio et alteratio inaudita Ignorant
ſiquidem rei cauſam icirco effectum eos contigit igno
rare Ad monaſterium cū duobus ad ſe ex monaſterio
deſtinatis monachis tandem reuertitur illud referens
tedium redeundo quod primus detulerat exeundo.
Cœpit itaqꝫ in monaſterio corpus pergere monachi.
cor uero a ſorore aliqualiter non recedit hoc ſibi ſit ſtu
dium ſcripturarum ut attingat peſſima quæ affectat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

708.

elapſis deſtiatis litteris affirmabat breuiter introducā.
Poſt beati Hieronymi obitus glorioſus anno cōpleto
in die natiuitatis glorioſiſſimi Joannis dñi præcurſoris
laudibus expletis matutinis: dū memoratus pontifex
more ſolito in eccleſia ſolus añ altare eiuſdē præcurſo
ris dñi glorioſi flexis genibꝫ ipſius gloriā et excellētias
multa ſpiritus dulcedie contēplaretur repētino ſomno
aliquātulū obdormiuit et ecce in eccleſiā ut ſibi clariſſi
me uidebatur binatis quorūdaꝫ ſpecioſiſſimoꝝ hoium
ultra humanā eſtimationē cantus alternati ſuauiſſimoſ
cōcinētiū turba uehemētiſſima miro ordie uēiebat. De
inde binatis oēs ad altare procedētes ibideꝫ flectentes
genua ad ſedēdū ſinguli ſe ponebāt. Cūq₃ illorū hoius
iaꝫ eſſet eccleſia ualde plena: poſt oēs duo uiri eminēti
ores cæteris i toto ſimiles atq₃ pares īfinito ſole lucidi
ores ſtola iduti cādidiſſima auro et gēmiſ ūdiq₃ ieffabi
liter rutilāte uenītes eccleſiā pariter ītrauerūt. Ad quo
rū itroitum oēs in eccleſia reſidētes protius flexis geni
bus eiuſdē ſūmā reuerentiā pſoluerūt. Tunc duo illi ui
ri añ altare ab eiſdē reuerentia exhibita in duobꝫ cathe
dris aureis mira lapidū pcioſoꝝ uarietate et pulchritu
dine decoratus ſibi a quibuſdā pulcherrimis iuuēibus
pparatis ambo pariter cōſederūt et ſic ſilentes aliquātu
lū pmanſerūt. Interi facto iter illos ſilētio cœpit alter
eorū duoꝝ alteꝝ ipellei ad loquēdū: Cūq₃ lōga adin
uicē altercatio oriretur ut quis prius inciperet pdicaī cœ
perūt ſinguli: ut Hieronymus Joānis cuius erat die il
la ſolēnitas laudes et magnificētias explicaret magnis
uocibꝫ acclamare. Quo unus illorū ſermonē mox inci
piens laudes beatiſſimi pcurſoris dñi tāta loquelæ dul
cedine tātoq₃ uerboꝝ ornatu necnō et ſentētiæ grauita
te cōtexuit quod fas nō eſſet linguæ hominū declarai.
Finito itaq₃ ſermone illo alter quē Joannē baptiſtā cū
cti qui aderant nōinabant eidē grates referenſ multipli
ces hoc circūaſtātibꝫ ad eius honorē et gloriam ē locu
tus. Sotius iſte meus cariſſimus Hieronymus æqua
lis mihi i gloria: æqualis ēt in ſanctitate: ſeries meaꝛus
laudū ē hactenus proſecutus: icirco dignū eſt ut eius
laudibꝫ nūc iſiſtā. Hic uere lux ē eccleſiæ tenebras effu
gans errorū et cūctos illuminās hoies ueritatis clarita
te cæcos. Hic fons ē aquæ ſapientiæ ſalutaris ad quē ſi
tientes dū accedūt largiſſime ſatiātur. Hic arbor altiſſia
cuius cacumē cælus aſcēdit ſub cuius doctrinæ frōdibꝫ
de ſuaui eiuſdē oīs fructu aueſ cæli ſcilicet hoies mul
tis intelligētes et beſtiæ terræ ſcilicet hoies parus intel
ligentes uberrie ſatiātur. hic mecū fuit i ſeculo hæremi
ta et certe: nō minus me carnē abſtinētiis macerauit hic
mecū uirgo nitidus atq₃ purus hic mecū fuit propheti
co ſpiritu illuſtratus: hic mecus doctor extitit ueritatis:
ego pp iuſtitiam et ueritatē uitā corporeā dereliqui. hic
et ſi ſic nō amiſerit uitā corporalē propter iuſtitiæ et do
ctrinæ ſuæ pſpicaciſſime ueritatē tpus ſuum tñ totū geſ
ſit in ſeculo i martyrio afflictionibꝫ et dolore. Ego chri
ſtianæ fidei pcucurri nūtius et gētium iuitator: hic poſt
modū ueniēſ eiuſdē extitit ſuſtētator: et ab hæreticis cā
deꝫ lacerantibꝫ defenſator. Ego ſemel i baptiſmate ma
nibus propriis chriſtuꝫ dñuꝫ tetigi i iordane: hic ipſuꝫ
non ſolū manibus propriis habuit multotiēs i altari: ſꝫ
te ore proprio manducauit: hic mihi i ſanctitate per oia
fuit æqualis. nūc enim æquali ābo æternæ uitæ pmio i
ſimul congaudemus. Hæc et alia multa proſequēte be
ato Joāne quæ idē beatus Cyrillus nō potuit totaliter
memoriæ cōmēdare Iā hora diei pria aduenīete eccle
ſiaꝫ cuſtos intrās epiſcopuꝫ iuitus dormientē eundeꝫ
manibus excitauit. Expgefactus itaq₃ pōtifex ſtupore
admiratiōe et gaudio admodū plenus q̄ uiderat cuſto
di cuꝫ lachrymis enarrauit deide illo die miſſaꝫ ſolem
niſſime celebrās uiſionē mirabilē oi populo declarauit.

VNT īfinito plura quæ dici poſſent
miracula ueriſſima et utilia enarrāda
q̄ꝑ ea quæ i breui hoc opuſculo ſunt
inſcripta: Sꝫ ne prolixitate operiſ ali
quid legētibꝫ tedii oriatur uo ſolo mi
raculo qđ nōduꝫ expleto menſe i bethlees pactuꝫ eſt p
fectus huic operi finiſ erit. Die dñico trāſacto poſt octa
uas pentecoſtes oibꝫ meis ſuffragāeiſ epiſcopis et mul
titudine maxia taꝫ uiroruꝫ q̄ꝑ mulieruꝫ i eccleſia i qua
ſanctiſſimū quieſcit Hieronymi cadauer iſ mul congre
gatis honore debito et ueneratione tā debita q̄ꝑ deuo
ta: primo egomet ſacris idutus ueſtibus ad locū foueæ
in qua corpus uenerandū iacet accedens terrā cœpi ef
fodere ſepulturæ quatēus ſacratiſſimū illud corpus iđ
ablatus in tumulo marmoreo mira pulchritudine undi
q₃ decorato: qđ hac de cā fuerat fabricatus poſtmoduꝫ
poneretur: cūq₃ iā foret fouea uacua cūctis cernētibus
corpus ſanctiſſimū i medio foueæ tāq̄ꝑ i aera a nulla p
te terraꝫ tangēs pmanebat integrū nec corruptione ali
qua uiolatū. Qđ inde eleuātes cū odore tā uehemētiſſi
mo et ſuaui qđ talē olfactus hominū nūq̄ꝑ ſenſit collo
cauimus in altari quatenus a populo reliquiæ ſanctiſſi
mæ uiderētur. Quot āt illo die me cūctiſq₃ qui aderāt
aſtantibus ſunt pacta miracula glorioſa explicandi ea
nullatēus cōpos eſſeꝫ Cæci ſedeci illas reliquiaſ tangē
tes facie uiſus protinus receperūt. Tres pcipue dæmo
niaī cathenis uicti i illā eccleſiaꝫ plurimoꝝ hoiuꝫ mani
bus deportati ſunt protius liberati. Mulieris cuiuſdā
uiduæ paupculæ puerulus eius ūicus filius in eccleſia
fuit pgētiuꝫ multitudine ſuffocatus quē mī inueniens
dolens et lugēs mox in ulnis puerili cadauer ad foueā
in qua ſepultū fuerat corpus Hieronymi glorioſi defe
rens eū i foueā proiecit hæc uerba dicēs Sācte Hiero
nyme glorioſe hinc nō recedā donec reſtituas mihi ūi
cuꝫ meū filiū quē amiſi. Mirabiliſ certe deus i ſanctis
ſuis faciēs prodigia iſueta ſtati ut terrā extincti pueri
li corpus tetigit eidē aia eſt cōiūcta. Quidā uir corpus
cuiuſdā ſui filii de ſepultura i qua p triduū ſteterat ex
tractū mox ad foueā illā detulit et illud in foueā ſic pro
iecit qui iuuenis fuit ilico uitæ priſtiæ reſtitutus. Innu
merabilia pene forēt miracula q̄ pacta ſūt a mane uſq₃
ad ueſpas quo quidē tpꝛ glorioſū hieronymi cadauer
de foueæ diſſepultū i altari extitit collocatū. Sꝫ tamen
ad huiuſmōi miracula ulterius nō procedā. Vnum qđ
nocte ſequēti accidit nō ſilebo.

N hora ſiquidē ueſptina corpus illđ
ſacratiſſimū i monumēto qđ pparaui
mus poſuimuſ ſꝫ mane monumētū
uacuū eſt iuētum et corpus ſanctiſſi
mū foueæ priſtiæ iuēimus reſtitutus
Qđ dū ego plurimū admirarer nocte ſequēti mihi dor
miēti beatus hieronymus apparēs i uiſione pluria mi
hi grādia patefecit Sꝫ iter cætera talia mihi uerba dixit
Noueris Cyrille qđ corpus meū de fouea i qua iacet
nullatenus extrahetur quouſq₃ ciuitas hieruſalē ab iſſi
delibꝫ capietur: Quo quidē tpre romā delatum ibideꝫ
multo tpre requieſcet: Ad hæc expgefactus q̄ uideram
cūctis epiſcopis et aliis uiris catholicis enarraui. Quid
et qñ hæc euenīēt: aliter nō agnoſco Si quid utile aut
bonū i hac epiſtola dixi nō meis ſꝫ glorioſiſſimi hierō y
mi meritis iputetur. Si quid uero ſupſluū iutile et nō
bonū ſolū meæ iſipiētiæ et negligētiæ cā hoc accidiſſe:
ab oibꝫ iudicetur. Mi Auguſtine cariſſime in tuis ora
tionibus memor eſto.

Elegantiſſimas Diui Hieronymi Epiſtolas: Antonius
Bartolomei Venetiis Feliciter Impſſit. M.cccc.lxx.
vi. Die xxii menſis Januarii.

FINIS.

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

prædenti iudici flexis genibꝫ animā meo corpori iūgi
porrectis ꝓcibꝫ iperauit. Quibꝫ finitis uerbis i ictu ocu
li de recedens aīa uiri cernitis corpori eſt cōiuncta. Ad
hoc miratur ſūmus pontifex et cæteri audiētes. Fiunt
hæc nota populo extra eccleſiam expectāti cōfractis ec
cleſiæ foribꝫ protinus eccleſiā itrant oēs magnis uoci
bus deū et glorioſiſſimum Hieronymus collaudātes

Multa nos mētis afflictio cōmouet et
cōtriſtat itellecto qđ ꝙplurimi epiſco
porū deus et dominū Jeſus chriſtū:
cuius uicē gerūt abnegātes: terreno
rum quorꝫ deus uēter eſt ueſtigiis
inhærentes de ſtipendiis pauperū et ſāguine Jeſu chri
ſti delicatiſſimis ferculis cuꝫ hiſtrionibꝫ et cæteris diui
tibus ſuas uentris replent igluuiē ad fœditatē luxuriæ
incitādaꝫ Veſtimētorūqꝫ de die i diem ſuperfluitatibꝫ
abutuntur de pauperibus quorū mercedē raptā manu
latrocinii deuorāt fame morientibꝫ et frigore nō curātes
Hi certe nō epiſcopi ſꝫ diaboli. Epiſcopus autēꝫ aut ſan
ctiſſimus aut diabolicus magni certe meriti ſtatus epiſ
copalis ſed periculi ifiniti. Leuiſſimus peccatū aliis im
putādū grauiſſimū epiſcopo iputatur. Pōtificis etenīꝫ
uitiū i ſubditos diffūditur ꝑ exemplꝫ. Maiora recipi
enti ratio maior ēcit. Quot eni ouium chriſti uel neg
ligentia epiſcopi uel exemplo i peccata deuiāt de tot te
netur dño reddeꝛ rationes. Heu quid Auguſtine cariſſi
me dicā Gratie nobis ieſt pōdus grauis ſarcina. Sed
debiles ego habens hūeros quid portabo? Sūt certe
anguſtiæ mihi ūdiqꝫ me torquētes At dū graues mihi
promptos caſus iſtueor tīoꝛ maximo ſuccreſcēte cōtinue
affligor: et cōtriſtor: Securius eſt epiſcopalē ſtatū fuge
re ꝙ appetere. Laudo certe epiſcopatus tāꝙ uicariatū
domini noſtri Jeſu chriſti: ſed illis qui i eo uitam agūt
militū terrenorū qui mūdi gloriā et pōpas appetūt nō
collaudo imo eis cōſulo ut effugiant quantꝫ poſſunt.
Melius certe fuiſſet eis cuꝫ terrenis uitā agere terrēo
rꝫ ꝙ i pōtificali culmie hæc agētes ad ifīa et profūdi
ora loca decideꝛ. tāto ꝑ cæteris cruciādi quāto ꝑ cæteris
plura dōaria receperūt itelligēs itaqꝫ epōꝛum plures
potius nomē gereꝛ ꝙ eſſentiā potius lupos rapacēs fo
re chriſti ouium ꝙ paſtores deſtructores magis eſſe
chriſti eccleſiæ ꝙ rectores qui chriſtianorꝫ elemoſy
nas deprædantes mercedē pauperꝫ lupinis faucibus
in ſuperfluitatibꝫ ciborū et ueſtiū deuorant et cōſumūt
quod abſurdꝫ ē abomiabile deflendū. Hæc icirco dix
erim ut talis abōmatio cūctis gētibꝫ inoteſcat quatiꝰ
ſi deꝰ nō metuūt homies uerentes ſuis aliqualiter ab
ominationibꝫ retardentur. Audiant quæſo ii tales epiſ
copi quæ narrāda proponimus et ſaltem aliorū calami
tatibꝫ tereantur.

In superioribꝫ ægypti partibꝫ i deſer
to quodaꝫ ab hominibꝫ propter uitæ
incommoda ihabitabili quidaꝫ dege
bat monachus. Helias nomine anti
quiſſimus et magnæ uitæ ſanctitate radiās qui i uita be
atiſſimi Hieronymi eidem familiariſſimus ualde fuit:
quē idēꝫ beatiſſimus hieronymus habuiſſe prophetiæ
ſpiritus pluries enarrauit. Hic die quodaꝫ ut plures mi
hi teſtificantur monachi uita uenerabiles fideqꝫ digni
qui ſe dixerint ab eiuſdēꝫ ſancti uiri ore multotiēs per
audiſſe ſolitis icūbens orationibꝫ ſomno repentino ad
ueniēte aliquantulꝫ obdormiuit et ecce i uiſione quo
quidē mō multotiēs deus omnipotēs grandia et occul
ta ſuis fidelibꝫ reſerat ſacramenta. In quodaꝫ palatio
miræ pulchritudinis ieffabilis et a mortalibꝫ nūꝙ uiſæ
ut ſibi uidebatur erat. Suꝫ per horaꝫ per palatiꝫ illud
huc illucqꝫ gradiens eius admiraretur pulchritudineꝫ
uehemētes uidit quoddā præparari tribūal a quibuſdā
nimiæ pulchritudinis iuuēibꝫ ſtratis tapetibꝫ et ueſtibꝫ
auro et gēmis ac multa artificii uarietate decoratis cir
cumquaqꝫ pariete iuoluto in quo poſtmodū rex quidā
maximus et decorus cuius aſpectus tantæ erat ſuaui
tatis ut nil uellet aliud qui habeꝛ magna deſiderat uiro
rꝫ ſole lucidior comitatus ſocietate ueniēs ſe poſuit ut
iuditia exerceret: iter hæc cuiuſdam aīa quē fuiſſe an
cōitanū præſules ab aliquibꝫ ibidēꝫ cōſiſtētibꝫ poſtmo
dum itellexit neqꝫ ſpiritibus cathenis igneiſqꝫ uinculis
uicta iſtar fornacis flāmas erūpens ſulphureas depor
tata maieſtati regiæ præſētatur. Quæ prius ꝙ de aliquo
interrogaretur cœpit diris uocibꝫ ſe ifernalibꝫ manſiō
ibus digniſſimā acclamare hāc iter cæteras maxime aſſi
gnās principalē cauſā quoniaꝫ uāis pompis itentus in
cōuiniis et ueſtibꝫ et huiuſmodi ſtultitiis delectabatur.
Quibus finitis lata ꝑ iudicē ſententia ut pœnis ifernali
bus traderetur donec corpori iūcta duplices pœnas in
ꝑpetuuꝫ ſuſtineret. Mox illaꝫ ſecū ferēs ois illa neqꝫ
ſpirituuꝫ turba ide diris clamoribꝫ receſſerunt. Deide
alterius cuiuſdā aīa quā fuiſſe Theodonii ſenatoris ſtis
uenerabilis Damaſi prædicti epiſcopi portuenſis ſimili
ter itellexit ante maieſtateꝫ regiā circūſtātibꝫ multis ne
ꝙ ſpiritibꝫ eum grauiſſime accuſantibus præſentatur.
Cumqꝫ a diabolis i longꝫ accuſatio traheretur: et nul
lus ex aduerſo aliqua reſponderet uir quidam ſepties
ſole ſplēdidior et ut ſibi uidebatur pene cæteris aſtātibꝫ
eminentior ad regis ſedens dexteram i pedibꝫ ſe erexit
Quo quidē ſurgēte ſilētiꝰ rex manu propria a cunctis
fieri iperauit: tūc qui ſteterat oibꝫ opponēs accuſātibꝫ
hūc ſuū fuiſſe fideliſſimū et deuotū et ei continue exhi
buiſſe reuerētiam ſpecialē eiſdē mox loquēdi audatiam
abſtulit et taciturnitate prænotauit. Poſtmodū uero is
flectēs āte regeꝫ genua huic ſuo fideliſſimo ueniam et
æternā requiem ſolita pietate et miſericordia ifinita cle
mētiſſime elargiri: ita tñ ꝙ pro cōmiſſis i mūdo flagiti
is i purgatorio purgaretur ſuis ꝑcibꝫ ut uoluit ē adep
tus. Tūc ois illa nefādorū ſpirituū multitudo gemens
et ululās de illo loco protinus ſe remouit. Interuallo
aūt facto horæ unius iuuenis quidā pulcherrimus cō
cito gradu per palatiꝫ ueniens: ad hūcqꝫ accedēs qui
taꝫ eminēs et præclarus i auxilium exurrexerat Theo
donii ſenatoris ſe fore dixit a Petro patricio romano
rū eius deuotiſſimo miſſꝫ: quatenus eiuſdē preces ex
audiēs ſibi impetrare a dño filiꝫ dignaretur. Ad hæc
rex: quod iquit a filio meo Hieronymo Petrus poſtu
lat: certe fiat. his oibꝫ ſic finitis a ſomno illo mox Heli
as monachus excitatur: laudes imēſas deo reddēs et
hieronymo glorioſo qui diem illū i quo taꝫ mirāda ui
derat prænotās eodē poſtea itellexit die epiſcopū anco
nitanū et Theodoniū ſenatorē ex hoc ſæculo migraſſe
ſe. Quo liquide patet hæc uana ſomnia nō fuiſſe.

Magnas putabas Auguſtine cariſſime
aliquibꝫ admirationē iducere uelut ſi
quid noui et iauditi ei proponens
dū i tuis priſtinis litteris quas recepi
Joanni baptiſtæ et cæteris apoſtolis
Hieronymum ſanctiſſimū æqualē i ſanctitate et gloria
rationibꝫ ſine dubio efficacibꝫ et uiſionibꝫ mirificis cō
probabas. Certe nō ē aliqualis ābiguitas ueriſſima et
oi fide et deuotione digniſſima iſta fore. Nec puto ali
qualibꝫ eius uitā ſanctiſſimā: et eius tāta prodigia hoi
bꝫ inſueta nō ignorātibꝫ admirationis aliquid euenire
Sꝫ qm tales tuæ fuerūt rationes ad ueritatē huiuſmo
di declarandam: Quid meas leuiſſimas et imperitas
nunc illis apponere non deceret. Omiſſis omnibus ui
ſionē mirabilē quā uenerabilis uir Cyrillus epiſcopus
alexandrinus ſe uidiſſe ſuis ad me diebus pluribus iā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tractatus beati Hieronymi ꝗ deceſ tentationib' iſraeli
tici populi quibus dominũ irritauit i deſerto Ubi tẽpora
illarũ et loca deſignat . Hæc ſunt uerba . L . 52 . 405.

Si quis de locis ſanctis ãpli' a beato Hierõymo noſſe
deſiderat requirat in epiſtola ad Damaſus de Melchiſe
dech et ad Dardanũ de terra reꝓmiſſiõis: de obitu ſan
ctæ paulæ. Quoꝝ priores iter q̃ſtiões ueteris teſtamẽti 406
alteram inter funebres iuenies .

Epiſtola beati Hierõymi ad paulã urbicã de alphabeto
hebræoꝝ inſinuãs uniuſcuiuſqȝ litteræ ſeu elemẽti iter
ꝓtationẽ atqȝ ad ſtudia ſcripturarum exhortans . 406.
Nudius tertius . L . 52 .

Beati Hierõymi ad Marcellã ꝗ decẽ noib' quib' apud
hebræos dicitur deus et ſingula noia latine imponentis
Nonageſimum pſalmum . L . 53 . 407.

Eiuſdẽ ad eandeſ marcellã Tria uerba hebraica ex pluri
b' exponẽtis uidelicet alleluia. Amen. maranatha. Ubi
rationẽ reddit Quare i aliã linguã a lxx. iterptib' uel ab
aplis traducta nõ fuerit . Nup cũ pariter. L . 53 . 407

Ad eandeſ quid ſignificet diapſalma latine quod in fine
pſalmoꝝ iſcribitur docẽſ ſecũdũ Origenẽ poni pro ſem
per uel ſempiterno et de tribus uerbis quoꝝ alteꝝ apd̃
hebræos i fine libroꝝ ſubnectitur . Quæ acceperis 407.
. L . 53 .

Beati Hierõymi ad Dardanũ de diuerſis generib' mu
ſicorum uidelicet organo. tuba. fiſtula. cithara. ſambuca .
buccina. pſalterio. tympano. et choro. q̃ in ſcripturiſ me
morãtur oñdẽs qualis eoꝝ forma fuerit apd̃ hebræos
et q̃d myſtice ſpũaliterqȝ ſignificẽt. Cogor a te. L . 53 . 408

Beati Hierõymi ad Marcellã epiſtola In qua uitioſã
expoſitionẽ Rheticii galli i cãtica cãticoꝝ reprendit et
eo maxie ꝙ Tharſis urbẽ pro tharſo ophã pro petro ſit
iterꝑtatus docens iuxta hebraicã ueritatem per tharſis
lapidem: per opham ſpeciem auri ſignificari . 409.
Nuper cum Retici . L . 54 .

Tractatus ſextus ſecundæ ptis pricipalis ubi de ſcripto
ribus græcis atqȝ latinis diuerſis interpretib' ac optimo 409.
interpretandi ac ſcribendi genere .

Argũentũ i libꝝ uiroꝝ illuſtriũ ex epiſtola beati hierõy
mi ad Deſiderium excerptũ. Scripſi libꝝ . L . 54 . 409.

Liber de uiris illuſtribus editus a beato Hieronymo
quæ addidit genadius annectuntur . 410.

Beati Hieronymi ad Deſideriũ quẽ ad loca ſancta uiſẽ
da et mutuũ aſpectus iuitat: et quedã de opuſculis ſuis
et maxime de libro uirorũ illuſtrium eloq̃tur ꝑꝑ quod ip
ſi libro ſubdidim' . Lecto ſermone . L . 65 . 431.

Beati Hieronymi ad deſideriũ de ꝓcipuis eccleſiaſticis
tractatorib' et eorũ cõmẽtariis ubi ſinguloꝝ effert igẽia
iſinuãs i quo q̃ſqȝ ꝯfecerit . Scis nũc acriter. L . 65 . 431.

De quibuſdam aliis eccleſiaſticis tractatoribus et eorũ
libris ſi cupis noſſe iudicium cenſurãqȝ hieronymi Re
quire in epiſtola ad Paulinus de inſtitutione monacho
rum quæ habetur tertia pte in tractatu de ſtatu et inſtitu
one monachorum .

Beati hieronymi ad magnum oratorem urbis Romæ
ſatiſfacientis illius quæſtioni cur ſæcularium literarum
uteretur exemplis ubi exemplo Pauli apoſtoli et omni
um fere catholicorũ tractatorũ docet philoſophorum ac
poetarum ꝓſertim ad confirmationẽ noſtrorũ dogmatũ
poſſe deduci . Sobeſium noſtrum . L . 65 . 432.

Hieronymus ad pammachiũ de optimo genere interꝑ
tandi ubi primũ cõtra Rufinũ et cæteros obtrectatoreſ
inuehit: qui ſecũdaſ epiſtolæ Epiphanii e Græco traduc
tæ pecunia redemptas falſitatis arguebant oſtendẽs nõ
ſolum gentilium ſed ſacræ ſcripturæ apoſtoloꝝ ſimulqȝ
euangeliſtaꝝ et ſeptuaginta interꝑtum exemplo nõ uer
bum de uerbo ſed ſenſum e ſenſu debere transferri. 433.
Paulus apoſtolus . L . 66 .

Beati Hieronymi ad Sunniã et Fretellã inſinuãtis i ſin
gulis pene pſalmis in quo ſeptuaginta iterꝑtum editio
ab hebraica ueritate diſcordet: ac docentis quid in ſingu
lis poni' ſit ſequẽdum . Dilectiſſimis frib' . L . 68 . 437

Damaſi papæ ad beatũ Hieronymũ petentis pſalteriũ
ſecundũ editionem lxx. interpretum conuerti ac emẽdari 446
Damaſus epiſcopus . L . 72 .

Beati hieronymi ad Damaſum reſpõnſiua: Ubi de glo
ria patri et alleluia in fine pſalmorũ apud romanã eccle
ſiã cõcinẽdo . Beatiſſimo papæ . L . 72 . 446.

Beati Hieronymi ad paulam et Euſtochium de pſalte
rio quod rurſus ſecundum ſeptuaginta editiones corre
xerat addita ab illis uel ex hebræis obelis aſteriſciſqȝ di
ſtinguens . Pſalterium Romæ . L . 72 . 448

Beati hieronymi ad ſophronium de noua editione pſal
terii ſecundum hebraicam ueritatem: Ubi omnium pſal
moꝝ unicũ teſtatur eẽ uolumẽ . Euſebi' hiero. L . 72 . 446.

Beati hieronymi ad Paulã et Euſtochium de ſingulis
pſalmis qui ad ſingula domini ſaluatoris feſta pertineãt
et qui pſalmi et quando legi debeant . Quia me dul 447.
ciſſime . L . 73 .

Ad Marcellam de collatione editionis Aquilæ cum he
bræis propter quod opus epiſtolare offitiũ intermiſiſſe 447.
teſtatur . Ut tam paruam . L . 73 .

Ad Paulinum de duabus quæſtionibus quibus præpe
ditus interpretationis offitio reſpondere non potuit . 448.
Uoce me pro . L . 73 .

Ad Paulinum eundem de opere Didymi de ſpiritu ſan
cto: quem ipſe propter cuiuſdam imperitiam qui de ſpi
ritu ſancto perſcripſerit tranſtulit in latinum . Cum in 448.
Babylone uerſarer . L . 73 .

Epiſtola Cromatii et heliodori epiſcoporum poſtulan
tium ex archiuis Euſebii cæſarienſis martylogium perſcri 448.
bi . Domino ſancto fratri . L . 73 .

Beati hieronymi reſponſiua teſtantis Euſebium cæſari
enſem ex annalibus impetratis a conſtantino auguſto
geſta martyrum perſcripſiſſe Quorum numerus tan
tus eſt ut ultra quinqȝ milia ſingulis diebus preter dies
kl. ianuarii poſſint aſcribi . Cromatio et heliodoro. 449.
. L . 74 .

Beati hieronymi prologus in librum de infantia ſalua
toris ex hebræo traductum: quem ab euangeliſta Mat
thæo ſcriptum: ſed a manichæi diſcipulo aſſerit deprauã

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

INCIPIT Tabula Epiſtolarum Beati Hieronymi preſbyteri redactarum incertus ordinem ac diſtinctarum ſecundū materias per Theodorum Lelium auditorem apoſtolicum earum uidelicet tantum quæ in hoc ſecundo uolumine continentur. Nā prima pars tabulæ alteri uolumini præponitur.

TRactatus tertius ſecundæ partis cōtinēs epiſtolares expoſitiōes quorūdā pſalmoꝝ et cātici cāticoꝝ ſecūdū Origenē e Græco traductū feliciter icipit.

Beati Hierōymi ad Cyprianū p̄ſbyterū pſalmum Octogeſimū octauuz qui moyſi iſcribitur uidelicet pſalm⁹ Domine refugium factus es nobis exponentis incipit Prius te Cypriane. ·C· i. Paginā 303.

Beati Hieronymi ad Principiā uirgines expoſitio pſalmi quadrageſimiquarti. Eructauit cor meum In cuius pricipio ſe excuſans ꝙ mulieri pſcribat fidē fœmiarū et tollit Illuſtres ueteris et noui teſtamēti mulieres enūerās Scio me principiā: ·C. 3. 308.

Beati Hieronymi expoſitio pſalmi quadrageſimiprimi Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum ad renatos in uigilia paſchæ habita Omne pſalterium ·C. 5. 312.

Expoſitio pſalmi Centeſimidecimiſeptimi uidelicet Confitemini domino quoniam bonus per modu concionis habita ad neophytos in die ſancto paſchæ Ubi etiā acriter inuehit in iudæos. In omni pſalmo ·C. 6. 313.

Beati Hieronymi ad Marcellā de pſalmo Centeſimo uigeſimoſexto uidelicet Niſi dn̄s ædificauerit domum Ubi panē doloris et filios excuſſorū ſecundū hebraicā ueritatē iterp̄tatur Beat⁹ pāphilus martyr. ·C. 6. 314.

Epiſtolaris prologus beati Heronymi ad Damaſus papam in expoſitiōe cātici epithalamici cāticoꝝ ſecundus Origenes cuius doctrinā et eloquentiā laudibus effert. Beatiſſimo papæ damaſo. ·C. 7. 315

Tranſlatio duorū tractatuū uel omeliarus Origenis in cantica canticorum e græco in latinum Ubi primo ponitur ipſius Origenis præfatio de cnatico canticorum Quomodo dicimus ·C. 7. 315.

Omilia prima ex origene traducta. Oſculetur me. ·C. 7. 316

Omilia ſecunda ex origine traducta. Ab eo loco ·C ·9. 319

EPITHALAMIUM

Cōmentariū in cātica canticoꝝ i quatuor libros uel omilias diſtinctū quod i quodā exēplari noīe beati Hierōymi reppi p̄notatū qd̄ probaī uidetur ei⁹ aſſertio in libro uiroꝝ illuſtriū: Ubi ſe quatuor omilias i cantica canticorum ſcripſiſſe cōmemorat: ſed i uetuſto et probato uolumine hoc ipſus cōmētariū Origenis iſcribitur. Sed nimie duab⁹ p̄ſcriptis ex Origene traductis cōuenit quæ etias ſupflue traductæ uel poſt repetitæ fuiſſent. Sagax igitur lector inquirat. Epithalamium ·C. xi. 323.

Epiſtola beati Hieronymi ad Cyprianus: in qua primū ponit quid apud hebræos differāt uel ſignificent min et men et exponit finem pſalmi octogeſiminoni. Frater cariſſime ·C. 33. 368.

Tractatus quartus ſecundæ partis continens ſermones beati Hieronymi aliquibus feſtis accommodatos

Sermo de natiuitate dominica in ipſius diei commendationes Ubi aliqua de crucis trophæo· Hodie uerus ſol ·C. 34. 369.

Sermo de epiphania exponēs græcū uocabulū Et de ſaluatoris baptiſmo pertractās cui accommodat et exponit pſalmū uiceſimumoctauum Afferte domino. Dies epiphaniarum ·C. 34. 370.

Sermo de quadrageſima ad abſtinentiā inuitās. Ubi et d̄ tētatiōe ſaluatoris et myſtico exitu d̄ ægypto tractatur Quomodo miles ·C. 34. 370.

Sermo eiuſdē in uigilia paſchæ de imolatiōe agni typici: Ubi q̄ habentur i eodē exodo xii. c. de ipſo agno tēpore ac modo māducādi myſtice interp̄tatur docens tēpore eſus agni etiā a propriis uxoribus abſtinendum. Hodie fratres ·C. 35. 371.

Sermo de dominico paſchæ illius diei gloriā attollens ac docēs ſeptimū i octauū et ſabbatū i diē dn̄icū imutatum. Non quæſo fratres ·C. 35. 372.

Alius ſermo beati Hierōymi de reſurrectione dn̄ica In quo et dæmonū metū et deſideriū patrū d̄ ſcenſu chriſti ad inferos contēplatur: et paſſionē quoqꝫ ac reſurrectiones ipſius ueteris teſtamēti figuris ānūtiatam declarat. Exulta cælus ·C. 35. 372.

Sermo beati Hierōymi ad Paulā et euſtochius ac reliquas uirgines de aſſūptione glorioſæ dei genitricis In quo poſt p̄fationē q̄ſtionē Si cū corpore aſſūpta ſit proponēs et temere diffinire nō audēs inſolutā relinquit. Geſta ipſius poſt aſcenſus dn̄i contēplatur pluria ad gloriā eiuſdē beatæ Mariæ: multa de myſterio icarnatiōis eloquitur: Et ad extremū ad ipi⁹ imitationē uirgines exhortatur. Cogitis me o paula ·C. 36. 374.

Sermo de eadē aſſūptione ititulatus qui annūtiatiōis incarnationis ac uirginitatis attollit i ſigna et propterea pōt aliis quoqꝫ beatæ dei gēitricis feſtiuitatib⁹ adaptari Scientes fratres ·C. 40. 382.

Tractatus beati Hierōymi ad Euſtochiū de uinculis beati petri declarans unde ſolēnitas ipſa habuerit initium et exponit pſalmū Centeſimūtriceſimūoctauū Dn̄e probaſti oſtendēs illū ipſo beato apoſtoloꝝ pricipi cōuenīe Sæpiſſimo rogatu ·C. 40. 382.

Tractat⁹ quint⁹ ſecūdæ ptis de hebraicis locis noībus et iterp̄tatione hebræoꝝ noīus Libellus de hebraicis locis uel locoꝝ diſtātiis Quē beat⁹ Hierōymus euſebius imitat⁹ ſcripſit loca p litteras alphabeti diſtinguēs ſicut prologus indicat. Euſebius qui ·C. 42. 385.

Epiſtola ſub noīe paulæ et Euſtochii ad Marcellā hortatoria ut urbe ſecedēs migret i iudæā Ubi ciuitatē ſanctā Hieruſalē et bethleemiticū rus miris effert p̄conis myſteria i illis geſta recēſens et ab ipugnatione defendens Ad extremū cuncta ſancta pegrinationis loca p iudæas breui epilogo cōcludens Quā ex ſtili elegantia beati hierōymi eſſe conicit. Menſuram caritas ·C. 50. 407.

·I·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Ad Principiam Virginem de obitu et vitâ Mar-
cellâ ss Argumentum: Marcellam ss. 563.
Epistola. Sæpè et multum ss 563.

Tractatus 8vus 3tiâ Partis Principalis ss qui
inscribitur de contemptu mundi ss. 565.
Epistola B. Hieron. ad Eliodorũ nondum
Episcopum ss. Quanto amore ss 565.
Ad Luciniũ Belticum ss. Non opinanti ss 567.
Epistola ad Marcellam ss. Fr. Ambrosius ss 568.
Epistola ad Exuberantium ss. inter omnia ss. 569.
Epistola ad Præsidium Diaconũ de ratione
Cerei Paschalis ss. Nulla res vetus ss 570.
B. Hieron. Epistola ad Rufinum. Plus Deũ. 572.
Paulinus et Therasia ss. Sancto et merito ss 573.
Epistola ad Militem. Nisi ignotus ss. 573
Epistola B. Hieron. de Testamento gerentii
ss. Puncti ~~Puncti~~ mei sensus ss 574.
vita Pauli 1mi Eremitæ. inter multos ss 576.
Tractatus 9nus 3tiæ Partis Principalis B. Hieron.
de vitâ statu et Regulâ Monachorum. Epistola
ad Paulinum Argumentum. Laudatus à Paulino ss 578.
aliud Argumentum ex S. gregorio. Paulinus ss. 579.
Epistola ipsa. Bonus homo ss 579.
Epistola ad Rusticum de vitâ Monasticâ Argu-
mentum: Rusticum gallum ss 581.
Epistola ipsa: Nihil est Christiano ss 581.
Sermo B. Hieron: ad Fratres de vigiliarum San-
ctitate. Dignum est Fratres. ss 584.
Regula Monachorum ex variis Epistolis et tractati-
bus B. Hieronijmi excerpta. Martinus Episcopus ss 586.
Capitula Regulæ ss item exhortatio ad capescendam
Monasticam Disciplinam Capã Fratres Charissimi ss. 587.
sequuntur Capita secundum ordinem usq; ad paginam 610.
Capitula de vitâ S. Hilarionis. item Prologus: ~~Scrip-~~
~~turus~~ qui est Cap. 1mum: Scripturus ss 610
Sequuntur alia Capitula usq; ad paginam 617.
B. Hieron. Liber de Monacho captivo: Qui Navali ss 618.
Tractatus 10mus 3tiæ partis Principalis de amici-
tiâ ad Florentinum: Quantus Beatitudinis ss 619.
ad ~~?~~ eundem Florentinum de vicissitudine litera-
rum ss. in eâ mihi parte ss 620.
Ad Marcellam de Mulieribus acceptis. Parvâ ss 620.
Ad Marcellam de muneribus gratias agens ss ut ab-
sentiam corporum ss 620.
ad Julianum Diaconum. Antiquus sermo est ss 621.
Ad Niceram Hijpodiaconum. Turpilius comicus ss 621.
Ad Chromatium Jovinianum et Eusebium de Epistolâ ac-
ceptâ gratulans ss Non debet Charta ss 621.

Ad Chrisogonum Monachũ. Qui circa ss. 622.
Ad Antonium Monachum. Deus noster ss 622.
Ad Theodosium et cæteros. Quam vellem ss 622.
Tractatus 11mus 3tiâ partis P. palis
de fictis amicis et detractoribus
Ad Asellam de fictis amicis, Si tibi ss. 623.
Ad virgines Emonenses. Charta ss 623.
Ad Marcellam de onaso. Medici ss 624
Ad Marcellam. post priorem ss 624
Tractatus 12mus 3tiâ partis principa-
lis in quo consolatoria Epistola ad amicos.
B. Hieron. ad Castrutium. Sanctus ss 624.
Ad Marcellam de ægrotatione Blesillæ ss
Abraham tentatur ss 625.
Ad Marcellam in adversis probatam in-
stituens ss Magnam humilitatis ss 626.
B. Hieron. ad virginem exulem. Si Deus ac ss 627.
B. Hieron. ad amicum ægrotum. Quanquam noverũ ss 629.
B. Hieron. Epistola hortatoria de perferendis
opprobriis ss. ad Oceanũ. Diversorũ ss 634.
Tractatus 13tius 3tiâ partis Principalis
in quo funebris Epistola et Epitaphia ss
Epitaphiũ Nepotiani ad Heliodorum Epis-
copum ss. grandes Materias ss 637.
B. Hieron. ad Paulam super dormitione
Blesillæ ss Quis dabit capiti ss 640.
B. Hieron. ad Tyrasium de obitu filii ss
Benedicto et dilectissimo ss 643.
B. Hieron. ad Julianũ de filiis et uxore
defunctis ss Filius meus frater ss 644.
B. Hieron. ad Pamachium de dormitione
Paulinæ uxoris ss. Sanato vulneri ss 646.
Epitaphium Fabiolæ ad Oceanum ubi de
Divortio ac repudio ss. Plures anni ss 648.
B. Hieron. ad Marcellam de exitu Leæ, plerum hora ss 651.
B. Hieron. ad Theodoram de morte Lucinii ss
Lugubri nuntio ss 651.
B. Hieron. in vitam, obitum ac res gestas
Paulæ Sanctæ ss. Si cuncta mei corporis ss 652.
Tractatus 14tus et ultimus 3tiâ partis Prin-
cipalis de Poenitentiâ.
B. Hieron. ad Rusticũ lapsum ss. Quod ignotus ss 660.
B. Hieron. objurgatio acerrima in Susannam
à Diacono corruptam ss Quid taces o aia ss 663.
objurgatio in Juvenem sceleris perpetrato-
rem ss De te autem quid ss 665.
oratio poenitentialis. Quis consoletur ss 665.
objurgatio gravis in Sabinianum Diac.
Diaconum Susannæ corruptorem ss. Samuel. 666.
B. Hieron. ad Evagrium, arguens quod Levitam
lapsum insolatum relinquat ss Nisi vererer ss 668.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

B. Hieronymi prologus in librum de infantia Salvatoris ss. Dominis Sanctis ac ss. 449
Hieronymi ad Paulinum ss. Frater Ambrosius ss. 449.
incipit 3tia pars Principalis Epistolarum ss. 452.
Primus tractatus 3tia partis ss 452.
Beati Hieronymi ad amicum quendam, vitalis ad Ctesiphontem de homine perfecto ss. Ecce iterum ss 452.
ad Ctesiphontem urbicum Epistola quae inscribitur de obedientia ss Praesumptionem meam ss 464.
Tractatus Beati Hieronymi de tribus virtutibus fortitudine ss tres quodammodo virtutes ss 468.
Ad Castorinam Meterteram de odio fugiendo et pace consequenda ss. Joannes idem Apostolus ss. 470.
Liber 2dus sive tractatus 3tia partis Principalis ss de institutione puerilis aetatis B. Hieronymi ad Athletam ss. Apostolus Paulus ss. 470.
Beati Hieronymi tractatus de honorandis Parentibus ss Parentum meritis ss 473.
B. Hieronymi praecepta vivendi proposita Clericis ss. Petis a me Nepotiane ss. 474
B. Hieron. Epistola ad Oceanum de vita Clericorum ss. Sophronius Eusebius ss 478.
B. Hieron. Epistola ad Evagrium qualiter Presbyter et Diaconus ss Legimus in Isaia ss 479
B. Hieron. ad Damasum de oblationibus Altaris et Eleemosinis ss. Noverit Sancta ss 480.
incipit liber 4tus sive tractatus 3tia partis Principalis Epistolarum B. Hieron. de correctione vitae et conversatione Praelatorum ss 480
Epistola B. Hieron. ad Rusticum Narbonensem ss. Argumentum in eandem. Episcopum docet ss. 480.
Epistola ipsa. Sufficere quidem ss 481.
Tractatus B. Augustini de Pastoribus cum argumento. 486.
Epistola B. Augustini de Pastoribus. Apostola ss. 486.
5tus tractatus 3tia partis Principalis de statu et continentia virginali, 495.
Epistola hortatoria ad Virgines Deo dicatas. Solliciciro filia ss. 495.
Prologus in Regulam vivendi Sanctimonialium ss Tepescens in membris ss. 495.
Incipiunt Capitula in Regulam sive Normam vivendi Sanctimonialium. B. Hieronymi ad Eustochium suo ordine praecitata. 495
Sequuntur ipsa Capitula juxta ordinem 496 et seqq.

Epistola sive Tractatus B. Hieron. ad virgines Deo dicatas, quae alias ad Mauritium filium, cum argumento: Virginitatem ss 509.
ipsa Epistola. Quantam ss 509.
Epistola B. Hieron. ad Eustochium de virginitate servanda. cujus summarium argumentum: Exordiens a dulos ss 514.
aliud argumentum: Nota quod hac ss 514.
Epistola ipsa. Audi filia et vide ss 515.
Argumentum superioris libelli. Ante ss 524
Epistola sive B. Hieron. ad Demetriadem de continentia virginali servanda. Argumentum ejusdem 524.
Epistola ipsa. inter omnes ss 524.
Alia Epistola ad Demetriadem de virginitate ss. Argumentum. officium ss 530.
Aliud argumentum, quo praetenditur Epistolam non esse B. Hieron. Tota ss 530.
Epistola ipsa. Si summo ingenio. 530.
Epistola B. Augustini ad Julianam Demetriadis Matrem. Domina ss 541.
Incipit Epistola ad Matrem et filias in gallia commorantes. Argumentum in eandem: interpellatus ss 543.
Prologus retulit mihi ss 543.
ipsa Epistola. Primum scire ss 544.
B. Hieron. Epistola ad Marcellam de laudibus Asellae ss. Nemo ss 546.
Ad Celantiam de modo recte vivendi ss. Vetus Scriptura ss. 546.
Ad Innocentium Papam de Muliere 7ies percussa. Argumentum in eandem. Describit ss 551.
Ipsa Epistola: Ipse a me ss 551.
B. Hieron. Epistola ad Furiam de virginitate servanda, Argumentum in eandem: Furiam ss 553.
Epistola ipsa: obsecras ss 553.
Epistola ad Salvinam. Argumentum in ~~eandem~~ eandem: Salvinam ss. 556.
Epistola ipsa: vereor ss 556.
Epistola ad Ageruntiam de Monogamia. Argumentum: Geruntiam ss 559.
ipsa Epistola. in veteri ss 559.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

P. Eurl 138

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf